

37
31 E
4

R. P. F. FRANCISCI
HENNO
ORD. FF. MINOR. RECOLLECT.
THEOLOGIA
DOGMATICA,
MORALIS ET SCHOLASTICA
IN DUOS TOMOS DIVISA.

R. P. F. FRANCISCI
HENNO
Ordinis FF. Minorum Recollectorum Provinciæ D. Andreæ Lectoris Jubilati

THEOLOGIA
DOGMATICA, MORALIS ET SCHOLASTICA
IN DUOS TOMOS DIVISA.

Opus Principiis Thomisticis, & Scotisticis, quantùm licuit, accommodatum, complectensque Casus omnes obvios ex firmis Scripturæ, Conciliorum, Canonum, & SS. Patrum Sententiis resolutos.

TOMUS PRIMUS
Complectens Tractatus de DEO Trino, & Uno, de Vitiis, & Virtutibus de Actibus Humanis, & in Decalogi Præcepta.

VENETIIS, MDCCXIX.
Apud Antonium Bortoli.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Harissime Lector: Cùm aliquid luci publicæ Exponens quærere debeat publicam utilitatem, Theologiam nostram Principiis Thomisticis & Scotisticis (quæ omnium ferè Theologorum agnoscuntur Principia) quantùm licuit, accommodare studuimus. Nec difficile fuit nobis in Moralibus; cùm, ut alibi annotavimus, in materia morali omnia, aut ferè omnia Doctoris Subtilis Principia, sint Doctoris Angelici Principiis ità conformia, ut vix unus, etiam D. Thomæ Interpres aut Discipulus, fuerit in rebus ad mores spectantibus, eidem Doctori conformior. Non ità facilis est in Speculativis eorundem Doctorum concordia, si saltem illorum sequacibus fidem adhibeamus: quod addo; quia si DD. nostrorum scripta in se, cum maturitate, & sine præventione considerentur, reperientur in paucissimis contraria, ut legentem convincet hoc manuale Opusculum: unde licèt Doctor Subtilis multa admodùm & varia scripserit, solùm tamen bis aut ter apud ipsum hæc verba reperies: Contrà D. Thomam, *& quidem in materiis exercitium Scholasticum unicè concernentibus. Ubi etiam, & alibi, sine injuria, sine contemptu, sine censura relictis aliorum opinionibus, sententiam suam sobriè, humiliter & modestè exponit per ly* Videtur: *quod & nos imitari conabimur, si quandoque ab opinionibus Thomisticis(quod rarissimè eveniet) nos recedere cogant Scholæ subtilis Sentimenta. Nam id mihi sacrum erit, ut nunquam Scholastica concertatio solvat strictum fraternæ charitatis vinculum, quo Dominicani cum Franciscanis perpetuo fœdere sociantur Patriarcharum suorum exemplo.*

CENSURA ORDINARII.

CUm *Theologia Dogmatica*, *Moralis & Scholastica Adm. Rev. P. Francisci Henno Ord. S. Francisci Min. Recoll. Provinciæ D. Andreæ Lectoris Jubilati* Fidei ac bonis moribus non repugnet, plurimorum etiam desiderium renovatam ejusdem impressionem sollicitet, Eandem Typis utiliter mandari posse censeo. Coloniæ 23. Novembris. 1717.

Jo: GEORG. MOLITORIS SS. Theol. Doctor, Perillustris S. Gereonis Canon. Universitatis Coloniensis Rector, Librorum Censor Ordinarius.

FACULTAS VIC. PROVINCIALIS.

CUm præcedentes quos de Theologia tum Morali, tum Scholastica edidisti Tractatus, magno cum applausu ac fructu recepti fuerint; ut publico desiderio fiat satis, facultatem tibi concedimus, cum merito salutaris obedientiæ, Tractatum Theologiæ Dogmaticæ ac Scholasticæ de DEO Uno & Trino à te insuper præparatum, à S. Theologiæ Lectoribus ex commissione nostra examinatum & approbatum servatis aliis de jure servandis, typis mandandi Turcondii 14. Maji Anno 1713. sub propria manu & officii sigillo.

F. JOSEPHUS DOYEN Vic. Provincialis.

APPROBATIO ORDINARII.

INfrascriptus legi Tractatum de Deo Uno & Trino à P. HENNO Lector Jubilato actuali Guardiano compositum, nihilque in eo reperi quod Fidei aut bonis moribus repugnet. Datum Duaci die 23. Maji 1713.

J. DE MARCQ. S. Facultatis Theologicæ Doctor Regius Ordinariusque Professor &c.

ALIA APPROBATIO.

LEgi Tractatum Theologiæ Dogmaticæ & Scholasticæ de DEO Uno & Trino à R. P. FRANCISCO HENNO Sacræ Theologiæ Lectore Jubilato, actuali Guardiano; nihilque in eo reperi, quod Fidei aut bonis moribus adversetur; imò ob nitidam ejus perspicuitatem, solidamque eruditionem Theologis omnibus gratum ac utilem fore existimo. Datum Duaci 23. Maji 1713.

J. DU BOIS Sacræ Theologiæ Licentiatus ac Regius Ordinariusque Professor, necnon Seminarii Tornacensis Præses.

ALIA APPROBATIO.

INfrascriptus ex commissione R. Adm. P. JOSEPHI DOYEN Vicarii Provincialis legi hunc Tractatum de Deo Uno & Trino Authore R. P. FRANCISCO HENNO S. Theologiæ Lectore Jubilato, quod Opus non solùm ab omni errore, qui fit circa Fidem & mores, alienum, sed omnibus veræ eruditionis cultoribus perjucundum ac luce dignissimum censui. Dabam Insulis 13. Maji 1713.

F. MAURITIUS COOLEN S. Theologiæ Lector Jubilatus & Provinciæ Diffinitor.

APPROBATIO THEOLOGORUM ORDINIS.

LEgimus ex commissione R. Adm. P. Provincialis librum, cui Titulus est: *Theologia Dogmatica & Scholastica de Deo Uno & Trino* à R.P. FRANCISCO HENNO Lectore Jubilato compositum, eoque libentiori animo perlegimus, quòd Mysterium illud omni intelligentiæ creatæ naturaliter ignotum, sola fide cognitum ità subtiliter, solidè ac dilucidè etiam in quæstionibus inter Scholasticos controversis, legenti exponat, ut non solùm Theologi perfectè formati, sed etiam ipsi tyrones (in quorum gratiam præcipuè Author laboravit) clariorem, quàm ex quocumque alio notitiam haurire possint, ac proinde publica luce dignissimum censemus. Datum Tornaci 14. Maji 1713.

F. CHERUBINUS MASUREL S. Theologiæ Lector.
F. CÆSARIUS WARTELLE S. Theologiæ Lector.
F. PROSPER MUISSART S Theologiæ Lector.

NOI REFFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P. F. Tomaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro Intitolato *Rev. P. Francisci Henno Ordinis Fratrum Minorum Recollectorum Theologia Dogmatica, Moralis, & Scholastica in duos Tomos divisa* non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Prencipi, e buoni costumi, concedemo Licenza ad Antonio Bortoli Stampatore, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Data 23. Marzo 1719.

(Alvise Pisani Kr. Proc. Ref.
(
(Michel Morosini Ref.

Agostino Gadaldini Secr.

IN-

INDEX DISPUTATIONUM, QUÆSTIONUM, ET ARTICULORUM

In hoc Tomo Primo contentorum.

DISPUTATIO PROŒMIALIS.

De Natura, Principiis & Objecto Theologiæ.

TRACTATUS I.

De Deo Uno.

DISPUTATIO I.

De Dei existentia & essentia.

DISPUTATIO II.

De Attributis Dei positivis.

DISPUTATIO III.

De modis intrinsecis seu attributis negativis.

DISPUTATIO IV.

De Visione Dei.

Index Disputationum,

DISPUTATIO V.

De Intellectu & Scientia Dei.

DISPUTATIO VI.

De divina voluntate & volitione.

DISPUTATIO VII.

De potentia Dei ad extra.

DISPUTATIO VIII.

De Divina Providentia.

DISPUTATIO IX.

De Prædestinatione.

DISPUTATIO X.

De Reprobatione,

TRACTATUS II.

De Deo Trino.

DISPUTATIO I.

De Divinis Personis & processionibus.

DISPUTATIO II.

De Relationibus & Notionibus divinis.

DISPUTATIO III.

De tribus Personis divinis in communi.

Qu. III.

DISPUTATIO IV.

De Personis Divinis in particulari.

DISPUTATIO V.

De Missione Personarum & modo loquendi in hac materia.

THEOLOGIA MORALIS ET SCHOLASTICA.

De Actibus Humanis eorumque Regulis.

TRACTATUS I.

De Actibus Humanis eorumque Bonitate & Malitia.

DISPUTATIO I.

De Natura & Divisione Actus humani.

DISPUTATIO II.

De Voluntario, & Involuntario.

DISPUTATIO III.

De Bonitate, & Malitia Actuum humanorum.

TRACTATUS II.

De Conscientia.

DISPUTATIO I.

De Conscientia secundùm se, & quibusdam ejus membris.

DISPUTATIO II.

De Conscientia dubia & scrupulosa.

DISPUTATIO III.

De Conscientia probabili, & Opinionum Probabilitate.

TRACTATUS III.

De Legibus.

QUÆSTIO PROŒMIALIS.

DISPUTATIO I.

De Lege Naturali.

DISPUTATIO II.

De Lege Divina.

DISPUTATIO III.

De Lege humana.

TRACTATUS IV.

De Principiis Actuum humanorum.

DISPUTATIO I.

De libero hominis Arbitrio.

IV. An

DISPUTATIO II.

De Chriſti Gratia.

QUÆSTIO PROŒMIALIS.

De Gratiæ hoſtibus & defenſoribus.

TRACTATUS V.

De duobus Gratiæ effectibus.

DISPUTATIO I.

De Juſtificatione.

DISPUTATIO II.

De ſecundo Effectu Gratiæ ſeu Merito.

THEO-

Index Disputationum,

THEOLOGIA MORALIS ET SCHOLASTICA.

De Vitiis & Virtutibus.

TRACTATUS I.

De Vitiis & Peccatis.

DISPUTATIO I.

DISPUTATIO II.

De Peccato mortali & veniali.

DISPUTATIO III.

De Peccato Originali.

DISPUTATIO IV.

De Peccatis capitalibus.

APPENDIX

De Jejunio.

Finis Appendicis.

TRA-

Quæstionum & Articulorum.

TRACTATUS II.

De Virtutibus.

DISPUTATIO I.

De Fide.

DISPUTATIO II.

De veræ Fidei Regulis.

DISPUTATIO III.

De Actu Fidei interno, & Obligatione credendi.

DISPUTATIO IV.

De Actu Fidei externo, & peccatis Fidei oppositis.

DISPUTATIO V.

De Spe.

DISPUTATIO VI.

De Charitate.

2. Quid

TRACTATUS MORALIS
IN DECALOGI PRÆCEPTA.

DISPUTATIO I.

De Primo Decalogi Præcepto.

DISPUTATIO II.

De secundo Decalogi Præcepto.

DISPUTATIO III.

De tertio Decalogi Præcepto.

Quæstionum & Articulorum.

DISPUTATIO IV.

De quarto Decalogi Præcepto.

DISPUTATIO V.

De quinto Decalogi Præcepto.

DISPUTATIO VI.

De Sexto Decalogi Præcepto.

DISPUTATIO VII.

De Septimo Decalogi Præcepto.

DISPUTATIO VIII.

De Octavo Decalogi Præcepto.

DISPU-

DISPUTATIO IX.

De nono Decalogi Præcepto.

DISPUTATIO X.

De ultimo Decalogi Præcepto.

FINIS.

LIBER PRIMUS SENTENTIARUM.

DOctor Angelicus & Doctor Subtilis ſplendidiſſima Scholarum lumina & capita, à quibus tamquam Magiſtris & Ducibus tutiſſimis totum hoc opus Theologicum dirigi contendimus, quantum patietur opinionum concordia, diverſimodè Theologiam ſuam diviſerunt. Secundus ſiquidem Magiſtrum Sententiarum imitatus, totam Theologiam ſuam quatuor libris complexus eſt, in quorum 1. agit de Deo uno & trino. In 2. de creatione, ſeu emanatione rerum ad extrà, de Angelis, de primo homine, de gratia, de humano arbitrio, de Actibus Humanis, & tandem de peccatis. In 3. de Chriſto incarnato, ejuſque Matre, de Virtutibus Theologicis & Moralibus, de donis Spiritus Sancti, deniquede legibus præceptis. In 4. de Sacramentis in genere & ſpecie, & hominis noviſſimis. Primus autem Summam ſuam Theologicam tribus partibus comprehendit. Prima tractat de Deo uno, Trino, Creatore, Conſervatore & Gubernatore. Secunda (quam in duas partes diviſit, quarum prior dicitur prima Secundæ, & poſterior ſecunda ſecundæ) agit de Deo ut fine ultimo creaturæ rationalis, de Actibus humanis, de Virtutibus & vitiis in genere, de Lege, & Gratia, & tandem de Virtutibus Theologicis & moralibus. Tertia tractat de Incarnatione, de Sacramentis, & quatuor Noviſſimis.

Hic ordo, quem tenuerunt inſignes illi Scholarum Principes, bonus eſt & utilis; attamen cùm velimus utriuſque doctrinam, quantùm in nobis erit, amplecti: etiam de utriuſque ordine intendimus participare: & ideò Theologiam noſtram in tomulos octo pro majori legentium & portantium commoditate dividentes, agemus in 1. de Deo uno, trino, & Creatore. In 2. de Actibus Humanis, eorumque principiis & regulis. In 3. de Vitiis & Virtutibus. In 4. de Præceptis Decalogi. In 5. de Jure & Juſtitia, Reſtitutione, & Statu Religioſo. In 6. de Verbi Divini Incarnatione, ejuſque ſanctiſſima Matre. In 7. & 8. de Sacramentis in genere & ſpecie. Anteà tamen, Doctorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, Diſputationem prooemialem de Theologiæ natura, principiis, & objecto præmittemus.

DISPUTATIO PROOEMIALIS

De natura, principiis, & objecto Theologiæ.

LIcèt Theologia ex vi ſuæ vocis generatim ſignificet ſermonem, ſeu ratiocinationem de Deo: quo ſenſu dici poſſunt Theologi omnes illi, qui de Deo loquuntur, ſivè Metaphyſici, ſivè Poetæ, ſivè Rhetores, & quicumque alii Scriptores, etiam profani; hic tamen ſumitur pro Doctrina ſeu cognitione Dei aliquo modo ſacra.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex Theologia?

CONCLUSIO I.

THeologia, ut hìc ſumitur, eſt divinarum rerum ex iis, quæ revelata ſunt, ſacra doctrina.

Dicitur 1. *Divinarum rerum*; quia tota divina eſt, & quidquid in ea tractatur, divinitatem ſpirat, & ad Deum ſpectat, vel ſicut proprietates ad naturam, vel ſicut effectus ad cauſam, vel tamquam media ad finem.

Dicitur 2. *Ex iis, quæ revelata ſunt*; quia Theologia hæc non deducitur ex principiis naturaliter cognitis, ut Theologia naturalis, ſeu Metaphyſica, neque illabitur animis ſicut Theologia infuſa; ſed ſtudio & labore deducitur quælibet ejus concluſio vel ex duabus præmiſſis de fide; ut hìc: *Deus eſt omnipotens: Chriſtus eſt Deus: ergo Chriſtus eſt omnipotens*; vel ſaltem ex una, ut hìc: *Omnis homo eſt rationalis: Chriſtus eſt homo: ergo Chriſtus eſt rationalis*, ubi tantùm una præmiſſa, nempè Minor, eſt de fide, ſeu revelata.

Dicitur 3. *Sacra doctrina*; quia & originaliter & objectivè divina eſt.

CONCLUSIO II.

DIviditur 1. Theologia ratione modi, quo tractatur, in Poſitivam, Scholaſticam, & Myſticam. Poſitiva eſt, quæ fusè & Rhetorico quodam dicendi genere Scripturam Sacram, ac Fidei Myſteria exponit, ut fecerunt Tertullianus, Baſilius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Hieronymus, & alii Patres. Scholaſtica (ſic dicta, quia in ſcholis uſitata, & à DD. Scholaſticis inducta, quorum primus Author fuit inter Græcos S. Damaſcenus, & inter Latinos Petrus Lombardus Pariſienſium Antiſtes, & Sententiarum Magiſter antonomaſticè appellatus) eſt illa, quæ artificioſa methodo, & ſyllogiſticè de rebus divinis diſſerit.

Subdividitur Theologica Scholaſtica in ſpeculativam, & moralem. 1. Conſiſtit in rerum divinarum contemplatione; 2. Verò, de rebus ad mores pertinentibus in ordine ad ſalutem Concluſiones proponit, eaſque argumentis facilioribus declarat & confirmat: unde patet Theologiam moralem, ut his locis tractari conſuevit, ac præſertim in Provincia noſtra, eſſe propriiſſimè ſcholaſticam; cùm Theologia dicatur *Scholaſtica* non à materiis ſpeculativis, ut falsò opinantur aliqui, ſed à modo & methodo, quibus materia tractatur, ſivè interim hæc ſit moralis, ſivè ſpeculativa.

His additur communiter Theologia myſtica, ſeu affectiva; eſtque illa, quæ non tam rationis diſcurſu, quàm ſimplici mentis intuitu, affectuosè res divinas contemplatur & ſapit; & ideò non ſolùm intellectum illuminat, ſed præſertim voluntatem inflammat. Mirificè in hac Theologia excelluit Doctor Noſter Seraphicus D. Bonaventura: ejus enim ſcripta Seraphicis quibuſdam aculeis cor legentis pungunt, & inſenſibiliter divini amoris igniculum in eo accendunt.

CONCLUSIO III.

DIviditur 2. Theologia ratione ſubjecti, in quo recipitur, in Theologiam Dei, Beatorum, & Viatorum. Prima eſt quæ immediatè innititur lumini ſupernaturali increato, nempè intellectui divino. Secunda quæ lumini ſupernaturali crea-

creato claré & evidenter manifestativo, nempe visioni beatificæ. Tertia quæ lumini supernaturali creato, sed obscuro, nempè fidei. Prima dicitur comprehensiva. Secunda intuitiva. Tertia discursiva. De hac deinceps agemus, egimusque tota Conclusione præcedenti.

CONCLUSIO IV.

Dividitur 3. Theologia ratione objecti, circà quod versatur, in necessariam, contingentem & dogmaticam. *Necessaria* dicitur, quæ respicit Deum ad intrà, seu unum in essentia, trinum in personis, infinitum in suis attributis. *Contingens*, quæ respicit Deum ad extrà, seu cum respectu ad creaturas, quas liberè vel creat & moderatur in ordine naturæ, vel vocat & justificat in ordine gratiæ, vel beatificat & coronat in ordine gloriæ, ut loquitur Noster Frassennius. *Dogmatica*, est quæ tradit Fidei veritates.

QUÆSTIO II.

An Theologia sit scientia?

Quatuor conditiones ad scientiam strictam requirit D. Subtilis q. 3. Prologi n. 26. nempè ut sit certa, evidens, de objecto necessario, & per demonstrationem acquisita.

CONCLUSIO I.

Theologia non est in rigore scientia, prout eam definivit Philosophus Post cap. 2. idque defectu evidentiæ. Ità Scotus q. 3. Prologi n. 3. & Scotistæ communiter, qui in hoc non recedunt à D. Angelico, cùm q. 14. de Verit. art. 9. expresse dicat: *Quæcumque sciuntur propriè accepta scientia, cognoscuntur per resolutionem ad prima principia, quæ præstò sunt intellectui;* idest evidenter cognita, ut fatentur ipsimet Thomistæ.

Prob. 1. Scientia, de qua loquitur Philosophus sup. gignitur per veram demonstrationem: sed non ità gignitur cognitio Theologica, cùm præmissæ, ex quibus deducitur, non sint evidentes (quod tamen ad demonstrationem requirit Aristoteles variis locis) sed obscuræ, utpote propositiones Fidei, saltem una: ergo.

Prob. 2. Illa cognitio non est strictè scientia, quæ potiùs facit credere, quàm scire: sed talis est Theologia nostra: ergo. Prob. Min. quia magis nititur authoritate revelantis, ob quam dicimur credere, quàm legitima illatione conclusionis, ob quam dicimur scire.

Dices 1. Theologia dicitur passim scientia à PP. imò & à Scriptura, *Bonitatem*, inquit David Psal. 118. *& disciplinam, & scientiam doce me*, loquitur autem de scientia Dei, adeoque Theologia.

Resp. Scientiam ibi sumi in latiori significatione, de qua Conclus. 2.

Dices 2. Theologia nostra subalternatur Theologiæ Dei, & Beatorum: sed hæc est vera scientia, utpote evidentissima, aliisque scientiæ conditionibus ornata: ergo & illa.

Resp. Dist. Ma. Subalternatur secundùm se Theologiæ Dei, & Beatorum: Transeat. Dico *Transeat*; quia ad veram subalternationem requirunt communiter Philosophi, ut sit aliud objectum adæquatum scientiæ subalternatæ, & aliud scientiæ subalternantis; sic objectum Musicæ, quæ subalternatur Arithmeticæ, est numerus sonorosus, Arithmeticæ verò, numerus tantùm: hic autem utriusque Theologiæ idem est prorsùs objectum. Subalternatur in nobis: N. quia non haurimus principia Theologiæ nostræ ex Theologia Dei, & Beatorum; & certè quomodo hauriremus, cùm Theologiam illam evidentem non habeamus? Accedit quòd non sit reperibilis scientia subalternata in subjecto, in quo non est scientia subalternans, reperitur autem in nobis Theologia Viatorum, in quibus non est Theologia Beatorum.

Dices 3. Theologia nostra innititur evidenti consequentiæ conclusionis ex præmissis: ergo nihil ipsi deest ad scientiam strictam.

Resp. Neg. Conseq. Quia ad conclusionem evidentem requiritur & evidentia conclusionis, & evidentia præmissarum; aliàs conclusio falsa posse esse evidens; cùm possit evidenter deduci ex principiis falsis.

CONCLUSIO II.

Si scientia paulò latiùs sumatur, scilicèt pro notitia deducta ex præmissis certis, abstrahendo an sint evidentes formaliter, necnè, Theologia dici potest scientia. Ità D. Noster loco citato & certè Philosophus ipse 6. Ethic cap. 3. ad scientiam, quam ibi definit, non requirit evidentiam formalem principiorum.

Ratio Conclusionis est, quia, excepta evidentia formali, habet omnes conditiones veræ scientiæ, ut examinanti patebit, confirmabitque Objectionum solutio. Imò licèt non habeat evidentiam formalem, habet tamen virtualem; quandoquidem majorem ingerat certitudinem de rei veritate, quàm si inferretur ex præmissis formaliter evidentibus: undè scientias omnes naturales superat certitudine, non tantùm quando infertur ex duabus præmissis revelatis, sed etiam quando infertur ex una revelata, & altera naturaliter evidenti; quia licèt conclusio sequatur debiliorem partem sui Antecedentis, adeoque sit tantùm certa certitudine naturali, certior est tamen, quàm si utraque præmissa foret naturalis, licèt evidentissima, cùm tunc etiam certitudinem trahat ab ipso certitudinis fonte.

Dices 1. Theologia probat sua principia, nempe Fidei Articulos: Atqui scientia non probat illa, sed supponit: ergo.

Resp. Dist. Ma. Probat per se: N. per accidens ob contumaciam Hæreticorum Fidei Articulos credere nolentium: C.

Dices 2. Scientia stricta datur à priori: sed de Deo non potest fieri demonstratio à priori, sed tantùm à posteriori per creaturas: ergo.

Resp. Dist. Min. De Deo, idest, de Dei existentia, non potest fieri demonstratio à priori: C. De Deo, idest, de ejus proprietatibus: N. supposita enim Dei existentiæ cognitione, de eo demonstrari potest à priori, quòd sit bonus, justus &c.

Dices 3. Theologia agit de contingentibus, v. g. de peccatis & virtutibus, quæ sunt actiones contingentes: sed de contingentibus non datur scientia: ergo.

Respon. Quòd licèt peccata, virtutes &c. sint contingentia quoad existentiam, non tamen quoad objectum, sicque possunt esse objectum scientiæ, ut susius in Philosophia.

Inst. Agit de merè contingentibus, ut, de Christi Incarnatione, morte, resurrectione, ascensione &c. Item de impiorum justificatione, justorum glorificatione &c. quæ ità sunt aut fuerunt, ut potuerint non esse, utpotè à sola Dei voluntate dependentia.

Resp. Dist. Assumpt. Agit de merè contingentibus secundùm se consideratis præcisè: N. pro ut subsunt divinæ revelationi: C. ut sic autem sunt infallibilia & necessaria.

Dices 4. Saltem non datur scientia de singularibus; & consequenter Theologia respectu Christi, Adami, & B. Virginis, non est scientia.

Resp. Dist. Ant. Non datur scientia de singularibus, quia singularibus: N. aliàs non esset dabilis scientia de Deo utpotè singularissimo. De singularibus quia contingentibus, seu quia dari posset de illis scientia quandoque vera, quandoque falsa, quod repugnat habitui scientifico essentialiter vero: C. sed Theologia non attingit præfata objecta sub ratione contingentium, sed sub ratione infallibiliter existentium, & consequenter non potest habitus scientificus circà illa variari. Si autem circà singularia certas conclusiones habeat, quæ non innituntur divinæ revelationi, adeoque sunt merè contingentes, non desinit propterea esse scientia; cùm propter paucas conclusiones hinc indè non scientificas, non debeat privari nomine & dignitate scientiæ, ut patet ex aliis scientiis.

Dices 5. De hac Propositione: *Christus habet humanam voluntatem*, potest esse fides, cùm sit definita ab Ecclesia; & scientia, cùm possint deduci ex hoc principio. *Christus est homo*: sed circà idem objectum non possunt esse simul in eodem intellectu fides & scientia: ergo.

Resp. Dist. Min. Non possunt esse fides & scientia clara: C. fides & scientia obscura, qualis est Theologia: N.

QUÆSTIO III.

Qualis sit scientia Theologia, & an Sapientia?

CONCLUSIO I.

Theologia nostra est simpliciter practica. Est Scoti q. 4. Prologi n. 4.

Prob. Illa scientia est practica, cujus omnes conclusiones mediatè vel immediatè, formaliter vel virtualiter ordinantur ad praxim: sed talis est Theologia: ergo. Prob. Min. Quia conclusiones Theologicæ, quæ maximè videntur speculativæ, ad Deum tamen vel amandum, vel credendum, vel sperandum, vel colendum diriguntur & provocant: undè Augustinus lib. 1. de Doctr. Christ. asserit quod habitus Theologiæ ordinetur ad directionem actuum, qui sunt credere, sperare, diligere, & virtuosè vivere, quæ praxim sonant.

Dices 1. Omnes scientiæ ordinari possunt, saltem virtualiter, ad Deum vel colendum, vel diligendum: ergo vel ratio præfata nulla est, vel omnes scientiæ dici poterunt practicæ.

Resp. Neg. Conseq. Quia Deus est objectum Theologiæ, & non aliarum scientiarum, & consequenter licèt aliæ scientiæ

ordinari

ordinari poſſint ad Deum diligendum &c. non poſſunt tamen dici practicæ ſicut Theologia; quia ſcientia dicitur practica, non ex eo quòd praxim dirigat, aut dirigere poſſit circà aliquod objectum ſivè proprium, ſivè alienum, ſed ex eo quòd dirigat praxim circà objectum proprium.

Inferes: Ergo ſaltem Metaphyſica erit practica, cùm ordinari poſſit ad amandum Deum, qui eſt illius objectum proprium.

Reſp. Neg. Illationem; quia licèt aliquæ concluſiones metaphyſicæ ordinari poſſint ad Deum amandum &c. quia tamen Deus reſpectu Metaphyſicæ tantùm eſt objectum partiale, licèt præcipuum & Attributionis, ordinatur ipſemet tanquam ſpecies entis ad ens ut ens, quod eſt objectum totale & adæquatum Metaphyſicæ; & ideò cùm ens ut ens ſit ſpeculativæ conſiderationis, alia omnia, quæ ad ipſum ordinantur, dicuntur ſpeculativa.

Dices 2. Licèt juxta Scotum, Theologia neceſſariorum v.g. quòd bonum ſit amandum, malum ſugiendum &c. ſit practica, Theologia tamen contingentium, ideſt, eorum quæ non ex natura rei, ſed ex libera Dei voluntate neceſſaria ſunt ad praxim dirigendam, v.g. quòd Baptiſmus ſit remedium peccati originalis, eſt ſpeculativa: ergo malè dicitur ſimpliciter practica.

Reſp. Diſt. Ant. Pro 2. parte: Theologia contingentium eſt ſpeculativa per ſe, & abſolutè: C. per accidens, & ſuppoſita Dei voluntate: N. tam enim neceſſaria eſt ad regulandam praxim hæc veritas: *Baptiſmus eſt ſuſcipiendus*, ſuppoſito Dei præcepto, quàm hæc: *Mendacium eſt fugiendum*.

Dices 3. Deus non eſt objectum operabile: ergo Theologia quæ circa Deum verſatur, non eſt practica.

Reſp. Diſt. Ant. Non eſt objectum operabile phyſicè: C. moraliter, quatenus per actiones noſtras meritorias, conſequibilis eſt in ratione finis ultimi: N. Præterea non requiritur ad ſcientiam practicam quòd verſetur circa objectum operabile, ſed ſufficit quòd dirigat praxim circa objectum proprium, quod facit Theologia circa Deum.

Dices 4. D. Thomas p. 1. q. 1. art. 4. docet Theologiam eſſe partim ſpeculativam, partim practicam; imò magis ſpeculativam quàm practicam: ergo.

Reſp. Diſt. Ant. Docet eſſe magis ſpeculativam immediatè, ſeu quatenùs verſatur præcisè circà objecta ſua partialia: C. quia, ut ait ibidem, *Principalius agit de rebus divinis, quàm de actibus humanis*. Docet eſſe magis ſpeculativam mediatè & ultimatè: N. quia omnia in Theologia tractata, dirigunt hominem ad aſſecutionem Beatitudinis, ut fatetur ipſemet, & colligitur ex Joan. 20. *Hæc ſcripta ſunt ut credatis quia Jeſus eſt Chriſtus filius Dei, & ut credentes*, fide ſcilicet, quæ per dilectionem operatur, *vitam habeatis in nomine ejus*.

CONCLUSIO II.

Theologia noſtra, ſepoſita evidentia, eſt vera ſapientia.

Prob. Quia ſecluſa illa conditione habet omnia ad ſapientiam requiſita. Primò eſt omnium ſcientia, cùm ſit de Deo rerum omnium principio, & fine. Secundò verſatur circà difficilia & à ſenſu remota: quid enim (ut alia taceam) difficilius, & à ſenſu remotius quàm Myſterium Trinitatis & Incarnationis? Tertiò eſt certior aliis ſcientiis, ut anteà dictum eſt. Quartò aptior eſt ad docendum quàm aliæ ſcientiæ? cùm perfectio doctrinæ præſertim conſiſtat in illius certitudine. Quintò ſui gratia, ſciendique cauſa eſt appetibilis, quia licèt ad praxim ordinetur, & ex illa parte non ſui, ſed praxis gratia ſit appetenda, ſi comparativè tamen ad alias ſcientias ſpectetur, maximè propter ſe appetitur; quandoquidem non ordinetur ad illas ut eis inſerviat, ſed aliæ ad ipſam referantur, ut ei ſubſint & famulentur: unde aliis præcipit, & ab aliis præcepta non accipit (quæ eſt Sexta ſapientiæ conditio) nam etſi Theologia quædam ſumat principia à ſcientiis naturalibus; tamen nec omnia indè ſumit, nec ulla tanquam Theologiæ propria: undè concludendum eſt Theologiam noſtram, dempta evidentia formali, quæ ſufficienter per virtualem ſupra explicatam compenſatur, eſſe ſapientiam.

Nec refert quòd Philoſophus docuerit ſapientiam eſſe ſpeculativam; quia hoc docuit ex falſa perſuaſione quòd ultimus finis, in quem tendit ſapientia, neceſſariò à nobis rectè amaretur, adeoque ſuperflua eſſet ſcientia practica, à qua amor ille regularetur, cujus tamen oppoſitum docet experientia.

QUÆSTIO IV.

Quodnam ſit objectum Theologiæ.

Quod hic vocamus objectum, ſubjectum appellat Div. Thom. quæſt. 1. art. 7. non quidem ſubjectum inhæſionis, ſed conſiderationis in quantum nempè Theologicæ conſiderationi ſubjicitur, ſe objicitur. Ante Reſolutionem.

Adverte 1. Duplex eſſe ſcientiæ objectum, *Materiale*, unum, quod ità conſideratur ab una ſcientia, ut etiam conſideretur ab alia; ſic quia Deus ità attingitur à Theologia, ut etiam attingatur à Metaphyſica, dicitur objectum materiale utriuſque, ſicut corpus dicitur objectum materiale Phyſicæ, & medicinæ, eo quòd attingatur ab utraque. *Formale* aliud, eſtque ratio ſub qua conſideratur objectum materiale: ſic quia Theologia conſiderat Deum ſub ratione Deitatis, & Metaphyſica ſub ratione entitatis, hujus objectum formale eſt entitas, & illius Deitas: ſicut Medicinæ eſt ſanabilitas, & Phyſicæ naturalitas; quia ſub illis rationibus conſiderant corpus.

Adverte 2. Objectum formale eſſe etiam duplex, nempè formale *quod*, ſeu terminativum, eſtque illud quod terminat omnes cognitiones, quæ in ſcientia de tali objecto habentur; & formale *propter quod*, ſeu motivum, & eſt illud quod movet intellectum ad conſiderationem objecti.

CONCLUSIO I.

Objectum materiale adæquatum Theologiæ eſt omnis veritas aliquo modo ad Deum pertinens, & deducibilis ex revelatis; reductivè autem & ultimatè eſt ipſe Deus.

Prob. 1. Pars; quia illud eſt objectum adæquatum alicujus ſcientiæ, circa quod tota occupatur, & non circa aliud; ſed taliter ſe habet Theologia reſpectu objecti præfati: ergo. Prob. Min. Primò tota occupatur circà illud, ut indicat etymologia ipſius nominis, quæ eſt Sermo de Deo, adeoque de ſolis veritatibus Deum aliqualiter concernentibus. Secundò non occupatur circà aliud; quia omnia ibidem tractata Deum reſpiciunt vel ſecundùm ſe, ut Myſterium divinæ unitatis & Trinitatis; vel tanquam cauſam, ut Angelorum, hominum, & aliorum creatio; vel tanquam Benefactorem, ut gratia actualis & habitualis, impiorum juſtificatio, Sacramentorum inſtitutio, Chriſti Incarnatio, Paſſio &c. Vel tanquam præmiantem, ut virtutes; vel tanquam vindicem, ut peccata; vel tanquam Regulam ſupremam, ut conſcientia & leges, & ſic de aliis.

Addidi tamen, *Et deducibilis ex revelatis*. idque duplici ex cauſa, 1. ut excludantur veritates deductæ, quæ ut ſic, ſunt potiùs effectus Theologiæ, quàm ejus objectum, cùm fiant & efferantur à Theologo. 2. Ut excludantur veritates in Metaphyſica agitatæ, quarum principia ſunt merè naturalia, non revelata.

Prob. 2. Pars: Illud eſt objectum adæquatum alicujus ſcientiæ reductivè, ad quod omnia in illa ſcientia agitata reducuntur aut tanquam proprietates, aut tanquam effectus, aut tanquam media, aut tanquam regulata: ſed talis eſt Deus reſpectu veritatum Theologicarum, ſeu materiarum in ea contentarum, ut ſatis liquet ex probatione alterius partis: ergo. Et hoc modo nobis conciliantur D. Thomas & Scotus, dum ſolum Deum ſtatuunt hujus ſcientiæ objectum: qui ſanè intelligendi veniunt reductivè, ut patebit ipſos legenti. Quod hic vocamus objectum adæquatum reductivè, alii appellant objectum attributionis, ſeu primarium.

Dices, Scientia ſupponit objecti ſui exiſtentiam: ſed Theologia non ſupponit, ſed probat Dei exiſtentiam: ergo.

Reſp. Diſt. Min. Probat exiſtentiam Dei ut Authoris ſupernaturalis, qualiter à Theologia conſideratur: N. illa enim nulla ratione probatur, ſed fide creditur. Probat exiſtentiam Dei ut Authoris naturalis: Subdiſt. Probat à priori, & ex principiis propriis, ſcilicèt Articulis Fidei: N. à poſteriori, & rationibus à Metaphyſica deſumptis: C. & ſic nihil contra nos.

CONCLUSIO II.

Objectum formale *quod* ſeu terminativum Theologiæ primarium, eſt Deus ſub ratione Deitatis; non eſt tamen adæquatum, niſi reductivè.

Prob. 1. Pars; quia inter omnes rationes formales, quas attingit Theologia, nulla adferri poteſt nobilior quàm Deitas; illa ſiquidem eſt fons & radix omnium, quæ ſunt tum in Deo, tum extra Deum. & certè ſi Deus ſit unus, trinus, æternus, immenſus &c. An non ratione Deitatis? ſi Creator, Sanctificator, Glorificator, an non etiam ratione Deitatis? Deitas ergo, utpotè objectum nobiliſſimum, ſcientiæ nobiliſſimæ aſſignanda eſt.

Dices: Theologia utpotè finita, non poteſt adæquare Deum ſub ratione Deitatis, utpotè infinitum: ergo.

Reſp. Diſt. Ant. Non poteſt adæquare adæquatione omnimoda: C. aliàs creatura incomprehenſibile comprehenderet. Adæquatione proportionis, id eſt, illum in tantùm cognoſcere, in quantùm cognoſcibilis eſt principiis revelatis: N. & hoc ad ſcientiam ſufficit, ſicut ſufficit ut objectum confusè, abſtractivè, & per alienas ſpecies cognoſcatur, ut patet in illis ſcientiis, quæ verſantur circà ſubſtantias non tantùm ſpirituales, ſed etiam materiales; cùm nulla ſubſtantia pro hoc ſtatu cognoſcatur diſtinctè per ſpeciem propriam.

Prob. 2. Pars; quia Theologia etiam attingit Deum sub ratione Authoris Sacramentorum, gratiæ, & gloriæ sub ratione Redemptoris, Provisoris, Justificatoris &c. sed quia illa omnia ad deitatem referuntur tanquam principium aut finem, Deitas potest dici objectum formale *quod* adæquatum reductivè, quod insinuat D. Thomas sup. ubi ait: *Omnia autem pertractantur in Sacra Doctrina sub ratione Dei, vel quia sunt ipse Deus, vel quia habent ordinem ad Deum ut ad principium & finem.*

Dices: Sublato objecto formali, tollitur scientia: sed quamvis Deus non fuisset incarnatus, nec fuisset Author Sacramentorum, Redemptor &c. fuisset adhuc Theologia: ergo illa non sunt objecta partialia.

Resp. Dist. Min. fuisset adhuc Theologia adæquatè eadem ac nunc: N. Inadæquatè: C. Undè sublatis formalibus partialibus, etiam partialiter fuisset sublata.

CONCLUSIO III.

OBjectum formale *propter quod*, seu motivum Theologiæ remotum, est veracitas divina in revelando; proximum est connexio medii cum extremis in Antecedente.

Prob. 1. Pars: Debet distingui Theologia à Fide & Metaphysica, quasi inter utramque medians: sed distinguitur à Fide per hoc quod divina veracitas sit objectum proximum Fidei, & Theologiæ non nisi remotum; à Metaphysica autem, quòd hujus motivum debeat esse solo lumine naturali cognitum, quale non est divina veracitas: ergo.

Dices: Quando conclusio Theologica deducitur ex una Præmissa revelata, & altera evidenti, motivum non est tantùm veracitas divina, sed etiam veritas evidens alterius Præmissa: ergo.

Resp. Dist. Ant. Veritas evidens alterius Præmissæ est etiam motivum principale & proprium: N. Minus principale & extraneum, pertinens ad aliam scientiam, aut tanquam conclusio, aut tanquam principium: C. & ideò non dicitur ordinariè motivum Theologiæ. Prætereà in Syllogismo Theologico ità necessariò utraque Præmissa, vel saltem una debet esse revelata, ut si hoc desit, Conclusio non sit Theologica: non sic Præmissa evidens, sine qua stare potest Theologica Conclusio.

Prob. 2. Pars; Quia sicut in aliis scientiis, sic & in præsenti motivum proximum assentiendi conclusioni est connexio medii cum extremis, contenta in Præmissis.

QUÆSTIO V.

Quænam sint principia Theologiæ, & loci unde desumuntur?

CUm Theologia nostra sit argumentativa, tum quia vera scientia, tum quia *utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia*, ut loquitur Apostolus 2. ad Timoth. 3. tum quia sæpe Christus, ejusque Discipuli ad convictionem Judæorum argumentati sunt ex Scriptura, necesse est, ut principia seu præmissas habeat, ex quibus deducatur Conclusio Theologicá.

CONCLUSIO I.

PRincipia Theologiæ propria sunt propósitiones vel saltem propositio divinitus revelata, & divinitus credita. Dico: *Divinitus credita*, quia non sufficit, quidquid dicat Vasquez, quòd propositiones revelatæ credantur fide humana, etiamsi propter authoritatem maximi momenti: sicut enim ex Præmissis certis & videntibus, sed tantùm assensu formidoloso admissis, non infertur Conclusio scientifica, ità nec ex Præmissis revelatis fide humana creditis infertur Conclusio Theologica, quæ debet esse certior qualibet scientia purè naturali.

Prob. Concl. Debet habere alia principia Theologia supernaturalis, quàm Theologia naturalis, seu Metaphysica: sed hæc habet principia naturaliter inventa: ergo debet illa habere principia supernaturaliter revelata. Deindè ex principiis revelatis eruitur Conclusio scientifica; non alia assignabilis quàm Theologica: ergo.

Dixi in conclusione: *Propositiones, vel saltem propositio;* quia propositio evidens evidentia necessaria potest esse una ex præmissis Syllogismi Theologica. Ità Scotus 3. dist. 24. q. unic. ubi docet per discursum ex una revelata, & altera philósophica acquiri habitum Theologiæ. Ratio est, quòd Conclusio indè deducta nec sit strictè scientia, cum sit inevidens ratione Præmissæ revelatæ, quam, utpotè debiliorem in hoc genere, sequitur: nec assensus fidei; cùm fides immediatè nitatur divinæ revelationi: ergo Theologia.

CONCLUSIO II.

PRopositiones ex revelatis deductæ possunt etiam esse principia Theologiæ in alio Syllogismo. Ità Major, Smising, Herinx, & alii.

Prob. Nam sicut juxtà Philosophum 1. Topicor. 1. non tantùm illa, quæ sunt primò vera, sed etiam illa quæ ex primò veris principium sumpserunt, sunt principia scientiarum; ità non solùm primò revelata, sed etiam ex revelatis deducta possunt esse principia Theologiæ: undè hæc Propositio: *Christus est rationalis* deducta ex his præmissis *Omnis homo est rationalis: Christus est homo*, potest assumi tanquam principium in hoc discursu Theologico: Quod est rationale est risibile: sed Christus est rationalis: ergo.

CONCLUSIO III.

LIcèt varii varios referant locos, ex quibus argumentationes Theologicæ desumuntur, ad duos tamen propriè Theologicos reduci possunt, nimirum verbum Dei scriptum, & non scriptum.

Prob. Illi soli sunt propriè loci Theologici, ex quibus irrefragabiliter constat de divina revelatione alicujus Propositionis: sed verbum Dei scriptum, & non scriptum sunt illi & soli loci, cùm in illis & solis contineatur revelatio divina: ergo.

Porrò per *verbum Dei scriptum* intelligimus Scripturam, de qua fusè egimus in tract. de Fide: Per *non scriptum*, omnem fidei veritatem non speciatim in Scriptura Sacra traditam, sed extrà illam voce vel Christi, vel Apostolorum, vel Concilii Generalis vel summi Pontificis, vel fidelium aut omnium patrum aliquid tanquam de fide credentium, manifestatam. Illa omnia tamen debent esse explorata; aliàs si sensus scripturæ Sacræ, Definitionis, Traditionis &c. non sit exploratus, si mens fidelium aut omnium Patrum non sit conveniens aut perspecta, non deducetur argumentum irrefragabile, sed tantùm probabile, si tantùm de illis probabiliter constet, ut benè notat N. Herinx.

Dixi in conclusione: *Propriè Theologicos*; nam si loci Theologici latiùs sumantur, prout universim comprehendunt omnis generis argumentationes, quibus Theologi nonnunquam ad suas Conclusiones utcumque probandas utuntur, sive propriè sint Theologicæ, sive alienæ, & ab aliis scientiis vel habitibus quasi mutuò acceptæ, assignari possunt alii sequentes: Ratio naturalis, Historia humana, Authoritas aliquorum Patrum, Theologorum, Philosophorum, legum canonicarum & civilium &c. de quibus satis fusè, sed non ità utiliter tractant aliqui, quos poteris consulere.

Dices contrà Conclusionem: D. Thomas q. 1 art. 8. unicum assignat locum propriè Theologicum, nempè Scripturam Sacram, quod & facit Scotus q. 3. Prologi.

Resp. Sub Scriptura sacra etiam comprehendere Traditiones, & Ecclesiæ, ac Summi Pontificis authoritatem, utpotè quas generatim ipsa etiam Scriptura commendat.

QUÆSTIO VI.

An habitus Theologiæ distinguatur ab habitu Fidei, & an sit naturalis?

CONCLUSIO I.

DIstinguitur realiter habitus Theologiæ ab habitu Fidei. Ità Scotus 3. dist. 24. q. un. nu. 20. cui præluxerat D. Thomas in prologo Sententiarum q. un. art. 3. quæstiunc. 3. ubi ait *In hac doctrina non acquiritur habitus fidei, qui est quasi habitus principiorum, sed acquiritur habitus eorum, quæ ex eis deducuntur.*

Prob. 1 Ex Augustino lib. 14. de Trinit. cap 1. ubi ait: *Qua scientia* idest Theologia *non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipsa fide plurimum.*

Prob. 2. Ratione. Actus Theologiæ distinguitur ab actu Fidei: ergo & habitus Theologiæ ab habitu Fidei; cùm habitus specificentur ab actibus Prob. Ant Quia assensus Fidei habet pro motivo immediato veracitatem Dei revelantis; assensus autem Theologiæ connexionem medii cum extremis in Antecedente: undè non est tanta certitudo assensus Theologici, quanta assensus Fidei; & consequenter distinguuntur.

Prob. 3. Habitus Fidei est supernaturalis & infusus; habitus Theologiæ naturalis & studio acquisitus: habitus Fidei versatur circa principia Theologiæ; habitus Theologicus circà Conclusionem ex illis deductam, ut patet ex Doctore Angelico sup

Advertendum hic ad conciliandos aliquos Authores nobis in speciem contrarios inter quos immeritò annumeratur Scotus 3.

d. 35. q. un. posse habitum tendere in Conclusiones Theologicas vel quatenus ex Præmissis per discursum deductas, vel præcisè quatenùs in præmissis revelatis contentas, quibus ideò non ex vi discursus, sed ex vi revelationis immediatè præbetur assensus: jam autem habitus 1. modo sumptus differt ab habitu Fidei; non differt tamen 2. modo sumptus: & de hoc loquuntur illi qui dicunt esse unum & eundem habitum, qui versatur circà primos Fidei Articulos, & circà alios ex illis explicatos.

CONCLUSIO II.

HAbitus Theologię est entitativè naturalis. Ità DD. communius.

Prob. 1. Ille habitus est naturalis, qui ab agente naturali naturaliter agente acquiritur: sed talis est Theologiæ habitus, cùm eodem modo acquiratur, quo scientiæ purè naturales, scilicèt per explicationem & præcepta Magistri docentis, & per laborem Discipuli audientis & studentis.

Prob. 2. Talis est habitus, quale est ejus specificativum & distinctivum, cùm sit ejus ratio constitutiva: sed ejus specificativum & distinctivum est quid naturale, nempè discursus, per quem distinguitur à Theologia Dei & Fide, ergo.

Prob. 3. Nonnunquam DD. etiam Catholici ex eisdem Fidei principiis Conclusiones oppositas deducunt, adeoque unus vel alter falsas: sed habitus, supernaturalis & infusus non inclinat ad falsum: ergo habitus Theologicus ad illas inclinans est naturalis.

Dices 1. Actus Theologiæ est entitativè supernaturalis, ergo & habitus. Prob. Ant. Actus qui producitur à duabus causis efficientibus, naturali una tanquam potentia, supernaturali altera tanquam habitu, est entitativè supernaturalis, ut patet in actu Fidei, Spei, aut Charitatis, sed actus Theologiæ efficitur à potentia naturali intellectus, & à Fide velut habitu principiorum Theologiæ: ergo.

Resp. Neg. Ant. Ad Probationem Neg. Min. Pro. 2. Parte: & certè tantùm abest actus Theologiæ qua talis procedat Physicè ab habitu principiorum, nempe Fide, ut nequidem ab ipsissimet principiis taliter procedat, cùm ut dictum est in Logica, præmissæ non concurrant Physicè ad Conclusionem, sed solus intellectus.

Dices 2. Habitus Theologicus necessariò dependet ab habitu Fidei, ut eliciente assensum Præmissarum: sed si foret naturalis, non necessariò ab illo dependeret; quandoquidem natura sibi ipsi sufficiat in suo genere & ordine: ergo &c.

Resp. Dist. Ma. Dependet ab habitu &c. tanquam conditione sine qua non: C. tanquam aliquo ipsum cum potentia naturali efficiente: N.

Dices 3. Theologia certior est scientiis naturalibus: ergo habet certitudinem supernaturalem, & consequenter est ipsa supernaturalis.

Resp. Distin. Primum Conseq. Habet certitudinem supernaturalem formaliter: N. radicaliter, in quantum per discursum ex articulis Fidei infertur: C. & hoc sufficit ut superet certitudine scientias naturales, quæ neque immediatè, neque mediatè motivo supernaturali nituntur.

Dices 4. Principia Theologiæ sunt supernaturalia: ergo & ipsa supernaturalis; quandoquidem scientiæ specificentur à principiis.

Resp. Dist. Ant. Sunt supernaturalia entitativè: C. quia sunt propositiones revelatæ. Secundùm applicationem: N. quia applicantur per discursum, qui est naturalis: jam autem Theologia non specificatur à propositionibus revelatis quatenùs revelatis, sed quatenus per discursum applicatis; quia illæ sunt principia Theologiæ remota, hæ proxima.

Dices 5. Theologia habet objectum supernaturale, nempè Deum: ergo est supernaturalis, quia actus specificantur ab objectis, & ab actibus habitus.

Resp. Neg. Conseq. Quia licèt specificentur actus ab objectis, hoc sensu quod ubi sunt objecta specie distincta, similiter actus sint specie distincti, non tamen hoc sensu, quòd actus sint tales qualia sunt objecta, aliàs Theologia non tantùm esset supernaturalis, sed etiam immensa, infinita &c. Cùm Deus sit talis: & intellectio esset materialis quando haberet objectum materiale. Pro aliis Objectionibus solvendis

Adverte 1. Quòd veracitas Dei revelantis concurrat tanquam motivum supernaturale ad Conclusionem Theologicam objectivè & moraliter, non tamen physicè.

Adverte 2. Quòd Conclusio Theologica materialiter spectata, idest, quatenùs est propositio in Præmissis revelatis contenta, possit esse supernaturalis, cùm possit esse de fide: undè hæ Conclusiones materialiter spectatæ: *Christus est substantia, est animal* &c. Sunt supernaturales, quia continentur in hoc Principio revelato: *Christus est homo*; in rigore tamen non sunt propriè Conclusiones; quia non considerantur quatenùs præcisè ex Præmissis per discursum inferuntur. Ex dictis

Resolve 1. Conclusionem Theologicam qua talem, seu quatenùs est illata per discursum, non esse de fide, adeoque illam negantem non esse Hæreticum: quod etiam verum est, licèt materia circà quam versatur, sit de fide, sivè sit talis, cui per fidem possemos assentiri; nam aliud est rem, cui assentimur, esse de fide, & aliud assensum esse assensum fidei: ondè ad fidei assensom requiritur & quod res, cui assentimur sit de fide, & quòd ei assentiamur propter veracitatem Dei revelantis immediatè, & non propter legitimam consequentiam Conclusionis ex Præmissis, ut fit in Conclusione Theologica.

Resol. 2. Posse remanere habitum Theologiæ in homine in hæresim lapso, quandoquidem habitus Theologiæ ab habitu fidei realiter distinguatur, nec tantam habeat connexionem cum illo, ut ab eo non possit, separari; cùm unus sit naturalis, alter supernaturalis, unus infusus, alter acquisitus: unde licèt perdat quis totum habitum fidei, discredendo pertinaciter unico Fidei articulo, cùm sit una & simplex qualitas, non tamen totum Theologiæ habitum, qui non est qualitas simplex, sed collectio plurium habituum partialium. Perdit igitur errans pertinaciter circa Fidei articulum præcisè illum habitum Theologicum partialem, qui correspondet Conclusioni illatæ ex isto articulo, & non plus; quandoquidem ex errore circa unum principium, non sequatur error circa omnes Conclusiones.

Dices: Talis non potest elicere vel unicam Conclusionem Theologicam, cùm non possit fide supernaturali credere Præmissas, à quibus sic creditis dependet, ergo &c.

Resp. Neg. Conseq. Quia licèt non possit elicere actum, retinet tamen habitum, pro illo tantùm tempore otiosum, sicut est in ebrio aut dormiente.

Instabis: Habitus Theologiæ dependet à Fide, tanquam ab habitu principiorum: ergo.

Resp. Dist. Ant. Dependet à Fide in fieri: C. in conservari: Subdist. Quoad usum & exercitium: C. quoad substantiam & entitatem: N. & sic patet non semper destrui scientiam, quando destruitur habitus principiorum; sed tantùm quando ex errore principiorum sequitur error circà Conclusiones scientiæ destructivus.

Resol. 3. Theologiam nostram non fuisse in Christo; quia licèt conservari possit Theologia sine fine, non tamen sine illa acquiri; in Christo autem nunquam fuit Fides.

Resol. 4. Remansurum probabiliter Theologiæ habitum in beatis, non quidem formaliter in ratione principii actus similes, à quibus productus est, producentis, sed materialiter in ratione scientiæ habitualis; cùm ut sic non videatur habere cum visione beatifica incompossibilitatem, quam habet fides, à qua realiter distinguitur.

QUÆSTIO VII.

An Theologia sit necessaria, an utilis?

DIvisimus Theologiam superiùs in Positivam & Scholasticam: & de hac utraque procedit quæstio.

CONCLUSIO I.

THeologia positiva, secundùm communem divinæ providentiæ modum, necessaria est moraliter communitati; non tamen singulis hominibus in particulari.

Prob. 1. Pars 1. ex Script. ad Ephes. 4. ubi dicitur Ecclesiæ necessarios esse Pastores & Doctores usque ad consummationem sæculi: sed necessaria est Theologia positiva, qua Doctores Ecclesiastici instruantur, quandoquidem nullus sola & simplici fide efficiatur in Ecclesia Doctor, ut ex eodem loco Apostoli patet, ubi asserit non omnes fideles in Ecclesia esse Doctores.

Prob. 2. Ex August. lib. 14. de Trinit. Cap. 1. ubi loquens de Theologia dicit esse sapientiam, qua fides gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.

Prob. 3. Ratione; quia cùm Fides in se planè obscura sit & difficilis; cùmque omnibus, qui in Ecclesia sunt, fidelibus multa passim contra Fidem dubia, difficoltatesque occurrant, sivè ex Dæmonis suggestu, sivè ex orationis infirmitate, sivè ex Hæreticorum aut infidelium objectionibus, idcircò moraliter loquendo necesse est esse in Ecclesia viros doctos per quos Fides defendatur, & explicetur.

Accedit Sacræ Scripturæ variis in locis obscuritas & profunditas: *Mare est Scriptura divina*, inquit Ambros. Epist. 44. *habens in se sensus profundos, altitudinem propheticorum Ænigmatum*; & consequenter necessaria est doctrina, per quam sensus illi è tenebris ad lucem eruātur sine erroris periculo. Et certè undè

errores tot schismata, tot Hæreses? Nisi ex defectu scientiæ Scripturarum explanativæ? *Neque enim natæ sunt Hæreses*, inquit August. Tract. 18. in Joannem, *& quædam dogmata perversitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non benè; & quod in eis non benè intelligitur, etiam temerè & audacter asseritur?* Obtrudunt quidem Hæretici moderni facilem Scripturæ intelligentiam; sed cùm eos refutaverimus in tract de Fide, hic unicum ad eorum confusionem proferimus Chrysostomum Conc. III. de Lazaro, ubi ait: *Sume librum in manus, lege Historiam omnem, & quæ nota sunt memoria tenens, ea quæ obscura sunt, parumque manifesta, frequenter percurre; quod si non poteris assiduitate lectionis invenire quod dicitur, accede ad sapientiorem, vade ad Doctorem:* adeoque supponit inter aliquos faciles Scripturæ textus reperiri difficiles, quorum intelligentia à Doctoribus dependeat.

Prob. 2. Pars; quia actus & habitus Fidei unicuique sufficiunt ad salutem: sufficit enim illis, ut simpliciter profiteantur solùm ea, quæ omnibus necessariò credenda sunt, simulque generalibus rationibus & motivis id defendant, dicendo Ecclesiam sic tenere, & Sanctos in ea fide mortuos esse: ad quod non est necesse esse instructum Theologia.

Dixi in 1. Parte Conclus. *Moraliter*; quia physicè loquendo, per absolutam Dei potentiam fides aliter servari posset, quàm per Theologiam.

CONCLUSIO II.

THeologia scholastica ut scholastica non est in Ecclesia ad hominum salutem necessaria simpliciter, est tamen utilissima.

Prob. 1. Pars, quia aliàs fatendum esset mille & ampliùs annis; quibus nullus ferè erat Theologiæ illius scholasticæ usus; Ecclesiam necessaria rerum doctrina fuisse destitutam: quod est planè absurdum, & Divinæ providentiæ adversum. Deindè Fides olim maximè floruit & viguit tempore SS. Patrum, qui sua doctrina infideles multos ad Christi Ecclesiam perduxerunt, & ex Hæreticis quamplurimos reduxerunt, Orthodoxos verò, nè deficerent, confirmarunt.

Prob. 2. Pars 1. ex PP. Clemente Alex. lib. Stromatum pag 262. *Erat quidem ante Domini adventum Philosophia Græcis necessaria ad justitiam, nunc autem est utilis ad Dei cultum & pietatem iis, qui fidem colligunt per demonstrationem.* Basilio in Cap. 2. Isaiæ. *Dialectica instar muri est dogmatibus, quòd ea non sinit facilè decipi, & quorumlibet incursioni patere.* August. lib 2. de Doctr. Christ. Cap. 31. *Disputationis disciplina ad omnia genera quæstionum, quæ in litteris sanctis sunt penetranda & dissolvenda, plurimùm valet; tantùm ibi cavenda est libido rixandi & puerilis quædam ostentatio decipiendi adversarium.*

2. Ex Bulla Sixti V. in qua Seraphicum Doctorem eximiis Ecclesiæ Doctoribus annumerat: *Hujus tam salutaris scientiæ cognitio*, inquit, *& exercitatio .... semper certè maximum Ecclesiæ adjumentum afferre potuit, sivè ad Scripturas ipsas verè & sanè intelligendas, & interpretandas; sivè ad Patres securiùs & utiliùs perlegendos & explicandos; sivè ad varios errores & Hæreses detegendas & refellendas*, & quibusdam interjectis: *Quantò igitur magis illi* (Hæretici) *hanc munitissimam scholasticæ Theologiæ arcem oppugnare & evertere conantur, tantò magis nos decet hic invictum Fidei propugnaculum defendere, & hæreditatem Patrum nostrorum conservare & tueri.*

3. Ratione; quia aliàs non tanto consensu ad tam fastidiosum & molestum scribendi laborem se contulissent scholastici, nisi rem Ecclesiæ utilissimam se præstare existimassent. Erit, erit semper, quidquid reclament tenebriones, erit Theologia Schulastica Ecclesiæ lumen, Fidei columen, trutina veritatis, errorum clava, nodorum gladius, fulmen Hæresum, Mysteriorum fax, & Catholicæ Doctrinæ lapis lydius, ut loquitur Author quidam modernus.

Dices 1. Theologia dicitur Scholastica à Philosophia ipsi annexa: sed Philosophia est deceptiva, juxtà illud Apost. ad Coloss. 2. *Videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam*: ergo.

Resp. Dist. Min. Philosophia vera & simplex est deceptiva: N. sophistica & superstitiosa: C. de hac autem agit D. Paulus; cùm nemo possit decipi, idest, à Christi fide averti per Philosophiam veram.

Dices 2. Ità Patres contrà modum philosophandi declamarunt, ut dixerit Tertullianus lib. de Anima, Cap. 3. Philosophos esse *Hæreticorum Patriarchas*; & ideò concludit S Hilarius lib 12 de Trinit. *Oportuerat homines religiosam divinarum rerum scientiam præferentes, ubi Euangelicæ atque Apostolicæ prædicationis veritas præcellebat, callidæ Philosophiæ tortuosas quæstiones abjicere.*

Resp. Patres, sicut Apostolum, reprehendere Philosophos, non simplices & rectos, ut satis patet ex eorum testimoniis prææallegatis, sed sophistas & captiosos, qui argumentis apparentibus & speciosis conantur Hæresis suæ falsitatem palliare & fidei veritatem denigrare.

Dices 3. Perniciosa est in Ecclesia quælibet novitas: ergo & hæc Philosophica Theologiæ traditio à quingentis circiter annis introducta.

Resp. Dist. Ant. Perniciosa est dogmatum novitas: C. Novitas methodi, saltem ubi est clarior, facilior, & ad persuadendum efficacior. N. Imò negari posset methodum illam esse absolutè novam, cùm eam usurparint SS. Patres in factis & scriptis, licèt non ità apertè & fusè, sicut Petrus Lombardus, ac SS. Thomas, & Bonaventura.

Dices 4. Occupatur Theologia Scholastica circà quæstiones futiles & purè philosophicas.

Resp. Si aliqui nimiùm sint in Philosophicis diffusi, non esse vitium Theologiæ, sed Theologi ultrà sobrietatem sapere volentis. Interim si quædam Philosophica inserimus, ad id nos coegerunt ipsimet Hæretici; cùm Ariani, teste S. Epiphanio, trecentis argumentis sophisticis nisi fuerint Filii Divinitatem oppugnare. Imò etiam nunc Calvinistæ, ut Christi corporis realitatem in Eucharistia destruant, opponunt ejusdem corporis bilocandi impossibilitatem, quod est merè Philosophicum. Quid mirum igitur si iisdem armis, quibus veritatem impugnant, nitamur eorum falsitates destruere? Ex dictis.

Resol. I. Quàm immeritò dixerit Wicleffus Universitates, Studia, Collegia, Graduationes, & Magisteria esse vana gentilitate introducta, & tantùm Ecclesiæ prodesse, sicut Diabolus: & Lutherus, esse inscitiam veritatis, inanem fallaciam, & academias, in quibus illa docetur, Anti-Christi esse lupanaria. Denique Calvinus, Theologos, maximè Parisienses, esse sophistas, asinos cornutos, & bestias bipedes.

Resol II. Etiam quosdam DD. Catholicos, ubi omne ratiocinium Dialecticum à suis scriptis ablegant, viamque Ecclesiæ communem deserunt, in errores etiam crassiores esse prolapsos.

Dixi in Conclusione: *Scholastica ut scholastica*; quia ut comprehendit *positivam*, saltem quoad materiam, clarum est, etiam esse necessariam.

TRACTATUS PRIMUS
DE DEO UNO.

COnsideratis Sacræ Theologiæ præludiis, profundissima Divinitatis Mysteria investigare pro modulo nostro aggredimur in hoc Tractatu, quem in varias Disputationes, Quæstiones, & Articulos dividemus.

DISPUTATIO PRIMA.

De Dei existentia & essentia.

QUamvis Dei nomen variè in Scripturis usurpetur, ità ut aliquandò Regibus, aliquandò Magistratibus, aliquandò Judicibus, imò aliquandò Idolis tribuatur: ex primaria tamen & propria impositione, substantiam significat intelligentem, ab omnibus creatis distinctam, ac superiorem omnibus, à qua cætera dependent in fieri, esse, & conservari, & ipsa à nullo, & in nullo dependet. Hujus igitur entis supremi existentiam hic inquirimus, & essentiam.

QUÆSTIO I.

An Deus sit?

DEum esse negant Athei, si Athei dentur speculativi. Dico *Speculativi*; quia dari practicos, idest, homines, qui non solùm ità vivunt, ac si nullus esset Deus, nullusque creaturæ rationalis post mortem exitus; sed etiam quorum non tam intellectus, quàm vita impia ad Dei existentiam negandam impellit, infœlix testatur experientia: & certè tales erant illi, de quibus Propheta Regius Ps. 13. & 52. ait: *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus*; quandoquidem subdatur: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis*, ut ostendatur non tam intellectus deceptione, quàm corruptæ voluntatis impulsu ad impiam illam assertionem determinari: undè D. Hilarius in Ps. 52. *Fit* *fre-*

frequenter ut nos, cùm verè necessitas ad confessionem Dei cogat, oblectatio tamen vitiorum Deum non esse persuadeat, & quod contrà fidem credimus, id tamen de consilio cordis impii eloquamur.

Tota ergò difficultas est de Atheis speculativis, seu de iis qui verè credant & arbitrentur nullum existere Deum, quos reperibiles esse affirmant aliqui, negant alii; sed dixerim ego utrosque conciliaturus, non dari Atheos, id est homines, qui negent omne Numen, sivè verum, sivè falsum; quia nulla unquam reperta est Natio adeò barbara & inculta, ut cultum, honorem, Aram, aut preces alicui Numini vero aut ficto non adhiberet: undè Tullius lib. 1. de nat. Deorum. *Quæ gens unquam fuit, vel est, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrina, anticipationem quamdam Deorum?* Dari tamen Atheos, idest homines, qui verum Numen culpabiliter ignorantes, falsum sibi fingunt, puta solem, lunam, serpentem, metallum, aut quid aliud, ut patet Sap. 13. *Neque operibus attendentes, agnoverunt qui esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam rectores oebis terrarum Deos putaverunt.* Quia tamen similia non sunt nisi spectra Divinitatis, sano sensu dici possunt illa loco Dei habentes, esse verè Atheos, id est, sine Deo. Ut autem quæ de Atheis referuntur ab Authoribus, sivè sacris, sivè profanis, intelligantur.

Advertendum 1. Etiam veros Christianos vocatos fuisse olim à Gentilibus *Atheos*, eo quòd Deorum pluralitatem negarent: unde S. Justinus Apolog. 2. *Vocamur autem Athei*, inquit, *& sanè confitemur talium qui habentur Deorum, nos esse expertes, & hac ratione Atheos; sed non verissimi illius Dei &c.*

Advertendum 2. Pro Atheis habitos esse Æthiopes, & quosdam alios, ut refert Strabo lib. 17. Quia Simulacrorum usum & cultum non admittebant sicut aliæ Gentes.

Advertendum 3. Varios ex Antiquis Atheismi accusatos, vel fuisse practicos, vel non fuisse Atheos hoc sensu quòd omnem Divinitatem negarent: & idem dicendum existimo de famosis quibusdam Atheis, qui ultimis temporibus impietatis suæ venenum propinarunt mundo, ut de Andræa Aretino in Italia, de Lucilio Vanino in Gallia, de Spinosa in Hollandia &c. Quomodo enim fieri posset ut qui alios docere vellent, eò stupiditatis & dementiæ venissent, ut Deum negarent? Quare Lactantius lib. 7. cap. 9. dicit: *Qui nullum omninò Deum esse dixerunt, non modo Philosophos, sed ne homines quidem fuisse dixerim.*

CONCLUSIO I.

DEum esse non potest demonstrari à priori. Ità Scotus dist. 2 q. 2. n. 10. & alii communiter.

Prob. 1. Id non potest à priori demonstrari, quod non habet prius: sed existentia Dei non habet prius, cùm sit de conceptu Dei essentiali, adeoque primario: ergo. Undè quandò Scotus sic argumentatur q. cit. *Deus est actus purus: ergo habet existentiam*, non procedit à priori ad posterius, sed ab includente ad inclusum.

Prob. 2. Quod demonstratur à priori, demonstratur per causam physicam, aut metaphysicam: sed nullam agnoscit existentia divina: ergo. Prob. Min. Non quidem physicam; cùm enim omnia producat, ut dicemus infrà, non potest à quoquam produci: Non etiam metaphysicam, cum non sit Divinitatis proprietas, sed de illius essentia, ut diximus. Hinc

Resolve. Cum unum Attributum ex alio Attributo inferimus in divinis, non esse propriè demonstrationem, sed syllogizationem; quia Attributum illatum vel non habet prius secundùm modum nostrum concipiendi, vel si habeat, non potest à nobis ultimatè resolvi in conceptum Dei quidditativum, quem pro hoc statu habere non possumus: quod tamen requirit vera demonstratio.

CONCLUSIO II.

DEum esse demonstrari potest à posteriori. Est communis & certa.

Prob. 1. Ex Script. Sap. 13. *A magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.* & Rom. 1. *Invisibilia ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

2. Ex Augustino Tract. 2. in Joan. *Deus inveniri potest per creaturas evidenter, dicente Apostolo: Invisibilia* &c. Idem habent alii PP. posteà citandi.

3. Ratione, quia causa habens effectus notiores se quoad nos, potest per illos demonstrari existere, sicut ex fumo demonstramus ignis existentiam, ex respiratione animalis ipsius vitam: sed tales videmus effectus, quos non nisi in Deum vivum possumus refundere, ut dicemus Quæst. seq. ergo.

Dices 1. Quidquid demonstratur, demonstratur per prius: sed Deo, utpotè entium primo, non datur prius: ergo.

Resp. Dist. Ma. Demonstratur per prius cognitum: C. necessariò per prius existens: N.

Dices 2. Creaturæ sunt improportionatæ, ut nobis Deum manifestent: ergo.

Resp. Dist. Ant. Ut Deum manifestent quoad essentiam: C. quoad existentiam: N.

Dices 3. Creaturæ sunt contingentes: ergo non potest per illas demonstrari Dei existentia.

Resp. Dist. Ant. Sunt contingentes quoad existentiam, idest, sic existunt, ut possint non existere: C. Sunt contingentes quoad dependentiam: N. supposito enim quod sint, necessariò dependent in fieri, esse, & conservari à Deo.

Dices 4. Hæc Propositio: *Deus est*, est objectum Fidei, ergo non potest esse objectum demonstrationis; alias posset esse in eodem circà idem fides & scientia simul, quod absolutè negat Scotus.

Resp. Dist. Ant Est objectum Fidei, si Deus consideretur ut Author supernaturalis, quo sensu dixit Apostolus: *Accedentem ad Deum credere oportet quia est*: C. si ut Author naturæ, Subdist. Est objectum Fidei strictæ respectu illius, qui de Dei existentia habet demonstrationem: N. quia ille non credit propriè, sed scit. Dico: *Non credit propriè*; quia sicut dici potest habere actum Fidei non ità propriæ, ità & eodem sensu credere, de quo Quæst. 6. Respectu illius qui non habet demonstrationem: C. Hæc fusè explicata vide in Tract. de Vit. & Virt.

QUÆSTIO II.

Quibus rationibus demonstrari possit Deum esse?

VArii varias adferunt ad probandam Dei existentiam demonstrationes; sed fatendum est plurimas ad expugnandum Atheismum esse inefficaces, cùm non probent, sed supponat probandum: Aliæ enim ostendunt dari ens necessarium, aliæ perfectissimum, aliæ independens & à se, & inde concludunt dari Deum; sed numquid Epicurus Epist. ad Herodotum docet mundum, non quidem ratione Formæ, sed Materiæ, seu atomorum, esse ens necessatium, perfectissimum independens, & tamen negat dari Deum? *Necessarium* quidem; quia sicut à nullo factum est, inquit, sed fortuito atomorum concursu compositum, ità à nullo destrui potest. *Perfectissimum* verò, quia cùm nihil sit aliud præter ipsum, debet omnes omninò continere perfectiones. Denique *independens* & à se; quia sicut ratione naturæ non agnoscit initium durationis; ità nec principium productionis, undè si hanc demonstrationem facias Atheo Epicureis principiis imbuto: *Vel avus tuus est à se vel ab alio: si à se, est Deus, utpotè incausatus, summè necessarius, & independens: si ab alio: vel ille alius est à se, & est Deus ob rationes allatas, vel ab alio priori: & de illo similiter inquirendum est, donec tandem deveniatur ad aliquod improductum, quod est Deus*, demonstrationem tuam, quam credebas palmarem eludet uno verbo, dicendo Epitheta illa Necessarium, independens, incausatum, improductum &c. convenire mundo, quem constat non esse Deum. Si urgeas implicare, ut aliquid sit à seipso, quia aliàs esset antequam esset. Respondebunt id fore verum in temporaneis, seu in iis quæ aliquando inciperent; non autem in æternis, seu in iis quæ semper fuerunt, sicut atomi. Imò idem nos supponimus de ente quod dicimus Deum. Relictis igitur demonstrationibus, quæ nullius sunt aut exigui momenti contrà Atheos epicureis fatuitatibus præventos, unicam veram & efficacem Physicam subministramus Atheis omnibus confundendis aptissimam, cui unam aut alteram moralem subjiciemus.

CONCLUSIO I.

NOn possunt omnia quæ in hoc mundo elucescunt mirabilia secundùm fabricam, ordinem, situm, formam, motum, dispositionem, pulchritudinem, uniformitatem, varietatem &c. in aliud refundi, quàm in substantiam intelligentem illis omnibus superiorem, omniumque operatricem, & directricem: sed substantia illa est ipsummet, quod dicimus Deum: ergo. Minor certa est etiam in principiis Atheorum, qui ideo negant esse Deum, quia negant dari talem substantiam.

Prob. Ma. 1. *de homine*. Quis sanæ mentis videns picturam aut statuam, ad vivum Cæsaris personam repræsentantem, illam adscribat fortuito atomorum concursui, & non artifici mente & dexteritate prædito? Si ità sentiendum de re immobili, mortua, omnisque actionis incapaci, quid *de Homine* ratiocinante, canente, ambulante, pingente, totque mirabilia

efformante? *De Homine*, cujus intuitus ingerit admirationem, pulchritudo amorem, sapientia venerationem, dexteritas stuporem? *de Homine*, cujus quot sunt membra, tot sunt prodigia, sua dispositione, relatione, munere, agilitate, communicatione &c. *De Homine in quo sunt* (verba sunt Galeni de format. fœt.) *ossa* 224. quæ singula habent officia suprà 40. musculi plusquam sexcenti, qui singuli habent officia decem; nervi, arteriæ, & venę planè innumerabiles, in minutissima tandem capillamenta desinentes: singulorum membrorum tam exquisita proportio ad suos fines, ut circà solum oculum fieri possint plusquam 200. reflectiones circà situm, mensuram, figuram, tunicas, musculos, nervos, palpebras, cilia, supercilia, & similia.

2. *De Artificio humano*: Quòd enim noverit homo ille pingere, iste sculpere, hic perfectè syllogizare, alius organo ludere, alter imprimere &c. non potest refundi in atomos, sed in curam Magistri docentis sic, & non sic, illo modo, & non alio esse operandum, ut patet experientia quotidiana: ergo ultrà atomorum congeriem agnoscenda est alia causa, quæ non potest esse alia, quàm Divinus artifex, qui hominibus dedit animam instructionis capacem. Dicere autem Magistrum docendò infundere atomos instructivas, est verè nugari; cum duobus eodem modo loquendo & ostendendo, uni artem aut scientiam inspiret, alteri non.

3. *De quatuor anni temporibus Vere, Æstate, Autumno, & Hyeme*. Quomodo enim fieri potest, si omnia fiant ex fortuito atomorum concursu, ut semper & constanter habeamus certos flores in Vere, calores & segetes in Æstate, fructus & uvas in Autumno, glacies & frigora in Hyeme, aut circiter? Cur non aliquando uvas in Vere, aut cerasa ordinaria in Autumno? Certè quæ fiunt fortuitò, nec sunt regulata, nec constantia, sed modò uno tempore eveniunt, modò alio: ergo ad causam superiorem, & directricem necessariò recurrendum est.

4. *De Mari, fluviis, plantis, & arboribus*. Cur Mare semper est mare, & fluvius semper fluvius? terra autem à mari aut fluvio remota, nunquam mare aut fluvius? Cùm crassiores atomi volitantes tam possint in mare & fluvios cadere, adeoque ipsos solidare, quàm terram aut montes, & è contrà subtiliores atomi & liquidæ tam labi in terram, quàm in fluvios aut mare. Cur certæ plantæ & arbores semper habent flores aut folia ejusdem coloris, cùm diversi generis atomi diverso tempore concurrentes debeant ipsa diversificare, seu modò unius, modò alterius coloris efficere, prout tales vel tales atomi hòc, vel illo anno concurrunt?

5. *De Cœlis & sideribus*. Undè eorum motus tam varius, & tam difformiter constans, tam velox & tam multiplex tam accommodatus sublunaribus? Undè Sol gyrat singulis diebus de Oriente in Occidentem? Undè hodiè ejusdem magnitudinis, formæ, caloris, influentiæ &c. ac à mille annis, cum à variis atomis recedentibus, aut accedentibus debeat ferè continuò quoad formam, motum, & affectus immutari? Hujus ergo tam stabilis, & regulatæ dispositionis aliud principium agnoscas necesse est, quod non potest non esse infinitè sapiens, & providum.

6. *De Elementis*: An putas corpora illa homini conservando adeò necessaria fortuitò ità esse disposita? Si fortuitò, cur tota terra non est sub aqua, tota aqua sub aere, totus aer sub igne, cum quo graviores sunt atomi, eo inferiorem exigant locum, adeoque atomi terreæ infimum, igneæ supremum, aqueæ & aereę medium? Dicendum ergo non à fortuita atomorum aggregatione, sed à sapientissimo orbis Moderatore factam esse dispositionem illam ut homo sibi præsentem haberet aerem, quo respiraret, terram in qua ambularet, & undè alimenta sibi provideret, aquam, qua se refrigeraret, & ignem, quo nativum calorem foveret.

Ex his omnibus concludendum, quòd sicut quilibet videns horologium pulcherrimè fabricatum, operis elegantiam, figuram, partium dispositionem, rotarum commotionem, motus regularitatem, statim colligit esse opus non fortuitum, sed ab artifice expertissimo compositum, ità judicare debet quilibet, nisi sit mente captus, mundi hujus structuram in suis partibus etiam minimis adeò mirabilem & prodigiosam, opus esse non aggregationis fortuitæ, sed Artificis divini; ità ut meritò dixerit Psalmista, Psalm. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum*. Quam veritatem agnoscens magnus Augustinus: *Mundus ipse*, inquit lib. 11. de Civit. cap. 4. *ordinatissima sua mutabilitate, & mobilitate & visibilium omnium pulcherrima specie, quodammodo tacitus & factum se esse, & non nisi à Deo ineffabiliter pulchro fieri se potuisse, proclamat*. Igitur *quis adeò rationis expers*, loquitur Seneca lib. 1. Quæst. natur. *ut hoc, quo neque formosius quidquam, nec dispositius, nec in proposito constantius, existimet fortuitum & casu volubile, & non à suprema ratione ordinatum?*

Dices 1. Eo ipso quo ex mundi structura demonstramus Dei existentiam, supponimus mundum fuisse creatum: sed hoc negant Athei Atomistæ volentes nihil esse creatum, nihil productum, sed omnia ex atomorum æternorum congressu coaluisse: ergo eodem vitio laborat hæc demonstratio, ac aliæ initio Quæstionis rejectæ.

Resp. neg. Ma. Quia dato, quòd atomi essent æterni, adhuc staret nostra probatio; cùm solùm probet mirabilem orbis dispositionem non posse attribui fortuitæ atomorum resolutioni & aggregationi, sed divino Artifici, vel materiam seu atomos simul & structuram producenti, quod verum est, vel ex atomis æternis (quod falsum est) opificium mundi prodigiosum efformanti. Undè in id solùm incumbit nostra demonstratio, ut probet miraculosam partium mundi dispositionem non esse opificium fortuitum, sed ab opifice sapientissimo directum, sivè interim usus fuerit atomis anteà existentibus, sivè non.

Dices 2. Suppositionem nostram de fortuita atomorum congerie esse falsam; cùm supposita certa illarum gravitate aut levitate, non potuerit aliter disponi, ut patet in elementis, quorum levia feruntur sursum, gravia deorsum: ergo non est cur propterea ad aliam causam recurramus.

Resp. Sicut ex innumeris corpusculis seu atomis gravibus aut levibus nunquam videmus sine alicujus ratione utentis artificio simile quid fabricari, sic credendum est non fuisse mundum ita mirabiliter constructum sine interventione alicujus summa sapientia præditi, non obstante atomorum naturali gravitate aut levitate.

CONCLUSIO II.

Deò negant Athei Athomistæ dari Deum, quia, ut ajunt non possunt concipere ens illud à se, independens, æternum, increatum, sed ipsammet aseitatem, independentiam, æternitatem, increationem affingunt atomis, substantiis vilissimis: ergo incidunt in Scyllam volentes vitare Charibdim.

CONCLUSIO III.

Nullus est Atheorum, qui non credat fuisse aliquando Cęsarem, Pompeium, Ciceronem &c. quia id referunt tot & tanti nominis Authores, ut stolidum esset de eorum existentia dubitare: sed longè plures, majorisque nominis Authores referunt facta plurima, quæ non possunt in atomorum congressum refundi: ergo assignari debet alia causa, in quam refundantur. Prob. Mio. Quia referunt redditam esse subitò mortuis vitam, cæcis visum, claudis gressum, mutis loquelam, surdis auditum: quænam autem proportio inter atomos volitantes & illos effectus subitaneos, præsertim cùm hæc fierent ad invocationem divini Nominis, non aliter; à cognoscentibus verum Deum; non ab aliis; circà habentes Fidem Dei, non circà alios?

CONCLUSIO IV.

Si nullus esset Deus, nullum esset virtuti præmium, vix ulla impietati pœna: & certè numquid videmus probos in hac vita contemni, opprimi, affligi, irrideri, morbis, injuriis, miseriis &c. gravari? Improbos è contrà laudari, exaltari, celebrari, honoribus, opibus &c. abundare? Undè credimus Deum, qui post hanc vitam justis decernat præmia, & injustis supplicia. Alias demonstrationes morales, aut probabiles vide apud Authores.

QUÆSTIO III.

An hæc propositio Deus est, *sit per se nota?*

Adverte 1. Quæstionem non procedere de Propositione illa vocali, aut mentali, sed de re per ipsam significata, quæ est unio realis existentiæ cum Divinitate, quæ unio per propositionem mentalem repræsentatur, & per vocalem significatur.

Adverte 2. Per se notam Propositionem, juxtà Scotum, esse illam, cujus veritas ex sola terminorum apprehensione evidenter cognoscibilis est sine alio medio à priori. Undè ad propositionem per se notam tria requiruntur 1. quòd Prædicatum immediatè & per se conveniat subjecto; & ideò hæc Propositio: *Homo est risibilis*, non dicitur per se nota, quia risibilitas non competit immediatè homini, sed mediante rationalitate, 2. Excludere debet medium, per quod demonstretur

tur à priori (non tamen à posteriori) Prædicatum convenire subjecto. 3. Debet esse connexio essentialis prædicati cum subjecto: nam si connexio sit tantùm accidentalis, & ideò separari possit prædicatum à subjecto, non erit per se nota intellectui: quod hic requiritur, licèt fortè sit per se nota sensibus, ut hæc Propositio: *Corvus est niger*.

Adverte 3. Juxtà D. Thomam, Propositionem per se notam, aliam esse per se notam secundùm se tantùm, estque illa cujus Prædicatum convenit essentialiter subjecto, sed quid sit subjectum aut prædicatum est nobis ignotum: & aliam per se notam secundùm se & quoad nos, estque illa cujus prædicatum convenit essentialiter subjecto, & quid sit subjectum & prædicatum nobis innotescit. Hanc tamen divisionem & Scotus & Scotistæ rejiciunt, quia esse per se notum non est esse actu cognitum, sed cognoscibile tamquam evidens ex terminis; adeoque sive aliqua propositio à nobis cognoscatur; sive non; si tamen ex propriis terminis sit evidens, dici debet per se nota, quia ratio per se noti non petitur à nostra cognitione (aliàs si nullus esset intellectus, hæc Propositio: *Totum est majus sua parte*, non esset per se nota) sed ex natura terminorum per se evidentium: *Et ex hoc patet*, inquit Scotus 1. dist. 2. q. 2. *quòd non est distinguere inter propositionem esse per se notam, & per se noscibilem, quia idem est*. Nihilominùs cùm hæc Quæstio videatur de nomine, retenta priori divisione, sit

CONCLUSIO I.

HÆc Propositio: *Deus est*, est per se nota secundùm se. Est communis in utraque Schola.

Prob. Illa Propositio est per se nota secundùm se; cujus prædicatum est de essentia subjecti; seu cujus extrema, (ut cum Scoto loquar) nata sunt facere evidentiam: sed talis est dicta Propositio: ergo. Prob. Min. Quia licèt existentia non sit de essentia entis creati, cùm possit sine illa adæquatè capi; est tamen de essentia entis increati, ut patet tum ex Script. Exod. 3. ubi Deus seipsum exprimit per *esse* seu existere: *Ego sum, qui sum: hæc dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos*. Et ideò Athanas. Epist. ad Orthod. de Synod *Cùm audis: Ego sum qui sum, non aliud quidpiam, sed incomprehensibilem ejus qui EST essentiam intelligo*. Tum ex Augustino lib. 7. de Trinit. c. 1. circà finem, ubi ait: *Quod enim est sapientiæ sapere, & potentiæ posse, ... hoc est essentiæ ipsum esse:* sed sapientiæ essentiale est sapere, & potentiæ posse; ergo essentiæ divinæ, de qua ibi loquitur, esse, seu existere. Tum etiam ratione; quia cætera prædicata Deo conveniunt ratione ipsius esse, seu existere necessarii: quærenti enim cur Deus sit æternus, sempiternus, immutabilis? Aptè respondetur, quia necessariò existit. Similiter quærenti cur sit bonus, justus, sapiens &c. Benè respondetur, quia infinitus: cur autem infinitus? Quia est à se, adeoque cum omni essendi plenitudine: cur autem à se? Quia necessariò existit. Hinc D. Bernard lib. 5. de Consid. cap. 6 *Si bonum si magnum, ... vel quidquid tale de eo dixeris: in hoc verbo instauratur quod EST*. Consequenter existentia respectu Dei est *Prædicatum immediatissimum*, ut loquitur Scotus; si immediatissimum, de primario ejus conceptu, adeoque essentiale.

Confirm. hæc Minor; Si existentia non esset Prædicatum Dei essentiale, flueret ab essentia divina, & sic essentia divina existeret, antequam haberet existentiam; cùm id, à quo aliquid fluit, debeat præexistere Nec dicas essentiam ut existentiæ præsuppositam existere fundamentaliter; quia non apparet quomodo non existens formaliter, possit principiare existentiam formalem.

Obji. 1. Eodem modo dicunt SS. Patres Deum esse suam justitiam, bonitatem &c sicut dicunt esse suum esse: sed justitia & bonitas non sunt Prædicata Dei essentialia formaliter: ergo nec existentia.

Resp. Sanctos PP. nihil aliud velle, quàm quòd Deus sit realiter sua bonitas, sua justitia, sicut est realiter suum esse; quia bonitas & justitia divina non distinguuntur realiter ab ipso Deo; utrum autem sint de conceptu Dei primario, sicut est ESSE; Nihil circà hoc determinant.

Objic. 2. Si existentia foret Prædicatum essentiale Dei, etiam foret creaturæ: non est hujus: ergo nec illius. Prob. Maj Quia quando aliqua conveniunt in ratione communi, si ratio illa sit de essentia unius, est etiam alterius, ut patet in animali, quod est de essentia hominis & bruti, quia est commune illis: sed Deus & creatura conveniunt in ratione communi existentiæ, sicut conveniunt in ratione communi entis: ergo.

Resp. Neg. maj. Ad Prob Dico, illud esse verum, quando ratio communis est univoca perfecta univocatione, non autem quando univocatione tantùm analoga, sicut est hic: tunc enim ratio communis potest uni analogato quidditativè convenire; alteri verò tantùm qualitativè.

Obji. 3. Eadem est essentia divina concepta sine existentia, ac concepta cum illa: ergo existentia non est Prædicatum Dei essentiale, sed modus intrinsecus, qui adveniens essentiæ non variat rationem formalem ejus.

Resp. N. Suppositum, nempe quòd possit concipi essentia divina sine existentia? & simul nego advenire existentiam essentiæ divinæ, sed in ea intimè includitur tanquam ejus constitutivum. Aliud est de existentia creata, quæ cùm adveniat essentiæ ut sic, respectu illius non est Prædicatum essentiale, sed modus intrinsecus ab essentia actuali realiter indistinctus; unde existentia convenit Deo essentialiter formaliter, creaturæ autem actuali essentialiter realiter.

Obji. 4. Si existentia esset Prædicatum essentiale essentiæ divinæ, esset etiam singulorum Attributorum, sicque tot essent in Deo existentiæ, quot Attributa. Prob. Assump. Nam ideò existentia est Prædicatum essentiale essentiæ divinæ, quia essentia divina est ens necesse esse: sed talia sunt etiam Attributa: ergo.

Resp. Verum esse Assumptum; nam cùm existentia nihil sit aliud, quàm actualitas entis aut formalitatis, oportet, ut multiplicatis Attributorum entitatibus actualibus, multiplicentur & existentiæ, quæ formaliter inter se distinguuntur sicut Attributa: sicut oportet, ut multiplicatis tribus proprietatibus personalibus realiter distinctis, multiplicentur proportionatè existentiæ realiter distinctæ.

CONCLUSIO II.

DIcta propositio non est per se nota quoad nos. Ità D. Thom. q. 2. art. 1. & Scotus dist. 2. q. 2. n. 4. & 5.

Prob. 1. Illa Propositio est per se nota quoad nos, quæ ex sola terminorum apprehensione nobis innotescit: sed propositio illa non est talis, quandoquidem Deum existere, non ex solis terminis, sed ex creaturis ab ipsomet productis cognoscamus, juxtà illud Apost. ad Rom. 1. *Invisibilia enim Dei, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur:* Undè non modò Agrestibus & Atheis, sed etiam Doctis aliqua obscuritas in dicta propositione apparet.

Prob. 2. Illa Propositio non est per se nota quoad nos, quam potest aliquis negare: sed *dixit insipiens in corde suo: Non est Deus:* ergo. Prætereà cùm *Deus lucem inhabitet inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest*, ut loquitur Apost. 1. ad Tim. ult. non potest immediatè movere intellectum nostrum ad sui cognitionem, sed tantùm per species & similitudines rerum sensibilium: ergo dicta propositio non est ex propriis terminis nota quoad nos.

Dices 1. Ingenitum nobis rationis lumen Deum esse ostendit: ergo. Prob. Ant. Ex Chrysostomo, & aliis PP. qui dicunt cognitionem Dei esse nobis à natura insitam.

Resp. Dist. Ant. Nobis Deum esse ostendit ex sola terminorum apprehensione: N per discursum ex creaturis nobis obvium & facilem: C. nihil aliud volunt dicti PP.

Dices 2. Cum D. Anselmo: Deus est id, quo majus excogitari non potest: sed per se notum est, illum, quo majus excogitari non potest, existere, cùm existere sit aliqua perfectio: ergo.

Resp Dist. Min. Per se notum est, idest, facilè potest probari: C. nam cùm existere majus sit quàm non existere, facilè ostenditur id, quo majus excogitari non potest, existere. Per se notum est, idest, ex ipsis terminis est evidens: N. aliàs frustrà ipsemet Anselmus librum integrum composuisset, ut id probaret; quandoquidem propositio per se nota non indigeat probatione.

Dices 3. *Deus est colendus*, est propositio per se nota quoad nos: ergo à fortiori hæc: *Deus est*.

Resp. Dist. Ant. Est per se nota, supposito quòd Deus sit: C. nulla facta suppositione ejus existentiæ: N.

Dices 4. *Deus est, vel non est*, est propositio per se nota quoad nos: ergo & *Deus est*.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quod propositio posterior supponat Dei realitatem, quam ipsi termini non evidenter ostendunt: non sic prior.

Dices 5. Deus est causa, cur omnia cognoscamus: ergo debet esse nobis primò & per se cognitus: *propter quod enim unumquodque est tale, & illud magis*.

Resp. Dist. Ant. Est causa effectiva, in quantum dedit nobis intellectum, per quem omnia cognoscere possimus: C. est causa objectiva: N. Illud autem Axioma non habet

locum,

ocum, saltem universaliter in causis efficientibus: non enim sequitur, Pater est causa, cur filius videat: ergo magis ille videt? nam potest esse coecus. Ex dictis.

Resol. 1. Propositionem per se notam quoad nos non indigere medio sive à priori, sive à posteriori, per quod probetur; quia termini facere debent evidentiam:, ut ait Scotus: & in hoc differt à Propositione per se nota secundùm se; quæ licèt excludat medium demonstrativum à priori, non tamen à posteriori.

Resol. 2. Quòd licèt Scotus ejiciat quoad nomen, divisionem Propositionis per se notæ, in per se notam secundùm se, & per se notam secundùm nos; illam tamen admittat quoad rem; nam cùm pluribi dicat Deum à Viatoribus non nisi imperfectè concipi, implicitè docet hanc Propositionem *Deus est*, quam dicit per se notam, non esse per se notam quoad nos; aliàs possemus illum perfectè concipere.

Resol. 3. Dictam Propositionem esse per se notam Deo & Beatis, imò foret viatori, si Deus se illi cognoscendum præberet, quia eorum respectu faciunt termini evidentiam.

QUÆSTIO IV.

An dari possit ignorantia invincibilis existentiæ divinæ?

ADverte distingui duplicem ignorantiam existentiæ divinæ, negativam unam, quæ est mera inadvertentia, & incogitantia de Deo. Positivam alteram, quæ est judicium erroneum, quo quis judicat Deum non esse.

CONCLUSIO I.

NOn potest dari ignorantia invincibilis Dei positiva. Est communis & certa.

Prob. Quia non apparet, quomodo possit homo ratione utens id facere, quin statim oriatur dubium aut suspicio de contrario, quandoquidem sit [ut ait Hieronym. Epistol. 3. ad Nepotianum] *Totius mundi una vox, Deus est*; ergo si absque ulteriori veritatis indagatione judicet non esse Deum, error eius est vincibilis. Imò nec credo dari posse dubium invincibile circà Dei existentiam; nam cùm ratio dictet cultum esse Deo reddendum, supposito quòd sit, dictat etiam de existentia Dei dubitanti esse inquirendum, ut habita illius notitia, adoretur & colatur: Inquirenti autem ut debet, sine dubio Deum esse apparebit.

CONCLUSIO II.

NEquidem dari potest ignorantia invincibilis Dei negativa. Est communis contrà paucos volentes dabilem esse in certis adultis ad breve tempus.

Prob. 1. ex Script. Job. 36. *Omnes homines vident eum*. Ps. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine;* & ideò Rom. 1. Ignorantes Dei existentiam dicuntur indiscriminatim *inexcusabiles*; adeoque supponitur ignorantiam Dei, in quibuscumque repetitur, esse vincibilem.

Prob. 2. Ex PP. Tertulliano Apolog. 17. *Summa est delicti nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt*. Clemente Alex. Admonit. ad gentes: *Omnibus simpliciter hominibus.... instillatus est quidam divinus influxus, qua de causa vel inviti quidem fatentur unum esse Deum*. August. Ps. 74. *Deus ubique secretus est, ubique publicus, quem nemini licet, ut est, cognoscere, & quem nemo permittitur ignorare*. Hieronymo Epist. 3. ad Nepotian. *Persa, Gotus, Ægyptius, Turcæ ipsum agnoscunt*. Greg. 17. Moral. cap. 3. *Omnis homo eo ipso quod rationalis est conditus, debet ex ratione colligere eum, qui se condidit, Deum esse*. Damasc. lib. 1. de Fide cap. 1. *Notitia Dei omnibus à natura insita est; neque id aliquis ratione utens ignorare potest*.

Probari solet 3. hac ratione: Non potest dari ignorantia invincibilis eorum, quæ sunt de jure naturæ 1. aut 2. modo, ut suo loco diximus: ergo nec eorum Authoris. Prob. Conf. Quia sicut ratio naturalis dictat illa esse præcepta aut prohibita, ita dictat ab aliquo superiore esse præcepta aut prohibita: & sic confusam saltem Dei existentis ingerit notitiam.

Alia probatio impossibilitatis ignorantiæ invincibilis circà Dei existentiam, est hæc, quòd aliàs Deum ignorans invincibiliter, non posset peccare mortaliter, cùm non posset Deum, utpotè incognitum injuria afficere: Qui enim dat alapam Regi, inquiunt, nesciens invincibiliter esse Regem, non est formaliter reus læsæ Majestatis humanæ: ergo violans legem Dei, nesciens invincibiliter dari Deum, non est formaliter reus læsæ Majestatis divinæ.

Alii alias proferunt probationes, inter quas est hæc: Quod si posset quis ignorare invincibiliter Deum verum, posset inculpabiliter adorare Deum falsum: sed hæc ratio nulla est, ut quis enim inculpabiliter adoret Deum falsum, credere debet sine ulla suspicione de contrario, creaturam aliquam esse Deum: ex eo autem quòd quis hebes, & parum discursivus, qui de Deo nihil unquam audivit, Dei existentiam ad breve tempus ignoret negativè, non sequitur, quòd possit creaturam aliquam tamquam Deum inculpabiliter credere; cùm ad primum sufficiat mera incogitantia; ad secundum autem requiritur judicium, quòd creatura, in qua videntur imperfectiones, sit ens sine imperfectione: quod fieri non potest sine dubio aut suspicione de contrario. Sed cùm non tantùm hæc ultima probatio, sed etiam aliæ aliquibus videantur non plenè satisfacere: ideò sit

QUÆSTIO V.

Unde petendum sit, quòd Deus, nequidem brevi spatio, possit invincibiliter ignorari?

FErè omnes ablegaot ab universis omninò hominibus ignorantiam Dei invincibilem, etiam ad breve spatium, quia citata PP. testimonia nullam faciunt personarum, aut temporis exceptionem; sed undè veniat, quòd nequidem pauco tempore ab exorto rationis lumine ignorari possit, saltem ab aliquibus, non satis ostendunt.

CONCLUSIO I.

NOn potest hoc refundi in solum conspectum creaturarum visibilium, quæ necessariam habent cum Deo connexionem dependentiæ.

Ratio est; quia licèt sit hæc una vox totius mundi: *Deus est*; non loquitur tamen omnibus primo rationis instanti; cùm non loquatur imprimendo ipsam Dei existentis ideam; sed præcisè insinuando per miserabilem sui structuram, se esse ab Opifice sapientissimo; & consequenter non potest deveniri indè ad Dei cognitionem, nisi per discursum, cujus non sunt capaces omnes homines in ipso rationis exordio, præsertim si sint bardi, aut hebetes. Undè si pueros 7. 8. imò & 9. annorum interroges, undè sciant esse Deum? Vix reperies ao. ex mille, qui dicant se id collegisse ex creaturis, sed ferè omnes respondebunt se id didicisse à parentibus, à Magistro &c.

Dices: August. Tract. 2. in Joann. sic habet: *Deus potest inveniri per creaturas evidenter*. Et Hieron. in hæc verba Apost. *Invisibilia Dei* &c. sic ait: *Tam evidenter intellecta sunt, ut conspecta dicantur*: ergo si Dei existentia sit ità evidens in creaturis, non est opus discursu, sed simplici inspectione, cujus capaces sunt omnes ratione utentes.

Resp. Non dici evidentem hoc sensu, quod statim, visis creaturis, cognoscatur Dei existentia, sed quòd ex illis discursu facili, & maximè obvio eruatur, cujus tamen discursus, licèt facillimi, negamus capaces esse omnes primo instanti rationis.

CONCLUSIO II.

NEc potest id refundi in innatam nobis à natura divinæ existentiæ ideam. Porrò triplicem distinguunt aliqui ideam, *innatam* scilicet, quam in nobis imprimit natura absque intellectus nostri operatione. *Adventitiam*, quæ ab extrinseco in mente excitatur, ut idea hominis ex visione ejusdem: & *Fictitiam*, quam ex se effingit ipsa mens, ut idea Hirco-cervi.

Prob. Conclusio. Vel idea illa est actus, vel habitus: si actus, non est innata seu insita à natura, sed procedens à potentia proportionata, seu intellectu. Si habitus, seu ut ajunt, lumen quoddam ingenitum, omninò superfluit; cùm intellectus noster sufficiat ad percipiendas quascumque veritates, vel absque discursu, si sint per se notæ, qualia sunt prima principia; vel per discursum, si ex primis principiis deducantur. Et certè quis SS. Patrum, quis Theologorum, imò quis Philosophorum finxit in nobis aliquando duplex lumen, naturale & ingenitum? Dixerunt quidem aliqui PP. notitiam Dei esse nobis insitam, alii esse naturalem, alii esse ingenitam, alii esse animæ dotem; sed de ea locuti sunt sicut de lege naturali, quam constat non esse physicè insitam aut scriptam in cordibus hominum, sed tantùm moraliter, in quantùm, ubi rationis usum adepti sunt, facilè deprehendunt, quid illa prohibeat, quid præcipiat, & ità est de Dei notitia.

Confirmat. Si necessarium esset lumen illud ingenitum, ma-

maximè quia ſtatim ratione utentibus ineſt aliqua Dei cognitio : ſed ſtatim ratione utentibus ineſt notitia primorum principiorum , primarumque veritatum , ad quas tamen non requiritur lumen aliquod ab intellectu diſtinctum : ergo ; ſimiliter

Dices 1. Pſalm. 4. legitur : *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine* : ergo notitia Dei non eſt adventitia , ſed innata.

Reſp. Hunc textum variè à variis explicari : alii enim per *lumen* intelligunt Dei Providentiam , ut Chryſ. alii imaginem Dei in nomine relucentem , ut Auguſt. alii legem naturæ, ut DD. quamplurimi ; ſed nullum ſcio id intelligentem de notitia Dei nobis ingenita.

Dices 2. Dei cultum cuilibet homini indidit natura : ergo à fortiori Dei exiſtentiæ notitiam.

Reſp. Diſt. Ant. Indidit hoc ſenſu quòd phyſicè impreſſerit : N. hoc ſenſu quòd dederit ipſi intellectum , quo facilè intelligeret Deum eſſe colendum : C. & hoc ſenſu indidit etiam exiſtentiæ divinæ notitiam.

CONCLUSIO III.

QUòd nullus ratione utens poſſit Deum , etiam ad breve tempus invincibiliter ignorare , oritur ex eo quòd Deus cuilibet homini in ipſo rationis diluculo ſeipſum revelet , vel per inſpirationem , vel per Magiſtros , aut parentes , vel per creaturas , prout uniuſcujuſque capacitas , conditio , & aliæ circumſtantiæ poſtulaverint.

Ratio eſt ; quia pertinet ad ſuavem Dei providentiam , ut in omni creatura , à qua eſt neceſſariò colendus ut parens , amandus ut ſummum bonum , orandus ut Benefactor , credendus ut ſalutis Author , & poſſidendus ut finis ultimus, ſtatim ubi naſcitur rationis uſus, naſcatur & ſui principii & finis notitia , hoc inſinuant PP. omnes q. 4. citati , cùm aſſerunt indiſcriminatim non poſſe Deum ignorari : ſed hoc non fit per ideam innatam , non per ſolum conſpectum creaturarum, ſaltem reſpectu omnium , ut diximus : ergo per unum vel aliud ex mediis aſſignatis ; cùm alia via non occurrat.

Dices 1. Si Deus omnibus revelaretur ab initio rationis, non poſſet negari : ſed *dixit inſipiens in corde ſuo : non eſt Deus :* ergo.

Reſp. Diſt. Ma. Non poſſet negari à ſapiente : C. ab inſipiente rationis lumen extinguente , nè videat ſignatum ſuper ſe lumen vultus Domini : N. Hic enim , reclamante conſcientia, negat in corde , quod videt in corde , inquam in corde , non ore ; quia , ut ait Auguſtinus in Pſal. 13. *Hoc nemo audet dicere , etiamſi auſus fuerit cogitare :* quod ſignum eſt evidens cognitæ Dei exiſtentiæ.

Dices 2. Aliquæ Nationes , antequam à Miſſionariis edocerentur , nullum Deum colebant , aut agnoſcebant : ergo.

Reſp. Diſt. Ant. Nullum Deum agnoſcebant diſtinctè ſicuti nos : Tranſeat. Nullum agnoſcebant confuſè, ſaltem ſub ratione alicujus entis ac regentis ſupremi , ratione cujus tenebantur ulterius inquirere : N. ſicque vincibilis erat eorum ignorantia . Nolumus ergo Deum omnibus revelari ſub conceptu æquè perfecto ; ſed omnibus ſub idea tali , qua ſufficienter moveatur unuſquiſque ulteriorem ſibi de Deo cognitionem comparare.

Dices 3. Deum cognitum tenemur amare : ergo ſi primo inſtanti rationis cognoſcatur , primo inſtanti phyſico eſt amandus : quod eſt contrà Reſolutionem datam in Tractat. de Charitate.

Reſp. Diſt. Ant Deum cognitum tenemur amare, ubi proponitur amandus : C. ubi tantùm proponitur exiſtens : N. poteſt autem fieri , quòd priùs nobis proponatur Dei exiſtentia , quàm obligatio ipſum diligendi, Vide dicta ibidem.

QUÆSTIO VI.

An Dei exiſtentiam evidenter ex creaturis cognitam , teneamur fide divina credere ?

DIximus ſuperiùs teneri quemlibet credere fide divina exiſtentiam Dei, ut gratiæ & gloriæ Authoris , imò etiam ut Authoris naturæ , ubi ejus exiſtentia non apparet evidens ; ſed jam inquirimus de ipſius exiſtentia ut Authoris naturæ evidenter cognita . Ad quod Author quidam modernus reſpondet ſimpliciter affirmativè; & ideò aſſerit D. Thomam cùm ſuis in hoc fuiſſe deceptum , in quantum docent non poſſe idem objectum eſſe ſimul ab eodem ſcitum & creditum , ſcitum propter demonſtrationem , creditum propter revelationem ; quia Fidei objectum debet eſſe obſcurum, ſcientiæ autem clarum , & evidens : idem verò non poteſt eidem apparere ſimul clarum & obſcurum, evidens & inevidens . Et idem dicere potuiſſet de Scoto & Scotiſtis ; cùm in hoc ſit conforme utriuſque Scholæ ſentimentum . Nos tamen nè tantis DD. in Auguſtino fundatis contradicamus ; & aliundè Sanctos PP. fidem Dei exiſtentis indiſcriminatim ab omnis Doctis , & indoctis requirentes nobis conciliemus, via media incedemus. Quod autem hic reſolvimus de Dei exiſtentia, reſolutum erit de aliis Articulis à quibuſdam Viatoribus evidenter cognitis , ut erat Chriſti mors , ſepultura &c. reſpectu illorum, qui aderant.

CONCLUSIO I.

TEnetur quilibet credere exiſtentiam Dei ſimpliciter propter divinam revelationem , etiamſi exiſtentia illa ſit ipſi evidens.

Prob. 1. Quia loca , undè deſumimus obligationem ità credendi Deum eſſe, non diſtinguunt inter Doctum & indoctum , inter Philoſophum & ruſticum, inter illum, cui evidens eſt divina exiſtentia , & illum cui eſt inevidens : ſed ubi Scriptura , PP. & Symbola non diſtinguunt, nec nos diſtinguere debemus: ergo.

Prob. Ma. Quia dum in Scriptura Exod. 20. proponitur hoc credendum . *Ego ſum Dominus Deus tuus* . Et Joan. 17. dicitur : *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te Deum* , nulla fit credentium diſtinctio: ſicut nec fit in Symbolis , ubi legitur: *Credo in Deum* , *Credo in unum Deum* ; & ne diceres , non fieri ibi mentionem Dei ut Authoris naturę , ſubjungitur in Apoſtolico : *Creatorem Cœli, & terræ* , & in Nicæno : *Factorem Cœli & terræ* . Similiter hanc eſſe omnibus credendæ exiſtentiæ divinæ obligationem, unanimiter aſſerunt PP. ex quibus loquatur unicus Chryſoſtomus Homil. 2. in Symbol. *Dicite , quod à nobis auditis , Credo in Deum....ergo ponite in fundamento cordis hanc credulitatem* .

Prob. 2. Debent omnes credere fide divina divinam revelationem , ob quam credenda ſunt Fidei myſteria: ſed non poſſunt hanc credere fide divina , niſi fide divina credant Dei exiſtentiam; cùm non poſſit eſſe alicui certius Deum aliquid revelaſſe , quàm Deum exiſtere : ergo.

Prob. 3. Ideò eximeretur doctus ab actu Fidei circa divinam exiſtentiam, quia non poſſet credere ob divinam revelationem , quod novit per demonſtrationem: ſed hoc eſt falſum: ergo. Prob. Min. Quia nulla eſt aſſignabilis implicantia aut inconvenientia , quòd quis aſſentiatur rei evidenti , ob divinam revelationem . Non ſolemus quidem aſſentiri propoſitioni aliundè evidenti ob dictum hominis , quia nempè certiora ſunt quæ ſcimus ex viſu , quàm ex hominum relatu: ſed hic contrarium evenit, cùm ſciamus ſenſus noſtros eſſe fallibiles , infallibile autem teſtimonium divinum , undè quod dicunt nonnulli , rem evidentem non poſſe eſſe objectum Fidei, non ideo dicunt, quia putant impoſſibile eſſe aſſentiri rei evidenti ob teſtimonium Dei loquentis ; ſed quia ſupponunt objectum Fidei debere eſſe obſcurum & inevidens , de quo Concluſione ſequenti.

Dices 1. Certus de veritate aliqua non poteſt idem aſſentiri propter aliud motivum : ſed habens demonſtrationem de divina exiſtentia eſt certus de illa : ergo.

Reſp. Diſt. Ma. Non poteſt eidem aſſentiri propter aliud motivum minùs certum : Tranſeat; quia lumen minus non cenſetur movere in præſentia majoris . Dixi *Tranſeat* ; quia plurimi agnoſcentes Dei exiſtentiam per demonſtrationem, etiam eidem adhærent ob unanimem omnium populorum conſenſum . Non poteſt eidem aſſentiri propter aliud motivum certius : N. cùm enim certitudo ex ſcientia non ſit ſuprema, poteſt illi certitudini certitudo ſuperaddi.

Dices 2. Nota per demonſtrationem non credimus , ſed ſcimus : atqui nota per divinam revelationem non ſcimus , ſed credimus : ergo non poſſumus eidem veritati aſſentiri per utrumque illud medium.

Reſp. Nota utroque illo medio eſſe ſimul ſcita & credita ; quia non repugnat ſcientiæ credulitas , ſaltem ubi hæc auget ſcientiæ certitudinem.

Dices 3. Cognitio exiſtentiæ divinæ præambula eſt ad Fidem: ergo non eſt Articulus Fidei , Prob. Ant Quia non poſſumus credere aliquid eſſe à Deo revelatum , niſi priùs cognoſcamus Deum eſſe, à quo ſit revelatum.

Reſp. Diſt. Conſeq. Non eſt Articulus Fidei , quatenùs præcisè prærequiratur ad fidem : C. quatenùs aliunde conſtat , exiſtentiam divinam eſſe à Deo revelatam N. Unde ut eliciamus primum actum Fidei , debemus ſcire ſcientia naturali eſſe Deum ; aliàs non poſſemus ſcire à Deo revelationem , propter quam credimus objecta Fidei ; ubi autem poſtea legimus vel audimus Deum revelaſſe ſuam exiſtentiam, illa etiam fit nobis objectum Fidei : ad quod non ſatis advertunt aliqui.

CON-

CONCLUSIO III.

ACtus, quo quis, ob revelationem divinam, credit Dei existentiam sibi aliunde evidentem, non est, in omni rigore actus Fidei.

Ratio est; quia ad actum Fidei duo requiruntur, nempè revelatio divina, de qua conveniunt omnes, & objectum obscurum, de quo non convenit Author præmemoratus: sed existentia divina evidenter cognita non est objectum obscurum: ergo. Prob. Ma. Quoad 2. Partem. in qua sola reperitur difficultas: primo ex Scriptura Hebræor. 11. ubi Fides dicitur *Argumentum non apparentium*; & alibi legitur nos debere captivare intellectum in obsequium Fidei. secundo ex August. Tract. 40. in Joann. ubi ait. *Quid est Fides, nisi credere quod non vides?* Et Tract. 79. postquam dixit: *Hæc est enim laus Fidei, si quod creditur, non videtur*, subdit paulò post: *& nescio utrùm credere dicendus est quisque, quod videt*. Quare autem nescit? Nisi quia deest objecto obscuritas, quam credit necessariam ad actum strictæ Fidei: Augustino conformes sunt alii PP. ità ut ne unus quidem citetur pro opposita, tertio. Quia actus Fidei, secundùm omnes PP. & Theologos, dicitur actus valdè meritorius: in assensu autem rei evidentis cùm nulla sit difficultas, aut saltem valdè modica, nullum est meritum, aut saltem modicum: undè D. Greg. Hom. 26. in Evang. *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*.

Dices 1. Ubi Fides dicitur *Argumentum non apparentium*, etiam dicitur *Sperandarum substantia rerum*: sed non versatur tantùm circà res sperandas, cùm versetur circa infernum, quod est objectum timoris, non spei: ergo nec versatur tantùm circà non apparentia.

Resp. Retorquendo Argumentum: tantùm versatur circa unum aut aliud sperandum (nam propriè tantùm speramus gratiam in hac vita, & gloriam in altera, & quidem gratiam propter gloriam: undè non speramus Christi Incarnationem, Passionem, & alia præterita) ergo tantùm versatur circa unum aut aliud non apparens: quod apertè falsum est. Hinc patet non posse institui inter illa paritatem, cùm ibi tantùm agat de objecto Spei primario, non autem de solo objecto primario Fidei.

Dices 2. Postquam dixit Apost. Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo*, subdit: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est*: ergo supponit assensum circa Dei existentiam, quam docet posse esse ex creaturis evidentem Rom. 1. esse objectum veræ Fidei.

Resp. Ex D. Thoma 2. 2. q. 1. art. 7. Apostolum ibi loqui de Deo ut Authore supernaturali, sicut agit ibidem de illo ut Remuneratore in eodem ordine, sub quo respectu certum est, esse objectum obscurum.

Dices 3. Quando Apostolus & Patres dicunt Fidem esse de obscuris, tantùm volunt sic esse ordinariè: quod non obest quominùs sit aliquaodo, & extraordinariè de evidentibus.

Resp. Neg. Assump. Nam cùm D. Paulus loquatur de fide, ipsam definiendo, aut quasi definiendo, clarum est loqui de necessariis ad fidem, adeoque de semper requisitis. August. autem dicens sup. *Nescio utrùm credere dicendus est quisque, quod videt*, satis ostendit se credere cum Apostolo semper necessariam esse ad Fidem obscuritatem objecti.

Dices 4. Actus, quo quis assentitur rei evidenti propter Dei revelationem, non est scientia: ergo est Fides, cùm debeat esse unum vel aliud.

Resp. Nec esse scientiam, nec propriè Fidem; magis tamen participare de fide ob motivum credendi; & ideò deficientibus vocibus, dici potest Fides, nempe large sumpta. Ex dictis

Resol. Nos conciliare Scripturam & PP. cum Scholæ Magistris, dicendo nempe cùm illis credendum esse ob divinam revelationem Dei existentiam licèt evidentem, cùm non distinguant: cum his autem, asserendo actum illum non esse Fidei strictæ, de qua loquuntur, cùm dicunt esse necessariò de obscuris, sicuti locuti sumus in Tract. de Fide.

QUÆSTIO VII.

Quid sit Deus?

CONCLUSIO I.

NOn possumus propriè definire, quid sit Deus. Est communis inter Doctores.

Prob. 1. Definitio est oratio explicans naturam rei: sed non possumus pro hoc statu explicare Dei naturam: ergo. Prob. Mi. Ex Nazianzeno Orat. 40. *Certè hoc Deus est*, inquit, *quod cùm dicitur, non potest dici; cùm æstimatur, non potest æstimari, cùm definitur, definitione crescit, quem omnia nesciunt, & metuendo sciunt*. Item ex Damasceno lib. 1. de Fide cap 4. *Quòd Deus sit, liquidò constat, quid autem ratione essentiæ, naturæque sit, nullomodo cognosci potest*. Unde Psalm. 17. dicitur: *Posuit tenebras latibulum suum*,

Prob. 2. Omnis Definitio propriè dicta constare debet genere & differentia: sed, ùt dicitur in Logica; in Deo neque est genus, neque differentia: non quidem differentia; quia illa ratione sui debet excludere genus: quidquid autem pro differentia Dei allegaveris, gradum genericum includet, non ratione tertii, ut fit in creatis; sed ratione sui, utpotè includens realiter omnem omninò perfectionem. Non etiam genus, cùm sit potentiale & perfectibile, in Deo autem omnia sint actu infinitè perfecta: ergo. Scio aliquos sustinere imperfectionem generis non se tenere ex parte rei conceptæ, sed ex parte concipientis; sed etiam scio, relicta Logicis hac difficultate, concipientem in Deo aliquid per modum perfectibilis, non concipere aliquid Dei; cùm nihil tale in Deo reperiatur.

Dices: Scotus 1. dist. 3. q. 2. n. 5. asserit posse à nobis viatoribus haberi conceptum Dei quidditativum & essentialem: ergo potest definiri.

Resp. Dist. Ant. Conceptum Dei quidditativum evidentem, qui explicet Dei naturam distinctè, id est per genus & differentiam: N. Conceptum confusum, idest, qui essentiam aliquo modo ostendat per proprietatem C. nec plus vult Scotus, ut legenti patebit.

CONCLUSIO II.

POtest à nobis aliquo modo definiri Deus, vel ostendendo, quid sit, vel declarando quid non sit: sivè, quod idem est, vel aliquid de ipso affirmando, vel negando. Ità Scotus sup. n. 2. Cui non adversatur D. Thomas docens non posse Deum à viatoribus affirmativè cognosci & definiri, sed tantùm negativè, removendo scilicet ab eo creaturarum imperfectiones; quia loquitur de definitione propria.

Prob. 1. Pars; quia potest dici de Deo quòd sit ens summè bonum, justissimum, potentissimum, sapientissimum: sed tunc aliquid de ipso verè affirmamus, ipsumque aliquo modo definimus, scilicet per Attributa: ergo.

Prob 2. Pars; quia possumus dicere, quòd non sit ens ab alio, quòd sit sine fine, sine principio, sine termino, quòd non possit comprehendi &c. sivè, quod idem est, quòd sit à se, quòd sit ens æternum, infinitum, immensum &c. Et per hunc modum possumus habere conceptum de Deo distinctiorem, & faciliorem, quàm per priorem: veriùs enim & faciliùs concipitur à nobis quid non sit, quam quid sit, ut frequenter docet Dionysius Areopagita.

CONCLUSIO III.

INter omnes definitiones, quas de Deo facere possunt viatores, videtur hæc omnium perfectissima, scilicèt ens omnimodè infinitum, à quo sunt, conservantur, & reguntur omnia. Ita Scotus *n. 17*.

Prob. Quia definitio illa comprehendit omnem omnino perfectionem, quæ de Deo dici potest aut excogitari: qui enim dicit Deum esse ens omnimodè infinitum, dicit ipsum esse infinitè sapientem, justum, bonum, misericordem, dicit esse immensum, æternum, incomprehensibilem &c. Imò illa omnimoda infinitas est ratio formalis, cur omnia Prædicata, quæ Deo attribuuntur, ipsi conveniant. Si quis enim petat, cur Deus sit immensus, incomprehensibilis &c. Rectè dicetur, quia est omnimodè infinitus: Hanc definitionem nobis insinuavit S. Damascenus l. 1. de Fid. c. 12. ubi ait: Quod natura divina sit *immensum essentiæ pelagus, universum, quod est, suo complexu continens*. Unde continet Deus omnes omnino creaturarum perfectiones; simpliciter quidem simplices, seu quæ nullam involvunt imperfectionem, formaliter, id est, secundùm eandem rationem: mixtas verò imperfectione, seu perfectiones secundùm quid, eminenter, id est, perfectione altioris ordinis.

Addidi: *A quo sunt, conservantur & reguntur omnia*; quia licèt effectus Dei non constituat Deum, tamen necesse fuit particulas illas addere, ne Epicurei definitionem nostram tribuerent mundo, in quo prætendunt omnes omnino perfectiones reperiri.

Dices 1. Infinitas non est de primario conceptu Dei: ergo potest dari definitio perfectior. Prob. Ant. Quia illa non constituit formaliter naturam divinam, sed illam afficit, ut constitutam.

Respond. Dist. Ant. Non est de primario conceptu Dei imperfectè, & inadæquatè concepti: C. perfectè, & adæquatè concepti: N. est enim modus intrinsecus sine quo (ut benè notat Scotus) non potest quidditas adæquatè concipi: unde non afficit naturam divinam adæquatè constitutam (quod con-

convenit Attributo) sed includitur inadæquato ejus conceptu.

Dices 2. Per illam definitionem non manifestatur, quòd Deus sit substantia, vivens, intellectualis, spiritualis: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Non manifestatur formaliter & expressè: C. virtualiter & implicitè: N. nam dicendo quòd sit omnimode infinitus, dicitur quòd habeat omnem perfectionem possibilem.

QUÆSTIO VIII.

Quænam sint prædicata Dei essentialia?

Suppono 1. Prædicata Dei essentialia, seu quidditativa, esse illa, quæ involvit essentia Dei præcisè secundùm se, prout essentia Dei distinguitur à Prædicatis attributalibus, notionalibus, & respectivis.

Suppono 2. Quòd unum essentiale Dei Prædicatum sit existere, ut diximus q. 3. imò & præcipuum, ut dicemus posteà.

CONCLUSIO I.

Ens est Prædicatum Dei essentiale.

Prob. Ens non minùs, imò magis, ut dicam, inest Deo formaliter & intrinsecè, quàm creaturis: sed respectu creaturarum est prædicatum essentiale: ergò à fortiori respectu Dei. Minor est certa. Prob. Ma. Quia omnia prædicata, quæ secundùm suam rationem formalem sunt communia Deo & creaturis, longè perfectiori modo reperiuntur in Deo quàm in creaturis: ergo si illis inest intrinsecè, à fortiori Deo: unde Damascenus lib. 1. de Fid. c. 12. *Ex omnibus Dei nominibus, nullum æquè proprium videtur, ac nomen entis.*

Non sumitur tamen ens, quod Deo attribuimus, nominaliter; quia sic sumptum abstrahit ab existentia actuali: Deus autem sic est, ut non possit non esse; sed sumitur participaliter, ut idem sit ens, quod actualiter existens.

CONCLUSIO II.

Deus est etiam essentialiter substantia, spiritualis, intellectualis, & vivens.

Primam Partem (quæ est de fide Cap. *Firmiter* de summa Trinit.) sic probant aliqui: Deus est causa omnium substantiarum: ergo & ipse est substantia; quandoquidem causa principalis sit vel æqualis perfectionis cum effectu si sit univoca: vel majoris, si sit univoca; sed salva eorum pace, dixerim, me probaturum eodem argumento Deum esse essentialiter animal, lapidem &c. ut consideranti patebit.

Prob. Igitur aliter: Esse substantiam est perfectio simpliciter simplex, seu perfectio sine imperfectione, ut satis patet: sed omnis talis perfectio competit Deo formaliter, ut diximus, & dicemus posteà: ergo: undè August. lib. 5. de Trinit. *Est Deus sine dubitatione substantia*. Quando autem aliqui PP. dicunt Deum non esse substantiam, sed suprà substantiam dici potest, quòd non loquantur de substantia prout dicitur à subsistendo per se (de qua hic agimus) sed de substantia prout derivata à subsistendo, nempè accidentibus, quibus cùm non subsistet Deus, clarum est quòd sit suprà substantiam sic sumptam. Vel certè si loquantur de substantia 2o. modo sumpta, dicendum est Deum esse suprà substantiam creatam, utpotè omni substantia creata infinitè eminentiorem.

Prob. 2. Pars, tùm ex Script. Joan. 4. *Spiritus est Deus*, tùm ex Cap. *Firmiter* sup. ubi hæc veritas definitur; tùm etiam ratione; quia Deus est invisibilis, adeoquè spiritus, & non corpus, quod potest videri. Imò si esset corpus, componeretur vel ex materia & forma, vel ex partibus entitativis realiter distinctis: talem autem compositionem Deo repugnare, ostendemus infrà. Accedit quòd spiritualitas sit perfectio simpliciter simplex, adeoque enti perfectissimo non deneganda.

Nec refert 1. Quòd dicamur facti ad imaginem Dei: hoc enim verum est secundùm animam, non secundùm corpus.

Nec refert 2. Quòd Deus in Scriptura dicatur habere oculos, manus, aures &c. quia ut docet Augustinus variis locis, per oculos significatur scientia, per manus potentia, per aures omnium intelligentia; & his Metaphoris utitur Scriptura, ut illa à nobis corporeis meliùs percipiantur.

Prob. 3. Pars; quia esse intellectualis (nempè radicaliter, à quo pullulat intellectus & intellectio, prout hic sumitur intellectualis) est perfectio sine imperfectione, sicut esse volitivus, adeoque primo omnium enti tribuenda.

Prob. 4. Pars ex Script. Numer. 14. *Vivo ego, ait Dominus*. Isa. 37. *Audi omnia verba Senacherib, quæ misit ad blasphemandum Deum viventem*. Et Hebræor. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis*, ubi ly *vivens* ponitur tamquam aliquid Deo specialiter proprium præterea Ps. 32. dicitur: *Qui intelligit omnia opera eorum*: si intelligit: ergo vivit vita intellectuali. Dico *intellectuali*, non vegetativa aut sensitiva, cùm sit spiritus.

Notandum tamen discrimen inter nostram & Dei vitam, quò vita nostra actualis sit actus 2. exercitus à vita substantiali, à qua realiter distinguitur: item quòd fiat per veram causalitatem, quòd sit accidens &c. Vita autem Dei 2. sit realiter vita prima, sit absque ulla vera causalitate, sit substantia, cùm sit Deus ipse &c.

QUÆSTIO IX.

An Deus sit essentialiter singularis, & an ostendi possit ratione Deo immultiplicabilitas?

CONCLUSIO I.

Deus est essentialiter singularis. Ità D. Thom. q. 3. art 3. & Scotus 1. d. 4. q. 2. n. 3. ubi ait. *Deitas est de se hæc*, Estque communis inter DD.

Prob. 1. Ex Script. quæ Deo unitatem, adeoque singularitatem, tamquam speciale quid attribuit variis locis, ut Deuter. 6. *Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est*. Et Jo. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum.*

Prob. 2. ratione: Si singularitas non esset de conceptu formali Deitatis, non repugnaret ipsam multiplicari: repugnat autem multiplicari, ut probabitur infrà; ergo. Prob. Ma. Quia tunc Deitas haberet se ad instar potentiæ metaphysicæ ad hæcceitatem, esseque de se indifferens ad varias hæcceitates; adeoque multiplicabilis per illas in plura individua, ut patet in natura humana, aliisque creatis, quæ, quia non sunt singulares ex sua quidditate, sed per formalitatem naturæ ut sic superadditam, nempè hæcceitatem, sunt in plura singularia multiplicabiles.

Porrò singularitas non tantùm est de conceptu formali Deitatis, & omnium Prædicatorum essentialium, v. g. substantiæ, intellectualitatis, vitæ &c. sed etiam omnium Attributorum, & relationum divinarum: nam sicut repugnat multiplicari Deitatem, ità & divinam bonitatem, filiationem, & cæteras proprietates; undè singularitas non est aliquod prædicatum essentiale distinctum ab illis, sed est ipsamet Prædicata essentialia, ipsamet Attributa, ipsæmet Relationes divinæ, quatenùs important repugnantiam ad multiplicari; immutiplicabilitas verò est quædam negatio consequens.

Dices: Qui concipit ens à se præcisè concipit Deum ut distinctum ab omni alio: sed non concipit illum ut singularem: ergo singularitas non est Prædicatum Dei essentiale.

Resp. Dist. Ma. Concipit Deum, ut distinctum ab omni alio existente: C. ab omni alio conceptibili: N. nam supposito quòd singularitas non esset de essentia Dei, nulla esset implicantia concipere aliam essentiam simile. Imo non potest concipi plurium Deorum implicantia, nisi concipiatur essentia Dei, ut immultiplicabilis.

CONCLUSIO II.

Ostendi potest variis rationibus Deum esse immultiplicabilem, seu esse essentialiter unicum. Est contra Polytheos, quorum aliqui duos fingebant Deos, alii tres, alii tot, quot sunt dies in anno, alii (de quibus Augustinus lib. 4. de Civit. Dei cap. 8.) duodecim pro sola arista ad mensem usque perducenda: imò, ut refert Euseb. lib. 5. Præpar. Evang. Cap. 15. *Trigenta Deorum millia in terra esse censuit Hesiodus*: quos Idololatras ut ridiculos ostendat Tertullianus Apologetici cap. 10. sic ait: *Nec ego per singulos decurram tot ac tantos Deos, novos, veteres, barbaros, græcos, Romanos, peregrinos, captivos, adoptivos, proprios, communes, masculos, fœminas, rusticos, urbanos, nauticos, militares &c.*

Prob. 1. Si essent duo Dii, vel unus includeret omnes omnino perfectiones alterius, vel non: si primum, non distingueretur ab alio, & sic non essent duo: si secundum, non esset Deus, cum per Deum intelligamus ens infinitum in omni genere perfectionis, seu cui nulla deest perfectio imaginabilis.

2. Quia si essent duo Dii, posset unus velle conservare unam creaturam, & alter nolle, cùm essent liberi: sed non potest utriusque voluntas impleri: ergo alteruter non esset omnipotens, adeoque nec Deus, cùm careret illa perfectione.

3. Inter illos Deos vel unus sciret secreta alterius, vel non: si secundum: ergo in illo est ignorantia: si primum: ergo in altero est impotentia, nempè celandi sua secreta; jam autem & ignorantia & impotentia repugnant Deo, & consequenter alteruter non esset Deus.

4. Implicant plura summa bona: ergo & plures Dii. Prob.

Ant.

Ant. Vel enim unicum potest satiare appetitum rationalem, & superfluit aliud; vel non potest, & non est summum.

5. Non possunt esse duo fine ultimi: ergo nec duo Dii. Prob. Ant. Vel enim finis ultimus A referretur ad finem ultimum B, vel non: si non, finis B. non esset ultimus, cùm ad ipsum non referrentur omnia: sic, non esset ultimus finis A. cùm ipsemet referretur ad alium.

Dices 1. Non implicant tres Personæ divinæ: ergo nec plures Dii.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est quòd, cùm tribus Personis eadem numero insit natura, etiam eædem prorsùs insint perfectiones, nempè eadem voluntas, eadem sapientia, eadem bonitas &c. ex quibus non sunt nata sequi ulla inconvenientia, quæ sequi possent ex diversis voluntatibus &c. in Diis pluribus repertis.

Dices 2. Homines vocantur quandoque in Scriptura Dii, aut filii Dei.

Resp. Dici Deos, aut Dei filios, non natura, sed vel similitudine secundùm animam, vel adoptione, vel potestate, in quantùm operantur quandoque prodigia.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Attributis Dei positivis.

Licèt Attributum latè sumptum importet quodlibet prædicatum alteri tributo (alteri enim ut subjecto tribui, est de ipso prædicari: & hoc sensu omnia, quæ de Deo prędicantur, attributa dici possunt) nihilominùs hìc per Attributum intelligimus perfectiones absolutas, quæ adinstar proprietatum ex divina essentia emanant, sive interim sint positivæ, sive negativæ, & ideò quamvis in hac Disputatione de solis Attributis positivis esset agendum; nihilominùs pauca de negativis in Quæstione 1. dicemus.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex Attributum?

CONCLUSIO I.

Attributum in genere, prout abstrahit à positivo & negativo, est perfectio Dei absoluta per modum qualitatis afficiens divinam essentiam, ex qua pullulat.

CONCLUSIO II.

Dividitur Attributum in positivum & negativum. Positivum, juxta Smising, est Dei perfectio simpliciter, quasi in esse secundo ac per modum qualitatis afficiens essentiam divinam in ratione adæquata essentiæ substantialis constitutam: & hoc Attributum dicitur à Scotistis Attributum simpliciter.

Dictum est 1. *Perfectio simpliciter*, ut excludantur proprietates relativæ, ut Paternitas, Filiatio &c. quas non esse perfectiones simpliciter, inferiùs ostendemus. Item ut excludantur prædicata metaphoricè Deo attributa, ut Leo, Agnus &c. quæ secundùm se sunt perfectiones mixtæ imperfectione.

Dictum est 2. *Quasi in esse* secundo nè comprehendantur prædicata essentialia, ut substantia, vivens &c. Quæ in esse primo Deo competunt: Similiter ut excludantur respectus Dei actuales ad creaturas, ut Creatoris actualis, Domini actualis &c quæ nequidem in esse secundo conveniunt Deo, seu per modum proprietatis; cum non necessariò, sed contingenter ei competant, utpotè qui ante creaturas conditas non erat Creator aut Dominus in actu secundo.

Denique additur: *Divinam essentiam adæquatè constitutam afficiens*, per quod differt ab Attributo negativo, quod in essentia adæquatè concepta includitur.

Porrò. Attributa Dei positiva sunt intellectio, volitio, sapientia, providentia, bonitas, justitia &c.

Attributum negativum, seu, ut volunt Scotistæ, modus intrinsecus, est id quod non variat rationem formalem essentiæ divinæ, ut patet ex definitione modi intrinseci in genere, qui dicitur esse id quod non variat rationem formalem ejus, cujus est modus.

Dicitur: *Quod non variat rationem formalem &c.* Quia essentia divina non est positivè formaliter alia concepta cum modo, ac concepta sine illo, sed est tantùm perfectiùs & adæquatiùs concepta: undè non est formalitas positiva sicut Attributum positivum, sed quædam perfectior explicatio essentiæ divinæ per conceptum perfectum, & adæquatum. Ex quo patet essentiam divinam esse quidem conceptibilem sine modo, sed imperfectè; cum illo autem, perfectè, & adæquatè.

Porrò modi intrinseci (quæ Attributa negativa dicuntur, vel quia fortè essentiæ divinæ solam negationem addunt, vel quia per negationem saltem virtualem exprimuntur) sunt sequentes, esse incausatum, seu à se, vel esse independens, necessitas essendi, infinitas, actus purus seu simplicitas, æternitas, immensitas, immutabilitas, ineffabilitas, incomprehensibilitas, invisibilitas. Est autem hoc discrimen inter Attributa positiva & negativa, quòd hæc nullo modo creaturis conveniant, ut clarum est; illa verò aliquo modo conveniant in ratione communi.

QUÆSTIO II.

Quomodo distinguantur Attributa divina, tùm inter se, tum ab essentia?

Licèt hìc tantùm de distinctione Attributorum tùm inter se tùm ab essentia foret agendum, quia tamen videtur difficultas eadem idemque fundamentum de distinctione Personalitatum ab essentia; ideò hìc difficultatem unam expediemus cum altera. Sed ante

Suppono 1. Sufficienter dictum esse in Philosophia, quid sit distinctio formalis, quid formalitas, in quo differat formalitas à re, quòd formalitates non sint res, sed realitates; non quid, sed quidditates: quòd non sint multa, plura, distincta &c. Sed multæ, plures, distinctæ &c. quia dicta vocabula in neutro expressa sonant distinctionem, & pluralitatem non tantùm naturarum, aut formalitatum, sed etiam rerum & suppositorum.

Suppono 2. Definitam esse ibidem distinctionem rationis ratiocinatæ, & ratiocinantis: item distinctionem realem, quam diximus esse illam, qua quædam sic inter se distinguuntur, at unum sit vel separatum, vel separabile ab altero, vel principium aut causa alterius, vel certè procedens alia actione quàm aliud. His suppositis

CONCLUSIO I.

Essentia divina non distinguitur realiter ab Attributis aut personalitatibus, sicut nec Attributa inter se. Est contra Gualterum, qui, ut referunt Niphus, & Jacobus de Vitriaco, docuit essentiam divinam realiter ab Attributis distingui. Item contrà Gilbertum Porretanum, qui voluit Deitatem & Attributa distingui realiter à tribus personalitatibus, non tamen essentiam ab Attributis, ut ei falsò imponunt aliqui.

Prob. 1. Ex Concil. Lateran. Cap. *Firmiter*, ubi decernitur, substantiam divinam esse omnino simplicem: atqui si Attributa realiter ab essentia distinguerentur, non esset omnino simplex: ergo. Item in eodem Concilio definitur non esse in Deo quaternitatem: *In Deo trinitas est*, inquit, *non quaternitas, quia quælibet trium Personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina*: sed si realiter distingueretur essentia divina à tribus Personis, esset quaternitas, ut patet: ergo. Præterea in divinis omnia sunt unum, ubi *non obviat relationis oppositio*, ut definitum est in CC. Toletano XI. & Florent. sed inter essentiam & Attributa, sicut inter essentiam & personalitates, non est relationis oppositio: ergo inter illa non est distinctio realis: undè error uterque & Fidei, & divinæ simplicitati repugnat.

Prob. 2. Infinitum in omni genere perfectionis identificat sibi omnè secum compossibile: sed essentia divina est talis: ergo identificat sibi & Attributa & personalitates.

Prob. 3. Ex definitione distinctionis realis; quia nec Attributa nec personalitates sunt separata aut separabilia ab essentia divina, nec illa sunt causa aut principium hujus, nec hæc causa aut principium illorum, sicut nec ab invicem procedunt per aliquam actionem: ergo nulla intercedit inter illa distinctio realis.

Nec refert 1. Quòd Attributa & personalitates contineantur in essentia divina; quia est continentia impropria, quæ non impedit realem eorum identificationem, ut patet in animali, quod continetur in homine, cui realiter identificatur.

Nec refert 2. Quòd Attributa perficiant, & essentia perficiatur; quia non non perficiunt Attributa per modum formæ in-

informantis, aut partis componentis; sed per modum formalitatis & perfectionis intrinsecæ, sicut risibile respectu essentiæ hominis.

Nec refert 3. Quòd essentia divina sit communicabilis tribus personis, non sic Paternitas verb. gr. quia contradictoria illa solvantur per distinctionem formalem, ut infrà patebit. Alia objici possunt, quæ faciliùs in Tractatu de Deo trino solventur.

CONCLUSIO II.

Inter relata Conclusione præcedenti non sufficit sola nominum varietas. Est contrà Nominales, qui nequidem rationis distinctionem inter illa volunt admittere, sed contendunt totam diversitatem ex solâ nominum diversitate haberi: quæ nominum diversitas desumitur, ut ajunt, ex eo quòd una & simplex essentia divina variè connotet creaturam; adeoque ut respicit miseriam sublevandam, dicitur *misericordia*; ut homines gratificandos, *bonitas*; ut mala punienda, *justitia*; ut creaturas creabiles, *potentia creandi* &c.

Prob. Conclusio tum ex Conciliis & PP. qui de essentia, & Attributis loquuntur ut de multis, non solo nomine, sed significato distinctis: undè D. Basilius lib. 1. contra Eunomium. *Quonam igitur pacto non deridendus erit, si creandi virtutem substantiam esse dicat, si providentiam rursus substantiam, eodem modo præscientiam, & omnem itidem operationem substantiam putet? Quæ cuncta si ad unum tendunt significatum, necesse est, ut inter se idem valeant; sicut fit in iis, qui multis nominibus appellantur, sicut cùm Simonem & Petrum, & Cepham eumdem dicimus.* & tandem concludit: *Quomodo igitur non fuerit manifestæ insaniæ, si dicas proprium unicuique nomini significatum non subesse?* Tùm etiam quia de illis verificantur contradictoria Conclusione sequenti proferenda, quæ per solam vocum diversitatem non possunt sufficienter explicari.

Nec refert 1. Quòd PP. & Concilia videantur quandoque omnem omnino distinctionem inter illa excludere: ipsi enim de distinctione reali loquuntur.

Nec refert 2. Quòd essentia divina non sit realiter aliud ab Attributis, quia hoc non impedit, quominùs possit unum sine sine alio concipi, quidquid reclament Nominales; & consequenter non impedit, quominùs detur inter illa saltem distinctio rationis.

CONCLUSIO III.

Essentia distinguitur formaliter, seu distinctione formali, à Personalitatibus, & Attributis. Similiter & Attributa inter se. Est Doctoris Subtilis 1. d. 2. q. 7. n. 41. & dist. 8. qu. 4. n. 17. Itē dist. 2. q. 4. ubi ostendit distinctionem formalem non esse rationis his verbis: *Hoc modo intelligo, quòd intellectus faciens istam propositionem: Sapientia non est bonitas, non causat actu suo veritatem istius propositionis; sed in objecto invenit Extrema, ex quorum compositione fit actus verus.*

Prob. 1. Ex Conc. Flor. Serm. ult. ubi sic legitur: *Omnia, quę Patris sunt, Pater unigenito Filio suo dedit gignendo, præter esse Patrem.* ergo independenter ab intellectu est distinctio inter esse Patrem, & ea, quæ Pater dedit Filio; aliàs dedisset & esse Patrem: sed illa distinctio non est realis, ut fides docet: ergo formalis.

Probatur 2. Ex PP. præsertim illis, qui IV. & V. sæculo impugnarunt Anomæos contendentes hoc Sophismate Filium Dei non esse Deum: Ingenitum & natura divina non distinguuntur: sed Filius Dei non est ingenitus; ergo non est in ipso natura divina. Contrà quos sic loquitur Gregorius Nicæn. libro decimo secundo, contra Eunomium: *Putat autem*, Eunomius, *neque justitiæ rationem diversam esse ab his, quæ dicta sunt existere, neque sapientiæ rationem & potentiæ, & bonitatis, & uniuscujusque nominum, quæ Deo decorè congruunt .... & si hæc statuit Eunomius, quid frustrà Scripturæ multis nominibus divinam naturam vocant Deum judicem justum, fortem, longanimem, verum, misericordem?* Gregorius Nazianzenus Orat. 33. *An etiam immortalitas, & innocentia, & immutabilitas essentia DEI sunt? At si ità est, multæ DEI essentiæ erunt, non una.* Augustinus libro 7. de Trinitate capite 4. *Aliud Deum esse, aliud Patrem esse.* & capite 6. dixerat: *Alia notio est, qua intelligitur genitor, alia, qua ingenitus.* Damascen. lib. 1. de Fide Cap. 4. *Si bonum, si justum, si quid tale dixeris, non naturam Dei dices, sed quæ sunt circà naturam.* Quid clarius? Quid expressius? & cap. 12. *Bonum, justum, sanctum, naturam consequuntur.*

Prob. 3. Si essentia non distingueretur à personalitatibus independenter à mentis opera, Pater, & Spiritus S. fuissent incarnati sicut Filius: hoc nemo dixerit: ergo. Prob Ma. Quia in illo supposito essentia divina, utpotè omninò indistincta à parte rei à personalitate Verbi, terminaret immediatè unionem hypostaticam, sicut de facto terminat illam personalitas Verbi: sed quod immediatè convenit naturæ divinæ, convenit tribus Personis: ergo.

Prob. 4. Talis est distinctio, qualis est contradictio: sed ante omnem mentis operam de allatis in Conclusione affirmatur quædam contradictio, seu potiùs verificantur quædam contradictoria: ergo. Major certa est. Prob. Min 1. de essentia & Attributis. Deus est formaliter Deus Deitate, non justitia aut bonitate. Essentia divina est principium universale processionis ad intra; intellectus autem, quo procedit Filius, & voluntas, qua Spiritus S. non est principium universale, sed particulare.

2. De Attributis inter se. Intellectus intelligit, & non vult, voluntas vult, & non intelligit: Intellectus est principium generationis divinæ, non spirationis; voluntas principium spirationis non generationis.

3. De essentia & Personalitatibus. Essentia divina est quid absolutum, non respectivum; Paternitas quid respectivum, non absolutum: essentia divina non generat, ut Fides docet, Pater generat: essentia divina est communicata Filio, identificata Filio: Paternitas nec communicata, nec identificata: essentia divina nec constituit Patrem ut Patrem, nec distinguit ipsum à Filio: Paternitas & constituit Patrem & distinguit ipsum à Filio.

4. De Attributis & Personalitatibus. Illa enim sunt communia tribus, hæ verò non. Quæ omnia de illis verificantur verè, propriè, à parte rei, adeoque independenter ab omni actu intellectus.

Dices cum P. Gonet: prædicta non esse verè & propriè contradictoria; quia non enuntiantur de eodem secundùm eamdem rationem spectato, sed secundùm diversam; ità ut sensus harum propositionum v. gr. Essentia divina est communicabilis, Paternitas non est communicabilis, sit talis: Eadem Dei simplex entitas prout æquivalet absoluto, est communicabilis, & prout æquivalet relationi, est incommunicabilis; sicut prout æquivalet virtuti creatæ intelligendi generat Filium, & prout æquivalet facultati volendi, spirat Spiritum Sanctum. sed

Contra est: Vel illa æquivalentia multis, relinquit à parte rei independenter ab intellectu omnimodam identitatem inter illa, de quibus verificantur contradictoria præfata; vel non relinquit: si non; ergo inter illa datur aliqua distinctio à parte rei, & habemus intentum. Si relinquit: ergo sequitur 1. Quòd à parte rei Paternitas non minùs sit communicabilis quàm essentia, cùm sint omnino idem: & tamen ecce Fides docet, quòd in Patre essentia sit communicabilis, & Paternitas incommunicabilis. 2. Quòd à parte rei non minùs essentia generet quàm Pater: & ecce definitur contrà Joachimum Abbatem in Cap *Damnamus*. De Summa Trinitat. hanc propositionem: *Essentia generat*, esse falsam & Hæreticam. 3. Quòd Filius non minùs procedat à parte rei per voluntatem, quàm per intellectum, cùm tamen sit de Fide Filium procedere per intellectum, & non per voluntatem. 4. Quòd à parte rei Pater & Filius nullo modo distinguantur; quandoquidem Pater nihil sit aliud quàm essentia divina, & Filius nihil sit aliud quàm essentia divina prorsus eadem: & tamen asserere Patrē esse Filium, hęreticum est & blasphemum. Dicere autem propositiones Fidei circà præfata, esse juxta modum nostrum concipiendi, & non de illis prout sunt à parte rei, videtur mihi sanè periculosum; si, saltem circa aliqua, non sit hæreticum.

Replicabis cum Platellio Patrem identificari quidem toti essentiæ divinæ, id est omnibus prædicatis absolutis, non tamen totaliter; quia non identificatur filiationi & spirationi, quibus essentia identificatur: & sic quamvis identificetur Pater toti essentiæ, id est omnibus prædicatis absolutis, distinguitur tamen à Filio & Spiritu Sancto.

Resp. Vel filiatio & spiratio sunt omnino idem à parte rei cum tota essentia, id est cum omnibus prædicatis absolutis, vel non: si non: ergo filiatio distinguitur à parte rei ab essentia divina, adeoque & Paternitas, cùm sit eadem ratio de Paternitate, ac de filiatione. Si sic: ergo Pater, qui identificatur omnibus prædicatis absolutis, identificatur & filiationi ac spirationi, & consequenter non distinguitur à Filio, & Spiritu Sancto.

Contendunt aliqui, ad verificanda contradictoria præfata sufficere distinctionem virtualem; sicut sufficit ad verificanda sequentia; Sol quatenus calefactivus calefacit, &

non

non illuminat: quatenus illuminativus illuminat, & non calefacit. Sed

Contra est. Vel illa distinctio ponit à patte rei aliquam varietatem inter essentiam & Attributa &c. vel nullam: si nullam, responderi debet eodem modo, quo responsum est superiùs ad P. Gonet. Si aliquam, convenimus, sive virtualem, sive fundamentalem, sive formalem, sive alio nomine distinctionem illam appellaveris. Fatendum tamen distinctionem virtualem prout ab Adversatiis definitam, noo esse veram distinctionem, sed tantùm distinguibilitatem, seu fundamentum distinctionis intellectualis.

Ad exemplum Dico, quòd ut aliquid probaret; non deberet addi ly *quatenus*, sed simpliciter dici: Sol calefactivus calefacit, & non illuminat: sol illuminativus illuminat, & non calefacit, sicut dicimus simpliciter: Pater generat, essentia non generat: voluntas vult, & non intelligit: intellectus iotelligit, & non volt: sed tunc propositiones essent falsæ.

Respondent denique alii, quòd si probatio nostra de contradictoriis aliquid probaret, probaret esse distinctionem realem; adeoq; nimium probaret, & consequenter nihil. Prob. Assumpt. Quia illo fundamento ùtebatur Gilbertus ad ponendam distinctionem tealem inter essentiam & relationes.

Resp. Quidquid fecerit Gilbertus, probationem nostam non ponere distinctionem realem inter allata in Conclusione, ut evidentet patet ex Probatione 3. Concl. 1.

Prob. 5. Concl. de Attributis cum essentia compatatis: De essentia divina & essentia divina non possunt formari duo conceptus diversi: sed de essentia divina & bonitate possunt formari duo conceptus diversi: ergo à parte rei bonitas distinguitur ab essentia: quare enim potiùs possent formari duo conceptus diversi de essentia & bonitate, quàm de essentia & essentia, nisi quia in se est idem essentia, & essentia, non bonitas & essentia? Idem est de justitia & sapientia inter se, de essentia, & personalitatibus.

Prob. Denique quia per distinctionem formalem plausibiliter explicantur Mysteria Trinitatis & Incarnationis; per virtualem aut vix, aut ne vix possunt explicari; imò ad Hæreticorum objectiones obmutescimus: Quid enim replicares Anomœo sic argumentanti: *Deus & ingenitus non distinguuntur: Filius non est ingenitus: ergo non est Deus?* An dices intercedere distinctionem virtualem? Respondebit distinctionem illam esse in tua mente, non in re, sicque omninò impertinentem esse. Quid diceres asserentibus Patrem & Filium in divinis non distingui, Patrem fuisse incarnatum sicut Filium, quia essentia & relationes sunt omninò idem à parte rei? Non posses ad tuam distinctionem recutrere; cùm illa, utpotè omninò extrinseca, non possit indistincta verè distinguere.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

OBjl. 1. Damnatus est Gilbertus à Concilio Rhemensi, eo quòd assereret essentiam divinam distingui ex natura rei à personalitatibus.

Resp. Dist. Assumpt. Eò quòd assereret distingui ex natura rei formaliter: N. ex natura rei strictè realiter: C. idque constat non tantùm ex Alensi, D. Bonaventura, & aliis antiquioribus Theologis, sed etiam ex D. Thoma q. 28. art. 2. Imò D. Bernardus lib. 5. de Consider. Cap 7. ostendit Gilbertum admisisse inter essentiam & personalitates distinctionem numericam, quæ sanè realis est: undè torpiter erravit Vasquez cum quibusdam Thomistis recentioribus, quando Scotum Gilbertanæ condemnationis socium facere non erubuit.

Obji. 2. Florentinum Sess. 18. 19. & 25. asserit essentiam divinam non re, sed tantùm ratione à personalitatibus distinguit.

Resp. Conciliom per ly *tantùm ratione* non excludere distinctionem formalem, de qua tunc nulla prorsus erat controversia, sed realem: intendebant enim PP. Fidem explicate & ostendere contra Trinitatis hostes intet essentiam & hypostases non esse distinctionem realem, sicut est inter personalitates. Non fuit ergo mens Concilii distinctionem nostram destruere, cùm sit contrà morem Conciliorum id decidere, de quo non agitot, sed potiùs fuit mens Concilii astruere; cùm Sess. ult. dicatur: *Omnia quæ Patris sunt, ipse Pater unigenito Filio suo gignendo dedit, præter esse patrem*: quæ propositio non est vera, nisi plusquam ratione distinguatur essentia à Paternitate. Præthereà Sess. 19. dicitur: *Ipsa tamen substantia cum Personis communicat, proprietates verò nequaquam sunt communicabiles: quod quidem en relationis vi creditur evenire*: ergo non per modum nostrum concipiendi, sed à parte rei per telationem divinarum Personarum constitutivam habent proprietates, quòd sint incommunicabiles; & consequenter distinctæ ab essentia, quæ est communicabilis.

Obji. 3. Sanctos PP. quorum aliqui dicunt unum Attributum in divinis esse aliud, ut August. lib. 6. de Trinit. Cap 6. *Eadem magnitudo ejus est*, inquit, *quæ sapientia .... & eadem bonitas, quæ sapientia & magnitudo, & eadem veritas, quæ illa omnia*. Alii Attributa esse ipsammet Dei substantiam, ut Fulgentius Resp. 2. ad Quæst. Fetrandi, ubi ait: *Sic est utique Deus, ut ipse sit divinitas sua, sic est magnus, ut ipse sit magnitudo sua: sic est sapiens, ut ipse sit sapientia sua; sic est fortis, ut ipse sit virtus sua; sic etiam bonus, ut ipse sit bonitas sua*.

Resp. Debere intelligi de identitate reali & exclusione omnis distinctionis etiam realis, non autem distinctionis formalis, de qua non erat ipsis negotiom: undè si benè inspiciatur mens Patrum, evidenter apparebit nihil aliud velle, quàm quòd sapientia in Deo, justitia, bonitas, & alia Attributa, non sint accidentia sicut in nobis, & ut id probent, ostendunt esse ipsammet Dei substantiam, nempè realiter; quod sofficit ad eorum intentum, cui nullatenùs obest distinctio formalis. Imò distinctionem realem reiiciendo, formalem satis insinuant, cùm dicant Attributa esse *multa*, en distinctio formalis, & tamen *unum*, en exclusio distinctionis realis: unde D. Bernatdus lib. 5. de Consid. cap. 7. *Multa dicuntur esse in Deo, & quidem sanè Catholicèque, sed multa unum*. Ex quibus patet Catholicam esse formalem Atttibutorum multiplicitatem, sicut hæretica est realis eorum multiplicitas, quæ sic multiplicando Dei perfectiones, multiplicat & Deum; & ideò subdit Doctor Melliflous: *Dicimus magnum, bonum, justum, & innumera talia; sed nisi omnia unum* (unitate reali) *in Deo, & cum Deo consideres, habebis multiplicem Deum*.

Inst. 1. D. Bern. Serm 8. in Cant. dicit veriorem & saniorem esse prædicationem in abstracto, quàm in concreto, v. g. hanc *Deitas est sapientia*, quàm illam: *Deus est sapiens*: sed hoc non diceret, si crederet sapientiam v. g. non esse formaliter Deitatem: ergo.

Resp. S. Doctorem sic fuisse locutum, non quasi voluisset excludere distinctionem formalem à divinis, sed ut ostenderet per prædicationem in abstracto magis removeri periculum erroris, quàm per prædicationem in concreto; nam cùm in concreto aliquando prædicetur forma à sobjecto distincta, ut patet in hac propositione: *Homo est justus*, possent credere aliqui, audita hac propositione: *Deus est justus*, qoòd Deus distinguatur à justitia, sicut homo; in abstracto autem sempet est identitas prædicati cum subjecto, & ideò dicit hanc esse illa veriorem & saniotem.

Inst. 2. August. lib. 7. de Trinit. Cap. 2. sic ait: *Non eo Pater, quo Deus, nec eo Verbum, quo sapientia, eo tamen magnus, quo sapiens*: ergò distinctionem, quam ponit inter Paternitatem & Deitatem, Filiationem & sapientiam, negat inter magnitudinem & sapientiam: sed illa est distinctio formalis, cùm non possit esse realis: ergo saltem Attributa non distingountur inter se formaliter.

Resp. Cum Scoto nolle Augustinum quòd sit alia identitas aut distinctio inter Paternitatem & Deitatem, quàm sit inter sapientiam & magnitudinem; sed quòd major sit identitas inter hæc, quàm inter illa; nam sapientia est sibi ratio identitatis cum magnitudine, & vicissim magoitudo cum sapieotia. Jam autem licèt Deitas sit sibi ratio identitatis cum Paternitate; non tamen Paternitas est sibi tatio identitatis cum Deitate. Cujus ratio est quòd relationes secundùm se & formaliter non dicant ullam perfectionem, adeoque nec infinitam, sicut dicunt Attributa, ratione cujus, & non tantùm ratione essentiæ, sicut telationes, identifitantut tum cum essentia, tum inter se.

Obji. 4. Illa distinctio repugnat divinæ simplicitati, cùm inferat in Deo compositionem, sicut distinctio generis à differentia: ergo est rejicienda.

Resp. Neg. Ant. Et ejus Ptobationem, 1. quia requititur ad compositionem distinctorum unio, ut fatentur Adversarii; jam autem nec Attributa Attributis uniuntur, nec essentia Attributis aot personalitatibus; cùm illa sint inter se identificata.

2. Ad compositionem requiritut, ut unum habeat se per modum actus, & aliud per modom potentiæ: sed in Deo nihil habet se per modum potentiæ, seu, ut potentiale; quia cùm essentia & quodlibet Attributum ratione omoimodæ suæ infinitatis identificet sibi omnem omninò perfectionem possibilem eo modo quo possibile est esse in aliquo, non potest esse in potentia ad aliam perfectionem; adeoque & essentia & Attributa sunt actus, & actus purissimi & completissimi excludentes omnem omoinò perfectibilitatem; cùm nihil possit perfici, nisi imperfectum: in Deo autem nihil reperitur imperfectum, nihil incompletum, nihil potentiale.

3. Ubi

3. Ubi est pluralitas, non est necesse ut ibi sit compositio: cùm pluralitas & compositio distinguantur: pluralitas siquidem opponitur unitati, & compositio simplicitati: undè personæ divinæ faciunt pluralitatem, non tamen compositionem; quia coalescunt in eandem rem, non per unionem, sed per identitatem, sicut Attributa cum essentia, undè D. Bern lib. 5. de Consid. supra. *Unum quippè est*, inquit, *sed non unitum, non partibus constat, ut corpus.* Et August. lib. 6. de Trinit cap. 6. Deum appellat multiplicitatem simplicem, & simplicitatem multiplicem: ergo ex Augustino multiplicitas non opponitur simplicitati, sed unitati.

4. Distinctio realis Personarum non officit divinæ simplicitati: ergo nec distinctio formalis essentiæ ab Attributis, & Attributorum inter se Prob. Ant. Ubi non nocet majus, non nocet minus: sed distinctio personarum inter se, quæ est major distinctione formali, utpotè realis, non nocet divinæ simplicitati: ergo nec distinctio essentiæ ab Attributis, & Attributorum inter se, quæ est minor, utpotè formalis.

Quantùm ad id, quod dicebatur in Objectione de genere & differentia, aliud est: cùm enim genus utpotè finitum non includat perfectionem suæ differentiæ, rectè dicitur in potentia ad illam, & cum illa facere compositionem.

Dices: Ideò sapientia v. g. non est in potentia ad justitiam, quia realiter identificatur justitiæ: sed etiam genus realiter identificatur differentiæ: ergo si genus sit in potentia ad differentiam, erit & sapientia ad justitiam.

Resp. Dist. Ma. Ideò præcisè, quia realiter identificatur justitiæ: N. quia realiter identificatur justitiæ ratione sui, seu ratione omnimodæ suæ infinitatis: C. genus autem identificatur quidem differentiæ, sed ratione totius non sui.

Obji. 5. *Deus est summè unus, &, si dici possit, unissimus*, inquit Bernardus: sed distinctio formalis destruit summam illam unitatem, ponens in Deo pluralitatem, sine qua magis foret unus: ergo.

Resp. Neg Min. Quia distinctio formalis relinquit in Deo tantam unitatem, quanta possibilis est; unitas autem quæ etiam distinctionem formalem excludat, est impossibilis, sicut est impossibilis unitas sine Personarum Trinitate.

Obji. 6. *In divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio*: ergo.

Resp. Dist. Ant. Omnia sunt unum unitate reali: C. unitate formali: N.

Obji. 7. Nullus Patrum agnovit relationem in divinis, præter personales: ergo.

Resp. Hoc esse verum de relatione reali, non formali, ut patet ex dictis.

Obji. 8. Sapientia ut distincta formaliter ab essentia, non est quid illa superius, cùm Deitas sit omnimodè suprema: nec inferius, aliàs esset creatura: nec æquale, quia daretur aliquid tantæ perfectionis ac Deus, quòd non esset Deus.

Resp Nomina illa superioritatis, inferioritatis, & æqualitatis tantùm competere distinctis realiter; sapientia autem divina, licèt ab essentia formaliter distincta, essentiæ tamen realiter identificatur: undè sicut visibilitas formaliter sumpta non est quid superius, inferius, aut æquale cum essentia hominis, sed quid posterius secundùm modum nostrum concipiendi, eo quòd fluat ab essentia; ità & sapientia formaliter.

Inferes: ergo Deitas, antequam intelligatur pullulare sapientia, non est formaliter sapiens.

Resp In illo priori abstrahere à sapientia, & præcisè intelligi ut essentiam: nam quamvis inter contradictoria absolutè sumpta non detur medium; si tamen ponantur cum illis particuli *in quantum*, *formaliter*, *secundùm se &c.* datur medium, nec servant legem contradictorum: sic natura secundùm se, nec est universalis, nec non universalis: ens secundùm se nec est substantia, nec accidens: sic etiam licèt Deus sit semper formaliter sapiens, essentia tamen Dei secundùm se præcisè est quidem sapiens fundamentaliter & realiter, non tamen formaliter; quia in suo conceptu quidditativo non includit sapientiam. Nec benè infertur: ergo non est formaliter insipiens, quia nec in suo conceptu includit insipientiam.

Obji. 9. Si Attributa non sint de conceptu formali essentiæ divinæ, respectu illius erunt quid accidentale: quod tamen falsum est, cùm omnia in Deo sint essentia Dei.

Resp. Dist. Assumpt. Erunt quid accidentale sumptum pro eo, quod non est definitio, aut pars definitionis, aut prædicatum in illo modo dicendi per se illius rei, cui convenit: C. sumptum pro eo quod extrinsecùs advenit jam intrinsecè constitutæ & completæ: N. Itaque Attributa sunt quidem extrà conceptum formalem ipsius essentiæ, quatenùs præcisè essentia est; non verò extra entitatem ipsius realem, siquidem ipsi intrinsecè competunt, & realiter identificantur.

Obji. 10. Si essentia distinguatur ab Attributis, aut unum Attributum ab alio, nec essentia, nec Attributa erunt infinitè perfecta; quia non includent perfectionem ejus, à quo formaliter distinguuntur.

Resp. Neg. Assumpt. Quia licèt perfectionem alterius non includant formaliter, includunt tamen realiter ob realem identificationem. Fatendum tamen essentiam consideratam, ut formaliter distinctam ab Attributis non includere formaliter illorum perfectionem, cùm ut sic illam formaliter excludat. Idem est de Attributis inter se. Licèt autem ut sic, non includant formaliter alterius perfectionem, non possunt tamen dici finitè perfecta; quia etiam ut sic & essentia, & quodlibet Attributum est infinitum in suo genere, nempè essentia in ratione essentiali, justitia in ratione justitiali &c.

Obji. 11. Major est distinctio formalis quàm realis: sed hæc non admittitur inter Attributa: ergo nec illa. Prob. Maj. Quia distinctio formalis est per magis intrinseca.

Resp. Neg. Ma. Ad Prob. dico accidens esse respectu distinctionis quòd sit per intrinseca aut extrinseca: undè sicut non sequitur: *Album est dulce: ergo magis album est magis dulce*, quia accidentalis est albedini dulcedo; ità nec sequitur propter eandem rationem: distinctio per intrinseca est distinctio: ergo distinctio per magis intrinseca est major distinctio.

Obji. 12. Non possunt esse in Deo plures formalitates, nisi sit illarum subjectum: sed Deus non potest dici subjectum suorum Attributorum. ergo.

Resp. Dist. Ma. Nisi sit subjectum proprium & transitivè, quod sonat distinctionem realem subjecti à subjecto: N. nisi sit subjectum improprium & intransitivè, sumptum scil. pro eo præcisè in quo aliquid dicitur esse: C. sed hoc sensu dici potest Deus subjectum suorum Attributorum, cùm in illo sit sapientia, bonitas &c.

Obji. 13. Damnatum est anno 1426. à Facultate Parisiensi, ut testatur Gersonius in Epist. ad quemdam Fratrem Minorem, *quod aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus*.

Resp. Ultrà quod non constet de condemnatione illa, cùm ne illius umbra alicubi reperiatur, nullatenùs adversari nobis; quia aliter loquendum est de Deo, aliter de essentia divina: licèt enim essentia divina non dicat formaliter sua Attributa; Deus tamen illa formaliter importat; cùm in conceptu Dei adæquato involvantur omnes Dei perfectiones, & essentiales & attributales: undè sicut homo non distinguitur formaliter à sua visibilitate, licèt ità distinguatur ejus essentia; ità nec formaliter distinguitur Deus à suis Attributis, licèt ità distinguatur Dei essentia.

Obji. 14. Sapientia Dei est formaliter sapientia divina: sed sapientia divina non distinguitur à Deitate, cùm illam formaliter includat quasi formam, à qua dicitur divina: ergo.

Resp. Dici formaliter sapientiam divinam, non quia in suo conceptu formali includit Deitatem, sed quia est formaliter perfectio Dei, à quo dicitur divina.

Obji. 15. Cum Ariaga: Bonitas & sapientia in divinis vel sunt duæ formalitates ante mentis operam, vel una: si una: nulla intercedit distinctio à parte rei: si duæ: ergo duæ realitates: ergo duæ entitates: & consequenter realiter distinguuntur, quia ubi distinctio entitativa, ibi & distinctio realis.

Resp. Esse duas formalitates & realitates, non tamen duas entitates, quia ut sint duæ realitates sufficit, quòd sint à parte rei duæ perfectiones, licèt ejusdem rei, cui identificantur: ut autem sint duæ entitates, non debent eidem identificari; cùm identificatio impediat entitatum multiplicationem.

Obji. Tandem authoritatem D. Thomæ variis locis, ubi asserit in terminis essentiam & Attributa tantùm differre ratione; & idem docet de essentia & personalitatibus.

Resp. Dist. Assumpt. Asserit tantùm differre ratione ratiocinantis, seu sola mentis opera: N. tantùm ratione, prout ratio est quid objectivum & ante mentis operam, licèt non sit res distincta à re, cujus est: C. Mentem suam aperuit D. Angelicus 1. dist. q. 1 art. 2. ubi ait: *Sapientia, & bonitas, & omnia hujusmodi sunt omninò unum re in Deo, sed differunt ratione, & hæc RATIO*, nota, non est tantùm *ex parte ipsius ratiocinantis, sed ex proprietate ipsius rei*. Et ibidem: *Pluralitas istarum rationum non tantùm est ex parte intellectus nostri, sed etiam ex parte ipsius Dei:* ergo censet ex parte Dei, adeòque à parte rei, esse pluralitatem rationum, quas vocamus nos formalitates.

QUÆSTIO IIII.

Qualiter prædicata essentialia, & modi intrinseci distinguantur ab essentia divina?

CONCLUSIO I.

PRædicata essentialia non distinguuuntur formaliter ab essentia divina, sed tantùm ratione. Est Scoti Quodlib. 1. ubi dicit essentiam divinam esse simpliciter unam unitate formali: quod dici non posset, si singula prædicata quidditativa distinguerentur formaliter.

Prob. Conclusio; illa non distinguuntur formaliter, de quibus non possunt formari duo conceptus diversi: sed de essentia divina, & ejus prædicatis quidditativis non possunt formari duo conceptus diversi: ergo. Prob. Min. Quia non potest adæquatè concipi essentia, quin concipiantur prædicata essentialia, nec potest concipi vel unicum prædicatum essentiale, quin essentia concipiatur, saltem inadæquatè: undè concipiendo essentiam divinam, concipio ens, substantiam, spiritum &c. Et è contra concipiendo ens ut substantiam, non in genere, sed in Deo, concipio essentiam divinam, saltem inadæquatè. Dico *inadæquatè*, & non *partialiter*; quia nihil est de essentia Dei tanquam partialis essentia, aut pars essentiæ; sed quidquid est de essentia Dei, est una eademque tota essentia, quamvis inadæquatè concepta, vel magis minusvè expressa, ut loquitur Scotus loco cit.

CONCLUSIO II.

MOdi intrinseci non distinguuntur formaliter ab essentia divina adæquatè & perfectè concepta; secus imperfectè.

Ratio est; quia modi intrinseci includuntur illius conceptu adæquato, & perfecto, non tamen imperfecto, & inadæquato, ut dictum est superiùs; ex quo patet, quòd modus intrinsecus aliquo modo spectet ad quidditatem essentiæ, quatenùs scilicet includitur in illius conceptu adæquato & perfecto, & aliqualiter non pertineat, quatenùs essentiam confusè & inadæquatè conceptam non ingreditur.

Advertendum tamen non distingui formaliter positivè, sed tantùm negativè; quia distinctio formalis positiva est vel inter essentiam & formalitatem, vel inter duas formalitates; modi autem intrinseci non important formalitatem ultrà essentiam; tùm non possint sine illa perfectè concipi, quod requiritur ad formalitatem.

DISPUTATIO TERTIA.

De modis intrinsecis, seu Attributis negativis.

DIximus superiùs modos Dei intrinsecos esse infinitatem, simplicitatem, immutabilitatem, æternitatem, immensitatem, incomprehensibilitatem; &c. de quibus hic singulatim agendum.

QUÆSTIO I.

An Deus sit infinitè perfectus, & quomodo contineat perfectiones?

SUppono 1. infinitum simpliciter esse id quod habet omnem omnino perfectionem eo modo, quo potest haberi.

Suppono 2. Perfectum dici illud, cui nihil deest eorum, quæ secundùm naturam debent inesse.

Suppono 3. Ex dictis; perfectiones alias esse simpliciter tales, quibus scilicet nulla inest imperfectio, nec excludunt aliam æqualem perfectionem; alias verò secundùm quid, quarum perfectio adumbrata est imperfectione.

Aliam *perfectionis simpliciter* definitionem subministrat D. Anselmus Menol. 14. nempè quæ melior est ipsa, quàm non ipsa enti cuilibet, ut ens est præcisè, *secundùm quid* verò, quæ non est melior ipsa, quàm non ipsa.

Dicitur 1. in Definitione perfectionis simpliciter: *quàm non ipsa*, ubi ly *non*, non sumitur tantùm contradictoriè, seu pro mera negatione, aliàs omnis perfectio esset perfectio simpliciter, cùm quælibet sit melior sui negatione; sed etiam contrariè, ita ut sit melior, quàm quælibet perfectio sibi repugnans in eodem.

Dicitur 2. *Enti, ut ens est præcisè*; quia si sit tantùm melior ipsa, quàm non ipsa enti, ut est tale ens, non est perfectio simpliciter, sic licet respectu auri ut sic, melius sit esse aurum, quàm intelligere, quod ejus naturæ repugnat; quia tamen respectu entis ut sic, melius est intelligere, quàm esse aurum, esse aurum est tantùm perfectio secundùm quid. E contrà quia enti ut sic melius est esse spiritum, quàm corpus & quodlibet aliud spiritui incompossibile, esse spiritum est perfectio simpliciter.

Porrò perfectiones simpliciter sunt *esse existens, substantia, vivens, spiritualis, intellectualis* &c. esse verò corpus, accidens, compositum &c. sunt perfectiones secundùm quid; quia melius est enti ut sic esse spiritum, quàm corpus; substantiam, quàm accidens; simplex, quàm compositum &c. Item omnis perfectio creata, ut creata, est perfectio secundùm quid, quia ut sic est dependens, limitata, contingenter existens: quod involvit imperfectionem.

CONCLUSIO I.

DEus est ex omni parte infinitus. Est de fide contra Vorstium Calvinistam, qui, ut refert Becanus p. 1. tr. 5. c. 5. docuit Deum nec in esse, nec in operari esse infinitum. Est etiam contrà Socinianos, qui licèt Deum infinitum asserant secundùm diversas perfectiones v. g. secundùm potentiam, durationem, sapientiam &c. negant tamen esse infinitum in essentia.

Prob. 1. Ex Script. Baruch. 3. *Magnus est & non habet finem.* Et Psal. 144. *Magnitudinis ejus non est finis.*

Prob. 2. Ex PP. Dionysio de divinis Nominibus cap 9. *Ejus magnitudo omnem numerum transcendens, omnem transiliens infinitatem.* Damasceno lib. 1. de fide cap. 12. *Totum in se ipso comprehendens, habet ipsum esse, veluti quoddam pelagus substantiæ infinitum & interminum.*

Prob 3. Ratione: Illud est infinitum, quo nec dari potest quid majus, nec excogitari; sed Deo nequit dari majus aut excogitari, cùm per Deum intelligamus ens supremum, perfectissimum, eminentissimum: ergo. Prob. Ma Quia quolibet finito & limitato dari potest majus, & excogitari; cùm in hoc nulla appareat repugnantia: ergo id, quo nequit dari majus, aut excogitari, debet esse infinitum.

Prob. 4. Quia ens à se non habet, à quo & undè limitetur, & consequenter cùm sit simpliciter illimitatus, debet esse in omni genere perfectionis infinitus. Alii alias proferunt probationes.

Dices 1. Aggregatum est Deo & creatura est quid majus, quàm Deus solus: ergo Deo excogitari potest aliquid majus, & consequenter non est infinitus.

Resp. Neg. Ant. Quia nihil aliud addit creatura suprà divinam essentiam, quàm dependentiam, limitationem & imperfectionem: ex additione autem limitationis, dependentiæ & imperfectionis non potest augeri divina perfectio, ut satis patet: unde August. *Si fueris*, inquit, *sine Deo, minor eris: si fueris cum Deo, major Deus non erit: non ex te ille major, sed tu sine illo minor.* Præterea si idem Petrus poneretur Duaci & Insulis, ex Petro Duaceno & Insulensi non fieret quid majus & perfectius; quia Petrus Duacenus continet omnes perfectiones Petri Insulensis: sed Deus continet omnes perfectiones creaturarum, & quidem modo eminentiori: ergo ex Deo & creatura non potest fieri aliquid majus.

Replicabis: Perfectiones Dei & creaturæ distinguuntur, non sic Petri Duacensis & Insulani: ergo licèt ex Petro Duaceno & Insulano non possit fieri majus, benè tamen ex Deo & creatura.

Resp. Distinctionem hic non facere ad rem: quod ut clariùs pateat. Supponamus Petrum callere totam Theologiam perfectissimè, & Paulum imperfectè, an scientia Pauli faciet aliquid majus cum scientia Petri, quàm sit sola Petri scientia? Nihil minùs, ut clarum est, & tamen distinguitur scientia Petri à scientia Pauli.

Dices 2. Quidquid est in Deo, est perfectio, saltem identicè: sed infinitas non est perfectio, cùm sit negatio: ergo.

Resp. Quòd licèt infinitas videatur quædam negatio quoad vocem & modum significandi; in re tamen cùm sit negatio finis, & finis sit negatio ulterioris perfectionis, est negatio negationis, adeòque quid positivum formaliter.

CONCLUSIO II.

DEus continet omnes perfectiones: puros quidem formaliter & eminenter, imputas verò seu mixtas imperfectione tantùm eminenter.

Prob. 1. Pars tum ex Script. Exo. 33. *Ostendam omne bonum tibi*, idest, meipsum, qui omnia bona contineo, ut varii interpretantur. Et Rom. 11. *In ipso sunt omnia.* Tum ex PP Dionysio de divin. Nom. c. 5. *In una existentia omnia præhabet* Augustino in Ps 49. *Ipse omnia.* Bernardo lib. 1. de Conficien. c. 6. *Suum ipsius est, & omnium esse*; tum ex ejus infinitate omnimoda; tum etiam quia omnes perfectiones sunt creatæ, aut increatæ: si increatæ, illas continet, ut solum ens increatum; si creatæ, ut causa efficiens, quæ continere debet totam perfectionem sui effectus vel secundùm eandem rationem, si sit univoca, vel modo eminentiori, si sit æquivoca.

Prob.

Prob. 2. Pars, quia perfectiones puræ, seu simpliciter simplices, de Deo formaliter prædicantur. dicitur enim formaliter bonus, sapiens, justus &c. Sed modus prædicandi sequitur modum essendi: ergo. Præterea cùm perfectiones illæ nullam prorsùs involvant imperfectionem, non est ratio, cur Deo in omni genere infinito denegarentur.

Prob. 3. Pars, nempe quòd perfectiones secundùm quid sint tantùm in Deo eminenter; quia si essent in Deo formaliter prædicarentur, ut patet ex dictis, sed perfectiones secundùm quid non dicuntur formaliter de Deo: Deus enim non est formaliter homo, sol, planta &c. ergo. Continet tamen eminenter, idest, modo perfectiori, & seclusis imperfectionibus, quæ reperiuntur in creaturis.

QUÆSTIO II.

An Deus, & solus sit simplex, & quid ejus simplicitas?

SImplicitatem Dei negarunt omnes illi, qui Deum finxerunt corporeum, cùm enim corpus constet partibus & quidem realiter distinctis, necesse est corporeum esse compositum, sive interim ejus partes sint homogeneæ, sive heterogeneæ. Inter autem illos qui corpus Deo dederunt, non solùm fuerunt Idololatræ, quorum aliqui Deum faciebant igneum, alii aereum, alii solarem, alii lapideum, alii animalem &c. sed etiam quidam alii, qui Deum agnoverunt tanquam omnis creaturæ conditorem & gubernatorem. Ex quibus erant *Saducæi*, qui negabant omnem spiritum: unde Act. 23. *Saducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum.* Item *Manichæi* tribuentes Deo, teste August. lib. contrà Epist. Fundamenti cap. 23. corpus quadrum superiori parte apertum, & hians inferiori. His successerunt sub fine IV. sæculi Antropomorphitæ, Monachi quidam simplices Ægyptiaci, de quibus Socrates lib. 6. c. 7 *de monachis verò imperitioribus non pauci, Deum esse corporeum voluerunt.* Et Sozomenus lib. 8. cap. 11. *Hujus autem opiniones erant plerique ex Monachis regionis illius, qui præ imperitia, verba Sacræ Scripturæ* (in quibus nempe Deo, manus, aures, oculi &c. tribuuntur) *simpliciter & insanè accipiebant.*

Sed numquid ejusdem opinionis fuere Melito Sardicensis Episcopus, Audius Syrus, & Tertullianus? De primo id asserit Origenes apud Theodoretum q. 20. in Exod. ubi legitur: *Melito, qui scripta reliquit de eo argumento, Deum esse corporeum;* sed omninò credibile est, id asseruisse de Deo incarnato, cùm D. Hieronymus, qui Epist. 61. ad Epimachium Antropomorphitas stultitiæ & hæreseos arguit, plurimùm commendet Melitorem lib. de scrip. Eccles. cap. 34. quod & facit Eusebius. De Audio, velut alii volunt, Audæo sic loquitur Theodoretus lib 4. Hæretic. Fabul. cap. 10. *Audæus autem quidam de Syria trans Euphraten ortus Deum humana forma esse docuit, & corporis illi membra tribuit.* Idem scribit Augustinus de Audianis lib. de Hæresibus, Hæresi 50. quos Vadianos appellat; sed uterque id hausit ex S. Epiphanio, qui quidem Hæresi 70. asserit Audæum & Audianos durius hæc verba: *Faciamus hominem ad imaginem* &c. fuisse interpretatos, Dei imaginem non in anima, sed in corpore collocantes, non tamen finxisse Deum corporeum. Imò addit Præceptorem & discipulos de Trinitatis mysterio præclarè sentire: quòd sanè non quadraret cum opinione de Dei corporeitate.

Quantùm ad Tertullianum non ità favorabiliter de eo sensit Augustinus Epist. 157. ad Optatum, ubi habet: *neque hoc Tertullianum somniasse mirandum est, qui etiam ipsum Creatorem Deum non nisi corpus opinatur* Fundabatur sanè in hoc Tertulliani passu lib. contrà Praxeam cap. 7. ubi ait: *Quis negabit Deum corpus esse Deus spiritus enim corpus sui generis in sua effigie. Sed & invisibilia illa, quæcumque sunt, habent apud Deum & suum corpus, & suam formam;* sed certè per *corpus* non intelligebat hic Tertullianus compositum ex materia & forma, seu ex partibus materialibus, sed naturam, aut substantiam, seu quid reale, & oppositum nihilo, ut colligimus ex ipsomet lib. de carne Christi, cap 11. ubi ait: *Omne, quod est, corpus est sui generis: nihil est incorporale, nisi quod non est.* Imò ipsemet D. Augustinus ipsum taliter explicat lib. de Hæres. cap. 86. ubi postquam asseruit Tertullianum dedisse Deo corpus, subdit: *Neque tamen hinc creditur Hæreticus factus; posset enim quoquo modo putari ipsam naturam, substantiamque divinam corpus vocare.* Et inferiùs: *Potuit proptereà putari corpus Deum dicere, quia non est nihil, non est inanitas &c.*

CONCLUSIO I.

DEus est ità simplex, ut excludat omnem veram compositionem. Est de fide cap. *Firmiter* de summa Trinit. ubi tres Personæ dicuntur una essentia, substantia, seu natura simplex omnino. Sed ante probationem

Adverte 1. Differre inter se unitatem, simplicitatem, & identitatem: unitas siquidem opponitur multitudini, simplicitas compositioni, & identitas distinctioni: undè quasi mediat inter unitatem & identitatem simplicitas, nam strictior est unitate, quæ partes componentes admittit: & latior identitate, quæ distinctionem omnem rejicit in eo genere, in quo est identitas.

Adverte 2. Quòd licèt res simplex habeat posse: concipi conceptu unico, nihil tamen obstat, quin possit resolvi in plures conceptus inadæquatos. His notatis.

Prob. Conclusio 1. ex PP. Cyrillo Alex lib. Thesauri c. 13. *Nulla ex parte*, inquit, *continget illi, ut sit compositum.* Justino Martyre q. 129. *Qui neminem habet, qui se fecit & composuit, neque factus est, neque compositus* Bernardo lib. 5. de Consider. cap. 7. *Non est compositus Deus, merum simplex est:* undè *finge tibi omnes unitates, imaginare omnes simplicitates, adhuc longè simplicior est divina simplicitas, longè indivisibilior divina unitas,* inquit Noster Cornelius Mussio.

Prob. 2. Ratione. Compositum dependet à suis componentibus, estque illis posterius: sed Deus à nullo dependet, nihilque est ipso prius: ergo.

Prob. 3. Ad compositionem requiritur, ut unum habeat se per modum actus & aliud per modum potentiæ; sed nihil habet se in Deo per modum potentiæ, ut patet ex dictis de distinctione formali: ergo.

Prob. 4. Inductione; Non componitur ex partibus corporeis, cum sit spiritus: non ex materia & forma, cùm sit immaterialis. non ex subjecto & accidente, cùm accidens involat imperfectionem Deo repugnantem. non ex genere & differentia strictè dictis ut diximus in Logica: imò nec ex partibus quibuscumque; nam partes illæ nullam habent causam sui adunativam; cùm Deus sit prima omnium causa: nec denique ex ente & modo intrinseco; quia non variat rationem ejus, cujus est modus ut facit omnis differentia: ergo.

Obji. 1. Basilium lib 2. contrà Eunomium; ubi ait: *Deitas communis est; proprietates autem Paternitas & Filiatio: ex utrisque verò complexione, communis dico ac proprii, comprehensio* &c.

Resp. Per *complexionem* non intelligere compositionem realem, sed rationis, seu vult; quòd nos concipiendo essentiam cum filiatione, veritatis in nobis comprehensio nascatur, seu concipiamus Filium in divinis tanquam verum Deum, quod negabant Anumæi.

Obji. 2. Duo Concilia, Alexandrinum unum, Cyprinum alterum, censuerunt sub fine IV. sæculi Deum esse corporeum, ergo compositum Prob. Ant. Quia condemnarunt scripta Origenis, eò quòd Dei incorporeitatem sustineret.

Resp. Condemnata quidem fuisse ab illis Origenis scripta, non tamen ob rationem allegatam; quia nec Socrates nec Sozomenus, nec Alii Authores Catholici, qui de præfatis Conciliis fuerunt locuti, illam rationem condemnationis adferunt. Præterea quomodo primarii Ecclesiæ Præsules condemnassent divinæ incorporeitatis assertores; cùm tantùm simplices & rusticani (& non Episcopi) opinioni de divina corporeitate adhærerent, ut testantur Authores præfati.

Obji 3. Christus est compositus, & tamen est Deus, ergo.

Resp. Dist. Ant. Christus, ut subsistens in duabus naturis, est compositus? C. ut subsistens in natura divina præcisè: N.

Objic. 4. Deus est unus in tribus Personis: ergo est compositus ex multis.

Resp. Neg. Conseq. Quia personalitates divinæ constituunt quidem cum essentia Personas, non tamen componunt, cùm inter realiter identificata nulla intercedere possit compositio, quæ est positio unius cum alio.

Dixi in Conclusione: *Ita ut excludat omnem veram compositionem*, idest realem; quia an etiam excludat compositionem rationis tantùm? Disputatur; sed hoc videtur dependere à modo explicandi si enim ad compositionem rationis requiratur, ut unum concipiatur ut perfectibile, & aliud ut perficiens, satis patet nequidem posse dari in Deo compositionem rationis, nisi merè fingendo: quod si sufficiat concipere unum per modum communis, & aliud per modum distinguentis rem à quolibet alio, abstrahendo à perfectibilitate, non apparet cur non possit esse compositio rationis in Deo. Interim noveris, si aliqua imperfectio reperiatur in illa compositione, non in Deum, sed in nostros conceptus esse refundendam.

CONCLUSIO II.

DEi simplicitas est perfectio quædam simpliciter simplex, secundùm quam vindicat sibi Deus omnem actualitatem & perfectionem sine ulla prorsùs compositione. Ità ferè N. Herinx.

Dicitur 1. *Perfectio*, ut ostendatur non esse meram negationem suprà essentiam divinam, ut volunt aliqui, sed quid formaliter positivum: negatio enim non est perfectio, sed præcisè imperfectionis remotio: & certè si divina simplicitas secum importet formalem repugnantiam compositionis, & divisionis, connotare debet in Deo perfectionem formalem positivam, quæ hujus repugnantiæ sit principium. Præterea vix aut ne vix distinguitur ab infinitate, quam diximus esse quid positivum.

Dicitur 2. *Sine ulla prorsus compositione*, scilicet tum passiva, quæ fit ex aliis, quam Scotus compositionem simpliciter vocat; tum etiam activa, quæ est cum aliis: & hanc, componibilitatem appellat Doctor noster: undè nec Deus est quid compositum, sicut homo v. g. qui fit ex aliis: nec componens sicut anima, quæ cum corpore facit hominem, sed est quid simplicissimum in unica simplici Deitate, supereminenter continens quidquid perfectionis in creaturis, earumque potentiis, habitibus, operationibus &c. dispersum est. *O ineffabilem ergo simplicitatem*, inquit Dionysius, *qua Deus tam parvus est, ut nihil sit, tam magnus, ut omnia sit, tam simplex, ut nihil possit illi adimi, ita plenus & abundans, ut nihil possit illi adjici.*

CONCLUSIO III.

SImplicitas jam explicata soli Deo propria est, & ita propria, ut nulli creaturæ communicari possit. Est communis inter DD.

Prob. 1. Ex PP. & præsertim Bernardo, qui serm. 80. in Cant. ait: *Sola summa & increata natura hanc sibi vindicat meram, singularemque suæ essentiæ simplicitatem.*

Prob. 2. Ratione; quia nullum est ens creatum, quod non habeat saltem sua accidentia, seu modos quasi accidentales existentiæ, extensionis, intensionis, ubi, hæcceitatis, durationis &c. variabiles & separabiles ab essentia rei, adeòque nullum est ens creatum, quod non componatur, saltem ex accidente.

QUÆSTIO III.

An Deus sit immutabilis & qualiter?

QUoniam Scotus dist. 8. q. 5. asserit simplicitatem ex infinitate, & ex simplicitate immutabilitatem probari, convenienti ordine post Quæstiones de infinitate & simplicitate, de immutabilitate agemus.

Adverte quòd mutatio sit quidam transitus qui fieri potest primò à non esse ad esse & è contrà, secundò à loco in locum, tertiò, de tempore in tempus, quartò à privatione formæ sive substantialis, sive accidentalis, ad ipsam formam, & è contrà, quintò, quando voluntas aut intellectus transit à non actu ad actum, aut è contrà, vel ab uno actu in alium contrarium, sextò, quando actus voluntatis, aut secundùm se immutatus terminatur ad aliud nunc, quàm ante, septimò, denique cùm unum convertitur in aliud. Hoc notato.

CONCLUSIO I.

DEus est immutabilis primo modo.

Prob. 1. Ex Scripr. Ps. 101. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.*

2. Ex Augustino lib. 1. Confess. cap. 4. *Immutabilis mutans omnia, nunquam novus, nunquam vetus.*

3. Ratione, quia si Deus transiret à non esse ad esse, haberet aliquam causam, per quam poneretur in esse, cùm non posset seipsum ponere, utpotè non existens, sed implicat esse causam Deo priorem, cùm sit prima omnium causa: ergo &c. Præterea si posset transire ab esse ad non esse, non haberet omnem perfectionem possibilem, adeòque non esset Deus: perfectius est enim entis sic existere, ut non possit existere, quàm posse non existere.

CONCLUSIO II.

DEus immutabilis est 2. 3. & 4. modo. Patet ex D. Bonav. 1. dist. 8. art. 2. q. 1. Ubi sic ait. *Non enim Deus mutatur loco; quia ubique est: non tempore, quia æternitas simul est: non forma, quia unus actus est: undè mutationem secundùm formam tollit simplicitas, secundùm tempus tollit æternitas, secundùm locum tollit immensitas, & ideò in Deo est summa stabilitas.*

Prob. 1. Pars; Quia Deus, utpotè immensus, omnia loca replet & penetrat, juxta illud Jer. 23. *Cœlum & terram ego impleo.*

Prob. 2. Pars; Quia sicut Deus per immensitatem omnia spatia penetrat & excedit, ità per æternitatem omnibus præsens est temporibus, & quamlibet durationem excogitabilem amplectitur.

Prob. 3. Pars; Tum ex Script. Malach. 3. *Ego Dominus, & non mutor*, & Jac. 1. vers. 17. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Tum ex PP. Hilario in Ps. 2. *Profectu non eget, cui nihil deest.* Augustino Tract. 4. in Epist. 1. Joan. *Nec proficit, quia perfectus est, nec deficit, quia æternus est.* Et Gregorio lib. 12. Moral. cap. 17. *Quia in Deo mutabilitas non venit, nulla ejus lumen umbra vicissitudinis intercidit.* Tum etiam ratione; quia de ratione entis omnimodè infiniti est omnem omnino perfectionem possibilem continere, adeòque nec posse meliorari, nec deteriorari; sed si posset Deus formam novam recipere, posset meliorari; si præhabitam perdere, deteriorari, ergo.

Dices 1. Scriptura nonnunquam zelum, iram, vindictam, oblivionem, recordationem &c. Deo attribuit: ergo mutatur quoad formam.

Resp. Dist. Ant. Scriptura tribuit Deo præfata quoad effectum externum in nobis productum: C. quoad effectum, quasi verò aliquid novi in se experiretur: N. quando ergo Deus peccatoribus pœnam infligit aut minatur, dicitur *irasci*: quando miserias sublevat, *misereri*: quando aliquos permittit affligi & opprimi, illorum *oblivisci*: quando aliquos consolatur, illorum *recordari*: cùm delet aut destruit, quod fecerat, *pœnitere*; quia homines similia præstantes solent irasci, pœnitere, oblivisci &c. proportionatè ad effectus. Voluntas igitur divina semper tranquilla; semper eadem, semper immutata omnes illos effectus producit, qui tamen in hominibus nonnisi ex variis mutationibus oriuntur: undè Augustinus cap. 29. Meditat. sic Deum alloquitur: *Amas, nec æstuas; zelas, & securus es: pœnitet te, & non doles; irasceris, & tranquillus es? opera mutas, sed non consilium.*

Dices 2. Deus dicitur tantùm in tempore Creator, Dominus, Justificator: ergo mutatur.

Resp. Dist. Ant. Dicitur tantùm in tempore Creator &c. fundamentaliter & principiativè: N. Cùm enim talis dicatur à potentia creandi, & hanc potentiam semper habuerit, clarum est non in tempore tantùm, sed etiam ab æterno fuisse Creatorem fundamentaliter & principiativè. Dicitur in tempore Creator formaliter & denominativè: C. sed nego Conseq. quia Deus non dicitur de novo taliter Creator per mutationem sui, sed creaturæ noviter à Deo dependentis: undè, ut ait Scotus, quando Deus de non Creatore fit Creator: tota novitas & mutatio est ex parte termini & effectus, & non ex parte Dei, qui ideò non mutatur nisi extrinsecè, sicut dicitur mutari statua immota, quando de sinistra fit dextra, aut de non visa, visa. Plura vide in Philosophia, ubi quæritur, an mundus fuerit ab æterno?

CONCLUSIO III.

EST Deus immutabilis quoad intellectum & voluntatem 5. modo. Patet ex jam dictis; si enim posset novam intellectionem aut volitionem habere, vel præhabitam perdere, posset novam formam recipere, aut habitam perdere.

CONCLUSIO IV.

EST Deus immutabilis 6. modo, seu Dei volitio & intellectio (quæ sunt una & simplex entitativè circà omnia objecta creata & creabilia) sunt immutabiles terminativè, idest, non terminantur nunc ad aliquid, ad quod non fuerint terminatæ ab æterno.

Prob. 1. Ex Script. Ps. 32. *Consilium Domini in æternum manet, cogitationes cordis ejus in generatione & generationem* idest, manent semper eædem & invariabiles: undè August. lib. 1. Confess. c. 4. & in meditat. supra. *Opera mutas, nec mutas consilium.* Et lib. 11. de Civit. Dei cap. 21. *Neque enim ejus intentio de cogitatione in cogitationem transit, in cujus incorporeo intuitu simul adstant cuncta, quæ novit.*

Prob. 2. Quia si Dei volitio aut intellectio possent nunc ad aliquid terminari, ad quod ab æterno non terminabantur, aut è contrà, posset Deus esse vel ignorans, vel inconstans: *ignorans* quidem; quia posset nunc cognoscere simpliciter aut perfectiùs, quod anteà nullo modo, aut non nisi imperfectè cognoscebat, aut è contrà: utrumque autem involvit ignorantiam Deo omnino repugnantem; nam, ut ait, Hugo Victorinus lib. 6. Eruditionis Theologicæ cap. 2. *Neque enim nescire potest omnia, qui creat, qui gubernat, qui penetrat, qui portat omnia; & qui omnibus præsens est Deitate, absens esse non potest visione:* vel certè si non ignorans, posset esse *inconstans*; quia esset aliter

se

se habere in volendo, aut nolendo sine ulla nova ratione; quandoquidem non appareat ipsi nunc alia ratio aliter volendi aut nolendi, quàm apparuerit ab æterno; cùm omnes omninò volendi aut nolendi rationes ab æterno intimè penetraverit, unde *concedendum est*, inquit August. lib. 12. Confess. cap. 15. *Non eum modo velle hoc, modo velle illud, sed semel & simul & semper velle omnia, quæ vult: non iterùm, & iterùm neque nunc ista, nunc illa, nec velle posteà, quod nolebat; aut nolle quod prius volebat, quia talis voluntas mutabilis est, & omne mutabile æternum non est; Deus autem noster æternus est.*

Dices 1. Intellectus divinus terminatur ad destructionem Jerusalem v.g. modò ut futuram, modò ut præsentem, modò ut præteritam. Item ejus voluntas amat Petrum, cùm est justus, odio habet, cùm est peccator: ergo mutatur quoad intellectum & voluntatem.

Resp. Neg. Conseq. Deus enim non est sicut homo, qui non tantùm per diversas terminationes ejusdem actus, sed etiam per actus diversos videt rem modò futuram, modò præsentem, modò præteritam; sed per unum immutabilem & simplicissimum actum cognoscit & terminatur ab æterno & in æternum ad rem ut futuram uno tempore, ut præsentem alio, ut præteritam altero. Similiter ab æterno & in æternum per unum & eundem actum amat Petrum pro tempore, quo est justus, odio habet pro tempore, quo est peccator; ita ut semper habuerit, semper habeat, semper habiturus sit actum, quo Petrum pro uno tempore amat, & odit pro altero. Sicut semper habuit, habet, & habebit actum, quo destructionem Jerusalem videt ut futuram, ut præsentem, ut præteritam pro diversis temporibus: undè tota mutatio tenet se ex parte temporis & objecti: sicut enim statuæ immotæ homines transeuntes modò sunt dextri, modò sinistri, ità Deo invariato & immutato res modò sunt præsentes, modò præteritæ, modò futuræ; homines modò grati, modò ingrati; ex quo sequitur quòd Deus etiam nunc amet damnatos & odio habeat Beatos, scilicet pro tempore quo illi erant justi, hi autem injusti; non tamen pro tempore præsenti; quia non sufficit ad hoc, quòd Deus hic & nunc habeat actum, qui sit amor & odium, sed requiritur ultrà, quòd illi, qui dicuntur à Deo hic & nunc diligi, sint actualiter justi, quales non sunt damnati; illi verò, qui dicuntur odio haberi, sint actualiter peccatores, quales non sunt Beati.

Inst. Si homo haberet hic & nunc actum qui esset amor, aut odium, diceretur amare vel odisse pro tempore præsenti independenter ab alio: ergo similiter Deus.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd actus, qui in homine dicitur amor, duret tantùm, quamdiu objectum est ipsi gratum; in Deo autem, etiam duret, quando est ipsi ingratum; & sic præter illum aliud requiritur, ut dicatur amare. Idem dic cum proportione de odio.

Dices 2. Sapientia divina est mobilis, juxta illud Sap. 7. *Omnibus mobilibus mobilior sapientia.*

Resp. Dist. Assumpt. Cum Doctore Seraph. Est mobilis activè & effectivè: C. passivè: N. Dicitur ergo mobilis, quia confert creaturis omnibus motum & virtutem, quasi movens & motrix, non autem quia motum in se recipit, quasi mota & agitata.

Dices 3. Deus Jonæ 3. prædixit subversurum se Ninivem: quod non fecit: ergo.

Resp. Dist. Ant. Prædixit absolutè: N. conditionatè, idest, nisi pœnitentiam agerent Ninivitæ: C. ex quo patet solutio ad illud Ambrosii in Lucam: *Novit Deus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.* Idem dic ad similia tum in Scriptura, tum in Patribus reperta.

Dices 4. *Pœnitet me fecisse eos*, inquit Deus Gen. 6. & 1. Reg. 15. *Pœnitet me, quòd constituerim Saul Regem:* sed pœnitere sonat retractationem, adeoque mutationem: ergo.

Resp. Dist. Min. Pœnitere propriè: C. metaphoricè, ut hic sumitur: N. Deum ergo non pœnitet propriè, quasi verò quod voluit posteà non vellet: quod enim vult, semper vult: sed impropriè & comparativè ad homines, qui cùm non continuant ea quæ cœperant, & credebantur continuaturi, dicuntur pœnitere: undè August. lib. 83. Quæst. q. 52. *Accommodatissimè tamen ad humilem humanam intelligentiam ea quæ incipiunt esse, neque perseverant, quantùm perseveratura sperata sunt, quasi per pœnitentiam Dei dicuntur ablata.* Quia ergo sperabatur regnum Saulis diutiùs propagandum, dicitur Deum pœnitere, quando illud aufert, licèt ipse non statuisset nisi tanto tempore regnum Sauli relinquere, & consequenter nulla sit in eo retractatio: cùm circà Saulem eodem modo se habuerit in tempore, quo se habuerat ab æterno: voluit enim ab æterno creare Saulem Regem pro illo tempore, & deponere pro altero: quod & factum est in tempore.

Dices 5. Deus sacrificia instituit in veteri Testamento, quæ abrogavit in novo: ergo.

Resp. Neg. Conseq. Quia nulla ibi intervenit mutatio ex parte instituentis; quandoquidem non instituerit sacrificia vetera ut perpetuò duratura, sed tantum usque ad legem Euangelicam, pro qua decreverat ab æterno sacrificium incruentum.

CONCLUSIO V.

Deus est immutabilis conversivè, sic ut non possit in aliud, nec aliud in ipsum converti.

Ratio est; quia cùm Deus sit ens necessarium, non potest ad inceptionem alterius desinere: nec, cùm sit ens incausatum, ad desitionem alterius incipere. undè S. Thomas 3. p. q. 2. art. 1. loquens de divina essentia, ait; *Nec ipsa potest converti in aliud, cùm sit incorruptibilis, nec aliud in ipsam, cùm ipsa sit ingenerabilis.*

Pro coronide hujus quæstionis, Adverte immutabilitatem soli Deo competere; nam cùm omnis creatura sit finita, semper potest ei aliquid addi vel ab ea auferri: undè Seneca: *Fluunt hæc, & assidua diminutione & adjectione sunt .... quidquid vides, currit cum tempore: nihil enim ex iis, quæ videmus, manet: Ego ipse dum loquor mutari ista, mutatus sum.*

QUÆSTIO IV.

Quid sit Dei æternitas, & an solus sit æternus?

Suppono tanquam de Fide tum ex Script. variis locis, tum ex PP. tùm ex Symbolo Athanasii, tum ex cap *Firmiter* de Summa Trinit. Deum esse æternum: hocque declarat omnimoda ejus illimitatio in omni genere perfectionis, adeoque & durationis. Hoc supposito

CONCLUSIO I.

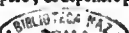
Divina æternitas est duratio interminabilis, indivisibilis, & independens: quæ definitio coincidit cum hac Boetii à Scholasticis communiter recepta: *Interminabilis vitæ tota simul perfecta possessio.* Ubi per ly *vitæ*, intelligitur quæcumque essendi perfectio.

Dicitur 1. *Duratio:* quod est contra Aureolum requirentem ad durationem extensionem prioris & posterioris, quæ divinæ æternitati, utpotè indivisibili repugnat. Aureolo autem contradicunt DD. communiter; quia duratio ex natura sua non importat formaliter dictam extensionem seu successionem formalem, sed præcisè permanentiam rei in esse, abstrahendo, an perseveret cum successione, necne. Censetur autem res durare cum successione, quando identidem minuitur & augetur, ità ut alia sit in uno instanti, & alia in altero, saltem quoad aliquid; sine successione autem, cùm omni instanti omninò eadem est, sine ullo prorsus decremento aut incremento: ex quibus patet successionem non esse perfectionem respectu durationis, sed potiùs imperfectionem, cùm in re ità durante semper sit aliqua amissio essendi.

Dicitur 2. *Interminabilis*, scilicet tam à parte ante, quàm à parte post, tam actu, quàm aptitudine; ità ut nec habeat, nec habere possit principium aut finem; undè per illam particulam excluditur non tantùm æternitas secundùm quid, idest, illa, quæ non haberet principium, sed finem; aut haberet principium, sed non finem; sed etiam illa, quæ nec principium, nec finem haberet; exigeret tamen habere: qualem haberet creatura creata ab æterno in æternum duratura.

Dicitur 3. *Indivisibilis*; quia non per partes, aut per successionem acquiritur sicut tempus, sed tota simul & semel existit, adeoque consistit in unico nunc indivisibili, quod nunquam est hesternum, nunquam crastinum, nunquam futurum, nunquam præteritum, sed perpetuum hodie, perpetuum præsens, perpetuum nunc: undè Aug. in Ps. 101. *Non est ibi, nisi* EST, *non est ibi* FUIT *&* ERIT. Et certè cur Ps. 2. dicitur: *Ego hodie genui te*, & non *olim genui te*, nisi quia Pater gignit filium in æternitate, quæ semper tota præsens est? Et ideò solum verbum præsentis temporis Deo propriissimè convenit: quòd si in passu allegato dicatur *genui* & non *gigno*, hoc fit, ut ostendatur quòd, licèt generatio Filii sit semper præsens; nihilominùs sit semper in facto esse, seu perfecta.

Nec refert quòd Apocal. 1. dicatur de Deo: *Qui est, qui erat, & qui venturus est*; quia 1. Scriptura loquitur ad captum nostrum, ut per præteritum & futurum intelligamus, saltem imperfectè, Dei æternitatem semper fuisse, & semper fore, licèt in Deo nec præteritum nec futurum reperiatur. 2. Dicitur Deus fuisse & fore, non intrinsecè, sed extrinsecè, scilicet per denominationem desumptam à variis temporum diffe-

rentiis, quibus omnibus indivisibilis ipse successivè coexistit, non quidem successione sui, sed successione temporis.

Nec dicas cum Vortio, Si tota æternitas coexisteret omnibus temporis partibus, quòd omnes partes temporis simul existerent: quia non coexistit omnibus partibus simul sumptis & existentibus; sed singulis divisim sumptis, & sibi mutuò succedentibus, v. g. hodiè tota æternitas coexistit diei hodiernæ, cras tota crastinæ, sicut statua immota in littore tota coexistit singulis navibus successivè transeuntibus.

Dicitur 4. *Independens*; quia sicut hic independens est res durans, ità & ejus duratio rei duranti identificata, per quod excluditur iterùm duratio creaturæ ab æterno in æternum existentis, si daretur, cum esset dependens. Ex dictis.

Resol. 1. Æternitatem non esse hodiè majorem formaliter & intrinsecè, quàm fuerit à mille annis; posse tamen dici majorem extrinsecè, quia coexistit majori, seu longiori tempori.

Resol. 2. Quòd licèt in æternitate non sit successio formalis, sit tamen virtualis, in quantùm durationi successivè coexistit: sicut anima, licèt formaliter indivisibilis, informat corpus extensum & divisibile.

Resol. 3. Omnia creata esse præsentia toti æternitati, non tamen totaliter, seu non semper, sed singula pro parte suæ durationis, sicut omnia præsentia sunt divinæ immensitati, sed non ubique: sic etiam omnia membra hominis sunt præsentia toti animæ, sed non in omni loco, in quo est anima.

Resol. 4. Falsum esse quod profert Author quidam modernus, nempè *illud esse æternum, quod una existit cum tota Dei æternitate*; cùm insuper requiratur, quòd semper ità cum illa existat.

CONCLUSIO II.

SOlus Deus est æternus æternitate jam definita.

Prob. 1. Ex Script. ad Tim. 6. *Qui solus habet immortalitatem*, ex qua adæquatè sequitur æternitas.

Prob. 2. Ratione; quia quælibet creatura ab æterno creata & in æternum duratura à Deo dependeret in esse & conservari, adeoque non esset propriè æterna, defectu durationis independentis, posset tamen dici æterna extrinsecè, scil. per realem coexistentiam cum æternitate.

QUÆSTIO V.

De Immensitate & ubiquitate Dei.

QUoniam varia circà Dei immensitatem & ubiquitatem resolvenda sunt, ideò hanc Quæstionem in duos Articulos dividemus. Sed ante

Suppono, quòd immensitas generatim significet Dei infinitatem sive quoad esse divinum secundùm se, quomodo simpliciter & absolutè dicitur infinitas; sive quoad esse divinum in ordine ad intellectum nostrum, quomodo dicitur incomprehensibilitas, sive in ordine ad durationem, & dicitur æternitas; sive in ordine ad locum, & dicitur incircumscriptibilitas: nam immensum ex prima vocis institutione, idem est ac non habens mensuram; & ideò nonnunquam ab aliquibus PP. cum infinito confunditur. Hic tamen præcisè sumitur pro infinitate esse divini in ordine ad locum; quam incircumscriptibilitatem vocavimus.

ARTICULUS I.

An Deus sit immensus & ubique, & an hoc rectè colligatur ex ejus operatione?

ADverte in hoc differre immensitatem & ubiquitatem, quòd immensitas sit divina virtus & capacitas, qua Deus ex natura sua vim habet sese intimè sistendi præsentem omnibus rebus & locis, etiam infinitis, si darentur. Ubiquitas verò sit actualis præsentia in omni re & loco: unde immensitas (quæ est fundamentum ubiquitatis) convenit Deo ab æterno; ubiquitas verò in tempore, scilicet à rerum creatione.

CONCLUSIO I.

DEus est verè immensus & ubique præsens; non tantùm per potentiam & cognitionem; sed etiam per substantiam & entitatem suam.

Prob. 1. Pars; quia omnia in hoc mundo producit, conservat & gubernat, nec quidquam sine ipso coagente agere possumus; siquidem *omnia operatur in omnibus*, 1. Corinth. 12. vers. 6.

Prob. 2. Pars, quia nihil est prorsùs, quod non apertè, clarè & distinctè intueatur & cognoscat: nam, ut ait Apostolus Hebr. 4. *Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus*: verum hi duo modi ubiquitatis non pertinent ad immensitatem, sed primus ad providentiam & omnipotentiam, secundus ad scientiam.

Prob. 3. Pars, quæ est communis inter Theologos contrà quosdam Judæos & Christianos, quorum illi claudebant Deum Templo Jerosolymitano, hi autem Cœlo; ex quibus fuit Augustinus Eugubinus, aliàs egregius Theologus. Idem tenere videntur Sociniani, ut patet ex Crellio lib. de Deo cap. 27. ubi ex variis Scripturæ textibus probare contendit, Deum per substantiam Cœlum solummodo habitare. Prob. inquam ex Script. Josue 2. *Deus in cœlo sursùm, & in terra deorsùm*. Jerem. 23. *Cœlum & terram ego impleo*. Psal. 138. *Si ascendero in Cœlum tu illic es: si descendero in infernum ades*. Et alibi.

2. Ex PP. Cypriano Tract. 4. de vanit. Idolorum: *Deus est totus ubique diffusus*. Hilario lib. 1. de Trinit. *Nullus sine Deo locus est*. Ambrosio lib. 1. cap. 7 de Spiritu S. *Domini est omnia complere*. Augustino lib. 7. de Civit. Dei cap. 30. *Deus ubique totus .... implens Cœlum & terram præsente potentia, non absente natura*.

3. Ratione: Deus est infinitus in omni genere perfectionis, v. g. bonitatis, sapientiæ, durationis &c. ergo & præsentialitatis; cùm posse & necessariò esse ubique, dicat perfectionem; & consequenter Deo non denegandam: nam *si et immensitatem negaveris*, inquit Cornelius Mussio, *auferes divinitatem*.

Præterea si Deus non esset ubique secundùm substantiam, motui esset obnoxius; imò toties deberet moveri Divinitas, quoties moveretur Christus sub speciebus Eucharisticis.

Nec refert 1. Quòd Psal. 113 dicatur: *Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filiis hominum*, & 122. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis*; quia illa & similia non probant, Deum tantùm esse in cœlo modo quodam speciali, scilicet per majestatem & gloriæ suæ manifestationem; sicut est in inferno per justitiam vindicativam, in justis per gratiam, in Ecclesia per specialem assistentiam, in humanitate Christi per unionem hypostaticam.

Nec refert 2. Quòd Deus dicatur in Scrip. *Ambulare, ascendere, descendere, appropinquare, recedere*; quia hoc dicitur ad captum nostrum, & per similitudinem ad homines, qui dicuntur ambulare, ascendere &c. quando producunt tales effectus, quales producit Deus immotus in se permanens, aut etiam quia res Deum repræsentans localiter movetur; unde Deus descendit de cœlis in Incarnatione non cœlum deserendo, sed naturam humanam in terris assumendo: sicut dicitur descendisse Gen. 11. in quantùm operaturus erat in terra linguarum confusionem. Quando autem post Passionem dicitur descendisse ad inferos, ascendisse ad Cœlos, hoc dicitur gratia humanitatis assumptæ. Similiter accedit ad nos gratiam conferendo, recedit auferendo. Denique dicitur ambulasse in Paradiso Gen. 3. quia Adamo & Evæ visus est in specie corporali ambulantis.

Nec refert 3. Quòd Clemens Alexand. lib 5. Stromatum dicat: *Illi quidem dicunt, Deum universam pervadere essentiam; nos autem eum solum dicimus effectorem*; quia loquitur de Stoicis, qui volebant Deum esse in rebus tanquam animam in corpore; & consequenter quòd sicut anima est pars hominis, ità Deus esset pars universi: unde negat Deum omnia pervadere tanquam partem, non negat tamen pervadere omnia per suam entitatem.

Nec refert 4. Quòd Deus esset in rebus sordidissimis; quia cùm sit spiritus, non inde inficitur, sicut nec inficitur anima unita corpori sordido & leproso: unde sicut lux solis, lutosa & sordida penetrat sine sui macula, ità Deus.

Nec refert 5. Quòd non possit esse ubique, nisi sit extensus; quia licèt non sit extensus modo corporibus proprio, sicut fit in locis majoribus secundùm partes majores, in minoribus secundùm minores; est tamen extensus modus spiritibus speciali, idest, quasi per præsentiæ multiplicationem, ità ut sit totus in parvo loco, totus in magno, totus & unicus in omnibus locis: sicut anima nostra tota est in digito, tota in brachio, tota & unica in toto corpore. Ex eo autem quòd Deus si totus in minimo loco, non sequitur esse minimum, quia sic est in minimo, ut sit alibi in magno, & ultrà magnum.

CONCLUSIO II.

INefficaciter probatur ratione naturali Deum esse ubique, eo quòd operetur ubique. Ità Scotus 1. d. 37. q. unic. quem

præter

præter ejus Discipulos, sequuntur Nominales, Valentia, Vasquez, Præpositus, & multi alii contrà Thomistas satis communiter.

Prob. Quia si per impossibile esset tantùm præsens in Cœlo per essentiam, posset in aliis Universi partibus operari: ergo ex ejus operatione ubique, non sequitur consequentia formalis illum esse substantialiter & essentialiter ubique. Prob. Ant. Velle & facere sunt idem in Deo, nam *omnia, quæcumque voluit, fecit*, Ps 113. sed si Deus per impossibile tantùm esset in Cœlo per essentiam, posset velle, ut aliquid fieret in terra, cùm nulla hujus assignari possit repugnantia: ergo & facere.

Objic. 1. Illud Act. 17. *Non longè est* Deus, *ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, movemur & sumus*, ubi colligitur præsentia Dei in nobis, ex eo quòd moveat nos, adeoque operetur in nobis.

Resp. Mirum esse aliquos ità efficacem credidisse hunc textum pro sua opinione, ut ideò dixerint Scoti sententiam parum esse in Fide tutam; cùm D. Paulus verbis illis nihil minùs probare intendat, quàm Dei præsentiam substantialem ex ejus operatione. Vult igitur, cùm in Deo vivamus & moveamur, ipsum non ità distare à nostra cognitione, quin possimus illum cognoscere & consequenter immeritò ab Athenensibus dedicatam esse Aram IGNOTO Deo, ut patet ex contextu.

Objic. 2. Postquam Ps. 138. probata est Dei ubiquitas his verbis: *Si ascendero in Cœlum, tu illic es &c.* statim redditur ratio: *Etenim illuc manus tua deducet me*; per manum autem Dei intelligitur nonnunquam operatio.

Resp. Mera esse verba & voces; cum Psalmus ille, ut constabit legenti, solum ostendat Deum esse ubique per scientiam & providentiam.

Objic. 3. Quosdam PP. ex quibus sufficiat unicus Hugo Victorin. lib. 7. Erudit. Theol. cap. 19. ubi ait: *Cùm divinæ virtutis effectus nusquam deesse cernimus, cur eamdem Dei virtutem omnibus inesse rebus dubitamus? Si autem Deus virtus ubique est; cùm alia non sit Dei virtus quàm Deus, constat quod nusquam Deus deest.*

Resp. Hugonem & alios, si qui sint, inferentes Deum esse ubique, quia ubique operatur, non hoc inferre per consequentiam formalem, quasi verò ex operatione alicubi necessariò sequeretur præsentia substantialis ibidem, sed quasi per consequentiam materialem, quasi dicerent: Non est potior ratio cur Deus operetur ubique, quàm quod sit ubique: sed operatur ubique: ergo est ubique, licèt nulla esset implicantia, si per impossibile non esset ubique, quòd operaretur ubique.

Objic. 4. Ubi Dei operatio, ibi & Dei virtus: sed ubi Dei virtus, ibi & Deus, utpote virtuti suæ identificatus: ergo ex Dei operatione alicubi legitimè infertur præsentia ejus substantialis ibidem.

Resp. Dist. Ma. Ubi Dei operatio, ibi & Dei virtus, quia non operatur, nisi ubi est: C. quia non posset operari, nisi ubi esset, si per impossibile non esset ubique. N. undè quamdiù non assignaverint Adversarii implicantiam divinæ operationis indistans petitam ex ipsa operatione, tamdiù firma stabit nostra Conclusio.

Dices: Attingeret effectum, cùm illum produceret, & non attingeret, cùm ab illo distaret.

Resp. Manifestè peti principium, & supponi quòd esset probandum, nempè improducibilem esse effectum, etiam divinitùs, à causa non attingente, seu distante.

Dixi in Conclus. *Inefficaciter probatur ratione naturali*: & ideò licèt aliqua Scripturæ aut PP. authoritas, ex divinæ operationis ubiquitate, divinæ essentiæ ubiquitatem colligeret, adhuc vera esset Scoti sententia, nempè non posse id efficaciter probari ratione naturali.

ARTICULUS II.

An Deus sit in locis, in spatiis imaginariis, & an ipsi soli conveniat immensitas?

CONCLUSIO I.

Deus non est in locis, quatenùs loca sunt, licèt sit in illis, quatenùs sunt res.

Ratio est; quia sic esse in locis est locatum contineri, ambiri, & terminari loco extrinseco; Deus autem, cùm omnia loca & penetret & excedat, non potest in illis claudi & contineri: unde quando dicimus Deum esse in omnibus locis, non sumimus loca formaliter, sed materialiter pro rebus.

CONCLUSIO II.

Deus non est verè in spatiis imaginariis. Ità DD. Angelicus, Seraphicus, Subtilis, aliique satis communiter contrà Molinam, à quo vix distat l'Hermînier volens non esse quidem in spatiis imaginariis, seu fictitiis, esse tamen in spatiis ultra mundanis; sed cum spatia illa ultramundana, ut à mundo & Deo distincta, sint mera figmenta, si sit in illis, sequitur esse in spatiis imaginariis.

Prob. 1. Ratione desumpta ex D. Bonaventura: *Stultum est*, inquit, *dicere Deum esse in eo, quod nihil est*: sed spatia imaginaria nihil sunt, cùm sint merè phantastica, nec haberent esse, nisi in imaginatione fingentium: & certè, si quod haberent, essent creaturæ, adeoque de mundo, qui omnia creata complectitur: ergo. Undè non est magis Deus in spatiis illis, quàm sit in chymera, & aliis rationis nostræ figmentis.

Prob. 2. Deus ante mundi creationem non erat in spatiis imaginariis: ergo nec jam; cùm nulla alia ratio sit pro nunc, quàm pro tunc. Prob. Ant. Ex SS. PP. & præsertim Augustino in Ps 122. ubi ostendit Deum tantùm esse in semetipso, non quidem positivè, sed negativè, id est, in nullo alio à se distincto. Ipsum audiamus: *Antequam faceret Deus cœlum & terram, ubi habitabat? Et antequam faceret Deus Sanctos, ubi habitabat? In se habitabat Deus, apud se habitabat, & apud se est Deus*: undè sunt hi duo Versus:

Dic ubi tunc esset, cùm præter eum nihil esset?
Tunc ubi nunc, in se: quoniam sibi sufficit ipse.

Objic. 1. Deus est extra mundum: ergo in spatiis imaginariis. Prob. Ant. Tùm ex Scrip. 3. Reg. 8. *Si cælum & cæli cælorum te capere non possunt.* Et Job. 11. *An non cogitas, quòd Deus celsior cælo sit?* Tùm ex Patribus, qui dicunt Deum esse supra cœlum, supra astra, supra omnia, ex quibus sufficiat referre Nazianzenum dicentem Apolog. 1. *Deus in universo est, & supra universum.* Tùm etiam Ratione; quia cùm sit illimitatus in extensione, clarum est omnem Universi ambitum transcendere.

Resp. 1. Dist. Ant. Est extrà mundum in seipso infinitè diffuso: C. in aliquo à se distincto: N. & ideò nego Conseq.

Resp. 2. Dist. aliter Ant. Est extrà mundum per præsentiam formalem & actualem: N. per præsentiam potentialem & fundamentalem, ratione cujus aptus est, & potest esse præsens quibuslibet creaturis, imò & mundis in infinitum, si extrà hunc mundum producerentur: C. sed hanc potentiam seu capacitatem habet, non ratione suæ immensitatis.

Inst. Non implicat præsentia actualis extrà mundum: ergo non est Deo deneganda.

Resp. neg. Ant. Quia esse præsens actualiter, est esse præsens alicui: implicat autem aliquid esse præsens alicui: ubi nihil est. Undè si quis esset in medio loci omni corpore vacui, nullam haberet præsentiam terminatam ad vacuum, licèt haberet terminatam ad parietes locum illum ambientes.

Objic. 2. Extra mundum est aliquid, cùm sit capacitas ad recipiendum, quidquid potest Deus ibi producere: ergo.

Resp. Dist. Ant. Est aliquid fictitium: C. reale: N. & certè si illa capacitas esset aliquid reale, vel esset quid positivum, vel negativum: non positivum; quia esset extra mundum, ut supponitur, & non esset, quia per mundum intelligimus congeriem omnium creaturarum: non etiam negativum; quia negativum reverà nihil est, nec verè existit existentia Physica. Ex dictis

Resolve Deum esse quidem extra mundum verè, actu, & positivè, sed in semetipso, & sic malè infertur, si non esset in spatiis imaginariis, quòd circumscriberetur, seu limitaretur mundo.

CONCLUSIO III.

Immensitas soli Deo competit. Ratio est; quia licèt alia qua creatura per omnipotentiam divinam foret præsens per replicationem præsentiæ infinitis locis, si darentur, illa tamen idcircò non censeretur esse immensa; quia non exigeret hanc ubiquitatem ex natura sua, & per ingenitam virtutem, qualiter illam ex immensa & illimitata sua natura exigit Deus.

QUÆSTIO VI.

An Deus, & solus sit incomprehensibilis; & quid sit ejus incomprehensibilitas?

NOn sumitur hîc comprehensio pro rei assecutione, quo sensu dicuntur Beati comprehensores; & comprehensor dicitur, qui dignitatem, ad quam aspitabat, obtinuit; sed pro cognitione rei omninò adæquata, quæ sic potest definiri: Cognitio, qua totum in objecto cognoscibile ità perfectè cognoscitur, ac exigit objecti cognoscibilitas.

Dicitut 1. *Quâ totum* &c. sub quibus verbis continetut comprehensio extensiva, ad quam tequiritut, ut cognoscatur in objecto omne, quod ipsi inest & formaliter, & eminenter, & virtualiter, imò & secundùm omnes terminos, quos respicit aut terminat; adeoque secundùm omnem terminationem activam & passivam, actualem & possibilem.

Dicitur 2. *Ità perfectè cognoscitur, ac exigit &c.* sub quibus intelligitur comprehensio intensiva, ad quam tequiritur ut omne, quod est in objecto cognoscibile, cognoscatur totaliter, idest, commensuratè ad intelligibilitatem objecti, ità ut cognoscatur secundùm omnes suæ perfectionis gradus.

CONCLUSIO I.

DEus est omninò incomprehensibilis à qualibet creatura. Est contrà Eunomium, qui jactabat se tantam Dei notitiam habere, quantam de seipso habet Deus; contrà Augustinum de Roma, qui idem tribuebat animæ Christi; & contrà quosdam Theologos, qui asserunt, quòd licèt Deus de facto non comprehendatur à creatura; de potentia tamen absoluta comprehendi possit, vel aliquod ejus Attributum.

Prob. 1. Ex Script. Jerem. 32. *Magnus consilio & incomprehensibilis cogitatu*. Et Rom. 11. *Quàm incomprehensibilia sunt &c.*

Prob. 2. Ex Concilio Lateran. Cap. *Firmiter* de summa Trinit. ubi dicitur: *Firmiter credimus, quòd Deus est immutabilis, & incomprehensibilis*, ubi Concilium definit non tantùm de incomprehensibilitate uaturali (quod fide certum est) sed etiam de absoluta seu omnimoda, ut censent DD.

Prob. 3. Ex PP. Augustino de verbis Domini serm. 38. *Attingere aliquantum te mente Deum, magna beatitudo est; comprehendere autem omninò impossibile est*. Et Beda, qui in illud 1. Joan. 3. *Videbimus eum sicuti est*, sic loquitur: *Promittitur nobis videre Deum: nam comprehendere concedi non potest*.

Prob. 4. Ratione; quia ut Deus comprehendatur, non tantùm debet cognosci totus, sed etiam totaliter, ità ut intellectualitas creaturæ sit tantę perfectionis, quantę intelligibilitas Dei, loquuntur DD. Angelicus & Subtilis: sed hæc est perfectionis infinitæ, illa semper finitæ: ergo. Imò quamvis daretur per impossibile creatuta infinitè intellectiva, equidem non exhauriret Dei intelligibilitatem; cùm propter suam dependentiam, minoris semper esset perfectionis.

Obji. 1. Beati comprehendunt Deum: ergo. Prob. Ant. Quià vident eum, sicuti est, ut patet ex 1. Joan. 3.

Resp. Neg. Ant. ad Probat. Dist. Assumpt. Vident eum, sicuti est, idest, vident totum Deum: Transeat; idest, vident ipsum totaliter: Subdist. idest; toto suo conatu, & quantum possunt: C. vident ipsum totaliter, idest sic; ut tota Dei infinita cognoscibilitas adæquetur & exhauriatur per cognitionem Beati: N. nam; ut loquitur N. Herinx; in fonte adhuc manet inexhausta & sine fine profunda. Solus ergo Deus totum & totaliter seipsum comprehendit; quia ipse solus, utpotè infinitè intellectivus, capax est infinitam suam intelligibilitatem exhaurire. *Exhaurire* dico, non quidem positivè; cùm infinitum sit taliter exhauribile, sed negativè, quatenus repræsentabilitas objecti ità adæquatur per repræsentationem intelligentis, ut repræsentabile non excedat repræsentans.

Dixi ad primum membrum distinctionis *Transeat*; quia licèt Beati cognoscant omnes perfectiones formaliter in Deo existentes, non tamen omne, quod in Deo est eminenter aut virtualiter. Nec cognoscunt omnia, quæ Deus simul intelligit, aut simul producere potest; adeoque non cognoscunt perfectissimè sapientiam & omnipotentiam Dei secundùm omnes terminationes & terminabilitates: undè Chrys. Hom 14. in Joan. *Id quod est Deus, non modò Prophetæ, sed nec Angeli viderunt, neque Archangeli*.

Obji. 2. Beati cognoscunt Deum infinitè: ergo Prob. Ant. Quia essentia Dei secundùm se infinita concurrit per modum speciei ad visionem beatificam.

Resp. Neg. Ant ad Ptob. Dico quòd licèt sic concurreret essentia divina, de quo posteà, limitatè tamen participatur à creatura ob luminis gloriæ limitationem.

Obji. 3. Juxtà August. Epist. 112. *Totum objectum comprehenditur, quando ità videtur, ut nihil ejus lateat videntem:* ergo frustrà requiritur ad comprehensionem, ut perfectio intellectualitatis adæquet perfectionem intelligibilitatis objecti, modò totum objectum videatut.

Resp. Dist. Ant. Totum comprehenditur extensivè, quando ità videtur &c. C. intensivè: N.

Inst. Nihil facit ad rationem comprehensionis perfectio continentis, cùm balsamum, quod est pretiosissimum, comprehendatur in vase terteo, quod est vilissimum.

Resp. Dist. Ant. Nihil facit ad rationem comprehensionis corporeæ: C. quia ibi tantùm attenditur quantitas continentis & contenti, sicut nihil quantitatis rei contentæ sit extrà quantitatem rei continentis, sive interim continens sit æquè perfectum in sua substantia ac contentum, sive non. Nihil facit ad tationem comprehensionis spiritualis: N. quia cùm cognitio sit capax intensionis, juxtà majorem cognoscentis perfectionem, res non dicitur per cognitionem comprehendi, nisi & tota, & perfectissimè cognoscatur.

Inferes: Ergo Beati non vident, Deum, sicuti est, cùm non videant perfectissimè.

Respondet Author quidam modernus, eos videre Deum sicuti est, quia vident, eum non per speculum & in ænigmate, sed præsentem clarè & intuitivè, licèt non cognoscant illum secundùm omnes perfectionis gtadus, & ideò non perfectissimè; sed huic Responsioni obstat, quòd videre Deum, aut aliquod ejus Attributum secundùm aliquos perfectionis gradus, & non secundùm omnes, non sit videte Deum sicuti est, cùm sit videre aliquid ut finitum, v. g. sapientiam ut finitam, bonitatem ut finitam &c. & ideò

Resp. Neg. Illationem, licèt enim non videant perfectissimè, quantum est ex modo cognoscendi, cùm *videant finitè, quod de se est visibile infinitè*, ut ait S. Thomas ad Annibaldum dist. 49. art. 1. ad 2. vident tamen perfectissimè, quantum est ex parte objecti, cùm videant totum, & ideò sicuti est, saltem secundùm perfectiones formaliter existentes.

Obji 4. Posset Deus concedere Beato lumen gloriæ infinitum: ergo tunc saltem Deum comprehenderet.

Resp. Neg. Suppositum; quia implicat dari creatum infinitum actu, ut patet tum ex dictis in Philosophia; tum ex D. Thoma 1. p. q. 12. art. 7. ubi ait: *Cùm igitur lumen gloriæ creatum in quocumque intellectu creato receptum, non possit esse infinitum, impossibile est, quòd aliquis intellectus Deum infinitè cognoscat: undè impossibile est, quòd Deum comprehendat*.

CONCLUSIO II.

SOlus Deus est incomprehensibilis intensivè; non tamen solus extensivè.

Prob. 1. Pars, quia cùm solus Deus habeat infinitatem naturæ & essentiæ, etiam solus habet intelligibilitatem infinitam, adeoque solus est ab intellectu creato inexhauribilis, seu incomprehensibilis; præserrim cùm omnis intelligibilitas creata possit ab intellectu finito proportionato & expedito exhauriri.

Prob. 2. Pars, quia cùm quælibet creatura dicat ordinem ad Deum; ad comprehensionem autem extensivam requiratur cognitio non tantùm intrinsecorum, sed etiam omnium terminorum, ad quos se extendere potest virtus objecti cogniti tam passiva quàm activa, clarum est, nullam creaturam, etiam minimam, posse ab alia extensivè comprehendi: undè licèt Angelus superior possit semetipsum comprehendere intensivè, & à fortiori Angelum inferiorem, aut hominem; nequidem muscam extensivè comprehendere potest. Fatendum tamen, notionem illam comprehensionis extensivæ esse valdè strictam, & forte strictiorem, quàm exigat ejus significatum, cùm videatur res comprehendi, ubi omnia omninò ejus intrinseca comprehenduntur.

QUÆSTIO VII.

An Deus sit ineffabilis?

QUæstio non procedit de ineffabilitate mentis, sed oris, seu de illa, quæ exteriùs fieri non potest per verba, quæ innominabilitas dici potest.

CONCLUSIO I.

DEus non est ita ineffabilis, quin possit aliquo nomine, saltem imperfectè exprimi.

Prob. 1. Ex Script. quæ varia Deo tribuit nomina, imò, ut refert Hieronymus Epist. 136. ad Marcellum, decem ex Scriptura

dedu-

deducebant Hebræi. Primum est *EL*, idest Fortis, & inde dictum est *Emmanuel*, nobiscum Deus, gallicè *Noel*, noster Deus: *Michael*, Quis ut Deus? *Gabriel*, Fortitudo Dei: *Raphael*, Medicina Dei. Secundum, *Elohe*, quod Deum videntem, providentem, & gubernatorem denotat. Tertium *Elotum*, quod præcedentis plurale est, significatque tres Personas in una essentia divina. Quartum *Sabaoth*, quod semper adjunctum habet aliud Dei nomen, ut *Adonai Sabaoth*, idest Dominus exercituum, scilicet Angelorum, Martyrum, & aliorum Beatorum, ac Ecclesiæ Militantis. Quintum *Elion*, idest, excelsus. Sextum *Ego sum, qui sum*. Septimum *Adonai*, quod Dominum, vel, ut vult Hieronymus, nutritium familiæ significat. Octavum *Ia*, ex quo & *Allelu*, idest, laudare, dictum est Alleluja, laudare Deum. Nonum *Sadai*, idest, munificus, liberalis, & omnipotens. Decimum *Jehova*, quod dicitur nomen tetragrammaton, idest, quatuor litterarum: & certè ab omnibus ferè gentibus quatuor litteris scribitur: nam à Latinis dicitur *Deus*, à Græcis *Teos*, ab Ægyptiis *Theu*, à Persis *Syre*, à Magis *Orsi*. ab Assiriis, *Adad*, ab Armenis *Vors*, à Turcis *Agid*, ab Arabibus *Alla*, à Gallis *Dieu*, à Germanis, Anglis, & Flandris *Goth*, ab Hispanis *Dios*, ab Italis *Idio*, & ipsumme: *Jehova*, quod sex literis exprimitur, 4. litteris exprimunt Hebræi.

Porrò nomen *Jehova* tanquam Dei primarium & essentiale, ac aliorum nominum radix & fundamentum in tanta veneratione erat apud Hebræos, ut à solo summo Pontifice (qui illud honoris causa laminæ Aureæ insculptum gerebat in thiara sua) pronunciaretur, & quidem dum populo in Sanctuario solemniter benedicebat: dum enim extra Sanctuarium occurrebat pronuntiandum, ejus loco *Adonai* pronunciabatur.

Prob. 2. Conclusio ab experientia nostra, qua constat, nos Deum quandoque effari & nominare: & certe cùm aliqualem Dei notitiam habeamus, quidni aliqualiter ipsum exprimere voce possemus? Unde August. Tract. 13. in Joan. *Quæris congruum*, nempe Dei nomen, *non invenis: quæris quoquo modo dicere omnia invenis*. Imò cùm ineffabilem dicimus, ipsum aliqualiter exprimimus; quia & cùm hoc dicitur, aliquid dicitur, inquit idem Doctor lib. de Doctr. Christ. cap. 6. Quòd si aliqui PP. dicant Deum esse absolutè ineffabilem, tantùm volunt, quòd non possint Deo nomina tribui, quæ illius essentiam nobis distinctè manifestent; quia illam nec penetramus, nec percipimus, & ideò sit

CONCLUSIO II.

DEus quoad conceptum quidditativum est ineffabilis respectu viatorum, non tamen respectu angelorum, aut Beatorum.

Prob. 1. Pars; Quia quodcumque nomen aut homo, aut Angelus, aut Deus ipse coram viatoribus pronuntiaverit, nunquam ipsis essentiam divinam distinctè declarabit; nam cùm voces non dent cognitionem rei, sed tantùm præhabitam excitent, hinc fit, quod respectu viatorum, quibus non inest distincta essentiæ divinæ cognitio, sit ineffabilis. Et fortè hoc sensu cap. *Firmiter* de sum. Trinit. definitur Deum esse ineffabilem.

Prob. 2. Pars; Quia cùm Angeli & Beati intelligant, quid sit Deus quidditativè & essentialiter, si unus Angelus aut Beatus proferat Dei nomen coram altero Beato, hic statim essentiam divinam concipiet, & consequenter respectu illius non est ineffabilis quidditativè, licet sit comprehensivè, cùm à nulla creatura comprehendi possit.

CONCLUSIO III.

LIcèt viator Deum quidditativè non cognoscat, potest tamen nomen designare, per quod ipsum Angelis aut Beatis quidditativè, imò & ipsi Deo comprehensivè significet. Ità quoad primam Partem Scotus 1. dist. 22. n. 2. cum pluribus tum domesticis, tum extraneis contrà varios Thomistas.

Prob 1. Pars; Quia licèt impositio nominis dependeat ab instituente; ut tamen vox instituta rem perfectiùs aut imperfectiùs significet audienti, quàm instituenti aut loquenti; non dependet ab instituente, sed à majori aut minori audientis cognitione circà rem, cui nomen impositum est: ergo cùm Angelus majorem habeat essentiæ divinæ cognitionem, quàm viator, posset hic nomen Deo imponere, quod cum perfectè Angelo significaret, sibi imperfectè. Anteced. mihi videtur clarum: quis enim potest dubitare, quòd si Rex Galliæ nomen imponeret Urbi noviter extructæ, quam nunquam vidisset, v. g. *Ludovicopolis*, quòd inquam hæc vox, velit, nolit Rex, perfectiùs significaret rem habitatoribus, quàm ipsi Regi?

Confir. 1. Si venator comprehenderet feram hactenùs in patria non visam, ipsique nomen ad aliarum distinctionem imponere, certò certiùs perfectiùs significaret nomen illud Angelo quàm venatori; cùm hic minorem, ille majorem habeat illius naturæ & proprietatum notitiam. Idem dic in nostro casu.

Confir. 2. Quia, ut loquitur Vasquez, non est opus, ut nomen imponens, tantum de re significata noverit, quantum in significatione ponit, cùm id nulla lege positiva aut naturali sit requisitum.

Dices 1. Vis significationis in vocibus oritur ex parte exprimentis conceptum: ergo non potest significare perfectiùs audienti, quàm loquenti, aut instituenti.

Resp. Dist. Ant. Vis significationis, idest, quòd vox potiùs hoc quàm illud significet, oritur &c. C. idest, quòd vox perfectius aut imperfectius significet: N. hoc enim oritur ex parte audientis, rem anteà perfectius aut imperfectius cognoscentis. Unde quia Angelus meliùs novit naturam Dei, quàm homo, audita hac voce, *Deus*, perfectius Dei naturam sibi repræsentat, quàm homo.

Dices 2. Imprudenter quis imponeret nomen rei, quam non novit: ergo.

Resp. Dist. Ant. Quam non novit saltem confusè: C. quam non novit distinctè; N. aliàs imprudentes essent Reges, imponentes nomen urbibus, quas nonnisi sub confuso conceptu urbis noverunt: quod tamen nemo somniavit.

Dices 3. Juxta Aristotelem 1. de Interpret. *Voces sunt earum, quæ sunt in anima, passionum notæ:* ergo ubi conceptus loquentis aut instituentis est imperfectus, imperfectè significat.

Resp. Dist. Ant. Sunt notæ passionum seu conceptuum secundariò & arguitivè: C. primario: N. quia primario significant rem, perfectè scilicet aut imperfectè secundùm audientis dispositionem; & re percepta, colligimus loquentis conceptum: nescientes tamen, an sit perfectus aut imperfectus, nisi certè sit integra propositio.

Malè etiam ex Conclusione inferres cum Gonet Psittacum verè loqui, quia ad veram loquelam requiritur & expressio rei, quod facit quidem Psittacus, & expressio conceptus, quod non facit.

Prob. 2. Pars; quia talis est nominis significatio audienti, qualis est conceptus, quem habet audiens de re per nomen significata: sed Deus habet cognitionem sui comprehensivam; ergo.

Dices 1. Deus per nomen sibi ab homine impositum non excitaretur ad novam sui comprehensionem, cùm semper se comprehendat: ergo.

Resp. Ut vox significet, non requiri quòd novam rei cognitionem imprimat audienti, sed sufficere quòd sit excitativa repræsentationis rei, ubi aliundè non repræsentatur.

Dices 2. Nomen sic institutum non repræsentaret distinctè omnes omninò Dei terminationes & habitudines.

Resp. Ad verificationem Conclusionis sufficere, quòd id præstaret implicitè.

DISPUTATIO QUARTA.

De Visione Dei.

DEI visio, ut loquitur Augustinus Tract. 34. in Joan. *desiderari potest, concupisci potest, suspirari potest in illud: dignè cogitari & verbis exprimi non potest*, nihilominùs ne à tramite, quem nobis triverunt DD. Angelicus & Subtilis, recedamus, de illa pauca dicere tentabimus.

QUÆSTIO I.

An Deus videri possit oculo corporeo?

AFfirmarunt olim Anthropomorphitæ, qui, cùm Deum facerent corporeum, etiam consequenter corporeis oculis videri posse sustinebant. Imò quidam Catholici Deum credentes spiritum, voluerunt oculo carneo posse videri de potentia Dei absoluta. Contra quos

CONCLUSIO UNICA.

NUllatenùs videri potest Deus oculo corporeo, etiam de potentia Dei absoluta. Ità communiter Scholastici.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ variis locis Deum proclamat invisibilem, ut 1. ad Timoth. 1. *Regi sæculorum immortali & invisibili*, & alibi: si autem invisibilis, maximè oculo corporeo.

Prob. 2. Ex Trident. Sess. 25. de Invocat. &c. *Doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.*

Prob.

Prob 3. Ex PP. Origine lib. 7. contra Celsum: *Falsò igitur nobis imponit dicens: nos sperare corporis oculis Deum esse visuros*. Cyrillo Jerosol. Catechesi 9. *Carnis quidem oculis contemplari Deum impossibile est: quod enim corporis est expers, in carnis oculos cadere nequit*. Ambrosio lib. 1. in Lucam cap. 1. *Nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circumscribitur visu:* imò D. Athanasius Orat. contra Idololatras, asserit grandem esse vecordiam, si quis fingat Deum esse visibilem oculo corporeo.

Prob. 4. Ratione; quia nulla potentia ferri potest extra latitudinem sui objecti adæquati: atqui objectum adæquatum oculi corporei, seu visus, est coloratum, ut conveniunt omnes Philosophi; adeoque corporeum, qualem non esse Deum probavimus sup. ergo. Prob. Ma. Quia si extrà versaretur, jam esset adæquatum, ut supponitur, & non esset, cùm esset ab alio adæquabile. Præterea major est proportio inter visum & saporem, propter utriusque corporeitatem, quàm inter visum & spiritum: sed non potest elevari visus ad videndum saporem: ergo nec ad videndum Deum:

Obji. 1. Illud Job. Cap. 19. *In carne mea videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt*. Et cap. 42. *Nunc autem oculus meus videt te*.

Resp. Patriarcham visurum quidem Deum in carne post resurrectionem, non tamen per carnem: quod si per carnem, ut insinuare videntur hæc verba: *Et oculi mei conspecturi sunt*, loquitur de Christo. Ità expressè August. lib. 22. de Civit. Dei Cap. 29. *Illud etiam*, inquit, *quod ait suprà memoratus Job*...& in carne mea videbo Deum, *resurrectionem quidem carnis prophetavit, non tamen dixit per carnem meam: quod tamen si dixisset, posset Deus Christus intelligi, qui per carnem in carne videbitur*.

Ad aliud Cap. 42. Dico non loqui de Deo secundùm essentiam, sed secundùm providentiam, quam anteà auditam, magis ac magis quotidiè experiebatur intellectu & visu.

Obji. 2. Hæc verba Jacob Gen. 32. *Vidi Deum facie ad faciem*.

Resp. Ità loqui, quia vidit Angelum, Deum repræsentantem sub specie corporali, ut refert Ozeas Cap. 12. quod & vidit Moyses Exod. 33. ubi dicitur conversatus cum Deo facie ad faciem. Similiter Deum vidit Isaias sub specie corporali cujusdam Regis, cùm ait Cap. 6. *Vidit Dominum sedentem super solium excelsum*.

Obji. 3. Augustinum varia variis locis pro visione Dei corporea referentem.

Resp. Dist. Assumpt. Pro visione corporea, qualis nunc est: N. Quia expressè contrarium docet Serm. 5. de divers. ubi ait: *Hæc verò visio non carnalibus æstimanda est oculis fieri posse, sed puræ mentis intuitu*. Et in Ps. 41. *Non quòd videri Deus, nisi animo, potest*. Quod adhuc clariùs expressit Epist. 6. *Hoc autem* nempè Divinitatem, *oculus videre corporis neque nunc potest, neque tunc poterit*. Pro visione per glorificationem quasi spiritualizata Subdist. Varia refert assertivè: N. Dubitativè. C. postquam enim pluribi materiam hanc examinavit, dubiamque mentem reliquit, resolutionem quoad oculum glorificatum remittit lib. 2. Retract. Cap. 41. ad lib. 22. de Civit. Cap. 29. ubi tamen adhuc manet dubius, cùm ubique loquatur aut irresolutivè, aut conditionatè, ut patet ex nu. 2. 3. 5. 6. sicut & ex ejus Epist. 147. Cap. 20. & 148. à n. 3.

Inst. 1. Augustinus dubitando ostendit rei possibilitatem.

Resp. Non tantum dubitasse de re, nempè an Beati essent Deum visuri oculis corporeis, sed etiam de rei possibilitate, ut legentem convincet textus.

Inst. 2. N. 5 Irridet Philosophos docentes corporalia nonnisi corpore, & spiritualia nonnisi spiritu percipi posse.

Resp. Dist. Assumpt. Irridet propter utrumque membrum: N. nam de 2. nihil pronuntiat. Propter primum membrum, quasi verò non posset spiritus corporalia, percipere: C. hocque satis insinuat suis in contrarium probationibus.

Obji. 4. Magis distat Angelus à Deo, quàm oculus ab Angelo: ergo si possit Angelus videre Deum, poterit oculus videre Angelum; si autem Angelum, qui spiritus est, quidni Deum.

Resp. Dist. Assumpt. Magis distat entitativè: C. objectivè; N. nam Deus & Angelus in ratione objecti continentur intrà sphæram intellectus; non tamen Angelus aut Deus intrà sphæram oculi corporei.

Obji. 5. Habens visionem Dei, videt Deum: sed potest Deus ponere sui visionem in oculo meo: ergo.

Resp. Dist. Ant. Habens & producens visionem Dei, videt Deum: C. habens, sed non producens: N. nam videre, sicut & intelligere est actio vitalis, & non tantùm passio, aut receptio.

QUÆSTIO II.

An Deus videri possit ab intellectu creato?

DEi naturam videri posse ab intellectu creato negarunt ex Græcis recentioribus *Palamitæ*, sic dicti à Gregorio Palamas, volentes à Beatis tantùm videri quamdam lucem similem ei, quam in monte Thabor viderunt Apostoli: quam lucem dicebant increatam, à Deo profluentem. In quem errorem nec ipsi, nec Armeni, nec Abaillardus, nec Arnaldus fuissent prolapsi, si credidissent Gregorio Magno lib. 18. Moral. Cap. 28 ubi similes reprehensurus, ait: *Neque enim illi simplici & incommutabili essentiæ aliud est claritas, aliud natura, sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est*. Ante Resolutionem Quæstionis

Adverte 1. Quod licèt visio ex prima nominis impositione soli oculo corporeo, seu potentiæ videndi conveniat; ex usu tamen communiter recepto, etiam intellectui tribuatur.

Adverte 2. Visionem intellectivam esse visionem claram, distinctam & intuitivam objecti in se & realiter præsentis. Ex quo patet, quòd omnis visio intellectiva sit quidem cognitio, non tamen è contrà; cùm omnis notitia, adeoque & abstractiva, qua cognoscitur objectum veluti absens, aut certè velut ab existentia præsentiali abstrahens, sit cognitio, non tamen visio.

Adverte 3. Objectum intellectus posse attingi vel solis naturæ viribus, & est connaturale, vel cum elevatione & confortatione potentiæ, & est extensivum & præternaturale. His notatis:

CONCLUSIO I.

DEus non potest videri solis naturæ viribus ab intellectu creato. Est de fide contrà Beguardos & Beguinas quorum error damnatus est in Concilio Viennensi à Clemente V.

Prob. 1. Ex Script. 1. ad Timot. 1. *Regi sæculorum immortali & invisibili*. Et Cap. 6. *Quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest:* qui passus de invisibilitate naturali intelligendi sunt.

Prob. 2. Non potest intellectus creatus Deum videre, nisi Deus moveat ipsum ad sui visionem: sed non potest creatura solis naturæ viribus efficere, ut Deus ipsum moveat ad sui visionem: ergo. Ant. clarum est, cùm nulla potentia attingat objectum, nisi ab objecto moveatur mediate aut immediatè. Prob. Min. Quia cùm Deus nihil operetur ad extrà naturaliter aut necessariò, non movet ad sui visionem, nisi quando vult: undè est speculum voluntarium, quod videtur, quando vult, & à quibus vult; & in hoc differt ab aliis objectis, quæ intellectui præsentia, velint, nolint, ab eodem percipiuntur; ipse autem intimè præsens essentialiter non videtur, nisi se reddat objectivè præsentem: quod manifestum est respectu dæmonum & damnatorum, quorum intellectui intimè præsens, ab ipsis tamen non videtur.

Prob. 3. Quia debet esse quædam proportio inter objectum & potentiam: sed intellectus est potentia naturalis, Deus autem objectum supernaturale, cùm sit ens suprà naturam: ergo.

Dices 1. Deus est maximè intelligibilis, cùm sit maximè ens, adeoque maximè verus: sed intelligibile est objectum intellectus, & quælibet potentia fertur naturaliter in suum objectum: ergo.

Resp. Dist. Min. Intelligibile naturale est objectum intellectus creati: C. intelligibile præternaturale: Subdist. Est objectum, ubi intellectus suæ naturalitati relinquitur: N. ubi per lumen gloriæ quasi supernaturalizatur: C.

Dices 2. Beatitudo, juxtà Scotum q. 1. Prolog. n. 20. est homini naturalis: ergo.

Resp. Dist. Ant. Est homini naturalis hoc sensu quòd illam possit assequi naturæ viribus: N. hoc sensu quod sit juxtà inclinationem ipsius naturalem, qui semper suam perfectionem appetit: C. ex dictis.

Resol. 1. Objectum beatificum non esse solam essentiam divinam, sed essentiam cum voluntate, cum tale objectum debeat esse & terminativum & motivum visionis beatificæ: jam autem ut advertit Scotus Quodlib. 14. art. 2. Essentia divina, quatenùs est essentia præcisè, est quidem visionis terminus, non tamen motivum, cùm sit ipsa voluntas.

Resol. 2. Quòd Deus, ut præsens per essentiam, non sit præsens objectivè; quia Deus non movet ad extrà immediatè per suam essentiam & existentiam, sed per determinationem suæ voluntatis.

Resol. 3. Conclusionem non intelligi solùm de homine viatore, cùm is, utpotè à phantasmatibus dependens, nullam substantiam spiritualem possit cognoscere vel videre, sed etiam de anima separata, & Angelo.

CON-

CONCLUSIO II.

NEc poteſt Deus videri naturaliter à quocumque intellectu creabili. Eſt communis inter DD. contra Durandum, Molinam, & quoſdam alios.

Prob. Quia quæcunque creatura creabilis, etiamſi omnes Angelos, Archangelos, & Seraphim longè ſuperet, tamen non eſt talis naturæ, ut Deus teneatur ipſam movere ad ſui viſionem, quando ipſa vellet: nam cum Deus per omnipotentiam ſuam non poſſit rerum eſſentias mutare, manentibus, ſicut ante, ipſis rebus, per omnipotentiam ſuam non poſſet non exhibere ſe videndum ipſi creaturæ, quando ipſa vellet, quod non videtur veriſimile.

Dices 1. Intellectus lumine gloriæ informatus videt Deum: ſed poteſt Deus creare intellectum æquè perfectum, ac lumine gloriæ informatum: ergo.

Reſp. Neg. Min. Quia quilibet intellectus creabilis etiam perfectiſſimus, erit ordinis naturalis. Præterea eſto quòd poſſet Deus talem intellectum producere, hic tamen non poſſet Deum naturaliter videre; quia non teneretur Deus ſeſe ipſi objectivè præſentem ſiſtere; quandoquidem ſpectet ad infinitam Dei perfectionem, in ratione intelligibilis, exceſſus talis ultrà facultatem creaturæ, ut non poſſit ulli deberi naturaliter volitio in Deo concurrendi inſtar objecti per ſe aut per ſpeciem.

Dices 2. Non repugnat creari à Deo ſubſtantiam ſupernaturalem: ſed illa connaturaliter videret Deum; quia ab illa dimanaret lumen gloriæ tanquam proprietas: ergo.

Reſp. Neg. Ma. Vel enim ſubſtantia illa eſſet ſupernaturalis, quia exigeret qualitatem ſupernaturalem v. g. lumen gloriæ. vel quia non haberet in ſe principia ſubſtantiæ naturalis; vel denique quia eſſet perfectior omnibus ſubſtantiis creatis: ſed nullum ex iſtis omnibus dici poteſt: ergo. Non primum, quia qualitas illa, quæ ſupernaturalis ſupponitur, eſſet tunc naturalis, cùm illam ex natura ſua exigeret. Non ſecundum, quia haberet in ſe naturam & principium motus, & quietis, cùm poſſet intelligere & amare, & ab utroque ceſſare. Non tertium, quia Angelus nunc perfectior eſt omnibus ſubſtantiis creatis, nec tamen eſt ſubſtantia ſupernaturalis.

CONCLUSIO III.

DEus ſupernaturaliter videri poteſt ab intellectu creato, ut definitum eſt in C. Viennenſi Clem. *Ad noſtrum* de Hæret. & in Florent. in Litteris unionis, ubi dicitur animas plenè purgatas *intueri clarè Deum trinum & unum, ſicuti eſt*.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. 1. Joan. 3. *Videbimus eum, ſicuti eſt* & 1. Corinth. 13 *Videmus nunc per ſpeculum & in Ænigmate, tunc autem facie ad faciem*. Et alibi.

Prob. Ex PP. Dionyſio de cœleſti Hierar: cap. 4. Gregorio 18. Moral. cap. 29. Nazianzeno Orat. 2. & Auguſtino Epiſt. 112. quem juvat audire: *ſi quæris, utrùm Deus poſſit videri? Reſpondeo, poteſt*. Et inferius: *Si quæris, utrùm etiam, ſicuti eſt, poſſit aliquando videri? Reſpondeo, ſiliis hoc eſſe promiſſum*.

Prob. Etiam Ratione 1. Viſio Dei intuitiva vel eſt eſſentialiter ipſa Beatitudo creaturæ rationalis, ut volunt Tomiſtæ; vel ad eam neceſſariò requiritur, ut volunt Scotiſtæ, ſed creatura rationalis poteſt beatitudinem ſuam aſſequi; cùm & ſuam aſſequi poſſint creaturæ inferiores: ergo. Nec refert quòd detur etiam hominis beatitudo naturalis conſiſtens in perfecta Dei cognitione ex creaturis, & in amore illam ſubſequente; quia cum illa cognitio ſit obſcura, & per ſpecies alienas, non poteſt intellectum quietare; adeoque ad Beatitudinem ulteriorem tendit, nempè ſupernaturalem conſiſtentem in Dei viſione immediata & intuitiva, undè ſicut non quietatur oculus, niſi clarè videat objectum pulcherrimum; ita nec quietatur intellectus, niſi attingat intuitivè objectum intelligibile præſtantiſſimum.

2. Datur in homine deſiderium naturale videndi Deum: ergo illum videre poteſt, nam, ait Auguſt. lib 4. contrà Julianum cap. 4. *neque omnes homines naturali inſtinctu immortales & beati eſſe vellemus, niſi eſſe poſſemus*.

Nec dicas dari etiam deſiderium, ſaltem inefficax rei impoſſibilis; quia deſiderium tale non tam ex natura, quàm ex paſſione prædominante oritur. Quod autem dicunt aliqui, deſiderium illud præſupponere fidem poſſibilitatis viſionis beatificæ, eſt omninò infundatum; cùm ad illud ſufficiat noſſe Dei exiſtentiam ex creaturis.

3. Ratione Scoti: Quando potentia aliqua habet virtutem inchoatam ad attingendum aliquod objectum perfectè, poteſt à Deo compleri, ut illud attingat perfectè; cùm in hoc nulla appareat repugnantia: ſed intellectus creatus habet virtutem inchoatam ad Deum clarè videndum, cùm illum cognoſcat imperfectè & abſtractivè: ergo.

Obji. 1. 1. Pet. 1. dicitur: *In quem deſiderant Angeli proſpicere*: ergo illum non vident, cum deſiderium ſit de re nondum obtenta & poſſeſſa.

Reſp. Quòd licèt Angeli Deum non viderent; non ſequeretur propterea quòd non poſſet videri; ſed Neg. Conſeq. Quia *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*, ut habetur Matth. 18. Dicuntur autem deſiderare, quia videndo nunquam ſatiantur, ut explicat D. Gregorius lib. 18. Moral. cap. 29.

Obji. 2. Deus dicitur in ſcripturis *Inviſibilis, à nullo viſus* &c.

Reſp. Diſt. Aſſumpt. Dicitur inviſibilis aut comprehenſivè aut oculo corporeo, aut ſolis intellectus viribus: C. ab intellectu lumine gloriæ confortato: N. undè Gloſſa in hæc verba *lucem habitat inacceſſibilem* 1. ad Timoth. 6. *inacceſſibilis eſt viribus noſtris, acceſſibilis muneribus ſuis*.

Obji. 3. D. Chryſoſtomum variis locis, ac præſertim Hom. 14. in Joan. ubi ait: *Id quod eſt Deus non modo Prophetæ non viderunt, ſed neque Angeli, neque Archangeli*. Et infrà: *Si omnis natura creata eſt, quanam ratione increatum videre poterit?* Item Hom. 3. de incompreh. Dei natura: *Quamquam non ipſam meram videbant lucem*, (nempè Seraphim velantes faciem, de quibus Iſa. 6.) *nec ipſam ſinceram ſubſtantiam, ſed quæ videbant, condeſcenſus erant & indulgentia*.

Reſp. Illum nihil aliud velle, niſi Deum inviſibilem eſſe comprehenſivè, etiam ipſis Angelis: quod evidenter patet ex ejus ſcopo: nam 1. loco intendit explicare hæc verba. *Nemo novit Patrem niſi filius*; & conſequenter cùm agat de viſione, qua Filius videt Patrem, agit de viſione comprehenſiva. 2. Autem loco agit contrà Eunomium & Anomæos, qui eo dementiæ venerant, ut comprehenſivam Dei cognitionem ſibi arrogarent, ut conſtat ex Theodoreto, Socrate, & Hieronymo, qui circà Eunomii tempora floruerunt.

Dices cum Vaſquez: Non eſt credibile, Anomæos ſibi arrogaſſe viſionem Dei comprehenſivam, aliàs fuiſſent inſani; ſed tantùm quidditativam; & conſequenter cùm hanc neget Chryſoſtomus Angelis, quam ſibi arrogabant Anomæi, negat Angelis viſionem Dei quidditativam, ſeu ſecundùm eſſentiam.

Reſp. Ex Epiphanio Hæreſi 76. Anomæos in hoc ſuo errore non tantùm fuiſſe *inſanos* ſed etiam *furioſos*, imò & *deliros*, ut refert ipſemet Chryſoſtomus Hom. 5. de incomprehenſibili Dei natura. *Id genus hominum*, inquit, *non ſecius, quàm deliros & inſanos deſpicere, aſpernarique debemus*; Præterea ſi S. Doctor tantùm arguebat Anomæos de viſione quidditativa, & non de comprehenſiva cur ſexcenties in quinque Homiliis contrà ipſos compoſitis uſus eſt verbis *comprehenſionis* & *incomprehenſibilitatis?* Cur Homilias illas intitulavit *De incomprehenſibili Dei natura?* Cur dixit Hom 4. *Satis jam eſſet, Fratres chariſſimi, ſi poſteaquam nuper oſtendimus Deum incomprehenſibilem eſſe hominibus, atque etiam Cherubim & Seraphim, moleſtia hominum hæreticorum levati, nihil ulterius moneremus*.

Inſt. 1. Hom. 3. aſſerit Chryſoſtomus, quòd Seraphim *nec ipſam ſinceram Dei ſubſtantiam* viderent.

Reſp. Per *ſinceram* intelligere integram, ſicut illud naturæ, etiam quoad terminationes & terminabilitates lateret videntē.

Inſt. 2. Hom 14. in Joan. docet nihil noſſe Angelos de Dei ſubſtantia: *Si eos percontaberis*, inquit, *nihil ab his de Dei ſubſtantia audies*.

Reſp. Nihil aliud ibi intendere, quàm quòd Angeli nihil poſſent de ſubſtantia Dei (utpotè quem non comprehendunt) pro dignitate, ſeu ut par eſt, enarrare; & certè ſi intelligeretur ſimpliciter, ſequeretur Angelos, in ſcientia Dei, inferiores eſſe hominibus, qui plurima de Dei ſubſtantia eloquuntur.

Inſt. 3. Hom. 3. cit. dicit Angelos tantùm videre condeſcenſum. Ut autem oſtenderet, quid vellet per *condeſcenſum*, addidit: *Cùm Deus, non ut eſt ſe oſtendit; ſed quoad videre is poteſt, qui aſpectum hujuſmodi meruit, eatenùs ſummitate videntis ſuam repræſentationem metitur ac temperat, condeſcendere illum tantiſper dicimus, & hujuſmodi rem condeſcenſum nominamus & indulgentiam*.

Reſp. Per condeſcenſum ibi tantùm excludere, reſpectu Angelorum, viſionem Dei comprehenſivam, non quidditativam, ut ſeipſum explicat Hom. 4. ubi ait: *Cùm itaque dicat*, Euangeliſta, *Deum, quamvis condeſcendentem minime ferre illas Virtutes*, id eſt Angelos, *nihil aliud docet, niſi ejus cognitionem expreſſam, amplam, & integram non potuiſſe recipere* &. ne dubitares per illa Epitheta *expreſſam* &c. intelligere *comprehenſivam*, ſubdit: *Hinc etiam Euangeliſta certior, neque humanæ naturæ intereſſe rem tantam ſcire, neque ipſis Virtutibus ſuperis Deum eſſe comprehenſibilem* &c. Quid clarius?

Inſt. 4. Aſſerit poſteà condeſcenſum illum etiam viſum eſſe à Prophetis, quos conſtat non vidiſſe Deum intuitivè: ergo nec ità vident Angeli.

Reſp. Aſſerere quidem viſum eſſe à Prophetis, ſed obſcurius,

quia

quia hi abstractivè per lumen propheticum; Angeli verò intuitivè per lumen gloriæ.

Obji. 4. Objectum infinitum non potest attingi, nisi ab actione infinita, cujus incapax est intellectus creatus. Prob. Assump. Quia debet esse proportio inter objectum & actionem ad objectum terminatam.

Resp. Dist. assump. Non potest attingi infinitè, nisi ab actione infinita. C. finitè. N. aliàs non possemus Deum attingere per fidem. Non debet autem esse proportio entitativa inter objectum & actionem; aliàs tendens hæc in Deum, deberet esse omnipotens, æterna &c. sed tantùm in ratione terminantis & terminati.

Objic. 5. Non possumus infinitum producere: ergo nec videre.

Resp. neg. Conseq. Quia, ut ait D. Seraphicus dist. 14. art. 3. qu. 3. ad 6. *Multo excellentioris virtutis est, aliquid posse facere, quàm posse nosse* causa enim productiva debet continere totam perfectionem sui effectus, adeoque ut producere possit infinitum, debet & ipsa esse infinita; non debet tamen potentia intellectiva continere perfectionem sui objecti; cùm Angelus inferior videat superiorem, & nos jam intelligamus Deum, saltem imperfectè.

Objic. 6. Non minùs excedit Deus intellectum creatum, quàm Angelus oculum corporeum: sed non potest elevari oculus corporeus ad videndum Angelum: ergo nec intellectus creatus ad videndum Deum.

Resp. Dist. Ma. Non minùs excedit quoad entitatem & perfectionem C. quoad proportionem objecti & potentiæ: N. Angelus siquidem, utpotè incorporeus, non continetur sub objecto adæquato oculi; Deus autem, utpotè intelligibilis, continetur sub objecto adæquato intellectus.

Objic. 7. Non sequitur. *Homo est comprehensivus, & Deus comprehensibilis: ergo potest homo Deum comprehendere:* ergo nec sequitur: *Homo est intellectivus, & Deus intelligibilis: ergo potest homo Deum intelligere.*

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd Deus sitquidem comprehensibilis à seipso, non tamen à creatura; & ideò nulla est sequela; intelligibilis autem & à seipso, & ab intellectu creato, cùm etiam nos viatores aliqualiter ipsum intelligamus.

QUÆSTIO III.

An Deus possit ab homine viatore intuitivè videri, & an aliquando fuerit visus?

CONCLUSIO I.

Potest Deus ab homine viatore intuitivè videri per extraordinariam ipsius potentiam.

Prob. 1. Quia fatentur omnes DD. Catholici tale privilegium concessum esse Christo, qui ab instanti suæ conceptionis fuit simul viator & beatus: quod autem Deus Christo concessit, quidni & alteri posset concedere?

Prob. 2. Quia licèt intellectus hominis dependeat pro hoc statu à sensibus, qui, utpotè materiales; non nisi circà materialia feruntur; non videtur tamen ab illis ità dependere, quin possit per divinam omnipotentiam non dependere; cùm dependentia illa non sit intellectui naturalis, & ab intrinseco, sed præternaturalis, & ab extrinseco illi competens, scilicet ex voluntate Dei: unde intellectus ejusdem est virtutis intrinsecæ in corpore, ac extrà, in corpore mortali, ac glorioso, & ideò Scriptura & Patres dicentes Deum non posse videri ab homine viatore, loquuntur de lege ordinaria.

CONCLUSIO II.

Nunquam puro homini viatori concessum est intuitivè Deum videre. Hæc est communior inter PP. & Scholasticos. Nec contrarius est absolutè Scotus; quia licèt variis in locis hoc supponat, non tamen ullibi probat, aut ex professo tractat.

Prob. 1. Ex Script. Exod. 33. *Non videbit me homo, & vivet.* 1. Jo. 4. *Deum nemo vidit unquam.* Et Jo. 6. *Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est à Deo.* Et 1. ad Timoth. 6. *Quem nullus hominum vidit, nec videre potest.*

Prob. 2. Ex PP. magno numero expressis & citatis à Smising Tract. 2. disp. 6. nu. 301. ex quibus lubet unicum exponere Ireneum lib. 4. cap. 17. ubi ait: *Neque Moyses videt Deum, nec Elias, nec Ezechiel, qui multa de cælestibus viderunt.* Contrarius tamen videtur Augustinus lib. 12. de Gen. ad litt. cap. 27. & 28. Epist. 112. cap. 12. ubi affirmat Moysen, & D. Paulum in hac vita Deum vidisse: quod non parvum foret pro Adversariis fundamentum, nisi Tract. 3. in Joann. expendens illa: *Deum nemo vidit unquam,* expressè dixisset: *Quid vidit Moyses? Moyses vidit nubem, vidit Angelum, videt ignem: omnis illa creatura typum Domini sui gerebat, præsentiam non exhibebat.* Et paulò inferiùs inducit Deum sic respondentem Moysi. Dei visionem postulanti. *Non potes videre faciem meam.* Item Epist. 112. cap. 7. *Ipse ergo,* Deus, *erat in ea specie, qua apparere voluerat, non autem ipse apparebat in natura propria, quam Moyses videre cupiebat, ea quippè promittitur Sanctis in alia vita,* undè nisi dicas, Augustinum in diversis locis diversa circa materiam præsentem docuisse, dicere debes, loqui de visione Dei per Angelum repræsentati, & non seipso objectivè præsentis; quamvis difficile sit Augustinum cum Augustino sic conciliare, cùm expressè dicat Epist. jam cit. cap. 13. Moysen *vidisse Deum, sicuti est ea contemplatione, quæ cunctis filiis promittitur:* promittitur autem contemplatio Dei in se præsentis.

Scio authorem modernum, ut concordiam ponat inter textus & textus Augustini, asserere concedi ab Augustino Moysi visionem intellectivam in prioribus locis, & negari corpoream in posterioribus; sed quomodo hæc stare possunt, cùm dicat Augustinus Epist. jam cit. Deum non apparuisse *in natura propria, quam Moyses videre cupiebat*; Moyses autem non concupierit videre Deum oculis corporeis, sed intellectualibus, ut asserit idem August. in eadem Epist. cap. 13. ubi docet optasse videre Deum, & vidisse contemplatione cunctis filiis promissa, adeoque intellectuali. Præterea non est credibile concupivisse Moysen rem impossibilem, qualis est visio Dei corporea, ut dictum est.

Prob. 3. Quia nullus illorum, qui dicuntur Deum vidisse, de facto illum intuitivè vidit, ut patebit ad singulos descendendo.

1. Moyses non vidit intuitivè Deum; nam Exod. 33. dixit Deus: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet,* & paulò inferiùs *Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.*

Nec refert 1. quòd Deus dicat ibidem Moysi: *Ostendam tibi omne bonum,* id est, meipsum; quia promissio illa non erat implenda in hac vita, sed in futura.

Nec refert 2. quòd loquebatur Deus ad Moysen *facie ad faciem,* ut eodem cap. dicitur; quia licet illæ particulæ, *Facie ad faciem,* denotent cognitionem intuitivam 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem,* non tamen hic: alioqui sibi contradiceret Dominus, ut patet ex passibus allegatis: undè verba præfata indicant hic familiaritatem Domini cum Moyse, cui sæpè loquebatur, *sicut solet homo ad amicum suum.* Præterea licèt Moyses vidisset intuitivè illum, quocum loquebatur, ille non erat Deus, sed Angelus vices illius gerens: & certè si Angelus fuit, quando missus est ad liberandum de captivitate filios Israel, ut asserit S. Stephanus Act. 7. *Apparuit illi in diserto montis Sina Angelus in igne* &c. quidni & hic?

Nec refert 3. Quòd Moyses aliter Deum videret, aliter alloqueretur, quàm cæteri Prophetæ, ut patet ex nu. 12. quia non sequitur indè, quòd Deum intuitivè viderit, sed quòd nobiliori modo quàm cæteri Prophetæ: his enim loquebatur Dominus per somnia & imagines in phantasia impressas, & per figuras sensibiles; illi autem palam in effigie humana, vel quasi angelica, sicut amicus cum amico loquitur.

2. Neque D. Paulus in raptu suo intuitivam Dei visionem habuit; cùm post raptum illum scripserit ipsemet 1. ad Timot. 6. & Joannes Evangelii sui Cap. 6. nullum hominum Deum vidisse, nulla facta exceptione: undè quamvis ad tertium cœlum, id est empyreum, fuerit raptus, ibique arcana verba audierit; non ideò tamen essentiam divinam intuitivè vidit.

Nec juvat, quòd dicunt aliqui ipsum, sicut & Moysen, pro isto tempore non fuisse propriè viatores, de quibus Conclusio, sed quasi è vivis sublatos, non quidem per veram animæ à corpore separationem, sed per alienationem à sensibus, qua *potest humana mens,* ut ait Augustinus Epist. 112. cap. 13. *Divinitùs rapi ex hac vita ad angelicam vitam, antequàm per istam communem mortem solvatur:* non juvat, inquam, quia alienatio illa, cùm non auferat vitam mortalem, nec aufert viatoris conditionem: quam propriè retinuit Christus etiam cum visione beatifica: sicque cùm nullus viator Deum viderit, nec viderunt illi.

3. Nec Deum vidit Seraphicus P. Franciscus, sed Seraphim crucifixi effigiem ferentem, & ipsum in divini amoris extasim agitantem, aut fortè Christum; nec plus intendit D. Bonaventura.

Denique nec Augustinus, nec Benedictus ipsum viderunt intuitivè; sed primus, cùm ad Ostia Tiberina cum matre constitisset, expertus est quamdam dulcedinem non eamdem cum visione beatifica, sed quasi similem: nec aliud colligitur ex ipso-

ipsomet lib 9. Confess. c 10. ubi illud refert. Secundus verò ideò dicitur à D. Greg. lib. 2. Dialog. c. 34 Creatorem vidisse; quia vidit quoddam lumen sibi totum mundum repræsentantem: quod lumen comparat cum Deo, in quo omnes creaturæ relucent.

Objic. 1. Contrà Conclusionem Authoritatem DD. Angelici, & Subtilis.

Resp. Id quidem Scotum*, ut dixi, supponere, quod & facit D. Thomas q. 12. art. 11. ad 2. sed nihil probando, neque rem ex professo agitando, imò ipsam ad alium locum remittendo. Hoc autem supponunt ob loca Augustini citata; sed cùm, ut verius loquar, hic in diversis locis diversa senserit illi etiam nobis diversimodè sentiendi reliquerunt facultatem.

Objic. 2. D Basilium, qui Hom. 1. in Hexameron sic habet de Moyse: *Vidit Deum, ut erat homini videre possibile, imò ut nemini potius licuit alii.*

Resp. Sicut ante, quòd Deum viderit nobiliori modo, quàm alii, non tamen in essentia: & ideò quando D Ambrosius lib. 1. Hexameron c. 2. asserit quòd Moyses fuerit *clara atque perspicua præsentiæ divinæ dignatione donatus*, tantùm vult, quòd habuerit claram visionem personæ Deum repræsentantis, qui fuit Angelus, ut diximus.

QUÆSTIO IV.

An decedentibus in gratia & plenè purgatis, statim concedatur Dei visio intuitiva?

NEgarunt olim Millenarii, qui docebant justos post Resurrectionem generalem, mille annis cum Christo regnaturos in terris, antequam Dei visione fruerentur in cœlis. Ex Millenariis autem volebant aliqui cum Papia Episcopo Hierosolimit. mille annos illos in voluptatibus corporis moderatis & licitis esse explendos, alii verò cum Cerintho in impuris cibi, potus, & carnis voluptatibus. Papiæ adhæserunt aliqui PP. imò & Augustinus: quod tamen posteà retractavit, ut patet ex libro 20. de Civitate Dei cap. 7. ubi ait? *Quæ opinio*, nempè Millenariorum, *esset utcumque tolerabilis, si aliquæ deliciæ Spirituales in illo Sabbatho affuturæ Sanctis per Domini præsentiam crederentur, nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando.*

Alius successit error Joannis XXII. Summi Pontificis, qui voluit justorum decedentium animas etiam plenè purgatas, non visuras Deum facialiter ante judicium generale, ut refert Raymundus ex Bibliotheca Vaticana ad annum 1331. num. 44. ubi ait quòd dictus Papa in tribus Sermonibus, quos habuit publicè, primum quidem in Festo omnium SS. Secundum in Dominica III. Adventus eodem anno 1331. & tertium in Vigilia Epiphaniæ anno sequenti, *dogmatizatus est, quòd Sancti in Cœlo non vident usque ad diem generalis judicii, & futuram corporum resurrectionem, faciem Dei, sive divinam essentiam, sed tantummodò vident & videbunt usque ad futurum universale judicium humanitatem Christi.* Quod & referunt varii Authores gravissimi, monentes tamen, Pontificem nihil circà hoc definiisse, sed veluti Authorē particularem sententiam nostræ oppositam retulisse, aut potiùs recitasse: unde ipsemet Joannes in Epist. ad Regem Galliæ, quam refert Raynaldus ad annum 1333. numero 46. sic habet: *utinam Fili .... vellet audire, quæ in nostris sermonibus diximus, Regia Celsitudo, & unum Verbum de capite nostro nos non protulisse repertes.* Quod & confirmat testimonium Facultatis Parisiensis relatum in Historia universitat. Paris. Tom 4. pag. 236. his verbis: *Advertentes quòd multorum fide dignorum relatione audivimus, quod quidquid in hac materia sua Sanctitas dixit, non asserendo, seu opinando protulit, sed solummodò recitando .... Datum Parisiis &c. 2. Jan ann. 1333.*

Nondesunt tamen Authores: qui volunt dictum Papam huic errori fortiter adhæsisse, imò, si Ochamo fidem facimus, obstinaciter, etiam pessimè contrasentientes excipiendo, sed hi fortassè retulerunt, quid sentiret apud se, illi verò quid exposuisset publicè. Quidquid sit, certum est ex eodem Raynaldo ad annum 1334. nu. 28. ante mortem in publico Cardinalium consistorio, & coram Notariis publicis opinionem illam revocasse, & protestatum esse, se nihil in hac materia voluisse determinare, decidere, vel credere, quod esset quovis modo Sacrę Scripturæ, aut Fidei Catholicæ contrarium. Joanni autem succedens Benedictus XII. sententiam nostram definit, & oppositam hæreticam appellavit anno 1336. in Decretali. Quæ incipit *Benedictus Deus.*

CONCLUSIO UNICA.

ANimæ justorum, quibus nihil purgandum est, statim post decessum fruuntur Dei visione intuitiva, seu faciali, ut loquebatur Joannes XXII. Est de fide, ut patet tùm ex Decretali cit. tùm ex Conc. Flor. in Decreto unionis, ubi definitum est *animas purgatas in Cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unum, sicuti est.* Tum etiam ex Trid. sess. 25. de Sanctorum invocatione.

Prob. 1. Ex Script. Luc. 23. ubi Christus dicit bono Latroni: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Quid autem aliud intelligitur per Paradisum simpliciter, nisi visio Dei clara & intuitiva, qua fruiturus erat ipso die, non tamen in Cœlo empyreo, cùm ad illud non nisi 40. diebus à Resurrectione ascenderit. Item ex 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc*, id est in hac vita, *per speculum in ænigmate, tunc autem*, id est, in altera vita, ut semper intellexit traditio, *facie ad faciem*, ubi ostendit Apostolus visioni ænigmaticæ per fidem statim succedere visionem intuitivam per lumen gloriæ. Similiter Hebr. 12. dicuntur mortui in gratia & plenè purgati accessisse ad Civitatem Dei, & multorum Angelorum frequentiam; quis autem dubitavit unquam Angelos esse in Ecclesia triumphante, ibique Deum intuitivè conspicere? Denique D. Joannes in sua Apocalypsi cap. 7. asserit se vidisse turbam magnam omnium gentium & populorum stantium ante Thronum Dei.

Prob. 2. Ex PP. Clemente Alexandr. lib. 5 Strom. *Qui sunt autē mundo corde, Deum videbunt, postquam extremam perfectionem attigerint*; non perficiuntur autem post mortem, & consequenter statim à morte Deum vident. Cypriano libell. ad Fortunat. cap. 12. in fine, ubi asserit Martyres *claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eosdem statim, ut Deus videatur & Christus.* Origene lib. 6. contra Celsum p. 289. *Quamobrem nos post exactos labores, & certamina speramus in summum Cœlum evasuros, & fontes aquæ salientis in vitam æternam hauriendo* &c. Chrysostomo Hom. 10. in 2. ad Corinth. *Justi sive hic, sive in futuro sæculo fuerint, cum Rege sunt, illic tamen magis & propiùs, non per fidem, sed facie ad faciem.* Ambrosio alloquente D. Petrum lib. 10. in Luc. *Jam choro insertus es Angelorum.* Augustino in Psal. 119. *Ibi omnes Sancti & Justi, qui fruuntur Verbo Dei sive lectione, sive litteris: quod enim per paginas scriptum est nobis, per faciem Dei illi cernunt.*

Prob. 3. Ratione; Pronior est Deus ad præmiandum, quàm ad puniendum, cùm misericordia superexaltet judicium: sed statim puniuntur morientes in peccato, juxta illud Job. 21. *ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt*: ergo statim præmiantur morientes in gratia.

Prob 4. *Christus ascendens in altum*, Ephes. 4. *Captivam duxit captivitatem*, id est, liberavit à captivitate justos veteris Testamenti: sed præcipua, imò tota eorum captivitas consistebat in privatione visionis beatificæ, cùm, si Deum vidissent in Lymbo, non fuissent captivi, sed verè beati: ergo.

Objic. 1. Denarius Evangelicus tantùm solvitur sub vesperam, Matth. 20. sed per Denarium intelligitur beatitudo, & per vesperam finis mundi: ergo.

Resp. Per vesperam ibi intelligi finem vitæ cujuslibet in vinea Domini laborantis, qui, sive ante, sive post laboraverit, eamdem mercem essentialem recipiet, nempe Dei fruitionem, licèt sit recepturus majorem accidentalem; ut dicemus posteà, si plus laboraverit.

Objic. 2. Illud 2. Machab. 12. *Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis*: sed si justi præmiarentur ante Judicium generale, non esset vanum pro ipsis orare, etiamsi nulla esset spes resurrectionis: ergo.

Resp. Dist. Min. Etiamsi nulla esset spes resurrectionis corporalis: Transeat. Resurrectionis spiritualis, id est, vel de peccato ad gratiam ante mortem, vel de flammis piacularibus post mortem: N. Verisimilius est, de hac resurrectione ibi mentionem fieri; cùm ex illo passu probetur Purgatorii existentia.

Objic. 3. Vidit S. Io: Apocal. c. 6. *Subtus Altare animas interfectorum propter Verbum Dei*, id est, Martyrum: ergo signum est necdum videre Deum.

Resp. Neg Conseq. Quia licèt sint sub Altari, sunt tamen ante Thronum Dei, ut dicitur c. 7. & consequenter nihil impedit, quominùs videant Deum.

Objic. 4. Non deceditur de sorte mortuorum ante Judicium: sed non datur judicium particulare: ergo ante generale nec sunt Beati, nec sunt damnati. Prob. Min. Quia Ecclesia sic orando in Missis de Requiem. *Domine Jesu Christe, Rex gloriæ, libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni*, ostendit animas illas nec dū esse judicatas: aliàs vel essent in Paradiso, & non esset pro illis orandum; vel in inferno, ubi cùm nulla sit redemptio, etiam superflua esset oratio: vel in Purgatorio; & non peteret Ecclesia, ut liberarentur *de pœnis inferni*, cùm jam essent securæ de beatitudine aliquando obtinenda.

Resp.

Resp. Certissimè Ecclesiam agnoscere judicium particulare; cùm nec Martyres, nec alios canonizet solemniter, nisi credat ipsos jam esse Cœlo adjudicatos. Sic autem orat; quia cùm sciat Deo nihil esse præteritum, nihil futurum, sed omnia præsentia, respicit Fideles illos, quasi actualiter obeuntes, licèt jam obierint: sicut dicit tempore Adventus: *Veni Domine, & noli tardare*, licèt jam venerit.

Objic. 5 Authoritatem multorum Patrum nobis in hoc adversantium.

Resp. PP. illos intelligendos esse de beatitudine omnimodè completa, seu volunt justos non fore beatos secundùm corpus, & animam ante resurrectionem generalem: quod verissimum est; nolunt tamen animam interea privandam esse Dei visione intuitiva, cùm plurimi ex illis contrarium insinuent terminis expressis. Non diffitemur tamen D. Justinum, Irenæum, Tertullianum, & fortè paucos alios Papiæ adhæsisse; cùm eorum passus non videantur pati explicationem; sed illis opponimus non tantùm sex Patres Probatione 2. citatos, sed etiam Clementem Rom. S. Ignatium, S. Polycarpum, Dionysium Alexand. S. Athanasium, S. Basilium, utrumque Gregorium, Nicænum scilicèt & Nazianzenum cum pluribus aliis Scriptoribus Ecclesiasticis; ita ut præfatorum authoritas quasi evanescat ad horum præsentiam.

Accedit, quòd opinio Millenariorum (verba sunt Authoris cujusdam moderni) nonnisi in quibusdam Orientalibus agnita erat, cùm nostram ex adverso sententiam tenuerint Ecclesiæ præcipuæ, Romana, ut constat ex Clem. Rom. Antiochena ex Ignatio; Smirnensis ex Polycarpo; Alexandrina ex Dionysio, Carthaginensis ex Cypriano.

Non debet autem ità mirum videri, quòd tribus primis sæculis adhæserint aliqui sententiæ oppositæ: cùm enim scirent Papiam fuisse Joannis Apostoli auditorem, & aliundè esse virum bonum, ac bonæ famæ Præsulem, crediderunt verosimiliùs eum opinionem suam hausisse ab Apostolis, cùm tamen ille non ab ipsis, sed ex passu Apocalypsis malè intellecto, eam hausisset. Refertur autem passus ille cap. 20. his verbis: *Beatus & Sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt Sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis*; sed si benè textum perpendisset; vidisset regnum illud cum Christo non esse terrestre, sed cœleste, non in Jerusalem restaurata, ut ajebat, sed in Jerusalem superna, ipsum non consistere in voluptatibus hujus sæculi, etiam licitis, sed in clara visione Dei, ad cujus dexteram sedet Christus. undè in eadem Apocalypsi dicuntur Martyres, adeoque & alii Beati, *esse ante Thronum Dei, in Templo Dei, in conspectu Agni*. Ponuntur autem ibi *mille anni* pro toto spatio inter Christi Adventum, & Judicium generale intercedente, ut docet Augustinus loco infrà incitando, post quod tamen non definent regnare anteà; sicut non desinent post illud privari vita æterna reprobi, licèt ibi de illis legatur: *Cæteri autem mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni*. Verum quidem est intercessisse plures annos inter Christi Adventum & Judicium generale, *sed mille annos appellavit eo loquendi modo*, inquit Augustinus lib. 20 de Civit. Dei cap. 7. *Quo pars significatur à toto; aut certè mille annos pro annis omnibus hujus sæculi posuit, ut perfecto numero notetur ipsa temporis plenitudo*.

QUÆSTIO V.

An Deus videatur à Beatis per speciem impressam, & an illa sit possibilis?

CUm omnis cognitio procedat à potentia & objecto; à potentia quidem per se & immediatè concurrente, ab objecto verò vel per se, vel per speciem impressam sui vicariam; ideò quæritur, an Beati videant Deum per illam speciem, seu an ad visionem beatificam concurrat cum potentia species impressa Dei, an vero Deus ipse? Sed antè

Suppono 1. Ex dictis in Physica, quòd species impressa intelligibilis sit qualitas quædam virtualiter objectum repræsentans, & effectivè concurrens ad cognitionem cum intellectu, quem per sui in eo receptionem determinat & complet. Dicitur *Objectum virtualiter repræsentans*, quatenùs vice objecti nata est cum intellectu exprimere seu efficere similitudinem formalem objecti: undè distinguitur à specie expressa, quæ est actualis & formalis objecti perceptio & repræsentatio, & ideò visio beatifica est species expressa, per quam Beati Deum vident, illique similes efficiuntur; nam, ut dictum est in Physica, intelligens fit similis rei intellectæ: hinc est illud 1 Joann. 3. *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est*. Et August. libro 14. de Trinitat. Cap. 23. *In hac imagine tunc perfecta erit Dei similitudo, quando perfecta erit Dei visio*.

Suppono 2. Deum non posse videri per similitudinem objectivam, quia nulla est similitudo objectiva, quæ priùs cognita ducat in cognitionem Dei, sicuti est, tùm nulla ipsum, sicuti est, contineat, saltem secundùm perfectiones, quas de eo repræsentat. His suppositis

CONCLUSIO I.

BEati non vident Deum per speciem impressam. Est communis inter Scholasticos, contra Ægidium à Præsentatione, refertque Gonet F. Romanum Inquisitorem Neapolitanum hoc D. Angelico post mortem suam revelasse.

Prob. 1. Tantùm requiritur species impressa ad visionem intellectivam, quando objectum vel non existit, vel non est præsens, vel est materiale, adeoque per se non intelligibile, vel improportionatum potentiæ: sed Deus necessariò existit, intimè præsens est Beatis, cùm se illis præbeat videndum facie ad faciem, est immaterialis, ut Fides docet, estque proportionatus intellectui creato per lumen gloriæ quasi supernaturalizato, & divinizato: ergo per se, & non per speciem impressam concurrit ad visionem beatificam: undè essentia divina duplici titulo concurrit effectivè ad visionem beatificam: 1. Per influxum generalem ut causa 1. & universalis concurrens ad omnes actiones creaturarum: Per influxum particularem, quatenùs est objectum visionis.

Prob. 2. Deus idem omnino per seipsum facit in ordine ad visionem beatificam, quod faceret per speciem impressam sui vicariam: ergo illa est superflua. Prob. Ant. Species impressa potentiam complet, determinat, unit, intelligibiliter objecto, ipsamque eidem intentionaliter assimilat; sed Deus complet & determinat intellectum Beatorum per assistentiam sui extrinsecam cum determinata voluntate, qua vult ab ipsis videri, ipsumque sibi unit & assimilat sufficienter per eamdem assistentiam: ergo &c.

Dices 1. Deus nec informat intellectum Beatorum, nec ipsi inhæret: ergo non videtur sine specie impressa.

Resp. Neg. Conseq. Quia licèt species impressa non determinet intellectum ad intellectionem, nisi informet & inhæreat, non sic Deus, qui per solam voluntatem suam determinat intellectum videntis.

Dices 2. Magis connaturaliter fit visio per speciem, quàm sine illa: ergo admittenda est pro visione beatifica. Prob. Ant. Quia per speciem intellectus completur intrinsecè; cùm species illum informet; per objectum verò, tantùm extrinsecè.

Resp. Neg. Ant. Ad Prob. Dico, quòd licèt sit connaturalius potentiæ compleri per aliquid intrinsecum, quando illud tenet se ex parte potentiæ, non tamen quando tenet se ex parte objecti; tunc enim est ipsi indifferens, an illud per quod completur, sit intrinsecum, vel extrinsecum; quandoquidem non requiratur, ut sit intrinsecè completa ex parte objecti.

Dices 3. Deus connaturaliùs operatur per causas secundas, quàm per seipsum immediatè, ubi id fieri potest: sed fieri potest, quòd concurrat per speciem ad visionem beatificam, ut dicetur Conclusione seq. Ergo.

Resp. Ant. Non esse verum, quando actio ex se postulat fieri à Deo immediatè, ut postulat visio beatifica, quæ, utpotè præstantissima, etiam modo præstantissimo fieri exigit.

Dices 4. *Ambulamus per fidem, non per speciem* 2. Corinth. 5. Ergo Apostolus supponit ambulare Beatos in Patria per speciem.

Resp. Per *speciem* ibi non intelligi intentionalem objecti imaginem, de qua hic, sed realem ejus præsentiam.

CONCLUSIO II.

LIcèt de facto non detur species impressa divinæ essentiæ, non est tamen impossibilis. Colligitur ex Scoto 4. d. 49. qu. 11. Hancque expressè tenent Molina, Vasquez, Becanus, Herinx, Frassen, & multi alii contra Thomistas.

Prob. 1. Quia nulla potest assignari hujus speciei repugnantia, ut patebit ex solutione Objectionum.

Prob. 2. Si repugnaret species impressa Dei, vel quia foret Dei similitudo, vel quia intellectum determinaret, vel quia effectivè concurreret cum illo ad visionem, vel quia Deum intelligibilem redderet; quid enim aliud esset? Sed nullum horum repugnat: ergo. Non primum; quia non repugnat species expressa, ut fatentur Adversarii; illa autem non tantùm est virtualis, sed formalis Dei similitudo: Non secundùm, quæ enim repugnantia, quòd detur qualitas determinativa potentiæ de se indeterminatæ: Non tertium; cùm enim ad visionem beatificam concurrat effectivè lumen gloriæ, quidni produci

pos-

posset species impressa similiter concurrens? Non denique quartum, quod videtur refugium Thomistarum, quia species illa non redderet Deum intelligibilem essentialiter, cùm ex se & independenter à quolibet sit talis, imò sua ipsemet intelligibilitas: nam sicut albedo non potest esse alba per qualitatem à se distinctam, nec unio uniri per aliam unionem, ità nec ex se & essentialiter intelligibile reddi potest taliter intelligibile per aliud à se distinctum: undè species impressa redderet Deum intelligibilem tantùm accidentaliter & extrinsecè; adeoque non tribueret effectum formalem præhabitum, nempè intelligibilitatem essentialem, sed novam intelligibilitatem, scilicèt accidentalem & extrinsecam.

Prob. 3. Non repugnat species expressa, imò de facto datur, scilicet visio beatifica, qua Beati similes Deo efficiuntur, ut patet ex August. libro 14. de Trinit. Cap. 17. *Similis ei erimus: hinc apparet tunc in ipsa imagine Dei fieri ejus plenam similitudinem, quando ejus plenam perceperit visionem*: Ergo etiam dabilis est species impressa, cùm hæc non magis repugnet quam illa.

Dices discrimen esse inter unam & alteram speciem, 1. Quòd species impressa (si daretur) Deum comprehensivè repræsentaret; quia species ab objecto procedens, illud repræsentat, quantùm repræsentabile est: hoc autem implicat: expressa verò, cùm sit à potentia limitata & à lumine gloriæ finito, non debet Deum comprehensivè repræsentare. 2. Quòd species impressa sit perfectio objecti; expressa verò subjecti. 3. Quòd Deus utpotè per se visibilis, habeat in se rationem speciei impressæ; expressa autem, utpotè perceptio, dari possit extra Deum.

Resp. Ad primum quòd sicut Deus videtur, quando vult, à quibus vult, & quomodo vult; ita etiam pro suo libitu potest emittere speciem impressam vel perfectam, vel perfectiorem, vel perfectissimam: & in hoc differt ab aliis objectis, quæ species suas naturaliter & necessariò emittunt.

Ad secundum dico quòd species impressa non dicatur perfectio objecti, quasi verò objectum perficeret, sed quia objectum potentiæ improportionatum, reddit proportionatum.

Ad tertium dico illud probare non dari speciem impressam, non tamen esse impossibilem.

Obiic. 1. Contra Conclusionem: Species impressa denotat insufficientiam objecti ad movendum potentiam: sed repugnat quòd Deus non sit ad hoc sufficiens: ergo.

Resp. dist. Ma Denotat ordinariè: C necessariò N. quia denotare potest, quòd objectum non agat per se, quamvis possit. undè illo casu species illa impressa nõ esset virtus vicaria objecti ex indigentis, sed potentis & nolentis pro suo libitu per se immediatè concurrere, ut ostenderet omnipotentiam suam. Et certè si Deus per se immediatè illuminativus possit illuminare mediante lumine à se producto, quidni per se immediatè intelligibilis possit se intelligibilem reddere per speciem? cùm nihil sit aliud quàm speciem ipsam determinare intellectum ad visionem.

Obji. 2. Finitum non potest repræsentare infinitum: sed species impressa esset finita, & Deus est infinitus: ergo.

Resp. N. Ma. Quia repræsentans non debet continere totam perfectionem repræsentati secundùm entitatem: aliàs nulla imago aut picta, aut sculpta, licèt perfectissima, posset hominem vivum repræsentare, cùm nulla contineat perfectionem hominis viventis. Sufficit ergo, quòd contineat illius perfectionem formaliter repræsentativè, quod præstare potest finitum respectu infiniti, sicut non vivens respectu viventis. Imò si staret Objectio, non posset species expressa, propter eandem rationem, Deum repræsentare, & tamen Deum perfectiùs repræsentat quàm impressa; cùm hæc sit tantùm similitudo virtualis, illa formalis.

Objic. 3. Deus non potest videri naturaliter; sed si daretur talis species: posset videri naturaliter, quandoquidem talis species, utpotè finita & creata, posset cognosci ab intellectu Angelico: ergo.

Resp. N. Min: Quia species illa foret supernaturalis; ens autem supernaturale in substantia non potest naturaliter cognosci, nequidem ab Angelo, ut fatentur Adversarii. Prætereà species impressa non est medium, quod priùs visum ducit in cognitionem objecti, sed medium quo videtur objectum ab intellectu illa informato.

Obii. 4. Species impressa debet æquè aut magis esse immaterialis, quàm objectum, quod repræsentat: sed nihil potest esse æquè aut magis immateriale quam Deus: ergo.

Resp. Dist. Ma. Species impressa intelligibilis, objecti materialis: C objecti omnino spiritualis: N. Et certè species expressa, seu visio beatifica Deum repræsentans non est æquè aut magis immaterialis, quàm sit Deus: cum species impressa deberet esse ejusdem aut majoris immaterialitatis, quàm sit ipse Deus?

Objic. 5. Munus intrinsecum speciei impressæ, est objectum de se potentiæ improportionatum; proportionatum reddere: sed si dargtur qualitas, per quam Deus videretur, id non præstaret; cùm Deus sit de se objectum proportionatum Intellectui, saltem lumine gloriæ confortato: ergo non est species.

Resp. Neg. Ma. Ecthico, munus speciei impressæ intrinsecum esse supplere vices objecti non agenti, abstrahendo à proportione objecti & improportione, à sufficientia, & insufficientia.

Obji 6. Non potest Deus producere qualitatem, qua reddatur sapiens, etiam accidentaliter: ergo nec qualitatem, qua reddatur accidentaliter intelligibilis.

Resp. neg. Conseq. Disparitas est, quòd denominatio sapientis & similium, debeat esse à forma intrinseca: nemo enim dicitur sapiens ex eo quòd sapientia sit in alio; cùm autem Deus non possit formam novam in se recipere, ità nec qualitatem producere, qua denominetur sapiens accidentaliter. Aliud est de intelligibilitate; quia ut denominetur intelligibilis accidentaliter, non debet aliquid in se recipere, sed satis est quòd producat speciem, per quam determinet intellectum creatum ad visionem beatificam.

Objic. 7. Per speciem corpoream non potest cognosci res incorporea: ergo nec per speciem creatam res increata.

Resp. Neg Conf. Disparitas est, quòd species corporea sit ex omni parte inferioris ordinis respectu rei incorporeæ; non sic præfata species creata respectu Dei, cùm equidem sit etiam spiritualis, imò & supernaturalis.

QUÆSTIO VI.

Quid sit lumen gloriæ concurrens ad visionem beatificam, & an elevetur intellectus per illud ad videndum Deum?

CONCLUSIO I.

Lumen gloriæ strictè sumptum; est qualitas supernaturalis permanenter inhærens intellectui Beati, illum elevans, corroborans, & complens antecedenter ad actum, ipsumque efficiens potentem proximè, ut formare possit actualem Dei visionem.

Dicitur 1. *Qualitas supernaturalis*; quia est supra naturam intellectus creati, qui, cùm non possit viribus suis splendidissimum Divinitatis solem intueri, ut diximus, ad id auxilio supernaturali indiget.

Dicitur 2. *Permanenter inhærens intellectui*, eo modo scilicet, quo charitas habitualis inhæret voluntati, ipsamque perficit ad eliciendum amorem beatificum.

Dicitur 3. *Illum elevans* &c. ad ostendendum, quòd lumen gloriæ teneat se ex parte potentiæ; adeoque distinguatur à specie impressa, quæ tenet se ex parte objecti, cujus est vicaria.

Dicitur 4. *Antecedenter ad actum*; quia cùm actus primus præsupponatur ad actum secundum, antequam actus producatur, præsupponi debet virtus illius productiva: adeoque potentia capax illius productionis.

Dicitur denique: *Ipsum efficiens potentem proximè* &c. ità ut nihil aliud prorsus requiratur ex parte intellectus ad videndum Deum.

CONCLUSIO II.

De facto elevatur intellectus Beatorum ad videndum Deum per lumen gloriæ: est de fide in Conc. Viennensi Clement. *Ad nostrum*, ubi condemnatur error Beguardorum afferentium animam non indigere lumine gloriæ, ipsam elevante ad videndum Deum.

Prob. 1. Ex Script. Ps. 35. *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*. Et licèt hujus textus sensus primarius sit: *In Filio videbimus Patrem*, illum tamen de lumine gloriæ interpretatur Augustinus cum multis aliis PP. Item Apocal. 22. *Videbunt faciem ejus... & non egebunt lumine solis; quoniam Dominus Deus illuminabit illos*.

Prob. 2. Ratione: Potentia non habens ex se virtutem saltem proximam & immediatam ad eliciendum aliquem actum, debet elevari & corroborari: sed intellectus creatus non habet ex se, & ex sua natura virtutem proximam & immediatam ad videndum Deum, ut diximus: ergo debet elevari & corroborari per aliquid, quod lumen gloriæ vocant Theologi: unde sicut non potest cognosci Deus author naturæ, sine lumine rationis, ut author gratiæ in hac vita sine lumine Fi-

Fidei; ità nec intuitivè percipi potest ut author gloriæ, sine gloriæ lumine.

Obji. 1. Essentia divina concurrens per modum speciei intelligibilis sufficienter determinat intellectum: ergo superfluit lumen gloriæ.

Resp. Dist. Ant. Sufficienter determinat, quantum necesse est ex parte objecti: C. quantùm necesse est ex parte potentiæ: N. illa enim, utpotè de se improportionata, debet per auxilium superveniens proportionari: undè sicut oculus debilis non potest videre solem, nisi confortetur, licèt sol in ratione objecti ipsum sufficienter determinet, ità & in nostro casu.

Obji. 2. Lumen gloriæ, utpote finitum, non potest tollere improportionem, utpotè infinitam, quæ est inter intellectum creatum, & Deum.

Resp. Dist. Assumpt. Non potest tollere improportionem inter intellectum & Deum, ut comprehensivè cognoscendum: C. quia cùm non possit ità cognosci, quin cognoscatur modo infinito, etiam improportio inter illos esset infinita. Inter intellectum & Deum, ut modo finito cognoscendum: N. quia tunc non reperitur improportio infinita, sed solùm ordo diversus naturalitatis & supernaturalitatis per lumen gloriæ proportionandus.

Obji. 3. Scotus 3. dist. 14. q. 2. n. 4. asserit, quòd *in quocumque instanti priori naturaliter ipsa visione, nulla est causa naturaliter prior visione; usque enim ad illud instans naturæ, quo intellectus videt, non habet unde possit in istam visionem*: ergo supponit non elevari per lumen gloriæ.

Resp. Scotum ibi tantùm negare lumen gloriæ, ut dispositionem necessariam ad recipiendam visionem, non autem ut quid concurrens ad illius productionem? nam ibi expressè facit mentionem dispositionis ad receptionem, ad quam, nullam asserit præhaberi causam in intellectu, etiam materialem. Quod autem sic debeat intelligi; patet ex eo, quòd 4. dist. 49. q. 11. n. 8. dicit: *Intellectus creatus ex solis naturæ viribus susceptivus est visionis beatificæ, nec ad illam susceptionem indiget aliqua forma prævia supernaturali, licèt indigeat ad illius visionis productionem*. Quid clarius?

Inst. Idem 3. dist. 31. ait non esse necessarium ponere aliquem habitum in Patria in anima, qui sit principium videndi & tendendi in objectum.

Resp. Dist. Assumpt. Ait non esse necessarium secundùm præsentem rerum statum: N. absolutè loquendo: C. quia posset elevari intellectus ad videndum Deum per aliquod auxilium actuale, & transiens ordinis supernaturalis absque impressione alicujus qualitatis permanentis: & certè si Deus supplere possit habitum charitatis ad actum dilectionis, ut concedunt omnes, quidni & habitum luminis gloriæ actum visionis? Cùm sit eadem ratio propter utriusque actus vitalitatem & supernaturalitatem. Etiam de necessitate absoluta loquitur, dum 4. dist. 49. q. 11. ait: *Lumen gloriæ ad visionem non videtur mihi necesse poni*; quandoquidem ibi littera G. & R. dicat lumen esse necessarium, nempè necessitate ordinaria; vel potiùs dic, ibi loqui in suppositione (quam tamen nullibi absolutè admittit) qua diceretur visionem beatificam à solo Deo produci, intellectu merè passivè se habente: quam suppositionem absolutè ibi rejicit respectu actu charitatis, ad quem cùm voluntas certò concurrat activè, ut colligitur ex Scriptura, etiam ad illum requirit habitum in voluntate.

Advertendum hic, pro vindicando à calumniatoribus Scoto, ità D. Subtilem constanter tenuisse impossibilitatem visionis beatificæ per solas naturæ vires (quod probat ex Scriptura & ratione 4. dist. 49. q. 11.) ut dicat initio Quæst. Hæresim asserentium Deum à nobis naturaliter videri posse, esse pejorem Hæresi Pelagii, qui voluit hominem sine gratia posse justificari. Et hoc dictum sit ad confusionem quorumdam, qui Scotum, vel non legentes, vel non intelligentes, ipsum in hac materia Beguardis associare non erubuerunt, ac ideò in Concilio Vien. damnatum esse dixerunt: quorum imposturam agnoscit Amicus D. 9. n. 197.

Obji. 3. Lumen gloriæ non est vitale: ergo non potest elevare potentiam ad actum vitalem.

Resp. Dist. Ant. Non est vitale ut quod, quasi habens in se vitam: C. non est vitale ut quo, seu sufficiens ad corroborandam potentiam vitalem, ut vitaliter operetur: N. & certè si species & habitus non vitales juvent potentias vitales in operationibus vitalibus eliciendis, quidni id posset lumen gloriæ respectu intellectus.

QUÆSTIO VII.

In quo consistat lumen gloriæ?

CONCLUSIO I.

Licèt sit de fide, quòd intellectus Beatorum elevetur ad videndum Deum per lumen gloriæ; non est tamen de fide quòd lumen gloriæ sit qualitas illa à nobis quæst. præc. definita.

Ratio est; quia licèt Concilium Vienn. definierit animas indigere lumine gloriæ ad videndum Deum (quod sufficiebat ad corrigendum errorem Beguardorum, asserentium possibilem esse intuitivam Dei visionem ex puris naturalibus) non tamen definivit quid esset lumen gloriæ, an aliquid creatum vel increatum, an intrinsecum vel extrinsecum, an actuale vel habituale: undè hoc reliquit hominum disputationi, quorum aliqui dixerunt, lumen gloriæ esse Deum ipsum, alii speciem intelligibilem, alii visionem beatificam, alii concursum Dei actualem, alii ipsummet habitum charitatis, alii qualitatem per modum potentiæ completæ, alii denique esse habitum seu qualitatem à nobis definitam.

Dices: Noverant assistentes Concilio Vienn. lumen gloriæ sumi à Theologis pro habitu: ergo definientes requiri lumen gloriæ, definiebant consequenter requiri habitum præfatum.

Resp. Dist. Ant. Noverant sumi communius: C. ab omnibus: N. undè nolentes dirimere siccam Scholasticorum litem de eo, in quo consisteret elevatio intellectus in ordine ad visionem beatificam, usurparunt vocem *lumen gloriæ* tanquam communiorem, ad stabiliendam contra Hæreticos necessitatem alicujus auxilii supernaturalis ad præfatam visionem.

CONCLUSIO II.

Probabilius est, lumen gloriæ ad visionem beatificam requisitum, esse qualitatem à nobis definitam. Hæc est inter Scholasticos communior, & menti DD. Angelici & Subtilis conformior. Primus siquidem quæst. 12. art. 5. ad 1. asserit requiri lumen gloriæ *ad hoc quòd intellectus fiat potens ad intelligendum per modum, quo potentia fit potentior ad operandum per habitum*. Secundus verò 1. dist 17. quæst. 3. nu. 36. sic loquitur: *Nullus communiter negat in gloria habitum luminis gloriæ in intellectu*. Hocque profert absolutè & simpliciter, nec se ab illa sententia eximendo, nec vel minimam inclinationem ibidem pro sententia opposita ostendendo.

Prob. 1. Conclusio; quia sententia nostra magis assequitur mentem Concilii Vienn. cùm sit credibile, PP. Concilii sumpsisse lumen gloriæ, prout communiter sumebatur à DD. istius temporis: sed istius temporis DD. sumebant communiter lumen gloriæ pro habitu intellectus, ut patet ex verbis paulò ante citatis à Scoto, qui floruit & scripsit circa tempora Concilii Viennensis; quandoquidem hoc celebratum sit anno 1311. ille autem mortuus sit omninò juvenis anno 1308. ergo.

Prob. 2. Requiritur charitas habitualis in Patria, ut corroboret & compleat voluntatem ad Deum amandum: ergo etiam requiritur lumen habituale, ut elevet & corroboret intellectum ad videndum Deum: unde Scotus loco cit. *Iste*, scil. habitus luminis gloriæ, *ex parte intellectus potest poni correspondere charitati ex parte voluntatis*.

Prob. 3. Refutando breviter aliorum sententias. 1. Lumen gloriæ non potest esse Deus; aliàs non debuissent damnari Beguardi ex eo quòd lumen gloriæ non admitterent; quandoquidem non negarent Deum in visione beatifica intervenire; unde qui assererent lumen gloriæ esse Deum in ratione objecti tantùm, excludendo quodlibet aliud supernaturale; non essent satis de fide securi.

2. Non est visio beatifica; quia definit Concilium requiri lumen ad videndum, & consequenter distinguit lumen à visione.

3. Non est species impressa; quia ultrà quod non detur, licèt sit dabilis, non potest complere intellectum ex parte potentiæ, sed tantùm ex parte objecti: sicut enim species visibiles non possunt oculum insufficientem ad videndum, sufficientem reddere, ità nec species intelligibiles intellectum de se improportionatum proportionare & complere. Præterea in naturalibus ultrà speciem requiritur potentia completa, quidni & in supernaturalibus? Et consequenter cùm intellectus de se non sit completus ad visionem præfatam, debet compleri per aliquid à specie distinctum.

4. Non habitus charitatis; quia ille non datur in intellectu,

sed

sed in voluntate; non ad videndum, sed ad diligendum.

5. Non est qualitas per modum potentiæ completæ; quia ideò Sotus, Capreolus, & quidam alii hoc asserebant; quia visionem Dei à solo lumine gloriæ effici sustinebant: quod posteà rejiciemus.

6. Non est concursus Dei actualis; quia cùm concursus ille sit in effectum, & non in causam, relinquit potentiam omninò eandem, adeoque impotentem ad eliciendam Dei visionem sicut ante. Præterea quando ponitur actualis Dei concursus, intellectus actualiter concurrit; quandoquidem utriusque concursus sit simultaneus: ergo supponitur potens ad concurrendum, cùm sit prius posse agere, quàm agere; adeoque non per concursum actualem, sed per aliquid prius completur. Accedit quòd actus secundus præsupponat actum primum proportionatum, atque ideò actio supernaturalis, qualis est visio beatifica, præsupponere debet potentiam æquivalenter supernaturalizatam.

Dices: Impotens ad trahendum navim solus; fit potens per concursum alterius: ergo similiter.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est quòd ad trahendum navim sufficiat virtus attractiva, navi trahendæ proportionata, sive sit intrinseca, sive extrinseca; ad videndum autem Deum requiratur virtus completa intrinseca; quia intellectus debet mutari, &, ut ità dicam, quasi supernaturalizari; illud autem complementum intrinsecum non recipit per concursum simultaneum, ut ostendimus.

QUÆSTIO VIII.

An lumen gloriæ & intellectus concurrant effectivè ad visionem beatificam?

CONCLUSIO I.

Lumen gloriæ concurrit effectivè cum intellectu ad formandam visionem beatificam; non tamen requiritur tanquam dispositio, ut intellectus recipiat visionem illam, aut essentiam divinam loco speciei intelligibilis.

Prob. 1. Pars; quia non est denegandum lumini gloriæ, quod conceditur habitibus supernaturalibus Fidei, Spei, & Charitatis, cùm inter omnes habitus supernaturales sit præstantissimus: sed habitus Fidei, Spei, & Charitatis concurrunt effectivè ad suos actus, ut suo loco dicitur: ergo & lumen gloriæ ad Dei visionem.

Prob. 2. Pars: Si visio beatifica illam dispositionem requireret, vel esset quia est forma supernaturalis; vel quia talis est naturæ, ut hoc exigat: neutrum statui potest: ergo. Non primum, quia si forma supernaturalis non posset recipi in subjecto naturali nisi prævié disposito per formam supernaturalem, hæc forma disponens cùm sit etiam supernaturalis, aliam præexigeret, & sic deinceps in infinitum. Præterea in infantibus habitus infusi & supernaturales recipiuntur sine ulla dispositione prævia supernaturali. Non etiam secundum, quia nullum ostendi potest fundamentum illius exigentiæ.

Dices: Actus immanens, qualis est visio beatifica, debet recipi in potentia proxima, à qua procedit, sic visio recipitur in visu, auditio in auditu: atqui potentia proxima, à qua procedit visio beatifica, non est intellectus solus, sed intellectus lumine gloriæ informatus: ergo non potest recipi visio beatifica in intellectu, nisi informetur lumine gloriæ.

Resp. Dist. Ma. Debet recipi in potentia proxima, id est in potentia, à qua proximè & immediatè procedit: C. id est in potentia prout proximè completa: N. vel enim reciperetur in potentia & complemento simul: vel in sola potentia: si primum, visio beatifica reciperetur in lumine gloriæ, saltem partialiter, quod nemo somniavit; imò si hoc esset, idem actus esset in duobus subjectis realiter distinctis, qualia sunt intellectus & lumen gloriæ. Si secundum, quid facit lumen gloriæ ad visionis immanentiam? Imò potiùs facit contrà immanentiam, cùm visio ab illo procedat, & in illo non recipiatur.

Prob. 3. Pars; quia forma non requirit dispositionem in subjecto, nisi illi inhæreat: sed essentia divina immediatè concurrens objectivè ad visionem beatificam, non inhæret intellectui creato: ergo.

CONCLUSIO II.

Etiam intellectus concurrit effectivè ad visionem beatificam. Est communis inter DD. contrà Nominales, qui docent visionem illam à solo Deo produci, intellectu Beati merè passivè, & subjectivè se habente, & contrà quosdam alios, de quibus suprà, qui volunt visionem præfatam à solo lumine gloriæ procedere.

Prob. 1. Actio vitalis debet naturaliter a potentia vitali procedere: sed visio beatifica est actio vitalis: ergo debet procedere à potentia vitali, scil. intellectiva, cum à nulla alia possit esse. Major constat ex Arist. 2. de Anima, & communi omnium Philosophorum sententia. Prob. Min. Quia Deum videre, est illum cognoscere: quod est vivere vita perfectissima: undè Beati videntes Deum dicuntur vivere vita æterna Jo. 17.

Prob. 2. Actus charitatis & alii actus supernaturales producuntur à potentia vitali hominis, ut constat ex Trid. Sess. 6. cap. 5. & can. 4. cur non etiam visio beatifica? Cùm hæc & illi ex sua ratione sint actus vitales, & intrinsecè supernaturales.

Prob. 3. Si intellectus merè passivè se haberet, Deo visionem se solo producente, frustrà Concilium Viennense requireret lumen gloriæ ad elevandum intellectum; cùm sit inutile elevare potentiam ad nihil operandum, & aliundè non requiratur elevatio ad visionem recipiendam, ut diximus.

Adverte quòd licèt in visione beatifica vitalitas dicatur correspondere intellectui, & supernaturalitas lumini gloriæ; de facto tamen tam intellectus, quàm lumen gloriæ concurrunt ad illius vitalitatem & supernaturalitatem; cùm vitalitas & supernaturalitas sint quid idem realiter cum ipsa visione: undè ad producendum aliquid, quod est adæquatè & formaliter vitale, sufficit quòd unum principium sit vitale, sivè aliud comprincipium sit vitale, sive non, ut patet in actibus productis à potentia, habitu, & specie, ex quibus sola potentia vitalis est. Item ad producendum supernaturale adæquatè & formaliter, sufficit in principium unicum supernaturale, sivè comprincipium sit supernaturale, sivè non, ut patet in actibus supernaturalibus, de quibus Trident sup Ex quo habes, quòd lumen gloriæ inanime possit cum intellectu, qui est potentia vitalis, producere visionem beatificam, quæ est adæquatè & formaliter vitalis. Et quòd intellectus, qui est potentia naturalis possit cum lumine gloriæ, quod est supernaturale, producere candem visionem adæquatè & formaliter supernaturalem.

CONCLUSIO III.

Non concurrit intellectus ad visionem beatificam ut causa instrumentalis, sed ut principalis. Est communis inter Scotistas & Thomistas contrà Vasquez & quosdam alios.

Prob. 1. Causa instrumentalis non se movet ab intrinseco, sed ab extrinseco movetur, ut patet in calamo, penicillo &c. sed intellectus movet se ab intrinseco ad visionem beatificam, cùm respectu illius sit potentia vitaliter agens, ut diximus: ergo.

Prob. 2. Causa instrumentalis non denominatur simpliciter & absolutè agens. Sic malleus non dicitur facere domum, sed benè opifex per illum: atqui intellectus simpliciter & absolutè dicitur videre Deum: ergo.

Dices 1. Intellectus agit, ut motus & elevatus à Deo per lumen gloriæ: ergo.

Resp. Dist. Ant. Agit &c. per virtutem omninò extrinsecam, ut calamus: N. per virtutem sibi intrinsecam, & innatam: C.

Dices 2. Causa debet continere totam perfectionem sui effectus: sed visio beatifica est perfectior intellectu, cùm hic sit naturalis, illa supernaturalis: ergo.

Resp. Dist. Ma. Causa debet continere &c. si sit totalis: C. si sit tantùm partialis: N. quia tunc sufficit quòd illam contineat cum altero comprincipio, quod cùm sit adæquatè & intrinsecè supernaturale, non est mirum quòd possit intellectus cum illo visionem supernaturalem producere. Præterea falsum est, visionem beatificam, saltem secundùm entitatem, esse perfectiorem intellectu; cùm hic, utpotè animæ realiter identificatus, sit substantia, illa autem accidens.

Dices 3. SS PP. Negant liberum arbitrium esse agens principale, in negotio salutis: ergo idem est de intellectu respectu visionis Beatificæ.

Resp. Dist. Ant. Negant, esse agens principale, id est primarium: C. quia gratiæ, sine qua non potest liberum arbitrium agere negotium salutis, tribuitur primatus. Negant, esse principale hoc sensu, quasi non ageret ex propria & intrinseca virtute: N. Sic etiam hic posset dici, intellectum respectu visionis Beatificæ non esse causam principalem primo modo, licèt sit secundo.

QUÆSTIO IX.

Undè derivetur inæqualitas visionis beatificæ?

SUppono 1. omnes visiones beatificas hominum Beatorum esse ejusdem speciei, seu non differre in essentia, cùm idem habeant objectum, nempè Deum, eademque specie principia, nempè intellectum & lumen gloriæ: undè visio beatifica animæ Christi, licèt sit perfectior visione cujuslibet hominis & Angeli, imo & omnium hominum & Angelorum visionibus simul sumptis, non differt tamen specie à visione beatifica boni Latronis.

Dixi: *Visiones beatificas hominum*; quia cùm intellectus Angelicus specie differat ab humano, volunt aliqui consequenter visionem beatificam in hominibus & Angelis specie differre, quibus non assentior, quia licèt intellectus illi differant materialiter & entitativè, non tamen formaliter, ut sunt principia visionis præcisè: & certè nisi ità esset, nunquam posset visio beatifica Christi ad visionem beatificam etiam minimi Angeli pertingere; cùm species inferior etiam perfectissima nunquam attingat perfectionem speciei superioris, etiam minimæ perfectionis.

Suppono 2. tanquam certum de Fide, non omnes Beatos æqualiter Deum visuros, quantum ad perfectionem intensivam, vel extensivam. Patet tum ex Script. Joan. 14. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*. Item 1. Corinth. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*. Tum ex definitione Florentini in litteris unionis. Tum ex PP. ex quibus prodeat unicus Ambrosius lib. de bono mortis cap. 11. *Erit igitur ordo diversus claritatis & gloriæ, sicut erit ordo meritorum*. Undè quando Matth. 20. dicitur inæqualiter in vinea laborantibus æqualem redditam esse mercedem, nempè denarium diurnum; per denarium illum figuratur quidem beatitudo quoad substantiam visionis, quia inæqualiter pro vita æterna laborantibus æqualiquoad substantiam Dei visione frui dabitur; non tamen figuratur beatitudo secundùm omnem perfectionem, & ideò hic quærimus undè proveniat major vel minor perfectio visionis beatificæ.

CONCLUSIO I.

INæqualitas visionis beatificæ provenit moraliter ex inæqualitate meritorum.

Prob. Tum ex Scriptura cit. tum ex Florent. in litteris unionis, ubi dicitur: *Juxta diversitatem meritorum unus alio perfectiùs videt essentiam divinam*. Tum etiam ratione; quia justitia postulat, ut inæqualiter meriti, inæqualiter præmientur: sed gloria datur tanquam corona justitiæ: ergo. Et certè si inæqualiter demeriti, inæqualiter puniantur, juxtà illud Apocal. 18. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantùm date illi tormentum & luctum*; quidni inæqualiter meriti, inæqualiter præmiarentur?

CONCLUSIO II.

INæqualitas visionis beatificæ provenit physicè, non ex sola luminis gloriæ inæqualitate, ut volunt Thomistæ plurimi, non tamen D. Thomas; sed etiam ex inæqualitate intellectus, ut volunt Scotistæ post suum Ducem, cum plurimis aliis: undè habens intellectum magis activum & perspicacem, potest Deum perfectiùs videre, quàm alter, cujus intellectus non est ità perfectus, licèt in utroque sint æqualia merita & æquale lumen gloriæ.

Prob. 1. Ibi perfectior est visio beatifica, ubi perfectius lumen gloriæ concurrit, ut fatentur Adversarii: ergo similiter perfectior est visio beatifica, ubi perfectior concurrit intellectus. Prob. Conseq. Ideò perfectior est visio beatifica in Antecedente, quia procedit à causa perfectiori: sed hoc etiam reperitur in consequente: ergo.

Prob. 2. Quo magis crescit in causa totalis in perfectione, eo perfectiorem producit effectum, ut certum est: sed causa totalis visionis beatificæ sunt intellectus & lumen gloriæ simul: ergo ubi perfectior est intellectus, cum tunc sit etiam perfectior causa totalis, utpotè crescens ex utriusque causæ partialis incremento, perfectior debet esse effectus seu visio. Prob. Mi. Quia si tantùm concurreret lumen gloriæ, visio non esset vitalis; si solus intellectus, non esset supernaturalis. Dicere autem quòd utrumque concurrat quidem ad substantiam visionis, sed lumen gloriæ solùm ad majorem visionis perfectionem, est dicere actum illum secundùm suam perfectionem non esse vitalem: quod est ridiculum.

Prob. 3. Potentia habens perfectiorem activitatem producit effectum perfectiorem, ut patet in potentia visiva, & in aliis: sed intellectus perfectior perfectiorem habet activitatem, ut habet sensus communis: ergo producit effectum perfectiorem, adeòque perfectiùs videt Deum, cum elevetur per lumen gloriæ secundùm totam suam activitatem, ut dicemus infrà.

Dixi 1. In Conclusione: *Non tamen D. Thomas*; quia magis videtur favere sententiæ nostræ, quàm oppositæ, cum dicat p. 3. q. 10. art. 4. ad 2. *Gradus in visione secundùm perfectionem, magis attenditur secundùm ordinem gratiæ, quàm secundùm ordinem naturæ*: atqui comparativus supponit positivum: ergo si magis attenditur secundùm ordinem gratiæ, quàm naturæ, etiam attenditur secundùm ordinem naturæ. Nec proficis quidquam, dicendo ly *magis* non sumi comparativè, sed exclusivè respectu ordinis naturæ; quia inde sequitur gradum visionis secundùm perfectionem non esse vitalem, cùm vitalitas petatur ab ordine naturæ. Scio quidem, D. Thomam 2. aut 3. locis habere hæc verba, aut æquivalentia, in quibus totaliter fundantur Thomistæ Adversarii: *Diversitas videndi erit per diversam facultatem intellectus, non quidem naturalem sed gloriosam*; sed etiam scio per illa verba nihil aliud posse intelligi, nisi quod intellectus secundùm se nihil possit circà visionem illam, sed tantùm ut glorificatus, seu ut elevatus per lumen gloriæ, quod ultro concedimus: undè Cajet. egregius Thomista sic D. Thomam intellexit.

Dixi 2. *Post suum Ducem*: quia licèt Scotus 3. dist. 13. q. 4. n. 18. & seq. tantùm loquatur de amore beatifico, quem vult esse perfectiorem, ubi perfectior est voluntatis activitas; tamen ob paritatem rationis idem est dicendum de visione respectu intellectus glorificati; & ideò 4. dist. 50. q. 9. n. 7. docet, inæqualitatem beatitudinis secundùm intensionem etiam provenire ex inæquali activitate potentiæ.

Obji. 1. Florentinum definit, Beatum unum perfectiùs altero visurum pro diversitate meritorum: sed hoc posset esse falsum in nostra sententia: ergo. Prob. Min. Quia posset unus habens majora merita non videre Deum perfectiùs quàm alter, qui haberet minora, si nempè hic intellectum haberet perfectiorem. Res ponitur in exemplo: Joannes habet merita, propter quæ recipit tres gradus luminis gloriæ: Petrus verò merita, propter quæ recipit quatuor: si Joannes habeat intellectum uno gradu perfectiorem, poterit Petrum adæquare in visione beatifica, imò & ipsum superare, si habeat intellectum longè perfectiorem.

Resp. Dist. Ma. Definit &c. si cætera sint paria: C. si sint imparia: N. undè vult quidem Florentinum, quòd ubi sunt duo intellectus æqualis omninò perfectionis (quales esse omnes intellectus humanos supponit vulgaris Philosophorum sententia, & fortè etiam ipsummet Concilium) unus altero perfectiùs Deum videat, si majora habeat merita, quia gloria datur proportionatè ad merita; non tamen id definit simpliciter in supposito quòd intellectus sint inæqualis perfectionis, quales sunt intellectus humanus & angelicus, & fortè etiam duo intellectus humani; quia hoc nihil faciebat ad ejus intentum, quod erat ostendere majoribus meritis majorem reddi gloriam, minorem minoribus: quod & stat in nostra sententia.

Inst. 1. Intendit Concilium, æquale præmium reddi æqualiter meritis, inæquale inæqualiter meritis: sed hoc non fieret secundùm nos: ergo. Prob. Min. Quia habens perfectiorem intellectum, licèt non plus meruisset, haberet visionem perfectiorem: sed tota visio est præmium: ergo redderetur præmium inæquale meritis.

Resp. Neg. Min. Ad Prob. Dist. Min. Tota visio est præmium, quatenùs est à Deo præmiante, & ut respicit merita, quorum est corona & præmium: C. quatenus respicit præcisè intellectum, à quo procedit: N. ut sic enim habet rationem effectus, qui perfectior esse potest, ubi concurrit causa perfectior.

Inst. 2. Inde sequitur, Beatum se ab alio discernere in supernaturalibus per naturalia, scilicèt per intellectum perfectiorem: sed hoc videtur sapere Hæresim Pelagianam: ergo.

Resp. Neg. Sequel. Excessus enim ille visionis non tribuitur naturæ sibi relictæ, sed naturæ elevatæ, ità quod nihil sit in illo excessu, quod non procedat tam à lumine gloriæ, quàm ab intellectu, sicut in visione naturali procedente à causa perfectiori cum æquali specie: unde si aliquis gradus gloriæ correspondet potentiæ, correspondet ipsi ut elevatæ.

Obji. 2. In tantùm concurrit intellectus ad visionem Beatificam, in quantum elevatur per lumen gloriæ; cùm per solas naturæ vires non possit ad illam concurrere: sed non magis elevatur intellectus nobilior, quàm alter, cùm in utroque supponatur æquale lumen gloriæ: ergo &c.

Resp. Dist. Min. Non magis elevatur intellectus nobilior,

idest,

ideſt, non recipit plures gradus luminis gloriæ ipſum elevantis: C. ideſt, non elevatur ſecundùm majorem illam activitatem, ſecundùm quam alium intellectum ſuperat: N. elevatur enim ſecundùm ſe totum, cùm, utpotè indiviſibilis, non poſſit elevari ſecundùm aliquid, niſi elevetur ſecundùm ſe totum.

Obji. 3. Lumen gloriæ quaſi abſorbet majorem intellectus activitatem.

Reſp. Neg. Aſſumpt. Quia cùm gratia naturam non deſtruet, ſed perficiat, non eſt credibile gloriam, quę eſt gratia conſummata, impedire intellectum, quominùs agat ſecundùm totam ſuam virtutem.

Obji. 4. Deus illo caſu præbet potentiæ nobiliori concurſum minorem: Ergo.

Reſp. Cùm immeritò & ſine fundamento diceretur Deus violentare naturam, immeritò etiam dicitur nolle concurſum ſuum potentiæ activitati proportionare: undè concurſus Dei non tantùm commenſuratur lumini gloriæ & meritis, ſed etiam alteri concauſæ; cùm ſit cauſæ primæ accommodare concurſum ſuum perfectioni utriuſque cauſæ partialis. Ex quo fit, ut licèt viſio hominis & viſio Angeli ſint æquales in ratione præmii (ſupponendo utrumque ejuſdem eſſe meriti) ſint tamen inæquales ratione potentiæ & meritorum ſimul.

Obji. 5. Ex ſententia noſtra ſequitur, quòd poſſet Angelus perfectiùs videre Deum, quàm Chriſtus; quandoquidem habeat intellectum perfectiorem intellectu Chriſti humano.

Reſp. Neg. Sequel. Quia licèt Angelus habeat intellectum perfectiorem, nunquam tamen habebit æquale lumen cum Chriſto, cùm Chriſtus, cui conceſſa eſt in via gratia maxima, etiam lumen maximum habeat in Patria, quod nunquam concedetur Angelo.

Obji. 6. Intellectus Beatorum (Objectio eſt P. Amici) tantùm concurrunt ad viſionem Beatificam in ratione intellectivi ut ſic, in qua ratione, cùm non differant intellectus perfectior & minùs perfectus, nihil ad rem facit intellectuum diverſitas.

Reſp. Neg. Aſſumpt. Sicut enim non datur à parte rei viſio in communi ſeu generica, ſed omnis eſt ſpecifica & individualis; ità nec datur intellectus agens ſecundùm rationem genericam, & non ſecundùm ſpecificam & individualem; cùm actiones tam ſint ſingularium quàm circa ſingularia. Præterea agit intellectus ſecundùm ſuam virtutem; illa autem, cùm realiter exiſtat, non tantùm includit gradum genericum & ſpecificum, ſed etiam individualem.

Obji. 7. Ad videndum Deum ſimpliciter, requiritur lumen gloriæ: Ergo ad perfectiùs videndum requiritur lumen perfectius; quia ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis.

Reſp. Diſt. Conſeq. Reſpectu ejuſdem intellectus: C. reſpectu diverſorum: Subdiſt. æqualis perfectionis: C. inæqualis: N. Ad Axioma dico, locum habere in cauſis totalibus, non partialibus, ubi major perfectio unius poteſt ſupplere minorem perfectionem alterius.

Obji. 8. Actus fidei in via totus eſt à gratia: ergo actus viſionis in patria totus eſt à lumine gloriæ, adeoque etiam ſecundùm ſuam perfectionem.

Reſp. Nec actum fidei, nec actum viſionis eſſe à ſola gratia, ſed à gratia & potentia ſimul; & conſequenter ubi hæc cum eadem gratia aut gloria perfectiorem adhibet concurſum aut activitatem, etiam perfectiorem producit effectum.

Obji. 9. Non magis confert ad fabricandam ſtatuam malleus aureus quàm ferreus, licèt aureus ſit perfectior ferreo: Ergo non magis confert ad Dei viſionem intellectus perfectior, quàm minùs perfectus.

Reſp. Neg. Conſeq. Diſparitas eſt, quòd malleus aureus non concurrat ad fabricationem ſtatuæ ſecundùm ſubſtantiam auri, ſed ſecundùm aptitudinem quam habet ad opus, quæ aptitudo æque perfectè, aut etiam perfectiùs reperitur in malleo communi. Concurrit autem intellectus ad Dei viſionem ſecundùm ſuam activitatem; quæ, ubi major eſt, majorem, ſeu perfectiorem producere poteſt viſionem.

Obji. 10. Intellectus non concurrit ad viſionem beatificam ſecundùm virtutem ſuam naturalem, ſed obedientialem: ergo nihil hic confert major perfectio.

Reſp. Neg. Ant. Cùm enim intellectus habeat potentiam naturalem inchoatam ad videndum Deum, & illa compleatur per lumen gloriæ, fruſtra recurritur ad potentiam obedientialem.

Obji. 11. Non ſemper cauſa perfectior producit effectum perfectiorem: Ergo non ſequitur ex eo quòd darentur intellectus Beatorum perfectiores, perfectiùs Deum viſuros.

Reſp. Ant. Eſſe falſum, ubi potentia eſt neceſſaria, ſicut intellectus, & objectum eſt æqualiter applicatum, cæteraq; paria.

Obji. 12. Cum Bannes & aliis: Intellectus & lumen gloriæ, utpotè diverſi ordinis, non integrant unam cauſam totalem viſionis: Ergo non poterit hujus perfectio ab utroque deſumi.

Reſp. Neg. Ant. Licèt enim unum ex illis diceretur agere ut quod, aliud ut quo, unum ut inſtrumentum, aliud ut cauſa principalis, equidem cùm conſtet utrumque propriè & effectivè concurrere ad eandem viſionem, concludendum eſt componere cauſam totalem in genere cauſæ efficientis; & conſequenter ruere conſequentiam Argumenti.

Obji. 13. Detur Petro maximè intellectivo lumen gloriæ ut tria, vel producet viſionem intenſam ut tria, vel ut quatuor: ſi ut tria, nihil confert major intellectus activitas; ſi ut quatuor, non poterit lumen gloriæ ad quartum gradum concurrere, utpotè ſuperiorem ejus virtute, ſicque gradus ille erit naturalis.

Reſp. Producturum viſionem ut quatuor, ipſumque lumen ad quartum gradum concurſurum: quia licèt qualitas non poſſit producere effectum ſe perfectiorem, dum ſola operatur; id tamen poteſt, cùm agit in conſortio concauſæ perfectioris, cum qua per modum unius operatur. Et ratio eſt; quia tunc cauſa totalis participans totam perfectionem cauſarum partialium, ex quibus integratur, adæquat perfectionem ſui effectus.

Obji. Denique: Scotus 4 diſt 50 q 6 n. 7. & 8. videtur inſinuare voluntatem inferiorem ejuſdem meriti cum voluntate ſuperiori, habituram beatitudinem æqualem, ſaltem æqualitate qualitatis.

Reſp. Tantùm abeſt, ut Scotus ibi nobis adverſetur, ut è contrà noſtram ſatis clarè confirmet ſententiam, ait enim n. 7. *Sive ſit voluntas æqualis, charitas verò inæqualis: ſive charitas æqualis, & voluntas inæqualis, poteſt tamen in æqualem actum, probo: in effectu poteſt eſſe perfectio aliqua non ſolùm à prima cauſa, ſed etiam à ſecunda.* Ubi vult poſſe voluntatem nobiliorem cum minori charitate, & nobiliorem charitatem cum minùs nobili voluntate, producere fruitionem æqualem, quia quidquid deeſt ex parte charitatis in primo caſu, ſupplet major voluntatis perfectio, & quidquid deeſt ex parte voluntatis in ſecundo, ſupplet charitas abundantior. Nec aliud vult poſteà, ſi benè intelligatur.

QUÆSTIO X.

An Beati videant omnia in Deo formaliter contenta?

CONCLUSIO I.

Beati vident, quidquid in Deo formaliter & neceſſariò continetur, adeoque eſſentiam divinam, omnia Attributa tum poſitiva, tum negativa, relationes Perſonarum & conſequenter totam SS. Trinitatem. Hæc aſſertio eſt de fide, ſaltem quoad viſionem Perſonarum & divinæ eſſentiæ. Patet ex Florentino dicente, Deum unum & trinum videri à Beatis; imò reſolutionem noſtram quoad omnia eſſe de fide docet Suarez cum quibuſdam aliis, quia nomine Dei unius & trini intelliguntur ordinariè omnia in Deo formaliter contenta. Imò nec mihi apparet veriſimile, aliud voluiſſe Florent nominando eſſentiam ſine Attributis: ſed quidquid ſit

Prob. Concluſio: *Videbimus eum, ſicuti eſt*, 1. Joan. 3. ſed ſi Beati viderent eſſentiam non viſis Attributis, aut perſonalitatibus, non viderent Deum, ſicut eſt: ergo. Et ideò quando D. Seraphicus Art. 1. q. 2. dicit, Beatos aliquid latere de profunditate Dei, tantùm vult Deum non cognoſci à Beatis omni modo, quo poſtulat cognoſci, idque ex parte modi cognoſcendi, non ex parte rei cognitæ.

Dixi in Concluſione: *Quidquid eſt in Deo neceſſariò*, quia de decretis liberis divinæ voluntatis dicetur infrà.

CONCLUSIO II.

Beati non vident Attributa, v. g. omnipotentiam, ſcientiam ſub omni reſpectu rationis, quem dicunt ad creaturas tum exiſtentes, tum poſſibiles.

Ratio eſt; quia cognoſcendo illos reſpectus, deberent cognoſci & eorum termini, & conſequenter omnia exiſtentia & poſſibilia, quæ, cùm ſint infinita, non poſſunt cognoſci ab intellectu finito, etiam lumine gloriæ confortato, cùm & illud ſit finitæ virtutis & activitatis. Præterea ſi illa omnia viderent, Deum ſaltem extenſivè comprehenderent: unde illa cognitio non requiritur, ut Beati dicantur videre diſtinctè Attributa: nam ſicut ille diſtinctè cognoſcit materiam primam, qui clarè videt illam, licèt non cognoſcat diſtinctè omnes formas, quas poteſt recipere; ità etiam diſtinctè cognoſcit quis omnipotentiam divinam, quando illam clarè videt, quamvis non cognoſcat omnia per ipſa producibilia.

QUÆSTIO XI.

An per omnipotentiam divinam videri possit essentia divina, non visis Attributis, aut personalitatibus, & unum Attributum sine alio &c.

CONCLUSIO UNICA.

PEr omnipotentiam divinam videri potest essentia divina non visis Attributis & personis, unum Attributum sine alio, & una Persona sine alia. Ità colligitur ex Scoto 1. dist. 1. q. 2. n. 5. quem sequuntur Scotistæ omnes cum Paludano, Antonino, Salas, Granado, Alarcon, l'Herminier, & plurimis aliis contra plures Thomistas.

Prob. 1 Quia talis visio nullam involvit implicantiam: non quidem quia beatifica; cùm essentia divina sine Personis sit adhuc objectum beatificans, utpotè summum bonum, & finis ultimus, quod non habet à relationibus, sed ex eo quòd sit ens increatum infinitè perfectum, & actus purus, quod totum provenit ab essentia absoluta. Non etiam quia intuitiva; quia potest intuitivè videri color aliquis, & tamen non videri omnia prædicata generica qualitatis, puta, inhærentiæ & dependentiæ à Deo & subjecto, quæ tamen ipsi colori identificantur. Non etiam quia inadæquata; quia Beati de facto clarè & distinctè vident Deum, licèt non cognoscant omnes ejus respectus ad creaturas. Non denique quia quidditativa; quia ut sit visio clara & vera essentiæ, non debent cognosci ejus proprietates sivè absolutæ, sivè relativæ, cùm non sint de conceptu ejus formali.

Prob. 2. Potest essentia divina perfectè intelligi, non intellecto Patre aut Filio, cùm habeat à parte rei suam intelligibilitatem formaliter à paternitate distinctam: sed videri & perfectè intelligi confunduntur: ergo.

Prob. 3. Unio hypostatica terminatur ad personalitatem Verbi immediatè, non tamen immediatè ad essentiam divinam quia, ut definitum est in Concilio Toletano 11. unio hypostatica non est facta in aliquo communi Trinitati, sed in eo, quod est proprium Verbi, aliàs tota Trinitas diceretur incarnata: sed major præcisio fieri solet per intellectum quàm per unionem, cùm intellectus ex vi sua possit & soleat præscindere, quæ præcisa non sunt: ergo si unio possit immediatè terminari ad personalitatem, & non ad essentiam, poterit à fortiori videri essentia divina non visa personalitate.

Dices: Ex eo quòd unio hypostatica terminata ad personalitatem Verbi, non terminetur ad essentiam divinam immediatè, malè infertur posse videri essentiam non visa personalitate, cùm primum fiat non propter illarum distinctionem, sed propter implicantiam quod humanitas ab utraque supponitetur adæquatè.

Resp. (dissimulata præfata implicantia, quæ alibi examinatur) negando terminationem unionis ad personalitatem Verbi, & non ad essentiam, oriri ex illa implicantia, & non ex earum distinctione; quia sublata personalitatis & essentiæ distinctione, tollitur & implicantia; cùm tunc humanitas non ampliùs supponitetur à pluribus, sed ab uno & eodem, cùm supponatur esse quid omninò idem à parte rei Verbi personalitas, & essentia divina.

Prob. 4. Conclusio: Natura divina communicatur Filio, non Paternitas: sed minùs est videri unum sine alio, quàm unum communicari sine altero, quandoquidem communicatio objecti in visione sit tantùm intentionalis, altera realis: ergo.

Obji. 1. *Philippe qui videt me, videt & Patrem meum*, Joan. 14. Ergo non potest videri Filius sine Patre.

Resp. (Gratis dato quòd ibi agatur de visione beatifica, & non de visione per fidem, quod longè probabilius est) Neg. Conseq. licèt enim videns Filium videat & Patrem propter unitatem naturæ utriusque, non sequitur propterea quòd per omnipotentiam divinam non possit videri Filius sine Patre, præsertim cùm inter illos sit distinctio realis: unde quando Augustinus lib. 1. de Trinit. cap. 8. ait: *Sive ergo audiamus, ostende nobis Filium, sive audiamus, ostende nobis Patrem, tantùm valet, quia neuter sine altero potest ostendi*, loquitur de potentia ordinaria, sicut & quando asserit in Ps. 85. *Patris & Filii non potest separari visio, ubi non separatur substantia & natura.*

Inst. 1. Ratio, quæ in prædictis testimoniis adducitur, est identitas omniũ divinorum in unà & eadem essentia: sed de potentia Dei absoluta non potest mutari illa identitas: ergo nec de eadem potẽtia videri unum sine alio, adeoq; nec Pater sine Filio.

Resp. Dist. Ma. Est identitas divinorum præcisè: N. identitas divinorum simul intellectui beato exhibitorum: C. Undè si inferret Augustinus (idem est de D. Thoma ab Adversariis in oppositum citato) inseparabilem visionis unius Personæ ab alia propter ipsarum naturæ identitatem, inferre etiam deberet, communicata Filio à Patre essentia divina, communicari & Paternitatem, cùm hæc sit essentiæ divinæ identificata. Ratio igitur visionis inseparabilis est decretum divinum, quo statuit Deus tres personas in natura divina identificatas simul exhibere videndas, quibus sic exhibitis, non potest intellectus, utpotè potentia naturalis & necessaria illas non videre. Attamen cùm Deus in sui manifestatione sit liberrimus, potest, absolutè loquendo, secundùm unam rationem se ostendere, & non secundùm aliam formaliter distinctam: quo casu separabitur visio. Prætereà dici potest viso Filio, non posse non videri Patrem, ut Deus est; quia Patris & Filii, ut Deus sunt, eadem est prorsus essentia, licèt ut Personæ sunt, diversa habeant constitutiva, sicque possit videri una sine alia, ubi separatim exhiberentur.

Inst. 2. Non potest, etiam per omnipotentiam divinam videri filius, quin videatur Pater ut Pater cùm ut sic sit ejus correlativus, correlativa autem sint simul cognitione.

Resp. Neg. Assumpt. Et dico correlitiva esse quidem simul cognitione, non tamen eadem cognitione, quasi verò cognoscens unum intuitivè, deberet & aliud intuitivè cognoscere: quod tamen requiritur ad utriusque visionem. Sufficit ergo, ut, cognito uno correlativorum, cognoscatur aliud vel intuitivè: vel abstractivè, vel explicitè, vel implicitè: & certè nunquid possum cognoscere perfectè patrem Tornaci habitantem, licèt non cognoscam perfectè filium habitantem Insulis?

Inst. 3. Non potest Deus cognoscere essentiam suam, qui cognoscat intuitivè suas personalitates: ergo nec beatus Filium, quin cognoscat intuitivè Patrem.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est quòd cognitio divina tam ex parte subjecti, quã objecti sit necessariò infinita, adeoque cognitio totius intelligibilis: quod non competit creaturæ.

Inst 4. Si creatura videret essentiam sine personalitatibus, non videret Deum, sicuti: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Non videret, sicuti est, quoad omnia: C. sicuti est, quoad illud, quod videretur: N.

Inst. 5. Si creatura non videret Deum quoad omnia, videret ens imperfectum, sed hoc implicat: ergo.

Resp. Dist. Ma. Videret ens imperfectum, idest, ens sine omnibus suis perfectionibus, v. g. sapientia, justitia &c. C. idest ens habens aliquam imperfectionem: N.

Inst. 6. Si videretur essentia divina sine omnibus suis perfectionibus, visio esset abstractiva, adeoque non beatifica.

Resp. Dist. Assumpt. Esset abstractiva, idest præscindens ab aliquibus formalitatibus: C. idest, præscindens ab existentia objecti: N. illa enim ad visionem intuitivam, qualis est beatifica, necessariò requiritur.

Inst 7. Si ad visionem requiratur existentia objecti, sequitur quòd non possit videri essentia divina sine Personis, quandoquidem existat in illis.

Resp. Neg. Sequel. Quia aliud est videre aliquid existens, & aliud videre, in quo illud existit.

Obji. 2. Non potest videri quid indivisibile, nisi totum videatur; sed essentia divina cum Attributis & personalitatibus est quid indivisibile, & omninò simplex: ergo.

Resp. 1. Retorquendo Argumentum: non potest communicari indivisibile, nisi totum communicetur, sed essentia divina cum Attributis &c. est omninò simplex: ergo non potest communicari essentia Filio, nisi & communicetur paternitas: quod falsissimum est.

Resp. 2. Dist. Ma. Non potest videri quid indivisibile realiter & formaliter, nisi &c. Transeat. Indivisibile realiter, & formaliter divisibile, qualis est Deus, inter cujus essentiam & proprietates datur distinctio formalis: N.

Obji. 3. Si posset videri essentia sine personalitatibus, posset quis esse beatus, & non esse. Beatus quidem, quia videret summum bonum; non beatus autem; quia illius appetitus non plenè satiaretur, utpotè qui ulterius appeteret visionem mysterii SS. Trinitatis.

Resp. Quòd appetitus esset satiatus; quia sicut appetitus elicitus cujuscumque Beati plenè & totaliter satiatur quocumque gradu visionis correspondente suis meritis, juxtà illud Ps 16. *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua*; ità & satiaretur videns essentiam sine personalitatibus. Cujus ratio ulterior est, quòd appetitus sit summè rectus & conformis divinæ voluntati in Patria, adeoque non possit appetere ultra gradum aut modum à divina regula taxatum.

Obji. 4. Non potest una Persona movere ad sui visionem sine alia: ergo nec sine alia videri. Prob. Ant. Quia actio Dei ad extra, qualis est motio illa, communis est toti Trinitati.

Resp. Neg. Conseq. Quia licèt unica Persona videretur, omnes tamen Personæ concurrerent ad illam visionem; cùm Deus moveat ad sui visionem per voluntatẽ tribus Personis communẽ: unde unica quidem Persona beatificaret passivè, idest terminaret visionem beatificã; omnes tamen simul beatificarent activè, idest, producerent visionem activam Simile quid reperitur in

In-

Incarnatione, quæ activè sumpta pro actione Incarnativa, convenit tribus Personis; sumpta tamen passivè, seu terminativè, soli Personæ secundæ competit.

Obji. 5. Non potest videri Persona sine essentia: ergo nec essentia sine Persona.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est quòd Persona intrinsecè constituatur ex natura divina, non autem natura ex Personis. Posset tamen videri personalitas sine essentia; cùm ab illa formaliter distinguatur, sitque ab illa seorsim intelligibilis. Fatendum tamen visionem illam non fore beatificam; quia objectum illud, ut ab essentia distinctum, non est beatificum, cum personalitas formaliter sumpta non sit summum bonum, sed proftuens à summo bono; imò ut sic non importat perfectionem simpliciter, ut suo loco dicemus: & esto, importaret infinitam in suo genere, sicut infinitam in genere sapientiæ importat sapientia, ut ab essentia formaliter distincta, & sic alia Attributa; quia tamen objectum beatificans debet esse infinitum in omni genere perfectionis, nec personalitas sola, nec Attributum solum beatificaret, licèt unica Persona beatificaret, eo quòd importet qualiber essentiam divinam.

Obji. 6. Non potest videri Joannes, Joanne non viso: sed tanta est identitas inter essentiam & personalitates, quanta inter Joannem & Joannem: ergo.

Resp. Neg. Min. Quia inter Joannem & Joannem est identitas & realis & formalis; inter autem essentiam & personalitates tantùm realis, non formalis.

Obji. 7. Videns essentiam divinam, videt esse communicabilem tribus personis ergo non potest illa videri, nisi hę videantur.

Resp. Dist. Conseq. Nisi hæ videantur, idest, nisi cognoscantur clarè & distinctè: N. nisi cognoscantur abstractivè: C. unde non debent aliter cognosci Personæ, ut intuitivè cognoscatur essentia quàm filius humanus, ut intuitivè cognoscatur pater, de quibus dictum est suprà. Pro confirmatione Conclusionis nostræ

Adverte quòd, si non posset videri essentia divina quin videreatur necessariò omnia ipsi identificata, etiam non posset videri Deus, quin viderentur omnes creaturæ possibiles in particulari; nam cùm in Deo sit formaliter scientia quatenùs repræsentativa cujuslibet creaturæ possibilis in particulari, videns Deum, necessariò videret formaliter & distinctè sciētiam illam, adeoque omnes creaturas possibiles in particulari; cùm implicet videre distinctè imaginem ut repræsentativam alicujus in particulari, quin & illud particulare distinctè cognoscatur.

QUÆSTIO XII.

An, & quomodo Beati videant creaturas in Verbo?

CONCLUSIO I.

Beati de facto vident aliquas creaturas in Verbo ex vi status beatitudinis, sive interim illas videant formaliter, sive causaliter: quod discutietur Conclusione sequenti.

Prob. 1. Ex Concilio Provinciali Senonensi, Decreto fidei* 13. ubi damnando errorem Lutheri & aliorum asserentium, quòd Sancti non sint invocandi, eo quòd Orationes nostræ sint ipsis ignotæ, ait: *Hoc facilè intelliget, qui Beatis pervium esse non ignorat uniforme illud divinitatis speculum, in quo quidquid eorum intersit, elucescit.*

Prob. 2. PP. Gregor. Magno lib. 2. moral. c. 2. *Quid enim de his, quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt;* Augustino 11. de Civit. c. 29. ubi enumeratis variis creaturarum generibus, subdit: *Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoscuntur ab Angelis, aliter in seipsis, illic clariore, hic obscuriore cognitione* &c. Primam autem cognitionem, quam dicit clariorem, vocat alibi matutinam; secundam verò, quam dicit obscuriorem, vespertinam appellat. Item ex D. Bernardo 5. de Consider. c. 1. *Videt*, scilicet Beatus, *Verbum & in Verbo facta per Verbum.* Denique ex D. Seraphico, qui Soliloq c. 4. non minùs doctè quàm eleganter ait: *O anima, quæ naturaliter scire desideras, hoc speculum, divinitatis, videre affecta, in illo studere & legere desidera; quia hoc semel vidisse est omnia didicisse. Ibi revera videbitur & reputabitur stultitia, Platonis Theoria, Aristotelis Philosophia, Empedoclis Theoremata, Hypocratis scrutinia, Ptolomæi astrologia.* Hinc

Resolve quòd, sicut Beatus potest tripliciter considerari, 1. ut elevatus ad ordinem gratiæ. 2. Ut pars Universi. 3. Ut talis persona particularis, v.g. Papa, Imperator, Episcopus, Religionis Fundator &c. Etiam tria cognoscat.

1. Videt omnia mysteria, quæ hic per Fidem credidit, gratiam, lumen gloriæ, suam prædestinationem, mysterium Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, Resurrectionis &c. quia visio beatifica correspondet Fidei: unde Augustinus 20. de Civit. Cap. 21. *Quid videbimus, nisi Deum, & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes?* Non est tamen necesse, ut videat illa mysteria quoad omnes circumstantias loci & temporis, ut patet de die judicii, de quo Mar. 13. dicitur: *De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cœlo:* neque quoad omnia individua, in quibus complentur, v.g. omnes omnino hostias, in quibus completur Eucharistia. Censent tamen DD. quemlibet Beatorum visurum illa individua, quæ specialia fuerunt instrumenta Dei ad exequendum ordinem gratiæ, v.g. Humanitatem Christi, B. Virginem, Apostolos, Prophetas, &c. An autem Beati visuri sint intuitivè omnia Scripturarum arcana, omnes Prophetias, figuras, sensus mysticos, Ecclesiæ Traditiones & definitiones, ut asserit Lessius? Res est incerta.

2. Videt omnia genera, omnesque species creaturarum tam spiritualium, quàm corporalium; imò omnia singularia, quæ per se spectant ad pulchritudinem Universi, & sunt partes illius principaliores, ut Solem, Lunam; quodlibet Cœlum, imò quaslibet Stellas & Sydera, denique totum ordinem Universi. Nec improbabile est videre omnia, quæ in mundo geruntur exteriùs, aut gesta sunt; licèt sit incertum.

3. Videt quilibet Beatus omnia, quæ ad suum statum pertinent, sive sint actus liberi, sive necessarii, sive naturales, sive supernaturales, sive contingant in hac vita, sive in altera, ut Papa quæ ad totam Ecclesiam, Episcopus quæ ad suam Diœcesim. Fundator quæ ad suam Religionem, Rex quæ ad suum Regnum, Pater-familias quæ ad suam familiam. Item videt omnes preces, quæ ad ipsum in hac vita funduntur, ut docent omnes Theologi.

Nec indè sequitur, quòd unus Sanctus possit esse beatior altero maxima sanctitate prædito, si nempè plura ad illius statum pertineant; quia major beatitudo non petitur ex visione plurium creaturarum, sed ex majori intensione & claritate, qua Deus in se videtur, præterea potest Deus illud compensare, ostendendo illi loco rerum ad se non pertinentium, plurima alia, quæ alteri non manifestat.

CONCLUSIO II.

Licèt Beati creaturas videre possint in Verbo causaliter, illas tamen de facto vident illo formaliter. Ita Alensis, D. Thomas, D. Bonav. Scotus, & alii communiter contrà Nominales, & Vasquez, qui volunt creaturas tantùm posse videri in Verbo causaliter. Sed ante probationem

Adverte, creaturas videri in Verbo formaliter, est ipsas cognosci eadem visione & eodem lumine, quibus videtur ipsum verbum; ità tamen ut Verbum sit subjectum formale seu proxima ratio illas cognoscendi, adeoque in se visum, tanquam medium ducat in illarum cognitionem. Videntur autem causaliter, quando non cognoscuntur cognitione Verbi, sed alia per revelationem habita extra Verbum, & per species infusas, quæ dantur à Deo intuitu visionis beatæ. Ex qua definitione patet locutionem illam *Videre in Verbo causaliter*, esse impropriam; cùm sit videre extrà Verbum.

Prob. 1. Pars Conclusionis; quia Beati possunt aliqua videre successu temporis, quæ non viderunt initio beatitudinis: sed non vident illa in Verbo formaliter; quandoquidem visio beata, utpotè invariabilis & semper eadem, non crescat successu temporis, ut indicat Scotus 3. dist. 14. q. 2. n. 3. & ejus Præceptor Augustinus lib. 15. de Trinit. c. 16. ubi ait: *Non erunt*, scilicèt in cœlo, *volubiles nostræ cogitationes ab aliis in alias euntes & redeuntes, sed omnem scientiam nostram simul uno conceptu videbimus:* ergo causaliter, seu per speciales illuminationes & revelationes extrà Verbum. Major constat ex Scriptura Danielis 10. ubi Angelus Persarum & Angelus Judæorum dicuntur altercari & litigare, quia necdùm noverant Dei voluntatem circà liberationem Judæorum, quam posteà noverunt.

Prob. 2. Pars 1. ex PP. Conclusione 1 citatis, ac particulariter ex Augustino lib. 4. de Gen. ad litteram Cap. 23. ubi duas ponit in Angelis cognitiones creaturarum unam, qua ipsas vident in Verbo, vespertinam alteram, qua ipsas in ipsarummet natura cognoscunt. Dicere autem creaturas videri in Verbo per hoc, quòd Verbum visum producat illarum visionem in Beatis ipsum videntibus, est impropriè loqui, cum, ut diximus, sit potiùs videre extra Verbum.

Prob. 2. Deus cognoscendo seipsum, cognoscit creaturas: ergo & Beati ipsum videndo, vident illas: non quidem omnes, sicut Deus, sed paucas vel multas, prout voluerit Deus ipse, qui est speculum voluntarium non tantùm in repræsentatione sui, sed etiam creaturarum in se contentarum.

Prob. 3. Possumus unica visione ita videre speculum & res in illo repræsentatas, ut speculum sit ratio videndi ipsas res, ut patet experientia: quidni ergo posset Beatus unico actu ita videre speculum divinitatis, & creaturas in ipso repræsentatas, ut ipsa divinitas esset ratio cognoscendi creaturas?

Dixi in Conclusione: *In Verbo*, & non in Deo; quia ea opera, quæ ad cognitionem pertinent, tribuuntur specialiter Verbo: sicut illa, quæ spectant ad amorem, tribuuntur Spiritui Sancto.

Obji. 1. Si creaturæ viderentur in Verbo formaliter, viderentur in illo, ut supponitur, & non viderentur, quia nihil videretur à Deo distinctum.

Resp. Quòd verè & propriè viderentur secundùm aliquid à Deo distinctum: quod ut intelligas

Adverte creaturis competere duplex esse, unum in Deo, quod est eminentiale, ideale & intelligibile; aliud extra Deum, & in seipsis, quod est proprium & formale, quod habent, si sint actuales; vel habere possunt, si sint possibiles. Prius esse est increatum, infinitum, & à Deo indistinctum: & consequenter si creaturæ tantùm viderentur secundùm illud esse, nihil videretur à Deo distinctum. Posterius esse, est creatum, finitum, & à Deo distinctum; & secundùm illud videntur.

Inst. 1. Illud esse proprium, non est in Deo: ergo non videntur in Deo secundùm illud.

Resp. Dist. Ant. Non est in Deo formaliter: C. repræsentativè: N. nam cùm ratio formalis repræsentandi creaturas sit magna perfectio sine imperfectione aut repugnantia, non est Deo deneganda.

Inst. 2. Quod non est in aliquo formaliter, non potest videri in illo formaliter: ergo.

Resp. Neg. Ant. Petrus enim v. g. videtur formaliter in speculo, licèt non sit formaliter in illo: undè ad videndum aliquid formaliter in alio, sufficit quòd sit in illo vis determinativa simul ad visionem alterius, qualis est in Verbo.

Inst. 3. Si illud esse non sit in Deo formaliter, cognitio creaturarum, saltem possibilium, non erit intuitiva, cùm illæ non existant, adeoque nec visio: sed implicat visionem beatificam non esse visionem: ergo.

Resp. Dist. Maj. Non erit visio, quatenùs est creaturarum possibilium: C. nam visio dependet ab existentia objecti: Quatenùs est objecti primarii, nempè Dei, à quo visio illa dicitur beatifica: N. non implicat autem eandem cognitionem duorum objectorum esse intuitivam respectu unius, & non intuitivam respectu alterius, si nempè unum existat, aliud non. Nihilominùs etiam creaturæ possibiles dicuntur videre in Verbo, quia earum cognitio est eminenter visio; cùm clariùs & perfectiùs cognoscantur in Verbo, quàm cognoscerentur in seipsis existentibus.

Obji. 2. Si creaturæ essent impossibiles, Deus esset idem quàm nunc: sed tunc non esset ratio formalis videndi creaturas: ergo neque nunc.

Resp. Neg. Ma. Quia in illo supposito impossibili careret aliqua perfectione simpliciter simplici, quam nunc habet, nempè speciali infinitate in repræsentando, quæ revocari potest ad infinitam Dei visibilitatem, qua sic est visibilis, ut illo viso creaturæ videri possint.

Obji. 3. Si essentia divina esset ratio cognoscendi creaturas, omnes videntes Deum, saltem æquè perfectè, cognoscerent easdem præcisè creaturas, nec unus plures aut pauciores, quàm alter: sed hoc nemo dixerit: ergo.

Resp. Dist. Ma. Si essentia divina sola: C. si essentia divina accedente voluntatis determinatione: N. Cùm autem dicimus essentiam divinam esse rationem cognoscendi creaturas, supponimus adesse voluntatem Dei essentiam ad has vel illas, paucas vel moltas repræsentandas determinantis: unde quando Scotus negat, essentiam divinam esse rationem cognoscendi creaturas, loquitur de essentia sola, non de essentia cum voluntate, ut patet ex antea dictis.

Obji. 4. Essentia divina est quid absolutum: sed absolutum ut sic non potest esse ratio cognoscendi aliud: ergo.

Resp. Neg. Min. Et certè numquid imago Cæsaris est medium cognoscendi Cæsarem ratione sui coloris, figuræ, lineamentorum &c. quæ omnia sunt absoluta? Sufficit ergo, ut aliquid sit medium cognoscendi aliud, quòd habeat connexionem cum illo, vel illud eminenter contineat. Essentia autem divina non tantùm continet eminenter creaturas, sed etiam habet cum illis necessariam connexionem, dependentiæ quidem ex parte creaturarum, superioritatis autem ex parte sui.

QUÆSTIO XIII.

Seu variæ Quæstiunculæ de visione beatifica.

Petes 1. An habentes intensius lumen gloriæ, plures & perfectiores creaturas videant in Verbo, quàm habentes minùs intensum;

Resp. Posse fieri; non tamen ex vi ipsius luminis; nam cùm sit ejusdem rationis in omnibus, & non differat nisi secundùm intensionem & remissionem intrà eandem speciem, non potest efficere, ut videantur potiùs centum creaturæ quàm mille, Angeli potiùs quàm homines, sed benè quòd unum objectum magis vel minùs clarè videatur; unde differentia visionis creaturarum petenda est ex voluntate Dei, qui non obstante intensissimo lumine gloriæ, potest creaturas paucas, imò nullas videndas exhibere.

Petes 2. Cur quilibet Beatus non videat omnes omninò creaturas in Verbo?

Resp. Cùm beatitudo tantùm debeat esse rationabiliter satiativa, ratio autem non exigat, ultra Deum & memorata in Conclusione 1. plura cognoscere; hinc est quòd Deus satiare cupiens appetitum rationalem, & non merè curiosum, certa exhibeat videnda, non omnia.

Petes 3. An implicet, Beatum videre omnes omninò creaturas, etiam possibiles? Affirmant aliqui hoc nixi fundamento, quòd omnipotentiam divinam comprehenderet; cùm hæc tamen sit æquè incomprehensibilis intellectui creato, ac ipsa essentia divina; sed

Resp. Neg. Quia visio illa non foret comprehensiva omnipotentiæ divinæ: licèt enim esset cognitio omnium quæ in illa formaliter, eminenter, & virtualiter continentur, non tamen secundùm omnes gradus illius cognoscibilitatis, ità ut actus intelligentis esset commensuratus intelligibilitati totius objecti: unde quando Augustinus asserit Epist. 112. cap. 8. *Res comprehenditur, cùm ità videtur, ut nihil ejus lateat videntem*, sic intelligendus venit, ut res comprehensa non solùm tota, sed & totaliter cognoscatur, & ideò lib. 12. de Civit. cap. 18. *Illud scientia comprehenditur*, inquit, *quod scientis comprehensione finitur*, ità ut quasi finiatur & exhauriatur objecti intelligibilitas. Plura vide sup. de incomprehensibilitate Dei. Aliam implicantiam ingerunt alii, quòd nempè intellectui finito deberet esse infinita vis intelligendi. Sed si posset intellectus finitus cum vi finita videre objectum infinitum, quidni, & objecta in multitudine infinita, cùm hæc & illud videret modo finito? Hoc quidem non concedimus intellectui viatoris; sed propter concomitantiam phantasiæ tunc intellectum ad plura distrahentis: quod non accidit in Patria, ubi intellectus à sensibus liber, & ab objecti primarii visione roboratus, longè majorem habet attentionem.

Petes 4. An Beati videant in Verbo Decreta Dei libera?

Resp. Videre aliqua, non omnia. Ratio est; quia cognitio aliquorum, non omnium, pertinere potest ad eorum statum, eorumque consolationem rationabilem. Credibile est autem Decreta illa videre eadem visione, eodemque gloriæ lumine, quo Deum vident; cùm lumen illud habeat vim manifestandi & Deum, & ea quæ sunt in Deo, ubi noluerit Deus ea occultare; & consequenter superfluit revelatio divina extra Verbum, quam requirunt aliqui. Est autem discrimen inter cognitionem actuum liberorum, & cognitionem creaturarum, quòd creaturæ non videantur immediatè in seipsis, sed in Verbo tanquam medio priùs cognito; decreta autem Dei libera immediatè in seipsis. Cujus ratio est, quòd ipsa Decreta sint realiter aliquid essentiæ divinæ, non sic creaturæ, & sic non est mirum, quòd videns essentiam, immediatè videat decreta, creaturas verò, tantùm mediatè.

DISPUTATIO QUINTA.

De Intellectu & Scientia DEI.

Licèt D. Thomas & Scotus non tractent hic ex professo de intellectu & intellectione Dei, sed tantùm de ipsius scientia; quia tamen varia de illis intermiscent, & aliundè principium scientiæ sit ipse intellectus, non incongruè pauca de intellectu divino præmittemus.

QUÆSTIO I.

An Deus habeat intellectum, qualem, & qualiter ab essentia & intellectione distinctum?

CONCLUSIO I.

Deus habet intellectum. Est de Fide.

Prob Tum ex Scriptura Ps. 32. *Qui intelligit omnia opera eorum.* Et Ps. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longè*, undè Ps. 93.

Ps.93.dicentes: *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob, vocantur insipientes, & stulti.* Dum ex Conciliis & Patribus asserentibus Filium in divinis procedere per intellectum; tum etiam ratione, quia intellectus est perfectio sine imperfectione, adeòque Deo tribuenda.

Dices 1. In Script. Deus dicitur *irasci*, & tamen non habet iram: ergo quamvis dicatur *intelligere*, non sequitur, quòd habeat intellectum.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd ita non sit perfectio simpliciter simplex, sicut est intellectus, & ideò colligimus *irasci* sumi ibi impropriè, non *intelligere*.

Dices 2. D. Dionysius de divinis Nom. Cap. 7. sic habet: *Quomodo enim intelliget aliquid intelligibilium, non habens intellectuales operationes?*

Resp. Negare Deo intellectionem per defectum, seu defectibus admixtam; non tamen per excessum, seu excellentiorem intellectione creata; unde D. Thomas 1.dist.35.q.1.art.1.ad 1. *Pro tanto ergo negatur nomen intellectus Deo propriè convenire, quia non per modum creaturæ intelligit, sed eminentiùs.*

CONCLUSIO II.

INtellectus divinus est infinitè intellectivus. Est etiã de Fide.

Prob. 1. Deus seipsum comprehendit, non tantùm extensivè, sed etiam intensivè: atqui habet intelligibilitatem infinitam: ergo & intellectivam etiam infinitam, cùm requiratur ad comprehensionem omnimodam, ut tanta sit intellectivitas intelligentis, quanta est intelligibilitas objecti intelligibilis.

Prob. 2. Deus est simpliciter infinitus in tota latitudine entis: ergo & in virtute intelligendi. Hinc

Resol. 1. Intellectum divinum continere, & infinitè superare omnem omninò perfectionem, quam habent, habuerunt, & habebunt omnes intellectus actuales simul tum angelici, tum humani, tum etiam possibiles, angelicis longè perfectiores.

Resol. 2. Ab intellectu divino abesse, quidquid habet vel umbram imperfectionis, adeoque oblivionem, recordationem, dubium, opinionem, cognitionem confusam, habitus facilitantes deliberationem, discursum formalem &c. illa enim omnia imperfectionem & limitationem intelligentis denotant.

CONCLUSIO III.

INtellectus divinus distinguitur formaliter tum ab essentia, tum ab intellectione. Est Scoti variis locis.

Primam partem (quam sufficienter probavimus disp. 2. q. 2.) confirmat Doctor noster 1. dist. 13. n. 19. ubi ait: *Intellectus formaliter non est voluntas ex natura rei: ergo pariter essentia propter paritatem rationis.* Et certè si justitia, bonitas, & alia Attributa distinguantur formaliter ab essentia, quidni etiam similiter distingueretur intellectus?

Prob. 2. Pars; quia plura verificantur de intellectu divino, quæ intellectioni actuali non conveniunt: intellectus enim est principium intellectionis, non ipsa intellectio; Verbum divinum producitur per intellectum, non per intellectionem, cùm ipsummet sit intellectio actualis, saltem notionalis: intellectus denominat Deum intellectivum, intellectio intelligentem, priusque concipimus Deum habentem intellectum, quàm actualiter intelligentem: undè intellectus est actus primus intelligendi, seu activitas ad percipiendum objectum; intellectio verò est actus secundus seu actualis objecti perceptio, saltem secundùm modum nostrum concipiendi. Pro solutione Objectionum.

Adverte 1. Intellectum in Deo non esse potentiam productivam & receptivam intellectionis; nam ubi est vera productio, ibi est & realis distinctio; sed est potentia illius operativa, vel potiùs est perfectio, ex tanquam radice alia perfectio, nempè intellectio, metaphysicè profluit, eo scilicèt modo, quo Attributa divina emanant ab essentia. Ex quo patet ulteriùs, intellectionem divinam non esse qualitatem accidentalem, quæ intellectum, à quo producitur, & in quo recipitur, accidentaliter perficiat, sed realiter esse ipsammet essentiam divinam, & ipsummet intellectum, licèt formaliter ab hoc & illa distinguatur: undè quando aliqui PP. negant intellectionem in Deo, loquuntur de illa tanquam qualitate distincta; sicut loquuntur de potentia productiva & receptiva, quando negant in eodem intellectum.

Adverte 2. Licèt distinguatur formaliter intellectus ab intellectione, non esse tamen in potentia ad illam: sicut enim essentia divina non dicitur in potentia ad sua Attributa, à quibus formaliter distinguitur, ità nec intellectus ad intellectionem, sed est actus purus non ultimus ad actum ulteriorem sibi realiter identificatum.

Adverte 3. Non incongruè poni inter essentiam & intellectionem potentiam intellectivam; nam cùm essentia sit principium generale omnis perfectionis attributalis, debet determinari per principium particulare ad hanc potiùs quàm illam. v. g. per intellectum ad intellectionem potiùs quàm ad volitionem: & certè si intellectus essentiæ formaliter additus superflueret (idem est de voluntate) idem esset principium immediatum utriusque processionis ad intra, nempè essentia; cùm tamen Theologi omnes asserant, unam esse per intellectum, alteram per voluntatem.

Adverte 4. Quando Scotus dicit, essentiam, ut essentiam, esse principium intellectionis & volitionis, loqui de principio mediato & radicali, inquantum essentia est realiter & formaliter ipsa intellectualitas, quæ est radix ipsius intellectus, sicut & voluntatis. Sed pro illa radice sumit intellectum & voluntatem quando negat esse Attributa, & vult esse perfectiones quasdam intrinsecas in essentia; quandoquidem loquendo alibi de intellectu formaliter, dicat non esse essentiam formaliter ex natura rei.

QUÆSTIO II.

Quodnam sit objectum intellectus divini?

SUppono 1. Intellectum Dei esse potentiam necessariam, adeòque non tantùm posse, sed de facto & necessariò intelligere, quidquid est objectum illius.

Suppono 2. Objectum intellectus divini aliud esse adæquatum, aliud inadæquatum: aliud motivum, aliud terminativum: aliud primarium, aliud secundarium. His suppositis.

CONCLUSIO I.

OBjectum adæquatum intellectus divini, est omne intelligibile. Patet tum ex Script. Eccli. 42. *Cognovit Dominus omnem scientiam.* Esther 14. *Domine, qui habes omnium scientiam.* Hebræor. 4. *Omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus.* Tum ex D. Dionys. de divin Nom. c. 7. *Seipsam ergo noscens divina sapientia, novit omnia.* Tum etiam ratione; quia perfectius est (adeoque Deo tribuendum) omnia omninò intelligere, quàm tantùm aliqua. Hinc

Resol. 1. Deum seipsum cognoscere, imò & comprehendere quoad omnes perfectiones sibi intrinsecas: unde est illud 1. Corinth. 2. *Quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.*

Resol. 2. Deum cognoscere omnes creaturas etiam minimas. Patet ex Script ad Hebr. 4. *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus;* & ideò quando 1. Cor. 9. dicitur: *Nunquid de bobus cura est Deo,* non excluditur à Deo cognitio animalium, cùm Matth. 10. legatur: *Nonne duo passeres asse veneunt? & unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro;* sed tantùm ostenditur, non esse eandem irrationabilium, & rationabilium providentiam; cùm irrationabilia gubernet propter hominem; hunc verò propter beatitudinem supernaturalem.

Resol. 3. Nosse omnia mala & naturæ ut monstra, & culpæ, seu peccata: de illis dicitur Sap. 8. *Monstra scit, antequam fint;* de his verò Amos 3. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit,* idest, permiserit. Undè quando Habacuc 1. dicitur: *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum,* tantùm insinuatur, illud non cognoscere scientia approbationis, sed reprobationis.

Resol. 4. Etiam penetrare occultissimas hominum cogitationes juxta illud 1. Paralip. 28 *Omnia corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit.*

Resol. 5. Deum similiter cognoscere negationes & privationes, imò & entia rationis: illas quidem modo negativo, v. g. cæcitatem, cognoscendo oculos sine potentia proxima ad videndum: hæc verò ut à nobis fabricata, vel etiam cognoscendo aliqua non esse, quæ finguntur esse.

Resol. 6. Quòd Deus etiam cognoscat omnes creaturas possibiles, non tantùm secundùm illud esse eminens & increatum, quod habent in Deo, sed etiam secundùm esse proprium & particulare, quod singulæ in se ipsis habere possunt: quod à fortiori verum est de creaturis aliquando futuris Ratio est; quia creaturæ secundùm esse, quod habent, aut habere possunt in se ipsis, sunt verè cognoscibiles; & consequenter à Deo, quia omnia cognoscit, cognoscuntur quoad illud esse. Et certè si tantùm cognoscerentur secundùm illud esse increatum, quod habent in Deo; non creaturæ, sed Deus ipse cognosceretur.

Nec refert 1. Quòd creaturæ possibiles, ut possibiles, non habeant ullum esse actu, nisi in Deo; quia sufficit, quòd habeant esse possibile seu in potentia: nam si Deus agnoscat res præteritas secundùm esse quod habuerunt in seipsis, & futuras

secundùm esse quod habituræ sunt, quidni cognosceret possibiles secundùm esse, quod habere possunt?

Nec refert 2. Quòd esse possibile non possit movere Deum ad sui visionem; quia Deus non movetur ad cognitionem creaturarum à creaturis, sed à sua essentia, quæ habet vim illas repræsentandi intellectui divino perfectiori modo, quàm repræsententur in semetipsis: unde creaturæ respectu intellectionis divinæ non habent rationem objecti motivi, sed solùm terminativi, & quidem secundariò, à quo proinde intellectio divina nec specificatur, nec dependet, saltem intrinsecè, sed ab essentia divina, à qua tanquam objecto motivo dicitur beatifica, necessaria, immutabilis, divina, increata, etiam quando terminatur ad creaturas.

Nec refert 3. Quòd August. lib. 83. q. 46. dicat, *Deum nihil extrà se intueri*; quia tantùm vult Deum, cùm mundum creare vellet, ideas rerum creandarum, non extrà se, ut pictores, sed intra se intuitum esse; adeoque non indiguisse aliquo exemplari externo.

Nec refert 4. Quòd Deus creaturas cognoscat mediatè in sua essentia; quia hoc non obest, quominùs & illas immediatè cognoscat in seipsis, cùm utroque modo sint cognoscibiles. Imò hoc denotat magnam intellectus divini perfectionem, quòd unico actu indivisibili ad essentiam divinam & creaturas immediatè terminari possit. Obscura quidem est visio, qua Beati creaturas vident in seipsis, & ideo vespertina dicitur ab Augustino; sed hoc indè oritur, quòd creaturæ respectu ipsorum habeant rationem objecti motivi, quod non accidit respectu Dei.

CONCLUSIO II.

Essentia divina est primarium intellectus divini objectum, non tantùm primitate dignitatis, sed etiam virtutis, idest, primò movens intellectum divinum, tum ad sui, tum ad aliorum cognitionem.

Prob. 1. Pars; quia essentia divina est maximè ens, adeoque maximè inter omnia intelligibilia intelligibilis.

Prob. 2. Pars; quæ est expressè Scoti dist. 3. q. 3. n. 5. ubi ait: *Essentia divina ideò est primum objectum intellectus divini, quia ipsa sola movet intellectum divinum ad cognoscendum se & omnia alia cognoscibilia ab intellectu*: colligiturque ex D. Thoma 1. contra gentes cap. 48. Prob. inquam; quia illud est objectum primò motivum intellectus divini, quod continet in se omnium intelligibilium intelligibilitatem: sed hoc continet essentia divina: ergo. Prob. Min. Quia continet radicaliter omnes suas proprietates sive absolutas, sive relativas, quæ ab ipsis metaphysicè profluunt; creaturas verò continet eminenter & virtualiter, idque perfectiori modo, quàm ipsæmet suum esse formale contineant in seipsis. Hinc

Resol. Non tantùm creaturas, sed etiam Attributa & relationes in Deo, esse solùm objectum secundarium intellectus divini; quia cùm essentia divina propter suam infinitam vim repræsentandi; non modò creaturas, sed etiam suas proprietates repræsentet intellectui, sequitur, illas cadere sub intellectum divinum virtute essentiæ, quod est esse objectum illius intellectus secundarium.

Nec refert 1. Quòd non tantùm creaturæ, sed etiam proprietates divinæ possint in seipsis immediatè cognosci; quia, hoc non obstante, sunt adhuc objectum secundarium intellectus divini: nam cùm essentia divina sit absolutè prior creaturis, & aliquo modo prior suis proprietatibus, etiam aliquo modo priùs cognoscitur ab intellectu divino; & consequenter alia aliquo modo posteriùs, ac proindè ad objectum secundarium aliquo modo pertinent.

Nec refert 2. Quòd objectum intellectus divini debeat esse infinitum in omni genere perfectionis, quia etiam essentia divina, ut sic, est taliter infinita radicaliter, cùm sit radix omnium proprietatum: quod satis est, ut sit objectum primarium intellectus divini.

Nec refert 3. Quòd Verbum divinum procedat ex cognitione non tantùm essentiæ, sed etiam Attributorum; quia non procedit ex cognitione solius objecti primarii, sed ex cognitione objecti tam primarii quàm secundarii.

Nec denique sequitur ex nostra Conclusione, intellectum divinum posse terminari ad essentiam, absque eo quòd terminetur ad proprietates; nam cùm intellectio divina sit necessariò comprehensiva, non potest terminari ad unum, qui terminetur ad aliud, licèt unum sit objectum primarium, aliud secundarium.

CONCLUSIO III.

Creaturæ sunt objectum intellectus divini merè terminativum. Ratio est, quia, si essent objectum motivum, scientia divina dependeret à creaturis, cùm scientia dependeat ab objecto motivo; adeoque, ut loquitur Scotus, vilesceret divina cognitio.

QUÆSTIO III.

An Deus certò sciat futura contingentia?

Suppono 1. Ens aliud esse necessarium, aliud contingens. Necessarium est, quod non potest non esse, qualis est solus Deus: Contingens, quod potest esse, vel non esse: unde necessarium & contingens inter se opponuntur.

Suppono 2. Entia creata considerari posse vel in ordine ad causam primam, vel in ordine ad secundam. Si primo modo considerentur, omnia sunt contingentia; quia Deus, qui liberrimè operatur ad extra, sic illa ponit, ut possit non ponere. Si secundo modo, aliqua sunt necessaria, illa scilicet, quæ procedunt à causis necessariis, ut calor ab igne; aliqua verò contingentia, ut illa, quæ procedunt à causis liberis, ut actus humanus à voluntate: & de his contingentibus procedit quæstio

Suppono 3. Futurum, esse id, quod est determinatum in causa ad habendam existentiam pro duratione sequenti. Distinguitur ab actuali, quod hic & nunc habet existentiam; & à mere possibili, quod continetur in causa determinata & indifferenti ad dandam illi existentiam. Porrò futuritio alia est infallibilis & immutabilis, quæ habetur à determinatione causæ primæ; alia fallibilis & impedibilis, quæ habetur à determinatione causæ secundæ liberæ; & ideò quod per divinam determinationem futurum est, simpliciter & absolutè futurum est; quod autem per determinationem creaturæ liberæ, tantùm est futurum secundùm quid, & ex supposito determinationis perseverantis causæ secundæ. His suppositis

CONCLUSIO UNICA.

Deus certò & infallibiliter cognoscit futura contingentia. Ità tenere debent omnes fideles contrà veteres Philosophos, quibus adhæsit Cicero, qui non videns, quomodo conciliaret humanam libertatem cum divina futurorum præscientia, hanc sustulit, ut illam astrueret; *atque ità*, ut ait Augustinus lib. 5. de Civit. cap. 9. *dum vult* [homines] *facere liberos, fecit sacrilegos*. Idem imputat Marcioni Tertullianus lib. 2. cap. 5. contra eundem, sicut & Joanni Hus C. Constantiense Sess. 25. Sociniani verò, ut patet ex Crellio lib. 1. cap. 24. Deo quidem conjecturam futurorum contingentium attribuunt, non tamen scientiam infallibilem.

Prob. 1. Conclusio ex Script. Danielis 13. vers. 42. *Qui nosti omnia, antequam fiant*. Ps. 138. *Omnes vias meas prævidisti*. Et alibi sæpè: undè Christus Matth. 26. prædicit Petro trinam ipsius negationem.

Prob. 2. Ex PP. Origine lib. 5. contra Celsum: *Futurorum prædictio, divinitatis nota est & character*. Tertulliano lib. 2. contra Marcionem cap. 5. *Præscientia tantos habet testes, quantos fecit Prophetas*. Ambrosio lib. 1. de Fide cap. 7. *Deo enim, quæ sunt futura, præsentia sunt*. August. lib. 5 de Civit. cap. 9. *Qui non est præscius omnium futurorum, non est utique Deus*.

Prob. 3. Ratione: Quæ Deus aliquando novit, semper novit: sed certò novit futura, dum accipiunt existentiam in determinato tempore: ergo semper novit, adeoque ab æterno, cùm sit æternus. Minorem nullus sanæ mentis negat. Major constat ex dictis de immutabilitate Dei, ubi diximus, non posse intellectum divinum ad aliud terminari in tempore, ad quod non terminabatur ab æterno, aliàs posset esse ignorans & mutabilis.

Prob. 4. Deus prædicit futura contingentia: sed in illis prædicendis nunquam fallitur; quandoquidem prædictionis veritatem semper confirmet rerum eventus: ergo illa certò novit; aliàs si in omnem eventum, aut tantùm conjecturaliter prædiceret illa, posset interdum falli.

Dices 1. Jeremiæ 26. dicitur: *Noli subtrahere verbum si fortè audiant*. Et Luc. 20 *Forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur*: ergo, cùm Deus ibi loquatur per modum dubitantis, non novit certò futura contingentia.

Resp. Ità loqui, non quia dubitat, sed quia vult ostendere homines esse liberos ad agendum vel non agendum: unde Hieronymus in Cap. 26. Jeremiæ: *Verbum ambiguum* [*Forsitan*] *Majestati Domini non potest convenire, sed nostro loquitur affectu, ut liberum hominis salvetur arbitrium*. Vel etiam, ut ostendat homines esse ità pronos ad malum, ut vix bonus effectus ab ipsis sperari possit. Prætereà aliquando

in

in Scriptura ponitur *Fortè* pro *Vtique*: nam Matth. 11. dicitur: *Fortè mansissent*, licèt in Græco habeatur *Vtique*, ut refert Cajetanus.

Dices 2. Deus non potest certò cognoscere futurum, quod fortè erit, fortè non erit: sed tale est futurum contingens, cùm ità ponatur suo tempore, ut possit non poni: ergo.

Resp. Dist. Min. Tale est futurum contingens ante causę determinationem: C. supposita causæ determinatione, quam prævidit Deus, seu, cui ità est præsens, ac si de facto se determinasset creatura: N.

Dices 3. Si Deus certò sciret futura contingentia, frustrà laborarent homines, ut illa ponerent; cùm equidem semper ponerentur, sive laborarent, sive non; quia Deus non potest falli.

Resp. Quòd Deus, qui vidit effectus contingentes futuros, viderit etiam media, quibus ponentur, & sine quibus non ponerentur; & consequenter, ut non fallatur Deus, non tantùm debet poni effectus, sed etiam media, cùm hæc, sicut & illos præviderit.

QUÆSTIO IV.

Quæ sit ratio formalis intellectui divino cognoscendi certò & infallibiliter futura contingentia?

VArii varia hac de re opinati sunt, quorum opiniones aliquas breviter refutabimus, & nostram tandem stabiliemus.

CONCLUSIO I.

IDeæ divinæ non sunt intellectui divino ratio formalis cognoscendi futura contingentia.

Ratio est; quia idea est præcisè repræsentativa rerum ut factibilium, abstrahendo, an futuræ sint, nec ne: unde cùm nec rerum existentiam, nec futuritionem, nec meram possibilitatem videnti repræsentet; ità nec in ipsa futurum aliquod cognosci potest: undè D. Thomas de Verit. q. 3. art. 6. *Idea potest esse ejus, quod nec est, nec erit, nec fuit*.

Dices: Ideæ sunt infinitæ in repræsentando: ergo.

Resp. Dist. Ant. Sunt infinitæ &c. id est, habent vim infinitam repræsentandi repræsentabilia: C. repræsentandi non repræsentabilia: N. jam autem ideæ ut sic, cùm non faciant rem futuram, ità nec repræsentare possunt ut futuram: undè habent se instar speculi perfectè quidem objectum repræsentantis, non tamen ut futurum, aut præteritum.

CONCLUSIO II.

NEc dispositio causæ proximæ est ratio præfata.

Prob. Quia licèt Deus penetret intimè dispositionem causæ liberæ, cognoscendo ejus inclinationem & maximam propensionem ad actum circa objectum repræsentatum, & alia ex quibus secundùm omnem apparentiam videtur actio secutura; cùm tamen causa libera, etiam positis omnibus ad agendum requisitis, possit adhuc agere, vel non agere, ex illa dispositione non potest certò & infallibiliter cognoscere effectum futurum: cùm, illa posita, possit adhuc effectus poni, vel non poni, unde cùm connexio dispositionis cum actu sit fallibilis; non potest intellectui, etiam divino, injicere cognitionem sui infallibilem: quandoquidem, ut benè notat N. Herinx, ex signo fallibili non possit intellectus, etiam maximè penetrativus, cognoscere infallibiliter significatum.

Dices: Intellectus humanus, & à fortiori Angelicus, potest undè colligere moraliter effectum: ergo divinus infallibiliter.

Resp. Neg. Conseq. Quia sicut major intellectus penetratio nihil confert hic ad effectus futuritionem, ità nec majorem habet de re futura certitudinem.

CONCLUSIO III.

REalis coexistentia futurorum contingentium in æternitate (si detur) non est etiam Deo ratio cognoscendi futura contingentia.

Ratio est; quia priùs est rem esse futuram, quàm esse præsentem in æternitate; cùm ideò sit præsens æternitati, quia futura est, non è contrà. Præterea tam certò cognoscit intellectus divinus non futura, ut merè possibilia, quàm futura: sed ut cognoscat non futura, non indiget reali eorum præsentia: ergo nec ut cognoscat futura.

Dixi in Conclusione: *Si detur*, nam cùm futura contingentia non existant realiter ab æterno, nec possunt Deo realiter ab æterno coexistere, cùm coexistentia realis supponat existentiam realem.

Dices 1. August. lib. 2. ad Simplician. qu. 2. asserit, esse semper Deo præsentes; & ideo non dari in Deo præscientiã futurorum, sed scientiam: *Si enim*, inquit, *in scientia res ipsas habet, non sunt ei futuræ, sed præsentes, ac per hoc non jam præscientia, sed tantùm scientia dici potest*. Similia refert D. Gregorius lib. 2. Moral. cap. 23.

Resp. Quòd intentum Patrum illorum non fuerit ostendere, non dari in Deo præscientiam sumptam pro cognitione præcedente ipsam futuram existentiam; cùm dicat expressè August. 5. de Civit. cap. 9. *Præscientiam ejus confitemur*, sed tantùm voluerunt non esse talem præscientiam in Deo, qualis est in nobis; nos enim imperfectè & quasi conjecturaliter futura pręscimus; præsentia verò clarè & distinctè: Deus autem tam perfectè cognoscit futura quàm præsentia: & ideo idem August. 15. de Trinit. c. 13. *Nec aliter scivit creata quam creanda*; imò hæc & illa cognoscit una & eadem cognitione, quæ, ut pręcedit rerum existentiam, dicitur *præscientia*, ut concomitatur aut sequitur, dicitur *scientia*. Ad id verò, quod dicunt, res semper esse Deo præsentes, dicendum est loqui de præsentia objectiva, non reali.

Dices 2. Omnia tempora sunt realiter præsentia æternitati, & consequenter omnes res in aliquo tempore existentes.

Resp. Dist. Ant. Sunt aliquando realiter præsentia: C. semper: Subdist. secundùm esse objectivum: C. secundùm reale: N. undè sicut Petrus hic coexistens immensitati divinæ, non dicitur illi coexistere ubique; ita licèt aliquod tempus & res in eo existens coexistat æternitati, non tamen semper & ab æterno. Vide dicta superiùs de æternitate.

CONCLUSIO IV.

NEc etiam essentia divina ante decretum, nec efficacia pręscientiæ divinæ est formalis ratio intellectui divino cognoscendi futura contingentia.

Prob. 1. Pars, quia ante decretum essentia divina non repræsentat res, ut futuras, sed ut merè possibiles, cùm ante illud sint indifferentes ad futuritionem vel non futuritionem, unde quamvis essentia divina ante decretum habeat infinitam vim repræsentandi, non tamen repræsentandi aliter res, quàm sint repræsentabiles; adeoque ante illud nihil repræsentat ut futurum, sed tantùm ut possibile.

Prob. 2. Pars; quia priùs est repræsentari intellectui, quàm cognosci: ergo ratio formalis per quam cognoscit Deus contingentia futura, non est ejus præscientia, sed aliquid prius.

Dices contrà primam partem: In signo rationis præcedente ipsum decretum, cognoscit Deus decretum suum futurum: ergo & illo sic cognito, futura contingentia.

Resp. Neg. Ant. Cùm enim in illo signo needum videat se Deus determinatum, sed indifferentem, ita nec videt determinationis suæ effectum, nempe futuritionem. Accedit quòd non possit Deus, propter infinitam suam intelligibilitatem, decretum suum cognoscere, nisi intuitivè; objectum autem cognitionis intuitivæ, ut concedunt omnes, non abstrahit ab existentia & præsentia, sed est quid præsens & existens. Præterea cùm repugnet æternitati futuritio, ità decreto æterno repugnat esse futurum, etiam secundùm modum nostrum concipiendi; cùm concipere aliquid prius æterno quoad durationem, sit conceptu destruere æternum. Plura circa hoc vide in Philosophia, ubi quæritur, an Propositiones de futuro contingenti sint determinatè veræ vel falsæ ante decretum.

CONCLUSIO V.

RAtio formalis cognoscendi futura contingentia infallibiliter & determinatè est essentia divina post decretum. Est Scoti 1. dist. 39. q. unica. Estque communis inter Thomistas & Scotistas fideles; saltem abstrahendo, an decretum illud sit prædeterminans, an concomitans, de quo postea.

Prob. 1. Essentia divina est speculum fidele omnia repræsentans, ut sunt repræsentabilia: sed futura contingentia post decretum sunt verè repræsentabilia, ut futura, cum per decretum tamquam radicem & principium accipiant determinatam futuritionem: ergo.

Prob. 2. Quia nihil commodius potest assignari, ut patet tùm ex refutatione aliarum sententiarum, tùm etiam ex solutione Objectionum.

Obji. 1. Hilarius 9. de Trinit. sic loquitur: *Quæ Deus facere decrevit, in sua voluntate cognovit*. Et August. l. 26. contra Faustum c. 4. *Illud me non latet sine dubio futurum, si hoc Dei voluntas habet*: ergo secundùm illos Patres Deus non in essentia, sed in voluntate futura contingentia cognovit.

Resp. Dist. Conseq. Cognovit in voluntate tamquam in objecto motivo proximo: N. tamquam in ratione determinante indifferentiam futuri contingentis ad alteram contradictionis partem: C. unde determinatio divinæ voluntatis est quidem ratio, sine qua futura contingentia non viderentur, ut futura; cùm

an-

aute illam nihil sit futurum, & omnia per illam sint futura; non est tamen objectum motivum, seu Movens proximè ad rerum cognitionem, Ratio ulterior est, quia cùm nulla appareat necessitas ponendi in Deo duplex objectum motivū; voluntas autem non sit objectum motivum respectu cognitionis creaturarum possibilium, utpotè nihil circa illas decernens, non videtur etiam ratio dicendi, voluntatem esse objectum motivum respectu cognitionis rerum aut existentium aut futurarum, ne sit duplex objectum motivum, nempè essentia respectu possibilium, & voluntas respectu aliarum.

Obji 2. D. Thomas 1. dist. 38. q. 1. art. 5. proferens medium, in quo cognoscit Deus effectus necessarios & contingentes, non meminit decreti divini, sed tantum asserit, quòd necessarios certò cognoscat in suis causis, non sic contingentes.

Resp. Non meminisse ibi decreti, non quia illud excludit à modo cognoscendi ordinario, sed quia ibi refert alium modum cognoscendi creaturas extra seipsum; præsupposito tamen sēper decreto, sive pro contingentibus, sive pro necessariis; cùm nequidem necessaria ponantur sine concursu divino, ad nihil autem concurrat Deus in tempore, nisi ad concurrendum se determinaverit ab æternitate.

Obji. 3. Deus videt peccata futura independenter à suo decreto, cùm illa non decernat: ergo nihil facit decretum ad futurorum contingentium cognitionem.

Resp. Dist. Ant. Videt independenter à decreto positivo: C. independenter à decreto permissivo: N.

Inst. 1. Per decretum permissivum, peccatum non est infallibiliter futurum: ergo.

Resp. Neg. Ant. Cùm enim decretum permissivum importet substractionem auxilii efficacis ad vitandum peccatum, sine quo non vitabitur, licèt vitari possit physicè loquendo, ex tali substractione sequitur infallibiliter peccatum, non tamen necessariò: unde sicut homo cum gratia efficaci, infallibiliter ponit actum, ad quem datur, licèt possit physicè loquendo non ponere, cùm adhuc sit liber, ita sine gratia efficaci infallibiliter ponit peccatum, ad quod tentatur, licèt possit non ponere.

Inst. 2. Substractio auxilii efficacis non est causa peccati: ergo ex illa non sequitur infallibiliter peccatum.

Resp. Dist. Conseq. Non sequitur ex illa per modum influentiæ; C. substractio enim gratiæ non influit in peccatum, sed sola voluntas deficiens. Non sequitur per modum denegationis causæ prohibentis eo ferè modo, quo ex non oppositione salis sequitur corruptio carnium: N. Pro aliis Objectionibus solvendis.

Adverte 1. Scientiam simplicis intelligentiæ in Deo non distingui à scientia visionis; quia licèt illa res merè possibiles, hæc verò futuras respiciat; habent tamen idem motivum, nempè essentiam divinam, ab objecto autem motivo, & non terminativo, specificatur cognitio.

Adverte 2. Præscientiam futurorum in Deo non esse liberam ex parte intellectus; quandoquidem necessariò intelligat Deus omne intelligibile, potest tamen dici libera ex parte objecti, in quantùm illa futura potuerunt non esse futura.

Adverte 3. In illo priori, quo concipitur necdùm esse Dei decretum, nihil esse futurum, aut non futurum positivè, nequidem ipsum Dei decretum, ut patet ex dictis.

Adverte 4. Deum in illo priori non cognoscere, quid sit decreturus; quandoquidem pro illo priori intelligatur indifferens ad decernendum vel non decernendum.

QUÆSTIO V.

An sit in Deo scientia certa contingentium conditionatè futurorum?

NOn loquimur hic de conditionatis, necessariò cum conditione connexis, qualia sunt hęc: *Si Joannes flet, non sedebit.* Idem *si Petrus manducet, movebit dentes*, & similia; quia licèt propter particulam *Si* videantur conditionata, sunt tamen revera absoluta & necessaria; sed loquimur de conditionatis solùm contingenter cum conditione annexis, qualia sunt sequentia: *Si Ambrosius concionetur, Augustinus convertetur:* item *Si Paulus ingrediatur Religionem, erit vir magnæ sanctitatis.*

CONCLUSIO UNICA.

DEus certò cognoscit contingentia conditionatè futura, id est, illa quæ quidem nunquam evenient, evenirent tamen, si conditio poneretur. Ita communiter Theologi contra paucos volentes quidem Deum illa cognoscere, sed conjecturaliter tantùm.

Prob. 1. Deus illa certò cognoscit, quę certò prædicit: sed plura conditionatè futura prædixit in Scriptura: ergo Prob. Min. Dicitur enim Sap. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus*, Matth. 24. *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro*. 1. Corinth. 2. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Ubi tria prænunciantur conditionatè futura, nempe mutatio justi, nisi raperetur: plurium perditio, nisi abbreviaretur tempus persecutionis Anti-Christi; & Christi à crucifixione conservatio, si ipsum cognovissent. Ex quibus primum & tertium non evenerunt, nec secundum eveniet defectu conditionis.

Prob. 2. Ex PP. Cyrillo Alex. lib. 3. contra Julianum: *Deus autem, qui futura novit, alios propter pietatem adhuc juvenes è vita præripit, alios ob detrimenta, quæ per illos erant necessariis suis importanda: alios item ob ingentes, quæ futuræ erant, calamitates, ante substrahit.* Chrysost. lib. 1. ad Stagirium Monachum de Provid. Dei. *Ideo e Paradiso primum parentem initio statim ejecit, quoniàm honor iste tributus illi, deteriorem cum fecisset, si immotus & stabilis ille maneret violato præcepto.* August. lib. 2. de bono persever. cap. 9. *Certè poterat illos Deus*, scilicet reprobos, *præsciens esse lapsuros, antequam hoc fieret, auferre de hac vita*, & cap. 11. asserit, Deum non succurrisse *etiam his, quos prævidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros.* Imò lib. de corrept. & grat. cap. 8. asserit nonnisi perversissimè & insanissimè dici, Deum nescire quid facturi sint homines, si vivant, cùm illos rapit antequam vivant, nempe rationaliter. Agmen PP. claudat D. Bernardus serm. 54. in Cant. *Subtrahit interdum Deus, vel retrahit gratiam, non pro superbia, quæ insit, sed quæ futura esset, nisi gratia substraheretur.*

Prob. 3. Ratione: Non minùs cognovit Deus contingentia conditionatè futura, quàm absolutè futura: hæc cognoscit certò & infallibiliter, ut diximus, ergo & illa. Prob. Ma. Quia Deus non minùs decrevit futura conditionatè, quàm futura absolutè, cùm hæc & illa decreverit decreto absoluto, quantùm est ex parte sua, licèt futura conditionatè decreverit decreto conditionato ex parte objecti, ut dicetur infra.

Objic. 1. Quædam Scripturæ loca, quæ Deo conjecturalem tantùm notitiam circa conditionatè futura videntur tribuere, ut Deut. 4. *Custodite igitur sollicitè animas vestras .... ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem.*

Resp. Ad hunc & similes passus, datam esse solutionem q. 3. Objecti. 1. ubi explicavimus Particulam *Forte*.

Obj. 2. August. lib. de prædest. SS. c. 14. explicans illud Sap. 4. *Raptus est* &c. ait: *Dictum est secundùm pericula hujus vitæ, non secundùm præscientiam Dei, qui hoc pręscivit, quod futurum erat. non quòd futurum non erat*, Et lib. 1. de Origine animæ cap. 12. *Ipsa omnino exinanitur præscientia, si quod præscitur, non erit: quomodo enim rectè dicitur pręscire futurum, quod non est futurum?* Atqui conditionatè tantùm futura, non sunt futura simpliciter loquendo: ergo Deus, juxta Augustinum, non præscit conditionatè futura.

Resp. 1. Augustinum negare præscientiam conditionatè futurorum strictè sumptam, seu prout est scientia ante rei eventum realiter aliquando futurum? quia futura conditionatè licèt evenissent posita conditione, nunquam tamen realiter evenient, & sic illorum cognitio potiùs est scientia, quàm præscientia: unde Damasc. lib. contra Manichæos: Si futurum aliquid non fuisset, ipsa præscientia esset scientia. Et Magister in 1. dist. 3. §. *Ad hoc: Si ergo nunquam id futurum est, non potest anticipata ejus cognitio propriè dici præscientia futuri.*

Respondet 2. Macedo cum aliis, Augustinum negare præscientiam futurorum, non quidem absolutè, aliàs sibi apertissimè contradiceret, sed ad sensum Pelagianorum, qui ponebant in Deo talem præscientiam independenter à decreto, illoque priorem: cùm tamen nihil sit futurum, nisi per decretum, ut diximus. Porrò illam præscientiam decreto priorem admittebant Pelagiani, tùm ut servarent hominis libertatem, quàm per decreta absoluta destrui contendebant; tùm etiam ut ostenderent rationem (cur Deus unum vocet ad Baptismum, alterum non) non esse solum Dei decretum & inscrutabile eius judicium, sed esse usum liberi arbitrii bonum vel malum, quem Deus ab æterno pręsciebat independenter à decreto: dicebant enim ex duobus pueris, unū ad Baptismum pervenire & rapi ex hac vita ad beatitudinem propter opera meritoria, quæ Deus præsciebat facienda à puero, si viveret, & alium in peccato rapi sine Baptismo propter peccata, quæ patraret, si viveret.

Resp. 3. S. Doctorem fortè loqui de præscientia, non conditionata, de qua hic, sed absoluta, qua nonnisi absolutè futura cognoscit, & sic verum est, dicere non præscire conditionatè futura, cùm non sint futura simpliciter & absolutè loquendo.

Obji. 3. Deus non cognoscit futura conditionatè per scientiam simplicis intelligentiæ, cum illa terminetur tantùm ad merè possibilia, nec per scientiam visionis, cùm illa terminetur ad res

exi-

existentes in aliqua temporis differentia: ergo non cognoscit illa, cùm secundùm nos, non detur scientia media.

Resp. Illa cognoscere per scientiam visionis, quæ non tantùm terminatur ad ea, quæ de facto futura sunt in aliqua temporis differentia, sed ad ea, quæ futura fuissent, si conditio, à qua pendent, fuissent posita. Nec obstat, quòd respectu illorum non sit intuitiva; quia dicitur *visionis* ab objecto principali, nempe à rebus de facto futuris.

Objic. 4 Futura conditionatè non habent determinatam veritatem, cùm non habeant determinatum esse: ergo non possunt à Deo certò cognosci.

Resp Futuris conditionatè competere esse determinatũ conditionatè, adeoq; & similem veritatem, secundùm quam possunt à Deo cognosci: nam sicut absolutè futura habent absolutum esse repræsentatum in essentia divina, supposito decreto absoluto; ita etiam conditionatè futura habent esse conditionatum in eadem essentia repręsentatũ, supposito decreto conditionato.

Obij. 5. Quidquid cognoscit Deus, vel est futurum aliquando, vel non, cùm non detur medium: si primum, est futurum absolutè: si secundum, est merè possibile: ergo non datur, adeoque non potest à Deo certò cognosci conditionatè futurum.

Resp. Non omne, quod non est futurum aliquando, debere dici merè possibile; quandoquidem futura sub conditione jam transierint ratione decreti conditionati, à statu meræ possibilitatis ad futuritionem conditionatam, vel, ut ità loquar, ad forentiam, si nempe poneretur conditio, quod non competit merè possibili, circa quod nihil decretum est.

QUÆSTIO VI.

An sint in Deo decreta conditionata?

CONditionata dico, non ex parte subjecti, seu decernentis, qualia sunt hæc: vellem ire Romam, si non essem podager: vellem ire ad bellum, si non timerem occidi &c. Nam cùm illa dicant imperfectionem potentialitatis & suspensionis Deo repugnantem, non possunt in eo reperiri; sed ex parte objecti, seu rei decretæ tantùm, ita ut sint absoluta ex parte decernentis, quale est illud: Volo dare 100. aureos Petro, si ducat filiam meã in uxorem, ubi illa [illegible]itio est absoluta, & determinata ex parte volentis, licèt pendeat ab aliqua conditione, ut sortiatur effectũ.

CONCLUSIO UNICA.

DAntur in Deo decreta conditionata ex parte objecti tantùm Ita satis communiter Theologi contrà PP. Societatis, ex quibus tamen Suarez, Ruith. & quidam alii nobis adhęrent, licèt Alarcon dicat decreta illa coram summis Pontificibus vocata esse à Jesuitis cum Dominicanis disputantibus, stulta, inutilia, inepta, impossibilia, & Deo indigna.

Prob. 1. Scriptura variis locis asserit, Deum quædam facturum, si ponatur certa conditio: sed per hoc insinuat decreta conditionata in Deo: ergo &c. Prob Ma Gen. 18. dicit Deus, quòd parcet Sodomæ, si in ea fuerint viri justi 50. aut 30 item 3. Reg. c. 9. promittit Salomoni servaturum se Thronum Israeliticum penes illius familiam, si Ipse & ejus posteri Dei mandata custodiant. Et 4. Reg 13. certificat Eliseus Joam Regem Israel, quòd totaliter Syriam devastasset, si terram quinquies aut sexies, sive septies jaculo percussisset Prob. Mi. Vel enim Deus illa denuntiando habebat voluntatẽ determinatam illa ponendi, casu quo poneretur conditio, vel non habebat: si non: ergo non sincerè loquebatur: si sic: ergo illa decreverat; non absolutè, cùm de facto non acciderint, defectu conditionis non positę: ergo cõditionatè.

Prob. 2. Vult Deus omnes homines salvos facere: sed non vult, nisi bene vivant: ergo vult conditionatè, non quidem ex parte sua, sed ex parte rei volitæ, seu decretæ.

Prob. 3. Absolutè futura habent suam futuritionem absolutam à decreto absoluto, ut diximus: ergo & futura conditionatè futuritionem suam conditionatam à decreto conditionato, cùm videatur par ratio; & consequenter dantur decreta conditionata, cùm dentur conditionatè futura, ut fatentur Adversarii.

Prob. 4. Sæpissimè inter ea quæ prædixit Deus, & conditionem appositam nulla prorsus est connexio, ut patet in hac Propositione: *Si custodierint filii tui legem meam, sedebunt super thronum tuum usque in sempiternum.* ergo quòd inter se ita connectantur, ut unum debeat sequi ex alio, si illud aliud ponatur, oritur ex voluntate Dei sic decernentis, absolutè quidem ex parte sua, conditionatè tamen ex parte objecti.

Objic. 1. Quæ Deus vult tantùm conditionatè, secundùm nos, non facit: *sed omnia quæcumque voluit, fecit Dominus*, Ps. 13. ergo nihil vult aut decernit conditionatè.

Resp dist. Min. Quæcumque voluit absolutè, fecit: C. conditionatè: N.

Objic. 2. Quodlibet decretum divinum causat mutationem realem in creatura; sed decretum merè conditionatum non causat illam mutationem, cum res per illud decreta non sit ponenda in rerum natura, quia non ponetur conditio: ergo.

Resp Dist. Ma. Quodlibet decretum divinum absolutum; C. conditionatum: N. sed sufficit quòd causaret quantùm est ex parte sua, si conditio poneretur: quod & admittere debent Adversarii: nam decretum, quo Deus decrevit concurrere cum omnibus causis liberis ad actus liberos, nullam ponit mutationem realem in iis, qui non operantur, licèt poneret, si agerent.

Obji. 3. Si essent in Deo decreta merè conditionata, idem vellet, & non vellet: Hoc implicat: ergo. Prob Ma. Quia vellet conversionem v.g. alicujus peccatoris, & non vellet, quia non vellet ponere conditionem, sine qua non habebitur conversio.

Resp. dist. Ma. Idem vellet & non vellet eodem modo: N. diverso modo, id est, efficaciter & inefficaciter sub diversa ratione: C. vult enim inefficaciter conversionem, & vult efficaciter non positionem conditionis, sine qua non erit conversio, ubi nulla est implicantia Et certè numquid viator in periculo vitę habet voluntatem efficacẽ & absolutam dandi pecuniam sicario, ut conservet vitam, & simul voluntatem inefficacẽ & conditionatam non dandi pecuniam, si non immineret vitæ periculum. Imò idem ipsimet Adversarii admittunt in Deo, voluntatem scilicet inefficacem salvandi omnes homines. & efficacem non salvandi omnes, sed aliquos reprobandi propter peccatum prævium.

Obji. 4. Decreta illa sunt inutilia, ridicula, & nugatoria: inutilia quidem, cùm nihil conferant ad Dei perfectionem, Ecclesię regimen, aut aliquid aliud: ridicula verò, quia per illa Deus vult aliquid, & non vult conditionem, sine qua non erit illud: nugatoria autem, quia sicut nugaretur ille, qui diceret; *Dabo tibi aureum, si cœlum manu tetigeris*, cùm ponat conditionem impossibilem; ità & videtur nugatorium, ponere in Deo decretum, quo vult sub conditione rem, quæ factu est impossibilis, quia non adest decretum ipsammet conditionem ponendi.

Resp 1. Decreta illa non esse inutilia aut otiosa, cùm conducant ad maiorem Dei perfectionẽ: & certè numquid perfectius est Deo scire, quid Tyrii fecissent, si Christus prædicasset, quàm nescire? Imò apparet quædam imperfectio, quòd Deus interroganti, quid Tyrii fecissent, si Christus prædicasset, debuisset respondere: *Nescio*. Si ergo illa conditionatè futura scire debeat, etiam in illo decreta conditionatè sunt ponenda, per quæ sciat.

Res. 2. Nec magis esse ridicula, quàm sit volitio salvandi omnes homines; quandoquidem non velit omnes homines salvos fieri, nisi finaliter perseverent, nec finaliter perseverant sine gratia efficaci, & tamen non decrevit dare omnibus gratiam efficacem ad perseverandum, sed aliquibus tantùm sufficientem: si ergo non sit Adversariis ridicula illa volitio, nec ridicula dicant illa decreta, sed prudentissima, honestissima, & sua veneratione digna.

Resp. 3. Nec esse nugatoria, sicut nugatoria est propositio allegata, est enim latum discrimen inter illam & decreta pręfata, quòd propositio sit de conditione impossibili, & repugnante ex natura rei, decreta verò de conditione absolutè & ex natura rei possibili, quia licèt non decreverit Deus ponere conditionem, & ideo illam non sit positurus homo, potest tamen illam ponere absolutè loquendo, cùm decretum divinum non det homini posse, sed illud supponendo, teneat se ex parte actus secundi, ut suo loco dicemus.

Rationes autem, propter quas Deus plura vult conditionatè, quæ tamen non decrevit exequi absolutè, possunt esse sequentes, vel ut ostendat quòd sese hominum libertati accommodet, vel quòd sit propensus, ut eorum miserias sublevet, vel quòd aliqui homines sint aliis pejores, V.g. Judæi Tyriis; cùm Tyrii sese convertissent, si vidissent signa, quæ viderant Judæi, vel propter alias rationes sibi notas. Pro aliis Objectionibus

Adverte 1. Futura conditionatè esse quasi in statu medio inter merè possibilia, & futura absolutè, potiùsque participare de ratione futuri quàm possibilis: ac ideò admittendum esse decretum conditionatum, per quod transeant de statu meræ possibilitatis ad statum futuritionis conditionatæ.

Adverte 2. Quòd licèt admittamus decreta conditionata in Deo, quæ ex Scriptura vel cognoscuntur vel colliguntur, non tamen omnis generis, v.g. sequentia: *Si dormiero, magnus Turca saltabit, si comedero, Rex vincet hostes*, & similia, cùm nullam habeamus rationem illa admittendi, sed potiùs rejiciendi.

Adverte 3. Decreta illa conditionata esse libera; quia determinantur ad ea, quæ sic decreta sunt sub conditione, ut potuerint non decerni: sicut decreta absoluta sunt libera, quia terminatur ad effectus ita absolutè decretos, ut potuerint taliter non decerni.

QUÆ-

QUÆSTIO VII.

An detur scientia media?

QUoniam hæc Quæstio valdè celebris est ac famosa, & nonnulla ad perfectam sui intellectionem prærequirit, ideo illam in quatuor Articulos dividemus.

ARTICULUS I.

Quotuplex scientia in Deo.

DIviditur 1. Scientia divina, quæ est in se unica & simplicissima, per quam Deus & se, & creaturas omnes etiam possibiles, semper actu & necessariò intelligit. Dividitur, inquam, ratione objectorum materialium, ad quæ terminatur; 1. in speculativam & practicam. Speculativa est cognitio, qua Deus objectum cognoscit, sed non facit; ut cognitio merè possibilium. Practica est cognitio, qua Deus objectum cognoscit & facit per suum decretum, ut cognitio creaturarum aliquando existentium.

Dividitur 2. In necessariam & liberam. Prima Antecedit omnem actum liberum divinæ voluntatis, terminaturque tantùm ad essentias rerum, quę sunt invariabiles 2. Sequitur actum liberum divinæ voluntatis, terminaturque ad res existentes aut futuras, quas potuisset non cognoscere ut existentes aut futuras, si nempe statuisset eas non producere.

Dividitur 3. Communissimè à Theologis in scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis. Prima est illa, quæ antecedens decretum, & liberam divinæ voluntatis determinationem, versatur præcisè circa essentias rerum ut merè possibiles, coinciditque cum scientia necessaria, cùm respiciat objectum à voluntate tum divina, tum humana independens. Hanc scientiam vocant aliqui abstractivam, eo quòd abstrahat ab existentia objecti, ipsamque, ut talis formaliter non repræsentet. Secunda est illa, quę supponens decretum divinum versatur circa pręterita, præsentia, & futura, adeoque circa res aliquando existentes, estque libera, cùm versetur circa objecta, circa quæ potuisset non versari, si Deus non decrevisset illorum existentiam.

Inter scientiam simplicis intelligentiæ & visionis, aliam ponunt PP. Societatis, quam Mediam vocant, illamque sic definiunt, nempe: scientia, qua Deus ab æterno ante decretum, non absolutè, sed sub conditione cognovit, quid homines & Angeli facturi essent pro sua libertate, si cum hac vel illa gratia, si cum his vel illis circumstantiis, in tali vel tali rerum ordine collocarentur. Ex qua definitione patet, scientiam mediam esse necessariam & liberam sub diverso respectu: necessariam quidem ex parte subjecti seu Dei, cùm antecedat decretum de rerum futuritione, sicut cogitationes nostræ dicantur necessarię, quando præcedunt determinationem voluntatis. Liberam verò ex parte objecti; nam sicut Deus per scientiam liberam potuisset res futuras non cognoscere, si non statuisset eas producere, ità per scientiam mediam potuisset non præscire ea, quæ Angeli, & homines revera facturi sunt, si pro sua libertate non fuissent ea facturi, sed aliquid aliud: unde aliquid participat de scientia simplicis intelligentiæ, in quantum præcedit decretum & terminatur ad res pro illo signo necdum futuras, & aliquid de scientia visionis, in quantùm terminatur ad objecta libera, nempe ad contingentia conditionata. Et ideo forsitan à suis Assertoribus vocatur *Media*. Dico *Forsitan*; quia posset dici media, quia versatur circa objecta, quæ sunt aliquo modo media inter merè possibilia, & absolutè futura.

Porrò scientiam illam admittunt PP. Societatis, qua dirigatur Deus in suis decretis circa actiones creaturarum liberas formandis, sine præjudicio humanæ libertatis; quia non vident, quomodo non tollatur hominis libertas, si antequam per scientiam mediam prævideat Deus, quid sit homo in tali vel tali statu acturus, absolutè decernat aliquid ab ipso homine agendum.

ARTICULUS II.

Quædam Resolutioni præsupponenda.

SUppono 1. Totam controversiam inter præcipuos admittentes & rejicientes scientiam mediam in hoc consistere, an scilicet præscientia futurorum conditionatè (quam scientiam conditionatam appellamus) sit posterior decreto conditionato, & in eo fundata, ut volunt rejicientes scientiam mediam, an verò prior, & ab illo independens, ut contendunt scientiæ mediæ patroni; Unde scientia conditionata, quam admittimus, & scientia media, quam defendunt PP. Societatis, in hoc conveniunt, quòd utraque sit cognitio certa & infallibilis futurorum conditionatè; disconveniunt autem, quòd illa sit posterior decreto & in eo fundata: hæc verò prior, & ab eo independens: quod prima sit libera tam ex parte subjecti quàm objecti: secunda verò, libera quidem ex parte objecti; necessaria tamen ex parte subjecti.

Suppono 2. Scientiam mediam non esse novam, nec Patrum Societatis studio, labore, & industria è tenebris esse erutam, quidquid dicant Fonseca, Molina & alii, sed ipsam non tantùm Augustinò fuisse cognitam, & ab eodem reprobatam; ut posteà ostendemus; verum etiam ipsismet Pelagianis, & Semipelagianis fuisse familiarem: volebant enim ex duobus pueris unum salvari propter opera bona, quæ Deus præscivit facturum, si diutiùs vixisset, & alterum damnari propter opera mala, quæ præscivit patraturum, si ad adultam ætatem pervenisset: unde August. Epist. 105. ad Sixtum, sic inducit Pelagianos loquentes. *Deus in eis, quos hinc aufert, prævidit, quemadmodum victurus esset, si viveret, & ideò quem nequiter novit esse victurum, sine Baptismo facit & mori, sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quę facturus fuit.* Semipelaglani verò idem apertiùs tradebant: dicebant enim, ut refert D. Prosper. *tales perdi, talesque salvari, quales futuros illos in annis majoribus si ad adultam ætatem servarentur, scientia divina prævideris.* Unde volebant, libertatem humanam salvaturi, nihil decerni à Deo, nisi priùs vidisset, quid essent homines acturi, ut colligitur ex Fausto Regiensi Semipelagianorum Principe lib. 2. de grat. & lib. arb. c. 7. ubi ait: *Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit.* Nomine autem prædestinationis intelligebant non tantùm transmissionem creaturæ rationalis ad gloriam, sed etiam quodlibet decretum præordinans & prædefiniens rerum futuritionem, ut etiam intellexit August. Tract. 68. in Jo. ubi ait: *Deus fecit futura ea prædestinando.* Et tract. 105. *Deus futura omnia prædestinavit.* Ex quo patet, quòd admitterent scientiam futurorum conditionatè ante decretum: quod & fateri coacti sunt Suarez & Annatus. Et certè quis non fateretur? Cùm Semipelagiani ipsiusmet Augustini verbis uterentur ad hoc probandum, ut refert Hilarius in Epist. ad eundem Doctorem.

Suppono tamen 3. Latum esse discrimen inter Hæreticorum & Catholicorum scientiam mediam in materia salutis: 1. Enim volebant Pelagiani Deum explorare, quid acturi essent homines ex solis naturæ viribus. Catholici verò, quid acturi essent cum tali vel tali gratia. 2. Asserebant illi, Deum punire aut præmiare, quod per scientiam illam noverat homines facturos, si diutiùs viverent: hi autem nonnisi facta.

Suppono 4. Scientiam mediam non esse malam ex eo quòd apud Pelagianos & Semipelagianos viguerit: licèt enim in aliquibus erraverint, non tamen omnia, quæ dixerunt aut scripserunt, sunt hæretica: unde illam non condemnamus, & licèt asserant aliqui à Paulo V. præparatam esse Bullam, qua condemnaretur, nullam tamen fidem prætensam Bullam asserentibus adhibendam esse declaravit Innoc. X. per speciale decretum anno 1654. die 25. Aprilis; imò prohibuit à quocumque allegari.

ARTICULUS III.

Resolutio Quæstionis.

NOn datur in Deo scientia media. Ità communiter Thomistæ & Scotistæ fideliores.

Prob. 1. Ex Script. quæ nullibi salutis nostræ negotium sive vocationis, sive electionis, sive justificationis attribuit actionibus nostris per scientiam mediam exploratis, sed unicè Dei voluntati, proposito, miserationi, tractioni, operationi, ità ut eligat nos, non quia futuri eramus sancti, sed ut simus sancti, ut convincunt nos D. Pauli Epistolæ pluribus in locis: ergo frustra ponitur in Deo scientia media pro dirigendo salutis nostræ negotio.

Dices, non dirigi Deum ab actionibus nostris prævisis, nisi prout subsunt gratiæ dandæ, & sic adhuc stat, quòd vocet nos secundùm propositum voluntatis suæ. Sed

Contra: Vel dirigitur Deus à sola gratia danda, vel etiam ab operibus cum gratia ponendis. Non à gratia sola, quia cùm per scientiam simplicis intelligentiæ, gratiæ suæ noverit efficaciam, quidve possit cum humana voluntate, non indiget scientia media, ut exploret ejus effectus: Non etiam ex operibus cum gratia; quia tunc non vocaret secundùm unicum voluntatis suæ propositum, sed partim secundùm suæ, partim secundùm humanæ: sicque vocatio & electio non essent solius miserentis Dei, sed partim hominis volentis & currentis, partim miserentis Dei: possetq; unus ab alio se discernere, dicendo

do se vocatum, quia præviderat Deus, quòd esset gratiæ cooperaturus; alium verò non esse vocatum, quia præviderat Deus: contrarium.

Confirm. Responsio: Vel Deus movetur in vocatione & electione ab eo, quod per scientiam mediam exploravit à creatura ponendum; vel non movetur: si non, omninò superfluit scientia exploratrix: si sic: ergo vocatio non est omninò gratuita.

Dices moveri quidem Deum ab exploratis, non tamen ut vocet simpliciter, sed ut vocet sine libertatis humanæ præjudicio. Sed

Contra: Equidem sequitur, quòd non vocasset, nisi consensum vocati prævidisset; & consequenter quòd possit se vocatus discernere per consensum suum à non vocato, in quo non fuit prævisus consensus.

Replicabis, discretionem vocati à non vocato tribuendam esse soli gratiæ, ratione cujus prævidetur consensus. Sed

Contra: Prævidetur, quòd, si daretur talis gratia Petro, consentiret, & si eadem prorsus daretur Paulo, non consentiret: ergo secernuntur per aliud, quàm per gratiam; nam quando duo in aliquo communi convenientes distinguuntur, necesse est, ut per aliud quàm per commune distinguantur, adeoque cùm Petro & Paulo censeatur gratia communis, utpote eadem, oportet, ut per aliquid distinctum à gratia distinguantur.

Prob. 2. Ex August. lib. de bono persever. cap. 17. ubi ait: *Hæc Dei dona*, scilicet gratuitò concessa ad perseverandum, *si nulla est prædestinatio, quam defendimus, non præsciuntur à Deo; præsciuntur autem, hæc est prædestinatio, quam defendimus*. Idem fortiùs inculcat ibidem aliis verbis: *Quòd si & dantur, & ea se daturum esse præscivit, profectò prædestinavit*. Item c. 10. de prædest. Sanct. *Prædestinatione quippe Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus*. Ex quibus omnibus sic formo Argumentum: Non datur secundùm Augustinum præscientia eorum, quæ Deus de facto dat & facit, nisi sint prædestinata seu decreta; aliàs nulla esset ejus illatio: ergo nec datur præscientia eorum, quæ, posita conditione, daturus erat & facturus, nisi sint prædestinata seu decreta, cùm non minùs pendeant conditionatè futura à decreto conditionato, quàm absolutè futura à decreto absoluto, ut probavimus agendo de decretis conditionatis.

Accedit, quòd in textu ultimo loquatur etiam de conditionatè futuris, aliàs non dixisset: *Ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus*, sed *quæ facturus est*; cùm absolutè futura absolutè *facturus sit*, & non tantùm *facturus fuisset*. Prætereà de illis futuris loquebatur ibi Augustinus, de quibus agebant Semipelagiani, adeoque de futuris conditionatè; cùm per librum de prædest. SS. sicut & per alterum de Bono persev. respondeat ad interrogata, quæ fecerant Hilarius & Prosper in Epistolis ad eundem Augustinum directis. In illis autem asserebant, quòd Semipelagiani sustinerent præscientiam futurorum conditionatè, independentem à decreto, illoque anteriorem, ut cum decretis divinis libertatem humanam conciliarent.

Nec dicas, Augustinum reprehendere abusum illius scientiæ, non substantiam; nam, ut patet ex passibus allegatis, asseveranter docet, præscientiam decretum præsupponere, & præscientiam non dari, si non sit prædestinatio, seu decretum; cùm tamen scientia media sit decreto anterior, & ab ipso independens.

Prob. 3 Deus non videt, quid homo esset acturus, si tales vel tales circumstantiæ ponerentur, nisi videat, quid ipsemet esset acturus, cùm sit una & eadem actio Dei & creaturæ: sed ante decretum non videt Deus, quid esset acturus in talibus circumstantiis; cùm pro tunc concipiatur ut indifferens ad decernendam, vel non decernendam actionem sive absolutè, sive conditionatè: ergo &c.

Prob. 4. Deus omnia cognoscit, ut sunt cognoscibilia: sed ante decretum sive absolutum, sive conditionatum nihil est cognoscibile ut futurum sive absolutè, sivè conditionatè, cùm nihil sit futurum, sed omnia merè possibilia: ergo &c.

Dices: Conditionatè futura habent ante decretum veritatem objectivam, & futuritionem determinatam ex vi & natura contradictionis, sive quia fieri possunt de illis propositiones contradictoriæ, quarum una debet esse determinatè vera, & altera determinatè falsa: ergo ante decretum ut vera & futura a Deo cognoscuntur.

Resp. 1. Inde sequi, non tantùm futura conditionatè, sed etiam absolutè futura esse vera & futura ante decretum; cùm de his non minùs formari possint propositiones contradictoriæ, quàm de illis: & certè quis non videat has propositiones, *Joannes fiet catholicus, Joannes non fiet catholicus*, tam esse contradictorias quàm sequentes: *Joannes fiet catholicus, si Paulus concionetur, Joannes non fiet catholicus, si Paulus concionetur*: ergo si futura conditionatè sint vera & futura ex vi contradictionis, erunt & absolutè futura.

Resp. 2. Supponamus, Deum cognoscere ex vi contradictionis hanc propositionem: *Joannes non fiet catholicus, si Paulus concionetur*, Peto, an per suum decretum scientia illa posterius possit facere, ut Joannes fiat catholicus, si Paulus concionetur? Si possit: ergo Deus potest falli in sua cognitione, cùm possit cognoscere verum, quod erit falsum: si non possit: ergo futura non sunt à Deo, sed à seipsis futura; & consequenter fallitur Apostolus, cùm dicit ad Ephes. 1. vers. 11. Deum omnia operari *secundùm consilium suæ voluntatis*; fallitur & Augustin. cùm asserit Deum facere futura, ea prædestinando, seu decernendo.

Prob. 5. Secundùm Theologos datur aliqua distinctio inter merè possibile & futurum conditionatè: quod & admittere debent Adversarii; cùm merè possibile, sit id quod est indifferens ad existendum, vel non existendum præcisè, conditionatè verò futurum, quod est determinatum ad existendum, si ponatur conditio; sed tota distinctio cùm non sit in illis rebus, utpotè non existentibus, debet oriri ex hoc quòd voluntas divina aliter se habeat circa unum quàm circa aliud, aliquid circa conditionatè futura decernendo, & nihil circa merè possibile quandoquidem nihil sit aliud imaginabile: ergo &c.

Prb. 6. Quia rationes, propter quas scientiam mediam ponunt ejus assertores (nempè ut dirigatur Deus in eligendis aliquibus, & repellendis aliis: 2. Ut cum Dei decreto & gratia concilietur humana libertas) nullatenus subsistunt: ergo nec subsistit scientia, quæ propter eas solas admittitur Prob. Ant. Quoad primam Partem; quia prævidit Deus per scientiam mediam, si detur, Tyrios & Sydonios esse convertendos, si factæ essent virtutes &c. prævidit & Raptum (ne malitia mutaret intellectum ejus) malè victurum, si diutiùs vixisset; & tamen quos prævidit convertendos, si &c. destinat ad infernum; quem prævidit male victurum, nisi raperetur &c destinat ad Paradisum: ergo non dirigitur à scientia media in eligendo & reprobando. Prob. Ant. Quoad secundam Partem; quia, ut patet ex jam dictis, non semper decernit Deus juxta prævisas hominum actiones, sicque tantùm abest, ut scientia illa faveat libertati, quin potiùs graviter noceat, cùm per hoc intelligamus Deum decernere quandoque contrarium ejus, quod prævidit acturos homines, si &c.

Prob. 7. Nec Augustinus, nec Prosper, nec Hilarius scientia media usi sunt ad conciliandam cum prædestinatione & gratia efficaci humanam libertatem: ergo vel illam ignorarunt, vel scientes neglexerunt, vel certè ad eam non adverterunt: Non primum; cùm Hilarius & Prosper in Epistolis, quas ad Augustinum direxerunt: expressissimam de illa mentionem fecerint; ipsumque monuerint, Semipelagianos ipsiusmet verbis ut ad illius scientiæ confirmationem: undè Hilarius ad Augustinum: *Et hoc non solùm aliorum Catholicorum testimoniis, sed etiam Sanctitatis suæ disputatione antiquiore se probare testantur*; Augustinus autem illam refutet & rejiciat in duobus libris, de quibus supra. Et ideò fortè Molina postquam in sua prima concordia quæst. 23 art. 4. & 5. dixit: *Hæc nostra ratio conciliandi libertatem arbitrii cum divina prædestinatione à nemine, quem viderim, hucusque tradita est*, idipsum subticuit in impressione Lugdunensi. Non etiam secundum: qua enim conscientia ausi fuissent scientiam illam negligere Ecclesiæ Dei tam utilem; in explicandis præcipuis Religionis nostræ mysteriis tam facilem; ad destruendum Pelagianismum tam efficacem; ad conciliandam cum gratia libertatem humanam, adeo plausibilem, ut fatetur ipsemet Molina: qua, inquam, conscientia id fecissent; & qua ratione cum Apostolo exclamassent: *O altitudo divitiarum* &c. Non etiam tertium; nam dicere, præclarissima illa gratiæ propugnacula, ad præcipuum gratiæ mysterium non advertisse, est dicere, illos vigilantes dormivisse: ergo.

Concludendum est, scientiam illam fuisse quidem ab ipsis cognitam, sed non approbatam. Et certè si eam approbasset Augustinus, cur monitus ab Hilario & Prospero, quòd Semipelagiani turbarentur & terrerentur ex eo quòd in libro de corrept. & grat. toties dixisset Deum uni dare gratiam efficacem, & non alteri secundùm propositum voluntatis suæ, cur inquam, non respondit, Deum id non facere, nisi attendendo priùs ad futuri, vel non futuri consensus humani præscientiam? Cum per hoc tam facilè sedasset eorum turbationem; imò destruxisset quinque eorum errores ab ipsis ex prætata Augustini doctrina illatos, nempè quòd libertatem everteret, fatum induceret, orationem exsufflaret, in aliquibus torporem, in aliis desperationem causaret, & tandem

Dei

Dei bonitatem læderet. Imò tantùm abest, ut ità respondeat, ut è contra vix concipiens libertatis humanæ cum gratia efficaci concordiam, ingenuè dicat lib. de grat. Christi cap. 47. *Ista quæstio, ubi de arbitrio voluntatis & Dei gratia disputatur, ità est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri*.

ARTICULUS IV.

Solutio Objectionum.

OBjic. 1. Illud Gen. 11. *Cœperunt hoc facere*, nempe ædificare turrim Babylonicam, *nec desistent à cogitationibus suis, donec opere eas compleant*: ergo noverat Deus, ædificium illud complendum, nisi id per linguarum confusionem impediret: sed id non noverat ratione decreti conditionati: quia ridiculum esset dicere Deum, qui absolutè ædificii complementum impedire decreverat, etiam decrevisse illius complementum, nisi impediret: ergo noverat per scientiam mediam.

Resp. Sicut non est ridiculum, quòd Deus, qui decrevit decreto generali concurrere ad omnes creaturarum actiones, & consequenter ad hanc, illam, istam &c. nisi quid obstaret, id est, nisi per decretum speciale statueret in certis casibus extraordinariis concursum suum suspendere; ità nec ridiculum est, quòd non obstante decreto speciali non concurrendi ad turris illius complementum, decreverit priùs, secundùm modum nostrum concipiendi, ad illius complementum concurrere, nisi in signo posteriori aliud decerneret: & certè ità se habere concipimus in salute hominum, ut patet ex dictis de decretis conditionatis.

Objic. 2. Si Deus cognovisset Pœnitentiam Tyriorum dependentet à decreto conditionato de prædicatione Christi, & non ante decretum per scientiam mediam, injustè Christus Judæos increpasset exemplo & comparatione Tyriorum, ut facit Matth. 11. potuissent enim respondere Judæi Christo: Si decrevisses nostram conversionem Tyriorum supposita Christi prædicatione, pœnitentiam ageremus, sicut egissent illi: sed non potest dici injustam fuisse Christi increpationem: ergo pœnitentiam Tyriorum vidit per scientiam mediam.

Resp. 1. Si Judæi potuerint hoc respondere Christo in nostra sententia, potuerunt & ipsi respondere in sententia Jesuitarum: Si decrevisses nobis dare gratiam in iis circumstantiis, in quibus per scientiam mediam exploratricem prævideras nos credituros, sicut fecisti Tyriis, supposito quòd Christus illis prædicasset, ageremus pœnitentiam, sicut egissent Tyrii in illo supposito: ergo idem Argumentum solvere debent Adversarii.

Resp. 2. Justam esse Christi increpationem: tam enim Judæi quàm Tyrii pœnitere potuerunt, cùm utrique ad hoc obligarentur; obligatio autem supponat posse; quandoquidem nemo teneatur ad impossibile: decretum autem conditionatum, quod fuit circa Tyrios, non circa Judæos, non dedit illis posse pœnitere, quandoquidem decretum non teneat se ex parte actus primi, sed secundi, adeoque supponat posse. Fateor tamen Tyrios faciliùs potuisse, quia conferenda erat ipsis gratia in iis circumstantiis, in quibus faciliùs allecti fuissent ad pœnitendum. Verùm ex hoc non sequitur, injustam fuisse Christi increpationem, cùm simpliciter, & absolutè loquendo pœnitere potuerint Judæi, quod non fecerunt: Imò si omnia deberent esse paria, etiam ex parte decreti, & circumstantiarum, in quibus gratia confertur; ut Deus justè increparet unum præ altero, nunquam posset peccatorem justè increpare; quia ubicumque adest gratia congruè data ex decreto efficaci operis ponendi, semper ponitur opus præceptum, & nunquam habetur peccatum.

Inst. 1. Injustè increparetur unus pictor, quòd non tam ad vivum rem aliquam repræsentasset, quàm alter coloribus & penicillis melioribus instructus. ergo & injustè increparetur destitutus decreto, quòd non idem præstitisset, quàm alter decreto instructus.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd decretum non det posse, ut dixi, sed supponat, & consequenter tam destitutus quàm instructus decreto, ut ità loquar, potest operari, ac ideo non operans justè increpatur. Aliud est de pictore, cui, ut possit rem ad vivum repræsentare, necessarii sunt boni penicilli & colores vivi.

Inst. 2. Saltem gratia efficax ex decreto proveniens, & data in talibus vel talibus circumstantiis fortiùs determinat ad agendum, quàm conferant boni penicilli ad pingendum ad vivum: ergo si malis penicillis instructus non sit increpandus, nec decreto destitutus.

Resp. Neg. Ant. Gratia enim efficax tantum determinat moraliter & non physicè ad operandum, cùm, illa posita, homo sit adhuc liber ad agendum, vel non agendum, ut diximus de gratia. Boni autem penicilli physicè conferunt ad rem aliquam ad vivum repræsentandam, vel certè si possit pictor sine illis rem æquè ad vivum repræsentare ac alter illis instructus etiam dignus est increpatione, cùm non fecerit, quidquid potuerit.

Inst. 3. Si gratia determinet tantùm moraliter & non physicè, poterit Deus falli in iis, quæ decernit, nisi per scientiam mediam prævideat actionem esse ponendam à creatura; quandoquidem tam possit poni quàm non poni.

Resp. Neg. Assumpt. Deus enim decernendo creaturę actionem, novit quòd certò infallibiliter eveniet, quandoquidem certò sciat se concursurum ad illius positionem; & consequenter etiam concursuram creaturam cum illo; cum utriusque concursus sit una, & indivisibilis actio. Novi tamen creaturam liberè operaturam, cùm illius concursus sit simultaneus, nec aliquid ponat in creatura, ab æterno aut in tempore illam necessitans ad actionem, ut fusiùs dicetur postea.

Inst. 4. Deus præbet causæ liberæ concursum suum indifferentem ad agendum: ergo decernens non videt, quid sit actura.

Resp. Dist. Ant. Deus præbet concursum indifferentem, quantùm est ex parte voluntatis antecedentis, qua vult esse paratus ad agendum cum creaturis agentibus: C. quantum est ex parte voluntatis consequentis, qua vult ponere talem vel talem effectum cum creaturis agentibus: N. sic enim concursus ille est determinatus, qui tamen propterea non officit libertati, cùm non sit prior natura concursu creaturæ, sed simultaneus.

Inst. 5. Causa secunda determinat primam ad speciem & exercitium: ergo Deus quantùm est ex parte voluntatis consequentis relinquit concursum indifferentem.

Resp. Dist. Ant. Determinat primam ad speciem &c. propriè: N. unaquæque enim causa tam prima quàm secunda seipsam propriè determinat. Determinat primam &c. impropriè hoc sensu, quòd tunc determinatio potiùs tribuatur causæ secundæ quàm primæ, quia illa est particularis, hæc universalis: C.

Objic. 2. Conditionatè futura nec sunt, nec erunt, sed tantùm fuissent, si ponenda fuisset conditio: ergo non requirunt decretum de facto positum, sicut requirunt absolutè futura, sed tantùm ponendum, si ponenda fuisset conditio; & consequenter cognoscuntur per scientiam mediam independenter à decreto.

Resp. Dissimulato Ant. Neg. Conseq. Quia decretum illud ponendum, cùm de facto non sit, non potest transferre merè possibile ad statum futuritionis conditionatæ: & consequenter Deus, qui omnia novit ut sunt, non cognoscit sine decreto actualiter posito pœnitentiam, V. g. Tyriorum, conditionatè futuram, sed tantùm merè possibilem: quod confirmat S. Augustini Regula superiùs allata, scil. quod Deus præsciat futura, ea prædestinando: unde ex illo decreto ponendo tantùm sequitur, quod Deus illam conversionem cognovisset, si eam decrevisset.

Dixi: Dissimulato Ant. Quia licèt objecta scientiæ conditionatæ, quam admittimus, nunquam sint ponenda, objecta tamen scientiæ mediæ, secundùm illius defensores sunt ordinariè ponenda, ut conservetur humana libertas.

Inst. Decretum ponendum, objectivè Deo repræsentatum, dat ipsi cognitionem rei conditionatè futuræ: ergo ultra scientiam mediam non requiritur decretum actuale. Prob. Ant. Quia si creatura possit cognoscere ex decreto suo ponendo, objectivè repræsentato, actionem alterius futuram, v.g. si vellem dare aureum Petro pauperi, illud acceptaret; quidni id posset Deus.

Resp. Neg. Ant. Quia cùm per decretum ponendum nesciat Deus, an sit acturus, ut pote adhuc indifferens ad decernendam actionem vel non decernendam, etiam nescit, an sit actura creatura. Ad Probationem dico, cognitionem creaturæ tunc non forè certam physicè, sed ad summum moraliter, cùm pauper sit equidem indifferens ad acceptandum.

Objic. 3. Deus non agit cœco modo in negotio salutis: ergo, ut decernat Joannis vocationem, electionem, aut justificationem, debet anteà explorare quid ille sit acturus.

Resp. Dist. Conseq. Debet anteà explorare, id est, antea nos-

nosse per scientiam mediam consensum, aut dissensum à creatura ponendum: N. id est, debet anteà nosse per scientiam simplicis intelligentiæ (sicut de facto novit) gratiæ suæ vim & efficaciam, & aliunde voluntatis humanæ flexibilitatem & duritiem, ac cum gratia acceptanda aut rejicienda in tali vel tali circumstantia proportionem: C. & sic patet, quòd non agat cœco modo.

Objic 4. Sap. 4. Justus dicitur raptus, ne malitia mutaret intellectum ejus; sed Deus non decreverat ejus malitiam futuram, nisi raperetur: ergo hoc novit per scientiam mediam.

Resp. Dist. Mi. Non decreverat ejus malitiam positivè: C. permissivè: N. quia statuerat permittere malitiam peccati, non suspendendo concursum suum ad illam actionem physicam, ex qua sequitur talis malitia, si nempè ponatur talis conditio. Pro aliis Objectionibus solvendis

Adverte 1. Quòd quando PP. petunt, cur Deus creaverit Adam, quem sciebat peccaturum, & similia, non loquantur de scientia præcedente decretum creandi, sed de scientia præcedente actualem Adæ creationem, aliàs non dicerent, cur creaverit? Sed cur voluerit, cur decreverit creare Adam, quem noverat lapsurum? Præterea licèt loquerentur PP. de scientia præcedente decretum creationis, ut videtur loqui Augustinus lib. 2. de Nupt. & concupisc. cap. 16. ubi ait: *Nec eum*, scilicèt diabolum, *propterea creare noluit*, *quia malum futurum esse præscivit;* non loquuntur tamen de scientia præcedente omne decretum, sed de scientia supponente decretum permissivum peccati, quasi dicerent: Cur Deus decreverit creare Adam, quandoquidem per scientiam decretum permissivum concomitantem, sed in eo fundatam, ejus lapsum præviderit? Adde quòd scientia illa non sit conditionata, ut media, sed absoluta, cùm sit de absolutè futuro.

Adverte 2. Augustinum & alios PP. dicentes, Deum vocare illos, quorum miseretur, quomodo, ubi, vel quando scit consensuros, credituros &c. non loqui de scientia præcedente decretum, sed de scientia realiter illud concomitante.

Adverte 3. Quando PP. videntur insinuare causam, cur Deus prænoverit futura, esse ipsasmet res futuras, nulla decreti facta mentione, non loqui de rebus futuris nudè, sed de futuris à Deo volitis, adeoque decretum importantibus: licèt enim negent res ideo esse futuras, quia Deus præscivit futuras; non negant tamen ideo futuras, quia decrevit futuras; aliàs contradicerent Apostolo dicenti Rom. 13. *Quę autem sunt*, adeoque tam futura, quàm præsentia, aut præterita, *à Deo ordinatæ sunt*.

Adverte 4. Ex hoc Augustini passu de prædest. SS. cap. 10. *Prædestinatio est, quæ sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia*, nihil sequi contra nos; quia tantùm vult, ut patet ex contextu, quòd aliqua sint præscita, quæ non sunt positivè prædestinata, ut peccata, quatenùs peccata, quæ à Deo tantùm permittuntur, non positivè decernuntur.

Adverte 5. Deum cognoscere hanc propositionem: *Si Joannes efficaciter moveatur, aget pœnitentiam*, per scientiam simplicis intelligentiæ; quia licèt extrema separata, nempè *Joannes efficaciter movebitur*, *& Joannes pœnitentiam aget*, sint libera & contingentia, adeoque objectum scientiæ visionis; juncta tamen continent illationem certam & infallibilem, ac ideo pertinent ad scientiam Dei naturalem, sicut pertinet propositio sequens: *Si Joannes currit*, *movetur*, licèt extrema secundùm se sumpta sint libera, & pertineant ad scientiam visionis.

Adverte 6. Quòd licèt conditionatè futura sint quodammodò media inter merè possibilia, & absolutè futura, non cognoscantur tamen per scientiam mediam, sed per scientiam visionis, ut diximus, eo quòd plus participare videantur de futuritione; quantùm est de se, quàm de mera possibilitate. Dico: *quantùm est de se*; quia quòd nunquam ponentur, non est defectu futurizationis propriæ, sed futurizationis conditionis, à qua pendent.

QUÆSTIO VII.

An præscientia divina noceat humanæ libertati?

CONCLUSIO UNICA.

Præscientia divina non nocet humanæ libertati. Est definitum in Conc. Constantiensi sess. 8. contra Wicleffum. Est etiam contra Ciceronem, qui, ut dixi, abstulit à Deo futurorum præscientiam, ne tolleret libertatem humanam, eo quòd non posset hanc cum illa conciliare.

Prob. 1. Conclusio 1. Ex iis Scripturæ passibus, quibus ostendimus hominem esse liberum, quod sanè immeritò diceretur, si divina præscientia libertatem tolleret.

Prob. 2. Ex PP. Hieronymo Dialogo contra Pelagianos: *Non ideo peccavit Adam, quia hoc futurum noverat.* Damasceno Dialogo contra Manichæos: *Præscientia diabolo minimè causa fuit, cur malus fieret.* Et Augustino 5. de Civit. Dei cap. 10. *Nullo modo cogimur, aut retenta præscientia Dei, tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio, Deum (quod nefas est) negare præscium futurorum; sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur.*

Prob. 3. Ratione: Præscientia divina non potest nocere humanæ libertati, nisi influat in ipsam: sed non potest in ipsam influere, cùm sit natura posterior non tantùm libertate, sed etiam actibus à libertate procedentibus: ergo. Unde vera est hæc Causalis: Ideo præscit Deus Antichristum peccaturum, quia peccabit; non è contra. Hinc Damasc. loco cit. *Prænotionis autem causa hæc est, quòd ità futurum erat.*

Declaratur: Prius est scibile, quàm scientia; *neque enim cognitio fieri potest, nisi cognoscenda præcedant*, inquit August. lib. 4. de Gen. ad litt. cap. 32. sed futurum contingens respectu præscientiæ divinæ est scibile: ergo.

Prob. 4. Comparatione: Præscientia Medici expertissimi de morte alicujus ægroti propter corporis indispositionem, non causat ipsam mortem, ut patet: ergo præscientia divina de actione Petri propter ejus determinationem non causat ipsam actionem; sed è contrà actio causat prævisionem, sicut mors ægroti causat in Medico illius præscientiam: unde Hieronym. in cap. 26. Jerem. *Non enim ex eo quòd Deus scit futurum aliquid, idcircò futurum est, sed quia futurum est, Deus novit.*

Obji. 1. August. l. 15. de Trinit. cap. 13. ubi ait: *Universas suas creaturas & spirituales & corporales; non quia sunt, ideo novit; sed ideo sunt, quia novit.*

Resp. Quando Augustinus & alii PP. dicunt præscientiam divinam esse causam rerum, loqui de scientia simplicis intelligentiæ: illa enim, non quidem executivè & proximè, quod pertinet ad voluntatem; sed idealiter & ostensivè dici potest causa rerum. Hæc autem scientia, teste D. Thoma, nonnunquam appellatur visio propter perfectionem intelligendi, & ideo non obstat quòd PP. dicentes scientiam divinam esse causam rerum, aliquando utantur verbo *videndi*.

Objic. 2. Vera est hæc illatio: Deus præscivit me hodie pransurum: ergo prandebo: ergo etiam scientia visionis est causa rerum.

Resp. Dist. Ant. Vera est hæc illatio à priori, sicut est hæc: homo est rationalis: ergo est risibilis: N. à posteriori sicut sequens: homo est risibilis: ergo est rationalis: C. sed nego conseq.

Obji. 3. Quæ Deus præscivit futura, evenient infallibiliter: ergo necessario. Prob. Cons. Quia evenire infallibiliter est sic evenire, ut non possit non evenire.

Resp. Neg. Cons. Aliud est enim infallibilitas & certitudo, aliud necessitas; illa enim, ut diximus, significant habitudinem quamdam cognoscentis ad rem cognitam, ità ut circa illam non fallatur, sive res possit se aliter habere, sive non: unde multa contingentia sunt nobis certa: hæc verò est in ipsis rebus, quæ aliter se habere non possunt, sive infallibiliter cognoscantur, sive non. Ad Prob. Dist. Assumpt. Est sic evenire, ut non possit non evenire ex suppositione antecedenti: N. ex suppositione consequenti: C. Pro quo

Adverte triplicem esse suppositionem, unam quæ præcedit exercitium libertatis, aliam quæ concomitatur, & alteram quę consequitur; prima nocet libertati, dum voluntas inde determinatur intrinsecè ad unum: quod facit prædeterminatio physica; secunda non nocet, cùm relinquat voluntati sufficientem indifferentiam, ut sit libera, & talis est suppositio decreti divini. Nec officit tertia. Cùm sit posterior saltem ratione, exercitio libertatis, & talis est suppositio præscientiæ divinæ. Quòd autem ex suppositione præscientiæ divinæ, seu in sensu composito ejusdem (quod idem est) non possit res aliqua non evenire, non est mirum; nam ad scientiam illam, quam habet Deus de re futura, requiritur quòd res sit futura; ex supposito autem quòd sit futura, non potest non esse futura, & consequenter non potest non evenire. Circa hanc materiam plura vide in Philosophia, ubi de propositionibus de futuro contingenti.

QUÆ-

QUÆSTIO IX

An & quarum rerum dentur ideæ in Deo, & quid sint?

ADverte ideam, quæ generatim loquendo, est forma quæ-dam exemplaris existens in mente artificis, ad cujus imitationem libere & ex intentione operatur, esse duplicem, formalem scilicet & objectivam. Formalis est cognitio modi, quo res est formanda. Objectiva verò est forma imitabilis præfixa agenti, ad cujus imitationem effectum exprimere potest. Hoc notato

CONCLUSIO I.

DAtur in Deo idea rerum faciendarum, & factibilium videtur de fide ex Joan. 1. *Quod factum est, in ipso vita erat*, quasi diceret, eorum quæ fecit Deus, habet in se ideam viventem.

Prob. 1. Ex PP. Augustino exponente præfatum textum: *Sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secundum rationem continet omnia, antequam fabricet omnia*. Et lib. 3. Quæst. q. 46. dicit quòd *ideas* nemo *vera Religione imbutus negare audeat, imò non etiam profiteri*. Damasc. lib. 1. de fide c. 13. *Deus omnium author est: ergo omnium, quæ sunt, rationes in se, & causas, hoc est, ideas jam ante in seipso præhabet*. Origine Tom. 1. in Jo. ubi dicit: *Universa facta fuisse juxta rerum futurarum rationes, jam antea à Deo manifestatas in sapientia*: unde ab Antiquis ideæ vocabantur mundus exemplaris, Intellectualis, originalis, archetypus, rationes primordiales.

Prob. 2. Ratione. Deus non agit temerè & cæco modo: ergo agendorum præhabet in se formam exemplarem, seu ideam. Præterea agens intellectuale non producit aliquid, nisi illud mente concipiat, sive nisi similitudinem effectus producendi sibi in mente repræsentet, ut experientia convincit: sed Deus est agens intellectuale perfectissimum: ergo habet in se imaginem, exemplar, seu ideam agendorum.

Nec refert 1. Quòd Dionysius de divin. Nomin. c. 7. dicat: *Deus non cognoscet res secundùm ideas*: quia tantùm vult, quòd non cognoscat res secundùm ideas ab ipsis rebus acceptas: & eodem modo explicandus est Anselmus, cùm asserit *in Verbo, per quod facta sunt omnia, similitudines rerum non esse*.

Nec refert 2. Quòd Deus non possit errare: ex hoc enim benè sequitur, quòd non indigeat regula à se distincta, cùm illa indigentia dicat imperfectionem; non tamen quòd non debeat habere regulam à se indistinctam, cùm per ipammet sit in operando indefectibilis.

Nec refert 3. Quòd Deus debeat cognoscere res perfectissimè; nam id à divina perfectiùs illas repræsentat quàm sint in seipsis.

Nec refert 4. Quòd idea divina non sit similitudo rei ideatæ secundùm esse reale, quia est similitudo secundùm repræsentationem & expressionem: quod sufficit.

Nec refert 5. Quod ars divina, vel scientia Dei practica sit causa rerum; quia licet sit causa dirigens & efficiens, non est tamen causa exemplaris & objectiva: quod convenit ideæ: unde utraque simul concurrit.

CONCLUSIO II.

DAtur in Deo idea omnium producibilium. Ratio est; quia non est ratio, cur detur unius potius quàm alterius. Hinc

Resol. 1. Esse in Deo ideam non tantùm futurorum, sed etiam merè possibilium, v. g. alterius mundi, quidquid dicant aliqui: *eodem modo enim* inquit Scotus 1. dist. 39. q. 5. nu. 7. *sunt ideæ possibilium non futurorum, sicut futurorum; quia differentia ista possibilium non futurorum à futuris, non est nisi per actum voluntatis divinæ*; actus autem divinæ voluntatis est posterior scientia ideali, seu artificiali, cùm per illam dirigatur. Sicque patet ideam præsentare res ut factibiles, abstrahendo an aliquando futuræ sint, nec ne, adeoque non minùs repræsentare merè possibiles, quàm futuras.

Resol. 2. Deum etiam habere ideam non tantùm compositi, sed etiam partium componentium sigillatim, adeoque materiæ & formæ; cùm illæ non sint minùs factibiles, quàm compositum, imò compositum non sit factibile sine illis.

Resol. 3. Non esse in Deo ideas generum aut specierum distinctas ab ideis individuorum. Ratio est; quia genus nunquam fit nisi in specie, nec species in individuo, & consequenter sufficiunt ideæ individuorum.

Resol. 4. Nec esse in Deo ideas tenebrarum, cæcitatis, & aliarum privationum aut negationum, cùm non habeant propriam entitatem factibilem: quod à fortiori dicendum est de entibus rationis.

Resol. 5. Nec esse in Deo ideam peccati ut peccati, cùm ut sic non sit ens, sed defectus entis: esse tamen ideam peccati physicè spectati, cùm sit entitas à Deo factibilis.

Nec refert quòd Deus cognoscat peccatum ut peccatum; quia ex eo quòd habeat ideas omnium factibilium non sequitur quòd debeat habere omnium cognoscibilium.

Resol. 6. Non esse in Deo ideam essentiæ divinæ, cùm non sit factibilis: nec Filii & Spiritus Sancti; quia licèt sint producibiles, non tamen possunt repræsentari, antequam sint; idea autem est repræsentatio formalis rei, quæ nondum est.

CONCLUSIO III.

DIvina idea Objectiva (cui præsertim competit ratio ideæ, quandoquidem idea formalis, seu cognitio ideæ objectivæ, non sit id, ad quod respicit artifex, sed applicatio illius, quod intuetur in operando) est essentia divina quatenùs factibilia repræsentans. Est in D. Bonav. & Scoti 1. dist. 35. q. un. n. 13. & 4. dist. 50. q. 3. n. 4. contra quosdã Thomistas volentes esse essentiã quatenùs imitabilē & participabilē à creaturis in ratione entis.

Prob. 1. Conclusio. Idea divina est illud, ad quod respicit Deus in operando ad extrà, sed ad solam essentiam suam quatenùs factibilia repræsentantem respicit, cùm illa sola sit ratio cognoscendi omnes creaturas possibiles secundùm naturas, proprietates, & modum, quo fieri possunt: ergo &c.

Prob. 2. Quia eo ipso quo aliquid est repræsentativum rei factibilis, habet rationem ideæ, sive interim sit participabile & imitabile ab ideato, sive non, ut habet sensus communis.

Prob. 3. Ut essentia divina sit idea creaturarum, vel sufficit quòd sit imitabilis seu participabilis à creaturis in ratione entis ut sic, vel requiritur ut sit imitabilis in ratione talis entis: si primum: ergo omnis res est idea cujuslibet rei, adeoque musca statuæ Cæsaris, cùm omnis res sit imitabilis in ratione entis ut sic. Si secundum: ergo creatura debet habere essentiam divinam, & esse Deus; quod nemo dixerit.

Dices 1. Contrà principale Conclusionis, nempe quòd idea divina objectiva sit divina essentia: Scotus 1. d. 35. n. 12. docet ideam objectivam esse creaturas factibiles, quatenùs à Deo in se met ipso repræsentatas, & cognitas: ergo non est essentia.

Resp. Scotum esse verè problematicum, nihilque ibi determinare, ut legenti patebit, imò potiùs sententiæ nostræ adhærere, ut colligitur ex iis quæ habet 4. d. 50. q. 3. n. 4. ubi ait: *Oportet ergo quod per illam essentiam, quæ perfectissimè omnia repræsentat, quæ ut sic repræsentans illa ut objecta cognita, habet rationem ideæ*. Et inferiùs *Imo ipsa essentia est exemplar illimitatum*. Quid clariùs pro nobis?

Dices 2. Artifex volens ædificare domum, habet pro idea ipsammet domum ædificandam sibi objectivè repræsentatam; ergo Deus volens producere creaturas, non habet pro idea suam essentiam, sed ipsasmet creaturas sibi objectivè repræsentatas: unde SS. Patres dicunt, creaturas esse in mente divina, sicut est domus in mente Artificis.

Resp. Neg. Ant. Artifices enim habent ordinariè pro idea rei faciendæ non ipsam rem externam faciendam sibi repræsentatam, sed imaginem quamdam quam de re facienda in sua mente efformant: unde in hoc conveniunt Artifices creati cum increato, quòd hic, sicut illi, habeat in se imaginem rei faciendæ: disconveniunt tamen in hoc, quòd illi, cùm non habeant naturaliter in se aliquod objectum primum, in quo cætera repræsententur, debeant ideas suas efformare: non sic Deus, quandoquidem ejus essentia sit omnium factibilium imago.

CONCLUSIO IV.

DAntur in Deo plures ideæ, saltem ratione distinctæ. Ità SS. Patres, qui de ideis divinis, quasi de pluribus loquuntur.

Ratio est; quia essentia divina, quatenùs est repræsentativa arboris factibilis, videtur distingui, saltem ratione, à seipsa quatenùs repræsentativa hominis, cùm alium respectum dicat ad arborem, quàm ad hominem.

Dixi: *Saltem ratione distinctæ*, quia si distinguerentur formaliter ex natura rei, ut vult Poncius, essent in eadem essentia sub ratione essentiali infinitæ formalitates, sicut sunt infinitæ creaturæ possibiles: cujus multiplicationis non apparet sufficiens fundamentum.

QUÆSTIO XII.

Sed variæ Quæstiunculæ de scientia Dei.

PEtes 1. An scientia Dei sit discursiva; Resp. Neg. Quia in discursu vel colligimus ignotum ex noto, vel unum post aliud, vel utrumque: quodlibet autem illorum repugnat Deo, cui nihil ignotum, quique novit omnia simul; unde D. Thomas q. 14. art. 7. *In scientia divina nullus est discursus*.

Pe-

Petes 2. An ſcientia Dei ſit cauſa rerum? Reſp. Non eſſe cauſam efficientem, ſed ſolùm directivam, quidquid dicant aliqui Thomiſtæ, immeritò ſeſe in D. Thoma fundantes; quia *ſcientia Dei*, verba ſunt D. Thomæ q. 14. art. 8. *ſe habet ad omnes res creatas, ſicut ſcientia artificis ſe habet ad artificiata*: ſed artificiatum v. g. calceus, aut pileus, non procedit à ſcientia artificis effectivè, cùm ità procedat potentia & imperio voluntatis exequentis, ut patet experientia: ergo ſolùm directivè: unde D. Angelicus, poſtquam dixit ſcientiam Dei eſſe cauſam rerum, ſubdit: *neceſſe eſt, quòd ſua ſcientia ſit cauſa rerum ſecundùm quòd habet voluntatem conjunctam*, inſinuans per hoc quòd intellectus quidem dirigat, ſed voluntas decernat.

Dices 1. *Dominus ſapientia fundavit terram*, Proverb. 3. unde de illa legitur Sap. 8. *Quis, eorum quæ ſunt, magis quàm illa, eſt artifex?*

Reſp. Fundaſſe terram ſapientia dirigente, non efficiente: quo ſenſu etiam dicitur ſcientia Dei artifex: undè rerum efficientiam tribuit Scriptura Pſ. 148. ſoli voluntati imperanti: *Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt*; & ideo Auguſtinus lib. de ſpeculo c. 7. *Voluntas divina opus eſt, cui velle eſt poſſe, quia omnia, quæ ex nihilo creaſti, ſed voluntate feciſti*.

Dices, *Univerſas creaturas ſpirituales & corporeas, non quia ſunt, ideo novit Deus; ſed ideo ſunt, quia novit*. Auguſt 5. de Trinit. relatus à D. Thoma loc. cit. ubi rerum exiſtentiam tribuit Dei cognitioni.

Reſp. D. Auguſtinum nihil aliud velle, niſi quòd creaturæ non cognoſcantur à Deo, quia ſunt; cùm illas cognoſceret, antequàm eſſent; ſed eſſe, quia illas novit; quia niſi illas ſciret, non poſſent eſſe, cùm ſit neceſſariò omniſcius: undè infert exiſtentiam rerum ex Dei cognitione tanquam ex aliquo neceſſariò præexiſtente in Deo, ut ſint, nihil ibi determinando, an illud præexiſtens ſit cauſa nec nè: imò determinando alibi contrarium, ubi nimirum tribuit ſoli voluntati divinæ rerum exiſtentiam.

Dices 3. D. Thomas hìc aſſerit, quòd forma intellectus eſt principium operationis, ſicut calor eſt principium calefactionis: ſed calor eſt cauſa effectiva calefactionis: ergo.

Reſp. S. Doctorem illa comparare inter ſe in ratione cauſæ præcisè: non in ratione talitatis cauſæ, ſeu vult utrumque eſſe cauſam, ſive interim ſit dirigendo, ſive efficiendo: & certè quomodo poſſet illa comparare in talitate cauſæ; Cùm intellectus artificis non attingat phyſicè calceum v. g. ſicut calor attingit phyſicè ignem.

Petes 3. Quæ ſcientia ſit cauſa rerum directiva? Reſp eſſe ſcientiam ſimplicis intelligentiæ.

Ratio eſt; quia cùm ſcientia viſionis ſit poſterior decreto, vel ſaltem ſupponat decretum, non poteſt dirigere Deum in decernendo. Præterea cum ſcientia viſionis intuitiva, ſaltem reſpectu aliquando exiſtentium, ſupponat exiſtentiam objecti, adeòque non dirigit Deum in decernenda illius exiſtentia. Accedit quòd ſcientia Dei rerum directiva comparetur ſcientiæ artificis; hujus autem ſcientia directrix operis, non eſt illa, qua videt opus exiſtens, ſed illa, qua concipit opus ponendum.

Dices: Scientia ſimplicis intelligentiæ tantùm verſatur circa res merè poſſibiles: ergo non poteſt dirigere Deum circa res aliquando exiſtentes.

Reſp. Diſt. Ant. Tantùm verſatur circa res merè poſſibiles, id eſt, ſub ſtatu meræ poſſibilitatis conſideratas quales ſunt omnes omnino creaturæ ante decretum: C. id eſt, tantùm verſatur circa res nunquàm futuras: N. cùm enim verſetur ante decretum circa res omnes, etiam verſatur circa illas, quæ per decretum decernentur futuræ, & circa has, cùm decernuntur Deum dirigit. Ubi autem intelliguntur decretæ, illas cognoſcit ut aliquando exituras per ſcientiam viſionis, undè ſcientia ſimplicis intelligentiæ dirigit res ut decernendas, & ſcientia viſionis cognoſcit decretas.

Petes 4. Quomodo ſtet quòd ſcientia viſionis (juxta dicta de decretis conditionatis) verſetur circa futura conditionatè, etiam nunquam ponenda, defectu ſcilicet conditionis, cùm dicat Scotus 3. diſt. 14. q. 2. ſcientiam viſionis tantùm verſari circa habentia exiſtentiam in aliqua temporis differentia?

Reſp. Talia futura conditionata dupliciter ſpectari poſſe, primò ut abſtrahunt ab omni futurizatione, & ut ſic, cùm nullum ſupponant decretum, adeòque ſint merè poſſibilia, non ſunt objecta ſcientiæ viſionis. Secundò ut ſupponunt futurizationem conditionatam, conditionatamque poſitionem in tali tempore, ſi tunc nempe ponatur conditio, & ut ſic, cùm ſupponunt decretum, non negat Scotus eſſe objecta ſcientiæ viſionis.

DISPUTATIO SEXTA.

De divina voluntate & volitione.

CUm juxta Axioma commune, nihil ſit volitum niſi præcognitum, congruenti ordine priùs de Dei cognitione, ſeu ſcientia egimus.

QUÆSTIO I.

An detur voluntas in Deo, & appetitus innatus?

CONCLUSIO I.

DAtur, in Deo voluntas. Eſt de fide. Prob. 1. Ex Script. 1. Machab. 3. *Sicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat*. Matth. 6. *Fiat voluntas tua*. Et 1. ad Theſſal 4. *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra*. 2. Ex Conciliis definientibus contra Monothelitas, duas eſſe in Chriſto voluntates, divinam, & humanam. 3. Ratione, quia voluntas eſt perfectio ſimpliciter, adeòque Deo tribuenda:

An autem voluntas divina ſit potentia, ſaltem formaliter ex natura rei, ab eſſentia & volitione actuali diſtincta? Dependet ex dictis de intellectu, ubi partem affirmativam ſuſtinuimus. Licèt autem Thomiſtæ negant divinam voluntatem eſſe potentiam, tum reſpectu volitionis eſſentialis, qua Deus ſeipſum vult & amat, tum reſpectu volitionis accidentalis, qua vult & amat creaturas; fatentur tamen reſpectu Spiritus Sancti eſſe in Patre & Filio voluntatem per modum poteotiæ in ordine ad productionem perſonalem, ſicut eſt in Patre ſolo potentia intellectiva reſpectu Filii producti.

CONCLUSIO II.

PRæter appetitum elicitum in Deo, poni poteſt appetitus innatus, ſeu inſitus, boc eſt, inclinatio quædam naturalis in bonum ſibi conveniens. Ita Suarez, Præpoſitus, & alii.

Ratio eſt; quia talis appetitus reperitur non tantùm in creaturis rationalibus, ſed etiam irrationalibus & inanimatis: ergo & in Deo, cui omnes creaturarum perfectiones ſunt tribuendæ, excocta rubigine totius imperfectionis. Hinc

Reſol. Eſſe in Patre appetitum innatum reſpectu Filii, in Patre & Filio reſpectu Spiritus Sancti, & in tribus Perſonis reſpectu ſuorum Attributorum, & creaturarum, quas poſſunt & volunt producere; non eſt tamen in eſſentia appetitus innatus reſpectu ſuorum Prædicatorum eſſentialium; nam appetitus, ſaltem innatus, ſupponit ad minimum, ordinem rationis inter appetens & appetitum, qualis non concipitur inter eſſentiam & Prædicata eſſentialia.

Dices 1. Appetitus verſatur circa rem abſentem: ſed Attributa divina ſunt Deo præſentia & identificata. ergo &c.

Reſp. Diſt. Ma. Omnis appetitus verſatur &c. N. Aliquis: C. Datur ergo duplex appetitus, unus per modum deſiderii, & verſatur circa bonum ſaltem aliquo modo abſens: alius per modum gaudii & delectationis; & verſatur circa bonum poſſeſſum & præſens, & talis eſt appetitus eſſentiæ divinæ reſpectu ſuorum Attributorum. Imo ſi concipiatur eſſentia divina ut nondum habens ſua Attributa, quorum eſt principium & radix, dici poteſt illa appetere per modum deſiderii, ſicut natura appetit ſuas proprietates, quæ necdum concipiuntur emanatæ. Similiter ſi concipiatur Pater, antequam producat Filium, item Pater, & Filius, antequàm ſpirent Spiritum Sanctum dici poſſunt appetere terminum ſuum per modum deſiderii, per modum verò delectationis, ſi conſiderarentur quatenus habent actualiter ſuum terminum.

Dices 2. Appetitus innatus eſt, vel naſcitur ex indigentia naturæ de ſe inclinantis ad aliud: ſed Deus in ſuo eſſe non indiget ulla creatura; quia ſi omnes implicarent & nihil eſſent, eodem modo ipſe eſſet: ergo non habet appetitum innatum reſpectu illarum.

Reſp Diſt. Maj. Inclinantis ad aliud, à quo neceſſariò dependeat: N à quo non dependeat aliquando, ſed è contra illud aliud ab ipſo appetente: C. & talis eſt appetitus Dei reſpectu creaturarum: Deus enim, cùm ſit eſſe otialiter bonus, bonum autem ſit ſui diffuſivum, appetit ſe communicare creaturis, à quibus non dependet, ſed illæ ab ipſo.

QUÆSTIO II.

Quotuplex voluntas in Deo?

SUppono 1. Voluntatem hìc ſumi pro volitione: quo ſenſu locutus eſt Auguſtinus, cùm dixit: *Nihil magis eſt in poteſtate voluntatis quàm ipſa voluntas*, id eſt, volitio.

Supporo 2. Voluntatem Dei, seu volitionem esse in se unicam & simplicissimam, & tantùm ratione objectorum & effectuum, ad quos terminatur, esse multiplicem.

CONCLUSIO I.

Dividitur 1. Voluntas divina in voluntatem beneplaciti, qua Deus propriè & formaliter aliquid vult: & voluntatem signi, quæ non tam est voluntas, quàm voluntatis manifestatio. Manifestatur autem per præceptum, prohibitionem, permissionem, consilium, & operationem, quæ omnia comprehendit hic versus:

Præcipit ac prohibet, permittit, consulit, implet.

Advertendum tamen, quòd licèt per illa signa Deus semper velit aliquid, non tamen semper id præcisè, quod primo aspectu concipimus eum velle: nam quando præcepit Abrahamo ut immolaret filium suum, videbatur absolutè immolationem exigere; cùm tamen solam Abrahæ obedientiam & promptitudinem ad immolandum postularet. Interim quamdiu de contrario nobis non constat, semper debemus id exequi, quod sincerè credimus nobis à Deo præcipi: sive interim aliud velit Deus, sive non: cujus rei exemplum nobis reliquit magnus ille Patriarcha, qui cœco modo obediens, proprium filium immolasset, nisi fuisset impeditus.

CONCLUSIO II.

Dividitur 2. Voluntas in efficacem, & inefficacem. Prima est illa, qua Deus vult infallibiliter aliquid fieri: Secunda verò, qua non vult quidem infallibiliter rem fieri, desiderat tamen ut fiat. Confundunt aliqui hanc divisionem cum divisione in voluntatem absolutam, qua Deus vult absolutè aliquid fieri; & conditionatam, qua vult aliquid fieri sub conditione, sed immeritò; quandoquidem detur voluntas absoluta, quæ non est efficax, & conditionata, quæ non est inefficax: nam voluntas, qua vult neminem peccare, est absoluta, non tamen efficax: & voluntas salvandi justos, si perseverent, est conditionata, & tamen efficax, quantùm est de se.

CONCLUSIO III.

Dividitur 3. Voluntas in antecedentem & consequentem: cujus divisionis originem trahunt Scholastici ex Damasceno lib. 2. de Fide Orthodoxa Cap. 29. Porrò voluntas antecedens est illa, qua Deus ex se & sua naturali propensione vult aliquid secundùm se, nullo habito respectu ad circumstantias, quibus est executioni demandandum, sive interim sit efficax, sive non. Quo pacto vult omnibus benefacere, omnes salvare, neminem perire. Consequens verò est illa, qua Deus vult aliquid non secundùm se præcisè, sed habito respectu ad circumstantias, quibus sublatis, contrarium vellet: sic vult aliquos damnare, habita ratione demeritorum, quæ, si non essent, vellet eos salvare: unde voluntas antecedens oritur ex Dei bonitate & misericordia, consequens verò ex hominis pravitate: vult enim Deus præmiare, quia bonus est, vult punire quia justus est. Hinc Tertullianus lib. de resurrectione carnis: *Deus de suo optimus, de nostro justus.* Ex quibus

Resol. 1. Voluntatem salvandi prædestinatos, etiam efficacem & absolutam, esse antecedentem; quia, ut dicemus postea, electio efficax ad gloriam fit independenter à prævisis meritis: voluntatem verò damnandi reprobos esse consequentem; quia reprobatio non fit independenter à prævisis demeritis: undè voluntas consequens versatur circa pœnam, semperque habet adjunctam velleitatem oppositi, nempe salvandi reprobos, nisi eorum peccata impedirent. Voluntas autem antecedens versatur circa bonum, non circa pœnam, estque absoluta circa finem respectu prædestinatorum, conditionata respectu aliorum, si nempe non ponant obicem. Dico circa finem: nam circa media ad finem obtinendum necessaria est etiam absoluta & efficax respectu eorum, qui pereunt; nam Deus ex vi voluntatis antecedentis salvandi omnes homines, subministrat omnibus media, quibus salvari possint.

Resol. 2. Opera bona prævisa à Deo in prædestinatis, non mutare ejus voluntatem de antecedenti in consequentem, sed tantùm confirmare antecedentem, qua independenter à prævisis eorum meritis illos salvare decrevetat; mala verò opera in reprobis mutare ejus voluntatem antecedentem illos salvandi, in voluntatem consequentem illos damnandi, intellige secundùm modum nostrum concipiendi, cùm Deus non possit mutari. Nec indè sequitur esse voluntates oppositas in Deo: nam voluntas illos salvandi est conditionata, si nempe moriantur in gratia, cui non opponitur voluntas illos damnandi post prævisam mortem in peccato.

Resol. 3. Nos in exponenda voluntate antecedente & consequente genuinam Damasceni mentem fuisse secutos, quamvis aliqui paulò aliter loquantur, volentes antecedentem voluntatem nunquam esse efficacem respectu finis, adeoque nunquam ultimatè impleri, nisi transeat in consequentem: voluntatem verò consequentem semper quidem impleri, & esse efficacem ultimatè, ut nos dicimus, sed versari tam circa præmium, quàm circa pœnam; quòd bene advertendum est, ut inter disputandum vitetur confusio. Pro Coronide

Adverte voluntatem divinam non esse antecedentem & consequentem ex parte sua, cùm in Deo nihil sit prius & posterius; sed ex parte objecti, circa quod ut nudè & præcisè spectatum dicitur versari voluntas antecedens; consequens verò circà illud ut circumstantionatum; quia res secundùm se prioris dicitur considerationis, quàm res circumstantiis vestita.

QUÆSTIO III.

Quodnam sit objectum divinæ voluntatis?

Suppono 1. Duplicem distingui posse in Deo bonitatem, essentialem unam, quæ est ipsamet Dei essentia: attributalem alteram, quæ est perfectio formaliter ab essentia distincta.

Suppono 2. Quæstionem procedere tam de objecto motivo, quàm determinativo.

CONCLUSIO I.

Objectum motivum divinæ voluntatis ad quodlibet volendum, est bonitas essentialis, seu essentia divina. Ità communiter Theologi, quibus consonat Scotus 3.d.32.n.5. ubi ait: *Sola essentia divina potest esse prima ratio agendi tam intellectui divino, quàm voluntati, quia si aliquid aliud esset prima ratio agendi, vilesceret illa potentia.*

Prob. 1. Deus in quodlibet volendo est suus sibi finis, vel quasi finis: universa enim *propter semetipsum operatus est*: sed *in his quæ volumus propter finem, tota ratio movendi est finis*, ut inquit D.Th. 1.p.q.19.art.2.ad 2. Et patet experientia nostra: si enim pharmacum propter sanitatem sumimus, ad sumptionem illam movet sanitas, & sic de aliis: ergo motivum seu ratio volendi in Deo, est ipsemet Deus: seu ejus bonitas essentialis.

Dixi initio Probationis: *Vel quasi finis*; quia licèt Deus sit propriè finis suorum effectuum, non tamen sui ipsius, & sic non amat se propter se quasi finem sui, sed tanquam summum bonum: cujus rationem adfert Scotus 1 d.1.q.5.n.6 quòd *respectu nullius est causa finalis aliqua, nisi respectu cujus est causa efficiens, quia causalitas causæ finalis est movere efficiens ad agendū*; cùm autem respectu Dei nulla sit causa efficiens, ità nec ulla finalis, strictè loquendo.

Prob. 2. Objectum motivum divini intellectus ad quodlibet intelligendum, est veritas essentialis, ut diximus: ergo objectum motivum divinæ voluntatis ad quodlibet volendum, est bonitas essentialis. Præterea actui perfectissimo debetur motivum perfectissimum, cùm ab illo specificetur: sed actus divinæ voluntatis est actus perfectissimus: ergo ejus motivum debet esse perfectissimum, adeoque essentia divina, qua nihil perfectius potest excogitari.

Dices 1. Deus movetur ad nos præmiandum à meritis nostris, ad nos puniendum à nostris demeritis, ad nobis succurrendum à nostris miseriis: ergo non sola bonitas essentialis est objectum motivum divinæ voluntatis.

Resp. Dist. Ant. Deus movetur à meritis nostris &c. quatenùs sunt in seipsis: N. Quatenùs in sua bonitate essentiali eminenter contentis, & in eadem repræsentatis: C. Fateor quidem demerita ut demerita non contineri in divina bonitate, sed continentur secundùm entitatem physicam, quam videt Deus privari rectitudine morali debita

Dices 2. Creaturæ habent in se bonitatem formalem: ergo possunt esse objectum divinæ voluntatis.

Resp. Dist. Conseq. Possunt esse objectum motivum: N. terminativum: C.

Dices 3. Deus vult creaturas, ut ab ipsis honoretur, colatur, & glorificetur: ergo non propter suam bonitatem essentialem.

Resp. Dist. Ant. Ut ab ipsis honoretur &c. ità ut illarum cultus & glorificatio erga Deum, sit finis ultimatè à Deo intentus: N. ità ut sit tantùm finis medius, quem Deus ad seipsum tanquam ad finem ulteriorem & ultimatum ordinat: C.

Dices 4. Si Deus amaret creaturas propter suam bonitatem essentialem, creaturæ essent media ad illam assequendam, sicut quando quis diligit pharmaca propter sanitatem, pharmaca sunt media ad sanitatem recuperandam: sed implicat creaturas esse media, ut Deus bonitatem suam possideat: ergo.

Resp. Dist. Maj. Creaturæ essent media à Deo gratuitò & liberaliter intenta, & quidem in bonum ipsarummet creaturarum, quibus gloriosum est ad Deum referri: C. Essent media, à quibus dependeret Deus: N. Nullis enim existentibus creaturis, eodem modo bonitatem suam essentialem possideret.

Dices 5. Deus amat creaturas amore amicitiæ: sed si illas amaret propter se, amaret illas amore concupiscentiæ: ergo.

Resp.

Resp Dist. Min. Si illas amaret propter se, id est, propter suum commodum, amaret amore concupiscentiæ · C. si illas amaret propter se, id est, si amando, illas ordinaret ad se propter commodum ipsarummet creaturarum, quibus maximum est bonum ad Deum referri tanquam ad finem ultimum: N. Undè amor ille est verissimus amor amicitiæ, cùm non intendatur commodum amantis, sed

CONCLUSIO II.

OBjectum divinæ voluntatis terminativum sunt Deus & creaturæ: Deus quidem, saltem secundùm bonitatem essentialem, primarium: creaturæ secundarium. Ità communiter Theologi.

Prob. Illud est objectum primarium alicujus potentiæ: quod per se & primariò attingitur ab illa potentia: secundarium verò, quod nonnisi ratione alterius: sed quod per se & primariò attingit divina voluntas, est bonitas essentialis, cùm sit primum bonum, & primò repræsentatum: quod autem secundariò, sunt creaturæ; quandoquidem illas diligat propter suam bonitatem, quam in seipsis participant & repræsentant: ergo.

Dixi: *Saltem secundùm bonitatem essentialem*; quia disputatur, an Attributa divina & relationes pertineant ad objectum primarium vel secundarium; sed facile est controversiam dirimere, dicendo pertinere ad objectum primarium, si ut unum quid considerentur cum essentia divina, seu cum bonitate essentiali, cui realiter identificantur: pertinere verò ad secundarium principale, si considerentur quatenùs formaliter distincta ab essentia, à qua tanquam radice profluunt. Ex dictis

Resol. Non tantùm creaturas actuales esse objectum divinæ voluntatis, de quo non controvertitur; quandoquidem Sap. 11. dicatur: *Diligis omnia, quæ sunt*; sed etiam merè possibiles, quidquid dicant Suarez & quidam alii: & certè si intellectus divinus versetur circa creaturas possibiles cognoscendas, quidni voluntas divina versatur circa illas amandas, cùm voluntas divina non minùs sit universalis circa amabile, quàm intellectus divinus circa cognoscibile.

Nec dicas cum P. Gonet creaturas possibiles esse incapaces terminandi amorem divinum; si enim sint capaces terminandi divinam intellectionem ratione suæ veritatis entitativæ, quidni & terminandi volitionem divinam ratione suæ bonitatis etiam entitativæ; cùm non minùs hanc habeant, quàm illam; quandoquidem sint entia verè possibilia, adeoque habentia proprietates entis, quæ sunt veritas & bonitas. Non amat tamen illas Deus amore efficaci (aliàs vi talis amoris producerentur, & desinerent esse merè possibiles: nam *omnia quæcunque voluit Dominus*, (supple efficaciter, *fecit*) sed amore simplicis complacentiæ. An autem amor ille sit necessarius, vel liber? Dicetur Quæstione quinta.

QUÆSTIO IV.

An negationes & privationes, Figmenta rationis, Mala culpæ & pœnæ sint objecta divinæ voluntatis?

CONCLUSIO I.

NEgationes & privationes non sunt per se objectum divinæ voluntatis.

Ratio est, quia cùm non habeant entitatem, ità nec bonitatem, ratione cujus divinam voluntatem terminare possint: quod à fortiori dicendum est de figmentis rationis

Dixi in Conclusione *Per se*; quia dici possunt esse indirectè objectum divinæ voluntatis: Deus enim nolendo esse jam Antichristum, vult negationem ejus, nolendo esse lucem in aere, vult tenebras: undè de ipso dicitur Psal. 103. *Posuisti tenebras, & facta est nox*. Similiter indirectè vult entia rationis, in quantùm vult eorum fundamenta, & actus, quibus finguntur.

CONCLUSIO II.

MAlum pœnæ est objectum divinæ voluntatis prosecutivæ, saltem per accidens. Est communis inter DD.

Prob. Ex Scrip. Deuter. 32. *Congregabo super eos mala* Is. 45. *Ego Dominus creans malum*. Et Amos 3. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit*: qui textus cùm non possint intelligi de malis culpæ, intelligendi sunt de malis pœnæ

Dixi: *Saltem per accidens*, quatenus scilicet in illa pœna relucet aliquod bonum, v. g. justitiæ punitivæ: nam malum pœnæ per se, & quatenus malum, opponitur bono, adeoque non potest esse objectum voluntatis prosecutivæ: undè quando Deus in hac, vel in altera vita punit peccatores, non intendit malum sub ratione mali, sed justitiam culparum punitivam.

CONCLUSIO III.

MAlum culpæ non est objectum divinæ voluntatis, seu Deus non vult hominum peccata. Est contra Calvinum, Zuinglium, & Bezam, qui horribilia in hac materia ore blasphemo evomuerunt, ità ut illorum primus dicere non erubuerit, Deum ab æterno peccata omnia positivè decrevisse, & in tempore diabolo & sceleratis hominibus præcipere, imò ipsos inclinare, impellere, & cogere, ut alios ad peccandum inducant: undè Instit. c. 18. §. 1. asserit, Sathanam ex præcepto divino tentasse Job, & Judæos Dei jussu Christum crucifixisse: quæ refugit mens humana; & ideò illa retulisse, refutasse est. Nihilominùs ut magis confundantur.

Prob. 1. Conclusio ex Script. Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus*. Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*, & alibi. Nec dicas cum Hæreticis, Deum simulare in Scriptura, se peccata nolle, & tamen secretò ea velle, ut habet occasionem exercendi justitiam vindicativam; nam illud asserere, & facere Deum mendacem, videntur mihi Synonima, cùm nolit exteriùs, quod vult interiùs. Hujus quidem rei solutionem promittit Calvinus lib. 1. Instit. cap. 1. §. 3. sed post longam verborum congeriem, tandem sic mirabiliter solvit: *Quomodo idem diverso modo nolit fieri & velit, non capimus*. Præclara sanè solutio: *Non capimus*: Interim bene respondisti Calvine: Quis enim caperet Deum idem velle & nolle absolutè.

Prob. 2. Ex Conciliis Arausicano 2. Can. 25. ubi anathematizantur illi, qui crediderint, Deum quosdam ad malum prædestinare: & Trident. Sess. 6. Can. 6. ubi etiam anathematc ferit illos, qui dixerint *mala opera, ità ut bona, Deum operari, non permissivè solùm, sed etiam propriè, & per se, adeò ut sit proprium ejus opus, non minùs proditio Judæ, quàm vocatio Pauli*.

Prob. 3. Ex PP. Dionysio de divin. Nomin. cap. 4. *Non est in Deo malum, sed nec est ex Deo malum*. Augustino lib. 1. de bono persev. cap. 10. *Præscire potest Deus etiam, quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata*. Fulgentio lib. 1. ad Monimum cap. 19. *Illius rei Deus est ultor, cujus non est author, id est, iniquitatis, quam Deus potest punire, non facere*. Et Prospero Resp. ad Object. 10. Vincentianam: *Non ergo casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, nec cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut excitavit, aut suasit, aut impulit*.

Prob. 4. Ratione: Illuderetur tanquam stultus, & tanquam tyrannus ab omnibus haberetur Princeps ille, qui prohiberet, damnaret, & puniret illa, quæ vellet absolutè fieri: sed Deus strictissimè peccata prohibet, severissimè damnat, rigorosissimè punit: ergo illa non vult; aliàs videretur imprudenter agere & tyrannicè.

Prob. 5. Deus essentialiter non potest velle nisi honestum: sed peccatum, cùm sit contra rectam rationem, sub nulla ratione potest esse honestum: ergo.

Objic. 1. Varia Scripturæ loca, in quibus dicitur Deus aliquos indurare & excæcare: ergo vult peccata.

Resp. Dist. Ant. Dicitur aliquos indurare & excæcare formaliter: N. Permissivè & occasionaliter, in quantùm Deus quædam permittit aut facit, ex quibus ipsi sumunt occasionem sese indurandi · C. Undè Exod. 8. dicitur: *Ingravavit*, scilicet Pharao, *cor suum*. Et Sap. 2. *Excæcavit illos malitia eorum*, ubi causa excæcationis non Deo, sed ipsis peccatoribus tribuitur. Pro solutione aliorum ex Scriptura desumptorum.

Adverte 1. Quòd Deus dicatur Psal. 104. convertisse Ægyptios ad odium Israelitarum; quia multiplicavit in terra eorum Israelitas, quibus specialiter benefaciebat: undè Ægyptii sumpserunt occasionem odii. Item immisisse spiritum erroris in Prophetas, 3. Reg. 22. permittendo dæmoni, ut hoc faceret, sicut dicitur commovisse David, ut numeraret Israel, 2. Reg. 24: quia permisit Sathanæ commovere: undè 1. Paralip. 21. dicitur *consurrexisse Sathan contra Israel, & concitasse David, ut numeraret Israel*

Adverte 2. Aliquando in Scriptura *Præcipere* confundi cum *permittere*: nam Marci 10. dicitur: *Moyses permisit scribere libellum repudii*. Et Matth. 19. *Moyses mandavit dare libellum repudii*. Undè 2. Reg. 16. dicitur præcepisse Semei, ut malediceret David, quia id ipsi permisit ad probandam Davidis patientiam. Et certè si ei præcepisset Deus, non jussisset David illum puniri, sicut fecit postea; quandoquidem adimplens Dei præceptum non sit puniendus, sed laudandus.

Adverte 3. Licèt Deus decreverit, quòd Christus traderetur, & mortem subiret, non ideo tamen illum impias Judæorum actiones voluisse, aut Christi mortem quatenùs ab ipsis procuratam & illatam decrevisse, licèt præviderit, & justis de causis permiserit.

Objic. 2. Potest Deus ordinare peccatum in bonum finem: ergo potest illud velle.

Resp. Dist. Ant. Potest Deus ordinare peccatum jam factum in bonum finem, v. g. ad justitiam, puniendo: ad misericordiam, parcendo: C. Peccatum faciendum, illud volendo: N. Quia tantùm potest quis velle malum ratione boni conjun-

ffi, quando istud bonum conjunctum, est magis appetibile quàm bonum, quo privat malum; bonum autem quo privat peccatum, sive mortale, quod privat Deo ipso, sive veniale, quod privat honestate, majus est omni bono, quod potest sperari ex volitione peccati.

QUÆSTIO V.

Quomodo Deus amet seipsum, & creaturas sive actuales, sive futuras, sive merè possibiles?

Certum est 1. Deum seipsum amare necessariò quoad specificationem, id est, sic seipsum amare, ut non possit odisse; nam cùm in Deo infinitè bono nihil sit imaginabile, quod habeat rationem mali, solum autem malum sit objectum odii, sequitur, quòd si Deus velit in seipsum tendere, necessariò ferri debeat actu amoris, non odii. Sed an etiam seipsum necessariò diligat quoad exercitium, id est, sic ut non possit ab amore sui cessare? Resolvemus Conclusione 1.

Certum est 2. Deum eodem modo amare creaturas præteritas & futuras sicut actuales; nam cùm, respectu Dei nihil sit præteritum, nihil futurum, sed omnia præsentia, eodem modo fertur amore interno in res præteritas & futuras, sicut in præsentes; undè quod resolvemus de creaturis actualibus, resolvemus eo ipso de præteritis & futuris.

CONCLUSIO I.

Deus seipsum amat necessariò quoad exercitium.

Prob. 1. Deus producit Spiritum S. qui est verus Deus, ac proinde ens simpliciter necessarium: quod utique necessariò producitur (aliàs si posset non produci, non esset ens necessarium) atqui producitur per amorem, quo Deus seipsum amat: ergo amor ille est necessarius.

Prob. 2. Deus est essentialiter Beatus: ergo non potest cessare ab amore sui, in quo consistit beatitudo; aliàs posset esse sine aliquo sibi essentiali.

Nec dicas 1. perfectius esse operari liberè, quàm necessariò; quia licèt hoc sit verum, quando necessitas est ab extrinseco seu violenta, vel etiam ab intrinseco ex imperfecta objecti cognitione, ut fit in brutis; non tamen quando oritur ex plena & comprehensiva visione objecti summè boni, ut fit in amore Dei: tunc enim perfectius est amare necessariò, quàm posse non amare; quandoquidem potentia carendi actu amoris circa bonum infinitum, non sit perfectio, sed magna imperfectio.

Nec dicas 2. Quòd voluntas Dei sit libera; quia licèt sit libera circa ea, in quibus fieri potest mutatio, non tamen respectu immutabilium, qualis est Deus, & res merè possibiles, ut dicemus postea.

CONCLUSIO II.

Deus amat liberè creaturas actuales, non quidem libertate quoad specificationem, cùm non possit eas odisse, sed libertate quoad exercitium. Ità Scotus q. 16. quodlib. n. 9. ubi ait: *Voluntas infinita necessariò habet actum circa objectum infinitum; quia hoc est perfectionis, & pari ratione non necessariò habet actum circa objectum finitum, quia hoc esset imperfectionis; nam imperfectionis est necessariò determinari ad posterius, & perfectionis requisitæ est sic determinari ad prius.*

Prob. 1. Ex Script. ad Ephes. 1 *Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*: quod autem ex consilio fit, liberè fit.

Prob. 2. Deus liberè operatur ad extrà, ut definitum est in Concilio Constantiensi contra Wicleffum, sed amor Dei erga creaturas est operatio ad extrà: ergo &c.

Prob. 3. Deus, cùm sit liber, diligit aliquid liberè: non seipsum, ut diximus: ergo creaturas; non possibiles, ut infrà patebit: ergo actuales, & aliquando existentes.

Prob. 4. Cùm enim Deus creaturas aliquando existentes liberè producat, liberè conservet, imò & liberè destruat, quidni & liberè diligeret? Unde nullum amoris necessarii fundamentum videmus.

Objic. 1. Scientia creaturarum actualium in Deo est necessaria: ergo & amor necessarius.

Resp. Neg. Ant. Quia scientia creaturarum aliquando existentium est scientia visionis innixa decreto, & in eo fundata, adeoque libera sicut & ipsum decretum: potest tamen dici necessaria ex suppositione decreti de earum existentia in aliqua temporis differentia; nam sicut, posito illo decreto, non possunt non existere in tali tempore, ità non possunt non cognosci; sed nihil inde contra nos; quia amor non supponit existentiam creaturarum pro aliquo tempore, sicut scientia, sed eam efficit, & sic nihil obest, quominùs sit liber.

Objic. 2. Qui vult necessariò finem, vult necessariò media: sed Deus vult seipsum necessariò: ergo & creaturas, quas ad se ipsum tanquam media ad finem ordinat.

Resp. Dist. Maj. Quando fine mediis non potest esse finis: C. Quando potest esse: N. Deus autem esse potest, saltem sub ratione summi boni, sine creaturis.

Objic. 3. Deus non amat in creaturis nisi suam bonitatem: sed suam bonitatem amat necessariò: ergo & creaturas.

Resp. Dist. Maj. Nisi suam bonitatem entitativam: N. Aliàs non amaret creaturas. Nisi suam bonitatem participatam: C. Sed nego Conseq.

CONCLUSIO III.

Deus amat necessariò creaturas merè possibiles, non tantùm quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium. Ità Cajetanus, Vasquez, Arrubal, Frassen, estque communis inter recentiores Theologos, quibus favet Scotus variis locis.

Prob. Ratione fundamentali: Nullus potest esse in voluntate actus liber, nisi vel in ipsa, vel in objecto possit esse aliqua mutatio: sed in actu voluntatis divinæ circa possibilia nulla potest esse mutatio: ergo Prob. Min. (Major enim supponitur ex dicendis) 1. Non potest esse mutatio in voluntate divina, cùm sit indistincta realiter ab essentia, quæ est ex se omnino invariabilis & immutabilis, ut diximus. 2. Nec in creaturis possibilibus quatenus possibilibus: nam semper & necessariò sunt eodem modo possibiles: ergo &c. undè actus divinæ voluntatis, qui est in se necessarius, non videtur posse dici liber, nisi terminetur ad objectum contingens. Pro solutione objectionum

Adverte 1. Amorem simplicis complacentiæ circa possibilia in Deo non esse operationem ad extrà, quandoquidem nihil ad extrà producatur vi istius amoris.

Adverte 2. Ex illo amore non sequi processionem Spiritus Sancti; quia licèt amor ille sit necessarius, non est tamen efficax; aliàs res ipsas possibiles produceret.

Adverte 3. Non indè sequi, quod Deus amet creaturas possibiles, sicut seipsum; nam magis necessariò seipsum amat, quàm creaturas possibiles, cùm hæ non sint tantæ necessitatis, quantæ Deus. Præterea Deus diligit se tanquam objectum primarium, illas tanquam secundarium: se propter suam bonitatem, illas non propter earum bonitatem, sed propter suam.

Adverte 4. Sicut non est imperfectio in Deo, quòd necessariò intelligat possibilia, ità nec est imperfectio, quòd eadem necessariò diligat: undè quando Scotus suprà dicit: *Non necessariò*, supple Deus, *habet actum circa objectum finitum, quia hoc esset imperfectionis*, loquitur de actu efficaci; quia aliàs produceret necessariò illud objectum; non tamen loquitur de actu simplicis complacentiæ. nam q. 16. Quodlib. art. 1. *Necessariò voluntas divina*, inquit, *habet actum complacentiæ respectu cujuscunque intelligibilis*; adeoque respectu possibilium, quæ sunt verè intelligibilia.

Adverte 5. Deum diligere necessariò creaturas possibiles, non propter earum bonitatem præcisè, aliàs etiam necessariò diligeret creaturas actuales, & futuras; sed propter earum bonitatem necessariam: cùm enim res possibiles non liberè, sed necessariò sint possibiles; ità non liberè, sed necessariò habent bonitatem possibilem: sicque respectu amoris divini sunt objectum necessarium, non quidem sic, ut ab illo dependeat Deus ad sui felicitatem & conservationem; sed necessarium in se propter rationem jam dictam.

Adverte 6. Posse non amare bonum, non esse perfectionem, sed imperfectionem voluntatis creatæ.

QUÆSTIO VI.

An Deus habeat libertatem, & qualem?

CONCLUSIO I.

Datur in Deo libertas, seu liberum Arbitrium. Ita constanter Catholici contra Wicleffum, Calvinum, Lutherum, Bucerum, & alios ejusdem farinæ.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 93. *Deus ultionum liberè egit.* Ad Roman. 9. *Cujus vult, miseretur, & quem vult, indurat.* Et Matt. 20. *An non licet mihi quod volo, facere?*

Prob. 2. Ex PP. Ambrosio lib. 2. de fide cap. 3. ubi explicans hæc verba 1. Corinth. 12. *Spiritus Sanctus dividit singulis prout vult, id est*, inquit, *libero voluntatis arbitrio, non necessitatis obsequio.* Augustino lib. 22. de Civit. cap. ult. *Deus, quia peccare non potest, ideo liberum arbitrium habere negandus est?* Macario Homil. 15. *Homo, ut Deus, liberi est arbitrii, & quod vult facit.*

Prob.

Prob. 3. Ratione: Omnes hominis perfectiones Deo tribuuntur, seclusis imperfectionibus: sed libertas est maxima & præcipua hominis perfectio, cùm sit *plane quid divinum præfulgens in anima, tamquam gemma in auro*, ut loquitur Bern. in Caotica: ergo Deo tribuenda.

Prob. 4. Si Deus ageret necessariò, necessariò agerent homines: hoc est falsum: ergo. Prob. Maj. Si Deus ageret necessariò, necessariò faceret quod & quantum posset: sed Deus potest necessitare hominem ergo necessitaret, & consequenter homo necessariò ageret, & sic non esset reprehensibilis propter peccatum, cùm nemo debeat reprehendi propter id, quod non potuit non facere. Imò

Prob. 5. Si Deus ageret necessariò, nequidem agerent creaturæ: nam cùm possit se solo facere quidquid facit cum causis secundis, omnes omnino effectus imaginabiles solus poneret. Pro Objectionibus solvendis

Adverte 1. Quòd inclinatio divinæ bonitatis ad se communicandum creaturis, sit subordinata ejus voluntati; & consequenter sese communicet quibus vult, quomodo vult, & quãdo vult: etsi enim omne bonum sit sui diffusivum, liberè tamen sese diffundit, ubi liberum est.

Adverte 2. Quòd Deus non careret aliqua perfectione, si se non communicaret creaturis: aliàs etiam nunc non haberet omnem perfectionem, cùm non se communicet innumeris mundis, quibus potest: unde licèt communicatio Dei ad extrà sit actio bona & honesta, non tamen sic, ut ejus positio ponat in Deo aliquam perfectionem essentialem, cùm sit illo posterior & ipsi accidentalis, nec etiam sic, ut ejus privatio inferat aliquam in Deo imperfectionem, cùm ad se communicandum nulla lege reneatur: ex quibus sequitur quòd possit se communicare, & non communicare prout voluerit, sine ullo suæ bonitatis detrimento.

CONCLUSIO II.

Datur in Deo libertas contrarietatis. Ita Frassen, Alarcon, & alii.

Prob. Libertas contrarietatis in hoc consistit quòd quis possit habere actus oppositos circa idem objectum materiale: (circa enim objectum formale id fieri non potest, cùm non possit quis bonum ut bonum amare & odisse, & malum ut malum odisse & amare) sed dantur in Deo actus oppositi, non quidem entitativè, cùm in Deo sit unicus actus, sed terminativè, circa idem objectum materiale, v. g. circa Magdalenam; quandoquidem illam diligat ut justam, odio habeat ut peccatricẽ: ergo &c. Non datur tamen in Deo libertas contrarietatis quoad omnia, sicut in nobis, quasi verò posset, sicuti nos, fornicationem v. g. amare & odisse, amare ut bonum delectabile, ex quo sequitur malitia, & odisse, ut est actus contra honestatem, aliàs posset peccare: quod Deo, qui est essentialiter prima totius sanctitatis regula, repugnat.

CONCLUSIO III.

Datur etiam in Deo libertas contradictionis, seu quoad exercitium, id est, potest circa aliquid actum habere, & illum suspendere quoad terminationem, sic ut illud nec velit, nec positivè nolit. Ita Durandus, Gabriel, Valentia, Frassen & alii contra plurimos.

Prob. 1. Libertas contradictionis nihil est aliud, quàm potentia vel quasi potentia ex se indifferens ad aliquid volendum, vel non volendum negativè: sed Deus ita voluit mundum ab æterno, ut potuerit non velle, seu cessare ab ejus volitione quoad terminationem; quandoquidem nihil potuerit ipsum necessitare ad ejus volitionem, aut ad ejus nolitionem positivam: ergo.

Prob. 2. Ratio, cur Deus non posset suspendere actum suum circa existentiam rerum (quod est punctum difficultatis & controversiæ) esset, vel quia talis suspensio Deum dedeceret, vel quia non existentia rerum non dependeret sufficienter à Deo, vel quia nolitio positiva magis congruit summæ actualitati divinæ: atqui nullum horum obstat: ergo. Prob. Min. Non primum; nam si potuit Deus sine imperfectione suspendere omnẽ actum justitiæ & misericordiæ erga creaturas, si nempe earum existentiam non decrevisset, quidni potuisset sine imperfectione suspendere omnem actũm circa earum futuritionem, aut non futuritionem? Non etiam secundum; quia eo ipso quo Deus habet puram omissionem volitionis existentiæ rerum, statim non existentia earum censetur esse ab ipso, sicut censetur esse existentia, quando habet volitionem positivam: imo positiva nolitio existentiæ esset superflua; quandoquidem, habita pura omissione, necessariò habeatur ista non existentia. Non denique tertium; quia licèt summa actualitas Deo conveniat, non tamen proptereа ponendum est in Deo aliquid superfluum; quandoquidem aliundè sit sufficienter actualissimus.

Prob. 3. Potest homo suspendere omnem actum volitionis & nolitionis positivæ circa aliquod objectum, quidni posset & Deus? Cùm in hoc reperiatur quædam libertatis extensio.

Prob. 4. Non est credibile, quòd Deus circa quædam conditionata, v. g. si Petrus scribat, Joannes prandebit; si dormiam, Papa morietur; & alia ejusdem farinæ, habeat ullum actum positivum, quo illa velit aut nolit, aliàs ferè infinita decreta circa nugas essent in Deo ponenda: ergo potest Deus suspendere aut quasi suspendere suam voluntatem.

Objic. 1. Deus non potest esse in potentia: ergo nec indifferens ad volendum & non volendum.

Resp. Dist. Ant. Non potest esse in potentia ad intrinseca, v. g. ad actum vel non actum quoad entitatem: C. ad extrinseca: N. potest enim esse in potentia ad terminandum vel non terminandum aliquod objectum, adeoque in potentia ad aliquam perfectionem extrinsecam.

Objic. 2. Non potest Deus suspendere omnem actum intellectus circa intelligibile: ergo nec omnem actum voluntatis circa volibile.

Resp. Neg. Conseq. Ex primo enim sequeretur ignorantia in Deo; ex secundo autem sequitur perfectio, nempe extensio divinæ libertatis.

Objic. 3. Deus suspendendo actum careret perfectione, quam habet eliciendo: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Careret perfectione intrinseca: N extrinseca sibi non necessaria, sed libera: C. imo perfectius est, Deum posse suspendere actum quoad terminationem, quàm illum actualiter habere; quandoquidem in primo sit perfectio intrinseca divinæ libertati, in secundo tantùm extrinseca.

Objic. 4. Deus non potest esse sine actu simplicis complacentiæ circa merè possibilia: ergo nec sine actu positivo nolitionis earum existentiæ.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quod complacentia illa sit Deo adæquatè intrinseca, nolitio autem, quoad terminationem extrinseca, adeoque potest esse sine hac, non sine illa. Ex dictis

Resol. Deum esse indifferentem circa objecti contingentis existentiam tripliciter, primo ad volendum, secundo ad nolendum positivè, tertio ad omissionem utriusque.

QUÆSTIO VII.

Per quid constituatur formaliter liber actus divinus?

Herculanus sanè nodus, quem fortè nullus adhuc hominum solvit, aut explicavit: ne tamen intactum relinquamus, illum aliorum more dissolvere tentabimus, primo aliorum sententias refutando, secundo nostram stabiliendo.

CONCLUSIO I.

Non constituitur actus divinus liber per respectum rationis ad creaturas.

Ratio est; quia Deus ab æterno habuit actum liberum, quo voluit ponere creaturas in tempore: sed tunc non erat respectus rationis, cùm nulla tunc esset creatura, quæ illum fingeret, Deus autem illum fingere non possit: ergo. Præterea actus liber est quid reale; & consequenter non potest constitui per formam rationis.

CONCLUSIO II.

Nec etiam constituitur actus divinus liber per aliquam perfectionem Deo intrinsecam, quæ sine imperfectione potuit non esse in Deo ab æterno. Hæc sententia tribuitur ab aliquibus Cajetano, licèt non fuisse talem ejus mentem existiment aliqui; sed quidquid sit

Prob. Vel enim illa perfectio distinguitur realiter à Deo, vel non: si primum: ergo entitas Dei non est simplex, quandoquidem constet rebus realiter diversis. Præterea vel illa perfectio realiter distincta est à se, vel ab alio: si à se, est Deus, adeoquè non distinguitur realiter ab illo: si ab alio, est creatura, nulla autem creatura potest esse Deo intrinseca. Si secundum, quomodo potuit non esse in Deo ab æterno, cùm idem non possit separari à seipso?

CONCLUSIO III.

Non consistit volitio Dei libera, etiam partialiter, in denominatione extrinseca petita à productione creaturarum, vel ab ipsis creaturis productis.

Ratio est; quia fuerunt ab æterno volitiones & decreta libera in Deo: sed nec actio productiva creaturarum, nec ipsæ creaturæ productæ fuerunt ab æterno; ergo. Productio autem

tem futura poterat quidem ad summum denominare Deum liberè voliturum in tempore, non tamen liberè ab æterno volentem.

Nec dicas, quòd licèt denominatio illa non fuerit ab æterno, fuerit tamen principale significatum actionis liberæ: nam vel illa denominatio requiritur, ut volitio Dei sit libera vel non: si non: ergo non consistit partialiter in illa: si sic: ergo decreta Dei ab æterno non fuerunt libera.

Præterea non tantùm creaturæ productæ, sed etiam actio earum productiva sunt effectus decreti liberi: ergo non potest constitui adæquatè vel inadæquatè per illa; quandoquidem prius non possit constitui per posterius, nec causa per effectum.

CONCLUSIO IV.

Volitio Dei libera non consistit adæquatè in solo actu divinæ voluntatis, qui ratione suæ infinitatis & eminentiæ habet hunc quasi effectum formalem adæquatum, scilicet constituere Deum volentem seipsum necessariò; & creaturas aliquando existentes liberè, absque ullo alio sive intrinseco, sive extrinseco. Est contra Suarez, Albertinum, & plurimos recentiores.

Ratio est; quia vix concipi potest, quomodo Deus de factò denominetur volens liberè, ita ut potuerit non esse volens, & forma (id est actus divinæ voluntatis) quæ ipsum volentem denominat, sit necessaria, nec possit deficere; quandoquidem forma invariata semper tribuat eundem effectum.

Præterea si volitio Dei libera sit præcisè actus divinæ voluntatis, non est ratio, cur seipsum non amet liberè sicut creaturas, quandoquidē eodem ipso actu, & se, & creaturas diligat.

CONCLUSIO V.

Volitio Dei libera est ipsemet actus divinæ voluntatis, ut liberè terminatus ad creaturas, ita ut adæquatè sumpta nihil aliud importet supra actum Dei necessarium, præter ipsam terminationem ad objecta libera. Ita expressissimè Doctor noster variis locis, estque hæc satis communis hoc tempore; sed ad majorem intelligentiam

Adverte hoc esse discrimen inter voluntatem humanam & divinam, quòd humana sit quidem indifferens ad diversa objecta, sed per actus diversos, ita ut sit alia volitio, qua vult ambulare, alia, qua vult sedere; imò alius actus, quo non vult ambulare aut sedere, & hoc, ut benè advertit Scotus 1 dist. 39. n. 21. propter imperfectionem & limitationem unius actus respectu sui objecti: voluntas verò divina sit indifferens ad diversa objecta per unum & eumdem actum ab ipsamet voluntate realiter indistinctum, qui ratione suæ illimitationis potest terminari ad hoc vel illud objectum, ad hoc objectum vel negationem ejus, ita ut ipso actu intrinsecè invariato, ità sit volitio hujus mundi v. g. ut potuerit esse volitio alterius, imo & nolitio præsentis, si nempe fuisset terminatus ad ejus negationem: unde Deo non volente creare hunc mundum, defuisset in ipso volitio hujus mundi creandi, non quidem quoad actum intrinsecum, cùm sit perfectio Deo necessaria, ipsique identificata, sed quoad terminationem ejusqua deficiente, deficit volitio mundi creandi ut mundi creandi, non ut volitio. Ex quibus sequitur quòd volitio Dei libera importet duo, actum divinæ voluntatis necessarium in essendo, & eius terminationem ad creaturam, ipsam volitionem passivè terminantem, sicque patet quòd volitio Dei libera ut libera, sit partim Deo intrinseca, partim extrinseca, intrinseca secundùm actum, extrinseca secundùm terminationem; quamvis & ipsa terminatio sit quid intrinsecum divinæ volitioni liberæ, ut liberæ, quæ ut sic non est forma simplex. Hoc posito

Prob. 1. Conclusio: De ratione volitionis liberæ est sic esse, ut possit non esse: sed nihil Deo intrinsecum sic potest esse, ut possit non esse, aliàs Deus esset mutabilis: ergo volitio Dei libera ut libera includit aliquid Deo extrinsecum; adeoque ipsam terminationem, cùm nihil sit commodius assignabile. Ex hoc autem quòd volitio libera ut libera sit partim Deo extrinseca, malè inferres, libertatem divinam esse partim extrinsecam; nam sicut voluntas nostra ante omnem actum est omnino intrinsecè libera, cùm sit intrinsecè indifferens ad producendum hunc vel illum actum, ità actus divinus, qui potiùs est similis nostræ voluntati, quàm volitioni, antequam concipiatur terminatio ad hoc vel illud objectum, est indifferens independenter ab omni terminatione & termino, ut terminetur ad hunc mundum, v. g. potiùs quàm ad alterum, & consequenter omnino intrinsecam habet libertatem. Quia tamen volitio concepta ante omnem terminationem non est volitio alicujus objecti, & potius est voluntas quàm volitio, ideo non agimus de volitione illa ut sic, sed de volitione libera alicujus objecti, v. g. hujus mundi: & hanc dicimus esse partim intrinsecam, partim extrinsecam, eo quòd ultra actum importet terminationem Deo extrinsecam, quæ sic est, ut potuerit non esse.

Prob. 2. Ratione ex Scoto deducta: Actus, quo Deus seipsum diligit & creaturas aliquando existentes, est necessarius & liber, necessarius respectu Dei, liber respectu creaturarum; sed quòd sit potiùs liber respectu creaturarum, quàm respectu Dei, oritur ex terminatione ad objecta libera: ergo. Unde actus divinæ voluntatis respectu Dei est necessarius & in essendo, & in terminando, respectu autem creaturarum aliquando existentium necessarius in essendo, liber in terminando.

Confirm. Volitio Dei libera, cùm sit vitalis & immanens, debet esse aliquid Deo intrinsecum, cùm autem ita sit ut potuerit non esse, debet esse aliquid defectibile & extrinsecum; sed pro intrinseco nihil potest assignari præter actum divinæ voluntatis necessarium in essendo, & pro extrinseco, nihil commodius, quàm ipsa terminatio ad objecta libera: ergo &c.

Objic. 1. Ex hoc sequitur quòd volitio Dei libera, ut libera, non sit adæquatè Deo intrinseca: hoc dici non debet: ergo.

Resp. Maj. in rigore esse veram, nec quidquam mali inde sequi; quia tamen actus ille importat principaliter & in recto tendentiam vitalem, ideò dicitur Deo simpliciter intrinseca, sicut & dicitur vitalis.

Obji. 2. Non potuit non esse volitio hujus mundi in Deo: ergo volitio Dei, etiam ut terminata ad hunc mundum, non est libera.

Resp. Dist. An. Non potuit non esse in ratione volitionis præcisè: Cœst enim ab ipso Deo indistincta. In ratione volitionis mundi N. sic enim terminata est ad hunc mundum, ut potuerit ad alium terminari & sic non esse volitio hujus mundi, sed alterius.

Inst. Inde sequitur, Deum esse volentem hunc mundum dependenter ab hoc mundo, quandoquidem non possit esse taliter volens, nisi ejus volitio terminetur ad hunc mundum.

Resp. Dist. sequelam: Dependenter ab hoc mundo tanquam mero termino, in quo nulla est indigentia, sed abundantia: C. tanquam à ratione & motivo, cur velit ipsum mundum: N. à seipsis enim ad hoc movetur.

Objic. 3. Volitio creaturæ est libera ab æterno: sed illa terminatio est tantùm in tempore: ergo.

Resp. Dist. M. n. Terminatio ad rem existentem: C. ad rem volitam: N. Deus enim ab æterno voluit producere creaturam, & consequenter ejus volitio fuit ab æterno ad creaturam non ut existentem, sed ut volitam terminata. Pro aliis Objectionibus

Adverte 1. Non esse bic & nunc in Deo volitionem alterius mundi, supposito quòd nullum præter hunc velit producere; quia volitio alterius mundi importat actum & terminationem ad alterum mundum, jam autem licèt sit actus in Deo, non est tamen terminatio ad alterum mundum.

Adverte 2. Quòd sicut voluntas nostra potest nos reddere volentes aut nolentes, producendo scilicet volitionem aut nolitionem, ità actus divinus, qui, ut dixi, magis similis est nostræ voluntati quàm volitioni, potest Deum reddere volentem aut nolentem per hoc quòd terminetur ad rem aliquam, aut negationem ejus, adeoque sine ulla nova forma intrinseca.

QUÆSTIO VIII.

An divinæ voluntati insint passiones?

Quoniam in nostro appetitu sensitivo undecim assignant Philosophi passiones, & totidem in voluntate nostra affectiones, amorem, scilicet & odium, gaudium & tristitiam, desiderium & fugam, timorem & audaciam, spem & desperationem, & denique iram; quærimus an affectiones illæ etiam divinæ insint voluntati?

CONCLUSIO I.

Verè & propriè in Deo est amor, & quidem amicitiæ erga creaturas rationales.

Prob. 1. pars; tum ex Script. Sap. 11. *Diligis omnia, quæ sunt*: Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum* &c & cap. 16. *Pater amat vos*: tùm Ratione; quia nihil aliud est amare, quàm alicui bonum velle: quod in se nullam includit imperfectionem, sed è contra magnam perfectionem.

Prob. 2. pars; Quia Deus diligit creaturas rationales, dando eis esse, conservari, & operari, ut eis benè sit, & non sibi; adeoque propter illarum utilitatem & non suam.

Nec obstat, quòd illas referat in semetipsum tanquam rerum omnium finem ultimum; quia non est bonum Dei sed creaturarum, quòd in Deum referantur; & consequenter non obest illa relatio amori amicitiæ.

Dixi in Conclusione: *Creaturas rationales*; quia cùm Deus irra-

irrationabilia fecerit propter hominem, illa diligit, non ut eis bene sit, sed homini; quæ dilectio non est in rigore amor amicitiæ, imò nec concupiscentiæ, quandoquidem nec respiciat bonum amantis, nec bonum rei amatæ, sed alicujus tertii, nempe hominis; & ideò dici potest amor quidam medius inter amorem amicitiæ, qui respicit commodum rei amatæ, & amorem concupiscentiæ, qui respicit commodum amantis.

CONCLUSIO II.

Reperitur etiam in Deo odium formaliter, non quidem creaturæ ut creaturæ, cùm de illo dicatur Sap. 11. *Nihil odisti eorum quæ fecisti*, sed creaturæ ut peccatricis.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 5. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem.* Ex inferiùs: *Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* Item ad Rom. 9. *Esau odio habui.*

Prob. 2. Ratione, quia sicut sapientis est bonum ut bonum diligere, ità & malum ut malum odisse, cùm utrumque sit ejusdem rationis. Odium tamen illud non est propriè odium inimicitiæ, sed abominationis; quandoquidem odium inimicitiæ potiùs respiciat personam, cui malum volumus, quàm malum, quod ipsi volumus: quod est perversum, adeoque ipsi Deo repugnans.

CONCLUSIO III.

Datur in Deo gaudium, non tristitia.

Prob. 1. pars; Quia nihil est aliud quàm delectatio quædam & quies in bono possesso; Deus autem in seipso veluti summo bono ac intimè possesso penitùs conquiescit: imò & gaudet de bonis nostris; quandoquidem de aliorum bonis gaudere nullam in se dicat imperfectionem.

Prob. 2. pars; Quia tristitia supponit malum evenisse tristato, effeque illi præsens: quod Deo repugnat.

Dices: Saltem tristatur Deus, quando justis malum accidit.

Resp. Neg. Assumpt. Quia nihil justis accidit, nisi Deo volente, aut permittente: Deus autem non tristatur de eo, quod voluit aut permisit.

CONCLUSIO IV.

Est in Deo fuga & desiderium.

Prob. 1. pars; Quia sicut odio habet Deus impietatem, ita & fugit. Præterea ad fugam sufficit quod quis fugiat malum futurum aut sibi aut alteri: Deus autem declinat certa mala non quidem sibi, sed nobis eventura.

Prob. 2. pars; Quæ est contra Granado, Arrubal, & quosdam alios; quia licet non possit desiderare bonum sibi intrinsecum, cùm nulla perfectione intrinseca carere possit; nullum tamen videtur inconveniens, quòd desideret bonum sibi extrinsecum, vel gloriam extrinsecam. Præterea ardenter vult & cupit bonum nostrum; quandoquidem velit omnes homines salvos fieri.

Dices 1. Desiderium respicit bonum futurum. sed Deo nihil est futurum, at omnia præsentia: ergo.

Resp. 1. Neg. Ant. Quia desiderium, saltem largè somptum, etiam extenditur ad bonum præsens; cùm Angeli etiam actualiter Deum videndo, illum desiderent aspicere, ut suo loco diximus.

Resp. 2. Non esse necesse ad desiderium, quòd bonum sit necessariò futurum respectu desiderantis, sed sufficere quòd sit futurum vel respectu desideraotis, vel respectu illius, cui desideratur, ut cùm Deus nobis salutem desiderat, vel respectu creaturæ, quæ debet bonum illud exequi, ut cùm Deus vult gloriam suam extrinsecam à creatura amplificandam.

Dices 2. Desiderium, quod ponitur in Deo circa salutem hominum, non est verum desiderium: ergo. Prob. Ant. Quia si salutem omnium hominum verè desideraret, omnes de facto salvarentur; quandoquidem hoc unicè ab illo dependeat.

Resp. Neg. Ant. ad Prob. Dist. Assumpt. Si verè desideraret desiderio absoluto, omnes salvarentur: C. Si conditionato, id est, modò creaturæ benè vivant: N. Cùm enim, non obstante Dei desiderio vero, efficaci & sincero, quantùm est ex parte sua, sæpè multi conditionem requisitam non impleant, ità sæpè multi salutem non consequuntur.

CONCLUSIO V.

Timor, audacia, spes, & desperatio non reperiuntur in Deo: non quidem timor; quia respicit malum futurum difficulter evitabile; Deo autem nihil difficile. Non audacia; quia non est nisi respectu objecti ardui & periculosi, quale in Deo locum non habet. Non spes; quia hæc respicit superiorem, qui bonum speratum possit tribuere; Deus autem verò omnium supremus superiorem non agnoscit. Non denique desperatio; quia impotentiam arguit operantis ad assequendum id quod optat.

CONCLUSIO VI.

Si ita sumatur pro appetitu justæ vindictæ, datur in Deo, quandoquidem sic sumpta nullam involvat imperfectionem: unde ait ipsemet ad Rom. 12. *Mihi vindicta, & ego retribuam.* Si autem sumatur, prout adjunctam habet animi perturbationem, clarum est non posse in Deo reperiri.

QUÆSTIO IX.

Quænam sint divinæ voluntatis virtutes?

Quæstio non procedit de virtutibus sive Theologicis, sive moralibus quoad habitus, cùm illi Deo repugnent, utpote qui ponootur in potentiis ad supplendam earum insufficientiam, vel dando eis posse, ut habitus Fidei, Spei & Charitatis, vel dando eis facilè posse, ut habitus virtutum moralium. Nec procedit de virtutibus Theologicis quoad actus; cùm jam de Spe & Charitate seu amore Quæst. præced. egerimus, illam ei denegando, hanc illi tribuendo, Fides autem, quæ est de objecto obscuro, Deo omnia clarè videnti repugnante, ad intellectum pertinet: sed agimus de virtutibus moralibus quoad actus, & quidem in sensu vulgari & latiori, quàm voluerit Philosophus, qui ad moralem virtutem exigebat, ut bonum honestum alicujus virtutis particularis amaretur propter ipsammet virtutem particularem, v. g. bonum fortitudinis propter fortitudinem, bonum temperantiæ propter temperantiam &c. illud minimè ad Charitatem referendo, propter quam omnia diligit Deus

CONCLUSIO I.

Datur in Deo vera & propriè dicta misericordia. Ratio est; quia nihil est aliud misericordia ex sua ratione formali, quàm affectus seu voluntas sublevandi miseriam alterius: sed hoc Deo competit, quandoquidem miserias nostras quotidiè sublevet: ergo.

Nec refert, quòd non sit in Deo affectus compassionis; ille enim merè per accidens se habet ad misericordiam: undè si in nobis affectus ille concomitetur ordinariè misericordiam, hoc oritur ex eo quòd soleamus de aliorum miseriis tristari & commoveri, quod Deo non accidit, qui omnes miserias nostras justa de causa aut vult, aut permittit.

Dices 1. Misericordia, juxta Damascenum, est species tristitiæ: ergo Deo non competit.

Resp. Dist. Ant. Est species tristitiæ sumpta pro compassione: C. Pro voluntate miseriam alterius sublevandi: N.

Dices 2. Misericordia est quædam relaxatio justitiæ: sed Deus non potest relaxare justitiam: ergo.

Resp. Dist. Maj. Est relaxatio, id est, læsio justitiæ: N. Id est, remissio justitiæ ab eo, qui remittere potest & condonare: C. Sed in hoc non est imperfectio; quandoquidem non dicatur imperfectus, sed perfectus, qui commissam in se offensam condonat & remittit.

CONCLUSIO II.

Datur in Deo veracitas & fidelitas, item liberalitas & magnificentia.

Prob. 1. Ex Script. 2. ad Timot. 2. de veracitate & fidelitate: *Si non credimus, ille fidelis permanet, seipsum negare non potest*: Negaret autem seipsum, si dicta sua negaret, aut promissa non impleret. Similiter de liberalitate & magnificentia, Ps. 144. *Aperis tu manum tuam & imples omne animal benedictione*, & Psal. 8. *Elevata est magnificentia tua super cælos.*

Prob. 2. Ratione; quia tantùm abest, ut virtutes illæ aliquam denotent imperfectionem, quin è contra Dei perfectionem summè commendent.

CONCLUSIO III.

Excludendæ sunt à Deo omnes omninò virtutes, quæ supponunt vel imbecillitatem, vel subjectionem, vel obligationem.

Ratio est; quia illa omnia important imperfectionem, ut ex ipsis terminis patet. Hinc

Resol. 1. Non dari in Deo fortitudinem & temperantiam; quia versantur circa passiones quæ debent ab ipsis regulari, & temperari.

Resol. 2. Nec dari in Deo pietatem, observantiam, & Religionem, quia respiciunt superiorè, cui honor debitus exhibeatur.

Resol. 3. Non dari etiam gratitudinem & pœnitentiam; quia important quoddam debitum, illa quidem alteri, à quo beneficium receptum est, regratiandi, hæc autem peccata retractandi.

QUÆSTIO X.

An detur in Deo justitia?

Quadruplex hic distingui potest justitia: legalis, vindicativa, commutativa, & distributiva: de quibus omnibus procedit quæstio.

CONCLUSIO I.

NOn datur in Deo justitia legalis. Ita DD. communiter.

Prob. Justitia, quæ respicit alterum tamquam superiorem, & bonum altius quàm sit proprium, Deo repugnat, cùm Deus nec superiorem cognoscat, nec bonum proprio excellentius: sed talis est justitia legalis: ergo. Prob. Min Quia justitia legalis inclinat, imò & strictè obligat quodlibet membrum communitatis ad procurandum bonum totius, etiam cum dispendio proprii.

Dices 1. Scotus 4.d 46.q. 1. n. 3. ponit in Deo justitiam legalem: ergo.

Resp Dist. Ant. Ponit in Deo justitiam legalem, de qua hìc agimus: N. aliam consistentem in conformitate divinæ voluntatis ad legem æternam: Transeat.

Dices 2. Non minùs inclinat justitia legalis caput communitatis ad procurandum bonum commune, quàm quodlibet membrum: sed Deus ut caput universi debet procurare bonum illius: ergo datur in eo justitia legalis.

Resp Quòd licèt Deus ex debito teneretur procurare bonum universi (quod tamen absolutè falsum est) non teneretur tamen cum dispendio boni proprii, cùm Dei bonum infinitè prævaleat bono universi, & sic malè poneretur in eo justitia legalis.

CONCLUSIO II.

DEus habet justitiam vindicativam. Ità Scotus 4.d.24.q.1. num. 16.

Prob. Deus sumit vindictam de peccatis: sed actus vindictæ seu punitionis pertinet ad justitiam vindicativam: ergo.

Dices 1. Non potest esse in Deo debitum ad puniendum: ergo nec justitia vindicativa.

Resp. Neg. Conseq Quia non est de ratione justitiæ vindicativæ includere debitum illud, licèt soleat esse apud judices creatos, qui tenentur ad pœnam malefactoribus infligendam, vel ex obedientia ad leges id imponentes, vel ex conventione saltem tacita, vel aliundè.

Dices 2. Justitia vindicativa importat strictam rationem justitiæ: ergo includit præfatum debitum.

Resp. Neg. Ant. cum DD. communiter, qui dicunt non esse partem subjectivam justitiæ, sed tantùm potentialem, id est virtutem justitiæ affinem propter æqualitatem, quam servat inter pœnam, & culpam.

CONCLUSIO III.

NOn datur in Deo justitia commutativa strictè dicta. Hæc est inter Scholasticos communissima:

Prob. Ex definitione ipsiusmet justitiæ: Justitia est constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi: sed nulla creatura potest habere jus strictè dictum aliquid à Deo recipiendi: ergo. Prob. Min. quia tale jus infert in Deo debitum strictum solvendi, quod ipsi repugnat; tum quia magna est imperfectio alteri obstringi; tùm quia ut supremus omnium Dominus, & quidem dominio essentialiter inabdicabili, non potest quidquam alteri debere; aliàs esset omnium Dominus, ut supponitur, & non esset, cùm non esset Dominus juris, quod in ipsum haberet creatura.

Confir. Supremi Domini est, posse de omnibus pro suo libitu disponere: sed si creatura haberet strictum jus io ipsũ, non posset de omnibus pro suo libitu disponere; cùm non posset disponere de jure quod haberet in ipsum creatura, teneretur que ipsi exigenti debitum solvere: ergo.

Objic 1. Deus se nobis constituit debitorem verbo & promissione: ergo datur in ipso justitia commutativa. Prob. Ant. Ex SS.PP. Cypriano serm. *de opere & eleemosyna. Salutaris operatio promeretur Christum judicem, & Deum computat debitorem.* Chrysostomo Hom l. 3. in Matth. *Habemus eum debitorem ob res bene gestas.* Et Augustino Hom 16. de verbis Apost. *Tenemus Deum debitorem: debitor enim factus est nobis, non aliquid à nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo*

Resp. Dist. Ant. Constituit debitorem debito justitiæ: N. tale enim debitum Deo repugnat, ut diximus. Debito fidelitatis, quia scilicèt non potest mentiri: C. nec plus volunt Patres citati; quandoquidem ipsemet August lib. 1. Confess. cap. 4. dicat: *Reddis debita, nulli debens*, quasi diceret: *Reddis debita* ex promissione, *nulli debens* ex justitia.

Inst. 1. Scriptura constituit Deum debitorem ex justitia, ut 2. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex*, & alibi sæpè Deum vocat justum, eique justitiam simpliciter tribuit.

Resp. Dist. Assumpt. Constituit debitorem ex justitia strictè sumpta: N. largè sumpta, secundùm quam alteri congruè satisfaciens dicitur justus, & servare justitiam, sive luterim ad hoc obligetur ex justitia, sive ex fidelitate. C. & de hac justitia debet intelligi Tridentinum Sess. 6. c. 16. sicut & Bernardus cùm in fine Tractatus de gratia & lib. arb. ait. *Promissum ex misericordia, sed ex justitia persolvendum.*

Inst. 2. Homo alteri promittens fit debitor ex justitia, si alter acceptet: ergo & Deus.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd homo possit alicujus rei dominium à se abdicare, non sic Deus; quandoquidem, non obstante sua promissione, necessario maneat supremus omnium Dominus.

Inst. 3. Non magis repugnat quòd Deus ratione suæ promissionis obligetur ex justitia stricta, quam ex fidelitate: sed obligari potest ex fidelitate: ergo & ex justitia stricta.

Resp. Neg. Maj. Nam alteri obligari ex justitia stricta, est non habere plenum dominium in omnes res, cùm sit non habere in illud jus, quod alter habet in debitorem; obligari autem ex fidelitate, est tantum debere fidem servare, & esse veracem, quod est magna perfectio.

Inst 4. Obligatio fidelitatis oritur ex sola promissione: sed Deus tenetur retribuere & ratione promissionis ex parte sua, & ratione bonorum operum ex parte nostra: ergo obligatur ex justitia.

Resp. Quòd, licèt ad obligationem ex fidelitate sufficiat sola promissio, possit tamen quis nolle se obligare, etiam ex sola fidelitate, nisi posita certa conditione; certè quando pater filio parvulo promittit pileum novum, si sit obediens, etiam adimpleta filii obedientia, tantùm tenetur pater ex fidelitate.

Inst. 5. Scriptura asserit quòd Deus foret injustus, si non redderat mercedem operibus nostris: ergo. Prob. Ant. Hebræor. 6. dicitur: *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri* unde Augustinus lib. de nat. & grat. c. 2. *Non enim injustus Deus, ut justos fraudet mercede justitiæ.*

Resp. Dist. Ant. Deus foret injustus, quia læderet justitiam: N. quia violaret fidelitatem: C.

Objic. 2. In Christo pro peccatis nostris satisfaciente, datur vera justitia commutativa: ergo & in Deo satisfactionem acceptante; quandoquidem debeat esse mutua ex parte utriusque extremi.

Resp. Neg. Ant. Nam una ex conditionibus requisitis ad justitiam commutativam, est quòd persona offensa teneatur acceptare talem satisfactionem, nec possit eam ex justitia respuere; Deus autem satisfactionem pro peccatis nostris à Christo oblatam poterat sine injustitia respuere, licèt non posset sine infidelitate ratione suæ promissionis, sicque licèt Christus plenissimè, imò superabundanter pro peccatis nostris satisfecerit, non tamen ex omni rigore justitiæ, ut suo loco diximus.

CONCLUSIO IV.

NOn datur etiam in Deo justitia distributiva strictè dicta. Ita Durandus, Paludanus, Vasquez, Præpositus, & alii.

Prob. Justitia distributiva inclinat Principem, aut alium à Communitate deputatum, ad distribuenda bona Communitatis juxtà personarum merita, dignitatem &c. sed Deus dando justis mercedem proportionatè ad eorum merita, non distribuit bona alicujus Communitatis, sed sua & propria: ergo non datur in Deo justitia distributiva, sed potiùs summa charitas: undè Anselmus: *Justus es, non quia reddis debitum, sed quia facis quod decet te summè bonum.*

Confirm. Si homo valde dives distribueret bona sua juxtà cujusque paupertatem, non diceretur id agere ex justitia distributiva, sed ex charitate: ergo idem est de Deo bona sua justorum meritis retribuente.

Dices 1. Scotus 4. dist. 46. q. 1. n. 4. admittit expresse justitiam distributivam in Deo: ergo.

Resp. Dist Ant. Admittit justitiam distributivam strictam: N. largè sumptam, quatenùs scilicèt servat quamdam proportionem inter præmia & merita: C. undè ad justitiam distributivam duo requiruntur, distributio bonorum communium, & proportio in distribuendo: secundũ reperitur in Deo, non primũ.

Inst. Deus promittendo facit bona sua prædestinatis communia & propria.

Resp. Neg. Assumpt. Quia non obstante sua promissione semper manet universorum Dominus.

Dices 2. Hæc justitia nullam dicit imperfectionem: ergo est Deo tribuenda?

Resp Neg Ant. Dicit enim debitum strictum in distribuente ad servandam æqualitatem geometricam.

Inst. Debitum illud non oritur ex jure creaturæ, ut in justitia commutativa, sed ex naturali rectitudine, qua debet distributor æqualitatem ponere inter præmia & merita, ubi nulla involvitur imperfectio.

Resp.

Resp. Undequaque proveniat debitum illud, semper involvere imperfectionem, cùm sit perfectius posse pro suo libitu præmia distribuere, quàm teneri illa meritis proportionare.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Potentia Dei ad extra.

QUoniam voluntas divina, juxta Scotum, est principium productionis creaturarum, seu operationis ad extrà; ideo non incongruo ordine, recensitis quibusdam divinæ voluntatis actibus, de potentia Dei ad extra breviter.

QUÆSTIO I.

An sit in Deo potentia operandi ad extra, & quid sit?

CONCLUSIO I.

DEo competit potentia operandi ad extra. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 145. *Fecit*, scilicet Deus, *cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt:* sed hoc est operari ad extra, cùm per operationem ad extra nihil aliud intelligatur quàm productio rerum à Deo distinctarum: ergo.

Prob. 2. Ratione: Creaturæ operantur ad extra, ut patet in sole, homine &c. ergo à fortiori Deus, qui debet omnes illarum perfectiones possidere, unde 1 ad Timoth. 6. dicitur: *Solus potens*; quia scilicet omnis creaturarum potentia à Deo derivatur & dependet; imò inutilis est, nisi ipsis operantibus cooperetur Deus.

Prob. 3. Omnia producta sunt ab aliquo improducto, cùm nihil possit se ipsum producere: sed illud improductum est Deus, ut patet ex dictis: ergo datur in Deo potentia producendi seu operandi ad extra.

Dices; Operans operando perficitur: sed Deus non potest perfici: ergo.

Resp. Dist. Ant. Operans creatus: C. quia per actum ultimatè completur. Operans increatus: N. quia independenter ab omni operatione ad extra est summè perfectus & completus, & tam perfectus esset mundo non condito, quàm condito: unde operatur non ut perficiatur, sed ut perficiat; non quia indiget, sed quia indigent alii.

CONCLUSIO II.

POtentia Dei operativa ad extra est ejus voluntas actualiter volens, seu voluntas in actu 2. inadæquate concepta. Est contra varios, quorum aliqui volunt esse voluntatem in actu 1. alii intellectum, alii voluntatem & intellectum simul, alii quoddam Attributum ab illis distinctum.

Dixi *Actualiter volens*; quia cùm inter voluntatem in actu 1. & effectum mediet volitio, potentia verò debeat immediatè attingere suum effectum, patet non voluntatem præcisè, sed potius volitionem esse potentiam Dei operativam.

Addidi *Inadæquatè concepta*; quia volitio divina non est sub omni respectu potentia: quatenus enim terminatur ad Deum ipsum & creaturas possibiles, non est potentia.

Prob. Autem Conclusio tum ex Script. Ps. 148. *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt.* Et Gen. 1. *Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux.* Tum ex SS. PP. Leone serm. 2. de Nativit. *Deus cujus voluntas potentia est.* Augustino lib. Meditat. c. 29. *Cujus velle, posse est.* Gregorio Nicæno in Hexam. *Voluntas divina est potentia & vis rerum effectrix.* Et Damasceno 2. de fide c. 29. *Ipsius Dei potentia nihil est aliud, quàm bona Dei voluntas.* Tum etiam ratione; quia Deus res efficit solo imperio, ut patet ex Script. cit. sed imperium est actus voluntatis: ergo. Præterea non potest esse voluntas in actu 1. propter rationes dictas, nec intellectus, cum non faciat suum objectum, sed tantùm speculetur, & consequenter nec utraque potentia simul: nec etiam essentia divina; quia essentia ut sic non respicit creaturas, sed constituit Deum, estque radix omnium Attributorum: Nec denique Attributum ab enumeratis distinctum; quia cum nulla appareat ratio ostendens volitionem efficacem esse de se insufficientem, ut operetur ad extra, frustraneum videtur Attributum superadditum.

Dices 1. Dionysius de divin. Nom. c. 5. vocat ideas in Deo rationes essentiæ rerum effectrices: sed ideæ pertinent ad intellectum: ergo.

Resp. Dist. Maj. Vocat effectrices formaliter: N. directivè inquantùm, juxtà modum nostrum concipiendi, Deum operantem ad extra dirigunt: C.

Dices 2. Potentia operativa inest Deo necessariò cùm Deus necessariò sit omnipotens: sed volitio efficax inest ipsi liberè: ergo.

Resp. Dist. Min. Inest ipsi liberè quoad terminationem: C. quoad entitatem. N. & ut sic est potentia.

Dices 3. Deus voluit creaturas ab æterno: ergo si voluntas sit Potentia, illas posuit ab æterno.

Resp. Dist. Ant. Voluit creaturas ab æterno pro æterno. N. pro tempore: C.

Dices 4. Voluntas divina prout ab aliis Attributis distincta non continet omnes perfectiones creaturarum: sed potentia divina debet illas continere; quandoquidem principium debeat continere omnes perfectiones sui effectus: ergo. Prob. Ma. Quia voluntas ut sic tantùm est infinita in suo genere, non autem in omni genere entis.

Resp. Principium *quod*, quale est Deus in nostro casu, debere quidem continere omnes perfectiones sui effectus aut formaliter, aut eminenter; non est tamen necesse, ut illas contineat principium *quo*, quale est in proposito voluntas.

QUÆSTIO II.

An Deus sit omnipotens, & in quo consistat ejus omnipotentia?

CONCLUSIO I.

DEus est propriissimè omnipotens. Est de fide Prob. 1. Ex Script. Eccli. 1. *Unus est altissimus creator omnipotens.* Job 42. *Scio omnia quia potes* Apocal. 19. *Dominus Deus noster omnipotens.* Scripturæ consonat Symbolum Athanasii, ubi dicitur: *Omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus Sanctus.* Idem habetur in Symbolis Apostolorum & Niceno, sicut & in variis Patribus.

Prob. 2. Ratione; quia posse omnia producere, est maxima perfectio, adeoque Deo tribuenda.

CONCLUSIO II.

OMnipotentia divina consistit in hoc, quòd Deus facere possit omne illud, quod non involvit contradictionem.

Prob. Quia sic optimè explicatur radix omnipotentiæ divinæ, & quidem à priori, cùm priùs sit aliquid non involvere contradictionem, quàm posse attingi à potentia: sicque patet objectum divinæ potentiæ non dici possibile ab ipsa omnipotentia potente illud ponere, ut vult Gabriel; sed quia in seipso non implicat contradictionem: unde possibilitas physica præsupponit logicam.

Obji. 1. Ex Conclusione sequitur, omnipotentiam divinam pendere ab objecto possibili: sed hoc est falsum: ergo.

Resp. Dist. Ant. Pendere ab objecto possibili, quoad sua intrinseca: N. quia licèt omne ens præter Deum implicaret contradictionem, haberet Deus eandem potentiam intrinsecam, ac nunc. Quoad denominationem extrinsecam omnipotentiæ: Transeat.

Inst. 1. Si omnis creatura implicaret contradictionem, Deus nihil posset: ergo.

Resp. Dist. Ant. Nihil posset defectu potentiæ: N. defectu termini: C.

Inst. 2. Si omnipotentia divina esset impossibilis, esset impossibilis creatura: ergo si impossibilis esset creatura, impossibilis esset omnipotentia divina.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd omnipotentia divina sit independens, & creatura dependens, & sic posset esse primum sine secundo, & non secundum sine primo.

Obji. 2. Peccatum non involvit contradictionem, cùm fiat à creatura: sed Deus non potest illud facere: ergo falsa est Conclusio.

Resp. Dist. Ma. Peccatum secundùm se non involvit contradictionem: C. ut fiat à Deo: N. cùm enim peccatum sit quidam defectus & imperfectio, implicat fieri à causa indefectibili & summè perfecta: unde non minùs repugnat Deum peccare; quàm naturam suam destruere; quandoquidem peccando desineret esse Deus, cùm desineret habere omnem perfectionem. Ex dictis hac Concl.

Resol. 1. Deum non posse facere ens rationis, v. g. leonem-equum, brutum-rationale &c. quia involvunt contradictionem.

Nec refert, quòd illud faciat creatura; quia non facit dando ei esse reale, de quo hic agimus, sed dando tantùm esse objectivum.

Resol. 2. Propter eandem rationem Deum non posse facere, ut quod factum est, factum non fuerit, v. g. ut mulier corrupta

rupta non fuerit corrupta: unde Augustin. lib. 26. contra Faustum c. 5. *Quisquis dicit, si omnipotens est Deus, faciat ut, quae facta sunt, facta non fuerint, non videt hoc se dicere; faciat ut, quae vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint*: hoc tamen intelligi debet in sensu composito, sicut & quando dicitur non posse facere, ut, quod futurum est, futurum non sit: nam si intelligatur in sensu diviso; id est, si concipiatur res ut nondum posita in rerum natura, vel necdum ad futuritionem determinata, certum est Deum posse facere, ut non sit praeterita, aut futura.

Dices: Deus non est minoris virtutis nunc, quàm esset antequam rem produceret: sed tunc potuit facere, ut non esset praeterita: ergo & nunc.

Resp. Quòd Deus non possit facere, ut praeteritum non fuerit praeteritum, non oriri defectu potentiae, sed ex mutatione objecti, ratione cujus implicat contradictionem quòd factum sit, & non sit praeteritum: unde meliùs dicitur, ut advertit S. Thom. quòd hujusmodi repugnantia non possint fieri, quàm quòd Deus non possit illa facere.

Resol. 3. Deum non posse manducare, ambulare, infirmari, mori &c. quia implicat, ut illa propter defectus sibi annexos, vel indigentiae, vel indispositionis, vel deficientiae, Deo competant.

QUÆSTIO III.

An Deus possit facere plura & meliora, quàm fecerit?

Advertendum hic duplicem debere distingui potentiam in Deo, ordinariam unam, qua potest id facere, quod ab aeterno decrevit facere, & absolutam alteram, qua potest id, quod non involvit implicantiam. Alii aliter loquuntur de hac divisione, dicentes potentiam Dei ordinariam esse illam, qua operatur aliquid secundùm communem legem a se latam: absolutam verò, quam & extraordinariam vocant, esse illam qua aliquid facit praeter communem legem à se positam, ut cùm coeco visum, aut surdo auditum miraculosè reddit; sed hic stando priori divisioni, sit

CONCLUSIO I.

Per potentiam ordinariam non potest Deus plura facere, quàm fecerit & facturus sit.

Prob. Ab aeterno non decrevit plura facere, quàm fecerit, aut facturus sit: sed per potentiam ordinariam tantùm potest ea facere, quae ab aeterno decrevit: ergo.

CONCLUSIO II.

Per potentiam absolutam potest Deus plura facere, quàm fecerit & facturus sit: Est de fide contra Wicleffum, & Calvinistas.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 3. & Luc. 3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae*: quod tamen non decrevit facere.

Prob. 2. Ex PP. Augustino Enchir. c. 95. asserente, *Deum multa posse, quae non vult*, & Hieronymo in cap. 3. Matth. ubi ait: Deum *posse etiam de saxis durissimis populum procreare*.

Prob. 3. Ratione: Res productae & producendae sunt finitae: sed finitum non potest exhaurire potentiam infinitam: ergo. Praetereà si Deus non posset plura facere, quàm fecerit & facturus sit, non esset omnipotens; cùm sint multò plura sine implicantia contradictionis possibilia, secundus mundus, conversio plurium peccatorum, glorificatio plurium hominum, Angelorum &c. Pro solutione Objectionum

Adverte 1. Deum nullo modo teneri plura facere, quàm fecerit & facturus sit; cùm in operationibus ad extrà sit liberrimus; & ideo ex eo quòd plura non faciat, nulla sequitur in eo imperfectio.

Adverte 2. Quòd licèt potentia & decretum in Deo sint quid idem realiter ex parte suae entitatis, non sint tamen idem ex parte objecti, cùm potentia ad plura se extendat, quàm decretum. Idem patet in potentia & scientia: haec enim licèt potentiae identificata, se extendit ad essentiam divinam, ad quam non se extendit potentia.

CONCLUSIO III.

Potest Deus quaedam ex iis, quae fecit, meliorare accidentaliter, non essentialiter.

Prob. 1. Pars; quia cùm quaelibet res habeat accidentia limitatae perfectionis, non est ratio cur non possint illa intensivè perfici, ubi saltem illius intensionis sunt capacia: & certè quid repugnat dari hominem perfectiorem tùm in supernaturalibus, tùm in naturalibus? Cùm possit illius gratia augeri, ingenium vivacius reddi, memoria foecundari: Quid implicat dari stellas lucidiores, ignem calidiorem, terram frigidiorem, cygnos candidiores &c.?

Quando ergo Augustinus lib. 3. de lib. arb. cap. 5. dicit: *Quidquid tibi vera ratione melius occurrerit, scias fecisse Deum*, non loquitur de meliori secundùm se, sed in ordine ad finem à Deo intentum: quia omnia ad finem illum sapientissimè direxit & attemperavit: unde temerariè diceretur: Si Deus fecisset tale quid, hoc vel illo modo, meliùs fecisset.

Dixit in Conclusione: *Quaedam*, non omnia; quia sunt creaturae, quae secundùm aliquid nequeunt meliorari: sic visio beatifica non potest esse circa praestantius objectum, humanitas Christi non potest uniri Personae nobiliori, nec B. Virgo melioris filii esse mater.

Prob. 2. Pars; quia si Deus vel minimum quid essentiale, rerum essentiis adderet, necessariò fierent aliae essentiae, & sic non remaneret ipsa res, quae dicitur meliorari: nam ubi est diversa essentia, ibi est & res diversa.

CONCLUSIO IV.

Potest Deus per potentiam absolutam plurimas rerum species producere longè perfectiores productis aut producendis.

Ratio est; quia in hoc nulla videtur implicantia; qui enim potuit facere speciem homine perfectiorem, nempe Angelum, quidni posset & speciem Angelo perfectiorem? Cùm inter hunc & Deum sit adhuc distantia infinita.

DISPUTATIO OCTAVA.

De Divina Providentia.

QUÆSTIO I.

An Deus habeat Providentiam, qualiam, & qualem?

CONCLUSIO I.

Deus habet providentiam. Est de fide contra Epicurum, Democritum, Diagoram, & quosdam alios veteres Philosophos, qui Dei providentiam absolutè negarunt.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. 5. *Neque dicas coram Angelo, non est providentia, ne fortè iratus Deus* &c. Sap. 14. *Tua autem, Pater, providentia gubernat*. Et alibi.

Prob. 2. Ex PP. Damasceno lib. 2. de fide: *Necesse est eundem esse eorum quae sunt, & factorem & provisorem*. Chrysostomo Hom. 10. ad Populum: *Quomodo (mundus) in tantum temporis absque aliqua providentia stabilis permansisset?* Clemente Alex. 5. Stromat. *Sunt quaestiones quaedam dignae, quae puniantur, cujusmodi est quaerere probationes*, scilicet dubitando, *an sit providentia?*

Prob. 3. Ratione: Omnes veri parentes ex amore & instinctu quodam naturali, prolium suarum curam suscipiunt: sed Deus est verus & benignus creaturarum parens & author: ergo illarum curam suscipit, ipsique providet: unde Ambros. lib. 1. Officior. cap. 13. *Quis operator negligat operis sui curam?* .... *Si injuria est regere, nonne est major injuria fecisse? Cùm aliquid non fecisse, nulla injuria sit; non curare autem quod feceris summa inclementia*.

Prob. 4. Si in Deo non esset rerum providentia, inde oriretur, vel quia illas non cognosceret, vel quia providere non posset, vel quia potens providere, nollet: atqui primum repugnat ejus scientiae infinitae, secundum omnipotentiae, & tertium infinitae ejus bonitati: ergo.

Dices 1. Job 22. dicitur: *Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat*: ergo non est in Deo providentia.

Resp. Illa verba proferri à Job non in persona propria, sed in persona impiorum, adeoque non illa approbare, sed improbare.

Dices 2. Omnis sollicitudo & inquietudo repugnat Deo, sed illa importat providentia: ergo & haec ipsi repugnat.

Resp. Dist. Min. Illa importat in eo, qui vel media ad finem non novit, vel, si novit, facilè adhibere non potest: C. in eo, qui illa optimè novit, & facillimè adhibere potest: N. talis est autem Provisor supremus.

Dices 3.

Dices 3. Boni provisoris est avertere mala ab iis, quorum curam suscipit: sed Deus è contra mala permittit, & immittit creaturis v.g. morbos, afflictiones, imò creat animalia ipsis nociva & molesta, ut sunt scorpiones, mures &c. ergo.

Resp. Ma. esse veram de provisore particulari, non de universali, qui quandoque permittit certos defectus in aliquo particulari, ne impediatur bonum totius communitatis, & cursus causarum: & certè *si omnia mala impedirentur, multa bona deessent universo; non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium, nec esset patientia Martyrum, si non esset persecutio tyrannorum*, inquit D. Thomas 1. p. q. 22. art. 2. ad 2. Quantum ad animalia præfata, dicendum est, Deum illa creasse tùm ob specierum diversitatem, cui cedere debent certa incommoda rerum particularium, tùm ad exercendam hominis patientiam.

Dices 4. Si esset in Deo providentia, non permitteret justos opprimi, & impios prosperare.

Resp. 1. Inde tantùm sequi non esse hic propriè locum præmii & supplicii, sed agonis & certaminis, post quod qui gloriosè pro Christo tempore belli, id est miseriarum, paupertatis, afflictionum &c. certaverint, ascendent in cœlos æternùm regnaturi; qui autem spreto certamine duxerint in bonis dies suos, i. e. in divitiis, mollitie, voluptatibus &c. ad inferna descendent in æternum arsuri.

Resp. 2. Hoc è contra magnam denotare Dei providentiam; cùm enim sit justus, & debeat unicuique præmium aut supplicium, juxta merita aut demerita decernere, impios (quorum actiones moraliter bonæ præmio æterno privabuntur, quia in statu peccati factæ) temporaliter divitiis aut aliis ejusmodi remunerat; justos autem (quorum opera bona, quia in statu gratiæ facta, æternitatis laurea coronabit) temporaliter propter defectus leves à quibus non sunt liberi, punit & affligit.

Sunt & aliæ rationes, cur Deus permittat justos hic opprimi. Primò ut eorum meritum & præmium augeatur; nam ut ait Apost. 2. ad Corinth. 4. *Momentaneum & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur*. Secundò ut illorum virtus probetur & perficiatur; de illa enim dici potest, quod olim de Ecclesia dixit S. Hilarius lib. 4. de Trin. *Dùm exercetur, floret; dum opprimitur crescit; dum contemnitur, proficit; dum cæditur, vincit*. Tertiò ne afficiantur hujus vitæ bonis, & viam loco patriæ diligant; *via quippe est*, inquit D. Gregor. lib. 25. Moral. cap. 24. *vita præsens, qua ad patriam tendimus, & idcircò hic occulto judicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro Patria diligamus*. Et August. serm. 29. de verbis Domini in medio. *Ideo Deus fælicitatibus terrenis amaritudines miscet, ut illa quæratur fælicitas, cujus dulcedo non est fallax*. Quartò denique (ut omittam alias rationes apud Authores videndas) ut ferventiùs Deum quærant: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum; postea acceleraverunt*. Psal. 15.

CONCLUSIO II.

Datur in Deo providentia omnium rerum, etiam minutissimarum. Est etiam de fide contra Aristotelem, qui teste Clem. Alexand. lib. 5. Strom. providentiam sublunarium Deo negavit, sicut & negarunt aliqui circa actus hominis liberos.

Prob. 1. Ex innumeris Scripturæ passibus, quibus ostenditur Deum providere herbis, nivi, grandini, elementis, plantis, avibus, jumentis, imò & ipsis pluviæ guttis: unde *æqualiter est illi cura de omnibus*, Sap. 6. cap. 8. *Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter*, id est, ut ait D. Bernardus lib. de lib. arb. *A summo cælo usque ad inferiores partes terræ, & à maximo Angelo usque ad vilissimum vermiculum*.

Prob. 2. Ex PP. Dionysio de div. Nom. c. 12. *Divinitas est omnia contemplans providentia*. Iren. lib. 2. adversùs Hæreses c. 25. *Nihil omninò horum, quæ facta sunt, & quæ fiunt, & fient, Deum fugit, sed per illius providentiam unumquodque eorum & habitum, & ordinem, & numerum & quantitatem accipit propriam*. Hieronymo in vita D. Pauli Eremitæ: *Deus sine cujus nutu nec folium arboris defluit, nec unus passer in terram cadit*, &c. Augustino 5. de Gen. ad litt. cap. 21. *Confirmat* scilicet Christus in Evangelio, *vilissimas & abjectissimas mundi particulas divina ejus providentia regi*. Et paulò superiùs: *Non sunt audiendi, qui putarunt sublunares mundi partes fortuitò agitari, sublimes verò divina providentia gubernari*.

Prob. 3. Ratione: Deus illis providet, quorum est causa, ut patet Conclusione præced. sed est æqualiter causa rerum minimarum, ac præstantissimarum: ergo & his & illis providet, adeòque omnibus.

Dices 1. Dedecet supremam Dei majestatem, curam sumere vermiculorum, pulicum, muscarum &c. Prob. Assump. Ex Hieronymo in cap. 1. Habacuc: *Absurdum est ad hoc Dei deducere Majestatem, ut sciat per momenta singula, quot nascantur culices, quotvè moriantur: quæ cimicum & pulicum & muscarum sit in terra multitudo* &c.

Resp. Neg. Assumpt. Sicut enim non dedecet intellectum divinum omnia, etiam vilissima, cognoscere, nec ejus voluntatem illa producere, ita nec illius Majestatem illis productis providere.

Ad D. Hieronymum dico non negare Deo scientiam præfatorum, sed tantùm velle illam non augeri aut minui singulis momentis per illorum mortem aut nativitatem, cùm ejus cognitio ad nihil terminetur in tempore, ad quod non fuerit terminata ab æterno. Alii dicunt, hoc non dixisse ex propria sententia, alii aliter explicant; sed quidquid sit, certum est S. Doctorem providentiam omnium in Deo dimisisse, cùm dicat ipsemet in c. 36. Jerem. *Propheticus sermo declarat nihil esse, quod fugiat divinam providentiam, & Dei scientiam*. Paulò inferiùs sic Deum loquentem inducit: *Curæ meæ est omnia regere*. Et in c. 10. Matth. *In omnibus semper est providentia*.

Dices 2. *De minimis non curat Prætor*. unde Apost. 1. Corinth. 9. *Numquid de bobus cura est Deo?* ergo &c.

Resp. Nego Conseq. Quòd enim in moralibus de minimis non curet Prætor, aut quasi non curet, inde oritur quòd parum aut nihil ad finem per ipsius legem intentum conducant; & ideo dici potest quòd sit magnus in magnis, sed parvus in parvis: Deus autem, qui, ut loquitur Augustinus serm. 119. de Temp. Magnus est in magnis, nec parvus in minimis, his, & illis providet; quia utraque sunt bonitatis illius pignora: unde Apostolus sup. non negat Deo providentiam simpliciter respectu boum, sed tantam, quantam respectu hominum, quasi diceret: Numquid de bobus æqualis cura est Deo, ac de hominibus?

Dices 3. Aliqua dicuntur fortuitò accidere: ergo saltem respectu illorum Deus non habet providentiam.

Resp. Dist. Ant. Dicuntur fortuitò accidere respectu nostri, quia sunt præter spem & expectationem nostram: C. respectu Dei, à quo omnia sunt prævisa, & volita, aut saltem permissa. N.

CONCLUSIO III.

Providentia, quam habet Deus respectu omnium creaturarum, est immediata. Est communis inter Theologos contra Platonem, qui, teste Nemesio, voluit res tantùm universales & incorruptibiles immediatè subesse divinæ providentiæ, res autem generabiles & corruptibiles cadere in providentiam Angelorum; specialiter autem res humanas in providentiam dæmonum.

Prob. Conclusio: Providentia divina nihil est aliud quàm æterna ordinatio rerum in suos fines: sed ab æterno nullus fuit, mediante quo, Deus creaturis provideret: ergo est ipsemet immediatus rerum omnium provisor.

Dices: Deus gubernat animalia, terram, arbores &c. mediantibus hominibus: ergo.

Resp. 1. Neg. Conseq. Quia ipsa gubernatio non est providentia, sed effectus seu actus ipsius providentiæ: unde hæc est æterna, illa temporalis.

Resp. 2. Etiam ipsammet gubernationem temporaneam à Deo immediatè procedere, quandoquidem, ut dictum est in Physica, concurrat immediatè ad omnes effectus creaturarum: imò una & eadem sit actio Dei & creaturæ.

QUÆSTIO II.

Quid sit divina providentia & quotuplex.

CONCLUSIO I.

Divina providentia est actus divinæ voluntatis, quo res omnes suos fines dirigit: cui definitioni consonat hæc Damasceni lib. 2. de fide cap. 29. *Dei voluntas, per quam res omnes aptè congruèque gubernantur*.

Dicitur 1. *Actus voluntatis*, & non intellectus, ut volunt Thomistæ, de quo postea.

Dicitur 2. *Quo Deus res omnes*, intellige ab ipso distinctas; quia Deus non habet providentiam respectu sui, cùm ipse, utpote omnium finis ad nullum finem sit ordinabilis.

Dicitur 3. *In suos fines*, quia Deus quælibet in fines sibi proportionatos dirigit; naturalia quidem in fines naturales, ut cibum ad sustentationem, medicinam ad sanitatem &c. supernaturalia verò in fines supernaturales, ut gratias actuales ad justificationem, meritum &c.

Dicitur denique: *Dirigit*, & non perducit, ut distinguatur providentia, etiam supernaturalis, à prædestinatione, quæ finis assecutionem includit, non sic providentia; nam licèt semper assequatur finem suum generalem, nempe divinæ Majestatis & sa-

& sapientiæ declarationem, non tamen semper finem particularem, ad quem dirigitur. Et certè numquid Luciferum nunc inferni victimam ad gloriam cœlestem direxerat tamquam ad finem particularem? Numquid & gratiæ actuales in nobis ordinantur particulariter ad nostram conversionem, ad meliorem vitam &c? Et tamen quoties, eheu! suo frustrantur effectu?

Nec tamen dicas primò. Deum in sua dispositione falli; quandoquidem omnia per providentiam disposita eo modo eveniant, quo disposita sunt; nam quæ absolutè disposuit, absolutè eveniunt, quæ conditionatè eveniunt posita conditione, aliàs non; quod & disponendo prævidit; sicque nullo modo fallitur.

Nec dicas secundò Providentiam Dei non semper esse sinceram; quia licèt semper possit procurare media, quibus finis infallibiliter obtineatur, habet tamen justissimas causas id non faciendi, ot permittat scilicet creaturas agere motus suos.

CONCLUSIO I.

Cum Deus author sit & provisor naturæ & gratiæ, sequitur providentiam illius aliam esse naturalem, aliam supernaturalem. Naturalis est illa, qua tanquam provisor naturalis, res naturales in finem naturalem dirigit; v. g. solem ad illuminandum, ignem ad calefaciendum, terram & arbores ad producendum &c. Supernaturalis verò, qua tanquam provisor sopernaturalis res, vel naturales vel supernaturales ad finem supernaturalem ordinat, v. g. morbos, afflictiones, jacturam litis, mortem parentis &c. quæ sunt naturales, ad vitæ emendationem, virtutis exercitium, gratiæ augmentum &c. vel gratias actuales, quæ sunt supernaturales, ad pœnitentiam, justificationem &c. Ex dictis

Colligi potest facilè divisionem illam non peti ex parte principii actus, aut finis ultimi, cùm unus & idem Deus sit principium, actus, & finis ultimus providentiæ; sed ex parte finis intermedii; qui & ultimatè ad Deum refertur.

QUÆSTIO III.

Cujus potentiæ actus sit providentia?

CONCLUSIO I.

Duo actus necessariò requiruntur ad providentiam, unus, ex parte intellectus, alter ex parte voluotatis. Ita DD. communiter.

Prob. Providentia est id, quo onaquæque res in finem suum dirigitur: sed hoc fieri non potest sine actu intellectus, quo Deus cognoscit media, eorumque proportionem ad finem intentum; nec sine actu voluntatis, quo velit media opportuna procurare: ergo. In hoc non est difficultas inter Scholasticos; sed controvertitur quem actum ex his duobus primariò & formaliter importet providentia.

CONCLUSIO II.

Providentia consistit formaliter in actu voluntatis, ità ut actum intellectus tantùm præsuppositivè requirat. Ità contra Thomistas Scotistæ communiter, quibus favet D. Seraphicus cum plurimis aliis.

Prob. 1. Prædestinatio est species providentiæ: sed prædestinatio consistit formaliter in actu voluntatis: ergo & providentia, cùm species debeat continere rationem sui generis. Major certa est: Prob. Min. ex Scriptura, quæ prædestinationem vocat aliquando complacentiam, ot Luc 12. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum*: aliquando propositum, ut Ephes. 1. *Prædestinavit nos secundum propositum voluntatis suæ*: aliquando electionem, ut ibidem: *Elegit nos in ipso*: aliquando dilectionem, ut Rom. 9. *Jacob dilexi*: hæc autem sunt actus voluntatis: unde Scotus 1. d. 40. quo. n. 2. *Prædestinatio propriè sumpta dicit actum voluntatis divinæ*.

Prob. 2. Ex Damasceno lib. 2. de fide cap. 29. ubi postquam dixisset: *Providentia est voluntas per quam* &c. de eadem subjungit: *Nihil est aliud quàm ipsa voluntas*. Huic consonant alii PP. dicentes prædestinationem esse actum voluntatis.

Prob 3 Ratione: Qui optimè novit pauperum miseriam, & media ad illam sublevandam opportuna, non dicitur illis providere, nisi velit efficaciter illa media adhibere: ergo signom est quòd consistat providentia in actu voluntatis, & non intellectus: unde usus invaluit, ut providentia idem sit quod cura, quæ est actus voluntatis, & Provisor dicatur in Monasteriis, qui habet curam victualia subministrandi. Et certè ipsamet Scriptura providentiam per curam exprimit Sap. 6. dicitur: *Æqualiter est illi cura de omnibus*.

Prob. Denique: Si esset actus intellectus, ut volunt Thomistæ, vel esset cognitio mediorum ad finem proportionatorum, vel esset judicium practicum dictans talia media congruè eligenda, vel certè imperium quoddam dicens voluntati hoc vel illud esse faciendum: sed nullum horum est: ergo. Non quidem primum ut patet ex probatione 3. non etiam secundum quia judicium illud (quod superfluum judicamus & fictitium) dirigeret divinam voluntatem, quæ cùm sit prima sui Regula, non indiget regulatione & directione. Non denique tertium quia imperare non est intellectus sed voluntatis, ut suo loco diximus.

Obji. 1. Varios Scripturæ textus & quædam Patrum testimonia, quibus ostenditur providentiam esse actum iotellectus.

Resp. Scripturam & PP. nihil aliud velle quàm quòd necessariò prærequiratur ad providentiam actus intellectus, eò quòd non provideat Deus cœco modo; non autem quòd consistat in illo formaliter providentia.

Obji 2. Providentia idem est ac prævidentia, à qua Etymologiam nominis sumpsit: sed prævidentia est actus intellectus: ergo Minor certa est. Prob Ma. Ex Cicerone lib. 2. de divinat. ubi ait: *Medicus morbum ingravescentem providet, insidias Imperator, tempestates Gubernator*.

Resp. Quòd verbum *providentiæ* duplex habeat significatum, 1. ut idem significet quod prævidentia, quo sensu eam sumpsit Cicero: 2. ot significet curam alicujus rei, quo sensu ipsemet Cicero illam accepit, cùm alibi dixit: *Providere rei frumentariæ, providere omnibus, quæ necessaria videbantur*. Ex quibus patet nihil inde confici contra nos: quandoquidem hic providentia sumatur ex commoni usu pro cura. Unde parvi pendenda est nominis Etymologia; cùm invidentia, quæ talis dicitur à videre, sit actus voluntatis.

Obji. 3. Providentia est pars prudentiæ: sed hæc pertinet ad intellectum: ergo & illa.

Resp. Dist. Ma. Est pars prudentiæ, prout importat cognitionem rei ad suum finem dirigendæ: C. prout importat curam rei faciendæ, aot gubernandæ: N.

Obji. 4. Augustinus lib. de bono persever. cap. 18. expendens verba Apostoli ad Rom. 8. *Quos præscivit & prædestinavit*; sic loquitur: *Hoc quod ait, præscivit, non rectè intelligitur nisi prædestinavit*: ergo secundùm ipsum prædestinatio, utpote præscientia, est actus intellectus, adeoque & providentia; cùm illa sit species hujus.

Resp. Quòd Augustinus hic & alibi tantùm velit, quòd prædestinatio sit præscientia concomitanter (eo quòd illa semper hanc sibi comitem habeat, licèt non semper hæc illam) non verò formaliter; quandoquidem dicat ipsemet lib. de prædest. Sanctor. *Potest autem sine prædestinatione esse præscientia*: quod falsum esset, si prædestinatio esset præscientia formaliter.

QUÆSTIO IV.

An peccata & peccatores subjiciantur divinæ providentiæ?

Certum est peccatum non esse propriè objectum aut effectum divinæ providentiæ; quia per objectum hic intelligimus id, cui aliquid providetur aut procuratur; per effectum verò id, quod alteri providetur; Deus aotem nec aliquid peccato ut peccato providet, nec peccatum ipsum providet alteri, cùm utrumque repugnet ejus sanctitati. Unde tantùm quæritur hic, an saltem sit materia circa quam providentia divina occupatur, illud, non provisum, sed permissum & præscitum ad aliud ordinando?

CONCLUSIO I.

Peccata subjiciuntur providentiæ divinæ modo jam explicato. Est communis & certa.

Prob. 1. Ex Script 2. Reg 16 *Dominus præcedit*, id est, permisit, *Semei, ut malediceret David*: sed tale peccatum permisit Deus ad probandam Davidis patientiam: ergo providentia divina peccata permissa ad aliud ordinat.

Prob. 2. Ex PP. Cyrillo Jerosolimit. Catech. 8. *O sapientissimam providentiam, quæ malum etiam propositum in salutis occasionem convertit*. Clemente Alexand. lib. 1. Strom. ubi ait, *maximum esse divinæ providentiæ argumentum non sinere, ut vitium maneat inconducibile & inutile*. Et Augustino in Ps. 3. *Quid diabolo nequius, & de illius nequitia quanta bona fecit Deus?*

Prob. 3. Ratione; qoia tantùm abest, ut illa ordinatio Deo repugnet, ot è contra summam ejus bonitatem & misericordiam maximè commendet, cùm illud ipsum, per quod offenditur, etiam ad offendentis utilitatem dirigat, v. g. ad majorem ejus humiliationem, ad præcautionem in periculis &c.

Obji. 1. Malum non potest ordinari ad bonum: ergo.

Resp. Dist. Ant. Non potest ordinari per se: C. occasiona-

liter,

liter, in quantùm præbet occasionem peccatori se humiliandi &c. N. nam, ut ait August. *Prædestinati, ex casu humiliores, cautiores, & ferventiores resurgunt.*

Obii. 2. Peccatum est privatio ordinis: ergo non potest ordinari.

Resp. Dist. Ant. Est privatio ordinis naturæ: C. ordinis providentiæ: N. & sic potest per illam ad aliud ordinari.

Obii 3. Peccatum non cadit sub potentiam Dei: sed quod ordinatur, cadit sub potentiam ordinantis: ergo.

Resp. Dist. Ma. Non cadit sub potentiam Dei, ut illud faciat: C. ut illud ad aliud ordinet: N. Similiter distincta Min. neganda est Conseq.

CONCLUSIO II.

Etiam peccatores divinæ providentiæ subjiciuntur.

Prob. 1. Ex Script. ad Rom. 9. *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ*, id est, peccatores, quos quandoque ad ostensionem justitiæ suæ ordinat. Unde Prov. 16. dicitur: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.*

Prob. 2. Ex PP. Conclusione præced. citatis, & præsertim ex August. de Agone Christiano cap. 7. ubi ait: *Omnes divinæ providentiæ serviunt, sed alii obediunt tanquam filii, & faciunt cum ea, quod bonum est, alii ligantur tanquam servi, & fit de illis, quod justum est.* Et Serm. 90. c. 4. *Sicut mali homines malè utuntur creaturis bonis, sic Creator bonus benè utitur hominibus malis.* Item lib. de Corrept. & grat. cap. 14. *De his enim, qui faciunt quæ non vult; facit ipse quæ vult.*

Prob. 3. Ratione; quia sicut providentia humana ordinat malefactores ad pœnam, ita providentia divina peccatores, ut peccatores, ordinat ad justitiam, licèt etiam ipsos ordinet vel ad propriam correctionem, vel ad bonorum exercitationem: unde Augustin. in Ps. 54. *Omnis malus aut ideò vivit, ut corrigatur, aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur.*

Dices: Videtur Deus, aliquos peccatores omninò deseruisse, ut Pharaonem, Antiochum &c. ergo respectu illorum non est providentia.

Resp. Neg. Ant. Prodigia enim, quæ fecit per Moysen coram Pharaone, & morbus, quo Antiochum afflixit, ordinabantur ad eorum correctionem; sed quià spreverunt ordinem bonitatis & misericordiæ, inciderunt intra ordinem divinæ justitiæ.

QUÆSTIO V.

An Deus prædefiniat actiones bonas creaturæ liberæ.

Tripliciter considerari potest prædefinitio actuum liberorum, primo, ut infert physicam illorum prædeterminationem, seu concursum prævium, per quem Deus in tempore priùs natura influit in causam secundam, eam physicè movendo & applicando ad operandum, quàm ipsa sese ad operandum determinet; secundo: Prout non infert præmotionem illam, sed præsupponit scientiam mediam, per quam cognoscit Deus, quid creatura factura esset posita hac vel illa conditione. Tertio, ut nec infert præmotionem, nec scientiam mediam præsupponit, sed est præcisè decretum efficax, quo Deus ab æterno vult aliquem actum ab agente libero poni, antequam absolutè velit & prasciat media, per quæ talis actus sit mandandus executioni; unde particula *Præ* posita in verbo *prædefinitio*, significat antecessionem, non quidem causalitatis, propter dicenda Quæst. seq. non etiam durationis, aut temporis, imò nec scientiæ visionis, cùm illa prioritas sit communis omnibus Dei decretis; sed præordinationis & præscientiæ mediorum ad actum: sic autem sumpta prædefinitio describi potest, Decretum Dei efficax, quo vult, actu liberum poni à creatura, antequam velit & sciat determinationem liberi arbitrii creati, & media, per quæ talis actus debet fieri.

De hac triplici prædefinitione fieri potest quæstio, & ideo sit

CONCLUSIO I.

Deus non prædefinit primo modo bonas actiones liberas. Ita omnes prædeterminationis impugnatores.

Prob. 1. Ex Scriptura: Eccli. 15. dicitur quòd Deus reliquerit *hominem in manu consilii sui*: sed si ita prædefiniret, non relinqueret hominem in manu sui consilii, sed ipsum necessitaret ad actum: ergo. Prob. Min. Quia homo non ageret ex propria determinatione, sed ut antecedenter & irresistibiliter à Deo determinatus per præmotionem physicam.

Prob. 2. Ex PP. & præsertim Chrysostomo Humil. 12. in Epist. ad Hebr. ubi ait: *Deus non antecedit voluntates nostras, ne lædatur arbitrium*: atqui per præmotionem physicam illas de facto antecedit: ergo.

Prob. 3. Non potest Deus velle, ut idem actus ponatur liberè & necessariò: atqui hoc vellet, si prædefiniret ad sensum explicatum: ergo. Prob. Min. Vellet Deus poni actum liberum: ergo vellet poni liberè; vellet autem poni ab homine ad unum determinato per præmotionem: ergo etiam velle poni necessariò.

Dices 1. Prædeterminatus retinet potentiam ad non operandum: ergo non necessariò ponit actum.

Resp. Dist. Ant. Retinet potentiam proximam & expeditam, qualis requiritur ad libertatem: N. ligatam & impeditam, qualem habet inclusus in carcere, ut eat Romam. C.

Inst. Homo sedens habet potentiam proximam & expeditam ad standum: ergo & prædeterminatus ad non operandum.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est quòd homo sedens possit pro suo libitu sessionem à se repellere, non possit autem determinatus repellere præmotionem, ut fatentur Adversarii: nam sicut non est in potestate hominis illam habere, ut ajunt, ita nec repellere.

Replicabis: Illa non obstante manet indifferens: ergo.

Resp. Neg. Ant. Sicut enim ille, qui se determinavit ad actum, non est ampliùs indifferens; ità nec ille, qui ad eundem determinatus est à Deo.

Urgebis: Præmotus non sentit in se præmotionem. ergo retinet indifferentiam.

Resp. Dist. Conseq. Retinet indifferentiam judicii, quo judicat se posse agere vel non agere: C. indifferentiam potestatis: N. Sicut ignorans se habere tibias paralysi debilitatas, est indifferens indifferentia judicii ad currendum vel non, non tamen indifferentia potestatis: jam autem cùm hic non dicatur liber ad currendum vel non; ità nec præmotus: Nec mihi unquam veram disparitatem dabunt Adversarii.

Dices 2. Deus prædefiniens actum sine præmotione, non necessitat creaturam: ergo nec prædefiniens cum illa. Prob. Conseq. Quia utraque prædefinitio eodem modo infert actum, scilicet infallibiliter.

Resp. Neg. Conseq. Et ejus probationem, quia licèt utraque inferat actum infallibiliter, prima tamen liberè, & secunda necessariò, & sic non eodem modo: cujus ratio est, quòd prima sit Deo intrinseca, & extrinseca arbitrio creato; secunda verò quoad rationem præmotionis Deo extrinseca, & intrinseca arbitrio creato.

Inst. Quamvis præmotio recipiatur in agente libero, illum tamen non necessitat; quia per suavem divinæ providentiæ dispositionem ita conditioni, & naturæ ipsius causæ secundæ attemperatur, ut connaturalem ipsius agendi modum nec tollat, nec impediat, sed potius confirmet & promoveat: *Deus* enim, qui, ut loquitur Augustinus lib. de corrept. & grat. c. 14. *Magis habet in sua potestate voluntates hominum, quàm ipsi suas de ipsis, quod vult, quando vult, facit.*

Resp. Quòd licèt Deus sit omnipotens, non possit tamen præmotionem physicam cùm hominis libertate conciliare; sicut enim non potest facere hominem sine anima: ita nec volitionem hominis liberam sine voluntatis indifferentia; cùm hæc non minùs repugnet, quàm ille. Plura vide in Philosophia, ubi de prædeterminatione agitur.

CONCLUSIO II.

Deus non prædefinit etiam actiones bonas secundo modo. Ità unanimiter scientiam mediam Rejicientes.

Prob. 1. Ex Scrip. ad Ephes. 1. *Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*, sed si prædefiniret præsupposita scientia media futuri consensus humani, potiùs operaretur secundum consilium voluntatis nostræ, quàm suæ: ergo.

Prob. 2. Ex PP. scientiam mediam rejicientibus.

Prob. 3. Ratione; Ideo Molina, Vasquez, Suarez, & alii prærequirunt ad prædefinitionem scientiam mediam, quia sine tali scientia tolleret libertatem prædefinitio: sed hoc falsum est, ut ostendemus Quæst. 7. ergo.

CONCLUSIO III.

De facto prædefinit Deus actiones bonas & salutares tertio modo, ita ut non tantùm velit nobiscum ad illas concurrere, sed etiam velit efficaciter ut illas ponamus, antequàm velit & sciat per scientiam visionis media illis exequendis opportuna, licèt media ad illarum positionem necessaria suo tempore & loco provideat.

Prob. 1. Ex Script. ad Ephes. 2. *Ipsius enim factura sumus creati in Christo Jesu, in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*: hanc autem præpatationem, præ-

prædefinitionem appellat D. Athanasius explicando verba Apostoli præfata.

Prob. 2. Ex PP. Leone IX. Epist. 90. ad Petrum Antiochenum: *Credo*, inquit, *Deum prædestinasse bona*. Augustino Soliloq. cap. 26. *Præparasti mihi semitas, quibus incederem, & ventrem ad gloriam domus tuæ. Priusquam me formares in utero, novisti me, & antequam exirem de vulva, quidquid tibi placuit, præordinasti de me*. Fulgentio lib. 1. ad Monimum: *Præscivit voluntates bonas & malas: prædestinavit autem non malas, sed solas bonas*.

Prob. 3. Deus, ut colligitur ex variis Scripturæ & PP. testimoniis, operatur in nobis velle & perficere, facit ut faciamus, ut in viis ejus ambulemus, convertamur, perseveremus &c. Item voluntates nostras trahit, immutat, flectit, *& quidem ita indeclinabiliter & insuperabiliter, ut nullum humanum resistat arbitrium*, inquit August. lib. de Corrept. & grat. cap. 12. sed hic modus loquendi plus importat, quàm meram Dei voluntatem concurrendi ad actiones nostras salutares; quandoquidem Scriptura & PP. non sic loquantur de actibus indifferentibus: ergo importat illarum actionum prædefinitionem.

Dices, modum illum loquendi sufficienter salvari per intentionem dandi gratiam efficacem, absque eo quòd recurratur ad prædefinitiones. Sed

Contrà est, quòd gratia efficax sit medium ad actionem salutarem, & consequenter priùs vult Deus efficaciter ad actionem salutarem, quàm velit gratiam, cùm omnis ordinatè agens priùs velit finem, quàm media.

Objic. 1. Damascenus lib. 2. de fide cap. 30. sic ait: *Præscit ea*, nempe Deus, *quæ in nostra potestate atque arbitrio sita sunt, at non item ea præfinit*.

Resp. Nihil aliud velle quàm quòd non præfiniat, seu prædefiniat ad sensum Thomistarum, id est, prædefinitione necessitatem ratione præmotionis inferente, ut insinuant verba sequentia: *Nec virtuti vim adfert*.

Objic. 2. *Deus non antecedit voluntates nostras*, inquit Chrysostomus sup. ergo actiones nostras non prædefinit.

Resp. Dist. Ant. Non antecedit causalitate: C. non antecedit modo supra explicato: N.

Objic. 3. Si Deus tantùm haberet voluntatem concurrendi nobiscum ad actiones bonas, equidem ponerentur: ergo superfluit illarum prædefinitio.

Resp. Neg. Conseq. Quia ex prædefinitionibus magis apparet Dei bonitas & misericordia, quòd sicut quosdam prædestinat ad gloriam ante prævisa eorum merita, ità quosdam prædestinat ad actus bonos, antequam videat illorum determinationem, & media, quibus tales actus debeant exequi.

QUÆSTIO VI.

An Deus prædefiniat Actiones naturales, & Peccata?

CONCLUSIO I.

Non videtur admittenda prædefinitio ad actiones naturales, à causis naturalibus naturaliter procedentes.

Ratio est; quia posito in Deo decreto efficaci concurrendi in tempore simul cum causis naturalibus ad omnes illarum actiones, censetur ipsis sufficienter & proportionatè ad earum exigentiam providere: ergo superfluit prædefinitio; unde si prædefinitiones ad actiones liberas salutares admiserimus, non est quia hoc absolutè necessarium est, adhoc ut actiones illæ ponantur in tempore, sed ut ostenderemus, Deum ex speciali bonitate illis, quæ ad salutem pertinent, specialiter providere, & ideo etiam prædefinitiones ad actiones liberas indifferentes non admittimus.

Dixi: *Naturaliter procedentes*; quia si in illis actionibus interveniat aliquid supernaturale, v. g. quòd sterilis pariat, quòd virgo concipiat, mortuus resurgat &c. tunc videtur ad illas admittenda prædefinitio, cùm Deus respectu illarum specialem habeat providentiam.

CONCLUSIO II.

Deus non prædefinit formale peccati.

Ratio est; quia quod prædefinit, vult fieri: sed non vult fieri peccatum, ut patet ex dictis de objecto voluntatis. ergo Unde Fulgentius lib. 1. ad Monimum: *Præscivit voluntates bonas & malas, prædestinavit autem non malas, sed solas bonas*.

CONCLUSIO III.

Nec Deus prædefinit materiale peccati. Sequitur ex dictis Concl. prima. Si enim nec actiones naturales, nec liberas indifferentes prædefiniat, nec à fortiori materiale peccati; quia tamen huic Conclusioni contradicunt aliqui Thomistæ.

Prob. Ulteriùs 1. ex Concilio Arausicano Can. 23. dicente: *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt, quod Deo displicet*: sed quando ponunt liberè & advertenter materiale peccati, faciunt id quod Deo displicet: ergo tunc suam, & non Dei voluntatem faciunt, & consequenter illud non prædefinit, seu non vult Deus ante prævisam creaturæ determinationem.

Prob. 2. Ex PP. qui ut explicent certos Scripturæ textus, quibus insinuari videtur Deum mala facere, decernere, prædefinire, præcipere, dicunt Deum ad illa permissivè se habere, non autem quòd velit tantùm materiale peccati, & non formale: quod longè commodius & facilius fecissent; si sententiam Adversariorum tenuissent.

Prob. 3. Si Deus prædefiniret materiale peccati liberè & advertenter ponendum, etiam prædefiniret formale: secundum implicat: ergo & primum. Prob. Ma. Qui vult opus, cui necessariò annexa est malitia, censetur & velle ipsam malitiam: sed materiali peccati, v. g. odii Dei, liberè & advertenter posito, necessariò annexa est malitia; quandoquidem impossibile sit ponere actum odii Dei liberè & advertenter, qui non sit difformis rectæ rationi: ergo.

Dices, Deus prædefiniendo non intendit malitiam peccati.

Resp. Si prædefiniret materiale peccati, deberet intendere malitiam ipsi annexam, non quidem formaliter, cùm nequidem sic illam intendat ordinariè peccator, sed virtualiter & interpretativè.

Prob. 4. Si Deus prædefiniret materiale peccati, creatura illud ponendo non peccaret; quandoquidem conformaret se divinæ voluntati, qua ante prævisam creaturæ determinationem voluit illud poni in tempore.

Prob. 5. In illa hypothesi Deus vellet materiale peccati, & non vellet: vellet, cùm illud prædefiniret, non vellet autem, cùm illud expressissimè prohibeat: nam quid aliud vult, dicendo: *Non mæchaberis, non furtum facies?* nisi prohibere entitatem physicam & materialem illorum peccatorum poni liberè & advertenter?

Obji. 1. Act. 4. dicitur: *Convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum JESUM.... facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt fieri*, scilicet ipsum crucifigere: ergo decrevit Deus Christi crucifixionem, non tantùm passivam, & quantùm est ex parte Christi patientis, sed etiam activam, & quantùm est ex parte Judæorum crucifigentium, ut satis verba insinuant: sed non decrevit formale istius Deicidii: ergo materiale: Scripturæ consonat Augustinus, quandò lib. de Correp. & grat. c. 7. asserit Judam fuisse allectum ad effundendum Christi Sanguinem.

Resp. Dist. Conseq. Decrevit Christi crucifixionem activam ante prævisam Judæorum determinationem, quod requiritur ad prædefinitionem: N. videndo eorum determinationem: transeat: dico *transeat*, quia non propriè decrevit, sed permisit. Idem dic de Juda.

Inst. 1. Ex nostro modo loquendi sequitur dari scientiam mediam in Deo, nempe cognitionem determinationis Judæorum ad Christum crucifigendum, antequam crucifixionem decerneret.

Resp. Neg. Assumpt. Quia scientia media præcedit omne decretum, illa autem cognitio licèt unum decretum præcedat, sequitur tamen alterum. Pro cujus majori intelligentia

Adverte duplex hic distingui posse in Deo decretum, unum, confusum, & universale, quo decrevit, creaturis de se in actum exire impotentibus præbere concursum suum juxta naturam & exigentiam illarum: estque prius determinatione cujuslibet creaturæ, imò suo modo est illius causa, quandoquidem illo non posito, nunquam se determinaret creatura. Aliud determinatum & particulare, quo decrevit ponere hunc effectum cum tali creatura: & hoc decretum præsupponit in Deo cognitionem determinationis creaturæ ad talem effectum: sicque patet cognitionem illam non esse scientiam mediam, cùm hæc nullum, illa aliquod præsupponat decretum.

Inst. 2. Priùs decernit Deus concurrere ad materiale peccati, quàm se ad illud determinet creatura: ergo ejus decretum præcedit determinationem creaturæ, & consequenter est prædefinitio.

Resp. Dist. Conseq. Præcedit determinationem creaturæ, id est, priùs tempore decernit quàm se determinet creatura: C. id est, priùs decernit, quàm videat creaturæ determinationem: N. nam eodem instanti quo decernit, illam videt: imò nisi illam videret, nunquam ad materiale peccati concurrere decerneret: unde vera est hæc Propositio: Ideo Deus vult ab æter-

æterno concurrere mecum ad materiale peccati, quia ſum illud in tempore voliturus; falſa autem hæc: Ideo ſum voliturus in tempore materiale peccati, quia illud decrevit Deus.

Inſt 3. Ex prima propoſitione jam allata ſequitur decretum Dei de concurrendo eſſe poſterius determinatione creaturæ, cùm tamen prioritas ſit tribuenda.

Reſp. Diſt. Aſſumpt. Sequitur decretum Dei univerſale & confuſum eſſe poſterius: N. Decretum particulare & determinatum: C.

Obji. 2. Anſelmus Opuſc. de concordia præſcient. & prædeſt. c. 2. ſicait: *Prædeſtinatio non ſolum bonorum eſt, ſed malorum poteſt dici .... in illis facit quod ſunt & quod bona ſunt, in malis autem nonniſi quod ſunt eſſentialiter, non quòd mala ſunt*: ergo prædefinit materiale peccati.

Reſp. Neg Sequel. Quia ibi Anſelmus per prædeſtinationem intelligit decretum non prædefiniens, ſed concomitans, aut ſequens cognitionem determinationis creaturæ: ſicut intelligit Auguſtinus, cùm dicit, Deum facere futura, ea prædeſtinando, ubi particula *Præ* non dicit reſpectum ad creaturæ determinationem, ſed ad executionem rei temporalem.

Inſt. 1. Deus non minùs, imò magis attingit materiale peccati per decretum concomitans, ac per prædefinitionem: ergo ſi illud poſſit decernere per decretum concomitans, poterit prædefinire.

Reſp. Neg. Conſeq. Quia non ideo negamus Deum poſſe prædefinire materiale peccati, quia per prædefinitionem illud ſuo modo attingeret, ſed quia per prædefinitionem illud vellet ex propria determinatione; per decretum autem concomitans, licèt velit ad illud concurrere, magis tamen ex determinatione creaturæ, quàm ex propria; & ſic non eſt ratio ipſi imputandi formale peccati ſecundo caſu, ſicut eſſet in primo.

Inſt. 2. Deo decernente concurrere ad materiale peccati, creatura ſemper ponit formale, quod non poneret, ſi Deus non concurreret: ergo non minùs cenſetur velle formale peccati concomitanter decernendo, quàm prædefioiendo.

Reſp. Neg. Conſeq. Quia licèt Deo ſuſpendente decretum & concurſum ſuum, creatura non poneret materiale peccati, ex quo ſemper ſequitur formale: juſtiſſimas tameo habet cauſas non ſuſpendendi; quandoquidem exigat conditio Proviſoris univerſalis, aut omnibus provideat, & illis agere paratis paratum exhibeat concurſum ſuum, ſine quo nunquam agerent creaturæ: hæ autem cauſæ faciunt, ut decernendo concurrere ad materiale peccati, oon cenſeatur velle formale, ſicut cenſeretur velle prædefiniendo materiale, cùm nulla ſit ratio, nulla cauſa, nulla neceſſitas id prædefiniendi, ſicut eſt illud decernendi.

Inſt. 3. Si homo concurreret ad materiale peccati cum altero, cenſeretur velle illius formale, licèt juſtiſſimam haberet cauſam id faciendi: ergo & Deus.

Reſp Neg. Suppoſitum; quia nulla datur cauſa ſufficiens, adeoq; juſta reſpectu hominis, ut licitè poſſit concurrere ad materiale peccati: unde ſi detur caſus in quo videatur ad illud concurrere, & tamen non peccare, dicendum eſt non concurrere ad materiale peccati, ſed ad rem bonam aut ſaltem indifferentem. Exemplum ſit. Petrus fur non valens auferre ſolus centum libras ferri, cogit Paulum, comminando mortem, ad auferendum ſecum; Paulus quidem auferendo non peccat; ſed nec concurrit ad materiale peccati; quandoquidem materiale furti non ſit tantùm ablatio rei alienæ, ſed inſuper invito rationabiliter domino: jam autem non cenſetur rationabiliter invitus dominus reſpectu Pauli, licèt ſit reſpectu Petri: unde quotieſcunque homo habet cauſam ſufficientem ad ponendum id quod videtur materiale peccati, deſinit eſſe materiale peccati; quia deſinit eſſe contra legem, quæ tali caſu non obligat; quotieſcumque autem non habet cauſam ſufficientem, ponendo materiale, ponit & formale; quia agit contra legem. Deus autem qui nulla lege prohibetur concurrere ad materiale peccati; imo potius qui ad id tenetur ex conditione Proviſoris univerſalis, ponendo materiale, non ponit formale. Lex ergo prohibens concurrere ad materiale peccati, afficit cauſam moralem, particularem, & agentem abſolutè ex propria determinatione, non autem cauſam univerſalem: tantùm phyſicam, & agentem potius ex aliena determinatione, quàm ex propria, qualis eſt Deus in noſtro caſu.

QUÆSTIO VII.

An poſſit conciliari libertas humana cum prædefinitionibus, & aliis decretis divinis?

SUppono ex dictis quæſt. 5. & 6. tantum prædefiniri actus ſalutares. Hoc ſuppoſito

CONCLUSIO UNICA.

PRædefinitiones divinæ nullo modo nocent humanæ libertati. Ita omnes prædefinitioonum Fautores.

Prob. 1. Si prædefinitio divina tolleret libertatem hominis quoad actum prædefinitum; vel id faceret per ſe immediatè, vel per media ad actus prædefiniti executionem neceſſaria, vel certè per qualitatem homini, antequam agat, impreſſam; cùm nihil aliud poſſit excogitari: ſed nullo ex dictis modo tollitur libertas actus prædefiniti: ergo Prob. Min Non quidem per prædefinitionem immediatè; quia cum prædefinitio divina ſit quid merè extrinſecum humanæ voluntati, nec ipſam realiter afficiens, non poteſt ipſam ad unam partem realiter & intrinſecè determinare ſeu neceſſitare. Non etiam per media ad executionem actus prædefiniti neceſſaria; nam cùm illa media ſint gratiæ congruæ ſeu efficaces, quibus poteſt homo pro ſuo libitu reſiſtere, clarum eſt, libertatem actus prædefiniti, ad quem dantur, non tollere. Non denique per qualitatem homini impreſſam, antequam agat; aliàs hominem prædeterminaret: quod abſolutè rejecimus.

Prob. 2. Si prædefinitio noceret libertati hominis, vel noceret ab æterno, vel in tempore; non ab æterno; quia cùm tunc non exiſtat homo, nihil poteſt io ipſo poni, ratione cujus libertas ipſius lædatur. Non etiam io tempore; quia non priùs natura voluntatem creatam determinat ad actum prędefinitum, quàm ipſa ſeſe eligibiliter ad eundem determinet; ita ut determinatio cauſæ primæ & ſecundæ ſit omnino ſimultanea imo una & eadem ſit actio indiviſibilis Dei & creaturæ ad illum effectum utrique communem, ut tenent plurimi.

Prob. 3. Si Deus ab æterno oihil prædefiniret, nihil decerneretur, nihil vellet circa actiones noſtras ſed præciſè concurreret in tempore nobiſcum ad omnes effectus noſtros, libertati noſtræ non noceret, quandoquidem duæ cauſæ liberæ ſimul ad eundem effectum ſeſe determinando, non ſe invicem neceſſitent: ſed æternitas prædefinitionum, decretorum &c. non plus facit ad poſitionem actionum noſtrarum, ac ſi non eſſet; quandoquidem ad earum poſitionem ſufficiat concurſus Dei ſimultaneus: ergo. Undè Deus ex vi prædefinitionis non priùs concurrit ad actum prædefinitum, ac ſi decretum illud eſſet tantùm temporale, & concomitans determinationem creaturæ.

Dices: Ergo prædefinitiones æternæ ſunt ſuperfluæ.

Reſp. Diſt. Illatum: Sunt ſuperfluæ ad actionem creaturæ præciſè: C. quia ad illam ſufficit concurſus Dei ſimultaneus. Sunt ſuperfluæ ex parte Dei: N. nam cùm Deus ſit æternus, & aliundè propter ſuam immutabilitatem nihil poſſit velle in tempore, quod non voluerit ab æterno, omnia ejus decreta debent eſſe æterna. Ex quo patet ad actiones noſtras decretum æternum tantùm prærequiri ex parte Dei, non ex parte creaturæ, aut actionis creatæ.

Replicabis: Decretum æternum facit actiones noſtras futuras, ergo prærequiritur ex parte actionis creatæ.

Reſp. Diſt. Conſeq. Prærequiritur ex parte actionis creatæ, ut accipiat eſſe futuritionis: C. ut accipiat eſſe actuale: N. ſed nihil inde contra Concluſionem.

Urgebis: Quod habet eſſe futuritionis, non poteſt non habere eſſe actuale; aliàs eſſet futurum & non eſſet: ſed præfinitio dat eſſe futuritionis actionibus noſtris ſalutaris: ergo neceſſitat nos ad dandum illis eſſe actuale.

Reſp. Diſt. Maj. Non poteſt non habere eſſe actuale, id eſt neceſſariò illud habebit à ſua cauſa; N. Deus enim qui futura facit, ea decernendo, etiam decrevit nihil ponere in creatura libera, quo naturalis ejus operandi modus immutaretur, decrevitque dare ipſi media ad effectum indifferentia; imo & exhibere concurſum indifferentem ad conſenſum & diſſenſum, id eſt, infallibiliter illud habebit: C. quia non poteſt fruſtrari divina prædefinitio.

Inſt. 1. Non eſt in quo fundetur infallibilitas illa, niſi in eo quòd creatura neceſſariò illud ponat: ergo.

Reſp. Neg. Ant. Sed fundatur in eo quòd Deus, qui novit à fundo virtutem & inclinationem voluntatis creatæ, aliundè gratiarum ſuarum efficaciam, decreverit ipſi dare gratiam in talibus circumſtantiis, ut infallibiliter ſit effectum habitura, licet phyſicè loquendo poſſit non habere; quia nec gratia illa, nec circumſtantiæ in quibus datur, nec diſpoſitio illius, cui datur, ipſum neceſſitant, licèt fortiter moveant, & alliciant. Nec hoc mirum videri debet; ſi enim ego poſſum eſſe quaſi phyſicè certus Joannem mendicum acceptaturum eſſe nummum ipſi offerendum, licèt poſſit reſpuere; cur Deus infinities magis penetrativus non poſſet certò cognoſcere me conſenſurum ſuavitati gratiæ offerendæ, licèt poſſim diſſentire?

Inſt. 2. Equidem fallibiliter operabitur creatura, cùm ſit ità ponendus effectus, ut poſſit non poni; implicat autem ut fal-

ut fallibiliter ponendum, videatur infallibiliter ponendum.

Resp Dist. Asumpt. Fallibiliter operabitur, id est, non certò operabitur: N. id est, operabitur cum indifferentia, seu cum potentia ad non operandum: C.

Confirm. Conclusio: Posira prædefinitione homo non aliter movetur ad agendum, ac si illa non esset, quandoquidem ex vi illius nihil prorsùs in se recipiat: sed si illa non esset, esset liber: ergo etiam illa posita remanet liber.

Objic. 1. Creatura non est libera, nisi Deus exhibeat ipsi concursum suum indifferentem ad consensum, vel dissensum: sed prædefiniendo vult absolutè consensum circa actum prædefinitum; quandoquidem velit absolutè illum cum creatura ponere: ergo

Resp. Dist. Min. Vult absolutè consensum cum voluntate inefficaci & conditionata concurrendi ad dissensum, si homo ad illum se determinet: C. sine dicta voluntate: N. Undè cum prædefinitione efficaci actus salutaris stat in Deo vera & sincera voluntas dandi concursum suum indifferentem ad illum ponendum, vel non ponendum; sicut cum voluntate efficaci aliquos propter demerita damnandi, stat seria voluntas omnes salvandi, si bene vivant.

Objic 2. Deus non potest actum prædefinire, nisi decernat priùs natura ad illum concurrere, quàm se determinet creatura, ergo si actum prædefiniret, creaturam necessitaret trahendo per concursum suum prævium concursum creaturæ ad actum prædefinitum. Prob. Ant. Quia concursus Dei est conditio prærequisita, ut creatura agat.

Resp. 1. Hanc difficultatem non esse particularem prædefinitioni, sed communem cuilibet decreto concurrendi ad effectum cum creatura.

Resp. 2. Neg. Ant. & ejus Probationem; quia licèt concursus Dei sit conditio conrequisita & concomitans, sicut est concursus requisitus ex parte objecti, ut potentia operetur; non est tamen prærequisita.

Inst. 1. Creatura non se determinaret, nisi concursum illum haberet: ergo prærequiritur.

Resp. Dist. Ant. Nisi illum haberet in instanti quo se determinat: C. in instanti priori: N. sic non potest oculus videre, nisi habeat concursum objecti, & tamen sufficit quòd adsit objecti concursus in illo instanti, quo ad visionem concurrit oculus.

Inst. 2. Non potest concipi, quomodo Deus & creatura omninò simul concurrant; quandoquidem non possit una causa actionem inchoare, nisi sciat aut sentiat concursum alterius, & consequenter nisi sciat causam alteram jam actionem inchoasse: in quo involvitur prioritas concurrendi ex parte unius causæ.

Resp. Non requiri ex parte causæ secundæ, ut sciat aut sentiat concursum causæ primę, quandoquidem sive sciat sive non, semper ipsa agente, coagat causa prima: ex parte autem causæ primæ requiritur, ut sciat concursum causæ secundæ, non tamen quando inchoatus est, sed antequam inchoetur, ut sciendo instans, in quo vult causa secunda agere, possit etiam eodem instanti coagere. Sicque concursus ille simultaneus explicatur. Instans autem quo actura est creatura, novit Deus ab æterno.

QUÆSTIO VIII.

Quomodo Decretum Dei dicatur concomitans actionem Creaturæ?

CONCLUSIO I.

NOn potest dici concomitans Dei decretum ob concomitantiam æternam determinationis divinæ & humanæ, ut vult Mastrius, qui ex eo quòd Deus contineat eminenter omnium creaturarum voluntates, sustinet eo ipso, quo Deus se ab æterno determinat ad actionem temporaliter ponendam cum creatura, creaturam ipsam eodem instanti se virtualiter determinare, ita ut non priùs videat suam, quàm creaturæ determinationem, sicque ità se conformet voluntati creatæ, ac si eam expectasset, aut determinationem ejus, seu futuram inclinationem cognovisset: per quæ existimat conciliare cum decreto divino libertatem; sed certè modus ille intellectu difficilis, explicatu difficilior, non videtur ad concordiam illam conferre.

Prob. 1. Quia cùm ab æterno non possit seipsam determinare creatura, utpote non existens, ejus determinatio, si quæ sit, debet esse à solo Deo, magis autem nocet libertati asserere determinationem creaturæ esse à solo Deo, quàm esse partim à Deo, partim à creatura.

Si dicas, fore etiam à creatura in tempore; Dicam ego, Deum non aliter agere in tempore quàm ab æterno; & consequenter si solus determinavit ab æterno, solus determinabit in tempore.

Prob. 2. Quia sive Deus dicatur decernere ante prævisionem determinationis creaturæ, ut in prædefinitionibus, sive post prævisionem, ut in materiali peccati sive simul cum ipsa prævisione, equidem decretum illud non nocet libertati humanæ, cùm nihil ponat in creatura, ut diximus, relinquatque ipsi modum agendi connaturalem, adeoque indifferentem & liberum; & sic frustra recurritur ad simultatem determinationis æternæ.

CONCLUSIO II.

DEcretum Dei, licèt æternum, dicitur concomitans actionem creaturæ; quia non priùs Deus ponit effectum communem in tempore, seu non priùs exequitur id quod ab æterno decrevit, quàm agat creatura; ita ut Deus & creatura respectu ejusdem effectus sint concausæ, comprincipia, condeterminantes, sicut sunt duo homines respectu progressus navis, quam simul & semel trahunt: & sicut Dei decretum in sententia Thomistarum dicitur *prædeterminans*, quia in tempore ponit aliquid in creatura ipsam movens ad actionem, priusquam de facto agat; ita secundùm nos dicitur *condeterminans*, seu concomitans; quia ante actionem communem nihil ponit in creatura, nec priùs agit Deus, quàm coagat ipsa: sicque patet concomitantiam illam consistere in executione, sive interim decretum illud in intentione, seu ab æterno præcedat prævisionem determinationis creaturæ, sive sequatur, sive comitetur.

Prob. 1. Conclusio: quia non aliter decrevit Deus rerum efficientiam ab æterno, quàm illas efficiat in tempore; sed Deus in tempore res efficit concomitanter ad cooperationem creaturæ: ergo ita decrevit ab æterno; & consequenter inde decretum ejus dicitur concomitans.

Prob. 2 Quia ut Deus decernat ab æterno agere concomitanter cum creatura in tempore, non dependet à prævisione determinationis humanæ absolutè aut conditionatè ponendæ, cùm non ipsi desint modi, quibus concomitantiam illam exequatur in tempore, idque sine ullo libertatis humanæ præjudicio, ut patebit ex Objectionum solutione.

Dices 1. Si Deus decernat ante prævisionem humanæ determinationis, decretum illud non erit concomitans seu condeterminans, sed prædeterminans.

Resp. Dist. Assumpt. Erit prædeterminans respectu prævisionis: Transeat, respectu determinationis humanæ temporaliter ponendæ: N. quia nihil ponetur ideo in creatura antequam agat, ut concedunt Thomistæ.

Dices 2. Ideo præscientia divina secundùm PP. non tollit humanam libertatem, quia non est natura prior determinatione creaturæ, sed posterior, seu quia vera est hæc causalis: Ideo præscit Deus creaturæ determinationem, quia futura erat Creaturæ determinatio, & non è contra: sed decretum divinum in nostro supposito non est natura posterius humana determinatione, sed prius, & quidem causa illius: ergo in nostro supposito tollit libertatem.

Resp. Dist. Maj. Ideo præcisè: N. ideo & quia nihil ponit in tempore prædeterminans creaturam ad actionem: quod nec facit decretum nostrum: C. Hujus autem rationis, si fortè non meminerint explicitè aliqui PP. meminerunt tamen implicitè, eo ipso quo dixerunt, præscientiam divinam esse natura posteriorem determinatione humana: quod non staret, si ante actionem aliquid poneret in creatura inferens ipsam actionem.

Dices 3. Secundùm Philosophos voluntas non fertur in incognitum: sed secundùm nos vult Deus determinationem creaturæ nullatenùs sibi præcognitam: ergo. Prob. Min Quia decernit effectum ponendum, non à se solo, sed in consortio creaturæ, & consequenter vult determinationem creaturæ, quam non prævideraт.

Resp. Dist Min. Vult determinationem creaturæ non sibi præcognitam ut futuram: C. sed nec propriam sic prænoverat, cùm tantùm futurizetur utraque per ipsum decretum Non sibi præcognitam secundùm essentialia: N. prænoverat enim per scientiam simplicis intelligentiæ, quid sit determinatio creaturæ, quid sit & sua, imò quòd sua & creaturæ possint esse simul, habeantque vim ponendi effectum communem.

Dices 4. Saltem non cognoscit, quomodo creatura se infallibiliter determinatura sit vi decreti, & tamen liberè: ergo aliqualiter fertur in incognitum.

Resp. Neg. Ant. Quia cùm noverit à fundo per scientiam simplicis intelligentiæ inclinationem & propensionem creaturæ in talem vel talem actum, & aliunde mediorum suorum sive naturalium, sive supernaturalium vim & efficaciam, ut diximus, novit etiam per eandem scientiam, quomodo possit decreti sui infallibilitas cum humana libertate attemperari.

Dices 5. Si Deus decernit ante prævisam humanam determinationem: ergo prædefinit materiale peccati: quod antea negavimus.

Resp. Esse quid speciale respectu peccati: nam ut antea diximus, ut Deus relinquat homines agere liberè motus suos, decernit decreto quodam confuso & universali concurrere ad omnes omnium actiones, & postea prævisa per scientiam visionis seu posteriorem decreto humana determinatione ad peccatum, decernit decreto speciali & determinato concurrere ad illius materiale, & permittere formale.

Inst. Gratis fingitur duplex illud decretum.

Resp. Neg. Assumpt. Sicut enim volentes, Deum prædestinare ad gloriam dependenter à prævisis meritis, duplex statuunt decretum pro explicando salutis negotio, unum, quo vult Deus ante prævisa merita omnes homines salvos fieri, & aliud quo post prævisa merita vult hunc determinatè salvare: quidni pro ableganda à Deo ad peccatum concurrentia duplex statuemus?

Replicabis: Non statuitur duplex pro actibus meritoriis.

Resp. Neg. Ant. Quia ponitur primò decretum concurrendi ad omnes actiones creaturarum, adeoque & ad meritorias, saltem confusè. Secundò decretum aliud concurrendi decreto speciali & supernaturali ad hanc actionem supernaturalem. Non videt tamen Deus vi decreti universalis determinationem creaturæ ad actum meritorium, sicut videt ad actum indifferentem, cùm ad illam determinationem sit necessarius concursus supernaturalis per decretum speciale decernendus. Pro actibus autem indifferentibus, satis etiam probabile est concurrere duplex decretum, universale præfatum, quod procedit à Deo tanquam universali totius naturæ Provisore, & aliud particulare, quo vult etiam tanquam Provisor particularis ad hanc actionem particularem particulariter concurrere. Unde sicut vult decreto universali omnes homines, & decreto particulari hunc & illum salvare; ita & videtur se habere respectu actionum humanarum, ut ostendat specialem suam erga actiones etiam minimas providentiam.

DISPUTATIO IX.

De Prædestinatione.

PRædestinatio vox ex *Præ* & *Destinatio* composita, indifferens est generatim sumpta, ut sumatur in bonam vel malam partem, id est, pro electione ad gloriam, vel pro destinatione ad pœnam: unde Concilium Valent. sub Lothario cap. 3. *Confitemur*, inquit, *prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem:* & ita etiam usurparunt Augustinus lib. 15. de Civit. cap 1. Prosper in Respons. 14. & 15. ad Capitula Gallorum. Fulgentius lib. 1. ad Monymum cap. 14. Nihilominùs in hac tota Disputatione pro sola destinatione ad gloriam accipiemus, sicut solet communiter accipi; & de ea sic sumpta loquitur Apostolus Ephes. 1. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum.* Licèt autem aliqui distinguant prædestinationem ab electione, volentes illam respicere gratiam, hanc verò gloriam; quia tamen ab Augustino accipiuntur communiter pro eodem, accipiemus & nos. Fatendum tamen, quòd electio vi nominis supponat aliquorum rejectionem, non sic prædestinatio.

Porrò prædestinationem rejecerunt II. Sæculo Valentinus, & Basilides, qui, ut refert Clemens Alexand lib. 5. Strom. cùm dicerent ex hominibus alios esse natura bonos, alios natura malos, etiam dixerunt, alios esse natura salvandos, alios natura reprobos, quibus adhæserunt Marcionitæ, & Manichæi. Hanc etiam ablegarunt Pelagiani & Semipelagiani, ne tolleretur libertatis usus, neve nascerentur homines iam judicati, non judicandi. Origenes autem lib. 2 de Principiis cap. 8 non quidem eam rejecit, sed eam, sicut & reprobationem, finxit dependere à factis, quæ gesserant animæ aote mundum conditum, adeoque antequam corpori unirentur.

QUÆSTIO I.

Quid sit Prædestinatio, & an sit necessaria ad Salutem?

CONCLUSIO I.

PRædestinatio, juxtà Scotum 8. d. 7. q. 3 est præordinatio alicujus ad gloriam principaliter & primariò, & ad alia in ordine ad gloriam minùs principaliter & secundariò.

Dicitur 1. *Præordinatio*; quia licèt vox *destinatio*, ex qua componitur partialiter prædestinatio, varia significet, ut deliberationem, missionem &c. propriè tamen, ut hic sumitur, significat ordinationem: unde destinatus dicitur ordinatus, seu quod idem est, determinatus, constitutus &c. Particula verò *Præ* denotat tùm antecessionem durationis, seu æternitatis ad tempus, ità ut prædestinatio idem sit, quod æterna destinatio, & prædestinatus, idem quod ab æterno, ante omne tempus ad gloriam electus, juxta illud Apost. Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*; tùm etiam, & præcipuè, electionem ad gloriam ante prævisa merita, ut docetur postea.

Dicitur 2. *Ad gloriam principaliter & primariò*; quia licèt sustineant aliqui, quòd prædestinatio importet primariò præparationem gratiæ, secundariò verò electionem ad gloriam; quia tamen voluntas finis prior est voluntate mediorum, cùm media non appetantur nisi propter finem, electio autem ad gloriam sit voluntas finis, & præparatio gratiæ voluntas mediorum: hinc est quod Deus, antequam præpararet dona gratiæ, elegerit quosdam efficaciter ad vitam æternam ex solo suo beneplacito; & deinde cogitavit de mediis gratiæ, quibus ad illum finem pervenirent; & ideò in definitione dictum est: *Et ad alia in ordine ad gloriam minùs principaliter & secundariò.*

Nec refert, quòd Scotus 1. d. 49. num 2. dicat prædestinationem esse electionem creaturæ intellectualis aut rationalis ad gratiam & gloriam; nam per illa verba tantùm intendit gratiam esse priorem gloria in executione, non autem in intentione.

Aliam prædestinationis descriptionem refert Augustinus lib. de bono persever cap. 14. his verbis: *Prædestinatio est præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.* Ut autem hæc clariùs innotescant.

Adverte 1. Per illa verba tantùm describi prædestinationem incompletam; quæ est præparatio gratiæ & mediorum supernaturalium ad æternæ fœlicitatis assecutionem conducentium, quæ omnia nomine beneficiorum Dei ab Augustino comprehenduntur: unde prædestinatio completa tam importat, imò magis, electionem ad gloriam quàm ad gratiam. Quòd si tamen sub nomine beneficiorum comprehendatur & gloria, ut vult Herinx cum nonnullis aliis, quia per gloriam fit plena & integra liberatio sive libertas, dici potest Augustinum describere prædestinationem completam.

Adverte 2. Ut illa descriptio extendatur ad omnes creaturas intellectuales tum angelicas, tum humanas, loco *liberantur*, ponendum esse *salvantur*; aliàs ad solos homines, qui per gratiam à peccato liberantur, restringitur.

Adverte 3. Per præscientiam in descriptione positam, intelligi scientiam visionis, ut colligere est ex contextu, non autem scientiam simplicis intelligentiæ, aut mediam, ut volunt aliqui; quia licèt S. Doctor posuerit præscientiam ante præparationem, non tamen voluit scientiam illam esse priorem decreto, sed illud concomitari, aut subsequi, quasi diceret: *Est præscientia in præparatione fundata:* unde cap 18. sic ait: *Sine dubio enim præscivit, si prædestinavit*, ubi præscientiam infert ex prædestinatione.

Adverte 4. Quòd præscientia non sit propriè prædestinatio, sed aliquid ipsam concomitans; quandoquidem prædestinatio sit actus voluntatis, præscientia verò actus intellectus: unde Scot. suprà: *Prædestinatio propriè sumpta*, inquit, *dicit actum voluntatis divinæ... licèt posset accipi*, scilicet impropriè, *pro actu intellectus concomitante istam electionem.*

CONCLUSIO II.

SIc est ad salutem necessaria prædestinatio, ut impossibile sit impossibilitate consequenti non prædestinatum de facto salvari. Ità communiter DD. Scholastici contra Catharinum, qui voluit B. Virginem quidem, Apostolos & quosdam alios insignes sanctitate viros prædestinari; alios tamen salvandos, non per prædestinationem, sed per solam generalem Dei providentiam supernaturalem, & voluntatem antecedentem salvandi omnes homines, salvari.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum:* sed Deus præparavit Regnum cœleste per prædestinationem; ut patet ex August. Tract. 68. in Joan. ubi loquens de mansionibus cœlestibus, sic ait: *Deus fecit illas prædestinando:* ergo &c. Unde putant aliqui Conclusionem nostram esse de fide, licèt non omnes in hoc conveniant.

Prob. 2. Ex PP. Augustino lib 2. de bono persever cap. 9. ubi asserit *neminem salvandum, nisi qui fuerit prædestinatus.* Et Fulgentio de fide ad Petrum cap. 35. ubi sic loquitur: *Nullatenus dubites .... nec perire posse aliquem eorum, quos Deus prædestinavit ad Regnum Cœlorum. Nec quem-*

piam eorum, quos non prædestinavit ad vitam, ulla posse ratione salvari.

Prob. 3. Ratione: Quodcumque Deus exequitur in tempore, illud voluit ab æterno: sed aliquos de facto salvat in tempore: ergo illos salvare voluit ab æterno: atqui non voluit tantùm per voluntatem antecedentem salvandi omnes homines, cùm illa æquè respiciat reprobos ac Prædestinatos: ergo per aliam, qua voluit efficaciter aliquos inter alios eligere, quæ est prædestinatio.

Objic. 1. Possunt omnes homines salvari: sed non omnes sunt prædestinati: ergo prædestinatio non est necessaria ad salutem.

Resp. Dist. Conseq. Non est necessaria ad salutem, id est, aliqui salvantur de facto sine prædestinatione: N. id est, possunt salvari sine prædestinatione: C. Possunt enim etiam non prædestinati facere cum gratia Dei opera meritoria gloriæ, & consequenter salvari. Ex quo sequitur, quòd etiam reprobus possit salvari, non quidem reprobus ut reprobus, seu in sensu composito reprobationis; quandoquidem hoc importet mortem in peccato: quod est salutis impeditivum, & reprobationis causativum, sed homo qui futurus est ex malitia sua reprobus; cùm possit à peccatis, propter quæ damnandus est, abstinere, & opera bona, propter quæ salvandus esset, exercere.

Objic. 2. Ex necessitate prædestinationis sequitur, quòd quantumcumque bene vivat aliquis, semper sit damnandus, si non sit prædestinatus, sicut quantumcumque malè vivat, semper est salvandus, si est prædestinatus: sed rationes illæ sunt inductivæ ad pigritiam & incuriam salutis, imò ad innumera peccata perpetranda: ergo &c.

Resp. Nego Sequelas illas frivolas, à perditis hominibus, aut etiam à diabolo ipso adinventas: cùm enim non sit damnandus quis, nisi propter demerita, per se patet, si bene vivat, non esse damnandum, sicut patet non esse salvandum illum, qui moritur in peccato; quandoquidem Deus justus non decreverit dare coronam nisi legitimè certantibus, & perseverantibus usque in finem. Ut autem magis harum rationum falsitas appareat, lubet quasdam Replicas facere. Cur avarus continuò currit ad debitores, ut pecuniam recipiat, & non dicit: Vel debeo illam pecuniam recipere, vel non: si debeo, sive moveam me, sive non, illam recipiam. Si non debeo, frustra ad debitores curro? Cur tam sollicitè cibos præparari curat gulosus, & non dicit: Vel debeo hodie lautè epulari, vel non: si sic, sive fercula præparentur, sive non, equidem epulabor. Si non, ad quid fercula præparare? Cur denique luxuriosus omnia tentat, ut libidinem expleat, & non dicit: vel debeo hodie frui tali creatura, vel non: si debeo, sive domo exeam, sive non, veniet ad me: si non debeo, ad quid tot passus, tot sudores? Si mihi respondeas, te non debere recipere pecuniam, nisi petendo: nec epulari, nisi fercula præparando, nec frui puella, nisi quærendo, sollicitando &c. Et ego tibi respondebo, te non debere salvari, nisi bene vivendo, nec damnari, nisi malè vivendo.

Objic. 3. Creaturæ irrationales ordinantur ad finem suum sine prædestinatione: ergo à fortiori rationales.

Resp. 1. Neg. Conseq. Disparitas est quòd finis creaturarum irrationalium sit naturalis, adeoque per naturæ vires assequibilis; rationalium verò supernaturalis, adeoque naturales earum vires excedens, & ideo per prædestinationem obtinendus.

Resp. 2. Dist. Conseq. Ergo à fortiori rationales quantùm ad finem suum naturalem, qui obtinetur ex parte corporis per sensuum operationem perfectam; ex parte intellectus per veritatis contemplationem, ex parte voluntatis per optimi dilectionem: C. quantùm ad finem supernaturalem: N.

QUÆSTIO II.

Quid sit effectus Prædestinationis, & quot sint?

CONCLUSIO I.

Effectus prædestinationis est illud omne & solum quod est à Deo volitum ex affectu speciali erga salutem prædestinati, ità ut ad illam reipsa conferat sive proximè, sive remotè; sive formaliter, sive occasionaliter; sive meritoriè, sive alio modo. Hinc

Resol. 1. Contra Suarez naturam & creationem prædestinati non esse effectus prædestinationis; quia illa non sequuntur, sed præcedunt voluntatem prædestinandi; quandoquidem non prædestinet Deus Petrum v. g. nisi jam in intentione creatum & hominem constitutum.

Resol. 2. Bonam indolem, parentes timoratos, præceptores pios, socios exemplares, locum, tempus, circumstantias, in quibus reperitur quis, artes, scientias, paupertatem, abundantiam, afflictiones, morbos, tribulationes, virtutum moralium habitus & actus, etiam naturæ viribus exercitos, posse esse effectus prædestinationis, si nempe Deus ex affectu erga prædestinatum illa tribuat, ut occasiones vel gratiam acquirendi, vel augendi, vel peccatum vitandi, modò tamen effectum obtineant: nam si ad salutem prædestinati reipsa non conferant, non sunt effectus prædestinationis; sicut nec sunt ideo omnes gratiæ, omnia auxilia &c. reprobis concessa.

CONCLUSIO II.

Duo sunt effectus generales prædestinationis, gratia nempe, & gloria. Ita DD. Angelicus, Seraphicus, Subtilis & alii satis communiter; quorum Primus p. 1. q. 23. art. 5. ad 2. sic ait: *Prædestinatio est causa gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro.*

Quoniam verò gratia duplex est, actualis una, quæ dicitur vocationis, habitualis altera, quæ dicitur justificationis. Hinc non incongruè Authores triplicem effectum generalem assignant prædestinationis; vocationem scilicet, justificationem & glorificationem: quos effectus expressit Apostolus ad Roman. 8. his verbis: *Quos prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Non desunt tamen etiam SS. Patres, ut Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus &c. qui dicunt per ly *glorificavit*, intelligi gloriam seu honorem hominibus justis in hac vita collatum, quibus tamen contradicunt Augustin. lib. de Prædest. SS. cap. 17. & Fulgentius lib. 1. ad Monymum cap. 25. & alii.

Porrò *ad vocationem*, quæ fit per gratiam prævenientem seu excitantem, spectant illuminationes, inspirationes, motus Fidei, Spei, Charitatis, & Contritionis, quibus ante justificationem correspondetur, sicut & ipsemet correspondentis consensus. Item Sacramentorum institutio, Christi passio, annuntiatio Evangelii &c. quia quamvis sint hæc electis & reprobis communia, sicut & ipsamet vocatio, quia tamen electis applicata sunt ex affectu prædestinativo; reprobis autem tantùm ex providentia generali supernaturali, ideò non in his, sed in illis sunt effectus prædestinationis. Sed quid de vocatione, cui resistit hic & nunc prædestinatus? Etiam potest esse effectus prædestinationis; quia licèt non conducat proximè ad assecutionem finis ultimi, conducere tamen potest remotè, in quantùm in memoriam revocata, causa est pœnitentiæ, humiliationis, vel alterius pii affectus, quem, mediante alia vocatione efficaci, sortitur.

Dices: Non est vocatio, dum est consecutio gloriæ: ergo non concurrit ad illam, & consequenter non est effectus prædestinationis.

Resp. Dist. Conseq. Non concurrit physicè: C. moraliter & dispositivè, saltem remotè: N. nam vocatio mediante consensu, justificatione, gratiæ augmento, & perseverantia finali, confert dispositivè & moraliter ad beatitudinem.

Ad justificationem revocantur remissio culpæ & pœnæ, infusio gratiæ habitualis, exercitium virtutum, quibus gratia augetur, ipsum gratiæ augmentum, perseverantia finalis, denique omnia gratiæ auxilia à momento justificationis ad finem vitæ concessa; nam quæ justificationem præcedunt, ad vocationem reducuntur. Ad hanc etiam revocari debet gratia per peccatum amissa, sicut & opera meritoria per illud mortificata, si nempe considerentur ut per pœnitentiam subsequentem restituta, non ut primò acquisita; quia primo modo ad beatitudinem de facto conferunt, non secundo: ex quo sequitur primam gratiæ sanctificantis collationem Adamo factam, fuisse & non fuisse effectum prædestinationis sub diverso respectu; non fuisse quidem quatenùs peccatum præcessit; fuisse autem quatenùs in simili per pœnitentiam restituta est: sicque facilè ostenditur, omnem prædestinationis effectum in Adamo fuisse ex Christi meritis, etiam in sententia illorum, qui volunt gratiam justitiæ originalis fuisse ipsi collatam ex sola Dei liberalitate; quia illius restauratio, secundùm quam tantùm fuit prædestinationis effectus, facta est ex Christi meritis.

Denique *ad glorificationem* reduci possunt mors præmatura, quatuor dotes corporis gloriosi, gaudium accidentale, Aureolæ Martyrum, Doctorum, & Virginum, revelationes extra Verbum &c. Pro Coronide

Adverte omnem prædestinationis effectum esse supernaturalem, vel in substantia ut justificatio, & glorificatio; vel in modo, in quantùm licèt in sua entitate naturalis, ut bona indoles &c. ex providentia tamen supernaturali ad finem supernaturalem reipsa conducit.

QUÆSTIO III.

An Peccatum, & illius permissio possint esse effectus prædestinationis.

CONCLUSIO I.

PEccatum non potest esse effectus prædeterminationis.

Ratio est; quia una ex conditionibus requisitis ad effectum prædestinationis, est quòd sit à Deo volitus: sed peccatum non potest esse à Deo volitum, cùm illud expressissimè prohibeat: ergo. Præterea omnis effectus prædestinationis provenit ex Christi meritis: sed absurdum est dicere, quòd Christus meruerit, ut peccaremus: ergo.

Dices: Glossa in illud Rom. 8. *Omnia cooperantur in bonum*, ait: *Omnia etiam peccata*: unde August. lib. 14. de Civit. cap. 13. *Audeo dicere, superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant*: ergo peccatum potest esse prædestinationis effectus.

Resp. Neg. Conseq. Quia ad illorum verificationem sufficit, quòd Deus occasione peccati excitet hominem per gratias actuales, ut de illo pœniteat, & deinceps cautiùs ambulet; illæ autem gratiæ sunt effectus prædestinationis, non peccatum.

CONCLUSIO II.

NEc permissio peccati potest esse effectus prædestinationis respectu peccantis, sive interim ipsa permissio dicatur consistere in volitione permittendi peccatum, sive in negatione talis gratiæ, quæ si adesset, peccatum vitaretur. Ità Præpositus, Becanus & alii contra plurimos.

Prob. 1. Omnis effectus prædestinationis debet reipsa conferre ad salutem prædestinati: sed permissio peccati nihil ad eam confert, cùm ipsa posita infallibiliter peccet prædestinatus, sicque magis à salute consequenda removeatur: ergo.

Dices, ipsam peccati permissionem non quidem conferre immediatè ad salutem prædestinati, conferre tamen occasionaliter, in quantùm occasione ipsius homo resurgit humilior & ferventior: sed

Contra est quòd homo non ratione permissionis peccati, sed ratione ipsiusmet peccati, in quod miserabiliter cecidit, fiat humilior & cautior, ut propria convincit experientia: nam Deus, per gratias actuales seu illuminationes, peccati commissi turpitudinem fortiter peccatori repræsentat; ex cujus consideratione movetur ad illud detestandum, & simile deinceps præcavendum; non autem ex consideratione permissionis peccati.

Inst. Si Deus non permisisset peccatum, non conferret peccatori gratias actuales ad resurgendum: ergo occasione permissionis illas confert, sicque illa, saltem remotè ad salutem conducens, est effectus prædestinationis.

Resp. 1. Retorquendo Argumentum ad hominem: Si homo non peccasset, Deus non præberet ipsi gratias ad pœnitendum: ergo occasione peccati illas confert, sicque peccatum ut remotè conducens ad salutem, est effectus prædestinationis.

Resp. 2. Quòd quamvis permissio peccati necessariò præsupponatur ad gratias præfatas, non tamen propterea computari debeat inter effectus prædestinationis; aliàs creatura rationalis prædestinata, esset effectus prædestinationis; cùm præsupponatur gratiis omnibus ad salutem necessariis, & ipsius occasione illas conferat Deus.

Prob. 2. Conclusio: Permissio peccati nec est gratia formaliter, cùm sit illius substractio, nec dispositivè, cùm illa posita sequatur id quod gratiam expellit; nec occasionaliter, ut jam ostendimus: ergo non est effectus prædestinationis, qui debet esse gratia, saltem uno ex præfatis modis.

CONCLUSIO III.

PErmissio peccati alieni potest esse effectus prædestinationis.

Ratio est; quia potest Deus velle permissionem peccati Petri, quæ de facto conducat ad salutem Pauli ex speciali affectu erga salutem ipsius Pauli; sed tunc permissio peccati Petri haberet omnes conditiones requisitas ad effectum prædestinationis, ut patet: ergo. Prob. Maj. Quia primò potest Deus illam permissionem velle, cùm similes quotidiè velit. Secundò ex intentione efficaci salutis Pauli, cùm in hoc nulla ostendi possit inconvenientia. Tertiò potest illa permissio ad salutem Pauli conferre: nam advertens Paulus bonitatem Dei, qui permisit Petrum & non se peccare, inde magis inflammatur ad illum amandum: unde Augustinus in Psal. 57. *Justus, qui videt vindictam peccatoris, proficit ipse, & mors unius valet ad vitam alterius.*

Dices: Permissio peccati proprii non potest esse effectus prædestinationis: ergo nec alieni.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd homo non ex permissione peccati sui, sed ex ipsomet peccato moveatur ad se humiliandum &c. ut diximus, sicque permissio illa nihil confert ad salutem: ex permissione autem peccati alieni cognoscit erga se Dei misericordiam, qui se per gratiam efficacem, & non alterum à peccato præservavit.

QUÆSTIO IV.

An electi efficaciter prædestinentur ad gloriam, ante prævisa merita?

SUppono 1. Tanquam de fide contra Pelagianos, & Semipelagianos, de quibus in Tractatu de Gratia, primam vocationem, seu primam gratiam excitantem, qua ad fidem vel contritionem excitamur, merè gratis conferri, adeoque independenter à prævisis meritis: nam, ut ait Apostolus 2. ad Timoth. 1. *Vocavit nos vocatione sancta, non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum & gratiam.* Et certè si propter merita prævisa daretur, non esset gratia: nam, ut loquitur idem Apost. Rom. 11. *Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia.* Præterea ante primam gratiam prævenientem nihil est in homine præter peccatum & vires naturales liberi arbitrii: sed non potest per illa primam gratiam mereri; quandoquidem meritum propriè dictum supponat in merente gratiam justificantem: ergo.

Suppono 2. Propter rationem nunc allatam, gratiam sanctificantem etiam omnino gratis conferri; quandoquidem illa carens non possit eam de condigno mereri, cùm ipsamet sit principium meriti: unde ad Rom. 3. dicimur *Justificati gratis per gratiam ipsius.*

Suppono 3. prædestinationem efficacem ad gloriam spectari posse dupliciter, primò in ordine intentionis, estque efficax Dei intentio, seu volitio dandi gloriam electis, quæ ab aliquibus decretum intentivum nuncupatur, & de prædestinatione sic sumpta quæritur, an fiat antè vel post prævisa merita. Secundò in ordine executionis; sicque sumptam ex meritis præcedentibus conferri saltem adultis, contra Calvinistas docet Fides Catholica. Et certè numquid in Scriptura dicitur præmium, merces, bravium, corona justitiæ: Præmium autem, mercedem &c non nisi legitimè certantibus retribui, quis non videat? Unde sicut gratia cessat esse gratia, quando confertur propter merita, ità præmium cessat esse præmium, ubi nulla supponuntur merita. Ex quo sequitur quòd vita æterna ex duplici titulo conferatur adultis, titulo quidem hæreditatis, sicut parvulis, & titulo præmii propter opera meritoria.

CONCLUSIO UNICA.

PRædestinatio, seu electio efficax ad gloriam, fit ante prævisa merita, adeoque non respicit illa ut motivum eligendi, sed potiùs ut effectus à se derivatus & procedens: unde Deus priùs eligit ad gloriam, deinde ad gratiam, & ad media seu merita, quibus est obtinenda. Ità Scholatum Thomisticæ & Scotisticæ Principes cum suis Discipulis, contra varios tunc recentiores, quorum opinionem non improbabilem judicat Scotus 1. dist. 41. quandoquidem relinquat ibidem utramlibet amplectendi libertatem, licèt nostram de facto amplectatur ipsemet eodem loco.

Prob. 1. Ex Script. ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati, &c.* Ex quo sic argumentor: Si Deus nos elegisset post prævisa merita, nos elegisset, quia futuri eramus sancti, & non ut essemus sancti; sed nos elegit, ut essemus sancti; ergo ante prævisa merita: Unde Hieronymus in eundem locum Pauli: *Non eliguntur Paulus, & qui ei similes sunt, quia erant sancti & immaculati, sed eliguntur & prædestinantur, ut consequenti vita per opera atque virtutes sancti & immaculati sint.* Ex quibus apparet, opera meritoria non esse motivum, sed effectus prædestinationis. Loco autem præcedenti fieri mentionem de electione ad gloriam & non ad gratiam, ut volunt aliqui, inde patet, quòd loquatur Apostolus de iis, quos *benedixit omni benedictione spirituali in cælestibus.* Gratia autem non est omnis benedictio spiritualis, quandoquidem electus ad gratiam possit reprobari, & multi de facto reprobentur. Præterea non est benedictio *in cælestibus*, cùm detur viatoribus.

Dices: Si Apostolus loqueretur de electione ad gloriam, sequeretur, gloriam esse medium ad gratiam & sanctificationem nostram: nos enim elegisset Deus ad gloriam, ut essemus sancti &c. quod videtur inordinatum.

Resp. Dist. Sequel. Sequeretur gloriam in intentione esse medium ad gratiam: Transeat. Gloriam in executione: N. & cer-

te si voluntas ambulandi propter sanitatem possit esse medium ad ambulationem, licèt ambulatio ipsa sit medium ad sanitatem, quidni volitio gloriæ potest esse medium ad gratiam, licèt gratia ipsa sit medium ad gloriam.

Prob. 2. Prior est, secundùm Apost. Rom. 8. prædestinatio, quàm vocatio: *Quos enim prædestinavit, hos & vocavit*, ubi vocationem ex prædestinatione, tanquàm ex fonte deducit, & ideo vocationem effectum esse prædestinationis; superiùs diximus: sed vocatio præcedit merita, cùm sint posteriora justificatione, quæ ipsamet posterior est vocatione: *Quos enim vocavit, hos & justificavit*: ergo &c.

Prob. 3. Ex Apost. ad Rom 9. ubi agens de causa nostræ prædestinationis, illam refundit in solam Dei misericordiam aliquos eligentis, alios relinquentis, quod probat exemplo Jacob, & Esau, dicens: *Cùm nondum nati essent, nec aliquid boni egissent, aut mali... non ex operibus, sed ex vocante dictum est. Jacob dilexi, Esau autem odio habui*: ergo neglecto Esau, Jacob ante prævisa merita electus est.

Dices 1. Si textus ille quidquam faceret pro nobis, sequeretur quòd Esau ante prævisa demerita fuisset reprobatus, sicut ante prævisa merita prædestinatus est Jacob; quandoquidem de Esau dictum sit: *Esau odio habui*, antequàm quidquam mali fecisset, sicut de Jacob dictum est: *Jacob dilexi*, antequàm quidquam boni fecisset, sed reprobatio non fit independenter à prævisis demeritis, ut dicetur posteà: ergo &c.

Resp. Dist. Sequel. Sequeretur, quòd Esau ante prævisa demerita fuisset reprobatus positivè, quod fit dependenter à prævisis demeritis, ut dicemus: N. reprobatus negativè, seu non electus ad gloriam, quod fit ante prævisa demerita: C. sed de hoc fusiùs posteà.

Dices 2. Cum Platelio in illo textu non agi de electione Jacob ad gloriam, nec de reprobatione Esau, quem Cornelius, Estius, & quidam alii sustinent probabiliter esse salvatum, sed de dilectione, qua Jacob non in se, sed in sua posteritate prælatus est posteris Esau in ordine ad bona temporalia, & quædam spiritualia, v. g. legis sacerdotii, cultus veri Dei, Messiæ ex ipsis orti &c. Hæc Platelius.

Resp. Hæc verba, *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, relata Malach. 1. & indè ab Apostolo desumpta, ad litteram significare quidem quòd præfert objectio; nihilominùs Apostolum per illa velle significare mysterium prædestinationis, ac figuram electorum in Jacob, in Esau autem figuram reproborum, quasi diceret: sicut ex sola Dei voluntate, & non ex operibus in sua posteritate prælatus est Jacob, & Esau postpositus; ità non ex operibus, sed ex solo Dei arbitrio eliguntur aliqui ad gloriam, alii relinquuntur.

Dicunt aliqui in textu allato excludi quidem opera facta, non tamen prævisa: Sed

Contra est 1. quòd Augustinus Enchir. cap. 98. dicat: *Qua in re si futura opera, vel bona hujus, vel mala illius, qua Deus utique præsciebat, vellet intelligi: nequaquam diceret non ex operibus, sed diceret ex futuris operibus*: Quid clariùs? Quandoquidem excludat omnia opera, & facta & prævisa. Idipsum habet idem Doctor aliis verbis lib. 2. contra duas Epist. Pelag. c. 7. ubi ait: *Propter quod profectò desipitis, qui, dicente veritate, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, vos dicitis ex futuris operibus, quæ Deus illum facturum esse præsciebat, Jacob fuisse dilectum, atque ità contradicitis Apostolo dicenti, non ex operibus quasi non posset dicere, non ex præsentibus, sed ex futuris.*

Contra est 2. Si Apostolus tantùm opera facta & non prævisa voluisset excludere, quare ad Quæstionem cur Deus, neglecto Esau, elegerit Jacob, respondet stupendo, & exclamando, hanc quæstionem esse investigabilem? Cùm tam facilè potuisset dicere elegisse Jacob, quia præviderat bene victurum, Esau autem reprobasse, quia præviderat malè victurum. Cur postquam sibi objecit, *Numquid iniquitas apud Deum*; Nempe quòd Jacob præ Esau elegerit, respondet nulla facta operum prævisorum mentione: *Miseretur cujus vult, & quem vult, indurat*, & paulò inferiùs: *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?*

Replicant alii: Licèt ibi excluderentur omnia opera naturæ & facta & prævisa, non tamen prævisa gratiæ: Sed

Contra est: Si Apostolus noluit excludere opera gratiæ prævisa, cur dixit; *non ex operibus*, & non potiùs: *ex futuris operibus, quæ Deus utique præsciebat*, ut loquitur Augustinus sup. Præterea si ex operibus gratiæ prævisis, ità processisset Deus, potuissetne dicere D. Paulus salva veritate, Deum non ex ipsorum operibus ità disposuisse, cùm opera prævisa sint æqualiter Deo præsentia, ac si actualiter fierent? Undè concludas Apostolum ibi excludere omnia opera, & facta & prævisa, & naturæ & gratiæ.

Instant nonnulli agere ibi Apostolum de prædestinatione ad gratiam vocationis, non prædestinatione ad gloriam: Sed

Contra est; quòd licèt ibi principaliter agat de prima, expressissimè tamen etiam agat de secunda, cùm vocet prædestinatos (de quibus ibi) *Vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam.*

Prob. 4. *Sorte vocati sumus*: Ephes. 1. sed quod sorte accipimus, sine prævio labore aut industria accipimus (non enim dicitur quis sorte aliquid obtinere, ad quod obtinendum laboravit & insudavit) ergo sine meritis nostris, sed ex sola Dei misericordia & bonitate sumus vocati & prædestinati.

Prob. 5. Ex Augustino (cujus doctrina in materia de gratia & prædestinatione tam solida est, ut suam faciat Ecclesia, teste Hormisda & Joanne II.) Prob. inquam ex variis ejusdem locis lib de grat. & lib. arbit. cap. 9. asserit *non pro meritis nostris Deum nos ad æternam vitam, sed pro sua miseratione perducere*: atqui non loquitur ibi de vita æterna in executione, cùm sit de fide illam dari propter merita: ergo in intentione. Item lib de corept. & grat. cap. 7. sic ait: *Hi quoniam secundùm propositum vocati sunt, profectò electi sunt per electionem, ut dictum est, gratiæ, non præcedentium meritorum suorum.* Ut autem ostendat se loqui de electione ad gloriam, & non ad gratiam, subdit paulò inferiùs: *electi sunt autem ad regnandum cum Christo: illos ergo elegit ad obtinendum Regnum suum.* Item Soliloq. animæ ad Deum c. 28. *Mundas autem*, inquit, *de nobis filiis hominum eos, in quibus tibi complacuit habitare, quos... sine eorum meritis prædestinasti ante mundum.* Deniq; c. 15. de prædest. SS dicit Christum esse nostræ prædestinationis exemplar: sed Christi humanitas prædestinata est ad unionem hypostaticam & gloriam ex sola gratuita Dei electione & dilectione independenter à prævisis meritis: ergo. Unde sententiæ nostræ adeo favere visus est Augustinus quibusdam Adversariis, ut sibi contrarium esse hac in re ingenuè profiteantur.

Confir. Ex egregiis Augustini Sectatoribus Fulgentio lib. de fide ad Petrum cap. 3. *Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratuita bonitate sua prædestinavit ad Regnum.* Et Prospero vel saltem Authore, lib. 2. de Vocat. Gentium cap. 35. *Deus his, quos elegit sine meritis, dat undè ornantur ex meritis.*

Prob. 6. Ratione ex Scoto desumpta 1. dist. 41. n. 11. Qui ordinatè vult, priùs vult finem, quàm media: sed gloria est finis, & merita sunt media ad illam: ergo Deus, qui ordinatè vult, priùs vult gloriam, quàm merita, & consequenter antequàm illa prævideat, cùm non videat illa ut futura, nisi ea velit & decernat.

Dices 1. Argumentum illud nullius esse efficaciæ, cùm Angeli non fuerint ad gloriam prædestinati, nisi post prævisa merita; & consequenter priùs voluerit Deus in illis media, quàm finem.

Resp. Quidquid dicant aliqui, fundamentum quærentes in Augustino, Angelorum, sicut hominum, prędestinationem fieri independenter à prævisis meritis, ut suo loco ostendemus.

Dices 2. cum Vasquez Deum non sibi, sed nobis gloriam intendere; Majorem autem Argumenti esse veram, quando quis sibi, & non quando alteri finem intendit.

Resp. Ideo intendens sibi finem priùs vult finem, quàm media, ut sciat, quando ponit media, propter quid agat; jam autem, qui intendit alteri finem, etiam scire debet propter quid velit media.

Dices 3. Satis esse, si Deus finem velit sub conditione ante media, volendo scilicet gloriam dare hominibus, si moriantur in gratia, & consequenter non esse necesse, ut gloriam velit absolutè ante prævisa merita: undè sicut ordinatè ageret Princeps, qui statueret nobilitare singulos milites in fine belli, si singuli benè se gerant; audito autem quòd solùm mille benè egissent, illos absolutè vellet nobilitare, neglectis aliis; ità etiam ordinatissimè agit Deus volendo dare gloriam omnibus, si omnes benè vivant, & visis aliquorum meritis illos absolutè eligendo, neglectis aliis.

Resp. Cùm Deus non possit videre merita nostra futura, nisi prævideat gratias efficaces, à quibus tanquam à principio partiali procedunt, debet ante prævisa merita gratias efficaces absolutè decrevisse; has autem absolutè decernendo, absolutè decernit & gloriam; quandoquidem sciat cum gratiis efficacibus infallibiliter facienda esse opera gloriæ meritoria: Et certè imprudens diceretur, qui vellet absolutè media ad finē infallibiliter conducentia, & non vellet absolutè ipsum finem. Quòd autem ordinariè homines tantùm velint sub conditione mercedem retribuere, antequàm videant opera, quibus obtinenda est merces, indè oritur, quòd non possint præbere certa media, quibus cognoscant infallibiliter facienda esse opera mercedis meritoria: quod facere potest Deus, & indè fortiter.

Confir. Nostra Conclusio: Deus priùs vult absolutè dare gratias efficaces, quàm vident opera meritoria, cùm gratia

sit

ſit principium operis meritorii: ſed volendo abſolutè dare gratias efficaces, vult abſolutè dare gloriam: ergo vult abſolutè gloriam ante merita. Prob. Min. Quia volendo abſolutè dare gratias efficaces novit infallibiliter facienda eſſe opera, gloriam obtentura.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

OBjic. 1. Illud 2. Petri 1. *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis:* ergo prædeſtinatio pendet à meritis.

Reſp. Vel Apoſtolus loquitur de certitudine reſpectu Dei, vel reſpectu noſtri: ſi primum, ad quid nos monet Apoſtolus? Numquid antequam agamus, certus eſt Deus de vocatione & electione noſtra, cùm illam ab æterno viderit, & ut vidit, infallibiliter ſit eventura? Si ſecundum, tantùm loquitur de certitudine quadam morali, ſeu fiducia noſtræ ſalutis, quam certitudinem & fiduciam, nonniſi ex operibus bonis, poſſumus habere.

Objic. 2. Matth. 25. dicitur: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum à conſtitutione mundi: Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare*, ubi Chriſtus eleemoſynam ſibi in pauperum perſona factam, aſſignat tanquam cauſam præparationis Regni.

Reſp. Retorquendo Argumentum: Paulò inferiùs dicitur reprobis: *Diſcedite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus: eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare:* ergo Chriſtus carentiam eleemoſynæ in hominibus aſſignat tanquam cauſam, cur ignis diabolo ſit paratus. Quis autem hoc vel tantùm cogitare audeat? Unde ſicut carentia eleemoſynæ non eſt cauſa præparationis ignis, ſed miſſionis in ignem, ità eleemoſyna facta non eſt cauſa præparationis Regni, ſed poſſeſſionis ejuſdem, & ſicut carentia eleemoſynæ eſt cauſa, ut dicatur *Diſcedite* &c. ità eleemoſyna cauſa eſt, cur dicatur *Poſſidete* &c.

Objic. 3. Illud Rom. 8. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imagini Filii ſui*, id eſt, quos præſcivit bene uſuros gratia, eos prædeſtinavit ad gloriam, vel, quod idem eſt, quos præſcivit Chriſto conformes fore in vita, eos prædeſtinavit conformes fieri in gloria: unde Auguſt. lib. de prædeſt. cap. 3. *En præſcientia virtutis, prædeſtinatio ſit remunerationis*. Et Hieronymus: *Quos præſcivit conformes futuros in vita, voluit ut fierent conformes in gloria*. Idem habet Fulgent. lib. 1. ad Monym. c. 24. & Ambroſius in cap. 8. Epiſt. ad Rom. item lib. 5. de fide, ubi ait: *Quorum merita præſcivit, horum præmia prædeſtinavit.*

Reſp. 1. Apoſtolum non loqui ibi de præſcientia meritorum, ſed de præſcientia approbationis, ſeu dilectionis, quaſi diceret: *Quos prædilexit, & prædeſtinavit*: unde cap. 11. ejuſdem Epiſt. ſumit evidenter *præſcire* pro *diligere*, cùm ait: *Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit*.

Reſp. 2. Scripturam aliquando uſurpare præſcientiam pro prædeſtinatione, ut diximus ſuperiùs, & tunc ſic explicari poſſet textus ille: *Quos præſcivit*, id eſt, prædeſtinavit ad gloriam, *& prædeſtinavit*, ſcilicet ad gratiam, qua conformes fierent imagini Filii ſui: quod confirmant verba ſequentia: *Quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit*, nempe per gratiam, ut patet ex dictis Prob. 2.

Reſp. 3. Suppoſito quòd Apoſtolus loqueretur de præſcientia meritorum, ipſum intelligi poſſe de prædeſtinatione ſecundū ordinem executionis, non intentionis: quod ut clariùs pateat.

Adverte duplex poſſe poni in Deo decretum circa gloriam, unum intentivum, quod præcedit merita, adeoque merè gratuitum, quo vult dare gloriam, ut purum donum: aliud executivum, quod ſupponit merita præviſa, adeoq; remunerativum, quo vult dare gloriam ut præmium, & de illo loquitur Apoſtolus. Duplex autem illud decretum videtur inſinuare Trid. Seſſ. 6. c. 16. ubi legitur: *Bene operantibus uſque in finem... proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Chriſtum JESUM miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda*.

Reſp. Similiter ad PP. citatos, ipſos loqui de prædeſtinatione prout eſt decretum executivū, non intentivum, ſeu, quod idem eſt, de prædeſtinatione ſecundùm ordinem executionis, non ſecundùm ordinem intentionis: quo ſenſu etiam intelligendus eſt alius hic Auguſtini textus deſumptus ex lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. *Non electio præcedit juſtificationem, ſed electionem juſtificatio*, ſicut & ſequens D. Bonavent. 1. diſt. 41. art. 1. q. 2. n. 13. *Si quæratur, cur magis vult ſalvare Petrum, quam Judam, reſpondetur quòd ille habuit bona merita, iſte verò mala*.

Inſt. 1. Decretum intentivum eſt ſuperfluum: ergo malè recurritur ad duplex illud decretum. Prob. Ant. Quia decretum dandi gloriam poſt præviſa merita, ſeu executivum, eſt omninò ſufficiens, quandoquidem, illo ſolo poſito, infallibiliter ſequatur conſecutio gloriæ.

Reſp. Neg. Ant. ad Prob. Diſt. Aſſump. Eſt omninò ſufficiens, ut habeatur conſecutio gloriæ præcisè: C. ut habeatur effectus ille, & ſimul Deus ordinatè agat: N. nam cùm ordinatè agens prius debeat velle finem, quàm media, hinc eſt quòd Deus debeat priùs velle gloriam quàm merita. Imò vix eſt conceptibile, quomodo poſſit velle opera meritoria ante gloriam; nam cùm opera meritoria ordinentur ad gloriam, ſanè vult illa propter gloriam, adeoque priùs vult gloriam, quàm illa.

Poſſet etiam fieri Argumentum, quòd decretum intentivum, utpote efficax gloriæ volitio, ſit ſufficiens, & conſequenter quòd ſuperfluat decretum executivum: Sed obeſt, quòd Deus non tantùm intendat dare gloriam, ſed etiam aliquando exequatur ſuam intentionem; & conſequenter ultra illam intentionem ponenda eſt in Deo voluntas eandem aliquando exequendi. Præterea eſto, ſufficeret decretum intentivum, ut conferatur gloria tanquam purum donum; eſto etiam ſufficeret decretum executivum, ut conferatur tanquā præmium; utrumque tamen requiritur, ut conferatur utroque titulo, in quorum primo oſtendit Deus miſericordiam ſuam, in ſecundo juſtitiā.

Inſt. 2. Si daretur duplex illud decretum, Deus vellet gratuitò dare gloriam, & non vellet; vellet quidem per decretum intentivum; quandoquidem ſit ante præviſa merita: & non vellet per decretum executivum; quandoquidem illud ſit poſt merita, & propter merita.

Reſp. Velle & non velle gratuitò dare gloriam, non tamen ad ſenſum objectionis (& ideò negandum eſt Aſſumptum) ſed ſub diverſo reſpectu. Vult enim gloriam dare gratuitò hoc ſenſu, quòd à nullis creaturæ meritis ad hoc moveatur, non tamen hoc ſenſu quòd velit illam conferre ſine meritis; quandoquidem illam velit retribuere tanquam coronam, bravium, & mercedem meritorum: unde in æquivoco laborant Adverſarii non diſtinguentes inter velle dare gloriam per merita, & velle dare propter merita, cùm tamen primum ſit verum, ſecundum falſum: unde Deus à mera ſua bonitate, & non ab ullis creaturæ meritis motus eſt ad eligendos aliquos ad gloriam, licèt non ſtatuerit illam de facto conferre ſine meritis, ſed propter merita. Hinc, ut ſubtiliter ſuo more advertit Scotus in Report. diſt. 41. q. unica §. de Argumento, hæc propoſitio: *Deus vult præmiare Petrum propter merita*, vera eſt, ſi ly *propter merita* afficiat *præmiare*, falſa verò, ſi afficiat *vult* Ex quo habes quòd merita ſint cauſata, & cauſantia, cauſata quidem reſpectu prędeſtinationis in intentione, cauſantia verò reſpectu ejuſdem in executione.

Inſt. 3. Si Deus vellet efficaciter gloriam ante præviſa merita, haberetur conſecutio ejuſdem in tempore, etiamſi nulla præceſſiſſent merita: quod enim Deus vult efficaciter, infallibiliter ponitur: ſed hoc implicat, quandoquidem gloria detur tanquam præmium & corona, adeoque neceſſariò præſupponat merita: ergo.

Reſp. Neg. Maj. Quia licèt velit Deus gloriam ante præviſa merita, non tamen, ut dixi, ſine meritis, imò non poteſt velle efficaciter gloriam, ut coronam ſine illis; quandoquidem volens efficaciter finem debeat & velle media; aliàs convincitur nolle efficaciter finem, qui ſine mediis non poteſt obtineri.

Objic. 4. Apoc. 3. dicitur: *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam:* ergo prædeſtinatio pendet à meritis.

Reſp. Diſt. Conſeq. Pendet à meritis in executione: C. in intentione: N. unde D. Joannes per hoc hortatur fideles, ut in gratia perſeverent, ne ſcilicet perdendo gratiam, perdant & coronam, quæ non niſi per gratiam confertur.

Objic. 5. Numerus electorum eſt exiguus reſpectivè ad numerum reproborum, ut patet ex illo Matth. 20. *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*: ſed ſi prædeſtinatio à ſola Dei voluntate penderet, plures eſſent electi, quàm reprobi, quandoquidē Deus ſit eſſentialiter bonus; bonum autem ſit ſui diffuſivum: Ergo.

Reſp. Neg. Min. Et dico quòd licèt Deus ſit eſſentialiter bonus, liberrimè tamen ſeſe ad extra communicet, & conſequenter quando vult, quomodo vult, & quibus vult. Nec propterea dicendus eſt Deus non amare genus humanum, cùm etiam in electione paucorum ſumma ejus & infinita reluceat bonitas, cùm ne vel unum eligere teneretur, imò juſtiſſimè omnes reprobare poſſet propter commiſſam primi parentis culpam: unde Auguſtinus: *Qui liberantur ex univerſa generis humani damnatione, ſic oportuiſſet liberari, ut ex pluribus non liberatis oſtenderetur quid meruiſſet univerſa conſperſio, & quo etiam iſtos debitum judicium Dei duceret, niſi ejus indebita miſericordia ſubveniret*. Et certè numquid Rex ille maximæ foret bonitatis & miſericordiæ, qui ex hoſtibus ſuis, quos omnes juſtè poſſet perdere, nonnullos ſalvaret, & Aulicos ſuos & amicos crearet? Præterea ex paucitate electorum magis apparet quantum ſit prædeſtinationis beneficium: quo enim donum rarius, eo excellentius.

Objic. 6. Omnia Auguſtini loca ſuperiùs citata nullo modo

favere sententiæ nostræ; quandoquidem agat contra Semipelagianos, inter quos non erat disputatio, de merito prædestinationis ad gloriam, sed ad primam gratiam.

Resp. S. Doctorem agere quidem ex professo in duobus libris de prædest. SS. & de bono persever. de prædestinatione ad Primam gratiam, sed non obest quominùs quædam intermisceat, quibus satis apertè ostendit se sustinere, prædestinationem ad gloriam fieri ante prævisa merita, ut patet tùm ex textibus allegatis, tùm ex verbis sequentibus relatis cap. 17. de prædest. SS. *Non quia elegerunt fidem vel hæreditatem Regni, ideo ad fidem vel hæreditatem Regni electi sunt, sed Deus elegit eos, ut hæc eligerent, & non quia nos tales futuros scivit, ideo elegit, sed ut tales essemus*; tùm ex testimonio S. Cœlestini Papæ in Epistola, quam ad Gallos dirigit; tùm etiam ex eo quòd Augustinus ab Hilario & Prospero per Epistolas monitus, quòd Massilienses ejus sententiam, quam hic sustinemus, ægrè ferrent, illis respondens non dicat, sententiam suam à Massiliensibus malè fuisse intellectam, sed è contra illam tuetur & confirmat.

Objic. 7. Ecclesia in Canone Missæ orat in hunc modum: *Quæsumus ut... ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari*: Ergo censet electionem ad gloriam pendere à precibus nostris.

Resp. Ecclesiam sic orare, quia electio nostra juvari potest precibus, non quidem quoad ordinem intentionis, sed executionis: Quis scit enim, an non Deus voluerit nobis gloriam de facto conferri propter nostras vel aliorum preces? Unde Augustinus lib. de Bono persever. cap. 22. *Si qui sunt nondum vocati, pro eis, ut vocentur, oremus: fortassis enim sic prædestinati sunt, ut nostris orationibus concedantur, & accipiant eandem gratiam, qua velint atque efficiantur electi.* Ad illud autem quod communiter dicitur: *Si non sis prædestinatus, ora ut prædestineris*, dicendum est sumi causam pro effectu, & sensum esse: Si nondum in te sentias effectus prædestinationis, ora ut experiaris.

ALIÆ OBJECTIONES.

OBjic. 1. Deus non potest eligere unum præ alio, nisi aliquid videat in uno, quod non est in altero: sed ante prævisa merita hoc videre non potest: ergo. Prob. Maj. Ex Augustino, lib. 1. ad Simplician. Quæst. 2. *Nemo eligitur, nisi jam distans ab eo, qui rejicitur*: unde superius dixerat: *Si enim nullo merito electus est Jacob nondum natus; & nihil operatus, nec omninò eligi potuit, nulla existente differentia, qua eligeretur.*

Resp. Neg. Maj. Ad Augustinum, dico ipsum ibi sollicitare quæstionem de nomine *electionis*: admittens enim gratuitam prædestinationem, tantùm vult non posse dici electionem, eo quòd putaret electionem non tantùm ad gloriam, sed etiam ad gratiam, non posse fieri, nisi foret aliqua in eligendis differentia, cujus tamen contrarium tenuit postea lib. de prædestin. SS. cap. 17. ubi ait: *Elegit ergo Deus fideles, sed ut sint, non quia jam erant.* Et certè nisi fieret quæstio de nomine, hæreticum esset dicere quòd non posset quis præ alio eligi ad gratiam, nisi foret differentia, quandoquidem ad primam gratiam, sicut ad gratiam sanctificantem purè gratuitò eligi homines, fides doceat.

Objic. 2. Hæc sententia reddit homines in procuranda tum sua, tum aliorum salute pigros & desides, datque eis occasionem dicendi: Vel anima mea, aut proximi prædestinata est, vel non: si sit, quidquid ego fecero, aut proximus, sequetur salus æterna, cùm independenter ab operibus meritorius sit decreta. Si non, frustranei sunt labores, preces, &c.

Resp. Simile argumentum solvendum esse ab Adversariis, nempe: Jam Deus scit me vel esse, vel non esse salvandum, si primum, salvabor quidquid egero, cùm non possit falli. Si secundum, propter eandem rationem damnabor, etiamsi sanctissimè vixero. Sicut ergo nullum est hoc argumentum, ita nec primum, & sicut respondere debent Adversarii, quòd Deus non sciat me salvandum sine præcedentibus meritis, ita respondemus Deum, qui nos elegit ad gloriam sine meritis, non statuisse nobis illam de facto conferre, nisi præcedant merita. Sicque tantùm abest quòd fervorem salutis tum propriæ tum aliorum minuat & extinguat sententia nostra, quin è contrà fortiter accendat, roboret & augeat, ut merita cumulemus, sine quibus ad gloriam, ad quam gratuitò electi sumus, nunquam perveniemus. Nec timendum est scandalum in docenda aut prædicanda nostra de prædestinatione sententia: nam, ut ait Gregorius Magnus Homil. 7. in Ezechiel. *Cùm de veritate scandalum oritur, magis est sustinendum scandalum, quàm veritas relinquatur.*

Objic. 3. Quænam æquitas in Deo, si ante omnem usum liberi arbitrii & consensum nostrum prævisum quosdam eligat, quosdam relinquat? Sed

Respondet tibi Christus ipsemet Matth 20. *An non licet mihi quod volo facere?* An non donum purè gratuitum, qualis est prædestinatio, datur huic vel isti pro libitu concedentis absque ulla injustitia & iniquitate? Audi Apostolum cap. 9. Epist. ad Rom. loquentem: *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum? absit: Moysi enim dixit: Miserebor, cujus misereor, & misericordiam præstabo, cujus miserebor. Igitur non volentis, neque currentis; sed miserentis est Dei.* Et paulò inferiùs: *O homo, tu quis es, ut respondeas Deo? Nunquid dicet figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Tace ergo, & providentiam Dei mirare. Et certè ut loquitur Augustinus in Psal. 48. *Non audes reprehendere in officina figulum*, quia scilicet facit quædam vasa in honorem, quædam in ignominiam, *& audes reprehendere in mundo Deum*, quia uno relicto, alium ad gloriam destinat.

Objic. 4. Ex illa sententia sequitur non esse in Deo voluntatem sinceram salvandi omnes homines; quandoquidem certò sciat illos, quos non eligit, non esse salvandos.

Resp. Neg. Assumpt. Et dico voluntatem salvandi omnes homines in Deo, esse priorem voluntate eligendi aliquos efficaciter ad gloriam, & sic non obstare quominùs velit sincerè voluntate antecedenti omnes homines salvos fieri, ipsisque media præbere, quibus gloriam consequi possint: quæ media non aufert per efficacem aliorum electionem; quandoquidem hos eligendo, alios non reprobet positivè, sed merè negativè, seu non eligit, quod non aufert potestatem agendi in ordine ad vitam æternam: quando autem illos positivè reprobat, nonnisi propter demerita prævisa reprobat.

Ad id autem quod dicitur, quòd Deus certò sciat illos quos non eligit, non esse salvandos, dicendum id non scire præcisè vi decreti, quo vult aliquos efficaciter eligere, quandoquidem, illo non obstante, possint alii sic non electi salvari, habituri que sint media sufficientia, quibus salutem æternam consequantur, si velint: sicque licèt noverit Deus ex vi illius decreti non posse minui numerum sic electorum, non novit tamen ratione illius numerum certum & determinatum omnium salvandorum; quandoquidem negativè reprobati possint salvari, & de facto salvarentur, si mediis sibi ad salutem operandam concessis uterentur. Non salvarentur tamen per illud decretum, sed per aliud, quod præscientiam meritorum supponeret. Nec foret in illa eligendi diversitate deformitas; quandoquidem nec fit in eo quòd parvuli consequantur gloriam sine meritis propriis, & adulti propter merita. Imò aliquos de facto eligi ante, & alios post prævisa merita, docuerunt aliqui, licèt non videatur hoc satis conforme Scripturæ & Patribus.

Inst. Conficiens Diadema regium, & habens coram se centum gemmas, si Diademati quinquaginta tantùm apponat, censetur aliàs positivè excludere à Diademate: ergo si Deus aliquos eligat ad gloriam, aliis relictis, censetur illos positivè à gloria excludere.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd Diadema regium nonnisi certum numerum gemmarum admittat, quo completo, censentur aliæ excludi positivè, at Regnum cœleste tot electos capere potest, quot volunt illud sibi comparare: nec minuitur beatitudo unius per consortium alterius; nec etiam quidpiam incommodi eveniret, si ultra electos ante prævisa merita, eligerentur alii post prævisionem meritorum. Præterea conficiens Diadema non dat gemmis relictis virtutem & media, quibus ad regium Diadema pervenire possent, si vellent, sicut Deus confert non electis.

Objic. 5. Deus non reprobat positivè ante prævisa demerita: ergo nec eligit ante prævisa merita.

Resp Neg Conseq. Disparitas est, quòd Deus sit magis pronus ad præmiandum, quàm ad puniendum: nam, ut docet Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. Deus ex seipso movetur ad miserendum, ad puniendum verò nonnisi ex nostra præsupposita culpa: unde Tertullianus lib. 2. contra Marcionem: *Deus ex seipso bonus est, ex nobis justus, prior est bonitas Dei secundùm naturam, posterior severitas secundùm causam; illa propria, hæc accommodata; illa edita, hæc adhibita.*

QUÆSTIO V.

Quænam sint signa Prædestinationis, & an facta fuerit ante prævisum Adami lapsum?

SUppono tanquam certum de fide ex Trident. sess. 6. cap. 12. & can. 15. nemini certò constare in hac vita absque speciali revelatione, an sit prædestinatus nec ne: unde August. lib. de corrept. & grat. cap. 13. *Quis ex multitudine fidelium*, inquit, *quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum*

torum ſe eſſe præſumat? Et ratio eſt; quia nullus poteſt eſſe certus de ſua prædeſtinatione, niſi ſit certus de ſua perſeverantia; quandoquidem ſolus *qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*, Matth. 10. Quis autem ſcire poteſt, an ſit uſque in finem perſeveraturus? Cùm, ut ait quidam: *Sit via in lubrico, vita in periculo, ſalus in dubio:* unde, ut monet Apoſtolus, cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur.

CONCLUSIO I.

Licèt nullam poſſimus habere in hac vita de prædeſtinatione certitudinem infallibilem, poſſumus ſaltem aliqualiter ex certis ſignis colligere.

Primò ex fortuna contraria, & afflictionibus libenter pro Chriſto toleratis. ſi enim Chriſtus, ad cujus typum ſumus prædeſtinati, per Paſſionem pervenit ad gloriam; &, ut loquitur Tertullianus, *Favos poſt fella guſtavit*, ſperare poſſumus, quòd, poſtquam fuerimus ſocii Paſſionum, erimus & conſolationum.

Secundò ex inimicorum dilectione: diligendo enim inimicos, ſumus filii Dei, ut colligitur ex Matth. 5. *Si autem filii: & hæredes.*

Tertiò ex lubenti auditione & collocutione verbi Dei, & rerum ſpiritualium: nam *qui ex Deo eſt, verba Dei audit*, inquit Chriſtus Joan. 8. & cap. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt*

Quartò ex animo humili, electos enim puſillum gregem appellat Chriſtus Luc. 12. non tantùm propter paucitatem ſalvandorum, ſed etiam propter humilitatem.

Quintò ex ſpe firma; nam, ut ait Tertull lib. de cultu fœmin. cap. 2. *Sperando timebimus, timendo cavebimus, cavendo ſalvi erimus:* unde Philo Judæus vocat ſpem *gaudium ante gaudium*.

Sextò ex pietate particulari erga Dei Matrem; qui enim ipſam invenerit, inveniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino: unde Anſelmus: *Sicut ergo impoſſibile eſt, ut illi, à quibus oculos ſuæ miſericordiæ avertit, ſalventur, ità neceſſarium eſt, ut hi, ad quos convertit oculos ſuos, pro eis advocans, juſtificentur & glorificentur.* Alia prædeſtinationis ſigna videri poſſunt apud Authores.

CONCLUSIO II.

Prædeſtinatio non fuit facta ante prævisionem peccati originalis, ſed poſt. Ità omnes, qui ſuſtinent prædeſtinationem factam eſſe poſt prævila merita, & plures alii ſententiæ contrariæ.

Prob. Authoritate Auguſtini, qui paucitatem electorum in peccatum originale tanquam cauſam refundit Enchir. cap 99. Si autem peccatum originale ſit cauſa, cur Deus tam paucos elegerit: ergo priùs peccatum illud prævidit, quàm eligeret. Item variis locis aſſerit electos per prædeſtinationem à maſſa perditionis eſſe ſeparatos: unde lib de dono perſev. cap 8. *Qui liberatur à maſſa perditionis*, id eſt, qui prædeſtinatur, *gratiam diligat, qui verò non liberatur, debitum agnoſcat.* Item cap. 14. ubi loquens de reprobatis negativè (qui tales fiunt per aliquorum præ aliis electionem) ſic ait: *Cęteri in maſſa perditionis juſto judicio relinquuntur:* ergo ante electionem prævidebantur in maſſa perditionis, & conſequenter prævisum erat Adami peccatum.

Porrò dici poteſt, Deum in negotio prædeſtinationis hominum ſic proceſſiſſe. 1. Voluntate antecedenti voluit, omnes omnino homines, adeoque & Adamum primum eorum parentem ſalvos fieri, ipſiſque ad hunc finem gratias præparavit. 2. Prædeſtinavit Adamum, & ejus lapſu præviſo, ſtatuit quoſdam præ cæteris à maſſa perditionis, in quam propter parentis ſui peccatum inciderant, efficaciter liberare, non ex prævisis eorum meritis, ſed ex ſua miſericordia & bonitate, ob meritum Paſſionis Chriſti, qui jam erat ante omnes creaturas prædeſtinatus tanquam primogenitus omnis creaturæ, non quidem ordine executionis, ſed intentionis.

Dices 1. S Leo Papa Serm. 2. de Nativit. videtur contrarium inſinuare his verbis: *Opus fuit ſecreti diſpenſatione conſilii, ut incommutabilis Deus, cujus voluntas non poteſt ſua benignitate privari, primam pietatis ſuæ diſpoſitionem Sacramento occultiore compleret, & homo diabolicæ iniquitatis verſutia actus in culpam, contra Dei propoſitum non periret.* Idem ferè habet Anſelm. lib. 1. *Cur Deus*, cap 4.

Reſp. D. Leonem (idem eſt de Anſelmo) per illa verba non oſtendere certos homines fuiſſe electos ante prævisum Adami lapſum, ſed præcisè fuiſſe neceſſarium opus Redemptionis, ne voluntas Dei efficax ſalvandi aliquos fruſtraretur ſuo effectu, ſive interim electi fuerint ante prævisam culpam originalem, ſive non. Et certè nunquid voluntas illa ſalvandi aliquos, etiam habita poſt prævisionem peccati Adami, fruſtraretur ſuo effectu, & homo contra Dei propoſitum ipſum ſalvandi periret, ſi non fuiſſet deſtinatum opus Redemptionis? Quandoquidem prædeſtinati remanerent in peccato, à quo non mundantur per electionem ad gloriam. Deus ergo, præviſo Adami lapſu elegit aliquos ad gloriam, & hanc primam pietatis ſuæ diſpoſitionem complevit, decernendo redemptionem, per quam à peccato lavarentur, ſicque poſſent ad gloriam, ad quam erant electi pervenire.

Dices 2. Quotquot homines ſunt ad gloriam electi, ſimul fuerunt electi, cùm non videatur ratio, cur Deus unum elegerit ante alterum: ſed Adam electus fuit ante prævisam culpam originalem, ut diximus: ergo & omnes alii.

Reſp. Neg. Maj. Et dico Deum, qui habuit rationem, cur Chriſtum ante omnes creaturas elegerit, potuiſſe habere, cur Adam aliis hominibus præeligeret, præſertim cùm eſſet eorum caput & parens.

QUÆSTIO VI.

Quid ſit Liber vitæ, & an poſſit deleri in eo ſcriptus?

Tripliciter ſumi poteſt liber vitæ. Primò pro eo in quo docetur modus acquirendi vitam, ut ſunt novum & verus Teſtamentum, de quibus ſecundùm Gloſſam dicitur Eccli 24. *Hæc omnia liber vitæ.* Secundò pro eo in quò deſcripta ſunt geſta eorum, qui tendunt ad vitam: & hunc librum habebunt omnes coram oculis in extremo die judicii. Tertiò pro eo in quo ſcribuntur prædeſtinati ad vitam, de quo dicitur ad Philip. 4. *Quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ*: & hoc tertio modo ſumitur hic liber vitæ.

CONCLUSIO I.

Liber vitæ eſt notitia Dei infallibilis & immutabilis electorum ad gloriam.

Dicitur 1. *Notitia*, ut oſtendatur, quòd liber vitæ non ſit ipſa prædeſtinatio; cùm hæc ſit actus voluntatis ad hanc notitiam prærequiſitus; nam ideo novit Deus electos, quia ipſos elegit.

Dicitur 2. *Infallibilis*; quia quotquot novit Deus ſalvandos, infallibiliter ſalvabuntur.

Dicitur 3. *Immutabilis*, propter rationem dicendam Concluſione ſequenti.

Dicitur 4. *Electorum*; primò ut diſtinguatur à libro Dei, qui eſt notitia omnium rerum, de quo Pſal. 138. dicitur: *In libro tuo omnes ſcribentur.* Secundò ut diſtinguatur à libro mortis, qui eſt notitia damnandorum, de quibus eſt illud Jerem 17. *Recedentes à te in terra ſcribentur.* Sunt tamen plurimi qui negant librum mortis, quia ſicut rejecti à militia non ſcribuntur, ità nec videntur ſcribendi excluſi à gloria; ſed reſponderi poteſt, quòd licèt non ſcribantur à militia rejecti, ſcribantur tamen morte damnandi.

CONCLUSIO II.

Scriptus in libro vitæ, non poteſt deleri. Certum eſt apud omnes.

Ratio eſt; quia cùm liber ille nihil aliud ſit quàm notitia Dei; Deus autem ſit in ſua notitia infallibilis, clarum eſt eum, quem novit fore ſalvum, de facto futurum: unde Auguſtin. lib. de Correpț & Grat. cap. 7. *Horum ſi quiſquam perit, fallitur Deus; ſed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus.* Hoc tamen intellige in ſenſu compoſito notitiæ Dei, quæ ſupponit in decreto Dei numerum electorum jam eſſe determinatum, & rem eventuram ſicut novit Deus; nam in ſenſu diviſo, ſeu quantùm eſt ex parte libertatis hominum præcisè, poteſt ſcriptus deleri, ſicut poteſt non ſcriptus in eodem ſcribi; quandoquidem poſſit electus damnari, & reprobatus ſalvari, cùm uterque ſit liber ad bene vel malè agendum.

Dices 1. Pſal. 68. dicitur: *Deleantur de libro viventium*: ergo poteſt aliquis de libro Vitæ deleri: unde Moyſes Exod. 32. ſic Deum alloquitur: *aut dimitte eis hanc noxam, aut, ſi non facis, dele me de libro tuo.*

Reſpondent aliqui per hæc verba *Deleantur de libro viventium*, ſignificari: Innoteſcat ipſis non eſſe ſcriptos in libro Vitæ, qui præſumunt ſe eſſe ſcriptos: ſunt enim aliqui, ut olim Phariſæi, & nunc Calviniſtæ, qui non reipſa, ſed falſa ſua opinione in libro Vitæ ſunt ſcripti.

Reſp. 2. cum D. Thoma peti ut deleantur de libro viventium, ſecundùm vitam gratiæ, non gloriæ, quod ut clariùs pateat.

Adverte duplicem esse vitam, unam gratiæ in præsenti, alteram gloriæ in futuro. Qui scripti sunt in libro gratiæ secundùm præsentem justitiam, possunt ex eo deleri, & toties delentur, quoties in peccatum mortale labuntur: qui autem scripti sunt in libro gloriæ per æternam Dei prædestinationem, illi deleri non possunt.

Ad Moysen dico, hoc dixisse ex quadam confidentia sciens non eventurum: voluit ergo ostendere vim suæ charitatis erga populum; quomodo amantes, cùm vehementer rogare volunt, dicunt: *Fac hoc, vel occide me*, scientes nullatenùs se occidendos.

Dices 2. Paulus cupit esse anathema pro fratribus suis: ergo &c.

Resp. cum D. Hieronymo, Anselmo, & quibusdam aliis, Paulum loqui de tempore quo adhuc erat Judæus: tunc enim ità legem Mosaicam & fratres Judæos diligebat, ut non curaret separarià Christo, cujus Doctrinam legi divinę contrariam credebat, ut cæremonias Judaicas tueretur. Quòd si loquatur de tempore, quo erat Christianus, dicendum est hoc dixisse per quamdam fiduciam, sicut fecit Moyses suprà.

QUÆSTIO VII.

Seu Quæstiunculæ quædam de Prædestinatione.

QUæres 1. Cur petat Ecclesia in Oratione pro vivis & defunctis, *ut omnium fidelium nomina beatæ prædestinationis liber adscripta retineat*, quandoquidem Prædestinati sint infallibiliter salvandi?

Resp. Ecclesiam per illa verba petere gratias, quibus ponamus opera meritoria, propter quæ sumus de facto salvandi, & sine quibus non salvaremur; quia, ut diximus, Deus qui nos elegit sine prævisis meritis, non salvabit nos sine meritis.

Quæres 2. An Deus prædestinaverit electos ante prævisionem meritorum, ad gradum gloriæ determinatum?

Resp. Affirm. Quia Deus non elegit ipsos ad gloriam in genere, sed ad ipsammet gloriam in individuo, quam sunt aliquando habituri, propter quam obtinendam confert in tempore gratias & auxilia proportionata.

Quæres 3. Quantus sit electorum numerus?

Resp. cum Ecclesia in præfata Oratione, quòd soli Deo *cognitus est numerus electorum in superna fœlicitate locandus*. Attamen, ne rem intactam relinquamus, dico, nulla facta comparatione, electorum numerum esse ingentem ut patet ex Apoc. 7. *Audivi numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati, &c.* & post hæc: *Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat*; sed *in comparatione pereuntium pauci sunt qui salvantur*, loquit August. lib. 2. Operis imperf. contra Julian. c. 142. quia, ut dicitur Matth 7. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam.* Sed an ex veris fidelibus plures salventur, quàm damnentur? Variè opinantur Authores; plures salvari existimant Sylvester, Suarez, Granado &c. tum quia ex parte Dei *Misericordia superexaltat judicium*, tùm quia ex parte fidelium multi admodùm moriuntur in susceptis Ecclesiæ Sacramentis. Nihilominùs plures damnari, communior est sententia, & conformior Patribus, ex quibus Augustinus, Chrysostomus, Gregorius hanc formidabilem Christi sententiam: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, etiam ad fideles extendunt. Timendum sanè, quod in morte D. Bernardi accidisse refert Cornel. à Lapide in cap. 14. Numer. asserit enim Eremitam mortuum Episcopo Lingonensi apparuisse, eique dixisse, quòd ex triginta hominum millibus, qui eadem hora obierant, ipse solus cum D. Bernardo in Cœlum intraverit, duo fuerint ad Purgatorium missi, reliqui omnes in infernum præcipitati. *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum.*

Quæres 4. An Angeli fuerint, sicut homines, ante prævisa merita prædestinati?

Resp. Affirm. Quia videtur eadem ratio pro Angelis, ac pro hominibus: unde Apocal. 21. dicitur eandem esse mensuram Angeli & hominis in Cœlo, quidni & in modo prædestinandi? Sed de illis fusiùs suo loco.

DISPUTATIO X.

De Reprobatione.

QUÆSTIO I.

Quid sit Reprobatio, & quotuplex?

REprobatio quæ, generatim loquendo, significat alicujus rei rejectionem, usurpatur dupliciter à Scholasticis; 1. Pro rejectione à gratia: 2. Pro rejectione à gloria. De ultima hic agimus.

CONCLUSIO I.

REprobatio est rejectio creaturæ rationalis à vita æterna. Dicitur *Creatura rationalis*; quia sicut illa sola ad gloriam eligitur, ità illa sola ab eadem rejicitur; unde omnes & soli homines ac Angeli, qui à gloria excluduntur, reprobi dicuntur à Theologis.

CONCLUSIO II.

DIviditur reprobatio in negativam & positivam. Negativa est omissio seu negatio prædestinationis, id est, electionis ad gloriam. Hanc reprobationem negativam negant aliqui recentiores dicentes Patribus & Theologis antiquis esse inauditam. Sed quo jure id asserant, non video; quandoquidem post S. Augustinum illam docuerint Scholarum Principes S. Thomas, & Scotus: S. Thomas quidem p. 1. q. 23 art. 3. ad 1. ubi ait: *In quantum Deus quibusdam non vult hoc bonum, quod est vita æterna, dicitur eos habere odio, vel reprobare.* Scotus verò 1. d. 51. q. unica §. *Contra istud*, ubi postquam quæsisset quid Deus velit Judæ, in instanti quo vult Petro beatitudinem? Respondet his verbis: *Dici potest quòd in isto primo instanti nihil vult Judæ, sed tantùm ibi est negatio volitionis gloriæ* Quid clarius?

Hanc reprobationem docuerant ante Scotum, Ægidius, Richardus & alii, & post ipsum eandem sustinuerunt non tantùm ejus Discipuli, sed quotquot docent electionem ad gloriam factam esse ante prævisa merita. Sed numquid & illam manifestè admisit Augustinus? Quandoquidem reprobationem aliquando vocet *Judicium justum*, quod convenit Positivæ: aliquando non electionem, non prædestinationem, non discretionem à massa perditionis, ut lib. *De bono perseverantiæ* cap. 8. & alibi: quod sanè convenit reprobationi negativæ. Præterea ratio ex Scoto suprà desumpta videtur hoc convincere: vel enim Deus in illo signo quo prædestinavit electos ante prævisa merita, habuit se positivè circa alios, vel negativè: non positivè, aliàs vel ipsos prædestinasset, & sic nulli essent reprobi, vel decreto positivo statuisset ipsos damnare: quod Deus non facit ante prævisa demerita, ut dicemus postea: ergo habuit se negativè, seu præcisè ipsos non elegit: quod est reprobare negativè.

Reprobatio positiva, quæ ordinariè reprobatio simpliciter dicitur, definitur à Magistro Sententiarum 1. d 40. *Præscientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem.*

Dicitur 1. *Præscientia*; requiritur enim ad reprobationem positivam actus intellectus, quo Deus novit & judicat creaturam rationalem esse indignam vita æterna propter iniquitatem finalem.

Dicitur 2. *Præparatio* &c. id est, decretum efficax & absolutum excludendi à gloria, & infligendi pœnam æternam ob prævisum peccatum finale: in hoc autem decreto consistit formaliter reprobatio, licèt præfatum actum intellectus præsupponat.

Porrò reprobati seu reprobi vocantur Rom. 9. *Vasa in contumeliam, Vasa iræ*, & alibi veniunt nomine Hædorum. A Theologis verò dicuntur post Concilium Constantiense *Præsciti*, nomine generico speciei imperfectiori appropriato; quia licèt præscientia in ipsos feratur, sicut & in electos, non tamen amor ille specialis divinæ voluntatis. Ex dictis hac quæstione sequitur, reprobationem negativam opponi contradictoriè prædestinationi; positivam verò, contrariè.

Contra hanc reprobationis divisionem insurgunt aliqui Thomistæ, volentes dari quidem reprobationem positivam & negativam hoc sensu, quòd positiva sit decretum infligendi pœnam æternam, & negativa decretum excludendi præcisè à gloria, non tamen mera negatio electionis ad gloriam; & ideò contendunt nullam dari reprobationem sine actu positivo. 1. Quia Scriptura reprobationem exponit per actus positivos: *Esau odio habui*, Rom. 8. & cap. 9. *Quem vult, indurat.* 2. Quia D. Thomas q. 23. art. 3. docet reprobationem esse actum providen-

dentiæ. 3. Quia ex sola negatione electionis non sequitur infallibiliter pœna æterna, quæ tamen infallibiliter sequitur ex reprobatione. 4. Quia perfectius est agere per actum, quàm per actus suspensionem. 5. Quia aliàs homines & Angeli merè possibiles essent reprobati, cùm non sint prædestinati. Sed

Resp. ad 1. dist. Assumpt. Exponit semper per actus positivos: N. nam Matth. 25. exponit per *Nescio vos*. Aliquando: C. sed tunc agit de reprobatione positiva.

Resp ad 2. D. Thomam ibi tantùm velle reprobationem pertinere ad providentiam, non determinando an sit actus, necnè; ait enim: *Cùm per divinam providentiam homines in vitam æternam ordinentur, pertinet etiam ad divinam providentiam, ut permittat aliquos ab isto fine deficere: & hoc dicitur reprobare*; imo per ly *Permittat* potiùs insinuat non esse actum; quamvis non neget esse actum, ubi positiva est.

Ad 3. Dico reprobationem, ex qua infallibiliter sequitur pœna æterna; non esse merè negativam, sed positivam, adeoque nihil ibi contra nos.

Ad 4. Resp. Dist. Assump. Perfectius est, ubi objectum potiùs actum exigit, quàm ejus suspensionem: C. ubi è contra: N. exclusio autem à gloria ante prævisa demerita potiùs suspensionem actus exigit in Deo, quàm actum; cùm illa denotet in Deo charitatem, hic potiùs nimiam severitatem.

Ad 5. Resp. Cùm reprobatio nonnisi creaturas aliquando existentes respiciat, non posse merè possibiles dici reprobatas per hoc quòd non eligantur ad gloriam, utpote nunquam futuras. Aliud est de aliquando extituris; cùm enim inter prædestinatos & reprobatos non detur medium à parte rei, eo ipso quo aliquando futuri non sunt electi, censentur reprobati, licèt non sint positivè tales, nisi superveniat decretum positivum.

QUÆSTIO II.

Quæ sit causa Reprobationis?

HIc recolendum est triplicem esse reprobationem positivam, quæ infert & exclusionem gloriæ, & inflictionem pœnæ. Quasi negativam (de qua quidam Thomistæ) quæ importat exclusionem gloriæ præcisè ut indebitæ; & merè negativam, quæ neutram importat, sed meram non electionem ad gloriam, à qua non excludit positivè, sicur quasi negativa. Subdividitur autem merè negativa in absolutam, qua quis absolutè non eligitur: & comparativè sumptam, qua quis potiùs non eligitur quàm alter.

CONCLUSIO I.

REprobationis merè negativæ nulla datur causa ex parte reprobi, si sumatur comparativè, secus si absolutè.

Prob. 1. Pars ex Script. Rom 9. ubi loquens Apostolus de prædestinatione, & reprobatione comparativè sumptis, cur nempe Deus Jacob dilexerit, & Esau odio habuerit? Cur unum vas faciat in honorem, aliud in contumeliam? cur unius misereatur, alium induret? Totum discrimen in solam Dei voluntatem refundit: unde D. Thomas q. 23. art. 5. ad 3. *Sed quare hos elegit in gloriam & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem*: quod deprompserat ex Augustino Tract. 26. in Joan. ubi ait: *Quare hunc trahat, illum non trahat, noli velle dijudicare, si non vis errare*.

Accedit quòd prædestinatio & reprobatio negativa fiant ante merita aut demerita personalia; & consequenter nihil est ex parte electorum aut relictorum, à quo moveatur Deus ad electionem unius præ alio. Videt quidem peccatum originale, sed si illud videat in relicto, videt & in electo; cùm electio & non electio fiat post peccati illius prævisionem, ut diximus, & supponit Augustinus; cùm dicat prædestinationem esse actum divinæ voluntatis, *quo certissimè liberantur*, nempè à massa perditionis, *quicunque liberantur*.

Prob. 2. Pars; quia licèt possit Deus sine ulla injustitia quemlibet absolutè relinquere, cùm electio ad gloriam sit donum merè gratuitum; ita tamen præsumimus de Dei bonitate, ut credamus nullum absolutè relinquere seu reprobare negativè nisi ob prævisam culpam originalem: fundamurque in Scriptura dicente de negativè reprobato: *Esau odio habui*: atqui *non odit Deus Esau hominem* ut loquitur Augustinus lib. 1. ad Simplicianum, *sed odit Deus Esau peccatorem*: ergo causa talis odii & reprobationis negativæ est peccatum: non actuale, *cùm necdum aliquid boni egisset aut mali*, ut ait Apostolus: ergo originale: unde idem Augustinus Epist. 194. *Quid oderat in Esau, aut antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum?*

Dices 1. Illud *odio habui* non sumitur ibi propriè pro aversione, sed impropriè pro minori dilectione; quia Deus minùs dilexit Esau, quem reliquit, quàm Jacob, quem elegit: ergo non sequitur causam reprobationis illius negativæ esse peccatum originale. Quòd autem odium in Scriptura sumatur quandoque pro minori dilectione, patet ex Luc. 14. ubi legitur: *Si quis venit ad me & non odit Patrem* &c. ubi *odit* non potest sumi propriè, cùm sit grave peccatum odisse Parentes, sed impropriè, quasi diceretur: *Si quis venit ad me, & non amat Patrem minùs quàm me &c.*

Resp. Huic interpretationi obstare formaliter authoritatem D. Augustini dicentis Deum odisse Esau non hominem, sed peccatorem; peccatorem autem non dilectione minori, sed odio vero prosequitur Deus.

Inst. 1. Si Deus propriè odio habuit Esau: ergo ipsum reprobavit positivè, antequam aliquid mali egisset: quod est contra Conclusionem sequentem.

Resp. Neg. Conseq. Quia non dicimus reprobasse per ipsum actum odii, cùm etiam odio habuerit peccatum originale in Jacob, quem non reprobavit; sed volumus consecutivè ad odium reliquisse Esau in massa perditionis, à qua liberavit Jacob, in qua relictione, ut ita loquar consistit reprobatio negativa.

Inst. 2. Si Deus verè odio habuit Esau ob peccatum originale, *cur ergo Jacob dilexit? Numquid peccator non erat?* August. lib. 1. ad Simplicianum q. 2.

Resp. Ex eodem ibidem: *Dilexit in eo non culpam quam delebat, sed gratiam quam donabat*, sive ut habet cap. 98. Enchir. *Jacob dilexit per misericordiam gratuitam* ipsum separando à massa perditionis: *Esau autem odio habuit per judicium debitum*, ipsum in massa perditionis relinquendo.

Dices 2. D. Paulus, & postquam SS. Patres totam reprobationis Esau causam refundunt in solam Dei voluntatem: ergo non est culpa originalis.

Resp. Dist. Ant. Totam causam reprobationis comparativæ, id est, cur potius Esau relictus sit in massa perditionis, quàm ejus frater: C. & nihil aliud volunt, si benè inspiciantur. Reprobationis absolutæ: N.

Dices 3. Reprobatus est Esau, antequam quidquam mali egisset: ergo independenter à quolibet peccato.

Resp. Dist. Ant. Antequam quidquam mali egisset in persona propria: C. & ideo dicitur reprobatus non ex operibus. In persona primi parentis: N. Unde similiter Dist. Conseq. Independenter à peccato actuali: C. Independenter ab originali: N.

Dices 4. Si causa reprobationis negativæ sit peccatum originale, cur quasi deficiens exclamat Apostolus: *O altitudo divitiarum &c.*

Resp. Non exclamat, quia reprobatus est Esau, sed quia potiùs Esau, quàm Jacob, cùm tamen in utroque prævisum sit originale.

Dices 5. Non aliter loquitur Apostolus de reprobatione Esau, ac de electione Jacob: sed hic electus est ante prævisionem cujuslibet meriti: ergo ille reprobus est ante prævisionem cujuslibet peccati.

Resp. Dist. Maj. Non aliter loquitur faciens comparationem inter opera personalia: C. inter alia: N. res per se patet.

Dices 6. Si reprobatio negativa causam haberet peccatum originale, nullus fuisset reprobatus, si Adam non peccasset, hoc non est credibile: ergo.

Resp. Quod tunc nullus quidem fuisset reprobatus negativè ob peccatum originale; potuisset tamen esse ob meram Dei voluntatem, cùm electio ad gloriam nulli sit debita, procedatque à solo Dei beneplacito, qui, quos voluit, eligit, quos noluit, reliquit sine ulla alicujus injuria: unde ratio cur dicimus peccatum originale esse causam reprobationis negativæ, non est quia aliter fieri non potuit, sed quia sic factum esse evidenter colligitur ex Augustino, ut patet ex dictis in Probatione.

Dices 7. Non constat Esau esse damnatum; cùm multi sustineant probabiliter contrarium: ergo omnia de Esau allata nihil faciunt ad probationem Conclusionis.

Resp. Neg. Conseq. Quia si non sit reprobus, saltem assumitur ab Apostolo ut reproborum figura: quod sufficit ad intentum nostrum.

CONCLUSIO II.

CAusa reprobationis positivè est peccatum reprobi prævisum, ita ut ante illam prævisionem, neminem reprobet Deus positivè. Hæc sententia adeo rationi consentanea est, ut dixerit Scotus 1. dist. 41. q. 1. non posse sententiam contrariam sine crudelitate excogitari: Catharinus *esse horribilem*:

bilem: Wiguerius *Justitiæ divinæ repugnare*. Est contra quosdam Calvinistas, qui volunt Deum aote prævisa demerita statuisse aliquos excludere à vita æterna, ipsosque æternis cruciatibus destinasse, & in hunc finem, sublato libero arbitrio, ad peccatum impellere: quæ sententia planè crudelis & blasphema hausta est ex Calvino lib. 3. Instit. cap. 22. §. 11. ubi ait: *Si non possumus rationem assignare, cur suos misericordia dignetur, nisi quoniam ita illi placet; neque etiam in aliis reprobandis aliud habebimus, quàm ejus voluntatem*. Hanc sententiam condemnat Trident. Sess. 6. can. 4. 5. & 6.

Prob. 1. Conclusio ex Script. Quomodo potest dicere Deus, quòd nolit mortem peccatoris Ezechiel. 18. quòd perditio Israel sit ex se ipso, Oseæ 13. Quomodo dicere potest Scriptura, quòd Deus mortem non fecerit Sap. 1. Quòd nullum velit perire innocentem 2. Petri 3. & alibi, si aliquos ante prævisionem ullius peccati non tantùm à gloria excluserit, ut volunt aliqui Catholici, de quibus postea; sed etiam æternis cruciatibus destinaverit, ut blasphemant quidam Hæretici?

Prob. 2. Ex Concilio Valentino sub Lothario Imperat. & Leone 4. Pontif. cap. 3. *Fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem: in electione tamen salvandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum: in damnatione vero periturorum meritum malum præcedere istum judicium Dei*.

Prob. 3. Ex PP. Augustino l. 3. contra Juliao. c. 18. *Bonus est Deus, justus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est*. Fulgentio lib. 1. ad Monimum c. 26. *Notum est itam Dei dici non posse, nisi ubi creditur hominis iniquitas præcessisse*. Damasceno lib. 2. de fide cap. 26. *Deus ex se ipso movetur ad miserendum; ad puniendum, nonnisi ex præsupposita culpa*.

Prob. 4. Ratione: Tam justus est Deus in intentione, quàm in executione: sed neminem de facto condemnat ad pœnam æternam, nisi propter demerita: ergo nec illam inteodit, oisi prævisis demeritis.

Prob. 5. Quia durum videtur asserere Deum, cujus proprium est misereri semper & parcere, & alienum irasci, & punire, velle aliquos, quos vult ad imaginem suam creare, sine ulla culpa, sine ullo demerito, à gloria exclusos, in æternæ damnationis barathrum præcipitari.

Dices 1. Dispooit Dominus de suis pro libitu: ergo & Deus de suis creaturis.

Resp. Dist. Ant. Disponit in omnem usum: N. in usum lege permissum: C. sed lex naturæ dictat esse infligendam pœnam nisi propter culpam. Non tenetur quidem Deus lege naturæ, cùm lex quælibet tantùm respiciat defectibiles: tenetur tamen ex sua intrinseca rectitudine nolle pœnam immeritis infligere, cùm hoc videatur essentiali ejus misericordiæ repugnare.

Dices 2. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus; impium quoque ad diem malum* Proverb. 6.

Resp. Fieri ibi mentionem impii, cujus peccatum finale præviderat Deus; quem ideo reservat in diem vindictæ.

Dices 3. Finis reprobationis est ostensio justitiæ Dei vindicativæ: ergo priùs vult Deus punire, quàm peccatum permittere; & consequenter antequam peccatum prævideat. Prob. Conseq. Quia priùs intenditur finis quàm medium: medium autem ad illam ostensionem, est permissio peccati.

Resp. Neg. Conseq. Ad probationem dico, promissionem peccati esse quidem conditionem sine qua Deus non puniret peccatum, nec consequenter justitiam suam punitivam ostenderet: nego tamen esse medium ad illam ostensionem; cum Deus non permittat peccatum in illum finem sed ut sinat creaturas agere motus suos; & ideò non requiritur ut priùs velit justitiæ suæ ostensionem, quàm peccati permissionem.

Dices 4. Licèt Deus nullos adultos beatificet oisi propter merita, ipsos tamen ordinat ad beatitudinem ante prævisa merita: ergo licèt nullos damnet nisi propter peccata, aliquos tamen destinat damnationi ante prævisa peccata.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd beatitudo ante prævisa merita intendatur ut purum donum, sicque nullam operationem meritoriam supponat io electo; infernus autem intendi debeat ut pœna aut vindicta, adeòque non possit intendi, oisi prævideatur culpa.

CONCLUSIO III.

Caosa reprobationis quasi negativæ seu positivæ quidem exclusionis à gloria, non tamen destinationis ad pœnam, non est mera Dei voluntas, sed exclusio ob peccatum finale prævisum. Est contra quosdam Thomistas, non tameo contra D. Thomam, ut patebit infra.

Prob. 1. Quia non potest stare in Deo vera & sincera voluntas salvandi omnes homines cum voluntate excludendi aliquos à gloria nullis prævisis eorum demeritis; cùm velle excludere à gloria, sit nolle salvare, sed stat in Deo prior voluntas, ut patet ex 1. ad Timoth. 2. ergo non potest stare posterior.

Dices 1. cum Gonet: Volens projicere merces in mare ob periculum naufragii, potest voluntate inefficaci & simplicis complacentiæ velle illas servare: ergo Deus volens efficaciter aliquos excludere à gloria potest velle illos salvare desiderio inefficaci, & simplicis complacentiæ.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd projiciens merces in mare invitus & à periculo mortis impulsus id faciat, non projecturos si periculum illud non instaret: & sic non est mirum quòd affectum ad illas retineat: Deus autem à seipso liberrimè & à nullo coactus à gloria excluderet: undè si projiciens merces in mare posset, salva vita, illas projicere vel non projicere pro libito, sicut potest Deus pro suo libitu à gloria excludere, vel non excludere, non censeretur retinere affectum sincerum circa illas; imo ab omnibus exploderetur, si diceret se habere affectum sincerum circa merces ultrò in mare projectas.

Iost. Licèt Deus non cogatur excludere aliquos à gloria, justas tamen habet causas aliquos excludendi, & sic non censetur propterea affectum ad eorum salutem deponere. Prob. Assumpt. Quia id facit ut ostendat naturæ defectibilitatem, & gloriæ suæ magnitudinem.

Resp. Causas illas nullas esse & futiles. 1. Quia exclusio illa nullatenus ostendit naturæ defectibilitatem, cùm non excludatur homo quia defectibilis, sed quia, ut ajunt ipsimet Adversarii, gloria est ipsi indebita. Adde quòd tam sit defectibilis secundùm se electus, quàm exclusus. 2. Quia longè gloriosius est Deo, nullos à gloria excludere ante prævisa demerita, quàm aliquos excludere, cùm primùm denotet summam ejus in nos bonitatem, misericordiam & liberalitatem.

Dices 2. Deus vult omnibus dare gratias efficaces, sicut vult omnes salvare: sed, non obstante hac voluntare, vult ante prævisionem peccati aliquos à gratia efficaci excludere: ergo similiter, non obstante voluntate salvandi omnes, potest velle aliquos à gloria excludere.

Resp. Neg. Ma. Quia voluntatem dandi omnibus gratiam efficacem nec Scriptura, nec Concilia, nec PP. ponunt in Deo, sicut ponunt voluntatem salvandi omnes, & sic licèt hoc asseramus, non est hoc ratio, cur asseramus illud. Præterea ad quid voluntates illæ cootradictoriæ in Deo, nempè dandi omnibus & non dandi omnibus gratiam efficaciam, nulla facta circa creaturas mutatione? Ponimus quidem in Deo voluotatem salvandi omnes, & non salvandi omnes, sed primam ponimus ante prævisionem peccati, secundam verò post illam, seu facta circa creaturas mutatione.

Dices 3. Deus non minùs est gloriæ dominus, quàm gratiæ efficacis. sed hanc potest aliquibus denegare ante prævisionem peccati: ergo & illam.

Resp. Dist. Conseq. Ergo & illam absolutè loquendo: C. supposito quod velit omnes salvare: N. idque propter contradictionem.

Prob. 2. Quia si Deus aliquos excluderet à gloria ante peccati prævisionem, non possent illi salvari, etiamsi innocentissimè viverent & obirent; quandoquidem Dei decretum sit invariabile, & res decreta infallibiliter eventura.

Obji. 1. Gloria est beneficium creaturæ indebitum: ergo potest Deus quemlibet ab illa pro libitu excludere.

Resp. Dist. Conseq. Potest excludere, seclusa voluntate salvandi omnes: C. supposita illa voluntate: N. Non dubitamus igitur posse Deum, absolutè loquendo, citra omnem injustitiam, aliquos, imò omnes à Regno suo excludere, independenter à peccato; sed negamus ita exclusisse ob voluntatem salvandi omnes nobis in Scriptura manifestatam.

Obji. 2. Electio ad gloriam facta est ante prævisionem meriti: ergo & exclusio à gloria ante prævisionem demeriti.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd talis electio nulli repugnet; repugnet autem exclusio præfata voluntati sinceræ salvandi omnes.

Obji. 3. Ordinatè agens priùs vult finem quàm media: sed finis, quem intendit Deus in reprobatione, est excludere à gloria: ergo priùs vult exclusionem à gloria, quàm permittat, adeoque prævideat peccatum excludendi.

Resp. Neg. Min. Et dico finem, quem Deus intendit in hac reprobatione, esse punitionem, cùm volens sincerè omnes salvare, non possit velle positivè aliquem à salute excludere, nisi velit ipsum punire; nullus autem ordinatè agens vult punire; nisi culpam puniendam præviderit: sicut non vult præmiare, oisi præviderit meritum.

Objl. 4. D. Thomam in 1. ad Hannibaldum dist. 41. q. un. art. 3. ubi expreisè ait voluntatem, secundùm quam Deus vult aliquem non salvari, non requirere aliquam rationem ex parte volnti quia salus gloriæ est homini indebita.

Resp. D. Thomam intelligendum esse absolutè loquendo, seu seclusa suppositione quòd Deus velit omnes homines salvos facere, quia, illo supposito, debet aliquid intervenire ex parte hominis, ut Deus velit non salvari, quem statuerat salvare.

QUÆSTIO I.

Quodnam Peccatum sit causa Reprobationis.

CONCLUSIO I.

Causa reprobationis positivæ non est semper peccatum originale. Ita Scotus 4. d. 41. n. 25.

Prob. 1. Eadem est causa reprobationis positivæ, & damnationis: sed non semper peccatum originale solum est causa damnationis: ergo nec semper positivæ reprobationis. Prob. Min. Quia peccatum originale remissum, ut est in omnibus renatis per Baptismum, non est causa damnationis, cum non damnet Deus nisi propter id quod odit in homine, non odisse autem peccatum originale remissum, apertè declarat Trid. sess. 5. c. 5. ubi ait: *In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis, qui verè consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem.*

Dices 1. August. lib. 4. contra Julian. c. 8. & alibi dicit eandem causam reprobationis adultorum & parvulorum: sed horum reprobatio semper fit propter solum originale: ergo & illorum. Item Epist. 194. aliàs 105. asserit Deum odisse Esau, & consequenter etiam alios adultos reprobos, quorum ille erat figura, ob solum peccatum originale: *Quid oderat in Esau*, inquit, *nisi originale peccatum*.

Resp. Ad 1. Dist. Min. Reprobatio parvulorum fit propter solum originale, quia originale est præcisè: N. quia finale est: C. undè vult Augustinus quòd sit eadem causa reprobationis parvulorum & adultorum; quia utriusque reprobationis causa est peccatum finale, abstrahendo an sit originale vel actuale.

Resp. Ad 2. Deum quidem odio habuisse Esau propter solum peccatum originale, non tamen odio reprobationis positivæ, ipsum cruciatibus destinando, aut etiam positivè gloria excludendo, sed tantùm negativæ, ipsum scilicèt relinquendo præcisè in massa perditionis. Scio etiam in Jacob peccatum originale prævidisse, cùm electio ad gloriam fiat post prævisionem peccati originalis, ut antea diximus; sed *Jacob dilexit*, ut loquitur August. Enchir. c. 98. *per misericordiam gratuitam, Esau autem odio habuit per judicium debitum:* unde *dilexit in Jacob, non culpam, quam delebat, sed gratiam, quam donabat*, ut ait idem Doctor lib. 1. ad Simplicianum q. 2.

Dices 2. Augustinus variis locis asserit omnes reprobos damnari propter originale: ergo vult causam reprobationis sive in parvulis, sive in adultis esse in originale.

Resp. Originale esse quidem causam reprobationis omnium reproborum, sed diversimodè: parvulorum enim est causa proxima; adultorum autem per Baptismum renatorum, radicalis & remota, in quantum à culpa originali tanquàm à radice pullulant omnia mala: imò, ut docet Augustinus ipsemet Retractationum cap. 33. Si non fuisset commissum originale, fuissent omnes finaliter justi & salvati.

Dices 3. Sententiam nostram adversari D. Thomæ expressè dicenti q. 6. de Verit. 2. ad 9. *In ipsa electione ratio est divina bonitas; ratio autem reprobationis, est in hominibus peccatum originale.*

Resp. Si S. Doctor loquatur de reprobatione positiva, eodem modo explicaodum esse, sicut jam explicavimus Augustinum. Verisimiliùs tamen loquitur de merè negativa, cujus motivum seu ratio, est solum peccatum originale, ut dicemus infra.

Dices 4. Omnes tam adulti, quàm parvuli eodem instanti reprobantur: sed parvuli reprobantur propter solum originale: ergo & adulti.

Resp. Neg. Conseq. Licèt enim omnes reprobentur eodem instanti, non repugnat tamen quòd propter diversa peccata; cùm eodem instanti quo Deus novit parvulum moriturum cum peccato originali, noverit & Adultum moriturum cum actuali.

CONCLUSIO II.

Reprobatio positiva fit propter quodlibet peccatum finale, sive interim sit originale, sive actuale, sive utrumque. Ita Scotus supra, estque satis communis.

Prob. Quia quodlibet peccatum, præter finale, supponitur fuisse aliquando per pœnitentiam deletum & remissum; sed Deus non reprobat positivè propter peccatum quod remisit & condonavit, cùm talis reprobatio sit pœna, adeoque supponat culpam remanentem: ergo propter solum finale, sub quo comprehenduntur omnia peccata nunquam remissa.

Advertendum hic dicta in hac & priori Conclusione extendenda esse ad reprobationem quasi negativam; quandoquidem etiam sola exclusio à Regno facta à Deo volente omnes homines salvos facere, etiam post prævisum primi parentis peccatum, ut suo loco diximus, debeat habere aliquod motivum ex parte ipsius reprobi, seu à Regno positivè exclusi, quod sit distinctum à peccato originali, quatenùs originale est præcisè; cùm non possit Deus velle alicui salutem & exclusionem à salute, nulla facta ex parte salvandi mutatione: Vide dicta supra. Unde quando D. Thomas q. 6. de Verit. art. 2. ad 9. asserit *Sufficientem causam ad volendum hominibus exclusionem à Regno esse, gloriam illis non deberi*, loquitur absolutè loquendo, non autem in suppositione dictæ voluntatis.

CONCLUSIO III.

Reprobatio merè negativa, si absolutè consideretur, fit ob solum originale. Dico: *Si absolutè consideretur*; quia sumpta comparativè non habet aliam rationem, quàm Dei voluntatem, ut dictum est superiùs.

Prob. 1. Eodem modo loquendum est de reprobis negativè, ac de Esau qui fuit illorum figura: sed hic reprobatus fuit negativè ob solum originale, cùm nihil adhuc boni aut mali fecisset: unde Augustinus Epist. 194 *Quid viderat in Esau, nisi originale peccatum?* Ergo & illi. Vide dicta Conclusione 1. Quæst. præced.

Dices: vult Deus, etiam prævisc peccato originali, omnes salvare: ergo non potest propter illud aliquos negativè reprobare.

Resp. Admisso Ant. (quod videtur colligi ex Scriptura tribuente voluntatem salvandi omnes Deo Salvatori, adeoque supposita redemptionis materia, seu peccato aliquo) Neg Conseq. Quia stare potest cum reprobatione negativa aliquorum, sincera voluntas illos salvandi, si neque usuri sint mediis ad salutem conferentibus, quæ nullis pro tempore & loco denegantur.

QUÆSTIO IV.

Qui sint effectus reprobationis?

CONCLUSIO I.

Nec peccatum, nec permissio peccati, sive originalis, sive actualis, sunt effectus reprobationis.

Prob. 1. Pars. Illud est effectus reprobationis, quod procedit ex intentione efficaci damnandi, sicut effectus prædestinationis est illud quod provenit ex intentione efficaci salvandi: sed peccatum non procedit ex illa intentione, cùm Deus non velit hominis peccatum, quia vult illum damnare, sed è contra velit illum damnare, quia ipsemet peccabit, & in peccato morietur: ergo. Unde peccatum dici debet causa reprobationis, non effectus.

Prob. 2. Pars: quia reprobatio sive negativa, sive positiva præsupponit peccatum finale prævisum, ut patet ex antea dictis: ergo à fortiori peccati permissionem, cùm hæc illud præcedat, aut saltem comitetur; jam autem effectus non potest præsupponi suæ causæ.

Dices: Deus permittit peccatum in reprobis, ut habeat causam illos puniendi: ergo permissio peccati in illis procedit ex intentione damnandi. Prob. Ant. Quia nullum alium finem habere potest peccati permissio, quàm ostensionem divinæ justitiæ.

Resp. Neg. Ant. Et ejus probationem, & dico Deum posse permittere peccatum ob varias rationes. 1. Ut non impediat hominis libertatem. 2. Ut agnoscamus divinæ gratiæ necessitatem, & fragilitatis nostræ magnitudinem. 3. Ut simus persuasi gratias efficaces nullo modo esse nobis debitas, sed merè gratuitò concedi iis, qui præservantur. 4. Ut magis splendeat aliorum virtus: ex crudelitate siquidem tyrannorum elucet patientia Martyrum; ex ebrietate aliquorum sobrietas aliorum &c.

CONCLUSIO II.

Inflictio mortis extraordinaria, aut præmatura, potest esse effectus reprobationis.

Ratio est; quia potest procedere ex intentione citiùs damnandi eos, quos ob prævisa peccata flammis æternis destinavit: ordinariè tamen hoc non accidit; quia solet Deus in multa patientia sustinere vasa iræ, donec morte naturali intereant.

CON-

CONCLUSIO III.

ÆTerna damnatio passiva est effectus reprobationis. Est communis & certa.

Prob. Quia directè & efficaciter à Deo decernitur & intenditur per reprobationem, sicut etiam directè ab eodem infligitur.

Dixi: *Damnatio passiva*, id est, pœna æterna, seu interitus sempiternus impiorum: nam damnatio activa, ut infert Dei sententiam seu decretum, quo reprobos addicit pœnæ æternæ, non est propriè effectus, sed potiùs actus reprobationis.

TRACTATUS II.

DE DEO TRINO.

ABysſus abyssum invocat. Abyssum relinquimus, abyssum ingredimur. Dei unitatem secundùm perfectiones absolutas, tribusque Personis communes non sine difficultate aliqualiter explicavimus, nunc ejusdem Trinitatem, quasi trium unitatem, licèt omnino inexplicabilem, explicare tamen, prout homini concessum est, nubis incumbit. Sed, ut hujus Tractatus fundamentum, & basim firmiter stabiliamus

Supponendi sunt quatuor fidei Articuli in Lateranensi Concilio expressi, suoque loco probandi. 1. Contra Gentiles, Gnosticos, & Manichæos unicum esse Deum, adeoque unicam essentiam divinam, licèt tribus Personis communem. 2. Contra Sabellianos, & Socinianos quòd licèt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sint idem cum essentia divina, sint tamen tres Personæ realiter distinctæ. 3. Contra Arianos, & Macedonianos, singulas Personas divinas, & tres simul esse verum Deum, & contra Tritheitas esse unum Deum. 4. Patrem esse Personam improductam, Filium, & Spiritum Sanctum Personas productas: Filium quidem à Patre genitum, Spiritum Sanctum verò à Patre, & Filio ut uno principio non quidem genitum, sed alio modo procedentem. His suppositis.

DISPUTATIO PRIMA.

De Divinis Personis, & Processionibus.

QUid nomine personæ intelligatur, satis abundè dictum est in Tract. de Incarnatione. Voce autem *processionis*, non intelligitur hìc progressus hominis aut bruti ab uno loco in alium, sed intelligitur emanatio, seu origo unius ab alio tanquam à causa vel principio, quæ est duplex, una transiens, sic dicta, quia transit extra principium, seu non remanet in principio, à quo procedit, ut processio oduris à flore in nares; altera immanens, sic dicta, quia remanet in principio, à quo procedit, ut volitio in voluntate, intellectio in intellectu.

QUÆSTIO I.

An sint in divinis plures Personæ, quot, & an realiter distinctæ?

CONCLUSIO I.

PLures sunt in divinis Personæ. Est de Fide contra Sabellianos, qui, ut refert S. Epiphanius Hæresi 62. unicam agnoscentes, eandem Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum vocari dixerunt ob varios effectus, sicut idem sol dicitur illuminativus, calefactivus, productivus &c. eo quòd vim habeat illuminandi, calefaciendi &c. Quorum Hæresim renovarunt Sociniani sæculo 16. Hi enim (sic dicti à Lælio Socino Senensi, & altero Socino prioris nepote) omnia omninu Scripturæ loca sola ratione metientes, solum Patrem Deum dixerunt, Christum verò purum hominem, & Spiritum Sanctum Patris virtutem & efficaciam. Hi autem (inter quos excelluit Crellius) floruerunt in Polonia: unde Fratres Poloni dicti sunt.

Prob. autem 1. Conclusio ex Scriptura Gen. 1. *Faciamus hominem* &c. ubi ly *Faciamus* denotat plurium deliberationem: Scio Judæos asserere fuisse deliberationem Dei cum Angelis; sed etiam scio confundi per verba sequentia: *Ad imaginem, & similitudinem nostram*, cùm non sit una Dei & Angelorum similitudu. Volunt Sociniani Deum fuisse locutum in plurali; sed quis artifex (ubi sulus est) dicit: *Faciamus domum, faciamus gladium*, ut bene advertit D. Basilius Hom. 9. in Hexamer. Rex quidem, aut alius supremus, utitur in suis decretis vocibus, *Ordinamus, Volumus, Statuimus, &c.* sed tunc loquitur nomine totius Regni, cujus est Caput, & ideo cum solus est, non dicit *Scribamus, Comedamus, &c.*

Prob. 2. ex Psal. 109. ubi legitur: *Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis:* quem textum explicavit Christus ipsemet Matth. 22. & alibi, de Deo Patre alloquente Deum Filium incarnatum: ex quo patet saltem esse duas Personas, adeoque plures. Sunt & alii Scripturæ Textus, sicut & plurima Patrum testimonia, unde hæc veritas confirmatur; sed convenientiùs in Conclusione sequenti assignabuntur.

CONCLUSIO II.

PErsonæ divinæ sunt tres. Est etiam de Fide non tantùm contra Sabellianos & Socinianos, sed etiam contra varios alios, quorum aliqui Filio, alii Spiritui S. alii utrique divinitatem negantes, numerum Personæ ternarium à divinis sustulerunt: de quibus fusius suo loco.

Prob. 1. Tum ex veteri Testamento Isa. 6. ubi Deus tertiò dicitur *Sanctus* ob Personarum Trinitatem; & ideo fortè Ps. 66. ter repetitur *Deus* in hunc modum: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.* Tum etiam, & præsertim ex Novo, ubi (omissis textibus, quæ Filii, & Spiritus S. divinitatem evidenter probant, de quibus infra) expressè dicitur Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Ubi tres Personæ clarè, expressè, & distinctè nominantur, sicut 1. Joa. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*: unde sicut audita hac propositione: *Testes sunt Petrus, & Jacobus, & Joannes*, ineptissimè diceretur, unicam personam testem esse; ita & in nostro casu.

Dices 1. Tres quidem personas ibi nominari, sed non constare Filium, & Spiritum S. esse Deum, sicut est Pater. Sed

Contra est, quòd non dicatur ibi *In nominibus*, sed *In nomine*, seu authoritate, ad insinuandum tres illas Personas unius & ejusdem esse authoritatis & potestatis, adeoq; quòd, sicut Deus est Pater, ita & Filius, & Spiritus Sanctus.

Dices 2. Ex testimonio 1. Joan. 5. *Tres sunt*, &c. malè probari Mysterium Trinitatis, cùm addatur immediatè post: *Et hi tres unum sunt*, nempe ea unitate, qua unum sunt Spiritus, Aqua, & Sanguis, de quibus dicitur Versu sequenti: *Tres sunt qui testimonium dant in terra: Spiritus, aqua, & Sanguis, & hi tres unum sunt:* hæc autem tantùm sunt tria unitate testimonii, non naturæ. Sed

Contrà est, quòd licèt non probaretur indè unitas naturæ Patris, Filii, & Spiritus S. quod suo loco examinabitur; probatur tamen Personarum trinitas: quod hic ad intentum nostrum sufficit.

Prob. 2. Conclusio ex Conciliis, & PP. qui omnes uno ore, uno consensu Personarum trinitatem in divinis agnoverunt, ut luce clariùs, eorum scripta passim indicant.

Objectiones, quæ fieri possent contra hanc veritatem, solventur Conclusione sequenti.

CONCLUSIO III.

TRes Personæ divinæ sunt realiter distinctæ. Est etiam de fide contra Hæreticos Conclusionibus superioribus citatos, quibus præluxerunt Simon magus, Apelles, Basilides, Valentinus, Montanistæ plurimi, & Noetus anno circiter 245 volens Patrem, Filium, & Spiritum S. & natura & Persona esse unicum.

Prob. 1. Conclusio ex Script. Matth. 28. *Baptizantes eos &c.* ubi conjunctio *ET* bis interposita evidenter denotat distinctionem esse realem, non naturæ, ut supponimus, sed personæ, inter Patrem, Filium, & Spiritum S. Et certè sicut ineptissimè diceretur: *Hoc tibi præcipio in nomine Marci, & Tullii, & Ciceronis*, quia unica est persona Marcus, Tullius, Cicero, ità & in nostro casu, si Pater, Filius, & Spiritus S. unica essent persona.

Prob. 2. Ex hoc Joan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*, ubi ly *Ego*, seu Filius rogans debet distingui à Patre rogato, cùm nullus roget seipsum, sed distinctum: Paraclitus autem, seu Spiritus Sanctus distinguitur à Patre per hoc quòd sit ab illo dandus, seu mittendus, à Filio verò, per hoc quòd sit *alius Paraclitus*, seu Advocatus, quàm Filius.

Prob. 3. ex PP qui loquentes de tribus Personis, interponunt conjunctionem *ET*, ut insinuent realem inter ipsas distinctionem: unde S. Polycarpus Epist. ad Smirnenses: *Per Jesum Christum gloria Deo Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.* S. Irenæus lib. 4. cap. 14. *Unus Deus Pater ... & unus Filius, & unus Spiritus S.* S. Clemens Alexand lib. 3. Pædag. cap. 12. *Laudemus Patrem, & Filium ... unà cum S. Spiritu.* S. Cyprianus: *De Patre, & Filio, & Spiritu S. scriptum est &c.* Idem habent omnes alii, qui hanc doctrinam ab Apostolis receptam ad nos per varia Concilia inviolabili traditione transmiserunt.

Prob.

Prob. 4. Ratione Filius procedit à Patre, Spiritus Sanctus à Patre & Filio, ut probabimus infrà: ſed neceſſariò intercedit diſtinctio realis inter procedentem, & eum, à quo fit proceſſio, cùm quis non procedat à ſeipſo, non producatur à ſeipſo: ergo.

Obji. 1. Si perſonæ divinæ realiter diſtinguerentur, quælibet eſſet trina in Perſonis, cùm quælibet ſit Deus, qui eſt in Perſonis trinus: ſed hoc implicat ergo.

Reſp. Neg. Ma. & dico, licèt quælibet Perſona ſit Deus, non tamen quamlibet eſſe trinam; quia ly *Trinus* competit quidem Deo ſumpto adæquatè, ſeu pro omni eo quod eſt Deus, non tamen Deo, quaſi inadæquatè conſiderato: ſeu pro eo, quod ad certam perſonam reſtringitur.

Obji. 2. Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe: ſed tres Perſonæ ſunt eædem uni tertio, nempe naturæ divinæ: ergo & eædem inter ſe.

Reſp. Diſt. Ma. Quæ ſunt eadem uni tertio adæquatè ſumpto, ſunt eadem inter ſe C. inadæquatè ſumpto. N. ſic quia Pater non eſt idem Deitati adæquatè ſumptæ, cum hæc ultra eſſentiam & paternitatem importet alias perſonalitates, non eſt etiam adæquatè idem cum Filio, aut Spiritu S.

Obji. 3. Si tres eſſent Perſonæ diſtinctæ in divinis, tres eſſent Dii: hoc eſt falſum: ergo & illud: Prob Ma. nam quia tres ſunt Perſonæ diſtinctæ Titius, Cajus, & Cicero, ſunt tres homines.

Reſp Neg. Ma. Cujus diſtinguo probationem: quia tres ſunt Perſonæ præcisè: N. quia tres ſunt Perſonæ cum naturæ multiplicatione: C. ſed naturam in divinis immultiplicabilem eſſe, docet perpetua & conſtans omnium ſæculorum traditio.

Obji. 4. cum Crellio Sociniano: Ex noſtra ſententia ſequitur Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum inter ſe diſtingui & non diſtingui: diſtingui, ut ſupponitur, & non diſtingui quia ubi Pater eſt Deus, & Filius idem numero Deus, Pater debet eſſe Filius, ſicut quia Marcus eſt homo, & Tullius idem numero homo, Marcus eſt Tullius.

Reſp. Neg. Sequel. Et dico, quòd licèt Pater ſit idem numero Deus ac Filius; quia tamen non eſt Deus ſecundùm omne quod eſt Filius, cùm non ſit ſecundùm Perſonalitatem Filii, Pater non eſt Filius. Aliud eſt de Mareo & Tullio, cùm Marcus ſit homo ſecundùm omne quod eſt Tullius, & è contrà.

Obji. 5. Cum eodem: Trinitas Perſonarum infert Trinitatem Deorum. Prob. Aſſumpt. Quia multiplicatio perſonæ infert multiplicationem naturæ, ut patet in omnibus creatis.

Reſp. Neg. Aſſump. cum Probatione, & dico multiplicationem naturæ inferre quidem multiplicationem Perſonæ ordinariè loquendo, non tamen è contra; cùm perſonalitas præſupponat naturam, cui ſuperadditur ut complementum ſubſtantiale ultimum.

Inferes: Ergo ſaltem ubi unica eſt natura, ut hic; unica eſt perſona.

Reſp. Diſt. Illatum: Unica eſt perſona, ſi perſonalitas ſit merum naturæ complementum: C. ſi perſonalitas non ſit ex indigentia naturæ, ſed ex ejuſdem fœcunditate, ut in divinis: N.

Inſt. Unius rei non poſſunt eſſe plures formæ.

Reſp. Diſt. Aſſumpt. Non poſſunt eſſe plures formæ ejuſdem rationis: C. diverſæ: N. Alia autem eſt Perſonalitas Patris, alia Filii; cùm illa Patrem, hæc Filium conſtituat.

Obji. 6 Ex Perſonarum trinitate, ſequitur eandem rem eſſe unicam & triplicem, communicabilem & incommunicabilem.

Reſp. Illa ſalvari per diſtinctionem formalem; quæ intercedit inter naturam, & perſonalitates.

QUÆSTIO II.

An detur proceſſio in Divinis, quotuplex, & qualis?

CONCLUSIO I.

Fide certum eſt dari in divinis veram & realem proceſſionem, ſeu originem, aut emanationem, quod idem eſt, ſecundùm quam una perſona procedit ab altera.

Prob. 1. Ex Scripr. Michææ 5. ubi de Verbo divino dicitur: *Egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis*. Et Joan. 8. de ſeipſo dicit Chriſtus: *Ego ex Deo proceſſi* Et 15. de Spiritu S. dicitur: *Spiritus veritatis, qui à Patre procedit*.

Prob. 2. Ex Conciliis Nicæno, ubi verbum divinum dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero: & de Spiritu S. additur inferiùs: *Qui ex Patre, Filioque procedit.* Toletano XI. ubi habetur: *Patrem non genitum, non creatum, ſed genitum profitemur: ipſe enim à nullo originem ducit, ex quo & Filius nativitatem, & Spiritus S. proceſſionem accepit.* Item ex Conſtantinopolitano, Lateranenſi, & Florentino, ubi idipſum expreſsè definitur.

Prob. 3. Ex PP. Athanaſio in ſuo Symbolo, ubi ait: *Filius à Patre ſolo eſt*. Et infra: *Spiritus Sanctus à Patre, & Filio*. Auguſtino lib. 15. de Trinit. c. 26. *Sicut Filio præſtat eſſentiam .... ità Spiritus S.*

Prob. 4. Ratione: Deus ſeipſum intelligit, ſeipſum amat, cùm eſſentia ejus ſit objectum intelligibile, & amabile; ſed illa intellectio & ille amor non ſunt accidentia, cùm nulla ſint in Deo: ergo ſubſtantiæ: non abſolutæ, cùm unica ſit in Deo: ergo relativæ, ſeu perſonales.

Obji. 1. Perfectius eſt intelligere per notitiam ingenitam, quàm per genitam: ergo non datur in divinis proceſſio per intellectum. Idem dic cum proportione de proceſſione per voluntatem.

Reſp. Diſt. Ant. Perfectius &c. ubi notitia genita habetur ex indigentia, ut in creaturis: C. ubi ex ſumma naturæ fœcunditate, ut in divinis: N. Adde notitiam divinam adæquare gignentem in perfectione, non ſic creatam.

Obji. 2. Admiſſis proceſſionibus divinis, ſequitur poſſe Filium producere alium Filium, & Spiritum Sanctum alium Spiritum Sanctum, & ſic in infinitum.

Reſp. Neg. Sequel. Quia licèt Filius & Spiritus S. accipiant eundem intellectum, eandemque voluntatem ac Pater; cum aliqua tamen differentia, quòd Filius habeat intellectum jam habentem terminum adæquatum ſuæ fœcunditatis, quem non habet in Patre antequam concipiatur Filius genitus. Accipit tamen Filius voluntatem nondum habentem terminum ſuæ fœcunditatis; quia productio Verbi, ſeu proceſſio per intellectum prior eſt proceſſione per voluntatem, & ideo Filius cum Patre ſpirat Spiritum Sanctum, qui Spiritus S. non poteſt alium Spiritum S. producere, eo quod habeat voluntatem jam habentem terminum adæquatum ſuæ fœcunditatis.

Obji. 3. Deus non eſt perfectibilis: ergo non poteſt ad intra producere.

Reſp Neg. Conſeq. Quia Deus non agit ut perficiendus, ſed ut fœcundus: unde Axioma illud: *Agens agit ut perficiatur*, non habet hic locum.

Obji. 4. In æternis non datur prioritas: ergo nec Proceſſio unius Perſonæ ab alia.

Reſp. Diſt. Ant. Non datur prioritas temporis, aut durationis: C. Originis: N. hæc autem ſufficit, ut una Perſona procedat ab alia.

Obji. 5. Ens à ſe non habet principium: ergo non datur proceſſio divina.

Reſp. Diſt. Ant. Non habet principium extraneum & alterius naturæ: C. aliàs ab illo dependeret. Non habet principium intraneum & ejuſdem naturæ: N. quia hoc nullam importat dependentiam aut imperfectionem: nam cùm natura principii ſit independens à ſe, ac nullo indigens; ità & natura procedentis, quę eſt omnino eadem. Fateor quidem procedentem non poſſe eſſe ſine illo, à quo fit proceſſio; ſed diffiteor hoc ſatis eſſe ad dependentiam; aliàs etiam Pater dependeret à Filio, ſine quo non poteſt eſſe: unde requiritur ulteriùs quòd non poſſit eſſe ſine alio; ratione ſubordinationis ad illud aliud: quod neceſſariò involvit diverſitatem naturæ.

Obji. 6. Quælibet Perſona divina eſt primum principium: ergo nulla poteſt ab alia procedere.

Reſp. Diſt. Ant. Eſt primum principium ad extra: C. ad intra: N. quia tale ſolus eſt Pater.

Obji. 7. Omnis Perſona divina eſt ens à ſe: ergo improducta: ergo nullatenus procedens.

Reſp. Diſt. Primam Sequel. Ergo improducta ſecundùm id quod eſt ens à ſe, quod eſt eſſentia divina, quæ non producitur, ſed communicatur: C. Secundùm perſonalitatem: N. quia Filius & Spiritus S. ſecundùm illam producuntur; & ideo ſecundùm illam præcisè non ſunt formaliter ens à ſe, licèt dicantur & ſint ſimpliciter ens à ſe propter identitatem realem perſonalitatis ſuæ cum eſſentia divina.

Inſt. 1. Productum aliquando incipit: ergo etiam perſonalitas debet eſſe improducta.

Reſp. Ant. Eſſe verum de producto temporaneo, non de æterno.

Inſt. 2. Si perſonalitas Filii producitur: ergo Pater eſt cauſa Filii.

Reſp. Neg. Sequelam; quia requiritur ad cauſalitatem poſterioritas & dependentia cauſati, à cauſante, quæ hic non reperitur: & ideo Pater divinus dici debet principium Filii, non cauſa. Pro aliis Objectionibus

Adverte 1. Non mutari eſſentiam divinam per productionem; quia ut aliquid dicatur mutari, debet vel perdere quod habebat, vel habere quod non habebat: eſſentia autem divina, nullo inſtanti fuit ſine productione & Perſona producta.

Adverte 2. Non implicare ut, quod eſt ex ſe neceſſarium formaliter qualis eſt perſona divina, ſit etiam ab alio neceſſariùm proceſſivè, ſaltem proceſſione æterna.

CON-

CONCLUSIO II.

DUplex tantùm datur processio in divinis, una Filii à Patre, altera Spiritus S. ab utroque. Est de Fide.

Duplicem esse evincunt testimonia tùm Scripturæ, tùm Conciliorum, tùm Patrum Conclusione præcedenti allegata. Deinde datur duplex potentia in Deo, intellectus scilicet & voluntas: item quasi duplex objectum, nempe essentia divina ut intelligibilis, & eadem ut amabilis: ergo & duplex processio, cùm Deus non possit non intelligere infinitè intelligibile, & non amare infinitè amabile.

Tantùm esse duplicem, inde patet, quòd non sint plures processiones quàm sint Personæ procedentes, cùm illæ non multiplicentur nisi multiplicatis procedentibus: sed tantùm duæ Personæ procedunt, Filius scilicet, & Spiritus S. ergo. Præterea, ut dicemus, processiones sunt operationes immanentes: sed in Deo duæ sunt tantummodo operationes immanentes, intelligere scilicet, & velle: ergo.

Nec refert 1. Quòd detur in Deo Omnipotentia & Bonitas ultra voluntatem & intellectum; quia licèt omnipotentia sit principium productivum, non tamen ad intra, quod requiritur ad processionem, de qua hic, sed ad extra, id est, creaturarum, quæ extra Deum existunt: bonitas verò, licèt sui diffusiva, non est tamen causa aut principium efficiens, adeoque nec productiva.

Nec refert 2. Quòd Paternitas divina emanet ab essentia, quia non agimus de emanatione Relationum, qualis est Paternitas, sed de emanatione seu processione Personarum, qualis est Pater, Filius &c. unde ut aliquid probaret objectio, deberet ostendere quòd Pater, & non Paternitas, emanet ab essentia, quod nunquam probabitur; quandoquidem ad emanationem propriè dictam requiratur distinctio realis inter producens & productum; qualis non est inter Patrem & essentiam, unde emanatio Relationum ab essentia, à qua formaliter tantùm distinguuntur, non est nisi emanatio largè sumpta, sicut est emanatio Attributorum ab eadem.

Nec refert 3. Quòd in nobis sint multæ processiones per intellectum, multæ per voluntatem; quia hoc non involvit perfectionem, sed imperfectionem: nam si possemus omnia intelligibilia unico actu intelligere, & omnia volibilia unico actu velle sicut Deus, non deberent in nobis multiplicari illæ processiones: unde quòd multiplicentur, oritur ex limitatione actuum nostrorum, quorum singuli non possunt ad omnia objecta se extendere.

Nec refert 4. Quòd in Deo sit etiam in memoria, quia non est propriè dicta, cùm nihil sit ipsi præteritum, sed omnia sint præsentissima, in quæ fertur, non per recordationem, sed per actualem cognitionem adeoque per intellectum: & ideo quando ponunt Theologi in Deo memoriam fœcundam, sumunt memoriam pro intellectu.

Nec refert 5. Quòd processio Filii sit infinita, adeoq; videatur processio Spiritus S. superflua, quia licèt sit infinita in suo genere, nempè intellectionis, non tamen in genere volitionis.

CONCLUSIO III.

NOn possunt dari in divinis plures emanationes seu processiones, quàm duæ.

Ratio est; quia si plures essent possibiles, plures darentur de facto, cum in Deo idem sit esse & posse, ob summam essendi necessitatem.

CONCLUSIO IV.

PRocessiones divinæ sunt immanentes.

Ratio est; quia Filio & Spiritui Sancto communicatur eadem numero natura, quam habet Pater: unde sicut creaturæ procedunt ad extra, quia recipiunt à Deo naturam à divina distinctam; ità secunda & tertia Persona SS. Trinitatis procedunt ad intra, quia eandem ipsam naturam Patris accipiunt.

Ex dictis hac Quæstione colligi potest hæc processionis Definitio: Actio vitalis immanens æterna & necessaria, qua una Persona procedit ab altera realiter distincta, non per modum effectus à causa, sed per modum termini à principio ejusdem naturæ.

Dicitur 1. *Actio*, scilicet productiva sine ulla prorsùs imperfectione: quæ quidem actio identificatur principio producenti, cùm generatio in divinis sit realiter ipsa Paternitas, Paternitas autem idem realiter cum Patre.

Dicitur 2. *Qua una Persona procedit ab altera realiter distincta*; quia licèt Persona procedens conveniat in eadem numero natura cum Persona, à qua procedit; disconvenit tamen ab ea realiter quoad suas proprietates relativas, inter quas invenitur immediata & formalis oppositio producentis, & producti.

QUÆSTIO III.

In quo formaliter consistant Processiones divinæ?

QUæstio est de processionibus activè sumptis, quas Molina & Suarez nolunt esse veras actiones, sed meras resultantias, ità ut una Persona resultet ab altera, eo ferè modo quo proprietates resultant ab essentia, per simplicem emanationem seu resultantiam absque ulla actione propria. Thomistæ verò, volunt quidem esse veras actiones, sed ab intellectione & volitione omnimode indistinctas; ità tamen, ut intellectio, per quam procedit Filius, modificetur per Paternitatem, & volitio, per quam procedit Spiritus S. modificetur per Paternitatem & Filiationem. Scotistæ autem volunt etiam esse veras actiones, sed formaliter ab intellectione & volitione distinctas: unde cum suo Doctore duos ponunt actus in intellectu formaliter distinctos, intellectionem & dictionem: similiter duos eodem modo distinctos in voluntate, amorem & spirationem; & dicunt Verbum procedere per dictionem, non per intellectionem, & Spiritum Sanctum per spirationem, non per amorem.

Ratio autem cur ponatur inter illos distinctio formalis, est quòd intellectio & volitio sint actus operativi, non productivi; dictio autem & spiratio, actus operativi & productivi: unde intellectio, quia Deus formaliter constituitur completè intelligens, non dicit actionem propriè dictam, sed tantùm vitalem tendentiam in objectum, qui est actus essentialis improductus; dictio autem importat veram actionem & terminum verum, per eam productum.

CONCLUSIO UNICA.

PRocessio Verbi non consistit formaliter in intellectione, nec processio Spiritus S. formaliter in volitione; sed prima in dictione, secunda verò in spiratione. Ità Scotus 1. d. 2. q. 7. n. 13. & Scotistæ communiter.

Prob. 1. Pars primò: Intellectio & volitio sunt communes tribus personis: sed processiones activæ non sunt illis communes, aliàs omnes Personæ producerent Verbum & Spiritum S. sicque vel plures essent Personæ quàm tres; vel certè aliquæ productæ etiam seipsas producerent: quod nemo cogitaverit: ergo &c.

Dices. Intellectionem & volitionem esse quidem processiones activas, sed ut modificatas ad sensum superiùs expressum. Sed

Contra est: Vel enim illa modificatio dicit aliquid supra intellectionem & volitionem, vel nihil: si nihil, stat probatio; si aliquid, quid aliud imaginabile quàm dictio? Non enim aliquid essentiale; aliàs esset adhuc commune tribus: non etiam aliquid notionale, quia nihil est tale nisi relationes Personarum constitutivæ, aut quasi constitutivæ. Quomodo autem relatio modificabit intellectionem, & faciet ut id, quod est commune tribus Personis, sit proprium uni? Certè non intelligimus; quandoquidem inde sequeretur, quòd nequidem bonitas, quæ est in Patre, sit communis tribus Personis, cùm illa non minùs debeat esse modificata per Paternitatem, quàm intellectio aut volitio.

Prob. 2. Si Pater produceret Verbum intelligendo, intelligeret ipso Verbo, adeoque sapiens esset Verbo, seu sapientia genita; quandoquidem sapiens esse sit intelligere; sed hoc repugnat Augustino: ergo. Major certa est in sententia Thomistarum, cùm ideò admittant produci verbum in nobis, ut, per illud, objectum intelligatur. Prob. Min. Quia Augustinus 15. de Trinit. c. 7. dicit absurditatem esse dicere, quòd *Pater non sit sapiens de seipso, sed de Filio, nec sapientia sapientiam genuerit, sed ea sapientia Pater dicatur sapiens esse, quam genuit*.

Obji. 1. Ideo colligunt Theologi duas tantùm esse processiones in divinis, quia in natura intellectuali sunt tantùm duæ actiones, intelligere scilicet, & velle: sed hoc non stat cum sententia nostra: ergo.

Resp. Dist. Maj. Ideo colliguntur &c. quia sunt tantùm duæ actiones præcisè: N. quia sunt duæ tantùm actiones productivæ: C. Jam autem duas tantùm actiones productivas admittimus, dictionem scilicet & spirationem: nam intellectio & volitio sunt quidem operativæ, non tamen productivæ, ut loquitur Scotus sup.

Obji. 2. Secundùm Augustinum & alios Patres, cogitatio

nes

nes sunt dictiones, & locutiones cordis: ergo intelligere est dicere formaliter.

Resp. August. & alios PP. quandoque vocare cogitationem seu intellectionem mentis dictionem; quia loquuntur de dictione largè sumpta, qualis est omnis actus intellectus, sive verbum producat, sive non: non autem de dictione prout productiva Verbi.

Inst. 1. Dictio est actus intellectus: ergo intellectio.

Resp. Dist. Conseq. Ergo intellectio radicaliter & denominativè, in quantùm procedit ab intellectu: C. Formaliter, id est simplex cogitatio aut intellectio sine termino producto: N.

Inst. 2. Actio adæquata intellectus est intellectio: ergo si dictio, quam ponimus, sit ab intellectu, est formaliter intellectio.

Resp. Dist. Ant. Actio adæquata intellectus est intellectio formaliter & radicaliter: C. tantùm formaliter: N.

Obji. 3. Omne quod est in Deo, vel est absolutum, vel relativum: sed dictio prout ab intellectione formaliter distincta, non est quid absolutum, aliàs esset commune tribus Personis, cùm omne absolutum in Deo sit essentiale: nec etiam quid relativum: quia relatio nec est productiva, nec ab intellectu egrediens per modum actionis: ergo &c.

Resp. Esse quid relativum; quia etsi in humanis relatio non sit productiva, est tamen in divinis: nam Paternitas divina dici potest formaliter generatio, non quidem sub eo respectu præcisè quo est relatio referens unum ad aliud, sed sub alio respectu; scilicet prout est id quo præcedit Filius: unde Paternitas varias sortitur appellationes; dicitur enim constitutivum primi suppositi, generatio, dictio &c.

Prob. secunda Pars juxta Augustinum innumeris locis Verbum divinum sicut & humanum procedit, non ab intellectione, sed à memoria fœcunda: sed hæc producit per dictionem, non per intellectionem: ergo. Pro Majori probanda sufficiat hic unum adferre Augustini locum lib. 15. de Trinit. cap. 10. ubi de verbo nostro sic habet: *Necesse est, cùm verbum loquimur .... ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascatur verbum.* Prob. Min. Quia intellectio præcisè est simplex objecti visio, non termini productio: unde datur de facto in Beatis, secundùm Thomistas, intellectio objecti infiniti, non tamen productio verbi circa illud; quia, secundùm ipsos, in visione beatifica nullum verbum producitur: ergo dicendum est Verbum non produci per intellectionem, sed per dictionem. Ex dictis hac Quæstione

Resol. 1. Non esse admittendam hanc Propositionem: *Pater intelligit Verbo*; quia idem esset dicere, ac Pater est sapiens sapientia genita: quod importat rationem formæ vel principii cognoscendi, cùm tamen Verbum non sit Patri forma aut principium cognoscendi, sed ipse intelligat intellectu & intellectione essentiali, seu tribus Personis communi: unde Augustinus, qui illam admiserat lib. 83. q. 23. retractavit lib. 1. Retract. 26. imo 15. de Trinit. cap 7. ostendit, quòd si Pater intelligeret, seu saperet Verbo, etiam foret Deus verbo, quia idem est Patri sapere, & Deum esse. Admitti tamen potest Propositio sequens: *Pater intelligit in Verbo*, quia licèt omnia intelligat in essentia tanquam objecto omnia repræsentante, dicitur tamen non tantùm Pater, sed etiam Spiritus S. imò & ipsi Beati intelligere seu videre in Verbo; quia ea quæ ad cognitionem pertinent, specialiter Filio attribuuntur, eo quòd procedat per intellectum.

Resol. 2. Admitti posse Propositionem sequentem: *Pater dicit Verbo*; quia idem est ac si diceretur: Pater, Verbo à se procedente, manifestat se & omnia alia quæ cognoscit: nam sicut verbo oris manifestamus ea, quæ cognoscimus, ità Pater verbo mentis sibi cognita patefacit. Appropriatè tamen Verbo attribuitur quod sit omnium manifestativum, cùm hoc propriè competat scientiæ divinæ formaliter, & Deitati objectivè; & ideo ostendit Filius omnia Patri, non ratione suæ personalitatis, sed ratione scientiæ & essentiæ sibi à Patre communicatæ,

Resol. 3. Disparitatem esset inter has Propositiones: *Pater intelligit Verbo, Pater dicit Verbo*; quòd prima Propositio dicat quòd Pater sit sapiens sapientia genita; secunda verò, quòd Pater producat Verbum manifestativum Patris & aliorum.

Resol. 4. Non debere admitti Propositionem sequentem: *Pater & Filius spirant Spiritu S.* licèt possit hæc admitti: *Pater & Filius diligunt Spiritu S.* Ratio disparitatis est quod prima sonet quòd Pater & Filius per Spiritum Sanctum spirent aliquid aliud, quod falsum est; secunda verò tantùm velit quòd Pater & Filius producant Spiritum Sanctum qui est amor utriusque, scilicet appropriatè: unde diligere in illa propositione non sumitur merè essentialiter, ut volunt Molina, & Durandus; nam sensus illius esset: Pater & Filius diligunt se amore essentiali, qui appropriatur Spiritui Sancto, quod rejiciunt Doctores Seraphicus & Subtilis, aliàs etiam dici possent Pater & Filius boni Spiritu S. quandoquidem bonitas eidem approprietur. Nec etiam sumitur merè notionaliter, ut vult D. Thomas; nam, juxta eundem diligere notionaliter, & spirare sunt idem: sicut autem non dicuntur Pater & Filius spirare Spiritu S. ut diximus, nec eodem dicuntur diligere notionaliter; adeoque restat ut in dicta Propositione *diligere* sumatur partim notionaliter, partim essentialiter, ut docet Scotus 1. d. 32. q. 1. ita ut sensus sit. Pater & Filius diligunt se principiativè Spiritu S. formaliter autem amore essentiali, qui appropriatur Spiritui S. qui est amor personalis.

Resol. Denique, quòd Pater non dicatur intelligere Verbo, & tamen Pater & Filius dicantur diligere Spiritu S. inde oriri, quòd intelligere accipiatur merè essentialiter, diligere autem, accipi possit etiam notionaliter.

QUÆSTIO IV.

Quodnam sit principium divinarum Processionum.

PRincipium aliud *quod*, aliud *quo*. Principium *quod* est ipsum agens seu suppositum operans. Principium *quo* est id mediante quo suppositum agit. Estque hoc duplex; remotum unum, seu radicale; proximum alterum seu formale. Hæc omnia patent in productione ignis, ubi principium *quod* est ignis producens; principium *quo* remotum, forma substantialis ejusdem, & principium *quo* proximum illius calor.

CONCLUSIO I.

PRincipium *quod* divinarum processionum sunt Personæ Patris & Filii; Persona quidem Patris respectu generationis Filii, Personæ verò Patris & Filii respectu processionis Spiritus Sancti.

Prob. Nec essentia divina, nec intellectus & voluntas sunt principium *quod* illarum processionum: ergo sunt præfatæ Personæ; cùm nihil aliud videatur assignabile. Prob. Ant. Principiũ *quod* debet realiter distingui ab eo quod ab ipsomet principio procedit, cùm sit oppositio relativa inter producens & productum, & nihil possit seipsum producere; sed Personæ productæ, nempe Filius, & Spiritus S. non distinguuntur realiter ab essentia divina, neque ab intellectu & voluntate: ergo. Unde in Concilio Lateran. decernitur essentiam divinam nec generare, nec spirare.

Nec refert, quòd essentia divina rectè dicatur creare; quia licèt actiones sint suppositorum *ut quod*, tamen etiam tribuuntur principiis formalibus, quando ea distinguuntur à terminis actionis: unde cùm terminis creationis, seu res creata distinguatur ab essentia divina, rectè dicitur creare, non tamen generare aut spirare; quia terminus generationis aut spirationis ab illa non distinguitur. Ita ferè N. Herinx. De principio *quod* nulla restat difficultas; sed tantùm de principio *quo*.

CONCLUSIO II.

PAternitas in Patre, & spiratio activa in Patre & Filio, non sunt principia *quo* divinarum processionum, sed quidam modus principiorum.

Prob. 1. Pars unica est vis sperandi in Patre & Filio, ut docent SS. Patres: sed si Pater spiraret per Paternitatem, & Filius per filiationem, esset duplex; cùm paternitas & filiatio realiter distinguantur: ergo. Præterea non generant homines per personalitatem, sed per naturam: ergo nec Pater divinus generat per paternitatem &c. Denique illud est principium *quo* generationis, in quo genitum generanti assimilatur, ut dictum est superiùs: sed Filius non assimilatur Patri in paternitate, sed, ut ita loquar, dissimilatur: ergo &c. Accedit, quod Paternitas sit actus generandi seu generatio; & consequenter ut sic non est principium generationis.

Prob. 2. Pars, quia relationes modificant essentiam divinam, item intellectum & voluntatem: undè intellectus & voluntas in Patre sunt fœcundi ad generandum & spirandum; non sic in Spiritu S. in Filio autem voluntas est fœcunda, non tamen intellectus.

Obji. 1. contra primam Partem, Ambros. lib. 4. de Fide ad Gratian. c. 4. *Generatio*, inquit, *paternæ proprietatis est non potentiæ.* Et Athanasius Dialogo 1. de Trin. *Pater hypostasi gignit*: ergo Paternitas est principium generationis.

Resp. Ad Ambrosium, quòd tantùm velit generationem in divi-

divinis non esse potentiæ absolutè consideratæ, sed per Paternitatem modificatæ; & ideo dicit esse Paternitatis, scilicet quatenus potentiam modificantis. Ad Athanasium verò, dico librum illum non esse Athanasii, teste Bellarm. lib. de Scriptoribus Ecclesf. sed quidquid sit

Resp. Patrem gignere hypostasi non tanquam principio, sed tanquam modificante ipsum principium. Vel certè sumit hypostasim Patris pro actu generativo; Paternitas enim in Deo est generatio activa.

Obji. 2. Generatio convenit Patri & non Filio aut Spiritui Sancto: sed non convenit Patri ratione essentiæ; aliàs conveniret & Filio & Spiritui S. ergo ratione Paternitatis, & consequenter Paternitas est principium generationis.

Resp. Dist. Min. Non convenit Patri ratione essentiæ præcisè: C. ratione essentiæ modificatæ per Paternitatem: nego Min. & Conseq. Quia non est necessè ut modificans sit principium.

Inst. Quia ratiocinari convenit homini & repugnat bruto, dicitur convenire homini ratione illius, per quod differt à bruto: sed generare convenit Patri & non Filio: ergo convenit ipsi ratione illius per quod differt à Filio, scilicet Paternitatis.

Resp. Dist. Ma Dicitur convenire homini ratione illius, per quod differt à bruto specificè: C. Numericè & individualiter: N. Jam autem licèt Pater differat à Filio, non tamen specificè, cùm non differat in essentia, sed quasi individualiter & numericè, ut loquitur D. Thom.

Obji. 3. In divinis sola relatio producitur (essentia enim communicatur) sed ad naturam pertinet esse principium naturæ: natura enim humana in patre est principium naturæ humanæ in Filio? ergo etiam ad relationem pertinet esse principium relationis.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd relationes non tantùm in humanis, sed etiam in divinis non sint operativæ, saltem ad intra, aliàs nulla videtur ratio cur non posset Spiritus S. generate & spirare sua personalitate.

Obji 4. In divinis essentia non generat, ut diximus, nec intellectus generat, cùm videatur par ratio: ergo Paternitas, cùm nihil appareat aliud.

Resp. Neg. Conseq. Et dico nec Essentiam, nec intellectum, nec Paternitatem generare, quia hoc sonat principium *quod*, qualis est Pater, & non Paternitas, nec essentia, nec intellectus.

Obji. 5. Paternitas dat esse Patri: ergo dat & operari, seu generare & spirare, cùm sit imperfecta forma, quæ dat esse & non operari.

Resp. Neg. Conseq. Quia licèt dans esse specificum det operari, non tamen dans esse quasi individuale, quale dat Paternitas Patri. Ad probationem nego, universaliter loquendo, formam esse imperfectam, quæ non dat operari; aliàs esset imperfecta Personalitas Spiritus S. cum det illi esse, & non operari ad intra.

Obji. 6. Datur distinctio realis inter principium & principiatum: sed illa est tantùm inter relationes: ergo relatio est principium.

Resp. Majorem esse veram de principio *quod*, non de principio *quo* saltem universaliter loquendo.

Inst. Principium *quo* est magis principium, ut ita loquar, quàm principium *quod*, cùm illud sit principium ratione sui, hoc autem nonnisi ratione principii *quo*.

Resp. Quòd licèt principium *quo* sit aliquo sensu magis principium, quam principium *quod*, non est tamen principium completum & ultimatum, sicut principium *quod*; cùm non habeat omnia requisita ad principiandum, non illud. Et sic non sequitur ex eo quòd debeat esse distinctio realis inter principium *quod* & principiatum, requiratur etiam inter principium *quo* & terminum productum, cùm potiùs debeat distingui à principiato principium adæquatum, quàm inadæquatum.

CONCLUSIO III.

Essentia divina est principium *quo*, saltem remotum, divinarum processionum. Est communis.

Prob. 1. Ex SS. PP. Dionysio de divin. nomin. cap. 2. ubi Filium & Spiritum S. appellat *fæcundæ divinitatis gemmas & germina*. Damasceno. lib. 1. de Fide cap. 8. ubi ait: *Generatio est naturæ non sicut generantis, sed sicut ejus quo generat*; scilicet Pater. Cyrillo lib. 1. Thesauri cap. 7. ubi asserit *generativam virtutem esse essentiam Dei*.

Prob 2. Ex Concilio Florent. ubi Joannes Theologus Sess. 18. sic loquitur: *Patris Persona suppositum est atque generans; divina verò natura generativum principium quo Pater Filium generat*. Et superiùs: *Divina substantia, quæ cum Patre realiter idem est, non quidem generat, sed est principium quo generatio fit*: unde Patres unanimiter asserunt Filium esse natum de substantia Patris, idem est de Spiritu S. quod etiam clarissimè iterum exprimit Joannes Theologus Sess. 19. ubi ait: *Filius est ex substantia Patris, & S Spiritus ex Patris, Filiique substantia*.

Prob. 3. Illud est principium *quo* processionis, in quo genitum assimilatur generanti: sed Filius assimilatur Patri, & Spiritus S. Patri & Filio in essentia: ergo. Minor certa est: Prob. Ma. Quia producens non assimilat sibi productum nisi in forma, qua agit; ignis enim genitus non est similis igni generanti, nisi in natura qua agit ignis generans.

Dices 1. Principium non potest identificari principiato, sed essentia divina identificatur Filio & Spiritui S. ergo &c.

Resp. Dist. Maj. Principium *quod* non potest identificari principiato: C. nam non potest aliquid seipsum producere, ut diximus. Principium *quo*, Subdistinguo: In divinis: N. in creatis: C. & ratio disparitatis est, quòd agens divinum assimilet sibi productum in eadem numero natura; agens autem creatum nonnisi in eadem natura specificè.

Dices 2. In Filio est essentia divina, item in Spiritu S. sed Filius non potest generare, & Spiritus Sancti non potest spirare: ergo essentia divina non est principium *quo* divinarum processionum.

Resp. Dist. Ma. In Filio est essentia divina fœcunda ad generandum, & in Spiritu S. fœcunda ad spirandum: N. Est essentia divina habens terminum adæquatum suæ fœcunditatis: C. & ideo licèt sit in Filio & Spiritu S. essentia eadem, quæ est in Patre, quia tamen in Patre antequam concipiatur generasse Filium, & spirasse Spiritum S. est adhuc fœcunda, ideo potest generare, quod non potest Filius; & spirare, quod non potest Spiritus S. ut fusè dictum est superiùs.

CONCLUSIO IV.

Essentia divina, ut ab intellectu & voluntate formaliter distincta, non est principium *quo* proximum generationis & spirationis; sed intellectus & voluntas. Hæc est communis Scotistas inter & Thomistas.

Prob. 1. Pars, quæ est contra Durandum, 1. ex Scriptura, quæ sæpe vocat secundam Trinitatis personam *Verbum* & tertiam *Charitatem* vel *amorem productum*: sed nec Verbum, nec amor immediatè procedit à natura, ut patet in nobis, sed Verbum ab intellectu, & amor à voluntate: ergo &c. Idem probant SS. Patres, quos refert Frassen. pag. 548.

Prob. 2. Ratione: Si natura divina esset principium *quo* immediatum divinarum processionum, cur una Persona procederet à solo Patre, & altera à Patre & Filio? Cur una processio esset generatio, & non altera? Cur generatio esset prior spiratione? Certè non videmus, cùm esset idem omnino principium immediatum utriusque processionis, & nulla sit ratio in illo supposito cur Filius sit prior origine quàm Spiritus Sanctus, aut cur Spiritus Sanctus procedat à duabus Personis potiùs quàm Filius &c. ut satis patet. Admittendo autem intellectum esse principium *quo* immediatum generationis Filii, & voluntatem spirationis Spiritus S. ab illis difficultatibus liberamur.

Dices 1. Aliqui Patres vocant processionem Filii opus naturæ: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Vocant opus naturæ, quia immediatè & proximè procedit à natura: N. quia procedit à natura radicaliter & mediante intellectu: C.

Dices 2. Creaturæ sunt fœcundæ ad producendum, non per intellectum aut voluntatem, sed per solam naturam: ergo & Deus.

Resp. Dist. Ant. Creaturæ corporales: Transeat. Dico *Transeat*, quia etiam illis non à natura immediatè, sed mediante aliqua potentia competit fœcunditas generativa. Creaturæ spirituales: N. illæ enim verè producunt per intellectum & voluntatem; nam intellectus cum objecto parit rei notitiam, & voluntas amorem ejusdem, licèt notitia & amor in creaturis sint accidentia, in Deo autem substantiæ personales: cujus ratio est, quòd in creaturis possint adesse vel abesse, non sic in Deo propter immutabilitatem &c.

Prob. 2. Pars quia assignatis intellectu & voluntate tanquam principiis *quo* immediatis & proximis, satis facilè explicatur ordo divinarum processionum: quod vix aut ne vix explicari potest assignando naturam. Deinde datur principium *quo* immediatum illarum processionum, non natura, aut relationes, ut diximus: ergo intellectus & voluntas; cùm nihil possit commodiùs assignari.

QUÆ-

QUÆSTIO V.

In quo differat processio Filii à processione Spiritus Sancti?

CONCLUSIO I.

PRima differentia inter processionem Filii, & processionem Spiritus sancti, est quòd illa fit à solo Patre, hæc autem à Patre & Filio; sed de hoc fusius posteà.

CONCLUSIO II.

SEcunda differentia est quòd prima fit per intellectum, secunda verò per voluntatem, & ideò Filius dicitur Verbum, & Spiritus sanctus amor: sicut ergo nos intelligendo rem aliquam, verbum, seu conceptum mentis producimus, idest, vitalem ipsius rei intellectæ imaginem efformamus, ità etiam Deus Pater intelligendo seipsum producit Verbum, seu vitalem imaginem sui ipsius, nempe Filium. Præterea sicut nos diligendo aliquod objectum, producimus vitalem propensionem in rem dilectam, ità Pater & Filius amando suam essentiam producunt Spiritum S. qui est propensio seu inclinatio vitalis in rem amatam.

Dices; Ex eo quod una processio fit per intellectum, altera per voluntatem, malè infertur ipsas differre, cùm intellectus & voluntas non distinguantur realiter.

Resp. Licèt ex eo præcisè quod una processio fit per intellectum, altera per voluntatem, non sequatur quòd una distinguatur realiter ab altera (sicut revera distinguuntur, cùm sit talis distinctio inter processiones, qualis est inter Filium & Spiritum S.) sequitur tamen quòd aliqualiter distinguantur, cùm actus intellectus non sit formaliter actus voluntatis.

Porrò ratio distinctionis realis inter utramque processionem, oritur ex oppositione reali, quæ requirit extrema realiter inter se distincta. Licèt autem processio Filii non opponatur immediatè processioni Spiritus sancti, sicut opponuntur Paternitas & Filiatio, spiratio activa & passiva; opponuntur tamen ratione alicujus identificati; nam cùm processio Filii sit identificata spirationi activæ, & processio Spiritus sancti spirationi passivæ, spiratio autem activa & passiva immediatè opponantur, mediantibus illis opponuntur etiam processio Filii, & processio Spiritus sancti.

CONCLUSIO III.

TErtia differentia & magis in Scholis agitata est quòd processio Verbi sit propriè generatio, non item processio Spiritus Sancti.

Prob. 1. Pars, quæ est de Fide: 1. Ex Script. Psal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. 2. Ex Symbolo Athanasii: *Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus*. 3. Quia competit ipsi definitio generationis, cùm sit. 1. *Processio naturalis*, idest, per intellectum, qui censetur natura, seu agens naturaliter. 2. *Viventis à vivente*, Filii scilicet, habentis vitam in semetipso, à Patre vivente sibi communicatam: nam *Sicut Pater habet vitam in semetipso, ità dedit & Filio habere vitam in semetipso*, Joan 5 cap. 3. *Et principio conjuncto*, quod denotant verba Psalm. 109. *Ex utero genui te*, idest, ex memoria fœcunda, per quam Pater conjungitur Filio; quandoquidem ipsius memoriæ seu intellectus fœcundi actus sit ipsemet Filius 4. *In similitudinem naturæ*, cùm Filius dicatur in Scriptura: *Imago Dei, Figura Patris* &c. imò non tantùm est similitudo, sed identitas, cùm sit eadem specie & numero natura geniti & generantis: quod maximè hanc generationem extollit super omnes creatas; quia licèt generans creatus ità tendat in naturæ similitudinem, ut, si posset, suammet numero naturam genito communicaret, id tamen propter suam limitationem reipsa non facit, sicut generans increatus. Ex quibus sequitur Filii processionem esse generationem strictè sumptam, cùm ipsi competant omnes generationis particulæ.

Secunda Pars, quæ est etiam de Fide, Prob. 1. Ex Scripturis vocantibus Filium *Unigenitum* ut Joan. 1. & 4. quod falsum esset, si Spiritus sanctus esset etiam genitus: unde quando Rom 8. Christus dicitur *Primogenitus in multis fratribus*, loquitur Apostolus de fratribus, non secundùm naturam, quandoquidem nec ex Patre ut Deus, nec ex Matre ut homo fratres habuerit, sed secundùm gratiam adoptionis, quales sunt fideles, quos ipsemet fratres vocare dignatus est.

Prob. 2. Ex Symbolo Athanasii: *Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*: unde Spiritus sancti processio vocanda est vel communi nomine *Processio*, vel speciali *Spiratio*. Hæc certa sunt, sed assignare præcisè rationem, cur processio Spiritus Sancti non sit generatio, sicut est processio Filii, hoc opus, hic labor est: unde Damascenus lib. 1. de Fide cap. 10. *Generationem & processionem inter se differre compertum habemus, cæterùm quis hujus differentiæ modus sit, prorsus nos fugit*. Et Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. *Distinguere autem inter illam generationem, & hanc processionem, nescio, non valeo, non sufficio*. Nihilominus ne rem intactam relinquamus, aliquid pro modulo nostro dicere tentabimus.

QUÆSTIO VI.

Cur processio Spiritus sancti non sit generatio?

VArii varias proferunt rationes. Thomistæ volunt ideò præcisè processionem Spiritus S. non esse generationem; quia cùm sit per voluntatem, non est per se & formaliter assimilativa objecti, nec de se ordinat ad illius similitudinem exprimendam, sicut intellectus operatio: unde licèt Spiritus sanctus habeat per processionem quòd sit similis & consubstantialis suo principio adæquato, cùm eandem habeat specie & numero naturam; non tamen ex vi processionis formaliter, cujus est, non per modum similitudinis, sed per modum inclinationis vitalis in objectum tendere, sed materialiter & quasi per accidens, eo quòd sit in divinis, ubi ratione infinitatis, essentiæ & voluntatis, nihil nisi infinitum & consubstantiale oritur.

Richardus cum quibusdam aliis sustinet Spiritum sancti processionem non esse generationem, quia licèt per illam procedat in similitudinem naturæ, non tamen in similitudinem naturæ fœcundæ, seu cum potentia formali & proxima naturam alteri personæ communicandi, sicut procedit Filius. Aliam rationem adferunt DD. Seraphicus & Subtilis cur processio Spiritus sancti non sit generatio; quia scilicet non procedit naturaliter seu per modum naturæ: unde D. Bonaventura in Compendio Theolog. lib. 1. cap. 7 asserit *proprium Filio procedendi modum esse instar naturæ*. Hanc triplicem rationem triplici Conclusionem breviter perpendemus.

CONCLUSIO I.

PRima ratio non videtur admittenda.

Prob Quia licèt voluntas humana aut angelica non sit assimilativa objecti, utpotè tendens in illud, non per modum similitudinis, sed per modum inclinationis vitalis; de facto tamen assimilativa est voluntas divina, cùm producat terminum ejusdem planè naturæ cum principio producente.

Confirm. 1. Ideò intellectus dicitur objecti assimilativus, quia exprimit perfectam objecti similitudinem: sed voluntas divina non minùs perfectam ponit termini sui similitudinem: ergo. Imò intellectus humanus & angelicus dicuntur assimilativi, quia exprimunt imaginem objecti tantùm intentionalem: ergo à fortiori voluntas divina, quæ ponit termini sui similitudinem naturalem & consubstantialem. Præterea dicitur homo generans assimilativus, licèt det tantùm proli eandem specie naturam, quidni voluntas divina diceretur assimilativa, cùm det termino eandem numero cum principio naturam?

Confirm. 2. Tota ratio cur dicunt Thomistæ voluntatem divinam non esse assimilativam per se & formaliter, est quia voluntas ut sic non est assimilativa: sed potest illud competere voluntati divinæ, licèt non competat voluntati sic: ergo. Prob. Min. Quia sicut intellectui divino competit esse generativum per se & formaliter, licèt illud non competat intellectui ut sic, cùm intellectus creatus tantùm producat imaginem sui intentionalem, non realem, ità competere potest voluntati divinæ esse per se & formaliter assimilativam, licèt non competat voluntati ut sic: unde ratio illa magis videtur fulciri authoritate, quàm solido fundamento.

Dices 1. Voluntas ex natura sua non producit nisi quoddam pondus, quandam inclinationem. ergo ex se nô est assimilativa.

Resp. Dist. Ant. Voluntas creata. C. increata: N. habet enim ex natura sua producere terminum omninò sibi in natura similem: unde sicut intellectus increatus habet ex natura sua producere sui imaginem realem, licèt creatus habeat producere tantùm intentionalem; ità voluntas increata habet ex suis intrinsecis producere terminum sibi realiter similem, licèt creata tantùm producat affective similitudinem metaphoricam, ratione cujus duo amantes dicuntur unum.

Dices 2. Scriptura & PP. Filio specialiter attribuunt esse imaginem & figuram Patris; sed hoc potiùs ipsi attribuunt, quàm Spiritui sancto, quia procedit ille ut similis ex vi processionis suæ, & non Spiritus sanctus: ergo &c.

Resp. Neg Min. Et dico rationem cur similitudo potiùs secundæ Personæ tribuatur, quàm tertiæ, inde oriri, quòd Filius sit similis Patri, non tantùm in natura sicut Spiritus S. sed etiam in fœcunditate, saltem in ordine ad spirandum.

CONCLUSIO II.

NOn videtur etiam admittendum, quòd Spiritus sancti processio ideò præcisè non sit generatio, quia per illam Spiritus sanctus non accipit naturam fœcundam, sicut accipit Filius.

Prob. Quia non est de ratione generationis quòd genitus accipiat per eam, naturam fœcundam, sed præcisè naturam similem, ut patet ex ejus definitione, ubi ponitur: *In similitudinem naturæ* tantùm, & non *naturæ fœcundæ:* unde omninò impertinens est ad generationem, sive natura producta sit fœcunda, sive non, modò sit reipsa similis naturæ generantis; & ideò non deficit ex hac parte à ratione generationis processio Spiritus S.

Dices 1. Spiritus sanctus per hoc quòd non accipiat naturam fœcundam ad generandum, non procedit ut similis Patri, & Filio, qui habent naturam fœcundam: ergo per hoc ejus processio non est generatio.

Resp. 1. Retorquendo Argumentum: Filius, per hoc quòd non accipiat naturam fœcundam ad generandum, non procedit ut similis Patri, qui illam habet: ergo per hoc ejus processio non est generatio.

Resp. Dist. Ant. Non procedit ut similis secundùm essentialia: N. secundùm notionalia: C. Carentia autem fœcunditatis, non est carentia alicujus essentialis, se notionalis, nempè generationis & spirationis activæ, quod non spectat ad essentiam, seu naturam, secundùm quam attenditur similitudo in divinis.

Dices 2. Basilius lib. contra Eunom. cap. 12. sic loquitur de Spiritu S. *Quòd si Filius ex Filio natus est, ex hoc utique alius natus esset* &c. ergo supponit ad Filium seu genitum requiri quòd sit fœcundus.

Resp. Illa verba supponere quidem Filium esse fœcundum, non requirere tamen necessariò fœcunditatem in producto ut dicatur Filius, seu genitus, ut illa consideranti patebit.

CONCLUSIO III.

TErtia ratio cur processio Spiritus sancti non sit generatio, scilicet quia non est per modum naturæ, est optima, & aliis præferenda.

Prob. 1. Ex resutatione aliarum rationum.

Prob. 2. Generatio est opus naturæ: ergo debet naturaliter procedere, seu ab agente naturali, quale est intellectus, qui est naturaliter ad agendum determinatus: atqui voluntas, etiam divina, non est agens naturale, sed voluntarium & liberum libertate essentiali, etiam respectu processionis Spiritus Sancti: ergo &c.

Dices: Augustinus Tract. 48. in Joan sic de secunda SS. Trinitatis Persona loquitur: *Quia verbum, ideò Filius:* ergo non est ideò Filius seu genitus, quia procedit per modum naturæ, & consequenter ratio, cur Spiritus sanctus non sit genitus, non est quia non procedit per modum naturæ.

Resp. Dist. Conseq. Non est ideò immediatè Filius, quia procedit per modum naturæ: Transeat. Non est ideò, saltem remotè: N. nam si ideò Filius quia Verbum, ideò Verbum, quia suo modo procedit per modum naturæ; quandoquidem ideò sit Verbum, quia est per intellectum, qui est agens naturale. Idem dic ad aliquos Patres.

QUÆSTIO VII.

Quis sit terminus divinarum processionum?

NOn agimus de termino à quo; certum est enim in divinis nullum esse propriè dictum; nam cùm terminus ille sit privatio illius quod producitur, in divinis autem nunquam fuerit privatio personæ productæ, clarum est non esse talem terminum. Dici tamen posset esse terminum à quo sumptum pro eo, unde aliquid oritur; substantia enim Patris est id unde oritur Filius, & substantia Patris & Filii, id unde oritur Spiritus S. sed agimus de termino ad quem, qui potest esse duplex, formalis, & totalis. Formalis est id, quod confert illud, quod per se & primo, intenditur in processionibus divinis. Totalis verò est persona producta secundùm totum suum esse tam essentiale, quàm personale. Et de hoc utroque termino hic agimus.

CONCLUSIO I.

TErminus totalis divinarum processionum, est tota persona producta.

Prob. 1 Ex PP. Ambrosio de divinitate Filii c. 7. ubi ait. *Tantus est Filius, quantus videbitur esse Pater, totus de toto, integer de integro, perfectus de perfecto.* Hilario 7. de Trinit. *unum,* inquit, *ex uno, & totum à toto, Deum & Filium* Nazianzenus Orat. 32. ubi Filium vocat *perfectum de perfecto, totum à toto, plenum à pleno,* Idem habet Augustinus pluribi.

Prob. 2. Illud est terminus totalis processionis, quod simpliciter & absolutè dicitur procedere: sed non sola natura divina, aut sola relatio dicitur procedere, sed simpliciter Filius & Spiritus sanctus: ergo Undè Florent. Sess. 18. asserit *processionem esse qua Spiritus Sanctus accipit esse ac illud totum quo est, quoque propriè Spiritus Sanctus nuncupatur.* Hinc

Resol. 1. Patrem verè & perfectè generare totum Filium; quia licèt rigorosè loquendo producat solam filiationem, & non essentiam (illam enim nec producit, nec producitur) quia tamen essentiam verè communicat, dicitur simpliciter & absolutè Filium generare: & certè si in humanis Pater dicatur generare filium, cùm tamen ejus animam, quæ est pars hominis præcipua, nec producat nec communicet, quidni diceretur Pater in divinis simpliciter generare Filium, cùm filiationem producat, & essentiam communicet.

Resol 2. Filium esse terminum generationis, & Spiritum sanctum spirationis, non tantùm secundùm relationem, sed secundùm se totum, idest, tam secundùm esse essentiale, quàm personale.

CONCLUSIO II.

TErminus formalis divinarum processionum est essentia divina. Ità Scotus 1. d. 5. q. 2. & alibi.

Prob. 1. Natura divina confert quod per se & 1. intenditur in processionibus divinis, scilicet ut Persona procedens sit Deus: sed conferens quod per se & 1. intenditur in processione, seu productione est terminus formalis illius, ergo.

Prob. 2. Si relatio esset terminus formalis, processiones divinæ essent æquivocæ; quandoquidem generans & genitus non haberent nomen commune: quod enim significatur per filiationem non est commune Patri: ergo non relatio, sed essentia ratione cujus tres Personæ in nomine communi *Deus* conveniunt, est terminus formalis. Deindè in creatis terminus formalis productionis est natura, quidni & in divinis?

Dices 1. Essentia divina est terminus à quo: ergo non potest esse terminus ad quem.

Resp. Dist. Conseq Non potest esse terminus ad quem, in eadem Persona, in qua est terminus à quo: C. in alia Persona: N. Cùm ergo sit eadem natura in Patre & Filio; quatenus est in Patre dicitur terminus à quo, quatenus in Filio, terminus ad quem.

Dices 2. Non essentia divina, sed relatio habet rationem formæ constitutivæ in termino totali filiatio enim, & non essentia constituit Filium: ergo non essentia, sed relatio est terminus formalis.

Resp. Relationem habere quidem rationem formæ constitutivæ in esse personali, non tamen substantiali, quod facit essentia divina: undè licèt Filius habeat suam realitatem in esse personali à filiatione, habet tamen in esse essentiali à natura divina.

Dices 3. Terminus totalis dicitur productus ratione termini formalis: sed essentia divina non dicitur produci, cùm revera non producatur: ergo nō ipsa, sed relatio est terminus formalis.

Resp. Neg. Ma. Quia dicitur productus ratione illius quod producitur, sive interim illud sit terminus formalis, sive non. Et certe dicitur homo productus simpliciter, licèt humanæ productionis terminus formalis, qui est ipsa natura, tantùm producatur secundùm partem sui minùs principalem, nempè secundùm corpus, non secundùm animam.

QUÆSTIO VIII.

Quibus objectis fœcundetur intellectus Patris, antequam generet Filium & quibus utriusque voluntas antequam spirent Spiritum sanctum?

PRocedit Quæstio de illo instanti, quo necdum concipimus Filium à Patre procedere, nec Spiritum S. ab utroque, & quæritur quænam objecta pro tunc attingantur ab intellectione & volitione essentialibus; nam cùm intellectus divinus priùs sit operativus quàm productivus, idest, priùs intelligens, quàm dicens, & voluntas priùs sit operativa, quàm productiva, idest,

priùs

priùs amans, quàm spirans quandoquidem essentialia in divinis, qualia sunt intelligere & velle, sint priora notionabilibus, qualia sunt dicere & spirare, debet quoddam objectum ab intellectione essentiali attingi antequam producatur Filius, & quoddam à volitione essentiali antequam producatur Spiritus S. Sed ante resolutionem.

Suppono 1. Verbum divinum, seu Filium ex nullius rei cognitione procedere, sed bene ab ipsomet intellectu immediatè: nam sicut intellectio nostra actualis, quæ est verbum nostrum, immediatè procedit ab intellectu ut specie informato, ità Verbum divinum gignitur & immediatè ab intellectu & objecto illum fœcundante; & ideò quæsivimus quibus objectis fœcundetur intellectus &c. Idem dic cum proportione de Spiritu sancto.

Suppono 2. Objecta illa, de quibus est quæstio, posse esse essentiam divinam cum omnibus Attributis, Personas divinas, creaturas futuras & merè possibiles. Et quoad illa omnia resolvetur Quæstio.

CONCLUSIO I.

INtellectus Patris (idem est cum proportione de voluntate Patris & Filii respectu processionis Spiritus sancti) non fœcundatur intellectione creaturarum, sive futurarum, sive merè possibilium, antequam generet Filium, adeoque nec ex ipsis tanquam objectis intellectum fœcundantibus procedit Verbum. Ità Scotus 1. d. 18. q. un. n. 5. & alibi cum DD communiter.

Prob. 1. De creaturis futuris: priùs est omnes Personas esse constitutas, quàm creaturas esse futuras: ergo cognitio creaturarum futurarum non potest fœcundare intellectum Patris antequam sit Filius, nec earundem amor, utriusque voluntatem, antequam sit Spiritus S. Prob. Ant. Quia sicut creaturæ accipiunt suum esse actuale à tribus Personis (opera enim Trinitatis ad extra sunt indivisa, seu communia omnibus personis) ità & esse futuritionis.

Prob. 2. Si nullæ futuræ essent creaturæ, idem procederet Verbum, idemque Spiritus S. & quidem eodem modo; sed tunc non procederet Verbum ab intellectu Patris, illarum cognitione fœcundato, nec Spiritus sanctus ab utriusque voluntate earumdem amore fœcundata: ergo.

Prob. 3. In divinis necessaria sunt propria liberis: sed processio Verbi est necessaria & cognitio creaturarum futurarum est libera, sicut & liber est earumdem amor; quandoquidem hic & illa præsupponant decretum Dei liberum de illarum futuritione: ergo.

Dices: Decretum de futuritione rerum est à sola Dei voluntate, sed voluntas est in Patre antequam sit Filius: ergo & decretũ de rerum futuritione, & cõsequenter illarum cognitio & amor.

Resp. Dist. Ma. Est à sola Dei voluntate pro instanti quo nondum concipitur genitus Filius: N. Pro instanti quo concipiuntur constitutæ Personæ: C. nam, ut dixi, sicut à tota Trinitate accipiunt esse actuale, ità & esse futuritionis.

Prob. 1. De creaturis possibilibus: Priùs in Deo intellectus & voluntas terminantur ad objectum intrinsecum, quàm extrinsecum. sed creaturæ possibiles sunt ipsis objectum extrinsecum, ut patet; Personæ autem Filii & Spiritus sancti objecta intrinseca, cùm sint ipsis identificata: ergo.

Prob. 2. Quando aliquid natum est movere potentiam ad terminum infinitum, & finitum, priùs movet ad infinitum, quàm finitum, cùm illud sit objectum primarium, hoc secundarium: sed essentia divina nata est movere intellectum divinum tum ad productionem Verbi, qui est terminus infinitus, tum ad cognitionem creaturarum possibilium, quæ sunt termini finiti: ergo priùs movet ad Verbi productionem, quàm ad creaturarum cognitionem: & consequenter hæc non potest illi præsupponi.

Confirm. Utraque Pars: Sine cognitione & amore creaturarum futurarum & possibilium, intellectus & voluntas in Deo plenè & adæquatè fœcundantur ad productionem Verbi, & Spiritus sancti: ergo illarum cognitio & amor non necessariò illi præsupponuntur. Prob. Ant quia fœcundantur cognitione & amore essentiæ divinæ, in qua quidquid est entis & perfectionis in creaturis & possibilibus longè nobiliori modo continetur.

Obji. 1. Dei cognitio terminatur quolibet instanti ad quamlibet veritatem: sed creaturæ possibiles habent pro tunc suam veritatem: ergo.

Resp Dist. Maj. Terminatur ad quamlibet veritatem cognoscibilem: C. non cognoscibilem: N. Jam autem pro illo instanti rationis veritas creaturarum possibilium non est cocognoscibilis, cùm intellectus divinus priùs respiciat Verbum, quàm creaturas.

Obji. 2. Pater pro tunc comprehendit suam essentiam: ergo novit creaturas possibiles: Prob. Conseq. Non potest comprehendi essentia divina, nisi cognoscatur omnipotentia: sed hæc non potest cognosci, nisi cognoscantur termini, quos necessariò respicit, quales sunt creaturæ possibiles: ergo.

Resp. Patrem comprehendere suam essentiam secundùm illud omne quod est pro tunc comprehensibile, quales non sunt creaturæ possibiles; quandoquidem natura divina postulet se priùs communicare Filio ad intra, quàm respicere creaturas, etiam sub esse possibili, tanquam terminum suæ omnipotentiæ. Licèt ergo non possit in aliquo instanti reali comprehendi omnipotentia divina, nisi cognoscantur creaturæ possibiles, potest tamen in aliquo instanti rationis.

Dices. Omnipotentia est potentia ad omnia: ergo nullo instanti potest illa cognosci, nisi cognoscantur omnia, adeoque & creaturæ possibiles.

Resp. Dist. Ant. Omnipotentia tam secundùm principium, quàm secundùm terminum considerata, est potentia ad omnia: C. præcisè secundùm principium considerata, prout consideratur in nostro casu: N. ut sic enim est potentia infinita, seu infinitæ virtutis, quæ in Deo esset, etiamsi nullæ creaturæ forent possibiles.

Obji. 3. Pater communicat Filio cognitione rerum possibilium: ergo illam habet, antequam producat Filium.

Resp. Neg. Conseq. Quia ut illam communicet Filio, satis est si habeat eodem instanti reali quo producit Filium, licèt in priori instanti rationis necdum intelligatur habere.

Obji. 4. Pater eadem intellectione seipsum intelligit & creaturas: sed intellectio qua seipsum intelligit est prior Filii processione: ergo. Prob. Min. Quia intellectio illa est Deo essentialis, adeoque prior processionibus, cùm essentialia sint priora notionalibus.

Resp. Dist. Ma. Eadem intrinsecè: C. eadem terminativè: N. & hoc sufficit ut concipiatur priùs ad unum terminari, quàm ad aliud.

CONCLUSIO II.

INtellectus Patris fœcundatur cognitione essentiæ divinæ adæquatè sumptæ, antequam generet Filium, Patris autem & Filii voluntas amore ejusdem, antequam spirent Spiritum S. Est communis inter Scotistas, & Thomistas.

Prob. Essentia divina adæquatè sumpta, idest, cum omnibus suis perfectionibus absolutis, est prior processionibus Filii & Spiritus sancti: ergo præsupponitur cognita & amata; cùm intellectus divinus non possit non intelligere summè verum, nec possit voluntas divina non amare summè bonum.

CONCLUSIO III.

INtellectus Patris fœcundatur cognitione & amore sui ipsius antequam generet Filium. non tamen cognitione aut amore ipsiusmet Filii, & Spiritus sancti.

Prob. 1. Pars. Pater est prior origine Filio: ergo priùs cognoscibilis & amabilis, & consequenter priùs cognitus & amatus, cùm Deus cognoscat omne cognoscibile; eo ipso quo est cognoscibile, & diligat omne amabile, eo ipso quo est amabile.

Dices: Scotus 2. d. 1. q. 1. n. 14. asserit generationi Verbi tantũ præsupponi cognitionem objecti primarii, seu essentiæ: ergo.

Resp. Dist. Ant. Asserit tantùm præsupponi &c. ita ut ly *tantum* excludat objectum secundarium extraneum, quales sunt creaturæ: C. ita ut excludat objectum secundarium intraneum, quales sunt Personæ divinæ: N. hocque colligitur ex ipso ibidem n 3.

Nec indè sequitur etiam præsupponi cognitionem. Filii & Spiritus sancti; quia licèt comprehendantur sub objecto secundario intraneo, quod non excludit Scotus, non sunt tamen pro tunc cognoscibiles, ut jam dicemus.

Prob 2. Pars, priùs est rem esse, quàm cognosci & amari: sed pro tunc supponuntur necdum esse Filium & Spiritum S. ergo illorum cognitio & amor non possunt fœcundare intellectum Patris. Prob. Ma. Ex August. lib 4. de Gen. ad litt. c. 32. *Nisi enim priùs sit, quàm cognoscatur, cognosci non potest.*

Prob. 2. Filius & Spiritus S. pro tunc non sunt actu & proximè intelligibiles, sed tantùm virtute essentiæ, ex qua veluti pullulant: ergo non possunt fœcundare intellectum divinum ad producendam prolem. Patet exemplo productionis verbi nostri: illa namque species impressa sola fœcundat intellectum ad productionem verbi nostri, quæ est actu seu proximè intelligibilis, non autem illa quæ tantùm est virtute & potentia intelligibilis.

Dices 1. Pater priùs cognoscit seipsum, quàm generet Filium: ergo & priùs cognoscit ipsum Filium. Prob. Conseq. Quia correlativa sunt simul cognitione.

Resp. Dist. Ant. Priùs cognoscit seipsũ sub ratione correlativi

ad Filium: N. cùm enim tunc supponatur necdum esse Filius, non potest ad illum referri Pater. Priùs cognoscit seipsum sub ratione principii sine principio: C. Et certè cùm Paternitas 1. constituat Patrem, deinde ipsum referat ad Filium, non est difficile intelligere quomodo Pater seipsum cognoscat & diligat Personam constitutam, licèt necdum concipiatur seipsum diligere ut relatum ad Filium.

Dices. 2. Illo instanti comprehenditur essentia divina: ergo & omnes Personæ. Prob. Conseq. Quia non potest comprehendi essentia divina, quin cognoscatur ut communicabilis tribus Personis: ergo.

Resp. Neg. Utramque Conseq. Licèt enim tunc cognoscat Pater essentiam divinam ut communicabilem tribus personis illas tamen, se excepto, non cognoscit; nam aliud est cognoscere essentiam communicabilem Personis, & cognoscere ipsas Personas quibus est communicabilis: & certè cognoscit homo in se potentiam ad generandos filios, licèt nullo modo cognoscat ipsos antequam generentur. Præterea si pro tunc cognosceret Pater Filium & Spiritum sanctum, vel cognitione abstractiva, vel intuitiva: non prima, quia dicit imperfectionem: non etiam secunda, quia respicit objectum præsens, vel futurum: Filius autem & Spiritus sanctus pro tunc nec sunt præsentes, cùm supponantur necdum producti, nec futuri, quandoquidem repugnet futuritio summè necessariò: ergo non cognoscuntur.

CONCLUSIO IV.

Pater & Filius priùs seipsos intelligunt & amant, quàm spirent Spiritum S. non tamen priùs cognoscunt & diligunt ipsummet Spiritum S.

Prob. 1. Pars sicut ante: Pater & Filius sunt priores origine Spiritu S. ergo priùs cognoscibiles & amabiles, adeoque priùs cogniti & amati.

Probatio Secundæ Partis eadem est ac probatio Secundæ Partis Conclusionis Tertiæ. Hanc expressè docet Scotus 1. d. 10. n. 14 *Oportet*, inquit, *essentiam divinam, cujus amor spiratur esse præcognitam Patri & Filio ad hoc ut spirent: sed non oportet in isto instanti originis concedere Spiritum S. qui est amor spiratus, esse præcognitum Patri & Filio.*

QUÆSTIO IX.

An de facto Spiritus S. sit à Patre & Filio, & an necessariò exigat sic esse?

CONCLUSIO I.

Reverà procedit Spiritus S. à Patre & Filio. Ita definitum est contra Græcos Schismaticos, qui licèt sæpè reconciliati fuerint, ut in Concilio Barensi Anno 1097. plurimùm ad id conferente D. Anselmo: in Concilio Lateran. sub Innocentio III. deinde oper S. Bonaventuræ in Concilio Lugdunensi, & rursum in Concilio Florent. semper tamen reversi sunt ad vomitum: & tandem capta à Turcis Constantinopoli circa Pentecosten Anno 1453. pœnas suæ perfidiæ dederunt. Hujus autèm Græcorum Hæresis & divisionis ab Ecclesia Romana (nam hic error præcipua fuit Schismatis occasio) author fuit apertus quidam Photius, loco Ignatii iniquè exclusi in Constantinopolitanam Sedem intrusus: quod enim quasi latenter sustinuerant quidam Græci VIII. & IX. Sæculo, ut patet ex Chronico Adonis, ipse palam professus est sub finem hujus Sæculi IX.

Prob. 1. Ex Script. Joan. 15. *Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre*. Idem habetur cap. 16. *Sed Spiritus S. missio est ipsa processio* inquit Gregorius Magn. Hom. in Euang. ergo. Et certè quomodo Filius mitteret aliter Spiritum S.? Non per imperium, cùm hoc sonet superioritatem: non per supplicationem, cùm denotet inferioritatem; non per consilium; cùm uterque sit æquè sapiens: nec alio modo imaginabili: ergo per id quòd ab ipso procedat. Deinde ad Galat. 4. dicitur: *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra;* Quomodo autem Spiritus Filii, nisi quia procedit à Filio?

Dices, Isaiæ 61. Christus dicitur missus à Spiritu S. sed Christus non procedit ab illo. ergo ex missione malè colligitur processio.

Resp. Dist. Ma. Christus ut Deus dicitur missus &c. N. Christus ut homo: C.

Prob. 2. Ex PP. tum Græcis, ut Athanasio in suo Symbolo: *Spiritus S. à Patre & Filio &c.* Epiphanio Hær. 62. *Ex Patre, & Filio, cum Patre & Filio semper in substantia Spiritus S.* Cyrillo Alexand. lib. 13. Thes. cap. 1. *Necesse est omninò confiteri Spiritum S. ex substantia Patris & Filii esse*. Nazianzeno, Basilio, & aliis in Concilio Florent. relatis: Tum Latinis, ut Tertulliano lib. contra Praxeam cap. 8. *Tertius est Spiritus à Deo & Filio*. Augustino 4. de Trinit. *Nec possumus dicere quòd Spiritus S. à Filio non procedat:* & aliis innumeris.

Prob. 3. Ratione: Pater communicat Filio omnem suam virtutem in ordine ad quemlibet terminum necdum productum: sed quando generatur Filius, necdum intelligitur productus Spiritus S. ergo Pater communicat Filio vim Spiritus S. spirativam. Prob. Ma. Ex Florent. Sess. ultima: *Omnia quæ Patris sunt ipse Pater unigenito Filio suo dedit gignendo, præter esse Patrem:* ergo & vim spirativam, non tamen generativam, cùm per Filii productionem intellectus divinus habeat adæquatum suæ fœcunditatis terminum, quem necdum habeat voluntas Filio communicata; quandoquidem sit prius Filium habere voluntatem, quàm esse Spiritum S. qui est in terminis divinæ voluntatis. Prob. Min. Filius procedit per intellectum, Spiritus sanctus per voluntatem: sed priùs ordine agit intellectus quàm voluntas: ergo priùs procedit Filius, quàm Spiritus S. Pro majori horum intelligentia

Adverte quòd si prius ageret voluntas quàm intellectus, etiam priùs procederet Spiritus S. quàm Filius: & tunc Spiritus S. simul cum Patre generaret Filium; quandoquidem acciperet à Patre intellectum necdum habentem terminum suæ fœcunditatis, qui est Filius. Pro solvendis objectionibus diligenter notanda sunt sequentia.

Primò Christus loquens de eo à quo procedit Spiritus S. ideò solius Patris expressè meminit, & non sui, quia omnia ordinariè refert in Patrem, à quo ipsemet procedit, & vim spirandi accepit: unde Joan. 7. asserit. *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me, Patris*.

Secundò ideò Damascenus negavit Spiritum S. esse ex Filio, quia credebat Particulam ex denotare principium sine principio, qualis est Pater & non Filius, licèt S. Thomas 1. p. q. 36. art. 2. ad 3. credat nobis fuisse contrarium, sicut & Theodoretum, quos tamen excusant alii. Vide l'Herminier, Tom. 2. pag. 429. & seq.

Tertiò Athanasius, Nazianzenus &c. dicentes Filium habere omnia quæ habet Pater, *excepta causalitate*, excludunt vim generandi, non spirandi.

Quartò Filius spirat cum Patre Spiritum S. non propter insufficientiam Patris, sed propter rationem in tertia probatione allegatam.

Quintò Tacuit Concilium Ephesinum, quando lectum est Symbolum Nestorianorum, in quo dicebatur, Spiritus S. à Filio non procedere; quia, non propter hoc, sed propter quædam Christum tangentem convenerat. Præterea probavit doctrinam Cyrilli, qui expressè nobiscum sentit.

Sextò in Symbolo Nicæno primitus edito tantùm legebatur *Et in Spiritum S.* & postea adveniente Hæresi Macedonii, qui negabat ipsum à Patre procedere, additum est à PP. Concilii Constantinopolitani, *Qui ex Patre procedit*. Tandem nova suborta Hæresi, etiam additum est *Filioque* circa Annum 620. unde in Concilio Toletano VIII. Anno 653. recitatum est Symbolum Nicænum cum his Particulis: *Credimus & in Spiritum S. ex Patre & Filio procedentem*.

Septimò Leo III. (qui jussit Symbolum in tabula argentea asservari sine *Filioque*, ob memoriam ejusdem ita facti à PP. Concilii Constantinopolitani) recusavit Oratoribus Caroli Magni recitationem Symboli in Missa cum Particula *Filioque*, non quia contrarium credebat, sed quia necdum mos invaluerat ita legendi in Ecclesia Romana. Dico *Romana*; quia à ducentis ferè annis ita legebatur apud Orientales.

Octavò Verbum nostrum non est productivum amoris; quia homo non communicat ei suam naturam, adeoque nec voluntatem, Verbo autem divino communicat Pater suam naturam, voluntatemque fœcundam.

CONCLUSIO II.

Attento ordine, qui reperitur inter intellectum & voluntatem divinam. Spiritus S. necessariò exigit esse à Patre & Filio; non tamen ita per se hoc requiritur ad illius productionem, ut, si per impossibile à solo Patre procederet, non esset idem Spiritus, ac nunc est.

Prob. 1. Pars; Pater priùs necessariò producit Filium per intellectum, quàm Spiritum S. per voluntatem: ergo priùs necessariò communicat Filio vim spirativam, quàm sit Spiritus S. quandoquidem ipsum producendo det ei omnia præter Paternitatem; & consequenter, attento ordine potentiarum, necessario exigit Spiritus S. esse à Patre & Filio.

Prob.

Prob. 2. Pars (quæ est Scoti 1. d. 12. q. 1. n. 8. & 9. contra Thomistas) Prob. inquam, 1. Si per impossibile creaturæ producerentur ab unica Persona divina, eædem omninò essent creaturæ tunc ac nunc: ergo si per impossibile Spiritus S. procederet à solo Patre, esset idem omninò Spiritus tunc ac nunc. Prob. Ant. Quia creaturæ tunc eundem omninò dicerent respectum ad potentiam creandi ac nunc: verum quidem est quòd nunc potentia creandi sit in tribus Personis; sed creaturæ ex intrinseca sua ratione non dicunt ordinem ad illam, ut est in tribus, sed ut est potentia creandi præcisè, quæ eadem omninò est in una Persona, ac in tribus. Prob. Conseq. Sicut se habent creaturæ ad potentiam creandi, ità & Persona spirabilis ad virtutem spirandi.

Prob. 2. Ad rationem intrinsecam & primariò constitutivam Spiritus S. requiritur tantùm quòd sit amor infinitus objecti infiniti productus à voluntate fœcunda: sed tunc illa omnia haberentur, sicut nunc: ergo esset idem Spiritus.

Obji. 1. Essentiale est Spiritui S. respicere vim spirativam Paternitati & Filiationi identificatam: sed si procederet à solo Patre, respiceret vim spirativam soli Paternitati identificatam: ergo esset alius Spiritus.

Resp. Dist. Ma. Essentiale est Spiritui S. respicere vim spirativam, quæ de facto identificatur Paternitati & Filiationi: C. respicere vim spirativam ut illis identificatam: N.

Inst. 1. Spiritus S. dicit ordinem essentialem ad Patrem & Filium: ergo ad vim spirativam ut illis identificatam.

Resp. Dist. Ant. Dicit ordinem ad Patrem & Filium ut plures sunt: N. ut spirator sunt: C. sed solus Pater esset æquè perfectus & completus spirator, ac Pater & Filius simul.

Inst. 2. Spiritus S. procedit ut nexus duorum: ergo respicit Patrem & Filium ut plures sunt.

Resp. Dist. Ant. Procedit ut nexus duorum nunc: C. ut exigens essentialiter esse talis: N. aliàs vis spirativa ut est in Patre præcisè, non esset completa; nequidem in ratione vis spirativæ; cùm non sit productiva nexus duorum: undè Spiritus S. tantùm est nexus consequenter; quia scilicet Pater & Filius nectuntur in eo tanquam in communi producto, eo ferè modo quo Pater & Mater nectuntur in filio producto.

Obji. 2. Spiritus S. tunc haberet aliam essentiam: ergo esset diversus ab eo, qui nunc est. Prob. Ant. Essentia, quam nunc habet exigit, ut vis spirativa identificetur Paternitati & Filiationi, tunc exigeret identificari soli Paternitati: ergo.

Resp. Dist. Conseq. Esset diversus ut Deus: C. ut Spiritus est præcisè: N. retineret enim eandem proprietatem characteristicam seu personalem; quandoquidem foret adhuc amor infinitus objecti infiniti productus à voluntate fœcunda, quod est, etiam nunc, ratio intrinseca & primariò ipsius constitutiva, ut Spiritus est.

Replicabis: Tunc aliud esset objectum infinitum, nempè alia essentia. ergo alius amor infinitus, adeoque alius Spiritus.

Resp. Dist. Ant. Aliud esset &c. materialiter: C. esset enim, alia essentia, quæ est infinita. Formaliter. N. tunc enim sicut nunc, esset essentia ens omnimodè infinitum, adeoque idem objectum sub ratione infiniti formaliter.

QUÆSTIO X.

Per quid præcisè distinguatur Filius à Spiritu Sancto?

SEnsus Quæstionis est an Filius, qui habet in se Filiationem & Spirationem activam, distinguatur realiter à Spiritu S. (& consequenter Spiritus Sanctus ab illo) per utramque rationem, an verò per solam spirationem, ità ut si per impossibile non spiraret Spiritum S. ab illo non distingueretur, sed foret una & eadem Persona cum illo, adeòque duæ tantùm essent Personæ divinæ realiter distinctæ? Hoc ultimum sustinet D. Thomas cum suis, hacque probatione usus est contrà Græcos ut ostenderet Spiritum S. à Filio procedere, quia nempè si non procederet, ab illo non distingueretur. Scotus verò 1. d. 1. q. 2. cum suis & quibusdam extraneis, tenet hanc rationem esse insufficientem; quia si per impossibile Filius non spiraret Spiritum S. adhuc distingueretur ab eo per filiationem; quia de facto distinguitur realiter ab illo & per filiationem, & per spirationem; & quidem per filiationem, tanquam rationem distinctionis primariam, per spirationem verò tanquam rationem secundariam: quod ut magis pateat, sit

CONCLUSIO UNICA.

DE facto distinguitur realiter Filius à Spiritu S. & per filiationem & per spirationem activam, adeoque ablata per impossibile à Filio spiratione activa, adhuc distingueretur realiter à Spiritu S. per filiationem.

Prob. 1. Ex D. Anselmo lib. de processione Spiritus S. c. 4. ubi sic habet: *Si per aliud non essent plures, Filius & Spiritus S. per hoc solum essent diversi, scilicet quia alter nascendo, alter existit procedendo*. Et cap. 2. *Filius autem .... ideò non est Spiritus S. nec Spiritus S. est Filius, quia Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus autem non nascendo, sed procedendo*: Atqui sublata per impossibile spiratione activa à Filio, adhuc Filius nasceretur, & Spiritus S. verè procederet, scilicet à Patre: ergo essent adhuc diversi.

Hanc doctrinam hauserat Anselmus ex Augustino 5. de Trinit. c. 14. ubi dicit Spiritum S. ideò non esse Filium, quia *exit non quomodo natus, sed quomodo datus*. Damasceno 1. de Fide c. 7. 9. 10. 11. & 18. ubi vult Spiritum S. à Filio distingui, quia procedit à Patre *non filialiter, sed processibiliter*. Athanasio, qui ipsos distinguit, quod *unus ex utero sit, alter ex ore*. Ex quibus patet totam rationem distinctionis inter Filium & Spiritum Sanctum non peti ex eo, quòd unus procedat ab alio, sed etiam quia emanatio unius differt ab emanatione alterius.

Prob. 2. Ratione: Constitutivum unius est distinctivum illius à quolibet alio: sed Filiatio est constitutiva Filii: ergo & distinctiva illius à quolibet alio & consequenter à Spiritu S. Prob. Maj. Quia rationale constituit hominem & distinguit eum ab omni eo, quod non est homo. Et sic de aliis differentiis.

Dices 1. Nunc quidem filium distingui à Spiritu S. per filiationem, non fore tamen per illam distinctum, si Spiritum S. non spiraret; quia tunc alia foret filiatio, quàm nunc: nunc siquidem postulat filiatio voluntatem fœcundam ad spirandum, quam non postularet in dicta jam hypothesi, & ideò non esset tunc virtualis oppositio inter Filiationem & spirationem passivam, quæ nunc reperitur ratione voluntatis fœcundæ Filio communicatæ. Sed

Contra est, quòd licèt filiatio realiter exigat voluntatem fœcundam, non tamen constituatur Filius in esse personali per eam quatenus id exigit, sed præcisè quatenus est filiatio, seu generatio passiva, quod reperiretur in dictis in hypothesi.

Dicunt alii quòd tali casu generatio & spiratio activa sumpta, essent una & eadem productio totalis; adeòque filiatio & spiratio passiva, quæ nunc distinguuntur, essent quid idem; & consequenter Filius & Spiritus S. una & eadem Persona, quæ quatenus procederet per intellectum, diceretur Filius, quatenus per voluntatem, Spiritus S. sicut nunc prima Persona dicitur Pater quatenus producit per intellectum, & Spirator quatenus per voluntatem. Sed

Contra est quòd existentia vel absentia fœcunditatis in Filio ad spirandum, non possit reddere generationem & spirationem activas, quæ sunt in Patre, completas vel incompletas, duas vel unam; esto enim sit fœcundus Filius, vel infœcundus ad spirandum, equidem est eadem vis generativa & spirativa in Patre; & consequenter eadem generatio & spiratio. Ex quibus sequitur, quòd sicut nunc, ità & tunc essent duæ productiones totales & completæ; & consequenter Filius & Spiritus S. duæ Personæ realiter distinctæ; cùm una & eadem Persona non posset produci duabus productionibus totalibus & completis, alterutra enim esset superflua: quod repugnat in divinis.

Dices 3. Spiratio passiva in dicta hypothesi non constitueret Spiritum S. in ordine ad Filium, sed tantùm in ordine ad Patrem, & sic non distingueret illum à Filio.

Resp. Locutionem illam esse maximè impropriam, cùm constitutivum non sit ad aliud, sed ad id quod constituitur; cùm autem tunc aliud esset constitutivum Spiritus S. aliud Filii, Spiritus S. à Filio distingueretur.

Prob. 3. Priùs ratione intelligitur constitutus Filius, quàm sit spiratio activa: ergo priùs ratione intelligitur distinctus à quolibet alio, cùm constitutivum sit distinctivum, ut diximus, & consequenter non tantùm per spirationem, sed etiam per Filiationem distinguitur à Spiritu sancto.

Obji. 1. Concilium Toletan. I. dicit Spiritum S. nec esse Patrem, nec Filium, eo quòd à Patre Filioque procedat.

Resp. 1. Concilium malè citari; quandoquidem non habeatur Particula *eo quòd*, sed præcisè dicitur: *A Patre Filioque procedens*.

Resp. 2. Referre causam unam distinctionis, non tamen omnem, cùm ultra distinguatur per filiationem.

Obji. 2. Illud Concilii Tolet. II. *Hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt*.

Resp Dist. Assumpt. Quòd ad invicem sunt per relationes vel oppositas, ut sunt Paternitas, & Filiatio: vel disparatas incompossibiles, ut sunt Filiatio & spiratio passiva: C. necessariò per relationes oppositas: N. Unde intendit Concilium Personas tantùm plurificari per relationes, sive oppositæ sint, sive disparatæ, non autem per essentialia & absoluta: & ideò immediatè post præfata verba subjungit: *Et in hoc numero carent quod in se sunt*, idest, quod sint quid absolutum.

Dixi in Responsione: *Vel disparatas incompossibiles*, quia si sufficerent relationes disparatæ præcisè ad plurificandas personas, Pater esset duæ Personæ, cùm habeat Paternitatem & spirationem activam, quæ sunt relationes disparatæ. Cur autem filiatio & spiratio passiva duo supposita requirant, Paternitas autem & spiratio activa unicum? Inde oritur quòd implicet idem produci per duas productiones totales, quod tamen fieret, si unica Persona haberet filiationem & spirationem passivam; quandoquidem esset terminus generationis & spirationis; non implicet autem eidem supposito duplex actio totalis duorum effectuum, adeoque nec Patri generare Filium, & spirare Spiritum; quandoquidem homo velit, intelligat, audiat, videat, generet &c. quæ tamen sunt actiones totales.

Inst. Per relationes disparatas Filius & Spiritus S. non sunt ad invicem, sed ab invicem: ergo.

Resp. Dist. Ant. Non sunt ad invicem tanquam principium & principiatum: C. tanquam termini distinctionis realis: N. unde duo distincta, licèt unum non sit ab alio, referuntur tamen ad invicem per relationem diversitatis: quod in terminis exprimit loquens de hac materia D. Anselmus infra citandus in fine Responsionis ad Objectionem quartam.

Obji. 3. Florentinum Sess. ult. sic habet: *Credentes*, nempè Græci, *Spiritum S. ex Filio nequaquam procedere, necesse est, ut intelligant Spiritum S. ex solo Patre procedere, ac consequenter eum esse Filium*.

Resp. In Florentino non legi, *eum esse Filium*, *sed eum non esse Filium*: ac proinde Particula *Consequenter* non sonat illationem, sed idem quod *Præterea*, *Insuper* &c. ità ut sensus sit: Necesse est ut Græci credentes Spiritum S. non procedere à Filio, credant procedere à Patre tantùm, & insuper eum non esse Filium; quia si crederent Spiritum S. esse Filium, destruerent Mysterium SS. Trinitatis.

Obji. 4. Illud Axioma desumptum ex Anselmo lib. de Process. Spiritus S cap. 3. *Omnia in divinis sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio*: sed filiatio non opponitur relativè spirationi passivæ: ergo Filius non distinguitur à Spiritu S. per filiationem.

Resp. Axioma illud intelligendum esse de relationis oppositione vel relativa, vel disparata. Est autem relationis oppositio relativa, repugnantia quæ reperitur inter duas relationes quæ sese invicem respiciunt, ut inter Paternitatem & Filiationem, Spirationem activam & passivam. Disparata verò, repugnantia quæ reperitur inter duas relationes, quarum una sua ratione formali non est realiter altera, licèt non se respiciant nisi præcisè in quantum unum distinctum respicit aliud, à quo distinguitur, & tales sunt filiatio & spiratio passiva.

Anselmum autem nihil aliud intendere manifestissimè patet ex eo quòd cap. 2. dicat: *ipsa diversitate nativitatis & processionis referuntur ad invicem ut diversi & alii ad invicem*: sed oppositio quæ est inter nativitatem & processionem, seu filiationem & spirationem est tantùm oppositio disparata: ergo secundùm ipsum illa sufficit ad diversificandas Personas. Et c. 3. asserit relationis oppositionem oriri ex eo quòd Filius existat nascendo, & Spiritus Sanctus procedendo: unde mirum est quòd nobis objiciatur Anselmus; cùm ità expressè & formaliter Scoti sententiam amplectatur, ut non pauci ex Adversariis, ut Vasquez, Suarez & alii, ingenuè fateri cogantur S. Doctorem, nostrum esse hac in re. Pro aliis Objectionibus solvendis

Adverte 1. Quòd sola relatio opposita vel disparata multiplicet Trinitatem, non tamen sola relatio opposita

Adverte 2. Quòd quidem *distinguitur Spiritus à Filio, quod per ipsum est*, Gregor. Nicæn. lib. ad Ablavium, non tamen per hoc solùm.

Adverte 3. Quod quando Damascenus 1. de Fide cap. 15. asserit: *In solis proprietatibus Paternitatis, Filialitatis, & Processionis secundùm causam & causale discrimen animadvertimus*, tantùm velit, quòd in divinis non per essentiam, sed per solas productiones activas & passivas reperiatur distinctio Personarum, non determinando an ut duæ Personæ inter se distinguantur, debeat esse una productio activa, altera passiva, an verò possint esse duæ passivæ, ut sunt filiatio & spiratio passiva.

Adverte 4. Distinctionem realem sic debere definiri, nempè quod sit distinctio, qua quædam sic inter se distinguuntur, ut unum sit separatum, aut separabile ab altero, vel principium, aut causa alterius vel certè procedens alia actione quàm aliud, quæ ultimæ particulæ *Vel certè* &c. necessariò sunt addendæ, aliàs cùm Filius divinus nec sit separatus, nec separabilis à Spiritu S. nec esset principium aut causa Spiritus sancti, si illum non spiraret, tali casu impossibili non distingueretur realiter, si dictæ Particulæ non adderentur.

Adverte 5. Relationem constitutivam alicujus, ipsum distinguere ab omni eo quod per aliud constituitur.

Adverte 6. Ordinariè quidem Theologos, ad probandum distinctionem realem Spiritus S. à Filio, hoc solo niti fundamento, nempè quòd unus procedat ab alio, non tamen quia unicum est; aliàs Græci processionem illam non admittentes, non haberent unde Sabellianos & Socinianos confunderent; sed quia præcipuum est, & omninò convincens.

DISPUTATIO II.

De Relationibus, & Notionibus divinis.

NOn agimus hic de relationibus divinis ad extra, quibus refertur Deus ad creaturas, ut sunt relationes Creatoris, Gubernatoris, Sanctificatoris; quia nulla harum relationum realis est, ut suo loco dicitur; sed de relationibus divinis ad intra, quibus scilicet Personæ divinæ ad se mutuò referuntur.

QUÆSTIO I.

An dentur de facto Relationes reales in divinis?

CONCLUSIO I.

DAntur de facto Relationes reales in divinis, quæ versantur tantùm circa certas Personas, ut Paternitas, Filiatio, & Spiratio passiva. Ità unanimiter Theologi.

Prob. 1. Illæ relationes sunt reales, quæ sunt inter extrema realia, quorum fundamentum est reale, & quæ competunt extremis independenter ab intellectu: sed præfatæ relationes sunt tales: ergo. Prob. Min. 1. Sunt inter extrema realia, cùm sint inter Personas reales, & ab invicem realiter distinctas. 2. Earum fundamentum est reale; quia fundantur in origine activa & passiva. Tandem competunt extremis independenter ab intellectu; quia, etiam nullo intellectu creato existente, Pater in divinis, est Filii Pater; & Filius, Patris Filius.

Prob. 2. Personæ divinæ realiter constituuntur, & ab invicem distinguuntur per relationes præfatas: sed non potest aliquid realiter constitui, & ab aliquo realiter distingui per ens rationis: ergo &c.

Dices 1. Relatio præexigit extrema realiter distincta: sed dictæ relationes non præexigunt, sed efficiunt extrema realiter distincta: ergo.

Resp. Dist. Ma. Relatio creata: C. increata: N. & ratio discriminis est, quòd relatio creata tantùm oriatur ex positione fundamenti & termini, & sic non est mirum, quòd illa præexigat & supponat: increata verò, quales sunt præfatæ, cùm constituat & distinguat Personas, Personæ autem sint extrema, clarum est quòd extrema realiter distincta non supponat, sed faciat. Ratio autem ulterior, cum relationes creatæ subjecta supponant, non increatæ, est quòd creatæ sunt accidentia, ac ideò supponant aliquid cui inhæreant, & consequenter ubi relationes sunt realiter oppositæ, requirunt subjecta realiter distincta, cùm realiter opposita non possit esse simul in eodem subjecto. Præfatæ verò relationes, cùm non sint accidentia, sed substantiæ, non supponunt subjecta, quibus inhæreant, sed per se subsistunt.

Dices 2. Deus est & dicitur *Dominus*, sicut est & dicitur *Pater*: sed relatio Dominii non est realis: ergo nec relatio Paternitatis.

Resp. Deum realiter esse & dici Dominum, sicut est realiter & dicitur Pater quantum ad realitatem terminationis; nam sicut relatio Paternitatis habet terminum realem, nempè Filium existentem, ità relatio Dominii habet etiam terminum realem, nempè creaturas existentes; non tamen quantum

ad realitatem intrinsecam, nam Paternitas est forma intrinseca Patri, cùm illum constituat in esse personali; relatio verò Dominii est Deo merè extrinseca, cùm ipsi in esse tum essentiali, tum personali constituto adveniat ab extrinseco, scilicet ex productione creaturarum.

CONCLUSIO II.

DAtur prætereà in divinis alia relatio realis, nempè spiratio activa, indistincta tamen realiter à Paternitate & Filiatione. Est communis apud Theologos quoad utramque Partem.

Prob. 1. Pars: sicut se habet generatio in divinis inter Patrem & Filium; ità se habet spiratio inter Spiratorem & Spiritum S. cùm utraque sit vera processio producti à producente: sed generatio exigit duplicem relationem, unam in principio, quæ dicitur Paternitas, seu generatio activa, aliam in termino, quæ dicitur Filiatio, seu generatio passiva: ergo similiter exigit Spiratio, duas relationes, unam in Spiratore, seu in Patre & Filio, quæ dicitur spiratio activa, & aliam in Spiritu S. quæ dicitur spiratio passiva.

Deinde ideo Pater & Filius relativè opponuntur, quia est in Filio generatio passiva, & in Patre generatio activa sed Pater & Filius etiam relativè opponuntur Spiritui S. cùm sit eadem ratio: ergo sicut est in Spiritu Sancto Spiratio passiva, debet esse in Patre & Filio spiratio activa; quandoquidem nec Paternitas nec filiatio opponantur directè spirationi passivæ. Prætereà quia Pater generat Filium, habet relationem generationis activæ: ergo quia Pater & Filius spirant Spiritum S. habent relationem spirationis activæ.

Nec refert 1. Quòd nec Scriptura, nec Concilia, nec Patres illius relationis meminerint; quia etsi illius non meminerint sub nomine spirationis activæ, illam tamen de facto admiserunt, cùm dixerunt vel Patrem & Filium esse principium Spiritus S. vel Spiritum S a Patre & Filio procedere, vel inter illas Personas esse relationem mutuam, cùm illa non minùs videantur evincere spirationem activam, in Patre & Filio, quàm illæ locutiones: Pater est principium Filii, Filius à Patre procedit &c. evincant generationem activam in Patre: unde quando Albinus Flavius lib. 1. de Trinit. c. 5. asserit relationem Spiritus S. ad Patrem & Filium non esse mutuam, tantùm vult Patrem & Filium sub ratione Patris & Filii non referri ad Spiritum S. licèt referantur sub ratione Spiratoris. Hinc Bessarion in Concilio Florent. Oratione pro Unione cap 6. *Cùm Filius*, inquit, *prout Filius non refertur ad Spiritum S. non enim dicitur Filius Spiritus, restat ut referatur ad Spiritum tanquam aspirans*.

Nec refert 2. Quòd Concilium Later. excludat quaternitatem realem in divinis; quia tantùm vult, quòd non sit quaternitas distinctorum realiter; iam autem spirationem activam esse à Paternitate & Filiatione realiter indistinctam, modò ostendemus. Prætereà dici potest Concilium negare quaternitatem, in quantum ex ea infertur quantitas Personarum, quod non accidit in nostra sententia, cùm spiratio activa non constituat Personam: quam, fortè, ob causam aliqui SS. PP. tres tantùm proprietates personales posuerunt, quia agebant de relationibus Personarum constitutivis, qualis non est spiratio activa.

Nec refert 3. Quòd Patri & Filio tum essentialiter tum personaliter constitutis advenit quodammodo spiratio activa, quia hoc non denotat aliquam in Deo imperfectionem, cùm ipsi non adveniat ab extrinseco, sed ex fœcunditate divinæ voluntatis: unde sicut non est imperfectio in homine, sed potiùs perfectio quòd ab eo essentialiter constituto resultet proprietas, ità nec est imperfectio in Deo, quòd à Patre & Filio constitutis resultet proprietas relativa, nempè spiratio activa.

Prob. 2. Pars: quia si spiratio activa distingueretur realiter à Paternitate & Filiatione, daretur quaternitas realiter distinctorum in divinis: quod damnat Concilium Lateran. cap. *Damnamus*. Imò daretur quaternitas Personarum; quia spiratio activa esset per se subsistens, adeoque suppositum, & consequenter Persona, cùm omne suppositum naturæ intellectualis sit persona.

Dixi: *Indistincta tamen realiter*; quia potest dici spirationem activam distingui formaliter ex natura rei à Paternitate & Filiatione, cùm de illis verificentur independenter ab intellectu contradictoria; nam spiratio activa directè opponitur spirationi passivæ, Paternitas verò & Filiatio non directè: sed disparatè. Paternitas respicit per se Filium, & Filiatio Patrem; spiratio autem activa nec Patrem nec Filium respicit, sed Spiritum S. Deinde in Patre est spiratio activa, non Filiatio, in Filio spiratio activa non Paternitas: ergo &c. Pro solutione Objectionum contra secundam Partem

Adverte 1. Non ideò tantùm distingui realiter inter se Paternitatem & spirationem passivam, quia Paternitas disparatè opponitur spirationi passivæ, aliàs etiam realiter distingueretur Paternitas à spiratione activa, cùm etiam disparatè opponatur; sed distinguuntur realiter, quia sunt incompossibiles in eodem supposito, utpotè distinctarum Personarum constitutivæ; cùm autem spiratio activa nullam Personam constituat, non est mirum quòd possit esse in eodem supposito cum Paternitate, quæ Personam constituit.

Adverte 2. Ex eo quòd spiratio activa sit indistincta realiter à Paternitate & Filiatione, non malè assignari quartam relationem in divinis; quandoquidem præter tres personalitates non malè asseratur una Deitas, licèt ab illis realiter indistincta.

Adverte 3. Quòd licèt Paternitas & Filiatio identificentur spirationi activæ non ideò tamen identificentur inter se; nam similiter Personalitates identificantur essentiæ, & tamen realiter ab invicem distinguuntur; undè possunt relativa (non tamen absoluta) non obstante quòd uni tertio identificentur, habere oppositionem relativam inter se, ex qua sola in divinis oritur distinctio realis.

QUÆSTIO II.

An dentur aliæ Relationes in divinis, & an etiam circuminsessio?

CONCLUSIO I.

PRæter relationes assignatas, dantur etiam in divinis relationes communes identitatis, æqualitatis & similitudinis; & hæ quidem juxta Scotum 1. d. 31. & alibi, sunt reales.

Prob. 1. Pars 1. de identitate; quia major est identitas naturæ in divinis inter Patrem & Filium, quàm sit in humanis inter Petrum & Paulum; quandoquidem horum identitas sit tantùm specifica, Patris verò & Filii, etiam numerica: sed inter Petrum & Paulum est relatio identitatis: ergo à fortiori inter Patrem & Filium.

2. De similitudine: ubi enim major similitudo potest excogitari, quàm inter Patrem, Filium, & Spiritum S. quorum sapientia est eadem, bonitas eadem, justitia eadem, &c, ut verbo absolvam, omnes perfectiones & omnia Attributa eadem: undè in Symbolo Athanasii dicitur: *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus Sanctus*.

3. De æqualitate, scilicet in quantitate perfectionis; quandoquidem trium Personarum perfectio sit summa & infinita; ac ideò in præfato Symbolo dicitur: *Totæ tres Personæ coæternæ sibi sunt & coæquales*.

Prob. 2. Pars. Relationes illæ in creatis sunt reales: ergo etiam in divinis, cùm hic sit major identitas, similitudo &c. quàm sit illic. Prætereà independenter ab intellectu Pater est æqualis, similis, & idem cum Filio & Spiritu Sancto: ergo &c.

Dices 1. Ad relationem realem requiritur, ut fundamentum sit realiter distinctum in utroque extremo, sed in Personis divinis idem est fundamentum identitatis, æqualitatis, & similitudinis, cùm sit eadem essentia, eædem numero perfectiones: ergo &c.

Resp. Neg. Ma. Nam si poneretur eadem numero albedo in duobus subjectis, esset vera relatio similitudinis inter illa, & tamen idem esset fundamentum in utroque extremo, scilicet unica albedo.

Quòd si dicas illa duo non fore similia propter unitatem formæ. Respondebitur fore duo alba, & consequenter duo similia. Et certè si spiratio activa, quæ unica est in Patre & Filio, faciat duos spirantes, & æternitas, quæ eadem est in tribus Personis, faciat tres Personas coæternas, quidni eadem albedo posita in duobus subjectis realiter distinctis faciet duo alba? Unde ad relationem realem requiruntur quidem duo extrema realiter distincta, non tamen fundamentum in utroque distinctum. Hoc inde confirmatur, quòd Paternitas & Filiatio in divinis, quæ sunt relationes reales, secundùm Adversarios, idem habeant fundamentum, nempè essentiam divinam. Prætereà nunquid in creatis fundamentum paternitatis est generatio activa, & fundamentũ filiationis generatio passiva? Et tamen secundùm Thomistas, generatio activa & passiva non distinguuntur realiter; cùm secundùm illos, realiter identificentur actio & passio.

Dices 2. Si idem esset fundamentum in utroque extremo, idem referretur ad seipsum, idem esset sibi relativè oppositum: sed hoc non debet asseri: ergo.

Resp. Neg. Ma. Non enim fundamentum refertur, sed est

ratio, cur extrema referantur: undè non essentia refertur ad essentiam, sed Pater ratione essentiæ refertur ad Filium.

Dices 3. Si tot darentur relationes in divinis, essent plures Personæ quàm tres; quandoquidem relatio multiplicet Trinitatem.

Resp. Neg. Assumpt. Quia licèt ratio multiplicet Trinitatem, non tamen omnis; aliàs etiam spiratio activa (quod negant Adversarii) constitueret unam Personam.

Dices 4. Si admittatur, relationes illas esse reales, admitti debet esse plus quàm tres relationes realiter distinctas in divinis; nam æqualitas quæ est in Patre distingueretur realiter ab æqualitate quæ est in Filio. Idem est de identitate & similitudine.

Resp. Quòd licet æqualitas Patris distinguatur realiter ab æqualitate Filii (idem est de aliis, quia scilicet obviat inter illas oppositio correlativa, nec possunt esse in eodem supposito) quia tamen æqualitas, similitudo, & identitas quæ sunt in Patre, identificantur Paternitati, & similiter æqualitas &c. quæ sunt in Filio, filiationi, idem dic de Spiritu Sancto, ideò tres tantùm sunt entitates relativæ realiter distinctæ, licèt omnes illæ relationes sint reales.

Dices 5. Personæ divinæ possunt dici eædem, æquales & similes per hoc quòd habeant eandem essentiam, & eandem perfectionem: ergo superfluunt illæ relationes.

Resp. Quòd habere eandem essentiam, eandem perfectionem sit idem quod non habere aliam, adeoque quid negativum, quod non sufficit ad dandam denominationem identitatis, similitudinis, & æqualitatis, quæ sunt positivæ.

Dices 6. Si detur relatio æqualitatis inter Personas, etiam dabitur inter Attributa, cùm sint æqualiter æterna.

Resp. Concedendo totum, cùm independenter à mentis opera de facto reperiatur illa æqualitas.

CONCLUSIO II.

Datur etiam in divinis circuminsessio, quæ est mutua Personarum in se invicem inexistentia.

Prob. 1. Ex Scriptura Joan. 14. *Ego in Patre, Pater in me est.*

Prob. 2. Ex PP. Ambrosio relato in Hymno Laudum Feriæ 2. *In Patre totus Filius & totus in Verbo Pater.* Fulgentio de Fide ad Petrum, c. 1. *Totus Pater in Filio & Spiritu Sancto est, totus quoque Spiritus Sanctus in Patre & Filio.*

Prob. 3. Ratione: nam cùm sit una, & eadem in singulis Personis essentia, & quidem ab ipsis Personis indistincta, necesse est ut quælibet Persona sit in qualibet alia: undè fundamentum illius circuminsessionis est naturæ; in singulis Personis unitas, & ideo si per impossibile non essent ubique, adhuc invicem circuminsiderent, ratione unitatis naturæ.

Dices 1. *Verbum*, idest Filius, *erat apud Deum*, Joan. 1. ergo Filius non est in Patre.

Resp. Neg. Conseq. Nec enim dicitur esse apud Deum ut ostendatur non esse in Patre, sed quia potiùs attribuitur Filio *esse apud Patrem, in sinu Patris*, quàm Spiritui Sancto; nam cùm Filius producatur ut conceptus Patris subsistens, conceptus autem sit in mente concipientis, & formetur objectivè in ea, ideò dicitur esse apud Patrem: quod non dicitur de Spiritu Sancto quia producitur per voluntatem, quæ non attrahit suum objectum ad se, sed potiùs ab eodem attrahitur.

Dices 2. Opposita non possunt esse in eodem supposito: sed Paternitas, Filiatio, & Spiratio activa sunt oppositæ: ergo.

Resp. Dist. Ma. Non possunt esse in eodem supposito tanquam formæ aut quasi formæ constitutivæ: C. per mutuam inexistentiam & per identificationem cum essentia: N. quia licèt opponantur Pater & Filius secundùm relationes, non tamen secundùm essentiam, ratione cujus dicuntur inexistere.

QUÆSTIO III.

An relationes divinæ importent aliquam perfectionem?

Quæstio non procedit de relationibus prout essentię divinę identificatis; certum est enim ut sic importare omnem omninò perfectionem SS. Trinitatis, sed de relationibus præcisè secundùm proprium conceptũ formalem consideratis.

CONCLUSIO I.

Relationes divinæ formaliter & secundùm se, prout scilicèt ab essentia divina formaliter distinguuntur, important aliquam perfectionem entitativam & transcendentalem.

Ratio est; quia habent quidquid desiderari potest ad complementum entitatis relativæ; perfectio autem, seu bonitas transcendentalis est communis omni entitati, utpotè ejus proprietas.

CONCLUSIO II.

Relationes divinæ ut sic consideratæ non important formaliter aliquam perfectionem gradualem, seu qualificativam. *Graduàlem* voco eam, quæ est modus intrinsecus entis quanti, secundùm quem dicitur esse in hoc vel illo gradu perfectionis: æquale vel inæquale alteri enti. Ità Scotus 1. d. 8 qu. 3. num. 16. quem sequuntur plurimi Thomistæ, præsertim antiquiores.

Prob. 1. Si relationes illæ includerent dictam perfectionem, vel illa esset finita, vel infinita: neutrum dici potest: ergo. Prob. Min. non esset finita; quia nihil est in Deo finitum, nec quidquam habens terminum perfectionis. Nec esset infinita; quia esset perfectio simpliciter simplex, quæ non excludit ab eodem supposito alteram perfectionem æqualem, cùm tamen una relatio excludat ab eodem supposito alteram æqualem, v. g. Paternitas à Patre Filiationem.

Dices, Perfectionem simpliciter simplicem non excludere aliam æqualem absolutam, bene tamen relativam oppositam. Sed

Contra est quòd compatiatur aliam perfectionem absolutam, non quia absolutam præcisè, sed quia perfectionem; & ideò si relativa, quæcumque sit, contineat aliquam perfectionem, illam non excludit.

Prob. 2. Si relationes divinæ essentiæ formaliter perfectæ, Pater & Filius essent perfectiores Spiritu Sancto; quandoquidem ultra relationem sui in ratione Personæ constitutivam, habeant spirationem activam, qua caret Spiritus Sanctus. Imò in illo supposito nulla Persona esset formaliter & simpliciter infinita; quandoquidem simpliciter infinitum debeat includere omnem perfectionem possibilem, quam nulla Persona includeret; quandoquidem Pater non includat filiationem, nec Filius Paternitatem &c.

Dices: Quælibet Persona esset infinita in suo genere, v. g. Pater in ratione Patris, non autem quælibet in omni genere: quod soli Deo trino, competit. Ità ferè novissimè ratiocinatur l' Herminier. Sed

Contra est, quòd sit inauditum, ne dicam malè sonare, quòd Deus trinus sit perfectior Deo Patre, aut Deo Filio: quod tamen admittendum esset, cùm sit perfectius infinitum in omni genere perfectionis, quàm infinitum in aliquo tantùm genere. Præterea adhuc stat in illis principiis quòd una Persona sit perfectior altera; cùm Pater v.g. sit infinitus in duplici genere perfectionis, scilicet in genere Patris & spiratoris, & Spiritus Sanctus in unico, nempè in genere spirati.

Prob. 3. Si relatio divina esset quædam perfectio, esset perfectio simpliciter simplex, cùm nulla alia sit in Deo sed relatio Paternitatis v. g. non potest esse perfectio simpliciter simplex, cùm hæc sit communicabilis, utpotè in quolibet melior ipsa quàm non ipsa; illa verò incommunicabilis: ergo &c.

Obji. 1. Quædam Conciliorum & SS. Patrum testimonia, quibus ostenderunt relationes divinas dicere aliquam perfectionem.

Resp. Omissis brevitatis causa illorum testimoniis, Concilia & PP. nihil aliud velle quàm quod relationes dicant perfectionem realiter & identicè propter identificationem realem cum essentia divina; non tamen formaliter & secundùm se: ut sic enim sunt puri respectus ad terminum correlativum, & puri termini divinæ fœcunditatis & naturæ nullam importantes perfectionem.

Obji. 2. Perfectius est Deo habere illas relationes, quàm non habere: ergo secundùm se involvunt aliquam perfectionem.

Resp. Neg. Conseq. Aliud est enim ad perfectionem divinitatis pertinere, habere relationes, & ipsas relationes naturæ divinæ superaddere perfectionem: nam non ideò natura divina est perfecta, quia ipsæ sunt præcisè, sed quia sese communicat illis relationibus, quæ licèt ex se non afferant perfectionem, sunt tamen capaces habendi perfectionem naturæ divinæ, eam in se intimè includendo.

Obji. 3. Relationes divinæ habent omnia requisita ad entitatem relativam: ergo sunt perfectæ; quandoquidem perfectum, secundùm Aristotelem, sit illud, cui nihil deest in proprio genere.

Resp. Dist. Conseq. Sunt perfectæ perfectione essentiali, idest, habent omnia prædicata sua essentialia: C. sunt perfectæ perfectione graduali seu qualificativa: N. Idem dici debet, quando ex eo quòd sint convenientes essentiæ, infertur esse perfectas.

Obji. 4. Personalitas Verbi divini prout distincta formaliter ab essentia, sanctificat immediatè Christi humanitatem, saltem secundùm aliquos: ergo includit aliquam perfectionem.

Resp. Dist. Ant. Sanctificat immediatè humanitatem Christi ratione perfectionis propriæ: N. ratione absolutæ, perfectionis

ctionis eſſentiæ, quam realiter & identicè includit: C.

Obji. 5. Relationes illæ ut ſic non ſunt finitæ: ergo infinitæ: ergo perfectæ.

Reſp. Neg. Primam & ſecundam Conſeq. Quia ut loquitur Scotus ſuprà. *Relatio divina nec eſt finita nec infinita*, neque perfecta neque imperfecta, ſed abſtrahit ab utroque; licèt enim identicè involvat aliquam perfectionem, & quidem infinitam, formaliter tamen, & ſecundùm proprium conceptum, nullam involvit: ſicuti licèt homo à parte rei ſit albus, vel non albus, ut ſic tamen, & ſecundùm proprium conceptum formalem, nec albedinem dicit, nec non albedinem.

Obji. 6. Relationes divinæ conſtituunt & ſpecificant Perſonas divinas: ſed omne conſtitutivum importat aliquam perfectionem: ergo.

Reſp. Diſt. Min. Omne conſtitutivum abſolutum: Tranſeat. Relativum: N. quia tantùm eſt purus reſpectus, ut diximus.

QUÆSTIO IV.

Qualiter diſtinguantur inter ſe Relationes divinæ?

Dico *Inter ſe*; nam ipſas ab eſſentia divina diſtingui, non realiter, ſed formaliter, antea probatum eſt. Quæſtio autem procedit tantùm de Paternitate, Filiatione, & Spiratione paſſiva; nam Spirationem activam eſſe à Paternitate & Filiatione realiter indiſtinctam, ſuperiùs diximus.

CONCLUSIO UNICA.

Paternitas, Filiatio, & Spiratio paſſiva diſtinguuntur inter ſe realiter.

Prob. 1. Pater, Filius & Spiritus S. realiter inter ſe diſtinguuntur: ſed non ſic diſtinguuntur ratione eſſentiæ, cùm ſit eadem in ſingulis: ergo ratione relationum; & conſequenter relationes ſunt realiter inter ſe diſtinctæ.

Prob. 2. Relationes illæ ſunt inter ſe realiter oppoſitæ; Paternitati enim realiter opponitur Filiatio, & Paternitas Filiationi, & utraque ſpirationi paſſivæ, ſaltem mediante ſpiratione activa, cui identificantur: ſed talis eſt diſtinctio, qualis eſt oppoſitio: ergo ſi eſt oppoſitio realis, eſt & diſtinctio ſimilis.

Dices 1. Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe ſed Paternitas, Filiatio, & ſpiratio paſſiva ſunt eadem realiter eſſentiæ divinæ: ergo & inter ſe.

Reſp. Diſt. Ma. Quæ ſunt eadem uni tertio ſingulari incommunicabili, ſunt eadem inter ſe: C. ſic quia Animal & Rationale ſunt eadem Petro, qui eſt ſingularis & incommunicabilis, ſunt eadem inter ſe. Quæ ſunt eadem uni tertio communicabili pluribus: N. unde non ſequitur: Petrus eſt homo, Paulus eſt homo: ergo Petrus eſt Paulus; quia homo utrique communicatur. Eſſentia autem divina, licèt unica, communicatur tribus Perſonis.

Inſt. Valet hic ſyllogiſmus expoſitorius: Eſſentia divina eſt realiter Paternitas: Eſſentia divina eſt realiter Filiatio: ergo Paternitas eſt realiter Filiatio.

Reſp. (ut alia vitia hujus ſyllogiſmi taceam) medium ibi non diſtribui, ut enim medium, quod eſt eſſentia divina, diſtribueretur, deberet poſſe dici: Omnis res quæ eſt eſſentia divina, eſt realiter Paternitas, quæ propoſitio falſa eſt, quandoquidem Filiatio ſit realiter eſſentia, & non tamen Paternitas realiter.

Dices 2. Si relationes illæ realiter diſtinguerentur, Deus eſſet unus & trinus: ſed implicat idem eſſe unum & trinum: ergo.

Reſp. Diſt. Ma. Eſſet unus & trinus ſub eadem ratione: N. ſub diverſa: C. eſſet enim unus ratione eſſentiæ, & trinus ratione Perſonarum: non implicat autem idem eſſe unum & multiplex, quando ſcilicèt habet naturam pluribus ſuppoſitis communicabilem.

Dices 3. Chriſtus Joan. 16. dicit: *Omnia, quæ habet Pater, mea ſunt*: ergo Paternitas eſt Filiatio.

Reſp. Diſt. Ant. Omnia quæ habet pater quantum ad eſſentiam, Filii ſunt: C. quantum ad eſſentiam & perſonalitatem: N. nam, ut loquitur Florent. in Litteris unionis: *Omnia, quæ Patris ſunt, ipſe Pater Unigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrem.*

QUÆSTIO V.

Quid, & quotuplex notio in divinis?

CONCLUSIO I.

Notio divina eſt ratio notificans unam perſonam ut ab alia, vel aliis diſtinctam.

Dicitur 1. *Ratio*, id eſt, ſigillum & veluti character tenens ſe ex parte perſonæ, ratione cujus ipſam ab alia, vel ab aliis diſcernimus; & ſic ratio non ſumitur pro conceptu formali, quo perſonam cognoſcimus, ſed pro objecto illius conceptus

Dicitur 2. *Notificans unam Perſonam ut ab alia &c.* ut excludatur quidquid eſt commune tribus perſonis, v.g ſapientia, juſtitia, bonitas &c. quandoquidem per illa non cognoſcantur Perſonæ ut inter ſe diſtinctæ, ſed potiùs ut indiſtinctæ, cùm ſint eadem in ſingulis. Ex hac Definitione

Reſolve 1. Omnem proprietatem in divinis ſive perſonalem ſive non, ſicut & omnem relationem originis eſſe notionem; quia quælibet notificat & diſtinguit unam Perſonam ab alia: non tamen proptereà omnis notio eſt proprietas, aut relatio originis; quia notio eſt quid latiùs patens. Unde quatuor ſunt proprietates in divinis, innaſcibilitas, Paternitas, Filiatio, & Spiratio paſſiva, non tamen activa, quia non eſt propria uni Perſonæ tantùm, ſed communis Patri & Filio. Tres tantùm proprietates perſonales, Paternitas, Filiatio, & Spiratio paſſiva, quia innaſcibilitas, licèt ſit proprietas patris, non tamen illius conſtitutiva in ratione perſonæ, quod intelligimus per proprietatem perſonalem. Quatuor relationes originis, Paternitas, Filiatio, Spiratio activa, & paſſiva; ſed quinque notiones, innaſcibilitas, Paternitas, Filiatio, Spiratio activa, & paſſiva. Ex quibus colligere eſt ulteriùs omnem proprietatem perſonalem eſſe relationem originis, non è contrà.

Reſol. 2. Idem quid poſſe eſſe proprietatem, proprietatem perſonalem, relationem & notionem, nam paternitas v. g. eſt proprietas, in quantum patri tantùm competit: eſt proprietas perſonalis, in quantum conſtituit patrem in eſſe perſonæ: eſt relatio, prout eſt ratio referendi Patrem ad Filium, & eſt notio, quatenus eſt, id quo cognoſcitur pater, ut ab aliis diſtinctus.

CONCLUSIO II.

Quinque tantùm ſunt notiones in divinis, Innaſcibilitas, quę nobis notificat patrem ſub ratione principii ſine principio; Paternitas, Filiatio, Spiratio paſſiva, quibus ad invicem ſingulæ perſonæ diſcernuntur; & Spiratio activa, qua nobis innoteſcunt Pater & Filius ſub ratione Spiratoris, & ut diſtincti à Spiritu S.

Ratio Concluſionis petitur tum ex SS. Patribus, qui quinque, & non pluribus notis perſonas nobis deſignarunt; tum ex ipſa ratione notionis, quæ ſtrictè ſumpta ſolis enumeratis convenit.

Dices 1. Poſſet poni in Filio ingenerabilitas, & in Spiritu S inſpirativitas, per illas ſiquidem nobis innoteſceret quòd Filius non poſſit generare, & Spiritus Sanctus ſpirare: ergo &c.

Reſpondet Scotus 1. d. 28. q. 1. n. 9. non eſſe inconveniens admittere plures quàm quinque: & certè ſi poneretur ingenerativitas in Filio, magis ipſum diſtingueres à Patre, Filiatio ſiquidem oſtendit bene ipſum eſſe genitum, non tamen prima fronte non poſſe generare, ſicut poteſt pater; quandoquidem in humanis, genitus poſſit gignere. Idem dic cum proportione de inſpirativitate in Spiritu S.

Reſp. Nihilominus non eſſe neceſſarium illas admittere, 1. Quia juxta commune Theologorum doctrinam, ad rationem notionis pertinet ut juxta noſtrum ſaltem concipiendi modum ſit aliqua dignitas Perſonæ: non videtur autem eſſe dignitas in Filio quòd non poſſit generare, nec in Spiritu S. quòd non poſſit ſpirare. 2. Quia cùm intellectus divinus producendo Filium habeat terminum adæquatum ſuæ fœcunditatis, ſicut & voluntas producendo Spiritum S. eo ipſo quo Filius intelligitur procedere per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem, ſatis intelligitur Filium non poſſe generare, nec Spiritum Sanctū ſpirare.

Dices 2. Sicut ponitur innaſcibilitas in Patre, ſaltem debet poni inſpirabilitas in Filio, & ingenerabilitas in Spiritu S.

Reſp. Neg. Aſſumpt. Cùm enim prima Perſona non cognoſcatur per Paternitatem ſub ratione principii ſine principio, ideò ultra Paternitatem non immeritò innaſcibilitatem in ipſa ſtatuimus. Jam autem ſecunda Perſona eo ipſo quo dicitur genita, dicitur inſpirabilis, ſicut tertia Perſona eo ipſo quo dicitur ſpirata, dicitur ingenerabilis; quandoquidem eadem Perſona non poſſit generari & ſpirari, aliàs eſſet ſimul Filius & Spiritus ſanctus. Prætereà innaſcibilitas in Patre eſt quædam dignitas, aut ſaltem dignitatem explicat, cùm dicat ipſum à nullo procedere; inſpirabilitas autem in Filio, ſicut & ingenerabilitas in Spiritu S. nec dignitas eſt, nec dignitatem explicat, cùm non ſit dignitas (ſuppoſito quòd aliquis procedat) non procedere per intellectum, ſed per voluntatem, aut è contra.

Dixi: *Aut ſaltem dignitatem explicat*; quia cùm innaſcibilitas pro formali dicat negationem (paternitatem enim dici pro materiali, & ut ſic non eſt notio ab ea diſtincta) non eſt ratione ſui dignitas formaliter, ſed dignitatis explicativa, ſaltem à poſteriori: quod ſufficit ad rationem notionis.

Dices

Dices 3. Notio est ratio notificans unam Personam ab alia : sed spiratio activa non est talis, cum sit communis Patri & Filio : ergo &c.

Resp. Neg. Min. Notificat enim Patrem à Spiritu sancto, & consequenter unam Personam ab alia. Quòd autē etiam notificet Filium ab eodem, nihil sequitur contra nos; quandoquidem in Definitione notionis non dixerimus : notificans unam tantùm Personam. Unde ad rationem notionis sufficit, sive unam sive duas Personas ab alia notificet.

Ad probationem Min. Dico Spirationem activam esse quidem communem Patri & Filio, hoc sensu quòd non sit proprietas absoluta uni tantùm personæ conveniens, non tamen hoc sensu, quòd non sit proprietas comparativa in ordine ad Spiritum S. cui illa non competit.

Dices 4 Filius est Verbum & imago Patris, Spiritus sanctus donum & amor Patris & Filii : ergo debent in ipsis poni certæ notiones, quibus hoc innotescat.

Resp. N. Conf. Quia eo ipso quo intelligitur Filius procedere per intellectum, & per modum naturæ, satis intelligitur esse Verbum & imago, sicut satis cognoscitur Spiritus S. esse donum & amor, quando intelligitur procedere per voluntatem, cujus actus primus est amor & donum.

DISPUTATIO TERTIA.

De tribus Personis divinis in communi.

QUÆSTIO I.

An Trinitas Personarum possit ratione probari, saltem supposita ejusdem Revelatione?

Dico *Ratione*; quia probari posse ex scripturis, evidenter constat ex Quęst. 1. hujus Tractatus; Non inquirimus autem de probatione negativa, quę consistit in sola Objectionum solutione; quia sic probari posse extra dubium est; sed de positiva, quæ nitatur medio aliquo naturali lumine noto.

CONCLUSIO I.

NOn potest evidenter probari sola ratione Trinitas Personarum. Ità communiter Theologi contra Clandianum Mamertum V. Sæculi presbyterum, & Petrum Abaillardum, qui, ut refert D. Bernardus Epist. 190. jactabat se hoc & alia Fidei mysteria profundissima posse solo ingenii sui acumine penetrare.

Prob. 1. Ex Scriptura Luc. 10. *Nemo scit quis sit Filius nisi Pater, & quis sit Pater nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare :* unde Conclusio nostra videtur de Fide.

Prob. 2. Ex Pp. Hieronymo in proemio lib. 18. in Isaiam: *Trinitatis recta confessio est ignoratio scientiæ*. Hormisda Papa in Epist. ad Justinianum Imperatorem: *Secretum Trinitatis neque ulla visibilium vel invisibilium creaturarum potuit investigare natura.* Cui præiuxerat Ambrosius lib. 1. de Fide ad Grat. cap. 10. *Impossibile est*, inquit, *generationis Verbi divini scire secretum, mens deficit, vox silet*. Augustino Epist. *Multa sunt, quæ de Trinitatis ineffabilitate dicuntur, non ut ipsa dicatur, alioqui non esset ineffabilis, sed ut illis dictis, illa dici non posse intelligatur.*

Prob. 3. Ratione; Omnis notitia naturalis, quam habemus aut habere possumus de Deo, provenit ex ejus effectibus, seu ex creaturis : atqui illi effectus non procedunt à Deo ut trino, sed ab ipso ut omnipotente, sapiente, & supremo artifice : ergo ex illorum productione non possumus evidenter probare Deum esse trinum in Personis: imò si per impossibile unica foret in divinis persona, adhuc essent creaturæ, cùm adhuc esset virtus illarum productiva, nempe omnipotentia.

Prob. 4. Quia nullum est vel minimum Trinitatis vestigium sive in Angelis, sive in hominibus, sive in quibuscumque aliis creaturis; quandoquidem quotquot sunt in cœlo, & in terra creaturæ, potiùs contrariam ostendant, cùm omnes omnino, ne vel unica excepta, habeant unicam essentiam in unico supposito.

Objic. 1. Plures Philosophi gentiles habuerunt notitiam hujus mysterii; ergo sola ratione potest cognosci, adeoque probari. Prob. Ant. Quia, ut refertur apud Eusebium lib. 11. de præparatione Evangelica, Zoroastes Chaldæus scripsit: *Monas genuit duadem, & in toto mundo lucet Trias*. Et ibidem Claudianus Mamertinus de Platone ait : *Qui tantis sæculis ante puerperium Virginis, ante prædicatam summę Trinitatis in gentibus unitatem ineffabilem, unum tres in divinitate Personas laudabili ausu, mirabili ingenio, non imitabili eloquio quæsivit, invenit, prodidit*.

Resp. Gentiles philosophos hoc cognovisse non sola ratione, sed quia illud didicerunt vel à philosophis Ægyptiis, quibus Abraham & Moyses illam notitiam ingesserunt; vel à Sybillis, quæ plurima de SS. Trinitate fuerunt vaticinatæ; vel etiam ab ipsis dœmonibus, qui antequam laberentur, Trinitatis revelationem habuerunt, eamque disseminarunt vel jussu Dei, vel ut hominibus persuaderent tres esse Deos dicendo tres esse Personas: unde Plato, qui Trinitatem admisit, etiam tres Deos esse sostinuit.

Objic. 2. Cognito effectu, potest cognosci causa : sed creaturæ sunt effectus trium Personarum, quandoquidem producantur per divinam omnipotentiam communem tribus Personis : ergo.

Resp. Dist. Ma. Cognito effectu, cognosci potest causa, secundùm per se concurrit ad effectum : C. secundùm quod non concurrit per se : N. Jam autem Deus ut trinus non concurrit per se ad productionem creaturarum, sed ut omnipotens, & ideo licèt, visis creaturis, possit colligi dari omnipotentem, non tamen Omnipotentem illum esse trinum, cùm præsertim, ut diximus, adhuc essent creaturæ, licèt per impossibile Deus non esset trinus in Personis.

Obji. 3. Homo habet in seipso imaginem Trinitatis, nempe animam cum tribus potentiis eidem animæ realiter identificatis, scilicet intellectu, voluntate & memoria : ergo &c.

Resp. Neg. Conseq. Quia licèt tres sint in anima nostra potentiæ, sicut tres sunt in natura divina Personæ, illæ tamen potentiæ nec realiter inter se distinguuntur, nec per se subsistunt sicut Personæ divinæ.

Objic. 4. Summa perfectio est generare sibi simile: sed naturali ratione probamus dari ens summè perfectum : ergo & generans sibi simile : & consequenter probari potest dari saltem duas Personas.

Resp. Dist. Ma. Summa perfectio est generale sibi simile absque substantiæ & naturæ divisione in genito & generante : C. cum divisione sobstantiæ : N. hoc enim includit aliquam imperfectionem. Jam autem lumen naturale potiùs dictat generationem fieri non posse sine divisione substantiæ, quàm fieri posse sine illa; & consequenter non potest inde probari evidenter dari generationem in Deo, in quo non reperitur nisi perfectio simpliciter simplex.

Obji. 5. Si non posset Deus ut trinus sola ratione probari, nec posset Deus ut unus; cùm ut unus non minùs sit supernaturalis, quam ut ut trinus: sed hoc est falsum: ergo & illud.

Resp. Neg. Ma. Ad cujus probationem dico Deum ut unum non minus esse quidem supernaturalem in entitate, quàm Deum ut trinum, esse tamen minùs imò esse naturalem in ratione cognoscibilis, cùm ut sic habeat connexionem cum effectibus naturalibus.

Objic. 6. Potest sola ratione cognosci animam rationalem esse totam in singulis corporis partibus : ergo & essentiam divinam esse totam in tribus suppositis.

Resp. Disparitatem esse, quod anima non identificetur corporis partibus; sicque potest concipi quomodo per bilocationem, centilocationem &c. possit esse tota in omnibus corporis partibus : essentia autem divina identificatur illis suppositis realiter distinctis; sicque videtur destrui hoc naturale principium : *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*; quandoquidem essentia divina sit eadem tribus suppositis, quæ non sunt eadem inter se.

Obji. 7. Deus non communicat se infinitè ad extrà, cùm nulla creatura sit infinita : ergo ad intra; & consequenter cognosci potest naturaliter plures esse Personas.

Resp. Quòd licèt de facto se communicet ad intra, ratio tamen naturalis potiùs dictat hoc implicare; quia dictat communicationem non posse fieri sine naturæ multiplicatione, seu divisione; talis autem communicatio non esset ad intra, sed ad extra; cùm natura multiplicata non sit Deus.

CONCLUSIO II.

NEquidem supposita divina revelatione potest hoc Mysterium sola ratione evidenter probari.

Ratio est, quia divina revelatio nec facit creaturas à Deo ut trino dependere, nec ponit in creaturis aliquod Trinitatis vestigium : ergo cum omnis cognitio naturalis, quam habemus de Deo, oriatur ex creaturis, non potest, etiam supposita

ſita revelatione, Trinitas Perſonarum evidenter probari ſola ratione.

Dices: Ratio naturalis dictat Deum eſſe veracem io revelando: ergo ſuppoſita divina revelatione, ratio dictat evidenter exiſtere Myſterium SS. Trinitatis.

Reſp. Diſt. Conſ. Dictat evidenter evidentia petita ab extrinſeco, ſeu ab authoritate revelantis: C. evidentia petita ab intrinſeco, ſeu à medio naturaliter cum Trinitatis exiſtentia connexo: N. unde non negamus ex ſuppoſita divina revelatione poſſe naturaliter probari, ſed negamus, illa ſuppoſita, poſſe probari naturaliter ex medio rei intrinſeco; quia tale medium non ſubmioiſtrat ipſa revelatio.

Petes: An non poſſet reperiri in creaturis aliquale Trinitatis veſtigium.

Reſp. Poſſe, ſed ità tenue & improportionatum, ut nullo modo convincat. In anima rationali, quæ una in ſe aliqualiter aſſentiæ diviniæ unitatem repræſentat: & triplex, ſcilicet in potentiis: Perſonarum Trinitatem: unde Auguſtinus: *Quiſquis hæc tria, ſcilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem in ſua mente naturaliter divinitus inſtituta vivaciter perſpicit, ... profectò ſummæ illius Trinitatis imaginem.* 2. In arbore, ubi reperiuntur rami & folia & tamen ſunt unica arbor. 3. In ſole, ubi videtur orbis, radius, & lumen: & tamen, ut loquitur Athanaſius Quæſt. 4. *Orbis, radius, & lumen non dicuntur tres ſoles, ſed unus ſol.* Aliæ Trinitatis imagines viderint poſſunt in elementis apud Authores.

Hic inquirunt aliqui an ſaltem non poſſit ſtabiliri ſola ratione hujus Myſterii probabilitas? Sed cùm idipſum negemus de Incarnationis Myſterio, & rationes militantes pro uno, militent & pro altero, illuc Lectorem remittimus.

QUÆSTIO II.

An tres Perſonæ ſint verus Deus?

TRes Perſonas unicum eſſe Deum ſatis patet ex Scripturę textibus Quæſt præc. relatis: unde hic tantùm quęritur, an quęlibet Perſona ſit verus Deus Deitate ſuprema: quod addo propter dicenda inferius.

Quantùm ad Patrem, ne vel unus hæreticus ipſi ſpecialiter divinitatem denegavit: Dico *Specialiter*, quia voluerunt aliqui (de quibus Auguſt. lib. de Hæreſibus Hæreſi. 7.) Patrem ſeorſim ſumptum non eſſe Deum, ſed tantum collectivè cum aliis Perſonis; ita ut Pater ſit pars ejus quod eſt Deus, Filius alia pars, & alia Spiritus S. & omnes ſimul verus Deus; ac ideo naturam unam tribus communem negabant. Quorum errorem ſecutus Joachim Abbas defunctus circa annum 1200. damnatus fuir à Concilio Lateran. ſub Innocentio III. cap. a.

Quantùm ad Filium, varii varia ſomniarunt. *Simon magus* voluit eſſe Deo inferiorem, uti refert Euſebius Cæſar. lib. 7. Hiſt. Eccl. cap. 9. *Valentinus* docuit Patris, (à quo, ut ait, in tempore proceſſit) ignorantiam habuiſſe. Ità S Irenęus lib. 1. cap. 1. *Arius* fecit ipſum creaturam, licèt aliis creaturis perfectiorem, quem ideo voluit eſſe ex nihilo conditum; non tamen ex ſubſtantia Patris, cui negavit fuiſſe conſubſtantialem. Arium ſecuti ſunt *Aeriani*, aliter *Anomiani* ſtatuentes Filium Patri diſſimilem, à quorum errore non diſſidebant *Acatiani*, ità dicti ab Acatio Cæſarienſi Epiſcopo; quia licet Filium dicerent Patri ſimilem imagine, ne Chriſtianos ſcandalizarent, dicebant tamen & natura & proprietatibus diſſimilem. *Semi-Ariani*, quorum Dux fuit Baſilius Ancyranus Epiſcopus, media via inceſſerunt, aſſerentes cum Catholicis Filium eſſe Patri quoad omnia ſimilem, & negantes cum Arianis eſſe ei conſubſtantialem, ita ut Filium facerent Deum, non taotùm propter divinas dotes, ſicut Ariani, & Sociniani, ſed etiam propter naturam, non tamen Deum ſupremum, eo quòd non eſſet Patri conſubſtantialis.

Extinctum Arianiſmum (qui tamen adhuc Sæculo VI. vigebat, cùm nunc à Patre Ariano Martyrium ſubierit D. Hermenegildus, ut refert D Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 3.) ſuſcitavit Sæculo XVI. Michael Servetus Hiſpanus, qui & ſuſtulit Perſonarum divinarum diſtinctionem. Hic ideo Genevæ combuſtus, non potuit hæreticas circa hoc Socinianorum, ſeu fratrum Polonorum opiniones cohibere; nam Sabelianorum principiis imbuti, nempe quòd nulla eſſet inter Perſonas diſtinctio, Filium fecerunt creaturam, & Spiritum S. divinum quemdam efflatum, ut ſuperiùs diximus.

Quantùm ad Spiritum S. etiam turpiter errarunt nonnulli, ut Simon Magus, Valentinus, Montaniſtæ, Manichæi, Ariani, Anomæi, ſed apertius Macedoniani, ſic dicti à Macedonio Cõſtantinopolitano Epiſcopo: de illis enim ſic ſcribit Aug. Hæreſi 52. *De Patre & Filio rectè ſentiunt quòd unius ſint, & ejuſdem ſubſtantiæ vel eſſentiæ, ſed de Spiritu S. hoc nolunt credere, creaturam eum eſſe dicentes.* Præfatorum omnium Hæreſes conabimur tribus Articulis confundere.

ARTICULUS I.

An Pater ſit Deus?

INtellige, contra Joachimum Abbatem, independenter ab aliarum Perſonarum collectione: nam Patrem eſſe Deum, ſaltem Filii, & Spiritus S. aggregatione, nullus unquam Hæreticorum dubitavit.

CONCLUSIO UNICA.

PAtet ſecundùm ſe, & velut ſeorſim ab aliis Perſonis, eſt verus Deus.

Prob. 1. Ille eſt verus & propriè Deus, quem Scriptura ſine addito aut limitatione appellat Deum: ſed talis eſt Pater: ergo. Prob. Min. Quia Joan. 1. legitur: *Verbum erat apud Deum*, id eſt, apud Patrem. Et cap. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te* Patrem, *ſolum Deum verum*, ubi ponitur *Solum*, non ad excluſionem Filii aut Spiritus S. ſed falſorum Deorum: unde Sap. 2. de Chriſto dicitur: *Gloriatur Patrem ſe habere Deum.*

Prob. 2. Ex Concilio Lateran IV. ſub Innoc. III. ubi contra Joachimum decernitur Cap. *Damnamus*, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum tres eſſe Perſonas, & ſigillatim quamlibet earum eſſe Deum, adeoque Patrem eſſe Deum quaſi ſeorſim ab aliis Perſonis, ſicut aliæ Perſonæ ſunt etiam Deus quaſi ſeorſim à Patre.

Prob. 3. Vel Pater ſecundùm ſe habet naturam infinitam, vel finitam: ſi infinitam: ergo ſecundùm ſe eſt Deus; cùm infinitum in eſſentia includat omnes omnino perfectiones imaginabiles ſine ulla imperfectione, quod ſoli Deo competit. Si finitam: ergo nec cum Filio & Spiritu Sancto eſt Deus; quandoquidem finitum cum finito aut pluribus finitis nunquam faciat infinitum.

Dices 1. Si Pater ſecundùm ſe eſt Deus, Filius ſecundùm ſe Deus &c. etiam eſſentia divina ſecundùm ſe erit Deus, & ſic non trinitas, ſed quaternitas reperietur in divinis.

Reſp. Quòd licet Pater realiter diſtinguatur à Filio, non tamen Pater aut Filius ab eſſentia, quam includunt tanquam ſui conſtitutivum: & ſic ſicut Pater non eſt Deus quaſi ſeorſim ab eſſentia, ità nec eſſentia quaſi ſeorſim à Patre eſt Deus: unde concludenda eſt trinitas non quaternitas.

Dices 2. Eſſentia divina eſt principium perſonarum: ergo quælibet ſecundùm ſe eſt Deus verus, à fortiori eſſentia divina ſecundùm ſe.

Reſp. Diſt. Ant. Eſt principium virtuale & quaſi metaphyſicum, ſicut eſſentia dicitur principium ſuarum proprietatum: C. eſt principium reale & phyſicum, ſicut eſt Pater reſpectu Filii: N.

ARTICULUS II.

An Filius ſit verè & propriè Deus?

ID aliqui moderni inquirunt de Chriſto; ſed ſi de Filio id probaverimus, idipſum probatum erit de Chriſto, quem Filium Dei eſſe oſtendimus in Tract. de Incarn.

CONCLUSIO.

FIlius eſt veriſſimè Deus ſummus deſignatus per vocem *Jebova*. Eſt contra Sabellianos, Arianos, Socinianos &c.

Prob. 1. Ex veteris Teſtamenti textibus, ubi nomen *Jebova* ſæpiſſimè tribuitur Filio, ac

Primo Iſaiæ 8. v. 13. ubi poſtquam dixit: *Dominum Jebova exercituum ſanctificate*, addit: *Ipſe ..... erit vobis in ſanctificationem.* Et inferiùs: *In ruinam habitantibus Jeruſalem*: quod de Filio incarnato expreſſè inſinuatur Luc. 2. *Poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael.* Item dicitur, *In lapidem offenſionis, & in petram ſcandali*: quod de Chriſto reperitur Rom 9. 1. Petri. 2.

Secundò Iſaiæ 9. ubi de Filio nobis per incarnationem dato legitur. *Vocabitur nomen ejus .... Deus fortis, Pater futuri ſæculi*, ſeu, ut fert textus Hebræus, *Pater æternitatis.* Quis autem *Deus fortis*, quis *Pater æternitatis*, niſi Deus ſummus, niſi Deus *Jebova*?

Tertio quod dicitur specialiter de *Adonai*, & *Jehova* Isa. 6. nempe *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum*, idipsum asseritur de Filio humano Apocal 4. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est*.

Quartò Zachariæ 11. dicitur Dominus Jehova (ut colligitur ex contextu) triginta argenteos appretiatus: illum autem esse Filium incarnatum, à Juda sic venditum, quis ignorat, & Scripturam legit, præsertim Matth. 27.

Denique variis locis dicitur *Deus* simpliciter, & absolutè, ut Isa. 35 *Deus ipse veniet, & salvabit vos*. Item cap. 46. *Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator*. Baruch. 3. ubi postquam dixit: *Hic est Deus noster*, ut ostendat se loqui de Filio, subdit. *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*. Quis autem magis Deus, quàm qui simpliciter & absolutè Deus?

Prob. 2. Ex testimoniis innumeris novi Testamenti, ubi similiter sine ulla limitatione dicitur Deus, ut Jo. 20. *Dominus meus, & Deus meus*, inquit S. Thom. palpatis Christi manibus & latere. 1. Jo. 5. *Filius Dei venit.... hic est verus Deus*. Rom. 9. *Ex quibus Christus est, qui est super omnia Deus*.

Prob. 3. Matth. 16. dicitur specialiter *Filius Dei vivi*, Jo. 3. *Filius unigenitus*, Rom. 8. *Filius proprius*: ergo Filius naturalis; si naturalis, ergo ejusdem naturæ cum suo principio; aliàs non naturalis, sed adoptivus esset: si autem ejusdem naturæ: ergo etiam Deus. Ex quibus patet quàm immerito Sociniani velint tantùm esse Filium Dei adoptivum, ob ingentia nempe gratiarum munera, quibus abunde fuit cumulatus: si enim tantùm adoptivus, quomodo *proprius*; si adoptivus, quomodo unigenitus, cum etiam omnes justi sint Filii adoptivi. Præterea ut ostendat Apostolus filiationem illam esse Verbo soli propriam, sic loquitur Hebr. 1. *Cui enim Angelorum dixit, Filius meus es tu, ego hodie genui te?*

Prob. 4. Filius est unus cum Patre, juxta illud Jo. 10. *Ego & Pater unum sumus*: ergo eandem cum Patre habet naturam, adeoque divinam sicut Pater. Scio Arianos velle esse *unum*, sicut *credentium erat cor unum & anima una*, Act. 4. sed etiam scio si non se dixisset unum cum Patre alia unitate, quàm voluntatum conformitate: sicut erant primi credentes, quòd noluissent eum Judæi propterea lapidare; nec interrogati à Christo, cur eum lapidarent, respondissent: *quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum*. Christus autem tantùm abest ut dicat Judæis obmurmurantibus, se nonnisi impropriè esse unum cum Patre, ut è contra veram unitatem confirmaturus asserat: *Si mihi non vultis credere, operibus credite*. Volunt Sociani esse unum, sicut Spiritus & aqua & sanguis dicuntur unum, Jo. 5. sed huic Objectioni respondimus supra, ubi de Personarum trinitate.

Prob. 5. Scriptura facit Filium æqualem Patri: sed si Filius non esset, Deus non posset dici æqualis Patri: ergo Prob. M. Ex 2. ad Philip. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*: imò ait ipsemet Jo. 16. *Omnia quæcumque habet Pater mea sunt*. Unde August lib. 2. contra Maximin. c 14. *Nihil Patre minus habet ille, qui dicit, omnia quæ habet Pater mea sunt: æqualis est igitur*.

Prob. 6. Ille verè & propriè Deus est, cui competunt, divinitatis Attributa, ut æternitas, immortalitas, immensitas, immutabilitas, omnipotentia, omni scientia: sed hæc competunt Filio Dei: ergo. Prob. Min Competit quidem æternitas, *Neque initium dierum, neque finem vitæ habens*, Hebr. 7. unde Michææ 5. *Egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis*. Competit immortalitas; *Hic est verus Deus, & vita æterna*. Hebr. 1. Etiam immensitas, cùm sit in cœlo & in terra: nã loquens in terra Jo. 3. de se dicebat: *Filius hominis qui est in cœlo* Immutabilitas verò; *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiens*. Similiter omnipotentia: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Unde de ipso dicitur Apocalip 4. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens*. Denique omniscientia: *Domine tu omnia nosti*. Jo. 21.

Prob. 7. Ex continua omnium sæculorum traditione nobis ab omnibus Patribus constanter exposita, cui contradicere non solùm est temerarium, sed omnino ridiculum.

Obji. 1. Cor. 8. legitur: *Nobis unus est Deus Pater ex quo omnia*; ergo Filius non est Deus.

Resp Retorq Argum Ibidem habetur: *Unus Dominus Jesus Christus per quem omnia*: ergo Pater non est Dominus: unde sicut Christus non est Dominus cum exclusione Patris, ità nec Pater Deus est cum exclusione Christi, sed cum exclusione falsorum Deorum, ut insinuat contextus Apostoli.

Inst. 1. Christus Jo. 17. alloquens Patrem sic ait: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum*: ergo censet Christus ipsemet, Patrem esse Deum cum exclusione cujuslibet. Prob. Conf. Nam si quis alloquens Clem. XI. diceret: *Hæc est veritas ut fideles cognoscant te solum Papam*, sanè omnium sensu quemlibet excluderet à Papatu.

Resp. Neg Conseq. Ad probationem dico discrimen esse, quòd cùm sciamus Papale ministerium soli Clementi XI. pro nunc competere, facilè inferamus ly *solum* excludere quemlibet alium. E contra cùm nobis aliunde constet Deitatem etiam Filio & Spiritui Sancto competere, statim colligimus ly *solum* non excludere Filium & Spiritum S. sed tantùm illos quibus non competit divinitas, aut nonnisi falsos, licèt hoc ex solo textu illo non colligamus.

Inst. 2. Postquam Christus dixit Patri: *Ut cognoscant te Deum*, subdit: *& Jesum Christum*: ergo supponit Jesum non esse Deum.

Resp. Neg. Conseq. Quia non addit hoc Christus ut ostendat Jesum non esse Deum, sed ut insinuet esse aliud præter Deum, nempe hominem: quod utrumque est fidei nostræ objectum.

Objc 2. Christus matri petenti, ut unus filiorum sederet ad dextram, alter ad sinistram, respondit Matt. 20 *Sedere ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*, ergo non est tantæ potestatis, quantæ Pater, adeoque nec Deus supremus.

Resp. Christi responsionem non esse absolutam, sed respectivam ad petitionem, seu vult non esse suum concedere Regnum ex mera indulgentia, ut petebat mater illa, sed solùm propter merita, sicut à Patre, & ab ipso consequenter, paratum est seu ordinatum.

Obji. 3. Christus vocet Patrem Deum suum, ut Matth. 27. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Sed Deus supremus non habet Deum: ergo.

Resp. Dist. Ma. Christus ut homo, sicut quando Jo. 20. ait: *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum*: C. Christus ut Deus: N.

Inst. 1. Vocando Patrem *Deum suum*, negat sibi divinitatem: ergo. Prob. Ant. Quia quando homo vocat alterum Regem suum, fatetur se non esse Regem, saltem supremum.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dico disparitatem esse, quòd homo utpote unius naturæ, agnoscendo aliquem sibi Regem, agnoscat se illi in omnibus inferiorem: Christus verò utpote duplicis naturæ, possit se fateri Patri inferiorem secundùm naturam unam, & non secundùm alteram.

Inst. 2. Qui alterum agnoscit sibi Deum, negat se Deum: sed qui negat se Deum, se taleoi negat secundùm omnem naturam: ergo.

Resp. Dist. Ma. Negat se Deum: secundùm id, secundùm quod alterum agnoscit Deum: C. simpliciter N.

Obijc. 4. Jo. 5. dicitur. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. ergo non est Deus, & c. 7. Christus dicit de se ipso: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me*.

Resp. Per primum nihil aliud intelligi quam quòd Filius non possit operari ad extra sine Patre, sicut non potest operari Pater sine Filio; quia opera Trinitatis ad extra sunt indivisa ratione unius essentiæ, ac unicæ virtutis operativæ.

Ad secundum Dico, quòd doctrina ejus non sit ejus quatenus homo est, licèt sit ejus quatenus est Deus.

Obji. 5. *Misit Deus Filium suum in mundum*; atqui major est qui mittit, quàm qui mittitur: ergo. Unde Christus de seipso dicit Jo. 14 *Pater major me est*.

Resp. Dist. Min. Major est qui mittit imperando: C. qui mittit volentem: Nego universaliter loquendo: unde Christus dicit Patrem majorem se quatenus homine non quatenus Deo.

Obji. 6. Luc. 18. *Quid me dicis bonum*, inquit Christus, *nemo bonus nisi solus Deus*: ergo ipse non est Deus.

Resp. Hoc dixisse increpando incredulitatem, quasi dixisset; cùm me non credas Deum, cur me dicis bonum, cùm solus Deus sit bonus?

Obji. 7. Filius habet principium sui esse & durationis: ergo non est Deus.

Resp. Dist. Ant. Habet principium sui esse & durationis, idest principium à quo procedit secundùm esse & durationem: C. id est initium sui esse & durationis: N. Fuit enim ab æterno: unde quamvis omne corruptum habeat finem sui esse, non tamen omne genitum habet sui esse initium sed tantùm quod gignitur in tempore. Pro aliis objectionibus

Adverte 1. Filium non præfuisse in Patre realiter sed tantùm secundùm modum nostrum concipiendi.

Adverte 2. Filium in divinis semper gigni, & semper genitum esse, & ideo rectè dici potest generationem divinam semper esse in via; & semper in termino, quamvis rectiùs dicatur, secundùm Augustinum, Filium semper genitum esse, quàm semper gi-

gigni; quia licèt semper duret actus gignendi, est tamen semper perfectus & completus.

Adverte 3. In rigore loquendo falsam esse hanc propositionem: Filius erat antequam gigneretur; quia gignitur in æternitate, quæ est indivisibilis; licèt possit admitti cum aliqua modificatione, dicendo nempe: Antequam gigneretur hodie genitus est heri, sed illud *Ante* tantùm afficit tempus nostrum, non ipsam generationem.

Adverte 4. Generationem in creatis dicere perfectionem, quia est actio quædam vitalis; in divinis autem, nullam dicit, quia est relatio. Et sic non est perfectior Pater quàm Filius; adeoque hoc non obest quominus Filius, qui non generat, sit etiam Deus.

Adverte 5. Patrem eodem modo Filium generare, quo seipsum intelligit, cùm illum generet seipsum intelligendo; adeoque sicut seipsum nec liberè, nec coactè intelligit, sed necessariò, ità nec liberè, nec coactè, sed necessarium Filium generat.

Adverte 6. Beatius esse dare, quàm accipere ex inopia, non tamen quàm accipere ex abundantia & fœcunditate naturæ propriæ.

ARTICULUS III.

An Spiritus Sanctus sit verè Deus?

CONCLUSIO.

Spiritus Sanctus est etiam verus Deus. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Act. 5. *Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto? Non es mentitus hominibus, sed Deo* 2. Creatio quæ soli Deo convenit, tribuitur Spiritui Sancto, Judith. 16. *Misisti Spiritum, & creata sunt.* Et Ps. 103. *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur.* 3. Locutus est per Prophetas prædicendo & annuntiando, juxta illud 2. Pet. 1. *Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines:* sed hoc solius est Dei: ergo. 4. Est ubique. *Spiritus enim Domini replevit orbem terrarum*, Sap. 1. Hoc autem soli Deo competit.

Obij. 1. varia Scripturæ loca 1. Rom. 8. *Spiritus postulat pro nobis:* atqui Deus non postulat, sed dat: ergo 2. Amos 4. habetur juxta Versionem Septuaginta: *Dominus creans spiritum:* ergo est creatura. 3. Jo. 1. *Omnia per ipsū facta sunt:* ergo & Spiritus 4. *Quæcumque audierit loquetur*, Jo. 16. ergo ut loquatur debet instrui, quod non convenit Deo. 5. *Spiritus omnia scrutatur*, Jo. 1. ergo quærit, adeoque ignorat. 6. Qui loquitur in Prophetis: est Spiritus S. sed Zachar. 4. dicitur: *Angelus qui loquebatur:* ergo 7. *Spiritus Prophetarum*, qui est Spiritus S. Prophetis subjectus est: ergo non est Deus.

Resp. Ad primum juxta Sanctos PP. dici postulare; quia adjuvat nos ut postulemus, ut patet ex verbis præcedentibus: *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram; nam quid oremus, sicut oportet, nescimus:* undè etiam Rom. 8. dicitur: *In quo*, scilicet excitante, & adjuvante suis gratiis, *clamamus Abba Pater*.

Ad secundum Dico per *Spiritum* intelligi ventum, sicque habet lectio vulgata.

Ad Tertium Resp. Omnia per ipsum facta esse, quæ facta sunt, inter quæ non est Spiritus Sanctus.

Ad quartum Dico, quòd loquetur quæcumque audierit, non per indigentiam tanquam minùs docti à doctiore, sed per communicationem essentiæ, adeoque & scientiæ, quàm à Patre & Filio accepit.

Ad quintum Resp. Quod ly *scrutatur*, idem sit ac penetrat & comprehendit.

Ad sextum Dico etiam per Angelos loqui in Prophetis Spiritum Sanctum.

Ad septimum Resp. Hunc sensum esse: Spiritus humanus Prophetarum subjectus est Spiritui divino, qui prophetat per ipsos.

Objicies 2. 1. Corinth. 8. dicitur: Nobis unus est Deus Pater.

Resp. Per hæc & similia verba, vel in Scripturis, vel à Patribus relata, excludi plures Deos, non plures in eadem Deitate Personas.

QUÆSTIO III.

Per quid constituantur & distinguantur Personæ divinæ?

Suppono 1. Personas divinas, quæ sunt simplicissimæ, juxta definitionem Concilii Lateran. constitui ex essentia & relationibus; quia non constitutio, sed compositio opponitur simplicitati; jam autem licèt essentia & relatione distinguantur inter se formaliter, quia tamen non habent se per modum actus & potentiæ, ex illis non fit compositio, licèt fiat constitutio.

Suppono 2. Personas divinas non distingui se totis ab invicem, quandoquidem conveniant in essentia: undè in Concilio Florent. sess. 1. dicuntur Personæ differre non se totis, sed per suas proprietates: quod ante dixerat Ambrosius in Symbolum Apostolorum cap XI. *Nos*, inquit, *Deitatis Personas in proprietatibus suis distinguentes, unitatem tamen Sanctissimæ Trinitatis inseparabilem confitemur:* undè licet essentia divina distinguatur se tota à quolibet alio, non tamen Persona, quia Persona ultra essentiam importat aliam formalitatem.

Suppono 3. Quæstionem esse de constitutione in esse personali, cùm certum sit constitui in esse essentiali per essentiam. His suppositis.

CONCLUSIO.

Personæ divinæ constituuntur in esse personali per proprietates, non absolutas, ut volunt Linconienses & Joannes à Ripa; sed relativas, scilicet Pater per Paternitatem, Filius per Filiationem, & Spiritus S. per spirationem passivam; & consequenter per easdem à se invicem distinguuntur, cùm idem sit principium 1 constitutivum, & 1. distinctivum; nam quælibet res ab alia distinguitur eo quòd sit talis & non talis, & consequenter id per quod habet, quòd sit talis; distinguit ipsam ab omni alio quod non est tale.

Prob. 1. Quia quotiescumque Scriptura, Concilia, Patres, imò & Theologi loquuntur de Personis divinis, assumunt nomina relativa Patris, Filii, & Spiritus S. ergo signum est proprietatibus relativis, non absolutis, constitui: unde Damasus Papa in suo Symbolo: *Proprium nomen est Patri Pater, proprium est nomen Filio Filius: proprium nomen Spiritui sancto Spiritus Sanctus.*

Prob. 2. Per id Personæ constituuntur, per quod multiplicantur: sed solæ relationes multiplicant Personas: ergo solæ relationes illas constituunt. Maj. certa est. Prob. Min. ex Concil. Flor. ubi Jo. Theologus sess. 18. dixit: *Sola relatio apud omnes tam Græcos quàm Latinos PP. divina processione Personas multiplicat*. Cui concordant Boetius lib. de Trinit. c. 12. *Sola relatio multiplicat Trinitatem*, & Anselmus de Processione Spiritus S. c. 5. ubi asserit in divinis omnia esse unum, ubi non obviat relationis oppositio.

Prob. 3. Juxta Florentinum Pater gignendo Filium, dedit ei omnia sua præter esse Patrem: ergo Pater nihil habet, quod non sit in Filio præter Paternitatem, & consequenter per eam constituitur, & à Filio distinguitur.

Prob. 4. Si Personæ constituerentur per aliquid absolutum, haberent naturas diversas; hoc est falsum: ergo.

Prob. Ma. Quia omne absolutum in divinis pertinet ad essentiam: ergo si constituerentur per aliquid absolutum, haberent omnes diversas essentias. Præterea cùm omne absolutum in divinis sit perfectio Pater haberet aliquam perfectionem, quam non haberet Filius, & è contra aliquam Filius, quam non haberet Pater.

Obji. 1. Persona divina non est unum per accidens: sed si constitueretur per relationem, ex ea & essentia exurgeret unum per accidens; quandoquidem in creatis ex subjecto & relatione unum simile exurgat; ergo.

Resp. Neg. Min. Quod autem in creatis relatio faciat unum per accidens cum subjecto, oritur ex eo quòd non tantùm realiter distinguatur a subjecto: sed etiam sit diversi ab eo prædicamenti; jam autem in divinis nec realiter ab essentia distinguitur, nec est, ut ità loquar, diversi ab ea prædicamenti, cùm utraque sit substantia.

Obji. 2. Persona constituitur per subsistentiam: hæc est quid absolutum: ergo.

Resp. Dist. Ma. Constituitur per subsistentiam communem præintellectam personalitatibus: N. Per subsistentiam personalem: C. sed hæc est quid relativum, licèt illa sit quid absolutum Fusius hac de re Quæst. seq.

Obji. 3. Ante omnem relationem Pater, Filius, & Spiritus S. sunt supposita; ergo Personæ: cùm Persona idem sit quòd suppositum naturæ rationalis. Prob. Ant. quia ante omnem relationem Deus vult & intelligit, actiones autem sunt suppositorum.

Resp. Neg. Ant. & dist. Consequens Probationis: Actiones sunt suppositorum, id est necessariò rerum subsistentium incommunicabiliter: N. anima enim rationalis separata verè operatur ut quod, & tamen communicabilis est corpori. Id est rerum subsistentium sivè incommunicabiliter, sivè communi-

nicabiliter: C. Deus autem præintellectus relationibus verè subsistit, licèt communicabiliter, ac ideò non sit suppositum.

Obji. 4 Pater priùs est Persona quàm generet; cùm prius sit esse, quàm operari: ergo non constituitur in esse personali per generationem activam, sive Paternitatem.

Resp. Neg. Ant. ad cujus Probationem dico quòd prius sit esse quàm operari; in quibus operari distinguitur ab esse, non tamen quando ipsum operari, est ipsummet esse: jam autem esse Patrem in divinis, est ipsum generare, sicut nasci, est esse Filium.

Inst. 1. Vera est hæc Propositio: *Ideo Pater divinus* est Pater, *quia* generat: ergo prius est esse Patrem quàm generare.

Resp. Retorq. Argum. Vera est hæc Propositio: *Ideo Pater divinus est Pater, quia generat:* ergo prius est generare quàm esse Patrem. Unde dicendum est hanc utramque propositionem esse veram non in sensu causali, sed concomitativo, sicut veræ sunt sequentes: Ideo Petrus est homo, quia est rationalis: & Ideo Petrus est rationalis, quia est homo.

Inst. 2. Pater refertur ad Filium per generationem activam, seu Paternitatem: sed prius est Relatum Relatione, per quam refertur: ergo prius est Pater generatione activa.

Resp. Dist. Min. Prius est relatum relatione non constituente ipsum relatum: C. sic prior est paries albus similitudine, per quam refertur ad alium parietem album Relatione constituente ipsam relatum, sicut hic fit. N.

Inst. 3. Relatio non constitnit relatum, sed præsupponit: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Relatio divina, de qua hic N. Relatio creata: Subdist. Prędicamentalis: C. Trancendentalis N. hęc enim indentificatur ipsi relato, ut videre est in relatione creaturæ ad Deum.

Obji. 5. Prius est constituens Constituto: sed non est prior Paternitas Patre; aliàs etiam Filiatio esset prior ipso, quandoquidem Paternitas & Filiatio sint simul natura: ergo.

Resp. Dissimulata Maj. Dist. Min. Paternitas in actu exercito, seu prout formaliter exercens munus referendi Patrem, quo sensu est simul natura cum Filiatione, non est prior Patre: C. Paternitas in actu signato, seu sumpta præcisè pro forma nata referre suum constitutum, eo ipso quo intelligitur esse, non est prior Patre, saltem secundùm modum nostrum concipiendi: N. sed ut sic sumpta non concipitur simul natura cum Filiatione.

Replicabis: Paternitas in actu signato non concipitur ut constituens: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Non concipitur ut constituens in actu 2. C. in actu 1. N. Nec volumus constituens esse prius constituto nisi in actu 1. nam in actu 2. sunt simul & natura & cognitione.

Obji. 6. Prius est suppositum generans supposito genito sed si Pater constitueretur per Paternitatem, & Filius per Filiationem essent simul natura & cognitione, quia essent correlativa: ergo.

Resp. Dist. Ma. Prius est &c. origine: C. prius est tempore aut natura N. universaliter loquendo: nam hoc speciale est personis divinis quòd una sit quidem prior altera origine tanquam principium illius productivum, non tamen tempore; quia singulæ sunt ab æterno: nec natura, quia nulla dependet ab alia, utpotè ejusdem omnino naturæ.

Obji. 7. Relatio terminatur ad absolutum, sed si personæ constituerentur per relationes, terminaretur ad relativum: ergo.

Resp. Quidquid sit de creatis, falsam esse Majorem in divinis, nam cùm relatio debeat referre ad distinctum, & nihil sit in divinis ab alio distinctum nisi relatio, aut relativum; hinc est quòd debeat referre relativum ad relativum.

QUÆSTIO IV.

Quot sint subsistentiæ in divinis?

SUppono 1. Ultra existentiam absolutam, dari tres relativas in Deo realiter inter se distinctas; nam cùm dentur tres relationes realiter inter se distinctæ, ut antea ostendimus, unaquæque autem sit entitas actualis relativa, sequitur quòd quælibet in suo conceptu entitatis actualis includat existentiam, quandoquidem non distinguatur existentia ab entitate actuali: unde si qui Patres dicant esse unicam existentiam, aut unicum existere in Deo; loquuntur de existentia absoluta. Inde tamen nolo inferre esse tres essentias etiam relativas; quia cum dicitur existentiam esse indistinctam ab essentia actuali, essentia sumitur late pro quidditate rei; quando autem dicitur essentia simpliciter sumitur pro radice proprietatum, quæ unica est in Deo.

Suppono 2. Dici posse tres esse hypostases in Deo, sicut dicimus tres esse Personas, tria supposita; quia licèt hac de re fuerit controversia Latinos inter & Græcos, illis tres hypostases admittere non audentibus, ne viderentur admittere tres essentias: unde Hieronymus Epist. 57. ad Damasum: *Taceantur tres hypostases, si placet, & una teneatur*: his verò audacter tres hypostases asserentibus, eo quòd scirent hypostasim & suppositum idem esse; jam autem usus invaluit ut hypostasis, persona, & suppositum pro eodem sumuntur. His suppositis.

CONCLUSIO I.

TRes sunt in divinis subsistentiæ relativæ. Ità Scotistæ & Thomistę graviores communiter. Prob. 1. Ex PP. Cyrillo Alexandrino Dial. de Trinit. lib. 3. *Omnis nostræ fidei sermo huc tendit, ut unam videamus Deitatis naturam, quæ in tribus subsistentiis propriè subsistit*. Damasceno lib. 1. de Fide cap. 9. *Tres hypostases, idest, subsistentiæ* Athanasio Serm. de Deipara: *Unum Deum*, inquit, *in tribus subsistentiis prædicamus*. Idem legitur in Conciliis Nicæno 1. Constantinopolitano 1. & 2. Lateranensi sub Martino I. & Florentino.

Nec dicas nomen subsistentiæ usurpatum fuisse à PP. & Conciliis pro personalitate; quia inde convinceris admisisse tres subsistentias, cùm subsistentia, ut dicit modum subsistendi incommunicabiliter, sit formaliter ipsamet personalitas, seu relatio constitutiva Personæ in esse personali. Ex quo patet ulteriùs responsio ad illos, qui dicunt Patres sumere subsistentiam concretè, sicut idem sit quòd persona; nam cùm Persona sit concretum substantivum, necesse est ad ejus multiplicationem, multiplicari formas, seu personalitates, adeoque & subsistentias.

Prob. 2. Ratione: Subsistentia incommunicabilis, est formaliter personalitas, ut diximus: tres sunt personalitates: ergo totidem subsistentiæ.

Prob. 3. Humanitas Christi terminata est per subsistentiam Verbi, non Patris; aut Spiritus sancti: ergo alia est subsistentia Verbi, alia Patris, alia Spiritus Sancti.

Dices 1. Nulla est perfectio in Patre, quæ non sit in Filio, & Spiritu Sancto. Sed subsistentia est perfectio: ergo eadem est in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

Resp. Dist. Min. Subsistentia absoluta: C. relativa: N. illa enim est formaliter relatio, adeoque nullam secundùm se dicit perfectionem.

Dices 2. *Omnis res subsistit ad se*, Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 4. ergo non datur subsistentia relativa.

Resp. Dist. Ant. Omnis res subsistit ad se, idest, omnis subsistentia est absoluta: N idest, omnis res non subsistit ad aliud, ut illud aliud per ejus subsistentiam subsistat: C. Nec hoc dicimus; quia licèt Pater subsistat subsistentia relativa, non tamen sic, ut Filius aut Spiritus sanctus subsistat illius subsistentia.

CONCLUSIO II.

DAtur etiam in divinis subsistentia absoluta, seu natura divina, ut præintellecta personalitatibus per se absolutè subsistit, licèt communicabiliter. Pro cujus intelligentia

Adverte duplicem distingui posse subsistentiam, communicabilem unam, incommunicabilem alteram. Prima est existentia per se excludens præcisè dependentiam ab alio. Secunda verò existentia per se excludens communicabilitatem: hæc convenit personæ, seu supposito, idest, naturæ completæ non tantùm in esse naturæ, sed etiam in esse personali; illa competit naturæ ut sic. Et hanc ultimam subsistentiam dicimus convenire naturæ divinæ ut præintellectæ personalitatibus.

Prob. Igitur 1. Conclusio ex Augustino 7. de Trinit. cap. 5. *Si una essentia Trinitas, una etiam subsistentia*. Et cap. 4. dixerat: *Omnis res subsistit ad se*: atqui essentia divina ut præintellecta personalitatibus est res: ergo. Augustino præluxerat Agatho Papa relatus Synodo VI. Art. 4. ubi ait: *Confitemur.... non trium nominum subsistentiam, sed trium subsistentiarum unam subsistentiam*.

Prob. 2. Ratione: essentia divina ut præintellecta personalitatibus est verus Deus, adeoque includit omnem perfectionem possibilem, præsertim cùm relationes personales nullam dicant perfectionem: sed subsistere per se est perfectio, ut clarum est: ergo.

Prob. 3. Natura divina ut præintellecta personalitatibus existit per se independenter ab alio ut sustentante, cùm non dependeat à relationibus in existendo, sed hæ potius per illius existentiam existant: atqui hoc est habere subsistentiam,

de

de quà supra, ut patet ex ejus definitione: ergo &c.

Objic. 1. Si daretur illa subsistentia, natura divina, ut præscindens à personalitatibus esset persona: Hoc implicat: ergo. Prob. Ma. Quia persona nihil est aliud quàm subsistentia naturæ intellectualis.

Resp. Neg. Ma. Ad Prob. Dist. Assumpt. Persona nihil est aliud quàm subsistentia prout excludit dependentiam ab alio præcisè: N. prout excludit communicabilitatem: C. sed nego illam competere essentiæ ut præintellectæ personalitatibus, cùm sit communicabilis tribus Personis; unde quando Patres confundunt hypostasim, seu personam cum subsistentia, illam sumunt in secunda acceptione, non in prima.

Obji. 2. Subsistere est sic per se existere, ut subsistenti repugnet existere in alio: sed naturæ divinæ non repugnat existere in alio, cùm sit in tribus Personis: ergo.

Resp. Dist. Ma. Ut subsistenti repugnet existere in alio, ut sustentante: C. ut solùm terminante: N. Essentia autem divina est in personis non ratione indigentiæ, sed fœcunditatis, sicque ab eis non sustentatur, sed præcisè terminatur: unde complementum quod ab eis accipit, non oritur ex indigentia, cùm natura divina ut præscindens à personalitatibus sit summa perfectio absoluta, adeoque nullo indigens, sed oritur ex fœcunditate, ratione cuius exigit esse in tribus Personis, & sine quibus non potest existere, sicut non potest existere Pater divinus sine Filio, licèt illo non indigeat.

Objicies 3. Sufficiunt tres subsistentiæ relativæ in Deo: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Sufficiunt ut reddant naturam incommunicabilem: C. ut reddant impedimentum ab alio ut sustentante: N & ideo alia absoluta requiritur.

Inst. Increatis personalitas reddit naturam independentem simul & incommunicabilem: ergo & in divinis.

Resp. N. Conf. Disparitas est quòd personalitas creata sit quid absolutum, adeoque dicens aliquam perfectionem; divina autem relatio nullam dicens formaliter perfectionem, ac ideo personalitas creata dare potest naturæ independentiam ab alio, quæ est perfectio, non divina. Si autem esset in divinis unica Persona, præstaret quidem & independentiam & incommunicabilitatem, sed tunc personalitas foret quid absolutum.

DISPUTATIO QUARTA

De Personis divinis in particulari.

QUÆSTIO I.

Quid conveniat, & attribuatur Patri particulariter.

CONCLUSIO I.

PRopriè conveniunt Patri divino tria nomina, scilicet Patris, Ingeniti, seu Innascibilis, & Principii fontalis.

Prob. 1. Pars. 1. Ex Scriptura, Conciliis & Patribus, variis in locis asserentibus primam Personam per Paternitatem constitui, & ab aliis Personis distingui, & consequenter verè & propriè esse Patrem. 2. Ille verè & propriè dicitur Pater, qui verè & propriè generat Filium, sed prima Persona id perfectissimè præstat, imo longè perfectius quàm omnes patres humani; quandoquidem hi generent sibi simile tantùm in eadem natura specifica; prima verò Persona in eadem individuali; ergo. Undè Nazianzenus Orat. 23. sic de prima Persona loquitur: *Patrem esse credamus, Patrem multò verius, quàm qui apud nos id nomen obtinet, tùm quia proprio & singulari modo Pater est .... tum quia in totum & totius Pater, quod de nobis certò affirmari nequit.*

Nec refert quòd aliæ Personæ quandoque vocentur *Pater*; quia tunc non sumitur notionaliter, sed essentialiter pro principio creaturarum, respectu quarum tres Personæ dicuntur Pater, licèt impropriè; quandoquidem creaturæ non procedant in similitudinem naturæ.

Prob. 2. Pars 1. Ex Concilio Nicæno, de quo sic habet Athanasius Epist. ad Serapionem: *In principiatum esse & ingenitum soli Deo Patri Catholica Ecclesia congregata apud Nicæam, fideliter attribuit, & toti mundo sic esse credendum sub anathemate mandavit*, Quod antea decreverat Concilium Antiochenum 1.

Secundò Ex PP. Nazianzeno Orat. 23. *Patris proprietas hæc est, quòd ingenitus sit.* Et Augustino lib. 15. de Trinitat. Cap. 2. ubi ait: *Pater solus non est de alio; ideo solus appellatur ingenitus.*

Tertiò ratione Theologica, quia per *Ingenitum* hic nihil aliud intelligimus, quàm excludens omnem omnino productionem passivam: sed prima Persona, & sola illa excludit omnem omninò productionem passivam, cùm nec sit genita ut Filius, nec spirata ut Spiritus S. ergo &c.

An autem Innascibilitas sit quid positivum, an negativum? Disputatur: sed videtur probabilius esse formaliter negationem, scilicet omnis processionis seu productionis passivæ; nam si esset quid positivum, vel esset absolutum, vel relativum. Si primum, conveniret singulis personis, quandoquidem absoluta sint essentialia adeoque toti Trinitati convenientia. Si secundum, per illam relationem ad aliquid referretur Pater divinus: sed per innascibilitatem ad nihil refertur: non quidem ad Filium, cùm ad illum referatur per Paternitatem; non etiam ad Spiritum S. quandoquidem referatur ad illum per spirationem activam; nec ad creaturas, cum referantur ad illas per creationem: ergo &c.

Prob. 3. Pars 1. Ex Concilio Tolet. VI. *Confitemur*, inquit, *Patrem ingenitum, increatum, fontem & originem totius divinitatis*. Ex Pp. Dionysio de divin. Nom c. 2. *A divinis Scripturis accepimus Patrem, quidem esse, ut ità dicam, fontanam divinitatis &c.* Athanasio contra Gregales Sabellii: *Pater radix & fons Filii & Spiritus Sancti*. August. 4. de Trinit. cap. 2. *Deitatis principium Pater est.*

Dices: Divinitas non producitur: ergo pater non est principium fontale Divinitatis.

Resp. Dist. Conf. Non est principium divinitatis productæ: C. divinitatis communicatæ: N. & hoc sensu dicitur principium fontale: vel etiam quia est fons & origo omnis personæ habentis divinitatem ab aliquo.

CONCLUSIO II.

PAter non est propriè causa Filii aut Spiritus sancti.

Prob. 1. Ex Cyrillo libro 2. Dialog. de Trinit. ubi ait *Causam & causatum*, scilicet in Trinitate, *neque nominari fas est.*

Prob. 2. Ratione; quia causa sonat ex se inferioritatem & dependentiam in producto: quod cuilibet personæ productæ repugnat. Si tamen causa sumatur impropriè pro eo à quo aliquid procedit, sive cum dependen tia sive non, potest dici pater causa Filii, sicut Pater & Filius causa Spiritus sancti; & hoc sensit accipiunt nomen causæ patres Græci, quando dicunt patrem esse causam Filii. Quo etiam sensu tribuunt Latini primæ personæ nomen Authoris respectu filii.

CONCLUSIO III.

NOmen *Principii* sumpti essentialiter non propriè, sed appropriatè competit Patri.

Ratio est; quia principium ità sumptum commune est singulis personis. Cur autem approprietur patri potiusquàm aliis personis, inde provenit, vel quod pater sit principium sine principio, vel quia est principium divinitatis communicatæ, ut diximus. Ut autem rem meliùs intelligas

Adverte principium sumi tripliciter in divinis, primo, essentialiter respectu scilicet creaturarum. Secundo, notionaliter respectu personarum producentium. Tertio, principaliter, primo modo convenit singulis personis, & appropriatur patri, secundo modo convenit patri respectu Filii, item Patri & Filio respectu Spiritus Sancti, tertio modo competit soli patri, significatque dignitatem illam, qua pater improductus alias personas producit.

QUÆSTIO II.

Quænam sint propria & appropriata Filio?

CONCLUSIO I.

TRia Nomina verè & propriè competunt secundæ Trinitatis personæ, scilicet Filius, Verbum & imago.

Prob. 1. Pars; quia secunda persona, & illa sola, verè & propriè generatur, adeoque verè & propriè est filius: unde Ambrosius l. 2. de Trinit. *Filius dicitur*, inquit: *quia ex Deo Patre nascitur.*

Prob. 2. pars, quæ est contra Durandum asserentem Verbum esse essentiale, adeoque commune tribus personis, prob. inquam, 1. ex Scrip Jo 5. *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus.*

2. Ex

2. Ex Pp. Cyrillo l. 7. Thesauri c. 1. ubi ait: *Quasi proprium Filii elegisse videatur, in principio inquit, erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*, & Augustino 7. de Trin. c. 2. *Eo quippe Filius, quo Verbum, & Verbum quo Filius*.

3. Ratione Theologica, quia Verbum nihil est aliud quàm terminus ab intellectu fœcundo per dictionem productus, tamquam expressa imago rei intellectæ: sed Filius ab intellectu fœcundo patris per dictionem procedit, ut diximus, estque imago expressa rei intellectæ, nempe substantiæ patris, cùm, ut loquitur Apostolus ad Hebr. *Sit figura substantiæ ejus*, nihilque ei desit quominus Patrem perfectè exprimere possit: ergo.

Dices 1. Dicere, est Verbum proferre: sed quælibet persona divina dicit: ergo quælibet verbum profert, adeoque essentiale est & commune singulis personis.

Resp. Neg. Min. Quia licèt quælibet persona intelligat, non tamen quælibet dicit, sed solus pater: unde quando Anselmus asserit c. 6. Menologii *Pater est dicens, Filius est dicens, Spiritus Sanctus est dicens*, sumit ly *dicens* impropriè, prout idem est quod intelligens.

Dices 2. Patres eodem modo vocant patrem Verbum, sicut Filium: ergo nomen illud non est soli Filio proprium, Prob. Ant. quia D. Ambr. lib. de Filii divinitate c. 5. sic loquitur: *Sive lumen de lumine, sive dicat Verbum de Verbo* &c. & Dionysius referens Nomina Dei lib. de divin. Nomin. cap. 1. asserit inter alia Deum esse Verbum.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. Dico Ambrosium non asserere Filium esse Verbum de Verbo, sed tantùm velle quòd aliquis hoc dicens non propterea debeat credere aliam essentiam Patris, aliam Filii: unde postquam dixit: *Sive dicat Verbum de Verbo*, addit: *Unius tamen essentiæ Patrem & Filium credas*. Dionysius autem refert ibi nomina quæ conveniunt Deo, sive Patri, sive Filio, sive Spiritui Sancto, sive toti Trinitati, adeoque tam personalia quàm essentialia. Quando autem Basilius lib. 5. contra Eunomium cap. 11. ait: *Dei quidem Verbum, Filius est, Filii autem Verbum Spiritus*, non vult quòd Spiritus sit propriè Verbum sicut Filius, sed impropriè, sumendo Verbum pro persona ab alia procedente, sive interim per intellectum procedat, sive per voluntatem.

Dices 3. Amor, qui dicitur de Spiritu sancto personaliter, dicitur etiam de qualibet Persona essentialiter: ergo similiter Verbum, quod dicitur de Filio personaliter, dicetur de Patre & Filio essentialiter.

Resp. N. Cons. Disparitas est, quòd *amor* significet, defectu vocum, & actum amandi & terminum ipsius actus, & sicut actum significat, sumi potest essentialiter, ut terminum, personaliter: Verbum autem, terminum quidem significat, non tamen actum intelligendi, & sic tantùm personaliter sumitur.

Prob. 3. pars 1. ex Scriptura vocante Filium Imaginem Dei invisibilem ad Coloss. 1. figuram substantiæ Patris. Ad Hebr. 1.

2. Ex Pp. Cyrillo Alex lib. 3. Thesauri cap. 1. *Filius Verbum & Imago Dei est*. Athanasio Orat. 4. contra Arianos: *Licet ille solus sit imago vera, & genuinus Patris sui fœtus*. Augustino 6. de Trinit. c. 2. *Filius solus imago Patris*. Quibus addi possunt Nazianzenus, Nicænus & alii.

3. Ratione: Imago est similitudo quædam ab alterius imitatione producta, ex vi productionis; sed illa definitio Filio divino, & illi soli competit, quandoquidem Spiritus S. non fit similis patri ex vi processionis, ergo.

Dices 1. Filius non est similis Patri ratione filiationis, ut patet, nec ratione essentiæ, cùm sit eadem in utroque, idem autem non sit simile sibi: ergo Filius non est imago Patris.

Resp. Filium esse similem Patri ratione essentiæ, nec inde sequi idem esse simile sibi, quandoquidem non dicamus essentiam Filii esse similem essentiæ patris, sed Filium Patri, qui inter se distinguuntur: undequòd Filius sit similitudo Patris, id habet ratione tùm relationis, tum essentiæ: Relationis quidem, quia debet esse quid distinctum, Essentiæ verò, quia hæc est fundamentum similitudinis.

Dices: Imago convenit toti Trinitati, ut patet ex illo. Gen. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: ergo.

Resp. Dist. Ant. Imago propriè dicta convenit &c N. impropriè dicta, sumpta pro exemplari: C. Est autem differentia inter imaginem & exemplar, quòd illa sit similitudo ad alterius imitationem producta; hoc verò sit illud, ad cujus imitationem aliquid producitur. Ex dictis

Resolve secundam Trinitatis Personam esse imaginem Dei, non tantùm naturalem, quæ est similitudo in natura cum eo, à quo procedit ex vi suæ processionis, sed etiam intentionalem, cùm sit formalis repræsentatio ejus, cujus est imago.

CONCLUSIO II.

Sapientia non convenit propriè Filio, sed appropriatè, sicut Omnipotentia Patri, quandoquidem sit Attributum singulis personis commune: unde ratio cur potiùs attribuatur Filio, est quòd Sapientia spectet ad intellectum, qui est principium Filii.

Dixi *Sapientia* simpliciter: nam completum illud *Sapientia genita*, certum est proprium esse Filio.

Petes, Quo sensu Filius Dei sit factus sit nobis sapientia, ut loquitur Apostolus 1. Cor. 1.

Resp. Quòd factus sit nobis sapientia, non formaliter, sed causaliter, in quantùm post Incarnationem verbo & opere nos instruxit & docuit, quod ad sapientiam pertinet.

QUÆSTIO III.

Quænam conveniant Spiritui Sancto?

CONCLUSIO I.

Tria etiam nomina sibi peculiariter vendicat tertia Trinitatis Persona: dicitur siquidem Spiritus Sanctus, Amor, & Donum.

Prob. 1. pars ex Scripturis exprimentibus tertiam Personam per Nomen *Spiritus Sancti*, ut Jo. 5. & Matth. ult.

Secundo ex PP. Chrysostomo Homil. 3. ubi loquens de tertia persona ait: *Dicitur Spiritus, ista enim est prima & propria appellatio*. Ambrosio in Symbolo cap. 1. *Sola tertia Persona Spiritus Sanctus nuncupatur*.

Tertiò ratione Theologica: Spiritus, ut hic sumitur, idem est quod spiratus: sed tertia persona & illa sola est spirata: ergo &c. Dico *ut hic sumitur*; quia Spiritus à spiritualitate est nomen commune singulis personis; adeoque singulæ vocari possunt *Spiritus Sanctus*; cum quælibet sit Spiritus, & quælibet Sancta.

Cur autem Spiritus potiùs dicatur *Sanctus*, quam Filius? Inde oritur quòd procedat per amorem & voluntatem, unde omnis sanctitas, sicut & malitia originem habet, Filius autem per intellectum, adeoque per motum naturalem, circa quem non attenditur sanctitas. Vel etiam dicitur *Sanctus*, quia peculiariter ad ipsum pertinet homines & Angelos sanctificare.

Prob. 2. pars 1. ex Scriptura vocante Spiritum S. Amorem & charitatem, ut ad Rom. 5. & alibi.

Secundo ex Pp. August. 15. de Trinit. c. 19. *Quid convenientius, quam ut ille charitas dicatur propriè, qui Spiritus est communis amborum*; Petro Damiano in Opusc. 1. cap. 2. qui postquam dixisset quòd pater sit *diligens illum, qui de illo est*, & Filius *diligens eum à quo est*, addit quòd Spiritus S. sit *ipsa dilectio de qua dicitur, quia Deus charitas est*.

Tertiò ratione, quia sicut in humanis, amor non tantùm significat actum voluntaris, quo formaliter amamus, sed etiam terminum, quem amando producimus; ita in divinis dicitur amor, non tantùm actus voluntatis, quo tres personæ diligunt, qui est amor essentialis, aut actus quo Pater & Filius spirant Spiritum S. qui est amor notionalis, sed etiam terminus per amorem notionalem productus, qui est amor personalis.

Prob. 3. pars 1. Ex scriptura Act. 2. *Accipietis virtutem Spiritus Sancti*, id est, donum, quod est Spiritus sanctus.

Secundo ex August. 15. de Trin. c. 17. *In hac Trinitate non dicitur Verbum Dei, nisi Filius, nec donum Dei, nisi Spiritus S.*

Tertiò ratione; quia Spiritus sanctus, & ille solus vi suæ processionis procedit ut amor, amori autem convenit esse primum donum; quia cætera dantur per amorem, qui est radix omnis donationis; ideo enim donamus, quia personam amamus: unde Scotus 1 dist. 18. num. 7. *Nihil habet*, inquit, *rationem doni, nisi inquantum cadit sub actu amoris, ab amore enim procedit omne donum*.

Dices: Donum est res alicui liberaliter & gratuitò data aut dabilis ad usum aut fruitionem: sed Pater & Filius spirando Spiritum S. nihil ipsi dant gratuitò & liberaliter: ergo &c. prob. Min. Quia licèt communicent ipsi libenter, & non coactè naturam divinam, est tamen ipsi in re & essentialiter debita.

Resp. Quòd donum sic definitum non habeat locum in divinis, nisi respectivè ad creaturas, quibus personæ divinæ liberaliter donantur: unde quando Spiritus sanctus dicitur donum Patris & Filii, donum sumitur largiùs pro re libenter alicui communicata, abstrahendo an sit debita necne.

Replicabis: Si donum ità sumatur, Filius est etiam donum, cùm Pater communicet ipsi libenter, & non coactè essentiam divinam; ergo non est proprium Spiritui sancto.

Resp. Dist. Ant. Filius est etiam donum, si sumatur prout est do-

donum dantis per originem præciſè: C. Pater enim, ut præfert Replica, communicat Filio libentiſſimè, licèt neceſſariò, naturam divinam: unde Christus loquens de natura divina, prout intellexit Concilium Lateran. ſic ait: *Pater meus, quod mihi dedit, majus omnibus eſt*. Si ſumatur pro eo quòd eſt donum ex vi ſuæ proceſſionis. N. unde breviter, Filius eſt donum notionaliter; Spiritus ſanctus non tantùm notionaliter, ſed etiam perſonaliter.

CONCLUSIO II.

SI fiat reſpectus ad creaturas, eſt etiam donum Spiritus ſanctus, non tamen ſolus, quia etiam Filius, imò ſingulæ Perſonæ.

Prob. 1. Pars; quia Pater & Filius à quibus procedit, eum nobis liberaliter donarunt, juxta illud Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*.

Prob. 2. Pars; quia ſimiliter Filius per originem eſt res Patris, eumque nobis gratuitò conceſſit, juxta illud Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret*.

Prob. 3. Pars; quia ſingulæ perſonæ poſſunt nobis ſeipſas donare, juxta illud Joan. 14. *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Quod de tota Trinitate dicitur.

Dices. Donum debet eſſe diſtinctum à donante: ergo Perſonæ non poſſunt ſeipſas nobis donare.

Reſp. Neg. Ant. Sicut enim poteſt quis ſeipſum vendere, locare, in ſervitutem tradere, quidni & donare?

CONCLUSIO III.

ALia quædam Nomina attribuuntur Spiritui S. quæ ſequentibus verbis refert & explicat Doctor Seraph. lib. 1. Compendii Theologici c. 9. Dicitur 1. *Fons* quia ſeptemplici rivo donorum, quæ recenſet Iſaias c. 11. in nos fluit. 2. *Ignis*, quia affectum in nobis accendit. 3. *Charitas*; non tantùm quia amor eſt Patris & Filii, ſed quia nos amantes facit. 4. *Spiritualis unctio*; quia omnes tribulationes mundanas ſuaves facit & mundas, ſecundùm illud Proſæ *In labore requies, in æſtu temperies, in fletu ſolatium*. 5. *Dexteræ Dei digitus*; quia ſicut res corporales digito demonſtrantur, ita per Spiritum S. oſtenduntur res ſpirituales oculo ſpiritnali. 6. *Paracletus*; quia conſolationes cœleſtes mentibus inſtillat. 7. *Magiſtrorum optimus*; quia intellectum ad Dei cognitionem, & ſui ipſius illuminat. Plura alia ipſi tribuuntur, quæ videre poteris apud Authores.

Petes: Qninam Terniones tribuantur Perſonis divinis?

Reſp. Sequentes: 1. Tribuitur *Omnipotentia* Patri, *Sapientia* Filio, & *Bonitas* Spiritui S. propter rationes ſatis notas.

Secundò Auguſtinus lib. 1. de Doctr. Chriſt. tribuit *Unitatem* patri; quia ſicut unitas eſt principium numeri, ità Pater in Trinitate principium. *Æqualitatem* Filio: quia incipit ab ipſo dualitas requiſita ad æqualitatem; & Spiritui S. *Concordiam*; quia eſt quaſi vinculum Patris & Filii. 3. Tribuitur *Unitas* Patri, ob rationem dictam: *Veritas* Filio, quia procedit per intellectum cujus objectum eſt *Verum*; & *Bonitas* Spiritui S. quia procedit per voluntatem, cujus objectum eſt *Bonum*. 4. Hilarius lib. 2. de Trinit. appropriat *Æternitatem* Patri, quia ſicut æternitas non habet principium durationis, ità nec Pater principium ex quo. *Speciem* Filio; quia eſt imago patris. Et *Uſum* ſeu fruitionem Spiritui S. quia prima & ſecunda perſona in ipſo delectabiliter acquieſcunt.

DISPUTATIO V.

De Miſſione Perſonarum, & modo loquendi in hac materia.

QUÆSTIO I.

Quid Miſſio divina, & an aliquæ Perſonæ divinæ fuerunt miſſæ?

CONCLUSIO I.

MIſſio, ut hic ſumitur, eſt proceſſio originalis Perſonæ divinæ à Perſona mittente ad creaturam, in qua incipit eſſe novo modo per effectum viſibilem vel inviſibilem.

Dicitur 1. *Proceſſio*, ut oſtendatur quòd Pater divinus non poſſit mitti, cùm à nullo procedat: unde Auguſtinus lib. contra

Sermonem Arianorum cap. 4. ait: *Solus Pater non legitur miſſus quoniam ſolus non habet authorem, à quo ſit genitus, vel à quo procedat*.

Dicitur 2. *Originalis*, ut excludatur miſſio per imperium, quod denotat ſubjectionem in perſona miſſa: miſſio per conſilium, ut cùm quis in arte belli verſatus, mittit Regem ad caſtra, quod ſignum eſt ignorantiæ in eo qui mittitur: Denique omnis miſſio quæ importat aliquam imperfectionem, aut dependentiam: unde quamvis lumen per originem procedat à ſole, flos ab arbore, quia tamen in illa proceſſione involvitur aliqua dependentia; ideò omnes illæ miſſiones hic excluduntur; quia per proceſſionem originalem intelligimus illam, quæ omnem prorſus excludit imperfectionem.

Dicitur 3. *Perſonæ divinæ à Perſona mittente ad creaturam*; quia miſſio divina duplicem involvit reſpectum, realem unum, qui eſt inter miſſum & mittentem, eſtque ipſamet relatio originis, cùm hic mitti à Perſona, ſit ab illa produci: & rationis alterum, qui eſt inter miſſum, & creaturam, ad quam mittitur.

Dicitur 4. *In qua incipit eſſe*, ad oſtendendum quòd licèt miſſio ſit inadæquatè ab æterno, ſecundùm id ſcilicet quod eſt proceſſio Perſonæ à Perſona, non ſit tamen adæquata & completa, niſi in tempore incipiat eſſe in creatura: unde partim eſt æterna, partim temporalis: æterna quoad principium, temporalis quoad terminum, imò ſimpliciter dicitur temporalis; quia in rigore non eſt miſſio, niſi quando integra ratio miſſionis exiſtit, quod fit in tempore, quando ſcilicet ad proceſſionem æternam accedit terminus temporalis: quod confirmat Apoſtolus ad Galat. dicens: *Ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum*, ubi miſſio dicitur temporalis, non æterna. Idem patet in creatione, quæ licèt entitativè fuerit ab æterno, quia tamen ſolum habuit terminum in tempore, dicitur temporalis.

Dicitur 5. *Novo modo*; quia cùm quælibet Perſona divina ſit ubique, implicat ut ſit de novo ſimpliciter in creatura, ſed bene per aliquam operationem ſeu productionem alicujus effectus, qui licèt ſit communis toti Trinitati, eo quòd opera Trinitatis ad extra ſint indiviſa, appropriatur tamen Perſonæ miſſæ: nam cùm miſſio fiat ut manifeſtetur perſona miſſa, ideò effectus in quo, vel per quem manifeſtatur, ſpecialiter ipſi attribuitur.

Dicitur denique: *Per effectum viſibilem vel inviſibilem*; quia miſſio dividitur ex parte effectus in viſibilem & inviſibilem. Viſibilis eſt, vel quando fit cum aliquo ſigno ſenſibili, quo pacto deſcendit Spiritus Sanctus ſuper Apoſtolos in ſpecie linguarum ignis: vel quando terminus temporalis eſt ſenſibilis, & talis fuit miſſio Filii in mundum ut incarnaretur. Inviſibilis autem, quando Perſona divina mittitur ut creaturam rationalem inhabitet per gratiam ſanctificantem, abſque ſigno ſenſibili ſui adventus. Ex dictis.

Reſol. 1. Unam perſonam ab alia mitti, nihil aliud eſſe quàm unam ab alia procedere, & in mundo viſibiliter apparere, aut inviſibiliter operari: unde Auguſtinus lib. 2. de Trinit. c. 5. *A Patre exire*, inquit, *& venire in hunc mundum, mitti eſt*.

Reſol. 2. Defectu proceſſionis Patrem non poſſe mitti ab aliis Perſonis, neque Filium à Spiritu S. unde textus Iſa. 48. *Dominus Deus miſit me, & Spiritus ejus*, intelligitur de Chriſto homine qui miſſus fuit à Patre, & Spiritu S. non per naturam, ſed per imperium ut prædicaret, & alia ſalutis noſtræ opera exequeretur.

Reſol. 3. Quòd licèt miſſio importet in recto proceſſionem unius Perſonæ ab alia, & effectum temporalem tantùm in obliquo; principaliter tamen conſiſtit in effectu temporali; quandoquidem effectus ille determinet proceſſionem æternam, quaſi de ſe indifferentem, ut ſit miſſio.

CONCLUSIO II.

FUerunt aliquæ Perſonæ miſſæ, ſcilicet Filius & Spiritus Sanctus.

Prob. de Filio: *Miſit Deus Filium ſuum in mundum*. Joan. 3. *Ego ex Deo proceſſi, & veni in mundum*. Joan. 8. & 16. *Exivi à Patre, & veni in mundum*: unde Auguſtinus Tract. 102. in Joan. *Exiit à Patre, quia de Patre eſt, & in mundum venit, quia mundo ſuum corpus oſtendit*.

Prob. De Spiritu S. Joan. 16. *Si autem abiero mittam eum ad vos*, &c. 14. *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo* &c. Imò quater viſibiliter miſſum eſſe inſinuant Scripturæ. 1. in Baptiſmo Chriſti, ſub ſpecie columbæ. 2. ſub ſpecie linguarum ignearum in die Pentecoſtes. 3. ſub ſpecie flatus poſt Reſurrectionem. 4. ſub ſpecie nubis lucidæ in transfiguratione. Species columbæ denotat Chriſti fœcunditatem per generationem ſpiritualem in Baptiſmo: Species linguarum, effectum prædicationis fervidæ: Species

flatus, peccatorum expulsionem per Pœnitentiam: & Species nubis lucidæ plenitudinem Sanctificationis Christi: unde nunquam Persona divina mittitur visibiliter; quinetiam per dona gratiæ mittatur invisibiliter; non quidem eodem instanti quo visibiliter mittitur, sed vel pro tunc, vel ante: sic Spiritus S. missus ad Christum sub specie columbæ, indicabat plenitudinem gratiæ, non quæ tunc conferebatur, sed quæ ei collata fuerat ab initio conceptionis; quandoquidem omnem suam gratiam ab illo instanti habuerit.

Resol. 1. Ex Personarum missione mirabiliter confundi Sabellianos, unicam in divinis Personam admittentes: quo enim pacto fieri potest, ut una & eadem Persona mittat, & mittatur?

Resol. 2. Malè inferre Arianos ex hac missione Filium esse minorem Patre; cum missio illa non fiat per imperium, ut diximus, sed per processionem originalem unius Personæ ab alia.

QUÆSTIO II.

Quomodo sit loquendum in hac materia?

L*itteris & verbis loquuntur Philosophi*, inquit August. 10. de Civit. cap. 23 *nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt; nobis autem ad certam regulam loqui, fas est, ne verborum licentiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignat opinionem*. Et ideo quid, inter loquendum in hac materia adeo difficili, sit usurpandum, quid vitandum, Conclusionibus sequentibus breviter statuemus.

CONCLUSIO I.

QUæ de Personis divinis prædicantur, dicuntur singulariter, si eis competant ratione solius essentiæ, pluraliter, si solùm ratione proprietatum personalium: utroque modo, si ratione essentiæ & proprietatum.

Ratio est; quia cùm essentia in divinis Personis sit una, relationes autem sint plures, clarum est ea quæ de Personis dicuntur, debere singulari numero exprimi, si eis competant ratione solius essentiæ; plurali verò, si ratione relationum, cùm prædicatum debeat sequi numerum illius, ratione cujus attribuitur. Hinc

Resol. 1. Quòd in divinis dicantur tres Personæ, tres hypostases, tria supposita; quia tres sunt relationes constituentes, ratione quarum multiplicantur.

Resol. 2. In Personis unicam esse voluntatem, unicum intellectum, unicam sapientiam &c. quia unica est essentia, ratione cujus ipsis præfata competunt.

Resol. 3. Unicam esse existentiam, subsistentiam, rem, substantiam, entitatem, scilicet absolutam, ratione essentiæ: & tres existentias, subsistentias, res, substantias, entitates; scil. relativas ratione personalitatum, seu relationum; imò tres esse veritates, unitates, & bonitates similiter relativas; nam cùm illa sint proprietates entitatis, sequitur multiplicatis entitatibus, & illas multiplicari.

Sed an etiam sint tres æternitates relativæ? Videtur distinguendum: vel enim æternitas sumitur prout est modus durationis infinitè perfectæ, vel ut est modus durationis præcisè. Si primo modo sumatur, non possunt dici tres æternitates, quandoquidem durationes relativæ, sicut & ipsæ relationes non importent perfectionem simpliciter infinitam. Si 2. modo, dici possunt tres æternitates; quo sensu dici possunt tres æterni, æternitate scilicet relativa, sicut veritate, & bonitate relativa dicuntur tres veri, tres boni: unde quando Athanasius in suo Symbolo dicit: *Non tres æterni, sed unus æternus*, loquitur de æternitate absoluta, non relativa. Hoc tamen non est facilè usurpandum.

Resol. 4. Quòd licèt tres Personæ dici possint tria simpliciter, juxta illud August. 6 de Trin. c. 4. *Sunt illa tria unus Deus*, non tamen in rigore tria individua; quia ad multiplicationem individuorum requiritur multiplicatio naturæ: unde quando individuum dicitur quod est indivisum in se, & divisum à quolibet alio, intelligi debet de divisione, non tantùm personali, sed etiam naturæ.

Resol. 5. Quòd dici possint tres perfecti, tres magni, tres omnipotentes, tres justi &c. si illa verba sumantur tantùm adjectivè, sicut dicuntur tres creantes, tres habentes Deitatem; quia ad multiplicationem concretorum adjectivorum, sufficit sola multiplicatio suppositorum.

Dixi: *Si sumantur tantùm adjectivè*; quia si sumantur *substantivè*, ut ordinariæ sumuntur & usurpantur à Patribus, non possunt dici tres perfecti &c. sed unus perfectus; quia perfectio in Deo non multiplicatur, sicut nec magnitudo &c. ad multiplicationem autem concretorum substantivorum requiritur non tantùm multiplicatio suppositi, sed etiam formæ, aut quasi formæ.

CONCLUSIO II.

A Deo coercenda sunt nomina *Duplex, triplex, multiplex*. Deusque est appellandus trinus, non triplex, Trinitas, non triplicitas; quia *triplex* & similia denotant numerum in Deo secundùm rationem Deitatis: Trinus autem aut Trinitas præcisè, numerum trium: qui reperitur in divinis. Quòd si Spiritus S. dicatur Sap. 7. dicatur multiplex, intelligendum est causaliter, in quantùm multiplicia confert dona.

Dixi *A Deo*, non tamen à Persona; quia potest dici in divinis Persona triplex, aut multiplex; quia addendo *Persona*, satis excluditur naturæ multiplicitas. An autem Deitas dici possit trina; ut dicitur in Hymno Martyrum.

Resp. Quòd sic, subintelligendo in Personis, aliàs non; quia secundùm se tantùm est unica.

CONCLUSIO III.

POtest dici in divinis Filius unum cum Patre, non unus, alius à Patre, non aliud.

Ratio est; quia *unum* neutraliter denotat unitatem naturæ, & *unus* masculinè unitatem suppositi. Item aliud substantivè denotat distinctam essentiam, *alius* adjectivè distinctum suppositum.

CONCLUSIO IV.

PErsonæ divinæ non debent dici unitæ, conjunctæ &c. quia hoc infert compositionem: nec dispares, alienæ, aut discrepantes, ne tollatur similitudo. Nec diversæ, differentes, divisæ, separatæ; quia hoc importat alietatem naturæ.

CONCLUSIO V.

TAntùm valet in divinis prædicatio identica, quando vel non est distinctio formalis inter extrema, vel si est, unum saltem extremum est formaliter infinitum, ratione cujus infinitudinis postulat identificare sibi omne compossibile, adeoque & alterum extremum. Hinc

Resol. 1. Non rectè dici: Paternitas aut Filiatio est spiratio activa; quia inter illa est distinctio formalis, nec ullum extremum est formaliter infinitum, cùm utrumque sit relatio. Ex quo sequitur à fortiori non valere hanc Propositionem: Paternitas est Filiatio; cùm sit inter illa distinctio realis; ultra quod neutrum sit formaliter infinitum.

Resol. 2. Valere has Propositiones in sensu reali: Deitas est æternitas, Sapientia est Paternitas, Justitia est Filiatio, Bonitas est Spiratio passiva, & activa; item Pater est Deus, Deus est Pater, Essentia divina est Pater, Filius & Spiritus S. & sic de multis aliis, inter quorum extrema licèt sit distinctio formalis, unum tamen est formaliter infinitum. Dico & *sic de multis aliis*, quia non valet universaliter omnis propositio, ubi unum extremum est formaliter infinitum. Sic licèt valeat illa propositio: Essentia divina vult, intelligit, non tamen valet: Intellectus vult, voluntas intelligit; quia denotatur, intellectum esse principium immediatum volitionis, & voluntatem intellectionis: quod non admittitur. Quando autem dicitur, Essentia vult, intelligit; tantùm insinuatur quòd sit principium remotum, verum est. Item non valet: Essentia divina generat, aut spirat; sicut nec generatur, aut spiratur, quia primùm denotat quòd sit principium *quod* generationis aut spirationis, quod negavimus: propter quam rationem non rectè etiam dicitur; Paternitas generat, Filiatio spirat. Secundum verò denotat, quòd Deitas producatur, quod est falsum. Pro Coronide

Adverte ex Becano (apud quem plura hac de re videre poteris) quòd Deus possit sumi 1. Simpliciter ut hic Deus est trinus, Trinitas. 2. Suppositaliter, seu pro aliquo supposito divino, ut cùm dicitur: Deus *generat*, & sumitur pro Patre; *generatur*, & sumitur pro Filio. 3. Absolutè, ut cùm dicitur: Deus creat, gubernat.

THEO-

THEOLOGIA MORALIS ET SCHOLASTICA

De Actibus humanis, eorumque Regulis & Principiis.

Um adulti nonnisi per actus humanos in cœlum conscendant in æternum regnaturi, & nonnisi per eosdem in Infernum descendant in æternum arsuri, frustraneum esset hujus materię utilitatem & necessitatem Scholasticis inculcare. Unum tamen deplorandum est, & quòd circa hęc salvationis & perditionis media, vel potiùs circa eorumdem regulas, tot, etiam monstruosa, irrepsere opinamenta: aliis viam salutis, quam *arctam* esse & *angustam* docet ipsamet Veritas, supra modum dilatantibus: aliis é contra super humeros Fidelium imponentibus jugum, quod nec Patres nostri portare potuerunt, nec ipsi ferre sustinent, aliud docentes, aliud facientes.

Horum malorum fons est & origo, quòd controversiæ quæque morales ad solos humanæ rationis calculos contrudantur, relictis Patrum sententiis, Conciliorum statutis, Pontificum decretis, Scholæque Principum documentis, ex quibus tamen possunt omnes quotquot occurrunt in moralibus difficultates sine violentia dilucidari. Nos ideo præfatis adhærentes via media inter latiorem & angustiorem conabimur incedere. Faxit Deus ut nec ad dexteram declinemus, nec ad sinistram. Porro librum hunc in varios Tractatus dividemus. Primus erit de Natura & Divisione actuum humanorum, eorumque Malitia & Bonitate. Secundus de interna actuum humanorum regula, quæ est Conscientia. Tertius de Legibus, quæ sunt externæ eorumdem regulæ. Quartus de actuum humanorum Principiis, seu libero Arbitrio & Gratia. Ultimus denique de Merito & Justificatone.

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS

EORUMQUE BONITATE ET MALITIA.

HUic Tractatui præponunt aliqui dissertationem de Beatitudinem; sed quoniam mos est Scotistarum de illa in 4 lib. sententiarum agere, seu immediaté post Tractatum de Sacramentis, ubi de quatuor novissimis disseritur, illuc etiam lectorem remittemus.

DISPUTATIO PRIMA.

De Natura & Divisione actus humani.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex actus humanus?

ADverte triplicis generis esse actus, qui ab homine egrediuntur: alii enim ab ipso procedunt, in quantum animal est, ut audire, videre, comedere, dormire & similia, in quibus convenit homo cum aliis animalibus: Alii procedunt ab ipso ut rationalis est, ut velle, intelligere, amare, odisse &c. per quæ discon venit ab aliis animalibus: Alii denique fiunt ab ipso cum libertate & advertentia rationis, sive interim actus illi egrediantur à potentiis animalibus, sive à potentiis rationalibus. Hoc notato

CONCLUSIO I.

ACtus humanus est ille, qui egreditur ab homine cum libertate & advertentia rationis operante; seu, ut loquitur D. Thom. 1.2.q.1.art.1. cujus homo ut homo dominus est.

Dicitur 1. *Qui egreditur*, positivé scilicet, vel privativé: unde omissio alicujus potest dici actus humanus moraliter, ut postea videbitur.

Dicitur 2. *Ab homine*; & ideo actus qui ab Angelis, aut etiam ab animabus separatis eliciuntur, licét fiant cum advertentia rationis, & libertate, non sunt in rigore actus humani.

Dicitur 3. *Cum libertate*, scilicet Indifferentiæ, quæ in eo consistit, quòd, positis omnibus ad agendum prærequisitis, possit agere & non agere, vel agere hoc, & oppositum ejus: undé libertas Indifferentiæ est duplex, una contradictionis seu exercitii, quæ est ad contradictoria, V.g. ad amorem & non amorem, seu cessationem amoris: altera contrarietatis, seu specificationis, quæ est ad contraria, V.g ad amorem & odium.

Dicitur 4. *Et advertentia rationis*, quæ duplex est, perfecta una, imperfecta altera: Prima est cognitio clara & distincta ejus quod agimus; secunda veró, cognitio confusa, & indistincta, quæ confusio plerumque accidit vel ex distractione ad alia objecta, vel ex subita passione & animi turbatione. Ex dictis

Resol. 1. Omnes actus hominis, sive materiales, sive spirituales, esse actus humanos, si liberé & advertente eliciantur: undé non tantùm intellectio aut volitio, sed etiam visio, auditio, comestio &c. participare possunt rationem actus humani.

Resol. 2. Si Petrus utatur, per vim omnimodam, manu Pauli ad alterum occidendum, occisionem non fore actum humanum, adeoque nec peccatum respectu Pauli; quia etsi actum illum advertenter ponat, non tamen liberé.

Resol. 3. Actum Accedentis ad non suam credentis invincibiliter esse suam, non esse humanum in ratione adulterii; quia etsi liberé accedat, non tamen advertenter sub illa ratione. Imò etiam dici posset quòd non accedat liberé quatenus aliena est.

Resol. 4. Posse aliquid esse actum humanum sub una ratione, & non humanum sub altera, ut in casu allato, ubi copula in ratione accessus ad mulierem præcisé, est actus humanus, non tamen in ratione accessus ad non suam.

Resol. 5. Non omnem actum hominis dici actum humanum, saltem in genere moris; quia per actum hominis intelligitur actus ille qui ab homine fit, quocumque modo fiat, etiam dormiendo, per actum veró humanum, ille qui fit ab homine advertenter & liberé, seu in quantùm est *dominus suorum actuum per rationem & voluntatem*, ut ait D. Th. suprà: undé prima intellectio, actus indeliberati voluntatis, sicut & risus, fletus, auditio, visio &c. quando non fiunt ex imperio voluntatis, sunt quidem actus hominis, non tamen actus humani: & ideo actus hominis latius patet, quàm actus humanus, cum omnis actus humanus sit actus hominis, non é contra.

Dixi: *Saltem in genere moris*; quia omnis actus hominis spectatus præcisé secundùm entitatem & substantiam, dici potest humanus in genere naturæ.

CONCLUSIO II.

Actus humanus alius est merè elicitus, alius merè imperatus, alius elicitus & imperatus simul. Merè elicitus est, qui à voluntate tanquam à potentia proxima & physica egreditur, sine tamen prævio ipsius voluntatis imperio, ut prima volitio. Merè imperatus est, qui ex imperio voluntatis ab aliis potentiis producitur, ut intellectio ab intellectu, visio ab oculo, ambulatio à potentia loco motiva. Elicitus, & imperatus simul, qui à voluntate immediatè procedit ex prævio ipsius voluntatis imperio, ut actus odii dependens à priori voluntatis actu, quo quis vult alium odio habere.

QUÆSTIO II.

Quot sint actus eliciti voluntatis?

Suppono voluntatem esse fugitivam mali, & prosecutivam boni; quatenus autem prosecutivam, versari vel circa finem, vel circa media. Hoc supposito.

CONCLUSIO I.

Tres sunt actus eliciti voluntatis circa finem, scilicet Volitio, seu amor simplex aut complacentia, Intentio seu desiderium, Fruitio seu possessio.

Ratio est: quia finis (qui est id cujus gratia aliquid fit) tripliciter potest considerari, 1. ut in se bonus, cui ut sic correspondet Amor. 2. Ut per media assequibilis, cui respondet Intentio. 3. Ut iam obtentus, cui respondet Fruitio.

Porro Volitio ut sic, seu simplex amor, est actus voluntatis respiciens finem ut in se amabilem, abstrahendo, an sit præsens vel absens, possibilis vel impossibilis, ut amor sanitatis propter convenientiam, quam habet cùm natura animali, ibi sistendo.

Intentio autem est actus voluntatis in finem ut absentem & per media assequibilem, estque ex natura sua efficax; ita ut nunquam intentionem habeat voluntas, nisi adhibeat media (ubi possibilia sunt) ad finis consecutionem. Nec efficax dicitur propter actus intentionem, quia quantumvis remisse desideremus, si verè desideramus, media tamen adhibemus.

Fruitio denique (si non sumatur pro delectatione aut gaudio) est amor efficax finis jam obtenti: etsi enim circa finem jam obtentum nihil sit efficiendum, ita tamen voluntas in eum fertur, ut, si abesset, eum assequi vellet.

Dixi: *Si non sumatur pro delectatione*; quia ut sic non est actio, sed passio, ut rectè advertit Scotus: nam cum tristitia sit passio; contrariorum autem eadem sit ratio, sequitur fruitionem sumptam pro delectatione esse passionem. Ex dictis

Resol. 1. Tres actus voluntatis jam explicatos differre specie. licèt enim habeant idem objectum materiale, nempe finem, habent tamen diversum objectum formale, quia terminantur ad finem diversi modè consideratum, ut patet ex dictis in probatione conclusionis.

Resol. 2. Discrimen esse inter amorem simplicem, & intentionem, quod hæc nec feratur, nec ferri possit in impossibile repræsentatum ut tale: illa tamen possit. Ratio est; quia intentio, est volitio efficax finis ut consequendi per media: nullus autem, nisi rationis expers vult adhibere media ad consequendum id quod novit impossibile. Amor verò simplex, cùm sit volitio inefficax, tantumque importet affectum ad rem, & non ejusdem assecutionem, potest inefficaciter velle quod novit impossibile; sic aliqui homines dicunt; vellem esse avis, piscis, Angelus, licèt sciant illa impossibilia: sic mali Angeli, juxta Scot. 2. dist. 6. q. 1. n. 4. voluerunt esse æquales Deo, aut saltem id velle potuerunt, quamvis scirent hoc esse impossibile.

Resol. 3. Volitionem aliam esse efficacem, quæ scilicet, quantùm est de se, tendit in finem cum absoluto ordine ad media, per quæ est obtinendus, aliam inefficacem, quæ quidem fertur in finem, sed sine tali ordine. Sic multis militibus placet victoria, ita tamen ut media ad illam assequendam necessaria non adhibeant; & ideo dicuntur velle victoriam tantùm inefficaciter: vellent autem efficaciter, si media adhiberent.

His addi potest volitio conditionata, quæ fertur in finem absolutè, sed in media conditionatè; talis est hæc volitio: *Volo esse hodie Romæ, si fieri possit*, in quo actu existentia Romæ mihi quidem absolutè placet, sed tantùm feror in media sub conditione, si essent possibilia: unde hic actus dici potest *velleitas*, saltem respectu mediorum: quia respectu finis est vera volitio, cùm sit complacentia in illo.

CONCLUSIO II.

Actus eliciti voluntatis versantes circa media, sunt etiam tres, Electio, Consensus, & Usus. Electio est actus efficax, quo voluntas ex pluribus mediis unum præ alio amplectitur ad consecutionem finis. Consensus, prout est efficax, est actus quo voluntas efficaciter acceptat seu approbat media ab intellectu proposita ut idonea ad finem consequendum. Usus denique (scil. activus) est actus efficax voluntatis seipsam moventis, vel alias potentias applicantis ad executionem medii electi.

Dixi: *activus*; nam passivus nihil est aliud, quàm passiva potentiæ applicatio ad suum actum exercendum, V. gr. auris ad audiendum, pedis ad ambulandum &c.

CONCLUSIO III.

Tres sunt etiam actus voluntatis circa malum: Odium simplex, Timor, & Tristitia. Odium simplex, est actus quo voluntas aversatur malum secundùm se, abstrahendo ab ejus præsentia vel absentia, possibilitate vel impossibilitate. Timor est actus efficax voluntatis respicientis malum absens, ut per media impediendum. Tristitia, ut est actus voluntatis, est odium efficax mali præsentis.

Advertendum nullum ex his actibus, quatenus versatur circa malum, versari circa finem; quia malum ut malum nequit habere rationem medii aut finis: nemo proposito sibi malo, facit quæ facit, ait S. Dionys. c. 4. de Divinis Nominibus.

Dixi: *Quatenus versatur circa malum*; nam sicut versari potest circa bonum secundariò, ità & circa finem; sic possum fugere consortium impudicorum ad obtinendam Castitatem.

QUÆSTIO III.

An electio distinguatur ab intentione, & an ex duobus mediis possit eligi minùs bonum?

Sensus primi membri quæstionis est, an sit idem actus, quo voluntas fertur in finem & media, an verò diversi?

CONCLUSIO I.

Ordinariè distinguitur Electio ab Intentione. Est communis.

Ratio est; quia ordinariè priùs finem volumus, ac postea de mediis inquirimus, & tandem convenientiora eligimus: Unde communiter dicitur, quòd Intentio præcedat consilium: Electio autem, illud sequatur. Imò intentio, juxta Vasquez & quosdam alios, est causa physica electionis; sed melius est dicere quòd tantùm moraliter moveat, & determinet voluntatem ad electionem; quandoquidem voluntas non minùs sit se sola sufficiens ad productionem electionis, quàm Intentionis: ex quo etiam sequitur Intentionem distingui ab Electione, cùm nihil sit causa moralis sui ipsius. Præterea potest Electio esse actus fugæ, & Intentio actus prosecutionis: sic qui vult efficaciter Temperantiam, fugit ebrietatem.

Dixi: *Ordinariè*; quia si possit oculus eadem visione lucem & colorem attingere, quidni posset voluntas eadem volitione ferri in finem & media, ubi simul proponuntur? Unde juxta S. Thom. 1. 2. q. 8. art. 3. finis, ut est ratio volendi medium, eodem actu aperitur quo medium.

Dices 1. Ex Philosopho 2. Physic. Textu 29. eodem modo se habet voluntas ad finem & media, quo se habet intellectus ad præmissas & conclusionem: sed non potest intellectus unico actu ferri in præmissas & conclusionem: ergo.

Resp. dist. Min. Non potest intellectus unico actu ferri in præmissas, & conclusionem modo discursivo C. alio modo: N. cùm enim discursus sit progressio ab una cognitione ad aliam, clarum est, non posse intellectum discurrendo ferri unico actu in præmissas & conclusionem; poterit tamen si simpliciter consideret præmissas & conclusionem.

Dices 2 Quando unum appetitur propter aliud, necesse est, ut illud aliud priùs appetatur; sed media appetuntur propter finem: ergo necesse est, ut finis priùs, adeoque alio actu appetatur, quàm media.

Resp. Ma. Esse veram, ubi unum proponitur ante aliud; non autem quando proponuntur simul, ut hic supponimus de fine & mediis.

CONCLUSIO II.

Potest voluntas ex duobus mediis eligere minùs bonum. Ità Scotus, Gabriel, Medina, & alii contra Capreolum, Vas-

Vasquez, Gonet, & quosdam alios, præsertim Thomistas.

Prob. 1. Quia tali casu neutrum in particulari proponitur ut necessarium: ergo possum, relicto meliori, minùs bonum eligere, cùm sit etiam bonum, utile, fini proportionatum, adeoque sufficiens ad movendam voluntatem.

Prob. 2. Quia inde sequeretur voluntatem non esse liberam; quandoquidem è duobus mediis inæqualibus propositis, ità teneretur amplecti unum, ut non posset aliud.

Confirm. conclusio exemplo. Sint duæ viæ hinc Insulas conducentes, una longa, difficilis & aspera, altera brevior, facilis & plana, num quid possum, ut ostendam veritatem meæ conclusionis, eligere primam, relicta secunda? Certè res mihi videtur extra dubium. Nec refert, quòd tunc ostensio libertatis sit motivum speciale; quia illud non se tenet ex parte objecti, nec facit ut desinat repræsentari ut minus bonum, sed tantùm tenet se ex parte voluntatis libertatem suam sic exercentis.

Obj. 1. Arist. 3. Ethic. c. 3. dicit: *Quod cæteris in consultatione prælatum est, id eligibile est*; sed in consultatione præferimus majus bonum minori: ergo &c. Idem sentit Damasc. lib. 2. de Fide cap. 22.

Resp. Philosophum & Damascenum loqui de eo quod ordinariè fit; quia voluntas, moraliter loquendo, semper eligit medium, quod apparet utilius. Hoc tamen non obstat, quò minùs, physicè loquendo, contrarium fieri possit.

Obj. 2. Voluntas est appetitus rationalis: ergo non potest minus bonum præferre meliori: alias non videretur agere secundùm rationem, adeoque nec esse rationalis.

Resp. Dist. Ant. Est appetitus rationalis, quia semper operatur secundùm rectam rationem, N. alioqui nunquam peccaret. Quia non potest operari absque prævio actu rationis proponente motivum, sub quo feratur in objectum: C. hoc autem neret in nostro casu, quamvis, cur voluntas hoc potiùs medium eligat, quàm aliud, nulla ratio assignari possit, nisi quia sic illi placet.

Obj. 3. Voluntas non appetit malum ut malum; sed medium minùs bonum dicit carentiam majoris boni, quæ est mala: ergo voluntas non potest illud eligere.

Resp. dist. Cons. Non potest illud eligere, quatenùs dicit carentiam majoris boni: C. quatenùs dicit aliquam utilitatem sufficientem ad finem obtinendum: N. Unde isto casu voluntas non movetur ab illa carentia, sed ab utilitate, quæ est in ipso medio minùs utili.

Objic. 4. Cum Gonet: nequidem potest voluntas ex duobus mediis æqualiter bonis unum præ alio eligere: necà fortiori minùs bonum in nostro casu. Prob. Ant. quia dum proponuntur voluntati duo media æqualia, nihil est per quod determinetur ad electionem unius præ alio.

Resp. N. Ant. ad probationem dico, nihil extrinsecum tunc requiri, ut voluntas se determinet; quandoquidem ipsamet, utpote libera, sit sufficiens ad sui determinationem.

Obj. 5. Non potest voluntas eligere medium minùs bonum, nisi repudiet melius; sed hoc non potest repudiare; ergo. Prob. Min. quia sicut voluntas non prosequitur nisi bonum; ità nec repudiat nisi malum; quale nullo modo est medium, quod est medius & utilius.

Resp. Dist. Ma. Nisi repudiet melius vel positivè, vel negativè: C. nisi repudiet positivè: N. similiter Dist. Min. Ad cujus probationem dico, voluntatem non repudiare quidem positivè, id est, per fugam, odium, aut detestationem, nisi malum; negativè tamen, id est, præcisè relinquendo, etiam repudiare bonum; cùm etiam circa bonum sit indifferens, ut illud amplectatur, vel relinquat.

QUÆSTIO IV.

An Electio sit libera, quando, posita intentione finis absoluta & efficaci, posteà occurrit unicum medium hic & nunc ponendum?

EXponitur status quæstionis in exemplo. Vult aliquis efficaciter esse in urbe hora prima, & occurrit hic & nunc ipsi necessariò transeundum esse per hanc portam, ut sit in civitate hora prætata: quæritur, an electio talis ingressus sit libera?

CONCLUSIO I.

CErtum est talem electionem esse denominativè, & in causa liberam: cùm intentio, ex qua procedit, supponatur esse in potestate voluntatis ipsum finem liberrimè volentis.

CONCLUSIO II.

TAlis electio non est in se formaliter libera libertate sibi propria & distincta à libertate actus, ex quo sequitur

Prob. 1. Illud non est in se formaliter liberum, ad quod ponendum necessitatur voluntas, sed voluntas ex suppositione Intentionis efficacis finem obtinendi, necessitatur ad electionem talis medii, cùm sine illo non possit haberi finis: ergo. Unde si posset voluntas, stante efficaci Intentione, non ponere electionem, posset velle efficaciter finem, & non velle: quandoquidem posset desistere ab eo, sine quo non potest finis obtineri.

Prob. 2. Voluntas non potest velle efficaciter impossibile; atqui si posset velle efficaciter finem, & nolle eligere medium, sine quo assecutio finis est impossibilis, posset velle efficaciter impossibile, ut patet: ergo.

Dixi in quæstione: *posteà occurrit* &c. quia si tale medium simul cum fine proponatur, antequam voluntas velit efficaciter ipsum finem, tunc Electio poterit esse libera, sicut Intentio; quia tunc voluntas ferretur in finem & medium unico actu. Exemplifico: Joanni proponitur auditio lectionis hora octava, & antequam velit ipsam efficaciter, occurrit necessariò surgendum esse è lecto hic & nunc: dico quòd eodem actu, quo se determinabit efficaciter ad auditionem lectionis, etiam se determinabit ad surgere è lecto, & consequenter sicut tunc volitio efficax auditionis erit libera, ità & volitio surgendi è lecto; cùm sit idem actus.

Dixi etiam; *Hic nunc ponendum*; quia si medium unicum non debeat poni hic & nunc, sed pro libitu intendentis, hoc vel illo tempore, electio talis medii facta eo tempore, quo non est necessariò ponendum medium, erit libera, quia illud est liberum quod voluntas ità ponit, ut possit absolutè non ponere.

Nec dicas, talem electionem fore liberam quoad anticipationem temporis, per hoc quòd potiùs ponatur hoc instanti quàm sequenti; quia erit in se formaliter libera quoad entitatem; cùm voluntas sic illam ponat hoc instanti, ut fortè illam posteà non poneret, quandoquidem posset in instantibus sequentibus desistere ab intentione, licèt hic & nunc sit efficax.

Objic. 1. Contra Conclus. 2. Si ægro efficaciter intendenti sanitatem proponatur unicum medium valde difficile, V. gr. abscissio pedis, aut brachii, poterit illud respuere ob nimiam difficultatem: ergo si illud acceptet lectio erit formaliter libera.

Resp. Dist. Ant. Poterit illud respuere, stante intentione efficaci sanitatis recuperandæ: N. illa seposita: C. Sed tunc convincitur æger potius velle mortem, quàm abscissionem membri, & consequenter non velle efficaciter sanitatem, quæ sine tali abscissione haberi nequit.

Obj. 2. Potest voluntas etiam eo instanti, quo ponenda est talis electio, illam non ponere: ergo erit libera.

Resp. Dist. Ant. Erit libera, desistendo ab intentione: C. Illam retinendo: N.

Obj. 3. Voluntas non potest necessitari quoad exercitium ab ullo bono creato: ergo liberè illo casu ponit electionem.

Resp. Dist. Ant. Non potest necessitari absolutè: C. ex suppositione actus prioris ulteriorem inferentis; N. undè illo casu nec à fine, nec à medio necessitatur, sed ab efficaci volitione finis, hic & nunc electionem medii importante, ut maneat efficax.

Instabis suppositio illa, vel intentio efficax, ex cujus suppositione dicitur voluntas necessitari, est exercitium libertatis; sed per exercitium libertatis voluntas non potest necessitari, seu privari libertate: ergo.

Resp. Dist Min. Non potest necessitari ad objectum circa quod exercet suam libertatem per hunc actum. C. in hoc enim manifesta est implicantia. Non potest necessitari ad objectum alterius actus ex priori illo consequentis. N. sic volens efficaciter sanitatem hic & nunc, tantum per aperturam venæ obtinendam, non potest necessitari circa sanitatem, quia circa illam, suam libertatem exercet, potest tamen necessitari circa aperturam venæ, quæ, ex suppositione prioris actus, necessariò ponenda est.

Obj. 4. Inde sequeretur talem electionem non fore meritoriam, aut demeritoriam, cùm non sit in se libera.

Resp. Neg. sequelam, quia ut actus voluntatis elicitus sit meritorius, aut demeritorius, sufficit quod sit liber mediatè, ut volunt Wiggers, Vasquez, & alii.

Nec inde inferas rationem meriti, aut demeriti etiam competere actibus externis, qui sunt etiam liberi mediatè; quia licet hoc concedamus actibus voluntatis; qui ex se propriam habent honestatem, aut turpitudinem, seu qui respiciunt motivum honestum, vel turpe per tendentiam sibi propriam & diversam ab ea qua motivum suum respicit actus, ex quo necessariò sequitur, non tamen actibus externis, quibus hoc non competit.

QUÆSTIO V.

Quid Imperium Monasticum? Quibus potentiis imperet voluntas, & quomodo?

DIco; *Imperium monasticum*; quia licèt Imperium œconomicum, quo familiæ caput sibi subditis, & Politicum, quo Princeps membris Reipublicæ imperat, sint magis propriè imperia, quam Monasticum, cùm in illis imperans & subditus realiter distinguantur, in hoc autem, idem sibi ipsi imperet, tamen de illis hic non agimus.

CONCLUSIO I.

IMperium Monasticum est actus, quo voluntas seipsam, vel alias potentias sibi subditas movet & determinat ad operandum.

Dixi 1. *Actus voluntatis*, quia licèt plurimi sustineant rationem Imperii consistere formaliter in actu intellectus, probabilius tamen docent D. Bonaventura, Scotus, Henricus & alii consistere in actu voluntatis.

Prob. 1. Ex August. lib. 8. Confess. cap. 9. ubi ait; *Voluntas imperat*. Idem sentit Anselmus lib. de conceptu Virginali cap. 4. & licèt D. Thomas aliqua in contrarium adferat, tamen 1. 2. q. 9. art. 1. expressè ait: *Voluntas movet alias potentias animæ ad suos actus*. Et q. 71. art. 6. ad 2. *Voluntas imperat omnes actus voluntarios*. Similia habet alibi.

Prob. 2. Ratione. Illius est imperare, cujus est regere; sed voluntatis est suas & aliarum potentiarum operationes regere & moderari: ergo illius est sibi & aliis potentiis imperare.

Dixi 2. *Vel alias potentias* &c. ratione cujus inquiri posset cur Imperium illud dicatur Monasticum; cùm voluntas imperet potentiis à se realiter distinctis, sed respondebitur quod denominationes sint suppositorum; & consequenter quod, voluntate imperante, homo imperet; & ideò dum suis potentiis imperat, sibi imperare dicitur.

Dices 1. Contra primam particulam. Imperium est actus Prudentiæ, ut patet ex Philosopho 6. Ethic. c. 10. *Prudentia*, inquit, *præceptiva est: finis enim ipsius est quid sit agendum, aut non agendum præcipere*: sed Prudentia est virtus intellectualis: ergo Imperium est actus intellectus.

Resp. Dist. Ma est actus Prudentiæ præsuppositivè: C. efficienter: N. ad Aristotelem dico, quòd per præceptum non intelligat Imperium, sed quemdam modum edocendi: sicut enim ille qui docet dicitur *Præceptor*, ita etiam dici potest Prudentia præceptiva, eo quòd doceat voluntatem quid debeat agere: & in hoc differt Prudentia à sagacitate, quòd hæc sit judicativa tantùm, ut ait Arist. ibid. & non præceptiva.

Dices 2. Ad Imperium requiritur intimatio, sed intimatio est actus intellectus, cùm intimare sit quoddam loqui; ergo, &c.

Resp. Dist. Ma. Requiritur intimatio formalis: N. talis enim intimationis per intellectum recipiendæ sunt incapaces fere omnes potentiæ, cùm objectum ab intellectu repræsentatum non possit illas movere, ut patet de visu, auditu &c. requiritur intimatio vitalis consistens in hoc, quòd ad voluntatis imperium naturaliter aliæ potentiæ operentur; tum propter quamdam sympathiam; tum propter earum cum voluntate in eadem anima radicationem: C.

CONCLUSIO II.

VOluntas imperat intellectui, sensui interno, ac potentiæ loco motivæ, & quidem imperio Despotico: appetitui autem sensitivo, imperio Politico. Ante probationem utriusque partis

Advertendum est, imperium Despoticum esse illud, quod adimit omnem potestatem resistendi, ita ut subditus teneatur statim sine mora, sine rebellione obedire, sepositis impedimentis. Politicum verò, quod non ita ligat subditum, quin possit instar civis resistere, reclamare; ita ut non statim exequatur mandatum.

Prob. 1. Pars, quia ipsimet experimur quòd ad nutum voluntatis objectum aliquod intellectu aut sensu interno percipiamus vel ab ejus perceptione desistamus sine ulla resistentia: item quòd membra, in quibus potentia loco motiva residet, moveamus, vel non moveamus, ut voluntati placuerit.

Nolumus tamen, quòd illæ potentiæ quoad omnes suos actus subdantur imperio voluntatis: nequit enim voluntas impellere intellectum ut judicet verum, quod est evidenter falsum, aut è contrà. Similiter cùm non possit voluntas velle adeoque nec imperare, nisi objectum sibi ab intellectu repræsentetur, sequitur primam intellectionem non subdi ejus imperio, sicut nec primam sensationem internam, quæ est prior intellectione; cùm intellectus pro hoc statu non possit intelligere nisi dependenter à sensibus. Item membra generationi deservientia sæpè voluntati resistunt quoad motum localem. Varii etiam sunt motus in homine à voluntate independentes; ut motus cordis, arteriæ, sanguinis ad cor in timidis, ad faciem in verecundis &c.

Prob. 2. Pars; Quia licèt appetitus sensitivus, quoad exercitium suorum actuum subdatur imperio voluntatis, ut colligimus tum ex illo. Gen 4. *Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius*; tum ex propria experientia, qua novimus sæpe voluntatem pro libitu excitare, aut pacificare motus illius, tamen non statim voluntati obedit: nam ut obediat prosequendo, debet efficere voluntas, ut ei proponatur objectum ut conveniens, sicut debet proponi ut disconveniens, ut obediat fugiendo: quod non ita facilè fit: nam quandoque ità vehementer fertur in objectum proprium sibi per phantasiam repræsentatum, ut difficultas amplectatur objectum, ad quod rationabiliter movet voluntas.

CONCLUSIO III.

VOluntas non imperat immediatè potentiis vegetativis, sicut nec potentiæ generativæ.

Ratio est: quia potentiæ illæ naturaliter agunt: voluntas autem non habet dominium supra naturam: undè non qui vult pinguescere, pinguescit: nec qui vult generare, generat, sed qui habet corpus ad hoc dispositum.

Dixi: *immediatè*; quia mediatè & indirectè dependent in suis operationibus à voluntate, in quantum potest alimentum subtrahere, vel ministrare.

CONCLUSIO IV.

NEc Imperat voluntas sensibus externis, saltem omnibus, nisi mediante potentia loco motiva.

Prob. ex August. lib. 11. de Trinit. cap. 8. ubi dicit, quòd visio non sit in potestate voluntatis, nisi mediante motu locali palpebrarum, qui ad eum necessariò requiritur. Nec contrarius est Scotus 2. dist. 42. q. 4. n. 18. quia ibi tantùm vult, quòd independenter à motu locali possit visus ex imperio voluntatis perfectius suum objectum percipere, supposita palpebrarum apertione, ubi nihil contra nos. Ex dictis

Resol. tot & tam multiplices esse actus imperatos, quot & quàm multipliciter ab ipsa voluntate, aut ab aliis potentiis, ad ejusdem voluntatis imperium, exerceri possunt.

DISPUTATIO II.

De Voluntario & Involuntario.

CUm actus nostri non sint humani, nisi sint voluntarii, necesse fuit, ut actuum humanorum naturam perfectè exponeremus, hanc de Voluntario & Involuntario dissertationem intermiscere.

QUÆSTIO I.

Quid Voluntarium, & quotuplex?

CONCLUSIO I.

VOluntarium strictè sumptum est, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione intellectiva singulorum, in quibus est actio.

Dicitur 1. *Quod procedit à voluntate*, ut excludantur actus appetitus sensitivi, tum hominis, tum bruti, quibus competit quidem ratio spontanei, cùm illud competat omnibus ex cognitione agentibus, non tamen voluntarii, nisi latius sumatur pro eo, quod procedit ex potentia appetitiva cum cognitione, quo sensu confundi potest cum spontaneo. Si tamen actus appetitus sensitivi hominis fiant ex imperio voluntatis, erunt voluntarii strictè, non quidem immediatè, sed mediante actu voluntatis à quo imperabuntur. Idem est de actibus intellectus, potentiæ loco motivæ, & aliarum facultatum à voluntate distinctarum. Requiritur tamen, quòd illius imperium procedat à voluntate ipsius operantis; aliàs actus illi fiunt omninò involuntarii: hinc si aliquis utatur manu Petri ad percutiendum alterum, illa percussio erit involuntaria Petro.

Dici-

Dicitur 2. *Ex prævia cognitione*; nam, cùm voluntas, licèt potentia cœca, non feratur in incognitum, neceſſario prærequirit ad omnes ſuos actus cognitionem objecti, in quod tendat.

Dicitur 3. *Intellectiva*, per quam particulam iterum excluditur voluntarium à brutis, quorum cognitio eſt materialis, phantaſtica, & imperfecta; & ideo non norunt finem formaliter, id eſt, quatenus aſſequibilem per media proportionata.

Dicitur 4. *Singulorum in quibus eſt actio*, id eſt, circumſtantiarum pertinentium ad ſubſtantiam actionis: unde ſicut ex parte voluntatis requiritur conſenſus circa illa omnia, in quibus eſt actio, ut omnia reputentur voluntaria, ita etiam ex parte intellectus cognitio & advertentia circa eadem; ita ut in tantùm minuatur voluntarium, tum circa objectum principale, tum circa circumſtantias, in quantùm minuitur advertentia. Ex dictis

Reſol. 1. Definitionem voluntarii poſſe extendi ad omiſſionem puram, ſi dicatur voluntarium eſſe, quod procedit à voluntate poſitivè, vel privativè cum cognitione &c.

Reſol. 2. Amorem Petri, v. g. poſitum à Deo in voluntate noſtra, ad illum non concurrente, non fore voluntarium, etiamſi voluntas illum libenter reciperet; quia eſſet quidem in voluntate, non tamen à voluntate.

Reſol. 3. Volitum non eſſe idem quod voluntarium, cùm volitum non ſit id quod eſt à voluntate, ſed circa quod verſatur voluntas, & ideo eſt quidem objectum voluntatis, non tamen effectus ſicut voluntarium: undè pluvia, aeris ſerenitas, & ſimilia poſſunt eſſe à me volita, non tamen ſunt mihi voluntaria: & è contrà prima volitio eſt voluntaria, ſi fiat advertenter, non tamen volita propriè & formaliter, quamvis aliquo ſenſu poſſit dici volita in ſemetipſa, in quantùm qui vult, vult ſe velle, ſicut qui diligit, vult diligere: poteſt tamen utraque ratio ſtrictè ſumpta in eodem actu reperiri; nam actus à voluntate imperatus eſt voluntarius in quantum cauſatur à voluntate cum cognitione, & volitus in quantùm eſt objectum voluntatis imperantis.

Reſol. 4. Eum, qui cognoſcit maritatam, quam bona fide credit liberam, peccare quidem peccato fornicationis, non tamen adulterii; quia circumſtantia adulterii non fuit ipſi cognita: ſimiliter eum, qui occidit hominem, ignorans invincibiliter eſſe patrem, peccare peccato homicidii, non Patricidii. Imò non peccaret, ſi id, quod occidit, crederet invincibiliter eſſe feram.

Nec refert, quòd liberè & advertenter explodat ſcopletum V. g. quia indè tantùm ſequitur talem actionem eſſe quidem voluntariã in ratione exploſionis, non tamen in ratione homicidii.

Reſol. 5. Actiones dormientium eſſe ſimpliciter involuntarias, ſemi-dormientium autem, ſemi-voluntarias, quia in illis nulla advertentia, in his autem, ſemi-plena reperitur: & ideo quamvis actiones illæ eſſent ex objecto graviter malæ, in illis nullum eſſet peccatum; in his verò tantùm veniale. Idem dic cum proportione de actibus voluntatis primò-primis, & primò ſecundis, quorum primi ſunt in genere moris involuntarii, & ſecundi ſemi-voluntarii.

CONCLUSIO II.

Dividitur 1. Voluntarium in Neceſſarium & Contingens. Primum eſt, quod eſt à voluntate operante cum determinatione ad alteram partem oppoſitorum, ſeu non indifferente ad volendum, & non volendum, talis eſt amor increatus, quo Deus ſeipſum amat, proceſſio Spiritus Sancti, & amor beatificus, in ſententia Thomiſtarum.

Secundum eſt, quod procedit à voluntate operante cum indifferentia ad oppoſita, ſive indifferente ad volendum & non volendum, tales ſunt actus humani.

Dices 1. Cum SS. Patribus & Philoſopho: voluntarium eſt id, quod laudem vel vituperium meretur; ſed hoc ſoli voluntario contingenti competit; ergo malè aſſignatur voluntarium neceſſarium.

Reſp. Nec Patres, nec Ariſtotelem loqui de voluntario in genere, ſed de voluntario contingenti, ſumendo ſcilicet genus pro ſua principali ſpecie, quæ per Antonomaſiam dicitur voluntarium ſimpliciter.

Dices 2. S. Thomas variis locis dicit Spiritum S. non procedere voluntariè, quia procedit neceſſariò.

Reſp. diſt. Aſſumpt. Non procedit voluntariè voluntarietate neceſſaria: N. voluntarietate contingenti de qua ibi agit D. Thomas: C.

Dices 3. Voluntas, ſecundùm Auguſt. lib. 3. de lib. Arb. c. 3. aut eſt libera, aut non eſt voluntas: ergo non datur voluntarium neceſſariom.

Reſp. diſt. Ant. Aut eſt libera libertate indifferentiæ tantũ, aut &c. N. aut eſt libera, vel libertate indifferentiæ, vel libertate eſſentiali, cum qua ſtat neceſſitas, ut dicemus de libero arbitrio: C.

Dices 4. Omne voluntarium eſt à voluntate quia vult: ergo nullum eſt voluntarium neceſſarium.

Reſp. diſt. Ant. Quia vult ſine coactione: C. quia ſemper vult ſine neceſſitate: N. quia Deus voluntariè ſeipſum diligit, & tamen neceſſariò. Ex dictis

Reſol. 1. Per voluntarium ſimpliciter non intelligi ordinariè, præſertim in materia morali, voluntarium neceſſarium, ſed contingens, ſeu liberum libertate indifferentiæ.

Reſol. 2. Non ſufficere voluntarium neceſſarium ad actus humanos, adeoque nec ad actus meritorios, aut demeritorios, cùm non importet indifferentiam in operante, quam requirit actus humanus.

Reſ. 3. Etiam dividi poſse voluntarium in neceſſarium & liberum, nempe libertate indifferentiæ; cùm hoc liberum idem ſit quod contingens. Dico: *Nempe libertate indifferentiæ*; quia non benè divideretur in neceſſarium & liberum libertate eſſentiali; cùm illa non pugnent inter ſe, ut patet in amore beatifico, qui, ſecundum Thomiſtas, eſt neceſſarius & liber libertate eſſentiali.

CONCLUSIO III.

Dividitur 2. Voluntarium in voluntarium voluntate propria, & voluntarium voluntate aliena. Primum eſt, quod verè à voluntate noſtra procedit. Secundum, quod quidem eſt ab alterius voluntate, moraliter tamen noſtræ adſcribitur, eò quod voluntas noſtra ſit in alterius voluntate quodammodo poſita à ſuperiore legitimo. Sic quia Deus hominum voluntates poſuit in voluntate Adami, tanquam Capitis noſtri reſpectu comeſtionis, aut non comeſtionis fructus vetiti, ejus inobedientia nobis eſt voluntaria.

CONCLUSIO IV.

Dividitur 3. Voluntarium in voluntarium in ſe, & voluntarium in cauſa. Voluntarium in ſe (quod ab aliquibus dicitur expreſſum, ab aliis explicitum) eſt, quod eſt in ſeipſo volitum, ut actus à voluntate eliciti, vel imperati. Voluntarium in cauſa (quod etiam implicitum & virtuale nuncupatur) eſt, qood eſt in alio volitum, ſeu cujus cauſa eſt voluntaria, etiamſi effectus diſpliceat. Sic voluntaria eſt blaſphemia illi, qui prævidens ſe in ebrietate blaſphematurum, ſeſe inebriat, quamvis blaſphemiam non intendat; imò ipſam deteſtetur.

Advertendum tamen, ut id, quod eſt in cauſa volitum, cenſeatur peccaminoſom, tria requiri. 1 quòd fuerit prævìſum, ſaltem in communi & confusè, quia nullo modo cognitum, non poteſt eſſe voluntarium, adeoque nec peccaminoſum: hinc ſi perpetres aliquid, ex quo ſequitur pollutio, quam in cauſa nullo modo prævidiſti, pollutio non eſt ibi peccaminoſa, licèt actio, ex qua ſequitur foret peccatum: modo tamen in illam pollutionem advenientem non conſentias, nec ſequatur quaſi naturaliter ex cauſa poſita. 2. Requiritur, ut cauſam vitare poſſis: ſi enim non poſſis: non peccas in eo quod ex tali cauſa ſequitur; cum nemo peccet in eo, quod vitare non poteſt. 3. Quod caoſam non tantùm poſſis, ſed etiam tenearis vitare: hinc motus carnalis, aut pollutio proveniens ex equitatione honeſta & convenienti non eſt peccatum, licèt ab equitatione, in qua pollutionem præviderasſecuturam, potueris abſtinere; modo, ut dixi, advenienti non conſentias, nec ſit conſentiendi periculum.

CONCLUSIO V.

Dividitur denique voluntarium in Directum, quod eſt à voluntate mediatè, vel immediatè per influxum poſitivum operante, & tales ſunt actus a voluntate vel eliciti, vel imperati; & in Indirectum, ſeu interpretativum, quod eſt à volontate non operante, cùm poſſit, & aliquando cùm poſſit & debeat, ut omiſſio corripiendi pueros delinquentes in patre, ad id advertente. & hoc voluntarium dicitur Indirectum per modum omiſſionis; quia id, quod ex omiſſione provenit, dicitur indirectum per modum effectus, & tale eſt, reſpectu patris, peccatum puerorum proveniens ex omiſſione correptionis.

QUÆSTIO II.

Quid requiratur ad voluntarium indirectum, ſeu ut omiſſio pura ſit voluntaria?

CONCLUSIO I.

Ad voluntarium indirectum requiritur actus intellectus; non eſt tamen neceſſarius actus voluntatis poſitivus ad ipſum terminatus.

Prob. 1. Pars tum ex generali ratione voluntarii, quod debet eſſe à principio intrinſeco cum cognitione; tum ex ratione ſpeciali voluntarii indirecti; quia cùm omiſſio, utpote negatio, à nulla cauſa procedat propriè & per verũ influxum, eatenùs tantùm dici poteſt eſſe à voluntate ut principio, quatenùs eſt in ejus

potestate ut sit, vel non sit. Non posset autem esse in ejus potestate sine advertentia rationis. Quæ ratio etiam concludet de effectu ex omissione secuto.

Dices: Ad peccatum ex inadvertentia, aut ignorantia vincibili, sufficit, quòd quis potuerit & debuerit scire & advertere; atqui tale peccatum est voluntarium, aliàs non esset peccatum: ergo non requiritur ad omne voluntarium actus intellectus.

Resp. In hoc ipso quòd dicitur potuisse & debuisse hic & nunc scire & advertere, necessariò involvi aliquam cognitionem, saltem confusam, per quam excitari potuerit & debuerit ad inquisitionem diligentiorem, aut attentiorem: alioqui si nulla prorsus ejusmodi cognitio, aut cogitatio præcesserit, omissio non imputabitur ad culpam, & inadvertentia, aut ignorantia censebitur hic & nunc invincibilis.

Prob. 2. pars: quia libertas contradictionis non minùs exercetur circa non velle, quàm circa velle: ergo sicut velle est liberum & voluntarium, ità etiam non velle: unde ut ait S. Th. hic q. 6 art. 3. Illud, *cujus Domini sumus, dicitur esse involuntarium, sed nos Domini sumus ejus quod est agere & non agere, velle & non velle: ergo sicut agere & velle est voluntarium; ità non agere, & non velle.*

Declaratur in exemplo: quia potest Sacerdos sciens & advertens, omittere lectionem Horarum, etiamsi non velit positivè ipsam omissionem; atqui tali casu omissio erit peccaminosa: ergo & voluntaria; nullum enim peccatum nisi voluntarium. Idem dicendū est de submersione navis respectu nautæ, quę procul dubio illi meritò imputabitur, si advertens periculum, omittat regere navim, licèt non intendat positivè ejus submersionem: & consequenter potest dari voluntarium indirectum, sive omissio pura & libera sine actu voluntatis.

Fatendum est tamen, sæpè reperiri actum voluntatis positivum circa aliud objectum, quod est causa vel occasio omissionis; imò necesse est reperiri, quando omissio est peccaminosa; quia nullus omittit voluntariè id, ad quod tenetur, nisi ex amore aliquo illicito creaturæ præsenti, vel præterito, virtute cujus ponatur omissio: sed hoc nihil facit contra conclusionem; cùm talis actus non habeat ipsam omissionem pro objecto.

Obji. 1. Voluntarium est, quod procedit à voluntate tanquam à principio intrinseco: ergo ad omne voluntarium requiritur actus voluntatis.

Resp. dist. Ant. Quod procedit à voluntate per influxum positivum, vel privativum: C. necessariò per influxum positivum: N. certè cùm omissio sit effectus privativus, non videtur plus exigere, quàm influxum privativum.

Obj. 2. Non datur denominatio nova sine nova forma; atqui voluntas in nostro casu dicitur omittens, v. g. Sacrum, & antequam urgeret tempus audiendi, non denominabatur omittens; ergo debet ipsi accidere nova forma; aliàs non deberet potiùs dici jam omittens, quàm antea.

Resp. Totum esse verum; inde tamen non sequitur, quòd nova illa forma debeat esse actus voluntatis, quo positivè dicat: *volo omittere*, sed est negatio agendi, quæ censetur adesse in statu determinationis interpretativæ ad non agendum; & ideo denominat jam voluntatem omittentem, quam anteà non denominabat.

Instabis. Negatio agendi erat in voluntate antequam diceretur omittens: ergo non potest denominari omittens per illam. Prob. Ant. quia in illo priori non agebat.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dist. assumpt. Non agebat præcisivè: C. negativè: N. unde in illo priori voluntas neque intelligitur habere actum, neque non actum, sed tantùm prærequisita ad utrumlibet indifferentia; & ideo, ut intelligatur habere negationem actus, debet se determinare ad omissionem.

Urgebis: non potest se determinare ad omissionem nisi per actum voluntatis; ergo

Resp. Dist. Ant. Nisi per actum voluntatis physicum: N. physicum vel moralem: C. Igitur licèt voluntas in illo instanti, in quo ponenda est actio, vel nunquam ponetur, non dicat positivè: *volo omittere actionem*; id tamen dicit moraliter, & interpretativè; quandoquidem non agat, cùm agendum est: unde in ordine ad actionem habet æquivalenter nolitionem positivam: & hoc sufficit, ut dicatur se determinare ad omissionem. Ex dictis

Resol. Posse omissionem ex non libera fieri liberam; & consequenter ex indifferente bonam, aut malam, si nempe adsit advertentia, quæ deerat.

CONCLUSIO II.

Ut omissio pura sit voluntaria, seu libera, requiritur potentia ponendi id, quod omittitur.

Ratio clara est; quia nullus dicitur voluntariè omittere id, quod nullo modo potest ponere. Hinc

Resol. 1. Non dari in amentibus & ebriis, omissionem voluntariam, saltem in se, cùm in illis non detur potestas expedita ad oppositum.

Resol. 2. Externam omissionem necessariam, v.g. in eo, qui in carcere inclusus, omittit sacrum in die Dominico, non esse voluntariam, & ideo sicubi lata est Excommunicationis sententia in eos, qui sacrum omittunt die Paschæ, incarceratus illam non incurrit; quamvis ex prava dispositione eliceret hunc actum. *Nolo Sacrum audire*, vel *non audirem Sacrum, licèt possem*: nam etsi hic actus sit ei voluntarius & peccaminosus, ipsa tamē omissio non censetur voluntaria, cùm non causetur ab illo actu, sed aliunde: unde ipsa quidem est volita, sed non voluntaria.

Resol. 3. Quòd licèt existens in occasione proxima, peccet continuò manendo liberè in eodem loco cum sua Pellice ob evidens peccandi periculum; non peccet tamen, ratione mansionis præcisè, si non sit ei liberum è loco egredi.

CONCLUSIO III.

Ut omissio pura censeatur voluntaria, non requiritur obligatio ponendi illud quod omittitur. Ità Scotistæ communiter cum multis aliis, contra quosdam Thomistas.

Prob. 1. Voluntas est eodem modo libera ad non agendum, ac ad agendum: ergo sicut liberè agit independenter ab obligatione; ità & liberè non agit independenter ab illa; & consequenter voluntariè; cùm omne liberum sit voluntarium: unde obligatio actum ponendi facit quidem ut omissio sit culpabilis; non tamen ut sit voluntaria, cùm hoc habeat quia procedit à voluntate expressè, vel interpretativè, cum cognitione &c.

Prob. 2. Si voluntas haberet positivam nolitionem rei agendæ, omissio esset voluntaria, licèt nullum foret præceptum, ut fatentur Adversarii: ergo etiam in nostro casu; cùm tunc abstinentia ab actu æquivaleat moraliter nolitioni positivæ.

Confirm. 1. Quia tam voluntariè omittit Sacerdos suas Horas, quando ex justa causa ab illis excusatur, quàm dum non excusatur.

Confirm. 2. Deus voluntariè omittit dare quibusdam gratias efficaces, sicut & impedire peccata nostra, cùm tamen ad neutrum obligetur.

QUÆSTIO III.

An ut effectus, qui ex omissione sequitur, sit voluntarius, requiratur obligatio illum impediendi?

CONCLUSIO I.

Ut effectus, qui per se, & ex natura rei sequitur omissionem, sit voluntarius, non requiritur obligatio illum impediendi.

Ratio est; quia qui omittit aliquid, ex quo aliud necessariò sequitur, censetur & velle illud quod sequitur; cùm illa sint naturaliter connexa: hinc qui omittit manducare, censetur velle famem. Requiritur tamen semper aliqualis cognitio connexionis effectus cum omissione, & hoc ratione voluntarii.

CONCLUSIO II.

Ut effectus, qui tantùm per accidens sequitur ex omissione, sit voluntarius, requiritur obligatio illum impediendi. Est communis inter Thomistas & Scotistas contra Ariagam, Amicum, & quosdam alios.

Ratio est; quia ille effectus nec physicè, nec moraliter procedit à voluntate: non quidem physicè, quia taliter procedit à suis causis, v.g. submersio navis sequens omissionem succurrendi, ex aquis: non etiam moraliter; quia, seclusa obligatione illum impediendi, nihil est in quo fundetur causalitas illius moralis: unde D. Th. 1. 2. q 6 art. 3. *Sciendum quod non semper id, quod sequitur ad defectum actionis reducitur sicut in causam in agens; ex eo quod non agit, sed solum tunc, cum potest & debet agere.*

Declaratur in exemplo. Video hominem in aquis jamjam submergendum, cui non possum sine gravissimo vitę periculo succurrere; ex eo quòd illi non succurram, nō sum illius submersionis causa physica, ut patet, sed aqua: non etiam moralis; quia nullus hominum submersionem illam mihi imputabit; imputaretur tamen, si commodè possem succurrere; quia ratione Charitatis ad id me obligantis censere illius causa moralis. Ex dictis

Resol. peccata hominum nullo modo esse voluntaria Deo; licèt omittat illa impedire; quia ad id non tenetur. Idem est de peccatis, quæ Principes non impediunt, propter maius bonum Reipublicæ: contrarium tamen sequeretur in opposita sententia. Nec evadis dicendo, peccata illa esse quidē Deo, & Principibus voluntaria, non tamen imputabilia; quia usus cōmunis invaluit,

ut,

ut, quod est alicui voluntarium, sit etiam eidem imputabile, vel ad culpam, vel ad gloriam, prout illud voluntarium fuerit malum, vel bonum.

Obji. 1. Omissio potest esse voluntaria sine obligatione ponendi oppositum: ergo & effectus illam sequens.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd omissio libera, etiam seclusa obligatione ponendi actum, tribui possit voluntati, ut principio quasi physico; cùm sit altera pars exercitii libertatis, & immediatè dependeat à voluntate ut causa privativa: non item effectus qui sequitur ex illa per accidens.

Obji. 2. Obligatio interveniens non facit ut effectus sit magis causatus à voluntate, quàm si non adesset, ergo non facit ut sit voluntarius.

Resp. Dist. Ant. Non facit ut sit magis causatus à voluntate physicè: C. moraliter: N. nam, posita obligatione, effectus imputatur communiter ab hominibus voluntati, qua seposita, non imputatur.

Obji. 3. Qui gubernat navim, cùm non tenetur, non est minùs causa salutis navis, quàm si teneretur: ergo qui omittit gubernare, cùm non tenetur, non minus est causa submersionis, quàm si teneretur.

Resp. N. Conseq. Disparitas est, quòd in casu antecedentis, talis realiter & physicè ponat actionem, ad quam ex natura rei in his circumstantiis sequitur salus navis, at in casu consequentis, effectus sequitur merè per accidens ex omissione.

Instabis. Omissio est causa per accidens illius effectus: ergo est illius causa; & consequenter effectus est voluntarius, saltem mediatè.

Resp. Neg. Conseq quia illud *per accidens* est hìc particula alienans; quandoquidem sit essentiale cuilibet veræ causæ influere esse in effectum physicè, aut moraliter; undè quod sequitur ex illa causa; non est verè illius effectus.

Obji. 4. Si non esset omissio succurrendi navi periclitanti v.g. non esset submersio: ergo illa procedit à voluntate, saltem mediante omissione, quod sufficit ut dicatur voluntaria.

Resp. dissimulato Ant. N. Conseq. quia etsi fortè salvaretur navis, si illi succurrerem, tamen quia ex justa causa ad id non teneor, illa submersio non reputatur à me procedere.

Instabis 1. Est in potestate hominis submersio sit, vel non sit: ergo est ei voluntaria. Prob. Ant. quia potest succurrere, vel non succurrere; succurrendo autem non erit; non succurrendo, erit: ergo.

Resp. Quòd quamvis sit in potestate hominis ut non sit effectus, quatenùs actione sua potest illum impedire: non tamen propriè loquendo in potestate ejus est efficere ut sit; cùm illius existentia non pendeat ab ejus voluntate, sed à suis causis; v.g. naufragium à ventis contrariis &c. undè meliùs dici debet, quod sit in potestate hominis permittere vel non permittere, ut sit effectus, ex quo quidem sequitur quod permissio sit ei voluntaria, non tamen effectus.

Instabis 2. Qui permittit effectum, quem liberè potest impedire, vult illum existere: ergo.

Resp Neg. Ant. Qui enim permittit mortem Petri v.g. quia non potest invasorem impedire sine gravi vitæ suæ periculo, non vult propterea mortem Petri, cum sæpè de ipsa tristetur. Et certè si hoc esset, Deus vellet peccata hominum; quandoquidem illa permittat, cùm possit impedire: undè talis in illo casu, vult permissionem occisionis, non tamen ipsam occisionem, sicut qui negligit remedia, ad quæ non tenetur, vult permissionem morbi, aut etiam mortis, non vult tamen ipsum morbum, aut mortem.

Quod si tamen per *voluntarium* hìc nihil aliud intelligant Adversarii, quam voluntariè permissum, damus ipsis manus, sed fatemur talem modum loquendi esse improprium, nec facilè usurpandum; quandoquidem peccata hominum nequidem permissivè dici debeant Deo voluntaria.

QUÆSTIO IV.

Quid involuntarium, & quotuplex.

ADverte, quòd sicut voluntarium sumi potest dupliciter 1. pro eo quod fit liberè. 2. pro eo quod fit libenter, sive interim liberè fiat, sive non; ita & dupliciter sumi potest involuntarium: 1. prout opponitur voluntario libero: 2. prout opponitur voluntario lubenti. Et de hoc duplici Involuntario hìc inquirimus, ut non satis explicatam ab authoribus Scoti sententiam circa involuntarium à metu causatum, clarius discutiamus & exponamus.

CONCLUSIO I.

INvoluntarium prout opponitur voluntario lubenti, est id quod fit contra innatam voluntatis propensionem, sivè cum tali tristitia & nolleitate inefficaci, ut non fieret, nisi maius malum immineret dicique potest involuntarium simpliciter in suo genere, & indè patet, unam eandemque actionem posse esse voluntariam simpliciter, & involuntariam simpliciter secundùm diversa, si nempè fiat liberè, sed tamen cum tristitia tanta, ut superet gaudium, quo efficaciter ponitur actio: Dico: *Cum tristitia tanta ut* &c. nam si plus sit lubentiæ, seu gaudii in operante, quàm displicentiæ, seu tristitiæ, actio erit voluntaria simpliciter & involuntaria secundùm quid, sicut est involuntaria simpliciter, & voluntaria secundùm quid, ubi plus est tristitiæ, quàm gaudii. Quod benè notandum est pro dicendis posteà.

CONCLUSIO II.

INvoluntarium, prout opponitur libero, est actus vel qui non procedit à voluntate cùm possit, vel, si à voluntate, sine cognitione.

Dicitur 1. *Vel qui non procedit à voluntate*, aut negativè se habente, & dicitur involuntarium negativè, vel potius privativè, & tales sunt actus intellectus, appetitus sensitivi, & potentiarum externarum, sine voluntatis imperio eliciti; aut se habente repugnanter, & est involuntarium positivè seu voluntarium, & talis est actio externa per vim extorta: ut autem involuntarium hoc excuset operantem ab omni peccato, debet repugnantia esse omnimoda, ut fusius de violentia dicemus.

Dicitur 2. *Cùm possit*, nempè vel elicitivè, vel imperativè; & ideò excluduntur actus brutorum, sicut & motus levium sursum, & gravium deorsum, qui nec sunt, nec esse possunt à voluntate eliciente, vel imperante.

Dicitur 3. *Vel si à voluntate, sine cognitione:* undè involuntarium est adulterium illi, qui ad aliam accedit credens invincibiliter esse suam.

Petes; quodnam sit discrimen inter Involuntarium, Violentum, Coactum, & necessarium?

Resp Licèt ab aliquibus confundantur, sic tamen in rigore distingui. 1. Violentum dicitur per respectum ad quemcunque appetitum, sive innatum, sive sensitivum; sive rationalem; & ideo reperiri potest in rebus inanimatis, in brutis, & hominibus. 2. Coactum dicitur per respectum ad solum appetitum elicitum, sive sensitivum, sive rationalem; & ideò in sola natura cognoscitiva reperitur. Involuntarium verò, per respectum ad appetitum rationalem tantum: unde convenit solis agentibus ex ratione. Necessarium denique (quod dicitur respectu principii carentis indifferentia activa) convenit omni violento, coacto, & involuntario positivè, non tamen soli, saltem in sententia Thomistarum, qui docent amorem beatificum esse necessarium, cùm tamen nec sit violentus, nec coactus, nec involuntarius.

QUÆSTIO V.

An violentia causet Involuntarium.

ADverte 1. violentum esse id, quod est à principio extrinseco, efficaciter, quantum in se est, renitente passo, seu est id, quod est ab agente externo contra inclinationem & renitentiam omnimodam patientis.

Adverte 2. Posse aliquem pati violentiam positivè, & negativè: positivè patitur, dum aliquid fit in ipso, cui omnimodè resistit. Negativè autem, dum impeditur contra inclinationem, ne in actum exeat; v.g. ne audiat, videat &c.

CONCLUSIO I.

VIolentia facit, ut effectus ex ea proveniens sit simpliciter involuntarius.

Ratio est, quia facit ut sit à principio extrinseco, & non ab intrinseco, seu voluntate, à qua necesse est procedere omne voluntarium, ut patet ex ipsius definitione: unde fornicatio per vim extorta à muliere omnimodè reluctãte, est ipsi involũtaria.

Dico: *omnimodè*; quia si tantùm taliter qualiter reluctatur, ipsi ad culpam imputabitur. Hinc

Resol. eum, qui habet se merè passivè ad id quod ipsi infertur, neque illud approbando, neque reprobando, non pati violentiam, imò illud quod patitur, si tenebatur impedire, est ipsi voluntarium: non quidem directè & positivè, sed indirectè & moraliter, & ideò culpabilis est puella per violentiam oppressa.

sa, etiamsi interius non consentiat, si exterius non resistat clamando, repellendo, verberando &c Sed quid si ex vociferatione immineat puellæ periculum evidens vitæ, aut honoris; Nihilominus debet clamare, si adsit periculum consensus; quia præceptum negativum de non consentiendo fornicationi, obligat semper & ad semper. Si tamen periculum consentiendi abesset, non teneretur clamare, quia præceptum de resistendo aggressori, est affirmativum, quod non obligat pro semper, nec cum tanto detrimento. Quia tamen in praxi fere semper adest tale periculum, idque ob summam materiæ lubricitatem, ideò semper debet clamare, ac omnimodè reluctari.

Dices 1. Contra Conclusionem. Passio Christi & Martyrum fuit meritoria: ergo & voluntaria, & tamen fuit violenta.

Resp. Fuisse violentam secundùm inclinationem naturæ sensitivæ, sui destructionem vel molestiam refugientis, non tamen secundùm appetitum rationalem, quo volebant propter Deum tormenta sustinere.

Dices 2. Qui per vim baptizantur, validè baptizantur; & consequenter voluntariè: ergo &c.

Resp. Ant. esse falsum, si animo repugnent: quòd, si metu gravis mali, aut supplicii consentiant, validè & voluntariè baptizantur. Et ideò cogi possunt ad legem Christianam ut patet ex Cap. *Majores*. De Baptismo & ejus effectu §. *Item*.

CONCLUSIO II.

NUlla violentia facere potest, ut actus à voluntate eliciti, sint involuntarii. Est communis.

Prob. 1. Authoritate D. Anselmi Lib. de Libero Arb. c. 6. *Invitus nemo potest velle aliquid, quia non potest velle nolens velle:* quem secutus est Scotus 4. dist. 29. q. 1. n. 6. *Contradictio est*, inquit, *voluntatem simpliciter cogi ad actum volendi .... quia tunc nolens vellet, & volens nollent.*

Prob. 2. Ratione DD. Angelici & Subtilis, quia eo ipso quod actus à voluntate elicitur, est à principio intrinseco cum cognitione, adeoque voluntarius.

Dices 1. Si Deus produceret in mea voluntate contranitente amorem Petri, amor ille esset involuntarius: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Esset involuntarius passivè: C. activè: N. quia non esset à voluntate: quod requirimus in conclusione.

Dices 2. Potest Deus rapere voluntatem ad amandum aliquid contra actum expressum, quo nolit illud amare: ergo & facere, ut actus etiam à voluntate elicitus sit involuntarius.

Resp. 1. Dist. Ant. Potest Deus &c. cessante actu nolitionis: C sed tunc nulla est objectio. Perseverante. N. aliàs posset voluntas simul & semel velle amare, & non velle amare idem objectum sub eodem respectu consideratum; quod implicat.

Resp. 2. Dato gratis Ant. Neg. Conseq. quia talis actus esset à voluntate cum cognitione, adeoque voluntarius. Posset tamen dici involuntarius involuntarietate opposita lubentiæ, in quantum procederet à voluntate contra expressam ejus inclinationē.

Dices 3. Potest voluntas in suis actibus à Deo necessitari: ergo & cogi, adeoque & ejus actus possunt esse involuntarii.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quod necessarium non opponatur voluntario; cùm voluntarium sit indifferens ad necessarium & contingens, ut diximus: opponatur autem violento; cùm hoc sit à principio extrinseco, illud ab intrinseco.

Dices 4. Damnati nolunt tristitiam suam: ergo involuntariè tristantur; & consequenter dari potest actus voluntatis involuntarius

Resp. Neg. Ant. Quia etsi nolint objectum triste, volunt tamen suam tristitiam, cùm tristitia nihil aliud sit, quàm nolitio objecti tristis.

Dices 5 Voluntas vult peccatum, sed peccatum est contra ejus inclinationem, cùm sit contra naturam, teste August. de civit. lib. 11. cap. 27. ergo.

Resp. Dist. Min. Est contra ejus inclinationem ad bonum honestum; C. ad bonum delectabile: N. jam autem ad utrumque bonum inclinationem habet voluntas, sicut & natura.

CONCLUSIO III.

ALiqua violentia facere potest, ut cessatio ab actibus propriis sit voluntati simpliciter involuntaria. Est satis communis secundùm substantiam, licèt differant authores quoad modum explicandi.

Prob. 1. Ex Scoto Quolib. 18. *Involuntarium simpliciter est illud, contra quod voluntas remurmurat*: sed voluntas inclinata & proximè disposita ad agendum remurmuraret, si impediretur ab actione, ob defectum divini concursus; cùm hoc sit contra naturalem cujuslibet potentiæ inclinationem: ergo.

Prob. 2. Si materia prima privaretur forma, violaretur; quia inclinationem habet ad illam: ergo similiter voluntas, si privaretur operatione, ad quam est proximè disposita, v. g. ad amorem virtutis, ad odium peccati &c.

Obji. 1. Si voluntas remurmuraret, Deo concursum suspendente, resisteret divinæ voluntati; sed ex variis Scripturæ passibus, non potest humana voluntas divinæ resistere: ergo.

Resp. Dist. Min. Resisteret efficaciter, seu faceret, ut quod Deus nollet, fieret, aut è contra: N. & hoc sensu venit explicanda Scriptura: resisteret inefficaciter, seu haberet ob denegatum concursum, displicentiam & repugnantiam: transeat. Dico *transeat*; quia repugnantia illa non esset respectu Dei concursum suspendentis (cum creatura sit Deo quodlibet ponenti vel deneganti, naturaliter inclinata ad obediendum) sed respectu ipsius privationis concursus, sic aqua à Deo calefacta non patitur repugnantiam respectu Dei ipsam calefacientis, bene tamen respectu caloris à Deo producti.

Obji. 2. Deus respectu nostri est principium intrinsecum: ergo privatio concursus, utpotè à principio intrinseco erit, voluntaria.

Resp. dist. Ant. Est principium intrinsecum, idest, operans in nobis: C. intrinsecum ut hic intelligimus: N. quia per illud intelligimus solam voluntatem.

Obji. 3. Indifferens est voluntas ad agendum, & non agendum: ergo, cùm impeditur agere, non patitur repugnantiam.

Resp. dist. Ant. Indifferens est ad agendum & non agendum, idest, ut ab intrinseco agat vel non agat. C. ut ab extrinseco determinetur ad agendum, vel non agendum: N. quia hic patitur violentiam, non ibi.

Obji. 4. Non inclinatur voluntas ad operandum, nisi supposito Dei concursu: ergo, ubi deest concursus, cessatio ab operatione non est involuntaria.

Resp. Dist Ant. Non inclinatur &c. nisi supposito concursu semper parato: C. nisi concursu jam dato: N. quia antecedenter ad concursum actualem, habet inclinationem ad operandum; quandoquidem non sit concursus actualis, nisi agat; prius autem habet inclinationem ad agendum, quàm agat.

Obji. 5. August. lib 26. contra Faustum cap. 3. ubi ait: *Deus autem creator & conditor omnium naturarum, nihil contrà naturam facit: id enim erit cuique rei naturale, quod ille fecerit, à quo est omnis modus, numerus, & ordo naturæ:* ergo concursus suspensio est voluntati naturalis, adeoque voluntaria.

Resp. Dist. Conseq. Est voluntati naturalis, in quantum à Deo procedit: C. quia ad ejus nutum obedire est naturaliter inclinata. Secundum se: N. patet ex dictis in prima objectione. Et hoc sensu intelligendus est S. Thomas, quando lib. 3. contra gentes cap. 100. & alibi dicit: *Licèt Deus interdum præter ordinem rebus inditum, aliquid operetur, nihil tamen facit contra naturam.*

Magis illustratur hæc responsio. Si voluntas per possibile vel impossibile privaretur ab agente creato, concursu sibi ad agendum debito, privatio illa secundùm se esset ipsi violenta & simpliciter involuntaria, ut concedunt omnes; atqui tunc eadem esset privatio secundùm se, quàm dum procederet à Deo: ergo licèt non sit voluntati involuntaria ut à Deo procedit, talis est tamen secundum se.

CONCLUSIO IV.

VIolentia facere potest, ut actus à voluntate tantùm imperari soliti, sint involuntarii, sicut & eorum cessatio. Ita communiter Theologi.

Dico: *Imperari soliti*, & non imperati; quia eo ipso quo voluntas actum intellectus, aut alterius potentiæ imperat, est à principio intrinseco imperante, adeoque voluntarius.

Prob. Conclusio 1. In potentia loco motiva, ut cùm quis nolens truditur in carcerem, aut volens, impeditur ire domum. 2. In sensibus externis, ut dum quis cogitur audire, aut tangere aliquid, renitente voluntate, aut è contra. 3. In aliis potentiis, ut dum contra voluntatem patitur quis in sensibus internis imaginationes turpes, in appetitu sensitivo motus concupiscentiæ, in intellectu dubitationes circa fidem.

Advertendum 1. Quòd, licèt similes actus sint involuntarii, & violenti voluntati, non sint tamen violenti propriis potentiis, à quibus immediatè procedunt; quia operari simpliciter est secundùm inclinationem potentiæ, nihilominus ut denominentur simpliciter violenti supposito, satis est quòd sint contra voluntatem, quia in hoc spectatur appetitus principalior suppositi.

Nec dicas dubitationes intellectus, & motus appetitus sensitivi, qui exurgunt in nobis, dissentiente voluntate, esse à principio intrinseco, adeoque esse quidem involuntarios, non tamen violentos; cùm violentum sit illud, cujus principium est extra; quia sufficit quòd sit extra voluntatem renitentem, & ideò patientem, cum nullibi dicat Aristoteles debere esse extrinsecum toti supposito.

Ad-

Advertendum 2. Cessationem ab illis actibus posse esse violentam & voluntati, & potentiis propriis: illi quidem extrinsecè: his autem intrinsecè.

QUÆSTIO VI.

An Metus causet Involuntarium?

ADverte 1. Metum (qui est apprehensio mali verosimiliter eventuri) unum esse gravem, alterum, levem. Gravis vocatur, quo grande malum justè timetur, v.g. mors, flagellatio publica, jactura status honorabilis, dehonestatio per stuprum, amissio bonorum totalis, vel notabilis, exilium, denique omne malum, quod prudenter judicatur formidabile & magnum, attentis circumstantiis ætatis, sexus, vel apprehensionis personæ, cui imminet. Levis est, quo vel leve malum timetur, vel grave ex causa levi. Hic metus afficit timidos, alter etiam audaces.

Adverte 2. Quòd metus possit se habere ad actionem causaliter & concomitanter. Causaliter se habet, dum est causa cur fiat actio; concomitanter, quando est simul cum actione, sed non causa illius: sic quando viator ex metu mortis dat bursam latroni, metus habet se causaliter, quia est verè causa cur bursa porrigatur. E contra quando vir charitativus cum metu mortis succurrit peste infectis, metus non habet se causaliter, sed concomitanter; cùm non sit causa illius auxilii, sed amor proximi. Quæ fiunt primo modo, dicuntur fieri ex metu, quæ autem secundo, cum metu.

Adverte 3. Quòd metus respectu actionis sit aliquando causa totalis, aliquando partialis: censetur totalis, quando actus fit præcisè propter metum, ita ut, illo cessante, non fieret, ut in exemplo de bursa data latroni, censetur autem partialis, quando ita movet ad actionem cum aliis, ut ipso desinente, adhuc poneretur actio: ut cùm quis detestatur furtum ex metu supplicii, & ex amore virtutis, ita tamen ut licèt nulla infligeretur pœna latronibus, adhuc detestaretur furtum ex amore virtutis.

Adverte 4. Quæstionem non esse de iis, quæ fiunt cum metu, sed ex metu, & quidem, ut causa totali, non quidem Physica, sed morali, cùm certum sit metum non causare physicè voluntarium, aut involuntarium. His notatis.

CONCLUSIO I.

MEtus, propriè loquendo, nullatenus causat involuntarium.

Ratio evidens est; quia si mercator v.g. projiciens merces in mare ex metu naufragii, non haberet affectum ad suas merces, projectio fieret absque ulla tristitia seu repugnantia, adeoque non foret involuntaria, ut per se patet: ergo quòd projectio illa sit ordinariè involuntaria, non oritur ex metu, sed ex affectu ad merces. Idem dic in similibus.

Confirm. 1. Si mercator timens naufragium, tantùm haberet in navi lapides inutiles, illos projiceret sine ulla involuntarietate: ergo non ex metu, sed ex affectu ad rem projectam oritur involuntarietas.

Confir. 2. Si merces projiciendæ ad evitationem naufragii, non essent mercatoris, sed ipsius inimici, eas potiùs cum gaudio, quàm cum tristitia projiceret: unde August. lib. 3. de Doctr. Christ. c. 18. *Non est in carendo difficultas, nisi cum est in habendo cupiditas*. Et ideò tantùm quærimus, an metus causet involuntarium occasionaliter, in quantùm nempè causat actum, qui à parte rei involuntarius est, licèt involuntarietas, non à metu, sed ab affectu actioni contrario habeatur?

CONCLUSIO II.

HOc sensu metus causat involuntarium simpliciter involuntarietate opposita lubentiæ, seu voluntario lubenti, quando nempè impellit ad actum, qui secundùm se malus est. Ità Scotus, Tartaretus, Lichetus & alii, quibus pauci opponuntur, si bene intelligantur. Et ideò ante probationem

Adverte, quòd dum satis communiter dicitur metum causare voluntarium simpliciter, nempè in ratione voluntarii liberi, & involuntarium sec. quid, sc. in ratione involuntarii oppositi lubentiæ, si per illud involuntarium secundùm quid, nihil aliud velint Authores, quàm involuntarium in alio genere, libenter damus manus, sed negamus locutionem esse propriam, ut jam patebit.

Prob. 1. Concl. ex cap. *Majores* de Baptismo, §. *Item*, ubi decernit Innocent. III. eum, qui metu supplicii Baptismum suscipit, cogendum esse ad observandam Christianorum legem; quia, ut ait, est *conditionaliter volens*, *licèt absolutè non velit*: ergo supponit susceptionem illam esse simpliciter involuntariam. Nec dicas, absolutè non velle, secluso supplicii metu; quia dicit Pontifex absolutè non velle in casu sibi proposito, adeoque stante circumstantia metus.

Prob. 2. Ex D. Thom. 2. 2. q. 142. art. 3. *Quæ per timorem fiunt*, inquit, *principium habent ab exteriori impellente: unde non sunt simpliciter voluntaria*; atqui si tantùm essent involuntaria secundùm quid, essent simpliciter voluntaria: ergo. Quando autem 1. 2. q. 6. art. 6. docet facta ex metu esse voluntaria simpliciter & involuntaria secundùm quid, loquitur de voluntario libero, ut patet ex ratione, quam subjungit; *quia principium ejus est intra*.

Prob. 3. ex Scoto 4. d. 29. n. 12. ubi ait: *In inductione per terrores multum est de involuntario, & parum de voluntario*. Quid clarius? item 3. dist. 30. n. 8. *Sciendum quòd .... quando ex positione alicujus conditionis simpliciter nolitæ aliquis vult aliquid, non simpliciter vult illud, sed magis respuit, sicut patet de projiciente merces in mare &c.*

Prob. 4. Ratione: illud est involuntarium simpliciter, & non involuntarium secundùm quid, in quo plus est involuntarii, quàm voluntarii; atqui in projectione præfata plus est involuntarii, quàm voluntarii in præfato genere: cùm sit plus tristitiæ, quàm gaudii, plus repugnantiæ, quàm propensionis, plus displicentiæ, quàm lubentiæ, ut docet Scotus 3. dist. 15. n. 17. dicens: *Nec ibi velle oppositum* (in projiciente) *facit tantùm gaudium, sicut nolle conditionatum facit tristitiam*. Hocque fatebitur omnis, qui in talem angustiam fuerit redactus.

Obji. 1. Sicut nolitio causat involuntarium, ità volitio voluntarium: sed in projiciente merces est volitio absoluta & efficax, & tantùm nolitio conditionata & inefficax: ergo plus est voluntarii, quàm involuntarii.

Resp. Neg. Conseq. Quia nulla est repugnantia, quòd actus inefficax sit intensior efficaci, nec consequenter quòd nolleitas plus causet involuntarii; quàm volitio efficax causet voluntarii sive lubentiæ: quandoquidem deliberatio, à qua habetur efficacia possit esse valde levis, & affectus contrarius, à quo petitur intensio, esse maximus.

Obji. 2. In talibus circumstantiis lubentiùs projiciuntur merces, quàm retinerentur, cùm projectio sit vitæ conservativa, & retentio ejusdem destructiva: ergo &c.

Resp. Neg. Ant. Præfertur quidem projectio retentioni propter rationem ibi allatam, non tamen fit cum majori gaudio aut lubentia; quandoquidem obligatio illas tunc projiciendi, ob quamdam anteperistasim moralem, potiùs augeat affectum ad merces, quàm minuat.

Instabis 1. Cum majori propensione conservamus vitam, quàm res temporales: ergo & cum majori propensione ponimus ad vitæ conservationem medium necessarium, quod hic & nunc est projectio.

Resp. Dist. Ant. Cum majori propensione, idest, cum majori inclinatione naturali, C. idest, cum majori gaudio & lubentia, subdistinguo: ubi medium ad conservationem non est ità durum: transeat: ubi est valdè durum & ingratum, ut in nostro casu: N.

Instabis 2. Lubentia sequitur inclinationem naturalem: ergo ubi major est inclinatio, est major est lubentia.

Resp. Ant. esse universaliter falsum: nam licèt major sit inclinatio naturalis ad vitam, quàm ad quodlibet aliud, lubentius tamen quandoque mortem eligimus, quàm amissionem brachii aut tibiæ cum magnis & extraordinariis doloribus: imò lubentiùs avari exponunt vitam pro acervandis divitiis, quàm paucas divitias pro conservanda vita.

Obji. 3. Thomam 1. 2. q. 6. art. 6. ubi ait: *Unumquodque simpliciter esse dicitur, secundum quod est in actu: secundum autem quod est in sola apprehensione, non est simpliciter, sed secundum quid*: atqui quod fit ex metu, & quod omitteretur, solùm est in apprehensione: ergo

Resp. Hoc esse verum de esse rei, non de modo essendi: & sic facilè concedimus projectionem esse simpliciter volitam, & retentionem tantùm esse volitam secundùm quid; negamus tamen projectionem esse lubentius volitam; cùm, ut dixi, possit esse actus inefficax intensior efficaci. Utitur autem illo argumento D. Tho. ad probandum projectionem esse voluntariam simpliciter in ratione liberi, ut patet ex probatione 2. & involuntariam secundùm quid in eodem genere: quod ultrò fatebimur posteà.

Obji. 4. Scotus in Report. 4. dist. 4. q. 6. n. 3. expressè ait: *Projicere merces in mare est secundùm quid involuntarium, & simpliciter voluntarium*.

Resp. Illum manifestè loqui de voluntario libero, seu quatenus est in nostra potestate, ut ponatur vel non ponatur, ut patet ex contextu.

CON

CONCLUSIO III.

QUæ fiunt ex metu, non sunt semper involuntaria simpliciter, imò nec secundùm quid; & ideò dixi in concl. præced. quando actus, ad quem impellit metus, secundùm se malus est.

Prob. Concl. quia possunt aliqua, quæ fiunt ex metu, esse, secundùm se bona, & consequenter secundùm inclinationem voluntatis: ergo nullo modo involuntaria.

Prob. Ant. Potest quis servare mandata Dei ex metu Inferni; observantiam autem mandatorum esse bonam quis dubitat?

Præterea non potest semper metus, quando est efficax, relinquere displicentiam in operante, quia datur casus, in quo displicentia illa esset causativa ejusdem mali, quod quis vult vitare, ut patet in eo, qui ex metu gehennæ detestatur peccatum cum tali displicentia, ut, si non esset gehenna, vellet adhuc peccare: talis enim convincitur velle malum, quod vult vitare, & sic velle & non velle; nam cùm illa displicentia denotet affectum ad peccatum; affectus autem ad peccatum, sit causativus gehennæ, sequitur evidenter quod vellet gehennam vitare & non vellet. Ex quo patet, quòd metus aliquando debeat excludere omnem displicentiam; & consequenter quòd actus ex illo procedens non sit semper involuntarius, nequidem secundùm quid.

Dices: Metus gehennæ, etiam efficax, non excludit affectum ad peccatum: ergo potest quis efficaciter metuens gehennam, detestari peccatum cum tali displicentia, ut vellet adhuc peccare, si non esset gehenna.

Prob. Ant. Quia sibi nunc complacens in peccato potest habere voluntatem agendi posteà pœnitentiam, per quam vitabit gehennam. Cujus ratio est quod volitio finis, etiam efficax, non inferat necessariò applicationem mediorum, nisi quando urget obtentio finis. Sic qui vult hodie efficaciter ire crastina die Insulas, non debet ante crastinum diem iter carpere: ergo metuens efficaciter gehennam, non debet semper hic & nunc excludere à se causativum gehennæ, scil. peccatum, sed sufficit si habeat voluntatem illud vitandi, quando instabit tempus gehennæ vitandæ.

Resp. Retinentem affectum ad peccatum non posse verè efficaciter metuere gehennam; nam cùm nequeat vitare gehennam, nisi pœnitendo, sit autem incertus an sit habiturus posteà tempus & gratias efficaces, sine quibus non pœnitebit, præsertim cùm videatur Deum irridere, cum velit rursus offendere illum, à quo solo gratias illas expectat, videtur sanè non velle omninò efficaciter gehennam vitare.

Replicabis. Qui vult cras pergere Insulas, est incertus utrùm sit habiturus tempus, sanitatem &c. sine quibus non potest ire, & tamen vult efficaciter; ergo similiter in proposito.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd ille ex parte sua nihil faciat, quo moveat Deum ad deneganda sibi illa media; & consequenter, quantum est ex se, habeat voluntatem efficacem: habens autem affectum ad peccatum in nostro casu, per suam malitiam movet Deum, ut deneget sibi gratias, sine quibus non pœnitebit. Et certè si Joannes non posset ire Insulas, nisi cum equo Petri, quis dicet ipsum velle ire efficaciter, si Petrum afficiat injuriis & verberibus? nullus sanè.

CONCLUSIO IV.

QUæ fiunt ex metu sunt, per se loquendo, simpliciter voluntaria in ratione liberi, adeoque sufficientia ad peccatum mortale.

Prob. 1. Quæ sic procedunt à voluntate imperante, ut possint ab eadem non imperari, sunt simpliciter voluntaria in ratione liberi; atqui ea, quæ fiunt ex metu, taliter proficiscuntur à voluntate: ergo. Major certa est ex terminis. Prob. Min. quia dans bursam latroni, ne fustibus excipiatur, potest illam non dare, cùm possit verbera eligere: ergo.

Prob. 2. Reus pejerans, ne suspendatur, puella fornicans, ne occidatur, masculus se polluens, ne graviter infirmetur &c. non excusantur à gravi peccato, licèt ex solo metu operentur: ergo signum est, in illis actibus reperiri voluntarium simpliciter in ratione liberi, sine quo non datur grave peccatum.

Dixi in Concl. *Per se loquendo*; quia si malum imminens ità perturbet hominem, ut tollat advertentiam, poterit actio ex metu facta esse involuntaria; ordinariè tamen relinquit advertentiam sufficientem ad mortale, licèt non negemus paululum de libertate auferre, juxta quod ea, quæ fiunt ex metu, dici possunt involuntaria secundùm quid in illo genere; sicut etiam dici possunt voluntaria secundùm quid in ratione lubentiæ, eo quòd fiant cum aliquali propensione ad vitandum majus malum.

Dices contra Conclus. ea, quæ fiunt ex metu gravi contra præcepta juris positivi divini, vel humani non imputantur ad peccatum: ergo non sunt voluntaria.

Resp. Neg. Conseq. Quia quod illa non imputentur ad culpam, non oritur defectu voluntarii, sed quia leges prædictæ in tali casu non censentur obligare; eo quòd non sit verisimile, Deum & homines voluisse obligare ad suas leges cum tali detrimento, quale est mors, jactura famæ, &c.

Confirm. Responsio: quia illa, quæ fiunt ex metu, etiam gravissimo, contra legem naturalem, sunt peccaminosa: sic nunquam licitum est mentiri, Deum negare, peccare venialiter, etiam pro conservatione totius mundi, quia intrinsecè mala sunt. ergo hoc non oritur defectu voluntarii, sed quia lex una obligat in omni casu, alia non. Sed de his plura in Tract. de legibus.

QUÆSTIO VII.

An Concupiscentia causet involuntarium?

ADverte 1. Concupiscentiam (quæ est motus appetitus sensitivi bonum delectabile prosequentis, & malum oppositum refugientis) posse dupliciter considerari 1. ut concupiscibilis est, ad quam pertinent Amor, Desiderium, Gaudium, Odium, Fuga, & Tristitia. 2. ut irascibilis, ad quam pertinent Audacia, Spes, Desperatio, Ira &c. de Concupiscentia sub hac duplici consideratione hic quæritur.

Adverte 2. Concupiscentiam aliam antecedere actum voluntatis, aliam subsequi, aliam concomitari: de sola prima quæstio procedit; quia tantùm illa potest esse causa voluntarii, ut patet: undè si quis, elicito jam actu voluntatis circa objectum delectabile, excitet concupiscentiam, ut actum jam inchoatum ardentius prosequatur; causabit quidem voluntarium, sed quatenus antecedens respectu actus ut continuati.

Adverte 3. Sæpè voluntatem, per eundem actum tendere in diversa objecta: in unum quidem directè, in aliud indirectè & interpretativè: sic, qui dat osculum lascivum puellæ, directè vult ipsum osculum, peccatum verò ipsi annexum sæpissimè tantùm indirectè seu interpretativè. His notatis

CONCLUSIO I.

COncupiscentia respectu objecti, ad quod directè movet voluntatem, non causat ordinariè loquendo, involuntarium, nequidem secundùm quid, sed potiùs auget. Est D. Thomæ, Scoti eorumque Discipulorum communiter.

Prob. 1. Pars, quia cum Concupiscentia nullo modo respiciat malum, sed tantùm bonum delectabile, non inclinet voluntatem ad aliquid ipsi repugnans: ergo non est undè petatur involuntarietas, etiam secundùm quid.

Prob. 2. Pars, quia (supposita cognitione) eo magis voluntarius est actus, quò fit cum majori voluntatis propensione; sed concupiscentia ita suaviter voluntatem inescat, ut ardentissimè & toto impetu feratur in objectum oblatum, ut videre est in hominibus libidinosis, audacibus, iracundis; ergo &c.

Obji. 1. Contrà 1. partem: sequens motum concupiscentiæ patitur quandoque remorsum conscientiæ, seu displicentiam: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Patitur remorsum conscientiæ respectu actionis; ad quam directè movet concupiscentia: N. respectu alicujus actionem concomitantis, aut subsequentis, ad quod indirectè movet, ut est v. g. peccatum, pœna temporalis, aut æterna infamia, &c. C.

Obji. 2. Eodem modo inducimur ad actionem per Concupiscentiam, ac per blanditias, sed juxta Scotum 4. dist. 29. nu. 12. *In inductione per blanditias & delicias .... multum est de voluntario, & parum de involuntario: ergo.*

Resp. Neg. Maj. Quia cùm appetitus sensitivus sit in eadem anima cum voluntate radicatus, longè fortiùs ipsam movet & inclinat, quàm blanditiæ, aut deliciæ.

Obji. 3. Gravius est peccatum ex malitia, quàm ex Concupiscentia: ergo in hoc reperitur aliquid involuntarii.

Resp. Neg. Conseq. Quia excessus petitur ex eo, quòd primum sit magis liberum, quàm secundum. Præterea non valet hæc consequentia: est minùs voluntarium ergo est involuntarium secundùm quid, aliàs omnia peccata essent involuntaria secundùm quid, cùm quolibet assignabili dari possit magis voluntarium.

Obji. 4. Licèt Concupiscentia sit intrinseca volenti, est tamen extrinseca voluntati: ergo causat aliquid involuntarii.

Resp. Si illa ratio valeret, etiam objectum causaret involuntarium, cùm sit extrinsecum, non solum voluntati, sed etiam volenti: quod tamen apertè falsum est. Deindè si voluntati extrinseca est Concupiscentia, illi intrinseca est ad con-

condelectandam appetitui ſenſitivo pronitas.

Obji. 5. Concupiſcentia minuit cognitionem objecti: ergo & rationem voluntarii.

Reſp. Diſt. Ant. Objecti directè voliti. N. indirectè voliti: C. Plura inferius.

Obji. 6. Poteſt avarus concupiſcentia illectus magnam pecuniæ ſummam expendere, ut fruatur bono delectabili; atqui illa profuſio pecuniæ eſt ipſi involuntaria ſecundùm quid, ergo. Prob. Min. quia illa profuſio pecuniæ non videtur minùs avaro diſplicere, quàm diſpliceat projectio mercium mercatori naufragium vitare volenti.

Reſp. Neg. Min. ad probationem dico, diſparitatem eſſe, quod profuſio pecuniæ ab objecto ſeu fine delectabili, ad quem tanquam medium ordinatur, ſumat aliquam delectabilitatem, ſaltem extrinſecam, natam expellere omnem diſplicentiam, & voluntatem oblectare: hocque confirmari poteſt exemplo juvenis, qui captus amore mulieris ſine triſtitia, ſine repugnantia, imò cum hilaritate, quælibet incommoda amplectitur, imò & quandoque vitam exponit, ut optatis fruatur: at projectio mercium, cùm habeat pro fine aliquid acerbum & triſte, nempè mortem forte vitandam, forte non, vix poteſt eſſe ſine diſplicentia, cum in tali objecto nihil ſit triſtitiæ expulſivum. Quamvis autem daremus in hoc & aliis hujuſmodi caſibus minùs ordinariis actionem ſecundùm quid eſſe involuntariam, nihil tamen ſequitur contra concluſionem, in qua expreſsè diximus, *ordinariè loquendo*.

CONCLUSIO II.

Concupiſcentia reſpectu objecti, ad quod indirectè movet voluntatem, quandoque minuit voluntarium.

Ratio eſt; quia, ſublata cognitione, tollitur voluntarium: ergo minuta cognitione, minuitur voluntarium: atqui concupiſcentia aliquando (nempè quando eſt vehemens) minuit cognitionem objecti, ad quod indirectè movet voluntatem: nam forti illectus concupiſcentia ita quandoque ineſcatur ab objecto delectabili, ut non niſi confusè ad turpitudinem actus, & Dei offenſam advertat: ergo. Hinc infertur, interdum minui peccatum ad quod indirectè movet concupiſcentia, non tamen tolli regulariter loquendo, quia cognitio etiam valdè confuſa, ſufficit ad peccandum, etiam graviter.

CONCLUSIO III.

Concupiſcentia minuit liberum contingens. Eſt Scoti 4. diſt 20. q. 1. n. 4. ubi docet quòd paſſio vehemens impediat liberum uſum arbitrii; eſtque communis.

Prob. Tale liberum oritur, ſaltem partialiter, ex indifferentia judicii ad utramque partem; ſed concupiſcentia minuit illam indifferentiam, faciendo, ut intellectus præponderet, & magis æſtimet rationes ſeu motiva occurrentia pro ea parte, ad quam inclinat appetitus ſenſitivus: idque ob naturalem ſympathiam, quæ eſt inter potentias ſenſitivas inferiores, & potentias rationales ſuperiores: ergo minuit liberum contingens, adeoque etiam peccatum, aut virtutis meritum.

Confirm. Ex communi hominum ſenſu, qui minus liberè egiſſe, ac proinde aliqua venia dignos eſſe exiſtimant illos, qui vehementi libidine capti, in malum conſenſerunt: relinquitur tamen ordinariè ſufficiens libertas ad peccatum mortale.

Obji. 1. Si Concupiſcentia minueret liberum, minueret voluntarium: hoc eſt contra primam Conclu. ergo. Prob. Ma. quia eo ipſo, quo minuitur libertas, minuitur hoc, quod eſt moveri ab intrinſeco.

Reſp. Neg. Ma. ad probationem Diſt. Aſſumpt. minuitur hoc, quod eſt moveri ab intrinſeco, ideſt, ab intrinſeca propenſione voluntatis, undè petitur ratio voluntarii: N nam amor beatificus, qui eſt ſine ulla libertate indifferentiæ, ſaltem ſecundum Thomiſtas, eſt tamen cum ſumma propenſione voluntatis, & ideò maximè voluntarius. Minuitur hoc quod eſt moveri ab intrinſeco, ideſt, ab intrinſeca indifferentia, undè petitur ratio liberi: C. ſed nihil contra concluſionem.

Inſtabis 1. Non poteſt minui ſpecies, quin minuatur genus; ſed liberum, eſt ſpecies voluntarii: ergo ſi Concupiſcentia minuit liberum, minuit & voluntarium.

Reſp. Diſt. Min. Eſt ſpecies propriè: N. impropriiſſime: tranſeat. Nam voluntarium dividitur in neceſſarium & liberum, tanquam ſubjectum in ſua accidentia, ſicut homo dividitur in album & nigrum; & ideò poteſt idem numero vel ſpecie actus voluntarius de neceſſario fieri liber, & è contra; ut, ſi Paulus à Deo determinatus amet Petrum, & depoſita determinatione illa, continuet amorem: ſicut autem minuto accidente, v. g. albedine, non minuitur ſubjectum, ſcilicet paries; ita minuto libero, non debet minui voluntarium.

Inſt. 2. Liberum eſt voluntarium; Concupiſcentia minuit liberum: ergo & voluntarium.

Reſp Diſt. Ma. Liberum eſſentialiter, eſt Voluntarium: N. patet ex prima objectione: liberum accidentaliter, id, eſt, actus qui eſt liber, eſt voluntarius: C. ſed nihil contra nos, quia Concupiſcentia minuit liberum eſſentialiter.

Inſt. 3. Liberum eſt perfectio voluntatis: ergo minuendo liberum, minuit voluntarium.

Reſp. Diſt. Ant. Eſt perfectio eſſentialis: N. accidentalis: C. & Nego Conſeq.

Obji. 2. Metus non minuit liberum: ergo nec concupiſcentia. Negari poteſt Ant. Sed

Reſp. Diſſimulato Ant. Neg. Conſeq. Diſparitas eſt, quòd metus ordinariè non minuat indifferentiam judicii, ſicut diximus de Concupiſcentia, ſed potius augeat, cùm faciat, ut ponderentur rationes pro, & contra, v. g. quantum ſit naufragii periculum, quanta mercium jactura, &c.

QUÆSTIO VIII.

An ignorantia cauſet involuntarium?

Quoniam de Ignorantia varia occurrunt enodanda, quæſtionem hanc in varios articulos dividemus.

ARTICULUS I.

Quid Ignorantia, & quotuplex?

CONCLUSIO I.

Ignorantia, quæ magis ad rem noſtram facit, ſoletque vocari privativa, eſt carentia cognitionis eorum, quæ quis ſcire poteſt.

Dicitur 1. *Carentia Cognitionis*, ut diſtinguatur ab ignorantia pravæ diſpoſitionis, quæ eſt poſitiva deceptio & contrarius veritati error, qualis eſt in Judæis & Hæreticis qui fidei myſteriis poſitivè diſcredunt ſeu contrarium ſentiunt.

Dicitur 2. *Eorum quæ quis ſcire poteſt*, per quod excluditur ignorantia purè negativa, quæ eſt carentia ſcientiæ in ſubjecto vel non apto ſimpliciter, ut in lapide, vel non apto pro illo tempore, ut infante, amente, &c. Ex quibus habes triplicem eſſe ignorantiam, Poſitivam, Privativam, & Negativam.

CONCLUSIO II.

Dividitur 1. Ignorantia Privativa in Ignorantiam Juris Facti, & Pœnæ. Prima eſt, dum quis ignorat, quid jure ſeu lege, aut præcepto conſtitutum ſit aut prohibitum, ut ſi quis neſciat impoſitum eſſe jejunium in vigilia S. Matthæi. Secunda eſt, dum adeſt quidem ſcientia juris ſeu legis, ſed ignoratur factum ſeu circumſtantia facti, quod lege prohibetur; ut, ſi quis ſciens prohibitam eſſe comeſtionem carnium in Quadrageſima, neſciat id, quod comedit, eſſe carnem. Tertia eſt, dum ignoratur pœna lata in delinquentes.

CONCLUSIO III.

Dividitur 2. Ignorantia in Antecedentem, Concomitantem & Conſequentem.

Antecedens eſt, quæ præcedit opus & omnem voluntatis actum circa illam, adeoque nullo modo eſt voluntaria, eſtque aliquo modo cauſa, cur operemur, in quantum removet ſcientiam, quæ ſi adeſſet, opus non fieret: talis fuit in Jacob accedentem ad Liam, quam putabat eſſe uxorem ſuam, ad quam, ſecluſa ignorantia, accedere noluiſſet. Hæc ignorantia dicitur Juſta, Probabilis & Invincibilis *Juſta* quidem, quia operantes ex ea excuſantur. *Probabilis*; quia eam probant Canones Et *Invincibilis* quia moraliter non potuit ſuperari, vel quòd non venerit in mentem dubitare, aut cogitare de oppoſito, vel, etſi in mentem venerit, tamen adhibita ſufficienti diligentia pro indaganda rei veritate, ignorantia depelli & veritatis cognitio obtineri non potuit. Cenſetur autem adhibita ſufficiens diligentia, quando id factum eſt, quod viri prudentes & timorati ejuſdem conditionis, in ſimili negotio præſtare ſolent.

Concomitans dicitur, quæ nec movet ad operandum, nec removet ab operatione, ſed ita afficit operantem, ut eodem modo operaretur, ſi talis ignorantia abeſſet: undè actum voluntatis nec antecedit, nec ſequitur, ſed habet ſe concomitanter ad illum; & ideò nec eſt voluntaria, nec involuntaria poſitivè, ſed non voluntaria: talis ignorantia reperitur in illo, qui ignorans eſſe diem jejunii, comedit carnes, quas equidem comediſſet, ſi diem noviſſet.

Con-

Confeqnens denique (quæ etiam vocari solet *Injusta, Improbabilis*, *Vincibilis* propter rationes oppositas superioribus de ignorantia antecedente) est illa, quæ est à voluntate directè, vel indirectè volita, adeoque sequitur illam ut ejus effectus, estque simpliciter voluntaria. Porro censetut directè volita, quando voluntas vult expresse ignorare id, quod scire poterat & tenebatur. Talis ignorantia (quam affectatam vocant) reperitur in homine, qui non vult inquirere de rei veritate, ot, obligatione legis ignorata, vel excusationem aliquam mereatur, vel liberius peccare possit, V.G. si expresse omittat mercator inquirere de suis debitis, ut, illis ignoratis, non solvat creditoribus. De quo Psal. 35. *Noluit intelligere ut bene ageret*. Censetur autem indirectè volita, quando voluntas non vult quidem expresse ignorare, sed non curat, ut debet, addiscere ea, quæ potest & tenetur. Hæc, quæ ab aliquibus dicitur non affectata, est duplex, *Crassa* seu lata aut supina, ad quam tollendam nulla, aut nonnisi modica cura adhibetur, & *non crassa*, ad quam tollendam adhibita est quidem aliqua cura, sed insufficiens. Crassam habere censetur, qui ignorat ea, quæ homines ejusdem status & conditionis scire solent. Non crassam verò, qui quidem illa scit, sed nonnisi imperfectè.

Notandum verò has omnes divisiones competere tam Ignorantiæ Juris, quàm Facti.

ARTICULUS II.

Resolvitur Quæstio.

CONCLUSIO II.

IGnorantia omninò antecedens causat involuntarium simpliciter; quantum ad id quod ignoratur. Est communis inter Theologos.

Prob. 1. Involuntaria est actio, ubi deest cognitio, ut patet ex definitione voluntarii cognitionem singulorum requirentis, sed in actione procedente ex ignorantia deest cognitio, cùm procedere ex ignorantia sit procedere sine cognitione: ergo.

Prob. 2. Ex condemnatione hujus propositionis ab Alex. VIII. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*; ex qua sequitur ignorantiam invincibilem, qualis est antecedens, excusare à peccato formali, adeòque tollere voluntarium.

Prob. 3. Quia ultra quòd actio procedens ex ignorantia antecedente sit incognita, etiam repugnat affectui voluntatis; cùm censeatur operans taliter dispositus actualiter, aut saltem habitualiter, ut, si ignorantia abesset, opus ex ea procédens non poneretur. Colliget autem se taliter affectum, si, habita scientia operis patrati, doleat & tristetur; quia, ut docet Philosophus: *Qui ob ignorantiam quidpiam agit, si ipsum pœnitet, invitus* (idest involuntariè) *fecisse videtur*.

Dixi in Concl. *Quantum ad id quod ignoratur*; quia si consideretur actio secundùm quod subest cognitioni operantis, ignorantia potius est causa voluntarii, quàm involuntarii: sic comestio carnium facta ab eo qui ignorat esse vigiliam, est voluntaria in ratione comestionis carnium, hancque causat ignorantia, in quantum removet scientiam diei prohibitæ, quæ si adesset, non poneretur illa comestio, quatenus autem illa comestio fit die prohibito, est involuntaria, quia sine cognitione & contra inclinationem, saltem habitualem, voluntatis. Ex dictis

Resol. 1. Ignorantiam omninò antecedentem excusare operantem à peccato, vel à toto, vel à parte, secundùm id quod ignorat, quia nullum peccatum, nisi voluntarium.

Resol. 2. Etiam excusare à pœnis & censuris rei ignoratæ annexis.

Resol. 3. Ea quæ diximus de Ignorantia antecedente, debere etiam extendi ad naturalem inadvertentiam totalem, quæ in ordine ad involuntarium æquiparatur ignorantiæ. Dico, *totalem*; quia, ut diximus antea, advertentia semiplena, qualis est in semisopitis, excusat quidem à gravi, non tamen à levi peccato. Porro colliget Confessarius an advertentia fuerit piena, semiplena, vel nulla, ex interna dispositione pœnitentis, si illam ex confessionibus præcedentibus noverit, aliàs ex ejus accusatione.

CONCLUSIO II.

IMpertinenter se habet Ignorantia concomitans ad voluntarium & involuntarium, adeoque neutrum causat, & ideo de illa communiter dicitur, quòd nec accuset, nec excuset.

Prob. 1. Pars; quia opus sic factum nec est expresse volitum in se, cùm supponatur ignorari; nec interpretativè aut virtualiter in ipsa ignorantia; quia hæc est involuntaria: nec ullatenus ignorantia influit in effectum; quia, si abesset, adhuc opus fieret: ergo.

Prob. 2. Pars; quia quod ex tali ignorantia procedit, non fit cum tristitia aut repugnantia, sed potius ex magna propensione voluntatis, saltem habituali: unde tantùm dici potest, quòd faciat involuntarium privativè, seu non voluntarium in subjecto capaci. Hinc

Resol. Occidentem hominem cum tali ignorantia (quæ semper invincibilis supponitur) excusari ab homicidio externo; & consequenter non teneri quidquam restituere hæredibus occisi; imò nec incurrere pœnas homicidio annexas: peccat tamen homicidio interno propter affectum inordinatum, cùm sit taliter dispositus, ut inimicum v.g. quem pro fera occidit, adhuc occideret, si sciret esse inimicum.

Dices 1. Desiderium habet occidendi inimicum, & de facto occidit: ergo reus est homicidii externi.

Resp. Dist. Ant. Desiderium habet non influens in opus externum: C. Influens: N. nam si occisus esset amicus, non influeret; non aliter autem se habet respectu operis externi, sive occisus sit inimicus, sive amicus, ut per se patet.

Dices 2. Resciens posteà occisum esse inimicum, sibi in homicidio complacet: ergo

Resp. Inde sequi homicidium esse objectum voluntatis, non effectum, adeoque esse quidem volitum, non tamen voluntarium: & certè quomodo esset effectus, cùm præcedat complacentiam illam.

CONCLUSIO III.

IGnorantia merè consequens facit, ut opus sit voluntarium simpliciter, saltem in causa, & involuntarium secundùm quid. Est communis. Ante probationem

Adverte quòd Ignorantia consequens respectu voluntatis, sit antecedens respectu operis ex ignorantia procedentis.

Prob. 1. Pars: cui voluntaria est causa, voluntarius est effectus ex ea naturaliter proveniens; atqui voluntaria est simpliciter ignorantia consequens, operanti; cùm potuerit & debuerit illam vincere: ergo & effectus, qui naturaliter ex ea sequitur.

Dices 1. Ignorantia non potest influere in opus: ergo nec facere ut sit voluntarium.

Resp. Dist. Ant. Non potest influere physicè: C. nam, cùm sit quædam privatio, non potest habere influxum positivum in aliud: non potest influere privativè, in quantum removet scientiam ab operante, quæ si adesset, opus non fieret: N.

Dices 2. Quod fit ex ignorantia, fit sine cognitione: ergo non est voluntarium.

Resp. quod fit ex ignorantia vincibili, qualis est consequens, fieri cum cognitione, saltem confusa, qua res vel in se, vel in circumstantia, vel in aliquo simili cognoscitur.

Prob. 2. Pars: quia quod fit ex ignorantia consequente, fit contra aliqualem inclinationem voluntatis, ut patet in eo, qui, non adhibita sufficienti diligentia, hominem pro fera occidit; quia sic est operando dispositus, ut, si hominem, & non feram esse sciret, nunquam occideret. Quod tamen intelligendum est de ignorantia pure consequenti: nam si admittat secum ignorantiam concomitantem, non causat involuntarium, nequidem secundùm quid; quia taliter ignorans ità ponit actionem, ut adhuc illam poneret, si scientiam haberet. Ex dictis

Resol. discrimen esse inter ignorantiam antecedentem, concomitantem, & consequentem, quòd concomitans nullo modo sit causa peccati externi; antecedens autem & consequens sint verè causa illius, licèt sub diverso respecto: nam antecedens est causa peccati auferendo ab eo malitiam formalem, seo faciendo ut id, quod aliàs esset peccatum formaliter, non sit nisi materialiter propter defectum scientiæ; consequens verò causet peccatum formaliter: ut peccatum formaliter: nam, cùm sit voluntaria, voluntarius est etiam effectus ex ea secutus, & consequenter peccaminosus.

ARTICULUS III.

An detur Ignorantia invincibilis Juris Divini positivi excusans à peccato.

NOmine Juris Divini positivi intelliguntur leges à Deo Legislatore exteriùs impositæ: nam lex naturalis, quam Deus scripsit interiùs in cordibus hominum, non venit nomine Juris Divini positivi.

CONCLUSIO I.

DAri potest Ignorantia Invincibilis Juris Divini positivi, etiam in quibusdam Catholicis; nam infideles, quibus

nec

nec Christus, nec Euangelium ejus prædicatum est, ignorare posse quasdam leges divinas, præsertim Sacramentales, res clarior est, quàm ut probatione indigeat; & ideò illud expressissimè tanquam indubitatum docent S. August. Tract. 89. in Joan. & D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 1.

Prob. 1. Concl. Contra Gersonem, Boudart, & quosdam alios. Dari potest ignorantia invincibilis juris humani, ut fatentur Adversarii omnes, si unicum Lutherum excipias: ergo & juris Divini. Prob. Conseq. Quia lex Divina per hoc quod sit Divina non dat majorem sui notitiam, quàm lex humana: nam si lex jejunii, quæ est Ecclesiastica, esset Divina, & lex Confessionis, quæ est Divina, esset Ecclesiastica, non aliam gignerent sui notitiam, quàm nunc: ergo si possit ignorari invincibiliter lex humana, poterit & Divina.

Prob. 2. Per hoc ignorat quis legem Divinam invincibiliter, quòd de ea nihil unquam audierit, cogitaverit, dubitaverit, aut, si quidquam audivit, factus sit illius omninò immemor; sed multi sunt, etiam Catholici, qui de certis legibus Divinis nihil unquam audierunt, cogitaverunt, aut dubitaverunt: ergo &c. Minor certa est: Quot sunt enim pueri octo, novem, aut decem annorum, qui nunquam audierunt, cogitaverunt, &c. sumendam esse ex præcepto Divino Eucharistiam, saltem in fine vitæ? imò quot & quot sunt, qui sine illa moriuntur? Quis autem dicere audeat, omnes illos esse damnatos, qui nunquam à parentibus aut Parochis talem obligationem perceperunt.

Dices 1. In omnem terram exivit Sonus Apostolorum: ergo nullus est, qui non habeat principium saltem dubitandi de lege Divina, adeoque de illa inquirendi & interrogandi.

Resp. Dist. Aot io omnem terram, idest, in præcipuas Orbis partes. C. idest, in singulas Provincias, Civitates, & oppida: N. Nam ut docet August. Epist. 80. circa fin. pro quolibet tempore reperiuntur in diversis terræ partibus, qui nihil audierint de Euangelio.

Dices 2. Qui ignorat præcepta Divina, potest jejuniis, orationibus, & lachrymis illorum notitiam obtinere: ergo si illa ignoret, vincibiliter ignorat, in quantum non facit ea quæ potest & debet, ut illam ignorantiam à se expellat. Sed

Contra est. Quòd ille nec sciat, nec cogitet, nec dubitet se quidquam ignorare: quomodo ergo orabit, jejunabit &c. ut ignorantiam, de qua nequidem suspicatur, à se expellat?

Inst. 1. Licèt non suspicaretur de aliqua ignorantia, debet tamen orare, jejunare &c. ut si quid fortè ignoret, scitu necessarium, illius scientiam obtineat. Sed

Nunquid orarunt, & jejunarunt SS. Doctores? Nunqoid S. Thomas? nunquid S. Bonaventura? & tamen aliquos ex illis ignorasse quædam circa jus Divinum quis dubitat? quandoquidem in eadem materia juris Divini contradictoria docuerint. Quis enim ignorat D. Seraphicum docuisse lapsum in mortale debere statim à peccato pœnitere, Doctorem verò Angelicum tenuisse contrarium? Ergo alteruter erravit? Quis autem dicat tantos Viros, qui non ex vana gloria, sed ex zelo veritatis & publicæ utilitatis scripserunt; imò qui suam scientiam in Crucifixi vulneribus quærebant, culpabiliter errasse, saltem venialiter, ut vult Jacobus Boudart.

Inst. 2. Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam, adeoque nec suæ legis cognitionem.

Resp. Deum, facienti quod in se est per vires gratiæ non denegare legis suæ cognitionem, ubi necessaria est ad salutem, & ad vitandum peccatum formale; denegare tamen aliquando, ubi sine illa potest salus obtineri, & peccatum formale vitari, idque in pœnam peccati originalis: hocque colligimus inde, quòd post infinitas, ut ità dicam, Sanctorum orationes, jejunia, mortificationes, vigilias, adhuc tamen aliqua circa jus Divinum ignorentur; etiam à Catholicis doctioribus & sanctioribus.

CONCLUSIO II.

IGnorantia invincibilis Juris Divini excusat à peccato. Est communis & certa.

Prob. 1. Ex Script. Joan. 15. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato*. Quid clarius pro nobis? nunquid expressè ostendit ibi Christus Judæos excusationem habituros de peccato, non quidem omni, sed de eo, quo in Christum non crediderunt, si ejus prædicationem ignorassent? sic sanè intellexit D. August. Tract. 89. in præfata verba Joannis. Sic intellexit D. Bern. Epist. 77. post init. dicens: *Si locutus fuisset, sed non eis, inobedientiæ culpa ignorantia.... excusaret*. Sic intellexit D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 1. Ubi dicit Infideles, qui nihil de Fide audierunt, damnandos quidem propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt, non tamen propter peccatum infidelitatis. Sic etiam intellexit Pius V. damnans hanc Baji propositionem: *Infidelitas purè negativa in his, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*.

Prob. 2. Ratione: nullum peccatum nisi voluntarium: *Usque adeò peccatum voluntarium est malum*, inquit Aug. lib. de vera Relig. c. 14. *ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidem manifestum est, ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat*: atqui ignoraotia invincibilis tollit voluntarium, cùm tollat cognitionem malitiæ, quæ inest objecto: ergo

Dices cum Adversariis, posse aliquid esse peccatum actuale, absque eo quòd sit voluntarium in actu secundo. Sed

Contra est, quòd ad peccatum actuale requiratur voluntarium simpliciter, quale est solum voluntarium in actu secundo. Unde meritò hanc Baji propositionem damnarunt Summi Pontifices: *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium*: ubi loquitur Bajus de voluntario propriè dicto, & in actu secundo sicut communiter accipitur in Scholis.

Prob. 3. Nemo peccat in eo, quod vitare non potest, ut habet tritum & commune effatum: *Quod cantant in montibus Pastores, & in theatris Poetæ .... & docti in Bibliothecis, & Magistri in Scholis* &c. Ut ait Aug. lib. 2. de Animabus c. 12. atqui si talis ignorantia non excusaret à peccato, peccaret quis in eo, quod vitare non posset; imò in eo quod vitare nunquam cogitasset: ergo &c.

ARTICULUS IV.

An detur Ignorantia invincibilis juris naturæ?

LIcèt hactenus per Ignorantiam invincibilem, inculpabilem intellexerunt Theologi communiter; non desunt tamen aliqui moderni, qui nullam juris naturæ ignorantiam invincibilem agnoscunt, nisi culpabilem: vel enim, ajunt, ignorantia juris naturæ reperitur in hominibus justis, vel in peccatoribus; si in justis, vincibilis est, cùm possint illam orando superare; si in peccatoribus, quibus deest gratia, qua possint illam orando depellere, invincibilis est quidem, sed culpabilis, cùm gratiæ necessariæ denegationem promeruerint peccatis prioribus: sicque ex illa ignorantia legi naturali contravenientes, non excusantur à peccato, eo quòd sit voluntaria in causa; sed nos viam communem arripientes, ostendemus in hoc articulo dari posse, etiam in hominibus justis, ignorantiam invincibilem, non solùm viribus naturæ, sed etiam oratione, jejunio, pœnitentia &c. & in sequenti ignorantiam invincibilem, in quocumque reperiatur, sive justo, sive peccatore, excusare à peccato. Sed ante resolutionem

Adverte 1. Ignorantiam invincibilem dividi posse in Speculativam & Practicam: Speculativa est eorum, quæ quis hic & nunc scire non tenetur, & consequenter non respicit proximè operationem; ut si quis nihil habens ignoret, se non posse ex mutuo lucrari. Practica, est eorum quæ sunt proximè ad praxim reducenda; ut, si quis jam rem sacram empturus, ignoret emptionem esse Simoniacam: de hac Ignorantia quæstio est: nam speculativam posse esse invincibilem simul & inculpabilem, conveniunt omnes Theologi.

Adverte 2. Inter illa quæ sunt de jure naturæ, alia esse evidentissima, qualia sunt hæc prima principia: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: malum fugiendum, bonum amplectendum*, quibus annumerari possunt, quòd *Deus sit colendus, parentes honorandi &c.* alia esse quidem satis evidentia, sed non ita ac præcedentia, ut quòd *non sit furandum, occidendum, mentiendum &c.* Alia denique quæ non sunt per se nota, sed labore & discursu ex aliis tanquàm conclusiones deducta, v. g. quod sit illicitum lucrum ex mutuo, quòd pollutio, etiam ad vitæ conservationem unicè necessaria, sit illicita. His notatis.

CONCLUSIO I.

NEquit dari in homine usu rationis pollente & advertente ignorantia invincibilis eorum, quæ sunt de jure naturæ 1. modo. Est certa.

Prob. quia sunt ita clara & manifesta, ot cuilibet homini advertenti statim illorum faciendorum, aut fugiendorum appareat necessitas: undè Hieronymus Epist. 151. ad Algasiam q. 8. *Nullus hominum est*, inquit, *qui hanc legem nesciat .... idcircò justum judicium Dei est scribentis in corde humani generis: quod tibi fieri nolueris, alteri ne feceris*.

Dixi: *In homine advertente*; quia si parvulus initio usus rationis non advertat ad parentes, poterit invincibiliter ignorare, honorandos esse parentes.

CON-

CONCLUSIO II.

DAri potest ad breve tempus in rudibus & agrestibus ignorantia invincibilis aliquorum, quæ sunt de jure naturæ 2. modo, ubi vestiuntur aliqua circumstantia apparenter bona.

Ratio est; qu a etsi illa, scilicet, *mentiri*, *occidere*, *furari &c.* secundùm se & nudè spectata sint ita naturæ difformia, ut non videatur ignorari posse eorum malitia, attamen quatenùs considerantur fieri ad evitationem mali, quod apparet quibusdam notabiliter majus, nulla apparet implicantia, quòd ab ipsis ad breve tempus ignorentur tanquam mala: & certè quot sunt mulierculæ; etiam piissimæ, quæ non peccare, sed magnum Deo obsequium præstare existimarent, si mendaciolum proferrent, ne Ecclesia, Sacræque Hostiæ in ea asservatæ, ab hæreticis comburerentur, ne milites sanctum Dei nomen blasphemarent, ne violarentur virgines Deo sacræ, ne trucidarentur innocentes, ne Provincia integra in miserrimum idololatriæ aut hæreseos crimen prolaberetur, & similia; si à prædivitibus modica, præsertim comestibilia, surriperent, ut graviter indigentibus succurrerent? *Vidi ego*, inquit Vasquez in 1. 2. disp. 122. c. 2. *rusticum aliquem, qui pium existimabat, ægrotum jamjam moriturum, ne diu dolore mortis detineretur, in alteram partem versare, ut citius animam exhalaret ...... quem sanè, facto sufficienti examine, mihi persuasi ignorantia inculpabili laborasse*.

Confirm. ex Aug. qui libro 1. de sermone Domini in monte cap. 29. dubitat an fuerit formaliter adulterinus concubitus cujusdam mulieris, quæ non ex libidine, sed ex mera necessitate & charitate, accedente consensu & præcepto mariti aliàs morituri, se alteri miscuerat, *nullo modo judicans adulterinum esse concubitum*. Cur autem dubitavit Augustinus, si in tali, aut etiam in longè minori casu, nullam juris naturæ ignorantiam dari posse existimabat? cur non condemnabit absolutè maritum & uxorem? cur dixit: *nihil hinc in alteram partem disputo, liceat cuique æstimare quod velit?* sed quid dicturus erat S. Doctor, si bonus rusticus, aut pia muliercula leve mendacium, aut furtum, fecisset, ad evitanda mala enormia in probatione recensita, qui de adulterio, peccato de se tam turpi & fœtido, dubiam nobis reliquit suam mentem?

Dubitavit Augustinus, inquit, non de peccato, sed de veritate historiæ. Augustinum lege, & tu non dubitabis de objectionis tuæ falsitate. Postquàm enim dixerat non posse maritum aut uxorem, etiam accedente compartis consensu, alteri copulari, addit: *Quamquam nonullæ causæ possint existere, ubi & uxor mariti consensu, pro ipso marito hoc facere debere videatur*, Subditque historiam præfatam, qua secundum tempus & omnes circumstantias enarrata, ne minimo circa historiæ veritatem ostenso scrupulo, subjungit: *nihil hinc in alteram partem disputo*, non an id fecerint conjuges Anthiocheni, cùm nec ipse, nec alius de hoc dubitaverit; sed an id faciendo, adulterium formale patraverint; respondendo nempè ad id quod immediatè ante historiæ narrationem objecerat, ipsaque narratione confirmaverat; *Quamquam nonullæ causæ possint existere &c.* Dixit quidem Augustinus in fine historiæ: *Non enim de Divinis authoritatibus deprompta est historia*, sed præcisè, ut confirmaret quod immediatè antè dixerat: *liceat cuique æstimare quod velit*, an scilicet conjuges illi adulterii Rei sint, necne; quia si de Scriptura sumpta esset historia, necessario credendum esset uxorem *nullo modo* judicasse *adulterinum esse concubitum*. Fateor me contrarium dixisse per transennam in Decalogo sed non satis rem examinaveram.

Dixi in Conclusione: *In rudibus & agrestibus*, nam in disciplinatis & litteratis non apparet dari posse; licèt referat Sylvius Cassianum, Marulum, & alios docuisse mendacium officiosum non esse peccatum, & Durandum credidisse fornicationem, spectato solo jure naturæ, non esse culpam mortalem.

CONCLUSIO III.

DAri potest ignorantia invincibilis aliquorum, quæ sunt de jure naturæ 3. modo, non tantùm in rudibus, sed etiam in disciplinatis & litteratis. Ita communiter Theologi contra Lutherum, Calvinum, & quosdam Catholicos nullam in ullo admittentes.

Prob. 1. Quia in iis, quæ sunt de jure naturæ 3. modo, aliqua reperiuntur adeò implicata, & difficilia, ut nequidem hodiè quid in iis natura permittat, quid prohibeat noverint Authores sapientissimi simul & sanctissimi: & certè nunquid ex illis docent aliqui quædam esse de lege naturæ, quæ docent alii pertinere ad jus positivum? Nunquid unus licitos, alter illicitos jure naturæ arbitratur census personales? nunquid Doctor Angelicus tenet posse judicem morti adjudicare eum, quem scientia publica novit nocentem, & privata innocentem, cujus tamen contrarium sustinet Doctor Seraphicus? si ergo post tot sæcula nequidem tanti viri cognoverint omnia quæ sunt de jure naturæ, certò concludendum est aliqua invincibiliter posse ignorari: quo enim pacto ignorantia illa vinceretur? an studio? an vigiliis? an oratione? ecce præclara illa Ecclesiæ lumina dies noctesque orando, studendo, vigilando, postulando consummarunt: ergo illorum saltem ignorantiam invincibilem esse affirmes, necesse est, nisi aliud obstet.

Prob. 2. Debet Confessarius, credere pœnitentitam pro se, quàm contra se loquenti, atqui sæpè reperiuntur pœnitentes, præsertim adolescentuli, qui firmiter & constanter asseverant se ne vel minimum scrupulum passos circa certas actiones, quæ tamen juri naturæ adversantur: ergo

Dices illorum ignorantiam non esse invincibilem, cùm illam sibi per peccata priora procuraverint. Sed

Contra est, quòd ex eorum Confessionibus nobis compertum sit, nunquam, si peccata ignorantiæ excipiantur, nisi venialiter peccasse: si autem dicis peccata venialia esse causam ignorantiæ mortalis, dicis venialia esse mortalia, ut per se patet. Si ad peccatum originale recurris, condemnat te S. Thomas 2. dist. 30. q. 1. art. 2. dicens: *Ad culpam personæ requiritur voluntas personæ*. Condemnat te & Alex. VIII. proscribens hanc propositionem: *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale & demeritum sufficit illa libertas qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato originali & voluntate Adami*.

Prob. 3. Si quælibet ignorantia juris naturæ vincibilis est, poterit ergo quisque ignorantiam suam orando vincere? Sed dicant, quæso, Adversarii, quantum sit unicuique orandum pro pellenda omni ignorantia, omnique peccati periculo? quantum personæ privatæ, quantum Superiori, quantum Advocato, quantum Judici, quantum Consiliario, quantum Theologiæ aut Jurisprudentiæ Professori? quo enim homines pluribus exponuntur periculis, eo debent plures orationes fundere. Item quandonam graviter peccetur in hac materia defectu orationis, ut possint Confessarii & pœnitentes se ipsos dirigere? nam ecce omnes orandum clamant, & nullus orationis quantitatem determinat, nullus de defectu orationis in hac materia pœnitentem interrogat, imò nullus de eodem defectu se accusat: quibus ostendunt, se esse de numero illorum, qui dicunt & non faciunt. Dico ego in hac materia peccare aliquem, cùm pro repellenda ignorantia advertit esse orandum, & tamen negligit: quòd si accidat sæpius, vel eo tempore quo urget actio gravis, de cujus malitia suspicio, peccat graviter, aliàs leviter.

Prob. 4. Debet aliquis intra horam facere contractum, quem probabiliùs credit licitum: ne tamen decipiatur, primo quadrante examinat secundo rationes pro, & contra, secundo consulit doctiores; tertio ferventer orat; quarto lachrymatur, suspirat, corpus macerat, & tandem contractum, quem adhuc probabilius licitum existimat, exequitur. Ponamus contractum esse usurarium, nunquid ignorantia fuit invincibilis? quid debuit facere, & non fecit? si dicas Deum non permissurum talem errare, cur ergo permisit Jacob famulum suum & amicum accedere ignoranter ad Liam, cum accessus ad non suam sit æquè illicitus: ac contractus usurarius: undè sicut non tenetur Deus per providentiam extraordinariam & miraculosam illuminare hominem, ne incidat sine sua culpa in ignorantiam invincibilem facti, ita nec per eandem providentiam efficere, ne labatur in errorem invincibilem juris naturæ.

Confirm. Ideò permisit Deus Jacob amicum suum accedere ad Liam, quia tantùm peccabat materialiter, sed in nostro casu solùm etiam esset peccatum materiale, cum ignorantia esset invincibilis: ergo.

Obji. 1. Hæc Jansenii propositio condemnata est tanquam hæretica: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis &c. Sunt impossibilia*; atqui si daretur ignorantia invincibilis aliquorum præceptorum legis naturæ, aliqua præcepta hominibus justis essent impossibilia, cùm essent incognoscibilia: ergo.

Resp. Dist. Min. Aliqua præcepta cognita essent impossibilia: N. incognita: transeat; sed nihil contra nos, quandoquidem dicta Jansenii propositio non fuerit condemnata propter præcepta incognita, quorum violatio tantùm est peccatum materiale, sed propter præcepta, quorum violatio est peccatum formale, seu quia Jansenius per illam imponebat quandam necessitatem peccandi formaliter: quod non fit in nostro casu.

Obji. 2. Potest quis orando vincere omnem concupiscentiam, ergo & omnem ignorantiam, adeoque nulla est invincibilis.

Resp. 1. Argumentum nimium probare, adeoque nihil; cùm probet nequidem dari posse ignorantiam invincibilem juris divini, imò nec humani: & certè si posset quis orando obtinere cognitionem omnium preceptorum legis naturæ, quidni & omnium præceptorum legis divinæ? Ideò enim, secundùm Adversarios dabitur oranti cognitio totius legis naturæ, quia ejus observat is

necessa-

necessaria est ad salutem; atqui etiam observatio totius legis divinæ est, per se loquendo, ad salutem necessaria: ergo.

Resp. 2. Disparitatem esse, quòd omnia, ad quæ per Concupiscentiam excitamur, sint nobis cognita, & ideo, si Deus oranti denegaret gratiam ad illa vincenda, homo necessitaretur ad peccandum formaliter, cùm autem ea, quæ ignorantur sint incognita, sive omittantur, sive practicentur, nunquam peccatur formaliter, & ideo denegata gratia ad illa cognoscenda, nulla sequitur necessitas peccandi formaliter, sicut in primo casu.

Objic. 3. Deus, qui non deserit, nisi deseratur, ut ait Augustinus, de Civit. lib. 13. cap. 15. præbet homini justo, ubi agere debet, lumen sufficiens, ut se dirigat: ergo.

Resp. Dist. Ant. Ut se dirigat sine peccato formali: C. ut se dirigat semper sine peccato materiali: N. contrarium patet in Jacob. Cur autem Deus homini etiam oranti & assiduè petenti deneget cognitionem aliquorum præceptorum legis naturæ. Quis respondeat? quis investigavit vias ejus? dixerim tamen conjecturaliter, Deum sic quandoque agere; quia mavult ut homo peccet materialiter sine cognitione, quàm formaliter cum cognitione: & certè salvantur aliqui ratione ignorantiæ, qui damnarentur ratione scientiæ. Præterea nullibi promisit Deus facturum se miracula, vel revelationem adhibendo, vel Angelum mittendo, ut cognoscat aliquis veritatem, qua etiam ignorata, potest salvari.

Objic. 4. Deus, secundùm nos, dat omnibus gratiam sufficientem, & præsertim facientibus quod in se est, ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Dat omnibus gratiam sufficientem, qua possint salvari, si velint: C. qua omnem legis veritatem assequantur: N. & certè si id non teneatur dare Deus Professori, illuminationem cum lachrymis & oratione enixè postulanti, ut ritè discipulos informet, cur teneretur id concedere particulari, præsertim ubi potest peccatum formale vitare: unde August. lib. 2. de peccator. Meritis c. 19. ait, *Deum bonum, ideo etiam sanctis suis alicujus operibus justitiam aliquando non tribuere, vel certam scientiam, vel victricem delectationem, at cognoscant, non à se ipsis, sed ab illo sibi esse lucem, qua illuminentur tenebræ eorum.*

ARTICULUS V.

An Ignorantia invincibilis juris naturæ excuset à peccato?

CONCLUSIO UNICA.

IGnorantia illa excusat operantem ab omni peccato. Est ita communis inter Scholasticos, ut dixerit Lutherus in cap. 12. Gen. *Scholastici dicunt, invincibilem ignorantiam reddere excusabiles: tanta cæcitas est in Papæ scholis & Ecclesia* Est etiam contra Jansenium; qui & ipse sententiam nostram communem asserit. Lib. 2. de stato naturæ lapsæ, cap. 2 *Generale videtur Scholasticorum pronuntiatum esse*, inquit: *quòd quidquid ex invincibili fit ignorantia, hoc ipso culpa vacat.* Huic adstipulantur Estius, Hesselius, Synnichius, & quidam alii, quorum doctrinam, sicut & suam vocat *arcanam & tremendam* Jansenius, *nimis duram* Havermannus.

Prob. 1. Ex August. lib. de 2. anim. cap. 12. *Dicere peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis est.* Et lib. 3. de lib. arb. cap. 18. *An tanta fallacia est, ut caveri omnino non possit? si ita est, nulla peccata sunt.* Item cap. 19 *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras.* Similiter Epist. 41. post init. *Certè nullius crimen maculat nescientem.*

Prob. 2. Authoritate D. Thomæ 1. 2. q. 90. art. 4 ubi ait: *Promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quòd lex habeat suam virtutem*: atqui legis naturæ promulgatio fit per dictamen rationis declarantis quid sit licitum, quid illicitum: ergo ubi deest tale dictamen, deest & lex obligans, saltem formaliter.

Prob. 3. Ex condemnatione hujus propositionis ab Alexan. VIII. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ, operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*: Quid expressius?

Dices cum Van-Roy, velle Papam excusare quidem ignorantiam invincibilem involuntariam: non tamen invincibilem voluntariam, quæ reperitur in peccatoribus, qui per peccata priora se reddiderunt indignos gratia, qua possint ignorantiam vincere. Sed

Contra est 1. Vel aliquid condemnat Papa, vel nihil: si nihil, ad quid ejus censura? si aliquid: ergo condemnat propositionem intellectam de invincibili voluntaria, cùm secundùm se nulla alia detur invincibilis. 2. Credibile est Pontificem condemnasse propositionem ad sensum authoris, qui illam sustinebat sicut Van-Roy, ut testabantur Lovanienses: & certè si author voluisset ignorantiam invincibilem involuntariam non excusare à peccato, sustinuisset hæresim jam dudum in prima Jansenii propositione condemnatam, nempe quòd hominibus justis sint aliqua præcepta impossibilia, ut per se patet. 3. Negamus ignorantiam in peccatoribus esse unquam invincibilem ad sensum Van-Roy; ita ut nequidem habeant gratiam sufficientem ad orandum pro obtinenda cognitione necessaria: legatur Augostinus lib. 3. de lib. arb. cap. 19. *Nulli hominum*, nota, *ablatum est scire utiliter quærere, quod inutiliter ignorat.* Frustra autem excipis peccatores, ubi neminem excipit Augustinus. Plura circa hoc vide in Tractatu nostro De Peccatis: disp. 1. q. 3. art. 3.

Prob. 4. Conclusio universaliter intellecta. Deus impossibilia non jubet: sed si non excusaret ignorantia invincibilis, posset dari casus, ubi homini, etiam justo, esset impossibile vitare peccatum: ergo. Prob. Min. nam si proles credat bona fide se teneri hic & nunc mentiri leviter pro impediendo patris supplicio, utrumvis eligat, peccabit: si enim mentitur, peccat: si non mentitur, etiam peccat, eò quòd agat contra conscientiam, estque ipsi impossibile, ut neutrum eligat. Nec habet undè se ab hoc labyrintho expediat, aliàs ignorantia esset vincibilis, contra suppositum.

Prob. 5. Vel potest vir bonus dubitans in negotio juris naturæ sequi consilium sui Episcopi docti & prudentis, vel non potest: si non possit: ergo frustra dixit Apostolus Episcopos esse depositarios scientiæ: si possit; ergo non peccat casu quo malè consulat Episcopus: quod tamen fieri potest, cùm non sit in hoc infallibilis.

Prob. 6. Licet sequi opinionem inter probabiles probabilissimam, ut patet ex condemnatione contradictoriæ ab Alexand. VIII. sed potest fieri quòd illa, quæ apparet probabilissima, etiam in materia juris naturæ, sit falsa: ergo

Prob. 7. Vel peccatum proveniens ex ignorantia invincibili est originale, vel actuale: si originale: ergo ad ejus deletionem eiterari debet Baptismus, qui tamen est initerabilis; si actuale, ubi cognitio? Et consequenter ubi voluntarium? Plura circa voluntarium ad peccatum necessarium vide art. 3. concl. 2.

Prob. 8. Ex opposita sententia sequitur, quòd nullum posset sine peccato acceptare ministerium Confessarii, præsertim Mercatorum, Judicum, Consiliariorum, Advocatorum &c. quandoquidem exponatur evidenti periculo, aliquando, imò & sæpe, malè consulendi in materia juris naturæ, etiam adhibitis oratione, jejunio, pœnitentia, cùm etiam tunc videat doctiores se, & sanctiores contrarium sustinere: putat quidem, se niti rationibus solidis; sed nunquid idem existimant ipsius Adversarii?

Objic. 1. Orat David Psal. 24. ut Deus non meminerit ejus ignorantias: non vincibiles, cùm esset vir secundùm cor Dei: ergo invincibiles, & consequenter non excusant à peccato.

Resp. 1. Juxta D. Hieronymum per *ignorantias* intelligere Prophetam peccata; & ideo juxta Hebraicam Veritatem sic vertit: *Scelerum meorum ne memineris.* Alii vertunt rebellionum, prævaricationum, transgressionum &c.

Resp. 2. Me posse eodem passu ostendere ignorantiam invincibilem juris positivi non excusare à peccato, cùm non distinguat ibi Psalmista inter hanc & illam.

Resp. 3. Davidem, qui potuit homicidium & adulterium committere potuisse & ignorantias vincibiles habere: erat autem vir secundùm cor Dei, quia carò peccavit, & diu pœnitentiam egit. Præterea dictus est vir secundùm cor Dei, cùm primò ad regnum assumeretur; adulterium autem commisit decimo nono Regni sui anno; dictumque Psalmum composuit anno ætatis 60. & Regni 30.

Objic. 2. Offerebantur in lege Mosaica sacrificia pro ignorantia populi, & ne putes tantùm fuisse oblata pro ignorantia vincibili, additur Num. 15. *Quoniam non sponte peccaverunt*, ergo.

Resp. (quamvis dici possit, secundùm Abulensem, sacrificia illa tantùm fuisse oblata pro ignorantia populi in præceptis ceremonialibus) potuisse offerri pro peccatis materialibus contra legem naturæ ex ignorantia invincibili commissis; cùm essent de se mala: ex quo nihil sequitur contra Conclusionem.

Objic. 3. Christus Luc 23. dicit de suis interfectoribus: *Non enim sciunt, quid faciant.* Et Joan. 16. de iis, qui interfecturi erant Apostolos: *Venit hora, at omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo:* sed illi peccaverunt: ergo &c.

Resp. Illos quidem graviter peccasse, sed ex ignorantia vincibili & affectata: quis enim non videat crimen esse horrendum interficere innocentes? sed supposito, quòd ignorarent Christum esse Deum, ipsum & Apostolos esse innocentes, ignorantia erat juris positivi, vel potiùs facti; non autem juris naturæ.

Objic. 4. Luc. 12 Legitur, quòd servus, qui peccavit ignorans voluntatem Domini, vapulabit: ergo supponitur peccasse formaliter, aliàs non vapularet.

Resp. Ignorantiam fuisse culpabilem: nam ut ait Theophylactus in hunc locum: *Qui nescit, quare punitur? eò quòd potuisset etiam ipse discere, & noluit, sed piger fuit, ipse in causa fuit quo minus didicerit.*

Inst. Si ignorantia esset culpabilis, non vapularet paucis, ut ponitur ibidem, sed multis.

Resp. Quòd absolutè vapulabit multis, utpote graviter culpabilis; paucis verò respectivè ad eum, qui peccavit sciens voluntatem Domini; quia pejus est agere contra voluntatem Domini cognitam, quàm contra eandem incognitam, licèt culpabiliter.

Objic. 5. Facilè invenitur Sapientia, seu veritatis cognitio ab iis, qui illam quærunt, ut patet variis Scripturæ passibus: ergo qui illam non assequuntur orando, quærendo, petendo &c. non excusantur à peccato.

Resp. Dist. Ant. Facilè invenitur quoad ea, quæ sunt de jure naturæ primo & secundo modo: C. quoad remotiora: N. & certè cur necdum illam invenerunt Adversarii nostri? Cur adhuc dicunt contractum triplicem licitum, cum Sorbona, imò & Sancta Sedes Apostolica illum condemnaverit tanquam illicitum, ubi fit simul & semel cum eadem persona?

Inst. *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis.* Matth. 11. ergo totius legis naturæ cognitio potest obtineri.

Resp. Inde sequi etiam posse obtineri orando cognitionem totius legis positivæ, sive divinæ, sive humanæ, adeoque contra illam ignoranter peccantes, semper esse inexcusabiles. quod tamen negant ipsimet Adversarii: unde possunt obtineri *omnia* ad salutem necessaria aut conducentia; non tamen semper *omnia*, sine quibus non potest etiam vitari peccatum materiale: ut evidentissimè patet in lege positiva.

Objic. 6. Illud Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine:* id est, lex naturæ tanquam radius legis æternæ in cordibus nostris impressa est: ergo qui contrà agunt, illam non legunt, suntque culpabiles.

Resp. Quòd licèt sit nobis impressa, illam tamen non legimus, nisi mediante rationis dictamine, quod aliquando, ex quo obscuratus est per lapsum Adami intellectus humanus rem aliter repræsentat, quàm sit à parte rei.

Objic. 7. Augustinum variis locis Epist. 154. *Si quis bonum esse putaverit quod malum est, & fecerit hoc putando, utique peccat.* Lib. 1. Operis imperf. c. 106. *Necesse est ut peccet à quo ignoratur justitia.* Lib. de Spir. & litt. cap. 3. *Neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via.* Lib. 1. Retract. c. 15. ubi docet nescienter peccantem nolle quidem peccare, sed tamen velle factum, quod peccatum est.

Resp. 1. Vel hos, & similes Augustini passus nihil probare contra nos, vel etiam probare contra Adversarios ignorantiam juris positivi invincibilem non excusare à peccato; cùm ibidem non distinguat inter jus & jus. 2. Vel loqui de ignorantia vincibili; vel si de invincibili, tantùm velle peccatum esse materiale. 3. Cùm loquatur ibi universaliter, sequeretur eum, qui postquam devotus & innocens pueritiam transegit, violat jus naturæ ignoranter, non excusari etiam à peccato: quod apertè falsum est; cùm ejus ignorantia & peccatum inde sequens non possint esse voluntaria, nisi in peccato Adami; hoc autem voluntarium ad peccatum actuale non sufficere, decrevit Alexand. VIII. condemnans propositionem oppositam. 4. Quia Passibus illis dubiis opponi possunt evidentes probationes 1. allati; imò & sequens, qui videtur convincens; *Non enim quod naturaliter nescit*, inquit lib. 3. de lib. arb. cap. 22. *& naturaliter non potest, hoc animæ deputatur in reatum, sed quod scire non studuit, & quod dignam facilitati comparandæ ad rectè faciendum operam non dedit:* ubi supponens dari posse ignorantiam invincibilem juris naturæ, apertissimè declarat excusare à peccato.

Confirmatur mens Augustini ex eodem cap. ubi ait: *Quod ergo ignorat* (anima) *quid sibi agendum sit, ex eo est, quod nondum accepit; sed hoc quoque accipiet, si hoc quod accepit, benè usa fuerit, Accepit autem ut piè & diligenter quærat, si volet.* Ex quo infero, Augustinum evidenter admittere ignorantiam invincibilem, ipsamque excusare operantem à peccato. Nam tempore quo *nondum accepit*, anima, *quid sibi agendum sit*, & tamen piè & diligenter quærit ut accipiat, ignorat sine culpa, ut patet; quia ignorat *ex eo quod nondum* scientiam *accepit*, quam tamen petit; & consequenter pro tunc ignorantia invincibilis est & inculpabilis. Ponamus, quòd inter quærendum violet legem naturæ in puncto quod ignorat, seu cujus necdum scientiam accepit (quid enim implicat? Si enim qui semper fuit devotus & innocens possit legem cognitam violare, quidni posset qui oravit, & nondum obtinuit, legem ignoratam transgredi) violatio erit inculpabilis, cum sit inculpabilis ignorantia, à qua sola tunc potest malitiam accipere, ut per se patet.

Objic. 8. Alium Augustini passum, in quo maximè gloriantur Adversarii: *Inexcusabilis est omnis peccator vel reatu originis, vel additamento etiam propriæ voluntatis, sive qui novit, sive qui ignorat, sive qui judicat, sive qui non judicat; quia & ipsa ignorantia in eis qui intelligere noluerunt sine dubitatione peccatum est, in eis autem qui non potuerunt, pœna peccati.* Epist. 105. ultra med.

Resp. 1. S. Doctorem evidentissimè loqui de ignorantia juris positivi, seu de iis qui noluerunt credere Euangelio, ut patet ex contextu, sicque non plus Adversariis ibi favet, quàm nobis.

Resp. 2. Ignorantiam eorum, qui intelligere non potuerunt, seu qui invincibiliter ignorarunt, non vocari ibi peccatum, sed pœnam peccati: quod libenter concedimus; & ideo passus ille pro sententia nostra concludit. Dicitur quidem posteà, quòd justa sit eorum damnatio, sed propter alia peccata, à quibus non possunt, quamdiu laborant ignorantia Euangelii, liberari. Pro solvendis aliis ex Augustino objici solitis.

Adverte 1. Augustinum quandoque vocare peccatum, quod tamen, valde impropriè, peccatum est, cùm sit tantùm effectus aut pœna peccati. Sic habet lib. 3. de lib. arb. c. 19. *Illud quod ignorans quisque non rectè facit, & quod volens rectè facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis*, id est Adami, *originem ducunt.* Et inferius: *Sic non solum peccatum illud dicimus quod propriè vocatur peccatum.. sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est.*

Adverte 2. hunc passum Augustini lib. de gratia & lib. arb. c. 3. nobis à Jansenio objectum: *Illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat*, non agere de ignorantia juris naturæ, sed mysteriorum necessitate medii credendorum, sine quorum fide nunquam obtineri potest salus, ut patet ex verbis immediatè sequentibus: *Si propterea non credidit, quia non audivit omninò quod crederet.*

Objic. 9. D. Thomam Quodlib. 8 art. 3. *Illud quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam.* Item Quodlib. 9. art. 5. *Error quo non creditur esse peccatum mortale quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licèt fortè à tanto.*

Resp. In illis passibus agi de eo, qui sequitur conscientiam, opinionem, & errorem cum ignorantia vincibili; ut patet tum ex eo quòd loquatur universaliter, adeoque etiam de eo quod fit contra legem positivam, cujus tamen ignorantia invincibilis secundùm ipsum excusat à peccato; tum etiam quia Quodlib. 8. art. 13. argum. sed contra dicit: *Potest esse quòd in tali casu aliquis adhibet diligentiam inquirens an habere plures præbendas sit licitum, nec invenit aliquid, quod eum moveat ad hoc, quod sit illicitum. Ergo videtur quòd sine peccato possit plures præbendas habere*; Atqui fieri potest, quòd habens plures præbendas violet legem non tantùm positivam, sed etiam naturalem, cùm detur unum beneficium propter officium, ille autem habens plura beneficia recitet unicum officium: ergo.

Objic. 1. cum Vendrochio: ex nostra sententia sequitur fœliciorem esse sortem ignorantis, quàm cognoscentis, cùm hic possit formaliter peccare, ille tantùm materialiter.

Resp. Neg. Assumpt. quia ignorans invincibiliter, seu bona fide, sic est habitualiter dispositus, ut si cognosceret, nec formaliter, nec materialiter peccaret. Præterea si valeret objectio, melior esset conditio dormientis, quàm vigilantis; ebrii, quàm temperantis; stulti, quàm sanæ mentis; cùm illi possint tantùm materialiter peccare; hi formaliter.

Objic. 2. Cum Jansenio. Ignorantia juris naturæ est pœna peccati originalis; ergo est nobis voluntaria adeoque culpabilis, sicut illud.

Resp. Inde sequi motus concupiscentiæ prævenientes consensum voluntatis, imò & ipsi repugnantes esse peccata, cùm sint etiam pœna ejusdem peccati; & tamen definit Trident. Sess. 5. Can. 5. Concupiscentiam nocere non posse, non consentientibus.

DISPUTATIO III.

De Bonitate, Malitia, & Indifferentia morali actuum humanorum.

CUm sit difficile, ne dicam impossibile, cognoscere quid sit Bonitas aut Malitia moralis, nisi cognoscatur & ipsa moralitas; ideo quæstionem unicam de moralitate in communi præmittimus.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

In quo consistat moralitas actuum humanorum?

VArii variè de hac materia loquuntur; sed cùm in fundo rei de solo nomine disputent, omnesque in re conveniant, si benè intelligantur, quæstionem hanc breviter expediemus. Sed anteà

Adverte 1. Moralitatem non dici à *more* quatenùs consuetudinem significat; quasi verò illa actio diceretur moralis, quæ fit secundùm morem hominum communem, sive eo modo quo solent homines communiter agere; sed à *more* à quo homines boni vel mali, laude vel vituperio digni sunt, aut esse possunt; & ideo actio moralis dici potest illa, quæ, quantùm est ex ratione, seu modo procedendi, nata est esse laude vel vituperio, pœna vel præmio digna.

Adverte 2. Distingui posse dupliciter libertatem, physicam unam, moralem alteram. Physica est, quæ in agente tantùm præsupponit cognitionem boni aut mali in ordine ad naturam aut delectationem: & hanc putant aliqui reperiri in pueris, ubi primò usum rationis sunt adepti; cùm tunc non videantur nisi propter naturæ commoditatem agere, comedendo, bibendo, se vestiendo, dormiendo, &c. Moralis est, quæ importat in operante cognitionem boni aut mali in ordine ad honestatem aut turpitudinem morum seu in ratione virtutis aut vitii. His notatis

CONCLUSIO I.

NOn consistit moralitas actuum humanorum in sola libertate physica.

Ratio est; quia, etsi libertas illa trahat actum de necessario ad liberum, non tamen de genere naturæ ad genus moris, cùm operans ex illa non respiciat bonum aut malum, prout conducens ad virtutem aut vitium, à quibus dicuntur homines boni aut mali moraliter; sed prout conducens ad naturæ commodum aut incommodum.

Confirm. 1. Quia in iis, qui valdè imperfectò usus rationis dominio utuntur, defectu ætatis aut debitæ organizationis, sæpè reperitur aliqualis libertas, rarò tamen moralitas, seu imputabilitas, saltem in actionibus animalibus ex objecto indifferentibus, ut in comestione &c. ergo signum est moralitatem non consistere in illa libertate.

Confir. 2. Quia libertas illa pertinet ad ordinem physicum distinguitque hominem in esse physico à brutis. Deinde etsi in actibus nulla esset moralitas: adhuc esset libertas illa, ut patet.

Objic. 1. Scotus 2. dist. 40. n. 3. *Actus dicitur moralis*, inquit, *quia libere elicitus*: & Quodlib. 18. n. 10. docet in tantùm imputabilem, adeoque moralem, esse actum, in quantùm est in potestate voluntatis.

Resp. Scotum non loqui ibi de libertate imperfecta; seu physica, sed de perfecta & plena seu morali, quæ sola venit nomine libertatis in hac materia.

Objic. 2. Omnis actus eo ipso quo est physicè liber, est bonus, vel malus, vel indifferens: ergo moralis.

Resp. dist. Ant. Est bonus, vel malus vel indifferens in genere naturæ: C. In genere moris: N. quia in pueris, ut dixi, potest esse actus aliqualiter liber, qui non præsupponat in agente advertentiam ad bonitatem aut malitiam quæ inest, aut inesse potest actui; quod requiritur ad actum moralem.

Inst. 1. Actus tantùm physicè liber potest esse peccatum veniale: ergo actus moralis. Prob. Ant. quia sufficit ad tale peccatum libertas imperfecta.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dist. Assump sufficit libertas imperfecta, id est; quæ supponat etiam levissimam boni aut mali moralis cognitionem: C. quæ nullam prorsus supponat, defectu ætatis, aut debitæ organizationis: N.

Inst. 2. Non potest dari ratio, cur pueri sint prius sufficientes in genere naturæ, quàm in genere moris.

Resp. Neg. Assump. quia principia generis naturæ sunt faciliora, magisque sensibus accomodata, quàm alia.

CONCLUSIO II.

COnsistit moralitas actuum humanorum in libertate morali anteà explicata. Est formalissimè Scoti locis in prima objectione citatis, & Quodlib. 18. n. 9. quidquid dicat Mastrius. Estque communissima post D. Thomam 2. dist. 24. q. 3. art. 2. ubi ait: *Ibi incipit genus moris, ubi primo dominium, perfectum, voluntatis invenitur*: undè dominium imperfectum, seu libertas tantum physica, dici potest fundamentum moralitatis, non tamen ipsa moralitas.

Prob. 1. Concl. In eo consistit moralitas, quo posito, moralis est actus formaliter, quo secluso non est moralis, sed hoc accidit posita, aut seclusa libertate morali: ergo. Prob. Min. quia eo ipso, quo adest illa libertas, actus est imputabilis moraliter operanti, & illa deficiente, non est sic imputabilis, sed imputabilitas moralis sequitur moralitatem, sicut proprietas essentiam formalem: ergo &c.

Prob. 2. Quia eo ipso, quod actus procedit cum libertate morali, extrahitur extra genus naturæ & actus necessarii, sitque proximè capax effectionum moralium, ita ut dici possit dignus laude, vel vituperio, pœna vel præmio. ergo.

Objic. 1. Potest variari moralitas actus, non variata libertate: ergo &c. Prob. Ant. quia comestio carnis inchoata die Jovis ante 12. nocturnam, de bona aut indifferenti fiet mala, si continuetur post mediam noctem, & tamen ante & post erit eadem indifferentia ad oppositum, adeoque eadem libertas.

Resp. Dist. Ant Potest variari moralitas non variata libertate physica, seu mera indifferentia ad oppositum: C. non variata libertate morali: N. nam in præfata comestione ante mediam noctem erat libertas supponens advertentiam ad bonitatem, aut indifferentiam actus; post autem supponens advertentiam ad malitiam ejusdem.

Objic. 2. Possunt in eodem actu esse plures moralitates, & unica libertas: ergo. Prob Ant. quia intret libertate furatur quis in templo, & tamen reperitur ibi malitia Injustitiæ, & Sacrilegii.

Resp. Ibi etiam reperiri duplicem libertatem moralem, quia libertas ut præsupponens cognitionem injustitiæ differt à seipsa ut præsupponente cognitionem Sacrilegii. Nec refert; quòd non differant adæquatè, quia ad differentiam. etiam specificam, non requiritur differentia in omnibus, alias cùm homo & brutum conveniant in ratione animalis, non differrent inter se specificè.

Objic. 3. Eadem libertate morali dat quis hodie unum assem pauperi, & altera die unum pataconem; sed non est eadem moralitas eleemosynæ hodiernæ, & eleemosynæ crastinæ; cùm hujus bonitas moralis, sit longè major bonitate illius; ergo.

Resp Dist Maj. Eadem libertate morali, id est; eadem indifferentia moraliter loquendo: C. id est, indifferentia importante eundem moraliter respectum; N. nam præsupponit cognitionem alterius bonitatis in una eleemosyna, & alterius in alia.

Objic. 4. Inde sequitur, quòd tot possint esse species libertatis in uno actu, quot sunt species moralitatis, & consequenter una ex objecto, una ex fine, una ex loco, &c. quod est inauditum.

Resp. Hoc esse inauditum de libertate sumpta præcisè pro indifferentia ad agendum & non agendum, de qua sola ordinariè loquuntur Philosophi & Theologi; non autem de libertate prout constitutiva moralitatis; cum enim multiplex sit moralitas, debet & multiplex esse libertas moralis, quæ constituitur ex libertate physica & cognitione boni aut mali moralis.

Inst. Saltem libertas physica est moralitas inadæquatè.

Resp. Dist. Illatum: est moralitas inadæquatè, quando non importat in operante cognitionem boni aut mali in ordine ad morum honestatem aut turpitudinem: N. quando importat: C. quia tunc sicut ex voluntate & cognitione fit actus voluntarius, ex libertate & cognitione actus liber; Ita ex libertate & cognitione boni aut mali præfati fit actus moralis. Ex dictis hac quæstione.

Resol. 1. Moralitatem non esse modum aliquem ab actu & libertate distinctum, cùm talis modus sit omninò superfluus.

Resol. 2. Moralitatem seu libertatem perfectam tantùm superaddere actui physicè spectato quandam denominationem extrinsecam desumptam à potentia libera, quæ illum producit cum advertentia ad honestatem aut turpitudinem, quæ illi inest, aut inesse potest: & ideò actus physicè invariati, v. g. motus primò primi, fieri possunt de non moralibus morales, sicut fiunt de non liberis liberi, si nempè superveniat advertentia sufficiens. Ex quo sequitur, quod propriè loquendo nulla actio sit formaliter intrinsecè libera, quia hoc significat libertatem ut formam ei inesse, quæ tamen non actioni, sed potentiæ liberè operanti inest.

Resol. 3. Actus voluntatis necessarios non esse morales, quantumvis fiant cum advertentia ad bonitatem aut malitiam, idque defectu libertatis.

Resol 4. In rigore loquendo, aliquod esse discrimen inter actum humanum & moralem: nam ad actum humanum sufficit libertas cum advertentia ad ipsum actum: ad actum verò moralem requiritur ultrà advertentia: saltem confusa, boni aut mali moralis, quod inest aut inesse potest actui: hanc tamen ordinariè habent adulti, & ideo confundimus in illis actum moralem cum humano, licèt distingui possint in pueris & certis amentibus, ut diximus supra.

Resol. 5 Actum moralem sic posse definiri: *Actus liber importans advertentiam ad honestatem aut turpitudinem, quam habet, aut habere potest actus.*

QUÆSTIO II.

Quid sit Bonitas, aut Malitia Moralis?

ADverte 1. Duplicem hìc distingui bonitatem aut malitiam; unam, quæ se tenet ex parte objecti secundùm se; convenitque præcipuè actui externo, prout est objectum actus interioris, soletque vocari objectiva, fundamentalis, materialis: sic bonum est Deum amare, parentes honorare &c. malum verò pejerare, fornicari, innocentem occidere. Alteram, quæ tenet se ex parte actionis, prout hic & nunc exercetur: & hæc communiter dicitur formalis, actualis &c. convenitque per se actui interno; per participationem autem & denominativè, actui externo, ut postea magis declarabitur.

Adverte 2. Utramque bonitatem aut malitiam spectari posse vel absolutè, vel respectivè.

CONCLUSIO I.

BOnitas moralis objectiva, si absolutè sumatur, est integritas eorum quæ debentur objecto, ut possit esse fundamentum convenientiæ cùm natura rationali: hoc magis patebit ex dicendis. Si autem sumatur respectivè, consistit in convenientia objecti cum natura rationali quatenus tali; non autem in convenientia cum dictamine rectæ rationis.

Prob. 1. Pars; quia eo ipso, quo res aliqua convenit naturæ rationali, est bona; & è contrario mala est, quando disconvenit: sic quia pauperi succurrere decet naturam rationalem, & ipsum durè excipere, ipsam dedecet, hoc est malum, illud bonum. & ita de aliis.

Prob.3. Pars; quia prius est rem esse bonam, aut malam in se, quàm recta ratio dictet esse amplectendam, aut fugiendam, cùm ideo dictet amplectendam esse, quia bona est; & fugiendam, quia mala est: ergo independenter à dictamine rationis habetur bonitas aut malitia objectiva: & certè, si non ideo papyrus est alba, corvus niger, homo rationalis, quia tales judicantur, sed è contra, cur res foret in se & objectivè bona, aut mala, quia talis judicaretur?

Dices 1. Si quis bona fide putet, esse bonum furari modicum à prædivite, ad succurrendum maximè indigenti, benè operabitur: ergo objectum habebit aliquam bonitatem, sed non habebit illam à convenientia cum natura rationali, cùm furtum illi disconveniat: ergo à convenientia cum dictamine rectæ rationis.

Resp. Dist. Conseq. Objectum habebit aliquam bonitatem intrinsecam, & à parte rei, de qua hic loquimur: N. extrinsecam, & æstimativè, prout nempe subest intellectui operantis, rem aliter, quàm sit, bona fide apprehendentis: C. sed de illa non est hic quæstio.

Dices 2. Meliùs petitur bonitas aut malitia objectiva per respectum ad legem præcipientem aut prohibentem: cùm hæc sit regula morum.

Resp. neg. assumpt. Saltem universaliter loquendo, quia neque hæc est prima ratio bonitatis aut malitiæ objectivæ, cùm multa sint intrinsecè bona aut mala; & consequenter non ideo bona, quia præcepta, aut ideo mala, quia prohibita, sed è contra: & talia sunt quæ præcipiuntur aut prohibentur lege naturali.

Nec dicas, antequam intelligantur præcepta, aut prohibita, non esse in genere moris formaliter, sed tantùm fundamentaliter, quia cùm independenter à lege naturæ redderent illa exercentes formaliter bonos, aut malos moraliter, etiam debent esse independenter ab illa bona aut mala in genere moris formaliter.

Dixi: *Saltem universaliter loquendo*; quia in iis quæ fiunt bona, quia lege positiva præcepta, aut mala, quia eadem lege prohibita, admitti potest bonitatem, aut malitiam objectivam consistere primariò in convenientia, vel disconvenientia cum lege; consecutivè autem, in conformitate cum natura rationali, cui consentaneum est conformare se legibus Superiorum.

Dices 3. Sanitas habet convenientiam, & morbus disconvenientiam cum natura rationali, & tamen illa non habent bonitatem aut malitiam objectivam in genere moris: ergo sic malè constituitur bonitas aut malitia.

Resp. dist. ant. Habet convenientiam per modum commoditatis aut utilitatis: C. per modum decentiæ, seu honestatis moralis, de qua hic est sermo: N.

CONCLUSIO II.

BOnitas moralis formalis, si absolutè sumatur, consistit in integritate seu plenitudine formali eorum omnium quæ debentur actui secundùm suum esse morale spectato, v. g. debiti finis, debitarum circumstantiarum, debitæ quantitatis &c. Si autem sumatur respectivè, consistit in convenientia actu liberi cum prudenti dictamine rationis de honestate rei, seu cum objecto per tale dictamen proposito.

Prob 1. Pars: 1. Ex D. Thoma 1. 2. q. 18. art. 1. ubi explicat præfatam bonitatem per plenitudinem essendi. Cui conformis est Scotus 1. dist. 17. q. 3. n. 3. ubi ait, *Bonitas moralis actus*, nempe absoluta, *est quasi quidam decor illius actus includens aggregationem debitæ proportionis ad omnia, ad quæ debet actus proportionari, puta ad potentiam, ad objectum, ad tempus, ad finem, ad locum, ad modum &c.* Ex D. Dionysio lib. de divinis Nominibus cap. 4. circa finem, ubi dicit: *bonum ex una integraque causa, malum autem ex multis, singularibusque defectibus:* ex quo infertur: malitiam moralem formalem absolutam consistere in defectu vel unius eorum quæ debentur actui morali, ita ut si vel finis, vel circumstantia sit mala, vitietur totus actus. 3. Ratione, quia bonitas naturalis absoluta consistit in integritate & perfectione cujusque rei in suo genere, ut supponitur ex Metaphysica, sed bonitas moralis absoluta explicari debet cum quadam proportione ad bonitatem naturalem: &c.

Dices 1. Sicut non benè definiretur corpus hominis dicendo est illud quod habet caput, collum, pedes &c. ita nec benè definiretur bonitas per aggregationem illam.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quòd aggregatio illa totum exprimat, quod in bonitate reperitur? definitio autem præfata exprimat quidem materiam corporis, non tamen formam nequidem extrinsecam, & sic ignoratur an corpus humanum definiatur, an belluinum.

Dices a. Saltem indè sequitur bonitatem illam esse aggregatum per accidens, nempe ex objecto, fine, circumstantiis &c.

Resp. Neg. Illationem; cùm non consistat in aggregatione seu integritate sumpta materialiter, sed formaliter, seu ut loquitur Scotus supra, in quodam decore ex aggregatione exurgente: unde sicut ex partibus corporis ritè dispositis exurgit quædam pulchritudo, ita ex omnibus conditionibus actui debitis exurgit bonitas.

Prob. 2. Pars 1. Authoritate Scoti supra, ubi ait: *Conformitas actus ad rationem rectam plenè dictantem de circumstantiis omnibus debitis illius actus, est bonitas moralis actus.* a. Ratione, quia objectum non communicat suam bonitatem aut malitiam actui, nisi mediante dictamine rationis illam voluntati applicante: ergo quòd actus sit formaliter bonus, aut malus, non habetur ex convenientia aut disconvenientia cum objecto secundùm se sumpto, sed ut per dictamen rationis repræsentato; & ideo potest fieri quòd objectum sit in se malum, & tamen actus circa illud exercitus sit formaliter bonus, si nempe rationis dictamen illud ut bonum repræsentet voluntati: quod accidit in eo, qui putat bona fide se teneri leviter mentiri ad salvandam vitam proximi.

Confirm. Conclusio, præsertim contra eos, qui dicunt bonitatem præfatam consistere in conformitate cum natura rationali; quia dantur actiones bonæ, aut malæ, quæ non conveniunt, aut disconveniunt per se primò naturæ rationali, sed tantùm mediante dictamine rationis, ut si quis bona fide putet modicum furari à prædivite ad succurrendum pauperi esse actionem bonam; & è contra, facere eleemosynam pauperi peccatori esse actionem malam: nam actiones illæ, ac proinde voluntas illas exercendi, non habet bonitatem aut malitiam formalem per respectum ad naturam rationalem, nisi quia prius habet per respectum ad dictamen rationis dictantis primam actionem esse bonam, secundam malam: cui dictamini prudenti se conformare convenit naturæ rationali; & ideo actiones illæ tantùm dicuntur naturæ rationali conformes aut difformes mediatè & secundariò; ita ut prima & immediata actus regula sit dictamen rationis. Ex dictis

Resol. 1. Discrimen esse inter bonitatem formalem & objectivam: nam bonitas objectiva priùs petitur ex convenientia cum natura rationali, quàm ex conformitate cum dictamine rationis: è contra verò bonitas formalis prius petitur ex conformitate ad dictamen rationis, quàm ex convenientia cum natura rationali secundùm se; cùm hic actus exerceatur conformiter naturæ rationali, quia exercetur conformiter dictamini rationis, & sic operari est operari conformiter tali naturæ.

Resol. a. Malitiam formalem consistere in disconvenientia actus cum prudenti dictamine rationis; quia malitia moralis constituenda est per ordinem ad eundem terminum, ad quem opposita ei bonitas ordinatur, idque opposito modo: quod fit in præfata definitione, & ideo

Resol. 3. Non benè constitui malitiam in disconvenientia cum lege divina, tum quia bonitas non consistit in convenientia cum dicta lege, cùm dentur actus boni nulla lege præcepti, ut in-

ut ingredi Religionem, servare cœlibatum, aliaque opera supererogativa, seu consilii; tum etiam quia perjurio, blasphemiæ &c. inesset vera malitia formalis, etiamsi per impossibile nulla lege prohiberentur. Fateor quidem omnem actum malum adversari legi divinæ, saltem mediatè; diffiteor tamen, consistere in illa oppositione.

QUÆSTIO III.

Quot sint Species moralitatis, & an tales species sint differentiæ essentiales actuum humanorum?

BOnitatem & Malitiam esse species moralitatis, non dubitatur in scholis, sed an præterea detur aliqua species, indifferentia scilicet? lis est inter Doctores, ad quam dirimendam sit

CONCLUSIO I.

INdifferentia est vera species moralitatis. Ita Scotus, Medina, Martinez & alii.

Prob. 1. ex D. Thoma 1.2.q.18.art.8.ad 1.& alibi, ubi docet bonum & malum in moralibus non opponi immediatè: imò expressè ait: *Potest esse aliquod medium inter bonum & malum*: ergo datur species media inter bonitatem & malitiam, nempe Indifferentia.

Prob. 2. Libertas involvens advertentiam ad honestatem vel turpitudinem quæ actui non inest, sed inesse potest, est aliqua moralitas, ut patet ex definitione moralitatis: sed non est bonitas, aut malitia: ergo indifferentia.

Prob. 3. Dari potest actus moralis, qui nec sic bonus nec malus, sed indifferens, non tantùm in specie, seu ex objecto, sed etiam in individuo, ut ostendetur postea: ergo indifferentia est aliqua species moralitatis.

Dices 1. Moralitas est aliquid positivum, nempe libertas moralis, seu plena & perfecta libertas: sed indifferentia est mera privatio bonitatis & malitiæ: ergo. Prob. Min quia per hoc dicitur actus indifferens, quòd nec sit bonus nec malus.

Resp. Indifferentiam hic non esse meram privationem, sed libertatem importantem advertentiam ad aptitudinem, quam habet actus indifferens, ut sit bonus vel malus, ut v. g. fiat propter bonam aut malum finem, quod totum est positivum: undequamvis in actu indifferenti sit absentia bonitatis & malitiæ, indifferentia tamen, quatenùs est species moralitatis, in illa non consistit.

Dices 2. Vel ratio seu advertentia regulat actum vel non: si non, nulla est moralitas: si sic, est convenientia vel disconvenientia actus cum ratione, adeoque bonitas vel malitia.

Resp. Semper quidem à ratione regulati actum moralem, non tamen semper dictando ipsam esse bonum aut malum, sed vel esse bonum aut malum, vel aptum ad utrumlibet, si ipsi finis bonus, aut malus præfigeretur.

CONCLUSIO II.

BOnitas, Malitia, & Indifferentia, non sunt differentiæ essentiales actuum humanorum in genere naturæ, id est secundùm entitatem suam physicam consideratorum. Est D. Bonavent., Scoti, Valentiæ & aliorum contra quosdam Thomistas.

Prob. 1. Idem actus physicè invariatus potest de non morali fieri moralis, ut patet in motibus primò primis voluntatis cum inadvertentia inchoatis, & cum advertentia continuatis: ergo bonitas &c. non sunt differentiæ essentiales actus humani physicè spectati; imò nec ejus proprietates, propter eandem rationem, sed tantùm ejus accidentia, sicut album & nigrum respectu parietis.

Prob. 2. Unius entis physici & naturalis unica est differentia essentialis, ut patet in homine, bruto, & aliis: sed potest unicus actus physicus habere duplicem moralitatem, seu duas malitias, imò & quatuor specie diversas; ut si maritatus copulam habeat cum Religiosâ sibi consanguinea, ubi intercedit malitia fornicationis, adulterii, incestus, & sacrilegii: ergo.

CONCLUSIO III.

BOnitas, Malitia, & Indifferentia sunt differentiæ essentiales actuum humanorum in genere moris spectatorum. Est Scoti 2. dist. 37. q. 1. n. 6. dicentis: *Actus non manet ut possit alterari ab opposito in oppositum*. Ubi loquitur de actu in genere moris; quandoquidem quòd lib. 18. n. 16. loquens de actu in genere naturæ dicat, quòd possit mutari de bono in malum.

Prob. 1. ratione desumpta ex D. Subtili. Actus in genere moris non potest alterari ab opposito in oppositum; sed si bonitas, malitia &c. essent tantùm accidentia respectu actus in genere moris, posset idem actus alterari ab opposito in oppositum; quandoquidem posset de bono fieri malus, & è contra, sicut idem paries de nigro albus: ergo &c.

Prob. 2. Quia nec esse, nec concipi potest actus moralis existens à parte rei, qui nec sit bonus, nec malus, nec indifferens: ergo &c. Prob. Ant. quia eùm sit essentialiter moralis ab aliqua moralitate, & non detur alia moralitas præter Bonitatem, Malitiam, aut Indifferentiam, sequitur necessariò unam aut aliam importare.

Dices 1. Potest idem actus moralis de bono fieri malus, si duret aliquibus instantibus, ut si Religiosus velit succurrere peste infecto, & in eadem voluntate continuet, accedente justa Superioris inhibitione: ergo Bonitas, Malitia &c. non sunt differentiæ essentiales actus moralis.

Resp. Illum actum fore quidem eundem physicè loquendo, non tamen moraliter, quandoquidem variatur genus moris, cùm in primo instanti sit advertentia ad auxilium licitum, adeoque ad honestatem actus, in secundo autem ad auxilium illicitum, seu ad actus turpitudinem.

Dices 2. cum Herinx: Bonitas & Malitia accidant libertati, per quam constituitur actus in esse moris: ergo & accidunt actui secundùm esse morale spectato: quod enim accidit formæ constitutivæ actus in esse morali, etiam accidit actui ità constituto.

Resp. dist. ant. Accidunt libertati solitariè sumptæ: C. libertati involventi advertentiam ad honestatem aut turpitudinem quæ inest, aut inesse potest actui, in qua consistit moralitas: N. unde Bonitas, Malitia &c. possunt quidem accidere libertati ut sic, adeoque & actui, qui constituitur in esse liberi præcisè, non tamen actui morali, qui, cùm ultra libertatem, importet advertentiam ad honestatem aut malitiam quam habet aut habere potest actus, distinguitur, rigorosè loquendo, ab actu libero ut sic: idque sufficienter patet ex dictis de moralitate in genere.

Dices 3. quamvis omne animal à parte rei sit vel rationale, vel irrationale; tamen animali ut sic accidit, quòd sit rationale: ergo quamvis omnis actus moralis sit à parte rei vel malus, vel bonus, vel indifferens, accidit tamen actui morali ut sic, quòd sit v. g. bonus.

Resp. totum esse verum: nec prætendimus actum moralem ut sic, esse vel bonum vel malum, vel indifferentem essentialiter, sed actum moralem, qui de facto existit à parte rei: sicut omne animal à parte rei est essentialiter vel rationale vel irrationale. Cujus ratio est, quòd omnis actus moralis in individuo procedat cum libertate & advertentia, vel ad honestatem quam habet actus, & sic est bonus; vel turpitudinem, & sic est malus, vel ad aptitudinem, quam habet ad alterutram, & sic est indifferens.

QUÆSTIO IV.

An idem actus possit esse simul bonus & malus moraliter?

SEnsus quæstionis est, an sicut in naturalibus dari potest idem subjectum, v. g. idem homo, qui simul sit pulcher & difformis secundùm diversas sui partes, v. g. pulcher quoad faciem & difformis quoad pedes: ità etiam dari possit unicus actus in esse physico, qui sit multiplex moraliter, seu qui duas habeat moralitates, unam ex objecto, putà bonitatem; alteram ex fine operantis, seu ex alia circumstantia, putà malitiam.

CONCLUSIO UNICA.

NUllus actus sive externus, sive internus potest simul esse bonus & malus moraliter ex diversis capitibus; sed positum quòd vel unica circumstantia, vel finis vitietur, totus actus est moraliter malus. Ita sentit Doct. Angelicus pluribi, & D. Subtilis suprà, ubi ad bonitatem moralem requirit integritatem omnium quæ debentur actui quatenùs morali. Est contra Almaynum, Caietan de Lorca, Herinx, & alios.

Prob. 1. ex Script. Matt. 6. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit*. Ubi per *oculum* intelligitur à SS PP intentio finis quæ, si sit mala, reddit totam actionem tenebrosam, & malam, adinstar fermenti, quod totam farinæ conjicitur, massam corrumpit. Præterea: *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ soci tas luci ad tenebras?* 2. Cor. 6 si autem esset in eodem actu bonitas & malitia, lux associaretur tenebris, essetque participatio bonitatis cum injustitia, quas tamen judicat Apostolus incompossibilia.

Prob. 2. Exercentes justitiam, orantes, jejunantes, ut videantur ab hominibus, seu ex vana gloria, *receperunt mercedem suam*, Matth. 6. atqui si mala intentio non vitiaret substantiam justitiæ, orationis, aut jejunii, possent aliam mercedem recipere, ut per se patet: ergo

Nec dicas, fieri ibi mentionem hypocrisis mortalis, quæ totam bonitatem aufert ab actu, non autem venialis; nam cùm ibi Scriptura non distinguat, nec nos distinguere debemus: præsertim cùm, juxta Augustinum, simpliciter intelligenda sit Scriptura, ubi inde nulla sequitur contradictio aut inconvenientia. Imò potiùs loquitur Scriptura de hypocrisi veniali, quàm de mortali; cùm dantes eleemosynam, aut jejunantes ut videantur ab hominibus, ordinariè tantùm peccent venialiter.

Prob. 3. authoritate D. Th. 2. dist 38 q 1. art. 4. ubi ait: *Cùm aliquis vult dare eleemosynam propter vanam gloriam, hic est unus actus voluntatis, & hic actus totus malus est.* Idem habet alibi.

Prob. 4. ratione desumpta ex Scoto: impossibile est eundem actum habere simul integritatem & non integritatem omnium quæ debentur actui; sed si unus & idem actus esset simul bonus & malus, posset simul habere integritatem, per quam esset bonus, & non integritatem, per quam esset malus: ergo.

Prob. 5. Actus non est bonus, nisi sit conformis rectæ rationi; sed recta ratio dictat bonum esse bene faciendum, & ex bono motivo: ergo ubi mala est circumstantia, aut malus finis, non est actus conformis rectæ rationi, adeoque nec bonus.

Prob. 6. Quia licèt dare eleemosynam secundùm se sit objectivè bonum, hoc tamen conjunctum: *Dare eleemosynam ob vanam gloriam*, nequidem est objectivè bonum; adeoque nec dare potest actui bonitatem formalem. Cujus ratio est, quòd datio eleemosynæ induat tunc rationem medii ordinati ad malum finem, assumaturque tanquam instrumentum mali, à quo moraliter loquendo malitiam desumit, eò quòd sit difforme dictamini rectæ rationis ordinare bonum ad malum. Quòd si opponas, dantem velle priùs dare eleemosynam secundùm se, & posteà ob vanam gloriam, non stat suppositum quæstionis, cùm tunc non sit unicus, sed duplex actus.

Objic. 1. Vix dari potest actus, qui non habeat aliquid imperfectionis, puta, superbiæ, vanæ gloriæ, amoris proprii &c. ergo si stet nostra conclusio, vix aut nullus dabitur actus bonus, sicque miserrima erit nostra conditio. Prob Ant. quia Isaiæ 64. legitur: *Quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ.*

Resp neg. ant Ad passum Isaiæ, dico non agi de justitia Christianorum, sed Judæorum, & quidem impiorum, quorum justitiæ seu purificationes legales (quas justificationes appellat D. Paulus Hebr. 9.) erant Deo odiosæ, propter impiam eorum vitam. Malè etiam infertur miserrimam esse conditionem nostram; nam si sit facilè omnem actionem nostram in Deum referre, saltem virtualiter, ut volunt plurimi, à fortiori infinitè facilius est à superbia, aut vana gloria operando abstinere; cùm sciamus à nobis solis nihil nisi malum, & vituperio dignum procedere.

Objic. 2. D. Gregorium lib. 1. Moral. c. 16. ubi ait: *Bona, quæ nos habere credimus, pura bona nequaquam esse possunt*: ergo supponit actiones nostras bonas posse habere admixtam imperfectionem.

Resp. dist conseq. Supponit posse habere admixtam imperfectionem voluntariam: N. involuntariam, seu, ut ipsemet paulò ante loquitur, furtim se intermiscentem: C. sed hæc, utpote non imputabilis, non tollit ab actu bonitatem. Quòd autem non loquatur de imperfectione seu impuritate involuntaria, inde manifestum est; quia sequeretur, justum in omni opere bono peccare, quod est hæresis contra Lutherum & Calvinum damnata in Concil. Trid. Sess. 6. can. 25.

Objic. 3. D. Thomam 2. dist. 36. q. 1. art. 5. ubi ait: *Illa bonitas quæ est ... manet in actu, quantùmcumque per alias circumstantias indebitas deordinetur.* Idem habet alibi.

Resp. S. Doctorem loqui de bonitate objectiva, non formali, aliàs apertissimè sibi contradiceret: seu tantùm vult, quòd dum actus versatur circa objectum, secundùm se bonum, etsi finem habeat perversum, conservet tamen ratione objecti materiam, quæ aliàs posset à ratione approbari, licèt hic & nunc non approbetur ob circumstantiam malam, nec actus voluntatis ab ea bonitatem formalem desumat.

Objic. 4. Qui dat eleemosynam ob vanam gloriam, non agit contra, sed juxta misericordiam: ergo non destruit bonitatem objecti.

Resp. dist. ant. Agit, juxta misericordiam materialiter, seu ponit materiam misericordiæ: C. agit formaliter, seu exercet actum virtutis misericordiæ: N. Ad consequentiam nego suppositum; quia licèt dare eleemosynam, sit objectivè bonum, non tamen dare eleemosynam ob finem pravum, cùm hoc non sit conforme naturæ rationali, in qua conformitate consistit bonitas objectiva, ut diximus.

Objic. 5. Jejunans ex avaritia, implet præceptum, ergo ipsius actus, in quantùm præcepti impletivus, est bonus.

Resp. neg. conseq. quia etsi bonum sit implere præceptum formaliter, seu virtuosè, non tamen implere materialiter præcisè.

Inst. 1. Non impletur præceptum, nisi per actum bonum: ergo

Resp dist. ant. Impletur nisi per actum bonum, vel materialiter, vel formaliter: C. nisi per actum bonum formaliter: N. universaliter loquendo; quia lex præcipiens succurrere proximo, audire sacrum, jejunare &c. tantùm præcipit substantiam actus; & ideò illam observantes ex vana gloria, peccant quidam contra humilitatem, non tamen contra ipsam legem.

Inst. 2. Qui jejunat, ut satisfaciat præcepto & simul ex avaritia, melius fecit quàm ille qui non jejunat, cùm primus impleat præceptum, non secundus: ergo actus ejus est bonus, saltem inadæquatè.

Resp. 1. neg. suppositum, quia neuter illo casu benè facit, & consequenter nec unus melius altero; quandoquidem comparativum supponat positivum.

Resp. 2. Si per *melius facit* intelligatur non ita malè facit verum est, cùm peccet tantùm venialiter, alius autem mortaliter; sed nihil indè contra nos.

Inst. 3. Jejunans tunc meretur: ergo. Prob. Ant. quia meretur recipiens Eucharistiam ex fine leviter malo.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dist. assumpt. meretur ex opere operantis, seu quatenus est actio ipsius communicantis: N. ex opere operato, seu quatenus est actio cui Christus annexuit gratiam: C.

Inst. 4. Non annexuit Christus gratiam sumptioni Eucharistiæ, quando finis est graviter malus, & annexuit dum est leviter malus: ergo signum est sumptionem tunc esse partialiter bonam.

Resp. neg. conseq Quia ratio disparitatis petitur ex hoc quòd gratia sit compatibilis cum peccato veniali, non cum mortali.

Inst. 5. Juxta Trident. sess. 14. c. 4. Sacramentum Pœnitentiæ non confert gratiam sine bono suscipientium motu: ergo nec Eucharistia.

Resp. dist. ant Non confert sine bono motu, id est sine motu, qui secundum suam speciem sit bonus: C. qui in individuo exercitus habeat bonitatem moralem: N. Nec plus vult Trid. agit enim contra hæreticos, qui volebant Attritionem secundùm se esse malam, & facere hominem hypocritam; hanc autem declarat Concilium esse bonam, licèt possit vitiari in individuo ob finem leviter malum: Dico, *leviter malum*, quia graviter malus ipsum destrueret.

Inst. 6. Motus ille est dispositio ad gratiam: ergo debet habere bonitatem moralem.

Resp. dist. ant. Ad gratiam vel ex opere operato, vel ex opere operantis, vel utroque modo recipiendam: C. necessariò ex opere operantis: N. & sic non est absolutè necessaria bonitas illa ad gratiæ receptionem. Cujus ratio est, quòd Deus, qui dat gratiam suam quomodo vult, quando vult, & quibus vult, voluerit illam annectere actioni, etiam leviter vitiatæ, licèt non moveat Deum ut vitiata, sed ut dispositio physica.

Inst. 7. Motus ille est supernaturalis: ergo bonus moraliter.

Resp. neg. conseq. Quia ut actus sit supernaturalis sufficit quòd sit à principio supernaturali, ut autem sit bonus, debet esse conformis dictamini rectæ rationis, & indè habes actum Fidei aut Spei Theologicæ, qui sunt maximè supernaturales etiam esse malos moraliter, si fiant ex vana gloria: unde si alicubi dicat D. Thomas: *Spe attingente Deum nullus potest male uti*, loquitur de Spe attingente Deum propter Deum.

Objic. 6. Ex nostra sententia sequitur, jejunantem ex hypocrisi peccare duplici peccato, uno ratione finis, & altero ratione objecti à fine vitiati: quod est valdè durum.

Resp. neg. sequelam; quia unica est malitia utrumque afficiens, nempè finem intrinsecè, & objectum extrinsecè.

Objic. 7. Qui subiret Martyrium ex vana gloria, esset verè Martyr: ergo exerceret actum fortitudinis, adeoque bonum

Resp. Etsi talis fortè reciperet gratiam ex opere operato (quod negant aliqui, volentes requiri ad hoc ut patiatur ex motivo Charitatis) quòd non esset verus Martyr, nec ut talis ab Ecclesia honoraretur; quia ut ait D. Thom. 2. 2. q. 124. art. 3. *Tolerare mortem non est laudabile secundum se, sed solùm secundùm quod ordinatur ad aliquod bonum.*

Advertendum tamen, ut vana gloria, aut quid simile inficiat actum aliàs futurum bonum, debeat se habere vel ut causa, vel ut occasio, vel ut impulsivum, vel ut motivum; aliàs si habeat se tantùm concomitanter aut consequenter, non nocet ejus bonitati, nec meritum tollit, quia nullam ei communicat malitiam; & ideo si quis martyrium subiens, jejunans, dans eleemosynam &c. propter Deum, admittat inter operandum, aliquem vanæ gloriolæ motum, cum quo, & non ex quo, nec propter quem operatur; actus ejus videtur bonus, cùm vana gloria nullatenus influat in ipsum, & ideo non sit propriè illius circumstantia: undè illo casu sunt duo actus, unus absolutè & totaliter bonus, & alius simpliciter malus.

QUÆ-

QUÆSTIO V.

An idem actus possit esse successivè bonus & malus?

CONCLUSIO UNICA.

POtest idem actus sive internus sive externus, physicè invariatus, seu idem manens in genere naturæ, esse successivè bonus & malus moraliter. Est communissima. De actu externo, res videtur clara; cùm possit quis manducationem carnis inchoatam die Jovis ex motivo honesto, continuare die veneris ex ignorantia culpabili temporis prohibiti.

Prob. 1. de actu interno ex D. Thoma de malo, q. 2. art. 4. ad 7. ubi ait: *Si in aliquo actu continuo primò feratur intentio ad bonum. posteà ad malum. sequitur quòd sit idem actus numero secundùm suam naturam, sed tamen differt specie secundum quod est in genere moris:* Cui concordat Scotus Quodlib. 18. num. 16. *posset actus prius elici conformiter regulæ rectæ. & idem actus continuatus etiam posset elici posteà non conformiter illi regulæ, & ita esset actus pro priori parte rectus, & pro posteriori non rectus.*

Prob. 2. Bonitas & Malitia sunt tantùm accidentia respectu actus physicè considerati, ut superiùs dictum est, sed potest idem subjectum physicè invariatum transire de uno accidente in aliud, v. g. idem pannus de flavo in rubrum: ergo

Prob. 3. potest idem numero actus intellectus, esse successivè verus & falsus, ex sola variatione objecti, ut hic: *Joannes currit*, est verus ipso currente; & posteà falsus ipso quiescente: ergo similiter idem actus voluntatis potest esse successivè bonus & malus per moralem objecti mutationem, sivè quia uno tempore licitum est, & alio illicitum; ut, si sacerdos antequàm interdicatur, velit celebrare, & post interdictum vincibiliter ignoratum continuet eandem voluntatem.

Prob. 4. Evidentiùs de actibus internis imperatis, quia potest idem actus internus imperari primò per actum bonum, adeoque esse participativè bonus, & secundò per actum malum, & sic esse participativè malus, ut volitio dandi eleemosynam, imperata primò ex affectu Misericordiæ, deinde mulieris pervertendæ. Hæc probatio ita convincit certos Authores, ut licèt negent conclusionem intellectam de actibus elicitis, illam tamen approbent intellectam de imperatis.

Dices: in exemplo allato de volitione celebrandi, mutatur objectum: ergo & actus. Prob. ant quia ante interdictum objectum illius volitionis erat celebratio licita, & post interdictum celebratio illicita.

Resp. Dist. Ant. Mutatur objectum necessariò physicè: N. objectum enim illius volitionis est celebratio secundùm se abstrahendo an sit licita, necne: mutatur moraliter: C. & ideo etiam mutatur actus in genere moris consideratus.

Inst. 1. Aliter proponitur objectum voluntati tempore prohibito, ac tempore licito: ergo mutatur objectum physicè.

Resp. Dist. Ant. Aliter proponitur objectum in esse physico: N. In esse morali: C. Objectum enim actus voluntatis spectari potest dupliciter, vel ut dicit bonitatem physicam, præscinditque à regula Prudentiæ, vel ut dicit bonitatem prædictæ regulæ consonam: prima, quæ terminat habitudinem actus physicam, eodem modo proponitur tempore licito & illicito, sicque nullatenus variat actum in esse physico; non sic secunda, quæ tempore prohibito proponitur ut dissona regulis prudentiæ.

Inst. 2. Tempore licito ferebatur voluntas in objectum ex motivo honesto; sed non potest tempore prohibito in illud ferri ex motivo honesto: ergo.

Resp. Dist. Min. Non potest ferri prudenter: C. imprudenter: N. potest enim ignorans vincibiliter interdictum, ob inquirendi pigritiam, velle celebrare in honorem Dei, sicut antea, eò quòd periculum interdicti nonnisi leviter ipsum moveat.

Nec indè inferas talem non peccaturum celebrando tempore interdicti; quia licèt non velit expressè celebrationem ut prohibitam, vult tamen interpretativè, cùm interius moneatur de interdicto inquirere.

QUÆSTIO VI.

An detur actus indifferens in individuo?

SUppono 1. Actum posse dupliciter spectari. 1. Secundùm speciem & essentiam præcisè, abstrahendo utrum existat à parte rei, necne. 2. Prout hic & nunc ponitur à parte rei cum omnibus accidentibus, quæ necessariò illum comitantur: sicut potest homo considerari vel secundùm essentiam, abstrahendo ab existentia & non existentia, qua ratione tantùm est animal rationale, vel prout hic & nunc existit in rerum natura, qua ratione non solùm est animal rationale, sed etiam doctus vel indoctus, Philosophus, vel Theologus, albus, vel niger &c.

Suppono 2. Dari posse actus indifferentes secundùm essentiam, seu, ut alii volunt, secundùm speciem, aut ex objecto: & talis est comestio carnium: nam ideo mala est præcisè die Veneris, quia prohibita, & ideo præcisè tunc bona est ejus abstinentia, quia præcepta: ergo secundùm se, independenter à præcepto, nec bona est, nec mala, & consequenter indifferens. Et in hoc concordat Scotus 2. dist. 41. cùm D. Thoma, 1. 2. q. 18. art. 8. quibus præluxerat Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte cap. 28. ubi ait: *Sunt quædam facta media, quæ ignoramus, quo animo fiant, quia & bono & malo fieri possunt, de quibus temerarium est judicare.*

Suppono 3. Etiam dari actus indifferentes in individuo ad meritum aut demeritum, ut convincunt nos peccatorum & infidelium opera moraliter bona, putà jejunium, eleemosyna &c. quæ nec meritoria sunt, cùm desit merendi principium, nempe gratia sanctificans, nec demeritoria, cum in illis nulla sit malitia: undè has Baji propositiones meritò condemnavit Urbanus VIII. *Omne quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum est. Omnia opera infidelium sunt peccata &c.*

Suppono 4. Posse dari similiter per accidens actus in individuo indifferentes ad bonitatem aut malitiam moralem, ut, si quis fricet barbam sine relatione ad finem honestum, eò quòd probabilius existimet se ad id non teneri; vel, si putet teneri, hic & nunc de relatione non cogitet; sed talis actus tantum est indifferens per accidens, scilicet propter opinionem, aut inadvertentiam operantis. Præcipua ergo difficultas est, an, per se loquendo, dari possit actus in individuo, id est hic & nunc exercitus, qui nec sit bonus, nec malus moraliter, eò quòd non sit obligatio à parte rei præficiendi omni actui suo finem honestum? Ad quam dissolvendam sit

CONCLUSIO I.

DAri potest actus moralis indifferens in individuo. Ita Alensis, D. Bonaventura, Gabriel, Almaynus, Vasquez, Ariaga, & Scotus cum suis 2. dist. 41. n. 4. ubi tractans ex professo de actu indifferenti sic ait: *Sunt ergo multi actus indifferentes, non tantùm secundùm esse quod habent in specie naturæ, sed etiam secundum esse quod habent in esse morali.* Ibique agit de actibus indifferentibus in individuo, ut patet ex contextu: ut autem non putetur agere de actibus tantùm indifferentibus quoad meritum & demeritum, subjungit: *Sunt etiam indifferentes ad bonum meritorium, & malum demeritorium*, ubi particula *etiam* satis denotat, quòd ibi agat etiam de alia indifferentia, quàm ad meritum & demeritum. Idem sentit non tantùm quodlib. 18. sed etiam 4. dist. 6. q. 10. n. 16 ubi expressissimè docet, quod sicut dantur habitus ad benè agere, & habitus ad malè agere, ita habitus ad agere indifferenter: hocque exemplificat in habitu considerandi conclusionem Geometricam, & dicit illum habitum nec esse bonum, nec malum, sicut nec erat actus, à quo generatur. Quid clarius?

Prob. 1. Passu ordinario D. Hieronymi Epist. 89. ad August. post med. *Bonum est Continentia, malum est Luxuria, inter utrumque indifferens ambulare... hoc nec bonum, nec malum est*: & ne diceres agere de actibus indifferentibus secundum Speciem, subjungit: *Sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam*, quibus verbis significat actus in individuo positos, quidquid enim fit, utique fit in individuo, cùm actiones sint singularium, ex 2. Metaph.

Dices 1. S. Doctorem agere quidem de actibus in individuo, sed tantùm velle illos exercentem nec justitiam habere, nec injustitiam ex eo præcisè, quòd illos exerceat, licèt justitiam habeat, si referat in finem honestum, & injustitiam si non referat. Sed

Contra est, quòd defectus relationis (si hæc foret in præcepto) vitiaret totum opus, ut fatentur Adversarii, & consequenter etiam ex eo, quòd illud poneret, injustitiam haberet.

Dices 2. Loqui de actibus indifferentibus ad meritum & demeritum, ut denotant hæc verba, *justitiam* & *injustitiam*.

Resp. Hoc dato gratis, nihil indè sequi contra nos: cùm possit actus indifferens ad meritum & demeritum, etiam esse indifferens ad bonitatem & malitiam moralem: imò actus à D. Hieronymo relatos taliter esse indifferentes, apertè insinuat, cùm dicit simpliciter nec bonos esse, nec malos; quod foret falsum, si bonitatem aut malitiam moralem haberent.

Dixi: *Dato gratis*; quia cùm ibi disputet more Philosophorum moralium, dici potest per *justitiam* intelligere honestatem, & per *injustitiam* turpitudinem, utique moralem.

Prob. 2. Ex D. Gregorio Nazianz. Orat. 2. contra Julianum

ubi admittit medium inter dignum pœna & laude; quod est admittere medium inter bonum & malum morale, adeoque indifferens.

Prob. 3. Ratione deducta ex Doct. Seraphico: potest quis operari propter levem naturæ indigentiam, aut commoditatem, v. g. spuere; sed talis actus nec est malus, cum in eo nulla sit inhonestas, nec bonus moraliter, cùm nemo dicat, hominem dignum laude, eò quòd spuerit, pulices occiderit &c. ergo est indifferens. Fateor quidem, ubi actus conducit notabiliter ad vitæ conservationem, ut dum quis extendit brachium amputandum, ne perdat totum, aut sumit medicinam valdè amaram ad expulsionem febris, posse dici bonum moraliter, adeoque laude dignum, non tamen ubi tantùm leviter confert, & quasi nihil.

Prob 4. Dantur actus indifferentes ex objecto: ergo & in individuo, cùm talis sit actus individualis, quale est objectum, à quo sicut sumit bonitatem aut malitiam, dum inest, ita & indifferentiam.

Prob 5. Omissio Officii divini in laico, est indifferens, cùm nihil sit undè vitietur, aut bonificetur: ergo & actus positivus quo vult omittere: nam si actus dicitur bonus, ubi omissio bona est, & malus, ubi mala; quidni indifferens, ubi ipsa indifferens est?

Prob. 9. Evertendo fundamentum Adversariorum volentium nos teneri præfigere cuilibet actioni finem honestum, qui si adsit, actio bona est, si desit, est mala. Prob. inquam: vel obligatio illa oritur ex lege divina positiva, vel ex naturali: non ex positiva, quia dum dicit Apostolus 1 Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis: sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: & c. 19. *Omnia vestra in Charitate fiant*, non dat præceptum, sed consilium saluberrimum, ut benè advertit Doctor Seraphicus: & certè si præceptum daret, non tantùm in finem honestum, sed etiam in Deum teneremur omnia referre, quod videtur S. Sedes condemnasse in variis propositionibus, ut ostendimus in Tract. nostro De Virtutibus, Disp VII Quest. 8. & ideo dum Augustinus, Bernardus, aliique SS. Patres asserunt verba Apostoli importare præceptum, intelligendi sunt de præcepto largè sumpto, sive prout importat directionem, non obligationem, aliàs non viderentur à censura Apostolica satis immunes. Non etiam ex lege naturali, aliàs quilibet homo in cujus corde scripta est lex naturalis, obligationem illam singulis momentis recurrentem in seipso experiretur, tamen consulat se Thomista, consulat se quilibet nobis in hoc adversarius, & fateri tenebitur se nunquam credidisse, dubitasse, aut etiam suspicionem vel minimam habuisse, sibi inesse obligationem, dum spueret, purgaret ventrem, nares emungeret, &c. actiones illas in finem honestum referendi, donec factus Philosophus moralis, aut Theologus. audivit hanc materiam in scholis tractari: undè Ariaga: *Ego de me fateor, quousque hanc quæstionem primò agitari audivi, nil de tali obligatione unquam cogitavi.* Sanè mirum esset, quòd obligatio tam frequens, tam communis, ipsamque sequens naturam, ab omnibus etiam sanctissimis, & perspicacissimis, quibus non fuit exterius proposita, ignoraretur.

Confirm. Quia non potest assignari quis sit finis ille honestus, quem habere debet homo dum fricat barbam, purgat corpus &c. dicetne se velle agere ut homo, ut rationalis non bestia? ab omnibus meritò explodetur: debebitne dicere, se velle illa exequi, ut sit promptus ad orandum, studendum, negotium peragendum &c. quis Thomistarum, quis mortalium id unquam fecit? imò quis dum non fecit, sese in Confessione accusavit? undè praxis timoratorum, etiam Adversariorum, nullam esse obligationem illam satis demonstrat.

Objic. 1. Dum homo agit liberè & advertenter, agere debet ut homo seu conformiter ad rectam rationem: sed recta ratio dictat præfigendum esse actualiter aut virtualiter finem honestum actionibus nostris: ergo &c.

Resp. dist. Maj. Debet agere conformiter ad rectam rationem, id est, nihil debet agere contra: C. id est, debet agere secundùm; subdistinguo: debet agere positivè vel permissivè: C. necessariò & semper positivè: N. Explico: recta ratio aliquos actus præcipit, aliquos prohibet, aliquos permittit, dum præcipit aut prohibet, tenemur positivè secundùm ipsam agere; aliàs actus noster esset ipsi positivè disconveniens, adeoque malus, quando autem aliquid permittit, id est, nec præcipit, nec prohibet, quod accidit in actionibus quæ valdè leviter, aut quasi nihil conferunt ad vitæ conservationem, satis est, ut non peccemus, si rectæ rationi conformemur negativè, seu nihil contra ipsam agamus: & indè patet quomodo intelligendum sit illud Scoti 2. dist. 37. q. 2. n. 6. *Voluntas enim libera debitrix est, ut omnem actum eliciat conformiter regulæ*; quia nihil debet agere contra.

Inst. 1. Nisi homo conformet omnem actionem suam rectæ rationi positivè, præfigendo ipsi finem honestum, non aget ut homo, sed ut animal præcisè.

Prob. Assumpt. Quia operabitur propter delectationem, aut naturæ commoditatem, propter quam operantur & bruta.

Resp. Neg. Assumpt. Ad probationem dico, quòd, licèt quandoque homo operetur propter naturæ commoditatem, sicut & brutum, ab eo tamen multùm differat, non tantùm quia illam appetit liberè, & cum discursu, sed etiam quia moderatè & sine excessu, secundùm regulam à ratione præscriptam: ejus tamen operatio non dicitur moraliter bona, defectu finis honesti.

Inst. 2. Indignum est homine ad cœlum nato, quòd agat propter solam naturæ commoditatem aut delectationem.

Resp. Dist. Assumpt. Quòd agat propter solam delectationem immoderatam: C. moderatam, ac naturæ fragilitati proportionatam, seclusa omni alia malitia & prohibitione: N. nam cum delectabile sit quoddam bonum in genere naturæ, propter se appetibile, & ametur ex naturali propensione, ut quædam naturæ commoditas, non est unde vitietur operatio propter declarationem moderatam.

Inst. 3. Condemnatæ sunt propositiones sequentes ab Innoc. XI. prima: *Comedere & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum &c.* Secunda: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali*: ergo non licet operari propter solam delectationem.

Resp. Dist. Conseq. Non licet operari propter solam delectationem, quando delectatio est finis à natura intentus: N. quando non est, & assumitur: C. hoc autem fit in dictis propositionibus, cùm voluptas assumatur tanquam finis comestionis, & operis conjugalis, ut patet ex illis verbis: *ob solam*, *propter solam voluptatem.* Certum est autem finem comestionis & potationis à natura intentum, non esse voluptatem, sed corporis sustentationem: non enim homo vivit, ut comedat & bibat, sed bibit & comedit ut vivat. Similiter finis operis conjugalis à natura intentus, est procreatio prolis, non voluptas. Cùm ergo in illis propositionibus ponatur finis, quem nequidem natura intendit, non est mirum fuisse condemnatas. Nos autem, dum asserimus licere quandoque operari propter delectationem moderatam, id tantùm volumus, quando delectatio est finis à natura intentus, ut recreatio aurium ex musica, oculorum ex visione pulchri, narium ex olfactione floris.

Inst. 4. Agens ob delectationem, prodigus est temporis, sibi ad merendum concessi: ergo

Resp. 1. Sicut non est prodigus temporis, qui paululum quiescit ab omni actu: ità nec à fortiori qui agit interdum ob moderatam delectationem. 2. Orans ambulando non prodigit tempus, & tamen ambulatio illa non relata in finem honestum, censetur facta ob delectationem. 3. Homo æquè constat corpore ac anima; & consequenter non est temporis prodigus, dum levamen modicum indulget corpori, præsertim cùm non teneatur omni tempore mereri.

Inst. 5. Vituperantur Imperatores illi, quorum unus in condendis lucernis, alter in capiendis muscis, tempus insumebat: ergo & vituperabilis homo, si in fricanda barba, olfaciendis floribus, audiendis concentibus &c. tempus impendat.

Resp. Vituperari Imperatores illos. 1. Quia opus faciebant sua majestate indignum. 2. Quia nimium temporis in illis insumebant; & ideo libenter fatemur etiam vituperabilem esse hominem tanquam temporis prodigum, si in præfatis nimiùm occupetur: unde excusarem quidem eum, qui semel aut iterum florem olfaceret, non tamen si horam in hoc, vel similibus impenderet.

Inst. 6. Facta ob naturæ commoditatem aut delectationem sunt otiosa: ergo mala.

Resp. Dist Ant. Sunt otiosa in ordine ad vitam æternam: C. & in hoc sensu loquitur D. Basil. dum dicit vanum esse & otiosum quod non conducit ad propositam in Domino utilitatem: sunt otiosa absolutè & simpliciter: N. habent enim suam necessitatem, aut utilitatem naturalem, aut certè aliquod naturæ sensitivæ levamen, cui succurrendum esse, dictat etiam natura rationalis: & ideo non judicabimur de illis in judicio tanquam de actionibus otiosis, quæ supponuntur nullam utilitatem, sive spiritualem, sive temporalem, habere.

Inst. 7. Similia non conducunt ad finem ultimum: ergo sunt simpliciter otiosa.

Resp. Dist. Ant. Non conducunt ad finem ultimum proximè: C. non conducunt saltem remotè: N. conducunt enim ad naturæ utilitatem aut recreationem, quæ recreata, aut sublevata, faciliùs assurgit ad Dei servitium, aut amorem, licèt hic & nunc ad illa non advertat homo. Præterea ut vitet omne peccatum, sufficit, quòd ejus actio conducat ad finem ultimum vel positivè, vel negativè, id est, ut, si in finem ultimum non sit ordinata, ab eo tamen non sit deordinata seu recedens.

Inst.

Inst. 8. Qui non agit positivè propter finem ultimum, ad quem creatus est, censetur illum aliqualiter contemnere: ergo & peccare.

Resp Neg. Ant. Quia ubi nulla est obligatio referendi, ibi nullus est in non referendo contemptus, modò nulla apponatur conditio fini ultimo repugnans, positque in ipsum referri remotè: unde in hoc statu distractionis & miseriæ sufficit homini, si abstineat ab actibus in finem ultimum irreferibilibus, quales sunt tantùm actus mali.

Objic. 2. Scotum quodlib. 18. nu. 9. ubi dicit actum neutrum seu indifferentem esse aliquo modo vituperabilem.

Resp. Doct. subtilem ibi per *aliquo modo vituperabilem*, intelligere *non laudabilem*, ut manifestè patet ex contextu, idque ob defectum illius *qui potuit*, (nota, non dicit, *qui debuit*) laudabiliter agere.

Objic. 3. Omnes omninò actus, qui fiunt ob naturæ commoditatem, aut subsidium, sunt boni: ergo nulli dantur indifferentes. Prob. Ant. quia tales actus sive necessarii, sive utiles, sunt conformes rectæ rationi dictanti consulendum esse etiam parti sensitivæ & vegetativæ.

Resp Neg. Ant. Ad probationem Dist Assumpt. sunt conformes rectæ rationi dictanti rem esse commodam. C. dictanti rem esse honestam, subdistinguo: quando notabiliter confert ad vitæ conservationem, aut naturæ levamen: C. quando nonnisi levissimè, aut ferè nihil: N. quia recta ratio non judicat aliquid honestum, nisi sit laude dignum, quale non reputatur fricare manus, barbam scalpere, spuere &c.

Objic. 4. Si darentur actus indifferentes, darentur & habitus; sed omnis habitus in voluntate residens, vel est virtus, vel vitium, juxta Aristotelem: ergo.

Mirum est quòd Adversarii nobis hoc objiciant, cùm ipsimet admittentes actus indifferentes secundùm speciem, teneantur & admittere habitus indifferentes; quandoquidem habitus fricandi barbam v. g. non generetur ab actu secundùm denominationem extrinsecam quam recipit à fine honesto, quem ipsi præfigit operans, sed ab actu secundùm substantiam & entitatem considerato, qui cùm, ut sic, sit indifferens; ità & indifferens est habitus: unde sicut jejunans sæpius ex motivo charitatis, acquirit habitum temperantiæ & charitatis, ità sæpius fricans barbam, ob finem honestum, acquirit habitum fricandi, & habitum ulteriùs referendi, quorum primus est indifferens, secundus honestus. Ad objectionem

Resp dist. Min. Habitus qui est alicujus considerationis, de quo loquitur Philosophus, vel est virtus vel vitium: C. qui nullius est considerationis, aut ferè nullius in ordine ad mores componendos, qualis est habitus indifferens: N.

Obji. 5. *Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum*, ut ait Concil. Arausicanum II. Can. 22. ergo non potest homo elicere actum indifferentem.

Resp dist. Ant. Non habet de suo nisi peccatum &c. respectu materiæ præceptæ: C. quia si materiam præceptam non implet, peccat de suo? si implet, bene facit per auxilium gratiæ; inter autem implere & non implere præceptum, non datur medium. Respectu materiæ liberæ: N. potest enim habere actionem, quæ nec sit bona, nec mala. Quòd autem sic debeat intelligi Concilium, patet ex eo, quòd ageret contra Pelagianos, qui volebant opera præceptorum posse impleri sine gratia Dei.

Objic. 6. Augustinum Epist. 19. ubi circa med. sic loquitur: *Cavendum est, ne sicut Philosophi quædam facta hominum media dicamus inter rectè factum & peccatum*.

Resp. Illum potiùs nobis ibi favere, quàm nocere; cùm illa verba sibi objiciat, & posteà solvens dicat, non omnia à Philosophis dicta esse falsa. Præterea loquitur in materia præcepta, quæ, si ponatur, actio bona est; si non, mala: nam agens ibidem de materia libera, seu de cæremoniis Judaicis pro tempore, quo nec prohiberentur, nec præciperentur, dicit nec bonas fuisse, nec malas.

Objic. 7. Eundem lib. 2. de Peccat. merit. & remiss. c. 18. ubi docet voluntatem non posse in medio consistere; quia vel justitiam diligit, & est bona: vel non diligit, estque mala, imò pessima.

Resp. S. Doctorem non loqui de actu voluntatis, aliàs volens spuere sine relatione ad finem honestum, esset pessimus: quod nemo sanæ mentis dixerit; sed de ipsamet voluntate, quam dicit esse bonam, vel malam habitualiter; quia vel in statu gratiæ, ratione cujus dicitur habitualiter diligere justitiam, vel in statu peccati, ratione cujus dicitur illam non diligere. Pro aliis objectionibus

Adverte, quòd quando in Tract de Charitate q. 8. diximus, Augustinum tantùm requirere in operante Charitatem latè sumptam, seu bonam voluntatem, non fuisse locutos de operibus bonis, imò & virtuosis, non autem de indifferentibus, quibus nequidem præfigenda est tanquam finis. Charitas latè sumpta ex mente Augustini, cùm ibi Charitatem requirit, ad virtuosè agendum requirat, non autem ad vitandum peccatum; quandoquidem non plus velit quàm Apostolus, cujus verba non præceptum continere, sed consilium, ostendimus suprà probatione sexta. Ex dictis

Resol. 1. quod licèt consulendum sit, ut omnes actiones nostras in finem honestum, imò & in Deum referamus, sufficere tamen ad vitandum omne peccatum, quòd nihil contra Deum, contra honestatem, contra rectam rationem faciamus.

Resol. 2. Sententiam oppositam sustineri quidem à multis speculativè, à nullo autem, vel à paucis admodùm, practicè; cùm vix sit ullus, etiam timoratus, qui non referens omnes actiones suas in Deum, sicut non tenetur, referat illas ad finem honestum, præsertim ubi sunt levioris momenti, ut spuere, manus fricare &c. Imò nullus est, qui circa illas scrupulum patiatur, ubi agitur de Confessione.

Resol. 3. Nos in hac quæstione non citasse D. Thomam; quia fateri tenemur esse nobis contrarium Unde propter tanti Doctoris authoritatem, ipsius sententiam in praxi consulimus. Monemus tamen excusari à peccato, etiam ab ipsomet D. Thoma, illum, qui inter operandum non advertit ad finem honestum.

QUÆSTIO VII.

An actus externus priùs habeat bonitatem aut malitiam quàm actus internus?

STatus quæstionis est, an, quando actus externus conjungitur cum interiori, à quo imperatur, v. g. quando elargitio eleemosynæ fit ex imperio voluntatis, an, inquam, ipsa elargitio prius habeat bonitatem, quàm volitio, à qua imperatur; Sed ante resolutionem

Adverte 1. Actus externos (qui sunt actus ab alia potentia, quàm à voluntate producti) posse habere vel rationem objecti, vel rationem effectus, vel rationem actus: habent rationem objecti, quando voluntas illos appetit: habent rationem effectus, dum illos imperat, & habent rationem actus, dum à propriis & immediatis potentiis eliciuntur. Sic locutio quatenus à voluntate appetita, est objectum, quatenus imperata, est effectus, quatenus ab ore procedens est actus.

Adverte 2. Quòd, licèt actus externi in ratione objecti non semper habeant bonitatem aut malitiam, cùm multi sint indifferentes; habere tamen poterunt in ratione effectus, si à voluntate ob bonum vel malum finem imperentur: sic scribere est indifferens in ratione objecti, si tamen scriptio imperetur ex affectu convertendi peccatorem, erit bona; si ex affectu pervertendi puellam, erit mala, scilicet in ratione effectus. Undè patet actum externum desumere bonitatem aut malitiam ab actu interno. His notatis. Sit

CONCLUSIO I.

QUando actus externus objectivè consideratus habet aliquam bonitatem aut malitiam, prius ei competit illa bonitas aut malitia (quam objectivam seu fundamentalem vocamus) quàm actui interno.

Ratio est; quia actus humani desumunt bonitatem aut malitiam ab objecto, ut postea dicetur: ergo actus externus in ratione objecti prius habet bonitatem aut malitiam quàm actus internus; aliàs non posset desumere bonitatem aut malitiam ab illo, cùm eam prius haberet. Præterea ideo actus sunt boni vel mali, quia objecta, in quæ feruntur, bona sunt, vel mala, id est, naturæ rationali conformia, vel difformia: ergo priùs habet bonitatem, aut malitiam actus externus objectivè consideratus, quàm actus internus.

CONCLUSIO II.

ACtus internus primariò & propriè habet bonitatem aut malitiam formalem; externus autem non nisi secundariò & participativè in quantùm efficitur ab actu interno.

Prob. 1. Illi actui primariò & propriè competit bonitas aut malitia formalis, cui primariò & propriè competit libertas (definitur enim bonitas formalis, convenientia, & malitia, disconvenientia actus liberi cum prudenti dictamine rationis &c) atqui libertas primariò, & propriè competit actui interno, quandoquidem externus non habeat libertatem nisi dependenter ab illo utpotè immediatè necessarius, & procedens à principio ad unum determinato: ergo &c.

Prob. 2. Si quis invincibiliter credens bonum esse hic & nunc paululum furari à prædivite ad subveniendum valdè pauperi, furtum sibi ipsi imperet, furtum erit formaliter bonum, sed non aliundè quàm ab actu interno: ergo &c.

Prob.

Prob. 3. Actus externus non est aliter bonus, aut malus, quàm sit humanus, sed actus externus nonnisi secundariò & mediatè est humanus: ergo. Prob. Min. actus humanus est ille, cujus homo ut homo dominus est, sed homo non est dominus actus externi, nisi mediante actu interno: ergo.

Dices 1. Ut actus externus sit primariò & formaliter bonus aut malus sufficit quòd sit liber & voluntarius mediante actu interno, à quo imperatur.

Resp. Neg. Assump. & certe mirum esset, quòd libertas, voluntarium, & alia ad bonitatem aut malitiam formalem requisita tenerent se ex parte actus interni, & tamen actus externus esset primariò & formaliter bonus aut malus.

Dices 2. Actus interior est bonus vel malus, quia respicit actum exteriorem bonum vel malum: ergo bonitas & malitia prius competit actui exteriori, quàm interiori.

Resp. Dist. consequens: bonitas & malitia objectiva, seu fundamentalis prius competit actui exteriori, quàm interiori: C. bonitas & malitia formalis: N. unde prius quidem est actum exteriorem esse objective consonum aut dissonum rectæ rationi, quàm ab actu interiori respiciatur, non tamen prius est, ipsum esse consonum aut dissonum rectæ rationi formaliter & in actu exercito: quamdiù enim actus externus ab interno non respicitur, nec est liber, nec voluntarius, nec humanus, & consequenter nec est bonus aut malus, bonitate aut malitia, quæ sit imputabilis operanti, quam formalem & actualem vocamus.

Neque ex hoc sequitur ullus circulus vitiosus, aut dependentia mutua quoad idem: nam actus internus & imperans dependet à bonitate aut malitia objectiva actus externi & imperati, & hic è contrà accipit ab interno & imperante bonitatem & malitiam, non quidem objectivam, sed formalem & actualem.

Dices 3. leges primariò & per se respiciunt actum externum, quem præcipiunt, aut prohibent: dicitur enim in Decalogo: *Honora patrem tuum*, *non occides*, *non furtum facies*, quæ sunt actiones externæ: ergo bonitas & malitia formalis primariò competunt actui externo.

Resp. Dist. Ant. Leges primario & per se respiciunt actum exteriorem undè & solitariè consideratum: N. sic enim non est materia præcepti: prout actu interiori informatum: C. Leges ergo prohibent aut præcipiunt actus humanos; certum est autem actum exteriorem non esse humanum, nisi dependenter ab actu interiori ipsum imperante. undè in lege prohibente aut præcipiente actum externum involvitur intrinsecè prohibitio aut præceptum actus interni, à quo bonitas aut malitia formalis derivatur in actum externum.

Inst. Si quis dormiens det eleemosynam, satisfacit præcepto eleemosynæ: ergo non præcipitur actus internus.

Resp. Dist. Ant. Satisfacit præcepto materialiter, id est, ponit materiam præceptam: C. satisfacit formaliter, id est ponit actum præceptum: N. quia talis actus non est humanus. Ex dictis

Resol. 1. Actum exteriorem eò majorem vel minorem bonitatem aut malitiam formalem habere, quò actus internus magis aut minus liber est, aut extensus.

Resol 2. Actum bonum voluntatis efficacem, cæteris paribus, prævalere simplici complacentiæ, quia hæc tantùm est bona, quia respicit objectum bonum; ille autem respicit & objectum bonum, & bonum effectum, seclusis impedimentis, ponendum. Idem dic cum proportione de actu efficaci, & simplici complacentia circa malum.

QUÆSTIO VIII.

An actus exterior superaddat bonitatem, aut malitiam actui interiori.

QUamvis in hac materia adversentur Thomistæ Scotistis, non tamen D. Thomas Scoto: negat quidem Doctor Angelicus 1. 2. q. 20. art. 4. exteriorem actum tollere aliquid de pœna aut de præmio, dum quis volens efficaciter operari, impeditur, sed loquitur de pœna & præmio essentialibus: non accidentalibus, quæ per actum exteriorem augeri, expressissimè docet 2. dist. 40. q 1. a. 3. jam autem, si actus exterior aliquid ad præmium & pœnam accidentalem conferat, aliquid bonitatis aut malitiæ formalis habeat, necesse est, ut postea ostendemus. Sed ante

Adverte 1. Sæpe diutius continuari actum internum ratione actus externi: nam si quis velit furari in summitate domus, tempore quo scalas quærit, applicat, ascendit, ejus voluntas aut continuatur, aut renovatur, sed de additione illius bonitatis, aut malitiæ non est quæstio.

Adverte 2. Nec esse quæstionem, an actus exterior intendat interiorem, quia certum est, quòd fornicatio actualis, v. g. sit ordinariè causa vel occasio cur affectus fornicandi sit intensior sicut est oratio intensior, dum additur genuflectio, manuum elevatio &c. quia, ut inquit Augustinus lib. de cura pro mortuis cap 2. per illos corporis motus, cordis affectus augetur & crescit, sed quæritur, an extendat, seu an sit alia bonitas aut malitia formalis actus exterioris, quàm interioris à quo imperatur. Exemplum nobis ministrat Tartaretus Scoti mentem explicans: *Volo*, inquit, *dare eleemosynam pauperi propter Deum*, actus interior est *volo* exterior est *dare*: illud *volo* quod supponitur efficax, est bonum, & quæstio est, utrum *dare* sit bonum alia bonitate, quàm actus interior, qui est *volo*; & consequenter an dans eleemosynam de facto habeat duplicem bonitatem; & volens efficaciter dare, sed impeditus, tantùm habeat unicam.

CONCLUSIO I.

ACtus exterior informatus interiori ultra malitiam, aut bonitatem formalem, quam recipit ab ipso actu interno, habet aliam formalem distinctam & sibi propriam, ita ut plus bonitatis habeat martyrium actuale, quam efficax martyrii voluntas, plus malitiæ fornicatio, quàm voluntas fornicandi. Ita DD. Seraphicus, Angelicus, & Subtilis 2. Dist. 42. q. 4 § *quantum ad* 2. & ex professo Quodlib. 18. art. 12. quem sequuntur omnes veri Scotistæ.

Prob. 1. Ex Augustino lib. 13. de Trinit. cap. 5. *Mala voluntate vel sola quisque miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur.* Cur autem miserior efficeretur, si nullam malæ voluntati malitiam superadderet actus externus? Si dicas superaddere quidem, malitiam actus interni intendendo, modo anteà explicato, non tamen extendendo, non assequeris mentem D. Augustini, cùm ipse loquatur universaliter, & tamen sæpè sæpiùs actus exterior non intendat interiorem, ut cùm peccant homines ex solo respectu humano, cùm pauper furatur ex mera necessitate, cùm virgo permittit usuram sui corporis ex metu gravis incommodi, aliàs nō permissura &c. tunc enim actum, quem ab initio voluerunt cum magna displicentia, cum majori semper, ac majori exequuntur: quod signum est voluntatis remissæ, non intensæ.

Prob. 3. Ex D. Thoma 2. dist. 40. q. 1. art. 3. *Actus exterior adjungit aliquid ad præmium accidentale*: sed nihil meretur præmium, etiam accidentale, nisi quod bonum est & laudabile: ergo actus exterior; habet suam bonitatem & laudabilitatem; & ideo immediatè ante dixerat S. Doctor: *Ad præmium autem accidentale ordinatur per bonitatem quæ est ipsius actus exterioris secundùm se.*

Prob. 3. Ex D. Bonav. 2. d. 40. art. 2. q. 1. ubi etiam docet, actum bonum exteriorem mereri supra bonam intentionem & voluntatem, præmium accidentale, imo & essentiale de congruo: ergo supponit esse specialiter bonum, cum non detur speciale præmium nisi speciali bonitati.

Prob. 4. Ratione Scoti sup. Ubi est diversa convenientia aut disconvenientia cum recta ratione, ibi est diversa bonitas aut malitia; sed in actu exteriori informato ab interiori est alia convenientia aut disconvenientia cum recta ratione, quàm sit in actu interiori: ergo. Prob. Min. per largitionem eleemosynæ juvatur proximus, per furtum læditur; per desiderium autem illorum, nec juvatur, nec læditur; sed illud quod de facto juvat aut lædit proximum, videtur habere aliam convenientiam, aut disconvenientiam ad rectam rationem, quàm illud, quod non juvat, aut non lædit: ergo.

Nec dicas, convenientiam illam aut disconvenientiam tantum esse objectivam seu fundamentalem; nam cum actus exterior actualiter juvet aut lædat proximum, etiam ejus convenientia aut disconvenientia actualis est, & consequenter formalis.

Prob. 5. Si nullam malitiam formalem habet actus externus, distinctam à malitia actus interni, cur in Decalogo prohibentur diversis præceptis adulterium, & desiderium adulterii? Cur non dicitur tantùm: *Non concupisces uxorem proximi tui* relinquēdo *non mœchaberis?* Ideo enim prohibentur actus illi, quia mali sunt: si ergo non sit alia malitia in adulterio actuali, quàm in desiderio adulterandi, superfluum videtur sextum præceptum: *Non mœchaberis*.

Dices, prohiberi adulterium actuale, non quia distinctam habet malitiam à desiderio adulterandi, sed quia infert nocumentum proximo, quod non infert desiderium.

Resp. Inde confirmari conclusionem nostram: nam si adulterium actuale noceat proximo, & non desiderium, sequitur habere aliam disconvenientiam ad rectam rationem, adeoque & aliam malitiam.

Prob. 6.

Prob 6. Ratione fundamentali: Non ideo actus internus ex objecto bonus aut malus habet bonitatem aut malitiam formalem, quia internus est, aut à voluntate procedens, sed quia advertenter & liberè ponitur: sed ordinariè actus exterous etiam advertenter & liberè ponitur: ergo. Prob. Min. quia sicut volitio dandi eleemosynam, v. g. procedit à voluntate illam cum indifferentia eliciente, ita datio ejusdem à voluntate illam cum indifferentia imperante, & sicut voluntas libera denominat actum interiorem liberum, quia liberè elicit, ita & externum denominat liberum, quia liberè imperat.

Si dicas, actum externum esse tantùm extrinsecè liberum; idem dicam de actu interno, cum libertas non sit in actu voluntatis, sed in voluntate, imò sit ipsa voluntas.

Obji. 1. Varios Patres, qui voluntatem efficacem boni aut mali faciendi, v. g. eleemosynæ dandæ, furti patrandi &c. reputant pro facto, ubi non potest executioni mandari, fundantque se in Script. Gen. 2. ubi voluntas Abrahæ filii immolandi, factum vocatur his verbis: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo &c.*

Resp. Scripturam & Patres tantùm velle voluntatem efficacem pro facto reputari quoad præmium aut supplicium essentiale, non tamen quoad accidentale; cùm certum sit, Martyrem solo desiderio non mereri aureolam, quam meretur realiter martyr, & ideo quando cantat Ecclesia de S. Martino: *Palmam tamen Martyrii non amisit*, per palmam, inquit D. Bonaven. supra, non intelligit aureolam, quod est præmium accidentale, sed auream, quod est præmium essentiale. Præterea si volens efficaciter recipere aliquod Sacramentum, aut lucrari indulgentias, non assequatur gratiam ex opere operato, aut fructuum indulgentiarum, nisi sequatur opus externum, quid mirum, si volens efficaciter dare eleemosynam, sed impeditus, privetur aliquo fructu accidentali?

Inst. S. Lucia respondit Paschasio ipsam ad Lupanar trahere volenti: *Si invitam jusseris violari, Castitas mihi duplicabitur ad coronam:* ergo per vim stuprata non perdit aureolam virginitatis, & consequentèr nec impeditus à martyrio efficaciter intento, perdit aureolam martyrii.

Resp. Castitatem duplicandam esse ad coronam, non quia aureolam de facto recipiet, sed quia ultra præmium essentiale, custoditæ virginitati correspondens, recipiet pro injuria patienter tolerata aliam coronam, aureolæ virginitati prævalentem.

Obji. 2. Non est alia libertas actus externi, ac interni: ergo nec alia bonitas aut malitia; cum hæ in libertate fundentur.

Resp. Dist. Ant. Non est alia libertas physica: C. quia posito actu interno efficaci, necessario sequitur externus: non est alia moralis, saltem inadæquatè: N. cùm enim hæc, ultra libertatem physicam, importet advertentiam ad bonitatem aut malitiam, ut antea diximus, & alia sit advertentia, dum ponitur actus externus (volens enim furari, aut dare eleemosynam, advertit se posse proximum lædere, aut juvare, illa autem exercens, advertit se de facto lædere aut juvare) sequitur aliam esse libertatem moralem inadæquatè, quæ sufficit ad multiplicandas moralitates, ut patet in furto rei sacræ, quod propter advertentiam ad malitiam injustitiæ, & malitiam sacrilegii, duplicem habet moralitatem, seu malitiam, licèt sit unica libertas physica.

Obji. 3. Ex hac sententia sequitur furtum actuale v. g. esse duplex peccatum, cùm importet duas malitias, & duo subjecta, nempe actum interiorem & exteriorem, in quibus subjectantur, adeoque duo concreta.

Resp. Licèt in rigore sint duo peccata, unum propriè, aliud impropriè, ut dicemus posteà, dicuntur tamen unum unitate integritatis, & in ordine ad Confessionem, eò quòd sint sibi invicem subordinata: nam actus externus dependet in suo esse ab interno, & internus ab externo tanquam objecto & complemento.

Obji. 4. Sicut urina est sana; ita actus exterior bonus; sed urina non est sana alia sanitate, quàm sit in animali: ergo nec actus exterior bonus alia bonitate, quàm sit in actu interiori.

Resp. Neg. Ma. Quia urina tantum est sana extrinsecè & figurativè, cùm sit præcisè indicium sanitatis; actus autem exterior, licèt sit bonus extrinsecè, bonitate sibi ab actu interno communicata, etiam bonus est extrinsecè propter convenientiam ad dictamen rectæ rationis sibi propriam. Idem dic cum proportione de malitia.

Obji. 5. Si malitia aut peccatum esset in opere externo os, manus, intellectus &c. decernentur peccare, quod est contra communem loquendi usum.

Resp. Neg. Assumpt. Quia illud dicitur peccare, non quod habet malitiam, sed quod causat malitiam in actu, jam autem cum manus, intellectus &c. non teneantur dare actibus suis rectitudinem, sed voluntas tum suis, tum aliarum potentiarum actibus, eo quòd sit earum domina, aliæ potentiæ dicuntur quidem actus suos causare; non tamen eorundem malitiam, & consequenter nec peccare: undè cum sola voluntas, imperando actum externum, causet ejusdem malitiam, etiam sola dicitur peccare, & indè habens in ordine ad peccatum aliquando aliud esse subjectum inhæsionis, aliud denominationis.

CONCLUSIO II.

PRobabilius est bonitatem aut malitiam actus externi nihil conferre ad præmium aut supplicium essentiale, sed solum ad accidentale. Est D. Thomæ, & D. Bonav. supra, quibus non contrariatur Scotus.

Prob. 1. Authoritate D. Thomæ: *Actus exterior nihil adjungit ad præmium essentiale: tantùm enim meretur qui habet perfectam voluntatem aliquod bonum faciendi, quantum si faceret illud. . . ad præmium autem accidentale, ordinatur per bonitatem, quæ est ipsius actus exterioris secundùm se.*

Prob. 2. Ratione Divi Bonav. quantitas præmii essentialis pensatur ex quantitate radicis, quæ est bona voluntas: sed actus exterior secundùm se non auget bonam voluntatem: ergo nec præmium essentiale.

Declaratur magis hæc ratio: meretur quis in ordine ad præmium essentiale (quod est summi boni possessio) per amorem boni, saltem latè sumptum, si alias conditiones habeat, & quantò magis augetur amor ille sive intensivè, sive extensivè, tantò magis augetur tale meritum, cùm autem actus internus merentis sit quidam amor seu bona voluntas, & non actus externus, ille auget amorem, adeòque præmium essentiale, hic non. Similiter demeretur quis in ordine ad supplicium essentiale (quod est summi boni privatio, ac pœna sensus æterna in Inferno, vel temporalis in Purgatorio, nisi puniat Deus in hoc mundo) per malam voluntatem, quam auget (adeòque & supplicium essentiale) actus internus demerentis, cùm sit etiam mala voluntas: quod cùm non competat actui externo, nec voluntatem auget, nec supplicium, nisi accidentale propter suam turpitudinem, sicut actus exterior bonus auget præmium accidentale propter suam excellentiam & laudabilitatem: undè ut fatetur Boudart, Beati gaudebunt in cœlo, & damnati tristabuntur in inferno, non tantùm de iis quæ facere voluerunt, & non potuerunt; sed etiam de iis quę revera fecerunt exterius: quod denotat bonitatem aut malitiam actui externo propriam, confirmatque priorem conclusionem.

Prob. 3. Ex Scoto, qui admittens Quodlib. 18. art. 52. Peccatum in actu exteriori, satis insinuat esse impropriè dictum, adeòque nihil conferre ad supplicium essentiale, ad quod confert omne peccatum propriè dictum. Imò 2. dist. 42. q. 4. n. 2. Loquens de peccato propriè sumpto, dicit esse formaliter in actu voluntatis, in actibus autem aliarum potentiarum tantùm materialiter.

Confirmari potest nostra conclusio ex dictis SS. Patrum, actum internum efficacem facto æquiparantium: undè S. Leo Serm 4. de jejunio decimi mensis: *Æquatur plerumque merito, quod distat impendio; quia potest esse par animus, etiam ubi dispar est census.* Quod non esse verum, si actus exterior ad præmium aut supplicium essentiale conferret.

Objic. 1. Debet actus exterior malus in Confessione exprimi, ita ut non satisfaciat homicida dicens: habui voluntatem efficacem occidendi: ergo signum est esse peccatum propriè dictum, adeòque dignum supplicio essentiali.

Resp. Esse exprimendum, non quia dignum supplicio essentiali, sed quia ita voluit Christus, eò quòd non rarò actibus externis foret annexa obligatio restitutionis, casus reservatio, scandalum, excommunicatio, irregularitas &c. quæ etsi nosse possent doctiores, non tamen omnes; & ideo ne quis sibi adularetur voluit, ut quilibet quodlibet peccatum confiteretur.

Obj. 2. D. Bernardum Epist. 77. circa med. ubi ait, quòd si meritum fidei tantùm valeat ad justificationem sine martyrio, ac cum eo, non tamen tantùm valet ad cumulum meriti.

Resp. Vel loqui de merito præmii accidentalis, quod est aureola; vel, si præmii essentialis, tantùm velle cumulari meritum per accidens, in quantùm occasione actus exterioris intenditur interior: cùm in eadem Epistola dicat, *Quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas.*

Obj. 3. Quod est contra legem, est peccatum propriè sumptum, adeoque supplicio essentiali puniendum; sed mœchia externa est contra sextum Decalogi præceptum: ergo

Resp. Dist. Min. Mœchia externa est contra sextum præceptum secundùm malitiam quam participat à mœchia interna, à qua informatur: C. secundùm malitiam propriam: Subdistinguo: principaliter: N. minùs principaliter: C. & ideo tantùm est ut sic peccatum impropriè.

Obji. 4. Minùs demeretur in ordine ad supplicium essentiale, qui vult unico desiderio vigesies adulterari, quàm qui

totìes

toties adulteratur : sed contrarium accidit nostra sententia : ergo

Resp. Etsi difficulter excusaretur ille à viginti peccatis mortalibus, cùm velit viginti actiones mortales; minùs tamen peccat, etiam in nostra sententia, secundùm quam unus quidem actus internus efficax æquivalet uni actui externo, non tamen unus viginti externis; cùm in illis positis includerentur viginti actus interni; & ideo optans unico actu subite centies martyrium, aut exercere omnes actus humilitatis, patientiæ, mortificationis &c. quos tota vita exercuit S.P. Franciscus, longè minùs mereretur, quàm si de facto illa omnia executioni mandarentur.

QUÆSTIO IX.

Quomodo se habeat objectum respectu actus moralis?

CUm actus moralis respicere possit tria, nempe objectum, finem extrinsecum, seu operantis, & circumstantias, hic quærimus quid conferat objectum ad actum moralem?

ARTICULUS I.

An actus sive internus, sive externus, desumat bonitatem, aut malitiam ab objecto?

CONCLUSIO I.

ACtus humanus internus desumit bonitatem aut malitiam ab objecto prout subest intellectui ipsum in genere moris repræsentanti. Est communis.

Prob. 1. ex Script. Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.* Ex quibus verbis patet actuum humanorū malitiam, ob quam fit homo Deo abominabilis, derivari ab objectis malis, in quæ tendit, & quibus afficitur : unde Augustin. Epist. 52. ad Macedon *Mores nostri .... ex eo quod quisque diligit, dijudicari solent.*

Prob. 2. In genere naturæ actus specificantur ab objectis, ut habet axioma commune : ergo & in genere moris, cùm sit par ratio; & consequenter si objectum, in quod tendit actus, sit bonum, actus erit bonus; si malum, malus.

Prob. 3. Motus ad terminum respicit ipsum veluti formam à qua determinatur ab esse talis vel talis speciei : sed actus est essentialiter tendentia in objectum : ergo ipsum respicit tanquam sui specificativum in esse boni aut mali, si in eo sit bonitas, aut malitia: unde quia jejunium est bonum, & homicidium malum, volitio jejunandi est bona, & occidendi est mala.

Dixi in Concl. *Ab objecto prout subest intellectui*; quia potest objectum esse in se malum, & actus circa illud esse bonus, si objectum repræsentetur intellectui ut bonum, sine ulla culpa operantis.

Obiic. 1. Potest dari actus bonus circa objectum indifferens, ut volitio ambulandi honestæ recreationis causa : ergo actus non desumit bonitatem aut malitiam ab objecto.

Resp. Dist. Conseq. Non desumit semper : C. non desumit quando objectum bonum est, aut malum, in quo sensu intelligitur conclusio: N. Quando autem nulla inest objecto bonitas aut malitia, & actus bonus est aut malus, bonitatem aut malitiam desumit à fine, aut circumstantiis, quæ tunc induunt quodammodo rationem objecti.

Obj. 2. Volitio vescendi carnibus in Quadragesima est mala, & volitio ab illis tunc abstinendi est bona : sed prima non habet quòd sit bona, & secunda quòd sit mala, ex objecto, utpote indifferenti : ergo

Resp. Dist. Min. Non habet ex objecto nudè sumpto : C. ab objecto ut priùs constituto in ratione temperantiæ aut intemperantiæ per legem præcipientem aut prohibentem : N.

Obj. 3. Amor proximi mali, est actus bonus; sed proximus malus est objectum malum : ergo &c.

Resp. Dist Maj. Amor proximi mali ut mali, est actus bonus : N. ut proximi præcisè : C. sed ut sic est objectum bonum.

Obj. 4. Objectum non habet bonitatem aut malitiam formalem : ergo nec illam dare potest actui.

Resp. Dist Ant. Non habet formaliter : C. fundamentaliter: N. quia natum est illam causare in actibus sibi proportionatis: sicut sol licèt non sit formaliter calidus : natus est tamen causare calorem in his inferioribus.

Obj. 5. Actus internus dat bonitatem actui externo : ergo non potest ab illo (licèt sit objectum actus interni) bonitatem desumere.

Resp. Dist. Ant. Dat bonitatem formalem seu actualem : C. objectivam : N. unde accipit actus internus bonitatem objectivam ab externo, & illi vicissim formalem communicat, ut diximus anteà.

Objic. 6. Odium, aut contemptus Dei, est actus pessimus : sed illius objecto, nempe Deo, tantùm inest bonitas : ergo

Resp. Objectum illius actus non esse Deum simpliciter, sed Deum apprehensum vel ut crudelem, vel ut injustum, vel ut improvidum &c. certum est autem in tali apprehensione gravem inesse malitiam.

CONCLUSIO II.

ACtus externus desumit etiam bonitatem aut malitiam ab objecto, ubi non est indifferens.

Ratio est; quia actus externus videtur eodem modo debere specificari ab objecto in genere moris, quàm actus internus : unde quia occisio nocentis facta authoritate publica, habet objectum bonum, illa occisio est bona; è contra quia occisio innocentis habet objectum malum, talis occisio est mala : objectum enim primæ occisionis est homo ut præceptus occidi; secundæ verò, est homo ut occidi prohibitus. Ex quo patet actum externum non semper desumere bonitatem aut malitiam ex objecto nudè sumpto, (nam eadem pecunia potest esse objectum Liberalitatis & Avaritiæ, dum cibus objectum Gulæ, & Temperantiæ, eadem mulier nupta objectum adulterii & actus conjugalis) sed quandoque ex objecto prout subest legi præcipienti aut prohibenti, quæ censetur subintrare rationem objecti, quod, licèt de se indifferens, reddit actum externum bonum, aut malum: sic pecunia redditur bona in ordine ad restitutionem ratione legis præcipientis, & mala in ordine ad furtum, ratione legis prohibentis.

Petes; an objectum eodem modo se habeat respectu simplicis complacentiæ, ac volitionis efficacis?

Resp Neg. Quia respectu simplicis complacentiæ tantùm habet rationem objecti; respectu autem volitionis efficacis, habet rationem & objecti, & effectus ponendi, si nihil obstet; & ideo melior est, aut pejor volitio efficax, quàm simplex complacentia circa idem objectum.

ARTICULUS II.

An essentialis & specifica bonitas, aut malitia actus humani desumatur ex objecto?

CUm bonitas & malitia sint differentiæ essentiales actus moralis ut moralis, quæritur, an quando in actu concurrunt plures malitiæ aut bonitates, nempe una ex objecto, altera ex fine, alia ex circumstantiis, an, inquam, bonitas vel malitia desumpta ex objecto sit prima & essentialis, alia autem nonnisi secundaria & accidentalis?

CONCLUSIO II.

BOnitas aut malitia desumpta ex objecto est prima & essentialis. Ità D. Angelicus 1. 2. q. 18. a. 2. ubi postquam probasset bonitatem actus ex objecto esse primam & essentialem, subdit : *Primum malum in actionibus moralibus est, quod est ex objecto.* Cui consonat cum suis & aliis communiter Doctor Subtilis Quodlib. 18. n. 6.

Prob. 1. Quod specificat dat specificato differentiam essentialem, ut patet de rationali respectu hominis & de aliis : sed objectum specificat actum, etiam in genere moris, ut Quæst. præced. dictum est : ergo

Prob. 2. Quia si actus liberè procedens à voluntate abstrahat ab objecto bono vel malo, non intelligitur determinatus ad bonitatem aut malitiam, sed indifferens ad utramlibet : si autem feratur in objectum bonum, aut malum, statim, seclusis quibuscunque aliis, dicitur bonus vel malus : ergo primam bonitatem aut malitiam desumit ab objecto, adeoque essentialem.

Obiic. 1. Bonitas, vel malitia desumitur à convenientia vel disconvenientia actus cum recta ratione, ut diximus anteà; sed recta ratio distinguitur realiter ab objecto, cùm illa respectu actus habeat se ut principium, hoc ut terminus: ergo

Resp. Dist. Maj. Desumitur à convenientia cum recta ratione præcisè : N. cum recta ratione objectum proponente : C. unde sicut recta ratio non specificat actum ratione sui, sed ratione objecti quod proponit; ità nec confert primam & essentialem bonitatem aut malitiam ratione sui, sed ratione objecti per ipsam propositi.

Objic. 2. Est priùs finis volitus, quàm objectum, cùm hoc volumus propter illum; sed primò volitum dat primam volitioni bonitatem aut malitiam : ergo

Resp. Dist. Maj. Finis intrinsecus est priùs volitus, transeat.

eat. Dico *transeat*; quia finis ille est Ipsummet objectum: finis intrinsecus, seu operantis, de quo hic agimus: N.

Obji. 3. Dum quis intendit furari ad se inebriandum, ebrietas dat primam malitiam intentioni: sed ebrietas est tantùm finis extrinsecus, & non objectum: ergo

Resp. Dist. Min. Est tantùm finis extrinsecus respectu furti, quod assumitur tanquam medium ad ebrietatem; C. respectu Intentionis furtum ad ebrietatem ordinantis: N. respectu enim illius est objectum quod primariò intenditur, & ad cujus assecutionem secundariò furtum, tanquam medium, eligitur.

CONCLUSIO II.

Bonitas aut malitia ex objecto desumpta non est generica, sed specifica. Ita D. Thomas 1. 2. q. 18. art. 2. cui non contradicit Scotus, ut videbimus infra.

Prob. 1. Eadem est bonitas aut malitia actus, dum nullæ sunt circumstantiæ, ac quando sunt; quandoquidem idem reperiatur objectum omninò in ratione objecti invariatum; sed quando nullæ sunt circumstantiæ, bonitas aut malitia actus ex objecto est specifica & non generica, ut fatentur Adversarii: ergo & quando sunt circumstantiæ, quæ tantùm conferunt bonitatem aut malitiam accidentalem, & non specificam jam constitutam.

Prob. 2. Quia, ut supra dictum est, actus sumit speciem, & non genus, ab objecto: ergo ab eodem sumit bonitatem aut malitiam, non genericam, sed specificam.

Dices 1. Scotus pluribi vocat bonitatem ex objecto, genericam, & ex circumstantiis, specificam: ergo

Resp. Dist. Ant. Vocat genericam propriè: N. impropriè: C. & eodem modo vocat bonitatem ex circumstantiis, specificam: unde tantùm vult esse genericam per quamdam similitudinem: sicut enim genus est ulteriùs contrahibile per differentias specificas & essentiales; ità bonitas ex objecto est ulteriùs contrahibilis per differentias accidentales, seu per bonitates aut malitias ex circumstantiis provenientes. Sumit ergo genus pro quodam potentiali, seu ulteriùs contrahibili per differentias sive essentiales, sive accidentales: quo sensu homo dici potest genus respectu hominis albi & nigri. Hanc autem esse Scoti mentem patet ex 2. dist. 7. n. 11. ubi ait: *Hæc est prima bonitas moralis* (nempe ex objecto) *quæ ideo dici potest ex genere, quia est quasi materialis respectu omnis boni ulterioris in genere moris: nam actus transiens super objectum est quasi formabilis per quamcumque aliam circumstantiam moralem: & ita quasi potentialis* &c. ubi ly *quasi* tertio repetitum satis denotat quid velit.

Dices 2. Bonitas ex circumstantiis est specifica, dum nullum habet objectum: ergo & quando habet; cùm eodem modo proponatur circumstantia.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd bonitas primo casu constituat primario actum in esse boni: in secundo autem præsupponat constitutum, ipsique adveniat constituto, & ideò sit accidentalis.

Dices 3. Hi actus: *volo servare omnia præcepta, volo honestè vivere*, sunt singulares secundùm se, & tamen non possunt desumere bonitatem ab objecto, nisi genericam, cùm ad nullam speciem sit determinatum: ergo

Resp. Licèt objectum materiale istorum actuum sit præceptum, aut honestum universaliter sumptum, seu prout comprehendit quodlibet præceptum aut honestum in particulari, formale tamen, seu ratio sub qua attingitur materiale, est honestas ut sic, prout abstrahit ab hac & illa honestate particulari, quæ cùm ut sic habeat specialem essentiam per quam distinguitur à quibuslibet aliis, etiam specialem communicat actui bonitatem.

ARTICULUS III.

Qualiter actus humanus debeat ferri in bonitatem aut malitiam objecti, ut sit bonus, vel malus?

CONCLUSIO I.

Ut actus sit formaliter bonus, debet, saltem confusè & in actu exercito, ferri in bonitatem objecti propter ipsammet tanquam rationem formalem: unde si quis reddat alteri quod suum est ex solo metu, facit quidem actum objectivè bonum & honestum, non tamen moraliter bonum eò quòd non agat propter ipsam honestatem.

Prob. 2. Ex SS. Patribus: Augustino in Præf. ad P. 31. *Non valdè attendas quid homo faciat, sed quid cum facit aspiciat.* Anselmo lib. de lib. arb. c. 3. ubi docet; *justitiam esse rectitudinem voluntatis propter se servatam*. Bernardo Ser. 40. in Cant. ubi postquam dixi: *Duo quidam intentione .... necessaria requiruntur; res & causa, id est, quid intendas, & propter quid*, docet utrumque debere esse honestum.

Prob. 2. Authoritate D. Thomæ 1. 2. q. 19. art. 7. ad 3. *Ad hoc quòd sit voluntas bona*, inquit, *requiritur, quòd sit bona sub ratione boni*.

Prob. 3. Ex Philosopho 2. Ethic. 4. ubi requirit ad honestam actionem, *ut quis agat sciens & eligens propter ipsa*, id est propter honestatem virtutis. Et lib 4. cap 2. docet commune esse omnibus virtutibus, ut earum actus fiant honestatis causa. Denique lib 6. c. 12. dicit aliquos agere justa, & tamen non justè, quia non propter ipsa.

Prob. 4. Ratione: quando amatur honestas propter aliud, non tam amatur ipsa honestas, quàm aliud ad quod ordinatur: sic qui vult exercere justam mercaturam propter lucrum, non tam amat justitiam, quàm lucrum; quod inde patet, quia nisi lucrum speraret; mercaturam non exercet. ergo licèt talis velit recta non tamen rectè, & consequenter, actus ejus non est moraliter bonus.

Prob. 5. Motivum voluntatis prosequentis est bonitas vel honesta, vel delectabilis: atqui actus non potest dici moraliter bonus, seu honestus à bonitate delectabilitatis: ergo à bonitate honestatis.

Dixi in Concl. *Saltem confusè & in actu exercito*: quia non requiritur quòd quis in actu signato & formaliter dicat: volo jejunare quia honestum est, sed sufficit quòd velit rem honestam sub ea ratione; qua est honestè amabilis, v. g. jejunium, quia mortificat corpus, eleemosynam, quia sublevat pauperes, amorem Dei, quia bonus est &c. licèt non cogitet reflexè de honestate. Et certè, si ad honestè operandum semper requireretur illa cogitatio reflexa, pauci actus circa objectum bonum essent boni, præsertim dum exercerentur ab idiotis & rudibus, qui, dum operantur, ad illas formalitates non reflectunt.

Obj. 1. Jejunium etsi non appetatur propter honestatem; est conforme rectæ rationi: ergo, & moraliter bonum.

Resp. Neg. Ant. Quia recta ratio non tantum dictat honestum esse appetendum, sed etiam honestè; aliàs jejunans ut parceret sumptibus, vel propter alium finem indifferentem, faceret actum bonum, quod nemo dixerit.

Obj. 2. Ut actus sit bonus, non debet directè intendi finis ultimus: ergo nec honestas.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd honestas sit objectum proximum actus honesti, finis ultimus autem, nonnisi remotum. Præterea, si in omni actu bono deberet expressè intendi finis ultimus, omnis actus bonus deberet esse actus Charitatis in Deum; ut per se patet: sufficit ergo; quod virtualiter intendatur, seu quod actus non vestiatur aliqua circumstantia fini ultimo repugnante.

Objic. 3. Ut ponatur actus malus, non debet directè intendi malitia: ergo nec bonitas, ut ponatur bonus.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd malitia non tantùm non sit appetenda, sed etiam vitanda; non vitatur autem, ubi etiam tantùm interpretative intenditur: honestas autem, cum sit per se appetibilis, etiam propter se est appetenda, ubi elicitur actus honestus.

CONCLUSIO II.

Ut actus sit moraliter malus, non requiritur quòd ipsa malitia objecti sit directè volita & intenta, sed sufficit, quòd sit cognita & volita interpretativè.

Ratio est, quia si requireretur volitio directa ipsius malitiæ, vix ullus peccaret; cùm ferè omnes peccando vellent abesse malitiam ab actu, quem propter delectabilitatem exercent: unde sufficit ad actum malum, quòd voluntas feratur cum aliqua advertentia in objectum parvum, eo ipso enim censetur velle concomitanter & interpretativè malitiam ipsi adjunctam: licet displiceat inefficaciter. Ex dictis

Resol. Quòd ut actus aliquis habeat plures malitias, v. g. actus venereus malitiam Fornicationis, Incestus, Adulterii &c. sufficiat, quòd voluntas feratur in objectum, in quo cognoscit multiplicem malitiam: ut autem actus habeat plures bonitates, v. g. jejunium, bonum Temperantiæ. Religionis, Pœnitentiæ &c. requiritur, quòd ipsæ bonitates sint volitæ & intentæ propter semetipsas, modo anteà explicato.

QUÆSTIO X.

An, & quomodo actus humani sint boni aut mali ex circumstantiis.

Ad faciliorem hujus quæstionis intelligentiam & resolutionem, convenit quædam præmittere, & ideo illam in varios articulos secabimus.

ARTI-

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex circumstantia actus humani?

CONCLUSIO I.

PEr Circumstantiam, quam Græci Peristasim vocant, intelligimus hic illud quod afficit actum humanum in suo esse specifico morali constitutum, aliquid tamen ad ejus bonitatem aut malitiam conferens.

Dixi 1. *Quod afficit actum humanum in suo esse specifico morali constitutum*: quia non tribuit actui humano primam speciem, adeoque nec primam bonitatem aut malitiam: Sic abstinentia à carnibus & unica refectio non sunt circumstantiæ respectu jejunii Ecclesiastici; quia primariò constituunt jejunium in suo esse specifico morali, eique dant primam bonitatem specificam, quandoquidem, illis seclusis, non staret jejunium Ecclesiasticum: quòd autem manducet quis nudum panem, & bibat aquam, est circumstantia respectu illius, quia licèt comederet pisces & biberet vinum, adhuc esset actus bonus in ratione jejunii. Similiter quia res aliena constituit furtum in esse specifico furti, & talis vel talis quantitas accidit furto constituto, quantitas est circumstantia, non res aliena.

Fatendum tamen est, id, quod est circumstantia respectu actus secundùm unam rationem considerati, posse esse essentiale respectu ejusdem secundum alteram rationem spectati: Sic res sacra, quæ est circumstantia respectu furti præcisè, est quid essentiale illius, quatenus sacrilegium est. Et idem dicendum est de aliis circumstantiis speciem mutantibus: Ex quibus patet, quòd licèt in genere naturæ una species non accidat alteri, illud tamen fiat in genere moris: nam in casu furti rei sacræ, sacrilegium, quòd habet malitiam specificam, accidit furto, quod habet malitiam specie distinctam.

Advertendum hic, quòd etsi intensio & duratio actus interni sint de substantia actus in individuo spectati, sicut & quantitas respectu hujus furti, sunt tamen veræ circumstantiæ; quia sufficit ad hoc, quòd sint extra essentiam specificam actus, licèt sint de substantia illius quatenus individuati.

Dixi 2. *Aliquid ad ejus bonitatem, aut malitiam conferens*; quia si nihil conferat, non erit circumstantia: undè quòd fornicatio facta fuerit manè aut vesperi, pollutio in lecto vel extra; furtum manu vel instrumento, homicidium gladio vel sclopeto, eleemosyna Petro vel Paulo, non est circumstantia; quia illa omnia impertinenter se habent ad malitiam, aut bonitatem moralem.

CONCLUSIO II.

DIviditur circumstantia in aggravantem & mutantem speciem, de quibus postea. Item in formalem & objectivam. Formalis est, quæ se tenet ex parte actus, ut sunt intensio, remissio, duratio ipsius actus, major vel minor libertas, facilitas vel difficultas in operando &c. Objectiva est, quæ se tenet ex parte objecti, ut major vel minor quantitas eleemosynæ, major vel minor indigentia subjecti, circumstantia loci, temporis, personæ &c.

CONCLUSIO III.

SEptem assignantur ab Authoribus circumstantiæ hoc versu expressæ, quibus potest bonitas, aut malitia actus vel augeri, vel novam speciem recipere.

Quis, Quid, Ubi, Quibus Auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.

Circumstantia *Quis* non denotat personam operantem, sine qua non potest esse actus, sed personæ operantis conditionem, v. g. quòd sit publica vel privata: Religiosa vel sæcularis: conjugata vel soluta: consanguinea vel affinis. Ad hanc circumstantiam reducunt aliqui pravam operantis consuetudinem, quæ tamen nihil confert ad bonitatem aut malitiam operis, sed benè ut colligere possit Confessarius, an pœnitens sit in occasione proxima vel remota; an habeat verum dolorem & propositum, necnè, an sit ei deneganda, aut differenda absolutio.

Circumstantia *Quid*, non significat objectum substantiale, v. g. rem alienam in furto, rem propriam in eleemosyna; sed objecti quantitatem, qualitatem, aut effectum secundarium annexum primario. Ad *quantitatem* pertinet, quòd quis det magnam aut tenuem eleemosynam, quòd parum aut multùm noceat proximo, sive in fama, sive in corpore, sive in bonis fortunæ. Ad *qualitatem*, quòd persona occisa, aut percussa sit Pater aut Mater, Sacerdos aut Religiosus. Ad *effectum secundarium*, quòd ex homicidio sequatur paupertas uxoris aut prolium occisi; ex Adulterio, rixæ &c.

Circumstantia *Ubi*, denotat locum aliquid conferentem ad bonitatem aut malitiam actus secundariam, ut locus sacer respectu furti, homicidii, fornicationis &c. Dico *secundariam*; quia ubi tribuit primariam, ut facit locus profanus respectu celebrationis Missæ, locus sacer respectu judiciorum forensium, non est circumstantia, sed primarium specificativum.

Dixi etiam *Aliquid conferentem* &c. quia ubi locus nihil facit ad considerationem moralem; ut, quòd eleemosyna detur in foro aut in templo, quòd adulterium committatur in cubiculo aut granario, non est circumstantia moralis.

Circumstantia *Quibus Auxiliis*, significat instrumenta; seu media, sicut & adjutores, quibus quis utitur in ordine ad finem; ut, si Nobilem fuste percutias, si occidas per sicarios, si utaris ope dæmonis ad furandum, fornicandum &c.

Circumstantia *Cur*, denotat finem extrinsecum operantis; ut si quis furetur ad se inebriandum.

Dico: *Extrinsecum*; quia intrinsecus habet rationem objecti, adeòque primariò specificavit.

Circumstantia *Quomodo*, significat modum operationis; ut, quòd quis ex vehementi passione aut ex malitia se polluerit, vi aut dolo Puellam perverterit, clam vel palam furtum commiserit, intensè vel remissè proximum amaverit, vel oderit.

Circumstantia *Quando*, denotat tempus, quo actio perpetrata est; ut, si in die Dominico, Festo, Communionis &c. Quandoque (rarò tamen) confert malitiam notabilem & in Confessione exprimendam: ut, si ludi aut Comediæ Baccanales exercerentur in die Parasceves; si quis ab Altari ad lupanar fornicaturus properaret, quibus annumerari debent consimilia. Sub hac circumstantia comprehenditur etiam temporis duratio, seu quòd actus diu aut parum duraverit.

Adverte, non incongruè hic omitti particulam *Quoties*, cùm non tam sit circumstantia actus, quàm multiplicatio ejusdem.

ARTICULUS II.

Resolvitur Quæstio.

CONCLUSIO I.

ACtus humanus sive intentus, sive externus, desumit bonitatem aut malitiam ex circumstantiis. Est communis.

Prob. 1. Ex Script. Luc. 21. ubi eleemosyna duorum minutorum facta à persona paupere & vidua, præfertur magnis divitum eleemosynis: quod idem videtur dicendum de ejusdem desiderio efficaci.

Prob. 2. Ex Trid. Sess. 14. cap 5. ubi docet, circumstantias mutantes speciem esse clavibus subjiciendas, quia non possunt peccata sine illis sufficienter exprimi; atqui si actus humanus non desumeret malitiam ex circumstantiis, possent peccata sine illis sufficienter exprimi, cùm non plus haberent malitiæ cum illis, ac sine illis; ergo &c. Quòd autem etiam agat Concilium de circumstantiis actuum internorum, indè patet, quòd ibi velit declaranda esse in Confessione cum suis circumstantiis peccata etiam maximè occulta, adeòque supponit, etiam peccatis internis inesse aliquas circumstantias, à quibus desumunt malitiam.

Prob 3. Ratione: sunt actus alii aliis meliores aut pejores, licèt idem habeant objectum, eumdemque finem tum intrinsecum, tum extrinsecum: ergo necesse est, ut aliquid bonitatis aut malitiæ desumant ex circumstantiis, cùm non possint aliundè habere. Prob Ant. quia furatus pataconem in Templo ad sublevamen inopiæ, magis peccavit, quàm qui tantumdem furatus est ob eundem finem in loco profano; cùm, ultra furtum, incurrat sacrilegium: è contra melius agit dans aureum pauperi Sacerdoti ex compassione, quàm dans tantumdem pauperi laico ex eodem motivo; cùm primo actui insit bonitas Religionis, non secundo.

Obj. 1. Vel circumstantia est volita, vel non: si non, nullam dare potest bonitatem aut malitiam actui: si sic, induit rationem objecti; adeòque confert ipsi primam bonitatem aut malitiam.

Resp. Quòd etsi omne volitum possit dici voluntatis objectum latè loquendo, non tamen strictè: objectum enim strictè sumptum dicitur id quod primò & per se objicitur actui, & ab eo attingitur, non autem quod tantùm secundariò, concomitanter, & per modum accessorii, quales sunt circumstantiæ: & certè furans in Templo, quid primariò respicit, an rem, an locum? Rem sanè; cùm ab hac, non ab illo, moveatur: & ideo nonnisi malitiam secundariam confert locus.

Inst. Cùm quis furatur rem Sacram, putà calicem, objectum & circumstantiam simul respicit: ergo ab utroque specificatur æquè primò.

Resp. Dist. Ant. Simul respicit physicè: C. moraliter: N. quia cùm morali consideratione prius sit furtum esse constitutum in ratione furti, quàm in ratione furti sacrilegi, etiam censetur moraliter prius respici.

Obji 2. Sæpe circumstantia est actioni humanæ extrinseca, ut locus, tempus &c. ergo nequit illi dare bonitatem aut malitiam intrinsecam.

Resp. 1. Retorquendo argumentum de objecto, quod semper est actui extrinsecum, & tamen confert ipsi intrinsecam bonitatem aut malitiam.

Resp. 2. Neg. Conseq. Quia circumstantia, sicut & objectum, non conferunt actui bonitatem aut malitiam ipsum informando, sed ipsum terminando.

Obji. 3. Nihil dat actui bonitatem aut malitiam, nisi sit volitum: sed aliquæ circumstantiæ, ut intensio & remissio actus, non sunt volitæ: ergo

Resp Dist. Min. Non sunt volitæ formaliter & in actu signato: C. virtualiter & in actu exercito: N. Non dicit quidem ordinariè, operans: volo intensionem: volo remissionem actus; nihilominùs ipsum intendendo aut remittendo, exercitè vult ipsum intendi aut remitti, sicut qui amat, exercitè vult amare, qui vult, exercitè vult velle, undè sunt volitæ sicut ipsemet actus voluntatis non imperatus.

Inst. Tales circumstantiæ non sunt cognitæ: ergo nullo modo volitæ, quia nihil volitum, nisi cognitum. Prob Ant. Quia nullus cognoscit quot habeat gradus actus quem elicit.

Resp. Dist. Ant. Non sunt cognitæ præcisè quoad numerum graduum intensionis aut remissionis: C. quoad magnitudinem vel parvitatem in communi: N. potest enim quis scire & advertere, quòd actus suus fiat cum magno aut parvo fervore, licèt nesciat ad quot gradus intendatur actus.

CONCLUSIO II.

ALiquæ circumstantiæ augent bonitatem aut malitiam, non addendo ipsi actui novam speciem bonitatis aut malitiæ, sed tantùm priorem in eadem specie augendo.

Ratio est; Quia potest fieri, quòd bonitas aut malitia circumstantiæ actui moraliter supervenientis pertineat ad eamdem specie virtutem, aut vitium, ad quam, aut ad quod pertinet bonitas aut malitia objecti; ut patet in furto, & in eleemosyna, in quibus, cùm quantitas non differat specie ab objecto, eamdem specie virtutem aut vitium constituant, necesse est; & sic augmentum bonitatis, aut malitiæ, quod addit tunc circumstantia, est ejusdem speciei cum priori.

CONCLUSIO III.

EX certis circumstantiis desumitur bonitas aut malitia specie distincta ab ea, quæ desumitur ex objecto. Est certa & communis.

Ratio est; quia unde desumuntur diversæ specie virtutes aut vitia, inde desumantur diversæ specie bonitates aut malitiæ, necesse est; ut per se patet: sed ex objecto & circumstantia desumuntur quandoque diversæ specie virtutes aut vitia: ergo Prob. Min. quia si quis velit jejunare ex voto, actus ejus pertinebit ad virtutem Temperantiæ ratione objecti, & ad virtutem Religionis ratione circumstantiæ voti. Similiter, si quis percutiat Patrem aut Matrem committet peccatum injustitiæ ratione objecti, & peccatum Pietati oppositum ratione circumstantiæ, seu conditionis personæ percussæ. Prætereà ex Tridentino suprà circumstantiæ peccati mutantes sunt in Confessione aperiendæ: ergo supponit tales dari.

ARTICULUS III.

Quædam notatu digna de circumstantia speciem mutante, aggravante & minuente.

CUm dixerimus Articulo præcedenti quasdam circumstantias speciem mutare, quasdam eamdem speciem tantùm aggravare, necessarium est cognoscere, quid sit circumstantia speciem mutans, quid tantùm aggravans, imò & quid minuens.

CONCLUSIO I.

CIrcumstantia speciem mutans, est illa, quæ importat novam & specialem convenientiam, aut disconvenientiam actus cum recta ratione. Ex variis autem capitibus desumi potest illa convenientia aut disconvenientia.

1. Si actus ex objecto indifferenti præfigatur bonus aut malus finis, ut, si quis ambulet ad pervertendam puellam, aut piæ peregrinationis causa: prima enim circumstantia dat actui specificam malitiam, & secunda specificam bonitatem.

2. Si actus ex objecto bonus vitietur circumstantia mala, ut si quis jejunet ex Avaritia; tunc enim circumstantia impedit actus bonitatem, ipsique confert primam malitiam, adeòque specificam.

3. Quando circumstantia constituit actum bonum in alia specie virtutis, aut malum in alia specie vitii: unde quia jejunium, quod ex objecto pertinet ad Temperantiam, susceptum ad punitionem peccatorum, etiam pertinet ad Pœnitentiam, circumstantia addit novam specie bonitatem: è contra, quia simplex fornicatio pertinet ad luxuriam, & facta cum Moniali, ad sacrilegium, circumstantia addit novam specie malitiam.

4. Quando actus ratione circumstantiæ pertinet quidem ad eamdem virtutem, aut ad idem vitium, ad quam, vel ad quod pertinet ratione objecti, sed modo notabiliter diverso; & ideo, si quis sit avarus pauperibus, ut sit prodigus in meretrices, incurrit duplex specie peccatum; nam licèt Avaritia & Prodigalitas eidem liberalitati opponantur, quia tamen Avaritia opponitur per defectum & Prodigalitas per excessum, qui sunt modi notabiliter diversi; Prodigalitas addit novam specie malitiam: sicut votum addit, propter eamdem rationem, novam specie bonitatem auditioni Missæ; licèt utrumque pertineat ad Religionem.

5. Si actus & circumstantia opponantur quidem eidem virtuti, aut vitio, sed unum contrariè, & aliud privativè; & ideo reus est duplicis specie peccati, qui non vult servare Castitatem ex odio Castitatis, sicut & ille qui non vult amare Deum ex odio Dei. Imo idem accidit quando quis fornicatur v. g. ex odio Castitatis; quia etsi fornicatio & odium Castitatis opponantur contrariè Castitati, modo tamen notabiliter diverso.

6. Quando circumstantia facit, ut peccatum veniale sit mortale, aut è contra; quia etsi plerumque non differant physicè, nisi secundùm plus & minus differant tamen specie morali.

CONCLUSIO II.

CIrcumstantia aggravans est illa, quæ tantùm auget priorem bonitatem aut malitiam in eadem specie, seu non addendo ipsi specie distinctam; ut, major quantitas in eleemosyna, & furto: duratio, vel intensio in actu. Est autem duplex, nempe notabiliter, & leviter aggravans. Notabiliter aggravat, vel dum circumstantia ab actu separata, est de se sufficiens ad mortale, ut, si quis ultra 24. asses, qui sufficiunt ad mortale, surripiat alios 24. aut plures; vel dum actio excedit graviter modum operandi ordinarium, vel intensione, vel in duratione, vel in executione. Leviter autem aggravat, quando neutrum assignatorum occurrit.

CONCLUSIO III.

CIrcumstantia minuens est illa, quæ impedit quominùs actio habeat tantam bonitatem aut malitiam, quantam haberet illa seclusa, ut dum quis peccat ex metu, ex semi-advertentia &c. Item dum quis bene agit, sed cum aliquo torpore. Item circumstantia minuens est, dum actus vix durat, aut vix intenditur.

Dices: Vel hæ circumstantiæ addunt aliquam bonitatem aut malitiam actui simpliciter considerato, vel nullam: si nullam, non sunt circumstantiæ: si aliquam, non sunt minuentes, sed aggravantes.

Resp. Augere quidem bonitatem aut malitiam desumptam ex objecto, sed ità leviter, ut actus non habeat tantam, quantam ordinariè habet in similibus casibus; & ideo non dicuntur minuentes ratione bonitatis aut malitiæ desumptæ ex objecto, sed ratione ejus quæ solet inesse.

ARTICULUS IV.

Qualiter singulæ septem circumstantiæ prius assignatæ conferant actui bonitatem, aut malitiam?

CONCLUSIO I.

CIrcumstantia *Quis* frequenter speciem mutat, aliquando notabiliter aggravat, sed non ità sæpè.

Prob. 1. Pars: quia si superior peccet publicè, sæpiùs illius peccato erit annexum scandalum, quàm peccato personæ privatæ. Item qui vovit Castitatem, reus erit Luxuriæ & Sacrilegii, si affectu vel effectu illam læserit. Similiter ultra Charitatem violabit Justitiam, qui permiserit furta, homicidia &c. quæ tenebatur ex officio impedire.

Prob. 2. pars; quia licèt gradus consanguinitatis nec inter se, nec à gradibus affinitatis differant specie, ut ex D. Thom. 2. 2.

q. 154.

q. 154. art. 9. ad 2. docuimus Tract. in Decal. Disp. 2. q. 3. notabiliùs tamen peccat, teneturque Circumstantiam in Confessione exprimere, qui potiùs copulatur Matri quàm sorori; sorori quàm cognatæ. Itē qui potiùs novercæ quàm sorori uxoris &c. è contra major est notabiliter humilitas Regis osculantis pedes rustici, quàm rustici osculantis pedes Regis.

Prob. 3. pars; quia respectu orationis, jejunii &c. sicut respectu mendacii, furti &c. non videtur qualitas personæ, v. g. quòd quis sit Rex, Episcopus, Prælatus, Religiosus, &c. notabiliter conferre; si nempe nullum sequatur scandalum; quamvis ratione majoris cognitionis aut ingratitudinis aliquid conferatur: unde S. Isidorus lib. 2. Sentent. cap. 18. *Peccata*, inquit, *quæ incipientibus levia sunt, perfectis viris gravia reputantur*, id est graviora; non tamen ità, ut semper debeat qualitas personæ perfectioris, aut dignioris in Confessione exprimi.

CONCLUSIO II.

Circumstantia *Quid*, (quæ etiam aliquando *circa quid* vocatur, quia importat quantitatem & qualitatem materiæ, sicut & qualitatem personæ, circa quam opus exercetur) mutat aliquando speciem, aliquando aggravat.

Prob. 1. pars; quia si Patrem aut Matrem quis percutiat, occidat, injuriis, maledictionibus, detractionibus &c. afficiat, irrideat, subsannet, peccat specialiter contra Pietatem ratione personæ circa quam versatur. Item si cognoscat carnaliter Deo dicatam, uxoratam, aut consanguineam, ultrà fornicationem, reus est Sacrilegii in primo casu, Adulterii in secūdo, Incestus in tertio. Si autem quis dat eleemosynam Religioso pauperi ex motivo Religionis, motivum superaddit bonitati Misericordiæ, bonitatem Religionis.

Prob. 2. pars; quia contumeliæ, quibus afficitur proximus, non differunt inter se specie, ubi nullam includunt detractionem, & tamen dantur aliæ aliis majores. Item per respectum ad personam, cui obsequium impenditur, major est humilitas lavantis pedes pauperis leprosi, quàm nobilis bene habentis.

CONCLUSIO III.

Circumstantia *Ubi* interdum speciem aggravat, sæpiùs mutat.

Prob. 1. pars; quia pejor est actio occidentis hominem in domo propria, quàm in platea.

Prob. 2. pars; quia effusio sanguinis aut seminis in loco sacro, sicut & voluntas effundendi ibidem, ultra malitiam sibi propriam, contrahunt malitiam Sacrilegii: sicut & furtum rei sacræ, aut non sacræ, modò sit in loco sacro velut sub illius potestate ratione custodiæ, pignoris, commodati, aut depositi; quia cap. *Quisquis* 17. q. 4. Sacrilegium committi dicitur, dum aufertur sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro.

Sed, quid dicendum de aliis peccatis, quæ nec locum sacrum polluunt, nec ibidem ab Ecclesia fieri prohibentur?

Respondet noster Poncius dist. 84. n. 84. annexum esse omnibus peccatis mortalibus mortale, & venialibus veniale, si in Ecclesia committantur, idque ex jure naturæ prohibente ne quis utatur domo Dei ad offendendum ipsum Deum. Alii autem volunt tactus valde impudicos esse graviter Sacrilegos, sicut & percussionem gravem sine sanguinis effusione, non tamen alia peccata.

Nos verò sententiæ communi adhærentes credimus nullum peccatum (si saltem Blasphemiam, Perjurium, & Idololatriam exceperis) esse moraliter sacrilegum, nisi specialiter ab Ecclesia prohibeatur in loco sacro fieri, adeoque nec detractiones, nec cogitationes venereas, nec turpiloquium, nec voluntatem extra locum sacrum se polluendi &c. esse sacrilegia mortalia: & certè si talia essent, cur specialiter prohiberet Ecclesia homicidium, fornicationem, furtum &c.? Fateor tamen sacrilegio veniali subjacere, præsertim ubi peccata sunt externa, tum quia aliqualiter repugnant sanctitati loci, tum quia reprehenduntur ibidem tantùm garrientes.

Dixi: *Si saltem blasphemiam &c. exceperis*; quia videtur horribile quòd creatura Creatorem suum atrocibus injuriis immediatè appetat in Templo suo.

CONCLUSIO IV.

Circumstantia *Quibus auxiliis*, addit bonitatem aut malitiam specie distinctam, ubi media ad finem sunt specialiter bona aut mala, ut patet in eo qui orat, ut sit castus, qui jejunat ut succurrat pauperibus; & in eo qui furatur ut se inebriet, aut se inebriat ut fornicetur. Tantùm verò auget præjacentem malitiam aut bonitatem, quando media sunt ejusdem speciei cum fine, ut cùm quis fugit consortia impudicorum ut sit pudicus, aut furatur scalas, ut aliud furetur in cubiculo.

De Circumstantia *Cur*, agetur posteà.

CONCLUSIO V.

Circumstantia *Quomodo*, mutat speciem, ubi modus operationis differt specie ab ipsa operatione, ut dum quis peccat ex contemptu legis, aut Legislatoris. Item dum quis violenter deflorat virginem, furatur, cadaver humanum repercutit, aut dissecat: in primo enim, ultrà malitiam operis, est stuprum; in secundo, rapina; in tertio, feritas: ubi autem modus est ejusdem rationis, ut est actus intensio, tantùm auget bonitatem aut malitiam in eadem specie.

CONCLUSIO VI.

Circumstantia *Quando*, addit bonitatem aut malitiam: ejusdem speciei, dum importat temporis quantitatem; quò enim diutiùs durat actus, eò melior est, aut pejor: addit verò specie distinctam, sed raró, dum temporis qualitatem denotat, ut, si Confessarius inter confitendum, aut immediatè post, sollicitet pœnitentem ad peccatum: tunc enim ob irriverentiam Sacramento factam, sacrilegus est, sicut & in duobus casibus Art. 1. Concl. 3. relatis.

Dixi: *Sed raro*, licèt enim peccatum die Dominico aut Festo commissum inferat aliqualem diei sanctitati irriverentiam, non tamen sufficientem, ut debeat in Confessione exprimi. Vide dicta in Tract. super Decal. Disp. 3. q. 4. art. 1. Concl. 3.

QUÆSTIO XI.

Quid dicendum de fine extrinseco respectu actus?

Dixi. *De fine extrinseco*, ad quem scilicet opus, non ex se sed tantùm ex operantis ordinatione dirigitur, ut dum quis orat, ut credatur justus, dum furatur, ut se inebriet: nam de fine intrinseco, ad quem opus ex natura sua tendit, independenter ab operantis intentione; ut, in jejunio mortificatio corporis, in eleemosyna, sublevatio pauperis, diximus agentes de objecto; quandoquidem hic finis cum illo coincidat.

ARTICULUS I.

An actus desumat bonitatem aut malitiam à fine extrinseco?

Septem modis referri potest actus ad finem extrinsecum. 1. Actus indifferens ex objecto, referri potest in finem bonum. 2. In finem malum. 3. Actus ex objecto bonus in finem bonum. 4. In finem malum. 5. In finem indifferentem, ad quem etiam referri potest actus malus. 6. Actus ex objecto malus in finem malum. 7. In finem bonum. De sex primis hic agimus, de septimo acturi Articulo sequenti.

CONCLUSIO I.

Si actus ex objecto indifferens referatur in finem bonum, actus erit bonus; si in malum, erit malus. Est certa.

Ratio est; quia tunc actus desumit bonitatem aut malitiam, & quidem primam & specificam, ab ipso fine, qui tali casu non tam habet rationem finis, quàm objecti propter rationes superiùs dictas: undè studium ob vanitatem est opus vanæ gloriæ: ob lucrum animarum, est opus charitatis.

CONCLUSIO II.

Actus ex objecto bonus potest desumere novam specie bonitatem à fine extrinseco.

Ratio est; nam ideò actus desumit bonitatem ab objecto quia in illud fertur; sed non minùs, imò magis fertur in finem extrinsecum, quàm in objectum, cùm hoc velit propter illud: ergo. Undè jejunans daturus eleemosynam, ultrà bonitatem Temperantiæ, habet bonitatem Misericordiæ, sicut abstinens à venereis ex voto, habet bonitatem Religionis, ultrà bonitatem castitatis.

Dices: in nostro casu actus desumit quidem bonitatem à fine extrinseco, non tamen ab objecto, quod induit rationem medii: ergo falsum est, quòd accedat bonitas bonitati. Prob. Ant. Quia dum quis jejunat ut sit castus, non fertur in jejunium ut honestum, sed ut utile ad Castitatem; ut autem actus sit bonus, debet intendi ipsa honestas, ut dictum est autem.

Resp. Neg. Ant. & ejus probationem; quia potest aliquid appeti ut in se honestum, & ut utile ad aliud, imò hic non appe-

titur

titur jejunium ut utile ad castitatem, nisi quia appetitur ut in se honestum, cùm ejus honestas sit fundamentum utilitatis: imò si actus bonus relatus in finem bonum tantùm haberet bonitatem emendicatam à fine, & non propriam, ut vult Vasquez, eligens martyrium ex charitate, non plus haberet bonitatis aut meriti, quàm eligens disciplinam ex eodem motivo: quod est incredibile: unde falsum est, & gratis fictum, quòd honestas non tribuat actui bonitatem, nisi appetatur propter se ultimatè.

CONCLUSIO III.

Actus ex objecto bonus relatus in finem malum, est simpliciter malus. Patet ex superius dictis, ubi ostendimus non posse dari actum unum, qui partim sit bonus, partim malus ex diverso capite: Illo tamen casu finis extrinsecus non habet rationem circumstantiæ, sed objecti; cùm det actui primam malitiam.

Dices: Finis extrinsecus advenit actui bono: ergo &c. Prob. Ant. Advenit actui constituto in genere moris, non per aliud, quàm per bonitatem: ergo.

Resp. Dist. Ant. Advenit actui bono, idest actui qui fuisset bonus, nisi advenisset ipsi finis malus: C. actui qui de facto est bonus: N. unde nec propriè advenit actui morali: cum moralis constituatur à parte rei per malitiam ipsius finis.

Quæri posset hic, an sit pejus dare eleemosynam ad pervertendam puellam, quam velle simpliciter pervertere? Idem est in similibus.

Resp. Affirm. Quia, ultrà malitiam utrique actui communem, quæ est perversio puellæ, primus aliam incurrit, cùm faciat bonum ex motivo malo, quod est contra rectam rationem: hæc tamen malitia non videtur tanta, ut sit in Confessione exprimenda.

CONCLUSIO IV.

Actus ex objecto bonus relatus in finem indifferentem; non est bonus, sed potius malus: malus autem, non mutatur.

Prob. 1. pars; Quia operans ob finem indifferentem, non censetur intendere bonitatem ipsius medii: quæ tamen nisi intendatur, non dat bonitatem actui, ut antè diximus.

Dices: Ordinans actum bonum ad finem bonum intendit bonitatem medii: ergo & eundem ordinans ad finem indifferentem.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd cum non intendatur medium, nisi prout conducens ad finem, in primo autem casu non conducat nisi ut honestum, ut diximus; in secundo autem, non conducat ut honestum, sed præcisè ut utile: hinc est, quòd in primo intendatur honestas medii, non in secundo: & certè jejunians præcisè ut parcat sumptibus, non curat an jejunium suum sit honestum, necne, modo conducat ad suum intentum.

Dixi in conclusione: *Sed potius malus*, quia videtur insinuare recta ratio bonum, non tantùm esse bene faciendum, sed etiam propter bonum.

Prob. 2. pars; Quia licèt fortius moveatur operans à fine quàm à medio; vult tamen ipsum medium; adeoque & malitiam ipsi annexam.

CONCLUSIO V.

Actus ex objecto malus desumit novam specie aut numero malitiam à fine malo, si hic specie aut numero differat ab objecto.

Ratio est; quia talis redundat malitia in actum, qualis reperitur in fine, cùm, utpotè magis intentus, malitiam suam non minus, imo magis communicet actui, quàm objectum, ut fatentur omnes, & ideo si fureris gladium, ut hominem interficias, reus eris duplicis speciè peccati, furti nempe & homicidii, si autem fureris clavem, ut fureris postea vestes aut aliud incubiculo, committis duplex numero furtum.

Dico: *Ut fureris postea*; quia si eodem tempore moraliter fureris ab eodem utrumque, unicum est numero furtum, licèt gravius. Aliud esset, s. à diversis personis quia diversam numero inferres injuriam, etiam eodem tempore.

Advertendum tamen 1. si medium mortale dirigas ad finem leviter malum, ut furtum gladii ad ostentationem, & è contrà medium veniale ad finem graviter malum; ut furtum cultri ad homicidium, tibi satis esse in primo casu confiteri furtum gladii, & in secundo homicidium, eò quòd alia tantùm important & tribuant malitiam venialem, quàm non teneris confiteri.

Advertendum 2. Ubi furaris ad te inebriandum, sufficere, si declares in Confessione furtum & ebrietatem, etiamsi non declares relationem medii ad finem, quia malitia, quam desumit medium à fine, tantùm est extrinseca & denominationis: ubi tamen potest malitia finis & medii sufficienter exprimi sine dicta relatione, esset aperienda.

ARTICULUS II.

An per finem honestum tollatur aut minuatur malitia actus ex objecto mali?

Sensus quæstionis est: an, dum quis mentitur v. g. ad salvandam vitam proximi, conservatio vitæ proximi intenta, quæ est finis honestus, tollat aut minuat malitiam mendacii, ita ut tunc non peccet, aut minus peccet, quàm si mentiretur simpliciter?

CONCLUSIO I.

Finis honestus non tollit integrè malitiam actus Est communis contra paucos volentes licitum esse mendacium ob gravem causam.

Prob. 1. Ex Scriptura 1. Regum 15. ubi damnatur Saul, eò quòd reservasset quædam spolia contra Dei præceptum, licèt ad sacrificandum. Item Ecclesiastici 34. dicitur: *Immolantis ex inique, oblatio est maculata*: unde Apostolus ad Rom. 3. Asserit justè damnari eos, qui dicunt: *Faciamus mala, ut veniant bona*.

Prob. 2. Ratione; quia, ut diximus, ad malitiam moralem sufficit quòd desit vel unicum eorum quæ debentur actui; quia *malum ex quolibet defectu*: ergo ubi medium est malum, maius est simpliciter actus: undè sicut in naturalibus facies hominis v. g. dicitur turpis, si habeat nasum oblongum, os valdè apertum, quamvis alia sint justæ proportionis, ita actus dicitur malus in moralibus, si ex aliqua sui parte, & præsertim notabili, quale est medium, sit talis.

Objic. 1. Illud Matth 6. *Si oculus tuus*, id est, intentio tua, fuerit simplex, *totum corpus tuum*, id est, totum opus tuum, *lucidum erit*, id est bonum: unde Ambrosius lib. 1. Officiorum cap. 30. *Affectus tuus nomen imponit operi tuo*. Et Augustinus Præfatione in Psal. 31. *Bonum opus intentio facit & intentionem Fides dirigit*.

Resp. nec ex Scriptura, nec ex Patribus sequi quidquam contra nos; nam in casu nostro, oculus non est simplex; id est, intentio non est recta; quandoquidem, ut sit talis, non tantùm debeat intendi finis bonus, sed etiam bene intendi, id est, per media licita.

Objic. 2. Ex duobus malis minus eligendum: ergo si vel mentiendum sit, vel debeat perire proximus, potest eligi mendacium ad servandum proximum.

Resp. neg. conseq. Quia non est malum respectu tui quod pereat proximus, ubi non potes ipsum salvare nisi mentiendo, & sic non proponuntur tibi duo mala. Idem dic in similibus. In quo autem sensu debeat intelligi regula præfata, dicemus agendo de Conscientia.

Objic. 3. Mentiti sunt Abraham, Jacob, Judith, & Obstetrices Ægyptiæ. Item Sampson occidit seipsum, & Moyses Ægyptium, & tamen excusantur omnes, quia id fecerunt ob finem bonum: primus quidem, ut servaret vitam suam; secundus, ut haberet benedictionem paternam; tertia, ad salutem populi sui; Aliæ ne morerentur parvuli Hebræorum; quintus, ut simul occideret Philistinos populi Dei inimicos; sextus ut liberaret proximum.

Resp Abraham dicendo Sarám uxorem suam, esse sibi sororem, veritatem dixisse, cùm talis esset ex parte Patris. Vide Interpretes. Idem fecit Jacob, cùm se dixit Esau; quia talis erat, non quidem persona, sed jure, ob vendita sibi primogenita; sicut Joannes erat Elias, non persona, sed spiritu. Judith verò dicitur ab aliquibus usa amphibologiis, non mendaciis: pro quo Vide Tract. in Decalog. Disp. 4. q. 4. art. 9. ubi agitur de restrictionibus.

Obstetrices autem non excusantur à mendacio: unde compensantur à Deo, non quia mentitæ sunt, sed quia Hebræorum parvulis pepercerunt. Sampson illud fecit inspiratus à Deo, & fortè etiam Moyses, aliàs non esset excusandus.

CONCLUSIO II.

Minuitur malitia actus, ubi ad finem bonum dirigitur. Est communis inter Doctores, de Lorca & paucis aliis contradicentibus.

Prob. 1. Ex August. lib. contra mendacium cap. 8. ubi ait: *In suo genere aliis ejusdem generis peccatis leviora fiunt quæ bo-*

no animo videntur admitti. Cui conformis est D. Thomas 2.2. q. 110. art. 2. *Quantò bonum intentum*, inquit, *est melius, tantò magis minuitur culpa mendacii.*

Prob. 2. Ex universali etiam Plebeiorum sensu, qui certò credunt se potius venia dignos, adeoque minus reos, si furentur ut succurrant pauperibus, quàm ut indè ditentur: unde Augustinus supra. *Pejor est qui concupiscendo, quàm qui miserando furatur.* Idem sentiunt, ubi mentiuntur, grave nocumentum impedituri.

Prob. 3. Ubi minor affectus ad objectum malum, ibi minus peccatum, sed ubi ordinatur actus malus ad finem bonum, minor est affectus ad malitiam objecti: ergo Prob. Min. Quia tantùm illam admittit operans ut habet quandam apparentiam boni honesti, vel certè utilis ad bonum honestum.

Objic. 1. Augustinum lib. 50. Homiliarum 7. Ubi sic loquitur: *Nam etiamsi fur, totum tribuat*, pauperibus, *quod abstulerit, addit potiùs peccata, quàm minuit.*

Resp. Addere peccata, non quia dat eleemosynam præcisè, sed quia dando non habet amplius unde restituat: & ideo si, data eleemosyna, posset ablatum aliunde restituere, non graviùs, sed leviùs peccaret, ut patet ex eodem Doctore supra. Dici etiam potest Augustinum agentem ibi contra Hæreticos volentes bonum esse furari ad subveniendum pauperibus, tantùm velle quòd parum absit, ut eleemosyna ex alieno, peccata priora minuat (sicut eleemosyna ex proprio dicitur purgare peccata Tobiæ 12.) ut è contra augeat, addendo nempe novum prioribus.

Objic. 2. Si finis bonus minuat malitiam operis, finis optimus totam auferet.

Resp. Neg. Assumpt. Quia nunquam auferetur, quòd tendat in medium malum; & ideo dicendum est cum Mastrio, non tolli malitiam per partes æquales, quasi verò unus gradus honestatis finis tolleret unum gradum malitiæ actus, sed per partes proportionales, seu sic, ut nullus gradus determinatus auferatur.

Objic. 3. Si actus mali relati in finem bonum minueretur malitia, etiam minueretur relati in finem malum. Prob. Assump. Quia ideo minueretur in primo casu, quia medium non esset tam volitum propter se, quàm propter finem: sed hoc etiam fieret in secundo, cum ille qui furatur ad fornicandum, magis velit fornicationem quàm furtum: ergo.

Resp. Neg. Assumpt. Et ejus probationem; quia ratio præcipua, cur minuatur, non est præfata, sed quia apprehenditur actus sub ratione alicujus honesti apparentis, vel utilis ad honestatem, quod non accidit ubi refertur in finem malum.

Objic. 4. Dirigentis actum malum in finem bonum intentio non est recta, ut dictum est Conclusione præcedenti; ergo non potest minuere malitiam actus.

Resp. Dist. Ant. Intentio non est recta in individuo: C. secundùm speciem & ex objecto: N. Distinguo etiam conseq. Non potest &c dando ipsi aliquid bonitatis: C. quia nullam habet formalem: non potest, faciendo ut operans minus apprehendat malitiam: N.

Objic. 5. Dum quis vult actum bonum ob malum finem, non minuitur malitia intentionis: ergo nec minuitur malitia electionis, dum vult actum malum ob bonum finem.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd intentio moveat ad electionem, & sic ubi illa bona est, facit ut hæc appareat minus mala, electio autem, non movet ad intentionem, & sic quamvis sit bona, non potest facere ut intentio appareat minus mala.

QUÆSTIO XII.

An & qualiter debeat voluntas in suis actibus conformis esse voluntati Divinæ?

CUm actus humanus, qui conformatur dictamini rationis, etiam conformetur voluntati Divinæ; ideo huic Tractatui finem imposituri, pauca de conformitate voluntatis humanæ cum Divina dicemus.

Advertendum 1. Posse voluntatem humanam conformari Divinæ tribus modis. 1. Executivè seu in genere causæ efficientis, id est, volendo aut efficiendo id quod Deus vult illam velle aut efficere. 2. In volito materiali, seu volendo idem quod Deus vult. 3. In volito formali, seu volendo objectum aliquod ob eandem rationem, ob quam Deus illam vult. Addunt aliqui quartum modum, cum scilicet homo vult omnia propter Deum, sicut Deus vult omnia propter seipsum.

Advertendum 2. Voluntatem humanam Divinæ conformari, vel positivè, volendo scilicet idem quod Deus, vel sub eadem ratione: vel quasi negativè, non reprobando id quod Deus vult, vel rationem sub qua aliquid vult, licèt actu positivo non approbet.

CONCLUSIO I.

TEnetur voluntas humana esse conformis Divinæ, secundùm rationem causæ efficientis: seu, quod Deus vult absolutè à nobis fieri, idipsum debemus velle & efficere. Est certa.

Ratio est; quia Deus habet dominium essentiale in omnem creaturam, ac in omnes ejus actus, & quælibet creatura subjectionem essentialem ad Deum: ergo quotiescumque innotescit nobis voluntas Dei absoluta circa aliquid volendum aut efficiendum, sive præcepto exteriori, sive revelatione, sive alio modo, tenemur nos ei conformare. Unde D. Thomas 2. 2. q. 104. art. 4. ad 3. *Etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle.*

Dixi: *Quod Deus vult absolutè*; quia si tantùm consulat, non est obligatorium, licèt sit laudabile se ei conformare; quandoquidem consulendo relinquat nobis liberum velle & nolle, implere & non implere, ut patet in consiliis Euangelicis.

CONCLUSIO II.

NOn est præcepti se conformare positivè Divinæ voluntati in volito materiali, ubi non est manifesta, est tamen consilii.

Prob. 1. Pars 1. Ex Scriptura, ubi Abraham & David laudantur eò quòd primus voluerit immolare filium, & secundus ædificare Templum, & tamen neutrum volebat Deus. 2. Ex Augustino Enchiridii c. 101. ubi ait: *Aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult... tanquam si bonus filius Patrem velit vivere, quem Deus bona voluntate vult mori.* 3. Ex D. Thoma 1. 2. q. 19. art. 10. *Voluntas humana*, inquit, *tenetur conformari Divinæ voluntati in volito formaliter... sed non materialiter.* 4. Ratione à priori; quia cùm eadem res possit esse bona sub una ratione, & mala sub altera, potest Deus tanquàm provisor universalis velle aliquid ut conducens ad bonum commune, cui homo licitè repugnat tanquam contrario bono particulari, ad quod habet inclinationem naturalem, & quidem sibi à Deo inditam: hocque patet in exemplo S. Augustini suprà: unde potest quis orare, ut Deus avertat à nobis flagella belli, famis, pestis; possumus sumere pharmaca ne moriamur; conari ignem è cœlo missum extinguere, & quælibet mala tum à nobis, tum ab aliis avertere, & quidem voluntate efficaci, quia licèt forte Deus illa absolutè velit, ignoramus tamen & præsumere possumus tantùm velle illa conditionatè, nisi, scilicet homines orando, laborando, aut mores corrigendo similia declinent.

Dixi: *Ubi non est manifesta*; quia ubi de illa constat, non possumus sine horribili impietate contrarium velle, saltem voluntate efficaci; quia vellemus facere Deum mutabilem: unde graviter peccaret qui oraret, ut nunquam moreretur, nunquam resurgeret, nunquam ad Cœlum aut Infernum iret, ut damnatus salvaretur, ut peccator sine ulla dispositione justificaretur &c quia Deus tria prima vult absolutè, duo alia absolutè non vult.

Hæc tamen intelliguntur de voluntate, quam Deus habere dignoscitur independenter ab arbitrio hominis, unde si cui revelata esset sua damnatio, aut lapsus in peccatum sicut revelata fuit Petro trina Christi negatio, deberet fortiter adlaborare, ut peccatum, aut damnationem suam impediret; quia voluntas damnandi, aut peccatum permittendi in Deo foret posterior, non tempore, sed natura, ipso peccato, in quantùm dependeret à voluntate hominis peccantis, qui, etiam post revelationem, potest peccatum vitare sicut ante; cùm revelatio non tollat ab ipso bene operandi potentiam: unde posset conari, ut voluntas Dei concurrendi ad materiale peccati non poneretur; quia cùm illa voluntas sit tantùm consequens, & ex supposito quòd velit peccare, deberet se conformare voluntati antecedenti peccatum prohibenti.

Dices 1. Primo Reg. 16. Deus increpat Samuelem lugentem Saul, quem à regno projecerat; sed tantùm discrepabat Samuel à Deo, in volito materiali: ergo.

Resp. Non esse ibi increpationem, sed instructionem de absoluta Saulis rejectione, adeoque cessandum esse à luctu nihil profuturo.

Objic. 2. Christus noverat esse voluntatem Patris ut moreretur, & tamen dicebat Matth. 26. *Pater mi, si possibile est transeat à me calix iste:* ergo &c.

Resp.

Reſp. Diſt. Ant. Dicebat voluntate efficaci & abſoluta: N. dicebat affectu ſimplici, & quidem ſecundùm inclinationem naturalem totius ſuppoſiti, cui contraria erat voluntas efficax & ſuperior, ut patet ex verbis ſequentibus: *Verumtamen non ſicut ego volo: ſed ſicut tu*: C.

Objic. 3. In oratione Dominica dicitur: *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra*; ſed Beati in cœlo ſunt conformes Deo, etiam in volito materiali: ergo

Reſp. Nos petere etiam illam conformitatem, non quia ſemper eſt obligatoria, ſed quia ſemper ſaluti proficua, ut jam diximus.

Objic 4. Tenemur velle quod juſtum eſt; ſed volitum Dei, etiam materiale, eſt juſtiſſimum: ergo

Reſp. Diſt. Maj. Tenemur velle quod juſtum eſt, ubi accedit præceptum: C. ubi non accedit: N. nam juſtum eſt manere in cœlibatu, & tamen non eſt obligatorium.

Prob. 2. pars. Nempe quòd ſit conſilii ſe conformare Divinæ voluntati in volito materiali, ſaltem ſub motivo, quo Deus illud vult; quia in eo præcipuè conſiſtit Chriſtiana perfectio: nam cùm Dei voluntas ſit prima ſanctitatis regula, quò magis illi unimur, eò magis ſanctificamur: unde B Virgo, teſte D Bonaventura, in 1. quæſt. ult. in fine, voluit mortem Filii ſui, quia illam decreverat Deus ad generis humani redemptionem.

Dixi: *Saltem ſub eo motivo, quo Deus illud vult*: quia ſub alio motivo ſæpè illicitum eſt, eò quòd occurrat nonnunquam ratio particularis, ad quam tenemur advertere, ne ſcandalum aut nocumentum proximo inferamus, licèt Deus illam negligat, quia aliud poſtulat bonum commune. Hinc

Reſol. 1. Peccaſſe Judæos volentes Chriſti mortem, licèt illam voluerit Deus: quia illi volebant ex odio, Deus ex generis humani compaſſione.

Reſol. 2. Volentem proximi miſerias, Patris mortem, fratris damnationem &c. præcisè quia à Deo volita ſunt, non peccare, ſed multùm mereri, modò aliunde diſpliceant, quia ipſis nociva. Ratio eſt, quia nihil eſt aliud quàm approbare Dei voluntatem. Cavendum tamen, ne ſe immiſceat affectus inordinatus, & ne magis quæramus nobis ſatisfacere, quàm Deo placere.

Reſol. 3. Peccatorem volentem privationem gratiæ, quamdiu non reſurgit à peccato, & hoc tanquam pœnam ſui peccati, non eſſe reum novæ culpæ; quia etſi non poſſit illam velle, ut in ea perſeveret, poteſt tamen ut pœnam velle, quamdiu perſeverat; cùm Deo conformetur in volito materiali & formali.

CONCLUSIO III.

ETſi non teneamur ſemper eſſe conformes poſitivè voluntati Divinæ in omni volito formali, tenemur tamen ſemper eſſe conformes negativè, ſeu non poteſt nobis diſplicere.

Prob. 1. pars. Quia Deus vult omnia propter ſe: ſed non tenemur omnia velle propter Deum, ut patet ex dictis in Tract. de Virtute Charitatis: ergo. Præterea non tenemur velle omnia quæ Deus vult: ergo nec ex eodem motivo, quo vult.

Dixi: *In omni volito formali*; quia ſi velimus bene agere, debemus convenire ſaltem in aliquo motivo generali, quod eſt honeſtas, cùm voluntas humana non ſit bona, niſi intendat honeſtatem.

Prob. 2. pars. Quia omne volitum formale in Deo eſt honeſtum, cùm nonniſi honeſtum poſſit velle; ſed honeſtum non poteſt nobis diſplicere, cùm objectum diſplicentiæ ſit malum: ergo.

Dices: Deus vult pœnam ut nobis malam, ſed nolumus illam ut nobis malam: ergo

Reſp Neg. Maj Quia vult pœnam, ut eſt ſatisfactio peccatorum noſtrorum, adeoque ut nobis bonam; & conſequenter ut ſic non poteſt nobis diſplicere.

TRACTATUS II.

DE CONSCIENTIA.

EO melior eſt hæc materia, quò immediatiùs ad regulandos mores dirigitur: ſubminiſtrat enim quædam principia toti humanæ vitæ moraliter traducendæ neceſſaria, quibus, & nos, & alios regulare poſſimus: unde D. Thomas docet, Conſcientiam eſſe actionum noſtrarum regulam proximam, ad diſtinctionem legis, etiam naturalis, quæ quidem eſt regula actuum humanorum, ſed remota, & per Conſcientiam applicanda; ac ideo antequam de Legibus

diſſeramus, de Conſcientia quædam pro modulo noſtro dicemus.

Porrò dupliciter ſpectari poteſt Conſcientia, nempe quatenùs ſequitur actiones noſtras, & quatenùs præcedit: quatenùs ſequitur vel accuſando tanquam malefacta, & dicitur *Remorſus Conſcientiæ*; vel commendando tanquam benefacta, & dicitur *Teſtimonium Conſcientiæ noſtræ*: 2. Corinth 1 Quatenùs autem illos præcedit, dictat eſſe bonas vel malas; & ideo dicitur inſtigare, retrahere. Licèt autem ſub utroque reſpectu rectè appelletur Conſcientia; tamen præſertim ſumitur ſecundo modo, id eſt, prout actiones noſtras antecedit, ſaltem ordine naturæ: agimus enim de illa prout influit tanquam regula proxima in actionem faciendam vel omittendam: priori modo accepta, eſt actus ſpeculativus: poſteriori, actus practicus.

DISPUTATIO I.

De Conſcientia ſecundùm ſe, & quibuſdam ejus membris.

VAriè à variis accipitur nomen Conſcientiæ: aliqui enim illam confundunt cum lege naturæ, alii cum ratione naturali, alii cum Syndereſi, alii cum actu voluntatis ad bonum impellentis, & à malo retrahentis, alii aliter loquuntur; ſed nos ſumimus illam pro actu intellectus modo jam explicando.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex Conſcientia?

CONCLUSIO I.

COnſcientia (quæ eſt ſcientia ſecum) eſt actus intellectus practici dictantis licita eſſe vel illicita, quæ hic & nunc agenda ſunt vel omittenda.

Dicitur 1. *Actus intellectus*: unde quando Hebræor 9. dicitur: *Emundabit Conſcientiam noſtram*; Conſcientia ſumitur ibi impropriè, ſcilicet pro voluntate, quæ coinquinatur per peccatum: vel etiam dici poteſt quòd accipiatur pro peccatis in ea latentibus; quo ſenſu dicimur *Examinare Conſcientiam, explicare Conſcientiam Confeſſario*: Quòd autem ſit actus intellectus, ſatis inſinuarunt Patres: nam vocatur ab Origine in Epiſt. ad Rom. cap. 3. circa med. *Spiritus, correctior*; à Baſilio Homil. in princip. Proverb. circa med. *Naturale Judicium*: à Damaſceno lib. 4. Orthodox. fide cap 23. *Lex mentis noſtræ*: à Bernardo lib. de Conſcient. cap. 7. *Quaſi cordis ſcientia*.

Dices: Conſcientia dicitur bona vel mala; ſed eſſe bonum aut malum competit voluntati: ergo.

Reſp. diſt Maj. Conſcientia dicitur bona vel mala formaliter: N. regulativè, in quantùm dirigit opera bona vel mala: C.

Dicitur 2. *Intellectus practici*; quia Conſcientia verſatur circa actiones humanas, non tantum ut eas cognoſcat, ſed etiam ut illas regulet & dirigat.

Dicitur 3. *Dictantis eſſe licita vel illicita quæ hic & nunc* &c. ut diſtinguatur à Syndereſi, quæ eſt etiam de agendis, ſed non de agendis hic & nunc; & ideo vocatur Conſcientia *judicium practicè practicum*; Syndereſis autem, *ſpeculativè practicum*.

Porrò totum diſcrimen inter Conſcientiam & Syndereſim in hoc conſiſtit. 1. Quòd Syndereſis non ſit actus ſicut Conſcientia, ſed habitus, quamquam etiam ſumi poſſit pro actu à tali habitu procedente.

2. Quòd Syndereſis verſetur quidem circa principia practica, ſed univerſalia & indeterminata; ut, quòd virtus ſit amplectenda, vitium fugiendum, Deus colendus, parentes honorandi, nemo lædendus, jus ſuum cuique tribuendum &c. ſicque non poteſt proximè & immediatè actus noſtros regulare. At Conſcientia applicat illa principia ad materiam determinatam, hocque mediante Syllogiſmo, in quo infert concluſionem, v. g. hoc modo: *Virtus eſt practicanda: ſed Caſtitas eſt Virtus; ergo Caſtitas eſt hic & nunc practicanda*. E contra; *vitium eſt vitandum; ſed luxuria eſt vitium: ergo luxuria hic & nunc eſt vitanda*, ubi Syndereſis facit Majorem, ratio, ſeu potentia ratiocinans Minorem, & Conſcientia concluſionem.

3. Quòd Syndereſis ſit quidem regula intrinſeca actuum humanorum, ſicut Conſcientia, ſed magis remota, cùm nonniſi in univerſali nobis legem proponat; Conſcientia verò, licèt ſit regula ſecundaria, quatenùs à Syndereſi dependet, eſt tamen proxima & immediata, cùm in particulari nobis legem applicet.

5. Quòd Synderesis sit regula infallibilis, ut advertit Scotus 2. Dist. 49. §. *Ad Quæstiones*; quia nempe versatur circa universalissima principia agendorum, quæ sunt per se nota; Conscientia verò regula fallibilis, ut patet in eo, qui credit sibi licere mentiri ad salvandam vitam proximi. Cujus ratio est, quòd potentia ratiocinans, & Conscientia ab informatione erronea delusa, aut rationibus apparentibus prævénta, malè applicent principia universalia: undè si tam execrandi errores in hominum mentes irrepserint, ut etiam Jovem adulterum, Bacchum ebriosum, Venerem impudicam pro Diis haberent; illi errores non ex Synderesi, cujus judicium est immutabile, cujus principia sunt per se nota, sed ex Conscientia rationibus speciosis cauteriata provenerunt.

CONCLUSIO II.

SExtuplex distingui potest Conscientia. *Vera*, *Erronea*, *Certa*, *Dubia*, *Scrupulosa*, & *Probabilis*.

Conscientia *vera*, quæ & recta dicitur, est dictamen intellectus judicantis licitum aut illicitum, quod tale est à parte rei.

Conscientia *erronea* est, quæ ex principio falso deducta, judicat licitum quod est illicitum, aut è contra. Dividitur sicut Ignorantia in Vincibilem & Invincibilem: Vincibilis in crassam, affectatam &c. Vide dicta de Ignorantia. Ad hanc Conscientiam reduci possunt *Conscientia Pharisaica*, quæ magna parvi & parva magni facit, *culicem excolans, camelum autem gluttiens*, Matth. 23. *Cauteriata*, quæ ita obduruit ut vulnus suum non sentiat, qualem habent nonnunquam consuetudinarii. *Laxa*, quæ gravia crimina parvi, & culpas veniales nihili facit. Et *Hypocondriaca*, quæ ex principiis stultis & ridiculis eruitur, & ideò dicitur delirium partiale.

Conscientia *certa*, quæ ad licitè operandum requiritur & sufficit, est illa, quæ deducitur ex principiis certis, saltem moraliter adeoque excludentibus rationabilem formidinem de opposito.

Conscientia *dubia* est hæsitatio seu suspensio intellectus inter utramque contradictionis partem, ita ut neutri detur assensus aut dissensus, sicque patet, non esse propriè Conscientiam, cum hæc essentialiter importet actum. Hoc autem accidere potest ex duplici capite, vel quia ex neutra parte apparent rationes, & tunc dicitur dubia negativè, vel quia ex utraque parte apparent rationes æquales, & dicitur dubia positivè.

Conscientia *scrupulosa* (sic dicta à scrupulo, qui est lapillus crucians pedes itinerantium) est illa quæ formatur ex principiis futilibus, & infundatis: ordinariè tamen non est judicium, sed tantùm apprehensio mali mirabiliter excrucians mentem scrupulosi.

Conscientia *probabilis*, aliter opinans, seu opinosa, est illa, quæ deducitur ex principiis tantùm probabilibus, sivè intrinsecis, id est rationibus alicujus momenti, sivè extrinsecis, id est gravi Doctorum authoritate, & ideo annexam habet formidinem de opposito, saltem virtualem. Ex dictis

Resol. *Scientiam* hic esse judicium moraliter certum de re aliqua, excludens omnem formidinem. *Dubium* esse fluctuationem intellectus inter utramque partem. *Errorem*, judicium falsum putans bonum aut malum, præceptum aut prohibitum &c. quod revera non est. *Opinionem*, judicium saltem virtualiter formidolosum. *Scrupulum*, infundatam apprehensionem ac formidinem de peccato, ubi non est.

QUÆSTIO III.

An semper obligemur sequi Conscientiam, sivè veram, sive erroneam?

CONCLUSIO I.

SEmper tenemur sequi Conscientiam veram seu rectam, quando aliquid præcipit aut prohibet.

Ratio est, quia tenetur voluntas operans sequi suam regulam; atqui Conscientia rectè præcipiens aut prohibens: est regula proxima voluntatis operantis, & moventis alias potentias ad operandum: ergo peccat voluntas, & consequenter homo, nisi Conscientiam rectè præcipientem aut prohibentem in operando sequatur.

CONCLUSIO II.

TEnemur etiam sequi Conscientiam errantem invincibiliter, quando dictat aliquid esse hic & nunc præceptum, aut prohibitum. Est communis & certa.

Prob. 1 Quia tenemur sequi Conscientiam veram in tali casu, sed non possumus distinguere Conscientiam invincibiliter errantem à vera, cùm de errore nullatenùs suspicemur (hoc enim sonat invincibiliter errare) ergo & tenemur sequi invincibiliter errantem.

Prob 2 ex D. Thoma 1.2.q.91.art.3.ad 3.ubi ait: *Non oportet quòd omnis mensura sit omninò infallibilis, & certa, sed secundum quod est possibile in genere suo*: ergo licèt Conscientia quandoque erret, præsertim invincibiliter, non desinit esse actionum nostrarum regula.

Objic. 1. Sequendo illam Conscientiam, non vitamus peccatum ergo non licet illam sequi. Prob. ant. ut operans vitet peccatum, debet sequi Conscientiam certam; sed Conscientia errans, etiam invincibiliter, non est certa: ergo.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dist. Maj. debet sequi Conscientiam semper omnimodè certam, id est tam speculativè, quàm practicè: N. certam practicè, qualis est errans invincibiliter: C. est autem Conscientia speculativè & practicè certa, quando sequitur ex principiis directè veris, ut hic *possum vendere rem meam; hæc domus est mea* (suppono quod sit) *possum illam hic & nunc vendere*. Tantùm verò practicè certa est, dum quidem ex principiis directis est falsa, ut hic: *possum accedere ad uxorem meam, hæc est mea uxor* (suppono quod credatur invincibiliter talis, & tamen non sit) *ergo possum accedere ad illam*; ubi Conscientia est speculativè falsa, propter falsitatem Minoris, nihilominùs ex principiis reflexis est vera, hoc modo. *potest quis accedere ad eam, quam credit invincibiliter esse suam; hanc credo invincibiliter meam*: ergo &c. ubi Conscientia sequitur ex duabus veris, adeoque & ipsa vera est & certa.

Nec requiritur, quòd quis ita expressè syllogizet; sed sufficit, quòd id faciat virtualiter & implicitè: quòd censetur fieri, dum quis credit bona fide actionem suam esse licitam.

Objic. 2. Tenemur sequi legem æternam operando, sed Conscientia erronea est ipsi contraria: ergo

Resp. Dist. Maj. Tenemur sequi legem æternam non applicatam per Conscientiam: N. applicatam: C. sed ut sic nunquam est Conscientiæ contraria: undè lex æterna, sicut & quælibet alia tantùm est actionum nostrarum regula mediata, immediatè per Conscientiam applicanda.

Objic. 3. Deus prohibet furtum v. g. ergo quando Conscientia invincibiliter errans, dictat esse furandum à prædivite; ut succurratur graviter indigenti, non possumus illam sequi. Prob. conseq. Quia violaretur Dei præceptum.

Resp. Neg. Conseq. Ad Prob. Assump. Violaretur &c. formaliter: N. quia sic tantùm violatur, quando repræsentatur per Conscientiam ut obligans: violaretur materialiter: C.

Inst. Non possumus obligari ad materialiter peccandum: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Non possumus obligari directè: C. indirectè, in quantum tenemur obedire Conscientiæ illud præcipienti: N. Nec magis mirum videri debet quòd Deus præcipiat indirectè materiale peccati, supposito defectu erroris invincibilis, quàm quod ipsemet ad materiale peccati concurrat, supposito defectu creaturæ rationalis.

Objic. 4. Non tenemur ad legem nisi prout promulgata est à Legislatore; sed Conscientia errans illam nobis aliter proponit: ergo

Resp. Dist. Ant. Non tenemur per se loquendo: C per accidens, quando sic per Conscientiam proponitur: N. Deus ergo voluit ut obediremus legi, non undè sumptæ, sed ut nobis per Conscientiam applicatæ, maluitque ut hæc aliquando deficeret materialiter, quàm non esset nobis regula constans & firma: nec immeritò: nam cùm ignorare possimus quid præcipiat aut vetet lex æterna, quid positiva sive Divina, sive humana; non possimus autem ignorare quid nobis innuat circa illas dictamen rationis; melius fuit nos ad Conscientiam nostram remittere, tanquam regulam & judicem domesticum; ut omnis excusationis prætextus concluderetur.

Objic. 5. Si dum Conscientia in certis circumstantiis dictat mentiendum, non mentiamur, nullam violamus legem: ergo.

Resp. Dist. Ant. Nullam violamus legem realem, transeat. Existimatam: N. sicut ergo tenemur sequi Conscientiam proponentem legem aliter, quàm sit, ità etiam proponentem legem, ubi non est, propter eandem rationem.

Dixi; *Transeat*, quia etiam realem transgredimur, nempe illam, quæ nobis præcipit, ut sequamur in omnibus ductum Conscientiæ.

CONCLUSIO III.

TEnemur etiam sequi Conscientiam vincibiliter errantem, si error non deponatur. Ita communiter Theologi.

Prob. 1. Ex Scriptura Rom. 14. *Omne quod non est ex fide*, id est, ex credulitate quòd sit licitum, ut exponunt Patres, &

Inter-

Interpretes, *peccatum est*: sed ubi non sequimur Conscientiam aliquid præcipientem aut prohibentem, licèt erroneè, non habemus fidem quòd actio aut omissio sit licita: imò fidem habemus, stante errore, quòd sit illicita: ergo. Unde Apostolus ibidem ostendit Judæos noviter conversos peccaturos, si ederent ex cibis gentilium putantes esse illicitos, quia immundos, etsi forent reverà liciti & mundi? quia nempe agerent contra dictamen conscientiæ.

Prob. 2 Contraveniens legi peccat: ergo à fortiori contraveniens Conscientiæ aliquid præcipienti aut prohibenti, cùm hæc magis obliget ad sui sequelam, quàm illa, imò lex non obliget actu, nisi ut per Conscientiam applicata.

Prob. 3. Non agere secundum Conscientiam aliquid præcipientem aut prohibentem, est agere contra, cum non detur medium; atqui nullo casu licet agere contra Conscientiam, etiam errantem: ergo. Prob. Min. quia taliter operaos vult interpretativè malum, cùm vel id ponat quod credit prohibitum, vel id omittat quod credit præceptum: unde non minus tunc afficitur voluntas circa malitiam, quàm si de facto mala esset actio aut omissio à parte rei; malitia siquidem, non ut in se est, sed prout subest intellectui, voluntatem afficit.

Objic. 1. Non possumus obligari ad actionem malam; sed talem quandoque præcipit Conscientia errans, ut dum præcipit furtum eleemosynæ causa: ergo. Resp. Dist. Maj. Non possumus obligari ad actionem malam, propositam ut malam: C. propositam per dictamen rationis ut bonam: N. similiter dist. Min.

Inst. 1. Sequendo dictamen rationis peccamus, sed nihil potest nos obligare ad peccandum: ergo.

Resp. Dist. Maj. Peccamus, præcisè quia dictamen sequimur: N. quia aliunde actio quàm ponimus mala est, ac ejus malitia non abstergitur ab opere, eò quòd error sit voluntarius: C.

Inst. 2. Saltem, non deposito errore, obligat nos dictamen ad peccandum, cùm obliget nos, v. g. ad furandum.

Resp. Dist. Assumpt. Obligat directè: N. indirectè, in quantùm obligat nos ut ipsi obediamus in eo, quod non potest poni sine peccato: C. sed talis obligatio oritur ex malitia nostra, & ex suppositione nobis libera, quòd errorem, quem vincere possumus & debemus, non deponamus: unde sequendo dictamen peccamus, non ex necessitate, sed quia volumus.

Inst 3. Dicit expressè Conscientia: teneris furari, ut des eleemosynam, mentiri ut salves proximum &c. ergo directè obligat ad peccandum.

Resp. Dist. Ant. Dicit Conscientia: teneris furari, prout furtum creditur bonum, & obligatorium ad salutem proximi: C. prout malum est, & difforme legi naturali: N. unde Conscientia præcipit actum apprehensum ut bonum, licèt in se sit malus, ejusque malitia imputetur operanti, non quia sequitur Conscientiam, sed quia errat vincibiliter & voluntariè.

Inst. 4. In casu allato præcipit operationem, sed quidquid faciat homo, peccabit operando: ergo.

Resp. Dist. Maj. Præcipit operationem, in supposito quòd non deponatur error: C. absolutè: N. nam, deposito errore, non amplius obligat ad furandum.

Inst. 5. Si vincibiliter errans furetur, peccat contra præceptum non furandi, si non furetur, peccat contra Conscientiam, sed nullus potest poni in illa perplexitate, ut sive agat, sive non agat, peccet: ergo &c.

Resp. Dist. Min. Nullus potest poni in illa perplexitate &c. Ubi nullum occurrit medium, quo evadat: C. ubi occurrit, sicut hic errorem deponere, sicque à furto abstinere: N. & ideo si tunc necessitatur homo ad peccandum, necessitas est ipsi voluntaria, oriturque ex eo quòd non dignetur vel doctiores consulere, vel rem magis examinare, ut errorem vincat.

Inst. 6. Potest fieri quòd non suppetat tempus, vel ad consulendum, vel ad examinandum.

Resp. Tunc non peccaturum, sed error ex vincibili fiet invincibilis, cùm in tali circumstantia non possit plus facere ut errorem deponat, & aliunde supponatur ita dispositus, ut si tempus afforet, rem magis discuteret.

Objic. 2. Non est obligatorium inferioris præceptum, ubi opponitur præcepto superioris, sed Conscientia erronea aliquid præcipiens opponitur præcepto Dei idipsum prohibentis: ergo.

Resp. Dist. Maj. Non est obligatorium &c. Ubi scitur esse contrarium præcepto superioris: C. ubi creditur esse ipsummet superioris præceptum, ut in nostro casu: N.

Objic. 3. Casus conclusionis est omnino chymericus: ergo frustra proponitur. Prob. Ant. Quia non potest fieri, ut quis credat se teneri ad mentiendum in aliquo casu, & simul dubitet aut suspicetur mendacium esse malum in eodem casu.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem Dist. Assumpt. non potest fieri, ut credat prudenter: C. imprudenter: N. unde nolumus Conscientiam in tali casu esse judicium prudens, aliàs operans excusaretur ab omni peccato, sed imprudens deductum ex principio, de cujus veritate dubitat, aut suspicatur. Ex dictis

Resol. 1. Nunquam licitum esse agere contra Conscientiam, non solùm veram, sed etiam erroneam, & quidem vincibiliter: nam si teneamur ipsam sequi, etiam errantem vincibiliter, dum error non deponitur: clarum est, non licere contra illam agere.

Resol. 2. Hanc esse disparitatem inter Conscientiam errantem vincibiliter, & Conscientiam errantem invincibiliter quòd operans ex illa, tantum peccet in ordine ad peccatum mortale, aut veniale, quantum peccaret secluso errore: peccans autem ex invincibili, non plus peccet, quàm credit peccare, adeoque tantùm venialiter; ubi tantùm peccatum veniale apprehendit, licèt in se sit mortale, cujus ratio est, quòd error non excuset priorem, eò quòd sit ipsi voluntarius, excuset autem posteriorem, cui est involuntarius.

QUÆSTIO III.

Quale sit peccatum, & cujus speciei, agere contra Conscientiam erroneam, & an sit pejus agere contra, quàm secundùm illam?

SUppono 1. Conscientiam non habere rationem legis habitualis, sed actualis in actuali dictamine consistentis, ità ut tantum obliget, quantum dictat actualiter, & non tantum, quantum aliàs dictavit, ita ut si quod aliàs dictavit veniale, jam dictet mortale, obliget sub mortali ad sui sequelam, si verò quod dictavit mortale, jam dictet veniale, obliget tantùm sub veniali, nisi major obligatio aliunde petatur, v. g. quia intervenit error vincibilis.

Suppono 2. Operantem contra Conscientiam, sive veram, sive erroneam, violare jus naturæ, quod sicut dictat parendum esse justis superiorum mandatis, ita & Conscientiæ actionum nostrarum regulæ & pædagogo: unde ita intrinsecè malum est non obedire Conscientiæ aliquid præcipienti aut prohibenti, licèt erroneè, ut nequidem Deus possit in hoc dispensare, cùm non obedire sit velle interpretativè malum. His Suppositis

CONCLUSIO I.

SI Conscientia erronea dictet aliquid esse faciendum, aut omittendum sub peccato mortali, mortale est ipsi contravenire: si sub veniali, est veniale; sive interim actio aut omissio sit in se bona, sive mala, sive mala graviter, sive leviter

Ratio est; quia, ut diximus, formalis obligatio, & obligationis quantitas, non petitur à lege, aut ab objecto nudè sumptis, sed prout subjacent intellectui ipsorum, obligationem aliquando aggravanti, aliquando minuenti: sicque fieri debuit; nam, cùm voluntas, utpote potentia cœca, non attingat objectum, nisi illuminatum, debuit ab eodem ut illuminato formalis obligatio, & obligationis quantitas derivari in actum, sicut derivatur bonitas aut malitia: & ideò si putes jejunium die Dominica esse mortale, mortaliter peccas jejunando; si veniale, venialiter, sicut actio tua sit in se bona. E contrà, si credas tantùm venialiter peccare furando aureum à divite ut succurras pauperi, tantùm venialiter peccas, per hoc quòd contravenias Conscientiæ, licèt aliunde non excuseris à mortali, ubi error vincibilis est.

CONCLUSIO II.

QUando dubitatur, an aliquid sit mortale, aut veniale, & tamen exercetur, peccatur mortaliter.

Ratio est; quia operans cum tali dubio, videtur ita dispositus, ut illud facturus esset, quamvis sciret esse mortale.

CONCLUSIO III.

QUando Conscientia erronea dictat aliquid esse malum in communi, abstrahendo à mortali & veniali, si illud fiat, volunt aliqui tantùm esse veniale, quia nuda & simplex voluntas peccati ut sic, non est per se mortalis: è contra censent alii esse mortale; quia taliter operans exponit se periculo mortaliter peccandi: sed melius videtur distinguendum: vel vel enim materia, circa quam versatur Conscientia, proponitur per rationem ut gravis, saltem confusè, & tunc peccatur mortaliter: vel proponitur ut levis, nec apparet periculum rei gravioris, & peccatur venialiter; nisi fortè quis in actu exercito ità sit dispositus: ut vellet facere, sive res sit gravis, sive non: tunc enim peccaret mortaliter, sicut & quando voluntas non fertur circa objectũ aliquod speciale, sed in genere vult malũ, ut docet

Sayrus, Aforius, & alii. Si tamen fieri posset, ut nullo modo quis ad gravitatem aut levitatem materiæ adverteret, sed præcisè ad peccatum ut sic, dici posset cum nostro Marchantio & aliis, gravitatem aut levitatem peccati debere desumi ex ipsa materia in quam fertur voluntas, si sit determinata, ita ut si quis cum tali Conscientia jocosè mentiatur, peccet venialiter, mortaliter verò, si non jejunet in aliqua vigilia.

CONCLUSIO IV.

ORdinariè loquendo non est speciale peccatum agere contra Conscientiam erroneam, adeoque non est semper idem specie, dum ei contra venitur in qualibet materia, sed est peccatum illius speciei, sub quo apprehenditur, seu cujus esse putatur ab ipso operante, & ideo si putet actionem suam esse furtum, peccat peccato furti, si detractionem, peccato detractionis, licèt non sit talis à parte rei; unde necesse est hoc specialiter in Confessione explicare, ità ut non satisfaciat dicens: egi contra Conscientiam in re gravi.

Ratio conclusionis est; quia cùm opus non sit ex se malum, sed tantùm fit malum, quia censetur tale ab operante, necesse est, ut sicut accipit rationem genericam mali ab opinione operantis; ità & specificam accipiat ab eodem principio.

Dixi: *Ordinariè loquendo*: quia si quis agat contra conscientiam ut paulatim illam extinguat, sicque impediat ipsius remorsum, ut traditur fecisse Lutherum per decem circiter annos, licèt fuerit spe frustratus, tunc ultra peccatum contra virtutem Castitatis, legem jejunii &c. peccat specialiter contra obedientiam, suæ conscientiæ tanquam honestarum actionum Regulæ debitam: & certè si agens contra Superioris præceptum, ut illum contemnat, peccet speciali peccato; quidni & agens contra Conscientiam omnis honestatis mensuram, ut illam extinguat & destruat?

CONCLUSIO V.

CÆteris paribus videtur gravius peccatum agere contra conscientiam errantem culpabiliter, quàm secundùm eandem.

Ratio est; quia gravius est peccatum procedens ex scientia, quàm procedens ex ignorantia, licèt culpabili; cùm hæc aliqualiter minuat malitiam actus; sed agens contra conscientiam errantem agit ex scientia, ut patet; agens autem secundùm illam, agit ex ignorantia: ergo

Dixi: *Cæteris paribus*; quia in materiis disparibus potest quis sequendo conscientiam erroneam graviùs peccare, quàm ei contraveniendo. Profero bina exempla totam conclusionem explanantia: Joannes putat ex ignorantia vincibili se teneri ad mendacium, ne Socius mentiatur, pejus facit tacendo quàm mentiendo, propter rationem conclusionis. E contra, si ex eadem ignorantia existimet sibi furandum esse aureum, ut citiùs debita solvat, pejus facit furando, adeoque Conscientiam sequendo, quàm si à furto abstineret; quia minus est debitorum solutionem differre, quàm furari.

QUÆSTIO IV.

Qualiter debeat pœnitens laborans Conscientia erronea agere cum Confessario, & qualiter Confessarius cum illo?

SUppono 1. Penitentem laborantem Conscientia erronea, teneri, etiam contra præceptum Confessarii, imò & Superioris, sequi talem Conscientiam, si errorem non deponat; quia nunquam potest esse licitum, ut quis feratur affectu in id quod judicat esse malum.

Suppono 2. Confessarium teneri monere penitentem de sua conscientia erronea, si sit culpabilis; sive interim sit contra jus Divinum, sive contra humanum, sive in præjudicium tertii, sive non; quia debet Confessarius tanquam medicus præcavere lapsus sui pœnitentis: unde secundum membrum quæstionis potissimùm procedit de pœnitente, Conscientia invincibiliter erronea laborante. His suppositis

CONCLUSIO I.

TEnetur ordinariè pœnitens, neglecto dictamine suæ conscientiæ, quam erroneam dicit Confessarius prudens & doctus, sequi sententiam oppositam.

Ratio est; quia adhærendo sententiæ propriæ, exponitur sæpissimè variis peccandi periculis: rarò autem, aut nunquam subjiciendo se humiliter Directori probo, & intelligenti: unde, ut notarunt animarum Directores, multi miserabiliter perierunt sibi obstinatè adhærendo, qui feliciter vitam finiissent Directori simpliciter credendo.

Dixi: *Ordinariè*; quia si pœnitens sit timoratæ conscientiæ, & aliunde noverit se in materia Theologiæ non inferiorem Confessario, non tenetur, imò non potest sententiam illicò mutare: sed debet studendo & consulendo rem magis examinare: & interim actionem, de qua agitur, suspendere.

CONCLUSIO II.

TEnetur Confessarius instruere pœnitentem, quem advertit ex conscientia erronea credere quædam esse peccata, quæ non sunt, aut mortalia quæ non sunt nisi venialia.

Prob. Quia debet Confessarius, quantùm in se est, avertere occasiones peccandi à suo pœnitente; atqui talis conscientia est verè pœnitenti occasio vel peccandi, ubi non peccaret, vel committendi mortale, ubi foret tantùm veniale: ergo. Unde errant graviter Confessarii, qui ex pietate apparenti, aut potiùs ex magna indiscretione relinquunt pœnitentes in suis erroribus, ne, si contrarium insinuent, abstineant à certis operibus pietatis, v.g. Rusticus à Vesperis audiendis; Bertha à Benedictione Vener. Sacramenti, Monialis non obligata, à recitandis Horis Canonicis: Religiosus à servando silentio, aut jejunio Regulari &c. meliùs est enim, ut centies, imò millies, peccent venialiter illa omittendo, quàm vel semel mortaliter, conscientiæ erroneæ contraveniendo.

CONCLUSIO III.

NOn est monendus pœnitens, si ex conscientia invincibiliter errante, committat peccatum, à quo creditur non emendandus: aliud esset, si fructus speraretur, aut error bono publico noceret.

Prob. 1. Ex illo quod dicitur Augustini lib. 50. homiliarum hom. 41. *Si scirem tibi non posse prodesse, non te admonerem, non te terrerem*. Ibi tamen non reperitur.

Prob. 2. Non est adhibenda, seclusio aliorum scandalo, correctio fraterna, ubi creditur non profutura; sed in nostro casu non est profutura, sed obfutura, cùm jam peccans materialiter, sit peccaturus formaliter: ergo. Caveat ergo Confessarius monere maritatum cum impedimento dirimente, de nullitate Matrimonii, si prudenter existimet non relicturum uxorem putativam, suamque instructionem vertendam ipsi in laqueum, & causam ruinæ spiritualis: Sicut enim Medicus abstinet quandoque à medicinis & potionibus præscribendis, non quia de se nocivæ sunt, sed quia nocerent in illis circumstantiis ob indispositionem infirmi illas sustinere non valentis; ità etiam Confessarius, qui est Pastor & Medicus, debet interdum abstinere ab instructione, non quia de se ordinatur in malum pœnitentis, sed quia pœnitens ob animi imbecillitatem, aut aliis de causis, verteret sibi in damnationem, quod fuisset ordinatum ad ejus salutem.

Doctrina præfata applicanda est casibus similibus; ubi saltem tantùm intervenit ignorantia facti; quod addo; quia ubi ignorantia est juris, & in rebus ad legem naturæ pertinentibus, non idem facilè dixerim; quia etsi ignorantia illa sit hodie invincibilis, brevi fiet vincibilis ob dubium, aut suspicionem malitiæ, quam ex se facilè ingerit actio per se mala: unde Adolescentem repertum in ignorantia invincibili circa pollutionem (si fieri possit) statim admonerem, etsi inveterata habitudo mihi spem exiguam emendationis suggereret. Cujus ratio ulterior est, quòd non monitus, suspicionem de malitia, quæ brevi suborietur, facilè sit contempturus, sicque facilè peccaturus formaliter, nequidem talia confitendo, ut satis ostendit experientia; monitus autem, ultra quod sit aliqualis spes, licèt exigua, emendationis integræ, rariùs peccabit, Conscientiæ remorsu agitatus, peccati horrore perterritus, & à Confessariis in tribunali pœnitentiæ reprehensus.

Dixi in Conclusione: *Aliud esset si fructus speraretur*; quia tunc, etiam ubi ignorantia tantùm est facti, teneretur Confessarius ex officio, pœnitenti errorem manifestare, cùm debeat tanquam Doctor sic illum instruere, ut etiam possit peccata materialia vitare: unde in casu allato de nullitate Matrimonii, si possit Confessarius facilè dispensationem obtinere, & sine gravi incommodo conjugibus persuadere, ut iterum occultè contrahant, deberet in id incumbere; caveat tamen priùs pœnitentem monere, quàm dispensationem obtinuerit.

Dixi 2. *Aut error noceat bono publico*: ut si in nostro casu publica esset Matrimonii nullitas, & ideo scandalosa cohabitatio; aut si quis invalidè ordinatus celebraret, aut alia Sacramenta ministraret; tunc enim necessariò esset de errore monendus, quamtumcunque esset inde turbandus, & gravioris peccati occasionem sumpturus.

Sed

Sed quid agendum Confessario, dum aliqua credens invincibiliter se esse validè maritatam, cùm tamen reverà non sit, non vult accedere ad maritum ex ira, aut ex alia passione, & tamen non expedit ei Matrimonii nullitatem declarare?

Resp 1. Non posse illam impellere, ut petat debitum; quia impelleret ad fornicationem, saltem materialiter peccaminosam: unde licèt hoc dissimulari possit, non tamen suaderi.

Resp. 2. Juxta Conink, Sanchez, & Henriquez, posse ipsi præcipere, ut reddat debitum; quia tunc non præcipitur peccatum, nequidem materiale: cùm ut aliquid sit peccatum materiale debeat posse vitari: unde sicut illa, quæ per vim opprimitur, nequidem materialiter peccat, ità nec uxor putativa in nostro casu reddendo debitum; cùm non possit sine peccato illud negare: unde nisi velit reddere, non est absolvenda, cùm sit in statu peccati ratione credulitatis.

Dices cum Bonacina & Sylvio: non tenetur illa reddere debitum: ergo reddendo peccat materialiter.

Resp Dist. Ant. Non tenetur &c absolutè loquendo: C. supposita conscientia invincibiliter errante, in qua debet relinqui: N. adeoque potest hoc à Confessario præcipi, cùm non præcipiat rem malam, sed debitam, suppositis circumstantiis concurrentibus.

CONCLUSIO IV.

Tenetur Confessarius dicere veritatem pœnitenti interroganti de aliquo, an sit peccatum, necne, licèt prævideat commissurum illud peccatum.

Ratio est; quia tunc præsumi debet pœnitentem laborare ignorantia vincibili ratione sui dubii.

CONCLUSIO V.

Obligatur denique Confessarius monere pœnitentem, qui ex conscientia, etiam iovincibiliter errante, credit aliqua non esse absolutè necessaria ad salutem, quæ tamen revera sunt, ut, si credat, se posse justificari extra Sacramentum sine contritione; in Sacramento sine ullo dolore, sine proposito sese emendandi, aut fugiendi occasiones proximas; se posse salvari sine Fide Dei unius, Trini, & Incarnati: Item etiam monere debet, si ex eadem conscientia putet se non teneri scite ea, quæ tantùm ex præcepto credenda sunt.

Ratio est; quia etsi id muneris non competat ipsi ut judici, competit tamen ut Doctori, qui debet pœnitentem errantem de suo errore informare. Quænam autem sint scitu necessaria necessitate medii ad salutem, quænam necessitate præcepti, & quomodo procedere debeat Confessarius cum illis, qui similia ignorant? fusè diximus io Tractatu *de Virtutibus*, agendo de Fide.

QUÆSTIO V.

Variæ Quæstiunculæ de Conscientia erronea.

Petes 1. An unico actui possit inesse duplex specie malitia ratione conscientiæ culpabiliter erroneæ?

Resp. Affirm quia si quis deneget eleemosynam Sacerdoti in extrema necessitate constituto, putans se per hoc violare Religionem, & nou Charitatem, utramque violat: Religionem quidem, ob conscientiam erroneam: Charitatem verò, quia ipsi opponitur omissio eleemosynæ, cujus malitiam non abstergit error culpabilis.

Petes 2. An sit licita complacentia de actu malo posito ex conscientia invincibiliter dictante esse bonum aut indifferentē.

Resp. 1. Licitam esse, si in hoc præcisè consistat quòd actus positus fuerit sine ulla prorsus cognitione malitiæ, adeoque sine peccato; quia licitum est, imo honestum, gaudere de non commisso peccato.

Resp. 2. Si actus sit intrinsecè malus, complacentia de illo erit etiam mala, vel graviter, vel leviter, juxta malitiam actus. Ratio est, quia objectum in quod fertur est de se malum.

Resp. 3. Si actus sit de se indifferens, & tantùm malus quia prohibitus per legem positivam, ut comestio carnium in Vigilia S. Laurentii; complacentia de illo non erit mala, quia objectum non est malum, sed indifferens: esset tamen peccaminosa, si tenderet in illam comestionem ut factam die prohibita; quia delectatio haberet pro objecto transgressionem præcepti; quod est inordinatum.

Petes 3. Quomodo se debeat gerere credens se peccaturum, quidquid agat in certis circumstantiis; v. g. putat infirmus se teneri comedere carnes in Quadragesima, ut cooservet vitam, & aliundè putat se violare per comestionem præceptum Ecclesiæ.

Resp. Si conscientiam errantem non possit corrigere, vel doctiores consulendo, vel rem accuratiùs perpendendo: ipsi eligendum esse id, quod credit minùs peccaminosum, quod est comestio carnium in proposito, eò quòd in tali circumstantia & perplexitate non censeatur Ecclesia graviter obligare, imò non obligat, & ideo comestio tunc non est in se peccaminosa. Ratio responsi est, quia, ut habet axioma commune, *Ex duobus malis minus eligendum*, & ideò illud eligendo non peccat defectu libertatis, non quidem respectu comestiools, cùm possit physicè loquendo non comedere, sed respectu peccati vitandi, eò quòd sive comedat, sive non, sit peccaturus. Si autem id, quod credit majus malum, amplectatur, peccabit non quidem tota malitia, quæ apparet in actione, sed juxta excessum malitiæ supra malitiam minoris mali, adeoque moraliter, aut venialiter, prout excessum crediderit gravem aut levem.

Dices: Talis etiam eligendo minus malum, agit contrà Conscientiam dictantem esse peccatum, quod facit: ergo peccat.

Resp. Neg. Ant. Quia Conscientia tunc non est judicium, quo actionem suam putat esse malam, cùm judicium illud sit speculativum, & incapax dirigendi voluntatem, ut possit hic & nunc vitare peccatum; sed est judicium practicum, quo dicit in actu exercito, *Cùm ex his duobus malis sit unum necessariò eligendum, præstat eligere minus*, vel (quando mala sunt æqualia) *parum refert quodnam eligam*: hoc autem judicium est verum & conforme rationi ex supposito dictæ perplexitatis.

Petes 4. Undè colliget quis sibi inesse Conscientiam vincibiliter erroneam?

Resp. Si dubitet aut suspicetur de malitia suæ actionis aut omissionis, & tamen sine sufficienti fundamento se resolvat esse licitam; aut etiam si interius moneatur de rei veritate accuratius examinanda: tunc enim timere debet, ne conscientia sit vincibiliter erronea; & ideo nec statim debet ponere actum quem ipsa præcipit, nec statim omittere quem prohibet, sed si sit sufficiens, debet rem diligentiùs discutere, si insufficiens, doctiores interrogare.

Petes 5. Quomodo sit deponenda conscientia erronea?

Resp. Sufficere solam voluntatem, ubi sola voluntate sine ullo fundamento concepta est: si autem in aliquo fundetur, etiam sine ullo fundamento deponi posse affirmant Cajetanus & quidam alii, quibus non adhæreo: cùm enim illa conscientia non cœperit obligare pro arbitrio voluntatis, sed ex aliquo fundamento apparenter vero, ut desinat illa obligatio, debet etiam rationis vel authoritatis fundamentum intervenire, quo prudenter contrarium judicetur: *Rationis* quidem, ubi potest quis studendo, examinando, libros revolvendo, ac simul humiliter orando, veritatem obtinere: *Authoritatis* verò, doctiores ac præsertim Parochum aut Directorem, virum utique probum, prudentem & doctum, consulendo: quod facere debent illiterati & maximè scrupulosi.

DISPUTATIO II.

De Conscientia dubia, & scrupulosa.

Licèt conscientia dubia non sit propriè conscientia, cùm non sit judicium, sed suspensio judicii, ut ante diximus, nihilominus eò quòd interveniat, ubi deberet adesse conscientia, seu judicium adhærens uni parti contradictionis, de ea solet hic tractati.

QUÆSTIO I.

Quotuplex sit dubium?

CONCLUSIO I.

Sicut conscientia dicitur vera à veritate, erronea ab errore, etiam dicitur dubia à dubio, cujus descriptionem anteà dedimus.

Celebris est divisio dubii in speculativum & practicum, *Speculativum* est, quod vel non respicit actionem humanam, & dicitur *Purè speculativum*, vel non ut hic & nunc ponendam, & dicitur *Practicè speculativum*: Exemplum primi est, si dubitetur an Rex sit Parisiis, utrum Angeli moveant cœlos &c. Secundi, si dubitetur an liceat baptizare cum aqua rosacea, celebrare in Sabbatho sancto, ministrare Eucharistiam benè habenti post meridiem &c. *Practicum*, quod ab aliis dicitur *Practicè practicum*, est quod respicit actionem ut hic & nunc ponendam, ut, si dubitem, an possim hic & nunc operari serviliter, comedere carnes, abstinere à Missa audienda &c. Ex quibus

Resol. In dubio speculativo non importari practicè practicum, & ideò posse primum esse sine secundo: practicum è

I 4 con-

contra semper & necessariò includere speculativum: dubitans enim an hic & nunc possit dare Puellæ osculum dubitat an osculum sit aliquando licitum, imo ex dubio speculativo oritur practicum, nam origo, cur dubitet Parochus, an puer ab Obstetrice baptizatus, non sit hic & nunc rebaptizandus, est quia dubitat, an habuerit intentionem requisitam, debitè pronuntiaverit formam &c. Similiter ratio cur dubitet, an debeat hic & nunc restituere, est quia dubitat, an non habeat alienum.

CONCLUSIO II.

Dividitur etiam ab aliquibus dubium in *Positivum* & *Negativum*. *Positivum est*, dum occurrunt intellectui rationes, vel authoritates æquales pro utraque parte, inter quas hæret, & velut in æquilibrio constitutus judicium suspendit. *Negativum* est, dum quis ideò manet suspensus, quia nullas habet rationes vel authoritates pro, aut contra: sed talis divisio videtur impropria, ut rectè advertit Gonzalez in suo Tractatu de recto usu opinionum probabilium, cùm dubium negativum non sit dubium, sed mera nescientia & ignorantia: Ego, inquit Author citatus, non dubito an astra sint paria; nec, an Turca stet aut dormiat, quia pro neutra parte occurrit ratio, sed penitus nescio ac ignoro & interroganti an astra sint paria, respondere debeo: *nescio*, & ineptè responderem: *dubito*, quia si ita responderem, posset aliquis interrogare: quam rationem habes dubitandi? cui interrogationi nihil possem respondere. Hæc ille: Undè non datur dubium morale & prudens, nisi quando interveniunt pro & contrà fundamenta rationis vel authoritatis æqualia ratione quorum manet anceps animus, eò quòd non habeat cur huic parti potiùs adhæreat quàm illi: & sic patet corruere allatam divisionem: cùm id quod dicitur dubium negativum, non sit dubium, & quod dicitur dubium positivum, sit vel simpliciter dubium, vel certè, propter negationem assensus circa utramque partem contradictionis, dubium negativum.

CONCLUSIO III.

Dubium denique aliud est juris, aliud facti. Primum respicit jus, legem, aut præceptum, dubitando an sit lex, necne; vel, supposito quod sit, an sit promulgata, vel etiam an promulgata comprehendat hanc personam, vel hunc casum specialem. Secundum, seu facti (sub quo comprehenditur & dubium de faciendo) est dum quis certus de lege, dubitat an fecerit aut facere debeat aliquem actum, ad quem obligat lex, v. g. novit pœnitens adimplendam esse pœnitentiam Sacramentalem; dubitat an adimpleverit, & an iterum adimplere teneatur, dubium habet de facto, & de faciendo: sicut habet Confessarius dubitans an absolverit pœnitentem, & consequenter an non teneatur denuò absolvere.

Porro potest, esse dubium facti *præteriti*, v. g. an data fuerit eleemosyna pauperi? *præsentis*, an sit nunc Missa audienda? & *futuri*, an votum sit adimplendum prima opportunitate, aut pro libitu voventis?

QUÆSTIO II.

An operans cum Conscientia practicè dubia peccet, & qualiter?

CONCLUSIO I.

Semper peccat operans cum Conscientia practicè dubia, adeoque tenetur vel dubium, antequàm agat, vincere, vel partem tutiorem eligere: hoc est, vel omittere actionem, de qua dubium est an sit licita, vel ponere actionem, de qua dubitatur an non sit præcepta. Est communis inter Doctores.

Prob. 1. Ex illo Ecclesiastici 3. *Qui amat periculum, in illo peribit*: sed qui agit practicè dubius an actio sua, aut omissio, sit licita, necne, exponit se manifesto peccandi periculo, cùm fortè sit licita, fortè illicita. ergo.

Præterea non agit ex fide seu præsuasione quòd actio sua aut omissio liceat; jam autem, *quod non est ex fide, peccatum est*. Rom. 14.

Prob. 2 Quia taliter operans censetur velle interpretativè malum; cùm velit absolutè ponere opus sive bonum sit, sive malum, cùm de utroque dubitet. Accedit, quòd ad licitam operationem requiratur judicium, moraliter certum de licentia actionis: ille autem, nequidem habeat probabile.

Dices: Dubitans an actio sua sit bona aut mala, non benè agit, licèt fortè sit bona è parte rei: ergo nec agit malè, licèt fortè sit in se mala.

Resp. Neg. Conseq Disparitas est, quòd ad rectè operandum debeat repræsentari objectum ex omni parte bonum; quia bonum ex integra causa, dubius autem, habeat objectum prout subjacet intellectui, fortè bonum, fortè malum: ad malè autem operandum, sufficiat inesse objecto ut intellectui repræsentato, aliquam malitiam, aut ejusdem periculum, quia malum ex quolibet defectu.

CONCLUSIO II.

Operans cum Conscientia practicè dubia peccat mortaliter, si dubitet an id quod facit vel omittit sit mortale: venialiter autem, si dubitet an sit veniale.

Ratio clara est; quia in tantùm peccat, in quantùm peccatum, cujus periculo se exponit, grave est, aut leve.

CONCLUSIO III.

Operans cum Conscientia practicè dubia, committit peccatum illius speciei, de cujus malitia dubitat, seu cujus periculo se exponit.

Ratio est; quia obligatio Conscientiæ dubiæ sequitur ejus dictamen; si ergo dictamen inferat dubietatem pejerandi, erit perjurium; si detrahendi, detractio; si mentiendi, mendacium, & sic de aliis.

QUÆSTIO III.

An liceat operari cum Conscientia speculativè dubia.

CONCLUSIO I.

Ejusdem gravitatis & speciei peccatum committit agens cum Conscientia speculativè dubia, ac agens cum Conscientia practicè dubia, si dubium speculativum sit vincibile, vel rem examinando, vel Doctores consulendo.

Prob. Nun potest quis licitè operari, nisi sit practicè certus de licentia suæ actionis; sed impossibile est, ut dubitans, an liceat sua actio, necne, formet judicium practicum ipsam licere, ubi non variatur per aliquam circumstantiam dubium speculativum: ergo. Prob. Min. quia dubium de aliqua propositione universali redundat in omnem particularem sub ea contentam, & consequenter si dubites, an liceat osculari amasiam, etiam dubitare debes an liceat tibi hic & nunc osculari tuam. Nisi igitur dubio tuo speculativo succedat notitia, quòd res liceat, præsupponens sufficientem veritatis inquisitionem, talis erit tua praxis, qualis speculatio, adeòque si hæc sit dubia, erit & illa.

Porrò, ut quis prudenter deponat dubium speculativum, debet inquisitio esse proportionata rei de qua dubitatur, id est, debet esse gravis, ubi agitur de gravi peccato vitando. Hanc autem inquisitionem facere potest per semetipsum, si sit sufficiens, vel, ipso insufficiente, per alios, qui valeant de re prudenter judicare: unde si res illa pertineat ad Theologiam, consulendi sunt Theologi; si ad Jurisprudentiam, Jurisperiti; si ad locorum consuetudines Consuetudinarii; si ad Medicinam, Medici &c.

CONCLUSIO II.

Imò agens cum Conscientia invincibiliter dubia speculativè, etiam peccat; adeòque debet vel ab ea actione abstinere, vel aliunde titulum sufficientem quærere, per quem formet judicium practicè certum.

Ratio est; quia sicut ex dubio speculativo vincibili non potest formari Conscientia formaliter certa; ita nec formari potest ex invincibili, cùm invincibilitas, ut ita loquar, non detrahat dubium à ratione dubii, & consequenter dubium speculativum, sive vincibile, sive invincibile, generat per se loquendo dubium practicum, ubi de actione hic & nunc ponenda agitur: & certè dubitans invincibiliter, an contractus triplex in genere, sit licitus, idest sic, ut nec studendo, nec consulendo, nec legendo, possit dubium vincere, dubitare debet, an hic contractus triplex in particulari sibi hic & nunc liceat.

Dixi in conclusione: *Vel debet aliunde titulum sufficientem quærere*: nam speculativè dubius, præsertim illiteratus, aut non satis respectu sui resolutivus, potest reperire titulum, qui vim dubii speculativi elidat, sicque non impediet quo minus ex titulo formetur prudenter judicium practicum. Exemplum accipe.

Dubitat ægrotus, an liceat infirmis sumere jusculum carnium in Quadragesima, stante tali dubio, advenit consilium viri prudentis & docti asserentis id ipsi licitum, talis infirmus potest credere quod hic & nunc sibi liceat talis sumptio propter dictum illius viri, licèt propter rationes suas dubitaret antea utrum esset sibi licita. Dico *antea*; quia alia est quæ-

stio

ftio utrum, perseverante dubio speculativo an sumptio sibi liceat possit judicium practicum formare, esse licitam; an verò debeat prius deponi dubium speculativum? Pro cujus resolutione sit

CONCLUSIO III.

PRobabilius est in casu jam allato de infirmo non remanere, cum Conscientia practicè certa, dubium speculativum, seu Infirmum, adhærendo alterius dicto, deponere eo ipso dubium suum.

Prob. Vel enim putat suis rationibus prævalere authoritatem dicentis, vel æquivalere: si æquivalere, non potest formare Conscientiam; cùm ad hoc non plus moveat authoritas, quàm suæ rationes, quæ, ob concursum aliarum æqualium, reddunt ipsum dubium: si prævalere, & ideo formet Conscientiam: ergo credit, dictum asserentis licere, sumptionem jusculi, esse verum, adeòque contradictorium esse falsum; quia sicut ex contradictoriis propositionibus necessariò una est vera, altera falsa; ita necessariò ubi una creditur vera, credi debet ab eodem altera falsa, sicque non potest amplius esse dubius inter utramque.

QUÆSTIO IV.

Quinam sint tituli sufficientes ad deponendam Conscientiam speculativè dubiam, & formandam moraliter certam?

VArii assignantur ab Authoribus; nempe tolerantia rationalis, praxis communis timoratorum, consilium viri boni & docti, possessio &c. Sed ante

Adverte 1. Possessionem esse jus detinendi rem velut suam jure firmatam: cujus explicationem dedimus in Tractatu de Jure & Justitia. Disp. 2. q. 5.

Adverte 2. Ab aliquibus Authoribus hic distingui duplicem possessorem, tum in materia Justitiæ, tum in materia aliarum virtutum, *legem* scilicet, & *hominem*. Lex possidere dicitur contra hominem, dum respectu illius habet vim obligandi: è contra homo dicitur possidere contra legem, dum non constat, quòd lex obliget vel absolutè, vel in aliquo casu particulari.

Adverte 3. Illum propriè dici possessorem, pro quo stat præsumptio veritatis.

CONCLUSIO I.

T*Olerantia rationabilis* est titulus sufficiens ad deponendam Conscientiam speculativè dubiam, & formandam practicè certam.

Ratio est; quia eo ipso, quod legislator humanus (in legibus enim Divinis non habet locum præsumpta tolerantia) censetur rationabiliter permittere, ut sua lex in talibus circumstantiis, in talibus casibus, in talibus personis; &c. non obliget, potest quis, non obstante dubio speculativo, resolvere, se ad illam hic & nunc non teneri; si eadem occurrant, ratione quorum cum aliis dissimulat Legislator, cùm non sit pejoris conditionis, quàm alii.

CONCLUSIO II.

ETiam titulus est sufficiens *praxis communis timoratorum*: sicut & consilium viri docti & prudentis, præsertim pro scrupulosis & illiteratis.

Prob. 1. Pars; quia potest quis prudenter credere, praxim timoratorum communem non esse erroneam, &, si erronea foret, jam pridem fuisse corrigendam; cùm non soleant errores diu vigere apud timoratos, quos non permittit Deus communiter errare.

Prob. 2. Pars: quia cùm scrupulosi & illiterati non sint ordinariè per se sufficientes, ut actus suos dirigant, saltem in difficilioribus, prudenter agunt, si in dubiis suis Doctorum judicio acquiescant.

CONCLUSIO III.

SAtis certum est, *possessionem in materia Justitiæ esse* titulum sufficientem, ut speculativè dubitans, an res aliqua sit sua, aut aliena, possit formare Conscientiam rectam, quòd licitè possit eam retinere. Patet ex dictis in Tractatu de Restitutione Disp. 1. q. 7. art. 1. concl. 2. Ubi certas modificationes posuimus, quas ibidem consule. Sed non ita certum est, esse titulum sufficientem in materia aliarum virtutum, ut quis formet Conscientiam moraliter certam, se non teneri hic & nunc ad legem, ubi in dubio possessio stat pro libertate.

Dicunt autem sustinentes illam sententiam, possessionem stare pro libertate, cùm dubitatur de eo; per quod intrat legis obligatio: è contra possessionem stare pro lege contra libertatem, quando dubitatur de eo, per quod tollitur legis obligatio; sicque volunt dubitantem, an lex aliqua sit promulgata v. g. non teneri ad legem; quia promulgatio est id per quod intrat legis obligatio, dubitantem verò an sit abrogatio, dispensatio, aut excusatio sufficiens, aut eximatur à lege, teneri ad eandem; quia per illa tollitur legis obligatio. Hæc opinio præter aliquam veritatis apparentiam, cùm in dubio dividat obligationem, detque aliquid legi & aliquid libertati. Nihilominus si attentè res consideretur, evidenter apparebit, nunquam in dubio possessionem stare pro libertate extra materiam Justitiæ, quod sic

Prob. 1. Quia licèt antequam esset lex, præcipiens v. g. Festum in die Sancti Martini, homo haberet jus ad laborandum, vel non laborandum serviliter: ad audiendam missam, vel non audiendam; eo ipso tamen, quo dubitat an sit talis lex, etiam dubitare debet de suo jure, adeoque de sua possessione, quæ non potest in alio consistere, quàm in ipso jure. Aliud est in materia Justitiæ, ubi dubium non est de possessione, cùm sit certa, sed de rei possessæ dominio.

Prob. 2. Dubius de lege, dubius est de legis obligatione: sed dubius de legis obligatione, dubius est de sua possessione, cùm per legis obligationem tollatur possessio, seu jus ad ponendum vel non ponendum sine peccato id quod præcipit: ergo. Prob. Maj. dubius, an sit res, dubius est, au sit illius proprietas, sic videns moveri aliquid, de quo dubitat, an sit animal rationale, dubitat an sit risibile, quia proprietas est inseparabilis à re cujus est: sed obligatio est proprietas legis, & ita proprietas, ut lex non sit lex, sed consilium, si non obliget: ergo dubius de lege, dubius de legis obligatione, adeòque de sua possessione.

Prob. 3. Dubius, an actio aliqua non sit peccaminosa, dubius est, an habeat libertatem ad illam ponendam sine peccato: sed dubius, an sit hodie lex prohibens comestionem carnium, dubitat, an illa comestio non sit hodie peccaminosa, cùm dubitet, an sit forma, aut quasi forma, per quam redditur de indifferenti peccaminosa: ergo

Dices 1. Obligatio legi dependet à Legislatore, qui præsumitur nolle obligare dubitantem de sua lege; & consequenter ubi lex dubia est, non est dubia possessio, sed certa.

Resp. 1. Argumentum illud nimium probare, adeoque nihil: probat enim nequidem teneri ad legem, dubitantem, an lex sic abrogata, sublata &c. quod negant ipsimet Adversarii.

Resp. 2. Præsumptionem illam esse malè fundatam, cùm nec in Scriptura, nec in Patribus, nec in Conciliis, nec in Pontificum decretis, imò nec in Jure Canonico, aut Civili reperiatur vel minimum illius fundamentum; imò quid exigant Legislatores in dubio, satis insinuant; dum in tot locis clamant, tutiorem partem esse eligendam. Sed de hoc fusiùs posteà.

Dices 2. Non tollitur certum per incertum: sed antequam lex sit sufficienter promulgata, possessio libertatis est certa: ergo per legem, de qua dubitatur an sit sufficienter promulgata, non tollitur possessio libertatis.

Resp. Dist. Ma. Non tollitur certum totaliter, id est sic, ut constet non amplius esse id, quod dicitur certum: C. quia non constat, tunc non esse amplius libertatem à parte rei. Non tollitur aliqua ex parte: N: quia possessio, quæ erat certa, fit dubia respectu operantis.

Dices 3. Si dubius de lege non retineat possessionem certam libertatis, sequitur ipsum æquè teneri ad legem, ac si certus esset de illa: quod non videtur rationabile.

Resp. æquè teneri, non vi legis dubiæ præcisè, sed vi legis naturæ non solùm recipientis, ut obediamus justis Superiorum legibus, sed etiam ut non exponamus nos evidenti periculo illas transgrediendi, cui periculo se exponere dubius de lege, si illam non servaret.

Quamvis hæc videantur nobis certa; cùm plurimi tamen sustineant stare posse in dubio possessionem pro libertate, etiam extra materiam Justitiæ; quæstionem aliam instituemus, an in hoc supposito, possessio illa sufficiat speculativè dubitanti, ut formet conscientiam moraliter certam, se non teneri ad legem.

QUÆSTIO V.

An possessio extra materiam Justitiæ sit titulus sufficiens ut deponatur Conscientia dubia, & formetur certa, & an detur alius titulus?

SUppono 1. Quando verè dubium est, pro qua parte stet possessio, an pro lege, an pro homine, tunc amplectendam esse par-

partem tutiorem, seu illam in cujus electione nullum est periculum peccati; cùm, fatentibus omnibus, tunc locum habeat hæc Regula juris: *In dubiis tutior pars est eligenda.* Cap. *Ad audientiam 12. de Homicidio.*

Suppono 2. Legem naturalem, sicut & Divinam positivam, semper esse in possessione contra dubitantem, adeoque semper in dubio esse pro illa judicandum.

Ratio est; quia legum illarum Legislator immutabilis, est Deus, contra quem creatura non possidet: & certè quis non videat, inquit Vasquez, ridiculum esse allegare possessionem libertatis contra Deum, quasi verò possit quis imaginari Deum litigare nobiscum de possessione; & ideo si quis dubitet, an debeat aliquando peccata confiteri, sumere Eucharistiam, an parentes vitiosi sint honorandi, debet, stante dubio, præfata exequi: unde status quæstionis respicit tantùm leges humanas.

CONCLUSIO I.

Quamquam materiis legum humanarum possessio in dubio staret pro libertate (quod fieri posse negavimus) non esset titulus sufficiens ad deponendam conscientiam dubiam, & formandam certam faventem libertati. Ità Vasquez, Aforius, Sayrus, Gonet, & generaliter omnes, qui docent in concursu duarum opinionum æque probabilium, eligendam esse tutiorem.

Prob. 1. Ex dubio speculativo necessariò resultat practicum, nisi superveniat novus titulus, seu nova ratio, ut antea diximus ex sententia communi; & ideo qui dubitat, an liceat aliquando mendacium, dubitare debet, an hic & nunc possit mentiri: sed possessio libertatis non est novus titulus superveniens dubio speculativo, cùm in ipso dubio sit imbibitus libertatis titulus: ergo. Prob. Min. quia non dubitat homo, an sine possessione sit licitus talis vel talis contractus, sed an liceat, etiam cum possessione libertatis.

Prob. 2. Ratione fundamentali: ideo in materia Justitiæ possessio in dubio faves possessori, quia facit præsumptionem, quòd possessor sit verus dominus rei possessæ, cùm ordinariè qui possidet, rem suam & jus suum possideat, eò quòd res non soleat tradi & relinqui nisi vero domino; licèt contrarium fieri possit: atqui in materia aliarum virtutum possessio regulariter (si detur) non facit præsumptionem de veritate pro parte quæ possidet: ergo &c. Prob. Min. qui dubitat v. g. an sonuerit duodecima nocturna inter diem Jovis & diem Veneris, ex quo oritur dubium, an possit adhuc comedere carnes, quamvis sit in possessione suæ libertatis, illa tamen possessio non dat illi præsumptionem de rei veritate, id est, quòd potiùs non sonuerit duodecima, quàm sonuerit; & consequenter quòd potiùs possit comedere carnes, quàm non comedere. Idem patet in eo qui dubitat, an hodie sit jejunium, Festum &c. Ille enim ex possessione suæ libertatis nullo modo potest præsumere, quòd hodie potiùs non sit Festum, quàm Festum; potiùs non jejunium, quàm jejunium; cùm libertatis possessio sit circumstantia merè impertinens ad majorem aut minorem veritatis agnitionem; & certè tamquam stultus & ridiculus exploderetur ab omnibus, qui interrogatus, cur jam crederet, potiùs non esse jejunium, potiùs non sonuisse duodecimam, quàm antè, responderet, quia reflexi me possidere libertatem.

Dices: Reflexio ad possessionem libertatis non dat quidem præsumptionem de veritate remota, v. g. quòd potiùs non sit jejunium, quàm jejunium, sed de veritate proxima, id est, quòd potiùs non teneat hic & nunc jejunare, quàm jejunare. Sed

Contra est, quòd non possit dare præsumptionem de veritate proxima, nisi etiam det de veritate remota; cùm nullus possit prudenter credere, se non teneri hic & nunc jejunare, nisi credat priùs non esse jejunium.

Accedit, quòd possessio in materia Justitiæ (ad cujus normam metiuntur Adversarii possessionem in materia aliarum virtutum) non det præsumptionem de veritate proxima, nempe quòd possimus hic & nunc rem possessam retinere, nisi quia dat præsumptionem de veritate remota, nempe quòd res sit potiùs mea, quàm aliena; eò quòd homines sua possidere avidi, non soleant apud extraneum illa tamdiu relinquere, ut non extet memoria cujus sint.

Prob. 3. Contra eos, qui volunt tunc possessorem excusari operando, quia censetur invincibiliter ignorare: Probatur, ioquam: quia dubium etiam speculativum, ingerit aliquam cognitionem oppositi; nullam autem ignorantia invincibilis. Præterea dubitans, dum possessio stat pro lege, non ignorat invincibiliter: ergo nec taliter ignorat, dum possessio stat pro libertate; cùm possessio libertatis non tollat aut minuat cognitionem objecti.

Obji. 1. Quando in dubio possessio stat pro lege, tenemur illam sequi, sic qui dubitat, an sonuerit duodecima inter Sabbathum & Dominicam, non potest comedere carnes, quia lex diei Sabbathi est in possessione: ergo similiter dum possessio stat pro libertate, possumus eximi à lege, adeòque dubii, an sonuerit duodecima inter diem Jovis & diem Veneris, possumus manducare carnes, quia dies Jovis libertas possidet.

Resp. Dist. Ant. Tenemur sequi legem præcisè, qua possidet: N. Quia non possumus nos exponere periculo peccati; vel quia præsumptio veritatis stat pro illa: C. unde si staret possessio pro lege, & præsumptio veritatis pro libertate, non teneremur ad legem: quod videtur posse accidere hoc casu: Dubitat quis ità remotus à populo, ut non possit inquirere, an jejunium Vigiliæ S. Laurentii sit translatum in Sabbathum proximum, an verò sit hodie observandum: possessio stat pro lege; quia dubitatur de eo per quod tollitur hodie jejunii obligatio; si tamen longè probabiliùs credat, se fuisse monendum per nuntium, aut per litteras, si translatio illa facta non fuisset, potest, non obstante legis possessione, non jejunare, quia stat pro ipso veritatis præsumptio, nempè quòd sit facta jejunii translatio.

Obji. 2. Sicut æquitas postulat, ne possessor in materia Justitiæ spolietur sua possessione, quamdiu de rei dominio dubitat, ità etiam ne operans in aliis materiis, illa spolietur, quamdiu dubitat de legis obligatione.

Resp. Neg. Conseq. Ratio enim, cur in priori non debeat possessor spoliari sua possessione, est, quia res, quam possidet, præsumitur potiùs illius, quàm alterius, ut dictum est: in posteriori autem, non potest præsumi, quòd potiùs lex non obliget, quàm obliget, & sic debet spoliari sua libertate: quia in dubiis tutior pars eligenda.

Obji. 3. Duplex jus prævalet uni: atqui homo, pro quo stat possessio, habet duplex jus, & lex unicum: ergo &c. Prob. Min. quia homo præter jus dubium utrinque æquale, habet jus certum possessionis.

Resp. Neg. Min. Ad probationem dico, jus possessionis, quod non dat ullam præsumptionem de rei veritate, nihil hic facere ad rem.

Objic. 4. In materia legis naturæ, possessio est titulus sufficiens dubitanti, ut formet conscientiam faventem libertati: ergo à fortiori in materia legis humanæ. Prob. Ant. quia, Ecclesia sic ordinante, tenetur uxor dubitans de Matrimonii valore, reddere debitum comparti petenti: sed illa ordinatio fundatur in possessione dubitantis: ergo

Resp. Neg. Ant. & Minorem probationis; quia si ordinatio illa fundaretur in possessione dubitantis, non tantùm posset debitum reddere, quod præcipit Ecclesia, sed etiam exigere, quod prohibet. Accedit, quòd etiam decernat Ecclesia, ut dubitans reddat debitum, dum possessio stat pro lege contra ipsum, ut, si mala fide contraxit Matrimonium, modo alter perseveret in bona fide, & non expediat ipsum de dubio monere. Ratio igitur cur debeat reddere debitum est, quia ex duobus malis minus est eligendum, cùm enim non expediat dubium suum aperire comparti, debet vel denegare debitum cum periculo injustitiæ, quia forte validum est Matrimonium; vel concedere cum periculo luxuriæ, quia fortè est invalidum; eligendo autem reddere, eligit minus malum, cùm minus sit Castitatem violare, quàm Justitiam; eò quòd hæc sit virtus nobilior illa, imò, juxta D. Thomam, omnium virtutum moralium nobilissima. Jam verò eligendo in tali perplexitate minus malum, eligit partem tutiorem, adeoque non peccat.

Inst. Dubitans de valore Matrimonii, quia dubitat de morte prioris conjugis, debet secundo conjugi postulanti, debitum reddere: sed reddendo exponit se duplici peccato, & negando, uni tantùm: ergo quòd possit reddere, oritur ex possessione, & non ex præfatis. Prob. Min. Quia in redditione est periculum incontinentiæ & injustitiæ contra prius Matrimonium, & in negatione tantùm est periculum injustitiæ contra posterius.

Resp. Negantem, se quidem unico peccato exponere, sed maritum variis exponit peccatis formalibus, putà, iræ, blasphemiæ, pollutionis, commixtionis cum alia &c. quæ pericula simul sumpta, censentur gravius malum, quàm illud quod oritur posset ex redditione; & ideò tunc eligens reddere debitum, eligit minus malum adeoque partem tutiorem, & ideò excusatur à peccato. Ex dictis

Resol. 1. Dubitantem, an inchoaverit annum vigesimum secundum, non posse suscipere sacros Ordines: An habeat annum vigesimum primum completum, debere jejunare: An comederit post mediam noctem, non posse communicare: An sonuerit duodecima nocturna, non posse comedere carnes, si dies præcedens aut sequens sit dies abstinentiæ? An legerit Horas Canonicas, teneri recitare. An audierit Sacrum in die Domini-

nico,

nico, aut festo, obligati audire, quia in illis omnibus, sive dicatur possessio stare pro libertate, sive pro lege, nullam tamen dat præsumptionem de rei veritate: & sic pars tutior est eligenda.

Resol. 2. Dubitantem de aliquo facto, propter quod excommunicatio aut Irregularitas incurritur, v. gr. an percusserit clericum, an aliquem occiderit, debere partem tutiorem eligere, adeòque se ut excommunicatum, aut irregularem gerere, sive in foro interiori, sive exteriori, consequenter ab hominum communione & à celebratione abstinere, saltem si sit fama publica, quòd talis facti sit reus. Ita Paludanus, Sayrus, Gonet & alii plurimi. Patet ex cap. *Ad audientiam* 12. *De Homicidio*, ubi expressè decernitur, ut dubitans de Homicidio à se commisso, censeatur irregularis. Item ex cap. *illud.* De Clerico excommunicato, ubi Innocentius III. graviter reprehendit quemdam, qui dubitans an esset excommunicatus, divinis tamen fungitur. Quæ omnia statuuntur ex hoc fundamento: *in dubiis tutior pars est eligenda*, ut illa Capita inspicientibus patebit: unde non satis rectè existimant aliqui, constitutiones illas non esse extendendas ad alia dubia facti, cui annexa est irregularitas, aut excommunicatio, quandoquidem Pontifex in illis textibus, non adferat Regulam præfatam tanquam noviter impositam, sed supponens tanquam veram, in jure naturæ fundatam, inde eruat in dubiis eligendam esse partem tutiorem.

Adverte tamen 1. in dubio facti, juxta Angelum, Sylvestrum, & alios, non esse puniendum aliquem pœna ordinaria talis delicti: & ita quamvis in dubio homicidii censeri debeat irregularis, ut abstineat à Celebratione, ab Ordinibus suscipiendis, aut administrandis, non tamen, ut sit privatus beneficio, aut puniatur alia ordinaria homicidii: quia præsumitur, non velle Ecclesiam punire crimina incerta pœnis certis, nisi aliter statuat, ut fecit de Irregularitate, Excommunicatione, & aliis censuris; de aliis pœnis nihil statuens, quod & debuisset facere.

Adverte 2. Non esse habendum pro excommunicato ab aliis eum, qui fecit actum, de quo dubitatur, an propterea sit excommunicatus; quia post Constitut. Conc. Basileensis Sess. 20. & Martini V. quæ incipit *Ad evitanda scandala*, tantùm vitandus est excommunicatus denunciatus, aut notorius Clerici percussor.

CONCLUSIO II.

Quando præsumptio veritatis stat pro libertate, est titulus verus & sufficiens ad deponendam Conscientiam dubiam in qualibet materia, quia cùm non possimus in omnibus omnimodam veritatem assequi, ille prudenter agit, qui in dubiis occurrentibus, illam partem amplectitur, pro qua sincerè existimat stare præsumptionem veritatis, aliàs esset onus intolerabile, si ubique & omnibus pars tutior esset eligenda. Hinc

Resol. 1. Dubitantem an voverit, necne, non teneri ad votum, si habeat experientiam de seipso, quod non facilè obliviscatur rerum, quas maturo consilio & plena deliberatione fecit quia potest formare hunc discursum: si emisissem votum, meminissem modò me illud emisisse, sicut reminisci soleo aliarum rerum, quas maturè deliberavi: at non memini: ergo non emisi. Ità ferè Pater Gonzalez. Si tamen quis certus de voto; dubitet de quantitate, v. g. an voverit quatuor aut sex Missas audiendas, tenetur ad tutius, quia non potest prudenter præsumere, quòd potiùs quatuor quàm sex voverit. Aliud esset, si ex circumstantiis posset haberi præsumptio veritatis pro parte mitiori: sic Frater Minor certus, quod voverit Rosarium, dubius autem, an septem aut quindecim decadum, satisfacit recitando Rosarium septem decadum, quia solet ordinariè tale Rosario recitare.

Resol. 2. Dubitantem, an lex aliqua sit lata, promulgata, abrogata, an in ea sit dispensatum, an comprehendat hanc vel illam materiam, an se extendat ad hunc vel illum casum an detur ratio sufficiens se eximendi à lege, posse partem mitiorem amplecti, si adhibita sufficienti diligentia pro indaganda rei veritate, prudenter existimet præsumptionem veritatis stare pro libertate. Aliàs si præsumptio veritatis stet pro lege, vel pro neutra parte, tutius est eligendum; quamvis possessio videatur stare pro libertate; quia ubi non facit præsumptionem de rei veritate, hæc pro nihilo reputatur.

QUÆSTIO VI.

Quid agendum dubitanti, an Matrimonium sit validum, Bellum justum, & præceptum Superioris licitum.

CONCLUSIO I.

Dubitanti de valore Matrimonii nunquam licitum est debitum exigere, licitum est tamen, imò & obligatorium petenti non recusare: idque tam in foro interno, quàm externo; sive Matrimonium bona fide contraxerit, sive mala, sive examen præcesserit de rei veritate, sive non, si adsint certæ modificationes. Est contrà Adrianum, qui vult teddendum quidem esse debitum in foro exteriori, in foro tamen interiori, nec licitum esse petere, nec reddere. Est contra Petrum Ledesma Veracrux, & quosdam alios, quibus consentire videtur P. Herinx, qui docent ante inquisitionem posse reddere debitum, post autem, posse & reddere & petere, si Matrimonium bona fide contraxit.

Ratio conclusionis est: quia ità statuit Ecclesia in Cap. *Dominus*. De secundis nuptiis; & cap. *Inquisitioni tuæ* 44. De sententia Excommunicationis: in quorum primo agit quidem de Matrimonio mala fide contracto; in secundo autem, de eo quod bona fide contractum est: nec fit ulla mentio an inquisitio præcesserit, necne. Quod autem Conclusio nostra intelligi debeat pro foro Conscientiæ, patet ex eo, quòd Lucius Papa III. in Cap. *Dominus*, non scribat ad Judices fori exterioris, sed ad Christianos captivos, instruens eos quid debeant facere in tali dubio. Cur autem liceat potius debitum reddere, quàm petere, provenit ex eo quòd petendo exponat se periculo peccandi, non sic reddendo, ut patet ex dictis quæstione præcedenti.

Dixi: *Si adsint certæ modificationes*; nam 1. debet Conjux esse verè dubius; nam si sit certus de impedimento, nec debitum petere potest, nec reddere; etiamsi per sententiam Excommunicationis compellatur, quam debet potius humiliter sustinere, quàm commercium carnale exercere, ut dicitur Cap. *Inquisitioni tuæ* sup.

2. Intelligitur conclusio, quando tantùm unus conjugum dubitat, si enim dubitet uterque, nullus potest reddere; quia nullus habet jus exigendi. Ratio autem, cur dubitans tenetur reddere, est quia alter, propter bonam fidem, habet jus petendi, & ideo injustè denegaretur.

3. Quando dubitans non debet dubium alteri parti manifestare, vel quia nulla est spes quòd alter conjux abstinebit ab usu Matrimonii, vel quia est periculum notabile gravis scandali, &c.

4. Quando dubium est de valore Matrimonii, antequam consumetur, potest & debet dubitans tempore primi bimestris, etiam petenti, debitum denegare, quamdiu Matrimonium non est consummatum, quia nullam facit injuriam alteri parti, cùm sit cuilibet Matrimonium ineunti liberum reddere, aut negare debitum in illo tempore: hocque ex ordinatione Ecclesiæ, ut quilibet perpendere possit an in Matrimonio permanere, vel ad Religionem transvolare velit. Bimestri autem transacto, debet vel conjugem monere de dubio, si expediat; vel petenti debitum reddere, si non expediat, propter rationes antea dictas.

CONCLUSIO II.

Illicitū est movere Bellū offensivum dubitanti an sit licitum. Ratio est; quia cum Bellum tanto particularium detrimento, tantis incommodis, tantæque sanguinis effusioni sit obnoxium, illud movens exponeret se manifesto multarum injuriarum periculo. unde relinquendus est in possessione possessor pacificus: qui autem secus fecerit, ultra innumera peccata, quibus ob periculum evidens exponitur, tenetur ad restitutionem non solùm Provinciæ, Urbis, Castri &c. quibus possessorem spoliavit, sed etiam expensarum, quas fecit aggressus, & totius damni ipsius subditis illati.

Sed quid si dubitent milites inferioris ordinis, qui non admittuntur ad consilium bellicum?

Per se loquendo tenentur dubium deponere ex credulitate, quòd eorum Princeps habeat justas causas, quas ipsi non prævident; imò quas non tenentur examinare; quia milites sunt tantùm executores sententiæ Principis, sicut lictor sententiæ judicis: hic autem non tenetur examinare causam partium, & consequenter nec illi: unde Can. *quod culpatur* 23. q. 1. c. 4. dicitur licitum esse viro justo bellare ex præcepto Regis, etiam sacrilegi, quando dubius est, an bellum sit licitum.

Dixi: *per se loquendo*: quia si Princeps soleat movere bella injusta, nec in hoc appareat justitia, non possunt militare: quod à fortiori dicendum est de illis, qui pro libitu militant: unde non excusantur à mortali, qui in quolibet bello, qualecunque fuerit, parati sunt pro stipendio militare.

CONCLUSIO III.

Subdito dubitanti an præceptum Superioris sit de re licita, non est licitum obedire, si dubium non deponat; potest tamen deponere, imò tenetur, si Superior sit vir probus, doctus, & discretus, nec limites suæ potestatis excedat.

Prob. 1. Pars; quia agere cum Conscientia practicè dubia, est intrinsecè malum, adeòque nullo Superioris præcepto potest cohonestari.

Prob.

Prob. 2. pars; quia illo casu potest inferior facilè præsumere quòd res, de qua dubitat an sit licita, necne, sit vere in se licita propter rationes ad quas hic & nunc non advertit; cùm non sit verisimile Superiorem bonum, doctum & prudentem, rem illicitam præcepturum: quod facilius facere possunt non ita periti.

Advertendum hic cum D. Thoma non esse inferioris inquirere, an res præcepta liceat, sed rem præceptam promptè exequi, dum non constat ei esse illicitam; quia inquisitio illa, sæpe ex superba sui opinione proveniens, Obedientiæ perfectioni contrariatur, quæ, ut docent SS. Patres, & mystici Doctores, debet esse cœca.

Prob. 3. Pars; ubi nullum imminet peccati periculum in executione præcepti Superioris, debet inferior illud exequi; sed potest inferior dubium deponere ut obediat præcepto Superioris, ut jam diximus: ergo tenetur.

Dixi: *Nec limites suæ potestatis excedat*; quia ubi dubitat inferior an habeat jurisdictionem ad ministranda sæcularibus certa Sacramenta, aut licentiam Papæ ad legendos libros prohibitos, non debet, nec potest Superiori obedire, cùm hic non possit suo præcepto insufficientiam jurisdictionis, aut potestatis (si desit) supplere: postet tamen inferior, ubi rationes Superioris crederet suis fortiores, acquiescere, ubi non agitur de valore Sacramenti, imò tunc teneretur obedire.

CONCLUSIO IV.

QUando, omnibus spectatis, & secundum Deum examinatis, dubitat subditus ex causa rationabili, an præceptum Superioris sit de re injusta, non semper tenetur obedire, sed debet partem tutiorem amplecti. Ita Sotus, Clavis-regia, Medina & alii.

Ratio est; quia extra materiam justitiæ, in dubiis semita tutior est eligenda: unde dubitans an Superior justè mihi præcipiat, ut revelem crimen fratris occultum, ex cujus manifestatione imminet fratri carcer perpetuus, aut famæ læsio notabilis, non possum obedire: sicut nec possum parere judici, de cujus interrogationis justitia dubito, dum me impellit ut feram testimonium contra reum privati criminis, si hoc non vergat in detrimentum boni publici. Ratio est; quia præstat non obedire, quàm proximi famam aut vitam perdere. Excipe tamen nisi Superior aut Judex esset me doctior, &, exposita dubitandi ratione, adhuc urgeret. E contra in casibus allatis teneor obedire, si crimen vergat in damnum publicum, ut proditio civitatis, crimen læsæ Majestatis, hæresis &c. quia præstat ut privatus infametur, aut pereat, quàm Respublica Civilis aut Ecclesiastica graviter damnificetur; cùm pars, præsertim nocens, sit postponenda toti corpori.

QUÆSTIO VII.

An liceat agere contra Conscientiam scrupulosam; Quænam ejus causæ, quæ remedia, & qualiter cum scrupulosis agendum?

SUppono 1. Immeritò pro scrupulosis haberi illos, qui ex timore filiali omnia mortalia & venialia, etiam minima, imò & eorum suspicionem student vitare, ne supremam Dei bonitatem offendant: illi enim non scrupulosi, sed timorati vocandi sunt. Similiter nec sunt inter scrupulosos reputandi, qui, redeunte mentis serenitate, sunt salutis incurii, in bonis pigri, ad exteriora profusi, vagabundi &c. Sicut nec anxii ob peccata præterita indebitè confessa; tales enim ut peccatores sunt tractandi, seriòque monendi, ut saluti invigilent. Illi ergo soli propriè censendi sunt scrupulosi, qui contra judicium Doctorum, imò & proprium, dictans actionem aut omissionem aliquam esse licitam, inquieti sunt & anxii ne fortè sit illicita, ob rationes vanas & futiles: unde trepidant timore ubi non est timor.

Suppono 2. Posse aliquem colligere ex signis sequentibus, an sit scrupulosus, necne: 1. Si cùm sit salutis suæ valdè curiosus, sæpè tamen dubitat & alios interrogat vel in una, vel in multis materiis. 2. Si advertat se frequenter angi in illis rebus, in quibus sapientes & probi nullum timent peccatum. 3. Si Prælati, Confessarii, aut Directoris prudentis resolutiones non nisi cum timore & anxietate amplectatur. 4. Si circa Confessiones præteritas cum morali diligentia factas sæpius angatur, illas vel ex toto, vel ex parte repetendo. Si nimium hæreat suis reflexionibus, & postquam certo vel probabilius judicavit aliquid non esse peccatum, adhuc formidet, ne agat cum Conscientia practicè dubia. 6. Si cùm sit bonæ vitæ, inquietaretur cogitationibus luxuriæ, hæresis, blasphemiæ, à quibus tamen, cùm advertit, abhorret. Denique si scrupulosus existimetur à viro docto & prudenti: tunc enim, relictis signis, indiciis, argumentis, rationibus, potest se ut scrupulosum gerere. His suppositis

CONCLUSIO I.

NUnquam licitum est agere contra Conscientiam scrupulosam, si per illam intelligatur judicium, quo quis ex rationibus, licèt vanis, futilibus, & frivolis, existimat actionem aut omissionem esse sibi hic & nunc illicitam.

Ratio est; quia talis Conscientia, est vera Conscientia, contra quam agere semper intrinsecè malum est. Fatendum tamen impropriissimè vocari Conscientiam scrupulosam, cùm sit de facto Conscientia erronea, à qua semper distinxerunt Theologi Conscientiam strictè scrupulosam, per quam intellexerunt quandam anxietatem & formidinem ortam ex futilibus fundamentis, ne fortè sit illicita actio, junctam cum judicio practico dictante hic & nunc esse licitam. Dico: *judicio*, nam si formido degeneret in verum dubium, ita ut non amplius judicet scrupulosus, sed dubitet an actio sua aut omissio sit hic & nunc licita, non habet Conscientiam scrupulosam, sed dubiam, & ideo valdè periculosus est scrupulus: nihilominus non est facilè credendum vero scrupuloso dicenti se cum dubio egisse, ut dicemus postea.

CONCLUSIO II.

SEmper licitum est scrupuloso, plerumque consultum, imo quandoque obligatorium, agere contra Conscientiam strictè scrupulosam, seu, quod idem est, contra scrupulos Conscientiæ annexos.

Prob. 1. pars. Quia Conscientia strictè scrupulosa tantum habet umbram Conscientiæ, cùm sit tantùm timor & apprehensio mali, quibus non obstantibus perseverare censetur judicium practicum de licentia actionis, saltem fundatum super principia extrinseca, v. g. super prudentis Confessarii resolutionem: unde tunc, ut ait P. Herinck, non operatur scrupulosus contra Conscientiam, sed contra Conscientiæ inanem formidinem.

Confirmatur; quia si non liceret scrupuloso agere contra Conscientiam scrupulosam, multis foret salus impossibilis, cùm vix aliquid facere possint, vel omittere, nisi trementes ne fortè sit illicitum.

Prob. 2. pars, quia illud est consultum, quod est melius, sed melius est scrupulosum agere contra scrupulos, quàm illis adhærere: ergo. Prob. Min. Quia illis adhærendo, totum ferè tempus in nugis & frivolis consumitur, illos autem spernendo, tempus, ut Deo, saluti, & obligationibus vacemus, reperimus, imò & sic facilius mentis serenitatem & consolationem recuperamus.

Prob. 3. pars; quia ex scrupulorum fomite, notabile damnū obvenire potest saluti, scrupulosi siquidem caput lædendo & spiritu nihil proficiendo, exponunt se gravibus tentationibus desperationis, blasphemiæ, infidelitatis: item periculo negligendi obligationes, & frænum laxandi omnibus vitiis, in quibus periculis culpa, etiam mortalis, potest reperiri.

CONCLUSIO III.

SEquentes scrupulorum causæ & radices assignantur à Doctoribus: 1. Artificium dæmonis Conscientiam teneram & strictam magis arctare satagentis, ut hominem vehementer scrupulis exagitatum & excruciatum, à Deo tanquam exactore durissimo alienet & retrahat; maximè autem scrupulosum agitat, vel cùm horæ sunt recitandæ, vel Missa celebranda, vel sacra Synaxis sumenda. 2. Permissio Dei, vel ut puniat delicta præterita, vel ut augeat præmia futura. 3. Nimiæ austeritates, quibus interdum caput ità infirmatur; ut animus turbetur. 4. Immoderata peccandi formido. 5. Scrupulosorum consortium. 6. Abundantia proprii judicii, quo scrupulosus, relictis aliorum consiliis, capitis sui visionibus adhæret. 7. Subtilitas ingenii rationes dubitandi invenire capacis, solvere incapacis. 8. Defectus judicii tentationem à consensu, peccatum mortale à veniali, dubium speculativum à practico discernere non valentis. 9. Animi irresolutio. 10. Complexio frigida, melancholica, formidolosa.

CONCLUSIO IV.

VArii varia referunt scrupulosorum remedia. Ac 1. mitigandæ sunt austeritates immoderatæ per ciborum sufficientiam, per somnum longiorem; imò, si timeatur amentia, obligandus est scrupulosus ut abstineat à jejunio, etiam quando Eccle-

Eccleſia, aut Regula illud præcipit. Item ab exercitiis ſpiritualibus, in quibus imaginatione & intellectu diſcurſu agendum eſt.

2. Conſortium ſcrupuloſorum omninò vitandum.

3. Contra nimiam formidinem conſiderandum eſt Deum non ſolùm eſſe judicem juſtum, ſed etiam Patrem miſericordem, benignum, & placabilem; nec plus exigere à nobis, quàm exigat ab aliis, quos etiam timoratos videmus ſine ſcrupulo, ſine anxietate, actiones illas exercere vultu hilari, in quibus peccatum ſine cauſa formidamus.

4. Humor pravus, & melancholicus medicinis purgandus eſt, & interim honeſtæ recreationi vacandum: quòd ſi advertat Confeſſarius ex rationibus, diſcurſibus, aut aliis actionibus ipſius melancholici, humore pravo cauſare delirium partiale reſolvat adaucter, ipſum non peccare in ea materia, in qua mania laborat, hocque defectu uſus rationis ſufficientis.

5. Scrupuloſo ſæpiùs eſt agendum contra ſcrupulos, ut illos paulatim vincat, & totaliter contemnat; & ideo caveat argumentis ex illis conſurgentibus reſpondere, aut cogitationes circa illos advenientes fovere; quò enim magis cogitationibus illis indulgetur, eò magis imprimuntur & radicantur. Caveat inſuper pro repellendis ſcrupulis uti certis ſignis exterioribus, quaſi dicat: *non conſentio*; illud enim & aliis riſum movet, & ſcrupuloſo nihil utilitatis adfert.

6. Excludendus eſt ſcrupulis aditus per ſerias & continuas occupationes.

7. Frequens ad Deum recurſus per actus amoris, reſignationis Divinæ voluntati, & humiliationis, exiſtimando ſe propter peccata, & in Dei ſervitio pigritiam, & tepiditatem, tales pœnas fuiſſe meritum, eaſque Deo offerendo in ſatisfactionem peccatorum, cum ſpe tranquillitatis reddendæ. Si ſcrupuloſus ſit vir doctus, advertat quænam remedia aliis præberet contra ſcrupulos, & ipſe ſibi illa applicet, cùm non ad plus teneatur, quàm alii.

8. Sequendum eſt in omnibus ſine examine, ſine vacillatione, ſine reſpectu ad proprias ratiunculas, ſed modo cæco, conſilium Directoris ſpiritualis, qui habetur vir doctus & timoratus; ità ut omnia, quæ contra ejus conſilia & reſolutiones occurrunt, negligantur tanquam ſcrupuli, & tanquam dæmonum tentationes repellantur. Dominus enim non plus exigit à ſcrupuloſo, licèt contingeret Directorem errare: unde quidam mortuus, ut refert Aforius l. 2. c. 2. apparens amico ſcrupuloſo, hoc ei remedium præbuit, ſcil. ut conſuleret bonos & doctos, & eorum conſiliis & monitionibus acquieſceret ad amuſſim. Et certè licèt præfata remedia poſſint dolorem & ingenii tormentum aliqualiter lenire, vix tamen eradicare; unde hoc unum eſſe efficax doctis & indoctis remedium crediderim, ſecluſio ſaltem ſpeciali Dei auxilio.

Cavendum tamen ſcrupuloſo facilè Directorem mutare, vel ſuper reſolutiones ab eo datas alios conſulere, aut etiam poſtquam à Directore contentus diſceſſit, credere vel quòd Confeſſarius caſum ſuum non intellexerit, vel quòd ipſemet ſufficienter non ſe expreſſerit: hæc enim & ſimilia ſunt verè fomenta ſcrupulorum.

CONCLUSIO V.

Dicite puſillanimis: confortamini & nolite timere, inquit Iſaias cap. 35. verſ. 4. illud & dico Confeſſariis & Directoribus, quibus incumbit è ſcrupuloſorum animis timores vanos & futiles eradicare: poſſunt autem ſcrupuloſi circa res præteritas & futuras timere.

Circa res præteritas, debet Confeſſarius & Director, quando novit ſcrupuloſum eſſe valdè timoratum, id eſt, nunquam, vel rarò mortalia externa committere cum advertentia plena & deliberatione ità perfecta, ut non poſſit dubitare, an ſit mortalia, & nihilominùs ferè ſemper formidat, an mortaliter peccaverit, debet, inquam, omnia ejus peccata dubia, præſertim interna, in meliorem partem explicare, adeòque reſolvere quòd cogitationibus impuris, blaſphemiis, & ſimilibus non conſenſerit, ſicut nec judiciis temerariis, quamdo, an conſenſerit, dubitat; quia non eſt præſumendum quòd ille, qui à tot annis mortalibus externis abſtinet, licèt illa facilè & cum majori delectatione quàm interna poſſit committere, voluerit cogitationibus internis conſenſum præbere; unde debet Confeſſarius illa contemnere, nec permittere ſcrupuloſo, ut eas ſubjiciat clavibus, ſed debet ipſum, dum non habet aliam materiam, à ſe repellere, & verbis interdum aſperis ad Euchariſtiam ſumendam, vel ad Miſſam celebrandam cogere: ſicut Chriſtus dixit Matth. 7. verſ. 26. Diſcipulis naufragium timentibus: *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* Id eſt modicæ fiduciæ, ſive confidentiæ; aliàs manebit perpetua cauſa, occaſio & origo ſcrupuloſorum, ſi omnia dubia confiteantur; quinimò debet quandoque ſcrupuloſum deterrere, ipſi oſtendendo poſſe, adhærendo proprio judicio, mortaliter peccare. Item caveat permittere repetitionem Confeſſionum, ubi conſtat moralem diligentiam in illis inſtituendis fuiſſe adhibitam, ſive interim dubitet ſcrupuloſus de integritate, ſive de examinis ſufficientia, ſive de dolore, ſive de propoſito: quia certò moraliter præſumendum eſt, ipſum præcepto Confeſſionis plenè ſatisfeciſſe, cum ſupponatur valdè timoratus, & ſuarum obligationum ſatis, imò nimium ſollicitus. Præterea, ut advertit P. Herinx, non obligatur ad integritatem materialem Confeſſionis, cum gravi detrimento, quod incurrit ſcrupuloſus ſequendo ſcrupulos; quandoquidem non fuerit inſtituta Confeſſio, ut excruciet hominem, ſed ut ejus conſcientiam ſublevet.

Circa res futuras, conſulat ſcrupuloſo, ut non immoretur examini rerum faciendarum: quòd ſi primo aſpectu ut illicitæ non appareant, certò & ſine formidine credat eſſe licitas; quinimò poteſt aliquis adeo eſſe ſcrupuloſus, ut hoc conſilium præberi poſſit, quod nihil ut mortale apprehendat, niſi jurare audeat eſſe tale.

Ratio eſt; quia ſcrupuloſus non eſt capax examinandi rationes, cùm leves & frivolæ ut graviſſimæ illi offerantur: & quantò accuratiùs, & intenſiùs examini incumbit, tantò magis implicabitur ſcrupulis, ut docet experientia. Quòd ſi aliquando contingat hunc ſcrupuloſum aliquid illicitum facere (quod raro aut nunquam continget in materia notabili) non eſt illi culpæ tribuendum; cum ex recta intentione ad vitanda graviſſima incommoda proceſſerit, nullo modo facturus, ſi putaſſet eſſe peccatum. Ita Cajetanus & alii communiter.

Item circa horas Canonicas, pœnitentiam ſacramentalem, adimpletionem voti, & ſimilia, monendus eſt ſcrupuloſus, ut nihil repetat, ſed eo ipſo quo dubitat, an Pſalmum, hymnum, antiphonam aut quid ſimile omiſerit, reſolvat ſe non omiſiſſe; quia cùm probabilis ſit talem anxietatem, non ex dubitatione fundata, ſed ex ſcrupulo oriri, etiam probabilius eſt nullam eſſe repetendi obligationem. Pro coronide

Advertat Confeſſarius quod debeat eſſe firmus & conſtans in ſuis reſolutionibus, ne vacillando novos cauſet ſcrupulos. Advertat etiam pœnitenti ſcrupuloſo tales dandas eſſe regulas, ut poſſit ipſemet ſine recurſu continuo ad Directorem, Conſcientiam ſuam formare, aliàs foret nimis odioſus.

DISPUTATIO TERTIA.

De Conſcientia probabili, & opinionum probabilitate.

INcredibile eſt quot errores, quot mendacia, quot depravationes, imò quot flagitia ex opinionum probabilitate in doctrina morali ſcaturierint, & ſcaturirent in poſterum, niſi Apoſtolicæ doctrinæ repagulis coerceatur immoderata opinandi libido. Tot malorum fons eſt probabiliſmus, à centum circiter & viginti annis moralem Theologiam introductus, & anteà Apoſtolis, Patribus, Conciliis, Theologis, imò Philoſophis moralibus omninò incognitus. Initium autem ex eo ſumpſit, quòd certi homines ſupra modum opinionum ſuarum adoratores, *Ad cognoſcendam veritatem cum aliquo impediuntur obſcuro, non ad Propheticas voces, non ad Apoſtolicas litteras, nec ad Evangelicas authoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt: & ideo Magiſtri erroris exiſtunt; quia veritatis Diſcipuli non fuere*, inquit S. Leo Epiſt. 10. ad Flavianum Cap. 1. cùm ergo nullus ferè ſit in tota Theologia caſus, qui non ſit vel deciſus, vel per legitimas conſequentias decidendus ex Scripturis, Conciliis, aut Patribus, non ſatis prudenter prudentiæ ſuæ innititur, qui, hiſce relictis, ad propriam rationem, ſæpè propriæ præſumptionis fumo obumbratam, recurrit, præſertim ubi agitur de ſtabiliendis principiis generalibus, ex quibus caſuum innumerorum reſolutio dependet. Audiatur hic Tertullianus de præſcript. num. 34. *Apoſtolos Domini*, inquit, *habemus authores, qui nec ipſi quidquam ex ſuo arbitrio quod inducerent elegerunt, ſed acceptam à Chriſto diſciplinam fideliter nationibus aſſignaverunt*. Unde D. Bern. Epiſt. 174. *Nunquid enim Patribus doctiores, aut devotiores ſumus? periculosè præſumimus quidquid ipſorum in talibus Prudentia prætermiſit*. Nos igitur in hac Diſputatione tam celebri, tam utili, & neceſſaria Patrum noſtrorum terminos non tranſgredientes, quidquid in hac materia docuerunt, quantùm in nobis erit, aſſequi conabimur.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

Quid sit opinio probabilis, probabilior, tutior, communis, & moraliter certa?

SUppono cum Doctore Seraphico 3. dist. 24. art. 2. q. 2. opinionem simpliciter esse assensionem unius partis cum formidine alterius. Per ly *assensionem*, excludit dubium. Per *formidinem*, scientiam & fidem Divinam; quarum prima nititur motivo evidenti, altera authoritate infallibili Dei revelantis, qua omnem formidinem ab assensu excluditur.

CONCLUSIO I.

RElictis pluribus opinionis probabilis definitionibus, sequentem ut bonam & adæquatam proferimus: Opinio probabilis est illa, quæ nititur motivo verisimili intrinseco aut extrinseco, quòd tale appareat opinanti circa præventionem post sufficiens veritatis examen.

Dicitur 1. *Quæ nititur motivo verisimili*, id est tali, quod etsi non constet omnimodè esse verum à parte rei, maximè tamen ad veritatem appropinquare credatur; & ideo si motivum sit minoris momenti, quàm motivum opinionis oppositæ, non est verisimile, sed falsi simile, cùm potiùs ad falsitatem, quam ad veritatem credatur appropinquare: si autem sit æqualis ponderis, est verè dubium: ex quo proinde non potest formari judicium prudens de honestate, aut licentia actionis.

Dicitur 2. *Intrinseco aut extrinseco*: Undè duplex est probabilitas, una intrinseca, quæ nititur fundamentis seu rationibus rei intrinsecis: altera extrinseca, quæ nititur Doctorum testimoniis & authoritate, & ideò etiam duplex est opinio probabilis, una intrinsecè, altera extrinsecè talis.

Dicitur 3. *Quod tale appareat opinanti circa præventionem*, Quia sunt aliqui ita suis rationibus præoccupatum habentes intellectum, ut quidquid eis in contrarium, licèt fortissimum, proponatur, nullatenùs inde moveantur: sicut quidam ita afficiuntur ex nescio qua propensione erga certos Authores, ut unum at alterum præferant quatuor aut sex ejusdem; imò majoris authoritatis.

Dicitur 4. *Post sufficiens veritatis examen*; Quia debet opinans non tantùm rationes suæ partis, sed etiam alterius expendere, imò & solvere, adeoque imprudenter agit, si, necdum expensis, & solutis alterius partis rationibus, statim pro sua parte concludat. Ex dictis

Resol. 1. Non sufficere ad fundandum opinionem probabilem, quamlibet rationem vel authoritatem, etiam exiguam, ut patet tum ex dictis, tum ex proscriptione hujus propositionis ab Innocentio XI. *Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus*. Item hujus ab Alex. VII *Si Liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat rejectam esse à Sede Apostolica*.

Resol. 2. Nec satis esse generaliter loquendo, ut opinio reddatur probabilis, authoritatem alicujus, licentiati, Doctoris, aut Professoris in aliqua Academia; sed debent insuper esse rei examinandæ, stabiliendæ, & propugnandæ capaces, idque de facto, & ex professo fecisse, ponderando utriusque partis rationes & fundamenta; aliàs eorum authoritas non potest esse operanti motivum verisimile.

Resol. 3. Posse authoritatem Doctoris unici, in quo reperiuntur jam allegata, esse fundamentum prudentis judicii, adeòque opinionis verè probabilis, modò tamen ex illis, qui ejus fundamenta librarunt, nulli aut pauci ipsi contradicant. Cui doctrinæ non adversatur Alexand. VII. condemnans præfatam propositionem: *Si liber sit alicujus junioris &c.* nam eo ipso quo dicitur *junioris*, datur ansa dubitandi, an præfata omnia præstiterit; & consequenter an ejus authoritas sit sufficiens ad fundandam veram probabilitatem.

CONCLUSIO II.

OPinio probabilior est, quæ, spectatis rationum pondere, & authoritatis gravitate, apparet verisimilior: Dico *authoritatis gravitate*, & non multitudine, quia *neque ex multitudine authorum*, inquit Justinianus lib. 1. §. Neque, *quod melius & æquius est judicatote, cùm possit unius forsitan & deterioris sententia multos & majores aliqua ex parte superare*. Pensandæ sunt igitur Authorum opiniones, & quæ fundamentis solidioribus stabiliuntur, sunt aliis præponendæ. Ubi tamen rationes apparent æquales pro utraque parte longè communior censeri debet probabilior, quia cùm ipsius fundamenta præsumantur à pluribus meliùs considerata, præsumuntur & meliora.

Advertendum est, 1. opinionem probabiliorem spectari posse dupliciter, 1. qui quasi absolutè; id est secundum famam quam habet inter Doctores sine respectu ad aliquem particularem. 2. respectivè ad aliquem particularem, cui opinio apparet verisimilior: unde fieri potest ut illud, quod est probabilius primo modo, non sit secundo, & è contrà. Sic satis communiter inter Doctores sententia obligans ad confitendas circumstantias notabiliter aggravantes est probabilior, quam opposita, licèt contrarium aliquibus in particulari videatur, E contrà sententia non obligans apparere potest alicui probabilior, licèt communiter minùs probabilis reputetur.

Advertendum est 2. eo ipso quo sententiam aliquam probabiliorem intrinsecè reputamus, nos non debere semper (licèt ordinariè sic fiat) contradictoriam ejus judicare falsam. Ratio est, quia cùm judicamus sententiam aliquam probabiliorem, judicamus quidem absolutè verisimilem, sed non judicamus absolutè veram, cùm sciamus motivum cur illi assentiamur, esse fallibile; & consequenter quòd in fundo rei sit fortè falsa, propter rationes quas hic & nunc non videmus, jam autem, si non teneamur credere probabiliorem absolutè veram, nec tenemur credere ejus contradictoriam absolutè falsam, sed tantùm falsi similem, seu potiùs falsam, quàm veram.

CONCLUSIO III.

OPinio est tutior in materia morum, in cujus sequela minus est peccandi periculum: ex qua definitione & simul ex definitione sententiæ probabilioris, patet aliud esse opinionem esse tutiorem, aliud esse probabiliorem; quia primum petitur ex minori peccandi periculo, secundum verò ex rationibus solidioribus, vel ex authoritate graviori: unde opinio minus probabilis potest esse tutior, & probabilior minùs tuta, sic opinio docens esse confitendum, aut saltem pœnitendum statim à commisso peccato, tutior est, quia in ejus sequela nullum est peccandi periculum est tamen minùs probabilis: quia rationes pro opposita sententia sunt solidiores. Potest tamen fieri quòd eadem opinio sit simul tutior & probabilior, & talis est opinio docens contractum triplicem non esse licitum.

CONCLUSIO IV.

OPinio communis est illa, quæ habet pro se octo aut decem Authores graves, qui rem, non per transennam & perfunctoriè, non præventi aut necessitati, sed ex professo & in fundo rei tractaverunt, librando in statera Domini utriusque partis fundamenta: undè si sola authoritate ducti se invicem sequantur, sicut aves aut oves posteriores sequuntur priores, non plures, sed unus censendi sunt. Opinio verò communior est illa; quam tenent plures Doctores habentes jamjam requisita, minùs communis autem, quam sequuntur pauciores.

CONCLUSIO V.

OPinio moraliter certa est illa, quæ secundùm communem hominum existimationem reputatur vera, licèt physicè loquendo possit esse falsa. Sic opinio, qua judico sacerdotem aliquem esse Confessarium, quia sic attestatur Episcopus, est moraliter certa, licèt potuerit Episcopus, aut ejus secretarius attestationem falsam effingere: quod quia rarò evenit, censetur in moralibus nunquam evenire.

Advertendum tamen morali certitudini competere quandam latitudinem, adeoque posse dari unam majorem altera, & ideò non excludit à sententia opposita omnimodam probabilitatem, saltem exiguam & tenuem:

Advertendum etiam in hoc convenire opinionem probabiliorem, & moraliter certam, quòd utraque nitatur ratione magni momenti, item quòd neutra adversetur Sacræ Scripturæ, Conciliorum, aut Pontificum decretis, nec unanimi Doctorum; ac Patrum consensui, in hoc tamen disconvenire, quòd prima tantùm à quibusdam, secunda autem ferè ab omnibus Doctoribus vera existimetur; item quòd illa admittat formidinem, saltem exiguam: hæc verò excludat omnem formidinem rationabilem, cùm excludat omne dubium prudens.

QUÆSTIO II.

An liceat agere cùm Conscientia probabili, aut probabiliori?

SUppono 1. Conscientiam probabilem esse judicium practicum ex principiis tantùm probabilibus, sive intrinsecis,

ſive extrinſecis formarum, cum formidine ſaltem radicali de oppoſito.

Suppono 2. Diſcrimen eſſe inter opinionem probabilem, aut probabiliorem, & Conſcientiam talem, opinio ſiquidem in ſyllogiſmo practico verſatur circa Antecedens, eſtque reſpectu actionum humanarum regula ſolùm remota; Conſcientia autem, verſatur circa conſequens, eſtque regula proxima & immediata.

CONCLUSIO I.

NUnquam licitum eſt agere cum Conſcientia probabili aut probabiliori, adeòque faciens hunc ſyllogiſmum: Probabile eſt licere ſequi ſententiam probabilem, aut probabiliorem: ſed hæc eſt talis: ergo probabile eſt licere mihi illam ſequi: imprudenter agit, ſi dictamen conſequentis aſſumat tanquam regulam proximam ſuæ actionis. Eſt communis contra paucos.

Prob. 1. Ut quis prudenter agat, nullam debet habere formidinem rationabilem de peccato; ſed operans ex principio immediato dictante eſſe probabile, aut probabilius actionem eſſe licitam, debet habere formidinem de peccato; cùm id, quod eſt probabiliter licitum, ſit fortè licitum, fortè illicitum: ergo imprudenter agit, adeòque exponit ſe peccato formali.

Prob. 2. Qui projicit lapidem ſatis grandem ex feneſtra, credens ſolùm probabiliter, aut probabilius neminem tranſire, non eſt tutus in Conſcientia, eò quòd ſe exponat periculo aliquem lædendi: ergo nec tutus eſt in Conſcientia ponens actionem, quam tantùm probabiliter aut probabilius credit licitam, eò quòd ſe exponat periculo Deum offendendi: undè ſicut ille, ut prudenter agat, debet prius eſſe moraliter certus, quòd nemo tranſeat, ita etiam ut hic prudenter operetur, debet eſſe moraliter certus, quòd actio ſua ſibi liceat. Et ideo ſit

CONCLUSIO II.

UT quis licitè & prudenter agat, debet habere Conſcientiam practicè certam, non quidem metaphyſicè ſed moraliter, ita ut nullum peccatum rationabiliter timeat operando. Eſt verior, & in praxi ſequenda.

Ratio eſt, quia omnis regula ad agendum propoſita, debet eſſe infallibilis, ſaltem moraliter, aliàs ſi fallibilis eſſet, non proponeretur tanquam regula, ſed Conſcientia eſt vera & immediata actionum noſtrarum regula: ergo debet eſſe, ſaltem moraliter, infallibilis, adeòque certa: unde dum quis amplectitur ſententiam abſolutè probabilem, debet explicitè vel implicitè hunc ſyllogiſmum efformare, ut eam ſequendo, prudenter operetur; *prudenter agit qui ſequitur ſententiam quam credit abſolutè probabilem, aut probabiliorem in concurſu minus probabilis, ſed hanc credo eſſe talem: ergo prudenter ago illam ſequendo:* ubi vides Conſcientiam moraliter certam, cum ſequatur ex Minori phyſicè certa, & ex Majori certa moraliter, utpotè vix ab uno rejecta.

Dices: Licitum eſt ſequi ſententiam probabiliorem, ut dicemus poſtea: ergo licitum eſt agere cum Conſcientia ſaltem probabiliori.

Reſp. Diſt. Ant. Licitum eſt ſequi ſententiam probabiliorem immediatè, undè, & ſimpliciter, id eſt, ſeclusis quibuſcunque aliis principiis, quibus in operando dirigamur: N. Cum enim principium illud ſit formidoloſum, etiam formidoloſa eſſet Conſcientia, adeòque peccato formali exponeret operantem. Licitum eſt ſequi &c. remotè, & mediantibus quibuſdam principiis practicis, ſeu formando ſyllogiſmum prætatum aut ſimilem: C. Unde quando judico me poſſe hodie operari ſerviliter v.g. Non innitor immediatè huic principio: *quia probabilius eſt non eſſe feſtum*, aliàs tantùm probabilius eſſet me non peccare, ſed hoc præſuppoſito, indè deduco aliud principium practicè certum, cui innitor tanquam regulæ immediatæ, ut dictum eſt in concluſione.

Inſtabis: Non eſt poſſibilis rudibus formatio talis ſyllogiſmi: ergo.

Reſp. Diſt. Ant. Non eſt poſſibilis, ut fiat explicitè, & in actu ſignato, tranſeat. Ut fiat implicitè & in actu exercito: N. Eo enim ipſo quo ſcientes licere ſequi ſententiam probabiliorem, & credentes ſuam eſſe talem, ſine formidine operantur talem ſyllogiſmum formant. Vide dicta de Conſcientia in genere. Ex dictis

Reſol. 1. Majorem probabilitatem alicujus opinionis non conducere ad vitandum ſecuriùs peccatum, niſi in quantùm conducit ut indè formetur aliud principium immediatiùs magis certum, à quo proximè dirigitur operans.

Reſol. 2. Nullatenus eſſe adhærendum in praxi ſententiæ oppoſitæ; quia actio ſequens ex directione immediata judicii tantùm probabilis, aut probabilioris, *non eſt ex fide*, adeòque *peccatum eſt*.

Dices: qui exiſtimat licere ſibi operari ex Conſcientia probabili, aut probabiliori operatur ex Conſcientia practicè certa; quia explicitè, aut implicitè facit hunc ſyllogiſmum: *licitum eſt agere ex Conſcientia probabiliori; ſed habeo talem: ergo licitum eſt mihi hic & nunc ex ea ponere talem actionem*.

Reſp. Poſſe quidem formare talem Conſcientiam, ſed concluſio noſtra intelligitur dum quis proximè nudè, & ſecluſo judicio reflexo, innititur Conſcientiæ probabili aut probabiliori. Præterea negari poteſt talem Conſcientiam reflexam eſſe practicè certam, cùm ſequatur ex majori ad ſummum probabili.

QUÆSTIO III.

An ſit licitum ſequi ſententiam minus probabilem relicta probabiliori, ubi tantum controvertitur an actio ſit licita, necne?

DIco: *Ubi tantùm controvertitur an actio ſit licita, necne;* quia ſi inſuper ſit controverſia involvens periculum nullitatis ſacramenti, jacturæ bonorum alienorum, famæ, mortis &c. materiam illam hic non tangimus, de illa acturi poſtea: unde quæſtio procedit, ubi agitur de ſolo peccati periculo, abſque ullo alterius detrimento, aut detrimenti periculo. Sed ante reſolutionem

Suppono 1. Ubi ſententia minus probabilis tutior eſt, licere, imò perfectius eſſe illam amplecti; cùm magis removeat operantem à peccato.

Suppono 2. Non eſſe illicitum inter diſputandum ſuſtinere ſententiam minus probabilem, relicta probabiliori & tutiori, ubi materia merè ſpeculativè agitatur, id eſt, ſolius diſputationis cauſa; quia tantùm eſt ingeniorum ludus & exercitatio. Cavendum tamen ſcandalum, & ne auditores minoris capacitatis ita præoccupentur rationibus ſpecioſis, ut illam ſint ad praxim redacturi. Audivi ego Conſiliarium quemdam in aliqua Curia ita contra proprium ſentimentum diſputaſſe cum Advocato alicujus partis, ut plures rationum appar ntia capti, ſuffragati ſint illi parti, quam ipſemet Conſiliarius credebat minus habentem.

Suppono 3. Licere ſequi ſententiam probabiliorem minus tutam in concurſu minus probabilis tutioris; quia imponeretur hominibus jugum intolerabile, ſi in omnibus obligarentur amplecti ſententias ſecuriores, imò nunquam poſſent eſſe quieti, quia quando elicuiſſent actum Contritionis in ordine ad Sacramentum, aut juſtificationem, deberent elicere ſecundum, facto ſecundo, elicere tertium, & ſic ſemper; cùm ſit ſecurius facere plures actus Contritionis, quàm unum, qui potuit non eſſe ſufficiens: & ſic in multis materiis: unde cum humano ingenio ſæpe ſit impoſſibile agibilium veritatem aſſequi, tutò & prudenter ille agit, qui amplectitur ſententiam probabiliorem etſi minus tutam, adeòque eligere viam tutiorem, quando opinio minus tuta eſt probabilior, conſilii eſt, non præcepti: *Non ergo ex neceſſitate*, inquit D. Antoninus, *oportet viam tutiorem eligere, quando etiam alia via poteſt eligi tuta: ſicut enim diverſæ viæ tendunt ad unam civitatem, licèt una tutior alia ſit; ſic ad civitatem cæleſtem alius ſic, alius verò ſic vadit & tutè, licet aliquis tutiori modo*. Quæſtio igitur eſt an liceat amplecti ſententiam minus probabilem, minùſque tutam, in concurſu probabilioris?

ARTICULUS I.

Stabilitur ſententia negativa Sacræ Scripturæ teſtimoniis.

PRob. 1. ex Rom. 14. verſ. 23. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*; atqui ſequens opinionem minus probabilem, minuſque tutam in concurſu probabilioris tutioris, non agit ex fide quòd actio ſua ſibi liceat. ergo. Prob. Min. Agens cum dubio non agit *ex fide*, ut antea oſtendimus; ſed ſequens opinionem minus probabilem, eſt dubius & pluſquam dubius, cùm non tantùm putet actionem ſuam fortè eſſe licitam, fortè illicitam; ſed putet potius illicitam, quam licitam, cùm credat potius falſam quàm veram, ob rationes fortiores oppoſitæ ſententiæ: ergo

Prob. 2. Ex ſimili Scripturæ teſtimonio: Eccl. 3. verſ. 27. *Qui amat periculum; in illo peribit*. Quis autem magis exponit ſe periculo peccati, quàm qui amplectitur opinionem, quam credit veriſimilius falſam, adeòque veriſimilius peccaminoſam; cùm actio ſit peccaminoſa, quia creditur falſa. Certè ſi ambulans tempore tenebrarum in loco ubi probabiliùs credit eſſe foveam, convincatur velle periculum lapſus, quidni convinceretur velle periculum peccati, qui ſequitur id, quod probabiliùs credit eſſe peccaminoſum?

Prob 3.

Prob. 3. Ex primæ ad Thessalon. 5. *Omnia autem probate, quod bonum est tenete, ab omni specie mala*, vel, ut alii legunt, *mali, abstinete vos*, id est, ut habet noster Lyranus in hunc locum. *non solum à malo abstinendum est, sed etiam ab omni eo quod habet apparentiam mali*. Quid autem magis habet speciem seu apparentiam mali, quàm id quod potius malum est, quàm bonum? Certè si id, quod de facto malum est, non dicatur habere speciem mali, sed malitiam; illud dici debet habere speciem mali, quod verisimiliùs malum est.

Prob. 4. Meminit Scriptura variis locis ignorantiarum, quæ non excusant operantem à peccato: Ponamus amplectentem sententiam minus probabilem faventem libertati fuisse deceptum, eò quòd falsa, adeoque illicita esset ejus opinio à parte rei, an se excusare poterit apud Deum; An dicet ignorantiam suam fuisse invincibilem, qui de malitia suæ actionis non tantùm scrupulum, suspicionem, aut formidinem rationabilem habebat, sed verum dubium, & plusquam dubium, seu falsi similitudinem? Nonnè potius tanquam temerarius & præsumptuosus condemnabitur ob ignorantiam voluntariam & affectatam? Timeant sanè, & justè timeant Dei judicium illam sententiam docentes, timeant & practicantes.

Prob. 5. Præceperat Dominus Saul ut percuteret Amalech, & demoliretur universa ejus, 1. Reg. 15. Saul benignè & probabiliter interpretatus Dei præceptum; reservat quædam pecora ad sacrificium; quis Probabilistarum rationem illam insufficientem credidisset ad fundandam opinionem, saltem minus probabilem, cum non proprium interesse, sed Dei gloriam intenderet? Et tamen dicit ei Dominus per os Samuelis: *Numquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini... pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus ne sis Rex*, v. 22.

Prob. 6. Matth. 6. via quæ ducit ad vitam, dicitur *arcta & angusta*: si autem licitum sit amplecti sententiam minus probabilem faventem libertati; ubi viæ arctitudo, ubi angustia, ubi difficultas? Cùm vix sit usura, vix simonia, vix eleemosyna danda, vix jejunandum, vix sacrum audiendum, vix Horæ Canonicæ recitandæ, &, ut verbo dicam, vix sit præceptum, præsertim Ecclesiasticum, quod non elidat luxurians in omni materia Probabilismus Lege unum Authorem, & videbis fornicationem & pollutionem non esse illicitas jure naturali, sed divino, quod cùm non soleat obligare cum periculo vitæ, poteris, ne moriaris, fornicari, aut te polluere. Lege alterum, eximet te à sacro, ne perdas tres florenos. Volve hunc Casuistam, excusabit te à jejunio, si quatuor leucas confeceris equitando. Volve istum, & te voluntariè distractum tempore totius Missæ, aut Officii divini absolvet à penso Ecclesiastico. Sed quid de usura? Nihil ibi timendum: vel das pecuniam tuam mercatori, & excusaris per contractum triplicem; vel alteri, & tutus es ratione lucri cessantis, quod reciperes dando mercatori, & sic tibi impossibilis est usura. Quid de simonia in beneficiis Ecclesiasticis? Plumbei sunt ingenii qui illam committunt: cùm mille reperti sint modi illam vitandi. Quid de eleemosyna? Cùm vix, aut nunquam simul concurrant status superfluitas, & extrema pauperis necessitas, vix, aut nunquam ad illam teneris; & sic reperis viam cœli, quam Veritas ipsa dixit arctam & angustam, latam, facilem, & spatiosam. Tibi igitur gaudendum quod tot reperias Agnos Dei, tollentes peccata mundi: *Ergo Ecclesia Catholica*, inquit Caramuel in Theol. Reg. disp 6. *fœlicior dici debet quod exuberet sanctissimis & doctissimis viris, qui introduxerunt benignas opiniones; quia damnarentur plurimi, quos sententiæ probabilitas salvat*. Et alibi asserit Dianam centena abstulisse à mundo peccata, quia centenas propositiones fecit probabiles.

Dices 1. Dixit Christus Matth. 11. ℣. 30. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*: ergo non sunt spernendi, sed laudandi viam cœli facilitantes.

Resp. Christi jugum dici suave, non quia nulla sit difficultas in adimplendis ejus præceptis, cùm sit difficile peccata confiteri, inimicos diligere, pro calumniantibus orare &c. sed quia Christi gratia facit, ut, quod naturæ sibi relictæ asperum foret & grave, suave fiat & leve; unde August. serm. 47. de diversis cap. 1. *Quidquid durum est in præceptis, ut sit leve Charitas facit.* Non est ergo leve sensu Caramuelis dicentis ex Bassæo loco citato: *Ex opinionum varietate jugum Christi suaviter sustinetur*; quasi verò posset salutis via dilatari, & possemus, mediante probabilismo, Christum facere mendacem, qui dixit suprà arctam esse cœli viam: *Etenim qui vitæ hominis constituit terminos, qui præteriri non poterunt, ipsi constituit viæ cœli terminos, qui dilatari non poterunt*, inquit Author modernus.

ARTICULUS II.

Confirmatur hæc doctrina ex Patribus.

PAuci sunt quidem SS. Patres, qui terminis expressis sententiam nostræ oppositam damnaverint: nec mirum; quia hæc doctrina sexdecim primis sæculis fuit Patribus incognita: nam, si exceperis Accademicos sæculo quinto florentes, ac probabilismum defendentes, quorum doctrinam refert & refutat Augustinus, ut dicemus posteà, ne unum quidem Authorem reperies, qui legatur ante finem sæculi decimisexti probabilismum tenuisse, docuisse, aut typis mandasse. Nihilominùs ex dicendis, quàm aliena fuerit mens SS. Patrum à Probabilistarum opinione, satis patebit.

Prob. 1. Ex August. lib. 3. contra Accademicos c. 16. ubi arguens hoc Accademicorum Axioma & principium: *Cùm agit quisque quod ei probabile videtur, non peccat, nec errat*, sic habet: *Illud est capitale, illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum, quos nefas omne, si hæc ratio probabilis erat, cùm probabile cuiquam visum fuerit esse faciendum... non solùm sine sceleris, sed etiam sine erroris vituperatione committatur.* Quid pro nostra sententia fortius, quid expressius? Et tamen hoc Axioma à tot sæculis extinctum novi recentesque Probabilistæ suscitaverunt.

Prob. 2. Ex eodem August. Epist. 154. *Si quis bonum putaverit esse quod malum est, & fecerit hoc putando, utique peccat.* Sed quid dicturum fuisse putas S. Doctorem de eo, qui non putat bonum, sed verisimiliùs malum id quod facit? certè longè à fortiori peccati condemnasset.

Dices, illius putantis bonum esse, quod malum est, ignorantiam esse vincibilem, & ideo ab August. damnari: Sed

Nunquid invincibilis est putantis esse verisimilius malum? An non, ut quis dicatur ignorare invincibiliter, debet omnem conatum, omne studium, omnem industriam moraliter adhibuisse, ut inveniret & amplecteretur veritatem? Hoc autem quis dicat de sequente sententiam minùs probabilem, cùm amplectatur id, quod, post veritatis inquisitionem, apparet probabilius falsum?

Prob. 3. ex D. Chrysost. Hom. 44. in Matth. oper imperf. *Si vestimenta empturus*, inquit, *unum gyras mercatorem & alterum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori ab illo comparas: quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere ubi sincera veritas Christi venundatur, & ubi corrupta, & omnium confessiones cognoscere, & veriorem eligere plusquam vestimentum?* Quid ad hæc Probabilista? Dicet sanè hoc esse consilii, non præcepti; sed obest quod anteà docuerat inexcusabiles esse in suis erroribus, qui talem vivendi modum non amplectuntur.

Prob. 4. Ex S. Gregor. 5. Moral. c. 6. *Unde Sancti viri, cùm mala superant, sua etiam bene gesta formidant, ne cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne pestifera tabes putredinis sub boni specie lateat coloris.* Quanta inter Sanctos & Probabilistarum sequaces differentia! Ecce illi cum ea, quæ bona existimant, amplectuntur, formidant ne decipiantur: hi autem cum ea, quæ probabiliùs mala judicant, sequuntur, se ab omni peccato securos arbitrantur: sed unde illa securitas? an ab authoritate? ecce universa sexdecim sæculorum authoritas tibi contraria est: ecce etiam ex illis, qui à 40. annis scripta sua typis mandarunt, decem asseruntur adversarii, contra unicum patronum: tibi igitur non favet authoritas: &, si paucæ sæculi proximè elapsi reliquiæ tibi hæreant, verè de illis dici potest illud August. Hom. 11. c. 5. *Ecce dat tibi securitatem procurator, quid tibi prodest si Pater-familias non acceptet?* An à ratione? quomodo dubium & plusquam dubium causabit certitudinem moralem? quomodo formidolosum tollet omnem formidinem rationabilem, incertum incertitudinem? nec ergo favet ratio: unde, vis securus esse? crede Patribus, crede Antiquitati, crede saniori, & majori Doctorum modernorum multitudini.

Prob. Denique ex S. Bernardo lib. de Præcept. & Dispens. cap 14. colum. 17. Ubi sic habet: *Ut interior oculus verè sit simplex, duo illi esse arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem: nam si bonum quidem diligat, sed verum non eligat, habet quidem zelum Dei, sed non secundùm scientiam.* Ubi autem erit simplicitas, ubi potiùs quæritur falsitas quàm veritas?

Unicum pro se adferre solent Adversarii S. Leonem, qui Epist. ad Rusticum ultimis verbis prologi præscribit, *Ut in dubiis vel obscuris id noverimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis, nec decretis SS. Patrum invenitur adversum.* Sed per hoc sententiæ suæ eversionem evidenter proferunt; cùm hæc & adversetur SS. Patrum testimoniis, ut jam ostendimus; & ad-

& adversetur ipsimet Euangelio præcipienti, ut servemus mandata, inter quæ est illud naturale: *Declina à malo, & fac bonum*, quod sanè non facit probabilista relinquens probabilius bonum, & eligens probabilius malum.

ARTICULUS III.

Solidatur hæc veritas authoritate Doctorum Angelici, Seraphici, Sub ˛'ˡs, & Irrefragabilis.

POstquam Magister Sententiarum Theologiam modo Scholastico tradidit, non defuerunt Viri sanctissimi simul & doctissimi, qui quatuor ejus libros commentariis illustrarunt: inter quos Noster Alensis Doctor Irrefragabilis ac Sanctorum Thomæ & Bonaventuræ præceptor, ut etiam nunc refert Morery Dict. Hist. D. Thomas Doctor Angelicus, Noster D. Bonaventura Doctor Seraphicus, Noster Scotus Doctor subtilis; qui omnes sententiæ nostræ evidenter adhæserunt.

Prob. 1. Ex D. Tho. Quodlib. 8. art. 13. *Qui non habet Conscientiam de contrario, sed certitudinem, sed tamen in quamdam dubitationem inducitur contrarietate opinionum: & sic, si manente dubitatione plures Præbendas habet, periculo se committit, & sic procul dubio peccat ut magis amans beneficiam temporale, quàm propriam salutem*; atqui sequens opinionem minùs probabilem faventem libertati contra legem, non potest non induci in dubitationem, & formidinem de rei veritate, cùm habeat rationes fortiores pro falsitate, quàm pro veritate, quas non destruit judicium reflexum, ut posteà ostendemus: ergo ex mente D. Thomæ exponit se peccati periculo. Item Quolibet 9. art. 15. docet hanc quęstionem, an sit licitum habere plures Præbendas, *periculosè determinari, quia ambigua est*, ob Theologorum, & juristarum diversas opiniones: certè si sententiam Adversariorum tenuisset, non dixisset *periculosè determinare*; cùm, secundùm ipsos liceat quamlibet amplecti sine peccati periculo.

Prob. 2. Ex D. Bonav. in Opusc. de processu Relig. Processu 5. ubi sic loquitur: *volantas bona & plena, via regia & secura debet incedere, & relictis dubietatum diverticulis quasi suspectis latronum semitis, apertos & tutos justorum calles ambulare*, ubi per *dubietates* intelligit quasdam probabilitates minores, ut satis patet ex his verbis paulo ante præcedentibus: *maximè cum tales opiniones quandoque periculosiores sint quam apertæ transgressiones, quia ubi scit homo se delinquere, indè facilè corrigitur, ubi autem nescit se peccare, & insuper credit sibi licere, indè nec in morte purè convertitur propter falsam spem, quòd fortè licuerit, vel minùs in eo peccaverit, baculo arundineo & confracto innitens.* Verè, verè baculo arundineo & confracto innititur, qui id amplectitur, quod potius malum credit, quàm bonum. Legatur S. Doctor ibidem, & patebit quantum ab ipsius mente distent illi, qui ob legis interpretationem dubiam aut plusquàm dubiam, seu minùs probabilem, resolvunt audacter talem casum, talem materiam, talem actionem, talem personam non comprehendi sub lege.

Prob. 3. Ex Scoto in fine quæst. 2. prolog. sententiarum: Multa, inquit, *in actibus humanis sunt dubia utrum sint peccata mortalia, etiam suppositis omnibus doctrinis Doctorum & Expositorum, tamen non est dubia via salutis, quia à talibus tanquàm periculosis, debet homo sibi cavere & se custodire, ne dum se exponit periculo incidat in peccatam*: atqui si credidisset Scotus licere sequi sententiam minùs probabilem, relicta probabiliori & tutiori, non dixisset *multa esse dubia an sint peccata mortalia, etiam suppositis omnibus Doctrinis Doctorum & Expositorum*; quandoquidem illis suppositis, illa quæ dicit dubia, propter Authorum suorum authoritatem & rationes, sint probabilia, adeoque essent licita: unde dixit esse dubia, quia credidit, quòd quando circa rem aliquam sunt opiniones æquè probabiles, quarum una dicit illam esse licitam, altera illicitam, oriatur dubium an sit licita necne; adeòque tunc amplectendam esse partem tutiorem: quod à fortiori faciendum est, ubi concurrit opinio minùs probabilis pro parte minùs tuta. Hancque esse Scoti mentem testantur Faber, Corduba, Cardinalis Laurea, & alii.

Prob. 4. Ex Alexandro Alensi, qui jussu Innocentii IV. teste Bellarmino composuit Theologiam egregiam & copiosissimam: *Quæritur de illo*, inquit Parte 2. q. 112. de ignorantia 8. casu, *qui dubitat de aliquo contractu, utrum sit simoniacus, necne; eo quòd quidam Authores dicunt esse simoniacum, & quidam negant: quid ergo sit facturus, cùm ignoret? Respondetur ei abstinendum esse ab hoc contractu, ne se committat discrimini: melius est enim ut incidat in damnum temporale, quàm in spirituale.* Et tamen vult Probabilista non solùm quando rationes sunt æquales pro utraque parte, sed etiam quando sunt fortiores pro lege prohibente, posse contractum fieri.

His adjungo authoritatem SS Antonini Ordinis Prædicatorum, & Bernardini Ord. Minor quorum primus parte 1. tit. 3 c. 10. §. 10. sic habet: *Potest quis tenere unam partem alicujus opinionis, & secundùm eam operari .... dummodo talis opinio non sit contra authoritatem expressam S. Scripturæ, nec contra determinationem Ecclesiæ Catholicæ, & quòd etiam ex contrarietate talium opinionum non inducatur ad dubitandum, sed bonam sibi Conscientiam & credulitatem formet de eo quòd credit tanquam de PROBABILIORI parte.* Secundus autem Tom. 1. Serm 3. Fer. 2. post Quinquagesimam art. 3. c. 1. in fin. *Secundùm Scotum & Ostiensem, quando sunt diversa jura & opiniones, quæ tamen non sunt contra Deum & bonos mores, cæteris paribus humanior præferenda est*, ergo dum opiniones Deum & bonos mores respiciunt, non humanior, sed tutior est eligenda, nisi minùs tuta esset probabilior tutiori.

ARTICULUS IV.

Eadem doctrina roboratur Authoritate Cardinalium S. Romanæ Ecclesiæ.

COnsultò hunc Articulum aggredior verbis Eminentissimi Cardinalis de Aguirre in Prologo ad Tomos Conciliorum Hispaniæ „ Prolixus essem, inquit, si omnes Do-
„ minos Cardinales probabilissimi illius laxi inimicos, & tu-
„ tiorum aut saltem palàm probabiliorum sententiarum te-
„ naces tam factis, quàm scriptis, jam vita functos, nomi-
„ nare vellem. Inter tam multos eorundem, qui usque mo-
„ do sanctitate aut doctrina insigni floruerunt, vix, credo, in-
„ venietur aliquis qui aliter senserit, aut docuerit. Imò ex
„ iis, qui modo superstites sunt tam intrà, quàm extrà Ur-
„ bem, præstanti pietate & eruditione conspicuis, ac toti or-
„ bi Christiano notis, quorum judicia ac sententiæ mihi fre-
„ quenter colloquio, ac variis congressibus innotescunt, ne-
„ mo est, quantum capio, qui tam in theoria, quàm in praxi
„ non censeat sequendam omninò esse sententiam tutiorem,
„ vel saltem longè veriorem, ac probabiliorem .... in sacris
„ hiscè Congregationibus quotidiè occurrunt innumeræ cau-
„ sæ, quarum decisio ex sacris Conciliorum canonibus pen-
„ det: ubi autem variæ Authorum occurrunt sententiæ, illa
„ omninò præfertur, quæ, omnibus hinc inde consideratis, tu-
„ tior videtur, aut juri & æquitati conformior.

Ecce Romana Ecclesia, caput & norma aliarum Ecclesiarum credit se obligatam ad sequendam in omnibus sententiam aut tutiorem, aut probabiliorem, quis igitur audeat contrà sapientissimæ Matris suæ & sentimentum & praxim minùs tutam, minusque probabilem amplecti? cessent igitur Probabilistæ pro defendendo Probabilismo insufficientem legis promulgationem, ac ideò non obligationem jactare: nullus enim melius novit legum Ecclesiæ vim, ac obligationem, quàm ipsa Ecclesia, cujus aliquot purpuratos Præsules lubet audire.

Prob. 1. Ex Bellarmini supplemento tomi septimi in Prologo admonitionis ad Nepotem suum, ubi sic legitur: *Si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omninò operans tutiorem partem sequi, & nulla ratione, nullius imperio, nulla temporali utilitate proposita ad minus tutam partem declinare*, &, ut dixerat paulò antè, *non respicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant*, si ergo ubi non potest haberi certitudo moralis de licentia & honestate actionis dicat nos obligari ad partem tutiorem, à fortiori insinuat nos ad id teneri, ubi dubium est & plusquàm dubium est an pars minùs tuta sit licita.

Prob. 2. Ex Cajetano in sua summa verbo *Opinioni uti*, ubi ait: *in operandis nisi partem tutiorem eligendo, non licet opinionem cujuscumque assumere at regulam operis ... & hæc intellige de opinione propriè dicta, quæ est cum formidine alterius partis.* Ubi autem debet esse major formido alterius partis, quàm in amplectente partem, quam judicat probabilius falsam?

Prob. 3. Ex Pallavicino, qui postquàm sententiā nimis benignam tenuerat, imò & typis vulgaverat, sententia opposita accuratius examinata, ac ejus rationum convincentium pondere convictus, testatus est Patri Nicolao Mariæ Societatis Jesu, olim in Collegio Romano studiorum præfecto Generali, Pœnitentiariæ Theologo, Episcoporum Examinatori ac S. Officii Qualificatori, se mutasse sententiam, & *sibi fixum esse relinquere post se scripturam, in qua retractare intendebat ea, quæ scripserat in libro de Actibus humanis, nempè posse quempiam practicè sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta probabiliori.* Hæc sunt ipsissima verba, quibus præfatus P. Nicolaus usus est in testimonio, quod manu propria dedit hac de re R. Admodum P. Gonzales ejusdem Societatis Pręposito Generali. Imò ipsemet Pallavicinus doctrinam nostram tenuit & docuit in variis epistolis, teste eodem Gonzales.

Prob. 4. Ex Cardinali de Aguirre loco cit. nu. 31. qui postquam dixisset se anteà adhęsisse Probabilismo in sua Theologia Salman-

Salmanticæ impressa anno 1667. subdit: *Cœpi itaque rem maturius examinare ab anno circiter 1671. usque modo....deprehendi verò ingens periculum salutis inspiciendo aut consulendo aliis Probabilismo, sive usu cujuslibet opinionis minùs probabilis faventis libertati, in concursu alterius probabilioris, adhærentis præcepto. Idem mihi altè insedit ubi utraque apparet probabilis æque aut circiter: manet enim adhuc res verè dubia, & incertum omninò, an actio vel omissio sit contraria Legi æternæ, necne.*

Hic advertendum obiter, plurimos Authores scientia & authoritate præstantissimos de Probabilismo ad Probabiliorismum transiisse, ne unum autem de Probabiliorismo ad probabilismum: quod non parum confirmat sententiæ nostræ veritatem.

Prob. 5. Ex nostro Lausæa To. 2. disp. 11. art. 4. §. 3. *Quando aliquid agibile, non est à lege determinatum, sed est sub opinione, tunc in concursu opinionis probabilis pro una parte, & probabilioris pro alia, prudentia dictat solam probabiliorem esse eligendã; nunquam verò minùs probabilem.* Idem repetit probatione 4.

Probari etiam posset sententia nostra authoritate omnium ferè Episcoporum, & Universitatum totius orbis Christiani, qui eo majori impetu Probabilismum deserunt, quo eidem à sæculo circiter adhæserunt plurimi apparentia delusi: undè vix hoc tempore ex 20. Theologis, unum reperies qui doceat aut teneat sententiam nostræ oppositam: & indè certò concludat Probabilista nullatenus sibi favere Authoritatem; quod si adferat pro se Authores sæculi præteriti opponam ipsi Authores sexdecim circiter sæculorum, ex quibus ne unum reperiet sibi faventem. Imò possem ex sæculo præterito plusquam centum Authores graves nobis adhærentes in medium proferre, quod hic omitto, ne fiam prolixior, & ut ostendam evidenter; ut spero, iis, quibus non favet authoritas, minus rationem favere.

ARTICULUS V.

Persuadetur sententia nostra rationibus convincentibus.

Dico: *convincentibus*, quia intellectui probabilismi, apparentiis non præoccupato, non possunt non apparere evidentes. Mitto hic argumenta, quæ de dubio, & peccati formalis periculo deduxi. Art. 1. ex Scriptura Sacra.

Prob. 1. Qui facit actionem, quam credit hic & nunc probabilius peccaminosam, peccat, secundùm omnes, sed hoc facit sequens sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris & tutioris: ergo. Prob. Min. quia faciens contractum v.g. quem credit hic & nunc probabilius usurarium, facit id quod credit hic & nunc probabilius peccaminosum, cùm sicut omne usurarium est intrinsecè peccaminosum, ita omne probabilius usurarium, est probabilius intrinsecè peccaminosum.

Dices operantem non inniti immediatè isti judicio directo, sed alteri reflexo, quòd sit licitum sequi sententiam minùs probabilem. Sed

Contrà est, quòd ex illo principio, utpotè maximè incerto, non possit formari Conscientia nisi incerta, & plusquam incerta, ut dicemus posteà. Præterea, quod maximè urget Adversarios, vel illa reflexio mutat judicium quo credit contractum esse probabilius usurarium, vel non mutat: si non ergo, non obstante reflexione, credit adhuc probabilius usurarium, adeoque probabilius peccaminosum esse hic & nunc contractum. Si dicis mutare; ostende quomodo id fiat, cùm sit nobis inconceptibile. Et certè tanquam ridiculus haberetur ab omnibus, si diceret, antè reflexionem credebam hunc contractum esse probabilius usurarium, sed postquàm reflexi licere sequi sententiam minùs probabilem, credo probabilius non esse usurarium: haberetur, inquam, ut ridiculus: quandoquidem dicta reflexio non possit mutare judicium illud, nisi destruat rationes, propter quas credebatur contractus probabilius usurarius, quod certè nec facit, nec facere potest reflexio illa, ut per se patet.

Prob. 2. Dictat ratio ut veritatem sequamur, dum illa nobis innotescit: ergo dictat ratio ut id sequamur, quod magis ad veritatem appropinquare credimus, dum illa non satis nobis innotescit; unde non possumus non magis à veritate elongare; quàm sit nobis ignota; sequens autem sententiam minus probabilem elongat se voluntariè à veritate, ut amplectatur verisimilius falsitatem.

Prob. 3. Ut quis agat licitè; debet agere prudenter; sive cum prudentia; sed prudentia nunquam inclinat ad falsum, sed semper ad verum, ut habet Philoponus 6. Ethic. cap. 3. ergo sequens id quod credit potius falsum, quàm verum, non agit prudenter, sed positivè imprudenter & temerariè.

Prob. 4. Stultè ageret, secundum omnium existimationem, qui in bivio constitutus sequeretur viam, quam duo aut tres dicerent conducere insulas, quo tendit, si quatuor aut quinque alii, quos sciret ejusdem omninò fidei, affirmarent esse alteram: ergo stultè agit ponens actionem quam duo aut tres Authores dicunt licitam, si quatuor aut quinque æquè graves dicant esse illicitam, ubi sola authoritate nititur operando. Idem dic de rationibus ejusdem ponderis, ubi plures militant contra pauciores.

Prob. 5. Ut quis prudenter operetur, debet habere Conscientiam moraliter certam seu excludentem omnem formidinem rationabilem: sed homo rationabilis non potest non formidare ponens actionem, quam hic & nunc, potius judicat malam quàm bonam: ergo.

Prob. 6. Convincitur ille non sincerè diligere amicum, qui facit id, quod credit probabilius ipsi displicere: ergo convincitur ille non amare Deum, ut debet, qui facit actionem, per quam probabilius judicat Deum offendi.

Prob. 7. Debet peregrinus ex præcepto prudentiæ eligere viam securiorem, ægrotus medicinas salubriores, Mercator contractus solidiores, miles arma aptiora. Discipulus Præceptores doctiores, artifex instrumenta magis proportionata &c. ergo à fortiori debet Christianus in negotio suæ salutis (quod omnium maximum est) sententias, si non semper securiores, saltem verisimiliores amplecti: & certè si tanta prudentia in rebus corporeis & temporalibus adhibeatur, quidni prudentia æqualis salvandis animabus adhiberetur? an potiora sunt corporis, quàm animæ jura? an minus animæ, quàm corporis periculum?

Prob. 8. In materia fidei non licet sequi sententiam minùs &c. ut asserunt communiter Doctores. ergo nec in materia morum: quandoquidem unusquisque debeat rectè vivere, sicut debet rectè credere.

Prob. 9. Si staret opposita sententia, posset Theologiæ *Professor* docere sententias, quas credit minùs probabiles: sed, fatentibus Adversariis, tenetur docere illas, quas secundùm Deum credidit probabiliores: ergo. Prob. Ma. Quia licet id docere, quod licet omnibus practicare, cùm per hoc nulli fiat injuria, quod magis verum est, ubi doctrina tantùm ordinatur ad praxim, sicut Theologia moralis.

Prob. 10. Ex Adversariorum doctrina sequitur, posse aliquem (ubi sunt rationes pro & contra circa valorem testamenti) hæreditatem adire, sequendo sententiam faventem valori testamenti, & tamen legata non solvere, sequendo sententiam faventem ejusdem nullitati: sed hoc est humano convictu indignum: ergo.

Dices: Qui ex aliqua sententia sentit commodum, debet & sentire incommodum ergo si ex sententia minùs probabili adeat hæreditatem, debet & legata solvere.

Resp. Dist. Ant. Debet sentire incommodum, ubi non adest alia sententia eximens ab illo onere: Conc. ubi adest alia probabilior eximens: Nego. Et certè si Theologus consultus posset uni dicere ut regerat quasi testamentum esset validum, & alteri quasi idem testamentum esset nullum, ut volunt Adversarii, dum sunt rationes pro & contra æquè aut ferè æquè fortes, quidni idem posset sibi ipsi consulere secundùm unam, & secundùm alteram sententiam? Si hoc autem admittatur, corruptelis omnibus panditur janua latissima.

ARTICULUS VI.

Amplius stabilitur doctrina nostra destruendo ultimum refugium Adversariorum.

Licèt plurimi quotidiè veritate convicti sententiam nostræ oppositam deserant, & quidem eo numero, ut opinio, quæ jam a 50. annis ferè universam Theologorum multitudinem prævenerat, vix jam aliquid habeat probabilitatis extrinsecæ; restant tamen aliqui ita suæ opinioni tenaciter adhærentes, ut habentes amplius unde sibi consulant, ad hanc ultimam arcem confugiant, dicentes nempe quoties adsunt rationes arguentes partem minùs tutam, minusque probabilem esse licitam, legem non esse sufficienter promulgatam, adeòque non obligare; sed quàm debile sit subterfugium illud

Prob. 1. Quia innumeri sunt casus, ubi ratio illa nequit locum habere; nam 1. si quis die jovis minùs probabiliter judicet necdum esse auditam duodecimam nocturnam, à qua incipit dies veneris, non potest recurrere ad insufficientem legis promulgationem, ut carnes manducet, aliàs plusquam ridiculus haberetur 2. Nec ad eandem recurrere potest, ut se à jejunio eximat, qui sciens esse jejunium in Vigilia S. Laurentii, minùs probabiliter existimat non esse hodie talem vigiliam. 3. Putans minùs probabiliter contractum triplicem non esse usurarium, non potest dicere sine temeritate (ut contractum illum celebret) legem usurarum non esse sufficienter promulgatam.

Prob. 2. Quia si staret Adversariorum regula, posset quilibet, eo ipso quo sciret diversas esse opiniones circa materiam

aliquam

aliquam inter Doctores non-reprobatos, statim sine examine, sine scrupulo quamlibet amplecti, dicendo legem non esse sufficienter promulgatam: & sic cùm vix sit aliqua lex, circa quam non sit controversia, vix aliqua obligaret.

Prob. 3. Quia sufficientia promulgationis non dependet ab eo, quòd subditi de legis obligatione ita vel ita opinentur; aliàs posset lex aliqua uno tempore esse sufficienter promulgata, alio insufficienter, & iterum altero sufficienter sine ullo actu Legislatoris, quod est apertè falsum. Probatur sequela, nam duodecim primis seculis cùm nullus dubitaret an ars pingendi esset servilis, lex prohibens picturam die Dominico & Festo, erat sufficienter promulgata, posteà autem aliquibus scriptoribus dubitare incipientibus, an ars illa esset servilis, fuit insufficienter promulgata, si credamus Adversariis; & casu quo jam convenirent omnes esse servilem, fieret iterũ sufficienter promulgata.

Prob. 4 Quia, juxta Adversarios, sequens opinionem minus probabilem, peccat materialiter, si à parte rei sit falsa: ergo supponunt legem obligare, adeòque sufficienter esse promulgatam, cùm lex non obligans nequidem inducere possit vinculum peccati materialis.

Prob. 5. Si in casu nostro posset dici lex non sufficienter promulgata, esset vel propter authoritatem tenentium opinionem minus probabilem, vel propter eorum rationes: non primum, quia tunc etsi eorum sententiam judicarem absolutè falsam, possem tamen illam amplecti: non etiam secundum, nam rationes quibus probant contractum aliquem non esse simoniacum v.g. non probant legem prohibentem simoniam non esse sufficienter promulgatam.

Prob. 6. Specialiter de lege divina: vel Deus legem condens voluit efficaciter illam promulgare vel non: si non: ad quid condidit? Si sic, quidni factum esset? cùm sit omnipotens: ergo non potest dici dari legem Divinam non sufficienter promulgatam.

Prob. 7. Quia in illo supposito ridiculi essent Doctores nobis oppositi, dum in suis libris dicunt aliquid esse peccatum, seu illicitum, quod sciunt ab aliis sustineri tanquam licitum, quandoquidem tunc, juxta eorum principia, lex illud prohibens non sit sufficienter promulgata, adeoque non possit inducere peccatum.

Prob. 8. Ut lex aliqua sit sufficienter promulgata secundùm omne quod præcipit, aut prohibet, vel debent omnes casus, omnesque materiæ, quas respicit, esse promulgatæ, vel non: si non, cur dum sententia minus probabilis asserit casum aliquem, aut materiam non comprehendi sub lege, diceretur lex insufficienter promulgata? Si sic: ergo nulla datur lex divina, aut humana sufficienter promulgata, cùm nulla sit promulgata secundùm omnes materias particulares quas respicit, aut non respicit, ut consideranti patebit.

Prob. denique, quia non potest quis prudenter judicare legem non esse sufficienter promulgatam, dum credit verisimiliùs esse sufficienter promulgatam, ut per se patet; sed talem illam credit putans verisimiliùs esse illicitum, quod illa prohibet: ergo.

Dices 1. Lex non promulgatur aliter quàm intenderit Legislator obligare: sed non intendit obligare in materiis inter Doctores controversis: ergo quoad materias illas non censetur lex sufficienter promulgata.

Prob. Min. Quia si voluisset obligare ad illas materias, id expressisset, ne exponeret subditos periculo errandi.

Resp. Neg Min. & ejus Prob. Quia inde sequitur Ecclesiam Romanam indirectè approbare omnes omninò opiniones circa sua præcepta libertati faventes, quas necdum absolutè condemnavit, nam si indicens novum Festum, aut jejunium non censeatur obligare ad materias controversas, quia id non exprimit, ita nec censeri debet ad illas obligare, dum Festa, aut jejunia antiqua continuat indicere, nisi id exprimat, cùm non aliter obliget, secundùm omnes, in jejuniis antiquis, ac in novis. Ecclesiam autem opiniones illas non approbare, indè evidenter patet quòd proscribens aliquas propositiones circa Festorum, jejuniorum &c. observationem, expressè dicat se non intendere alias, etiam ad examen appositas, approbare. Unde Ecclesia legem instituendo, aut institutam continuando nihil circa controversa approbat, aut reprobat, sed intendit in omnibus obligare, à quibus rationes, non minùs probabiles, sed probabiliores, aut probabilissimæ non eximunt, ut millies verbo & facto declararunt Pontifices

Dices 2. Si quis nesciat an possit spuere, potest se resolvere posse, dicendo se nescire aliquam legem id prohibentem: ergo si dubitet an debeat hodie jejunare, quia id aliqui affirmant, alii negant, potest eodem modo se resolvere. Prob. Conseq. Quia dubitans eodem modo se habet ac nesciens; cùm authoritas aut rationes negantium elidant authoritatẽ aut rationes affirmãtiũ.

Resp. 1. Argumentum illud non habere locum, ubi sunt fortiora motiva authoritatis, aut rationis pro lege, ut hic supponimus, sed dato quòd sint æqualia

Resp. 2. Dist. Ant. Potest se solvere &c. præcisè quia nescit esse legem: Nego. Nam si nesciret an posset mentiri, posset sine examine se solvere posse, si nesciret esse legem illud prohibentem: quod apertè falsum est. Potest se resolvere, quia nescit esse legem, & quia insuper spuere, circa quod versatur nescientia, ipsum admonet se esse prohibitionis incapacem: Conc. Abstinentia autem à carnibus, & unica in die refectio non dicunt dubitanti se esse præcepti incapaces, imò potius insinuant contrarium, cùm possint corporis ac passionum petulantiam refrœnare, & sic imprudenter resolveret quis se non debere jejunare, præcisè quia nescit esse legem jejunium præcipientem.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Qui sequitur opinionem minùs probabilem, minusque tutam, potest, antequam operetur, formare Conscientiam formaliter certam hoc Syllogismo: *Qui existimat probabiliter licere, relicta sententia probabiliori, sequi minùs probabilem, potest in praxi facere quod sententia minùs probabilis dictat esse licitum, sed ego existimo probabiliter licere, relicta sententia probabiliori, sequi minùs probabilem: ergo.*

Resp. Neg. assumpt. Quia nullus potest formare Conscientiam moraliter certam, nisi utraque præmissa syllogismi sit moraliter certa; quandoquidem nonnisi ex moraliter certo sequatur moraliter certum, sicut non nisi ex necessario sequitur necessarium, & ex contingenti contingens: Major autem præfati syllogismi est impossibilis, adeoque & Minor falsa: nam *existimare probabiliter*, est existimare prudenter; existimans autem licere sequi sententiam minùs probabilem, imprudenter, imò & temerariè id existimat; cùm existimet, licere id sequi quod judicat verisimiliùs falsum.

Instabis 1. Principium hoc: *qui sequitur sententiam probabilem, ubi tantùm agitur de peccato vitando, prudenter agit*, est moraliter certum: ergo & major syllogismi præfati super hoc fundata est moraliter certa.

Resp. Dist. Ant. Hoc principium est moraliter certum, quando sententia probabilis non concurrit cum probabiliori & tutiori, aut æquè probabili, transeat. Quando concurrit: N. Unde quando quis habet sententiam verè probabilem, nec ipsi, post sinceram & diligentem veritatis inquisitionem, apparet alia probabilior, aut æque probabilis, videtur moraliter certum quòd prudenter agat illam sequendo; cùm habeat pro sua sententia præsumptionem veritatis; non est autem moraliter certum, imò absolutè falsum est, prudenter agere eum, qui sequitur sententiam minùs probabilem, minusque tutam, in concursu probabilioris, & tutioris, ut satis patet ex dictis.

Inst. 2. Sententia minus probabilis in concursu probabilioris, est verè probabilis, ergo prudenter agit qui illam sequitur.

Resp. Dist. Ant. Est verè probabilis apud Authores qui illam defendunt, transeat: Apud illum, cui contradictoria apparet longè probabilior: nego, & consequenter illam sequens imprudenter agit.

Inst. 3. Illa sententia est minùs probabilis respectu illius, cui contradictoria apparet probabilior: ergo est simpliciter probabilis; quandoquidem comparativum supponat positivum.

Resp. ly *minùs* non sumi comparativè, sed, practicè loquendo, adversativè; ità ut propter rationes quas hic & nunc habet, appareat illi improbabilis, cùm videatur ipsi falsisimilior: hocque patet in hac regula juris: *In dubiis tutior pars est eligenda*, ubi ly *tutior* sumitur adversativè, prout opponitur parti non tutæ, seu periculosæ; non autem comparativè, quasi altera pars esset tuta; aliàs cùm semper liceat amplecti tutum, falsa esset illa regula juris. Etiam adversativè sumitur *melius* 1. Corinth. 7. ubi legitur: *Melius est nubere quàm uri*, quandoquidem non sit bonum *uri*, sed malum.

Obji. 2. Licitum est sequi sententiam probabiliorem; sed sententiam, quæ dicit licere sequi sententiam minùs probabilem, est probabilior: cùm habeat pro se omnes, aut ferè omnes Authores sæculi præteriti: ergo.

Resp. 1. Ex illo syllogismo in rigore non sequi licere amplecti sententiam, quæ est in se minùs probabilis, sed sententiam, quæ dicit licere sequi sententiam minùs probabilem, idest, illam speculativè tenere, quæ toto cœlo differunt: vel certè si loquantur Adversarii in consequente de sententia in se minùs probabili, sunt quatuor termini, ut patet consideranti.

Resp. 2. Neg. Min. quia si agitur de probabilioritate intrinseca, nostram esse infinitè, ut ità loquar, probabiliorem evidentissimè patet ex dictis: si de extrinseca, Authoribus alterius sæculi, qui seipsos in hoc secuti sunt tanquam aves aut oves, potiùs multitudine, quàm ratione tracti, opponi possent S. Scri-

ptura, SS Patres, Summi Pontifices, Primaria Scholæ capita, omnes fexdecim fæculorum Theologi; imò à 30. annis ferè tot Authores fententiæ noftræ adhæferunt, quot illi contradixerunt toto illo fæculo; cùm maxima horum pars doceret licitum effe ufum fententiæ minùs probabilis, non quæ minùs probabilis appareret operanti, fed quæ talis haberetur communiter.

Resp. 3. Dift. Ma. licitum effe fequi probabiliorem probabilioritate directa, ideft, fententiam, quæ judicatur in fe probabilior: C. probabilioritate tantùm reflexa, ideft, quæ in fe judicatur minùs probabilis, & eft tantùm extrinfecè probabilior à reflexione, quòd fit probabiliùs licere fequi fententiam minùs probabilem: N. Imò reflexio illa nihil facit ad rem: nam cùm non tollat malitiam ab actione, debet poft reflexionem apparere verifimilius illicitum, quod tale videbatur ante illam.

Obji. 3. Si non liceat ufus fententiæ minùs probabilis propter periculum peccati; nec licebit ufus probabilioris, propter idem periculum.

Resp. Neg. Sequel. Quia in fecundo cafu, cùm fupponatur feciffe operans totum quod in fe erat, ut veritatem affequeretur, ejus ignorantia, fi quæ fit, eft invincibilis, adeòque tantùm fe exponit periculo peccati materialis. In primo autem, cùm non laboret ut veritatem agnofcat, imò videatur ipfam fpernere fequendo opinionem, quam verifimiliùs judicat falfam, exponit fe periculo peccati formalis.

Inferes: Ergo omnes qui fententiam illam practicaverunt, & à fortiori qui docuerunt; peccarunt mortaliter.

Resp. Nos neminem condemnare: imò excufamus Doctores illos, ficut & eorum fequaces, quibus fua fententia, adhibito fufficienti ftudio, & examine, vifa eft fecundùm Deum probabilior. Difficulter tamen excufarem illos, qui etiam hoc tempore, vifis rationibus urgentiffimis, ac fortè convincentibus fententiæ noftræ, quas Viri doctrina & zelo animarum confpicui à tempore Alexandri VII. in medium protulerunt, contradictoriam tamen docent, & fuftinent; cùm vix rem à fundo, accurate, & fine præventione examinantibus, poffit apparere probabilis. Interim, ut dixi, neminem condemnamus.

Obji. 4. Sententia probabilior non eft regula neceffaria actionis humanæ, cùm fit incerta, & fortè falfa.

Resp. Dift. Affumpt. Non eft regula neceffaria abfolutè loquendo: C. poffumus enim, relicta fententia probabiliori, fequi tutiorem minùs probabilem. Non eft regula neceffaria, quando vel probabilior tutior, vel minùs probabilis fimul minùs tuta neceffariò eligenda eft: nego.

Obji. 5. Sententia, quæ hodie apparet mihi probabilior, forfan cras apparebit minùs probabilis, imò & fortè falfa; quia, juxta Philofophum, multa falfa funt probabiliora veris.

Resp. Quòd, cùm fit mihi hodie agendum, & non craftina die, debeo hodie illud amplecti, quod prudentia dictat amplectendum: dictat autem quod, ubi veritatem affequi non poffum, faltem illud amplectar, quod verifimilius exiftimo.

Obji. 6. Licitum eft fequi fententiam communem: fed fententia conclufionis contradictoria eft communis, & plufquam communis, cùm habeat pro fe plufquam centum Authores, ut teftatur Teryllus: ergo.

Resp. Diffimulata Ma. Neg. Min. quia licèt fententia illa habeat, aut potiùs habuerit multos patronos (nam fi hodiè viverent, omnes aut ferè omnes illam retractarent, ut fecerunt plurimi) non plures, fed quafi unus reputandi funt; cùm non ex ratione folida, fed ex præventione magna fibi adhæferint: Jam autem, ut monet Durandus in Præfat. Commentariorum in libros Sententiar. num. 12. *in opinionibus fequendis, magis debemus inniti rationi, quàm authoritati cujufque Doctoris, quantumcumque celebris vel folemnis; & parvipendenda eft omnis humana authoritas, quando per rationem elucefcit contraria veritas*.

Obji. 7. Sententia noftræ oppofita habet pro fe poffeffionem fæculi integri: ergo debet in ea relinqui.

Resp. Vel poffeffio illa aliquid obtinuit contra legem, vel nihil: fi nihil, quid ad rem? Si aliquid, vel contra legem Divinam pofitivam, aut naturalem, vel contra humanam: non contra Divinam; quia ridiculum eft afferere hominem contra Deum poffidere; quafi verò Deus litigaret nobifcum pro fuatum legum obfervatione: non etiam contra humanam; cùm, tefte Fagnano utriufque Signaturæ Referendario, & in Curiæ Romanæ negotiis verfatiffimo, Romæ toto illo tempore pars tutior, aut probabilior eligeretur tum in Rota, tum in facra Congregatione Concilii: quod & fecerunt Summi Pontifices in fuis refponfis & difpenfationibus; ficque patet poffeffionem illam non fuiffe pacificam, fed perturbatam. Quòd fi aliqui Papæ fententiam minùs probabilem, minufque tutam amplexati fint, hoc fecerunt, vel in cafu neceffitatis, vel quia ipfis apparebat probabilior; aut certè fi minùs probabilem credebant, reddent rationem Domino Deo; quandoquidem *propter* eorum *facilitatem tribunalis excelfi judicio deregatur; cui illa funt rata, quæ pia, quæ vera, quæ jufta*, inquit Felix III. Epift. 7. in initio.

Obji. 8. Si ftatet conclufio noftra, Deus per fæculum integrum deferuiffet Ecclefiam fuam, permittendo, ut Doctores, imò & ipfi Ecclefiæ Prælati, docerent fideles fententiam falfam, totque peccatis expofitam.

Resp. Neg. Sequel. Quamvis enim tunc communiter doceretur licere fequi fententiam minùs probabilem, minufque tutam; plurimi tamen Doctores tantùm volebant licere fequi fententiam, non quæ apparebat ipfi operanti minùs probabilis, fed quæ communiter minùs probabilis cenfebatur. Præterea nunquid toto illo tempore docebat contrarium S. Scriptura? nunquid SS. Patres? nunquid ipfa ratio? nunquid præcipua Theologiæ lumina S. Thomas, & Scotus in fuis libris? Nunquid Alexander de Ales? S. Bonaventura, S. Antoninus, Gerfon, Adrianus, & reliqui Scholaftici? Deinde nunquid meliùs eft afferere Deum per unicum fæculum Ecclefiam fuam deferuiffe, (quod tamen abfolutè negamus) quàm per 16. ferè fæcula, permittendo ut Patres, & Theologi imponerent fuper capita hominum grave onus, quod Deus ipfe non impofuerat; ficque ipfos exponendo per illam feveritatem innumeris peccatis, quæ facilè vitaffent, fi fciviffent ufum fententiæ minùs probabilis, minufque tutæ effe licitum. Accedit quòd fexdecim primis fæculis non habebant fideles, Theologos, aut Doctores, per quos ab opinione fevera removerentur; cùm omnes omninò illi adhærent: habebant autem fæculo præterito omnium Antiquorum doctrinam, per quam poterant ab opinione nimiùm benigna dimoveri.

ARTICULUS VIII.

Solutio aliarum objectionum.

Obji. 1. S. Auguftinus cap. *Solis* dift. 9. docet ex rationibus probabilibus poffe formari judicium prudens.

Resp. Ipfum loqui de rationibus probabilibus fimpliciter, ideft, abfque concurfu probabiliorum, aut æquè probabilium; quia, ut dicemus poftea, æquè probabiles, à fortiori probabiliores eludunt vim aliarum æquè, vel minùs probabilium.

Obji. 2. S. Leo Epift. ad Rufticum ultimis verbis prologi præfcribit ut in iis, *quæ vel dubia fuerint, vel obfcura, id noverimus fequendum, quod nec præceptis Euangelicis, nec decretis Sanctorum Patrum invenitur adverfum*: fed opinio benigna non eft illis adverfa: ergo

Resp. Neg. Min. Quandoquidem fit contra Auguftinum, Chryfoftomum, & alios Patres antè citatos, imò & contrà Euangelium præcipiens ut fervemus mandata, inter quæ eft illud: *Declina à malo, & fac bonum*: quod non facit Probabilifta; cùm declinet ad id, quod verifimiliùs credit malum: unde ex illo textu D. Leonis tantùm abeft ut liceat amplecti fententiam minùs probabilem; minufque tutam, ut è contra inculcetur tenendam effe tutiorem, aut probabiliorem.

Obji. 3. Poteft dari bellum utrinque formaliter juftum: fed hoc inde oritur quòd liceat uni fequi fententiam probabiliorem, alteri minùs probabilem: ergo

Resp. Neg. Min. Sed inde provenit quòd uni & alteri ratio bellandi appareat probabilior: ficut nonnunquam una fententia apparet huic authori probabilior, licèt contradictoria probabilior videatur adverfario.

Obji. 4. Licèt intellectus probabiliùs exiftimet Petrum v. g. effe malum, poteft voluntas ipfi prudenter imperare ut judicet bonum: ergo fimiliter ut judicet actionem licitam, quam probabiliùs exiftimat illicitam.

Resp. Neg. Confeq. Difparitas eft quòd in primo cafu invenitur ratio rectificans illud imperium, nempè quòd proximus fit habendus bonus, ubi non probatur malus; fi indè nullum detrimentum timeatur, in fecundo autem nihil ipfum rectificet, imò aliquid ipfum vitiet, fcilicet periculum proximum ponendi actionem illicitam.

Obji. 5. Poteft voluntas prudenter appetere minus bonum, relicto meliori: ergo & intellectus prudenter affentiri minùs probabiliter vero, relicto probabiliori.

Resp. Diffimulato Ant. Neg. Confeq. Difparitas eft quòd minùs bonum fit equidem in fe certò bonum, minùs autem probabiliter verum, non fit certò verum, fed probabiliùs falfum: undè ficut voluntas imprudenter appeteret id, quod probabiliùs malum eft, ita & intellectus imprudenter affentiretur probabiliùs falfo.

Obji.

Obji. 6. Sequentis opinionem verè, etsi minùs solidè, probabilem, ignorantia est invincibilis: ergo si fortè malum sit quod eligit, excusabitur à peccato.

Resp. Neg. Ant. Ille enim dicitur ignorare invincibiliter, qui, ut veritatem assequeretur, nihil omisit inquirendo, legendo, examinando, proportionatè ad rei gravitatem, sequens autem sententiam minus probabilem, voluntariè & proprio motu veritatem negligit, cùm id amplectatur, quod verisimilius credit falsum.

Obji. 7. Potest subditus, accedente Superioris mandato, ponere actionem, quam probabiliùs credit illicitam, adeòque sequi sententiam, quam credit minùs probabilem minusque tutam, sed si id possit, accedente Superioris mandato, idem poterit ipso secluso; cùm illud præceptum non variet ipsius judicium circà illam actionem: ergo.

Resp. Dist. Ma. Potest subditus &c. Quamdiu retinet judicium quòd actio sua sit probabiliùs illicita; Nego. Si enim non possit obedire stante dubio an sit licita, necnè, ut probavimus Disp. Præced. q. 6. Concl. 3. nec potest à fortiori, ubi credit probabiliùs illicitam. Potest &c. deponendo proprium judicium, sicut tunc tenetur, supponendo Superiorem meliùs & accuratiùs rem examinasse, aut doctiores consuluisse; Conc. sed tunc sequitur sententiam probabiliorem; imò moraliter certam dicentem esse illo casu Superiori obediendum.

QUÆSTIO IV.

An sit licitum amplecti quamlibet duarum opinionum circà eandem rem æquè probabilium?

NOnnulli rationibus allatis convicti, deseruerunt, & condemnarunt usum sententiæ minùs probabilis faventis libertati, quando excessus probabilioris faventis legi est notabilis; volunt tamen usum illum adhuc licitum esse, dum tantùm levis est excessus; quia cùm in moralibus, ut ajunt, parum reputetur pro nihilo, excessus ille levis pro nullo habetur; sicque manent sententiæ oppositæ æquè probabiles; sed nec per hoc effugiunt, ut jam patebit.

CONCLUSIO UNICA.

QUando sunt duæ opiniones æquè probabiles, quarum una dicit rem licitam, alia illicitam, non est liberum operanti quamlibet amplecti; sed tenetur sequi tutiorem. Ità omnes Doctores nobis Quæst. præcedenti faventes, estque communis inter Canonistas.

Prob. 1. Authoritate Scoti Quæst. 2. Prologi: *Multa*, inquit, *in actibus humanis sunt dubia, an sint peccata mortalia, etiam suppositis omnibus doctrinis Doctorum & Expositorum, tamen non est dubia via salutis; quia à talibus tanquàm periculosis debet homo sibi cavere.* Huic conformis est Alexander Alensis parte 2. q. 12. casu 8. ubi ait: *Quæritur de illo qui dubitat de aliquo contractu, utrum sit simoniacus, necne, eo quod quidam DD dicunt esse talem, & quidam negant: quid ergo sit facturus, cum ignoret? Respondetur ei abstinendum esse ab hoc contractu, ne se committat discrimini: melius est enim ut incidat in damnum temporale, quàm in spirituale.* Quid est expressius pro nostra sententia? Quid magis contrarium Probabilistis? Ecce hi audacter resolvunt: potest contractum illum facere, amplectendo partem sibi faventem, & ecce ipsi Scholarum Coriphæi expressè dicunt cum D. Angelico priùs citato, debet ab illo contractu sibi cavere, debet abstinere.

Prob. 2. Ratione. In dubiis extrà materiam justitiæ, tutior pars est eligenda, ut diximus Disp. præced. sed ille, cui proponuntur duæ opiniones æquè probabiles circà eandem rē, est verè dubius an res sit licita, vel illicita: ergo &c. Prob. Min. Ille est dubius, an res sit licita, vel illicita, qui judicat rem esse fortè licitam, & fortè illicitam: sed in concursu duarum opinionum æquè probabilium, judicatur res fortè licita: propter unam rationem; & fortè illicita propter alteram æquè fortem: ergo, Prob. eadem Min. si essent duo homines æqualis fidei, quorum unus diceret mihi Regem esse Parisiis: alter non esse; essem verè dubius an Rex esset Parisiis, necnè: sed idem accidit in nostro casu: ergo. Undè D. Thomas Quodlib. 8. art. 13. *In quamdam dubitationem inducitur homo ex contrarietate opinionum.*

Dices hanc Regulam juris: *In dubiis tutior pars est eligenda*, non esse præcepti, sed consilii. Sed

Contrà est, si tantùm foret consilii, cur Clemens V. in Concil. Viennensi (& habetur in Clementinis lib. 5. tit. 12. de verb. signif. cap. 11.) Fratribus Minoribus dubitantibus an sub peccato mortali obligarentur ad ea, quæ in Regula, verbo imperativi modi negativè vel affirmativè continentur; respondet ut sequitur: *In iis, quæ salutem animæ respiciunt, ad evitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est eligenda?* Ubi enim nullum præceptum, ibi nullus conscientiæ remorsui locus. Cur. in cap. *Juvenis* lib. 4. Decretal. tit. 1. dicitur: *In his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Et cap *ad audientiam*; lib. 5. Decretal. tit. 12. *In dubiis, semitam debemus eligere tutiorem.* Ubi verbum *debemus* apertè denotat præceptum, aliàs si solùm esse consilium, videtur quòd fuisset positum, *bonum est*, *Convenit*, *Congruit*, &c Præterea si præceptum insinuare voluissent summi Pontifices, quibus aliis verbis usi fuissent, quam *Debemus*, *Tenemur*, *Eligendum est?* Imò ridiculi essent trahentes ex præfata regula suas resolutiones, v. g. debere aliquem se gerere ut irregularem, ut excommunicatum &c. Si credidissent non esse præceptivam, sed tantùm consiliativam; cum ex mero consilio nulla sequatur obligatio. Continet ergo præceptum rigorosum juris naturalis; ne quis scilicet exponatur periculo agendi contrà legem.

Replicant alii præfatam Regulam tantùm habere locum in dubiis facti, non juris. Sed

Contrà est, quòd illa utatur Clemens V. in responsione ad Fratres Min. circa Regulam suam dubitantes, & consequenter circà materiam juris, & quidem humani, in quo est Regula nostra. Deindè, ut ait Vasquez, quæ umbra differentiæ inter utrumque dubium juris & facti esse potest? cur in dubio facti certior via tenenda est; nisi quia aliter periculum esset committendi actionem prohibitam, vel omittendi actionem imperatam? nonne eadem omninò ratio est in dubio juris, cur ergo ad vanam istam distinctionem recurremus?

Volunt alii Regulam illam tantùm esse pro quibusdam casibus, v. g pro dubio de homicidio, nec esse ad alios casus extendendam. Sed

Contrà est, quòd manifestè Pontifices declarent habere locum in omni materia, in qua est periculum peccati mortalis, ut evidenter patebit legentibus cap. *significasti* de homicidio, lib. 5. Decret. tit. 12. Cap. *Juvenis* de sponsalibus, ibid. & cap *illud* de Clerico excommunicato; ibid. tit. 27. quia non præcipiunt ibi noviter ut pars securior eligatur sed supponendo Regulam illam obligatoriam universaliter, inde casus suos resolvunt.

Denique docet Cardenas dictam Regulam habere locum in dubio negativo, non autem in positivo: quia in hoc dubio res non est dubia, sed utrinque probabilis. Sed

Contra est quòd vel locum habere debeat in dubio positivo, vel in nullo habeat; cùm, ut diximus Disp. præced. dubium negativum non sit dubium, sed mera nescientia. Præterea quid plus habet ille, cui proponuntur rationes utrinque æquales, sibi circa eandem rem contradicentes, quàm ille qui dubitat sine ratione pro & contra? Nihil prorsus; nam si antè propositas rationes dubitabat, etiam illis propositis debet esse dubius, vel potius nescius ut patet ex probatione 2.

Prob. 3. Conclusio: non possumus ex duabus opinionibus æquè probabilibus unam præ alia amplecti, nisi ipsi assentiatur intellectus, ut conveniunt omnes, sed impossibile est intellectū, etiam ex imperio voluntatis, assentiri uni præ alia; ergo. Prob. Min. quia sicut non potest voluntas, etiam sibi imperans, appetere objectum, quod apparet sibi indifferens ad bonum & malum, quia solum bonum, est objectum voluntatis appetentis, ita nec potest intellectus assentiri objecto sibi indifferenter proposito ad verum & falsum, quia solum verum, est objectum intellectus assentientis; jam autem, ubi propositio ostenditur fortè vera propter unam rationem, & fortè falsa propter aliam æqualem, proponitur intellectui ut indifferens ad veritatem & falsitatem.

Confirm. Non potest intellectus assentiri uni parti, nisi credat ipsam veram, adeòque contradictoriam falsam, sed nulla ipsi occurrit ratio cur judicet hanc potios falsam, quàm illam, cùm habeat rationes æquales pro utraque parte: ergo cùm non possit hanc credere falsam, non potest contradictoriam judicare veram.

Obji. 1. Cap *Laudabilem* de frigid. & malefic. lib. 4. tit 15. permittit Pontifex dubitanti de valore sui Matrimonii propter impotentiam, tentare copulam maritalem per triennium; atqui tunc non sequitur sententiam tutiorem, cum sit tutius ut conjuges separentur: ergo.

Resp. Neg. Min. Tutius est enim, ot simul habitent cum periculo fornicationis materialis, quàm separentur, & transvolent ad alias nuptias cum periculo Adulterii; cùm prius Matrimonium sit fortè validum. Ut autem simul vivant tanquam frater & soror, consulere potest Pontifex, non præcipere; quandoquidem conjux copulæ capax, habeat jus ineundi Matrimonium, adeoque vel perseverandi in præsenti, vel transvolandi ad aliud. Tutius est autem primum, quàm secundum, donec saltem sufficienter constet de impotentia compartis.

Obji. 2. Licitum est saltem amplecti sententiam verè & solidè probabilem; atqui dari potest sententia verè & solidè probabilis, licet ejus contradictoria sit æquè probabilis: ergo.

Resp. Dist. Ma. Licitum est &c. non impeditam: C. impeditam: N. in nostro autem casu, probabilitas unius sententiæ impeditur per probabilitatem alterius respectu ipsius operantis; cùm rationes pro una elidant rationes pro altera; sicque fit, quòd licet illæ sententiæ sint apud suos Authores verè probabiles: ipsi tamen operanti non sit solidè probabile, rem esse licitam, sed dubium.

Inst. 1. Etsi rationes pro una parte elidant alteras, hoc sensu, quòd una pars non præemineat suæ contradictoriæ; non tamen hoc sensu, quòd desinant sollicitare intellectum ad assensum.

Resp. Si tunc rationes adhuc sollicitent intellectum ad assensum, sollicitare inefficaciter; quia in quantum trahitur à rationibus unius partis, in tantùm retrahitur à rationibus oppositis, sicque necesse est, ut maneat suspensus.

Inst. 2. Quando est authoritas æqualis pro utraque parte, utralibet sollicitat efficaciter intellectum ad assensum: ergo idem præstant rationes in nostro casu; cùm sit par ratio. Prob. Ant. Quia ridiculum est asserere opinionem D. Augustini non manere prudenter credibilem propter ejus authoritatem, eo quòd occurrat authoritas D. Ambrosii contradicentis, cùm non minùs sit ideò fide dignus.

Resp. Neg. Ant. Ad Probationem dico magnam quidem esse D. Augustini authoritatem, & sufficientem se sola determinare intellectum, ubi alia æqualis non concurrit, non tamen ubi concurrit: nam si testimonium appareat verisimiliter verum propter sapientiam & virtutem Augustini affirmantis, etiam apparet verisimiliter falsum propter sapientiam & æqualem virtutem D. Ambrosii contradicentis.

Obji. 3. Cæteris paribus sententia benignior est præferenda: ergo, ubi duæ æqualis ponderis concurrunt circa eandem rem, præferenda est illa quæ favet libertati. Prob. Ant. ex Honorio III. *c. ex parte tua* de Transactionibus lib. 1. Decr. tit. 36. ubi ait: *In his super quibus jus non invenitur expressum, procedas, æquitate servata, in humaniorem partem declinando.* Item ex l. *Benignius* ff. de legibus, ubi dicitur: opinio benignior & suavior præferri debet.

Resp. Dist. Ant. Opinio benignior, idest, rationabilior, præferri debet: Conc. idest magis favens libertati, quàm legi. nego. Hæc enim non benigna, sed laxa vocari debet, cùm magis quærat satisfacere carni, sanguini, ac hominum cupiditati, quàm Dei & Ecclesiæ præceptis. In jure autem tum Canonico, tum Civili per sententiam *benigniorem*, *humaniorem*, *magis favorabilem*, vel intelligitur illa, quæ favet peregrinis, viduis, egenis, pupillis, ut interpretantur plurimi; vel illa quæ favet testamento, Religioni, Matrimonio, ut vult Sylvester; vel certè, si intelligatur quandoque mitior, tantùm habet locum in dubiis facti, & quidem quando agitur de pœnis infligendis; quia tunc eligendo partem mitiorem, eligitur tutior, cùm tutius sit in pœnis infligendis sequi mitius, quàm durius: sequens enim partem mitiorem exponit se tantùm periculo absolvendi nocentem, vel ipsum benignis tractandi, quàm mereatur ejus delictum, sequens autem partem rigidiorem, exponit se periculo vel condemnandi innocentem, vel crudeliùs ipsum puniendi. Condemnare autem innocentem, vel crudeliùs ipsum punire, est intrinsecè malum; & ideò non valet in Deum cadere; favere autem delinquenti, non est ex se malum; & ideò Deus passim delinquentibus & peccatoribus parcit.

Sed esto permitterent alicubi summi Pontifices in concursu opinionum æquè probabilium, amplecti faventem libertati, quod falsum est, an ideò posset hæc Regula omnibus materiis applicari? an iis, quæ sunt de jure divino, aut naturali, in quibus nihil ipsis concessit Deus? minimè. Et sic etiam in illo alio supposito malè statuunt Adversarii hanc regulam tanquam generalem.

Obji. 4. Melius est exponere homines periculo peccati materialis, quàm formalis; sed dicendo licere sequi quamlibet ex duabus sententiis probabilibus, tantùm exponuntur periculo peccati materialis, formalis verò, obligando ad sequelam tutioris: ergo.

Resp. 1. Inde sequi melius esse nullam condere legem, quia tunc homines nec formali, nec materiali peccato exponerentur.

Resp. 2. Dist. Ma. Melius est &c. ubi liberum est alicui exponere peccato formali aut materiali: C. ubi non est liberum, sed debet declarare obligationem talem, qualis est à parte rei: Nego. Unde sicut non est melius alicui dicere non esse legem, ubi est, ne exponatur homines peccato formali, ita nec melius est, ne eidem periculo exponantur, dicere non esse obligationem sequendi partem tutiorem, ubi hanc sequendam esse declarat ratio naturalis, ut vitetur periculum evidens transgrediendi legem. Et ideò nullatenùs nobis adversatur Gerson parte 2. lib. de vita spirit. lect. 4. corollar. XI. ubi ait: *Theologi non debent esse faciles ad asserendum aliquas actiones, vel omissiones esse peccata .... ubi non sunt certissimi de re: nam per hujusmodi assertiones rigidas &c. nequaquam eruuntur homines à luto peccatorum, sed in illud profundius demerguntur.* Quà maximè certi sumus ex Scriptura amantem periculum, sicut amat amplectens id, quod judicat fortè bonum, & fortè malum, perire in illo.

Objiciunt etiam Adversarii, in dubio quandoque possessionem stare pro libertate; sed hoc verum est, ubi dat præsumptionem de rei veritate, sicut in materia solius justitiæ, quod fusè prosecuti sumus Disp. præced. illuc recurre. Ad illud quod dicunt legem tunc non censeri sufficienter promulgatam, Respondimus Articulo 6. Quæstionis 3.

QUÆSTIO V.

Quam sententiam probabilem liceat amplecti, & quænam Regulæ prudentis actionis?

CONCLUSIO I.

Extra casus Quæst. 7. assignandos, licitum est sequi omnem omninò sententiam verè & solidè probabilem, licèt minus tutam, si omnibus pensatis & consideratis, appareat talis operanti. Est communis DD.

Ratio est; quia Deus non plus exigit ab homine, quàm ut humano modo operetur; censetur autem, homo humano modo operari, quando sequitur sententiam, quam judicat verè probabilem, idest, quando exercet actum, quem ex gravi motivo credit sibi licitum, nec seriò cogitanti occurrit quidquam adversum, vel saltem nihil, quod sincerè examinanti non videatur solutum. Et certè nunquid summi Pontifices in dispensationibus, nunquid Reges in administrandis regni negotiis; nunquid judices tum Ecclesiastici, tum Civiles, in dirimendis litium nodis sententia probabili utuntur? Unde prudenter agit, qui talem sententiam amplectitur; quia potest habere certitudinem moralem, quod sua actio sit sibi licita, licèt fortè à parte rei foret mala.

Dixi: *Si omnibus pensatis appareat talis operanti*: quod fit, dum non occurrit ipsi alia probabilior, æque probabilis, aut ferè æquè probabilis.

CONCLUSIO II.

Ut quis prudenter operetur amplectendo sententiam minus tutam faventem libertati, non est opus ut inquirat, an illa ut in se absolutè probabilior, tum intrinsecè, tum extrinsecè; alias non solùm deberet utriusque partis fundamenta expendere, sed etiam omnium DD. multitudinem, doctrinam, sanctitatem, diligentiam in expendendis & solvendis oppositæ sententiæ argumentis, sicut & eorum voluntatem, an scilicet ex solo desiderio veritatis reperiendæ & fidelibus manifestandæ, typis sua scripta mandaverint: hoc autem esset onus nimium grave, & multis intolerabile, sed sufficit, si posito pro negotii qualitate, & temporis opportunitate sufficienti examine, quòd quisque pro suo modulo, vel rationes utriusque partis discutiendo, vel doctiores consulendo, adhibere conabitur, sententia appareat ipsi operanti sensibiliter probabilior, vel simpliciter probabilis non impedita. Quod, ut faciliùs percipiatur, pono sequentes Regulas.

REGULA I.

Pro viro illiterato.

Vir illiteratus, qui non potest per seipsum de bonitate aut malitia actionis judicium ferre, prudenter agit sequendo consilium sui Parochi, Confessarii, aut viri docti, modò tamen careant morali suspicione malè suadendi ex pigritia, præsumptione, aut ex nimia laxitate: unde si unus ex illis dixerit actionem aliquam esse illicitam, debet ab ea abstinere; si licitam, potest facere: quòd si duos consuluerit, & unus dicat licitam, & alter illicitam, debet tutiorem partem eligere, si illi duo sint apud ipsum ejusdem aut ferè ejusdem authoritatis, nisi alios doctos & pios interrogando reperiat, ut urgentiora motiva ad credendum potius licitam esse actionem, quàm illicitam.

Advertendum tamen posse excusari plebejum aut rusticum consulentem Parochum in rebus obviis & facilibus, non tamen Advocatum, Judicem, Mercatorem &c. eundem consulendo in rebus difficilibus, & intricatis: nisi certè esset vir maximè in Theologia versatus.

RE-

REGULA II.

Pro Viro Docto.

VIr Doctus, qui per se sufficiens est, ut judicet de bonitate aut malitia actionis, potest & debet (si sit tutius) illam sententiam amplecti, & aliis consulere, quam, expensis sine passione, præventione, & nimia præcipitatione, otriusque partis fundamentis, judicaverit probabiliorem.

REGULA III.

Pro Confessario non ita Docto.

COnfessarius non ita Doctus, idest, qui non potest ex principiis iotrinsecis, seu ex rationibus cognoscere quænam sententia sit probabilior, interroget virum prudentem, expertum, in Theologia versatum, nec suspectum de laxitate; & quod ille, post diligentem rei discussionem, consulerit, teneat, & pœoitentibus practicandum proponat. Quòd, si ad libros confugiat illam sententiam sequatur, quam Doctores magni nominis sustinent, nulla facta mentione opinionis oppositæ, aut, si de ea loquantur, nonnisi eam ut fallam, aut improbabilem reputando. Si autem incidat in librum Authoris docentis opinionem faventem libertati, & dicentem faventem legi esse communiorem, imprudenter illi adhærebit, cùm sola authoritas, quam majorem intelligit pro altera parte, sit ipsi eligendi regula. Quòd si Doctor magnæ eruditionis, ac integritatis afferat duas sententias cootradictorias ejusdem esse probabilitatis, partem tutiorem sequatur, si autem dicat unam esse altera probabiliorem, debet illam amplecti, si sit tutior, potest illam amplecti, si sit minus tuta. Ex quibus

Patet quàm immeritò nobis imponant Adversarii, nos fidelium Conscieotias torquere, & scrupulis agitare, jugum Christi, quod suave est, aggravando; cùm sententiæ nostræ sint maximè rationi conformes, & apertissimæ sanæ rationis sequelæ; imò & sint principia 16. circiter sæculorum. Fateaotur ergo oportet, vel omnes Theologos & PP. qui has materias tractaverunt per 16. sæcula, Christi jugum aggravasse, vel nos non aggravare, si non aggravaverint; cùm nihil docuerimus, quod ipsi priùs non docuerint, & quidem severius. Videaot potiùs illi & timeant, ne dilatare volentes viam Cœli, quam Veritas ipsa arctam esse docet, imponant sibi & suis sequacibus in altera vita onus æternum & horribile. Unicuique igitur *ambulandum in virtutis doctrina via Regia, ut nec strictius fiat Dei mandatum nec latius quàm ipse mandaverat.* Inquit Gerson parte 2. de Reg. Moral. litt. D. post prolog.

QUÆSTIO VI.

Quid debeat vir doctus in opinionum concursu respondere consulenti, & quid Confessarius pœnitenti ejus opinioni reluctanti.

CONCLUSIO I.

SI agatur de restitutione facienda, aut de contractu celebrando, non prudenter agit Doctor consultus, si statim respondeat restitutionem esse faciendam, aut esse à contractu abstinendum, eo quòd taliter opinetur; si sciat ab Authoribus, aut ab aliis magni nominis & eruditionis Viris sententiam oppositam sustineri, & quidem satis communiter: quod addo, quia si aliorum sententia reputetur singularis & improbabilis non est curanda: sicut nec si habeatur satis communiter minùs probabilis.

Ratio conclusionis est; quia etsi consulens sequatur viam tutiorem restituendo, aut à contractu abstinendo; gravem tamen injuriam facit consulenti consultus, si sit in causa cur restituat non restituendum, aut abstineat à contracto licito: & ideò respondere debet, se quidem ità tenere ob tales vel tales rationes; oihilominùs non deesse viros authoritate & eruditione graves, qui cootra sentiant ob rationes satis solidas, quos ideò potest etiam consulere, ut, perpensis in statera Domini utriusque partis rationibus, amplectatur illam, quam crediderit probabiliorem.

CONCLUSIO II.

NOn potest vir doctus respondere simpliciter secundùm senteotiam, quam judicat minùs probabilem.

Ratio est; quia affirmaret absolutè licitum, quod crederet verisimilius illicitum, & impelleret consulentem ad id exequendum, quod credit, aut credere debet esse sibi nefas exequi; hoc autem adversatur rationi.

Nec dicas quòd sententia aliorum minùs probabilis, sit verè probabilis; quia licèt sit talis apud suos Authores, & omnes alios, qui illam veram existimant, qui ideò possunt secundùm illam operari, & consilium dare; nihilominùs non apparet talis Doctori interrogato; & ideò non potest simpliciter secuodùm illam resolvere.

CONCLUSIO III.

NOn semper debet Confessarius opinioni pœnitentis se conformare, nec semper pœnitentem suæ opinioni reluctantem inabsolutum dimittere, sed debet quandoque ejus seotentias tolerare, quandoque reprobare.

Prob. 1. Pars. Quia cùm in hoc Tribunali Confessarius sit judex, & pœnitens reus, videtur inordinatum quòd Confessarius semper sequatur sententiam sui pœnitentis: cùm potiùs debeat reus sequi sententiam judicis, quàm judex sententiam Rei: unde illis non subscribo, qui pœnitentium cupiditatibus nimium indulgentes, Confessarios adstringunt ad sequendam suorum pœnitentium opinionem, quotiescumque aliqua probabilitatis specie vestitur.

Prob. 2. Pars; quia, ut optimè notat Adrianus Tract. de Confess. q. 5. dub. 7. non adeò de se præsumere debet Confessarius, ut totum velit io suam opinionem, quæ fortè erronea est, concludere, seu coarctare; quasi ipse solus videat, & scientia cum eo sit obitura: & certè quis ferat quòd nolit unquam Confessarius pœnitentis opinioni sese accommodare, licèt sciat sententiam plurimorum & timoratorum? An reliqui omnes damnabuntur, quia illius sententiæ non acquiescunt? Errant sanè Confessarii, qui omoes suas opiniones tanquam regulas infallibiles, aliorum autem fallibiles pœniteotibus proponunt.

Prob. 3. Pars: Quia potest pœnitens aliquando rationabiliter, aliquando irrationabiliter suæ sententiæ adhærere. Unde debet prudens Confessarius omnia io statera Domini librare; &, si videat pœnitentis sententiam in Doctorum gravium & timoratorum authoritate fundari, illi acquiescat, si talis sententia reputetur communiter verè probabilis cum fundamento, quòd si illius sententia careat fundamento legitimo, illam reprobet. Pro cujus clariori intelligentia sit

REGULA GENERALIS.

QUotiescumque pœnitens sequitur sententiam, quam sine pravo affectu & passione, sincerè & coram Deo credit probabiliorem, vel propter authoritatem, vel propter rationes judiciosè expensas, debet illi acquiescere Confessarius, licèt credat ejus sententiam minùs probabilem. Quotiescumque aotem pœnitens tenet sententiam, quam ipsemet credit minùs probabilem, non debet illi acquiescere, licèt dicat se fundari supra sententiam DD. asserentium licere sequi sententiam minùs probabilem, relicta probabiliori, & tutiori. Hæc omnia sequuntur ex soperioribus. Ex dictis

Resol. 1. Non posse absolvere pœnitentem, qui non vult relinquere certam occasionem peccandi, quia credit tantum esse remotam, si Confessarius ipso doctior credat proximam; quia tunc tenetur potiùs Confessario, quàm sibi credere: imò idem dicendum existimo, etiamsi doctrina æquivaleat Confessario; quia timere debet ne rationem ejus obnubilet affectus inordinatus.

Resol. 2. Nec esse absolvendum eum, qui credit, etiam probabiliùs, se non teneri ad restitutionem, si Confessarius videat ipsum decipi, nisi certè pœnitens sententiam motet. Ratio est; quia non debet Confessarius reputare pœnitentis sententiam probabiliorem, dum videt probabilitatem, noo ex fundameoto solido, sed ex errore provenire. Volunt quidem aliqui esse cum eo dissimulandum, si dubitetur an sit restitutionem facturus, sed immeritò; quia non potest absolvi pœnitens, nisi credatur dispositus, qualis non potest judicari ille, qui ita est lucro affixus, ut meritò dubitetur, si sciret esse restituendum; an esset restituturus.

Resol. 3. Si sententia Confessarii sit paucorum, & pœnitentis multorum æquè gravium, posse, ordinariè loquendo pœnitentem absolutum in sua sententia probabiliori credita relinquere; quia præsumere potest pœnitentem ex fundamento sufficienti conscientiam formasse.

Dixi: *Ordinariè loquendo*; quia si appareat Doctores illos, licèt plures & graves, magis præventione, quàm ratione fuisse occupatus, ut accidit ios iis, qui tenuerunt licitum esse usum sententiæ minùs probabilis in concursu probabilioris, & tutioris noo potest pœnitenti acquiescere.

Resol. 4. Discrimen esse inter judicem in foro fori, & judicem in foro sacramentali, quòd primus nunquam possit ferre sententiam juxta opinionem litigantis, contra opinionem propriam; quia cùm sit institutus medius inter litigantes, ut quod sibi, & non litiganti æquius visum fuerit, exponat, clarum est facere injuriam uni litigantium, si, relicta opinione propria, adhæreat alteri litiganti. Secundus verò; cùm sit institutus ut absolvat à peccatis præteritis, & impediat futura, pœnitens autem possit à futuris præcavere sequendo sententiam, quam coram Deo credit probabiliorem, hinc est, quòd possit illi acquiescere. Imò potest dari casus, ubi pœnitens non possit adhærere sententiæ Confessarii, sine peccato; si nempe judicet ipsam minùs probabilem minùsque tutam, ut si Confessarius volens prodesse pupillis velit obligare Tutorem ad incundum, in eorum favurem, contractum triplicem, quem Tutor probabiliùs credit illicitum, & Confessarius è contrà.

QUÆSTIO ULTIMA.

Qualiter debeant se gerere in opinionum concursu Sacramenti Minister, Scientiæ Professor, Medicus, Judex, Advocatus?

Licèt sententia probabilior appareat veritati propinquior, non est tamen licitum in omni casu illam amplecti, si sit minus tuta, sed tantùm quando est probabilioritas juris præcisè, seu quando probabilius est Jus, præceptum, aut legem non obligare, unde si probabilitas, aut probabilioritas sit rei, sive facti, idest, si versetur circa substantiam, qualitatem, aut conditionem rei, seu facti, sæpè erit illicitum amplecti sententiam probabiliorem, propter periculum nullitatis rei, aut alicui nocendi; & ideò ponimus sequentes Conclusiones.

CONCLUSIO I.

In administrandis Sacramentis non est licitum Ministro, extra casum necessitatis, uti sententia probabili, relicta tutiore, saltem si agatur de valore Sacramenti.

Prob. 1. Ex condemnatione hujus propositionis ab Innocent. XI. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi* &c.

Prob. 2. Ille imprudenter agit, qui sine necessitate rationabili exponit Sacramentum periculo nullitatis; sed qui sequitur sententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, exponit Sacramentum periculo nullitatis: ergo. Prob. Min. quia valor Sacramenti non dependet ab opinione DD. probabili, imò nec probabiliori, nec probabilissima, sed ab eo, quod Christus realiter ad ejus substantiam requisivit. Unde, si illud desit, quidquid opinentur homines, Sacramentum erit invalidum, sicque manifestè patet sequentem sententiam probabilem, relicta tutiore, exponere Sacramentum periculo nullitatis.

Dixi 1. *Extra casum necessitatis*; quia in tali casu potest, & debet Minister ex charitate, immo ex justitia, si jus habeat suscipiens ut sibi ab illo Sacramentum administretur, uti materia, forma, & jurisdictione, non tantum probabili, sed etiam dubia, si alia non suppetat.

Ratio est, quia cùm Sacramenta propter hominum salutem sint instituta, melius est, ut periculo nullitatis exponantur, quàm ut homo illis absolutè privetur, prodesse siquidem poterunt, nocere non poterunt, irreverentia autem, quæ aliàs subesse posset, abstergitur tum ratione necessitatis, tum ratione intentionis conditionatæ, quàm in tali casu habere debet Minister.

Dixi 2. *Sententia probabili*, sub qua comprehendo & probabiliorem: propter eandem rationem, non tamen *moraliter certam*: unde si aliqua sententia asserens aliquid sufficere ad valorem sacramenti ità communiter habeatur vera, ut opposita, licet tutior, vix habeat aliquid probabilitatis sive ab intrinseco, sive ab extrinseco, licitum erit illam amplecti.

Dixi 3. *De valore Sacramenti*; quia licitum est amplecti sententiam probabiliorem in Sacramentis conferendis aut suscipiendis, si eorum valor & efficacia non periclitetur: unde Confessarius licitè absolvit pœnitentem reticentem peccatum, quod, probabilius judicat aut non esse mortale, aut non esse commissum, aut aliàs fuisse confessum, sicut & illum, qui non aperit aliquod peccatum, ne aperiat complicem: si probabilius judicet esse illicitum aperire peccatum cum gravi detrimento complicis.

Ratio est, quia confessio, quam requirit Christus, non debet esse necessariò integra materialiter, idest, omnium omninò mortalium nondum confessorum, sed sufficit integra formaliter, seu moraliter, idest illorum peccatorum, quæ quis facto sufficienti examine, tenetur declarare, jam autem quando probabilius existimat aliquid, aut non esse peccatum mortale, aut non esse commissum, aut fuisse confessum, non tenetur illud confiteri: & consequenter, illo non expresso, potest esse confessio moraliter integra, adeoque sufficiens ad valorem Sacramenti, licèt illud, quod omittitur, coram Deo sit peccatum mortale nondum confessum. Hanc sententiam tenent Doctores passim, cujus ratio ulterior est, quod confessionis integritas indirectè pendeat ab opinionibus Doctorum fundatis tamen. Ex dictis

Resol. Teneri Ministrum Sacramenti eligere vias certas & tutas, quantum fieri potest, adeoque si, relictis tutioribus, tantùm probabiles, aut probabiliores eligat, peccare contra Religionem Sacramentum irreverenter tractando; contra dilectionem proximo debitam, imò justitiam, respectu personæ, cui tenetur ex justitia Sacramentum ministrare.

CONCLUSIO II.

Professor cujuslibet scientiæ, & præsertim Scripturæ Sacræ, Theologiæ, Medicinæ, Jurisprudentiæ, tenetur tradere suis Discipulis sententias, quas credit veras, aut saltem verisimiliores; & ideò, seclusa omni præventione, passione, præcipitatione, diligenter ad laborare, ut veritatem possit assequi: quòd si secus fecerit, peccat graviter, vel leviter, juxta periculum detrimenti, cui & Discipulos & plebem exponit: ex Scholæ siquidem erroribus multa deinceps & magna præjudicia in mores, Leges, Patriam, Religionem & Fidem derivantur. Hinc

Resol. 1. Coram Deo excusationem legitimam non habituros Professores illos, qui sententias laxas tradunt, quia vel sine sufficienti studio in rebus gravissimis sententiâ proferunt, vel nimio affectu placendi hominibus in eas sententias abeunt, quas gratiores fore, & majori cum applausu excipiendas arbitrantur.

Resol. 2. Etiam peccare illos, qui gloriantur tradere sententias rigidiores, licèt minùs probabiles existiment.

Ratio est, quia imponunt hominibus onera gravia, quæ Deum ipsum, nec mediatè, nec immediatè imposuisse verisimilius arbitrantur, volentesque sine causa sufficienti præcepta multiplicare, multiplicant & peccata: unde reprehendit Christus Scribas & Pharisæos, non tantùm quia irritum fecissent mandatum Dei propter Traditiones & opiniones suas, sed etiã quia alligarent onera gravia & importabilia, imponerentque in humeros hominum quod ipsi digito suo nollent movere, cùm tamen in Deuteronomio æqualiter præscribatur ne aliquid addatur, aut detrahatur de mandato Dei.

Resol. 3. Errare Doctores, qui opiniones suæ sectæ sequuntur, non ut rationi magis consentaneas, sed quia nati sunt, aut enutriti in secta illius doctrinæ. Item & illos, qui docent certa pro incertis, non examinata pro exploratis: produnt enim Scholas, produnt Juventutem, produnt Rempublicam.

CONCLUSIO III.

Tenetur Medicus certiori modo quo potest, providere infirmo; adeoque debet omissis remediis dubiis, probabilibus, imò probabilioribus, adhibere certa, si adsint. Ratio est; quia postulat charitas, imò & justitia, si Medicus mercedem accipiat, ut eodem modo provideat infirmo, quo vellet sibi in tali casu provideri, certum est autem, quòd ille, relictis remediis incertis, certa vellet sibi adhiberi: unde si aliter faciat, exponit se periculo homicidii.

Dixi: *si adsint*; quia deficientibus remediis certis, adhiberi debent probabilia, imò & dubia; idest, illa de quibus quidem moraliter certum est non nocitura, saltem graviter; dubitatur autem, an sint profutura. Ratio est, quia per illa remedia potest prodesse infirmo, nocere non potest, saltem notabiliter; imò, si vita infirmi sit moraliter desperata, potest illa remedia præbere, de quibus, propter rationes hinc inde militantes, dubitatur an sint profutura, an potiùs nocitura, quidquid dicant aliqui; quia licèt fortè talia remedia mortem sint acceleratura; tamen fortè sanitatem restituent; videtur autem prævalere sanitas fortè recuperanda periculo mortis, per unum aut alterum diem accelerandæ.

Nunquam tamen licet Medico, secundum communem sententiam, præbere medicinam, cujus virtutem penitùs ignorat, idest, de qua nullam habet rationem ex Medicinæ regulis, aut experientiis, an profutura sit infirmo vel non; quia tunc tutius est Deo & ejus Providentiæ infirmum in periculo naturali constitutum relinquere, quàm ipsum exponere novo periculo medicamenti: undè peccant Medici, qui, ut aliquod medicamentum experiantur, illud absque ratione aliqua sufficienti ægroto tribuunt. Aliqui tamen excipiunt casum, quo in

in id expressè consentiret infirmus totaliter desperatus eo quòd aliqualis spes sanitatis recuperandæ videatur anteponenda periculo mortis accelerandæ. Ex dictis

Resol. 1. Graviter errare medicos, qui illam exercent absque sufficienti capacitate ad discernendum quænam media sint certa, quænam probabilia, & quænam dubia.

Resol. 2. Non minùs peccare illos, qui dum curant milites aut egenos, audacter interficiunt, idest, medicamenta periculosa tribuunt potiùs ut doctiores in sua arte evadant, quàm ut infirmis provideant: quibus certiori modo possent consulere.

Resol. 3. Etiam peccare infirmarium, idest, infirmorum curam gerentem, si Medici præscripta violet, alia remedia, alium victum, aut potum tribuendo infirmis, quàm ordinaverit Medicus, nisi certè doctior esset Medico, saltem experimentaliter.

Resol. 4. Etiam delinquere ægrotum, qui, spretis Medicorum consiliis, & remediis, pro libitu sibi remedia procurat; quandoquidem tunc vitæ suæ non consulat, quantum potest & debet. Crederem tamen posse infirmum diù & graviter ægrotantem sumere aliquod remedium periculosum, si à Medicis sit derelictus, & aliundè sit spes aliqua sanitatis, quia non tenetur homo se servare cum tantis doloribus unde non censetur tunc, nisi indirectè, morti suæ cooperari.

An autem infirmus ad mortem, possit omne remedium aut medicamentum respuere? negat Diana, excipit tamen Lessius cum aliis fœminam, præsertim virginem, quam dicit non teneri permittere, licèt possit, curationem à viro in partibus secretioribus, propter verecundiam, motus inhonestos &c. Cui non assentior.

Agendum hic foret de Judice, & Advocato, quomodo scilicet se gerere debeant in opinionibus probabilibus facti & juris, sed quoniam de illis egimus in Appendice immediatè sequenti Tractatum de jure & justitia, illuc lectorem remittimus.

TRACTATUS III.

DE LEGIBUS.

ISidorus lib. 2. Etymolog. cap. 10. vult Legem à *legendo* dictam esse, eo quòd subditi in ea scripta legant, quæ practicare, & à quibus abstinere debeant. Cicero autem lib. 1. de Legibus, ab *eligendo*, eo quòd ostendat quid sit homini eligendum. Alii verò, & communius à *ligando*, quia subditi per eam ligantur, seu potius obligantur ad ejus observantiam, & ideo quandoque Leges vocantur jugum, vincula, ligamina, &c.

Porro Lex & varia sortitur nomina, ut jus, sanctio, statutum, constitutio: & varia eodem nomine significat: ac 1. *Regulam* aliquid faciendi, qua ratione regulæ Dialectices Leges dicuntur. 2. *Religionem* quandam, sic dicitur Lex Christianorum, Judæorum, &c. 3. *Inclinationem naturalem* appetitus sensitivi ad malum, quam Apostolus Rom. 7. vocat Legem peccati. 4. Id in quo scripta est Lex. 5. Id quod Lex præcipit, sic dicuntur facere Legem, qui adimplent ea quæ injungit. De illis Legis acceptionibus non agimus; sed de ea quatenus est regula & mensura externa actuum humanorum: quæ cum varia sit, antequam species ejus singulas aggrediamur, Quæstionem unicam veluti proœmialem de ea in communi præmittemus.

QUÆSTIO PROOEMIALIS.

Quid sit Lex, quotuplex, & in quo actu consistat ejus essentia?

CONCLUSIO I.

OMissis variis Legis definitionibus; hanc maximè claram & adæquatam proponimus, scilicet: Præceptum commune, justum, utile ac perpetuum, ab eo, qui curam habet communitatis, sufficienter promulgatum.

Dicitur 1. *Præceptum commune*, idest, respiciens integram communitatem, non autem personam privatam. Cujus ratio est, quòd Lex debeat esse perpetua, nulla autem persona privata secundùm præsentem constitutionem, potest esse perpetua; benè tamen communitas, quæ durat per continuam membrorum successionem.

Dices 1. Feruntur Leges pro solis pupillis, Minoribus &c. ergo Lex non respicit totam communitatem.

Resp. Dist. Conseq. Non respicit totam communitatem eorum, pro quibus fertur: nego. Pro quibus non fertur: Conc. Explico: quando dicitur quòd Lex debeat esse communis, non est sensus quòd necessariò debeat respicere omnes omninò personas alicujus Regni, Provinciæ, aut Diœcesis: sed omnes personas illius status, conditionis, sexus, ætatis &c. pro quibus fertur: sic quòd Lex pro pupillis, respiciat omnes pupillos, pro Minoribus, omnes Minores &c.

Dices 2. Potest ferri Lex pro solo Prætore alicujus loci: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Pro solo Prætore, sic ut ejus excludat successores: nego. Sic ut includat: transeat, quia dici potest quòd Prætor actualis cum suis successoribus aliqualem communitatem constituat: & ita explicandum venit Jus tum Canonicum, tum Civile, cùm dividit Legem in privatam & communem, quia per legem privatam intelligitur Lex data quidem uni personæ, sic tamen ut comprehendat illius successores: & certè si successores excludat, impropriè tamen *præceptum*, quod uni tantùm imponitur; vel, si pluribus, tantùm ad tempus.

Dicitur 2. *Justum*, quia, ut dicit August. lib. 1. de lib. arb. cap. 5. *Lex esse non videtur quæ justa non fuerit:* unde Legislator ferendo Legem, debet servare justitiam legalem, conservando bonum commune: justitiam commutativam, exigendo præcisè id, ad quod jus habet, & justitiam distributivam, opera & præmia dispensando cum æqualitate proportionata cujusque viribus ac meritis. Item debet esse justa hoc sensu, quòd sit accommodata humanæ fragilitati, spectatis circumstantiis personarum, patriæ, loci, temporis: unde inhumanus esset legislator, si Leges ferret observatu moraliter impossibiles: *Hujusmodi enim potius sunt violentiæ, quàm Leges*, inquit D. Thomas 1. 2. q. 46. art. 4. in concl. nec obligant in Conscientia, nisi fortè propter scandalum vitandum.

Dicitur 3. *Utile*; scilicèt bono communi, quia finis Legis licèt fortè non sit legislatoris, est bonum & utilitas, Reipublicæ, ut bene advertit Cicero lib. 1. de Legibus dicens, *constituendas esse Leges publicæ salutis causa:* & certè cùm Supremorum potestas in ordine ad condendas Leges non sit nisi propter bonum communitatis, manifestè patet quòd & ipsæ idem bonum debeant respicere, aliàs sunt Leges adulterinæ, imò & invalidæ.

Dices 1. Sunt aliquæ Leges, quæ nihil utilitatis adferunt Reip. v. g. quòd plebei non ferant gladium, & similes.

Resp. Quòd licèt ferre gladium sit de se indifferens: attamen propter finem Reipublicæ maximè utilem prohibentur, ut scilicèt vitentur pugnæ, duella, rebelliones, homicidia, &c.

Dices 2. Aliquæ Leges permittunt fornicationem, usuram, & olim apud Lacedemonios permittebantur parva furta, sed hoc est contra bonum communitatis: ergo.

Resp. 1. Legem permissivam ut permissivam non esse Legem, cùm non obliget ad id quod permittitur, licèt aliunde dici possit Lex, in quantum obligat justitiæ Ministros, ne talia impediant.

Resp. 2. Etiam tales Leges posse cedere in bonum Reipublicæ, quæ cùm non possit, ob effrœnatam hominum malitiam, omnia vitia impedire, permittit minora ut vitentur majora, v. g. fornicationes, ut vitentur adulteria, sodomiæ &c usuras & minora furta, ut impediantur majora.

Dices 3. Lex exigens vectigalia est Lex, & tamen non respicit bonum communitatis sed Principis.

Resp. Dist. Assump. Non respicit bonum communitatis immediatè: Conc. mediatè: Nego. Princeps enim per collectionem tributorum thesauros accumulat, ut subditos, quando opus fuerit, à nocentibus defendat.

Nec replices etiam intendi Principis delectationem, sustentationem &c. quia bonum Reipublicæ exigit, ut caput debitè sustentetur. Quòd si verò Princeps aliquis præcisè suam, & non populi utilitatem quæreret, potius dicendus foret tyrannus, quàm Princeps: *In hoc siquidem differt tyrannus à Rege, quòd ille sua ipsius quomodocumque, & undecumque respicit & tuetur; hic subditis consulere tantùm quærit*, inquit D. Basilius homil. 12. In principium Proverbiorum colum. 2.

Dices 4. Datur Lex præcipiens ut quandoque eliciamus actus Fidei, Spei, & Charitatis, ut singulis annis peccata confiteamur, ut circa Festum Paschæ Eucharistiam sumamus &c. sed Leges illæ non respiciunt bonum commune, sed privatum: ergo.

Resp. Dist. Min. Respiciunt bonum privatum immediatè; Conc. ultimatè: Nego; quia per illas intenditur ultimatè cultus & honor Dei, à quo boni communis pax & conservatio expectatur.

Dices 5. Privilegia sunt Leges; sed conceduntur personis particularibus, v. g. Clericis, Religiosis, militibus: ergo.

Resp. Quidquid sit de Majore, quam aliqui negant; privilegia etiam indirectè bonum communitatis respicere, in quantum remu-

munerando eos, qui pro Republica strenuè laborant, aut laborarunt, accenduntur alii ad similia præstanda.

Dicitur 4. *Perpetuum*, quia Lex debet esse permanens ac stabilis, non quidem positivè, quasi verò nunquam posset abrogari, sed negativè, ut quamdiu à Principe aut consuetudine non revocatur, semper obliget, etiam legislatore defuncto, in quo differt à præcepto simplici, quod expirat expirante præcipiente. Hanc autem Legum perpetuitatem postulat bonum communitatis, quia varia Legum mutatio posset ipsi graviter nocere, subditos turbando, inquietando, ac quandoque ad rebellionem excitando: unde cùm stabilis sit communitas, etiam postulat per Leges stabiles gubernari.

Dices 1. Legislatores moriuntur: ergo & eorum Leges: cùm ab ipsis totam vim suam habeant.

Resp. Neg. Conf. Quia licèt immediatè vim suam accipiant à Legislatore, mediatè tamen ab aliquo, qui non moritur: Lex scilicet Ecclesiastica à Christo, & Civilis à Rebus publicis, quæ jus suum in Legislatores transtulerunt.

Dicitur 5. *Ab eo qui curam habet communitatis*, quia ipsius est aliquid ad bonum communitatis ordinare, cujus est communitatem regere: unde ubi Monarchicum est imperium, unicus potest Legem condere; ubi verò Democraticum, id est, regitur à multis, ab illis simul possunt Leges ferri.

Nec refert, quòd possit quidem Pater familias prolibus, Herus domesticis præcepta dare, non tamen Leges ferre, quia familia non venit nomine communitatis, & ideo licèt habeant in suos potestatem privatam, non tamen publicam, quæ requiritur ad Leges ferendas.

Dicitur denique: *Sufficienter promulgatum*; quia promulgatio requiritur: ut Lex pariat obligationem, quæ est primarius & immediatus Legis effectus: unde, ut bene advertit P. Herinx, quamdiu Lex non promulgatur, potius habet rationem propositi efficacis, quàm Legis, & ideo ex juris dispositione Leges primò instituuntur, quando promulgantur.

CONCLUSIO II.

Lex, alia æterna, alia temporalis: prima est ordinatio quædam Divinæ voluntatis ab æterno fixè determinantis quę sint agenda, vel cavenda à creatura rationali, ut debitum finem assequatur. Secunda est, quæ in tempore condita est: in hoc autem differunt, quòd illa sit increata, hæc creata: illa in Deo, hæc extra Deum.

Dividitur Lex temporalis in naturalem, de qua postea, & in positivam, quæ ab aliquo legislatore positivo, sive Deo, sive homine, condita est.

Lex positiva rursum distribuitur in Divinam & humanam: Divina est illa, quæ vim habet quatenus à Deo proficiscitur: duplex est, vetus seu Mosaica, à Deo per Angelos Moysi, & per Moysen Israelitis tradita, & nova, seu Evangelica, à Christo lata, & partim per ipsum, partim per Apostolos publicata.

Hic tamen advertendum, quòd Lex Divina idem pręcipiens ac Lex naturalis, dicatur Divina naturalis, præcipiens autem aliquid, quod non est Lege naturæ sancitum, v.g. quòd reus peccati mortalis debeat præmittere sumptioni Eucharistiæ Confessionem, dicatur Divina positiva.

Lex humana, quæ ab homine fertur alia est Ecclesiastica seu Canonica, alia sæcularis seu politica, aut Civilis. Prima emanat à potestate Ecclesiastica. Secunda à Civili. Prima, lata à Summo Pontifice aut Concilio generali legitimo, dicitur generalis, à Concilio nationali, nationalis, ab Episcopo, diœcesana, suosque respectivè subditos obligat. Secunda aliquandò dicitur Imperatoria, aliquando Regalis, aliquando Reipublicæ, respectivè ad eos, a quibus fertur.

Denique dividitur Lex in affirmativam, & negativam. Prima actum præcipit, secunda vetat.

CONCLUSIO III.

Ratio Legis consistit formaliter in actu voluntatis; Est Scoti 1. dist. 44. num. 3. contra quosdam Thomistas.

Prob. 1. Ex Scriptura, ubi Lex sæpè vocatur *voluntas*, ut 2. Machab. 1. Vers. 3. *det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem*, id est, Legem. Item Psal. 142. Vers. 10. *Doce me facere voluntatem tuam*. Similiter Ps. 102. *Notas fecit vias suas Moysi; filiis Israel voluntates suas*, id est, Leges & præcepta.

Prob. 2. Quia Aug. l. 4. de Civit. Dei, cap. 6. vocat Legem *Arbitrium Principum*; Aristoteles in Rhetorica ad Alex. cap. 1. *Civitatis consensum*; Cicero l. 1. de Legibus, vult Legem dictam esse ab electione; denique l. 1. ff. de Constitutionibus Principum tit. 4. l. 1. dicitur: *Quod Principi placuit, Legis habet vigorem*; sed certum est arbitrium, consensum, placitum, &c. esse actus voluntatis: ergo

Prob. 3. ratione. Ad Legem pertinet imperare; sed imperare solius est voluntatis, ut fusè probavimus, etiam ex D. Thoma in Tract. de Actibus humanis: ergo

Prob. 4. Lex est regula actuum humanorum; sed regulare actus humanos pertinet ad voluntatem, ut fatetur D. Tho. 2. 2. 105. Ubi docet voluntatem Dei esse primam regulam, Superiorum verò secundam, qua actiones humanæ debent regulari: ergo. Præterea munus Legis est movere & impellere ad rectè operandum, quod pertinet ad voluntatem, ut ait D. Angelicus p. 1. q. 9. art. 1.

Dices 1. Lex Dei in Scriptura dicitur *lumen*, *lucerna*, *lux*, *illuminans oculos*; sed intellectus est illuminare: ergo

Resp. dist. Ma. Dicitur lumen &c. formaliter: N. præsuppositivè, in quantùm præsupponit in Legislatore judicium, quo judicat bono communitatis congruere subditis hanc, vel illam obligationem imponere;, antequam de facto per actum voluntatis imperantis imponat. conc. Præterea etiam dici potest, quòd Superioris voluntas illuminet subditos, in quantum objectivè proposita, ostendit quid facere, & quid omittere debeant: unde voluntas Dei, inquit D. Anselmus de voluntate Dei c. 4. est magistra humanæ voluntatis, quatenùs objectivè proposita creaturis ratione utentibus, monstrat eis quid ipsorum voluntas amplecti, quidve refugere debeat, non secùs ac manus statuę in via monstrat quò eundum est.

Dices 2. Lex naturæ, ut dicetur posteà, non est actus voluntatis: ergo &c. Resp. dist. Ant. Non est actus voluntatis, prout est in homine præcisè: transeat, de quo posteà. Prout est actus Legislatoris ipsam ferentis: nego. Sic enim est ordinatio Divinæ voluntatis nobis à Deo manifestata, quatenus est Author & rector naturæ. Jam autem, quando dicimus rationem Legis consistere in actu voluntatis, loquimur de illa prout est actus Legislatoris illam constituentis.

DISPUTATIO PRIMA.

De Lege naturali.

QUÆSTIO I.

An detur Lex naturæ, quid sit, & quotuplex?

CONCLUSIO I.

Dari Legem naturæ ita clarum est, ut solus amens negare possit.

Prob 1. Ex Scriptura ad Rom. 2 Vers. 15. *Qui ostendunt opus Legis*, scil. naturalis *scriptum in cordibus suis*. Et Vers 14 *Gentes, quæ Legem, non habent*, nempe Mosaicam, aut Evangelicam, *naturaliter ea quæ Legis sunt, faciunt*.

Prob. 2. Ex SS. Patribus, Ambrosio lib. 9. Epist. 71. *Ea Lex*, scilicet naturalis, *non inscribitur, sed innascitur, nec aliquid percipitur lectione, sed profluo quodam naturæ fonte in singulis exprimitur*. Augustino lib. 2 de serm. Dom. in monte c 9 circa med. *Quis Legem naturalem in cordibus hominum scribit, nisi Deus?* Et lib. 2. Confess. c. 4. *Lex tua Domine, in cordibus hominum scripta est*. Bernardo lib. de diligendo Deo: *homo innatam, nec ignotam sibi Legem habet*.

Prob. 3. Ratione: Deus non minùs homini providit, quàm aliis animalibus; sed aliis animalibus vires, & inclinationes indidit, secundùm quas ad suum finem dirigantur: ergo à fortiori dedit homini quamdam legem, secundùm quam ad suum finem se dirigerent: hæc autem, Lex naturalis dicitur.

Dices: Si daretur Lex naturæ probibens v.g. adulterium, furtum &c. Deus per Legem positivam, illa non prohibuisset; cùm nihil faciat frustrà: ergò signum est quòd non detur.

Resp. Ex August. in Psalm. 57. initio: *Scriptum esse in tabulis, quòd homines in cordibus non legebant: non enim*, inquit ibid. *scriptum non habebant, sed legere nolebant: appositum est oculis eorum, quod in Conscientia videre cogerentur, & quasi forinsecus admota voce Dei, ad sua interiora compulsus est homo*.

CONCLUSIO II.

Lex naturalis est regula obligans creaturam rationalem ad practicandum ea, quæ ex se necessariò conveniunt naturę rationali, & omittendum ea, quæ eidem disconveniunt. In quo autem consistat illa regula? Dicetur quæst. seq.

CON-

CONCLUSIO III.

DIviditur 1. Lex naturalis per ordinem ad intellectum cognoscentem, in per se notam omnibus, in per se notam ferè omnibus, & in ignotam pluribus. Ad primam spectant hæc prima & universalissima principia: *Bonum est faciendum, malum vitandum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Ad quæ reduci possunt quædam præcepta Decalogi, ut quòd Deus sit colendus, Parentes honorandi: illa etenim ità nota sunt, ut omni habenti usum rationis statim appareant; & ideo hæc Lex naturalis dicitur eadem in omnibus, ejusque notitia est veluti proprietas consequens naturam rationalem, non tantùm alicujus individui, sed specificam.

Ad secundam spectant, non esse mentiendum, furandum, occidendum, mœchandum; illa etenim deducuntur ex primis principiis sine ullo, vel modico labore, vel sine ullo ferè discursu; sicque facilè ab omnibus ferè cognoscuntur; imò nullus potest ea ad longum tempus ignorare, si secundùm se considerentur, & abstrahendo à circumstantiis particularibus, quibus quandoque cohonestari possunt.

Ad tertiam pertinet, non esse aliquid recipiendum ultra sortem præcisè vi mutui. Item in sententia Doctoris Seraph. Non esse condemnandum innocentem exteriùs probatum reum &c. Quæ cùm difficulter à primis principiis eruantur, à multis ignorari possunt. De his vide dicta superiùs de Ignorantia.

Dividitur 2. Per ordinem ad personas, circa quas versatur, in eam quæ respicit Deum, ut præcepta Decalogi primæ tabulæ: in eam quæ respicit proximum, ut præcepta secundæ tabulæ; & in eam quæ respicit nosmetipsos, ut, quòd vita propria sit conservanda, nefanda carnis peccata vitanda, ut bestialitas, mollities. Totum hoc amplexus est Apostolus ad Tit. 2. Vers. 12. ubi dicit: *Sobriè, justè & piè vivamus*: sobriè quoad nos, justè quoad proximum; & piè quoad Deum. Licèt enim pietas etiam respiciat parentes & patriam, cùm tamen Deus sit Pater noster principalis, ipsum primariò respicit.

Dividitur 3. Lex naturalis in eam, quæ respicit naturam secundùm suum statum naturalem consideratam: & in eam quæ eandem respicit prout elevatam ad statum supernaturalem, & Fidei lumine illustratam. Ratio est; quia cùm Lex naturæ ostendat amplectendum esse id omne, quòd naturam rationalem ad suum finem conducere debet; natura autem rationalis non tantùm ad finem ab Authore naturæ præfixum (qui dicitur naturalis) sed etiam ad finem ab eodem ut Authore gratiæ determinatum (qui dicitur supernaturalis) conduci debeat, sequitur quòd Lex naturæ doceat etiam ea esse facienda, quibus finis supernaturalis obtineri possit; & consequenter, posita Sacramentorum institutione, Lex naturæ dictat Sacramenta non esse irreverenter tractanda, indignè recipienda, aut administranda: quamvis autem hæc & similia præcepta quandoque dicantur supernaturalia, sunt tamen connaturalia naturæ, non sibi relictæ, sed ad finem supernaturalem ordinatæ: suntque distincta præcepta à præceptis positivis; quia recta ratio fide illuminata dictat, etiam seclusis quibuscumque ordinationibus, nullam irreverentiam Sacramentis esse faciendam.

Dividitur 4. Lex naturalis in concernentem hominem ut solitarium; & concernentem eundem ut sociabilem, illa instruit hominem ut honestos mores amplectatur, bonum practicando, malum fugiendo: hæc eundem dirigit ut condecenter & honestè cum aliis converfetur, ut conjuges sese invicem amore & fidelitate prosequantur, ut filii Parentibus, famuli Heris, cives Magistratui honorem & reverentiam exhibeant: & è contra Parentes filiis, Heri famulis, Magistratus civibus conservationem, protectionem, educationem &c. procurent.

QUÆSTIO II.

In quo consistat Lex naturalis, & in quo differat à jure gentium?

DAri Legem naturalem conveniunt omnes, in quo autem consistat, disconveniunt plurimi: aliqui enim, ut Alensis &c. volunt consistere in ipsa vi discernendi bona & mala moraliter. Alii in ipsa natura rationali, prout ipsi ratione suæ essentiæ aliqui actus conveniunt, disconveniunt aliqui, ut Vasquez, Mœratius. Alii, ut Gabriel, Almainus, in dictamine rationis præcisè ostendentis quid conveniat, aut disconveniat naturæ rationali. Alii, ut quidam Thomistæ in dictamine quidem rationis, sed non tantùm bonum aut malum ostendentis, sed bonum præcipientis, & malum prohibentis. Alii aliter sentiunt. Nos tamen in nullo illorum credimus consistere formaliter: unde Legem naturalem nihil aliud esse, quàm Legem æternam nobis per dictamen rationis promulgatam ostendemus: & quamvis prima fronte videatur illa sententia particularis, est tamen multorum, qui à nobis tantùm in modo explicandi differunt; sed antequam rei probationem aggrediamur.

Advertendum hanc Legis æternæ descriptionem ab Augustino allatam l. 1. de lib. arb. tom. 1. cap. 5. nempe: *Ratio in mente Dei existens, qua res omnes per congrua media in suos fines ordinantur & diriguntur*, non esse definitionem Legis æternæ, prout participat veram essentiam Legis. Ratio est; quia ultra quod non definiatur per actum voluntatis, respicit omnes creaturas, etiam irrationales & inanimatas; creaturas autem irrationales, esse veræ Legis incapaces, quis dubitat? cùm sint incapaces obligationis moralis: unde potiùs est descriptio cujusdam providentiæ, seu principii gubernationis: nec mentem ejus extorquemus; cùm ipsemet qu. 66. in Levitic. asserat irrationabilia esse incapacia Legis propriè dictæ. Quando ergo Scriptura, aut Patres, aut Theologi dicunt Legem æternam respectu creaturarum irrationabilium esse Legem, loquuntur de illa tantùm metaphoricè & impropriè sumpta; adeoque Lex æterna prout sortitur verè rationem Legis, tantùm respicit creaturas rationales, debetque per ordinem ad ipsas tantum definiri, ut fecimus in Quæst. Procemiali.

CONCLUSIO I.

LEx naturalis est ipsamet Lex æterna nobis per dictamina rationis veluti promulgatores manifestata; adeoq; ipsa dictamina non sunt lex naturæ formaliter, sed signa ostensiva Legis æternæ, quæ quatenùs sic promulgata, seu manifestata, Lex naturæ dicitur. Hæc doctrina est D. Thomæ 1. 2. quæst. 91. art. 2. *Lex naturalis*, inquit, *nihil aliud est, quam participatio Legis æternæ in rationali creatura*. Et paulò superiùs: *In ipsa*, scilicet creatura rationali, *participatur ratio æterna, per quam habet naturalem inclinationem ad debitum actum, & finem*.

Prob. 1. Conclusio ex August. tom. 4. lib. 2. in Exod. qu. 67. *Lex Dei sempiterna est, quam consulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, secundum quod illa incommutabili veritate perceperint:* sed Lex quam consulunt piæ mentes &c. est illa, quæ ipsis loquitur, ipsosque dirigit in operando & imperando ut bonum faciant, malum vitent: bonum imperent, malum prohibeant; Lex autem illa est naturalis, ut patet: ergo non differt Lex naturalis ab æterna, nisi quòd illa importet intimationem per dictamina rationis, hæc non: undè Damasc. l. 4. de fide, c. 23. *Adveniens*, ait, *Dei Lex menti nostræ*, scilicet per lumen rationis, *attrahit ipsam ad se & stimulat nostram conscientiam*, ut nempè convenientia creaturæ rationali faciat, & disconvenientia fugiat.

Prob. 2. Ratione: diversitas Legum oritur ad summum vel ex diversitate legislatorum, vel ex diversitate materiæ præceptæ, aut vetitæ, vel ex diversitate utriusque: sed hic nihil horum reperitur: ergo Prob. Min. quia Legis æternæ & naturalis idem est legislator, nempè Deus, eademque materia. cùm Lex æterna ea præcipiat quæ necessaria sunt, ut creatuva rationalis debitum finem assequatur, & ea prohibeat, quæ eandem ab illo fine retrahunt; quid autem aliud facit Lex naturæ obligans creaturam rationalem ad faciendum ea, quæ ipsius naturæ conveniunt, & fugiendum ea, quæ eidem disconveniunt? quandoquidem convenientia naturæ rationali sint media, per quæ ad suum finem perducatur, & disconvenientia sint obices, quibus à suo fine retrahatur.

Prob. 3. Lex omnis est jussio aut prohibitio, sed nec natura rationalis, nec usus discernendi, nec dictamen rationis sunt jussio, aut prohibitio; cùm hæc sint actus voluntatis, illa non: ergo. Prætereà Lex naturalis dicitur scripta, impressa, signata in cordibus nostris: quod accommodè dici potest de Lege æterna; difficulter autem de natura rationali, aut de vi discernendi, aut de dictamine rationis, ut satis patet.

Prob. 4. Quia si lex naturalis consisteret in dictamine rationis, ut vult communior sententia, Deus non deberet potiùs dici illius legislator, quàm Legis humanæ; sed hoc est falsum: ergo. Minor clara est; quia si non esset aliter legislator Legis naturæ, quàm humana, essemus veri legislatores Legis naturæ, sicut homo verus est legislator Legis humanæ, nemo autem est sibi ipsi propriè legislator, sicut nec sibi ipsi superior. Prob Ma, Quia tunc esset legislator Legis naturæ; in quantùm dictamen illud rationis nobiscum coefficeret, atqui etiam Legem humanam coefficit cum ipso legislatore, ergo &c.

Nec dicas dictamen illud rationis procedere à Deo, in quantùm indidit naturæ rationali vim illud eliciendi, quia etiam indidit homini Superiori potestatem Legem ferendi, & tamen

non

non censetur Lex humana à Deo tanquam legislatore, immediatè procedere.

Prob. denique Deus nihil facit frustrà, sed Lex æterna nobis sufficienter ostendit per dictamen rationis, quidquid nobis ostenderetur per Legem naturalem distinctam, ergo Prob. Min. quia Lex naturalis sivè distincta, sivè indistincta à Lege æterna, precisè ostendit esse faciendum id, quod naturæ rationali convenit & fugiendum id quod eidem disconvenit. Hoc autem facit Lex æterna per dictamen rationis veluti promulgata.

Obj. 1. Ambrosius l. 1. Epist. 17. dicit Legem naturæ esse nobis innatam. Idem docet D. Bern. qu. præc. cit. sed Lex æterna non est nobis innata: ergo.

Resp. SS. Patres ità loqui, non quòd in 1. instanti nostræ nativitatis in nobis nascatur Lex naturæ, sed quia dum 1. instanti nascitur in nobis lumen rationis, innascitur & notitia Legis naturalis, seu æternæ.

Objic. 2. Legem naturæ cognoscimus, sed non cognoscimus Legem æternam, quia *Quæ Dei sunt, nemo cognovit nisi spiritus Dei*: 1. Cor. 2. v. 11. ergo.

Resp. Dist. Min. Non cognoscimus Legem æternam, inquantùm est actus Dei præcisè: transeat. Dico *transeat*; quia etsi non cognoscamus comprehensivè, quia solus Dei spiritus ea quæ Dei sunt, comprehendit, nec intuitivè sicut Beati, cognoscimus tamen abstractivè, sicut agnoscimus ejus omnipotentiam, Bonitatem &c. Non cognoscimus Legem æternam ex parte termini, seu eorum quæ præcipiuntur, aut prohibentur: nego. Nec alio modo cognoscimus Legem naturalem. Ex his patet quòd non possimus quidem de Lege æterna judicare, ut ait August. libro de vera Relig. cap. 3. Sed tunc sumitur Lex æterna ex parte principii, seu actus Dei, non ex parte termini.

Obji. 3. Lex æterna semper fuit; sed naturalis non semper fuit, cùm sit temporalis: ergo. Resp. Dist. Mi. Lex naturalis non semper fuit ex parte legislatoris: nego. Cùm enim Deus sit immutabilis, nihilque possit ipsi de novo accidere, verè & propriè ab æterno per actum suæ voluntatis Legem naturalem indidit. Ex parte subditorum & obligationis; conc. Quia cùm in tempore tantùm fuerint subditi, etiam tantùm in tempore cœpit ipsis manifestari, ipsosque obligare: & ex hac parte dicitur temporalis.

Obji. 4. Promulgatio est de Essentia Legis; sed Lex naturalis tantùm fuit promulgata in tempore: ergo tantum cœpit esse propriè Lex in tempore, & consequenter distinguitur à Lege æterna.

Resp. Dist. Ma. Promulgatio est de Essentia Legis obligantis in actu 2. Transeat. Dico *transeat*; quia potius est conditio sine qua non. Obligantis in actu 1. Nego. Et sic fuit ab æterno Lex naturalis potens obligare, licet non obligaverit antequàm promulgaretur in tempore per dictamina rationis. Et idem est de Lege æterna, cum qua coincidit: unde sicut non fuit Lex æterna obligans ab æterno, sed in tempore, quo sensu dici potest temporalis, ita & Lex naturæ.

Obj. 5. Etiamsi non foret Lex æterna, furtum, mendacium, &c. essent peccata, adeòque alicui Legi opposita; sed non essent opposita Legi positivæ: ergo naturali & consequenter distinguitur ab æterna.

Resp. Dist. Mai. Essent peccata impropriè, in quantum sunt intrinsecè mala; & homini disconvenientia; conc. Propriè; Nego. Nam ut ait August. lib. 2. de peccator. Meritis c. 16. *Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitùs jubeatur ut non fit*. Cui conformis est Scotus 4. dist. 50. q. 2. n. 9. ubi sic habet: *Quodcumque peccatum, ideò est peccatum, quia est contrà præceptum Divinum*.

Obji. 6. Lex naturalis dictat bonum faciendum? sed hoc facit dictamen rationis: ergo in ipso consistit.

Resp. D. Min. Hoc facit dictamen rationis, præcipiendo: nego. Legem manifestando, conc. & N. cons. undè sicut charta impressa dicens v. g. esse jejunandum, non est Lex jejunii, sed signum Legis manifestativum; ita dictamen rationis dictans bonum faciendum &c. est signum manifestativum, & veluti promulgativum Legis naturalis, non autem ipsa Lex.

Objic. 7. Non potuit non esse Lex naturalis; sed potuit non esse Lex æterna, cùm sit opus Dei ad extrà, adeòque ipsi liberum: ergo.

Resp. Dist. Ma. Non potuit non esse Lex naturalis; existente creatura rationali: conc. non existente: nego. Similiter dist. Mi. Potuit non esse Lex æterna absolutè loquendo: conc. ex hypothesi quòd Deus vellet creaturas rationales creare, easque regere; nego. Supposita enim illa voluntate: necessitatur illas sapienter gubernare, & curare ut actiones suas conforment suę naturæ. Hoc autem non posset, nisi actiones fini creaturæ rationalis contrarias prohibendo, & necessarias præcipiendo.

Obj. 8. Lex naturalis, utpotè scripta in cordibus hominum, manet in ebrio, dormiente &c. sed non manet in ipsis Lex æterna. ergo.

Resp. Dist. Mai. Manet in ebrio actualiter; nego. Habitualiter, aut quasi habitualiter, hoc sensu, quòd redeunte lumine naturali, & data occasione, facilè ipsi innotescat, conc. & sic etiam manet Lex æterna; Hoc autem sufficit ut dicatur scripta moraliter in cordibus nostris sicut quidam homines dicunt certa facta memoriæ suæ impressa; eò quòd sæpè & facilè ipsis occurrant. Ex dictis

Resol. 1. Quòd sicut ab æterno fuit Lex æterna secundùm actum legislatoris, & obligationem in actu 1. ita & naturalis, sicut autem tantùm obligavit actualiter in tempore Lex naturalis, ita & æterna.

Resol. 2. Discrimen esse inter Legem æternam seu naturalem, Synderesim, & Conscientiam: quòd 1. sit ipsa divinę voluntatis ordinatio nobis per dictamen rationis veluti promulgata. 2. Ipsummet dictamen rationis ordinationem illam manifestans universaliter, & absque ullo discursu; 3. verò, dictamen ex synderesi deductum, respiciens particulare.

CONCLUSIO II.

IN hoc differt Lex naturalis à jure gentium, quòd Lex naturæ dirigat hominem, præsertim solitariè spectatum; jus autem gentium, præcisè illum dirigat ut in aliorum consortio commorantem; imò ità in regulandis hominibus simul conviventibus occupatur, ut ejus dispositiones concernant universalem hominum societatem: & in hoc differt à jure Civili, quod aliquando unicum Regnum, imò & unicam Civitatem respicit. Cujus ratio est; quòd juris gentium ordinationes sequantur quasi naturaliter ex ipsa hominum conviventium natura independentes à particularibus particularium locorum dispositionibus, geniis, moribus. juris autem civilis determinationes; aptentur hominibus sic dispositis, sic viventibus: & hinc oritur quòd quęlibet civitas speciales habeat Leges.

Porro ex jure gentium (quod sic vocatur, eò quòd omnes, aut ferè omnes gentes illo utantur) *introducta bella, discretæ gentes, Regna condita, dominia distincta, Agris termini positi, ædificia collata, commercia, emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationes institutæ, exceptis quibusdam, quæ à jure civili introductæ sunt*, inquit Hermogenianus lib. 1. ff. de Lege *ex hoc Jure*.

QUÆSTIO III.

Quæ sit materia Legis naturæ, & qualiter ad illam ponendam obligemur?

CONCLUSIO I.

OMnia, quæ in Decalogi præceptis continentur, si tertium quoad determinationem temporis excipias, sunt materia legis naturæ, ita Scot. 3. dist. 37. q. 1.

Prob. 1. Pars; illa omnia sunt materia legis naturalis, quæ, seclusa quacumque lege positiva, necessariò conveniunt, aut disconveniunt naturæ rationali; sed omnia, quæ sunt in Decalogi præceptis, sunt talia, ut patet per singula discurrendo: quis enim mentis compos non videat debere creaturam rationalem, ex vi solius rationis naturalis, Deum colere, Parentes honorare, abstinere à perjurio, blasphemia, furto, homicidio, adulterio &c. unde quando *L. bona fides ff. depositi* dicitur, quòd multa, quæ pertinent ad præcepta Decalogi, sint materia juris gentium; non sumitur jus gentium strictè, prout est aliquid à gentibus institutum, sed largè, prout est ab omnibus gentibus observatum: quod in idem redit cùm lege naturali.

Prob. 2. Pars; quia licèt natura præscribat Deum tanquam ipsius Principium & finem colere, non tamen potius die Sabbathi, quàm alio die, & sic quantùm ad determinationem Sabbathi est juris divini positivi, quod, abrogata lege veteri, antiquatum est per legem Evangelicam, in qua transtulit Ecclesia obligationem illam à die Sabbati in diem Dominicam.

CONCLUSIO II.

MUlta virtutum opera sunt materia legis naturæ, non tamen omnia.

Prob. 1. Pars; quia lex naturæ præcipit suo tempore actus Charitatis, Justitiæ, Religionis, Temperantiæ &c. ex solo enim lumine naturali cognoscimus proximo indigenti subveniendum, unicuique quod suum est tribuendum, Deum & Parentes honorandos, temperatè vivendum &c.

Prob. 2. Pars; quia multa virtutum opera non sunt de præcepto, sed de consilio: Lex enim naturæ non præcipit virginita-

tatem colere, disciplinam sumere, nudis pedibus incedere, nunquam carnes comedere, illa autem esse virtutum opera, dubitat nemo.

Dices: homo secundùm naturam suam tenetur virtuosè agere; ergo omnes actus virtutum genericè spectati, seu in quantùm sunt virtuosi, sunt materia legis naturæ.

Resp. Dist. Ant. Tenetur virtuosè agere, id est, ponere actus virtutis; Conc. id est, ad operandum propter ipsam virtutis honestatem: nego. Qui enim propter finem indifferentem alteri, quod suum est tribuit, extremè indigenti succurrit, temperatè vivit &c. Legem naturæ adimplet, quæ nihil aliud præcipit, imò potest lex naturæ impleri per actum malo fine vitiatum: sic qui dat eleemosynam puellæ extremè indigenti, ut ipsam pervertat, satisfacit præcepto naturali de subveniendo extremè indigenti, licèt delinquat contra aliud naturæ præceptum, vetans fornicationem, & ideo nunquam lex naturalis integrè adimpletur per actum malum, cum ipsa dictet semper malum fugiendum.

CONCLU IO III.

MAteria legis naturæ debet poni scienter, & liberè, non tamen ut præcepta, aut ex motivo Charitatis.

Prob. 1. Pars; lex solos regulat actus humanos, ipsos præcipiendo, prohibendo, aut permittendo, atqui soli actus, qui fiunt scienter & liberè sunt humani: ergo sola materia scienter & liberè ponenda, est materia legis naturæ. Hinc dormiens aut ebrius non propriè satisfacit præcepto, alienum reddendo, aut indigenti succurrendo, cùm actus illi non sint humani, licèt postea ad nihil obligetur; cùm materia remota Legis naturæ sit sublata, mendico non amplius indigente, & altero quod suum est possidente.

Prob. 2. Pars; quia nihil aliud præcipit Lex, quàm ut ejus materia ponatur humano modo; sed potest taliter poni, etiamsi non ponatur ut præcepta, ut per se patet: ergo. Et ideo liberè tribuens eleemosynam alicui, quem nescit extremè indigentem, satisfacit præcepto naturali succurrendi extremè indigenti, nec postea ad aliud tenetur; ubi extremam ejus paupertatem noverit.

Prob. 3. Pars; quia si centum Legis naturæ præcepta uno die adimplerentur, teneremur, centies uno die Deum diligere; sed nullus hoc dixerit: ergo. Unde cum præceptum de dilectione Dei sit affirmativum, obligat tantùm certo tempore, non autem quoties operamur.

QUÆSTIO IV.

Quosnam obliget Lex naturalis?

CONCLUSIO I.

DEUS non obligatur Lege naturali. Ratio est; quia Lex tantùm respicit illos, qui possunt à recta via, quę ad finem conducit, deviare: quod nullatenus Deo potest competere; cùm sit essentialiter indefectibilis.

CONCLUSIO II.

ANgeli (idem est de hominibus Beatis) subduntur Legi naturæ. Ratio est, quia licèt, moraliter loquendo, non possint peccare, propter specialem manutenentiam, possunt tamen physicè loquẽdo; cùm sint ab intrinseco & ex natura sua peccabiles, utpote habentes eandem naturam facti Beati, quam dum essent viatores: unde Rupertus lib. 5. in cap. 5. Jo. Vers. 19. loquens de Angelis ait: *Hoc in remunerationem acceperunt, ut deinceps malum facere non possint; quia, cùm possent facere, noluerunt; verum hoc non est per ipsorum naturæ potentiam, sed per divinæ voluntatis remunerantem gratiam.*

CONCLUSIO III.

OMnis homo tenetur Legi naturali obedire. Est certa.

Prob. 1. ex Script. ad Rom. 2. v. 12. ubi dicitur: *Quicumque sine Lege*, utique scripta, *peccaverunt; sine Lege peribunt*; at non perirent nisi peccatores forent; nec propriè peccatores essent, nisi Legi naturali, quam violarunt, subjicerentur: ergo.

Prob. 2. Lex naturalis est proxima regula honestatis moralis; sed tenetur quilibet homo honestè vivere, ut finem suum assequatur; ergo.

QUÆSTIO V.

An possit cadere dispensatio in Legem naturæ?

SUppono 1. Quæstionem esse de Lege naturæ propriè, id est, aliquid præcipiente, aut prohibente; nam si tantùm permissivè se habeat, nec jubendo, nec prohibendo, quo sensu impropriè dicitur Lex naturæ, extra dubium est, posse mutari, adeoque posse in ea aliqualiter dispensari, jure siquidem naturali permissivo omnes homines erant liberi, omnia bona communia, carnium comestio licita omni tempore, quæ tamen sunt mutata.

Suppono 2. Epikeiam, quæ est *emendatio Legis ex ea parte qua deficit propter universale*, seu quia præcipit universaliter, non posse cadere in Legem naturæ; cùm non præcipiat aut prohibeat universaliter, sicut Lex positiva, sed particulariter, & descendendo ad casus & circumstantias particulares: unde non dicit universaliter: *Reddes alienum, Non occides quemquam*, sicut dicit Lex positiva v. g. *Die Dominico audies Sacrum, Sumes Eucharistiam singulis annis, Non manducabis carnes tali die*: sed *Reddes alienum isto casu, non illo*, v.g. *Reddes gladium Domino, quando non erit illo usurus in sui, aut alterius detrimentum, aliàs Non*. Item *Non occides reum authoritate privata, poteris authoritate publica*, & sic de aliis: & hinc oritur, quòd nunquam requiratur Legis emendatio in casibus particularibus; cum in ipsis etiam ut circumstantionatis, declaret quid sit faciendum, vel omittendum: quod non facit Lex positiva, non enim dicit: *jejunabis quando eris sanus, non jejunabis quando eris infirmus, graviter defatigatus* &c. sed simpliciter & absolutè: *jejunabis*, & ideo debet in certis casibus emendari, ne sit injusta, aut moraliter impossibilis.

Suppono 3. Contra Ochamum & quosdam alios non posse Deum totam legem naturalem abrogare, nisi certè destruat creaturam rationalem; quia sicut, posita voluntate creandi & regendi naturam rationalem, necessariò debuit Legem naturæ condere, ut illam rectè gubernaret, ita & necessario debet hanc conservare, ut illam conservet, & debitè regat.

Suppono 4. Legem naturalem posse mutari, saltem indirectè, per ampliationem, quia quotiescumque homines legem aliquam ferunt, indirectè ejus materia ampliatur: in quantùm lex naturæ precipiens, ut obediamus justis Superiorum legibus, imperat, ut & huic particulari obediamus: quod ante legem conditam non faciebat, sicque indirectè ampliatur.

Supp. 5. Aliud esse Epikeiam, Interpretationem, Abrogationem, Derogationem, & Dispensationem. *EpiKeia* siquidem est declaratio quòd lex Superioris universaliter lata non obliget in aliquo casu particulari, quia præsumitur quòd si legislator adesset, tali casu legem non ferret. *Interpretatio* est alicujus verbi aut sententiæ obscuræ circa legem, per aliud manifestatio: ita interpretatio verba legislatoris, & Epikeia ipsius mentem respiciunt. *Abrogatio*, est totius legis abolitio. *Derogatio*, tantùm alicujus partis: unde Glossa ad Cap. *in istis* Dist. 4. sic habet: *Abrogare est in totum legem tollere, derogare autem est pro parte detrahere Legi*. *Dispensatio* autem est relaxatio obligationis legis in particulari casu, aut persona, permanente eadem materia, ac iisdem circumstantiis objectivis cum quibus, seclusa illa relaxatione, lex subditos omnes obligaret. Et de Dispensatione sic sumpta procedit quæstio.

ARTICULUS I.

An Papa, aut saltem Deus dispensare possit in Lege naturali?

CONCLUSIO I.

PApa non potest dispensare in iis, quæ sunt de jure naturæ Ità DD. communiter contra paucos; C.

Prob. Non potest inferior dispensare in Lege Superioris, nisi sit ei specialiter concessum; sed nec legitur, nec sufficienter probatur concessum esse à Deo Summo Pontifici dispensare in iis quæ sunt de jure naturæ; ergo.

Dices 1. Matt. 16. Vers. 19. dicitur Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis*: ergo etiam vincula naturalia potest dissolvere.

Resp. Si argumentum quidquam probaret, etiam probaret posse dispensare in mendacio, perjurio, blasphemia, cùm propositio sit universalis: hoc autem apertè falsum est; cùm nequidem id possit Deus; unde potestas ibidem concessa Petro non respicit omnem materiam, sed tantùm illi subjectam, de qua alibi.

Dices 2. Papa dispensat in Votis, Juramento, Matrimonio ra-

rato, & in residentia Episcoporum; sed illa obligant jure naturæ: ergo

Resp. 1. Papam dispensando in Votis, & juramentis, non dispensare in jure naturæ; non enim facit ut vovens, stante & durante voto, aut juramento, possit ei contravenire, quod esset verè dispensare in vinculo naturali, sed nomine Dei, cui votum factum est, remittit jus, quod ex tali promissione acquisitum est; sicut ergo Petrus non dispensat cum Paulo in jure naturæ, remittendo illi jus ad centum aureos, licèt Paulus, tali jure remanente; teneretur ex Lege naturali solvere; ità etiam in nostro casu: unde licèt Papa tunc utatur verbo, *dispenso*, non est tamen rigorosa dispensatio. Nec est semper declaratio simplex, quòd votum aut juramentum, propter justas rationes, desinat obligare (aliàs quilibet vir prudens juris interpretandi capax posset illa tollere, cùm ad jus interpretandum non requiratur jurisdictio, sed sufficiat prudentia & scientia) sed est remissio, seu condonatio facta parti debenti.

Resp. 2. Pontifices, qui in Matrimonio raró dispensarunt, secutos esse sententiam vel eorum qui volunt Matrimonii rati indissolubilitatem provenire ex Jure Ecclesiastico, saltem in Lege nova; vel eorum, qui docent provenire quidem ex Jure Divino positivo, sed Deum propter bonum Ecclesiæ, concessisse Vicario suo potestatem in eo dispensandi; non tamen secuti sunt sententiam Scoti, & aliorum; qui volunt illam indissolubilitatem oriri ex jure naturæ, aliàs non potuissent dispensare.

Resp. 3. Nunquam Summos Pontifices dispensare in Residentia cum Episcopis, quando absolutè necessaria est gregi Jure Divino naturali, propter instructionem, Sacramentorum administrationem, peccatorum correctionem &c. sed tantùm quando ad residendum obligantur jure tantùm Ecclesiastico, ut dum, illis per aliquod tempus absentibus, æquè utiliter potest per alios ovibus provideri. Hinc si quando permittatur, ut absint, quando eorum residentia videtur necessaria gregi, tantùm sit in illis casibus, in quibus, ob majorem Ecclesiæ necessitatem, videtur præceptum naturale de residendo non obligare. Circa hoc vide Trid. Sess. 23. c. 1. *de Reformatione*, ubi licèt videatur inculcare obligari Pastores ad residendum jure Divino naturali; non tamen inde colligitur teneri jure Divino, aut naturali ad residendum omni tempore & casu.

CONCLUSIO II.

Nequidem Deus dispensare potest, etiam impropriè, in præceptis, saltem negativis, primæ tabulæ, nec in iis quę eo reducuntur. Est Scoti, 3. dist. 37. nu. 8. cui, quantùm ad hoc, subscribunt Thomistæ.

Prob. Non potest Deus facere, ut malum perseverans malum possit licitè fieri; sed si posset in præfatis dispensare, hoc facere posset: ergo. Ma. clara est.

Prob. Min. Quia facere posset, ut quis licitè Deum odio haberet, irreverenter tractaret, pejeraret, blasphemaret, Idola coleret; quæ ità sunt ex suis intrinsecis mala, ut, velit, nolit Deus, semper maneant mala; cùm sint talia independenter ab ejus voluntate. Prætereà implicat, ut Deus seipsum odio habeat, alterum ut Deum colat: ergo, implicat, ut hoc alteri permittat; quia unum non minùs ipsi repugnat, quàm alterum.

Dixi: *In præceptis saltem negativis?* quia dubitat Scotus, an non possit Deus dispensare in 3 precepto, quatenùs est affirmativum, i.e. prout præcipit cultum Dei: ait enim n. 7. *Sed an sit de Lege naturæ strictè hoc præceptum, quantùm ad cultum pro aliquo tempore exhibendum dubium est.*

Dubitando autem an sit de Lege naturæ strictè, dubitat an Deus possit in eo dispensare; quia absolutè resolvit, quòd non possit cadere dispensatio in ea, quæ sunt de jure naturali strictè.

ARTICULUS II.

An saltem dispensare possit Deus in præceptis Decalogi secundæ tabulæ?

Mirum est, quòd tam parva meræ speculationis scintilla tantùm injustissimæ obmurmurationis excitaverit incendium: mirum est, inquam, etiam in Theologia quasi Magistros me tanquam in materia morum Casuistam laxiorem accusaverint dictis & scriptis in quæstione, ubi ne minima quidem apparet aut moralitatis, aut casus, aut laxitatis umbra. An laxior Casuista, qui docet Deum posse facere ens rationis? propositionem rides D. Licentiate: rideas teipsum, qui me Casuistam laxiorem ubique ventilas, quia docui posse Deum in certis Decalogi præceptis dispensare; cùm non magis agatur de moribus in secundo quàm in primo. Ut autem convincaris, attende ad hoc dilemma: *vel Deus aliquando dispensabit in dictis præceptis, vel nunquam: si primum, confirmabit doctrinam meam, si secundum, nihil prorsùs licebit contra illa præcepta, adeoque nihil contra mores.*

Ubi, quæso, laxitas, ubi morum corruptela, ubi non agitur de moribus; sed de sola Dei potentia? patet igitur, quàm ridiculè mihi scripseris resolutionem meam, *Apparuisse etiam laxioribus horribilem & abominabilem.*

Sed numquid magis ridiculus Concionator ille clamorosus, qui postridie Pentecostes in Ecclesia Cathedrali Tornacensi aërem verberans, totis visceribus inclamabat: sed quid dicam de Casuistis relaxatis, qui docent posse Deum in certis Decalogi præceptis dispensare? *sententia abominabilis! sententia exterminanda!* Narrabat sanè fabulationes in Cathedra veritatis, dum Casuistam fingebat laxiorem in re merè speculativa. Hanc fabulam meliùs collocasset in sua Thesi 17. Ast quis horum finis? *Parturient montes, nascitur ridiculus mus*: Trophæum erigebant sibi carthaceum, & ecce ipsos secuta est confusio ænea, credebant doctrinam meam esse ab Episcopis censurandam, & ecce in variis Seminariis commendatur, explicatur; certè Episcopos faciebant chymericos, dum in chymeram in materia morali fulmina expectabant Episcopalia. Ast audio D. Licentiatum reponentem mihi inter propositiones christianæ moralis relaxativas condemnatas esse ab Innoc. XI. 48. & 49. meæ doctrinæ, *si non omninò similes, admodum tamen germanas.* Non sic, D. Licentiate, non sic: tantùm abest, ut sint admodùm germanæ, ut nequidem sint affines in millesimo gradu. Distantiam accipe: ex 48. & 49. propositionibus (in quibus docetur jure tantùm Divino positivo illicitas esse fornicationem & pollutionem) formari posset hoc argumentum: *Lex Divina positiva non obligat cum præjudicio Legis naturæ; sed teneor ex Lege naturæ vitam meam conservare: ergo possum semen, ubi vitæ meæ insidiatur, expellere, cùm ejus expulsio solùm Lege Divina positiva prohibeatur.* Et certè legitimum foret argumentum, adeoque in materia morum maximè perniciosum & scandalosum; & ideò justissimè proscriptæ sunt propositiones illæ. Ex hac autem propositione: *Deus dispensare potest in certis Decalogi præceptis*, quis formare, imò quis imaginari potest argumentum moribus adversum? fallor; formavit Eruditissimus D. Licentiatus: *Deus dispensare potest in illis præceptis: ergo potest in illis dari EpiKeia.* Bella consequentia: *in eam enim Legem,* inquit, *in quam cadere potest dispensatio, quomodo cadere non possit EpiKeia, haud satis video.* Aperi oculos & vide paupertatem argumenti tui: admittunt omnes posse Deum dispensare in matrimonio fidelium consummato; & nullus admittit Epikeiam in illo. Dispensavit Deus in veteri lege, ut vir haberet plures uxores, & nullus unquam ex Epikeia potest accipere plures, vides nullam esse consequentiam, & ideò licèt hic Divinam dispensationem admittamus, Epikeiam tamen negamus; imò impossibilem esse in Lege naturæ, tibi evidenter in proœmio hujus quæstionis ostenderamus. Alias objectiunculas in scriptis tuis obtrudis, sed in corpore quæstionis in fumum evanescent.

CONCLUSIO I.

Potest Deus propriè dispensare in omnibus pręceptis secundæ Tabulæ, si excipias præceptum prohibens falsum testimonium. Ità D. Bernardus Doctor mellifluus, D. Bonaventura Doctor Seraphicus, Scotus Doctor Subtilis, Gerson per Excellentiam Doctor Sorbonicus, Ocham Princeps Nominalium, quibus annumeramus D. Thomam Doctorem Angelic. cum sexcentis aliis tum domesticis, tum extraneis. Si me laxum ideò arbitraris, laxa dic eximia illa scholæ & Ecclesię lumina. Ante Probationes

Adverte quòd etsi Deus dispensare possit in sexto præcepto, non tamen in omni materia ad illud reducibili, v.g. ut quis copuletur bestiæ, aut alteri ejusdem sexus; quia illa, supposita dispensatione, adhuc sui horrorem ingerunt: tum propter indecentiam execrabilem, tum propter omnimodam naturæ subversionem; tum etiam quia nullo fine possunt cohonestari.

Prob. 1. Concl. ex D. Bern. lib. de dispens. & præceptis columna 3. ubi ait: *Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legiscita, quæ etsi nullam prorsùs humanam dispensationem admittant; nec cuiquam hominum ex his aliquo modo solvere aut licuit, aut licebit; Dominus tamen horum quod voluit, & quando voluit, solvit.*

Replicant Adversarii D. Bernardum loqui de dispensatione impropria; sed si de propria ageret, quomodo aliter loqueretur? quomodo aliter mentem suam exprimeret? Deinde numquid agit in illo libro de dispensatione propriè dicta? numquid expressissimè dicit Deum posse dispensare in præfatis, ea dispensatione, qua non potest homo? hominem autem posse dispensa-

sare impropriè, materiam scil. aut circumstantias mutando, nullus etiam adversariorum dubitavit.

Falsior, dubitavit D. Licentiatus, imò expressè sustinet in secunda Epistola non posse hominem in illis dispensare etiam impropriè, seu per mutationem materiæ: Sed numquid potest dominus villæ authoritate privata permittere alicui, ut horreum sine injustitia comburat? ut oves sine injustitia auferat? Per quid autem? nisi per materiæ mutationem: unde sicut dicitur Deus dispensare impropriè in furto; transferendo dominium rei à Domino in surripientem; ità & dominus villæ transferendo dominium horrei sui in comburentem, oves suas in auferentem.

Saltem nunquam probabitur (loquitur D. Licentiatus) posse homines impropriè dispensare in 6. præcepto. Sed quomodo dispensavit Deus impropriè cum Osea & ejus comparte, nisi faciendo, ut quæ non erat Oseæ fieret Oseæ per matrimonium formale, juxta D. Licentiatum; aut virtuale, secundum alios; sed Joanna, quę non erat Petri, potest facere per matrimonium, ut fit Petri: ergo, si per hoc dicatur Deus impropriè dispensare, dicetur & homo.

Si dicas hoc non mereri nomen dispensationis, facilè tibi concedam; sed teneberis vicissim mihi concedere, cùm juxta D. Bernardum, Deus dispensare possit, posse dispensare propriè.

Prob. 2. Ex D. Th. 1. 2. qu. 94. art. 5. ubi sic de Lege naturali loquitur: *Potest tamen mutari, & in aliquo particulari & in paucioribus*, quid clarius? & ad 2. *ad quamcumque mulierem aliquis accedat ex mandato Divino, non est adulterium, nec fornicatio*.

Et rationem adfert 2. 2. qu. 154 art. 2. ad 2. *Quod fornicatio dicitur esse peccatum, in quantum est contrà rationem rectam. Ratio autem hominis recta est secundùm quod regulatur voluntate Divina; quæ est prima & summa regula, & ideò quod homo facit ex voluntate Dei, ejus præcepto obediens, non est contrà rationem rectam, quamvis videatur esse contrà communem ordinem rationis . . . . & ideò sicut Abraham non peccavit, filium innocentem volendo occidere, propter hoc, quòd obedivit Deo: quamvis hoc secundum se consideratum, sit communiter contrà rectitudinem rationis humanæ: ità etiam Osee non peccavit fornicando ex præcepto Divino*; ergo supponit posse Deum suo mandato, adeòque sua dispensatione, tollere malitiam ab homicidio, & fornicatione. Nec dicas mulierem ratione mandati Divini fieri accedenti propriam, nam si Deus mandet Petro ut accedat una vice ad uxorem Pauli, hæc non fiet Petro propria, ut patet.

Confirm. Dicit Doctor ibidem, quod actus Oseæ *fornicatio nominatur, referendo ad cursum communem*, sed falsum est accessum ad propriam dici *fornicationem* secundùm cursum communem: ergo supponit mulierem non fuisse Oseæ propriam, adeoque nec maritatam.

Asserit quidem ibidem: *Nec talis concubitus propriè fornicatio debet dici*; sed quia non habet malitiam quam haberet secluso præcepto Divino. Unde fatendum est S. Doctorem formalissimum esse pro sententia nostra cui non contradicit q. 100. ar. 1. 2. q. 8. ubi docet præcepta Decalogi non esse dispensabilia, quia tantùm vult, non esse dispensabilia ab homine, ut evidenter patebit legenti.

Prob. 3. Ex D. Bonav. 1. d. 47. art. unico qu. 4. *Deus in præceptis secundæ tabulæ dispensat, & dispensare potest & contra illa potest præcipere ratione prædicta. Nec ex hoc sequitur, quod præcipiat contraria, quia mandatum speciale absolvit à communi*: & antea dixerat: *Hinc habet ortum, quod dicit Bernardus in lib. de dispensatione & præcepto, quod Deus potest dispensare in pręceptis 2. tabulæ, & non 1.*

Prob. 4. Ex Scoto 3. d. 37. q. unica n. 3. *Quæro an stantibus omnibus circumstantiis eisdem in isto actu, qui est occidere hominem, variata sola circumstantia prohibiti & non prohibiti, posset Deus facere, quòd ille actus, qui cum talibus circumstantiis, aliis est aliquando prohibitus, alius esset non prohibitus, sed licitus si sic, igitur simpliciter potest dispensare*. Et tandem concludit ita dispensatum esse cum Abraham respectu filii sui.

Prob. 5. Deus dispensavit in illis præceptis: ergo dispensare potest. ab actu enim, ad potentiam valet argumentum. Prob. Ant. quia 1. dispensavit cum Osea, ut sese mulieri fornicariæ commisceret. Nec dicas præcessisse consensum matrimonialem, quia hoc gratis fingitur; imò contrarium insinuat ipsamet Scriptura Oseæ 1. ubi Prophetæ dicit Deus: *Fac tibi filios fornicationum*, quomodo enim filios fornicationum faceret cùm sua legitimè maritatus? Pręterea nullum fuisse inter eos Matrimonium, expressè supponit Bernardus sup. ubi docet eorum commixtionem futuram fuisse flagitium, *si non excusasset factum authoritas imperantis*.

Si autem asseris Deum imperando, ipsos legitimè conjunxisse, asseris posse rem sine sui essentia subsistere, id est, contractum sine contrahentium consensu, quod implicat.

2. Dispensavit cum Abraham, ut filium suum occideret. Scio velle Adversarios mutatam esse materiam, in quantùm voluit Deus, ut id faceret authoritate publica, quod non poterat privata. Sed etiam Scio, si id asseratur, nullam ampliùs fore in Legibus dispensationem, quia dicam agentem contra Legem; v. g. ex superioris licentia non jejunantem, in die Festo laborantem &c. id facere authoritate publica, quod non poterat privata. Accedit quòd præceperit Abrahamo occisionem filii in iis circumstantiis, in quibus omnes aliæ occisiones, secluso præcepto, essent prohibitæ: hoc autem est propriissimè dispensare, & non tantùm materiam mutare. Deindè etsi potuerit materiam mutare, non est tamen præsumendum fecisse: nam si Princeps aliquis Legem tulisset, ne quis civium ascenderet mœnia civitatis tempore obsidionis, alicui autem particulari id permitteret, diceretur in sua Lege dispensare propriè, quamvis posset fieri quòd mutasset materiam præcepti, qua prohibebatur talis ascensus authoritate privata, non publica: ergo quamvis possit fieri, quòd Deus materiam in nostro casu mutaverit, quamdiu de eo non constat, dici debet propriè dispensasse.

Obj. 1. Lex naturalis, secundùm nos, est lex æterna, sed Deus non potest dispensare in Lege æterna: ergo nec in Lege naturę. Prob. Min. tum ex August. tom. 1. l. 1. de lib. arb. c. 6. ubi dicit Legi æternæ semper esse obtemperandum & illam esse immutabilem. Item eodem tom. lib. de vera Relig. c. 31. *Neque Pater de æterna Lege judicare potest*. Tum etiam ratione, quia si mutaretur Lex æterna, mutaretur & Deus.

Resp. Neg. Min. Ad Augustinum dico vel loqui de iis tantùm quæ sunt de jure naturæ stricto modo, vel si loquatur universaliter, intelligi debet, quod non possit mutari, de potentia ordinaria, non autem extraordinaria. Ad aliud dico Deum non indè mutandum; qui non prohibuit præfata absolutè, sed tantum conditionatè, id est, quamdiù non dispensaret.

Obji. 2. Deus non potest facere licita ea, quæ prohibentur in præceptis secundæ tabulæ: ergo non potest in iis dispensare. Prob. Ant. Deus non potest variare naturas rerum, sed ut prohibita in præceptis secundæ tabulæ fiant licita, debet eorum naturas variare, cùm sint ex suis intrinsecis mala, & naturæ rationali dissona: ergo &c.

Resp. Neg. Ant. Ad Minorem probationis dico illa quidem esse mala, & naturæ rationali dissona, quando non adest præceptum Dei in contrarium, aut dispensatio, non tamen quando adest, quia etsi lumen naturæ dictet non esse furandum; occidendum &c. illud tamen non dictat quando adest præceptum Dei contrarium jubentis, aut permittentis: sicut licèt dictet lumen naturæ obediendum esse Superiori, non tamen ubi dispensat in sua Lege: undè tunc non variat naturas rerum, quia indecentia, malitia, aut dissonantia naturæ rationali, quæ inest actibus prohibitis in secunda tabula non est ipsis intrinseca, hoc sensu, quod sit de eorum essentia, aut proprietas ab ipsis inseparabilis; sed hoc sensit, quòd naturæ rationali statim appareant disconvenientes, quando non intervenit Dei dispensatio, secùs si interveniat.

Inst. 1. Actus illi independenter à Deo sunt mali: ergo dispenset Deus, non dispenset, remanent mali.

Resp. dist. Ant. Actus illi independenter à Deo sunt mali, sicut etiamsi non prohiberentur, essent mali; C. sicut nunquam possit eorum malitia tolli; nego.

Inst. 2. Prohibitio non facit ut sint mali, quandoquidem non sint mali quia prohibiti, sed è contra prohibiti, quia mali; ergo nec facit dispensatio ut desinant esse mali.

Resp Neg. cons. Disparitas est quòd ante omnem prohibitionem disconveniant rectæ rationi, non disconveniant autem posita Dei dispensatione, quia *rectæ hominis ratio est*, inquit D. Th. 2. 2. q. 154. art. 2. ad 2 *secundum quod regulatur voluntate divina, quæ est prima & summa regula: & ideò quod homo facit ex voluntate Dei, ejus præcepto obediens, non est contra communem ordinem rationis*.

Inst. 3. Dispensatio respectu illorum actuum est extrinseca: ergo non potest tollere eorum malitiam.

Ref. dist. Ant. Est extrinseca respectu actuum in se: conc. Respectu actuum, prout intellectui subjacentium: nego. Ut sic enim repræsentantur ut quodammodo informata illa dispensatione, ratione cujus de disconvenientibus apparent rectæ rationi convenientes. Pro majori horum intelligentia

Adverte malitiam dici ipsis intrinsecam, non quia ipsis essentialis est, sed quia illam non habent ab extrinseco sicut prohibita per solam Legem positivam, undè physicè spectati nec sunt essentialiter mali, nec essentialiter boni; nec essentaliter indifferentes, quia moralitates tantùm conveniunt actui physicè considerato accidentaliter, ut suo loco diximus. Et sic non est mirum quod sine dispensatione sint mali,

&

& ipsa accedente; possunt esse boni, aut saltem indifferentes.

Inst. 4. Nec esse, nec concipi potest Adulterium, homicidium &c. sine malitia: ergo est de illorum essentia.

Resp. N. Ant. Concipitur enim adulterium, dum concipitur concubitus cum uxore aliena, & homicidium, dum concipitur vitæ innocentis ablatio, ubi nulla concipitur malitia, licèt illam habeant annexam, ubi nulla intervenit dispensatio.

Obj. 3. Deus non potest legem naturæ abrogare: sed si posset in præfatis dispensare, posset illam abrogare. ergo &c. Prob. Min. Si enim possit in iis dispensare cum una persona; quidni cum omnibus? dispensare autem quoad omnes est verè legem abrogare.

Resp. Quidquid dicant aliqui: Neg Min. & ejus probationem, supposito quòd velit Deus creaturam rationalem debitè gubernare, quia dispensando cum omnibus in omni casu, respectu omnium, esset quoddam chaos in natura, cùm posset quilibet quamlibet uxorem accipere, quemlibet innocentem occidere, &c. quod non accideret, ubi esset dispensatio, tantùm in casu & persona particulari.

Obj. 4. Aug. lib. 22. contra Faustom c. 80. ubi insinuat fuisse conjugium inter Osee & mulierem fornicariam: ergo &c.

Resp. Dissimulato antecedente, Neg Conf. Quia etsi dispensasset Deus cum Osea, non sequitur non posse dispensare. Dixi: *Dissim Ant.* quia tantùm vult fuisse conjugium æquivalenter, in quantùm, ratione mandati Divini, poterant sine peccato facere, quod faciunt veri conjuges: nec plus requirebatur ad refutandos circa hoc Fausti errores, ut textus legentem convincet.

Hanc esse Aug. mentem, sufficienter declarant D. Bernardus & Thomas supra: primus quidem, dum asserit quòd inter Osee & mulierem fuisset flagitium *Si non excusasset factum authoritas imperantis*, actus autem maritatorum non est flagitiosus, sed licitus: secundus verò, cùm docet inter ipsos fuisse actum, qui *secundùm cursum communem dicitur fornicatio*, qualis non dicitur actus conjugum.

Obj. 5. S. Th. 1. 2. q. 100. art 8. videtur in illis præceptis tantùm admittere dispensationem Dei impropriam.

Resp. Solùm velle non posse dispensare Deum in furto, homicidio & adulterio, retinentibus malitiam furti, homicidii & adulterii; quia non potest facere ut malum remanens malum sit licitum; non negat tamen posse dispensare auferendo solam circumstantiam prohibiti; adeòque malitiam: quod est propriè dispensare.

Unde quando asserit ibidem Osee accessisse ad suam, intelligit *suam* æquivalenter, sicut diximus ad Aug. aliàs sibi contradiceret, cùm accedens ad suam formaliter, non faciat actum, qui *Secundùm cursum communem dicitur fornicatio*.

Inst. Expressè docet illic solùm posse dispensare, faciendo, ut adulterium V.G. non sit amplius adulterium, quod est dispensare impropriè, non autem in adulterio remanente adulterio: quod est dispensare propriè.

Res. Dist. Assumpt. Faciendo ut adulterium non sit amplius adulterium in ratione actus peccaminosi. C. in ratione accessus ad mulierem. N. aliàs quomodo actus Oseæ diceretur *Fornicatio secundum cursum communem*?

Obj. D. Licent. (postquam dixit meam conclusionem admodum probrosam, contra expressam Innoc. XI. in virtute obedientiæ inhibitionem) duo exempla à me allata in prima editione, nempe quòd possit Deus dispensare in adulterio cum Principe, ut habeat successorem regni, aliàs in hæresim prolapsuri. Item cum viro Ecclesiæ summè necessario, ut ejiceret semen, mortem vitaturus.

Res. Si possit dispensare Deus cum aliquo in 6. præcepto, id est, in mechia seu adulterio, ut probavimus, quidni cum illo Principe? si accedere ex mandato Divino ad quamcumque mulierem non sit peccaminosum, ut docet S. Th. sup cur peccaminosum esset illi Principi ex Dei dispensatione ad mulierem accedenti? si permisit Deus, imò mandavit, Oseæ accedere ad non suam, quidni permittere posset Regi? an Deus minoris potestatis in novo testamento, quàm in veteri?

Ad 2. Dico, mirum esse, quòd ille, qui est vitæ & mortis Dominus, & qui potest dispensare, ut homo occidat hominem, ut tenent præcipua Scholæ capita, non posset dispensare, ut semen vitæ insidians ejiceretur. An plus est semen, quàm homo? an plus homo à longè in fieri, quàm homo in facto esse? Præterea potest Deus sua virtute semen homini nocivum expellere, quidni virtute alterius? Deberet tamen abesse ab expellente animus libidinosus, ut docet D. Bonav. sup. vides me non nova, ut ais, sed vetera, imò multò magis modificata docere, quàm docuerint PP. nostri.

Objic. etiam præfatus Concionator; ergo potest Deus dispensare, ut sim impurus, fur, homicida? Certè mente Excathedraticus erat, dum fabulam illam populo in Cathedra proponebat.

Resp. Neg Illat. Quia non dicitur quis fur, homicida &c. nisi ab actione peccaminosa, qualis non est facta ex Dei mandato, aut dispensatione. Ex dictis

Resol. 1. Quanto scandalo plebem inquinaverint, qui ex Divina in hæc præcepta dispensatione, quam admittunt DD. sexcenti, intulerunt publicè Epikeiam in illa, quam nullus sexcentorum agnovit: unde sub prætextu chymericæ laxitatis arguendæ, laxitatem realem intruserunt, ac sequelas horribiles, quas vix reparabunt, qui causarunt.

Resol. 2. Concionatorem & alium peccasse mortaliter contra decretum Innoc. XI.

Resol 3. Quam fundati sint in Theologia, qui censoribus illis, quasi laxitatis destructoribus, applauserunt.

CONCLUSIO II.

Non potest Deus dispensare in præcepto prohibente falsum testimonium. Est communis inter DD.

Prob. Quia non potest Deus à mendacio malitiam auferre; cùm adhuc posita dispensatione, opponatur veritati, ut patet. Non est idem de adulterio, homicidio &c. Quia posita dispensatione, non opponitur adulterium Castitati, & homicidium Justitiæ, tantùm enim opponitur Castitati usus venereorum illicitus, quale non est adulterium à Deo permissum, sicut nec justitiæ opponitur innocentis occisio, nisi sit injusta, qualis non est facta ex Dei dispensatione.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Lege Divina positiva.

Lex Divina positiva dividitur in Mosaicam, seu veteris testamenti, & Evangelicam, seu novi testamenti, quam aliqui Legem fidei, alii Legem gratiæ vocant.

QUÆSTIO I.

Quisnam Legem veterem condidit, quis promulgavit?

Etsi lex Mosaica dicatur ab aliquibus prima positiva à Deo instituta; fuerunt tamen in lege naturæ quædam præcepta positiva; præceptum fuit siquidem remedium peccati originalis. Item præcepta fuit abstinentia à carnecum sanguine, Gen. 9. Etiam præcepta fuit Circumcisio familiæ Abrahæ. Erant insuper tunc eliciendi actus Fidei, Spei & Charitatis.

CONCLUSIO I.

Lex vetus condita fuit à Deo ipso. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Exod. 20. *Locutus est Dominus cunctos sermones hos.* Et Malachiæ 4. *Mementote Legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israel.* Idem probat Apost. ad Rom. & ad Heb. c. 1.

Prob. 2. Ex Conc. Toletano in confessione fidei, ubi dicitur; *Si quis dixerit, aut crediderit alterum esse Deum priscæ Legis, alterum Evangeliorum; Anathema sit.* Ex ex Trid. Sess. 4. Ubi definit unum Deum otriusque Testamenti, veteris scilicet & novi, esse Authorem.

Dices 1. Eccle. 3. dicitur: *Didici quòd omnia opera quæ fecit Deus, perseverent in æternum*; sed lex Mosaica non perseverat amplius, ergo non est à Deo.

Res. Dist. Ma. Opera Dei ad intra perseverant in æternum: C. Quia non distinguuntur ab ipso Deo. Omnia opera ad extra: nego. Multa enim fecit.

Dices 2. Deus non fecit Legem contrariam legi æternæ, sed lex vetus est talis; convertit enim ad temporalia, à quibus lex æterna avertit: ergo.

Resp. Legem veterem convertere ad temporalia, non tamen propter temporalia, sed propter æterna, ut ex dono moveret creaturas ad amorem donantis.

CONCLUSIO III.

Lex vetus per Moysen fuit promulgata, non instituta.

Prob. Ex Deuter. 6. v. 1. *Hæc sunt præcepta &c. quæ mandavit Dominus Deus vester, ut docerem vos.* Ubi clarè ostenditur Moysen tantùm esse promulgatorem; Deum verò Authorem; unde ubi dicitur lex Moysis, dicitur & lex Domini, vel à Domino tradita.

Dices 1. Christus Matt. 19. v. 8. ait: *Moyses ad duritiam cordis* ve-

vestri, permisit vobis dimittere uxores vestras: ergo Moyses fuit institutor saltem præcepti de libello repudii.

Resp. Neg. Conf. Cùm enim solus Deus possit Matrimonium dissolvere, juxta illud Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Per libellum autem repudii, juxta Scotum, permitteretur dissolutio prioris Matrimonii, liquet præceptum illud non fuisse à Moyse.

Dices 2. Clemens Romanus, aliique Patres dicunt Moysen fuisse legis veteris Legislatorem.

Resp. Quòd sicut ex jure dicuntur leges primò institui, dum promulgantur, ità hoc sensu dici potest Moyses legislator & institutor, quia promulgator.

Petes 1. Ubi lex vetus data fuerit?

Resp. In monte Sinai: unde Levit. 26. *Sunt judicia atque præcepta, & Leges quas dedit Dominus.... in monte Sinai*. Nec nocet quod sæpe in Scripturis dicitur data in monte Oreb; quia, ut docet D. Hieron. in locis Hebraicis, verbo Oreb, unus & idem mons, modò Sinai, modò Oreb nuncupatur.

Petes 2. Quænam contigerint tempore quo lex vetus ferebatur.

Resp. Quòd antequam Angelus præcepta Decalogi clamore buccinæ perstreperet, cœperint, ut habetur Exod. 29. v. 16. *Audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem..... totus autem Mons Sinai fumabat*, & ità igne ardebat, ut *ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace, eratque omnis mons terribilis*. Porro Angelus cum buccina, quam æream dicunt Interpretes, duplicem edebat sonum, confusum unum quo distantes Israelitæ ad montis pedem vocabantur, Decalogum audituri, & alterum distinctum, quo Decalogi præcepta proclamabantur.

QUÆSTIO II.

An Lex Mosaica fuerit imperfecta?

ADverte aliquid dici posse imperfectum absolutè, & respectivè. Absolute imperfectum dicitur, quod caret perfectionibus suo statui debitis; imperfectum verò respectivè, quod, licèt habeat omnia suæ perfectioni debita, alteri tamen perfectiori comparatum, dicitur imperfectum, seu minus perfectum.

CONCLUSIO I.

LEx Mosaica non fuit absolutè imperfecta. Est communis & certa.

Prob. Quia habebat omnia suo statui requisita; cùm, spectato tempore, & Judæorum conditione, non plus ei deberetur. Unde Psal. 18. dicitur *Immaculata*. Ad Rom. 7. *Sancta*, 1. ad Timoth. 1. *bona*. Ad Galat. 3. *Pædagogus*. Præterea illius author, ut diximus, est Deus; *Dei* autem *perfecta sunt opera*. Et certè si lex illa fuisset imperfecta, voluissetne Christus illum adimplere?

Dices 1. *Nihil ad perfectum adduxit lex*. Hebr. 7. v. 19. ergo non erat perfecta.

Resp. Dist. Conf. Ergo non erat perfecta hoc sensu, quòd conferret gratiam sanctificantem: C. continebat enim solam litteram non vivificantem spiritum, & habebat Sacramenta vacua & egena, quæ gratiam præfigurabant, sed dare non poterant, si saltem Circumcisionem & remedium naturæ exceperis. Erat imperfecta absolutè loquendo: N. Collatio enim gratiæ, quam figurabat, non ipsi debebatur, sed Legi Euangelicæ reservabatur.

Dices 2. Sacrificia Legis Mosaicæ Deo displicebant: ait enim Isa. 1. *Quo mihi multitudo victimarum vestrarum? plenus sum.... incensum abominatio est mihi*: ergo Lex illa instituens, non erat perfecta.

Resp. Non sacrificia, sed Sacrificatores Deo displicuisse, eò quòd illa in statu peccati offerrent.

Dices 3. Lex vetus erat observatu impossibilis, cùm dicat Petrus Act. 15. v. 10. *Quid tentatis imponere jugum super cervicem Discipulorum, quod neque nos, neque Patres nostri portare potuimus?* Ergo &c.

Resp. Tantùm ibi insinuari fuisse difficilem; quia præcepta erant multa, gratia parca, & pœnæ rudes; non autem impossibilem; cùm dicat Deus Deut. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non est supra te*: unde etsi Lex non daret gratiam ex propriis, sed ex Christi venturi meritis; non deerat tamen sufficiens ad Legis impletionem, cùm illam multi adimpleverint.

Dices 4. Apostolus Hebr. 8. dicit Legem veterem non vacasse culpa: ergo &c.

Resp. Ità loqui, non quia Lex esset in se culpabilis; sed, quia, cùm non daret virtutem ad purganda commissa, homines in culpis relinquebat.

Dices 5. Lex fuit nociva: ergo imperfecta, Prob. Ant. *Sine Lege peccatum erat mortuum...., sed cum venisset mandatum, peccatum revixit*, ad Rom. 7. v. 8. *Lex iram operatur*, cap. 4. v. 15. *Lex subintravit, ut abundaret delictum*, cap. 5. v. 20. *Littera occidit.... est ministratio mortis*, 2. Cor. 3. v. 6.

Resp. dist. Ant. Fuit nociva effectivè: N. Illa enim nec iram, nec peccatum, nec mortem, nec concupiscentiam causavit. Consecutivè, seu occasionaliter, in quantùm homines, data lege, graviùs & sæpiùs peccaverunt: C. unde licèt per legem magis concupiscentia creverit, eò quòd prohibita magis concupiscimus, quàm licita: *Non tamen ob id Deus Legem dedit, ut concupiscentiam illam accenderet, sed ut extingueret*, inquit Chrys. serm. 12. in Ep. ad Rom. Pro aliis objectionibus

Adverte quòd Lex Mosaica dicatur *non bona, infirma, egena, inutilis*, non quidem absolutè, sed respectivè ad Legem Euangelicam, sicut homo magnus dicitur parvus respectu gigantis. Et ideò sit

CONCLUSIO II.

LEx vetus respectivè ad Euangelicam, est imperfecta, seu minus perfecta.

Prob. Ex utriusque comparatione. 1. Lex Euangelica habuit Deum authorem, & Deum hominem promulgatorem Mosaica verò habuit quidem Deum Authorem, sed Moysen promulgatorem: unde Jo. 1. v. 17. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum*.

2. Lex nova lata est pro universo genere humano: *Euntes docete omnes gentes*. Matt. 28. Vetus autem, solis Judæis data est, ut patet ex Levitico, Exod. & Deuter. unde etsi gentiles tenerentur observare præcepta moralia, in quantùm erant Legis naturæ, non tamen in quantùm erant Legis Mosaicæ. Erat nihilominùs liberum gentibus ad Judaismum per Circumcisionem transire, illiusque Legem observare, imò circumcisi ad illam tenebantur: qui autem Judaismum amplectebantur, dicebantur Proselyti.

3. Lex vetus fuit scripta in lapidibus per Angelos: nova in hominum cordibus Dei digito, seu Spiritu S. Legem quidem novam scripserunt Apostoli, & Euangelistæ quoad regulas & præcepta bene operandi; gratia autem seu charitas, quæ primariò & principaliter in Lege nova continetur, non fuit scripto mandata, *sed diffusa in cordibus per Spiritum S. qui datus est nobis*.

4. Lex nova lata est in perpetuum, usque ad consummationem sæculi: unde, ut ait Apost. sempiternum habet Sacerdotium, nec unquam abrogabitur. Vetus autem, ad tempus, donec Christus veniret.

5. Ad Legem novam pertinet gratiarum possessio, quæ gratiarum omnium fontem possidet, scil. Christum Redemptorem; & insuper Sacramenta, virtutem, & Passionem illius continentia; Lex verò Mosaica, ex suo statu gratiam non habebat, sed illam per fidem in Christum ex Lege nova veluti mendicabat; & ideo quotquot in Lege veteri Deo placuerunt, quantùm ad hoc, ad Legem Euangelicam pertinuerunt.

6. Lex vetus sola terræ bona promittebat: *Si audieritis me, bona terræ comedetis*, Isa. 1. v. 19. Lex nova ipsum Dei regnum: *Pœnitentiam agite*, inquit Jo Bapt. Matt 3. v. 2. *Appropinquabit enim regnum cœlorum*.

7. Lex vetus tantùm cohibebat manum, Lex nova etiam animum.

8. Lex nova cœlum aperit, non vetus.

9. In Lege veteri Trinitas, Incarnatio, Redemptio erant obscurè cognita; in nova clarè & expressè revelata.

10. Lex vetus fuit umbra & figura novæ; nova autem veteris perfectio & complementum.

Denique brevissima, & apertissima duorum testamentorum differentia, inquit August. lib. contra Adimant. cap. 17. *Timor & amor*; unde Lex vetus cum causis timoris, tonitru scilicet & fulgure lata est; nova verò cum signis amoris, seu linguis igneis: illa pœnarum temporalium minis, & terroribus ad sui observantiam cogebat; hæc amore & suavitate: illa servis, hæc filiis data est; Illius jugum durum & importabile; hujus jugum suave & leve; & ideo Aug. serm. 22. de verbis Apostoli. *Hæc sarcina*, inquit, *non est pondus onerati, sed alæ volaturi*.

QUÆSTIO III.

An de facto Lex Mosaica desierit, & quandonam?

CONCLUSIO I.

LEx Mosaica desiit & abrogata est. Est de fide contra Cherintum, Ebionem, ac eorum sequaces, qui volebant legem vetere unà cum Euangelica semper esse observandam, contra quos Innoc. IV. cap. *Majores* de Baptismo; *Absit*, inquit, *ut in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perperam affirmat Legem cum Evangelio, & Circumcisionem cum Baptismo servandam*.

Prob. 1. ex Scrip. ad Rom. 6. v. 14. *Non enim sub Lege estis, sed sub gratia*. Item c. 10. v. 30. *Finis Legis Christus*. Ad Hebr. 8. v. 13. *Dicendo novum, veteravit prius*. Et ibid. c. 7. v 12. *Translato Sacerdotio*, quod in Lege veteri erat Aaronicum, & in nuva Christi, *necesse est, ut & Legis Translatio fiat*, id est, ut Lex Mosaica in Euangelicam transferatur.

Prob. 2. ratione: Lex vetus fuit umbra & figura Legis novę; sed, veniente Sole, evanescit umbra, &, apparente Veritate, desinit figura: ergo, &c. Unde D. Bern. hom. 1. super *Missus: Veritate apparente in carne, figura pertransit*.

Dices 1. Christus non venit Legem solvere, sed adimplere: ergo Lex vetus adhuc subsistit.

Res. Dist. Ant. Non venit Legem sulvere, id est, violare; C. illam etenim, quandiu viguit, observavit. Non venit solvere id est, abrogare: N. vel subdist. Nun venit abrogare formaliter, id est, quatenùs sub ratione Legis Musaicæ obligabat: N. Materialiter, id est, saltem quoad totam materiam: C. Nam præcepta moralia, in quantùm sunt Legis naturæ, non sunt abrogata, sed pleniùs & perfectiùs exposita.

Dices 2. Lex vetus dicitur in Script. Testamentum, fœdus, pactum sempiternum: ergu non desiit.

Resp. Dici sempiternam, non quia semper, sed quia longissimo tempore erat duratura. Ex dictis

Resul. 1. Præcepta Decalogi non ampliùs obligare ut præcepta Legis Musaicæ, sed ut præcepta Legis naturæ, quæ instauravit Christus jubens, ut Deum ex toto corde diligamus, & proximum sicut nosmetipsos.

Resol. 2. Si Ecclesia, aut Princeps supremus statueret aliqua, quæ erant in Lege Moysi, obligatura esse subditos, non authoritate Legis veteris, sed Ecclesiæ, aut Principis illa statuentis. *Sicut*, inquit Scot. 4. d. 3. q. 4. n. 19. *licet uni Regi in regno suo statuere Legem, quæ est in alio regno; sed illa non ligat ibi, quia est Lex alterius regni, sed quia instituta hic ab isto Rege*.

CONCLUSIO II.

LEx Mosaica non expiravit antequam expiraret Christus. Est communis inter DD.

Prob. 1. Quia Christus ad mortem usque Legem illam & studiosè servavit, & sæpiùs servandam mandavit, ut patet ex Matt 5. v. 17. ubi ait: *Non veni solvere*, nempe Legem, *sed adimplere*. Et c. 23. v. 2. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi; omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite*: unde voluit, ut leprosus mundatus Sacerdotem conveniret, eique munus, secundùm legem, offerret.

Prob. 2. Quia Lex antiqua nudas, & simplices mysteriorum novæ Legis figuras continebat, sed non fuit consummata illorum mysteriorum veritas, antequam exclamaret Christus moriens: *Consummatum est*: ergo figuræ illæ non debuerunt anteà cessare.

Dices 1. Cæremonialia, quæ Christi Nativitatem, miracula, & doctrinam præfigurabant, ante ejus mortem erant impleta: ergo saltem quoad illa cessaverat.

Resp. Neg. conf. Illa enim debebunt observari, non quidem tanquam signa futurorum, sed simpliciter tanquam figuræ Christi.

Dices 2. *Lex & Prophetæ usque ad Joannem*, Luc. 16. v. 16. Ergu ante Christi mortem expiravit, cùm hanc præcesserit Joannis prædicatio.

Resp. Sensum esse, non quòd Lex tantùm duraverit usque ad Joannem, sed quòd Lex & Prophetiæ de Messia venturo tantùm cessaverint tempore Joannis, qui ipsum præsentem demonstravit, ut patet ex Matt. 11. v. 13. *Omnes enim Prophetę & lex usque ad Joannem prophetaverunt*.

Dices 3. Fundamentum obligatiunis Legis Mosaicæ, nempe Circumcisio, cessavit in Baptismi institutione; adeòque ante Christi mortem: ergu & ipsa Lex.

Resp. dist. Ant. Cessavit absolutè: N. Quia etiam expirante Domino, non expiravit, ut dicemus. Cessavit obligare: subdist. Tamquam aliquid necessarium necessitate medii, C. necessitate præcepti: N. Obligabat ergo Circumcisio post Baptismi institutionem ex Dei præcepto, in quantùm signum distinctivum eorum, qui Legem illam profitebantur; non obligabat tamen necessariu in quantùm signum deletivum peccati originalis, quia poterat deleri per Baprismum, quia tunc, ut ait Scotus n. 11. erat sub consiliu: non sub præcepto; & ideo liberum erat, ad deletionem originalis, uti Baptismo, vel Circumcisione.

CONCLUSIO III.

NEc expiravit Lex vetus, Christo expirante, sed in die Pentecostes Jerosulymis, & in aliis locis successu temporis. Ità D. Subtilis sup. D. Seraphicus 4. d. 3. q. 2. arr. 3. D. Mellifluus Ep. 77. ad Hugonem, colum 4. ubi ait: *Satis apparet quod damnatio non baptizatorum & frustratio circumcisorum, & evacuatio sacrificiorum, quæ fortè contra originale peccatum ritus observabat antiquus, generaliter jam tunc minimè cœperit, quando Nicodemo dictum est: nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. sed nec quando Apostolis palàm injunctum est: ite, & docete omnes gentes, baptizantes eos &c. Sed ex eo tempore tantùm cuique cœpit antiqua observatio non valere, & non baptizatus quisque novi præcepti reus esse, ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus potuit notitiam pervenire*. Hæc ille.

Prob. 1. Ratione ipsiusmet D. Bernardi; quia durum est credere Deum summè bonum, summè misericordem, pueros aliquandiu reliquisse sine remedio peccati originalis; sed hæc fecisset si Lex Mosaica in Christi morte expirasset: ergo. Prob. Min. quia tunc non valuisset ipsis Circumcisiu, utpotè abrogata: nec Baptismus juvare potuisset, utpotè incognitus.

Prob. 2. Nun desiit Lex vetus obligare, nisi quando cœpit obligare nova, aliàs fuisset populus Dei sine Lege divina positiva, quod non est credibile; sed non cœpit obligare Lex nova ante Pentecosten: ergu. Prob. Min. quia ante illud tempus non erat promulgata: *Nam usque ad illum diem*, ut ait Scotus sup. Apostoli non prædicaverunt publicè, juxta illud verbum Christi Luc. 24. v. 49. *Vos autem sedete in civitate donec induamini virtute ex alto*.

Obj. 1. *Translato Sacerdotio necesse est ut & Legis translatio fiat*. Ad Hebr. 7. v 12. atqui dum Christus per mortem, in ara crucis seipsum novi testamenti hostiam obtulit desiit sacerdotium antiquum: ergo.

Resp. Dist. Min. desiit sacerdotium antiquum radicaliter & inchoatè, sicut & ipsa Lex vetus: C. quia tunc radicaliter, inchoatè, sicut & ipsa Lex Euangelica; in quantùm mors Christi confirmavit Legem illam posteà promulgandam. Desiit formaliter & completè, N. Quia Lex antiqua cum ejus Sacerdotiu completè desiit, quando nova completè cœpit, scil. posita sufficienti promulgatione.

Obj. 2. Tunc vetus testamentum expiravit, quando Christus exclamavit: *Consummatum est*: ergu.

Resp. cum Scuto n. 11. quòd illud consummatum intelligitur de iis quę scripta sunt de Filio hominis, juxta illud Luc. 18. v. 31. *Ecce ascendimus Jerosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis*: vel certè, si intelligatur de Lege veteri, dicendum est fuisse consummatum inchoatè, sicut declaratum est. Similiter inchoatè Scissam esse ejus obligationem, quando Velum Templi Scissum est; sicque patet sulutio ad hunc Augustini passum & similes: *Velum Templi scinditur, quia Synagoga honore nudatur, observatio antiqua dissolvitur*.

Obj. 3. Lex Euangelica fuit ab ipso Christu Apostolis publicata ipsomet Resurrectionis die, quandu ipsis dixit: *Euntes docete omnes gentes &c.* ergu tunc obligare cœpit, & consequenter antiqua obligare desiit.

Resp. Dist. Ant. Fuit publicata solemniter & publicè; nego. Privatim & particulariter, vel potiùs intimata & declarata Apostolis, à quibus erat suo tempore promulganda: C. Sed hoc non sufficit, ut Lex obliget.

QUÆSTIO IV.

An detur Lex nova, & quænam contineat præcepta?

CONCLUSIO I.

DE facto datur Lex Euangelica. Est definitum in Concil. Trid. sess. 6. can 21. *Si quis dixerit Christum Jesum à Deo hominibus datum fuisse ut redemptorem, cui credant & non etiam ut Legislatorem, cui obediant, Anathema sit*. Est contrà Calvinum, Lutherum, Herbrandum, & alios hujus temporis Sectarios, qui volunt Euangelium consolationem quidē annuntiare, gra-

gratiam & gloriam promittere, sed ad nullam Legem obligare, nisi ad fidem; quia Christus à Lege veteri nos liberavit, nec novam instituit.

Prob. concl. ex Script. Isaiæ 2. v. 3. *Docebit nos vias suas, ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exibit Lex & verbum Domini de Jerusalem.* Textus autem, satis ostendit ibi fieri mentionem Christi, & illius Legis. Item 1. ad Cor. 9. v. 20. *Iis, qui sine Lege erant, factus sum tamquàm sine Lege essem, cùm sine Lege Dei non essem, sed in Lege essem Christi.* Ad Rom. 2. *Factores Legis justificabuntur.* Et alibi.

Dices 1. ad Rom. 3. lex Euangelica, dicitur lex fidei, & Mosaica, lex factorum: ergo Euangelica solam fidem præcipit.

Resp. Si locus ille ad doctrinam utriusque legis referatur, denominationem esse factam à potiori; siquidem in lege veteri præsertim facta & cæremoniæ quasi innumeræ præcipiuntur; in nova autem; præsertim inculcatur fides & cultus internus.

Dices 2. *Lex justo non est posita* 1. ad Timoth. 1. v. 9. ergo nec aliis.

Resp. Dist. Ant. Non est posita justo quoad vim obligativam; nego. Quia omnes sine distinctione legi subjiciuntur. Quoad vim coactivam: subdist. in actu 1. nego. Quia Lex habet in actu 1. vim cogendi justos ad obedientiam. In actu 2. conc. quia in actu 2. vim illam nunquam in eos exercet; justi siquidem hoc ipso quo justi sunt, legem non violant.

Dices 3. *Non estis sub Lege, sed sub gratia*, Ad Rom. 6. v. 14. ergo.

Resp. Dist. Ant. Non estis sub lege Mosaica: C. sub Evangelica, quæ Jo. 1. *gratia* dicitur. N.

Dices 4. Euangelium ex vi nominis significat bonum nuntium: ergo nulla ferr præcepta.

Resp. Ferre bonum nuntium; cùm nobis promittat vitam æternam, mediantibus aliquibus præceptis, cum Dei gratia observatu facillimis.

CONCLUSIO II.

IN Lege nova, præter fidem, dantur alia præcepta. Est de fide in Conc. Trid. sess. 6. can. 19.

CONCLUSIO III.

LEx nova, ultrà consilia, continet præcepta Sacramentalia, fidei, & moralia.

Conclusio patet ex Scrip. ubi de præceptis Sacramentalibus dicitur: *Nisi quis renatus fuerit* &c. Jo. 3. v. 5. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis* &c. Jo 6. v. 55. De præceptis verò fidei: *Si non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro*, Jo 8. v. 24. *Qui non crediderit, condemnabitur*, Marc. 16. v. 16. De præceptis denique moralibus: *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*, Matt. 19. v. 17. quibus verbis innovavit Christus præcepta Decalogi, de quibus tunc loquebatur, secundùm Interpretes. Varia etiam hinc inde reperiuntur in Scriptura; quibus docet nos Christus qualiter Deus sit colendus, amandus, timendus, orandus: qualiter agere debeamus cum proximo, quantùm ad ejus instructionem, emendationem, solatium, obsequium; & qualiter denique agere debeamus nobiscum.

Dixi: *Ultra consilia*, quæ, ut docet D. Th. 1. 2. q. 108. art. 4. ad hæc tria præcipuè revocantur, ad Castitatem perpetuam; voluntariam Paupertatem, & Obedientiam integram: ex quibus ipse Religionis status potissimùm constat.

QUÆSTIO V.

An in Legem Evangelicam possit cadere dispensatio & Epikeia?

CONCLUSIO I.

NUlla potestas humana potest Legem Evangelicam abrogare, aut in ea dispensare.

Ratio est; quia nullibi legitur talis potestas concessa homini; qualiscunque sit. Dixit quidem Christus Matt. 16. v. 19. *Quodcunque solveris* &c. sed hoc non magis probat posse in Lege divina, quam in Lege naturali, in qua tamen non posse dispensare, ostendimus superiùs: unde potestas per hoc Ecclesiæ tradita respicit tantùm materiam ipsi subjectam, de qua alibi.

CONCLUSIO II.

LIcèt Deus ex hypothesi, quòd Legem Evangelicam tulerit usque ad finem mundi duraturam, ut re vera tulit, non possit eam abrogare quia mutaretur; potest tamen absolutè loquendo.

Henno Tomus I.

Ratio est, quia per quascumque causas res nascitur, per easdem dissolvitur. Præterea non est minoris potestatis in legem novam, quàm in veterem, sed hanc abrogavit: ergo potest & illam, cùm utraque sit Divina positiva.

CONCLUSIO III.

IN Legem Evangelicam cadere potest Epikeia. Ita Noster Marchantius, Bassæus, & alii, contra Herinx.

Prob. 1. Ex facto Machabæorum, qui, cùm viderent quamplures Judæos fuisse ab hostibus Sabbatho trucidatos, eò quod tali die non repugnassent contra hostes aggredientes, interpretati sunt legem de servando sabbatho non obligare in tali casu.

Prob. 2. Non tenemur ad Confessionis integritatem quando inde contingeret vel pœnitenti, vel Confessario, vel tertiæ personæ damnum notabile in bonis vitæ, famæ, aut fortunæ, ut docetur in Tract de Pœnitentia, sed ideo non tenemur, quia interpretamur legem integritatis confessionis non comprehendere similes casus. ergo &c.

Prob. 3. Quia Deus, cujus jugum suave est, & onus leve non censetur nos velle obligare ad moraliter impossibile: ergo ubi occurrit gravis admodum difficultas in legis observatione, credere possumus non esse ejus intentionem nos obligare.

QUÆSTIO VI.

An in Lege Evangelica aliquando licita fuerint legalia?

SUppono ex dictis legem Evangelicam incompletè & radicaliter cœpisse in Christi morte, completè verò, in die Pentecostes: & ideò quæri potest [illegible] legalia fuerint licita, non tantùm in nova lege inchoata, id est, tempore illo, quod inter Christi mortem & legis promulgationem intercessit, sed etiam in nova lege adæquatè & completè instituta, adeòque post illius promulgationem.

CONCLUSIO I.

IN lege nova inchoata usus legalium fuit licitus, imò præceptus, excepta saltem Circumcisione, quantùm ad delendum originale.

Prob. Quia, ut diximus, lex vetus obligavit usque ad sufficientem legis novæ obligationem: ergo ante illam usus legalium quem lex Mosaica præcipiebat, erat licitus præceptus.

Dices Hieronymus & Augustinus in Epistolis, quas sibi invicem de legalibus scripserunt, docent cæremonias legales statim à morte & Resurrectione Christi fuisse mortuas, id est, vim obligandi amisisse. Imò Hieronymus non tantùm mortuas, sed etiam mortiferas & prohibitas fuisse superaddit, cui, quantùm ad hoc, contradicit Augustinus.

Resp. Quidquid sit de Hieronymo Augustinum illud non asserere; quia, etsi doceat aliquo tempore post veteris Legis cessationem licitum fuisse usum legalium, non tamen præceptum, nihilominus non dicit Legem antiquam adæquatè cessasse in morte & Resurrectione Christi; & sic potuit inter Christi mortem, & adæquatam Legis veteris cessationem, licitè esse præceptus usus legalium, licèt postea nunquam fuerit præceptus: unde in tota Ep. 19. quam scribit Augustinus ad Hieronymum, ut ipsi ostendat legalia aliquo tempore fuisse licita, & non semper post Christi mortem prohibita, seu mortifera, in tota, inquam, illa Epistola, in qua fundant se adversarii, ne vel semel reperies Augustinum dicentem, statim, vel immediatè, à Christi morte legalia non fuisse necessaria, sed ad summum *post Christi mortem*, tempus non determinando, sicque non videtur nobis nocere Augustinus; quandoquidem sano sensu dicatur fieri post Christi mortem, quod fit uno aut altero mense post. Jam autem, in die Pentecostes desierunt legalia esse necessaria, seu præcepta, quia tunc Lex vetus adæquatè abrogata est, saltem Jerosolymis.

Dixi: *Excepta saltem Circumcisione quantum &c.* quia tunc erat quidem licita, & utilis, non tamen præcepta: cùm enim aliquamdiu ante Christi mortem non esset sub præcepto, ratione baptismi qui consulebatur, nec erat à fortiori post illam.

CONCLUSIO II.

IN Lege nova adæquatè constituta fuit aliquando licitus usus legalium, nunquam tamen præceptus. Ita Aug. quem sequuntur multi Scholastici, inter quos Scot. 4. d. 3. q. 4. n. 17. ubi ait: *Paulus licitè inter judæos servavit legalia, etiam multo tempore post tertium Conc & hoc fuit licitum, dum tamen ipse non poneret in eis spem, licèt non esset utile nec necessarium.*

Prob. 1. Pars exemplo Apostolorum, qui aliquando hujusmodi ceremoniis usi sunt, imò & alios uti posse docuerunt post Legis promulgationem: Paulus siquidem Timotheum, cujus pater erat Gentilis, & mater Judæa, circumcidit, Act. 16. Ipsemet caput suum more Nazaræorum ex aliorum Apostolorum consilio totondit in Cenchris, seque in Templo purificavit, Act. 18. vers. 18. D. Jacobus consilium dedit ut Paulus & quatuor alii, qui se voto obstrinxerant, purificarentur, ne Judæi paterentur scandalum: quis autem sibi persuadeat Apostolos in hoc errasse?

Prob. 2. Ex August. Epist. 19. ubi ait, quòd quamvis legalia gentibus imposita non essent, non tamen sic debuisse auferri à consuetudine Judæorum tanquam detestanda, quod non dixisset, si fuissent illicita.

Prob. 3. Quia conveniebat, ut mortua Mater Synagoga, cum honore sepeliretur, idest, ut ritus illi, quibus ita afficiebantur Judæi, non subitò, sed paulatim ex eorum manibus eriperentur, ne alioquin viderentur ab Ecclesia reprobari, sicut ritus gentiles.

Prob. 2. Pars; quia cùm tunc nova lex in suo vigore esset, non erat ratio cur antiqua fuisset adhuc necessaria: unde Apostolus ad Gal. 5. v. 2. alloquens eos, qui etiam in lege nova existimabant Circumcisionem esse necessariò observandam: *Si circumcidamini*, inquit, *Christus vobis, nihil proderit*, idest, si suscipiatis Circumcisionem cum opinione illius necessitatis ad salutem, aut justificationem, nihil vobis proderit gratia Christi: sicque patebit legalia fuisse aliquandiu licita post Legis promulgationem, non tamen necessaria seu præcepta.

Obji. 2. Contra 1. Partem: Paulus noluit circumcidere Titum: ergo.

Resp. Noluisse ipsum circumcidere, non quia illicitum erat, sed ne videretur approbare errorem volentium Circumcisionem necessariam esse ad salutem, quod non militabat ubi Timotheum circumcidit: unde magna prudentia indiguere Apostoli, ut ostenderent cæremonias illas nec ut necessarias debere practicari, nec ut mortiferas debere contemni.

Obji. 2. Paulus ad Gal. 2. v. 11. Reprehendit Petrum Judaizantem: ergo.

Resp. Dist. Ant. Reprehendit Judaizantem præcisè: nego. Judaizantem imprudenter, seu in iis circumstantiis, in quibus poterat esse scandalo gentibus & Judæis forte Circumcisionem necessariam credituris: Conc. unde ejus imprudentia in judaizando, non judaizatio, damnatur peccati venialis ab Augustino, & aliis.

Obji. 3. Tantùm simulatoriè cæremoniis judaicis utebantur Apostoli, ut docuit Hieronymus variis in locis: ergò malè inde infertur fuisse licitas.

Resp. Sic quidem tenuisse Hieronymum, sed ab Augustino de contrario tandem persuasum, mutasse sententiam, ut patet ex Epist. 260. Augustini, quæ est ad Oceanum: undè quando Paulus ad Gal. 2. v. 13. vocat judaizationem Petri *simulationem*, non vult quòd simulatè voluerit agere Petrus, sed quòd ejus actio, licèt ex parte agentis sincera, erat simulatio astantibus, qui indè putabant cæremonias judaicas esse necessarias ad salutem, cùm non essent.

Obji. 4. Observationes illarum cæremoniarum erant mendacia, cùm figurarent venturum quod venerat.

Resp. Neg. Ant. Quia cæremoniæ illæ observabantur præcisè quatenus Messiam ac ejus mysteria significabant, abstrahendo utrùm præterita forent, præsentia, vel futura.

CONCLUSIO III.

EUangelio satis divulgato, lex Mosaica fuit mortifera: de hoc non dubitatur, sed quo præcisè tempore cœperit esse? Res est incerta. Quantùm ad gentes noviter conversas, docet Scotus sup. n. 12. Circumcisionem fuisse adhuc illis licitam post 3. Concilium Jerosolymis celebratum anno 14. aut 15. post Christi Passionem. An autem idem sit de aliis cæremoniis, nihil determinat, sed quidquid sit, dicimus cum plerisque Theologis legem Mosaicam fuisse mortiferam tum gentibus, tum Judæis, tum aliis circa annum 40. aut circiter à morte Christi, postquam Templum Jerosolymitanum, unà cum statu Reipublicæ Judaicæ à Romanis Imperatoribus eversum est: unde posteà fuerunt legalia ab omnibus irreparabiliter deserenda, ita ut nequidem materialiter spectata possint ab Ecclesia reassumi, saltem quoad principaliora, & veluti substantialia: nam quantum ad leges judiciales, possent à Principibus supremis, sicut & quædam cæremoniæ leviores materialiter spectatæ, ab Ecclesia restaurari, ubi id exigeret gravis utilitas.

Petes. Cùm circa legalia Epistolis pugnaverint Augustinus & Hieronymus, in quibus discrepaverint?

Resp. In hoc discrepasse, 1. quòd Hieronymus statim à morte Christi crederet ea mortifera, ubi ad Deum colendum adhiberentur; Augustinus verò, crederet quidem post Christi mortem fuisse mortua, idest, nullam efficaciam habuisse, non tamen mortifera, etiam ad Dei cultum adhibita. 2. Quòd primus doceret Apostolos tantùm simulatoriè illis usos fuisse; idest, sine animo Deum colendi, sed præcisè ex intentione scandalum impediendi, quo sensu volebat, fuisse licita, & ideò excusat ab omni culpa, non solùm alios Apostolos, sed & Petrum Antiochiæ Judaizantem. Secundus autem vult & Petrum & alios Apostolos non simulatè, sed sincerè, seu ad Dei cultum, illa exhibuisse, nec tamen ideò peccasse: nàm si Petrum culpabilem fuisse asserit, non quia judaizavit, sed quia imprudenter id fecit, ut dictum est ante. 3. Quòd ille vellet Petrum à Paulo tantùm simulatoriè fuisse reprehensum, ad Gal. 2. Hic verò & Petrum verè reprehensibilem, & verè reprehensum affirmaret, quia alias, ut ait Epist. citata, mentitus fuisset Paulus, reprehendendo ipsum ut reum, quem sciret non esse.

DISPUTATIO III.

De Lege Humana.

CUm aliqui homines, etiam in Lege amoris, debeant cogi pœnarum metu, ut vitia fugiant & virtutem amplectantur, necesse fuit Legi Divinæ & naturali Leges humanas superaddere, quæ defectuosis pœnas intentarent, ut sic perversè agere desinentes, & sibi consulerent, & alios tranquillos relinquerent. Lex siquidem naturæ nullam pœnam, Lex autem Divina nonnisi in altera vita subeundam minatur; quæ, cùm sit ab humanis sensibus remota, nonnisi leviter homines terrestres & carnales concutit; ideò pœna præsens & sensibilis fuit ipsis per leges humanas imponenda. Quid sit autem lex humana? dictum est Disp. 1. hujus Tractatus, ubi eam dividimus in Civilem & Ecclesiasticam: quarum prima bonum politicum externum & temporale communitatis respicit. Secunda regimen Spirituale in ordine ad Religionem promovendam: illa jus Civile, hæc jus Canonicum nuncupatur.

QUÆSTIO I.

Quid contineat Jus Canonicum, quid jus Civile, & quomodo soleant citari?

ADvertendum 1. Jus (cujus tria sunt principia universalia, nempè honestè vivere, alterum non lædere, suum cuique tribuere) à Jurisperitis definiri artem boni & justi, seu ordinantem bonum & justum.

Advertendum 2. Sex ad juris Canonici integritatem seu corpus concurrere. Nempè Scripturam Sacram, Apostolorum traditiones, eorum Canones, quibus non est tanta authoritas, quanta Traditionibus; Summorum Pontificum & Conciliorum generalium Decreta, concilia particularia ab ipso Ecclesiæ capite confirmata, denique Summorum Pontificum Epistolas Decretales.

Advertendum 3. Jus Civile, seu commune, aut Cæsareum, vel etiam Romanum, ex mandato Justiniani Imperatoris fuisse collectum & editum; Justinianus enim videns corpus juris civilis ex innumeris ferè Legibus coalescere, ordinavit, ut superfluæ supprimerentur, & retinerentur necessariæ, ut sic totum corpus juris, certis & paucioribus limitibus concluderetur. His notatis

CONCLUSIO I.

JUs Canonicum integratur ex Decreto, Decretalibus, Sexto Decretalium, Clementinis, & Extravagantibus.

Decretum (quod Gratianus S. Benedicti Religiosus anno circiter 1150. collegit & ordinavit, Eugenius III. confirmavit, & Gregorius XIII. corrigi & imprimi curavit) ex tribus partibus componitur. Prima coalescit ex 101. Distinctionibus, in quibus per capita seu Canones agitur de jure Divino, & humano; ac etiam de Personis Ecclesiasticis. Loca ex hac parte desumpta citantur hoc modo: Can. vel C. *Jus generale*, vel *Consuetudo*, vel *si Mulier*, prout incipit primum verbum Capitis vel Canonis, Dist. 1. vel 2. vel 3.

Secunda pars continet causas 36. & quælibet causa in quæstiones, & quælibet quæstio in capita distribuitur: quæ autem desumuntur ex hac parte, in qua de materia & forma judiciorum Ecclesiasticorum, citantur taliter: Can. vel C. *gratia*, vel *Presbyter*, vel *Benedictio*, 1. q. 1. idest causa prima, quæstione pri-

ma,

ma, ità ut numerus ante Q. denotet quota sit causa, & post Q. quota sit quæstio.

Inseritur autem causæ trigesimæ tertiæ de Matrimonio agenti, Tractatus de Pœnit. in quæst. 3. quæ dividitur in 7. distinctiones subdivisas per capita. Desumpta ex hoc Tract. sic allegantur: Can. vel C. *perniciosè*, vel *divortium* de Pœnit. Dist. 2. vel 2.

Tertia pars, quæ agit de consecratione Ecclesiarum, celebratione Missarum, de Sacramentis Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, de Festis, Ecclesiasticis cæremoniis & jejuniis, complectitur 4 distinctiones, & quælibet Dist. varia cap sic fiunt citationes: Can. vel C. *vestimenta* de consecrat. Dist. 1. vel 2. vel 3.

Decretales (taliter dictæ, quia magis ex Summorum Pontificum Constitutionibus & Epistolis Decretalibus coalescunt, quàm ex Conciliorum decretis; Decretum autem Gratiani è contra) compilatæ fuerunt jussu Greg. IX. per Raymundum de Pennafort Ord. Prædicator. & divisæ sunt in 5. lib. quorum materiam exprimit hic versus

Judex, Judicium, Clerus, Sponsalia, Crimen.

Solent autem citari simpliciter & sine adjecto, nulla facta mentione distinctionis aut causæ, ut fit in Decreto, hoc scil. modo: cap. *Cæterum* de Judiciis; cap. *Constitutus* de Transactionib. ubi subintelliguntur hi libri: vel etiam aliquando, suppressa voce initiali capitis, citatur illius numerus, v.g. c. 3 de Probationib. vel c. 6. de Clericis peregrinis.

Advertendum tamen in antiquioribus Authoribus aliter citari, addendo scilicet *Extra*, hoc modo: v.g. Extrà *de Rescriptis*, C. *sicut*, ubi per verbum *extrà* intelligunt Decretales, quæ ideo *extrà* vocabantur, quia erant extrà corpus Canonicum Gratiani, quod anteà erat editum; sed cùm jam corpus juris Canonici ingrediantur, illud *extrà* in citationibus relinquitur.

Sextus Decretalium, sic dictus, quia quinq; libris Decretalium Greg. IX. additus est, à Bonifacio VIII. fuit collectus & in volumina V. divisus, constatque iisdem Titulis, non tamen omnibus, quibus constant Decretales, & ideo eodem modo citantur, excepto quòd addatur *in sexto*, sic v.g. cap. *cùm in tua*, de consuetudine in sexto. In hoc autem libro quædam in Decretalibus relata corriguntur, & quædam adduntur.

Clementinæ, à Clem. V. sic dictæ, complectuntur constitutiones tum ejusdem Pontificis, tum Concilii Viennensis, cui ipse præfuit. Has absolvit & publicavit Jo. XXII. Clemente, antequam ederentur, è vivis sublato: hoc modo citantur: Clem. id est, Clementinam *Multorum* de pœnis, vel *Attendentes*, de statu Monachorum &c.

Extravagantes (sic appellatæ, quia extra corpus Juris Canonici anteà quasi vagabantur, licèt nunc eidem insertæ, idem nomen retineant) partim à Jo. XXII. partim ab aliis Pontificibus prodierunt; & ideo aliquæ, Extravagantes Jo. XXII. nuncupantur, aliæ communes. Solent autem citari ut sequitur. Extravag. *Ad Conditorem*, id est, constitutione Extravaganti, titulo ad conditorem.

CONCLUSIO II.

Corpus Juris civilis constat ex 50. libris digestorum, Codice, 4. libris Institutionum, & uno libro Novellarum.

Digesta, seu Pandectæ (quod idem est ac totum capio, quia universa Juris prudentiæ scientia in 2000. libris anteà dispersa, jam in 50. comprehenditur) citantur hoc modo l. *si aliena* D. vel: ff. *de usucapione*, ubi l. significat Legem, *si aliena*, primum verbum Legis, D. vel ff. Digestis, *de Usucapione*, titulum; & ideo quæri debet Lex taliter incipiens sub titulo de usucapione, vel breviùs in Indice, si habeatur. Legendo autem, pronuntiandum est: Lege *si aliena*, Digestis *de Usucapione*. Eodem modo citatur Codex, de quo jam, excepto quòd loco D. vel ff. ponatur C. & legatur Codice, loco Digestis.

Justinianus tertio Imperii sui anno, confecit Codicem unum (quem suo nomine nuncupavit) ex tribus aliis Codicibus, quorum unus dicebatur Gregorianus, alter Hermogenianus, & alius Theodosianus, in quibus Imperatorum præcedentium Leges & Constitutiones continebantur; sed, cùm Codex ille non esset satis correctus, emendatiorem edidit sexto anno post prioris editionem: & hunc codicem 12. libris conclusum, vocavit codicem repetitæ lectionis.

Quatuor Libri Institutionum, continentes juris elementa & principia, ab eodem Justiniano prodierunt in favorem juventutis, ut sic paulatim & faciliùs ad amplissimam juris scientiam pateret aditus; ità citantur, Instit. vel Institut. id est, in libris Institutionum, *de rerum divisione*, id est, sub hoc titulo, vel alio. Quando autem sub eodem titulo varii sunt Paragraphi, additur §. cum illius voce initiali, sic v.g. Inst. *de Usucapione*, § *Furtivè*.

Novellæ, aliter Authenticæ, continent varias constitutiones, quas Imperii sui tempore promulgavit idem Imperator; sic fit illarum citatio: Novella 66. §. *igitur etiam*, vel, Auth id est, Authentica *ut factæ novæ Constitutiones* 66. inter Nov. Justin. id est, sexagesima sexta inter novellas Justiniani.

Hæc omnia habent plenariam juris authoritatem, ità ut, tamen propter novitatem, prævaleant Novellæ codici, codex Institutionibus, Institutiones Digestis, saltem secundùm aliquos; quia non desunt qui volunt Digesta prævalere Institutionibus. Circa hanc materiam, plura vide apud Herinx.

QUÆSTIO II.

An sit concessum hominibus ferre leges?

Negarunt olim Waldenses, quibus adhæserunt posteà Wiclefus, & Joannes Hus, de hoc condemnati in Concil. Constant. primus quidem sess. 6. & secundus sess. 15. Horum errorem jam pridem sepultum suscitarunt Lutherus, & Calvinus: ille etenim in Commentario Epist. ad Gal. sic loquitur: *Sola fides necessaria est, ut justi simus, cætera omnia liberrima, neque præcepta ampliùs, neque prohibita*. Et in lib. de libertate christiana; *Nullo opere, nulla Lege homini Christiano opus est, cùm per fidem sit liber ab omni Lege*. Hic autem lib. 4. Inst. cap. 10. n. 5. dicit Leges humanas, sive ab Ecclesia, sive à Magistratu ferantur, non obligare per se in conscientia: & nu. 8. non licere hominibus assumere sibi potestatem legislativam, quæ soli Deo competit, quorū Hæresim ut refutemus, distinguenda est apud homines duplex politia, spiritualis una, civilis altera: illa ad sanctè vivendum, hæc ad pacificè convivendum: & de utraque instituitur quæstio, ad quam dirimendam sit

ARTICULUS I.

An sit in Politia spiritualis potestas legislativa, & apud quod residéat?

Quærimus hìc de Politia Ecclesiæ christianæ; nam fuisse olim apud Judæos, sive in Lege veteri, potestatem condendi Leges, clarissimè ostenditur, tum ex Judith ultimo, Esther 9. 1. Machab. 4. ubi nova Festa fuerunt instituta in perpetuum servanda; tum ex eo quòd Sap. 6. dicatur: *Audite Reges .... quoniam data est à Domino potestas vobis*; unde 1. Reg. 30. David instituit, ut esset æqualis portio descendentium ad prælium, & remanentium ad sarcinas. Quæstio igitur nostra respicit Christi Ecclesiam.

CONCLUSIO I.

Datur in politia spirituali, seu Christi Ecclesia, potestas cōdendi Leges suo statui & fini proportionatas. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Act. 15. v. 29. ubi præceperunt Apostoli gentibus noviter conversis abstinentiam à suffocato & immolatis Simulacrorum: &, ne diceres cum Melancthone non fuisse præcepta, sed directiones, subditur ibidem v. 41. de Paulo: *Perambulabat.... præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum*. Item Paulus ipsemet 1. ad Tim. 3. Legem tulit ne Bigami aut Neophyti consecrarentur Episcopi. Deinde ab Apostolis descendit obligatio sumendi Eucharistiam jejunè, ut docet Aug. Epist. ad Januarium. Unde hanc potestatem in seipsis agnoverunt continua successione Pontif. Romani, cui pluribus sæculis à nemine contradictum est.

Prob. 2. Ex Conc. Chalcedonensi Act. 15. Toletano can. 1. Constantiensi sess. 8. Viennensi Clem. *ad nostrum* de Hæreticis. Florentino in unione Armenorum. Trid. Sess. 6. can. 20. ubi legitur: *Si quis hominem justificatum, & quantumlibet perfectum dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ..... Anathema sit*.

Prob. 3. Ratione; quia sicut bonum regni postulat, ut sit in eo potestas condendi Leges, ad pacem & tranquillitatem communitatis conservandam, ut dicemus art. seq. Ità etiam bonum Ecclesiæ exigit, ut sit in ea potestas ferendi Leges ad Religionem conservandam, mores componendos &c.

Objic. 1. Isaiæ 33. Vers. 22. dicitur: *Dominus legifer noster*; ergo

Resp. Solum quidem Deum esse legiferum principalem, sed dari alios minùs principales à Principaliori dependentes, tanquam ejus Vicarios & Ministros.

Obj. 2 Illud Deut. c. 12. v. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino, nec addas quidquam, nec minuas*: ergo non possunt superaddi Leges humanæ.

Resp. Dist. conseq. Non possunt superaddi Leges humanæ Divinis contrariæ: C. & hoc, juxta Interpretes, intendit

Scriptura. Non contrariæ, sed potiùs Divinarum impletionem sollicitantes: N. Prætereà esto hoc fuisset prohibitum Judæis, quod falsum esse, initio quæst. ostendimus, non sequitur prohibitum esse Christianis.

Obj. 3. 1. Corinth. 7. Vers. 23. dicitur: *Nolite fieri servi hominum*: ergo si non teneamur ipsis obedire, non possunt Leges ferre.

Resp. Dist. Ant. Nolite fieri servi hominum, id est, Superiorum jussa negligite: Nam ipsemet Apostolus Ephes. 6. v. 5. ait: *Servi obedite Dominis carnalibus*, id est, Dei servitium, hominum servitio præponite, seu nolite servire hominibus cum præjudicio servitii Divini: C.

Obj. 4. *Vos in libertatem vocati estis*, ad Gal. 5. v. 13. ergo non possumus ligari humanis Legibus.

Resp. Dist. Ant. In libertatem à peccato, à servitute diaboli, ab onere Legis Mosaicæ: C. in libertatem à Superiorum Legibus & mandatis; nego, aliàs non dixisset Paulus ad Hebr. 13. v. 17. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis*.

Obj. 5 Christum Matt. 7. v. 7. dicentem: *In vanum me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum*.

Resp. Christum non condemnare Leges humanas, sed reprehendere Pharisæos, qui, relictis Dei præceptis, vana quædam & inutilia observabant, ut baptismata urceorum & calicum.

Obj. 6. Suavis est Lex Euangelica: ergo excludit gravia Legum humanarum onera.

Resp. Dici suavem, non quia Leges illas excludit, sed quia ad omnium Legum observantiam gratias abundantes subministrat.

Obj. 7. Vel Christus sufficienter providit Ecclesiæ suæ, vel non: si non, est imprudens: si sic, superfluunt Lege humanæ.

Resp. Sufficienter providisse, & condendo Leges tunc necessarias, & relinquendo Ecclesiæ potestatem alias condendi, ubi, attentis personarum, temporum & locorum circumstantiis, judicaret expedire pro bono fidelium regimine: nec hoc arguit in Christo defectum amoris, sed magnam, ergà dilectam sponsam, ostensionem honoris.

Obj. 8. Indè sequitur insufficientes esse, Legem & Divinam & Naturalem.

Resp. Dist. Sequel. Indè sequitur insufficientes esse ad salutem simpliciter; N. Quia posset quis salvari sine Lege humana: insufficientes esse ad salutem cum omnimoda securitate consequendam. transeant. Unde reddunt Leges humanæ viam salutis securiorem, & Legis naturalis executionem facilitando, & Divinæ, quoad aliqua, indeterminationem determinando; sic per jejunia facilitatur Castitatis observantia, & per Legem confessionis & Communionis annuæ, determinatur præceptum Christi, quoad tempus, indeterminatum.

CONCLUSIO II.

POtestas ferendi Leges Ecclesiasticas competit Papæ, & Concilio generali ipsius authoritate congregato & confirmato, idque pro tota Ecclesia. Legatis autem Sedis Apostolicæ, Episcopis, Conciliis Provincialibus, Abbatibus exemptis, & aliis jurisdictione Episcopali gaudentibus: sicut & Generalibus, & Provincialibus Regularium capitulis, competit pro suis respectivè subditis.

Prob. de Papa: quia Christus Jo. 21. v. 17. dixit Petro & in illius persona ejus Successoribus: *Pasce oves meas*: quomodo autem debitè pasceret si non posset legibus opportunis oves submissas in Ecclesiæ pascuis retinere, & errantes ad pascua revocare? Undè hanc potestatem in seipso agnovit. 2. sæculò Victor Papa, diem Paschatis celebrari determinando: agnovit & Stephanus I. 3. sæculo prohibens baptizatos ab hæreticis, rebaptizari. Agnoverunt & alii, jejunia, Festa, aliaque plurima instituendo, quorum leges semper venerata est pia fidelium praxis.

Prob. De Conc. Generali, quia repræsentat totam Ecclesiam, in qua esse potestatem ferendi leges, sufficienter probatum est concl. 1.

Prob. De Legatis seu Nuntiis Apostolicis ex cap. *Nemini de officio Legati*, ubi decernitur eorum leges ac statuta quæ ferunt pro legationis suæ Provincia: non esse revocabilia, etiam ipsis expirantibus, vel amotis, nisi à Papa, aut ab alio æqualem potestatem habentes; An autem eorum potestas sit delegata, vel ordinaria? sub judice lis est.

Prob. De Episcopis; tum ex Script. Act 20. v. 28. ubi dicitur positos esse Episcopos à Spiritu S. ad regendam Dei Ecclesiam tum ex praxi, tum etiàm ex jure Canonico c. 2. *de majorit. & obedientia*, ubi ostenditur id etiam posse extrà Synodum, quamvis, si agatur de præjudicio Cleri, requiratur illius consensus, sicut requiritur & Cleri & Populi, ad instituenda nova Festa, nisi consuetudo aliud introduxerit.

Sed quid de Capitulo Cathedrali Sede vacante? concedunt ei aliqui eamdem potestatem ac Episcopis & ideò volunt, & posse leges Episcoporum defunctorum abrogare & novas instituere, quia succedit in jurisdictionem Episcopi: Alii tamen id ipsi negant; quia jus Canonicum inhibuit *ne Sede vacante aliquid innovetur*. Res videtur incerta: & ideo forte non solent capitula Cathedralia illa potestate uti.

Prob. De Abbatibus exemptis, & aliis jurisdictione quasi Episcopali gaudentibus; quia id possunt circa suos quoad regimen, quod possunt locorum Ordinarii circa Diœcesanos.

Prob. De Conciliis Provincialibus (idem est de Nationalibus) ex praxi universalis Ecclesiæ, quam jura plurima approbant.

Prob. De capitulis generalibus & Provincialibus Regolarium, ex usu recepto, & ab Ecclesia approbato. Sed quid de Generali aut Provinciali extra capitulum? In certis Religionibus id potest Generalis sine capitulo, quod potest cum illo. Sed quidquid sit de aliis, certum est in Ordine Seraphico & Generalibus & Provincialibus ademptam esse potestatem legislativam.

Quæri posset hic, an Declarationes, seu interpretationes Congreg. Cardinalium vim legis obtineant?

Resp. Ex Decreto Urbani VIII. Die 11. August. 1632. nullius esse vigoris, nisi sint authenticæ, & nisi Cardinalis Præses, ac ejusdem Congregationis Secretarius pro tempore existentes subscribant, & sigillum solitum apponant. Imò; ut vim Legum obtineant, debet adesse mandatum Papale, & promulgatio sufficiens.

ARTICULUS II.

An sit in politia Civili potestas legislativa, & quibus competat.

HAnc potestatem concessit Wiclefus Principibus bonis, sed negavit malis, ut patet ex ejus art. 15. in Conc. Constantiensi sess. 8. proscripto, Sed, vel post peccatum remanent supremi, vel non: si non, cur totus Israel, imò tota terra Davidem, Salomonem, aliosque plures pro Regibus habuerunt post patrata peccata? Cur Daniel dixit Nabuchodonosori peccatori, *Tu es Rex*, c. 2. v. 29. si sic, cur privarentur potestate regiæ dignitati annexa, & necessaria, & quasi intrinseca? cum hæc non fundetur in bonis moribus, vita christiana &c. sed in eo quòd sint aliorum caput morale.

CONCLUSIO I.

DAtur potestas legislativa in politia civili; sive interim ejus Princeps sit bonus, sive malus; sive Catholicus, sive hæreticus; sive fidelis, sive Ethnicus.

Prob. 1. Ex Scrip. ad Tit. v. 1. *Admone illos Principibus, & potestatibus subditos esse*. Ad Rom. 13. v. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Et 1. Pet. 2. v. 13. *Subjecti igitur estote..... sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tanquàm à Deo missis*, ubi cùm Scriptura non distinguat inter Principes bonos aut malos, nec nos distinguere debemus. Imo expressè insinuatur 1. Pet. 2. etiam malis obediendum: *Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis*, v. 8.

Prob. 2. Christi exemplo, qui potestatem illam in Principibus agnovit, dum illis tributum solvit, & alios solvere jussit.

Prob. 3. Ratione: quia experientia quotidiana convincimur quædam in communitatibus evenire, quæ pro conservanda communi tranquillitate, expedit regolaresi, ut quod non omnes deferant arma: quòd certæ conditionis personæ excludantur à Magistratu, &c. & ideò potestatem legislativam tanquàm necessariam in seipsis agnoscunt Nationes omnes, agnoscunt & ipsimet Hæretici, cùm nonnunquàm Leges ferant severiores, quàm Principes Catholici, severiùsque puniant delinquentes.

CONCLUSIO II.

POtestas ferēdi leges civiles competit communitati, aut illius curam gerenti, ita tamen, ut communitati immediatè & jure naturæ, illius autem curam gerenti; mediatè; & jure humano.

Prob. 1. Pars 1. Illius est Leges condere, cujus est primariò bonum Communitatis procurare, promovere & conservare, sed hoc est Communitatis, aut illius curam gerentis; ergo. Major clara est. Prob. Min. quia sicut quilibet particularis debet sibi particulari prospicere; ita Communitas, aut illius curam gerens prospicere Communitati.

Prob. 2. Non est ratio, cur potestas legislativa potius competat uni particulari, quàm alteri; ergo, cùm alicui competat, ut concl. præced. ostendimus debet competere Communitati, vel certè illi, in quem jus suum transtulit Communitas.

Prob. 2. Pars, nempè potestatem illam immediatè Communitati, & mediatè competere Principi; quia ideo Princeps potest

Le-

Leges condere, quia eſt caput morale Communitatis: ſed quòd talis ſit, hoc non habet à ſe, ſed à communitate, quæ ipſum elegit, vel immediatè, ut dum Rex eſt electivus; vel mediatè, ut dum eſt hæreditarius, ſeu quando Communitas unum aſſumpſit pro ſe, & ſuis hæredibus: ergo.

Dices 1. Omnis poteſtas à Deo eſt: ergo Deus, & non communitas, illam confert Principi.

Reſp. Diſt. Ant. Omnis poteſtas à Deo eſt mediatè vel immediatè: C. Semper immediatè: nego. Poteſt quidem Deus immediatè conſerre alicui poteſtatem ferendi Leges Civiles, ſicut dedit immediate ſummo Pontifici ferendi Leges Eccleſiaſticas, ut patet ex Jo. 21. ubi Chriſtus, dixit immediatè Petro, & ejus ſucceſſoribus: *Paſce oves meas.* Et ex cap. Novit. *de Judiciis*, Ubi ſic loquitur Pontifex: *Poteſtas noſtra, non ex homine; ſed ex Deo eſt*, ordinariè tamen id non facit.

Dices 2. Poteſtas legislativa competit Superiori, ſed Communitas non eſt ſibi ipſi ſuperior: ergo immediatè competit Regi, & non Communitati.

Reſp. Diſt. Min. Non eſt &c. omnimodè: C aliquo ſenſu: N. Communitas ſiquidem quatenus conſideratur per modum corporis unius moralis, eſt ſuperior ſibi conſideratæ in ſingulis membris. Ex dictis

Reſol. 1. Imperatorem poſſe ferre Leges pro Regnis & Provinciis ſibi ſubditis, non tamen pro toto orbe, ut videtur aſſerere Bartolus, dicens, Imperatorem eſſe Dominum totius orbis; quia tantùm poteſt ligare ſibi ſubditos, quales non ſunt Galli v.g. Perſæ, Japonienſes &c. unde cap. *Super ſpecula* de Privilegiis dicitur: *in Francia, & nonnullis Provinciis, laici Romanorum Imperatorum Legibus non utuntur*; quamvis poſſint uti Legibus Cæſareis ubi deficiunt Propriæ.

Reſol. 2. Idem poſſe Reginas ac Reges in ferendis Legibus ubi jure hæreditario, vel alio titulo competit ipſis Regni Dominium; quia poteſtas legislativa ſequitur jus, & Dominium Regni: unde Maritus Reginæ, qui dicitur Rex, non de jure, ſed titulariter, non poteſt Legem ferre, niſi ipſa conſentiat, quia etſi maritus ſit caput uxoris, quantùm ad œconomicam familiæ adminiſtrationem, poteſt tamen uxor eſſe caput viri, ſicut & totius Regni, quantùm ad politicam adminiſtrationem.

QUÆSTIO III.

Quæ ſit materia per Legem humanam præceptibilis?

SUppono 1. Legem humanam ſolos actus humanos præcipere, cùm illorum, & non aliorum, ſit regula.

Suppono 2. Non poſſe præcipere actus malos, ſive externi ſint, ſive interni, quidquid dicant impiis Machiavelliſtæ, volentes licitum eſſe pro conſervando Regni ſtatu, mala præcipere. Ratio eſt; quia nullus poteſt obligari ad peccandum: obligaretur autem, ſi teneremur præcepta mala adimplere.

Suppono 3. Præcipere poſſe, aut prohibere actus externos indifferentes, v.g. geſtationem armorum de nocte, & ſimilia, cùm poſſint interdum bono communi expedire, interdum adverſari: de hoc non eſt difficultas, ſed an poſſit etiam præcipere actus merè internos, bonos aut indifferentes; diſputatur. Ante reſolutionem

Adverte 1. Per actus internos hìc tantum intelligi illos, qui procedunt à potentiis internis, ut intellectio, volitio: qui dicuntur actus occulti per ſe, ad diſtinctionem occultorum per accidens, qui ſunt actus externi, nemine præſente patrati, quos Legibus humanis poſſe præcipi, aut prohiberi, non dubitamus; cùm ſint ex natura ſua cognoſcibiles; unde quando cap. *tua nos* de Simonia, dicitur Eccleſia non judicare de occultis, agitur de occultis per ſe, eò quòd non ſint cognoſcibiles ratione ſui, cùm nullo modo ſubjaceant ſenſibus, & ideo ſi quis habuiſſet voluntatem non communicandi in Paſchate, non poſſet ab Eccleſia puniri, licèt id noſſet ex confeſſione delinquentis, modò tamen, mutata voluntate, verè communicaſſet. E contra, ſi occultè non communicaſſet, & ex loquacitate id exterius aperuiſſet, poſſet puniri.

Adverte 2. Actum internum tripliciter ſpectari poſſe, 1. ut nullatenus connectitur cum actu externo, v. g. mera voluntas jejunandi; 2. ut connectitur per accidens, v. g. voluntas jejunandi ad obtinendam pluviam. 3. ut connectitur per ſe, quod fieri poteſt tribus modis, 1. Quatenùs requiritur ut actus externus ſit moralis 2. Non tantùm ut ſit moralis, ſed etiam talis ſpeciei. 3. Ut ſit moralis, talis ſpeciei, & debitè fiat. Hoc totum declaratur in exemplo: Eccleſia præcipiendo recitationem Horarum, non tantùm vult, ut quis ſcienter & liberè legat, quod eſt actus moralis, qui poteſt fieri ex curioſitate, vel ſtudii cauſa; ſed etiam ut ea fiat intentione orandi, ut actus ille ponatur in ſpecie orationis, & inſuper, ut fiat cum devotione, ſcilicèt interna, ut non ſit orationis larva, ſed vera oratio. His notatis

CONCLUSIO I.

POteſt Lex humana tum Civilis, tum Eccleſiaſtica præcipere aut prohibere actus internos per ſe externis connexos, ſive illos, ſine quibus non poteſt eſſe actus externus debitè poſitus. Eſt communior & probabilior.

Prob. 1. Qui poteſt unum præcipere, poteſt & aliud, ſine quo illud non poteſt eſſe: ſed poteſtas Civilis, & Eccleſiaſtica poteſt præcipere in certis occaſionibus verum contractum, verum juramentum: ergo & actus internos, ideſt, voluntatem contrahendi, jurandi, ſine qua contractus & juramentum non poſſunt ſubſiſtere. Minorem authorizat praxis; Majorem verò qui negaret, ſtatim affirmaret poteſtatem illam præcipiendi eſſe chimericam; cùm poſſe præcipere finem, & non media, ſine quibus non poteſt haberi finis, idem ſit ac non poſſe præcipere.

Prob. 2. De Lege Eccleſiaſtica: Eccleſia præcipiens Officium Divinum, præcipit orationem, ut concedunt omnes Adverſarii: ſed niſi quis legendo Horas intendat orare, & interius attentè oret, non ponit orationem: ergo. Prob. 1. Pars Min. quia cum lectio Pſalmorum ſit indifferens ad ſtudium, curioſitatem, aut orationem, debet ad hanc determinari per intentionem orandi. Prob. 2. Pars; quia voluntarius defectus attentionis internæ tollit intentionem orandi; cùm volens habere mentem depreſſam ad creaturas, non velit ipſam habere elevatam in Deum, in quo conſiſtit oratio. Plura vide in Tract. noſtro ſuper Decalogum, ubi de Horis Canonicis.

Prob. 3. Hanc propoſitionem condemnavit Alex. VII. *Qui facit Confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* Et hanc Innoc. XI. *Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem*; ergo ſupponunt Eccleſiam poſſe præcipere confeſſionem validam, & Communionem ſanctam, quæ non poſſunt eſſe ſine actibus internis.

Obj. 1. Finis proprius Poteſtatis Civilis, eſt pax & conſervatio Communitatis; ſed ille obtineri poteſt per ſolos actus externos: ergo.

Reſp. diſt. Min. Obtineri poteſt aliquando, ut dum exigitur ſolutio tributorum; reparatio viarum: C. quia etiamſi ſolvens, aut reparans dicat millies, nolo ſolvere, nolo reparare, ſi tamen exterius ſolvat aut reparet, ſatisfacit Legi. Poteſt obtineri ſemper: N. contrarium patet, ubi exigitur juramentum, quod non ſtat ſine intentione jurandi.

Obj. 2. Modus rei præceptæ non cadit ſub præceptum: ergo non poteſt præcipere Eccleſia orationem cum devotione interna, Communionem in gratia &c.

Reſp. diſt. Ant. Modus rei præceptæ extrinſecus: tranſeat: ſic non præcipit Eccleſia, ut quis jejunet ſine vana gloria. Modus intrinſecus, & à re præcepta inſeparabilis: N. Jam autem, non ſubſiſtit oratio ſine devotione ſeu attentione interna, ut probatione 2. oſtendimus, nec vera Communio, quæ eſt ſpiritualis animæ refectio, niſi quis ſit in gratia.

Inſt. Poteſt quis ſatisfacere præcepto ſuſcipiendi baptiſmum per ſuſceptionem indignam; ergo & præcepto Communionis.

Reſp. Diſparitatem eſſe, quòd cùm Baptiſmus ſit initerabilis, neceſſariò debeat ſatisfieri per primam ſuſceptionem, ſive ſit digna, ſive indigna: non eſt idem de ſuſceptione Euchariſtiæ aut Pœnitentiæ, cùm ſit iterabilis. Præterea ubi quis debitè pœnituerit, effectum ſuum ſortietur Baptiſmus indignè ſuſceptus, non ſic Euchariſtia, aut Pœnitentia, quæ nunquam reviviſcunt.

CONCLUSIO II.

QUamquam poteſtas Civilis non poſſit præcipere aut prohibere actus merè internos, aut ſaltem per accidens externis annexos; probabilius eſt tamen id poſſe Eccleſiam quoad vim directivam. Ita Adrianus, Medina, Albertus Pighius, Summa Roſela; Steyart & plurimi alii tum recentiores, tum antiquiores, quibus non contradicit S. Thomas.

Prob. 1. Pars; Quia poteſtas civilis propriè & proximè ordinantur ad Communitatis tranquillitatem, quæ cum obtineri poſſit ſine actibus merè internis, aut tantùm per accidens exterioribus annexis, ad illos non ſe extendit. Accedit, quòd Legiſlator civilis poteſtatem ſuam ſortiatur immediatè à Communitate, quæ, cùm poteſtatem non habeat in actus merè internos, nec poteſt illam alteri conferre.

Prob. 2. Pars primò Potuit Chriſtus Eccleſiæ ſuæ præfatam poteſtatem concedere: ergo de facto conceſſit. Prob. Ant. quia poteſt Chriſtus mediante altero præcipere, quod poteſt per ſeipſum immediatè, cùm idipſum faciant Reges: ſed præcipit Chriſtus actus merè internos, nempe Fidei, Spei, & Charitatis, ſicut & peccatorum internorum Confeſſionem: ergo poteſtatem illam poteſt Eccleſiæ conferre, reſervando ſibi de illis actibus judicare, ac pœnam infligere. Prob. Conſ. Quia Chriſtus dedit Eccleſiæ ſuæ poteſtatem Legiſlativam in ordine ad ani-

marum salutem promovendam: sed nihil magis ad eam conducit, aut ab ea retrahit, quàm positio, aut non positio actus interni: ergo.

Prob 2. Quia potestatem illam in seipsa agnovit Ecclesia in variis Conciliis, ut in Toletano I. ubi in assertione fidei dicitur: *Si quis dixerit, vel crediderit alterum Deum esse priscæ Legis & Euangeliorum, Anathema sit*, ubi anathematizantur aliter credentes. In Tridentino Sess. 6. in cujus prooemio legitur: *Districtius inhibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere*, ubi tanquam distincta prohibet *aliter credere*, quod solum est animi, & *aliter docere & prædicare*, quod est operis externi. In Concilio Constantiensi, ubi Martinus V. præcipit Fidei Inquisitoribus, ut de Hæresi suspectos interrogent, an pro Sanctis habuerint Wiclefum, Joannem Hus, & Hieronymum de Praga? An pro ipsis oraverint? An credant legitimè ab Ecclesia condemnatos &c. ut, si Rei fuerint, puniantur. Ubi vides Hæresim internam non tantùm prohiberi, sed & puniri ab Ecclesia.

Dices Tridentinum quantum ad *credere*, illud inhibere, non legislatoriè, sed monitoriè, & declarando aliter credentes esse Hæreticos, sicut facit Toletanum dicendo esse anathema. Sed

Contra est, quòd Trident. eodem modo prohibeat *aliter credere*, ac *aliter prædicare*, aut *docere*, cùm eodem verbo utatur: sed hæc prohibet legislatoriè, ut fatentur Adversarii: ergo & illud. Ad Toletanum dico, non esse ibi declarationem hæreticitatis, sed lationem excommunicationis, cùm utatur verbo imperativo, *sit*.

Prob. 3. Ex Bulla Clementis XI. Papæ moderni data in Augusto 1708. ubi declarat; Obedientiæ, quæ debetur Innocentii X & Alexandri VII. Constitutionibus circa factum Jansenii, minimè satisfieri obsequioso silentio, sed damnatum in quinque propositionibus Janseniani libri sensum, non ore solùm, sed & *corde* rejiciendo & damnando: nec alia mente, animo, aut credulitate formulæ subscribi licitè posse: additque quoad hæc omnia aliter *sententes* omnibus pœnis & censuris dictarum Constitutionum subjacere. Quid clarius pro nobis?

Prob 4. Ex variis Religionum Regulis & Statutis, ac præsertim nostris Barchinonensibus ab Urbano VIII. authoritate Apostolica approbatis & confirmatis, quibus oratio mentalis, seu meditatio, quæ in actibus internis consistit, præcipitur certis diei temporibus.

Nec dicas statuta illa non obligare in conscientia, quia equidem obligant Superiores, ut delinquentibus pœnam infligant; quod sufficit, ut sint veræ leges, ut dicemus posteà.

Nec replices hoc posse præcipere Superiores, non vi potestatis legislativæ, sed vi voti Obedientiæ; quia undecunque proveniat illa potestas, semper humanum est eorum præceptum, & consequenter semper verum est posse actus merè internos Legibus humanis præcipi.

Obji. 1. D. Thomam 1. 2. q. 91. art. 4. *De his*, inquit, *potest homo Legem ferre, de quibus potest judicare: judicium autem hominis, non potest esse de interioribus motibus qui latent, sed solùm de exterioribus actibus qui apparent: & ideo Lex humana non potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus*.

Resp. D. Thomam non loqui de Lege secundùm vim directivam, seu quatenùs præcisè potest actus nostros dirigere, & regulare; cùm adhoc non requiratur, ut possit legislator de illis judicare, seu sententiam ferre; sed de Lege secundùm vim coactivam, seu quatenùs debet legislator delinquentes corrigere, & ad Legis executionem urgere: ad quod requiritur ut possit de actibus subditorum judicare; saltem ut ferat pœnam in particulares; quia si velit pœnam generalem omnibus prævaricatoribus imponere, nequidem tale Judicium requiritur; & ideò potest Legem de actibus internis statuendo, pœnam excommunicationis omnibus transgressoribus infligere.

Inst. 1. Posse cognoscere & judicare, est proprietas potestatis legislativæ, ex Philosopho.

Resp. Aristotelem, ex quo fundamentum suum desumpsit D. Thomas, non loqui de Lege sibi incognita, qualis est Ecclesiastica, sed de cogita, seu Civili, quæ cùm certò respiciat solos actus externos, adeoque sensibiles, semper obligat secundùm vim directivam & coactivam simul; & sic non est mirum, quòd posse cognoscere, quod est requisitum ad vim coactivam, dicatur proprietas potestatis legislativæ: unde aliter fuisset locutus Philosophus, si de Lege ordinata ad animarum salutem, quæ præsertim actibus internis obtinetur, fuisset locutus.

Inst. 2. Lex, quæ non potest cogere ad actum, quem præcipit, est inutilis: ergo vel obligat Lex Ecclesiastica secundùm vim coactivam, vel non est Lex.

Resp. Dist. Ant. Quæ non potest cogere per sententiam generalem aut particularem: transeat. Quæ non potest per particularem, sed potest per generalem, v. g. prævaricatores omnes censura afficiendo: N.

Inst. 3. Ecclesia nequidem potest per sententiam generalem cogere ad actus internos: ergo. Prob. Ant. quia nulla fertur sententia nisi præcesserit cognitio.

Resp. Ant. Ad prob. dist. nulla fertur sententia in particularem, & post crimen, nisi præcesserit cognitio: C. in omnes transgressores, & ante crimen, si illud patraverint: N.

Inst. 4. *Cogitationis pœnam nemo patitur*, Can. *Cogitationis* de Pœnit. dist. 1. & ideò Can. 202. q. 5. legitur: *Incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum*. ergo nequidem in omnes prævaricatores ante crimen potest fieri sententia.

Resp. Dist. Ant. Cogitationis pœnam nemo patitur in foro externo & contentioso: C. in foro interno & conscientiæ: N. Nec aliud volunt Textus allegati, cùm primus sit desumptus ex jure Civili, & secundus paulò ante requirat ad punitionem, vel Rei confessionem, vel testium probationem.

Obji. 2. Ideò dicitur posse ab Ecclesia præcipi actus internos, quia potestas ejus legislativa ordinatur ad animarum salutem: sed animarum salus tantùm est finis mediatus & remotus illius potestatis, cùm proximus & immediatus sit bonum sensibile pertinens ad Hierarchiam sensibilem: ergo

Resp. Sive salus animarum sit finis mediatus, sive immediatus, sufficit; quòd sit per se intentus, imò & principaliter intentus: ad quid enim præceptum de jejunando, de sumenda singulis annis Eucharistia, de confitendis peccatis, de audienda Missa certis diebus, de recitandis etiam privatim Horis Canonicis, nisi ut fideles, illis mediantibus, ad finem, ad quem creati sunt, perducantur? Cùm ergo potestas *ad finem* includat potestatem ad media, & maximè actibus internis possit finis obtineri, sequitur actus internos posse ab Ecclesia præcipi.

Obji 3. Ecclesia non cognoscit in se potestatem illam, cùm nulli actus interni sint ab ea præcepti, aut prohibiti.

Resp. N. Assumpt. quia ultra Hæresim internam, de qua in probationibus, prohibet etiam voluntatem merè internam non jejunandi, non audiendi Missam, non communicandi &c tempore ordinato; quia præcipiens jejunium, Missam, Communionem &c. eo ipso prohibet voluntatem contrariam.

Nec dicas prohibitionem illam oriri ex Lege naturæ, statuente, ut obediamus justis Superiorum mandatis; quia sicut, non obstante illo statuto, non dicitur Lex naturæ præcipere jejunium, saltem immediatè, ità nec dici debet prohibere immediatè voluntatem oppositam, & inde eruitur egregia Conclusionis nostræ confirmatio.

Obji. 4. Homo non subditur homini secundùm animam, sed secundùm corpus, ut egregiè notavit Seneca 3. de Beneficiis, ubi ait: *Corpora obnoxia sunt, & adscripta Dominis, mens sui juris est*: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Homo non subditur homini in his quæ pertinent ad salutem: N. in aliis: C. & de illis loquitur Seneca.

Obji. 5. Jejunans ut parcat sumptibus, satisfacit præcepto jejunii imposito ad obtinendam pluviam: ergo non præcipit Ecclesia actus internos.

Resp. Dist. Conseq. Non præcipit omnes: Conc. aliquos; quod sufficit ad veritatem nostræ conclusionis; N. De hoc fusiùs quæstione sequenti.

Obji. 6. Jurisdictio Ecclesiastica fundatur in societate fidelium sensibili & visibili: ergo tantùm se extendit ad actus sensibiles seu externos.

Resp. Dist. Ant. Fundatur in societate fidelium visibili, ibi sistendo: N. In societate visibili perducenda ad finem invisibilem, quod præsertim fit actibus internis; C. Unde societas fidelium prout inter se communicantium regitur actibus externis, cùm nonnisi actibus illis possint inter se communicare, prout autem societas illa ad Beatitudinem ordinata est, etiam actibus internis regulatur.

QUÆSTIO IV.

Qualiter sit ponenda materia præcepta?

ADverte Legem aliam esse affirmativam, qua præcipitur aliquid fieri, v. g. Confessionem annuam: aliam negativam, qua prohibetur aliquid fieri; ut comestionem carnium in die Veneris.

CONCLUSIO I.

NOn requiritur, ut id, quod Lex negativa prohibet, omittatur scienter aut liberè.

Ratio est; quia per hoc præcisè impletur Lex negativa, quòd non

non ponatur actus prohibitus; & ideò satisfacit Legi prohibenti carnes die Veneris, qui dormit toto die. Deinceps de sola Lege affirmativa

CONCLUSIO II.

Materia præcepta debet poni scienter & liberè.

Ratio est; quia positio materiæ præceptæ debet esse actus humanus, cùm ille solus à Lege reguletur; & ideò recitans Horas in somno aut ebrietate, non satisfacit, sicut nec audiens Sacrum per vim coactus. Aliud esset, si tantùm metu pœnæ compelleretur, ut quotidie cum pueris agitur; quia quæ fiunt ex metu, sunt simpliciter voluntaria in ratione liberi, licèt sint involuntaria secundùm quid.

CONCLUSIO III.

Ut satisfiat Legi humanæ, requiritur & sufficit, ordinariè loquendo, ut positio materiæ præceptæ sit actus ex sua specie honestus.

Prob. 1. Pars; Quia licèt possit Lex præcipere rem de se indifferentem, eo ipso tamen quo præcipitur, statuitur materia virtutis, v.g. abstinentia à carnibus, materia Temperantiæ; & consequenter ejus positio debet esse actus honestus ex sua specie, seu ex objecto, quod anteà indifferens ad honestatem & turpitudinem, constituitur honestum per Legem.

Prob. 2. Pars; quia eo ipso, quo ponitur actus ex sua specie honestus, ponitur totum quod Lex præcipit, cùm non præcipiat actum omnibus circumstantiis ad bonitatem moralem requisitis circumstantionatum; aliàs audiens Sacrum, aut communicans ex vana gloria, non satisfaceret præcepto: quod nemo dixerit: unde præcipit quidem actum directivum ad salutem, non tamen actualiter dirigentem, nisi id exprimat, declarando se non tantùm substantiam actus, sed etiam modum, quo fiat sine peccato, præcipere.

Dixi: *Ut satisfiat Legi humanæ*; quia cùm Lex naturæ dictet honestum honestè esse faciendum, in hanc legem impingit, qui actum ex specie sua honestum vitiat mala circumstantia. Ex dictis

Resol. 1. Non requiri, ut actus præceptus ponatur ex intentione obtinendi habitum virtutis; quia licèt præceptum eò tendat, ut homines virtuosos efficiat, finis tamen ille non est de essentia actus specificè considerati; & consequenter non cadit sub præceptum, sicut non cadit sub præceptum pugnandi victoria, licèt sit finis pugnæ.

Resol. 2. Nec debere poni ex motivo Charitatis; quia sine relatione actionis in Deum potest poni totum quod præcipit Lex.

Resol. 3. Nec opus esse, ut fiat ex intentione Legislatoris, seu ex fine Legis extrinseco, nisi id expresè mandet Legislator.

Ratio est; quia non censetur legislator ad finem illum extrinsecum obligare; quandoquidem praxis communis fidelium, etiam timoratorum, quæ est optima Legum interpres, sit talis, ut existiment se præcepto satisfacere, jejunando v. g. licèt non intendant per hoc pacem, aut aliud, quod est finis Legislatoris.

Dixi tamen: *Nisi id expresè mandet*; quia cùm possit Legislator Ecclesiasticus præcipere actus internos, ut diximus, si id præciperet, obediendum esset: & ideò non plenè satisfaceret, qui jejunaret ex alio motivo, etiam honesto.

Resol. 4. Non esse etiam ponendum actum præceptum, ex notitia Legis; quia ignorans Legem potest ponere moraliter actum in specie præcepta, si illum ponat liberè & ex cognitione operis; & ideò qui ignorans esse Festum, audivit Missam, satisfecit suæ obligationi.

Resol. 5. Nec requiri ut ponens materiam præceptam, intendat per hanc positionem satisfacere præcepto; quia Lex nihil aliud præcipit, quàm quòd materia præcepta ponatur humano modo: quod fieri potest, sive illam ponens intendat satisfacere præcepto, sive non; modò tamen habeat intentionem necessariam, ut ponatur actus in specie morali præcepta, nec velit ulteriùs obligationem suam transferre. Cujus ratio ulterior est, quòd, ut quis obediat Legi, non requiratur ut dicat: volo obedire, sed sufficiat quòd reipsa obediat, ponendo id quod Lex præcipit: unde quando dicitur: nemo implet Legem, nisi velit, debet intelligi, nisi velit ponere opus præceptum; non autem, nisi velit per illud satisfacere.

Resol. 6. Non tamen satisfacere suæ obligationi eum, qui positivè intendit non satisfacere præcepto, v.g. qui communicans die Jovis sancto, dicit: *Nolo per hanc Communionem satisfacere præcepto Paschali, satisfaciam die Dominico*. Ratio est, quia homo non minùs est Dominus suarum actionum liberarum, quam suorum bonorum: sed si daret gratis mille aureos ei, cui totidem debet ex justitia; non satisfacere debito: ergo nec satisfacit præcepto, ubi Communionem merè liberaliter offert Deo.

Dices disparitatem esse, quòd sicut obligatio justitiæ vim habet ex hominis voluntate, ita potest ex eadem continuari; non sic obligatio Legis, quæ quia non à subdito, sed à Superiore vim habet, & initium, non potest facere subditus, ut, posito opere præcepto, adhuc obliget Lex: & sic ubi duas Missas audit die Dominica, velit nolit, satisfacit per primam nec potest obligationem transferre usque ad secundam. Sed

Contrà est 1. Quòd obligatio mille aureorum in primo casu, non ideò perseveret, quia homo vult ut perseveret, cùm possit non reflectere ad debitum, sed quia mille aurei, dati sunt gratis, seu quia fuerunt materia donationis, & non solutionis; sed etiam in nostro casu Primam Communionem aut primam Missam offert gratis: ergo.

Contrà est 2. Quòd materia præcepta non sit auditio Missæ, aut Communio gratis oblata, sed auditio Missæ, aut Communio debita, & sic audiens primam, nolendo per hanc satisfacere, sed B. Virginem v.g honorare, non ponit materiam præceptam.

Dices, auditionem Missæ esse debitam materialiter, non formaliter, seu non debere poni ut debitã, sed satis esse si ponatur.

Resp. Ubi gratis datur, nequidem poni debitam materialiter: & certè si dans gratis 100. libras non satisfaciat debito justitiæ materialiter; cur dans gratis Missam, satisfacere debito præcepti materialiter? Si dicas Ecclesiam tantùm præcipere auditionem Missæ sive gratis detur, sive non: dicam ego tantùm præcipere auditionem Missæ sive debeatur ex voto, sive non: secundum falsum est: ergo & primum.

Contra est 3. quòd homo non posset quidquam darè gratis Deo, ubi adesset præceptum; quia vellet, nollet, solveret debitum ex præcepto, & nihil indebitum Deo concederet.

Contra est 4. Quòd vovens die Dominico primam Missam, v.g. in honorem B. V. non satisfaciat præcepto Ecclesiæ per illàm: ergo nec illi satisfacit per primam, si illam gratis offerat in honorem Virginis, aut alterius sancti; cum sit æquè liber ad gratis dandum; ac ad promittendum & aliundè non obligaverit ipsum Ecclesia, ut potius satisfaciat præcepto per primam, quàm per secundam, aliàs etiam audiendo Missam ex voto debitam, satisfaceret præcepto: quod nemo dixerit.

Si dicas, voluisse Ecclesiam, ut satisfaceremus præcepto per primam, ubi non esset aliundè debita, dicam, ego voluisse ut satisfaceremus per primam quando non esset aliundè gratis oblata; si replices, tantum præcipere actum virtutis, quem ponit etiam liberaliter donans: Respondebo audientem Missam ex voto debitam, etiam ponere actum virtutis, & consequenter, si hoc stet, satisfacere per illam præcepto Ecclesiæ: undè concludendum est, vel audientem Missam ex voto debitam etiam satisfacere præcepto Ecclesiæ, vel audientem gratuitò, non satisfacere.

Dices, inde sequi audientem Missam in die Festo, quod ignorat, non satisfacere præcepto Ecclesiæ, cùm intendat illam dare gratis: hoc autem adversatur resolutioni priori.

Resp. Neg. Sequelam; quia censetur quilibet ita dispositus habitualiter, ut velit, operando, obligationi suæ satisfacere, si quæ sit, sicque non censetur tunc vel gratis Missam offerre.

QUÆSTIO V.

An, qualiter, & ubi debeat promulgari Lex humana, & quando promulgata obliget?

CONCLUSIO V.

Lex humana debet promulgari, & quidem publicè & solemniter.

Prob. 1. Pars; Quia Lex est regula quædam obligans subditos ad sui sequelam; sed non possunt subditi illam sequi, nisi ipsis innotescat. ergo debet exterius manifestari seu promulgari.

Prob. 2. Pars; quia Lex non fertur pro uno aut altero, sed pro Communitate: ergo debet, non privatim, sed publicè & communiter promulgari. Perindè est autem quonam modo fiat illa promulgatio, sive voce, sive scripto, sive aliter, modò juxtà Patriæ consuetudinem reputetur solemnis. Ex dictis

Resol. 1. A Lege neminem ligari, etsi omnia communitatis membra scirent legem esse conditam, imò scriptam, imò sigillo publico munitam, si illud tantùm noverint via privata: adeòque antè promulgationem possunt eodem modo se gerere, ac si nulla lex foret condita, & ideò posset Mercator ex justitia merces suas, aut pecuniam juxtà pretium currens cuilibet distribuere, etsi ipsemet interfuisset & concurrisset ad constituendam legem: quæ mercium aut pecuniæ valorem minueret, modò tamen in postulanda aut condenda tali Lege, nulla fraus aut dolus ex parte ipsius intervenerit.

Dixi: *Ex justitia*; quia videtur Charitas postulare, ut merces aut pecuniam non uni tantùm aut alteri dividat, sed pluribus

bus proportionatè, imò sibi retineat, si emptores, aut debitores sint pauperes, ipse valdè dives.

Resolv. 2. Habilem ad quædam officia aut Beneficia, ad Sacramentorum administrationem, aut susceptionem, posse licitè antè promulgationem solemnem legis ad prædicta inhabilitantis, illa officia aut Beneficia recipere, Sacramenta conferre aut suscipere, licèt Lex condita, & promulganda ipsi innotescat. Similiter potest quis modo solito contrahere antè publicam irritationem contractum, sicut & uti privilegiis, aut lucrari Indulgentias ante solemnem earum revocationem. Ita Azorius, Vasquez, Lorca, Tannerus: Præpositus contrà Medinam & quosdam alios, quorum sententiam consulimus in Sacramentorum administratione & susceptione, imò illam sequimini in praxi ubi agitur de valore Sacramentorum.

Resol. 3. Non esse idem dicendum de lege revocatoria oneris: illa etenim eo ipso, quo exteriùs declaratur, etiam uni personæ, absolvit subditos id rescientes ab illo onere; quia eo ipso censetur Legislator non velle amplius ad illud obligare; nisi aliud exprimat. Non est tamen credibile à præfato onere absolvi subditos, antequam potuerit revocationis notitia pervenire, quia revocans censetur humano modo velle agere.

CONCLUSIO II.

ATtento jure positivo, Lex Imperialis debet promulgari in singulis Provinciis; Regia independens, in Curia ipsius Regis.

Prob. 1. Pars ex Authent. *ut factæ novæ constitutiones*, quæ est 66. inter Novellas Justiniani, in qua statuitur, ut novæ constitutiones non obligent, nisi promulgentur in singulis Imperii Provinciis, seu earum Metropoli: quod & servare debent Regna jure Cæsareo utentia. Licèt autem tantùm fiat ibi mentio de Legibus testamentorum, Glossa tamen id ad omnes Leges extendit: nec sine ratione, cùm eadem ratio ubique militet? undè idipsum jam authorizavit praxis; & ideò Pius IV. in Bulla super declaratione temporis observationis Concilii Trid. Authenticam illam, de qua facit mentionem, generaliter latam esse insinuat: ut examinanti patebit.

Prob. 2. Pars; quia nec jus naturæ, nec jus positivum, nec conditio Legis plus exigit, quàm ut promulgetur in Curia Principis: cùm inde, propter frequentes ad Curiam accessus, & recessus, facilè possit ad subditorum notitiam pervenire: & ideò etiam Lex Imperialis sic promulgata obligaret, nisi promulgationem in singulis Provinciis postulasset.

Hoc tamen intelligendum est, secluso privilegio & consuetudine contraria, quæ jam variis in locis invaluit: unde non obligant Leges in Gallia, nisi à Parlamentis receptæ, in eisdem promulgentur: in Hispania verò, Leges publicatæ Madriti, non habent vim in aliis Regnis Regi Hispaniarum subditis: nisi in singulorum Metropoli promulgentur, tum quia plura Regna, etsi eidem Regi subdita, non censentur in unum corpus coalescere, tum quia id introduxit consuetudo, ratione cujus debent etiam in Belgio in omnium Provinciarum Metropolibus promulgari: & hinc oritur, quòd aliquando Lex obliget in una Provincia, & non in altera.

CONCLUSIO II.

PRobabilius est Leges Pontificias statuentes jus novum debere in singulis Provinciis promulgari, saltem virtualiter, nisi aliud exprimat Pontifex, declarando v.g. quòd Romæ publicatæ, ubique obligent, sine ulteriori promulgatione; supposita tamen sufficienti promulgationis divulgatione. Ita expressè Scotus 4. dist. 3. q. 4. cum pluribus aliis.

Prob. Conclusio 1. noluit Christus, ut Lex nova obligaret omnes Nationes virtute promulgationis factæ Jerosolymis in die Pentecostes, sed voluit, ut ab Apostolis tanquam authenticis Dei præconibus, ubique terrarum promulgaretur, ut decet Scotus supra, & colligitur ex Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes ... servare omnia quæcumque mandavi vobis*: sed non est credibile, quòd Christi Vicarius velit aliter ad Leges suas obligare, ubi contrarium non exprimit: ergo.

Prob. 2. Præsumere possumus modernos Pontifices Majorum suorum vestigiis inhærere, nisi contradicant: sed olim curabant Pontifices decreta sua in singulis Provinciis promulgari: ergo. Prob. Min quia Stephanus Papa, teste Cypriano Epist. ad Pompejum, decretum suum de non rebaptizandis ab Hæretico baptizatis, ad omnes Orientis & Occidentis Provincias direxit. Zephyrinus, aut refert Tertull. lib. de pudicitia cap. 1. Constitutionem suam, qua Adulteros post pœnitentiam divinis Officiis adesse permittebat, in Provinciarum Ecclesiis affigi, & legi voluit. Leo Magnus Concilii Chalcedonensis decreta ad omnes Episcopos transmisit, ut testatur ipsemet Epist. 61. Innocentius III. cap. 22. Concil. Lateran. statuit, ut decretum, quo tenentur Medici periculosè ægrotos monere, ut Confessionem Sacramentalem instituant, per locorum Ordinarios publicaretur. Item Canones Nicæni, sicut & Sardicenses, si Authoribus credimus, fuerunt in omnem terram Christianam transmissi.

Prob. 3. Si sufficiat sola promulgatio Romana, cur plurimæ Pontificum constitutiones obligant in uno loco, non in alio? Cur Bulla Cœnæ obligat in Hispania, in Belgio &c. non in Gallia, non in Polonia? Cur Matrimonia clandestina sunt adhuc in aliquibus locis valida? cur etiam nunc in Francia, in Germania superiore, & alibi necdum viget Bulla Pii IV. *Sicut ad Sacrorum*, per quam declarat decreta Conc. Trid. Fidem, mores, & disciplinæ reformationem concernentia, ubique obligare? si dicas, quia non fuerunt ibi recepta; equidem non evadis, cùm, ut dicemus postea, non requiratur, ut Lex obliget, acceptatio populi.

Prob. 4. Vel volunt Pontifices efficaciter obligare suos subditos, dum Leges ferunt, vel non: si non, ad quid illæ Leges? si sic; cur non declarant omnes omninò suas Leges præteritas, præsentes, & futuras obligare, ubi tantùm Romæ sunt promulgatæ? cùm, sciant, aut scire debeant plurimas ex suis constitutionibus non observari in variis mundi partibus, hujus declarationis defectu.

Prob. 5. Ideò Leges Imperiales debent in singulis Provinciis promulgari, quia, propter vastam Imperii extensionem, prudenter judicarunt Legislatores unicam promulgationem non sufficere: sed Imperium summi Pontificis, quoad jurisdictionem spiritualem, longè latius patet, cùm totum orbem Christianum complectatur: ergo.

Dixi in Conclusione: *Nisi aliud exprimat Pontifex*, quia cùm ex natura rei sufficiat unica promulgatio, modo sufficienter divulgetur; potest Papa pro libitu unicam requirere, cui nullus hominum ideò contradicere potest, cùm ejus potestas ipsi à Christo immediatè concessa sit supra omne jus & Civile & Ecclesiasticum: unde Bulla Sixti V. anno 1588. contra malè promoventes & promotos ad Ordines: Clementis VIII. 1601. contra Missam celebrantes aut à peccatis absolventes sine Presbyteratus Ordine Alexandri VII. 1666. 7. Maji, & Innocentii XI. 1680. ex speciali præfatorum Pontificum ordinatione, ubique obligant post promulgationem Romanam.

Dixi etiam: *Statuentes jus novum*; quia ubi Pontifex tanquam caput & Doctor Ecclesiæ universalis explicat, aut condemnat praxim aliquam, librum, aut propositionem, quia continet errorem juri Divino aut naturali adversantem, sicut & dum Articulum aliquem definit esse fidei, non opus est promulgatione, modo constet ita esse ab Ecclesia declaratum: unde immeritò dicunt aliqui Bullam condemnantem certas propositiones, aut librum propter suos errores, non esse publicatam, aut receptam, cujus ratio est, quòd tunc nulla statuatur Lex; sed ille, ad quem pertinet, Legem naturalem aut Divinam jam satis promulgatam explicet, vel declaret. Quod benè notandum pro praxi.

Objj. 1. Contra conclusionem, Sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes ubique obligant, & tamen nonnisi Romæ fuerunt publicatæ.

Resp. Dist. Assumpt. Nonnisi Romæ fuerunt publicatæ formaliter: transeat. Virtualiter: nego. Cùm enim ubique in Academiis legantur, explicentur, propugnentur, etiam ex authoritate Principum, censentur fuisse virtualiter, adeòque sufficienter, promulgatæ; quandoquidem in conclusione virtualem promulgationem sufficere diximus. unde quando aliqua Bulla aut Constitutione Apostolica communiter utuntur alicujus Provinciæ fideles, usus ille tenet locum promulgationis, cùm praxis & usus firmet legem: & hoc modo vim obligandi obtinuit Bulla Cœnæ in variis mundi partibus.

Objj. 2. Pius IV. Bulla sua *Sicut ad Sacrorum* data 1464. statuit, ut decreta Concilii Trid. Reformationem & jus positivum concernentia, obligare inciperent à prima Maii, licèt illa tantùm confirmasset suo finem Januarii præcedentis; sed non potuerunt trium mensium spatio ubique terrarum promulgari, v.g. in Indiis, in Japonia, in Regno Peruano &c. ergo signum est sufficere promulgationem Romanam.

Resp. Dist. Ant. Statuit, ut tunc obligare inciperent, ubi formaliter, aut virtualiter promulgata forent: C. alibi: N. imò si argumentum aliquid probaret, probaret antea obligasse, quàm potuisset decretorum illorum notitia ad Singulas Provincias pervenire, ut per se patet, quod non est admittendum: unde ipsamet Bulla *Sicut Sacrorum*, nequidem nunc, defectu promulgationis, obligat in Gallia & alibi, ut ex Authoribus Gallis antea diximus.

Objj. 3. Nec jus naturale, nec Divinum, nec aliud positivum, aliam promulgationem requirit, quàm Romæ factam: ergo.

Prob.

Prob. Ant. non jus naturale, quia ex natura rei, ut dictum eſt, ſufficit promulgatio in Curia Principis: non Divinum, quia nuſſibi quidquam circa hoc ſtatuit: non etiam aliud poſitivum, quia etſi jus Civile aliquid ſtatuat, hoc tameo non reſpicit Leges Eccleſiaſticas, in quas oullam vim habet.

Reſp. Aliam requiſiiſſe antiquos Pontifices, ut probavimus, & cùm jam non conſtet nobis de contraria Pontificum modernorum voluntate; imò ex eorum ſuper hac re ſilentio, & ex eo quòd quandoque ponant in ſuis Bullis, *ut publicatæ Romæ, cenſeantur alibi publicatæ*, aliquando non; fundatè præſumimus aliam requirere.

Obji. 4. Praxim & Stylum Curiæ Romanæ lites decidentis ſecundùm promulgationem Romanam, nec inquirentis, an ſiot alibi publicatæ: ergò ſignum eſt non requiri aliam promulgationem, ut Leges alibi obligent.

Reſp. Diſt. Conſeq. Ut Leges alibi obligent ſecundùm forum externum Romanum: tranſeat. Et ſic ordinatum eſt ne Conſiliarii & Judices Romani tenerentur cum difficultate moraliter inſuperabili de omnium Regnorum, Nationum, Provinciarum, imò & Diœceſum conſuetudinibus inquirere. Ut alibi obligent in foro conſcientiæ: N. alias non poſſent ſummi Pontifices cauſas Romam evocatas, ad Archiepiſcopos, aut alios remittere, cùm ſciant ibidem decidi oon ſecundùm leges Romæ tantùm promulgatas, ſed prout fuerunt in illis locis promulgatæ, aut oon promulgatæ. Præterea licèt plurimæ Conſtitutiones Pontificiæ in certis Provinciis non ſint uſu receptæ, & conſequenter non peccet populus illis non adhærens, nihilominus deciduntur lites Romæ, ubi illuc transferuntur, ſecundùm promulgationem Romanam: ergo ex illa praxi malè infertur. Leges alibi obligare in conſcientia, præſertim cùm obligatio fori externi ſit ab obligatione conſcientiæ ſeparabilis. Imò extra ditionem Romanam nec obligant Leges in Provinciis non promulgatæ, io foro externo.

Petes an, ut obligeot Leges Papales in Belgio, requiratur placitum Regium?

Affirmat univerſaliter Bertraodus Loth, cum quibuſdam aliis · quod tamen reſtringitur à Zipæo ad proviſiones beneficiales, quæ ex quadam conventiooe inter ſummos Pontifices, & Belgarum Principes, non poſſunt ad executionem deduci ſine præfato placito: imò ſine illo non ſolent Tribunalia ſæcularia pœnas in Bullis Papalibus contentas, executioni mandare.

CONCLUSIO IV.

LEx Epiſcopalis promulgari debet in Matrice Eccleſia, Lex Concilii particularis in loco Concilii.

Ratio eſt; quia prudentia naturalis non videtur plus, aut minus exigere.

CONCLUSIO V.

LEx omnis, ſive Eccleſiaſtica, ſive Civilis, excepta Imperiali, ſtatim à promulgatione obligat, ſaltem in loco promulgationis.

Ratio eſt; quia jus naturæ dictat ſervandam eſſe Legem, quæ ſufficienter cognoſcitur, niſi aliud requirant legislatores, ſicut requirit Authentica præfata duos menſes à promulgatione, antequam Lex Imperialis obliget.

Dixi: *Saltem in loco promulgationis*; quia extra illum non incipit obligare in actu 2. priuſquam ad ſubditos moraliter pervenire potuerit notitia Legis promulgatæ; quia non videtur bono communi conveniens, ut Lex eodem die, quo promulgatur Pariſiis, obliget nos Duaci, imò nec rationabile apparet: unde *cap. 1. de conceſſione præbendæ* dicitur, quòd Lex & mandatum nullos adſtringant, niſi poſtquam ad eorum notitiam pervenerint, aut niſi poſt tempus intra quod minimè ignorari debuiſſent.

Quod ſi, poſita ſufficienti promulgatione & divulgatione, ignorent aliqui invincibiliter Legem, excuſabuntur à peccato, non tamen ab omnibus Legis effectibus, quia ſunt aliqui à Legis notitia independentes: unde Spurius & Bigamus ſunt irregulares; licèt ignorent Legem ipſos irregularizantem: ſimiliter Matrimonium Affinis cum Affine eſt invalidum, licèt adſit ignorantia Legis illud iovalidantis. Item inhabilitatus ad officium per Legem quam ignorat, tenetur illud reddere: ſicut qoi vendidit merces, aut tradidit pecuniam, juxta pretium altius, quàm Lege ignorata taxatum ſit, debet augmentum reſtituere.

Petes in quo differant prumulgatio & divulgatio?

Reſp. In hoc, quòd promulgatio ſit prima Legis intimatio ſic facta, ut moraliter loquendo poſſit ſubditis innoteſcere, divulgatio autem, illius primæ intimationis extenſio ad omnes ſubditos, aut majorem illorum partem.

QUÆSTIO VI.

An populus debeat Legem acceptare, adhoc ut obliget?

CONCLUSIO I.

OBligatio Legis ex natura rei non dependet ab acceptatiooe populi.

Prob. 1. Obligatio Legis provenit ab eo qui Legem condidit; ſed populus, cùm ſit ſubditus, non condidit Legem: ergo independenter ab ipſo obligat. Minor certa eſt. Prob. Ma. Quia vis obligandi in præcepto particulari oritur præcisè ex voluntate præcipientis: ergo & vis obligandi in Lege, à voluntate ſolius Legislatoris.

Prob. 2. Poteſt Legislator tum Civilis, tum Eccleſiaſticus urgere populum, etiam propoſitis gravibus pœnis, ad Legis obſervantiam; ſed hoc injuſtè faceret, ſi ex natura rei requireretur conſenſus populi: ergo. Prob. Min. quia urgeret ad ſervandam Legem non obligaotem defectu acceptionis.

CONCLUSIO II.

SPectatis præſentibus rerum conſtitutiooibus, obligatio Legis non dependet etiam à conſenſu populi, ſi Legislator abſolutè velit, ut Lex ſua, quæ ſupponitur juſta, obliget ſubditos, etiam repugnantes. Ità Doctores communiter contra quoſdã.

Prob. 1. Debet *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus eſſe ſubdita*, ut dicitur Rom. 13. verſ. 1. ſed ſi poſſet populus pro libitu leges Superiorum acceptare, aut reſpuere, non haberetur illa ſubjectio: ergo.

Prob. 2. Quia ſi in caſu concluſionis neceſſaria eſſet Legis acceptatio, Lex magis eſſet à ſubditis, quàm à ſuperioribus; imò major eſſet authoritas ſubditorum, quàm Legislatorum; quandoquidem major reputetur authoritas Legem confirmantis, quàm inſtituentis. Adde quòd ſæpè ſuperflua eſſet poteſtas Legislatoris: cùm ipſius Legibus acquieſcerent ſubditi, quando ipſis placeret: & ſic obligatio obediendi non proveniret ex authoritate Superiorum, ſed ex voluntate Subditorum: quæ ſententia (ſi forte aliquid probabilitatis habeat in Legibus Civilibus) valdè periculoſa eſt in Legibus Pontificiis: imò, tuta fide teneri non poſſe, aſſerit Suarez lib. 4. de Legib. c. 16. eo quòd dederit Chriſtus immediatè Petro, ejuſque Succeſſoribus, poteſtatem ferendi Leges, nulla facta mentione conſenſus fidelium, cum dixit: *Paſces oves meas*, *Quodcumque ligaveris* &c. Imò alibi dicit, quòd ſi fideles Eccleſiam non audierint, habeantur tanquam Ethnici & Publicani.

CONCLUSIO III.

QUando lex fertur, nulla facta mentione conſenſus aut diſſenſus populi, probabilis eſt, quòd obliget, etiamſi à populo non acceptetur. Hæc ſententia eſt contra plurimos Doctores, qui volunt Legem in tali caſu non obligare, eo quòd ex benigna interpretatione voluntatis ſuperioris cenſeatur fieri ſub tacita conditione, *ſi populus acceptet*.

Prob. 1. Quando Superior, Dominus, aut Paterfamilias aliquid præcipit, non cenſetur ferre mandatum ſub illa conditione, ſi inferior, famulus, aut filius aliquid acceptet: ergo nec quando legislator fert aliquam Legem.

Prob. 2. Quia cùm homines, præſertim his temporibus corruptis, ſint maximè ſuæ libertatis tenaces: ſi eorum conſenſus requiratur, vix ulla Lex eorum paſſionibus & cupiditatibus effrænatis frænum imponens acceptabitur, in magnum Communitatis detrimentum.

Dixi in concluſione: *Nulla facta mentione conſenſus*; quia, ſi legislator ferendo Leges inſinuet ſe nolle obligare, niſi Lex acceptetur, tunc ante acceptationem non obligabit, ſicut non obligat in iis Provinciis, quibus ex privilegio aut conſuetudine legitima id fortè conceſſum eſt: unde potuerunt illi Legem vel penitùs acceptare, vel penitùs rejicere; acceptare quoad totum, vel quoad partem; quoad culpam, vel quoad pœnam; quoad ſæculares, non quoad Regulares aut Clericos; vel è contra.

Dices 1. contra Concluſionem: Gratianus cap. *in iſtis* diſt. 4. dicit: *Leges inſtituuntur, quando promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur*, & L. *de quibus* ff. de legibus dicitur, quòd *Leges nulla alia ex cauſa nos tenent, quàm quod judicio populi receptæ ſunt*.

Reſp. Gratianum non dicere Leges oullam vim obligandi habere ſine populi acceptatione, ſed per uſum firmari: quod verum eſt; quia per eum removentur à periculo abrogationis, quod ſubeſſet, non obſervarentur. Quando autem dicitur Leges nulla alia ex cauſa &c. hoc non de legibus ſupremæ authoritati

Regum

Regum intelligitur, sed de sententiis politicorum hominum, quæ in Leges usurpabantur, ut patet ex toto titulo de Legibus in Digestis. Dum verò Aristoteles dicit Legem non habere vim, ut sibi pareatur, nisi ex more, non vult legem vim obligandi sumere ex populi consensu, sed non habere vim, ut sibi facilè pareatur, nisi ex more, idest, ex repetitis actibus Lege præceptis.

Dices 2. Non est justum, ut Legislator, saltem civilis, obliget populum ad observationem Legis, antequam illam acceptet; cùm ipsemet ab ipso populo potestatē Legislativam acceperit.

Resp. Dist. Assumpt. Non est justum &c. quando populus sub illa conditione potestatem suam transtulit, sicut fecerunt initiò Romani: C. quando transtulit absolutè & simpliciter, ut fit ordinariè: Nego.

Dices 3. Potest Lex obligans desinere obligare ex consuetudine: ergo à fortiori incipere non obligare ex non acceptatione.

Resp. Dist. Ant. Interveniente consensu Superioris tacito, vel in jure declarato: C. non interveniente: N. Hic autem non reperitur ordinariè talis consensus, cùm Legislatores sæpissimè tali praxi resistant.

Dices 4. Lex non acceptata à majori parte populi, repugnat bono communi, in quantum est causa tumultus & rebellionum: ergo

Resp. Dist. Ant. Repugnat &c. quamdiu reclamat populus: transeat. Sed hoc oritur ex ipsius malitia, absolutè: N. Potest enim (suppresso injusto populi murmure, quod aliquando non est curandum, ne facilè potestas Legislativa contemnatur) esse valdè utilis & necessaria. Fatendum tamen, quòd si prævideat Princeps ex malitia populi majora incommoda, quàm commoda inde eventura, prudentius esse, ut Legem relaxet. Caveat tamen, ne suam potestatem ità enervet, ut posteà subditos gubernare non possit.

Dices 5. Expedit aliquando, ut populus Legem non recipiat: ergo non obligat independenter ab ejus acceptatione. Prob. Ant. quia ex Lege recepta oriri possunt gravia incommoda, & scandala; cùm Papa, aut Rex ferens Legem pro tota Ecclesia, aut Regno, ignoret sæpè mores singularum Provinciarum, quibus Lex aliquando potiùs est nociva, quàm utilis.

Resp. 1. Superiores non solere Legibus universalibus ligare subditos, nisi per se, vel per alios inquisierint, quid populorum moribus conveniat, aut disconveniat.

Resp. 2. cum Layman, ubi advertit Rector Communitatis, Leges potiùs fore subditis in laqueum & ruinam, quàm in profectum & utilitatem, poterit, donec responsum habeat à Superiore, cui rationes in contrarium exposuerit, Legem suspendere: si tamen Superior, examinatis rationibus, in sententia persistat, erat acceptanda, nisi foret injusta.

Advertendum 1. pro coronide, quòd etsi major pars Communitatis (cujus nomine non tantùm intelligitur tota Ecclesia, aut totum Regnum, sed etiam Provincia, Diœcesis, Civitas, imò quælibet multitudo corpus aliquod politicum seorsim conficiens, quale conficiunt Regulares independenter à sæcularibus, aut è contra) peccaverit initio Legem nec acceptando, nec observando; possit tamen sine peccato legem posteà negligere, si nempè Legislator conscius Legis neglectæ, dissimulet cum transgressoribus, quos facilè reprehendere potest, & punire: tunc enim reputatur legem auferre: ad quod videntur sufficere quatuor aut quinque transgressiones satis communes, impunitæ.

Advertendum 2. Etiam Legislatore inscio Legis à majori parte populi neglectæ, legem non ampliùs obligaturam, decurso legitimæ præscriptionis tempore, quod, secundùm Authores, est decem annorum pro Lege Civili, & quadraginta pro Ecclesiastica. Interim si pauci hactenus Legem observaverunt, poterunt, etiam necdum transacto præscriptionis spatio, se aliis conformare, ex præsumpta Legislatoris voluntate, si nempè non credatur lex recipienda, & aliunde sit ipsis difficile Legem observando, cum transgressoribus convivere: modò sint parati, ubi contrariam Legislatoris intentionem noverint, ei parere.

Advertendum 3. Non satis reverenter de Ecclesiastica potestate sentire Juenin, dum illam postponit Civili, volendo Leges Civiles obligare independenter à consensu populi, licèt potestas sæcularis data sit Regibus dependenter à Communitate: Leges verò Ecclesiasticas non obligare, nisi recipiantur ab eis, qui saniorem Ecclesiarum particularium partem constituunt; cùm tamen potestas Papalis sit à Deo sine restrictione, sine dependentia, sine conditione, sit supra omnem Clerum, omnem populum, omnes homines: imò, si velit præfatus Author posse legem à saniori parte rejici, etiam sine justa causa, damnatus est ab Alexandro VII. proscribente hanc propositionem: *Populus non peccat, etiamsi absque justa causa non recipiat Legem à Principe promulgatam.*

QUÆSTIO VII.

Quinam obligentur Legibus humanis?

HÆc Quæstio varias admodum resolutiones requirit; & ideò hanc in aliquot Articulos dividemus.

ARTICULUS I.

An Legislator teneatur suis Legibus?

CONCLUSIO UNICA.

LEgislator singularis & absolutus non tenetur suis legibus quoad vim coactivam, tenetur tamen quoad vim directivam, si possit decenter illas observare.

Prob. 1. Pars; quia nec seipsum cogere, nec ab alio cogi & condemnari potest ad pœnam, si legem non observet, cùm Superiorem, à quo possit cogi, non agnoscat. Hinc Papa percutiens Clericum, non excommunicatur; imò manens Papa, nullas potest incurrere censuras.

Prob. 2. Pars 1. ex D. Ambrosio Epist. 32 ad Valentinianum Imperatorem: *Quodcumque præscripsisti aliis, præscripsisti etiam tibi; Leges enim Imperator fert; quas primus ipse custodiat.*

Prob. 2. ratione; quia naturalis æquitas postulat, ut caput conformet se membris, & quod quisque juris in alterum statuit, ipso eo utatur, ut sic inferiores libentiùs, & promptiùs Legibus obtemperent: magis enim exempla movent, quàm verba, & Princeps creatur, non tantùm ut præsit, sed magis ut prosit. Hanc obligationem in seipsis agnoverunt Theodosius & Valētinianus Imperatores, cum dixerunt: *Digna vox Regnantis Legibus obligatum Principem se confiteri*, ut refert L. *Digna* cap. *de Legibus Principum*. Imò illam videtur docuisse Christus Matt. 23. dum Pharisæis dixit: *Qui dicunt & non faciunt*, cumque ipsos reprehendit, quòd aliis gravia onera imponerent, digito autem suo nollent ea movere. Et certè ut ait Augustinus l. 3. Confess. cap. 8. *Turpis est omnis pars*, & præsertim caput, *universo suo non congruens*.

Quia tamen illa obligatio non oritur immediatè ex efficacia ipsius Legis, cùm nemo sibi ipsi subjiciatur, sibi ipsi præcipiat, in seipsum potestatem exerceat; sed oriatur ex honestate & decentia naturali, dicunt plurimi Legislatorem tantùm obligari sub veniali, ad suas leges; adeoque Papam non jejunantem, non audientem Missam, non communicantem in Paschate, non peccare mortaliter, secluso scandalo, licèt Suarez, Clavis regia, Vasquez, Malderus, & quidam alii velint obligari sub mortali; sed, quidquid sit, obligantur saltem sub mortali ad illas Leges, quibus non servatis, fieret subditis gravis injuria, ut accidere posset in certis contractibus, in pretiis rerum taxatis &c.

Dixi 1. *Legislator singularis*; quia quando plures ferunt Legem per modum unius corporis, singuli subduntur quoad vim coactivam & directivam. Ratio est; quia licèt omnes collectivè sumpti sint ipsa communitas, v.g. Senatus, Capitulum; distributivè tamen considerati, sunt communitatis inferiores, ipsamque Superiorem agnoscunt.

Dixi 2. *Et absolutus*, idest, qui solus Legem communitati ferre potest, qualis est Papa, Rex, Episcopus: nam si Solus non possit, sed debeat cum aliis legem ferre, tenebitur illis legibus quoad vim coactivam & directivam; quia etsi tanquam caput primas obtineat, possitque primus suffragari, habet tamen Communitatem supra se, cui verè subditur, & talis est Metropolitanus inter Coepiscopos, Prælatus in Capitulo, Dux Venetorum inter Senatores.

Dixi 3. *Si possit decenter illas observare*; nam si non congruant, ad illas nullo modo tenebitur: sic non tenetur Rex ad Leges præscribentes modum in conviviis, in vestibus, sicut nec ad Legem prohibentem ferre gladium.

Dices 1. *Princeps Legibus solutus est L. Princeps*, ff. de Legibus.

Resp. hoc esse verum quoad vim coactivam, non directivam, ad quam indirectè se obligare potest.

Dices 2. Lex fertur pro subditis, sed Legislator non est subditus: ergo.

Resp. Legem per se & directè ferri pro subditis; indirectè tamen: secundariò, & consecutivè etiam pro Legislatore, in quantum posita Lege inferiores obligante, debet ex Lege naturali & ex prudentia sesè aliis conformare: undè, nisi fecerit, virtutem prudentiæ violat: non tamen temperantiam violaret Papa, si die Sabbathi carnes comederet; cùm abstinentia à carnibus ponatur sub virtute temperantiæ vi legis humanæ, ad quam non obligatur vi talis Legis.

Dices 3. Potest Legislator alium à sua lege eximere: ergo & seipsum.

Resp.

Resp. Etiam posse se ipsum, si velit Legem suam abrogare; ipsa tamen stante, licèt possit subditum, non potest se ipsum, quia tunc tenetur vi Legis naturæ, quam non potest tollere, etsi possit tollere Legem, ratione cujus obligatur subditus.

ARTICULUS II.

An infideles & usu rationis privati subjiciantur Legibus humanis, & quandonam pueri?

ADverte usu rationis privatos duplicis esse generis. alios qui nunquam illo usi sunt, ut infantes, & perpetuò amentes, alios, qui illo usi, sed hic & nunc eodem destituuntur, ut ebrii, dormientes, ad breve tempus delirantes. Hoc notato

CONCLUSIO I.

INfideles non subduntur Legibus Ecclesiasticis. Ratio est, quia defectu Baptismi, non subduntur Ecclesiæ: ergo nec ejus Legibus.

CONCLUSIO II.

PRivati usu rationis 1. modo non tenentur Legibus humanis, privati autem 2. modo, licèt defectu libertatis excusentur à Legis transgressione, verè subduntur.

Ratio utriusque Partis est, quòd primi non possint Legem cognoscere, adeoque non possit esse ipsis regula, alii autem, etsi actu non cognoscant, sunt tamen capaces cognoscendi, & quidem proximè, cùm ratio in ipsis sit tantùm sopita. Hinc

Resolv. 1. Infantes, perpetuò Amentes, sicut & infideles, posse vesci carnibus in Quadragesima, imò posse illis præberi non minùs ac infirmis, cùm sit cooperari rei licitæ & nullo modo prohibitæ; non possit tamen præberi dormientibus aut ebriis, quia esset cooperari Legis transgressioni, saltem materiali, quod est illicitum. Amentibus verò ad tempus, posset quidem dari, non quòd non subdantur Legibus, sed quia amentia est morbus sufficiens, ut excusentur ab illa Lege, ut ajunt Sanchez, Layman & alii.

Resol. 2. Posse infantes masculos intromitti in Clausuram Monialium: sicut & puellulas ante usum rationis, in Clausuram virorum. Cave tamen idem dicere de perpetuò amentibus, aut infidelibus adultis, propter inconvenientia.

Petes, an liceat perpetuò amentes provocare ad iram, libidinem, blasphemiam?

Resp. Neg. Quia etsi non teneantur Legibus humanis, tenentur tamen Legi naturali ipsis innatæ, contrà quam præfata militant, quamquam, ob defectum libertatis, non nisi materialiter peccent.

Resol. 3. Infantes & Amentes non posse propriè puniri propter commissa, quandoquidem omnis pœna propriè dicta supponat culpam formalem. Hinc sive occidant, sive mutilent, non incurrunt irregularitatem: sicut nec incurrit dormiens, ut declaravit Clemens V. in Clem. *Si furiosus* de homicidio.

Dixi: *Propriè puniri*; nam si amentes verberent, aut absurda loquantur, possunt & debent castigari, ut perterriti perinde ac bestiæ, à talibus abstineant.

Resol. 4. Amentem, qui ante amentiam crimen commisit, non posse, illa durante, puniri morte, aut mutilatione, quamvis ante amentiam damnatus fuisset; posset tamen puniri in ære.

CONCLUSIO III.

PUeri statim ab usu rationis (qui secundùm aliquos in dubio censetur adesse septennio completo) tenentur Legibus humanis; non tamen omnibus.

Prob. 1. Pars, quia tunc Leges possunt eorum mores dirigere; expeditque, ut tunc obligentur, ne postea in habitibus contrariis inveterati, difficulter Legibus assuefiant: unde debent à carnibus abstinere, Missam audire, peccata declarare, &c. tempore præscripto.

Prob. 2. Pars; quia ante annum 21. completum non tenentur jejunare, nec ante undecimum, aut duodecimum circiter communicare, nisi antea incidant in morbum periculosum: tunc enim ex præcepto Divino, si sint capaces, obligantur. Similiter secundùm Dominicum Soto & quosdam alios, ante annum decimum cum dimidio, quando dicuntur pubertati proximi, nullas censuras incurrunt; quia videtur, quòd Ecclesia non debeat esse minus benigna, quam potestas sæcularis, quæ pueros pro delictis, ante illam ætatem commissis non punit, ut patet ex jure civili variis locis. Communior tamen sententia est ante dictam ætatem incurrere excommunicationem latam contra percussores clericorum, imò & irregularitatem, si homicidium committant: quamvis propter dictam censuram & alias, quas ante annos pubertatis fortè incurrerunt, non sint ad Sedem Apostolicam remittendi, sed ad suum Episcopū.

Præterea reservatio casuum, quorum absolutio jure communi Episcopis reservatur, non afficit peccata impuberum: ne tamen idem dixeris de peccatis, quæ pro suis Diœcesibus reservarunt Episcopi, nisi id expresserint: undè declaravit nuper Episcopus Atrebatensis, quòd sub peccatis in sua Diœcesi reservatis, non comprehendat crimina puerorum, qui necdum annum 12. expleverunt.

ARTICULUS III.

An Clerici subjiciantur Legibus Principum sæcularium?

CONCLUSIO I.

NOn subjiciuntur Clerici Legibus Principum sæcularium in causis Ecclesiasticis, v. g. in controversiis de Sacramentis, de Fide, de Ordinibus Ecclesiasticis &c.

Ratio est, quia illorum est aliquid in causis Ecclesiasticis statuere, quorum est Ecclesiam regere: sed Ecclesiæ regimen non Principibus sæcularibus, sed Apostolis, & maximè Petro, à Christo commissum est; ergo.

CONCLUSIO II.

NEc tenentur Clerici Legibus tributa aut alia onera sive realia, sive personalia, imponentibus, nisi in certis casibus sæcularibus, aut nisi idipsum concesserit Principibus sæcularibus Summus Pontifex.

Prob. Ex Jure Canonico cap. 3 *de Immunitate Ecclesiarum* In 6. Ubi Bonifacius VIII. excommunicat tum Ecclesiasticos solventes, tum Laicos exigentes Tallias, vel collectas absque summi Pontificis licentia. Item ex jure Civili L. *Cussia* & L. *sancimus* Cod. *de sacrosanctis Ecclesiis*, sicut & ex decreto Concilii Lateran. relato in Decretalibus *de immunitate Ecclesiarum*.

Confir. Quia illa exemptio non tantùm quorundam Principum sæcularium, sed etiam totius orbis consensu stabilita est, ac potestate Pontificia confirmata: undè non possunt Principes sæculares illam annullare, cùm eorum Prædecessores in hoc juri suo cesserint, vel potiùs per modum cujusdam remunerationis illam Ecclesiæ concesserint: quod autem Ecclesiæ simpliciter concessum est, irrevocabiliter concessum est, non minùs ac illud, quod Regno aut Imperio conceditur.

Dixi 1. *Nisi in certis casibus*; ac 1. potest aliquid exigi de bonis Ecclesiasticis, si antequam Ecclesiæ aut Ecclesiasticis concederentur, essent obligata Principi sæculari; quia tunc transeunt cum suo onere. Cap. *de litteris* de pignoribus. 2. Si fiant Clerici non animo in Clericatu perseverandi, sed vectigalia fraudandi. 3. Si negotiationem exerceant; quia tunc debent tam emendo quàm vendendo lucri causa, Taxas solvere, cùm in hoc nullo jure sint exempti. 4. Debent participare de expensis, quæ tam in eorum, quam laicorum privatam utilitatem fieri debent: ut si ad impediendos fures faciendæ sint excubiæ, vel faciendi sint aggeres, ne agri laicorum, & clericorum aquis submergantur &c.

Dixi 2. *Aut nisi idipsum* &c. quia potest Pontifex ex justa causa id Principibus supremis permittere, & ideò ubi à Clericis tempore belli, vel alterius necessitatis Principi notæ, exiguntur certa tributa, vel potius subsidia, præsumere debent id ex concessione Papali fieri.

CONCLUSIO III.

ECclesiastici obligantur quoad vim directivam Legibus, Clericis & Laicis Communibus, si tamen Sacris Canonibus, aut statui Ecclesiastico, non repugnent.

Prob. Quia cùm Ecclesiasticis sint veri cives & membra communitatis, ratio postulat, ut leges illas observent, quarum observatio nata est bonum commune procurare & fovere: & certè si communibus Reipublicæ commodis & privilegiis fruantur, quidni certis obligationibus ligarentur, ubi bonum commune & pax communitatis id exigit? Unde tenentur servare Legem prohibentem, ne quis noctu incedat armatus, aut sine lumine.

Item Leges præscribentes pretia rebus, modum ædificiis, formam testamentis, contractibus &c. quod si secus fecerint, non minus peccant, ac sæculares, tenenturque ad restitutionem, ubi ex legum violatione detrimentum evenit proximo.

Dixi: *Quoad vim directivam*, non coactivam, quia Sacri Canones penitùs interdicunt Principibus Sæcularibus potestatem judicandi aut puniendi personas Ecclesiasticas, ut patet

ex

ex Cap. *Qualiter & quando* de judiciis: unde Caius Papa in Epist. ad Felicem Episcopum: *Nemo*, inquit, *Episcopum, aut Clericos alios apud judicem sæcularem accusare præsumat*. Idem patet ex Bulla Cœnæ. Fatendum tamen legem Canonicam hac in parte non esse ubique receptam, saltem in causis criminalibus.

Dices 1. Si non possint Clerici violantes leges Civiles puniri à potestate sæculari, frustra poterit ipsis aliquid præcipere.

Resp. Neg. Sequel. Quia licèt non possint judices sæculares Clericos delinquentes punire; id tamen possunt & debent judices Ecclesiastici, vel pœnam lege civili taxatam imponendo, vel aliam pro libitu: ad quod Principes sæculares instigare possunt rogando, non tamen cum injuria status Ecclesiastici obligando.

Dices 2. Possunt Principes sæculares auferre à Clericis arma, triticum, pecuniam &c. si, contra leges, illa extra Provinciam deferant: ergo possunt punire.

Resp. Dist. Ant. Possunt auferre, ut legis suæ transgressionem impediant; Conc. ut puniant: nego.

Quærunt hic aliqui, an Clerici teneantur legibus communibus quoad vim directivam ex vi legum sæcularium directè? Affirmant aliqui, quia non minus sunt cives, quàm laici. Negant autem alii, quia Cap. *Ecclesia* de constitutionibus legitur, quod laicis super personis Ecclesiasticis, & Ecclesiis, nulla sit attributa facultas imperandi, ac ideò volunt tantùm obligari indirectè, in quantum æquitas naturalis postulat, ut conforment se reliquis Reipublicæ membris, sitque inter cives pax, & tranquillitas conservetur. Sed, quidquid sit, certum est Ecclesiam potuisse & voluisse Clericos servare hujusmodi leges; imò & secundum ipsas in foro Ecclesiastico judicari, ubi Canones deficerent, ut constat ex cap. *innotuit* & alibi.

ARTICULUS VI.

An incolæ alicujus loci teneantur Legibus proprii territorii, dum alibi versantur?

CONCLUSIO I.

Incolæ alicujus loci non tenentur ordinariè legibus sui territorii, dum extra illud versantur. Ita DD. communiter.

Prob. 1. Ex cap. 1. *de Constitutionibus*, ubi declarat Bonifacius VIII. statutum Episcopi, quo excommunicantur latrones, non obligare subditos extra Diœcesim furantes.

Prob. 2. Ex Aug. Epist. 86. ad Casulanum in fine. Ubi Matri interroganti an Mediolani servare deberet jejunium sui territorii, dedit hoc D. Ambrosii à se consulti responsum: *Quando hic sum, non jejuno Sabbato, quando Romæ sum, jejuno Sabbato, & ad quamcumque Ecclesiam veneritis, ejus morem servate*. Unde prodierunt hi duo Versus:

Cum fueris Romæ, Romano vivito more:
Cum fueris alibi, vivito sicut ibi.

Prob. 3. Ratione; quia feruntur leges pro convenienti territorii regimine, adeoque censentur solum illos, qui territorium actualiter inhabitant, respicere: & in hoc lex differt à præcepto, quòd hoc proximè in subditos tendat, eorumque ossibus, ut dici solet, adhæreat, ubicumque terrarum fuerint; lex verò immediatè & primariò respiciat locum, & indè transeat ad incolas. Hinc.

Resol. 1. Existentem in loco, ubi non est Festum aut jejunium, posse ibidem, non audita Missa, laborare, aut carnes comedere, licèt in ejus territorio Festum, aut jejunium celebretur.

Resol. 2. Committentem alibi delictum non incurrere censuram tali delicto in propria Diœcesi annexam.

Resol. 3. Labentem in peccatum reservatum in propria Diœcesi, posse absolvi à communi Confessario loci illius, in quo peccavit, si ibidem casus ille non sit reservatus.

An autem rediens ad locum proprium, possit etiam absolvi à communi confessario? Affirmant aliqui, negant alii; sed, cùm de valore Sacramenti agatur, pars tutior est tenenda.

Resol. 4. Alibi versantem non teneri etiam Legibus Ecclesiæ communibus, si ibidem non vigeant, adeòque existentem in loco, ubi Sabbatho jusculum carnium; aut intestina animalium comeduntur, posse incolis se conformare; sicut existens Mediolani potest quatuor primis diebus Quadragesimæ non jejunare, & versans in aliquo Regno aut Provincia, ubi Tridentinum non est receptum, potest ibidem validè, licèt non licitè, sine Parocho, & testibus, Matrimonium contrahere.

Resol. 5. Nec teneri Legibus proprii territorii existentem in loco localiter exempto, licet sit intra territorium; quia talis locus eodem modo reputatur, ac si esset extra territorium: unde subditus Diœcesis Atrebatensis non tenetur Picecurti, propè Monasterium Aquicinctinum, Legibus Diœcesis Atrebatensis, licèt Picecurtum Abbati Aquicinctino subjectum, sit intra præfatam Diœcesim. Dictum est. *In loco localiter exempto*; nam si locus non sit secundùm se exemptus, sed tantùm ratione personarum ibi degentium, ut sunt Monasteria Religiosorum exemptorum, ibidem existentes non eximuntur à Legibus territorii, ut bene notarunt Suarez, Præpositus, Herinx, & alii.

Dixi in Conclusione. *Ordinariè*; quia convenit, imò necessarium est, quasdam Leges, quæ res, aut commodum territorii respiciunt, etiam extra illud existentes obligare: unde statutum præcipiens, ut omnes Clerici certo tempore veniant ad Synodum, Canonici ad Capitulum, Consiliarii ad Parlamentum, etiam absentes obligat: sicut Lex concernens Beneficia, Agros, ædificia, obligat eorum possessores alibi existentes, sive transeunter, sive permanenter; adeoque, si Legem violent, possunt puniri; quia eorum peccata censentur in territorio consummata, & ideò si quis extra territorium existens occidat existentem in territorio; incurrit pœnas territorii homicidio annexas.

CONCLUSIO II.

Qui expressè eo animo, ut à Lege eximatur, discedit à proprio territorio, non censetur exemptus. Est contra nonnullos, quorum sententia non videtur ita Christianam pietatem redolere; cùm magis faveat hominum cupiditati & sensualitati, quàm rationi.

Ratio est; quia talis verè agit in fraudem Legis, cùm ex nulla causa, nulla ratione, nullo negotio, sed præcisè ut indulgeat gulæ & ventri, relinquat locum jejunii v. g. & certè vel nunquam potest subditus agere in fraudem Legis, quod negant Adversarii, vel tunc agit; cùm non sit reperibilis casus, ubi major fraus contra Legem interveniat.

Deinde, fatentibus Adversariis, expressè pergens ad aliam Parochiam, ut alteri Parocho confiteatur, agit in fraudem, declinando proprium Parochum: ergo pergens ad aliam Diœcesim, eò præcisè animo, ut comedat carnes v. g. fraudulenter agit, declinando jejunium proprii territorii.

Confirm. Ex eo, quòd exeuntes festis diebus ex suo oppido, præcisè ne festa servare cogantur, soleant puniri, ut refert Layman lib. 1. Tract. 4. cap. 11. n. 9.

Dices 1. Non agit in fraudem jejunii, qui jure suo utitur, ut patet ex Regula 55. ff. *de Regulis juris*: sed qui, relicto proprio territorio, ad aliud pergit; utitur jure suo: cum jus habeat ambulandi: ergo.

Resp. Neg. Min. Et dico habere quidem jus ambulandi, sed non ambulandi eo tantùm fine, ut eximatur à lege, sicut non habet jus ambulandi, ut alteri Parocho confiteatur.

Dices 2. Potest quis domicilium mutare, ut eximat se à difficilioribus territorii legibus: ergo similiter.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd in primo nulla fraus reperiatur, cùm sit unicuique liberum in hoc vel illo territorio degere, adeòque his vel illis legibus se subjicere: in secundo autem, reperiatur; quandoquidem manens alicujus loci incola, velit illius loci leges subterfugere, merè ut indulgeat, aut ventri carnes comedendo, aut indevotioni Missam non audiendo &c.

Ut igitur quis discedens in aliud locum eximatur à legibus domicilii, requiritur & sufficit, quòd exeat ex aliqua causa, quæ non debet esse magna, modò non intendat exemptionem à lege, licèt prævideat quòd sit ab ea eximendus.

ARTICULUS V.

An extra territorium versantes teneantur Legibus loci ubi existunt?

Quæstio non procedit de omni casu; nam certum est quandoque per accidens obligari, ut si ex lege non observata oriretur perturbatio, aut scandalum: intelligi debet igitur per se loquendo. Similiter non procedit de legibus communibus, quia extra dubium est, leges Ecclesiæ communes obligare subditos ubicunque sint, cùm semper Ecclesiæ jurisdictioni subjaceant. Quod etiam verum est, licèt in loco domicilii legibus illis derogatum sit, cùm alibi existentes desinant frui privilegio, aut quasi privilegio domicilii, quod est merè locale: unde civis Mediolanensis quatuor primis diebus Quadragesimæ jejunare debet; Diœcesanus Tornacensis in Sabbathis inter Nativitatem Domini & Festum Purificationis à carnibus abstinere, sicut & quidam alii à jusculo carnium, aut intestinis animalium, si versentur in loco, ubi viget jus commune, licèt id ipsis liceret in proprio territorio. Procedit ergo quæstio de particularibus locorum Legibus: sed antequam huic satisfaciam:

Advertendum posse homines in certo loco existere quadrupliciter 1. Ità ut fruantur ibi domicilio, id est, incœperint habitare cum intentione semper habitandi. 2. Ità ut acquirant ibi quasi domicilium: commorando scilicet per majorem anni partem, sine

ſine intentione habitandi; ſie verſantur Scholaſtici in Academiis, Mercatores in Emporiis, Principes in Aulis Regum: ſicut autem primo die habitationis acquiritur domicilium, ſi adſit animus perpetuò manendi; ità & quaſi domicilium, ſi adſit voluntas manendi per majorem anni partem. 3. Sicut nullibi domicilium aut quaſi domicilium fixerint, ut ſunt vagi. 4. Ut alibi domicilium habentes, ibi quaſi per tranſennam & breviter commorentur, ut peregrini. Hoc notato

CONCLUSIO I.

EOdem inſtanti quo quis fixit alicubi domicilium, tenetur Legibus talis loci.

Ratio eſt; quia eo ipſo fit illius loci incola, & membrum Communitatis, adeòque non minùs ac alii tenetur Legibus. Quòd ſi duobus in locis domicilium elegerit, ut, ſi hyeme habitet in urbe, & æſtate in pago, idque ex intentione ſemper ità continuandi, tunc obligatur ad Leges illius loci, ubi præſens fuerit, & conſequenter quandoque Legibus pagi, quandoque Legibus urbis. Dum autem dubitat quis, an habuerit voluntatem perpetuò manendi in aliquo loco, ex habitatione decennali colligitur habuiſſe. Certum eſt tamen non competere domicilium illi, qui etſi ad alium locum tranſierit cum animo manendi, nondum tamen ibidem habitationem fixit, utpotè qui necdum familia, & mobilia tranſtulit, necdum ibi domum apertam habet, aut Officinam; & ideò non eximitur ab oneribus omnibus primi domicilii.

Dico: *Omnibus*: quia cùm teneatur Legibus hujus territorii quaſi eſſet peregrinus, non tenetur Legibus alterius territorii, ut dicemus poſteà.

Similiter nec domicilium acquirere cenſetur, qui aliò migravit cum ſua familia & mobilibus ſine animo ibi manendi: unde natus in civitate, ubi parentes aderant cum voluntate, non habitandi, ſed negotiandi, *v.g.* non cenſetur habere ibi domicilium originis, ſed in loco ubi parentes habebant domicilium fixum tempore illius nativitatis, ut patet ex L. *cives*. C. *de incolis*.

CONCLUSIO II.

SImiliter tenetur quis, etiam primo die habitationis, Legibus territorii in quo habet quaſi domicilium.

Ratio eſt; quia talis eo ipſo illius loci forum ſortitur, ideſt, juriſdictioni tum Civili, tum Eccleſiaſticæ ſubjicitur: unde ibidem acquirit Parochiam, fitque Parocho quoad omnia Eccleſiaſtica ſubditus, non minùs ac cives: unde poteſt illic Matrimonium contrahere, ab Epiſcopo Confirmationem recipere, ſicut & abſolutionem à caſibus reſervatis, ac diſpenſationem in certis votis; non tamen ab illo ordinari, niſi adſit licentia proprii Epiſcopi, jure communi ſic diſponente.

CONCLUSIO III.

VAgi tenentur Legibus locorum, per quæ tranſeunt. Ità DD. communiùs & probabiliùs.

Ratio eſt; quia aliàs ab omni Lege locali tum Eccleſiaſtica, tum Civili eximerentur: ſicque fierent quaſi Exleges, ſine Superiore, & ſine regimine, ſaltem particulari, quod non eſt credibile: unde uſu receptum eſt, ut vagi delinquentes puniantur, ubi reperiuntur, etiamſi alibi deliquerint: quod non leviter incidat locorum juriſdictioni eſſe ſubditos.

CONCLUSIO IV.

PRobabilius eſt etiam alibi domicilium habentes teneri Legibus locorum per quæ tranſeunt, ſi moram trahant præcepto ſervando proportionatam. Ità Suarez, Leſſius, Malderus, Gonet, Herinx & alii communiter contra D. Antoninum & alios graves Canoniſtas, qui tamen volunt peregrinantes ſemper teneri Legibus proprii territorii.

Prob. 1. Rationabile eſt, ut qui ſentit commodum, ſentiat & incommodum; ſed peregrini eximuntur à Legibus proprii territorii: ergo ſubduntur Legibus alieni, dum ibi verſantur: aliàs ab omni lege locali eſſent exempti, quandiu peregrinarentur, quod de vagis negavimus.

Prob. 2. Quia expedit, ut omnes ſint *unius moris in domo*; aliàs hominum ſocietas violaretur, eſſentque omnia plena confuſione, ſi in aliqua ſocietate omnes Advenæ hujus loci conſuetudines reſpuerent, ut ſuis Legibus particularibus uterentur.

Prob. 3. Efficaciùs; quia non deeſt poteſtas & voluntas in Legiſlatore ad obligandum peregrinos: ergo ipſos obligat. Conſequentia eſt evidens. Prob. a. Pars Ant. quia ſi peregrini delinquant contra jus naturæ, poſſunt, non minùs ac cives, à Principe puniri. Item poſſunt ab ipſo compelli ad Leges contractuum, & formas in judiciis ſervandas, ut fatentur communiter DD. ergo non deeſt illi in peregrinos poteſtas.

Prob. 2. Pars Ant. quia cùm Princeps ſit quaſi pater populi, cenſetur id omne velle, quod bono communi expedit, niſi contrarium appareat; ſed bonum commune exigit, ut peregrini civibus conformentur in Legum obſervatione; quandoquidem agendi & vivendi diverſitas nata ſit Communitatem turbare, & ſcandalum generare: ergo

Dices 1. Leo IX. adverſus præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani c. 29. vult liberum eſſe unicuique Patriæ ſuæ morem ſervare, licèt alibi exiſtat: ergo

Reſp. Pontificem nihil aliud velle, quàm quòd in Miſſa celebranda poſſit Latinus in Græcia ſuos ritus ſervare, ſicut & Græcus in Eccleſia Latina, licèt poſſit etiam ritibus Eccleſiæ, ubi fuerit, ſe conformare. Ex aliqua autem conceſſione particulari id exigente, ne Sacerdotes cum nimia difficultate tenerentur ritus ſuos mutare, non rectè deducitur argumentum ad alias leges.

Dices 2. Epiſcopus non poteſt diſpenſare in votis peregrinorum: ergo nec illos ſuis Legibus obligare.

Reſp. Diſſimulato Ant. quod ab aliquibus negatur, Neg. Conſeq. quia licèt non poſſit in hoc ipſis favere, non ſequitur, quòd non poſſit illos ſuis legibus obligare; cùm hoc ad pacificum Diœceſis regimen contribuat, non illud.

Dices 3. Nemo fit ſubditus alteri, niſi ratione vel domicilii, vel quaſi domicilii, vel delicti, vel originis, vel rei poſſeſſæ; ſed poteſt fieri, quòd peregrinus ex nullo illorum capite ſubdatur Principi loci: ergo

Reſp. Diſt. Ma. Nemo fit ſubditus permanenter, niſi &c. C. tranſeunter: N. Sicut enim ſufficit brevis abſentia, ut eximatur quis à ſubjectione Legum proprii territorii, ità ſufficit brevis præſentia, ut ſubjiciatur Legibus alterius loci: unde ille acquirit ibi forum tranſiens, non permanens.

Dixi in concluſione: *Si moram trahant præcepto ſervando proportionatam*; quia non ſufficit quælibet mora, ut patebit ex reſolutionibus ex hac & præcedenti quæſtione deducendis.

Reſol. 1. Accedentem circa prandium ad locum jejunii, poſſe ibi prandere, licèt manè ſumpſerit jentaculum in loco, ubi non erat jejunium; non poteſt tamen veſci carnibus. Ratio eſt; quia poteſt ibidem ſe aliis conformare, qui tunc ſumunt prandium, non carnes.

Reſol. 2. Diſcedentem à loco jejunii non poſſe anteà ſumere jentaculum, ſicut nec accedentem ſub veſperam ad locum jejunii ſumere cœnam, ſed tantùm collationem. Ratio eſt; quia poteſt facilè partem illam jejunii ſervare, qui autem non poteſt totam Legem ſervare, tenetur ad partem ipſi moraliter poſſibilem.

Reſol. 3. Eum, qui jejunavit Tornaci in vigilia Feſti S. Laurentii Dominica præcedenti celebrati, teneri adhuc jejunare Attrebati, ſi ibidem exiſtat proprio die Vigiliæ, id eſt, 9. Auguſti. Ratio eſt; quia poteſt fieri, quòd alio anno non teneatur jejunare, ſi nempè ſit Attrebati, dum jejunium eſt Tornaci, & Tornaci, dum jejunium eſt Attrebati; qui autem poteſt ſentire commodum, debet & ſentire incommodum. Nec dicas non præcipere Eccleſiam, ut bis jejunemus pro S. Laurentio; dicam enim ego nec eximere in dicta Vigilia à jejunio: ſicut ergo per accidens ratione locorum particularium poteſt quis uno anno excuſari à jejunio; ità per accidens poteſt alio anno obligari ad duplex jejunium.

Reſol. 4. Eum, qui ex Anglia (ubi necdum abſoluta eſt Quadrageſima ob ſervatum veterem ſtylum) venit in Galliam, ubi abſoluta eſt, poſſe cum aliis non jejunare, & carnes comedere: ſicut è contra teneretur adhuc jejunare, ſi, abſoluta Pariſiis Quadrageſima, pergeret Londinum, ubi non eſſet abſoluta: idque ob rationem Reſolutione præcedenti allegatam.

Reſol. 5. Diſcedentem à loco domicilii, ubi eſt Feſtum, teneri anteà Miſſam audire. Eſt contra nonnullos, qui volunt non teneri, ſi prævideat ſe fore in loco exemptionis ante Miſſam ultimam in ſuo oppido celebrandam; quia ibidem manens non tenebatur ante illud tempus Sacro intereſſe. Ratio tamen noſtra eſt, quia prævidens ſe non impleturum poſteà legem, tenetur prævenire: & certè ſi prævidens ſe hora X. laboraturum febri, obligetur anteà Miſſam audire, aut Horas Canonicas recitare, quidni teneretur diſcedens ſimiliter prævenire? Si dicatur hunc non prævidere impedimentum, ſed exemptionem à Lege, quod non accidit alteri: dicam ego omnimodam eſſe paritatem, cùm tam ſit exemptus à Miſſa audienda, febri acuta laborans quàm exiſtens in loco exemptionis.

Reſol. 6. Eum, qui ſacrum audivit in ſua Parochia, ubi non erat Feſtum, non teneri ad aliud, dum accedit ad aliam Parochiam, ubi Feſtum Patroni celebratur; quia etſi Miſſam audierit, quando necdum urgebat illius obligatio; uſus tamen apud fideles invaluit, ut qui unam Miſſam audivit, non teneatur ad aliam,

aliam, ad quemcunque locum perrexerit. Imò usus invaluit, ut possit etiam in Festo Patroni extra parochiam propriam obligationi suæ satisfacere, v.g. si audiat Missam in aliquo monasterio in Parochia vicina situato.

Resol. 7. Peregrinum, qui statuit discedere hora V. non teneri expectare horam IX. ut audiat Sacrum, ubi audit Festum esse in loco hospitii. Ratio est; quia licèt teneatur satisfacere legi, ubi trahit moram ejus executioni proportionatam, non tenetur tamen, ut legi satisfaciat, moram, saltem longiorem trahere. Aliud est de incola loci, qui secundùm Communem existimationem ad plus tenetur, quàm alter.

Resol. 8. Quanquam non possit aliquis è loco domicilii, ubi festum agitur, discedere eo præcisè animo, ut alibi laboret; si tamen solebat singulis diebus in alia Parochia laborare, poterit, audita Missa, ad officinam suam pergere laboraturus. Ratio est; quia hic non agit in fraudem legis, sicut ille; cùm non discedat præcisè ut excutiat à se obligationem Legis, sed quia in Officina sua, ubi quotidie laborat, licitum est laborare.

Resol. 9. Similiter non posse quidem Petrum aliò pergere præcisè ut comedat carnes, quas non potest domi comedere; posse tamen, si invitetur ad prandium carnium, illud acceptare, si etiam erat acceptaturus, si non fuisset in loco domicilii jejunium. Ratio est; quia nulla hic censetur fraus intervenire.

Resol. 10. Belgam pergentem in Angliam, ubi non est receptum Trid. ut ibi clandestinè contrahat Matrimonium, illicitè contrahere quidem, ratione fraudis, non tamen invalidè; cùm servet formam contractus Matrimonialis ibi servari solitam.

QUÆSTIO VIII.

An Legislator humanus obligare possit in conscientia, an sub peccato gravi, & quandonam censeatur taliter obligare?

VOluit quidem Gerson Cancellarius Parisiensis Leges humanas, præsertim Ecclesiasticas, habere vim obligandi; sed negavit vim illam ipsis competere ab homine, sed tantùm à Deo. Contra quem sit

CONCLUSIO I.

LEgislator tum Civilis, tum Ecclesiastica potest obligare in conscientia. Est communis.

Prob. 1. Pars ex Script. ad Rom. 13. v. 5. *Necessitate subditi estote*, scilicèt Legislatori civili, *non solùm propter iram sed etiam propter conscientiam.* Et. v. 2. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Ubi nomine *damnationis*, intelligitur damnatio apud Deum ut Chrysostomus & alii interpretes asserunt: undè licèt potestas Civilis sit mere temporalis, hoc sensu, quòd non nisi res & actiones temporales respiciat: dici tamen potest spiritualis in suo effectu, idest in obligatione quam parit. Sicut contractus, licèt civilis; inducit vinculum spirituale, sive obligationem in conscientia ad illius executionem.

Fateor non posse quidem Legislatorem Civilem, pęnam, sub qua obligat, infligere, cùm Dei solius sit poenam alterius vitæ, quam quævis culpa incurrit, infligere: undè tamen non sequitur quòd non possit ad illam poenam obligare; quia potest Legislator inferior obligare ad poenam quam potest solus Superior infligere, dum à Superiore id faciendi potestatem accepit, ut in nostro casu: sicut potest vinculum inducere? quod non potest solvere: obligare in foro, in quo nullam habet potestatem.

Malè tamen inde inferres; quòd à solo Deo proveniat obligatio in Conscientia, quæ licèt proveniat ab ipso ut causa prima obligandi, tamen etiam provenit à Legislatore tanquàm à principio proximo, cui non tantùm dedit Deus potestatem declarandi obligationem conscientiæ impositam, sed eam imponendi, ubi judicaret expedire. Quod etiam locum habet in Principibus Ethnicis, qui licèt non intendant formaliter imponere obligationem in conscientia, fortè ipsis incognitam, intendunt tamen virtualiter & in causa, eo ipso quo utuntur potestate Legislativa à Deo derivata, & consequenter, licèt obligationem ignorent, illam tamen imponunt.

Prob. 2. Pars (quam esse de fide patet ex Concil. Constantiensi & Trid sup. q. 1.) ex Script. Luc. 10. v. 16. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*, ergo qui non audit legislatores Ecclesiasticos, non audit Christum, & censetur eum spernere, adeoque peccat. Item Matth. 18. v. 17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus:* ergo offendit in conscientia.

Præterea nunquid dedit Christus Petro potestatem ligandi homines, etiam in cęlis, idest, in cęlesti judicio, quod est judicium conscientiæ? quod autem illa obligatio etiam procedat à legislatoribus humanis patet ex Act. 15. v. 28. ubi sic loquuntur Apostoli Legislatores. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris.* Et ex 1. Corinth. 7. v. 12. ubi Paulus ait. *Cæteris ego dico, non Dominus.*

Confir. utraque Pars: quia Lex naturæ dictat inordinatum esse, adeoque peccatum, non obedire justis Superiorum Legibus; legislator tum Civilis, tum Ecclesiasticus, est verè Superior, potestque Leges condere, ut patet ex q. 1. ergo. Unde D. Bernardus Tract. de præcepto & dispens. cap. 12. *Justa*, inquit, *sine culpa non negliguntur, sine crimine non contemnuntur, ubique enim est culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis.*

CONCLUSIO II.

POtest Legislator tum Ecclesiasticus, tum Civilis obligare sub mortali.

Prob. Potest obligare sub peccato veniali, quando materia est levis, cùm possit ad omnem suam Legem obligare sub peccato seu in conscientia, ut diximus: ergo potest obligare sub mortali, quando materia est gravis; quandoquidem nec ratio, nec Scriptura vetet proportionatam materię obligationem imponere: imò idipsum insinuat ipsamet Scriptura, dum resistentes Superiorum potestati, damnationem sibi acquirere asserit, quæ nonnisi ob peccatum mortale incurritur: unde D. Augustinus Epist. 50. ad Bonifacium comitem: *Quicunque*, inquit, *Legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, non vult obtemperare, acquirit grande supplicium*, scilicet apud Deum, quod soli graviter peccanti infligitur.

Confir. Quia conducere potest ad bonum commune inducere gravem obligationem: imò sine tali obligatione leges sæpe essent inutiles: ergo potestas illa non est Legislatori deneganda.

Nec refert, quòd D. Bernardus lib. de præcep & dispens. dicat *Nulla est lethaliter criminalis*, scilicet inobedientia, *nisi quæ contemptum superbiæ non evitat:* nam tantùm loquitur de transgressione præceptorum in Religione, quæ sæpe non obligant sub peccato, aut nonnisi sub veniali.

CONCLUSIO III.

QUando Legislator præcipit aut prohibet rem, quæ, omnibus spectatis, reputatur gravis; graviter obligare censendus est, nisi aliter exprimat.

Prob. Quia tunc censetur obligationem materiæ capacitati proportionatam imponere; ut habet receptissima tum Superiorum, tum Inferiorum praxis. Porro quia non semper ita constat de materiæ gravitate sufficienti ad obligationem sub mortali, ut hoc faciliùs innotescat, pono sequentes Regulas.

REGULA I.

QUando consuetudo bene fundata Legem aliquam sub gravi obligatione recepit, censeri debet graviter obligare, etiamsi in alia Provincia aut Regno, obliget tantùm venialiter, aut etiam non obliget. Cujus ratio est, quòd consuetudo vim Legis habere possit; undè Regula à S.P.N.S. Francisco data Fratribus Minoribus, certis in punctis obligat & sub mortali, & fere eadem data ab eodem Pauperibus Clarissis, non obligat, saltem graviter.

REGULA II.

QUando Legislator Legi suę inserit certas præcipiendi aut prohibendi formulas graviter comminatorias, ut si dicat: sub indignatione Dei, & SS. Apostolorum Petri & Pauli, sub interminatione Divini judicii, sub poena maledictionis, in virtute sanctæ obedientiæ, obligat graviter.

REGULA III.

SImiliter obligat; quando Lex imponit gravem pęnam transgressoribus, ut si in spiritualibus decreta sit poena Excommunicationis Majoris, sive latæ, sive ferendæ sententiæ, depositionis, degradationis, privationis Ecclesiasticæ sepulturæ. Item suspensionis absolutæ, interdicti, & irregularitatis, quando ob delictum infligitur. In temporalibus autem, si apponatur poena mortis, mutilationis, perpetui carceris, infamiæ, confiscationis bonorum &c. quia non censetur Legislator tam gravem poenam infligere, nisi propter gravem culpam.

REGULA IV.

QUando in Lege habentur verba *Mandamus, jubemus, præcipimus, imperamus, &c. interdicimus, inhibemus, vetamus*, ordinariè loquendo, obligat sub mortali, quando materia gravis

gravis est. Dico *Ordinariè:* nam in variis Religionibus, ubi rarò præcipitur aliquid, aut prohibetur sub mortali, talia verba non sufficiunt, nisi addatur. *Per Obedientiam*, *Sub Excommunicatione*: & ita declarant Statuta nostra generalia cap. 8. de Constitutionibus circa obligationem eorundem Statutorũ.

Quando autem in Lege ponuntur, *Caveant, audeant, dicant, faciant, abstinete, facite, oportet*, volunt aliqui in materia gravi inducere obligationem sub mortali, alii tamen negant, sed dicendum est esse ambigua, & pro ratione circumstantiarum aliquando per modum directionis, aliquando per modum præcepti accipi.

REGULA V.

QUando omnibus pensatis & maturè consideratis, judicaverit vir doctus & prudens Legis obligationem esse gravem, graviter obligare præsumendum est, si levem, leviter.

CONCLUSIO IV.

NUlla est Lex, quæ non obliget in Conscientia.

Ratio est, quia eo ipso quo Lex desinit obligare in conscientia, desinit esse Lex, sortiturque potius rationem consilii, cùm relinquat materiam, quam præcipit, liberam.

Dices: multæ Leges dicuntur non obligare in conscientia, ut Constitutiones Dominicanorum, Statuta generalia FF. Minorum, Regulæ Societatis, & multæ aliæ Leges tum Ecclesiasticæ, tum Civiles.

Resp. Dist. Assumpt Dicuntur non obligare in conscientia ad ponendum vel omittendum actum, quem Lex præcipit, aut prohibet: transeat. Nullo modo obligare: nego; quia licèt non obligent in conscientia ad actum, obligant tamen ad pœnam, quam vel tenetur Superior transgressori infligere, vel transgressor in seipso exequi, aut sustinere.

QUÆSTIO IX.

An possit Legislator rem levem sub gravi obligatione, aut gravem sub levi præcipere?

CONCLUSIO I.

NOn potest Legislator præcipere rem undequaque levem sub gravi culpa. Est communis & certa.

Prob. 1. Non potest Legislator ferre Legem injustam; sed ubi præcipit Lex rem levem sub gravi culpa, est injusta, cùm obligatio excedat materiæ capacitatem: ergo. Et certè si Lex prohibens rem levem sub pœna capitis sit injusta propter excessum, nunquid à fortiori illa, quæ vetat rem levem sub pœna damnationis æternæ à Deo infligendæ?

Prob. 2. Quia non potest Legislator excedere suam potestatem, sed nec Legislator Ecclesiasticus à Deo, nec civilis à populo, accepit potestatem præcipiendi aut prohibendi rem levem sub gravi culpa: ergo. Prob. Min. non quidem à Deo, quia hoc nullibi exprimit Deus, nec ipsemet tali potestate usus est, imò nec uti potest, si Tannero, Becano, Hachero, & aliis credimus: unde comestio fructus, quam Deus Adamo prohibuit sub gravi culpa, erat quidem in se levis, sed gravis attentis circumstantiis, quia petebatur abstinentia à tali comestione tanquam homagium in recognitionem subjectionis humanæ ad supremum Dei dominium. Nec etiam à populo; quia non est credibile consensisse, ut sibi onus illud intolerabile imponeretur.

Dices: in quibusdam Religionibus prohibetur res levis sub peccato mortali. ergo

Resp. Dist. Ant. Res levis in se: C. Attento fine ob quem prohibetur: Nego. Unde rei gravitas non semper petitur ab ipsa materia nudè spectata; cùm possit materia in se gravis quandoque reputari levis, eò quòd tantùm conducat ad finem levem, aut, si ad gravem, nonnisi leviter: & è contra in se levis, ratione circumstantiarum, possit esse gravis, v.g. ad conservandam pacem, disciplinam, bonam famam, ad vitanda scandala &c. Et ideo caveas suggillare præcepta Magistratuum, Belli Ducum, Episcoporum, Prælatorum Regularium, eò quòd prohibeant graviter res in se leves, v.g. furta minuta, gestationem armorum, ingressum certæ domus, consortium certæ personæ, præsertim alterius sexus, conventiones puellarum cum juvenibus in tabernis &c. Cùm hæc conducere possint ad finem gravem.

CONCLUSIO II.

POtest Legislator rem gravem præcipere aut prohibere sub peccato levi, idest, sic ut non aliter obliget subditos, licèt possit ipse graviter peccare, obligationem graviorem non imponendo. Est satis communis, licèt ipsi contradicant quidam recentiores.

Prob. 1. Ex D. Bernardo lib. de præcep & dispens. ubi ait: *Majora, minoraque mandata dixerim, secundùm quod majus, minusque velle constiterit ipsum, qui præcipit, sive hominem, sive Deum.* Ubi majoritatem aut minoritatem præceptorum refundit in velle ipsius Legislatoris: quod tamen falsum esset, si, ut volunt adversarii, quantitatem obligationis regularet materiæ quantitas, quandoquidem vellet, nollet, Legislator, eadem lex graviter obligaret, ubi gravis esset materia.

Dices cum Vanroy S. Doctorem tantùm velle gravitatem aut levitatem præcepti desumi à voluntate Legislatoris, non nudè sumpta, sed ut terminata ad materiam majorem aut minorem. Sed

Contra est, quòd ibi nullam prorsus faciat mentionem materiæ & certè qui soli Legislatoris voluntati quantitatem obligationis adscribere vellet, non posset meliùs & clariùs se exprimere.

Deinde, secundùm Adversarios, terminatur quidem voluntas Legislatoris ad rem præceptam aut prohibitam, non tamen quatenus gravem aut levem; quia si præciperet rem, quam crederet levem, equidem lex graviter obligaret, si foret in se gravis.

Prob. 2. Quia Ecclesia prohibet communicationem in humanis cum excommunicato, sub veniali, quam prohibere potuisset sub mortali: & è contra prohibet sub mortali celebrationem cum Alba & Amictu non benedictis, quam prohibere potuisset tantùm sub veniali.

Prob. 3. Quia in aliquibus Religionibus sunt Constitutiones, quæ tantùm obligant leviter in re gravi, v.g. in jejunio tempore Adventus servando.

Dices cum eodem Vanroy, jejunium esse quidem quid grave materialiter, non tamen semper formaliter, cùm una aut altera comestio carnium in Adventu possit quandoque tantùm leviter ad finem à Legislatore intentum conducere, v.g. ad perfectionem Religiosam. Sed

Contra est, quòd non magis conferat ad perfectionem Religiosam apud Recollectos jejunium, quàm apud Augustinianos, sed illos obligat graviter in Adventu, hos ad summum leviter: ergo non inde petitur diversitas illarum obligationum, sed ex diversa Fundatoris voluntate.

Prob. 4. Ab eodem provenit Legis obligatio, à quo provenit Lex; sed Lex est à Legislatore: ergo & ejus obligatio: subsumo, atqui actus agentium non operantur ultra intentionem eorum: ergo, si Legislator velit, ut lex tantùm leviter obliget, tantùm leviter obligabit.

Objic. 1. Esse quidem in potestate Legislatoris rem præcipere, aut non præcipere, non tamen ut præcepta graviter aut leviter obliget; cùm hoc sequatur ex natura rei

Resp Neg. Assump. Quia sicut est Legislatoris rem non necessariam, necessariam facere, ita & rem necessariam in tali vel tali gradu obligationis constituere. Sequitur quidem obligatio ex natura rei, hoc sensu, quòd ubi Legislator nihil determinat, obligatio sit gravis aut levis, juxta materiæ proportionem; non tamen hoc sensu, quod obliget independenter à Legislatoris voluntate.

Objic. 2 Non potest quis vovere rem gravem sub obligatione levi: ergo nec Legislator præcipere rem gravem sub peccato levi.

Resp Neg. Ant. Cùm enim votum sit lex quædam particularis, sequitur naturam legis communis, & vovens conditionem Legislatoris. Plura vide in Tract. nostro super Decalogum, Disput. 2.

Objic. 3 Non potest Legislator rem levem sub gravi peccato præcipere, aut prohibere: ergo nec gravem sub levi.

Resp Neg. Conseq. Disparitas est, quòd materia levis non sit capax gravis obligationis, utpote ipsi improportionata; materia autem gravis, cùm sit capax gravis obligationis, est etiam capax minoris, cujus capacitatem non tenetur Legislator adæquare.

Objic. 4. Condens legem non potest impedire, quominus obliget: ergo condens in materia gravi, non potest impedire quominus obliget graviter.

Resp. Neg Conseq. Disparitas est, quòd obligatio in genere sit proprietas à lege inseparabilis, ita ut ubi desinit lex obligare, desinat & esse lex, obligatio autem tanta aut tanta, sit legi ut sic accidentalis, adeoque per Legislatorem impedibilis.

Objic. 5. Peccaret Legislator, si in materia gravi, & ad bonum commune graviter conducente, tantùm obligaret leviter: ergo id non potest.

Resp. Dist. Conseq. Ergo id non potest tunc sine peccato: C. peccando: N. Sicut ergo tunc non potest sine peccato

non ferre legem, eò quòd id exigat bonum Reipublicæ, quod tenetur promovere, ita nec potest tunc sine peccato, tantùm leviter obligare. Sed sicut tunc non ferendo legem, non obligarentur subditi, ita & ferendo sub obligatione levi, tantùm obligarentur leviter, licèt ipse reus esset gravis peccati, si inde gravissimum pateretur Communitas detrimentum. Sufficit ergo ad veritatem nostræ conclusionis, quòd possint subditi non obligari graviter in re gravi, sive interim peccet Legislator id faciendo, sive non.

Objic. 6. cum Du Pasquier: quando res graviter servit, aut nocet bono communi, omissio aut commissio actus graviter dissonat à recta ratione: ergo debet graviter obligare.

Resp. Dist. Ant. Omissio vel commissio actus graviter dissonat &c. si sit graviter præcepta aut prohibita: C. si leviter: N. Cùm enim supponatur de se quid liberum, non magis opponitur rectæ rationi, quàm præcipiatur aut prohibeatur.

QUÆSTIO X.

An Leges humanæ obligent cum periculo vitæ, aut alterius damni notabilis?

NOn quærimus hic, an liceat transgredi legem; cum aliàs esset moriendum; quia transgressio legis semper est peccatum; jam autem potius est millies moriendum, quam vel unicum peccatum veniale admittere. Sed quærimus, an quando moriendum esset, si lex observaretur, an tunc desinat obligare ad sui observantiam, seu, an desinat esse lex in tali casu?

CONCLUSIO I.

LEx humana non obligat cum periculo vitæ, famæ, membri mutilandi, amissionis integræ aut notabilis bonorum, aut gravis alterius mali, extra casus conclusione sequenti recensendos.

Prob. Lex non obligat, imò obligare non potest ad moraliter impossibile, sed observatio legis, ubi vita, fama, &c. periclitatur, est moraliter impossibilis, cùm sit valdè difficilis, ac soperans moraliter hominis fragilitatem: ergo. Unde deest in illo casu in Legislatore potestas ad taliter obligandum; cùm non possit de fama, vita, aut bonis subditorum disponere, nisi id exigat extrema, vel gravis Reipublicæ necessitas. Et in hoc differt Legislator humanus à Divino, quòd divinus, cùm sit omnium Dominus, possit absolutè ad suarum legum observantiam cum quovis periculo nos adstringere, non sic humanus; & ideo quòd lex Divina non obliget in tali casu, non oritur ex defectu potestatis in Legislatore, sicut in humanis, sed ex mera ipsius benignitate; quam benignitatem ostendit Christus Matth. 12. dum approbat factum Davidis, qui panes propositionis, quorum esus aliis, quàm Sacerdotibus, jure Divino interdicebatur, fame urgente, comedit. Similiter cùm ibidem excusat Discipulos, qui propter necessitatem spicas Sabbato vellebant. Ex quibus formatur secunda conclusionis probatio: nam si lex Divina non semper obliget cum periculo vitæ, nec à fortiori lex humana. Ex dictis

Resol 1. Chartusianum, cui esus carniom est interdictus, posse, imò ex lege naturali debere, ne sit suicida, comedere carnes, cùm aliis cibis deficientibus, fame periturus esset, potest tamen & debet in qualibet infirmitate, quando alii cibi adsunt, juxta laudabilem Ordinis sui consuetudinem, à carnibus abstinere, etsi ex earum comestione vitam prolongaret, quia non tenetur quis vitam carnibus prolongare, quando majus & publicum virtutis ac regularis observantiæ bonum id impedit.

Resol 2. Posse Sacerdotem metu mortis coactum, celebrare sine lumine, sive vestibus sacris, posse Catholicum comedere carnes die veneris, non audire Sacrum die Dominico, non communicare in Paschate &c. quia non censetur benigna Mater Ecclesia in tanto discrimine ad suas Leges obligare. Et certè si tunc possit Sacerdos sacrificium mutilare, Pœnitens Confessionem dimidiare, quæ sunt juris Divini; quidni licerent & præfata? Excipe tamen, nisi id peteretur in contemptum Religionis, propter dicenda Concl. seq.

Resol. 3. Ad conservandam vitam, famam &c. licitum esse censura Ecclesiastica ligato, in omnibus, etiam sacris sive conferendis, sive recipiendis communicare cum Fidelibus; quia censetur tunc prohibitio Ecclesiastica cessare.

Resol 4. Similiter posse aliquem, ad vitandam mortem, communicare cum excommunicato; quia dum Innocen. III. cap. *Sacris* de his quæ vi, metusve caosa fiunt, docet, non esse communicandum cum excommunicato propter metum, vel loquitur de metu levi: vel, si de gravi, tantùm vult non esse communicandum in crimine excommunicati.

Advertendum hic pro confirmatione conclusionis, nequidem in periculo mortis, obligare Legem naturalem positivam; & ideo non debet quis illo casu secretum servare, votum implere, extremè indigenti succurrere, quæ sunt juris naturalis positivi; quia omnibus illis prævalet vita propria. Sed in rigore non sunt præfata de Lege naturæ in illis circumstantiis.

Dixi: *Legem naturalem positivam*; negativam enim etiam tunc obligare, eò quòd intrinsecè mala, adeoque nunquam cohonestabilia, prohibeat, extra dubium est, & ideo teneretur quis mortem potiùs eligere, quàm fornicari, adulterare, se polluere &c.

CONCLUSIO II.

LEx humana obligat cum periculo vitæ, ubi id exigit bonum commune, aut quando Legis violatio cederet in contemptum Dei, Religionis, Fidei, aut potestatis Legislativæ. Ita DD. communiter, licèt aliqui contradicant quoad primam partem.

Prob. 1. pars; quia bonum commune prævalet privato, sicut totum corpus prævalet uni membro. Hinc præcipere potest Episcopus Confessariis, & Magistratus Medicis, ut maneant in civitate tempore pestis: illi, ut animabus, hi, ut corporibus consulant. Item tenetur miles cum periculo vitæ hostes aggredi, muros civitatis conscendere, in statione manere, propter bonum exercitus. Porrò censetur bonum publicum id exigere, quando, omnibus spectatis, & secundùm Deum consideratis, majus est bonum Communitati, quòd Lex servetur, quàm vita aliquorum particularium: nam si illorum vitæ conservatio plus prosit Communitati, quàm observatio Legis, non tenentur cum periculo vitæ legē observare, ut per se patet.

Prob. 2. pars: quia, quod petitur in contemptum Fidei, Religionis, aut Ecclesiasticæ potestatis, petitur in contemptum Dei, quem positivè inhonorare, semper intrinsecè malum est. Hinc si in contemptum Fidei, aut Ecclesiæ cogaris in loco profano celebrare, vesci carnibus in Quadragesima, die Dominica laborare &c. tibi potiùs moriendum est, quàm obtemperare. Etiam cum periculo vitæ Legem humanam obligare, quando, ipsa non observata, graviter admodum scandalizarentur infirmi, videtur insinuare August. lib. de Bono coniugii, cap. 16. ubi ait: *Satius est fame mori, quam idolothytis vesci*: & ideo Eleazarus, ne Adolescentes scandalizaret, potiùs mortem elegit, quàm simulare se carnes Lege prohibitas comedisse. Crediderim tamen scandalum debere esse tale, ut inde grande malum Communitati, aut Religioni eveniat.

Dices: tenemur ex lege naturæ vitam conservare: ergo nulla lex positiva, saltem humana, potest contrarium præcipere.

Resp. In dictis casibus obligationem servandi Legem cum periculo vitæ, non oriri positivè ex Lege positiva; nam in primo casu includitur aliquid juris naturalis; cùm jus naturale dictet, ut membra sese exponant pro conservatione totius; quia tamen illa obligatio sæpè est indeterminata ad hoc vel illud membrum, lex positiva aliquando determinat; & ideo obligatio determinata, est partim legis naturæ, partim legis humanæ. In secundo autem casu, tota obligatio oritur ex lege naturæ legem positivam præsupponente; quia vult lex naturæ, ut potiùs servetur lex positiva cum dispendio vitæ, quàm Deus inhonoretur; sicut enim debemus Deum super omnia diligere, ità & potiùs omnia tolerare, quàm ipsum inhonorare, aut contemnere: unde fatendum est, legem positivam obligare quidem in præfatis casibus, sed in quantùm assistit ipsi lex naturalis.

QUÆSTIO XI.

An possit quis pluribus actibus eodem tempore exercitis, & unico actu diversis obligationibus satisfacere?

CONCLUSIO I.

NOn potest quis diversis obligationibus seu præceptis satisfacere per actus diversos simul exercitos, si positio unius impediat positionem alterius: secùs, si non impediat.

Prob. 1. pars; quia tunc non ponuntur actus tales, quales requirunt singula præcepta; cùm ad minimum requirant actus in sua specie perfectos. Hinc qui debet ex obedientia pingere, non potest pingendo, præcepto Missam audiendi, aut Horas Canonicas recitandi, satisfacere, quandoquidem attentio & applicatio ad picturam tollat attentionem requisitam ad auditionem Missæ & recitationem Horarum.

Prob. 2. pars; quia potest quis peregrinans ex voto, in itinere satisfactionem Sacramentalem implere, aut Officium Divinum persolvere: sicut audiens Missam die Dominico, potest

preces

preces illas recitare, ad quas tenetur vel ex voto, vel ex pœnitentia, vel ex præcepto; quia, ut diversis illis obligationibus satisfacias, sufficit unica ad Deum attentio, quam preces sub Missa recitatæ non tollunt, sed potiùs fovent; & ideo solent fideles tempore Sacri Coronam B. Virginis aut alias preces recitare.

CONCLUSIO II.

POtest quis per unicum actum diversis præceptis satisfacere, quando singula præcepta eandem prorsus materiam præcipiunt; quia parum refert, an unico actu, vel duobus materia præcepta ponatur; modò totum id, quod diversis Legibus præcipitur, debitè ponatur: Hinc Frater Minor Subdiaconus unica Horarum lectione satisfacit, & præcepto Regulæ, & præcepto Ecclesiæ. Idem est de Sacerdote beneficium possidente. Imò quandoque non possumus aliter, quàm unico actu diversis obligationibus satisfacere, ut si Vigilia alicujus Sancti incidat in Feriam quartam, aut sextam quatuor Temporum.

Nec refert quòd duobus debitis centum aureorum non satisfiat, solvendo semel centum aureos; quia in actibus justitiæ commutativæ attenditur æqualitas rei ad rem; & sic, ut duobus debitis centum aureorum satisfiat, requiruntur duæ solutiones centum aureorum, vel unica ducentorum. In adimpletione autem Legis spectatur intentio Superiorum, qui possunt per diversas Leges unicum actum intendere.

Quando autem Lex nova priori superveniens præcipiat eundem actum, quando diversum? Colligendum est ex tenore Legis, consuetudine, aut circumstantiis. In dubio autem, judicandum est præcipere diversum actum, quia sic accidit communiter: & ideo si quis voverit audire Missam die feriato, aut ad id teneatur ex præcepto, ut in die Festo, tenetur duas Missas audire, si ipsi eodem die pro pœnitentia Sacramentali, auditio Missæ imponatur; sicut si Confessarius imposuisset ipsi jejunare uno die Sabbathi indeterminatè, non posset primo die Sabbathi, quo voverat jejunare, utrique obligationi satisfacere. Aliud esset, si imponeret ipsi jejunium in Quadragesima; quia tunc necessariò debet per unicum actum utrique obligationi satisfacere.

Advertendum tamen, quòd si vovisti quotidie audire Sacrum per aliquod tempus (idem est si tibi in Sacramento Pœnitentiæ fuerit impositum) non teneris diebus Dominicis & Festis duas Missas audire, ut docent Sanchez, Bonacina, & alii, quia ex benigna interpretatione censeris ad unicam Missam obligatus, nisi aliud constet ex tua, vel Confessarii mente.

QUÆSTIO XII.

An teneatur quis impedientia Legis executionem tollere, & an qui non potest totam Legem, debeat partem implere?

CONCLUSIO I.

NOn tenetur quis omnia Legis humanæ executionem impedientia tollere; tenetur tamen aliqua.

Prob. 1. pars; quia non est credibile voluisse Legislatorem ad illa omnia obligare; imò noluisse, ex communi fidelium sensu colligitur. Hinc

Resol. 1. Posse aliquem ad honestam recreationem venari, itinerari, sicut & divitem laborare, licèt prævideant se inde à jejunio eximendos; modò tamen non fiat in fraudem Legis, idest, ex intentione præcisè ab obligatione Legis se liberandi. Ratio est, quia talis est fidelium sensus & praxis.

Resol. 2. Non esse obligandum excommunicatum cum gravi onere, v. g. cum itinere 10. aut 12. Leucarum, ad sibi procurandam absolutionem, ut possit die Dominico Sacrum audire, vel suo tempore Communionem Paschalem sumere, si prævideat se brevi sine illo onere absolvendum.

Resol. 3. Posse aliquem die Veneris, aut Sabbathi summo mane ex oppido discedere, licèt die Dominico non sit habiturus occasionem Missam audiendi; modò habeat aliquam causam, saltem honestam: nam violaret præceptum Missæ audiendæ, qui die Veneris se inebriaret prævidens se inde Missam non auditurum die Dominico, quidquid dicant aliqui: quia in primo casu facilè præsumitur talem esse mentem Legislatoris, non in secundo.

Prob. 2. pars: quia extra dubium est, quòd obligemur illa impedimenta tollere, aut non ponere, quæ vel ex natura rei, vel proximè moraliter, Legis executionem impediunt; quia præcipiens finem, censetur ad minimùm media ad finem vel ex natura rei, vel proximè moraliter necessaria præcipere. Unde peccant qui studium, lectum, aut ludum non deserunt, ubi urget Officium Divinum recitandum; peccant qui die Sabbathi sub vesperam, aut die Dominico discedunt ad loca, ubi non erit commoditas Missæ audiendæ. Peccant contra præceptum jejunii, qui ex sua culpa incidunt in infirmitatem, ex qua prævident se à jejunio impediendos.

Dixi in Conclus. *Legis humanæ;* quia non dubitatur, quòd teneamur omnia illa impedire, quæ per se legis naturalis executionem impediunt, sive remotè, sive proximè; quia, cùm lex naturæ obliget omni casu, omni loco, omni tempore, etiam obligat omni tempore & omni casu ut fugiamus, aut tollamus ea, quæ ejus adimpletioni opponerentur: unde peccare Professor Theologiæ, Confessarius, Advocatus, Medicus &c. qui ponunt, aut non tollunt ea, quæ obsunt eorum officiis debitè exercendis. Paveant igitur ignorantes, qui ignorantiæ tenebras amovere negligunt.

CONCLUSIO II.

QUi non potest totam legem implere, tenetur ad partem, si possit poni, & lex non sit indivisibilis.

Ratio est; quia in tantùm excusatur quis à lege, in quantùm non potest illam implere: ergo, si non possit totam, possit tamen partem, ad illam tenebitur: unde qui defectu Breviarii non potest recitare Matutinum cum Laudibus, tenetur ad alias Horas, ut declaravit Innocentius XI. condemnans hanc Propositionem: *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur &c.* Item: qui non potest abstinere à carnibus, potest autem à pluribus refectionibus, non potest duas integras sumere, quia hic reperitur duplex præceptum, saltem virtuale, & abstinendi à carnibus, & sumendi unicam refectionem. An autem qui potest ex justa causa duas integras refectiones sumere, possit pro libitu tres aut quatuor? Negativam tenuimus in materia de jejunio Tom. 3.

QUÆSTIO XIII.

Quid Legis interpretatio, & quis possit Legem interpretari?

CONCLUSIO I.

LEgis interpretatio est verbi aut sententiæ obscuræ per aliud declaratio quoad sensum à Legislatore intentum. Differt ab Epikeia, quòd hæc non circa verba obscura aut ambigua versetur; sed circa mentem Legislatoris, licèt verba legis sint clara.

CONCLUSIO II.

TRiplex est legis interpretatio, Authentica, Usualis, & Doctrinalis. Authentica est, quæ fit ab eo, qui potest Legem condere obtinetque vim legis, si debitè promulgetur.

Usualis est, quam suo modo facit usus ipse, seu consuetudo in hac vel illa Communitate recepta: potest etiam vim legis obtinere. Doctrinalis verò, seu scholastica est illa, quæ fit à viris peritis, rem attentè & maturè considerantibus: hæc licèt obligationem non inducat, eam tamen aperit, estque magni ponderis, præsertim cùm plurimi graves Doctores in eundem Legis sensum conspirant. Unde licitum est illam sequi, modò non adsit altera probabilior, aut æque probabilis; conformiter ad ea quæ diximus de opinione probabili.

CONCLUSIO III.

AD Legislatorem aut ejus successorem pertinet, Legem authenticè interpretari.

Ratio est, quia illius est legem authenticè interpretari, cujus est illam condere: quandoquidem interpretatio authentica obtineat vim legis. Potest autem Successor legem prædecessoris authenticè interpretari cum majori facilitate & libertate, quàm posset privatus doctrinaliter; quia licet Princeps legem anteriorem interpretando, ejus sensum non assequatur, authoritas tamen interpretantis defectum supplet Legis interpretatæ, siquidem Lex interpretans, non minus obligat quàm Lex interpretata.

CONCLUSIO IV.

POtest etiam consuetudo, non tantùm, Ecclesiæ universalis, aut Regni integri, sed etiam alicujus civitatis particularis, Legem interpretari. Patet ex L. 36. ff. de Legibus, ubi dicitur: *Si de interpretatione quæratur, in primis inspiciendum est, quo jure civitas retrò in ejusmodi casibus sua fuit: optima enim est legum interpres consuetudo.*

CONCLUSIO V.

POssunt Legem doctrinaliter interpretari non tantùm illi, qui sunt ex professo aut judices, aut Doctores, aut animarum

rum Pastores, sed omnes illi, quibus inest prudentia & scientia sufficiens, imò in necessitate potest illam interpretari de bono & æquo Plebejus, aut Rusticus.

Prob. 1. pars; quia, dum non satis patet, ratione alicujus verbi aut sententiæ obscuræ, quid sua Lege præcipere aut prohibere voluerit Legislator, nec facilis est ad ipsum recursus, debent posse aliqui Legem ejus interpretari, ut tollatur subditorum perplexitas, aut dubietas, cumque interpretandi facultas non uni potiùs legatur concessa, quàm akeri, meritò infertur cuilibet viro docto & prudenti competere.

Prob. 2. pars; quia Lex naturæ dictat, ut quilibet in perplexitate, dum hic & nunc est agendum, nec patet ad doctiores recursus, lumen rationis consulat & sequatur. Ad debitam autem Legis interpretationem, servandæ sunt sequentes Regulæ.

REGULA I.

Debet interpretans magis curare; ut assequatur mentem Legislatoris, quàm verba Legis. Ratio est, quia mens Legislatoris est veluti spiritus & anima legis, ex qua per verba tanquam instrumenta omnis obligatio procedit. unde L. 16. ff. de Legibus: *Scire Leges non est earum verba teneri, sed vim ac potestatem*. Potest autem mens Legislatoris cognosci partim ex materia, partim ex motivo legis condendæ, partim ex verbis præcedentibus aut sequentibus, partim ex aliis legibus iisdem verbis conceptis, partim ex inconvenientibus, aut absurdis aliàs secuturis.

REGULA II.

Debet, quantùm fieri potest, verborum significationem vulgarem retinere, nisi aliud constet ex mente Legislatoris.

Ratio est, quia præsumendum est Legislatorem fuisse propriè locutum, & ad captum populi, nisi ex lege sic intellecta sequatur absurditas, v. g. quod esset injusta, moraliter impossibilis, nugatoria, inutilis, alterius legis abrogatoria, quam constaret necessario esse observandam. Porrò cùm verba legis duplicem habere possint significationem, naturalem ex communi usu, & civilem ex juris impositione juxta significationem naturalem sunt intelligenda, si aliam non habeant; juxta verò civilem, si aliter intellecta Lex inutilis esset & ridicula: quòd si habeant significationem & naturalem & civilem, naturalis, per se loquendo; est præferenda, utpote humano convictui magis accommodata; sicut quando significatio naturalis duplex est, præferri debet magis usitata, nisi aliud innotescat.

REGULA III.

Lex favorabilis nulli præjudicium ferens, est amplianda, odiosa verò restringenda, modo propria verborum significatio retineatur, & mens Legislatoris ignoretur; quia, ut habet regula juris 16. in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari*: Undè quando Lex constituit aliquid circa filios, comprehendit etiam adoptivos, si sit favorabilis; non comprehendit, si sit odiosa: sicut Lex circa Clericos comprehendit Religiosos in favorabilibus, non tamen in odiosis.

REGULA IV.

Nullus privatus extra judicia, saltem externa debet ordinariè legem, etiam favorabilem, ob eandem, parem, aut majorem rationem, extendere ad similes casus, aut personas, ultrà verborum proprietatem. Ratio est; quia licèt eadem, par, aut major ratio ad id movere potuerit Legislatorem, potuit tamen etiam non movere, cùm sit liber, & præsertim cùm possit habere rationem nobis ignotam, cur pro similibus casibus, aut personis legem tulerit, non pro aliis: unde in iis quæ dependent à voluntate; non est argumentandum à pari.

Dixi 1. *Extra judicia saltem externa*; quia in illis, si non suppetat Lex controversiæ decisiva, à similibus ad similia proceditur, modò Lex similis corpori juris sit inserta: Patet ex L. ult. *de Legibus*.

Dixi 2. *Ordinariè*; quia excipiuntur certi casus: 1. Quando ex Lege non extensa ad similes casus sequeretur absurditas. 2. In correlativis: unde quod statuitur pro marito, statuitur & pro uxore, nisi aliud exprimatur alibi. 3. In iis quæ jure aut consuetudine æquiparantur, ut exequens & mandans: quia quod quis per alium facit, per seipsum facere censetur. 4. Quando materia subordinatur materiæ præceptæ, aut prohibitæ tanquam imperfectum sub perfecto, & ideo qui potest facere testamentum, potest & Codicillum, qui potest comedere carnes, potest & ova, non tamen è contra.

QUÆSTIO XIV.

An sit aliquando licitum uti EpiKeja?

Epikeja (quam Aristoteles definit 5. Ethic. 10. emendationem Legis ex ea parte qua deficit, propter universale) clariùs sic potest describi: *Benigna interpretatio, quòd casus aliquis particularis, ob circumstantias suas, in Lege universaliter lata non sit comprehensus*. Ex quo sequitur illud particulare fieri posse, vel omitti sine formali Legis transgressione.

CONCLUSIO I.

Ordinariè non licet uti Epikeja in Legibus irritantibus, seu infirmantibus contractus.

Ratio est; quia per illas Leges præscribitur forma contractus: res autem non potest sine sua forma subsistere. Hinc testamentum factum sine Notario, ubi requiritur: Matrimonium contractum sine Parocho & testibus, ubi receptum est Tridentinum, sunt invalida, etiamsi, ratione pestis, Belli, aut alterius occurrentiæ, non potuerint haberi, imò etsi ad evitandam mortem taliter facta fuissent.

Nec refert, quòd indè possit oriri grave damnum contrahentibus, quia bonum notabile, quod ex illarum Legum observatione provenit Reipublicæ, prævalere debet particulari aliquorum incommodo: & certè si hoc esset, quot fraudes, quot concubinatus exercerentur?

CONCLUSIO II.

Licitum est quandoque uti Epikeja in Legibus ad actionem vel omissionem obligantibus.

Ratio est; quia, cùm leges humanæ universaliter ferantur, nec casus particulares quandoque excipiendos excipiant, ne in immensum crescant, necesse est interdum contra aperta legis verba (non tamen contra mentem Legislatoris, qui, ut supponitur, si adesset, consentiret) aliquid facere vel omittere, ne alioqui Lex in certis casibus reddatur moraliter impossibilis, & quandoque injusta.

Porro in Legem humanam cadit Epikeja: 1. Quando legis observatio foret nimium rigorosa, difficilis, aut incommoda, non Christiano pigro, delicato, & in iis quæ salutem concernunt inerti, sed timorato, & conscientioso: unde si quis jejunando, Missam audiendo, exponat se periculo gravis damni in vita, fama, fortuna, bonis acquisitis, aut acquirendis, potest uti Epikeja, quia meritò præsumi potest noluisse Legislatorem cum tanto gravamine obligare.

Dixi: *Gravis damni*; quia non assentior Authoribus illis accommodis, qui, ut foveant inordinatam Mercatorum cupiditatem, ipsos à Missa eximunt, ne perdant lucrum trium aut quatuor florenorum; quia omne lucrum diebus Dominicis aut festis faciendum ex venditione aut emptione, cedere debet servitio divino, & diei Sanctificationi, quæ tales contractus interdicit.

2. Quando Legis observatio repugnaret Legi naturali, divinæ, aut etiam humanæ superiori; sive quando ex aliqua loci, personæ, aut temporis circumstantia redderetur iniqua.

3. Quando foret bono communi perniciosa: hinc licèt Princeps prohibuisset Civibus gestare arma ad impedienda homicidia, duella &c. possent tamen ex Epikeja illa sumere contra hostes, civitatem invadere conantes.

4. Dum, omnibus prudenter, maturè, & secundùm Deum consideratis, probabiliùs judicari potest non fuisse mentem Legislatoris, talem casum comprehendere; modò tamen non possit conveniri: si enim facilè conveniri possit, non licet, omissa via certa, ex conjecturis probabilibus operari. In dubio autem, an voluerit, aut noluerit talem casum comprehendere, illa pars est tenenda, pro qua stat præsumptio veritatis: quòd si pro neutra parte stet, via tutior est eligenda. Cavendum tamen Judicibus ita facile in exercendis judiciis uti Epikeja: quia in illis raro præsumi potest noluisse Principem casum particularem comprehendere; cùm inde facilè aperiri posset janua fraudibus.

QUÆSTIO XV.

An Lex possit mutari?

Si naturam Legis spectemus, immutabilis est, cùm sit perpetua: si materiam, quam præcipit, subjectos quos afficit, causas ob quas fertur, inspiciamus, mutari, idest, ejus obligationem tolli posse videbimus, & quidem veluti ab intrinseco, desinente scilicet causa totali, ob quam condita est; ab extrinseco

ſeco autem, per abrogationem, diſpenſationem, conſuetudinem contrariam &c. de quibus Articulis ſequentibus agemus.

ARTICULUS I.

An Lex deſinat, deſinente cauſa finali?

CErtum eſt Legem deſinere deſinente cauſa finali contrariè, ideſt, adveniente ratione, an fine contrario fini, ob quem lata eſt; ſed an etiam deſinat, deſinente cauſa finali, negativè, ſeu contradictoriè, ideſt, quando præcisè finis Legis deſinit ſubſiſtere? Diſtinctione utendum eſt. Sed ante reſolutionem

Adverte 1. Finem Legis aliquando ceſſare, aut quaſi ceſſare poſſe reſpectu perſonæ & caſus particularis, & aliquando reſpectu totius Communitatis, & in omni caſu.

Adverte 2. Legem aliquando ferri ob diverſos fines. Sic imponi poteſt Lex tributaria ad reparanda mœnia civitatis, ad alendos milites &c.

Adverte 3. Legem aliquando rem indiviſibilem, aliquando diviſibilem, imò & plura ſpecie diſtincta præcipere aut prohibere: ſic Lex non ferendi gladium v. g. prohibet rem indiviſibilem, nempe illius geſtationem. Lex autem recitandi Horas Canonicas, rem diviſibilem præcipit, ut patet. Lex verò jejunii plura ſpecie diſtincta, nempe abſtinentiam à carnibus, & unicam refectionem. His notatis

CONCLUSIO I.

DEſinente ſimpliciter cauſa finali reſpectu totius Communitatis, deſinit etiam ipſa Lex, quæ rem indiviſibilem præcipit ob unicum finem.

Prob. Lex ab initio non ſubſiſtit, quæ ſine ratione fertur, utpote bono communi inutilis: ergo, propter eandem rationem, ſubſiſtere deſinit, deſinente ratione ob quam condita eſt. Colligitur ex cap *Cum ceſſante* de appellationibus, ubi habetur: *Ceſſante cauſa, ceſſat effectus*. Hinc ſi Magiſtratus præcepiſſet civibus, ut excubias agerent, præcisè ob diruta civitatis mœnia, illis reparatis, ceſſaret obligatio excubias agendi.

Porro Concluſio intelligi debet, non tantùm quando lex præcipit rem de ſe indifferentem, ut geſtationem armorum, ſed etiam quando præcipit actum de ſe bonum, ut jejunium, quidquid contradicat Suarez; quia, cum Legiſlator rem bonam, ſicut & indifferentem non præceperit, niſi propter rationem, quæ ad id ipſum impulit, illa ratione totaliter ceſſante, cenſetur non velle amplius obligare.

Dixi 1. In Concluſione: *Deſinente ſimpliciter*; quia ſi cauſa finalis tantùm ad aliquod tempus deſinat, lex non deſinit abſolutè, ſed manet pro illo tempore ſopita, eo ipſo expergefacienda, quo cauſa finalis revixerit, ſine alia formalitate.

Dixi 2. *Qui rem indiviſibilem præcipit*; quia ſi præcipiat rem continentem plures partes à ſe invicem ſeparabiles, aut etiam plura diſparata, tunc, ceſſante ratione, propter quam una pars præcepta eſt, aut unum diſparatorum, remanet lex quoad alteram partem.

Dixi 3. *Ob unicum finem*; quia ſi ob varios fines, uno fine deſinente, non deſinit lex, ſi alii fines ſint adhuc ſufficientes: unde ſi Epiſcopus jejunium indixiſſet ad pacem, ſerenitatem, & fertilitatem obtinendam, obtenta pace, adhuc eſſet jejunandum; in mero autem dubio, an reſtet cauſa ſufficiens, ut lex obligare perſeveret, tutius eſt amplectendum.

CONCLUSIO I.

QUando cauſa finalis in aliquo tantùm caſu & perſona particulari videtur deſinere, non deſinit lex obligare reſpectu illius. Eſt communis inter DD. contra paucos, quorum ſententiam nullo modo probabilem eſſe aſſerunt Bonacina, & Præpoſitus.

Prob. 1. Quia licèt tunc videatur ceſſare cauſa finalis, revera tamen non ceſſat: ergo &c. Prob. Ant. Non ideo lex actionem præcipit aut prohibet, quia actualiter aut bonum Communitatis promovet, aut damnum ab ea avertit, ſed quia nata eſt ordinariè & communiter illud facere, atqui actio præcepta aut prohibita, licèt fortè in caſu concluſionis, aut bonum Communitatis non promoveat, aut damna ab ea non avertat, nata eſt tamen ordinariè & communiter illud facere: ergo.

Declaratur in exemplo: Prohibitum eſt in Diœceſi Tornacenſi, ne juvenes ſimul cum puellis conveniant in popinis, non quia conventiones illæ ſemper generent ſcandalum; cùm poſſint ibidem honeſtè converſari; ſed quia natæ ſunt communiter illud cauſare: ergo licèt tibi abblandiaris ex ſimili conventione non generari hic & nunc ſcandalum, credere tamen non potes, non eſſe natam illud generare: & ſic remanet verè finis legis.

Prob. 2. Quia intereſt boni publici, ut leges communes ab omnibus communiter ſerventur, tum ut ſit uniformitas in membris, tum ut finis legis efficaciùs obtineatur, qui aliàs vix poſſet obtineri, quia plurimi ſibi facilè perſuaderent finem legis ceſſare, ubi revera non ceſſaret. Sic ſi Princeps prohibeat armorum geſtationem, ut vitentur duella, homicidia, vulnera, nunquid unus dicet ſe eſſe ſenem, alter nullum habere inimicum, hic eſſe pacificæ indolis, ille rixas & pugnas abhorrere? & ſic ferè nullus ad legem teneretur: unde, ut illa vitentur, quæ legem bono communi ferè inutilem redderent, jure merito vult Legiſlator, ut lex ab omnibus, etiam in caſu concluſionis, obſervetur.

Prob. 3. Ex praxi fidelium, qui etſi nullo modo videant periculum labendi in defectum, propter quem vitandum lex condita eſt, credunt tamen peccare, legi contravenient: hinc Theologus maximè verſatus credit ſe reum peccati, ſi legat libros Hæreticorum, licèt non timeat perverſionem, ob cujus periculum lectio illa prohibita eſt, & ſic de aliis.

Dices: Lex non tantùm obligat omnes in generali, ſed ſingulos in ſpeciali: ergo ſicut, deficiente ratione apud omnes, manent omnes deobligati; ita deficiente apud unum, manet unus deobligatus.

Reſp. Si poſſet Legis finis totalis & adæquatus deſinere negativè reſpectu perſonæ particularis, ſicut poteſt reſpectu Communitatis, quòd ratio aſſumpta eſſet valida, ſed cùm hoc fieri non poſſit, ut ſatis liquet ex probationibus, negandum eſt ſuppoſitum: unde in concluſione non dixi, quando deſinit cauſa finalis. Sed quando videtur deſinere; quia revera nunquam deſinit, ſaltem adæquata & totalis.

ARTICULUS II.

An & quomodo poſſit Legiſlator Legem abrogare, aut ei derogare.

LEgem abrogat Legiſlator, cùm totaliter; derogat verò, cùm partialiter illam tollit: ex quo habes, quòd ſi poſſit Legem abrogare, à fortiori ipſi derogare, qui enim poteſt plus, poteſt & minus ſub eo contentum.

CONCLUSIO I.

NOn poteſt Legiſlator abrogare Legem licitè, ubi deeſt cauſa bonum commune reſpiciens, poteſt tamen validè.

Prob. 1. pars; quia ſine legitima cauſa Legem Reipublicæ utilem abrogare, eſt abuti poteſtate & juriſdictione, Leges & Legiſlatores contemptui exponere, & populum Legibus antiquis aſſuetum quandoque perturbare & gravare: unde, ut dicitur L. 2. ff. *de Conſtitutionibus Principum: in rebus novis conſtituendis, evidens utilitas eſſe debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt*.

Cenſetur autem eſſe cauſa ſufficiens, ſi, omnibus prudenter conſideratis, credatur Legis abrogatio æquè, aut magis profutura Communitati, quàm ejuſdem conſervatio.

Prob. 2. pars; quia per quaſcunque cauſas res naſcitur, per eaſdem diſſolvitur; ſed Lex naſcitur per voluntatem Legiſlatoris: ergo per eandem poteſt abrogari: unde ſicut potuit ab initio, licèt irrationabiliter, Legem utilem non ferre, ità poteſt deinceps, licèt irrationabiliter, eam tollere; & ità quidem, ut ab omni Legis obligatione eximantur ſubditi.

An autem poſſit abrogare ſuam Legem à Superiore confirmatam, diſtinguendum eſt; vel enim confirmata fuit in favorem Communitatis, vel in favorem Legiſlatoris: ſi primum, non poteſt illam abrogare; quia Superior confirmando, fecit illam quaſi ſuam: ſi ſecundum, poteſt; quia cenſetur tantùm illam confirmaſſe, ut haberet plus ponderis & roboris: & taliter confirmata ſunt variarum Religionum ſtatuta.

CONCLUSIO II.

POteſt etiam Superior & licitè & validè Legem inferioris abrogare, ubi juſta cauſa ſubeſt, non tamen inferior Legem Superioris.

Prob. 1. pars; quia inferior plenè ſubjicitur poteſtati Superioris, adeoque & omnes Leges ab eo conſtitutæ.

Prob. 2. pars; quia inferior nullam habet poteſtatem in Superiorem, adeoque nec in illius Leges: & ideo nec Epiſcopi, nec Cardinales poſſunt Leges Papales abrogare: ſicut nec Civitatum Rectores, Regias aut Imperiales.

CONCLUSIO III.

LEx recepta tripliciter abrogari poteſt per conſuetudinem contrariam, de qua Art. ſeq. per expreſſam Legiſlatoris

revocationem, & per Legem posteriorem priori repugnantem. Res est in terminis clara.

Advertendum tamen, quòd Lex posterior universalis abroget quidem priorem, etiam universalem, cui repugnat; non tamen specialem (sub qua comprehenduntur speciales locorum consuetudines, statuta, & privilegia) etiamsi in Lege universali ponatur clausula derogatoria generalis, id est, *Non obstante quacunque consuetudine, &c.* nisi legis specialis fiat mentio expressa, vel aliunde constet, talem esse mentem Legislatoris, ut expresse decidit Bonifacius VIII. cap. 1. *de Constitutionibus* in 6.

Ratio est; quia, ut habet Regula juris 34. in 6. *Generi per speciem derogatur*, idest, species, seu Lex specialis prior deroget generi, idest, Legi generali posteriori, ut Glossa, & omnes alii intelligunt. Idem est de Lege juramento firmata; quia præsumitur noluisse Legislatorem cum perjurio Legi derogare.

ARTICULUS III.

An consuetudo possit Legem introducere aut abrogare?

ADvertendum est, consuetudinem aliam esse facti, aliam juris. Prima est frequentia actuum similium à majori parte Communitatis exercitorum. Secunda, quæ nascitur ex prima, tanquam effectus ex causa, est jus quoddam moribus institutum, quod causa est quòd pro Lege suscipitur: dicitur ab aliquibus jus non scriptum, ad differentiam Legis scribi solitæ.

Porrò consuetudo facti, alia est secundùm Legem, alia præter, alia contra. Prima supponit Legem humanam constitutam sibi conformem, & de illa hic non agimus. Secunda nullam præsupponit sibi contrariam, & de illa quæritur, an possit introducere Legem. Tertia supponit Legem sibi contrariam, & de illa, quæ potiùs desuetudo dici debet, quàm consuetudo, quæstio est, an possit Legem abrogare? Hoc posito

CONCLUSIO I.

POtest consuetudo facti Legem novam introducere, seu consuetudinem juris, quæ habeat vim Legis.

Prob. 1. Ex L. 31. ff. *de Legibus*; ubi dicitur: *Inveterata consuetudo non immeritò pro lege custoditur*: & L. sequenti: *Diuturna consuetudo pro jure & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, observari solet.* Idem docet August. Epist. 86. ad Casulanum in initio ubi ait: *Mos populi Dei & instituta Majorum pro Lege tenenda sunt*, sed consuetudo, de qua jus Civile, & August. mentionem faciunt, est introducta per consuetudinem facti, ut patet: ergo &c.

Prob. 2. Ratione: quia potest illa consuetudo versari circa materiam Legi proportionatam, accedente saltem tacito Superioris consensu, voluntatem subditorum factis publicis obligationem sibi imponere intendentium, approbante; sed nihil aliud requiritur ad Legem introducendam: ergo potest successu temporis sufficientis Legem novam introducere: ex qua probatione erui possunt quinque conditiones necessariæ, ad hoc, ut consuetudo Legem introducat.

Prima, ut materia consuetudinis possit esse materia legis, adeoque sit justa, bono communi utilis, honesta, rationabilis, attenta natura & consuetudine Patriæ, ac hominum fragilitate; pro quibus vide dicta Q. 1. Disp. 1. hujus Tract. Hinc

Resol. 1. Consuetudinem contra Legem naturæ non posse introducere Legem; quia, cùm Lex naturæ nihil præcipiat nisi honestum, ejus materia esset inhonesta, adeoque Legi contraria.

Resol. 2. Nec consuetudinem posse introduci, ut liceat parentibus proles suas exhæredare pro libitu: hoc enim foret nocivum Communitati, cui proles illæ essent oneri; posset tamen esse consuetudo, ut in familiis nobilibus omnia primogenito relinquerentur cum onere fratribus ac sororibus providendi.

Secunda, ut accedat consensus vel personalis, vel juridicus Superioris, idest, illius qui potest Legem condere: censetur autem Superior consentire personaliter, quando vel expresse, id est, signo aliquo expresso; vel tacite, idest, connivendo & dissimulando, consuetudinem permittit introduci: juridice verò, quando vel ipse, vel ejus prædecessores tulerunt aliquando Legem, vi cujus talis consuetudo approbatur. Hinc

Resol. 1. Quamdiu Superior aliquo modo consuetudini contradicit, nunquam posse Legem introducere.

Resol. 2. Hanc esse differentiam inter consuetudinem & legem, quòd ad hanc requiratur expressus Superioris consensus; ad illam autem sufficiat tacitus, imò & juridicus.

Tertia, ut consuetudo publicis actibus liberis frequentetur, non quidem à tota Communitate, sed saltem à majori parte Communitatis; quia in persona ficta, qualis est Communitas, consensus majoris partis reputatur totius.

Dixi: *actibus publicis*; quia non sufficienter introducitur consuetudo per actus occultos, sed per patentes & manifestos, qui teneant locum promulgationis, quam ideo non requirit consuetudo. Quot autem actus requirantur? Res est incerta, videtur tamen quòd tot requirantur, quot opus est, ut declaret populus animum obligatorium circa consuetudinem, supposito sufficienti tempore cum aliis requisitis.

Quarta, ut actus illi fiant animo obligatorio, idest, ex voluntate, saltem tacita, obligationem inducendi; unde consuetudines ex sola populi devotione, aut pio affectu introductæ, non habent vim legis: talis est pia consuetudo salutandi Sacerdotes, aut Religiosos, audiendi tres Missas in Natali Domini, faciendi signum Crucis ad pulsum horæ, sumendi aquam lustralem ingrediendo Templum &c. Quòd si consuetudo introducatur ex animo sese obligandi venialiter, sub culpa veniali obligabit. Horum omnium ratio est, quòd illæ consuetudines in tantùm obligent, in quantum sese obligare intendit populus: quandoquidem Superior non tam obligationem imponat, quàm à populo propositam approbet. In dubio autem, an consuetudo ex devotione, vel ex animo se obligandi fuerit introducta, judicandum est ex indiciis: unde si Superiores ad ejus observationem urgeant, & delinquentes corrigant, si à viris piis malè sentiatur de illius transgressoribus, si ordinariè à populo servetur, licèt sit de re gravi, ac satis difficili, præsumendum est introductam esse animo se obligandi. Quòd si Superiores ordinariè nec ullius observationem curent, nec illam ipsi observare satagant, nec propterea apud timoratos malè audiant, credendum est consuetudinem non obligare.

Quinta, ut consuetudo introducta via præscriptionis, tempore longævo (quale decennium reputatur quando Legem tum Civilem, tum Ecclesiasticam introductura est) duraverit. Ita communis sententia, licèt aliqui 40. annos pro introducenda lege Ecclesiastica requirant, pro civili autem decem inter præsentes, & viginti inter absentes: quod & nos admittimus pro lege abroganda, non tamen pro nova introducenda.

Dixi: *Via præscriptionis*; quia si lex nova introducatur, vel antiqua abrogetur via conniventiæ, nullum tempus determinatum requiritur, sed sufficit illud, quod spectata Superioris absentia, vel præsentia, rei gravitate, loci, aut temporis, circumstantiis, satis declarare videtur tacitum consensum, vel circa legem novam introducendam, vel circa veterem abrogandam: quod multum à prudenti judicio pendet.

Hic tamen advertendum est, quòd quando lex introducitur, aut abrogatur via præscriptionis, non debeat toto tempore ad præscribendum requisito, ullus actus consuetudini contrarius à majori parte Communitatis exerceri; aliàs tempus præscriptionis interrumperetur, censereturque populus nolle in legem novam introducendam, aut veterem abrogandam consentire, & ideo esset de novo præscriptio inchoanda.

CONCLUSIO II.

POtest consuetudo rationabilis Legem humanam abrogare, etiam irritantem, ubi Superior non contradicit & reperitur bona fides.

Prob. 1. Pars ex utroque jure, nimirum ex cap. ult. *de consuetudine*, & L. *de quibus*, ff. *de Legibus*, ubi dicitur: *Rectissimè illud receptum est, ut Leges non solùm suffragio Legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur.* Undè multa sunt in jure Canonico & Civili per desuetudinem abrogata, quædam Decimæ, Festa, jejunia, certis in locis sublata.

Prob. 2. Pars (quam contra plurimos sustinent Suarez, Sanchez, Herinx, & alii) quia nulla apparet contradictio, aut inconvenientia, quod consuetudo ita se habeat circa Legem irritantem, ac circa aliam; sed potest aliam abrogare: ergo & illam: unde cap. ult. *de consuetudine* indistinctè loquitur; ubi autem jus non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Prætereà potest consuetudo legem irritantem introducere, quidni & abrogare? Nec refert, quòd non possit stare Matrimonium, aut alius contractus sine eo, quod necessario requirit Lex ad illius essentiam; quia, etsi hoc requiratur ante elapsum tempus præscriptionis, & ideo aliter contrahentes invalidè contrahant: non tamen post illud; quia tunc consuetudo declarat, sicuti faceret Superior, per novam Legem, talem formam non ampliùs requiri ad valorem Matrimonii, aut alterius contractus.

Dixi 1. *Consuetudo rationabilis*, & hoc expresse requirit cap. ult. *de consuetudine*. Quænam autem consuetudo dici debeat rationabilis, quænam irrationabilis, seu corruptela? non conveniunt DD. Crediderim tamen illam esse irrationabilem, quæ

vel

vel juri naturali aut Divino adversatur, vel jure Canon co reprobatur, vel aliunde bono communi nociva est; aliàs autem omnes posse esse rationabiles.

Dixi 2. *Ubi Superior contradicit*: quia non minùs requiritur consensus Superioris ad Legem abrogandam, quàm ad introducendam: unde hanc Regulam tradunt Innocentius, & Abbas o. 5. in cap. ult. *de consuetudine: Consuetudo contra Legem non valet, si Lex resistat*. Porrò censetur Superior, aut jus consuetudinem abrogare, dum illam vocat Nervi disciplinæ Ecclesiasticæ disruptionem, irrationabilem abusum, pravam consuetudinem, corruptelam: sicut vocatur consuetudo contrahendi Matrimonium inter gradus prohibitos in Cap. *quod super*, de consanguinitate & affinitate. Item dum utitur illis verbis: *innovamus, reprobamus*; si tamen, mutatis circumstantiis, ob quas consuetudo reprobata est, incipiat fieri rationabilis, poterit contra Legem præscribere.

Sed quid dicendum, quando in Lege ponitur: *Non obstante quacunque consuetudine?*

Resp. Per illa verba tantùm derogari consuetudini præteritæ, & quidem generali, si non aliud exprimatur; non autem futuræ, ut docent Covarruvas, Herinx, & plures alii.

Dixi 3. *Et reperitur bona fides*, quia si ad aliam omnem præscriptionem bona fides requiratur, quidni ad præscribendum contra legem? Unde qui peccando formaliter contra legem operantur, nunquam præscriptionem incipiunt, saltem in foro conscientiæ; benè tamen illi, qui bona fide prosequuntur, quod alii mala fide inceperunt. Hanc sententiam communem esse, asserit Rochus, hancque sequuntur Glossa in cap. *Non est*, de consuetudine, Abbas, Sylvester, Suarez, Azorius, Layman, & alii contra nonnullos, quorum sententiam crediderim veram, quando Princeps transgressiones scit, & tolerat, quia censetur obrogationi tacitè consentire, non tamen quando illas ignorat.

ARTICULUS IV.

Quid dicendum de Legum humanarum dispensatione?

CONCLUSIO I.

Dispensatio est relaxatio obligationis Legis respectu casus aut personæ particularis, facta in iis circumstantiis: in quibus alioqui lex obligaret.

Dixi 1. *Relaxatio obligationis*, quæ si in totum auferatur, dispensatio dicitur totalis, si in partem, v. g. pœna, relicta culpa, aut è contra, dicitur partialis: si in ejus loco alia obligatio subrogetur, in rigore non est dispensatio, sed commutatio.

Dixi 2. *Respectu personæ particularis*: sub qua comprehendo Congregationem, Conventum, Religionem, &c. quæ sunt personæ fictæ.

Dixi 3. *Facta in iis circumstantiis &c.* per quæ differt ab Epicheja, quæ fit in casu in quo creditur lex non obligare.

CONCLUSIO II.

Potest in Legem humanam cadere dispensatio. Pater ex unanimi consensu omnium tum Legislatorum; tum subditorum, quorum, illi se posse dispensare, & hi secum posse dispensari tanquam certum & indubitatum supponunt, hocque confirmat Tridentinum Sess. 25 de Reformat. cap. 18. ubi satis ostendit dispensationem quandoque expedire.

CONCLUSIO III.

Jure ordinario dispensare potest in suis Legibus Legislator ipse, ejus Superior, & Successor in jurisdictione. Est communis.

Prob. Illius est obligationem tollere, cujus est imponere; sed prælator um est imponere obligationem: ergo & tollere. Hinc

Resol. 1. Posse dispensare Papam in legibus Conciliorum generalium, Apostolorum, imò & D. Petri; quia respectu Concilii generalis est Caput, respectu Petri est æqualis, respectu aliorum Apostolorum, sicut & Episcoporum, est Superior.

Resol. 2. Non posse Patriarcham, Primatem, aut Archiepiscopum, dispensare in Legibus suorum Episcoporum quibus præsunt; quia sicut non possunt pro eorum Diœcesibus leges ferre, ita nec in eorum Legibus dispensare; quia in hoc non sunt Superiores eorum.

CONCLUSIO IV.

Nullus inferior, quacunque dignitate fulgeat, potest in Lege Superioris dispensare, nisi ei concedatur.

Ratio est; quia dispensatio præsupponit in dispensante jurisdictionem, cum sit actus illius, sed inferior non habet jurisdictionem in legem Superioris: ergo; unde Clem. *Ne Romani* de electione, asseritur legem superioris non posse tolli ab inferiore. Hinc

Resol. Episcopum non posse dispensare in Legibus summi Pontificis, Parochum in Lege Episcopi, Provincialem alicujus Religionis in Lege Capituli Provincialis; sicut nec Generalem in Lege Capituli Generalis; quia respectu illorum sunt verè inferiores, nec plus possunt, quàm ipsis permittatur, & ideo

Dixi in conclusione: *Nisi ei concedatur*, quam concessionem habent Episcopi respectu legum Pontificiarum in certis casibus: 1. quandocunque in illis legibus ponitur *dispensari posse*: cum enim nullus dubitet summum Pontificem in suis legibus posse dispensare, consequens est, ut verba illa Episcopos respiciant: 2. In materia levi, aut leviter obligante quia non est verisimile quòd velit Papa, ut ad ipsum pro re tantilla recurratur; 3. Saltem ex consuetudine, in iis quæ frequenter occurrunt, ut in jejuniis, Festis, Horis Canonicis, quia id exigit recta singularum Diœcesum gubernatio: 4. Quando occurrit necessitas, quæ est valdè urgens, aut difficilis est ad Papam, aut Legatum, aliumvè Privilegiatum recursus ob paupertatem & similia. Sic possunt ante & post Matrimonium dispensare in impedimentis occultis, ubi id requirit gravis necessitas; quia præsumitur esse voluntatem Pontificis & fundate, cum sicut hoc communiter doceri, & non contradicat: 5 Secundùm aliquos, in dubiis, an casus egeat dispensatione; Sed crediderim recurrendum esse ad Sedem Apostolicam; quia in dubiis pars tutior est tenenda.

Quod diximus de Episcopis, dici debet de Prælatis Regularium exemptorum, qui in iis, quæ sunt meræ jurisdictionis; sunt veluti Episcopi respectu suorum.

Item dispensare possunt Parochi in jejunio, in abstinentia à labore servili in diebus Festis, & hoc ex consuetudine, quæ, cùm sit juri communi contraria, non est ulterius extendenda. Similiter Confessarii Mendicantium possunt dispensare ex privilegio in quibusdam votis sæcularium, ut suo loco diximus.

Advertendum hic, potestatem delegatam à jure in perpetuum concessam, posse dici ordinariam, si facultas illa non personæ, sed officio aut dignitati v. g. Episcopali, sit annexa.

CONCLUSIO V.

Ut Legislator dispenset licitè, requiritur causa, non ut validè.

Prob. 1. pars; quia dispensans sine causa est infidelis dispensator potestatis quam accepit, non in destructionem, sed in ædificationem & conservationem boni communis, estque potius dicendus crudelis dissipator, ut benè notat D. Bernardus lib. 3. de dispensatione cap 4. quam fidelis dispensator: unde Tridentin. Sess. 25. de Reform. c. 18. præcipit, ut non dispensetur sine justa causa eaque urgenti. Præterea nunquid convincitur esse personarum acceptor, si absque ratione unum eximat à Lege potiùs quàm alterum?

Prob. 2. pars; quia sicut obligatio Legis dependet à legislatore in fieri, ita & in conservari, ergo sicut potuit ab initio aliquam personam sua lege non comprehendere, ita & deinceps illam ab ea eximere. Hanc sententiam docent plurimi DD. contra paucos. Hinc

Resol. Dispensatum sine causa posse tuta conscientia uti sua dispensatione, cùm sit verè à Lege exemptus; modo tamen vitetur scandalum. Quod si dispensatus dispensatorem ad id impulisset, reus esset, teneretur que efficere, ut dispensatio revocaretur.

CONCLUSIO VI.

Invalidè dispensat inferior in Lege Superioris sine justa causa.

Ratio est; quia in tantum potest inferior dispensare in lege superioris, in quantùm ipsi permissum est, sed non est credibile, quod concesserit Superior inferiori facultatem dispensandi sine justa causa: ergo &c. Et ideo invalidè dispensat Papa in voto, & in aliis quæ sunt de jure Divino, sicut & Episcopus in legibus summi Pontificis, si non adsit causa legitima dispensandi. Putem nihilominus valere dispensationem, si bona fide existiment adesse causam sufficientem, cùm non sit, quia præsumitur sic velle Superiorem

ARTICULUS V.

Variæ quæstianculæ valde utiles de dispensatione.

PEtes 1. An possit quis uti dispensatione, quando pro ea obtinenda allegavit causam falsam?

Resp. Neg. Si allegatio falsi fuit dispensanti causa finalis dispensandi, quia causa finalis ea dicitur, ob quam subsistentem intendit dispensare Superior, aliàs non: estque conditio sine qua non: unde communiter irrita est dispensatio in voto, Matrimonii impedimento, & quibuslibet aliis facta ob unicam rationem falsam; quia, cùm Superior non possit licitè dispensare sine causa, præsumitur dispensare ob causam allegatam, qua non subsistente, non censetur velle dispensare.

Dixi: *Si allegatio falsi sit causa finalis;* nam si tantùm sit causa impulsiva, id est, non movens absolutè ad dispensandum; sed solùm ad faciliùs dispensandum, dicunt aliqui valere dispensationem, alii non: primis adhæremus, si allegatio falsi processerit ex simplicitate, aut ignorantia allegantis, quia tunc præsumitur quòd equidem, ea semota, adhuc dispensasset Pontifex: Adhæremus autem Secundis, si allegatio falsi fuerit malitiosa, quia Innocent. III. cap. *super litteris* de Rescriptis, decrevit rescriptum, seu dispensationem non valere, ubi intervenit malitiosa obreptio, aut subreptio, licèt forsan fuisset adhoc obtenta dispensatio, si obreptio aut subreptio non intervenissent.

Petes 2. Quid intelligatur per obreptionem, & sobreptionem?

Resp. Obruptionem esse, ubi allegatur falsum, subreptionem, verò ubi siletur verum ad rem pertinens, & ideo dispensatio: 1. modo obtenta dicitur obreptitia: 2. modo subreptitia.

Petes 3. Quid si pro dispensatione obtinenda allegarentur duæ causæ, una vera sufficiens ad dispensandum, & altera falsa?

Resp. Si causa falsa, allegata sit simpliciter, seu ignoranter, valere dispensationem. Patet ex dictis: si autem malitiosè, distinguendum est: vel enim allegatio illa ad rem facit, & nulla est dispensatio, ob dicta superius: vel non facit, & est valida, quia non censetur dispensans ullatenus ab ea moveri, & ideo valet dispensatio, si dixisti te esse Petrum, cum sis Paulus, Pictorem, cùm sis Medicus.

Petes 4. An valeat dispensatio, quando siletur certa qualitas, etiam ignoranter, cujus expressionem jura, vel stylus Curiæ specialiter requirunt?

Resp. Neg. Quia omissa forma, aut conditione sine qua non, corruit actus: quod etiam verum est, etiamsi, ea cognita, adhuc Superior dispensasset. Hinc nulla est dispensatio super impedimento Matrimonii, quando non fuit expressa vel copula incestuosa, quæ præcessit, vel contractum invalidè Matrimonium, vel etiam consummatum. Item si taceatur quòd Matrimonium fuerit contractum aut consummatum sub temeraria spe dispensationis impetrandæ. Similiter nulla est impetratio Beneficii, quando impetrans non expressit se aliud Beneficium habere, licet tenuissimum.

Petes 5. Quibus aliis casibus præterea sit irrita dispensatio?

Resp. 1. Quando dissimulatur veritas alicujus ad rem intrinsece pertinentis, qua cognita, Superior non dispensasset, aut nonnisi cum graviore onere: & ideo non valet dispensatio, si duas habens affinitates, quia fornicatus es cùm duabus sororibus tuæ sponsæ; vel duas consanguinitates ex parte utriusque parentis, vel affinitatem & consanguinitatem simul, alleges tantùm unicam.

2. Si cùm sis dives, facias te pauperem, ne solvas mulctam divitum; quia non censetur tunc velle Pontifex tecum dispensare, ut constat ex praxi.

3. Quando in petitione secundæ dispensationis, non ponitur dispensatio antea obtenta, si, moraliter loquendo, valdè augeatur inde gravitas dispensationis obtinendæ: unde nulla est dispensatio super impedimento criminis, v. g. uxoricidii, si similem dispensationem, propter idem crimen, adhuc obtentam non exprimas. Sicut nec secunda dispensatio non residendi in loco Beneficii per aliquod tempus notabile, si immediatè antea tempus similis dispensationis effluxerit, nec fuerit in petitione expressum.

4. Dum in postulatione scienter vel ignoranter committitur error circa moralem rei substantiam, ut si petas dispensationem pro affinitate, & sit consanguinitas, aut è contra: si pro quarto gradu, cùm sit tertius: quia etsi dispensans æquè facilè, aut faciliùs dispensasset, rem, ut in se est, exprimendo, censetur tamen id præcisè concedere, quod ab ipso petitur. Volunt tamen aliqui dispensationem pro secundo gradu, cùm sit tertius, aut pro tertio, cùm sit quartus, esse validam; quia dispensatio totius, est etiam dispensatio partis sub ea contentæ: sic autem, ut ajunt, continet gradus secundus tertium, & tertius quartum.

Petes 6. An cesset dispensatio per mortem dispensatoris?

Resp. Neg. Si fuit absolutè concessa. Ratio est; quia dispensatio est donatio cujusdam gratiæ; gratia autem non expirat expirante donante, ut patet cap. *Si super gratia*, de Officio delegati in 6. unde si accepisti dispensationem ut Matrimonium ineas cum consanguinea, mortuo Pontifice, à quo dispensatus es, potes cum illa contrahere. Similiter dispensatus, ut carnes comedas per totam Quadragesimam, defuncto initio Quadragesimæ dispensante, potes nihilominus continuare.

Sed quid si data fuerit dispensatio usque ad revocationem? Etiam durat, extincto dispensante; quia etsi non duret concedentis voluntas, durat tamen concessio, donec revocetur ab habente potestatem æqualem, aut superiorem.

Petes 7. An cessante causa dispensationis, cesset dispensatio?

Resp. 1. Si antequam expediantur litteræ dispensatoriæ, desinat causa allegata, dispensationem non subsistere; è contra stare, etiamsi causa non subsisteret tempore petitionis, si subsistebat tempore dispensationis.

Ratio utriusque partis est, quod dispensans intendat dispensare, *si preces veritate nitantur*, non quando fit petitio, sed quando fit dispensatio: & ideo si ratione prolis petieris dispensationem, ut inires Matrimonium cum consanguinea, non stat dispensatio, si mortua sit proles, antequam dispensatum sit: è contra subsistit, si inter petitionem & dispensationem nata sit proles, licèt allegando prolem pro causa, crederes mentiri, quia nesciebas Amasiam esse gravidam.

Resp. 2. Si causa non subsistebat tempore dispensationis, & paulo post incipiat subsistere, antequam opus dispensatum executioni mandatur, equidem dispensationem nullam esse, quia, cùm tunc non subsisteret motivum dispensationis, etiam non subsistebat voluntas dispensandi: unde non potest quis contrahere Matrimonium cum Affine, vi dispensationis obtentæ ob allegatam paupertatem, licèt jam sit pauper, si tempore dispensationis erat dives.

Resp. 3. Subsistere dispensationem obtentam (non tamen in omni casu) etiamsi inter dispensationem, & ejusdem executionem desinat motivum dispensationis, adeoque posse Petrum inire Matrimonium cum cognata, licèt post dispensationem mortua sit proles, ob quam obtenta est dispensatio.

Ratio est; quia etsi dispensatio data sit dependenter à subsistentia causæ, non tamen dependenter à duratione ejusdem, ut patet ex stylo ordinario litterarum dispensatoriarum, ubi ponitur quidem, *si allegata subsistant*, non tamen *si allegata durent usque ad executionem dispensationis*, & consequenter cùm Legis obligatio tollatur absolutè respectu dispensati, non potest reviviscere, nisi adsit novus actus superioris de novo obligantis. Et certè nisi hoc esset, qui dispensatus foret in voto Castitatis, ut iniret Matrimonium, aut in Irregularitate, ut susciperet sacros Ordines, ubi voluntatem mutaret, statim fieret iterum irregularis, aut voto ligatus, quod non est credibile. Desinente quidem causa Legis respectu totius Communitatis, desinit Lex, quia sine ullo actu Legislatoris desinit obligare, utpote facta inutilis: ut autem desinat dispensatio, seu ut reviviscat obligatio in dispensato, requiritur actus Superioris obligationem ablatam reponentis, & sic non sufficit desitio causæ, quæ omnino inepta est per se obligationem extinctam suscitare. Dixi autem: *Non tamen in omni casu*, & ideo

Petes 8. Quibus casibus censeatur cessare dispensatio, cessante motivo dispensationis?

Resp. In illis omnibus, in quibus motivum dispensationis creditur prudenter solùm ad tempus duraturum, quia etsi non concedatur dispensatio sub conditione expressa motivi duraturi, conceditur tamen sub tacita; quia non præsumi potest velle Superiorem concedere dispensationem perpetuam pro causa temporanea. Et ideo si pro infirmitate concessum fuit tibi comedere carnes in Quadragesima, cessante infirmitate, cessat dispensatio. Si petiisti dispensationem in voto Castitatis, ut contraheres cum puella quam deflorasti, ipsa mortua, non potes aliam ducere; quia tua dispensatio fuit restricta ad illam personam. Aliud esset, si petiisses dispensationem in voto, ut inires Matrimonium præcisè, tunc enim, mortua prima conjuge, posses assumere secundam, mortua secunda, tertiam, & sic deinceps; quia tunc dispensatio ea communi usu censetur perpetua: sicut censetur perpetua, quando ob morum honestatem obtinuisti dispensationem ab irregularitate, etsi postea mores corruperis. Unde ad discernendum quando dispensatio sit perpetua, quando temporanea, multùm confert advertere ad communem usum & praxim timoratorum.

Petes 9. Quandonam censeatur quis renunciare dispensationi?

Resp. Quando verbis, signis, factis, aut scriptis id declarat dispensatori, renunciationem acceptanti, aliàs non.

Ratio est; quia cùm dispensator obligationem Legis abstulerit, & ab ipso solo dependeat, ut reviviscat obligatio, nisi renun-

nuntiationem acceptet, non censetur obligatio reviviscere. unde si cum voluntate renuntiandi litteras dispensatorias fregeris: si contraxeris cum alia, quàm cognata, cui nubendi dispensationem acceperas: si per decem aut plures annos dispensatione non usus fueris, potes adhuc illa uti, & in 2. casu, defunctà conjnge, cognatæ nubere, cùm propter illa non censeatur dispensator voluntatem dispensandi revocare, ubi id non manifestas. Si tamen obtinuisses dispensationem à voto, & ei vel sola mente renuntiares, revivisceret votum tuum, vel potius implicitè votum novum emitteres Cujus ratio est, quòd voti obligatio dependeat à tua voluntate, non sic obligatio Legis.

Petes denique: quæ causæ requirantur ad dispensandum?

Resp. Tres præsertim à Tridentino assignatas cohonestare dispensationem: nempe necessitatem, pietatem, & utilitatem: *Necessitatem*, non quidem ita urgentem, ut teneatur Superior dispensare, nec tantam, ut possit subditus sine dispensatione à Lege se eximere, sed talem, ut vir prudens doctus, & expertus judicet dispensationem tunc expedire. *Pietatem*, sic potest dispensari cum irregulari volente, ut liberius Deo vacet, sacros ordines suscipere. *Utilitatem*, non tam privatam, quàm communem.

QUÆSTIO XVI.

Quid dicendum sit de Lege pœnali?

NE Respublica privaretur fine, quem Legislator leges instituendo sibi proposuit; justum fuit & expediens earum transgressoribus pœnam statuere, ut quos virtutis amor ad illarum observantiam non allicit, aut futuræ pœnæ metus non impellit, præsentis saltem pœnæ timor ab illarum violatione deterreret, juxta illud: *Oderunt peccare mali formidine pœnæ*: & ideo dixit Philosophus 10. Ethic. 9. *Multitudo necessitati potius, quàm rationi, & pœnæ, quàm honestati paret*

Porrò varia de Lege illa occurrunt dicenda, quorum jam aliqua diximus, tum in Tractatu super Decalogum cap 5 tum in Tractatu de Jure, & Justitia, in Appendice de Judiciis, & Judice. Alia restant hic examinanda.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex Lex pœnalis, & an obliget in conscientia?

CONCLUSIO I.

LEx pœnalis est illa, quæ pœnam imponit illius transgressoribus. Duplex est, purè pœnalis quæ ad pœnam tantùm obligat, non ad culpam: & mixta, quæ obligat ad utranq; Illa autem, quæ tantùm obligat ad culpam, dicitur moralis.

CONCLUSIO II.

DIviditur ulteriùs Lex pœnalis in Ecclesiasticam, & Civilem; sed magis famosa Legis pœnalis divisio est in Legem latæ, & ferendæ sententiæ. Prima est, quæ continet pœnas latas in transgressores. Secunda quæ continet pœnas ferendas, non latas.

Porrò censetur continere pœnas latas, quando in ipsa ponitur, *ipso facto*, *ipso jure*, *ex tunc*, sint excommunicati, suspensi &c. Item quando utitur verbis præteriti temporis, ut *jam excommunicavimus*, vel præsentis, ut *excommunicamus*. Censetur autem continere pœnas ferendas, quando non utitur prælatis verbis *ipso facto* &c. Item quando pœnam tantùm minatur, dicendo v.g. *excommunicabitur*, *suspendetur*, *reus erit*, *subjacebit tali pœnæ*, nisi addatur *ipso facto*, aut nisi Lex esset inutilis, quia non posset postea pœna infligi, aut quia non imponitur ab homine, sed à jure In dubio autem, an Lex sit latæ aut ferendæ sententiæ, præsumi potest esse ferendæ; quia odiosa, quales sunt pœnæ, convenit restringi.

CONCLUSIO III.

VAriæ Leges pœnales tum Ecclesiasticæ, tum Civiles, obligant in conscientia; non tamen omnes. Prima pars, quæ est communis, manet sufficienter probata ex dictis Conclus. 3. q. 8. hujus Disput. ubi ostendimus ex impositione pœnæ gravis, graviter Legem obligare, sive sit Civilis, sive Ecclesiastica.

Prob. 2. pars; 1. de Legibus Ecclesiasticis; quia in variis Religionibus, ad animarum pericula cavenda, plurimæ fiunt Constitutiones, quæ veræ Legis rationem sortiuntur, & tamen non obligant in conscientia ad actum ponendum vel omittendum, sed tantùm ad subeundam pœnam, actum ponenti vel omittenti impositam, ubi saltem de illa fuerit requisitus culpabilis, ut diximus de Statutis nostris generalibus, & Jesuitarum Regulis. Omnis quidem pœna supponit culpam, &, ut dicit August. lib. 1. Retract. cap. 9. *Omnis pœna, si justa est, peccati pœna est*; sed hoc intelligi debet de peccato, seu culpa aut Theologica, aut politica; cùm certum sit plurimos puniri, aut mulctari sive in Accademiis, sive in Collegiis, sive in certis Congregationibus propter actiones, quæ non sunt Theologicè peccaminosæ.

Prob. 2. de Legibus Civilibus; quia nonnullæ sunt, in quibus nec ex verbis Legislatoris, nec ex gravitate pœnæ, nec ex materiæ conditione colligi potest ipsa obligatio in conscientia. Quod exemplificat Scotus cum pluribus aliis, in Legibus quæ prohibent, ne vinum, panis, caro, sal, oleum, &c emantur in loco privilegiato à non privilegiatis: ne quis piscetur in flumine communi, aut venetur in tali terra; ne pannus, lana, frumentum & similia ex terris hostium recipiantur, aut extra Provinciam transportentur. Imò volunt nullam Legem Civilem pœnam irrogantem, obligare in conscientia; quia, inquiunt, ubi Legislator facit mentionem pœnæ temporalis, non æternæ, censetur ad temporalem, & non ad æternam obligare. Quibus sanè nec quoad exempla allata, nec quoad principia, universaliter subscribo. Et certè si hoc esset, nullum tributum, nullum vectigal, nulla gabella, nullum pedagium esset Regibus in conscientia solvendum; quandoquidem omnis Lex tributaria irroget pœnam transgressoribus. Hoc autem, non solùm adversatur Sac Scripturæ Rom. 13. vers. 7. ubi dicitur; *Cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal*, non solùm exemplo Christi facientis & dicentis Matth 22. vers. 21. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, sed etiam juri naturæ dictanti obligationem inesse membris Caput fovendi & sustentandi: unde ut hanc difficultatem discutiamus conclusione seq.

Advertendum est, Legem pœnalem tripliciter posse ferri. 1. Sub disjunctione, v. g. hoc modò: *vel non transportabis frumentum in terras exteras, vel solves* 100. *flor.* 2. Copulativè, *non transportabis frumentum, &, si transportaveris, in exilium mitteris*. 3. Uno quasi actu rem prohibendo, & pœnam transgressoribus imponendo: v.g. *Prohibemus transportationem frumenti sub pœna confiscationis bonorum*, vel quod idem redit: *volumus ut si frumentum transportaveris, tali pœna plectaris*.

CONCLUSIO IV.

PEr se loquendo, Lex primo modo lata, non obligat in conscientia; obligat tamen lata secundo & tertio modo.

Prob. 1. pars; quia censetur Legislator taliter se exprimens vel unum, vel aliud velle, id est, vel quod frumentum non transferatur, vel certè, si transferatur, solvatur talis mulcta. Quod potest facere Princeps ex duplici causa, vel ne ità liberè frumentum, aut quid simile ex Provincia transferatur, vel ut per mulctam necessitatibus publicis subveniatur.

Prob. 2. pars; quia Legislator apponendo conjunctivè pœnam, non censetur obligationem immediatè ante impositam tollere, sed potiùs corroborare, & confirmare. Præterea si præcipiendo aut prohibendo simpliciter actum, censeatur in conscientia obligare, quidni similiter obligaret, dum præcepto, aut prohibitioni pœnam adjungit pro transgressoribus? Cùm appositio pœnæ non sit ablatio culpæ, sed signum evidens, quòd Legislator non utcunque velit ad suam Legem obligare, sed velit efficacissimè; undè falsum est, quòd apponendo pœnam temporalem, censeatur æternam excludere: & ideo Cap *Nonne*, de præscriptione, ubi dicitur quòd unum exprimens & aliud tacens, censeatur id quod tacet excludere, intelligitur quando id quod siletur, necessariò exprimendum est, quod non habet locum in Legibus, quæ, nisi Legislator contrarium insinuet, semper supponuntur obligare in conscientia, etiamsi de illa obligatione nulla fiat mentio, ut patet evidentissimè ex Legibus totam Ecclesiam concernentibus, in quibus nunquam fit mentio pœnæ æternæ, etiamsi omnes obligent in conscientia.

Prob. 3 pars; quia parum refert, an quis uno actu præcipiat actum, & apponat pœnam, an verò diversis actibus: unde etsi tertius præcipiendi modus differat à secundo juxta verborum formam, non tamen à parte rei.

Fatendum tamen, quoad Leges sæculares præsertim, maximè attendendum esse ad usum communem, & praxim timoratorum; cùm certum sit consuetudinem legitimam, quæ potest Legis obligationem quoad culpam & quoad pœnam tollere, posse à fortiori, relicta pœna, culpam auferre: unde unusquisque Patriæ suæ usum consulat, & non abusum.

ARTI-

ARTICULUS II.

An Leges pœnales obligent ad pœnam ante sententiam Judicis?

Adverte duplicem per Legem statui posse pœnam, passivam unam, quæ consistit in mera privatione, ut est suspensio, irregularitas, excommunicatio &c. quæ hominem certis bonis privant, nulla ejus actione interveniente; alteram activam, quæ actionem aliquam requirit ex parte Rei, ad sui executionem. Hoc posito

CONCLUSIO I.

Quando Lex pœnalis est tantùm ferendæ sententiæ, seu tantùm continet pœnas ferendas, non obligat ante sententiam Judicis condemnatoriam, sive interim pœna sit passiva, sive activa.

Ratio clara; quia per talem Legem reus non est ad pœnam condemnatus, sed condemnandus; & consequenter quamdiu pœna de facto non imponitur, potest eodem modo se gerere, ac si crimen non commisisset: ac proinde qui ob crimen patratum, Beneficio, vel Officio est privandus, potest licitè ante sententiam illud acceptare, vel in obtento perseverare, ac fructus percipere, sicut & excommunicatus tanquam non excommunicatum se gerere; unde Lex illa potiùs afficit Judicem, qui tenetur pœnas Lege taxatas imponere, nisi è Principe supremo ejus discretioni relinquatur pœnam vel augere vel minuere; & ideo excusari possunt illi, qui ex quadam compassione pro reis intercedunt apud Judices; cùm enim ignorent quid possint, vel non possint circa pœnam imponendam, censentur petere sub tacita conditione, *si ipsis liceat*. Caveant tamen Judices & Principes etiam supremi, ità facilè cum reis dispensare, ut bonum publicum graviter lædatur: si enim multò magis prosit Communitati quòd criminosus ad rigorem Legis puniatur, quàm non, peccat Princeps, & à fortiori Judex, si cum eo dispenset, pœnam vel non imponendo, vel moderando. Imò peccant pro eo intercedentes; quandoquidem ad peccandum inducant Judicem aut Principem, qui tenetur ex officio bonum publicum procurare.

CONCLUSIO II.

Quando Lex pœnalis est latæ sententiæ, seu continet pœnas latas, potest obligare ante omnem Judicis sententiam ad subeundam pœnam, non tantùm passivam, sed etiam activam moderatam.

Prob. 1. Sententia Legis non est minoris virtutis, quàm sit sententia Judicis; sed sententia Judicis obligare potest ad præfatam pœnam: ergo & sententia Legis.

Prob. 2. Valet argumentum ab actu ad potentiam; sed sunt aliquæ Legis sic obligantes, ut dicemus posteà: ergo &c. Hinc

Resol. Posse Legem obligare Reum ante omnem Judicis sententiam, ad solvendam certam mulctam, ad privatim se flagellandum &c.

CONCLUSIO III.

Paucæ Leges, etiam latæ sententiæ, obligant reum ad pœnam subeundam ante omnem Judicis sententiam; aliquæ tamen obligant.

Prob. 1. pars; quia consuetudo, quæ est optima Legum interpres, sic varias Leges pœnales recepit, & fortè omnes Civiles, ut benè notat Præpositus: unde confiscatio bonorum, inhabilitas ad hæreditatem subeundam, privatio Beneficiorum, Officiorum, vocis activæ, vel passivæ, communiter non obligant ante omnem Judicis sententiam.

Dices: Si hoc esset, non esset differentia inter Legem ferendæ, & latæ sententiæ.

Resp. Neg Assumpt. Quia, ut Lex ferendæ sententiæ obliget ad luendum pœnam, requiritur sententia Judicis, non tantùm declaratoria criminis (quòd sufficit ut obliget Lex latæ sententiæ) sed etiam condemnativa, qua posita, statim tenetur Reus pœnam subire. Est autem discrimen inter sententiam declaratoriam criminis, & sententiam condemnatoriam, quòd hæc expressè & formaliter injungat pœnam, illa autem tantùm declaret tale crimen à tali homine esse patratum, ac ideo incurrisse pœnam à Lege pro tali crimine taxatam.

Dices 2. Sæpè crimen est publicum, antequam interveniat sententia criminis declaratoria: ergo illa non requiritur, ut reus ad pœnam obligetur.

Resp. Dist. Ant. Sæpè crimen est publicum facto vel fama, antequam &c. C. jure: N.

Prob. 2. pars; quia excommunicatio, suspensio, interdictum, & irregularitas ipso facto impositæ, obligant ante omnem Judicis sententiam. Item quædam aliæ leges Ecclesiasticæ, ut lex, quæ obligat Episcopos ad restituendos fructus perceptos, si post tres menses munus consecrationis non susceperint: lex quæ Parochiali Beneficio privat eum, qui intra annum post susceptum Beneficium, non fit Sacerdos: lex quæ fructibus Beneficii privat non recitantem Officium: Item Ecclesia in pœnam criminis reddit certos reos inhabiles ipso facto ad contrahendum Matrimonium. Similiter obligant leges pœnales ante omnem sententiam, si in eis ponatur criminosos teneri ipso facto ad pœna in conscientia; vel non posse absolvi in foro conscientiæ, nisi pœnam solverint.

Notandum tamen hic reum non teneri ad pœnam, quæ ante omnem sententiam est subeunda, si non possit illam luere, nisi cum periculo infamiæ, aut alterius gravioris mali: unde non tenetur Irregularis abstinere à Missa celebranda, à Sacris Ordinibus suscipiendis, si non possit absque gravi infamia. Idem dic cum proportione de excommunicato, suspenso, inhabili ad Officium &c. quia non censentur leges humanæ cum tanto gravamine obligare, ut diximus superius.

Solet hic quæri, an & qualiter leges pœnales obligent reum post latam Judicis sententiam? Sed quoniam fusè de illis egimus tractatu de Jure & Justitia in appendice de Judice & Judicio, illuc recurre.

ARTICULUS III.

An ignorans incurrat pœnam Legi humanæ annexam.

CONCLUSIO I.

Agens contrà solam legem, quam invincibiliter ignorat, non incurrit pœnam ipsi annexam.

Ratio clara est; quia pœna non imponitur, nisi propter culpam; sed taliter agens non committit culpam: ergo nec incurrit pœnam.

Dixi: *Contrà solam Legem humanam*; quia si operans noverit factum suum prohiberi lege divina aut naturali, licèt ignoret prohiberi lege humana, juxta Scotum 4. dist. 6. q. 8. n. 1. & alios, incurrit pœnam, saltem a censura distinctam; quia Ecclesia non tantùm suæ legis, sed etiam divinæ aut naturalis transgressionem punire intendit, & ideò incurritur impedimentum criminis dirimens Matrimonium, ab iis qui legem Ecclesiasticam circa hoc ignorant.

Addidi tamen: *Saltem à censura distinctam*, quia communiter receptum est, invincibiliter ignorantem legem Ecclesiasticam, non incurrere censuram ipsi annexam, quia non censetur contra legem aut præceptū Ecclesiæ contumax. Idem est de eo, qui ad legem Ecclesiæ nullo modo advertit; aut illius oblitus est.

Dices contra conclusionem: *Ignorantia facti excusat: non juris*, ut habet Regula juris 13. in 6.

Resp. Id intelligendum esse in foro externo, ubi ignorantia communis non præsumitur, nisi probetur, quod cùm sit factu difficile, ne dicam moraliter impossibile, ideò dicitur non dari ordinariè ignorantia juris. Si quis tamen de facto invincibiliter legem ignoraverit potest pœnam sibi in foro externo, defectu probationis ignorantiæ invincibilis, impositam, in foro conscientiæ declinare: cur autem in foro externo potiùs admittatur ignorantia facti, quàm juris, indè habetur, quòd facta sint innumera & ferè infinita; jura verò, non ita multa.

CONCLUSIO II.

Cum quis ratione ignorantiæ non excusatur à peccato mortali, non excusatur etiam à pœna ob tale peccatum imposita, nisi ad pœnam incurrendam requiratur in lege scientia, aut dolus.

Ratio est; pœna imponitur propter gravem culpam, sed gravis culpa committitur: ergo pœna incurritur.

Dixi 1. *A peccato mortali*; Nam si ignorantia faciat, ut peccatum sit tantùm veniale, non incurritur pœna gravis, quæ nonnisi ob gravem culpam imponitur: undè judex illo casu nullam, vel longè mitiorem pœnam debet imponere.

Dixi 2. *Ob tale peccatum imposita*; nam si actio sit quidem peccaminosa, non tamen eo peccato propter quod fuit injuncta, pœna non incurritur: sic qui furatur rem, quam ignorat esse sacram, non incurrit pœnam furto sacrilego annexam, sicut injiciens manus violentas in Clericum, quem putat laicum, non excommunicatur;

Dixi 3. *Nisi ad pœnam incurrendam &c.* nam si pœna decreta sit

ta sit contra eos: qui *scienter, consulto, ausu temerario, præsumptione*, peccaverint, illam non incurrunt laborantes ignorantia ipsius legis, etiam crassa aut supina, quæ sufficiat ad mortale, quia hæc ignorantia directam malitiam aut dolum formalem non continet. Aliud est de laborantibus ignorantia affectata, hæc enim in jure scientiæ & temeritati æquivalet.

CONCLUSIO III.

QUi cognitam Legem transgreditur, pœnam incognitam ipsi Legi annexam incurrit, si non sit censura: est communis.

Ratio est; quia cùm talis ignorantia non tollat causam pœnæ, nempe culpam, ita nec tollit ipsius effectum, scilicet pœnam.

Dixi; *Si non sit censura*, quia ignorans invincibiliter censuram Ecclesiasticam, licet non ignoret legem, cui est annexa, illam non incurrit legem transgrediendo, quia nemo censuram incurrit, nisi adversus Ecclesiæ potestatem aliquid sub censura præcipientis aut prohibentis, contumacem se præbeat. Non autem censeri potest taliter contumax, si censuram ignoret. Imò probabilius mihi videtur non incurri censuram, etiam ab eo qui eam vincibiliter ignorat, modò tamen ejus ignorantia non sit crassa aut supina: colligitur ex c. a. *de Constitut. in 6.* ubi habetur: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non sit, aut supina* Quod cùm sit favorabile, & retenta verborum proprietate, rectè de censuris intelligi possit, non est ratio, cur etiam de illis non intelligatur. Et licèt ibi tantùm fiat mentio censurarum Episcopalium, idem tamen videtur dicendum de censuris Papalibus, cùm sit æquè, aut fortè majus animæ periculum, quòd ignorantes ligentur potiùs censuris Pontificiis, quàm Episcopalibus.

QUÆSTIO ULTIMA.

Quid, & quotuplex Lex irritans, & an omnis Lex prohibens actum, illum irritet, & è contrà;

CONCLUSIO I.

LEx irritans, est Lex impediens alicujus actus valorem, quod facere potest dupliciter, vel directè impediendo, scilicet actum, ut patet in Lege Tridentini, Matrimonia clandestina irritante: vel indirectè, inhabilitando scilicet ipsas personas ad contrahendum, licèt alioqui sint habiles, & consequenter ipsum actum ab ipsis celebratum mediante invalidando: sic irritatur Matrimonia inter personas affines & consanguineas.

CONCLUSIO II.

LEx irritans, alia est quæ inducitur propter culpam seu delictum, ut irritatio Matrimonii propter uxoricidium, aut Mariticidium, ut ita loquar; sicut ob Adulterium vivente conjuge commissum cum promissione futuri Matrimonii. Alia est, quæ inducitur propter bonum publicum, ut annullatio Professionis Religiosæ ante decimum sextum ætatis annum. Alia, quæ propter utrumque inducitur. Prima dicitur pœnalis, secunda non pœnalis, tertia mixta.

Dividitur ulterius Lex irritans in Legem ferendæ & latæ sententiæ, sed quandonam sit latæ, quandonam ferendæ sententiæ, colliges ex dictis pro Lege pœnali.

Advertendum hic, quod quando Lex irritans, etiam latæ sententiæ, est purè pœnalis, requirat sententiam declaratoriam criminis, sicut diximus de Lege pœnali. Excipe tamen, nisi contractus sit talis naturæ, ut semel validus, non possit postea invalidari: tunc enim quamvis irritetur in pœnam, est irritus ab initio, & absque ulla criminis declaratione, ut patet in contractu Matrimoniali.

CONCLUSIO III.

NOn omnis Lex prohibens actum irritat illum.

Ratio est; quia actum prohibere & illum irritare sunt diversa, & ab invicem separabilia, & consequenter male infertur unum ex alio, præsertim in materia odiosa, qualis est hæc, adeoque ultra verborum proprietatem non extendenda: unde, ut ait Innocent. III. *Multa fieri prohibentur, quæ, si fuerint facta, obtinent firmitatem*: hocque patet in variis: Nam Matrimonium post votum continentiæ celebratum, est Lege naturali prohibitum, sicut & prohibitum est à Lege Ecclesiastica, si celebretur ante publicas denunciationes, aut tempore interdicto; & tamen in illis casibus est validum; imò, ut bene notat P. Herinx, potest Ecclesia prohibere Sacerdoti consecrationem, quam non potest invalidare.

Sed quamvis facile sit ostendere non omnem Legem, actum prohibentem, eundem irritare, difficile est tamen scire quandonam Lex prohibens actum illum irritet. Varii varias adferunt Regulas, sed illas deficere ostendit Suarez lib. 5. cap. 27. Unde potius consulenda est consuetudo, communis acceptio Legis, ejusdem materia; ac verba Legislatoris: quod etiam inservire potest, ut cognoscatur, an forma, quam Lex præscribit, sit actui substantialis, an accidentalis: quod bene notandum est; nam deficiente forma substantiali, deficit actus, cùm non possit subsistere sine forma substantiali; nam tamen deficit, deficiente forma accidentali.

CONCLUSIO IV.

SIcut non omnis Lex prohibens actum, irritat illum, ita nec omnis Lex irritans actum, prohibet illum.

Prob. Quia sunt aliquæ Leges, quæ præcisè intendunt reddere actum nullum, casu quo fiat sine tali aut tali forma; hocque ut vitentur lites & jurgia: & tales videntur Leges quæ irritant donationes, testamenta &c. Si aliter fiant quàm præscribatur. Imò tales sunt omnes Leges, quæ formam alicujus actus præscribendo, non utuntur verbis præceptivis: & aliunde actus invalidè exercitus nullam habet de se malitiam, nec ex illo detrimentum evenit proximo.

Fatendum tamen est, plurimas Leges actum irritantes, illum prohibere in conscientia; imò fortè omnes Ecclesiasticas; & certò omnes illas, quæ præcipiunt, aut prohibent actus, qui invalidè facti, habent quandam inhonestatem, ut sunt invalidus Matrimonii contractus, invalida Professio, Beneficiorum collatio, &c.

Quæres, an quando Lex irritat actum, tantùm illum irritet pro foro externo?

Respondet Præpositus, Leges Ecclesiasticas etiam irritare pro foro conscientiæ; ita ut etiam in illo foro actus sine forma requisita nullius sit valoris: Civiles verò, tantùm irritare quoad forum externum, quando respiciunt contractus privatorum, & alia quæ fiunt in eorum commodum; dummodo adsint omnia jure naturali requisita, nec constet de contraria mente Legislatoris: irritare verò pro utroque foro, quando respiciunt administrationem publicam.

Respondent alii simpliciter omnem Legem humanam irritare actum pro utroque foro, nisi exprimatur, formam tantùm requiri ad probandum in judicio, quorum sententia videtur communior, sed, an sit probabilior? Vide in Tractatu de contractibus gratuitis.

TRACTATUS IV.

De Principiis actuum humanorum.

DUo sunt actuum humanorum principia, naturale unum, quod est liberum arbitrium, supernaturale alterum, quod est Christi gratia. Actus humani, qui tantùm à libero arbitrio proficiscuntur, dicuntur naturales, suntque indifferentes ad justificationem, meritum, & gloriam, & ad omne id, quod est supra naturam. Qui autem à libero arbitrio simul & à gratia procedunt, supernaturales nuncupantur, suntque necessarii ad meritum, justificationem, & gloriam. De hoc duplici principio hic agimus, & quidem primò de libero Arbitrio.

DISPUTATIO I.

De libero hominis arbitrio.

LIberum hominis arbitrium cum ipsius libertate confundimus; & ideo quotuplicem distinxerimus in homine libertatem, quotuplex distinctum erit liberum arbitrium; & quod resolvemus de uno, resolutum erit de altero.

QUÆSTIO I.

An hic & nunc detur in homine liberum Arbitrium?

DIco *hic & nunc*, id est, in statu naturæ lapsæ: nam hominem præditum fuisse libero arbitrio ante commissum Adæ peccatum, ita clarè deducitur ex hoc Eccl. 15. vers. 14.

Deus

Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata & præcepta sua, si volueris mandata servare, conservabunt te .... Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi; ita ut Calvinus, qui post Adæ lapsum liberum arbitrium in homine negavit, propter textum allegatum, illud in homine ante lapsum admiserit: unde hoc supposito sit

CONCLUSIO UNICA.

Datur in homine hic & nunc, seu post lapsum, liberum arbitrium, non tantùm à coactione, sed etiam à necessitate. Est contra Stoicos, Manichæos, & Calvinistas, quorum primi voluntatem nostram, ejúsque actus fato, seu certæ syderum dispositionis virtuti subjiciebant. Secundi duas in homine admittebant animas, bonam unam necessariò bona, malam alteram necessario mala operantem; imò & ipsam animam bonam necessariò mala operari fingebant, dum ab anima mala ad id impellebatur. Ultimi volunt in homine lapso esse liberum arbitrium quoad nomen, seu titulum, non quoad rem: quibus adhæret Lutherus, non in naturalibus, sed in iis quæ spectant ad pietatem & salutem. Sed antequam hanc Fidei veritatem probemus

Advertendum est, duplicem distingui posse libertatem, unam à coactione, alteram à necessitate. Libertas à coactione (quam aliqui vocant essentialem, alii, & melius spontaneitatis, & complacentiæ) est facultas, seu lubentia voluntatis, qua, prævia cognitione intellectiva, seipsam delectabiliter determinant ad actum, quamvis non contingenter. Libertatem autem à necessitate (quæ aliter moralis, accidentalis, indifferentiæ, seu contingentiæ nuncupatur) definivimus Quæst. 1. hujus Tomi, ipsamque in libertatem contrarietatis & contradictionibus divisimus. Illuc recurre

Fere de sola libertate indifferentiæ hic agimus: nec nomine libertatis intelligitur unquam libertas essentialis, nisi hoc specialiter significetur per aliquam particulam restringentem. Huic duplici libertati tertiam adjungunt Theologi, scilicet à servitute, ad quam reducitur libertas à diabolo, à Lege, à peccato, à miseria, de qua non est hic quæstio. Hoc notato

Prob. 1. Conclusio ex Scriptura Josue ult. vers. 15. *Optio vobis datur: eligite hodie quod placet.* Gen 4. v. 7. *Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Eccl. 31. vers. 10. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus* Deuter. 30. vers. 19. *Testes hodie invoco cœlum & terram quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem; elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum.* Quibus Textibus non satisfaciunt Hæretici volentes intelligendos esse de primo parente, & quidem ante lapsum; cùm statim appareat contrarium legentibus contextum.

Prob. 2. Ex definitione Tridentini Sess. 6. Can. 5. *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum, amissum & extinctum esse dixerit .... Anathema sit.*

Prob. 3. Ex PP. Cypriano lib. 1. Epist. 3. ad Cornelium: *In arbitrio proprio constitutus*, scilicet homo, *sibi ipsimet vel mortem appetit vel salutem.* Hilario in Ps. 2. *Unicuique nostrum libertatem vitæ, sensumque permisit, non necessitatem alterutrum affigens.* Hieronymo lib. 3. Dialogi contra Pelagium: *In nostra positum est potestate peccare, vel non peccare.* Augustino lib. 5. de Civit. Dei cap. 10. *Nullo modo cogimur, aut, retenta præscientia Dei tollere voluntatis arbitrium, aut, retento voluntatis arbitrio, negare (quod nefas est) Deum præscium futurorum, sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter, & veraciter confitemur.*

Prob 4. Ratione: vix est ulla natio, etiam barbara, quæ non habeat Leges; sed institutio Legum supponit in subditis libertatem ad illas observandas, vel non observandas: ergo. Prob. Min. quia si necessariò subditi ponerent vel omitterent id, quod Lege præcipitur aut prohibetur, frustraneè ad id excitarentur per Leges, cùm equidem semper illud facerent vel omitterent, sive forent Leges; sive non.

Præterea potest homo in statu naturæ lapsæ producere actus meritorios & demeritorios; sed nulli sunt actus meritorii aut demeritorii, nisi sint laude vel vituperio digni: nec sunt laude vel vituperio digni, nisi sint liberi, cùm nullus mereatur laudem aut vituperium propter id, quod ita facit, ut non possit non facere: ergo &c. Unde hæc veritas ita patet, ut Doctor noster 1. dist. 39. n. 13. dicat negantes hanc veritatem tamdiu verberibus esse excipiendos, donec fateantur verberantes esse liberos ad non verberandum.

Objl. 1. Deus operatur omnia in nobis: ergo non habemus liberum arbitrium.

Resp. Dist. Ant. Operatur omnia in nobis sine nobis: nego. Nobis liberè cooperantibus: C. & N. Conseq.

Objic. 2. Varia loca Augustini, ac 1. lib. de nat. & gratia cap. 67. *Ista est pœna peccati justissima, ut amittat quisque quo benè uti noluit, cum bene posset uti sine difficultate, si vellet.* Lib. de perfectione justitiæ, cap 4. *Victa vitio, in quod cecidit, voluntate, caruit libertate natura.* 3. Enchiridii 30. *Libero arbitrio malè utens homo, & se perdidit, & ipsum*, Et ibidem: *Cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato, amissum est & liberum arbitrium.*

Antequam ad hos & similes passus, & ad alios sibi invicem apparenter contrarios respondeamus.

Advertendum est, D. Augustinum Pelagianis & Manichæis bellum indixisse, quorum primi volebant liberum arbitrium esse ita potens, ut sine gratiæ auxilio posset benè agere in ordine ad vitam æternam & à peccato abstinere. Alii verò liberum arbitrium tollebant: & ideo, ut hos & illos refutaret, liberum arbitrium sumpsit dupliciter: 1. pro facultate naturali, seu potentia indifferente ad agendum & non agendum &c. 2. Pro facultate completa & expedita vitandum peccatum, & utiliter in ordine ad salutem operandum sine aliqua voluntatis pia motione. Agens autem contrà Manichæos, dedit liberum arbitrium, nempè primo modo sumptum, verè reperiri in homine, agens contra Pelagianos, dicit liberum arbitrium, nempè secundo modo sumptum, periisse per Adami peccatum; quia talis facultas expedita & completa ad meritoriè operandum & peccatum vitandum, sine præfata motione, perdita est per culpam primi hominis: natura quippe vitiat ut velit, agat, & perseveret in iis quæ spectant ad salutem, ultra intellectus illuminationem (qua gratia etiam indigebat natura integra) requirit etiam potentem voluntatis excitationem, quam non requirebat natura integra: & quantùm ad hoc facta est deterior, per lapsum Adami, voluntas humana, seu liberum arbitrium. Hoc notato

Resp. Ad passus allegatos & similes per peccatum Adami periisse liberum arbitrium secundo modo sumptum, non primo modo: & ita apertè sese explicat Augustinus lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 2. ubi ait: *Quis nostrum dicat quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium ab humano genere; libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana indiget gratia.* Dici etiam post S. Doctorem quandoque loqui de libertate à miseria: item de libertate à necessitate patiendi pravos concupiscentiæ motus, quam libertatem in nobis esse perditam, experientia quotidiana convincimur, sed utinam nunquam criminaliter.

Objic. 3. Reprobat Augustinus libertatem indifferentiæ ut videre est in libro Operis imperfecti, contra Julianum, & alibi: ergo &c.

Resp. Non reprobare simpliciter, sed ad sensum Juliani, & aliorum Pelagianorum, qui inter alia volebant hominem lapsum, esse æquè liberum & indifferentem circa bonum practicandum, & malum vitandum, ac hominem integrum; cùm tamen circa illa liberum hominis arbitrium jam sit viribus attenuatum & inclinatum, ut loquitur Trident. Sess 6. cap 1. magisque propendeat, ratione concupiscentiæ, in bonum delectabile rationi contrarium, quàm in bonum conducens ad vitam æternam.

Objic. 4. Censet idem Doctor esse in homine lapso quamdam peccandi necessitatem: unde alloquens Julianum: *Multum erras*, inquit, *qui necessitatem nullam putas esse peccandi*: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Censet esse necessitatem peccandi indeterminatè, saltem venialiter: C. determinatè, seu committendi aliquod peccatum determinatum, sive mortale, sive veniale: N. Quia licèt homo non possit abstinere ab omnibus peccatis collectivè, potest tamen à singulis, etiam venialibus, divisivè, ut dicemus posteà.

Quando autem dicit Augustinus consuetudinem peccandi, inducere peccandi necessitatem, loquitur de necessitate morali; eò quòd assuetus certis peccatis, difficulter ab illis abstineat: nam, ut ait ipsemet 8. Confess. cap. 5. *Dum servitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas*, nempè moralis.

QUÆSTIO II.

Quid sit Liberum Arbitrium?

CONCLUSIO I.

Liberum arbitrium non est actus, neque habitus, sed potentia, & quidem realiter à voluntate indistincta.

Prob. 1. pars; Quia si liberum arbitrium esset actus, modò esset in homine, modò non esset: esset, cùm actum eliceret, non

non esset, cùm ab illo cessaret, imò cùm possint, juxta plurimorum opinionem, plures actus simul ab eodem homine produci, possent esse in eodem simul plura libera arbitria: quod rejicit sensus communis, unicum agnoscens in homine liberum arbitrium.

Præterea liberum arbitrium est homini naturale, non sic actus, qui naturæ superadditur: undè licèt in rigore sonet actum, attamen pro actus principio sumitur communiter à Patribus, & Theologis, imò & ab ipsis plebeis, qui dicentes hominem esse liberi arbitrii, non intelligunt quod hic & nunc liberè agat, sed quòd possit, seu quòd habeat in se potentiam liberè agendi.

Prob. 2. pars; habitus non inest nobis à natura, sed comparatur per actus, ut qui liberum arbitrium nobis inest à natura: ergo &c. Præterea potest habitus perire in homine, non liberum arbitrium: possumus habere plures habitus volendi, non plura libera arbitria: habitus naturaliter potiùs inclinat ad actum, liberum arbitrium est indifferens ad actum & non actum.

Prob. 3. pars; Debet liberum arbitrium in aliquo constitui; non in actu aut habitu, ut ostendimus: ergo in potentia, cum nihil sit assignabile in quo convenientiùs constituatur.

Prob. 4. pars; Quæ est D. Thomæ, Scoti, quo lib. 18. n. 9. & Theologorum communiter, quibus non contradicit Doctor Seraphicus, si benè inspiciatur, ut rectè notat P. Herinx, Probatur, inquam 1. ex Concilio Arausic. 11. cap. 13. Ubi ostenditur liberum arbitrium esse ipsammet voluntatem. Item ex Augustino lib. 1. de lib. arbit. c. 16. *Nisi fallor*, inquit, *ut ratio tractata monstravit, id facimus ex libero voluntatis arbitrio*. Idem docet Ambrosius lib. 2. de fide, c 3. Imò Damascenus l. 3. de fide cap. 14. expresse ait: *Patres liberum arbitrium voluntatem esse definierunt*, qui omnes fundantur in Scriptura, libertatem per actus voluntatis explicante, ut videre est pluribi.

Prob. 2. ratione: In illa potentia consistit formaliter libertas, quæ habet plenum in suos actus dominium, sed talis est voluntas, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere, & non agere, circa hoc vel circa illud: ergo &c.

Prob. 3. Ad meritum & demeritum requiritur libertas ut suo loco dicemus, sed nonnisi voluntate meretur quis, aut demeretur, cùm nonnisi voluntate fiat peccatum, & bene vivatur, ut ait Augustinus lib. de duabus animabus cap. 10. ergo sola voluntas est formaliter libera.

Objic. 1. Voluntas aliquando necessario agit, ut patet in motibus primò primis: ergo malè in ea constituitur liberum arbitrium.

Resp Neg. Conseq. Non enim voluntas dicitur libera, ex eo quòd semper liberè agat, sed ex eo quòd sola liberè agat.

Objic. 2. Actus intellectus & aliarum potentiarum quandoque dicuntur liberi: ergo & ipsæ potentiæ sunt liberæ.

Resp. Dist. Ant. Dicuntur liberi præcisè, quia procedunt à suis potentiis: nego. Quia procedunt ab ipsis ex imperio voluntatis: C. Undè sunt tantùm liberi extrinsecè remotè; actus autem voluntatis, licèt sint etiam extrinsecè liberi, cùm libertas non sit in ipsis actibus, sed in voluntate intransitivè, sunt tamen proximè immediatè tales.

Objc. 3. Arbitrari, est actus intellectus: ergo male constituitur liberum arbitrium in voluntate.

Resp. Dist. Ant. Arbitrari pro ut idem est ac judicare, est actus intellectus: C. Pro ut idem est ac eligere, seu agere cum electione: N. Ut sic enim pertinet ad voluntatem.

Objic. 4. Intellectus versatur circa actus oppositus, v. gr. circa amorem & odium: item circa objecta diversissima: ergo est liber.

Resp. Dist. Ant. Versatur circa &c. pro suo libitu: nego. Ex imperio voluntatis, aut ab objectis determinatus: conc. & nego consequentiam.

Objic. 5. Intellectus est radix libertatis: ergo in ipso requiritur liberum arbitrium.

Resp. Neg. Ant. Licèt enim voluntas non possit agere nisi objectum ab intellectu ipsi proponatur, non indè sequitur quòd intellectus sit radix libertatis, sed benè quòd sit conditio, sine qua non ageret voluntas, adeoque nec liberè. Præterea si esset radix libertatis, esset vera causa voluntatis; quandoquidem radix significet veram causam, & libertas in actu primo sit ipsa voluntas. Hoc autem nemo dixerit. Nec replices esse radicem libertatis in actu secundo, id est, volitionis, & nolitionis; quia tantùm requiritur ad illas tanquam conditio sine qua non, ut diximus.

Obj. Deniq; cum Cajetano: In appetitu sensitivo potest reperiri libertas sufficiens ad peccatum veniale: ergo est etiam liber.

Resp. Neg. Ant. Cum Doctoribus & Patribus communiter asserentibus sola voluntate peccari: unde Trid. Sess. 5. Decret. de Orig. definit motus concupiscentiæ in baptizatis non posse nocere non consentientibus.

CONCLUSIO II.

SIc definiri potest liberum arbitrium: Potentia, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere, vel agere hoc & ejus oppositum: ita ut ad liberum arbitrium generaliter sumptum sufficiat libertas contradictionis; & ideo, quamvis Deus non habeat libertatem contrarietatis ad bonum & malum (sicut habent homines viatores, qui possunt non tantùm velle, sed etiam odisse bonum, saltem sub ratione mali apparentis, nec solùm fugere, sed & velle malum sub ratione boni apprehensi) habet tamen verè liberum arbitrium, quia potest bonum unum decernere, vel omittere, vel ex pluribus bonis unum eligere: unde Augustinus lib. 1. Operis Imperfecti: *Si liber non est, nisi qui duo potest velle, id est bonum & malum; liber ergo Deus non est, qui malum non potest velle*. Et ideo quando SS. Patres explicant liberum arbitrium per potentiam ad bonum & malum, loquuntur de libero hominis arbitrio, quod in quantum potest per actus contrarios, v. g. per amorem & odium, in bonum aut malum tendere, potius involvit imperfectionem, quam perfectionem; cùm perfectius sit, non posse velle malum, quàm è contra.

QUÆSTIO III.

An ad libertatem requiratur indifferentia in sensu composito prærequisitorum?

SEnsus quæstionis est, an, statibus & invariatis omnibus prærequisitis ad reddendam voluntatis potentiam completam & proximè expeditam, necessariis, requiratur, ut sit verè libera, quòd sit omninò æqualiter indifferens ad non actionem, ac ad actionem; An autem sufficiat, quòd possit quidem proximè, nullo prærequisitorum variato, ponere actionem, non possit tamen proximè, nisi uno prærequisitorum variato abstinere ab actione? Huic quæstioni occasionem dedere plurimi Thomistæ ponentes inter prærequisita ad agendum, præmotionem physicam, qua stante, volunt hominem adhuc esse liberum ad non agendum, licèt non possit esse non actio, nisi in sensu diviso præmotionis, id est, ablata præmotione. Ad faciliorem horum intelligentiam & resolutionem.

Adverte 1. Thomistas quamplurimos (non tamen S. Thomam) ut fusè & clarè ostenderunt varii Authores, & nos etiam in Philosophia, docere 1. Deum in tempore præmovere, seu prædeterminare physicè omnes causas secundas, etiam liberas, ad omnem earum actionem. 2. non esse in potestate creaturæ, ut præmotionem illam habeat, aut habitam rejiciat. 3. Sine illa impossibilem nobis esse actionem. 4. Præmotionem illam ita ex suis intrinsecis determinare hominem ad agendum, ut impossibile sit non esse actionem ad quam est præmotio.

Adverte 2. Nos hìc triplicem distinguere posse sensum compositum & divisum: 1. Ita ut simul sit actio & non actio & hic sensus compositus impossibilis est, cùm involvat contradictionem; & sic patet definitionem libertatis respectu illorum non esse intelligendam in sensu composito, sed diviso: unde in definitione liberi arbitrii, particula, *Et non afficit non agere*, sed *potest* subintelligitur; ita ut sensus sit, *potest agere & non potest agere*, unde sonat simultatem potentiæ ad agere, & non agere, non tamen simultatem actionis, & non actionis. 2. Ita ut simul & eodem instanti esse possit potentia proximè expedita ad agendum cum potentia proximè expedita ad non agendum sine ulla ex parte prærequisitorum mutatione: & hunc possibilem esse ostendemus postea: sensus divisus huic oppositus erit, si potentiæ illæ possint esse simul uno prærequisitorum variato, v. g. sublata præmotione. 3. Ita ut non tantùm potentiæ istæ possint esse simul, sed etiam cum potentia proximè expedita ad agendum possit esse non actio, & è contra: Sensus divisus erit, si hæc stare possint simul, facta mutatione circa prærequisita. His notatis

CONCLUSIO UNICA.

AD veram libertatem requiritur indifferentia ad agendum & non agendum in sensu composito prærequisitorum 2. & 3. modo; ita ut cum omnibus ad actionem prærequisitis stantibus, possit esse non tantùm potentia ad non agendum, sed etiam non actio.

Prob. 1. Ex Concil. Trident. Sess. 6. Can. 4. Ubi definit, liberum arbitrium motum *posse dissentire si velit*. ergo potest dissentire, seu non agere in sensu composito motionis quod est ultimum ad actionem prærequisitorum complementum: nam si intelligas verba Tridentini in sensu diviso, sensus erit quod liberum

liberum arbitrium non motum, possit dissentire: quod totaliter evertit intentionem Concilii, & adstruitur id, de quo nullus unquam dubitavit.

Prob. 2. Ex Patribus, qui unanimiter asserunt *In nostra potestate esse* (verba sunt Clementis Alexand. lib 2. Strom.) *parere & non parere Deo vocanti*, quod falsum esset, si tantum possemus non parere in sensu diviso vocationis; cùm non sit in nostra potestate vocationem efficacem, seu præmotionem abjicere, ut docent adversarii.

Prob. 3. Ratione; quia, ut sit vera libertas, tanta debet esse indifferentia ad agendum; quanta ad non agendum; sed si cum potentia proximè expedita ad agendum, tantùm esset potentia proximè expedita ad non agendum in sensu diviso, id est, sublata præmotione, non esset tanta indifferentia ad unum, quanta ad aliud: ergo. Major clara est. Prob. Min. quia potentia ad non agendum, tantùm esset remota, impedita, ligata. Et certè si in illa sententia, potentia ad agendum non sit omninò expedita sine præmotione; cur potentia ad non agendum esset expedita cum præmotione? cùm in eorum opinione non minùs sit impossibilis non actio cùm præmotione, quàm actio sine præmotione.

Prob. 4. Quia ex sententia opposita sequitur contra Thomistas, Beatos liberè Deum videre, cùm possint in sensu diviso luminis gloriæ non videre: sicut &, ob eandem rationem, ligatum ad palum liberè stare.

Prob. 5. Quia in opposita sententia, potentia præmoti ad non agendum, est chymerica; cùm sit ad impossibile, nempè ad non actionem incompossibilem cum præmotione, quam præmotus non potest à se abjicere. Plura circa hoc, vide in Philosophia.

Obj. 1. Unum è prærequisitis ad agendum est præmotio; sed implicat præmotum non agere: ergo non potest esse non actio cùm omnibus prærequisitis. Prob. Min. quia implicat Deum frustrari effectu ad quem efficaciter movet.

Resp. relictis naturalibus, de quibus Philosophi, dist. Ma. de supernaturalibus: unum è prærequisitis ad agendum supernaturaliter, est præmotio physica, nego. moralis, C. sed de hoc fusiùs in Tractatu de Gratia.

Objic. 2. Unum è prærequisitis ad creandum mundum est æternum Dei decretum, sed hoc stante, Deus non creavit liberè mundum: ergo non debet intelligi definitio libertatis in sensu composito prærequisitorum.

Resp. Neg. Maj. quia æternum illud decretum est unum è conrequisitis, non prærequisitis; quandoquidem non præcedat voluntatis consensum, sed concomitetur, imò sit ipsemet consensus.

QUÆSTIO IV.

An libertas, quam essentialem vocant, sit vera libertas?

JAnsenius lib 6. de gratia Christi, ut sententiam suam de sufficientia libertatis essentialis ad meritum & demeritum plausibilis sustineat, & inclinet, conatur variis locis ostendere libertatem illam esse libertatem simpliciter dictam, modò præsupponat rationis advertentiam & directionem, quia libertatis essentia, ut docet ibidem, dicit quidem immunitatem à coactione, non tamen à necessitate: & ideò infert gratiam efficacem, licèt voluntatem ad unum determinet, nempe ad actum, ut etiam ibi sustinet; quia tamen non cogit, libertatem non tollere, nec sufficientiam ad merendum: quod ut hæreticum damnavit S. Sedes. Præfatam libertatem tanquam veram & essentialiter talem sustinuerunt etiam Authores nonnulli, & præsertim Lovanienses, ut videre est in eorum Thesibus, quibus tamen non videtur ratio, & libertatis idea suffragari.

CONCLUSIO UNICA.

LIbertas *essentialis* dicta, seu à coactione, non est vera & adæquata libertas. Est communis inter Doctores.

Prob. 1. ex D. Thoma, qui p. 1. q. 19. art. 10. docet Deum non esse liberum circa sui amorem, quia necessariò se amat; sed si ad essentiam libertatis sufficeret immunitas à coactione, & non requireretur immunitas à necessitate, in Deo esset vera & adæquata libertas, etiam circa sui amorem, cùm ad id à nemine cogatur, aut cogi possit: ergo. Præterea q. 24. de veritate art. 5. ut probet esse in Angelis & in Deo circa actiones ad extra libertatem, sic ait: *Non enim ipsi ex necessitate volunt*: ergo supponit necessitatum, etsi non coactum, non esse liberum, aliàs ejus probatio nulla esset.

Prob. 2. ex condemnatione hujus Bajanæ propositionis: *Quod voluntariè fit, etsi necessitate fiat, liberè tamen fit*. Et hujus. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*. Mirum autem esset, quòd prædictas propositiones damnassent Summi Pontifices, si credidissent totam libertatis essentiam cùm necessitate posse consistere.

Prob. 3. Ratione: Debemus loqui de libertate in operando secundùm communem libertatis ideam, sed nullus mortalium antequam sciret hanc quæstionem in Scholis agitari, concepit, aut credidit hominem esse liberum, dum necessitaretur ad unum: ergo. Undè audito solo libertatis nomine, statim concipitur aliqua indifferentia; &, ubi non concipitur indifferentia, non concipitur libertas.

Prob. 4. Non concipitur esse libertas, ubi non reperitur facultas eligendi; sed ubi reperitur necessitas ad unum, non reperitur facultas eligendi: ergo. Majorem probat sensus communis. Minorem D. Thomas 2. 2. q. 13. a. 2. *In his quæ sunt determinata ad unum*, inquit, *electio locum non habet*.

Prob. 5. Non intelligitur voluntas libera in operando, nisi intelligatur operationum suarum Domina; sed non potest intelligi Domina operationis quam ita ponit, ut non possit non ponere; quandoquidem tunc potiùs ei dominetur actio, quàm ipsa actioni: ergo. Prob. Ma. ex Scrip. Gen 4. vers. 7. quæ exprimit hominis libertatem in suos actus, per quodam dominium, his verbis: *Sub te erit appetitus ejus & tu dominaberis illius*. Deinde liber in operando habet operationem in sua potestate, ut concedunt Adversarii, sed habens aliquid in sua potestate, est verè Dominus illius: ergo debet ipsi dominari, & non ad ipsum necessitari.

Objic. 1. Nos pluribi supponere; imò admittere libertatem essentialem: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Admittimus libertatem essentialem sub idea libertatis communiter acceptæ, N. sub idea cujusdam immunitatis ab aliquo onore: C. undè dupliciter sumi potest *libertas*, 1. prout sonat exemptionem ab aliquo gravamine; sic exempti à Gabellis, debitis, servitute, &c. dicuntur ab iisdem liberi, 2. Prout importat potestatem ad opposita. Primo modo sumimus libertatem essentialem, quia nempe importat immunitatem à coactione: non secundo.

Objic. 2. Libertas à coactione dicitur essentialis, & libertas à necessitate accidentalis: ergo potius illa, quàm hæc, est vera libertas.

Resp. Dici essentialem, non quia essentialem habet libertatis, secundum communem sensum intellectæ, sed quia immunitas, quam importat, est quasi homini essentialis, cùm sit ab eo inseparabilis per quamlibet potentiam; eò quòd nemine possit voluntas in suis actibus cogi: è contra libertas à necessitate dicitur *accidentalis*, Non quia non habet essentiam veræ libertatis, sed quia accidentaliter inest homini, cùm ab eo, saltem divinitùs, possit separari.

Objic. 3. Habemus veram libertatem respectu illius, quod est in nostra potestate: sed actus voluntatis, etiam necessarii, sunt in nostra potestate: ergo. Prob. Min. ex Augustino lib. 3. de lib. arbit. cap. 3. *Illud nos habere in potestate dicimur, quod, cùm volumus; facimus*: sed voluntatis actus spontaneos, licèt necessarios facimus cùm volumus: ergo &c.

Resp. Neg. Min. ad probationem, dico ly *cùm volumus*, sic esse intelligendum, *cùm ita volumus, ut possimus, non velle*, ut satis seipsum explicat S. Doctor lib. de spir. & litt. c. 31. ubi ait: *Hoc quisque habere in potestate dicitur, quod si vult, facit, si non vult, non facit*: unde loquitur de volitione indifferenti, & non purè spontanea.

Obji 4. August. lib. de duabus animabus cap. 10. dicit quòd libertas sit, *Animi motus cogente nullo ad aliquid*. Unde D. Prosper lib. contra Collatorem cap. 18. sic definit libertatem; *Liberum arbitrium est rei sibi placitæ spontaneus appetitus*: Ergo ubi adest spontaneitas, seu non coactio, licèt non reperiatur indifferentia, adest libertas.

Resp. Dist. Conseq. Ubi adest spontaneitas strictè & largè sumpta, adest libertas: C. ubi adest solùm strictè sumpta: N. Spontaneitas duplex est, una quæ excludit tantùm violentiam physicam, altera quæ & physicam & moralem: jam autem licèt cum prima non consistat libertas, consistit tamen cum secunda, cùm excludendo violentiam, seu coactionem moralem, excludit necessitatem, quæ satis communiter venit nomine coactionis: unde si petas à Mercatore, cur in periculo mortis dederit bursam latroni, projecerit merces in mare &c. respondebit, *coactus feci*. Ex quibus patet solutio ab Aug. & Prosp.

Resp. 2. Augustinum ibi agere contra Manichæos, qui volebant esse in homine substantiam duplicem; bonam unam & malam alteram: ab hac autem, voluntatem ad actus malos non necessitari, sed cogi asserebant, ut patet ex Fortunato Manichæo, qui disp. 2. sic alloquitur Augustinum: *Inviti peccamus, & cogimur à contraria, & inimica nobis substantia*. Contra quos

dicit

dicit liberum arbitrium, quod habet homo in ordine ad actus suos, esse animi motum sine coactione: quod sufficiebat, ut eorum errores confunderet; licèt sit tantùm definitio libertatis inadæquata, cùm adæquata importet immunitatem à coactione, & simul à necessitate.

Objic. 5. Damascenum lib. 3. de fide, cap. 14. ubi ait: *Arbitrii libertas nihil est aliud quàm voluntas*: unde Bernardus lib. de lib. arb. & gratia: *Ubi ergo consensus, ibi & voluntas: porro ubi voluntas, ibi libertas*: sed reperitur voluntas in actibus necessariis: ergo & libertas.

Resp. Dist. Ma. Nihil est aliud quàm voluntas, ut natura est: N. Ut voluntas est: C. Considerari ergo potest voluntas dupliciter 1. Prout libenter ex inclinatione naturali, & appetitu præcisè sibi innato fertur in operationem, quod est ipsi & aliis potentiis commune, & sub hoc respectu dicitur natura. 2. Prout fertur in actum cum indifferentia, & tunc dicitur voluntas; quia hoc habet, non ut est potentia præcisè, sed ut est potentia talis: de potentia secundo modo loquuntur Patres, non primo. Quia etsi voluntatem ad actum necessitaret Deus, v. gr. per qualitatem præmoventem, adhuc ex inclinatione, in actum tenderet voluntas, non tamen cum arbitrio seu indifferentia.

Objic. 6. D. Thomam variis locis, & quidem 3. dist. 18. art. 2. ad 5. ubi dicit Christum determinatum ad bonum, nempe ad diligendum Deum, libertatem non amittere; quia *In illud non coactè, sed spontè tendit, & ita est actus sui Dominus*. Item 2 dist. 25. q. 1. art. 4. *Liberum arbitrium dicitur ex eo, quòd cogi non potest*. Similiter alibi *Liberè voluntas appetit fœlicitatem, licèt necessariò appetat illam*. Item 1. P. q. 82. art. 1. ad 1. *Necessitas naturalis non aufert libertatem voluntatis*. Denique alibi asserit, Deum liberè seipsum amare, Spiritum Sanctum liberè à Patre procedere.

Resp. Ad 1. Christum fuisse ad dilectionem determinatum moraliter, non physicè; cùm Deus etiam clarè visus non immutet physicè voluntatem; & sic habuit actus sui dominium sufficiens ad laudem & meritum.

Ad 2. Dico vel loqui de libero arbitrio inadæquato, vel, si de adæquato, vult quòd tale dicatur ex eo, quòd nec physicè, nec moraliter cogi potest, perseverante libertate; quia etiam coactio moralis, seu necessitas, tollit rationem arbitrii.

Ad 3. Dico voluntatem liberè & necessariò appetere fœlicitatem, sed diversimodè: liberè quidem libertate contradictionis, in quantum potest in fœlicitatem tendere, vel non tendere, seu abstinere ab actu; & necessariò, in quantùm, si velit in ipsam tendere, necessariò debet tendere prosequendo, non fugiendo: quod non obest Conclusioni.

Ad 4. Resp. Loqui ibi de necessitate naturali tollente indifferentiam ad contraria, non ad contradictoria; quia loquitur de necessitate ad bonum, ad quod necessitatur voluntas, si velit in ipsum tendere actu prosecutionis; quasi diceret: necessitas naturalis ad amandum bonum, ubi vult homo in ipsum tendere, non tollit libertatem, quia potest abstinere ab actu, seu cessare ab amore.

Ad ultimum, intelligendus est S. Doctor de libertate inadæquatè sumpta, id est, prout dicit spontaneitatem, seu libentiam, & immunitatem à coactione, non de libertate adæquata seu arbitrii, quæ etiam excludit necessitatem, & quæ sola venit nomine libertatis propriè sumptæ.

Quamvis autem hæc quæstio videatur esse de nomine; maximè tamen necessaria est hoc tempore ejus intelligentia, ne incauti decipiantur à Jansenistis, libertatem inadæquatam & impropriam pro adæquata & propria, adeòque, & sufficienti ad meritum & demeritum intrudere volentibus.

QUÆSTIO V.

An sit in homine libertas contradictionis & contrarietatis circa bonum & malum?

CONCLUSIO I.

Datur in homine viatore libertas contradictionis, circa quodlibet bonum & malum, id est, potest homo viator quodlibet bonum prosequi, vel ab ejus prosecutione cessare, & quodlibet malum positivè fugere, vel cessare ab ejus fuga.

Prob. Quia nullum est assignabile objectum tantæ bonitatis, ut voluntatem necessitet ad ejus prosecutionē, aut tanti horroris, ut eam necessitet ad positivam illius fugam: ergo &c. Unde potest homo viator ab amore supremi boni & desiderio Beatitudinis cessare; potest & infernum non positivè fugere.

Dixi: *In homine viatore*; quia Beati necessitantur, non quidem physicè, (cum etiam clara & aperta Dei visio non immutet physicè eorum potentiam) sed moraliter ad amorem Dei. Nec tamen indè inferas perfectiorem esse libertatem in viatore, quàm in Beatis; quia quòd possit viator cessare ab amore supremi boni; item quòd possit malum eligere (quod non possunt Beati) non est perfectio libertatis, sed illius defectus: unde Bellarminus Tom. 4. de gratia & lib. arb. lib. 3. cap. 6. *Posse eligere malum*, inquit, *non est virtus liberi arbitrii, sed defectus: nihil enim aliud est, nisi posse in agendo falli & errare. Itaque hoc defectu remoto, non perit, sed fortius liberiusque efficitur liberum arbitrium Beatorum*. Cui præluxerat D. Thomas q. 22. de verit. art 6. ubi ait: *Velle malum, nec est libertas, nec pars libertatis, quamvis sit libertatis signum*.

Et certè si propter illa perfectior esset libertas viatorum, quàm Beatorum, esset etiam perfectior libertate ipsiusmet Dei, cùm non possit malum amplecti, quod possunt viatores. Unde perfectio libertatis indifferentiæ non peritur ab eo, quòd sit indifferens circa omnia objecta & bona & mala, sed ex eo, quòd sit omninò indifferens ad illa, quæ non habent necessariam connexionem cum summo Bono, nec retrahunt ab illo, & ideo ex eo, quòd Beati non possint moraliter cessare ab amore Dei, & malum eligere, colligere debemus perfectiorem esse eorum libertatem, quàm sit libertas viatorum, qui utrumque possunt & physicè & moraliter: & certè nunquid res perficitur per conjunctionem ad suum principium, & è contra debilitatur & minuitur per recessum ab illo? Cùm ergo libertas Beatorum magis accedat ad Deum; nec ab illo recedat, sequitur eorum libertatem esse perfectiorem.

CONCLUSIO III.

Non datur in homine libertas contrarietatis circa bonum aut malum, id est, non potest homo bonum ut tale repræsentatum amare vel odisse pro libitu, & malum sub ratione mali odisse vel amare, ut sibi placuerit, sed supposito, quòd velit agere, necessitatur ut bonum eligat, & malum fugiat. Est communis contra Nominales, & paucos alios, quibus nullatenus favet Scotus; quia licèt 1. dist. 1. q. 3. videatur dubius tamen 4. dist. 49. q. 10. n 8. & 9. expressè sententiam communem amplectitur.

Prob. 1. De Bono; quia, ut habet Axioma commune ab Aristotele approbatum 2. Ethic. cap. 1. *Bonum est quod omnia appetunt*: sed si posset quis bonum sub ratione boni odisse, non omnia bonum appeterent: ergo

Prob. 2. de Malo: quia, ut etiam fert dictum vulgare, *Nemo intendens in malum operatur*: ergo nemo potest malum sub ratione mali appetere; & ideo Dionysius de divinis Nom. cap. 4. *Nemo, proposito sibi malo, facit quæ facit*. Et Augustinus lib. de duabus An.m. cap. 12. *Hoc autem aliquid, aut bonum erat, aut bonum putabatur: non enim aliter appeti posset*.

Prob. 3. De utroque: ideo aliquid est appetibile, quia est appetitui conveniens: sed malum ut malum non est appetitui conveniens, aliàs esset ipsi bonum: ergo non potest appeti. E contra ideo aliquid est odibile, quia est disconveniens appetitui: sed bonum ut sic non est appetitui disconveniens, aliàs non esset malum: ergo non potest odio haberi: unde si peccatores odio Deum habeant, illum respiciunt ut sibi malum, quia nempe punit eorum peccata, minatur infernum &c. E contra si appetant mortem, peccatum, & similia, apprehendunt in illis quandam bonitatem, v. g. in peccato delectationem, in morte finem à miseriis, & ideo locuti sumus in Conclusione, de bono, aut malo ut sic.

Objic. 1. Datur hoc discrimen inter peccatum ex ignorantia & peccatum ex malitia, quòd primum fiat ratione errante, & secundum ratione cognoscente: ergo in peccatis ex malitia voluntas appetit malum cognitum ut tale.

Resp. Dist. Conseq. Appetit malum cognitum ut malum, sub ratione ipsius mali: N. Sub ratione alicujus sibi commodi aut delectabilis: C. Tunc quidem cognoscit voluntas malum ut malum, illud tamen non fertur, nisi quatenus in ejus appetitu, aut executione apprehendit quamdam delectationem aut commoditatem.

Objic. 2. Potest quis velle inimico malum sub ratione mali, v. g. combustionem ipsius domus, quatenus est ipsi nociva & ingrata: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Sub ratione mali ipsi inimico: C. sibi: N. Unde tunc operans vult inimico malum ut sibi bonum in quantum sumit per hoc de injuria illata vindictam.

Obji. 3. Possumus ex duobus malis, quorum unum, aut alterum est inevitabile, minus eligere: sed minus malum est verè malum: ergo

Resp. Dist. Ma. Possumus minus eligere quatenus est malum formaliter: N. Quatenus removet majus malum: C. Sed sub illo respectu apprehenditur ut bonum.

Obji. 4.

Objic. 4. Ad id potest inclinare potentia, ad quod inclinat habitus: sed habitus inimicitiæ, v. g. inclinat ad malum ut malum, nempe ad actum odii: ergo

Resp. Neg. Min. Quia ad id inclinat habitus in quod tendit actus, à quo gignitur: actus autem inimicitiæ, licèt habeat pro objecto materiali malum inimici, habet tamen pro objecto formali bonum commodum vel delectabile desiderantis.

Objic. 5. Homo habet libertatem contrarietatis: ergo potest pro libitu bonum amare vel odisse, & è contra malum odisse vel amare.

Resp. Dist. Ant. Homo habet libertatem contrarietatis circa objectum materiale: C. Circa formale: N. Potest quidem Petrum v. g. (qui est objectum materiale voluntatis) amare vel odisse: sed si amet, debet in illum tendere sub ratione boni; si odio habeat, sub ratione mali, bonum est autem objectum formale voluntatis prosequentis, & malum voluntatis fugientis.

QUÆSTIO VI.

An Deus possit necessitare voluntatem stante indifferentia judicii?

HUic quæstioni occasionem dederunt quidam Thomistæ, volentes posse libertatem cum præmotione physica salvari, modò adsit cognitio objectivè indifferens, idest, modò cognoscatur objectum vel cum indifferentia contrarietatis, seu ut amabile secundùm unam rationem, & ut odibile secundum alteram; vel cum indifferentia contradictionis, seu cum una ratione alliciente ad actum, & cum altera retrahente ab actu: & ideo docent consequenter, quòd, stante illa indifferentia, possit voluntas liberè in objectum tendere, quidquid interim circa illam fiat. Contra quos sit

CONCLUSIO UNICA.

POtest Deus, stante indifferentia judicii, necessitare voluntatem. Est communis extra Scholam Thomisticam, imò è Thomistis nobis favent nonnulli.

Prob. 1. Potest Deus, stante indifferentia judicii, præmovere physicè voluntatem, ut fatentur Adversarii: sed voluntas physicè præmota est determinata ad unum, nempe ad actum, ut etiam volunt ipsimet: ergo, stante indifferentia judicii, potest necessitari.

Prob. 2. Vel Deus nunquam potest necessitare voluntatem, vel id potest stante indifferentia judicii: primum non admittunt Adversarii: ergo debent admittere secundum. Prob. 2. pars Mai. quia absentia indifferentiæ judicii nihil potest conferre ad necessitandam voluntatem, nam sicut indifferentia judicii, utpote quid extrinsecum, non potest dare voluntati libertatem; ita nec absentia illius indifferentiæ, utpote etiam quid extrinsecum, potest ipsam necessitare.

Confirmatur hæc 2. pars Majoris: quia nihil potest necessitare voluntatem, nisi ipsam intrinsecè mutet, cum intrinsecè sit libera: sed extrinsecum, quale est absentia indifferentiæ judicii, non potest intrinsecè mutare: ergo &c. ex quo sequitur, si Deus possit ipsam necessitare, debeat posse aliunde, stante indifferentia judicii, ipsam necessitare.

Prob. 3. Conclusio: potest voluntas necessitari ad non ponendum actum, stante indifferentia judicii, ut si Deus deneget concursum: ergo necessitari potest ad ponendum actum, stante eadem indifferentia. Prob. conseq. quia sicut non potest facere indifferentia judicii ut non positio actus sit libera, ubi ad non agendum determinata est voluntas; ita nec facere potest ut sit libera positio, dum est ad agendum prædeterminata.

Prob. 4. Si homo agens ex indifferentia judicii semper esset liber, malè condemnasset Ecclesia Lutherum, Calvinum, & alios negantes in homine liberum arbitrium: quandoquidem admitterent omnes hominem operari ex illa indifferentia, & consequenter sustinerent quoad rem liberum arbitrium, licèt voce-tenus negarent. Dicere autem condemnatos fuisse propter solam quæstionem de nomine, nulla est verisimilitudo.

Prob. 5. Quia si credidissent SS. Patres, posse salvari libertatem cum illa indifferentia, respondissent sanè Hæreticis volentibus hominem ab astrorum influentiis, aut aliundè necessitari, semper remanere in homine indifferentiam judicii, non obstante quacunque impressione; quandoquidem indifferentiam illam non negarent Hæretici: & tamen nullibi legimus responsionem illam adeo facilem & obviam usurpasse. Antequam solvantur objectiones

Advertendum est, nos quidem prædeterminationem rejicere tanquam libertati contrariam, non tamen tanquam absolutè impossibilem: unde fatemur posse Deum de potentia absoluta prædeterminationem voluntati imprimere; sed tunc sustinemus usum libertatis impedire.

Objic. 1. Præmotus ad agendum, eodem modo operatur, ac si non esset præmotus, cùm præmotionem nullatenus percipiat: sed, seclusa præmotione, liberè agit: ergo etiam illa posita.

Resp. Dist. Ant. Eodem modo operatur existimativè: C. realiter & in fundo rei: N. ut autem quis liberè agat, non sufficit quòd credat se liberè agere, nisi de facto liberè agat.

Objic. 2. Objectum non proponitur illo casu ut necessariò amandum: ergo circa illud non necessitatur voluntas.

Resp. Dist. Conseq. Non necessitatur voluntas ex parte objecti: C. ex parte modi tendendi, vel principii productivi: N.

Objic. 3. Indifferentia judicii constituit hominem liberum: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Constituit radicaliter: C. Ultimatè: N. Nam præter indifferentiam judicii requiritur insuper indifferentia ipsius voluntatis, connotans negationem qualitatis, vel alterius cujuscunque principii ad unum antecedenter determinantis.

QUÆSTIO VII.

An voluntas operando sit libera, & quid superaddat libertas voluntati?

CONCLUSIO I.

EO instanti quo voluntas operatur, est libera. Est communis contra Ocham, & Gabrielem.

Prob. 1. Eo instanti quo voluntas operatur, operatur liberè: ergo est libera. Prob. Ant. aliquando voluntas liberè operatur (in hoc enim distinguitur ab intellectu, & aliis potentiis necessariis) sed non ante operationem, vel post, ut per se patet: ergo in instanti operationis.

Prob. 2. Actus, dum fit, est liber: ergo potentia, dum illum facit, est libera; quandoquidem actus dicantur liberi ab ipsa potentia liberè agente, & è contra necessarii à potentia necessariò agente.

Prob. 3. Quia potuerunt Angeli, juxta satis communem sententiam, in primo instanti suæ creationis mereri aut demereri, adeoque liberè operari: sed meritum aut demeritum non potuit esse liberum instanti ante creationem, cùm necdum existerent: ergo in instanti creationis, adeoque & operationis.

Dices: Quando voluntas operatur, est determinata ad operationem: ergo non est libera.

Resp. Dist. Ant. Est determinata ab aliquo purè prævio & prærequisito: N. à seipsa: C. sed talis determinatio non tollit libertatem, sed illam exercet.

Inst. 1. Talis determinatio tollit indifferentiam: ergo & libertatem.

Resp. Neg. Conseq. Non enim toties, quoties tollitur indifferentia, tollitur libertas; quia dum ipsamet voluntas illam tollit; tantùm abest, ut libertatem amittat, ut potius ad actum reducat.

Inst. 2. Non retinet tunc voluntas potestatem ad non actionem: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Non retinet in sensu composito, idest, non potest ponere actionem & non actionem conjunctim: C. hoc enim involvit implicantiam. Non retinet in sensu diviso, idest, eodem instanti quo ponit actionem, non potuit abstinere ab actione: N. Et hoc sufficit, ut dicatur libere operari, cùm agat ex indifferentia voluntatis, seu agat ex voluntate non ab alio determinata.

Fatendum est tamen, hanc quæstionem non esse propriè de re, sed de modo loquendi: nam si tantùm velint Adversarii quòd voluntas in instanti operationis quatenus operationis non sit libera, quia sufficit ad tollendam libertatem, quòd sit ad actionem determinata, sive à se, sive ab alio, damus ipsis manus: unde tantùm ab ipsis discrepamus, quia non credimus sufficere, ut dicatur tolli libertas, quod operans determinetur ad actionem à se ipso, sed ab alio; eò quòd determinatio à seipso non sit amissio, sed exercitium libertatis.

CONCLUSIO II.

LIbertas in actu primo remoto nihil addit voluntati secundùm se, sed est ipsa entitas voluntatis, ut ex parte sua potens operari ex indifferentia, seu determinare se ad utrumlibet oppositorum, modo adsint conditiones requisitæ: in actu autem proximo, supra entitatem voluntatis, connotat conditiones

nes intrinsecas & extrinsecas, positivas & negativas, vi quarum ita hic & nunc intelligitur constituta, ut possit proximè operari vel non operari pro sua indifferentia. In actu autem secundo, superaddit voluntati operationem positivam, vel non actionem pendentem ab illa sic constituta.

Prob. 1. Pars; quia libertas est quædam indifferentia: non intellectus aut potentiarum inferiorum; cùm omnes necessariò operentur: ergo voluntatis: sed indifferentia voluntatis nihil est aliud, quàm ipsa voluntas de se indifferens, ut patet ergo &c. Unde Theologi & SS. Patres confundere solent hos modos loquendi, *operari ex voluntate*, scilicet cum deliberatione, *& operari en libertate*.

Prob. 2. Pars; quia libertas in actu 1. proximo est potentia operandi & non operandi, positis omnibus ad agendum prærequisitis: ergo, ut censeatur voluntas proximè libera, debet omnia prærequisita connotare.

Prob. 3. Pars; quia libertas in actu 2. est ipsummet libertatis exercitium: ergo debet importare vel actionem vel cessationem ab actione circa quam se exercet.

QUÆSTIO XIII.

An concupiscentia necessitet liberum arbitrium?

SUppono 1. Concupiscentiam, seu appetitum sensitivum movere voluntatem: unusquisque enim movetur, *à concupiscentia sua abstractus & illectus*, ut dicitur Jac. 1. sed quomodo hoc fiat? Disputant Authores: crediderim tamen fieri sympathiam, seu consensum appetituum radicatorum in eadem anima, quæ cum per potentias sensitivas sentiat & appetat delectabilia, facilè etiam inclinatur ad illa per voluntatem appetenda: prævia tamen cognitione intellectus, objectum jucundum & delectabile voluntati repræsentantis, cum ipsa non feratur in incognitum.

Suppono 2. Quòd in statu innocentiæ non ita voluntatem attraxisset appetitus sensitivi delectatio (stante etiam perfecta propositione intellectiva objecti delectabilis) sicut nunc attrahitur: tunc enim pars inferior perfectissimè & per omnia subjiciebatur superiori, nunc autem caro concupiscit adversus spiritum; & ita concupiscit, ut sæpe Eheu! victoriam referat. Sed an præterea voluntatem necessitet appetitus sensitivus, seu concupiscentia? Declarabimus sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

COncupiscentia causat difficultatem in voluntate, idest, difficillimè vincit concupiscentiam voluntas.

Prob. 1. Ex Script. Rom. 7. v. 23. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*. Undè Augustinus citatus à D. Thoma q. 24. de veritate art. 12. sic ait: *Ad duodecimum cupiditas ... dicitur cogens propter vehementiam inclinationis; cui tamen potest resisti, licèt cum difficultate*.

Prob. 2. Ex infœlici nostra experientia, qua aliquando tantam difficultatem sentimus, ut miserabiliter succumbamus.

CONCLUSIO II.

COncupiscentia non necessitat absolutè voluntatem quoad motus deliberatos. Est contra Jansenium, qui lib. 4. de gratia Christi cap. 3. asserit voluntatem nostram post Adami lapsum ita subjectam esse libidini, ut necessariò sequatur in omnibus delectationem, vel concupiscentiæ in malum, vel gratiæ in bonum, ita ut, si delectatio gratiæ sit intensior, quàm delectatio concupiscentiæ, voluntas necessariò eligat bonum, si è contra, necessariò eligat malum.

Prob. 1. Conclusio: Dixit Dominus, non Adæ, sed Caino, adeoque post Adami lapsum: *Sub te erit appetitus ejus*, idest peccati, *& tu dominaberis illius*, ut habetur Gen. 4. sed si concupiscentia necessitaret voluntatem, homo non dominaretur appetitui peccati, sed potiùs esset ejus servus & mancipium infœlix: ergo &c.

Prob. 2. Homo, qui sequitur deliberatè inordinatos concupiscentiæ motus, peccat, ut fatetur Jansenius: sed peccaret; si concupiscentia necessitaret voluntatem: ergo &c. Prob. Min. quia, ut quis peccet etiam in statu naturæ lapsæ, debet habere libertatem indifferentiæ ad peccandum & non peccandum, ut patet tum ex hac propositione, *Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo quod necessariò facit*, damnata à Pio V. Gregor. XIII. & Urbano VIII. tum ex Bulla Innocentii X. hunc Jansenii articulum tanquam hæreticum proscribentis: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*. Tum etiam ex D. Augustino, qui lib. 3. de lib. arb. cap. 18. ait: *Quis peccat in eo quod nullo modo caveri potest? Peccatur autem, caveri igitur potest*. Et lib. de duabus animabus cap. 12. *Si ita coguntur, ut resistendi potestas nulla sit, non peccant*.

Dixi: *Quoad motus deliberatos*: nam quoad motus indeliberatos necessitat voluntatem; quia ita in illis ligatur & prævenitur ratio, ut, non attenta conditione honestatis, tantùm reflectat ad convenientiam naturalem, vel jucunditatem; eamque solam voluntati proponat, & ita fortiter proponat, ut voluntas rapiatur. Cùm tamen in motibus illis desit deliberatio, vel advertentia, non sunt peccaminosi.

Objic. 1. Licèt concupiscentia necessitet voluntatem, non tamen illam cogit: sed ubi non cogitur voluntas, licèt necessitetur, manet sufficienter libera ad peccandum: ergo malè infertur ex eo quòd concupiscentia necessitet voluntatem, illi adhærentem non peccare. Prob. Min. Ubi voluntas non cogitur, licèt necessitetur; potest agere cum delectatione, ut patet in amore beatifico: sed ubi voluntas agit cum delectatione, liberè agit, ut patet ex August. de lib. arb. cap. 3. ubi ait: *Per illud* scilicet liberum arbitrium, *peccant maximè omnes, qui cum delectatione peccant*.

Resp. Neg. Min. Ad Prob. Dist. Min. Ubi voluntas agit cum delectatione, liberè agit libertate vel essentiali, vel indifferentiæ: C. semper libertate indifferentiæ: N. Ad Augustinum dico ipsum velle agentem cum delectatione magis liberè peccare quàm agentem ex metu; quia primus, liber est ab omni omninò coactione, etiam morali, non secundus licèt maneat in utroque libertas sufficiens ad peccandum.

Objic. 2. Licèt concupiscentia necessitet voluntatem, homo tamen illam sequitur volens, sed ut quis peccet, sufficit quòd velit id quod facit: ergo

Resp. Dist. Min. Sufficit quòd velit necessariò: N. Quod ita velit, ut possit non velle: C. plura vide Quæstione 4. hujus Disput.

Instabis ex August. lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Sunt enim necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere, & non potest* ... atqui quod improbatur, malum est, ergo facta ex necessitate possunt esse mala.

Resp. Dist. Min. Malum est, vel materialiter vel formaliter: transeat. Absolutè formaliter: N. Potest enim improbari quod objectivè & materialiter malum est: quod hic facit Augustinus, ut patet ex sequentibus.

DISPUTATIO II.

De Christi gratia.

HIc Tractatus valdè difficilis est, & periculosus: si enim nimium Gratiæ dederis, libero arbitrio detrahis; si è contra liberi arbitrii virtutem nimium dilataveris, illico Gratiæ illiusque Authori injuriam facis. Utrumque igitur in statera Domini librandum est, ut unicuique quod suum est, præcisè tribuatur.

Porrò potest hoc nomen Gratiæ variè accipi. 1. Significat quandam sermonis elegantiam: unde Psalm. 44. dicitur *Diffusa est Gratia in labiis tuis*. 2. Accipitur pro effectu benevolentiæ, quo sensu dicuntur aliqui invenisse Gratiam apud Deum, apud Regem, Patrem &c. sumitur pro certa corporis venustate: sic dicitur Esther 15. *Facies tua plena est Gratiarum*. 4 usurpatur pro Gratiarum actione, sed omnes illæ acceptiones nihil ad rem nostram: unde Gratia magis propriè significat donum merè liberaliter, & sine ullis meritis, à Patre luminum descendens: estque hæc acceptio nomini Gratiæ accommodata, nam, ut ait August. in Psal. 43. *Gratia meritò nominatur, quia gratis datur.* Quod ante ipsum docuerat Apostolus ad Rom. 11. *Si autem Gratia, jam non ex operibus, alioquin Gratia jam non est Gratia.*

Gratia hoc ultimo modo considerata est duplex: Prima latè sumpta, & significat quodcunque donum à Deo procedens gratuitò, sive interim contineatur intra naturæ terminos sive illos transgrediatur, quo sensu creatio, conservatio, liberum arbitrium, Angelorum & hominum, ac animarum immortalitas possunt dici gratiæ; quia illa ex mera Dei liberalitate recipiuntur. Secunda strictiùs sumitur, significatque donum supernaturale nobis in ordine ad salutem gratuitò concessum: & de Gratia sic accepta hic agimus. Sed antequam rem aggrediamur, operæ pretium judicavi quædam per modum Procemii præmittere, ut quinam Gratiam impugnaverint, quinam propugnaverint, nobis innotescat.

QUÆSTIO PROOEMIALIS.

De Gratiæ hostibus, & defensoribus.

ARTICULUS I.

Quinam gratiæ bellum indixerint?

VArii varia Christi gratiæ indixerunt bella: Alii ita liberum arbitrium extulerunt, ut gratiæ necessitatem & efficaciam negaverint: sed, ut ait Augustin. lib. 3. contra duas Epist. Pelagianorum cap. 14. *Non sic debemus laudare Creatorem, ut cogamur dicere superfluum Salvatorem.* Et inferiùs: *Quia nos creavit ita simus grati, ut non simus, quia sanat, ingrati.* Alii è contra ultra modum gratiæ tribuentes, liberum arbitrium hominibus ademerunt: sicquè temerariè gratiam Salvatoris nimiùm extollentes, mirandam Creatoris erga homines liberalitatem minuerunt.

Advertendum hic antequam Gratiæ hostes recenseamus, per nomen *hostes* nos intelligere non tantùm illos, qui aut ex superbia, aut ex odio Ecclesiæ Romanæ, aut ex motivo inordinato errores de Gratia Christi sparserunt, sed etiam illos, qui ex quocunque motivo id fecerunt; sivè interim bona, aut mala fide, recta, aut perversa intentione processerint.

CONCLUSIO I.

In qua de erroribus quorundam qui Pelagium præcesserunt.

ET si fortè magis infensus, non tamen primus fuit Gratiæ hostis Pelagius: Simon Magus siquidem in ipso legis Gratiæ exordio, sic Gratiam efficacem admisit, ut liberum arbitrium rejecerit, ut testatur S. Clemens lib. 3. recognitionum. Successit postea Origenes (quem Basilides, Valentinus, & Marcjo præcesserunt) asserens, sicut & tres præfati, hominem per solas liberi arbitrii vires posse benè operari, Deumque nobis conferre, ut possimus, non autem ut velimus, & agamus.

Nec defuerunt inter Origenem & Pelagium, qui hos errores defenderent, dicti propterea Origenis Discipuli, seu Origenistæ, & Pelagii Præceptores. His annumerantur Didymus, qui Origenis Periarchon annotationibus illustravit, cuique obstitit S. Pachomius prohibens Monachis suis Origenis lectionem. Item Evagrius Ponticus, Jovinianus, & præsertim Rufinus Sacerdos Aquilejensis, qui translatis in latinum Periarchon libris, Apologiam pro Origene primò ab Eusebio Cæsariensi conscriptam, & à se in latinitatem donatam promulgavit sub titulo Pamphili Martyris. *Rufinus*, inquit Hieronymus in Dialogo contra Pelagium, *non uni urbi, sed orbi, blasphemias Origenis & Periarchon libros, quantùm in se fuit, intulit: ita ut Eusebii quoque librum defensionis Origenis sub nomine Pamphili Martyris ederet.* Hic miserabiliter cum prioribus futurum Pelagianismum parturivit ac præsignavit: unde interrogatus Cælestius Pelagii Discipulus à quo doctrinam suam accepisset, à Rufino accepisse testatus est, ut patet ex actis Concilii Carthaginensis.

CONCLUSIO II.

In qua de erroribus Pelagianorum.

EX præfatorum Hæreticorum fœce ac cineribus (verba sunt P. Gonet) Pelagiana Hæresis, ut virulenta vipera prosilivit, &, obstetricante manu Diaboli, eductus est coluber ille tortuosus, qui totum Gratiæ Dei spiritum morsu venenoso extinguere conatus est, ut colligitur ex D. Hieronymo Epist. ad Ctesiphontem, sic Pelagium alloquente: *Doctrina tua Origenis ramusculus est.* Floruit Pelagius, quem alii Scotum, alii Hibernum, alii Britonem volunt, circa annum 413. vel 415. eodemque tempore Hæresim suam disseminavit publicè in Oriente, quod & postea fecit in Occidente opera Cælestii & Juliani Episcopi. Antea tamen virus suum quasi per cuniculos secretos diffuderat propinans illud ignaris quibusdam Eremitis & mulierculis, ne contradictionem pateretur in divulganda tam horribili blasphemia. Deinde cœpit dogma suum Scriptis vulgare, illud, non sibi, sed viris sanctis attribuendo, ut Pelagianismo paulatim consuleret.

Tandem opera discipulorum errores suos publicè proposuit, non asserendo, sed inquirendo, & quasi dubitando: contra quos Hieronymus in Jerem. lib. 4. Præfat. *Aut bona saarque docetis, aut mala: si bona, defendite liberè, si mala, quid occultè miseros jugulatis errore?*

Porrò errores hujus viri, apparenter sancti, revera tamen magni hypocritæ, & ventris deliciis multum dediti, sunt sequentes. 1. Initio suæ hæresis docuit hominem solis liberi arbitrii viribus, secluso quocunque gratiæ auxilio, posse peccata declinare, tentationes omnes constanter superare, peccatorum remissionem assequi, quodlibet opus bonum operari, ac tandem promereri gloriam æternam, & ideo si quandoque gratia conferebatur, non dabatur ad posse, sed ad facile posse. Ex quibus patet in primo sui erroris statu nullam admisisse Gratiam ad salutariter operandum necessariam; quandoquidem natura creata, lumen rationis, & liberum arbitrium, quæ Pelagius gratias vocabat, eò quòd essent gratis data, non veniant nomine Gratiæ propriè dictæ.

2. Compulsus errores suos anathematizare in Synodo Diospolitana, ubi aderant 14. Episcopi Provinciales, admisit Gratiam necessariam esse ad posse operandum in ordine ad salutem, sed Patres illos (à quibus incautis, non in materia fidei, sed in examine perversi hominis, absolutus est) fefellit subdolè, intelligendo per Gratiam, possibilitatem arbitrii, sicut & Legem, doctrinam, revelationem, Scripturam, & exemplum Christi: unde August. lib. 2. de pecc. orig. c. 1. *Fefellit enim judicium Palæstinum ipse Pelagius; propterea videtur esse ibi purgatus; Romanam verò Ecclesiam, ubi eum esse notissimum scitis, fallere usque quaque non potuit;* quia Innocentius Papa (cui Acta dictæ Synodi oblata fuerant probanda & confirmanda) respondit, ut habet Augustinus ibidem: *Non possumus illorum Episcoporum nec approbare, nec culpare judicium; cùm nesciamus, utrùm vera sint gesta; aut si vera sunt, constet magis subterfugisse, quàm se tota veritate purgasse.*

Sed nunquid tandem Gratiam internam admisit Pelagius? Res incerta est: hoc tamen certum est, non admisisse *necessitatem* Gratiæ ex parte voluntatis; sed ad summum utilitatem.

Adhæserunt autem Pelagio non pauci ejusdem farinæ homines, quorum Antesignanus dici potest Cœlestius, ut patet ex Hieron. Epist. ad Ctesiphontem: *Hoc*, inquit, *quod dico non meum est argumentum, unus discipulorum ejus*, nempe Cœlestius, *imò jam Magister, & totius ductor exercitus &c.* Unde Patres Concilii Carthaginensis in Epist. ad Innoc. Papam, ipsum in hac hæresi (quam aliquando Pelagianam, aliquando Cœlestinam vocat Augustinus Epist. 24.) æquiparant Pelagio: *His ergo lectis, ajunt, Pelagium & Cœlestium Authores nefarii prorsus, & ab omnibus nobis anathematizandi erroris advertimus.*

Eadem hæresi infectus fuit Julianus Episcopus Capuanus, quem D. Prosper in Chronico vocat Attelanensem vel ex patria, vel quia à prima Sede ob errores expulsus, aliam obtinuit. *Hac tempestate*, inquit, *Julianus Atelanensis jactantissimus Pelagiani erroris assertor &c.* Hic occasione librorum *de nuptiis, & concupiscentia*, cœpit Augustinum jam senem 4. libris, vel potiùs continuis mendaciis exagitare: quibus ab Augustino, per sex libros *ad Julianum* intitulatos, refutatis, 8. alios opposuit Julianus, quibus respondit S. Doctor per *Opus imperfectum ad Julianum*, quod, ut ajebant, non potuerat morte præventus absolvere: sed nunc repertum est in vetustissimis scriptis integrum, licèt adhuc citetur sub nomine *Operis imperfecti.* Duæ autem Epistolæ Pelagianorum contra quas 4. libros scripsit Augustinus, sunt Epistolæ Juliani ubique mentientis.

Aut alios recensent Pelagianismi fautores, quibus annumerant Nestorianos; sed hos, utpote in hac hæresi minùs famosos, brevitatis causa omittimus.

Nec sistit hic Pelagii hæresis: alios enim errores, ne anathematizaretur, subdolè anathematizavit in synodo Diospolitana. 1. Enim sustinuit, semper intendens Gratiam deprimere, aut tollere, quòd Adam etiam non peccans fuisset moriturus. 2. Quòd Originale ipsum solum læserit. 3. Quòd nati infantes sint in eo statu in quo erat Adam ante lapsum. 4. Quòd Adamo moriente, nullus moriatur, nec resurgat aliquis, Christo resurgente. 5. Quòd infantes non baptizati salventur. 6. Quòd divites baptizati nequeant mereri aut salvari, nisi relinquant omnia. 7. Quòd detur Gratia, nempe sanctificans, ex meritis nostris. 8. Quòd non possint dici Filii Dei, nisi ab omni peccato liberi. 9. Quòd liberum arbitrium indigens Dei Gratia, non sit liberum arbitrium. 10. Quòd victoria nostra sit tantùm ex libero arbitrio. 11. Quòd venia non detur pœnitentibus, ex Dei misericordia, sed ex eorum meritis.

CONCLUSIO III.

In qua errores Semipelagianorum.

SEmipelagiani (sic dicti quia errores Pelagii partim rejiciebant, partim retinebant) alii fuerunt Africani, alii Galli. Primus ex Africanis fuit quidam Vitalis Chartaginensis, qui cùm non posset, aut nollet Gratiæ necessitatem cum libertate con-

conciliare, docuit necessariam quidem esse Gratiam ad progrediendum & perseverandum in negotio salutis, in quo à Pelagianis dissentiebat, non tamen ad initium fidei, aut ad inchoationem actus meritorii, ad quæ solas liberi arbitrii vires contendebat sufficere, imò propter hanc liberi arbitrii inchoationem naturalem Gratias necessarias dispensari volebat, in quo Pelagianos sequebatur; undè dicebat quòd homo virtute purè naturali credendo, aut credere volendo, orando, pulsando, &c. promereretur sibi auxilia Gratiæ supervenientia quæ ideò asserebat non dari gratis. Contra hunc Vitalem scripsit Augustinus Epistolam quæ est 107. per quam scintillas, quæ Africæ incendium minitabantur, brevi suppressit.

Ex Gallis, Semipelagianorum Antesignanus fuit Faustus Regiensis Episcopus, qui distinguens, sicut Vitalis, inter initium & progressum bene operandi, hunc docebat esse hominis sani, & gratia indigere, illud autem esse hominis infirmi, nec gratiam exigere, ut patet ex D. Prospero lib. contra Collatorem Cap. 8. *Docet ergo non posse hominem per semetipsum apprehendere sanitatem, sed habere à semetipso desiderium sanitatis*. Contra hunc Semipelagianum varii scripserunt tum in Oriente tum in Occidente, ita ut tandem ab universali Ecclesia ejus doctrinæ fuerit contradictum, ut refert Baronius anno 490. Ipsum quidem excusare, ejusque scriptis Catholicum sensum præbere conantur aliqui, sed errores in ejus libris dispersi, sensus Ecclesiæ communis, ac odium in Augustini doctrinam ostensum, contrarium evincunt. Etsi autem doctrinam condemnemus, non tamen personam; cùm in Ecclesia Regiensi ut Sanctum haberi & coli referant aliqui, teste Baronio, & Spondano.

Etiam anno 440. *Joannes Cassianus* aliquando Chrysostomi auditor, ac deinde Massiliæ Presbyter, dictus à D. Prospero *Collator*, eò quòd Patrum collationes scripsisset, non mediocriter fovet Pelagianismum, ut patet tum ex ejus libris, tum ex D. Prospero lib. contra eundem, tum ex communi DD. sensu. Unde licet non fuerit hæreticus utpote qui ante Ecclesiæ condemnationem scripserit, ut refert D. Prosper, hæretica tamen fuerunt aliqua ejus scripta, quidquid dicant aliqui.

Dico: *Aliqua ejus scripta*; nam cætera ejus opera licitè & utiliter legi possunt post correctionem Romanam, inquit Bellarminus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis.

Gennadium Massiliæ Presbyterum anno circiter 490. cum Cassiano ejusdem fuisse farinæ, asserit Baronius: nec improbabiliter, tum quia, depresso D. Prospero, Cassianum, & Faustum Semipelagianos laudavit, ut refert Bellarminus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis; tum quia falsò asserit in suo opere Cassiani opera probata esse ab Ecclesia, tum quia Rufinum de hæresi Pelagiana infectum præfert Hieronymo; tum quia, teste Batonio anno 490. fuit unus ex Presbyteris Gallicanis, de quibus, ob Semipelagianismum, conquesti sunt apud Cælestinum Prosper & Hieronymus. Ab errore suo tamen emendatus, electus est Massiliensis Episcopus, ut pater ex Epist. Adriani Papæ ad Carolum Magum: *Sanctissimorum Pontificum hæc oblata sunt testimonia, id est, S. Gennadii Massiliensis Epis. &c.*

Vincentius (non Lirinensis qui *contra hæreses* scripsit, in quo propter nomen, & cum Cassiano contemporaneitatem decipiuntur aliqui) sed Presbyter Gallus, etiam Semipelagianismo fuit infectus, proposuitque 16. Objectiones, quas D. Prosper in opusculo responsionum ad objectiones Vincentinas sigillatim solvit. Sicut etiam solvit decem dubia à *Genuillo* & *Theodoro* Genuensibus Presbyteris contra Augustini doctrinam proposita, ac quindecim objectiones quorundam Gallorum Augustino adversantium in opusculis ad ipsos directis.

D. Joannem Chrysostomum ac alios Patres Græcos Semipelagianis annumerat Vasquez 1. P. disp. 92. cap. 8. his verbis: *Massilienses cum Cassiano & Græcis Patribus initium primæ Gratiæ & prædestinationis ex nostro libero arbitrio esse dixerunt*. Quod ut confirmet, duos ex Chrysostomo profert passus: primum Homil. 17 in Joan. in medio. *Hinc admoneri possumus Deum suis in beneficiis nostras non prævenire voluntates, sed à nobis incipiendum esse: sed cum nos prompto paratoque animo ad suscipiendam Gratiam exhibemus, tunc multas offert nobis salutis occasiones*. Secundum Homil. 12. ultra medium in Epist. ad Hebræos: *Oportet nos quippe eligere primum quæ bona sunt, & tunc ipse quæ sua sunt introducit: non præcedit voluntates nostras, ne lædatur arbitrium; cùm autem nos elegerimus; multam tunc nobis affert auxiliationem.*

Sed mirum est Authorem Catholicum (etiamsi allata subsisterent) ita Patrum suorum turpitudinem revelare; imò futili argumento confirmare, dicendo, si Chrysostomus non fuisset in ea sententia, nunquam fuisset & Cassianus ejus discipulus: quasi verò plurimorum hæreticorum Præceptores non fuerint in omnibus Catholici, & ipsi hæretici, non ex Præceptorum doctrina, sed ex proprio genio in opiniones hæreticas deflexerint. Sed ut ipsi satisfaciamus,

Dico nullam esse verisimilitudinis apparentiam Patres Græcos, si Originem exceperis, Semipelagianismo favisse; quandoquidem Concilium Arausicanum Can. 25. Cœlestinus I. in Epist. ad Episcopos Galliæ cap. 1. & Augustinus lib. *de prædestinatione Sanctorum* cap. 14. appellent Semipelagianorum errorem, *pestiferam novitatem*, & oppositam veritatem, *Antiquorum Patrum Constitutionem*: quæ sanè cùm Vasquezii sententia non possunt cohærere: unde si aliquando videantur libero arbitrio plus justo favere: id fecerunt ut Manichæos libertatem negantes, magis confunderent.

Ad Chysostomum Resp. præfatos passus non reperiri in Originalibus græcis, satisque probabiliter ab hæreticis, ut ejus se pallio tuerentur, fuisse insertos, ut notarunt viri fide digni. Deinde esto reperirentur; cùm aliundè nobis constet de mente Chrysostomi: ut homil. 70. in Matth. in medio. *Vocatio & purgatio ipsa ex Gratia sunt*. Et interius: *Non quia dignus, sed quia Gratia tibi largita est, vocatus venisti*; Et homil 66. in eundem circa med. *ita undiq; eos compellebat in Gratia Dei*, PRIMUM, *deinde, in laboribus propriis omnem salutem & gloriæ spem reponere*, debent passus illi partem catholicam explicari. Undè in primo per ly *Beneficiis*, intelligi gratiam sanctificantem, aut specialia Gratiæ auxilia, quæ non solet Deus conferre, nisi prius inceperit voluntas, non ex propriis viribus sed Gratia actuali roborata. In Secundo autem, tantum vult Deum non prævenire voluntates ad sensum Manichæorum, contra quos ibi disputat, id est, impediendo liberam voluntatis electionem, sed cùm liberè elegerimus, nempe cum gratia actuali, tunc multam auxiliationem, & quæ sua sunt, id est, gratiam sanctificantem, & uberiora ad perseverandum auxilia introducit.

CONCLUSIO IV.

In qua errores Lutheri.

Lutherus quoad mores obscœnos satis omnibus notus, magis obscœnam relinquit doctrinam, utpote qui fuerit omnium Hæresiarcharum, qui ab Ecclesiæ exordio fuerunt, pestilentissimus, quandoquidem quidquid impii, blasphemi, horrendi, turpis, nefandi, ab aliis excogitatum est, quasi in unum cumulum collegerit circa annum 1517. &c. ut alia omittam, 1. docuit per peccatum originale extinctum esse liberum arbitrium, & esse merum titulum sine re; saltem in iis quæ ad salutem pertinent: unde in opere ad Leonem X. art. 36. *Liberum arbitrium*, inquit, *post peccatum res est de solo titulo*. Quod anathematizat Concilium Trid. sess. 6 can. 5.

2. In operibus bonis liberum arbitrium nullam habere activitatem, sed meram passionem, adeòque solam Gratiam operari. Unde lib. operationum in Psalmos, Psal. 5. *Error est liberum arbitrium habere activitatem in bono opere*. Quod etiam anathematizatur Can. 4.

3. Hominem indeclinabiliter agi vel concupiscentia in peccatum, vel Gratia in bonum, ita ut hoc evitare non possit. Sic habet de servo arbitrio.

4. Post lapsum, homini sive justificato, sive non impossibilia esse Dei præcepta: unde Philippus ejus Discipulus in Epist. ad Rom. *Cum mandata Lex Deum diligi, perinde impossibilia jubet, atque si præcipiat nobis transvolare Caucasum*. Quod similiter anathemate feritur Can. 28.

5. Hominem in omni opere graviter peccare, & tanto gravius quanto magis nititur ad justitiam se disponere; quia credebat dilectionem Dei super omnia, quam in omni opere requirebat, esse in hac vita impossibilem. Hic quoque error condemnatur can. 7.

6. Impietate execranda, & blasphemia horribili asserere non erubuit Deum esse Authorem peccati, & mala sicut bona in nobis operari: *Mala opera*, inquit in Assert. art. 36. *in piis operatur Deus*.

CONCLUSIO V.

In qua errores Calvini.

Calvinus Novioduni in Picardia oriundus, ac ibi Archidiaconus, non minus Deo, ac fidei injuriosus fuit circa annum 1634.

Docuit 1. Tantum esse in homine libertatem à coactione: *Si coactioni opponitur libertas*, inquit lib. 2. contra Pighium, *liberum esse arbitrium fateor*.

2. Hominem Gratia efficaci motum non posse dissentire unde in cap. 6. Joan. *Pronuntiat Christus efficacem esse Spiritus S.* Gra-

Gratiam, quæ trahuntur ut necessario credant. His prorsùs everti- tur tota arbitrii potestas, quam sibi somniant Papistæ. Quod anathematizat Trident. Sess.6. can.4.

3. Docet hominem naturaliter inclinatum esse ad malum: *Cor nostrum*, inquit lib.2. instit. c.3. n.9. *in Legis Divinæ rebellionem naturaliter exultat, nisi flectatur.*

4. Legem etiam cum gratia non posse servari, *Sit extra controversiam*, inquit. lib. cit. cap.7. *Impossibile esse in hac vita Legis implementum.*

5. Blasphemè docet, sicut Lutherus, Deum non tantùm permittere, sed in nobis efficere peccatum: hinc lib.1. instit. c.18. *Jam satis apertè ostendi Deum vocari omnium eorum* (peccatorum) *Authorem, quæ isti Censores* (Catholici) *volunt otioso tantùm ejus permissu contingere.* Imò voluit, si Apologiæ Staphyli credimus, Deum, ut homines mala operentur, in eorum cordibus primas cogitationes inspirare.

Item docuit variis in locis reprobos non creari ut salventur, sed ut sint vasa iræ & contumeliæ. Deum nolle, ut omnes homines salvi fiant. Impossibilitatem non excusare à peccato. Peccata esse, omnia infidelium opera. Motus indeliberatos esse peccata; quia sunt contra præceptum *Non concupisces.* Denique, ut ait noster *Le Grand* in sua Historia Hæresiarcharum, adeo erroribus fœcundus est, ut vix ad certum numerum valeant redigi, cùm nullus sit in fidei Symbolo Articulus, nulla in Oratione Dominica petitio, nullum sive Dei, sive Ecclesiæ mandatum, nullum Sacramentum, aut Cæremonia Sacramentalis, quam non ipse aut ejus sectatores vel exterminaverint, vel mutilarint, vel depravarint.

CONCLUSIO VI.

In qua errores Michaelis Baji.

Michael Bajus Academiæ Lovaniensis Cancellarius varias de Gratia propositiones aut imprimi curavit, aut in Scholis dictavit, aut viva voce asseruit, quas Pius V. Gregorius XIII. Urbanus VIII. condemnarunt, quia tamen propositiones illæ passim in Authoribus reperiuntur, ideo brevitatis causa, illuc remittimus; monendo tamen, quòd præfatus Bajus, utpotè vir bonus & Catholicus, ut audivit quasdam suas propositiones à S. Sede esse reprobatas, easdem revocaverit, & actu publico damnaverit.

CONCLUSIO VII.

In qua errores Jansenii à S. Sede reprobati.

Jansenius Episcopus Iprensis, Vir alioquin ingenio & moribus egregius, quasdam Baji propositiones resuscitavit in suo opere, quod *Augustinus* intitulavit: Hujus autem libri lectionem & retentionem prohibuit Urbanus VIII. tum propter doctrinam in eo contentam, tum propter Authoris inobedientiam, seu quia sine speciali S. Sedis licentia, de concordia libertatis cum gratia scripserat. Ulterius processit Innocentius X. quinque propositiones ex dicto opere decerptas condemnans ut hæreticas.

Prima est: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundùm præsentes quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis Gratia, qua possibilia fiant.* Proscripta est ut temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata, & hæretica.

Secunda: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Proscripta est ut hæretica.

Tertia: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Fuit etiam hæretica declarata.

Quarta: *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici quòd vellent eam Gratiam talem esse cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.* Ut falsa & hæretica damnata est.

Quinta: *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omninò hominibus mortuum esse, aut Sanguinem fudisse.* Hæc ut falsa, temeraria, scandalosa, & intellecta eo sensu, ut Christus pro salute tantùm Prædestinatorum mortuus sit, ut impia, blasphema, contumeliosa, divinæ Pietati derogans, & hæretica proscripta est.

Cùm verò assererent aliqui præfatas propositiones esse quidem hæreticas, non tamen in Augustino Iprensi reperiri; aut saltem non fuisse in sensu ab Authore intento proscriptas, Alexander VII. anno 1656. declaravit non tantùm ex libro Jansenii, cui titulus est *Augustinus*, esse decerptas, sed etiam in sensu, ab Authore intento fuisse damnatas; quantùm scilicet verba in libro expressa præseferunt, attento contextu & circumstantiis. Denique, cùm Jansenistæ necdum acquiescerent, aliæ circa eandem materiam prodierunt Bullæ, quas vide in Tract. de Fide, ubi de Ecclesiæ infallibilitate in factis dogmaticis.

ARTICULUS II.

Quinam fuerint præcipui Gratiæ Defensores?

Sicut non defuerunt qui Gratiam impugnarunt, ita non defuerunt qui illam fortiter & generosè propugnarunt; sed cùm inter illos tanquam sol inter Sydera resplendeat magnum illud Ecclesiæ lumen Augustinus, ideo brevius conclusione 1. de aliis dicemus, plura de Augustino Conclus. 2. dicturi.

CONCLUSIO I.

Suprema Dei providentia, ut dilectam sponsam Ecclesiam contra illius hostes defenderet, & conservaret, ad profligandam Pelagianorum hæresim duos suscitavit: sacri belli Duces, Augustinum, de quo postea, & Hieronymum, qui primus suis ad Ctesiphontem litteris, & tribus Dialogis, in quibus se nomine Attici, & Pelagium nomine Aristobuli designat, pestem illam strenuè aggressus est. Cur autem nomen Pelagii suppresserit? Inde evenit, quòd nondum Hæresiarchæ aperta vi bellum indixerant, sed per fraudes, & quasi per cuniculos murum Ecclesiæ suffodiebant; ita ut Episcopos Diosopolitanæ Synod., à quibus in communionem recepti sunt, circumvenerint.

Non pigrè etiam pro defendenda Dei Gratia laborarunt DD. Prosper, Fulgentius, & Hilarius cum Patribus Concilii Arausicani II. in quo Præsidente Cæsario Arelatensi sub Fœlice IV. Pontifice Maximo contra Semipelagianos conclamatum est anno 529.

Porrò scripsit Prosper de gratia duos libros de vocatione gentium, Responsiones ad objectiones Gallorum, ad objectiones Vincentianas, ad excerpta Genuensium, & librum contra Collatorem, seu Cassianum.

Etiam de gratia scripsit Fulgentius in lib.1. contra Monimum, & in lib. de Incarnatione, & de Gratia Christi. Hilarii verò scripta hac de re perierunt. Denique pugnaverunt pro gratia Anselmus in lib. *De concordia prædestinationis, & Gratiæ cum libero arbitrio.* Bernardus lib. de Gratia, & libero arbit. & Alii, quorum nomina & scripta apud Authores videri possunt. Item varii pro Gratia decertarunt inter Scholasticos, ut D. Angelicus, Doctor N. Seraphicus, D. N. Irrefragabilis, D. N. Subtilis, & alii quorum authoritatibus hunc Tractatum aggredimur.

CONCLUSIO II.

Præcipuus inter gratiæ Defensores & meritò Antesignanus, fuit fortissimum illud Ecclesiæ propugnaculum Magnus Augustinus: hujus enim viri lucta viginti & amplius annis acies Catholica contra gratiæ inimicos pugnavit & vicit, inquit D. Prosper ejus contemporaneus. Hujus viri Scriptis Pelagiani sunt debellati, Semipelagiani confracti, Prædestinatiani, Calvinistæ, Lutherani, & quotquot gratiæ Dei bellum suscitarunt, penitus confusi. Fuit enim Beatissimus Augustinus, inquit Cassiodorus lib. de divinis lectionibus, c.22. debellator Hæreticorum, & famosorum palma certaminum; Sancta siquidem Ecclesia contra veritatis hostes, qui etiam ejusdem Augustini pallio nonnunquam pestem suam tegere præsumunt, hujus Doctoris scripta, præsertim in materia gratiæ, tanquam murum inexpugnabilem constanter adhibet & opponit. Enimverò quid aliud Concilii Arausicani duo Canones, nisi ipsa Doctoris doctrina? Quid aliud Milevitanum, nisi ipsius lingua & ingenium? Quid Concilium Chartaginense, quid alia plurima quæ hactenus Ecclesiæ hostibus opposuit Ecclesia Romana quàm illius doctrinæ medulla? unde doctrinam Augustini Ecclesiæ quasi dotem relictam esse asserit Clemens VIII. imò Joannes II. dicit esse illam quam sequitur & servat Ecclesia Romana: unde Martinus V. Serm. de Translatione Sanctæ Monicæ: *Si veritatem quæritis, si doctrinam, si sapientiam, si pietatem, quis doctior? quis justior? Quis, ut ita dicam, sanctior Augustino.* Sed quid Concilium Toletanum VIII. *Vir Sanctissimus Augustinus vestigationis acumine cautus, inveniendi arte præcipuus, asserendi copia profluus sapientiæ fructu fœcundus*, Quid D. Hieronymus? *Catholici; te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur, atque suscipiunt: & quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur*, Ep.80. ad Augustinum. Quid Gregorius Magnus; *Si delitioso cupitis pabulo saginari.*

B. Au-

B. Auguſtini Patriotæ veſtri opuſcula legite lib. 7 Epiſt. 37 ad Innoc Africæ Præfectum. Innumera alia poſſent in medium afferri teſtimonia, quibus Auguſtini doctrina, præſertim in materia Gratiæ, probatur ſancta, pura, immaculata, & penitùs defœcata, quæ ſanè moverunt Albertum Magnum, ut 2. part. Summæ, Tract. 14. q. 184. affirmaret: *Auguſtino contradicere impium eſt in iis quæ tangunt fidem & mores*.

Porrò materiam præſentem variis in locis tractavit Secunda Pars Tomi 7. referta eſt libris, quibus contra Pelagium, Cœleſtium, Semipelagianos, & alios Gratiam ſtrenuè defendit. Idem præſtat lib. de ſpir. & litt. qui habetur Tom. 3. & lib 1. ad Simplicianum Tom. 4 Quod & facit in variis operibus Tomi 8. 9. & 10. Item in ſuis Epiſtolis & præſertim 47 89 92. 93. 94 105. 106. 107 & 143. ſed omnibus præeminent lib de *prædeſtin Sanctorum*; & liber *de dono perſeverantiæ*, tum quia acutiores & perſpicaciores, tum quia in ſenectute, adeoque maturiùs, compoſiti; tum quia poſt longam cum Pelagianis diſputationem elaborati, tum denique quia ſpecialiter ab Hormiſda Papa commendati.

Malè tamen inde inferes omnia Auguſtini dogmata, ſaltem de gratia contra Pelagianos, eſſe fidei oracula, ſed benè & præcisè illa, quæ Eccleſia definiendo fecit ſua; alia autem præſertim in controverſiis de Divina Gratia, poſt Scripturam Sacram, & Fidei Articulos maximæ ſunt Authoritatis, imò majoris, quam cæterorum Eccleſiæ Patrum ac Doctorum, niſi ratio evidens obſtet, aut Eccleſiæ ſenſus non tamen Authoritatis infallibilis; quia nec ipſemet, nec Eccleſia hanc in ſcriptis ejus agnovit authoritatem: non quidem Auguſtinus; nam lib 2. de dono perſever cap 21. in medio ſic ait: *Neminì velim ſic amplecti omnia mea, ut me ſequatur, niſi in iis, quibus me non errare perſpexerit: nam propterea nunc facio libros, in quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi ut nec meipſum in omnibus ſecutum fuiſſe demonſtrem* Et epiſt. 19 ad S Hieron in 2 colum *Solis*, inquit, *eis Scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum horum Authorum ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam &c Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate, doctrinaque præpollcant, non ideo verum putem, quia ita ipſi ſenſerunt*

Nec etiam id agnovit Eccleſia; quia hujus rei nullum ſufficiens legimus fundamentum; imò potiùs contrarium inſinuare videtur Alexan VIII Condemnans ſequentem Propoſitionem: *Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

Dices D. Auguſtini ſcripta, præſertim de gratia & lib. arb. contra Pelagianos, approbata eſſe ab Eccleſia, ut patet ex 5. Synodo, decreto Gelaſii; Epiſt. Hormiſdæ ad Poſſeſſorem, & Epiſt Joannis II.

Reſp 1 Quintam Synodum, & decretum Gelaſii approbare ſcripta Auguſtini, ſicut approbarunt ſcripta Athanaſii, Hilarii &c. ſicut autem ex illa approbatione, non rectè inferimus omnia præfatorum Patrum ſcripta, eſſe Fidei Oracula, ita nec omnia Auguſtini: & certè ſi generalis Eccleſiæ approbatio, alicujus Patris ſententias, Fidei veritates eo ipſo declararet, ſequeretur duo contradictoria eſſe de Fide, cùm Eccleſia, Scripta Patrum ſibi invicem contradicentium, approbaverit. Unde generalis Eccleſiæ approbatio alicujus Patris, ut monet Toſtatus in Defenſorio par. 3. cap. 83 facit 1. ut illius ſcriptorum lectio, reputetur utilis fidelibus. 2. quod eis permittatur, & commendetur. 3. quòd ſcripta illa indè ſumant certam authoritatem, non quidem infallibilem, ſed ſufficientem ad faciendam probationem, etſi Author nullam dicti ſui rationem allegaverit. 4. quòd tollat ab eis ſuſpicionem de hæreſi voluntaria.

Reſp. 2. Ex Hormiſda & Joanne Pontificibus nihil etiam contra nos poſſe colligi: nam 1. Joannes II. in illa Epiſt. non agit de Pelagianis, ſed potiùs de Neſtorii ſectatoribus, ſicque non intendit ſcripta Auguſtini contra Pelagianos approbare. Hormiſdas verò tantùm vult, quòd ex Auguſtini libris poſſit innoteſcere quid ſentiat Eccleſia de Gratia & lib arbitrio, quia in illis fusè tractantur certè propoſitiones, quas breviter Eccleſia declaravit eſſe de fide.

QUÆSTIO I.

De natura Gratiæ, ejuſque multiplici diviſione.

ARTICULUS I.

Quid Gratia, & quotuplex?

CONCLUSIO I.

GRatia propriè dicta eſt donum ſupernaturale nobis ex Chriſti meritis à Deo gratis conceſſum in ordine ad finem ſupernaturalem.

Dicitur 1. *Donum ſupernaturale*, ideſt, ſupra naturæ ſecundùm ſe ſpectatæ exigentiam: unde quamvis liberum arbitrium, & aliæ potentiæ naturales quas beneficio creationis accepimus, ſicut & auxilium generale, quo Deus ad opera naturalia nobiſcum concurrit, dici poſſint Gratiæ; quandoquidem ita gratis & liberaliter à Deo nobis donentur, ut, ſi non darentur, nulla nobis fieret injuria: quia tamen illa ſunt naturæ noſtræ aliquo modo debita, ideo rationem Gratiæ hic definitæ non ingrediuntur.

Dicitur 2. *Ex meritis Chriſti* &c. Quia nobis promeritus eſt quidquid ultra dona creationis, & conſervationis gratiosè ſuperadditur naturæ.

Dicitur denique. *Ad finem ſupernaturalem*, quia datur ut natura rationalis rectè operetur, ſicque ad æternam fœlicitatem perveniat modo naturæ viribus aptiori.

Advertendum hic quòd licet Gratia excludat omne debitum morale proveniens ex actibus noſtris vel meritoriis, vel impetratoriis, vel poſitivè præparatoriis; non excludat tamen debitum proveniens ex ſola concedentis promiſſione, veracitate, aut alia virtute, à juſtitia diſtincta; quia, illis non obſtantibus, ſemper Gratia gratis conceditur.

CONCLUSIO II.

GRatia entitativè ſpectata (poteſt enim conſiderari ſecundùm entitatem, ſecundùm finem, ſecundum modum exiſtendi in nobis, & ſecundùm ordinem ad conſenſum noſtrũ) alia eſt ſupernaturalis, quoad ſubſtantiam, alia quoad modum. Prima eſt illa, quæ eſt ſupra omnes vires & exigentiam naturæ, adeoque toti naturæ indebita, ut Gratia conceſſa in ordine ad producendum actum entitativè ſupernaturalem, v. g actum Fidei, Spei, aut Charitatis. Secunda eſt illa, quæ eſt quidem entitativè naturalis, quoad modum tamen aut circumſtantiam, in qua confertur. eſt naturæ prout hic & nunc taliter diſpoſitæ indebita, & ideo ſupernaturalis: & talis eſt illa, quæ datur homini ut eliciat actum fortitudinis, aut alterius virtutis moralis, quem hic & nunc ſolis naturæ viribus ponere non poſſet.

CONCLUSIO III.

DIviditur Gratia per reſpectum ad finem, ad quem datur, in gratis datam, & gratum facientem. Gratia gratis data ſpecificè ſumpta eſt illa, quæ præſertim ad aliorum utilitatem & ſalutem procurandam homini conceditur, ut donum linguarum, Prophetia, Gratia ſanitatum, diſcretio Spiritũ. &c. Licèt autem omnis Gratia ſit gratis data, illud tamen vocabulum huic ſpeciei ſpecialiter attribuitur; quia ſatis uſitatum eſt, ut generis nomen ſpeciei minùs nobili tribuatur; unde non rarò brutum, animal ſimpliciter nuncupamus.

Gratia gratum faciens eſt illa, quæ ad ipſius recipientis ſalutem & Dei Gratiam obtinendam primariò conceditur: ut ſunt Gratia ſanctificans, & Gratia actualis, quarum prima formaliter, ſecunda diſpoſitivè reddit hominem Deo gratum.

CONCLUSIO IV.

GRatia ſecundùm modum exiſtendi in homine conſiderata, alia eſt habitualis, alia actualis. Prima eſt qualitas ſupernaturalis inhærens permanenter homini, ipſumque formaliter ſanctificans Unde dicitur gratia, non tantùm quia gratis conceditur, ſed etiam quia hominem ſanctificando, reddit ipſum Deo gratum & acceptum Secunda eſt auxilium quoddam tranſiens, quo movetur homo & adjuvatur ad actiones bonas exercendas, & malas vitandas; & tales ſunt piæ intellectus cogitationes apprehenſivæ aut judicativæ, piæ voluntatis motiones, quas, juxta Concilium Arauſicanum, & Auguſtinum, Deus operatur in nobis ſine nobis, ſcilicet liberè operantibus: unde nihil ſunt aliud, quàm actus intellectus & voluntatis indeliberati.

Quia tamen auxilia Gratiæ alia ſunt interna, ut illuminationes, inſpirationes, alia externa, ut Incarnatio, Sacramenta, infirmitates, pericula, boni ſocii, exhortationes piæ &c ideo gratia actualis alia eſt interna, alia externa. De utraque loquitur Auguſt. lib. 50 homil., Hom. 23. in med. *Si adulter non fuiſti, hoc dicit tibi Dominus Deus tuus: regebam te mihi. ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres, ſuaſor defuit. & ut ſuaſor deeſſet, ego feci: locus & tempus defuit, & ut hæc deeſſent, ego feci.* En gratia externa. Et proſequens: *adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus, ut non conſentires, ego terrui.* En gratia interna.

CONCLUSIO V.

PEr ordinem ad conſenſum liberi arbitrii dividitur etiam gratia in prævenientem, concomitantem, & ſubſequentem. Item in ſufficientem & efficacem, de quibus ſuo loco. Dividunt etiam aliqui gratiam in æternam & temporalem, per hanc intelligunt gratiam initio hujus Diſput definitam; per illam verò, ipſam Dei dilectionem, qua ante mundi conſtitutionem nos ab æterno dilexit, & præparavit ea, quæ poſtea in tempore ſine ullis noſtris meritis contulit. Sed illa non eſt gratia de qua hic agimus.

ARTICULUS II.

Quid Gratia præveniens, concomitans, & subsequens?

HÆc Gratiæ divisio desumitur ex Scriptura sacra: nam prævenientis fit mentio Psal. 20. *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*: concomitantis 1 Corinth. 15. *Laboravi: non ego autem, sed Gratia Dei mecum*: & subsequentis Ps. 22. *Misericordia tua subsequetur me.* Hujus triplicis Gratiæ meminit Trident. Sess. 5. cap. 16. ubi ait: *Ipse Christus Jesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influit, quæ virtus bona eorum opera antecedit semper, & concomitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent.* Et certè cùm possit homo considerari vel ut potest agere, vel ut agens, vel ut perseverans in rebus supernaturalibus, ad quas non sufficiunt vires ejus naturales, eget auxilio divino præveniente, seu excitante, vel operante, ut loquitur August. ut possit bene agere; Concomitante, seu adjuvante, vel cooperante, juxta August. ut bene agat, & subsequente, ut ulterius in via salutis progrediatur, & perseveret.

CONCLUSIO I.

GRatia præveniens est illa, quam Deus operatur in nobis sine nobis, antecedenter ad liberum voluntatis consensũ.

Dicitur 1. *Quam Deus operatur in nobis*, scilicet ut Author gratiæ & gloriæ, adeoque licèt ex providentia naturali concurrat ad id quod est naturale, ordinetque ad finem naturalem; requiritur tamen specialis concursus datus ex providentia supernaturali ad actus bonos naturam superantes, ut perducatur creatura rationalis ad finem supernaturalem: qui concursus datur merè liberaliter propter Christi merita: concursus autem generalis, qui est donum creationis, debetur homini, ex suppositione quòd Deus velit ipsum extare, & liberè operari.

Dicitur 2. *Sine nobis*, scilicet liberè seu moraliter concurrentibus, physicè tamen & vitaliter coefficientibus: licèt necessariò & indeliberatè; quia cum Gratiæ prævenientes nihil aliud sint formaliter, quàm actus quidam vitales, ut illuminatio intellectus, excitatio voluntatis, debent à suis respectivè potentiis vitaliter procedere, prout tamen procedunt à potentiis creatis, non habent rationem Gratiæ, sed quatenus sunt à Deo cum illis concursu speciali concurrente. Porro Gratia præveniens sic dicta, quia prævenit usum libertatis, vocatur etiam *excitans*, eò quòd excitet potentias animæ per modum impellentis ad bonum & retrahentis à malo; & *Operans*, quia operatur ut velimus, & consentiamus, sive interim consensum obtineat, sive non: suasor enim agit & laborat, ut quòd suadet, alter velit sive hic persuadeatur, sive non: & sic patet Gratiam prævenientem, excitantem, & operantem esse quid idem, soloque connotato distingui.

CONCLUSIO II.

GRatia concomitans est illa, per quam Deus, cùm volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur ad illud volendum & exequendum, ad quod prævie excitavit. Hocque colligitur ex August. lib. de Gratia & lib. arb. cap. 13. *Ut velimus*, inquit, *sine nobis operatur, cùm autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur.* Porro Gratia concomitans sic appellata, quia concomitatur liberum voluntatis usum, etiam dicitur *cooperans*, quia actionem bonam, ad quam nos Deus prævie excitavit, nobiscum coefficit, & *adjuvans*; quia hominem jam vocatum aut excitatum adjuvat & promovet ad perfectum consensum, sive ad consummationem suæ conversionis, aut actus salutiferi: unde Bernardus lib: de Gratia & lib. arb. *Conatus nostri cassi sunt si non adjuventur, & nulli si non excitentur.*

CONCLUSIO III.

SIcut Gratia præveniens est illa, quæ antecedit liberum voluntatis consensum: ita subsequens est illa, quæ eundem sequitur, fovet & confirmat: sicque Gratiam prævenientem præsupponit, sicut & concomitantem, cum qua ab aliquibus confunditur. De hac Gratia loquitur August. in Enchirid. c. 32. ubi postquam de Gratia præveniente dixisset: *Nolentem prævenit, ut velit*, de subsequente subdit: *volentem subsequitur, ne frustra velit.* Potest etiam hæc Gratia dici subsequens, quia subsequitur justificationem, daturque homini justificato, ut in sanctitate accepta confirmetur ac perseveret: unde S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 11. de subsequente sic sumpta, sicut & de præveniente præclarè ait: *Prævenit impium, ut fiat justus, subsequitur justum, ne fiat impius... prævenit elisum, ut surgat, subsequitur elevatum, ne cadat.* Ex quibus sequitur Gratiam prævenientem ut talem, abstrahere à positione actus ad quem impellit, concomitantem verò, actum quidem importare, sed abstrahere ab actus continuatione: subsequentem denique, continuationem importare.

ARTICULUS III.

In quo consistat ratio Gratiæ adjuvantis, & an sit quid idem cum præveniente?

CONCLUSIO I.

RAtio Gratiæ adjuvantis, seu concomitantis, consistit in concursu Dei speciali supernaturali, quo Deus applicando omnipotentiam suam coefficit opus bonum & salutare tanquam causa supernaturalis, seu non ut Author naturæ.

Prob. 1. Quia, ut Deus dicatur agere nobiscum naturaliter, seu ut Author naturæ, sufficit, præsupposita potentia ad agendum completa, concursus ejus simultaneus naturalis: ergo, ut dicatur agere nobiscum supernaturaliter, seu ut Author gratiæ, sufficit, completa per gratiam prævenientem potentia, concursus ejus simultaneus supernaturalis, & consequenter ratio gratiæ adjuvantis debet in illo concursu consistere.

Prob. 2. Quia nihil potest convenientius assignari, & quodcunque aliud assignaveris, sive qualitatem internam, sive cogitationem sanctam, sive Deum ipsum intimè voluntati per modum auxilii unitum, videtur superfluum, quandoquidem concursus ille sit de se sufficiens.

Porrò concursus ille est talis, quale est opus ad quod concurrit, idest, si opus sit supernaturale in substantia, est & ipse eodem modo supernaturalis; si verò sit supernaturalis in modo, etiam est taliter supernaturalis concursus; quia causa debet esse proportionata effectui.

Dices 1. Concursus ille ad actum supernaturalem exercendum est debitus instructo habitibus infusis: sed quod debetur non est gratia: ergo &c.

Resp. Quòd quamvis habitui infuso debeatur concursus proportionatus, quia tamen ipsemet habitus supernaturalis est ex gratia collatus, etiam ipsemet concursus dicitur gratuitus, seu ut volunt alii, gratia pro gratia.

Dices 2. Potest peccator habitibus infusis destitutus elicere actum supernaturalem cum gratia adjuvante: atqui id non potest cum illo concursu: ergo &c.

Resp. dist. Maj. Potest elicere &c. si ejus potentia sit elevata & completa in ratione principii effectivi actus supernaturalis, per certam qualitatem, quæ habituũ infusorum vices suppleat: C. Sed hoc etiam potest cum illo concursu. Si non elevata &c. N. Unde sicut potest homo habens potentiam sufficienter completam, sive per habitus infusos, sive per qualitatem eorum vices supplentem, elicere actum supernaturalem cum gratia adjuvante, ita cum illo concursu; cùm sit quid idem.

CONCLUSIO II.

NOn sunt quid idem realiter gratia præveniens, & concomitans, seu adjuvans. Ita Scotus, Vega, Herinx, & alii contra Medinam, Curiel, Hacherum, Præpositum & alios, qui volunt unam eandemque gratiam vocari prævenientem, in quantùm prævenit liberum voluntatis consensum; concomitantem verò, seu adjuvantem, quatenus consensum physicè coefficit cum voluntate.

Prob. 1. Conclusio: gratia præveniens est interior Spiritus Sancti illuminatio, vel inspiratio, qua Deus cor hominis tangit ut illum convertat, vel ad fidem, vel ad pœnitentiam, vel ad amorem, vel ad quemlibet actum supernaturalem exercendum, ut colligitur ex Trident. Sess. 5. & 6. & Can. 3. & 4. ubi hæc gratia explicatur sub nomine vocationis, illuminationis, inspirationis, tactus &c. atqui gratia adjuvans non solùm tangit cor hominis, ut illum convertat, sed etiam realiter & physicè ejus conversionem coefficit, ad quam excitavit & impulit gratia præveniens: ergo &c.

Prob. 2. Actus vitalis non concurrit physicè ad productionem alterius actus vitalis: unde communiter docetur in Philosophia præmissas non concurrere effectivè physicè ad conclusionem: sed gratia præveniens est actus vitalis: cùm nihil sit aliud quàm actus intellectus, aut voluntatis indeliberatus: ergo non producit physicè consensum, qui est actus vitalis, & quidem perfectior, cùm hic sit deliberatus, ille indeliberatus.

Prob. 3. Illa non sunt idem, quæ possunt ab invicem separari; sed potest esse gratia præveniens sine concomitante, ut quan-

quando gratiæ prævenienti resistitur: ergo. Præterea, ut diximus conclusione præcedenti gratia adjuvans est ipsemet concursus Dei specialis; gratia autem præveniens est actus intellectur, aut voluntatis.

Dices; Tridentinum Sess. 6. cap. 5. dicit eandem esse gratiam prævenientem & adjuvantem: ait enim, *eidem Gratiæ liberè assentiendo & cooperando*.

Resp. Concilium ly *eidem* sumere genericè, non specificè & individualiter, cùm Gratia præveniens efficiat consensum nostrum tantùm moraliter, idest, suadendo, excitando, alliciendo; adjuvans autem, efficiat physicè: nobiscum cooperando; implicat autem, ut idem sit tantùm causa moralis, & simul sit causa physica.

QUÆSTIO II.

De sufficientia Gratiæ, seu de Gratia sufficienti.

GRatia sufficiens genericè & specificè spectari potest. Genericè sumpta coincidit cum Gratia effectiva, estque illa quæ præbet vires sufficientes ad benè operandum, sive interim habeatur effectus, sive non: unde non dicitur effectiva per ordinem ad effectum ultimatè per Gratiam intentum, aliàs non distingueretur à Gratia efficaci, sed ex eo quòd efficiat, seu reddat potentiam sufficientem ad operandum, si velit. Specificè sumpta est illius species, quæ quia imperfectior, quàm Gratia efficax (quæ est altera species Gratiæ sufficientis illi opposita) generis nomen sortitur.

Porrò Gratia sufficiens specificè sumpta, de qua hic agimus, est illa, quæ licèt præbeat vires sufficientes ad ponendum effectum, ad quem ultimatè datur, nunquam tamen ponitur defectu consensus ex parte hominis. Efficax verò est illa, quæ semper & infallibiliter infert effectum ultimatè intentum, & cooperationem liberi arbitrii.

ARTICULUS I.

An detur in natura lapsa Gratia sufficiens?

DIco *detur*; quia illi, quos in hac materia Adversarios patimur, non negant dabilem, seu possibilem esse Gratiam internam merè sufficientem; imò sicut volunt in natura lapsa omnem Gratiam esse efficacem, ita docent omnem Gratiam in natura integra fuisse tantùm sufficientem. Ante resolutionem.

Adverte 1. Quæstionem procedere de Gratia præveniente, seu excitante; cùm non possit esse realiter & physicè adjuvans, quin habeatur effectus.

Adverte 2. Gratiam sufficientem aliam esse proximè, aliam remotè talem. Proximè sufficiens est illa, quæ sola præbet vires sufficientes ad ponendum actum ultimatè intentum, v. g. ut homo convertatur vel ad fidem, vel ad pœnitentiam. Remotè sufficiens verò; quæ non præbet quidem vires sufficientes ad effectum ultimatè intentum, præbet tamen ad aliquem actum, v. g. ad orationem, attritionem &c. quo actu posito, Deus gratias sufficientes præberet ad effectum ultimatum. His notatis

CONCLUSIO UNICA.

DAtur de facto in natura lapsa Gratia merè sufficiens, quæ, defectu consensus liberi arbitrii, frustratur effectu à Deo ultimatè intento. Est 1. contra Pelagianos, qui Gratiam omnem rejecerunt. 2. Contra Calvinum, & Lutherum, qui omnem gratiam efficacem esse voluerunt, & ita efficacem, ut voluntas, juxta Calvinum, nonnisi rapta & necessitata operetur, imò, juxta Lutherum, ut in actibus bonis merè passivè se habeat nihil operando. 3. Contra Bajum & Jansenium, qui ultimus lib. 3. de Gratia Christi cap. 3. dicit gratiam sufficientem esse monstrum quoddam singulare gratiæ. Hæc Conclusio adeo certa est, ut crediderim esse de fide; quandoquidem Innocentius X. hanc Jansenii propositionem ut hæreticam condemnaverit: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*. Ex quo sequitur quòd aliquando resistatur; si autem resistitur, non est efficax, adeoque tantùm sufficiens.

Prob. 1. Ex Script. Isa. 65. vers. 2. quod & habetur Rom. 10. v. 21. *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.* Prov. 1. v. 24. *Vocavi & renuistis.* Act. 7. v. 51. *Vos semper Spiritui Sancto resistitis.* Matth. 23. v. 37. *Quoties volui congregare filios tuos . . . & noluisti.* 2. Corinth. 6. v. 1. *Videte ne in vacuum Gratiam Dei recipiatis.* Ex quibus duo sequuntur 1. dari gratiam sufficientem ad salutariter operandum: aliàs quomodo posset justè scriptura viam salutis negligentes increpare? An non exploderetur ille, qui reprehenderet claudum quòd non rectè incederet, aut surdum, quia non audiret? Jam autem minùs possibile est homini sine gratia salutariter operari, quàm claudo rectè incedere, aut surdo audire. 2. Non omnem gratiam esse efficacem, nam inutiliter hortaretur Apostolus Corinthios ne in vacuum gratiam Dei recipiant.

Prob. 2. Ex Concil. Trid. proferenti Anathema contra eum: qui dixerit Præcepta Dei esse ad observandum impossibilia: sed certum est non dari omnibus ad illorum observantiam, gratiam efficacem; cum plurimi illa negligant: ergo saltem illis datur gratia sufficiens, sine qua essent ipsis impossibilia.

Prob. 3. Ex August. lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Noluit Esau, & non cucurrit, cucurrisset, nisi vocatione contempta, reprobus fieret.* Et paulò ante: *Nemo credit non vocatus, sed non omnis credit vocatus.* Lib. 1. de peccat. meritis cap. 34. *Habet peccator concupiscentiam, cum qua pugnat, eamque adjuvante Deo superaret, si non in vacuum gratiam ejus susceperit.* Item lib. 83. Quæstionum, q. 68. *Neque illi, qui noluerunt venire*, nempè ad cœnam, *debent alteri tribuere, sed sibi, quoniam ut venirent vocati, erat in illorum libera voluntate*: & ibid. *Inchoat meritum supplicii, cùm vocatus venire neglexerit*, & alibi.

Prob. 4. Ratione: si non daretur gratia sufficiens, vel nulla gratia daretur, vel omnis esset efficax, ut patet: sed neutrum dici potest: ergo. Prob. min. Quoad 1. partem; quia aliàs Deus non posset justè punire infideles aut peccatores, qui ad Gratiam aut pœnitentiam non converterentur, cùm deesset ipsis auxilium, sine quo converti non possunt. Prob. etiam 2. pars minoris: quia si omnis gratia esset efficax, omnes omninò id agerent, ad quod per gratiam excitarentur; ecce tamen Sancti omnes sese ignavos, pigros, ingratos in Dei gratiis fuisse cùm dolore confitentur.

Prob. 5. Ex opposita scientia sequitur omissionem actus supernaturalis præcepti non esse peccaminosam, quandoquidem juxta August. nemo peccet in eo, quod vitare non potest; destitutus autem gratia non potest non omittere actum supernaturalem, ad quem sine gratia est omninò impotens.

Dices: licèt talis necessitetur ad omissionem, non tamen cogitur. Sed

Contra est, quòd ad demerendum requiratur libertas à necessitate, ut contra Jansenium definivit Ecclesia.

Replicabis: Omittens peccat, non quia omittit, sed quia vult omittere, nesciens an non habeat gratiam ad actum ponendum. Sed

Contra est, quòd in sententia Adversariorum volens omittere certò sciat se non habere gratiam: non quidem efficacem, aliàs non vellet omittere, cùm illa infallibiliter inferat actum; non etiam sufficientem, quia, secundum ipsos, Gratia illa non datur.

Instabis: talis destituitur gratia ex sua culpa, quia nempè peccavit in Adam: ergo cùm impotentia ad positionem actus supernaturalis sit voluntaria, etiam voluntaria erit omissio; adeoque & peccaminosa. Sed

Contra est, quòd licèt ad culpam originalem satis fuerit libertas originalis, seu in Adamo; ad culpam tamen personalem requiratur libertas personalis: quod expressè docet S. Thomas 2. dist. 30. q. art. 2. *Undè*, inquit, *ad culpam personalem requiritur voluntas personæ . . . ad culpam verò naturæ nempè ad peccatum originale, non requiritur nisi voluntas in natura illa*; & ideo oppositam sententiam condemnavit Alexander VIII. ut diximus initio Tractatus de vitiis, ubi de libertate ad peccandum requisita. Illuc recurre.

Prob. 6. Dum præcipit nobis Deus actum supernaturalem, justè præcipit, ut fatentur omnes: sed justè præcipiens, debet præsupponere, aut communicare subdito potentiam ad obediendum requisitam, aliàs injustè præciperet: ergo debet nobis gratiam, sine qua ad actum supernaturalem sumus omninò impotentes, communicare: sed non semper communicat efficacem, ut experientia testatur: ergo aliquando sufficientem.

Objic. 1. Joan. 6. v. 44. dicitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*: quòd D. August. lib. de prædest. Sanctorum cap. 8. intelligit de tractione efficaci: ergo Gratia sufficiens non dat posse ire ad Deum, consequenter est superflua.

Resp. Supposito quòd fiat ibi mentio tractionis efficacis, dist. ant. Nemo potest &c. absolutè loquendo: N. Omnis enim habens gratiam sufficientem potest absolutè credere, & sequi Christum; cùm nihil aliud requiratur ex parte Gratiæ. Nemo potest, ex suppositione quòd Deus viderit non venturum: C. sed nihil indè contra nos.

Objic. 2. Christus ibid. v. 45. dicit: *Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me*: ergo omnis gratia est efficax.

Resp. Neg. Conseq. Ex eo enim quòd omnis qui audivit & di-

& didicit (quod ultimum phrasi Scripturæ & Augustiniana, sonat cooperari vocationi) veniat ad Christum: non sequitur quòd omnis, qui audivit tantùm, seu vocatus est, & non didicit: etiam venire debeat.

Objic. 3 Quòd homo consentiat Gratiæ: *Non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei*, inquit Apost Rom. 9. v. 16. sed si daretur gratia, cui homo posset consentire vel dissentire, esset etiam *volentis*: quod est contra eundem Apostolum 1. Corint. 4. v. 7. dicentem: *Quis enim te discernit: Quid autem habes quod non accepisti*: ergo &c.

Resp. 1. Si argumentum illud valeret, etiam militaret contra gratiam efficacem, cùm illi possimus consentire aut dissentire, ut definivit Trident.

Resp. 2. Dist. Maj. *Non est volentis* ex propriis viribus: C. *Non est volentis* quatenus Gratia excitati & adjuti: N. Et sic potest dicere quòd se ab alio discernat, non quidem absolutè, quasi id propriis viribus fecisset, quod reprehendit Apostolus, sed secundùm quid, in quantùm Gratia motus & adjutus, posuit opus bonum, quod non posuit alter: adeoque gloriari potest cum Apostolo, 1. Corint. 15. v. 10. & dicere: *Gratia Dei sum id quod sum, & Gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravi.* Nihilominus hoc est discrimen inter consentientem, & dissentientem, quòd primus moveatur gratia efficaci, & secundus gratia merè sufficienti: & sic quòd primus operetur, & non secundus, non oritur præcisè ex eo quòd à gratia moveatur, sed quòd à gratia fortiori, & sic non se discernit ab alio ratione sui, sed ratione Gratiæ fortioris, quam non habet dissentiens.

Objic. 4. Augustinus lib. de dono perseverantiæ cap. 14. loquens de Tiriis & Sidoniis ita habet: *Quoniam ut crederent non erat eis datum, etiam unde crederent est denegatum*: ergo censet iis, quibus non datur credere, scilicet per gratiam efficacem, consequenter etiam non dari auxilium sufficiens ad credendum.

Resp. Neg. Conseq. Solùm enim vult eis, quibus non datur actus credendi, non dari etiam gratiam efficacem ad credendum, & interdum neque gratiam proximè sufficientem, qua se indignos per peccata priora reddiderunt. Non negat tamen dari ipsis gratiam saltem remotè sufficientem ad hoc ut possint petere, orare, pulsare, &c. quibus sufficienter positis, daret ipsis Deus gratiam proximè sufficientem, aut fortè etiam efficacem ad credendum.

Objic 5. Idem August. lib. 1. ad Simplic. q. 2. *Ad alios*, inquit, *vocatio quidem pervenit, sed quia talis fuit, qua moveri non possent, nec eam capere apti erant: vocati quidem dici potuerunt, non tamen electi*: ergo Gratia, quæ non est efficax, non dat posse, & consequenter est superflua.

Resp. Neg. Conseq. Et dico illos, de quibus Augustinus non potuisse moveri, quia moveri noluerunt: sicque se ipsum explicat idem Doctor Tract. 93. in Joan. ubi ait: *Quare autem non potuerunt* (scilicet Judæi) *si à me quæratur citò respondeo quia nolebant.* Et indè habetur quòd potentia absoluta & antecedente moveri poterant, non tamen potentia consequente: seu ex supposito, quòd moveri nollent.

Objic. 6. Deus nihil facit frustra: sed frustranea est Gratia sufficiens, cùm nunquam habeat effectum: ergo

Resp. Dist. Min. Est frustranea ex parte Dei N. Semper enim habet effectum proximum & generalem, ad quem Deus illam tribuit, qui est instruere homines de mediis necessariis ad salutem, ipsisque præbere sufficientem illius obtinendæ potentiam. Est frustranea ex parte hominis potentis & nolentis ex sua malitia, aut imbecillitate, ipsi assentiri: C. Undè Gratia sufficiens de se nobis bona est, utilis, proficua, medicinalis, cùm det homini omnia quæ ad actum primum completum sunt necessaria, ita ut nihil aliud requiratur ex parte Dei, & quis plenè possit operari salutariter: & inde patet quàm justè hanc propositionem condemnaverit nuperrimè Alexander VIII. *Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis quàm perniciosa est, sicut proindè meritò possimus petere: à Gratia sufficienti libera nos Domine.*

Objic. 7. Nullus actu benè operatur nisi habeat gratiam efficacem: ergo nullus potest bene operari sine Gratia efficaci.

Resp. Neg. Conseq. & retorquèo argum. Nullus est bonus sine bonitate; ergo nullus potest esse bonus nisi bonitatem habeat. Ubi satis apparet quòd sit neganda conseq. sicut & in Enthymemate allato.

Objic. 8. Videtur gratia sufficiens coincidere cum auxilio seu adjutorio possibilitatis Pelagianorum, quod rejicit Augustinus.

Resp. Neg. Ant. Pelagiani quidem volebant liberum arbitrium juvari per gratiam externam legis & Euangelicæ doctrinæ, non tamen ad posse simpliciter, quod propriis viribus (ut fingebant) potest liberum arbitrium, sed ad faciliùs posse. Gratia verò sufficiens dat subjecto, cui inest, ipsummet posse in ordine ad actus salutares.

An autem gratia sufficiens etiam detur ad agere, & non tantùm ad posse agere? Negant Thomistæ & multi alii requirentes ulteriùs ad agere præmotionem physicam, vel saltem gratiam efficacem: sed si hoc esset, quomodo imputari posset homini ad culpam quòd mandata Dei neglexisset; quandoquidem non sit in ejus potestate habere gratiam efficacem, aut physicam præmotionem, & sine illa nunquam sit potentia exitura in actum? Undè dicendum est; quòd sicut præcepta nobis imposita, pro quibus servandis datur gratia sufficiens, non tantùm obligant ad posse, sed etiam ad agere, similiter gratia non datur tantùm ad posse, sed insuper ad agere, ita ut nihil desit voluntati quod per modum actus primi completi ad agendum requiratur.

ARTICULUS II.

An cuilibet homini detur Gratia sufficiens?

Adverte 1. Quæstionem esse de homine lapso: nam homini adhuc integro, sicut & Angelo adhuc viatori collatam esse gratiam sufficientem, ut salutem æternam assequerentur, extra dubium est.

Adverte 2. Nullo titulo teneri Deum conferre homini lapso auxilia Gratiæ sufficientia ad salutem; cùm enim ratione peccati originalis, nascatur filius iræ, ipsi non gratia, sed pœna jure debetur; & ideo potest Deus citra omnem injustitiam cuilibet homini lapso gratiam saluti obtinendæ sufficientem denegare, ut colligitur ex Script. Sap. 12. v. 12. ubi dicitur: *Quis stabit adversus judicium tuum? ... aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti;* Et ex Augustino lib. de dono persever. cap 8. *Non simus*, inquit, *ingrati, quòd ... tam multos liberat misericors Deus de tam debita perditione? etsi inde neminem liberaret, non esset injustus.* His notatis

CONCLUSIO I.

Omni & cuilibet homini prospexit Deus, quantùm est ex parte sua, de mediis ad salutem sufficientibus, pro tempore & loco unicuique statui proportionatis. Est D. Thomæ 1. dist. 49. q. 1. art. 1. & alibi, D. Bonaventuræ ibidem, Scoti ibidem, §. 5. *ad primum*, & aliorum satis communiter.

Prob. 1. Ex Script. Is. 5. v. 4. *Quid est quòd debui ultra facere vineæ meæ, & non feci?* Quod licèt de populo Israelitico specialiter dictum sit, de universo tamen genere humano potest commodè intelligi.

Prob. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri*, 1. Timoth. 2. v. 4. *Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius, &c.* Ezech. 33. v. 11. *Nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* 2. Petri 3. v. 9. atqui non potest hoc sincerè velle, nisi prospiciat omnibus de mediis, sine quibus impossibilis est salus: ergo

Dices 1. Si Deus vellet sincerè omnes homines salvos fieri, omnes salvi fierent, cùm non possit non impleri Dei voluntas: sed non omnes salvi fiunt: ergo.

Resp. Dist. Maj. Si Deus vellet voluntate absoluta & omninò efficaci, omnes salvi fierent: C. cùm non possit non impleri voluntas Dei absoluta & efficax. Si Deus vellet voluntate conditionata & simpliciter inefficaci, licèt quantùm ex parte sua efficaci, omnes salvi fierent: N. Undè vult aliquos absolutè & omninò efficaciter salvos fieri, & ipsi non peribunt: vult & alios salvos fieri subintellecta tamen conditione, nisi quid obstet ex parte causarum secundarum, quas sinit agere motus suos; & illi possunt salvari: & possunt perire, prout ex parte causarum secundarum fuerint adhibita, vel non adhibita media ad salutem consequendam necessaria.

Dices 2. Augustinus Enchir. cap. 103. & Scotus supra dicunt præfatum locum posse explicari de solis electis.

Resp. Tunc ipsos loqui de voluntate Dei omnimodè efficaci & absoluta. Meliùs tamen, & Scripturæ conformiùs intelligitur de omnibus omninò hominibus, ut patet tum ex passu 2. Petri 3. tum ex dicendis postea, quibus ostendetur Christum etiam pro reprobis fuisse mortuum.

Dices 3. Deum velle omnes salvare, hoc sensu, quòd omnibus præparaverit auxilia ad salutem sufficientia, non tamen hoc sensu, quòd omnes adulti illi recipiant. Sed

Contra est, quòd auxilia de facto recepta, & non purè oblata, dent homini potentiam ad operandam salutem, & consequenter, si vult sincerè omnes adultos salvos fieri, debet omnibus illis potentiam sufficientem communicare: quod præstant auxilia gratiæ recepta, & non merè oblata.

Dices 4. Vult Deus omnes homines salvos fieri ante prævisum originale peccatum, non post illud. Sed

Contra est, quòd Apostolus loquatur de Deo Salvatore: ait siquidem: *Hoc enim bonum est & acceptum coram Salvato-*

re nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri : sed Deus Salvator præviderat peccatum originale, cùm venerit ut Salvator ad illud delendum: ergo

Prob. 2. Ex Concilio Valentino anno 855. cap. 2. ubi dicitur: *Malos non ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt* : & consequenter etiam malis datur gratia; qua boni fieri possint.

Prob. 3. Ex PP. Chrysost. Homil. 7. in Joan. *Gratia Dei in omnes diffusa est ..... omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advocat* &c. Augustino lib. 2. Act. cum Fœlice Manichæo cap. 8. in fine: *Non est ergo indignum, ut Deus dicat: ite in ignem æternum, is, qui per liberum arbitrium misericordiam ejus respuerunt* : ergo supponit dari gratiam omnibus reprobis, de quibus præsertim est difficultas. Item lib. 83. quæstionum, q. 68. in fine: *Hæc vocatio, quæ sive in singulis hominibus* (nota) *sive in populis, sive in ipso genere humano, per temporum opportunitates operatur, altæ & profundæ ordinationis est*. Prospero lib. 2. de vocatione gentium cap. 26. *Opitulatio*, scilicet gratiæ, *per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos, omnibus adhibetur*. Et cap. 32. *Elaboratum est, quantum Deus adjuvit, ut non solum in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retro sæculis probaretur Gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse*. Quid clarius?

Prob. 5. Deus confert gratiam hominibus ob Christi mortem & merita; sed pro omnibus mortuus est Christus: nam *Dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*, 1. Tim. 2. vers. 6. ergo omnibus gratiam confert Deus.

Prob. 6. Omnes & singuli adulti tentantur à Diabolo, ut docet D. Thomas p. 1. q. 41. art. 3. ad 3. ergo omnes & singuli adjuvantur per gratiam à Deo, quia, ut ait August. in Ps. 6. *Deus qui dat diabolo licentiam tentandi, dat tentatis misericordiam*, id est, gratiam, eò quòd auxilio gratiæ destituti, non valeant ordinariè diaboli tentationes superare.

Dices 1. Cum Augustino Epist. 107. *Scimus Gratiam Dei majoribus ad singulos actus dari; scimus non eodem modo omnibus hominibus dari*, &c.

Resp. Dist. Ant. Scimus non omnibus dari gratiam efficacem; C. & de hac loquitur S. Doctor; cùm loquatur de gratia quæ facit prodesse doctrinam. Scimus non dari proximè aut remotè sufficientem: nego. Quomodo enim, seclusa revelatione divina, quam non manifestat, sciret Augustinus gratiam sufficientem non omnibus dari? an omnium hominum intima penetravit? an scrutatus est eorum cogitationes, aut voluntates? aliud est de gratia efficaci, cujus præsentiam aut absentiam ex præsentia aut absentia operationis facilè colligimus.

Dices 2. *Communis est omnibus natura, non Gratia*, August. serm. 11. de verbis Apostoli cap. 4.

Resp. Hoc esse verum, non tamen nostræ conclusioni contrarium, quia loquitur Augustinus de Gratia Fidei aut justificationis, quam constat non omnibus dari, licèt detur omnibus gratia actualis, modo jam explicando. Vide Augustinum ibidem.

Dices 3. Non omnes recipiunt gratiam sufficientem, ut patet in pueris, ante usum rationis, & in perpetuò amentibus: ergo non omnibus datur.

Resp. Dist. Conseq. Non omnibus datur, si ly *datur* sumatur prout est correlativum ad *recipitur*: C. si sumatur pro *disponitur, providetur, præparatur*, sicut hìc sumimus respectu generalitatis hominum: N. Unde in omnibus adultis capacibus datur & recipitur, aliis autem solùm disponitur, in quantùm paratus est Deus, amota incapacitate, illam infundere.

CONCLUSIO II.

a

DEus non providit omnibus æqualiter de gratiis sufficientibus.

Prob. Ex Script. Sap. 4. vers. 11. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus*; sed non omnes rapiuntur, ne fiant mali: ergo. Unde Psal. 147. vers. 20. dicitur: *Non fecit taliter omni nationi*. Et Christus Matth. 11. vers. 21. alloquens Judæos ait: *Si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent*. Et certe nunquid in veteri testamento gratiæ uberiores datæ sunt Judæis, quàm aliis? nunquid in novo uberiores Catholicis, quàm hæreticis? nunquid & inter Catholicos uberiores his, quàm illis, etiam indignioribus? cujus alia ratio non est, quàm illius voluntas, qui, cujus vult, miseretur, ac singulis prout vult, dividit; & ideo nemini facit injuriam, nec dici potest personarum acceptor, cùm nullam gratiam cuipiam debeat ex justitia, sed omnibus conferat merè liberaliter.

ARTICULUS III.

An resolutio articuli præcedentis ita universaliter intelligatur, ut nullus omnino ab ea excipiatur?

SI qui ab illa resolutione excluderentur, essent præsertim, ut prima fronte apparet, pueri in utero materno decedentes, Infideles, peccatores obdurati, de quibus sequentibus Paragraphis.

PARAGRAPHUS I.

Quid dicendum hac in re de parvulis?

CONCLUSIO UNICA.

PArvulis omnibus sive in utero materno, sive extra sine baptismo decedentibus, Deus, quantùm est ex parte sua, media ad salutem sufficientia providit ac præparavit; etsi ex malitia parentum, aut aliorum suffocentur. Est satis communis contra Ariminensem, Driedo, Vanroy, & alios.

Prob. Deus vult, ut diximus, voluntate antecedenti omnes homines, adeoque & parvulos, salvos fieri: ergo pro illis media, sine quibus salutem nullo modo assequi possunt, præparavit & instituit; imò ita instituit, ut quantùm est ex se, optaret sincerè omnibus applicari: esto interim aliquando applicari non possint, non quidem defectu Divinæ providentiæ, sed causarum secundarum, quas Deus ut causa universalis permittit agere motus suos.

Confirm. 1. Quia Christus etiam pro illis merita suæ passionis præparavit, ac Patri obtulit, Baptismum instituit, Ministros adhibuit, & parentibus, ut proles suas in lucem editas baptizari curarent, præceptum imposuit: ergo sufficienter illis providit, licèt interdum à causis secundis prohibeantur.

Confir. 2. Sicut Rex censeretur sufficienter providere de mediis necessariis ad salvandam vitam alicujus Rei ad mortem condemnati, si non tantùm litteras condonatorias confici curasset, sed etiam per Nuntium promptum & expeditum misisset, licet vel defectu Nuntii subito in itinere morientis, aut ab hostibus capti, aut ex malitia sua aliò tendentis, vel defectu Ministrorum citius ad mortem rapientium, reus interim supplicio afficeretur, ita & in nostro casu.

Obj. 5. Deus quandoque impedit, ne pueri baptizentur: ergo non providet ipsis de mediis ad salutem sufficientibus.

Resp. Dist. Ant. Impedit quandoque permissivè: C. positivè: subdistinguo. Ex intentione impediendi baptismum: N. Ex intentione concurrenti ad actiones causarum secundarum, quæ puero vitam auferentes, baptismum impediunt: C. Sed nihil inde contra nos; quia licèt Deus concurrat cum causis secundis, quæ vitam eripiunt puero, sicque baptizari impediunt, hoc tamen non facit ex illa intentione, sed ut omnibus causis provideat: cùm enim sit provisor generalis, & bonum commune spectans, non tantùm singulis hominibus, sed etiam toti universo accommodatè ad fines suos prospicere debet, & ideo cum illis, dum id exigunt, concurrere: unde si causis in utero materno puerum suffocaturis concursum suum denegaret Deus, earum naturæ, vel activitati præjudicium ferret, sicque ordinem à se positum interturbaret; quod non tenetur facere.

Inst. 1. Vult positivè baptismum conferri parvulo: ergo. Prob. Ant. Deus vult positivè omne, quod non est peccatum: sed quòd parvulus decedens in utero materno non baptizetur, non est peccatum: ergo

Resp. Dist. Ant. Vult positivè voluntate primaria & antecedente: N. Sic enim vult parvulum salvari, adeòque baptizari. Voluntate secundaria, & consequente, in quantùm non vult causarum secundarum actiones impedire, ex quibus sequitur suffocatio parvuli: C.

Inst. 2. Vult Deus positivè voluntate primaria & antecedente omne quod non est peccatum, cum ex tali voluntate nulla imperfectio sequatur in Deo; ergo etiam vult carentiam baptismi in puero.

Resp. Neg. Ant. Quomodo enim potest Deus velle voluntate primaria & antecedente omne quod non est peccatum, adeoque & carentiam baptismi, cùm eadem voluntate velit parvulum salvari; non possit autem salvari sine Baptismo; Unde licèt nulla imperfectio foret in Deo si voluntate primaria & antecedente vellet parvulum non Baptizari, quia tamen voluit illa voluntate, ut salvaretur eadem voluit ut Baptizaretur, si non sit impedimentum à causis secundis.

Inst. 3. Si Deus vellet sincere Baptismum parvuli impedire quominus suffocaretur, destrueretur &c. cùm id possit, sed non impe-

impedit: ergo. Minor certa est. Prob. Maj. non censetur homo velle sincerè, ut beneficium alicui conferatur, qui ejus assecutioni sese opponentes non impedit, cùm possit.

Resp. Neg. Maj. Ad Prob. Dist. Assumpt. non censetur homo velle &c. si habeat justas causas non impediendi contradicentes, v.g. quia timet ne ab illis occidatur: N. Si nullam causam habeat: C. sed Deus habet justam causam non impediendi causas secundas se se opponentes Baptismo parvuli, nempe ut sinat ipsas agere motus suos; & positum à se statutum concurrendi ad omnes illarum actiones, eùm id postularent, non disturbet.

Obj. 2. Augustinum lib. de dono persever. cap. 12. in fine dicentem: *Plerumque festinantibus parentibus, & paratis Ministris, ut Baptismus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur:* ergo &c.

Resp. Intelligendum esse de voluntate secundaria & consequente, & quidem indirectâ, in quantùm non vult impedire causas ad mortem pueri concurrentes: sicut de tali nolitione intelligi debet Epist. 107. ad Vitalem, ubi ait columna 6. multos salvos non fieri (quod exemplificat in parvulis) *non quia ipsi, sed quia Deus non vult.* Pro aliis objectionibus

Adverte, quòd sufficientia auxiliorum ad salutem respectu parvuli, posita sit in ope adulti, in quantùm potest proximè vel remotè illa parvulo applicare: quod etiam verum est, quando parvulus, causarum secundarum violentia in utero matris extinguitur: nam si parens mediatus vel immediatus magis sobriè vixisset, à tali cibo, loco, aut occasione abstinuisset, si orasset, si melius Dei gratia usus fuisset; potuisset parvulus ab ipsis juvari: unde D. Prosper lib. 2. de vocatione gentium, c. 23. ait: *Si bene*, scilicèt Gratia, *eorum uterentur parentes, etiam ipsi*, id est parvuli, *per eosdem juvarentur.*

PARAGRAPHUS II.

Quid dicendum de infidelibus?

Suppono 1. Non denegari infidelibus auxilia sufficientia, ut Dei mandata deinceps observare valeant; quandoquidem Deus impossibilia non jubeat.

Suppono 2. Non posse infideles ad Deum per veram pœnitentiam converti, nisi prius ad veram fidem convertantur, quandoquidem sine fide impossibile sit placere Deo: & ideo de solis auxiliis ad fidem amplectendam sufficientibus hic agimus.

CONCLUSIO I.

Non datur omnibus infidelibus Gratia proximè sufficiens, ut fidem amplectantur.

Ratio est; quia sunt & fuerunt aliqui infideles, quibus numquam annuntiata est vera fides; quomodo autem fidem suscipient; si quid sit fides nunquam noverint? Quomodo de tenebris infidelitatis ad lucem fidei pervenient; nisi illuminentur? Illuminat quidem Deus omnem hominem venientem in hunc mundum; non tamen omnes lumine proximè sufficienti, ut experientia convincit.

CONCLUSIO II.

Datur omnibus infidelibus pro tempore & loco auxilium saltem remotè sufficiens, ut convertantur ad fidem quibus auxiliis si cooperarentur, daretur ultimatum, & illud quod proximè sufficeret, ut de facto possent converti. Ita DD. communiter.

Prob. 1. ex Script. 1. ad Tim. 2. Deus, *Omnes homines vult... ad agnitionem veritatis venire*: sed non possunt ad fidei veritatem venire, nisi per auxilium gratiæ illuminentur: ergo, cùm omnes vocet, omnes illuminat: unde Chrysostomus ut ostendat hominem ab illa voluntate excludi *non Judæum*; in Joan. in init. *non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum, non servum, non virum, non mulierem, non senem, non juvenem.*

Prob. 2. ex Ps. 18. *Non est qui se abscondat à calore ejus:* Quod D. Augustinus in eundem Psal. scribens ita exponit: *Non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis: ipsum enim penetravit Verbi calor*; vel mediante prædicatione, vel mediante lumine, quo illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Prob. 3. Ex iis locis, in quibus dicitur Deum velle omnes homines salvos fieri, neminem velle perire, omnes sibi per Christum esse reconciliatos.

Prob. 4. ex D. Ambrosio in Ps. 18. c. 54. *Mysticus ille sol justitiæ, inquit, omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit: ideo autem passus est, ut tolleret peccatum mundi: si quis autem non credit in Christum generali beneficio se privat.*

Prob. 5. Quia Deus impossibilia non jubet, teste Augustino & Tridentino: sed jubet omnes fidem amplecti: ergo omnibus largitur unde amplecti valeant.

Obj. 1. Act. 16. vers. 6. *Vetati sunt* Paulus & Timotheus *à Spiritu S. loqui verbum Dei in Asia*, & cùm *tentabant ire in Bithiniam* Evangelium prædicaturi, *non permisit eos Spiritus JESU*: ergo non datur omnibus infidelibus auxilium sufficiens, ut ad fidem convertantur.

Resp. Dist. Conseq. Non datur auxilium consistens in prædicatione veræ fidei: C. aliquæ enim nationes, propter peccata sua, illa privantur: nullo modo datur auxilium, saltem aliqualiter sufficiens: N.

Inst. 1. Quodcunque auxilium à Gratia prædicationis Evangelicæ, non est auxilium sufficiens, ut convertantur: nam *Quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* Rom. 10. v. 14. ergo quibus non datur gratia prædicationis, non datur auxilium sufficiens.

Resp. Dist. Ant. Non est semper auxilium proximè sufficiens, ut convertantur: C. Non est auxilium vel proximè vel remotè sufficiens: N. Ad Apostolum dico, licèt ordinariè non credant homines sine prædicante, possunt tamen antea auxilio remotè sufficienti cooperari, sicque (ex gratia, Dei bonitate) auxilium prædicationis obtinere.

Inst. 2. Gratia, qua converti valeant, est initium fidei, sed initium fidei non datur omnibus, ut patet ex illo Augustini cap. 8. de prædestinatione: *Fides igitur inchoata, & perfecta, donum Dei est, & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, omnino non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris litteris repugnare.* Ergo

Resp. Dist. Min. Initium fidei sumptum pro ipsiusmet fidei annuntiatione externa, non datur omnibus: C. Sumptum pro annuntiatione interna, seu pro inspiratione, qua Deus proximè vel remotè ad fidem vocat, non datur omnibus: N. Illuminat enim omnem hominem venientem in hunc mundum, ut diximus.

Inst. 4. August. Enchir cap. 103. ita loquitur: *Sic enim intelligimus id quod in Evangelio scriptum est, qui illuminat omnem hominem, non quia nullus est hominum qui non illuminetur, sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur:* ergo non omnes inspiratione, seu lumine interno præveniuntur.

Resp. Illuminari quidem omnes illuminationis capaces; quod vult Scriptura, non tamen omnes omnino, etiam incapaces: quod vult Augustinus.

Obj. 2. Dari potest infidelitas negativa, seu pura ignorantia mysteriorum fidei, quæ non sit peccatum, ut docet D. Thomas, & declaravit Ecclesia contra Bajum: sed hoc esset falsum in sententia nostra: ergo. Prob. Min. quia sub peccato tenetur ille credere, cui ad credendum concessa est gratia, sicut tenetur actum præceptum implere, ad cujus impletionem concessa est ipsi gratia, etiam remota & consequenter, si omnibus detur gratia ad credendum, nullus potest habere ignorantiam mysteriorum inculpabilem.

Resp. Neg. Min. ad Prob. Dist. Assump. tenetur credere, si eo ipso quo confertur gratia, ipsi etiam proponatur revelatio divina, & credendi præceptum: C. Si non proponatur: N. Hoc autem fieri potest, dum quis per transennam audit vel legit Christianorum legem esse unicè bonam, indeque format voluntatem ipsam amplectendi, ubi reperire poterit aliquem, qui hoc ipsi ostendat: interim nulla ei proponuntur fidei Christianæ mysteria, nullumque reperit à quo doceatur, illo tempore ejus ignorantia est inculpabilis, licèt ad credendum gratiam remotam acceperit.

Aliud est de eo, cui data est gratia remotè sufficiens ad ponendum actum præceptum: hic siquidem habet simul cum auxilio remoto advertentiam præcepti instantis, & possibilitatis auxilii proximi, v. g. orando, jejunando, &c. & ideo si actum omittat, voluntaria est omissio, adeoque peccaminosa.

Obj. 3. Si daretur infideli auxilium remotè sufficiens ad credendum, esset proximè sufficiens ad actum supernaturalem anteriorem actu fidei, ut patet: sed non datur actus supernaturalis anterior actu fidei; cùm fides juxta Trid. Sess. 6. cap. 8. sit *humanæ salutis initium*: ergo.

Resp. Dist. Min. Non datur actus supernaturalis anterior actu fidei, qui non sit dispositio ad fidem: C. qui sit dispositio & quodammodo Fides dispositivè: N. Ad Tridentinum, dico Fidem dici initium salutis tum ratione sui, tum ratione dispositionum: & certè si Fides dicatur justificare, quia dispositio est ad justificationem, quidni actus disponens ad initium salutis, etiam diceretur suo modo salutis initium?

PARA-

PARAGRAPHUS III.

Quid dicendum de peccatoribus obduratis?

QUæstio non tangit nova peccata mortalia vitanda, quia supponimus tum ex dictis in Tract: *de Vitiis*, ubi de libertate ad peccandum requisita; tum ex possibili mandatorum Dei observatione, nullis peccatoribus, quantumvis obduratis, denegari gratiam, saltem remotè sufficientem, ut vitent novum peccatum formale, quidquid reclamet Vanroy specioso Augustino pallio se involvens: & ideo hìc tantùm de præteritorum pœnitentia agimus.

CONCLUSIO UNICA.

NUllus est peccator tanta peccatorum mole gravatus, ut ipsi, etiam contumaci & obdurato, denegetur pro tempore & loco auxilium saltem remotè sufficiens, quo ab omnibus peccatis mortalibus valeat resurgere. Est communis & certa contra Armacanum, Vanroy, & paucos alios recentiores.

Prob. 1. Ex Script. Deus invitat peccatores omnes etiam pessimos, ad pœnitentiam, ergo venire possunt: atqui non possunt venire sine gratia, ut Fides docet. ergo eam ipsis largitur. Prob. Ant. ex innumeris Scripturæ passibus: Eccli. 5. v. 8. *Non tardes converti ad Dominum* Isa. 31. v. 6 *Convertimini sicut in profundum recesseratis*. Ezech. 33. v. 11. *Convertimini convertimini à viis vestris pessimis*. Prov. 1. v. 23. *Convertimini ad correptionem meam*. Matth 11. vers. 18. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis*: ubi ad pœnitentiam vocat eos, non qui futuri erant peccatores, sed qui sunt actualites tales, & quidem gravati & onerati mole peccatorum; & consequenter (ut occurram objectioni Vanroy) non sufficit quòd Gratiam habuerint antequam peccarent, sed requiritur quòd habeant postquam peccaverunt, cùm debeant posse venire, etiam post peccatum: & certè sicut ridiculus esset Dominus advocans servum, qui sibi utranque tibiam fregisset, etiam ex propria culpa; ità non satis seriò videretur agere Deus vocans peccatores jam peccatores, quos sciret non posse venire, licèt ex eorum peccatis provenisset impotentia.

Quid ad hæc Vanroy? *Adversus hoc assertum*, inquit, *Philosophia & humana ratio argumenta procudit fulminea, sed, altius intonante Augustino, disparebunt ut fumea* Intonantem Augustinum audiamus: sed an tibi, an mihi faveat, decidet Lector.

Prob. itaque 2. ex Augustino in Psal. 63. in fine: *Nunquid consilii corrigendi, & mutandæ vitæ malæ in bonam non est locus, non est tempus? Nonne si vis, hodie fit? nonne si vis, modò fit?* Quomodo autem fieret sine Gratia? Et lib. de serm. Domini cap. 15. de obduratis sic loquitur: *Et est cæcitas mentis, in eam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur*, nota, *sed nondum penitùs dum in hac vita est*. Quid expressiùs? Item enarratione in Psal. 102. ultra med. *Quid tam longanimum, quid tam multum in misericordia? Peccatur, & vivitur, accedunt peccata, augetur vita: blasphematur quotidie, & facit Solem suum oriri super bonos & malos. Vocat undique ad correctionem, vocat undique ad pœnitentiam*. Quos vocat? Addentes peccata peccatis.

Ecce quàm altè, quàm fortiter, quàm multoties pro nobis intonat Doctor Gratiæ; sed altiùs pro se intonare contendit Vanroy, eò quòd variis in locis asserat ex peccatis præteritis oriri necessitatem peccandi, non advertens S. Doctorem loqui de necessitate morali, seu magna difficultate, non autem de physica, ut evidenter constat ex passu quem ipsemet allegat: *Quòd autem ex vitiis naturæ*, inquit August. lib de nat. & grat. cap. 66. *non ex conditione naturæ sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque, ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: de necessitatibus meis erue me*. Ex quo sequitur necessitatem illam, utpote per orationem vincibilem, non esse physicam, sed moralem. Alias ejusdem Authoris objectiones ex Augustino desumptas, abundè conati sumus solvere in Tractatu citato initio quæstionis. Illuc recurre.

Prob. 3. Ex aliis PP. Gregorio 17. Moral. cap. 4. Chrysost. Homil. 16. in Epist ad Rom. Ambrosio lib. de pœnit. cap. 8. & 9. Prospero lib. 2. de vocatione gentium cap ult. Fulgent. Epist. 7. ad Venant. cap. 3. & 4.

Prob. 4. Authoritate D. Thomæ 1. dist. 4. q art 9. *Deus ita vult omnes homines salvos fieri, ut nemini quantumvis scelerato gratiam suam substrahat*. Et par. 3. q 86. art 1. *Dicere quòd aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non posset, erroneum est, primò quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrii. 2. Quia per hoc derogatur virtuti Gratiæ*. Undè quando alibi videtur insinuare aliquando gratiam de peccatoribus, loquitur de gratia efficaci, aut proximè sufficienti.

Prob. 5. Præcipit Ecclesia, ut omnes fideles sine distinctione peccata sua annuè confiteantur; ergo possunt omnes sine distinctione pœnitentiam agere; aliàs impossibilia juberet: quod nequidem facit Deus: & consequenter supponit dari omnibus tempore opportuno Gratiam ad pœnitendum sufficientem & necessariam.

Prob. 6. Quia ex opposita sententia sequitur, posse hominem viatorem non esse amplius in via; quandoquidem destitutus omni gratia non possit amplius ad terminum tendere, quod essentialiter importat esse in viam.

Objic. 1. *Deus, sua Gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis priùs deseratur*: ex Trid. Sess 6. cap. 11. ergo, ubi peccatores Deum deserunt, à Deo deseruntur: undè August. lib. de natura & gratia, cap 22. *Nec cogitat prævaricatorem Legis ... digni lux deserat veritatis*.

Resp. Concilium loqui de gratia habituali, quam non aufert Deus à justificatis, nisi peccando ipsum deserant, ut communiter intelligitur à DD. de qua gratia venit etiam intelligendus Augustinus; aut saltem de gratia efficaci, aut proximè sufficienti, ne sibi contradicat.

Objic. 2. Aliquando Deus ob peccatum privat hominem usu rationis: ergo à fortiori gratiis sufficientibus; cum prior status, in quo homo sit omnium gratiarum actualium incapax, sit longè deterior posteriori.

Resp. Neg. Conseq Quia etsi Deus puniat quandoque peccatorem amentia, imò morte subitanea, & consequenter damnatione æterna, quod est omnium malorum maximum: quamdiu tamen relinquitur viator rationis compos, nunquam punitur omnium gratiarum substractione ita ut fiat omninò inexcusabilis, nec dicere possit se non potuisse Deo, conversionem præcipienti, obedire.

Inst. Deus non est benevolentior scelestissimis, & impiissimis hominibus propria voluntate repugnantibus, quàm innocentissimis parvulis, qui propria voluntate non repugnant saluti; atqui denegat quandoque parvulis auxilia, quibus valeant ad baptismi gratiam pervenire: ergo, etiam denegat quandoque magnis peccatoribus auxilia, quibus possint converti.

Resp. Dissimulata Majore (cùm Deus quandoque sit benignior peccatoribus adultis, quàm parvulis, cum his agendo secundùm justitiam; & cum illis secundùm misericordiam) Neg. Min. quia ut diximus, parvulis omnibus providit de mediis sufficientibus in aliorum ministerio, quæ si non applicentur, non Deo, sed causis impedientibus imputandum est. Quod autem auxilia gratiæ recipiant peccatores adulti, non parvuli, oritur ex eo, quòd hi, defectu usus rationis, sint illorum incapaces, non illi.

Objic. 3. 2. Machab. 9. v. 13. dicitur de Antiocho: *Orabat hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus*. Et Hebræor. 12 v 17 de Esau: *Non invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquisivisset eam*.

Resp. Neutrius pœnitentiam fuisse veram & salutarem; cùm primus doleret, ob recuperandam, non animæ, sed corporis sanitatem: secundus autem fleret: non culpas, sed amissam Patris benedictionem.

Objic. 4. Aliqui peccatores in ipsomet flagranti delicto moriuntur: ergo non datur eis auxilium sufficiens, ut convertantur.

Resp. Conclusionem nostram non esse intelligendam de illis, sed de peccatoribus, qui post perpetratum peccatum superstites vivunt cum usu rationis, quos sustinemus gratia Dei ita opportunè præveniri, ut si quando de pœnitentia cogitaverint, absolutè possint converti: undè si aliqui, & plurimi non convertantur, id evenit; vel quòd gratiam negligant vel quòd ob desperationem, animi turbationem, aut nimiam ad terrena attentionem, nullo modo de pœnitentiæ aut salutis possibilitate cogitent.

Objic. 5. Chrysaorius jamjam moriturus petiit inducias usque mane, & non obtinuit: ergo.

Resp. Neg. Conseq Si enim petiisset Gratiam pœnitendi pro tunc, non fuisset illi negata, licèt fuerit illi negatum spatium quod petebat, quod poterat negare Deus, salva manente conclusione nostra.

Objic. 6. Obduratio, & excæcatio peccatoris consistit in substractione gratiæ, juxta illud August. Epist 105. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*.

Resp. Duplicem esse obdurationem, unam absolutam, alteram secundùm quid. Prima consistit in substractione cujuscunque gratiæ, & talis obduratio dæmonum est & damnatorum. Posterior consistit in substractione gratiæ specialis, qua efficaciter cor peccatoris moveatur. Priori modo nulli quantùmvis peccatori, quamdiu in hac vita degit gratia substrahitur, sed

tan-

tantum posteriori modo: Hinc Augustinus serm. 2. in Psal. 50. sic alloquitur peccatorem obduratum. *Sed etsi nolles curari, vulnus tuum admonet te ut cureris, & aversum revocat, fugientem quodammodo redire ad se compellit, in omnibus implet quod dictum est, misericordia ejus præveniet me.*

Objic. 7. Augustinus lib. de correp. & Grat. cap. 11. postquam dixisset datum esse Angelo & Adamo adjutorium ad perseverandum, quo si caruissent, sine sua culpa cecidissent, subjunxit ultrà medium: *Nunc autem quibus deest tale adjutorium* (nempè ad cavendum lapsum) *pœna peccati est*: ergo supponit non dari omnibus auxilium sufficiens ad vitandum peccatum, nec à fortiori ad pœnitendum de commisso.

Respondent aliqui fieri ibi mentionem gratiæ efficacis, sed obest, quòd loquitur de gratia, qua deficiente, defectus operationis non imputaretur Angelo, aut Adamo; hæc autem non potest esse gratia efficax; quia quicunque peccat, gratia efficaci destituitur, & tamen peccatum ei imputatur.

Dicunt alii sermonem esse de gratia proximè sufficienti, sed iterum obstat: quòd si Adamo vel Angelo datum fuisset auxilium tantùm remotè sufficiens, adhuc fuissent culpabiles non perseverando. Asserunt alii adjutorium illud esse gratiam habitualem; sed quomodo potest esse gratia habitualis, cùm sit auxilium ad conservandam gratiam habitualem: Undè

Resp. Adjutorium illud esse gratiam actualem, non quidem sub nomine aut ratione efficacis, vel sufficientis, sed sub ratione præbentis, ad cavendum lapsum, magnam facilitatem, quasi caruissent Angelus vel Adamus (quia non dabatur Gratia illa inferior in statu naturæ integræ) cecidissent sine sua culpa, nunc autem (quia datur gratia inferior, quæ non præbet ad vitandum peccatum magnam illam facilitatem) qui ob peccatum carent illa gratia ita facilitante, adhuc sunt culpabiles, & hanc credo esse genuinam Augustini mentem.

Objic. 1. Deus dicitur quandoque peccatores despicere, derelinquere, tradere in reprobum sensum, dimittere secundum desideria cordis eorum, indurare &c.

Resp Verba illa denotare substractionem Gratiæ efficacis, sicut & proximè sufficientis, uti diximus de excœcatione, non tamen omnis omninò gratiæ: aliàs non vocaret ipsos Deus ad pœnitentiam, illis, sine gratia, impossibilem, undè nulla sunt peccata, nisi impœnitentia finalis, quam vocat D. Joannes peccatum ad mortem, quæ non sint remissibilia, & ideo peccata in Spiritum S. dicuntur irremissibilia, non quia non possunt remitti, sed quia difficulter remittuntur.

Confirmantur conclusio & Responsiones nostræ ex Script. Psal 144. v. 14. *Allevat Dominus OMNES qui corruunt, & erigit OMNES elisos.* Quomodo autem allevat, quomodo erigit, nisi per gratiam? Undè quia dixit Sion peccatrix, Isa. 49. v. 14. *Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.* Respondet Deus v. 15 ad populum suum: *Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.* Et ideò venit Christus in mundum vocaturus, non justos, *sed peccatores.* Quos peccatores? Omnes indistinctè: *Venite ad me OMNES.* Quid clarius? Quid expressius? Et ne peccatorum mole gravatos excluderes, addit: *Qui laboratis & onerati estis.* Hinc sententiam nostram esse de fide, docet noster Smising Tract. 3. D. 6. n 168. Sanè mirum est, quòd aliqui videantur plus deferre dubiis Augustini passibus, quàm apertis Scripturæ Textibus, quos nequidem sibi objicere, & explicare dignantur.

ARTICULUS IV.

An justis omnibus detur gratia sufficiens ad vitanda omnia peccata mortalia, & an detur ipsis donum perseverantiæ?

CONCLUSIO I.

DAtur justis omnibus Gratia, saltem remotè sufficiens ad vitanda omnia mortalia, & consequenter ad perseverandum in Gratia. Est de fide in Concil. Arauf. can. 5. & in Trid sess. 6. can. 22.

Prob. Possunt justi omnia Dei mandata adimplere: ergo & omnia peccata mortalia vitare, cùm nonnisi per alicujus præcepti violationem peccetur. Prob. Ant. tum ex Script. ubi mandata Dei dicuntur non esse gravia; tum ex Conciliis allatis; tum ex condemnatione hujus Jansenianæ propositionis: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis &c.* tum ex Augustino lib. de nat. & Grat. c. 43. dicente: *Non igitur Deus impossibilia jubet*, tum quia tolleretur ratio peccati, imò & infernus; cùm, ut ait Aug. lib. de Fide contra Manichæos c. 10 *Iniquum est eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere*; Deum autem summè bonum, summè misericordem, qui omnipotentiam suam parcendo maximè, & miserando manifestat, injustum esse puniendo, quis dicere audeat, quis cogitare? *Deus ergo impossibilia non jubet, sed jubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis*, inquit Trident. sess 6. cap. 11.

Dixi: *Saltem remotè sufficiens*; quia Scriptura, Concilia, & Patres nobis inculcando orationis necessitatem, satis ostendunt nos debere petere & pulsare ad januam summi Provisoris ad obtinendas gratias ulteriores, quibus & tam frequentes tentationes vincamus, & opera salutaria exerceamus: unde August. lib. de grat. & lib. arb. c. 16. *Quædam jubet quæ non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus.*

In hoc, Magistro suo Augustino ad amussim cohæret Vanroy Tom. 4. pag. 353 ubi de justis ait: *Manifestum est, quòd nonnisi Gratiam remotè sufficientem respectu adimpletionis similium præceptorum sortiantur*, sed non videtur sibi cohærere, dum pag. 375. supponit Deum non tantùm non denegare, sed non posse denegare justis gratiam efficacem ad observanda Dei mandata: verba ejus sunt: *Petes: cur Deus ob originale peccatum justo Gratiam efficacem ad observantiam præcepti necessariam subtrahere nequeat? Resp. quia fidelitati amicitiæ palam adversatur, quòd inimicus jam reconciliatur, nova culpa non interveniente, ab amico deseratur.* Quomodo autem ista quadrent, justos quandoque tantùm recipere gratiam sufficientem, & Deum non posse non conferre gratiam efficacem ad observanda præcepta? judicet oculatior Si autem ab ipso quæratur, quomodo justus cadat cum gratia efficaci? Respondet, quòd gratiam efficacem instanti A. reddat inefficacem instanti B. & sic gratia, quæ, secundùm Augustinum, insuperabiliter & invictissimè facit ut velimus & operemur, nihil nobis obtinet: quæ sunt contradictoria: si dicas haberi infallibiliter effectum illum quamdiu delectatio illa cœlestis non vincitur à delectatione terrena fortiori, dicis æquivalenter gratiam efficacem esse insuperabilem quamdiu non superatur: quod est nugari, & cum Augustini textibus ludere: interim ne limites à S. Sede in hac materia positos transgrediar, his supersedeo.

CONCLUSIO II.

NOn omni justo datur donum perseverantiæ. Ratio clara est; quia nullus habet donum perseverantiæ, nisi perseveret in gratia sanctificante usque ad mortem, ut patet in terminis. sed non omnis justus sic perseverat; quandoquidem aliqui benè cœperint & male finierint: ergo.

Porrò donum perseverantiæ finalis consistit formaliter in conjunctione gratiæ habitualis cum morte, ex intentione efficaci glorificationis imperata. Præsupponit autem in adultis collationem variorum auxiliorum, quibus Deus eorum mentes excitat & corroborat, ut constanter resistant malo & perseverent in bono, in parvulis verò solam Dei providentiam, ratione cujus ita omnia disponuntur, ut mors prius accidat, quàm Gratia amittatur.

Petes, in quo differant donum perseverantiæ, & confirmatio in Gratia?

Resp. In hoc 1. differre, quòd illud omnibus electis conferatur, hæc nonnisi quibusdam. 2. Quòd illud non auferat potentiam etiam moralem peccandi, sed tantùm faciat ut electus perseveret in Gratia usquem finem, & in illa moriatur; hæc verò conferat moraliter non posse peccare, vel mortaliter tantùm, quod Jeremiæ, & D. Joanni Baptistæ in utero sanctificatis, ac etiam Apostolis in die Pentecostes fuisse concessum creditur; vel mortaliter & venialiter simul: quod soli B. Virgini inter puras creaturas datum est.

ARTICULUS V.

An etiam detur justis auxilium sufficiens ad vitanda omnia venialia?

CONCLUSIO I.

NUllum est peccatum veniale determinatum, ad quod vitandum non habeat justus auxilium sufficiens. Est communis & certa contra Lutherum & Calvinum dicentes hominem, quantumcunque gratiæ auxilio adjuvetur, impotentem esse ad vitandum vel unicum veniale: unde Calvin. lib. 3. Inst. c. 14. §. 9. *Nullum à Sanctis exire potest opus, quod non mereatur justam opprobrii mercedem:* & Lutherus in Bulla Leonis X. num. 32. *Hoc opus bonum optimè factum, est peccatum veniale.* Idem docent Kemnitius & alii.

Ratio Conclusionis est; quia id, ad quod non datur auxilium sufficiens, saltem remotè, est homini impossibile: sed Deus nequidem peccatori jubet impossibile: ergo nec à fortiori homini justo.

QUÆ-

CONCLUSIO II.

AD vitanda omnia venialia, collectivè, saltem per tempus notabile, non sufficiunt ordinaria Gratiæ auxilia, sed ad hoc requiritur privilegium speciale. Est certum de Fide in Conciliis Milevitano cap. 6. Arausicano cap. 10. & Trid. Sess. 6. can. 23. ubi anathematizatur ille, qui dixerit hominem justificatum posse per totam vitam omnia venialia vitare sine speciali privilegio.

Prob. 1. Ex Script. 3. Reg. 8. v. 46. *Non est homo qui non peccet*. Prov. 24. v. 16. *Septies cadit justus*. 1. Joan. 1. v. 8. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*. Et Jac. 3. v. 2. *In multis offendimus omnes*:

Prob. 2. Ex PP. Cypriano serm. de opere & eleemosynis: *Qui sine aliquo conscientiæ vulnere esse non possumus, medelis spiritualibus vulnera nostra curemus*. August. lib. de dono perseverantiæ cap. ult. ubi asserit: *Quòd nullus sit hominum, qui nullum habet omnino peccatum*. Idem docent alii Patres ab Authoribus citati.

Prob. 3. Ratione; Quia tanta est & tam frequens rebellio partis inferioris adversus superiorem, tam importunæ Dæmonum tentationes, tam allicientes mundi illecebræ, tanta sensuum cupido, &, ut verbo dicam, tam ordinariæ peccatorum venialium occasiones, ut illis omnibus resistere non valeat natura fragilis & corrupta, cum ordinariis Gratiæ auxiliis, uti infœlix testatur experientia.

Prob. 4. Ex eo quod videamus nonnullos cū ordinariis gratiæ auxiliis omnia mortalia vitare per longum tempus, imò & per totam vitam, benè colligimus id fieri posse cum talibus auxiliis: ergo ex eo quod videamus nullos, etiam sanctissimos, vitare omnia venialia per tempus notabile cum gratiis ordinariis, rectè colligimus id fieri non posse cum auxiliis illis communibus, sive sint partim sufficientia, sive partim efficacia, à quibus nunc abstrahimus.

Dixi 1. in concl. *Per tempus notabile*, quia videtur posse justos cum ordinariis gratiæ auxiliis per aliquod breve tempus, v. gr. per unum diem, abstinere ab omni veniali, præsertim si orationi, studio, aut aliis occupationibus honestis detineantur, quibus peccatorum occasionibus aditum præcludant.

Dixi 2. *Sed ad hoc requiritur privilegium speciale*; quod B. Virgini concessum esse, docet Trident. sup. non determinat tamen, an sit dogma Fidei, quamvis determinatum esse in Concilio Claromontano (ubi præsidebat Urbanus II.) asserat noster Vega lib. 14. in Trident. c. 15. An autem hoc privilegium etiam aliquibus sanctis fuerit concessum? Verosimilius est quòd non; tum quia Trident. excipit solam Virginem, exceptio autem firmat regulam in oppositum; tum quia Augustinus lib. 1. contra duas Epist. Pelagian. cap. 14. postquam dixit: *Sine peccato autem, neminem esse in hac vita dixerim*, concludit: *hæc est Fidei catholicæ sanitas*, excipiendo tamen B. Virginem, de qua, cùm de peccatis agitur, nullam prorsus vult habere quæstionem; tùm quia pro aliis sanctis, non apparet sufficiens fundamentum, sine quo à generalibus Scripturæ & Patrum locutionibus non est facilè recedendum.

Piè tamen credunt aliqui D. Joannem Bapt. S. Joseph post Matrimonium cum B. Virgine, & Apostolos post confirmationem in gratia, nonnisi ex quadam subreptione venialiter peccasse, non autem ex plena deliberatione.

Objic. 1. Contra conclus. ex Scriptura, & Conciliis allatis probatur quidem non posse hominem omnia venialia vitare per totam vitam, non probatur tamen non posse per tempus notabile.

Resp. Cùm vita illius, qui ratione utitur, non rarò sit brevior tempore notabili, Scripturam & Concilia definiendo unum, definivisse & alterum: unde Trident. non designat spatium vitæ qua vitæ, sed qua longum, quia solet ordinariè vita spatio notabili durare, & ideo non esset hæreticus, qui diceret viventem per unicum diem, per usum rationis posse vitare omnia venialia.

Obj. 2. Potest homo habere propositum efficax vitandi omnia venialia: ergo potest omnia vitare.

Resp. Dist. Ant. Potest &c. si hoc apprehendat ut sibi humano modo impossibile: N. Nemo enim fertur in impossibile voluntate efficaci. Si hic & nunc apprehendat hoc ut sibi possibile: C. Sed nego conseq.

Obj. 3. Nemo peccat in eo quod vitare non potest: ergo si non possit homo vitare omnia peccata venialia, cum ordinariis gratiæ auxiliis, non vitando omnia, non peccat, quod tamen falsum est.

Resp. Dist. Ant. Nemo peccat in eo quod vitare non potest, nec Physicè, nec moraliter: C. quod non potest moraliter, sed potest physicè: N. Impotentia autem ad vitandum omnia venialia collectivè, tantum est moralis, non physica, & consequenter restat potentia sufficiens ad peccandum, præsertim venialiter. Et certè si impotentia ad vitandum omnia esset physica, ut volunt Salmanticenses, præcipiens Deus, ut omnia vitaremus, præciperet impossibile.

Inst. Non dantur homini justo gratiæ sufficientes ad vitanda omnia venialia collectivè: ergo impotentia est physica.

Resp. Dist. Ant. Non dantur &c. ad vitanda omnia collectivè formaliter, seu ad vitandam ipsam collectionem: C. ipsa enim collectio ut distincta à singulis peccatis, ex quibus exurgit, est quid chymericum. non dantur &c. ad vitanda omnia collectivè materialiter, id est, ad vitanda singula secundùm se & seorsim, ex quibus fit collectio: N.

Objic. 4. Nullum est peccatum determinatum, quod homo non possit vitare, etiam moraliter loquendo: ergo potest omnia.

Resp. Neg. Conseq. Et retorqueo argumentum: nullum est ovum, quod homo non possit comedere: ergo potest omnia. Sicut ergo non potest homo omnia ova comedere ratione insufficientiæ stomachi; ita non potest omnia venialia vitare ratione suæ fragilitatis & naturæ corruptæ, licèt possit singula. Pro aliis objectionibus

Adverte 1. Impotentiam illam vitandi omnia venialia esse veluti consequentem, scilicet de re quæ nunquam fiet, licèt physicè loquendo fieri possit.

Adverte 2. Homini justo inesse potentiam physicam & moralem ad vitanda singula venialia divisivè; ad vitanda autem omnia collectivè, non nisi physicam, quia secundum pius dicit, quàm primum.

QUÆSTIO III.

De Gratuitate Gratiæ.

GRatiam debere esse gratuitam, seu debere excludere meritum ex parte subjecti, cui tribuitur, sonat ipsummet gratiæ vocabulum, & ideo Apostolus Rom. 11. v. 6. *Si autem Gratia, jam non ex operibus, alioquin Gratia jam non est Gratia.* Imo Fidei dogma est ex Conciliis Arausicano & Triden. Gratiam non solùm habitualem, sed etiam actualem nobis conferri sine ullis meritis nostris. Quod variis locis docet Augustinus: *Si autem Gratia*, inquit Epist. 104. ad Sixtum, *utique nullis meritis reddita, sed gratuita bonitate data est*. Et ferm. 11. de verbis Apost. q. 13. *Quis prævenit Gratiam quæ grat[is] datur?* Quoniam tamen in hac materia, tum ex parte hæ[reticorum], tum ex parte Catholicorum nonnullæ suscitantur di[fficultates], tres præcipuas tribus articulis sequentibus examinabimus.

ARTICULUS I.

An possit homo solis naturæ viribus infallibiliter consequi Gratiam:

ABstrahimus hîc à modo consecutionis, an scilicet id possit per modum meriti condigni, aut congrui, an per modum dispositionis, occasionis, aut proportionis; præcisè inquirimus, an possit ità Deum per actiones naturales movere, ut infallibiliter conferat Gratiam, ubi ponuntur actiones illæ? Quæstio nostra non procedit de Gratia habituali, sed de actuali, & quidem præsertim de illa, quæ est salutis aut Fidei initium, quia resolvendo non posse hominem propriis viribus actualem consequi, resolvemus non posse à fortiori consequi habitualem, cùm ad hanc disponat illa.

CONCLUSIO UNICA.

NUllatenus, potest homo solis naturæ viribus Gratiam actualem, etiam salutis initium, consequi. Est contra Pelagianos & Semipelagianos, quorum errores in hac materia recensuimus initio hujus Tractatus. Notat tamen noster Macedo hac in re divisos fuisse Semipelagianos: Aliqui enim bonæ voluntatis initium in solam naturam refundebant; Alii autem (ut probat variis argumentis) naturæ Gratiam adjungebant, sed hanc faciebant voluntatis pedissequam & ab arbitrio dependentem. Est etiam hæc Conclusio contra quosdam Catholicos, quorum aliqui vocant præparationem viribus naturæ factam *meritum congruum*. *Congruum est enim*, ait Durandus 1. dist. 17. q. 2. n. 14. *ut bene utenti bonis naturæ, Deus det bona Gratiæ*. Alii *dispositionem remotam, indirectam, non necessariam*.

Prob. autem 1. Conclusio ex Script. Joan. 15. *Sine me*, id est sine Gratia, *nihil potestis facere*, nempe in ordine ad salutem: sed

sed si homo solius naturæ viribus posset Gratiam assequi, posset aliquid facere in ordine ad salutem sine Gratia: ergo. Item Joan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum*: sed si posset homo naturaliter credendo, conando, laborando, vigilando, petendo, quærendo &c. Gratiam obtinere, posset ad Christum venire, antequam à Patre per Gratiam traheretur: ergo. Similiter 2. Corinth. 3. vers. 6. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, in iis quæ pertinent aut conducunt ad salutem. Contrarium autem fieret, si nostris tantùm viribus possemus aliqualiter Gratiam mereri.

Prob. 2. ex PP. Ambr. lib. 1. Epistolar. Epist. 84. *Ut ergo misericordiam Dei quæramus, Dei misericordia est*. Augustino lib. 2. contra duas Epist. Pelagian. cap. ult. *Nemo potest bonum inchoare sine Domino*. Et Prosp. lib. 2. de Vocatione gentium cap. 8. *Datur unicuique sine merito undè tendat ad meritum: & datur ante ullum laborem, unde quisque mercedem accipiat secundum suum laborem*. Fulgentio Epist. 6. ad Theodorum c. 7. *Ut ergo desideremus adjutorium Gratiæ, hoc ipsum quoque opus est Gratiæ*. Gregorio Magno lib. 18. Moral. cap. 25. *Hominis quippe meritum superna Gratia, non ut veniat, invenit, sed postquam venit, facit*. Bernardo sic concludente Tract. de Gratia & lib. arb. versus finem: *à Deo ergo sine dubio fit salutis exordium, nec per nos, nec nobiscum*.

Prob. 3. Ratione Theologica: nemo potest se discernere ab alio in negotio salutis, ut docet Apost. 1. Cor. 4. sed si posset quis propriis viribus infallibiliter obtinere Gratiam quæ salutem operaretur, discerneret se in negotio salutis ab alio, qui defectu operationis illam non assequeretur: ergo

Prob. 4. Juxta Trident. Sess. 6. cap. 5. Radix & principium nostræ justificationis est Gratia: sed si operibus nostris gratiam mereremur, tale principium non esset gratia, sed liberum arbitrium: ergo

Prob. 5. Prima Gratia, secundùm omnes, dicitur præveniens, excitans, alliciens &c. sed si illam mereremur operando non esset præveniens, sed prævenia, non excitans, sed excitata, non alliciens, sed allecta: ergo

Prob. 6. Debet esse quædam proportio inter formam & dispositionem ad illam: sed inter naturale, quales sunt actiones nostræ, & supernaturale, qualis est gratia, nulla est proportio: ergo

Si dicas proportionem esse inter corporis organizationem, quæ materialis est, & animam rationalem, quæ est spiritualis; dicam ego animam rationalem, utpote corporis formam, ordinati ad materiale, adeoque exigere connaturaliter potentias, & organa materialia. Gratia autem, cum ordinetur tantùm ad supernaturale, nullatenus exigere debet dispositiones supernaturales.

Prob. 7. Gratia est donum purè gratuitum, ut patet ex dictis initio quæstionis: ergo excludere debet omne meritum tam congruentiæ quàm justitiæ; & certè ubi aliquid ex congruentia conceditur, aliqualis obligatio præsupponitur: unde August. lib. 2. ad Bonif. c. 8. *Si sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipsum cæptum erit meritum, cui tanquam ex merito veniat adjutorium*.

Obj. 1. Quædam Scripturæ loca, quibus videtur insinuari dependere salutis initium ab actionibus nostris, ut Zachar. 1. *Convertimini ad me*, nempe per vires arbitrii, *& convertar ad vos*, nempe per gratiam. Item Matt. 11. vers. 28. *Venite ad me omnes*, pedibus scilicet voluntatis, *& ego reficiam vos*, Gratia medicinali.

Resp. Loca illa non velle ut nuda voluntate convertamur ad Deum, sed voluntate gratiæ auxilio præventa. Et Ratio est; quia cùm gratia præventi, possimus adhuc venire, aut non venire, converti aut non converti, hinc est quòd nos admoneat ut veniamus & convertamur; gratiæ consentiendo. Unde Trid. Sess. 6. cap. 5. *Cùm dicitur*: Convertimini ad me, & convertar ad vos, *libertatis nostræ admonemur*. *Cùm respondemus*: Converte nos Domine ad te, & convertemur, *Dei nos Gratia præveniri confitemur*.

Objic. 2. Authoritatem D. Chrysost. & aliorum PP. præsertim Græcorum, qui videntur arbitrio initium salutis tribuisse.

Resp. Breviter Patres illos vel se retractasse, vel explicandos esse, sicut in quæstione proœmiali expliciumus Chrysostomum. Illuc recurre.

Obj. 3. Licèt Deus ob petitiones nostras conferret Gratiam, adhuc Gratia esset purum donum: ergo

Prob. ant. Quia licèt dives det eleemosynam pauperi ob ejus supplicationem, tamen eleemosyna est opus puræ misericordiæ.

Resp. N. ant. ad prob. dico disparitatem esse quòd eleemosyna detur ob supplicationem, non ut obsequiosam diviti, sed præcisè ut manifestativam indigentiæ pauperis; si autem conferret Deus Gratiam ob supplicationem sibi factam ex naturæ viribus, non respiceret illam manifestativam inopiæ nostræ; cùm illam aliunde cognoscat, sed ut obsequium sibi redditum ex motivo Religionis & reverentiæ, & sic Gratia non esset purum donum, sed quoddam debitum.

Objic. 4. Deum Gratiam conferre petenti, non sub titulo meriti sive congrui, sive condigni, nec sub titulo obsequii sibi redditi, sed, ut loquitur Cassianus Collatione 13. cap. 13. ne penitùs dormienti, aut inerti otio dissoluto sua dona conferre videatur.

Resp. Huic obstare, quòd equidem Gratiam suam adhuc conferret intuitu laborum nostrorum, & sic labores nostri essent initium salutis, & non Gratia.

Obj. 5. ex opposita sententia sequitur 1. Frustra corripi peccatores conversionem negligentes; cùm initium conversionis non sit ab homine, sed à Deo. 2. Deum esse personarum acceptorem; cùm det aliquando Gratiam otioso, imò & peccatori; & illam deneget bene moraliter operanti. 3. Salutem non esse in hominis potestate, cùm non dependeat ab ipso Gratiæ auxilium, à quo dependet salus.

Resp. Ad primum, meritò corripi conversionem negligentes; cùm non desit ipsis tempore & loco, ut supra docuimus, auxilium proximè aut remotè sufficiens, quo convertantur, si velint: unde non dependet quidem ab ipsis auxilium, quod est salutis initium, recipere, dependet tamen ab ipsis recepto consentire.

Resp. Secundum esse falsum; cùm personarum acceptio supponat obligationem justitiæ, qualis non est in Deo respectu Gratiæ conferendæ: *In his enim quæ ex Gratia dantur*, inquit D. Thom. P. 1. q. 23. art. 5. ad 3. *potest aliquis pro libitu suo dare cui vult plus, vel minus*, potestque dicere Paterfamilias Matth. 20. vers. 15. *An non licet mihi quod volo facere?*

Resp. Ad tertium, salutis initium non esse in hominis potestate, esse tamen in ipsius potestate, supposito salutis initio, seu Gratiæ auxilio, quod nemini denegatur, salutem operari: unde August. lib. 1. ad Simplician. q. 2. ante medium: *Nemo enim potest credere, nisi velit, nemo velle, nisi vocetur; nemo autem sibi potest præstare ut vocetur*. Ex quo sequitur hominem non esse liberum ad inchoandam salutem, esse tamen liberum ad prosequendam.

Obj. 6. Deus ab operibus Cornelii motus, misit Petrum ut ipsum doceret & baptizaret: sed opera Cornelii erant naturalia, cùm esset gentilis: ergo

Resp. Neg. Min. *Quia quidquid antequam in Christum crederet, & cùm credidisset, bene est operatus Cornelius, totum Deo donandum est, nè fortè quis extollatur*, inquit D. Augustinus lib. de prædest. Sanctorum cap. 7. Si autem Deo donandum: ergo ex Dei Gratia actuali, & non ex natura nuda procedebat.

ARTICULUS II.

An facienti quod in se est, Deus non deneget Gratiam.

HOc Axiomate, quod irrisoriè Ochamicum vocat Calvin. lib. 2. Inst. c. 3. Non solùm usus est noster Ocham, sed etiam omnes ferè Theologi, tum veteres, tum moderni, imò & D. Thomas pluribi. Potest autem dupliciter intelligi. 1. An facienti quod in se est cum viribus Gratiæ, Deus non denegat Gratiam? 2. An non etiam deneget facienti quod in se est viribus naturæ? & hoc iterum dupliciter. 1. An non deneget, quia ad impertiendum aliqualiter movetur ab operibus naturalibus facientis quod in se est? & hoc negavimus artic. præced. 2. An non deneget, quia inter Christum promerentem, & Patrem æternum acceptantem intercessit pactum: *Ut quoties* (verba sunt Molinæ in sua Concordia qu. 14. art. 13. disp. 10) *ex nostris viribus naturalibus conaremur facere quod in nobis est, præsto nobis essent auxilia Gratiæ, quibus ea, ut oportet, ad salutem efficeremus*; ità ut præcisè ratione pacti, & nullatenus ratione operis naturalis conferrentur: *Non quod*, inquit supra, *eo conatu homo dignus efficiatur talibus auxiliis, ullave ratione ea promereatur, sed quoniam id obtinuit nobis Christus ob sua merita*.

CONCLUSIO I.

FAcienti quod in se est ex viribus Gratiæ Deus non denegat Gratiam. Est communis inter DD.

Prob. 1. Ex Script. Zach. 1. *Convertimini ad me*, nempe per Gratiam prævenientem, *& convertar ad vos*, per Gratias ulteriores, & tandem per Gratiam reconciliantem, & justificantem.

Prob. 2.

Prob. 2. Ex Trid. Seff. 6. c. 5. 6. & 7. Ubi oftendit peccatores fenfim & gradatim in Deum moveri credendo, timendo, diligere incipiendo, peccata deteftando &c. & confequenter fupponit peccatorem affentiendo Gratiis prioribus, difponi ad ulteriores, quibus tandem juftificationem affequitur.

Prob. 3. Ex D. Fulgentio Epift. 6 ad Theodor. c. 7. *Ipfa namque Gratia incipit infundi, ut incipiat pofci: ipfa quoque amplius infunditur, cùm pofcentibus datur.*

Prob. 4. ex D. Th. in qu. difputatis q. 14. de Fide, art. 11. ad 1. ubi ait. *Si aliquis nutritus in fylvis, vel inter bruta animalia, ductum naturalis rationis fequeretur in appetitu boni & fuga mali,* fcilicet cum auxilio Gratiæ, *certiffimè eft tenendum, quòd ei Deus per internam infpirationem revelaret ea, quæ funt ad credendum neceffaria, vel aliquem Fidei Prædicatorem ad eum dirigeret, ficut mifit Petrum ad Cornelium.*

Prob. 5. Deus non dat priora Gratiæ auxilia homini, nifi in ordine ad ipfius falutem: ergo congruum eft, ut, fi benè utatur Gratiis prioribus: det ipfi Deus ulteriores, fine quibus nunquam falutem operaretur.

Nec dicas tunc gratias ulteriores non fore gratias, eò quòd dentur intuitu operum; quia, cùm dentur intuitu operum quatenùs fupernaturalium, nec habeant effe fupernaturalia, nifi à gratia, hinc eft quòd ulterius auxilium fit Gratia propter gratiam: quod non excludit meram gratuitatem.

CONCLUSIO II.

NUlla decreto obligavit fe Deus conferre primum gratiæ auxilium facienti quod in fe eft ex folius naturæ viribus.

Prob. 1. Quia fi hoc effet, initium falutis effet aliquo modo à nobis; ideò enim gratiam decreto promiffam haberemus, quia quod in nobis eft, feciffemus. Item unus fe difcerneret ab alio: nam fi à Petro peccatur, cur habuerit gratiam promiffam, & non Paulus? Refpondere poterit: quia feci quod in me erat, naturæ viribus, & non Paulus.

Prob. 2. Quia fi daretur tale decretum, nobis innotefceret vel ex Scriptura, vel ex Patribus mediante traditione: fed tantùm abeft; ut illud referant Scriptura aut Patres, quin potiùs contrarium infinuent, ut patet tum ex dictis, tum ex dicendis: ergo

Dices 1. Decretum illud contineri in his Apoftoli verbis: 1. ad Timoth. 2. *Omnes homines vult falvos fieri:* nam, ut ait Molina, fi ex naturalibus facienti quod in fe eft in ordine ad Fidem aut pœnitentiam, non fit præfto Deus, ut ipfi gratiam conferat; *Quanam ratione verum erit Deum velle omnes homines falvos fieri?*

Refp. Mirum effe nec gratiæ Doctorem, qui quadrupliciter paffum illum expofuit, nec alios Patres, imò nec ullum Theologum, qui ante Molinam floruit, huic paffui talem explicationem dediffe. Præterea ex eo quòd Deus velit omnes homines falvos fieri, fequitur quidem: quòd ftatuerit omnibus, de mediis fufficientibus, tempore & loco providere; non tamen quòd potiùs facientibus quod in fe eft ex naturæ viribus; quàm aliis, ut per fe patet: deindè fi potiùs illis, quàm aliis, refpexiffet Deus non folùm ad merita Chrifti, fed etiam ad opera hominum naturalia, refpexiffetque in illis aliquid meriti, convenientiæ, aut difpofitionis, quod non refpexiffet in aliis; aliàs non prætuliffet; hoc autem non fatis Fidei Catholicæ congruit.

Dices 2. Pactum illud exprimi Joan. 1. ubi legitur: *Dedit eis poteftatem filios Dei fieri*, in quantùm, fi conentur, quantùm in fe eft, præfto illis aderit Deus, ut gratiam divinæ filiationi obtinendæ neceffariam impertiatur.

Refp. Poteftatem illam non confiftere in libero arbitrio fed in gratia præveniente, ut expreffiffimè docet Auguftinus lib. de dono perfever. cap. 8. ubi ait: *Non itaque in hominum, fed in Dei eft poteftate, ut habeant homines poteftatem filios Dei fieri:* unde D. Thomas lect. 6. in verba Joannis: *Non eft in poteftate noftra fieri filios Dei, cùm non fit in poteftate noftra Gratiam habere:* quod manifeftè patebit, fi paffui illi truncato addatur: *Quotquot autem receperunt eum*, nempe Chriftum per Fidem, *dedit eis poteftatem &c.* Ubi evidens eft poteftatem illam non effe datam immediatè hominibus ex viribus naturæ conantibus, fed jam in Chriftum credentibus; & ideo fubditur: *His qui credunt in nomine ejus.*

Dices 3. Ex Auguft. lib. 19. de Civit. Dei cap. 13. *Deus dedit hominibus quædam bona vitæ congrua .... ut quicunque mortalis talibus bonis rectè ufus fuerit, accipiat ampliora;* feu gloriam æternam, ut ait ibidem.

Refp. Nihil indè fequi contra nos; quia ufus rectus bonorum temporalium perfeverans, de quo loquitur S. Doctor, non poteft haberi fine Gratia, cùm non poffit homo folis naturæ viribus diu legem naturalem obfervare, ut dicemus poftea.

Dices 4. cum D. Thoma q. 14. de veritate art. 11. ad 2. *Si nos fecerimus quod in nobis eft, ut fcilicèt ductum naturalis rationis fequamur; Deus non deficiet nobis in eo, quod eft nobis neceffarium;* & ideo priùs dixerat taliter viventem in fylvis, fore per divinam infpirationem, aut Prædicatorem edocendum.

Refp. S. Doctorem loqui de eo, qui fequeretur ductum rationis, non una, aut altera vice, non in re una, aut altera tantùm, fed tempore notabili, & in omnibus faltem gravioribus; quod non poteft fieri fine Gratia.

Dices 5. Si Deus facienti quod in fe eft viribus naturæ promififfet Gratiam, effet adhuc vera Gratia, feu donum purè gratuitum: ergo non eft undè negetur hoc promififfe. Prob. Ant. quia gratia fanctificans, ex Dei promiffione datur propter difpofitiones noftras, & tamen eft vera gratia.

Refp. Neg Ant. ad Prob. Dift. Affumpt. Datur propter difpofitiones noftras, ut noftræ funt; N. Ut gratiæ funt: Conc. Undè vis imperandi in illis difpofitionibus non oritur ex libero arbitrio, fed ex gratia actuali à qua præfertim procedunt: & fic Deus non obligatur homini, fed fibi ipfi: quia voluit per gratiam hominem movere ut gratiam ulteriorem impetraret.

Dices 6. Deus quandoque Gratiam fuam largitur peccatoribus omnia falutis monita contemnentibus: ergo à fortiori decrevit illam dare facientibus quod in fe eft.

Refp. Neg. Confeq. quia mifericors Deus, qui miferetur cujus vult, & quando vult, decrevit quidem univerfaliter providere omnibus, etiam peccatoribus, de mediis fufficientibus ad falutem; non tamen indè fequitur, quòd fpeciali decreto fe adftrinxerit ad dandam gratiam omnibus, qui, quod in fe eft, viribus naturæ operantur, ut anteà diximus.

Oppofitam confratris fui fententiam gravi fatis cenfura feriunt Vafquez, Suarez, & Bellarminus; fed procul à nobis omnis nota & cenfura; fufficiatque nobis cum Auguftino lib. 2. contra duas Epiftolas Pelagianorum, cap. 9. concludere: *Avertat Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores faciamus, pofteriorem ipfum: quoniam mifericordia ejus præveniet me.*

ARTICULUS III.

An, & quomodo conferat Deus Gratiam non ponenti obicem per peccata?

LIcèt videatur prima fronte hæc quæftio cum priori coincidere; quandoquidem faciens quod in fe eft ex naturæ viribus, abftineat à peccato per naturæ vires evitabili, ficque pellat omnem Gratiæ recipiendæ obicem, nihilominus in rigore differunt; in primo etenim attenditur operatio pofitiva, quæ fit vel præparatio, vel impetratio, vel congruentia, vel meritum ad gratiam: in fecundo autem, præcisè attenditur remotio impedimenti ad gratiæ receptionem, fivè interim remotio illa fiat per actum pofitivum, v. g. pofitivè refiftendo tentationi; five per negationem actus, v. g. præcisè abftinendo à mendacio; & id ideo fuftinent aliqui, quòd licèt non poffit homo naturæ viribus concurrere pofitivè ad introductionem gratiæ, vel fe difponendo, vel eam impetrando, vel merendo, poffit tamen concurrere negativè removendo prohibens.

CONCLUSIO I.

PIè credendum eft Deum ordinariè potiùs gratiam fuam conferre tollentibus peccati obicem, quàm ponentibus licèt & his, & illis fuo tempore non deneget.

Dico: *Ordinariè*, quia non negamus Deum, qui miferetur cujus vult, quandoque contrarium facere, ut dicemus Conclufione 2.

Prob. 1. Conclufio ex Script. 1. Corinth. 10. v. 13. *Fidelis autem Deus eft, qui non patietur vos tentari fupra id quod poteftis:* ergo credibile eft Deum, homini, quantum in fe eft, peccata vitanti conferre gratiam, ubi aliàs natura nuda fuccumberet tentationi.

Prob. 2. Ex Auguftino & aliis PP. qui docent unanimiter Deum nonnunquam privare peccatores fua Gratia, faltem ubi non urget actus fupernaturalis ponendus, in pœnam peccatorum: ergo fupponunt, fi non peccaffent, non fuiffe illa privandos, & confequenter potius non peccantes, quàm peccantes Gratia præveniri.

Prob. 3. Ex D. Thoma 3. contra Gentes c. 159. *Illi foli Gratia privantur, qui in feipfis Gratiæ impedimentum præftant:* Ergo qui non præftant, ordinariè Gratia præveniuntur.

Prob. 4. Ratione: quia licèt Deus fit gratiarum fuarum Dominus, ipfafque diftribuat quibus vult, fine ullo injuftitiæ periculo, ob infinitam tamen ejus bonitatem, præfumimus po-

ciùs

gius tollentibus, quàm ponentibus Gratiæ obicem, misericordiam suam impertiri; cùm hi reddiderint se propria voluntate Gratia indignos, non illi.

Dices: inde sequi salutis initium esse à non ponentibus gratiæ obicem, seque posse à ponentibus discernere.

Resp. Neg. Sequel. Quia, cùm remotiu impedimenti nullatenus Deum obliget, nec seipsum ulla Lega obligaverit ad conferendam talibus gratiam, possitque illam non conferre, malè infertur removentem prohibens, salutem à seipso incipere, ac posse ab alio se discernere; cùm etiam, seposito obice, possit gratiam non recipere.

CONCLUSIO II.

NUlla lege aut decreto speciali statuit Deus conferre infallibiliter gratiam non ponentibus per peccata gratiæ obicem.

Ratio est; quia rationes, quæ militant pro conclusione a. Articuli præcedentis, etiam pro hac militare manifestum erit ipsas legenti.

Objic. 1. Verba D. Thomæ probatione 3. Conclusionis præcedentis.

Resp. S. Doctorem velle quidem, quòd Deus ordinariè non ponentibus impedimentum gratiam conferat; non tamen quòd se ad hoc aliqua lege aut decretu speciali obligaverit; & ideo, licèt ipsis conferat, potest tamen denegare: sicque ubi eam recipiunt, non sibi, sed soli divinæ liberalitati debent tribuere.

Inst. Etiamsi promisisset Deus Gratiam non ponentibus per peccata obicem, adhuc purè liberalitate ipsam conferret: ergo Prob. Ant. quia non est contra rationem puræ gratiæ quòd sit promissa, & quòd debeatur ex fidelitate.

Resp. Neg. Ant. Ad Prob. Dist. Assumpt. Non est contra rationem puræ gratiæ, si promittatur absolutè & independenter à conditione onerosa ex parte illius cui fit promissio: Conc. quia tunc tantùm inducitur debitum fidelitatis & immutabilitatis in promittente. Si è contra: N. Quia ponens conditionem onerosam, sub qua aliquid promissum est, acquirit aliquod jus ad exigendum promissum in conditione onerosa fundatum: quod non convenit puræ liberalitati.

Objic. 2. August. lib. de nat. & Grat. 26. ait: *Ipse autem Deus... non deserit, si non deseratur:* sed vitans peccatum non deserit Deum: ergo nec Deus ipsum deserit sua gratia.

Resp. Nihil indè sequi contra nos; quia licèt ordinariè talem non deserat Deus, ut piè credimus; non sequitur tamen quòd ad id teneatur ex aliqua lege aut promissione; cùm id non exprimat Augustinus; imò, etsi id exprimeret, adhuc nobis non noceret, cùm non loquatur ibi de prima gratia auxiliante, sed de gratia quæ datur justis ad perseverandum.

Objic. 3. Sol illuminat infallibiliter omnes qui non ponunt impedimentum: ergo etiam sol justitiæ infallibiliter illuminat omnes qui per peccata non claudunt oculos gratiæ radiis: unde D. Ambrosius serm. 8. in Psalm. 118. *Sol justitiæ omnibus ortus est.*

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd sol materialis sit causa necessaria, sicque non tantùm infallibiliter, sed etiam necessariò illuminet non ponentes obicem, sol verò mysticus, cùm sit causa libera, illuminat quos vult, ubi vult, quando vult, & quantùm vult; imò & quandoque illuminat nolentes illuminari: ex eo autem quòd omnibus ortus sit, sequitur quòd omnes tempore & loco illuminet; non tamen quòd specialiter decreverit illuminare impedientes peccatum, seu Gratiæ obicem, naturæ viribus.

QUÆSTIO IV.

De diversitate Gratiæ secundùm diversos naturæ status.

QUatuor hic præsertim quæri possunt: 1. quotuplex sit naturæ status? 2. An Gratia indiguerit homo in statu naturæ innocentis? 3. Qualis fuerit Gratia illius status? 4. Quænam sit differentia inter Gratiam hominis innocentis, & hominis lapsi?

ARTICULUS I.

Quotuplex naturæ status, & an status naturæ puræ sit possibilis?

PEr statum naturæ hic intelligimus varios modos quibus se habuit, aut habere potuit natura humana respectu finis ultimi, cum aliqua permanentia, & immobilitate, saltem quantùm est de se.

CONCLUSIO I.

QUintuplex assignari solet naturæ status, nempe naturæ puræ, naturæ integræ, naturæ innocentis, naturæ lapsæ, & naturæ reparatæ.

Status *naturæ puræ*, seu naturæ secundùm se, est status in quo homo nec ad finem supernaturalem ordinatur per dona gratiæ supernaturalia, nec ad corruptionem deprimitur per culpam originalem, sed sibi suisque præcisè dotibus naturalibus relinquitur. Quia autem corpus hominis sibi relicti componitur ex elementis contrariis, contrariisque qualitatibus inter sese pugnantibus, ita ut ad cujuslibet victoriam justa pereat temperies, fuisset homo in illo statu passibilis, corruptibilis, & mortalis sicut nunc: imò etiam fuisset rebellio partis inferioris adversus superiorem, idque ob diversas appetitus rationalis, & appetitus sensitivi inclinationes naturales: unde quòd nunc habet rationem pœnæ, fuisset tunc proprietas naturæ; sicque non aliter inter se differunt homo purus, & homo lapsus, quàm homu nudus, & homo spoliatus. Dico, *spoliatus;* quia perdendo justitiam originalem, spoliatus fuit dunis specialibus, quæ, ex privilegio naturæ indebito, servassent continuam tum in anima, tum in corpore tranquillitatem.

Status *naturæ integræ*, est ille, in quo conderetur homo sine dono supernaturali, & sine nullitate præcedentis status, sed per dona naturalis ordinis, naturæ tamen indebita, ita illuminaretur in intellectu, rectificaretur in voluntate, temperaretur in appetitu sensitivu & in aliis corporis passionibus, ut caro non concupisceret adversus spiritum, nec spiritus adversus carnem, nec ratio adversus Deum. Hic status foret quodammodu medius inter statum naturæ puræ, & naturæ innocentis; conveniret siquidem cum primu in quantùm non elevaret hominem ad finem supernaturalem, & cum secundo, in quantùm partem inferiorem perfectè subjiceret ad superiorem, & mentem ad Deum, & sic nec esset simpliciter naturalis, nec simpliciter supernaturalis.

Status *naturæ innocentis*, seu justitiæ originalis, in quo fuerunt Adam & Eva usque ad lapsum, ultra perfectiones naturales statui naturæ integræ concessas dicebat ordinem ad Deũ ut finem supernaturalem per bona supernaturalia, seu per Gratiam sanctificantem, virtutes infusas, aliaque Gratiæ actualis auxilia obtinendum, cum exclusione omnis doloris, infirmitatis, omnisque molestiæ & imperfectionis, tam naturalis, quàm moralis ex parte corporis & animæ, ita ut homo illo statu esset quasi Dominus in sua domo omnimodè pacificus, & aliundè impassibilis, incorruptibilis, & immortalis, non quia mori non poterat, sed quia ex speciali privilegio mori non debebat.

Status *naturæ lapsæ*, est ille in quo Adam, transgressu Dei præcepto, justitiam originalem, aliaque dona tum supernaturalia, tum naturalia, in suos omnes posteros, aliàs transfundenda, miserabiliter & sibi & nobis perdidit. Quanquam autem hic status sit teterrimus, & lachrymis sanguineis defleodus, utpote in quo sit infœlix & importuna rebellio partis inferioris contra superiorem, imò & mentis contra Deum; ex qua, tanquam ex fonte venenato, profluunt omnia malorum genera? attamen, ut docent communiter Theologi, omnia naturalia (perditis solis gratuitis) manserunt in homine integra.

Status *naturæ reparatæ*, in quo jam versamur, est ille, qui licèt non excludat omnes imperfectiones status præcedentis, includit tamen medicinalem Christi Domini gratiam, qua venit quærere & salvum facere quod perierat: includit & virtutes supernaturales, moralesque infusas, cum aliis auxiliis, cœli viam facilitantibus. Non desunt tamen qui præsentem Gratiæ statum renuunt appellara statum naturæ reparatæ, eò quòd non censeatur omnimodè reparata natura, quamdiu necdum est in termino fœlicitatis, adhucque subjacet hujus vitæ pœnalitatibus & miseriis: undè statum viæ, sive gratiæ, sive peccati, semper vocitant statum naturæ lapsæ: quod & faciunt SS. Patres.

CONCLUSIO II.

POssibilis est status naturæ puræ. Est communissima, cui contradixerunt olim Lutherus & Calvinus, & ex Catholicis Bajus, & acerrimè Jansenius.

Prub. 1. Authoritate D. Thomæ q. 4. de malo, art. 1. ad 4. ubi ait: *Carentia divinæ visionis competit ei, qui in solis naturalibus esset absque peccato:* ergo supponit id fieri posse. Et Doct.

Subti-

Subtilis 2 dist. 28. n. 7. *Potuit enim aliquis esse*, inquit, *in puris naturalibus tam sine Gratia, quàm culpa*.

Prob. 2. Ex condemnatione hujus propositionis Bajanæ à Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. *Falsa est Doctorum sententia primum hominum potuisse à Deo creari, & institui sine justitia naturali*, idest originali, ut ipsemet Bajus ante dixerat.

Dices, non esse credibile voluisse Ecclesiam condemnare doctrinam Augustini sæpiùs asserentis Deum non potuisse condere creaturam à peccato immunem, & miseriis subjectam: ergo non condemnavit dictam propositionem ut falsam, sed solùm ut tunc temporis pacis perturbativam.

Resp. Propositionem illam proscriptam esse ad minimum ut falsam, ut evidenter patebit ex dicendis, & tam non esse condemnatam Augustini doctrinam, cùm solum velit non potuisse condi creaturam à peccato immunem, & subjectam miseriis ut pœnis, eo quòd Deus, utpotè summè justus, non statuat pœnam, nisi propter culpam, licèt potuerit eam condere subjectam miseriis, ut naturaliter ex intrinsecis naturæ sequentibus. Deinde esto primum tenuisset Augustinus, an potius Augustino credendum, quàm Petro? An potius Ecclesiæ membro, quàm capiti? An primo dixit Christus: *pasce oves meas*, an secundo? Sanè si c. 5. contra Epist. fundamenti dixit August. *Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ moveret authoritas*, an non à fortiori dicere debet omnis Catholicus: Augustino non crederem, nisi moveret me Ecclesiæ Catholicæ authoritas? Unde Augustino credendum propter Ecclesiam, & non Ecclesiæ propter Augustinum.

Prob. 3. Authoritate ipsiusmet D. Augustini lib. 3. contra Maximinum, cap. 15. ubi asserit hominem ideò fieri Gratia filium Dei, quia non est natura: ergo supponit gratiam non esse homini connaturalem, & consequenter potuisse creari sine illa: & certe si Gratia esset homini connaturalis, esset Gratia, ut supponitur, & non esset, quia esset naturæ debita. Idem docet implicitè lib. 2. de Civit. Dei, cap. 9. Ubi loquens de Angelis sine peccato creatis, ostendit evidenter gratiam non fuisse ipsis connaturalem, cùm eam distinguat à natura his verbis: *Condens naturam, & largiens Gratiam*.

Prob. 4. Ratione: quia non potest ostendi in quo implicet natura sine peccato, & sine Gratia, cùm neutrum sit de illius essentia, aut proprietate, sed primum sit naturæ defectus, & secundum sit donum naturæ superadditum.

Prob. 5. Cur non posset Deus creare hominem sine peccato, cùm nec sit, nec esse possit author peccati? Cur non etiam sine Gratia? cùm illa nemini sit debita, aliàs desineret esse Gratia.

Prob. 6. Filio adoptivo non datur hæreditas vi nativitatis, sed ex mera liberalitate: sed homo quantumvis innocens, tantùm esset filius Dei adoptivus: ergo non daretur ipsi hæreditas, seu gloria, nec consequenter Gratia, cùm hæc sit propter illam, nisi ex mera liberalitate: sicque posset ipsi denegari.

Obji. 1. Deus non ageret sapienter, si denegaret creaturæ media ad finem obtinendum necessaria: sed Deus, qui est finis creaturæ rationalis, non potest obtineri sine Gratia: ergo.

Resp. Dissimulat à Majore, Dist. Min. Deus ut finis supernaturalis non potest obtineri sine Gratia: C. ut finis naturalis: N. Homo autem in puris naturalibus creatus, tantùm ad finem seu beatitudinem naturalem ordinaretur, quæ consisteret in adhæsione ad Deum per actus cognitionis & amoris naturales, seu in abstractiva Dei contemplatione: & illi proportionata fruitione expedita à vitiorum & perturbationum impedimentis: quod totum sine Gratia possibile est obtentu.

Inst. 1. Beatitudo illa naturalis non satiaret hominem: ergo. Prob. Ant. quia desideraret claram Dei visionem.

Resp. Neg. Ant. Ad Prob. Dist. Assumpt. Desideraret &c. desiderio efficaci & absoluto: N. Quia sciret sibi impossibilem. Desiderio inefficaci & conditionato, si nempe esse possibilis: C. Sed illa velleitas non expleta non inquietat hominem, ut patet in nobis, qui licèt vellemus esse Angelis, si foret possibile, non tamen inquietamur, eo quòd non simus.

Inst. 2. *Justus non vivit ut vult, nisi eo pervenerit, ubi mori, falli, offendi omninò non possit, eique sit certum ità semper futurum*, inquit Aug. lib. 14. de Civit. Dei, c. 25. Sed homini possidenti beatitudinem naturalem, & privato beatitudine supernaturali, non competunt illa quatuor: ergo.

Resp. Concedendo totum; quia eo ipso quo dicitur *justus*, dicitur homo ordinatus ad finem supernaturalem, ad quem nisi pervenerit, non est quietus, quia scit se ad illum esse destinatum: quod non accidit in homine ad finem tantùm naturalem ordinato. Addens autem Augustinus verbis prioribus sequentia: *Hoc enim natura expetit*, loquitur de natura elevata; non nuda.

Obji. 2. SS. PP. dicunt innocentiam seu Gratiam fuisse Adamo naturalem: ergo non potuit sine illa Gratia creari.

Resp. Eodem modo dici Gratiam Adamo naturalem, quo peccatum originale dicitur nobis naturale ab Augustino serm. 14. de verbis Apostoli: sed peccatum originale dicitur nobis naturale, non quia naturæ debitum est, sed quia cum eo nascimur: ergo similiter Gratia dicitur Adamo naturalis, non quia ipsius naturæ debita, sed quia ab initio naturæ ipsi concessa.

Objicere solent etiam Adversarii ex Augustino non posse hominem sine Gratia Deum diligere; item nec opus virtutis ponere: quod tamen facere deberet homo in illo statu, ut esset beatus solùm naturaliter: sed horum solutio dependet à dicendis posteà.

ARTICULUS II.

An homo in statu naturæ innocentis indiguerit Gratia?

CONCLUSIO I.

Homo innocens indiguit divina Gratia ad perseverandũ.

Prob. 1. Ex Concil. Arausf. 2. Ubi sic legitur: Can. 19. *Natura humana etiamsi in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo, seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret*.

Prob. 2. Ex August. Lib. de Corrept. & Gratia, cap. 11. *Quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset permanere si vellet*.

Prob. 3. Quia etsi vires sufficientes habuerit ex suis naturalibus, ad servanda præcepta naturalia, ut dicemus, non tamen ad servanda supernaturalia; quandoquidem ad servandum Dei mandatum, cujus transgressione se & suos fœde maculavit, ità indiguerit Gratia, ut, si ea caruisset, sine sua culpa cecidisset, inquit August. sup. Erat autem hoc præceptum, non legis naturæ, sed legis divinæ positivæ, quam servare debebat ex obedientia Deo, ut Provisori supernaturali, debita.

Prob. 4. Ex D. Anselmo, lib. de Casu diaboli, c. 2. ubi docet in terminis etiam ipsis Angelis adhuc viatoribus necessariam fuisse Gratiam ad perseverandum: quidni & primis Parentibus? *Constat ergo*, inquit, *quòd ille Angelus qui stetit in veritate, sicut ideò perseveravit, quia perseverantiam habuit, ità ideò habuit perseverantiam, quia accepit, & ideò accepit, quia Deus dedit*.

Prob. 5. Quia potentia naturalis, quantumcunque sana & integra, non potest actus supernaturales elicere, nisi elevetur, & quasi supernaturalizetur; cùm supernaturale sit extra sphœram ipsius activitatis: ergo ubi occurrisset homini innocenti præceptum supernaturale, debuisset, ne caderet, per auxilium supernaturale adjuvari.

CONCLUSIO II.

Potuit homo innocens sine Gratiæ adjutorio elicere actum moraliter bonum. Est ferè omnium Theologorum contra Vanroy & paucos alios.

Prob. 1. Ex D. Tho. 1. 2. q. 109. art. 2. *In statu naturæ integræ, quantum ad sufficientiam operativæ virtutis, poterat homo per sua naturalia velle & operari bonum suæ naturæ proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitæ*. Quid expressiùs? Nec dicas non indiguisse quidem gratia ad posse, sed ad agere; quandoquidem Gratia status innocentis tantùm daret homini posse, & non agere, quod dependebat ab ejus arbitrio, ut dicemus postea.

Prob. 2. Quia idipsum concedemus postea, cum sententia communissima, homini lapso; ergo à fortiori concedi debet homini integro: unde quando Aug. lib. de Nat. & Grat. c. 26. ait: *Homo etiam perfectissimè justificatus* (qui æquivalet aliquo modo homini integro) *nisi æterna luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere*, loquitur de rectitudine non tantùm morali, sed etiam meritoria, ad quam requiritur in omni statu Gratia: quod satis insinuat idem Doctor Enchir. c. 106. ubi sic habet: *Quamvis sine Gratia nec tunc*, (idest in statu innocentiæ originalis) *ullum meritum esse potuisset*.

CONCLUSIO III.

Potuit homo innocens ex solis naturalibus, diu & constanter omnia legis naturæ præcepta observare, omnesque tẽtationes observationi contrarias vincere. Et satis cõmunis.

Prob. 1. Ex August. lib. de Bono persever. cap. 7. *Respondemus neminem posse per se sibi*, idest, per liberum arbitrium, *sufficere implere quod velit: rectè dicimus nisi Protoplastum solum potuisse, cùm voluntas liberi arbitrii fuisset sana eidem ante culpam*. Et superiùs dixerat: *Qui non infertur in tentationem, non discedit à Deo. Non est hoc omninò in viribus liberi*

arbitrii, quales nunc sunt: fuerat in homine antequam caderet.

Prob. 2. Ratione; quia, remoto impedimento, propter quod nunc indigemus Gratiæ auxilio ad servanda legis naturæ præcepta, non erat necessaria ipsa Gratia, ut per se patet; sed impedimentum illud est continua & importuna carnis rebellio adversus spiritum, ratione cujus, prævalente appetitu sensitivo circa delectabilia, vix permittitur ratio juxta naturam suam agere circa honesta, hoc autem impedimentum non erat in statu naturæ innocentis, in quo appetitus inferior perfectè subjiciebatur superiori: ergo.

Dices 1. Natura innocens nullo modo seipsam, Creatore non adjuvante, servasset, ut diximus ex Augustino Conclusione 1. ergo.

Resp. Dist. Ant. Non se servasset circa præcepta supernaturalia: C. Circa naturalia: subdist. non se servasset, idest, non potuisset se servare: N. Idest, multi se non servassent propter animi variabilitatem, ac mutabilitatem: C.

Dices 2. Non plus præstitisset justitia Originalis, quàm nunc Gratia sanctificans: sed hæc se sola non dat posse diu & constanter servare legem naturæ, ergo nec justitia originalis.

Resp. Neg. Ma. Quia justitia originalis, ultra Gratiam sanctificantem, importabat certas qualitates permanentes, appetitum inferiorem cum Superiori pacificantes: defectu quorum requiritur nunc, etiam in homine justificato: Gratia actualis, saltem ad vincendas graviores tentationes.

ARTICULUS III.

Qualis fuerit Gratia hominis innocentis?

CONCLUSIO I.

Gratia hominis innocentis non erat Gratia efficax, seu, ut volunt aliqui, non erat auxilium *quo*, scilicet ponitur actus ad quem conceditur. Est communis.

Prob. 1. Quia Gratia efficax est auxilium medicinale Jesu Christi; sed *non egent, qui sani sunt, Medico*, Luc. 5. ergo cùm tunc homo esset sanus, & non infirmus, non indigebat Gratia illa medicinali: undè, ut ait August. lib. de Corrept. & Grat. c. 21. *Ille non opus habebat illo adjutorio, quod implorant isti, cùm dicunt: video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.*

Prob. 2. Quia Gratia hominis integri non dabat ipsi velle, sed tantùm posse, ut dicemus: sed Gratia efficax dat & posse & velle, cùm faciat, ut velimus, ut faciamus, ut in Dei mandatis ambulemus, juxta illud Ezech. 36. *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Et illud Augustini lib. cit. cap. 12. *Tantùm quippè Spiritu S. accenditur voluntas eorum, ut ideò possint, quia sic volunt: ideò sic volunt, quia Deus operatur ut velint*: ergo.

Dices 1. *Quid valeat liberum arbitrium non adjutum, in ipso Adam demonstratum est*, inquit August. lib. 8. de Cantico novo: ergo supponit necessariam fuisse ipsi Gratiam efficacem, cùm sufficientem haberet.

Resp. Neg. Conseq. Quia per ly *non adjutum*, non significatur ibi adjutorio aliquo destitutum, sed *non utens adjutorio* sibi concesso: sicut si Petrus infirmus, cui datus est baculus ad sustentationem, illum sub brachio teneat & cadat, potest de illo dici: in se demonstravit Petrus, quid valeret infirmus non adjutus, non quia adjutorio caruit: sed quia adjutorio non est usus.

Dices 2. Hunc Scripturæ passum: *Deus est qui operatur velle & perficere*, applicat August. lib. 8. de Gen. ad Litt. cap. 12. homini integro: ergo supponit fuisse in eo Gratiam efficacem.

Resp. Non applicare hoc sensu, quòd velit, Deum sua Gratia immediatè facere, ut homo innocens velit, sed tantùm mediatè, in quantùm dat ipsi posse, sine quo non vellet.

Dices 3. Docet August. lib. 12. de Civit. Dei, c. 9. Angelos electos, habuisse in statu viæ, vel majorem Gratiam, vel amplius adjutorium, quàm alios: sed alii habuerunt adjutorium sufficiens: ergo illi efficax. Gratiam autem quam concedit Augustinus Angelis viatoribus, concedit pluribi primis parentibus.

Resp. (Licèt aliqui passum illum explicent, aut potiùs ad sensum improprium detorqueant) retractasse Augustinum sub finem vitæ, quod antea docuerat; ait enim lib. de Corrept. & Grat. cap. 10. *Cæteri autem*, Angeli, *per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt*, ubi quòd steterint hi, & ceciderint illi, non attribuit majori aut minori Gratiæ, sed libero arbitrio.

CONCLUSIO II.

Gratia hominis innocentis erat tantùm sufficiens, seu, ut ajunt, erat auxilium *sine quo* non potuisset homo operari supernaturaliter; ita ut gratia illa solùm daret posse, & non velle; sicque ultima determinatio ad operandum in ordine ad salutem non erat ex concursu Gratiæ, sed ex fluxu voluntatis.

Prob. 1. Ex August. lib. de Corrept. & Grat. c. 11. *Tale erat adjutorium*, nempè hominis innocentis, *Quod desereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet.*

Prob. 2. Non fuit alia gratia Angeli viatoris, ac hominis integri, cum nulla sit ratio eorum gratiam diversificandi, & aliundè id pluribus in locis doceat Augustinus, ut diximus: sed Angeli Gratia fuit tantùm sufficiens: ergo & hominis. Prob. Min. Ex August. Loco jam cit. Ubi quod steterit Angelus bonus non attribuit Gratiæ speciali, sed libero ipsius arbitrio. *Angeli Sancti....cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt.*

Probatur. 3. Quia Deus nihil operatur frustra: sed homini sano sufficiebat gratia sufficiens: ergo. Prob. Min. Quia per illam in rebus ad salutem conducentibus habeat plenum & integrum posse; velle autem & facilè velle habebat à sua voluntate, cum ex suis intrinsecis inclinetur ad bonum honestum, nec ad inhonestum sollicitaretur ab appetitu inferiori, ob perfectam hujus subjectionem parti superiori: undè plenissimo circa bonum & malum potiebatur æquilibrio, ita ut hanc vel illam partem absque difficultate posset amplecti.

ARTICULUS IV.

Quænam sit differentia inter Gratiam hominis sani, & Gratiam hominis infirmi?

Adverte 1. verisimile esse gratiam concomitantem; seu cooperantem hominis sani, & infirmi fuisse eandem, nempè concursum Dei supernaturalem; nam cùm utriusque actiones à Gratia præveniente procedentes, essent supernaturales, ipsis etiam debebatur concursus proportionatus, seu supernaturalis.

Adverte 2. Cùm gratia præveniens hominis sani esset unica, nempè sufficiens, & hominis infirmi sit duplex, nempè sufficiens & efficax, posse illam cùm hac duplici comparari.

CONCLUSIO I.

Gratia sufficiens hominis infirmi, non differt à Gratia hominis sani ex parte actûs primi, differt tamen ex parte actus secundi.

Prob. 1. Pars; quia utraque dat homini posse & plenum posse in ordine ad opera supernaturalia: si autem homini infirmo det quandoque tantùm posse remotum respectu effectus ultimati, v. g. conversionis; semper tamen dat posse proximum respectu alicujus effectus, puta, orationis, aut jejunii conducentis ad obtinendum posse proximum, respectu effectus ultimatè intenti: imò non videtur improbabile etiam homini sano, ubi in culpas actuales cecidisset; dandum fuisse quandoque auxilium tantùm remotè sufficiens ad conversionem, licèt proximè sufficiens ad orationem, idque in pœnam peccatorum.

Prob. 2. Pars; quia Gratia sufficiens datur homini lapso, non tantùm ad posse, sicut homini integro, sed etiam ad agere, ut diximus; ita ut ex parte Dei (supposito concursu supernaturali semper parato, ubi voluerit homo gratiæ consentire) nihil aliud requiratur ad operationem: undè si non agat nisi gratia efficaci præventus, ipsius malitiæ imputandum est.

CONCLUSIO II.

Præsertim differt Gratia efficax hominis lapsi; à gratia hominis integri. 1. Quòd hæc tantùm daret posse, non tamen velle & perficere; illa verò dat & posse, & velle. Undè Aug. lib. de Corrept. & Grat. cap. 11. *Prima est*, scilicet Gratia hominis integri, *qua fit, ut homo habeat justitiam, si velit; Secunda verò*, idest Gratia efficax in homine lapso, *plus potest, qua etiam fit ut velit.*

Differt. 2. Quia gratiæ operatio dependebat in homine integro à nutu & determinatione voluntatis, ita ut vel illam desereret, vel cum illa operaretur, si vellet: non sic Gratia efficax hominis lapsi; quia licèt possit homo illam absolutè deserere, eique resistere; nunquam tamen eam deserit; quia facit ut reipsa velit & operetur, idque (intellige in sensu morali) infallibiliter, indeclinabiliter, insuperabiliter, & invictissimè, ut sæpius loquitur Aug. unde idem S. Doctor l. cit. c. 12. *Fortissimo dimisit, atque permisit facere quod vellet; infirmis servavit, ut ipso donante, invictissimè, quod bonum est, vellent, & hoc deserere, invictissimè nollent.* Quia, ut ait cap. 10. *Sic ordinavit hominum, & Angelorum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium: deindè quid posset suæ Gratiæ beneficium.* Et ideò

Differt

Differt 3. Gratia efficax hominis infirmi, quòd sit longè fortior & potentior illa, quæ in statu innocentiæ, Angelis & primis parentibus data est: & certè hoc congrue erat: nam cùm in homine integro esset æquilibrium voluntatis perfectissimum, seu plenissima indifferentia ad utromlibet oppositorum, parsque inferior per omnia subjiceretur superiori, ut dictum est; in homine autem lapso, liberum arbitrium sit depravatum, sauciatum, viribus attenuatum, sitque importuna carnis rebellio adversus spiritum; indigebat homo lapsus fortiori auxilio; quàm homo sanus ne in pugna tam periculosa succumberet. Hinc Aug. lib. & cap. citat. *Subventum est igitur imbecillitati humanæ voluntatis, ut divina Gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideò quamvis infirma: non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.*

QUÆSTIO V.

De necessitate Gratiæ in statu naturæ lapsæ.

NOn inquirimus hic an Gratia sit ita necessaria naturæ, ut sine illa non esset natura, aut nonnisi manca; quia certum est gratiam superaddi naturæ jam plenè constitutæ, sed inquirimus, an sit necessaria ad aliquem finem aut effectum, ad quem natura nuda non posset pertingere? Quoniam autem effectus illi sunt varii, ita & variis articulis resolvenda est quæstio.

ARTICULUS I.

An homini lapso sit necessaria Gratia, ut cognoscat veritates tum naturales, tum supernaturales?

ADverte 1. veritates alias esse naturales, alias supernaturales. Naturales sunt, quarum objectum est naturale, ut cognitio quòd duo & tria sunt quinque. Supernaturales, quarum objectum est supra vires naturæ, ut cognitio Incarnationis. Porrò objectum veritatis naturalis, de qua hic, non tantùm debet esse naturale, sed etiam naturaliter cognoscibile; & ideò non quærimus, an futura contingentia, secreta cordium, res absentes ut audientes, possint sine Gratia cognosci, quia extra dubium est non posse.

Adverte 2. Ex veritatibus naturalibus alias esse speculativas, practicas alteras. Illæ consistunt in sola objecti contemplatione: hæ ad opus ordinantur.

CONCLUSIO I.

POtest homo lapsus cognoscere singulas veritates naturales, tum speculativas, tum practicas, sine Gratiæ auxilio. Est communis.

Prob. 1. Potest potentia visiva videre quodlibet coloratum, potentia auditiva audire quodlibet sonorosum sine Gratiæ auxilio: ergo similiter intellectus intelligere quodlibet verum; cùm non minus sit proportionatus circa objectum proprium, quàm aliæ potentiæ circa suum.

Prob. 2. Si aliqua veritas naturalis esset, quam non posset cognoscere intellectus sine gratia; vel defectu potentiæ physicæ, vel defectu potentiæ moralis: neutrum dici potest: ergo &c.

Prob. Min Non defectu potentiæ physicæ; quia, etsi lumen rationis fuerit per peccatum Adami obscuratum, non tamen extinctum, mansitque intellectus vera potentia, adeoque cuilibet suo objecto naturali percipiendo commensurata: non etiam defectu potentiæ moralis; quia etsi homo quandoque ob passionum rebellionem, animi inquietudinem, aut transeuntem mentis obnubilationem, non possit nisi valdè difficulter (in quo consistit impotentia illa moralis) certas veritates assequi, nulla est tamen, quam, redeunte mentis pace & serenitate, non valeat capere. Hoc tamen non velim intellectum esse de quolibet homine; quia sunt aliqui ita bardi, & stupidi, ut etiam in majori rationis lumine vix possint primarias veritates intelligere, sed de homine rationabiliter ingenioso, subtili, exercitato: quod sufficit ad conclusionis nostræ veritatem.

Prob. 3. Quia difficilior inter veritates naturales, utpotè magis immaterialis, & à sensibus remota, videtur esse illa quæ haberi potest de Deo; sed hæc obtineri potest sine Gratiæ auxilio, ascendendo nempè de creaturis ad Creatorem, seu, ut loquitur Apostolus Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt conspiciendo*: ergo. Unde sicut sufficit sibi intellectus humanus ad cognoscendas creaturas, ita & sufficit, ut cognoscat Deum ex creaturis; cùm modus ille cognoscendi sit omninò naturalis & ideò Damascenus lib 1. de Fide cap. 1. *Nemo est mortalium; cui non hoc ab eo naturaliter insitum sit, ut Deum esse, perspectum habeat.* Plura circa hoc in 1. sentent.

Prob. 4. Quia reliquæ veritates, de quibus posset dubitari, essent præsertim practicæ; sed, ut non important actum hic & nunc exercendum, non sunt difficiliores speculativis, imò faciliores; nam ut ait D. Thomas q. 18. de verit art. 7. ad 6. *Connaturalior est homini cognitio operabilium, quàm speculabilium*: ergo.

Obji. 1. Sancti Doctores, antequam difficiles quæstiones aggrederentur, instabant orationi, lumen divinum imploraturi: ergo credebant a liquas esse veritates sine gratia inassequibiles.

Resp. Orasse, non quia credebant insufficientem esse intellectum ad percipiendas certas veritates naturales, sed quia noverant intellectum, ob præventionem, nimiam adhæsionem, distractionem &c. variis expositum esse erroribus: unde Gratiam postulabant, non quæ roboraret intellectum ad cognitionem, sed quæ roboraret voluntatem ad impedimentorum expulsionem.

Obji. 2. Plures Philosophi morales in variis naturalibus turpiter errarunt, licèt essent aliunde subtiles & ingeniosi: ergo hoc solùm attribui potest defectui gratiæ.

Resp. Neg. Conseq Hoc enim attribui potest eorum vanitati & ambitioni, qua, ut particulares apparerent, opiniones particulares seligebant sine sufficienti fundamento.

Obji. 3. Illud Apostoli 2. Corinth. 3. *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis.*

Resp. Apostolum, ut ipsum exolicant Augostinus & alii PP. Loqui de cogitatione sancta, vel saltem ad salutem conducente, ad quam requiritur gratia.

Obji. 4. Non possumus gravem tentationem vincere sine gratia, ut dicetur infra: ergo nec veritatem difficilem assequi sine illa.

Resp Neg. Conseq. Disparitas est, quòd voluntas graviter infirmetur in ordine ad bonum honestum à rebellione appetitus inferioris ad delectabilia trahentis, non sic autem intellectus in ordine ad verum ab aliis potentiis.

Obji. 5. Indifferens est intellectus ad hanc potius veritatem cognoscendam, quàm illam: ergo ut hanc potius cognoscant, quam illam, debet à gratia determinari.

Resp. Dist. Ant. Indifferens est, quandiu nullum objectum ipsi proponitur: C. ubi proponitur: N. tunc enim, utpotè potentia necessaria, ab eodem determinatur.

Obji. 6. *Quæ sunt Dei, nemo cognovit nisi Spiritus Dei*, 1. Corinth. 2. & infra: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei*: sed plores veritates naturales ad Deum pertinent, v.g. quòd sit unus, æternus &c. ergo.

Resp. Mentionem ibi fieri cognitionis comprehensivæ, quæ circa divina soli Deo competit, vel, si de alia cognitione, fermoest de iis, quæ sunt Dei ut Authoris supernaturalis, ad quæ non attingit homo animalis, sed spiritualis, seu per gratiam spiritualizatus.

CONCLUSIO II.

NOn potest intellectus humanus, sine gratiæ auxilio, omnes veritates naturales collectivè sumptas cognoscere. Est communis contra paucos.

Prob Quia etsi collectio omnium veritatum naturalium sit intra sphæram activitatis intellectus humani: utpote objectum ipsius naturale, ipsius tamen notitia, attenta veritatum innumera multitudine, ac vitæ humanæ brevitate, occupatione, distractione &c. videtur impossibilis, & ideò nullum hominum legimus ad hanc notitiam pervenisse, pervenit quidem Adam, sed per scientiam à Deo infusam. Quod si idem afferant aliqui de Salomone, etiam ad specialem Dei gratiam recurrant, necesse est.

Obji. 1. Homo, qui juxta Philosophum, naturaliter scire desiderat, inclinatur ad omnium veritatum notitiam: sed non datur inclinatio naturalis ad impossibile: ergo.

Resp. Neg. Min. Quia homo inclinationem habet ad semper vivere: quod tamen, seclusa speciali Dei providentia, impossibile est: vel certè dicendum est inclinationem esse ad id quod est possibile vel naturæ viribus, vel gratiæ auxilio.

Obji. 2. Nulla est determinata veritas, quam non possit cognoscere: ergo potest omnes.

Resp. Neg. Conseq. Quia post quamlibet cognitam, semper restant aliæ innumeræ; quarum cognitionem impediunt allegata in probatione.

Obji. 3. Sufficiens est intellectus ad totam veritatum collectionem: ergo non est unde hoc denegetor homini.

Resp. Dist. Ant. Sufficiens est moraliter, idest, attentis omnibus circumstantiis, & conditionibus, quibus nunc est involutus: N. physicè, & quantum est præcisè ex suis intrinsecis: Transeat, sed nihil inde contra conclusionem.

CONCLUSIO III.

NOn potest homo, seclusa Gratia revelationis interius aut exterius facta, cognoscere Mysteria Fidei, quæ per se cadunt sub objecto Fidei. Est communis & certa.

Prob. 1. Quia etsi quodlibet Fidei Mysterium sit verum, est tamen verum supernaturale, seu vires naturæ excedens, & consequenter intellectus humanus, nisi lumine supernaturali illustretur, non potest eò attingere.

Prob. 2. Quia non potest homo naturaliter cognoscere, nisi prima principia naturalia, vel quod ex illis eruitur; cùm sint omnis notitiæ naturalis seminaria: sed Fidei mysteria, utpotè supernaturalia, nec sunt prima principia naturalia, nec ex illis eruuntur: ergo.

Prob. 3. Quia mysteria Fidei, seclusa revelatione, nec sunt per se, nec per aliud naturaliter cognoscibilia: non per se, utpotè insensibilia: non per aliud, quia nullum naturale continet supernaturale: ergo.

Dixi: *Quæ per se cadunt sub objecto Fidei*, ut quòd Deus sit trinus, incarnatus &c. nam aliud est de Fidei veritatibus in se purè naturalibus, v. g. quod Tobias habuerit canem, fuerit cæcus &c. quod Jacob & Esau fuerint gemini.

CONCLUSIO IV.

MYsteriis Fidei sufficienter revelatis & propositis non potest homo assentiri Fide divina sine Gratiæ auxilio, potest fide humana.

Prob. 1. Pars: Tum ex Script. Joan. 6 *Hoc est opus Dei, ut credatis*; tum ex Augustino lib. de prædest. Sanct. c. 4. *Hoc Apostoli testimonium .... quid enim habes quod non accepisti? Non sinit quemquam fidelium dicere, habeo Fidem quam non accepi.* Tum etiam ratione; quia actus Fidei divinæ est supernaturalis, & consequenter non potest à solo principio naturali procedere: unde definita est conclusio nostra tanquam Fidei veritas in Concilio Milevitano Cap 4. Arausicano 2. cap. 5. & Trident. Sess. 6. cap. 3. ubi contra Pelagianos & Semipelagianos omne salutis, adeoque Fidei, initium refertur in specialem Spiritus Sancti motionem.

Dices 1. Deus promittit homini credenti salutem: *Si credideris salvus eris*. Rom. 10. ergo habet homo credere Fide divina (quæ ad salutem necessaria est) in sua potestate.

Resp. Dist. Conseq. Habet in sua potestate, ut id faciat solis naturæ viribus: N cum adjutorio Gratiæ, quæ ipsi non deest, ubi urget credendi præceptum: C.

Dices 2. August. lib de dono persever. c. 14. docet posse quosdam proprio ingenio assentiri Fidei mysteriis Fide divina; ait enim: *Apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad Fidem*, utique divinam.

Resp. Augustinum non negare ibi necessitatem gratiæ ad credendum Fide divina; cùm in Psal. 87. dicat: *Quomodo crederem, nisi audirem: sed ut audita crederem, ipse me attraxit*; sed tantùm velle quibusdam, supposita vocationis gratia, congruentius proponi motiva credibilitatis, propter quandam inter modum proponendi & audientis inclinationem, consonantiam.

Prob. 2. Pars Conclusionis, quam, post D. Thomam & Scotum, docent satis communiter Theologi; quia Hæretici plurimi credunt Deum unum, trinum, & incarnatum: sed hoc non credunt Fide divina, cùm in ipsis non reperiatur Fidei Theologicæ habitus: ergo Fide humana: sed non est credibile ad actum illum Gratiam conferri, cùm nec conferat, nec conducat ad æternam salutem: ergo. Accedit quòd Fidei mysteria sint maximè credibilia, ut suo loco diximus: ergo non est cur intellectus sibi relictus, qui etiam probabilibus assentitur, non possit ipsis assentiri. Deinde ut ipsis assensum humanum præbeat intellectus, non requiritur quòd cognoscantur clarè & distinctè, sed sufficit quod abstractè & confusè cùm nequidem aliter cognoscantur, saltem præcipua, per assensum Fidei divinæ: atqui, ut abstractè & confusè cognoscantur, non requiritur gratia: ergo. Prob Quia mysteriis illis dissentiens cognoscit illa confusè; cùm nonnisi cognitis dissentiri valeamus, & tamen sine gratia illis dissentitur: unde conclusionem nostram implicitè insinuat Trident. supra: docens enim non posse hominem sine gratia *credere sicut oportet*, idest Fide divina & infallibili, docet implicitè posse sine illa credere aliter, idest Fide humana, & fallibili.

ARTICULUS II.

An homo lapsus possit sine Gratia exercere opus moraliter bonum?

VArii errores circa hanc materiam irrepsêre, docuit enim Lutherus hominem lapsum in omni opere moraliter peccare, & quidem tantò graviùs, quantò magis conatur ad justitiam se disponere; quia, ut ait, tenetur homo in omni opere Deum super omnia diligere, quod est in hac vita impossibile; quod condemnavit Trident. Sess. 6. can. 7. Hunc errorem modificaverat Joannes Hus volens non omnium, sed impiorum opera esse peccata; quia ad quodcunque opus bonum Gratiam sanctificantem requirebat: in quem errorem declinavit etiam Bajus, ut patet ex hac propositione à Pio V. & Gregor. XIII. condemnata: *Omne quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum est*. Alii non gratiam sanctificantem; sed fidem ad opus bonum requisierunt; & ideò voluerunt omnia infidelium opera esse peccata; sed; cùm omnes illi errores fuerint à S. Sede proscripti, illis supersedemus, ut hic præcisè inquiramus, an saltem ad opus moraliter bonum requiratur Gratia actualis?

CONCLUSIO UNICA.

POtest homo lapsus, sivè justus, sivè injustus; sivè fidelis, sivè infidelis, exercere opus moraliter bonum, sine Gratiæ auxilio. Est communis.

Prob. 1. Ex Script. Rom. 2 *Gentes quæ legem non habent, naturaliter*, idest naturæ viribus & lumine, *ea quæ legis sunt faciunt*: sed facere legem est opus moraliter bonum ergo. Scio quidem aliquos Patres Latinos per illud *naturaliter* non excludere Gratiam, sed legem scriptam, scio tamen Patres Græcos passim contrarium docere imò & Augustinum (qui lib. de Spiritu & lit. cap. 27 textum præfatum intellexerat de gentibus conversis) etiam de Gentibus omninò Gratia carentibus intelligere.

Prob. 2. Ex hoc Rom. 4. *Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum*, ubi supponit Apostolus Abraham ante fidem exercuisse certa opera, quæ licèt gloriam non mererentur apud Deum, defectu gratiæ, merebantur tamen apud hominem, eo quòd essent moraliter bona: unde Lyranus noster in eundem locum: *Ideò talis justitia justificavit Abraham, quia acquisita est & politica, quæ solùm reddit habentem laudabilem apud homines, non apud Deum.*

Prob. 3. Ex Augustino loco immediatè citato, ubi in impiis Deum verum ignorantibus, omnique Gratia privatis, *Quædam facta*, inquit, *vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verùm etiam meritò, rectèque laudamus.* Et ne diceres esse quidem bona ex officio, non tamen spectato fine, subdit: *Quanquam si discutiantur quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemve mereantur*: ergo aliqua reperiuntur, quæ (etiam spectato fine, à Deo, quem non agnoscunt, distinctò) sunt moraliter bona: quod enim vix invenitur, reverà invenitur; quod sufficit ad veritatem nostræ Conclusionis. Præterea etsi particulam *vix* in hoc passu, *Justus vix salvabitur*, 1. Pet. 4. non ità præcisè accipiat Scriptura, quin adhuc plurimi salventur, licèt pauci sint in comparatione damnatorum, non etiam ità strictè accipienda est in passu Augustini, quin plurimi infidelium actus sint moraliter boni, licèt rari sint in comparatione malorum. Alia refert alibi S. Doctor.

Prob. 4. Ex aliis PP. Chrysostomo Homil. 67. ad Populum Antiochenum: *Rursus ostendit Deum sic hominem finxisse, ut possit per se virtutem eligere, & vitium declinare.* Si autem per se: ergo sine Gratia. Gregorio Homil. 27. in Euang. *Sunt nonnulli qui diligunt proximos suos, sed per affectum cognationis & carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt*: ergo supponit dilectionem illam esse honestam & non malam, aliàs ipsi contradiceret Scriptura Damasceno lib. 3 de Fide c. 14. in fine. *Naturales sunt virtutes, & naturaliter & æquè in omnibus insunt, etsi non omnes operemur ea quæ sunt naturæ.* Hieronymo in c. 1. ad Gal. *Multi absque Fide & Euangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sanctè, ut parentibus obsequantur, ut inopi manum porrigant, non opprimant vicinos &c.*

Prob. 5. Ex condemnatione harum Baji propositionum: *Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus* &c. Item: *Qui cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ viribus ortum ducit,*

agnoſcit. Reſpondet Vaſquez condemnata eſſe, non propter doctrinæ ſubſtantiam, ſed propter cenſuræ atrocitatem; quia ſcil. notantur errore Pelagiano. Sed quis hoc Vaſqueſio revelavit, cùm Sancta Sedes nullibi circa hoc ſe explicuerit? Certè periculoſè, nec ſatis prudenter ità decernitur. Imò falſam eſſe expoſitionem, mihi inde probatur, quòd ſecundum membrum primæ propoſitionis condemnatæ, ſit: *Et gratiæ Chriſti injuriam facit qui ità ſentit & docet*. Nunquam autem Papa hoc membrum retuliſſet, ſi, propter ſolam cenſuram, propoſitionem condemnaſſet; quandoquidem cenſura unicè reſpiciat primum memorum, & nullatenus ſecundum: unde concludendum eſt & cenſuram, & doctrinam condemnaſſe.

Prob. 6. Ratione; quia liberum arbitrium per peccatum primi parentis non fuit extinctum & mortuum, ſed tantùm attenuatum & infirmatum: ſed etſi non poſſit infirmus principaliores actiones exercere ſine alterius adminiculo, poteſt tamen aliquas: ergo, licèt non poſſit arbitrium velle omnia opera moraliter bona ſine Gratiæ adjutorio, poteſt tamen aliqua, v.g. ubi non urget in contrarium gravis tentatio.

Confirm. Quia ſi liberum arbitrium nullum exercere poſſet opus moraliter bonum, eſſet omninò extinctum: quod eſt hæreticum. Quid enim aliud eſt potentiam extingui, niſi circa objectum ſuum (quale eſt bonum honeſtum reſpectu voluntatis) nihil ampliùs poſſe propria virtute?

Prob. 7. Si voluntas ſibi relicta non poſſet ferri in moraliter bonum, ſeu honeſtum, eſſet vel ratione ipſius honeſti, vel ratione difficultatum circumſtantium: neutrum dici poteſt: ergo. Non ratione honeſti; quia ſicut per lapſum Adami non deſtitit eſſe honeſtum, ità nec deſtitit eſſe objectum voluntatis. Non etiam ratione difficultatum; quia, etſi reperiantur, ubi ardet concupiſcentia, urget fortis tentatio, aut magnus eſt affectus contrarius; non tamen in omnibus operibus: quæ enim difficultas in homine non avaro, indigentibus ſuccurrere, debita ſolvere, alienum reddere? In filio parentes honorare? In parente, filios amare? In ſtudioſo, animi relaxandi cauſa ambulare? Et tamen actiones illæ ſunt moraliter bonæ, ſeu honeſtæ.

Obji. 1. Auguſtinum & alios PP. qui variis in locis aſſerunt requiri Gratiam ad actum bonum.

Reſp. Vel loqui de actu conducente ad vitam æternam ad quem requiritur Gratia propriè dicta; vel ſi tantùm de actu moraliter bono, ſumunt Gratiam impropriè, nempe pro concurſu generali, qui exhibetur homini beneficio creationis: & ſic intelligendos eſſe Patres non dubitabit, qui eorum ſcripta, & finem ſcribendi perſpexerit.

Obji. 2. Nemo habet de ſuo niſi peccatum, malitiam, mendacium &c. ut loquitur Arauſicanum: ergo nemo poteſt de ſuo ponere actum moraliter bonum.

Reſp. Diſt. Ant. Nemo habet de ſuo niſi peccatum, ſecluſo Dei concurſu ordinario: C. poſito illo concurſu generali: N. primum autem vult Concilium, non ſecundum.

Obji. 3. Illud 1. Cor. 4. *Quid autem habes, quod non accepiſti?* Et illud Joan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere*.

Reſp. Ad hæc & ſimilia loca, mentionem ibi fieri de actionibus ſalutaribus, non autem de moraliter bonis præciſè, & quæ nihil conferunt ad ſalutem æternam.

Obji. 4. Nullus actus dici poteſt bonus, niſi referatur in Deum: ſed relatio illa, cùm ſit actus Charitatis, non poteſt fieri ſine Gratia: ergo. Prob. Ma. nullus actus poteſt eſſe bonus, niſi referatur in finem, maximè verò ultimum.

Reſp. Neg. Ma. Ad probationem dico, ad bonitatem actus moralem, ſufficere relationem in finem proximum ſeu inter medium, v.g. quis det eleemoſynam ut ſuccurrat pauperi; quia, cùm finis ille ſit bonus, etiam bonitatem ſuam communicat actui.

Obji. 5. Deum oramus, ut omnes actiones noſtræ honeſtè fiant: ſed ex oratione colligitur neceſſitas gratiæ ad actionem pro qua oramus: ergo. Prob. Min. quia non oramus, ut ponamus id quod à ſolis viribus noſtris dependet, v.g. ut comedamus, ambulemus, ſcribamus &c.

Reſp. Diſt. Ma. Oramus, ut actiones noſtræ honeſtè fiant, honeſtate præciſè morali: N. honeſtate ſalutari, & meritoria: C. ad hanc requiritur gratia.

Obji. 6. Ut Juſtus ponat actionem moraliter bonam indiget gratia; ergo à fortiori peccator, & conſequenter illa indigent omnes. Prob. Ant. Quia omnis actio Juſti moraliter bona, eſt meritoria vitæ æternæ.

Reſp. Neg. Ant. Ad ejus probationem; quia, ut actio ſit meritoria, fieri debet ex motivo ſupernaturali, ut dicemus poſteà.

Obji. 7. Opera moraliter bona ſunt de congruo meritoria alicujus gratiæ: ergo etiam à gratia debent procedere. Prob. Ant. Quia conſonum eſt divinæ munificentiæ beneoperantem remunerare.

Reſp. Neg. Ant. ad Prob. Diſt. Aſſ. conſonum eſt &c. præmio improportionato, ſeu opera naturalia remunerare gratia ſupernaturali: N. præmio proportionato ſeu temporali: tranſeat: ſic juxta Auguſt. 5. de Civit. cap. 15. bona opera Romanorum, nempè juſtitia in cives, pietas in patriam, &c. quia non erant digna gloria cœleſti, remunerata ſunt gloria terreſtri.

ARTICULUS III.

An valeat homo lapſus ſine concurſu Gratiæ adimplere totam legem naturæ.

Intelligitur quæſtio, ſecluſa gravi tentatione, ac ſecluſo præcepto de diligendo Deo, de quibus poſtea. Item loquimur de adimpletione legis ſecundùm ſubſtantiam, prout ſufficit ad non peccandum, quia certum eſt non poſſe adimpleri meritoriè ſine Gratia.

CONCLUSIO I.

Poteſt homo lapſus potentia phyſica totam legem naturæ obſervare, etiam longo tempore ſine Gratiæ adjutorio, ſic ut ipſam non violet, imre ſaltem gravi.

Prob. 1. Potuit homo innocens illam taliter obſervare: ergo & poteſt homo lapſus, cùm principia phyſica ad id neceſſaria, fuerint quidem per lapſum Adami attenuata, ſed non extincta.

Prob. 2. Homo lapſus, Gratia deſtitutus peccat, ubi violat legem naturæ: ſed, teſte Auguſtino, nullus peccat in eo quod vitare non poteſt: ergo. Pro majori horum & ſequentium intelligentia

Advertendum, duplicem poſſe diſtingui ad operandum impotentiam, phyſicam unam, moralem alteram. Prima eſt, quæ oritur ex defectu alicujus principii, aut alterius neceſſariò ad agendum requiſiti: ſic homo eſt phyſicè impotens ad amandum incognitum; quia unum ex prærequiſitis ad actum voluntatis, eſt cognitio objecti. Secunda oritur ex concurrentia alicujus, potentiam quidem phyſicam non auferentis, ſed ità ad actionem retardantis, aut debilitantis, ut niſi aliundè roboretur, moraliter loquendo non ſit operatura, aut nonnili rariſſimè; & hæc impotentia patitur latitudinem, cùm ſit major aut minor, prout impedimentum morale fuerit majus aut minus; ſi autem ſit tantum, ut nunquam potentia ſit in actum exitura, licèt phyſicè poſſit, dicitur impotentia ſimpliciter.

CONCLUSIO II.

Non poteſt homo lapſus potentia morali totam legem naturalem ſervare longo tempore, niſi roboretur Gratiæ adjutorio. Hæc concluſio adeò communis eſt & certa, ut plurimi crediderint eſſe dogma Fidei definitum contra Pelagium à Patribus Concilii Milevitani & Arauſicani; ſed mens eorum fuit definire contra dictum Hæreſiarcham, non poſſe Legem ſervari meritoriè ſine Gratia.

Prob. 1. Concluſio ex Script. Ezechiel. 36. *Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio veſtri ... & faciam ut in præceptis meis ambuletis*. Ubi promittitur ſpiritus novus, ideſt ſpiritus Gratiæ ad mandatorum impletionem, quaſi non poſſent ſine illa impleri. Deinde Rom. 7. legitur: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captivantem me in lege peccati... infælix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus?* & reſpondet, non *liberum arbitrium*, ſed *Gratia Dei per Jeſum Chriſtum*. Unde D. Anſelmus in hunc locum: *Hæc eſt vox militis pugnantis & gementis in labore certaminis, cui gementi, & auxilium liberatoris imploranti reſpondetur, Gratia Dei te liberabit à corpore mortis hujus*.

Prob. 2. ex Patribus in præfatum locum: Chryſoſtomo: *Quid enim illa lex volebat? Quid autem imperabat? Sine peccato ut eſſet: hoc igitur nobis per Chriſtum præſtitum eſt*. Hieronymo: *Hic oſtendit quoniam lex per infirmitatem carnis non poterat impleri*. Anſelmo: *Infirmabatur ipſa lex per carnem, ideſt ab infirmis non poterat impleri per carnem, quia per ſpiritum*, ideſt Gratiam, *impletur*. Idem reperitur apud Auguſtinum Ambroſium, & alios Patres.

Prob. 3. ratione: minus poteſt natura infirma & debilis, quàm natura ſana & integra; ſed ſervare totam legem naturalem ſolis naturæ viribus, ita ut in nullo præcepto deficiatur, ſummum erat quod poterat natura integra, cùm obſervantia totius legis naturalis ſit maximum, præcipuum, & ſummè arduum bonum naturæ rationalis: ergo id non poteſt natura lapſa; niſi ejus infirmitas gratiæ adjutorio roboretur.

Obji. 1. Illud Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent*, ſcilicet Moſaicam, aut Evangelicam, *naturaliter ea quæ legis ſunt*, nempè naturalis, *faciunt*.

Resp. Si passus ille ita intelligatur (nam illum intelligit Augustinus de gentibus noviter ad Fidem conversis, & Dei gratia adjutis) non velle Apostolum posse omnia legis præcepta naturaliter observari, sed aliqua, quod sufficit ad præfati passus verificationem.

Obji. 2. Illud Deuteron. 30. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi*, idest lex naturæ, ad cujus observantiam hortabatur Moyses, *non supra te est positum &c.* sed si non posset solis naturæ viribus adimpleri, esset supra nosmetipsos positum: ergo.

Resp. Non est supra nos positum; quia quodlibet præceptum sigillatim & divisim sumptum potest sine gratia observari, licèt non possit tota lex collectivè sumpta. Si autem quæras, cur potiùs singula possint adimpleri, quàm tota lex collectivè. Respondebimus indè oriri; quod adeò difficile sit voluntatem nudam valdè defectibilem, & aliundè toties per appetitum sensitivum, ad bonum delectabile inclinatam, & à bono honesto alienatam, inter tot passiones & occasiones ad defectum impellentes nunquam deficere, ut meritò credatur non esse futurum, proindeque moraliter impossibile judicetur, licèt nullum præceptum particulare assignari possit in quo sit defectura: onde præceptorum multitudo, temporis diuturnitas; occasionum frequentia, voluntatis ad malum inclinatio, appetitus rebellio, concupiscentiæ fomes, &c. tandem efficiunt ut homo aliquando miserabiliter labatur, nisi Gratiæ auxilio præveniatur. Simile quid diximus q. 1. ubi ostendimus posse quidem hominem vitare quodlibet peccatum veniale, non tamen omnia collectivè, propter eaidem fere rationes; & ideò pro objectionibus, quæ hic fieri possent, dicta ibidem consule.

ARTICULUS IV.

Quæ Gratia requiratur & sufficiat ad diuturnam totius legis naturæ observantiam?

DIximus articulo præcedenti necessariam esse Gratiam ad servanda longo tempore omnia legis naturæ præcepta: hic inquiritur quænam sit illa Gratia, an habitualis? an actualis? & an hæc aut illa sufficiat independenter ab altera?

CONCLUSIO I.

NEcessaria est ad diuturnam omnium præceptorum naturalium adimpletionem Gratia habitualis, seu sanctificans. Est D. Thomæ 1. 2. q. 109. art. 8. quem sequuntur Theologi satis communiter.

Prob. 1. ex Script. Threnorum 1. v. 8. *Peccatum peccavit Jerusalem, proptèrea instabilis facta est*, ubi peccatori, adeòque Gratia sanctificante destituto, retribuitur instabilitas, seu facilitas ad legem transgrediendum.

Prob. 2. ex Concil. Arausicano 2. can. 3. ubi definitur gratiam sanctificantem non tantùm valere ad peccatorum commissorum remissionem, sed etiam adjutorium esse, ut caveantur futura.

Prob. 3. ex D. Gregorio Homil. 11. in Ezechielem, ubi docet, *Peccatum mox quòd per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahere:* undè Aothor operis imperfecti in Matth. cap. 21. sub init. Homil. 37. *Sicut navis fracto gubernaculo, illuc ducitur, quo tempestas appulerit: sic peccator, divinæ Gratiæ auxilio perdito, agit quod non vult, sed quod diabolus vult.*

Prob. 4. Ratione: Qoia cùm destitutus gratia habituali sit conversus ad creaturam & aversus à Deo, saltem habitualiter, facilè ad creaturam affectu inordinato revertitur; cùm pronior sit natura ad rem dilectam, præsertim ubi præcessit habitus: & ideò fatemur non esse eandem io quolibet peccatore impotentiam moralem ad vitandum peccatum, sed majorem aot minorem, prout major aut minor fuerit habitus, aut affectus inordinatus circa rem creatam.

Prob. 5. Quia credibile est potiùs, Dei amicum, qualis est justus, quàm inimicum, qualis est peccator, speciali protectione à Dæmonum insidiis ac externis peccandi occasionibus defendi sicque faciliùs cadere peccatorem, quam justum. Et hinc fit quòd, omnibus attentis sit moraliter impossibile, ut diu & constaoter in legis observatione perseveret.

Obji. 1. Observatio legis causat Gratiam sanctificantem ergo illam non prærequirit Prob. Ant. Quia Is. 1. postquam præcepta est legis observatio, subditur: *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur;* & ideò Jac. 2. legitur: *Ex operibus justificatur homo.*

Resp. Dist. Conseq. Non prærequirit, ut observetur præcisè, C. Ut observetur diu, N.

Obji. 2. Sofficit unicum Gratiæ actualis auxilium, ut servetur unicum præceptum: ergo sufficiunt plurima ejusdem gratiæ auxilia, ut impleantur omnia præcepta; sicque non requiritur absolutè gratia sanctificans.

Resp. Dist. Conseq. Sufficiunt plurima &c. quantum est ex parte auxiliorum: C. quia eandem vim habent plurima auxilia respectu plurimorum præceptorum; sicut unum respectu unius. Sufficiunt &c. quantum est ex parte hominis, qui ob habitualem ad malum adhæsionem, inconstantiam, ac voluntatis defectibilitatem, majorem patitur difficultatem, ut plurima observet quàm unum aut alterum: N.

Obji. 3. Ex senteotia nostra sequitur dio permanentem in statu peccati, reum esse peccati novi, ob periculum proximum violandi legem in aliquo; de hoc autem peccatò nec pœnitentes sunt solliciti, nec inquirunt Confessarii: ergo, &c.

Resp. Veram esse sequelam; sed quia incertum est quantum temporis requiratur, ut censeatur esse proximum transgressioois periculum, ideò non requirunt de hoc peccato Confessarii, quamvis facere deberent, ubi quis per tempus notabile de peccato non pœnituisset, nec per Confessionem, nec per Contritionem.

Obji. 4. Aliud inconveniens: quòd quis diu observans legis præcepta sine gravi transgressione, scire posset se esse in statu gratiæ.

Resp. 4. Quòd, cùm nullus certò scire possit an constanter legem observaverit, cùm dicat Apostolus 1. Corinth. 4. *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum;* ità nec certò scire potest, an sit in statu Gratiæ.

CONCLUSIO II.

PRæter gratiam sanctificantem, etiam requiritur gratia actualis, ut impleantur difficiliora legis præcepta, sicut & ut longo tempore impleantur omnia.

Prob. 1. Communiter ex Concil. Trid. Sess. ... c. 16. ubi docet Christum influere in justificatos virtutem, *quæ bona eorum opera semper antecedit*, sed ut verum fatear, loquitur Concilium de operibus meritoriis, cùm fieri possint opera moraliter bona sine gratia, & tamen dicat: *semper antecedit;* & ideò efficaciùs ostenditur ex Concil. Arausicano. 2. can. 10. ubi habetur: *Adjutorium Dei etiam renatis & Sanctis est implorandum, ut .... in bono possint opere perdurare:* Cui conformis est Innocentius I. in Epist. ad Concil. Chartag. quæ est inter Epistolas Augustini 91. *Quotidiana*, inquit, *præstat ille remedia, quibus nisi freti, confisique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores: necesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante, vincamur.*

Prob. 2. Ex Aug. lib. de nat. & grat. c. 26. *Sicut enim oculus corporis, etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic homo, etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere*, scilicet tempore notabili.

Prob. 3. Ratione; quia etsi gratia habitualis sanet animam, relinquit tamen corpori infectionem, rebellionem partis inferioris contra superiorem, ignorantiam in intellectu, inclinationes contrarias in voluntate, aliosque defectus, quibus, accedentibus dæmonis & carnis tentationibus, facile labitur fragilis homo inter tot peccatorum occasiones, & præceptorum obligationes, nisi aliunde roboretur. Accedit, quòd gratia actualis, utpotè sancta cogitatio & pia affectio, voluntatis torporem excitet, ipsamque ad bonum alliciat. Quod non præstat gratia sanctificans.

Obji. 1 Potest homo sanus diu totam legem observare absque gratiæ actualis auxilio: sed homo justificatus est saous. ergo.

Resp. Dist. Ma. Potest homo sanus, Sanitate adæquata seu tam ex parte corporis, quàm animæ, qualem habebat Adam aote lapsum: C. Sanitate inadæquata: N. natura antem homana, *Licèt per Gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio & infectio quantum ad carnem*, inquit D. Thomas 1. 2. q. 109. art. 9.

Inst. Plus præstat gratia, cùm sit ordinis sopernaturalis, quàm integra sanitas, cùm sit ordiois naturalis.

Resp. Dist. Ass. Plus præstat gratia quantum ad aliquid: C. nam confert homini vitam spiritualem, quam non confert naturalis integritas. Plus præstat quantum ad rem, de qua hic agimus: N. integra siquidem saoitas non relinquit in homine divisionem inter partem inferiorem & superiorem, quam tamen relinquit gratiam.

Obji. 2. Ex nostra sententia sequitur gratiam sanctificantem nihil conferre ad præceptorum observationem, quod est contra priorem conclusionem. Prob. sequela: quia homo justificatus, seclusa gratia actuali, potest quidem omnia præcepta divisim adimplere, non tamen omnia collectivè: sed ipsum potest non justificatus, ut patet ex responsione ad Object. 2. Concl. 2. Art. 3. ergo.

Resp.

Reſp. Neg. Sequel ad prob. Dico, licèt non poſſit juſtificatus ſine gratia actuali longo tempore legem ſervare, poteſt tamen longiori quàm non Juſtificatus, propter rationes Concil. præcedenti allatas.

ARTICULUS V.

An requiratur Gratia ad vincendas tentationes?

ADverte 1. Nos tripliciter poſſe vincere tentationes, victoria nempè ſalutari, damnabili, & ſterili: vincimus victoria ſalutari, cùm vincimus merendo in ordine ad vitam æternam: vincimus victoria damnabili, cùm peccatum peccato ſuperamus: Denique vincimus victoria ſterili, cùm vincimus ex motivo indifferenti ad meritum aut demeritum.

Adverte 2. Quæſtionem non eſſe, an requiratur gratia in homine, ut damnabiliter, aut ſteriliter poſſit vincere tentationes potentia phyſica; cùm enim tali potentia poſſit ſine Gratia totam legem naturalem illo modo adimplere, ſequitur etiam poſſe ſine illa, omnes tentationes ipſi adverſantes ſuperare: unde quæritur de potentia morali.

CONCLUSIO I.

NUllatenus poteſt homo vincere tentationes ſive graves, ſive leves victoria ſalutari ſine gratiæ auxilio.

Ratio eſt; quia taliter peccatum aut tentationem vincere, eſt mereri in ordine ad vitam æternam: ſed nihil poſſumus in ordine ad illam ſine Gratia, ut probatum eſt ſuperius ex variis Scripturæ paſſibus: ergo. Et de hac victoria intelligi poteſt Auguſtinus lib. 22. de Civit cap 23. *Nam in hoc bello laborum, periculorumque pleniſſimo, vel de viribus noſtris ſperetur facienda victoria, vel viribus noſtris facta tribuatur, ſed ejus Gratiæ, de qua ait Apoſtolus, Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam per Dominum noſtrum JESUM Chriſtum.*

CONCLUSIO II.

VInci poſſunt quælibet tentationes victoria damnabili, abſque Gratiæ interventu.

Ratio eſt; quia tentatus illo caſu non cenſetur amplius tentatus, cùm peccatum, per quod aliud vincit, auferat difficultatem aliàs futuram: ſic Avarus tentatus ad immoderatè bibendum aut comedendum, ubi advertit ad pecuniam ideò expendendam, vix aut ne vix amplius gula tentatur; quia cupiditas pecuniæ fortior eſt cupiditate gulæ: ſed qui ſic peccato peccatum vincit, potius eſt victus, quàm victor, cùm deſerat minus vitium, ut ſuccumbat majori: unde Auguſtinus lib. 3. contra 2. Epiſt. Pelagianorum c. 4. *Carnalis cupiditas cupiditate alia non ſanatur*. Circa hanc & priorem concluſionem nulla eſt difficultas; ſed magna eſt circa victoriam tentationum ſterilem, ſeu indifferentem ad meritum aut demeritum; & ideo ſit

CONCLUSIO III.

NOn poteſt homo lapſus vincere ullam tentationem gravem victoria ſterili, ſine Gratiæ adjutorio. Hæc eſt communis.

Prob. 1. ex Scrip. Pſal. 17. *In te eripiar à tentatione*, & Matt. 26. *Orate, ut non intretis in tentationem*, id eſt, poſtulate Gratiam, ne ſuccumbatis tentationi. Idem colligitur ex aliis Scripturæ paſſibus.

Prob. 2. Ex Synodo Paleſtina, ubi ſic ſtatuerunt Patres, ut refert Auguſtinus Epiſt. 106. *Fateatur (Pelagius) quando contra tentationes concupiſcentiaſque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, ſed ex adjutorio Dei provenire victoriam*.

Prob. 3. Ex SS. Patribus, Gregorio Magno lib. 4. Dialog. cap. 10. *Non ſine Dei Gratia in tentatione ſubſiſtit*. D. Baſilium Regularum moralium: 62 *Quod ſi divinitus permiſſum ſit, ut in tentationes quis incidat, precibus à Deo poſcere debet facultatem, per quam illas poſſit ſuſtinere*. Auguſtino in Pſal. 89. *Sine Dei adjutorio tentationes hujus vitæ ſuperare non poſſemus*. Ambroſio in Pſal. 43. v. 20. *Quis eſt tam fortis, ut nequaquam in tentatione moveatur, niſi ei Dominus adjutor aſſiſtat?* Idem docent Cyprianus, Chryſoſtomus, & alii.

Prob. 4. Ratione; quia voluntas ex connaturali modo operandi ſequitur objectum efficacius propoſitum, licèt phyſicè loquendo, ob nativam libertatem, poſſit contrarium: ſed ubi urget fortis & vehemens tentatio, longè efficacius proponitur objectum delectabile: ergo, niſi obſit major gratiæ delectatio, dhærebit objecto delectabili.

Prob. 5. Vincere gravem tentationem eſt exercitium ſummum naturæ integræ, cùm ſit opus difficillimum: ergo hoc non conceditur naturæ infirmæ ſibi relictæ.

Obji. 1. Gravis tentatio non transfert præceptum adimplendum de naturali in ſupernaturali: ergo ſicut remanet naturale, ita etiam ad ejus obſervantiam ſufficiunt vires naturales.

Reſp. Diſt. Conſeq. Sufficiunt vires naturales ſanæ & integræ: C. vires attenuatæ & debilitatæ, quales habet homo lapſus: N.

Obji. 2. Si non poſſit homo ſibi relictus vincere gravem tentationem, non peccat ſuccumbendo; ſed hoc eſt falſum: ergo.

Reſp. Neg. Maj. Quia quoties adeſt gravis tentatio, adeſt & Dei gratia, cùm Deus impoſſibilia non jubeat, & ideò ſi à tentatione vincatur tentatus, ejus malitiæ imputandum eſt. Prætereà etſi tunc deeſſet gratia, non eſſet tamen omninò excuſabilis, cùm potentia phyſica poſſit tentationi reſiſtere.

Obji. 3. Homo in ſtatu naturæ puræ poſſet vincere naturaliter quamlibet tentationem: ergo & poteſt in ſtatu naturæ lapſæ, cùm nunc non major ſit rebellio carnis contra rationem, quàm foret tunc, totaque diſparitas in hoc conſiſtat, quòd tunc rebellio eſſet quid naturale, nunc pœnale.

Reſp. Ant. Eſto verum, quidquid dicant aliqui; quia cùm in illo ſtatu gratiam excludente, fuiſſet obligatus homo, etiam graviter tentatus, legem naturalem obſervare, debuiſſet in hunc finem vires ſufficientes à natura habere; ſed nego conſeq. quia licèt rebellio ſit utrique ſtatui communis, tunc tamen non fuiſſent vires liberi arbitrii attenuatæ & infirmatæ, ſicut nunc ratione peccati originalis.

Obji. 4. Poteſt homo ſibi relictus, ex pravo motivo, v. g. ob vanam gloriam, appetere mortem, ſicut fecerunt quidam Ethnici, ut haberentur in numeru Deorum: ergo poteſt à fortiori vincere tentationem ex motivo honeſto.

Reſp. Neg. Conſeq. Diſparitas eſt, quòd homo lapſus magis moveatur ab objecto pravo, utpotè delectabili, quàm ab honeſto, in quo ſenſus, cui maximè afficitur natura corrupta, plus reperit difficultatis & aſperitatis, quàm commodi & delectationis.

CONCLUSIO IV.

POteſt homo lapſus ſine Gratia vincere tentationes leves, aut etiam mediocres. Eſt communis contra Vaſquez & alios volentes nullam tentationem, etiam minimam, vinci poſſe ab homine lapſo, ſine gratia, eo quòd exiſtiment ad omne opus moraliter bonum requiri gratiæ adjutorium; quod antea rejecimus.

Prob. 1. Concluſio ex condemnatione trigeſimæ propoſitionis Bajanæ; in qua dicuntur ſures & latrones, qui dicunt poſſe hominem ſine gratiæ adjutorio alicui tentationi reſiſtere.

Prob. 2. Ratione, quia tunc tentatio dicitur levis aut mediocris, quando bonum honeſtum æque aut efficaciùs movet ad ſui ſequelam, quàm bonum delectabile: ſed tunc poteſt connaturaliter, ut bonum honeſtum amplectatur, à delectabili recedere: ergo &c.

Obji. 1. Authoritatem D. Chryſoſtomi Homil. 24. in Epiſt. 1. ad Corinth. ubi ait: *Sunt ne ergo tentationes, quas ſuperare non poſſumus? & quænam ſunt illæ? omnes, ut ita dicam*. Et ne diceres loqui tantùm de gravibus, ſubdit: *Nam ne illas quidem moderatas & mediocres propria virtute feremus, ſed in his quoque egemus auxilio, ut eas feramus*.

Reſp. Ad graves tentationes ſuperandas, ipſum requirere ſimpliciter Gratiam, ad mediocres verò, requirere quidem ad facilè vincendum, non tamen ad vincendum ſimpliciter, verba ejuſdem lococitato: *Quamobrem ut diſcas & videas quòd non ſolùm illas, quæ virtutem noſtram exuperant ... ſed ne has quidem humanas licet facile ferre abſque divino auxilio*.

Obji. 2. Sanctos PP. concluſione præced. citatos, ubi nulla facta mentione inter graves, leves, aut mediocres, requirunt ad tentationum victoriam, Gratiæ adjutorium.

Reſp. Ipſos loqui de victoria non ſterili, ſed ſalutari, quæ ſola in Chriſtianis meretur nomen victoriæ: unde Auguſtinus lib. 21. de Civit. c. 16. *Tunc victa vitia reputanda ſunt, cum Dei amore vincuntur*. Prætereà ferè omnes agebant contra Pelagium aut Pelagianos, qui omnem tentationum victoriam, etiam ſalutarem, adſcribebant libero arbitrio.

Obji. 3. Petimus ſimpliciter in Oratione Dominica non induci in tentationem: ergo ſupponimus ad quamlibet vincendam requiri Gratiam.

Reſp. Neg. Conſeq. Quia petimus quod non poſſumus, id eſt, pro ſuperandis tentationibus vires noſtras excedentibus, poſtulamus ſimpliciter Gratiam; pro aliis autem, non petimus gratiam, præcisè ut vincamus, ſed ut vincamus ſalutariter.

ARTICULUS VI.

An possit homo lapsus diligere Deum super omnia ut Authorem & finem naturæ sine Gratia?

ADverte 1. Deum posse amari dupliciter. 1. ut Authorem & finem naturæ. 2. ut Authorem & finem Gratiæ: prior dilectio dicitur naturalis, posterior supernaturalis ad quam requiritur Gratia.

Adverte 2. Amorem in Deum, etiam ut Authorem naturæ, posse esse duplicem, unum amicitiæ, alterum concupiscentiæ: ille intendit in Deum ut in se bonum, hic, ut bonum amanti.

Adverte 4. Amorem amicitiæ, seu benevolentiæ subdividi in perfectum & imperfectum. *Perfectus* est, quo quis absolutè & efficaciter non tantùm vult Deo summum bonum, sed etiam ipsi in omnibus placere, nihilque ejus honori, amicitiæ, & obedientiæ contrarium admittere, & hic amor dicitur appretiativus & summus. *Imperfectus* est, ubi deest unum ex præfatis.

Adverte 4. Amorem perfectum, alium esse affectivum, alium effectivum: affectivus est, unicus voluntatis actus, quo Deum diligimus modo jam dicto. Effectivus est executio omnium Deo placentium, & fuga displicentium. De affectivo procedit quæstio, non de effectivo, cùm hic importet totam legis naturæ observantiam, ad quam Gratiam requiri, diximus superiùs. His notatis

CONCLUSIO I.

POtest homo lapsus sine Gratiæ auxilio diligere Deum ut Authorem naturæ, amore concupiscentiæ. Est certa.

Ratio est; quia id potest voluntas naturaliter, ad quod maximam habet inclinationem naturalem: sed ad nihil magis naturaliter inclinatur, quàm ut Deum amet ut Authorem naturæ, cùm Deus ut principium bonorum naturalium sit maximè perfectivus hominis: ergo. In hoc nulla est difficultas.

CONCLUSIO II.

POtest etiam homo lapsus naturæ viribus diligere Deum super omnia, ut Authorem naturæ, amore amicitiæ perfecto. Est D. Thomæ 4.d.17 q.2.art.1. Quæstiunc. 1. ad 6. Scoti 3.d.27.n.13. & alibi. Estque satis communis.

Prob. 1. Ex condemnatione hujus propositionis Bajanæ: *Amor naturalis*, nempè Dei, *qui ex naturæ viribus exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus*: ergo supponit Sancta Sedes contra Bajum, dari posse amorem Dei naturalem, ex solis naturæ viribus procedentem. Nec dici potest amorem illum esse concupiscentiæ; quia Bajus hic condemnatus non negabat dari posse erga Deum, amorem concupiscentiæ naturalem, sed amicitiæ, ut patet ex ejus scriptis.

Prob. 2. Ratione Scoti: Potest voluntas naturaliter amare id, quod intellectus practicè judicat esse amandum; aliàs aut non esset libera, aut non esset recta: sed intellectus practicè dicat Deum esse summè diligendum, cùm cognoscat esse summum bonum: ergo.

Prob 3. Potest voluntas naturaliter diligere bonum creatum amore perfecto, cùm sit ejus objectum: ergo potest naturaliter amore perfecto diligere summum bonum, seu increatum, cùm majus bonum magis conveniat voluntatis inclinationi. Et certè mirum esset, quòd posset voluntas taliter amare creaturam, in qua innumeræ reperiuntur imperfectiones, & non posset Deum, in quo omnia bona, omnia sancta, omnia pura, imò qui est ipsamet bonitas, & sanctitas essentialis.

Prob. 4. Potest voluntas amare naturaliter temperantiam Castitatem aut propter se, ut concedunt omnes: ergo à fortiori Castitatis & Temperantiæ Authorem, seu eum à quo totam bonitatem suam participant; cùm sit longè amabilior.

Prob 5. Si quæ difficultas foret per Gratiam superanda, ad diligendum Deum super omnia ut Authorem naturæ, vel proveniret ex parte objecti, vel ex parte intellectus, vel ex parte voluntatis; cùm nihil aliud sit assignabile: sed indè nullum provenit impedimentum: ergo. *Non ex parte objecti*; cùm in ordine naturali, nullum sit objectum magis conveniens voluntati, quàm Deus ut Author naturæ; quandoquidem ut sic eam condiderit, conservet, protegat, gubernet, &c. *Non etiam ex parte intellectus*; cùm enim Deum cognoscat naturaliter, etiam naturaliter cognoscit ut summum bonum, aliàs non cognosceret ut Deum: sed non potest cognoscere ut summum bonum; nisi cognoscat ut summè amabilem: ergo. *Non denique ex parte voluntatis*; quia cùm habeat inclinationem naturalem ad bonum ut bonum, majorem debet habere, ubi majus est bonum, & præsertim summum.

Prob. 6. Alia ratione Scoti. Potest Politicus infidelis cum solo concursu Dei naturali se morti exponere ob salutem Patriæ: ergo à fortiori Christianus ad id paratus esse ob honorem illius, à quo scit se, suaque omnia esse, regi, & conservari: sed hic actus est amor amicitiæ perfectus: ergo.

Obji. 1. Illud August. Epist. 107. ad Vitalem in med. *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.*

Resp. S. Doctorem velle perditum esse liberum arbitrium ad diligendum Deum diu & constanter quoad effectum; quia, ut diximus, non potest homo sibi relictus diu & constanter totam legem servare; non vult tamen perditum esse ad diligendum Deum quoad affectum modo anteà explicato: cùm ipsemet necdum baptizatus, & Manichæorum errore infectus, tali amore dilexerit Nebridium, quem vitæ suæ præferebat, ut narrat 4. Confess. cap. 4. & 6.

Obji. 2. Talis dilectio est bona voluntas: sed bonam voluntatem habemus à Deo, ut docet Augustinus lib. 2. de Peccat. meritis cap. 18 ergo

Resp. Dist. Min. Bonam voluntatem, idest meritoriam habemus à Deo seu à Gratia: C. bonam tantùm moraliter: N. & hoc modo se explicat lib. 4. contra Julianum c. 3. ubi ait: *Amor Dei, quo pervenitur ad Deum, non est nisi à Deo*.

Obji. 3. Alium Augustini passum ex libro de Grat. & lib. arb. c. 19. *In Pelagianis tenebræ dicunt: dilectio nobis ex nobis est*: hinc cap. 18. dixerat: *Unde est in hominibus Charitas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; si autem ex Deo, vicimus Pelagianos*.

Resp. Mentionem ibi esse de dilectione meritoria, quam libero arbitrio sibi relicto tribuebant Pelagiani; non autem de dilectione naturali, de qua nunquam fuit inter Augustinum, & Pelagianos disputatio.

Obji. 4. Amor Dei super omnia includit voluntatem efficacem nunquam peccandi, saltem moraliter: sed non potest homo diu vitare omne peccatum mortale sine Gratia, ut patet ex dictis: ergo nec potest sine gratia habere illam voluntatem.

Resp. Dist. Min. Non potest diu vitare omne peccatum mortale collectivè: C. divisivè: N. Patet ex dictis. Et hoc sufficit ut concipiat volũtatem efficacem nunquam peccandi mortaliter.

Inst. 1. Licèt homo possit vitare omne peccatum veniale divisivè, quia tamen non potest omne collectivè, non potest habere voluntatem efficacem nunquam peccandi venialiter: ergo similiter.

Resp. Neg. Ant. Quia, ut habeat illam voluntatem, sufficit quòd velit quodlibet veniale occurrens, vitare: vitans enim quodlibet, divisivè, nunquam peccat: sed potest quodlibet occurrens, vitare: ergo potest id velle.

Inst. 2. Non potest vitare sine Gratia peccatum determinatum, ubi urget gravis tentatio, ut dictum est: ergo nequidem potest velle vitare quodlibet visivè.

Resp. Neg. Conseq. Quia, licèt non possit quis vincere gravem tentationem sine gratia, potest tamen velle sine Gratia, illam vincere, ubi necdum adest; cùm tunc non reperiatur eadem difficultas.

Obji. 5 Deum diligere super omnia est actus hominis præstantissimus: ergo hoc non competit naturæ infirmæ & corruptæ.

Resp. Dist. Ant. Est actus præstantissimus, idest nobilissimus: C. idest difficillimus: N. si enim facile sit bonum diligere, etiam facile est summum bonum summè diligere, & sic non est unde actus ille vires hominis lapsi superet.

Obji 6. Dilectio illa infert præceptorum omnium adimpletionem, juxta illud Rom. 13. *Plenitudo legis est dilectio*: sed Charitas illa, quæ est plenitudo legis, semper est conjuncta cum remissione peccatorum, ut patet ex oppositæ propositionis Bajanæ condemnatione: ergo ad illam requiritur Gratia.

Resp. Dist. Min. Charitas supernaturalis & salutaris, de qua agebat Bajus, semper est conjuncta, &c. C. Charitas naturalis, de qua hic loquimur: N.

Obji. 7. Illud D. Th. 1.2.q. 109. art. 3. *Homo in statu naturæ integræ non indiget dono Gratiæ.... ad diligendum Deum naturaliter super omnia.... sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio Gratiæ naturam sanantis*.

Resp. S. Doctorem loqui de dilectione effectiva, & quidem diuturna; quia, ut ait ibidem, cum voluntas hominis sit veluti corrupta, & in bonum privatum inclinata, facilè tandem à bono increato, ad creatum proprium deflectit.

Obji. 8. Idem Doctor Quoblibet 1. art. 8 dicit naturalem Dei dilectionem esse preparationem ad Gratiam. Et idem insinuare videtur Doctor Subtilis 2. dist. 28. n. 8. ubi ait: *Quantumcunque voluntas actum hujus præcepti exequitur*, diliges Dominum Deũ tuum.. *disponit se de congruo ad Gratiam gratificantem*: sed ad actum disponentem ad Gratiam requiritur Gratia: ergo.

Resp.

Reſp. Scotum facilè poſſe explicari, dicendo loqui de executione ſalutari, ſive ſicut oportet ad ſalutem, non ſic D. Thomam, cùm loquatur expreſsè de dilectione naturali: unde ut ipſum explicent, graviter laborant Thomiſtæ: dicit non poteſt ipſum loqui de diſpoſitione negativa, in quantum diligens Deum ſuper omnia naturaliter, nullum habet obicem ad Gratiam; non tamen de diſpoſitione poſitiva; cùm nequidem ſic diſponat amor Dei ut Authoris naturæ ex Gratia procedens, eo quòd, propter motivum naturale, remaneat naturalis.

ARTICULUS VII.

An homo juſtificatus poſſit ſine Gratia operari ſupernaturaliter, & perſeverare.

SEnſus quæſtionis eſt, an homo juſtificatus, cui inſunt habitus ſupernaturales Fidei, Spei, & Charitatis, poſſit cum illis habitibus, ſecluſo Gratię actualis auxilio, actus ſupernaturales elicere? Suppoſito tamen concurſu Dei proportionato, ſeu etiam ſupernaturali. qui concurſus licèt ſit connaturaliter debitus naturæ ut juſtificatæ, eſt tamen Gratia reſpectu naturæ ſimpliciter ſpectatæ: cùm enim naturæ ut ſic non debeantur habitus præfati, ſicut nec eorum operatio, ità nec ipſi debetur ille concurſus; imò etiam reſpectu naturę juſtificatæ dicitur concurſus ille Gratia pro Gratia, ſeu Gratia ſequens Gratiam.

CONCLUSIO I.

HOmini juſtificato neceſſaria eſt Gratia ad ſingulos actus ſupernaturales. Eſt communis contra paucos.

Prob. 1. Ex Trid. ſeſſ. 6. cap. 16. ubi legitur Chriſtum Jeſum in ipſos juſtificatos virtutem influere, *quæ virtus bona eorum opera ſemper antecedit* &c. atqui virtus illa, quæ ſemper antecedit, non eſt Gratia habitualis, cùm hæc, utpotè forma ſanctificans, præcedat influxum hujus virtutis, quæ datur jam ſanctificatis: ergo eſt Gratia actualis.

Prob. 2. Si ſufficeret juſto Gratia habitualis ad actus ſupernaturales, poſſet ſe ab alio juſto diſcernere in negotio ſalutis: nam ponens actum ſupernaturalem, quem alter non poneret, poſſet hoc ſibi attribuere: quandoquidem alter cum eadem omninò Gratia id non præſtitiſſet: unde quòd hic operetur, non ille, tribuendum eſt Gratiæ efficaci, quæ eſt Gratia actualis.

Prob. 3. Quia, cùm voluntas noſtra ad bonum honeſtum, ſaltem ſupernaturale quaſi torpeat, debet excitari: ſed Gratia ſanctificans, utpotè habitus, non habet ex ſe vim excitandi, ſed tantùm cum voluntate aliunde excitata cooperandi: ergo excitatur à Gratia actuali.

Dices: Poteſt natura in naturalibus relicta ponere actum bonum naturalem ſine ſpeciali auxilio: ergo etiam poteſt natura per Gratiam ſupernaturalizata ponere actum bonum ſupernaturalem ſine illo; cùm actus ſupernaturalis correſpondere debeat principio ſupernaturali, ſicut actus naturalis principio naturali.

Reſp. Neg. Conſeq. Diſparitas eſt, quòd, etſi natura non debeat ordinariè excitari ad bonum naturale, debeat tamen ad ſupernaturale, utpotè ipſa natura ſuperius. Licèt autem gratia ſanctificans naturam quaſi ſupernaturalizet, non tamen excitat ad bonum ſupernaturale, ut diximus; & ideò aliud requiritur undè excitetur.

CONCLUSIO II.

ETſi poſſit juſtus potentia phyſica cum ordinariis gratiæ auxiliis, quæ juſtis nunquam denegantur, perſeverare in gratia uſque ad finem vitæ, ut definierunt Concil. Arauſicanum Can. 24. Et Trident. Seſſ. 6. Cap. 11. Id tamen non poteſt potentia morali, ſine ſpeciali auxilio.

Prob. 1. Ex Trident. Seſſ. citata, Can. 22. *Si quis dixerit juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, Anathema ſit:* ubi Doctores communiter per *ſpeciale auxilium* intelligunt Gratiam ab ordinariis diſtinctam.

Prob. 2. Ex Auguſt. lib. de bono perſever. Cap. 17. Ubi docens perſeverantiam *Donum Dei eſſe*, non id probat, quia perſeverantibus conceduntur communia gratiæ auxilia, ſed quia Deus, qui finem dat vitæ, quando voluerit, lapſum electorum ſuorum prævenit: ergo ſupponit hic intervenire ſpeciale Dei donum, ſeu auxilium.

Prob. 3. Quia perſeverare uſque ad finem in Gratia eſt effectus providentiæ ſpecialis in ordine Gratiæ: ergo ad perſeverantiam illam finalem requiritur ſpeciale Dei auxilium. Conſequentia clara eſt; quia ſpecialis effectus ſpeciale requirit principium. Prob. Ant. Quia effectus providentiæ generalis in illo ordine eſt communis electis & reprobis, ut patet ex verbo *generalis*: ſed effectus præfatus ſolis electis eſt proprius: ergo.

Prob. 4. Gratia ſanctificans cum ordinariis gratiæ auxiliis non immobilitat moraliter hominem in bono; quandoquidem cum illis ſit adhuc moraliter mutabilis ac vertibilis de bono in malum, ut habet ſenſus communis, & evincit infœlix experientia: ſed donum perſeverantiæ immobilitat moraliter hominem in bono: ergo eſt gratia nova & ſpecialis. Prob. Min. quia omnes illi, quibus beneficium illud conceditur, nunquam vincuntur à malo ſaltem gravi, aliàs non eſſent perſeverantes.

Nec refert, quòd omnes habentes gratiam efficacem, nunquam etiam vincantur à malo, & tamen non omnes habeant donum perſeverantiæ; quia hoc plus importat, quàm illa: illa enim tantùm reſpicit materiam particularem & determinatam; hoc autem omnem materiam ſine reſtrictione alicujus præcepti, aut temporis, cùm perſeverantes debeant eſſe victores, non in una, aut altera materia tantùm, ſed in omni.

Prob. 5. Plurimi cum gratia habituali & communibus Gratiæ auxiliis non perſeverant, ut patet in illis, qui poſt vitam exemplarem, etiam aliquando ſatis longam, tandem miſerabiliter moriuntur: ergo perſeverantibus aliud conceditur, unde perſeverent; cùm hoc non poſſit eorum voluntati attribui, ne ſe ab aliis diſcernant in negotio ſalutis.

Obji. 1. Non poteſt aſſignari quid ſit illud auxilium ſpeciale immobilitans moraliter in bono.

Reſp. Auxilium illud eſſe in adultis diu viventibus aggregatũ quoddam ex variis gratiis tum internis efficacibus, tum externis ſpecialibus, quibus Deus ab electis ſuis tempore & loco removet occaſiones peccandi, imò & quandoque Dæmonum tentationes, ac tandem mortem cum gratia conjungit; in parvulis autem, & aliis qui maturè rapiuntur, eſt ſpecialis providentia Dei eorum mortem diſponentis pro tempore quo ſunt in gratia, nec permittentis illos diutiùs vivere ob voluntatis mutabilitatem peccatorum occaſiones ac tentationum incitamenta, juxtà illud Sap. 4. *Properavit educere illum de medio iniquitatum*, ubi ſpecialis de providentia, quæ donum eſt ſpeciale, evidenter denotatur.

Obji. 2. Homo juſtificatus habet jus ad gloriam: ergo habet jus ut ſibi conferantur media, quibus ad illam perveniat, & conſequenter non indiget auxilio ſpeciali.

Reſp. Diſt. Ant. Habet jus &c. quamdiu manet in gratia: C. habet jus ad gloriam, ideſt habet jus ut perſeveret in gratia, ut aſſequatur gloriam: N. ergo quòd in ea perſeveret uſque ad mortem, non obſtantibus peccatorum occaſionibus, Gratia eſt ſpecialis.

Obji. 3. Poteſt fieri quòd inter juſtificationem & mortem tantùm occurrant præcepta facilia, abſintque tentationes graviores: ergo non requiritur tunc ad perſeverantiam finalem gratia ſpecialis.

Reſp. Neg. Conſeq. Aliud eſt enim poſſe præcepta inter media ſine auxilio ſpeciali adimplere, & aliud finaliter perſeverare: hoc enim importat ſuper illud, conjunctionem mortis cum gratia; ſeu quòd mors accidat poſt fidelem præceptorum adimpletionem, cùm poſſet alio tempore evenire: hoc autem eſt ſpeciale Dei beneficium.

Inſtabis: Mors tunc evenit juſto ex cauſis naturalibus: ergo quòd tunc eveniat, non eſt donum ſpeciale.

Reſp. Diſt. Ant. evenit ex cauſis naturalibus merè fortuito: N. ex ſpeciali Dei ordinatione mortem illo tempore diſponentis: C. unde ſicut Deus ex diſpoſitione ſpeciali Joannem v. g. prædeſtinavit; ita ex ſpeciali ordinatione mortem illo tempore, quo eſſet in gratia, diſpoſuit.

Obji. 4. Ut juſtus finiat vitam in gratia, adeoque perſeveret, ſufficit quòd ultimum præceptum adimpleat: ſed hoc implere poteſt cum ordinariis gratiæ auxiliis, cùm per hoc quòd ſit ultimum, non ſit difficilius aliis: ergo.

Reſp. Diſt. Ant. Sufficit quòd adimpleat ultimum &c. ſub ratione præcepti: N. ſub ratione ultimi; C. ſed quòd ſit potiùs ultimum, quàm penultimum, hoc habetur ex voluntate Dei mortem immediatè poſt illud ſpecialiter ordinantis.

Obji. 5. Si perſeverantia haberetur ex dono ſpeciali omnes perſeverantes eſſent confirmati in gratia, cum donum illud immobilitaret in bono, ut dictum eſt: ſed hoc repugnat communi Theologorum ſententiæ: ergo.

Reſp. Neg. Ma. Quia aliter immobilitat in bono, confirmatio in Gratia, & aliter donum perſeverantiæ: illa enim quæ conſiſtit in continua Dei manutenentia, eo fere modo immobilitat viatores in mundo, quo immobilitantur Beati in cœlo; hoc autem, quod in variis conſiſtit auxiliis intrinſecis & extrinſecis, ut docuimus ſuperiùs, immobilitat ad inſtar gratiæ efficacis, pro eliciendo actu particulari conceſſæ: ſicut ergo habens gratiam efficacem, non dicitur confirmatus in gratia, etiam reſpectu actus, ad quem ipſa datur, ita nec habens donum perſeverantiæ dicitur ſimpliciter confirmatus in Gratia.

TRA-

TRACTATUS V.

De duobus Gratiæ effectibus.

GRatia sanctificans (de qua præsertim agitur in hoc Tractatu) duos habet effectus, unum per modum causæ formalis, alterum per modum causæ efficientis. Primus est *Justificatio*, quam operatur in subjecto, quod informat. Secundus *meritum*, ad quod concurrit cum subjecto, in quo recipitur: undè sicut calor seipsum exhibendo reddit subjectum formaliter calidum, ac posteà principium est calefactionis activæ; ita gratia sanctificans per sui exhibitionem reddit subjectum formaliter Sanctum & justum, estque principium sanctæ operationis, qua gloriam promeremur. De duobus his effectibus breviter, sed abundanter hic agemus.

DISPUTATIO PRIMA.

De Justificatione.

NOn agimus hic de justificatione secunda, quæ est transitus à statu minoris gratiæ ad statum majoris, de qua Eccl. 18. dicitur: *Ne verearis usque ad mortem justificari*, & Apocalyp. ultim. *Qui justus est, justificetur adhuc*, sed de justificatione prima, & quidem impii, qua homo de peccatore fit justus.

QUÆSTIO I.

Quid justificatio, & per quid fiat?

CONCLUSIO I.

JUstificatio hic, est translatio hominis à statu peccati ad statum gratiæ. Hanc definitionem eruimus ex Trid. sess. 6. c. 4. ubi loquens de justificatione à peccato originali, dicit *esse translationem ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum.*

Dicitur 1. *Translatio*; quia homo in justificatione verè, & propriè mutatur positivè quidem per receptionem gratiæ; privativè autem, per expulsionem peccati.

Dicitur 2. *A statu peccati*, 1. ut excludatur justificatio B. V. Mariæ, Angelorum, & primi hominis, quæ fuit simplex gratiæ receptio absque peccati exclusione, utpote qui nullum contraxerant: loquimur tamen de prima Adami justificatione, non de secunda. 2. Ut ostendatur, quòd verè & propriè deleantur peccata, ut contra Calvinum dicemus inferius.

Dicitur 3. *Ad statum gratiæ*, quia, ut ait Trid. sess. 6. cap. 7. Justificatio non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum.

CONCLUSIO II.

JUstificatio fit per veram formam intrinsecam & inhærentem ipsi justo. Est de fide in Conc. Trid. sess. 6 Can 11. contra Calvinum, Lutherum & alios Hæreticos, qui volunt hominem dici justum per Christi Justitiam ipsi extrinsecè imputatam, vel fide apprehensam, absque eo, quòd infundatur ipsi Justitia inhærens, qua interius renovetur: unde Calvinus lib. 3. Instit. c. 21. §. 22. *Vides*, inquit, *non in nobis, sed in Christo esse justitiam nostram*. Et cap. 16 § 1. *Quare ergo fide justificamur? quia fide apprehendimus Christi justitiam, qua uni Deo reconciliamur.*

Prob. 1. Conclusio ex Scripturis, in quibus gratia dicitur esse in nobis, ut 1. Joan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius*, id est gratia, *in eo manet*, 1. Corint. 6. *Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est*. Et Roma 5 *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis*. Deinde per justificationem renovamur, juxta illud Ephes. 4. *Renovamini Spiritu mentis vestræ*; sed non potest quis renovari per formam, quæ non est in se; ergo.

Prob. 2. Justificati dicuntur habere vestem nuptialem; sed si justificatio fieret per aliquid extrinsecum, non rectè dicerentur habere vestem nuptialem; cùm nemo dicatur vestiri per vestem in alio existentem: & certè taliter vestitus in summa hyeme Calvinus, non sudasset præ nimio calore &c.

Prob. 3. Ex Augustino Lib. de Spir. & litt. cap. 27. *Charitas diffunditur in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos*. Ex Tract. 26. in Joann. *Quid est hoc justitia Dei, & justitia hominis? justitia Dei hic dicitur, non qua justus est Deus, sed quam dat homini Deus, ut justus sit homo per Deum.*

Prob. Denique ex ipsomet Calvino sibi contradicente lib. *De vera ratione reformandæ Ecclesiæ*, circa initium: *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur inhærenti gratia*, Quid expressiùs pro nostra sententia excogitari potest? Item lib. 1. Instit. c. 15. §. 4. dicit integritatem Adami nobis per Christi merita restitui: sed illa Adami integritas fuit intrinseca; cum ipsemet asserat 2. Instit. c. 1. § 5. Adamum fuisse vestitum ornamentis sanctitatis, veritatis & justitiæ: ergo.

Dices 1. Christus *Factus est nobis sapientia.... & justitia*, 1. Cor. 1. ergo.

Resp. Dist. Ant. Factus est nobis justitia formaliter: N. causaliter, in quantùm meruit nobis omnem Justitiam nostram; C.

Dices 2. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit: ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*, 2. Cor. 5. ergo.

Resp. Apostolum nihil aliud velle, quàm quòd efficiamur Justitia Dei similitudinariè, in quantùm recipimus Justitiam inhærentem, quæ est similitudo quædam & participatio justitiæ divinæ: nam ponit ibi quandam antithesim inter peccatum & justitiam: sicut ergo Christus factus est pro nobis peccatum per similitudinem, in quantùm assumpsit carnem similem carni peccati; ita & nos dicimur per similitudinem Justitia Dei.

Dices 3. Psalmus 142. legitur: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*: ergo non recipimus Justitiam intrinsecam.

Resp. Prophetam tantùm velle, quòd nullus in comparatione Dei reputetur justus, quia justitia nostra, utpote quotidianis defectibus obumbrata, nihil est, aut quasi nihil in comparatione justitiæ divinæ.

QUÆSTIO II.

An remittantur & deleantur verè peccata in justificatione impii?

CONCLUSIO UNICA.

IN justificatione impii verè & propriè delentur ac remittuntur peccata. Est de fide in Concil. Trid. Sess. 5. can 5. his verbis: *Si quis dixerit peccatum originale*, idem est de actuali, *non verè tolli per gratiam Christi, sed tantùm radi, & non amplius imputari, Anathema sit*. Est contrà Hæreticos hujus temporis volentes peccata nec deleri, nec auferri, sed tantùm occultari justitia Christi: unde peccator in justificatione remanet in fundo rei, secundum ipsos, peccator & injustus; induitur tamen justitia Christi, ne talis appareat in conspectu Dei Patris: unde Calvinus lib. 3. Institut. Cap. 11. §. 2. *Justificabitur ille fide, qui Christi justitiam per fidem apprehendit, qua vestitus in conspectu Dei, non ut peccator, sed tanquam justus apparet.*

Prob. 1. Ex Script. Micheæ 7. *Projiciet in profundum maris omnia peccata nostra*. Psalm 115. *Dirupisti vincula mea*. Joan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Act. 3. *Convertimini, ut deleantur peccata vestra*. Hebr. 9. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*: sed si peccata tantùm tegerentur, non deberent dici *in profundum maris projici, disrumpi, tolli, deleri, exhauriri*, ut per se patet: ergo.

Prob. 2. Ex illo Ezech 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*: sed si peccata tantùm occultarentur, & non de facto auferrentur, non posset justificatus dici mundatus; quandoquidem nemo sanæ mentis mundatum dixerit illum, qui remanet in suis sordibus, licèt pallio mundo tegatur: sicut non dicitur Æthiops albus, licèt veste alba induatur.

Prob. 3. Peccata nostra teguntur, juxta Calvinum, ut non appareant in conspectu Dei; sed si tantùm tegerentur, verè apparerent in conspectu Dei, cujus oculis omnia, etiam occultissima, sunt nuda & aperta: ergo.

Prob. 4. Si peccata non delerentur in justificatione, sed solùm tegerentur seu non imputarentur ad culpam, inde oriretur, vel quia Deus non posset illa delere, vel quia nollet: neutrum dici potest; ergo. Non primum, quia peccatum delere non est facere, ut quod factum fuit, factum non fuerit, sed

re-

restantem maculam auferre; sed Deus id potest, cum de facto non remaneat in Beatis, juxta illud Apoc. 21. *Non intrabit in eam*, nempe civitatem cœlestem, *aliquid coinquinatum*: ergo. Non etiam secundum, quia repugnat divinæ misericordiæ, & derogat virtuti passionis Christi, qui factus est propitiario pro peccatis nostris.

Objic. 1. Ps. 31. dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*. Et Ps. 84. *Remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum*: Ergo peccata solùm sunt tecta & operta.

Respond. *Tecta & operta*, ibi idem esse ac deleta: & certè si intelligerentur tecta ad sensum Calvini, essent tecta, ut supponit, & non essent, quia nihil potest esse ante Deum tectum aut opertum.

Objic. 2. *Charitas operit multitudinem peccatorum*, 1. Pet. 4. ergo.

Res. Dist. Ant. Operit &c. respectu Dei, adeoque facit ut non sint, cùm sit idem respectu Dei esse opertum, & non esse C. operit ad sensum Hæreticorum: N. Unde Aug. serm. 2. in Ps. 31. *Nec sic intelligatis*, inquit, *peccata cooperta esse*, *quasi ibi sint & vivant*.

Obj. 3. Matt. 18. Dicitur, quòd Dominus exegerit à servo iterum peccante omne debitum, quòd ei antea dimiserat: ergo non erat deletum & ablatum.

Resp. Scripturam sic loqui, non quasi peccata remissa, non fuerint verè deleta, sed ad ostendendum quòd Deus puniat, non tantùm peccatum de novo commissum, sed etiam ingratitudinem, quam testatur ille, qui iterum peccat, postquam tot sunt ei remissa peccata.

Obj. 4. Paulus justificatus scribit ad Rom. 7. *Jam non operior illud, sed quod habitat in me peccatum*; ergo per justificationem non aufertur.

Resp. Apostolum ibi per peccatum intelligere concupiscentiam, quam peccatum vocat, non quia tale est, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat.

Obj. 5. Isaiæ 64. legitur: *Facti sumus & immundi omnes nos & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ*: Ergo ubi justificamur, non tolluntur peccata.

Resp. Juxta D. Hieronym. & alios Interpretes mentionem ibi fieri de justitiis apparentibus & fictis; loquitur enim Isaias in persona populi impii, de quo paulò post subditur: *Non est qui invocet nomen tuum*.

Obj. 6. Peccata post justificationem possunt iterum submitti clavibus: ergo adhuc subsistunt: quod enim non est, non potest esse materia absolutionis.

Res. N. Cons. Tunc enim non submittuntur clavibus, ut deleantur simpliciter, sed ut quasi informata novo dolore, novam gratiam recipiat pœnitens ratione Sacramenti, Christo ita ordinante: dicit quidem Sacerdos: *Absolvo te à peccatis tuis*, sed, ut suo loco dicemus, illa verba æquivalent his: *Confero tibi gratiam remissivam peccati*, non autem *remittentem peccatum*, aliàs ablutus.

QUÆSTIO III.

An forma Sanctificans sit ex natura sua expulsiva peccati?

QUod hic quærimus de expulsione peccati, quærimus & de aliis effectibus formalibus secundariis formæ sanctificantis, qui sunt reddere hominem consortem divinæ naturæ, Filium Dei adoptivum, cum jure ad vitam æternam, Deo amicum, justum, Sanctum &c. ac ideo quod de primo resolvemus, idem de aliis resolutum censebitur.

Dixi: *De aliis effectibus formalibus secundariis*; quia certum est formam sanctificantem ex se & ex natura sua reddere hominem physicè gratum, seu affectum illa qualitate, quæ est gratia, cùm sit effectus illius primarius physicus ab eo inseparabilis: nam hæc regula: *Posita causa formali*, *necessariò*, *& infallibiliter ponitur effectus physicus*: nullam patitur exceptionem.

CONCLUSIO UNICA.

FOrma sanctificans non expellit ex se & ex natura sua formaliter peccatum, sed tantùm moraliter ex peculiari Dei benevolentia & ordinatione, qui decrevit nulli permanenti in statu peccati illam formam infundere: seu ad præsentiam talis formæ semper peccatum expellere. Ità Scotistæ cum suo Duce 4. dist. 23. num. 7. & alibi, quibus adhærent Suarez, Bellarminus, Conink, Malderus, Præpositus & alii contra varios Thomistas.

Prob. 1. Conclusio: ut forma sanctificans, seu gratia expellat physicè peccatum, debet physicè opponi peccato: sed non opponitur: ergo Prob. Min. Si physicè opponeretur, vel contradictoriè, vel contrariè, vel privativè: non primum: quia talis oppositio tantùm reperitur inter affirmationem & negationem ejusdem: non etiam secundùm; quia oppositio contraria solùm habetur inter formas positivas in eodem subjecto incompatibiles; licèt autem gratia sit quid positivum, non tamen peccatum, ut diximus suo loco: non denique tertium; quia peccatum ex natura sua non est privatio gratiæ formaliter, sed rectitudinis debitæ inesse actui ex lege.

Confirm. Ideo gratia sanctificans haberet incompatibilitatem physicam cum peccato, quia peccatum impediret effectum illius physicum, cùm nulla alia ratio possit assignari: sed peccatum non potest impedire effectum gratiæ physicum cùm sit tantùm quid morale; morale autem non opponatur physico: ergo.

Prob. 2. Magis opponitur desperatio habitui Spei Theologicæ, quàm furtum v.g. habitui Charitatis, ut per se patet: sed desperatio non destruit physicè habitum Spei: ergo nec furtum habitum Charitatis. Prob. Min. quia unicus actus non destruit physicè habitum oppositum; aliàs unica fornicatio destrueret habitum castitatis, unica intemperantia habitum temperantiæ, quod est contra communem sensum & experientiam, qua videmus habitus virtuosos manere in peccatoribus, & vitiosos in justificatis, donec paulatim per varios actus contrarios corrumpantur: undè sicut actus desperationis tantùm moraliter & demeritoriè (Deo nempe sic ordinante) destruit habitum Spei; ità & peccatum habitum Charitatis, seu Gratiam.

Obj. 1. Juxta Trid. sess. 6. c. 7. Unica est causa formalis nostræ justificationis; sed si Gratia non expelleret ex natura sua peccatum, sed tantùm ex favore Dei extrinseco, esset duplex, nempe ipsa Gratia, & favor ille externus: ergo.

Res. N. Min. Nam favor ille externus, seu bonitas & misericordia Dei ordinantis, ut ad præsentiam Gratiæ statim expellatur peccatum, non est causa formalis nostræ justificationis; cùm non possit denominare hominem formaliter justum, utpote quæ in illo non recipiatur, sed est causa efficiens, ut insinuat Trid. sup. dicens. *Efficiens verò misericors Deus, qui gratuitò abluit*, hoc est, peccatum destruit.

Obj. 2. Si expulsio peccati non esset ex natura rei conjuncta cum infusione Gratiæ, non posset dici causa formalis nostræ justificationis. Prob. Assumpt. quia effectus formalis connectitur ex natura rei cum causa formali, imò est ipsa forma communicata subjecto: quid enim aliud est parietem esse album, quàm esse informatum albedine?

Res. Dist. Ass. Non posset dici causa formalis physica: C. moralis: N. nec plus vult Trid. quando dicit esse causam formalem nostræ justificationis, seu tantùm vult, adveniente Gratia, statim expelli peccatum, sive hunc effectum habeat Gratia ex sua entitate, sive ex Dei ordinatione: quod parum facit ad intentum Concilii.

Inst. 1. Causa formalis est, qua posita, ponitur effectus formalis: sed posita Gratia tantum, non habetur justificatio; ergo nec physicè, nec moraliter causa est nostræ justificationis.

Res. dist. Mi. Posita Gratia tantùm, id est posita nuda entitate Gratiæ, non habetur &c. C. posita Gratia tantùm, id est, posita sola Gratia prout subest Dei ordinationi, non habetur N. nec hanc excludit ordinationem Concilium, dum dicit Gratiam esse causam formalem justificationis.

Inst. 2. Posita nulla entitate Gratiæ, non habetur justificatio, & posita illa ordinatione, seu favore Dei extrinseco, habetur: ergo non Gratia, sed favor ille est causa formalis: quod damnat Trid. sess. cit. can. 11. his verbis: *Si quis dixerit Gratiam, qua justificamur, esse tantùm favorem Dei, anathema sit*.

Resp. Nec solam Gratiam, nec solum favorem, sed Gratiam prout subest favori, esse causam formalem; ità tamen, ut favor ille, seu Dei ordinatio, non subeat rationem causæ formalis, etiam partialis, sed causæ efficientis, ut ante diximus: undè sicut quando Princeps ordinat, ut moneta sit tanti valoris, ejus ordinatio non est ullo modo causa formalis ipsius valoris, sed causa efficiens; ità & hic ordinatio Dei.

Obj. 3. Potest Deus creare qualitatem ex natura sua expulsivam peccati; sed nulla est ratio dicendi quòd non talem creaverit; ergo.

Res. N. Maj. Cùm enim non possit una qualitas esse expulsiva alterius ex natura sua, nisi ei physicè opponatur; physicum autem non opponatur morali: hinc est quòd Deus non possit talem qualitatem producere.

Obj. 4. Gratia ex sua entitate causat effectum aliquem physicum in subjecto; cùm sit forma physica; sed non est alius assignabilis, quàm expellere peccatum: ergo.

Resp. N. Min. Quia ejus effectus physicus, est reddere animam gratam, seu affectam illa qualitate, quæ est Gratia, ut dictum est superiùs: undè expellere peccatum, est tantùm ejus

effe-

effectus secundarius, quo carere potest aliquando causa formalis, præsertim moralis. Et certè nunquid potest esse divinitùs calor in subjecto, & non expellere frigus, cùm tamen sit effectus secundarius caloris, & quidem physicus, frigus expellere?

Obji. 5. Gratia in scripturis æquiparatur lumini, & peccatum tenebris, ut patet ex illo 2. Cor. 6. *Quæ societas luci ad tenebras?* & alibi. sed lux ex natura sua expellit tenebras: ergo.

Resp. Dist. Maj. Æquiparatur lumini, & peccatum tenebris, quantum ad hoc, quòd sicut adveniente lumine expelluntur tenebræ, ità & adveniente gratia expellatur peccatum: C. quantum ad hoc quòd gratia ex natura sua expellat peccatum, sicut lux tenebras: N. nec enim opus est, ut comparatio quoad omnia conveniat.

Obji. 6. Omnis forma expellit privationem sibi oppositam: sed peccatum habituale consistit in privatione gratiæ. ergo.

Resp. Neg. Min. Peccatum enim habituale non est formaliter privatio gratiæ, sed peccatum præteritum moraliter remanens, donec gratia adveniens ipsum expellat.

Obji. 7 Gratia semper, necessariò, & infallibiliter expellit peccatum: ergo hoc habet ex natura sua.

Resp. Dist. Ant. Semper, necessariò, & infallibiliter expellit peccatum, quia sic Deus ordinavit: C. quia aliter fieri non potest: N. hæc fusiùs patebunt quæst. sequenti.

QUÆSTIO IV.

An de potentia Dei absoluta, possint esse simul peccatum, & gratia in eodem subjecto?

AGitur de peccato mortali tam actuali, quàm habituali: nam veniale posse esse cum gratia in eodem homine, nemo dubitat Catholicorum. Sed ante resolutionem

Adverte gratiam posse sumi dupliciter, 1. Materialiter, & in ratione qualitatis supernaturalis. 2. Formaliter, & in ratione Gratiæ reduplicativè, seu prout subsiat ordinationi Dei statuentis per illam qualitatem, quæ est connaturale principium dilectionis ejus, reddere hominem sibi gratum, charum, hæredem regni cœlestis &c. Nec displicere debet hæc differentia Thomistis: cùm ipsi eamdem ferè admittant, dicentes posse Gratiam augeri in ratione Gratiæ, absque eo quòd augeatur in ratione qualitatis, & hoc ratione divinæ acceptationis. Hoc notato

CONCLUSIO I.

DE potentia Dei absoluta potest Gratia materialiter sumpta esse simul in eodem subjecto cum peccato tam actuali, quàm habituali. Est D. Bonaventuræ, Scoti, Ocham, & eorum sequacium, ac etiam omnium Quæst. præced. citatorum.

Ratio est; quia nullam habent inter se oppositionem naturalem, ut antea ostendimus, sed tantùm provenientem ex Dei ordinatione: ergo, seclusa illa ordinatione Deo libera, possunt esse simul. Præterea non magis exigit Gratia destructionem peccati ab eodem subjecto, quàm collationem gloriæ finaliter perseveranti: sed potest absolutè Deus non conferre gloriam perseveranti: ergo nec condonare peccatum, gratiam recipienti.

Obji. 1. Aversio ab aliquo objecto, & conversio ad idem, sunt in eodem subjecto physicè incompatibiles: sed Gratia est conversio ad Deum, & peccatum aversio à Deo: ergo.

Resp. Dist. Maj. Aversio & conversio actuales &c. C. sic impossibile est, ut quis convertatur actualiter in Deum per actum amoris super omnia, & simul avertatur ab eodem per conversionem actualem ad creaturam, aliàs enim ipsum super omnia diligeret, ut supponitur, & non diligeret, cùm plus diligeret creaturam. Conversio habitualis qualis habetur per Gratiam, & aversio actualis, qualis habetur per peccatum sunt &c. N. sicut enim actus non opponitur habitui, ità nec aversio actualis, conversioni habituali: & certè si exercens unicum actum intemperantiæ, remaneat habitualiter temperans, cur actualiter aversus, non posset manere habitualiter conversus, nisi Deus aliter ordinasset? Sed quoniam hæc solutio non evacuat difficultatem simultatis peccati habitualis cum Gratia; per hanc enim homo est habitualiter conversus ad Deum & per illud ab eodem habitualiter aversus, quæ videntur opposita in eadem linea & ordine, dicendum est, quòd per Gratiam materialiter, seu ut est qualitas præcisè, non dicatur homo conversus ad Deum, sed per Gratiam ut Gratia est, idest, ut subest ordinationi Dei, ita statuentis.

Obji. 2. Si peccatum & gratia essent simul in homine, esset simul Deo amicus, & inimicus, justus & injustus, dignus vita æterna, & indignus eadem: sed hæc implicant: ergo.

Resp. Neg. Maj. quia licèt ratione peccati esset simpliciter Deo inimicus &c. ratione tamen gratiæ non esset justus, Deo amicus &c. quia effectus illi sunt tantùm à gratia moraliter, & ex lege Dei, ac proinde possunt ab eodem suspendi.

Obji. 3. Non possunt esse simul justitia & injustitia, cùm sint contradictoria; sed gratia est vera & perfecta justitia, juxta Trident. supra, & peccatum est formaliter injustitia: ergo.

Resp. Dist. Min. Gratia est verè &c. prout pura & nuda gratiæ habitualis qualitas: N. prout est gratia formaliter; seu prout subsiat divino decreto statuenti ut ad ejus adventum evanescat peccatum: C.

Obji. 4. Deus peccatorem odit: sed non potest odisse habentem, etiam materialiter sumptam: ergo &c.

Resp. Neg. Conseq Et dico, quòd sicut nunc potest Deus hominem odisse ut peccatorem, & diligere ut opus manuum suarum, ità in nostro casu odisset hominem ut peccatorem, & non odisset ut habentem gratiam, imò posset ipsum ut talem diligere: quia non repugnant amor & odium respectu diversorum objectorum formalium.

Obji. 5. Non potest idem homo spiritualiter vivere, & spiritualiter mortuus esse: sed hoc fieret: ergo.

Resp. Neg. Min. Quia spiritualiter vivere habetur à gratia formaliter sumpta.

CONCLUSIO II.

NOn possunt esse simul, etiam de potentia Dei absoluta, peccatum & gratia formaliter sumpta.

Ratio est; quia hoc importat manifestam contradictionem, quandoquidem gratia formaliter sumpta sit forma justificans ex ordinatione Dei: sed non potest justificare, nisi tollat peccatum: ergo. Prob. Min. Ex Trident. Sess. 6. cap. 7. Ubi docet justificationem importare & sanctificationem interioris hominis, & peccatorum remissionem.

Confirm. Quia sicut implicat, ut aliquid ex frigido fiat calidum sine amissione frigoris; ita implicat, ut homo ex injusto fiat justus sine amissione injustitiæ, seu peccati.

Dices 1. Non implicat quòd homo dicatur justus ratione gratiæ, & injustus ratione peccati. ergo possunt esse simul peccatum, & gratia.

Resp. Neg. Ant. Quia vera justitia dicit carentiam injustitiæ, adeoque & peccati.

Dices 2. Potest quis esse dignus & indignus gloria æterna: sed non est dignus gloria, nisi per gratiam, & indignus eadem, nisi per peccatum: ergo possunt esse simul. Prob. Maj. Potest quis esse dignus hæreditate paterna propter filiationem, & indignus illa propter crimina. ergo similiter.

Resp. Neg. Maj. Ad probationem, nego conseq. Disparitas est; quòd ibi dignitas & indignitas sint diversi ordinis; prima siquidem fundatur in natura, & secunda in demerito; in nostro autem casu sint ejusdem ordinis, cùm prima fundetur in merito, & secunda in demerito: implicat verò, ut quis simul mereatur & demereatur idem præmium, adeoque sit dignus & indignus beatitudine.

Dices 3. Ad implicantiam necessaria est affirmatio & negatio de eodem: sed etiamsi gratia & peccatum essent simul, id non reperiretur, cùm peccatum non sit negatio gratiæ, nec gratia peccati: ergo.

Resp Dist. Maj. Necessaria est affirmatio & negatio formalis: N. formalis aut virtualis: C. virtualis autem reperitur; quandoquidem illo casu gratia esset forma justificans, ut supponitur; & non esset; cùm non expelleret peccatum.

QUÆSTIO V.

An possit remitti peccatum mortale absque infusione Gratiæ sanctificantis?

SUppono id nunquam fieri; quia contrarium statuit Deus ut satis liquet ex Trident. supra; sed quæritur; an saltem de potentia Dei absoluta id fieri non possit?

CONCLUSIO UNICA.

POtest de potentia Dei absoluta remitti peccatum mortale absque infusione gratiæ sanctificantis. Est D. Bonaventuræ, Scoti, Ocham, cùm omnibus Scotistis, & Nominalibus, quibus suffragantur plurimi alii: etiam Thomistæ. Nec contrariatur D. Thomas, dum 1. 2. qu. 103. ait: *Non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratiæ;* quia evidenter loquitur de remissione culpæ prout nunc ordi-

ordinata est à Deo, ut satis patebit articulum consideranti.

Prob. 1. Quia remissio peccati dependet à mero Dei beneplacito: ergo, ut illud remittat, non tenetur gratiam infundere. Præterea cur non posset annectere vim remittendi peccatum actui contritionis aut dilectionis, quænam indè implicantia?

Prob. 2. Quia gratia, ut diximus, non habet ex natura sua remittere peccatum, sed ex Dei institutione: ergo potest Deus se solo facere, quod cum illa facit.

Prob. 3. Potest homo remittere alteri offensam sine alicujus qualitatis impressione; ergo id etiam potest Deus; cùm ejus voluntas sit infinitè perfectior & efficacior. Dicere autem hominem non remittere culpam, sed solùm debitum satisfaciendi, est ludere verbis; quandoquidem ubi remanet culpa, remaneat & illud debitum, quod ex culpa sequitur tanquam proprietas.

Prob. 4. Potest à subjecto tolli nigredo absque eo quòd introducatur albedo; ergo potest ab homine tolli peccatum absque eo quòd introducatur gratia. Prob Conf. Ideò Antecedens verum est, quia nigredo & albedo non sunt immediatè opposita: sed nec talia sunt gratia & peccatum, cùm detur status medius in puris naturalibus; ergo. Et ideò quando D. Thom. loc. cit. vult esse immediatè opposita, loquitur de illis prout substant præsenti decreto quo Deus statuit semper ad adventum unius expellere alterum.

Dices: licèt absolutè loquendo non sint immediatè opposita, talia sunt tamen respectu hominis ad finem supernaturalem ordinati: quia peccatum habituale respectu hujus status est voluntaria gratiæ sanctificantis privatio, forma autem, & privatio ejusdem opponuntur. Sed

Contra est, quòd in nullo statu consistat peccatum habituale in privatione gratiæ; sed in perseverantia morali, donec remittatur, ut fusè probavimus in Tract. de peccatis.

Prob. 5. Potest auferri gratia sine peccato; ergo & peccatum sine gratia, cùm sit par ratio. Prob. Ant. Potest Deus remittere peccatum per infusionem gratiæ, & remissione facta, gratiam auferre sine aliqua hominis culpa; quandoquidem gratia non habeat essentialem connexionem cum subjecto. Dicunt aliqui tunc hominem non fore amplius ordinatum ad finem supernaturalem, sed mirum est, quòd carens gratia & habens peccatum adhuc ordinetur ad finem supernaturalem & carens gratia & peccato pro aliquo tempore: non amplius ordinetur, cùm natura peccato infecta magis avertatur à fine supernaturali, quàm natura nuda. Volunt alii posse quidem auferri gratiam sine peccato, quia Gratia dependet à Deo in fieri & conservari; non tamen peccatum sine gratia, quia peccatum non sic dependet à Deo: sed, e.si non dependeat in fieri & conservari, dependet tamen in permitti: desinat ergo permittere, statim destruetur, sicut quando desinit conservare gratiam, statim aufertur.

Obj. 1. contrà Conclusionem: Hæc sententia favet hæreticis volentibus justificationem fieri per solam extrinsecam non imputationem.

Resp. Neg. Assump. Illi enim volunt de facto ita fieri; nos autem non ita fieri; sed posse fieri. Præterea docent illi peccatum non imputatum ad damnationem adhuc manere; nos autem verè & propriè tolli.

Objic. 2. Non potest homo à peccato mundari, nisi fiat justus, & Deo amicus; sed hoc haberi non potest sine gratia; ergo.

Resp. Dissimulato Ant. quod falsum est, cum possit esse nec justus nec injustus: nec amicus nec inimicus &c. N. Min. Quia effectus illi, sicut est esse Filius Dei adoptivus, hæres regni cœlestis &c. haberi possunt per solam extrinsecam Dei acceptationem: & certè si possit homo filium adoptare, hæredem instituere, amicum habere sine impressione alicujus intrinseci in adoptato, hærede, aut amico, quidni posset & Deus cùm in hoc nulla involvatur imperfectio.

Obji. 3. Non potest fieri justificatio, cùm sit motus; sine termino à quo, & termino ad quem; sed terminus à quo est peccatum, & terminus ad quem est gratia; ergo. Undè Trid. supra definit justificationem per translationem à statu peccati, ad statum gratiæ.

Resp. Dist. Min. Terminus à quo, & ad quem justificationis inadæquatè sumptæ pro sola peccati remissione, est peccatum & gratia: N. quia terminus à quo est peccatum, & terminus ad quem absentia peccati. Justificationis adæquatè sumptæ pro peccati remissione & infusione gratiæ: transeat. Dico: *transeat*, quia licèt justificatio sic sumpta dicatur moraliter una mutatio, eò quòd unum semper comitetur aliud, physicè tamen sunt duæ, adeoque interveniunt duo termini à quo, & duo ad quem, nempe transitus à peccato ad absentiam peccati, & transitus à privatione gratiæ, ad ipsam gratiam.

Obji. 4. Nequit esse transitus à contradictorio ad contradictorium sine mutatione, sed dum remittitur peccatum, sic transit peccator: ergo mutatur, adeoque recipit aliquid intrinsecum, nempe gratiam.

Res. N. Maj. Nequit esse transitus sine mutatione physica aut morali: C. sine physica: N. potest enim quis transire ad Cardinalatum aut Papatum sine mutatione physica: quidni similiter de inimicitia ad amicitiam Dei?

Instabis: Si non mutetur constitutus Papa, mutatur tamen constituens: sed hic non potest mutari justificans, nempe Deus; ergo mutari debet justificatus.

Resp. Licèt non mutetur in justificatione Deus, qui eodem actu, quo ab æterno voluit permissionem peccati pro tempore priori, voluit condonationem ejusdem pro tempore posteriori; non mutari tamen intrinsecè peccatorem, quandoquidem immutatio Dei non inferat hic mutationem peccatoris, ut per se patet.

Objic. 5. Si non infunderetur gratia in remissione peccati, nullum esse objectum divinæ voluntatis condonantis, seu aliquid destruentis; non quidem privatio gratiæ, quia non infunderetur gratia; non actus peccati præteritus, quia non potest tolli; ergo &c.

Resp. Condonari seu destrui peccatum præteritum, non quidem faciendo, ut quod fuit, non fuerit, cùm sit impossibile; sed faciendo ut non censeatur amplius existere, nequidem moraliter.

Obi. 6. Non potest Deus condonare offensam peccatori, nisi fiat ipsi pacatus; sed Deus nulli pacatur nisi ipsum diligat, & neminem diligit, nisi in eo aliquid imprimat, cùm ejus amor sit fœcundus & efficax, ac magis effectivus, quàm affectivus, in quo differt ab amore humano, qui est sterilis & tantùm affectivus. ergo Sic ferè ratiocinatur P. Gonet.

Respond. 1. Dist. primam partem Min nulli pacatur nisi ipsum diligat vel positive, vel negativè: C. nisi diligat positivè: N. sufficit enim quòd desinat ipsum odio habere, & esse ipsi offensus.

Res. 2. N. secundam Partem Min. universaliter intellectam: nam diligit Deus possibilia, & nihil tamen in illis producit. Item diligit peccatorem ut opus manuum suarum, in quo nihil intrinsecum imprimit. Imò si justos diligendo, gratiam in ipsis producat, potest tamen de potentia absoluta ipsos diligere & gratiam intrinsecam ipsis non conferre; cùm inde nulla sequatur contradictio.

Objc. 7. Post offensam remanet in offendente privatio conversionis ad Deum, conformitatis ad rationem & legem, sed privationes illæ non possunt auferri nisi per formam oppositam; ergo.

Resp. Privationes illas non aliter manere, quàm ipsum peccatum præteritum, id est moraliter; potest autem id, quod solùm moraliter existit, auferri per extrinsecum, ut patet in dispensatione, per quam tollitur obligatio intrinseca voti: unde quòd privatio visus aut vitæ non possit tolli nisi per formam, oritur ex eo, quòd suo modo physicè existant.

Obj 8. Ex nostra sententia sequitur peccatum remitti in Sacramento Pœnitentiæ, antequam infundatur gratia; cùm ante ejus infusionem condonet Sacerdos nomine Dei.

Res. Sacerdotis condonationem factam nomine Dei referri ad instans naturæ subsequens infusionem gratiæ; quasi diceret: condono tibi peccata mediante gratia, ad hoc divinitus ordinata.

Objic 9. Si possint remitti peccata sine infusione gratiæ, cur non ita sit? Cum frustra dicatur fieri per plura, quod potest fieri per pauciora.

Resp. Quòd sicut Deus voluit nobis conferre gratiam mediantibus Sacramentis licèt id potuerit independenter ab illis; ita & voluit peccata nostra remittere mediante gratia, propter rationes sibi notas.

QUÆSTIO VI.

An possit Deus de potentia absoluta remittere peccatum per gratiæ infusionem, absque ulla peccatoris retractatione seu pœnitentia?

Dico: *de potentia absoluta*; quia certum est ex Tridentini definitionem ad justificationem peccatoris adulti, de qua hic agimus, requiri de lege ordinaria aliquem voluntatis actum, quo se ad gratiam præparet ac disponat.

CONCLUSIO UNICA.

Potest de potentia Dei absoluta justificari peccator adultus absque ulla peccati retractatione. Est satis communis etiam extra scholam Scotistarum & Nominalium.

Prob.

Prob. 1. Justificantur parvuli in baptismo à peccato originali absque ulla retractatione: ergo similiter justificari possunt adulti à peccato actuali: peccarunt quidem hi propria voluntate; sed quid tum? Cùm originale parvulos verè maculet ac reddat filios iræ, sicut actuale adultos; unde hoc ostendit retractationis convenientiam, non tamen absolutam necessitatem.

Prob. 2. Si retractatio necessariò requiratur ad justificationem, vel ut forma expellens peccatum, vel ut dispositio ad expulsionem: non primum, quia unica est nostræ justificationis forma, nempe gratia: non etiam secundum; quia, ut dicitur in physica, nulla est forma quam Dei potentia absoluta non possit in subjectum introducere absque ulla prævia dispositione; cùm ex forma, sine prævia dispositione introducta, nulla assignari possit contradictio.

Prob. 3. Quia, licèt commissio peccati sit opus hominis, remissio tamen peccati est opus solius Dei: ergo potest illud absque hominis interventu condonare: quòd si nunc aliquas dispositiones à peccatore exigat, id non facit quia ab illis dependet ut culpam remittat, sed ut magis homo ingratitudinem suam & rebellionem agnoscat.

Prob. 4. Homo offensus potest alteri non pœnitenti culpam condonare; quidni posset & Deus infinitè magis misericors? Replicas hominem offensum remittere debitum satisfaciendi, non culpam, sed si hanc non remittit, nec remittit illud, cùm ex culpa remanente, remaneat & debitum satisfaciendi tanquàm illius proprietas, ut diximus.

Obj. 1. Peccatum habituale, definitur peccatum præteritum moraliter remanens, donec retractetur: ergo quamdiu non adest retractatio, tamdiu censetur perseverare.

Res. N. Ant. Quia loco *retractetur*, ponendum est *remittatur*, ut patet ex dictis in Tract. de peccat. Deinde si valeret illa definitio, posset peccatum per solam attritionem remitti, cùm sit vera peccati retractatio: hoc autem falsum est.

Obj. 2. Peccatum habituale nihil est aliud, quàm habitualis aversio à Deo, & conversio ad creaturam: sed non possunt illa desinere sine pœnitentia peccatoris: ergo nec peccatum.

Res. dist. Ma. Nihil est aliud quàm habitualis aversio & conversio physica: N. Moralis & quoad imputationem, in hoc consistens, quòd censeatur remanere aversio & conversio præterita, quamdiu non remittitur peccatum: C. licèt autem aversio & conversio physica non possit desinere sine retractatione peccatoris, & ideo non possit remitti peccatum eodem instanti quo committitur, potest tamen sine illa desinere, ubi tantùm est moralis; quia ad hoc sufficit quòd non amplius imputetur.

Obj. 3. A quo effectus dependet in fieri, dependet in conservari; sed peccatum dependet in fieri à peccatore; ergo & in conservari, & consequenter, nisi retractet, semper conservabitur.

Resp. Dissimulata Ma. dist. Min. Dependet in fieri à peccatore ex Dei permissione: C. seclusa Dei permissione: N. & sic etiam dependet in conservari, & ideo ubi Deus desinet permittere, desinet conservari.

Obj. 4. Ex nostra sententia sequitur, posse Deum remittere peccatum eodem instanti quo committitur; sed hoc implicat, aliàs idem homo esset simul peccator, & non peccator; ergo. Prob. Maj. Quia sufficit ad remissionem condonatio Dei externa, quæ potest esse simul cum actuali peccato, ut patet in homine offenso, qui interdum condonat injuriam actualiter offendenti.

Res. N. Sequel. Ad probationem, dico, quòd licèt possit esse condonatio hominis offensi simul cum actione injuriosa, non tamen condonatio Dei. Disparitas est, quòd homo sive justè, sive injustè, possit consentire ut ipsum diffamem v. g. quo casu diffamatio non est ipsi injuriosa, quia scienti & volenti non fit injuria, repugnat autem Dei sanctitati consentire, ut ipsum offendam, & sic licèt possit instanti sequenti peccatum condonare, non tamen eodem instanti.

Obj. 5. Ex Trid. sess. 4. c. 4. debet esse *voluntaria gratiæ susceptio* in justificatione peccatoris: sed non est voluntaria, nisi peccatum retractet. ergo.

Resp. Majorem esse veram de lege ordinaria, in quo casu loquitur Trid. sed hoc non obest nostræ conclusioni, cùm non implicet quominus justificet Deus peccatorem dormientem, sicut justificat parvulum usu rationis carentem.

QUÆSTIO VII.

An forma sanctificans sit actus vel habitus, & an distinguatur à Charitate habituali?

CONCLUSIO I.

Forma sanctificans non est actus, sed habitus. Est communis, eamque sustinet Scotus variis locis.

Prob. 1. Nulla est ratio asserendi aliam esse formam sanctificantem in parvulis, quàm in adultis; sed forma sanctificans quam recipiunt parvuli in baptismo, est habitus, cùm sint actus incapaces: ergo.

Prob. 2. Tantùm attritus, secundùm probabilem sententiam, cum Sacramento Pœnitentiæ, aut Baptismi justificatur; sed non justificatur per actum: ergo per habitum. Prob. Mi. Non quidem per actum attritionis, quandoquidem attritio secundùm omnes non sit justificativa: non etiam per actum contritionis, aut Charitatis perfectæ, cùm supponatur illos non habere, neque per alios actus imaginabiles; ergo &c. An autem in praxi sufficiat attritio, vel non? Suo loco dicemus.

Prob. 3. Actus hujus vię est ex natura sua transiens: sed forma sanctificans est permanens, cùm nonnisi per peccatum mortale tollatur. ergo.

Prob. 4. Gratia sanctificans non est substantia, cùm inhęreat animæ, neque actus, ut ostendimus, neque potentia, cùm recipiatur in potentia, nempe voluntate, neque ullum accidens excogitabile præter habitum: ergo.

CONCLUSIO II.

Forma, seu Gratia sanctificans non distinguitur realiter à Charitate habituali. Ita Scotus 1. d. 17 q. 2. & alibi. Huic adhærent non tantùm ejus Discipuli, sed & Durandus, Alensis, Bellarminus, Hurtado, Coninck, & plurimi alii.

Prob. 1. Cui competunt proprietates, competit & essentia: sed proprietates Gratiæ competunt Charitati habituali: ergo Gratia est Charitas. Prob. Mia. Quia tollere peccatum, facere sanctos, Immaculatos, Filios Dei, unire hominem Deo &c. quod est proprium Gratiæ sanctificantis, tribuit Scriptura Charitati; nam 1. Petr. 4. dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum*. 1. Joan. 3. *Videte qualem Charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur, & simus*. Ephes. 1. *Elegit nos in ipso..... ut essemus sancti, & immaculati in conspectu ejus in Charitate*, 1. Joan. 4. *Qui manet in Charitate, in Deo manet*. & alibi.

Prob. 2. Ex Tridentino sess. 6. c. 11. ubi loquens de nostra Justificatione, asserit non fieri sola remissione peccatorum exclusa Gratia, & Charitate, *quæ per Spiritum S. diffunditur*; ergo censet unicam esse formam, Gratiam & Charitatem, quia si duæ essent, dixisset *diffunduntur*, & non *diffunditur*. Præterea ibidem c. 7. postquam dixisset unicam esse causam formalem nostræ justificationis, docet illam esse Charitatem, quæ diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret: imò subdit in justificatione, ultra peccatorum remissionem, infundi Spem, Fidem, & Charitatem, nulla facta mentione gratiæ: quod sanè fecisset, si credidisset illam esse à Charitate distinctam; cùm hic præcipuè agat de forma sanctificante.

Prob. 3. Causa formalis nostræ justificationis est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, ut ait Trid. supra; sed ex Augustino lib. de Nat. & Grat. c. 42. *Charitas est verissima, plenissimaque justitia*: ergo. Unde c. 38. dixerat: *Charitas Dei, qua una verè justus est, quicumque justus est*.

Prob. 4. Si gratia & Charitas realiter distinguerentur, possent separari: sed inde sequitur magnum inconveniens: ergo. Prob. Mi. Nam si quis moreretur habens Charitatē, & non habens gratiam; nec damnaretur, nec salvaretur: non damnaretur, quia nullum haberet peccatum, utpote incompatibile cum Charitate: nec salvaretur, quia defectu gratiæ non esset Filius Dei adoptivus, cui sola gloria repromissa est.

Prob. 5. Quia nulla ratio vel authoritas, sive Scripturæ, sive Conciliorum, sive Patrum adfert aliquam necessitatem distinguendi realiter Gratiam à Charitate, ut patebit ex solutione objectionum.

Obj. 1. Varia Scripturæ loca, ubi Gratia & Charitas ponuntur tanquam duo distincta, ut 2. Cor. 13. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & Charitas Dei, &c.* Idem asseritur 1. ad Timoth. 1.

Res. Apostolum ibi vel loqui de charitate actuali, quam constat realiter à gratia esse distinctam; aut, si de habituali, vel as-

su-

sumit gratiam & Charitatem tanquam verba synonima, quæ solo nomine differunt; vel certè per ordinem ad diversos effectus, quia habitus ille unicus ut constituit animam in quodam esse supernaturali & divino, dicitur *gratia*; ut autem est principium dilectionis supernaturalis, dicitur *Charitas*; & ideò gratiam à Charitate connotato distinguimus.

Ex quo patet ulteriùs solutio ad id, quod objicitur ex Trid. supra, ubi dicit justificationem non fieri *exclusa gratia & Charitate*: quia eundem habitum, propter diversos effectus, diversis exprimit nominibus. Quod autem credat esse unicum, patet ex eo, quòd de gratia & Charitate dicat: *diffunditur*, & non *diffunduntur*, ut diximus.

Obji. 2. Concilium Viennense asserit probabilius esse & Patribus conformius infundi parvulis in Baptismo gratiam & virtutes: ergo distiuguit gratiam à virtutibus, inter quas est Charitas. Item Trid. Sess. 6. cap. 7. ait justificationem fieri per susceptionem gratiæ & donorum.

Resp. Per *virtutes & dona* à gratia distincta intelligere Spem & Fidem, & fortè virtutes morales per se infusas, non tamen Charitatem.

Obji. 3. Augustinus lib. de grat. Christi c. 30. sic loquitur: *Per gratiam, qua justificamur, diffunditur Charitas Dei in cordibus nostris*: ergo, si per gratiam diffundatur Charitas, aliud est gratia, aliud Charitas, cùm non possit idem seipsum diffundere.

Resp. Augustinum non velle, quòd gratia infundat charitatem, cùm nequidem infundat Spem & Fidem, sed ipsa cum illis infundatur animæ; sed quòd, dum infunditur gratia, infundatur & Charitas, cùm sit quid idem. Nec iste loquendi modus est inusitatus: nam sano sensu dici potest, quòd homo per animam recipiat intellectum & voluntatem, licèt anima non producat intellectum & voluntatem, sed sit quid idem realiter cum illis.

Obji. 4. Principium essendi distinguitur realiter à principio operandi? sed gratia est principium constituens hominem in esse supernaturali: ergo non potest esse ipsi principium operandi supernaturaliter, & consequenter admittenda est Charitas à gratia distincta.

Resp. Neg. Ma. Anima enim est principium constituens hominem in esse spirituali, & tamen est ipsi realiter principium operandi spiritualiter, v.g. intelligendi, volendi; quandoquidem anima non distinguatur realiter ab intellectu & voluntate.

Obji. 5. Charitas habitualis est virtus: sed, juxta Philosophum 7. Physicorum cap. 3. *Virtus est dispositio perfecti ad optimum*: ergo Charitas, quæ est virtus supernaturalis, supponit naturam in esse supernaturali perfectam, scilicet per gratiam.

Resp. Dist. Min. Virtus est dispositio perfecti, idest, completi in suo esse: C. idest, completi in eodem esse, quod habet ipsa virtus: N. universaliter loquendo: nam Fides & Spes, quæ sunt virtutes supernaturales, non præsupponunt necessariò hominem constitutum in esse supernaturali per gratiam, cùm possint esse in peccatore, in quo non est gratia, ut patet ex Trident. supra citato.

QUÆSTIO VIII.

Quæ sint causæ justificationis?

CONCLUSIO I.

CAusa finalis justificationis est honor Dei, gloria Christi, & beatitudo hominis. Patet ex Trid. supra, ubi sic loquitur: *Hujus justificationis causæ sunt, finalis quidem gloria Dei, & Christi, ac vita æterna.* Quia gratia in justificatione collata proximè tendit ut Dei gloria manifestetur, Christi merita illustrentur, ac tandem homo æternam beatitudinem assequatur.

CONCLUSIO II.

CAusa meritoria justificationis est Christus, qui, ut ait Trid. sup. *Cum essemus inimici, propter nimiam Charitatem, qua dilexit nos, sua sanctissima Passione in ligno Crucis nobis justificationem meruit.* Sed hac de re in Tract. de Incarn. An autem præter meritum Christi, etiam concurrat meritum nostrum ad justificationem? Affirmamus, si agatur de justificatione secunda, in qua quis de justo fit justior: illa siquidem confertur nobis à Deo propter opera bona, quibus eam meremur, ut probabimus posteà. Negamus tamen, si agatur de justificatione prima, in qua homo ex impio fit justus; illa enim est merè gratuita, ut patet ex illo ad Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius*: unde quamvis dispositiones hanc justificationem antecedentes sint opera bona à gratia actuali & libero arbitrio procedentia; quia tamen fiunt ab homine adhuc peccatore, adeoque necdum justificato, nec gratiæ infusionem, nec peccatorum remissionem merentur Quod confirmat Trid. sess. 6. c. 8. *Nihil eorum*, inquit, *quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justicationis gratiam promeretur.*

CONCLUSIO III.

EFficiens causa principalis justificationis est solus *misericors Deus, qui gratuitò abluit & sanctificat, signans & ungens spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ*, inquit Trident. cap. 7. & Ratio est; quia illius solius est efficienter principaliter justificare, cujus est gratiam producere & peccata remittere: sed Dei solius est illa facere: ergo. Prob. Min. Quoad primam partem: Quia gratia creatur; creatio autem soli Deo competit, ut dicitur in Physica. Probatur quoad secundam partem ex illo Isa. 43. *Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas.* Unde Pharisæi mirantes, quòd Christus Paralitico peccata dimisisset, dixerunt: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?*

Dixi: *efficiens principalis*; quia Sacramenta sunt causæ illius instrumentales, cùm ad eam efficienter, non quidem physicè, sed moraliter concurrant.

CONCLUSIO IV.

FOrmalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, quæ est ipsa Gratia habitualis, quam Deus infundit homini, quem in filium adoptat, & inter amicos recipit. Satis patet ex dictis.

CONCLUSIO V.

CAusa subjectiva justificationis, vel potiùs formæ justificantis, est anima. Quantum ad hoc conveniunt DD. sed an etiam debeat dici causa materialis? disputatur. Affirmant qui volunt formam justificantem educi de potentia animæ: Negant qui sustinent eam creari, sicut faciunt Scotistæ. Et certè quidni diceremus creari, quandoquidem Scriptura, semper in sensu proprio intelligenda, ubi nullum inde sequitur inconveniens, expressissimè dicat: *Cor mundum crea in me Deus*, Psal. 50. *Induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis*, Ephes. 4. *Ipsius enim sumus factura: creati in Christo Jesu*, Ephes. 2. Præterea si educeretur de potentia animæ, vel de potentia naturali, vel, ut volunt, de potentia obedientiali: non primum; quia aliàs entitas supernaturalis Gratiæ contineretur in esse naturali animæ; cùm tamen supernaturale superet naturale: non etiam secundum; quia potentia obedientialis animæ nihil est aliud quàm ipsa anima Deo obediens; quandoquidem potentia obedientialis tantùm dicat respectum ad agens & non addat aliquid absolutum illi cujus est. Jam autem sive anima sit causa materialis ut anima est simpliciter, sive ut Deo obediens specialiter, semper concurrit per entitatem naturalem, sicque naturale debet continere supernaturale, quod est impossibile. Pro solvendis objectionibus

Adverte 1. Quòd sicut anima nullam exercet causalitatem in Gratiam in fieri, ità nec, propter eandem rationem, in illam in conservari: adeòque sicut à solo Deo creatur; ità à solo Deo in anima, cui inhæret, conservatur. Nec inde bene inferres Gratiam non esse accidens; quia licèt sit de essentia accidentis aptitudinaliter à subjecto dependere, non tamen actualiter, ut patet de quantitate panis in Eucharistia.

Adverte 2. Nullam assignari posse implicantiam, quòd Gratia animæ inhæreat, & tamen ab illa non dependeat, nec in fieri, nec in conservari.

Adverte 3. Duplicem actionem intervenire in productione Gratiæ, unam qua accipit esse, alteram qua accipit inesse; sicque priùs natura existit, quàm inexistat. Et idem fit in productione animæ rationalis, quæ priùs natura creatur, quàm inexistat corpori.

Adverte 4. Quòd, cùm dicimus Gratiam non dependere ab anima in conservari, hoc intelligamus de ejus entitate, quasi diceremus: sicut entitas Gratiæ non dependet in sua productione ab anima, ità nec in sui conservatione; quandoquidem conservatio sit continua rei productio: non autem de ipsius inesse; est enim impossibile ut insit animæ, & ab ea non dependeat ad illi inesse; cùm non possit excogitari quòd insit animæ sine anima. Sicque verum est dicere, quòd gratia non dependeat ab anima ut sit, dependeat tamen ut insit.

Adverte 5. Quòd quidem actus supernaturales Fidei, Spei, & Charitatis educantur de potentia animæ, sed jam habitu

super-

supernaturali informatæ, adeoque quasi supernaturalizatę, qualis non est anima respectu Gratiæ, sicut nec respectu habitus Fidei & Spei.

CONCLUSIO VI.

Causa exemplaris nostræ justificationis est tum Gratia quæ fuit in Christo, cui per justificationem confortamur; tum natura divina, cujus Gratia est quædam similitudo & participatio; ac ideo justificati dicuntur consortes naturæ divinæ.

Adverte tamen, quòd Gratia non sit formaliter & physicè participatio essentiæ divinæ: aliàs esset creata & increata, dependens per essentiam & independens; sed moraliter, in quantùm habet vim constituendi nos filios Dei, adeoque tribuendi nobis aliquo sensu naturam divinam; quandoquidem fieri Filium Dei, sit aliqualiter Dei naturam accipere.

QUÆSTIO IX.

Quantum sit opus Dei, justificatio hominis?

Suppono 1. Justificationem ordinariè non esse opus miraculosum; cùm fiat per media à Deo ordinata, & frequenti usu apud nos recepta, v.g. per contritionem, Sacramentorum receptionem &c. Miraculum verò, debeat esse quid insolitum & extraordinarium, saltem in modo, aut in effectu.

Dixi: *ordinariè*; quia si infidelis aut insignis peccator velut in instanti totaliter convertatur, ut accidit D. Paulo, talis justificatio erit miraculosa.

Supp. 2. Justificationem esse homini sibi relicto supernaturalem; quia homo ex suis naturalibus illam nullo modo exigit, cùm sine illa possit in suo ordine convenienter esse & operari.

Dixi: *homini sibi relicto*; quia ut ad finem supernaturalem elevato, dici potest aliquo sensu connaturalis, quandoquidem homo ita elevatus exigat ad benè esse vivere vita supernaturali, seu gratiæ. His suppositis

CONCLUSIO I.

Justificatio secundum physicam perfectionem spectata, non est maximum Dei opus.

Ratio est: vel enim consideratur ut est creatio præcisè, vel ut creatio talis termini, qui est gratia; si primum, æquivalet ipsi creatio Angelorum, animę rationalis, & quælibet alia creatio, prævalet tamen aliis productionibus; cùm hæ etiam competant creaturis, illa Soli Deo: hæ etiam sint factiones rei ex aliquo, illa ex nihilo. Si secundum, prævalet ipsi productio substantiæ cujuslibet; quandoquidem substantia sit perfectior accidente, qualis est gratia.

CONCLUSIO II.

Justificatio secundùm perfectionem moralem considerata, non est quidem maximum Dei opus simpliciter, est tamen secundùm quid.

Prob. 1. Pars; quia Incarnatio Verbi, & glorificatio justi sunt opera Dei majora justificatione: *Incarnatio* quidem, cùm hæc sit unio substantialis & personalis inter Deum & naturam humanam, illa tantùm accidentalis, hæc præter gratiam sanctificantem, includat unionem hypostaticam ad personam divinam quæ est omnis gratiæ fons & origo, illa tantùm gratiam habitualem. *Glorificatio* verò; cùm hæc habeat statum perfectionis, illa sit semper perfectibilis hæc sit constans & permanens, illa per peccatum mortale amissibilis; hæc sit ad gratiam consummatam, nempe gloriam, illa ad gratiam inchoatam.

Prob. 2. Pars; quia si justificatio consideretur quatenus hominem indignum, & Dei inimicum, filiationem & quoddam esse divinum, ipsumque constituit Regni cœlestis hæredem, dici potest operum Dei maximum & præstantissimum: ac. 1. præstantius *operibus naturæ*, cùm res creatæ non essent positivè indignæ creatione: homo autem sit positivè indignus justificatione? undè Augustinus Tract. 72. in Joann. asserit majus esse, impium justificare, quàm cœlum & terram creare. Quod & bene perpenderat D. Thomas cùm 3. par. q. 11. art. 9. ad 2. dixit: *Bonum gratiæ unius majus est quàm bonum naturæ totius universi.* 2. *Donis gratuitis & supernaturalibus*, Angelis, & Adamo concessis; cum hæc supponerent in suis subjectis capacitatem & inclinationem ac nullam indignitatem, saltem positivam; qualem habet peccator: undè de utroq; loquens Aug. supra cit. ait: *Certè si utrumque sit æqualis potentiæ, hoc majoris est misericordiæ.* 3. *glorificatione*; quandoquidem glorificentur digni, & benè meriti, justificentur autem indigni, & immeriti. 4. *Dei Maternitate*, cùm nobilius sit Deum mente concipere; quàm ventre: hinc Aug. de virginitate c. 4. *Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi fœlicius Christum corde quàm carne gestasset*. Denique Incarnatione; quandoquidem natura humana non esset indigna positivè uniri naturæ divinæ, sicut indignus est peccator admitti inter Dei amicos & filios. Ex quibus patet, quantùm laborare debeamus, ut gratiam perditam recuperemus, recuperatam conservemus, & conservatam augeamus, donec tandem consummatam in patria possideamus.

QUÆSTIO X.

An possit quis esse certus de sua Justificatione?

CONCLUSIO I.

Non potest quis, seclusa revelatione, certus esse certitudine Fidei, aut physica, se esse justificatum.

Prima pars definita est in Conc. Trid. sess. 6. c. 9. ubi asserit, quòd *nullus scire valeat certitudine Fidei (cui non potest subesse falsum) se gratiam Dei esse consecutum*. Est contra Hæreticos modernos volentes hominem non tantùm posse, sed etiam debere credere Fide Catholica se esse justificatum.

Prob. 1. Ex Script. Proverb. 20. *Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Eccli 5. *De propitiato peccato, noli esse sine metu*. Et Eccle. cap. 9. *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit*. Unde Apostolus 1. Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*.

Prob. 2. Ex PP. Ambrosio ser. in Ps. 118. v. 39. ubi loquens de Davide, *suspectus erat*, inquit, *ne forte adhuc maneret ejus opprobrium; & ideo Deum precatur, ut illud auferat, qui solus novit quod nescire potest etiam ipse qui fecit*. Aug. lib. de perfectione justitiæ cap. 15. *Quantalibet justitia sit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum*.

Prob. Etiam ratione; Nemo potest esse certus certitudine Fidei se esse justificatum nisi sit ipsi revelatum; sed nulli nostrum hoc revelatum est, ut supponimus: ergo. Undè certum est quidem certitudine Fidei, quòd *qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*; non est tamen certum certitudine Fidei, quòd habeam fidem ibi requisitam, aut quòd sim validè baptizatus; cùm in Baptismo & in aliis Sacramentis possit vel ex parte suscipientis, vel ex parte conferentis aliquid deesse ad valorem Sacramenti necessarium, quod etiam perspicacissimus non potest cognoscere.

Prob. 2. Pars, tum ex testimoniis Scripturæ & Patrum allatis, etiam pro hac conclusione militantibus; tum etiam ratione, quia si posset quis esse physicè certus de sua justificatione, hoc haberet vel cernendo Gratiam in se, vel in causa, vel in effectibus, sed quodlibet illorum impossibile est; ergo. Prob. Min. Non primum; quia non potest homo viator quidquam cognoscere nisi sit vel sensibile, vel ex sensibilibus deductum, qualis non est Gratia: non etiam secundum, quia causa Gratiæ est ipsa Dei voluntas nulli viatori manifestata: non denique tertium, quia procedere possunt, vel ex habitibus acquisitis, vel saltem ex speciali Dei auxilio, effectus similes iis, qui à gratia procedunt.

Dixi: *Seclusa revelatione*, quia quibusdam facta est, ut B. Virg. per Archangelum Gabrielem, Paralytico, Zachæo, Magdalenæ, Latroni ab ipso Christo; imò & Seraphico Patri nostro Francisco, ut testatur D. Bonav. c. 3. illius vitæ.

CONCLUSIO II.

Potest quis habere certitudinem conjecturalem de sua justificatione, non tamen excludentem omnem formidinem saltem radicalem.

Prob. Quia potest experiri in seipso certa signa, ex quibus prudenter conjecturare potest se esse in gratia, v. g. terrenorum fastidium, æternorum desiderium, odium peccati, mandatorum executionem, conscientiæ pacem, & suavitatem absque remorsu &c. per illa enim *spiritus testimonium reddit spiritui nostro*, non quidem absolute certum, ut volunt Hæretici, sed conjecturale, *quòd sumus filii Dei*, ut loquitur Apost. ad Rom. 8. unde testimonium illud verissimum & certissimum in seipso, nobis tamen certitudinem absolutam non confert; quia fit per indicia non ita clara & convincentia, quin relinquant in nobis semper aliquem timorem; & ideo legimus viros sanctissimos semper cum timore & tremore operatos fuisse suam salutem; ita ut Hilarion Abbas, postquam Deo per 70. annos in magna vitæ sanctitate & austeritate servivisset, animam suam formidantem sic alloqueretur: *Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis servivisti Christo, & mortē times?*

Quòd

Quòd si aliqui Sancti viderentur cum omni fiducia credere suam justificationem, ita ut animam exhalaturi dicerent cum Psalmista *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus*, ut refertur de Nostro S. Petro de Alcantara, contemplationis Miraculo, & pœnitentiæ Portento, non erant, seclusa revelatione, sine formidine virtuali & radicali, & ideo dictum est in Conclusione: *saltem radicalem*.

An autem conjectura excludens omnem formidinem actualem de opposito, dici debeat certitudo moralis? videtur quòd sic; quandoquidem certitudo moralis colligatur ea rebus, quæ fallere possunt; & ideo licèt indicia nostra justificationis provenire possint vel à natura, vel à Sathana nos decipiente; non desinunt tamen quandoque in viris sanctis generare certitudinem moralem.

QUÆSTIO XI.

Quænam dispositiones requirantur ad justificationem?

NOn est hic sermo de justificatione parvulorum, nam cùm sint omnis dispositionis ex parte sua incapaces, etiam certum est fine ulla dispositione ex parte sua, posse justificari; sed agimus de justificatione Adultorum, ad quam concurrunt actus varii, & ideo rem clariùs tractaturi, hanc quæstionem in tres Articulos dividemus.

ARTICULUS I.

Qui & qualis actus intellectus requiratur ad justificationem?

CONCLUSIO I.

REquiritur ex parte intellectus ad justificationem, actus fidei supernaturalis.

Prob. 1. Ex Script. Hebræor. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo*: atqui justificatus placet Deo: ergo ad justificationem requiritur fides.

Prob. 2. Ex Trid. sess. 6. cap. 8. Ubi ait: *Fides humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo.*

Prob. 3. Ratione. Debet peccator in justificatione avertere mentem à peccato, & convertere ad Deum ut finem supernaturalem: sed non potest sic mentem cõvertere, nisi Deum agnoscat ut finem supernaturalem, quod fit per actum fidei: ergo.

Dixi: *Fidei supernaturalis*: quia ejusdem ordinis debet esse dispositio, ac est forma ad quam disponit: sed fides disponit ad gratiam, quæ est supernaturalis: ergo.

CONCLUSIO II.

FIdes ad Justificationem requisita non est illa fides specialis Hæreticorum, quam promissionis vocant, sed fides historica, seu dogmatica, qua credimus revelatis & promissis à Deo. Pro cujus clariori intelligentia

Adverte triplicem ab Hæreticis distingui fidem, *historicam* unam, qua creduntur in Scripturis revelata. *Miraculorum* secundam, qua credimus nihil esse, quod à Deo fieri non possit; *Promissionum* ultimam, qua vel creditur generatim promissam esse peccatorum remissionem iis, qui in Christo credunt, estque fides promissionum generalis; vel qua unusquisque in particulari sibi persuadet sua sibi peccata non imputari propter Christi merita, & dicitur fides promissionum specialis, quam contendunt Hæretici justificare, quamque ad justificationem sufficere negavimus in conclusione.

Prob. 1. Pars conclusionis; quia fides illa specialis est fictitia & chymerica, cùm nullus sibi persuadere possit sua peccata sibi esse remissa, nisi specialiter hoc ipsi reveletur. Præterea licèt hoc fuisset Calvino, Luthero, & aliis ejusdem farinæ viris revelatum; fides tamen qua crederent peccata sua sibi non imputari, nec esset Justificans, nec prior justificatione, sed posterior, cùm posteriùs sit revelati, & à fortiori credere peccata sibi esse remissa, quàm de facto remittantur, & consequenter fides illa non esset ad Justificationem requisita.

Prob. 2. Pars ex Scriptura, quæ variis in locis ostendit fidem ad Justificationem requisitam, esse fidem historicam, qua credimus Christum fuisse crucifixum, mortuum, sepultum &c. unde ad Rom. 10. dicitur: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Item 1. Corinth. 15. *Notum vobis facio Fratres Evangelium.... per quod & salvamini.* Similiter Marci ult. *Prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit*, scilicet in eo contenta, *salvus erit.*

Prob. 3. Ex consuetudine Ecclesiæ, quæ nullam aliam fidem à baptizandis requirit, quàm contentorum in Symbolo.

Confirm. Utraque Pars, & simul confutatur triplex Hæreticorum fides: Vel triplicem fidem assignantes Hæretici, loquuntur de actu, vel de habitu. Si de actu, portentò, nam sicut ultra fidem miraculorum, & fidem historicam ponunt fidem promissionum, etiam ponenda fides minarum, & terrorum Dei. Si de habitu, unica est, quæ pro diversis objectis diversa sortitur nomina: ut enim respicit à Deo revelata, dicitur historica; ut promissiones à Deo tactas, fides promissionum; ut miracula, fides miraculorum.

Porro ab hoc habitu, diversi procedunt actus: alius enim est actus quo credo Dei existentiam, alius quo Mysterium Incarnationis, alius quo præsentiam Christi realem in Eucharistia &c. nullus tamen est quo quis credat sua sibi peccata esse remissa; cùm non habeat pro objecto rem à Deo revelatam.

CONCLUSIO III.

NOn sufficit sola fides ad Justificationem. Est de Fide in Conc. Trid. sess. 6 Can. 9. ubi ait: *Si quis dixerit sola fide impium justificari.... Anathema sit.* Est contra Calvinum, qui in Antidoto Conc. Trid. sess. 6. can. 11. sic loquitur. *Fides ergo sola est quæ justificat.* & infra: *Vim justificandi ac facultatem, fidei in solidum vindicamus.*

Prob. 1. Ex Script. Jac. 2. *Fides sine operibus mortua est.* Et inferius dixerat: *Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm*: ergo non sufficit sola fides ad justificationem. Unde hi passus ita Hæreticos vexaverunt, ut Epist. D. Jacobi, Canonicam esse negaverint: quod tamen definit Trid. sess. 4.

Prob. 2. Non minùs requirit Scriptura ad justificationem actum Charitatis, pœnitentiæ, timoris &c. quàm fidei: ergo censet non sufficere solum fidem. Prob. Ant. Ex illo 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte*, Act. 3. *Pœnitemini & convertimini, ut deleantur peccata vestra*, & Eccli. 1. *Qui sine timore est, non poterit justificari*. Unde nullibi ostendet nobis Calvinista aut Lutheranus hanc propositionem in Scriptura: *Sola fides justificat*; imò nequidem in Conciliis aut Patribus.

Prob. 3. Ratione; quia convenit ut homo, qui per voluntatem aversus est à Deo, etiam per voluntatem ad eumdem revertatur, si velit justificari; adeòque non sufficit sola fides.

Objiciunt Hæretici varios Scripturæ passus, quibus ostendere conantur solam fidem justificare: *Fides tua te salvam fecit.* Luc. 7. *Crede tantùm, & salva eris.* ibid. c. 8. *In hoc omnis qui credit justificatur*, Act. 13. *Ex fide justificat Gentes Deus*, ad Galat. 3 *Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.* Rom. 3.

Resp. Ad primum, quòd ibi fiat sermo de fide formata per charitatem; nam Christus alloquitur Magdalenam, de qua dicit ibidem: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.*

Ad secundum dico, ibi quidem exigi solam fidem, sed non ad salutem animæ per peccatum mortuæ, verùm ad salutem temporalem filiæ defunctæ resuscitandæ.

Ad tertium Resp. Scripturam tantùm velle (sicut & quando Rom. 10. dicitur; *Omnis qui credit in eum, non confundetur*) non esse acceptionem personarum apud Deum, sed omnes, sive Judæos, sive Græcos, salvari posse per fidem Christi, scilicet charitate formatam: nam, ut ait Apost. ad Galat. 5. *In Christo Jesu neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per Charitatem operatur.*

Ad quartum Resp. Sicut ad primum. Ad quintum dico Apostolum ibi non excludere omnia opera, sed opera legis; scilicet Mosaycæ, quæ cùm, expirante Christo, expiraverit, non est mirum quòd sine illius operibus possit homo justificari. Quòd si aliquando dicatur homo justificari sine operibus simpliciter, intelligendum est sine operibus justificationem meritoriis; quia, ut diximus, ad primam justificationem nullo modo concurrit meritum nostrum, & ideo dicimur Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius.*

ARTICULUS II.

Quinam actus voluntatis prærequiratur ad Justificationem?

TRidentinum sess. 6. cap. 6. ultra fidem, recenset quinque actus ad voluntatem pertinentes, quos ad justificationem disponere asserit, nimirum timorem, spem veniæ, dilectionem, pœnitentiam, & propositum servandi mandata. Et de his omnibus moveri potest quæstio, an necessarii sint ad justificationem?

CONCLUSIO I.

Timor divinæ Justitiæ est quidem utilis ad Justificationem, non tamen absolutè necessarius.

Prima pars continetur in Trident. Sess. 6. Cap. 6. ubi dicit peccatores hoc timore utiliter concutsi hancque probant varia Scripturæ loca. Proverb 14. *Timor Domini fons vitæ*. Psal. 110. *Initium sapientiæ timor Domini*. Isai. 26. Juxta interpretationem 70. *A timore tuo concepimus, & peperimus spiritum salutis*; unde Augustinus tract 9. in Epist. 1. Joan. *Perfecta Charitas*, inquit, *foras mittit timorem: ergo incipiat timor, quia initium sapientiæ timor Domini*. Ex quo patet, quàm impiè docuerit Lutherus timorem, quo quis Deum vindicem timet, esse peccatum, & peccatores pejores facere. Hujus errorem anathematizavit Tridentinum supra can. 8. & cap. 6. ubi dicit timorem gehennæ esse donum Dei & impulsum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad Justitiam parat.

Prob. 2. Pars; quia si quis existens in peccato mortali, subitò perfectè conteratur, justificabitur sine ullo timore; quandoquidem ejus contritio sit formata Charitate, quæ foras pellit, seu non admittit timorem: unde Tridentinum supra, asserit peccatores hoc timore, non necessariò, sed utiliter concuti.

CONCLUSIO II.

Necessariò prærequiritur ad justificationem actus spei. Colligitur ex Scriptura Matth 9. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*. Et Rom. 8. *Spe enim salvi facti sumus*; & ideò Tridentinum Sess. 14 cap. 4. Dicit Attritionem præparare ad gratiam in Sacramento impetrandam, si juncta sit cum spe veniæ. Et ratio est, quòd non possit efficaciter moveri ad obtinendam peccatorum remissionem, nisi confidat seu speret se illum obtenturum. Unde Ambrosius lib. 1. de Pœnitentia c. 1. *Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam*. Non est tamen necesse, ut per actum spei (idem est de actu fidei) explicitè attingantur omnia sperabilia, sed ea tantùm, sine quibus Contritio subsistere & intelligi nequit, nimirum quòd Deus gratiam infundat, & peccata remittat: Hinc D. Tho. q. 23. de justificatione art. 4. ad 9. *Licèt sint multi articuli fidei, non tamen oportet quòd actu omnes cogitentur in ipso instanti justificationis, sed solùm quòd cogitetur Deus secundùm articulum, qui est justificans & peccata remittens*. Quod S. Doctor docet de Fide, proportionatè intelligendum est de Spe.

CONCLUSIO III.

Requiritur etiam ad justificationem actus dilectionis Dei, & pœnitentiæ. Pœnitentiæ quidem; quia, ut loquitur Trid. Sess. 14 c. 1. *Fuit pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato coinquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria* Quod etiam verbis expressis continent vetus & novum Testamentum: vetus quidem Eccli. 2. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini*. Novum autem, Luc. 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*.

Actum verò dilectionis Dei etiam requirit Trid. Sess. 6. c. 6. ubi docet, quòd justificandi *Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*; ubi per *diligere incipiunt*, non loquitur de dilectione perfecta, neque de dilectione imperfecta: sed dilectione abstrahente à perfecta & imperfecta: quod inde patet, quia ibi agit de justificatione in genere abstrahendo scil. ab illa quæ fit in Sacramento, ad quam sufficit dilectio imperfecta, & ab illa quæ fit extra Sacramentum, ad quam requiritur dilectio perfecta.

Confirm. Utraque pars Conclusionis: nam ut homo justificetur, debet recedere à peccato, & accedere ad Deum: Primum autem fit per pœnitentiam. Secundum verò per dilectionem.

CONCLUSIO VI.

Requiritur denique ad justificationem, propositum vitæ melioris, & servandi mandata. Patet ex Trid. sup. ubi ait, quòd proponentes suscipere baptismum, debeant & proponere *inchoare novam vitam, & servare Dei mandata*. Eadem est autem ratio pro pœnitentia in baptizatis, ac pro baptismo in non baptizatis. An autem propositum illud debet esse explicitum & semper? Resolvemus agentes de Sacramento pœnitentiæ.

ARTICULUS III.

An actus pœnitentiæ, dilectionis, fidei, & spei debeant esse formales?

CONCLUSIO I.

Ad justificationem intra Sacramentum semper requiritur penitentia formalis; extra Sacramentum verò sufficit quandoque virtualis.

Ratio primæ partis est, quòd penitentia formalis sit pars insupplebiliter requisita ad valorem Sacramenti Penitentiæ, ut suo loco dicemus.

Ratio secundæ Partis est, quòd quis immemor peccatorum eliciens actum amoris Dei super omnia, justificetur, juxta illud Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo*: atqui non justificatur per penitentiam formalem, ut patet: ergo per virtualem inclusam in illo actu amoris. Si cui tamen peccata occurrant, debet de illis formaliter penitere, etiam extra Sacramentum, ut colligitur ex Scoto 4. dist. 14. q. 1. ou. 11. idque confirmat sensus communis fidelium.

CONCLUSIO II.

Extra Sacramentum non prærequiritur ad justificationem actus dilectionis distinctus à Contritione perfecta, neque distinctus à Contritione imperfecta in Sacramento; quia in actu Contritionis perfectæ includitur actus Charitatis non tantùm virtualis, sed formalis; quandoquidem peccatorum detestatio ac animi dolor procedant ex motivo Charitatis perfectæ; & ideò Trid. Sess. 14. cap. 4. loquens de Contritione reconciliante peccatorem extra Sacramentum, asserit esse Charitate perfectam. Similiter Contritio imperfecta in Sacramento, si sumatur pro Contritione informata Charitate minùs intensa, includit etiam dilectionem formalem, cùm procedat ex eodem motivo, quo Contritio perfecta; si autem sumatur pro Attritione, procedit ex eo quòd Deum nobis amemus propitium, in quo continetur actus amoris concupiscentiæ formalis.

CONCLUSIO III.

Non requiruntur ad omnem justificationem, novi actus fidei & spei formales, & expressi. Est contra nonnullos.

Prob. 1. Ex communi sensu fidelium & Confessariorum, etiam maximè timoratorum, qui non solent de talibus actibus expressis esse solliciti. Et certè si hoc requireretur, vix esset fidelis in mundo, qui non teneretur quamplurimas ex Confessionibus præteritis repetere.

Prob. 2. Quia præcipuum fundamentum asserentium requiri novos actus fidei & spei formales ad justificationem, desumitur ex eo, quòd Tridentinum ad justificationem requirat simpliciter & sine addito actus fidei & spei: sed constat Tridentinum eodem modo facere mentionem de timore servili, sicut de actibus fidei & spei: ergo, cùm timor servilis nullo modo sit necessarius ad justificationem, inde nihil probatur contra nos: unde nec Tridentinum, nec D. Thomas recensent actus initio Articuli relatos, tanquam omnes omninò necessarii sint ad salutarem pœnitentiam, sed tantùm tradunt modum, quo ordinariè peccatores justificat Deus.

CONCLUSIO IV.

Sufficiont ad Justificationem actus fidei & spei moraliter perseverantes, idest, actus fidei & spei formales, qui non fuerunt per actus contrarios infidelitatis & desperationis discontinuati & revocati. Hæc est satis communis.

Prob. 1. Illi actus fidei & spei sufficiunt ad justificationem, qui sufficiunt, ut homo dicatur moraliter credere & sperare: sed per actus fidei & spei præteritos, actibus contrariis non discontinuatos, dicitur homo moraliter credere & sperare. ergo. Major videtur certa, cùm non videatur plus exigi ab homine, quam quòd agat secundùm hominum æstimationem. Prob. Min. Ille censetur moraliter agere, etiam post actum actu contrario non revocatum, qui elicuit actum abstrahentem ab omni tempore, imò se extendentem ad omne tempus: unde qui unico actu voluit semper emere merces in urbem introducendas, etiam post annum ab actu elicito dicitur moraliter velle emere: atqui actus fidei & spei abstrahunt ab omni tempore, imò se extendunt ad omne tempus: neque enim, ait Pater Henneguer in sua Dissertatione Theologica de absolutione Sacramentali, pœnitens credit quòd Deus tantùm nunc justificet, & peccata remittat, sed quòd absolutè & semper. Nec per actum spei

hoc

hoc tantùm confidit quòd præsentibus peccatis ex sua misericordia indulgebit, sed quod omnibus quoties de ipsis dolor legitimus concipietur; ergo.

Confirm. Minor ex communi hominum sensu, qui vocant fideles eos, quos supponunt aliquo actu infidelitatis non esse infectos, licèt actualiter non eliciant actum fidei.

Prob. 2. Quià supposito, quòd Trid. requirens actus fidei & spei ad Justificationem, non tantùm loquatur de actibus virtualibus in Contritione contentis, sed etiam de expressis, ut volunt aliqui, ipsi Concilio satisfacimus, cùm actus illi sano sensu dici possint formales & expressi moraliter perseverantes; unde in omni Justificatione requirimus actus fidei & spei formales, non tamen semper renovatos.

CONCLUSIO V.

Qui discontinuavit actum fidei per actum infidelitatis, aut actum spei per actum desperationis, debet, antequam justificetur, dicere actum formalem & expressum fidei, aut spei, proportionatè ad actum contrarium quem potuit, si ad id advertat.

Ratio est; quia videtur justum & rationabile, ut ille, qui à Deo recessit desperando, aut discredendo, ad illum redeat formaliter sperando, aut credendo.

Dixi: *Si ad id advertat*; Unde sicut qui ex inadvertentia non elicuit propositum expressum emendæ, justificatur tamen, ut suo loco dicemus, si alia requisita posuerit; quia propositum illud in actu Contritionis virtualiter continetur; ità & in nostro casu, propter eamdem rationem; cùm non sit credibile alio sensu requiri ad justificationem actus fidei & spei, quàm propositum se emendandi; & ideo dicendum est, actus formales fidei, spei, & propositi requiri ad justificationem ex præcepto, non ad valorem justificationis. Ex dictis

Resolve, disparitatem esse inter actum Charitatis, & actus fidei, & spei, quòd actus Charitatis toties sit reiterandus, quoties vult peccator justificari, saltem extra Sacramentum, non sic actus fide & spei. Cujus ratio est, quòd omne peccatum mortale expellat actum & habitum Charitatis; non tamen actum & habitum fidei aut spei, qui tantùm expelluntur per actus contrarios.

DISPUTATIO SECUNDA.

De secundo effectu Gratiæ seu Merito.

Meritum ex sua prima institutione sonat actum operosum, seu laboriosum: unde *mereri* ex Etymologia nominis, idem est ac ad *mercedem ire*, utique operando, ac obsequium alteri præstando; & ideò illa quæ in Scriptura aut alibi *merita* dicuntur, non sunt propriè talia nisi laborem aut servitium importent: hic ergo strictè sumitur, nempe pro opere bono; cum opere malo non mereamur simpliciter, sed tantùm cum addito, id est, mereamur pœnam, supplicium, iram &c. vel simpliciter demereamur. Imò hic tantùm agimus de opere bono ex gratiæ viribus in Dei obsequium præstito.

QUÆSTIO I.

Quid sit meritum, quotuplex, & an homo possit mereri apud Deum?

CONCLUSIO I.

Meritum hic est opus bonum Deo obsequiosum, cui præmium debetur supernaturale per modum retributionis.

Dicitur 1. *opus bonum*: quia cùm meritum sit terminus concretus, importat pro materiali ipsum opus, pro formali verò, operis dignitatem, ratione cujus fit idoneum ut compensetur.

Dicitur 2. *Deo obsequiosum*; & ideo debet opus meritorium aliquo sensu in Deum referri; cùm enim merens exspectet retributionem, & non ab alio exspectet, quàm à Deo, justum est, ut in Dei obsequium operetur.

Dicitur 3. *Cui præmium debetur*, scilicet vel ex justitia, saltem largè sumpta, vel ex eo congruitate, ut comprehendatur meritum condignum, & congruum. Porrò præmium aliter dicitur *merces*, *corona*, &c.

Dicitur 4. *Supernaturale*; quia licèt homo possit aliqualiter mereri, etiam apud Deum, præmium naturale, de illo tamen hic non agimus, sed de eo quod de se ducit ad Deum ut authorem & finem supernaturalem, quod consequenter debet esse supernaturale.

Dicitur 5. *Per modum retributionis*, ad ostendendum quòd præmium dari debeat intuitu operis, etiamsi ex pura misericordia concederetur.

CONCLUSIO II.

Duplex hic præsertim distinguitur meritum, condignum unum, congruum alterum. Condignum est, quod, accedente Dei promissione, æstimabilitatem habet præmio proportionatam, ita ut merces illi debeatur quasi ex justitia. Congruum est, cui vel defectu præfatæ proportionis, vel defectu divinæ promissionis, non debetur præmium ex justitia, aut ex fidelitate, sed ex decentia, & ex præmiantis liberalitate, quamvis non sine intuitu operis. Est autem discrimen inter hæc merita; 1. quòd merito condigno infallibiliter conferatur præmium: nisi merens ex sua culpa ponat obicem; cujus ratio est; quòd meritum condignum faciat sibi præmium debitum vel ex justitia largè sumpta, vel ex fidelitate; Deus autem, cùm sit essentialiter justus & fidelis, non potest debitum illud non exolvere. Merito autem de congruo, cùm ex sola decentia præmium debeatur, potest sine ulla præmiantis imperfectione denegari. 2. Quòd præmium redditum merito condigno non sit ex pura gratia, sed ex aliqua præmiantis obligatione; redditum autem merito congruo, licèt fiat intuitu operis, fit ex pura gratia, cùm ad id nullo titulo teneatur Deus.

CONCLUSIO III.

Potest homo verè mereri apud Deum. Est de Fide in Conc. Trid. sess. 6. can. 32. contra Lutherū & Calvinum, ac eorum sequaces, volentes opera bona non esse quidem Deo ingrata, nec operantibus infructuosa, sed ex se, & ex sua dignitate nihil habere meriti, sed tantùm ex Dei indulgentia & benignitate extrinseca, quos Concil. suprà ferit his verbis: *Si quis dixerit homini justificato, bona opera ità esse dona Dei; ut non sint etiam bona ipsius justificati merita.... anathema sit.*

Prob. 1. Ex Scriptura Sacra, quæ innumeris locis promittit justorum operibus vitam æternam, non ut gratiam, non ut purum donum, sed ut præmium, coronam, mercedem, bravium, debitum justitiæ &c. Imò nomen *meriti* ita Hæreticis odiosum, reperimus Hebr. 13. ubi legitur: *Beneficentiæ autem & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus*, Id est, promeremus Deum; verbum enim *promeretur* ibi sumitur passivè à verbo activo *promereo*.

Prob. 2. Ex Aug. serm. 16. de verbis Apost. *Possumus*, inquit, *ita Deum alloqui tanquàm debitorem, eique dicere: redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti*: Si ergo Deus sit operibus nostris debitor, non est purus donator; cùm repugnet debito pura donatio.

Prob. 3. Ratione; quia etsi opera nostra ex solis naturæ viribus procedentia non habeant ullam proportionem cum præmio supernaturali, utpotè alterius ordinis, quatenùs tamen per gratiam supernaturalem, à qua procedunt, elevantur, supernaturalizantur, fiuntque præmio supernaturali proportionata.

Dices 1. Luc. 17. legitur: *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus*: ergo opera non sunt ex se meritoria.

Resp. Dist. Conseq. Opera nostra ut à nobis sunt præcisè, non sunt meritoria: C. & sub hoc respectu, juxtà D. Ambrosium, dicimur servi inutiles. Ut procedunt à Christo per gratiam suam in nobis operante: N. vel dic secundùm Bedam, nos esse servos inutiles respectu Dei, qui ex operibus nostris nihil refert utilitatis, licèt ex misericordia bona sua velit esse nostra merita.

Dices 2. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Rom 8.

Resp. Apostolum tantùm velle non esse condignas seu proportionatas quoad durationem, quia nempè passio brevis, gloria æterna; licèt sint condignæ quoad valorem, accedente saltem divina promissione.

Dices 3. Augustinus Enchir. cap. 107. edoctus à D. Paulo Rom. 6. vocat vitam æternam, Gratiam: *Intelligendum est igitur*, inquit, *etiam ipsa hominis bona merita, esse Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi Gratia pro Gratia redditur?*

Resp. Vitam æternam justorum operibus concessam vocari ab Apostolo, & Augustino Gratiam, non quia in se talis est, cùm alibi vocent illam mercedem, & debitum justitiæ, sed quia talis est in radice, seu principio merendi, nempe Gratia habituali concessa.

Dices 4. Justus operando non acquirit jus ad præmium aliàs vellet nollet, Deus teneretur præmiare; ergo nec verè meretur.

Ref. Dist. Ant. Non acquirit jus fundatum in justitia strictè dicta: C. quia talis justitia non reperitur inter Creatorem, & creaturam, ut diximus in Tract. de jure & justitia. Fundatum in justitia largè sumpta, vel potiùs in fidelitate: N. quòd autem teneatur Deus promissis stare, nullam arguit in Deo imperfectionem. Ex dictis

Resolves, quòd licèt sit de Fide hominem posse verè mereri, non tamen sit de fide, secundùm aliquos, posse mereri de condigno; & ideò aliqui Authores Catholici concedentes bonis justorum operibus meritum congruum denegant condignum; hæc tamē assertio apparet mihi satis periculosa: quia etsi nullibi terminis expressis definiatur posse hominem mereri de condigno; hoc tamen obscurè colligitur ex Scriptura, quæ variis locis loquitur de merito perfecto, quale est condignum; Imò Sap. 3. dicitur: *Deus tentavit eos*, Nempè justos, *& invenit illos dignos se*.

QUÆSTIO II.

Quænam conditiones requirantur ad meritum condignum.

CUm triplices ad meritum condignum requirantur conditiones, aliæ se tenentes ex parte operantis, aliæ ex parte operis, aliæ ex parte præmiantis, ideò hanc quæstionem articulo triplici absolvemus.

ARTICULUS I.

Quæ conditiones requirantur ad meritum condignum ex parte operantis?

CONCLUSIO I.

EX parte operantis requiritur status viæ, saltem de potentia ordinaria.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. *Quodcunque facere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos:* quasi diceret, ut explicat Hieronymus, nihil facies post hanc vitam dignum præmio. Unde Jo. 9. dicitur: *Venit nox*, id est mors *quando nemo potest operari*, scilicèt in ordine ad præmium & ideò *Dum tempus habemus operemur bonum*. Ad Galat. 6.

Prob. 2. Ex PP. Cypriano lib. ad Demetianum numero 9. *Quando isthinc excessum fuerit, nullus jam pœnitentiæ locus est, nullus satisfactionis effectus*. Hieronymo in cap. 9. Eccle. v. 5. *Mortui nihil valent ad id adjicere, quod semel secum tulere de vita*, & in cap. 6. 1. Cor. *Tempus sementis est præsens vita*: Augustino Enchir. cap. 115. *Nemo se speret quod hic neglexerit, cùm obierit, apud Deum promereri*. Idem docet D. Prosper. sententia 172.

Ratio à priori est sola Dei voluntas, qui ordinavit, ut tempus merendi finiretur cum tempore vitæ, adeòque ut animæ sivè in cœlo, sivè in purgatorio, sivè olim in lymbo existentes, nullo modo per actus suos mererentur, sicut nec demererentur damnati.

Dices 1. Aliquando impetrant nobis certa beneficia; ergo merentur in Cœlo.

Resp. N. Conf. Illa enim beneficia nobis conferuntur ex liberalitate Dei filios suos, & amicos exaudientis, non ratione alicujus operis de novo in ejus obsequium præstiti, sed ratione operum bonorum in via patratorum. Similiter gaudium accidentale, quod percipiunt Angeli de salute suorum clientum, Beati de pœnitentia peccatorum &c. fundatur in operibus bonis quæ viatores præstiterunt, *illudque magis acquirunt ex virtute beatitudinis, quàm mereantur*, inquit D. Thomas 1. p. q. 62. art 9. ad 3.

Dices 2. Elias & Enoch non sunt propriè in via, & tamen adhuc merentur: ergo.

Ref. N. Ant. Et dico, quòd illi viri sancti, qui sunt quasi medii inter viatores & comprehensores, adeoque nec propriè in via, nec propriè in patria, non mereantur de novo, licèt sint merituri, quando contra Anti-Christum præliaturi, statum viatoris ordinarium resument. Cujus ratio est, quòd non possunt demereri; ergo nec mereri, præterea si mererentur, cùm credibile sit eos continuò Deum amare, non modò quorumlibet Sanctorum, sed etiam B. Virginis merita æquarent, imò & longè superarent: Denique licèt in eo statu sint mortales, non tamen mortalium legibus subjiciuntur.

CONCLUSIO II.

REquiritur etiam ex parte operantis status gratię, saltem juxta præsens decretum.

Prob. 1. Ex Scrip. 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest*, & Jo. 15. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis*, scilicet per gratiam.

Prob. 2. Peccatum mortale adveniens, mortificat opera meritoria præcedentia, juxta illud Ezechielis 18. *Si averterit se justitia sua, & fecerit iniquitatem.... omnes justitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur*: ergo à fortiori impedit nova, quandoquidem ideò præcedentia mortificet, quia status peccati non compatitur statum meriti.

Ratio congruentiæ est, quòd cùm operari meritoriè sit operati in ordine ad vitam æternam, justum sit, ut taliter operans vivat vita æterna, quàm vocat gratiam Apostol ad Rom. 9. & hoc ut sit quædam proportio inter operantem & vitam. Unde D. Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. docet hominem non posse facere divina, nisi prius ipse divinus efficiatur. Hinc

Resol. 1. Quando Matth. 19. dicitur. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, non promitti vitam æternam indifferenter omnibus legem servantibus, sive sint in gratia, sive non, sed inculcatur necessitas exequendi mandata ad vitam æternam adipiscendam, nihil ibi determinando, an sit necessarius status gratiæ ad merendum, necne: quod sufficienter determinatur alibi, ut patet ex dictis.

Resol. 2. Per assertionem nostram refelli errorem Pelagianorum asserentium posse homines Beatitudinem assequi solis naturæ viribus sicut & Michaelis Baii, qui voluit ad merendum sufficere gratiam actualem; unde hanc ejus 12. Propositionem: *Pelagii sententia est: opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est regni cœlestis meritorium*, damnarunt tres Summi Pontifices.

Dixi in Conclusione: *saltem juxta præsens decretum*; quia non video, cur non potuisset Deus statuere, ut homo solis naturæ viribus, aut per solam gratiam actualem promereretur vitam æternam: nam cùm opera hominis, etiam existentis in gratia non habeant ex sua entitate Physica, saltem adæquatè, quod sint meritoria vitæ æternæ, sed ex Dei acceptatione, potuisset similiter Deus opera naturalia; aut procedentia ex sola gratia actuali, in ordine ad gloriam acceptare.

Dices: Inde sequeretur quòd homo in statu peccati, adeoque reus damnationis æternæ, posset habere jus ad vitam æternam, si nempè ex gratia actuali benè operaretur.

Resp. dist. Sequel. Posset habere jus ad vitam æternam possidendam casu quo compararet sibi gratiam habitualem ante mortem: C. casu quo non compararet: N. unde jus quod haberet talis homo ad gloriam, esset conditionatum.

ARTICULUS I.

Quæ conditiones requirantur ad meritum condignum ex parte operis?

CONCLUSIO I.

REquiritur ut opus sit bonum & honestum. Ratio est; tum quia Scriptura solis actibus bonis promittit mercedem; tum quia actus malus aut indifferens non potest habere rationem obsequii erga Deum, qualis debet esse actus meritorius.

CONCLUSIO II.

DEbet opus esse liberum libertate indifferentiæ, seu à necessitate.

Prob. 1. Ex Script. Eccli. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit; ideò stabilita sunt bona illius in Domino*. Ubi assignatur libertas tanquam ratio cur opera justorum sint in Domino stabilita, id est meritoria. Quod confirmat Apost. 1. Cor. 9. *Si volens hoc ago, mercedem habeo*.

Prob. 2. Ex PP. Hieron. lib. 2. contra Jovinianum: *Ubi necessitas, nec corona, nec damnatio est*. August. lib. de Spir. & litt. *Homini Deus dedit liberum arbitrium, sine quo nec bene, nec malè vivitur*. Bernardo serm. 81. in Cantica: *Ubi non est libertas, nec meritum*.

Prob. 3. Ex condemnatione hujus Jansenianæ propositionis tanquam hæreticæ; *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, &c.*

Prob.

Prob. 4. Ratione: quia ſicut abſque indifferentia ad agendum vel non agendum, nihil eſt reprehenſione aut ſupplicio dignum; ita nec retributione aut præmio.

Dices: Acceptavit Deus mortem involuntariam SS. Innocentium ad vitam æternam. ergo &c.

Reſp. Conceſſo Ant. N. Conſ. Aliud eſt enim acceptare ad vitam æternam, aliud ad præmium vitæ æternæ; cùm enim Deus ſit abſolutè Dominus gloriæ poteſt eam conferre propter quaſcumque actiones, ſive neceſſarias, ſive liberas; non poteſt tamen eam conferre tanquam præmium quod eſt correlativum meriti, niſi propter actiones liberas; cùm non detur præmium, niſi ob actiones laude dignas qualis non eſt actio neceſſaria; nemo enim laudatur propter id, quod facere vel omittere non erat in ſua poteſtate.

CONCLUSIO III.

DEbet inſuper opus illud eſſe ſupernaturale in entitate, adeoque procedere debet ab auxilio gratiæ actualis. Eſt contra quoſdam volentes omnia opera juſtorum moraliter bona, eſſe meritoria.

Prob. 1. Quia, ut dictum eſt in materia de gratia, nihil poteſt homo, etiam juſtificatus, facere in ordine ad vitam æternam ſine gratia actuali, juxta illud Joann 12. *Sine me nihil poteſtis facere*, ſcilicet meritoriè: quod perpendens Concilium Arauſicanum 2. Can. 18. *Debetur*, inquit, *merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant*. Hanc autem gratiam diſtinctam eſſe à gratia habituali, oſtendimus ex Trid docente ſeſſ. 6. cap. 16. quòd Chriſtus *in juſtificatos*, adeoque in eos qui jam habent gratiam Sanctificantem, *virtutem influat, quæ bona eorum opera ſemper antecedit ..... ſine qua nullo pacto Deo grata & meritoria eſſe poſſent*.

Prob. 2. Diſpoſitio proxima ad formam debet eſſe ejuſdem ordinis ac forma ipſa: ſed opus meritorium proximè diſponit ad gratiam augendam, quæ eſt ſupernaturalis: ergo &c.

CONCLUSIO IV.

PRobabilius eſt, quòd opus de condigno meritorium non debeat eſſe à Charitate vel elicitum, vel imperatum. Eſt ſatis communis.

Prob. 1. Quia actus juſtorum à virtutibus infuſis, ſive moralibus, ſive Theologici, eliciti, ſunt de condigno meritorii gratiæ & gloriæ; ſecluſo charitatis imperio: ergo &c. Prob. Ant. quia ultra quòd actus illi ſint honeſti & ſupernaturales, atque ab homine viatore & ſanctificato procedentes, promittit illis Scriptura variis in locis vitam æternam, nulla prorſus facta mentione Charitatis, ut videre eſt Matth. 10 12. & 25. Marc. 3. & Luc. 10. & alibi, quibus in locis promittitur vita æterna actibus fidei, miſericordiæ, pietatis, obedientiæ, hoſpitalitatis &c. atqui nihil aliud requiritur ad meritum condignum: ergo.

Prob. 2. Ex Trident. ſeſſ 6. cap. 16. ubi docet nihil deeſſe juſtificatis, quominus operibus ſuis in Deo factis verè mereantur, ſed actus fidei & ſpei v. g. eliciti ab homine juſto, ſunt independenter ab imperio Charitatis opera facta in Deo, cùm ſint facta in gratia, & à gratia: ergo. Deinde Can. 32 ejuſdem ſeſſ. & cap. aſſerit indefinitè juſtum mereri vitam æternam per opera ex Dei gratia & Chriſti merito procedentia, ſed talia ſunt opera virtutum ſupernaturalium à Charitate diſtinctarum: ergo &c.

Prob. 3. Quia pluribi invitat nos Chriſtus ad chriſtianè vivendum per ſolam præmii propoſitionem: imò Pſ. 118 expreſsè ait Propheta Regius: *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas in æternum. propter retributionem*, ubi recenſetur motivum ſpei, & non Charitatis.

Dices 1. Indicat Chriſtus variis locis, ſe juſtorum opera non remuneraturum, niſi fiant nomine & intuitu ipſius, ut Matth. 19. *Omnis qui reliquerit.... patrem aut matrem.... propter nomen meum, centuplum accipiet* &c. & c. 10. *Qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet*: ergo &c.

Reſp. Chriſtum tantùm velle non remuneraturum ſe opera juſtorum, ſi fiant ex ſolo motivo naturali, v. g. honeſtatis moralis; non autem ſi fiant ex motivo ſupernaturali; quia tunc licèt explicitè non fiant propter Deum, ſicut opera Charitatis, fiunt tamen implicitè, in quantum ex ſuis intrinſecis feruntur in ipſum per motiva ſupernaturalia ſibi propria; Fides ſiquidem, independenter à Charitate, tendit in Deum ut veracem; Spes, ut ſummè fruibilem, Religio, colendum; Obedientia, ut ſupremum Legiſlatorem: & ſic de aliis.

Dices 2. Apoſt. 1. Cor. 13. aſſerit non prodeſſe Fidem ſine Charitate, & ad Galat. 5. docet ad ſalutem valere ſolam fidem, *quæ per charitatem operatur*.

Reſp. Apoſtolum ibi loqui de Charitate habituali, ſeu gratia, ſine qua nulli actus, etiam de ſe optimi, ſunt meritorii vitæ æternæ.

Dices 4. Aug. Enchir. c. 117. ſic habet: *Regnat carnalis cupiditas, ubi non eſt Dei Charitas*. Et in Pſ. 18. *Qui non volunt ſervire Charitati, neceſſe eſt ut ſerviant iniquitati*: ergo opus, ſecluſa Charitate, non poteſt eſſe meritorium.

Reſp. S. Doctorem ibi loqui de Charitate habituali, ſeu vult, quòd ubi non regnat Charitas habitualis ſeu gratia, regnet ibi peccatum, quod eſt actus cupiditatis carnalis moraliter perſeverans. Item quòd nolens ſervire Charitati, ipſam ſibi comparando, neceſſe ſit ſerviat iniquitati, illam retinendo. Et certè ſi præfata loca intelligerentur de Charitate actuali, actus omnes ab ea nec eliciti, nec imperati, eſſent mali: quod nemo dixerit. Quòd ſi loquens de Charitate actuali, dicat nihil nos ad beatam vitam conducere, niſi ſummum amorem, tantùm vult, quòd nihil conducat ad vitam æternam, ſicut ſummus amor. Sicut enim præcipua eſt virtutum Charitas, ita principaliter ad Beatitudinem conducit, licèt aliæ virtutes etiam ſuo modo conducant. Sic autem eſſe intelligendum, inde patet, quòd aliàs quilibet amor, qui non eſſet ſummus, non conduceret ad Beatitudinem, quod nullus docuit, nec Auguſtin.

Dices 4. D. Thom 1. 2 q. 114. art. 4. docet in terminis actus virtutum à Charitate diſtinctarum non eſſe meritorios, niſi à Charitate imperentur: *Meritum vitæ æternæ*, inquit, *primò pertinet ad Charitatem, ad alias autem virtutes ſecundario, ſecundùm quod earum actus à Charitate imperantur*. Unde ſolutione ad 3. *Fidei actus non eſt meritorius, niſi fides per dilectionem operetur, ut dicitur ad Galat. 5. ſimiliter etiam actus patientiæ & fortitudinis non eſt meritorius, niſi aliquis ex Charitate hæc operetur*.

Reſp. Ipſum loqui de Charitatis imperio impropriè dicto, ſeu tantùm vult, quòd actus meritorii procedere debeant ab habente Charitatem habitualem ſeu gratiam, quod & nos antea docuimus: unde loquitur ad ſenſum Apoſtoli dicentis 1. Corinth 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*; quandoquidem per hæc verba Apoſtoli probet allata in objectione. Apoſtolum autem loqui de Charitate habituali, ſenſus eſt omnium Interpretum. Imò ipſemet D. Angelicus hanc eſſe ſuam mentem expreſſiſſimè oſtendit 2. diſt 40. quæſt. 1. art. 5. *Non poteſt eſſe aliquis actus*, inquit, *à deliberata virtute procedens in habente gratiam, qui non ſit meritorius*. Et in ſolutione ad 3. *Qui intendit Caſtitatem ſervare, etiamſi nihil de Charitate cogitet, conſtat quòd meretur, ſi gratiam habet*. Quid clarius & expreſſius?

Dices 5. Omne meritum vitæ æternæ eſt augmentum Charitatis: ſed non augetur Charitas niſi per actus charitatis; ergo.

Reſp. Neg. Min. Quia per actus virtutum ſupernaturalium, meremur augmentum gratiæ, adeoque & Charitatis habitualis à gratia indiſtinctæ:

Solet hìc Objici authoritas DD. Subtilis & Seraphici 2. diſt. 41. ſed relationem in Deum requirunt, non tanquam ad merendum neceſſariam, ſed tanquam magis proficuam, imò & magis tutam; quandoquidem D. Bonav. in fine qu. 3 art. 1. aſſerat mereri virum obedientem, obediendo Prælato ſibi præcipienti, etiamſi nihil de Deo cogitet, ſed ſolùm conſideret, quòd bonum eſt obedire. Scotus verò 2. diſt. 7. q. unica, expreſsè tenet ſententiam noſtram; imò videtur plus aſſerere, nempe omnem actum moraliter bonum in homine juſto eſſe meritorium. Ex dictis

Reſol. 1. Actus cujuslibet virtutis infuſæ ab homine juſto elicitos, eſſe de ſe meritorios, ſecluſo Charitatis imperio: quod etiam aſſerimus de actibus virtutum moralium ab aliqua virtute ſupernaturali imperatis, quæcumque illa ſit, quia actus imperatus, ratione conjunctionis moralis cum actu imperante, participat bonitatem illius; & conſequenter ſi actus imperans ſit de ſe meritorius, erit & meritorius imperatus; quandoquidem, ut fatentur adverſarii, actus à Charitate imperatus ſit meritorius; quia actus Charitatis eſt de ſe meritorius.

Reſol. 2. Contra Capreolum, Vaſquez, & quoſdam alios; non omnia juſtorum opera eſſe condignè meritoria; quia ubi opus non fit ex motivo ſupernaturali, non cenſetur in Dei obſequium fieri.

Reſol. 2. Non repugnare operibus meritoriis, quòd quis agat propter retributionem, ut patet exemplo Davidis ſupra, & Moyſis, de quo dicit Apoſtol. ad Hebr. 11. *Aſpiciebat enim in remunerationem*. Fatendum tamen cuique Chri-

ſtiano ad laborandum eſſe, ut omnes actiones ſuas in Deum referat, vel actualiter, vel virtualiter per actum Charitatis moraliter perſeverantem (qualem cenſetur habere per totam viam, qui aliquam peregrinationem ex amore Dei ſuſcipit, licèt diu duret) quia licèt ſententia noſtra ſit probabilior, quia tamen fortè coram Deo falſa eſt, ne multa opera bona mercede priventur, ideò aliam in praxi ſequendam maximè conſulimus; imò etiam actus noſtros indifferentes ex imperio vel motivo Charitatis facere, admodum utile eſt & proficuum, quandoquidem ratione motivi, vel actus imperantis, unde bonitatem accipiunt, fiant etiam meritorii vitæ æternæ.

ARTICULUS III.

Quæ conditiones requirantur ad meritum condignum ex parte præmiantis?

CONCLUSIO I.

REquiritur ex parte præmiantis promiſſio ſeu acceptatio ad præmium, Eſt Scoti 1. diſt. 17. qu. 3. n. 21. ubi de opere meritorio ſic loquitur: *Creditur eſſe una conditio in actu, videlicet quod eſt acceptabilis Deo, non quadam acceptatione communi ſolummodò .. ſed ex acceptatione ſpeciali, quæ eſt in voluntate divina, ordinatio hujus actus ad vitam æternam.* Eſt contra paucos volentes actus à gratia procedentes habere de ſe condignitatem ad præmium vitæ æternæ.

Prob. 1. Ex Scriptura Rom. 4. *Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum:* atqui Deus, ſecluſa ſua promiſſione, non poteſt eſſe alicui obligatus ſeu debitor; cùm jus habeat ſupremum in omnes creaturas, & in omnes earum actiones, poſſitque illas juſtiſſimè exigere, ſecluſa omni mercede: ergo &c. Unde Auguſtin. in Pſal. 83. circa finem: *Debitorem Deus ipſe ſe fecit, non accipiendo, ſed promittendo: non ei dicitur redde quod accepiſti, ſed redde quod promiſiſti.* Et ſerm. 16. de verbis Apoſtoli: *Debitor nobis factus eſt, non aliquid à nobis accipiendo, ſed quod ei placuit promittendo.*

Prob. 2. Ex variis Conciliis, ut Moguntino celebrato 1549. Senonenſi c. 16. Trident. Seſſ. 6. c. 16. cujus verba juvat in medium proferre: *Benè operantibus uſque in finem & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Jeſum Chriſtum miſericorditer promiſſa: & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda.*

Prob. 3. Ratione: Nullo modo debetur merces ex juſtitia laboranti in vinea aliena, ſi inter Dominum vineæ & operarium nullum interveniat pactum, aut promiſſio; ſed operibus bonis juſtorum debetur merces ex juſtitia aut quaſi juſtitia juxta illud 2. ad Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex:* ergo debet intervenire promiſſio ex parte DEI, præſertim cùm benè operando, non in illius, ſed in noſtram laboremus utilitatem; & non tantùm opera noſtra, ſed etiam ea, per quæ operamur, ſint variis titulis ipſi debita.

Prætereà cur non merentur animæ in cœlo, aut Purgatorio exiſtentes? Cur Chriſtus non meruit malis Angelis reparationem? Niſi quia illis operibus deeſt promiſſio & acceptatio, quæ adeſt operibus bonis juſtorum adhuc viatorum. Si dicas non mereri, quia ſunt in termino; nihil proficis. nam ſi à te quæram, cur non mereantur in termino? reſpondere debes, quia actionibus in termino factis non promiſit Deus præmium.

Dices 1. Peccatum, ſecluſa comminatione, eſt meritorium pœnæ: ergo opus bonum, ſecluſa promiſſione, eſt meritorium gloriæ.

Reſp. 1. Neg. Ant. Aliàs non eſſet ratio, cur damnati peccando, non merentur augmentum pœnæ.

Reſp. 2. Neg. Conſeq. Nam ratio dictat puniendum eſſe illum, qui Superiorem offendit, etiam ſecluſa comminatione; non dictat tamen eſſe præmiandum illum ex juſtitia, qui non conductus laboravit.

Dices 2. Si requiratur promiſſio ex parte præmiantis, requiritur etiam acceptatio ex parte merentis: ſed plurimi ignorant, aut ignorare poſſunt illam promiſſionem: ergo, defectu acceptationis, privarentur præmio: quod eſt nimis durum.

Reſp. diſſimulata Ma. Neg. Min. quia cùm nullus mereri poſſit ſine fide Dei remuneratoris; etiam nullus merens ignorare poteſt promiſſionem remunerationis, quam cenſetur acceptare eo ipſo quo benè operatur; cum cenſeatur velle obtinere per opus ſuum quidquid per illud obtineri poteſt.

Dixi: *Diſſimulata Majore*; quia licet ad debitum juſtitiæ requiratur acceptatio, non tamen ad debitum fidelitatis, quale eſt in noſtro caſu.

Dices 3. Chriſtus meruit gratiam antiquis Patribus; ſed non promiſit Deus Chriſti humanitati dationem illius gratiæ cùm prius eam dederit, quàm fuerit Chriſti humanitas: ergo.

Reſp. Diſt. Min. Non promiſit humanitati exiſtenti: C. futuræ: N. Deus ergo promiſit ab æterno futuris Chriſti meritis gratiam hominibus dandam; & propter merita illa fundata in promiſſione prævisa ut à Chriſto acceptanda, gratiam de facto contulit antiquis Patribus.

CONCLUSIO II.

REquiritur præfata promiſſio divina, non tantùm ut Deus juſtis benè operantibus fiat debitor, ſed etiam ut bona eorum opera de ſe improportionata, eleventur ad condignitatem gloriæ. Eſt Scoti cum ſuis contra varios volentes bona juſtorum opera ratione gratiæ ſanctificantis eſſe de ſe condigna præmio vitæ æternæ, adeòque à promiſſione divina nullum ad hoc valorem, etiam extrinſecum, accipere.

Prob. 1. Concluſio ex Scriptura Rom. 8. ubi de actibus juſtorum dicitur; *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis:* ergo non à gratia ſanctificante; ſed ab ipſa Dei promiſſione ſeu ordinatione habent illum valorem condignum. Unde 2. Cor. 4. legitur, quòd *Momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ... æternum gloriæ pondus operatur in nobis*, quaſi diceretur, quòd tribulationes hujus vitæ, quæ nihil ſunt in comparatione gloriæ, illam tamen nobis operentur ex bonitate Dei, illas ad tale præmium ordinantis; & ideò volens Chriſtus Matth. 25. oſtendere inæqualitatem operum factorum in gratia, cum gloria, ait: *Euge ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam.*

Prob. 2. Ex PP. Fulgentio l. 1. ad Monim. c. 10. *Tantum ibi*, id eſt in gloria, *gratia divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum, quamvis bonæ & ex Deo datæ, humanæ voluntatis atque operationis, excedat.* Auguſtino in Pſ. 93. *Si verum vis judicare; æterna requies, æterno labore rectè emitur: ſed noli timere, miſericors eſt Deus*, id eſt, ex ſua bonitate & miſericordia, laborem brevem & minus dignum acceptabit ad præmium vitæ æternæ.

Prob. 3. Ratione quia etſi gratia ſit radix & ſemen gloriæ, cùm tamen reſpectu operum à juſtis factorum habeat ſe tantùm concomitanter, & materialiter, nullatenus ſequatur ab ea ita dignificari, ut ſint de ſe omninò condigna Beatitudine.

Confir. Ideò ſtatus peccati non reddit opera indifferentia, aut etiam venialiter mala, condigna pœnæ æternæ, quia tantùm materialiter & concomitanter ſe habet ad illa: ſed ita ſe habet gratia ut gratia reſpectu operum bonorum: ergo non reddit illa omninò condigna vitæ æternæ.

Obji. 1. Hæc ſententia affinis eſt errori hæreticorum aſſerentium opera juſtorum nullum habere de ſe valorem, ſed ex Dei acceptatione extrinſeca.

Reſp. Neg. Aſſumpt. Etſi enim negemus operibus juſtorum condignitatem gloriæ, non tamen negamus omnem valorem intrinſecum: unde ſicut opera generoſa filii adoptati à Rege, habent ſuum valorem intrinſecum, & quidem longè majorem, quàm opera perſonæ omninò extraneæ, ita & opera bona juſtorum cùm ſint filii Dei adoptivi. Sicut autem opera filii adoptati à Rege non ſunt condigna throno, niſi ita acceptentur à Rege; ſic nec opera juſtorum ſunt condigna cœlo, niſi eleventur à Deo.

Obji. 2. Si vera eſſet Concluſio, poſſet peccator mereri gratiam de condigno per Contritionem. Prob. Aſſumpt. quia eodem modo promiſſa eſt gratia contritis, ac gloria juſtis.

Reſp. Neg. Aſſ. Ad probationem dico promiſſam quidem eſſe Contritioni gratiam ob Chriſti merita, non tamen ut mercedem; cum non ſit opus filii, ſed inimici, & ſic non elevatur Contritio, ſicut opera facta in gratia, per promiſſionem.

Obji. 3. Promiſſio, cùm ſit operi extrinſeca, non poteſt ipſum meliorare.

Reſp. Diſt. Aſſumpt. Non poteſt ipſum meliorare intrinſecè: C. extrinſecè, eo ferè modo quo Rex per ſuam ordinationem auget valorem monetæ de ſe minus valentis: N. & certè ſi Princeps promitteret aſcendenti muros civitatis filiam ſuam, nunquid aſcendens, illam de condigno mereretur, ratione promiſſionis Regiæ taxantis valorem illius actionis de ſe minus valentis? Ita ſanè: idem dic in noſtro caſu.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

Quænam cadant ſub meritum de condigao?

QUætitur quid poſſit homo condignè mereri? Ante reſolutjonem

Supp. 1. Non poſſe hominem mereri de condigno primum gradum gratiæ Sanctificantis; cùm enim gratia neceſſariò prærequiratur ad meritum condignum, ut antea probavimus, clarum eſt non poſse per tale meritum obtineri; aliàs idem præſupponeretur ſibi ipſi. Præterea, ut fert Axioma Theologicum, principium meriti non cadit ſub meritum: ſed gratia ſanctificans eſt principium meriti, ſaltem dignificativum; ergo. Et ideò Rom. 3. dicimur *juſtificatis gratis*.

Supp. 2. Nec primam gratiam actualem poſſe à puto homine condignè obtineri; aliàs deberet quis illam mereri per ſolas naturæ vires; quod nequidem poteſt congruè, ut ſuo loco diximus.

Supp. 3. Augmentum gratiæ & gloriæ cadere ſub meritum condignum, ut patet ex Trid. Seſs. 6. Can. 32. ubi dicitur: *Si quis dixerit ipſum juſtificatum, bonis operibus... non verè mereri augmentum gratiæ, atque etiam gloriæ, Anathema ſit*. Si autem verè meretur, quidni condigna? Quandoquidem meritum congruum non ſit propriè meritum. Accedit, quòd omnia reperiri poſſint ad tale merita requiſita; nempe ex parte operis honeſtas, libertas, ſupernaturalitas, &c. ex parte operantis ſtatus viæ & gratiæ; ex parte præmiantis promiſſio; cùm dicatur Apocal. 22. *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc:* ubi promittitur augmentum juſtificationis, ſeu gratiæ juſtificantis; & Joan. 14. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, ubi promittitur implicitè majoribus meritis major gloria.

Supp. 4. Non poſse hominem mereri de condigno reparationem poſt lapſum; quia omnis juſtificatio ſive ſecunda, ſive prima ſemper eſt gratuita, ut patet tum ex Scriptura tum ex Patribus, tum ex communi fidelium ſenſu: unde quando dicit David Pſ. 70. *Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me*, non orat, ut reparetur ſpiritualiter poſt lapſum, ſed ut Deus, qui fuerat ei de ventre matris ſuæ protector, non deſerat ipſum in ſenectute. Sed eſto reparationem illam exigeret, ſequeretur ad ſummum poſſe juſtum illam ſibi ſuis precibus impetrare, ſicut poteſt alteri, non tamen de condigno mereri, eò quòd nulla ſit in Scriptura talis reparationis promiſſio.

Supp. 5. Idem eſſe dicendum, propter defectum promiſſionis divinæ, de perſeverantia finali, de bonis temporalibus, ſaltem ut nos conducunt ad ſalutem: unde nihil aliud reperimus, juſtorum operibus promiſſum, niſi gratiam & gloriam, earumque augmentum, & ideò prioribus præſuppoſitis tanquam certis, vel de fide, vel Theologicè, tantùm reſtant quædam examinanda circa gratiam, & gloriam inter Doctores controverſa.

CONCLUSIO I.

PRobabilius eſt poſse adultum mereri de condigno primum gradum gloriæ.

Prob. 1. ex Trid. ſeſs. 6. can. 32. ubi deſignat tanquam duo præmia diſtincta, gloriam & gloriæ augmentum: ergo ſupponit poſse hominem utrumque mereri, ſeu primum gloriæ gradum, & gradus ulteriores: unde aliter loquitur ibidem de gratia ac de gloria: vult enim poſse quidem hominem mereri gratiæ augmentum, non tamen gratiam ſimpliciter, quia hæc neceſſariò prærequiritur ad meritum, ad quod quia non prærequiritur gloria vult ſimpliciter hominem & gloriam & gloriæ augmentum poſse mereri.

Prob. 2. Quia homo eliciens actum Contritionis perfectæ, ponit omnia requiſita ad tale meritum, quandoquidem eodem inſtanti reali quo Contritionem elicit, gratiam recipiat, ſicque operetur habens gratiam & certè ſi poſſit cauſa phyſica eodem inſtanti quo eſt, effectum producere, ut patet in igne, ſole, &c. quidem idem poſset cauſa moralis aut quaſi moralis, qualis eſt Contritio reſpectu gratiæ? Unde D. Thomas 1.2.q.112. art 2. ad 1. *Præparatio hominis ad gratiam habendam quædam eſt ſimul cum ipſa infuſione gratiæ; & talis operatio eſt quidem meritoria, ſed non gratiæ, quæ jam habetur, ſed gloriæ, quæ nondum habetur*.

Dices; Contritus meretur primum gloriæ gradum de congruo: ergo non de condigno. Prob. Ant. Nam ideò meretur gloriam; quia meretur gratiam; ſed gratiam meretur de congruo: ergo & ſimiliter gloriam.

Reſp. Licèt Contritus pro inſtanti naturæ præcedente infuſionem gratiæ, mereatur gloriam ſicut gratiam, adeoque de congruo; pro inſtanti tamen naturæ ſequente infuſionem gratiæ, illam meretur de condigno. Nec mirum videri debet quòd eodem inſtanti reali poſſit quis mereri gloriam de congruo & de condigno; nam ſi teſte Trid. ſeſs. 6. c. 16. poſſit quis illam accipere & ut gratiam, & ut mercedem, ſub diverſo reſpectu, quidni & illam mereri de congruo & de condigno, habito reſpectu ad diverſa naturæ inſtantia, in quorum primo necdum intelligitur homo dignificatus per gratiam, in ſecundo autem dignificatus.

CONCLUSIO II.

POteſt juſtus mereri de condigno remiſſionem peccatorum venialium. Eſt contra Lugo & quoſdam alios.

Prob. Quia, cum poſſit mereri gloriam de condigno, quidni & eodem modo mereri ut tollantur retardantia gloriæ conſecutionem, qualia ſunt venialia? Præterea quid deeſt Contritioni à juſto elicitæ ad condignam venialium remiſſionem? non dignitas operis aut operantis, ut patet; non etiam promiſſio præmiantis: cùm promiſerit Deus condonare peccata verè pœnitentibus: ergo &c.

Dices: juſtus contritus de venialibus, meretur gloriæ augmentum de condigno: ergo non ita meretur venialium remiſſionem; aliàs eidem operi redderetur præmium duplex.

Reſp. Neg. Conſ. Et dico, licèt idem opus non mereatur duplex præmium non ſubordinatum, meretur tamen ubi primum ſubordinatur ſecundo, ut patet de gratia & gloria; jam autem venialium remiſſio ſubordinatur faciliori gloriæ conſecutioni.

CONCLUSIO III.

NOn poteſt purus homo mereri alteri de condigno gratiam, aut alia auxilia ad ſalutem neceſſaria.

Ratio eſt; quia nullibi extat promiſſio de tali præmio operibus noſtris reddendo; ſicut adeſt reſpectu operum Chriſti, qui ideò meruit nobis illa omnia de condigno. Poteſt tamen quis alteri impetrare gratiam juſtificationis, aut perſeverantiæ; aliàs fruſtra id peteremus à DEO: unde D. Stephanus *meruit veniam inimicis*, inquit Aug. ſerm. 99. c. 11.

QUÆSTIO IV.

Quænam cadant ſub meritum de congruo?

SUpp. 1. Eaſdem conditiones requiri ad meritum cōgruum ex parte operis, ac requiruntur ad meritum condignum, adeoque quòd debeat actus eſſe liber, honeſtus, ſupernaturalis, & in Dei obſequium factus, aliàs non videtur aptus, ut Deum moveat ad præmium.

Supp. 2. Ex parte operantis requiri quidem ſtatum viæ, non tamen ſtatum gratiæ, licèt non officiat. Ratio prioris eſt, quòd Deus ita ſtatuerit, ut patet ex conditionibus ad meritum condignum requiſitis: unde ſi Deus quandoque nobis beneficia conferat ob Sanctorum preces, non movetur eorum precibus tanquam meritis, ſed tanquam petitionibus perſonarum ſibi amicarum, & dignarum, ut ob antiqua merita exaudiantur. Ratio poſterioris eſt, quòd meritum congruum non fundetur in dignitate operantis, ſed in præmiantis liberalitate: unde peccator contritus meretur de congruo juſtificationem.

Supp. 3. Ad meritum congruum non requiri promiſſionem de præmio retribuendo, licèt non ipſi repugnet. Ratio prioris petitur ex eo, quòd merito congruo, tantùm debeatur præmium ex decentia & congruitate, & conſequenter non debeat eſſe præmii retributio infallibilis. Ratio poſterioris eſt, quòd quis poſſit alteri promittere quod ei tantùm ex congruitate debitum eſt, & ideò promiſit Deus peccatori contrito juſtificationem. His ſuppoſitis

CONCLUSIO I.

POteſt quis alteri, non ſibi mereri de congruo primam gratiam actualem.

Prob. 1. pars: quia ſi poſſit alteri mereri de congruo reconciliationem cum Deo, ut patet ex Job cap. 42. ubi Deus in Jobi amicos iratus ſic loquitur: *Job autem ſervus meus orabit pro vobis: faciem ejus ſuſcipiam, ut non vobis imputetur ſtultitia;* à fortiori poteſt primam gratiam, quæ ſolùm initium eſt reconciliationis.

Prob. 2. pars; quia prima gratia eſt principium cujuslibet meriti, adeoque non poteſt cadere ſub proprium meritum. Præterea deberet quis ſibi illam mereri ſolis naturæ viribus: hoc autem fieri non poſſe, definitum eſt contra Semi pelagianos, ut diximus.

contra legem humanam, peccat, saltem mediatè, contra divinam; quandoquidem jubeat Deus & ratio dictet obediendum esse justis superiorum mandatis: ac ideò non fuit necessè addere in definitione *contra legem humanam*. Ex dictis

Resp. 1. Quod nullum de facto detur peccatum, quod aliqua lege divina, vel humana, positiva, vel naturali non sit prohibitum; quia, ut ait Apost. ad Rom. 4. *Ubi non est lex, nec prævaricatio*.

Resp. 2. Si per impossibile omnis lex tolleretur, odium Dei, blasphemiam, & alia enormia, in rigore non fore peccata; quia nulli legi adversarentur: unde Aug. l. 2. de peccat. meritis & remiss. cap. 16. *Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitùs jubeatur non fit*. Essent tamen adhuc mala, & naturæ rationali difformia: quæ enim prohibet lex naturalis, non ideò sunt mala, quia prohibita; sed prohibita, quia mala; & ideò, formaliter loquendo, aliud est malum, aliud peccatum.

Resp. 3. Præfatam definitionem etiam competere peccato veniali, cùm sit propriissimè contra legem: & certè lex prohibens auferri alieoum, etiam prohibet auferri unum aut alterum assem, cujus tamen ablatio solùm est venialis: unde quando D. Thom. & D. Bonav. docent peccatum veniale non esse contra legem, sed præter, non loquuntur de lege secundùm se, sed de fine à lege intento, quæ est Charitas, quam non tollit peccatum veniale.

Similiter quando Scot. 2. dist. 21. dicit veniale esse contra consilium, loquitur de consilio latè, prout opponitur necessario ad finem ultimum consequendum: quasi diceret: veniale non est contra præceptum, cujus observantia sit necessaria ad assecutionem finis ultimi, licèt sit contra præceptum, cujus observaotia non requiritur necessariò, ut finis ultimus habeatur: unde locutus est in sensu scripturæ, quæ sola præcepta graviter obligantia vocat aliquando antonomasticè præcepta, ut cum Matth. 19. dicitur: *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*.

CONCLUSIO II.

ALiter definiri potest peccatum, præsertim mortale, nempè aversio à Deo, & conversio ad creaturam: *aversio* quidem *à Deo*; nam sicut lex æterna per se & principaliter ordinat hominem ad finem ultimum, ità peccatum, quod legi æternæ adversatur, eundem à fine ultimo retrahit. Præterea etiam dicitur hominem à Deo avertere, per hoc quod destruat vinculum pacis, unionis & amicitiæ cum Deo, nempè Charitatem. *Conversio* autem *ad creaturam*; quia homo peccando quærit vel delectationem, vel utilitatem, vel sui satisfactionem temporaneam, quam censetur Deo anteponere.

QUÆSTIO II.

An Peccatum consistat in positivo?

LIcèt Christiano magis curandum sit scire quomodo debeat vitare peccatum, quàm cognoscere quid sit peccatum, non dedecet tamen Theologum ejus naturam investigare, & ideò hic inquirimus, in quo formaliter consistat, an scilicet in positivo, an autem in solo privativo? In privativo consistere peccatum omissionis, communis est Theologorum sententia; & certè quid aliud est peccatum omissionis, nisi absentia actus debiti? Quid aliud est peccare contra præceptum audiendi Missam, nisi Missam non audire? Sed an etiam in privativo consistat peccatum commissionis? Maximè controvertitur.

CONCLUSIO I.

PEccatum non consistit formaliter in positivo. Ita Scotistæ satis communiter contra varios Thomistas.

Prob. 1. Ex Aug. lib. 7. Confess. c. 16. *Quæsivi quid esset iniquitas, & non inveni substantiam*, idest naturam positivam. Et c. 12. *quæcunque sunt* (scilicet positivè) *bona sunt, malumque illud, quod quærebam unde esset, non est substantia, quia si substantia esset, bonum esset*.

Prob. 2. Ratione. Omne ens positivum à Deo distinctum est creatum: *omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Joan. 1. sed peccatum sub ratione peccati non est à Deo creatum; quandoquidem Deo, qui nihil odit eorum quæ fecit, *odio sunt impius & impietas ejus*, Sap. 14. ergo &c.

Nec dicas omne ens Physicum esse à Deo, non tamen omne ens morale, quale est peccatum, quia omne ens eo ipso quo verè positivum est, sive morale dicatur, sive physicum, ab eo procedere debet, à quo procedunt omnia positiva.

Prob. 3. Vel illud positivum est intrinsecum actui peccaminoso, vel extrinsecum: si extrinsecum, non potest in eo consistere formaliter peccatum, ut per se patet: si intrinsecum; ergo non potest actus intrinsecè invariatus de bono fieri malus, quandoquidem, ut esset malus, deberet ipsi accedere de novo aliquid intrinsecum.

Obji. 1. Peccatum est actus: ergo est quid positivum.

Resp. Dist. Conseq. est quid positivum secundùm suum esse materiale C. ut sic enim est ipsemet actus liberè à voluntate procedens: secundùm suum esse formale, N. quia ut sic nihil est aliud, quàm privatio rectitudinis debitæ inesse actui; jam autem quæstio procedit, non de materiali, sed de formali peccati.

Obji. 2. Peccatum opponitur contrariè virtuti; sed virtus est quid positivum: ergo & peccatum.

Resp. Dist. Ant. peccatum concretivè sumptum opponitur contrariè virtuti: C. ut sic enim est actus debito ordine privatus: virtus autem, actus habens illum ordinem. Peccatum abstractivè sumptum, seu in abstracto: N. quia sic consideratum tantùm opponitur privativè virtuti, cùm sit privatio rectitudinis, quam habet ipsa virtus.

Obji. 3. Eo ipso quo habetur actus tendens in objectum dissonum rationi cum advertentia; habetur peccatum; sed nec in actu, nec in ejusdem tendentia, nec in advertentia habetur quid aliud, quam positivum: ergo.

Resp. Dist. Ma. Eo ipso quo habetur actus &c. habetur peccatum fundamentaliter: C. formaliter: N. Quamdiu enim non intelligitur actus privatus rectitudine debita, non intelligitur peccatum formaliter, quandoquidem nihil fit formaliter peccatum, nisi sit formaliter contra legem; non censetur autem formaliter contra legem, nisi intelligatur carere rectitudine, quam præcipit lex.

Inst. 1. Tendentia in objectum dissonum legi prout præintellecta privationi rectitudinis debitæ inesse actui, est sub aliqua specie moralitatis, cùm procedat à voluntate liberè & advertenter operante; sed non est sub specie boni: ergo sub specie mali, adeòque mala moraliter, & consequenter peccatum.

Resp. Dist. Ma. est sub aliqua specie moralitatis radicaliter, C. formaliter, N. quid enim est malitia formaliter, nisi disconvenientia seu difformitas actus cum prudente dictamine rationis &c. in quo involvitur formaliter privatio rectitudinis.

Inst. 2. Deus odio habet actum tendentem cum advertentia in objectum dissonum legi: ergo signum est quòd, seclusa quacunque privatione, sit peccatum.

Resp. Deum odio habere talem actum, non quia peccatum est formaliter, sed quia nullum est instans reale, in quo non subjaceat privationi rectitudinis: & ideò sit

CONCLUSIO II.

PEccatum consistit formaliter in privatione rectitudinis debitæ inesse actui. Ita expressè Doctor Subtilis 2. dist. 37. ubi ait: *Peccatum est formaliter corruptio rectitudinis in actu*, non quidem quæ inest, sed quæ deberet inesse.

Prob. 1. ex PP. Dionysio de Divinis Nominibus cap. 4. circa fin. *Relinquitur ergo malum imbecillitatem atque privationem boni esse*. Ambros. L. de fuga sæculi c. 4. *Non inveniet in me malitiam, quia malitia nihil est*. Aug. tract. 1. in Joannem: *Peccatum nihil est, & nihil fiunt homines cùm peccant*. Damasc. l. 2. de fide, cap. 4. *Nil aliud est malum, nisi boni privatio*, quæ verba habet etiam Fulgent. L. de fide ad Petrum c. 21. & Anselmo L. de concordia præscientiæ & prædestinationis c. 1. *Non est injustitia qualitas, aut actio, aut aliqua essentia, sed tantùm absentia debitæ justitiæ*.

Prob. 2. ratione: Peccatum est actus defectuosus à regula; atqui non est formaliter peccatum ut est actus, cùm ut sic procedat à Deo: ergo ut est defectuosus, defectus autem est privatio rectitudinis, seu conformitatis ad regulam.

Confir. Eodem modo se habet peccatum ad legem, sicut malitia moralis ad dictamen rationis: sed malitia moralis consistit formaliter in privatione conformitatis, seu convenientiæ ad dictamen rationis: ergo peccatum in privatione rectitudinis seu conformitatis ad legem: unde D. Thom. 1. 2. q. 85. art. 4. ait, quòd ordinatio actus sit quoddam bonum, & subdit: *Hujus privatio est essentialiter ipsum peccatum*.

Prob. 3. Si peccatum non esset privatio, sed quid positivum, haberet causam sui efficientem; sed non habet causam sui efficientem: Ergo. Prob. Min. ex Aug. L. 12. de Civit. c. 7. *Nemo ergo*, inquit, *quærat efficientem causam malæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens: quia nec illa effectio est, sed defectio*.

Obji. 1. Datur peccatum majus altero, v. g. adulterium fornicatione; sed non datur una privatio major altera: ergo &c.

Resp. Dist. Min. non datur una privatio simplex & pura major altera: C. non simplex & pura. N. Explico.

Datur

Datur duplex privatio: una simpliciter talis, quæ tollit omninò formam, cujus est privatio, ut mors, quæ tollit omninò vitam, & talis privatio non admittit magis & minùs. Datur & altera, quæ tollit aliquid formæ, sed non totam, ut febris, quæ tollit aliquid de commensuratione humorum, non tamen integram: & hæc admittit magis & minùs. Peccatum verò est privatio posterioris ordinis, non prioris, saltem respectu rationis, quandoquidem etsi fornicatio v.g. tollat totam rectitudinem Castitatis huic actui debitæ, & idem est de aliis peccatis, non tollit tamen totum bonum naturæ & rationis; cùm aliqua peccata plus opponantur naturæ & rationi quàm altera.

Obji. 2. Lex negativa non prohibet nihil, sed aliquid; atqui lex negativa prohibet peccatum: ergo peccatum non est nihil seu privatio, sed aliquid.

Resp. Dist. Min. Lex negativa prohibet peccatum fundamentaliter, seu materiam & actum, ex quo resultat malitia: C. prohibet peccatum formaliter, seu ipsam disconvenientiam & difformitatem formalem: N.

Obji. 3. Absolvitur peccatum in Sacramento Pœnitentiæ; atqui non absolvitur nihil; ergo.

Resp. Peccatum esse quidem nihil physicè, esse tamen aliquid moraliter, suo modo existens in peccatore, ipsumque denominans peccatorem, sicut cœcitas existit suo modo in homine, ipsumque denominat cæcum: unde sicut dicitur quis liberari propriè à cœcitate licèt sit tantùm privatio, ita & à peccato absolvi.

Obji. 4. Ignavia & Temeritas, Avaritia & Prodigalitas sunt peccata specie distincta; sed non essent specie distincta, si consisterent in privatione: ergo.

Proh Min. quia sunt privatio ejusdem virtutis, nempè Ignavia & Temeritas Fortitudinis, Avaritia & Prodigalitas Liberalitatis.

Resp. N. Min. ad probationem dist. Assumptum. Sunt privatio ejusdem virtutis sub eodem respectu: N. sub diverso: C. nam Avaritia est privatio Liberalitatis in quantum prohibet defectum in elargiendo, Prodigalitas autem privatio ejusdem prout excessum inhibet: unde in virtutibus in medio quodam consistentibus reperitur duplex honestas, & quidem specie distincta, una consistens in hoc quod medium non excedatur, altera in hoc, quod à medio non deficiatur; ac ideò Avaritia & Prodigalitas, Ignavia & Temeritas sunt privationes distinctæ rectitudinis, seu honestatis.

Obji. 5. Odio Dei & aliis intrinsecè malis non debetur rectitudo, cùm illius sint incapacia: ergo saltem illa non consistunt in privatione rectitudinis debitæ.

Resp. Dist. Ant. Odio Dei non debetur rectitudo secundùm rationem specificam: C. quia secundùm illam & ab intrinseco est essentialiter difforme Charitati; non potest autem forma esse debita subjecto, cui essentialiter repugnat. Secundùm rationem genericam, seu quatenus est præcisè actus tendens in Deum: N. ut sic enim est capax rectitudinis, ipsique est debita.

Inst. 1. Peccatum debet esse privatio rectitudinis debitæ in quantum est peccatum; sed odium Dei secundùm rationem genericam non est peccatum. ergo &c.

Resp. Dist. Ma. in quantum est peccatum, idest sub præcisa ratione peccati tantum: N. sub illa ratione vel sub altera: C. unde ut aliquid dicatur privari rectitudine debita sufficit, quod rectitudo illi debeatur vel secundùm rationem specificam, vel secundùm rationem genericam, ut patet in homine cœco, qui dicitur privari visu, licèt visus tantùm illi debeatur secundùm rationem genericam, seu in quantum animal est; non verò quatenus rationalis: jam autem licèt odio Dei sub ratione talis malitiæ non debeatur rectitudo; debetur tamen illi, ut diximus, quatenus est exercitium libertatis circa Deum: quod sufficit, ut totum illud, quod dicitur odium Dei, dicatur privari rectitudine debita. Cujus ratio ulterior est, quòd cum ratio generica pertineat essentialiter ad entitatem rei specificæ & individuæ, omnes perfectiones debitæ generi, dicantur debitæ speciei, & individuo constanti illo genere.

Inst. 2. Talpa non dicitur privari visu, & tamen secundum rationem genericam animalis debetur ei visus: ergo hoc non sufficit.

Resp. 1. Aliquos negare Ant. & dicere quod sicut actus fidei dicitur privatus evidentia, licèt ipsi non debeatur quatenus est talis speciei, sed tantùm secundùm rationem communem actus intellectualis, ita & talpa dicatur privari visu.

Resp. 2. Quod licèt generi remoto talpæ debeatur visus, non tamen immediato & proximo: est enim illius genus proximum animal non exigens visum, quod dividitur in talpam, & in alia animalia visum non exigentia.

Inst. 3. Potest odio Dei secundùm rationem genericam non deberi rectitudo, ut si exerceatur eo tempore, quo non est obligatio Deum diligendi: ergo saltem illo casu non erit privatio rectitudinis debitæ.

Resp. Quòd licèt præceptum absolutum diligendi Deum sit affirmativum, adeòque non obliget pro semper; est tamen aliud præceptum conditionatum obligans nos, ut casu quo velimus tendere in Deum per actum voluntatis, tendamus per amorem, & non per odium: sicque omni actui voluntatis quateous in Deum tendenti debetur rectitudo amoris.

Obji. 6. Peccatum est voluntarium; sed privatio rectitudinis non est voluntaria, cùm fit præter intentionem operantis: ergo.

Resp. Dist. Min. Non est voluntaria explicitè & directè: C. implicitè & indirectè, N. volens enim capere rem alienam, v.g. implicitè vult privationem rectitudinis ipsi actui annexam.

Obji. 7. Privatio non potest efficere positivum; sed peccatum Intemperantiæ producit efficienter habitum Intemperantiæ: ergo.

Resp. Dist. Min. Peccatum Intemperantiæ producit &c. si concretivè sumatur pro actu privato rectitudine debita: C. si abstractivè, & secundùm rationem formalem: N.

Obji. 8. Peccatum est essentialiter aversio à Deo, & conversio ad creaturam; sed saltem conversio est quid positivum: ergo.

Resp. Ibi fieri mentionem de peccato concretivè sumpto, non autem abstractivè, ut hic agimus.

QUÆSTIO III.

Quænam requirantur ad peccatum actuale?

TRia ad peccatum actuale requiri, libertatem nempè, consensum, & advertentiam, in confesso est apud omnes Theologos; sed quæ libertas, quis consensus, quæ advertentiæ? non ita conveniunt: & ideo sit

ARTICULUS I.

Quæ libertas requiratur ad peccandum?

ADvertendum 1. Hic duplicem distinguendam esse libertatem, unam à coactione, alteram à necessitate. Prima (quæ etiam à Thomistis & Scotistis dicitur essentialis) est *spontaneus appetitus rei placitæ*: hæc non excludit necessitatem; nam si quis, urgente præcepto, quod sine gratia adimpleri non potest, careret omni gratia, necessitaretur ad peccandum, & tamen non cogeretur; quandoquidem sine ulla violentia, imò spontaneè & libenter actum poneret. Secunda (quæ aliter vocatur accidentalis, indifferentiæ, contingentiæ, indeterminationis) est *facultas, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere vel agere hoc & oppositum ejus*: si sit ad agere & non agere, v.g. amare & non amare, dicitur contradictionis, seu exercitii: si ad agere hoc & oppositum ejus, v.g. ad amare & odisse, dicitur contrarietatis, seu specificationis. Hæc libertas non solùm coactionem, sed etiam necessitatem excludit; quia necessitatus non retinet indifferentiam, cùm sit ad unum determinatus.

Advertendum 2. Aliquos dividere peccatum in illud, quod est pœna alterius peccati prioris, & in illud quod non est talis pœna, sed solus voluntatis defectus. His notatis.

CONCLUSIO UNICA.

AD omne peccatum actuale requiritur libertas indifferentiæ & contradictionis. Est contra Van Roy & quosdam alios volentes libertatem illam non semper requiri ad peccatum, quod est pœna peccati prioris.

Prob. 1. Hæc propositio Janseniana condemnata est tanquam hæretica: *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas à necessitate*: ergo ejus contradictoria est de Fide: subsumo; atqui propositio Fidei est universalis: ergo universaliter ad omne demeritum seu peccatum actuale requiritur libertas à necessitate, seu indifferentiæ.

Dices, sufficere quandoque libertatem in causa, seu in peccato, per quod meruit peccator, ut gratia ad vitandum peccatum posteriùs necessaria sibi denegaretur. Sed contra; quod talis, etiam secundùm Van Roy non tantùm peccet formaliter quando se reddit indignum gratia, sed etiam dum ponit vel omittit actum, ad cujus vitationem, aut positionem dicitur deesse ipsi gratia necessaria; & consequenter etiam ad peccatum posteriùs tanquam novum & à priori distinctum requiritur libertas à necessitate: aut certè dicendum; vel non peccare, quod negat ipsemet; vel, si peccet, libertatem ad omne peccatum non requiri: quod anathematizat Ecclesia.

Confirm. qui inebriat se prævidens in ebrietate se blasphematurum,

supernaturali informatæ, adeoque quasi supernaturalizatæ, qualis non est anima respectu Gratiæ, sicut nec respectu habitus Fidei & Spei.

CONCLUSIO VI.

Causa exemplaris nostræ justificationis est tum Gratia quæ fuit in Christo, cui per justificationem conformamur; tum natura divina, cujus Gratia est quædam similitudo & participatio; ac ideo justificati dicuntur consortes naturæ divinæ.

Adverte tamen, quòd Gratia non sit formaliter & physicè participatio essentiæ divinæ: aliàs esset creata & increata, dependens per essentiam & independens; sed moraliter, in quantùm habet vim constituendi nos filios Dei, adeoque tribuendi nobis aliquo sensu naturam divinam; quandoquidem fieri Filium Dei, sit aliqualiter Dei naturam accipere.

QUÆSTIO IX.

Quantum sit opus Dei, justificatio hominis?

Suppono 1. Justificationem ordinariè non esse opus miraculosum; cùm fiat per media à Deo ordinata, & frequenti usu apud nos recepta, v.g. per contritionem, Sacramentorum receptionem &c. Miraculum verò, debeat esse quid insolitum & extraordinarium, saltem in modo, aut in effectu.

Dixi: *ordinariè*; quia si infidelis aut insignis peccator velut in instanti totaliter convertatur, ut accidit D. Paulo, talis justificatio erit miraculosa.

Supp. 2. Justificationem esse homini sibi relicto supernaturalem; quia homo ex suis naturalibus illam nullo modo exigit, cùm sine illa possit in suo ordine convenienter esse & operari.

Dixi: *homini sibi relicto*; quia ut ad finem supernaturalem elevato, dici potest aliquo sensu connaturalis, quandoquidem homo ita elevatus exigat ad benè esse vivere vita supernaturali, seu gratiæ. His suppositis

CONCLUSIO I.

Justificatio secundum physicam perfectionem spectata, non est maximum Dei opus.

Ratio est: vel enim consideratur ut est creatio præcisè, vel ut creatio talis termini, qui est gratia; si primum, æquivalet ipsi creatio Angelorum, animæ rationalis, & quælibet alia creatio, prævalet tamen aliis productionibus; cùm hæ etiam competant creaturis, illa Soli Deo: hæ etiam sint factiones rei ex aliquo, illa ex nihilo. Si secundum, prævalet ipsi productio substantiæ cujuslibet; quandoquidem substantia sit perfectior accidente, qualis est gratia.

CONCLUSIO II.

Justificatio secundùm perfectionem moralem considerata, non est quidem maximum Dei opus simpliciter, est tamen secundùm quid.

Prob. 1. Pars; quia Incarnatio Verbi, & glorificatio justi sunt opera Dei majora justificatione: *Incarnatio* quidem, cùm hæc sit unio substantialis & personalis inter Deum & naturam humanam, illa tantùm accidentalis, hæc præter gratiam sanctificantem, includat unionem hypostaticam ad personam divinam quæ est omnis gratiæ fons & origo, illa tantùm gratiam habitualem. *Glorificatio* verò; cùm hæc habeat statum perfectionis, illa sit semper perfectibilis hæc sit constans & permanens, illa per peccatum mortale amissibilis; hæc sit ad gratiam consummatam, nempe gloriam, illa ad gratiam inchoatam.

Prob. 2. Pars; quia si justificatio consideretur quatenus hominem indignum, & Dei inimicum, filiationem & quoddam esse divinum, ipsumque constituit Regni cœlestis hæredem, dici potest operum Dei maximum & præstantissimum: ac. 1. præstantius *operibus naturæ*, cùm res creatæ non essent positivè indignæ creatione: homo autem sit positivè indignus justificatione? undè Augustinus Tract. 72. in Joann. asserit majus esse, impium justificare, quàm cœlum & terram creare. Quod & bene perpenderat D. Thomas cùm 3. par. q. 11. art. 9. ad 2. dixit: *Bonum gratiæ unius majus est quàm bonum naturæ totius universi.* 2. *Donis gratuitis & supernaturalibus*, Angelis, & Adamo concessis; cum hæc supponerent in suis subjectis capacitatem & inclinationem ac nullam indignitatem, saltem positivam; qualem habet peccator: undè de utroq; loquens Aug. supra cit. ait: *Certè si utrumque sit æqualis potentiæ, hoc majoris est misericordiæ.* 3. *glorificatione*; quandoquidem glorificentur digni, & benè meriti, justificentur autem indigni, & immeriti. 4. *Dei Maternitate*, cùm nobilius sit Deum mente concipere; quàm ventre: hinc Aug. de virginitate c. 4. *Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi fœlicius Christum corde quàm carne gestasset*. Denique Incarnatione; quandoquidem natura humana non esset indigna positivè uniri naturæ divinæ, sicut indignus est peccator admitti inter Dei amicos & filios. Ex quibus patet, quantùm laborare debeamus, ut gratiam perditam recuperemus, recuperatam conservemus, & conservatam augeamus, donec tandem consummatam in patria possideamus.

QUÆSTIO X.

An possit quis esse certus de sua Justificatione?

CONCLUSIO I.

Non potest quis, seclusa revelatione, certus esse certitudine Fidei, aut physica, se esse justificatum.

Prima pars definita est in Conc. Trid. sess. 6. c. 9. ubi asserit, quòd *nullus scire valeat certitudine Fidei (cui non potest subesse falsum) se gratiam Dei esse consecutum*. Est contra Hæreticos modernos volentes hominem non tantùm posse, sed etiam debere credere Fide Catholica se esse justificatum.

Prob. 1. Ex Script. Proverb. 20. *Quis potest dicere, Mundum est cor meum. purus sum à peccato?* Eccli 5. *De propitiato peccato, noli esse sine metu.* Et Eccle. cap. 9. *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit.* Unde Apostolus 1. Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

Prob. 2. Ex PP. Ambrosio ser. in Ps. 1. 8. v. 39. ubi loquens de Davide, *suspectus erat*, inquit, *ne forte adhuc maneret ejus opprobrium; & ideo Deum precatur, ut illud auferat, qui solus novit quod nescire potest etiam ipse qui fecit.* Aug. lib. de perfectione justitiæ cap. 15. *Quantalibet justitia sit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum.*

Prob. Etiam ratione; Nemo potest esse certus certitudine Fidei se esse justificatum nisi sit ipsi revelatum; sed nulli nostrum hoc revelatum est, ut supponimus: ergo. Undè certum est quidem certitudine Fidei, quòd *qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*; non est tamen certum certitudine Fidei, quòd habeam fidem ibi requisitam, aut quòd sim validè baptizatus; cùm in Baptismo & in aliis Sacramentis possit vel ex parte suscipientis, vel ex parte conferentis aliquid deesse ad valorem Sacramenti necessarium, quod etiam perspicacissimus non potest cognoscere.

Prob. 2. Pars, tum ex testimoniis Scripturæ & Patrum allatis, etiam pro hac conclusione militantibus; tum etiam ratione, quia si posset quis esse physicè certus de sua justificatione, hoc haberet vel cernendo Gratiam in se, vel in causa, vel in effectibus; sed quodlibet illorum impossibile est; ergo. Prob. Min. Non primum; quia non potest homo viator quidquam cognoscere nisi sit vel sensibile, vel ex sensibilibus deductum, qualis non est Gratia: non etiam secundum, quia causa Gratiæ est ipsa Dei voluntas nulli viatori manifestata: non denique tertium, quia procedere possunt, vel ex habitibus acquisitis, vel saltem ex speciali Dei auxilio, effectus similes iis, qui à gratia procedunt.

Dixi: *Seclusa revelatione*, quia quibusdam facta est, ut B. Virg. per Archangelum Gabrielem, Paralytico, Zachæo, Magdalenæ, Latroni ab ipso Christo; imò & Seraphico Patri nostro Francisco, ut testatur D. Bonav. c. 3. illius vitæ.

CONCLUSIO II.

Potest quis habere certitudinem conjecturalem de sua justificatione, non tamen excludentem omnem formidinem saltem radicalem.

Prob. Quia potest experiri in seipso certa signa, ex quibus prudenter conjecturare potest se esse in gratia, v.g. terrenorum fastidium, æternorum desiderium, odium peccati, mandatorum executionem, conscientiæ pacem, & suavitatem absque remorsu &c. per illa enim *spiritus testimonium reddit spiritui nostro*, non quidem absolute certum, ut volunt Hæretici, sed conjecturale, *quòd sumus filii Dei*, ut loquitur Apost. ad Rom. 8. unde testimonium illud verissimum & certissimum in seipso, nobis tamen certitudinem absolutam non confert; quia fit per indicia non ita clara & convincentia, quin relinquant in nobis semper aliquem timorem; & ideo legimus viros sanctissimos semper cum timore & tremore operatos fuisse suam salutem; ita ut Hilarion Abbas, postquam Deo per 70. annos in magna vitæ sanctitate & austeritate servivisset, animam suam formidantem sic alloqueretur: *Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis servivisti Christo, & mortē times?*

Quòd

Quòd si aliqui Sancti viderentur cum omni fiducia credere suam justificationem, ita ut animam exhalaturi dicerent cum Psalmista *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus*, ut refertur de Nostro S. Petro de Alcantara, contemplationis Miraculo, & pœnitentiæ Portento, non erant, seclusa revelatione, sine formidine virtuali & radicali, & ideo dictum est in Conclusione: *saltem radicalem*.

An autem conjectura excludens omnem formidinem actualem de opposito, dici debeat certitudo moralis? videtur quòd sic; quandoquidem certitudo moralis colligatur ex rebus, quæ fallere possunt; & ideo licet indicia nostra justificationis provenire possint vel à natura, vel à Sathana nos decipiente; non desinunt tamen quandoque in viris sanctis generare certitudinem moralem.

QUÆSTIO XI.

Quænam dispositiones requirantur ad justificationem?

Non est hìc sermo de justificatione parvulorum, nam cùm sint omnis dispositionis ex parte sua incapaces, etiam certum est sine ulla dispositione ex parte sua, posse justificari; sed agimus de justificatione Adultorum, ad quam concurrunt actus varii, & ideo rem clariùs tractaturi, hanc quæstionem in tres Articulos dividemus.

ARTICULUS I.

Qui & qualis actus intellectus requiratur ad justificationem?

CONCLUSIO I.

Requiritur ex parte intellectus ad justificationem, actus fidei supernaturalis.

Prob. 1. Ex Script. Hebræor. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo*: atqui justificatus placet Deo: ergo ad justificationem requiritur fides.

Prob. 2. Ex Trid. sess. 6. cap. 8. Ubi ait: *Fides humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo*.

Prob. 3. Ratione. Debet peccator in justificatione avertere mentem à peccato, & convertere ad Deum ut finem supernaturalem: sed non potest sic mentem cõvertere, nisi Deum agnoscat ut finem supernaturalem, quod fit per actum fidei: ergo.

Dixi: *Fidei supernaturalis*: quia ejusdem ordinis debet esse dispositio, ac est forma ad quam disponit: sed fides disponit ad gratiam, quæ est supernaturalis: ergo.

CONCLUSIO II.

Fides ad Justificationem requisita non est illa fides specialis Hæreticorum, quam promissionis vocant, sed fides historica, seu dogmatica, qua credimus revelatis & promissis à Deo. Pro cujus clariori intelligentia

Adverte triplicem ab Hæreticis distingui fidem, *historicam* unam, qua creduntur in Scripturis revelata. *Miraculorum* secundam, qua credimus nihil esse, quod à Deo fieri non possit; *Promissionum* ultimam, qua vel creditur generatim promissam esse peccatorum remissionem iis, qui in Christo credunt, estque fides promissionum generalis; vel qua unusquisque in particulari sibi persuadet sua sibi peccata non imputari propter Christi merita, & dicitur fides promissionum specialis, quam contendunt Hæretici justificare, quamque ad justificationem sufficere negavimus in conclusione.

Prob. 1. Pars conclusionis; quia fides illa specialis est fictitia & chymerica, cùm nullus sibi persuadere possit sua peccata sibi esse remissa, nisi specialiter hoc ipsi reveletur. Præterea licet hoc fuisset Calvino, Luthero, & aliis ejusdem farinæ viris revelatum; fides tamen qua crederent peccata sua sibi non imputari, nec esset Justificans, nec prior justificatione, sed posterior, cùm posteriùs fit revelati, & à fortiori credere peccata sibi esse remissa, quàm de facto remittantur, & consequenter fides illa non esset ad Justificationem requisita.

Prob. 2. Pars ex Scriptura, quæ variis in locis ostendit fidem ad Justificationem requisitam, esse fidem historicam, qua credimus Christum fuisse crucifixum, mortuum, sepultum &c. unde ad Rom. 10. dicitur: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris*. Item 1. Corinth. 15. *Notum vobis facio Fratres Evangelium... per quod & salvamini.* Similiter Marci ult. *Prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit*, scilicet in eo contenta, *salvus erit*.

Prob. 3. Ex consuetudine Ecclesiæ, quæ nullam aliam fidem à baptizandis requirit, quàm contentorum in Symbolo.

Confirm. Utraque Pars, & simul confutatur triplex Hæreticorum fides: Vel triplicem fidem assignantes Hæretici, loquuntur de actu, vel de habitu. Si de actu, non est triplex; nam sicut ultra fidem miraculorum, & fidem historicam ponunt fidem promissionum, etiam ponenda fides minarum, & terrorum Dei. Si de habitu, unica est, quæ pro diversis objectis diversa sortitur nomina: ut enim respicit à Deo revelata, dicitur historica; ut promissiones à Deo factas, fides promissionum; ut miracula, fides miraculorum.

Porro ab hoc habitu, diversi procedunt actus: alius enim est actus quo credo Dei existentiam, alius quo Mysterium Incarnationis, alius quo præsentiam Christi realem in Eucharistia &c. nullus tamen est quo quis credat sua sibi peccata esse remissa; cùm non habeat pro objecto rem à Deo revelatam.

CONCLUSIO III.

Non sufficit sola fides ad Justificationem. Est de Fide in Conc. Trid. sess. 6 Can 9. ubi ait: *Si quis dixerit sola fide impium justificari..... Anathema sit*. Est contra Calvinum, qui in Antidoto Conc Trid. sess. 6 can 11. sic loquitur. *Fides ergo sola est quæ justificat*. & infra: *Vim justificandi ac facultatem, fidei in solidum vindicamus*.

Prob. 1. Ex Script. Jac. 2. *Fides sine operibus mortua est*. Et inferius dixerat: *Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum*: ergo non sufficit sola fides ad justificationem. Unde hi passus ita Hæreticos vexaverunt, ut Epist. D. Jacobi, Canonicam esse negaverint; quod tamen definit Trid. sess. 4.

Prob. 2. Non minùs requirit Scriptura ad justificationem actum Charitatis, pœnitentiæ, timoris &c. quàm fidei: ergo censet non sufficere solam fidem. Prob. Ant. Ex illo 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte*, Act. 3. *Pœnitemini & convertimini, ut deleantur peccata vestra*, & Eccli. 1. *Qui sine timore est, non poterit justificari*. Unde nullibi ostendet nobis Calvinista aut Lutheranus hanc propositionem in Scriptura: *Sola fides justificat*; imò nequidem in Conciliis aut Patribus.

Prob. 3 Ratione; quia convenit ut homo, qui per voluntatem aversus est à Deo, etiam per voluntatem ad eumdem revertatur, si velit justificari; adeoque non sufficit sola fides.

Objiciunt Hæretici varios Scripturæ passus, quibus ostendere conantur solam fidem justificare: *Fides tua te salvam fecit*. Luc 7. *Crede tantum, & salva eris*. ibid. c. 8. *In hoc omnis qui credit justificatus*, Act. 13. *Ex fide justificat Gentes Deus*, ad Galat. 3. *Arbitramur enim justificare hominem per fidem sine operibus legis*. Rom. 3.

Resp. Ad primum, quòd ibi fiat sermo de fide formata per charitatem; nam Christus alloquitur Magdalenam, de qua dicit ibidem: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*.

Ad secundum dico, ibi quidem exigi solam fidem, sed non ad salutem animæ per peccatum mortuæ, verùm ad salutem temporalem filiæ defunctæ resuscitandæ.

Ad tertium Resp. Scripturam tantùm velle (sicut & quando Rom. 10 dicitur; *Omnis qui credit in eum, non confundetur*) non esse acceptionem personarum apud Deum, sed omnes, sive Judæos, sive Græcos, salvari posse per fidem Christi, scilicet charitate formatam: nam, ut ait Apost. ad Galat. 5. *In Christo Jesu neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per Charitatem operatur*.

Ad quartum Resp. Sicut ad primum. Ad quintum dico Apostolum ibi non excludere omnia opera, sed opera legis; scilicet Mosaycæ, quæ cùm, expirante Christo, expiraverit, non est mirum quòd sine illius operibus possit homo justificari. Quòd si aliquando dicatur homo justificari sine operibus simpliciter, intelligendum est sine operibus justificationem meritoriis; quia, ut diximus, ad primam justificationem nullo modo concurrit meritum nostrum, & ideo dicimur Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius*.

ARTICULUS II.

Quinam actus voluntatis prærequiratur ad Justificationem?

Tridentinum sess. 6. cap. 6. ultra fidem, recenset quinque actus ad voluntatem pertinentes, quos ad justificationem disponere asserit, nimirum timorem, spem veniæ, dilectionem, pœnitentiam, & propositum servandi mandata. Et de his omnibus moveri potest quæstio, an necessarii sint ad justificationem?

CONCLUSIO I.

Timor divinæ Justitiæ est quidem utilis ad Justificationem, non tamen absolutè necessarius.

Prima pars continetur in Trident. Sess. 6. Cap. 6. ubi dicit peccatores hoc timore utiliter concuti: hancque probant varia Scripturæ loca. Proverb 14. *Timor Domini fons vitæ.* Psal. 110. *Initium sapientiæ timor Domini.* Isai. 26. Juxta interpretationem 70. *A timore tuo concepimus, & peperimus spiritum salutis;* unde Augustinus tract. 9. in Epist. 1. Joan. *Perfecta Charitas,* inquit, *foras mittit timorem: ergo incipiat timor, quia initium sapientiæ timor Domini.* Ex quo patet, quàm impiè docuerit Lutherus timorem, quo quis Deum vindicem timet, esse peccatum, & peccatores pejores facere. Hujus errorem anathematizavit Tridentinum supra cap. 8. & cap. 6. ubi dicit timorem gehennæ esse donum Dei & impulsum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad Justitiam parat.

Prob. 2. Pars; quia si quis existens in peccato mortali, subitò perfectè conteratur, justificabitur sine ullo timore; quandoquidem ejus contritio sit formata Charitate, quæ foras pellit, seu non admittit timorem: unde Tridentinum supra, asserit peccatores hoc timore, non necessariò, sed utiliter concuti.

CONCLUSIO II.

Necessariò prærequiritur ad justificationem actus spei. Colligitur ex Scriptura Matth 9. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et Rom. 8. *Spe enim salvi facti sumus;* & ideò Tridentinum Sess. 14 cap. 4. Dicit Attritionem præparare ad gratiam in Sacramento impetrandam, si juncta sit cum spe veniæ. Et ratio est, quòd non possit efficaciter moveri ad obtinendam peccatorum remissionem, nisi confidat seu speret se illum obtenturum. Unde Ambrosius lib. 1. de Pœnitentia c. 1. *Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam.* Non est tamen necesse, ut per actum spei (idem est de actu fidei) explicitè attingantur omnia spetabilia, sed ea tantùm, sine quibus Contritio subsistere & intelligi nequit, nimirum quòd Deus gratiam infundat, & peccata remittat: Hinc D. Tho. q. 113. de justificatione art. 4. ad 9. *Licèt sint multi articuli fidei, non tamen oportet quòd actu omnes cogitentur in ipso instanti justificationis, sed solùm quòd cogitetur Deus secundum articulum, qui est justificans & peccata remittens.* Quod S. Doctor docet de Fide, proportionatè intelligendum est de Spe.

CONCLUSIO III.

Requiritur etiam ad justificationem actus dilectionis Dei, & pœnitentiæ. Pœnitentiæ quidem; quia, ut loquitur Trid. Sess. 14 c. 1. *Fuit pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato coinquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria* Quod etiam vetus expressis continet verus & novum Testamentum: vetus quidem Eccli 2. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.* Novum autem, Luc. 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.*

Actum verò dilectionis Dei etiam requirit Trid. Sess. 6. c. 6. ubi docet, quòd justificandi *Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt;* ubi per *diligere incipiunt*, non loquitur de dilectione perfecta, neque de dilectione imperfecta: sed dilectione abstrahente à perfecta & imperfecta: quod inde patet, quia ibi agit de justificatione in genere abstrahendo scil. ab illa quæ fit in Sacramento, ad quam sufficit dilectio imperfecta, & ab illa quæ fit extra Sacramentum, ad quam requiritur dilectio perfecta.

Confirm. Utraque pars Conclusionis: nam ut homo justificetur, debet recedere à peccato, & accedere ad Deum: Primum autem fit per pœnitentiam. Secundum verò per dilectionem.

CONCLUSIO VI.

Requiritur denique ad justificationem, propositum vitæ melioris, & servandi mandata. Patet ex Trid. sup. ubi ait, quòd proponentes suscipere baptismum, debeant & proponere *inchoare novam vitam, & servare Dei mandata.* Eadem est autem ratio pro pœnitentia in baptizatis, ac pro baptismo in non baptizatis. An autem propositum illud debet esse explicitum & semper? Resolvemus agentes de Sacramento pœnitentiæ.

ARTICULUS III.

An actus pœnitentiæ, dilectionis, fidei, & spei debeant esse formales?

CONCLUSIO I.

Ad justificationem intra Sacramentum semper requiritur pœnitentia formalis; extra Sacramentum verò sufficit quandoque virtualis.

Ratio primæ partis est, quòd pœnitentia formalis sit pars insupplebiliter requisita ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, ut suo loco dicemus.

Ratio secundæ Partis est, quòd quis immemor peccatorum eliciens actum amoris Dei super omnia, justificetur, juxta illud Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo;* atqui non justificatur per pœnitentiam formalem, ut patet: ergo per virtualem inclusam in illo actu amoris. Si cui tamen peccata occurrant, debet de illis formaliter pœnitere, etiam extra Sacramentum, ut colligitur ex Scoto 4. dist. 14 q 1. nu. 11. idque confirmat sensus communis fidelium.

CONCLUSIO II.

Extra Sacramentum non prærequiritur ad justificationem actus dilectionis distinctus à Contritione perfecta, neque distinctus à Contritione imperfecta in Sacramento; quia in actu Contritionis perfectæ includitur actus Charitatis non tantùm virtualis, sed formalis; quandoquidem peccatorum detestatio ac animi dolor procedant ex motivo Charitatis perfectæ; & ideò Trid. Sess. 14. cap. 4. loquens de Contritione reconciliante peccatorem extra Sacramentum, asserit esse Charitate perfectam. Similiter Contritio imperfecta in Sacramento, si sumatur pro Contritione informata Charitate minùs intensa, includit etiam dilectionem formalem, cùm procedat ex eodem motivo, quo Contritio perfecta; si autem sumatur pro Attritione, procedit ex eo quòd Deum nobis amemus propitium, in quo continetur actus amoris concupiscentiæ formalis.

CONCLUSIO III.

Non requiruntur ad omnem justificationem, novi actus fidei & spei formales, & expressi. Est contra nonnullos.

Prob. 1. Ex communi sensu fidelium & Confessariorum, etiam maximè timoratorum, qui non solent de talibus actibus expressis esse solliciti. Et certè si hoc requireretur, vix esset fidelis in mundo, qui non teneretur quamplurimas ex Confessionibus præteritis repetere.

Prob. 2. Quia præcipuum fundamentum asserentium requiri novos actus fidei & spei formales ad justificationem, desumitur ex eo, quòd Tridentinum ad justificationem requirat simpliciter & sine addito actus fidei & spei: sed constat Tridentinum eodem modo facere mentionem de timore servili, sicut de actibus fidei & spei: ergo, cùm timor servilis nullo modo sit necessarius ad justificationem, inde nihil probatur contra nos: unde nec Tridentinum, nec D. Thomas recensent actus initio Articuli relatos, tanquam omnes omninò necessarii sint ad salutarem pœnitentiam, sed tantùm tradunt modum, quo ordinariè peccatores justificat Deus.

CONCLUSIO IV.

Sufficiunt ad Justificationem actus fidei & spei moraliter perseverantes, id est, actus fidei & spei formales, qui non fuerunt per actus contrarios infidelitatis & desperationis discontinuati & revocati. Hæc est satis communis.

Prob. 1. Illi actus fidei & spei sufficiunt ad justificationem, qui sufficiunt, ut homo dicatur moraliter credere & sperare: sed per actus fidei & spei prætetitos, actibus contrariis non discontinuatos, dicitur homo moraliter credere & sperare: ergo. Major videtur certa, cùm non videatur plus exigi ab homine, quam quòd agat secundùm hominum æstimationem. Prob. Min. Ille censetur moraliter agere, etiam post actum actu contrario non revocatum, qui elicuit actum abstrahentem ab omni tempore, imò se extendentem ad omne tempus: unde qui unico actu voluit semper emere merces in urbem introducendas, etiam post annum ab actu elicito dicitur moraliter velle emere: atqui actus fidei & spei abstrahunt ab omni tempore, imò se extendunt ad omne tempus: neque enim, ait Pater Henneguer in sua Dissertatione Theologica de absolutione Sacramentali, pœnitens credit quòd Deus tantùm nunc justificet, & peccata remittat, sed quòd absolutè & semper. Nec per actum spei hoc

hoc tantùm confidit quòd præſentibus peccatis ex ſua miſericordia indulgebit, ſed quod omnibus quoties de ipſis dolor legitimus concipietur; ergo.

Confirm. Minor ex communi hominum ſenſu, qui vocant fideles eos, quos ſupponunt aliquo actu infidelitatis non eſſe infectos, licèt actualiter non eliciant actum fidei.

Prob. a. Quia ſuppoſito, quòd Trid. requirens actus fidei & ſpei ad Juſtificationem, non tantùm loquatur de actibus virtualibus in Contritione contentis, ſed etiam de expreſſis, ut volunt aliqui, ipſi Concilio ſatisfacimus, cùm actus illi ſano ſenſu dici poſſint formales & expreſſi moraliter perſeverantes; unde in omni Juſtificatione requirimus actus fidei & ſpei formales, non tamen ſemper renovatos.

CONCLUSIO V.

QUi diſcontinuavit actum fidei per actum infidelitatis, aut actum ſpei per actum deſperationis, debet, antequam juſtificetur, dicere actum formalem & expreſſum fidei, aut ſpei, proportionatè ad actum contrarium quem potuit, ſi ad id advertat.

Ratio eſt; quia videtur juſtum & rationabile, ut ille, qui à Deo receſſit deſperando, aut diſcredendo, ad illum redeat formaliter ſperando, aut credendo.

Dixi: *Si ad id advertat*; Unde ſicut qui ex inadvertentia non elicuit propoſitum expreſſum emendæ, juſtificatur tamen, ut ſuo loco dicemus, ſi alia requiſita poſuerit; quia propoſitum illud in actu Contritionis virtualiter continetur; ità & in noſtro caſu, propter eamdem rationem; cùm non ſit credibile alio ſenſu requiri ad juſtificationem actus fidei & ſpei, quàm propoſitum ſe emendandi; & ideo dicendum eſt, actus formales fidei, ſpei, & propoſiti requiri ad juſtificationem ex præcepto, non ad valorem juſtificationis. Ex dictis

Reſolve, diſparitatem eſſe inter actum Charitatis, & actus fidei, & ſpei, quòd actus Charitatis toties ſit reiterandus, quoties vult peccator juſtificari, ſaltem extra Sacramentum, non ſic actus fide & ſpei. Cujus ratio eſt, quòd omne peccatum mortale expellat actum & habitum Charitatis; non tamen actum & habitum fidei aut ſpei, qui tantùm expelluntur per actus contrarios.

DISPUTATIO SECUNDA.

De ſecundo effectu Gratiæ ſeu Merito.

MEritum ex ſua prima inſtitutione ſonat actum operoſum, ſeu laborioſum: unde *mereri* ex Etymologia nominis, idem eſt ac ad *mercedem ire*, utique operando, ac obſequium alteri præſtando; & ideò illa quæ in Scriptura aut alibi *merita* dicuntur, non ſunt propriè talia niſi laborem aut ſervitium importent: hic ergo ſtrictè ſumitur, nempe pro opere bono; cum opere malo non mereamur ſimpliciter, ſed tantùm cum addito, id eſt, mereamur pœnam, ſupplicium, iram &c. vel ſimpliciter demereamur. Imò hic tantùm agimus de opere bono ex gratiæ viribus in Dei obſequium præſtito.

QUÆSTIO I.

Quid ſit meritum, quotuplex, & an homo poſſit mereri apud Deum?

CONCLUSIO I.

MEritum hic eſt opus bonum Deo obſequioſum, cui præmium debetur ſupernaturale per modum retributionis.

Dicitur 1. *opus bonum*: quia cùm meritum ſit terminus concretus, importat pro materiali ipſum opus, pro formali verò, operis dignitatem, ratione cujus ſit idoneum ut compenſetur.

Dicitur 2. *Deo obſequioſum*; & ideo debet opus meritorium aliquo ſenſu in Deum referri; cùm enim merens exſpectet retributionem, & non ab alio exſpectet, quàm à Deo, juſtum eſt, ut in Dei obſequium operetur.

Dicitur 3. *Cui præmium debetur*, ſcilicet vel ex juſtitia, ſaltem largè ſumpta, vel ex eo congruitate, ut comprehendatur meritum condignum, & congruum. Porrò præmium aliter dicitur *merces*, *corona*, &c.

Dicitur 4. *Supernaturale*; quia licèt homo poſſit aliqualiter mereri, etiam apud Deum, præmium naturale, de illo tamen hic non agimus, ſed de eo quod de ſe ducit ad Deum ut authorem & finem ſupernaturalem, quod conſequenter debet eſſe ſupernaturale.

Dicitur 5. *Per modum retributionis*, ad oſtendendum quòd præmium dari debeat intuitu operis, etiamſi ex pura miſericordia concederetur.

CONCLUSIO II.

DUplex hic præſertim diſtinguitur meritum, condignum unum, congruum alterum. Condignum eſt, quod, accedente Dei promiſſione, æſtimabilitatem habet præmio proportionatam, ita ut merces illi debeatur quaſi ex juſtitia. Congruum eſt, cui vel defectu præfatæ proportionis, vel defectu divinæ promiſſionis, non debetur præmium ex juſtitia, aut ex fidelitate, ſed ex decentia, & ex præmiantis liberalitate, quamvis non ſine intuitu operis. Eſt autem diſcrimen inter hæc merita; 1. quòd merito condigno infallibiliter conferatur præmium: niſi merens ex ſua culpa ponat obicem; cujus ratio eſt; quòd meritum condignum faciat ſibi præmium debitum vel ex juſtitia largè ſumpta, vel ex fidelitate; Deus autem, cùm ſit eſſentialiter juſtus & fidelis, non poteſt debitum illud non exolvere. Merito autem de congruo, cùm ex ſola decentia præmium debeatur, poteſt ſine ulla præmiantis imperfectione denegari. 2. Quòd præmium redditum merito condigno non ſit ex pura gratia, ſed ex aliqua præmiantis obligatione; redditum autem merito congruo, licet fiat intuitu operis, ſit ex pura gratia, cùm ad id nullo titulo teneatur Deus.

CONCLUSIO III.

POteſt homo verè mereri apud Deum. Eſt de Fide in Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 32. contra Lutherũ & Calvinum, ac eorum ſequaces, volentes opera bona non eſſe quidem Deo ingrata, nec operantibus infructuoſa, ſed ex ſe, & ex ſua dignitate nihil habere meriti, ſed tantùm ex Dei indulgentia & benignitate extrinſeca, quos Concil. ſuprà ferit his verbis: *Si quis dixerit homini juſtificato, bona opera ita eſſe dona Dei; ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita.... anathema ſit.*

Prob. 1. Ex Scriptura Sacra, quæ innumeris locis promittit juſtorum operibus vitam æternam, non ut gratiam, non ut purum donum, ſed ut præmium, coronam, mercedem, bravium, debitum juſtitiæ &c. Imò nomen *meriti* ita Hæreticis odioſum, reperimus Hebr. 13. ubi legitur: *Beneficentiæ autem & communionis nolite obliviſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus*, Id eſt, promeremus Deum; verbum enim *promeretur* ibi ſumitur paſſivè à verbo activo *promereo*.

Prob 2. Ex Aug. ſerm. 16. de verbis Apoſt. *Poſſumus*, inquit, *ita Deum alloqui tanquàm debitorem, eique dicere: redde quod promiſiſti, quia fecimus quod juſſiſti*: Si ergo Deus ſit operibus noſtris debitor, non eſt purus donator; cùm repugnet debito pura donatio.

Prob. 3. Ratione; quia etſi opera noſtra ex ſolis naturæ viribus procedentia non habeant ullam proportionem cum præmio ſupernaturali, utpotè alterius ordinis, quatenùs tamen per gratiam ſupernaturalem, à qua procedunt, elevantur, ſupernaturalizantur, fiuntque præmio ſupernaturali proportionata.

Dices 1. Luc. 17. legitur: *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſervi inutiles ſumus*: ergo opera non ſunt ex ſe meritoria.

Reſp. Diſt. Conſeq. Opera noſtra ut à nobis ſunt præcisè, non ſunt meritoria: C. & ſub hoc reſpectu, juxtà D. Ambroſium, dicimur ſervi inutiles. Ut procedunt à Chriſto per gratiam ſuam in nobis operante: N. vel dic ſecundùm Bedam, nos eſſe ſervos inutiles reſpectu Dei, qui ex operibus noſtris nihil refert utilitatis, licèt ex miſericordia bona ſua velit eſſe noſtra merita.

Dices 2. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam* Rom 8.

Reſp. Apoſtolum tantùm velle non eſſe condignas ſeu proportionatas quoad durationem, quia nempè paſſio brevis, gloria æterna; licèt ſint condignæ quoad valorem, accedente ſaltem divina promiſſione.

Dices 3. Auguſtinus Enchir. cap. 107. edoctus à D. Paulo Rom. 6. vocat vitam æternam, Gratiam: *Intelligendum eſt igitur*, inquit, *etiam ipſa hominis bona merita, eſſe Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, quid niſi Gratia pro Gratia redditur?*

Reſp. Vitam æternam juſtorum operibus conceſſam vocari ab Apoſtolo, & Auguſtino Gratiam, non quia in ſe talis eſt, cùm alibi vocent illam mercedem, & debitum juſtitiæ, ſed quia talis eſt in radice, ſeu principio merendi, nempe Gratia habituali conceſſa.

Dices 4. Justus operando non acquirit jus ad præmium aliàs vellet nollet, Deus teneretur præmiare; ergo nec verè meretur.

Ref. Dist. Ant. Non acquirit jus fundatum in justitia strictè dicta: C. quia talis justitia non reperitur inter Creatorem, & creaturam, ut diximus in Tract. de jure & justitia. Fundatum in justitia largè sumpta, vel potiùs in fidelitate: N. quòd autem teneatur Deus promissis stare, nullam arguit in Deo imperfectionem. Ex dictis

Resolves, quòd licèt sit de Fide hominem posse verè mereri, non tamen sit de fide, secundùm aliquos, posse mereri de condigno; & ideò aliqui Authores Catholici concedentes bonis justorum operibus meritum congruum denegant condignum; hæc tamē assertio apparet mihi satis periculosa: quia etsi nullibi terminis expressis definiatur posse hominem mereri de condigno; hoc tamen obscurè colligitur ex Scriptura, quæ variis locis loquitur de merito perfecto, quale est condignum; Imò Sap. 3. dicitur: *Deus tentavit eos*, Nempè justos, *& invenit illos dignos se*.

QUÆSTIO II.

Quænam conditiones requirantur ad meritum condignum.

Cum triplices ad meritum condignum requirantur conditiones, aliæ se tenentes ex parte operantis, aliæ ex parte operis, aliæ ex parte præmiantis, ideò hanc quæstionem articulo triplici absolvemus.

ARTICULUS I.

Quæ conditiones requirantur ad meritum condignum ex parte operantis?

CONCLUSIO I.

Ex parte operantis requiritur status viæ, saltem de potentia ordinaria.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. *Quodcunque facere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos:* quasi diceret, ut explicat Hieronymus, nihil facies post hanc vitam dignum præmio. Unde Jo. 9. dicitur: *Venit nox*, id est mors *quando nemo potest operari*, scilicèt in ordine ad præmium & ideò *Dum tempus habemus operemur bonum*. Ad Galat 6.

Prob. 2. Ex PP. Cypriano lib. ad Demetianum numero 9. *Quando isthinc excessum fuerit, nullus jam pœnitentiæ locus est, nullus satisfactionis effectus*. Hieronymo in cap. 9. Eccle. v. 5. *Mortui nihil valent ad id adjicere, quod semel secum tulere de vita*, & in cap. 6. 1. Cor. *Tempus sementis est præsens vita*: Augustino Enchir. cap. 115. *Nemo se speret quod hic neglexerit, cùm obierit, apud Deum promereri*. Idem docet D. Prosper sententia 172.

Ratio à priori est sola Dei voluntas, qui ordinavit, ut tempus merendi finiretur cum tempore vitæ, adeòque ut animæ sivè in cœlo, sivè in purgatorio, sivè olim in lymbo existentes, nullo modo per actus suos mererentur, sicut nec demererentur damnati.

Dices 1. Aliquando impetrant nobis certa beneficia; ergo merentur in Cœlo.

Resp. N. Cons. Illa enim beneficia nobis conferuntur ex liberalitate Dei filios suos, & amicos exaudientis, non ratione alicujus operis de novo in ejus obsequium præstiti, sed ratione operum bonorum in via patratorum. Similiter gaudium accidentale, quod percipiunt Angeli de salute suorum clientum, Beati de pœnitentia peccatorum &c. fundatur in operibus bonis quæ viatores præstiterunt, *illudque magis acquirunt ex virtute beatitudinis, quàm mereantur*, inquit D. Thomas 1. p. q. 62. art 9. ad 3.

Dices 2. Elias & Enoch non sunt propriè in via, & tamen adhuc merentur: ergo.

Ref. N. Ant. Et dico, quòd illi viri sancti, qui sunt quasi medii inter viatores & comprehensores, adeoque nec propriè in via, nec propriè in patria, non mereantur de novo, licèt sint merituri, quando contra Anti-Christum præliaturi, statum viatoris ordinarium resument. Cujus ratio est, quòd non possunt demereri; ergo nec mereri, præterea si mererentur, cùm credibile sit eos continuò Deum amare, non modò quorumlibet Sanctorum, sed etiam B. Virginis merita æquarent, imò & longè superarent: Denique licèt in eo statu sint mortales, non tamen mortalium legibus subjiciuntur.

CONCLUSIO II.

Requiritur etiam ex parte operantis status gratiæ, saltem juxta præsens decretum.

Prob. 1. Ex Scrip. 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest*, & Jo. 15. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis*, scilicet per gratiam.

Prob. 2. Peccatum mortale adveniens, mortificat opera meritoria præcedentia, juxta illud Ezechielis 18. *Si averterit se justitia sua, & fecerit iniquitatem.... omnes justitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur*: ergo à fortiori impedit nova, quandoquidem ideò præcedentia mortificet, quia status peccati non compatitur statum meriti.

Ratio congruentiæ est, quòd cùm operari meritoriè sit operari in ordine ad vitam æternam, justum sit, ut taliter operans vivat vita æterna, quàm vocat gratiam Apostol ad Rom. 6. & hoc ut sit quædam proportio inter operantem & vitam. Unde D. Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. docet hominem non posse facere divina, nisi prius ipse divinus efficiatur. Hinc

Resol. 1. Quando Matth. 19. dicitur. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, non promitti vitam æternam indifferenter omnibus legem servantibus, sive sint in gratia, sive non, sed inculcatur necessitas exequendi mandata ad vitam æternam adipiscendam, nihil ibi determinando, an sit necessarius status gratiæ ad merendum, necne: quod sufficienter determinatur alibi, ut patet ex dictis.

Resol. 2. Per assertionem nostram refelli errorem Pelagianorum asserentium posse homines Beatitudinem assequi solis naturæ viribus sicut & Michaelis Baii, qui voluit ad merendum sufficere gratiam actualem; unde hanc ejus 12. Propositionem: *Pelagii sententia est: opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est regni cælestis meritorium*, damnarunt tres Summi Pontifices.

Dixi in Conclusione: *saltem juxta præsens decretum*; quia non video, cur non potuisset Deus statuere, ut homo solis naturæ viribus, aut per solam gratiam actualem promereretur vitam æternam: nam cùm opera hominis, etiam existentis in gratia non habeant ex sua entitate Physica, saltem adæquatè, quod sint meritoria vitæ æternæ, sed ex Dei acceptatione, potuisset similiter Deus opera naturalia; aut procedentia ex sola gratia actuali, in ordine ad gloriam acceptare.

Dices: Inde sequeretur quòd homo in statu peccati, adeoque reus damnationis æternæ, posset habere jus ad vitam æternam, si nempè ex gratia actuali benè operaretur.

Resp. dist. Sequel. Posset habere jus ad vitam æternam possidendam casu quo compararet sibi gratiam habitualem ante mortem: C. casu quo non compararet: N. unde jus quod haberet talis homo ad gloriam, esset conditionatum.

ARTICULUS I.

Quæ conditiones requirantur ad meritum condignum ex parte operis?

CONCLUSIO I.

Requiritur ut opus sit bonum & honestum. Ratio est; tum quia Scriptura solis actibus bonis promittit mercedem; tum quia actus malus aut indifferens non potest habere rationem obsequii erga Deum, qualis debet esse actus meritorius.

CONCLUSIO II.

Debet opus esse liberum libertate indifferentiæ, seu à necessitate.

Prob. 1. Ex Scripe. Eccli. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit; ideò stabilita sunt bona illius in Domino*. Ubi assignatur libertas tanquam ratio cur opera justorum sint in Domino stabilita, id est meritoria. Quod confirmat Apost. 1. Cor. 9. *Si volens hoc ago, mercedem habeo*.

Prob. 2. Ex PP. Hieron. lib. 2. contra Jovinianum: *Ubi necessitas, nec corona, nec damnatio est*. August. lib. de Spir. & litt. *Homini Deus dedit liberum arbitrium, sine quo nec bene, nec malè vivitur*. Bernardo serm. 81. in Cantica: *Ubi non est libertas, nec meritum*.

Prob. 2. Ex condemnatione hujus Jansenianæ propositionis tanquam hæreticæ; *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, &c.*

Prob.

Prob. 4. Ratione: quia sicut absque indifferentia ad agendum vel non agendum, nihil est reprehensione aut supplicio dignum; ita nec retributione aut præmio.

Dices: Acceptavit Deus mortem involuntariam SS. Innocentium ad vitam æternam: ergo &c.

Resp. Concesso Ant. N. Conf. Aliud est enim acceptare ad vitam æternam, aliud ad præmium vitæ æternæ; cùm enim Deus sit absolutè Dominus gloriæ potest eam conferre propter quascumque actiones, sive necessarias, sive liberas; non potest tamen eam conferre tanquam præmium quod est correlativum meriti, nisi propter actiones liberas; cùm non detur præmium, nisi ob actiones laude dignas qualis non est actio necessaria; nemo enim laudatur propter id, quod facere vel omittere non erat in sua potestate.

CONCLUSIO III.

Debet insuper opus illud esse supernaturale in entitate, adeoque procedere debet ab auxilio gratiæ actualis. Est contra quosdam volentes omnia opera justorum moraliter bona, esse meritoria.

Prob. 1. Quia, ut dictum est in materia de gratia, nihil potest homo, etiam justificatus, facere in ordine ad vitam æternam sine gratia actuali, juxta illud Joann 12. *Sine me nihil potestis facere*, scilicet meritoriè: quod perpendens Concilium Arausicanum 2. Can. 18. *Debetur*, inquit, *merces bonis operibus, si fiant; sed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant*. Hanc autem gratiam distinctam esse à gratia habituali, ostendimus ex Trid. docente sess. 6. cap. 16. quòd Christus *in justificatos*, adeoque in eos qui jam habent gratiam Sanctificantem, *virtutem influat, quæ bona eorum opera semper antecedit ..... sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent*.

Prob. 2. Dispositio proxima ad formam debet esse ejusdem ordinis ac forma ipsa: sed opus meritorium proximè disponit ad gratiam augendam, quæ est supernaturalis: ergo &c.

CONCLUSIO IV.

Probabilius est, quòd opus de condigno meritorium non debeat esse à Charitate vel elicitum, vel imperatum. Est satis communis.

Prob. 1. Quia actus justorum à virtutibus infusis, sive moralibus, sive Theologici, eliciti, sunt de condigno meritorii gratiæ & gloriæ; secluso charitatis imperio: ergo &c. Prob. Ant. quia ultra quòd actus illi sint honesti & supernaturales, atque ab homine viatore & sanctificato procedentes, promittit illis Scriptura variis in locis vitam æternam, nulla prorsus facta mentione Charitatis, ut videre est Matth. 10 12. & 25. Marc. 3. & Luc. 10. & alibi, quibus in locis promittitur vita æterna actibus fidei, misericordiæ, pietatis, obedientiæ, hospitalitatis &c. atqui nihil aliud requiritur ad meritum condignum. ergo.

Prob. 2. Ex Trident. sess 6. cap. 16. ubi docet nihil deesse justificatis, quominus operibus suis in Deo factis verè mereantur, sed actus fidei & spei v. g. eliciti ab homine justo, sunt independenter ab imperio Charitatis opera facta in Deo, cùm sint facta in gratia, & à gratia: ergo. Deinde Can. 32 ejusdem sess. & cap. asserit indefinitè justum mereri vitam æternam per opera ex Dei gratia & Christi merito procedentia; sed talia sunt opera virtutum supernaturalium à Charitate distinctarum: ergo &c.

Prob. 3. Quia pluribi invitat nos Christus ad christianè vivendum per solam præmii propositionem: imò Ps. 118 expressè ait Propheta Regius: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum: propter retributionem*, ubi recensetur motivum spei, & non Charitatis.

Dices 1. Indicat Christus variis locis, se justorum opera non remuneraturum, nisi fiant nomine & intuitu ipsius, ut Matth. 19. *Omnis qui reliquerit.... patrem aut matrem.... propter nomen meum, centuplum accipiet* &c. & c. 10. *Qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet:* ergo &c.

Resp. Christum tantùm velle non remuneraturum se opera justorum, si fiant ex solo motivo naturali, v.g. honestatis moralis; non autem si fiant ex motivo supernaturali; quia tunc licèt explicitè non fiant propter Deum, sicut opera Charitatis, fiunt tamen implicitè, in quantum ex suis intrinsecis feruntur in ipsum per motiva supernaturalia sibi propria; Fides siquidem, independenter à Charitate, tendit in Deum ut veracem; Spes, ut summè fruibilem, Religio, colendum; Obedientia, ut supremum Legislatorem: & sic de aliis.

Dices 2. Apost. 1. Cor. 13. asserit non prodesse Fidem sine Charitate, & ad Galat. 5. docet ad salutem valere solam fidem, *quæ per charitatem operatur*.

Resp. Apostolum ibi loqui de Charitate habituali, seu gratia, sine qua nulli actus, etiam de se optimi, sunt meritorii vitæ æternæ.

Dices 4. Aug. Enchir. c. 117. sic habet: *Regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei Charitas*. Et in Ps. 18. *Qui non volunt servire Charitati, necesse est ut serviant iniquitati:* ergo opus, seclusa Charitate, non potest esse meritorium.

Resp. S. Doctorem ibi loqui de Charitate habituali, seu vult, quòd ubi non regnat Charitas habitualis seu gratia, regnet ibi peccatum, quod est actus cupiditatis carnalis moraliter perseverans. Item quòd nolens servire Charitati, ipsam sibi comparando, necesse sit serviat iniquitati, illam retinendo. Et certè si præfata loca intelligerentur de Charitate actuali, actus omnes ab ea nec eliciti, nec imperati, essent mali: quod nemo dixerit. Quòd si loquens de Charitate actuali, dicat nihil nos ad beatam vitam conducere, nisi summum amorem, tantùm vult, quòd nihil conducat ad vitam æternam, sicut summus amor. Sicut enim præcipua est virtutum Charitas, ita principaliter ad Beatitudinem conducit, licèt aliæ virtutes etiam suo modo conducant. Sic autem esse intelligendum, inde patet, quòd aliàs quilibet amor, qui non esset summus, non conduceret ad Beatitudinem, quod nullus docuit, nec Augustin.

Dices 4. D. Thom 1. 2 q. 114. art. 4. docet in terminis actus virtutum à Charitate distinctarum non esse meritorios, nisi à Charitate imperentur: *Meritum vitæ æternæ*, inquit, *primò pertinet ad Charitatem, ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus à Charitate imperantur*. Unde solutione ad 3. *Fidei actus non est meritorius, nisi fides per dilectionem operetur, ut dicitur ad Galat. 5. similiter etiam actus patientiæ & fortitudinis non est meritorius, nisi aliquis ex Charitate hæc operetur*.

Resp. Ipsum loqui de Charitatis imperio impropriè dicto, seu tantùm vult, quòd actus meritorii procedere debeant ab habente Charitatem habitualem seu gratiam, quod & nos antea docuimus: unde loquitur ad sensum Apostoli dicentis 1. Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; quandoquidem per hæc verba Apostoli probet allata in objectione. Apostolum autem loqui de Charitate habituali, sensus est omnium Interpretum. Imò ipsemet D. Angelicus hanc esse suam mentem expressissimè ostendit 2. dist. 40. quæst. 1. art. 5. *Non potest esse aliquis actus*, inquit, *à deliberata virtute procedens in habente gratiam, qui non sit meritorius*. Et in solutione ad 3. *Qui intendit Castitatem servare, etiamsi nihil de Charitate cogitet, constat quòd meretur, si gratiam habet*. Quid clarius & expressius?

Dices 5. Omne meritum vitæ æternæ est augmentum Charitatis: sed non augetur Charitas nisi per actus charitatis; ergo.

Resp. Neg. Min. Quia per actus virtutum supernaturalium, meremur augmentum gratiæ, adeoque & Charitatis habitualis à gratia indistinctæ:

Solet hic Objici authoritas DD. Subtilis & Seraphici 2. dist. 41. sed relationem in Deum requirunt, non tanquam ad merendum necessariam, sed tanquam magis proficuam, imò & magis tutam; quandoquidem D. Bonav. in fine qu. 3 art. 1. asserat mereri virum obedientem, obediendo Prælato sibi præcipienti, etiamsi nihil de Deo cogitet, sed solùm consideret, quòd bonum est obedire. Scotus verò 2. dist. 7. q. unica, expressè tenet sententiam nostram; imò videtur plus asserere, nempe omnem actum moraliter bonum in homine justo esse meritorium. Ex dictis

Resol. 1. Actus cujuslibet virtutis infusæ ab homine justo elicitos, esse de se meritorios, secluso Charitatis imperio: quod etiam asserimus de actibus virtutum moralium ab aliqua virtute supernaturali imperatis, quæcumque illa sit, quia actus imperatus, ratione conjunctionis moralis cum actu imperante, participat bonitatem illius; & consequenter si actus imperans sit de se meritorius, erit & meritorius imperatus; quandoquidem, ut fatentur adversarii, actus à Charitate imperatus sit meritorius; quia actus Charitatis est de se meritorius.

Resol. 2. Contra Capreolum, Vasquez, & quosdam alios; non omnia justorum opera esse condignè meritoria; quia ubi opus non fit ex motivo supernaturali, non censetur in Dei obsequium fieri.

Resol. 2. Non repugnare operibus meritoriis, quòd quis agat propter retributionem, ut patet exemplo Davidis supra, & Moysis, de quo dicit Apostol. ad Hebr. 11. *Aspiciebat enim in remunerationem*. Fatendum tamen cuique Chri-

stiano ad laborandum esse, ut omnes actiones suas in Deum referat, vel actualiter, vel virtualiter per actum Charitatis moraliter perseverantem (qualem censetur habere per totam viam, qui aliquam peregrinationem ex amore Dei suscipit, licèt diu duret) quia licèt sententia nostra sit probabilior, quia tamen fortè coram Deo falsa est, ne multa opera bona mercede priventur, ideò aliam in praxi sequendam maximè consulimus; imò etiam actus nostros indifferentes ex imperio vel motivo Charitatis facere, admodum utile est & proficuum, quandoquidem ratione motivi, vel actus imperantis, unde bonitatem accipiunt, fiant etiam meritorii vitæ æternæ.

ARTICULUS III.

Quæ conditiones requirantur ad meritum condignum ex parte præmiantis?

CONCLUSIO I.

REquiritur ex parte præmiantis promissio seu acceptatio ad præmium, Est Scoti 1. dist. 17. qu. 3. n. 21. ubi de opere meritorio sic loquitur: *Creditur esse una conditio in actu, videlicet quod est acceptabilis Deo, non quadam acceptatione communi solummodò .... sed ex acceptatione speciali, quæ est in voluntate divina, ordinatio hujus actus ad vitam æternam.* Est contra paucos volentes actus à gratia procedentes habere de se condignitatem ad præmium vitæ æternæ.

Prob. 1. Ex Scriptura Rom. 4. *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum:* atqui Deus, seclusa sua promissione, non potest esse alicui obligatus seu debitor; cùm jus habeat supremum in omnes creaturas, & in omnes earum actiones, possitque illas justissimè exigere, seclusa omni mercede: ergo &c. Unde Augustin. in Psal. 83. circa finem: *Debitorem Deus ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo: non ei dicitur redde quod accepisti, sed redde quod promisisti.* Et serm. 16 de verbis Apostoli: *Debitor nobis factus est, non aliquid à nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo.*

Prob. 2. Ex variis Conciliis, ut Moguntino celebrato 1549. Senonensi c. 16. Trident. Sess. 6. c. 16. cujus verba juvat in medium proferre: *Benè operantibus usque in finem & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Jesum Christum misericorditer promissa: & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda.*

Prob. 3. Ratione: Nullo modo debetur merces ex justitia laboranti in vinea aliena, si inter Dominum vineæ & operarium nullum interveniat pactum, aut promissio; sed operibus bonis justorum debetur merces ex justitia aut quasi justitia juxta illud 2. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex:* ergo debet intervenire promissio ex parte DEI, præsertim cùm benè operando, non in illius, sed in nostram laboremus utilitatem; & non tantùm opera nostra, sed etiam ea, per quæ operamur, sint variis titulis ipsi debita.

Prætereà cur non merentur animæ in cœlo, aut Purgatorio existentes? Cur Christus non meruit malis Angelis reparationem? Nisi quia illis operibus deest promissio & acceptatio, quæ adest operibus bonis justorum adhuc viatorum. Si dicas non mereri, quia sunt in termino; nihil proficis. nam si à te quæram, cur non mereantur in termino? respondere debes, quia actionibus in termino factis non promisit Deus præmium.

Dices 1. Peccatum, seclusa comminatione, est meritorium pœnæ: ergo opus bonum, seclusa promissione, est meritorium gloriæ.

Resp. 1. Neg. Ant. Aliàs non esset ratio, cur damnati peccando, non merentur augmentum pœnæ.

Resp. 2. Neg. Conseq. Nam ratio dictat puniendum esse illum, qui Superiorem offendit, etiam seclusa comminatione; non dictat tamen esse præmiandum illum ex justitia, qui non conductus laboravit.

Dices 2. Si requiratur promissio ex parte præmiantis, requiritur etiam acceptatio ex parte merentis: sed plurimi ignorant, aut ignorare possunt illam promissionem: ergo, defectu acceptationis, privarentur præmio: quod est nimis durum.

Resp. dissimulata Ma. Neg. Min. quia cùm nullus mereri possit sine fide Dei remuneratoris; etiam nullus merens ignorare potest promissionem remunerationis, quam censetur acceptare eo ipso quo benè operatur; cum censeatur velle obtinere per opus suum quidquid per illud obtineri potest.

Dixi: *Dissimulata Majore;* quia licet ad debitum justitiæ requiratur acceptatio, non tamen ad debitum fidelitatis, quale est in nostro casu.

Dices 3. Christus meruit gratiam antiquis Patribus; sed non promisit Deus Christi humanitati dationem illius gratiæ cùm prius eam dederit, quàm fuerit Christi humanitas: ergo.

Resp. Dist. Min. Non promisit humanitati existenti: C. futuræ: N. Deus ergo promisit ab æterno futuris Christi meritis gratiam hominibus dandam; & propter merita illa fundata in promissione prævisa ut à Christo acceptanda, gratiam de facto contulit antiquis Patribus.

CONCLUSIO II.

REquiritur præfata promissio divina, non tantùm ut Deus justis benè operantibus fiat debitor, sed etiam ut bona eorum opera de se improportionata, eleventur ad condignitatem gloriæ. Est Scoti cum suis contra varios volentes bona justorum opera ratione gratiæ sanctificantis esse de se condigna præmio vitæ æternæ, adeòque à promissione divina nullum ad hoc valorem, etiam extrinsecum, accipere.

Prob. 1. Conclusio ex Scriptura Rom. 8. ubi de actibus justorum dicitur; *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis:* ergo non à gratia sanctificante; sed ab ipsa Dei promissione seu ordinatione habent illum valorem condignum. Unde 2. Cor. 4 legitur, quòd *Momentaneum & leve tribulationis nostræ, ... æternum gloriæ pondus operatur in nobis,* quasi diceretur, quòd tribulationes hujus vitæ, quæ nihil sunt in comparatione gloriæ, illam tamen nobis operentur ex bonitate Dei, illas ad tale præmium ordinantis; & ideò volens Christus Matth. 25. ostendere inæqualitatem operum factorum in gratia, cum gloria, ait: *Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.*

Prob. 2. Ex PP. Fulgentio l. 1. ad Monim. c. 10. *Tantùm ibi,* idest in gloria, *gratia divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum, quamvis bonæ & ex Deo datæ, humanæ voluntatis atque operationis, excedat.* Augustino in Ps. 93. *Si verum vis judicare; æterna requies, æterno labore rectè emitur: sed noli timere, misericors est Deus,* idest, ex sua bonitate & misericordia, laborem brevem & minus dignum acceptabit ad præmium vitæ æternæ.

Prob. 3. Ratione quia etsi gratia sit radix & semen gloriæ, cùm tamen respectu operum à justis factorum habeat se tantùm concomitanter, & materialiter, nullatenus sequatur ab ea ita dignificari, ut sint de se omninò condigna Beatitudine.

Confir. Ideò status peccati non reddit opera indifferentia, aut etiam venialiter mala, condigna pœnæ æternæ, quia tantùm materialiter & concomitanter se habet ad illa: sed ita se habet gratia ut gratia respectu operum bonorum: ergo non reddit illa omninò condigna vitæ æternæ.

Obji. 1. Hæc sententia affinis est errori hæreticorum asserentium opera justorum nullum habere de se valorem, sed ex Dei acceptatione extrinseca.

Resp. Neg. Assumpt. Etsi enim negemus operibus justorum condignitatem gloriæ, non tamen negamus omnem valorem intrinsecum: unde sicut opera generosa filii adoptati à Rege, habent suum valorem intrinsecum, & quidem longè majorem, quàm opera personæ omninò extraneæ, ita & opera bona justorum cùm sint filii Dei adoptivi. Sicut autem opera filii adoptati à Rege non sunt condigna throno, nisi ita acceptentur à Rege; sic nec opera justorum sunt condigna cœlo, nisi eleventur à Deo.

Obji. 2. Si vera esset Conclusio, posset peccator mereri gratiam de condigno per Contritionem. Prob. Assumpt. quia eodem modo promissa est gratia contritis, ac gloria justis.

Resp. Neg. Ass. Ad probationem dico promissam quidem esse Contritioni gratiam ob Christi merita, non tamen ut mercedem; cum non sit opus filii, sed inimici, & sic non elevatur Contritio, sicut opera facta in gratia, per promissionem.

Obji. 3. Promissio, cùm sit operi extrinseca, non potest ipsum meliorare.

Resp. Dist. Assumpt. Non potest ipsum meliorare intrinsecè: C. extrinsecè, eo ferè modo quo Rex per suam ordinationem auget valorem monetæ de se minus valentis: N. & certè si Princeps promitteret ascendenti muros civitatis filiam suam, nunquid ascendens, illam de condigno mereretur, ratione promissionis Regiæ taxantis valorem illius actionis de se minus valentis? Ita sanè: idem dic in nostro casu.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

Quænam cadant ſub meritum de condigno?

QUæritur quid poſſit homo condignè mereri? Ante reſolutionem

Supp. 1. Non poſſe hominem mereri de condigno primum gradum gratiæ Sanctificantis ; cùm enim gratia neceſſariò prærequiratur ad meritum condignum, ut antea probavimus, clarum eſt non poſse per tale meritum obtineri; aliàs idem præſupponeretur ſibi ipſi. Præterea, ut fert Axioma Theologicum, principium meriti non cadit ſub meritum: ſed gratia ſanctificans eſt principium meriti, ſaltem dignificativum; ergo. Et ideò Rom. 3. dicimur *juſtificati gratis*.

Supp. 2. Nec primam gratiam actualem poſſe à puro homine condignè obtineri; aliàs deberet quis illam mereri per ſolas naturæ vires; quod nequidem poteſt congruè, ut ſuo loco diximus.

Supp. 3. Augmentum gratiæ & gloriæ cadere ſub meritum condignum, ut patet ex Trid. Seſs. 6. Can. 32. ubi dicitur: *Si quis dixerit ipſum juſtificatum, bonis operibus.... non verè mereri augmentum gratiæ, atque etiam gloriæ, Anathema ſit*. Si autem verè meretur, quidni condigna? Quandoquidem meritum congruum non ſit propriè meritum. Accedit, quòd omnia reperiri poſſint ad tale merita requiſita, nempe ex parte operis honeſtas, libertas, ſupernaturalitas, &c. ex parte operantis ſtatus viæ & gratiæ; ex parte præmiantis promiſſio; cùm dicatur Apocal. 22. *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc*: ubi promittitur augmentum juſtificationis, ſeu gratiæ juſtificantis; & Joan. 14. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, ubi promittitur implicitè majoribus meritis major gloria.

Supp. 4. Non poſse hominem mereri de condigno reparationem poſt lapſum; quia omnis juſtificatio ſive ſecunda, ſive prima ſemper eſt gratuita, ut patet tum ex Scriptura tum ex Patribus, tum ex communi fidelium ſenſu: unde quando dicit David Pſ. 70. *Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me*, non orat, ut reparetur ſpiritualiter poſt lapſum, ſed ut Deus, qui fuerat ei de ventre matris ſuæ protector, non deſerat ipſum in ſenectute. Sed eſto reparationem illam exigeret, ſequeretur ad ſummum poſſe juſtum illam ſibi ſuis precibus impetrare, ſicut poteſt alteri, non tamen de condigno mereri, eò quòd nulla ſit in Scriptura talis reparationis promiſſio.

Supp. 5. Idem eſſe dicendum, propter defectum promiſſionis divinæ, de perſeverantia finali, de bonis temporalibus, ſaltem ut nos conducunt ad ſalutem: unde nihil aliud reperimus, juſtorum operibus promiſſum, niſi gratiam & gloriam, earumque augmentum, & ideò prioribus præſuppoſitis tanquam certis, vel de fide, vel Theologicè, tantùm reſtant quædam examinanda circa gratiam, & gloriam inter Doctores controverſa.

CONCLUSIO I.

PRobabilius eſt poſse adultum mereri de condigno primum gradum gloriæ.

Prob. 1. ex Trid. ſeſs. 6. can. 32. ubi deſignat tanquam duo præmia diſtincta, gloriam & gloriæ augmentum: ergo ſupponit poſse hominem utrumque mereri, ſeu primum gloriæ gradum, & gradus ulteriores: unde aliter loquitur ibidem de gratia ac de gloria: vult enim poſse quidem hominem mereri gratiæ augmentum, non tamen gratiam ſimpliciter, quia hæc neceſſariò prærequiritur ad meritum, ad quod quia non prærequiritur gloria vult ſimpliciter hominem & gloriam & gloriæ augmentum poſse mereri.

Prob. 2. Quia homo eliciens actum Contritionis perfectæ, ponit omnia requiſita ad tale meritum, quandoquidem eodem inſtanti reali quo Contritionem elicit, gratiam recipiat, ſicque operetur habens gratiam & certè ſi poſſit causa phyſica eodem inſtanti quo eſt, effectum producere, ut patet in igne, ſole, &c. quidem idem poſset cauſa moralis aut quaſi moralis, qualis eſt Contritio reſpectu gratiæ? Unde D. Thomas 1. 2. q. 112. art 2. ad 1. *Præparatio hominis ad gratiam habendam quædam eſt ſimul cum ipſa infuſione gratiæ; & talis operatio eſt quidem meritoria, ſed non gratiæ, quæ jam habetur, ſed gloriæ, quæ nondum habetur*.

Dices; Contritus meretur primum gloriæ gradum de congruo: ergo non de condigno. Prob. Ant. Nam ideò meretur gloriam; quia meretur gratiam; ſed gratiam meretur de congruo: ergo & ſimiliter gloriam.

Reſp: Licèt Contritus pro inſtanti naturæ præcedente infuſionem gratiæ, mereatur gloriam ſicut gratiam, adeoque de congruo; pro inſtanti tamen naturæ ſequente infuſionem gratiæ, illam meretur de condigno. Nec mirum videri debet quòd eodem inſtanti reali poſſit quis mereri gloriam de congruo & de condigno; nam ſi teſte Trid. ſeſs. 6. c. 16 poſſit quis illam accipere & ut gratiam, & ut mercedem, ſub diverſo reſpectu, quidni & illam mereri de congruo & de condigno, habito reſpectu ad diverſa naturæ inſtantia, in quorum primo necdum intelligitur homo dignificatus per gratiam, in ſecundo autem dignificatus.

CONCLUSIO II.

POteſt juſtus mereri de condigno remiſſionem peccatorum venialium. Eſt contra Lugo & quoſdam alios.

Prob. Quia, cum poſſit mereri gloriam de condigno, quidni & eodem modo mereri ut tollantur retardantia gloriæ conſecutionem, qualia ſunt venialia? Præterea quid deeſt Contritioni à juſto elicitæ ad condignam venialium remiſſionem? non dignitas operis aut operantis, ut patet; non etiam promiſſio præmiantis. cùm promiſerit Deus condonare peccata verè pœnitentibus: ergo &c.

Dices: juſtus contritus de venialibus, meretur gloriæ augmentum de condigno: ergo non ita meretur venialium remiſſionem; aliàs eidem operi redderetur præmium duplex.

Reſp. Neg Conſ. Et dico, licèt idem opus non mereatur duplex præmium non ſubordinatum, meretur tamen ubi primum ſubordinatur ſecundo, ut patet de gratia & gloria; jam autem venialium remiſſio ſubordinatur faciliori gloriæ conſecutioni.

CONCLUSIO III.

NOn poteſt purus homo mereri alteri de condigno gratiam, aut alia auxilia ad ſalutem neceſſaria.

Ratio eſt; quia nullibi extat promiſſio de tali præmio operibus noſtris reddendo; ſicut adeſt reſpectu operum Chriſti, qui ideò meruit nobis illa omnia de condigno. Poteſt tamen quis alteri impetrare gratiam juſtificationis, aut perſeverantiæ; aliàs fruſtra id peteremus à DEO: unde D. Stephanus *meruit veniam inimicis*, inquit Aug. ſerm. 99. c. 11.

QUÆSTIO IV.

Quænam cadant ſub meritum de congruo?

SUpp. 1. Eaſdem conditiones requiri ad meritum cōgruum ex parte operis, ac requiruntur ad meritum condignum, adeoque quòd debeat actus eſſe liber, honeſtus, ſupernaturalis, & in Dei obſequium factus, aliàs non videtur aptus, ut Deum moveat ad præmium.

Supp 2. Ex parte operantis requiri quidem ſtatum viæ, non tamen ſtatum gratiæ, licèt non officiat. Ratio prioris eſt, quòd Deus ita ſtatuerit, ut patet ex conditionibus ad meritum condignum requiſitis: unde ſi Deus quandoque nobis beneficia conferat ob Sanctorum preces, non movetur eorum precibus tanquam meritis, ſed tanquam petitionibus perſonarum ſibi amicarum, & dignarum, ut ob antiqua merita exaudiantur. Ratio poſterioris eſt, quòd meritum congruum non fundetur in dignitate operantis, ſed in præmiantis liberalitate: unde peccator contritus meretur de congruo juſtificationem.

Supp. 3. Ad meritum congruum non requiri promiſſionem de præmio retribuendo, licèt non ipſi repugnet. Ratio prioris petitur ex eo, quòd merito congruo, tantùm debeatur præmium ex decentia & congruitate, & conſequenter non debeat eſſe præmii retributio infallibilis. Ratio poſterioris eſt, quòd quis poſſit alteri promittere quod ei tantùm ex congruitate debitum eſt, & ideò promiſit Deus peccatori contrito juſtificationem. His ſuppoſitis

CONCLUSIO I.

POteſt quis alteri, non ſibi mereri de congruo primam gratiam actualem.

Prob. 1. pars: quia ſi poſſit alteri mereri de congruo reconciliationem cum Deo, ut patet ex Job cap. 42. ubi Deus in Jobi amicos iratus ſic loquitur: *Job autem ſervus meus orabit pro vobis: faciem ejus ſuſcipiam, ut non vobis imputetur ſtultitia*; à fortiori poteſt primam gratiam, quæ ſolùm initium eſt reconciliationis.

Prob 2. pars; quia prima gratia eſt principium cujuslibet meriti, adeoque non poteſt cadere ſub proprium meritum. Præterea deberet quis ſibi illam mereri ſolis naturæ viribus: hoc autem fieri non poſſe, definitum eſt contra Semi pelagianos, ut diximus.

CONCLUSIO II.

POtest homo, supposita prima gratia actuali, mereri sibi de congruo auxilia ult. riora, imò & ipsam justificationem.

Ratio est; quia decet summam Dei liberalitatem facienti quod in se est cum auxilio gratiæ, nec gratias ulteriores nec ipsam justificationem denegare: unde Aug. tract. 44 in Jo. de confessione Publicani dicentis: *Deus propitius esto mihi peccatori*, ait: *Ista ergo confessio meruit justificationem*. Qui passus adversatur Thomistis dicentibus non posse hominem per actum Contritionis, aut Charitatis, mereri de congruo infusionem gratiæ, eò quòd putent meritum congruum consistere in jure amicabili ad præmium, quod gratiam præsupponit, cùm tamen consistat in mera congruentia ipsius operis cum præmio, attenta præmiantis misericordia, ut habet verior & communior sententia, cui favet D. Th. Lect. 3. in c. 6. ad Hebr. ubi sic habet: *Dicendum quòd duplex est meritum, unum quod innititur justitiæ, & istud est meritum condigni, & aliud quod soli misericordiæ innititur, quod dicitur meritum congrui*. Ubi per verbum *soli* excludit jus illud amicabile fundatum in gratia.

CONCLUSIO III.

VErisimilis est posse justum mereri de congruo reparationem post lapsum. Est satis communis. Contrarium quidem docuit D. Th. 1. 2. q. 114 art. 7. dicens: *Nullus potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum, nec merito condigni, nec merito congrui*; sed hoc retractavit loco immediatè antè citato, ubi expressè docet, quòd sit congruum, ut qui multa bona fecit, mereatur resurgere à peccato.

Prob. 1. Ex Script. 2. Paralip 19. *Impio præbet auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcirco iram Domini merebaris: sed bona opera inventa sunt in te*, &c. Ubi indicatur Josaphat Regem per bona opera obtinuisse, ut etiam cùm Deum desereret, à Deo non desereretur.

Prob. 2. Ità se habet justus respectu sui, peccatoris fortè futuri, ac alterius peccatoris; sed huic mereri potest de congruo reparationem, cùm illam inimicis suis meruerit S. Stephanus, & Job amicis suis, ut antea diximus; ergo & sibi, quo casu quo labatur.

Prob. 3. Potest homo mereri sibi de congruo reparationem, cùm est Dei inimicus, ut diximus Concl. præc. ergo à fortiori quando est amicus, pro tempore quo erit inimicus.

Dices Ezechiel. 18. legitur: *Si averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem.... omnes justitiæ ejus non recordabuntur*: ergo non movetur Deus à bonis operibus per peccatum subsequens mortificatis, ut reparationem conferat.

Ref. Dist. Conf. Non movetur ut conferat de condigno: C. & hoc modo dicitur non recordari operum præteritorum. Ut conferat de congruo; N. unde dici potest, quòd illorum obliviscatur ut justus judex, non tamen ut misericors Pater.

CONCLUSIO IV.

POssumus mereri nobis de congruo perseverantiam finalem.

Prob. 1. Ex Scriptura justos hortante, ut donum illud à Deo postulent: ergo supponit posse justorum precibus obtineri.

Prob. 2. Ex Aug. de dono persever. c. 6. ubi ait: *Hoc Dei donum suppliciter emereri potest*.

Prob. 3. Ratione; quia congruum apparet, ut Deus, qui vult omnes homines salvos facere, in hoc filios suos exaudiat.

Prob. 4. Possumus donum illud aliis emereri; cùm, ut ait August. supra cap. 7. oret Ecclesia ut credentes perseverent: ergo & nobis.

Ut autem jungamur Thomistis: qui nobis in hac & aliis Conclusionibus videntur contrarii; advertendum est, ipsos duplex admittere meritum de congruo unum strictè, quod dicit jus in homine ad præmium, & in Deo debitum, amicabile alterum, quod soli divinæ misericordiæ innititur. Cùm autem dicimus nos posse perseverantiam finalem mereri de congruo (idè est de prima gratia actuali) loquimur de merito congruo latè, quòd sententia communior vocat congruum simpliciter; non autem de congruo strictè; cùm nullum jus habeamus etiam amicabile, ad primam gratiam, sive actualem, sive habitualem, cùm jus illud ipsam gratiam habitualem, qua amici Dei constituimur, præsupponat: sicut nec ad donum perseverantiæ, quod omninò gratis conceditur.

QUÆSTIO V.

Seu variæ Quæstiunculæ hanc materiam concernentes.

PEtes 1. Quomodo sit verum quòd Deus præmiet ultra condignum, & puniat citra condignum?

Resp. Hoc sensu, quòd opera nostra bona de se improportionata ad præmium vitæ æternæ, elevaverit ad illud per pactum; & promissionem suam, opera verò mala, potuerit sine ulla injuria longè graviori supplicio afficere; unde Chrysostomus Homil. 37. in Gen. *Non solùm non inducit pœnas peccatis graviores, sed & valde minores*.

Petes 2. Qua proportione crescat augmentum gratiæ ratione actus meritorii?

Resp. Proportionatè ad gradus actus meritorii; sive sit intensus, sive remissus: unde si quis habeat tres gradus gratiæ, & eliciat actum remissum ad unum, habebit quatuor gradus gratiæ, si verò intensum ad quatuor, habebit septem, quidquid dicant aliqui volentes non plus gratiam augeri: quàm sit actus intensus: & ideò docent eficientem actum intensum ad quatuor v.g. non recipere augmentum gratiæ, si jam habeat quatuor gratiæ; recipere autem augmentum unius gradus, si actus sit intensus ad quinque. Sed dicendum est ut ante, ne aliqui actus priventur mercede qua digni sunt, tum ratione sui, tum ratione divinæ promissionis, quæ nullos actus meritorios, etiam remississimos excludit à præmio gratiæ & gloriæ.

Petes 3. An etiam augeatur fides & spes, dum augetur gratia? Non loquimur de Charitate; quia cùm, secundum nos, non distinguatur à Gratia, certum est, aucta gratia, augeri & Charitatem.

Resp. Neg. Quia ex eo, quòd ubi infunditur gratia, infundantur & illæ virtutes, si antea non sint, nullatenus sequitur ad augmentum gratiæ, debere & ipsas augeri, cùm ab ea realiter distinguantur, imò possint manere in subjecto, in quo non est gratia: unde probabilius est non augeri habitum fidei, nisi per actum ejusdem. Idem dic de spe:

Petes 4. Unde augeatur meritum?

Resp. 1. Ex majori actus bonitate: Ex operis difficultate vel ratione objecti, vel ratione debilitatis subjecti, vel ratione vitiosæ inclinationis, si hæc difficultas requirat majorem vim in agente. 3. Ex operis continuatione. 4. Ex majori sanctitate, saltem essentiali ipsius merentis: sic Christi meritum ratione suppositi divini, fuit infinitum, saltem secundùm quid.

Dixi: *saltem essentiali*; quia non ita constat de sanctitate accidentali, quamvis id piè credant aliqui, volentes majus esse meritum, ubi major est gratia sanctificans. 5. Ex valore rei Deo oblatæ, attenta tamen dantis facultate: nam censetur plus dare habens sex, si det unum, quam habens mille, si det viginti.

Atque hæc de merito dicta sufficiant. Faxit Deus ut illa ad praxim ita redigamus, ut tandem præmium essentiale meriti perenniter possideamus. Amen.

THEO-

THEOLOGIA MORALIS
ET SCHOLASTICA.
DE VITIIS ET VIRTUTIBUS.

QUoniam secundùm Psalmistam priùs monemur vitare malum, & posteà facere bonum, juxta illud Psal 36. *Declina à malo, & fac bonum?* non incongruum judicavi, si de vitiis & virtutibus tractaturus, vitiorum priùs naturam, ac deinde virtutum pulchritudinem, & necessitatem exposuero. Et certè si virtus sit fuga vitii, juxta illud Horatii lib. 1. Epist. 1. *Virtus est vitium fugere*, necesse est ut priùs vitii essentiam cognoscamus, quàm virtutem practicemus: unde August. in Psal. 84. in fin. *Ipsa prima est hominis justitia, ut punias te malum, & faciat te Deus bonum*. Sed quidquid sit de illo ordine, Scopus hujus operis est omnibus fugam mali inspirare, & boni prosecutionem inculcare: unde scientia hæc non est speculativa, quasi verò sufficeret vitiorum & virtutum naturam inquirere, ut ibi sisteremus; sed maximè practica est, cùm non debeamus investigare quid sit vitium, nisi ut illud fugiamus; quid sit virtus, nisi ut illam amplectamur. Faxit Deus, ut quisquis hos tractatus legerit, tanquam *à facie colubri* fugiat peccatum; & interim per amœnas virtutum semitas hilari & festino gressu incedat, donec ad montem, qui Christus est, tandem perveniat. Hoc est votum illius, qui hoc opus aliaque, Ecclesiæ Romanæ submittit pedibus & censuræ.

TRACTATUS PRIMUS.

De Vitiis & Peccatis.

LIcèt quandoque confundantur Vitium & Peccatum; in rigore tamen distinguuntur in multis: nam Vitium est habitus, Peccatum actus: Vitium dispositio permanens, Peccatum quid transiens: compatibile est vitium cum gratia sanctificante & Dei amicitia, non sic Peccatum: omne Vitium præsupponit peccatum, ex quo generetur, non tamen omne peccatum præsupponit vitium; cum Primò aut secundò peccans in una materia, non dicatur vitiosus in illa: Vitium est entitas positiva, peccatum autem tantùm privatio, & quoddam nihilum ad nihilum redigens peccantes: peccatum per condignam pœnitentiam tollitur, non sic vitium, quod sicut per varios actus peccaminosos comparatur; ita non nisi per varios actus oppositos eradicatur. Vitium opponitur virtuti, cùm hæc sit habitus inclinans ad bonum, illud habitus inclinans ad malum; non tamen virtuti propriè opponitur peccatum, sed operi virtuoso. Nihilominus in hoc conveniunt quod sicut ex peccato reiterato generatur vitium; ita ex vitio generatur peccatum: ita ut sint sibi invicem causæ & effectus. Varias instituunt hic aliqui de vitio in genere quæstiones, an scilicet opponatur formaliter Virtuti? An virtuti acquisitæ? An virtuti infusæ? An sit contra rationem? An sit quid pejus actu peccaminoso? &c. Sed cùm illa omnia exiguam admodum habeat utilitatem, imò nullam in ordine ad Tribunal Sacramentale, in ordine ad quod præsertim hic Tractatus instituitur; ideò libenter Scotistarum more quæstionibus illis supersedemus, ut necessarias de peccatis materias fusiùs exponamus.

DISPUTATIO I.

De Peccatis Actualibus.

OMnibus utilis est hæc materia: cum enim teneantur omnes peccatum vitare; tenentur & omnes peccatum agnoscere; quia sicut voluntas non fertur in bonum nisi cognitum; ita nec propriè fugit malum incognitum. Quia tamen magis competit Medico, quàm infirmo, morbos, morborumque naturas & proprietates callere; ita magis incumbit animarum Directoribus, quàm aliis, hujus tractatus plenam, integram, & accuratam notitiam sibi comparare, peccatorum naturam, malitiam & deordinationem investigando, circumstantias, proprietates, causas & effectus inquirendo, species & numerum distinguendo; & præsertim, cùm debeant inter lepram & lepram distinguere, eorum gravitatem aut levitatem penetrando: unde D. Petrus Chrysologus Serm. 44. Medici spiritualis obligationem exponit his verbis: *Peritus medicus, qui plenam ægris desiderat conferre medicinam, impietatis profundos patefacit recessus, opertos peccatorum nudat morbos, iniquitatis ostentat secretum virus, vitiorum naturas, origines, delictorum radices criminum mirabili ratione depromit. Sic ægras mortalium mentes moderatione pia pro ætate, pro sexu, pro tempore, pro viribus ad salutem perpetem divina curatione perducit.* Sumitur autem aliquando peccatum in scriptura pro causa, aliquando pro effectu peccati: sic dicitur concupiscentia peccatum, quia oritur ex peccato: dicitur & peccatum, quia inclinat ad illud. Item sumitur interdum pro pœna peccatis debita, ut 1. Petri 2. *Peccata nostra ipse pertulit*; ac etiam pro hostia pro peccatis immolata, quo sensu dicitur Christus pro nobis factus *peccatum*. 2. Cor. 5. sed hic sumitur pro transgressione legis divinæ.

QUÆSTIO I.

Quid sit Peccatum?

CONCLUSIO I.

PEccatum est actio vel omissio voluntaria contra legem divinam.

Dicitur 1. *Actio*, sub qua comprehenditur dictum, factum, & concupitum, idest desiderium faciendi vel dicendi; & ideò definitur peccatum ab Aug. l. 22. contra Faustum cap. 27. *Factum, vel dictum, vel concupitum aliquod contra æternam legem:* ex quo sequitur peccata alia esse oris, alia operis, alia cordis.

Dicitur 2. *Vel omissio*; cùm enim lex non tantùm aliqua prohibeat, sed etiam præcipiat, possumus omittendo id, quod præcipitur, peccare.

Dicitur 3. *Voluntaria*; quia ut docet Aug. l. de vera Relig. cap. 14. *Usque adeò peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.* Et ideò non peccavit Jacob accedens ad Liam, eo quòd invincibiliter crederet esse uxorem suam.

Dicitur 4. *Contra legem*, in quo consistit formale peccati: est enim peccatum terminus concretus dicens pro materiali ipsam actionem vel omissionem; pro formali inobedientiam, seu ipsum contra legem.

Dicitur 5. *Contra legem divinam* simpliciter; quia peccans

contra

contra legem humanam, peccat, saltem mediatè, contra divinam; quandoquidem jubeat Deus & ratio dictet obediendum esse justis superiorum mandatis: ac ideò non fuit necessè addere in definitione *contra legem humanam*. Ex dictis

Resp. 1. Quod nullum de facto detur peccatum, quod aliqua lege divina, vel humana, positiva, vel naturali non sit prohibitum; quia, ut ait Apost. ad Rom. 4. *Ubi non est lex, nec prævaricatio*.

Resp. 2. Si per impossibile omnis lex tolleretur, odium Dei, blasphemiam, & alia enormia, in rigore non fore peccata; quia nulli legi adversarentur: unde Aug. l. 2. de peccat. meritis & remiss. cap. 16. *Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitùs jubeatur non fit*. Essent tamen adhuc mala, & naturæ rationali difformia: quæ enim prohibet lex naturalis, non ideò sunt mala, quia prohibita; sed prohibita, quia mala; & ideò, formaliter loquendo, aliud est malum, aliud peccatum.

Resp. 3. Præfatam definitionem etiam competere peccato veniali, cùm sit propriissimè contra legem: & certè lex prohibens auferri alienum, etiam prohibet auferri unum aut alterum assem, cujus tamen ablatio solùm est venialis: unde quando D. Thom. & D. Bonav. docent peccatum veniale non esse contra legem, sed præter, non loquuntur de lege secundùm se, sed de fine à lege intento, quæ est Charitas, quam non tollit peccatum veniale:

Similiter quando Scot. 2. dist. 21. dicit veniale esse contra consilium, loquitur de consilio latè, prout opponitur necessario ad finem ultimum consequendum: quasi diceret: veniale non est contra præceptum, cujus observantia sit necessaria ad assecutionem finis ultimi, licèt sit contra præceptum, cujus observantia non requiritur necessariò, ut finis ultimus habeatur: unde locutus est in sensu scripturæ, quæ sola præcepta graviter obligantia vocat aliquando antonomasticè præcepta, ut cum Matth. 19. dicitur: *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*.

CONCLUSIO II.

Aliter definiri potest peccatum, præsertim mortale, nempè aversio à Deo, & conversio ad creaturam: *aversio* quidem *à Deo*; nam sicut lex æterna per se & principaliter ordinat hominem ad finem ultimum, ità peccatum, quod legi æternæ adversatur, eundem à fine ultimo retrahit. Prætereà etiam dicitur hominem à Deo avertere, per hoc quod destruat vinculum pacis, unionis & amicitiæ cum Deo, nempè Charitatem. *Conversio* autem *ad creaturam*; quia homo peccando quærit vel delectationem, vel utilitatem, vel sui satisfactionem temporaneam, quam censetur Deo anteponere.

QUÆSTIO II.

An Peccatum consistat in positivo?

Licèt Christiano magis curandum sit scire quomodo debeat vitare peccatum, quàm cognoscere quid sit peccatum, non dedecet tamen Theologum ejus naturam investigare, & ideò hic inquirimus, in quo formaliter consistat, an scilicet in positivo, an autem in solo privativo? In privativo consistere peccatum omissionis, communis est Theologorum sententia; & certè quid aliud est peccatum omissionis, nisi absentia actus debiti? Quid aliud est peccare contra præceptum audiendi Missam, nisi Missam non audire? Sed an etiam in privativo consistat peccatum commissionis? Maximè controvertitur.

CONCLUSIO I.

Peccatum non consistit formaliter in positivo. Ita Scotistæ satis communiter contra varios Thomistas.

Prob. 1. Ex Aug. lib. 7. Confess. c. 16. *Quæsivi quid esset iniquitas, & non inveni substantiam*, idest naturam positivam. Et c. 12. *quæcunque sunt* (scilicet positivè) *bona sunt, malumque illud, quod quærebam unde esset, non est substantia, quia si substantia esset, bonum esset*.

Prob. 2. Ratione. Omne ens positivum à Deo distinctum est creatum: *omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Joan. 1. sed peccatum sub ratione peccati non est à Deo creatum; quandoquidem Deo, qui nihil odit eorum quæ fecit, *odio sunt impius & impietas ejus*, Sap. 14 ergo &c.

Nec dicas omne ens Physicum esse à Deo, non tamen omne ens morale, quale est peccatum, quia omne ens eo ipso quo verè positivum est, sive morale dicatur, sive physicum, ab eo procedere debet, à quo procedunt omnia positiva.

Prob. 3. Vel illud positivum est intrinsecum actui peccaminoso, vel extrinsecum: si extrinsecum, non potest in eo consistere formaliter peccatum, ut per se patet: si intrinsecum; ergo non potest actus intrinsecè invariatus de bono fieri malus, quandoquidem, ut esset malus, deberet ipsi accedere de novo aliquid intrinsecum.

Obji. 1. Peccatum est actus: ergo est quid positivum.

Resp. Dist. Conseq. est quid positivum secundùm suum esse materiale C. ut sic enim est ipsemet actus liberè à voluntate procedens: secundùm suum esse formale, N. quia ut sic nihil est aliud, quàm privatio rectitudinis debitæ inesse actui; jam autem quæstio procedit, non de materiali, sed de formali peccati.

Obji. 2. Peccatum opponitur contrariè virtuti; sed virtus est quid positivum: ergo & peccatum.

Resp. Dist. Ant. peccatum concretivè sumptum opponitur contrariè virtuti: C. ut sic enim est actus debito ordine privatus: virtus autem, actus habens illum ordinem. Peccatum abstractivè sumptum, seu in abstracto: N. quia sic consideratum tantùm opponitur privativè virtuti, cùm sit privatio rectitudinis, quam habet ipsa virtus.

Obji. 3. Eo ipso quo habetur actus tendens in objectum dissonum rationi cum advertentia; habetur peccatum; sed nec in actu, nec in ejusdem tendentia, nec in advertentia habetur quid aliud, quam positivum: ergo.

Resp. Dist. Ma. Eo ipso quo habetur actus &c. habetur peccatum fundamentaliter: C. formaliter: N. Quamdiu enim non intelligitur actus privatus rectitudine debita, non intelligitur peccatum formaliter, quandoquidem nihil sit formaliter peccatum, nisi sit formaliter contra legem; non censetur autem formaliter contra legem, nisi intelligatur carere rectitudine, quam præcipit lex.

Inst. 1. Tendentia in objectum dissonum legi prout præintellecta privationi rectitudinis debitæ inesse actui, est sub aliqua specie moralitatis, cùm procedat à voluntate liberè & advertenter operante; sed non est sub specie boni: ergo sub specie mali, adeòque mala moraliter, & consequenter peccatum.

Resp. Dist. Ma. est sub aliqua specie moralitatis radicaliter, C. formaliter, N. quid enim est malitia formaliter, nisi disconvenientia seu difformitas actus cum prudente dictamine rationis &c. in quo involvitur formaliter privatio rectitudinis.

Inst. 2. Deus odio habet actum tendentem cum advertentia in objectum dissonum legi: ergo signum est quòd, seclusa quacunque privatione, sit peccatum.

Resp. Deum odio habere talem actum, non quia peccatum est formaliter, sed quia nullum est instans reale, in quo non subjaceat privationi rectitudinis: & ideò sit

CONCLUSIO II.

Peccatum consistit formaliter in privatione rectitudinis debitæ inesse actui. Ita expressè Doctor Subtilis 2. dist. 37. ubi ait: *Peccatum est formaliter corruptio rectitudinis in actu*, non quidem quæ inest, sed quæ deberet inesse.

Prob. 1. ex PP. Dionysio de Divinis Nominibus cap. 4. circa fin. *Relinquitur ergo malum imbecillitatem atque privationem boni esse*. Ambros. L. de fuga sæculi c. 4. *Non inveniet in me malitiam, quia malitia nihil est*. Aug. tract. 1. in Joannem: *Peccatum nihil est, & nihil fiunt homines cùm peccant*. Damasc. l. 2. de fide, cap. 4. *Nil aliud est malum, nisi boni privatio*, quæ verba habet etiam Fulgent. L. de fide ad Petrum c. 21. & Anselmo L. de concordia præscientiæ & prædestinationis c. 1. *Non est injustitia qualitas, aut actio, aut aliqua essentia, sed tantùm absentia debitæ justitiæ*.

Prob. 2. ratione: Peccatum est actus defectuosus à regula; atqui non est formaliter peccatum ut est actus, cùm ut sic procedat à Deo: ergo ut est defectuosus, defectus autem est privatio rectitudinis, seu conformitatis ad regulam.

Confir. Eodem modo se habet peccatum ad legem, sicut malitia moralis ad dictamen rationis: sed malitia moralis consistit formaliter in privatione conformitatis, seu convenientiæ ad dictamen rationis: ergo peccatum in privatione rectitudinis seu conformitatis ad legem: unde D. Thom. 1. 2. q. 85. art. 4. ait, quòd ordinatio actus sit quoddam bonum, & subdit: *Hujus privatio est essentialiter ipsum peccatum*.

Prob. 3. Si peccatum non esset privatio, sed quid positivum, haberet causam sui efficientem; sed non habet causam sui efficientem: Ergo. Prob. Min. ex Aug. L. 2. de Civit. c. 7. *Nemo ergo*, inquit, *quærat efficientem causam malæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens: quia nec illa effectio est, sed defectio*.

Obji. 1. Datur peccatum majus altero, v. g. adulterium fornicatione; sed non datur una privatio major altera: ergo &c.

Resp. Dist. Min. non datur una privatio simplex & pura major altera: C. non simplex & pura. N. Explico.

Datur

Datur duplex privatio: una simpliciter talis, quæ tollit omninò formam, cujus est privatio, ut mors, quæ tollit omninò vitam, & talis privatio non admittit magis & minùs. Datur & altera, quæ tollit aliquid formæ, sed non totam, ut febris, quæ tollit aliquid de commensuratione humorum, non tamen integram: & hæc admittit magis & minùs: Peccatum verò est privatio posterioris ordinis, non prioris, saltem respectu rationis, quandoquidem etsi fornicatio v. g. tollat totam rectitudinem Castitatis huic actui debitæ, & idem est de aliis peccatis, non tollit tamen totum bonum naturæ & rationis; cùm aliqua peccata plus opponantur naturæ & rationi quàm altera.

Obji. 2. Lex negativa non prohibet nihil; sed aliquid; atqui lex negativa prohibet peccatum: ergo peccatum non est nihil seu privatio, sed aliquid.

Resp. Dist. Min. Lex negativa prohibet peccatum fundamentaliter, seu materiam & actum, ex quo resultat malitia: C. prohibet peccatum formaliter, seu ipsam disconvenientiam & difformitatem formalem: N.

Obji. 3. Absolvitur peccatum in Sacramento Pœnitentiæ; atqui non absolvitur nihil; ergo.

Resp. Peccatum esse quidem nihil physicè, esse tamen aliquid moraliter, suo modo existens in peccatore, ipsumque denominans peccatorem, sicut cæcitas existit suo modo in homine, ipsumque denominat cæcum: unde sicut dicitur quis liberari propriè à cæcitate licèt sit tantùm privatio, ita & à peccato absolvi.

Obji. 4. Ignavia & Temeritas, Avaritia & Prodigalitas sunt peccata specie distincta; sed non essent specie distincta, si consisterent in privatione: ergo.

Prob Min. quia sunt privatio ejusdem virtutis, nempè Ignavia & Temeritas Fortitudinis, Avaritia & Prodigalitas Liberalitatis.

Resp. N. Min. ad probationem dist. Assumptum. Sunt privatio ejusdem virtutis sub eodem respectu: N. sub diverso: C. nam Avaritia est privatio Liberalitatis in quantum prohibet defectum in elargiendo, Prodigalitas autem privatio ejusdem prout excessum inhibet: unde in virtutibus in medio quodam consistentibus reperitur duplex honestas, & quidem specie distincta, una consistens in hoc quod medium non excedatur, altera in hoc, quod à medio non deficiatur; ac ideò Avaritia & Prodigalitas, Ignavia & Temeritas sunt privationes distinctæ rectitudinis, seu honestatis.

Obji. 5. Odio Dei & aliis intrinsecè malis non debetur rectitudo, cùm illius sint incapacia: ergo saltem illa non consistunt in privatione rectitudinis debitæ.

Resp. Dist. Ant. Odio Dei non debetur rectitudo secundùm rationem specificam: C. quia secundùm illam & ab intrinseco est essentialiter difforme Charitati; non potest autem forma esse debita subjecto, cui essentialiter repugnat. Secundùm rationem genericam; seu quatenus est præcisè actus tendens in Deum: N. ut sic enim est capax rectitudinis, ipsique est debita.

Inst. 1. Peccatum debet esse privatio rectitudinis debitæ in quantum est peccatum; sed odium Dei secundùm rationem genericam non est peccatum: ergo &c.

Resp. Dist. Ma. inquantum est peccatum, idest sub præcisa ratione peccati tantum: N. sub illa ratione vel sub altera: C. unde ut aliquid dicatur privari rectitudine debita sufficit, quod rectitudo illi debeatur vel secundùm rationem specificam, vel secundùm rationem genericam, ut patet in homine cæco, qui dicitur privari visu, licèt visus tantùm illi debeatur secundùm rationem genericam, seu in quantum animal est; non verò quatenus rationalis: jam autem licèt odio Dei sub ratione talis malitiæ non debeatur rectitudo, debetur tamen illi, ut diximus, quatenus est exercitium libertatis circa Deum: quod sufficit, ut totum illud, quod dicitur odium Dei, dicatur privari rectitudine debita. Cujus ratio ulterior est, quòd cum ratio generica pertineat essentialiter ad entitatem rei specificæ & individuæ, omnes perfectiones debitæ generi, dicantur debitæ speciei, & individuo constanti illo genere.

Inst. 2. Talpa non dicitur privari visu, & tamen secundum rationem genericam animalis debetur ei visus: ergo hoc non sufficit.

Resp. 1. Aliquos negare Ant. & dicere quod sicut actus fidei dicitur privatus evidentia, licèt ipsi non debeatur quatenus est talis speciei, sed tantùm secundùm rationem communem actus intellectualis, ita & talpa dicatur privari visu.

Resp. 2. Quod licèt generi remoto talpæ debeatur visus, non tamen immediato & proximo: est enim illius genus proximum animal non exigens visum, quod dividitur in talpam, & in alia animalia visum non exigentia.

Inst. 3. Potest odio Dei secundùm rationem genericam non deberi rectitudo, ut si exerceatur eo tempore, quo non est obligatio Deum diligendi: ergo saltem illo casu non erit privatio rectitudinis debitæ.

Resp. Quòd licèt præceptum absolutum diligendi Deum sit affirmativum, adeòque non obliget pro semper; est tamen aliud præceptum conditionatum obligans nos, ut casu quo velimus tendere in Deum per actum voluntatis, tendamus per amorem, & non per odium: sicque omni actui voluntatis quatenus in Deum tendenti debetur rectitudo amoris.

Obji. 6. Peccatum est voluntarium; sed privatio rectitudinis non est voluntaria, cùm sit præter intentionem operantis: ergo.

Resp. Dist. Min. Non est voluntaria explicitè & directè: C. implicitè & indirectè, N. volens enim capere rem alienam, v. g. implicitè vult privationem rectitudinis ipsi actui annexam.

Obji. 7. Privatio non potest efficere positivum; sed peccatum Intemperantiæ producit efficienter habitum Intemperantiæ: ergo.

Resp. Dist. Min. Peccatum Intemperantiæ producit &c. si concretivè sumatur pro actu privato rectitudine debita: C. si abstractivè, & secundùm rationem formalem: N.

Obji. 8. Peccatum est essentialiter aversio à Deo, & conversio ad creaturam; sed saltem conversio est quid positivum: ergo.

Resp. Ibi fieri mentionem de peccato concretivè sumpto, non autem abstractivè, ut hic agimus.

QUÆSTIO III.

Quænam requirantur ad peccatum actuale?

TRia ad peccatum actuale requiri, libertatem nempè, consensum, & advertentiam, in confesso est apud omnes Theologos; sed quæ libertas, quis consensus, quæ advertentiæ? non ita conveniunt: & ideo sit

ARTICULUS I.

Quæ libertas requiratur ad peccandum?

ADvertendum 1. Hic duplicem distinguendam esse libertatem, unam à coactione, alteram à necessitate. Prima (quæ etiam à Thomistis & Scotistis dicitur essentialis) est *spontaneus appetitus rei placitæ:* hæc non excludit necessitatem; nam si quis, urgente præcepto, quod sine gratia adimpleri non potest, careret omni gratia, necessitaretur ad peccandum, & tamen non cogeretur; quandoquidem sine ulla violentia, imò spontaneè & libenter actum poneret. Secunda (quæ aliter vocatur accidentalis, indifferentiæ, contingentiæ, indeterminationis) est *facultas, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere vel agere hoc & oppositum ejus:* si sit ad agere & non agere, v. g. amare & non amare, dicitur contradictionis, seu exercitii: si ad agere hoc & oppositum ejus, v. g. ad amare & odisse, dicitur contrarietatis, seu specificationis. Hæc libertas non solùm coactionem, sed etiam necessitatem excludit; quia necessitatus non retinet indifferentiam, cùm sit ad unum determinatus.

Advertendum 2. Aliquos dividere peccatum in illud, quod est pœna alterius peccati prioris, & in illud quod non est talis pœna, sed solus voluntatis defectus. His notatis.

CONCLUSIO UNICA.

AD omne peccatum actuale requiritur libertas indifferentiæ & contradictionis. Est contra Van Roy & quosdam alios volentes libertatem illam non semper requiri ad peccatum, quod est pœna peccati prioris.

Prob. 1. Hæc propositio Janseniana condemnata est tanquam hæretica: *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas à necessitate*: ergo ejus contradictoria est de Fide: subsumo; atqui propositio Fidei est universalis: ergo universaliter ad omne demeritum seu peccatum actuale requiritur libertas à necessitate, seu indifferentiæ.

Dices, sufficere quandoque libertatem in causa, seu in peccato, per quod meruit peccator, ut gratia ad vitandum peccatum posteriùs necessaria sibi denegaretur. Sed contra; quod talis, etiam secundùm Van Roy non tantùm peccet formaliter quando se reddit indignum gratia, sed etiam dum ponit vel omittit actum, ad cujus vitationem, aut positionem dicitur deesse ipsi gratia necessaria; & consequenter etiam ad peccatum posterius tanquam novum & à priori distinctum requiritur libertas à necessitate: aut certè dicendum; vel non peccare, quod negat ipsemet; vel, si peccet, libertatem ad omne peccatum non requiri: quod anathematizat Ecclesia.

Confirm. qui inebriat se prævidens in ebrietate se blasphematurum,

turum, non committit novum reatum dum blasphemat, quia blasphemia non est de novo libera: ergo actio (ad cujus vitationem dicitur deesse gratia, quod posteà negabimus) vel est libera, vel certè non est peccatum novum.

Replicat Van Roy disparitatem esse, quòd ebrius aut dormiens nullam habeat libertatem; & ideò blasphemia non dicatur novus reatus: destitutus autem gratia, habeat libertatem essentialem seu à coactione. Sed

Contra est, quòd cùm libertas essentialis non sufficiat ad peccatum, ut definivit Ecclesia ita nec potest facere, ut actio illa sit peccatum novum, si desit libertas à necessitate.

Prob. 2. Conclusio ex Aug. l. de vera Relig. c. 14. *Usque adeò peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*; atqui Aug. loquitur ibi de voluntarietate, seu libertate à necessitate, quandoquidem ordinariè illa sola veniat nomine voluntarietatis seu libertatis; ergo. Imò ita fortiter hoc credidit, ut dixerit inobedientiam Pharaonis (cui putabat deesse libertatem à necessitate ob carentiam omnis gratiæ, quod postea senior retractavit) non fuisse ipsi tunc imputabilem, sed solùm quando reddidit se indignum gratia: verba ejus sunt: *non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperavit, quandoquidem, obdurato corde, obtemperare non poterat, sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur*. In Expositione quarundam propositionum Epistolæ ad Rom. propos. 62. Nec ubi ostendetur in Aug. vel unicus passus, quo declaret sufficere ad peccandum libertatem à coactione.

Prob. 3. Ex eodem S. Doct. l. 3. de lib. Arbit. cap. 18. *Quæcunque ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur*. Et paulò inferius: *Quis peccat in eo quod nullo modo caveri potest? Peccatur autem, caveri igitur potest*. Et lib. de duabus animabus cap. 12. *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis est & insaniæ*. Quid clarius; Nec dicas Aug. loqui de voluntate sana & innocenti; quia cùm ipse non distinguat, nec nos distinguere debemus: imò potius loquitur de voluntate saucia & noxia, ut legenti patebit.

Prob. 4. Authoritate DD. Angelici & Subtilis: primus quidem citatus à P. d'Elbecque pag. 74. suo opusc. de advertentia ad peccandum sic loquitur: *Erroneum est existimare aliquem, quantuncunque in profundum venerit, non posse emergere*. Secundus sic habet 2. dist. 28. *Existenti in peccato mortali possibile est servare præceptum*. Quid apertius? Ubi vides præclaros scholæ Principes dare peccatoribus, etiam obduratis, potentiam resurgendi, non tantùm antequam peccarent, sed etiam postquam in abyssum peccatorum prolapsi sunt.

Prob. 5. ratione. Deus impossibilia non jubet, ut Post Aug. docet Trident. Confirmat ratio, insinuatque Dei bonitas; sed impossibilia juberet vocando omnes & quoslibet peccatores ad pœnitentiam, si aliqui non possent pœnitere defectu libertatis: ergo.

Respondet Van Roy id solùm dici impossibile, quod existere nec potest, nec potuit; jam autem quorumlibet peccatorum pœnitentia potuisset existere, si per peccata priora non se reddidissent indignos gratia. Sed

Contra est, quod non vocet ad pœnitentiam illos, qui futuri erant peccatores, sed qui sunt actualiter tales, juxta illud Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis*, etiam maximo criminum & passionum pondere: ergo etiam nunc debent posse venire per pœnitentiam; aliàs non videretur satis sincerè agere: & certè si ridiculus esset Princeps, qui juberet ad se venire subditum, qui sibi utramque tibiam, etiam ex propria culpa, fregisset: etiam non satis sincerus videretur Deus, qui ad pœnitentiam vocaret eos, quos novit pœnitendi libertatem perdidisse, licèt ex propria culpa.

Respondet 2. Idem author dissonum esse rationi, quòd Deus teneatur gratiæ desertori novam gratiam conferre, ubi novum occurrit præceptum. Sed

Contra est, quod videatur rationi maximè consonum, ut Deus præcipiens peccatori jam peccatori, ut pœniteat, det ipsi unde pœnitere valeat, & sine quo non potest pœnitere & certè irrationabilis esset Dominus, qui præciperet famulo suo utroque pede podagro, ut iret Parisios sine ulla commoditate, eo quòd omnem Domini sui commoditatem fregisset, aut destruxisset. Non tenetur quidem Deus, absolutè loquendo gratiam suam conferre, cùm possit peccatorem in ipsomet flagranti delicto destruere; supposito tamen quòd post lapsum præcipiat ipsi aliqua sine gratiæ auxilio impossibilia, confert ipsi auxilium unde fiant possibilia.

Respondet 3. Van Roy quòd Christus non debuisset sanguinem fundere pro illa gratia obtinenda, cum sit peccatori debita; sed

Contra est quod illud nimium probet, adeòque nihil: probat enim nec pro obtinenda Justis gratia, qua præcepta adimplere valeant, mortuum esse; cùm, ipso teste, nunquam Deus deneget ipsis gratiam illam: unde sicut gratia non dicitur justis debita (aliàs gratia non esset gratia) ita nec à fortiori peccatoribus, licèt his & illis, ubi præceptum urget, non desit, auxilio majori vel minori succurrendo.

Obji. 1. Aug. L. de nat. & grat. c. 65. sic loquitur: *In rectè faciendo.... nullum est vinculum necessitatis*: ergo in malo faciendo tale vinculum incurritur, & ideò dicit cap. 66. *Quod autem ex vitiis naturæ, non ex conditione naturæ, sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: De necessitatibus meis erue me*. Et c. 67. *Sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere, & non potest*.

Resp. S. Doctorem non loqui de necessitate physica, sed morali, seu de magna necessitate ad operandum, eo quòd peccatoribus habituatis dentur gratiæ admodum tenues & parcæ: unde hic intelligendus est, sicut cùm dixit Adami peccato periisse liberum hominis arbitrium: sicut enim non periit tunc simpliciter (aliàs esset extinctum, quod est hæresis) sed tantùm quoad facilitatem operandi: ita & nunc per peccata actualia. Et certè hoc insinuat ipsemet Aug. sup. cùm dicit, *Quod ex vitiis naturæ sit quædam peccandi necessitas*, non omnimoda, non integra, non simpliciter, sed *quædam*.

Obji. 2. Non omnibus peccatoribus datur gratia ad vitandum peccatum; sed omni gratia destitutus non minùs est necessitatus ad peccandum, quàm cæcus ad non videndum: ergo.

Resp. Dist. Ma. Non datur gratia efficax, aut proximè sufficiens: C. saltem remotè sufficiens: N.

Dices: Nullibi recurrit Augustinus ad gratiam remotè sufficientem, ut Adrumetinis & Juliano incongruentiam necessitatis peccandi exagerantibus respondeat, licèt potuisset per hoc omnem eorum difficultatem dissolvere: ergo signum est responsioni nostræ adversari.

R. 1. Argumentum esse ab authoritate negati, adeòque non esse magni ponderis; imò si quid valeret, indè probarem Augustinum in nullo peccatore gratiam sive proximè sive remotè sufficientem admisisse, cùm respondendo Adrumetinis (qui ex Augustini principiis eruebant non esse corripiendos delinquentes, sed pro ipsis orandum, ut Deus conferret eis gratiam, qua ad servanda mandata carebant) de nulla gratia, qua peccatores possunt, & non faciunt, loquatur; cùm tamen potuisset respondere corripiendos esse delinquentes, quia multi ex illis (si non omnes) habent gratiam sive proximè, sive remotè sufficientem ad vitanda peccata; imò præsumendum est omnes habere, quamdiù de contrario non constat; & ideò justè corripiuntur. Cùm ergo inde non possit inferri Augustinum negare omnem gratiam sufficientem in quolibet peccatore; ita nec inferri debet negare gratiam remotè sufficientem in aliquibus peccatoribus.

R. 2. Cùm Augustinus tantùm moralem peccandi necessitatem admitteret (ut patet ex passu in objectione prima allegato, ubi evidenter ostendit non deesse peccatori, quem ibidem dicit esse necessitatum, gratiam sufficientem, ubi dicat Deo: *de necessitatibus meis educ me*) & eandem necessitatem, quam admittebat Aug. improbaret Julianus, frustra recurrisset ad gratiam remotè sufficientem; cùm equidem hanc necessitatem moralem non tollat auxilium tantùm remotè sufficiens. Hinc

Resol. 1. Licèt projiciens breviarium in mare initio navigationis, peccet ex tunc affectu tot peccatis, quod diebus prævidet se non lecturum officium; ubi tamen voluntatem illam retractavit, non amplius peccat affectu ob defectum libertatis; quod à fortiori verum est in eo, qui ante somnum retractat causam pollutionis in somno prævisæ.

Resol. 2. Frustra in ordine ad peccatum novum distingui necessitatem culpabilem ab inculpabili, cùm equidem ad peccatum nulla sit necessitas, nec ad illud vitandum desit unquam gratia sufficiens, saltem remotè.

Resol. 3. Quando Aug. Epist. 107. circa med. dicit: *scimus* (gratiam Dei) *non omnibus hominibus dari*, Loqui de gratia efficaci: & certè quomodo sciret, seclusa revelatione, quam nullibi refert, gratiam, præsertim remotè sufficientem; non omnibus dari; Cùm hoc nec ex ipsa gratia, utpotè sæpissimè imperceptibili, nec ex effectibus, ut patet, nec aliunde possit cognosci: ergo agit de gratia efficaci, quam dari vel non dari facile est ex effectibus colligere. Idem dic ad D. Thomam & alios.

Resol. 4. Hanc propositionem, *in statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in sua causa, peccato originali, & voluntate Adami peccantis*, meritò damnatam esse ab Alex. VIII. non quia motus primò primi forent peccata, aut posse dari peccatum sine libertate essentiali, ut vult quidam Modernus, sed quia illius assertores sustinebant fornicationem v. g. aut pollutionem esse imputabilem illi, qui defectu gratiæ non posset illam vitare, eo quòd illa carentia esset pœna peccati primi parentis: quod est

æqui-

æquivalenter diceré: in statu naturæ lapsæ sufficit ad peccandum libertas à coactione: quod est hæreticum.

Resol. 5 Quod sicut ad peccatum novum non sufficit libertas in peccato Adami; ita nec sufficit sola libertas in priori peccato actuali, & ideo quando dicit August. peccatum consequens esse quandoque pœnam peccati præcedentis, hoc sensu intelligendus est, quod ratione peccati prioris privetur homo gratia efficaci, cujus auxilio privatus facilè labitur.

Resol. 6. Cùm D. Augustinus, D. Thom. & alii dicunt eos, qui peccatum vitare non possunt: nihilominus peccare, loqui in eo sensu, in quo loquitur D. Joannes Epistola 1. cap. 3. ubi ait: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare*: sicut enim hic tantùm agit de impotentia morali propter gratiarum abundantiam, ita & illi de impotentia morali ob gratiæ parcitatem.

Resol. denique aliquos plus æquo velle sua dogmata in Augustino fundare, non satis ideò venerantes summorum Pontificum decreta; itaut plus adhæreant suis sententiis, quæ credunt in Augustino fundari, quàm Sedis Apostolicæ oraculis. Interim noverint S. Doctorem fuisse Ecclesiæ filium obedientem, subjectum, & in omnibus addictissimum, ita ut, si nunc viveret, se suaque omnia scripta humillimè ejusdem judicio submitteret. Noverint & damnatam esse ab Alex. VIII. hanc propositionem: *ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam illam absolutè potest tenere & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

ARTICULUS II.

Quis requiratur consensus ad peccatum, & an sufficiat conditionatus?

CONCLUSIO I.

AD peccandum mortaliter requiritur perfectus voluntatis consensus, seu perfectè deliberatus. Ita DD. communiter. Ratio est; quia nullum est peccatum mortale, nisi sit perfectè voluntarium; sed nihil est perfectè voluntarium nisi id, cui perfectè consentit voluntas: ergo.

Præterea constituitur homo, peccando mortaliter, reus pœnæ æternæ; sed non videtur rationabile quod incurrat tantam pœnam propter id, quod non nisi cum imperfecta deliberatione posuisset; ergo &c. Hinc

Resp. 1. peccantem etiam in materia gravi, cum consensu semipleno & imperfecto, qualis est in semisopito, & esse potest in vigilantibus ratione inadvertentiæ, terribilitatis objecti, turbationis &c tantùm peccare venialiter; quia in tantum aliquid est peccatum, in quantum est voluntarium, sed id, cui nonnisi imperfectè consentit voluntas, non est perfectè voluntarium, quod requiritur ad mortale: ergo.

Resp. 2. Quod etsi peccans ex vehementi concupiscentiæ stimulo, aut tentationis impulsu, sit magis venia dignus, quàm qui ultro peccatum quærit eo quòd concupiscentia voluntatem quasi præcipitando, & in bonum delectabile abripiendo, facultatem deliberandi omninò expeditam non relinquat; ordinariè tamen relinquitur consensus sufficiens ad mortale.

Resp. 3. Quòd ubi dubitatur, an consensus fuerit plenus & perfectè deliberatus, possit quis resolvere non fuisse. 1. Si agatur de aliquo opere quod semper abhorruit, & etiam hic & nunc abhorret; quia reputatur quod voluntas vel non fuerit mutata vel quod si fuisset mutata, perciperetur. 2. Quando dubitat an pollutio, an cogitatio, aut quid simile acciderit in somno, aut in vigilia; quia facta advertenter in vigilia facilè innotescunt, saltem iis qui conscientiam non negligunt. 3. Si agatur de tentatione, motu venereo, aut cogitatione, quibus solet statim, ubi malitiam advertit, resistere, præsertim si sit vir timoratæ conscientiæ.

CONCLUSIO II.

AD peccatum mortale non requiritur consensus formalis, sed sufficit virtualis, aut interpretativus. Porrò censetur consensus esse formalis, quando quis actu positivo & formali in aliquo sibi complacet: virtualis verò, quando voluntas vult aliquid, non directè sed indirectè, volendo aliud in quo illud includitur: Interpretativus denique, quando quis circa aliquid cui dissentire debet, nec consensum, nec dissensum adhibet.

Prob. Igitur conclusio; quia, ut dicetur de actibus humanis, sufficit ad peccandum, voluntarium indirectum, aut interpretativum: ergo & similis consensus. Hinc

Resol. 1. Peccare, non tantùm eum, qui vult positivè Simoniam v.g. sed etiam illum, qui vult contractum, cui sit annexam esse Simoniam, licèt ipsi displiceat Simonia.

Resol. 2. Etiam peccare mulierem permittentem se opprimi, licèt in actum positivè nec consentiat, nec dissentiat.

CONCLUSIO III.

SUfficit etiam ad peccatum mortale consensus conditionatus, ubi conditio non præscindit omnem malitiam ab objecto. Ratio est; quia licèt per conditionem possit abstergi aliqua malitia ab objecto, potest tamen non abstergi tota: sicut qui ex corde dicit: si non essem Sacerdos, aut Religiosus fornicarer, licèt non committat sacrilegium, peccat tamen desiderio fornicationis.

Dixi: *ubi conditio non præscindit, omnem malitiam ab objecto*; quia cum actus desumat suam malitiam ab objecto, si supponatur tota malitia ab objecto præscissa, actus in illud tendens nullam habet malitiam. Hinc non peccat qui ex animo dicit: si non esset præceptum, non audirem Sacrum, comederem carnes; si non essem Religiosus, aut Religiosa, inirem Matrimonium: quamvis enim per illam conditionem non separetur realiter malitia ab objecto, separatur tamen intentionaliter, nec voluntas in illud tettur, nisi ut malitia destitutum: quandoquidem hic & nunc illud non velit propter malitiam in ipso relucentem. Hoc tamen intelligendum est

1. Secluso affectu & complacentia in ipsum actum, quando intrinsecè malus est, nam si quis repræsentando sibi fornicationem v.g. & in ipsa delectando dicat: si non esset illicitum, fornicarer, peccat, non quidem desiderio, sed simplici complacentia, quia illa delectatio hic & nunc est mala, cum oriatur ex opere mortaliter illicito: neque conditio illa abstergit omnem malitiam, cum non attingat, aut suspendat delectationem veneream, sed tantùm ipsum actum realem: unde talis consensus, licèt sit conditionatus respectu operis, est tamen absolutus respectu delectationis.

Dixi: *quando intrinsecè malus est*, nam si actus sit de se indifferens, & tantùm malus quia prohibitus per legem positivam, in eo delectari, non est per se loquendo malum, modò complacentia illa non sit ad eum sub ratione qua prohibitus est, neque sit voluntas eum opere externo committendi, neque talis voluntatis adsit periculum.

2. Quando in rebus intrinsecè malis, dicentis intentio tantùm est ostendere voluntatis suæ, vel appetitus sensitivi malam propensionem, quæ in consensum circa tale objectum traheret, nisi peccatum esset, nam si per hoc desideret perjurium v.g. non esse illicitum, peccat graviter, quia illud desiderium aliud non est, quàm optare, ut ordo & lex naturæ immutetur, quod pejus est, quàm velle pejerare.

ARTICULUS III.

Quæ Advertentia sufficiat ad peccandum?

SUppono 1. Advertentiam posse esse vel ad actum solum, vel simul ad actum & malitiam ejusdem: Advertentia est ad actum solum, cùm quis advertit ad id quod facit, v.g. quòd surripiat alienum, quòd cognoscat uxorem non suam, sed non advertit ad malitiam suæ actioni annexam: quod saltem accidere potest in iis quæ sunt prohibita solo jure positivo: nam facilè fieri potest quòd quis advertat se comedere carnes v.g. & non reflectat ad circumstantiam vigiliæ aut præcepti inhibentis. Advertentia est ad actum & malitiam simul, dum quis reflectit ad id quod facit, & insuper novit illud esse peccatum.

Suppono 2. Advertentiam ad malitiam actus esse duplicem, unam expressam & formalem, alteram implicitam & virtualem. 1. Est dum quis ponit actionem, quam hic & nunc novit esse peccaminosam: 2. Dum tantùm est dubium, scrupulus, aut suspicio de malitia actionis, aut de periculo ejusdem, utraque tamen dici debet actualis, licèt una sit perfecta, altera imperfecta respectu malitiæ cognitæ: quod addo, quia etiam potest esse perfecta aut imperfecta ex parte cognoscentis, si nempè plenè aut semiplenè sit sibi præsens. His suppositis

CONCLUSIO I.

REquiritur ad peccatum mortale advertentia perfecta ex parte cognoscentis, seu non sufficit ut quis sit sibi tantùm semipræsens ratione somni, aut alterius impedimenti.

Ratio est, quia cùm peccatum mortale sit quid grave, gravibusque puniatur suppliciis, requirit in peccante talem rationis præsentiam, qualem requirit negotium magni momenti, & ideò excusari possunt à mortali semisopiti, semistulti seu habentes usum rationis valdè debilem ratione ætatis teneræ, vel alterius indispositionis.

CON-

CONCLUSIO II.

SUfficit ad peccatum mortale advertentia virtualis, seu implicita, ad malitiam actionis, vel ejusdem periculum. Est communis & certa.

Ratio est; quia eo ipso, quo quis dubitat, aut suspicatur de malitia suæ actionis, vel malitiæ periculo, & tamen rei veritatem inquirere negligens actionem ponit, censetur interpretativè & ipsam malitiam velle

CONCLUSIO III.

REquiritur ad peccandum contra legem tantùm positivam, sive divinam, sive humanam, advertentia formalis, aut virtualis ad malitiam actionis, seu non sufficit, ordinariè loquendo, advertentia ad solum actum.

Ratio est; quia cùm id, quod prohibet lex tantùm positiva, non sit per se & intrinsecè malum (aliàs etiam prohiberetur per legem naturalem) non ingerit per se, seu ratione sui, cognitionem malitiæ operanti; & consequenter ut operans censeatur peccare, advertere debet, certò aut fortè præceptam esse, aut prohibitam actionem, quam hic & nunc ponit, vel omittit, in quo involvitur reflexio, seu advertentia ad malitiam actionis. Hinc

Resol. 1. Eos, quibus nunquam annuntiatum est Evangelium, non peccare ex eo quòd Fidem non amplectantur, quòd Sacramenta Baptismi, Pœnitentiæ, aut Eucharistiæ non suscipiant &c. & ideò docet D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 1. Infideles qui nihil de Fide audierunt, damnandos quidem esse propter alia peccata, quæ sine Fide remitti non possunt, non tamen propter peccatum Infidelitatis: quod clarè exprimitur Joan. 15. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent.* Plura hac de re in Tract. de ignorantia juris divini positivi.

Resol. 2. Comedentem carnes die Veneris; omittentem Sacrum in die S. Matthæi v. g. operantem serviliter eodem die, non jejunantem in vigilia S. Laurentii, nullatenus peccare, si nullatenus advertat ad circumstantiam diei. Aliud esset, si voluntariè neglexisset adire Parochiam, aut aliunde suas obligationes inquirere omisisset: tunc enim peccaret, non quidem novo peccato, cùm desit advertentia sufficiens, sed eodem peccato, quo illa voluit in causa.

Circa præcedentia vix est ulla difficultas: sed an requiratur etiam advertentia ad malitiam actionis ad peccandum contra legem naturæ? disputatur acriter.

Nos ut faciliùs & distinctiùs procedamus in hac materia monemus distinguendum esse inter ea, quæ sunt de jure naturæ, Primo modo, ut colere Deum, honorare parentes; secundo modo, ut non fornicari, non adulterare, non mentiri &c. & inter ea quæ sunt tantùm tertio modo, seu nonnisi discursu & labore ex primis principiis eruuntur, v. g. quòd quis non possit lucrari ex pecunia, non possit se polluere, etiam pro conservatione vitæ &c. Pro quibus dirimendis sit

CONCLUSIO IV.

AD peccandum in iis, quæ sunt de jure naturæ tertio modo, non semper sufficit advertentia ad solum actum. Est communior & verior.

Ratio est; quia quandoque non solùm rudibus & agrestibus, sed etiam litteratis & disciplinatis, imò & simul Sanctis, etiam post longum tempus studio & orationi impensum, apparent licita, etsi coram Deo sint illicita; & consequenter cùm per seipsa non ingerant operantibus malitiæ (non dico cognitionem evidentem) sed neque dubium, neque suspicionem, aut scrupulum, non est mirum, ultra advertentiam ad actum, aliam requiri ad peccandum: unde sicut dari potest in illis ignorantia invincibilis, ut suo loco dicemus, etiam dari potest defectus advertentiæ ad malitiam, qui sit inculpabilis.

Confir. 1. ex D. Aug. l. 3. de lib. arb. c. 19. *Peccatum.... quod propriè vocatur peccatum, libera voluntate, & ab sciente* (nempè ipsum peccatum, adeòq; malitiam actus, aliàs non sciretur peccatum) *committitur:* ergo ad minimum in iis, quæ sunt de jure naturæ Tertio modo, requirit advertẽtiam ad malitiã actionis.

Confirm. 2. Ex D. Thom. 1. 2. q. 19. art. 5. ubi ait, *illud, quod est malum, rationem boni, propter apprehensionem rationis, posse accipere:* ergo à fortiori rationem indifferentis, si non malitia, sed indifferentia apprehendatur in objecto.

OONCLUSIO V.

AD peccandum in iis quæ sunt de jure naturæ Primo modo, sufficit quod quis advertat se ponere talem actionem; & idem est in illis quæ sunt de jure naturæ secundo modo, nisi certè aliqua vestirentur circunstantia particulari. Hæc resolutio quoad distinctionem eorum, quæ sunt de jure naturæ primo modo, secundo & tertio videbitur fortè particularis, cùm omnis author doceat sine distinctione ad peccandum in iis, quæ sunt de jure naturę, vel sufficere advertentiam ad solum actum, vel requiri insuper advertentiam ad malitiam actionis; nihilominus, ut spero, non apparebit ingrata, nec infundata, imò ferè utramque sententiam oppositam conciliabit.

Prob. 1. Concl. secundùm omnes sufficit ad peccandum advertentia ad malitiam actionis; sed qui peccat in iis quæ sunt de jure naturæ Primo aut secundo modo, advertens se ponere talem actum, v. g. fornicationem, furtum, occisionem, mendacium &c. advertit ad malitiam actionis: ergo Prob. Min. quia actiones illæ sunt ex se & intrinsecè tales, ut ingerant operantibus cognitionem; vel certè dubium aut suspicionem malitiæ sibi annexæ, ut fatebitur omnis, qui in illis materiis peccaverit, si veritatem voluerit dicere.

Confirm. 1. Sicut enim non potest quis advertere ad objectum lucidum, nisi advertat ad lucem; ita non potest quis advertere ad actionem evidenter malam, qualis est omnis in nostro casu, nisi advertat ad malitiam.

Confirm. 2. Quæ sunt de jure naturæ Primo aut secundo modo dicuntur per se nota; sed si fornicatio, aut mẽdacium possent cognosci, non cognita eorum malitia, non essent per se nota; quandoquidem cognitio fornicationis ut res indifferentis, nõ sit cognitio fornicationis, cũ hæc sit ex suis intrinsecis mala: ergo.

Confirm. 3. Notitia eorum, quæ sunt de jure naturæ Primo aut secundo modo, ita est ab authore naturæ in cordibus nostris impressa, signata, & implantata, ut solus cœcus voluntarius nolit illa legere, licèt possit.

Dices 1. Dantur peccata ignorantiæ, ut patet ex Script. & PP. sed si omnis ponens fornicationem v. g. adverteret ad ejusdem malitiam, non darentur peccata ignorantiæ, saltem in illa materia, ut per se patet: ergo.

R. Dist. Ma. dantur peccata ignorantiæ invincibilis, N. vincibilis: C. sed illa importat malitiæ aut ejusdẽ periculi suspicionẽ.

Dices 2. Dantur peccatores ita habituati, ut cùm se in suas luxurias præcipitant, desit illis mentis illustratio, ac omnis conscientiæ remorsus: ergo falsum est præfata semper ingerere operantibus aliquam malitiæ cognitionem.

Resp. N. Ant. Sicut enim eorum concupiscentia, ac passio effrænata non tollit ab ipsis cognitionem actionis, quam ponunt; ita nec tollit omninò cognitionem malitiæ ipsi actioni intrinsecæ: nullos quidem patiuntur conscientiæ remorsus; sed hoc non indicat malitiæ inadvertentiam, sed malitiæ contemptum, ita ut deglutiant iniquitatem instar aquæ.

Dices 3. Origenes, Plato, Cassianus, & alii viri scientia, ingenioque celebres docuerunt mendacium jocosum non esse peccatum: ergo illa quæ sunt de jure naturæ secundo modo non semper ingerunt suæ malitiæ cognitionem.

Resp. Præfatos authores tantùm voluisse loquentem contra mentem, sine animo tamen expresso, aut tacito fallendi, non peccare: quod admisimus & nos initio disp. 8. Tractatus nostri in Decal. ubi ostendimus talem in rigore non mentiri. Ex dictis

Resol. 1. Impudicos in luxuriis suis habitualiter, continuò, & quasi naturaliter se volutantes, nunquam excusari à mortali defectu advertentiæ, ubi mentis compotes operantur.

Resol. 2. Idem esse de blasphemantibus, aut pejerantibus, nisi certè tantus esset passionis furor, ut mentem omninò turbaret: tunc enim blasphemiæ essent quidem voluntariæ in causa, non tamen nova peccata, ratione turbationis omnimodæ.

Resol. 3. Adultum ignorantem Deum invincibiliter (si fieri posset) non excusandum fore à peccato, si fornicaretur, occideret, furaretur &c. quia præfata non desinerent propterea ingerere operanti malitiæ suæ speciem: non ageret quidem contra legem Dei cogniti, ut per se patet, quia tamen ageret contra legem naturalem, quæ à parte rei est lex Dei; ageret contra legem Dei: quod sufficit ad peccatum.

Resol. 4. A fortiori peccare formaliter illum, propter eandem rationem, qui præfata aut similia operando, actu de Deo non cogitat, & ideò justissimè condemnata est ab Alex. VIII. Hæc propositio: *Peccatum Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum?*

QUÆSTIO IV.

Quæ sit causa Peccati?

CAusam deficientem inquirimus, non efficientem; quandoquidem peccati ut peccati, non detur causa efficiens, ut ex Aug. ostendimus supra.

CON-

CONCLUSIO I.

DEus non est causa peccati. Patet tum ex dicendis in Primo sentent. ubi hæc materia ex professo tractatur; tum ex eo, quòd Deus non odio habeat illa quorum est author; odio autem habeat peccatorem & peccatum., tum etiam, quia licèt nobiscum ponat entitatem Physicam actus peccaminosi; cùm tamen id faciat nulla lege prohibente, imò conditione causæ universalis id exigente, defectus, qui in tali actu reperitur, non potest Deo imputari, sicut imputatur creaturæ, quæ actum illum conscientia & lege prohibente exercet: unde quando concursum suum exhibet Deus ad entitatem Physicam actus peccaminosi, id facit, ut libertati creaturæ sese accommodet, permittatque illam juxta naturæ suæ conditionem operari, & naturale dominium suorum actuum exercere, sine quo ejus actus nec possunt esse mali, nec boni moraliter. Sed de hac materia plura suis locis.

CONCLUSIO II.

VEra causa peccati ut peccati est sola voluntas creata.

Ratio est; quia illius solius est peccare, cujus est contra legem agere, ut patet ex definitione Peccati, sed solius voluntatis creatæ est verè & propriè contra legem agere, quandoquidem lex vel regula morum soli agenti libero imponatur: ergo. Hinc

Resol. Quod licèt potentiæ à voluntate distinctæ, & habitus vitiosi Physicè concurrant ad entitatem actus, qui dicitur peccatum, non sint tamen causa moralis peccati, defectu libertatis: unde si actus ab illis egredientes denominentur etiam peccata, hoc provenit à malitia voluntatis, actus illos imperantis.

Fatendum tamen est, sæpe esse causas peccati occasionales; habitus quidem vitiosos, inclinando voluntatem ad actus similes iis, à quibus prodierunt; potentias verò à voluntate distinctas, proponendo voluntati objecta delectabilia, vel remotè, ut sensus externus, vel mediatè, ut phantasia, vel immediatè, ut intellectus.

CONCLUSIO III.

DAntur & aliæ causæ peccati occasionales.

1. Ignorantia vincibilis ex parte intellectus, in quantum aufert cognitionem, quæ si adesset, fortè peccatum fieret.

2. Passio concupiscentiæ, seu appetitus sensitivus, qui per suas affectiones & motus in corpore suscitatos, sympathica quadam propensione allicit voluntatem ad similes actus, & affectus liberè producendos.

3. Peccatum nam, ut ait Gregor. lib. 25. Moral. cap. 9. (aliàs 12) *peccatum quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit*; tum quia sæpè Dei timorem expellit; tum quia ad peccata similia impellit relinquendo habitum vitiosum; tum etiam quia expulsa per peccatum gratia sanctificante, minuuntur nonnunquam gratiæ actuales; tum denique quia ex certis peccatis sæpè oriuntur alia, ut ex ebrietate luxuria, blasphemiæ &c.

Porrò peccatum, quod fit appetitu sensitivo alliciente, dicitur infirmitatis; ignorantiæ verò, si fiat intellectu malitiam culpabiliter non considerante, malitiæ denique, si ponatur à voluntate ad illud specialiter aliunde non inclinata.

CONCLUSIO IV.

DAntur præterea aliæ causæ peccati occasionales extrinsecæ (nam priores sunt intrinsecæ) nempè *dæmon* per suggestionem ac tentationes; nam licèt sit tantùm causa mediata omnis peccati actualis, inquantum causa fuit inductiva peccati originalis, ex quo tanquam radice omnia alia fluxerunt; est tamen verè causa immediata cujuslibet peccati ad quod impellit. 2. *Mundus*, per quem intelligit Augustinus homines perversos, qui licentiosè vivendo alios in foveam peccati trahunt. 3. *Caro*, idest carnis blandimenta, sicut & objecta delectabilia.

Advertendum tamen, quòd licèt omnes illæ causæ occasionales, sive intrinsecæ, sive extrinsecæ multum sollicitent hominem ad peccandum, nunquam tamen necessitent, sed relinquant in homine libertatem sufficientem ad quodlibet peccatum vitandum.

QUÆSTIO V.

Quinam sint effectus peccati?

LIcèt sint tres effectus peccati personalis, vulnus scilicet naturæ, peccati macula, & pœnæ reatus; quia tamen vulnus naturæ præsertim peccato originali tanquam causæ tribuitur: ideò omisso hic illo effectu, quem peccatum personale etiam causat intellectum excæcando, voluntatem indurando, concupiscentiam augendo, ac bene operandi difficultatem aggravãdo, de duobus ultimis hic agemus, de primo acturi postea.

ARTICULUS I.

In quo consistat peccati macula, seu peccatum habituale?

SUppono tanquam certum, peccatorem, commisso peccato, remanere maculatum, quamdiu non deletur per pœnitentiam macula. Patet ex Script. Josue 22. *Usque in præsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet*. Eccl. 31. *Beatus dives, qui inventus est sine macula*. Et alibi. In quo tamen consistat ista macula, quæ cum peccato habituali confunditur; disputant Theologi.

CONCLUSIO I.

LIcèt privatio gratiæ sit quædam macula, in quantum est privatio nitoris debiti inesse animæ ad finem supernaturalem elevatæ; in illa tamen non consistit peccatum habituale.

Prob. 1. Si fuisset homo creatus in statu naturæ puræ, commisso Peccato, v.g. furto, remansisset maculatus & peccator; sed non fuisset privatus gratia: ergo.

Prob. 2. Quia si peccatum habituale consisteret in privatione gratiæ, non magis esset maculatus, qui centum mortalia commisisset, quàm qui unicum; quandoquidem in utroque tantùm foret unica privatio gratiæ: imò sequeretur, quòd magis justus æqualiter, aut etiam minùs peccans, quàm minùs justus, majorem maculam incurreret, quandoquidem majori gratia privaretur. Præterea omnia peccata habitualia essent ejusdem speciei; quandoquidem forent privatio ejusdem speciei gratiæ.

Prob. 3. Existens in statu peccati contrahit novam malitiam, si committat novum peccatum; sed non contrahit novam privationem gratiæ: ergo.

Prob. 4. Non potest esse in eodem gratia & privatio; sed potest esse in eodem gratia & peccatum habituale de potentia Dei extraordinaria, ut dicemus: ergo.

Prob. denique. Peccatum veniale causat maculam, non privationem gratiæ: ergo.

Obji. 1. Sublata sola gratia, & secluso quocumque alio, habetur peccatum habituale: ergo &c.

Resp. Ant. Esse falsum; nam si Deus per omnipotentiam suam tolleret ab eo, qui est justus, gratiam habitualem, non ille propterea haberet peccatum habituale.

Obji. 2. Homo constituitur formaliter justus habitualiter per gratiam: ergo formaliter injustus habitualiter per ejus privationem; quandoquidem denominationes oppositæ ab oppositis rationibus petendæ sint.

Resp. Neg. Conseq. Quia tantùm inde sequitur quòd homo per privationem gratiæ debeat dici formaliter privatus justitia, non autem positivè formaliter injustus.

CONCLUSIO II.

NOn consistit etiam peccatum habituale in reatu pœnæ, seu in destinatione peccatoris ad pœnam peccato debitam. Est contra plurimos, etiam Scotistas, qui conantur Scotum in suam partem trahere, eo quòd 4. dist. 14. q. 1. nu. 5. dicat peccatum habituale esse relationem ad pœnam, cùm tamen non sit intelligendus formaliter, sed effectivè, eo quòd illa ordinatio ad pœnam ex ipso actu peccaminoso moraliter perseverante proveniat, ut colligere est ex iis quæ habet tum ibidem, tum alibi.

Prob. igitur 1. concl. quia si Deus nullam destinasset pœnam peccatoribus, etiam post peccatum commissum, remanerent maculati: ergo &c.

Prob. 2. Per pœnitentiam tollitur peccatum habituale; sed non semper tollitur ordinatio ad pœnam; quandoquidem sæpissimè non remittatur tota pœna in justificatione: ergo.

Prob. 3. Si peccatum habituale esset ordinatio ad pœnam, mortale esset ordinatio ad pœnam æternam, veniale ad temporalem, sicque, dum pœna æterna mutaretur in temporalem, peccatum mortale fieret veniale; quod est inauditum.

Nec

Nec refert, quòd Augustinus dicat post actum peccati manere reatum; quia non vult quod remaneat solus reatus pœnæ, sed etiam culpæ, ut patet ex illis quæ habet lib. 1. de nuptiis & concupiscentia c. 26. nam postquam dixisset: *Si quisquam v.g. fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec reatus ipsius indulgentia remittatur*, addit, ut ostendat se loqui de reatu culpæ; *habet ergo peccatum, quamvis illud quod admisit, jam non sit*, scilicet physicè.

CONCLUSIO III.

PEccatum habituale est formaliter ipsum peccatum actuale præteritum moraliter perseverans, donec remittatur. Hæc est communior & probabilior.

Prob. 1. Quia in nullo alio reponi potest convenientiùs ratio formalis peccati habitualis, ut patet ex aliarum sententiarum refutatione.

Prob. 2. Quia sicut homo ab actu existente dicitur peccator actualiter; ita ab eodem moraliter & habitualiter perseverante denominatur peccator habitualiter. Quòd autem possit dici peccatum præteritum moraliter perseverare, inde patet, quòd contractus, etiam tribus mensibus postquam factus est, dicatur perseverare, sicut & votum donec impleatur: quidni ergo & peccatum donec remittatur?

Dices: peccatum habituale est effectus peccati actualis; ergo non est ipsum actuale moraliter perseverans.

Resp. Dist. Ant. Peccatum habituale, idest, habitus vitiosus per peccatum actuale generatus, est effectus peccati actualis: C. peccatum habituale ut hic sumitur: N.

ARTICULUS II.

Quid sit reatus pœnæ & qualis sit pœna peccatis debita?

SUppono, pœnam rigorosè sumptam esse malum quoddam seu incommodum, naturæ vel voluntati contrarium, eo fine inflictum, ut culpa vindicetur.

Dicitur 1. *Malum*, non quidem simpliciter sicut culpa, sed secundùm quid, idest, patienti: nam respectu infligentis bonum est; quandoquidem punire sit actus Justitiæ vindicativæ, adeoque ejus objectum, quæ est pœna, est aliquod bonum.

Dicitur 2. *Naturæ vel voluntati contrarium*; quia ut loquitur Aug. pœna est quoddam supplicium.

Addita est particula *vel*; quia licèt quis voluntariè suscipiat pœnam, si tamen inclinationi naturali repugnet, semper pœna est: quòd si nec naturæ, nec voluntati repugnet, non est pœna, cùm non sit incommodum.

Dicitur 3. *Eo fine inflictum, ut culpa vindicetur*; quia, ut ait Aug. l. 1. retract. c. 9. *Omnis pœna, si justa est, peccati pœna est, & supplicium nominatur*.

CONCLUSIO I.

REatus pœnæ est obligatio orta ex peccato proprio ad subeundam pœnam. Ex hac definitione

Resol. 1. Quòd licèt Christus obligatus fuerit ad subeundam pœnam pro peccatis nostris tanquam fidejussor, non tamen reatum pœnæ contraxerit; quandoquidem pro peccatis alienis, non pro suis, fuerit passus: sicque patet discrimen inter pœnam & pœnæ reatum, quòd illa supponat culpam, sive propriam, sive alienam; hic verò necessariò propriam.

Resol. 2. Reatum pœnæ non esse quid Physicum, sed debitum morale, quod à peccatore contrahitur.

Resol. 3. Reatum esse quid medium inter pœnam & culpam, respiciens pro termino pœnam, pro radice culpam.

Resol. 4. Aliter procedere à peccato pœnam, & aliter pœnæ reatum; nam hic directè ab ipso procedit, illa verò tantùm dispositivè, inquantum homo per peccatum disponitur ut sit dignus, cui pœna justè infligatur.

CONCLUSIO II.

POena peccato mortali debita est æterna; sive loquamur de pœna damni, quæ est carentia visionis beatificæ; sive de pœna sensus, quæ ab igne infernali infligitur.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 25. *Ibunt hi in supplicium æternum*, quod utramque pœnam comprehendit.

Prob. 2. Quia potuit Deus peccato mortali justè pœnam æternam destinasse, ob perfectissimum illius in creaturam rationalem dominium; fecisse autem, constat tum ex Scriptura, tum ex Patribus, tum ex communi fidelium sensu.

Prob. 3. Peccatum mortale quantum est de se est æternum; cùm nunquam possit creatura rationalis propriis viribus ab illo se liberare: ergo & æternam meretur pœnam.

Dices: Deus bonus est & misericors: ergo non punit pœna æterna peccatum mortale.

Resp. Neg. Conseq. quia licèt pœna æterna puniat peccatum mortale, adhuc tamen in hoc Misericordiam suam ostendit; quandoquidem, ut dicunt communiter Theologi, puniat infra condignum quod suo loco explicabitur. Præterea Deus ostendit præsertim bonitatem suam in hac vita; in altera autem Justitiam.

CONCLUSIO III.

POena peccato mortali debita, non est simpliciter infinita: sive interim fiat sermo de pœna damni, sive de pœna sensus.

Prob. 1. Pœna proportionatur culpæ; sed culpa mortalis non est simpliciter infinita: ergo.

Prob. Mi. Ut esset simpliciter infinita deberet ita continere omnem malitiam, ut non posset dari major illa in genere malitiæ; sed quolibet peccato mortali semper dari potest majus in genere malitiæ, cùm possit Deus cum majori semper & majori cognitione offendi: ergo &c. unde cùm nonnisi finitè creatura Deum cognoscat, etiam nonnisi finitam malitiam contrahit illum offendendo; quandoquidem peccati malitia non excedat limites voluntarii, & cognitionis ad voluntarium requisitæ.

Prob. 2. quia pœna damni consistit in privatione visionis beatificæ; sed creatura tantùm finitè Deum videt & possidet, cùm possit ejus visio & possessio semper in infinitum augeri: ergo. Pœna autem sensus consistit in cruciatu ignis: sed ignis non potest infinitè cruciare, cùm ejus actio non possit esse intensivè infinita: ergo.

Prob. 3. Si peccato mortali deberetur pœna infinita, Sodomia non esset majus peccatum fornicatione; imò omnia mortalia essent æqualia, cùm æqualem mererentur pœnam, nempè simpliciter infinitam, qua nequit dari major.

Obji. 1. Culpa desumitur ex dignitate personæ offensæ; sed persona offensa est infinita: ergo & culpa infinita: & consequenter meretur pœnam infinitam.

Resp. 1. N. Ma. universaliter loquendo; aliàs culpa venialis foret infinitæ malitiæ, cùm sit offensa personæ infinitæ.

Resp. 2. Dist. Ma. Culpa desumitur ex dignitate personæ tantùm: N. ex dignitate & cognitione eidem proportionata, saltem quando materia est gravis: C. sed unquam cognitio creaturæ adæquatur dignitati personæ offensæ, cum illa sit semper finita, hæc semper infinita.

Obji. 2. Culpa mortalis excederet infinitas malitias veniales, si darentur: ergo est simpliciter infinita, adeoque & pœna ipsi correspondens.

Resp. Neg. Conseq. Ex hoc enim bene sequitur quòd malitia mortalis, sit superioris ordinis, quàm sit venialis. non tamen infinita, aliàs homo esset infinitæ perfectionis; quandoquidem excederet perfectionem infinitorum brutorum, si darentur: unde sicut infinita materialia, si darentur, non attingerent perfectionem unius spiritualis, licèt finiti, ita nec infinita venialia attingerent malitiam unius mortalis, licèt in sua malitia finiti: quia scilicet est superioris ordinis, sicut spirituale respectu materialis.

Obji. 3. Pœna damni privat bono infinito: ergo est infinita simpliciter.

Resp. 1. Dist. Ant. Privat bono infinito infinitè possidendo: N. finitè possidendo: C. sed nego conseq. quia inde tantùm sequitur, quòd sit infinita secundum quid, in quantum objecto infinito privat remotè mediante scilicet visione beatifica qua privat immediatè, & à qua, utpote finita, ratio pœnæ finitæ simpliciter desumitur.

Resp. 2. Dissimulato Ant. dist. conseq. est infinita extensivè seu quoad durationem: C. intensivè, seu in ratione pœnæ: N. quandoquidem illa possit dari major. Unde importat quidem pœna æterna infinitatem durationis, non tamen infinitatem essentiæ & intensionis; cùm possit quoad essentiam variari, & quoad intensionem augeri & minui. Ex dictis.

Resol. Quòd sicut peccatum secundùm quid est infinitum; ita etiam illi ex illa parte correspondeat pœna extensivè infinita: sicut verò simpliciter est finitum; ita etiam est simpliciter finita intensivè pœna.

AR-

ARTICULUS III.

An peccatum possit esse pœna peccati, & an aliqui puniantur pro peccatis alienis?

CONCLUSIO I.

NOn potest peccatum esse pœna peccati hoc sensu, quòd velit Deus hominem labi in peccatum secundum propter primum; potest tamen esse per accidens, in quantùm Deus ratione prioris peccati, subtrahit homini gratiam efficacem, qua subtracta facilè labitur in alia peccata.

Prob. 1. pars; quia aliàs Deus esset author & causa peccati, quod ejus sanctitatem summè dedecet. Præterea culpa non potest esse pœna, cum illa in actione, hæc in passione consistat; illa sit voluntaria, hæc involuntaria; adeoque non potest Deus velle peccatum tanquam pœnam.

Prob. 2. pars ex illo ad Rom. 1. *propter quòd*... (quia nempe malè usi fuerant donis gratiæ & naturæ peccando) *tradidit illos Deus in reprobum sensum*, idest, illos sine gratiis efficacibus aut proximè sufficientibus ad evitanda nova peccata dereliquit, quo sensu dicitur etiam Deus tùm in Scriptura, tùm apud Patres, peccatores excæcare, in desideria cordis tradere &c.

CONCLUSIO II.

NEmini infligitur pœna strictè dicta propter peccatum alienum.

Prob. 1. ex Script. Jerem. 31. *In diebus illis non dicent ultra: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, sed unusquisque in iniquitate sua morietur.* Ezech. 18. *Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii.* Et ad Galat. 6. *Unusquisque onus suum portabit.*

Prob. 2. ratione; pœna datur propter culpam: ergo justum est, ut qui fecit culpam, subeat & pœnam; & non alter.

Dices 1. Deuteron. 5. dicitur; *Deus æmulator reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem.*

Resp. Verbis prædictis immediatè addi; *his qui oderunt me*, & consequenter fit ibi sermo de filiis non innocentibus, sed mensuram patrum suorum implentibus, viis eorum pessimis inhærendo, qua completa, graviùs punit Deus eorum peccata, non quidem quàm mereantur, sed quàm punivisset, si parentes eorum non eram deliquissent.

Dices 2. Multa millia hominum perierunt propter peccata Davidis. Item multi parvuli innocentes simul cum parentibus reis interfecti sunt, ut patet in Madianitis, Sodomitis, Chananæis: ergo &c.

Resp. 1. Quod ubi filii, aut subditi sunt innocentes, mors ipsis inflicta non est propriè pœna respectu illorum, sed respectu parentum, Principum &c. cùm enim filius sit aliquid patris, subditus aliquid Principis, afflicto filio aut subdito, censetur puniri parens, aut Princeps, licèt respectu innocentium afflictio illa sit vel ad augenda eorum merita, vel medicina præservativa, ne diutius viventes innocentiam amittant: unde non tam filii puniuntur, quàm parentes in filiis, licèt possint & filii dici aliquo sensu puniri propter peccatum originale, ratione cujus mors nobis debetur.

Resp 2. Ubi filii, aut subditi sunt aliundè rei, tunc pro peccatis propriis puniuntur, dicuntur tamen pro peccatis patrum, aut Principum puniri, quia, nisi peccata illa accessissent, non fuissent adhuc puniti: illis siquidem non accedentibus, non fuisset adhuc impleta mensura, ante cujus completionem non decreverat Deus Rempublicam, Imperium, aut familiam perire.

Dices 3. Potest Deus nullo præcedente, patrum, aut Superiorum peccato, de vita filiorum, & subditorum disponere; cùm sit Supremus mortis & vitæ Dominus: ergo à fortiori præcedente peccato.

Resp. Conc. totum: non enim negamus Deum hoc posse, sed tantùm volumus quòd ordinariè Deus non involvat filios aut subditos adultos in afflictione patrum, aut Principum, nisi sint ipsimet rei.

QUÆSTIO VI.

Quodnam sit subjectum peccati?

CErtum est peccatum secundùm materiale consideratum esse in ea potentia, à qua procedit, v. g. hæresim in intellectu, motum sensualitatis in appetitu sensitivo. Ratio est, quia cùm peccatum secundùm materiale nihil sit aliud quàm ipsemet actus talis vel talis potentiæ, clarum est recipi in ea potentia, à qua proficiscitur, cùm sit actus immanens. Idem est de privatione rectitudinis physicè spectata, seu quatenùs est privatio præcisè; quandoquidem illa sit necessariò in eodem subjecto, in quo est ipse actus, qui dicitur privari rectitudine. Sed an idem sit de privatione rectitudinis formaliter, idest quatenus habet rationem malitiæ, seu quatenus est voluntaria? disputatur.

CONCLUSIO I.

PEccatum, quod est actus voluntatis elicitus, subjectatur in sola voluntate.

Ratio est; quia cùm actus ille peccaminosus à sola voluntate procedat physicè & moraliter, idest, tam secundùm esse, quam secundùm deformitatem, ratione cujus dicitur peccatum, sitque aliundè actus immanens, in sola voluntate subjectetur tam secundùm esse, quàm secundùm malitiam, necesse est.

CONCLUSIO II.

PEccatum, quod est actus à voluntate quidem imperatus, sed ab alia potentia elicitus, subjectatur primariò in voluntate, & secundariò in potentia, à qua procedit. Ita Scot. 2. dist. 42. §. *ad quæst.* estque communis.

Prob. 1. pars; illud est subjectum primarium peccati, quod est causa primaria ejusdem; sed voluntas est causa primaria peccati: ergo. Prob. Min. tum ex August. Lib. 3. de lib. arbit. c. 17. ubi ait: *Ipsa voluntas est prima causa peccandi.* Et Lib. 1. retract. cap. 9. *Voluntas est qua & peccatur & rectè vivitur*: tum etiam ratione; quia tota ratio peccati fundatur in voluntario libero, cùm nullum sit peccatum nisi voluntarium nullum nisi liberum; sed sola voluntas operatur ex se voluntariè & liberè; aliæ autem potentiæ non nisi participativè ab ipsamet voluntate: ergo. Accedit quòd voluntas tanquam potentiarum domina teneatur tum suis, tum aliarum potentiarum actibus rectitudinem dare, aliæ autem potentiæ, ut pote naturaliter operantes, ad id non teneantur, & consequenter ubi malè operantur, debet primariò malitia imputari voluntati.

Prob. 2. pars; quia cum aliæ potentiæ possint operari liberè, non quidem per actum suum, sed per actum voluntatis, cui subsunt, seu libertate à voluntate participata, ita etiam mediante illa peccare possunt, adeoque & esse peccati subjecta: & ideo hæresis, suspicio infundata, judicium temerarium, quæ sunt peccata, etiam subjectantur in intellectu, detractiones, blasphemiæ &c. in potentia locutiva, visio vel auditio rei illicitæ in potentia visiva vel auditiva, & sic de aliis.

CONCLUSIO III.

APpetitus sensitivus independenter à libertate sibi per actum voluntatis imperantis communicata, non est subjectum peccati, ne quidem venialis. Est contra Cajetanum, Salmaticenses, Gonet, & alios volentes inesse appetitui sensitivo humano, propter conjunctionem cum voluntate, libertatem sufficientem ad veniale independenter à consensu & motione ipsius voluntatis.

Prob. 1. Ex Script. Gen. 4. ubi dicitur Caino: *sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius*; atqui si posset appetitus independenter à motione voluntatis peccare, non dominaretur homo appetitui, cùm tantùm habeat dominium in ipsum mediante voluntate: ergo.

Prob. 2. Ex Trid Sess. 5. can. 5. Decreti de peccato originali, ubi definit concupiscentiam, quæ in baptizatis manet, non nocere non consentientibus; atqui de facto noceret non consentientibus, si absque voluntatis consensu peccare posset appetitus: ergo.

Prob. 3. Ex August. lib. de vera & falsa Religion. cap. 14. *aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est voluntate committi.* Et alibi dicit: *non nisi voluntate peccatur*: quæ stare non possunt cum sententia opposita.

Prob. 4. Major est conjunctio intellectus cum voluntate, quàm appetitus sensitivi cum eadem, ut patet; sed intellectus propter illam conjunctionem non est sufficienter liber ut possit venialiter peccare independenter à consensu voluntatis, ut fatentur adversarii; ergo nec appetitus.

Prob. 5. Motus appetitus sensitivi primò-primi non sunt peccata, & secundò-primi sunt peccata, saltem venialia, ut conveniunt omnes; sed nulla est alia ratio hujus discriminis, nisi quòd illi procedant sine ullo voluntatis consensu; hi autem cum aliquo: ergo secluso omni voluntatis influxu, nec pec-

cat, nec peccare potest appetitus. Unde quomodo quadrare possit doctrina Genet docentis motus primò-primos appetitus non esse peccata, & tamen appetitum sine ullo voluntatis influxu formali aut virtuali, positivo aut interpretativo, posse peccare, judicent oculatiores.

Dices 1. Apostolus pluribi motum concupiscentiæ peccatum appellat: quod & facit August. l. 5. contra Julian. c. 3. ergo censent appetitum ex se posse peccare.

Resp. Vocare peccatum, non quia peccatum est formaliter, sed quia tale est effectivè & causativè, seu, ut definit Trident. supra, *quia ex peccato est*, nempe originali, *& ad peccatum inclinat*, nempe actuale.

Dices 2. S. Thom. 1. 2. q. 74. art. 3. expressè docet: *Relinquitur quod in sensualitate*, idest, appetitu sensitivo, *possit esse peccatum*.

Resp. Dist. Assump docet posse esse peccatum propter solam conjunctionem appetitus cum voluntate: N. propter influxum voluntatis: C.

Inst. 1. S. Doctor ibid. ad 3. sic habet: *motus sensualitatis rationem præveniens est peccatum veniale*; atqui quod prævenit rationem, prævenit & voluntatis influxum, cùm hic ab illa dependeat: ergo.

Resp. Dist. Maj. Motus præveniens rationem advertentem, saltem semiplenè, est peccatum veniale: N. præveniens rationem considerantem, an motum respuet vel admittet: C. hæcque distinctio fundatur in ipsomet D. Th. 1. 2. q. 46. art. 4. ad 1.

Inst. 2. Si ratio aliqualiter adverteret, adesset consensus voluntatis interpretativus; atqui S. Doctor etiam independenter à consensu interpretativo admittit peccatum in appetitu: ergo.

Prob. Min. nam q. 25. de veritate art. 5. ad 5. sic loquitur: *Non dicitur esse peccatum in sensualitate propter interpretativum consensum*.

Resp. Dist. Min. independenter à consensu interpretativo perfecto: C. imperfecto consistente in hoc quòd voluntas, ratione semiplenè advertente, motum nec approbet, nec reprobet: N. & hanc esse mentem Doctoris Angelici, patet ex eo quòd q. 7. de malo art. 6. ad 6. requirat, ut quis peccet venialiter circa motum illicitum, aliquam negligentiam, seu permissionem, ubi involvitur consensus aliquis interpretativus. Ex dictis

Resol. 1. Motum sensualitatis totam rationem peccati trahere ab extrinseco, nempe ab influxu voluntatis; & ideo si nullus sit, ut in motibus primò-primis, nullum est peccatum; si imperfectus, ut in motibus secundò-primis, peccatum veniale; si perfectus, ut in motibus plenè deliberatis, peccatum mortale.

Resol. 2. Quàm falsa sit hæreticorum modernorum opinio, qua volunt concupiscentiam, & omnes ejus motus circa illicita, etsi necessariò insurgant, esse peccatum mortale. Originem quidem habent, ut ajunt, à peccato originali quod nobis imputatur; sed quid tum? Nunquid etiam inde originem trahunt phrænesis, insania &c.? Si ergo actus phræneticorum non sunt peccata, quia necessarii sunt, cur essent peccata motus concupiscentiæ necessariò insurgentes? Si dicas, sufficere ad peccatum quòd sit voluntarium in capite, nempe Adamo, dicam sufficere ad peccatum originale, non tamen ad personale, ad quod requiritur voluntas propria.

QUÆSTIO VII.

Quomodo dividatur peccatum?

CONCLUSIO I.

Dividitur peccatum in actuale & habituale. Actuale est ipsa præsens transgressio legis, sive sit opus, sive operis debiti omissio. Habituale est præterita legis transgressio moraliter perseverans usque ad remissionem culpæ: & ab hoc desumitur magis propriè denominatio peccatoris; nam peccator dicitur qui actualiter peccavit, & cui non est condonatum peccatum: ab actuali autem peccato, homo non tam dicitur actualiter peccator, quàm peccans. Peccatum habituale subdividitur in Originale & Personale.

Originale est, quod aliena voluntate commissum, à nobis naturali propagatione contrahitur: de hoc postea. Personale est, quod remanet ex actuali per propriam voluntatem commisso.

CONCLUSIO II.

Dividitur secundò peccatum in mortale & veniale. Peccatum illud dicitur mortale, quod mortem infert animæ, idest, quod eam privat vita secunda, quæ in gratia sanctificante consistit, eamque addicit pœnæ æternæ, quæ mors est secunda. Illud verò veniale appellatur, cujus remissio facilè obtineri potest; quia non solvit amicitiam cum Deo, neque hominem privat illius gratia, sed tantùm ferventiorem amicitiæ usum retardat. Aliter peccatum mortale est transgressio voluntaria præcepti graviter obligantis; Veniale autem, transgressio vel minùs voluntaria præcepti graviter obligantis, vel perfectè voluntaria præcepti leviter obligantis.

Petes in quibus differant peccatum mortale & veniale?

Resp. 1. Non differre per hoc, quòd primum sit contra præceptum, secundum contra consilium; quia agere contra consilium non est peccatum, quandoquidem Apost. 1. Corinth. 7. consulat cœlibatum, & addat postea: *Si nupserit virgo, non peccavit*.

Resp. 2. In hoc differre primò quod mortale consistat in contemptu divinæ amicitiæ, & aversione ab ultimo fine, quandoquidem peccans mortaliter illum constituat in creatura, adeoque plus diligat creaturam quàm Creatorem, cùm plus diligat suam delectationem quàm facere Dei voluntatem in iis, quæ sunt necessaria ad ipsum Deum finem nostrum ultimum possidendum. Non sic autem veniale: quandoquidem, illo non obstante, maneat homo conjunctus Deo per Charitatem, possitque finem suum ultimum consequi, licèt aliquam inordinationem faciat circa ea quæ sunt ad illum. Secundo quòd mortale inferat reatum pœnæ æternæ; veniale autem, tantùm pœnæ temporalis. Tertio quòd veniale ex natura sua leviter, & mortale graviter rationi repugnet. Quarta & præcipua differentia petitur ex eorum definitionibus.

CONCLUSIO III.

Dividitur ulteriùs peccatū in illud quod est contra Deum, contra proximum, & contra seipsum.

Ratio est; quia tripliciter considerari potest homo, scilicet ut Dei est, sicque potest peccare contra Deum; ut animal sociale, & sic peccare contra proximum; & ut animal rationale, sicque peccare contra seipsum. Censetur autem specialiter peccare contra Deum (licèt sit contra Deum quodlibet peccatum, cùm sit contra legem illius) quando agit contra illas virtutes, quibus proximè ad Deum ordinatur, ut contra Fidem, Spem, Charitatem, Religionem, Pœnitentiam &c. Contra proximum verò, quando aliquid facit contra Justitiam, Misericordiam, Pietatem &c. Contra seipsum denique, quando agit contra Temperantiam, Castitatem &c. unde corpus ejus & anima hebetes redduntur.

CONCLUSIO IV.

Dividitur præterea in peccatum cordis, quod consummatur in corde, ut odium Dei, aut proximi invidia, &c. In peccatum oris, quod completur in ore, ut Blasphemia, Detractio &c. & peccatum operis, quod consummatur in opere, ut Fornicatio, Homicidium &c. Potest tamen una & eadem actio moraliter, esse peccatum cordis, oris, & operis, ut si quis velit fornicari, invitet mulierem, & fornicetur.

CONCLUSIO V.

Peccatum aliud est etiam carnale, aliud spirituale. Carnale est, cujus objectum est aliqua delectatio carnalis, ut Gula, & Luxuria, licèt usus obtinuerit ut sola Luxuria dicatur peccatum carnale. Spirituale est, quod habet objectum elevatum supra carnem, etiamsi pertineat ad appetitum sensitivum, ut alia peccata capitalia, scilicet Ira, Avaritia; maximè autem Superbia, Invidia, Acedia. Nihilominus possunt omnia ferè peccata dici carnalia, seu opera carnis, in quantùm ferè omnia ex carnis infirmitate, aut corruptione proveniunt: unde Apost. Galat. 5. vocat invidias, Idololatriam, & inimicitias opera carnis.

CONCLUSIO VI.

Peccata alia quoque ex infirmitate, alia ex ignorantia, alia ex malitia: seu alia in Patrem, alia in Filium, alia in Spiritum Sanctum.

Peccata ex infirmitate sunt, quæ fiunt ex passione Iræ, Luxuriæ &c. dicuntur autem hæc peccata in Patrem, quia attribuitur ei Omnipotentia, cui opponitur infirmitas.

Peccata ex ignorantia sunt, quæ fiunt cum ignorantia vincibili, adeoque culpabili, de quibus suo loco: sunt autem peccata in Filium, quia sunt contra Sapientiam, quæ attribuitur Filio.

Deni-

Denique peccata ex malitia sunt, quæ fiunt ex plena voluntatis libertate per passionem, aut ignorantiam non diminuta, quæ sunt contra Spiritum Sanctum, quia tribuitur illi Bonitas, cui peccata illa specialiter repugnant.

Porrò ex peccatis jam recensitis, quæ fiunt ex malitia sunt, per se loquendo & cęteris paribus, majora; quæ ex infirmitate, minora; quæ autem ex ignorantia, adhuc minora.

Ratio est; quia in tantùm aliquid est peccatum, in quantum est voluntarium; atqui majus est voluntarium in primis quàm in secundis, & in secundis quàm in tertiis: ergo

Potest tamen quodlibet ex illis esse peccatum mortale; quia, non obstante passione, aut ignorantia, potest remanere voluntarium ad illud sufficiens: & quidem ordinariè remanet.

CONCLUSIO VII.

Celebris est peccati divisio in peccatum commissionis, & omissionis.

Peccatum commissionis est illud, quod opponitur præcepto negativo aliquid fieri prohibenti; peccatum verò omissionis, quod opponitur præcepto affirmativo aliquid positivum fieri præcipienti. Ex quibus patet peccarum commissionis necessariò fieri per actum positivum, non sic omissionis.

Porrò licèt peccatum commissionis & omissionis sæpissimè specie differant; non tamen semper, cùm aliquando opponantur eidem virtuti secundùm eandem rationem, ut patet in commissione furti, & omissione restitutionis; quia utrunque opponitur Justitiæ sub eodem motivo.

QUÆSTIO VIII.

Quid specialiter dicendum de peccato omissionis?

Quoniam varia de peccato omissionis occurrunt specialiter dicenda, tenemur omnia distinctè explicaturi, hanc quæstionem in varios articulos distribuere.

Quærunt hic aliqui, an dari possit omissio peccaminosa sine ullo voluntatis actu positivo? sed hanc quæstionem ad Tractatum de actibus humanis remittimus.

ARTICULUS I.

An actus conjunctus cum omissione peccaminosa, sit etiam peccaminosus?

Dupliciter potest conjungi actus cum omissione. Primò: itaut sit verè causa, cur habeatur omissio, ut dum quis, ne ludum interrumpat, Sacrum omittit. Secundò, itaut sit tantùm occasio, & merè concomitanter se habeat ad omissionem, ut si quis, postquam ex contemptu divinorum decrevit omittere Horas Canonicas, illo tempore, ne sit otiosus, legat, laboret, studeat &c.

CONCLUSIO I.

Actus, qui merè concomitanter se habet ad omissionem peccaminosam, non est peccaminosus, si aliunde sit indifferens, aut bonus. Est communis contra Valentiam.

Prob. 1. quia actus de se indifferens, aut bonus, non trahit malitiam ab omissione, nisi in illam aliqualiter influat, ut per se patet; sed hic supponimus actum in omissionem nullatenus influere, aliàs non se haberet ad illam merè concomitanter: ergo.

Prob. 2. quia licèt actus ille concomitans possit de se impedire præcepti adimpletionem, v. g. Missæ auditionem, Officii recitationem &c. illam tamen hic & nunc non impedit, cum censeatur sufficienter impedita per voluntatem efficacem non adimplendi: & certè si quis volenti intrare domum claudat primam portam de se sufficientem ad impediendum ingressum, & nihilominùs claudat insuper secundam, porta secunda, licèt de se sufficiens ad impediendum ingressum non censetur de facto impedire, quia jam est sufficienter impeditus per primam, ita & in nostro casu.

Dices 1. præceptum legendi Horas, v. g. inhibet omne incompossibile cum tali lectione, atqui actus concomitans, v. g. labor, est incompossibilis cum tali lectione: ergo

Resp. Dist. Maj. inhibet omne incompossibile quod in omissionem influit: C. quod non influit: N.

Dices 2. Labor ille fit tempore indebito: ergo est malus.

Resp. Dist. Ant. fit tempore indebito, nulla facta suppositione: C. facta suppositione quòd quis jam se efficaciter determinaverit Horas omittere: N. cùm tunc melius sit laborare, quàm otiosus esse.

Dices 3. Inde sequitur ineuntem Matrimonium post voluntatem efficacem non servandi votum Castitatis antea emissum, non peccare novo peccato, quod est falsum.

Resp. Neg. Sequelam; quia ille non tantùm reddit sibi impossibilem observantiam voti, sed etiam voluntatem mutandi postea pravi propositi, quod tamen, secluso matrimonio, facilè potuisset mutare, intendendo deinceps observantiam voti. Ex dictis

Resol. 1. Eum, qui vovit nunquam esse otiosus, teneri eo tempore, quo sacrum esset audiendum, studere, legere, &c.

Resol. 2. Garrientes, aspicientes, aut ludentes tempore Sacri, cum eo, qui antea efficaciter decreverat Sacrum omittere, non peccare, quia si ille non peccet ludendo, cur peccarent illi colludendo? Excipe tamen nisi, cessante lusu, aut monitione facta, spes esset mutandi propositi.

Resol. 3. Posse quandoque actum, qui videtur tantùm concomitanter se habere, esse etiam causam omissionis, si nempe diù, antequam urgeat præcepti adimpletio, inchoetur; cùm actus ille foveat voluntatem inordinatam, quæ cessante actu illo, facilè mutaretur: unde ordinariè loquendo, ut habeat se actus merè concomitanter, debet parùm distare ab hora præcepti adimplendi.

CONCLUSIO II.

Actus, qui est causa omissionis peccaminosæ, licèt de se sit bonus, aut indifferens, trahit malitiam ab omissione. Ita communiter tenent Theologi

Prob. 1. Voluntas omissionis peccaminosæ contrahit malitiam omissionis, ut patet; atqui actus ille, v. g. ludus propter quem omittit aliquis Missam, continet formaliter aut virtualiter voluntatem omissionis: ergo

Prob 2. Actus de se indifferens, si præbeat alteri occasionem peccandi, fit peccaminosus: ergo à fortiori actus, quo quis sibi ipsi est causa omissionis peccaminosæ, est peccaminosus; cùm non minùs, imò magis teneamur vitare peccatum proprium, quàm alienum.

Dices 1. Si actus ille esset peccaminosus, esset peccatum commissionis, cùm sit actus positivus: ergo non trahit malitiam ab omissione.

Resp. Neg. Assump quia licèt materialiter & physicè sit quid positivum, moraliter tamen & in ratione peccati censetur quid privativum, cùm voluntas omittendi & ipsa omissio conveniant in ratione peccati.

Dices 2. Si labor v. g. dans causam omissioni esset peccaminosus, plus peccaret omittens Sacrum propter laborem, quàm nude & otiosè omittens; quia hic unicum committeret peccatum, ille duo.

Resp. Neg Assump quia uterque unius duntaxat peccati esset reus: & certè si voluntas omissionis & ipsa omissio sit unicum peccatum, cur ludus, qui non est malus, nisi quia est virtualis voluntas omissionis malæ, esset distinctum peccatum ab omissione? dicunt quidem aliqui esse duplex physicè peccatum, eò quod actus, qui est causa omissionis, sæpè existat ante omissionem, imò etiamsi nunquam existat omissio, ut patet in eo qui se dedit somno, dum urgeret præceptum Sacri, & postea subito expergefactus Sacrum audit; sed quidquid sit de duplici peccato physico, conveniunt tamen omnes esse unicum moraliter loquendo, & in ordine ad Tribunal Pœnitentiæ, quod hic præsertim attendimus.

ARTICULUS II.

Quandonam incipiat & consummetur peccatum omissionis?

Suppono 1. Ponentem voluntariè actum, ex quo prævidet præceptum probabiliter, vel probabilius non adimplendum, v. g. se dantem somno, ubi Sacrum est audiendum, vel legendæ Horæ, peccare graviter, etiamsi postea rebus subitò mutatis, Sacrum audiat, Horas legat &c. quia licèt non peccaverit contra legem effectu, peccavit tamen affectu, in quantùm voluntariè se exposuit præcepti non adimplendi periculo.

Suppono 2. Peccatum omissionis consummari, ubi de facto contingit omissio, si tunc omittens sit sui compos, hocque concedunt omnes: sed an etiam tunc consummetur, si omittens sit rationis expers propter somnū, ebrietatem &c.? Hic quæritur.

Suppono 3. Dicenda de peccato omissionis, applicanda esse peccato commissionis, v. g. homicidio, blasphemiæ, perjurio in ebrietate patratis, quæ quis prævidit, aut prævidere debuit ante ebrietatem, cùm sit utrobique par ratio. His suppositis

CONCLUSIO I.

Incipit peccatum omissionis, cùm incipit actus, qui est causa vel occasio cur deinceps præceptum non possit adimpleri. Est communis & certa.

Ratio est; quia tunc incipit malitia omissionis, cùm incipit voluntas omittendi: sed cùm incipit actus incompatibilis cum adimpletione præcepti, virtualiter & interpretativè incipit voluntas omittendi: ergo

CONCLUSIO II.

NOn consumatur malitia omissionis (supposito libertatis impedimento in omittente, dum urget præceptum) cùm de facto adest omissio, sed in instanti, quo liberè posita est causa subsecutæ omissionis: colligitur ex D. Bonavent. 2. dist. 36. art. 1. q. 2. ad arg. & ex Scoto 2. dist. 40. & 42. initio & fine, quibus contrarii sunt varii Thomistæ, non tamen S. Thomas, ut ostendemus postea.

Prob. 1. Nullum est peccatum formaliter nisi liberum; atqui omissio, dum ponitur, non est libera: ergo non est peccatum, sed effectus peccati jam completi. Si dicas non esse liberam in se, sed in causa, dicam ego peccatum esse, non in se, sed in causa, cùm eodem modo sit peccatum, quo est libera.

Prob. 2. Nemo peccat in eo quod vitare non potest, ut docet August. sed dormiens aut ebrius non potest omissionem Sacri vitare: ergo

Si dicas potuisse vitare in vigilia, dic & consequenter omissionem fuisse vigilantis, non dormientis.

Prob. 3. Si omissio esset peccaminosa, pro instanti quo urget præceptum, posset quis, postquam de causa omissionis doluit, pœnituit, & in gratiam Dei restitutus est, peccare formaliter, renitente voluntate: quod non videtur admittendum; imò inde sequeretur, quod posset poni in eo statu, in quo necessariò debeat peccare; nam si quis hodie se inebriet prævidens se incapacem fore die sequenti ad jejunandum propter morbum ex ebrietate contrahendum, & tamen præcipiat ipsi Medicus, aut Superior die sequenti, ut ratione morbi non jejunet, quidquid faciat, necessariò peccabit.

Nec satisfacis, si dicas, posse de causa posita pœnitere, quo casu omissio jejunii non erit peccaminosa: nam cùm sit peccaminosa propter causam realiter positam, nec pœnitentia facere possit, ut causa realiter posita non sit taliter posita; nec facere potest ut omissio non sit in se peccaminosa, si talis debeat esse independenter à pœnitentia.

Objic. 1. Potest quis propter omissionem illam externam, sicut & propter homicidium in ebrietate commissum excommunicari: ergo signum est quod sit peccatum.

Resp. Neg. Ant. & dico excommunicationem non esse annexam omissioni externæ: aut actui in ebrietate commisso, sed causæ illius; dependenter tamen ab effectu tanquam conditione, sine qua causa illa non esset Ecclesiæ manifesta.

Objic. 2. Peccatum consistit in transgressione præcepti; atqui transgressio præcepti non fit quando ponitur causa omissionis, quandoquidem præceptum pro tunc non obliget: ergo

Resp. Dist. probationem Min. præceptum pro tunc non obligat ad audiendam Missam: C. ad non ponendum aliquid cum auditione Missæ incompossibile moraliter: N. nam lex obligans ad Missam audiendam, obligat & ad non ponenda impedientia, saltem proximè, ejus executionem, ut diximus de Legibus. Præterea licèt pro tunc non effectu, affectu tamen transgreditur quis præceptum audiendi Missam.

Objic. 3. Potest quis subitò ab ebrietate liberari, & audire Missam, atqui ille non violaret legem: ergo non fit formaliter peccatum dum causa ponitur.

Resp. Dist. Min. ille non violaret effectu, transeat, affectu: N.

Advertendum tamen, omissionem illam externam posse dici peccatum denominativè, saltem quando quis non pœnituit antea de causa talis omissionis.

Objic. 4. Omissio sequens in ebrietate est complementum volitionis omittendi: ergo est formaliter peccatum, sicut ipsa volitio.

Resp. Dist. Ant. est complementum physicè, & in genere naturæ: C. in genere moris, à quo petitur ratio peccati: N. quia non subest omittentis potestati.

Objic. 5. Omissiones illæ debent in confessione exprimi: ergo sunt formaliter peccaminosæ.

Resp. 1. Retorquendo argumentum; secundùm adversarios actus externi debent in Confessione exprimi: ergo sunt formaliter peccaminosi, quod tamen negant.

Resp. 2. Non esse præcepti (licèt sit consilii) omissiones illas confiteri, dummodo plenè & integrè causæ omissionum prævisarum, aut prævidendarum declarentur, & aliunde de restitutione, aut pœnis peccato annexis, notitia habeatur.

Objic. 6. Plus requiritur ad merendum, quàm demerendum; sed potest quis mereri in somno, ut si habens in vigilia propositum Baptismi, aut Martyrii, dormiens baptizetur, aut pro Christo interficiatur: ergo

Resp. Dist. Min. Potest quis mereri in somno ex opere operantis: N. ex opere operato, ut in Baptismo, vel quasi ex opere operato, ut in Martyrio: C. sed nihil inde contra nos, cùm ad demeritum illud non requiratur libertas, sed sufficiat, in subjecto rectè disposito, sola Dei gratificantis voluntas.

Objic. 7. Somnus militis tempore stationis est peccatum: ergo potest quis dormiendo peccare.

Resp. Non somnum, sed applicationem ad somnum esse peccatum, eò quod tempore somni desit libertas.

Objic. 8. Potest distractus involuntariè, verè orare & mereri: ergo & dormiens demereri.

Resp. Disparitatem esse, quòd actus non subjiciatur moraliter dormienti aut ebrio, sicut subjicitur involuntariè distracto, qui facilè potest sibi fieri præsens.

Objic. 9. S. Thomas 2. 2. q. 79. art. 3. ad 3. *Dicendum est quod omissio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi*; atqui tempus operandi, v. g. Missam audiendi; erat tempore somni, aut ebrietatis, ut ibidem supponit: ergo

Resp. S. Thom. loqui de imputatione ad culpam secundùm hominum existimationem, qui non solent arguere aliquem omissionis nisi adsit, aut transierit tempus operandi; non autem de imputatione secundùm Deum, aliàs (quod negant adversarii) nequidem inciperet malitia omissionis, quando ponitur actus omissionis causativus, cum tunc necdum sit tempus operandi.

ARTICULUS III.

An voluntariè lapso in infirmitatem, imputari debeant omnes omissiones inde sequentes?

INordinatè bibit & comedit Petrus tempore Bacchanalium, unde infirmatur per totam Quadragesimam, quæritur, an omnes Missæ, aut jejunii omissiones sint ei imputabiles? Negant aliqui, etiamsi omnes illas præviderit, imò etiamsi nimio potu & crapula se ingurgitaverit eo fine, ut eximeretur à jejunio, & Missa audienda; quia ajunt, etsi peccet immoderatè vivendo, excutit tamen à se obligationem legis, quæ non obligat infirmos, sed bene habentes.

CONCLUSIO I.

SE inebrians, aut ingurgitans, ut factus infirmus à jejunio Quadragesimali, aut altero eximatur, ex tunc contrahit affectu omnes jejunii omissiones. Est contra Authores nimium carni & sanguini indulgentes.

Prob. 1. Quia omnes illæ omissiones sunt formaliter & expressè volitæ in causa; atqui ad peccandum sufficit voluntarium in causa, ut concedunt omnes: ergo

Prob. 2. Quia ille de facto agit in fraudem legis; fraus autem & dolus nemini patrocinantur. Accedit quod reportaret commodum ex suo peccato; quandoquidem, illo secluso, illi imputarentur omissiones, & illo admisso, non imputarentur.

Dices: lex non obligat infirmos ad jejunandum: ergo volens mediante infirmitate à jejunio eximi, non vult peccatum, sed quid licitum.

Resp. 1. Retorquendo Arg. Lex non obligat Clericum carentem Breviario, ad recitandum id, quod nescit memoriter; cùm non obliget, nec obligare possit ad impossibile: ergo comburens Breviarium, ne legat Horas, non vult peccatum, sed quid licitum.

Resp. 2. Legem quidem non obligare infirmos ad jejunandum, obligare tamen ad non quærendam infirmitatem jejunii impeditivam. Et certè mirum esset, quòd magis esset culpabilis qui diceret simpliciter: *nolo jejunare in Quadragesima*: quàm qui diceret: *volo, mediante peccato, me reddere incapacem ad jejunandum in Quadragesima*: quid enim aliud sonat coram Deo: *Volo me reddere incapacem ad jejunandum*, ac *nolo jejunare*? si ergo primo imputentur omnes omissiones quoad affectum, quidni & secundo?

CONCLUSIO II.

ETiam sunt imputabiles, quoad affectum, omissiones illi, qui prævidit, aut prævidere debuit secuturas ex infirmitate voluntariè assumpta, etiamsi non eo fine intemperatè vixerit, imò optaverit esse capacem, post Intemperantiam, ad jejunandum.

Ratio est; quia licèt videatur nolle omissiones, illas tamen vult interpretativè, cùm velit & ponat causam, ex qua sequuntur: unde eodem modo loquendum est de eo, qui mediante crapula, aut ebrietate, vult interpretativè infirmitatem impeditivam jejunii, ac de illo, qui tantùm vult ebrietatem impe-

impeditivam ejusdem : sivè enim mediatè, sive immediatè impediat legis executionem, parum refert, si verè & realiter impediat.

Petes : quandonam censeatur quis sufficienter prævidisse omissiones, ut ipsi imputentur ad culpam?

Resp. 1. Quando est experientia convictus, quòd sæpè ex ebrietate, aut infirmitate sequantur omissiones illæ, etsi speret, aut sibi persuadeat non secuturas. 2. Quando advertit in alio æqualis complexionis similia evenisse. 3. Quando crapula aut sumptio potus est omninò extraordinaria, ita ut secundùm communem existimationem, sit periculum magnæ infirmitatis.

QUÆSTIO IX.

An omnia peccata sint ejusdem gravitatis.

DUplicem distinguunt Theologi gravitatem, essentialem unam seu specificam, estque illa, quam habet peccatum ex sua specie : & Accidentalem alteram, quæ advenit actui in sua specie constituto. Ad hanc gravitatem reducitur. 1. Quòd actus fiat cum majori intensione. 2. Cum majori extentione, sive ad tempus, ut cùm actus diutiùs durat, sive ad qualitatem objecti, ut furtum mille aureorum. 3. Cum perfectiori voluntario & libero. De gravitate Accidentali hic non agimus, sed de essentiali.

CONCLUSIO I.

PEccata solo numero distincta sunt, per se loquendo, gravitate paria.

Ratio est; quia solo numero distincta non differunt essentia : ergo nec gravitate essentiali. Hinc omnes omissiones confitendi semel in anno, communicandi in Paschate, audiendi Missam die Dominico aut Festo, sunt æquales; sicut omnes fornicationes, omnia homicidia &c. Item omnes celebrationes factæ à Sacerdotibus non jejunis, sive interim multùm, sive parum comederint, aut biberint. Aliud ast de modo celebrandi; graviùs enim peccat qui celebrat in loco profano, sine lumine, & sine vasis sacris, quàm qui sine sola Casula. Ratio est; quia hic interveniunt plura præcepta formalia, vel saltem virtualia.

Dices : furtum unius assis, & furtum 100. aureorum solo numero differunt, cum idem habeant objectum primarium, nempe rem alienam; sed furtum 200. aureorum gravius est furto unius assis : ergo

Resp. Dist. Ma. Solo numero differunt quoad speciem physicam : transeat. Quoad speciem moralem : N. unum enim est mortale, aliud veniale, quæ licèt non specie physica differant, differunt tamen morali; & ideo conclusio intelligenda est de differentibus solo numero, non tantùm physicè, sed etiam moraliter : unde volumus duo furta venialia, v.g. sicut & duo mortalia esse ejusdem gravitatis essentialis, licèt furtum unum mortale sit unius aurei, & aliud centum aureorum.

CONCLUSIO II.

PEccata specie distincta non sunt ejusdem gravitatis, sed sunt alia aliis graviora. Est contra Stoicos, & quosdam hæreticos, qui volebant omnia peccata esse ejusdem malitiæ; in hoc autem fundabantur, quòd omne peccatum privaret rectitudine rationis; nulla autem daretur privatio major altera; cujus solutionem superiùs attulimus.

Prob. igitur concl. Malitia peccati desumitur vel ex hoc, quod dedeceat rectam rationem, vel ex hoc, quod militet contra aliquam virtutem; quodlibet dicatur, datur unum majus altero : ergo

Prob. Min. Quoad primam partem; quia certum est magis dedecere rectam rationem, eripere vitam ab homine, quàm pataconem; Bestialitatem aut Sodomiam committere, quam Fornicationem.

Prob. Quoad 2. partem, quia cùm detur una virtus nobilior altera, v. g. Charitas, Temperantia, consequens est, ut peccatum militans contra virtutem nobiliorem sit pejus, quàm aliud militans contra virtutem minus nobilem.

In dictis hactenus nulla apparet difficultas, sed unde præcisè petatur peccatorum inæqualitas? nulla assignari potest regula generalis : unde aliquando petitur ex oppositione ad nobiliorem virtutem, sic majus est peccatum odisse Deum, quàm occidere hominem, quia illud Charitati, hoc Justitiæ repugnat : aliquando ex intentione Legislatoris volentis aliqua præcepta obligare magis, quàm altera aliquando in peccatis eidem virtuti oppositis, ex eo, quòd unum primariò repugnet virtuti, aliud secundariò : sic majus est peccatum Avaritia, quam prodigalitas, quia primariò inclinat Liberalitas ad dandum, secundariò autem ad non excedendum in donatione. Item majus est peccatum Superbia, quàm nimia abjectio; quia humilitas, cui opponuntur, primariò inclinat ad non appetendum immoderatè honores, secundariò verò, ut quis non nimiùm sese abjiciat, quod posset esse peccatum in Superiore, quando scilicet ex nimia abjectione frangeretur regendi authoritas.

Dixi ter : *aliquando*, ad ostendendum quod vix aliquid certi ex assignatis deduci possit pro praxi, quandoquidem dentur peccata nobilioribus virtutibus opposita, non tamen ideo graviora : nam furtum gravius est peccatum, quàm non auditio Sacri in die Festo, cùm tamen illud opponatur tantùm Justitiæ, hæc Religioni. Item gravius est blasphemare, quàm Deum non amare; adveniente diligendi præcepto, & tamen primum opponitur tantùm Religioni, secundum verò Charitati : undè ad cognoscendam peccatorum malitiam majorem vel minorem, attendendum est ad prudens dictamen rationis, & commune Doctorum judicium, considerata peccatorum malitia, quæ quandoque major, vel minor cognoscitur ex ipsismet terminis : nam de se patet gravius esse Deum, quàm hominem injuria afficere.

Interim pro praxi advertendum est, non debere nimium anxiari Confessarium circa peccata majora vel minora cognoscenda, dummodo cognoscat esse mortalia, sciatque illorum inæqualitatem, saltem gravem & manifestamur ac eorundem specificam & numericam distinctionem.

QUÆSTIO X.

Unde petatur distinctio specifica peccatorum?

ADvertendum hic, præcepta inter se distingui specie, non tantùm ratione principii, seu quia à diversis Legislatoribus procedunt, v. g. à Deo potiùs, quàm ab homine, à Superiore Ecclesiastico, potiùs quàm à Civili, sed etiam ratione objecti, seu juxta diversitatem virtutum, quas præcipiunt, aut vitiorum, quæ prohibent, licèt ab uno & eodem Legislatore ferantur : unde aliud est specie præceptum, quo Ecclesia præcipit jejunium, aliud quo præcipit auditionem Missæ; quia jejunium pertinet ad Temperantiam, & auditio Missæ ad Religionem.

Imò dari possunt diversa specie peccata circa eandem virtutem; nam cùm eadem virtus habeat actus specie diversos. (aliud est enim actus temperantiæ quo quis servat moderationem in cibo, alius quo eandem servat in ludo, aut in corporis voluptatibus) hinc est quòd diversa specie præcepta circa illam concurrere possunt. Hoc posito

CONCLUSIO I.

NOn desumitur pluralitas specifica peccatorum ex pluribus specie præceptis, quando versantur circa eandem numero materiam sub eodem motivo.

Prob. Quia sensus communis est, quòd qui committit Usuram, v. g. unicum specie & numero peccatum committat; ac qui illa prohibetur diversis specie præceptis, cùm prohibeatur jure naturali, Divino, & humano : ergo

Dixi in concl. *sub eodem motivo*; quia si res unica sub diversis motivis intrinsecis præcipiatur, aut prohibeatur, rem illam omittens, vel faciens, duplex committit peccatum; eo quod actus illius, aut omissio, privetur duplici rectitudine debita; & ideò sit

CONCLUSIO II.

PEccata ut peccata specificantur & multiplicantur specie, ex diversis specie honestatibus, seu rectitudinibus debitis, quibus privant.

Prob. Concl. Peccatum ut peccatum est privatio rectitudinis debitæ, seu debitæ conformitatis cum præcepto : ergo ubi reperitur diversitas specifica privationum, reperitur & diversitas specifica peccatorum, licèt sit unicus actus, vel plures; atqui ubi actus privatur diversis specie rectitudinibus debitis, adsunt diversæ specie privationes; quandoquidem privationes specificentur à formis, quibus privant : ergo &c. Hinc

Resol. 1. Minimum comedentem carnem die Veneris committere duplex specie peccatum, sicut & illum, qui ex præcepto Confessarii tenent illo die à carnibus abstinere. Idem est de aliis obligationibus cum proportione : & ratio est; quia quod tam Minimus, quam pœnitens, teneatur ex dupli-

plici motivo intrinseco specie diverso à carnibus abstinere; Minimus quidem ex motivo Religionis ratione voti; pœnitens verò ex motivo Pœnitentiæ ratione præcepti Confessarii, & uterque ex motivo abstinentiæ ratione præcepti Ecclesiastici.

Resol. 2. Furtum aut effusionem sanguinis in loco sacro, item violentam clerici percussionem, esse duplex specie peccatum, unum scilicet Injustitiæ ratione legis naturalis ex motivo Justitiæ prædicta prohibentis, alterum Sacrilegii ratione præcepti Ecclesiastici, ob reverentiam personæ & loci, illa ex motivo Religionis vetantis.

Resol. 3. Avaritiam & prodigalitatem esse peccata specie distincta: nam licèt opponantur eidem virtuti scilicet Liberalitati, hæc tamen continet duplicem specie rectitudinem, ut diximus.

Resol. 4. Non diversificari specie peccata per oppositionem cum præceptis generalibus & communibus, v.g. Obedientiæ, Gratitudinis, nam quilibet actus peccaminosus esset multiplex specie peccatum, cum involvat quilibet Inobedientiam, Ingratitudinem, &c. unde oppositio illa potiùs pertinet ad gradum genericum peccati, quàm ad specificum: quod tamen intellige ubi illa non intenduntur particulariter à transgrediente; aliàs si quis rem aliquam faceret, quia prohibita est, aut omitteret, quia præcepta reduplicativè, aut etiam ex contemptu formali Superioris, aut beneficii, speciale peccatum committeret in Confessione necessariò exprimendum.

Objc. 1. Si peccata specificarentur à rectitudinibus, quibus privant, eo majora essent peccata, quo nobilioribus rectitudinibus privarent; sed hoc non est universaliter verum: ergo.

Resp. Sequelam Maj. Esse veram, ubi concurrunt præcepta æqualiter obligantia, non tamen ubi unum præceptum obligat fortiùs, quàm aliud; quia tunc potest unum peccatum esse gravius altero, licèt opponatur virtuti minus nobili, ut patet in Blasphemia respectivè ad omissionem amoris Dei, de quibus anteà: inde tamen nihil concluditur contra nos; quia semper stat, quòd pluralitas specifica peccatorum petatur ex diversis specie rectitudinibus quibus privant, licèt illorum majoritas & minoritas petatur ex præceptis magis & minus obligantibus.

Obj. 2. Actus privatus unica rectitudine debita, v.g. Justitiæ, potest esse duplex specie peccatum: ergo

Prob. Ant. Quia potest habere difformitatem ad leges specie diversas, v.g. furtum ad legem naturæ, & ad legem humanam: à diversis autem specie legibus, diversæ obligationes specie oriuntur, & consequenter diversa specie peccata, ubi adest transgressio.

Resp. Neg. Ant. & Dist. ejus probationem: potest habere difformitatem ad leges specie diversas materialiter & ex parte præcipientis: C. specie diversas formaliter, & ex parte rei præceptæ, aut prohibitæ: N. ab his autem, & non ab illis oriuntur diversæ specie obligationes.

Objic. 3. Peccatum, cùm sit maximè voluntarium, debet ab eo specificari, quod est à peccante magis intentum; sed quod magis ab illo intenditur, estque ipsi magis voluntarium, est ipsum objectum; non autem privatio rectitudinis, cum illam tantùm velit indirectè, imò vellet non adesse; ergo.

Confirm. Quia species in moralibus sumitur ab eo, quod per se intenditur; quod est objectum, & non privatio.

Resp. Neg. Maj. Quia si hoc esset, aliquando peccatum non esset peccatum; saltem quando haberet pro objecto quod non est intrinsecè malum; nam volens comedere carnes in Quadragesima, v.g. magis intendit ipsam comestionem carnium, quàm illam ponere contra legem, & consequenter cùm ipsa comestio carnium de se sit quid indifferens, ejus actio non esset mala, sed indifferens; quandoquidem specificaretur ab objecto indifferenti.

Ad Confirm. Resp. Hoc esse verum in habentibus per se speciem; secus autem in peccatis quæ reductivè ponuntur in specie, sicut & reliquæ privationes.

Objic. 4. Privationes secundùm se præcisè non sunt differentiæ constitutivæ peccatorum in certa aliqua specie, aliàs ubicunque foret privatio, foret & peccatum: ergo id habent quòd adjunguntur ordini positivo ad tale vel tale objectum.

Resp. Neg. Consequ. Quia licèt non habeatur peccatum, nisi habeatur ordo ille positivus ad objectum; ille tamen non est nisi materiale, & fundamentum peccati formalis: unde privationes, non ab illo ordine, sed ex eo quòd sint talis & talis rectitudinis privationes, peccata specie diversificant.

QUÆSTIO XI.

Unde colligatur diversitas numerica peccatorum?

ADvertendum hic ante resolutionem, ad statuendam numericam peccatorum distinctionem multùm ad prudentem & communem hominum existimationem esse attendendum, nam cum illorum numerus quæratur in ordine ad forum Sacramenti Pœnitentiæ, in quo & Rei & Judices sunt homines, illud censebitur unum numero peccatum, quod, attenta prudenti hominum existimatione, unicam numero habet malitiam, licèt coram Deo, & physicè plurimas fortè habeat malitias: quod ex dicendis clariùs patebit.

CONCLUSIO I.

NOn petitur diversitas peccatorum numerica ex diversis numero præceptis. Patet tùm ex communi Theologorum consensu, tùm ex recepta omnium Confessariorum & pœnitentium praxi, qui ob concurrentiam duorum præceptorum idem eodem die sub eodem motivo intrinseco præcipientium, non apprehendunt duplicem numero obligationem, sed unicam ex duplici capite. Hinc

Resol. 1. Non audientem Sacrum in die Dominico, in quem incidit festum alicujus Sancti, nonnisi unum specie & numero peccatum committere, licèt concurrat duplex numero præceptum, unum ratione festi, alterum ratione diei Dominicæ. Idem est de non jejunante in aliqua feria quatuor temporum, in quam incidit vigilia, v.g. S. Matthæi.

Nec refert, quòd legislator præcipiendo Missam in festo S. Petri, v.g. intendat honorare S. Petrum; præcipiendo verò in Dominica, intendat sanctificationem illius diei; quia fines illi sunt tantùm extrinseci & operantis, non verò intrinseci & operis; nam finis intrinsecus hic, est honestas Religionis: sicut finis intrinsecus jejunii est honestas abstinentiæ, licèt præcipiens intendat serenitatem, pluviam, aut pacem obtinere, vel etiam aliquem Sanctum honorare.

Resol. 2. Idem propter eandem rationem esse dicendum de Franciscano non jejunante feria 6. quatuor temporum, in quam incidit aliqua vigilia, licèt ultra duo præcepta allata, concurrat tertium ex Regula obligante ad jejunium singulis diebus Veneris.

Huic tamen opinioni contradicunt Vasquez, Navarrus, Gonet, & quidam alii volentes Franciscanum illo casu peccare duplici peccato, sicut & quando comedit carnes die Veneris, aut in sacris constitutus non recitat officium Divinum. Quorum ratio est, quòd Franciscanus voveat Regulam; & consequenter præcepta in eadem contenta; & ideo in casibus allatis etiam peccet contra Religionem, eo quod violet votum. Sed

Contra est. 1. Quòd si ex eo quòd voveat Regulam, obligaretur sub duplici peccato abstinere à carnibus die Veneris &c. etiam sub duplici peccato teneretur ad omnia omnino Regulæ præcepta, ad non equitandum, ad non recipiendam pecuniam, ad non ferendos plures habitus, quia ad id teneretur ratione præcepti in Regula contenti, & Ratione voti, quo se obligasset servare Regulæ præcepta, sicut qui vovit jejunare in Quadragesima, obligatur ratione præcepti & ratione voti, sicque melius esset, ut advertit Pater Herinx, ut omnia, quæ sunt in Regula Fratrum Minorum, essent mera vota, & non præcepta; quia tunc aliquid transgrediendo, foret unicum peccatum

Contra est 2. Quòd Summi Pontifices Regulam præfatam accuratè examinantes, declarantes, ac 25. tantùm præcepta obligantia agnoscentes, nullibi duplicis illius obligationis meminerint, adeoque non videtur imponenda, cum sit grave onus sine sufficienti fundamento.

Contra est. 3. Quod inde sequatur, quòd non tantùm ad præcepta Regulæ, sed etiam ad omnia omnino in Regula contenta obligarentur FF. Minores ratione voti, quandoquidem non dicat emittens professionem: *Voveo præcepta Regulæ*, sed *Voveo Regulam*, adeòque & alia à præceptis distincta, sicque obligarentur ex voto ad laborandum, ad orand. pro defunctis &c. quam obligationem ne vel unus Franciscanus agnoscit: unde dicendum, quod vovens servare Regulam, tantùm directè voveat tria vota essentialia de quibus statim subditur: *Vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate*, seu quòd voveat vitam regularem tali Religioni. Adeoque Franciscanus sic vovet vota essentialia, ut simul subjiciat se religioni & Regulæ, quæ præcipit, v.g. jejunium, & ponit alia præcepta, ad quæ Franciscanus tantum obligatur intra terminos præceptorum. Hinc votum in Professione emissum, aliquo modo cadit supra præcepta

Regu-

Regulæ, & aliquo modo non cadit: cadit in quantum vovens fecit Regulæ servum, adeoque transgrediendo peccat, & fit punibilis, non tamen cadit supra præcepta, quasi illa essent objectum directum voti.

Contra est 4. Quòd omnes omnino Religiosi violantes aliquod Obedientiæ præceptum in re gravi, duplex committerent peccatum, unum contra Religionem, quia voverunt obedientiam, adeoque & omnia præcepta sub illa contenta, & aliud contra illam virtutem, cui opponeretur eorum Inobedientia.

Resol. 3. Sacris Ordinibus initiatum, & simul Religiosum, unicum committere peccatum contra Religionem violando Castitatem, ad quam tenetur ex voto Sacri Ordinis & professionis: quod à fortiori idem est de eo, qui voto simplici vovit Castitatem, & postea voto solemni. Item de eo, qui pluries vovit, vel pluries juravit facere rem aliquam, & frangit votum, vel juramentum, licèt omnes illi graviùs peccent; quia omnia illa vota, vel juramenta sunt vincula ejusdem speciei, & relinquunt peccatum in eadem specie, etiamsi vovens per iteratam voti emissionem intenderit sibi novam obligationem imponere. Nec tenebitur in Confessione, voti sæpius repetiti mentionem facere; quia omnia illa vota repetita sunt ejusdem obligationis; nam sicut non potest voluntas unica vice, sic nec pluribus vicibus diversas obligationes assumere, quando materia, circa quam versatur, est unica, & sub unica ratione, & ex unica virtute.

Consulendum est tamen in praxi (etiamsi non videatur absolutè obligatorium) ut initiatus Sacris Ordinibus, præsertim Sacerdos, ac simul Religiosus, conditionem suam in Confessione exprimat; quia licèt polluendo se v. g. aut fornicando, duplex tantum specie peccatum commiserit, eò quod ultra Castitatem, unicam virtutem Religionis violaverit; graviùs tamen peccet, quàm si non foret in sacris: & quidem, secundùm aliquos, multò graviùs; jam autem circumstantias notabiliter aggravantes esse confitendas, suo loco dicemus.

CONCLUSIO I.

Colligenda est peccatorum numerica diversitas ex pluribus numero rectitudinibus seu conformitatibus ad legem, quibus privant. Sequitur ex quæst. præced. nam si ex illis specie diversis, diversa sunt specie peccata, etiam ex illis numero diversis diversa esse numero peccata, concludendum est. Hinc

Resol. 1. unico actu detrahentem de duabus personis, occidentem, vel odio habentem duos homines, nolentem audire Missam, aut jejunare duobus diebus obligatoriis, committere duo numero peccata; quia licèt sit unicus physicè actus, duas tamen moraliter continet malitias.

Nec refert quòd actus, quo quis amat duos homines simul & semel, unicam habeat bonitatem; quia plus requiritur ad bonum, quàm ad malum; Præterea quid obest dicere, quod ille actus etiam duas habet numero bonitates, cùm videatur habere duas conformitates cum prudenti dictamine rationis, unam scilicet in quantùm tendit in Petrum v. g. alteram in quantùm tendit in Paulum.

Resol. 2. Contra Navarrum & Bonacinam, volentem alicui mortem inferre & toti ejus familiæ, non committere tantùm duo numero peccata, sed tot, quot reperiuntur in illa persona, sicut duodecim committit peccata, qui blasphemia unica appetit duodecim Apostolos, quidquid dicant authores præfati Ratio est, quod actus ille careat tot rectitudinibus, quot sunt personæ occidendæ, vel impetitæ; quandoquidem non minùs debeat esse rectus tendens in secundum hominem, quàm in primum & sic deinceps.

Nec obstat. 1. Quod una familia in jure reputetur una persona, adeoque & Apostolorum collegium quasi unum quid reputari debeat, quia licèt in jure familia reputetur una persona ficta, & idem videatur dicendum aliquo sensu de Apostolis; in foro tamen Sacramentali non considerantur per modum unius: sed tot reputantur personæ, quot sunt reverà à parte rei; quia juxta communem hominum existimationem non minùs censetur commisisse sex homicidia, qui occidit sex personas ejusdem familiæ, quàm diversæ.

Præterea si quis voluisset occidere omnes personas ejusdem familiæ, in qua essent proprius parens, laici, & Clerici, credere se commisisse voluntate Parricidium ratione patris, Sacrilegium ratione Clericorum, & homicidium simpliciter ratione laicorum: quidni ergo & varia numero peccata, ubi variæ sunt personæ ejusdem conditionis?

Nec obstat. 2. quod volens comburere domum multis constantem partibus, aut surripere omnes oves unius gregis, vel omnes libros unius bibliothecæ non tot committat peccata, quot sunt partes in domo, quot oves in grege, vel quot sunt libri in bibliotheca; quia omnes oves, idem est de aliis, reputantur communiter ab omnibus per modum unius, licet graviùs peccet surripiens omnes oves, quàm surripiens tres tantùm, aut quatuor.

Resol. 3. Baptizantem, absolventem, inungentem &c. sex personas v. g. in malo statu, sex committere numero peccata: quod etiam verum est, licèt unam immediatè post aliam absolvat, baptizet &c. quia verè & realiter sunt sex sacramenta integra & completa; nec ullo modo censentur moraliter uniri ex eo quod unum sacramentum alteri immediatè succedat. Aliud est probabilius, contra aliquos, de administrante communionem pluribus: quia censetur administratio unius & ejusdem convivii, adeoque una moraliter actio, & unum numero peccatum, licèt tanto gravius, quanto plures personæ communicantur: imò hæc circumstantia aggravans debet Confessione exprimi, cùm sit notabilis; quandoquidem singulæ administrationes sint de se sufficientes ad peccatum mortale, si seorsim fierent; ideo exprimendus est in Confessione numerus personarum, aut certè, si numeri sit immemor, debet exprimere tempus, dicendo, v. g. *distribui communionem in malo statu per quadrantem*.

Sed quid de Sacerdote in malo statu celebrante? unicum numero peccatum cõmittit, licèt panem & vinum consecret, ac seipsum corpore & sanguine communicet; quia etsi Consecratio & Communio sint duæ actiones physicæ, nihilominus reputantur unica actio formaliter, seu unum numero mysterium; eò quod Communio sit complementum Sacrificii in consecratione consistentis: si tamen aliis Communionem distribuat, debet illud in Confessione exprimere, sive dicatur esse novum numero peccatum, sive tantùm circumstantia aggravans; quandoquidem non intelligatur expressum in his verbis; *celebravi in malo statu*, cùm sæpissimè celebret Sacerdos absque eo quòd aliis Communionem distribuat.

Resp. 4. Conjugatum habentem copulam cum conjugata non sua, committere duplex numero Adulterium licèt sit unica actio physica; quia non minùs duplicem numero Injustitiam committit; quàm qui duos homines unico actu occidit; quandoquidem violet jus quod habet ejus uxor, ne alteri commisceatur & aliud jus mariti conjugatæ, quam cognoscit. Idem dic in aliis similibus.

Resol. 5. Fornicantem, aut polluentem se bis aut ter omnino successivè, tot committere numero peccata; quia quælibet fornicatio, aut pollutio, est opus integrum & consummatum, nec censentur moraliter uniri propter immediatam eorum successionem.

Resol. 6. Quòd plures actus physicè distincti, qui secundùm communem hominum existimatio e unicam constituunt actionem moraliter, etiam unicum numero constituant peccatum in ordine ad Confessionem, licèt, si modum ordinarium notabiliter in duratione excedant, debeat tempus, quo durarunt, propter circumstantiam notabiliter aggravantem exprimi. Unde qui tria aut quatuor oscula, vel totidem actus inhonestos exercet, qui alteri tres aut quatuor actus infligit, qui alterum sæpius furem, aut adulterum nominat, licèt intercedat inter illa morula physica, unicum committit peccatum, sufficienterque sese in Confessione exprimit dicendo: *Proximum graviter percussi gravi injuria affeci: tactus & oscula impudica exercui*.

Sed an sit etiam unica moralis actio, adeoque unicum peccatum, quando quis alterum injuriis, aut contumeliis speciei diversis incontinenter afficit, v. g. appellando latronem, hæreticum, adulterum &c. Affirmant aliqui, negant alii; sed ego distinguendum esse existimo: vel enim ipse impetens, impetitus, & adstantes sciunt omnia illa esse falsa; tantùmque procedere ex animo irato omnia indifferenter eructante, ut accidit sæpe inter mulierculas; vel certe putant verè imputari: si primùm, unicum dico esse peccatum: quia quælibet injuria, licet verbo distincta, eundem prorsus effectum habet, nempe alterum ad iracundiam excitare, cum supponatur nullam esse honoris læsionem: si secundum dico tot esse peccata, non tantùm numero, sed etiam specie distincta, quot distinctæ proferuntur injuriæ; quia specie differunt, quidquid in contrarium dicant aliqui: & certè læsus in honore propter impudicitiam, non censetur in eo læsus propter furtum aut aliud peccatum.

Resol. 7. Actus minùs principales actum principalem antecedentes, concomitantes, aut proximè subsequentes, constituere unicum numero peccatum in ordine ad Confessionem cum ipso actu principali, adeòque sufficere illum unicum exprimere, modò tamen ex intentione, aut vi actus principalis, omnia illa fiant. Hinc qui ex intentione fornicandi, puellam sollicitat, impudicè respicit, alloquitur, osculatur, tangit, amplectitur, ac completa copula de peccato gaudet, loquitur, ac similia præcedentibus exercet, unicum peccatum fornicationis committit, modò tamen inter committendum subsequentia non

non adsit animus aut periculum novæ copulæ, & illa cum præcedentibus moraliter connectantur: quod censetur accidere, quando quis retinens penes se fœminam in eodem, aut ferè eodem situ & statu perseverat, quo peccavit. Modò etiam actibus illis Sodomitica quædam non intermiscuerit, aliàs essent separatim confitenda.

Similiter qui ex intentione furandi, instrumenta emit, portat, applicat, ac deinde furatur, unicum furti peccatum committit. Idem est de peccatis internis; adeoque qui ex voluntate fornicationis, turpia cogitat, tactus impuros desiderat &c. sese explicat sufficienter in Confessione dicendo, quòd habuerit desiderium fornicandi. Idem dic cum proportione de aliis peccatis internis.

Dixi: *Modo fiant ex intentione actus principalis*; nam, ut bene advertit Hurtado de Sacramentis disp. 9. de pœnit. difficultate 6. quando actus præambuli non fiunt ex intentione actus principalis, sed tantùm ob delectationem in ipsis repertam, debet pœnitens illos separatim ab actu principali confiteri, si postea illum exerceat.

Advertendum etiam quòd debeat esse quidam ordo, & concatenatio actuum præambulorum cum actu ultimatu, ad quem perveniunt; aliàs, si non sit, non facient unum cum peccatu principali. Hinc si quis proficiscens ad inimicum occidendum, in itinere aliquem percutiat, segetes conculcet, furetur, blasphemet &c. debet illa separatim confiteri; quia non ordinantur per se ad homicidium; sed tantùm ex malitia operantis.

QUÆSTIO XII.

An non petatur etiam aliunde multiplicatio peccatorum numerica?

CONCLUSIO UNICA.

TOties etiam multiplicantur numero peccata, quoties idem specie actus mortaliter interrumpitur, seu tot sunt numero peccata intra eandem speciem, quot sunt actus voluntatis circa idem objectum moraliter discontinuati.

Ratio est; quòd, interrupto actu voluntatis, actus subsequens, licèt circa idem objectum versetur, non habeat connexionem moralem cum præcedenti, nec illi subordinetur, ac ideo distincta sit numero illius malitia à malitia actus præcedentis. Quandonam autem censeatur actus voluntatis moraliter interruptus seu discontinuatus? non satis conveniunt DD. interim pono sequentes regulas.

REGULA I.

QUando prior voluntas vel per pœnitentiam, vel per contrariam voluntatem revocatur, censetur actus moraliter interruptus & discontinuatus; ita ut si quis postea eandem voluntatem reassumat, novum committat numero peccatum; quandoquidem actus illi nec ab invicem dependeant, nec in aliquo conjungantur. Hinc si quis velit furari, & postea peccati pœnitens voluntatem illam abjiciat, illamque deinceps resumat, committit duo peccata numero distincta; quod etiam verum est, etiamsi instanti post illam retractationem, priorem voluntatem resumeret; & ideo posset quis in eadem hora plusquã viginti numero peccata committere, voluntatem scilicet peccandi modo abjiciendo, modò resumendo. Similiter si quis Deum, aut proximum odio habeat, & postea amore prosequatur, ac deinceps odium reiteret, peccabit duplici peccato ratione voluntatis contrariæ inter utrumque odium intervenientis.

REGULA II.

INterrumpitur etiam moraliter actus per voluntariam ab eo cessationem non quidem physicam tantùm, sed moralem. Hinc

Resol. 1. Quòd si quis visa puella morosè delectetur, eandem delectationem voluntariè deserat, & statim visa altera, aut eadem, iterum delectetur, duplex committat peccatum.

Resol. 2. Conficientem iter trium aut quatuor dierum ad furandum, aut fornicandum, committere unicum numero peccatum furti, aut fornicationis, licèt in itinere nunc de peccato committendo, nunc de aliis rebus cogitet; imò licèt sæpius dormiat; quia etsi voluntas illa quandoque physicè interrumpatur, nunquam tamen moraliter; quia prima ejus voluntas censetur perseverare, saltem virtualiter, & interpretativè in actione itinerandi suscepta.

Resol. 3. Quidquid in contrarium dicant Suarez, Sylvius, & quidam alii, ad interruptionem moralem non sufficere cessationem ab actu involuntariam, quæ accidere potest, vel per naturalem inadvertentiam, vel per somnum; quia licèt cessatio illa sufficiat ad multiplicandos physicè actus, non tamen ad multiplicandos moraliter: & certè nunquid censetur una & eadem actio moraliter, Missa, licèt in Offertorio habeatur concio, & illius tempore parum dormiat Celebrans? unde potest fieri, quòd quis odio aut appetitu vindictæ prosequatur aliquem per mensem integrum, & tamen unicum numero peccatum committat in ordine ad Confessionem; si nempe toties, quoties de eodem cogitat, semper odio aut appetitu vindictæ in illum moveatur. Aliud esset, si ad injuriam sibi à proximo illatam reflectens, sese negativè haberet: tunc enim censeretur odium prius, aut vindictæ appetitus moraliter cessare. Nihilominus pro praxi

Advertendum 1. Quòd licèt unicum sit peccatum moraliter, eandem peccandi voluntatem longo tempore continuare; circumstantia tamen durationis sit in Confessione exprimenda, ubi ordinarium modum excedit, hocque propter rationes sæpius repetitas.

Advertendum 2. Quod ubi non potest Confessarius numerum peccatorum cognoscere in odio veteri, v. g. aut in voluntate furandi, fornicandi &c. diu continuata, sed sæpiùs interrupta moraliter, idque propter pœnitentis incapacitatem, sufficiat ipsi cognoscere tempus, quo peccatum illud duravit, item frequentias occasionum videndi, colloquendi, occurrendi &c. Et exinde numerum peccatorum, qualemcunque poterit colligere.

DISPUTATIO II.

De Peccato Mortali & Veniali.

QUÆSTIO I.

An dentur peccata Mortalia & Venialia, & unde habeatur, quòd unum sit Mortale, aliud Veniale?

CONCLUSIO I.

DAntur de facto quædam peccata, quæ sunt mortalia, & alia venialia.

Prob. 1. Pars. Dantur peccata, quæ generant mortem animæ, ut patet ex Script. Ezech 18. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur*. Et Jac. 1. *Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem*; sed ideo sunt, & dicuntur mortalia, quia generant mortem animæ: ergo &c.

Præterea quis non videat Blasphemiam, Perjurium, Sodomiam esse gravia peccata, quæ natura rationalis abhorret?

Prob 2. Pars 1. Ex Script. Pruv. 24. *Septies cadit justus*; sed certum est quemlibet justum non cadere septies mortaliter, etiam toto vitæ tempore, ut convincit experientia: ergo

Præterea ibi insinuatur quòd justus manens justus septies peccet, sed si vel semel peccaret mortaliter, non maneret justus; quandoquidem peccatum mortale tollat gratiam justificantem: ergo

Deinde justus erat Joannes Apostolus, & tamen dicebat Epist. 1. cap. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*.

Prob. 2. Ex Concil. Milevitano dicente Can. 7. hanc petitionem: *dimitte nobis debita nostra*, justis etiam congruere, & Trid. sess. 14. cap. 5. asserente peccata venialia utiliter in confessione exprimi: & sess. 6. dixerat, quantùmlibet justos venialiter peccare: ergo utrumque Concilium supponit dari venialia.

CONCLUSIO II.

QUòd unum peccatum sit mortale, aliud veniale, non provenit ex sola Dei Misericordia nolente certum peccatum cruciatu æterno punire, licèt quodlibet de se illum mereatur.

Prob. 1. Ex condemnatione hujus propositionis Bajanæ *nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam*.

Prob. 2. Quia juxta communem hominum existimationem, sicut gravis culpa meretur de se gravem pœnam, ita levis culpa meretur de se levem pœnam; sed peccatum veniale est de se levis culpa: ergo

Dices 1. Potest Deus peccato veniali infligere pœnam æternam: ergo

Resp. Dist. Ant. Potest tanquam justus judex: N. justitia enim postu-

postulat ut culpa levis leviter puniatur: potest tanquam supremus hominis Dominus, de quo potest pro suo libitu disponere: C. sed nego consequentiam.

Dices 2. Potuisset prohibere Deus rem levem sub pœna æterna: ergo quòd non fecerit, provenit ex ejus Bonitate & Misericordia.

Resp. Dist. Ant. Potuisset secundum exigentiam naturæ: N. præter exigentiam: C. sed inde non sequitur quodlibet peccatum de se mereri pœnam æternam.

Dices 3. Pœna æterna non est tantum malum, quantum est peccatum, etiam levissimum: ergo

Resp. Dist. Ant. Non est tantum malum, hoc sensu, quòd potius deberet creatura eligere pœnam æternam, quàm peccare venialiter: C. hoc sensu quòd mereatur pœnam æternam: nego.

Inst. Peccatum veniale offendit infinitam Dei Bonitatem: ergo meretur pœnam infinitam.

Resp. Dist Ant. Offendit graviter: N. leviter: C. & ideo debetur ipsi pœna levis, qualis non est æterna.

Dices 4. Opera bona etiam levissima merentur vitam æternam: ergo & minima peccata æternam pœnam.

Resp. Dist. Ant. Merentur de se & ex natura sua: N. merentur ratione conjunctionis cum gratia: C. sed nego consequentiam.

CONCLUSIO III.

QUod unum peccatum sit mortale, aliud veniale, non provenit ex eo quòd peccantium unus sit reprobus, alter prædestinatus, unus infidelis, alter fidelis. Est contra Calvinistas volentes omnia reproborum peccata esse mortalia, &, omnia prædestinatorum venialia: & contra Lutheranos, qui dicunt infideles, dum peccant, semper peccare mortaliter, fideles verò, tantùm venialiter; quia (ut cum Wicleffo asserunt hi & illi) licèt omnia peccata sint de se mortalia, Deus tamen non imputat illa prædestinatis, juxta Calvinum; nec Fidelibus juxta Lutherum.

Prob. 1. Concl. quia illius asserti nullum habetur fundamentum aut in Scriptura, aut in Conciliis, aut in Patribus, aut in ratione.

Prob. 2. Eò majus est peccatum, quò magis Deus cognoscitur; sed fideles ordinariè magis cognoscunt Deum, quàm infideles, & prædestinati sæpè magis quàm reprobi: ergo tantùm abest, quod minus peccent fideles & prædestinati, quin potiùs longè graviùs peccent: sed non est credibile, quod Deus justus minus imputet magis peccanti: ergo

Prob. 3. Juxta communem existimationem magis dignus est pœna ille, qui offendit personam, cujus specialem amorem erga seipsum experitur, quàm alter, qui talem amicitiam non sentit; sed Deus magis speciali amore prosequitur prædestinatos, & fideles, quàm reprobos & infideles: ergo magis dignus est pœna fidelis, aut prædestinatus peccans, quàm infidelis aut reprobus. Et ecce tamen Hæretici nostri asserunt Bestialitatē, Sodomiam, Blasphemiam, & alia enormia peccata, non nisi leviter imputari prædestinatis aut fidelibus: verbum autem jocosum, aut risum immoderatum imputari graviter, & quidem ad pœnam æternam reprobis aut infidelibus.

Dices 1. Electis omnia cooperantur in bonum: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. omnia cooperantur in bonum, id est ipsorum peccata de se sunt ipsis in bonum: N. generant enim in ipsis mortem primam, seu mortem animæ; & generarent secundam seu æternam, nisi de ipsis pœniterent. Omnia cooperantur in bonum finaliter, in quantùm ex peccatis commissis magis humiliantur & cautiores redduntur: C.

Dices 2. *Nihil est damnationis iis, qui sunt in Christo JESU*; ad Rom. 8 ergo

Resp. Dist. Ant. iis qui sunt actualiter in Christo Jesu per gratiam: C. iis qui fuerunt & esse desierunt per peccatum: N.

CONCLUSIO IV.

QUòd unum peccatum sit mortale, aliud veniale, petitur ex natura rei; ita ut sint aliqua de se gravia, alia de se levia.

Prob. 1. Ex Scriptura comparante quædam peccata cum trabe, cum camelo, quæ sunt res graves: & quædam cum festuca, cum culice, quæ videntur res leves, tum in se, tum in comparatione trabis, aut cameli.

Prob. 2. Ex condemnatione hujus propositionis Bajanæ à Gregor. XIII. & Urbano VIII. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

Prob. 3. Quia respectu hominum quædam offensæ sunt & reputantur leves communiter: ergo etiam respectu Dei, quando vel materia est omnino levis, vel deest ex parte peccantis advertentia sufficiens.

Dices 1. Quicunque peccat, peccat contra hoc præceptum maximum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* ergo peccat graviter.

Resp. Hoc præceptum inquantùm est affirmativum non semper obligare; adeoque posse fieri ut peccans venialiter, illud non transgrediatur, si pro tunc non obliget: inquantum vero est implicitè negativum, & vetat aliquid fieri repugnans amicitiæ Dei, non violatur per peccatum veniale, cùm amicitiam illam non dissolvat, sicut nec dissolvit amicitiam humanam parvula offensa.

Dices 2. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*, Ezech. 18. ergo quodlibet peccatum est de se mortale.

Resp. Dist. Ant. Anima quæ peccaverit graviter: C. leviter N. & hoc tantùm voluit Ezechiel, cùm ibi agat de Adulterio, Idololatria, Usura &c. quæ sunt de se gravia, sicut de peccato gravi immunditiei & iniquitatis agit Apost. cùm dicit ad Rom. 6. *Stipendia peccati mors.*

Dices 3. *Quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*, Jac. 2. ergo quicunque peccat, peccat graviter.

Resp. Dist. Ant. Qui offendit in uno, ad sensum illius Apostoli loquentis de peccatis contra legem Decalogi, & præsertim de homicidio & Adulterio, quæ sunt de se mortalia, factus est omnium reus: C. quia perdit Charitatem, in qua omnia præcepta radicantur: qui offendit in uno leviter: N.

Dices 4. *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus*: Deut. 27. sed omnis peccans non permanet in sermonibus legis: ergo est maledictus: adeoque peccat graviter.

Resp. Legem ibi allatam prohibere Incestum, Idololatriam, & similia peccata gravia, & sic non est mirum, quòd illam violans sit maledictus.

QUÆSTIO II.

Unde petenda sit distinctio originaria peccatorum mortalium à venialibus?

ANtequam hæc quæstio resolvatur, præsupponi debet peccatum veniale esse triplex: Unum ex genere suo, quod quantumlibet intra eandem speciem accrescat, nunquam pervenit ad mortale, nisi gravitas ab extrinseco emendicetur, ut verbum otiosum: sicut mortale è contra ex genere suo est illud, quod intra suam speciem manendo, & independenter ab alio, est quid grave. Alterum ex imperfectione deliberationis, & tertium ex parvitate materiæ; & inde deduci possunt tres Regulæ 1. ex parte præcepti graviter vel leviter obligantis, 2. ex perfectione vel imperfectione deliberationis, & 3. ex quantitate materiæ.

CONCLUSIO I.

GRavis & levis obligatio præcepti colligenda est ex Scriptura, si in ea contineatur: unde si dicat peccatum aliquod esse abominabile, execrandum, horribile, dignum morte, excludens à Regno Dei, si dicat *Væ*, illud facienti, concludendum est inhibitum esse graviter, juxta illud Ephes. 5. *Omnis fornicator, aut immundus...... non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei &c.* & ad Galat. 5. *qui talia agunt; Regnum Dei non consequentur.* Quando autem mitius loquitur, colligitur esse tantùm veniale, ut cùm dicit Apostolus de stultiloquiis, ea ad rem non pertinere.

Si autem obligationis quantitas non contineatur in Scriptura, aut in aliqua lege positiva, recurrendum est ad Judicium naturale, & dictamen conscientiæ: unde si ratio dictet aliqua graviter adversari honestati, esse multùm aut Deo, aut proximo; aut sibi injuriosa, nociva &c. Pro mortalibus habenda sunt; sin minùs, pro venialibus: ad quod etiam non parum conferre potest, tum consensus PP. tum judicium DD. & timoratorum.

CONCLUSIO II.

SI quis rem graviter inhibitam fecerit, aut graviter præceptam omiserit cum deliberatione & advertentia sufficienti, censendum est graviter peccasse, sin minus, leviter. Videantur dicta de consensu quæst. 3. art. 2. disp. 1.

CONCLUSIO III.

SI illud, quod præcipitur, aut inhibetur, sit materia gravis, illud facere, vel omittere est peccatum mortale: si materia

ria

ria levis, tantùm veniale; quia censendum est legislatorem nonnisi juxta materiæ capacitatem voluisse obligare : unde quando scriptura damnat certa peccata tanquam mortalia, non intendit propterea quòd non possint fieri venialia defectu materiæ sufficientis : quis enim dicat furtum, quod est ex genere suo mortale, remanere mortale, si sit tantùm semiquadrantis?

Porro materiæ levitas non est dijudicanda ex comparatione ad materiam totalem : nam potest fieri, ut aliquid sit centesima pars materiæ totalis, & tamen sit adhuc in se materia gravis, ut patet in nummo aureo, qui est materia furti mortalis, licèt sit tantùm centesima pars 100. aureorum, qui nequidem sunt materia totalis furti; cùm possit esse 1000. aureorum, & plurium : unde dijudicanda est materiæ levitas ex eo quòd non conducat ad finem legis gravem . si enim ad talem finem conducat; sive interim sit pars 3. sive 4. sive centesima sive millesima, respectu materiæ totalis, censetur materia gravis & sufficiens ad mortale : hinc laborans per tres horas in die festo peccat mortaliter; sicut & qui omittit Nocturnum matutinum, nam licèt 3. horæ sunt tantùm pars octava diei,& nocturnus 3. pars Matutini, sunt tamen secundùm se ad finem legis materia notabilis. E contra verò peccat venialiter laborans per quadrantem, aut omittens psalmum parvæ horæ, quia sunt ad finem legis materia levis.

Quandonam autem materia graviter aut leviter ad finem legis conducat? colligendum est 1. ex communi DD. consensu, qui sæpe plus valet in moralibus, quàm ipsa ratio : quis enim diceret, spectando solam rationem, parvulam Horam, quæ 4. parte quadrantis absolvitur, sicut & pauca verba in Canone Missæ, ad finem legis notabiliter conducere, nisi id communis Ecclesiæ & DD. consensus decerneret? 2. ex eo quòd multùm vel parum adversetur fini legis necessariò. 3. ex certis circumstantiis; sic furtum acus potest notabiliter conducere ad finem legis non furandi, si ex ejus ablatione grave infertur detrimentum proximo.

QUÆSTIO III.

In quibus peccatis detur materiæ parvitas, & an multæ materiæ leves efficiant quandoque gravem?

CONCLUSIO I.

NOn potest dari parvitas materiæ in iis peccatis, quæ directè contra Deum committuntur, v. g. in odio, aut contemptu Dei, in Blasphemia, Simonia, Perjurio assertorio, Superstitione, Infidelitate, Desperatione.

Ratio est; quia in illis peccatis, non obstante quacunque materia apparenter parva, reperitur integra ratio, ac veluti tota quantitas irreverentiæ & deformitatis : quidquid enim in Deo oderis, contempseris, indignè verbo aut facto tractaveris, per illud infinitam ejus bonitatem irreverenter attingis. Similiter quamcunque minimam propositionem à Deo revelatam negaveris, aut ipsum in testem rei minimæ falsæ adduxeris, mendaeli capacem ipsum efficis : quod sanè magna est irreverentia. Denique quamcunque Simoniam committas, censes practicè rem temporalem, v. g. pecuniam, esse pretium dignum rei spiritualis, sicque rei spirituali magnam infers injuriam.

CONCLUSIO II.

DAtur in aliquibus peccatis materiæ parvitas, v. g. in illis quæ sunt contra Charitatem, aut justitiam proximo debitam etiam contra virtutes justitiæ humanæ affines : item in quibusdam contra Religionem. Ratio est; quia in illis non est, nec reputatur moraliter integra offensionis ratio, ut patet in furto unius assis, violatione voti in uno *Ave maria*, & similibus.

CONCLUSIO III.

SI plurium peccatorum materiæ leves inter se moraliter coalescant, sive secundùm seipsas, sive secundùm effectum ab ipsis productum; efficiunt materiam gravem.

Ratio est; quia licèt materia ultimi peccati secundùm se sit levis, ratione tamen connexionis moralis cum præcedentibus censetur unà cum aliis magna & notabilis. Hinc

Resol. 1. Omittentem plures versus in Horis ejusdem diei peccare graviter, si tandem eò deveniat, ut jam partem notabilem omiserit.

Ratio est; quia omnes Horæ unius diei per modum unius præcipiuntur, ut communiter censent DD. contra Lessium, & quosdam alios volentes singulas Horas præcipi tanquam actiones diversas & à se invicem independentes, ac ideo omittentem psalmum ex singulis Horis, non aliter peccare, quàm omittentem psalmum septem diebus consequentibus, id est, septies venialiter, quia, ut ait, interveniunt singulis diebus septem præcepta, ac ideo septem peccata mortalia ubi omnes Horæ omittuntur.

Resol. 2. Sæpius in die jejunii pauca comedentem, sæpè in die Festo per modica intervalla laborantem, singulis anni diebus unum assem furantem, aut dare omittentem, si ad id ex voto, vel aliunde obligetur graviter peccare, quia paucula illa moraliter connectuntur, censenturque unum quid efficere, quod ubi grave est, etiam grave peccatum incurritur. Idem est de eo, qui per modicos excessus in cibo aut potu sibi tandem graviter nocet, aut de eo, qui alium sæpius leviter percutiendo, tandem notabiliter lædit in corpore, vel in fama per varias detractiones de se quidem leves, sed gravem unam in genere moris constituentes.

CONCLUSIO IV.

UBi plures materiæ leves non habent inter se connexionem moralem, vel ratione sui, vel ratione effectus, non coalescunt in unam gravem.

Ratio est; quia non possunt plura unum efficere in genere moris, nisi in genere moris connectantur : ergo ubi non est illa connexio, nec erit illa unitas. Hinc

Resol. 1. Clericum singulis diebus ex officio divino paucos versus omittentem, Opificem singulis Dominicis per quadrantem operi servili vacantem, jejunio adstrictum quotidie in Quadragesima frustulum panis comedentem, nunquam peccare mortaliter. Ratio est, quia præcepta jejunandi, non laborandi, Horas Canonicas recitandi, & similia, respiciunt præcisè singulos dies in particulari, & unoquoque expirante, expirat & præceptum, ita ut peccans die sequenti censeatur peccare contra aliud præceptum, & hinc fit, quòd materia peccati diei Veneris, v. g. non conjungatur cum materia peccati præcedentis diei.

Resol. 2. Idem esse dicendum de eo, qui obligatus ex voto recitare quotidie per annum Coronam B. Virginis, omitteret singulis diebus unum *Pater* & *Ave*, modo singula Rosaria respiciant singulos dies, aliàs si per modum unius omnia illa vovisset, dicendo, v. g. voveo dicere 365. Rosaria, peccaret graviter, ubi forent tot parvæ omissiones, quæ unam notabilem efficerent.

Sed quid si vovisset aliquis recitare singulis diebus *Salve Regina* in honorē B. Virginis, Hymnum *Pange lingua* in honorem V. Sacramenti, Antiphonam aliquam in honorem alicujus Sancti, utrum posset peccare mortaliter omittendo plura parva ex illis? Videtur quod non, quia orationes illæ, utpote diversis mysteriis, aut Sanctis affixæ, non coalescunt moraliter in unum. Imò idem videtur dicendum, quando quis, propter idem motivum generale, v. g. in obsequium Dei vovet preces distinctas, v. g. auditionem Missæ, Psalmos Pœnitentiales &c. quia materiæ votorum habent se instar materiæ præceptorum, quæ non censerentur dictas materias inter se unire; quandoquidem communiter reputaretur reus duplicis peccati, qui auditionem Missæ, aut Psalmos Pœnitentiales sibi præcepta omitteret.

Hoc tamen intelligendum est seclusa intentione voventis, qui posset dictas materias inter se unire, & ad illas tanquam ad quid unum moraliter se obligare, sicut de facto Ecclesia in die S. Marci præcipit per modum unius Officii divini Litanias Sanctorum cum 7. Horis ordinariis; ita ut omittens plura parva, tum ex Horis, tum ex Litaniis, peccet graviter.

Porro censetur vovens materias distinctas inter se unire, quando plura vovet propter idem motivum particulare, v. g. si quis videns domum suam incendio vastari, voveat dicere unum Rosarium, & postea advertens incendium ingravescere, voveat dicere eodem die adhuc unum : censetur illa inter se unire; si verò propter diversa motiva particularia, diversa voveat, v. g. propter incendium audire Missam, & propter litem decidendam, recitare eodem die Psalmos Graduales, non censetur illa inter se unire.

Resol. 3. Nec lethalem culpam committere illum, qui eodem die in quo concurrunt præceptum audiendi Missam, præceptum abstinendi ab opere servili, aliud jejunandi, aliud recitandi Officium divinum &c. parum laboraret, parum comederet, parum ex Missa, aut ex Officio omitteret; quia illa omnia parva non faciunt quid unum moraliter, eò quòd præcipiantur singula tanquàm distincta, & à se invicem independentia.

Resol 4 Dum August. in lib. de decem Chordis cap. 11. ait: *Illa dico quotidiana peccata, quæ aut per linguam facilè committuntur, ut est verbum durum, aut cùm labitur aliquis in risum immo-*

immoderatum, aut in hujusmodi nugas quotidianas..... Quotidiana sunt ista quæ dico, sed tamen peccata sunt, & non levia, quia plura; tantùm velle, quòd peccata illa sint gravia dispositivè, qui enim spernit venialia, faciliùs labitur in mortalia, non tamen formaliter; quia quantumcunque multiplicentur, seclusâ materiarum connexione morali semper sunt venialia, cùm propter multitudinem non mutent naturam, & consequenter semper sunt distinctæ speciei à mortali.

Præterea mortale meretur pœnam æternam, veniale temporalem; pœnæ autem temporales, quantumcunque multiplicentur, non possunt æquiparari pœnæ æternæ, cum finita nunquam facere possunt infinitum. Deinde Ecclesia docet omnia mortalia necessariò esse confitenda, non tamen venialia, sive pauca, sive multa: ergo censet venialia, quantumcunque multiplicata nunquam conflare mortale.

QUÆSTIO IV.

An peccatum veniale possit fieri mortale?

NOn quærimus hic, an peccatum mortale possit fieri veniale: satis enim constat ex dictis posse fieri ratione parvitatis materiæ, & defectu consensus perfecti: nec quærimus, an veniale manens veniale possit fieri mortale? hoc enim implicat, quandoquidem esset veniale, & non esset. Sed an id, quod aliàs esset tantùm veniale: possit imbibere malitiam mortalem ratione circumstantiæ graviter prohibitæ?

CONCLUSIO I.

POtest peccatū veniale fieri mortale, ratione finis mortalis.

Ratio est, quia media imbibunt malitiam finis, ad quem referuntur, quandoquidem volendo quis media, jam habeat affectum ad finem; affectus autem est ejusdem malitiæ, ac est illud, ad quod est affectus: unde furtum clavis, etiam minimæ, est mortale, si referatur ad opprimendam puellam in suo cubiculo. Nolumus tamen ipsum medium habere malitiam mortalem specie, aut numero distinctam à malitia ipsius finis: ideo satis est exprimere in Confessione voluntatem finis, aut ipsum finem, si de facto sequatur; quia cùm ipsum medium, seposita malitia à fine emendicata, sit tantùm culpa venialis, non est obligatio illud in Confessione exprimendi.

CONCLUSIO II.

POtest etiam peccatum veniale fieri mortale, si quis in eo constituat finem suum ultimum.

Ratio est, quia constituere finem ultimum in aliquo actu, est illum Deo, & ejus amicitiæ præponere: quod est maximè inordinatum.

Porrò censetur quis in peccato veniali finem suum ultimum constituere, quando illud tali affectu committit, ut sit actualiter paratus transgredi præceptum graviter obligans, ut non impediatur ab ejus commissione: E. G. si Clericus mallet Horas Canonicas, quàm lusum relinquere.

Dixi: *actualiter paratus*; quia, ut bene notant Sanchez & Molina, non sufficit affectus habitualis; quo quis opus suum venialiter malum exerceret, licèt illud Deus graviter prohiberet, aut licèt non posset illud committere, nisi aliud præceptum graviter obligans transgrederetur: modo tamen illud veniale committens nullatenus advertat, aut advertere possit actualiter ad pravam dispositionem; quam censetur aliàs habuisse.

Ratio est, quia sicut non habitibus, sed actibus meremur, ita nec habitibus, sed actibus demeremur, ac ideo, ut quis in nostro casu peccet graviter; debet habere affectum actualem ad præfata quem in seipso, aliqualiter saltem, advertat, aut advertere possit.

CONCLUSIO III.

POtest similiter peccatum veniale fieri mortale ratione scandali, conscientiæ erroneæ, & detrimenti: scandali quidem, ut si puella excedat venialiter in suo ornatu, ex quo prævidet aliquem mortaliter peccaturum: Conscientiæ erroneæ verò, ut si quis jocosè mentiatur credens, aut dubitans peccare mortaliter: Denique ratione detrimenti, ut si dicatur, aut fiat aliquid in se leve, ex quo prævidetur secutura læsio gravis in fama, aut in bonis fortunæ, vel etiam odia, contentiones &c.

CONCLUSIO IV.

FIt etiam peccatum veniale quandoque mortale, ratione periculi proximi incidendi in culpam mortalem; nō tamen ratione periculi remoti. Est autem periculum remotum, in quo quis rarò peccat, proximum verò in quo peccat frequenter, vel probabile est, aut probabilius, attentis omnibus circunstantiis, peccaturum: & ideo potest quis esse in occasione proxima respectu peccati, nunquàm aliàs commissi, si nempe circunstantiæ reddant occasionem lubricam.

Interim ad periculum proximum parum refert, sive quis inducatur ad peccandum frequēter peccato ejusdem speciei, sive diversæ: unde non minus est alicui occasio proxima peccādi persona, ex cujus cōversatione, modo inducitur ad blasphemandū, modo ad furandum, modo ad venerea committendum, quàm alia, à qua induceretur tantùm ad frequentèr fornicandum.

Prob. autem 1. pars concl. Quia convincitur quis velle interpretativè ipsum peccatum, cujus periculo se exponit; quandoquidem sciat homines suæ conditionis ex tali occasione proxima frequenter induci ad mortale, vel certe experimento proprio noverit in se talem habere effectum.

Prob. 2 pars, quia non tenemur periculum peccati remotum vitare; & consequenter qui, peccando venialiter, illi periculo se exponit, non censetur aliter peccare, quàm si tale periculum non foret; & certè si teneremur omnia peccandi pericula remota vitare, deberemus non tantùm omnes ludos & recreationes fugere, sed etiam omnia negotia, dignitates, officia, imò cœlibatum, matrimonium &c. nam quid est in usu hominum bono & licito, unde non possit pernicies irrogari? Ex dictis

Resol. 1. Exponentem se periculo proximo peccandi lethaliter, esse reum ejusdem materiæ ac est ipsum peccatum, cujus periculo se exponit: unde non sufficit illi dicere in Confessione exposui me periculo peccandi graviter, sed exposui me periculo talis peccati, v. g. fornicationis; quia eodem præcepto, quo tenemur peccatum vitare, tenemur & periculum illius proximum fugere.

Resol 2. Chirurgum, qui debet in secretioribus puellæ partibus mederi: Item Parochum, qui debet intrare domum illius, cum qua frequenter peccat, ut ibi parvulum morientem baptizet, aut ipsammet puellam absolvat, debere Chirurgum, antequam incipiat, & Parochum, antequam intret, implorare fortiter opem divinam, aut etiam emittere vota quædam conditionalia, hoc vel illud faciendi, casu quo labantur, ut si periculum, quod est proximum, fiat ratione illorum remotum.

Resol. 3 Ablata à periculo proximitate peccandi, non esse ampliùs obligationem illud vitandi, cùm jam sit factum remotum: quod non tenetur quis vitare: unde si cui puella erat occasio proxima peccandi præcisè quia comptula, aut juvenis, non tenetur illam fugere, si facta est deformis aut vetula.

Resol. 4. Ad occasionem non requiri, quòd quis ratione illius ferè semper peccet, aut sæpiùs peccet, quàm non peccet, ut volunt aliqui; quia aliàs peccans duodecies in mense cum aliqua, quam quotidie invisit, non esset in occasione proxima; quandoquidem nec fere semper, nec sæpiùs peccet, quàm non peccet.

CONCLUSIO V.

DEnique potest peccatum veniale fieri mortale ratione contemptus formalis rei præceptæ ut præceptæ; seu præcipientis ut præcipientis, sive interim præcipiens sit Deus sive homo.

Ratio est, quia, ut patebit ex dicendis grave est peccatum contemnere formaliter. Superiorem ut Superiorem, sive rem præceptam ut præceptam, etiamsi levem: ergo peccatum veniale, quod fit ex tali contemptu, fit mortale, seu imbibit malitiam illius mortalem.

Dixi 1. *Ratione contemptus formalis*; quia datur duplex contemptus: materialis scilicet & formalis. Materialis est, quo quis rem aliquam aliis postponit, licèt directè hoc non intendat, & taliter dicuntur Deum contemnere omnes peccantes mortaliter, in quantum postponunt Deum creaturis, ad quas convertuntur. Formalis verò quo quis alium ex directa intentione vilipendit, vel interiùs tantùm, vel etiam exteriùs verbis aut signis: & hic contemptus est peccatum speciale, specialiter in Confessione exprimendum: unde non sufficit illi, qui non jejunavit ex contemptu Legislatoris, dicere: *non jejunavi*; sed debet insuper contemptum illum aperire.

Dices 2. *Rei præceptæ ut præceptæ*; quia contemptus rei præceptæ simpliciter sine relatione ad præcipientem; non est semper peccatum mortale, sed mortale, quando res contempta gravis est; veniale quando levis, censeturque tantùm contemptus materialis ipsius præcipientis.

Dices 3. *Seu præcipientis ut præcipientis*; quia contemptus præcipientis ut sic, à pluribus confunditur cum contemptu rei præceptæ ut præceptæ; quia lex ut sic contemni non potest, nisi per respectum ad Legislatorem, cujus potestas vilipenditur.

Addi-

Addidi: etiam *ut præcipientis*; quia si contemnatur Legislator, aut Superior humanus tanquam persona defectuosa, v. g. quia est homo clamorosus, imperitus, ignobilis, imprudens, stupidus &c. & ex contemptu illorum defectuum, non tamen ex contemptu potestatis, rem sibi præceptam nolit quis exequi, peccabit tantùm venialiter; quia contemptus ille fertur in ipsum ut hominem particularem, non ut Superiorem. Hoc tamen maximè fugiendum; quia facilè fieri potest, ut qui initio contemnit Superiorem propter defectus, tandem judicando Superioris incapacitatem renuat obedire, eò quòd nolit ipsi subjici; in quo includitur contemptus formalis Superioris ut Superioris.

Dixi denique: *Sive interim præcipiens sit Deus, sive homo*, licèt aliqui velint contemptum Legislatoris humani in materia levi non esse mortalem; quia contemnere voluntatem legislativam, aut levem quatenus respicientem materiam levem præcisè, non est absolutè & simpliciter Legislatorem, aut ejus leges contemnere; quandoquidem supponatur quòd contemnens in re levi, paratus sit in re gravi obedire, & Superioris potestatem agnoscere. Nihilominus

Prob. De utroque Legislatore, ac 1. de Divino; quia magna est injuria de Deo indignè sentire; sed qui Dei potestatem, aut legem, etiam in re levi, contemnit, formaliter indignè de Deo sentit: ergo. Imò idipsum verum est, licèt quis tantùm contemnat ejus consilia Euangelica; quia etiamsi ad culpam non obligent, maximè tamen dedecet creaturam Creatoris sui omnis sapientiæ fontis consilia tanquam vana aut inutilia despicere.

Prob. 2. De Legislatore humano: quia in quantùm Legislator & Superior, tenet locum Dei: ergo qui ipsum ut Superiorem formaliter contemnit, censetur ipsum Deum contemnere, juxta illud Luc. 10 *Qui vos spernit, me spernit*. Et certè si Rex aliquis injuriam suo Legato irrogatam, sibi factam imputet, eò quòd Legatus personam Regiam repræsentet, quidni Deus sibi factum imputavit contemptum Superioris? cùm hic ejus vices gerat in terris, & consequenter quantumcunque levem materiam præcipiat, aut prohibeat, semper est peccatum grave ipsum contemnere: unde Religiosus, qui non tantùm ex pigritia, sed etiam ex contemptu, statuta aut mandata Superioris transgreditur, ut scilicet vel ostendat se nihili illa facere, vel quia recusat Superiori, aut ejus præceptis subjici, peccat mortaliter.

QUÆSTIO V.

An puer capax peccandi venialiter, sit & peccandi mortaliter, & an peccatum originale possit esse cum solo veniali?

CONCLUSIO I.

Non omnis puer capax peccandi venialiter, est capax peccandi mortaliter. Ita DD. plurimi contra Thomistas.

Prob. 1. Quia potest quis habere priùs usum rationis imperfectum, qualis ad venialiter peccandum sufficit, & postea perfectum, qualis ad peccandum mortaliter requiritur; quandoquidem usus rationis successivè acquiratur.

Prob. 2. Pueri comparari possunt ebriis, aut dormientibus, quantùm ad usum rationis; sed ebrii, & dormientes priùs aliquando resumunt usum rationis sufficientem ad veniale, quàm ad mortale: ergo. Minor probatur ex ipsomet D. Thom. in 4. dist. 9. q. 1. art. 4. ubi ait quòd in evigilatione ex somno complacere sibi in pollutione sit peccatum veniale, si sit ex subreptione; mortale autem, si sit cum consensu deliberante.

Dices 1. Qui potest cognoscere materiam peccati venialis, potest à fortiori cognoscere materiam peccati mortalis; sed potest puer capax peccandi venialiter cognoscere materiam peccati venialis: ergo

Minor supponitur. Prob. Maj. Quia materia peccatorum mortalium notior est, quàm venialium: nam notius est quòd occidere sit malum, quàm jocosè mentiri, & sic de aliis.

Resp. Dist. Min. Potest cognoscere materiam peccati venialis perfectè secundùm totam rationem suæ malitiæ: N. valde imperfectè, ita ut vix sufficiat ad peccandum: Transeat. Dico *Transeat*; quia sustineo posse fieri, quòd puer aliquis capax peccandi venialiter, possit nullo modo cognoscere malitiam peccati venialis ex suo genere defectu usus rationis ad id sufficientis: unde malè supponitur in objectione quòd capax peccandi venialiter, debeat posse cognoscere materiam peccati venialis ex suo genere; quia sufficit ad hoc quòd possit cognoscere materiam peccati mortalis imperfectè, & sic venialiter peccare defectu advertentiæ sufficientis ad malitiam.

Dices 2. Capax peccandi venialiter, potest mereri: ergo potest & peccare mortaliter, cùm ad merendum requiratur judicium perfectum, quo intendatur honestas ipsa propter se. Prob. Ant. quia capax peccati venialis, est capax Confessionis, adeoque & Attritionis, qui est actus meritorius.

Resp. Dist. Ant. Potest mereri tam perfectè, quàm si haberet plenum usum rationis: N. minus perfectè: C. sed nego quòd ad taliter merendum requiratur judicium plenum & perfectum; & consequenter nego etiam conseq. quandoquidem ad peccatum mortale tale judicium de facto requiratur.

Ad probationem Ant. dico esse falsam, universaliter loquendo; quia potest quis aliqualiter apprehendere malitiam peccati, & tamen non sufficienter apprehendere omnia requisita ad validam Confessionem.

Dices 3. Si talis potest aliqualiter mereri, potest mereri Cœlum: ergo & mereri Infernum.

Resp. Neg. Conseq. Quia Deus pronus est magis ad præmiandum, quàm ad puniendum, & Misericordia ejus superexaltat Judicium.

CONCLUSIO II.

Potest peccatum veniale esse cum solo originali: ita D. Bonav. Durand Richard Præpos. Herinx, & alii, estque communior, hoc tempore extra scholam Thomistarum, qui ideo negant posse peccatum originale reperiri in eodem subjecto cum veniali, quia docent, teneri hominem eodem instanti, quo ad usum rationis pervenit, sese ad Deum convertere per amorem ipsius; ac ideo, si id fecerit, per gratiam ab originali justificari; si minus, peccare mortaliter ratione violationis præcepti naturalis quemlibet ad id graviter obligantis: & consequenter non potest esse veniale cum solo originali.

Prob. 1. Enervando rationem Thomistarum; quia obligatio talis conversionis ad Deum pro illo instanti, nec in Scriptura, nec in Conciliis, nec in PP. imò nec in ipsa ratione fundatur; quandoquidem ratio naturalis vix ulli talem obligationem pro tunc intimaverit. Et certè si veritatem dicere velint ipsimet Thomistæ, fatebuntur se nunquam talem obligationem apprehendisse, donec Theologiam edocti id ipsum à suis Professoribus intellexerint.

Prob. 2. Quia supposito quòd daretur tale præceptum, potest fieri quòd ad illud non advertat puer in illo instanti, aut non cogitet de Deo, aut, si de illo cogitet, ipsi tamen non repræsentetur ut objectum hic & nunc sub gravi peccato necessariò amandum: & interim potest vel mentiri jocosè, vel parvum quid furari, & sic habere peccatum veniale cum solo originali.

Prob. 3. Ratione quasi, aut ferè totaliter convincente. Nemo tenetur ad moraliter impossibile, sed conversio ad Deum per amorem pro prima instanti usus rationis, est pluribus moraliter impossibilis: ergo Maj. certa est. Prob. Min. nullus potest Deum amare, nisi Deum cognoscat, cùm voluntas non feratur in incognitum; sed plurimi pro illo instanti Deum non agnoscunt: nam si illum agnoscerent, vel ex effectibus per discursum; illius autem discursus sunt incapaces, non tantùm pueri 7. annorum, sed plurimi & plurimi 8. aut 9. annorum; quandoquidem facultas discurrendi requirat expeditum rationis usum: vel certè per revelationem; sed hæc non fit unicuique, cùm ad primum instans usus rationis pervenit, cùm non fiat communiter absque prædicante, juxta illud Apost. ad Roman. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?*

Quod confirmat ipsemet D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 1. ubi docet dari in illis hominibus, ad quorum aures prædicatio Euangelii non pervenit, infidelitatem negativam, seu ignorantiam invincibilem Mysteriorum fidei: ergo cùm plurimi pueri pro primo instanti usus rationis, non possint Deum cognoscere, non possunt etiam illum amare.

Ad hanc probationem respondent aliqui Thomistæ, quòd non teneatur omnis puer pro tunc sese ad Deum convertere formaliter & expressè, sed eo modo, quo potest, juxta cognitionem, quam habet de Deo, ita ut, si illum explicitè cognoscat, teneatur illum explicitè amare, si autem tantùm confusè, & in universali, cognoscendo scilicet bonum honestum; nonnisi per amorem implicitum & virtualem debeat se ad illum convertere, proponendo scilicet sequi in omnibus bonum honestum, in quo continetur Dei, illius boni finis & Authoris, amor virtualis & implicitus. Sed

Contra est 1. Quod amor boni honesti ut sic, sit amor naturalis, qualis non sufficit ad justificationem, ad quam requiritur amor Dei ut finis supernaturalis, qui est à virtute Charitatis, & sic poterit puer, non obstante illo amore, manere infectus peccato originali, & postea venialiter peccare. Præterea obstat etiam justificationi, quòd plurimi tunc, ut dixi, non cognoscant Deum per fidem, cùm dentur infideles negativè, teste D. Thoma.

Con-

Contra est 2. quod bonum honestum in communi vix ulli, aut fortè nemini pro tunc objiciatur, nam si omnes homines ad ultimum interroges, vix unum reperies, qui asserere audeat se illius boni pro tunc propositi, memorem esse; docere autem Deum posuisse omnibus præceptum de eo quod valde rarò, aut fortè nunquam objicitur, non est de ejus Bonitate ita congruè sentire.

Nec refert, quòd Deus illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum; non enim sic illuminat, ut primo instanti usus rationis, quilibet cognoscat bonum honestum ut sic, vel Deum ipsum; sed sicut aliqui citiùs, aliqui tardiùs cognitionem illam habeant.

Objic. 1. Tenetur homo aliquando Deum amare, & se ad illum convertere, juxta illud Zachar. 1. *Convertimini ad me... & convertar ad vos*; sed non potest assignari tempus magis proportionatum, quàm illud instans, cùm tunc homo moraliter ingrediatur in mundum, & viam vitæ rationalis incipiat: ergo

Resp. Neg. Min. universaliter loquendo: nam commodiùs & meliùs assignatur pro prima ad Deum per amorem conversione, tempus illud, quo quis Deum, suamque ab illo dependentiam, tùm in esse naturæ, tum in esse gratiæ, clariùs cognoscit; quod aliquibus prius, aliquibus posteriùs accidit; pro tunc enim non videtur posse hominem ab illo amore excusari.

Objic 2. Præceptum diligendi Deum est maximum & primum mandatum: ergo debet adimpleri primo tempore.

Resp. Dist. Conseq. debet adimpleri 1. tempore quo sufficienter proponitur: C. 1. tempore usus rationis: N. universaliter loquendo.

Objic. 3. Angelus debuit 1. instanti, & 2. suæ creationis, Deum diligere: ergo tenetur homo idipsum præstare 1. instanti usus rationis, quod est quasi 2. instans suæ vitæ.

Resp. Dist. Ant. debuit Angelus &c. & Deum sufficienter ad hoc non cognovit: N. & sufficienter cognovit: C. sed nego conseq. de omni prorsus homine intellectam; quia non omnis homo in primo instanti usus rationis Deum ad hoc sufficienter cognoscit.

Objic. 4. Si non daretur tale præceptum pro illo instanti, saltem omnibus, posset homo peccare solùm venialiter antequam peccatum originale remitteretur; & consequenter posset mori cum solo originali & veniali; sed hoc non potest dici: aliàs nullus esset locus in quo collocaretur; non quidem in Cœlo, aut Purgatorio, cùm non esset in gratia: non in Limbo puerorum cum solo originali decedentium, quia peccasset actualiter: non etiàm in Inferno, quia non esset inquinatus peccato actuali mortali.

Resp. Quòd moriens cum solis originali & veniali, in Inferno puniretur, si ibidem puniantur decedentes cum solo originali: si autem hi sint in loco separato, illi antequam ad locum illum accederent, punirentur aliquo tempore pœna ignis in loco à Deo destinando, in quo nulla apparet repugnantia.

QUÆSTIO VI.

Quæ sit pœna peccati venialis in hac, & in altera vita?

DE pœna peccatis mortalibus debita hic non agimus, cùm cuilibet Christiano satis notum sit esse privationem gratiæ in hac vita, & pœnam æternam damni & sensus in altera.

CONCLUSIO I.

POEna peccati venialis in hac vita, non est diminutio Charitatis, sed bene illius fervoris.

Prob. 1. pars; quia si peccatum veniale habitum Charitatis ex parte minueret, multiplicatis venialibus, posset hujusmodi habitus totaliter destrui; cùm non sit ratio, cur primum veniale, potiùs illum minueret, quàm secundum, & potiùs secundum quàm tertium, & sic de aliis: & sic posset quis propter sola venialia damnari: quod nemo fidelis dixerit.

Prob. 2. pars; quia hominem Charitate præditum ex parte retardat, aut impedit quominus perfectissimè Deum diligat, aut etiam peccata levia detestetur; & ideò dicitur Charitas tepere & frigescere, sicut dicitur fervere, dum opus suum & officium implet.

Dices: fervor Charitatis est Charitas, sicut fervor caloris est calor: ergo si culpa venialis minuit fervorem Charitatis, minuit Charitatem.

Resp. Quidquid sit de calore: Neg. Ant. quia hic per fervorem non intelligimus magnitudinem, aut intensionem habitus Charitatis, sed frequentem illius usum & exercitationem, quæ retardatur, aut suspenditur per peccatum veniale.

CONCLUSIO II.

PEccati venialis pœna in hac vita est quandoque substractio gratiæ copiosioris, imò quandoque mors temporalis.

Prob. 1. pars; quia Deus cùm sit gratiæ suæ Dominus absolutus, illam à nobis quandoque substrahit sine culpa nostra: ergo à fortiori propter culpam.

Prob. 2. pars; quia Moyses mortuus est antequam intraret terram Promissionis, propter solum ve[illegible], ut volunt Interpretes & DD. Similiter Oza præcisè q[illegible]a manum extenderat, ut Arcam sustentaret, quod erat tantùm culpa venialis.

Dices: pœna mortis est pœna gravis; sed levi culpæ tantùm debetur pœna levis: ergo

Resp. Dist. Maj. Pœna mortis est pœna gravis respectu Judicis humani, qui non solet tali pœna mulctare nisi graviter delinquentes theologicè, licèt sustineant aliqui ad hoc sufficere gravem culpam civilem: C. respectu Dei: N. cùm enim sit Dominus vitæ nostræ, & possit illam à nobis auferre sine culpa nostra, non censetur respectu illius pœna gravis, dum illam infligit homini propter culpam venialem.

CONCLUSIO III.

POEna peccati venialis in altera vita est tantùm temporalis, saltem in iis qui in Domino moriuntur.

Ratio est; quia non est ullo modo credibile, quòd Deus bonus & misericors, propter levem sui offensam, puniat amicos suos & filios cruciatibus æternis.

Dixi: *Saltem in iis qui in Domino moriuntur*; quia lis est inter Thomistas & Scotistas, an culpa venialis in damnatis non puniatur pœna æterna, saltem per accidens, ob statum damnationis: ob quam dirimendam sit

CONCLUSIO IV.

POEna peccati venialis in damnatis non est æterna. Est Scoti 4. dist. 21. q. 1. num. 16. quem antiquorum & recentiorum plurimi sequuntur.

Prob. 1. Deus non sumit majorem pœnam de peccato, quàm mereatur, cùm proclivior sit ad ignoscendum, quàm ad puniendum; sed peccatum veniale tantùm meretur pœnam temporalem: ergo

Dices, mereri quidem tantùm pœnam temporalem per se, per accidens tamen ratione status damnationis, vel conjunctionis cum mortali, mereri pœnam æternam. Sed

Contra est, quòd pœna infligitur propter malitiam, & major pœna propter majorem malitiam; sed veniale non contrahit majorem malitiam; eò quòd sit cum statu damnationis, aut cum peccato mortali: ergo

Prob. 2. Nullum est inconveniens dicere quòd damnati per certum tempus graviùs puniantur propter venialia, quibus solutis, pœna minuatur; cùm nulla sit gratia, aut redemptio, sed vera debiti solutio ad ultimum rigorem; sicut rigorosè diceretur pœnam solvere, qui perpetuò condemnatus ad triremes & flagellationem, ibidem 1. die recipiendam, non amplius flagellaretur 2. die.

Dices 1. Non potest relaxari pœna sine Christi meritis; sed non voluit Christus sua merita esse cum damnatis communia: ergo

Resp. Dist. Ant. Non potest relaxari pœna debita sine Christi meritis: C. pœna ex parte soluta, & ex ea parte qua soluta est: N. jam autem quando damnatis relaxatur pœna temporalis, quæ est ipsis inflicta propter venialia, illam sufficienter solverunt, seu pro illis venialibus satis passi sunt.

Inst. 1. Pœna peccatis venialibus damnatorum debita, semper est debita. Prob. Assump quamdiu quis est in culpa, tamdiu pœnæ reus & debitor est; sed nunquam damnatis remittitur culpa venialis: ergo &c.

Resp. Neg. Assump ad probationem Dist. Maj quamdiu quis est in culpa, debitor est pœnæ, si illam non solvit: C. si illam solvit: N. unde potest quis remanens in culpa veniali (sicut de facto remanent damnati cum illis venialibus, cum quibus discesserunt) sufficienter pro illa solvisse, sicque non esse ulteriùs debitor pœnæ: quod manifestè declaratur exemplo: nam si quis graviter, aut leviter offendisset superiorem, & ab eo pœnam culpæ proportionatam recepisset & solvisset, ille non diceretur amplius debitor pœnæ, licèt de facto Superior maneret ipsi offensus, nec illi culpam commissam condonaret. Applica similiter in nostro casu.

Inst. 2. Ideo præcisè quis meretur pœnam, quia haber culpam; sed damnatus semper habet culpam venialem, cum qua discessit: ergo semper meretur pœnam.

Resp.

Resp. Causalem esse falsam; nam non ideo præcisè meretur quis pœnam, quia habet culpam, sed quia habet culpam pro qua necdum sufficienter solvit: unde semper quidem comitatur peccati maculam dignitas pœnæ solutæ aut solvendæ, non tamen semper pœnæ solvendæ.

Dices 2. Si viator semper continuaret aliquod crimen, semper mereretur pœnam, licèt illam quandoque solveret; atqui damnatus semper continuat crimen quo cum mortuus est: ergo.

Resp. Neg. Conseq. disparitas est, quòd viator sit in statu demerendi, & sic licèt solvat pœnam pro crimine, semper tamen meretur novam, eò quòd crimen continuet: damnatus autem, sicut non est in statu merendi, ita nec in statu demerendi; & ideo, soluta pœna crimini in via commisso debita, nihil restat solvendum; quandoquidem criminis continuatio in illo nullam pœnam mereatur.

Dices 3. Damnatus non potest satisfacere pro peccatis, cùm pœnam sustineat invitus: ergo

Resp. Dist. Ant. Non potest satisfacere satisfactione rigorosa: C. hæc enim postulat voluntariam pœnæ acceptationem: satisfactione latè sumpta pro satispassione: N. nam sicut potest satis-pati pro mortalibus, subeundo pœnam æternam, ita & satis-pati pro venialibus, subeundo pœnam temporalem. Et certè si reus secundùm communem existimationem satis-patiatur pro crimine subeundo pœnam proportionatam, licèt invitus, quidni & satis-pateretur damnatus?

Inferes: Si possit damnatus satisfacere pro venialibus: ergo possumus & pro ipsis orare, Sacrificia offerre, Indulgentias lucrari &c. ut eorum pœnæ abbrevientur.

Resp. Neg. Illat. Cùm enim damnatus sit extra Communionem Sanctorum, non possunt ei suffragia nostra prodesse.

Objicere solent nonnulli, ad satisfaciendum pro peccatis requiri statum gratiæ qualis non est in damnatis; sed ostendunt contrarium Scotistæ in 4. Sentent. ubi probant satisfactionem Sacramentalem in statu peccati mortalis adimpletam, esse verè satisfactionem; quandoquidem sit verè punitiva peccati & solutiva pœnæ, licèt non sit meritoria; & ideò nonnisi in statu gratiæ consulenda & practicanda. Ex dictis

Resol. 1 Quòd damnatis nulla fiat gratia, favor, redemptio, aut pœnarum mitigatio; qui licèt mitiùs puniantur postea, quàm initio, solvunt tamen ad summum rigorem quidquid debent; quandoquidem, solutis venialibus, pro quibus initio acerbiùs cruciantur, nihil aliud debeant quàm pœnam peccatis mortalibus debitam.

Resol. 2. Idem, propter eandem rationem esse dicendum de peccatis mortalibus remissis, sed nondum plenè solutis; cùm illis, sicut & venialibus, debeatur tantùm pœna temporalis.

DISPUTATIO III.

De Peccato Originali.

QUÆSTIO I.

An quilibet secundùm legem communem ab Adamo propagatus contrahat peccatum originale?

NEgavit occultè Rufinus, & post ipsum apertè Pelagius naturæ amicus, gratiæ inimicus, qui docuit Adæ peccatum ipsi soli nocuisse, tum in anima, tum etiam in corpore; ac ideò ejus posteros non tantùm nullum in anima peccatum contrahere, sed etiam nullos in corpore defectus, quos omnes ipsis naturales esse asseruit.

Discipuli tamen Pelagii hanc hæresim aliquo modo temperarunt asserentes eos, qui descendunt ex Adamo, necessitatem mortis corporeæ, & pœnarum temporalium contraxisse ex peccato illius, non tamen aliquod peccatum: unde communis fuit Pelagii & Pelagianorum expositio, hæc verba ad Rom. 5. *In quo omnes peccaverunt*, intelligenda esse secundùm imitationem, non verò secundùm propagationem: sed quàm infundata sit hæc expositio, inde solum patet, quòd plusquam media pars hominum moriatur, antequam sint peccati committendi capaces: quomodo autem illi Adamum imitarentur peccando, quibus peccatum est impossibile? Hinc errorem jam sopitum denuò excitarunt Armeni, Albigenses, Albanenses, & Anabaptistæ, quorum ultimi voluerunt ideo pueros non esse baptizandos. Contra quos omnes, sicut & contra Zuinglium, & quosdam alios sit

CONCLUSIO UNICA.

OMnis homo ab Adamo naturaliter propagatus contrahit peccatum originale, si B. V. Mariam exceperis. Est de Fide.

Prob. 1. ex Script. ad Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors, ita & in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*; sed non peccaverunt omnes personaliter, cùm tunc non essent: ergo originaliter.

Dices hæc verba: *Per unum hominem peccatum in Mundum intravit*, accipienda esse hoc sensu, quòd Adam primus omnium peccaverit, non verò quòd ejus posteri, illius peccatum fuerint infecti, adeòque verba sequentia: *in quo omnes peccaverunt*, intelligenda esse secundùm imitationem, non secundùm propagationem. Sed

Contra est, quòd constet peccatum Angelorum fuisse in mundo ante peccatum Adami. Quòd si de hominibus sit sermo, constat etiam Evam peccasse antequam peccaret Adam, sicque non deberet dicere Apostolus per unum hominem peccatum intrasse in mundum, sed per unam fœminam.

Nec dici potest per hominem, quod est nomen communis generis, intelligere Evam; quandoquidem addat: *in quo omnes peccaverunt*, ubi relativum *in quo* masculinum est: unde sensus D. Pauli est peccatum per Adam intrasse in mundum, hoc est, in Genus humanum, quod sæpe in Scriptura intelligitur nomine *mundi*: hocque confirmant verba inferiùs relata, *per inobedientiam unius peccatores constituti sunt multi*, ubi per ly *multi*, intelligit omnes Adami posteros, qui sunt verè multi.

Ratio autem cur dixerit Apostolus *multos*, & non *omnes*, sicut dixerat superiùs, esse potest, ut ostenderet quod ly *omnes* non esset ita universaliter accipiendum, ut nulla prorsus foret exceptio; quandoquidem nec Christus, nec Eva, nec B. Virgo in Adamo peccaverint.

Præterea quandoque in Scriptura pro eodem sumuntur *multi & omnes*; nam Gen. 17 dixit Deus Abrahamo: *Patrem multarum gentium constitui te*, & c. 22. *Benedicentur in semine tuo omnes Gentes*. Ubi secundùm August. sicut sumitur ly *multarum* pro *omnium*, & ly *omnes* pro *multæ*; ita etiam ly *multi* pro *omnes*, & ly *omnes* pro *multi*.

Prob. 2. Ex veteri Testamento: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*: Psal. 50. ubi David, ut docuit eleganter Augustin. non loquitur de peccato actuali suorum parentum; cùm genitus fuerit ex Matrimonio legitimo, & parentibus justis, sed de peccato originis, in quo conceptus est, quod pluraliter appellat iniquitates & peccata; quia peccatum originale, est origo & seminarium omnium peccatorum.

Eandem veritatem aperuit Job, cùm dixit cap. 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* scilicet mundus. Quid clarius? transtulerunt septuaginta: *nemo mundus à sorde, nec infans, cujus est unius diei vita.*

Prob. 3. Ex Conciliis, Palestino, in quo damnata fuit Pelagii hæresis, Milevitano 2. can. 2. Arausicano 2. can. 2. Florentino in decreto Eugenii, & Trid Sess. 5. can. 2. ubi iisdem Conciliorum Milevitani & Arausicani verbis hanc veritatem nobis aperit.

Prob. 4. Ex PP. Cypriano lib. 3. Epist. 8. ad Fidum; *infans recens natus.... contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit*. Origine hom. 8. in Leviticum post init. *Quæcunque anima in carne nascitur, iniquitatis & peccati sorde polluitur*. Ambrosio in Psal. 50. *Antequam nascamur, maculamur contagio, & ante usuram lucis, originalis ipsius excipimus injuriam, in iniquitate concipimur*. August. in Psal. 50. *Quid est quod se dicit, nempe David, in iniquitate conceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam*: & Anselmo lib. de conceptu virginali cap. 7. *in Adam omnes peccaverunt, quando ille peccavit*.

Prob. 5. Argumentis Theologicis 1. *Pro omnibus mortuus est Christus*: 2. ad Corinth. 5. ergo omnes indiguerunt Redemptione & consequenter omnes peccaverunt; sed non omnes peccaverunt actualiter, cùm multi moriantur ante usum rationis: ergo originaliter.

2. Nullus potest ingredi Cœlum, nisi baptizatus, ex Joan. 3. sed solum peccatum impedit ingressum Cœli: ergo omnes maculantur peccato, non quidem actuali, propter rationem dictam: ergo originali.

3. Exorcismus, insufflatio, & renuntiatio, quæ ab Ecclesia ante Baptismum adhiberi solent, denotant baptizandos, esse sub potestate dæmonis; sed non nisi in peccatores habet potestatem: ergo.

Obji. 1. *Filius non portabit iniquitatem patris*, Ezechiel. 18. ergo Adæ filii non contrahunt peccatum originale.

Resp.

Resp. 1. Neg. Conseq. quia peccatum originale non est solius Adami, sed etiam filiorum ejus; quandoquidem non ipse solus: sed etiam filii in ipso peccaverint: nam in illo velut humanæ naturæ capite constituti, Dei legem cum ipso transgressi sunt, sicque ferunt iniquitatem, non patris, sed propriam.

Resp. 2. Locum illum Ezechielis intelligendum esse de iniquitate personali, non originali.

Objic. 2. Lex de non comedendo fructu fuit data Adamo, non ejus posteris: ergo illo peccante non peccaverunt filii.

Resp. Neg. Ant. nam cùm omnium voluntates essent moraliter in Adamo constitutæ, inseque personam omnium gereret, lex ipsi data, censetur & moraliter data fuisse illius posteris.

Objic. 3. Apost. ad Rom. 5. dicit: *Regnavit mors usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ*: ergo censet non omnes in Adam peccasse.

Resp. Neg. Conseq. quia per illa verba, *qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ*, tantùm vult Apost. quòd illi, qui non peccaverunt actualiter, sive voluntate propria, sicut fecit Adam comedendo fructum vetitum, morti fuerint obnoxii, & ita explicat August. lib. 1. *de peccatorum meritis* c. 11. in quo nihil est impugnans, sed potius propugnans sententiam nostram.

Quando autem dicit ibidem Apost. gratiam Christi in plures abundasse, quàm Adami peccatum, dicendum est vel per ly *plures* non facere comparationem, sed intelligere multos, ut intelligit August. vel certè totum est concedendum; quandoquidem in Evam & B. Virginem abundaverit Christi gratia, in quas non abundavit Adami peccatum.

Objic. 4. Chrysostomus Homilia ad Neophytos, tom. 5. *infantulos*, inquit, *baptizamus, quamvis non sint coinquinati peccato*: ergo non admittit in illis culpam originalem.

Resp. 1. in Codicibus editis Parisiis anno 1556. haberi: *Infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato*: ergo supponit coinquinatos.

Resp. 2. Ipsum esse intelligendum de peccato personali, ut intelligit August. lib. 1. c. 2. circa med. contra Julian. ubi ait: *comparans ergo eos* (scilicet parvulos) *Joannes* (scilicèt Chrysostomus) *majoribus, quorum propria peccata dimittuntur in baptismo, dixit illos non habere peccata* (scilicet personalia) sicut habent aut habere possunt majores.

Objic. 5. August. l. 16. de civit Dei c. 27. docet parvulos nasci *non propriè, sed originaliter peccatores*: ergo censet originale non esse propriè peccatum.

Resp. Neg. Conseq. & dico Augustinum tantùm velle parvulos non esse propriè, idest, propria voluntate peccatores, quamvis verè & propriè coinquinentur peccato, ut declarat Trident. Sess. 5. can. 2. ubi anathematizat asseverantem Adæ prævaricationem in omne genus humanum non transfudisse peccatum, quod est mors animæ.

Objic. 6. Anima à Deo creatur: ergo non est infecta peccato originali. Ant. certum est. Prob. Conseq. quia aliàs Deus esset causa peccati; nam quidquid convenit rei ab origine, producenti attribuitur.

Resp. Neg. Conseq. ad probationem dist. assump. quidquid Physicum convenit rei ab origine, producenti attribuitur: C. quidquid morale: N. jam autem nihil est physicum in parvulis, quod habeat rationem peccati, sed bene morale, scilicet ipsum Adæ peccatum quatenus moraliter nostrum, & in nobis moraliter perseverans, donec remittatur.

Objic. 7. De ratione peccati est esse voluntarium; sed in pueris ante usum rationis nihil potest esse voluntarium: ergo &c.

Resp. Dist. Maj. De ratione peccati est esse voluntarium voluntate propria, vel aliena: C. semper propria: N. unde licèt ad peccatum personæ requiratur voluntas personalis; non tamen ad peccatum naturæ, ad quod sufficit voluntas capitis, ex qua tota natura vitiata est; jam autem peccatum originis, quod contrahunt parvuli, non est peccatum personæ, sed naturæ: quod rectè probant Theologi illis verbis Apostoli Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ*.

Inst. 1. Peccatum originale est peccatum parvuli: ergo debet esse voluntarium voluntate parvuli.

Resp. Dist. Ant. Est peccatum parvuli tanquam Physicè committentis: N. tanquam moraliter committentis, quatenus scilicet ejus voluntas posita fuit in voluntate Adami ab ipso Deo voluntatum nostrarum supremo Domino, sicut ponitur à Principe voluntas pupilli in voluntate Tutoris: C. sed ad hoc non requiritur voluntarium personale.

Inst. 2. Peccatum originale nullo modo est à principio intrinseco parvuli: ergo nullo modo est ipsi voluntarium.

Resp Dist. Ant. Nullo modo physicè est à principio intrinseco parvuli: C. moraliter: N. est enim ab Adamo personam omnium hominum gerente; adeoque, cùm sit ipsi Physicè intrinsecum, reputatur hominibus intrinsecum moraliter.

Inst. 3 Si peccatum originale propter hoc esset nobis moraliter voluntarium, omnia alia ejus peccata, essent etiam nobis moraliter voluntaria: sed hoc nemo dixerit: ergo nec illud est asserendum.

Resp Neg. Sequel. Maj. Quia constat nobis ex Script. Concil. & PP. Adam fuisse constitutum caput posteritatis quantùm ad præceptum de non comedendo fructu vetito; quantùm autem ad alia præcepta, ex nullo prorsus capite constat; & ideo primum asserimus, secundum negamus.

Objic 8. Parvuli non sunt liberi ut vitent originale: ergo illud non contrahunt; cùm nemo peccet in eo quòd vitare non potest.

Resp. Dist. Ant. Non sunt liberi in se: C. non fuerunt liberi in Adamo vices eorum gerente N.

Objic 9. Si hoc esset, Matrimonia essent vitanda; quandoquidem forent seminaria peccatorum.

Resp. cum August. Matrimonia & generationes producere personas, non peccata: nam licèt parentes gignendo filios, propagent naturam vitiatam & corruptam; quia tamen hujus corruptionis causa, non est viri & fœminæ conjunctio, sed Adæ prævaricatio, ideo culpa non in ipsos, sed in Adam est refundenda: verum quidem est, quòd non generando impedirent aliqua originalia; sed non est obligatio impediendi peccatum alterius, quando adest justa causa non impediendi; hic autem bonum commune naturæ humanæ, quod in ejus propagatione consistit, præbet causam sufficientem parentibus Matrimonium exercendi.

Objic. 10. Adamo & parentibus immediatis remissum est peccatum originale: ergo non possunt illud in parvulos transfundere; cùm nemo det quod non habet.

Resp. Cum August. Quòd sicut triticum purgatum producit aliud non purgatum, sed paleis involutum, quia hoc & illud eodem modo nascuntur; ita parentes mundati producunt filios immundos, quia hi & illi eodem modo generantur, nempe ex virtute seminis & concupiscentia naturæ corruptæ, in qua virtute præhabent parentes virtualiter peccatum originale, à quo formaliter per Baptismum mundati sunt: quod sufficit, ut illud in proles transfundere possint.

QUÆSTIO II.

In quo consistat formaliter peccatum originale?

HOc peccato antiquo *nihil est ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius*, inquit August. lib. *de moribus Ecclesiæ* c. 22. ac ideo tot circa illius naturam prodierunt opiniones, ut dicere liceat: quot capita tot sententiæ: antequam tamen probabiliorem stabiliamus, quædam antea breviter refutabimus.

CONCLUSIO I.

PEccatum originale non est qualitas animæ morbida, ab alia morbida qualitate in carne subjectata in ipsam derivata. Est contra Gregor. Ariminensem, Gabrielem, & Gujlielmum Parisiensem, qui volunt carnem Adæ peccato infectam, inficere & ipsam animam, sicut vas gravè-olens & fœtidum inficit liquorem in eo receptum.

Prob. 1. Quia qualitas materialis non potest producere qualitatem spiritualem, cùm sit extra sphæram illius activitatis; sed illa qualitas morbida in carne esset materialis: ergo non posset producere qualitatem in anima, quæ deberet esse spiritualis.

2. Quia nullam qualitatem experitur homo in anima aut corpore ante Baptismum, quam non experiatur post illum.

3. Quia illa qualitas in anima deberet esse causa cujusdam languoris ad bonum, & propensionis ad malum, cùm illius qualitatis nullus alius appareat effectus; sed etiam baptizati illos effectus in se experiuntur, licèt non habeant qualitatem illam morbidam: ergo. Unde si qui PP. dicant animam consortio corporis maculari, languescere &c. nolunt propterea poni qualitatem aliquam physicam in anima, sed tantùm hoc intelligunt moraliter, quatenùs homo peccato originali infectus ita se habet negligenter ad bonum, & avidè ad malum, ac si de facto haberet in se qualitatem aliquam morbidam.

CONCLUSIO II.

PEccatum originale non est etiam formaliter concupiscentia habitualis, seu fomes peccati. Est de Fide contra Lutheranos & Calvinistas.

Prob. Post Baptismum remanet in nobis justis concupiscentia & fomes inclinans ad peccatum, ut convincunt nos motus inor-

inordinati, quos etiam inviti patimur; sed non remanet peccatum originale; quia *nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo JESU*, ad Rom. 8. cùm tollatur per Baptismum quidquid habet veram & propriam rationem peccati, ut definitur in Trid. sess. 5. can. 5. ergo &c. Unde si quandoque Scriptura, aut PP. concupiscentiam vocent peccatum, intelligendi sunt, non formaliter, sed vel effectivè, in quantùm est effectus peccati originalis, vel causaliter, in quantùm est causa peccati actualis, vel utroque modo, ut sæpe diximus.

CONCLUSIO III.

NEc est culpa originalis ipsa animæ rationalis substantia per Adami peccatum substantialiter viciata, & ex imagine Dei, quam in creatione acceperat, in imaginem diaboli transformata, ut somniavit Matthias Flaccius Illiricus.

Ratio est 1. Quia per Baptismum tollitur originale; sed non tollitur aliquid de substantia animæ cùm secundùm se totam sit immortalis & incorruptibilis: ergo.

2. Deus causat totam animæ substantiam, & non causat peccatum, cùm non possit esse illius author; ergo.

3. Hic error coincidit cum hæresi Manichæorum asserentium peccatum esse quandam substantiam.

CONCLUSIO IV.

NOn potest etiam dici consistere formaliter peccatum originale in privatione Justitiæ originalis Est contra Thomistas communiter, qui volunt somitem concupiscentiæ, ut habet annexam privationem justitiæ originalis debitæ, esse peccatum originale, ita tamen, ut somes sit velut materiale, & privatio formale: unde D. Th 1.2 qu. 82. art. 3. *Peccatum originale materialiter quidem est concupiscentia, formaliter verò est defectus originalis justitiæ.*

Prob 1. Peccatum personale habituale non consistit in privatione gratiæ, ut suo loco ostendimus: ergo similiter peccatum originale, quod est habituale, non consistit in privatione justitiæ originalis, cùm videatur par ratio: unde probationes illic allatæ, hic possunt inservire.

Prob. 2. Peccatum originale est propriè peccatum; sed privatio justitiæ originalis non est propriè peccatum, cùm sit à solo Deo, qui sicut potest solus Justitiam originalem creaturæ conferre, ita solus eandem ab illa auferre: ergo &c.

Prob. 3. Potest quis habere privationem Justitiæ originalis, & tamen non habere peccatum: ergo.

Prob. Ant. Quia si Deus dedisset alicui homini Justitiam originalem, sicut dedit Adamo, posset illam ab eo auferre citra omne peccatum; quia sicut non tenetur illam conferre; ita nec tenetur datam conservare; atqui, illa ablata, haberet privationem Justitiæ originalis sine peccato: ergo.

Prob. 4. Privatio Justitiæ originalis est pœna inflicta propter peccatum originale: ergo non est ipsum originale; quandoquidem pœna præsupponat culpam; idem autem non possit seipsum præsupponere.

Prob. Ant Quia vera est hæc causalis: ideo Adamus & ejus posteri privantur justitia originali quia peccaverunt originaliter, quod fatetur ipsemet D. Th. sop. quæst. 85. art. 5 ubi sic ait: *Subtractio originalis Justitiæ habet rationem pœnæ*: Et quæst. 5. de malo art. 1. *conveniens pœna peccati originalis*, inquit, *est subtractio gratiæ*.

Nec dicas cum Thomistis privationem Justitiæ originalis considerari posse dupliciter: 1. ut tollit debitam subjectionem appetitus inferioris ad superiorem, & sic esse pœnam: 2. ut tollit subjectionem Deo debitam, & sic esse culpam; quia quocunque modo sumatur, semper est posterior peccato originali, cùm propter illud infligatur. Pro solvendis objectionibus

Adverte 1. Si quæ Concilia, aut PP dicant peccatum originale esse mortem animæ, nuditatem aut privationem Justitiæ originalis, intelligi debere non formaliter, sed causaliter, in quantùm illa causat peccatum originale.

Adverte 2. Peccatum originale verè transfundi & inesse Adæ posteris, non quidem physicè, sed moraliter, sicut peccatum personale verè inest peccatori post illius commissionem, licèt non sit in illo physicè, sed tantùm moraliter.

Adverte 3. Quod per se primò tollitur per Baptismum, non esse privationem gratiæ sanctificanti, sed ipsum peccatum, quo sublato, infunditur gratia, per cujus infusionem tollitur ipsius privatio: unde primarius Baptismi effectus est peccati remissio, gratiæ autem infusio, secundarius.

Adverte 4 Privationem Justitiæ originalis non esse formaliter aversionem habitualem à Deo ut fine ultimo; nam, ut diximus, posset quis sine culpa habere talem privationem, adeoque sine aversione habituali à Deo; cum habitualis supponat actualem, adeoque culpam.

Adverte 5. Nobis non adversari Scotum, cum 2. dist. 32. n. 7. asserit peccatum originale esse privationem Justitiæ originalis debitæ, nam, ut ipsam explicat Cavellus & quidam graves Scotistæ, loquitur de privatione Justitiæ seu rectitudinis actualis debitæ actui ipsius Adami, quod ipsemet satis indicat dicens, tali privationi correspondere pœnam; cùm privationi Justitiæ originalis habituali, utpotè effectui peccati, non correspondeat pœna.

CONCLUSIO V.

PEccatum originale est formaliter ipsum Adæ peccatum, prout moraliter nostrum in nobis moraliter perseverans, donec remittatur. Ita Cajetanus, Sotus, Zumel, Cavellus, Herinx, Martinon, Frassen, & plurimi recentiores.

Prob. 1. Peccatum personale habituale, est ipsum peccatum actuale præteritum moraliter perseverans, donec remittatur, ut diximus: ergo peccatum originale, cùm sit habituale, nihil est aliud quàm peccatum Adami actuale moraliter nostrum, in nobis remanens, donec per Baptismum, aut aliter tollatur.

Prob. 2. Peccatum illud, per quod constituimur originaliter peccatores & Deo odibiles, est peccatum Adami moraliter nostrum, ut patet; sed non est peccatum Adami physicè perseverans; ergo perseverans moralitèr.

Prob. 3. Quia nihil potest accommodios assignari, in quo reponatur illius essentia, ut patet ex aliarum opinionum refutatione. Hinc

Resol. 1. Peccatum Adami physicè quidem & origine esse unicum numero, adeoque ut sic commune esse omnibus illius posteris: moraliter tamen est multiplex, & toties multiplicatum, quot sunt Adæ posteri, & hoc sensu dicitur unicuique proprium, & ita proprium, ut quando remittitur uni, non remittatur alteri, sed maneat exosus Deo, eodem modo ac si particulariter peccasset.

Resol. 2. Non minus verè inesse peccatum originale Adæ posteris, quàm insit peccatum personale peccatoribus post illius commissionem, cùm his & illis insit eodem modo, nempè moraliter; ex quo sequitur, quòd sicut peccatum personale præteritum dicitur verè inesse donec remittatur, ita & originale.

Resol. 3. Quòd licèt non sit discrimen inter peccatum Adami & nostrum in ratione habitualis; sit tamen in ratione actualis, cùm illius fuerit Physicum, nostrum tantùm morale, illius personale, non sic nostrum: unde meritò dixit Anselmus lib. de Conceptu Virginali c. 4. *Aliud fuit peccatum Adæ, aliud peccatum parvulorum.*

Resol. 4. Peccatum Adami non esse propriè causam peccati nostri originalis, quasi verò nostrum esset effectus illius, sed tantùm hoc casu, quod si non peccasset, nec nos peccassemus.

Resol 5. Quòd licèt in Christo fuerint moraliter peccata nostra, non fuerit tamen peccator, sicut sunt homines, in quibus est moraliter peccatum; quia hoc peccatum dicitur esse moraliter in hominibus, eò quòd in Adamo peccaverint, in Christo verò dicuntur fuisse moraliter peccata nostra, quia suscepit in se onus pro illis solvendi, non autem quia peccavit.

QUÆSTIO III.

Quomodo & in quos traducatur peccatum originale?

CONCLUSIO I.

TRaducitur peccatum originale in Adami posteros, per hoc quòd descendant ex ipso via communi per seminalem propagationem, seu per seminalem commixtionem maris & fœminæ, ita ut in 1. instanti, quo anima corpori unitur, peccatum illud contrahant. Ita DD. communiter.

Prob. 1. ex Trid. sess. 6. c. 3. *Sicut reverà homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti; cùm ea propagatione, per ipsum dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahant.*

Prob. 2. ex D. Anselmo c. 19. *De Conceptu virgin.* ubi asserit causam sufficientem cur Christus non contraxerit peccatum originale, esse quia non erat filius naturalis Adæ, seu quia non fuerat ex ipso via generationis ordinaria propagatus: ergo censet Adæ posteros incurrere originale, quia taliter ex ipso propagantur: quod etiam docuit cap. 7. & 10. ipsique præluxerat Augustinus lib. 2. de nupt. & concupisc. cap. 5. ubi ait, *ideo illos* (scilicet homines) *esse sub Diabolo, quia de sexus utriusque commixtione nascuntur.*

Prob. 3. Ratione. Ideo, supposito pacto divino, omnes in Adam peccavimus, quia sumus filii ejus naturales: ergo ideo omnes originale contrahimus, quia filii ejus naturales nascimur; sed ideo nascimur filii ejus naturales, quia ab ipso via naturali generationis descendimus. ergo &c.

Dixi 1.

Dixi 1. In Concl. *per hoc quod descendant ex Adamo*; non quidem præcisè quia Adamus est principium & caput physicum naturæ humanæ, aliàs non unum tantùm, sed omnia ejus peccata contraherent, imò cuncta illorum omnium, ex quibus descenderunt, sed quia caput est morale, quatenus scilicet Deus pactum cum illo inierat, ut, si Justitiam originalem quam pro se & suis posteris acceperat, servaret, illam via generationis naturalis in posteros transfunderet; si autem illam perderet, transgrediendo præceptum de non comedendo fructu vetito, se & suam posteritatem ab illo via naturali descendentem inficeret.

Porrò videtur Pactum illud non fuisse formale (aliàs cùm tale pactum sit consensus duorum, fuisset requisitus Adami consensus, quem non debet supremus creaturarum dominus exigere) sed tantùm virtuale contentum in his verbis Gen. 2. *in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris*, per quæ Deus independenter ab Adami consensu ita ipsius voluntati, posterorum voluntates alligavit, ut se & suos posteros morti, tum corporali, tum spirituali obnoxios redderet; si ex illo fructu comederet.

Dixi 2. *Per seminalem propagationem* &c. quia ratio formalis cur peccatum originale transfundatur in Adæ posteros, est ipsa propagatio naturalis, non autem concupiscentia & libido, quam in ipso usu conjugii experiuntur parentes; nam si aliqui sine concupiscentia nascerentur, adhuc peccatum originale contraherent: unde quando SS. PP. dicunt per concupiscentiam traduci peccatum originale, nolunt concupiscentiam seu libidinem actualem esse causam originalis peccati, quasi verò si hæc abesset ab actu generationis, proles genita peccato non fœdaretur, ut vult Lutherus; sed intendunt ostendere concupiscentiam semper concomitari actum generationis, per quem peccatum traducitur; ita ut concupiscentia, licèt non sit causa illius traductionis, sit tamen indicium ordinarium; quandoquidem ne Sanctissimi quidem conjuges sine concupiscentiæ motibus generent.

Dixi 3. *Ita ut 1. instanti quo anima unitur corpori illud contrahant*; quia pro illo instanti generatur homo & fit filius Adæ naturalis, qui cùm totus censeatur ab Adamo propagatus, eò quòd terminus totalis generationis sit ipse homo constans anima & corpore, etiam totus coinquinari dicitur tam secundùm corpus, quàm secundùm animam. Ex quo sequitur quod prius sit hominem inquinari, quàm inquinetur ejus anima: imò quòd vera sit hæc causalis: ideo inquinatur anima, quia inquinatur homo; & consequentet cùm prius sit, saltem natura, esse animam, quàm hominem, cùm prior sit pars intrinsecè componens, quàm compositum, sequitur animam à Deo creari immunem à peccato.

CONCLUSIO II.

SOli & omnes ab Adamo per seminalem propagationem descendentes contrahunt originale, si, ut dixi, B. V. Mariam exceperis.

Ratio est, quia soli & omnes sic descendentes sunt filii naturales Adæ. Hinc

Resol. 1. Christum non contraxisse peccatum originale, non tantùm quia conceptus est Homo Deus, qui non debuit peccatum habere, cum ad peccatum delendum veniret; sed etiam quia non ex virili semine; sed ex purissimo Virginis Mariæ Sanguine fuit miraculosè conceptus: unde quando ad Rom 1. dicitur *factus ... ex semine David secundùm carnem*, non intelligitur fuisse in Adam secundùm rationem seminalem per commixtionem maris & fœminæ, sed secundùm corpulentam substantiam.

Resol. 2. Quòd si, Eva peccante, Adam non peccasset, posteri peccatum originale non contraxissent, quia licèt ipsi etiam datum fuerit præceptum de non comedendo fructu, datum fuit tamen tanquàm personæ privatæ, & non tanquàm capiti morali generis humani sicut Adamo: unde scriptura dicit nos omnes in Adam peccasse, in Adàm mori, non autem in Eva. Et Trid. sess. 5. can 2. definit, nulla facta mentione Evæ, *Adæ prævaricationem non sibi soli*, sed etiam *ejus propagini nocuisse*. Et ideo cùm Eccl. 25. dicitur: *A muliere initium factum est peccati*, intelligendum est per modum occasionis & suasionis, non autem per modum principii transfusionis.

Resol. 3. Quod idem sit dicendum, si, Adamo non peccante, peccasset ejus filius, v. g. Abel, aut Cain, quia filius illius non fuit constitutus caput morale generis humani, quantùm ad transfusionem Justitiæ, aut peccati originalis.

Resol. 4. Quod si quis fuisset ab Adamo genitus, aut tantùm conceptus antequam peccasset, non incurrisset originale; quia non fuisset in lumbis ejus quando peccavit: imò probabilius est quòd neque ab hoc Adami filio descendentes contraxissent; quia licèt producti fuissent post illam culpam, & quidem virtute illius seminis, non tamen virtute seminis infecti, sed decisi ab Adamo justo.

Resol. 5. Natos ex dæmone incubo contrahere peccatum originale; quia nascuntur ex semine virili aliundè advecto.

Resol. 6. Quòd si Eva ex costa Adami prodiisset post ejus peccatum, sicut prodiit ante, non fuisset fœdata peccato originali, sicut nec fœdaretur qui miraculosè nasceretur ex brachio aut simili parte alicuius viri, vel mulieris; quia licèt esset in Adamo secundùm corpulentam substantiam, non tamen secundùm rationem seminalem. Jam autem homines, nisi ex semine Adæ propagati nascantur; non nascuntur injusti, ut inquit Trident. supra.

Unde puer ille formatus in fœmore viri prope Dixmudam in Flandria anno 1330. ut constat ex Registro Parochiæ, Monumento patris dicti infantis, & traditione incolarum; non incurrit originale: debuit tamen baptizari, tum ut insigniretur caractere Baptismali, sicque esset de familia Christi, & fieret capax aliorum Sacramentorum, quorum Baptismus est janua: tùm etiam ut reciperet gratiam justificantem, & habitus supernaturales.

Dices 1. Infans ille fuit subjectus morbis, doloribus, morti, & aliis hujus vitæ miseriis: ergo habuit originale.

Resp. neg. conseq. quia illi omnes defectus sunt naturales, fuissentque secuti naturam in statu naturæ puræ: dicuntur tamen pœnæ peccati originalis; si homo in justitia originali mansisset, ab omnibus illis speciali Dei privilegio fuisset præservatus.

Dices 2. Si talis puer mortuus fuisset ante Baptismum, nullus fuisset ei locus in alia vita: ergo dicendum est quod contraxerit originale. Prob. Ant non quidem Paradisus, aut Purgatorium, quia non habuisset gratiam sanctificantem: non Infernus, quia non habuisset peccatum mortale: non etiam Limbus puerorum; quia non fuisset infectus originali.

Resp. Quod licèt ad nullum præfatorum locorum ivisset, non defuisset tamen ei locus; Deus enim cui omnia abundant, de loco proportionato sapientissimè providisset.

QUÆSTIO IV.

Quæ sint pœnæ peccati originalis in hac vita?

SUppono 1. Quòd Deus, qui ab initio *fecit hominem rectum*, ut habetur Eccl. 7 non abstulerit ab ipso aliquam partem substantialem, aut facultatem naturalem propter originale peccatum, cùm nulla talis pars, aut facultas possit assignari, quam amiserit.

Præterea in Angelo peccatore manserunt omnia substantialia, quidni & in homine? unde tantùm vitiatus est in quibusdam accidentalibus, per quæ in deterius mutatus est secundùm corpus & animam, ut loquitur Trid sess 5. can. 1.

Suppono 2. Adamum, & in ipso posteros, non tantùm fuisse spoliatos per originale peccatum, sed etiam vulneratos: spoliatos quidem gratuitis, & vulneratos in naturalibus: hinc cognoscens hoc Propheta Regius dicebat Domino Psal. 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi*: ubi ostendit peccatum, non tantùm ipsum spoliasse gratia sanctificante; sed etiam vulnerasse & sauciasse; aliàs non postularet sanari. Quod videtur etiam adumbrasse Christus per Parabolam hominis descendentis ab Jerusalem in Jericho, quem latrones spoliaverunt & vulneraverunt: unde hic de Adami & ejus posterorum spoliis & vulneribus tanquam culpæ originalis pœnis & effectibus breviter dicemus.

CONCLUSIO I.

VAriis donis gratuitis spoliatus est Adam, & in ipso ejus posteri, ratione peccati originalis, nam spoliatus est justitia originali, quæ ultra gratiam sanctificantem importabat varia dona accidentalia, tùm interna tùm externa, interna erant Fides, Spes, Charitas, dona Spiritus Sancti, gratiæ actuales, subjectio partis inferioris superiori, optima humorum temperies & dispositio membrorum in omnibus qui nati fuissent: Externa erant protectio Dei naturæ indebita, præservatio à noxiis tum animæ, tum corpori, præparatio variorum donorum, quibus homo perpetuam incolumitatem & immortalitatem habuisset.

CONCLUSIO II.

VAriè etiam admodum vulneratus est in naturalibus, nam eo ipso quo peccavit, statim ab ipso peccato tanquam virulento omnium malorum fonte prodiit in Genus humanū moriendi

riendi necessitas, morbus, dolor, sitis, fames, defatigatio, & aliæ omnes corporis & animæ ærumnæ, quibus toto vitæ nostræ decursu jactamur, & à quibus in illo fœlici innocentiæ statu fuissemus liberi, tunc enim nullus fuisset ardor urens, nullum frigus stringens, nulla aeris intemperies, nullum in cibo & potu nocumentum, nihil denique unde corporum organa à naturali temperie dejicerentur: fuisset quidem tunc homo, sicut nunc, compositus ex quatuor elementis, subindeque ex quatuor primis qualitatibus contrariis inter se pugnantibus, justitia tamen originalis perfectè subjiciens & subordinans corpus animæ, quoslibet defectus indè nascentes impedivisset.

CONCLUSIO III.

QUatuor præcipuè recensentur vulnera humanæ naturæ per peccatum originale inflicta, nempe ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, concupiscentia in appetitu concupiscibili, & infirmitas in irascibili.

Primum vulnus est ignorantia, non quidem tanta, ut homo nullum valeat bonum cognoscere, ut volunt Lutherani, sed tanta, ut ille, qui in statu innocentiæ tam excellentem habuisset rerum naturalium cognitionem, ut nunquam potuisset decipi nisi volens, jam nequidem bestiolæ, aut vermiculi naturam perfectè noverit, imò tanta suimet ipsius laborat inscitia, ut mens humana nihil minus quàm seipsam noverit; imò nequidem opera propria intelligat: unde ut etiam confusam & obscuram sui ipsius & aliarum rerum notitiam acquirat, tantus labor, tanta assiduitas, tot vigiliæ sunt adhibendæ, ut aliqui malint semper in inscitiæ tenebris vivere, quàm tot incommoda sustinere.

Secundum vulnus est malitia, ratione cujus homines: 1. Inordinato, sui amore flagrant: 2. In vitiis superandis pigrescunt: 3. Frequenti admodum laborant inconstantia, ut immediatè post amplectantur malum, quod antea fugerant, aut fugiant bonum, quod antea fuerant amplexati: 4. Ita sunt tardi ad virtutem sectandam, ut nisi liberum arbitrium gratia divina vegetetur, & roboretur, omninò sit ad illam assequendam infirmum & invalidum: unde licèt homines non perdiderint liberū arbitrium quoad substantiam per peccatum originale, perdiderunt tamen illam perfectionem libertatis, quam habebant in statu innocentiæ ad operandum facillimè quodcunque bonum.

Tertium vulnus est concupiscentia seu appetitus ut rebellis rationi, in quo scilicet, sicut & in membris generationi subservientibus, oriuntur quandoque motus contra rationem & voluntatem, imò nonnunquam ita importuni, ut voluntatem alliciant, & ad carnalia pertrahant: & hic fomes, qui in nobis post Baptismum remanet ad agonem, ut loquitur Trid. sess. 5. can. 5 ita nobis sævum & crudele gerit bellum, ut exclamaret Apostolus ad Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus*.

Quartum denique naturæ vulnus, est infirmitas, illa scilicet quæ fortitudini opponitur, & qua fit, ut homo sit valdè tardus ad bona ardua & difficilia, ac debilis ad tolerandum adversa: ita ut propterea exclamare possit cum Psalmista: *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea*. Psal. 37.

Licèt autem hæc quatuor vulnera sint effectus peccati originalis, crescunt tamen per peccata actualia: per illa siquidem ratio quandoque hebetatur, vel etiam excœcatur, & crescit vulnus ignorantiæ; quandoque induratur voluntas ad bonum, & tota est ad malum, crescitque malitia; interdum appetitus concupiscibilis per vitiosam consuetudinem magis exardescit, magisque fit rebellis rationi, & augetur concupiscentia. denique nonnunquam fiunt homines debiliores ad sustinendum adversa, & crescit infirmitas.

QUÆSTIO V.

Quæ sint pœnæ in altera vita decedentium cum solo originali?

TRes sunt in altera vita pœnæ decedentium cum peccato actuali, pœna scilicet damni, quæ est æterna privatio visionis beatificæ, & respondet aversioni à Deo. Pœna sensus, qui est cruciatus ab igne infernali, & ab aliis ad torquendos damnatos destinatis; & respondet conversioni ad creaturam; denique pœna vermis, quæ est conscientiæ remorsus & respondet delectationi, quam quis peccando expertus est: hujus triplicis pœnæ mentionem facit Scriptura: nam Matth 25. dicitur reprobis: *Discedite à me maledicti*, en pœna Damni, *in ignem æternum*, en pœna sensus, & Marci 9. *Ubi vermis eorum non moritur*, en conscientiæ remorsus. Et de hac triplici pœna moveri potest quæstio.

CONCLUSIO I.

PArvuli cum solo originali decedentes non patiuntur pœnam vermis.

Ratio est: quia illa pœna correspondet delectationi, quam quis peccando experitur, ut diximus: sed parvuli nunquam talem delectationem experti sunt: ergo &c.

CONCLUSIO II.

PRobabilius est nec pati pœnam ignis. Ita DD. Angelicus & Subtilis, estque communissima inter Scholasticos.

Prob. 1. ex cap. Majores, de Baptismo §. 3. ubi Innocent. III. asserit pœnam peccati actualis esse cruciatum Gehennæ, originalis verò privationem visionis beatificæ, quod & videtur insinuare Florentinum sess. ult. in litteris Unionis, circa fin ubi definit *illorum animas, qui in actuali mortali peccato vel solo originali decedunt, mox descendere in infernum, pœnis tamen disparibus puniendas?* Quod cùm non possit commodè intelligi de disparitate in intensione pœnæ sensus, quandoquidem sic etiam peccata actualia pœnis disparibus puniantur; intelligi debet de tali disparitate, ut pœna sensus sit debita peccato actuali, & pœna damni debita originali.

Prob. 2. quia juxta Nazianzenum oratione in Sanctum Baptisma circa med. Ambrosium in cap. 5. ad Rom. v. 12. & Augustinum lib. 3. de lib. arb. c. 23. debetur aliquod medium inter supplicium & præmium, decedentibus cum solo originali; ergo censent non pati pœnam ignis: aliàs verum & proprium paterentur supplicium. His conformis est D. Bernar. serm. 3. de Resurrectione, ubi ait: *Cesset propria voluntas & Infernus non erit: in quem enim ignis ille desæviet, nisi in propriam voluntatem?* Sed pueri nunquam peccarunt propria voluntate, sed tantùm aliena; ergo &c.

Prob. 3. ex alio Augustini loco, nempe Enchir. c. 93. ubi sentit illos habere damnationem mitissimam. Ex quo sic argumentor: mitior est damnatio privari sola Dei visione, quàm illa privari & simul pati pœnam ignis: sed pueri patiuntur damnationem mitissimam: ergo solam visionis beatificæ privationem patiuntur, & non pœnam ignis.

Prob. 4. Pœna ignis correspondet delectationi inordinatæ, quam quis sumpsit sese convertendo ad creaturam per peccatum: sed pueri nullam delectationem experti sunt peccando originaliter: ergo. Min. certa est. Prob. Maj. ex illo Apoc. 18. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum*.

Objic. 1. *Qui non inventus est in Libro vitæ scriptus: missus est in stagnum ignis*: Apoc. 20. sed pueri decedentes cum solo originali, non sunt scripti in Libro vitæ: ergo.

Resp. Ibi tantùm fieri mentionem de iis, qui judicandi sunt secundùm opera sua, adeoque de solis adultis. Nec refert quod antea dicatur: *Vidi mortuos magnos & pusillos.. & judicati sunt mortui*; quia per *pusillos* non intelliguntur infantes, sed plebei, seu homines vilis conditionis.

Objic. 2. Tantùm erunt in judicio duæ classes judicandorum, nempe eorum qui existentes à dextris ibunt in vitam æternam, & eorum qui existentes à sinistris ibunt in ignem æternum; sed parvuli decedentes cum originali erunt à sinistris: ergo ibunt in ignem æternum.

Resp. Parvulos fore quidem à sinistris, sed non ituros in ignem; quandoquidem subjungens Christus causam cur à sinistris existentes sint in ignem ituri, ait: *Esurivi enim & non dedistis mihi manducare* &c. quod respicit solos adultos.

Inst. 1. Matth. 3. comparatur Genus humanum areæ in qua sunt grana & paleæ, grana quidam recludenda in horreum, idest, Cœlum, paleæ verò, inter quas sunt illi parvuli, mittendæ in ignem.

Resp. Per aream rectè intelligi Ecclesiam, ad quam cùm non pertineant parvuli decedentes sine Baptismo, non censentur sub paleis comprehendi.

Inst. 2. August. serm. 14. *De verbis Apostoli*, asserit parvulos igne sempiterno esse cruciandos: unde docet ultima verba sententiæ Christi, Matth. 25. idest, *ite in ignem æternum*, eosdem afficere. Idem docet Fulgentius *De fide ad Petrum*, c. 27.

Resp. 1. Augustinum, Fulgentium & alios SS. PP. per *ignem, cruciatum, tormentum, gehennam, supplicium*, intelligere quamlibet pœnam, ut videtur insinuare ipsemet August. quæst. 9. super Josue tom. 4. adeoque & pœnam Damni, unde sumpserunt speciem pro genere.

Resp. 2. aliqui: intellexisse per *ignem* locum infernalem, in quo est ignis; non autem pœna ab igne inflictam: parvulos autem fore quidem in eodem loco cum damnatis, sed nihil ab igne passuros.

Resp.

Resp. 3. Cum Doct. Seraphico dist. 3. art. 3. q. 1. ad 1. Augustinum sicut & Fulgentium exaggerasse pœnam parvulorum, ut destruerent hæresim asserentium parvulis illis nullam messe culpam; adeòque nec pœnam, & ideò non sunt absolutè intelligendi: & certè quomodo ad litteram intelligerentur? cùm Fulgentius supra, velit hoc esse de fide, & Aug. epist. 28. ad Hieronymum dicat se non invenire, quid dicat de pœnis parvulorum; imò Enchir. 93. dicat eorum damnationem esse mitissimam?

Inst. 3. Aug. serm. citato de verbis Apost. docet nullum relictum esse locum medium à Christo pro infantibus: ergo censet absolutè eos fore cum damnatis.

Resp. dist. conseq. censet fore cum damnatis in eodem loco, ut dixi: transeat. In eadem pœna. N. vel dic, non esse pro ipsis locum medium ad sensum Pelagianorum, qui volebant ipsos fore beatos extra cœlum:

Instabis. 4. Ipsamet detentio in loco infernali, aut etiam in Lymbo, est pœna sensus: ergo &c.

Resp. neg. ant. Ibi enim nec ligantur, nec deprimuntur, nec quidquam patiuntur, sed patienter corporum suorum resurrectionem expectant.

Inst. 5. Etiam post reassumptionem corporum retinebuntur in illo loco subterraneo & obscuro, ubi nihil videre poterunt: hoc autem est pœna sensus.

Resp. Supposito quòd tunc ibidem sint mansuri (quia volunt aliqui habitaturos super faciem terræ) non fore ipsis pœnale non videre, aut non exercere operationes aliorum sensuum; quia, Deo sic disponente, illas non appetent, sicut nec appetent esse alibi.

Inst. 6. Homines viatores existentes in simili loco, verè paterentur, ut convincunt nos incarcerati: atqui puerorum illorum corpora non erunt impassibilia, cùm non sint habitura dotem impassibilitatis: ergo.

Resp. Quòd viatores verè paterentur; quia appeterent esse alibi, ibique contra voluntatem, tanquàm mancipia detinerentur: quod non accidet dictis pueris sua sorte contentis.

Præterea eorum corpora, licèt de se passibilia, nihil tamen patientur; quia, tunc cessante rerum ortu & interitu, non agent amplius in se mutuò causæ naturales actione corruptiva.

Obj. 3. Peccatum originale punitur in hac vita (ubi est locus misericordiæ) fame, siti, morte, & aliis doloribus: ergo à fortiori punietur pœna sensus in altera, ubi est locus justitiæ.

Resp. cum D. Thom. neg. conseq. quia pœnæ hujus vitæ sequuntur naturalem corporis mortalis constitutionem; ubi autem immortalia erunt corpora, naturaliter cessabunt illæ pœnæ, quæ non sunt nobis directè ratione peccati inflictæ, sed tantum indirectè, in quantùm, ablata justitia originali, per quam impediebatur mors, sitis, fames &c. illa naturaliter sequuntur.

Obj. 4. Christus passus est pœnam sensus pro peccato originali expiando: ergo & illam patiuntur dicti infantes.

Resp. neg. conseq. Christus enim assumpsit pœnam sensus, non quia erat debita peccato originali; aliàs debuisset etiam privari visione beatifica, sed quia voluit per illam pro peccatis nostris, tum actualibus, tum originali satisfacere.

Obj. 5. In nostra sententia nullum esset discrimen inter hos parvulos, & eos qui nati fuissent in statu naturæ puræ.

Resp. neg. assumpt. quia licèt utrique caruissent visione beatifica; his tamen illa carentia non fuisset pœna, sicut est illis.

Obj. 6. Peccato veniali debetur in altera vita pœna sensus: ergo à fortiori originali.

Resp. neg. conseq. quia licèt originale sit majus veniali, in quantùm hoc non excludit Dei amicitiam, sicut illud, quia tamen veniale committitur voluntate propria, originale autem tantum aliena, illi potiùs, quàm huic debetur pœna sensus.

Obj. 7. Pœna sensus minor est pœna damni; atqui hanc patiuntur infantes: ergo & illam.

Resp. 1. Dist. Maj. Pœna sensus est minor pœna damni juncta cum tristitia & desperatione, ut est in damnatis, qui noverunt ob propriam malitiam sibi illam infligi: C. separata ab omni tristitia, ut est in illis parvulis, qui sciunt se nunquam actu proprio demeruisse: N.

Resp. 2. Puniri pœna damni, non sensus, non quia major est, aut minor altera; sed quia pœna sensus correspondet delectationi inordinatæ, quæ reperitur in peccato actuali non in originali.

CONCLUSIO III.

Parvuli sine baptismatis gratia morientes puniuntur pœna damni, id est, privantur visione beatifica. Sic sentiunt communiter Catholici.

Prob. 1. Ex Scrip. Joan. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. non potest introire in Regnum Dei*, adeoque nec videre Deum; sed illi non sunt renati: ergo.

Prob. 2. Ex Innocen. III. c. *Majores de Baptismo* §. *sed adhuc*, ubi docet in terminis pœnam peccati originalis esse carentiam divinæ visionis.

Prob. 3. Ratione; quia gratia est semen gloriæ; consequenter ubi non est gratia, nec est gloria.

Dices: Pœna debet proportionari peccato, ita ut peccato minori debeatur pœna minor, majori major, & maximo maxima; sed pœna damni est pœna omnium maxima, & peccatum originale omnium mortalium minimum: ergo.

Resp. Pœnam damni esse quidem in se pœnarum gravissimam, sed quia, Deo permittente, illis inerit sine ulla tristitia, videtur originali proportionata.

QUÆSTIO VI.

Qui sit futurus status & occupatio puerorum cum originali decedentium?

CONCLUSIO I.

Pueri cum originali decedentes cognoscent se esse beatitudine privatos. Est probabilior contra varios Thomistas, qui volunt nequidem in judicio generali hoc agnituros.

Prob. 1. Ex D. Thoma 2. dist. 33. q. art. 2. *Quidam dicunt quod pueri nullum dolorem sustinebunt, quia in eis ratio adeo obtenebrata erit, ut non cognoscant se amisisse quod amiserunt: quod probabile non videtur, ut anima ab onere corporis absoluta ea non cognoscat, quæ saltem ratione investigari possunt, & etiam multo plura.*

Prob. 2. Ex D. Bonav. 2. dist. 33. art. 3. q. 2. *Parvuli bene sciunt ex causa se esse privatos*, scilicet visione Dei, de qua ibidem agit.

Prob. 3. Ratione: pueri illi assistent in judicio generali, videbunt se esse à sinistris, audient Christum dicentem, se pro omnibus mortuum esse, ut vitam æternam assequerentur, observabuntque vitam illam non sibi, sed à dextris existentibus promitti: ergo &c.

Dices non possunt cognoscere beatitudinem, nisi per fidem supernaturalem; sed nec in judicio, nec ante illam habebunt: ergo

Resp. Neg. Maj. Si enim hæretici, adèoque privati fide supernaturali; possint illam cognoscere, eò quòd de illa audierint à viris fide dignis, quidni & parvuli isti, qui idipsum ab ipsomet Christo sunt audituri.

CONCLUSIO II.

Satis probabile est pueros illos ex privatione beatitudinis æternæ non esse tristitia afficiendos. Ita DD. Angelicus, Seraphicus, & Subtilis cum innumeris aliis tum antiquis, tum recentioribus.

Prob. 1. Authoritatibus 1. D. Thomæ loco cit. ubi de illis pueris sic loquitur: *nihil omnino dolebunt de carentia visionis*. 2. D. Bon. sup. *æqua lance divino judicio eorum cognitio & affectio librantur, & in tali statu perpetuatur, ut nec tristitia dejiciat, nec lætitia reficiat*. 3. Scoti 2. dist. 33. num. 2. ubi cùm dixisset nullam habituros esse pœnam exteriorem, addit: *nullam etiam habebunt interiorem, ut tristitiam &c.*

Prob. 2. Ratione D. Bon. quia sicut illi pueri quasi medium tenent inter habentes gratiam, & habentes culpam actualem; ita sunt in quodam medio inter beatos & damnatos constituendi: ita ut communicent cum damnatis in uno, nempè in carentia visionis beatificæ, & in altero cum Beatis, nempe in absentia omnis afflictionis tum exterioris, tum interioris.

Prob. 3. Ratione Div. Thomæ: nullus homo prudens dolet de absentia ejus, ad quod possidendum est improportionatus: sic non dolet homo sapiens, quòd non possit volare nec plebejus prudens, quòd non possit Regis, aut Imperatoris dignitatem obtinere; sed pueri illi fuerunt improportionati ad vitam æternam possidendam, cùm nec eis deberetur ex principiis naturæ, nec potuerint illam per actus proprios mereri: ergo.

Prob. 4. Ratione Scoti; quia voluntas illorum puerorum erit voluntati Divinæ conformis, utpotè nullo actuali peccato obliquata, aut depravata; sed non esset conformis, si adesset tristitia ob carentiam Beatitudinis, cùm sciant ita esse à Deo justissimè dispositum: ergo.

Dices 1. Si ex duobus omninò & per omnia æqualibus assumatur unus ad magistratum, alter relinquatur, poterit hic prudenter dolere: ergo similiter parvulus videns alios ad Cœlum destinari, mediante Baptismo, & se relinqui.

R. Dist. Ant. poterit prudenter dolere, si propter merita erat promovendus, C. quia fit ipsi injuria. Si omninò gratis, sicut parvuli destinantur ad Cælum, N. quia nec per ipsum stabat Magistratum adipisci, nec aliundè fit ipsi injuria.

Dices 2. Si non tristarentur pueri de carentia Beatitudinis, essent æquè felices; ac Patres veteris Testamenti in gratia defuncti; sed hoc non est credibile, cùm hi essent Deo amici, illi sint inimici: ergo.

R. Neg. Ma. Quia Patres illi afficiebantur gaudio magno ob certitudinem beatitudinis aliquando possidendæ: quod non contingit parvulis istis.

Dices 3. Sicut non potest homo non amare summum bonum clarè visum; ita non potest non dolere de ejus amissione; præsertim cùm ex privatione Beatitudinis sequatur naturaliter tristitia.

R. Dist. Assumpt. Non potest non dolere, si illam amiserit ex voluntate propria & ob culpam evitabilem; C. si ex voluntate aliena; & ob culpam sibi inevitabilem, N. quia, ut inquit D. Thomas supra, recta ratio (qualem secundùm ipsum habent pueri illi) *non patitur ut aliquis perturbetur de eo quod in ipso non fuit, ut vitaretur*. Dato autem, quòd naturaliter sequatur tristitia ex amissione Beatitudinis; non tamen quando aliundè lenitur, aut potiùs suspenditur, sicut dictis parvulis, qui per consolationem, quam habent, quòd nunquàm propria voluntate & actione peccaverint, quòd non exponantur dæmonum insultibus, conscientiæ remorsui, & cruciatibus æternis, sicut damnati, impediunt tristitiam quam aliàs conciperent. Sicque manent in quodam æquilibrio; ita ut *nec tristitia* (eos) *dejiciat, nec lætitia reficiat*, ut loquitur D. Bonav. supra. Adde cum Scoto, Deum, qui tunc impediet quominùs eorum corpora lædantur à causis naturalibus & indigeant cibo, aut potu, etiam impediturum quominùs ab objecto tristabili moveantur.

CONCLUSIO III.

PRobabilius est, pueros cum Originali decedentes esse in loco damnatorum, seu in Inferno, licèt ibi, ut diximus, nihil patiantur ab igne; nihilque à dæmonibus præter detentionem in tali loco. Est contra Pelagium, qui ipsos collocat extra Cœlum & Infernum in loco, ubi etiam Dei visione beatificantur; & contra quosdam Catholicos volentes ipsos esse in loco quodam subterraneo, quem Lymbum vocant.

Prob. 1. ex Scrip. Apocalypsis 10. *qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis*; atqui pueri illi non inveniuntur in Libro vitæ scripti, nec inveniuntur in Judicio: ergo nunc, tunc, & semper erunt in Inferno.

Prob. 2. ex Conc. Florentino sub Eugenio IV. supra, ubi dicitur, decedentes in mortali, vel originali mox in Infernum descendere, sed pœnis inæqualibus puniendos.

Prob. 3. Ex August. lib. 1. de peccatorum meritis & remissione Cap. 28. *Nec est ulli medius locus, ut possit esse, nisi cum diabolo, qui non est cum Christo*; & ideo serm. 14. de verbis Apostoli in principio: *Nullus*, inquit, *relictus est medius locus ubi ponere queas infantes*.

Prob. 4. Quia cùm nec Scriptura, nec Traditio, nec Conclusio nec Patres locum medium assignent, nec nos assignare debemus.

Dices 1. Cùm illi infantes non sint ab igne infernali cremandi, non est quòd in Inferno collocentur, præsertim cùm non desit Deo alibi locus.

Resp. N. Assumpt. Quia cùm peccatum originale sit verum peccatum, meretur Infernum; quia tamen non habuit annexam delectationem, non meretur combustionem.

Dices 2. Script. per *Infernum* intelligit sæpè Lymbum: ergo etiam quandoque locum pro infantibus distinctum.

Resp. N. Conseq. quia ipsamet Scriptura nobis subministrat rationes sufficientes credendi primum (ut cum Genes. 37. dicebat Jacob qui tamen erat Justus; *Descendam ad filium meum lugens in Infernum*, & alibi; non tamen credendi secundum.

CONCLUSIO IV.

VArii varia referunt de occupatione præfatorum infantium post diem Judicii: volunt enim aliqui ipsos in superficie terræ habitaturos: alii in loco quidem subterraneo sed luce illustrato; ita ut possint ambulare, ad se accedere, recedere, inter se colloqui, se invicem agnoscere &c. alii docent naturali felicitate esse donandos, Angelorum consortio & apparitionibus recreandos &c. sed cùm hæc nullo nitantur fundamento, saltem alicujus momenti, probabiliùs credimus futuros tunc in eadem occupatione, eadem mansione, eodemque statu, ac nunc; si conjunctionem animæ cum corpore exceperis.

DISPUTATIO IV.

De Peccatis Capitalibus.

SEptem recensentur peccata capitalia, nempe Superbia, Avaritia, Luxuria, Ira, Gula, Invidia, Acedia; quorum initiales litteræ exprimuntur, memoriæ ergo, per verbum *saligia*. Porrò vocantur *capitalia* à capite; sicut enim caput influit in alia corporis membra, ita hæc septem influunt in alia peccata. Non tamen rectè vocantur *mortalia*; quia inde oriri posset deceptio in rudibus, qui crederent hæc sola peccata esse mortalia, alia autem venialia.

Doctor Seraphicus 1. parte centiloquii sect. 15. horum vitiorum connexionem non minus doctè, quàm eleganter ostendit: *Superbus*, inquit, *non vult subesse majoribus, vult præferri æqualibus, vult conculcare minores, & si non potest, invidet majoribus, quia principantur; æqualibus, quia prosperantur; minoribus, quia exaltantur: & cùm sic nihil proficiat, concipit iram de facili ad majores, mediocres, minores; deinde decidit in Acediam, qua mentis tranquillitas perturbatur; & tunc cùm interiorem consolationem amiserit, ad exteriorem per Avaritiam se convertit, & factus opulentus immoderatè per Ingluviem fartit ventrem, & postremò ad Luxuriam resolvit carnem, à summo rationis vertice, usque ad carnis infimum, depravatus*. Inter hæc autem peccata, alia sunt carnalia; quia consummantur in parte carnali, nempè corpore, ut Gula, & Luxuria: alia spiritualia, quia consummari possunt in parte spirituali, nempè anima, ut alia quinque. De singulis hic tractandum.

QUÆSTIO I.

Quid Superbia? Quale peccatum? Quinam ejus actus? Quæ filiæ? Quæ remedia?

CONCLUSIO I.

SUperbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ super alios.

Dicitur 1. *Appetitus*, id est, amor, complacentia, vel desiderium.

Dicitur 2. *Inordinatus*, idque ex duplici capite, 1. per respectum ad humilitatem, in quantùm superbus refugit aliis subjici. 2. Per respectum ad magnanimitatem, quatenus in rerum magnarum appetitu mediocritatem excedit.

Dicitur 3. *Excellentiæ*; id est, perfectionis quam quis habet, aut sibi inesse imaginatur.

Dicitur 4. *Propriæ*; & ideò si pater nimiùm appetat excellentiam filii, aut filius patris, non est propriè Superbia, sed quoddam vitium ipsi propinquum.

Addidi *super alios*; quia Scotus 2. dist. 6. qu. 2. dividit superbiam in propriè dictam, & latè dictam. Primam docet importare, ultra amorem inordinatum excellentiæ propriæ, quandam eminentiam super alios, hocque satis congruit ejus vocabulo: quid enim est aliud *superbire*, nisi velle super alios ire? latè dicta autem, quæ proprio nomine dicitur Philaucia, quamque vocat Scotus Luxuriam quandam spiritualem, consistit in immoderata propriæ perfectionis complacentia, nullo habito ad alios respectu.

CONCLUSIO II.

SUperbia completa, peccatum est ex genere suo mortale; imò omnium peccatorum gravissimum. Est autem Superbia completa, quæ excludit subjectionem hominis ad Deum, ut loquitur D. Th. 2. 2. qu. 126. art. 6. in corpore & ideo dicitur Eccles. 10. quòd *initium Superbiæ hominis* (fit) *apostatare à Deo*.

Prob. 1. Concl. ex Script. Rom. 1. ubi inter eos, qui digni sunt morte, recensentur *Superbi*. Et Eccl. 10. legitur: *Initium omnis peccati est superbia*: nec mirum; qui enim Creatori non vult subjici, facilè in omnia creata diffluit.

Prob. 2. Ex D. Thoma sup. *Ex parte aversionis Superbia habet maximam gravitatem, quia in aliis peccatis homo à Deo avertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cujuscumque alterius boni, sed Superbia habet aversionem à Deo, ex hoc ipso quòd non vult Deo, & ejus regulæ subjici*.

Probat. 3. Ratione; quia maxima est deordinatio, abjecta Superioris regula, velle in omnibus capricio suo inhærere.

Prob.

Prob. 4. Superbiæ gravitas ex comparationibus, quas refert D Bon. in Dieta ſalutis tit. 1 cap. 3. primò comparat eam *vento*, ſicut enim *ventus extinguit lucem*, *exſiccat rorem & exſufflat pulverem : ſic ſuperbia extinguit lucem ſapientiæ*, *exſiccat rorem gratiæ*, *& exſufflat pulverem vanitatis mundanæ*. 2. *Stillæ aquoſæ*; *quæ* ſicut ſtatim *inflat*, *& ſtatim annihilatur*; *ſic ſuperbus mox inflando deficit*, *& punctus modica febre*, *vel tribulatione annihilatur*. 3. *Fumo qui ſicut magis aſcendendo deficit*; *ſic ſuperbus plus exaltatus plus evaneſcit*: 4 *Araneæ*, *quæ*, *ſicut ſe eviſcerat texendo telam*, *ut muſcas capiat*, *ſic ſuperbus perdit animam ut capiat laudem humanam*. 5. *Gallinæ*, quæ *ſicut ſtatim cantat*, poſito ovo; ità *ſuperbus ſtatim vult videri*, poſito bono opere: ità ferè D. Seraph. qui alias comparationes ibidem refert.

Dices: Deus loquens de Chriſti Eccleſia ſub Typo Jeroſolymæ, dicit Iſa. 6. *Ponam te in ſuperbiam ſæculorum*: ergo ſuperbia non eſt peccatum.

Reſp. Superbiam, prout præcisè dicit quandam eminentiam, eſſe indifferentem ad bonum & malum, & ideò dicitur Mauſolæum ſuperbum, domus ſuperba &c. & hoc ſenſu intelligi debet paſſus allegatus; hìc autem ſumitur in malam partem pro vitio.

CONCLUSIO III.

QUatuor actus ſuperbiæ refert poſt S Greg. lib. 23. Moral. c. 4. (alias 7.) D. Thomas ſupra art. 4. 1. Nempè dum quis credit ſe bonum quod habet, ſive naturale, ſive ſupernaturale, à ſeipſo habere. 2. Cùm deſuper datum exiſtimat ſe ſuis meritis obtinuiſſe. 3. Dum gloriatur ſe habere quod non habet. 4 Cùm, aliis deſpectis, vult videri ſingularis. Duo primi actus ſunt mortales ex genere ſuo, eò quòd excludant ſubjectionem & dependentiam debitam Deo: primus enim negat bonum poſſeſſum dependere à Deo: à quo tamen bona cuncta procedunt; & ideò taliter ſuperbiendi dicit Apoſt 1. Cor. 4. *Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti*, *quid gloriaris*, *quaſi non acceperis?* ſecundus verò facit quidem Deum boni collati authorem, ſed ex debito, non ex liberalitate. Duo ultimi actus ſunt etiam mortales, ſi adſit gravis proximi, aut Superiorum deſpectus, vel detrimentum; aliàs veniales: ideò ſi aliquis exiſtimans ſe veluti Phœnicem in aliqua ſcientia, aut arte, reſolvat, conſulat, ſcribat, operetur, præcipiat &c. cum gravi aliorum nocumento, peccat graviter teneturque, ad omnium damnorum reparationem; ſi autem ſiſtat in ſola ſui exiſtimatione, aut etiam in ea quam vult alios de ſe habere, abſque eo quòd proximo noceat, peccat tantùm venialiter.

CONCLUSIO IV.

TRes præcipuæ aſſignantur Filiæ ſuperbiæ, Vana gloria, Ambitio, & Præſumptio.

Vana gloria eſt appetitus inordinatus laudis humanæ, ſeu manifeſtationis propriæ excellentiæ, ſive veræ, ſive fictæ. Ordinariè non excedit peccatum veniale, niſi fieret ob finem mortalem, v. g. ad decipiendum graviter proximum; quia tunc imbibit totam malitiam finis. Hoc vitium familiare eſt ſuperbis, odioſum hominibus juſtis. Unde S Gregor. lib. 26. Moral. cap. 23. (aliàs 30.) *Laus ſua juſtos cruciat*, *iniquos exaltat; ſed juſtos*, *dum cruciat*, *purgat*, *iniquos dum lætificat*, *reprobos monſtrat: illi enim ſua laude paſcuntur .... iſti cruciantur*.

Ambitio eſt honorum vel dignitatum immoderata cupiditas. Dico: *immoderata*, vel quia indignus eſt appetens, defectu ſcientiæ, morum, prudentiæ &c. vel quia modis indignis appetit, puta per fraudem, per Simoniam, per vim &c. vel quia ex motivo indigno, v. g. ut aliis præſit, ad inſtar Phariſæorum, qui quærebant primos accubitus in cœnis, primas cathedras in ſynagogis, & vocari ab hominibus Rabbi. Ambitio eſt tantùm venialis, ubi modus & finis appetentis non ſunt graviter mali, & aliunde res appetita non ſuperat capacitatem appetentis, nec fit cum nocumento tertii, ſi autem vel unicum horum reperiatur, eſt mortalis: & ideò peccat graviter. 1. Qui per ſubornationem quærit fieri Superior: 2. Qui ambit Canonicatum ut facilius ſerviat Baccho aut Veneri. 3. Qui vult Officium vel Beneficium obtinere cum alterius injuria.

Præſumptio eſt appetitus inordinatus functionum proprias vires ſuperantium: & ideò dicitur *præſumptuoſus*, qui tentat id dicere, vel facere, quod eſt ſupra vires. Tantùm eſt venialis, ubi inde nullum imminet periculum injuriæ Dei, damni proximi, aut ſalutis propriæ, aliàs eſt mortalis: unde graviter peccat. 1. Qui præſumit exercere, aut quærere officium Confeſſarii, Superioris, Conſiliarii, Judicis, Medici, aut Theologiæ Profeſſoris, ſine ſcientia ſufficienti. Qui ad venerea proclivis & facilis, audet cum puella juveni ſolus habitare, aut conſortia impudica frequentare, licèt abſque animo peccandi. 3. Qui ſine experientia equum ferocem aſcendit, aut ſimile quid facit cum periculo ſibi graviter nocendi. Præſumptuoſum ad vivum depingit B. Bernard. tract. de 12. gradibus humilitatis, gradu 7. *Primus* (ait) *in Conventibus reſidet*, *in conſiliis primus reſpondet*, *non vocatus accedit*, *non miſſus ſe intromittit*, *reordinata ordinat*, *reficit facta*, *quidquid ipſe non fecerit aut ordinaverit*, *nec pulchrè factum*, *nec pulchrè æſtimat ordinatum*, *judicat judicantes*, *præjudicat judicaturos: ſi cum tempus advenerit*, *non promoveatur ad Prioratum*, *ſuum Abbatem aut invidum judicat*, *aut deceptum*.

CONCLUSIO IV.

SEx aliæ dantur filiæ ſuperbiæ, quæ licèt aliqualiter ſub prioribus contineantur, diſtinctè tamen de illis, ad majorem legentium inſtructionem, dicemus breviter.

1. Ex illis eſt *Jactantia*, quæ eſt inanis de ſe, & ſtulta prædicatio: contra quam monet Sapiens Proverb. 27. *Laudet te alienus*, *& non os tuum*, *extraneus*, *& non labia tua*. Vitium hoc licèt ex ſuis intrinſecis tantùm ſit veniale, fit tamen mortale, quando in divinum vergit dedecus, aut notabile proximi nocumentum: ſic contingit quando propter jactantiam committitur æger Medico ignaro, cauſa Advocato ignoranti, opus artifici neſcio: ſic contingit dum aliqui jactant ſe de culpa mortali: de quibus Sapiens Proverb. 2. *Lætantur cùm malè fecerint*, *& exultant in rebus peſſimis*. Eheu! quàm id frequens eſt inter juvenes diſſolutos, qui impudenter ſua jactant ſcelera, fornicationes, adulteria, rixas, pugnas, vulneraque in illis inflicta, ebrietates, dolos, quibus puellas intemeratas circumvenerunt: &, quod pejus eſt, de fictis gloriantur criminibus, alioſque ad ſimilia extimulant. Poſſent quidem tantùm peccare venialiter, ſi, narrando crimina, præcisè intenderent jactare dexteritatem, induſtriam, ingenium, aſtutiam &c. ſine ulla ſceleris patrati approbatione, aut affectu, ſed hoc rarum eſt, ob periculum ſcandali, aut delectationis propriæ.

2. Eſt *Hypocriſis*, quæ eſt ſimulatio virtutis, aut bonitatis, quam quis non habet. Erit mortalis, ſi finis, aut intentio ſimulantis, graviter repugnet Charitati, ut ſi quis Sacramenta ſæpiùs frequentet, ut habeat acceſſum ad puellam, quam intendit corrumpere, aut per matrimonium decipere, vel etiam ut pauperum eleemoſynas ad ſe attrahat, quod faciebant Phariſæi hypocritæ, quibus Chriſtus Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ*, *quia comeditis domos viduarum*, *orationes longas orantes*. Item erit mortalis, ſi hypocrita ſit ita diſpoſitus, ut mallet grave aliquod præceptum tranſgredi, quàm perdere famam ſibi per fictam devotionem acquiſitam, quod non eſt ita rarum quibuſdam puellis.

3. Eſt *Pertinacia*, qua quis nimis adhæret proprio judicio, propriæ ſententiæ, proprio conſilio, nolens cedere meliùs intelligenti: & talibus dicitur Proverb. 3. *Ne innitaris prudentiæ tuæ*. Unde refert Caſſianus collat. 16. can. 11. in titul. *quod impoſſibile ſit quemquam*, *qui proprio fidit judicio*, *diaboli illuſione non decipi*. Hoc vitium licèt de ſe veniale, eſt tamen valde pernicioſum ob periculum hæreſis, aut vitæ non rectè inſtituendæ, imò & tranſgrediendi Superiorum mandata, quæ quis poſtponit ſuo capricio; & ideò Div. Bernard. Epiſt. 87. ultra med. *Qui ſe ſibi Magiſtrum conſtituit*, *ſtulto ſe diſcipulum ſubdit*. Pertinaciæ affinis eſt *Contentio*, quæ eſt inordinata verborum contrarietas; ſicut & *Diſcordia*, quæ eſt proterva voluntatum diſgregatio circa bonum, in quo tenemur ex Charitate conſentire. Utraque eſt quandoque venialis, quandoque mortalis, prout malum grave vel leve cauſaverit.

4. *Inobedientia*, qua quis ſentimenta ſua Superiorum mandatis præferens, dedignatur ſubeſſe. Inobedientiæ culpam adauget rebellio, ſuperbiæ genus peſſimum, ſive illa ſit ſubditorum erga Principes, ſive filiorum erga parentes, ſive parochianorũ erga Paſtores, ſive aliorum inferiorum erga Superiores.

5. *Contemptus aliorum*: unde ſuperbus Phariſæus dicebat arroganter Luc. 18. *Non ſum ſicut cæteri hominum*. Hoc vitium (quod eſt mortale ubi inde gravem patitur injuriam proximus) ad oculum demonſtrat in ſuperbo Innocent. III. lib. 2. de contemptu mundi: cap. 30. *Statim ut ambitioſus promotus eſt ad honorem*, *in ſuperbiam extollitur*, *in jactantiam effrænatur*, *non curat prodeſſe*, *ſed gloriatur præeſſe*. *præſumit ſe meliorem*, *quia crevit in Superiorem .... priores dedignatur amicos*, *notos ignorat heſternos*, *comites contemnit antiquos*, *vultum avertit*, *viſum extollit*, *cervicem erigit*, *faſtum oſtendit*:

ostendit: grandia loquitur, sublimia meditatur, subesse non patitur, præesse molitur: Prælatis infestus, subditis onerosus, molesta non suffert, concepta non differt: præceps & audax, gloriosus & arrogans, gravis & importunus.

6. Est *Ingratitudo*, qua quis beneficium acceptum, aut nihill facit, aut voluntariè obliviscitur. Ingratitudo erga homines, est peccatum quidem veniale, sed valde odiosum, & homine omninò indignum: erga Deum potest esse mortale, si per illam reddat se homo indignum gratiarum ulteriorum.

CONCLUSIO VI.

REmedia contra superbiam sunt sequentia. 1. Est animo recolere nihil nos à nobis habere præter peccatum; alia autem omnia & naturalia, & supernaturalia ex mera Dei liberalitate procedere.

2. Consideratin vilitatis nostræ, quales fuerimus in ortu: quales simus in processu, quales erimus in exitu, in ortu sperma fœtidum; in processu saccus stercorum, in exitu esca vermium.

3. Est Notitia sui; quomodo enim superbire potest homo quando videt se criminibus obrutum, virtutibus vacuum, terrenis intricatum, carnalibus fœdatum, mille obscuratum ignorantiis; expositum mille periculis, mille difficultatibus anxium, mille suspicionibus obnoxium, mille necessitatibus ærumnosum, proclivem ad malum, difficilem ad bonum.

4. Est expendere brevitatem eorum, ex quibus sumimus occasionem superbiendi. Unde D. Basilius hom. 3. var. arg. ad pop. ultra med. sollicitè ad hanc considerationem superbum inducit dicens: *Luxu profusiore divitiarum insolescis? tibi uni mirè places ob avitæ gentis claritudinem? immodico gaudio subsilis ob patriæ celebritatem, ob elegantiam decusvè corporis, denique ob honores ab omni omnium gradu tibi exhibitos? Attende tibi, mortalis enim tu; quippè terra es, & in terram abibis,* & citiùs quàm credideris: & certè ubi nunc Alexand. ubi Cesar? ubi Cicern; ubi tot Reges, tot Imperatores? ubi tot nobiles, tot sapientes? Eheu! pulvis erant, & in pulverem redacti sunt. Accede ad eorum Sepulchra, vide cineres male-olentes, ossa putrida, carnes fœtidas, vermium reliquias, & recordare hunc esse corporum finem & honorum.

5. Est perpendere omnia quæ sunt in superbis; 1. *servitutem*, qua ex filiis Dei fiunt mancipia diaboli. 2. *ignominiam* eò quòd ab omnibus reputentur stolidi; 3. *inquietudinem* horribilem, qua diu noctuque lacerantur ob solam umbram honoris imaginarii; 4. *modum agendi omnibus odiosum*, & quidem Deo, qui *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* Jacob 4. Angelis, qui Luciferum superbum in ima tartari præcipitaverunt; Hominibus, qui illorum, tanquam pestiferorum, consortia fugiunt; ipsismet Superbis, qui æquales non compatiuntur: imò & sibi ipsis ad se reversis unde D. Bernar. De interiori domo c..... loquens in persona Dei ait. O *homo si te videres, tibi displiceres & mihi placeres, sed quia te non vides, tibi places, & mihi displices. Veniet tempus quando nec mihi, nec tibi placebis: mihi, quia peccasti; tibi, quia in æternum ardebis. Soli Diabolo tua placet superbia, quia superbus est valde &c.* 5. Tandem *finem ordinariè funestum*, ut videre est in Lucifero, in Absalon, in Aman, & aliis.

6. Libenter conversari cum humilibus & modestis.

7. Denique & præcipuum: attentè considerare nos esse filios illius, qui nobis continuò inculcat Matth. 11. *discite à me quia mitis sum & humilis corde*; illius inquam, cujus nativitas fuit humilis in stabulo, vita & conversatio humilior in mundo; & mors humillima in patibulo.

QUÆSTIO II.

Quid Avaritia, quale peccatum, quæ ejus filiæ, & quæ Remedia?

AVaritia, græcè Philargyria, sumitur generaliter pro cupiditate immoderata cujuslibet rei, sive utilis, sive delectabilis: quo sensu accipitur quandoque ab Aug. & aliis PP. sed hìc sumitur strictius: nempè pro appetitu rerum quatenus utilium, seu quatenus cedunt in usum hominis: & ideo amor voluptatum, honorum &c. etiam immoderatus, nondicitur specialiter Avaritia.

CONCLUSIO I.

AVaritia est appetitus inordinatus divitiarum.

Dicitur 1. *Inordinatus*; quia divitias appetere pro vita honestè transigenda, prolibus educandis, familia sustentanda &c. non est vitiosum; aliàs dedisset Deus magnam peccandi occasionem veteris Testamenti Patribus, cùm ipsis agros, possessiones, & alia abundanter promisit.

Dicitur 2. *Divitiarum*, quo nomine veniunt aurum, argentum, gemmæ, agri, vineæ, domus, aliæque rerum mobilium, & immobilium possessiones, sivè habitæ, sivè habendæ, sive magnæ, sive parvæ, & ideò æquè potest esse avarus pauper, ac dives, cùm nempè vel paucis habitis nimio affectu inhæret, vel habendis inhiat immoderato desiderio: unde Aug. in Psalm. 51. V. 9. *quid tibi prodest si eges facultate, & ardeas cupiditate?* Consistit ergo avaritiæ malitia, non in abundantia, non in penuria, sed in eo, quòd quis divitiis sive parvis, sive magnis velit cor apponere.

CONCLUSIO II.

AVaritia, lethalis est ex suo genere, ubi opponitur Charitati, aut Justitiæ; venialis autem, ubi opponitur soli liberalitati.

Prob. 1. pars; Quia 1. modo sumpta, etiam se extendit vel ad violandum eleemosynæ præceptum, ubi graviter obligat, vel ad aliena indebitè, & per nefas desideranda, conquirenda, possidenda, retinenda; putà per Simoniam, usuram, dolos, fraudes, furta, rapinas &c. Et de hac præsertim avaritia loquuntur divina eloquia, & SS. Patres; dum dicunt impossibile esse servire Deo & Mammonæ: servit autem Mammonæ, qui servit nummo & pecuniæ: plus sollicitus de pecunia, quàm de divina gratia. plus curans lucrum in arca, quàm damnum in conscientia; & ideò velut Idololatra magis censetur colere nummum, quàm Deum. De tali Avaro egregiè differit Innocentius III. lib. de vilitate conditionis humanæ. *Sicut idololatra servit simulachro, sic Avarus servit thesauro; nam ille cultum idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ libenter augmentat: ille cum diligentia colit simulacrum, & iste cum omni cura custodit thesaurum, ille spem ponit in idololatria & idolo, & iste spem ponit in pecunia & numero; ille timet mutilare simulachrum, & iste timet minuere thesaurum.*

Prob. 2. pars; Quia 2. modo sumpta avaritia, est mera illiberalitas, seu affectus nimius divitiarum in hoc consistens, quòd licèt quis eas superfluè quærat, amet, possideat &c. non tamen earum amorem amori divino præferat; & ideò supponitur paratus potius velle omnium divitiarum jacturam facere, quàm præceptum aliquod graviter obligans violare. Hoc tamen rarum est & difficilè avaro, qui divitias non possidet, sed possidetur à divitiis. Ut hujus peccati enormitatem exponat Doctor Seraph. variis utitur comparationibus in Dieta salutis Tit. 1. c. 6. 1. comparat avaritiam *morti* & *inferno*. Sicut enim nunquam satiatur illa occidendo, iste deglutiendo, sic nec Avarus pauperum, aut viduarum substantiam devorando, & absorbendo. 2. *Mari*, quòd sicut omnes fluvios recipiens non redundat; ita Avarus aliorum sudore & sanguine repletus; nunquàm redundat in pauperes.

Comparari etiam potest hydropico, cui *quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ*; sic etiam Avarus nunquam dicit: *satis est*, sed semper affer, affer. 3. *Porco*, qui sicut non prodest vivus, sed occisus, ità etiam Avarus vivens nulli benefacit, moriens autem relinquit ea, quæ non potest secum portare. 4. *Sterquilinio*, quod sicut congregatum corrumpitur; & dispersum facit agros fructificare; ità Avari divitiæ congregatæ corrumpunt ejus animam, dispersæ nutriunt & fovent pauperes. 5. *Pixidi perforatæ superius*, vulgò *epargne*, quæ sicut non reddit pecuniam quam recipit, nisi frangatur; ità nec ablata restituit Avarus, nisi fractus.

CONCLUSIO III.

VAriæ sunt Filiæ Avaritiæ 1. est *Neglectus divinorum*; cum enim impossibile sit servire Deo & Mammonæ: hinc fit quòd Avarus totus divitiarum sitibundus, nihilque mente revolvens, nisi modos habendi & accumulandi, vix oret, nisi distractus, vix Sacramenta frequentet, Officia Divina negligat, examen conscientiæ prætermittat, fugiat Concionatores, virtutes contemnat, mortis & judicii voluntariè obliviscatur, imò & Dei: Unde S. Bern. serm. 3. in cant. *Avaritia rotis vehitur quatuor vitiorum, quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis oblivio.*

2. Est *immisericordia in pauperes*, quos Avarus durè alloquitur, immitigabiliter repellit, vacuos dimittit, dumque parietes vestit tapetibus, equos ornat phaleris, canumque multitudinem reficit, miseros immisericorditer excludit jejunos & nudos; sed quisquis sis, avare, audi Basilium loquentem in persona Christi judicis hom. 7. varior. argum. ad Popul. circa med. *Non te miseret, misericordiam non invenies: non aperuisti*

tuſti domum tuam, à Regno Dei excluderis: *non dediſti panem, non vitam recipies æternam*: Hæ ſunt Judicis minæ, quas præcavere deberes.

3. Eſt *Inquietudo*, ſeu anxietas continua, qua crudeliter lacerantur viri divitiarum, & ideo quinque infortuniis ſubjectos eſſe docet D. Bonav. ſup. 1. ſuot *miſeri*; quia divitias cum labore acquirunt, & acquiſitas cum timore cuſtodiunt. 2. Sunt *pauperes*; quia illas cum dolore perdunt. 3. Sunt *cæci*; quia nihil aliud reſpiciunt. 4. Sunt *nudi*; quia nullum aliud bonum operantur. 5. ſuot *ſervi*: nam divitiæ non ſunt Avarorum, ſed Avari ſunt divitiarum.

4. Eſt *dolus*, qui ſi fiat verbis, erit *fallacia*, imò & *perjurium*, ſi addatur juramenti confirmatio, ſi autem committatur in opere, erit *fraus* quantùm ad res. *proditio* quantum ad perſonas. Ita fere D. Thom. 2. 2. q. 118. art. 8.

5. Eſt violentia, vel metus injuſtè illatus, in ordine ad aliquid ſibi utile comparandum. De aliis Avaritiæ filiis tractatur alibi

CONCLUSIO IV.

APplicari poſſunt Avaris remedia ſequentia 1. Expendere debent divitias omnes eſſe relinquendas in morte, & quidem eò majori cum dolore, quò majori affectu fuerunt poſſeſſæ, relinquendas, inquam, hæredibus ſæpe ingratis, ſæpè prodigis, ſæpe inde damnationis ſuæ occaſionem ſumpturis: unde Eccl. c. 2. *deteſtatus ſum omnem induſtriam meam..... habiturus hæredem poſt me, quem ignoro utrum ſapiens, an ſtultus futurus ſit: & dominabitur in laboribus meis. quibus deſudavi, & ſollicitus fui & eſt quidquam tam vanum?* Audi, Avare, & ſacculos tuos pauperum miniſterio in cælos præmitte: hos poſt mortem reperies, hos ingratis non relinques, ſed in æternum ſine ulla ſollicitudine poſſidebis.

2. Efficacitet conſiderare divitias omnes, quantaſcunque, nunquam poſſe Avarum ſatiare: ſicut enim non ſatiatur habitis, nec ſatiabitur habendis, ſemper eſuriens, ſemper ſitiens, ſemper avidus, nunquam ſatiatus, nunquam contentus, nunquam quietus: ubi pauper aut mediocris, cum gaudio & ſatisfactione panem ſuum comedit in ſaturitate. Contemne igitur & ſuge, o Avare: tyrannum illum inſatiabilem, divitias dico, *quarum acquiſitio*, Idiota de Amore divino cap. 33. *magni laboris eſt poſſeſſio magni timoris, & amiſſio magni doloris*.

3. Animo recolere Avaros omnibus eſſe ingratos, odibiles, omnibus abominabiles; 1. pauperibus, quorum ſanguinem ſugunt, & patrimonium furantur. 2. Viduis, quarum ſubſtantiam devorant. 3 Suis prolibus, quibus neceſſaria tyrannicè denegant. 4. Domeſticis, quibus ſalarium, aut nullum, aut tenue largiontur. 5. Operariis, quorum defraudant mercedem. 6. Emptoribus, quos dolo aut fraude circumveniunt. 7 Cum ipſis converſantibus, quibus vel obſunt; vel nunquam proſunt: unde dicitur in Oſea cap. 9. *facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt*.

4. Seriò animadvertere *quàm difficile eſt confidentes in pecuniis in Regnum Dei introire! facilius eſt Camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in Regnum Dei* Matth. 10. quis crederet, niſi veritas ipſa loqueretur? niſi diceret ille, qui fallere neſcit, aut mentiri?

5. Sæpiùs reflectere, ſe poſſe per divitias amiſſibiles inamiſſibiles, per terrenas cœleſtes, per corruptibiles incorruptas, per temporales æternas, imò & per terram Cœlum, per lutum Deum, per creaturam Creatorem obtinere, & quidem omnium amorem, tum in hac vita, tum in altera ſibi conciliando. Igitur *nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt & furantur, theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur; & ubi fures non effodiunt, nec furantur*. Matth. 6.

Denique oculos mentis intendere in paupertatem Chriſti Domini, qui cùm dives eſſet, pro nobis factus eſt pauper, ut nos faceret divites, non in terra, ſed in Cœlo.

APPENDIX.

De Prodigalitate.

QUoniam eidem virtuti, nempe Liberalitati, opponuntur Avaritia & Prodigalitas, illa per defectum, hæc per exceſſum, congruit ut poſtquam de Avaritia diximus pauca de prodigalitate ſubnectamos.

CONCLUSIO I.

PRodigalitas eſt vitium inclinans ad dandum ultra menſuram ratione præſcriptam.

Henno Tomus I.

Dico: *ultra menſuram ratione præſcriptam*: non enim omnis qui dat, aut multum dat, eſt prodigus, cùm poſſit fieri quòd plura dans ſit liberalis, & minora, ſit prodigus, ſed quia donatio fit in iis circumſtantiis, in quibus ratio dictat non eſſe dandum, aut non tantùm. Hinc

Reſol. 1. Diſtribuentem omnia bona ſua pauperibus, ut Chriſtum ſequatur, non eſſe prodigum, ſed perfectè liberalem; quia ratio docet nos, prudentiam eſſe commutare temporalia cum æternis.

Reſol. 2. Prodigum eſſe qui devorat ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, hiſtrionibus, adulatoribus &c. quia ratio oſtendit pecuniam non eſſe homini ad illos uſus conceſſam.

Reſol. 3. Etiam Prodigum fore Regem, qui pecuniam, qua pro conſervandis ſubditis omninò indigeret, impenderet in conſtruendis Monaſteriis, dotandis Xenodochiis &c. idem eſt de parente, qui neglectis prolibus, uxore &c. ſimilia præſtaret; quia ratio nos admonet priùs his, quàm illis neceſſitatibus eſſe providendum. Unde D. Ambr. lib. 2. offic. cap 2. *Etiam bonorum operum ſumptibus immoderatum eſſe non docet. Pulchra liberalitas erga ipſos quoque pauperes tenere menſuram, &c.*

Reſol. 4. Liberalitatem ſic rectè definiri, nempe quòd ſit virtus inclinans ad diſpenſanda bona in uſus proprios & alienos, juxta præſcriptum rationis.

CONCLUSIO II.

PRodigalitas eſt genere ſuo peccatum veniale; & quidem levius avaritia, cæteris paribus.

Dico: *ex genere ſuo*; nam poteſt ab extrinſeco fieri mortale, ſi nempe prodiga bonorum dilapidatio ſit in cauſa, cur non poſſit prodigus debita ſolvere, familiam ſuſtentare, ſit inde aliis ſcandalo, aut gravi detrimento &c.

Prob. 1. Pars Concl. quia etſi prodigus nemini noceat, imò aliis proſit, ſtultè tamen & imprudenter utitur bonis ſibi à Deo conceſſis; cùm non ſequatur ductum rationis, ſed paſſionis: unde Proverb 21. legitur: *Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo juſti: & imprudens homo diſſipabit illud* Omnis autem imprudentia ſonat aliquam deordinationem, ſaltem venialem.

Dices: juxta Apoſt. 1. ad Timot. 6. Cupiditas, id eſt, Avaritia, eſt radix omnium malorum; ſed non eſt radix prodigalitatis: ergo prodigalitas non eſt peccatum.

Reſp. Dici radicem omnium malorum, non quia ſemper cauſat omnia mala, ſed quia nata eſt cauſare quodlibet malum, & etiam prodigalitatem, ut dum quis prodigè ſua conſumit ex intentione obtinendi alterius favorem, ac poſtea divitias. Ita D. Thom. 2. 2. q. 119. art 2 ad 1.

Prob. 2. Pars Concl. triplici ratione, quam adfert D. Thom. art. 3. 1. quia Prodigalitas minùs differt à Liberalitate, quàm Avaritia: magis enim ad liberalem pertinet dare, in quo ſuperabundat prodigus, quàm accipere vel retinere, in quo ſuperabundat avarus. 2. Quia prodigus multis eſt utilis, avarus autem nulli, imo vix ſibi-ipſi. 3. Quia Prodigalitas, propter majorem cum Liberalitate ſimilitudinem, faciliùs eſt ſanabilis, quam Avaritia: unde experientia convincimur Prodigalitatem paulatim decreſcere, Avaritiam è contra ſemper creſcere; ita ut, quo quis ſit magis ſenex, fiat magis avarus: cujus ratio ulterior eſt, quia quò magis natura deficit, eo magis indiget divitiarum adminiculo & ideo prodigus, ſenior factus incipit manum retrahere, & avarus fortius claudere.

Tertium capitale peccatum eſt Luxoria, de qua egimus in ſextum Decalogi præceptum.

QUÆSTIO III.

Quid Invidia, quale peccatum, quæ ejus filiæ, quæ remedia?

CONCLUSIO I.

INvidia eſt triſtitia de bono alieno quatenus eſt propriæ gloriæ, vel excellentiæ diminutivum.

Dicitur 1. *Triſtitia*; quia licèt non poſſit quis triſtari de bono ut bono, poteſt tamen de bono apprehenſo ut malo: jam autem bonum alienum apprehenditur ab invido ut malum proprium, quatenus credit excellentiam ſuam inde minui.

Dicitur 2. *De bono alieno*; & ideo ſi quis de bono proprio apprehenſo ut malo triſtaretur, non eſſet invidus; cùm nullus ſibi invideat, ſed alteri.

Dicitur 3. *Quatenus eſt propriæ excellentiæ diminutivum*; quia ſi triſtitia reſpiciat aliud motivum, non erit Invidia, ſed vel odium, vel Zelus, vel Æmulatio, juxta motivum apprehenſum. Ex hac definitione

Resol. 1. Tristitiam de bono alieno, in quantùm creditur proximus tali bono indignus, non esse invidiam, sed Indignationem, & quidem justissimam, si fiat propter Deum, vel bonum commune, quod creditur ab indigno lædendum.

Resol. 2. Necesse Invidiam, tristitiam de bono proximi ex ipsiusmet proximi displicentia, sed odium, quod est peccatum gravius Invidia.

Resol. 3. Mercatorem tristatum, quòd vicinus vendat, non ipse, non esse propriè invidum, sed æmulatorem; quia tristitia ejus non versatur circa bonum alienum, sed circa malum proprium, quod est carentia venditionis: unde non tristatur quia alter vendit, sed quia ipse non vendit tantùm, quantùm alter: quod ordinariè accidit inter homines ejusdem artis, negotii, aut professionis, quos peccati venialis tantùm accusant Doctores communiter.

Dices: Si alter non venderet, non tristaretur; ergo tristatur de venditione alterius, adeoque de bono alieno.

Resp. Inde sequi venditionem alterius esse occasionem tristitiæ, non tamen motivum: quod requiritur ad Invidiam.

Resol. 4. Illum esse propriè invidum, qui tristatur, quòd alter officium, dignitatem, beneficium, hæreditatem &c. obtinuit, quia inde fit quòd præ se excellat, & major habeatur.

Resol. 5. Supremum Invidiæ peccatum esse invidiam fraternæ Charitatis, qua quis invidet fratri virtutes, gratiam, dona Spiritus Sancti &c. quia quo majus est bonum proximi, de quo tristatur invidus, eò gravior est illius invidia: unde dicitur peccatum in Spiritum Sanctum; quia qui sic invidet, etiam Spiritui Sancto invidet, qui in donis suis & operibus glorificatur.

CONCLUSIO II.

Invidia est peccatum ex genere suo mortale.

Dico: *Ex genere suo*; quia potest esse veniale, vel defectu consensus, aut advertentiæ sufficientis, vel ex parvitate materiæ, ut contingere solet quandoque inter pueros.

Prob. Concl. tum ex Script. ad Galat. 5. ubi inter opera carnis à Regno Dei excludentia, ponuntur *Invidiæ*. Tum ex SS. PP. contra invidiæ malitiam mirum in modum invehentibus: unde D. Greg. Nicæn. de vita Moysis post med. *Invidia, malorum principium, mortis mater, prima peccati janua, vitiorum radix, doloris initium, calamitatis parens, inobedientiæ causa, ignominiæ principium, mortifer stimulus, mucro reconditus, naturæ morbus, bilis venenosa, tabes sponte adhibita, telum amarum, figens animam clavus, flamma cordis, intestinorum ignis.* Tum etiam quia Invidia opponitur Charitati; cùm hæc gaudeat, illa tristetur de bono proximi; peccatum autem Charitati oppositum esse ex genere suo mortale, docet D. Thom. 2. 2. qu. 36. art. 3. & certè si sit de se peccatum grave contra Justitiam destruere bonum proximi, quidni etiam esset peccatum grave contra Charitatem dolere non esse destructum? Fatendum tamen plus materiæ requiri ad peccatum mortale in Invidia, quàm in desiderio efficaci nocendi proximo; cujus ratio est, quòd Invidia importet tantùm dolorem & displicentiam absque voluntate quidquam exequendi; & consequenter si volens efficaciter furari seminummum, peccet mortaliter, non sequitur graviter etiam delinquere invidentem alteri seminummum: unde ad peccatum mortale requirerem (salvo meliori judicio) nummum circiter.

Hujus peccati gravitatem ostendit D. Bonav. in Dieta salutis tit. 1. cap. 4. per varias comparationes: 1. Invidiam comparat *vermi* in ligno, *rubigini* in ferro, & *tineæ* in vestimento: nam sicut illa magis corrumpunt proprium subjectum, quàm alia; ita invidus magis sibi nocet, quàm iis, quibus invidet. 2. *Diabolo*, qui sicut vellet, ut nullus esset bonus; ita invidus, ut nullus esset sibi similis. 3. *Oculo menstruatæ*; nam sicut illa inficit speculum, dum illud respicit; ita invidus conatur inficere proximum, dum respicit ejus bonum. 4. *Draconi*; quia sicut Draco insidiatur Elephantis partui ut ipsum pungat, & mordeat, vel comedat, sic invidus bono alieno insidiatur judicio pravæ suspicionis, & postea mordet vel pungit aculeo murmurationis, & inficit veneno detractionis. Ita ferè Doct. Seraph. sup.

CONCLUSIO III.

Filiæ Invidiæ sunt Odium, Detractio, Contumelia, Susurratio, Judicium temerarium, Suspicio infundata, Calumnia, Convitium, Improperium, Exultatio in adversis, Tristitia in prosperis &c. unde S Ambr. precat. 2. ante Missam tom. 5. *De Invidia odium, susurratio, detractio, exultatio in adversis proximi, afflictio autem in prosperis ejus propagatur, o mala progenies! quæ si animo intromissa dominari cœperit, omnem sanctitatis sobolem extinguit.* Quoniam tamen de detractione & cæteris sufficienter egimus in octavum Decal. Præceptum, hic de solo Odio pauca dicemus.

Est ergo præcipua & magis familiaris Invidiæ filia *Odium*, quod est aversio voluntatis ab eo, quod apprehenditur ut malum: sicut autem duo sunt amorum genera, nempe amor amicitiæ, & amor concupiscentiæ, ita & duo sunt odia, unum inimicitiæ, quo volumus proximo malum, ut ipsi male sit, & aliud abominationis, quo fugimus personam ut nobis incommodam, ex ipsiusmet personæ displicentia. Quod addo; quia si quis alterum odio habeat, quia fur est, aut luxuriosus, ita ut non personam, sed ejus furtum aut luxuriam abominetur, odium illud non est peccatum, adeoque nec Invidiæ filia, de qua hic agimus.

Odium inimicitiæ, tum erga Deum, tum erga proximum, est peccatum de genere suo gravissimum; cùm formaliter & directè opponatur Charitati, quæ admonet nos, ut id nolimus alteri, quod nollemus nobis fieri: si tamen odium illud tantùm versetur in proximum, poterit esse veniale ob materiæ parvitatem, si nempe malum, quod alteri optamus, sit in se leve; quandoquidem totam malitiam suam trahat à malo imprecato: imo si odium nostrum tendat, non in personam, sed in vitium personæ; & ideo optemus malum, non ut personæ malè sit, sed ut malo correpta, v. g. morbo, vitium deserat, non erit peccatum, modò tamen malum optatum sit proportionatum malo vitando.

Ratio est; quia tunc in rei veritate & secundum Deum, non malum imprecamur, sed bonum; cùm sit medium ad vitæ emendationem. Vide dicta de Maledictione in octavum Decal. Præceptum.

Odium abominationis, si respiciat Deum, semper est mortale, si proximum, ordinariè est veniale.

Ratio prioris est, quòd malitia odii crescat proportionatè ad bonitatem sui objecti; ita ut majus sit peccatum, ubi major est objecti bonitas: & consequenter cùm Deus sit infinitè bonus, summa est deordinatio Deum odisse, & ideo qui propter infirmitatem, paupertatem, afflictionem &c. Deum odio prosequuntur, sunt gravissimè culpabiles, licèt malum nullum ei imprecentur.

Ratio posterioris est, quòd respectu proximi, sit mera personæ creatæ, multisque imperfectionibus subjectæ displicentia, absque eo quod ei malum aliquod aut fiat, aut imprecetur, in quo non videtur tanta deordinatio.

Dixi: *Ordinariè*; quia si aversio illa duret, ubi urget proximi diligendi præceptum, est mortalis. Item mortalis est, si sit causa gravis scandali, aut tanta sit, ut quis nolit veniam petenti condonare, aut recuset proximo communia Charitatis officia, saltem graviora, exhibere, ut graviter indigenti eleemosynam dare, in foveam lapso succurrere &c.

CONCLUSIO IV.

Contra Invidiam applicari possunt remedia sequentia. 1. Considerare quòd reddat hominem omninò infœlicem: invidus enim inquit D. Bonav. sup *De bonis aliorum affligitur, de melioratione deterioratur, de profectu deficit, de pinguedine marcescit, de sanitate infirmatur, de vita moritur, & ipse amittere se putat quod alii lucrantur, & sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ita invido omnia cooperantur in malum.*

2. Reflectere quòd omnes homines sint fratres, tum ex parte naturæ, tum ex parte gratiæ: ex parte naturæ, una est omnium origo, nempe Deus; unus omnium pater, nempe Adam; una omnium mater, nempe Eva: ex parte gratiæ etiam unus est omnibus pater Deus, una mater Ecclesia, unus Redemptor Christus, unus communis omnium frater, idem Christus: quod si ergo fratres sumus in Domino, cohæredes in Christo, ejusdem corporis membra, eodem redempti Sanguine eadem muniti Fide, ad eandem gratiam & gloriam vocati, procul abesse debet omnis Invidia, procul omnis æmulatio & discordia: sit cor unum, anima una, scopus unus, voluntas eadem.

3. Sibi persuadere, Invidiam nihil prodesse invido, nisi ad peccatum, & inutilem cruciatum: nam supposito, quòd per Invidiam tuam, privaretur proximus bonis, quæ ipsi invides, equidem illa non haberes: unde præcipuus & fortè unicus Invidiæ effectus est nocere authori suo & spiritualiter & corporaliter. Et ideo Isidorus lib. 2. Synonim. cap. 8. *Invidia sibi primum nocet, primum se mordet, primum authorem suum rodit.....sensum comedit, pectus urit, mentem afficit, cor hominis quasi quædam pestis depascit.*

QUÆSTIO IV.

Quid dicendum de Gula?

GUla ex primaria ſua ſignificatione, eſt meatus ille per quem cibus & potus tranſmittitur ad ſtomachum; quia tamen illius meatus extremitas ſuperior percipit, ſicut lingua, rerum ſaporem; ideo SS. Patres & Theologi, comedentes aut bibentes potiùs ut ſatisfaciant illi parti corporis, quàm naturæ neceſſitati, vocarunt *guloſos*, & eorum vitium *Gulam*. Porro etſi Gula nonunnquam ſumatur pro ſola inordinatione cibi; generaliter tamen accepta etiam comprehendit inordinationem potus; & ideo dividitur in Crapulam, & Ebrietatem; illa reſpicit cibum immoderatum, hæc potum ſuperfluum. De hac duplici Gulæ ſpecie varia occurrunt diſcutienda Articulis ſequentibus.

ARTICULUS I.

Quid Crapula; quale peccatum, & quot modis exerceatur?

CONCLUSIO I.

CRapula eſt appetitus inordinatus eſculentorum.

Dicitur 1. *appetitus*, per quem non tantùm intelligimus, delectationem inordinatam, quam quis immoderatè comedendo percipit, ſed etiam deſiderium inordinatè comedendi.

Dicitur 2. *inordinatus*; nam cùm cibus & potus ſint ad corporis ſuſtentationem à Deo ordinati, qui illis utitur juxta præſcriptum rationis, & neceſſitatis; tantùm abeſt ut peccet, ut è contra poſſit mereri.

Sed poteſtne quis ſine peccato ſumere delectationem ex cibo aut potu, dum actualiter reficitur?

Reſp. Poſſe dummodo delectatio ſit proportionata rerum ſapori, & aliunde non ſit affectata.

Ratio eſt; quia cui licèt actus, licet & delectatio ex actu naturaliter proveniens, ut patet in actu conjugali; at qui ex ciborum ſapore ſequitur naturaliter quædam delectatio, ut convincit experientia: ergo &c. Imo ſicut natura annexuit actui matrimoniali quandam delectationem, ne homines illum contemnendo, generis ſui multiplicationi nocerent; ita & quandam annexuit ciborum ſumptioni, ne homines, præſertim infirmi, illam negligerent cum vitæ periculo. Unde Aug. l. 4. contra Julian. cap. 14. *Non ſolum cibo, ſed etiam cibi ſapore indiget infirmitas corporis noſtri, non propter exſaturandam libidinem, ſed propter tuendam ſalutem.*

Aliud eſſet, ſi quis comederet ob ſolam delectationem: tunc enim venialiter peccaret, etiam ſecluſo corporis nocumento: ut patet tum ex condemnatione hujus propoſitionis ab Innoc. XI. *Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum modo non obſit valetudini*: tum etiam quia cibus & potus non ſunt propter ſolam delectationem guſtus, ſed mediante ipſa propter ſuſtentationem, ita ut delectatio ſit finis ſubordinatus ſuſtentationi, quem finem pervertit qui comeſtionem ordinat ad ſolam delectationem: unde de ipſo dici poteſt quòd vivat ut comedat, & non comedat ut vivat.

CONCLUSIO II.

CRapula ordinariè tantùm eſt peccatum veniale: ubi autem enormis eſt, poteſt eſſe mortale.

Prob. 1. Pars 1. authoritate D. Aug. ſerm. 4. in die Animarum, Tom. 10. ubi ait: *quoties aliquis in cibo aut potu plus accipit, quàm neceſſe ſit, ad minuta peccata pertinere noverit.*

2. Ex D. Thoma 1. 2. qu. 148. art. 2. *Si verò in vitio gulæ intelligatur inordinatio concupiſcentiæ tantùm ſecundum ea, quæ ſunt ad finem, utpote quia nimis concupiſcit delectationes ciborum...... eſt peccatum veniale.*

3. Ratione; quia ubi commeſſatio non eſt enormis: nec cenſetur enormiter præſcriptum rationis lædere.

Dixi: *ordinariè*; quia variis caſibus poteſt eſſe peccatum mortale. 1. Ratione ſcandali: dicit enim Apoſt. 1. Cor. *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.* 2. Ratione infirmitatis, ut ſi quis ex ingurgitatione prævideat, aut prævidere debeat contracturum ſe morbum notabilem. 3. Ratione periculi, v. g. incidendi in pollutionem, aut aliud carnale peccatum. 4. Ratione impotentiæ ſervandi præcepta graviter obligantia, ut ſolvendi debita, alendi familiam, ſtudendi in Judice, aut Advocato; ubi res urget &c. 5. Si quis ob gulam ſit paratus violare omnia jura divina & humana, quod eſt ultimum finem ſuum in ventris cultu ponere, ut olim faciebant Epicuræi, de quibus ad Philip. 3. dicitur: *quorum Deus venter eſt.* Et Rom. 16. *Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri.*

Prob. 2. pars concl. quæ eſt contra varios volentes ingurgitationem enormem, etiam uſque ad vomitum, non eſſe de ſe peccatum mortale: quod etiam extendunt ad eum, qui eo fine vomeret, ut ſe iterum ingurgitaret. Prob. inquam, 1. ex Script. ad Gal. 5. ubi inter opera carnis à regno Dei excludentia, enumerantur *commeſſationes*, ſcilicet ad minimum *enormes*.

2. Ratione; quia monſtruoſa illa, & pluſquam beſtialis ingurgities videtur intellectui ſano præſcriptum rationis graviter tranſcendere. Ex quo ſequitur dari poſſe peccatum mortale intra limites crapulæ.

CONCLUSIO III.

POteſt quis gulæ peccatum committere quinque modis hoc verſu expreſſis.

Præproperè, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſè.

Præproperè comedentes peccant mortaliter, ſi in die jejunii notabiliter præveniant tempus ordinarium refectionis, venialiter autem ſi aliis diebus, vel nimis manè, vel ante orationem, vel ſępius quàm deceat ad patinas currant ſine neceſſitate. Sed quid ad iis, qui diebus dominicis & feſtis jentaculum præponunt auditioni Miſſæ? Non auſim condemnare peccati, ſi antea preces ſuderint; & aliundè tempus ordinarium non præveniant; laudo tamen ſecùs agentes.

Lautè comedere cenſetur, qui nimia ſollicitudine quærunt cibos pretioſos, delicatos, aut particulares, idque ex ſola Gulæ aviditate. In hunc abuſum lapſi ſunt Iſraelitæ in deſerto; quibus cùm plueret manna de Cœlo in Carnium concupiſcentiam exarſerunt; ſed Deum ita irritaverunt, ut viginti tria millia hominum perierint. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum & ira Dei aſcendit ſuper eos.* Pſal. 77.

Dixi: *Ex ſola Gulæ aviditate*; nam propter infirmi conſolationem, Principis adventum, convivii occurrentiam, vel ordinariam ſeſe lautiùs certo die recreandi conſuetudinem, fieri poteſt ſine peccato: unde dicit Auguſt. lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 12. *In omnibus talibus, non uſus rerum, ſed libido utentis in culpa eſt. Fieri enim poteſt, ut ſine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens utatur: inſipiens autem fœdiſſima Gulæ flamma in viliſſimum ardeſcat.* Idem ait Gregor. lib. 30. moral. cap. 14. *Neque enim cibus*, inquit, *ſed appetitus in vitio eſt. Unde & lautiores cibos plerumque ſine culpa ſumimus, & abjectiores non ſine reatu conſcientiæ deguſtamus.*

Nimis denotat ciborum ſumptionem immoderatam, quæ mortalis eſt, aut venialis, ſecundùm ea quæ diximus concl. præced. difficile tamen eſt limites debitæ comeſtionis non excedere; quia venter eſt exactor inquietus, niſi temperantiæ frænum ei injiciatur: unde S. Gregorius lib. 30. moral. cap. 14. (aliàs 28.) hic à S. Thoma relatus: *Quia per eſum voluptas neceſſitati miſcetur, quid neceſſitas petat, & quid voluptas ſuppetat, ignoratur*: & ideo debet unuſquiſque complexionem ſuam conſulere, & inde ſibi regulas præſcribere.

Ardenter ſumitur cibus, cùm nimis avidè, aut voluptuosè ſumitur: quod contingere poteſt etiam in cibis vilioribus: ut in piſis, fabis, lenticula &c. Teſtis eſt experimentalis Eſau, qui fratris ſui lenticulæ nimium avidus, pro ea, primogenita ſua ſtultè commutavit: unde Aug. lib. 10. Confeſſ. cap. 31. *Non ego immunditiam obſonii timeo, ſed immunditiam cupiditatis..... ſcio Eſau lenticulæ concupiſcentia deceptum &c.*

Studioſè manducare dicuntur, qui nimis acuratam & exquiſitam in ciborum condimentis præparationem exquirunt: unde Hugo de diſciplina cap. ult. *Quidam ſunt, qui in præparandis cibis, nimium ſtudium adhibent, infinita decoctionum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo calida, modo cocta, modo aſſa deſiderant, & tanta ſollicitudine præparantur, ut devoratis jam quatuor aut quinque ferculis, prima non impediant noviſſima, ſemper novos ſapores deſiderant, inſtar fœminarum prægnantium....... ad irritandam autem gulam hæc ſiunt, non ad ſuſtentandam naturam: ad aviditatem explendam, non ad neceſſitatem ſupplendam.*

Quærunt hic aliqui, an liceat comedere carnes crudas, & in extrema neceſſitate humanas; Dico: *in extrema neceſſitate*; quia extra illam, comeſtionem carnium humanarum eſſe graviter peccaminoſam, dictat ſenſus communis, & horror ingenitus omnibus in quibus non eſt ſepulta humanæ naturæ dignitas: unde nonniſi apud nationes omnino barbaras, belluinas, & pecudum more viventes, hoc fieri legimus. Ad quæſtionem.

Reſp. 1. Comedere carnes animalium crudas ex neceſſitate, v. g. quia aliæ deſunt, & non eſt coquendi commoditas, aut etiam quia morbus id exigit, nullum eſt peccatum, quia comeſtio illa veſtita talibus circumſtantiis non adverſatur rationi: ubi

tamen

tamen nulla foret necessitas, esset peccatum veniale, quia videtur hoc magis belluinum, quàm humanum, imò foret mortale, si quis inde graviter sibi noceret, quandoquidem teneamur ex Charitate vitam propriam conservare.

Resp. 2. Non videri graviter prohibitum comedere carnes hominis occisi, aut mortui; in extrema necessitate. Ratio est; quia etsi dictet pietas impediendum esse corporibus mortuis officium sepulturæ, non tamen in omnibus casibus: & certè, si liceat ad aliorum terrorem & exemplum cadaver hominis supplicio affecti exponere avibus & feris dilaniandum, quidni & ejus carnes comedere ad conservationem vitæ? Non licebit tamen propterea hominem occidere; quia cùm sit intrinsecè malum occidere innocentem; nullo casu potest fieri licitum.

Dices, comestionem illam causare horrorem.

Resp. Non omnia quæ causant horrorem semper esse illicita: abhorremus enim æquè, imò magis comedere mures, stercora &c. & tamen horum comestionem licitam esse in extrema necessitate, nullus dubitavit. Interim cùm medium illud ad conservandam vitam sit omnino extraordinarium, & aliunde non obligemur vitam nostram omnibus modis conservare, non tenemur illo uti, & ideo forte quando in obsidione 4. Regum 6. venundabatur caput Asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis, non consuluit Elisæus, ut vescerentur cives cadaveribus humanis.

ARTICULUS II.

Quid Ebrietas, & quale peccatum?

CONCLUSIO I.

EBrietas est sumptio potus usque ad violentam usus rationis privationem.

Dicitur 1. *Sumptio potus*; quia dupliciter accipi potest Ebrietas, 1. pro defectu usus rationis ex nimio potu proveniente, & sic non est peccatum, sed effectus peccati, 2. pro nimia potatione, & sic est peccatum capitale, quod hic definimus.

Dicitur 2. *Usque ad violentam &c.* quia dupliciter auferri potest usus rationis, naturaliter & violenter. naturaliter aufertur in dormientibus per somnum, in febricitantibus per nimiam spirituum abundantiam; in hypocondriacis per vaporem noxium, cerebrum per intervalla occupantem, violenté per nimiam corporis agitationem, ut in phræneticis; per iram vehementem, ut in cholericis, per fumum tabaci aut per odorem lupuli, ut in debilibus; & per nimiam potus inebriativi sumptionem, ut in ebriis.

Addunt hic aliqui nostræ definitioni, *causa voluptatis*, sed infundatè, quia si aliquis, cui omnino ingratus esset potus, optaretque ex animo abstinere, potum tamen continuaret ob amici importunitatem, culpam ebrietatis incurreret, ubi inciperet usu rationis privari.

CONCLUSIO II.

EBrietas sive expressè sive interpretativè volita, est mortalis ex suo genere. Est autem expressè volita, cùm quis bibendo ebrietatem directè intendit: quod rariùs accidit. Interpretativè verò, cum quis vult bibere tantùm, quantùm potest, non curans, an ebrietas sequatur necne: sicut & quando advertens se inebriandum si pergat, nihilominus non desistit: aut etiam dum negligit inquirere de potus generositate aut fortitudine, quod sæpius contingit.

Prob. autem concl. 1. ex Script. quia ebrii ad Galat. 5. excluduntur à Regno Dei, & Isa. 5. legitur *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam &c.* & iterum: *væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Væ* autem non usurpat scriptura, nisi contra peccatum mortale.

Prob. 2. Ex SS.PP. vehementissimè contra ebrietatem declamantibus, ex quorum dictis ac præsertim Aug. de sobrietate c. 1. ante med. eruitur hæc ebrietatis descriptio: *animæ corruptela, insania voluntaria, procella corporis, tempestas linguæ, naufragium castitatis, amissio temporis, bonorum prodigalitas, omnium vitiorum mater, omniumque flagitiorum origo.*

Prob. 3. Ratione, quia maxima est deordinatio, quòd quis sciens & volens privet se potentia proxima utendi ratione, etiam occurrentibus quibuscunque negotiis, præsertim cùm ratio sit præcipuum hominis bonum, ipsumque à brutis secernat, quibus tamen per ebrietatem assimilatur, imò fit pejor ipsis; ut experientia convincit.

Obj. 1. legitur Gen. 43. Joseph & fratres ipsius fuisse inebriatos; sed non est credibile quòd Joseph vir justus id fecisset, si ebrietas fuisset peccatum, saltem mortale: ergo.

Resp. Cum interpretibus, Scripturam ibi tantùm velle fuisse copiosè satiatos, non ebrios: unde etiam alibi usurpat ebrietatem pro satietate, ut psal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ*, id est, plenè satiabuntur.

Obj. 2. Aug. serm. 41. de Sanctis, qui est 4. de animabus defunct. computans ebrietatem inter peccata mortalia, addit: *si assidua sit*, & serm. 232. de temp. circa fin. *si frequens fuerit*: ergo ubi non est assidua, aut frequens non est mortalis.

Resp. Sanctum Doct. non intendere quòd sola assiduitas aut frequentia reddat ebrietatem mortalem, sed quòd denotat ipsam certò esse mortalem; quia assiduè & frequenter ebrius meliùs novit potus fortitudinem, & suam bibendi capacitatem; ubi rarò ebrius potest vel ex parte vini, vel ex parte sui decipi, & ideo à gravi peccatu excusari.

Obj. 3. D. Thomam q. 2. de malo, art. 8. & q. 7. art. 4. ad 1. qui asserit ebrietatem, per se loquendo, tantùm esse venialem.

Resp. Quidquid sit de illis locis, in quibus videtur nobis contrarius, expressissimè sententiam nostram tenere in Summa 2. 2. q. 150 art. 2. ubi concludit: *unde ebrietas per se loquendo, est peccatum mortale*. Similiter sect. 3. in cap. 13. ad Rom. *est considerandum quòd ebrietas ex suo genere est peccatum mortale*. Idem habet alibi.

CONCLUSIO III.

POtest quis peccare mortaliter per excessum potus, etiamsi non sit ebrius.

Ratio est; quia potest quis adhuc rationis compos potu excessivo enormiter temperantiam lædere, ut si ejus potitatio, attento usu communi, sit monstruosa, & omninò extraordinaria: quod non obscurè insinuat Scriptura dum dicit, *væ*, non solum ebriis, sed etiam iis, *qui potentes* sunt *ad bibendum vinum* Isaiæ 5. & *his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis*. Proverb. 23. Quantus autem requiratur excessus ad peccatum mortale? non potest particulariter determinari; cùm spectanda sit circumstantia temporis, continuationis, imo & personæ potitantis: unde fieri potest quòd potatio non sit enormis respectu quinque aut sex horarum, sit tamen respectu unius aut alterius horæ. Item quòd non sit monstruosa respectu corporis magnæ molis, sit tamen respectu alterius.

ARTICULUS III.

An liceat se inebriare sanitatis recuperandæ aut mortis vitandæ causa?

QUantum ad primam partem, casus est fortè metaphysicus, cùm vix aut ne vix excogitari possit morbus, pro cujus sanatione requiratur potus inebrians in tanta quantitate, ut infirmus usu rationis sit privandus: sed quidquid sit, loquimur hic in supposito.

CONCLUSIO I.

PRobabiliùs est non licere se inebriare, etiam ex præscripto Medici, ad recuperandam sanitatem. Ita S. Antoninus, Angelus, Sylvius & alii.

Prob. 1. Nullo casu licitum est, quod intrinsecè malum est, sed violenter privare se usu rationis, intrinsecè malum est, cùm de se & suis intrinsecis repugnet naturæ rationali: ergo.

Prob. 2. Ebrietas secundùm D. Thomam & omnes alios, est per se loquendo peccatum mortale, sed illo casu est vera, propria, & formalis ebrietas, cùm sit voluntaria sumptio potus, usque ad violentam usus rationis privationem: ergo.

Dices: tunc non intenditur usus rationis privatio, sed sanitas.

Resp. 1. Si ad ebrietatem deberet intendi illa privatio, nullum unquam fore ebrium; cùm ne unus illam intendat: sed vel satisfacere amico importuno, vel sensualitati, vel vanæ jactantiæ fortiter potitandi &c.

Resp. 2. Etsi non intendatur directè usus rationis privatio, intenditur tamen efficaciter, cùm scienter ponatur causa per se & directè inebriativa.

Prob. 3. Non licet se inebriare ad vitandam mortem ab alio intentatam, ut postea evidenter ostendemus ex Aug. ergo nec ad vitandam mortem ex morbo eventuram.

Objic. 1. Tanta sumptio potus in tali homine non est superflua, aut immoderata, cum illam requirat infirmitas: unde D. Thomas 2. 2. qu. 150. art. 2. ad 3. *sicut quandoque contingit ut cibus, vel potus qui est moderatus sano, sit superfluus infirmo, ita etiam potest è converso contingere ut ille, qui est superfluus sano, sit moderatus infirmo.*

Resp. dist. assumptum. Non est immoderata respectu morbi expellendi: transeat, respectu usus rationis, ad cujus privationem de se ordinatur, nego.

Obj. 2.

Objic. 2. Potest mulier sumere medicinam directè tendentem in curationem morbi, etsi meritò timeatur ejectio fœtus inanimati secutura: ergo etiam licèt infirmo sumere potum directè tendentem ad procurationem sanitatis, etsi putetur ebrietas eventura.

Resp. neg. conseq. Disparitas est quòd potus in 2. casu etiam directè tendat ad usus rationis privationem; cum ex se & ex natura sua sit inebriativus, non sic medicina in 1. casu, cùm supponatur non esse de se expulsiva, aut extinctiva fœtus, aliàs etiam illicitè sumeretur, ut diximus in Disput. de abortu, in quintum Decalogi præceptum.

CONCLUSIO II.

NEc licet se inebriare ad vitandam mortem ab alio intentatam. Est communis contra paucos.

Prob. 1. Ex August. serm. 231. de temp. in init. ubi ait: *qui enim alterum cogit ut se, plusquam opus est bibendo, inebriet, minus malum ei erat, si carnem ejus vulneraret gladio, quàm animam ejus per ebrietatem necaret*. Ubi clarè ostendit etiam coactè potitantem, necare animam suam, si se inebriet. Sed rem clariùs, imò in terminis decidit serm. 232. *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: aut bibas, aut morieris, melius erat ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur*. Conantur quidem aliqui verba Augustini in alium sensum extorquere, sed immeritò, cùm ibidem tam clarè, tam apertè, tam evidenter mentem suam exprimat, ut non relinquatur dubitandi locus.

Prob 2. Quia quod ex se, & ex suis intrinsecis malum est, nullo unquam fine potest cohonestari; aliàs esset intrinsecè malum, & non esset.

Objic. 1. Licet sibi amputare manum ad vitandam mortem à tyranno intentatam: ergo & se inebriare; cùm videatur minùs, privare se usu rationis ad breve tempus, quàm privare se manu in perpetuum.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quod homo manu, aut alio membro mutilatus retineat dignitatem, conditionem, & gravitatem hominis, privatus autem usu rationis, solùm hominis nomen retineat, fiatque jumento similis aut pejor; & ideo ratio, quæ dictat exponendam esse aliquando partem corporis pro conservatione totius, nunquam dictat eligendam esse ideo ebrietatem.

Objic. 2. Ebrietas illo casu non est intenta, sed permissa, & quidem ex causa gravissima.

Resp. Neg. Assumpt. quia quando intenditur aliquid, ex quo per se ex natura sua aliud sequitur, intenditur & ipsum aliud in actu exercito, ut per se patet.

ARTICULUS IV.

Quid dicendum de Cauponibus promentibus potum iis, quos inde prævident inebriandos?

CErtum est, 1. Graviter peccare caupones, si inebriandos, plura vendendi ac lucrandi prætextu, ad potum continuandum provocent; nam si, teste Apostolo Rom. 1. Digni sunt morte, non tantùm qui malè agunt, sed etiam qui malè agentibus consentiunt, à fortiori qui alios ad malè agendum provocant & inducunt.

Certum est 2. teneri caupones tali casu ipsis insinuare verbis honestis potus hausti sufficientiam, sibi nocendi periculum, noctis adventum, & alia, quibus à potu continuando possunt cohiberi; quia urget nos Charitatis vinculum, ut proximi peccatum impediamus, quantùm possumus.

CONCLUSIO I.

MOrtaliter peccant caupones, qui potum ministrant iis, quos inde prævident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda. Est communis & certa.

Prob. 1. Quia licèt vendant & ministrent rem de se indifferentem; quia tamen hic & nunc est materia ebrietatis, adeoque & peccati, tenentur illam denegare, sicut tenentur peccatum proximi impedire.

Prob. 2. Quia lex de impediendo proximi peccato non minùs afficit caupones, quàm alios; & consequenter si teneantur proximi ebrietatem impedire, à fortiori tenentur materiam ebrietatis non subministrare.

Dices 1. Si ita agerent cum potitoribus, pauci ad eorum tabernas confluerent, sicque grave detrimentum paterentur.

Resp. Excusationem esse in peccatis: quo quis enim magis Deum timet, leges ejus observando, eò magis prosperari ordinariè videmus, Deo, à quo bona cuncta, etiam temporalia, procedunt, sic disponente.

Dices 2. Sic equidem potitantium ebrietatem non impedient, cùm sint alibi potum reperturi.

Resp. Nullibi reperturos, ebrietatemque vitandam, si caupones omnes munere suo fungantur.

Præterea sicut vicinus tuus non ministrabit potum talibus sine peccato; ita nec potes sine peccato ministrare.

Dices 3. In partibus hæreticorum possunt caupones Catholici ministrare hæreticis carnes in Quadragesima, licèt peccent hæretici comedendo. ergo similiter in nostro casu.

Resp. Dist. Ant. Si absque gravi incommodo nequeant illas denegare: C. aliàs N.

Dices 4. Si potus eis denegetur, non solvent expensas priùs factas.

Resp. Periculum illud esse remotum; quia si non solvant die præsenti, solvent sequenti, aut saltem solvere cogentur. Præterea vel expensæ sunt leves, & sunt postponendæ peccato mortali, vel graves, & tunc si nulla spes appareat solutionis, censetur non posse potus denegari sine detrimento notabili: & ideo dixi in concl. *Si ex denegatione non timeantur gravia incommoda*.

Unde si blasphemiæ, jurgia, rixæ, & alia graviora meritò timeantur, tenent communiter DD. non esse peccatum eis plus promere, quàm possint ferre; quia nec intendit, nec quæritur eorum ebrietas, sed ministratur res indifferens, & quidem ad vitanda gravia inconvenientia. Ex dictis

Resol. 1. A fortiori culpabiles esse caupones, qui, ut videantur vinum generosum, aut cerevisiam fortem submiuistrare, potus suos intermiscent liquoribus, aut herbis inebriativis.

Resol 2. Similiter reos esse, qui de sui potus fortitudine juvenes, aut inscios non admonentes, incautos decipiunt; quia hi, sicut & præcedentes, consentiur ad eorum ebrietatem concurrere.

Resol. 3. Hoc esse discrimen inter eos, qui ultro potum exhibent se inebriaturis, & eos, qui non nisi ut evitent gravia incommoda, quòd illi, non quidem physicè, sed moraliter concurrant ad ebrietatem; hi autem nec physicè, ut patet, nec moraliter; quandoquidem nullus hominum dixerit eum, qui potum exhibet præcisè ut blasphemias, aut alia gravia inconvenientia impediat, causam esse ebrietatis.

Resol. 4. Idem esse dicendum cum proportione de iis, qui carnes aut secundam refectionem ministrant in die jejunii, ac de illis, qui potum promunt se inebriaturis, cùm sit par ratio.

ARTICULUS V.

Variæ quæstiunculæ de Ebrietate.

PEtes 1. Quæ sint excusationes ebriorum?

Resp. sequentes. 1 Dicunt vinum creatum esse à Deo ad recreationem, & consequenter licere eo uti copiosè: si autem quandoque eveniat ebrietas, per accidens esse, & contra intentionem Sed audiant Scripturam Eccl. 31. *Vinum in jucunditatem creatum est, & non in ebrietatem*: unde Chrysost. hom. 58. in Matth. *Ebrio... dicas*, inquit, *datum esse vinum ad lætitiam & non ad turpitudinem nostram: datum est ut rideamus, non ut derideamur: ut rectè valeamus, non ut ægrotemus: ut imbecillia corpora reficiamus, non ut robur animi dejiciamus*.

2. Alii culpant vinum dicentes · *utinam non esset vinum*. Contra quos Chrysostomus supra dicit: *Utinam non esset ebrietas, non essent deliciæ: si vero dicis utinam non esset vinum, ordine paulatim progrediens optabis ne sit ferrum propter homicidium, ne sit nox propter fures, ne sit lux propter calumniatores, ne sit fœmina propter adulterium, & sic omnia Dei opera tibi destruentur. Non igitur... vinum, sed ebrietatem crimineris*.

3. Alii objiciunt sibi consuetudinem bibendi fecisse, nonnisi cum maxima difficultate evitabilem: illis remedium præbet August. serm. 231. de temp. *qui se de hoc malo desiderat liberare, quomodo sibi intervallo dierum potum addendo ad ebrietatis tenebras pervenit; ita paulatim substrahendo ad sobrietatis lucem redeat*.

4. Prætendunt aliqui, præsertim Belgæ & Germani, ebrietatem exiguum esse peccatum; sed audiant Apostolum, 1. Cor. 6. *Neque ebriosi regnum Dei possidebunt*: audiant & August. ser. 232. de temp. *qui ergo credit ebrietatem parvum esse peccatum, si se non emendaverit, & protipsa ebrietate pænitentiam non egerit, cum adulteris & homicidis æterna sine remedio illum pœna cruciabit*.

5. Denique volunt alii satisfaciendum esse amico, qui credet potum sibi ægrè concedi, nisi invitatus egregiè potitet: quibus August. serm. 231. de temp. *Non sit tibi amicus qui te Deo vult facere inimicum... Si te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum; & ideo sapienter considera si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis*.

Petes 2.

Petes 2. unde oriatur quòd ebrietas sit satis communis Belgis & Germanis, rara autem Italis & Hispanis, cùm hi sint calidiores illis?

Resp. Nullam aliam causam assignari posse, quàm pravam consuetudinem in his patriis sub specie amicitiæ, liberalitatis, & munificentiæ introductam, & à viris, aliàs etiam honestissimis & devotis, imo & à superioribus quandoque, sub eodem prætextu frequentatam: volentes enim amicitiam sinceram (quæ ipsis super alias nationes familiaris est) exteriùs manifestare, convivia sæpiùs instituunt, compotitationes exercent, continuant, majoribus phialis accendunt, & tandem ebrietate capiuntur. Ex quo fit, quòd plebæi & inferiores tali exemplo invitati, ferè sine scrupulo ebrietatem sectentur: nam *peccata, quamvis magna & horrenda, cùm in consuetudinem venerint, aut parva, aut nulla esse creduntur*, inquit August. Enchir. cap. 80. Unde huic malo inveterato remedium præberent Gubernatores, Magistratus, Patres-familias, Sacerdotes &c. si compotationes superfluas fugerent, fierentque, ut monet Apostolus ad Titum 1. & 2. *Sobrii non multo vino servientes*.

Petes 3. An liceat provocare socios ad haustus æquales?

Resp. Esse graviter illicitum, ubi inde prævidetur, aut prævideri debet ebrietas, aut ebrietatis periculum, sive in se, sive in alio. Ratio est; quia per hoc, si non directè, indirectè tamen intenditur sua, aut alterius ebrietas, quod intrinsecè malum est; imò quamvis nullum foret ebrietatis periculum, semper inordinata est talis provocatio; cùm non ratio, aut necessitas, sed alterius venter statuatur bibendi regula.

Petes 4. Ex quibus signis colligi possit aliquem fuisse ebrium?

Resp. Ex sequentibus: 1. Si quis aliàs modestus & pacificus, die præcedenti pugnaverit, blasphemaverit, uxorem percusserit, varia utensilia fregerit &c. Quia tunc præsumitur similia animo turbato perpetrasse. 2. Si postridie desit reminiscentia factorum aut dictorum, saltem principalium. Ratio est; quia talia ab homine sibi præsente exercita sicut maturè fiunt, ita facilè retinentur. Dixi *saltem principalium*; quia oblivio eorum, quæ quasi sine advertentia fieri solent, non videtur signum sufficiens ebrietatis: nam cùm illa vix advertenter fiant, etiam vix retinentur. Non sufficit etiam omnibus ad denotandam ebrietatem mortalem linguæ balbuties, aut gressus titubatio; quia illa quandoque accidunt iis, in quibus remanet plenus, aut ferè plenus rationis usus.

Petes 5. An statim acquiescendum pœnitenti dicenti se fuisse ebrium?

Resp. Neg. Quia multi confitentur se fuisse ebrios, qui non fuerunt, & aliqui se non fuisse, qui fuerunt: credunt enim nonnulli (licèt non plus æquo biberint) se esse graviter ebrios, ubi ad vomitum provocantur, non attendentes id ex corporis indispositione procedere.

Item non distinguunt aliqui, an ebrietas proveniat ex culpa, vel ex subreptione, vel ex nimio calore, nimia loquacitate, vini aut cerevisiæ malitia &c. imprævisis. E contra sibi persuadent se non fuisse graviter ebrios, ubi possunt currum in platea transeuntem divertere, domum redire, lectum invenire &c. cùm tamen reputandi sint ebrietatis mortalis culpabiles, ubi officia communia, saltem grossiora & corporalia, non possunt rationabiliter exequi: & ideo ut possit Confessarius inter lepram & lepram distinguere in hac materia, sicut & in multis aliis, interrogatione opus est.

Petes 6. An quis blasphemando, v. g. in ebrietate, quæ sibi sit tantùm venialis, ob defectum advertentiæ sufficientis, peccet mortaliter?

Resp. Neg. quia cùm blasphemia illa non sit in se voluntaria, sed tantùm in causa, in tantùm culpabilis est, in quantùm culpabilis est causa. Præterea non fuit aliter prævisa blasphemia, quàm ebrietas; sed hæc defectu prævisionis sufficientis, est tantùm venialis: ergo & illa: unde si nullatenus fuisset prævisa ebrietas, non esset peccatum formale blasphemiæ.

Petes 7. An quis peccando mortaliter se inebriando, possit tantùm peccare venialiter in ebrietate blasphemando?

Resp. Affirm. quia si fieri possit ut nullatenus peccet, si nempe blasphemiæ futuræ nulla inciderit ipsi cogitatio, dubium, aut timor (quod accidere potest, nunquam aut rarò blasphemare solitis) quidni ut peccet tantùm venialiter, si leviter admodum blasphemia futura timeatur? quod autem de blasphemia dicimus, de aliis peccatis in ebrietate commissis dictum esse volumus: unde August. lib. 22. contra Faustum cap. 44. videtur Loth ebrium ab incestu in ebrietate commisso excusare: *Inebriaverunt eum*, inquit, *& se nescienti miscuerunt: quapropter culpandus est quidem, non tamen quantùm ille incestus, sed quantùm illa meretur ebrietas*.

Petes 8. An possit uxor denegare debitum marito ebrio?

Resp. Affirm. Quia tunc solùm tenetur reddere, ubi humano modo exigitur; petitio autem ab homine ebrio facta non est actus humanus, sicut nec est actus dormientis, aut somniantis, quocum videtur ebrius ejusdem esse conditionis. Imò graviter peccaret uxor reddendo, si adverteret periculum effusionis seminis extra vas naturale. Ubi tamen periculum illud non adesset, & aliunde timeret pollutionem in marito, vel ne accederet ad aliam, teneretur ex charitate reddere, ut nempe mariti peccatum vitaret.

ARTICULUS VI.

Quot sint filiæ Gulæ, & quæ ejus remedia?

QUinque post D. Gregorium lib. 3. Mor. cap. 17. (aliàs 31.) assignat gulæ filias S. Thom. art. 6. Nempe ineptam lætitiam, Scurrilitatem, Multiloquium, & Hebetudinem mentis: de quibus breviter

1. Filia Gulæ est *Inepta lætitia*; quod insinuat Scriptura Exodi 32. *Sedit populus* (nempe Israeliticus) *manducare & bibere, & surrexerunt ludere*: unde S. Greg lib. 1. Mor. cap. 4. (aliàs 5) *Penè omnes epulas comitatur volnptas; nam cùm corpus in refectionis delectationem resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* Dicitur autem illa lætitia *inepta*; vel quia tunc gaudet homo de iis quæ nullam delectationem nata sunt causare, spectato rectæ rationis judicio, vel si aliquam parere nata sunt, in iis tamen inordinatè se gerit, stultè loquendo, ridendo, saltando &c. Non excedit ordinariè peccatum veniale, nisi certè adhibeantur gestus, verba, aut saltus ad libidinem provocantia.

2. Est Scurrilitas & Turpiloquium; nam temulentorum guttur est sepulchrum patens facilè fetorem exhalans: unde Chrysost. hom 57. ad pop *ubi ebrietas, ibi diabolus, ibi turpia verba; ubi saturitas, illic dæmones choros agunt, &c.*

Eheu! quot in popinis spurcitiæ, quot cantilenæ turpes, quot verba impudica, quot æquivocationes? sales vocantur, sed sine sale ab hominibus salacibus prodeunt cum magno juventutis scandalo. Ubi autem Scurrilitas fit in materia indifferenti cum solo excessu in jocis, & facetiis, tantùm est venialis.

3. Est *Immunditia*, non solùm consistens in vomitu, & aliis superfluorum fœdis excretionibus, sed etiam quandoque in vitiis carnalibus, ut pollutione, tactibus impudicis, & aliis pejoribus: ventri enim proxima est libido & loco & vitio: unde Apost. ad Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Rationem dat S. Hieron. Epist. 83. ad Oceanum circa fin. *venter*, ait, *mero æstuans citò dispumat in libidines. In vino luxuria, in luxuria volnptas, in voluptate impudicitia est.* Et in cap. 1 ad Titum: *ubicunque saturitas & ebrietas fuerint, ibi libido dominatur, specta ventrem & genitalia, pro qualitate vitiorum, ordo membrorum. Nunquam ego ebrium castum putabo.*

4. Est *Multiloquium* sæpissimè degenerans in detractiones & colloquia temeraria, etiam contra Principes, Prælatos, Sacerdotes, Religiosos, Concionatores &c. Hos egregiè describit Ambros. cap. 12. de Elia & jejunio: *Sedentes in foribus tabernarum homines, tunicam non habentes, nec sumptum sequentis diei, de Imperatoribus, & potestatibus judicant, imò regnare sibi videntur, & exercitibus imperare. Fiunt ebrietate divites, qui sunt in veritate inopes; aurum donant, dispensant pecunias populis, civitates ædificant, qui non habent unde cauponi potus sui pretium solvant.*

5. Filia est *Mentis hebetudo*, tum ratione affectus ad cibos & pocula, tum ratione vaporum, quibus cerebrum obruitur; & ideo monuit Christus Luc. 21. *Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate.* Hinc Chrysost. hom. 44 in Joannem: *Nihil Gula perniciosius, nihil ignominiosius est: hæc obtusum & crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit: hæc cæcat intellectum: nec sinit ut quidquam perspiciat.*

CONCLUSIO II.

REmedia contra Gulam, sunt sequentia.

1. Fugere consortia & epulas ebriosorum & commessatorum: facilè enim capitur quis cibo & potu delicatioribus, præsertim ubi aliorum verbis & exemplis accenditur, & ideo monet Scriptura Proverb. 23. *Noli esse in conviviis potatorum.*

2. Efficaciter considerare voluptatem illam potius esse bestialem, quàm humanam, cùm reddat ipsum hominem jumentis similem, aut pejorem, siquidem intellectum obnubilat, affectum depravat, bona desideria extinguit, evertit prudentiam, tollit verecundiam, insaniam inducit, & ipsam animam quodammodò facit brutam.

3. Animo revolvere mala horribilia, quæ ex Gula sequuntur. 1. enim morbos generat innumeros, calculum, podagram,

chira-

chiragram, capitis vertigines, stomachi cruditates, oculorum caliginem & suffusionem, viscerum corruptionem & adustionem, totius corporis graveolentiam, & ad omnia inutilitatem.

a. Mater est omnium ferè criminum, gulosus siquidem ut ventri obediat eleemosynam omittit, spernit pauperes, aliena rapit, familiæ substantiam devorat, puerorum educationem negligit, committit usuras, lædit justitiam, aliaque innumera perpetrat scelera. Et certè quid primos parentes impulit ad inobedientiam, Sodomitas ad Sodomiam, Israelitas ad cultum Idolorum? nisi Gula.

4. Attentè reflectere quòd per Gulam invertatur ordo naturæ, cùm non vivant homines ut comedant & bibant; sed bibant & comedant ut vivant; sensuales autem gulosi & ebriosi, quorum Deus venter est, quique Regnum Dei in esca & potu videntur ponere, non escam & potum ad vitam ordinant, sed vitam ad potum & escam.

5. Denique considerare quantam indignitatem committat homo, dum os illud, quod Christi Sanguine rubescit; dum corpus, quod Christi corpore saginatur, fit instrumentum crapulæ, eructationis, & vomitus sordidissimi.

APPENDIX.

De Jejunio.

CUm præcipuum contra Gulam Antidotum sit jejunium; & ideo nonnunquam gulosis & ebriosis à Confessariis imponendum: non incongruum fore judicavi, si quæstioni præcedenti, appendicem hanc subnecterem.

QUÆSTIO I.

Quotuplex jejunium, & quid, præsertim Ecclesiasticum?

CONCLUSIO I.

JEjunium (quod physicè loquendo est quoddam hominis intestinum subtile & vacuum) quadruplex est, Metaphoricum, Naturale, Morale, & Ecclesiasticum.

Metaphoricum *consistit in abstinendo à quibuslibet nocivis, quæ maximè sunt peccata.* Ita D. Th. 2. 2. q. 147 art. 2. ad 1. juxta illud Isaiæ 58 *Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis* &c. & ideo August. Tract 17. in Joan. *Jejunium magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi, quod est perfectum jejunium.* Et certè parum est quòd abstineat corpus à cibo, si non abstineat anima à peccato.

Naturale (quale requiritur à duodecima nocturna ad dignam Eucharistiæ sumptionem) est abstinentia ab omni cibo & potu etiam per modum medicinæ sumpto, modò trajiciatur ad stomachum: quod addo; quia si quis vinum, jusculum, carnes, aut quid simile gustaverit, & expuerit, jejunium non violavit. De hoc jejunio plura in Tractatu de Eucharistia.

Morale, quod & parsimoniæ dicitur, est abstinentia à cibo & potu juxta regulam prudentiæ, ita ut non plus ex illis sumatur, quàm ratio prudens dictet esse sumendum, attentis circumstantiis personæ, complexionis, dispositionis, laboritii, &c.

Quartum est Ecclesiasticum, de quo jam & deinceps.

CONCLUSIO II.

JEjunium Ecclesiasticum est abstinentia à carnibus & quibusdam aliis cibis ab Ecclesia imperata, cum unica refectione hora competenti sumenda. Ex qua definitione eruitur, tria ad jejunium Ecclesiasticum requiri, nempe delectum ciborum, refectionem unicam, & illius sumendæ tempus determinatum.

Dixi 1. *Abstinentia à carnibus*, per quas intelligimus substantiam animalium, prout condistinguuntur à piscibus, qui etsi in rigore carnem suam habeant; illa tamen usu inter Christianos recepto non venit nomine carnis hic prohibitæ; ubi autem dubitatur, an aliquid sit caro, necne, consulendus est usus communis, vel, illo deficiente, Medicorum opinio. Hinc

Resol. 1. Non licere in die jejunii comedere intestina animalium à piscibus distinctorum; quia communiter illa veniunt nomine carnis. Comeduntur quidem in aliquibus locis diebus sabbathinis, saltem sub vesperam, sed ex consuetudine legi communi derogante.

Resol. 2. Nec licere sumptionem jusculi carnium: quamvis enim non dicatur caro, quia tamen subtiliorem carnis substantiam continet, ideo censetur ex usu communi interdictum.

Resol. 3. Similiter prohibitum esse usum sanguinis, & pinguedinis, quia etsi in rigore non sint caro, sed ex carne, non est tamen recedendum à sensu communi, qui illa carnibus annumerat.

Resol. 4. Concessam esse diebus illis comestionem ranarum, testudinum, cochlearum, gallinarum aquaticarum, lutrarum &c. quia reputantur pisces, eò quòd vel sanguis sit ipsis frigidus, vel quia non possunt diu extra aquam vivere.

Dixi 2. *Quibusdam aliis cibis*; circa quod debet unusquisque Ecclesiæ suæ consuetudinem servare, quia etsi prohibeatur ubique ovorum comestio in Quadragesima, non est tamen idem de lacticiniis, ut caseo, lacte, butyro &c. quæ ex consuetudine recepta & juri communi derogante, conceduntur Belgis, & quibusdam aliis in Quadragesima, exceptis quibusdam diebus. In jejuniis verò extraquadragesimalibus nec ovorum, nec lacticiniorum commestionem prohibet Jus commune, ut docet S. Thom. sup. Dico *jus commune*, quia jus particulare, teste Navarro, illa interdicit Hispanis, & quibusdam Gallis in quolibet jejunio.

Dixi 3. *Ab Ecclesia imperata*, quia omnia jejunia universaliter observanda originem habent ex Ecclesiæ institutione. Volunt quidem aliqui à Christo institutum esse jejunium quadragesimale, eò quòd S. Leo serm. 12. de quadragesima dicat *divinitus esse institutum.* S Aug. ser. 25. *indictum à Domino* D. Ambros. ser. 23. à Christo *consecratum*, sed ita locutus est S. Leo, quia Apostoli illud ex divina inspiratione constituerunt, & ideo ait serm. 6 *in Quadragesima. Apostolica institutio quadraginta dierum jejuniis impleatur.* Quia verò per quadraginta dies jejunaverat Christus in deserto, dicitur jejunium quadragesimale, nempe suo exemplo, indixisse & consecrasse.

Dixi 4. *Cum unica refectione*, cui consuetudo ubique recepta adjunxit collatiunculam vespertinam, nihil tamen ultrà, & ideo.

Resol. 1. Sumentem in die jejunii duplicem refectionem peccare mortaliter; quia, ut habet communis sensus, frangit jejunium, quod sub gravi culpa obligat, ut declarat sequentis propositionis condemnatione Alexand. VIII. *frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel ex inobedientia hoc faciat.*

Resol. 2. Eum, qui, sumpta secunda refectione, sumit tertiam, Incurrere novum numero peccatum necessario in confessione exprimendum, & ideo non satisfacit dicendo simpliciter: *non jejunavi.* Ratio est, quia licèt præceptum jejunii videatur quoad verborum formam affirmativum, est tamen reipsa negativum, qui enim dicit: *sumes unicam refectionem*, æquivalenter dicit: *non sumes secundam, nec tertiam* &c. ita ut tam prohibeatur tertia, quàm secunda, ut patet in aliis præceptis negativis, quæ violantur, non tantùm per actum primum, sed etiam per secundum, tertium, & quemlibet ipsis oppositum. Et certè si Sacerdos ter in die celebrans, aut laicus ter communicans peccet duplici peccato, quia Sacerdoti unica licet in die celebratio, & laico unica Communio; quidni bis peccaret sumens tres refectiones, cùm ipsi tantùm liceat una refectio?

Dices 1. Ei, qui sumpsit secundam refectionem, impossibilis est jejunii observatio: ergo potest sumere tertiam.

Resp. Dist. Ant. Impossibilis est observatio integra: C. quoad aliquid: N. jam autem qui non potest totam legem implere, tenetur ad partem, ut suo loco dicitur.

Dices 2. Qui fregit poculum alterius, potest ulteriùs sine novo peccato frangere: ergo similiter.

Resp. Dist. Ant. Potest ulteriùs &c. si fractum sit omninò inutile: C. si sit adhuc utile, sicut utilis est, ad carnis macerationem, abstinentia à tertia refectione: N.

Resol. 3. Sæpiùs frustula comedentes in die jejunii extra refectionem, tandem graviter peccare, ubi omnia simul sumpta constituunt quid notabile. Ratio est; quia omnes illæ transgressiones, utpote uni & eidem præcepto oppositæ, censentur in unum coalescere. Unde hanc propositionem condemnavit Alexand. VII. *qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.* Secus esset, si quis parum comederet singulis diebus Quadragesimæ; quia cùm tot sint numero præcepta, quot sunt dies, transgressio hodierna non conjungitur cum hesterna.

Resol. 4. Non peccare Concionatorem, aut Cantorem si mane ante concionem aut cantum diu continuandum sumat parvum quid ad vocis conservationem; quia non censetur illud sumi per modum cibi, sed medicinæ, & ideo debet esse ex natura sua vocis conservativum, aliàs illicitè sumitur.

Resol. 5. Nec peccare eum, qui sumpsit medicinam, si ad ipsam excitandam sumat jusculum herbarum, aut quid simile; quia censetur illud pars medicinæ.

Dixi denique: *hora competenti sumenda*, quod olim fiebat circa tertiam pomeridianam in jejuniis extraquadragesimalibus, circa vesperam autem in Quadragesima; sed nunc ex usu ab Ecclesia approbato fieri potest circa meridiem moraliter

ter computatam, non ante, post meridiem verò, qualibet hora. Hinc

Resol. 1. Comedentem hora XI. cum dimidio aut paulò post non peccare; quia jam consuetudo, etiam apud Religiosos austeriores, invaluit, ut tunc censeatur meridies incipere in ordine ad refectionem; imo aliquibus concessum est ex privilegio refectionem sumere hora XI.

Resol. 2. Contra quosdam Casuistas circumstantiam temporis, sive interim dicatur accidentalis, sive substantialis jejunio, inducere peccatum grave, ubi notabiliter anticipatur. Ita communior & sanior Theologorum sententia. Ratio est, quia circumstantia illa multùm conducit ad corporis mortificationem, ut patet in iis qui jentaculum sumere soliti, famem sustinere coguntur per plures horas, cum satis magna difficultate: imò si posset pro libitu tempus anticipari, jejunium vix haberet quidquam difficultatis; quia statim ubi quis famem sentiret, posset optimam refectionem sumere, & sic facilè collatiunculam expectare.

Dices: si quis manè sumat refectionem, famem patietur ante collationem, & sic in idem redit.

Resp. Famem matutinam esse longè sensibiliorem, ut quemlibet convincit experientia.

Resol. 3. Sumentem refectionem hora X. sine justa causa sufficienter anticipare tempus ut peccet mortaliter; quia tenent DD. communiter (à quorum prudenti judicio videtur illud pendere) anticipationem illam esse notabilem: imò volunt aliqui sufficere ad mortale, anticipationem mediæ horæ, quibus non suffragor. Hac de re, sicut & de cibis vetitis, ac de refectione unica plura dicemus quæstionibus sequentibus.

QUÆSTIO II.

Seu potiùs Quæstiunculæ concernentes cibos vetitos?

Petes 1. An in comestione carnis detur parvitas materiæ?

Resp. Affirm. Quia sic semper intellexerunt fideles, Parochi, & Casuistæ, quibus nunquam contradixerunt Episcopi, aut summi Pontifices. Præterea sumptio carnis modica est quid leve, non tantùm in se, ut patet, sed etiam in ordine ad finem, ad quem ordinatur ejus abstinentia, cùm per hoc corpus nihil aut ferè nihil reficiatur: ubi autem res levis est ex omni parte, nec præcipitur, nec præcipi potest sub peccato gravi, ut dicitur in Tract. de Legibus. Quid autem hic censeatur parvum? vix potest determinari. Docet Diana, esse parvum, quod sumere solent coqui aut pincernæ, ad prægustandos cibos; plus autem, esse materiam gravem. Pasqualigus vult esse quid leve semiunciam, non plus: hoc tamen videtur certum, sumptionem unciæ esse mortalem, quia, etsi videatur modicum quid, plus tamen reficit & nutrit, quàm semilibra piscis, ut testantur Medici.

Petes 2. An comestio ovorum in Quadragesima sit mortalis? Negant Facundes & Pellizarius. Sed

Resp. Affirm. Cum DD. communiter, qui textum cap. Denique dist. 4. ubi prohibetur ovorum comestio, semper crediderunt graviter obligare; talisque est sensus fidelium communis. Præterea si textus ille tantùm importaret convenientiam, ut volunt, nequidem obligaret sub veniali; & sic frustraneæ essent ovorum dispensationes tempore belli, aut in aliis necessitatibus, quod nemo dixerit. Utitur quidem Pontifex verbis: *par est: ut* &c. sed ut patet ex contextu, non convenientiam, sed præceptum inculcant, cùm respondeat interroganti an esset illicitum vesci ovis in Quadragesima: unde proscripta est hæc propositio ab Alexand. VII. *Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadragesima, obliget.*

Petes 3. An Religioso exempto licitum sit comedere ova in Quadragesima, ubi Episcopus pro sua diœcesi dispensavit?

Resp. Neg. Sive domi suæ maneat, sive apud seculares diversetur. Ratio est; quia cùm non subdatur, quantum ad hoc, jurisdictioni Episcopi, sed sui Provincialis; dispensatio Episcopi Attrebatensis v. g. non plus ipsum afficit, quam diœcesanum Cameracensem. Præterea jejunia specialiter ab Episcopo indicta, secluso scandalo, non obligant Religiosos exemptos: ergo nec ejus dispensatio exonerat ipsos, si aliunde obligentur. Ant. probatur ex eo, quòd Tridentinum Sess. 25. cap. 12. de Regul. referens præcepta Episcopalia, in quibus tenentur Religiosi exempti sæcularibus se conformare, tantùm loquatur de Censuris, Interdictis, & festis, non de jejuniis. Prob. Cons. quia nullibi legitur plùs jurisdictionis habere Episcopum in Religiosos exemptos ad dispensandum in hac materia, quàm ad præcipiendum: ergo si non potest hìc præcipere, nec potest dispensare.

Dices 1. Possunt FF. Minores in suis jejuniis uti cibis, quibus utuntur sæculares: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Quibus utuntur ordinariè, seu seclusa dispensatione: C. Quibus utuntur extraordinariè, seu ex dispensatione: N. & certè mirum esset, quòd plus concederetur Religiosis, in hac materia, quàm sæcularibus: unde sicut debent hi, ut ova comedant, dispensationem ab Episcopo obtinere, ita & illi à suo Superiore.

Dices 2. Religiosi in Belgio possunt comedere lacticinia sine sui Superioris dispensatione: ergo & ova.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est quòd jam de consuetudine in Belgio recepta, lacticinia sint cibi ordinarii Quadragesimæ, ad quorum comestionem, sicut non indigent sæculares dispensatione, ita nec Religiosi.

Petes 4. Sub quo peccato prohibeantur lacticinia in Diœcesi Tornacensi, Mechliniensi &c. in die Cinerum, & quibusdam aliis diebus?

Resp. Sub peccato gravi, ubi materia gravis est. Ratio est; quia eodem modo prohibentur ac prohibentur in Hispania, & in aliis locis per totam Quadragesimam; sed ibi prohibentur sub peccato gravi, ubi materia gravis est: ergo & hìc præfatis diebus. Minor certa est; cùm in jure communi antea citato, eodem modo prohibeantur lacticinia & ova. Prob. Major; quia in diebus illis, ante abrogationem quoad alios dies, obligabantur Belgæ sicut Hispani; sed abrogatio non respicit illos dies: ergo etiam nunc eodem modo obligant. Petrus quidem Marchantius videtur nobis contrarius, sed supponit materiam esse levem, quod tamen non videtur admittendum in eo qui totam refectionem sumeret ex lacte, caseo, & butyro.

Petes 5. An ille, cui concessum est comedere carnes aut ova propter infirmitatem, possit comedere pisces?

Resp. Quòd etsi talis peccare possit comedendo pisces, si nempè noceant sanitati, non tamen violat legem jejunii; quia potestas ipsi concessa comedendi carnes, vel ova, non adimit ipsi potestatem vescendi aliis cibis, jure communi sibi concessis; cùm dispensatio nullum onus imponat, sed aliunde impositum minuat, aut tollat.

Petes 6. An cui conceditur plus in hac materia, concedatur & minùs?

Resp. Affirm. Si aliqualiter minus sub majori contineatur: sic cui conceduntur carnes, conceduntur & ova; & cui ova, conceduntur & lacticinia. Ratio est; quia talem esse mentem dispensantis, usus & praxis, etiam à timoratis frequentata, confirmat. Præterea si jus prohibens carnes, prohibeat & ova & lacticinia, quia trahunt originem ex carne; à contrario dicendum est concedentem usum carnium, concedere & usum ovorum &c. propter eandem rationem.

Petes 7. An ad sitim sedandam liceat comedere uvas, poma communia, aut granata, extra refectionem?

Resp. Neg. Quia illa non sunt potus, sed cibus; & ideo non dicuntur bibi, sed manducari. Fateor tamen duplo & triplo plus ex illis requiri ad fractionem jejunii mortalem, quàm ex pane, cùm illa levissimè admodum transeant.

Petes 8. An liceat in Quadragesima manducare panes biscoctos, in quibus sunt ova?

Affirmant aliqui eo quòd ova sint in substantiam panis conversa; sed immeritò, cùm ad nutritionem parum referat, an ova separatim comedantur, an mixta cùm aliis; cùm equidem sint æqualiter nutritiva.

Petes 9. Quibus cibis vesci debeat obligatus jejunare ex voto, pœnitentia, aut Jubilæi lucrandi causa?

Resp. Cibis illis, quibus utuntur Fideles suæ Ecclesiæ in jejuniis tunc occurrentibus; ita ut in his locis debeat abstinere ab ovis, si sit Quadragesima, & à solis carnibus, si non sit; quia præsumitur voventem, Confessarium, sicut & Pontificem, non aliud intendisse, quàm juxta morem temporis & patriæ obligare; & inde sequitur, quòd si Fideles manducent ova in Quadragesima ex dispensatione, posse etiam manducare, saltem si votum aut pœnitentia cœperint tempore dispensationis.

Petes 1. An liceat extra refectionem parum comedere, ne potus noceat?

Resp. Neg. contra aliquos id permittentes, etiam sæpius in die, si sæpius bibatur. Ratio est; quia vel necessarius est potus, vel non: si primum, non nocebit, etiamsi nihil cibi sumatur: si secundum, non bibatur, & sic non erit opus cibi sumptione.

Nollem tamen condemnare illum, qui urbanitatis causa, comederet unum aut alterum amygdalum, vel quid simile, cùm in moralibus parum reputetur pro nihilo.

QUÆSTIO III.

An liceat bibere extra refectionem in die jejunii, & quid dicendum de usu Cafæi, Thæi, Salviati, & Chocolati?

SUppono 1. Licitum esse extra refectionem, tantum aquæ, vini temperati, aut cerevisiæ sumere, quantum necesse est ad sitim urgentem extinguendam; quia id clementer indulget Mater Ecclesia, ut apertè patet ex conventu Aquisgranensi c. 12 anno 817. ubi pro Religiosis sic legitur: *Si necessitas poposcerit ob laborem operis, post refectionem vespertinam, etiam & in Quadragesima pari modo, & quando Officium mortuorum celebratur, priusquam lectio Completorii legatur, bibant.*

Suppono 2. Fuisse olim per legem jejunii prohibitum bibere extra refectionem, sine necessitate, ut patet ex Prudentio in Hymno SS. Fructuosi & Sociorum.

Quosdam de populo videt Sacerdos,
Libandum sibi poculum offerentes,
Jejunamus, ait, *recuso potum...*
Nunquam conviolabo jus dicatum.

Imò satis credibile est interdictum fuisse in jejuniis priscorum Christianorum, usum vini; nam Clemens Romanus lib. 5. can. 1. constit. Apost. sic habet; *A vino & carnibus vos abstinete in iis diebus*: & Cyrillus Jerosolimitanus Catechesi 4. *Jejunamus à vino & carne abstinentes.* Item S. Theophyl. Alex. Epist. pasq. 3. circa med. *Jejuniorum tempore à vino & carnibus abstinendum.*

Suppono 3. Quòd etsi per legem jejunii non prohiberetur nunc potus extra refectionem, prohibeatur tamen per virtutem temperantiæ superfluus; & sic dato, quòd potus excessivus non frangat jejunium; sæpè tamen illud submergit, tollendo totam rationem meriti; ut loquitur S. Thomas: hocque toties accidit, quoties notabilis est excessus, vel etiam quoties ita repletur venter vino, aut cerevisia, ut vix fames sentiatur.

De hoc nulla difficultas; sed est quæstio nunc satis agitata. An bibens extra refectionem sine necessitate, non tantum lædat Temperantiam, sed etiam violet legem jejunii? Huic quæstioni satisfaciet D. Th.

CONCLUSIO I.

I*Nstituendo jejunium, non intendit Ecclesia interdicere abstinentiam potus, qui magis sumitur ad alterationem corporis, & digestionem ciborum assumptorum, quàm ad nutritionem, licèt aliquo modo nutriat, & ideo licet pluries jejunantibus bibere.* Verba sunt Doct. Angelici 2. 2. q. 147. art. 6. ad 2. Hunc secuti sunt DD. innumeri; imò tot, ut asserat Bassæus esse communem omnium sententiam, nempè pro iis locis, in quibus jure aut primitivo, aut consuetudinario, non est introductum contrarium, sicut dicitur introductum in Gallia, & in quibusdam Diœcesibus vicinis, quæ ideò tenentur, etiam ex mente ipsiusmet Divi Thomæ, Ecclesiæ suæ consuetudinem servare: nam in fine articuli 8. sic concludit: *Diversæ consuetudines existunt apud diversos, quas quisque observare debet secundum morem eorum inter quos conversatur. Undè Hieronymus dicit de jejuniis loquens: unaquæque Provincia abundet in suo sensu, & præcepta Majorum, leges Apostolicas arbitretur.*

Prob. 1. Conclusio D. Thomæ, ratione ipsiusmet: ea cadunt sub jejunio, quæ Ecclesia intendit interdicere; sed non intendit interdicere sumptionem potus: ergo.

Prob. 2. Potuit Ecclesia instituendo jejunium, non interdicere potum extra refectionem, sicut potuit interdicere solas carnes, non ova; tertiam refectionem, non secundam; sed ita fecisse, jejunium restituendo, aut postea moderando, testis est irrefragabilis D. Thomas, qui mansit Romæ, fuitque summo Pontifici, & aliis Ecclesiæ Prælatis familiaris: ergo.

Prob. 3. Ex eodem 4. dist. 13. q. 3. art. 4. ubi dicit potum sumptum in fraudem jejunii, seu ad sedandam famem frangere jejunium: ergo ubi non sumitur in illum finem, non officit jejunio.

Objic. 1. Ecclesia instituendo primariò jejunium, prohibuit extra refectionem potum superfluum, ut patet ex supposito. 2. ergo etiam nunc.

Resp. Quod sicut totum Belgium, totaque Germania & aliæ Provinciæ potuerunt derogare juri primitivo quoad lacticinia in Quadragesima: ita & plurima loca quoad potum, præsertim accedente Ecclesiæ Romanæ consensu, quem supponit D. Thomas.

Objic. 2. Juxta D. Thomam, qui immoderatè bibit, perdit meritum jejunii: ergo non censetur jejunare.

Resp. dist. Ant. perdit meritum jejunii, quia violat in aliquo jejunium: N. quia non sentit difficultatem jejunii ob ventris repletionem, vel etiam quia peccat mortaliter contra Temperantiam: C. nec plus vult D. Thomas; aliàs sibi contradiceret.

Objic. 3. Institutum est jejunium ad domandam carnis concupiscentiam; sed magis provocat concupiscentiam potus vini, quàm esus carnium? ergo.

Respondet D. Th. quòd quidem vinum accendat calorem, & esus carnium humorem, qui concurrunt ad actum generationis; quia tamen calor citò transit, & humor diù manet, ideo potius interdicitur jejunantibus usus carnium, quàm vini.

Objic 4. Inde sequitur, ita potitantem per totum diem, ut non possit manducare, propter ventris repletionem, strictiùs jejunaturum, quàm jejunantem in solo pane; cùm hic sumat unam refectionem, ille nullam.

Resp. dist. sequelam: sequitur strictius jejunaturum, jejunio inutili, aut potiùs demeritorio: C. jejunio utili, & salutifero: N.

Objic 5. Jejunium dicit essentialiter abstinentiam; sed potu ingurgitatus non abstinet: ergo.

Resp. dist. min. non abstinet à potu: C. à carne & pluribus refectionibus, quas poterat inter bibendum sumere: N.

Objic. 6. Potus est pars refectionis: ergo bibens ante, vel post prandium sumit plusquàm refectionem unam.

Resp. dist. Ant. est pars refectionis hoc sensu, quòd sumatur tempore refectionis, tanquam vehiculum ciborum: C. hoc sensu quòd ordinetur ad reficiendum: N. ordinatur enim, ut diximus ex D. Thoma, ad ciborum digestionem.

Hæc dicta sint, non ad laxandas potitationibus habenas (cùm adversentur Temperantiæ, tollant jejunii meritum, hominem reddat hebetem, ineptum virtuti, promptum vitio, impediantque hominis Christiani perfectionem) sed ut D. Thomæ sententiam defendamus, pro iis locis solùm, in quibus non est introducta laudabilis consuetudo constituens sub jejunio abstinentiam à potu, sicque valeant Confessarii distinguere quid sit peccatum, & quid non.

CONCLUSIO II.

LIcita est sumptio Caffæi, Thæi, Salviati, & Chocolati in die jejunii, ubi illa sumuntur medicinaliter ad curandam infirmitatem realem, aliàs non.

Prob. 1. pars; quia tunc non habent rationem cibi, aut potus, sed medicinæ, à qua in die jejunii abstinere, nullibi præscriptum est.

Prob. 2. pars; quia etsi illa non sint propriè cibus, aut potus, & ideò nec dicantur bibi aut comedi, sed sumi; aliquid tamen participant ex utroque; cùm, ultra aquam, reperiatur non tantùm saccharum, sed etiam in Thæo & Salviato substantia herbarum, in Caffæo autem fabarum, & in Chocolato plurium maximè nutritivorum. Fatendum tamen in iis locis, ubi non est specialiter prohibitus potus extra refectionem, rarò admodùm sumptionem Caffæi, Thæi, & Salviati ad peccatum grave pertingere, cùm mixtio sacchari sit valdè modica, & aliunde quod ex fabis, aut herbis trahitur, sit ferè nihil. Aliud est de Chocolato, quod est maximè nutritivum, cùm, teste Strabba Medico Anglico, uncia cacao, ex quo partialiter conficitur Chocolatum, plùs producat humoris nutritivi, quàm libra carnis bubulæ.

Dices: In iis locis, ubi non præcipitur abstinentia à potu licitum est bibere cerevisiam extra refectionem licèt sit ex grano confecta: ergo & præfata.

Resp. neg. conseq. Disparitas est quòd cerevisia sit potus ordinarius, & consequenter non attenditur an nutriat, necnè sed sumitur ad refrigerationem: non est idem de aliis, cùm non veniant ratione potus.

QUÆSTIO IV.

Quid dicendum de refectione in die jejunii?

QUædam de hac materia diximus quæst. 1. cùm tamen aliqua restent explicanda, hic breviter illa exponemus.

CONCLUSIO I.

NOn est licitum dividere refectionem sine causa in die jejunii. Est communis. Hoc tamen intellige de divisione morali, seu tali, quæ censeatur partes moraliter disjungere.

Ratio conclusionis est, quia tunc non censetur una refectio sed plures minores, cùm non dicant ordinem ad invicem, plures autem in die jejunii refectiones, sive plenas, sive semiplenas, rejicit sensus Fidelium communis cum apprehensione culpæ gravis.

Dixi: *Sine causa*; quia ubi subest causa rationabilis, divisio illa potest licitè fieri: quænam autem sit ratio sufficiens; vix

potest

potest determinari, propter casuum occurrentium multitudinem. Interim ponemus aliqua corollaria, ex quibus facilè poterunt alia colligi.

Resol. 1. Parochum disjungentem partes refectionis ut ministret Sacramentum Pœnitentiæ, Baptismi, Eucharistiæ, Extremæ-unctionis &c. non peccare, ubi illa non possunt commodè differri; quia inter omnes rationes divisionis, videtur hæc justissima.

Resol. 2. Idem posse Mercatorem, ut vendat aliquid notabile, aliàs non venditurus; sicut & locatorem ut recipiat pecuniam à locatario rustico discedere volenti, ubi esset periculum solutionis aliàs non recipiendæ; quia talia authorizavit praxis communis, saltem ubi inter partes non intercedit mora notabilis.

Resol. 3. Non esse accusandum eum, qui inter prandendum garrit, nugatur, nova nuntia legit &c. si tempus refectionis non excedat duas horas; quia ordinariè tantum temporis conceditur refectioni sumendæ, nec censentur tunc partes moraliter dividi.

Resol. 4. Non esse idem de eo, qui, absoluto prandio, mensam reliquit sine animo continuandi: ille enim cùm moraliter loquendo prandium absolverit, si iterum comedat, censetur novam refectionem sumere, etiamsi tempore duarum horarum omnia illa peragantur. Dixi, *Sine animo continuandi:* si enim mensam relinquens in uno loco intendat absolvere in alio, ubi expectatur, non videtur culpandus, saltem peccati gravis, modo prandium non excedat duas horas, nec intervallum quadrantem circiter. Ratio est; quia diversitas locorum non videtur hic ad rem facere, præsertim ubi id requirit honestas.

Resol 5. Praxim etiam apud timoratos receptam, concedere mensæ Lectoribus & Ministris, ut aliquid sumant antequam legant aut ministrent, modo tamen id non faciant ante horam legitimam refectionis, & statim, absoluta mensa, perficiant.

Resol. 6. Non esse culpandos pauperes, qui circa meridiem tantùm habentes unde semi-plenè reficiantur, illud sumunt cum intentione continuandi, ubi novam eleemosynam receperint; quia non est credibile benignam Matrem Ecclesiam plus ab ipsis exigere.

CONCLUSIO II.

UBi non subest causa rationabilis refectionis dividendæ, non debet excedere spatium duarum horarum, nec collatiuncula, de qua postea, tempus mediæ horæ.

Prob 1. pars de refectione; quia tempus illud est sufficiens & plusquam sufficiens, ut quilibet etiam cum magna commoditate satisfaciat suæ necessitati; & ideo debent mensas struentes, sicut & illis præsidentes ita omnia disponere, ut illo spatio absolvatur refectio, aliàs præbent aliis causam excedendi: debent & assidentes mensis diutius protractis, ubi tempus effluxerit, desinere, & alios de hora lapsa, ubi commodè fieri potest, ex Charitate monere.

Prob. 2. Pars de collatiuncula; quia cùm satis communiter permittatur in ea quarta pars refectionis, videtur etiam rationabiliter concedenda quarta pars temporis.

CONCLUSIO III.

CUi propter infirmitatem, aut alia justa de causa permittitur comestio carnium, non permittitur ideo multiplex refectio. Est contra nonnullos Casuistas, nimium carni & sanguini indulgentes.

Prob. 1. quia etsi præceptum jejunii videatur unicum; est tamen virtualiter multiplex, & æquivalens duobus, quorum unũ prohibet esum carnium, & aliud plures refectiones, sicut præceptum Officii Divini, licèt unicum, æquivalet septuplici; atqui incapax servare unum præceptum, non eximitur ab altero, cujus est capax: ergo &c.

Prob. 2 Quia licèt jejunii præceptum foret omnimodè unicum, adhuc staret conclusio: quandoquidem, ut dicitur in Tr. de Legibus, impotens servare totam legem, teneatur ad partem sibi moraliter possibilem.

Dices 1. Accessorium sequitur principale; atqui in jejunio abstinentia à carnibus est principale, & abstinentia à refectione multiplici est accessorium: ergo cui licent carnes, licent & plures refectiones.

Resp. Quidquid sit de Majori, neg. Min. quia abstinentia à pluribus refectionibus est æquè de essentia jejunii, ac abstinentia à carnibus, ut patet in diebus Veneris & sabbati, in quibus ob facultatem sumendi plures refectiones, non dicitur esse jejunium, sed tantùm abstinentia.

Dices 2. Equidem comedens carnes non potest jejunare: ergo &c.

Resp Posse jejunare inadæquatè, ad quod tenetur: sicut carens Breviario & sciens memoriter omnia officia præter Matutinum, tenetur ad officium inadæquatè; quia ubi materia legis divisibilis est, qui non potest totum tenetur partem ponere, ut suo loco dicemus.

Dices 3. Cui necessariæ sunt carnes, necessariæ sunt & plures refectiones: ergo.

Resp dist. Ant. cui necessariæ sunt carnes ob magnam naturæ debilitatem, necessariæ sunt &c. transeat, & quidem hoc pendet à Medicorum judicio Cui necessariæ sunt carnes ob antipathiam stomachi cum piscibus & ovis, vel etiam ob illorum nauseam, aut detrimentum: N. Res per se patet.

QUÆSTIO V.

Quænam sint discutienda circa horam sumendæ refectionis?

PRætermissis illis, quæ hac de re discussimus quæst. 1. pauca hic subjiciemus.

CONCLUSIO I.

LIcèt anticipans notabiliter tempus refectionis peccet graviter, ut diximus, excusatur tamen ab omni peccato, ubi subest causa rationabilis.

Ratio est; quia si tota ratio jejunii cesset, ubi adest causa rationabilis non jejunandi, à fortiori cessare debet obligatio servandi horam competentem pro refectione, ubi talis causa reperitur. Imò sicut longè minùs est horam prandii prævenire, quàm non jejunare; ita etiam longè minor causa requiritur: Hinc

Resol. 1. Posse Missionarios hora X. vel ante prandere si iter conficiendum, concio habenda, aut confessiones audiendæ id requirant; cùm illa causa sit justissima.

Resol. 2. Posse etiam Superiorem, aut etiam alterum cum eo, anticipare refectionem per mediam horam aut circiter, si expediat, honestatis ergo, personam gravem discedere volentem in prandio associare; quia cum illa anticipatio non sit notabilis, ita etiam nec requirit causam notabilem. Idem dic in similibus.

Resol. 3. A fortiori licitam esse anticipationem illi, qui ob naturæ debilitatem; non potest tempus ordinarium expectare; cùm rationabiliter præsumi possit talem esse Ecclesiæ voluntatem.

Resol. 4. Id etiam permitti occupatis ex officio publico tempore refectionis, v. g. judicando, docendo, concionando, catechizando, excubias agendo &c. præsertim si non possint sine incommodo serius comedere; quia non est justum, ut quia serviunt bono publico, incommodum patiantur.

Resol. 5. Posse mercatores ferè toto die fori occupatos, vendendo, aut emendo, sumere collationem meridie, & vesperi refectionem, quia cùm transmutatio illa sit levis, ut dicemus, etiam levis requiritur causa.

Resol. 6. Non esse culpandos itinerantes, qui manè sumunt collatiunculam, vesperi cœnaturi, si non prævideant occasionem collationis in itinere sumendæ, quia non est rationabile, ut usque ad vesperam maneant jejuni.

CONCLUSIO II.

QUi manè culpabiliter sumpsit jentaculum æquivalens refectioni, tenetur illo die à refectione abstinere, vel certè à collatione, si jentaculum fuerit modicum.

Ratio est; quia etsi jejunium factum sit ipsi impossibile quoad circumstantiam temporis, potest tamen servari quoad alia; & ideo si iterum comedat quasi nihil manè sumpsisset, incurrit novum peccatum.

Dices: Inde sequitur, sumentem in die jejunii duas refectiones, unam manè, alteram vesperi, aut meridie, committere duo peccata, unum ratione temporis anticipati, alterum ratione secundæ refectionis, sed hoc est contra praxim Confessariorum non inquirentium an secunda refectio sumpta sit manè, an vesperi: ergo.

Resp Quidquid faciant aliqui Confessarii, hoc tamen esse exprimendum; cum duo illa sint ab invicem separabilia, & unum non includat aliud. Et certè si Joannes peccet uno peccato præveniens tempus refectionis, & Paulus altero peccato si sumat secundam refectionem, quidni Petrus & tempus præveniens, & duas refectiones sumens, peccaret duplici peccato?

Sed quid si mane sumpsisset mediam refectionem? Existimo verisimiliter non peccaturum postea, si facti pœnitens jungat suæ collatiunculæ alteram mediam refectionem. Ratio est, quia etsi Ecclesia sit ipsi justè irata ob violatam legem, non censetur

tamen

tamen ipsi denegare id quod necesse est ad integram refectionem, quia semi-plenè refecto nimis durum esset à mane diei præcedentis usque ad meridiem diei sequentis nihil sumere, nisi collatiunculam.

CONCLUSIO III.

Qui inculpabiliter sumpsit manè jentaculum, vel ratione jejunii vincibiliter ignorati, vel ratione itineris conficiendi, à quo posteà, rebus mutatis, abstinet, potest secundum aliquos, eodem modo se gerere, ac si nihil sumpsisset, adeoque adhuc refectionem & refectiunculam sumere. Alii concedunt solam collationem, si id possit sine gravi incommodo.

Ego viam mediam carpens probabiliùs existimo, posse adhuc sumere refectionem, non tamen refectiunculam, idque sub vesperam, nisi prius debeat adesse Communitati prandenti.

Ratio mea est, quia non censetur benigna Mater Ecclesia velle ut patiatur plus incommodi, quàm alter ordinariè jejunans, cùm egerit bona fide, sed si à manè diei præcedentis usque ad meridiem diei sequentis tantùm posset sumere collationem, plus pateretur incommodi, ut per se patet; ergo.

QUÆSTIO VI.

An liceat collatiuncula vespertina, qualis, & quanta?

Collationem ab initio non admisit Ecclesia, sed ex quo tempus refectionis ex ejus indulgentia mutatum est à vesperi in horam tertiam, & tandem ab hora tertia in meridiem, cœperunt aliqui, ne potus, quem vesperi sumebant ad extinguendam sitim, noceret, modicum quid comedere, quod paulatim non ampliùs per modum medicinæ, sed per modum alimenti & ad naturæ confortationem sumptum est.

CONCLUSIO I.

Licita nunc est Collatio, etiam ad nutritionem sumpta. Est communis.

Ratio est; quia etsi initio peccaverint illam introducentes: usus tamen illius ita nunc introductus est, sciente, vidente, & non contradicente Ecclesia, ut etiam timoratissimi nullum de ea scrupulum faciant. Non solet autem sumi ante quintam, aut sextam vespertinam, licèt ejus anticipatio nunquam videatur mortalis, ubi saltem non sit notabiliter ante tempus meridianum, quia cùm Collatio sit tantùm quarta aut quinta pars refectionis, videtur illius sumendæ circumstantia temporis esse quid leve, & ideò putamus sumentem Collationem in prandio, & prandium vesperi, etiam sine causa, tantum peccare venialiter. Ratio ulterior est; quòd, cùm sit licitum, imò perfectius sumere refectionem vesperi, tota deordinatio petatur ex anticipatione solius Collationis, & quidem eo tempore, quo jam licitum est comedere. Accedit, quod difficilius sit jejunanti expectare vesperam pro sumenda refectione, quàm meridiem, ut convincit experientia.

CONCLUSIO II.

Pro qualitate ciborum in refectiuncula sumendorum variant admodum Doctores: aliqui enim concedunt solos fructus, alii solum panem; alii panem cum fructibus, superaddunt aliqui caseum & butyrum, alii etiam pisciculos, non tamen pisces, alii non tantùm pisces magnos, sed & jusculum & ova, alii denique omnis generis cibos, quorum comestio licita est in prandio in die jejunii, modò servetur quantitas. Sed dixerim ego, salvo meliori judicio, servandam esse consuetudinem & praxim quam in qualibet Ecclesia sequuntur timorati.

Ratio est: quia cùm refectiuncula illa non sit ab Ecclesia universali instituta, sed tantùm à particularibus paulatim introducta, & tandem à S. Sede tolerata, eo modo sumi debet, quo fuit in singulis Provinciis introducta, & à timoratis recepta.

CONCLUSIO III.

Tanta est circa ciborum quantitatem controversia, quanta circa eorundem qualitatem: recurrunt siquidem aliqui ad mensuras Mathematicas, præscribendo æqualiter omnibus certum numerum unciarum panis, fructuum &c. puta tres, quatuor, quinque, imò octo & decem sine peccato gravi, convertentes cœnulam in cœnam. Aliqui refectionem dividunt, permittuntque pro Collatiuncula, sextam, quintam, aut quartam partem refectionis ordinariæ, & horum opinio longe probabilior est præcedenti; quandoquidem pondus rerum comestibilium non possit esse regula certa refectiunculæ? Et certè fieri potest ut panis quatuor unciarum bene pistus ex simila pura prævaleat, quoad nutritionem, alteri octo unciarum. Item uncia certorum fructuum ut Amigdalarum &c. plus causat humoris nutritivi, quàm tres unciæ aliorum. Accedit, quòd cùm Collatio sit tolerata ad refocillandam in modico naturam, non possit statui regula omnibus communis; quandoquidem quod parum refocillat in uno, multum refocillet in altero, & quod est refectiuncula uni, possit esse integra refectio alteri juxta cujusque appetitum voracem, aut moderatum: Unde secundam sententiam secutus existimo statui posse omnibus pro collatione, leve, aut semiplenum jentaculum ordinarium, quod in idem redit cum quarta aut quinta parte refectionis, quàm quisque ordinariè sumit. Et hanc regulam esse omnium optimam.

Prob. Quia subvenit humanæ nessitati secundùm uniuscujusque exigentiam, ita ut qui plus ordinariè comedit in prandio, majorem refectiunculam; qui minus, minorem sumere possit.

Petes 1. An liceat major Collatio in vigilia Nativitatis? Affirmat Diana cum quibusdam aliis volens posse sumi 16 uncias, quod est refectio integra; sed

Resp. Quidquid sit de locis, ubi hoc legitimè introductum est, non licere in his partibus, quia hoc non probatur sufficienter apud timoratos introductum. Crediderim tamen ratione laboris extraordinarii posse pius sumi ab iis, qui de nocte per quatuor aut quinque horas integras debent cantare, cùm hoc videatur rationabile.

Petes 2. An meritò concedant aliqui authores majorem Collationem Nobilibus, quàm plebeis?

Resp. Neg. Imò è contra, cùm meliorem sumant refectionem Nobiles, quàm alii, potius his, quàm illis major Collatio esse concedenda.

Petes 3. An Consiliarii, Lectores, Componistæ &c multum studentes, sumere possint Collatiunculam majorem?

Resp Affirm. Quia cùm longè plures spiritus tum animales, tum vitales consumant, & aliunde studium sit quædam lima insensibiliter corrodens hominis vitam, etiam majori indigent refocillatione. Non assentior tamen illis, qui ipsos eximunt à jejunio, cum experientia convincat, timoratos, secundam refectionem integram non esse ipsis necessariam, & posse sine illa absque gravi incommodo suis fungi muniis: nisi certè aliud insinuaret naturæ debilitas.

QUÆSTIO VII.

Quos obliget jejunium, quando incipiat, & desinat obligare?

Jejunium imperfectis, & non perfectis, esse impositum voluerunt olim Begardi & Beguinę, ut refert D Antoninus p. 4. tit. 11. c. 7. §. 4. sed eorum hæresis à Clem. V. proscripta est in Concil. Vienn. Nec mirum, cùm dicat Scriptura Apocal. ult. *Sanctus sanctificetur adhuc*, nempè jejunando, orando, & alia observando: unde D. Paulus, licèt perfectus, dicebat 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo* &c. Quem secuti sunt viri etiam Sanctissimi, qui quo erant Sanctiores, eò erant in suis jejuniis austeriores, & ideò sit

CONCLUSIO I.

Jejunium obligat omnes omninò Christianos, quibus est ętas competens. Est communis & certa.

Prob. 1. Ex D. Leone serm. 11. de Quadrag. cap. 1. *Adest maximum sacratissimum jejunium quod observantiam sui universis Fidelibus sine exceptione denuntiat*.

Prob. 2. ratione; quia cum jejunium possit esse omnibus Christianis proficuum, nempè corpus domando, carnem spiritui subjiciendo, peccata abluendo, Deum iratum placando &c. ita censetur esse omnibus impositum. Hinc

Res. 1. Præceptum jejunii obligare etiam Hæreticos, cum sint Christiani, & Ecclesiæ subditi, & ideò cum, hæresi abjurata, Confessionem instituunt, debent omnes jejuniorum violationes aperire.

Resol. 2. Præceptum illud non afficere infideles, seu illos, qui nunquam, actu Baptismi, Ecclesiam ingressi sunt; qui cùm non sint Ecclesiæ subditi, ita nec Ecclesiæ præceptis ligantur.

Resol. 3. Obligari Christianos illos, qui nec carnis rebellionem sentiunt, nec indigent pro peccatis satisfactione, si qui reperiantur. Ratio est; quia, cessante fine legis in uno particulari, non cessat lex ipsum obligare, ut dicitur in Tract. de Legibus. Accedit quod si jejunium non sit necessarium ad domandam carnem, sit tamen necessarium ad conservandam carnis subjectionem.

CONCLUSIO II.

Jejunium adæquatè sumptum incipit obligare quoslibet anno ætatis 21. completo, non ante: inadæquatè verò sumptum, seu pro sola abstinentia à carnibus, incipit obligare, cùm incipit usus rationis: quod accidit ordinariè circa septimum annum.

Prob. 1. Pars; quia etsi ligentur fideles ferè omnibus aliis Ecclesiæ præceptis, ubi usum rationis adepti sunt, noluit tamen Ecclesia, ut testatur praxis communis, jejunii observationem adolescentibus imponere ante dictum tempus, eo quòd, ob crescentem ætatem, & caloris abundantiam crebriori indigeant refocillatione. Ubi autem quis annum 21. complevit, statim subditur huic legi; ita ut si compleverit circa meridiem, debeat vesperi contentus esse Collatiuncula & certe si factus Subdiaconus hora 9. debeat Officium isti horæ correspondens recitare, quidni deberet adolescens à 2. refectione abstinere in nostro casu? si quis autem dubitet, an ætatem sufficientem expleverit, nec possit, adhibita sufficienti diligentia, veritatem adipisci, tutior pars est ipsi eligenda juxta regulas suo loco tradendas.

Prob. 2. Pars conclusionis; quia si tunc pueri teneantur confiteri, Missam audire &c. quidni & à carnibus abstinere? non tenentur autem antea; quia nullis ante usum rationis ligantur Ecclesiæ legibus; & ideò non peccant parentes aut alii, qui Infantibus, ante usum rationis præbent carnes, aut ova in Quadragesima.

Petes, an Frater Minor vovens Regulam ante annum ætatis vigesimum primum teneatur ad Jejunia Ecclesiæ & Regulæ?

Resp. 1. Quoad jejunia Ecclesiæ nullatenus teneri ante dictam ætatem, nisi etiam cadant sub præceptis Regulæ, ut est Quadragesima, Resurrectionis. Ratio est; quia nullibi legitur voluisse Ecclesiam prius obligare Religiosum ad sua jejunia, quàm sæcularem: ergo cùm aliunde Frater Minor non teneatur ad illa jejunia vi regulæ, quæ expressè dicit: *aliis autem temporibus*, idest, extra Quadragesimam omnium Sanctorum, & Resurrectionis, *non teneatur nisi sexta feria jejunare*, sequitur, ex nullo capite obligari.

Resp. 2. Teneri ad jejunia regulæ. Ratio est; quia cùm ante annum ætatis vigesimum primum sint ad jejunandum sufficientes, ut patet ex eo, quòd ipsis quandoque à Confessariis imponantur jejunia ob carnis petulantiam, nec possint Jubilæi indulgentias lucrari, nisi jejunent sicut ætate provectiores, sequitur, ubi se per vota ad jejunandum obligarunt, ad id teneri. Noluit quidem Ecclesia ante illud tempus obligare adolescentes, non quia credebat impotentes, sed ex mera indulgentia, cui possunt, si velint, renuntiare.

CONCLUSIO III.

Obligatio jejunii non desinit pro omnibus anno ætatis 60. si spectetur sola ratio, Est communior.

Prob. 1. Quia lex jejunii obligat omnes jejunandi capaces, sed plurimi sexagenarii jejunare possunt sine gravi incommodo, imò æquè commode ac varii quinquagenarii, aut quadragenarii, cùm de se dicat Navarrus, quòd octogenarius adhuc jejunaret, perinde ac cùm esset sexagenarius, aut quinquagenarius: ergo.

Prob. 2. Quia excusari non possunt, nisi quia senes, & quia senectus ipsa morbus est, ut habet adagium commune; sed licèt juxta computum ordinarium distinguendi vitæ ætates, omnes sexagenarii dicantur senes, non tamen omnes sunt tales juxta corporis dispositionem: ergo.

Prob. 3. Sexagenariis impudicis imponi possunt à Confessariis jejunia, quæ tenentur exequi, ut nullus dubitat: ergo supponuntur jejunii capaces.

Dices: sententia illa exponit homines innumeris scrupulis; cum non habeant regulam certam, quam sequantur.

Resp. neg. assumpt. ubi enim advertunt se non posse jejunando functiones ordinarias exequi, liberantur à jejunio: si dubitent, conforment se judicio Medici experti & timorati.

Dixi in concl. *Si spectetur sola ratio*; quia refert Lianas 3. p. Methodi c. 5. §. 20. Pium V. Anno 1570. declarasse vivæ vocis oraculo sexagenarios non ampliùs ligari jejuniis Ecclesiasticis, affirmatque se hujus declarationis fuisse oculatum testem, & ideò concludit: *Gratias Deo quod regula deinceps tenebitur certa à summo Ecclesiæ Pastore decreta* &c. Sed miror quosdam Auctores, etiam modernos, huic privilegio adhærere, cùm omnia vivæ vocis oracula fuerint per Greg. XV. & Urbanum VIII. expressissimè revocata.

QUÆSTIO VIII.

Quæ causæ excusent à Jejunio?

Quinque præsertim causas reperio, ob quas posset quis à jejunio excusari, nempè infirmitatem, laborem, itinerationem, paupertatem, & pietatem. De quibus articulis sequentibus.

ARTICULUS I.

Quæ infirmitas excuset à Jejunio?

CONCLUSIO UNICA.

Omnis illa Infirmitas excusat à jejunio, quæ spectato viri prudentis consilio, aut potius Medici experti & timorati judicio, credatur notabiliter obfutura corpori, si jejunetur. Est certa.

Ratio est; quia cùm infirmus sæpe non possit de infirmitatis suæ sufficientia judicare; imò licèt posset, cùm tamen ejus judicium sæpe sit aut nimis adulatorium, aut nimis scrupulosum, prudenter sequitur judicium Doctoris aut Medici experti & timorati.

Dixi: *Medici experti & timorati*: experti quidem; quia non sufficit quod medici nomine & vestibus induatur, aut etiam in aliqua Universitate sit ad Licentiatum promotus, sed debet ea, quæ sui sunt muneris, callere: timorati verò, quia plurimi reperiuntur hoc tempore nimium faciles, qui carni & sanguini supra modum blandiuntur, qui ferè omnium petitioni acquiescunt, qui domicellis propter futilem, aut forte imaginariam infirmitatem, etiam carnes concedunt, aliorum corpora foventes, animas autem suas occidentes. Hinc

Resol. 1. Non valentem dormire, nisi sumpta cœna, non posse duas refectiones sumere, sed debere Collationem in prandio sumere & refectionem vesperi, quia illa infirmitas secundùm prudens judicium non plus requirit, unde meritò proscripta est hæc propositio ab Academia Lovaniensi: *qui dormire nequit, nisi vesperi sumpta cœna, non tenetur jejunare; imò neque in prandio Collationem sumere, quamvis hoc modo isti incommodo obviare possit; quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionum.*

Resol. 2. Non quoslibet infirmos sumere posse multiplicem refectionem, quia ratio dictat quasdam infirmitates curandas esse per dietam, non per abundantiam.

Resol. 3. Quòd etsi mulieribus gravidis (quæ aliqua ex parte æquiparantur infirmis) concedatur usus plurium refectionum, sicut & lactantibus, non tamen usus carnium, quia indigent quidem majori alimento, cum se & prolem nutriant, non tamen carnibus, ut experientia declarat. Si tamen prægnanti esset valdè vehemens appetitus carnium, posset pro ista vice carnibus vesci, ut vitaretur periculum abortus.

Resol. 4. Virum, qui jejunando non posset reddere debitum uxori illud exigenti, non teneri jejunium frangere. Ratio est, quia non se obligavit ad illud opus Justitiæ, nisi quantùm posset servando Dei & Ecclesiæ mandata, & consequenter nullam facit comparti injuriam: si tamen indè immineat uxori periculum evidens incontinentiæ, debet maritus sæpius comedere, non quidem ex virtute Justitiæ, sed Charitatis, cui debet præceptum Ecclesiasticum cedere.

Resol. 5. Non debere uxorem obedire marito jejunium Ecclesiasticum prohibenti, quia magis Deo & Ecclesiæ obediendum est, quàm marito, aliud esset, si justè timeret blasphemias, discordias notabiles &c. quia non censetur Ecclesia in illis circumstantiis obligare.

Resol. 6. Nec posse puellam jejunium violare, eo quòd jejunando fiat pallida, sicque minus placeat Amasio, cui desiderat Matrimonio conjungi, quia prætextus illi sunt nimium interessati, humani, & Christianis indigni.

Resol. 7. Posse quandoque, etiam leniter infirmum, à jejunio eximi, si nempè ob jejunium immineat morbus gravis, quia prudentiæ est morbos non tantùm curare, sed etiam prævenire. Idem est de iis, qui ex priori infirmitate restant debiles, quia justum est, ut paulatim vires resumant. Pro coronide

Notandum 1. Ubi omnibus pesatis, adhuc dubitatur de sufficientia infirmitatis, petendam esse à legitimo Superiore dispensationē ut suppleat sua authoritate, quod fortè deest in rei veritate.

Notandum. 2. Proportionandam esse exemptionem infirmitati, ita ut quandoque infirmus sumat carnes & plures refectiones, aliquando plures refectiones, sed non carnes, aut è contra aliquando ultra refectionem ordinariam, jentaculum manè, aliquando refectionem vesperi, & refectiunculam meridie, prout infirmitatis ratio exegerit.

AR-

ARTICULUS II.

An labor excuset à jejunio?

CONCLUSIO I.

OMnis labor honestus vitæ sustentandæ necessarius moraliterque incompossibilis cum jejunio, idest, talis, ut jejunans non possit illum ponere sine gravi incommodo, eximit laborantem à jejunio.

Ratio est, quia etsi Ecclesia voluerit ut jejunando aliquid pateremur, non tamen ut redderemur inhabiles, aut ferè inhabiles ad functiones ordinarias, ut semper intellexit communis omnium fidelium sensus. Hinc

Resol. 1. Excusari fossores, agricolas, saccigeros, cœmentarios, trahentes naves sine equorum adminiculo (non tamen ipsas regentes) fabros ferrarios, lignarios, argentarios, ænearios, stannearios, & alios hujusmodi, ubi occupantur in operibus gravioribus, & fere per totam diem. Ratio est; quia tales artes præter vehementem & continuam corporis agitationem non possunt diu exerceri sine magna spirituum exhalatione, & corporis debilitate. Idem dic de similibus.

Resol. 2. Etiam eximi posse lapicidas, pistores, sutores, coriarios, fullones, pannos, telas, & alia hujusmodi opere textorio fabricantes; quia cùm etiam oneroso brachiorum motu agitentur, etiam indigent frequentiori alimento ad substantiæ exhaustæ reparationem.

Resol. 3. Non excusari Pictores, Sartores, Acupingentes, Notarios, Scribas, Mercatores, Typographos componentes (aliud est si prælo immediatè insudent) Medicos, Chirurgos, Pharmacopolas, Barbitonsores, &c. quia cùm horum & similium labor non exhauriat vires, etiam non requirit specialem restaurationem.

Resol. 4. Non videri totaliter exemptos Judices, Advocatos, Consiliarios, Procuratores, Componistas, Professores, Scholares &c. quia etsi studium nonnullos spiritus animales consumat, qui sunt maximè ad vitam necessarii; fatebuntur tamen, ubi fuerint jejunio assueti, se vix ullam pati difficultatem in suis functionibus obeundis. Si tamen sint in studio assidui, largiorem, ut supra dictum est, concedimus Collationem, imò & secundam refectionem, si aliter non valeant officiũ suum exequi.

Resol. 5. Immeritò liberari à lege jejunii Reipublicæ Officiales, nisi laborem exemptioni proportionatum exerceant. Ratio est; quia nullibi legitur plus esse illis concessum in hac materia, quàm aliis: & ideò hanc proscripsit propositionem Alex. VII. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati obligatione Jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

Petes: An opifices liberi à jejunio, sint etiam liberi in die Festo in quo non laborant?

Respondet Sylvius Neg. quia si die præcedenti laboraverunt, etiam plenè corpus restaurarunt, sicut & restaurabunt die sequenti pro labore istius diei, si tamen ob jejunium redderentur insufficientes ad laborem sequentis diei, possent eximi juxta judicium prudentis viri.

CONCLUSIO II.

ETiam liberat à jejunio labor honestus, qui non est vitæ sustentandæ necessarius, nisi fiat in fraudem legis.

Prob. 1. Pars; quia divites laborando sufficienter in die jejunii eximuntur à jejunio, sed non est ipsis necessarius labor ad vitæ sustentationem, ut per se patet: ergo. Prob. Ma. tum ex praxi ubique recepta, tum ex declaratione Eugenii IV. Anno 1440. his verbis à Bassæo V. Jejunium 2. n. 7. relata: *Opifices suas artes exercentes, aut coloni colendis, serendisque agris aut aliis ejusmodi rebus operam dantes, sive sint divites, sive pauperes, ad jejunia sub peccato mortali non tenentur, & à Confessariis absolvi possunt consulendo illis, ut in eleemosynis, aliisque piis operibus occupentur.* Loquitur autem Pontifex (ut intelligitur ab iis, qui declarationẽ retulerunt) de opificibus artes laboriosas exercentibus.

Prob. 2. Pars; quia etsi lex faveat laborantibus simpliciter, non tamen illis, qui ea tantùm intentione sordida laborant, ut ventrem multiplici refectione repleant, quandoquidem, ut sæpe diximus, fraus & dolus nemini patrocinentur.

Porro censetur quis laborare in fraudem legis, quando laborat; aliàs, si exemptionem à lege non expectaret, non laboraturus, ita ut labor sit præcisè propter exemptionem. Ubi autem quis ita laborat, ut si non esset Jejunium, adhuc esset laboraturus, non agit in fraudem legis, sive de necessitate laboret, sive non, sed utitur Jure suo. Hæc magis patebunt ex dicendis infra art. seq.

CONCLUSIO III.

LAbor illicitus non eximit defatigatos, à Jejunio, nisi sit periculum alicujus morbi contrahendi.

Ratio est; quia non potest rationabiliter præsumi velle Ecclesiam tales eximere, cùm illa, licèt benigna, nunquam faveat peccatoribus, & ideò si debeant defatigationem illam cum aliquo incommodo tolerare, suæ iniquitati debent imputare; unde hanc propositionem condemnavit Facultas Lovanien. *Defessus ex quocumque labore licito vel illicito, v.g. cum fœminis commixtione, liberatur à lege jejunii.*

Dixi: *Nisi sit periculum morbi contrahendi*, quia cum teneamur ex lege naturali vitam nostram conservare, ex eadem lege tenemur morbum, etiamsi ex crimine proveniat, impedire, legi autem naturali cedit Ecclesiastica. Aliud est de corporis fatigatione, quæ non censetur infirmitas, sed quoddam incommodum, quod possumus licitè, imò & meritoriè tolerare sine remedio, ut patet in cæmentariis & aliis, qui licèt valdè fatigati, sæpè tamen Jejunant die veneris in Quadragesima, & quidem cum magno merito.

ARTICULUS III.

An iter, quale, & quantum eximat à Jejunio?

CONCLUSIO I.

QUodlibet iter sive pedibus, sive equo, sive curru, sive aliter confectum eximit itinerantem à jejunio, ubi ex eo notabiliter defatigatur. Hoc est certum, sed quanta debeat esse illa fatigatio ut sit notabilis, & quantum iter pedibus, quantum equo, quantum curru, ut censeatur parere defatigationem sufficientem? nihil magis incertũ. Regulam dabimus Concl. 3.

CONCLUSIO II.

OMne iter non susceptum in fraudem legis, nec in finem illicitum (si aliunde graviter fatiget itinerantem) liberat à lege jejunii.

Ratio est; quia eodem modo debemus loqui de itinere, ac de labore, cum equidem sit quidam labor corporalis, sed omnis labor talis excusat laborantem à jejunio, ut patet ex art. præced. ergo &c. Hinc

Resol. 1. Nobilem aut divitem itinerantem pedibus, honestæ recreationis, aut exercitationis ergo, cùm posset incedere equo, curru, aut navi, non teneri ad jejunium, ubi sufficienter defatigatus est; quia si dives non teneatur cessare à labore ut jejunet, nec ab itinere pedestri.

Resol. 2. Studiosum, qui tempore vacationum pedestris ambulat de civitate in civitatem, animi causa, non obligari in die jejunii intermedio quiescere, ut præcepto satisfaciat, quia id Ecclesia non requirit, ut declarat praxis timoratorum.

Resol. 3. Eum, qui venando, aut piscando in die jejunii, graviter defessus est ex cursu, aut labore, absolvi à jejunio, etiamsi non ex arte, aut officio, sed ex sola recreatione honesta id fecerit: modò tamen non fuerit venatus aut piscatus, quia dies erat jejunii; aliàs ob fraudem teneretur, ut antea diximus. Ratio est; quia talis utitur jure suo, cùm nullibi prohibeatur venari aut piscari in die jejunii.

Resol. 4. Exemptum esse peregrinantem ad Loca Sancta, etiamsi possit in alium diem iter differre, modò antea statuerit illo die discedere. Videtur quidem contrarius D. Thom 2.2.q. 147. art. 4. ad 3. sed cùm in fine dicat: *Ex hoc ipso quod Prælati dissimulant, videntur annuere*, & aliundè declaraverit Eugen. IV. Post D. Thomæ tempora, opificem divitem à jejunio exemptum, licèt commodè possit laborem omittere, ut patet; non est dubium quin à fortiori in casum nostrum consentiret, si adhuc viveret.

Resol. 5. Itinerantem expressè ut eximatur à jejunio, etiamsi ad Loca Sancta, sicut ut corrumpat puellam, teneri ad jejunium, etiamsi notabiliter sit defessus, modò non sit periculum morbi: hocque propter rationes allatas art. præced. concl. 2. & 3.

CONCLUSIO III.

NOn bene statuitur regula certa quãtitatis itineris pro omnibus personis indeterminatè; cùm aliqui plus gravantur confectis duabus leucis, quàm alii, confectis octo aut decem.

Prætereà variæ occurrunt circumstantiæ tum ex parte itinerantis, tum ex parte viarum, tum ex parte temporis, quæ impediunt quominus eadem mensura longitudinis itineris assignetur omnibus. Quare, relicta opinione illorum, quorum aliqui

requirunt quatuor leucas, alii quinque, alii sex, hanc pono Regulam generalem.

Quodcumque iter ita alterans hominem, ut ea, in quibus ordinariè occupatur, non possit nisi cum magna difficultate exequi, solvit itinerantem à lege jejunii, sive interim iter fiat pedibus, sive equo, sive curru. Hanc Regulam sine anxietate, sine scrupulo, potest quilibet etiam plebejus aut rusticus ad praxim deducere; cùm facilè videre possit unusquisque, an cum magna difficultate necne, possit opera sua ordinaria exequi. Si tamen non possit quis esse sibi arbiter, credat viro prudenti, & maxime directori, cujus est hac de re judicium ferre.

Dixi in præfata regula: *sive iter fiat equo*, quia licèt ordinariè incedentes equo, non sint à jejunio immunes, præsertim cùm equus placidus est & obtemperans; ubi tamen iter, vel gressu valdè præcipiti debet confici; quod accidit cursoribus; vel pluribus diebus continuari cum urenti solis ardore, aut vento impetuoso, etiam excusare potest à jejunio.

Dixi etiam: *sive curru*; quia potest quandoque sedens per 10. aut 12. horas in vectura non pensili & incedente super pavimento aspero & prærupto ita fatigari, ac si quinque aut sex leucas pedester confecisset. Ex hac regula

Resol. Meritò damnatam esse ab Alexand. VII. hanc propositionem: *Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant*, quia propositio illa nimis universalis est, excusatque indiscriminatim fatigatos & non fatigatos.

ARTICULUS IV.

An paupertas & pietas possint esse causæ sufficientes, ut non servetur Jejunium?

CONCLUSIO I.

Dicendum quòd pauperes, qui possint sufficienter habere quod eis sufficiat ad unam comestionem, non excusentur propter paupertatem à jejuniis Ecclesiæ. Ita D. Th. sup. art. 4. ad 4.

Ratio est; quia sicut paupertas nihil facit ad rem, ut quis eximatur à Missa, à Communione Paschali, à Confessione annua &c. Ita nec ut eximatur à jejunio, si cum sua paupertate sufficienter habeat unde reficiatur.

Dixi tamen superiùs, posse quandoque refectionem dividere. Vide quæst 4. In fine concl. 1.

Petes 1. An illi, quibus tantùm est panis & aqua, sed sufficienter ad integram refectionem, teneantur jejunare? Affirmativa multis apparet dura: Negativa autem videtur D. Thomæ contraria, cùm ipsos obliget, ubi habent sufficientia ad unam comestionem, nihil determinando circa qualitatem potus aut cibi. Ego viam mediam amplexatus sic Resp. Vel tales sunt illis assueti, ita ut pane & aqua non nauseantibus sumere possint ex eis plenam & integram refectionem, vel non: si secundum, non videntur ad jejunium obligandi, cùm propter panis nauseam non possint nisi pluries comedendo refici: si primum, tenentur; modò ea sumendo sint æquè fortes & robusti ac alii, qui cibis melioribus vescuntur. Ratio est; quia nihil occurrit unde eximantur, cùm corpus plenè reficiatur.

Dices: Si inde eorum corpus non mortificetur, mortificatur tamen gustus.

Resp. Si ratio illa valeret, posset assuetus comedere bonos pisces, non jejunare, ubi tantum haberet varia legumina, etiam bene condita; quandoquidem plus mortificetur hic in gustu, comedendo legumina, quàm pauper comedendo panem, cui est assuetus: unde non eximitur quis à jejunio propter gustus mortificationem, aliàs sumens cibos amaros in saturitate, non teneretur ad jejunium: quod nemo dixerit.

Petes 2. An miles in castris teneatur vesci pane nudo diebus veneris, si nihil aliud habeat præter panem & carnes?

Resp. Probabilius posse carnes adjungere, non quia panis non possit sufficere ad refectionem; sed quia præsumitur talem esse Ecclesiæ intentionem: cùm enim permittat militibus certis diebus in Quadragesima comestionem carnium, dum sunt in urbibus, possuntque habere legumina, caseum, ova, &c. idque ut sint pro expeditionibus futuris magis nervosi & robusti, præsumendum est etiam die veneris idipsum illis concedere, dum omnibus præfatis destituti, coguntur manere sub dio, singulis momentis pugnæ expositi, saltem ubi diebus præcedentibus fuerunt male nutriti.

Petes 3 Quid faciendum militi, dum consocii camerarii carnes diebus prohibitis comedunt?

Resp. Debere si possit, expensas suas particulariter facere; quia tenetur, quantum potest, legem observare: si tamen id non possit, vel quia non recipit stipendium particulariter, vel aliunde non tenetur, aliis comedentibus carnes, solo pane contentus esse, saltem si hoc fiat pluribus diebus, qui non est credibile velle Ecclesiam tam durè cum suis agere, ubi Superiores nolunt favere abstinere volenti.

CONCLUSIO II.

Non excusat pietas à jejunio nisi involvat laborem, aut peregrinationem, quæ sit de se sufficiens ad excusandum independenter à motivo pietatis.

Ratio est; quia pietas à præfatis abstracta, nec corpus aggravat, nec animam, & consequenter non est unde eximat exercentem opera pietatis à lege jejunii. Hinc

Resol. 1. Orantem, meditantem, Horas Canonicas in Choro canentem, Sacramenta ministrantem &c. teneri ordinariè ad jejunium, etiamsi opera præfata satis diu protrahat, quia non involvunt laborem corporis alterativum, saltem notabiliter.

Dixi: *Ordinarie:* nam si quis tempore Paschali à summo mane ad vesperam exciperet Confessiones laboriosas, tum ob Pœnitentum ignorantiam, tum ob casuum difficultatem, posset eximi, quia hoc opus est valdè laboriosum, causatque magnam capitis, adeoque & totius corporis debilitatem: unde in hac materia debet unusquisque esse sincerus suæ causæ arbiter.

Resol. 2. A jejunio absolvi Concionatores Adventuales & Quadragesimales, si quotidie, aut ferè quotidie concionem habeant cum magno labore & studio. Ratio est, quia cum Concionator servidus debeat habere stomachum fortem & vires corporis vividas, quæ aliunde graviter alterantur & debilitantur per longum studium & onerosam memoriæ exercitationem, Justum est ut frequentiori restauratione utatur.

Dixi: *Cum magno labore, & studio*; quia si quis ob conciones alibi repetitas, vel ob memoriæ facilitatem non indigeat longo studio, non est eximendus; cùm cesset causa exemptionis, nempè labor notabilis.

Resol. 3. Concionatorem, qui ob stipendium aut mercedem concionatur, non teneri ideò jejunare, si aliunde sufficienter laboret ut eximatur. Ratio est; quia merces hic nil facit ad rem; nam si opifici diviti permittatur laboritium servile, ob quod est à jejunio excusandus, quidni cum jejunii exemptione permitteretur laboritium spirituale Concionatori stipendium expectanti?

Resol. 4. Flagellantes se in hebdomada sancta posse à jejunio eximi, si in sanguinis effusione videant se valdè debiles; quia si Ecclesia eximat debilitatos ex labore, sive corporali, sive spirituali, etiamsi stipendium laboris accipiant, cur non eximeret debilitatos ex opere pietatis ob solum Christi patientis amorem. Dixerim tamen æquè perfectum, aut fortè perfectius esse ita castigationem moderari, ut cum illa sit jejunium compatibile; quia summè placent Deo opera ex obedientia humili suscepta. Imò condemnarem illum, qui se flagellaret ex motivo exemptionis, idque ob fraudem legis, Idem dic in similibus.

QUÆSTIO IX.

Quis possit in lege jejunii dispensare?

CONCLUSIO I.

Potest Papa in lege jejunii dispensare pro tota Ecclesia. Episcopus pro suis Diœcesanis, & Parochus pro suis subditis, saltem ubi non est Episcopus.

Prob. 1. pars; quia cum Papa tanquam Christi Vicarius, sit Pastor universalis Ecclesiæ, potest in omnes Ecclesiæ subditos jurisdictionem suam exercere, dispensando in lege jejunii, & in aliis Ecclesiasticis, ubi justum fuerit, quandoquidem ab ipso dependeant omnes Ecclesiæ leges, aut in fieri, aut in conservari; & ideò potest, non solum alicui concedere ut nunquam jejunet, sed etiam jejunii legem omninò tollere: validè quidem, etiam sine causa, licitè verò ubi adest causa rationabilis.

Prob. 2. Pars; quia postulat ratio & prudens Ecclesiæ regimen, ut in casibus frequenter accidentibus, ut sunt casus jejunii, sit penes Episcopos potestas dispensandi, ne propter facilem casuum occurrentiam, & difficilem ad Papam recursum, non sit sufficienter Fidelium necessitati provisum. Non possunt tamen legem jejunii universalem tollere, cùm non habeat Inferior potestatem in leges Superioris. Aliud esset, si ipsimet, aut eorum prædecessores jejunium aliquod instituissent; in illud enim eandem haberent potestatẽ, ac Papa in leges Ecclesiæ universales.

Prob. 3. Pars; quia licèt Jus id non concedat Parochis, concedit tamen consuetudo Fidelium praxi firmata, & Prælatorum consensu roborata.

Dixi: *Saltem ubi non est Episcopus*; quia cùm tunc sit facilis ad ipsum recursus, videndum est quid circa hoc consuetudo ibidem introduxerit.

No-

Notandum hic Parochorum dispensationem esse propriè dictam, & non tantùm declarationem exemptionis, sicut est Medici, Confessarii, Theologi, aut alterius viri prudentis, & ideò ubi dubium est de causa justa exemptionis, satiùs est ad Parochum recurrere, quàm ad Medicum aut Confessarium, cùm ille sua Jurisdictione suppleat, causamque reddat quodammodò sufficientem, quod hi non faciunt.

CONCLUSIO II.

Possunt etiam Prælati Regulares, tum Provinciales, tum Locales cum suis in jejunio dispensare.

Prob. De Provincialibus, quia ex Jure communi habent in suos potestatem seu Jurisdictionem quasi Episcopalem, & consequenter sicut possunt Episcopi cum diœcesanis, ita & illi cum suis Religiosis dispensare, ubi occurrerit causa rationabilis.

Prob. De localibus; quia sunt veri Parochi & Ordinarii respectu suorum, & sicut consuetudo recepta introduxit ut dispésare possint Parochi cum suis, ita etiam ut dispensare possint Priores, Guardiani, Rectores &c. cum suis inferioribus. Est tamen disparitas inter Prælatos provinciales, & locales, quòd primi, sicut Episcopi, permittere possint ob pisciom raritatem, comestionem ovorum in Quadragesima, non alii, quibus non plus competit in hoc, quàm Parochis, qui debent dispensationem Episcopalem expectare.

QUÆSTIO X.

Seu variæ quæstiunculæ utiles & curiosæ de jejunio.

Petes 1. Quis instituerit jejunia quatuor temporum?

Resp. Quatuor temporum jejunia (sicut & Quadragesimæ, de quibus quæst. 1.) instituta fuisse ab Apostolis. Patet ex Leone I. Epist. 81. Cap. 1. Ubi ait, *ex Apostolica venire doctrina; ut sacræ ordinationes (quæ fiunt sabbatho quatuor temporum) præmisso jejunio consecrentur*. Quod & repetit serm. 2. De Pentecost. *Jejunium, quod ex Apostolica traditione subsequitur, sanctè observantia celebremus*. Legebatur quidem olim in Breviario Romano de S. Calixto: *Instituit quatuor anni tempora, quibus jejunium servaretur*, sed cum jam in Breviario correcto habeatur *constituit quatuor anni tempora, quibus jejunium ex Apostolica traditione acceptum, ab omnibus servaretur*, satis apparet S. Calixtum determinasse quidem tempus quo fierent, non tamen ipsa jejunia, in quibus celebrandis non servabantur anteà ab omnibus eadem tempora.

Dies cap. *Jejunium* dist. 76. legitur voluisse S. Pontificem ut jejunium ter in anno celebratum, quater celebraretur: ergo saltem unum instituit.

Resp. Sic voluisse; quia satis probabiliter unum è quatuor erat abrogatum. Porrò instituta sunt illa jejunia tum ut pro fructibus obtinendis Divinam moveremus Clementiam, tum ut pro obtentis grates rependeremus; tum etiam ut pro regendo fideli populo digni consecrarentur Ministri. Fiunt autem feria quarta, sexta & sabbatho; quia Feria quarta fuit Christus venditus, Feria sexta crucifixus, & in sepulchro requievit sabbatho.

Petes 2. An sit jejunandum Feria sexta & sabbatho?

Resp. Jejunium fuisse olim feria sexta, imò & quarta, ut testatur Epistola S. Ignatii ad Philippenses in fine his verbis: *quarta & sexta feria jejunate*: quod & confirmat Origines hom. 10. In Levitic. *habemus quartam & sextam septimanæ dies, quibus solemniter jejunamus*. Sabbatho autem fuit aliquando jejunium Romæ, non ubique: undè Augustinus veniens cum matre Roma Mediolanum, consuluit S. Ambrosium, an deberet Mediolani, sabbatho jejunare, sicut Romæ? cui respondit: *Cùm Romam venio jejuno: cum Mediolani sum, non jejunio; sic & tu quamcumque Ecclesiam veneris, ejus morem serva*. Nihilominus his temporibus, extra Quadragesimam; quatuor tempora, & festorum vigilias, nec feria quarta, nec sexta, nec sabbatho est jejunandum, sed tantùm feria sexta & sabbatho à carnibus abstinendum; ut fidelium praxis testatur. Imò sabbathis inter diem Natalem Salvatoris (in quo ex jure communi non est abstinentia à carnibus, ubi incidit in feriam sextam aut sabbathum) & Purificationem B. M. Virginis inclusivè, carnes comedunt Galli & Belgæ, consuetudine sic permittente ob Dominicæ Nativitatis lætitiam. Dixi *inclusivè*; quia etiam ipsa die Purificationis, si cadat in sabbathum, comeduntur.

Petes 3. An etiam Fratri Minori licita sit comestio carnium in Die Natalis Domini, feria sexta occurrente?

Resp. Neg. Sic eorum Regulam praxi, & Summorum Pontificum declaratione interpretante.

Petes 4. An in die Sancti Marci, sicut & tribus diebus ante Ascensionem, sit jejunium?

Resp. Esse abstinentiam à carnibus; non tamen à pluribus refectionibus; ita ut nequidem sit prohibitum refectionis horam prævenire. Ita communis DD. consensus, & recepta fidelium praxis: Excipe tamen, nisi alicubi præceptum synodale, aut consuetudo aliud introduxerit, prout dicitur introductum in Diœcesi Cameracensi, ut jejunetur usque ad prandium, vel saltem donec sint absolutæ Litaniæ publicæ.

Petes 5. An iis, quibus ex consuetudine Licitum est comedere adipem diebus Sabbathinis, licitum sit & præfatis diebus?

Resp. Neg. Quia consuetudo contra jus commune non est amplianda, sed potiùs restringenda.

Petes 6. An liceat jejunare diebus Dominicis?

Resp. Fuisse olium prohibitum, tum ob hæresim Manichæorum, qui, ut ostenderent Christi Resurrectionem non esse verã, dies Dominicos in jejunio & luctu transigebant; tum in detestationem eorum, qui id faciebant vel in contemptum Ecclesiasticæ consuetudinis, vel ob vitium singularitatis; nunc tamen, cessante scandalo, errore, aut contumacia, nõ est prohibitum, quidquid dicant Cajetanus, Navarrus, & Sayrus. Ratio est; quia, cessante universaliter fine legis, cessat ipsa lex; sed jam cessarunt rationes, propter quas olim fuit vetitum die Dominico jejunare, ut evidenter patet: ergo.

Resol. 1. Posse Episcopũ, urgente gravi necessitate, v. g. cõflictu hæreticorũ contra Catholicos, jejunium indicere die Dominico; quia etsi id non soleat Ecclesia, hoc tamen non prohibet, ut dixi.

Resol. 2. Votum jejunandi diebus Dominicis jam obligare, cùm sit de re licita, & meliori.

Resol. 3. Votum jejunandi per mensem integrum, non obligare diebus Dominicis; nisi aliud intendatur; qui vota tantum obligant ad instar præceptorum Ecclesiæ, quæ non solet diebus illis jejunium imponere: esse tamen à carnibus abstinendum.

Petes 7. Unde initium habuerit jejunium Adventus à Religiosis celebratum?

Resp. A Romanis, apud quos olim etiam vigebat vel præcepto, vel consilio, ut refert Rodulfus Tongrensis Lib. de Canonũ observantia: *Apud Romanos*, inquit, *etiam in Adventu Domini jejunium agitur*. Undè Innoc. III. Cap. *Consilium*. De observatione jejuniorum: *Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur*: quod jejunium licèt non fuerit universale, universaliter tamen mansit apud Religiosos, si valdè paucos exceperis.

Petes. 8 Cur in omnibus ferè Religionibus sit jejunium plenum, vel semiplenum feria secunda & tertia ante diem Cinerũ?

Resp. Propter Epistolam Decreta.em Telesphori, quæ refertur c. 4. *statuimus* dist. 4 ubi legitur: *Statuimus ut septem hebdomadas plenas ante Sanctum Pascha omnes Clerici in sortem Domini vocati à carne jejunent &c.* Undè Gratianus c. 5. *Quadragesima* dist. 4. *Quadragesima sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam* nempè pro Clericis, ut dixerat c. præced. *& vocatum est hoc jejunium Quadragesima*. Quia tamen hujus jejunii obligatio desuetudine ablata est, hinc fit quòd à Clericis sæcularibus nullatenus, & à multis Religiosis nonnisi imperfectè observetur.

Petes 9. Quando olim inceperit & finierit Quadragesima?

Respondet Alcuinus lib. de Divinis Officiis: *Quadragesima incipit à sequenti Dominica post Quinquagesimam, & finitur 4. feria ante Pascha Domini*. Quod confirmat Rabanus lib. 2. de institut. Clericorum c. 34. & sic illo tempore jejunium quadraginta dierum non erat perfectum: cùm tunc, sicut & nunc, licitæ essent refectiones diebus Dominicis. Ut autem Quadragesimale jejunium foret ex omni parte plenum, statutum est jure novo, ut inciperet à die Cinerum inclusivè, & terminaretur cum Sabbatho Sancto; quia sic, detractis sex Dominicis; in quibus jejunium non est plenum, restant quadraginta dies jejunii perfecti.

Petes 10. Quare immediatè ante Pascha fuerit institutum hoc jejunium?

Resp. Ob varias causas 1. Ut essemus magis prompti & expediti ad celebranda Dominicæ Passionis & Resurrectionis Mysteria. 2. Ut à cibis corporalibus magis solito abstinentes, cibum spiritualem, Communionem dico Paschalem, majori cum animi præparatione reciperemus. 3. Quia illo tempore, nempè verno, magis abundant humores, magisque effervescit sanguis, undè facilè oriuntur motus libidinosi, quos refrænat jejunium illud salutare.

Petes 11. An sit jejunandum illi, qui gravioribus agitatur carnis stimulis jejunando, quàm non jejunando.

Resp. Affirm. quia cùm jejunium carnium maceret, cohibeat stimulos, tentationes illæ non proveniunt ex jejunio, sed aliundè, & ideò sunt aliis mediis vincendæ.

Sed teneturne, qui nullam patitur carnis rebellionẽ? Tenetur: quia non tantùm imponitur jejunium, ut caro subjiciatur, sed etiam ad satisfactionem peccatorũ, mentis in Deum elevationẽ, iræ divinæ placationem, aut impetrationẽ alterius boni publici.

Sed esto, quòd finis adæquatus legis jejunii esset subjectio carnis, adhuc tamen obligaretur; quia, ut dicitur in Tract. de legibus, cessante fine legis in casu & persona particulari, non cessat propterea legis obligatio.

Petes 12. Quid requiratur ad Christiané jejunandum?

Resp. requiri 1. ut jejunans à cibo, jejunet præsertim à vitio: nec enim *fructuosè corpori esca subtrahitur, nisi mens ab iniquitate revocetur*, inquit S. Leo Serm. 4. de Quadragesima: & ideò sic est temperanda edendi libertas, ut refrænetur vitiorum cupiditas 2. Ut abstineatur, maximè in Quadragesima à ludis & jocis, saltem cogitationum salutarium dissipativis: *non enim lamenta cum jocis conveniunt; & fallax ac deceptrix lætitia veraces lachrymas producere nescit in proximo.* Nicolaus I. ad consulta Bulgar. c. 47. 3. Ut quod substrahitur corpori, concedatur pauperi: unde S. Leo Serm. 2. de jejunio decimi mensis: *fiat refectio pauperis, abstinentia jejunantis.*

Petes 13. Quid agendum Confessario cum Pœnitentibus, qui sæpius in Quadragesima non jejunarunt?

Resp. debere ipsos interrogare, an annis superioribus ita egerint, &, si recidivos repererit, debere ipsis jejunia imponere, ante quorum executionem non est eis beneficium absolutionis impendendum, tum ut videat, an propositum emendæ sit efficax; tum ut lapsus futuros præcaveat.

Petes 14. Quid nobis objiciant hæretici circa abstinentiam à carnibus?

Resp. sequentia. 1. Illud Matth. 15. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.* 2. Illud Apost. ad Coloss. 2. *Nemo vos judicet in cibo aut in potu.* 3. Illud 1. Corinth. 10. *Omne quod vobis apponitur, manducate.* Et c. 8. *Esca autem nos non commendat Deo.* Idem ad Titum 1. dicit omnia munda esse mundis. Et 1. ad Timoth. 4. prædicit cavendum esse ab iis, qui prohibituri essent cibos à Deo creatos. Quibus

Respondendum est in præfatis locis nihil aliud intendi, quàm quòd non sit abstinendum à carnibus, & aliis cibis tanquàm natura sua immundis, quod volebant Judæi, & quidam hæretici; quodque negant Catholici, qui ab illis abstinent, non quia immundi sunt: sed quia eorum abstinentia corpus macerat, carnem subiicit spiritui, mentem elevat &c. ob quos fines ab Ecclesia præcipitur; & quidem justissimè: nam si præcipiat quandoque Medicus infirmo abstinentiam à carnibus, & hic teneatur obedire, ut vitam corporalem conservet; quidni id possit Ecclesia erga suos, ad vitam eorum spiritualem conservandam, cùm non minus, imò longe magis competat Ecclesiæ regimen animarum, quàm Medico regimen corporum?

QUÆSTIO V.

Quid sit ira, quale peccatum, quæ ejus filiæ, & quæ remedia?

INdifferens est Ira ad peccatum, sive physicè spectetur, sive moraliter. Physicè siquidem nihil est aliud, quàm ebullitio sanguinis in corde proveniens ex fellis turbatione & evaporatione; moraliter autem, est appetitus vindictæ; ubi autem nec in uno, nec in altero exceditur, tantùm abest, ut ira sit mala, ut è contra posset esse meritoria, imò & ejus absentia peccaminosa: undè peccant quandoque Superiores, & quandoque parentes defectu iræ in subditos, sicut peccavit Heli. 1. Reg. 2. fuitque ideò justa morte punitus, quod filiis discolis, eorumque vitiis non fuerit iratus: unde Eccl. 7. legitur: *melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.* Dixit quidem Christus Matth. 5. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*; sed ibide ira ad homicidium proximè vel remotè tendenti loquitur, ut manifestè patet tum ex Interpretibus. Prætereà non condemnari ibi omnem iram, inde manifestè colligitur, quòd ipsemet Christus, à quo longe erat omne peccatum, circumspexit *cum ira* Marc. 3. & psalmo 4. dicitur; *Irascimini & nolite peccare.* De sola ira in malam partem sumpta, quæ peccatum est capitale, soletque dici *Iracundia*, hic agimus.

CONCLUSIO I.

IRa ut vitium capitale, est immoderata cupiditas vindictæ, aut quasi vindictæ.

Dicitur 1. *Immoderata*, quod accidere potest vel ex parte modi irascendi ut si motus iræ nimium effervescat, aut interius, aut exteriùs, vel ex parte appetibilis, seu vindictæ; & ideò *Si aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis, puta, si appetat puniri eum qui non meruit, vel ultra quam meruit, vel etiam non secundùm legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui est conservatio justitiæ, & correctio culpæ, erit appetitus iræ vitiosus*, inquit D. Th. 2. 2. q. 158. art. 2. O.

Dicitur 2. *Vindictæ*, quæ est objectum seu terminus iræ; non est tamen necesse ad iram, ut vindicta feratur in eum, à quo quis se læsum arbitratur; nam si quis optaret ut latro v. g. gravius puniretur, quàm mereatur delictum, esset vera ira, licèt ab eo nec in se, nec in suis fuisset læsus.

Dicitur 3. *Vel quasi vindictæ*; quia dum homo irascitur in res inanimatas, ut dum artifex ex cholera frangit, aut projicit instrumentum non ita idoneum, dum scholaris comminuit calamum male scribentem, pictor penicillum &c. non est propriè vindicta, & tamen est propriè ira; licèt ordinariè venialis; nisi ab extrinseco fiat mortalis.

CONCLUSIO II.

IRa excessiva ex parte vindictæ est peccatum ex genere suo mortale; excessiva autem ex parte modi irascendi, ordinariè tantum est veniale.

Prob. 1. Pars; quia talis ira adversatur Charitati & Justitiæ; Charitati quidem; cùm optemus proximo malum, quod nobis non optaremus fieri: Justitiæ verò: nam sicut ad justitiam commutativam requiritur æqualitas inter datum & acceptum, ita ad justitiam vindicativam æqualitas inter pœnam & culpam.

Dixi: *Ex genere suo*; quia potest esse peccatum veniale ob imperfectionem actus, quæ spectatur vel ex parte voluntarii, ut cùm motus iræ prævenit judicium rationis perfectum ex parte objecti, ut cum levis est vindictæ optatæ excessus.

Prob. 2. Pars; quia homo per solum emotionis excessum nec intendit nocere, nec nocet nisi sibi.

Dixi tamen: *ordinariè*; quia ut non minus doctè, quàm veraciter advertit noster Marchantius, tom. 2. Trib. tract. 6. tit. 2. q. 2. concl. 5. si emotio sit tam enormis, ut privet hominem sensu aut ratione, aut ipsum exagitet in voces horrendas, membrorum contorsiones, spumas &c. erit mortalis, cum non minus, imò fortius Dei imaginem, naturamque rationalem deturpet, quàm ebrietas. Unde de simili ira dixit Ambr. precat. 2. ad Missam. *Ira inter cætera vitia nihil asperius, nihil invenitur amarius: quæ dum ultra modum efferbuerit, atrociter mentem exulcerat, sensum hebetat, linguam immutat, oculos obumbrat, totumque corpus perturbat: hinc protinus rixæ, contumeliæ, clamor, indignatio, tumor mentis, & blasphemiæ suscitantur.*

Ex quo sequitur eum, qui enormi commotioni agitatur, etsi nec vindictam, nec quasi vindictam appetat, graviter delinquere, vel ob alteratam humanæ naturæ constitutionem, vel ob sensus & rationis privationem.

CONCLUSIO III.

SEx à D. Thom. art. 7. post S. Gregor. supra, congruè assignantur filiæ iræ, nempè Rixa, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Blasphemia, Indignatio: vel enim ira consummatur in corde, vel ore exprimitur, vel opere completur: si in corde, est *Indignatio*, qua quis ob injuriam sibi aut suis factam, alterum reputat indignum, cui exhibeat officia aliis exhiberi solita, ut alloqui, salutare, aspicere, conversari &c. poteritque interdum esse peccatum mortale, ut diximus de odio quæst. 1. de Superbia; illuc recurre. Si autem indignatus excogitet diversa media vindictæ, & talibus cogitationibus animum repleat, dicitur *Tumor mentis*, qui est mortalis aut venialis juxta excessum vindictæ. Si ira voce exprimatur, vel per verba confusa & inordinata, & erit *Clamor*, qui ordinariè tantùm est venialis; vel per injurias apertas, & erit *Contumelia*, si respiciat proximum, Blasphemia, si Deum aut Sanctos. De Blasphemia egimus disput. 2. & de Contumelia disput. 8. Tractatus nostri super Decalogum. Si autem opere compleatur, dicitur *Rixa*, *per quam intelliguntur*, inquit D. Thom. *omnia nocumenta quæ facto proximis inferuntur ex ira*, adeòque pugnæ, duellum, seditio, mutilatio, homicidium &c. de quibus suis locis.

CONCLUSIO IV.

REmedia contra iram adhiberi possunt sequentia.

1. Sibi ob oculos ponere exemplum Christi ita mansueti & patientis, ut cùm ad victimam tanquam ovis duceretur, non aperiret os suum, ut cum malediceretur, non malediceret; cum pateretur, non comminaretur, cum crucifigeretur, pro suis interfectoribus oraret, *discite*, ergo *à me*, inquit Matth. 11. *quia mitis sum, & humilis corde*; discite, & persecutionibus, injuriis, afflictionibus patientiam opponite.

2. Non solum primos iræ motus, sed etiam primas cogitationes, imò & omnes occasiones evellere, quia instar ignis est ira, & sicut à scintilla augetur ignis, nisi illicò suffocetur, & extinguatur, ita facilè à primo motu ad iram vehementer devenitur; unde *incomparabiliter salubrius est*, inquit Aug. Epist. 149.

Etiam

etiam iræ juſtæ pulſanti non aperire penetrale cordis, quàm admittere non facile receſſuram, & perventuram de ſurculo ad trabem: audet quippè impudenter etiam creſcere citiùs quàm putatur: non enim erubeſcit in tenebris, cùm ſuper eam ſol occiderit.

3. Seriò advertere quot & quaota mala ex ira proficiſcantur, quot bella, quot clades, quot duella, quot ſeditiones, quot homicidia, quot parricidia, oxoricidia, & fratricidia. Iratus Cain fratrem Abel interfecit: iratus Abſalon ſæpius patri Davidi necem intentavit: iracundia ſævus Herodes non ſolùm filios, ſed & uxorem, corporis forma, & animæ virtutibus eximiam enecavit. Lege ſcripturam, revolve hiſtorias, & ubique horribiles iræ effectus invenies.

QUÆSTIO VI.

Quid Acedia, & quotuplex, quale peccatum, quæ ejus filiæ, quæ comparationes, & quæ remedia?

VArlè ſumi poteſt Acedia. 1. Pro quodam corporis torpore, & virium naturalium hebetudine in ordine ad laborem ſuſcipiendum. Hæc gravedo accidere ſolet circa meridiem, vel ob ſolis ardorem, vel ob ſumptam refectionem. 2. Sumitur pro paſſione appetitus ſenſitivi, operis laborem & difficultatem reſugientis: & his duobus modis ſumpta Acedia non eſt ſecundùm ſe peccatum. 3. Sumitur Acedia prout eſt quædam incuria ſalutis, ita hominis mentem aggravans, ut nihil agere lubeat in ordine ad vitam æternam. De hac movetur hic quæſtio.

CONCLUSIO I.

ACedia eſt torpor mentis bona ſpiritualia inchoare abhorrentis, & inchoata perficere faſtidientis. Eſt duplex, generalis una, ſpecialis altera.

Prima eſt quoddam faſtidium de bono ſpirituali communiter accepto, ſeu ut convenit cuilibet virtuti: & ſic ſumpta non eſt ſpeciale vitium (cùm omne vitium reſugiat ſpirituale bonum virtutis oppoſitæ) ſed eſt vitium illi virtuti oppoſitum, de cujus bono, & exercitio triſtatur quis in quantom eſt carni & ſanguini moleſtum, ac delectationis impeditivum, ita ut ſi triſtetur de bono Temperantiæ, ſitGuloſitas, ſi de bono Fortitudinis, ſit Ignavia; & ſic de aliis.

Hoc peccatum aliquando mortale eſt, aliquando veniale. Mortale erit, ſi inde ſequatur alicujus præcepti graviter obligantis tranſgreſſio, aut tranſgreſſionis periculum, veniale verò, ſi præcepta quidem adimpleantur, ſed cum diſplicentia & triſtitia.

Secunda ſeu ſpecialis, eſt tædium ſeu triſtitia de bonis divinis ut ad nos pertinentibus, ut ſi quis doleat quod Deus ſit finis noſter, beatitudo noſtra, ſalus noſtra, quòd ſimus ejus filii adoptivi, amici, hæredes &c. eo quòd ad beatitudinem, ſeu hæreditatem obtinendam, dura & difficilia ſint practicanda, & delectabilia fugienda.

Dixi: *De bonis divinis ut ad nos pertinentibus*; quia ſi quis triſtetur de bonis divinis ut Dei ſunt, v.g. De ſanctificatione divini nominis, de converſione infidelium, de pœnitentia peccatorum, de profectu Juſtorum &c. non erit Acedia, ſed odium.

CONCLUSIO II.

ACedia ſpecialis (quæ ſola eſt vitium capitale) eſt peccatum ex genere ſuo mortale. Eſt communis.

Ratio eſt; quia per illam apertè vilipenduntur Dei amicitia & æterna Beatitudo: cùm reputentur indigna, quæ comparentur difficili virtutum exercitio; vitiorumque ſuga obtineantur, quod eſt Deum creaturis, ſenſibus, carni, & ſanguini, delectationibuſque brutalibus poſtponere.

Confirm. Sicut enim cenſeretur Principem vilipendere, qui triſtaretur ſe in ejus familiaritatem aſſumendom, eo quòd deberet ideò à ſcurrarum conſortio abſtinere, ita & Deum parvi facere, qui de ejus amicitia & fruitione dolet, eo quòd infamem ideò vitiorum uſum debeat relinquere. Ex dictis hac & præcedenti concluſione

Reſol. 1. Acediæ ſpecialis reum eſſe illum, qui etſi ad litteram quædam præcepta obſervet, ut non adulterari, non furari, certis diebus à carnibus abſtinere, Miſſam audire &c. vix tamen ſuſtinet loquentes de Deo, de Salute, de Cœlo, de Virtutibus, de Sacramentis frequentandis &c. totamque ponit conſolationem in voluptatibus, cibo, potu, ſomno, inertia, converſationibus &c. quia interpretativè cenſetur, neglecto bono divino, ſalotem contemnere, & bonum, quod ſacit, credibile eſt ex frigida conſuetudine, & timore merè ſervili procedere.

Reſol. 2. Ejuſdem Acediæ convictum fuiſſe adoleſcentem illum, qui dixerat Chriſtus Marci 10. *Quæcumque habes, vende & da pauperibus, & habebis theſaurum in Cœlo:* ille enim *abiit mœrens*, nempè quod Cœlum, divitiarum contemptu eſſet obtinendum: ubi involvitur triſtitia de bono divino, ſacta ad terrena divitiarum ſolatia comparatione.

Reſol. 3. Ob eandem rationem, non minus culpabiles eſſe voluptuoſos & carnales illos homines, qui ſordibus Epicureis immerſi nollent ſe ad aliam fœlicitatem eſſe creatos.

Reſol. 4. Tantùm Acediam venialem incurrere illos, qui triſtati de Miſſa audienda, eo quòd tempore frigido debeant è lecto ſurgere, illam tamen audiunt, licèt cum aliqua diſplicentia; quia tantum eſt animi remiſſi languor, qui non Charitati, ſed ejus ſervori adverſatur.

Reſol. 5. Non eſſe acedioſos illos, qui ob annexas ſuo ſtatui difficultates triſtantur quòd facti ſint Sacerdotes aut Religioſi; modò tamen obligationibus ſuis ſatisfaciant. Ratio eſt; quia poſſunt de vocatione aſſumpta triſtari, & tamen ſine triſtitia ſuo munere fungi.

Hoc tamen (niſi triſtitia illa compeſcatur) periculoſum eſt, paratque viam non tantum ad Acediam generalem, ſed etiam ſpecialem.

CONCLUSIO III.

SEx Acediæ filias aſſignat D. Gregorius 31. Moral. cap. 17. nempè malitiam, rancorem, puſillanimitatem, deſperationem, torporem circa præcepta, & mentis evagationem circa illicita. *Malitia* hic non ſumitur prout eſt quid commune omnibus vitiis, ſed pro affectu diabolico, quo quis Deo, Chriſti ſanguine, Virtutibus, Sacramentis, omnibuſque ſpiritualibus ſpretis, in omnem ſeſe præcipitat iniquitatem. *Rancor* eſt quædam indignatio contra eos, qui ad divina, ſpiritualia, aut ſalutaria hortantur, inducunt &c. ita ut de acedioſo dici poſſit illud pſalmi 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Etſi aotem peccatum illud, ſecluſo odio, & ſecundum ſe ſit tantum veniale; ordinariè tamen eſt mortale, eo quòd vel igoorentur neceſſaria ad ſalutem, vel facilius & ſæpius omittantur. *Puſillanimitas* eſt animi dejectio ſeu mollities, qua quis formidat aggredi ea, quæ ſunt perſectionis, ne aliquando deficiat; ut cælibatum amplecti, Religionem ingredi, iejunia voluntaria, aot caſtigationes aſſumere &c. eſt quidem ſecundum ſe tantum venialis, ſed nonnunquam ex ea gravia mala ſequuntur: nam, ut ait D. Bernardus epiſt. 32. *Tribulatio parit puſillanimitatem, puſillanimitas perturbationem, perturbatio deſperationem, & illa interimit:* & ideò ut monet Eccleſiaſticus cap. 7. *Nol. eſſe puſillanimus in animo tuo. Deſperatio* eſt peccatum in Spiritum Sanctum, quo quis beatitudinis aſſecutionem ſibi impoſſibilem ſtultè exiſtimans, de ea obtinenda diffidit, eſtque ex genere ſuo graviſſimum, ex quo ſequitur quandoque tanta vitæ diſplicentia, ut aliqui etiam neſandas ſibi manus injiciant. *Torpor circa præcepta*, juxta D. Bonav. eſt voluntas gravedinis impatiens, tepida vel pigra ad expletionem agendorum: illum confundit S. Doctor cum tepore, qui eſt languor ſpiritualis circa bonum agendum. Hoc peccatum eſt mortale, vel veniale prout præcepta vel nullatenus, vel tardè, vel frigidè adimpleotur. Tepor vomitum Deo provocat; atque tunc à Deo tepidus evomi incipit, quando in deteriora labitur: perfectè verò evomitur, dum impœnitens moritur: unde Apoc. 3. dicitur: *Utinam frigidus eſſes aut calidus; ſed quia tepidus es.... incipiam te evomere ex ore meo.* Ultima Acediæ filia *eſt evagatio mentis*, quæ reſpectivè ad ipſam mentem ſeſe ad diverſa diffundere volentem, dicitur *mentis importunitas*; reſpectivè ad cognitionem, *curioſitas*, reſpectivè ad locutionem *verboſitas*; reſpectivè ad potentiam loco motivam, *corporis inquietudo*; reſpectivè ad propoſitum, *inſtabilitas*. Hoc peccatum ſecundùm ſe leve eſt, erit tamen mortale, ſi fiat eo tempore, quo requiritur ex præcepto mentis attentio, ut in auditione Miſſæ, Officii Divini recitatione &c.

CONCLUSIO IV.

SEquentes Acediæ comparationes dicuntur ex Doct. Seraphico in Dieta ſalotis cap. 7.

1. Comparat acediam *ſalicibus*, quæ ſicut ſunt inſructuoſæ, & tantùm ſaciont umbram tranſeuntibus; ita acedioſus nullum ſructum faciat, tantumque ſacit umbram diabolo.

2. *Febri hecticæ*: oritur enim acedia defectu humoris dilectionis Dei & devotionis, ſicut febris hectica defectu humoris naturalis: & ſicut hæc vix unquam curatur; ita acedioſus, quia ſemimortuus, vix corrigitur.

3. *Cani famelico*: acedioſi enim *famem patientur ut canes*, pſalm. 58. os ſiquidem eorum eſurit cibaria delicata; lingua verba vana; manus vilia; cor honores; auris rumores & oculi vanitates.

4 *Ferro, terræ, aquæ, & veſti*; quia ſicut ferrum, quod non

tractatur, cito rubiginatur; terra quæ non colitur, malas herbas generat; aqua, quę non movetur, brevi corrumpitur; vestis, quæ non portatur, facile à tinea corroditur; ita acediosus, qui se non exercet in opere & oratione, tandem vitiis succumbit.

CONCLUSIO V.

Acediæ opponi possunt hæc remedia.

1. Assiduè considerare quid pro nobis toleraverit Christus, quot fatigationes, quot itinera, quot jejunia, quot agones, quot tormenta, quid in stabulo, quid in vitæ decursu, quid in deserto, quid in Passione, quid in Cruce, quid ante Crucem. Si ergo tanta pro salute nostra passus est Christus, quanta nos pro eadem salute assecuranda facere convenit? Non decet sub capite spinoso membra esse mollia & delicata.

2. Aures erigere ad tubam divini judicii, quæ continuò minatur negligentibus & desidiosis excisionem: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Matth 3 & 7. *Jam securis ad radicem arborum posita est.* Matth 3. & de ficulnea infructuosa dicitur Luc. 13. *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* Quæ est autem arbor illa infructuosa, nisi anima bonorum operum sterilis & inanis, desidioso languore torpida?

3. Seriò reflectere ad labores, itinera, fatigationes, sudores, pericula, quibus exponuntur contiouò homines pro adipiscendis opibus in ictu oculi perituris: & inde cogita, Christiane piger, quid tibi pro divitiis cęlestibus & æternis agendum sit: aperi oculos, vide illorum solicitudinem pro re futili, & tuam ignaviam pro re divina & perenni. Audi Thomam à Kempis de imit. li. 3. c. 3. qui introducit Christum sic loquentem: *Promittit mundus temporalia, & parva, & ei servitur aviditate magna: ego promitto summa & æterna, & torpescunt mortalium corda.... pro modica præbenda, longa via curritur, pro æterna vita à multis vix pes semel à terra levatur .... erubesce ergo serve piger & querulose, quòd illi paratiores inveniuntur ad perditionem, quàm tu ad vitam.*

4. Fugere ignavos & desidiosos; è contra consortium illorum quærere & amare, qui in practicandis virtutibus, Sacramentis frequentandis, concioolbus audiendis sunt assidui, quippè spretis hujus vitæ oblectamentis, continuò ad æternæ beatitudinis bravium aohelant.

5. Efficaciter considerare cruciatus futuros in tormentis, vel gloriam futuram in cęlestibus: quod nihil erit impunitum, nihil irremuneratum; & ideò S. Pater noster Franciscus, ut à suorum cordibus Acediam eliminaret, dicebat: *O dilectissimi fratres, & in æternum benedicti filii, audite me, audite vocem Patris vestri: magna promisimus, majora promissa sunt nobis: servemus hæc, suspiremus ad illa: voluptas brevis, pœna æterna: modica passio, gloria infinita: multorum vocatio, paucorum electio: omnium retributio.*

Denique perpendere infinita mala quæ ex Acedia & Tepiditate sequuntur, ut satis patet ex dictis: unde S. Bernard. Serm. 63. in Cantica, ut hujus peccati horrorem inculcet Religiosis, sic loquitur. *Hoc frigus*, scilicet tepiditas, *si semel animam .... pervaserit, mox subit quidam animi rigor, & vigor lentescit, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, sopitur ratio, spiritus extinguitur, defervescit novitius fervor, ingravescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna Charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, revocat consuetudo, Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur jus, fas proscribitur, derelinquitur timor Domini. Dantur postremo impudentiæ manus: præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia & confusione saltus de excelso in abyssum, de pavimento in sterquilinium, de solio in cloacam, de cœlo in cœnum, de claustro in sæculum, de Paradiso in Infernum.*

TRACTATUS SECUNDUS.

De Virtutibus.

Sicut vitium dici potest omnium malorum fons & origo ita virtus omnium bonorum parens fertilis & fęcunda. Et ideò sicut non sufficit homini, præsertim Christiano, malum fugere, nisi etiam studeat & bonum practicare; ideò, inquam, postquam de Vitiis Tractatum unum instituimus, alterum de Virtutibus instituere, necessarium duximus. Præcipuæ autem inter virtutes, aliæ sunt Theologicæ, aliæ Cardinales: Theologicæ sunt Fides, Spes, & Charitas: Cardinales, Prudentia, Justitia, Temperantia & Fortitudo. Ideò de Theologicis tractant omnes Theologi, de Cardinalibus, saltem omnibus, pauci Theologi, multi morales Philosophi. Nos autem, quoniam de Justitia superabunde disseruimus in Tractatu *de Jure & Justitia*; de Temperantia verò in Appendice de Jejunio, & aliunde notio Prudentiæ, & Fortitudinis potius sit Philosophicæ, quàm Theologicæ Considerationis, ideò de solis virtutibus Theologicis tractabimus.

Hæ sunt autem inter omnes virtutes nobilissimæ, utpotè quæ proximè circa Deum ipsum tanquam objectum suum immediatim versantur: aliæ quidem virtutes etiam hominem ad Deum conducunt, sed à longè & quasi per vias obliquas, in quantum scilicet vel ipsius passiones moderantur, vel ejus actiones dirigunt, vel à terrenis avellunt &c. Theologicæ autem, quasi recto tramite in Cęlum conscendentes ipsam Dei Majestatem in supremo Gloriæ throno venerantur, vel diligendo per *Charitatem*, vel concupiscendo per *Spem*, vel dictis ejus assentiendo per *Fidem*. De his tribus breviter, sed clarè & solidè, disserere conabimur, præmissa de virtute Theologica in genere, quæstione unica.

QUÆSTIO PROOEMIALIS.

Quid virtus Theologica, an sit necessaria, & qualiter se habeat respectu potentiarum?

CONCLUSIO I.

Virtus Theologica communiter sumpta est habitus supernaturalis à Deo infusus elevans animam, ut immediatè feratur in Deum tanquam objectum.

Dicitur 1. *Habitus*, non actus, quia certum est in Baptismo virtutes Theologicas infundi parvulis, qui tamen actuum sunt incapaces: unde Innocent. III. Cap. *Majores*. De Baptismo. *Quamvis nonnulli concedant quòd parvuli* (nempè Baptizati) *credant, non per usum*, idest per actum, *sed per habitum Fidei quem suscipiunt in Baptismo*; si autem virtus Theologica sit habitus in parvulis, quidni & in adultis? Imò nisi foret habitus, periret tempore somni, quod non admittitur.

Dicitur 2. *Supernaturalis*, quia licèt sit ens Creatum, adeòque naturale, hoc sensu, quòd sit intra naturam, cùm tamen nec sit producibilis à causa naturali, nec exigat ab ea produci, sequitur esse supernaturalem, & quidem in substantia. Accedit, quòd ad Deum tanquam finem supernaturalem dirigatur.

Dicitur 3. *à Deo infusus*; ut distinguatur ab habitu Fidei, Spei, & Charitatis per actus virtutum infusarum acquisibili, quia longè probabilius est dari posse virtutem Theologicam naturalem, seu quæ per actus comparata, etiam circa Deum tanquam objectum immediatum versetur. Et ratio est, quia ex eo, quòd frequenter assentiamur certis Fidei articulis, v. g. existentiæ Christi in Eucharistia, experimur in nobis quandam facilitatem ad credendum articulum illum, quam non experimur circa alios articulos, illa autem facilitas non provenit ab habitu Fidei infuso, cùm æqualiter se habeat ad omnes articulos, & consequenter ab habitu per actus comparato proveniat, necesse est. Accedit, quod Christianus in Hæresim lapsus eandem facilitatem sentiat ad credendum certis articulis, ac ante hęresim; sed post Hæresim facilitas illa non provenit ab habitu Fidei infuso, utpote amisso: ergo nec ante ab eodem proveniebat, sed ab habitu comparato, adeòque naturali.

Dices 1. Actus virtutum infusarum, quales sunt Fides, Spes, & Charitas infusæ, non possunt producere habitum naturalem: ergo.

Resp. Dist. Ant. Non possunt producere quatenus sunt supernaturales; C. Quatenus sunt actus vitales in objectum tendentes. N.

Dices 2. Habitus ille acquisitus differret specie ab habitu infuso, cùm hic sit supernaturalis, ille naturalis: & non differret, cùm actus uterque idem haberet objectum motivum & terminativum.

Resp. Quòd specie differret, non ratione objecti, sed ratione principii, in quantum principium habitus infusi sit solus Deus, & acquisiti sit repetitio actuum: unde hoc axioma; *actus specificantur ab objectis*, hoc sensu verum est, quòd quoties objecta specie differunt, etiam specie differant actus; non autem hoc sensu, quòd à solis objectis sumatur actuum specificatio.

Dices 3. Si daretur habitus ille acquisitus, frustaneus esset infusus.

Resp. 1. Non posse dici frustraneum, cùm habitus acquisitus ortum habeat ex actibus ab habitu infuso procedentibus.

Resp. 2. Habitum infusum requiri, ut actus sint meritorii & supernaturales, quales non sunt procedētes ab habitu acquisito.

Dicitur 4. *Elevans animam*, cui virtus Theologica non tantùm dat facilè posse operari, sicut virtus naturalis, sed etiam simpliciter posse, ut dicemus posteà.

Di-

Dicitur 3. *Ut immediatè feratur in Deum tanquam objectum* &c. Ut distinguatur ab aliis virtutibus, quæ quidem ad Deum ordinantur, sed tantùm mediatè.

CONCLUSIO II.

Triplex est præcisè virtus Theologica, nempe Fides, Spes, & Charitas. Est communis

Ratio est; quia plures superfluerent, & pauciores non sufficerent: superfluerent quidem plures, cùm quælibet excogitabilis in Deum immediatè tendens, sit ad hanc triplicem reducibilis: non sufficerent autem pauciores, quia cum Deus pro hoc statu nobis tripliciter proponatur, nempe ut cognoscibilis, ut nobis bonus, & ut bonus in se, etiam triplici modo debemus ipsum respicere, scilicet ut cognoscibilem per Fidem, ut nobis bonum per Spem, ut bonum in se per charitatem, & ideo dixit Apost. 1. Cor. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas tria hæc.*

Dices 1. Virtutis Theologicæ unicum est objectum, nempe Deus: ergo unica virtus.

Resp. Dist. Ant. Unicum est objectum materiale: C. formale: N. aliter enim tendit in Deum Fides, aliter Spes &c. ut patet ex dictis.

Dices 2. Etiam Theologia respicit Deum immediatè ut objectum; ergo sunt plures.

Resp. Theologiam non esse habitum supernaturalem, ut suo loco dicitur.

CONCLUSIO III.

Necessaria est ad salutem triplex virtus Theologica, non sunt tamen inter se necessariò connexæ.

Prob. 1. Pars; quia nec parvulo, nec adulto statuit Deus conferre gloriam, nisi habenti gratiam, adeòque nisi his tribus virtutibus instructo; quandoquidem, Deo ita ordinante, sint à gratia inseparabiles. Præterea non potest adultus salvari, nisi credat, speret, & diligat; sed actus credendi, sperandi & diligendi necessariò ex Dei ordinatione ab eorum habitibus procedit; ergo. Unde Scot. 3. dist. 34. n. 6. *Fide tenemus tres virtutes Theologicas esse necessarias, perficientes immediatè animam respectu objecti increati:* cui præluxerat Aug. ser. 53. de temp. *tria quædam propofuit animæ nostræ necessaria beatus, & egregius Gentium Doctor dicens, nunc autem manent Fides &c.*

Prob. 2. Pars; quia in Patria remanebit charitas sine Fide & Spe; imò & in Via, amissa per peccatum charitate, remanent Fides & Spes in peccatore, ut docet Trid. sess. 6. can. 28. *si quis dixerit,* inquit, *amissa per peccatum gratia,* quæ est ipsamet charitas secundùm nos, *simul & Fidem semper amitti.... anathema sit*: ergo virtutes Theologicæ non sunt inter se necessariò connexæ.

Dices: Fides sine charitate mortua est: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Mortua est, id est, nullatenus subsistit: N. Id est nihil proficit ad meritoriè operandum: C. & ideo dixit Augustinus libro 19. de Civitate Dei Fidem, & alias virtutes sine charitate non esse vera, virtutes, quia non prosunt homini ad meritum, licèt in sua specie sint veræ & perfectæ virtutes.

CONCLUSIO IV.

Virtus Theologica dat animæ nostræ potentiis posse operari, & cum iisdem partialiter operatur.

Prob. 1. Pars; quia in hoc differunt virtutes Theologicæ à naturalibus, quod hæ supponant in potentiis posse, & solùm dent facilè posse; illæ verò etiam dent posse, eò quòd potentiæ naturales sint de se improportionatæ ad operandum supernaturaliter; hocque patet in intellectu, qui nisi à lumine Gloriæ perficeretur & compleretur in ratione potentiæ, nunquam beatificè Deum attingeret.

Prob. 2. Pars; quia eodem modo loquendum est de virtute Theologica in ordine ad actus Fidei, Spei, & Charitatis, ac de lumine Gloriæ in ordine ad visionem beatificam, sed ad hanc partialiter concurrit lumen gloriæ, ut dicitur in 1. sententiarum: ergo & partialiter ad actus præfatus Virtus Theologica. Et certè, si illos totaliter efficeret potentia, non essent supernaturales, si totaliter virtus, non essent vitales.

DISPUTATIO PRIMA.

DE FIDE.

Multiplex est Fidei acceptio apud Scriptores tum Sacros, tum profanos: ac 1. sumitur pro Fidelitate, quam quis servat in promissis adimplendis, ut 1. Machab. 10. *Perseverate adhuc conservare Fidem.* 2. Pro fiducia, seu spe firma & solida postulationem consequendi, ut Jac. 1. *Postulet in Fide nihil hæsitans.* 3. Pro conscientia ut Rom. 14. *Omne quod non est ex Fide*, id est ex conscientia dictante esse licitum, *peccatum est.* 4. Pro objecto seu doctrina Fidei, ut in symbolo S. Athanasii: *Hæc est Fides Catholica, quam nisi quisque &c.* 5. Relictis aliis Fidei acceptionibus, sumitur tandem pro credulitate, seu pro actu vel habitu quo quis assentitur aliorum dictis propter dicentis authoritatem; quæ, si sit hominis, erit Fides humana, si Dei, divina: huius autem Fidei, de qua sola hic agimus, tanta est dignitas, tanta præstantia, tanta necessitas, ut vix possit exprimi: hæc est enim quæ, ut ait August. serm. 18 De temp. cap. 12. *Peccatores homines salvat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos Baptizat, Fideles justificat, pænitentes reparat, justos augmentat, martyres coronat.* Hæc est, teste D. Bern. serm. 76. in Cantica, quæ *nescia falli* (ut ait ibid. serm. 28) *attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit novissima &c* Hæc denique dicere potest. *Ego idola prostravi, dæmones fugavi, templa sanctificavi, terram mundavi, Dei cultum restituit.* Guillelmus Parisiensis Tract. De moribus cap. 1.

QUÆSTIO I.

Quid Fides, & quotuplex?

Fidem describit Apost. ad Hebræos XI. his verbis: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Substantia* quidem, seu ut fert textus Græcus, *hypostasis*, id est, fulcimentum, basis & fundamentum spei nostræ, in quantùm Fides sic nobis speranda proponit, ut nisi omninò crederemus, non speraremus. *Argumentum* verò, seu, ut habetur in Græco, *elenchos*, id est, convictio seu fortis persuasio *non apparentium*, id est, non visorum, seu obscurorum.

Dicitur autem: *substantia sperandorum*, non quòd sola speranda credamus; cùm multa credere teneamur, quæ nequidem sperare possumus, ut Infernum &c. sed quia Deus, quem speramus, est præcipuum Fidei objectum, ad quod alia omnia revelata referuntur, vel tanquam effectus ad principium à quo procedunt, vel tanquam tendentia ad finem, ad quem redeunt.

CONCLUSIO I.

Fides rectè definiri potest virtus Theologica, qua assentimur firmiter veritatibus obscuris propter authoritatem.

Dicitur 1. *Virtus Theologica*, quæ est genus ad Fidem, & charitatem.

Dicitur 2. *qua assentimur*, ut ostendatur Fidem pertinere ad intellectum, sicut Spes & Charitas pertinent ad voluntatem.

Dicitur 3. *Firmiter*, sicque distinguitur assensus Fidei ab assensibus infirmis opinionis & suspicionis, sicut à dubitatione.

Dicitur 4. *Veritatibus obscuris*; quia Fides non est tantùm illarum rerum, quæ ratione naturali demonstrantur, ut hæretici asserebant Manichæi, teste August. lib. *De utilit. credendi cap.* 1. Sed illarum, quæ tum ex se, tum ex principiis, ex quibus deducitur assensus, sunt inevidentes, & ideò dicitur Fides ab Apostolo *argumentum non apparentium*. Et ab Aug. Tract. 40. in Joann. *Credere quod non vides*. Dicitur denique: *propter authoritatem Dei revelantis*, quæ est motivum & ratio assentiendi: & certè quomodo assensus rebus obscuris posset esse firmus & certus, nisi authoritate Dei loquentis fulciretur?

CONCLUSIO II.

Dividitur 1. Fides in actualem & Habitualem. Primo est actus intellectus, quo, propter authoritatem Dei revelantis, assentimur alicui propositioni obscuræ, V. G. huic *Deus est trinus*. Secunda est habitus, seu qualitas nobis permanenter inhærens; adeoque etiam dormientibus, qua actus Fidei producimus, aut producere possumus suo tempore. Dico, *suo tempore*,

re, quia licèt parvulis in Baptismo Fides habitualis infundatur cum Spe & Charitate, non sunt tamen actus Fidei eliciendi capaces ante usum rationis.

Dividitur 2. Fides io Formatam & Informem. Formata est, qoæ in eodem homine adjunctam habet charitatem seu gratiam; Informis, quæ est sine charitate. Porro charitas dicitur forma Fidei, non quidem intrinseca & constitutiva, cùm Fides sit in intellectu, charitas in voluntate; Fides sit in peccatore Catholico, non charitas, sed extrinseca, in quantùm confert ad operandum meritoriè, quo sensu dicit Apost. Ad Galat. 5. *Fides quæ per Charitatem operatur*; & in quantùm Fidem roborat, ad resistendum tentationibus, quibus facilius succumberet sine Charitate; & inde sequitur Fidem habitualem posse esse modo formatam, modò informem, prout ei accedit, vel ab ea recedit charitas, seu gratia sanctificans.

Dividitur 3. In Vivam, & Mortuam: Viva (quam aliqui confundunt cum Formata) est illa, qua credimus & facimus. Mortua, quæ etiam ab aliis dicitur Informis, est ea qua credimus, sed non facimus, & ideo dicitur Jac. 2. *Fides sine operibus mortua est*.

Dividitur 4. Fides in Explicitam & Implicitam. Per primam, assentimur alicui articulo speciali, & determinato, V. G. Quòd Verbum sit Incarnatum, quòd Christus sit in Eucharistia: per secundam assentimur omnibus à Deo revelatis, & per Ecclesiam propositis, nulla facta ad specialem articulum reflexione.

QUÆSTIO II.

Quodnam sit Fidei subjectum?

NOn inquirimus hìc de subjecto immediato, seu de potentia, in qua subjectetur Fides, cùm in confesso sit apud omnes ejus actum & habitum subjectari in intellectu; sed de subjecto mediato, seu de personis, in quibus Fides reperiatur.

ARTICULUS I.

An Fides fuerit in Angelis, primis Parentibus, an sit in Damnatis, Animabus Purgatorii, & Beatis?

CONCLUSIO I.

FUit in Angelis pro statu Vitæ, & in primis Parentibus pro statu Innocentiæ Fides Theologica. Est satis communis contra quosdam veteres, quibus immeritò annumeratur Scot. cum 3 dist. 25. q. 1. n. 2. dicat *Fides infusa fuit necessaria homini salvando pro omni statu*.

Prob. 1. Nemo potest Beatitudinem promereri, nisi habeat Fidem, juxta illud Apostoli Hebr. 21. *Credere oportet accedentem ad Deum &c.* sed poterant illi ab exordio creationis beatitudinem mereri, cùm ex tunc essent ad illam creati, nec adhuc eam possiderent, utpote Viatores; ergo pro illo statu erant Fide prædit.

Prob. 2. Quamdiu peregrinamur à Domino, opus habemus vivere ex Fide, juxta Apost. Rom. 1. & 2. Cor. 5. atqui pro tunc Angeli & primi Parentes peregrinabantur à Domino, cùm essent Viatores: ergo.

Prob. 3. Tenebantur in illo statu Deo placere, cùm tenerentur ipsum diligere; atqui *sine Fide impossibile est placere Deo*, Hebr. 11. ergo. Accedit quòd in illo statu essent ornati gratia sanctificante, quæ ordinariè non infunditur sine virtutibus Theologicis.

Dices 1. Docet Scotus Angelum habuisse in Via speciem distinctè repræsentantem Deitatem & personas: ergo non habuit Fidem.

Resp. dist. conf. Ergo non habuit Fidem circa præfata, transeat Dico *transeat*; quia licet illa species causaret cognitionem Dietatis & personarum distinctam, id est, non confusam, non tamen intuitivam, sicque non erat Fidei impeditiva. Non habuit Fidem circa Deum ut remuneratorem, & Incarnandum: N. quod sufficit ad veritatem conclusionis.

Inst. Cognitiones Angelorum fuerunt evidentes, ut ait S. Bonav. 3. dist. 23. art 2. q. 3.

Resp Dist. Assump. Fuerunt evidentes ex parte revelationis, quia nempè Deus ipsis immediatè revelabat: C. ex parte objecti revelati: N. quia revelatio quantumvis evidens relinquit objectum in seipso obscurum, adeoque adhuc objectum Fidei.

Dices 2. Beati non habent Fidem; sed Angeli fuerunt ab initio Beati, juxta Augustinum lib. 11. de Civit. c. 13. & alios PP. ergo.

Resp. dist. Mi. fuerunt Beati beatitudine consummata: N. beatitudine inchoata, in quantùm fruebantur Dei contemplatione excellenti, licèt non intuitiva; C.

Inst. Angeli oon fuerunt creati miseri; sed miser est omnis ille, qui privatur visione beatifica, teste Aug. ergo.

Resp. dist. Mi. miser est qui privatur ob peccatum: C. quia desperat illam aliquando obtioere. Qui privatur eo quòd necdum illam meruerit: N. quia tantùm indè magis accenditur ut illam obtineat, meritoriè operando.

Dices 3. In Angelis & primis Parentibus omnia fuerunt perfecta; sed Fides est cognitio imperfecta: ergo.

Resp. dist. Min. Est imperfecta in se & absolutè: N. respectu visionis beatificæ: C.

CONCLUSIO II.

FIdes infusa non remanet in Dæmonibus, aut hominibus damnatis. Est communis.

Prob. Ibi frustra ponitur habitus, ubi impossibilis est actus, sed damnatis impossibilis est actus Fidei, cum procedat ex gratia & pio affectu, quibus carent damnati: ergo. Accedit quod Damnati nihil amplius possint sperare; Fides autem sit basis sperandorum.

Dices 1. Fides in Damnatis, qui nunquam fuerunt infideles, non habet contrarium à quo corrumpatur.

Resp. In iis Fidem tolli, noo à contrario, sed à Deo in primo instanti damnationis, sicut tollitur gratia in primo instanti peccati mortalis.

Dices 2. Non tollitur in Damnatis Character Baptismalis; ergo nec Fides.

Resp. N conf. disparitas est, quòd habitus Fidei sit præcisè propter operationem, quæ hìc sit impossibilis; Character autem, sit ad ornatum in bonis, & ad confusionem in malis, quam sane merentur Damnati.

Dices 3. Si Fides non sit in Damnatis, nulla est in Inferno inter fideles & infideles distinctio.

Resp. Eos satis pœnis distingui; cùm, cæteris paribus, acerbius puniantur Catholici ob suam ingratitudinem, gratiarumque contemptum, quam Infideles.

Dices 4. *Dæmones credunt & contremiscunt*. Jac. 2.

Resp. Credere, non Fide infusa, sed naturali, convicti scilicet miserabili experientia, qua in seipsis vindicem Dei manum experiuntur.

Inst. Apostolus comparat Fidem peccatorum Fidei Dæmoniorum; sed illa est infusa: ergo & hæc.

Resp. Dist. Maj. Comparat Fidem quantum ad naturam: N. quantùm ad sterilitatem, eò quod neutra proficiat ad salutem: C.

CONCLUSIO III.

FIdes reperitur in Aoimabus Purgatorii, non in Beatis. Est etiam communis

Prob. 1. Pars: ubi reperitur Spes, reperitur & illius fundamentum, nempè Fides; sed in animabus Purgatorii est Spes Beatitudinis, ut dicemus: ergo & Fides. Accedit, quòd adhuc peregrinentur à Domino, in quantum necdum ad statum illum pervenerint, io quo evocatur Fides per visionem Dei facie ad faciem; & ideo licèt non sint amplius in Via io ordine ad meritum, sunt tamen in ordine ad supernæ retributionis bravium.

Prob. 2. Pars ex Scriptura 1. ad Corinth. 13. *Cum venerit quod perfectum est*, nempè Beatitudo, *evacuabitur quod ex parte est*, nempè Fides. 2. Ex Aug. lib. 14. de Trin. c. 2. *Neque enim jam Fides erit* (in Cœlo) *qua creduntur quæ non videntur, sed species, qua videantur quæ credebantur*. 3. Ratione, qoia Fides tantùm inclinat ad verum latens & obscurum; in Patria autem, erit verum patens & apertum; & consequenter otiosus foret ibi Fidei habitus.

Dices 1. Tertullianus & Irenæus asserunt tres Virtutes Theologicas manere in Cœlo.

Resp. Vel illis opponendum esse Augustinum jam citatum, vel certè dicendum est tantùm voluisse Fidem & Spem manere eminentèr, non formaliter.

Dices 2. Beati credunt futurum esse diem Judicii, corporum resurrectionem &c.

Resp. Illa non credere, sed intuitivè in Verbo conspicere quando autem aliqua cognoscunt extra Verbum, id fit per proprias rerum species, adeoque superfluit Fidei habitus.

Dices 3. Potest esse Prophetia in Beato, cum fuerit in Christo: ergo & Fides.

Resp. N. conf. Disparitas est, quòd non sit necesse objectum Prophetiæ esse obscurum, sicut objectum Fidei; sed sufficiat si longè distet ab iis quibus loquitur Propheta, ut suo loco dicetur.

Di-

Dices 4. Remanebunt in Beatis aliquæ potentiæ; quæ nunquam operabuntur: ergo & habitus Fidei licèt non sit operaturus.

Resp. Neg. conseq. quia licèt illæ potentiæ sint inutiles ad actum, sunt tamen utiles, & necessariæ ad hominis integritatem: quod non militat in habitu Fidei.

ARTICULUS II.

An Fides remaneat in Hæretico & peccatore?

PEr *Hæreticum* hic non intelligo illum, qui discredens omnibus Fidei articulis Religionem Christianam deserit; nam cùm ipsius error tollat adæquatum Fidei objectum, etiam totaliter Fidei habitum tollere conveniunt DD. Sed intelligo hominem, qui discredens voluntariè & pertinaciter alicui, aut aliquibus Fidei veritatibus, v. g. quòd Christus sit in Eucharistia, credit tamen alia mysteria.

Dico: *Voluntariè & pertinaciter*; quia ut quis sit Hæreticus, non sufficit quilibet error contra Fidem, sed requiritur voluntarius & pertinax, ut postea dicemus.

CONCLUSIO I.

HÆreticus ille non habet Fidem Theologicam, ne quidem circa veritates, quibus adhæret. Est communis contra Durandum, de cujus opinione non ita bene sentitur ab aliquibus.

Prob. 1. ex Trident. Sess. 6. c. 15. *Asserendum est non modo Infidelitate, per quam & ipsa Fides amittitur &c.* sed quælibet hæresis, etiam circa unum articulum, est Infidelitas; ergo.

Prob. 2. Authoritate D. Thomæ 2. 2. q. 5. art. 3. *Manifestum est quòd talis hæreticus circa unum articulum, fidem non habeat de aliis articulis.* Idem & Scoti 3. dist. 23 num. 4. *Hic est aliquis baptizatus credens omnes articulos, posteà errat circa unum tantum...., tamen sentit firmiter adhærere omnibus aliis....,* sed *sine fide infusa.*

Prob. 3. Quia ex sensu communi, Hæreticus non est fidelis, sed si talis Fidem Theologicam retineret, esset adhuc Fidelis, cùm quis Fidelis dicatur à fide: ergo. Accedit quòd habitus Fidei sit indivisibilis, & consequenter, ubi perit ob aliquam Infidelitatem, totus pereat necesse est. Esse autem indivisibilem, inde patet quod licèt inclinet ad credendum veritates speci distinctas, ad omnes tamen inclinat sub eo & indivisibili motivo, nempè ob infallibilem Dei loquentis authoritatem.

Obji. 1. Hæreticus eandem facilitatem sentit ad credendom aliis articulis post hæresim, ac ante; ergo respectu illorum remanet habitus Fidei.

Resp. Facilitatem illam haberi, non ex Fidei habitu supernaturali, sed naturali, per actus virtutum infusarum acquisito, ut dictum est in quæst. proœmiali.

Inst. 1. Adhuc credit alios articulos propter infallibilem Dei revelantis authoritatem: ergo remanet habitus supernaturalis.

Resp. Videri quidem ideò credere, non tamen sic est à parte rei, cùm discredendo vel uni articulo, in nullis agnoscat infallibilem Dei authoritatem. Præterea actus ille credendi procedit à principio naturali.

Inst. 2. Possum adhibere fidem homini narranti unum quid, & discredere eidem narranti aliud: ergo similiter.

Resp. Disparitatem esse, quòd motivum adæquatum cur credamus homini, non sit sola ejus authoritas, sed etiam verisimilitudo rei assertæ: & hinc fit quòd credamus ei in uno, discredamus autem in altero, defectu verisimilitudinis; in materia autem Fidei, motivum credendi non est partim rei assertæ verisimilitudo, sed sola loquentis authoritas, quam ideò non possumos credere fallibilem in uno, nisi credamus fallibilem in altero.

Inst. 3. Hæreticus non negat aliquem articulum, quia credit Deum fallibilem; sed quia credit non revelatum.

Resp. Nos hic supponere sufficienter proponi ut revelatum, aliàs discredens non esse Hæreticus; ubi autem quis discredit articulo ab Ecclesia sufficienter proposito, credit Deum esse fallibilem; cùm revelaverit Ecclesiam in proponendis fidei articulis non posse deficere.

Obji. 2. Apostoli in triduo mortis credebant Mysterium Trinitatis &c. Et tamen non habebant Fidem in Christum.

Resp. Dist. Assumpt. Non habebant Fidem in Christum, idest, non credebant in illum, N. idest non exercuerunt professionem Fidei sicut tenebantur, C. sed in hoc nulla Infidelitas positiva.

Obji. 3. Actus, quo Calvinista credit Christum non esse in Eucharistia, non opponitur actui, quo credit Deum esse trinum: ergo per actum priorem non destruitur habitus inclinans ad actum posteriorem.

Resp. Dist. Conseq. Non destruitur physicè habitus, C. moraliter, supposita Dei ordinatione; N. undè sicut statuit Deus, ut, adveniente unico peccato mortali, tolleretur gratia, licèt non opponatur ei physicè, ut suo loco dicitur, & è contra; ita etiam voluit ut, adveniente unico Infidelitatis actu, tolleretur Fidei habitus.

Obji. 4. Theologus errans in uno, non perdit habitum Theologiæ circa alia: ergo similiter.

Resp. Disparitatem esse, quòd habitus scientiæ sit multiplex coalescens ex variis specie actibus, & ideò fit per partes amissibilis: habitus verò Fidei, indivisibilis, propter rationem antea datam.

CONCLUSIO II.

FIdes remanet in peccatore, qui non commisit peccatum Infidelitatis. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Script. 1. Corinth. 13. *Si habuero omnem Fidem... Charitatem autem non habuero.* Ubi supponit Apostolus posse esse Fidem sine Charitate, seu gratia adeoque in peccatore.

2. Ex Trident. Sess. 6 can. 28. *Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & Fidem semper amitti.... anathema sit.*

3. Ratione. Ideò per Infidelitatem destruitur habitus Fidei, quia destruitur ratio formalis ipsius objecti; sed non destruitur per quodlibet peccatum; aliàs fur V. G. per hoc quòd furaretur, desineret credere Deum esse infallibilem in revelando: quod nullus admiserit; & ideò si quandoque Patres dicant, non esse veram Fidem in peccatore, loquuntur de Fide formata, seu viva, quæ non habetur sine Charitate.

ARTICULUS III.

Variæ Quæstiunculæ de subjecto Fidei.

PEtes 1. An Fides possit esse major in uno, quàm in altero?

Resp. Non posse esse majorem ex parte objecti formalis; quandoquidem sit una & simplex omnibus, nempè authoritas Dei revelantis, posse tamen aliundè esse majorem tum extensivè; tum intensivè: sive extensivè quidem, in quantum potest unus præ alio habere plurium articulorum notitiam explicitam: intensivè verò, in quantum potest intellectus certiùs & firmiùs revelatis adhærere & voluntas promptiùs & devotiùs revelanti se submittere: quam veritatem insinuat Christus Matth. 15. Dicens: *ò mulier, magna est Fides tua.*

Petes 2. An etiam possit esse in eodem, modo major, modo minor

Resp. affirm. Quia sicut in diversis; ita & in eodem potest esse pro diverso tempore modo major, modò minor firmitas ex parte intellectus, sicut & devotio ex parte voluntatis? unde major erat fides Petri dum dicebat ipsi Christus Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram &c.* Quàm dum gradienti super aquas dixit Matth. 14. *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Et ideò fortè dicebant Apostoli Domino Luc. 17. *Adauge nobis Fidem.*

Petes. 3. An possit Fides esse major in homine peccatore, quàm fuerit in eodem justo?

Resp. affirm. Quia credibile est Deum augere Fidei habitum proportionatè ad actum: sed potest fieri, quòd homo cum Dei auxilio sit firmior & promptior ad credendum in statu peccati, quàm fuerit in statu gratiæ: ergo. Actus quidem non est meritorius de condigno, est tamen aliqualiter de congruo; & confidimus Deum, qui Fidem infundit peccatori (ut dum existens in peccato suscipit Fidem Catholicam) illam augere, ubi majorem reperit dispositionem. hoc tamen non est certum.

Petes 4. An aucta Charitate, aut Spe augeatur & Fides?

Resp. Neg. Quia cùm illæ virtutes sint habitus specie distincti, imò ab invicem separabiles, ut ostendimus, non apparet unde habeatur tanta illorum connexio, ut, una aucta, augeatur & altera; & ideò dicendum, habitum Fidei augeri actu Fidei, & sic de aliis: augetur quidem sæpe habitus Charitatis per actus Fidei, aut Spei, sed in quantum imperantur à Charitate.

Petes 5. Quomodo fiat augmentum Fidei?

Resp. Probabilius fieri per additionem gradus ad gradum, ut dicemus fusius de Charitate.

QUÆSTIO. III.

Quodam sit objectum Fidei?

QUot capita, tot sententiæ: sed magis apparenter quàm realiter diversæ, cùm ratio, Fidei objecti diversificandi, ferè apud omnes proveniat ex diverso modo illud dividendi: unde, omissis variis & ferè innumeris illius objecti divisionibus, quæ magis tyronum intellectui obscurando, quàm illuminando

subjer-

subserviunt, dividimus objectum Fidei in mate iale & Formale: per primum intelligimus id omne, circa quod, vel in quod Fides tendit: per secundum intelligitur ratio, seu motivum sub quo, vel propter quod objectum materiale attingitur. Quoniam tamen varia de objecto Fidei occurrunt dicenda, quæstionem hanc in varios articulos secabimus.

ARTICULUS I.

Quodnam sit objectum materiale Fidei?

OBjectum Fidei materiale, aliud dici potest Immediatum seu Complexum, aliud Mediatum seu Incomplexum; Primum est integra una propositio cui credimus, V. Gr. hæc: *Christus mortuus est pro omnibus*. Secundum est extremum propositionis creditæ, ut in dicta propositione; *Christus*: sicut & *mortuus*; ità ut tamen ab aliquibus prædicatum dicatur simpliciter objectum incomplexum; subjectum verò objectum incomplexum per modum subjecti; sed cùm hæc divisio non appareat nobis adeò utilis, illa confundemus.

CONCLUSIO I.

OBjectum materiale Fidei Immediatum seu completum, sunt omnes propositiones à Deo revelatæ & revelabiles, ut v. g. *Deus est unus, Trinus, Omnipotens, Creator, Redemptor, Sanctificator, Incarnatus, &c.* Sicut & omnes propositiones in Scriptura à Spiritu S. inspiratæ.

Prob. Conclusio 1. Quia illud est objectum Fidei immediatum, cui immediatè per Fidem assentimur; sed per eum immediatè assentimur propositioni revelatæ, cùm non credamus Dei Trinitatem v. g. nisi credamus hanc propositionem, *Deus est Trinus*: nec Verbi Incarnationem, nisi quia credimus, *Verbum est Incarnatum*: ergo. Accepit quòd nihil immediatè credamus nisi verum; sed propositionibus, & non rebus competit veritas propriè dicta; ergo.

Dices 1. Inde sequitur Fidem non esse virtutem Theologicam; cùm non Deum, sed propositionem habeat pro objecto immediato.

Resp. Neg sequelam; quia, licèt physicè loquendo dici possit mediare propositionem inter assensum & Deum, moraliter tamen nihil mediat, cùm assensus tendens in hanc propositionem; *Deus est*, censeatur & in Deum simul tendere: undè sicut dicimur diligere immediatè Deum, licèt id non fiat nisi mediante cognitione Deum repræsentante; ita & dicimur immediatè ipsum credere, licèt mediet propositio ipsum proponens: indè malè inferres, Religionem esse virtutem Theologicam, cùm ipsa nec physicè nec moraliter immediatè Deum attingat; sed cultum ejusdem.

Dices 2. Propositiones revelabiles non attinguntur immediatè à Fide infusa: ergo solæ revelatæ, & non revelabiles sunt objectum Fidei immediatum.

Resp. Dist. Ant. Non attinguntur, id est, non sunt attingibiles actu: transeat. Supposito quòd revelarentur: N. Undè tanto volumus quod habitus Fidei sit de se sufficiens ut feratur immediatè, non solùm in propositiones jam revelatas, sed etiam in revelabiles, si revelarentur.

CONCLUSIO II.

QUodlibet subjectum & prædicatum cujuslibet propositionis revelatæ est objectum incomplexum, & aliquo sensu mediatum Fidei.

Dico: *Aliquo sensu mediatum*; quia, ut diximus, moraliter loquendo potest dici *Immediatum*.

Prob. concl. Quia non potest propositio esse objectum Fidei, nisi etiam ejus partes, id est subjectum & prædicatum sint ejusdem objectum, alias non propositio, sed quid chimericum esset objectum Fidei, & ideo Deus, Christus, Angelus, homo, Antichristus, Moyses, Petrus, Paulus &c. sunt, aut esse possunt objectum Fidei, si nempe reperiantur in aliqua propositione revelata. Quod addo, quia quomodo possint esse objectum Fidei extra propositionem, non video, cùm intellectus non assentiatur voci solitariè: unde Deus, Verbum &c. sunt objectum Fidei, quia revelatæ sunt hæ propositiones: *Deus est, Verbum est. Incarnatum*, & sic de aliis:

CONCLUSIO III.

INter objecta fidei incomplexa primum est Deus, non tantùm dignitate, ut patet, sed etiam attributione, in quantùm alia omnia ad ipsum referuntur;

Prob. 1. Ex Aug. 4. de Civit. Dei cap. 20. *Fidei primum & maximum officium est, ut in unum credatur Deum.*

Prob. 2. Authoritate D. Thomæ 2. 2. q. 1. art. 1. ad 1. *Ea quæ pertinent ad Humanitatem Christi, ad Sacramenta Ecclesiæ, vel ad quascumque creaturas, cadunt sub Fide, in quantùm per hæc ordinantur ad Deum.* Item & Doctoris nostri 3. d. 23. q. un. litt. G. *Oportet ponere, Fidem infusam propter firmum assensum, ut respiciat Deum pro objecto primo.*

Prob. 3. Ratione: Illud est objectum attributionis alicujus habitus, ad quod referuntur omnia quæ per talem habitum cognoscuntur, sed quidquid per Fidem apprehendimus, ad Deum vel credendum, vel timendum, vel asserendum, vel colendum, vel amandum, vel possidendum, ordinantur: ergo.

Obj. Deus non est objectum adæquatum Fidei nostræ: ergo nec attributionis.

Resp. N. Cons. Aliud est enim objectum simpliciter adæquatum Fidei, & aliud attributionis, primum enim complectitur omnia quæ per actus Fidei immediatè attinguntur, secundum verò tale est, ut licèt omnia non complectatur, omnia tamen ad ipsum aliqualiter referantur. Quamvis autem ad Deum omnia revelata conducant, ut diximus, non complectitur tamen omnia, v. g. quod David esset rufus, quod Judith obtruncaverit corpus Holofernis &c.

Obj. 2. Multa referuntur in Scriptura quæ nullatenùs ordinantur ad Deum, v. g. quod Salomon habere concubinas, Abraham duos filios, Tobias canem, canis ipse caudam &c.

Resp. N. assumpt. Deus enim minutissima illa asserendo, extollit veracitatem suam, quæ nec in minimis potest deficere.

Obj. 3. Deus est objectum Theologiæ: ergo non Fidei.

Resp. N. cons. quia etsi implicet, ut sit idem objectum formale Fidei & Theologiæ, non tamen ut sit idem materiale, cùm ab objecto formali, non materiali, specificentur.

Obj. 4. Cum Calvino: Christus est etiam objectum Fidei nostræ: ergo Scholastici decipiunt animas, dum Fidei objectum constituunt solum Deum.

Resp. Ipsummet decipi, cùm non excludant Theologi Christum ab objecto Fidei, sed tantùm ab objecto primario, volentes interim esse objectum secundarium, & quidem inter secundaria primarium, in quo oporteat nos salvos fieri.

ARTICULUS II.

Quidnam sit objectum Fidei formale?

VOluerunt olim Manichæi, teste Augustino lib. de utilitate credendi, nihil esse credendum, nisi ratio naturalis demonstraret esse tale: sicque Fidem cum scientia confundebant; quandoquidem hujus objectum sit etiam ratio evidens. Quorum heresim sepultam suscitavit Abaillardus ut refert D. Bernardus Ep. 16.

CONCLUSIO UNICA.

OBjectum Fidei formale est Dei veritas in dicendo, seu veracitas. Est communis: sed ante probationem

Adverte triplicem distingui in Deo veritatem; aliam in essendo, & est ipsa Deitas; aliam in cognoscendo, quæ excludit ab intellectu Divino omnem omnino errorem; & aliam in dicendo, seu Veracitatem, qua Deus, qui non potest falli in suis cognitionibus, fallere non potest in verbis suis.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ volens inducere ad credendum, solùm adducit ad hoc divinum testimonium, ut Jo. 5. *Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* Item 1. Joan. 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est.* Quod confirmat Apostolus ad Gal. 1. *Notum vobis facio fratres Evangelium .... quia non est secundùm hominem, nec enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.*

Prob. 2. Authoritate D. Thomæ 3. dist. 20. qu. 1. art. 2. ad 1. *Objectum Fidei non est veritas prima secundùm quod est in re existens tantum, sed secundùm quod est nobis divinitùs annuntiata.* Sicut & D. Subtilis 3. dist. 23. num. 6. *Fides infusa assentit alicui revelato, quia credit Deo vel Veracitati Dei asserentis illud.*

Prob. 3. Est de ratione formali Fidei in communi inniti testimonio seu authoritate dicenti tanquam motivo credendi: ergo de ratione Fidei Divinæ inniti divino testimonio.

Confir. Assensus Fidei Divinæ debet esse firmissimus, omnemq; omnino excludere dubitationem; atqui non posset homo ità firmiter assentiri rebus obscurè cognitis, & quandoq; rationi apparenter contrariis, nisi inniteretur Dei testimonio, quòd nec falli, nec fallere posse cognovit; ergo.

Obj. 1. Illud est formale objectum Fidei; in quo ratio credendi ultimò sistit; sed ultimò sistit in Deitate: ergo Deitas, & non

non Veracitas, est objectum Fidei. Prob. Min. quia quærenti à me cur credam Incarnationem? aptè respondebo, quia Deus, qui est prima Veritas, revelavit. Si autem ulteriùs inquirat, cur Deus sit prima Veritas, respondere teneor, quia Deus est, seu ens infinitè perfectum: ergo.

Resp. Dist. Min. Sistit in Deitate tanquam motivo credulitatis: N. tanquam in ratione essendi: C. Undè fateor quòd ratio cur Deus sit prima Veritas, oriatur ex eo quòd Deus sit, diffiteor tamen, quòd ratio cur assentiar propositioni revelatæ; sit Deus, sed benè ejus Veracitas in qua sisto: & ideò quando dico, me credere revelatis, quia Deus est prima Veritas, loquor ut Fidelis; quando autem dico Deum esse primam Veritatem, quia Deus est, loquor ut Theologus.

Confirm. 1. Responsio. Si quæratur cur paries videatur? Respondetur, quia est coloratus, ibique sistitur, licèt detur ratio ulterior cur sit coloratus: ergo similiter.

Confirm. 2. Si Deus per impossibile non esset Deus, esset tamen prima Veritas in dicendo; teneremur illi credere; cùm esset adhuc infallibilis activè & passivè: ergo non Deitas, sed prima Veritas est ratio assentiendi.

Obji. 2. Per Fidem captivamus intellectum in obsequium Fidei; sed obsequium captivi non respicit superiorem ut veracem, sed ut dominum: ergo non Dei Veritas, sed Dominium est objectum Fidei.

Resp. Dist. Min. Obsequium captivi obedientis non respicit Superiorem ut veracem: C. obsequium captivi domino credentis: N. unde cum credendo revelatis, obediamus Deo præcipienti: & credamus Deo loquenti, obedientia nostra habet pro objecto Deum ut dominum, Fides autem ut veracem.

Obji. 3. Veracitas Dei est objectum Fidei materiale, cùm ipsa credatur, sicut creditur Dei Sapientia, Omnipotentia &c. ergo non est formale.

Resp. Nullam esse implicantiam, quod Dei Veracitas dicatur objectum Fidei materiale, & formale sub diverso respectu: materiale quidem, quatenus res credita, formale, quatenus motivum credendi. Et certè ideò idem Dei cultus est objectum materiale Religionis, quatenus cultus, & formale quatenus debitus; undè in nostro casu creditur Dei Veracitas propter seipsam, sicut lux quæ est ratio videndi, videtur per seipsam.

Obji. 4. Objectum Fidei formale necessariò importat tam Veracitatem Dei in cognoscendo, quàm ejusdem Veritatem in dicendo: ergo malè hæc sola constituitur. Prob. Ant quia etsi ratione veracitatis præcisè repugnet Deo falsum dicere ex malitia, non tamen falsum dicere ex ignorantia?

Resp. Hæc omnia posse negari: nam cum Dei Veracitas sit infinitè perfecta ex omni capite, repugnat ipsi fallere; attamen dici potest ipsam connotare seu præsupponere Dei Veracitatem in cognoscendo, non tamen æqualiter importare; quandoquidem non moveamur immediatè ad credendum; quia Deus omnia ut sunt agnoscit; sed quia omnia cognoscendo non potest fallere.

Obji. 5. Debemus ex Scriptura examinare credenda: *Probate spiritus, si ex Deo sint*. 2. Joan. 4. sed si ratio credendi esset authoritas Dei loquentis, non liceret examinare: ergo.

Resp. Dist. Ant. Debemus examinare, quando constat Deum fuisse locutum; N. quando dubitamus, an proponentes verè, aut falsò proponant. C.

Obji. 6. Ex hac sententia sequitur, multos pueros & simplices non credere Fide divina, cùm credant ob dictum Parochi aut parentum, non autem ob Dei loquentis authoritatem.

Resp. De facto eorum Fidem non esse divinam si ideò præcisè credant; & ideò interrogare deben: Confessarii suos pœnitentes, saltem rudiores, aut juniores; non tantùm quid credant, sed ob quid credant, ipsisque motivum fortiter inculcare: quod à fortiori facere debent Parochi catechizãdo undè suo muneri nõ satisfaciunt, qui contenti sunt Parochianis suis formulam Fidei præscribere, si rationem, cui credant ipsis non inculcaverint. Heu! sæpe fit, ut formulas illas Psitacorum more recitent, & tamen significationem nõ satis apprehendant Hujus occasione

Advertendum hic, cùm ad Justificationem necessariò requiratur Fides, omnes Confessiones factas à credentibus ob motivum humanum fuisse nullas, imò sacrilegas; si ignorantia fuit vincibilis, adeoque repetendas: si tamen crediderint quia Parochus hoc dixit nomine Ecclesiæ, cui credunt Deum fuisse locutum, non videntur ad Confessionum repetitionem obligandi: undè hoc pendet à prudentis Confessarii examine.

ARTICULUS III.

An revelatio ingrediatur rationem objecti formalis?

NEcessariam esse revelationem ad actum Fidei conveniunt omnes; indicatque Scriptura Rom. 10. Ubi legitur: *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* Sed an sit etiam objectum Fidei partiale, ita ut cum Dei veracitate integret objectum Fidei totale? Disputatur. Ante resolutionem

Adverte revelationem (quæ nihil aliud est quàm rei absconditæ manifestatio facta à Deo) aliam esse publicam, quæ fit coram multis; aliam privatam, quæ fit uni tantùm personæ. Item una est immediata, quæ fit vel externè per signa ab ipso Deo, vel internè per inspirationes: altera mediata, qua Deus Angelorum, aut hominum ministerio aliquam veritatem nobis aperit. Illa autem revelatio quatenus se tenet ex parte Dei loquentis dicitur *activa*, quatenus ex parte recipientis, *passiva*.

CONCLUSIO UNICA.

REvelatio non ingreditur objectum formale Fidei, sed est mera objecti credibilis applicatio.

Prob 1. Illud est objectum formale, seu motivum Fidei, propter quod assentior objecto credibili; atqui non assentior propter revelationem, sed propter veracitatem revelantis, cum hæc det credibilitatem infallibilem, non revelatio: ergo.

Prob 2. Non credimus homini, quia loquitur; sed quia loquendo verax est: ergo nec aliter facimus respectu Dei loquẽtis.

Prob. 3. Sicut actus intellectus repræsentat voluntati objectum amandum, ità revelatio repræsentat nobis objectum credendum; atqui actus ille intellectus non movet voluntatem ad amandum, sed tantùm objecti bonitatem potentiæ applicat: ergo similiter in nostro casu.

Prob Illud est objectum Fidei, in quod ipsa ultimò resolvitur; sed non resolvitur ultimò in revelationem, quandoquidem ipsam credamus, quia revelans verax est: ergo.

Obji. 1. Credimus objectis credibilibus propter Dei testimonium, ut patet ex innumeris Scripturæ passibus; sed divina revelatio, & Dei testimonium sunt quid idem: ergo.

Resp. Dist. Maj Credimus propter Dei testimonium ut verax est. C. Unde Joan. 3. dicitur: *qui accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est*. Propter testimonium ut sic, quod præcisè dicit revelatio: N.

Inst. 1. Credimus Divina mysteria; quia Deus locutus est: Ergo ejus testimonium ut sic est ratio credendi.

Resp Dist. Ant. Credimus, quia Deus locutus est, sicut locutio sit ratio credendi: N. sicut veritas locutionis sit ratio credendi, C.

Inst. 2. Nisi esset Dei locutio, non crederemus: ergo propter ipsam credimus.

Resp. 1. Retorquendo argumentum: nisi esset approximatio, ignis non combureret: ergo comburit propter ipsam, quod est falsum, cùm comburat propter suum calorem.

Resp. 2. Dist. Ant. Nisi esset Dei locutio tanquam manifestativa veritatis credendæ, non crederemus, quia non assentimur ignoto: C. tanquam motivum credendi: N.

Obji 2. Quærenti, cur Christus sit in Eucharistia? aptè respondetur, quia Deus revelavit: ergo revelatio est etiam motivum credendi.

Resp. Dist. Ant. Aptè respondetur, eo quòd revelatio applicet potentiæ objectum credendum: C. eo quòd moveat ad credendum: N.

Obji. 3. Si revelatio sit tantùm objecti applicatio: ergo non se habet aliter respectu credentis, ac testimonium hominis dicentis aliquid esse in Scriptura; cùm etiam applicet objectum credendum.

Resp. Neg. Sequel. Licèt enim testimonium hominis, sicut & Dei applicet objectum potentiæ; quia tamen testimonium hominis est fallibile, & Dei infallibile, longè fortiùs & securiùs assentior huic, quàm illi.

Obji. 4. Ideò Veracitas Dei est objectum formale, quia est infallibilis; sed etiam infallibilis est Dei revelatio. ergo.

Resp. Dist. Min Etiam infallibilis est Dei revelatio ratione sui præcisè: N. quia procedit à teste veracissimo: C.

ARTICULUS IV.

An revelatio debeat esse obscura, immediata, publica?

CONCLUSIO I.

LIcèt objectum Fidei debeat esse obscurum, ut dicemus non est tamen necesse, ut revelatio sit obscura, seu potest quis habere Fidem circa articulum, quem evidenter cognoscit esse revelatum. Est satis communis in utraque Schola.

Prob. 1. Authoritate DD. Angelici & Subtilis, quorum primus 2. 2. q 2. art 2. asserit potuisse Prophetas habere evidentem revelationem, & secundus 3. dist. 24. n. 17. de facto habuisse sine præjudicio Fidei.

Resp.

Prob. 2. Quia evidentia revelationis nec actum Fidei impedit, nec variat eius objectum: non primum; quia tantum abest, ut retrahat à credendo, ut è contrà magis excitet ad credendum, ut per se patet; non etiam secundum; quia claritas revelationis non tollit obscuritatem objecti; sive enim Deus dicat mihi evidenter, Christum esse in Eucharistia, sive obscurè, mysterium illud eodem modo manet intellectui meo absconditum eò quòd revelatio non proponat rationes objecti intrinsecas, quibus cognoscatur in se & penetretur.

Confir. 1. Quia supremo Angelo adhuc viatori revelatum est mysteria Incarnationis; illudque credidit Fide Theologica, sicut & alii Angeli, ut suo loco dicitur; sed supremus Angelus sciebat revelationem illam esse à Deo, cùm sciret Angelum superiorem non illuminari ab inferiori: ergo.

Confirm. 2. Evidentia testimonii non tollit fidem humanam; ergo nec tollit divinam, cum sit par ratio. Prob. Ant. Quia ex eo quod quis apertissimè mihi dicat Regem Galliæ esse virum magni ingenii, illique assentiar, assensus meus non est actus scientiæ, ut patet; & consequenter tantùm est actus Fidei.

Obj. 1. Cognitio Fidei debet esse obscura, quia videmus nunc per speculum & in ænigmate; sed ubi evidens est revelatio, cognitio non est obscura; ergo.

Resp. dist. Min. Cognitio non est obscura ex omni parte: C. secundùm quid, seu ex parte objecti crediti. N. Hoc autem sufficit ad Fidem, ut patet ex dictis.

Obj. 2. Qui credit Fide divina, Fidem suam exercet tam circa revelationem, quàm circa objectum creditum; sed non potest exerceri Fides circa revelationem evidenter cognitam: ergo.

Resp. Dist. Ma. Fidem exercet tam circa revelationem &c. quando ipsa obscurè proponitur; C. quando evidenter: N. quia tunc circa illam habet scientiam, & circa objectum Fidem.

Obj. 3. Ideo Beati dicuntur non habere Fidem, quia revelatio eorum, quæ agnoscunt extra Verbum, est ipsis evidens, sed conclusio nostra rationem illam evertit: ergo.

Resp. Neg. Ma. Sed oritur ex eo quòd objectorum extra Verbum cognitorum infundat Deus Beatis species claras, & evidentes, sicque nec revelatio, nec objecta revelata sunt ipsis obscura.

Obj. 4. Non possumus habere Fidem circa Dei existentiam evidenter cognitam per effectus; ergo nec circa eamdem cognitam per revelationem evidentem.

Resp. Dissimulato Ant. Neg. Consequ. Disparitas est, quòd cùm effectus ingerant nobis cognitionem evidentem existentiæ causæ, ideo, viso effectu, causa non creditur, sed scitur: revelatio autem Dei, licèt evidens, adeoque infallibilis, dat quidem certitudinem existentiæ rei revelatæ, non tamen evidentiam, & ideo res illa non scitur, sed creditur, remanetque objectum Fidei.

CONCLUSIO II.

Revelatio non semper debet esse immediata, seu potest dari propositio de Fide, licèt non sit in se & immediatè revelata, sed tantùm virtualiter & implicitè in propositionibus revelatis contenta. Sed ad majorem horum intelligentiam

Advertendum 1. Posse conclusionem, seu propositionem deduci vel ex duabus præmissis revelatis, vel ex una revelata, & altera naturaliter cognita: si deducatur ex utraque revelata, erit & ipsa revelata, seu de Fide, modò tamen discursus, per quem deducitur, sit tantùm conditio applicativa revelationis, non autem ratio assentiendi; aliàs esset Theologica, non revelata, cùm inniteretur, saltem partialiter, evidentiæ consequentiæ, non soli primæ veracitati, quod ad actum Fidei requiritur. Si autem inferatur ex una revelata, & altera naturali, non erit de Fide: nam cum conclusio sequatur debiliorem partem sui antecedentis, nec necesse est, ut ibi præmissa una est de fide aut scientia humana, talis sit & conclusio, licèt altera præmissa sit de Fide divina: unde hæc conclusio *Christus est risibilis* non est revelata; quia major præmissarum quæ sunt: *omnis homo est risibilis, Christus est homo*, non est revelata, licèt sit revelata Minor.

Advertendum 2. Quòd licèt propositio ut sequitur ex una non revelata, & altera revelata, non sit de Fide, eo ipso tamen quo definitur ab Ecclesia, fit de Fide & non tantùm certa; quia eo ipso quo Ecclesia, cui semper assistit infallibiliter Spiritus S. judicat & declarat aliquam propositionem esse de Fide, de Fide credenda est, non præcisè quia virtualiter in alia contenta, sed quia ab Ecclesia declarata. His notatis

Prob. 1. Conclusio: quia talis est conclusio, quales sunt præmissæ, & ideò si sint probabiles, probabilis est conclusio: si evidentes, evidens: ergo ubi revelatæ sunt præmissæ, revelata est conclusio. Accedit quòd significatum conclusionis continetur in significato præmissarum: ergo ubi hoc est revelatum, est & illud. Undè quia revelatum est, omnes Apostolos accepisse Spiritum S. & Petrum esse unum ex Apostolis; revelatum est Petrum accepisse Spiritum S.

Confirm. Eadem est veritas conclusionis & præmissarum: ergo eadem Fide credenda.

Prob. 3. Quia Ecclesia nobis plurima proponit de Fide credenda, quæ non continentur explicitè, formaliter, & immediatè in Scripturis, sed tantùm ex illis per consequentias deducuntur ut Filii Consubstantialitas, æqualitas Spiritus S. cum Patre & Filio, Christi Personæ unitas &c.

Dices 1. Non licèt addere quidquam revelatis: undè *Licèt nos* (inquit Paulus ad Galat. 1.) *aut Angelus de Cælo Evangelizet vobis, præter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*.

Resp. Nec nos revelatis addere, cùm præfata sint implicitè revelata, nec annuntiare aliud Euangelium, id est contrarium, ut intelligit Apostolus, sed idem exponere, & declarare, ut sæpè facit Scriptura.

Dices 2. Ex hac propositione universali revelata: *Omnis Hostia consecrata continet Christum*, sequitur; ergo hæc Hostia in Altari exposita continet Christum; sed hæc propositio non est de Fide; ergo.

Resp. dist. Min. Non est de Fide, quia non constat esse ritè consecratam: C. supposito, quòd constaret esse ritè consecratam; N. undè sicut de Fide est omnem Hostiam ritè consecratam, continere Christum; ità de Fide est quamlibet Hostiam, ex quo certò constat esse consecratam continere Christum. Ex dictis

Ref. 1. Has propositiones esse de Fide: *Christus est animal: Christus est rationalis*: quia sunt de primario conceptu hominis; quem Christus esse docet Fides.

Ref. 2. Omnes propositiones particulares contentas sub aliqua universali revelata, etiam esse de Fide: & consequenter de Fide est, Petrum moriturum, Joannem resurrecturum, Paulum infantem ritè baptizatum esse in gratia &c. quia revelatum est, quòd omnes moriemur, omnes resurgemus, quòd omnes ritè baptizati recipiant gratiam: Et certè, si omnes particulares non essent de fide in nostro casu, nihil esset de fide; quandoquidem propositio generalis prout abstrahens à singularibus sit quid merè speculativum, nihilque conferat ad Fidem: undè ipsa propositio generalis revelata nihil aliud est, quàm singulæ particulares sub ea contentæ; & ideò si quandoque deducantur ex universali per discursum, discursus habet se ut mera applicatio revelationis; non autem motivum assentiendi.

CONCLUSIO III.

Non est necesse ad assensum Fidei, ut revelatio sit publica, sed sufficit privata, modò sit vera. Est contra quosdam Thomistas volentes personam privatam, cui nunc fit talis revelatio, non assentiri rei revelatæ per actum Fidei Theologicę, sed vel per donum consilii, vel per cognitionem propheticam, vel per actum Fidei inter gratias gratis datas enumeratæ.

Prob. concl. Ad assensum Fidei Theologicæ, sufficit quòd feratur in aliquid quod cadit sub objecto Fidei ob veracitatem Dei loquentis: sed potest Deus tale quid revelare personæ privatæ, ipsaque persona illi assentiri ob veritatem Dei revelantis, ut per se patet: ergo erit assensus Fidei Theologicæ.

Confir. Multa per Fidem Theologicam crediderunt Abraham, Isaac, Jacob, & alii Patres Veteris Testamenti, licèt illa non essent ipsis publicè, sed privatim revelata: ergo & idem nunc facere possent personæ privatæ, quibus aliqua ad Fidem pertinentia privatim revelarentur, cùm sit omnino par ratio, nec temporum varietas variet Fidei rationem. Hinc

Resol. 1. Personam privatam illo casu teneri ad actum fidei Theologicæ; cùm objectum Fidei materiale & formale supponatur ipsi sufficienter propositum.

Ref. 2. Alios, quibus persona privata suam revelationem patefaceret, non fore obligatos ad credendum; quandoquidem persona privata non sit regula sufficiens ad proponendum, cum obligatione credendi, Fidei objectum.

Ref. 3. Dum S. Thomas 1. p. q. 1. art. 8. ad 2. dicit. *Innititur Fides nostra revelationi, Apostolis & Prophetis factæ, qui Canonicos Libros scripserunt, non autem revelationi, si quæ fuit aliis DD. facta*; loqui de Fide quatenus Catholica seu universali, quæ tantùm versatur circa virtutes communes toti Ecclesiæ à Prophetis & Apostolis propositas, non autem de fide Theologica præcisè ut Theologica.

A R-

ARTICULUS V.

A quo debeat fieri divinæ revelationis propositio, ut obliget ad credendum?

HIc loquimur de revelatione respiciente articulos ab omnibus Fidelibus credendos. Hanc ab Ecclesia sola fieri debere, saltem ordinariè loquendo, sustinent Catholici, sed insuper à privato cujusque spiritu proponendam esse, docent hujus temporis hæretici nonnulli, volentes spiritum illum non solùm manifestare quis sit scripturæ sensus, qui Libri sint Canonici, sed etiam efficere, ut quilibet discernat revelata à non revelatis, adeoque credenda à non credendis. Alii asserint sufficientem revelationis propositionem fieri à sola Scriptura, alii à Scriptura cum Symbolo, contra quos sit

CONCLUSIO I.

SPiritus ille privatus non est Regula sufficiens ad proponendam circa Fidei articulos Dei revelationem.

Prob. 1. Quia nec Scriptura, nec Traditio, nec Concilia, nec Patres illius regulæ meminerunt, imo hanc non esse necessariam insinuatur Matth. & Marc. ult. ubi dicitur, credentes Apostolis (si reliqua præstiterint) esse salvandos, non credentes esse condemnandos.

Prob. 2. Quia regula illa non potest esse nisi fons, & origo confusionum, errorum, disputationum, altercationum, divisionum & schismatum inter Christianos, quandoquidem privato illi Spiritui innixi; contradictorios fingant sibi Fidei articulos; ita ut in hac summæ veritatis materia, non solùm Calvinista Lutherano, & è contra, sed Calvinista Calvinistæ, & Lutheranus Lutherano adversetur.

Prob. 3. Vel spiritus ille privatus est Spiritus S. vel Spiritus uniuscuiusque proprius: non primum, quia impossibile est, ut Spiritus veritatis inspiret mendacia, inspirando autem Lutherano Christum esse in Eucharistia, & Calvinistæ, non esse ibidem, necessariò alterutri deberet mendacium inspirare: non etiam secundum, cùm Spiritus mendax & fallibilis non possit esse regula infallibilis, qualis debet esse Regula Fidei.

Prob. 4. Quia talium credulitas super chimeram fundatur: si enim petam à Calvinista ut credat Christum non esse realiter in Eucharistia, dicet mihi, quia spiritus privatus illud revelavit; sed si inquiram unde sciat spiritum illum sibi verum revelare potius, quàm Lutherano contrarium credenti? Tenebitur respondere: quia sum in vera Ecclesia, non Lutheranus, si ulterius interrogem, unde constat, Ecclesiam Calvini esse veram, & non Lutheri, necessariò iterum ad spiritum privatum recurrendum erit, sicque fiet circulus, & tandem meram imaginationem pro fundamento credulitatis reperient.

Dices: Rom. 7. legitur: *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro &c.* & Matth. 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri &c.*

Resp. Quandoque extraordinariè inspirare Spiritum S. certis personis quid debeant credere, quid loqui, quid prædicare, quid agere, sicut olim fecit Prophetis & Apostolis; & ideo dixit Christus Petro Matth. 16. *Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus &c.* Et Paulus dicit ad Galat. 10. se Euangelium didicisse per revelationem JESU CHRISTI; id tamen non fit ordinariè; nec mirum, cùm enim prævideret Deus, quòd aliqui suas imaginationes, phantasias, somnia, imò & dæmonum insufflationes pro revelationibus essent accepturi, dicturique essent: dicit Dominus, cùm Dominus non fuisset locutus, noluit divinæ revelationis propositionem à privato cujuslibet spiritu dependere, sed ab authoritate Ecclesiæ revelata proponentis, ùt infra dicemus.

CONCLUSIO II.

NEc Scriptura sola, nec Scriptura cum Symbolo, est regula sufficiens ad discernenda revelata à non revelatis.

Probatur prima pars; quia Scriptura independenter à judicio Ecclesiæ Canonicam à non Canonica discernentis, est regula fallibilis; cùm ex hominum malitia sit exposita variis mutationibus & ex Typographorum inadvertentia aut negligentia innumeris erroribus. Accedit quòd variis in locis Scripturæ sensus sit obscurus, & ità obscurus, ut legentes imò & Doctores illum diversimodè interpretentur; & ideo assignari debet alia regula, nempè Ecclesia, quæ verum sensum aperiat, difficultatesq; componat. Et certè, si in materia civili assignetur regula animata, nempè Judex, qui sensum legum exponat, quidni assignaretur in materia fidei pro aperiendo vero Scripturæ sensu?

Prob. 2. pars; quia non minùs Scriptura cum Symbolo, est exposita mutationi, quàm Scriptura sola; atqui hæc ideo non est regula infallibilis: ergo nec illa. Plura hac de re posteà.

CONCLUSIO III.

SOla Ecclesia, ordinariè loquendo, est regula sufficiens ad proponendas veritates revelatas, adeoque credendas.

Prob. 1. Ex Aug. lib. contra Ep. Manachæi, seu fundamenti c. 5. *Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas*, id est, non crederem Euangelium esse Dei verbum, nisi id mihi Ecclesia proponeret credendum? & consequenter agnoscit solam Ecclesiam esse regulam ordinariam & sufficientem in proponendis veritatibus revelatis.

Prob. 2. Quia omnes aliæ regulæ ab Hæreticis assignatæ sunt fallibiles, ut ostendimus; Ecclesia autem infallibilis propter continuam Spiritus sancti assistentiam, quam insinuavit Christus Matth. 28. dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Et certè si Ecclesia non esset infallibilis, cur dixisset Christus Matth. 18. standum esse illius judicio. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.*

Dices 1. cum Hæreticis. Credimus Scripturam esse verbum Dei, quia Ecclesia sic credendum proponit, & credimus Ecclesiam esse in proponendo infallibilem; quia Scriptura dicit: ergo fit manifestus circulus.

Resp. Inde nihil mali quòd Ecclesiæ authoritatem per Scripturam, & Scripturam per Ecclesiam cognoscamus: habet se enim instar duorum Prophetarum, quorum primus testimonium perhibet de secundo, & secundus de primo, in quo nulla implicantia imò idipsum reperitur in Euangelio, ubi Christus testimonium perhibet de Joanne, & Joannes de Christo, idque ob divinam revelationem utrique factam.

Dices 2. saltem committitur alius circulus vitiosus, cùm credamus revelationi propter Ecclesiæ authoritatem, & Ecclesiæ authoritati propter revelationem.

Res. circulum illum non esse vitiosum; cùm non sit eadem, sed diversa ratio credendi: assentimur enim revelationi propter Ecclesiam tanquam Regulam revelata proponentem, & assentimur Ecclesiæ proponenti ob Dei revelationem, tanquam rationem formalem & motivum credendi.

Dices 3. Quòd Ecclesia sit regula infallibilis in proponendis Fidei mysteriis, habetur ex Scriptura tanquam fundamento; sed Scriptura est fundamentum fallibile, cùm, ex concessis, sit exposita mutationi & depravationi: ergo &c.

Resp. Nullum posse nobis rationabiliter esse dubium de integritate Scripturæ, cum illam à nostrismet inimicis, nempè Judæis, acceperimus, & ad nos usq; per continuam traditionem pervenerit innumeris confirmata miraculis. Ex dictis hac quæst.

Res. 1. Quod etsi persona particularis teneatur assentiri Fide divina veritatibus sibi privatim revelatis, ubi de revelatione constat, non tamen alii Fideles; etsi millies asserat & juret persona illa revelationem sibi esse factam; quandoquidem non sit regula communis & ordinaria propositiva revelationis.

Res. 2. curandum esse Parochis & confessariis, ut suos instruant non esse credendos fidei articulos ob solam Ecclesiæ authoritatem, sed ob Ecclesiam tanquam credenda proponentem, & ulterius ob Dei veracitatem ad credendum moventem.

QUÆSTIO IV.

Quale sit objectum materiale Fidei?

OBjectum Fidei materiale sunt propositiones, seu articuli à nobis credendi, & de illis quæritur, quales sint, nempe an evidenter credibiles, an necessariò, obscuri, veri, an possint extendi &c. & de illis sequentibus articulis.

ARTICULUS I.

An Fidei articuli sint evidenter credibiles, & unde?

CUm veritas revelata, imò & ipsa revelatio ordinariè sit obscura, & aliundè dicat sapiens. Eccl. 19. *Qui credit citò, levis corde est*, quæritur, an Fidei mysteria non possint per quædam motiva sic reddi credibilia, ut credere nolentes sint coram Deo inexcusabiles.

CONCLUSIO I.

FIdei articuli sunt evidenter credibiles evidentia morali, id est, tali evidentia, ut non possit quis rationabiliter de illis dubitare. Est communis inter Catholicos.

Prob. 1. Ex Scrip. Ps. 92 *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*: id est, ut exponit noster Lyran *magis quàm prima prin-*

ci-

cipia scientiarum, idque ob Christi doctrinam à seipso, ab Apostolis, à Martyribus, à Viris Apostolicis per signa & prodigia confirmatam; & ideò Christus Joan. 10. arguens incredulos ajebat: *Si mihi non vultis credere, operibus credite*, quasi diceret; si doctrina mea solitariè sumpta non appareat vobis credibilis, saltem opera mea reddunt illam credibilem: quod confirmat c. 15. ubi asserit eos, quibus fuit locutus, excusationem non habere de peccato, eo quòd ejus doctrina, concurrentibus miraculis, non tantùm esset probabilis, (unde excusationem sumere potuissent) sed evidenter credibilis.

Prob. 2. Ex Aug lib. contra Epist. Fundamenti cap. 4. *Multa sunt quæ in* (Ecclesiæ) *gremio me justissimè teneant. Tenet consensio populorum atque gentium, tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata* &c. & ideò lib. 12. contra Faustum cap. 43. sic alloquitur Manichæos: *Quid ad hæc respondetis insani? nempè ista manifesta sunt: nempè omnes, non dico calumnias contradictionis, sed etiam nebulas dubitationis expellunt.*

Prob. 3. Ratione; quia motiva credibilitatis sunt tam multa, tam aperta, tam prodigiosa, ut homini sanæ mentis, relicta præventione, passione & carnalitate, non possint Fidei nostræ mysteria non apparere vera: & ideò dicebat Aug. lib 7. Confess. c. 10. *facilius dubitarem vivere me, quàm non esse veritatem, quæ per ea quæ facta sunt intellecta conspicitur.* Undè hanc propositionem tanquam temerariam, & errorem inducentem condemnavit Clerus Gallicanus anno 1700. *Evidens non est evidentia morali, propriè dicta, & physica, Religionem Catholicam esse veram.*

Confirm. Præcipit Deus sub pœna Damnationis æternæ, ut Fidei mysteria firmissimè teneamus, juxta illud Marc. ult. *Qui non crediderit, condemnabitur*, sed non potest intellectus noster ad assensum firmissimum determinari, nisi proponantur ipsi motiva credibilitatis evidentia, seu quod prima veritas falli & fallere nescia, illa revelaverit: ergo.

Obji. 1. Omnibus sæculis reperti sunt Viri sapientissimi, qui Religionem nostram negaverunt: ergo non est evidenter credibilis, cùm evidenter credibili refragari non sit signum sapientiæ? sed dementiæ.

Resp. dist. Ant. reperti sunt Viri sapientissimi sapientia carnali & mundana, qui &c. transeat: sapientissimi sapientia spirituali & à terrenis defœcata: N. illi enim (si ipsis fuerint debitè proposita Fidei objecta, ut supponendum est) fuerunt rebelles lumini, magis diligentes tenebras quam lucem, idque vel ex præventione, vel ex passione, vel ex insufficienti attentione, vel ex vano Christianarum austeritatum timore, vel etiam quia ob peccata privati fuere lumine efficaci, juxta illud Apost. 2. ad Corinth. 4. *Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloria Christi.*

Obji. 2. Si Fidei nostræ mysteria essent evidenter credibilia, essent evidenter vera, adeoque clara, cùm tamen Fidei objectum sit essentialiter obscurum.

Resp. dist. Ant. essent evidenter vera propter rationes intrinsecas in ipsis mysteriis effulgentes: N. propter rationes extrinsecas: C. sed hæ licèt evidenter ostendant Fidei mysteria subsistere, non tamen ipsa clarificant, sicque remanerent in se obscura: unde Fidei motiva non afficiunt immediatè mysteria, sed revelationem divinam; seu ostendunt esse à Deo revelata.

Obji. 3. Si articuli Fidei essent evidenter credibiles, vix ullus esset hæreticus. Prob. assumpt. quia evidenter credibili sufficienter proposito, necessariò assentimur.

Respondeo N. assumptum, cujus prob. dist. evidenter credibili ab intrinseco, necessariò assentimur: C. evidenter credibili ab extrinseco, seu propter motiva tantùm extrinseca; N. quia tale objectum est adhuc in se obscurum, & sic ad credendum requiritur ulteriùs imperium voluntatis, & quidem gratia præventæ.

CONCLUSIO II.

VArii varia referunt credibilitatis motiva; sed præcipua videntur sequentia.

Primum est Religionis nostræ antiquitas, quæ movere deberet tum Infideles, tum Hæreticos: Infideles quidem, quandoquidem eorum Religio vel potiùs Idololatria sit nova, adeoque suspecta, possitque probari initium habuisse à diabolo, vel ab homine perverso; cùm nostra sit tam antiqua quàm mundus ipse, ipsamque inspiraverit Deus primo Parenti, juxta illud sapientiæ 10. *Eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.* Quæ posteà mediantibus Patriarchis, Judicibus, Prophetis, descendit usque ad Christum, & deindè per Apostolos eorumq; successores ad hæc tēpora, semper eadem, semper integra incolumis; cùm sēper fuerit Fides Dei unius & trini, imò & incarnati, saltem implicita. Hæreticos verò, præsertim modernos; cùm assignari possit tempus, quo sub prætextu reformationis à Religione vera ad falsam transierunt. Enim verò, Calvinista, interroga patres tuos, & dicent tibi se realitatem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia credidisse: interroga Majores tuos, Lutherane, & annuntiabunt tibi, se non fuisse impanatores, sed credidisse, sicut credimus nos, & crediderunt Apostoli, omnesque veri Christiani. Reformationem obtrudis; sed quæso, in quo deficimus? quando defecimus? an aliud tenuerunt Apostoli circa Eucharistiæ mysterium, quàm teneant Catholici moderni? si id affirmas, adeoque Apostolos vel negasse Christi realitatem in Eucharistia secundum Calvinum, vel fuisse impanatores secundum Lutherum, tempus assigna in quo ab illa Fide Patrum nostrorum recessimus? quòd cum facere non possis, conclude eandem esse nostram & Apostolorum Fidem, adeoque Religionem nostram utpote antiquam esse veram, tuam verò utpote novam esse falsam; cùm potior sit in jure, qui prior est tempore, ut habet regula juris.

2. Est Religionis nostræ stabilitas, quam nec Barbarorum rabies, nec tormentorum vis, nec persecutionum tempestas, nec munerum aut dignitatum tentatio, nec porta inferui, imò nec tota diabolorum machina potuit evertere; imò tantò fuit gloriosior Catholicorum triumphus, quantò fuit crudelior oppugnantium excessus; & quo magis satagebant tyranni Martyrum sanguine Fidem nostram extinguere, eo magis accendebatur, crescebat, & multiplicabatur, cum eorum confusione. Quod egregiè ipsis improperat Tertullianus, eos his verbis alloquens in Apolog. contra Gentes in fine: *Plures efficimur, quoties metimur à vobis: semen est sanguis Christianorum.* Aliorum autem Sectæ aut Religiones semper mutationi, inconstantiæ, & variationi expositæ. Et certè, ubi jam Ariani, Pelagiani, Manichæi, Monothelitæ? ubi Genuini Anabaptistæ, Tremuli, Calvinistæ, Lutherani? imò ubi priores Jansenistæ? tanta irrepsit in eorum dogmatibus, sectis & opinionibus diversitas, ut non solùm Lutheranus à Calvinista, sed Calvinistæ, Lutherani, Jansenistæ inter se differant in materia Fidei, quod signum est apertum falsitatis. Lege Variationes Illustriss. D. Bousset Episcopi Meldensis, & convinceris.

3. Est prodigiosa multitudo miraculorum in confirmationem Fidei nostræ, à Christo, ab Apostolis, ab innumeris Sanctis patratorum: enimvero quot muti, surdi, cæci sensum receperunt, quot claudi gressum, quot infirmi sanitatem, quot mortui vitam? hinc sedata maris tempestas, illinc fugati dæmones, isthinc ardor ignis compressus: modò redditur aqua calcabilis, modò solis precibus mons de loco transfertur; modò baculus aridus crescit in arborem virentem. Adde plura Sanctorum corpora post ducentos, aut trecentos annos adhuc integra, mollia & flexibilia. Quòd si hæc prodigia negaveris, novum prodigium ingeris, nempè quòd innumeri homines terreni, carnales, suis superstitionibus addicti, nullis visis signis aut prodigiis, amplexati sunt Religionem carni, sanguini & cupiditatibus omninò adversantem, ubi prædicatur Deus crucifixus, ubi præcipitur peccatorum confessio, amor inimicorum, divitiarum contemptus, corporis mortificatio.

4. Est stupenda Fidei nostræ propagatio: quid enim mirabilius, quàm quòd piscatores, plebei, rudes, illiterati, indigentes, contempti, non armando, non pugnando, non vim inferendo, non divitias, honores, aut sensualia proponendo, sed personam divinam incarnatam, flagellatam, crucifixam, mortuam prædicando, solaque invisibilia & à sensibus remota promittendo, potuerint homines sapientissimos, & potentissimos, imò & ferè totum mundum ad Catholicam Religionem amplexandam inducere; idque carne & sanguine, mundo & dæmone reluctantibus, ac ipsis Idolorum Ministris contrasuadentibus.

5. Est doctrinæ Catholicæ puritas: in ea enim docetur Charitas Dei & proximi, passionum refrænatio, sensuum mortificatio, amor honesti, fuga inhonesti, terrenorum contemptus, divinorum amplexus, vitiorum detestatio, virtutum exercitatio: in ea nihil nisi sanctum, sublime, divinum: in ea juvenes & virgines relictis parentibus, contemptis honoribus, & divitiis, spretis carnis & mundi illecebris ac voluptatibus, uni Deo tanquam Angeli famulaturi, vitam pauperem, despectam, solitariam & monasticam amplexantur.

6. Est aliarum Sectarum errores aperti: apud aliquos enim coluntur tanquam dii animalia sordida, imò & dæmones: apud alios promittitur, tanquam merces laboris, porcorum fœlicitas, quæ cibo & libidine constat: apud alios fingitur animarum transmigratio: apud alios alia, sola hominis cogitatione indigna proponuntur. Sed quid hæretici moderni? Quid Calvinistæ? Præcepta Decalogi impossibilia asserunt, Deum peccati authorem faciunt, tollunt ab homine libertatem, à bonis operibus meritum apud Deum, solamque Fidem requirentes, liberius peccandi occasionem ingerunt. Quid Lutherani? Ultra quod nonnullis ex præfatis erroribus inficiantur, volunt infantibus,

dum

dum baptizantur, infundi lumen rationis, ac pro tunc credere, ſperare, ac amare, cùmtamen videant infantes pro tunc ejulare, clamare, imò, quantùm poſſunt ablutioni Sacramentali ſe opponere.

7. Eſt manifeſta ultio cœleſtis in eos, qui Chriſtianam Religionem impetierunt. Et certe nunquid Pilatus, qui hujus authorem condemnaverat, ſibi mortem intulit? nunquid etiam nunc Judæi, crucifixo à ſeptemdecim ferè ſæculis fidei noſtræ conſummatore, vagantur in orbe ſine duce, ſine Eccleſia, ſine Judice, ſine Sacerdote, ſine Sacrificio, ſine terra? nunquid Nero Chriſtiani Sanguinis crudeliter prodigus ſeipſum interemit, exclamans *turpiter vixi, turpius morior*? Nunquid Decium abſorpſit terra, Maximianum laqueus, Severum hauſtus veneni, Adrianum ſanguinis fluxus, Julianum Apoſtatam vermium corroſio? Sed quid Hæreſiarchæ? In latrina communi animam cum viſceribus ſordidè emiſit Arius, conſumptus colica, calculo, podagra, aſmate, pthiſi, emicrania ac tandem ſordido vulnere; expirat blaſphemans & dæmonem invocans Calvinus, ſi Belzeo credimus. Lutherus ad latus Monialis à ſe corruptæ repentina morte corripitur. A dœmone in terram colliſus, effuſis hinc indè viſceribus, impiam animam effudit Bucerus. Deſperatione periit Carloſtadius, Bello Zuinglius. Alii aliis modis miſerabiliter perierunt.

His motivis adde Sybillarum oracula, Prophetarum vaticinia, Gentilium, Judæorum, Mahumetanorum teſtimonia imò & ipſorummet dœmonum confeſſionem; adde tantam Martyrum pro defendenda Fide noſtra multitudinem, ut ſingulis diebus aſſignari poſſint pluſquàm tria millia. Poſt hæc cum Pico Mirandulano conclude: *Magna inſania eſt Euangelio non credere, cujus veritatem ſanguis Martyrum clamat, Apoſtolicæ reſonant voces, prodigia probant; ratio confirmat, elementa loquuntur, & dæmones confitentur*: conclude & cum Richardo à S. Victore; lib. de Trinit. c. 2. *Domine ſi error eſt, à te decepti ſumus: nam iſta in nobis tantis ſignis & prodigiis confirmata ſunt, & talibus, quæ nonniſi per te fieri poſſunt.*

ARTICULUS II.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

RESOL. 1. Cæterarum Sectarum inſtituta non eſſe prudenter credibilia; cùm enim, teſtante Apoſtolo Epheſ. 4. ſit *unus Deus, una Fides, unum Baptiſma*, adeoque unica Religio, ſicut eſt una vita, una via, una veritas, qui eſt Chriſtus, manifeſtum eſt illam unicam Religionem eſſe prudenter amplectendam, quæ pro ſe longè majora habet credibilitatis motiva, ſed nulla alia Religio talia motiva habet ſicut noſtra, imò ne unicum quidem fundamentum reperies apud alios: ergo Paucos oppones, qui pro ſuſtinendis ſectæ ſuæ dogmatibus mortem ſubierunt, ſed ultra quod fuerit ſuperbia, obſtinatio, pertinacia, omni ratione & fundamento ſolido deſtituta, tibi contra unicum Pſeudo-martyrem centum millia opponemus verorum Martyrum: unde meritò hanc propoſitionem condemnavit Clerus Gallic. Anno 1700. *Evidens non eſt, quod omnium*, Religionum, *quæ in terris exiſtunt, veriſimillima ſit Chriſtiana.*

Reſol. 2. Falſum eſſe dictum illud hæreticorum, poſſe quemlibet in ſua Secta ſalvari: cùm enim, ut diximus, ſit unica Fides, ſequitur omnes illos, qui in illa unica non ambulant, in tenebris ambulare, cùm ſequantur id, quod ipſis non præventis potius apparet falſum, quam verum: fundant ſe quidem in eo hæretici plurimi, quòd Deum credant & Chriſtum; ſed quid tum? Deum & Chriſtum agnoſcebant Galatæ, & tamen quia Circumciſionem ad ſalutem neceſſariam credebant, dicit ipſis Apoſt. cap. 5. *Si circumcidamini Chriſtus vobis nihil proderit*: nihil igitur vobis proderit Chriſtus, o Calviniſtæ, ſi ipſum in Euchariſtia realiter exiſtentem non creditis: nihil vobis, o Lutherani, ſi impanationem non rejicitis; nihil vobis heterodoxi quilibet, ſi vel in unico Fidei articulo deficitis.

Reſol. 3. Immeritò obtrudere hæreticos Catholicis eorum Sectas condemnantibus, illud Luc. 6. *Nolite judicare, & non judicabimini*, cùm judicium noſtrum ob rationes articulo præced. relatas, non ſit temerarium; ſed prudentiſſimè fundatum. Præterea non judicamus eos, ſed judicium ab ipſomet Chriſto jam prolatum referimus: *Qui non credit jam judicatus eſt.* Joan. 3. qui autem uni articulo credit, & alteri diſcredit, nulli fide divina credit; vel potiùs ſibi credit, & non Deo. Unde Aug. l. 17. contra Fauſt. cap. 3. *Qui in Euangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius, quam Euangelio creditis.*

Reſol. 4. Frivolam eſſe objectionem illorum, qui dicunt in tanta Religionum diverſitate vix poſſe unam eligi, ſaltem à rudioribus, cùm cuilibet veritatem in ſimplicitate cordis quærenti, noſtra prima fronte appareat longè veriſimilior: unde non credimus hæreticum, cui Religio noſtra propoſita eſt, poſſe credere fidenter Sectam ſuam eſſe veram.

ARTICULUS III.

An fidei articuli ſint neceſſariò obſcuri?

CONCLUSIO I.

ARticuli fidei, ſeu propoſitiones revelatæ ſunt neceſſariò obſcuræ, ita ut ſi videantur, ac ſciantur; deſinant eſſe articuli Fidei. Eſt Scot. 3. diſt. 23. q. unica dicentis, non poſſe eſſe fidem & ſcientiam de eodem objecto, eò quòd objectum ſcientiæ debeat eſſe evidens, & objectum fidei inevidens, ſeu obſcurum. Eſtque communis.

Prob. 1. Ex Script. quæ Fidem vocat Hebr. 11. *Argumentum non apparentium*; atqui quod non apparet obſcurum eſt: ergo Et ideò *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate*, 1. Corinth. 13.

Prob. 2. Ex SS. PP. Greg. homil. 26. in Euangelia: *quæ apparent, jam fidem non habent, ſed agnitionem.* Aug. Tract. 40. in Joan *Quid eſt fides, niſi credere quod non vides?* Et Tract. 68. *Si vides, non eſt Fides.*

Prob. 3. Ratione. Ideò, ſecundùm PP. dicuntur Beati non habere Fidem in cœlo, quia vident facie ad faciem, quod nos videmus in ænigmate, ſeu vident clarè, quod nos cognoſcimus obſcurè, ſed illa ratio nulla eſſet ſi objectum Fidei poſſet eſſe viſum, aut evidens: ergo

Prob. 4. Quia qui rem evidenter cognoſcit, non aſſentitur illi propter authoritatem dicentis, ſed propter ipſiuſmet rei evidentiam.

Dices 1. S. Thomas palpando Chriſti vulnera, credidit quod videbat: ergo

Reſp. Neg. Ant. Quia, ut ait Aug. Tract. 79. in Joan. *Non hoc credidit quod vidit, ſed aliud vidit, aliud credidit: vidit enim hominem, credidit Deum.*

Inſt. Credidit Thomas Chriſti Reſurrectionem, de qua anteà dubitaverat; & conſequenter cùm videret vivum, quem anteà viderat crucifixum & mortuum, credebat quod videbat.

Reſp. Neg. aſſump. Non enim credidit Thomas Reſurrectionem; ſed ſcivit, & hujus ſcientia experimentali habita, credidit eum, quem videbat hominem, eſſe Deum, & ideo dixit: *Dominus meus, & Deus meus.*

Inſt. 2. Id credidit Thomas, de quo dubitaverat, ſed tantùm de Chriſti Reſurrectione dubitaverat: ergo

Reſp. Neg. Min. Videns enim Chriſtum crucifixum & mortuum dubitavit, an eſſet Deus, donec, viſa ipſius Reſurrectione, contrarium credidit. Et certè ſi tantùm dubitaſſet de Reſurrectione, ad quid dixiſſet verba iſta: *Dominus meus, & Deus meus*, ut oſtenderet ſe credere Chriſti Reſurrectionem; cum ne vel umbram talis fidei præferant.

Inſt. 3. Chriſtus addens poſteà. *Beati qui non viderunt & crediderunt*, ſatis inſinuat Thomam crediderunt quod viderat; ſed non viderat Divinitatem, ſed Reſurrectionem: ergo Fides Thomæ fuit circa Reſurrectionem, non circa Divinitatem.

Reſp. Chriſtum tantum velle dicere: quia vidiſti, Thoma, me propria virtute potuiſſe reſurgere, credidiſti me Deum: Beati verò qui id non viderunt, & me Deum crediderunt, quia majus habent Fidei ſuæ meritum.

Inſt. 4. B. Virgo & Apoſtoli crediderunt Symbolum fidei, cùm ſit ab omnibus credendum, ſed B. Virgo ſcivit experimentaliter ſe concepiſſe ſine virili ſemine, ſcivit & vidit, ſicut & Apoſtoli Chriſtum in cruce morientem, reſurgentem, in cœlos aſcendentem &c. juxta illud 1. Joan. cap. 1. *quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus &c.* Ergo.

Reſp. Cum Scot. 3. diſt. 24. n. 21. quòd Apoſtoli (idem eſt de B. V.) qui viderunt Chriſtum in cruce; *non crediderunt pro tunc nec unquam poſtea recogitando illius crucifixionem, habuerunt Fidem de ea........habebant tamen habitum quo illud credidiſſent, ſi non vidiſſent.* Fides autem actualis illorum myſteriorum quæ clarè viderant, non erat reſpectu illorum obligatoria, utpote impoſſibilis. Vel certè, ſi vis, etiam illorum myſteriorum Fidem habuiſſe, dic cum Doct. Seraph. 3. diſt. 24. art. 2. q. 1. aliud vidiſſe & aliud crediſiſſe, vidiſſe quidem hominem, & crediſiſſe hominem Deum concipi, mori, crucifigi, reſurgere &c.

Dices 2. Tenetur quilibet credere Fide divina exiſtentiam Dei, juxta illud Apoſtoli Hebr. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum quia eſt*; ſed doctis eſt omninò evidens per demonſtrationem: ergo

Reſp. Diſt. Ma. tenetur quilibet credere Fide divina exiſtentiam Dei, ut authoris naturæ: N. nam ut ſic eſt objectum ſcientiæ naturalis, ſaltem Deum ex effectibus evidenter cognoſcentis: ut authoris gratiæ: C. ſed ſub tali reſpectu non eſt, etiam Philoſopho doctiſſimo, objectum evidens. Datur ergo omnibus præceptum tum ex Symbolo; tum ex illo Apoſtoli, credendi

Deum ut authorem gratiæ; quia notitia illa præparat & requiritur ad justificationem, sed cùm notitia existentiæ Dei ut authoris gratiæ præsupponat cognitionem existentiæ Dei simpliciter, datur & præceptum iis, qui existentiam illam non norunt lumine naturali, ut cognoscant lumine Fidei tanquam quid præambulum & necessarium ad cognitionem existentiæ Dei ut authoris supernaturalis.

Dices 3. Ex nostra sententia sequitur ignorantiam esse fœliciorem scientia, quandoquidem homo rudis possit habere Fidem de Dei existentia, quam non potest habere homo litteratus, Deum agnoscens lumine naturali: imò si de Dei existentia aliquando fidem habuerit, illam perdit, ubi per demonstrationem Deum agnoscit.

Resp. Ex omnibus jam allatis, quæ vera sunt, non sequi fœliciorem esse hominem rudem, quàm doctum; cùm hic idem meritum habeat ac ille, non quidem propter assensum Fidei, cùm non habeat, sed propter affectum credendi, si evidentiam non haberet. Assensus quidem indocti circa Dei existentiam videtur certior, cùm nitatur motivo certiori, nempè testimonio Dei revelantis, sed cùm doctus etiam noverit id esse revelatum (licèt non assentiatur propter revelationem, sed propter avidentiam) sequitur esse æquè aut ferè æquè certum. Prætereà minoritatem certitudinis, si quæ sit, compensat sufficienter evidentia cognitionis, quæ non est in assensu fidei. Ex dictis

Resol. 1. Non posse esse in eodem intellectu de eodem objecto scientiam & fidem, cùm scientiæ objectum debeat esse evidens; fidei verò inevidens; idem autem secundùm idem non possit esse evidens & inevidens.

Resol. 2. Non stare replicam adversariorum dicentium sufficere ad Fidem quòd assensus fiat propter testimonium dicentis, licèt objectum sit in se evidens; quia si propriæ experientiæ credimus, statim fatebimur nos non assentiri objecto evidenti ob dictum alterius, sed propter ipsiusmet objecti evidentiam: & certè si quis mihi solem videnti dicat: ortus est sol, an credam quia alter dicit, an non quia video? Utrum autem possit divinitus circa idem objectum esse simul Fides & scientia, seu an eodem tempore possim objecto evidenti assentiri propter ipsius evidentiam, & propter dictum alterius? De hoc disputant Logici, illos consule.

CONCLUSIO II.

Rei revelatæ obscuritas non est de ratione formali objecti, sed est tantùm conditio requisita ad Fidei assensum.

Prob. 1. Quia ratio formalis objecti est id quod movet potentiam ad actum; sed obscuritas rei revelatæ non movet intellectum nostrum ad assensum Fidei, cùm potiùs illum retrahat & retardet: ergo.

Prob. 2. Quia sicut voluntas fertur in objectum quia bonum, ita intellectus fertur in illud quia verum; sed objectum non creditur verum quia obscurum, inevidens, aut non visum, ut per se patet: ergo &c.

Prob. 3. Illud est objectum formale Fidei, quod tribuit ejusdem objecto materiali veritatem infallibilem; sed illam non tribuit obscuritas, seu inevidentia, cum potius præferat apparentiam falsitatis, aut saltem inducat dubium de veritate: ergo. Inde concludendum est, obscuritatem tantum esse conditionem necessariò concomitantem objectum Fidei materiale, non autem ingredientem objectum formale; quandoquidem non assentiamur revelatis, quia Deus obscurè revelat, sed quia revelat veraciter & infallibiliter.

Dices: Claritas est objectum formale scientiæ: ergo obscuritas objectum formale Fidei, cùm per hoc opponantur.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quòd claritas, utpotè perfectio, movere possit intellectum ad assensum, obscuritas verò, cum sit imperfectio & defectus, non moveat, sed potius removeat.

Inst. 1. Oppositorum opposita debet esse ratio; atqui scientiæ objectum formale est claritas: ergo Fidei objectum formale obscuritas.

Resp. dist. Maj. oppositorum in omnibus, opposita debet esse ratio: transeat. Oppositorum tantùm in aliquibus &c. N. jam autem objectum formale scientiæ & Fidei non opponuntur, cùm scientiæ objectum formale sit rei claritas seu evidentia; Fidei autem, non rei obscuritas, sed testimonium Dei revelantis præsupponens in articulo revelato obscuritatem tanquam conditionem.

Inst. 2. Illud est objectum formale actus, quod distinguit actum ab omni alio; sed obscuritas distinguit Fidem ab omni alio: ergo.

Resp. 1. Neg. Min. Quia in opinione reperitur etiam quædam obscuritas.

Resp. 2. Majorem universaliter esse falsam; quandoquidem diversitas actuum etiam petatur ex modo tendendi in objectum, ex objecti materialis qualitatibus &c.

Resp. 3. Cùm obscuritas, utpotè negatio, non possit esse specificativum Fidei, etiam nequit esse distinctivum ejusdem à quolibet alio, cùm idem sit in re distinctivum & specificativum.

ARTICULUS IV.

An Fidei articuli sint necessariò veri?

In idem redit, si quæratur, an id quod Deus revelat, sit ita verum, ut non possit ei subesse falsum? Item, an homo possit credere Fide divina tanquam verum, quod est de facto falsum?

CONCLUSIO I.

Nunquam Deus potest revelare falsum, & consequenter omnes Fidei articuli sunt necessariò veri. Est communis & certa inter Catholicos.

Prob. 1. Ex Script. Numer. 23. *Non est Deus quasi homo ut mentiatur*. Ex Hebr. 6. *Impossibile est mentiri Deum*, atqui si posset revelare, posset mentiri, cùm sint synonima: ergo.

Prob. 2. Ex PP. Athan. lib. de Incarnat. Verbi: *absurdum est dicere Deum posse mentiri*, Chrys. hom. 1. in Symbol. *aliqua non potest* (Deus) *utpotè falli, fallere, mentiri &c.* Ansel. l. 1. *Cur Deus homo* c. 12. *nequaquam potest velle mentiri voluntas, nisi in qua corrupta est veritas*. Aug. lib. 1. de Symb. ad Catheoum. c. 1. *Deus .... mori non potest, falli non potest, mentiri non potest*. Idem habent Dionys. Bernardus & alii.

Prob. 3. Ratione; quia Deus est summa veritas, sicut est summa sanctitas; atqui summa sanctitas non potest peccare: ergo nec summa veritas fallere, aut falsum dicere, cùm opponatur mendacium veritati, sicut sanctitati peccatum.

Confirm. 1. Quia si Deus falsum revelaret, esset vel ex ignorantia, vel ex malitia: non ex ignorantia, cùm sit omniscius: non ex malitia, cùm sit essentialiter bonus: ergo

Confirm. 2. Quia si Deus posset falsa revelare, nulla esset apud nos Scripturæ authoritas, cùm dubitare possemus, an non falsa essent, quæ ibidem proponuntur.

Objic. 1. Deus falsum revelavit per suos Prophetas, qui tamen loquebantur in ejus persona Prob. Ant. dixit Jonas cap. 3. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*, & tamen non fuit subversa, Dixit Isaias Ezechiæ 4. Reg. cap. 20. *Morieris tu, & non vives*, & nihilominus adhuc vixit per 15. annos.

Resp. Neg. Ant. Ad 1. probationem dico, prædictionem Jonæ fuisse conditionatam, id est, nisi pœnitentiam agerent Ninivitæ. quam cum fecerint, subversio non est secuta.

Ad 2. Resp. Isaiam voluisse Ezechiæ moriendum esse, attenta corporis dispositione morbi violenta, causarum secundarum concursu, & secluso miraculo, per quod ejus vita prolongata est.

Obji. 2. Deus decepit Principes & Pseudo-Prophetas: ergo Prob. Ant. quia Job 12. dicitur: *qui immutat cor Principum...... & decipit eos...... & errare eos faciet quasi ebrios*: & Ezech. 14. *Ego dominus decepi prophetam*.

Resp. Neg. Ant. ad Prob. dico Deum quosdam decipere, non positivè quasi verò infunderet ipsis spiritum erroris, aut mendacii; sed vel negativè, substrahendo sapientiæ lumen, vel effectivè impediendo effectum rerum quas prædixerant, idque ad eorum confusionem, vel etiam permissivè, sicut dicitur quosdam indurare, excæcare &c.

Obj. 3. Mendacium non est intrinsecè malum: ergo Deo non repugnat falsum dicere. Prob. Ant. quia Scriptura certis casibus laudat mentientes, ut Rahab meretricem, quæ exploratores celaverat, falsum civibus imponendo, Judith, quæ Holofernem decepit, & interfecit Obstetrices, à quibus decepto Pharaone, servati sunt Hebræorum pueri.

Resp. Scripturam nullibi laudare mendacium, sed benè Charitatem, aut aliam virtutem eorum, qui mendacio usi sunt. Adde quòd licèt à mendacio excusari non possunt, Rahab & Obstetrices, Judith tamen excusat Augustinus in 2. Decal. Præcept. De Restrictione mentali.

Objic. 4. Deus quandoque præcipit mendacium, ut dum quis credit bona fide se debere mentiri, ad salvandam vitam proximi.

Resp. Neg. assumpt. Quia tunc præceptum divinum naturale præcipit, ut sequamur ductum rationis, & quidem in eo casu, in quo mendacium non apparet peccatum. Plura in Tract. de conscientia.

Obj. 5. Deus potest facere oppositum ejus, quod revelavit: ergo

Resp. Dist. Ant. potest facere oppositum in sensu composito revelationis: N. aliàs mentiretur: in sensu diviso, seu posset

facere

facere oppoſitum, ſi illud nec revelaſset, nec ab æterno decreviſset: C. Ex dictis

Reſol. 1. Nec poſse Deum per alium mentiri. Ratio eſt; quia vel ille alius referret quod à Deo didicit, vel aliud: ſi primum, alio mentiente, mentiretur & Deus, cùm uterque idem enuntiaret: ſi ſecundum mentiretur alius, & non Deus.

Reſol. 2. Non poſse etiam infundi à Deo habitum erroris; quia cùm habitus ille inclinet per ſe ad ſalſum, cenſeretur & Deus velle ad ſalſum inclinare: quod ſummè repugnat primæ Veritati.

Reſol. 3. Similiter implicare, ut Deus ſit nobis cauſa aſsenſus falſi ut falſi. Ratio eſt: quia ſicut non poteſt eſse cauſa actus mali ut mali, quia ſumma Bonitas ità non poteſt eſse cauſa aſſenſus falſi ut falſi, quia ſumma Veritas.

CONCLUSIO II.

NOn poteſt homo credere Fide divina propoſitionem falſam, etiamſi credat invincibiliter eſse veram. Eſt communis & certa.

Prob. 1. Ex Trid. Seſs 6. cap. 9. dicente: *Fidei non poteſt ſubeſſe falſum*. 2. Ex S. Thoma 2. 2. q. 1. art. 3. ad 3. *Poſſibile eſt ex conjectura humana hominem fidelem falſum aliquid æſtimare, ſed quod ex fide falſum æſtimet, hoc eſt impoſſibile*. 3. Ex Scoto Quodlib. 14. N. 17. *Fides infuſa non poteſt inclinare in aliquod falſum*. 4. Ratione Nullus habitus fertur, aut inclinat extra objectum ſuum formale, ſed objectum formale Fidei eſt veritas ut à Deo revelata: ergo non poteſt ferri aut inclinare in falſum. 5. Non poteſt Deus inclinare ad falſum ut diximus; ſed ſi Fides inclinaret quandoque hominem ad credendum falſum, hoc à Deo proveniret, cùm ab ipſo ſolò ſit Fides: ergo. 6. Lumen Fidei eſt quædam participatio divini luminis, & quaſi inchoatio luminis beatifici, ergo ſicut mediante lumine divino aut beatifico non poteſt attingi falſum, ita nec mediante lumine Fidei. Et ideo ſi quandoque feratur homo in aliquid falſum, credens invincibiliter eſse revelatum, illud credit fide humana non divina.

Obj. 1. Sicut fides habet pro objecto revelatum, ita intellectus verum, & voluntas bonum; ſed poteſt intellectus ferri in apparenter verum, & voluntas in apparenter bonum: ergo & Fides in apparenter revelatum.

Reſp. Objectum intellectus eſt eſse quidem *verum*, & voluntatis *bonum*, ſed tam apparens, quàm reale; objectum autem Fidei, id quod eſt realiter *revelatum*, & conſequenter non ſufficit quòd proponatur ab intellectu ut revelatum ſi à parte rei non ſit tale.

Inſt. Objectum Charitatis, quæ eſt etiam virtus Theologica, poteſt eſse bonum apparens (ſic poſsum amare hypocritam quem credo ſanctum; dare eleemoſynam diviti quem exiſtimo pauperem) ergo & objectum Fidei apparenter revelatum.

Reſp. Neg. conſeq. Diſparitas eſt quòd motivum Charitatis ſic bonitas per intellectum propoſita; & ideo cùm poſſit malum aut indifferens proponere ut bonum, non eſt mirum quòd bonum apparens poſſit eſse objectum charitatis; motivum autem Fidei eſt prima veritas, de facto revelans, quod non reperitur, ubi creditum, eſt falſum, licèt apprehendatur ab intellectu ut verum.

Obj. 2. Actus, quo Judæi pridie Nativitatis credebant Chriſtum venturum, erat verus, & poſtridie Nativitatis erat falſus, quia jam venerat: ergo &c.

Reſp. Diſt. Ant. pro 2. parte; erat falſus actus quo credebant Chriſti Nativitatem, N. actus quo credebant futuram: C. ſed non erat actus Fidei. Quod ut melius intelligatur

Advertendum duos actus interveniſſe pridie Nativitatis, unum quo credebant Chriſti Nativitatem ſecundùm ſe, & alterum quo credebant futuram, uterque erat verus, & Fidei; quia & Nativitas & ejus futuritio erant tunc revelata, & etiam duos interveniſſe poſtridie, unum circa ſubſtantiam Nativitatis, & alium circa temporis circumſtantiam: prior erat verus & Fidei, & quidem indiſtinctus à primo è duobus ante Nativitatem, cum idem haberet objectum revelatum: poſterior falſus & Fidei humanæ, quia tunc non erat revelata futuritio Nativitatis, ſed præteritio.

Objic. 3. Tenemur ex Fide credere Chriſtum eſſe in hoſtia poſt verba conſecrationis; ſed quando deeſt intentio in Miniſtro, non eſt ibi Chriſtus: ergo. Fide credimus falſum.

Reſp. Dict. Maj. Tenemur abſolutè: N. ex ſuppoſito quod ritè facta ſit conſecratio: C. quia autem ordinariè ſic fit, ideo ſemper credimus, licèt actus noſter non ſit Fidei, ubi de facto non eſt Chriſtus.

Objic. 4. In hoc ſyllogiſmo: *ubi eſt unica natura, unica eſt & perſona, ſed in Deo unica eſt natura. ergo & unica perſona*, concluſio eſt falſa; atqui ad hanc inclinat una præmiſſa de Fide, nempè Minor: ergo

Reſp. Diſt. Min. Ad hanc inclinat una præmiſſa de Fide, credita fide divina: N. credita fide humana: C. cùm enim quis credendo Majorem univerſaliter, fiat hæreticus, perdatque Fidem infuſam, credit Minori fide humana, & ſic tantùm aſſenſus naturalis inclinat ad concluſionem.

Inſt. Saltem in hoc ſyllogiſmo: *Omnis homo eſt irrationalis: ſed Chriſtus eſt homo: ergo Chriſtus eſt irrationalis*; Minor creditur Fide divina, cùm Major non ſit hæretica, ſed naturaliter falſa.

Reſp. Minorem credi quidem Fide divina, ſed cùm objectum concluſionis non ſit revelatum, utpote falſum, aſſenſus Minoris non influit in concluſionem, quatenus fide divina creditus, ſed præcisè quatenus creditus.

Obj. 5. Parocho ex ignorantia aut malitia proponenti aliquid falſum, tanquam de Fide, tenentur Parochiani credere, ubi de contrario non dubitant: ergo

Reſp. Diſt. Anc. Tenentur credere Fide divina: N. hoc enim eſt ipſis impoſſibile, cùm Fides divina tantùm feratur in revelatum: tenentur putare ſe credere Fide divina: tranſeat. Cùm enim putent propoſitum à Parocho eſſe revelatum, debent ſe gerere circa illud eodem modo, ac ſi eſſet revelatum, ſed ibi nihil contra nos.

ARTICULUS V.

An articuli Fidei poſſint extendi?

SEnſus quæſtionis eſt, an articuli Fidei ſucceſſu temporis poſſint accreſcere, ità ut nunc ſint plures veritates credendæ, quàm à mille annis? plures in Lege nova, quàm veteri? Ante reſolutionem.

Suppono, Fidei articulos accreviſſe quoad modum credendi: nam primò multa credenda ſunt explicitè in lege nova, quæ tantùm implicitè credebantur in Teſtamento veteri, ſaltem à communi populo, eò quòd ipſis tantùm involutè proponerentur, ut Myſterium Trinitatis, plures circumſtantiæ Incarnationis: undè Apoſt. Epheſ. 3. *Aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicut nunc revelatum eſt Sanctis Apoſtolis ejus & Prophetis in Spiritu*. Secundò clariùs & apertiùs exponuntur aliqua Fidei Myſteria Chriſtianis, quàm fuerint olim expoſita Judæis; & ideo Luc. 8. dicitur: *Vobis datum eſt noſſe Myſterium Regni Dei, cæteris autem in parabolis*. Tertiò firmior eſt, cæteris paribus, Fides Chriſtianorum, quàm Judæorum; hinc S. Leo ſerm. 2. de Aſcenſ. *Ut Fides excellentior eſſet ac firmior viſioni doctrina ſucceſſit*; & ideò concludit Doct. Seraph. 3. diſt. 25. art. 2. q. 2. Fidem creviſſe *quoad luminis plenitudinem, ſecundùm ſtatum communem, propter veritatis exhibitionem, propter majorem gratiæ diffuſionem, atque pleniorem inſtructionem*; ſed an creverit etiam quoad credendorum ſubſtantiam; ità ut nunc ſint plura credenda, quàm olim, hic quæritur?

CONCLUSIO I.

IN nullo Eccleſiæ ſtatu, ſive naturæ, ſive Scripturæ, ſive gratiæ, aucta eſt ſubſtantialiter Fides quoad articulos ad ſalutem neceſſarios. Eſt communis.

Prob. 1. Ex Aug. in pſal. 50. circa fin. *Ità à Sanctis Patribus diſpenſatio ſuſceptæ carnis futura credebatur, ſicut à nobis facta creditur. Tempora variata ſunt, non fides*. Et ſerm. 7. de Sanctis. *Una eſt Fides novi & veteris Teſtamenti*. Et lib. 1. Retract. cap. 13. aſſerit Religionem Chriſtianam cum mundo incepiſſe: *Res ipſa quæ nunc Chriſtiana Religio nuncupatur erat & apud antiquos, nec defuit ab initio generis humani, quouſque ipſe Chriſtus veniret in carnem, unde vera Religio, quæ jam erat, cœpit appellari Chriſtiana*.

Prob. 2. Ex D. Leone ſerm. 3. c. 4 de Nativit. *Quod prædicaverunt Apoſtoli, hoc annuntiaverunt Prophetæ, nec ſerò eſt impletum, quod ſemper eſt creditum*.

Prob. 3. Articuli Fidei ad ſalutem neceſſarii, reſpiciunt præſertim Deum, vel ſubſiſtentem in ſua Divinitate, vel in noſtra humanitate, juxta illud Joan. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*; atqui fuit in quolibet Eccleſiæ ſtatu Fides Dei exiſtentis & in carne venturi: *exiſtentis* quidem, cùm ſine Fide Dei exiſtentis & remuneratoris ſic impoſſibile placere Deo, multi autem in omni ſtatu Deo placuerint; *in carne venturi* autem: cùm omnium Fidelium ſpes & ſalus fuerit collata in Chriſto tanquam omnis gratiæ fonte, & Dei ac hominum Mediatore, & ideo ſic ipſum alloquitur David Pſalm. 21. *In te ſperaverunt patres noſtri, ſperaverunt & liberaſti eos. Ad te clamaverunt & ſalvi facti ſunt*.

Prob. 4. Specialiùs à tempore Apoſtolorum uſque nunc quia non poteſt dubitari quin Apoſtoli fuerint de omnibus ad

salutem necessariis plenè instructi, vel ab ipso Christo, vel in die Pentecostes à Spiritu sancto juxtà illud Joan. 16. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. ergo quotquot sunt nobis Fidei articuli ad salutem necessarii, fuerunt Apostolis revelati, & ab ipsis, Fidelibus propositi. Hinc

Resol. 1. Quòd dum Ecclesia definivit contrà Arium Verbum Divinum non esse creaturam, sed Deum de Deo, contrà Nestorium, in Christo esse unicam personam; contra Eutychen, esse duas Naturas; contra Monothelitas, esse duas voluntates; contra Wiclessum, Calvinum & alios, Christum esse realiter in Eucharistia, contrà Lutherum, non remanere substantiam panis cum Christi corpore; contrà Jansenistas, Christum pro omnibus esse mortuum, gratiæ interiori quandoque resisti &c. non fecit novos Fidei articulos, sed anteà in Scripturis & Traditionibus contentos, apertius manifestavit, explicavit, declaravit, ac deinceps de illis dubitare prohibuit.

Resol. 2. Conciliis, & Summis Pontificibus aliquid tanquàm dogma Fidei definientibus, non infundi novas revelationes, sed quid in Scripturis, Traditionibus, ac unanimi Patrum consensu contineatur inquirunt, & ubi, assistente Spiritus sancti lumine, aliquid revelatum reperiunt, Fidelibus credendum exhibent.

CONCLUSIO II.

POtest aliquo sensu sustineri auctam esse Fidem, quoad certos articulos doctrinæ Apostolicæ accidentales.

Ratio est, quia nunc sunt aliqua tanquam de Fide credenda; quæ non semper fuerunt, ne quidem implicitè credita: nam à quingentis annis nullatenus credebatur S. Franciscum mortuum esse in gratia, ac frui visione beatifica (quis enim hoc credat de homine adhuc vivente) & tamen ex quo Gregorius IX. ipsum Sanctorum catalogo adscripsit, illa sunt Fidei dogmata à Fidelibus credenda.

Confirm. Si Deus statim ab obitu Petri revelaret ipsum in gratia esse defunctum, cœlitibus associatum, esset novus Fidei articulus: cùm aliquid nunquam creditum proponeret credendum: sed hoc ipsum fecit de innumeris Sanctis à temporibus Apostolorum: ergo. Prob. Min. quia dum confirmat patrata per illorum invocationem, aut Reliquiarum venerationem miracula evidentia, ab ipsis Ecclesiæ Prælatis, totoque populo approbata, quid aliud facit, quam ipsorum gloriam nobis revelare?

Dices. Hoc fuisse implicitè creditum in hac universali: omnis cujus gloriam revelat Deus per miracula evidentia, est Beatus. Sed

Contrà est, quod licèt credam, omnem docentem per 20. annos plus minusvè in aliqua Universitate, esse Comitem Palatinum, nullus tamen dicit me credere implicitè Petrum qui intrà ducentos annos per tantum temporis docturus est, esse Comitem Palatinum, ità nec à mille annis creditum est S. Franciscum esse Beatum.

ARTICULUS VI.

Per quos debeant proponi articuli Fidei, ut teneamur credere esse revelatos?

NOn quærimus hic sicut art. 5. Quæst. præcedentis à quo debeant proponi revelatio & revelata? an à spiritu privato, an à Scriptura, an à Symbolo, an ab Ecclesia, sed supponendo hoc fieri ordinariè per Ecclesiam, ut ibidem diximus, inquirimus per quos de Ecclesia proponi debeant, ut credendi obligationem inducant.

CONCLUSIO I.

PEr quemlibet proponantur Fidei dogmata, inducunt obligationem credendi, si exhibeantur motiva credibilitatis urgentia.

Ratio est; quia ut quis teneatur credere aliquem articulum tanquam de Fide, sufficit quòd videat esse revelatum; sed ubi exhibentur ipsi motiva credibilitatis ità urgentia, ut non relinquatur locus prudenter dubitandi, videt sufficienter esse revelatum: ergo

Dixi: *Si exhibeantur &c.* quia cùm nobis dicat Joannes Ep. 1. c. 4. *Nolite omni spiritui credere*: & Christus Matth. 7. *Attendite à falsis Prophetis*, non tenentur Fideles credere cuilibet objecta Fidei proponenti, nisi exhibeat sufficientia credibilitatis motiva, aut nisi sit ex officio, aut ex delegatione ad munus prædicandi, catechizandi, aut docendi Fidei dogmata deputatus. Quando tamen homo privatus aliquid exponit alteri tanquam de Fide, etsi non teneatur audiens statim credere, tenetur tamen de rei veritate inquirere, & interim à judicio contrario abstinere; quia hoc exigit vera prudentia.

CONCLUSIO II.

UT fideles pueri, aut adulti rudes teneantur credere Fidei articulos, satis est, si eis proponantur per parentes, vel patrinos, vel magistros, vel parochos, ut à Deo revelati.

Prob. De pueris; quia parentes, & præfati habent respectu puerorum obligationem ipsos erudiendi: ergo & habent pueri obligationem ipsis credendi, cùm illa sint reciproca. Prob. Ant. De parentibus, de quibus dicitur Isaiæ 38. *Pater filiis notam faciet veritatem tuam*. Patrini verò jubentur Can. *Vos ante omnia* susceptos de Baptismo Symbolum & orationem Dominicam edocere: quod & præcipitur in diversis Conciliis, ubi saltem non sunt aliundè edocti. De Magistris autem, constat ex Concil. Lateran V. Sess. 9. & Constitut. Leonis X. *Supernæ* ibid. Can *statuimus & ordinamus, ut ...... Præceptores pueros suos seu adolescentes......docere teneantur ea, quæ ad Religionem pertinent, ut sunt præcepta divina, articuli Fidei &c.* Denique de Parochis non potest dubitari, cùm ipsis incumbat ex officio regimen animarum.

Prob. De adultis rudibus; quia eodem modo de ipsis loquendum est, ac de pueris, cùm hi & illi sint æqualiter incapaces motiva credibilitatis concipiendi; & ideo debent præfatis objecta fidei proponentibus acquiescere: nisi certè ipsi parentes, aut patrini essent æquè rudes; & ideo esset dubium, an vera proponerent, necne: tunc enim ad Parochum aut æquivalentem eis et recurrendum.

CONCLUSIO III.

UBi Episcopus in sua Diœcesi per se, vel per delegatos, sicut & Parochus in sua Ecclesia proponit Fidei dogmata, jam pro revelatis per totam Ecclesiam recepta, tenentur omnes illius districtus, sive fideles, sive infideles credere.

Prob. De Episcopo; quia si Episcopi tanquam veri Apostolorum successores teneantur prædicare Euangelium omni creaturæ, docere omnes gentes, Ecclesiam Dei regere, sintque a Christo missi sicut fuerat ipse à Patre missus, ut doceant & illuminent in tenebris & in umbra mortis sedentes; consequens est, ut illi, quibus in suo districtu Fidei mysteria exponunt, teneantur credere; aliàs frustrà imponeretur ipsis onus prædicandi, si non esset in aliis obligatio credendi.

Prob. De delegatis; quia certum est ex Rom. 10. posse aliquos mitti ad prædicandum, quibus obligantur audientes Fidem adhibere; sed jam non mittuntur ordinariè à Christo immediatè: ergo ab ejus Vicario, nempe à Papa pro tota Ecclesia, & ab Episcopo pro sua Diœcesi. Prætereà juxtà regulam juris, quod quis per alium facit, per se ipsum facere censendus est: & ideò annuntians Episcopus per delegatos mysteria Fidei, per se ipsum censetur annuntiare: unde eadem fides adhibenda est delegatis, ac Episcopis.

Prob. De Parocho, quia non minus est Parochi instruere Parochianos de necessariis ad salutem, quàm Episcopi Diœcesanos. ergo, si teneantur Diœcesani credere Episcopo proponenti, tenentur & parochiani Parocho.

Dixi in conclusione: *ubi proponit dogmata, jam pro revelatis per totam Ecclesiam recepta*, quia si tantùm noviter declarata sunt, non tantùm debet Episcopus, aut Parochus illa voce tenus exponere; sed etiam decreta, & definitiones Conciliorum, aut Summi Pontificis, debet in suis Ecclesiis publicare. Can. *Decernimus* Dist. 18. Quibus publicatis, tenentur omnes sub anathematis pœna illa recipere, ex decreto Nicolai V. Cap. *Siquis* 18. a 5 quæst. 2. Imò tenetur quilibet, ubi de Ecclesiæ definitionibus constat, etiam ante publicationem credere.

ARTICULUS VII.

Quid dicendum de Symbolis?

CUm potissima Fidei puncta contineantur in Symbolis, operæ pretium judicavi hìc pauca de illis exponere. Est autem Symbolum summa, seu collecta brevis præcipuorum Fidei Christianæ articulorum: sicut enim præcipua ad mores spectantia compendiosè continentur in Decalogo; ita potissima ad Fidem pertinentia braviter concluduntur Symbolo.

Quadruplex Symbolum agnoscit, reservat, & veneratur Ecclesia, nempe Apostolicum, Nicænum, Constantinopolitanum, & Sancti Athanasii, de quibus conclusionibus sequentibus.

CON-

CONCLUSIO I.

De Symbolo Apostolorum.

SYmbolum Apostolicum seu Apostolorum, quod quotidie in Matutino, Prima, & Completorio recitatur in Ecclesia Romana, fuit ab Apostolis compositum, eodem anno, quo passus est Christus, ut vult Rufinus; vel certè anno decimo post Passionem, ut docet Baronius.

An autem singuli Apostoli singulas Symboli sententias composuerint; ita ut primus dixerit: *Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem cæli & terræ*: secundus: *& in JESUM Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum*, & sic de aliis, incertum est; id insinuare videtur S. Leo Epist. 13. his verbis: *Ipsa Catholici Symboli brevis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis* &c. Et ideo fortè author sermonis 115. de tempore apud Augustinum Reperti, hanc tenuit Sententiam, quam post ipsum amplexus est D. Bonav. 3. dist. 25. art. 1. q. 1. & plurimi Theologi; sed quidquid sit, certum est saltem contentam in Symbolo doctrinam, ab Apostolis tum scripto, tum viva voce Fidelibus, quibus prædicarunt, fuisse traditam.

Petes 1. Cur hoc Symbolum non recipiatur à Fidelibus tanquam Scriptura Sacra?

Resp. Quia licèt constet fuisse ab Apostolis traditum, non constat tamen fuisse ab illis scriptum. Præterea illud quidem tradiderunt, Spiritu S. assistente, & illuminante, non tamen propriè dictante: quod ad Scripturam Canonicam videtur necessarium.

Petes 2. Cur præter Apostolicum, tradita sunt alia Symbola, cùm illud unum sufficiat, imò contineat omnia in aliis contenta, teste D. Bonav. sup.

Resp. Sufficere quidem Apostolicum, ut sciat fidelis; quid debeat explicitè credere circa mysteria Divinitatis, Trinitatis, Incarnationis, &c. alia tamen fuisse necessaria Ecclesiæ rectoribus, tùm ad majorem credendorum in Symbolo Apostolico explanationem, tum ad variarum hæresum confutationem, imò & necessaria fuerunt Fidelibus in iis locis, ubi vigebant hæreses per illa confotatæ, ut sic non ita facile deciperentur. Omnia ergo symbola sunt unum & idem quoad substantiam, tantùmque differunt, quòd unum alio sit clarius & explicatius. Intelligo quoad articulos in ipsis contentos, quia quosdam omittit Nicænum, ut dicemus postea.

Petes 3. Cur Ecclesia Rom. semper retinuerit symbolum Apostolorum, sine mutatione, additione, aut detractione?

Resp. Quia nullæ hæreses per alia symbola confutatæ sumpserunt ibi exordium, sicut sumpserunt in aliis Ecclesiis, præsertim Orientalibus: undè non fuerunt alia symbola huic Ecclesiæ ità necessaria, sicut aliis.

Petes 4. Quis finis fuerit symboli condendi? varii varios fines referunt. Sed

Resp. Ex Patribus hunc triplicem colligi. 1. Ut Apostoli haberent eandem Fidei regulam, quam omnes omnibus populis uniformiter proponerent. 2. Ut præcipua Fidei dogmata breviter & summatim collecta, faciliùs à fidelibus addiscerentur, retinerentur, crederentur, & ubi opus esset, aliis exponerentur. 3. Ut fideles symbolo tanquam Fidei clypeo muniti hæreticorum versutias, fraudes, dogmata, erroresque declinarent, & intrepidi in sua Fide permanerent.

Petes 5. Occasione primi articuli, quòd sit discrimen inter credere in Deum, credere Deo, & credere Deum?

Resp. Hoc esse, quòd credere in Deum sit in ipso tanquam summo bono, & fine ultimo spem collocare. Credere Deo autem, sit eidem assentiri, sive per Scripturam sacram, sive per Traditionem, sive per Ecclesiam aliquid revelanti. Credere Deum verò, est credere ipsum existere, unum in natura, & Trinum in personis.

Petes 6. Quid intelligatur per tertium articulum: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto?*

Resp. Intelligi Christum non fuisse (sicut alii homines) ex semine virili conceptum, sed per operationem miraculosam totius Trinitatis, quæ operatio, cùm sit opus Charitatis, tribuitur specialiter Spiritui sancto, cui utpotè per amorem procedenti appropriantur, secundùm Theologos, opera Charitatis externa, licèt omnibus personis communia.

Petes 7. Quid significent hæc verba articuli quinti: *Descendit ad inferos?*

Resp. Significare Christum descendisse, non secundùm corpus, quod jacebat in sepulchro, sed secundùm animam, Verbo hypostaticè unitam, non quidem in carcerem reproborum, aut in locum ubi purgantur ad tempus animæ adhuc justitiæ divinæ debitrices; sed in receptaculum Sanctorum veteris testamenti, qui, quia usque tunc non erant apertæ hominibus paradisi portæ, expectabant Redemptoris mortem, per quam reserarentur.

Petes 8. Quid innuant hæc Verba: *Sedet ad dexteram Dei Patris &c.*

Resp. Denotare Christum æqualem esse Deo, seu pari potentia, gloria, & majestate regnare & gubernare cum Deo Patre, non quidem ratione humanitatis; sed Divinitatis.

Petes 9. Quid velit articulus septimus: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos?*

Resp. per *Vivos* non intelligi illos, qui necdum mortui fuerint; nam cùm statutum sit hominibus semel mori, omnes ante judicium morientur; & ideo per *vivos*, intelligimus justos; per *mortuos*, injustos. *Potest & sic intelligi vivos, justos. mortuos, injustos*, inquit August. lib. 1. de Symbolo ad Catechum. cap 4. *Utrosque enim judicat, sua cuique retribuens*. De aliis articulis, utpotè satis evidentibus, nihil videtur dicendum.

CONCLUSIO II.

De Symbolo Nicæno.

QUoniam hoc symbolum non ità habemus ad manum, ac alia, non ingratum fore Lectoribus judicavi, si ipsum referrem. His autem Verbis exprimitur in Actis ipsius Concilii à Binio collectis l. a. in fin. *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium factorem. Et in unum Dominum nostrum Jesum Christum, Filium Dei, de Patre natum, unigenitum, id est de substantia Patris: Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum, ex Deo vero. Natum, non factum*, Omousion *Patri, hoc est, ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cælis, & quæ in terra.*

Qui propter nos, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, homo factus, passus est, & resurrexit in tertia die. Et ascendit in cælos, inde venturus judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum.

Eos autem qui dicunt: erat aliquando, quando non erat, & antequam nasceretur, non erat, & quia ex iis quæ non sunt factus est, aut ex alia substantia vel essentia dicunt esse vel creatum, vel convertibilem, vel mutabilem Filium Dei; anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Fuit autem conditum hoc symbolum anno 325 à trecentis decem & octo Patribus, in primo Concilio Nicæno, ut Arii hæresis, impietas & blasphemia confunderetur, & ideo ante hanc hæresim nullum erat in tota Dei Ecclesia symbolum, nisi Apostolicum. Ubi autem conditum est, omnes græcorum Ecclesiæ illo usæ sont; ita tamen, ut non omiserunt Apostolicum, aliàs non tradidissent Fidelibus articulos de sancta Ecclesia, de Sanctorum communione, remissione peccatorum, carnis resurrectione, & vita æterna, qui fuerant in Nicæno omissi. Ita erat apud Orientales symbolum Nicæuum reverentia, & authoritate, ut etiam Constantinopolitanum jam in Nicæni loco suffectum, adhuc Nicænum appellarent. Porro quia Ariani dicebant, *Verbum esse ex nihilo*, posuerunt Patres Nicæni in suo Symbolo *ex Patre*, quia volebant esse *creatum*, dixerunt *natum*. Quia Filium Dei adoptivum, posuerunt *unigenitum*. Sed quia Eusebius Nicomediensis, eique adhærentes per fraudem admiserunt esse unigenitum, non quia crederent esse ex substantia Patris, sed quia ante omnes creaturas esset à Deo solo conditus, & cætera omnia à Deo per ipsum, ut loquitur Athanasius in Epist. ad Episcopos Africanos, Patres Nicæni, cognita eorum astutia, addiderunt: *Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum, ex Deo vero, natum, non factum, consubstantialem Patri*: Denique quia Ariani dicentes Verbum esse meram creaturam, dicebant consequenter esse ex nihilo, incepisse, esse mutabile &c. Conclusum est symbolum per hæc Verba: *eos autem qui dicunt, erat aliquando &c.* ut suprà.

CONCLUSIO III

De Symbolo Constantinopolitano.

HOc symbolum, quod à centum quinquaginta Patribus Concilii Constantinopolitani primi conditum est anno 381. sub Damaso Papa, est ipsummet, quod legimus in Missa, paucis mutatis, quæ rei substantiam non tangunt: excepto quòd Latini circa annum 600. ut refert Bellarmin. lib. 2. de Christo cap 29. addiderunt, *filioque*, & hoc ad confutandum Græcorum errorem, qui volebant Spiritum sanctum ex solo Patre procedere.

Conditum fuit autem ad variarum hæresum pullulantium con-

confutationem; nam 1. additum est symbolo Apostolico *in unum*, nempe Deum, contra Manichæos, & alios, binos Deos fingentes. *Omnipotentem*, contra Origenem, qui docuit Deum exhausisse suam potentiam; ita ut nihil de novo possit facere *Factorem cœli & terræ*, contra Gnosticos volentes Cœlum & terram non esse à Deo vero. *Et invisibilium*, contra duorum Deorum fabulatores, qui & fingebant animas nostras, sicut & Angelos, esse incertas, eo quòd putarent esse partes & præcisiones Divinitatis.

Additum est 2. *Et in unum Dominum*, contra Apollinaristas imponentes Catholicis, quod duos admitterent in Christo Filios, unum ex Patre, alterum ex Matre, eò quòd duas agnoscerent in eo naturas. *Et Patre natum ante omnia sæcula*, contra Photinum Episcopum Syrmiensem, non aliam tribuens nativitatem Christo, (quem purum hominem affirmabat) nisi temporalem ex Matre. *Natum non factum*, contra Arium, ejusque sectatores.

Additum est 3. Symbolo Nicæno, non Apostolico, *de Spiritu Sancto*, contra Apollinarem, qui, ut volunt aliqui, contendebat carnem humanam non nisi ex semine virili posse nasci.

Additum est similiter Nicæno, non Apostolico, *ex Maria Virgine*, contra Apollinaristas, qui volentes cœlestem esse Christi carnem (quod & antea Valentinus tenuerat) negabant carnalem ejus nativitatem ex Virgine.

Adjectum est symbolo Apostolico, non Nicæno, *& homo factus est*, etiam contra Apollinaristas, quorum aliqui negabant Christo carnem ex fœmina assumptam, alii animam, alii mentem.

Additum est 4. Tam Apostolico, quàm Nicæno, *cujus regni non erit finis*, ob delirium Marcelli Ancyrani fingentis Christi regnum aliquando terminandum, ipsumque in communem Sanctorum sortem esse reducendum.

Additum est 5. Utrique symbolo ad confutationem hæresis Eutychis & Nestorii, qui dixerunt Spiritum sanctum servum esse Patris & Filii, ut refert D. Bonavent. suprà, additum est, inquam, post *Spiritum Sanctum*, verbum, *Dominum*. Et quia Macedonius dicebat esse creaturam, adjectum est, *& vivificantem*, quod soli Deo convenit, cùm ille solus vitam nobis largiatur. Additum est etiam non à Patribus Constantinopolitanis, sed Latinis, ut diximus antè, *Filioque* contra Græcos. Hæc autem verba, *Qui cum Patre, & Filio simul adoratur & conglorificatur*, sunt Patrum Constantinopolitanorum contra Macedonium negantem Spiritui sancto (quem fingebat creaturam) adorationem & conglorificationem cum Patre & Filio. Additur: *qui locutus est per Prophetas*, contra eos, qui contendebant Prophetas fuisse locutos ut phanaticos.

Denique quia quædam Ecclesiæ Orientales sibi arrogabant nomen veræ Ecclesiæ, addita sunt his verbis *Sanctam Ecclesiam Apostolicam*, sequentia, *unam & Catholicam*.

CONCLUSIO IV.

De Symbolo S. Athanasii.

CIrca hoc Symbolum, quod legitur diebus Dominicis ad Primam, non videtur immorandum; cùm omnia in eo contenta sint valdè clara & aperta. Dubitant quidem aliqui, an sit S Athanasii Episcopi Alexandrini, qui 4. sæculo consubstantialitatem Verbi acerrimè propugnavit: sed cùm jam Ecclesia universalis illud fecerit suum, & non tam ab Athanasio, quàm ab ipsamet Ecclesia, summæ sit authoritatis, inutile judico de authore laboriosè inquirere, quandoquidem constet de authoritate.

DISPUTATIO II.

De veræ Fidei Regulis.

SEx reperio Fidei regulas, tres inanimatas, nempè Scripturam Sacram, Traditiones, & Symbolum; & tres animatas, nempè Ecclesiam, Pontificem, & Concilia. De Symbolo egimus, de aliis restat breviter agendum.

QUÆSTIO I.

An Scriptura Sacra sit infallibilis regula Fidei, & an unica?

QUoniam, ut hæc quæstio plenè intelligatur, opus est scire, quid sit Scriptura sacra, qui Libri Sacri, qui Canonici, qui Apocryphi, quis Scripturæ sensus &c. ideo ante hujus quæstionis (quàm in varios articulos secabimus) resolutionem, pauca de illis præmittemus.

ARTICULUS I.

Quid Scriptura Sacra, qui Libri Canonici, qui Apocryphi, qui perierint?

SCriptura ob divinam sui nobilitatem, innumeris insignitur nominibus; nam 1. dicitur *Biblia* à voce græca *biblion*, quæ libellum significat. 2. *Liber* antonomasticè, eò quòd sit omnium Librorum Liber, tum sui origine, tum sanctitate, tum præsertim utilitate. 3. *Testimonium, Fœdus, Pactum*, quo de firmissima & irrevocabili divinæ voluntatis determinatione nobis constat, nullaque relinquitur filiis adoptatis de obtinenda hæreditate diffidentia. 4 *Lex* nempe illuminans oculos, & convertens animas. *Instrumentum*, quasi instruens mentem. 6. *Os Spiritus Sancti*, per quod vocat credentes ad vitam. Denique juxta Rupertum & alios, *Turris David*, ex qua pendent mille clypei, ad debellandos diabolum, mundum, & hæreticos, juxta Didimum, *Mensa spiritualis*, reficiens omnes cœlesti pabulo: juxtà D. Basilium, *Medicina animarum*: juxtà Ambrosium, *Paradisus*, in quo inspirat Deus homini spiraculum vitæ cœlestis: juxtà alios, *Fons, Fluvius, Puteus Jacob, Currus Eliæ, Mons Sion, Liber Vitæ, Liber Scriptus intus & foris, morum Regula, errorum Censura* &c. quæ omnia supremam ejus dignitatem denotant.

CONCLUSIO I.

SCriptura sacra definiri potest breviter: Verbum Dei Scriptum; fusiùs autem & explicatiùs: volumen Sacrum, dictante Spiritu Sancto, ad salutem hominis conscriptum, & ut tale ab Ecclesia receptum.

Dicitur 1. *Volumen*; quod est aggregatum quoddam ex 72. Libris particularibus, nempe 45. Veteris Testamenti & 27. Novi in unum codicem redactum.

Dicitur 2. *Sacrum*, seu Sanctum, quæ appellatio desumitur ex Apost. 2. ad Tim 3. v. 15. *Sacras litteras nosti* & ad Rom. 1. vers. 2. *In Scripturis Sanctis*. Et triplici autem capite dicitur *Scriptura Sancta*, 1. Ratione causæ, tum principalis, qui est Deus Sanctus Sanctorum, tum instrumentalis, qui fuut Prophetæ, Apostoli, aliique Hagiographi, seu Sacri Scriptores. 2. Ratione materiæ, quæ sunt divina mysteria, historiæ Sacræ, Sancta vitæ præcepta &c. 3. Ratione finis, qui est hominis sanctificatio: unde Clemens Alexandrinus in Parænet Ad gentes 29. *Sunt verè Sacræ litteræ, quæ sacros faciunt & deificant*.

Dicitur 3. *Dictante Spiritu Sancto*: quia scribentibus, exterius hominibus, interius inspirabat, loquebatur & dirigebat Deus: onde nihil familiarius apud scriptores sacros, quàm hæ locutiones: *hæc dicit Dominus*; *dicit Dominus exercituum*: *factum est Verbum Domini* &c. unde 2. Pet. 1. *non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines*. Non est tamen improbabile, quòd dictata non essent singula verba, ubi scribenda erant scriptoribus sacris naturaliter nota, ut quando ponebant in Epistolis suis ea, vel quæ fecerant vel quæ viderant, v. g. Quòd aliquis esset in tali urbe, esset infirmus, fecisset naufragium, salutaret amicos &c. sed quòd tunc permitteret Spiritus sanctus ut scriptor, quem specialiter dirigebat, ne quid falsum aut incongruum exponeret, propriis uteretur verbis.

Rationem reddunt; quia sicut Deus non deest in necessariis, ità non redondatio superfluis. Et hoc ipsum nobis insinuat author Ecclesiastici in Prologo, & author libri 2. Mach. in fine cap 15. Dum veniam petunt si in Verborum compositione defecerint. Quòd certè non viderentur facere, si verba singula essent à Spiritu sancto dictata. Nihilominus probabilius est contrarium.

Dicitur 4. *Ad salutem hominis*: nam ut ait Greg: Lib. 4. Ep. Cap. 84. *Quid est Scriptura, nisi quædam Epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam?* ut sciat quid debeat fugere, quid amplecti, quid credere, ut vitam assequatur æternam; & ideo dicit Apost. Ad Rom. 15. *quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*.

Dicitur 5. *Conscriptum*; ut distinguatur à Traditione, quæ est verbum non scriptum.

Dicitur denique: *& ut tale ab Ecclesia receptum*: licèt enim illæ particulæ non sint necessariæ ad definitionem scripturæ in actu 1. seu quoad se, requiritur tamen ad Scripturam sacram in actu 2. seu quoad nos; quandoquidem nihil nos ut Sacram scripturam necessariò recipiamus, nisi quod ut tale recepit, & nobis proponat Ecclesia.

CON-

CONCLUSIO II.

Libri Canonici sic dicti, vel quia continent normam, quam in Fide & moribus sequi tenemur, vel quia in catalogum seu Canonem librorum Divinorum sunt ab Ecclesia relati, recensentur sequentes à Conc. Trid. Sess 4. Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Liber Judicum, Ruth. 4. Libri Regum, duo Paralipomenon, duo Esdræ, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium 150 Psalmorum, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus, quatuor Majores Prophetæ, Baruch, duodecim Minores, & duo Libri Machabæorum, qui pertinent ad vetus Testamentum. Quatuor Euangelia, Acta Apostolorum, quatuordecim Epistolæ D. Pauli, tres Joannis, duæ Petri, una Jacobi, una Judæ, Apocalypsis Joannis, quæ sunt novi Testamenti.

Porro ex Libris jam recensitis alii dicuntur Proto-canonici, & alii Deutero-canonici. Priores sunt illi, de quibus nunquam dubitatum est inter Catholicos, & sunt omnes præfati, exceptis jam assignandis. Posteriores, de quibus à certis Catholicis, imò & ab aliquibus Sanctis PP Dubium fuit, ante apertam Ecclesiæ definitionem, an sacri essent, necne, & sunt sequentes. Tobias, Judith, Baruch, Sapientia, Ecclesiasticus, Hymnus trium puerorum, Historia Susannæ, & Draconis, Oratio Azariæ & Jeremiæ, primus & secundus Machabæorum, Marci caput ultimum ab his verbis; *surgens autem JESUS*. Historia de Christi sudore sanguineo, & confortatione per Angelum, Luc. 22. Historia de muliere adultera Joan. 8. Epistola ad Hebræos, Epistola Jacobi & Judæ, duæ Petri, secunda & tertia Joannis, & Apocalypsis.

Sed jam à nullo Catholico de illis dubitari potest, suntque infallibilis authoritatis, non minùs, quàm alii. Unde Trident. loco citato. De his ait, sicut & de illis: *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & Canonicis non susceperit..... anathema sit.*

Canonem autem Librorum Canonicorum Sess. 4. relatum acceperunt Patres Concilii Trid ut refert Carranza in summa Conciliorum, ab Eugenio IV. in Concilio Florent. Eugenius à Gelasio Papa, in Concilio Rom. 70. Episc. Gelasius ab Augustino Lib. 2. de doctrina Christiana Cap. 8. Augustinus ab Innocentio I. Epist. 3. ad Exuperium c. 7. Innocentius autem, qui vixit anno 402. sicut per continuam traditionem ab aliis acceperat, ita similiter ad nos transmisit.

Dices 1. Cum Hæreticis modernis: in Canone Hebræorum, post captivitatem Babylonicam confecto ab Esdra, vel saltem ipsius tempore, non reperiuntur Libri Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus, Baruch, & Libri Machabæorum: ergo nec debent poni in nostro.

Resp. Ant. Esse verum, cùm Hieronymus in Prologo galeato ad calcem Bibliorum posito, referens illum Canonem, non faciat mentionem præfatorum Librorum, sed neg. conseq. Si enim potuit Synagoga, quæ tunc temporis nihil definivit circa dictos Libros, postea idipsum definire, ubi rationes sufficientes habuisset; quidni circa hoc, nihil definienre Synagoga, potuit Ecclesia id præstare ob rationes & fundamenta sufficientia; quandoquidem non minor sit potentia Ecclesiæ, quàm fuerit Synagogæ?

Præterea, quomodo potuisset Esdras Libros Machabæorum Canonicis adscribere, cùm post illius tempora libri illi fuerint conscripti?

Dices 2. Non potuit Ecclesia habuisse alias rationes circa præfatos Libros; quas non habuerunt Judæi, cum hi longe essent viciniores: ergo si non habuit causas sufficientes synagoga adscribendi libros illos Canonicis, nec habuit Ecclesia.

Resp. Si Ecclesia nullas alias rationes habuit, habuit tamen specialiorem Spiritus sancti assistentiam, qui dum expedire judicat, impedit Ecclesiam ad declarandum uno tempore, quod non fuit alio declaratum. Varias objectiones circa singulos Libros præfatos refert & solvit Bellarm. Initio Tom. 1. Illum consule. Hoc unum pro solvendis omnibus retine: si potuit synagoga texere Canonem, cui credunt Hæretici, quidni à fortiori Canonem rexere posset Ecclesia, cui teneantur credere.

CONCLUSIO III

Libri apocryphi (sic dicti, quia non sunt in Canone ab Ecclesia recepti, licèt fortè sint aliqui aut divini, aut boni) numerantur ordinariè sequentes.

1. Liber tertius & quartus Esdræ, qui ponuntur ad calcem Bibliorum vulgatæ editionis alio caractere, ne pereant, & ut à Patribus citati reperiantur. Licèt autem libro tertio maneat sua authoritas historica, liber tamen quartus favet errori & fabulæ: nam cap. 4. animas Sanctorum collocat in promptuariis inferni, usque ad diem Judicii, quo tempore & non ante, sunt Deum visuræ.

Qui error à Conc. Florentino damnatus est. Capite autem 5. narrat creata esse duo animalia Henoch & Leviathan, quibus capiendis sufficiebat septima Pars maris.

2. Liber tertius & quartus Machabæorum, qui sunt & à Canone & à Bibliis exclusi. Liber quidem tertius citatur S. Clemente in Canonibus Apostolorum can. 84. sed cum Canones illi habeantur à multis & gravioribus authoribus ut supposititi & adulterini, rejicitur à Canone liber tertius, sicut & quartus, qui non redolet gravitatem scriptoris sacri.

3. Oratio Manasse, quæ nec Græcè reperitur, nec Hebraicè.

4. Appendicula libri Job, describens ejus Genealogiam, illi tamen inest maxima post Canonicaui, authoritas, eò quòd omnes SS. PP. Hieronymo excepto, illam agnoscant ut Canonicam, aut quasi Canonicam.

5. Præfatiuncula Threnorum, seu lamentationum Jeremiæ, his verbis expressa: *Et factum est postquam in captivitate redactus est Israel, & Jerusalem deserta est, sedit Jeremias Propheta flens, & planxit Lamentatione hac in Jerusalem, & amaro animo suspirans & ejulans dixit.* Fateor quidem reperiri in Bibliis correctis ex mandato Sixti V. & Clem. VIII in quibus, ut habet præfatio, *nihil non Canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est.* Attamen cùm nec in Hebraico nec Caldaico, nec Syro, nec Arabico textu reperiatur, & aliunde ipsamet verba satis denotent non esse à Jeremia, sed ab alio, clarum est non poni in bibliis tanquam aliquid de ejus corpore, sed tanquàm aliquid extraneum, ut sunt etiam tituli capitum.

6. Excluditur à novo Testamento liber quidam dictus, *Pastor*, qui, ut referunt Origenes in cap. 16. ad Rom. & D. Hieronymus de Scrip. Eccl. N. 20 compositus est à quodam Herma, cujus meminit Apostolus ad Rom. ult. *salutate..... Phlegontem, Hermam, Patrobam, &c.*

Denique quia tantùm quatuor admittuntur Euangelia in Canone, manifestum est excludi Euangelium Nicodemi, sicut & Euangelium secundum Hebræos à D. Hieronymo sæpe citatum.

CONCLUSIO IV.

Plures libri sacri perierunt. Ità Abulensis, Bellarm. de Verbo Dei lib. 4. cap. 4. & alii communiter: hocque patet evidenter ex ipsismet Bibliis, in quibus varii citantur nobis incogniti: nam in 1. libro Paralipomenon fit mentio libri Samuelis Videntis, & Nathan Prophetæ cap. ult. & in libro 2. Addo Videntis, & Abiæ Silonitis cap 9. Semeiæ Prophetæ cap. 12. Jehu Filii Hannani cap. 20 Rerum gestarum Oziæ per Isaiam cap. 26 Sermonum Hozai cap. 33. Item citatur liber bellorum Domini, Num. 21. Liber Justorum, Josue 10. & in 3. Regum, Verba dierum Regum Juda & Regum Israel, cap. 14. Dierum Salomonis cap. 11. Tria millia Parabol. Salomonis, carminum 1005. Ejusdem naturalia de plantis cap. 4. Denique liber Jasonis Cyrenæi 2. Machab 2. Liber Enoch in Epistola Judæ, & alia alibi, quæ Dominus perire permisit, vel quia homines se illis indignos præbuerunt, vel quia desinebant esse utiles, vel propter alias rationes sibi notas.

ARTICULUS II.

Quot fuerint Scripturæ Sacræ editiones, & quæ sit præferenda?

Suppono Libros Veteris Testamenti à Judæorum Synagoga ad Christianorum Ecclesiam transiisse incorruptos, hocque patet tum ex Divina Providentia, quæ semper Ecclesiæ suæ prospiciens, nunquam patietur tot Sanctorum & Prophetarum oracula, vel potius sua, generaliter falsificari; tum ex tenaci Judæorum adhæsione ad Libros Sanctos: nam, ut refert Bellarm. lib. 2. de verbo Dei cap. 2. citans Philon lib. de egressu filiorum Israel ex Ægypto, per bis mille annos & ampliùs ne verbum quidem in lege sua mutarunt; tum etiam ratione S. Hieronymi in cap. 6. v. 10. Isaiæ: si aliquando corrupissent Scripturam Judæi, vel ante Christum, vel post: si ante, cur Christus & Apostoli nunquam eos de tam insigni crimine reprehenderunt, præsertim cùm leviora non tacuerint? cur eos remittit Christus ad Scripturas Joan. 5. si sint corruptæ? si post, cur omnia ferè à Christo & Apostolis citata etiam nunc in Moyse & Prophetis reperiuntur? ergo signum est Scripturas non fuisse à Judæis vitiatas. Unde August. lib. 5. de civit. c. 13. dicit quòd nullus prudens debet credere Judæos tam

longè lateque dispersos convenisse & conspirasse in Sacrorum Voluminum corruptione. Vide Bellarm. suprà.

Fatendum est tamen etiam tempore D. Hieronymi textum Hebraicum fuisse in aliquibus, paucis tamen, corruptum, partim ex ignorantia & negligentia Librariorum, partim ex inscitia vel malitia Rabbinorum; sed hi errores, si benè inspiciantur, inquit Bellarm. sup. in fine, non sunt magni momenti.

CONCLUSIO I.

PRima editio Scripturæ facta est Hebraicè quoad ferè totum Vetus Testamentum. Est recepta omnium, aut ferè omnium sententia.

Dico: *Quoad ferè totum*; quia libri Esdræ & Danielis, teste Hieronymo Epist. 120. præfat. in Daniel. scripti sunt chaldeo sermone, sicut & aliqua pars Jeremiæ: quibus annumeratur à nonnullis liber Tobiæ, ex eo quòd Hieronymus Epist. 119. ad chromatium & Heliodorum, apertè dicat se hunc librum ex chaldaico idiomate in Hebræum transtulisse, & ex Hebræo in Latinum. Idem dicunt aliqui de libro Judith, eò quòd idem D. Hieronym. in præfatione in eundem, asserat Chaldeo sermone fuisse conscriptum, seque usum esse Chaldeis exemplaribus; sed cùm non dicat an 1. an 2. sic fuerit conscriptum, & aliundè ejus author sit probabiliùs Joachimus, qui & Eliachim, Pontifex Hebræus, etiam probabilius est fuisse scriptum Hebraicè. Quantum ad librum 2. Machab. *Græcus est*, inquit Hieronymus in Prologo Galeato, *quod ex ipsa quoque phrasi probari potest*. Et idem docet Epist. 115. ad Chromatium de libro Sapientiæ his verbis: *Stylus libri .... qui sapientia Salomonis inscribitur .... Græcam eloquentiam redolet*: aliqui tamen volunt & hunc, & 2. Machab. fuisse Hebraicè conscriptos, eò quòd Machabæi & Salomon author Sapientiæ, Hebræo uterentur idiomate. Denique librum Job, Syriacum putamus; cum in fine editionis 70. quæ Romæ prodiit opera Cardinalis Caraffa, legatur: *hic interpretatione redditur ex libro Syriaco*. Fatendum est tamen Arabicis vocibus fuisse permixtum; & ideò fortè dixit Hieronymus Epist. 120. præfat. in Daniel *Sciendum .... Job quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem*.

Quantùm ad novum Testamentum, si Evangelium Matthæi & fortè Marci, exceperis, sicut & Epistolam ad Hebræos, scriptum fuit Græcè.

Ratio est, quòd Apostolorum tempore, maximè usitatum apud Judæos idioma esset Græcum.

Dixi 1. *Si Evangelium Matthæi &c.* quia vox est communis omnium ferè Patrum, & Theologorum fuisse Hebraicè compositum: undè Hieronymus lib. de Scripr. Ecclesiasticis n. 5. loquens de Matthæo: *Evangelium Christi Hebraicis litteris verbisque composuit*.

Dixi 2. *Et fortè Marci*, quia volunt aliqui ipsius Evangelium fuisse Latinè conscriptum, eò quòd illud in gratiam Romanorum composuerit, & indè inferunt Epistolam D. Pauli ad Rom etiam Latino idiomate fuisse compositam, sed hæc ratio non videtur sufficiens, quia licèt Romani essent Latini, illo tamen tempore, ut notat Aug. Epist. 200. in fine, apud Romanos communis erat lingua Græca, & ideò Hieronym. Epist. 123. & August. lib. 1. cap. 2. de consensu Evang. docent Evangelium Marci fuisse Græcum. Idem docetur communiter de Epist. ad Rom. tertia tamen sententia primam & secundam inter se concordans, & satis mihi arridens, est quod Marcus Evangelium 1. scripserit latinè, in gratiam Romanorum & 2. Græcè, in gratiam Alexandrinorum: quod satis videtur probabile, cum afferat Genebrardus lib 3. ad ann. Christi 32. originale Latinum asservari Venetiis, & Græcum, teste Petro de Natalibus in Catalog. SS. Libro 4. c. 86. Aquilejæ, ubi fuit Episcopus.

Dixi 3. *Sicut & Epistolam ad Hebræos*, quam communis sententia tenet fuisse Hebraicè scriptam; & ideò Hieronymus loquens de D. Paulo in lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis num. 15. *Scripserat ut Hebræus, Hebræis Hebraicè*.

CONCLUSIO II.

SEcunda editio, est Paraphrasis Chaldaica Veteris Testamenti, quam Hebræi Targum vocant. Est autem discrimen inter translationem seu versionem, & paraphrasim, quod in illa verba authoris transferantur in aliam linguam, sine additione & mutatione, seu de verbo in verbum; in hac verò magis sensus de sensu, quàm verbum de verbo exprimatur; & ideò reperiuntur mutationes & additiones. Hinc fit, quòd Paraphrasis apud nos, sit explicatio rei per sermonem copiosiorem, & dilucidiorem.

Porrò Paraphrasis Chaldaica triplicem habet authorem, nempè Onkelum, qui Pentateuchum integrum; Rabbi Jonatham Uzielis Filium, qui libros Josue, Judicum, Regum, & Prophetas majores & minores, & Rabbi Joseph cæcum: qui reliqua transtulit in Chaldaicum. Malè autem aliqui confundunt Onkelum cum Aquila, cùm hic tempore Adriani Imperatoris, ille tempore Christi floruerit. Licèt hæ Paraphrases magni fiant apud Hebræos, nobisque ideò sint utiles, ut eos convincamus, non sunt tamen in Ecclesia magni pendendis; imò, ut rectè advertit noster Franciscus Ximenez in præfat. complut Biblior. excepta illa, quæ est in Pentateuchum, reliquæ sunt Judaicis fabulis & Thalmudistarum nugis conspersæ.

CONCLUSIO III.

TErtia solemnis editio fuit 70. Interpretum, qui anno Ptolomæi Philadelphi 17. & ante Christum a 72. ut habet probabilior sententia, inclusi in cellulis separatis, & non in eadem Basilica conferentes, ut vult Hieronymus Epist. 104. contrà ferè communem aliorum PP. consensum, totum vetus testamentum ex Hebræo in Græcum transtulerunt, 72. dierum spatio, non sine speciali Spiritus Sancti assistentia, quandoquidem separatim scribentes non tantùm in eundem sensum, in easdem sententias, sed etiam in eadem verba, eandem verborum seriem, imò & in eosdem apices coinciderint: undè Chrysost. hom. 4. In Genes. hanc translationem vocat: *Rarum miraculum*.

Sed cùm jam hæc translatio vitiari cœpisset, tum ex malitia hominum, tum ex ignorantia Typographorum, alias ex Hebræo in Græcum translationes fecerunt Aquila, Symmachus, & Theodotion; qui, cùm hæretici essent, multa de suo addiderunt.

Corruptam 70. editionem emendavit etiam Origenes: & post ipsum Lucianus Mart. & post hunc Hesychius in Palestina monachus, & omnes Græco idiomate: imò Hesychius non solum vetus, sed etiam novum Testamentum Græcè publicavit. Harum translationum mentionem facit Hieronymus, Præfatione in libros Paralipomenon, ad Chromat. Epist. 107.

CONCLUSIO IV.

HIs versionibus Græcis successerunt Latinæ, Testamentum vetus, ex Hebræo, & novum, ex Græco transferentes, fueruntque innumeræ, ut patet ex D. Hieronymo Epist. 105. Præfat. In Josue: *Cùm apud Latinos tot sint exemplaria, quot Codices; & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit quod ei visum est*. Idem habet Aug. lib. 2. de doct. Christian. c. 11. Inter illas duæ fuerunt vulgatæ, una vetus, ante Hieronymum, cujus author est incognitus, altera nova ab ipso Hieronymo, qui vetus Testamentum 1. ex Græco, 2. ex Hebræo vertit in Latinum. Novum tamen etsi Græcæ restituerit Fidei, in Latinum non transtulit. Accidit autem, teste Spondano in Epitome Annalium Baronii ad An. Christi 433. ut post tempora Gregorii Papæ (quoto anno incertum est) duæ simul editiones vulgatæ; vetus & nova, dissentionum & contentionum interdum ministrarent occasionem, dum alii veterem, novam alii sequerentur, psallendo, legendo, concionando, tractando &c. sed divino afflante Spiritu provisum est, ut ad communem Ecclesiæ usum ex duabus una fieret, quæ, explosa veteris & novæ nomenclatura, communis & vulgata diceretur, paulatimque ab universali Ecclesia reciperetur, & tandem per Concil. Trid. Sess. 4. definiretur, habendam esse ut authenticam. Porrò hæc *vulgata editio*, ut ait Bellarm. libr. 2. de verbo Dei c. 11. *Non est unius authoris, sed quædam habet ex Sancto Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, quædam ex alio quodam interprete innominato*; ita tamen ut ferè tota sit à D. Hieronymo aut veriore, aut aliorum correctore: nam ipsi ut veriori tribuuntur Pentateucus, Josue, Judicum, Ruth, libri Regum, Paralipomenon, Esdræ, Tobias, Judith, Esther, Job, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, & Prophetæ omnes, alii autem libri veteris Testamenti, sunt translationis veteris, quam Augustinus libr. 2. de Doctr. Christ. c. 15. Italam vocat, excepto tamen Psalterio, quod nec est Hieronymi, nisi ut Correctoris, nec veteris translationis, sed Luciani Martyris. Novum autem Testamentum, correctore Hieronymo, legitur secundum veterem Editionem.

Petes 1. Cur Ecclesia non receperit translationem Psalterii à D. Hieronymo factam?

Resp. Causam esse ignotam, sed dici potest non recepisse, tum

tum ut Choristarum, juxtà antiquam editionem psallentium, non confunderetur memoria, tum ut parceret infinitis sumptibus, qui per totam Ecclesiam fieri debuissent pro conficiendis novis Psalteriis.

Petes 2. De quo Psalterio fiat mentio, dum in capite 3. Regulæ nostræ dicitur: *Clerici faciant divinum officium secundum ordinem S. Romanæ Ecclesiæ, excepto Psalterio, &c.*

Resp. De Psalterio translationis 70. quo in Ecclesia Romana utuntur Cardinales, & quod extrà muros Urbis non est in usu.

ARTICULUS III.

Quænam ex editionibus præfatis sit præferenda?

CONCLUSIO I.

Omnibus præferenda est editio vulgata communis. Est certum apud Catholicos.

Prob. 1. Quia statuit & declaravit Ecclesia congregata in Spiritu Sancto, in Concilio Trident. sess. 4. hanc esse authenticam, quod de nulla alia decrevit.

Prob. 2. Quia tota Ecclesia Catholica, quæ est *columna & firmamentum veritatis* ad Timoth. 3. hac una usa est per mille circiter annos in concionibus, in lectionibus, imò & in decidendis Fidei & morum dogmatibus: dicere autem Christum sponsam suam, cui specialem promisit assistentiam, in erroribus & falsitatibus reliquisse, plusquàm absurdum est, & consequenter si hæc vera est, omnibus aliis, & de quibus ob corruptionem meritò dubitari potest, est præferenda.

Prob. 3. Quia editio nostra partim est veteris translationis, partim Hieronymi; sed hæ versiones omnibus aliis prævalent ex Judicio veterum: ergo. Major certa est ex dictis. Prob. min. Quia veterem communem omnibus aliis esse præferendam, nitidè asserit Aug. supra. Versionem autem Hieronymi laudat 1. idem Aug. lib. 18. de Civit. Dei c. 43. ubi asserit ipsius in ea laborem etiam ab Hebræis vocari veracem. 2. S. Isidorus lib. 1. de officio divino c. 12. *cujus editione generaliter omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur, pro eo quòd veracior sit in sententiis, & clarior in verbis.* Alia testimonia, etiam Hæreticorum, vide apud authores.

Hoc unum dixero, quòd D. Hieronymus tantæ esset æstimationis, ut Damasus Papa, Aug. Paulin. Chromat. Heliodor. multique alii passim per Italiam, Galliam, Hispaniam, Africam, Palæstinam, & Græciam eruditissimi Episcopi, ad hunc unum confugerent, tanquàm ad eum, qui multiplici linguarum varietate adjutus, omnes legisset divinæ Scripturæ interpretes, Græcos, Hebræos, & Latinos. Ità Sixtus Senens. lib. 4. Biblioth.

Obj. 1. Editio vulgata non est conformis textui Hebraico; ergo non est omnibus præferenda.

Resp. dist. Ant. Non est conformis textui puro: N. textui corrupto, ut est ille, qui nunc legitur à Judæis ex Masarætharum correctione, qui sicut Christum cruxifixerunt, ità & quotidiè Scripturam crucifigunt novis punctis, distinctionibus, aliisque corruptelis, ut fatentur Lutherus & Calvinus: C.

Inst. 1. Textus Hebraicus erat purus tempore D. Hieronymi, cùm esset authenticus: atqui extant in Vaticano & alibi exemplaria Hebraica ejusdem, imò & anterioris temporis, quàm fuerit Hieronymus: ergo.

Resp. C. totum, sed nego editionem vulgatam non esse illis exemplaribus conformem: vide quæ diximus initio: art. 2.

Inst. 2. Editio vulgata tota est ferè Hieronymi, sed fatetur ipsemet; quod in sua versione aliqua quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt: loquens enim de 4. Evangeliis à se translatis sic ait: Ep. 123. ad Damasum. Quæ (nempè Evangelia) *ne multum à lectionis Latinæ consuetudine discreparent ita calamo temperavimus, ut iis tantùm, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerant*: ergo nec est conformis textui Hebraico puro.

Resp. Dist. Min. quædam mutanda levioris momenti, ut vitia Grammaticalia, non fuerunt mutata: C. quædam alicujus ponderis, v. g. contra Fidem, bonos mores, aut veritatem: N. Magis ergo curarunt Interpretes rem, quàm verba, magis sensum, quàm regulas Grammaticales, magis sermonis gravitatem, quàm fucatam orationis novitatem: *non enim curæ nobis est vitare sermonum vitia, sed scripturæ sacræ obscuritatem quibuscumque verbis disserere*, inquit Hieronymus in c. 40. v. 13. Ezechiel. Unde Sixtus V. in sua Constitut. *Prorsus indignum est, S. Gregorio teste, ut sub Donati regulis, Verba Cœlestis oraculi perstringantur.*

Inst. 3. Cùm mutanda, sive sint levis, sive gravis momenti, non specificentur, legens vulgatam editionem debet circa omnia dubitare, an fortè non sit hoc, vel illud mutandum.

Resp. Neg. assump. Nam cùm mutanda tantùm, aut ferè tantùm concernant leges Latinitatis; per se patent legentibus, v. g. *Attendite popule meus*; pro *attende popule mi*: *scrutamini Scripturas*, pro *scrutemini*, *partibor*, *metibor*, pro *partiar*, *metiar*, & similia: unde sicut mendæ ex librariorum incuria, aut vitia ex versorum inadvertentia non reddunt nobis historiam Cæsaris incertam, ità nec scripturam sacram.

Obj. 2. Quoties in Latinis versionibus occurrit dubium, recurrendum est, Augustino lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 12. & 15. & Hieronymo Ep. 135. testibus, ad textum Hebræum aut Græcum: ergo prævalent nostro.

Resp. Hoc dixisse SS. Patres; quia suo tempore textus illi erant adhuc puri & incorrupti: quod sanè non dixissent, si vidissent depravationes, Rabbinorum fraude vel malitia immixtas. Ex dictis

Resol. 1. Temerarios & ridiculos esse illos, qui in suis argumentis de editione vulgata appellant ad Hebræos codices modernos, quasi verò Judæi impii & perfidi jam exortes, & toto orbe vagabundi, apud quos nulla est authoritas publica, nulla peculiaris Spiritus S. assistentia, voluissent aut potuissent accuratiùs servare Codicum suorum integritatem, quàm Ecclesia Catholica, quæ est *columna & firmamentum veritatis*, & à Sancto Spiritu specialiter adjuta.

Resol. 2. Etiam textum Græcum modernum, Latinè editum, Vulgatæ esse postponendum; quia, ut ait Bellarmin. sup. *vix dubitari potest, quin sicut Latina Ecclesia constantior fuit in Fide retinenda, quàm Græca, ità etiam vigilantior fuerit in suis Codicibus à corruptione defendendis.*

Resol. 3. Hæreticorum objectiones contra Vulgatam, potiùs procedere ex libidine ablatrandi Ecclesiæ Romanæ ejusque Prælatis, quàm ex animo veritatis reperiendæ; quandoquidem non nisi fere de verbis, aut Verborum casibus nos arguant, ubi convincuntur de rei veritate.

ARTICULUS IV.

An authentica scriptura reperiatur apud Lutheranos, & Calvinistas?

Ad authenticam scripturam tria requiruntur authentica, nempè Canon, Versio, & Interpretatio. Si ergo conclusionibus sequentibus ostendero; nec Canonem, nec Versionem, nec Interpretationem esse apud ipsos authenticam, concludendum erit nec esse apud eos veram scripturam.

CONCLUSIO I.

Lutherani & Calvinistæ non habent Canonem authenticum.

Ratio clara est; Quia Canon, quem admittunt, nunquàm ab Ecclesia, (cujus solius est sacrorum librorum Canonem authenticum texere, sicut solius est ipsius definire ao aliqui libri sint sacri necne, ut fusiùs posteà) fuit approbatus, quandoquidem circa Innocentii I. tempora, nequidem duo Authores secuti sint in omnibus Lutheranorum aut Calvinistarum Canonem, & ab illo tempore semper eundem agnoverint Catholici DD. SS. Patres, totaque Ecclesia, quem confirmavit Sacra Synodus Trident. Prætereà cùm in assignando Canone discrepent Hæretici, quis habebitur legitimus? An Calvinistarum, an Lutheranorum, an Anabaptistarum, an Zvinglianorum, an aliorum? quis rem decidet? an Lutherani? non credent Calvinistæ: an Calvinistæ? non credent Lutherani, & sic de aliis.

Credant ergo Innocentio I. Augustino, Gelasio, toti posteritati, Spiritus S. decisionibus nobis per Ecclesiam manifestatis, & non suo capricio. Si qui autem Patres videntur dubitasse, hoc fecerunt antequam rem definiret Columna veritatis Ecclesia; non posteà. Plura hac de re art. 1. concl. 2.

CONCLUSIO II.

Nec est eorum Versio authentica; quandoquidem sint ferè tot versiones diversæ, quot sunt Hæretici principaliores: alia est enim versio Lutheri, alia Bezæ, alia Oecolampadii, alia Junii, alia Munsteri, alia Castalionis, alia Tremelli, alia Theodori, alia Erasmi, alia aliorum. Imò alia est Bezæ & Bezæ, Castalionis, & Castalionis, Erasmi & Erasmi, Junii & Junii, & aliorum: nam si posteriores eorum Versiones cum prioribus conferas, non unius Versionis unicum Interpretem, sed diversarum diversos existimes. Sed in hoc

In hoc excelluit Lutherus ex pura malitia discordans à seipso in duplici Versione: ità ut causam mutationis sciscitanti, & præsertim cur diceret ad Rom. 3. hominem justificari *sola* Fide, cùm non habeatur vox *sola*? Hoc unum impudentissimè responderet: *si ergo Papista jam multa vult garrire, de hac voce* sola, *et confestim dicito sic: Martinus Lutherus vult sic habere, & dicit Papistam & asinum esse rem unam. Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas: nolumus enim Papistarum scholares, aut discipuli esse, sed magistri & judices &c.* O egregium Ecclesiæ reformatæ fundamentum! Hæc & alia refert Gretserus lib. de novis translationibus c. 12.

Confirm. 1. Nostra conclusio; quia Versionum illarum depravationes (quæ ab aliquibus in una Lutheri Versione mille numerantur) non tantum convincunt diversitas, mutatio, additio, ablatio, corrosio, falsificatio, ad hæreses suas contorsio &c. sed etiam mutua condemnatio: nam Osiandrini objiciunt Luthero dolum & falsitatem, Bucerus plures lapsus manifestos, Munsterus multorum versuum omissionem Lutherus Luthero varios errores ex nimia Rabinorum Glossis adhæsione, ut refert Cochlæus in actis Lutheri, & alibi: imò Lutheri versionem carpunt Tigurini, Tigurinorum Lutherus, Bezæ Castalio, Castalionis Beza, volens in suis annotationibus ipsius versionem esse ineptam, audacem, imperitam, falsam, ridiculam, vitiosam, blasphemam, erroneam, execrandam, impiam &c.

Ecce o infatuati Calvinistæ! o simplices Lutherani, quibus principiis, quibus fundamentis, quibus columnis fulcitur vestra Religio. Ecce quomodo Magistri vestri *cæci sunt, & duces cæcorum*, sua malitia & superbia excæcati. Quid vobis restat, nisi ut ambo in foveam cadatis æternam? nisi ad Matrem vestram, quam ausu temerario & impio reliquistis, redeatis.

Confirm. 2. Necesse est, ut versiones Hæreticorum sint falsæ, vel nostræ, cum discrepent etiam in essentialibus: inimici autem nostri sint judices in propria causa, & videant an suis vel nostræ sit fidendum: nostra est una, simplex, constans, antiqua, immutata, eadem Gallis & Hispanis, Italis & Germanis, Europæis & Africanis, Asiaticis & Americanis, ita ut de omnibus omninò Catholicis per totum orbem longe lateque diffusis dici possit: *Ecce unus est Populus, & unum labium omnibus* Genes. 11. Hæreticorum autem versio est multiplex, varia & instabilis, spuria, novitia, fœdata, corrosa cujusque capricio accomodata: alia Anglis & Helveticis, Hollandis & Prussianis, Danis & Svecis, Genevensibus & Islandis, alia huic & isti urbi, imò alia & alia ejusdem urbis, aut pagi incolis; ita ut etsi sint in parvulo Europæ angulo collimati, innumeris loquantur Scripturæ linguis; quod nonnisi confusionem potest parere: quod optimè, sed non fructuosè, advertit Lutherus, dum dicit: *Nostra ætate tot sunt Bibliorum Versores, ut temporis successione, tam multa fortassè futura sint Biblia, quàm multi scioli in Hebraica lingua magistros sese profitebuntur, ubi nec finis, nec modus erit.*

CONCLUSIO III.

NEc est apud ipsos Interpretatio Scripturæ authentica. Res per se patet; quia cùm donum interpretandi Scripturas authenticè, soli competat Ecclesiæ Catholicæ, in qua non sunt Lutherani aut Calvinistæ, clarum est eorum interpretationes non esse authenticas, nisi illas à nobis acceperint. Recurrunt igitur ad spiritum privatum, sed quàm falsus sit spiritus ille privatus, indè patet, quòd interpretationes apertè falsas, & sibi contradictorias suis exponant: ut fusiùs postea. Ex quibus concludo, non esse apud Hæreticos veram Scripturam; & ideò si inter disputandum velint ad Scripturam recurrere, ad nostram recurrant necesse est; si velint quidquam evincere.

ARTICULUS V.

Quid dicendum de lectione S. Scripturæ lingua vernacula.

SUppono 1. linguam vernaculam esse linguam vulgarem, & omnibus alicujus Patriæ communem, ut est lingua Wallonica Tornacensibus v. g. Flandrica Gandensibus &c.

Suppono 2. Translationem S. Scripturæ in linguam vernaculam nec esse per se malam, cùm sit substantialiter eadem cum Hebraica, Græca, aut Latina, quæ sunt intrinsecè bonæ & Sanctæ; nec ab Ecclesia prohibitam; cùm ubique imprimatur quolibet idiomate, permittentibus imò & mandantibus Episcopis, ac Summis Pontificibus. His suppositis

CONCLUSIO I.

NOn expedit in Officiis Divinis, precibus, aut aliis lectionibus publicis uti Sacra Scriptura vernaculè. Est contrà ferè omnes Hæreticos hujus temporis, qui Psalmos suos & alias preces decantant in Templis suis lingua vulgari.

Prob. 1. Quia si hoc expediret, sanè illo medio usi fuissent Apostoli, eorumque Successores in Ecclesia Catholica, sed nunquam in lectionibus publicis usi sunt alia lingua, quàm Hebraica, Græca, & Latina, licèt agerent, canerent, docerent, concionarentur apud populos, quibus ignotæ essent linguæ sacræ, id est, tres prætatæ, ut evidenter probat Bellarmin. de Verbo Dei lib. 2. cap. 15. (quem consule) ergo.

Prob. 2. Quia si cuilibet Ecclesiæ liceret officia sua celebrare lingua vulgari, tandem perirent linguæ sacræ, destrueretur que communicatio Ecclesiarum, cum magno Fidelium dispendio.

Prob. 3. Quia finis, quem intendunt Hæretici per lectionem vernaculam, plus est nocivus, quàm proficuus Fidelibus; nam equidem Prophetas & Psalmos, qui in Ecclesiis leguntur, non intelligent vernaculè, cùm & nos Latinam linguam callentes vix intelligamus sine interpretatione. Si autem indè fructum aliquem percipere possint, detrimentum, quod imminet, longè majus est; cùm omnes, aut ferè omnes Hæreses, ex Scriptura Sacra malè intellecta originem habeant, & ideò Lutherus Scripturam, librum Hæreticorum vocavit.

Obj. 1. Apost. 1. ad Corinth 14. *Nisi manifestum sermonem dederitis*, inquit, *quomodo scietur id quod dicitur*: ergo Ecclesiæ preces publicæ, de quibus loquitur, debent fieri manifesta lingua seu vulgari.

Resp. Non fieri ibi mentionem Scripturæ, sed exhortationum & collationum, quas aliqui Corinthii, ut donum linguarum ostenderent, lingua peregrina exprimebant, quos ideò redarguit Apostolus. Ità Cyprianus in Epist. ad Pompejum, & alii quos citat Bellarmin. sup. cap. 16.

Obji. 2. Saltem infrà agit de Divinis Officiis, adeòque Scripturis: *Qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet amen super tuam benedictionem, quoniam quid dicas, nescit.*

Resp. Non loqui ibi de Divinis Officiis, quia cùm à Græcis Græcè fierent in Græcia, ut fatentur Hæretici, non erat cur moneret canentes, uti lingua vulgari, cum vulgaris esset Græca, sed Canticis Spiritualibus, quæ, ut fatentur Dionysius de Divinis Nomin. cap. 3. & Tertull. in Apolog. cap. 39. fiebant tempore Collationum spiritualium; & hæc vult Apostolus fieri vernaculè, ut qui non possunt illa componere, possint saltem illa confirmare dicendo, *Amen*.

Obji. 3. Cum Calvino: nullus est fructus orationis non intellectæ: ergo &c.

Resp Si Judæi, teste Aug. lib. 3. de Doctr. Christ. c. 9. Deum colebant utiliter figuris & cæremoniis, quarum plurimi significationem ignorabant, quidni Christiani utiliter orarent lingua ignota, cùm ille, ad quem cæremoniæ & preces diriguntur, illas intelligat? Præterea publica Ecclesiæ oratio non fit populo, sed Deo pro populo, adeòque non requiritur, quòd populus intelligat, sed Deus, sicut quando Orator Latinus interpellat Episcopum pro Rustico.

Obji. 4. Finis Officii Divini est populi instructio & consolatio; sed illa non possunt percipi ex lingua peregrina: ergo.

Resp. Neg. Maj. quia finis illius principalis est Dei cultus. Instructionem quidem & consolationem ex Scripturæ lectione percipiunt Docti, non tamen indocti, qui etsi verba Scripturæ intelligerent, sensum non caperent; quandoquidem non in verbis, sed in verborum sensu sit instructio & consolatio, & ideò ut ex Scriptura instructionem & consolationem percipiant, ipsis in Concionibus explicatur, quantum necesse est.

Obji. 5. Innocentius III. cap. *Quoniam in plerisque 14. de Offic. Judicis ordinarii*, præcepit, ut ubi essent diversi idiomatis homines, ibi essent diversi Ministri, linguis diversis Officia celebrantes: ergo.

Resp. Pontificem tantùm loqui de lingua Græca & Latina, quæ sunt in Officiis Divinis usitatæ, hocque fecit, quia, capta à Latinis Constantinopoli, ibidem erant permixtim Græci & Latini, pro quibus cùm peterentur duo Episcopi, Græcus unus, Latinus alter, respondit Pontifex, quoad assumerent Ministros idoneos, qui Græcè Græcis, & Latinè Latinis Officia celebrarent, ut patet ex cap. 9. Concil. Generalis Lateran.

CON-

CONCLUSIO II.

NEc est conveniens ut privata S. Scripturæ lectio omnibus indifferenter permittatur lingua vulgari, & ideò justissimè id prohibuit Ecclesia per regulam 4. Indicis Librorum prohibit in fine Concil. Trid. positam.

Prob. 1. *Cum*, ut ait præfata regula, *Experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri*. Et certè undè tot Hæreses unde in mulieribus ambitio docendi, & prædicandi, undè Clericorum contemptus, undè in Ecclesiam Romanam convitia, undè tot Apostatæ? nisi ex Scriptura malè intellecta, ut convincuntur Historias legentes.

Prob 2. Quia promiscua Sacra Scriptura potest esse aliquibus scandalo, nam si rudes audirent vernaculè Cantica Canticorum, & illud Oseæ 1. *Fac tibi filios fornicationum*: item mendacia saltem apparentia Judith & Jacob, adulterium Davidis, incestum Loth, quod Joseph Fratres suos inebriaverit, quod Sara, Rachel, & Lia dederunt ancillas viris suis in concubinas, & alia facta à Viris quos extollit Scriptura, sicut & apparentes Scripturæ contradictiones, certè periculum esset, ne multa pessima putarent, vel licita, vel tolerata, vel non ita mala: vel etiam Scripturam rejicerent. Unde refert Bellarm. sap. c. 15 Mulierem in Anglia audientem in Ecclesia cap. 23. Ecclesiastici (in quo multa de malitia mulierum) impudenter dixisse, illud non esse Verbum Dei, sed potius Diaboli. Unde meritò dixit Jesus Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus, nec mittatis margaritas vestras ante porcos*, id est, ut ajunt SS. PP. ante malignos, perversos, aut ignorantes.

Prob. 3. Quia Ecclesia sufficienter & tutiùs providet Fidelibus per Exhortationes, Conciones, Catechismos, Scripturæ explicationes, Libros pios, &c. unde doctrinam ad salutem necessariam abundantissimè possunt depromere.

Prob 4. Si expediret legere promiscuè Scripturam, cur Judæi prohibebant omnibus, teste Hieronymo Epist. ad 3. lectionem principii & finis Ezechielis, & initii Geneseos ante annum ætatis 30. cur docet Origenes, ut refert P. Bottens Tom. 1. œconom. Sacræ disp. 2. in fine, abstinendum esse adhuc subjacenti carnis suæ affectibus, à legendis Canticis? certè si tot mala, tot Hæreses, tot scandala, quæ postea inde provenerunt, vidissent, quid non dixissent?

Prob. 5. Ex ipso Luthero: quia ipso teste, pòst longam in Sacris Scripturis exercitationem, post studium diurnum nocturnumque, post ferventem orationem, post meditationem assiduam, erravit in Scripturarum intelligentia Augustinus, hallucinatus est Hieronymus, decepti sunt Ambrosius, Hylarius, Cyprianus, Basilius, Chrysostomus, quis sibi persuadeat non esse decipiendos Sutores, Laniatores, Cerdones, & alios ejusdem farinæ homines?

Obj. 1. Cum Luthero: Scripturam Sacram esse apertissimam & præsertim novum Testamentum.

Sed si ita est, cur fabulatur errasse SS. PP. præfatos, cur erravit Arius? cur Nestorius? cur Macedonius? cur ipsemet Lutherus qui seipsum in variis postea redarguit? si ita est, cur Doctores etiam profundissimi, circa intellectionem tot Parabolarum, similitudinum, & locutionum figuratarum laborant.

Obj. 2. Chrysostomum Scripturæ lectionem omnibus inculcantem hom. 9. in Epist. ad Coloss. *audite*, inquit, *obsecro sæculares omnes, comparate vobis Biblia animæ pharmaca*. Idem habent multi Patres, & ipsemet alibi: ergo expedit &c.

Resp. dist. Conseq. Expedit hoc tempore: N. expediebat tempore Chrysostomi, Hieronym. &c. quando indè nihil timebant: C. unde Ecclesia aliqua permittit, imò præcipit certo tempore, quæ alio prudenter prohibet, ut patet in Communione sub utraque specie, & posteà sub unica. Item in nocturnis vigiliis currebant omnes utriusque sexus ad sepulchra Martyrum, quod defendit & laudavit Hieronymus tom. 5. demonstrat. adversus Gentiles, circ. med. & tamen ob abusus idipsum prohibuit Concilium Elibertinum c. 35.

Obj. 3. Ridiculum est prohibere filiis, ne legant Testamentum Patris.

Resp. Non esse ridiculum, sed prudentissimum, ubi ex lectione varia apprehenduntur inconvenientia.

Obj. 4. Lectio Scripturæ est per se bona, *& utilis ad docendum, & arguendum*, ut ait Apost. 2. Tim. 3. ergo &c.

Resp. Quòd sicut bonus est gladius militi, & nocivus furioso; bona carnis comestio sano, & nociva infirmo; ità bona est scriptura intelligenti, sed quandoque nociva rudi & bardo, non ratione sui, sed defectu dispositionis in subjecto.

Obj. 5. Dicit Christus Joan. 5. *Scrutamini Scripturas*, & ejus Vicarius; nolite legere Scripturas, cui ergo obediendum?

Resp. Ex verbis Christi nihil posse colligi contra nos, cùm non præcipiat ibi indifferenter lectionem Scripturæ; sed Pharisæos & Scribas contumaces remittat ad Scripturas ut confundantur.

CONCLUSIO III.

LIcèt ab initio non tantùm Sacram Scripturam, sed etiam Controversias Fidei, imò & compendia Scripturæ historica, sicut & ejusdem partes, ut Epistolas, Euangelia, Passionem &c. sub peccato gravi prohibitum esset legere vernaculè, ut patet ex Regula 4. & 6. Indicis, & annotatione ad Regulam 4. in editionibus novis Concil. Trid. reperta; fatendum est tamen consuetudinem in his locis pluribus derogasse, aut certè rigorem præcepti temperasse: nam 1. leguntur sine scrupulo Epistolæ & Euangelia Missæ, sicut & Historiæ Passionis in libellis Hebdomadæ sanctæ. 2. Historiæ summatim referentes acta veteris & novi Testamenti. 3. Fidei Controversiæ à Scriptoribus Catholicis compositæ, ut historia variationum, Illustriss. D. Bossuet Episcopi Meldensis, & similia. 4. Explicationes Epistolarum & Euangeliorum totius anni, licèt ibidem Epistolæ & Euangelia reperiantur. 5. Sine contradictione Prælatorum vendunt Biblia vernacula Bibliopolæ, non inquirentes an emptores facultatem habeant scripto, necne, licèt id prohibeatur in Regula quarta. 6. Invaluit usus in tota Germania, ut etiam Biblia ab omnibus legantur Germanicè, ut refert Gretserus, & hoc ne decipiantur per Hæreticorum Versiones, quæ sunt ibi frequentes, imò & idem est in Gallia, saltem quoad novum Testamentum, quod, annuentibus Episcopis, Gallicè imprimitur, omnibus indifferenter venditur, & etiam à mulierculis legitur.

Quid autem facere debeamus nos, alique Gallis vicini, apud quos sunt innumera Biblia Gallica, saltem novi Testamenti, in omnibus ferè familiis honestioribus dispersa, apud quos, inquam, aliqui Episcopi & Pastores plurimi, non solùm novi Testamenti lectionem permittunt, sed præcipiunt aut insinuant? certè nec scio, nec video, nisi quod in illis servet unusquisque Ecclesiæ suæ morem receptum. Unum tamen addidero, non facilè permittendam lectionem veteris Testamenti, nisi Viris illud intelligentibus: item nec debere quemquam etiam novum retinere aut legere, si editio sit Montensis, ob Ecclesiæ prohibitionem; nec editiones Hollandicas, Germanicas, Anglicas, aut aliorum locorum suspectorum, nisi priùs illas Pastoribus examinandas tradiderint.

ARTICULUS VI.

Quotuplex Scripturæ sensus? Accedunt variæ quæstiunculæ.

SUppono hic per sensum Scripturæ, intelligi significationem Scripturæ, in qua relucet Authoris mens, illiusque genuinus conceptus, & germana intentio, ut conveniunt omnes PP. & DD. Catholici.

CONCLUSIO I.

DUplex est Scripturæ sensus, litteralis unus, spiritualis alter seu Mysticus. Ità omnes Catholici: qui tamen variant non tam in re, quàm in modo loquendi.

Litteralis est ille, qui immediatè significatur per Verba: spiritualis, qui non immediatè per Verba, sed per res ipsis Verbis significatas; ità ut litteralis sit sensus Verborum, & spiritualis sensus rerum: nam Verba significant res secundùm litteram, & res quandoque significant aliam rem secundùm mysterium.

Probatur autem eadem Verba importare duplicem illum sensum, tum in diversis scripturæ locis, tum in eodem loco: nam 1. *aqua*, ut alia innumera taceam, significat uno loco litteraliter elementum, ut Genes. 1. *Congregentur aquæ ..... in locum unum*. Alio loco spiritualiter tribulationes, ut Psal. 65. *Transivimus per ignem & aquam*. Alio loco gratiam, mundi prosperitates, Baptismum, populos &c.

2. Eadem verba eodemque loco significant litteraliter & mysticè: nam duo Filii Abrahæ, quorum unus de ancilla, alter de libera, etiam significant mysticè vetus & novum Testamentum, secundùm Apost. ad Gal. 4. Item *manna* significat mysticè Eucharistiam, Jonas in ventre Ceti, Christum in ventre terræ, exitus filiorum Israel ex Ægypto per Moysen, exitum nostrum de servitute peccati per Christum, & sic de aliis.

CON-

CONCLUSIO II.

Subdividitur sensus litteralis in proprium, & translatum seu Metaphoricum:

Proprius, est ille, quem habent verba ex primaria sua institutione, sic *aqua* propriè significat elementum quod terram alluit & interluit: *ignis*, elementum calefactivum, & sic de aliis.

Translatum est, dum verba transferuntur ad significationem impropriam, ut quando accipiuntur tropicè, metaphoricè &c. Sic Christus dixit se vitem, & discipulos suos palmites, Joan. 15.

Addunt hic aliqui sensum parabolicum, sed continetur sub sensu traslato, seu metaphorico; quandoquidem parabola propriè dicta ponat unum pro alio, ità ut aliud dicat grammaticaliter, & aliud significet instar tropicæ vel figuratæ locutionis, ut patet Matth. 13. *Simile est Regnum Cœlorum fermento* &c. Quæ verba denotant grammaticaliter factum mulieris, quæ ex fermento & farina massam præparat, ut fiat panis: transferuntur autem per metaphoram, ut significent Verbum Euangelii, & illius efficacitatem: unde omnis parabola propriè dicta importat metaphoram, non tamen omnis metaphora parabolam, cùm hæc ultrà sensum translatum importet comparationem unius cum alio.

Dixi: *Parabola propriè dicta*; quia impropriè sumpta tantùm importat sermonem similitudinarium, seu comparationem unius cum alio.

Dices: sensus translatus est litteralis; sed parabolicus non est litteralis, cùm non sit significatio verborum, sed rerum: ergo.

Resp. Neg. Min Ejusque probationem; quia sensus litteralis non est ille, quem verba, prima fronte exhibent (ille enim est grammaticalis solum litteræ corticem explicans) sed ille, qui juncta intentione loquentis immediatè designatur: unde Abulensis in cap. 13. Matth. q 20. Loquens de parabolis & Metaphoris: *id quod significatur ibi in cortice litteræ non est sensus litteralis, ut cùm dicitur*: Oculi Domini super justos Ps. 33. *Quia non est sensus quòd oculi Domini sint super justos; quia sensus litteralis semper est verus, & tamen falsum est, quòd Deus habeat oculos; litteralis autem sensus est hic, quòd Deus semper habeat curam de bonis*. Ex dictis

Resol. 1. Quaslibet Scripturæ sententias habere sensum litteralem; vel enim significant id quod voces prima facie ostendunt, & est sensus proprius, vel id ad quod significandum à Spiritu Sancto transferuntur, & est translatus, seu metaphoricus.

Resol. 2. Ubi sensus proprius seu purè litteralis est falsus, ut quando Deus dicitur irasci, pœnitere, ambulare, ascendere, descendere, habere oculos, manus, pedes &c. sensum esse translatum; nam cùm non possit falsum significare Spiritus Sanctus, sequitur verba illa esse ab ipso ad aliam significationem traslata.

Resol. 3 Hoc esse discrimen inter sensum litteralem translatum, & spiritualem seu mysticum, quòd sensus litteralis translatus habeatur ex rebus ut verbis, seu loco verborum positis; mysticus verò ex rebus ut rebus: unde quando Matth. 5. dicitur: *Quòd si oculus tuus dexter scandalizet te, erue eum &c.* sensus ibi non est mysticus, sed litteralis translatus; quia oculus ibi non sumitur per modum rei ut rei, aliàs esset eruendus, sed per modum verbi ad significandum amicum, proximum &c. quem debemus à nobis repellere, ubi nobis est scandalo. E contra in hoc passu Ps. 15. *pluit illis manna* &c. ultra sensum litteralem proprium, datur mysticus; quia *manna*, quod quatenus verum significat cibum levem, etiam per modum rei ut rei significat figurativè Eucharistiam.

Resol. 4. Quando aliqua propositio Scripturæ Sacræ falsa est secundùm sensum litteralem proprium, ut quando Christus dicitur Leo, Petra &c. semper habere translatum: Ratio est; quia cùm omnis Scripturæ propositio habeat sensum litteralem, ut diximus, & Spiritus S. non possit intendere falsum, sequitur propositionem falsam secundùm corticem litteræ, habere sensum translatum, secundùm quem sit vera.

Resol. 5. Sensum purè accommodatitium, non esse sensum Scripturæ; quandoquidem nec Scriptor Sacer, nec Spiritus S. illum intenderit primariò aut secundariò, historicè aut mysticè, sed vel S. Pater, vel Doctor, vel Concionator, vel Ecclesia, quæ quandoque in Officio Divino applicat Sanctis novi Testamenti, quæ dicta sunt in Scriptura de personis veteris Testamenti.

Dixi: *Purè accommodatitium*; quia si Sacer Scriptor verba Scripturæ de uno dicta, tribuat alteri, ut quando Joannes in sua Apocalypsi cap. 11. de duobus testibus in fine mundi (qui erunt Enoch & Elias, ut volunt aliqui, vel Moyses & Elias, ut volunt alii) dicit: *Isti sunt duæ olivæ*, quod anteà dixerat Zacharias cap. 4. de Jesu filio Josedech, & Zorobabel ducibus Juda, tunc verba illa continent sensum Scripturæ; quia ultra accommodatitium habent verum sensum litteralem, eo modo ac si non fuissent alteri attributa.

CONCLUSIO III.

Subdividitur etiam sensus mysticus seu spiritualis in Allegoricum, correspondentem Fidei, Anagogicum correspondentem Spei, & in Moralem seu Tropologicum correspondentem Charitati; siquidem Allegoricus est, dum verba ultra sensum litteralem significant aliquid pertinens ad Fidem aut Ecclesiam Militantem, sic Jonæ signum significat allegoricè Christi sepulturam & Resurrectionem, Serpens æneus Christi crucem.

Anagogicus est, dum voces præter sensum litteralem important aliquid spectans ad Beatitudinem, aut Ecclesiam Triumphantem, sic hæc verba: *introibunt in requiem meam* intelliguntur litteraliter Ps. 94 de terra promissionis in Palæstina, & Anagogicè de cœlesti patria. Hebr. 4.

Moralis seu Tropologicus est, ubi ultrà sensum litteralem importatur aliquid ad morum instructionem pertinens, ut quando gesta in veteri Testamento nobis indicant per modum figuræ quid agere debeamus in novo. Licèt autem sensus litteralis etiam instruat; in hoc tamen differt à Morali, quòd hic instruat per res verbis significatas, ille per verba immediatè. Ex dictis hac quæstione

Resol. Sensum scripturæ generaliter sumptum esse quadruplicem, quatuor Ecclesiæ Doctoribus attributum, Litteralem Hieronymo, qui est de rebus gestis Allegoricum Ambrosio, qui de credendis. Anagogicum Augustino, qui de sperandis; & Moralem Gregorio, qui de faciendis: qui omnes sensus exprimuntur his versibus.

Littera gesta docet, quid credas Allegoria:
Moralis, quid agas; quid speres, Anagogia.

Petes 1. an 4. illi sensus possint reperiri in uno Scripturæ passu?

Resp. affirm. ut videre est ad Gal 4. ubi exprimuntur omnes in filiis Abrahæ. Imò reperiuntur omnes in hac voce *Jerusalem*, quæ litteraliter significat urbem Palæstinæ, Allegoricè Ecclesiam Militantem; Anagogicè Triumphantem, & Moraliter animam justi in hoc mundo.

Petes 2. An sensus litteralis prævaleat mystico?

Resp. Prævalere in aliquibus 1. *Ordine prioritatis*; quia litteralis est fundamentum mystici 2. *In efficacia* ad confundendos Hæreticos, probandaque Fidei dogmata; eò quod Mysticus sæpè sit obscurus, & quandoque tantùm probabilia præbeat argumenta, quando nempè de illo non constat vel per alium scripturæ passum, vel per Ecclesiæ definitionem, aut Traditionem. 3. *In generalitate*, eò quod in omnibus scripturæ passibus detur sensus litteralis, non mysticus. Prævalet tamen etiam suo modo sensus Mysticus 1. *Dignitate*; quia res significat præstantiores, putà Christum, Ecclesiam, vitam cœlestem &c. 2. *Intentione Spiritus Sancti*, qui ordinariè principaliter intendit sensum mysticum: undè vetus Testamentum, etsi referat litteraliter acta illius temporis, principaliter tamen præfigurat Christum. 3. *Nobilitate*, eò quòd mysticus comparetur quandoque nucleo, litteralis cortici; ille Divinitati, hic Christi Humanitati; ille animæ, hic carni; ille grano, hic paleis: ex quibus patet, sensum litteralem & mysticum habere se ad invicem tanquam excessa & excedentia.

Petes 3. Cur omnes scripturæ passus non habeant sensum mysticum?

Resp. Quia varii allegari possunt, ubi nullus est sensus mysticus cum rationabili fundamento excogitabilis; nam in his verbis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* Matth. 22. item in his: *Honora patrem tuum*. Matth. 19. sicut & in sequentibus: *Euntes docete omnes gentes*. Marc. ult. quænam apparentia sensus mystici? unde benè monet Aug. lib 17. de Civit. cap. 3. *Multum audere, qui prorsus ibi omnia significationibus allegoricis involuta esse contendunt*. Et certè hallucinationi exponuntur, dum quos quærunt & non inveniunt sensus mysticos, scripturas torquendo, extorquere conantur.

Petes 4. An in eodem scripturæ passu possit esse duplex sensus litteralis?

Resp Affirm. quia potest Deus, qui unico Verbo suo æterno,

no, seipsum & omnia dicit, etiam uno verbo scripto plura arcana declarare & revelare; cùm hoc non involvat implicantiam, sed summam Dei Sapientiam: unde hoc ipsum fecit per hæc verba: *generationem ejus quis enarrabit?* Isaiæ 53. quæ secundum Aug. hom. 36. inter 50. & Hieronymum in præfat. locum, intelliguntur de æterna & temporali Christi generatione. Idem reperitur in pluribus aliis.

ARTICULUS VII.

An Scripturæ sensus sit obscurus & quare?

CONCLUSIO I.

Licèt Scripturæ sensus multis in locis sit clarus, pluribi tamen est obscurus. Est contra hæreticos qui ut ostendant scripturæ lectionem omnibus esse utilem, ab omnibus volunt esse intelligibilem.

Prob. 1. ex Script. 2. Petri 3. ubi loquens de Epistolis D. Pauli, ait: *In quibus sunt quædam difficilia intellectu &c.* 2. ex SS PP. Aug. Epist. 119 cap 21. ad Januarium: *Miror, quia hoc te latet, quòd in ipsis Sanctis Scripturis multò nesciam plura, quàm sciam.* Hieronymo Epist 103. ad Paulinum. *Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere?* Idem docent omnes SS. PP. qui hanc materiam tractarunt. 3. Exemplis ipsiusmet Scripturæ, ut Eunuchi, qui Philippo interroganti, an intelligeret Isaiam, quem legebat, respondit Actor. 8. *Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Item Judæorum, qui non intelligentes, illud Joan. 2. *Solvite Templum hoc* &c. Christum calumniati sunt. item ipsorummet Apostolorum: *Ipsi nihil horum intellexerunt*, Luc. 18. *edissere nobis parabolam zizaniorum*, Matth. 13. Denique discipulorum euntium in Emmaus, quibus Scripturam interpretatus est Christus. 4. Ratione: si enim facilis est intellectu Scriptura, ad quid tot Interpretes, tot controversiæ, tot commentaria, tot quæstiones, tot circa illam inter ipsosmet Hæreticos altercationes & dissentiones? 5. Ex testimonio ipsius Lutheri, qui, ut omittam innumeros alios, postquam dixit lib. de serv. arbit. *Si Scriptura est vel ambigua, quid illam opus fuit nobis divinitus tradi? an non sumus satis obscuri & ambigui, nisi de cœlo nobis augeatur obscuritas & tenebræ?* ingenuè fatetur in Symposiac. cap. 1. *In Scripturis vix scimus A, B. C, adhuc non rectè.*

Obj. 1. Deuteron 30 dicitur: *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non suprà te est*: ergo &c.

Resp. neg. Conseq. ex hoc enim quòd mandatum (per quod intelligit Deus legem Mosaicam, præcepta Decalogi, cæremonialia, & judicialia continentem) sit clarum & intellectu facile, non sequitur idem esse de tota Scriptura.

Obj. 2. Verbum Dei dicitur *lux*, *lucerna*, *lumen*, *præceptum lucidum illuminans oculos*: ergo clara est Scriptura sacra.

Resp. dist. Ant. dicitur, *lux* &c. quantùm est de se, aut quando bene intelligitur: C. quando non capitur, N. sic hædera appensa tabernæ ad significandum vinum venale, est lux de se, sicut & scientibus ejus significationem, non tamen aliis, qui nesciunt quid significet.

Obj. 3. illud 2. Corinth. 4. *Quod si etiam opertum est Euangelium nostrum, in iis, qui pereunt, est opertum*: ergo aliis non est opertum, sed clarum.

Resp. Apostolum non loqui ibi de Euangelio nudè sumpto, sed explicato & exposito per prædicationem, quod credentibus erat clarum & perspicuum; Judæis autem & Gentibus, quia Apostolo prædicanti credere nolebant, opertum, stultitia, & scandalum; & ideò dicit 1. Ad Corinth. cap. 1. *Nos prædicamus Christum Crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam.*

CONCLUSIO II.

Causæ cur Scriptura Sacra sit obscura, aliæ sunt formales, aliæ motivæ. Formales sunt 1, Materia seu res tractata, quæ aliquando sublimis est, ut quando referuntur Mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, &c. aliquando absens, præterita, futura, vel aliàs ignota.

2. Modus quo materia interdum tractatur, scilicet per tropos, schemata, hyperbolas, parabolas, & omnis generis figuras: Item quòd unum verbum in eadem sententia aliquando sumatur propriè, aliquando figuratè ut vox *aqua* Joan. 4. vers. 13.

3. Linguarum diversitas, per quas ad nos transiit, nempè ex Hebræa in Græcam, ex Græca in Latinam, quo enim magis distat aqua à fonte, magis turbida est.

Causæ motivæ sunt. 1. *Subordinatio*, ut in hac mater., sicut in aliis, alii docerent, alii discerent; contra quod enormiter peccant Hæretici, permittentes etiam mulierculis Scripturæ Sacræ interpretationem. 2. *Conservatio* authoritatis respectus & venerationis Scripturæ Sacræ, quæ facilè vilesceret, si ejus cognitio communis esset. 3. *Depressio* arrogantiæ nostræ omnia penetrare præsumentis. Denique *recursus* *ad orationem*, ut dicamus cum Propheta Regio: *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam*, Ps. 118. & ante: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.*

ARTICULUS VIII.

Resolvitur tandem quæstio quod Scriptura sit Fidei regula infallibilis, licet non sit sola.

CONCLUSIO I.

Scriptura, saltem vulgatæ editionis, est Fidei regula infallibilis. Est de fide.

Prob. 1. Vel nulla datur Fidei regula infallibilis, vel maximè Scriptura, quandoquidem sit ipsum Dei verbum, qui utpotè prima veritas, nec fallit, nec fallere potest; & ideò Christus ipsemet Judæos incredulos remittit ad Scripturam: *Scrutamini Scripturas*, inquit Joan. 5. *Illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Quod sanè non fecisset, nisi in exponendis Fidei veritatibus infallibiles essent.

Prob. 2. Quia Concilia, Summi Pontifices, Sancti Patres, Doctores, Theologi, Concionatores, Controversistæ, omnes quotquot sunt, pro definiendis, exponendis, probandis, explicandis Fidei dogmatibus, ad Sacram Scripturam recurrunt tanquam ad divinum & infallibile oraculum.

Dixi in conclus. *Saltem vulgatæ editionis*; quia textus Hebraicus, utpotè jam in multis vitiatus, non est Fidei regula infallibilis, sicut nec versio 70. quæ licèt fuerit emendata à Nostro Ximenez Cardinali, & Archiepiscopo Toletano, & postea à nostro Sixto V. Opera aliquorum Cardinalium & Doctorum; non fuit tamen primæ suæ puritati restituta, & ideò licèt sit magnæ authoritatis in Ecclesia, nullo tamen decreto cautum est pro authentica esse recipiendam.

Dices contra conclus. cum Erasmo, multa sunt in Scripturis quæ non sunt à Deo revelata, sed à scriptoribus de suo posita, ut salutationes in Epistolis D. Pauli, & Sancti Joannis, & plurima similia, quæ videntur divina revelatione indigna: ergo Scriptura non est Fidei regula infallibilis, saltem quoad omnia.

Resp. Neg. Ant. Quia etiam illa, imò & minutiora à Deo dictante processerunt, tum propter historiæ integritatem, tum ut suam erga homines amicitiam & bonitatem ostenderet, tum propter alia motiva sibi cognita. Si dubitas, Erasme, lege Chrysostomum hom. 1. ad populum in princ. *nec illas quidem*, inquit, *quas tenues esse putantur Scripturarum sententias prætermittamus: nam & ipsa de Spiritus gratia sunt.* Lege Hieronymum in cap. 3. ad Ephes. v. 6. *singuli sermones, Syllabæ, apices, puncta, in divinis Scripturis plena sunt sensibus*, id est, nihil ibi vacat mysterio.

CONCLUSIO II.

Scriptura non est sola Fidei regula. Est contra Calvinianos & Socinianos, qui hanc unicam agnoscunt.

Prob. 1. Quia in Scripturis, ut fusè probavimus art. præc. multa sunt obscura & intellectu difficilia; ita ut in illis explicandis varient Interpretes: ergo tunc ad alium controversiarum judicem recurrendum est.

Prob. 2. Si Scriptura Sacra, quam claram & perspicuam dicunt Hæretici, sufficiat ad dirimendas omnes Fidei difficultates, cur à tot annis inter se litigant Lutherani & Calvinistæ de Baptismo parvulorum, de prædestinatione, de reali præsentia Christi in Eucharistia? necesse est ergo fateantur, vel se pertinaces esse, vel Scripturam non legere, vel illam ad litem dirimendam non sufficere. Primum & secundum cavebunt fateri: ergo tertium debent amplecti.

Prob. 3. Si Scriptura sufficeret, vel sufficeret secundùm litteram, vel secundùm sensum, cùm nihil sit aliud assignabile; neutrum sufficit: ergo. Prob. Min. de littera quia, ut ait Apost. 2. ad Corint. 3. *littera occidit*, id est, in lapsum, & errorem inducit: & certè nunquid occidit Judæos, qui necdum Messiam advenisse arbitrantur, eò quod propter litteram Isaiæ 6. ipsum expectent divitem &c. Nunquid occidit Sabellianos, qui Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum unicam esse personam credebant sub tribus nominibus, ex hac littera occidente, *ego & pater unum sumus*, Joan. 10. cum unum sint in essentia

sentia non in personis? Nonquid occidit Arianos, qui Christum non Deum, sed Deo inferiorem volebant propter litteram: Joan. 14 *Pater major me est*, cùm tamen hoc sit dictum de Christo ut homines.

Præterea quid impulit Pelagianos ut negarent in Adæ posteris peccatum originale? hæc littera occidens: *Non portabit filius iniquitatem patris*, Ezechiel 18 quod dictum est de peccatis personalibus. Quid Macedonianos, ut negarent Spiritum Sanctum esse Deum? hæc littera occidens: *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei*, 1. Corinth. 2. qui scrutatur enim, ajebant, quærit, qui quærit, dubitat; qui dubitat, ignorat; qui ignorat, non est Deus, cùm tamen ibi *scrutatur* sumatur secundùm Ecclesiæ interpretationem, pro *comprehendit*. Quid Manichæos? Quid innumeros alios? littera occidens. Imò quid ipsosmet Calvinistas; etiam littera occidens; ex eo enim quòd Joan. 6. dicitur: *Caro non prodest quidquam*, inferunt Christum non dare nobis in Eucharistia suam carnem. Sed cur admittunt *Verbum caro factum est*, Christi carnem pro nobis Cruci affixam, si caro non prodest quidquam?

Prob. eadem Min. *De sensu*, nam cùm Scripturæ sensus sæpè sit obscurus & difficilis intellectu, ut dictum est, & inde plurimæ oriantur controversiæ, ut fateri debent ipsimet Lutherani, & Calvinistæ, qui semper disputarunt, & disputabunt de vero hujus propositionis sensu: *Hoc est corpus meum*, donec aliam regulam, aut judicem agnoscant; ad alium recurrendum est, qui determinet, quis sit verus & legitimus Scripturæ sensus.

Si dicatur passum obscurum intelligi per alium clariorem: cur Hæretici adhuc litigant de vero dictæ propositionis sensu? cur non currunt ad passum clariorem pro difficultate terminanda? Deindè si sensus, qui apparet Lutherano clarus, appareat Calvinistæ obscurus, quis ipsos conciliabit? non Scriptura, ut patet; non Traditio, cùm illam rejiciant: ergo alio judice opus est, qui, altercantium controversiis auditis, examinatis, & in statera Domini libratis, sententiam ferat, sicque litem dirimat; & Judex ille est Christi Ecclesia, ut postea ostendemus.

Sed dicet Lutheranus: Si Calvinista passum obscurum per clariorem non intelligat, & ideò contra nos altercetur, oritur ex eo quòd sit excæcatus? sed si Calvinista dicat è contra Lutheranum excæcatum, quis erit judex, nisi jam assignatus?

CONCLUSIO II.

MAle assignant Hæretici, pro dirimendis Fidei controversiis, spiritum uniuscujusque privatum.

Ratio est; vel enim spiritus ille est Spiritus S. vel spiritus cujusque proprius: si Spiritus S. cur contradictoria revelat Lutherano & Calvinistæ circa hanc propositionem: *Hoc est corpus meum*: imò cur contradictoria Lutherano & Lutherano, Calvinistæ & Calvinistæ circa plurima Fidei dogmata? cùm ille non sit spiritus erroris & mendacii, sed veritatis. Si spiritus proprius; quis judex erit ubi duo spiritus erunt contrarii ac utrique credendum? contradictiones erunt in materia Fidei: an neutri? & sic superfluus est spiritus ille privatus.

Dicet Calvinista spiritum suum esse Spiritum S. non Lutherani. Sed

Contra est: dicat Lutheranus è contra, quis judicabit de veritate utriusque spiritus?

Confirm. 1. Conclusio: Non permittunt Hæretici privato cujusque spiritui Legum Civilium interpretationem, cur permitterent eidem Legum Divinarum & materiarum Fidei interpretatio? an plus periculi est in rebus temporalibus & periculis, quàm in rebus spiritualibus & æternis?

Confirm. 2. Vel S. Petrus illum spiritum habuit, vel non: si habuit, quidni ejus successor? si non habuit: ergo non fuit Fidelis.

Confirm. 3. Vel fuit in Augustino, Hieronymo, & aliis Patribus antiquis spiritus ille: vel non; si fuit: ergo illi, quos Hæretici fallibiles faciunt, utpotè homines, errare non potuerunt: si non: ergo novus est ille spiritus, fuitque denegatus Ecclesiæ fundamento, ejusque columnis, ut reservaretur Sartoribus, & mulierculis.

Brentius videns hunc spiritum privatum etiam mulierculis concessum posse varia brodia excitare, postquam concessit privatis privatam de doctrina Religionis judicandi potestatem, concedit publicam Principibus; sed si Principibus civilibus insit illa potestas (quod tamen falsum est, cùm illorum sit causas humanas, non divinas, naturales, non supernaturales decidere) quidni Principibus Ecclesiasticis; homines sunt, ais, adeoque fallibiles: sed nunquid homines sunt Principes sæculares? nunquid homo Lutherus? nunquid homo Calvinus? nunquid homo Brentius.

QUÆSTIO II.

An dentur Traditiones quæ sint Fidei Regulæ infallibiles.

SUppono 1. Etsi nomen *Traditionis* generaliter sumptum significet doctrinam successivè per tempora ab uno in alterum transmissam, sive interim scripta sit sive non; moris esse tamen apud SS. PP. & Theologos, ut sumatur pro doctrina non scripta, saltem à sui exordio: quod addo; quia doctrina quam Christus sine Scriptura tradidit Apostolis, & Apostoli primis Christianis, & hi suis posteris, tandem aliquando fuit à SS. Patribus conscripta, & per codices ad nos transmissa.

Suppono 2. Traditionem aliam esse divinam, aliam Apostolicam. 1. Immediatè à Christo Apostolos instruente processit, ut doctrina concernens materiam & formam Sacramentorum, in Sacris Paginis non reperta. 2. Immediatè ab Apostolis, quæ si à Deo fuerit illis inspirata, etiam *Divina* dicitur, & pro divina est habenda; si autem ab illis tantùm ut Ecclesiæ Prælatis emanaverit, dicitur *Ecclesiastica*; quamvis Divina nonnunquam *Ecclesiastica* etiam dicatur non quia illius est auctrix Ecclesia, sed depositaria.

Suppono 3. ex Bellarmino Tom. 1. lib. 4. de verbo Dei c. 9. quinque esse regulas ex quibus colligere possumus Traditiones ex Apostolis descendere, 1. est quando Ecclesia universa credit aliquid tanquam de Fide, quod non reperitur in sacra Scriptura, ut quòd Mater Dei semper fuerit Virgo, etiam post partum. Ratio est; quia cùm Ecclesia non regatur novis revelationibus, necesse est, ut quod nunc revelatum credimus, per Prophetas, aut Apostolos revelaverit Deus.

2. Quando universalis Ecclesia servat aliquid non scriptum divinis litteris, quod à solo Deo potuit constitui, ut quòd parvuli, in quibus necdum est Fides actualis, possint baptizari: erraret enim gravissimè Ecclesia, inquit, Bellarm. supra, si absque Dei mandato parvulos, qui actu non credunt, baptizaret. Quocirca Aug. lib. 10. de Genes. ad litter. cap. 23. *Consuetudo Matris Ecclesiæ in Baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, neque alio modo superflua deputanda, nec omninò credenda, nisi Apostolica esset Traditio.*

3. Dum aliquid semper in Ecclesia servatum est, nec legitur institutionis initium, ut jejunium Quadragesimale.

4. Quando omnes Ecclesiæ Doctores, vel seorsim scribentes, vel in Concilio generali congregati asserunt unanimiter aliquid ex Apostolis descendere, ut veneratio Imaginum, in Concil. Niceno 2. Act. ult.

5. Dum in Ecclesiis, in quibus probatur integra & continua successio ab Apostolis per Episcopos Orthodoxos, aliquid creditur ab Apostolis descendere. Quibus suppositis

CONCLUSIO I.

DAntur de facto in Ecclesia Traditiones divinæ, quæ sunt Verbum non scriptum, ad nos per Apostolos successivè transmissum. Est contra modernos Hæreticos, quorum aliqui certas, alii nullas admittunt Traditiones: unde Calvinus l. 4. Instit. c. 8. § 8. *Esto hoc firmum axioma, non aliud habendum esse verbum Dei, cui detur in Ecclesia locus, quàm quòd lege primum ac Prophetis, deinde scriptis Apostolicis continetur.*

Prob. 1. Concl. ex Script. 2. ad Thessal. 2. *Tenete Traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Ibi autem fieri mentionem de Traditionibus ad Fidem pertinentibus, adeòque divinis, inde manifestum est, quod ipsos exhortetur Apostolus ut firmi permaneant in Fide.

Prob. 2. Ex 7. Synodo Act. 7. in definitione Fidei: *Fatemur autem unanimiter nos Ecclesiasticas traditiones sive scripto, sive consuetudine valentes, & decretas retinere velle, quarum de numero est Imaginum figuratio.* Idem docent Concil. Constantin. IV. can. 1. & novissimè Trident. Sess. 4.

Prob. 3. Ex SS. Patribus magno numero à Bellarm. relatis, ex quibus sufficiant aliqui. 1. Basilius lib. de Spiritu S. cap. 27. *Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scripto tradita, quædam rursus ex Apostolorum Traditione in mysterio, id est, in occulto, tradita recepimus.* 2. Chrys. homil. 4. in 2. ad Thess. *Patet, quod non omnia per Epistolam tradiderint, Apostoli, sed multa sine litteris.* 3. Damascenus l. 4. de Fide c. 17. *Quod plurima Sancti Apostoli tradiderint sine scripto, scribit Paulus Gentium Apostolus.* 4. Augustinus lib. 2. de Baptismo contra Donatist. cap. 7. *Multa non inveniuntur in litteris. Apostolorum ..... quæ tamen non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur.* 5. Origenes in cap. 6. Epist. ad Rom. *Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam parvulis Baptismum dare.*

Prob.

Prob. 4. Si annis bis mille, id est, ab Adamo ad Moysen, potuit vera Religio conservari, cum suis ritibus, cæremonis, ac Fidei articulis per solam traditionem, quidni potuissent aliqua per Apostolos, eorumque successores ad nos descendere.

Prob. 5. Tenemur credere esse Libros Sacros, item aliquos esse Canonicos, alios non: sed hoc nescire possumus ex ipsa Scriptura: ergo ex traditione. Prob. Min. quia etsi dicat Scriptura se esse à Deo, nisi mihi aliundè constet ipsam esse divinam, non teneor ipsi credere: nam aliàs eò quòd in Alcorano legerem ipsummet Alcoranum esse à Deo missum, tenerer ipsum ut divinum credere.

Prob. 6. Nunquam mihi vel unum ex tota antiquitate referrent verum Christianum Hæretici, qui traditiones divinas rejecerit, sed solos homines excæcatos, & ab Ecclesia profligatos, ut Gnosticos, Eunomianos, Macedonianos, Marcionem, Nestorium, Eutichium & alios ejusdem farinæ heterodoxos? nos autem & Pontifices, & Concilia, & Patres, totamque antiquitatem proferimus: quibus igitur credendum? an nobis, an Hæreticis? judicent oculati.

Obj. 1. Illud Deuteron. 4. *Non addetis ad verbum quod loquor vobis:* atqui admittentes traditiones aliquid addunt: ergo.

Ridicula consequentia: præcipit Deus Judæis, ut nihil de suo addant præceptis impositis: ergo Christiani non possunt recipere verbum Dei non scriptum. Nihilominus

Resp. disting. Maj. *Non addetis*, prava interpretatione mandata mea corrumpendo: C. *non addetis*, id est, non recipietis verba mea, si postea locutus fuero: N. aliàs omnes Libri Sacri post Deuteronomium conscripti essent rejiciendi.

Obj. 2. Illud ad Galat. 1. *Licèt nos, aut Angelus de Cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizavimus vobis, anathema sit:* atqui traditionum assertores aliud Euangelizant: ergo.

Resp. Apostolum ibi non rejicere traditiones, cùm illas admittat 2. ad Thess. 2. *Tenete Traditiones* &c. sed rejicit Circumcisionem, & aliàs cæremonias Mosaicas, quas falsi quidam Apostoli volebant, ultra Fidem in Christum, necessarias esse ad salutem.

Obj. 3. Apocal. 22. legitur: *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto:* ergo &c.

Resp. Joannem non rejicere omnia præter suam Apocalypsim; aliàs rejiceret Euangelia, Prophetas, &c. sed tantùm vult addentes aliquid de suo tanquam esset pars hujus libri, aut detrahentes quasi non esset pars, esse puniendos: quocirca timere debent sibi Lutherani, qui non partem, sed totam Apocalypsim tollunt & rejiciunt.

Obj. 4. Matth. 15. Reprehendit Christus Judæorum traditiones: *Irritum*, inquit, *fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram*. Idem legitur alibi: ergo.

Resp. dist. Ant. Reprehendit traditiones quas à Moyse aut Prophetis acceperant: N. traditiones à Pharisæis receptas, quarum aliquæ erant inutiles; ut quòd ante sumptionem cibi essent lavandæ manus, aliæ periculosæ, ut quòd non esset cum peccatoribus comedendum: C. Ubi autem etiam bonas Pharisæorum traditiones arguit, id non facit propter ipsasmet, sed propter jactantiam & vanam gloriam, quam in earum adimpletione quærebant, juxta illud Matth. 23. *Omnia verò opera sua faciunt ut videantur ab hominibus*.

Obj. 5. Illud 2. ad Timoth. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum &c.* ergo superfluunt traditiones.

Bella consequentia; quasi diceretur: utile est vetus Testamentum ad docendom: ergo superfluit novum: utilis oratio ad salutem: ergo superfluit eleemosyna. Quis sanæ mentis consequentias illas non rideat; & ideò objectionem alia responsione indignam judicamus.

Obj. 6. Sanctos PP. præsertim Augustinum lib. 2. de doctrin. Christ. cap. 9. *In iis*, inquit, *quæ apertè in Scriptura sunt, inveniuntur illa omnia quæ continent Fidem*. Et cap. ult. *Quidquid homo extra didicerit, si noxium est, ibi damnatur, si utile est, ibi invenitur*.

Resp. Augustinum & alios PP. per *Scripturam* intelligere quandoque omne verbum Dei, sive scriptum, sive non; utuntur autem voce Scripturæ eò quòd omnia revelata, paucis exceptis, contineantur in Bibliis explicitè vel implicitè.

Obj. 7. Satis fuit Hebræis vetus testamentum: ergo satis est Christianis vetus & novum.

Resp. Neg. Ant. Nam, ut alia taceam, nulla fit mentio in veteri Testamento de remedio, quod pro peccati originalis deletione necessarium erat fœminis & masculis ante octavum diem, imò & Gentilibus, qui non tenebantur circumcidi. Præterea sicut erat ipsis necessaria Traditio, ut scirent quinam libri essent Canonici, ita & nobis.

Obj. 8. Impossibile est Traditiones tanto tempore immaculatas conservari.

Resp. Si per bis mille annos potuerunt omnia ad Fidem necessaria conservari per Traditiones in lege naturæ; quidni potuissent aliqua similiter apud Christianos conservari per 17. sæcula, præsertim cùm illa semper fuerint in usu, imò & à SS. Patribus primis sæculis fuerint conscripta?

Obj 9. Ex iis quæ ab Apostolis revelata sunt, ridiculum est dicere alia fuisse scripta, alia non, cùm potuerint omnia scribere: nec sit ratio, cur unum scripserint, & non aliud, ubi utrumque esset de Fide, adeòque ab omnibus credendum.

Resp. Hoc non esse ridiculum, sed sapientissimum: sicut enim Deus noluit ex justa causa conscribi remedium pro femellis & parvulis ante octavum diem in lege veteri, ita & aliqua in novo Testamento. Deinde necessaria fuit Traditio, ut ostendimus supra probatione 5. ergo non potuerunt omnia scribi.

Obj. 10. Si sint admittenda certa dogmata in Scripturis non reperta, dabitur locus visionariis sua somnia jactandi tanquam revelationes.

Resp. Nihil simile sequi ex nostra doctrina: cùm enim sciant non teneri Fideles aliquid credere tanquàm verbum Dei, nisi sufficienter probetur ut tale, non possunt ex Traditionibus admissis quidquam præsumere. Imò si valeret objectio, nequidem Sacra scriptura esset recipienda, cùm aliqui sumpserint inde occasionem libros falsos circumferendi, tanquam Canonicos; ut patet ex Gelasio in Consilio 70. Episcoporum.

CONCLUSIO II.

TRaditiones illæ divinæ sunt infallibiles Fidei regulæ. Est etiam certa de Fide.

Prob. 1. Verbum Dei scriptum est Fidei regula infallibilis, ut ostendimus: ergo etiam non scriptum. Prob. Conseq quia non habet quòd sit regula infallibilis ex eo quòd scriptum sit, sed ex eo quòd à Deo procedat, sed sive sit scriptum, sive non, semper à Deo procedit: ergo &c. unde scriptura confert ad memoriæ commoditatem, non ad rei veritatem.

Prob. 2. Quando Apostoli in exordio Ecclesiæ annuntiabant Gentibus viva voce Fidei mysteria tanquàm à Deo revelata, tenebantur omnes credere; quia Deus fuerat locutus; nam *Qui non crediderit, condemnabitur*, Marc. ult. sed si tunc verbum Dei, quod necdum erat scriptum, non fuisset authoritatis infallibilis, non fuissent obligati credere, ut per se patet: ergo &c. Præterea tenebantur Fideles ante tempora Moysis (qui fuit primus Scriptor Sacer) verbum Dei sola voce traditum, tanquam infallibile recipere: ergo tenemur & nunc.

CONCLUSIO III.

TRaditiones Ecclesiasticæ, quæ vel ab ipsis Apostolis principaliter, vel post ipsorum tempora ab aliis Ecclesiæ Prælatis emanarunt, vel circa ritus quosdam Ecclesiasticos, vel circa certas cæremonias, vel circa Sacramentorum accidentalia, aut pias Fidelium consuetudines, non habent parem cum Traditionibus Divinis authoritatem. Attamen sunt ab omnibus servandæ, si sint universales.

Prob. 1. Pars; quia non sunt verbum Dei, sed hominum, quibus etsi uteretur Christus ad Ecclesiæ suæ regimen, non tamen omnia quæ posteris tradiderunt, à Deo principaliter emanarunt; sed etiam aliqua de suo, ubi expedire judicarunt, vel dixerunt, vel fecerunt cum Dei adjutorio, & hoc præsertim in Conciliis plenariis.

Prob. 2. Para ex August. Epistol. 118. cap. 5. qui loquens de Traditionibus illis: *Si quid horum*, inquit, *tota per orbem frequentat Ecclesia ..... quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniæ est*.

QUÆSTIO III.

An Ecclesia sit Fidei regula infallibilis?

NOmen *Ecclesia*, quod Græcè evocationem, seu cœtum significat, aliquando sumitur generaliter, aliquando particulariter. Sumptum generaliter est quid commune ad Ecclesiam *triumphantem*, qui est cœtus in Cœlis regnantium, sive hominum, sive Angelorum; ad Ecclesiam *patientem*, quæ est congregatio hominum in igne, pro purgandis peccatorum reliquiis, probatorum, & ad Ecclesiam *militantem*,

quæ

quæ est adunatio Christianorum in terris contra salutis hostes pugnantium.

Particulariter sumptum tantùm significat Christi Ecclesiam militantem, saltem si sumatur absolutè; nam cum adjuncto, quandoque accipitur in malam partem, sic Psal. 25. dicitur *Ecclesia malignantium*; quandoque in bonam, sic Ps. 88. dicitur *Ecclesia Sanctorum*.

Porrò Christi Ecclesia prout comprehendebat populum veteris Testamenti, dicebatur *Synagoga*; prout verò comprehendit populum novi Testamenti, dicitur simpliciter *Ecclesia*, licèt duo illa nomina idem prorsùs significent, nempè congregationem, de Ecclesia novi Testament; hic quæritur. Sed ante resolutionem varia sunt articulis sequentibus enodanda.

ARTICULUS I.

Quid sit Christi Ecclesia, & quinam sint de illius corpore?

CONCLUSIO I.

Sic potest definiri Christi Ecclesia: Societas visibilis Baptizatorum sub uno capite Christo in Cœlis, & ejus Vicario Pontifice Romano in Terris, in se in eadem Fide, eodem cultu, iisdem Sacramentis colligatorum.

Dicitur 1. *Societas visibilis*, contra Hæreticos fingentes duas Ecclesias, unam invisibilem Prædestinatorum, alteram visibilem ex bonis & malis coalescentem. Sed quæso, ubi duarum Ecclesiarum meminit Christus? ubi Ecclesia invisibilis? Jubet ut suo tempore adeamus Ecclesiam, dicamus Ecclesiæ, audiamus Ecclesiam, ut Ecclesiam regant Pastores; & quomodo adire, alloqui, audire, & regere invisibilem, adeòque insensibilem? Ecclesiam comparat monti, convivio, ovili, sagenæ missæ in mare &c. quænam autem comparatio visibilium ad invisibilia? loquitur, ais, de Ecclesia bonorum & malorum; sed esto, loquitur saltem de Ecclesia vera, & non chimerica: ergo vera Ecclesia est visibilis, quod est intentum nostrum.

Præterea tempore D. Augustini erat vera Ecclesia, ut fatentur adversarii volentes defecisse tantum 6. sæculo: sed Ecclesiam sui temporis evidentissimè declarat fuisse visibilem Expos. 2. in Ps. 18. *in manifestatione*, inquit, *posuit Ecclesiam suam non in occulto*. Idem habet Epist. 166. ad Donatistas: ergo &c. Præterea si Respublica Batavorum est visibilis, quia ultra affectum internum membrorum dantur subditi visibiles, & regimen Superiorum visibile, quidni visibilis est Ecclesia, quæ ultra Fidem & Charitatem, quibus uniuntur Fideles, habet subditos visibiles, nempè homines, & Pastorum regimen visibile, docendo, hortando, judicando, puniendo, Sacramenta ministrando, &c.

Obj. Nos credere Ecclesiam, objectum autem Fidei non esse visibile; sed sicut Thomas aliud vidit, & aliud credidit, vidit enim humanitatem, & credidit Divinitatem; ita aliud videmus, & aliud credimus; videmus siquidem homines subditos, & Superiores, cæremonias, ritus externos &c. & credimus tradere veram Christi doctrinam, &c.

Dicitur 2. *Baptizatorum*; quia nullus censetur Ecclesiæ membrum, ant intrare Ecclesiam, nisi per Baptismum, qui est porta unica & omnibus communis.

Dicitur 3. *Sub uno capite Christo*: nam Deus *ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam* Ephes. 1. & cap. 5. *quoniam vir caput est mulieris, sic Christus caput est Ecclesiæ*. Plura hac de re in Tract. de Incarn.

Dicitur 4. *Et ejus Vicario &c.* ipsi enim in persona Petri dixit Christus Joan. 21. *Pasce oves meas*: est quidem etiam Episcoporum, Pastorum &c. Ecclesiam regere, sed cum subordinatione ad illum.

Dicitur 5. *In eadem Fide, eodem cultu* &c. Est enim Ecclesia nomen Religionis, significans cœtum illorum, qui sicut uni & eidem Deo serviunt, ità eodem cultu, eadem Fide &c.

Dicitur denique: *Inter se colligatorum*; quia non sufficit ad veram Societatem, qualis est Ecclesia, sola multitudo, sed requiritur insuper aliqua communicatio per preces, Charitatem &c.

CONCLUSIO II.

Omnes & soli illi sunt de corpore Ecclesiæ, qui baptizati amplectuntur Christi Fidem & doctrinam, sub uno post Christum Pastore & capite. Sequitur ex definitione Ecclesiæ. Hinc

Resol. 1. Contra Calvinum, non solos Prædestinatos, sed etiam reprobos posse esse de corpore Ecclesiæ; cùm hi, sicut illi, possint Christi Fidem profiteri sub uno capite: unde Christus Ecclesiam comparat *decem Virginibus*, ex quibus quinque prudentes, & quinque fatuæ. *Areæ*, in qua est triticum & palea. *Ovili*, in quo sunt oves & hædi. *Agro*, in quo est bonum semen & zizania, per quæ intelliguntur Prædestinati & reprobi.

Resol. 2. Contra Pelagianos, nec solos perfectos peccato carentes ad Ecclesiam pertinere; quandoquidem peccantes peccato adulterii, aut homicidii v. g. non rejiciant propterea Fidem Christi, aut Ecclesiæ subjectionem.

Resol. 3. Excludi ab Ecclesia Catechumenos, quia licèt sint Fideles, possintque, si sic moriantur, salvari, cùm tamen nondum Baptismum receperint, inter actualia Ecclesiæ membra non numerantur; quandoquidem juxtà Sanctos PP. & Concilium Florent. homines fiant de corpore Ecclesiæ, cùm baptizantur. Quòd si dicas, neminem posse extra Ecclesiam salvari, dicam hoc esse verum de iis, qui nec in re, nec in voto, sunt de Ecclesia. Catechumeni autem, quos comparat Augustinus l. 2. de Symb. c. 1. hominibus non natis, sed conceptis, dici possunt de Ecclesia in voto, non in re.

Resol. 4. Nec esse Ecclesiæ incorporatos Hæreticos, & à Fide Apostatas; quia ex Concilio Lateran. cap. *firmiter* de summa Trinit. Ecclesia dicitur congregatio Fidelium, quales non sunt Hæretici, qui Fidem non profitentur; & ideò in Concil. Nicæno cap. 8. dicuntur posse recipi in Ecclesiam, si redeant; quod signum est ab ea fuisse separatos.

Præterea nullum membrum divisum, est in corpore; sed Hæretici sunt membra divisa & separata, cùm perdiderint unionem præcipuam ad alia membra, quæ est ejusdem Fidei professio: ergo &c. Potest quidem Ecclesia Hæreticos judicare & punire; non quia sunt de Ecclesia, sed quia debent esse, & ab ea sponte recesserunt. Ubi autem in Euangelio dicuntur esse in eodem agro, bonum semen & zizania, per zizania non intelliguntur Hæretici, sed mali Catholici.

Res. 5. Non esse idem de Hæreticis internis; quia cùm Ecclesia sit Fidelium congregatio visibilis, censetur visibiliter Fidem profitentes visibiliter seu exteriùs in suo corpore retinere, licèt à parte rei defectu veri humoris sint membra arida, sicca, & putrida: unde sicut in corpore humano (cui Ecclesiam comparat Apostolus ad Rom. 12.) aliqua membra vivunt & sentiunt, aliqua vivunt & non sentiunt, aliqua nec vivunt nec sentiunt; ita in Ecclesiæ corpore, aliqui habent Fidem & Charitatem, aliqui Fidem, non Charitatem, & aliqui nec Fidem nec Charitatem, sed tantùm externam conjunctionem.

Resol. 6. Non esse de corpore Ecclesiæ, Schismaticos; quia etsi idem credant ac nos, ubi sunt præcisè Schismatici, quia tamen unionem non habent cum capite, nec locum habere possunt in corpore: unde Ecclesia in die Parasceves, orat pro Hæreticis & Schismaticis, ut Deus ad Ecclesiam dignetur eos revocare. Et Augnst. lib. de Fide & Symb. c. 10. *Nec Hæreticus pertinet ad Ecclesiam Catholicam, quoniam diligit Deum, nec Schismaticus, quoniam diligit proximum*.

Resol. 7. Nec esse membra Ecclesiæ, excommunicatos; quia licèt veram Fidem retineant, ac subjectionem Prælatis legitimis, & ideò dici possint esse de Ecclesia animo & desiderio; possintque salvari si verè pœniteant, cùm tamen priventur omni commercio spirituali, quod habent Ecclesiæ membra inter se, non censentur cum aliis colligati: undè 11. q. 3. Can. *Omnis* 32. legitur: *Omnis Christianus qui à Sacerdotibus excommunicatur, satanæ traditur. Quomodo? quia scilicet extra Ecclesiam diabolus est &c.*

ARTICULUS II.

Quot sint notæ veræ Ecclesiæ, & quæ dicenda sit vera Ecclesia?

Licèt disconveniant inter se DD. Catholici in assignando notarum veræ Ecclesiæ numero; cùm alii referant duas, alii tres, alii sex, alii 12. alii 15. omnes tamen in hoc conveniunt, quòd singulæ sint ad has quatuor in Symbolo Constantinopolitano expressas, aliquo modo reducibiles, nempè *unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam*, & ideò has solas hic exponemus. Velim tamen advertat anteà lector, has notas non efficere evidentiam veritatis, aliàs non esset Fidei articulus, Ecclesiam nostram esse veram; cùm veritas non evidens, sed obscura, sit Fidei objectum; sed efficiunt evidentiam credibilitatis; ita ut vir prudens non possit non credere. Undè evidenter verum est id quod videtur; evidenter autem credibile, quod etsi non videatur, meritò tamen debet credi, ob testimoniorum multitudinem & gravitatem: sic non est mihi evidenter verum esse

eſſe Romam, cùm illam non viderim; eſt tamen mihi evidenter credibile, ob multorum & gravium relationem.

CONCLUSIO I.

PRima veræ Eccleſiæ nota eſt *Unitas*: hac inſinuat Scriptura variis locis: nam Cant. 6. dicitur *una columba*, Joan. 10. *unum ovile*, Epheſ. 4. *unum corpus*: unde Cyprianus libro de unitate Eccleſiæ c. 4. *Eccleſia Domini .... unum lumen eſt .... unum caput, & origo una, & una mater &c.* Porro variis titulis eſt una. 1. unitate principii, ſcilicet Dei vocantis, & Chriſti fundantis, & ideo dicitur Epheſ. 4. *Unus Dominus* 2. Unitate capitis; ſicut enim unum eſt ovile; ità eſt *Unus paſtor*, Joan. 10. 3. Unitate coniunctionis; *Unum corpus multi ſumus* 1. Corint. 10. & Act. 4. *Cor unum, & anima una*. 4. Unitate Fidei, *Una Fides* Epheſ. 4. & ibidem: *Donec occurramus omnes in unitatem Fidei*. 5. Unitate mediorum tum internorum, quæ ſunt Fides, Spes, & Charitas, tum externorum; quæ ſunt Sacramenta, & ideo Epheſ. 4. *Unum Baptiſma*, quod eſt reliquorum janua & fundamentum. 6. Unitate ſacrificii: *Omnes, qui de uno pane participamus*, 1. Cor 10. 7. Unitate finis, qui eſt ipſe Deus poſſidendus.

CONCLUSIO II.

SEcunda veræ Eccleſiæ nota eſt *Sanctitas*; unde Cantic. 6. dicitur Eccleſia, *decora, columba, pulchra ut luna, electa ut ſol*. Item 1 Pet. 2. *Gens ſancta*, & paulò ante: *Genus electum*. & Rom 1. *Omnibus qui ſunt Romæ .... vocatis Sanctis*. Eſt autem Sancta, 1. Propter ſponſum Chriſtum, qui eſt *Sanctus Sanctorum*. 2. Propter Baptiſmum & alia Sacramenta, & ideo 1. Corinth. 6. *Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis*. 3. Propter Chriſti mortem: *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret*. Epheſ. 5. 4. Propter leges & præcepta; *Lex Domini immaculata*. Pſalm. 18. 5. Propter ritus, cæremonias, & officia publica, quæ omnia Sanctitatem redolent. 6. Propter doctrinam, cujus finis eſt, vel ut Sanctitatem acquiramus, vel ut in acquiſita vivamus, creſcamus, & perſeveremus.

CONCLUSIO III.

TErtia veræ Eccleſiæ nota eſt, quòd ſit *Catholica*, ſeu univerſalis. 1. Ratione loci, quia per totum orbem diffuſa: *In omnem terram exivit ſonus eorum*, Pſalm. 18. & Marci 16. *Euntes in mundum univerſum &c.* 2. Ratione perſonarum: quia vocat & complectitur omnes omninò rationes, ſi velint Euangelio obedire & ſalvari, & ideo Marci 16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ*. 3. Ratione doctrinæ, quia proponit omnia credenda, docet omnia practicanda, & prohibet omnia vitanda. 4. Rationis durationis: quia ſemper durabit; *Suſcitabit Deus cœli Regnum, quod in æternum non diſſipabitur*, Daniel 2.

CONCLUSIO IV.

ULtima veræ Eccleſiæ nota eſt, quòd ſit *Apoſtolica*. 1. Quia à Chriſto, qui dicitur *Apoſtolus confeſſionis noſtræ*. Hebr. 3. fundata eſt. 2. Quia per Apoſtolos propagata, firmata, & eorum ſanguine purpurata: unde Epheſ 2. dicitur Fideles *ſuper ædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum*. 3. Quia ab ipſis Apoſtolis uſque ad nos per continuam Virorum Apoſtolicorum ſucceſſionem deſcendit: unde Aug. lib. contra Ep. fundamenti c. 4. *Tenet (me) in Eccleſia ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas.... Dominus commendavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum, ſucceſſio Sacerdotum*.

CONCLUSIO V.

LUtheranorum, aut Calviniſtarum ſecta non eſt dicenda vera Eccleſia, cùm ne una quidem ex quatuor notis recenſitis ipſi conveniat, ut breviter ad ſingulas deſcendendo oſtendemus.

Prob. De *Unitate* 1. Non eſt una unitate principii, quia eorum Eccleſiæ, quam reformatam dicunt, nec Chriſtus principium eſt, ſed omnes diaboli, qui ſũt origo diviſionum & ſchiſmatum: unde ne vel tenuem umbram miraculi nobis aſſignare poſſunt, quæ probet Lutheri, Calvini, aut ſuorum ſequacium miſſionem, aut reformationem à Deo proceſſiſſe: & ideò de illis ſcribit Eraſmus in diatribe de libero arb *Nullum eorum adhuc extitiſſe, qui vel equum claudum ſanare potuerit*. Secundò: Nec eſt una unitate capitis, cùm tot habeant capita, quot miniſtros; dicunt quidem Regem Angliæ eſſe caput Eccleſiæ Anglicanæ, ſed cùm oſtendent mihi in Scriptura dixiſſe Chriſtum Regi ſæculari: *paſce oves meas*, ſicut dixit Petro Jo. 21.

Menno Tomus I.

tunc eis credemus. Tertiò: Non eſt una unitate conjunctionis, cùm inter ipſos nihil ſit niſi diviſio, contentio, ſchiſma, ità ut ex ſolo Lutheraniſmo pluſquam centum ſectæ prodierint: Quartò; Non eſt una unitate Fidei; nam cùm pro Fidei regula ſequantur ſpiritum privatum, vel potiùs cerebrum, tot ſunt ferme in materia Fidei opiniones contrariæ, quot capita: imò iidem homines aliud hodie credunt, aliud cras, ut objiciebat Witebergenſibus Georgius Saxoniæ Dux, & videre eſt in Scriptis Lutheri & Calvini. Quintò: Nec eſt una unitate mediorum; nam aliqua Sacramenta agnoſcit Lutheranus, quæ reprobat Calviniſta, ut Sacramenta Euchariſtiæ &c. imò ex Lutheranis, Sacramentum Pœnitentiæ admittunt aliqui, rejiciunt alii. Circa ſacrificium etiam variant, ut ſuo loco dicitur. Ex quibus ſequitur evidentiſſimè eorum ſectam non eſſe unam.

Probatur de *Sanctitate*; nam Primò: Quæ Sanctitas in ejus Fundatoribus? Quæ Sanctitas in Luthero? quæ Sanctitas in Calvino? uterque erat voti-fragus, impudicus, ſeductor; primus per decem annos laboravit ut conſcientiam extingueret; ſecundus ob crimina fuit publicè flagellatus &c. En Eccleſiæ reformatæ Fundatores, Apoſtoli, Prædicatores, & homines à Deo miſſi. Secundò: Quæ Sanctitas in eorum legibus? Clauſtra deſtruunt, Monachorum bona devorant, jejunia tollunt, Religionis vota deſpiciunt, Moniales ad nuptias ſcrilegas trahunt, auferunt à Sacerdotibus cœlibatum, abſtinentiam à carnibus reſpuunt, & denique omne quod carnis mortificationem ſapit, procul abigunt. Tertiò: Quæ Sanctitas in eorum doctrina? Deum impoſſibilia jubere contendunt, nulla volunt imputari peccata habentibus Fidem, adeoque nec fornicationem, nec Sodomiam, nec his horribiliora. Deum authorem eſſe peccati, imò & ad peccandum cogere docet Calvinus. En Eccleſiæ reformatæ Sanctitas.

Prob. 3. Quòd non ſit *Catholica*, ſeu univerſalis: enim verò an Lutheraniſmus aut Calviniſmus in India, in Japonia, in Braſilia, in Chinæ Regno? an in Aſia, in Affrica, in America, in Græcia, in Ægypto? an in multis Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ partibus? latitat in parvulo Europæ angulo: en quoad locum. An vocat omnes, qui volunt ſalvari? è contrà expreſsè docet poſſe quemlibet ſalvari in ſua Religione. En quoad perſonas. An nunquam deficiet? oſtendant vel leviſſimum aut ex Scriptura, aut ex Patribus aut ex ratione hu jus rei fundamentum, & dabimus manus, imò jam ex parte defeciſſe, teſtis eſt experientia, tum in multi Belgii partibus, tum in ampliſſimo Galliæ Regno. Et quoad durationem.

Prob. 4. Quod non ſit *Apoſtolica*; Primò: Non ex parte fundamenti, ſeu Chriſti; cùm Eccleſiæ reformatæ non ſit author, ut diximus. Secundò: Non ex parte Apoſtolorum, cùm alia fuerit Apoſtolorum doctrina, alia Hereticorum modernorum, nunquam enim docuerunt illi Deum impoſſibilia jubere, eſſe authorem peccati, cogere ad peccatum, ſicut docent Pſeudo-Apoſtoli. Tertiò; Non ex parte ſucceſſionis, quia nec Calvinus, nec Lutherus aſſignare potuiſſent vel unicum prædeceſſorem ſibi omninò in Fide conformem; quod ſignum eſt non ab Apoſtolis, ſed à diabolo deſcendere: unde Tertull. lib. de præſcriptionibus c. 32. *Edant origines Eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ità per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit authorem, & anteceſſorem: hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt*. Ex quibus conclude Hæreticorum modernorum Eccleſiam non eſſe Chriſti ſponſam, ſed meretricem & adulteram.

CONCLUSIO VI.

ECcleſia Pontificia ſeu Romana eſt vera Chriſti Eccleſia. Eſt de fide:

Prob. Illa eſt vera Chriſti Eccleſia, cui competunt quatuor notæ præfatæ; ſed competunt Eccleſiæ Romanæ: ergo. Prob. Min. Notæ illæ competunt Eccleſiæ, quæ duravit quingentis circiter poſt Chriſtum annis, ut fatentur Hæretici moderni, qui admittunt Concilium Conſtantinopolitanum, in quo anno trecenteſimo octogeſimo primo, editum fuit Miſſæ Symbolum, ubi legitur; *Et unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*; ſed Eccleſia Romana eadem eſt prorsùs Eccleſia quæ fuit quingentis primis annis, cùm vera Eccleſia non poſſit deficere, ut art. ſeq. oſtendemus; ergo. Præterea ſi quis velit notas veræ Eccleſiæ à nobis explicatas, cum Eccleſia Romana conferre, fatebitur primo aſpectu, illas ipſi exactiſſime convenire.

ARTICULUS III.

An possit vera Ecclesia deficere?

CUm duas Ecclesias admittant Hæretici moderni, visibilem unam, invisibilem alteram, ut diximus: invisibilem nec errare, nec deficere posse contendunt, in iis quæ ad salutem pertinent; visibilem verò, idest, Papam, Cardinales, Episcopos, Clericos, Religiosos, & cæteram Catholicorum multitudinem congregatam, seu quatenus unum corpus efficiunt, posse errare & deficere, etiam in iis quæ salutem concernunt, imò volunt sexto circiter post Christi Nativitatem sæculo de facto errasse & defecisse usque ad Lutheri tempora, ubi successit Ecclesia reformata, quæ, sublatis Papistarum superstitionibus, & corruptelis, pura, integra, & incorrupta facta sit. Contra quos sit

CONCLUSIO UNICA.

CHristi Ecclesia visibilis non potest deficere. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*: atqui si defecisset, adversus eam prævaluissent portæ inferi: ergo &c. Item 1. ad Timoth. 3. dicitur: *Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*, atqui non potest deficere veritas: ergo nec ejus columna; cùm, deficiente sustentaculo, sustentatum corruat necesse sit. Insuper Apostolos & discipulos Ecclesiam visibilem componentes alloquebatur Christus, dum dicebat Matth. 28. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*: Quomodo autem deficere potest, cui, ne deficiat, semper assistit Christus? Præterea Psal. 47. de Ecclesia dicitur, teste Aug. in hunc locum: *Deus fundavit eam in æternum*.

Prob. 2. Ex Patribus Ambrosio lib. 4. Exameron cap. 2. *Ecclesia tempora sua habet persecutionis & pacis: nam videtur sicut Luna deficere, sed non deficit: obumbrari potest, deficere non potest*. Hieronymo in Isaiæ cap. 4. vers. 6. *Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine ventisque subvertitur*. Chrysost. serm. de Pent. tom. 3. *Putas eam te posse lædere, sed non poteris: Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Et paulò ante: *Non senescit, nec contrahunt, & multis impugnantibus non opprimitur*. Gregorio Magno in Psal. 5. pœnit. vers. 26. *Sancta Ecclesia in hoc sæculo à Catholica Fide nequaquam deficiet*. Augustino lib. 1. de Symb. ad Catechum. cap. 5. *Ipsa est Ecclesia Sancta... pugnare potest, expugnari tamen non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa; ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in Charitate sua: portæ inferorum non vincent eam*. Quid clarius? Quid expressius?

Nec dicas loqui de Ecclesia invisibili, nam contextus evidentissimè contrarium evincit: & certè quomodo pugnare potest invisibile? Quomodo obumbrari? Quomodo persecutionem pati? Quomodo impugnari? Quomodo possunt ex ea hæreses exire?

Prob. 3. Quia si tota Ecclesia defecisset, ut volunt hæretici, cur non possent certum defectionis tempus assignare? Cùm defectio universalis sit res tam aperta, tam evidens, tam palpabilis. Eccetamen volunt aliqui defecisse Anno Christi 600. alii 606. alii 763. alii 1200. alii fatentur se tempus ignorare, & non sunt *convenientia* eorum *testimonia*. Quod signum est manifestæ falsitatis.

Dices cum junioribus quibusdam Lutheranis, diversa à diversis assignari defectionis tempora, eo quòd non defecerit simul & semel in omnibus Fidei articulis, sed successivè, modò in uno, modò in altero. Sed

Contrà est, quòd nec etiam assignare possint in quo Fidei articulo tota Ecclesia defecerit anno 600. in quo, anno 763. in quo, 1200. &c.

Replicant defectiones illas particulares factas esse occultè, & hominibus non advertentibus, & ideò non posse assignari tempus, in quo singulæ acciderunt, licèt jam videamus de facto accidisse. Sed

Contrà est, quòd ibi manifesta involvatur implicantia: quomodo enim, si occultè, & hominibus non advertentibus acciderunt, quomodo, inquam, potuerunt homines certa defectionum tempora determinare?

Instant, non esse curandum de tempore defectionis, ubi constat de defectione: constat autem, ajunt Ecclesiam Romanam defecisse circa Purgatorium, invocationem Sanctorum, Transubstantiationem, cultum imaginum, liberum arbitrium, opera meritoria &c.

Contra est, quòd ubi credunt nos defecisse, defecerint illi. Consulant primorum sæculorum Patres, apud quos veram Ecclesiam viguisse fatentur, & in præfatis articulis eandem esse nostram & illorum Fidem evidentissimè reperient. Interim omnia suis locis ostendemus.

Prob. 4. Conclusio: si tota Ecclesia deficere potest, ergo deficere potest Ecclesia Lutheranorum, Ecclesia Calvinistarum? Unde sciunt autem jam non defecisse, cùm defectio accidat, ut ajunt, hominibus non advertentibus? Præterea quis securus, quis tutus esse potest de sua Fide in Ecclesia defectibili? Vel enim sequitur dogmata suæ Ecclesiæ, & forte errat, cùm ipsa errare possit: vel non sequitur, & magis exponitur errori; si enim tota Ecclesia errare possit, à fortiori particulares. Ex quo sequitur Christum non sufficienter fidelibus providisse, volendo ut audiremus Ecclesiam defectibilem, fallibilem, & erraticam.

Confirm. Vel potuit facere Deus, ut Ecclesia esset indefectibilis, vel non: si non potuit, non est omnipotens, quod est blasphemia: si potuit, cur non fecisset, cùm aliàs etiam sanctissimè viventes & perseverantes exponerentur errori, adeòque & damnationi.

Obji. 1. Ecclesia comparatur lunæ; hæc deficere potest: ergo & illa.

Resp. dist. Maj. comparatur lunæ; quoad omnia: N. quoad aliqua, C. comparatur primò Lunæ; quia sicut hæc à sole, ità Ecclesia à Christo lumen accipit: unde Aug. in Ps. 10. *Luna intelligitur Ecclesia, quòd suum lumen non habeat, sed ab unigenito Dei Filio, qui.... Sol appellatus est, illustratur*. Secundò: Quia paulatim crevit Ecclesia, sicut successivè crescit Luna: & ideò Aug. in hunc versum Ps. 103. *Fecit lunam, &c. intelligimus*, inquit, *spiritualiter Ecclesiam crescentem de minimo*. Tertiò: Quia mutationi exposita est Ecclesia, sicut Luna; cùm aliquando sit tranquilla, aliquando à perfidis agitata. Hinc Ambros. sup. *Ecclesia tempora sua habet persecutionis & pacis*.

Obji. 2. Defecit visibilis Ecclesia tempore Eliæ, nam 3. Reg. 19. dicit Elias: *derelictus sum ego solus*. Respondet quidem ipsi Dominus: *derelinquam mihi in Israel septem millia virorum*, sed cùm Eliæ essent ignoti, non pertinebant ad Ecclesiam visibilem.

Resp. Licèt septem illa millia essent Eliæ ignota, non tamen omnibus; cùm plurimi viderint ipsos non curvasse genua ante Baal. Præterea loquebatur Elias de populo Israel, qui erat sub Rege Samariæ; non autem de populo Juda, qui Eliæ tempore erat in Jerusalem persistens in vera Religione sub Rege Asa, cui successit Josaphat, ut patet ex lib. 3. Reg.

Obji. 3. Cùm Exod. 32. exposuit Aaron vitulum adorandum exclamavit totus populus: *Hi sunt Dii tui Israel*: ergo tunc defecit Ecclesia visibilis.

Resp. Neg. Conseq. Quia remansit caput, nempè Moyses, & omnes Levitæ, quorum nullus vitulum adoravit, ut videre est ibidem.

Obji. 4. Jeremiæ 2. legitur: *Omnes dereliquistis me, dicit Dominus*; ergo.

Resp. Quòd velit Deus multos defecisse, non tamen omnes; cùm semper fuerint aliqui justi ex Judæorum Synagoga: aliàs nequidem remansisset Ecclesia invisibilis; quod negant adversarii. Præterea fuit quidem Ecclesia particularis Synagoga; non tamen universalis, de qua loquimur, & ad quam pertinebat Melchisedech, Job, Ninivitæ, & alii qui non erant Judæi.

Obji. 5. Daniel. 9. dicitur: *Deficiet hostia & sacrificium*: ergo Ecclesia.

Resp. dist. Conseq ergo & Ecclesia Judæorum: transeat. Dico *transeat*, quia non tam defecit, quàm sit in meliùs mutata. Ecclesia Christianorum tempore Anti-Christi, nego: quia Prophetia illa juxta Tertull. Chrysost. Clem. Alexandrin. Theophilact. Euseb. Hieronym. Aug. & communem Hebræorum opinionem, intelligitur de eversione Jerosolymorum, & cessatione Sacrificii Judæorum. Præterea volunt Adversarii jam venisse Anti-Christum, nempè Pontificem Romanum, & tamen necdum cessavit hostia & Sacrificium: ergo non potest Prophetia illa de tempore Anti-Christi intelligi.

Obji. 6. Illud Apost. 2. ad Thessalon. 2. *Nisi venerit discessio primum*, idest defectio à Fide, seu apostasia, *& revelatus fuerit homo peccati*, idest Anti-Christus &c. ergo circa Anti-Christi tempora deficiet Ecclesia.

Resp. Dist Ant. Nisi venerit discessio plurimorum: C. omnium: N. nec ulibi dicit Scriptura, omnes tunc à Fide discessuros. Pro aliis objectionibus solvendis

Adverte 1. Etsi admitteretur defecisse Synagogam aliquando, non esse tamen admittendum deficere posse Christi Ecclesiam; cùm de hac dictum sit: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, non de illa. Item: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*.

Adverte 2. Dum Luc. 18. legitur: *Putas, inveniet fidem in terra?* Nempè tempore Anti-Christi, non agitur ibi de Fide simpli-

simpliciter, sed de fide excellenti & eximia, quæ tunc in paucis reperietur.

ARTICULUS IV.

An possit Ecclesia in materia Fidei errare?

Sicut hæretici admittunt Ecclesiam visibilem posse deficere ità & admittunt errare posse tum credendo, tum Fidei dogmata proponendo; contra quos sit

CONCLUSIO UNICA.

Non potest Ecclesia universalis in materia Fidei credenda aut proponenda, errare, sive interim proposita reperiantur in Scriptura expressè sive implicitè; sive sint absolutè ad salutem necessaria, sive non: ex quo sequitur esse Fidei Regulam infallibilem: ità ut quidquid omnes Ecclesiæ Episcopi credunt & proponunt tanquam de Fide, sit revera de Fide, & ut tale ab omnibus credendum.

Prob. 1. conclusio; non potest Ecclesia universalis deficere, ut diximus; sed si posset in credendis & proponendis fidei dogmatibus errare, posset tandem deficere, ut patet: ergo.

Prob. 2. ex Script. Luc. 10. Ubi Christus alloquens Ecclesiæ Pastores: *Qui vos audit*, inquit, *me audit*; sed si omnes simul possent errare, qui ipsos audiret errantes, non Christum audiret, cum non possit falsum proponere. ergo.

Prob. 3. ex Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*; cur autem habendus esset tanquam Ethnicus, qui non audiret fallibilem, & fortè errores proponentem.

Prob. 4. ex hoc Jo. 16. *Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*; quod Christus promittebat immediatè Apostolis, & mediatè eorum successoribus; atqui sciens omnem veritatem non potest errare in materia Fidei; aliàs sciret & non sciret: ergo. Aliæ probationes tum ex Scriptura tum ex patribus, petendæ sunt ex articulo præc.

Obj. 1. Apostoli omnes tempore Passionis fidem amiserunt; sed in illis tota consistebat Ecclesia christiana: ergo. Prob Ma. ex hoc Matt. 26. *Omnes vos scandalum patiemini in me.* Et ex Marc. ult. *exprobravit incredulitatem eorum.*

Resp. 1. Statum Ecclesiæ christianæ tantùm incepisse propriè in die Pentecostes, ubi Christi Nomen, Fides & Euangelium publicè annuntiata sunt, & sic ruit objectio.

Resp 2. Neg. Ma. peccaverunt quidem Apostoli Christum deserendo, & ex ejus Passione scandalum sumendo, non tamen, si unicum Thomam excipias, defecerunt à Fide; & ideo defecit Petrus ore, non corde; cùm non sit credibile eū, cui paulò ante Christus dixerat, Luc. 22. *Rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua*, statim interiùs Fidem amisisse. Exprobravit autem eorum incredulitatem, non quia ante credita negaverunt, sed quia circa credenda, & præsertim Resurrectionem tardi erant. Dixerat quidem ipsis Christus ante Passionem Luc. 18. *Occident eum, & tertia die resurget*; sed, ut subditur, *nihil horum intellexerunt*; & ideo legitur Jo. 20. de Petro & Joanne, etiam post Christi mortem: *Nondum sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.*

Inst. 1. Sancti PP. & præsertim Augustinus, de Anima, & ejus origine lib. 1. cap. 6. dicunt victos fuisse Apostolos in Fide à latrone.

Resp. Sic loqui, non quia Fidem negaverunt Apostoli: sed quia tacuerunt, cùm illam latro palàm profiteretur.

Inst. 2. In triduo ante Pascha extinguuntur omnes candelæ una excepta, in Officio nocturno, quod denotat solam Virginem firmam fuisse in Fide.

Resp. Cæremoniam illam aliter ab aliis intelligi, sed esto id denotet, tantùm vult Divam Virginem firmiorem fuisse Apostolis in Fidei confessione.

Obj. 2. Illud Hieronymi in dialogo adversus Luciferianos post med. *Ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est*: ergo tunc tota Ecclesia erravit.

Resp. Expressionem illam esse hyperbolicam, cùm tunc, id est, tempore Concilii Ariminensis firmus esset in vera Fide Clerus Romanus cum Papa Fœlice; tota Gallia cum S. Hilario; innumeri Ægypriacæ solitudinis Incolæ; populis quàm plurimis sese Arianis Episcopis opponentibus, ut fusè refertur in Historia Ecclesiastica sæculi quarti.

Obj. 3. Tota Ecclesia est libera circa Fidem: ergo tota potest errare.

Resp. dist. Ant. Tota Ecclesia per modum unius sumpta est libera physicè: C. moraliter: N. quia Christus ratione suæ promissionis semper tot gratiis aliquos præveniet fideles, ut moraliter loquendo non sint omnes simul defecturi, licèt non possimus aliquem determinare, qui non possit etiam moraliter deficere; imò nec ipsum Papam, ut personam particularem.

QUÆSTIO IV.

An Summus Pontifex sit Fidei regula infallibilis.

Cum huic resolutioni varia præsupponantur tanquam fundamenta, non incongruè pauca præmittemus articulis sequentibus explicanda.

ARTICULUS I.

An soli Petro dederit Christus Ecclesiæ primatum?

CONCLUSIO UNICA.

Soli Petro tanquam Christi Vicario, concessus est Ecclesiæ primatus, seu regimen universale. Est de Fide contra hæreticos modernos volentes Ecclesiæ regimen non esse Monarchicum, id est, penes unum, sed vel Democraticum, id est penes multitudinem, vel Aristocraticum; id est penes cœtum seniorum; ut fingit Calvinus, aut penes sæculares Principes, ut cum Brentio sustinent Angli heterodoxi.

Prob. 1. ex Matth. 16. *Tu es Petrus*, seu Petra, (nam Christus dixit Syriacè, *Cephas*, quod est Petra) *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*; sed idipsum est in ædificio fundamentum, quod est in corpore caput, in communitate Superior, in urbe Gubernator, in regno Rex: ergo. Nec dicat Lutheranus aut Calvinista per *hanc Petram* intelligi Christum: nam quæ consequentia: *Tu es Petrus*, & super me seu Christum, *ædificabo Ecclesiam meam?* Ergo vel per *Petram* intellige Petrum; vel Christum impropriè locutum fuisse fatearis oportet. Dicitur quidem 1. Cor. *fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus*: sed loquitur Apostolus de fundamento primario, & independente, non autem de secundario, & dependente ab ipsomet Christo, qui, ut loquitur Aug. enarr. in Ps. 86. *Fundamentum est fundamentorum.*

Dices. Etiam alii Apostoli dicuntur Ecclesiæ fundamenta, juxta illud Psalm. 26. *Fundamenta ejus in montibus sanctis*, id est in Prophetis, & Apostolis, ut ibidem exponit Aug. ergo ex eo, quòd Petrus sit fundamentum, malè infertur esse caput Ecclesiæ.

Resp. Apostolos etiam dici Ecclesiæ fundamenta quia varias per orbem fundaverunt Ecclesias, variasque gentes ad Christi fidem adduxerunt; cum subordinatione tamen ad Petrum, ut postea ostendemus.

Prob. 2. Ex eo quod ibidem dicatur soli Petro; *Tibi dabo claves Regni cœlorum*, quod denotat supremam Petri dignitatem; cum non nisi digniori & primario tradantur claves.

Dices verba illa ad omnes Apostolos esse directa; quia sicut Petrus dicens: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, loquebatur in nomine omnium, ita respondens Christus: *Tibi dabo* &c. alloquetur ad omnes in Petro, ut sicut confessio fuerat communis, foret & commune præmium.

Sed quis non videat contortam esse responsionem illam? Si enim consulat Rex Duces congregatos, de re bellica, & uni, omnium nomine judiciosè respondenti, dicat: *Creo te Marescallum*, certè solum respondentem afficient verba illa. Idem dic in nostro casu.

Inst. Quod hic Petro dictum est; etiam aliis Apostolis dictum est Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo* &c. ergo indè malè attribuitur primatus Petro.

Resp. Etiam quidem aliis Apostolis jus ligandi, & solvendi fuisse concessum, sicut & potestatem docendi omnes gentes, sed tanquàm legatis, Petro autem, tanquàm ordinario Ecclesiæ universalis Pastori, à quo alii dependerent. Unde S. Leo Epist. 84. circa fin. *Inter Beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & cùm omnium par esset electio, uni tamen datum est; ut cæteris præemineret.* Et Cyprianus de unitate Ecclesiæ, cap. 3. postquam dixit datam esse omnibus Apostolis similem potestatem, subdit: *Tamen ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem ab uno* (Petro) *incipientem, sua authoritate disposuit*; quia nempè unum Petrum constituit Pastorem universalem Ordinarium, à quo omnes Pastores essent dependentes, & unam ei tribuit universalem Cathedram, cui omnes subjacerent.

Prob. 3. Ex hoc Jo. 21. *Pasce oves meas*: id est, gregem meum, Ecclesiam meam, adeoque non solùm populos, sed etiam populorum Patres, Pastores, imò & generaliter omnes Apostolos, cū omnes sint Christi oves: & certè si pater moribūdus dicēs amico: *commendo tibi proles meas*, censeatur omnes commendare

eur Christus dicens : *Pasce oves meas* : non censeretur omnes committere ? cum non dixerit has aut illas ?

Prob. 4 Ex PP. qui omnes unanimiter primatum Petro concedunt, ut paret ex Leone & Cypriano jam citatis, & ex aliis à Bellarmino fusè relatis, quorum aliqui vocant Petrum Christi Vicarium, alii caput Ecclesiæ, alii caput fidelium, alii Principem Apostolorum, alii Pastorem Pastorum, alii Coriphæum Apostolorum, alii Ecclesiæ Petram, basim, fundamentum, &c.

Prob. 5. Ratione; quia præsumendum est Christum instituisse regimen optimum & perfectissimum; sed illud est Monarchicum, in quo unus regit, præcipit, ordinat, decidit sine discordia, dissensione, & divisione, quod non raro accidit in regimine Democratico, aut Aristocratico: ergo. Undè Aristot. 12. metaph. celebrat hanc Homeri sententiam: *Non est bonum multitudo Principatuum, unus verò Princeps*.

Obj. 1. Dedit Christus Apostolis omnibus jurisdictionem æqualem, nempe in omnes gentes: ergo non est præferendus aliis Petrus. Prob. Ant. quia dixit omnibus Jo. 20. *Sicut misit me Pater*, pro conversione totius mundi, *& ego mitto vos*. Et Marc. ult. *Docete omnes gentes*; undè Cyprian. supra: *Hoc erant utique & cæteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis*.

Resp. dist. Ant. Dedit omnibus jurisdictionem æqualem in ratione Apostolatus, C. quia poterant alii, sicut Petrus, per totum orbem prędicare, Ecclesias fundare, Episcopos creare, &c. dedit omnibus &c. in ratione pastoralis officii; N. solus enim Petrus erat Ecclesiæ universalis Pastor ordinarius, alii delegati; & ideo solus poterat pro tota Ecclesia leges condere, solus universale Concilium convocare, solus aliis Apostolis tanquam suis ovibus præcipere; unde Chrysost. in c. 21. Jo. sic loquitur: *Os erat Apostolorum* (S. Petrus) *& Princeps, & vertex ipsius cœtus*. Idem ostendimus superiùs ex S. Leone, ubi etiam mentem Cypriani per ipsummet Cyprianum ostendimus.

Obj. 2. Hæc verba Hieronymi contra Jovinianum: *Joannes & Jacobus . . . . reliquis Apostolis æquales fuerunt*: ergo & Petro.

Resp. Fuisse æquales ante electionem capitis, non post, nisi ratione Apostolatus, ut jam diximus.

Obj. 3. Augustin. lib. de agone christiano cap. 30. *Huic enim Ecclesiæ claves Regni Cœlorum datæ sunt, cum Petro datæ sunt: & cum ei dicitur, ad omnes dicitur: Amas me? pasce oves meas*.

Resp. Tantùm velle, cùm dicitur Petro: *Pasce oves meas*, dici ad omnes Petri successores, non autem ad omnes Apostolos, cùm lib. de Pastoribus c. 13. in terminis dicat: *Multi erant Apostoli, & uni dicitur: pasce oves meas*.

Obj. 4. Apostoli miserunt Petrum in Samariam, Act. 8. atqui non est Inferiorum mittere Superiorem: ergo.

Resp. dist. Ma. Miserunt præcipiendo: N. consulendo & suadendo propter negotii magnitudinem: C. sed hoc etiam facit inferior erga Superiorem, famulus erga dominum, ut convincit experientia quotidiana: unde Josue 22. misit populus Judæorum Phinees, qui erat summus Sacerdos, adeoque ipsis jure divino præpositus, ad filios Ruben & Gad.

Obj. 5. Ex communi consensu data est Petro jurisdictio in Judæos, & Paulo in Gentes, juxta illud ad Galat. 2. *Creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis*: ergo non fuit Petrus Pastor universalis.

Resp. Non denotari ibi divisionem jurisdictionis, sed populorum, quibus debebant Christi Evangelium annuntiare, ut sic facilius omnium conversioni incumberent, quia aliter initio cum Judæis, aliter cum Gentibus erat agendum. Non fuisse autem divisionem Jurisdictionis, inde paret, quòd Petrus etiam quandoque Gentibus, & Paulus quandoque Judæis prædicaverit, ut convincunt Acta Apostolorum.

Obj. 6. Paulus restitit Petro in faciem, ad Galat. 2. ergo ad minimum sunt ipsi æquales: nam *quis eorum auderet Petro primo Apostolo . . . resistere, nisi alius talis qui fiducia electionis suæ sciens se non imparem*: Inquit Ambr. in Epist. ad Galat. cap. 2. Vers. 11.

Resp. Nullam esse cons. cùm, ut docuit Ipsemet Paulus in suis Epistolis, liceat inferiori Superiorem errantem cum modestia & humilitate corrigere: erraverat autem Petrus simulans Judaismum in iis circumstantiis, unde poterant gentes ad Deum conversæ scandalizari. Ambrosius autem solùm vult Paulum non fuisse Petro imparem ratione Apostolatus.

Obj. 7. Paulus vocatur *Apostolus* per antonomasiam: ergo ille potiùs quàm Petrus dici debet Princeps Apostolorum.

Resp. Sic Paulum vocari, tum quia ob plures Epistolas potior est, tum quia plus omnibus laboravit, ut inquit August. lib. 3. ad Bonifacium cap. 3. tom. 7. unde sic potest distingui Antecedens: vocatur Apostolus &c. quia super alios excelluit in functionibus Apostolicis: C. quia superior est aliorũ; N. alias ipsius inferior esset D. Petrus, quod nequidem volunt hæretici. Ex dictis

Ref. 1. Reges Angliæ non habere primatum, vel, ut aliqui volunt, suprematum Ecclesiæ; quandoquidem sit unica Ecclesia, adeoque etiam unicum caput, qui est Petrus, vel successor ejus legitimus, cui dictum est & non alteri: *Pasce oves meas*.

Ref. 2. Meritò damnatam esse ab Innocent. X. anno 1647. opinionem cujusdam Doctoris Sorbonici volentis Petrum, & Paulum ejusdem fuisse in Ecclesia authoritatis, & utrumque (ne Ecclesiam faceret bicipitem) fuisse unicum caput, unicumque Pontificem.

Ref. 3. Quòd cùm propter dicta definitum sit à Bonifacio VIII. esse unicum Ecclesiæ caput, necessariò explicandum esse Cyrillum Jerosolymitanum dicentem Catechesi 6. *Duo capita Ecclesiæ Petrus & Paulus*: unde crediderim tantùm velle esse duos in Ecclesia præcipuos, abstrahendo, an unus alteri præmineat, necne.

Ref. 4. Dum Epiphanius hæresi 27. ait, *In Roma fuerunt primi Petrus & Paulus, Apostoli iidem ac Episcopi*, non vult Paulum fuisse Coepiscopum Romanum quoad authoritatem, sed quoad munera Apostolica pro ea Ecclesia fundanda: quo sensu etiam dici possunt sedisse in cathedra Petri.

ARTICULUS II.

An Episcopus Romanus sit verus Petri Successor, & quo jure Summus Pontificatus sit annexus Romano Episcopatui ?

SUppono tanquam de Fide, extincto Petro, non fuisse extinctum universalis Ecclesiæ Pastoratum, sed transiisse ad ejus successores: nam cùm spirituale Ecclesiæ ædificium sit usque ad finem mundi duraturum, & aliunde, sublato fundamento, ædificium corruat necesse sit, debuit illius fundamentum perseverare, & consequenter Petrus in suis successoribus, ut sic Christi oves, quarum cura sine termino fuerat ipsi demandata, continuo pasceret. Hoc supposito

CONCLUSIO I.

EPiscopus Romanus verus est Petri successor in Ecclesiæ universalis Pastoratu.

Prob. 1. Ex Conciliis generalibus, Nicæno 1. can. 39. inter Arabicos: *Ille cujus Principatus Romæ est, Petro similis, & authoritate par, Patriarcharum omnium Dominatum & Principatum obtinet*. Sic ex codice Arabico in Bibliotheca Marcelli II. Papæ existenti in latinum transfertur. Nicæno II. Act. 2. ubi Adriani Papæ Epistola approbatur, in qua legitur: *Sedes* (Ecclesiæ Romanæ) *per totum terrarum orbem primatum obtinens lucet, omniumque Ecclesiarum Dei caput existit*. Chalcedonensi Act. 1. in initio: *Beatissimi atque Apostolici viri Papæ urbis Romæ, quę est caput omnium Ecclesiarum, præcepta habemus* &c. & in fine ejusdem Concilii in Ep. Paschasini: *Sanctissimus & Beatissimus Papa, caput universalis Ecclesiæ Leo &c.* Ephesino To. 2 c. 16. ubi Philippus Presbyter; *Sæculis omnibus notum est, S. Beatissimumque Petrum Apostolorum Principem & caput, Fideique columnam, Ecclesię Catholicæ fundamentum . . . . per successores suos hucusque semper vivere, causasque decernere, semperque victurum esse* Item in Conc. Lateran. 4. c. 5 vocatur Ecclesia Romana *Mater universorum Christi Fidelium, & magistra*. Et in Lugdunensi sub Greg. X. & cap. *Ubi periculum in 6.* dicitur Romanus Pontifex Vicarius Christi & successor Petri imò esse Petri successorem, Ecclesiæ caput, omnium christianorum Patrem &c. definitum est in Concil. Flor. Sess. 6. & in decreto unionis.

Prob. 2. Ex PP. Optato lib. 2. contra Parmenianum post init. Petro *successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus* &c. Augustino Ep. 165. ad Generosum: *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus, quantò certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus . . . . Petro enim successit Linus; Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Evaristus &c.* Licèt nonnulli inter Linum & Clementem ponant Cletum. Lucio I. Ep. ad Episcopos Hispaniæ & Galliæ: *Hæc Sancta & Apostolica Mater omnium Ecclesiarum*, Christi Ecclesia. Pio I. Ep. 1. Christus *hanc Sanctam Sedem Apostolicam omnium Ecclesiarum caput esse præcepit*. Idem habent Alexander 1. Julius 1. Ep. ad Orientales, & alii.

Prob. 3. Quia Romani Pontifices non tantùm in Episcopos, & Primates, sed etiam in Patriarchas jurisdictionem suam exercuerunt quod signum est supremæ potestatis: unde Nicolaus I. Ep. 8. circa med. ad Michaelem Imperatorem, enumerat octo Patriarchas Constantinopolitanos à Pontificibus Romanis depositos.

Prob.

Prob. 4 Quia veri Christiani, ubi orta est dissensio in materia Fidei, semper Romano Pontifici adhæserunt, tanquam illi, cui à Domino dictum est in persona Petri: Luc. 22. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*: unde Hieronymus Epist. 8. ad Demetriadem cap. 9. *Te pro Charitatis affectu præmonendam puto, ut S. Innocentii, qui Apostolicæ Cathedræ.... successor est, teneas Fidem &c.* & Maximianus Episcopus Constant. in Epist. ad Orientales. *Ubique terrarum Catholici veram Fidem confitentes in potestatem Romanorum Pontificum, tanquam in solem respiciunt, & ex ipsa lumen Catholicæ & Apostolicæ Fidei recipiunt.*

Prob. 5 Quia ad Romanam Sedem de qualibet mundi parte appellatur; ab illa autem appellare nemini permissum est: unde in Concilio Sardicensi, ubi aderant 300. Episcopi ex variis mundi partibus congregati, sic legitur c. 4. *quid si aliquis Episcopus adjudicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, & iterum judicium renovetur.... scribatur.... Romano Episcopo; & si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur & det judices: si autem probaverit talem causam, ut ea non refricentur quæ acta sunt; quæ decreverit Romanus Episcopus, confirmata erunt.*

Prob. Denique ex continua Romanorum Pontificum successione ab innumeris Authoribus antiquis & recentioribus fide dignissimis relata & confirmata, & certè si credimus Historicis successionem Regum Hispaniæ aut Galliæ narrantibus, quidni credetemus Optato, Irenæo, Epiphanio, Tertulliano, Augustino, & mille aliis maximæ authoritatis, Romanorum Pontificum successionem referentibus?

Obji. 1. Hieronymus Epist. 85. ad Euagrium sic habet: *Nec altera Romanæ urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est.... si authoritas quæritur, orbis major est urbe, ubicumque fuerit Episcopus sive Romæ, sive Eugubii.... ejusdem meriti, ejusdem est & Sacerdotii*: ergo non plus est Romanus Episcopus, quàm alii.

Resp. Hieronymum non loqui ibi de Papa, sed de Diaconis Romanis, qui cùm divites essent, volebant, absente Pontifice, præferri Presbyteris, imò & Episcopis, contra quos dicit, Ecclesiasticos Romæ non esse majoris authoritatis, quàm alibi, & consequenter cùm alibi non præferantur Diaconi Presbyteris, nec id fieri debet Romæ: unde immediatè post subjungit: *Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas, vel inferiorem Episcopum non facit.*

Obji. 2. Cum Calvino hæc verba ex Can. 6. Concilii Nicæni desumpta: *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum. Lybiam, & Pentapolim, ità ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est.* Ex quo infert quasdam tantùm Provincias assignari Romano Pontifici.

Resp. Ineptam omninò esse Calvini consequentiam, nam solum vult Canon ille consuevisse Romanum Episcopum permittere Episcopo Alexandrino regimen Ægypti, Lybiæ &c. quod patet ex eo quòd in Concilio Chalcedonensi act. 16. Sic fuerit à Paschasino Episcopo recitatus Canon ille: *Ecclesia Romana semper habuit primatum; teneat autem & Ægyptus ut Episcopus Alexandriæ omnium habeat potestatem, quoniam & Romano Episcopo hæc est consuetudo* &c. quibus verbis annuerunt Patres Concilii.

Obji. 3. Pelagius Papa II. in Epist. 8. ad illegitimam Synodum Constantin. sic habet: *Nullus Patriarcharum hoc tam prophano vocabulo unquam utatur: quia si summus Patriarcha, universalis dicitur Patriarcharum, nomen cæteris derogatur.* Ergo nec dicit debet Papa Pastor universalis, aliàs Pastoris nomen omnibus aliis adimitur.

Resp. Papam nec à se, nec ab aliis dici *Pastorem universalem* sicut se *Patriarcham universalem* dicebat Joannes Constantinopolitanus, qui ideò reprehenditur; sed Pastorem aut Episcopum universalis Ecclesiæ: quæ multum differunt: nam Pastor aut Episcopus universalis denotat ipsum solum esse Pastorem, aut Episcopum, quod falsum est: *Pastor autem aut Episcopus universalis Ecclesiæ*, tantùm denotat curam & gubernationem generalem totius Ecclesiæ, quæ compatitur gubernationem specialem Ecclesiarum particularium à suis respectivè Episcopis. Eodem sensu intelligendus est Gregorius lib. 6. Registri Epist. 30. dum ait; *Ego fidenter dico quia quisquis se universalem Sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua anti-Christum præcurrit*: quod ipsemet satis ostendit lib. 7. Epist. 70. *Si unus.... universalis est, restat ut vos Episcopi non sitis.*

Obji. 4. Canonem 28. Concilii Chalced. Act. 15. ubi dicitur Constantinopolim æqualibus cum Roma privilegiis frui debere.

Resp. Canonem illum tanquam subrepetitium rejectum fuisse: nam in fine Act. 15. sic legitur: *Meminerit candidus lector Canonem hunc 28. Constantinopolitani Episcopi privilegiis & eminentia rejectum esse à Leone Sanctissimo Pontifice Romano, ut ex multis ejus supra excusis litteris perspicuè videre licet* &c.

CONCLUSIO II.

PRobabilius est jure divino annexum esse Episcopatui Romano Ecclesiæ Primatum, & consequenter non posse Papam alteri Episcopatui, v. g. Parisiensi, Sedem Apostolicam annectere.

Ratio est; quia, Deo inspirante, Sedem suam Romæ fixit S. Petrus, ut testatur Marcellus Papa in Ep. ad Antiochenos; imò D. Greg. in explicatione 5. Ps. Pœnit. vers. 2. & Egesippus lib. 3. de excidio Jerosolym. cap. 2. referunt, Petro Roma exeunti occurrisse Christum, ipsique insinuasse ut Romam rediret, ibique perpetuum Ecclesiæ universalis Pastoratum morte sua stabiliret. Et certè cùm tam instabiles sint homines, novitatumque amatores, credibile est, quòd aliàs aliquando Sedem mutassent, præsertim tempore persecutionum, sub Tyrannis Imperatoribus, qui Romæ Christianos omnes miris modis persequebantur, nullaque Religionis nostræ exercitia patiebantur. nunquam tamen facta est mutatio; & si aliqui Pontifices Galli Avinione manserint, semper tamen Episcopatum Romanum tenuerunt, ut eorum Bullæ testantur.

ARTICULUS III.

An sit de fide Clementem XI. jam Sedentem, esse Ecclesiæ universalis Pastorem?

NEgant aliqui, volentes esse quidem de Fide legitimum Petri Successorem esse Papam, sed nolentes esse de Fide hunc hominem, v. g. Clementem, esse summum Pontificem; quia non est de Fide esse canonicè electum, cùm hoc non sit revelatum.

CONCLUSIO UNICA.

DE Fide est Clementem XI. legitimè electum, & ut talem ab Ecclesia acceptatum esse verum Papam. Ità communissimè Theologi.

Prob. 1. Ex Concilio Constantiensi Sess. ult. ubi decernit Martinus V. ut ab iis, qui de hæresi ad Fidem revertuntur, petatur inter alia: *Utrum credant, quòd Papa Canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit successor B. Petri habens supremam authoritatem in Ecclesia Dei?* Ergo supponit esse articulum Fidei. Cùm hæresim abjurantes nonnisi de Fidei veritatibus interrogentur.

Prob. 2. Illa conclusio est Fidei, cujus duæ præmissæ sunt Fidei, sed hæc conclusio: *Clemens XI. est verus Papa*, sequitur ex duabus præmissis de Fide: ergo est Fidei. Major certa est. Prob. Min. quia hæ duæ præmissæ, ex quibus sequitur dicta conclusio, *omnis in Papam legitimè electus & ut talis ab Ecclesia receptus, est verus Papa, sed Clemens XI. est talis*, sunt Fidei: Major quidem, de qua nulli dubitant Catholici; aliàs non esset de Fide legitimum Petri successorem esse verum Papam: Minor verò, quia eo ipso quo Ecclesia ipsum recipit ut legitimè electum revelat Deus ipsius electionem esse legitimam, cùm promiserit Christus nunquam Ecclesiam suam erraturam in materia fidei: erraret autem in tali materia, si non staret conclusio, quandoquidem agnoscens electum ut Papam, ipsum agnoscat ut Fidei Regulam infallibilem, qui tunc esset fallibilis.

Confir. hæc minor, eo ipso quo Deus per invocationem alicujus Confessoris, vel Martyris, aut per venerationem ipsius Reliquiarum, facit miraculum evidens, ita ut de illo nullatenus possit dubitari, revelat implicitè ipsum mortuum esse in gratia, quia repugnat sanctitati divinæ facere miracula ad invocationem damnati: ergo eo ipso quo Ecclesia, quam Deus dixit Esse *columnam & firmamentum veritatis*. 1. Tim. 3. acceptat electum, ut Pontificem, adeoque ut Fidei regulam infallibilem, revelat Deus implicitè electionem ipsius esse legitimam; quia repugnat divinæ fidelitati ut permittat Ecclesiam errare, quam promisit non erraturam.

Prob. 3. Si non esset de Fide Papam regnantem esse Summum Pontificem, possemus dubitare, an sit Petri successor, an sit Fidei regula infallibilis, & consequenter an omnes Fidei definitiones sint legitimæ, adeòque nihil tenemur credere tanquam revelatum, ob Ecclesiæ propositionem; atqui hoc est absurdum: ergo & illud.

Dices: Ubi legitimè delegatus annuntiat nobis Fidei veritates, tenemur illas credere tanquam de Fide licèt tantum fide humana credamus esse legitimè delegatum: ergo licèt tantùm fide humana crederemus Clem. XI. esse Papam, teneremur credere fide divina veritatibus revelatis ab ipso propositis.

Resp. Disparitatem esse, quod non credamus veritatibus à delegato propositis, ex ipsius authoritate, sed quia proponit motiva credibilitatis sufficientia; credamus autem Papæ definienti, ex ipsius authoritate; & consequenter aliter credere debemus Papæ, aliter delegato, Papæ propter authoritatem, delegato propter motiva credibilitatis.

Prob. 4. Non potest Ecclesia recipere aliquid tanquàm de Fide, quod non est tale, aliàs erraret in materia Fidei; sed Papæ definitiones in hac materia recipit tanquam Fidei articulos: ergo sunt de Fide. Subsumo; atqui non potest illos credere de Fide, ex Papæ proponentis authoritate, si liceat ipsi de Papæ authoritate dubitare: ergo.

Obj. 1. Hæc propositio: *Clem XI. est verus Papa*, non est in Scriptura explicitè: aut implicitè: ergo non est de Fide.

Resp. neg. Ant. Quia continetur in hoc quòd Ecclesia nunquàm sit erratura in materia Fidei, nec consequenter quando credet Clementem XI. Fidei regulam infallibilem, adeoque Papam legitimum; cum non sit talis regula, nisi quia verus Papa. Deinde esto nullatenus contineretur in Scriptura, censeretur tamen revelari eo ipso, quo Ecclesia indefectibilis electum agnoscit, ut Summum Pontificem.

Obj. 2. Non esse de Fide electionem Clementis XI. esse legitimam: ergo non est de Fide quod sit Summus Pontifex.

Resp. N. Ant. cùm enim non sit Pontifex legitimus, nisi per legitimam electionem, eo ipso quo revelatur & legitimum esse Pontificem, revelatur & legitimam esse ipsius electionem, ubi via electionis creatur. Non est tamen de Fide quòd Cardinales, qui ipsum elegerunt, sint veri Cardinales, quòd habuerint intentionem eligendi, quòd formam juris servaverint &c. quia illa, ut potè remota, & tantùm prærequisita non videntur esse objectum Fidei.

Obj. 3. Non est revelatum Papam regnantem esse validè baptizatum: ergo nec est revelatum esse verè Papam, cùm solus baptizatus sit capax supremæ illius dignitatis.

Respondent aliqui N. Ant. Quia eo ipso quo revelat Deus esse legitimum Papam, etiam implicitè revelat habere omnia ad Papatum necessario requisita. Sed

Resp. concesso Ant. (si saltem intelligatur de revelatione immediata) Neg. conseq. Quia ut sit de Fide Clementem esse Papam, sufficit quòd sit certum Theologicè esse baptizatum; jam autem licèt Deus revelando Papam modernum esse legitimum, non revelet propriè esse baptizatum, dat tamen nobis locum id inferendi per conclusionem Theologicam, cùm sit necessariò prærequisitum.

Obj. 4. Non esset Hereticus qui diceret, Clemens XI. non est Papa legitimus: ergo non est de Fide esse talem.

Resp. Dist. Ant. Non esset Hæreticus qui hoc diceret ante Ecclesiæ acceptationem; C. post acceptationem: subdistinguo, & teneret nostram sententiam: N. & teneret oppositam: C. quia bona Fide, ob rationes visas sibi sufficientes, crederet non esse articulum Fidei. Sed nihil indè contra nos.

Obj. 5. Licèt sit de Fide Christum esse in Eucharistia: non est tamen de Fide esse in hac numero Hostia: ergo licèt sit de Fide verum Petri successorem esse Papam, non est tamen de Fide hunc numero hominem esse Papam.

Resp. Neg. cons. Disparitas est quod nullatenùs sit revelatum Christum esse in hac Hostia, licet putetur consecrata; revelatum sit autem hunc hominem esse Papam, eo ipso quo per Ecclesiam indefectibilem agnoscitur & recipitur ut talis, sicut ostendimus antea.

ARTICULUS IV.

Resolvitur quæstio quod Papa sit Fidei Regula infallibilis.

ADvertendum 1. Hominem, qui est summus Pontifex, dupliciter spectari posse, 1. ut persona & Doctor particularis, 2. ut Papa, seu ut Christi Vicarius. Loquitur autem ut Doctor privatus, quando ex propria mente librum aliquem interpretatur, opinionem suam exponit, quæstionem tractat &c. nihil decernendo vi authoritatis Papalis: loquitur autem ut Papa, seu, ut alii dicunt, ex Cathedra, quando proponit, vel definit credenda ab omnibus fidelibus, tanquàm à Deo revelata.

Advertendum 2. Multorum sententiam esse non censeri Papam loqui ex Cathedra, etiamsi ab omnibus credenda proponat, nisi præviè diligentiam sufficientem præmiserit, vel Concilium congregando, vel Doctores consulendo, vel Cardinales audiendo, vel Scripturę & librorum lectioni vacando &c. quia censentur media ad hoc munus requisita, & ideò fortè non soleat Pontifices quidquam definire, nisi priùs habita prudenti, longa, & matura rerum discussione: tenent tamen plurimi prævia illa absolutè non requiri; quia Spiritus Sanctus, cujus assistentia promissa est Petro, ejusque successoribus, non dependet ab adjutorio, aut consilio humano, ut aliquem illuminet ad detegendas Fidei veritates, nec legitur assistentiam suam tali auxilio alligasse.

Advertendum 3. Papam ut Doctorem privatum posse errare circa res Fidei: quidquid dicat Bellarmin. & quidam alii; quia hæc verba Christi: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, licèt respicerent Petrum, etiam ut personam particularem, non tamen ejus successores, nisi ut Ecclesiæ universalis Pastores; quod supponit S. Bonifacius Martyr cap. *Si Papa* dist. 40. ubi loquens de Pontific. *A nemine*, inquit, *est judicandus, nisi deprehendatur à Fide devius*, adeoque supponit deviare posse: quod clarissimè confirmat Adrianus II. in 8. Synodo generali Act. 7. ubi ait. *Quamvis Honorius post mortem ab Orientis Episcopis anathemate sit affectus, manifestum tamen est, illum de Hæresi fuisse accusatum, qua sola in causa licet inferioribus de superioribus judicare*. Et certè si possit crimina publica etiam horribilia committere, quidni & minora contra Fidem? Quæstio ergo nostra procedit de Pontifice ut Pontifice.

CONCLUSIO UNICA.

SUmmus Pontifex loquens ut Papa, seu ex Cathedra, est fidei regula infallibilis, etiam sine Concilio generali.

Dico: *Etiam sine Concilio generali*, quia Pontificem cum generali Concilio non posse errare in condendis Fidei decretis, vel generalibus morum pręceptis, constans est omnium Catholicorum sententia contra hæreticos modernos, quos postea agendo de Conciliis, refutabimus.

Prob. 1. concl. Summus Pontifex, ut diximus, est, legitimus Petri successor, eamdem potestatem habens, quàm Petrus; sed Petrus ut Christi Vicarius, fuit Fidei regula infallibilis, seu judicium Petri in proponendis fidei veritatibus, fuit certum & infallibile, sive cum, sive absque Concilio generali; ergo Min. quia Christus dixit Petro simpliciter quòd esset Petra, supra quam ædificaretur Ecclesia indefectibilis, seu contrà quam non prævalerent portæ inferi, sed non potest esse indefectibile ædificium, nisi & indefectibile sit fundamentum, ut per se patet: ergò Petrus qui etiam sine Concilio est Ecclesiæ fundamentum, etiam sine Concilio indefectibilis est.

Confirm. 1. Hæc Petri, adeoque & Papæ, indefectibilitas sine Concilio, quia si Petrus in proponendis fide dogmatibus, tantùm esset indefectibilis cum Concilio, tantum cum illo esset Ecclesiæ fundamentum, & sic non Petrus, sed Ecclesia esset fundamentum Ecclesiæ; quandoquidem Petrus cum Concilio generali sit ipsa Ecclesia.

Confirm. 2. Quia si indefectibilitas Petri dependeret à Concilio, jam non præberet soliditatem ædificio fundamentum; sed ædificium fundamento: quod adversatur rationi.

Prob. 2. conclusio: æque firmum est caput, ac corpus: ergo si non possit deficere corpus, nec potest caput, atqui Papa, etiam sine Concilio, caput est Ecclesiæ: ergo.

Prob. 3. Hæc verba Jo: ult. *Pasce oves meas*, diriguntur etiam ad Petri successores, ut ostendimus art. 2. ergo cum Petri successor sit Pastor totius Ecclesiæ, debet tota Ecclesia ipsum audire, ejusque doctrinam amplecti, sed non potest tota Ecclesia errare: ergo non potest Pontifex ipsi falsum proponere. Nec replices debere Ecclesiam ipsum audire, ubi rectè docet, aliàs non: nam quis judicabit an ipsius doctrina sit recta, necne; an oves? Et sic sibi ipsis pastores erunt, & tamen non dixit ipsis Christus. *Pascite vos*, sed Petro; *Pasce oves meas*.

Prob. 4. Ex hoc Luc. 22. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*. Ubi secundum Interpretes, duo privilegia obtinuit Petro Christus, unum, ut Fides ipsius tanquam hominis particularis semper firma consisteret, non obstante diaboli tentatione, seu, ut loquitur August. lib. de corrept. & gratia c. 8. *Ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem*: & hoc privilegium non transiit ad Petri Successores, qui ut particulares errare possunt in Fide, ut diximus. Aliud privilegium, ut ipse tanquam Pontifex non erraret confirmando fratres; seu ipsorum dubia circa Fidem resolvendo, adeoque semper verum in materia Fidei proponeret, & hoc privilegium fuit commune Petri successoribus; quandoquidem non tam in gratiam Petri, quàm in fidelium confirmandorum utilitatem fuerit concessum.

Dices; Oravit Christus pro Petro totius Ecclesiæ figuram gerente, & sic indefectibilitas in proponendis Fidei veritatibus concessa est Ecclesiæ, non soli Pontifici. Sed

Con-

Contrà est, quòd postquam Christus dixisset: *Satanas expetivit vos*, id est, omnes Apostolos, statim in singulari dixit. *Ego rogavi pro te*; quod sanè non fecisset, si Apostolos omnes, & in ipsis Ecclesiam fuisset allocutus, sed dixisset: rogavi pro *vobis*, ut non deficiat fides *vestra & vos* aliquando &c.

Prob 5. Ex perpetua Ecclesiæ traditione: nam licèt tribus sæculis non fuerint celebrata Concilia, saltem universalia; fuerunt tamen plurimorum hæreses condemnatæ, & consequenter à solo Pontifice. Imò constat Pelagii, Joviniani, Priscilliani, Vigilantii, & aliorum damnatas hæreses à solo Papa, pro veris hæresibus semper Ecclesiam habuisse, & exhorruisse; & consequenter Papam indefectibilem semper agnovisse. Accedit, quòd quinque famosas Janienii propositiones, tanquam hæreticas receperint omnes Ecclesiæ, & tamen quis eas proscripsit, nisi solus Papa? Undè licèt aliqui Catholici videantur speculativè Papæ indefectibilitatem in materia fidei denegare, omnes tamen, saltem exteriùs indefectibilem admittunt practicè; ità ut qui Papæ definienti non adhæserit, tanquam hæreticus habeatur.

Dices: Papæ definitiones haberi tanquam infallibiles, non quia præcisè à Pontifice processerunt, sed quia illas recepit Ecclesia. Sed

Contrà est quòd infallibilitatem suam non habeat Petrus ab Ecclesia, sed Ecclesia à Petro; quandoquidem Petra non sit stabilita super Ecclesiam, sed Ecclesia supra Petram; & ideo non dixit Christus Ecclesiæ: pasce Petrum, sed Petro *pasce oves meas*, seu Ecclesiam.

Prob 6. Ex Pontificibus, Leone I. serm. 3 de sua assumptione ad Pontificatum: *Ut firmitas quę per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur*. Ubi datur firmitas Ecclesiæ per Petrum, non Petro per Ecclesiam. Agathone Ep. ad Constantinum Imper post init. quæ fuit lecta in 6. Synodo Act 4. *Dominus . . . fidem Petri non defecturam promisit & confirmare eum fratres suos admonuit: quod Apostolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper, cunctis est agnitum*. Leone IX Epist. 5. ad Petrum Antiochenum: *Habemus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius*. Innoc. III. cap *quoties* 24 q. 1. *Quoties ratio fidei ventilatur, arbitror omnes fratres . . . non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris authoritatem referre debere*, Idem habent plurimi alii.

Prob. 7 Ex Patribus: Origine: Hom. 1. in Matth. in init. *Manifestum est, quòd nec adversus Petram illam, super quam ædificatur Ecclesia, nec adversus Ecclesiam, quæ ædificatur super hujusmodi Petram, portæ prævalebunt Inferorum, ... adversus quem autem portæ prævaluerunt Inferorum, ille neque Petra dicendus est, super quam Christus ædificat Ecclesiam, neque Ecclesia, quæ super Petram ædificatur à Christo*. Augustino Psalm. contra partem Donati tom 7. *Numerate Sacerdotes vel ab ipsa Sede Petri . . . . ipsa est Petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ*. Petro Chrysologo Epist. ad Eutychen. *His quæ à beatissimo Papa Rom. civitatis scripta sunt, obedienter attendas, quoniam B Petrus qui in propria sede & vivit & præsidet, præstat quærentibus Fidei veritatem*. Bernardo Epist. 190. ad Innoc Papam in init. *Oportet ad vestrum referri Apostolatum . . . . ea præsertim, quæ de Fide contingunt* &c.

Prob. 8. Ratione: sicut non sufficiunt ad bonum regni regimen leges etiam justissimæ, nisi habeatur judex qui dirimat controversias circa leges ortas; ità nec in Ecclesiæ regno sufficit Scriptura, quæ est regula Fidei mortua, nisi habeatur regula viva, seu judex, qui Scripturæ & Fidei difficultates componat, dubia dissolvat, &c. talis autem judex est ille, cui dixit Christus: *Confirma fratres tuos*. Luc. 22.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

OBjicies 1. Liberius subscripsit formulæ fidei Arianæ, & condemnationi D. Athanasii veræ fidei defensori: ergo &c.

Resp. Quantum ad subscriptionem condemnationis D. Athanasii ex Alexandria ejiciendi, injustè processisse, non tamen ex infidelitate, cùm tantùm accusaretur Athanasius de crimine conspirationis contra Imperatorem Constantinum, falsò ipsi ab Arianis impositum. Quantùm autem ad subscriptionem formulæ Arianæ, dico ad evitandam exilii pœnam, in hæresim exterius consensisse, sicut ex metu mortis thurificavit idola Marcellinus, & Christum negavit Petrus, qui ideo Fidei confessionem amiserunt, non fidem, quam in corde servaverunt: Unde Epist. ad Ursatium, anathematizat Arianos Liberius.

Præterea etsi peccaverint tres illi, nihil tamen per hoc contra fidem docuerunt ex cathedra, de quo solo hic agitur.

Obj. 2. Fœlix II. cum esset Arianus, & Arianis communicaret, ad Papatum fuit evectus.

Resp. Supposito quòd Fœlix ille fuerit Papa, de quo dubitant aliqui, fuisse quidem Arianum tempore Anti-papatus, in quem, vivente Liberio, fuerat, opera Constantii Imperatoris Ariani intrusus, non tamen tempore Papatus, ad quem, defuncto Liberio, evectus fuit legitimè, nam tunc Constantium Arianorum protectorem condemnavit ut Hæreticum, & tandem ob Fidei Nicænæ confessionem Martyr occubuit. Unde refert Gonet quòd, cùm Romæ anno 1582. tempore Gregorii XIII. ambigeretur, deberetur, deberetne Fœlix in novo Martyrologio collocari; & viri eruditi, inter quos Baronius, contrarium sentirent, divina Providentia inventa sit arca marmorea in Basilica SS. Cosmæ & Damiani cum hac inscriptione: *Hic jacet Corpus S. Fœlicis Papæ & Martyris, qui Constantium hæreticum damnavit*.

Obj. 3. Zephyrinus scripsit litteras pacis ad Montanum Hæresiarcam, ita ut de eo dicat Rhenanus in annotationibus ad Tertullianum (qui hoc refert) contra Praxeam in initio: *Episcopus Romanus Montanizat*.

Resp. Hoc fecisse Zephyrinum à quibusdam Montanistis persuasum, quòd Montani doctrina non esset alia, quàm Romana, & ideo immeritò fuisset ab ipsius Prædecessoribus condemnata, ubi non reperitur error Fidei, sed nimiæ credulitatis; ubi autem fraudem detexit litteras revocavit.

Obj. 4. Vigilium scribentem ad Theodoram Augustam in favorem Monothelitarum, imò Anathematizantem in sua Ep. admittentes in Christo duas naturas.

Resp. Non errasse in hoc ut Pontificem, cùm Epistolam non direxerit ad omnes Fideles, sed tantùm ad Imperatricem hæreticam, cujus ope fuerat in Papatum intrusus, vivente Sylverium in exilium misso, quo etiam tempore Epistolam scripsit: imò factus, defuncto Sylverio, Papa legitimus Imperatrici Arthemium hæreticum ad Patriarchatum restituere volenti, generosè restitit, ipsamque cum aliis Hæreticis excommunicavit, ut patet ex D. Gregorio lib. 2. indict. 10. Ep. 93. ubi ait: *Recordandæ memoriæ Vigilius Papa in urbe regia constitutus*, id est Constantinopoli, quo fuerat per fraudem perductus, *contra Theodoram tunc Augustam, & Acephalos, damnationis promulgavit sententiam*.

Obj. 5. Stephanus VI. & Sergius III. irritaverunt acta Formosi, quæ tamen postea, cassatis circa hoc Stephani & Sergii decretis, approbavit Jo. IX.

Resp. Stephanum & Sergium errasse in quæstione facti: putantes enim Formosum non fuisse legitimum Pontificem, ejus acta annullarunt, quæ restituit Joannes, ubi deprehendit fuisse legitimum.

Obj. 6. Non fuit habitus ut hæreticus D. Cyprianus, dum restitit Stephano Papæ definienti non esse baptizandos ab Hæreticis baptizatos: ergo non credebatur infallibilis.

Resp. Licèt Stephanus voluerit quidem ut circa hoc servaretur antiqua Ecclesiæ consuetudo, nihil tamen definierat, imò nec definire volebat (etsi potuisset) sine Concilio: unde non erat habendus ut Hæreticus Cyprianus: ipso tamen defuncto res definita est in Concilio generali, ut docet August. lib. 2. *de Baptismo* cap 8.

Obj. 7. Honorius I. admittentem cum Monothelitis unicam in Christo voluntatem. Item Nicolaum IV. & Jo: XXII. admittentes contradictoria circa Christi paupertatem.

Resp. Nunquam fuisse Monothelitam Honorium, & si alicui dixit fuisse unam tantùm in Christo voluntatē, loquebatur de Christo ut homine, in quo volebat non esse duas voluntates pugnantes, nempe carnis & Spiritus, eò quòd omnia in eo perfectè subjicerentur spiritui. Hac de re ex professo agemus in Tractatu de Incarnatione. Quantùm ad Nicolaum & Joannem, ipsos conciliavimus in Tract. de jure, & justitia, disp. 2. q. 4. concl. 3. ubi quæritur an Fratres Min. habeant dominium rerum unico usu consumptibilium. Aliorum Pontificum errores supposititios, eorumque destructionem, vide apud Bellarm. Tract. de Pontifice.

Obj. 8. Si infallibilis sit Papa in materia fidei, & morum decretis, frustra convocantur Concilia.

Resp. Neg. assump. cùm enim varia occurrant per orbem negotia, pro quibus terminandis multorum expedit sententia, ideò utilissimè convocantur quandoque Concilia majora, aut minora, prout postulaverit rerum conditio, præsertim cùm non debeat Pontifex, antequam rem decidat, contemnere media humana & ordinaria, sine quibus, ut volunt plurimi, non censetur loqui ex Cathedra.

QUÆSTIO V.

An Papa aut Ecclesia sit infallibilis in quæstionibus facti?

QUæstio hoc tempore famosa ob quinque propositiones Jansenii, quas non tantùm condemnavit Ecclesia ut hereticas, sed etiam ut excerptas ex Jansenii libro, & in sensu ab Authore intento, quæ sunt circumstantiæ facti. Cùm autem præsertim Jansenianæ propositiones sint causa hujus quæstionis, saltem his temporibus, circa illas solas resolutionem dabimus, aliis materiis similibus facilè applicandam. Porrò ut cum ordine procedamus, 1. Varia præsupponemus. 2. Resolvemus Ecclesiam, condemnando quinque propositiones, condemnasse de facto doctrinam Jansenii, & sensum ejusdem authoris. 3. Id potuisse Ecclesiam authoritate infallibili. 4. Dabitur objectionum solutio.

§. I.

Quædam præsupponenda.

SUppono 1. Malè & abusivè dici à plebeis Jansenistas illos, qui in administrandis Sacramentis sunt, aut putantur rigorosi; sicut & illos qui in moralibus sententias amplectuntur rigidiores.

Suppono 2. Nullum esse, aut vix ullum Jansenistam formalem, id est, qui teneat aut doceat crudè & simpliciter quinque famosas propositiones; multos tamen esse Jansenistas æquivalenter, & in rei veritate; cùm enim sustineant doctrinam Jansenii esse ipsammet doctrinam Augustini; quem, ut ajunt, nunquam condemnavit Ecclesia, sustinent consequenter doctrinam Jansenii esse sanam, adeoque posse, non obstante condemnatione quinque propositionum, in corde teneri, modò saltem habeatur exterius erga Sedem Apostolicam silentium, ut ajunt, respectuosum: ex quo sequitur, ipsos coram Deo esse verè Jansenistas; cùm nihil aliud sint quinque propositiones condemnatæ, quàm doctrina Jansenii, & nihil aliud doctrina Jansenii, quàm quinque propositiones condemnatæ.

Suppono 3. Facta esse duplicis generis: alia enim sunt personalia, & indifferentia ad dogma, ut quando agitur de crimine patrato, de possessione & similibus, in quibus falli potest Ecclesia, inquit D. Th. quodlib. 9. art. 16. idq; ut ait, *propter falsos testes*; alia sunt facta dogmatica textuum in aliquo libro contentorum, ut quòd caput primum aut secundum alicujus libri, aut etiam liber integer contineat quoad substantiam talem vel talem propositionem, veram aut falsam, Catholicam aut Hæreticam, & in iis factis, quæ sunt etiam juris, non potest Ecclesia falli, ut ostendemus postea.

Suppono 4. Non contineri quinque propositiones verbo-tenùs in libris Jansenii, sed tantùm, si unam saltem exceperis, quoad substantiam, & quoad sensum obvium proprium & naturalem verborum & textuum: & quantùm ad hoc conveniebat Clerus Gallicanus jam à 50. annis; nam congregatus anno 1665. apud Fontem Bellaqueum, gallicè *Fontainebleau*, sic fuit locutus: *Constitutiones Apostolicæ damnant tanquam hæreticas opiniones Jansenii compendiosè contentas in quinque propositionibus, & fusiùs explicatas in ejus libro, cui titulus AUGUSTINUS*.

Suppono 5. Non sine justa ratione reduxisse Ecclesiam, Jansenii libros ad quinque propositiones, aut saltem ab aliis reductos approbasse; cùm enim non possent omnes Fideles illius opera pervolvere, illorum compendium exhibuit in dictis propositionibus, ut facilè veritates contradictorias tanquam revelatas Fide tenerent.

Suppono 6. Quòd prima propositio condemnata contineatur in lib. 3. de Gratia Salvatoris Jesu Christi; cùm totus liber ille, saltem si duo ultima capita excipias, occupetur in stabilienda dicta propositione. Secundam habet secundus liber, cùm liber ille nihil sit aliud quàm secunda propositio damnata: Tertiā formant liber sextus, septimus, & octavus. Quarta reperitur in libris de Hæresi Pelagiana, estque unicus scopus librorum illorum quartam illam propositionem stabilire. Denique duo ultima capita libri 3. de Gratia Salvatoris nihil aliud sunt, quàm quinta propositio continuò repetita.

Supp. 7. Nunquam definivisse Ecclesiam fuisse Jansenii intentionem personalem docendi in suo libro *Augustinus* intitulato, quinque hæreses damnatas; quandoquidem non Ecclesia, sed Deus de internis judicet; undè quando illas damnavit Ecclesia *in sensu ab authore intento*, locuta est de sensu, quem author ipse per sua verba naturaliter exprimit, seu, ut loquitur Innocent. XII. *de sensu obvio, quem ipsamet verba præseferunt*.

Supp. 8. Ecclesiam, postquam per Innoc. X. condemnaverat quinque propositiones, ex justissima causa dixisse per Alexandrum VII. illas esse ex Jansenio excerptas & in sensu ab authore intento damnatas: nam cùm Jansenii defensores illarum quidem propositionum condemnationem recipientes, negarent tamen in Jansenio reperiri; & ideo adhuc illius libros legerent, docerent, ad legendos traderent, & sic hæresis illa adhuc grassaretur, Sancta Sedes ut tanto malo obviaret, præfatas particulas addidit.

Supp. 9. Ecclesiam in condemnatione Jansenii nobis proponere duos textus, brevem unum, longum alterum: brevis est quælibet ex quinque propositionibus condemnatis: longus est, liber ille, ut libri Jansenii, in quibus aliqua propositio condemnata continetur; jam aut non condemnat Ecclesia textum longum, quia continet de verbo ad verbum textum brevem; sed è contra condemnat textum brevem, quia est compendium textus longioris.

Suppono denique esse æquè, imò magis necessariam Ecclesiæ infallibilitatem, seu specialem Spiritus S. assistentiam in qualificandis textibus longioribus, quàm in qualificandis brevioribus. Ratio est; quia major est occasio scandali, & subversionis fidelibus, si ipsis proponat Ecclesia librum integrum tanquam Catholicum, cùm sit hæreticus, aut hæreticum, cùm sit Catholicus, quàm si proponat simplicem propositionem tanquam veram, cùm sit falsa, aut tanquam Catholicam, cùm sit hæretica, & è contra; quandoquidem in propositione simplici, nuda & brevi, nihil attrahat, alliciat, incitet ad sui sequelam, sicut allicit liber integer per annotationes, principia, supposita, probationes, refutationes, varios & gratos loquendi modos, per malè explicatos, truncatos, indebitè intrusos Scripturæ, Patrum, aut Conciliorum passus & similia, quæ omnia juncta cum fama scientiæ, & celebri authoris nomine, legentes facilè & sensibiliter inescant, ac tandem in sui partem attrahunt. His suppositis

§. II.

Resolvitur Ecclesiam condemnando quinque propositiones, condemnasse de facto doctrinam & sensum Jansenii.

PRob. 1. Declaravit Alexander VII. dictas propositiones esse ex libro Jansenii excerptas, & in sensu ab Authore intento damnatas; sed non possunt esse excerptæ ex libro Jansenii, & in sensu ab illo intento esse condemnatæ, nisi sint doctrina Jansenii, ut per se patet: ergo.

Prob. 2. Quia omnes constitutiones, decreta, Bullæ, decisiones, quæ post primam Bullam Innoc. X. facta sunt respiciunt unicè librum, seu doctrinam Jansenii, seu eò præcisè tendunt, ut declarent Jansenii librum seu doctrinam esse in quinque propositionibus condemnatam, ut Bullas sine præventione legenti luce clariùs patebit. Imò ipsamet Bulla Innoc. X. condemnat quinque propositiones, nō tantùm in se & independenter à Jansenii libro; sed etiam ut sunt compendium doctrinæ ejusdem Authoris, ut declararunt, non tantùm illius successores, & præsertim Alex. VII. qui protestatur se (cùm adhuc Cardinalis esset) omnibus conferentiis super quinq; propositionum doctrina habitis interfuisse authoritate Innoc. X. sui prædecessoris, sed etiam ipsemet Innoc. X. qui rescribens ad Galliæ Episcopos sic loquitur; *Condemnavimus in quinque propositionibus doctrinam Jansenii contentam in suo libro, cui titulus est Augustinus*. Quid magis clarum, & decisivum?

Prob. 3. cùm Clerus Gallicanus conquereretur apud Alexandrum VII. de iis, qui tunc sustinebant (sicut & plurimi sustinent hodie) nihil esse contra Librum Jansenii decisum, Respondet in sua Bulla *filios esse iniquitatis*, qui sustinent quinque propositiones in libro Jansenii non reperiri. Imò idem Alexander VII. indignatus contra eos, qui, non obstantibus tot decisionibus expressis, & formalibus, intactum esse volebant Jansenii librum, qui tamen erat unicum censuratum objectum; transmisit formam juramenti servandam ab Episcopis, & certis aliis Ecclesiasticis, nempe quod quilibet juraret se condemnare corde sincero quinque propositiones extractas ex libro Jansenii, in sensu ejusdem Authoris. Quod juramentum exactissimè etiam his temporibus exigitur.

Insuper addit Innoc. XII. illos, qui tale juramentum tenentus præstare debere illud facere sine ulla distinctione, restrictione, aut expositione, condemnantes quinque propositiones extractas ex libro Jansenii in sensu, quem verba naturaliter præseferunt. Quis autem audeat dicere, aut cogitare Christi Vicarium exigere à fidelibus perjurium?

Denique cùm adhuc essent homines veritati non acquiescen-

scentes, & nunquam Ecclesiæ contradicendi finem facientes, qui non sine gravi Sedis Apostolicæ injuria, maximoque totius Ecclesiæ scandalo docere non erubescerent ad obedientiam Præfatis Apostolicis constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani libri sensum interiùs, ut hæreticum damnet; sed satis esse, si ea de re obsequiosum, ut ipsi vocant, silentium habeatur; Clemens XI. Papa modernus, ut in posterum omnem erroris occasionem præcideret, declaravit per Bullam datam anno 1705. XVII. Kalendas Augusti. *Obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minimè satisfieri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum Verba præseferunt, ab omnibus Christi fidelibus, ut hæreticum non ore solùm, sed & corde rejici, ac damnari debere, nec aliamente, animo, aut credulitate supradictæ formulæ* (nempè Alexandri VII.) *subscribi licitè posse*. Ità ut jam tantùm inobedientes, Ecclesiæ turbatores, inquieti, ac Sanctæ Sedi rebelles de condemnata Jansenii doctrina dubitent. Et ne dicas Ecclesiam id non potuisse, sit

§. III.

Resolvitur potuisse Ecclesiam Janseniani libri sensum ut hæreticum condemnare, adeoque infallibilem esse in rebus, quæ simul sunt juris & facti.

PRob. 1. Jam non est minoris potestatis Ecclesiæ, quàm fuerit olim, sed definivit olim jus & factum infallibiliter: ergo potest & nunc. Prob. Min. ex Scriptura 1. ad Tim. 1. *Quidam.... circa Fidem naufragarunt, ex quibus est Hymeneus & Alexander*: ubi Apostolus condemnat *jus* seu doctrinam, & *factum*, seu personas; ita ut credere debeamus & eorum doctrinam esse hæreticam, & ipsosmet esse hæreticos.

Confirm. Hæc Minor ex continua tum Ecclesiæ, tum summorum Pontificum praxi, qui hæreses condemnantes, simul & earum Authores condemnarunt ut hæreticos, inter res juris & facti non distinguentes: undè in Concilio Nicæno I. damnatur hæresis asserentium, quòd Filius Dei esset *factus ex nihilo*, & ipsi asserentes damnantur tanquam Ariani. Et in Concilio Ephesino Sess. 1. art. 4. *Credimus anathematizantes omnes hæreses, & Arii, & Eunomii, & Nestorii, & illos qui dicunt carnem Christi fuisse è Cælo*, ubi & errores & errorum Authores declarantur hæretici (quod etiam factum fuerat in Concilio Constantinopolitano I.) imò præcipitur Theodoreto repugnanti, ut, vel Nestorium Anathematizet, vel ipsemet habeatur ut hæreticus: ergo censuit Concilium tanquam de fide & Nestorium hæreses dixisse, & hæreticum esse, quod expressius docuit, teste Binio tom. 2. cap. 4. in fine, ubi sic legitur, *Omnes Nestorii epistolam & dogmata anathematizamus: omnes hæreticum Nestorium anathematizamus*. Multa similia apud Authores modernos reperies.

Accedit, quòd præcipiat Martinus V. in Concilio Constantiensi Sess. ult. ut Catholici omnes profiteantur se credere, *Quòd condemnationes Joannis Hus, Wicleffi, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per Sacrum Generale Constantiense Concilium, fuerint ritè & justè factæ, & à quolibet Catholico pro talibus tenendæ*.

Prob. 2. Ratione: periculosum est in Fide, si non sit hæreticum, dicere Christum deseruisse Ecclesiam suam, ubi agitur de conservando Fidei deposito; atqui si non potuit Ecclesia condemnando quinque propositiones, condemnare librum Jansenii, dicendum est Christum illam deseruisse, ubi agitur de conservando Fidei deposito: ergo &c. Major certa est: nam postquam dixit Christus Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes*, addidit: *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*; atqui si Christus est cum Ecclesia docente, maximè ubi ipsa docet Fidei veritates quas debeant fideles amplecti, & hæreses quas debeant fugere, eam non deseruit, ut per se patet: ergo. Præterea Luc. 10. *Qui vos audit, me audit*, inquit Christus: quasi diceret Ecclesiæ: dum loqueris, loquor ego, ubi autem magis loquitur Christus cum Ecclesia, quàm dum ipsa loquitur pro conservando Fidei deposito, veritates manifestando; errores detegendo?

Prob. Min. Ubi major apparet difficultas: si non potuit Ecclesia condemnare librum Jansenii tanquam hæreticum seu tanquam continentem tales vel tales hæreses; nec potest quemlibet librum alium cujuslibet authoris tanquam hæreticum qualificare, cùm sit par ratio, atqui si hoc staret, possent fideles, non obstante quolibet Ecclesiæ decreto, constitutione, Bulla, decisione, mandato &c. doctrinæ libri condemnati adhærere, illam tenere, imò & docere, sicque paulatim totus mundus fieri posset hæreticus, saltem materialiter: ergo dicendum esset Christum Ecclesiam suam in conservando Fidei deposito deseruisse.

Dices: Non esset dicendum Christum deseruisse Ecclesiam suam, licèt fideles fierent hæretici materialiter. Sed

Contra est, quòd diceretur Christus deseruisse Ecclesiam, si non dedisset ei potestatem decidendi infallibiliter in materia juris, seu in textibus brevioribus, v. g. in hæresi illa propositione, ut fateri debent Adversarii; atqui in illo supposito fideles non aliter essent hæretici adhærendo doctrinæ propositionis condemnatæ, quàm adhærendo doctrinæ libri condemnati, ut per se patet: ergo si in primo casu dicendus esset Christus deseruisse Ecclesiam suam, dicendus esset & in secundo.

Prob. 3. Non minoris est potestatis Ecclesia ad judicandum de hæreticitate, quàm de Catholicitate alicujus doctrinæ; quandoquidem æqualis sit necessitatis, imò majoris, declarare fidelibus errores, falsa dogmata, hæreses &c. quàm ipsis aperire fidei veritates, & articulos; atqui, secundùm Adversarios, judicavit & decidit Ecclesia doctrinam Augustini Hipponensis de Gratia, esse Catholicam, ità ut hæreticos dicant omnes illos, quos putant vero illius sensui esse oppositos: ergo à fortiori potuit judicare & decidere doctrinam Augustini Iprensis esse hæreticam.

Dico: *A fortiori*, quia facilius fuit Ecclesiæ judicare de sensu proprio & naturali Augustini Iprensis, quàm de sensu Augustini Hipponensis; quandoquidem ille (cui non deerat scientia & ingenium dilucidum) suo operi elaborando, viginti annis insudaverit, illud conceptuum connexione & methodo composuerit: hic autem, nonnisi per fragmenta, per partes, per Epistolas, sine connexione, sine ordine methodico scripserit, modò unum, modò alterum refutando, prout res postulabat.

Dico: In negotio Jansenii reperiri quæstionem facti, an scilicet quinque propositiones contineantur in ejus libro, necne: non sic in negotio Augustini. Sed

Contrà est, quòd tam reperiatur quæstio facti in uno, quàm in altero; cùm æqualiter quæri possit, an certæ propositiones, quas dicunt de Fide (v g. hæc: *Gratia est ex natura sua efficax*) contineantur in Augustino: sicut quæri potest an quinque propositiones contineantur in Jansenio: ergo si non obstante hac quæstione facti, potuit Ecclesia, ut dicunt, approbare doctrinam Augustini tanquam Catholicam, potuit similiter, non obstante tali quæstione, condemnare doctrinam Jansenii tanquam hæreticam. Et certè nullus unquam Jansenii fautor reclamasset, si Sancta Sedes approbando doctrinam Augustini proposuisset certas propositiones tanquam de Fide, ut *quòd gratia sit ex se efficax*, dixissetque illa esse ex Augustino exceptas, & in sensu ab illo intento approbatas; nullus, inquam, reclamasset, aut ad quæstionem facti recurrisset.

Prob. 4. Potest Ecclesia condemnare aliquam propositionem tanquam continentem hæresim, & quidem talem hæresim: ergo potest condemnare librum integrum tanquam continentem tales vel tales hæreses. Prob. conseq. ideò potest Ecclesia condemnare propositionem aliquam ut continentem talem hæresim, quia ex verbis propositionis judicat sic esse: atqui ex verbis & textibus libri Janseniani judicat quinque propositiones in eo contineri: ergo.

Prob. denique, quia ex supposito ultimo §. 1. hujus articuli relato: æqualiter, imò magis necessaria est Ecclesiæ infallibilitas, ac Spiritus S. assistentia pro qualificando libro integro, ac pro qualificanda sola propositione. Vide ibidem.

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

OBji. 1. Ecclesia in quæstionibus facti est fallibilis; sed an quinque propositiones condemnatæ contineantur in libro Jansenii, est quæstio facti: ergo non potuit Ecclesia condemnando dictas propositiones, condemnare doctrinam Jansenii.

Respondist Ma. Ecclesia in quæstionibus facti personalis, & ad dogma seu doctrinam indifferentis, est fallibilis: transeat. In quæstionibus facti à Jure inseparabilis, seu in quæstionibus facti materiam fidei, aut morum Ecclesiæ generalium inseparabiliter concernentis: nego. Tale quid autem reperitur in casu nostro; quia licèt sit quæstio facti, an Augustinus Iprensis contineat quinque famosas hæreses, necne, est tamen stricti juris, & ab illo facto inseparabilis, an sensus naturalis illius libri exprimat sensum illarum hæresum, necne. Et certè si sit quæstio juris, an aliqua propositio, v. g. hæc: *Gratiæ interiori nunquam resistitur*, exprimat naturaliter sensum hæreticum, necne: quidni juris esset, an liber integer exprimat naturaliter eundem sensum, necne: nam sicut verba propositionem aliquam hæreticam componentia, secundum suum sensum naturalem significant hæresim, ita dico parte, syllogismos, propositiones librum aliquem componentes, posse secundùm

cundùm suum sensum naturalem hæresim aliquam significare; quandoquidem possit aliquis liber ad unicam propositionem reduci, imò quilibet liber rectè compositus, non sit nisi unica propositio.

Nec dicatur hæc distinctio facti noviter adinventa: nam Clerus Gallicanus à 50. annis circiter illam in terminis expressit, ut patet ex libro Gallico, cui titulus. *Relations des deliberations du Clerge de France*, pag. 20. Hanc doctrinam hauserat ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ in transmittendis ad nos per traditionem hæresibus, & fidei articulis sese infallibilem firmiter credit, licèt in illa transmissione plurimæ quæstiones facti interveniant.

Obji. 2. Licèt infallibilis sit Ecclesia in textibus brevioribus, non tamen in longioribus: ergo licèt voluisset, condemnando quinque propositiones, condemnare doctrinam Jansenii, non tamen condemnavit.

Resp. Antecedens omninò gratis fingi; cùm nec ex Scriptura, nec ex Conciliis, nec ex Patribus, nec ex Traditione possit hoc probari. Imò contrarium evidentissimè patet, tum ex eo quòd major sit necessitas, ut Ecclesia infallibiliter decidere possit in textibus longioribus, quàm in brevioribus, ut diximus, tum quia Deus deseruisset Ecclesiam suam in rebus maximi momenti, ut evidentissimè probant superius allata; tum quia hanc in se potestatem semper agnovit Ecclesia, ut patet ex Concilio Ephesino tom. 2. cap. 4. Ubi, nullo reclamante, condemnata est epistola Nestorii, licèt contineret textum valdè longum; ex Concilio Chalcedonensi, & Concilio V. & aliis quæ apud Authores modernos poteris consulere.

Obji. 3. Cùm textus Jansenii sit valde longus, non est credibile Ecclesiam totum legisse: ergo Bullæ, ejus doctrinam condemnantes sunt obreptitiæ & subreptitiæ.

Resp. 1. Textum S. Augustini de gratia, quem tanquam de fide approbatum volunt Adversarii, esse longiorem & intellectu difficiliorem textu Jansenii; & consequenter, si secundùm ipsos, sufficienter illum legit Ecclesia, ut approbaret Augustinum; quidni sufficienter legisset Jansenium, ut illum condemnaret?

Resp. 2. Audaciam esse intolerabilem, & impositionem execrandam dicere Ecclesiam in re tanti momenti cæco modo processisse, postquam Alexander VII qui omnibus conferentiis adfuisse protestatur, asserit causam Jansenii in rei veritate tanta diligentia & exactitudine fuisse examinatam, ut major non posset desiderari. An ergo potiùs credendum homini particulari per fas & nefas sententias suas sustinenti, quàm Christi Vicario Dei causam agenti?

Obji. 4. Papa non definivit quidquam in hoc negotio, nisi ex relatione Cardinalium, Theologorum, Doctorum &c. sed hi vel ex præventione, vel ex ignorantia, vel ex pravo in Authorem affectu, vel satisfacturi Jansenii adversariis, potuerunt errare, & falsa circa ipsius libros referre: ergo.

Resp. Quòd licèt Papa, aut Ecclesia non soleat definire, nisi præhabito prudenti, longo & sufficienti Doctorum examine & relatione, non tamen ex illis tantùm se determinat, sed maximè ex Spiritus Sancti assistentia, quæ Ecclesiæ non deest in rebus tanti momenti, ut certò supponunt Pontifices in suis decretis.

Obji. 5. Non solet Ecclesia in qualificando aliquas propositiones, qualificare librum, ex quo excerptæ sunt: ergo non est credibile, condemnando quinque propositiones voluisse condemnare doctrinam Jansenii.

Resp. Dist. Ant. non solet, ubi non est necesse, transeat: Ubi necesse est, ut ejus condemnatio non reddatur inutilis, sicut foret, si, qualificatis quinque propositionibus, non esset qualificatus liber Jansenii: nego. Unde Ecclesia condemnat ordinariè errores, nulla facta mentione librorum, ex quibus sunt excerpti, ubi nullus reclamat, iterum adhærendo libris illis; ubi autem videt ex simili condemnatione suam qualificationem esse exclusam, aut excludendam, cōdemnat etiam terminis expressis Authores, sive libros, ex quibus extracta sunt falsa dogmata; ut doctrina perniciosa ex animis fidelium totaliter evellatur. & sic accidit in nostro casu Sic quoque accidit, respectu Eutichis, Episcopis Ægyptiacis in Concilio Ephesino: nam cùm vellent quidem anathematizare illos, qui assererent hanc propositionem: *Cathedra Jesu Christi est in Cælo*, nollent tamen Eutichi anathema dicere, Patres dicti Concilii credentes se ab illis elusos, aut eludendos, voluerunt, ut Eutichen seu doctrinam ejus simul cum dicta propositione anathematizarent.

Obji. 6. Si judex condemnaret ad suspendium Joannem artis suæ lignarium, condemnatio tantùm caderet directè supra Joannem, & nonnisi connotativè & incidentaliter supra ipsum ut fabrum lignarium: ergo similiter ubi Ecclesia condemnat quinque propositiones ex Jansenio excerptas, ejus condemnatio tantùm cadit directè supra quinque propositiones secundum se, & nonnisi connotativè & merè incidentaliter supra ipsas ut ex Jansenio excerptas, quia supponit ex rumore communi in Jansenio reperiri.

Resp. Neg. conseq. Disparitas est quòd condemnatio in 1. casu utiliter caderet supra Reum ut fabrum; sicut patet; in 2. autem inutilis esset condemnatio, nisi caderet directè, formaliter & expressè supra ipsas propositiones ut ex Jansenio excerptas; quandoquidem, condemnatis quinque propositionibus, & non condemnato Jansenii libro hæreses condemnatæ æqualiter grassarentur, ut infœlix experientia convincit. Prætereà non licet ampliùs dubitare de intentione Ecclesiæ, postquàm varii Pontifices declararunt terminis expressis suam esse intentionem, condemnando quinque propositiones, condemnandi doctrinam Jansenii, ut patet ex §. 3.

Obji. 7. Hæc propositio, *hæc doctrina in sensu Jansenii est hæretica*, continet duas propositiones, nempè *hæc doctrina est hæretica*, & *hæc doctrina est Jansenii*: licèt autem prima sit objectum fidei, non secunda, cùm non sit revelata, nec ejus assensus fundetur in revelatione, sed in evidentia facti per lectionem scriptorum.

Resp. Secundam solitariè sumptam; seu prout separat hæreticitatem, non esse objectum fidei, cùm fides non versetur circa doctrinam ut sic, sed prout est Catholica, aut hæretica; prout tamen conjungitur cum prima, vel potius unicam cum ea propositionem constat, nempè hanc: *hæc doctrina Jansenii est hæretica*, est etiam objectum Fidei; quia Spiritus Sanctus, ne Ecclesiæ suæ deesset in re necessaria, revelavit, non tantùm hanc doctrinam esse hæreticam, sed etiam hanc doctrinam hæreticam esse libri Janseniani, ne crederent fideles, condemnatis ab Ecclesia quinque propositionibus ut hæreticis, non esse condemnatum Jansenii librum ut hæreticum, & sic inutilis esset Ecclesiæ condemnatio, iterumque grassaretur hæresis condemnata.

Inst. Sufficiebat, ut illis inconvenientiis obviaret Ecclesia, quòd, condemnatis quinque propositionibus, prohiberet lectionem libri Jansenii.

Resp. Hoc non sufficere, cùm Jansenii doctrina sit in variis scriptis per fragmenta dispersa, vigeatque in multorum memoria; & aliunde cùm plurimi hoc tempore nihili faciant librorum prohibitionem, prætertim ubi credunt doctrinam esse bonam, quidem credunt Jansenii doctrinam Adversarii, non obstante prohibitione, adhuc viguisset Jansenii lectio, adeoque & hæresis.

Obji. 8. Ecclesiæ definitio non potest versari circa rem dubiam; sed si de sensu Authoris definiret, hoc fieret. ergo. Prob. Min. quia hæc propositio v.g. *Pater major me est*, in sensu Christi est vera, in sensu Arii hæretica; quis autem scire potest, an aliquis illam retulerit in sensu Arii, an in sensu Christi?

Resp. Id colligi ex contextu, seu ex antecedentibus, & consequentibus, & ne, id colligendo, erret Ecclesia, assistit ipsi specialiter Spiritus Sanctus, propter rationes sæpiùs repetitas.

Obji. Denique: Ecclesia nunquam sibi contradicit, atqui approbando doctrinam Augustini, approbavit & doctrinam Jansenii, cùm sit eadem: ergo noluit ipsam condemnare.

Resp 1. Ecclesiam non approbasse totam Augustini doctrinam de Gratia, approbatione speciali, quasi verò omnia illius dogmata essent fidei oracula; sed aliqua approbatione speciali, alia non nisi approbatione generali, sicut approbavit scripta Athanasii, Ambrosii, Hilarii, &c. quæ approbatio generalis, ut ait Tostatus in Defensorio p. 2. cap. 2. tollit respectu librorum approbatorum suspicionem de hæresi voluntaria, licèt in decursu temporis posset Ecclesia in libris taliter approbatis hæresim aliquam Authori involuntariam deprehendere, eamque condemnare, & ideò fortè hanc propositionem condemnavit Alexander VIII. *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam*. Nullam tamen credimus Augustini propositionem esse à Sancta Sede condemnatam; & ideò

Resp. 2. Falsum esse, doctrinam Jansenii esse doctrinam Augustini; cùm nullus passus allegari possit ex Augustino pro sustinenda Jansenii doctrina, qui non habeat sensum verum & proprium, sensui quinque propositionum obvio & naturali contradictorium.

Quædam etiam tum ex Conciliis, tum ex Patribus, tum ex Pontificibus objiciuntur facta; sed cùm illorum solutio fere in omnium manibus teratur in his locis, & aliunde ex præcedentibus dissolvi possint; illis, longitudinem & tædium vitaturi, supersedemus.

ARTICULUS VI.

An Pontifex sit infallibilis in decretis morum, & in Sanctorum Canonizatione?

CONCLUSIO I.

INfallibilis est Pontifex in decretis morum totam Ecclesiam concernentium; seu non potest rem malam, vel saluti nocivam, toti Ecclesiæ præcipere, aut bonam saluti necessariam prohibere.

Ratio est; quia cùm Spiritus Sanctus voluerit, ut sponsa sua esset Sancta, ac sanctis legibus munita, nunquam permittet illam, cui specialem assistentiam in rebus necessariis promisit, legibus iniquis corrumpi ac maculari, vitia sequendo, virtutem fugiendo; & consequenter nec permittet Pastorem, cujus vocem tenentur sequi oves, seu Ecclesia, nociva præcipere, aut necessaria prohibere.

Accedit, quòd si posset Pontifex vitium aliquod injungere, aut virtutem aliquam interdicere, posset circa fidem errare, cùm hæc dicat vitium esse malum, & fugiendum; virtutem autem esse bonam, & suo tempore practicandam.

Dixi: *In decretis morum* &c. quia non dubito quin in aliis decretis possit errare, v. g. legem superfluam condendo, graviorem pœnam imponendo &c. quamvis nec sit in illis error præsumendus, nisi evidenter appareat.

CONCLUSIO II.

INfallibilis est Papa in Sanctorum Canonizatione; imò & in Beatificatione; sed non eadem infallibilitate. Ante probationem

Adverte 1. Canonizationem esse authenticum Ecclesiæ testimonium ac sententiam, qua definitur defunctum aliquem inter Sanctos in Cœlis collocari, ac pro Sancto in terris à Fidelibus debere haberi.

Adverte 2. Hoc esse discrimen inter Canonizationem & Beatificationem, quòd Canonizatio sit definitiva Papæ sententia de sanctitate & gloria Canonizati, omnibus Fidelibus propositi; Beatificatio autem, quæ via est ad Canonizationem, indulgentia tantùm & concessio alicui Provinciæ aut Religioni facta, ut alicui defuncto possit certos cultus deferre, v. g. Missam & Officium de eo celebrando: undè in Bullis Canonizationis utuntur Pontifices his verbis: *definimus, decernimus, mandamus*. In Bullis autem Beatificationis, *concedimus, indulgemus* &c.

Adverte 3. Canonizationem solemnem, quæ nunc adhibetur, non semper fuisse in usu; nam tantùm videtur incepisse, si Bellarmino credimus, anno 804. tempore Leonis III. qui, ut refert, Baronius ad eundem annum, ad instantiam Caroli Magni B. Suibertum, præmissis antea jejuniis & precibus, ac ipsius vitæ & miraculorum examine, pompa solemni Sanctorum fastis adscripsit de Cardinalium consensu: quod & fecere posteà alii Pontifices. Unde antiquitus, ut colligitur ex D. Cypriano lib. 3. Epist. 6. Canonizabantur defuncti voce populi, & Episcopi Diœcesani approbatione; nullus tamen Episcopus Canonizavit pro tota Ecclesia: imò nec possunt nunc pro suis diœcesibus, ob expressam Alexandri III. prohibitionem, ut patet ex cap. 1. de Reliq. & venerat. Sanctor. His notatis

Prob. 1. Pars conclusionis, 1. quia non est credibile Spiritum Sanctum deesse Ecclesiæ, in re maximi momenti, atqui si fallibilis esset Papa in Sanctorum Canonizatione, id fieret: ergo. Prob. Min. quia posset fieri quod Dei Hostis, blasphemus, dæmonum & inferni victima publicis officiis, precibus & sacrificiis coleretur tanquam Dei amicus à tota Ecclesia, contra quam de facto prævalerent portæ inferi.

2. Quia de Fide est hæc major; *Omnis defunctus in gratia est Sanctus*, sed dum canonizatur S. Franciscus v. g. etiam de Fide est hæc Minor: *S. Franciscus defunctus est in gratia*: ergo & hæc consequens. *S. Franciscus est Sanctus*: & consequenter definiens Ecclesia Franciscum esse Sanctum, infallibiliter definit. Consequentia syllogismi clara est, cùm omnis conclusio ex duabus revelatis sit revelata, ut concedunt omnes. Prob. Min. in qua consistit tota difficultas; quia non canonizat Ecclesia Sanctum, nisi sint miracula clara, certa, & evidentia; sed quando Deus ad invocationem alicujus defuncti, aut ad ipsius Reliquiarum venerationem facit miracula, revelat ipsum defunctum esse in gratia: cùm repugnet ipsius sanctitati facere prodigia ad invocationem damnati: ergo.

3. De Fide est, Sanctos esse honorandos, ut constat ex variis Conciliis: ergo de Fide est dari in cœlo Sanctos, & consequenter præsertim illos, quos Sanctos esse definit Ecclesia.

Dices 1. Ecclesia in Sanctorum canonizatione utitur testimonio humano, sed hoc testimonium est fallibile: ergo.

Resp. Dist. Ma. Utitur testimonio humano tanquam motivo credendi & definiendi: N. tanquam exponente sufficienter revelationem, ob quam credit & definit: C. sed nihil contra nos, cùm etiam fatentibus adversariis, utatur testimonio humano in declarandis Traditionibus Apostolicis.

Dices 2. Qui negaret canonizatum esse Sanctum, non esset hæreticus: ergo.

Resp Dist. Ant. Non esset hæreticus, si teneret sententiam nostram: N. si teneret oppositam, credens ipsam fundatam: transeat.

Dices 3. Asserit Augustinus quædam corpora honorari in terra, quorum animæ torquentur in gehenna; ergo.

Resp. Quidquid sit de loco illo incerto, vel Augustinum agere de illis, qui licèt in inferno sepulti, hic Mausoleis superbis honorantur: vel certè si de habitis pro Sanctis, non tamen à tota Ecclesia, sed ab aliquo populo particulari abusivè, ad quem abusum tollendum, diu post Augustini tempora instituta fuit canonizatio solemnis, ut diximus.

Prob 2. Pars, quòd in Beatificatione sit infallibilis, (non tamen infallibilitate Fidei ut in canonizatione, sed infallibilitate morali.) Prob. inquam, quia cùm Beatificatio sit via ad canonizationem, & aliundè permittat Pontifex Beatificatum ut Beatum coli & honorari, nullum beatificat, nisi tanta certitudine constet de ipsius sanctitate & gloria, ut omninò temerarium esset de illa dubitare.

Dices: Est de Fide secundùm nos Ecclesiam canonizando non posse errare, quia posset coli damnatus: ergo est etiam de Fide non posse errare beatificando, ne similiter damnatus colatur.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd Ecclesia beatificando nihil definiat, sed præcisè indulgeat, seu permittat: undè cultus Beato exhibitus non est debitus, mandatus, & à Papa authoritate Apostolica decretus, sicut cultus, qui exhibetur Canonizato, sed merè permissus, ex quo sequitur quòd etsi Papa beatificando erraret, nullum tamen errorem doceret, aut definiret.

QUÆSTIO VI.

An Concilium sit Fidei regula infallibilis?

QUæritur, an Concilium in causis Fidei & morum decidendis errare non possit? sed ante resolutionem

Adverte 1. Concilium (quod est congregatio Præsulum Ecclesiæ sub uno capite legitimè congregatorum, ad tractanda Fidei & morum negotia) esse quadruplex, *Diœcesanum*, quod & specialiter *Synodus* dicitur, ad quod, præsidente Episcopo, convocantur Canonici & Pastores unius Diœcesis: *Provinciale*, ad quod conveniunt Episcopi alicujus Provinciæ cum Archiepiscopo præsidente: *Nationale*, in quo congregantur Episcopi & Archiepiscopi unius Regni aut Nationis, cui præest Primas aut Patriarcha: & *Generale* seu *Oecumenicum*, in quo, convocatis totius orbis Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, Patriachis, necnon Cardinalibus, præsidet Summus Pontifex, si non sit defunctus, vel alius ejus nomine. Ad illud enim vocantur quandoque Abbates, & Religiosorum Generales, sed ex privilegio & ex Pontificum concessione. Admittuntur quidem alii, sed vel ad disputandum, ut Theologi & Juristæ: vel ad patrocinandum, ut Principes sæculares: vel ad ministrandum, ut aliqui laici, nullus tamen illorum ad suffragandum.

Adverte 2. Quòd licèt Concilia Generalia non sint absolutè necessaria, cùm tribus primis sæculis nullum fuerit celebratum, nullumque à Tridentino jam à 150. annis congregato: & aliunde possit Pontifex antequam res necessarias definiat, præcipuos Ecclesiæ Doctores privatim consulere, nihilominùs aliquando maximè utilia sunt, cùm per illa efficaciùs extinguantur hæreses, faciliùs reformetur Ecclesia, promptius publicentur & recipiantur Fidei & morum decreta, fælicius tollantur divisiones & schismata, suaviùs & commodiùs pax Ecclesiis omnibus reddatur.

Adverte 3. Celebrata esse 32. Concilia Generalia, ex quibus 7. sunt in omnibus reprobata, nempè Antiochenum, anno 345. Mediolanense, quod fuit plusquam 300. Episcoporum, anno 354. Ariminense 600. Episcoporum anno 363. Ephesinum 11. anno 449. Constantinopolitanum anno 730. sub Leone Isauro. Aliud Constantinopolitanum anno 755. sub Constantino Copronymo, & Pisanum anno 1511. Sex partim approbata, partim reprobata, nempè Sardicense 376. Episcoporum, anno 351. Syrmiense anno 356. Quinisextum anno 5. à dissolutione sextæ Synodi: Francofordiense anno 794. Constantiense Patrum ferè mille anno 1414. inchoatum, & 1418. terminatum: & Basileense inchoatum Basileæ anno 1431. & continuatum Lausannæ usque ad annum 1449.

Unum

Unum nec approbatum nec reprobatum, nempè Pisanum anno 1409. Octodecim autem in omnibus approbata.

Advette 4. Concilia illa octodecim esse sequentia. Primum Nicænum I. 318 Episcoporum anno 327. contra Arianos. II. Constantinopolitanum I. 150 Patrum anno 383. contra Macedonium. III. Ephesinum I. plusquam 200. Episcoporum anno 434. contra Nestorium. IV. Chalcedonense 630. Episcoporum, anno 451. (juxta Onuphrium) contra Eutychen. V. Constantinopolitanum II. 165. Episcoporum anno 553. contra Origenem. VI. Constantinopolitanum III. 289. Episcoporum anno 681. contra Monothelitas. VII. Nicænum II. 350. Episcoporum anno 786. (juxta Cedrenum) contra Iconomachos. VIII. Constantinopolitanum IV. 383. Episcoporum anno 870. contra Photium. IX. Lateranense I. 900. & amplius Episcoporum anno 1123. contra Saracenos X. Lateranense II. 1000. Episcoporum anno 1139. contra Antipapas. XI. Lateranense III. pro reformatione Ecclesiæ & contra Waldenses 300. ferè Episcoporum, anno 1180. XII. Lateranense IV. 1283. Patrum anno 1215. contra varias hæreses. XIII. Lugdunense I. 1245. contra Federicum II. XIV. Lugdunense II. 500. Episcoporum anno 1274. contra Græcos. XV. Viennense 300. Episcoporum anno 1311. contra Templarios. XVI. Florentinum 141. Patrum subscribentium anno 1439. contra Græcos. XVII. Lateranense V. 114. Patrum ab anno 1512. usque ad annum 1517. contra Schismata. XVIII. Tridentinum ab anno 1545. ad 1563. præsertim contra Calvinum, Lutherum &c. Pro citandis autem Conciliis Generalibus adhæsimus Bellarmino, cui tamen contradicunt aliqui. His notatis

CONCLUSIO I.

Nullum Concilium particulare, sive Episcopale, sive Provinciale, sive nationale est Fidei regula infallibilis, nisi sequatur Papæ confirmatio.

Prob. 1. Quia infallibilitas Ecclesiæ definientis petitur ex speciali Spiritus Sancti assistentia: atqui hæc tantùm est promissa Ecclesiæ universali, quam non repræsentat Concilium particulare: ergo. Prob. Min. quia quando Christus dixit Petro Matth. 18. *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, non loquebatur de Ecclesia Tornacensi, aut Cameracensi, neque de Ecclesiis totius Galliæ, aut Hispaniæ; cùm necdum essent fundatæ: ergo de Ecclesia universali seu per totum orbem diffundenda.

Prob. 2. Quia Fidei decreta obligant Ecclesiam universalem, cùm Fidelium omnium debeat esse *una Fides*: sed decreta Diœcesis Tornacensis, aut Episcoporum Galliæ congregatorum non obligant Hispanos, cùm non habeant Episcopi illi jurisdictionem extra suas Diœceses, Provincias aut Regna: ergo illorum decreta in materia Fidei non sunt infallibilia; aliàs obligarent omnes. Tenentur tamen subditi, vel Diœcesani, vel Provinciales, vel Nationales illorum Conciliorum decretis tum in credendo, tum in agendo ex obedientia se conformare.

Prob. 3. Quia varia Concilia particularia, etiam legitima, erraverunt, ut Cartaginense ex 85. Episcopis sub D. Cypriano ordinans rebaptizandos esse ab Hæreticis baptizatos. Item Ponticum, Ofroenum, & Asiaticum, circa celebrationem Paschæ, & alia in aliis, ut videre est apud nostrum Lauream Cardinalem.

Obji. 1. Plura Concilia particularia, ubi variæ damnantur hæreses, ut in Africano 217. Episcoporum, Pelagiana; in Alexandrino I. & II. Ariana, & sic de aliis.

Resp. Damnationes illas obligasse subditos ex obedientia, non tamen omnes Fideles ex Fide Theologica, nisi ubi accessit Papalis confirmatio: unde hæresim Pelagianam non priùs condemnavit tota Ecclesia, quàm Zosimus Papa illius Concilii decreta confirmaret. Patet ex August. lib. 2. Retract. cap. 50.

Obji. 2. Illud Matth. 18. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*: ergo etiam Conciliis particularibus assistit Spiritus Sanctus.

Resp. Verba illa non intelligi de infallibilitate congregatorum ad definiendum, sed de Fidelibus simul consentientibus ad aliquid salutare à Deo unanimiter postulandum, ut patet ex verbis præcedentibus.

Dixi in conclusione: *Nisi sequatur Papæ confirmatio*; qui tam infallibilis est in confirmandis aliorum Fidei decretis, quàm in suis condendis, cùm sit par ratio.

CONCLUSIO II.

Concilium generale legitimè congregatum & confirmatum, est Fidei regula infallibilis. Ante probationem

Adverte 1. Ut Concilium sit legitimè congregatum, debere esse indictum à Rom. Pontifice, qui in eodem vel per se, vel per suos legatos, vel per substitutos præsideat; idque ex Apostolica traditione descendere docet Julius I in Epist. ad Orientales, Episcopos: *Dudum*, inquiens, *à Sanctis Apostolis, Successoribusque eorum in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hactenus Sancta & universalis Apostolica tenet Ecclesia, non oportere præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari* &c. & hoc decretum docet fuisse à Concilio Nicæno unanimiter admissum & confirmatum. Idipsum etiam docuit Marcellus I. in sua Decretali ad Episcopos Antiochiæ.

Adverte 2. Censeri Concilium debitè confirmatum, quando accedit sententia definitiva vel Summi Pontificis, vel ejus legatorum, instructionem Papæ circa definienda sequentium: quod addo; quia si contra instructionem sibi à Papa datam suffragentur, non est confirmatum Concilium, quia tunc non agunt ut legati, cùm non agant nomine Pontificis; imò nec censetur confirmatum, si nullam à Papa instructionem habuerint propter nimiam rerum tractandarum multiplicitatem, ut accidit in Concilio Tridentino, quod ideò debuit postea à Pontifice confirmari, His notatis

Prob. 1. Conclusio ex Script. Act. 15. *Visum est Spiritui S & nobis*: ergo illi Concilio adfuit Spiritus Sanctus, adfuit & posterioribus legitimis; cùm æquè, imò magis necessarium fuerit (pluribus exortis identidem hæresibus) pro Ecclesiæ conservatione.

Prob. 2. Ex SS. PP. qui omnes Conciliorum decreta tanquam oracula divina receperunt & venerati sunt: unde, ut omittam alios apud Controversistas videndos, Athanasius Ep. ad Episcopos Africanos: *Verbum Domini per œcumenicam Nicææ Synodum manet in æternum*. Ambr Epist. 32. *Sequor tractatum Nicæni Concilii, à quo nec mors, nec gladius poterit separare*. Et Gregor. lib. 1. Epistolarum Epist. 24. circa fin. asserit se venerari quatuor prima Concilia generalia, quæ ipsum præcesserant, sicut quatuor Euangelia.

Prob. 3. Concilium generale legitimum est ipsamet Ecclesia, seu repræsentans totam Ecclesiam, atqui Ecclesiam infallibilem esse in condendis Fidei & morum decretis, ostendimus ex Script. Conciliis, Patribus, & ratione: ergo; & ideò probationes ibi allatas hic applica.

Obji. 1. Cum Calvino illud Isaiæ 56. *Speculatores ejus cæci omnes.... ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam*.

Resp. Ibi fieri mentionem de Sacerdotibus & Prophetis veteris Testamenti, non quidem omnibus, sed aliquibus: quia sæpè Scriptura volens reprehendere aliquos, reprehendit omnes, ut patet ex illo Apostoli ad Philipp. 2. *Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt* JESU-CHRISTI. Præterea agitur de Pastoribus non congregatis, sed separatim sumptis, adeòque non Dei, sed proprium judicium sequentibus. Deinde non sequitur, dicta de Sacerdotibus veteris legis transferenda esse ad Sacerdotes novi testamenti; cùm non sit dictum de synagoga, sicut de Ecclesia, quòd sit columna & firmamentum veritatis.

Obji. 2. Cum eodem: *multi Pseudo-prophetæ surgent & seducent multos*, Matth. 24.

Resp. Hoc sibi, non Concilio generali applicare debebat Calvinus, cùm illud sequatur decreta Apostolorum, eorumque successorum, ipse autem repugnet in plurimis.

Obji. 3. Augustinus lib. 2. de Baptismo cap. 3. dicit: *Concilia plenaria sæpè priora, posterioribus emendari*.

Resp. Emendari aliquando, vel potiùs mutari quoad leges impositas, eo quòd leges, quem conveniunt uno tempore, aliquando disconveniant altero. Item posse emendari in quæstionibus facti, qualis erat inter Catholicos & Donatistas (contra quos disputat hic Augustinus) an scil. Cæcilianus Libros Sacros tradidisset Fidei hostibus necne: in his enim fallibilia sunt Concilia, sicut & Pontifices; non vult tamen August. posse emendari (nisi essent illegitima, aut non generalia) in dogmatibus Fidei; cùm lib. 3. contra Maximinum cap. 14. dicat, ly *Homousion*, à Patribus Nicænis contra Arianos esse firmatum *Veritatis authoritate*; quid autem aliud est authoritas veritatis, nisi authoritas vera & infallibilis? Unde cùm ibidem dixit: *Nec ego hujus authoritate*, idest, Côcilii Ariminensis, *nec tu illius*, idest, Nicæni, *detineris*. Loquitur ex supposito ut citiùs ad rem veniat: quasi diceret Maximino Ariano: *ponamus quod nec tu Nicæno, quod rejecis, tenearis; nec ego Ariminensi, quod illegitimum judico: rem probemus scripturis*: hocque confirmat contextus, & verba priùs allata.

Objicies 4. Isidorus apud Gratianum dist. 50. Can *Domino Sancto*, dicit ubi Concilia dissentiunt standum esse antiquioribus & magis probatis: ergo Concilia possunt inter se pugnare, adeoque errare.

Resp. Ipsum loqui de Conciliis, quorum decreta non sunt à Sancta Sede confirmata; & hæc docet (ubi erraverunt in materia Fidei) à prioribus confirmatis esse corrigenda.

Obji. 5. Varia Concilia erraverunt de facto: ergo. Prob. Ant.

Ari-

Ariminense sub Liberio, quod erat 400. Episcoporum, fuit contrarium Niceno, circa consubstantialitatem Filii cum Patre. Neocæsariense à Leone IV. confirmatum damnavit secundas nuptias. Toletanum I. à S. Leone I. approbatum docet admitti posse ad Communionem habentem concubinam. Arelatense II. in Ecclesia receptum videtur damnare conjugium Can. 2. Nicænum I. vult rebaptizandos esse Paulianos. Syrmiense confirmat Hæresim Arianam. Carthaginense III. ponit in Canone libros Tobiæ, Judith, Baruch &c. quos rejecerat Laodicenum.

Resp. Ad Ariminense (quod est distinctum ab eo quòd fuit 600. Episcoporum sub Felice II. quod diximus reprobatum) fuisse initio legitimum, sed posteà illegitimum cùm esset tantùm 50. Episcoporum, qui tanquam Ariani ab aliis recedentes, Conciliabulum fecerunt, in quo, absente Capuano Episcopo Papæ Legato, turpiter circa Filii Consubstantialitatem erraverunt, quibus etiam aliqui ex Catholicis adhæserunt.

Resp. Neocæsariense damnare secundas nuptias, vivente prima comparte, non autem defuncta, ut exponit Glossa 31. q. 1. Can. *de his qui frequenter*.

Ad Toletanum dico D. Leonem non probasse totum Concilium, ut fusè ostendit Bellarminus Tom. 2. Cont. 1. lib. 2. c. 8. sed tantùm ultimum Canonem, in quo de re illa non agitur. Sed esto totum probasset, per concubinam nihil tunc intellexisset, nisi quod intelligebant illi, nempè uxorem sine dote & solemnitate externa, ut erat Agar respectu Abrahæ, quæ tamen dicitur illius concubina Gen. 25. & sic Concilium intellexit Gratianus dist. 34. Can. *omnibus*.

Resp. Nullatenus Arelatense II. damnare conjugium; etsi enim dixerit Can. 2. *Assumi aliquem ad Sacerdotium non posse in vinculo conjugii constitutum, nisi fuerit promissa conversio*; per conversionem tamen non intelligit pœnitentiam de conjugio, quasi mutationem de malo in bonum, sed translationem de minori bono ad majus seu ad vitam perfectiorem, sicut assumptio habitus Religiosi dicitur conversio à D. Gregorio lib. 2. Epistolarum cap. 100.

Ad Nicænum dico, quòd Pauliani non baptizarentur in nomine Trinitatis, eo quòd illam negarent, & sic non est mirum, quòd invalidè baptizati, essent rebaptizandi.

Resp. Ad Syrmiense, quod anteà diximus, fuisse partim approbatum, partim reprobatum, quoad punctum illud non fuisse approbatum; cùm toties Ecclesia hæresim illam fuerit detestata.

Resp. Carthaginense III. non esse contrarium Laodiceno, quia Libros Tobiæ, Judith, &c. à Canone non rejecerat Laodicenum, sed præcisè non posuerat, eo quòd adhuc esset controversia inter Catholicos, an essent Canonici: quo dubio sublato, & re cognita, à Carthaginensi Concilio fuerunt declarati Canonici.

DISPUTATIO III.

De Actu Fidei interno, & obligatione credendi.

ANtequam de actu Fidei differamus, pauca de ejusdem habitu per modum prooemii breviter expediemus: longam quidem de illo disputationem instituunt aliqui; sed cùm omnia, aut ferè omnia nullius sint, aut certè exiguæ admodùm utilitatis, crederem Tyronum, in quorum favorem præsertim scribere decrevi, patientia & tempore abuti, meumque inutiliter terere, si illis purè speculativis diutiùs immorarer.

Quærunt 1. Qua certitudine certum sit dari habitum Fidei infusum? R. licèt ante Tridentinum non esset necessariò id Fide credendum, aliter tamen jam videtur esse loquendum, cùm definiat Concilium Sess. 6. cap. 7. in justificatione infundi Fidem, Spem, & Charitatem: atqui certum est in justificatione parvuli per Baptismum, non infundi actum Fidei; cùm nullus tunc actualiter credat: ergo habitum. Volunt quidem aliquid esse de Fide in justificatione parvulorum; non tamen adultorum; sed cùm non distinguat Concilium, nec nos distinguere debemus: unde Scot. 3. d. 23. q. unica §. *ad quæstionem: sicut credo Deum esse trinum & unum, ità credo me habere Fidem infusam qua hoc credo*. Quasi diceret: eadem Fide credo unum & aliud, adeòque Fide divina.

Quærunt 2. Quodnam sit subjectum Fidei? sed huic quæstioni planè satisfecimus initio hujus tractatus.

Quærunt 3. An Fidei habitus sit idem specie in omnibus, & respectu omnium credibilium? sed res per se patet, cùm eodem in omnibus, & respectu omnium credibilium, nitatur motivo formali, nempè authoritate divina. Varia quidem sunt objecta credibilia (nam alia sunt substantialia, alia accidentalia, alia necessaria, alia contingentia, alia increata, alia creata) sed illa non specificant Fidem, nisi prout substant motivo formali unde Ephes. 4. dicitur: *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma* Et Scot. 3. dist. 23. n. 6. *Teneri potest quòd sit una Fides omnium credibilium, quia non respicit credibilia sub propriis rationibus eorum, sed ut revelata sunt à Deo*, sive interim sint credibilia explicitè, sive implicitè.

Quærunt 4. An solus Deus producat habitum Fidei? Negat Cajetanus cum quibusdam Thomistis, volens habitum Fidei & Reliquos infusos etiam produci effectivè à gratia habituali, eo quòd S. Thomas doceat pluribi gratiam esse principium radicale virtutum infusarum; affirmat tamen sententia communis, quæ docet (idem est de Spe, & Charitate) immediatè à Deo creari, sicut ipsam gratiam, & certe si gratia Fidem produceret, cùm sit causa necessaria, ubicunque esset illam produceret, illa tamen non produxit in Christo. Imò potest infundi Fides sine gratia, si nempè quis sufficienter dispositus ad Fidem, & non sufficienter ad gratiam, suscipiat Baptismum; quia cùm Sacramenta conferant suos effectus, non ponentibus obicem, ille autem non habeat obicem ad Fidem, illam reciperet sine gratia, adeoque non produceretur Fides à gratia. Accedit, quòd prius non producatur à posteriori; Fides autem juxta D. Thom. 2. 2. q. 6. art. 2. ad 3. aliquando infunditur ante habitum Charitatis, qui est à gratia habituali indistinctus.

Dicitur autem gratia principium virtutum infusarum, non quia illas producit; sed quia ordinariè non infundit Deus gratiam, nisi illas infundat.

Quærunt 5. An Fides sit prima virtutum? negatur esse primam dignitatē, cùm, ut ait Apostolus, major sit Charitas, quæ nos unit Deo, non sic Fides, quæ reperitur in peccatore, est tamen prima primitate naturæ; quia ex Trid. Sess. 6. c. 8 *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis*: unde quia Deum credimus, ipsum diligimus & speramus.

Quærunt 6. Per quid & quomodo augeatur habitus Fidei? Respondetur ad primum augeri per actus Fidei nam cùm certum sit habitum illum posse augmentum accipere: nam Lucæ 17. dicunt Apostoli Christo: *Adauge nobis fidem*; & Ecclesia in Collecta Dominicæ 13. post Pentec. *Da nobis Fidei, Spei & Charitatis augmentum*, nulli alii actus videntur ad incrementum illud promerendum magis proportionati quam actus Fidei. An autem etiam augeatur, ubi augetur gratia? Res est incerta: nam licèt semper ubi habetur gratia, habeatur & Fides, incrementum tamen unius non infert necessariò incrementum alterius; cum inter se realiter distinguantur.

Ad 2. dicendum est, non augeri physicè per actum Fidei, sed tantum meritoriè, in quantùm illos eliciens meretur, saltem de congruo, ut Deus habitum augeat, quia sicut creatur habitus, ita & incrementum, cùm sit ejusdem rationis, creatio autem soli Deo competit: augentur quidem habitus naturales per actus; sed inde fit quòd habitus illi non sunt actibus suis perfectiores, sicut sunt Theologici, qui non tantùm dant facilè posse: sicut: habitus naturales, sed etiam simpliciter posse, ut contra Pelagium definiunt Concilia; & consequenter habent se per modum potentiæ: potentia autem non producitur per suum actum, cùm sit illo perfectior.

Quærunt 7 An Fides informis, seu à Charitate separata, sit virtus perfecta; Veram esse virtutem, concedunt omnes, cùm totam virtutis essentiam habeat. Vult quidem Philosophus ut virtus bonum faciat illam habentem, non tamen bonum absolutè & simpliciter, sed bonum in genere illius virtutis: sic Castitas reddit Avarum, in quo reperitur, bonum in genere Castitatis; non tamen in omni genere, ut per se patet. Vult etiam ut sit *dispositio perfecti ad optimum*; sed etiam actus Fidei ex suis intrinsecis est quid optimum in suo genere independenter à Charitate. An autem sit etiam perfecta: disputatur; sed inutiliter, cùm sit mera quæstio de nomine. vel enim agitur de perfectione intrinseca, & sic perfecta est sine Charitate, cùm præsentia aut absentia Charitatis nihil addat aut minuat ipsius intrinsecis: vel de perfectione extrinseca, scilicet ut meritoriè tendat in suum finem, & hanc habet à Charitate, sine qua non datur meritum de condigno: undè Scot. 3 dist. 36. q. 3. loquens de Fide & Spe sine Charitate, ait: *In sua specie possunt esse perfectæ, in quantum scilicet sunt principia propriorum actuum respectu propriorum objectorum, sed perfectionem illam ultimam, quam habent in attingendo finem ad quem ordinantur ex Charitate non possunt habere sine ipsa*.

Quærunt 8. An habitus Fidei sit speculativus, an practicus? Practicum esse docet Scot. Script. Oxon. quæst. 3. prol. art. 3. ad 1. *Nec credere*, inquit, *est actus speculativus*, adeoque à fortiori, nec habitus credendi. Et certè cur Deum credimus? An ut ibi sistamus; & non potiùs ut credentes diligamus, glorificemus, speremus, quæ sunt actus practici? Si plura circa hanc ma-

teriam

ceriam desideras; consule procemium libri primi sentent. ubi quæritur an Theologia sit practica, & ibidem dicta, cum proportione hic applica.

Quærunt denique, quodnam sit munus Fidei? Breviter respondetur, esse inclinare iotellectum ad omne verum revelatum, propter authoritatem divioam infallibiliter credendum; quod præstat & formaliter & efficienter: formaliter quidem, præbendo ei seipsam ut formam; efficieoter verò, coagendo cùm illo ad assensum circa revelata eliciendum; nam cùm intellectus sit de se insufficiens ad actum supernaturalem, indiget altero comprincipio, quo ejus insufficientia compleatur. Hæc breviter, sed sufficienter de Fidei habitu diximus: ad ipsius actum internum descendamus.

QUÆSTIO I.

An Actus Fidei sit supernaturalis? An discursivus? An super omnes certus.

Actus Fidei (qui est assensus firmus propositionis in authoritate Dei revelantis fundatus) est duplex interous unus, externus alter: primus est ipsemet asseosus in mente formatus: secundus est idem signo externo manifestatus. Hic de primo quæritur.

CONCLUSIO I.

Actus fidei infusæ est supernaturalis. Est communis & certa.

Prob. 1. Omnis actus qui procedit ab auxilio gratiæ; est supernaturalis, cùm proximè aut remotè conferat ad vitam æternam; sed talis est actus Fidei: ergo. Prob. Min tum ex Apost. 2. Cor. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Tũ ex Trid. Sess. 6. Can. 6. ubi dicitur anathema ei qui *dixerit sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare & diligere posse sicut oportet.* Tum ex Concilio Arausicano II. & Patribus id unanimiter sentientibus contra Pelagianos & Semi-pelagianos; qui præter beneficium externæ prædicationis, nullum agnoscebaot internum gratiæ auxilium: quo homo juvetur ad actum Fidei Christianæ eliciendum.

Nec dicas auxilium illud requiri quidem in Catheeumenis qui necdum Fidei habitum receperuot, non tamen io iis qui sunt in illo habitu instructi, nam infundatè distinguis, ubi Concilia & Patres in re tam necessaria non distinguuot.

Prob. 2. Ut actus aliquis sit supernaturalis, sufficit ut unum comprincipiorum sit supernaturale, licèt aliud sit naturale; sed actus Fidei, ultra principium naturale, quod est intellectus, duo habet comprincipia supernaturalia, nempè gratiæ auxilium & Fidei habitum: ergo. Prob. Ma. quia licèt visio beatifica sit à potentia naturali, nempè intellectu, quia tamen etiam est à lumioe Gloriæ, quod est supernaturale, dicitur & ipsa supernaturalis: & certè si actus procedens à potentia vitali, & ab habitu non vitali dicatur vitalis, cur actus procedens à principio naturali, & alio supernaturali, nõ diceretur supernaturalis?

Circa hoc conveniunt Catholici, sed an actus ille sit supernaturalis in substautia seu intrinsecè, an in modo tantùm, seu extrinsecè? disputant acriter Scholastici: sed (salva eorum pace) non satis utiliter, cùm tota decisio dependeat à significato supernaturalitatis quoad substantiam, & supernaturalitatis quoad modum: nam si ad primam sufficiat causalitas uoius principii supernaturalis, licèt concurrat aliud naturale, supernaturalis est in substantia actus Fidei, ut volunt plurimi Thomistæ; si autem requiratur, ut nulla causa naturalis sibi relicta possit ponere entitatem actus, qui dicitur supernaturalis, est tantùm supernaturalis in modo, ut volunt satis communiter Scotistæ, quia posset causa naturalis naturaliter agens ponere actum, qui non differret in entitate ab actu Fidei Theologicæ: nam credat hæreticus Deum esse trinum propter authoritatem Dei revelantis, & idem propter idem credat Catholicus, actus illi, non different specie, adeòque entitate; quandoquidem differentia actuum specifica non petatur à principio, quod est habitus acquisitus, seu naturalis in Hæretico, & infusus seu supernaturalis in Catholico, sed ab objecto: actus enim specificantur ab objectis, ut habet axioma commune; hic autem idem est objectum & materiale & formale, nempè Personarum Divinarum Trinitas, & Dei infallibilis revelatio: quia tamen actus ille procedit in Catholico ab intellectu, habitu supernaturali instructo, & aliundè elicitur propter revelationem Fide divina creditam, quæ non accidunt in Hæretico, ideò actus Catholici dicitur supernaturalis in modo, non Hæretici.

Dices 1. Contra fundamentum Scotistarum: visio beatifica, juxta Scotum, est supernaturalis in substantia; sed potest poni à causa naturali, nempè intellectu: ergo dicta ratio nulla est.

Resp. dist. Min. Potest poni à causa naturali, sibi relicta, seu naturaliter agente: N. à causa naturali lumine Gloriæ confortata: C.

Dices 2. Quia lumen Gloriæ dat intellectui simpliciter posse respectu visionis beatificæ, ideò dicitur supernaturalis in substantia: sed etiam habitus Fidei Theologicæ dat ipsi simpliciter posse respectu actus: ergo.

Resp. Neg. Ma. Quia ratio, cur visio beatifica sit supernaturalis in substantia; est quòd intellectus sibi relictus non potest ponere entitatem visionis beatificæ, sicut potest entitatem actus Fidei, non quidem eandem numericè, sed specificè.

CONCLUSIO II.

Actus Fidei non est discursivus formaliter aut virtualiter: sive non assentitur revelatis propter bonitatem consequentiæ, quæ requiritur in discursu formali, aut virtuali, sed propter solam Dei revelantis authoritatem. Est autem discursus formalis, quando ex præmissis realiter positis infertur conclusio per expressam illationem, ut hic: *quidquid revelatur à Deo, credi debet: sed quod Deus sit incarnatus revelatur à Deo: ergo credendum est Deum esse incarnatum.* Virtualis autem, quando unico actu assentimur objecto præmissarum & conclusionis: hoc exemplum ponunt adversarii: *Credo Incarnationem, quia est revelata*, sed non esse ibi discursum virtualem posteà ostensuri, aliud ministramus, nempè, *homo est risibilis, quia rationalis.*

Prob. 1. Ex SS. PP. qui removent à Fide argumentationes, discursus & ratiocinationes: unde Ambrosius lib. 1. de fide c. 5. in fine: *Aufer hinc argumenta, ubi fides quæritur*, & Damascenus lib 4. de Fide c. 12. docet fidem non esse inquisitivam, adeoque nec discursivam. Idem habent Augustinus lib. 18. de civit. cap. 41. & Tertullianus lib. de præscriptionibus cap 7.

Prob 2. Authoritate Scoti 3. dist. 24. n. 14. *Cuilibet dicto in Canone*, idest in Scriptura, *assentit* (fidelis) *non quia probatur modo dicto, sed solum propter authoritatem Dei, ratione cujus assentit immediatè omnibus traditis in Scriptura, non uni propter aliud per syllogisticum discursum.*

Dices cum Mastrio & quibusdam aliis Scotistis, Doctorem nostrum negare quidem in assensu Fidei discursum ex propriis rerum revelatarum principiis, v. g. hunc: *Deus est omnipotens: Pater est Deus: ergo Pater est omnipotens*, non tamen discursum ex principiis Fidei, seu ex sola dicentis aothoritate, qualis est allatus initio resolutionis: *quidquid revelatur à Deo*, &c. Sed

Contra est, quòd Scotus rejiciat implicitè omnem discursum scientificum, cùm rejiciat habitum scientiæ: ait enim sup. quòd, qui eis assentitur, nempè scripturis, *habet habitum, ... non quidem scientiæ, sed habitum* fidei, ex quo subsumo; atqui sive quis discurrat ex propriis principiis, sive ex sola dicentis authoritate, habet discursum scientificum provenientem ex scientia Logices: ergo.

Prob. 3. Ratione; quia si actus tenderet in revelata propter authoritatem Dei revelaotis & simul propter bonitatem consequentiæ, esset partim supernaturalis, partim naturalis, partim fidei, partim Theologiæ: vel potius essent duo actus, cùm essent duo objecta formalia realissimè distincta, sed sive primum dicatur, sive secundum, non esset actus simplex Fidei, de quo solo hic quærimus: ergo.

Prob. 4. Quia præmissæ debent esse certiores conclusione: nam *propter quod unumquodque est tale; & illud magis*, sed in materia Fidei, ut ait Scot. supra, principium non est certius conclusione, & ideò infert non posse intellectum assentiri uni propter aliud: ergo Fidei actus non est discursivus, sive in materia propria, sive non; cùm sit eadem ratio.

Obji. 1. Ex eo quòd Christus sit verus Deus & homo, intulerunt Patres esse in illo duplicem voluotatem: ergo &c.

Resp. dist. Ant. Intulerunt per assensum fidei: N. per assensum Theologicum, quo posito, crediderunt Fide divina esse in Christo duas voluntates, C. unde non raro concurrunt varii discursus circa materiam Fidei, ut patet in iis qui investigant, an aliquid sit de Fide, necne; sed nego tunc esse Fidei assensum, sed benè quando, positis discursibus ex quibus revelatũ aliquid colligimus, eidem assentimur, non quia deducto, sed quia revelato.

Obji. 2. Assensus Fidei innititur ordinariè huic syllogismo: *quidquid à Deo revelatur, est verum: sed hoc à Deo revelatur: ergo est verum.*

Resp. dist. Assumpt. Innititur huic syllogismo tanquàm præambulo & applicanti articulum fidei: C. tanquam motivo credendi: N.

Obji. 3. Actus fidei assentitur uni dependenter ab alio: nempè rei revelatæ propter revelationem: sed in hoc involvi-

volvitur discursus saltem virtualis: ergo.

Resp. dist. Maj. Assentitur uni dependenter ab alio tanquam motivo formali præcisè: C. tanquam deducto per illationem syllogisticam formalem aut virtualem: N. unde quando credo Verbum esse incarnatum, quia Deus revelavit, credo propter simplicem adhæsionem ad testimonium divinum, non autem innixus lumini inferenti unum ex alio.

Obji. 4. Dum credo Verbi Incarnationem, quia Deus revelavit, infero unum ex alio, sicut quando credo hominem risibilem quia rationalem: sed tunc reperitur unicus actus, nempè Fidei: ergo Fidei actus est illativus seu discursivus.

Resp. Si tunc reperiatur vera illatio, adeòque verus discursus, intervenite duplicem actum, unum inferentem, qui est scientificus, & alterum assentientem illato, non quatenus illato, sed quatenus revelato, qui est actus Fidei. Pro aliis objectionibus

Adverte 1. Discursum virtualem, quem hic obtrudunt aliqui, vel esse verum discursum à parte rei, vel non: si primum, de eo loquendum est, sicut de discursu formali: si non, nihil contra nos, qui inquirimus, an actus Fidei sit discursivus realiter, & à parte rei.

Adverte 2. Quòd, etsi necessarium foret, antequam assentiremur articulo revelato, quòd crederemus Deum veracem, & articulum illum revelasse; id tamen non fieret per assensum Fidei, sed per Theologicum.

CONCLUSIO III.

Actus Fidei est simpliciter certior quolibet assensu naturali scientifico. Dico *simpliciter*, idest, non tantùm ex parte objecti, quod concedunt omnes, sed etiam ex parte subjecti, seu intellectus firmiùs adhærentis, quod negant quidam Thomistæ, non tamen D. Thomas, cùm 2.2.q.4.art.8. ad 2. dicat: *Multò magis homo certior est de eo quod audit à Deo, qui falli non potest, quàm de eo quod videt propria ratione quæ falli potest*: est etiam Scoti variis locis.

Prob 1. Ex Script. 2. Petri 1. *Habemus*, inquit, *firmiorem Propheticum sermonem*, idest, firmiùs credimus rebus per Prophetas revelatis, quàm oculis nostris, quibus speculatores fuimus Christi magnitudinis. Idem docet Paulus pluribus.

Prob. 2. Ex SS PP. Basilio hom. in Psal. 115 *Sacrorum, quæ de Deo sunt, eloquiorum prædux esto Fides planè, non item demonstratio: Fides, inquam, animam invitans, imò & persuadens ad consensionem præ cunctis rationalibus methodis*. Chrysostomo homil. 21. in Epist. ad Hebr. *Neque Fides dici potest, nisi cum circa ea, quæ non videntur, ampliùs quam circa ea, quæ videntur, certitudinem quis habuerit*. Et Augustino lib. 7. Confess. cap. 10. *Faciliùs dubitarem vivere me, quàm non esse veritatem, quæ per ea quæ facta sunt intellecta conspicitur*.

Prob. 3. Et quidem 1. Ex parte *motivi*, quia authoritas Dei revelantis superat infinitè in certitudine omnem evidentiam rei naturaliter sensibilis. 2. Ex parte *objecti*; quandoquidem primarium fit Deus ipse. 3. Ex parte *habitus*, qui est à Deo infusus, & ità inclinans ad actum, ut nequidem divinitus possit inclinare, non dico ad errorem, sed nequidem ad dubium, ut disp. 1. ostendimus. 4. Ex parte *potentiæ*, quæ eo firmiùs adhæret suo objecto, quo motivum adhærendi fortiùs inclinat & infallibiliùs, & consequenter cum motivum Fidei modo infinitè certiori & infallibiliori moveat intellectum, quàm evidentia rerum naturaliter scibilium, etiam objecto revelato longè certius adhæret & firmiùs, quàm rebus evidentibus.

Obji. 1. Scientia excludit omnem dubitationem, sed non omnem excludit Fides, ut patet ex Scoto 3. dist. 24. n. 17. ergo.

Resp. Dist. Min. Non omnem excludit Fides actualis: N. habitualis, subdistinguo; non omnem indeliberatam: C. sed tamen illico repellitur, ubi ad Dei revelationem reflectitur; non omnem voluntariam & deliberatam: N. & nihil aliud vult Scotus: nihil quidem respondet 3. dist. 23. n. 16. ad hæc verba quæ sibi objecerat. *Ideò non est certior quantum ad non decipi Fides infusa, quàm acquisita*, sed mentem suam satis apertè antea ostenderat.

2. Obji. 2. Quo intensior est assensus, eo major est illius certitudo; sed potest assensus naturalis evidens esse intensior assensu Fidei: ergo.

Resp. Neg. Min. Quia non ex eodem capite oritur intensio assensus, & ejusdem certitudo: hæc enim oritur ex infallibilitate motivi, illa ex applicatione ejusdem & dispositiona intellectus, cui motivum applicatur: quia ergo major est infallibilitas divini testimonii, quàm luminis naturalis, ideò assensus Fidei est certior, quia tamen intellectus ratione suæ infirmitatis fortiùs movetur à motivo claro, quàm obscuro, ideò potest assensus naturalis esse intensior.

Obji. 3. Intellectus fertur naturaliter in objectum evidens & in objectum revelatum non nisi per imperium voluntatis: Ergo certior est actus scientificus, quàm actus Fidei.

Resp. Neg. Conseq Quia modus ille tendendi diversus non facit hic ad rem, ubi advertit intellectus motivum assentiendi objecto revelato, infinitè certius esse motivo assentiendi objecto evidenti.

4. Obji. 4. Scientia est de visis, & Fides de auditis, sed visio est certior auditu: Ergo.

Resp. Dist. Min. Visio est certior cæteris paribus, sive ubi organa sunt æqualiter bene disposita, objecta proportionatè applicata &c. C. aliàs: N. hic autem motivum Fidei longè prævalet motivo scientiæ.

Obji. 5. Sive quis cognoscat per demonstrationem, sive per Fidem, Dei existentiam, æquè certus est: ergo.

Resp. dist. Ant. Æquè certus est ex parte objecti: C. quia idem est objectum, & consequenter æquè certum ex parte motivi: N.

Obji. 6. Nullus dissentitur conclusioni scientificæ, & tamen plurimi dissentiuntur objectis revelatis: ergo &c.

Resp. dist. Ant. dissentiuntur objectis revelatis, quæ credunt revelata: N. quæ putant non revelata: C. sed tunc non nituntur motivo, unde eruimus majorem actus Fidei certitudinem.

QUÆSTIO II.

An ad assensum Fidei requiratur voluntatis motio? & qualis sit?

CONCLUSIO I.

Requiritur ad assensum Fidei voluntatis motio, seu imperium. Ità communiter Theologi, quibus non contradicit Scotus, ut ipsi affingit Gonet, cùm 3. dist. 23. q. 1. n. 11. sic habeat: *Credibili sufficientes præsentato, non necessariò credit intellectus .... quia proponens credibile non demonstrat, ità ut cogat intellectum ad assentiendum; & ideò non credit nisi volens*.

Prob. ex Script. Luc. 24. *O stulti & tardi corde ad credendum*. Ad Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam*, ubi nomine cordis voluntatem intelligunt Interpretes. Accedit, quòd credentedicantur obedire Fidei: *Multa turba Sacerdotum obediebat Fidei*. Act. 6. obedientia autem, importat actum voluntatis quæ quasi captivum trahit intellectum in assensum Fidei; & ideò 2. Cor. 10. dicitur: *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*; idest, Fidei Christi, ut exponit à Lapide.

Prob. 2. ex PP. Tract. 26. in Joan. *Accipere potest Sacramentum nolens, sed credere non potest, nisi volens*. Ambrosio in c. 4. ad Rom. vers. 5. *Credere aut non credere voluntatis est*. Quibus præluxerat Ireneus lib 4. cap. 72. *Non tantùm in operibus, sed etiam in Fide liberum, & suæ potestatis arbitrium homini servavit Dominus*.

Prob. 3. Quia actus Fidei est liber, ut insinuat Trid. sess. 6. cap. 6. *Liberè moventur in Deum, credentes vera esse* &c. sed non est liber elicitivè, cùm ut sic procedat à potentia necessaria: ergo imperativè, seu ex voluntatis imperio.

Prob. 4. Quia cùm Fidei mysteria sint humanæ menti obscura & impervia, non satis ad assensum determinant intellectum, qui non assentitur, nisi ei quod sibi apparet verum; & ideò determinari debet per voluntatem imperium.

Obji. 1. Intellectus necessariò assentitur objecto sibi sufficienter applicato; sed Fidei objecta ipsi sufficienter proponuntur per motiva credibilitatis; ergo superfluit motivo voluntatis.

Resp neg. Min Quia motiva credibilitatis, ut potè extrinseca, non faciunt Fidei objecta in se clara & visa; intellectus autem, non est natus trahi ex se, nisi à veritate visa, aut ex visis seu clarè cognitis deducta.

Inst. Potest motivum credibilitatis, v. g. revelatio, esse evidens, ut, si Deus ipse mihi rem aliquam revelet.

Resp. Nihilominùs non redditur objectum in se evidens, cùm remaneat objecto extrinseca.

Obji. 2. Motio voluntatis non facit, ut objectum sit evidentiùs propositum: ergo &c.

Resp. Concesso Ant. neg. conseq. quia si voluntas possit efficere, ut intellectus meus assentiatur homini dicenti esse Romam, quam non vidi, quidni possit efficere, ut assentiretur Deo dicenti Christum fuisse crucifixum, licèt non viderim? unde licèt ex se non trahatur intellectus nisi ad evidenter verum, trahitur tamen ex imperio voluntatis ad probabiliter verum, ut convincit experientia. Hoc autem non facit voluntas supplendo evidentiam objecti, seu reddendo evidentiùs, neque ponendo aliquid prærequisitum, aut tollendo impedimentum, sed per influxum sibi à Deo in alias potentias concessum, juncto credibilitatis motivo.

Obji. 3. Non potest intellectus assentiri objecto, nisi convinca-

vincatur ; sed non convincitur per influxum voluntatis : ergo.

Resp. dist. Ma. Nisi convincatur de veritate proposita : N. de credibilitate ex iis quæ voluntas influendo proponit. C. unde. *Quod voluntas moveat intellectum ad assentiendum*, inquit D. Thom 2. 2. q. 5 art. 2. *potest contingere ex duobus : uno modo &c... alio modo, quia intellectus convincitur ad hoc, quòd judicet esse credendum his, quæ dicuntur, licèt non convincatur per evidentiam rei*.

Objl. 4 Ut credam relatis mihi ab homine side digno, non est opus motione voluntatis ergo nec ut credam revelatis à Deo.

Resp. dist. Ant. Si relata sint physicè, aut moraliter evidentia: C. si aliqualiter captum nostrum superent, sicut Fidei mysteria : N. Ex dictis

Resol. 1. Actum Fidei, quatenùs subiacet voluntatis imperine esse liberum, non tantùm quoad exercitium, in quantum potest voluntas illum imperare, aut impedire, sed etiam quoad specificationem, cùm sit in nostra potestate objectis Fidei, etiam sufficienter propositis, credere, aut discredere, ut patet in Hæreticis, qui Fidei veritatibus ità propositis, licèt teneantur credere, peccentque non credendo, positivè tamen discredunt.

Nec contrarius est Scotus : nam quando loco cit. dixit: *Quamvis voluntas habeat imperium super actum credendi : non tamen habet imperium super oppositum actum*, statim subdit : *stante Fide*; quia eo ipso, quo objecto Fidei dissentit quis positivè, perit Fides.

Resol. 2. Si quandoque ex quadam consuetudine exeat intellectus in actum credendi circa objecta millies credita, vel id non fieri nisi voluntatis motione positiva; vel si, consuetudine intellectum determinante, fiat absque illa, (ut aliquando fieri posse, videtur insinuare Scot. 3. Dist. 25. q. 2. unde immeritò Gonet. sumpsit occasionem dicendi simpliciter ipsum non requirere ad actum Fidei motionem voluntatis positivam) actus ille non est meritorius defectu libertatis seu deliberationis, licèt sit actus Fidei infusæ.

CONCLUSIO II.

Illa motio voluntatis est pia, seu procedit ex gratiæ auxilio; non est tamen actus Charitatis, ut vult Van Roy.

Prob. 1. Pars ex Conciliis & PP. qui ad actum credendi requirunt pium voluntatis affectum, qui sit initium Fidei, & ex Spiritus S. Inspiratione : undè Arausicanum II. Can. 5. definit *Credibilitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium, esse gratiæ donum*. Et Trid. Sess. 6. c. 6. dicit, quòd qui justificantur, *liberè moventur in Deum credentes*, &c. motio autem in Deum, est motio pia. Accedit, quòd si credulitatis affectus, quem Fidei initium vocat Arausicanum, esset ex naturæ viribus, initium salutis nostræ, esset ex nobis; cùm initium Fidei sit initium salutis: hoc autem est Hæreticum.

Dices 1. *Dæmones credunt, & contremiscunt*, Jac. 2. Atqui in illis non est pia motio : ergo.

Resp. Dist. Ma. Credunt Fide naturali : C. Theologica: N. hanc enim in ipsis non remanere, diximus supetiùs.

Dices 2. Licèt requiratur pia motio ad credenda difficiliora Fidei mysteria, ut Trinitatis, Incarnationis, &c. non videtur tamen necessaria circa faciliora, ut quòd Deus sit infinite sapiens, æternus &c.

Resp. Neg. assump. Quia motio illa ut pia, seu ut procedens à gratia, non datur, saltem præcisè, ad tollendam majorem credendi difficultatem circa certa objecta, sed ut ipsamet motio sit supernaturalis

Prob. 2. pars 1. Ut modo sit illa actus Charitatis, debet ferri in Deum propter Deum, sive esse dilectio Dei propter se, ut loquitur Van Roy, sed motio illa non fertur in Deum propter Deum, cùm præcisè habeat pro objecto actum Fidei, vel potius determinatè intellectum ad actum Fidei : ergo.

Prob. Si motio illa esset Charitas, vel quia est actus voluntatis, vel quia procedit ex gratiæ auxilio, vel quia determinat intellectum ad Fidei assensum, cum nil aliud sit imaginabile: sed nullo ex his capitibus dici potest Charitas : ergo.

Prob. Min. Non quia actus voluntatis, aliàs amor sæculi esset Charitas. Non quia procedit ex gratiæ auxilio; nam actus Fidei ex eodem procedens, esset actus Charitatis, quod nemo somniavit : non etiam quia determinat intellectum &c. ut per se patet : ergo. Nec dicas esse Charitatem, quia simul procedit à voluntare, & à gratia; aliàs amor Castitatis procedens ex gratiæ adjutorio, esset dilectio Dei propter se : quod rationi videtur repugnare.

Confirm. Non est actus alterius virtutis amor Castitatis ex gratiæ auxilio, quàm amor Castitatis ex viribus naturę: sed hic non est dilectio Dei propter se, ut fatentur omnes : ergo nec ille. Prob. Ma. Quia auxilium gratiæ non mutat essentiam illius amoris, cùm non mutet illius objectum, aut motivum: unde tantùm illum reddit supernaturalem in modo, & capacem meriti.

Dices : vel amatur Castitas propter Deum, vel propter se: si primum, est actus Charitatis : si secundum, cùm sit actus vitiosus, non procedit ex gratia.

Contrà est, quòd licèt non referens Castitatem in Deum, peccaret defectu relationis (quod posteà examinabimus) ipse tamen Castitatis amor manet in se, & ex officio bonus, ut loquuntur adversarii, quia defectus relationis non afficit opus sed operantem; & consequenter nihil obest quominùs procedat ex gratia.

Prob. 3. Ex condemnatione hujus propositionis ab Alexandro VIII. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides; & etiamsi videantur credere, non est Fides Divina, sed humana*. Subsumo: atqui non potest homo credere Fide Divina sine voluntatis motione, quæ secundùm Van Roy, est Dei amor : ergo homo cui deest omnis amor, non habet Fidem, nec potest credere Fide Divina; quod est contentum propositionis condemnatæ.

Malè autem dicit per amorem intelligi Charitatem habitualem, seu gratiam sanctificantem, cùm verbum *amor* non denotet habitum, sed actum : asserit quidem hujus propositionis accusatores apud S. Sedem sic intellexisse; sed quidquid sit de accusatoribus, certum est hujus propositionis Authorem non intellexisse Charitatem habitualem, cùm ille, utpotè in Tridentino fundatissimus, scivisset propositionem suam esse ibidem anathematizatam Sess. 6. Can. 28.

Nec dici potest, quòd si ibi agatur de actu Charitatis, tantùm agatur de perfecto, non autem de imperfecto, seu tenui, qualis est dicta motio; quia hæc verba *deficit omnis*, excludunt quemlibet, adeòque etiam tenuem, dummodò sit vera Charitas, ut supponitur esse dicta motio.

Dices : Illa pia motio, est bona voluntas : sed bona voluntas est Charitas : ergo. Prob. Min. Ex August. Lib. de Gratia Christi c. 21. *Quasi verò aliud sit bona voluntas, quàm Charitas*.

Resp. Dist. Min. Bona voluntas solitariè sumpta, est Charitas : N. In Deum ordinata, C. & de hac loqui debet Augustinus, ut satis convincunt probationes allatæ.

Petes, utrùm ad piam motionem præfatam requiratur habitus in voluntate?

Resp Neg. Quia habitus ille est omninò superfluus, cùm sufficiat ipsa voluntas cum auxilio gratiæ, ut patet in Cathecumenis, quorum voluntas gratia adjuta movet Intellectum ad actum Fidei ante justificationem, adeòque ante habituum infusionem.

Accedit, quòd habitus virtutis non detur nisi ad actus perfectos & ultimatos, qualis non est ipsa motio, quæ tantùm est via ad actum perfectum & ultimatum, nempè Fidei. Præterea, ut moveat voluntas manum ad dandam eleemosynam, pedes ad visitanda loca Sancta, labia ad orandum, intellectum ad meditandum, non requiritur habitus in voluntate, sed sufficit gratiæ adjutorium: ergo similiter in nostro casu: requiritur quidem habitus in intellectu, sed quia ponit actum perfectum & ultimatum, quod non facit hic voluntas: ubi autem movet voluntas ad actum Fidei ex motivo Charitatis, prærequiritur in ea habitus; non ad motionem, sed ad Charitatem, ex cujus motivo imperat, & ideò fortè dixit S. Thom. 2. 2. q. 4. Art. 2. *Oportet quod tam in voluntate sit aliquis habitus, quàm in intellectu, si debeat actus Fidei esse perfectus*, idest Charitate informatus.

QUÆSTIO III.

An actus Fidei internus sit ad salutem necessarius.

Duplicem hic necessitatem distinguunt Theologi, unam medii, alteram præcepti. Illud est necessarium necessitate medii, quo sive culpabiliter, sive inculpabiliter, sive scienter, sive ignoranter omisso, non potest obtineri salus, de lege Dei ordinaria: & talis est gratia sanctificans respectu omnium, dolor de peccatis respectu peccatorum Adultorum, Baptismus in re respectu insantium; in re autem, aut in voto respectu adultorum. Necessarium autem necessitate præcepti quod ita rationis capaces obligat, ut tamen illo inculpabiliter aut ignoranter omisso, possit haberi salus: talis est sumptio Eucharistiæ respectu adultorum &c.

CON-

CONCLUSIO I.

ACtus Fidei internus, est & fuit omni tempore necessarius necessitate medii ad salutem adultorum.

Prob. 1. Ex Script. Ad Hebr. 11. *Sine Fide impossibile est placere Deo*; Et Marci ult. *Qui non crediderit, condemnabitur* nec mirum? quia de lege ordinaria nullus salvatur nisi justificatus; jam autem *fundamentum & radix omnis justificationis* est Fides, ut docet Trid. Sess. 6. cap. 8. Unde Apost. Ad Galat. 3. *Ex Fide justificat Gentes Deus*. Quasi diceret quòd licèt ad salutem non sufficiat sola fides, nullus tamen justificetur sine illa.

Prob. 2. Ex Trid. sup. cap. 7. Ubi dicit de Baptismo: *Est Sacramentum Fidei, sine qua nulli unquam contingit justificatio*. Et cap. 8. *Fides est humanæ salutis initium*.

Prob. 3. Ex PP. Augustino serm. 38. De temp. In init. *sine hac*, nempe Fide, *nemo ad filiorum Dei consortium potest pervenire* Fulgentio de Fide in prologo. *Sine Fide nulla potest prodesse, imo nec esse conversio*.

Prob. 4. Ratione; quia debent media esse fini proportionata; sed finis noster, nempè Deus possidendus, est supernaturalis: ergo & media, nempè cognitio & amor, supernaturalia: sicut autem amor supernaturalis, est actus charitatis, ita supernaturalis cognitio actus Fidei.

Ratio hujus à priori est voluntas Dei, qui voluit, antequam à nobis possideretur, cognosci & amari.

Obj. Sufficit ad salutem observantia legis naturæ; juxta illud Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Ubi agitur de præceptis Decalogi: ergo non requiritur Fides.

Resp. Quod licet fiat sibi particulariter mentio de præceptis Decalogi, non excluduntur tamen alia: imò cum primum Decalogi præceptum injungat Deum etiam supernaturaliter diligere: dici potest, quòd etiam injungat ipsum supernaturaliter cognoscere: cùm ad illum amorem, prærequiratur hæc cognitio.

Obj. 2. Apostolus ad Hebr. 2. Solum dicit credendum esse Deum existere, & Remuneratorem esse: sed hæc cognosci possunt lumine naturali, cum multi Philosophi, teste Chrysost. Homil. 4. de providentia, cognoverint Deum ipsum justum, adeoque bonis præmia, & malis decernere supplicia: ergo

Resp. Cum Apostolus ibi non loquatur de Deo ut authore naturæ, sed gratiæ, nec de remuneratore operum naturalium, sed supernaturalium, ut patet ex contextu; ita etiam ad credendum requirit lumen supernaturale. Philosophi autem veteres, tantum cognoscebant Deum ut authorem naturæ & naturalium remuneratorem.

Objic. 3. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt* Rom. 2. ergo naturaliter credendo legem adimplent.

Resp Neg. conseq. & dico ly *naturaliter* non opponi *supernaturaliter*, sed legi scriptæ, ut exponit Aug. Lib. 1. De Spiritu & littera, cap. 27. Et post ipsum D. Thomas, quasi diceret: Gentes quæ legem Scriptam non habent, sicut Judæi, lumine naturali, gratia tamen, ubi opus fuerit, adjutæ ea quæ legis sunt faciunt.

Objic 4. Non obstante quod Joan. 3. dicatur: *Nisi quis renatus fuerit &c. non potest introire regnum cœlorum*, sufficit tamen quandoque Baptismus in voto: ergo licet dicat Apost. *Sine Fide impossibile est placere Deo*, sufficit etiam quandoque Fides in voto.

Resp. Neg. conseq. Quia cùm homo quandoque non possit recipere Baptismum defectu materiæ Ministri &c. possit tamen semper elicere actum Fidei, ubi gratiæ non ponit obicem: hinc est, quòd Christus semper realitatem requisierit in uno, non in altero. Sic autem Christum ordinasse, acutè observat D. Bernardus Epist. 77. Circa med. Nam postquam dixit Marci ult. (in quem locum scribit ibidem Bernardus) *Qui crediderit & Baptizatus fuerit, salvus erit* non subjungit: *Qui vero non crediderit, & non Baptizatus fuerit condemnabitur*, sed *qui verò non crediderit*, declarant omnem non credentem condemnandum, non tamen omnem non realiter Baptizatum.

Obj. 5. Juxtà D. Thom. q. 14. de Verit. art. 11. Ad 1. Homo in sylvis enutritus, qui nihil audivisset de rebus Fidei tamen legem naturæ servasset, salvaretur: ergo

Resp. Dist. Ant. Salvaretur sine fide: N. Salvaretur, quia Deus, qui *Vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, illum ante mortem illuminaret, vel per humanam prædicationem, vel per gratias interiores, vel per Angelum, vel alio modo: C.

Inst. Frustra in mediis ad salutem necessariis, ad miracula recurritur, cùm possit quilibet adultus de lege ordinaria sine miraculo justificari.

Resp. Nec tunc fore miraculum, licèt sit casus rarus & extraordinarius; quia ordo gratiæ connaturaliter exigit ut, præcepto urgente, dentur non ponentibus obicem auxilia, quibus illud adimplere valeant.

Objic. 6. Potest quis lumine naturali cognoscere Deum esse summè bonum, adeoque summè amandum: ergo potest sine Fide ipsum summè, seu super omnia diligere: hic autem actus est justificativus.

Resp. Cum illa dilectio, ut justificet, debeat esse supernaturalis, etiam præcedere debet cognitio proportionata Deo voluntatem suam circa hoc per Scripturam, Concilia, & Patres declarante.

Objic. 7. Justinus Orat. ad Antonin. Christianos vocat veteres Philosophos, & Gentiles qui rationabiliter vixerunt & c. 8. Apologiæ dicit Socratem esse salvum & Martyrem. Imò Aug. divinum appellat Platonem; & tamen in illis non erat Fides supernaturalis.

Resp. Dici Christianos, non quia erant, si Fidem non habebant, sed quia in observatione legis naturæ multos Christianos æquabant, aut forte superabant. Socrates autem, si fuit Martyr, quod videtur incertum, cùm esset ebriosus & iracundus, debuit ante mortem sibi ab Atheniensibus illatam, eò quod in scholis Deum unicum profiteretur, ex divina providentia Fidem recepisse. Plato denique *divinus* appellatur; quia cæteros, tractando de Deo, superavit.

Obj. 8. Si baptizatus statim post adeptum usum rationis moriatur antequam peccaverit & quidquam audierit de Fide, salvabitur, cum sit in gratia: ergo

Resp. Deum, qui neminem deserit, nisi deseratur, daturum parvulo ante mortem, unde possit credere, sicut diximus de homine in Sylvis enutrito: quandoquidem volens sincerè omnes salvos fieri, non deneget, præsertim innocentibus, undè possint salvari.

CONCLUSIO II.

ESt etiam necessarius actus Fidei internus necessitate præcepti. Est certa

Prob. Tum ex Script. Joan. 3. *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine filii ejus*. Et Paulus supra *credere oportet accedentem &c.* tum etiam ratione Theologica: *Qui non crediderit condemnabitur*: sed nemo damnatur nisi propter transgressionem, & non est transgressio, nisi sit præceptum. ergo. Accedit, quod nihil sit necessarium necessitate medii respectu adultorum nisi sit & præcepti, quandoquidem obligatus quærere suam salutem, obligetur & ponere media, sine quibus non posset illa assequi. Ex dictis hac quæstione

Resol. 1. Quantùm peccent Parochi, & alii animarum curam habentes, si Parochianis non inculcent fortiter Fidei obligationem, cùm per hoc suos exponant damnationi æternæ.

Resol. 2. Propter eandem rationem, non minùs reos esse Parentes & Præceptores, qui pueris statim ab usu rationis non exponunt præcipua Fidei Mysteria, propter authoritatem Dei revelantis credenda.

QUÆSTIO IV.

Quænam sint credenda necessitate medii.

SUppono 1. Ante Christi adventum, sicut post eundem, Fidem explicitam Dei existentis & Remuneratoris supernaturalis fuisse necessariam necessitate medii ad salutem, ita nullo tempore satis fuerit credere in genere omnia, quæ parentes credunt, aut quæ Prophetæ, Apostoli, aut Pastores credenda proponunt.

Ratio est, quia sicut hæc verba Apostoli ad Hebr. 11. *Sine Fide impossibile est placere Deo*, important necessitatem medii, respiciuntque omnem generis humani statum, ut diximus; ita & illa quæ immediatè subjungit. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*, cùm sint tantum priorum determinativa. Accedit quod nisi quis præfata explicitè cognoscat, non possit legitimè Deum colere, vitam suam moderari, & actiones suas in finem ultimum dirigere.

Suppono 2. In veteri Lege ad minimum fuisse necessariam necessitate medii Fidem implicitam Trinitatis & Incarnationis: nam cùm illa necessitate tenerentur credere Deum esse Remuneratorem supernaturalem, tenebantur & credere Deum per suam Providentiam velle omnes homines à peccatis liberare, ipsisque de mediis ad salutem æternam necessariis (inter quæ unum & præcipuum erat Christus) providere. Jam autem implicitè credendo Christum, qui ut Deus secunda est Trinitatis persona, implicitè credebant & Trinitatem Sed an etiam tenerentur illa mysteria explicitè credere?

re? imò & an ad id teneamur in lege Euangelica? controvertitur.

CONCLUSIO I.

Ante Christi adventum non erat necessaria necessitate medii, imò nec præcepti, saltem respectu omnium, Fides explicita Trinitatis & Incarnationis. Est communis.

Prob. 1. Pars: illud non est necessarium necessitate medii ad salutem, quod est ferè omnibus absconditum: sed ferè omnes ante Christi adventum latebat mysteriorum illorum cognitio. Ergo Prob. Maj. Quia Deus, qui nullo modo deest in rebus ad salutem necessariis, non proponit nobis ad salutem media abscondita, sed ubique terrarum prædicata & promulgata, ut patet de Baptismo & aliis Prob. Min. ex Scriptura ad Galat. 3. *Prius autem, quàm veniret Fides: sub lege custodiebamur conclusi, in eam Fidem quæ revelanda erat*, & ad Ephes. 3. *Aliis generationibus non est agnitum*... (nempe Christi mysterium, & consequenter Trinitatis, cum, illo cognito, & hoc cognoscatur necesse sit ut postea ostendemus)... *sicuti nunc revelatum est* &c. unde S. Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. loquens de hominibus in lege scripta & ante legem scriptam, ait: *De Christo venturo quodammodo habebant revelatam cognitionem*. Pro objectionibus solvendis.

Adverte 1. Aliud esse neminem in quolibet statu justificari aut salvari nisi ex Christi gratia aut meritis, & aliud obligari quemlibet, Christum Redemptorem explicitè credere, cum inter illa nulla sit connexio.

Adverte 2. Quando August. lib. de natura & gratia cap. 44. dicit: *Ea quippe Fides justos sanavit antiquos, quæ sanat & nos, id est Mediatoris Dei, & hominum &c.* tantùm velle, debuisse circa hoc idem credere ac nos, non tamen eodem modo: nam cum Epist. 157. aliàs 89. circa med. dicat: *Illis futura prænuntiabatur* (scilicet Incarnatio Christi) *quæ jam à nobis annuntiatur*, & *tempore veteris Testamenti velabatur, quæ tempore novi Testamenti revelatur*, satis ostendit tunc sufficisse Fidem velatam, seu implicitam.

Adverte 3. Ex hoc loco August. lib. 18. de Civitate Dei c. 47. *Nemini concessum esse credendum est* (nempe placere Deo) *nisi cui divinitus revelatus est unus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus*, non necessariò requiri revelationem explicitam, sed vel explicitam, vel implicitam, idest, in alio revelato contentam, sicut unum implicitè creditur in alio explicitè credito: quod satis insinuat ipsemet Augustinus, cùm docet supra mysteria illa in veteri lege velata.

Prob. 2. Pars, nempe quòd Fides explicita mysteriorum illorum nequidem esset necessaria necessitate præcepti? quia Deus impossibilia non jubet: impossibile autem est credere explicitè, quod nonnisi implicitè & velatè cognoscitur: quibus autem ex speciali gratia revelata erant explicitè mysteria illa, ut quibusdam Prophetis, & personis illustrioribus, iisdem explicitè credendi obligationem imponebant: & ideo dixi non fuisse præceptum, *saltem respectu omnium*.

CONCLUSIO II.

In Lege Euangelica sufficienter promulgata necessaria est necessitate medii ad salutem & justificationem Fides explicita SS. Trinitatis: ita expressè D. Thom. 2. 2. q. 2. art. 8. *Post tempus gratiæ divulgatæ*, inquit, *tenentur omnes ad explicitè credendum mysterium Trinitatis*. Dixi autem *gratiæ divulgatæ*; quia ante Euangelium sufficienter promulgatum, non aliter credendum erat hoc mysterium (idem est de Incarnatione) quam ante Christi adventum, cum esset par ratio.

Prob. 1. Conclusio ex Symbolo Athanasii ubi eodem modo credenda proponuntur mysteria Trinitatis & Incarnationis: sed hoc credendum est necessitate medii, ut jam probavimus: ergo & illud: unde Athanasius ibidem: *Quicunque vult salvus esse, ante omnia opus est ut teneat Catholicam fidem... Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur*.

Prob. 2. Tenemur necessitate medii aliquid credere, ut salvi simus: ergo maximè præcipuum & primarium Fidei objectum quod est Deus unus & trinus: & certè mirum esset, quòd Fides explicita Incarnationis, quæ tantum est secundarium Fidei objectum, esset medium necessarium ad salutem, & non Fides Trinitatis, quæ est objectum primarium.

Prob. 3. Tenemur credere necessitate medii propter salutem æternam: Ergo tenemur credere, eadem necessitate, salutis æternæ objectum, quod est essentiæ Divinæ unitas, & personarum Trinitas.

Prob. 4. Fides Trinitatis dicitur antonomasticè Fides, ut patet in Baptismo, qui dicitur Sacramentum Fidei, quia exprimitur in eo illud mysterium: ergo Fides Trinitatis est maximè necessaria.

Prob. 5. Aliter credendum est illud mysterium in lege nova, quàm in lege veteri, cùm esset tunc velatum, & nunc revelatum, sed tunc credendum erat necessitate medii implicitè: ergo nunc explicitè. Porro cùm objectiones pro hac & sequenti conclusione sint communes, earum solutionem postea dabimus.

CONCLUSIO III.

Post Euangelium sufficienter promulgatum, etiam necessaria est necessitate medii Fides explicita Christi Redemptoris, seu Filium Dei naturam humanam assumpsisse, ut genus humanum redimeret. Ita communissimè Theologi cum DD. Seraphico, Angelico, & Subtili.

Prob. 1. Ex Scripr. Joan. 17. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti JESUM Christum.* Ubi ad vitam æternam eadem Fides requiritur Christi JESU, seu Salvatoris, ac ipsius Dei: sed requiritur ad illam necessitate medii Fides explicita Dei: ergo & Christi Redemptoris. Deinde Joan. 3. legitur: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam:* ubi ostenditur ad evitandam perditionem, salutemque obtinendam, necessariam esse fidem Christi in cruce exaltati, seu Redemptoris, sicut necessarius erat Israelitis aspectus serpentis ænei, ut à morsibus serpentum sanarentur; atqui ita necessarius erat aspectus ille, ut sine illo non possent sanari: ergo ita necessaria est Fides Christi exaltati, ut sine illa non possimus salvari. Lege Apostolum ad Rom. 3. v. 22. 24. & 25. & videbis non justificari homines, nisi per fidem in Christum JESUM, & in sanguinem ipsius.

Prob. 2. Ex Trid. Sess. 6. cap. 6. Ubi requirit ut justificandi credant, *Illud in primis, à Deo justificari impium per gratiam ejus, per Redemptionem, quæ est in Christo Jesu* · ergo si Fides illa est in primis ad justificationem necessaria, nihil magis ad illam necessarium est.

Prob. 3. Ex August. lib. de Prædest. Sanct. cap. 7. *Si posset sine fide Christi esse salvus* (nempe Cornelius Centurio) *non ad eum ædificandum mitteretur Architectus Apostolus*. Et lib. de Corrept. & gratia cap. 7. *Si enim sicut veritas loquitur, nemo liberatur à damnatione, quæ facta est per Adam, nisi per Fidem JESU Christi, & tamen ab hac damnatione non se liberarunt, qui poterunt dicere non se audivisse Evangelium Christi*. Nec dicas loqui de Fide Christi implicita; quia illa haberi potest sine prædicatione. Deinde illam habebat Cornelius antequam mitteretur Petrus, ut postea dicemus.

Prob. 4. Authoritate D. Thomæ sup. Ubi docet necessariam esse Fidem explicitam Incarnationis, sicut Trinitatis, quam docet ibidem necessariam necessitate medii, ut ante diximus: imò 3. dist. 25. q. 2. art. 2. *Post adventum Christi*, inquit, *quia jam mysterium Redemptionis impletum est, & corporaliter & visibiliter prædicatum, teneantur omnes ad credendum explicitè, & si aliquis instructorem non haberet, Deus ei revelaret, nisi ex culpa sua remaneret*. Quæ specialis Dei cura satis ostendit necessitatem medii.

Prob. 5. Authoritate D. Bonav. 3. dist. 25. art. 1. q. 3. *Non sufficit modo alicui, qui habet usum rationis, in generali credere Redemptionem &c.* Ergo credere debet explicitè, & quidem necessitate medii, quia loquitur eodem modo in hac quæst. 3. de Fide Mediatoris explicita post Christi adventum, ac fuerat locutus in 2. de implicita ante adventum, quam ut necessariam necessitate medii requirit his verbis: *post lapsum Adæ nullus salvari potuit absque Fide Mediatoris*.

Prob. 6. Authoritate Scoti 3. dist. 23. q. 1. num. 9. *Sicut igitur Fides de Creatore semper fuit necessaria ad salutem* (scilicet necessitate medii, ut concedunt omnes) *ita Fides Redemptoris semper fuit necessaria ad salutem post lapsum humani generis*, nempe eadem necessitate. Loqui autem de Fide explicita in Lege Euangelica, patet ex his quæ habet num. 6. *Quilibet tamen habens usum rationis tenetur pro aliquando ad aliquem actum explicitum, & maximè ad illa quæ sunt grossa ad capiendum, sicut quòd Christus natus est & passus, & alia quæ pertinent ad Redemptionem*.

Prob. denique eadem ratione, qua probavimus necessitatem Fidei Trinitatis Concl. 1. probatione 5.

Objic. 1. Cum Cano & Bannes, testimonia præfata intelligi debere de necessitate ad salutem, non autem ad justificationem, ad quam sufficit Fides implicita. Sed

Contra est, quòd omnis dispositio sufficiens ad justificationem, sufficiat ad salutem, seu ad Beatitudinem, ut patet ex

tet ex Trid Sess. 6. cap. 16. dicente, nihil deesse justificatis perseverantibus quominùs suo tempore vitam æternam consequantur.

Accedit, quòd justificatus sit Filius Deus adoptivus, *quòd si Filius, & hæres*, ut ait Apost. ad Galat. 4. hæredi autem debetur hæreditas, adeoque justificato vita æterna: undè Joan. 4. gratia justificans dicitur: *fons aquæ salientis in vitam æternam.*

Objic. 2. Cornelius Centurio antequam per Petrum edoceretur explicitè Mysterium Incarnationis, dicitur *justus & timens Deum*: Act. 10. Ergo sufficit ad justificationem Fides illius implicita.

Resp. Dist. Ant. Dicitur istius dispositivè, quales reputantur vulgariter peccatores illi, qui per opera virtutum se disponunt ad justificationem: C. justitia habituali seu sanctificante: N. nam, ut docet Aug. lib. 1. ad Simplician. q. 2. init. non fuit priùs justificatus, quàm audiret Petrum: fuit tamen justificatus ante Baptismum realiter susceptum, ut docet idem Doct. lib. 4. qu. super Num. q. 33. quia fortè ex Petri instructione inflammatus Deum perfectè dilexit.

Objic. 3. Multi sunt, qui non possunt mysteria Incarnationis & Trinitatis intelligere: ergo saltem non est ipsis necessaria illorum Fides.

Resp. neg. conseq. Quia Fides magis consistit in assensu, quàm in rerum intelligentia, juxta illud Augustin. contra Epist. fundamenti cap. 4. *Turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit*: unde non requiritur quòd credentes sciant definitivè quid sit natura, quid persona, quid unio hypostatica, sed sufficit, si mysteria præfata apprehendant sub terminis in Ecclesia usitatis, v. gr. quòd sciant in Divinis esse tres Personas, nempe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum; qui sunt unicus Deus; & Filium Dei assumpsisse naturam humanam, ità ut Christus sit Filius Dei, & Filius hominis, qui nos redempturus mortem subiit &c.

Objic. 4. Apostolus ad Hebr. 11. tantùm requirit ad salutem, ut explicitè credamus Deum esse, & Remuneratorem esse: ergo

Resp. Tantùm ibi referre quæ in omni generis humani statu sunt explicitè credenda, non negans alia esse credenda in lege Evangelica, aliàs sibi contradiceret, cùm pluribus in locis requirat Fidem Mediatoris. Vide probationes.

Obj. 5. Promisit Deus peccatori fore exaudiendum in quacunque die conversus fuerit; sed si convertatur habens Fidem Dei unius & Remuneratoris, non tamen Dei Trini & Incarnati non exaudietur. ergo

Resp. Neg. Supp. nempe Deum concessurum in Lege nova gratiam conversionis non habenti Fidem Trinitatis & Incarnationis; quia Fides illa, quam nemini gratiam cooperanti denegat, proxima est ad justificationem dispositio. Idem dic respectu actus dilectionis Dei super omnia.

Objic. 6. Deus vult omnes homines salvos fieri; sed si stet nostra conclusio, non possunt salvari surdi & muti à nativitate, cùm sit impossibile inculcare ipsis cognitionem Trinitatis & Incarnationis: ergo

Resp. Deum, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, tales illuminaturum, si gratiæ non ponant obicem, & aliunde non possint nutibus & signis edoceri: quod & dicere debent adversarii respectu cognitionis Dei Remuneratoris supernaturalis: Tam enim difficile est ipsis inculcare cognitionem animæ immortalis in altera vita præmiandæ, aut puniendæ. quàm Dei hominis facti, & pro nobis passi.

Objic. 7. In Lege nova ante Euangelium sufficienter promulgatum, non erat medium necessarium ad salutem Fides explicita Trinitatis & Christi Redemptoris: ergo nec jam illis, quibus necdum fuerunt prædicata illa mysteria.

Respondent Vega & Scoto: probabilissimum est nullum jam Christi Fidem invincibiliter ignorare, cùm fuerit per totum mundum habitabilem annuntiata: sed esto dari possit

Resp. 1. Inde sequi, quòd iis, quibus non est annuntiata Fides Dei Remuneratoris, & consequenter animæ immortalitas, non sit medium necessarium ad salutem: quod tamen negare debent ipsimet adversarii.

Resp. 2. Nego conseq. disparitas est quod lex non obliget nisi promulgata, ubi autem sufficienter promulgata est, obligat omnes etiam ignorantes, qui tamen excusantur à peccato formali, ubi invincibilis est ignorantia.

QUÆSTIO V.

Quænam sint credenda necessitate præcepti?

CONCLUSIO I.

Tenetur quilibet credere implicitè & in generali omnes Fidei articulos, & esse in animo paratus credere implicitè omnia, quæ sibi sufficienter à Deo revelata proponentur.

Ratio est; quia ipsamet rationalis natura dictat credendum esse in omnibus Deo tanquam summè veraci, & fallere impotenti.

CONCLUSIO II.

Credenda sunt necessitate præcepti omnia, quæ sunt credenda necessitate medii.

Ratio est; quia tenetur quilibet salutem suam quærere: ergo & media ad salutem obtinendam necessaria cognoscere & ponere.

CONCLUSIO III.

Debet omnis Fidelis explicitè credere, saltem quoad substantiam, omnes articulos in Symbolo Apostolorum contentos.

Prob. 1. Quia nemo verus est Christianus, nisi Christianæ Fidei præcepta possideat: sed præcipua fidei præcepta continentur in Symbolo, cùm sit, ut loquitur Aug. ser. 135 de temp. *Regula Fidei nostræ brevis & grandis; brevis numero verborum, grandis pondere sententiarum*: ergo

Prob. 2. Quia ab ipso Ecclesiæ exordio non admittebantur ad Baptismum Cathecumeni, nisi priùs hoc Symbolum recitarent, & intelligerent; & ideo antequam prædicare cœpissent. Apostoli, illud composuerunt, ut omnibus hos articulos tanquam totius Fidei nostræ fundamenta abbreviata inculcarent.

Prob. 1. Ex Catechismo Rom. Parte 1. c. 1. n. 2. ubi legitur, *Quæ primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ..... Sancti Apostoli, divino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt*. Idem colligitur ex Can. *Baptizandos*, de Consecratione Dist. 4.

Dixi: *saltem quoad substantiam*; quia non accusarem gravis peccati eum, qui ex sua culpa minoris momenti circumstantias ignoraret. Ex dictis

Resol. 1. Tantùm venialiter peccare illum, qui scit quidem Christum resurrexisse, sed nescit culpabiliter an tertia die; novit passum esse, sed ignorat sub Pontio Pilato. Aliud esse, si sciret natum esse, sed nesciret an ex B. Virgine; conceptum esse, sed ignoraret an ex Spiritu Sancto; quia hæ circumstantiæ videntur notabiles, aliæ leves.

Resol. 2. Ignorantem vincibiliter unicum Symboli articulum, v. g. Christum resurrexisse, reum esse peccati gravis; quia quilibet articulus continet speciale dogma Fidei, & quidem gravis momenti.

Resol. 3. Non sufficere ad vitandum peccatum, scire Symbolum memoriter; sed requiritur aliqualis ipsius intelligentia: unde tenentur Parentes, Magistri, Pastores, Catechistæ singulos articulos explicare, v. gr. Quid intelligatur per Communionem Sanctorum, quid per peccatorum remissionem &c. Specialiter autem debent curare ut Symbolum, idem est de Oratione Dominica, addiscant lingua vernacula.

Resol. 4. Posse quandoque, raró tamen, excusari à peccato mortali certos rusticos; quibus tempore belli deest instructio sufficiens; quia tunc illorum ignorantia censetur invincibilis.

Resol. 5. Non esse continuò accusandos, saltem peccati gravis, nescientes Symbolum memoriter, si omnium in eo contentorum intelligentiam habeant; quia consuetudo & certi Canones id præcipientes, tantùm videntur obligationem levem imponere, vel certè si gravem, loquuntur de illis, qui Symbolum ignorando, ignorant & ejusdem substantiam.

CONCLUSIO IV.

Etiam est obligatio, ad minimum sub veniali, scire Orationem Dominicam memoriter, id est, eodem ordine, ejusdemque verbis quibus proponitur, imò probabilius est esse mortale, si culpabiliter ignoretur sensus.

Prob. 1. pars ex communi omnium Theologorum sensu, & ex vigilanti omnium Fidelium sollicitudine Orationem illam tum suæ, tum suorum memoriæ inculcandi.

Probatur 2. pars; quia gravem obligationem videntur insinoare tum Innocent. III. cap. *Deus qui*: de Pœnit. & Remiss. injungens Episcopo Livoniensi ut suos Oratio-nem Dominicam sollicitè edoceat; tum Augustinus serm. 265 aliàs 215. his verbis: *Symbolum vel Orationem Dominicam & ipsi tenete, & filiis vestris ostendite; nam nescio, qua fronte se Christianum dicat, qui paucos versus in Symbolo vel Oratione Dominica parare dissimulat*: tum etiam cognoscendi ea, quæ à Deo petere & sperare debeamus, ibidem contenta.

CONCLUSIO V.

TEnentur similiter habere notitiam præceptorum Dei, & Ecclesiæ, sicut & cujuslibet Sacramenti suscepti aut suscipiendi.

Ratio prioris est, quòd teneamur in illis præceptis contenta suo tempore adimplere; quis autem adimpleat ignoratum, nisi casu fortuito?

Ratio posterioris est, quòd prudenter agens scire debeat quid agat, aut quid agere teneatur. Præterea ignorans Sacramentum aliquod, etiam ignorat ordinariè quæ dispositiones debeant susceptionem illius præcedere, & quæ obligationes subsequantur. Ex dictis hac quæstione

Resol. 1. Strictam esse obligationen parentibus & Pastoribus præfata subditis suis per se, vel per alios inculcandi.

Resol. 2. Longè plura scire debere Pastores & animarum Directores circa materiam Fidei, quàm alios Fideles; cùm dubia eorum & difficultates debeant resolvere.

QUÆSTIO VI.

Qualiter se gerere debeat Confessarius cum ignorantibus Fidei Mysteria?

CONCLUSIO I.

UBi pœnitens ignorat aliquod Fidei mysterium necessarium ad salutem necessitate medii, non potest absolvi; imò ipsi injungenda est omnium Confessionum præteritarum repetitio.

Prob. 1. pars; quia eadem Fides requiritur ad Justificationem in Sacramento, ac ad justificationem extra Sacramentum: ergo cui deest Fides sufficiens ad Justificationem posteriorem, deest ad priorem: undè proscripta est propositio sequens ab Innoc. XI. *Absolutionis capax est homo quantumvis laboret ignorantia mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis* &c.

Prob. 2. pars; quia omnes Confessiones antecedentes fuerunt invalidæ defectu sufficientis dispositionis: & ideò ut obvietur omnibus illis inconvenientiis, tenentur Confessarii, ubi dubium occurrit, aut suspicio fundata de pœnitentis sui ignorantia in hac materia, vel quia rudis, vel quia salutis incurius, vel quia negligens in frequentandis Concionibus & Catechismis, tenentur, inquam, ipsos examinare; &, si ignorantes repererint, ipsos, donec instructi fuerint, remittere.

CONCLUSIO II.

SI pœnitens conscius necessariorum necessitate medii, ignoret necessaria necessitate præcepti, vel omnia, vel aliqua, non potest absolvi, nisi firmiter proponat satisfacturum se quamprimùm suæ obligationi.

Ratio est; quia vel ejus ignorantia fuit culpabilis, vel inculpabilis: si culpabilis, requiritur propositum emendæ: si inculpabilis, nisi jam proponat illam quantociùs depellere, fiet culpabilis, & ipse absolutionis incapax, imò etiam hic & nunc proponens se sui instructionem curaturum, non est absolvendus antequam de facto sit instructus, si id aliquoties Confessariis promiserit, nec tamen impleverit.

CONCLUSIO III.

DEcet Confessarios pœnitentes ignorantes edocere, si id possint breviter; alias non decet in Confessionali publicè expositos.

Prob. 1. pars. Quia etsi ad id non teneantur ex Justitia, quando non sunt Pastores; charitas tamen Christiana ipsos urget, præsertim dum advertunt pœnitentes grandiores non audere ex quodam rubore coram Parochis ideo comparere.

Probatio 2. pars; quia ubi multùm temporis requiritur, vel quia bardi sunt pœnitentes, vel quia multa ignorant, ne sint Confessarii aliis expectantibus gravamini, remittendi sunt ad Pastores aut præceptores si speretur ituros, vel certè sunt extrà Confessionale edocendi; quia non est ibi locus Catechismorum, ubi res breviter & fructuosè non potest expediri: undè non satis prudenter agunt, qui in Confessionali pœnitentes rudes & ignaros variis interrogationibus torquent, repetitis turbant, ac sæpè magis indispositos dimittunt.

Petes, an pœnitens ignorans vincibiliter hæc mysteria, peccet peccato speciali?

Resp. cum distinct. Vel enim ignorat ea, quæ tantùm ordinantur ad praxim, ut præcepta Ecclesiæ &c. & tunc non peccat peccato speciali, sed omnibus peccatis illis, quorum periculo se exponit propter ignorantiam, & quidem toties quoties advertenter instructionem suam negligit: saltem ubi prior negligendi voluntas fuit retractata, aut mortaliter interrupta: vel ignorat ea quæ tantùm ordinantur ad Fidem; saltem proximè; & tunc est peccatum speciale contra obligationem credendi. An autem ulterius violet aliud præceptum, quo tenetur quilibet scire quæ sunt veri Christiani, etiam antequam adveniat tempus credendi, aut præceptum implendi? probabilius est quod sic, quia eo ipso, quo quis statum amplectitur, debet omnes status sui obligationes cognoscere, cui cognitioni opponitur ignorantia.

QUÆSTIO VII.

Quandonam obliget præceptum credendi?

SUppono præceptum credendi, utpotè affirmativum, non obligare pro semper, id est, omni vitæ instanti, quia licèt debeamus quodammodo credere semper hoc sensu quod debeamus semper esse in animo parati ad credendum, sicut ad sperandum & diligendum, ubi opus fuerit; non tamen semper actu credere, cùm actuum perpetuitas sit impossibilis in tot hujus vitæ distractionibus, & ideo hic inquirimus quo tempore teneamur credere.

CONCLUSIO I.

TEnetur quilibet adeptus usum rationis, actum Fidei elicere, ubi sufficienter proponuntur ei credenda, & credendi motiva, & idem est de infideli adulto, qui necdum credidit.

Ratio est; quia tenemur quantocius medium ad salutem necessarium assumere, aliàs convinceremur velle salutem nostram negligere; actum autem Fidei esse medium ad salutem absolutè necessarium, antea diximus. Præterea tenemur tunc Deum, ubi nobis sufficienter proponitur, supernaturaliter diligere: ergo & supernaturaliter cognoscere, ut sit proportio inter cognitionem & amorem. Accedit quòd actus ille aliquando obliget: ergo præsertim tum, cùm non possit assignari tempus convenientius, quàm initium vitæ rationalis: sicut & finis ejusdem in quo etiam obligat.

CONCLUSIO II.

TEnemur toties per accidens credere, quoties urget præceptum alicujus virtutis ponendæ, quam sine Fide non possumus exercere; & idem est cùm subest periculum peccati, quod sine Fidei exercitio non possumus subterfugere.

Ratio est; quia quoties debemus rem aliquam ponere, aut impedire, toties tenemur media, sine quibus non potest poni aut impediri, ponere; aliàs esset obligatio, & non esset. Hinc

Resol. 1. Eliciendum esse actum Fidei, saltem implicitum, ubi eliciendus est actus Spei aut Charitatis; undè Aug. cap. 7. Enchir. *Fides credit, Spes & Charitas orant, sed sine Fide esse non possunt*; quia nisi quis Deum credat; Deum sperare aut diligere non potest. Idem est ubi tenetur quis ad Deum se convertere, gratiam amissam recoperare. Qui tamen in illis occasionibus actum Fidei omitteret, non teneretur specialiter id in confessione exprimere; cùm enim tunc præceptum Fidei non obliget per se & directè, sed solùm ratione virtutum exercendarum, satis est dicere actum Spei, Charitatis, aut Contritionis fuisse omissum. Idem dic in sequentibus.

Resol. 2. Etiam necessariam esse Fidem, saltem implicitam, in su-

in ſuſceptione cujuslibet Sacramenti & præſertim Euchariſtiæ; cum ſola Fide cognoſcamus eſſe Sacramenta, imò ad Baptiſmum ab adulto recipiendum, crediderim requiri Fidem explicitam, licèt ſit antea juſtificatus; eo quod Baptiſmus ſit & dicatur ſpecialiter Sacramentum Fidei.

Reſol. 3. Etiam requiri actum Fidei expreſſum generoſum, ubi pulſat interius gravis tentatio contra Fidem, aut exterius Tyranni perſecutio, quia medium illud eſt ſuper omnia efficaciſſimum ad perſeverantem in Fide voluntatem.

Advertendum nos hìc per actum Fidei implicitum intelligere actum, quo, antequam pœniteamus, Euchariſtiam adoremus &c. apprehendimus per Fidem objecta illarum virtutum, etſi non dicamus expreſsè: *Credo* &c.

CONCLUSIO III.

TEnemur aliquando credere ex ipſo Fidei præcepto, ita ut obligemur per ſe, & ratione propriæ virtutis. Patet ex condemnatione hujus propoſitionis ab Innocen. XI. *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundùm ſe.*

Ratio eſt; quia aliàs obligatio eliciendi actum Fidei tantùm orietur ex præcepto aliarum virtutum ad quas neceſſarius eſſet actus Fidei, v. g. ratione Pœnitentiæ, & non ex præcepto Fidei; cùm tamen non dixerit Chriſtus: *Qui non crediderit, ubi pœnitendum eſt, ſperandum &c. condemnabitur*, ſed ſimpliciter *qui non crediderit* Pauci huic reſolutioni, quam credo de Fide, contradicunt; ſed quantum ad tempus quo ſit credendum, variant mirabiliter DD. alii volunt ſufficere ſemel in vita, quorum opinionem condemnavit Innocent. XI. proſcribens hanc propoſitionem: *Satis eſt actum Fidei ſemel in vita elicere.* Item hanc: *ſufficit illa myſteria* nempè Trinitatis & Incarnationis, *ſemel credidiſſe*. Alii docent bis aut ter tempore vitæ: Alii ſemel in anno, eò quòd præcepta Confeſſionis & Communionis à Chriſto indeterminata, ſicut Fidei præceptum, obligent ſingulis annis ex determinatione Eccleſiæ. Alii ſingulis menſibus, ſingulis ſeptimanis. Putem ego, ſalvo meliori judicio, requiri & ſufficere ſi actus ille (intellige de omnibus revelatis in genere) eliciatur in majoribus Feſtis Domini Sabaoth, aut circa illa tempora: hocque videtur inſinuare Eccleſia, dum tanto apparatu ſolemnizat illa Fidei noſtræ myſteria; ſufficere autem colligimus ex Fidelium, imò Confeſſariorum timoratorum praxi, qui contenti ſunt à Fidelibus illo tempore ad Confeſſionem accedentibus, actus Fidei, Spei, & Charitatis explicitos exigere. Fatendum tamen magnam eſſe circa obligationem actuum illorum eliciendorum ignorantiam, ideo inſtruendi ſunt pœnitentes, imo ipſis inculcandum eſt, ut piam Doctoris Subtilis admonitionem ſequantur, ſingulis Dominicis credendo, ſperando, & diligendo.

DISPUTATIO IV.

De Actu Fidei externo, & peccatis Fidei oppoſitis.

OCcurrit dicendum in hac Diſput. De profeſſione Fidei, de Hæreſi, de infidelitate, de librorum prohibitorum lectione, quibus intermiſcebuntur plurimi caſus neceſſarii, ſingulis materiis adaptati.

QUÆSTIO I.

Quandonam obliget externa Fidei profeſſio?

DUplex circa Fidei profeſſionem externam datur præceptum; affirmativum unum, quo tenemur quandoque exteriùs Fidem profiteri: negativum alterum, quo prohibemur illam negare verbis, ſignis, factis, ſilentio, tergiverſatione, aut aliis quibuſcumque modis, ſive implicitè, ſive explicitè.

CONCLUSIO I.

NUllo unquam caſu, adeoque nec mortis vitandæ cauſa, licet Fidem negare, aut id exterius agere, ex quo creditur negata Fides. Eſt contra Gnoſticos, & Priſcillianiſtas, qui docebant id licitum, modò interius ſervaretur Fides.

Prob. 1. Concluſio ex Script. Luc. 9. *Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet:* & Matth. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo, & ego eum coram Patre meo.* Idem habetur Marc. 8.

Prob. 2. Ex factis Martyrum, à quibus nulla dignitatum aut divitiarum promiſſio, nulla Tyrannorum rabies, nulla tormentorum vis potuit quidquam Fidei contrarium extorquere.

Prob. 3. Ratione; quia Fidem negare eſt Deum mendacem facere, quod ipſi utpotè primæ veritati, ſummè injurioſum eſt, adeòque intrinſecè malum.

Dices 1. Cum Gnoſticis: Deus humanum ſanguinem non flagitat, qui nunc Taurorum & hircorum ſanguinem recuſat, imo qui occiſus eſt, ne occideremur: ergo non vult ut potius moriamur, quàm Fidem negemus.

Reſp. Deum nec ſanguinem noſtrum velle, nec ipſe indigere, ſed vult ut potius mortem ſubeamus, quàm quæ omninò intrinſecè mala ſunt, faciamus, cum non poſſit ipſemet ab ipſis malitiam auferre.

Dices 2. 1. Corinth. 9. de ſeipſo dicit Apoſt. *Factus ſum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer:* atqui ſe Judæum facere, eſt Fidem Chriſtianam negare: ergo.

Reſp. D. Paulum omnibus omnia factum ad animarum ſalutem, ſe Judæum feciſſe, non confitendo legalia tanquam neceſſaria, aut illis tanquam neceſſariis Fidem adhibendo, ſed quia necdum erant mortifera, illis tanquam rebus indifferentibus utendo, ne Judæi ſcandalizarentur, faciliuſque Chriſti Fidem amplecterentur.

Dices 3. Jehu 4. Reg. 10. ſe ſimulavit cultorem Baal, ut ejus cultores cognoſceret & interficeret, & tamen laudatur à Domino.

Reſp. Quòd etſi Rex ille benè egerit delendo domum Achab, & idololatras, propter quod laudatur à Domino, erraverit tamen adhibendo medium illud ſeu ſimulationem præfatam ad ipſos delendos: unde ſcribit Auguſtin. lib. contra mendacium cap. 2. Jehu *mendacio impio & ſacrificio ſacrilego occidendos impios & ſacrilegos* inquiſiviſſe; idemque paſſim ſentiunt Patres. Jehu quidem ſimulationem nobis in exemplum proponit Hieronymus in cap. 2. ad Gal. v. 11. Sed minus benè ſentit, vel certè tantùm vult licere aliquando diſſimulare, ubi inde nullum ſequitur ſcandalum aut Fidei exteriùs abnegandæ periculum.

Dices 4. Petiit Naaman Syrus ab Eliſæo 4. Reg. 5. an, Rege adorante in Templo Remmon, poſſet cum ipſo adorare: cui reſpondit Propheta; *Vade in pace*; Ergo conceſſit ei Idolum adorare, quod eſt Fidem negare.

Reſp. 1. Etſi Naaman uſus ſit verbo *adorare*, nihil aliud tamen petebat, niſi, an ſibi liceret (cùm Rex adoraret in templo) genua flectere cum Rege flectente, & hoc non cultus idoli cauſa, ſed obſequii gratia, ipſum ſuſtentando genuflectentem, quod erat tantùm miniſterium civile, quod Regi præſtabat, tum in templo, tum extra: & hoc licitum eſſe videtur inſinuare Tertull. lib. De Idololatria cap. 16. *Si propter ſacrificium*, inquit, *vocatus aſſiſtam, ero particeps Idololatriæ; ſi me alia cauſa conjungit ſacrificanti, ero tantùm ſpectator ſacrificii.*

Reſp. 2. Actionem de qua dubitabat Naaman, fuiſſe malam: dixit autem ei Eliſæus: *Vade in pace*, actionem nec approbando, nec improbando; quia fortè prævidebat, quod equidem non abſtineret, ſicque magis gravaretur ejus conſcientia, ſi illicitam diceret.

Reſp. 3. Et probabiliùs ſciviſſe Naaman actionem ſuam eſſe illicitam, nec petiiſſe, an ſibi liceret, ſed ut, caſu quo illam adhuc faceret, oraret Eliſæus, ut Deus ignoſceret: cui reſpondit Propheta: *Vade in pace*, quaſi diceret: orabo caſu quo labaris. Legatur textus & idipſum præfert ad litteram. Ex dictis

Reſol. 1. Peccare graviter, Idolo thus adolentem, etſi interiùs Idolum deſpiciat, Fidemque Catholicam proteſtetur. Ratio eſt; quia exteriùs eſt vera Fidei abnegatio: nam Idoli cultus eſt proteſtatio falſæ Religionis, adeoque abnegatio veræ, cum ſit unica.

Reſol. 2. Idem eſſe de eo, qui adorationem facit coram Idolo, illam dirigens ad Crucifixum occultum; quia equidem in illis circumſtantiis creditur communiter adoratio Idoli.

Reſol. 3. Etiam reum eſſe, propter eandem rationem, comedentem Idolothyta, id eſt, Idolis immolata, ſi per hoc Idolum colat, aut colere credatur: aliud eſſet, ſi id faceret ſecluſo ſcandalo ad famem ſedandam, cùm nihil ibi appareat inordinatum. Dixit quidem Apoſtolus de illis 1. ad Corinth. 10. *Nolite manducare*, ſed ne proximum ſcandalizemus, ut declarat textus, imò comeſtionem illam eſſe licitam, ſecluſo ſcandalo, expreſſè declarat cap. 8. Cui non eſt contrarius Auguſtinus cap. 16. De Bono conjugali, & Epiſt. 47. aliàs 54. Cùm ſit intelligendus ubi ſubeſt ſcandalum, aut periculum ſcandali, ſicut intellexit Apoſtolus cap. 8. Cui vult S. Doctor epiſt. cit. eſſe adhærendum in materia eſcarum, ſicut in omnibus aliis.

Reſol. 4. Similiter maximè culpabilem eſſe veſcentem carni-

carnibus die veneris, ubi comestio illa habetur communiter tanquam protestatio hæresis, cùm hæresim protestari exterius, sit exterius Fidem negare. Imò idem videtur si id fiat aut petatur in contemptum aut derisionem Catholicæ Religionis. Non esset tamen hæresis externa, imò neque peccatum, seclusis præfatis circumstantiis, vesci illo die carnibus, etiam inter hæreticos, ad vitandam mortem, aut aliud grave malum, quia tunc non obligat Ecclesiæ præceptum, cumque sciant, aut scire possint adstantes hæretici non prohiberi esum carnium ab Ecclesia, ubi inde mors imminet, imprudenter judicaretur comedens, esse hæreticus.

Resol. 5. Hæresim externam committere utentes signis aut factis ex usu universali falsæ sectæ protestativis, etiamsi id solùm faciant ad Fidei occultationem. Ratio est; quia cum per intentionem suam non possint mutare rerum significationes, censetur usus ille implicita Fidei negatio: unde in illud crimen incidisset, qui tempore Geusiorum in bello grassantium tulisset scutellas ligneas, quia signum erat distinctivum hæreticorum à Catholicis.

Resol. 6. Idem esse de ferentibus vestem, quæ ex usu communi certam Religionem falsam denotat, ita ut omnes videntes credant taliter vestitum, esse illius Religionis. Ratio est; quia est externa illius sectæ professio: & certè si usus invaluisset ut qui diceret: *Petrus*, profiteretur Calvinismum, deliberata illius vocis prolatio esset Calvinismi professio: ergo ubi vestis ex usu universali denotat certam sectam, illius gestatio est professio illius sectæ. Aliud esset si solam nationem designaret, v. g. quòd quis esset incola Hollandiæ, Angliæ, Turciæ &c. quia tunc non est Fidei abnegatio, sed occultatio, quod ex justa causa licitum est: unde vestem illam gestantes nolumus aliis cognitionem ingerere, quòd non simus Catholici, sed aliorum cogitationes divertere ne reflectant, quòd simus Catholici. Poterunt quidem aliqui suspicari, quòd simus infideles, sed possumus ex gravi causa illorum suspiciones permittere.

Resol. 7. Assistentem præcisè hæreticorum concionibus aut cœnæ, per se loquendo, non peccare graviter, quia non est ibi hæresis professio: nam sicut hæreticus assistens concionibus aut Cœremoniis nostris, non censetur propterea Catholicus, ita nec hæreticus censendus est assistens eorum concionibus aut Cœremoniis. Aliud esset, si quis cum ipsis Cœnæ participaret, in Templo Psalmos decantaret, aut ipsis psallentibus Organa tangeret, quia actiones illæ censentur publica talis sectæ professio.

Dixi: *per se loquendo*; ubi enim esset periculum scandali, aut subversionis, sicut in rudibus, & infirmis in Fide, esset grave peccatum, non quidem abnegationis Fidei, sed ejusdem abnegandæ periculi. Possunt tamen Docti, etiam sine peccato, concionibus illis adesse, si id faciant erroris confutandi gratia: si autem ob curiositatem, levem culpam incurrunt.

Resol. 8. Negantem se Sacerdotem, aut Religiosum coram hæreticis, non esse reum peccati mortalis. Aliud esset, si se negaret Catholicum, aut Papistam, ubi per *Papistam* intelligitur Papæ subditus. Ratio est, quia in primo casu est denegatio Sacerdotii, aut Monachatus, non Fidei, & ideo tantùm est mendacium: in secundo autem, expressa Fidei abnegatio.

Resol. 9. Non peccare contra conclusionem nostram, qui versantes inter hæreticos, Matrimonium civiliter contrahunt coram Magistratu, aut Ministro hæretico tanquam testibus contractus civilis, quia nihil ibi apparet Fidei repugnans: implicitè tamen Fidem negarent, si Minister hæreticus adesset ut Minister, Matrimonium benedicens, aut alias falsæ Religionis cœremonias adhibens; quia tunc Religio illa tacitè approbatur.

Resol. 10. Catholicos habitantes permixtim cum hæreticis, ut in Hollandia, posse sine ulla Fidei abnegatione, adesse hæreticorum funeralibus, tanquam actioni profanæ, modò sufficienter ostendant se nullatenùs eorum precibus, aut cœremoniis participare; quia tunc censetur tantum assistentia civilis & politica, ubi tamen assistentia illa esset nota Religionis falsæ, omninò abstinendum esset, propter superius dicta.

CONCLUSIO II.

Tenemur aliquando Fidem exterius profiteri; ac præsertim duobus casibus: 1. Quando magnus Dei honor, aut injuria à Deo avertenda id exigit, ratione naturali id nobis dictante: 2. Quando magna inde proximo utilitas, aut pernicies spiritualis eveniret; quia si aliquando urgeat Charitatis actus erga proximum, maximè tunc. Hinc

Resol. 1. Interrogatum ab eo, qui publica authoritate fungitur, teneri Fidem confiteri, etsi confitenti mors immineat, quia ex illa confessione magnus Dei, & Fidei nostræ honor redundat: censereturque Christum erubescere, qui tunc ipsius nomen & Fidem taceret: undè hanc propositionem damnavit Innocentius XI. *Si à Potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ut Deo & fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno*. Non tenemur quidem, quia interrogat Tyrannus, cùm non habeat jus, sed tenemur quia ipsi interroganti respondere non jubet Christus.

Resol. 2. Non esse licitum tali casu uti verbis ambiguis, cùm sit Christum erubescere, ubi urget confitendi præceptum ex communi Martyrum & Ecclesiæ sensu: unde Ambros. lib. 10. in cap. 22 Lucæ de negatione Petri. *Non satis est involuta responsio confitentis Jesum, sed aperta confessio. Quid prodest verba involvere, si videri vis denegasse?* non condemnarem tamen illo casu dicentem Tyranno: *Non respondeo, quia nullum jus habes me interrogandi*, quia censetur implicita Fidei confessio. Intellige quando nullum inde sequeretur divini honoris detrimentum, aut proximi scandalum.

Resol. 3. Per se loquendo, non peccare tacentem, si interrogetur à privato; quia tunc non subtrahitur Deo tantus honor: unde Christi præceptum illo casu non obligare, persuasio est Ecclesiæ.

Dixi: *per se loquendo*; quia aliud esset, si id requireret proximi salus, aut magnum Fidei bonum.

Resol. 4. Videntem conculcari Crucifixum, aut Sanctorum imagines, Christum, aut ejus Fidem contemni, teneri ad Fidei confessionem & probationem, si per hoc prævideat abominationes illas esse impediendas, cùm sit magnam injuriam à Deo avertere.

Resol. 5. Fugientem persecutiones antequam à Potestate publica interrogetur, non censeri hoc præceptum violare, nec à fortiori Fidem negare: cùm fuga illo casu sit implicita Fidei confessio: si enim infidelis esset, bona, patriam, amicos, parentes non relinqueret: unde idipsum non tantùm docuit Christus Matth. 10. dicens: *Cùm persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*; sed etiam ipsemet practicavit fugiens Herodis, & Judæorum, ipsum lapidare volentium, persecutionem; quem imitati sunt inter plures alios Athanasius, imò & Apostolus, ideo in sporta dimissus. Non possent tamen fugere Episcopi aut Pastores, ubi eorum præsentia esset ovibus pascendis, aut in fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret; quia *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*. Joan. 10. Nec diffidere debent de perseverantia, (sicut facere debet privatus, dum non sentit se specialiter confirmatum) quia si autea se precibus, & Sacramentis munierint, confidere possunt à Christo, pro cujus nomine, gloria, honore, & ovibus se morti exponunt, non esse deferendos.

Resol. 6. Ubi Rex hæreticus præciperet, sicut olim fecit Rex Angliæ, ut omnes hæreticorum Templa adirent, ibique concionibus & precibus interessent, & hoc ad dignoscendos ab hæreticis Catholicos; teneri fideles illo casu Fidei professionem implicitam facere fugiendo, seu Templa hæreticorum vitando, cùm illa obligatio sit implicita Fidei interrogatio publica. Et ità respondit Paulus V. Anglorum interrogationi.

Resol. 7. Obligationem esse Fidei profitendæ, ubi per hoc infidelis esset ad Fidem convertendus, aut fidelis in Fide confirmandus, si aliàs credatur depravandus ab Hæreticis.

Ratio est; quia unicuique mandavit Deus de proximo, præsertim ignoranti: unde August. lib. de Fide & Symbolo c. 1. *Salvi fieri non possumus, nisi & nos ad proximorum salutem nitentes etiam ore profiteamur Fidem, quam corde gestamus*.

QUÆSTIO II.

Quid Infidelitas, quotuplex, an sit peccatum? &c.

CONCLUSIO I.

Sicut tripliciter potest sumi Infidelitas, ità triplicem damus definitionem. 1. Sumitur *negativè*, & est carentia Fidei tam actualis, quàm habitualis in eo, qui nihil de Fide audire potuit. 2. *Privativè*, estque carentia Fidei in eo, qui illam sufficienter audivit, aut audire potuit. 3. *Positivè*, & est error Fidei contrarius in eo, cui Fides fuit proposita, aut fuisset proposita, si quod suum erat, fecisset.

CON-

CONCLUSIO II.

S Thomas 2. 2. q. 10. art. 5. dividit Infidelitatem positivam in Paganismum, Judaismum, & Hæresim, *Paganismus* est Infidelitas eorum, qui, rejecto veteri & novo Testamento, nullum Redemptorem agnoscunt aut venisse, aut venturum. Dictus est *Paganismus* à Paganis, seu ab iis, qui tempore Constantini Magni nolentes Baptismum recipere, non admittebantur ad militiam, sed tenebantur remanere in suis Pagis: unde Pagani dicti sunt.

Judaismus, est Infidelitas eorum, qui, admisso Testamento veteri, & rejecto novo, credunt aliquem Messiam & Redemptorem venturum, non tamen venisse.

Hæresis est Infidelitas eorum, qui, admisso utroque Testamento, saltem quoad majorem partem, credentesque Redemptorem venisse, negant tamen aliquas Fidei veritates. Ex dictis

Resol. 1. Hanc tamen divisionem supponere Christi adventum: nam ante illum erant Paganismus, qui dicebatur Gentilismus, & Hæresis: nam tunc Judaismus erat vera Religio, sicut nunc Christianismus. Hæresis autem quæ grassabatur erat eorum, qui Religionem Judaicam profitentes, in aliquibus tamen deficiebant, ut Sadducæi &c.

Resol. 2. Sive quis Deum agnoscat, sive non, sive verum, sive falsum, si absolutè Redemptorem rejiciat & Scripturas, dici Paganum.

Resol. 3. Mahumetismum ad Paganismum reduci; quia licèt Mahumetani Christum credant ut Prophetam, non tamen ut Redemptorem. Varias quidem Scripturæ veritates admittunt, ratione quarum eorum Religio dicitur ex Judaismo & Christianismo mixta ex parte materiæ, quia tamen illas credunt, non ut à Deo revelatas, sed ut à Mahumeto doctas & approbatas, quoad modum declinandi à Fide non differunt à Paganis.

Resol. 4. Baptizatum, qui Scripturam & Redemptorem rejiceret, fore in rigore Paganum, licet per Paganum intelligatur communiter non baptizatus, qui præfata rejicit.

Petes: qui pejor sit, cæteris paribus, an Hæreticus, an Judæus, an Paganus?

Resp. Quoad extensionem pejorem esse Paganum, cùm rejiciat utrumque Testamentum, Judæus novum, & Hæreticus tantum aliquam partem unius aut alterius: quoad malitiam tamen pejor est Hæreticus; quandoquidem credenda, & credendi motiva sint ipsi longè notiora.

CONCLUSIO III.

PEccatum est infidelitas privativa aut positiva, non sic negativa.

Prima pars est certa: *Qui non crediderit*, nempe ea quæ audivit aut audire potuit, & à fortiori qui contrarium tenuerit, *condemnabitur*: nullus autem condemnatur, nisi propter peccatum.

Prob. 2. Pars 1. Ex Script. Joan. 15. *Si non venissem & locutus fuissem eis, peccatum non haberent, nempe incredulitatis, ut explicat August.* Tract. 89. & 91 in Joan. 2. Ex condemnatione hujus propositionis à Pio V. & Greg. XIII. *Infidelitas negativa in his, quibus non est prædicatus Christus, peccatum est.* 3. Ratione: quia supponitur esse hic ignorantiam omnino invincibilem, adeoque involuntariam. Ergo nullo modo peccatum: nam *Usque adeo peccatum voluntarium malum est*, ait Aug. lib. 1. Retract. cap 13. *ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*, Hinc

Resol. Psalmistam dicentem Psal. 78. *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt*, loqui de ignorantia positiva aut privativa, seu de iis, qui aut Deum falsum agnoscunt, aut verum scire negligunt.

CONCLUSIO IV.

OMnia opera infidelium sunt peccata, si referantur ad infidelitatem, aliàs non.

Prob. 1. Pars. Quia omnis actio, licèt ex se maximè virtuosa; fit mala eo ipso, quo ad finem malum infertur, eò quòd ejus malitiam imbibat, ut dicitur de actibus humanis; unde D. Thom. Lect. 3. in cap. 14. ad Rom. in fine: *Cum homo infidelis aliquid agit ex eo, quod infidelis est, manifestum est, quod peccat.* Et paulò inferiùs: *Si Paganus ad honorem suorum Deorum virginitatem servet, vel eleemosynam det, hoc ipso peccat.*

Henno Tomus I.

Prob. 2. pars; Quia non est unde peccent, si ex misericordia dent eleemosynam, si ex pietate honorent Parentes, si ex Castitate se contineant; cùm illa opera sint in se bona, habeantque finem bonum, nempe exercitium virtutis: unde à Pio V. & Gregorio XIII. damnata est hæc propositio: *Omnia opera infidelium sunt peccata*: à qua condemnatione difficulter se expedient, qui omnia opera in Deum referenda esse sustinent: nam si Infidelis Deum verum non agnoscat, quomodo actiones suas in ipsum referet? dicunt quidem eorum opera bona remanere bona ex officio, quia defectus relationis in Deum non vitiat opus, sed operantem: sed subterfugium illud, inferiùs, agendo de Charitate, refutabimus.

Dices: Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 3. circa med. dicit virtutes in homine veri Dei nescio, potiùs esse vitia, quàm virtutes.

Resp. Sic loqui, non quia Infidelium virtutes credat esse malas, cùm ibidem vocet illas dona Dei; sed quia verum Deum ignorans, sæpè illis malè utitur, agendo, vel propter Deum falsum, vel propter vanam gloriam.

QUÆSTIO III.

Quid dicendum de Hæresi?

CONCLUSIO I.

HÆresis est error pertinax contra Fidem in homine Christiano: unde tria requiruntur ad Hæresim.

1. Ex parte intellectus requiritur *judicium erroneum*, vel quo judicatur aliquod Fidei dogma esse falsum, ut si credatur, Christum non esse in Eucharistia; vel quo judicatur esse incertum; quia etiam positivè dubitans, an articulus ab Ecclesia propositus sit certus necne. Hæreticus est, cùm sit de fide articulos ab Ecclesia propositos esse omnino certos: unde dubitantes an anima rationalis sit forma corporis humani, verè ac per se dicuntur Hæretici. Clem. 1. de Summa Trinitate §. *Porrò*.

Dixi: *Dubitans positivè*; quia si quis valde breviter absque periculo judicii, apprehenderet articulum ut incertum, non esset condemnandus hæreseos, licèt sit periculosum. Sed quid si credat aliquis Christum esse in Eucharistia, falsò existimans contrarium esse definitum ab Ecclesia? Hæreticus est, non ratione propositionis cui assentitur, cùm sit vera, sed quia putat Ecclesiam definiendo posse falli.

2. Requiritur ex parte voluntatis *Pertinacia* consistens in hoc, quòd quis sit actualiter paratus errori suo adhærere, etsi sciret contrarium esse ab Ecclesia definitum, aut definiendum, sive interim diu, sive parum perseveret in sua opinione cum tali advertentia, quanquam non adverteret se errare. Ex quo sequitur è contra non esse Hæreticum, qui licèt adhæreat opinioni falsæ & hæreticæ, paratus est tamen corrigi & opinionem mutare, ubi contrarium invenerit aut advertit tanquam de Fide. Unde dicitur 24. q. 3. can. 29. *Qui sententiam suam quamvis falsam & perversam nulla pertinaci animositate defendunt .... quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati cùm invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos computandi*. Et ideo excusat Augustinus Epist. 48. ad Vincent. post med. Cyprianum tenentem rebaptizandos esse ab hæreticis baptizatos.

Quæri potest hic, an ignorans vincibiliter Ecclesiæ definitionem circa articulum, cui dissentitur, sit hæreticus?

Resp. neg. Si ignorantia illa procedat ex pigritia & incuria inquirendi suas obligationes, & non ex affectu liberiùs errandi in materiis Fidei.

Ratio est; quia talis est negligens & non pertinax, cùm supponatur ità in animo dispositus, ut si sciret assensum suum repugnare Ecclesiæ definitioni, contrarium teneret, licèt hic & nunc ex quodam torpore negligat inquirere. Unde talis peccat contra virtutem studiositatis dictantis sibi comparandam esse suo tempore articulorum Fdei communiorum cognitionem. Imò & affectu peccabit peccato omissionis Fidei exercendæ, si ideo se exponat periculo non eliciendi suo tempore actus Fidei necessarios: non peccabit tamen peccato hæreseos, cùm non erret pertinaciter, nec se exponat taliter errandi periculo, quod est essentiale Hæresi.

3. Requiritur ex parte subjecti *Baptismus & Fidei Christianæ professio*, ut distinguatur Hæreticus à Pagano & Judæo.

CONCLUSIO II.

TRiplex est Hæresis interna tantùm, externa tantùm, interna & externa simul. 1. Absolvitur in mente. 2. apparet in verbo & signo exteriore. 3. complectitur utrumque. Primæ non annectuntur pœnæ Ecclesiasticæ, quia de internis non judicat Ecclesia, & ideo potest Hæreticus mentalis, utpote excommunicationis vinculo non ligatus, absolvi à quolibet Confessario approbato. Secundæ nec annectuntur in foro conscientiæ, cùm non sit vera hæresis, licèt sit peccatum ad illam reducibile; annectuntur tamen in foro exteriori, quia de externis judicat Ecclesia; & ideo debet Hæreticus externus tantum, eodem modo se gerere exterius, ac si excommunicationem & alias pœnas incurrisset. Tertiæ denique annexæ sunt in foro interiori, & exteriori, omnes pœnæ contra Hæreticos ab Ecclesia inflictæ aut infligendæ, cum sit hæresis simpliciter dicta.

Porrò pœnæ Ecclesiasticæ contrà Hæreticos sunt 1. Excommunicatio major latæ sententiæ, quæ etiam afficit credentes Hæreticorum doctrinæ, etsi ignorent in particulari quid teneant Hæretici: defendentes quolibet modo, si defensio conferat ad fovendam Hæresim: Occultantes Hæreticos, ne innotescant Fidei Inquisitoribus; Receptantes, ut mortifera hæresis suæ zizania disseminent. Fautores qui ex officio Hæreticos punire aut declarare obligati, id tamen negligunt. Denique eos, qui Hæreticorum fugam facilitant, quibuscunque mediis utantur.

2. Irregularitas. 3. Privatio dignitatum & Beneficiorum Ecclesiasticorum: non tenetur tamen quis illa dimittere ante sententiam judicis, licèt ipso facto privetur titulo & jure Beneficii. 4. Inhabilitas ad Beneficia obtinenda, quæ etiam afficit filios hæreticorum usque ad secundam Generationem. 5. Privatio potestatis spiritualis Ordinis quidem, ut illa licitè utantur; Jurisdictionis verò, ut illam perdant; si saltem sint nominatim excommunicati 6. Privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, si in hæresi manifesta moriantur. Majorem horum explicationem vide apud Authores.

Pœnæ etiam civiles statuuntur contra hæreticos. 1. Infamia juris post sententiam criminis declarativam. 2. Confiscatio bonorum omnium. 3. Inhabilitas ad officia publica, ut Advocati, Consiliarii, Tabellionis, &c. & privatio eorundem, si illa obtinuerint. 4. Mors diversimodè infligenda, secundùm Provinciarum diversitatem, saltem si sint relapsi, aut dogmatizantes, aut incorrigibiles, & ideo tradit illos Ecclesia brachio sæculari.

Advertendum hic, cùm externa hæresis sit duplex, una occulta, quando quis solus, aut coram paucis hæresim suam exterius prodit: altera manifesta, quando id fit coram pluribus, aut coram illis, à quibus est publicanda, pœnam quidem excommunicationis & irregularitatis in utroque casu incurri, non tamen alias pœnas, quæ requirunt sententiam aut declaratoriam, aut condemnatoriam, nisi hæresis sit manifesta, ut per se patet. Ut autem sit manifesta, tria requiruntur. 1. Ut voce aut signo quolibet exteriori verè pateat: & ideò non est hæreticus externus, qui hæresim suam cogitans, dicit exterius: *ita est nunquam aliter sentiam*, aut quid simile; quia verba illa sunt indifferentia ad significandam hæresim, aut quid aliud: & idem est de eo, qui rejiciens in corde cultum sacrarum Imaginum, eas exterius non veneratur detectione capitis &c. quia talis defectus non denotat per se hæresim. 2. Debet signum externum hæresis manifestativum procedere ab hæresi interna: unde non est hæreticus externus proferens in somno, amentia, aut ebrietate hæresim suam internam, nisi saltem ante ebrietatem id prævidisset. 3. Ut actio hæresis manifestativa sit peccatum, nam qui consilium, auxilium, aut instructionem ab altero petit, hæresis abjiciendæ causa, non est hæreticus externus, si hæresim manifestet.

QUÆSTIO IV.

Si variæ quæstiunculæ de Hæresi, ubi etiam de lectione librorum prohibitorum.

PEtes 1. Quis possit absolvere ab hæresi externa?

Resp. Solum Papam, si Hæresis sit manifesta: patet ex Bulla cœnæ. Si autem sit occulta, possunt Episcopi, ut declarat Trid. Sess. 24. cap. 6. de Reform. Ex concessione tamen speciali: data ad instantiam Philippi II. Hispaniarum Regis à Gregorio XIII. possunt omnes Belgii Episcopi, & Sacerdotes ab ipsis delegati ab hæresi manifesta, & aliis casibus in Bulla Cœnæ contentis absolvere. Ex quo habes Bullam illam hic esse in vigore; aliàs frustranea fuisset Regis petitio, & Papæ concessio.

Petes 2. In quo differat Hæreticus ab Apostata;

Resp. In hoc quòd primus erret in uno aut in altero puncto, & secundus totam Fidem abjiciat. quamvis jam usus invaluerit, ut Catholicus amplectens Lutheranismum, aut sectam similem, dicatur Apostata.

Petes 3. An lapso in hæresim sufficiat confiteri hæresim in genere?

Resp neg. Licèt omnes hæreses in hoc conveniant, quod Injuriam faciant Divinæ Authoritati, una tamen ratione objecti est gravior altera, cùm pejus sit negare Christi Incarnationem, quàm Confirmationem esse Sacramentum: & ideò si plurium hæresum sit culpabilis, debet singulas speciatim exprimere, v. g. dicendo, se fuisse secutum errores Calvini, aut Lutheri &c.

Petes 4. An fictè aut invalidè baptizatus, sit hæreticus, ubi Fidem desereret?

Resp. Quamdiu de Baptismi fictione aut invaliditate non constat, talem haberi ab Ecclesia, licèt in rigore non sit, defectu Baptismi.

Petes 5. Quæ sint notæ, quibus qualificantur propositiones Fidei; aut bonis moribus non satis conformes?

Resp. Solere notari una, aut pluribus ex jam allegandis censuris. 1. Aliquando propositio dicitur *Hæretica*, & est illa cujus contradictoria est de fide. 2. *Hæresim sapiens*, cujus verba dant occasionem credendi probabiliter latere hæresim, saltem materialem, in mente Authoris, quod si tantum ingerant suspicionem dicitur *Suspecta de hæresi*. 3. *Erronea*, cujus contradictoria est conclusio Theologica seu deducta ex una præmissa revelata, & altera evidenter vera. 4. *Male sonans*, quæ in sensu magis obvio est hæretica, licèt in alio, etiam proprio, sit Catholica. 5. *Schismatica*, quæ potest excitare divisionem in Ecclesia. 6. *Scandalosa*, quæ dat causam errandi in materia Fidei aut morum. 7 *Temeraria*, quæ sine fundamento contrariatur communi Theologorum sententiæ. 8. *Piarum aurium offensiva*, quæ præfert aliquid indecorum in materia Religionis. 9. *Impia* quæ adversatur pietati. 10. *Blasphemia*, quæ est Deo aut Christi humanitati, aut Beatæ Virgini, aut Sanctis injuriosa.

Aliæ censuræ sunt, ut quòd propositio sit *vana*, *arrogans*, *stulta*, *superstitiosa*, *injuriosa*, *improbabilis*, *infundata*, *&c.* sed non sunt propriè Theologicæ, saltem usitatæ ab Ecclesia.

Petes 6. Quid statuatur circa lectionem, impressionem &c. librorum hæreticorum?

Resp. Per Bullam Cœnæ, excommunicari excommunicatione Papæ reservata omnes illos, qui occultè vel publicè, ex quavis causa, quovis prætextu, aut colore scienter legunt, retinent, imprimunt, aut quovis modo defendunt libros hæreticorum hæresim continentes, aut de Religione tractantes sine summi Pontificis licentia. Insuper ordinarunt sub pœna excommunicationis Pius IV. Sixtus V. & Clemens VIII. ut servaretur Catalogus librorum prohibitorum cum Regulis præfixis. Hæ autem prohibitiones sunt justissimæ, quia etsi possint libri præfati ab aliquibus evolvi sine subversionis periculo; quia tamen multis periculum subest, ne qui sibi adularentur in materia tam periculosa, omnibus sunt prohibiti, seclusa dispensatione. Ex dictis hac petitione

Resol. 1. Legentes libros Catholicorum hæresim continentes, aut hæreticorum nec hæresim, nec materiam Religionis continentes, non incurrere excommunicationem, si libri non sint aliunde prohibiti.

Resol. 2 Nec incurrere pœnam illam, legentes Epistolam hæreticam hæretici, aut quodvis aliud, sive impressum, sive non, si non veniat communiter nomine libri, quia prohibentur soli libri: peccant tamen illa legentes, ubi subest periculum subversionis.

Resol. 3. Nec subjacere dictæ pœnæ legentem librum ignotæ linguæ; quia non censetur lectio formalis, sed materialis.

Resol. 4. Idem esse de eo, qui non per se legit, sed legentem audit; quia excommunicatur legens non audiens, licèt hic etiam peccet cooperando alterius peccato, sicut & se exponendo subversionis periculo.

Resol. 5. Excusari etiam retinentes libros præfatos ad unum aut alterum diem; quia retentio illa censetur modica; non excusantur tamen retinentes illorum librorum folia, ad involvendum caseum aut butyrum venale; quia finis ille non purificat retentionem, cùm nullus purificet, ut diximus.

Resol. 6. Nomine *imprimentium* venire omnes, qui ad impressionem concurrunt, expensas faciendo, Officinam tenen-

tenendo, Characteres disponendo, chartam madefaciendo, Torcularia premendo, impressum corrigendo, &c. quia physicè aut moraliter imprimunt.

Resol. 7. Censeri *defendentes*, qui asserunt dictos libros non esse malos, non esse comburendos, non esse tradendos Inquisitoribus, esse abscondendos, ne ab illis inveniantur.

DISPUTATIO V.

De Spe Theologica.

SPes generaliter sumpta est desiderium alicujus boni ardui, possibilis, verosimiliter possidendi.

Dicitur 1. *Desiderium*; quia Spes versatur circa absens, in quo differt à fruitione, cujus objectum est præsens & possessum. 2. *Boni*; quia Spes est actus voluntatis prosequentis: solum autem bonum prosequitur voluntas: unde quando Augustinus ait: *Profers frumentum? horreum spera. Profers spinas? ignem spera*, loquitur de Spe impropria, seu sumpta pro expectatione, cujus objectum est bonum & malum 3. *Ardui* qui obtentu facilia non speramus, sed quasi jam possessa respicimus. 4. *Possibilis*; quia desiderium efficax, qualis est Spes, non fertur in impossibile. 5. *Verosimiliter possidendi*: licèt enim Rusticus v. g. sciat Regiam dignitatem sibi esse obtentu possibilem, illam tamen non sperat; quia illius obtinendæ nulla est apparentia. Hoc autem breviter præmisi de Spe in genere, ad faciliorem Spei Theologicæ notionem, cùm impossibile sit, ignorato genere, intelligere speciem.

Porrò Spes Theologica varia sortitur nomina. 1. dicitur *Anchora*; quia sicut anchora navem fluctuantem immobilitat; ita Spes animum vacillantem inter fluctus hujus maris magni, Cœlo affigit, & in Deo firmat 2. *Calcar equitis Christiani*, quo equum stimulat torpidum aut recalcitrantem, ut fortiter & alacriter currat, etiam per ardua virtutum exercitia. 3. *Baculus*, quo hanc peregrinationem peragimus, aut fatigati innitimur, & in quo solamen reperimus. 4. *Galea salutis*, quia sicut galea caput principalem corporis partem tuetur, & munit; ita Spes gloriæ munit cogitationes, fines & intentiones, quæ sunt caput seu principium actionum nostrarum. 5. Spes est quasi *pes animæ*, quo tota fulcitur, quo subsistit, quo incedit, quo ad Patriam Cœlestem progreditur: unde Zeno Veronensis serm. de Fide, Spe, & Charitate: *Tolle Spem, torpet humanitas tota: tolle Spem, artes, virtutesque universæ cessabunt; tolle Spem, & interrupta sunt omnia*: Spes animat, Spes inflammat, Spes roborat, dejectum erigit, fatigatum recreat, corrigit peccatorem, justum conservat.

Sumitur etiam aliquando Spes pro suo objecto, ut ad Tit. 2. *Expectantes beatam Spem*. Aliquando pro eo à quo Spei objectum expectatur, ut Psalm 90. *Tu es Domine Spes mea*. Aliquando pro actu: *Spe salvi facti sumus*, Rom. 8. Aliquando pro habitu: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas*, 1. Corinth. 13.

QUÆSTIO I.

Quid Spes, an distincta à Fide & Charitate, & quæ ejus Filiæ?

CONCLUSIO I.

SPes definitur implicitè à Scoto 3. dist. 26. num. 10. Virtus Theologica, qua ex liberali Dei promissione fiducialiter desideramus nobis bonum infinitum, per Dei auxilia, & merita nostra obtinendum.

Dicitur 1. *Virtus* contra Durandum volentem tantùm esse virtutem impropriè dictam: & certè vera est, & perfecta virtus quæ inclinat ad actum omnimodè bonum: sed talem esse actum Spei, declarat Scriptura Psal 117. *Bonum est confidere in Domino*, & inferiùs *Bonum est sperare in Domino*. Item ad Rom. 8. *Spe salvi facti sumus*. Deinde quidni bonum esset desiderare illum, ad quem unicè creati sumus.

Dicitur 2. *Theologica*: *quia respicit Deum* (nempè possidendum, ut dicemus) *pro objecto immediato*, inquit Scotus num. 11.

Dicitur 3. *Qua ex liberali Dei promissione*; cùm enim plena Dei possessio non sit ex natura rei actibus nostris debita, nunquam illam speraremus, nisi illam promisisset Deus; unde Apost. ad Tit. 1. *Paulus servus Dei .... in Spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur, Deus*.

Dicitur 4. *Fiducialiter*; non quasi verò deberet certò credere quilibet Fidelis se esse salvandum, ut fingunt Hæretici moderni contradicentes Apostolo nos monenti, ut cum timore & tremore salutem nostram operemur; sed quia de infallibili Dei promissione persuasi credimus, si cum Dei auxilio nobis semper parato perseveremus in finem, beatitudinem nobis esse donandam: quia tamen, seclusa revelatione, incerta est perseverantia nostra, etiam incerta est physicè salus æterna.

Dico: *Physicè*; quia plurimi sunt, qui, præsertim in fine vitæ, habuerunt moralem Beatitudinis obtinendæ certitudinem: undè S.[us] Petrus de Alcantara moriturus dicebat cum Propheta Regio confidenter: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus*.

Dicitur 5. *Nobis*; quia propriè non speramus bonum aliis, sed optamus: & ideò August. c. 8. Enchir. docet Fidem esse rerum & suarum & alienarum; Spem autem suarum tantum: nec mirum; quia Spes est circa objectum arduum, non alteri, sed speranti: jam autem Beatitudo proximi in nostro casu est ipsi ardua, non nobis, & sic potest ipse sperare suam salutem, non nos ipsius. Nec refert quòd videntes hominem aliàs peccatorem, nunc pœnitentem dicamus: *Spero fore salvandum*; quia cùm actus ille non sit de objecto nobis arduo, Spei nomen sortitur defectu vocum, non rationem: posset tamen dici Spes impropria, quo casu intelligi debet D. Thom. 2. 2. q. 17. art. 3.

Dicitur 6. *Desideramus*: quia Spes est actus voluntatis à desiderio indistinctus, ut docet Scotus num. 19. & ratio est; quia Spes est actus quo bonum absens ut nobis conveniens appetimus; actus autem ille est desiderium: malè tamen inferres omne desiderium esse Spem, quia licèt omnis Spes sit desiderium, non tamen è contra, cùm detur desiderium de re facili, imò de re impossibili, saltem inefficax, non verò Spes.

Dicitur 7. *Bonum infinitum*, nempe modo supernaturali possidendum, ut distinguatur Spes Theologica à desiderio naturali, quo naturaliter beatitudinem in genere desideramus.

Dicitur tandem: *Per Dei auxilia, & merita nostra obtinendum*: per auxilia quidem divina, quia non possumus salutem æternam assequi, nisi meritoriè operando; nec possumus meritoriè operari, sine gratiæ auxilio: per nostra autem merita; quia *Qui creavit te sine te, non salvabit te sine te*.

CONCLUSIO II.

SPes distinguitur realiter à Fide & Charitate. Est D. Thomæ sup. art. 6. & Doctoris nostri supra numer. 17. estque communis inter Theologos.

Prob 1. Quia non tantùm Apostolus Fidem, Spem, & Charitatem distinxit nominibus, sed etiam rebus, subjiciendo *tria hæc*: ubi enim non reperitur rerum distinctio; nec reperitur ibi numerus.

Prob. 2 Ubi sunt distincti actus, & distincta objecta formalia, sunt distincti habitus; sed Fidei, Spei, & Charitatis diversi sunt actus, & diversa objecta formalia: ergo Major certa est. Prob. Min. quia actus Fidei est credere, Spei desiderare, & Charitatis amare; objectum verò formale Fidei est Deus ut verax: Charitatis, Deus ut in se bonus, & Spei, ut nobis bonus & promissus: ergo.

Prob. 3 Ex convenientia quam adfert D. Bonav. 3. dist. 26. art. 1. q. 3. quia sicut in Patria, tres erunt animæ dotes, nempe visio, dilectio, & tentio, seu possessio; ita tres in via ponendæ sunt virtutes ipsis correspondentes, nempe Fides, cui succedit visio, Charitas cui dilectio, & Spes cui possessio.

CONCLUSIO III.

SEptem Spei Filias recenset Guilielmus Parisiensis libr. de moribus. 1. Est *Fiducia* divinæ propitiationis, ita ut sperans dicere possit cum Psalmista: *In te Domine speravi, non confundar in æternum*. 2. Est *Securitas* æternæ hæreditatis possidendæ, Spiritu sancto pignus se constituente juxta illud Ephes. 1. *Qui est pignus hæreditatis nostræ*. 3. Est *Erectio*, qua per Spem quo humilius anima per tentationes crebriores quasi deprimitur, eò generosius ad pugnandum & resistendum erigitur. 4 Est *Consolatio*, quæ est tristitiæ & doloris, quibus in hac lachrymarum valle appetimur, mitigatio. 5. Est *Expectatio* bonorum promissorum sine hæsitatione, sine nimia anxietate. 6. Est *Jucunditas animi*, quæ est quasi prægustatio futuræ delectationis. 7. Est *Constantia*, quæ est animi robur contra diaboli tentationes, & mundi.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

Quodnam sit objectum materiale Spei?

QUod nos hic vocamus objectum materiale, vocant Thomistæ formale quod, seu terminativum.

CONCLUSIO I.

OBjectum materiale primarium Spei, non est solus Deus, nec sola ejusdem fruitio, sed duo simul, seu Deus possidendus. Est communior & verior. Colligitur ex Scoto supra num. 11. Videturque esse mens expressa D. Thomæ 1. 2. q. 11. art. 3. Ubi asserit rem desideratam & fruitionem illius non esse duos fines, sed unum; & consequenter Beatitudinem objectivam, nempe Deum, & formalem, nempe ipsius fruitionem, esse unum objectum totale & adæquatum, in quod fertur Spes nostra.

Prob. 1. Conclusio; Quia una Beatitudo sine altera non potest sperari: ergo nec una sola, nec altera sola, sed utraque simul est objectum Spei. Prob. Ant. Quia non possumus sperare Dei fruitionem, nisi Deum speremus, nec possumus Deum sperare, nisi ut à nobis possidendum, cùm objectum Spei sit bonum nostrum: Ergo &c.

Dices cum Durando, Spem ferri quidem in utrumque, sed immediatè in fruitionem & mediatè in Deum. Sed

Contra est, quòd Spes sit virtus Theologica, adeoque Deum immediatè respiciens; imò si staret objectio Durandi, etiam Religio esset virtus Theologica; quia sicut Spes attingit Deum mediante fruitione qua ipsum possidemus, ut vult Durandus, ita Religio attingit Deum mediante cultu, quo ipsum honoramus.

Dices 2. Cum Gonet: licèt Spes utramque Beatitudinem attingat, formalem tamen solùm respicit connotativè, tanquam conditionem objecti. Sed

Contrà est, quòd objectum Spei non sit bonum in se: sed bonum nostrum, nos beans, nobis conveniens, à nobis possidendum; sed objectum nos beans, & à nobis possidendum involvit essentialiter, & non per modum conditionis, Beatitudinem & possessionem, seu fruitionem: ergo.

Prob. 2. illud est objectum Spei nostræ in terris, quòd post hanc vitam expectamus in cœlis; sed non expectamus Deum tantùm, sed Deum possidere: ergo. Unde si Christianum interroges, quid expectet post hanc vitam? non dicet *Deum*, sed *Deo frui*, aut *Deum possidere*.

Obj. 1. Objectum Spei est futurum; sed Deus semper est præsens: ergo

Resp. dist. Maj. Est futurum in sui assecutione: C. Necessariò in se. N. Deus autem licèt sit semper præsens in esse, cùm sit æternus, non tamen in assecutione.

Obj. 2. Idem est objectum Spei & desperationis, cùm contrariorum idem sit objectum; sed desperatio non est de Deo, sed de Dei fruitione: ergo hæc, & non ille, est objectum Spei.

Resp. dist. Min. Desperatio non est de Deo ut existente: C. Ut possidendo: N. Unde sicut speramus Deum possidere, ita damnati desperant de Deo possidendo, sicque Spei nostræ, & eorum desperationis idem est objectum.

Obj. 3. Spei in via succedit delectatio in patriâ; atqui hujus objectum non est Deus, sed Dei fruitio: ergo & Spei.

Resp. dist. Min. Non est Deus ut bonus in se: C. quia ut sic est objectum delectationis correspondentis Charitati: non est Deus ut nobis bonus & possessus: N.

Obj. 4. Quia ignis nobis est bonus, non ratione sui, sed ratione caloris, non amamus ignem immediatè, & ratione sui, sed mediatè & ratione alterius; atqui Deus nobis est bonus, non ratione sui, sed fruitionis: ergo.

Resp. Concessa Maj. Neg. min. Quia si Deus non esset nobis bonus ratione sui, nec esset ratione fruitionis; cùm fruitio non addat bonitatem objecto possesso, imò ipsa fruitio est nobis bona, quia objectum est nobis bonum.

Obj. 5. Sperans scientiam non sperat immediatè scibile: ergo sperans Dei fruitionem non sperat immediatè Deum.

Resp. dist. Ant. Non sperat immediatè scibile, in esse reali: C. Aliàs sperans scientiam de peccatis speraret peccare: in esse objectivo & intentionali, seu in esse cognitivo: N.

Obj. 6. Etsi non amemus bonum, nisi cognitum, cognitio tamen non est objectum amoris: ergo licèt non speremus Deum, nisi ut possidendum, non sequitur, quòd possessio sit objectum Spei.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quòd cùm cognitio ordinariè tantùm applicet objectum, non sit satiativa appetitus ratione sui, sed ratione objecti applicati; & ideò non amatur cognitio, sed objectum cognitum; possessio autem sit per se satiativa: unde si avarus diligit pecuniam secundùm se, magis tamen diligit pecuniam possessam.

Dixi: *Ordinariè*; quia si cognitio habeat rationem cujusdam fruitionis, ut cùm videmus objectum pulchrum, possunt visio & visum per modum unius esse satiativa, adeòque esse objectum amoris & Spei, & hoc etiam dici debet de visione Dei.

Obji. 7. Non possunt dari duo objecta primaria ejusdem actus: ergo &c.

Resp. neg. conseq. Quia etsi fruitio Dei & Deus ipse distinguantur in esse rei, cùm hic sit increatus, illa creata, hic tamen apprehenduntur per modum unius objecti totalis, nempe Dei possedendi. Fatendum tamen, quòd, etsi utrumque sit objectum primarium Spei, Deus tamen ut separatim consideratus, sit objectum magis principale, visio autem objectum minùs principale.

CONCLUSIO II.

OMnia bona creata, tum naturalia, tum supernaturalia, quæ ad Beatitudinis consecutionem conferunt, sive remotè, sive proximè, sive excitando, sive auxiliando, sive impedimenta tollendo, sunt objecta materialia Spei secundaria. Est communis Theologorum post D. Thom 2. 2. q. 17. art. 2. ad 2. ubi ait: *Spes quidem principaliter respicit beatitudinem æternam, alia verò* (bona) *quæ petuntur à Deo, respicit secundariò in ordine ad beatitudinem æternam*.

Ratio est; quia qui vult finem, vult & media necessaria: ergo qui sperat finem, nempe Beatitudinem, sperat & media, quibus est obtinenda, v. gr. remotionem occasionum peccandi, gratiam pœnitendi, præcepta implendi, meritoriè operandi, & ad finem usque in gratia sanctificante perseverandi.

QUÆSTIO III.

Quodnam sit objectum formale, seu motivum Spei?

ADverte 1. In assignando Spei objecto formali, multùm variare Authores. Alii enim volunt esse arduitatem beatitudinis, seu beatitudinem quatenùs difficulter obtinendam: Alii Omnipotentiam Divinam quatenùs auxiliantem, seu prout paratam conferre nobis auxilia ad actus supernaturales necessaria. Alii divinam promissionem. Alii Dei bonitatem ut nobis convenientem, & amabilem amore concupiscentiæ.

Adverte 2. Bonitatem Dei nobis convenientem, seu, ut alii volunt, respectivam nihil aliud esse, quàm Dei bonitatem in se & absolutam quatenus appetitus nostri satiativam, seu, ut loquitur Author modernus, est Deus ipse, prout perfectiones habet, quæ per sui possessionem possunt explere omnem creaturæ rationalis appetitum, tum ad verum cognoscendum, tum ad bonum diligendum, tum ad perfectè quiescendum. His notatis

CONCLUSIO I.

OBjectum formale Spei, non est Beatitudinis arduitas seu difficultas. Ita Scotus 3. dist. 26. q. unic. §. *contra illam opinionem*, contra plures veteres, quos sequitur Amicus.

Ratio est, quia illud est objectum formale Spei, quod movet nos ad sperandum; sed Beatitudo quatenùs difficulter, seu per varios & magnos labores obtinenda non movet nos ad sperandum, sed potiùs removet: ergo

Dices cum Amico, arduitatem non importare solam difficultatem, sed etiam quoddam bonum ex difficultate proveniens, quod potentiam erigit, trahit, & allicit ad objecti prosecutionem. Sed

Contra est, quòd arduitas etiam sic spectata erigat quidem potentiam ad fortiter laborandum, non tamen ad sperandum: unde si à Christiano petis cur jejunet, oret, mortificet corpus &c. respondebit tibi, quia vita æterna nonnisi difficulter & per varios labores obtinetur; si autem quæras, cur speret Beatitudinem, non dicet tibi, quia ardua est, sed quia illam promisit Deus laborantibus.

CONCLUSIO II.

OMnipotentia Dei ut auxilians, non est etiam objectum Spei formale. Est contra varios Thomistas.

Prob. 1. Quia non movetur Christianus ad Spem Beatitudinis

tudinis

tudinis propter illam Omnipotentiam; nam licèt sciat Deum esse Omnipotentem ad conferenda sibi auxilia ad actus supernaturales necessaria, nunquam tamen vitam æternam speraret, nisi Deus promisisset; cùm sciat actibus suis, etiam supernaturalibus, non deberi, seclusa divina promissione, vitam æternam: unde quando D. Thomas aliquibus in locis docet divinum auxilium esse objectum formale Spei, intelligendus est arguitivè, seu tantum vult quòd ex divino auxilio nobis ad salutem parato, moveamur ad credendum, Deum velle nos salvare, quæ volitio seu promissio salvationis, est motivum Spei, saltem partiale, ut posteà dicemus.

Prob. 2. Quia ratio motiva Spei debet esse aliquid bonum, sed Omnipotentia ut auxilians non habet rationem boni formaliter, sed entis, aut causæ efficientis: ergo &c.

CONCLUSIO III.

NEc sola Dei bonitas respectiva, seu nobis conveniens, nec sola divina promissio est objectum formale Spei.

Prob. 1. pars, quia licèt Deus sit nobis bonus, possitque nos satiare & beare, nunquam tamen moveret nos ad Spem sui supernaturaliter possidendi, nisi seipsum ità promisisset, cùm illa possessio non sit hominibus, quia homines sunt præcisè, proportionata, utpotè supra totius naturæ vires; imò nec posset homo, seclusa promissione, illam per actiones supernaturales promereri; cùm actiones illæ, ubi sunt meritoriæ Beatitudinis, id tantùm habeant ex acceptatione Dei ad gloriam. Unde ad prudenter sperandum requiritur inter sperantem & speratum quædam proportio, vel ex natura rei, vel ex voluntate ejus, à quo speratum expectatur: quod hìc nunc reperitur, seclusa Dei promissione.

Confirm. Quamquam militi gregario sceptrum regale sit objectum bonum; sicut & filia Principis juveni mendico; neuter tamen movetur à bonitate illorum objectorum, ut eadem speret, quia objecta illa, seclusa promissione explicita aut implicita, sunt illis improportionata: idem est in nostro casu.

Prob. 2. pars; quia cùm Spes sit actus voluntatis prosequentis, cujus objectum motivum seu formale est bonitas, non potest à sola promissione moveri, & ideò sit

CONCLUSIO IV.

OBjectum formale Spei est bonitas Dei respectiva nobis infallibiliter promissa, ita ut bonitas, & promissio infallibilis ingrediantur rationem objecti motivi. Hæc est verissima, quam agnoscit Frassen qu. 1. de Spe, concl. 2. nu. 10. his verbis: *Dari debet habitus Spei infusæ, quo speremus Beatitudinem supernaturalem propter ipsam Dei bonitatem & infallibilitatem*, licèt posteà solius bonitatis meminerit.

Prob. 1. Conclusio; quia quod movet nos ad sperandum Beatitudinem, est Dei bonitas aliquo modo nobis proportionata; sed ita proportionatur ex divina promissione, cùm, illa seclusa, nulla sit proportio inter sperantem & speratum, ut ostendimus: ergo

Prob. 2. Quia bonitas Dei respectiva nunquam fuisset motivum Spei nostræ, seclusa promissione, & hac sola posita, factum est motivum: ergo movet quia promissa, sive ut promissa.

Prob. 3. Si à Milite (cui primo ascendenti muros Civitatis obsessæ, promissa est Filia Regis, quam aliàs nunquam ausus fuisset sperare) petatur, cur speret Filiam Regis? non dicet simpliciter quia mihi conveniens, quia mihi bona, sed quia illa est mihi promissa: idem est in proposito: unde motivum illud ponitur in parvis Catechismis, & interrogati pœnitentes cur sperent veniam peccatorum in hac vita, & gloriam in futura? Respondent, quia Deus, qui in suis promissis fidelis est, ita promisit.

Dices: Quod movet nos ad sperandum, est bonitas objecti sperati: sed promissio divina non ingreditur rationem illius bonitatis: ergo

Resp. dist. Min. Non ingreditur rationem bonitatis illam augendo aut minuendo intrinsecè: C. illam nobis attemperando, & proportionando, seu faciendo ut quæ ob majorem sui excellentiam non moveret, de facto moveat: N. unde non ingreditur quidem rationem bonitatis secundùm se, sed ut nobis attemperatæ & proportionatæ.

QUÆSTIO IV

An liceat operari intuitu solius beatitudinis obtinendæ?

LY *Solius* sumi potest dupliciter. 1. Ita ut positivè excludat relationem in Deum: quasi diceretur: volo operari propter Beatitudinem, & non propter Deum. 2. Ita ut tantum excludat negativè, nec relationem illam intendendo, nec positivè excludendo, sed præcisè intuitu Beatitudinis operando. De 2. quæritur: nam primum vitiosum esse & inordinatum, per se patet; cùm sit in suo commodo finem ultimum collocare.

CONCLUSIO UNICA.

LIcitum est, imò virtuosum operari intuitu solius beatitudinis: seu, quod idem est, sperare beatitudinem per opera. Est Scoti 3. dist. 26. nu. 10. Ubi ait, desiderare nobis inesse bonum per merita, esse actum bonum.

Prob. 1. Ex Script. psal 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem*: si autem licèt propter retributionem: ergo propter obtinendam beatitudinem?

Prob. 2. Ex Trid. Sess. 6. Can. 31. *Si quis dixerit justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.*

Prob. 3. Ex condemnatione hujus propositionis à Gregorio IX *Illi qui amant Deum, propter hoc ut det eis gloriam cælestem, eorum intentio est prava*. Item hujus ab Alexandro VIII. *Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, Charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur.*

Prob. 4. Operari intuitu Beatitudinis est actus Spei, cùm respiciat Deum ut bonum speranti & ab eo possidendum; sed actus Spei est licitus & bonus: ergo.

Prob. Min. Quia Deus illum præcipit variis locis, ut Psal. 4. *Sperate in Domino*. 36. *Spera in Domino*, 62. *Sperate in eo*, & Hebr. 10. *Teneamus Spei nostræ confessionem*: undè proscripsit sequentem propositionem Alexander VII. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad has virtutes pertinentium.*

Prob. 5. quia nunquam Deus observantibus mandata sua vitam æternam proponeret in præmium, si illius intuitu operari, seu illam sperare per opera, esset inordinatum: illam tamen variis locis proponit.

Obj. 1. Actus ille est amor concupiscentiæ; sed amor ille est inordinatus: ergo.

Resp. dist. Maj. Est amor concupiscentiæ, quo Beatitudinem concupisco propter me tanquam finem: N. quo mihi illam concupisco tanquàm subjecto Beatitudinis: C. Aliud est autem aliquid concupiscere propter se, & aliud concupiscere sibi: primum enim est inordinatum, non secundum.

Inst. 1. Saltem ibi Deus ordinatur ad nos, adeòque superior ad inferiorem, quod damnat Augustinus variis locis.

Resp. dist. Assumpt. Ordinatur ad nos tanquàm objectum *cui* Beatitudinem volumus: C. tanquam objectum propter quod volumus: N. hoc autem damnat Augustinus, non illud: undè taliter operando amamus Deum nobis: quod nihil est aliud quam velle conjunctionem nostram cum Deo tanquam fine nostro ultimo.

Inst. 2. Motivum operandi est nostra commoditas, seu fœlicitas: ergo Deum ad nos, & non tantùm nobis ordinamus.

Resp. neg. conseq. nam fœlicitas nostra est Deo magis uniri, magis conjungi, magis adhærere fini nostro ultimo supernaturali: quod est potiùs nos ad Deum, quàm Deum ad nos referre.

Inst. 3. Modus ille operandi procedit ex amore nostri, & non Dei, aliàs esset Charitas: ergo &c.

Resp. Procedere ex amore nostri & Dei, cùm speremus ipsummet Deum ut appetitus nostri satiativum. Non dicitur tamen amor ille Charitas; quia illa tendit in Deum ut in se bonum, & non ut bonum amanti.

Obj. 2. Augustinum Tract. 51. in Joan. ubi dicit Deum gratis esse amandum. Et Bernardum lib. de diligendo Deo, c. 7. ubi asserit esse diligendum absque intuitu præmii.

Resp. illos & alios similia referentes, nobis inculcare quod perfectius est, non quod absolutè necessarium est ad vitationem peccati.

Obj. 3. Qui operatur intuitu solius Beatitudinis, quæ est Deus ipse, aliqualiter refert in Deum.

Resp.

Resp. 1. Neg. Ant. Quia referendo ad Beatitudinem, quæ est Deus ipse, aliqualiter refert in Deum.

Resp. 2. neg conseq Quia non omnes actiones nostras referendas esse in Deum, declarabimus in disput. de Charitate; imò & de præsenti actione idipsum declarat Alexand VIII. censurans propositionem probatione 3. citatam, ac per hoc ostendens operantem intuitu beatitudinis sine Charitate, adeòque sine in Deum relatione, vitio carere.

Dices cum Van Roy, Pontificem excusare operantem, quatenùs operatur intuitu Beatitudinis, non autem quatenus deest operationem suam in Deum referre: seu declarat quòd ipsa operatio intuitu Beatitudinis non sit vitiosa, licèt sit vitiosus operans defectu relationis.

Resp. Meram esse elusionem censuræ, cùm censurando non tantùm declaret operantem intuitu beatitudinis vitio carere, sed etiam taliter operantem sine Charitate, seu sine ad Deum relatione. Plura de illa materia suo loco.

QUÆSTIO V.

Quodnam sit subjectum Spei?

NOn inquirimus de subjecto immediato, nam certum est ferè apud omnes esse voluntatem. Præterea actus Spei, ut ante diximus, est actus desiderii, adeoque voluntatis; in eadem autem potentia ponendus est habitus, à qua exercetur actus: unde Scotus 3. dist. 26. num. 18. *Charitas perficit voluntatem in quantum est affectiva affectione justitiæ, & Spes perficit eam in quantum est affectiva affectione commodi.* Et ideò licèt spectatio sit actus intellectus, expectatio tamen, saltem prout convenit Spei, est actus desiderii: adeoque voluntatis. Sed inquirimus de subjecto mediato seu de personis in quibus reperitur.

CONCLUSIO I.

HAbitus Spei reperitur in viatoribus; non tamen in omnibus.

Prob. 1. Pars: tum ex Trid. Sess. 6. c. 7. Ubi docet in Justificatione infundi Fidem, Spem & Charitatem, tum ex eo quòd sit ponendus habitus præsertim in illis, quibus præcipitur actus, cùm præfatus habitus non tantùm det facilè posse, sed etiam simpliciter posse, ut diximus de virtutibus Theologicis in genere.

Prob. 2. Pars: quia 1. non reperitur in Hæreticis & Infidelibus, cùm enim careant Fide supernaturali, & hæc sit basis & fundamentum Spei, etiam Spe supernaturali carere necesse est: unde si vitam æternam sperant, id faciunt Spe naturali, & acquisita, sicut Fide naturali, & humana credunt aliquos Fidei articulos. 2. Non reperitur in peccatoribus illis, qui commiserunt peccatum Desperationis aut Præsumptionis, quia sicut Fides expellitur per actum contrarium, nempè Hæresim, ita & Fides per Desperationem, aut Præsumptionem, non expellitur tamen, sicut nec Fides, per alia peccata, & hoc ex Dei bonitate, ut faciliùs peccatores, earum auxilio, ad pœnitentiam convertantur.

CONCLUSIO II.

SPes remanet in Animabus Purgatorii. Ita communiter Theologi.

Prob. 1. Quia non desinit Spes, nisi desinat Fides, vel absit actus Spei contrarius, vel possessio boni sperati: sed Fides remanet in illis, ut suo locu diximus, nec desperant aut præsumunt, nec beatitudinem possident, ut per se patet: ergu

Prob. 2 Quia Beatitudo respectu illarum est objectum bonum, absens, possibile, imò arduum, cùm sit per pœnas ignis & cruciatus obtinendum: ergo est ipsis verè objectum spei.

Dices 1. Spes est virtus propria viatoribus; sed Animæ illę non sunt in via: ergo.

Resp dist. Min. Non sunt in via, ad meritum aut demeritum: C. ad Beatitudinem: N. quia respectu illius dici possunt viatures ad Patr am aspirantes.

Dices 2. Animæ illæ habent certitudinem omnimodam suæ Beatitudinis: ergo non possunt illam sperare.

Resp. neg. conseq. Quia certitudo non obest Spei: & certè si malum certò futurum timeamus, quidni bonum certò possidendum speraremus?

Inst. 1. Nemo sperat ortum Solis, quia certus est, sed benè auram serenam, quia incerta est: ergo similiter.

Resp. Nec ortum Solis, nec auram serenam esse objectum Spei, sed desiderii; quia neutrum respectu nostri est objectum arduum: & sic frustra recurritur ad certitudinem, aut incertitudinem, quæ sunt omninò extrinseca objecto Spei.

Dices 3. Animæ illæ non possunt desperare: ergo nec sperare, cùm potentia sit contrariorum.

Resp. neg. conseq. Quia ad eliciendum actum, non requiritur potentia ad actum oppositum; aliàs Beati qui possunt Deum amare, possent illum odisse, quod nemo dixerit. Potentia autem est contrariorum, ubi nihil obest, sicut obest hic confirmatio illarum Animarum in gratia.

CONCLUSIO III.

SPes non est in damnatis. Est de Fide ex illo Prov. 11. *Mortuo homine impio, nulla erit ultra Spes.*

Prob. 1. Non est ædificium sine fundamento, sed fundamentum Spei est Fides, qua carent damnati, ut superiùs dictum est: ergu.

Prob. 2. Frustra ponitur habitus, ubi impossibilis est actus, sed non possunt damnati Beatitudinem sperare, cùm sciant illam sibi esse impossibilem, ob decretum irrevocabile damnationis æternæ: ergo.

Dices: saltem pueri decedentes cum solo originali sperare possunt, cum ante diem judicii nesciant Beatitudinem esse sibi impossibilem.

Resp Si nesciant impossibilem (quod nego) etiam nesciunt possibilem, & sic etiam ex illa parte non possunt sperare.

CONCLUSIO. IV.

PRobabilius est non reperiri Spem in Beatis. Est communissima inter Theologos, quibus non contradicit Scotus: undè immeritò ab aliquibus citatur in contrarium 3. dist. 31. num. 6. cùm nec ibi, nec alibi quidquam decidat, sed potiùs inclinet in sententiam nostram nu. seq imò num. 2. Expressè tenet sententiam nostram dicens de Fide & Spe: *Isti habitus non manebunt, quia essent superflui*; nam, ut dicit paulò ante: in Patria *erit verum patens, & bonum habitum.*

Prob. 1. Ex Script. ad Roman 8 *Spes quæ videtur non est Spes: nam quod videt quis, quid sperat?* atqui beati Deum vident: ergo illum non sperant. Deindè *cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*, inquit Apost. 1. Corinth. 13. Quasi diceret, quòd sicut visio in Patria evacuabit Fidem, ita & possessio evacuabit Spem.

Prob. 2. Ex PP. Chrysostomu hom. 34. in 1. ad Corinth. circa med. *Fides, & Spes, creditis, speratisque rebus adventis, cessant.* Augustino serm 108. De temp. aliàs 25. Ubi docet Charitatem dici majorem Fide & Spe ab Apostolo, 1. Corinth. 13. Quia, his recedentibus, illa manebit in patria.

Prob. 3. Ex Extravaganti *Benedictus*, ubi definitur à Benedictio XI. ut refert Malderus hic art. 3. visionem Dei evacuare actum Spei: ubi antem non exercetur actus, ad quid habitus?

Prob. 4. Ratione; quia objectum Spei debet esse absens, futurum, & arduum: sed Beatis nec est absens, nec futura, nec ardua Beatitudo, ut per se patet: Ergo.

Obj. 1. Licèt Beati possideant gloriam animæ, necdum tamen gloriam in Resurrectione universali obtinendam: ergo possunt illam sperare.

Resp. neg. conseq. quia corporis gloria respectu ipsorum non est bonum arduum, cùm sit deinceps sine ullo labore, sine ulla difficultate, obtinenda: undè possunt illam desiderare; non sperare.

Obj. 2. Saltem sperare possunt Beatitudinis suæ continuationem.

Resp. Neg assumpt. Quia Deum possidendo, participant æternitatem, quæ simul tota habetur sine præterito & futuro. Deindè esto Beatitudinis continuatio haberet rationem futuri, non tamen ardui.

Obji. 3. Paulus in raptu non perdidit habitum Fidei per actum visionis: ergo nec Beati perdunt habitum Spei per actum possessionis.

Resp. D. Paulum tunc non habuisse intuitivam Dei visionem, cùm ipsemet post raptum suum scripserit 1. ad Tim. 6. *Quem*, nempe Deum, *nullus hominum vidit*. Plura in 1. Sententiarum.

Obji. 4. Habitus Spei inclinat in Deum appetitu desiderii, dum est absens, & appetitu complacentiæ, dum est præsens.

Resp. Neg. Assumpt. Pro 2. parte: quia complacentia illa est actus amoris: *amicitiæ* quidem, prout respicit Deum in se bonum,

bonum, & *concupiscentiæ* ut amanti bonum, & isti actus simul repetiuntur in actu fruitionis, quo Beati Deum diligunt & in se boonum, & Ipsis bonum, ad quem etiam suam Beatitudinem referunt.

Obj. 5. Scotus supra num. 3. dicit objectum Fidei & Spei non esse Deum latentem aut absentem, sed Deum ut Deum, & sic posse actus & habitus illarum virtutum esse in Patria.

Resp. Scotum, ut legenti patebit, non loqui ibi resolutivè, ut facit oum. 2. supra citat. sed tantum inquisitivè, nihil decidendo.

QUÆSTIO VI

An Deus possit revelare damnationem suam reprobo, & an hic posset sperare?

CONCLUSIO I.

POsset Deus de potentia absoluta revelare alicui suam damnationem. Est satis communis sub his terminis generalibus expressa.

Dico: *de potentia absoluta*, sive extraordinariè, quin oulli hactenus hanc revelationem factam esse legitur: undè si aliqua appareat in Scriptura, non est absoluta, sed comminatoria, nisi pœnitentiam egerint, se emendaverint &c.

Prob. 1. Concl. Quia in hoc nulla videtur implicantia: si enim non implicet, ut fatentur adversarii, quod alicui revelet Deus suam damnationem conditionatè, v. gr. si iterum adulteretur, cur implicaret, ut revelet absolutè? cum equidem in priori casu, adulterio commisso, transeat revelatio conditionata io absolutam.

Prob. 2. Quia talis revelatio nec est mala ex parte objecti, nec ex parte Dei revelantis, nec ex parte hominis, cui fieret revelatio. Non quidem *ex parte objecti*, cum sit justitia vindicativa decernens justas peccatis pœnas. Non *ex parte Dei*; quia nulla lege tenetur hujus sententiæ intimationem ulterius differre: & aliunde cùm nullum ex tali revelatione sequeretur necessariò peccatum, utpotè non tollenti hominis libertatem ad benè operandum, non repugnat divinæ Booitati, sicut nec Sapientiæ ob causas justissimas, quas Deus posset habere, v. g. ad aliorum terrorem, vel quia peccatorum gravitas hanc pœnam extraordinariam exigit. Non etiam *ex parte hominis*; quia posset hoc supplicium anticipatum meruisse.

Dices: Ex illa revelatione sequeretur, quòd talis deberet se conformare divinæ voluntati, cùm ad id teneatur quilibet, & non deberet, quia se conformando vellet suam damnationem, quod est peccatum. Item quòd posset sperare, quia non esset exemptus ideò ab obligatione sperandi, & non posset, quia sciret non esse futuram respectu sui beatitudinem: Ergo talis revelatio est impossibilis.

Resp. Ad primum, quòd illo casu deberet velle suam damnationem ut sententiam justam, & peccatis suis debitam, non tamen ut includit aut supponit obdurationem in Peccatore, seu impœnitentiam finalem; quia hoc non vult Deus; sed illud: & sic tollitur omnis contradictio. Ad 2. patebit solutio ex jam dicendis.

CONCLUSIO II.

ILle, cui Deus revelasset absolutè suam damnationem, non posset, & consequenter non teneretur, sperare Beatitudinem. Est D. Thomæ qu. 23. de Veritate art. 8. Ad 2. Ubi ait: *Talis revelatio cogeret eum desperare*, id est, non sperare. Hunc sequuntur quamplurimi non tantùm ex ipsius, sed etiam ex Scoti Discipulis.

Dixi: *absolutè*; quia si tantùm conditionatè (ut semper præsumendum esset, nisi aliud certò constaret) posset & teneretur sperare.

Prob. 1. Conclusio. Non potest quis sperare Beatitudinem, nisi prudenter judicet, verosimiliter sibi futuram, ut patet ex definitione Spei io genere initio disp. allata: sed certus ex divina revelatione de sua damnatione, non potest prudenter formare talem actum, cùm sciat absolutè & certò sibi non futuram: Ergo.

Prob. 2. Quia constat de reprobatione Anti-Christi, non possumus ejus salutem æternam sperare: ergo si Petro constaret de sua reprobatione, non posset suam sperare.

Prob. 3. Ex Aug. 21. de Civit. Dei cap. 24. ubi dicit quòd si Ecclesia certitudinaliter sciret qui sunt reprobi & damnandi, non plus pro illis oraret, quàm pro Diabolo: ergo supponit Ecclesiam non posse in tali supposito eorum Beatitudioem sperare, aliàs si posset sperare, deberet orare: si autem Ecclesia tunc non posset sperare, cur sperare posset ille, cui immediatè fieret revelatio de contrario?

Obj. 1. Posset homo in nostro casu consequi Beatitudinem: ergo & illam sperare.

Resp. Concesso Ant. Neg. conseq. Quia ut salus sit possibilis homini, sufficit quòd habeat suo tempore gratias sufficientes ad servanda mandata, quæ gratiæ non denegarentur ob revelatam damnationem: ut autem sit possibilis Spes, non sufficit quòd apprehendatur salus ut possibilis, sed requiritur ut apprehendatur ut verosimiliter futura, quod facere nequit de sua damnatione certus: undè revelatio illa tolleret quidem possibilitatem Spei, non tamen possibilitatem salutis: Ex quo etiam sequitur, quòd talis posset vitare peccatum finale, non tamen sperare illius vitationem, cum sciat certò futurum.

Inst. 1. Possumus illud sperare, quod possumus facere: ergo qui potest pœnitere finaliter, potest pœnitentiam finalem sperare.

Resp. Ant. Esse verum, seclusa revelatione de contrario; falsum verò illa posita.

Inst. 2. Minus est sperare posse salutem, quàm posse illam assequi: ergo cùm talis possit hoc, potest & illud.

Resp. Posse sperare esse quidem minus, sed non necessariò inclusum in alio.

Obj. 2. Revelatio illa non variat Spei objectum, cùm sit illi extrinseca: ergo sicut ante poterat sperare, ita & post.

Resp. Dist. Ant. Non variat à parte rei: C. in mente hominis, qui prudenter anteà poterat apprehendere Beatitudinem ut futuram, & jam non: N.

Obj. 3. Eadem est libertas homini post revelationem ac ante; cùm hæc nihil tollat ab homine.

Resp. dist. Assumpt. Eadem est libertas remota: C. proxima, quæ præsupponit omnia ad sperandum præ requisita, inter quæ est illud, quòd objectum appareat verosimiliter futurum: N.

Obj. 4. Certus de sua Beatitudine potest damnationem timere: ergo certus de sua damnatione potest Beatitudinem sperare, cùm ita se habeat Spes ad bonum sicut timor ad malum.

Prob. Ant. Quia D. Paulus certus de sua salute per revelationem, corpus suum castigabat, ne reprobus fieret.

Resp. Neg. Aot. Ad probationem dico, D. Paulum (si post revelationem hoc scripserit, quod negant aliqui) hoc dixisse non timendo, sed referendo facienda ad vitandum peccata damnationis inductiva, à qua non fuisset exemptus finaliter peccando, cùm non sciret se salvandum, nisi supposita morte in gratia.

Obj. 5. Indè sequeretur, quòd ille non deberet mandata observare, cùm sint media ad Beatitudinem, quam non potest sperare.

Resp. Quòd deberet illa observare, non ut salvus fieret sed ut justis Superiorum præceptis obediret, & sic possemus pro illo orare, non quidem ut salvaretur (quo sensu intelligendus Aug. sup.) sed ut obtineret auxilia ad obediendum necessaria.

QUÆSTIO VII.

Quotuplex timor, quis laudabilis?

TImor (de quo hic agimus, quia ordinariè Spei annectitur) est fuga mali imminentis. Hujus definitionem explicant Philosophi.

CONCLUSIO I.

QUadruplicem timorem assignant Theologi, *Mundanum*, quo quis plus timet temporale nocumentum quàm peccatum; ità ut paratus sit hoc illi anteponere: quod convenit hominibus mundum ejusque commoda & voluptates sordidas unicè quærentibus, à quibus dicitur timor ille *mundanus*, aliter humanus.

Servilem, quo peccatum vitatur, ne pœna incurratur. Est duplex, *purè servilis*, qui annexam habet peccati complacentiam, ità ut, si pœna non esset, adhuc peccatum fieret, & timor ille est inefficax; cùm sit fuga pœnæ, ut supponitur, & non sit: nam affectus ad peccatum remanens, utpotè etiam peccatum, est pœnæ inductivus: convenit servis, qui non ex amore Domini, sed ex ejus commioatione diriguntur. Alter est *non purè servilis*, quo quis efficaciter fugit pœnam & consequenter omnem affectum ad peccatum mortale pœnæ inductivum; unde quando S. Aug. & alii volunt solo timore gehennæ non expelli omnem peccandi voluntatem, loquuntur de timore inefficaci & purè servili.

Hinc,

Hinc patet, quàm infundatè dixerit Van Roy Tom. 2. pag. 118. voluntatem interpretativam offensæ Dei per voluntatem furandi anteà contractam, non retractari nisi per amorem Dei: & certè quomodo quadrare possunt quæ ibidem refert? dixit Concl. 9. Probabile esse affectum particularem, erga hoc vel istud peccatum, vi timoris penitùs extirpari posse: quomodo autem penitùs extirpari potest affectus ad peccatum, ubi non extirpatur voluntas peccandi interpretativa, ni fallor, interpretativa peccandi voluntas est peccatum, & consequenter ubi remanet illa voluntas, remanet affectus ad peccatum. Hac de re judicent oculatiores.

Filialem vocant, quo timetur peccatum, quia Dei offensa est: hic timor, qui aliter dicitur, castus, reverentialis, ingenuus, convenit filiis, qui, si Patrem sincerè diligunt, omne illud refugiunt quod Patri displicet.

Ultimus est *initialis* (sic dictus, quia communiter reperitur initio conversionis, & viam parat ad timorem filialem & castum) estque ille, quo timemus culpam simul & pœnam, seu quo fugimus peccatum ut Dei offensivum, & pœnæ inductivum.

CONCLUSIO II.

NOn est laudabilis, sed vituperio dignus timor mundanus; idem est de purè servili.

Prob. 1. pars; Quia semper inordinatum est creaturam Creatori præponere: sed timor mundanus efficit, ut homo sit paratus potiùs Creatorem, quàm creaturam deserere; id est, potiùs divinæ amicitiæ jacturam facere, quàm divitias, honores &c. perdere: ergo.

Prob. 2. pars; Quia timor purè servilis, annexam habet, ut diximus, peccati complacentiam; quæ intrinsecè mala est, sicut ipsamet peccati commissio.

CONCLUSIO III.

LAudabilis est timor initialis; à fortiori filialis.

Prob. 1. pars. Quia timor initialis perfectior est timore non purè servili, cùm idem habeat motivum, & insuper aliud perfectius, ut patet ex ipsius definitione: sed bonus est & laudabilis timor non purè servilis, ut infrà dicemus: ergo & initialis: Unde huic timori accommodari potest illud Eccles. 2. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore.*

Prob. 2. pars; Quia timor filialis ex Dei amore tanquam radice pullulat: unde Psal. 18. de illo dicitur: *Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi.*

CONCLUSIO IV.

ETiam laudabilis est timor non purè servilis. Est de Fide contra Lutherum.

Prob. tum ex Script. Luc. 12. *Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam*, Apoc. 14. *Timete Dominum ..... quia venit hora judicii ejus*: ergo timor gehennæ, cùm à Christo commendetur, bonus est. Tum ex Trid. Sess. 14. cap 4. docente timorem illum ad justificationem in Sacramento obtinendam disponere: tum ex August. in Psal. 127. *Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, bonus est, & iste timor, utilis est.* Tum etiam ratione; quia timor ille tanquam animæ Pædagogus ipsam à peccato retrahit, & ad bonum stimulat, paratque homini viam ad Charitatem, affectum ad illicita excludendo, & cupiditates coercendo: unde Aug. l. 2. contra litteras Petiliani cap 80. *Timor pœnarum, etsi nondum habeat delectationem bonæ conscientiæ, saltem intra claustra cogitationis coerceret malam cupiditatem.*

Obj. 1. Timor ille condemnatur Rom. 8. *Non accepistis Spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum*: ergo

Resp. Apostolum non condemnare ibi timorem, sed hortari Christianos, ut potiùs spiritu amoris ducantur, quàm timoris, quo regebantur homines in Lege veteri.

Obj. 2. Timens culpam propter pœnam, magis timet pœnam, quàm culpam: nam *propter quod unumquodque est tale, & illud magis*: sed hoc est inordinatum: ergo

Resp. Majorem esse veram, ubi timens culpam ita affectus est, ut si pœna non esset, culpam vellet; non autem quando (nulla facta comparatione, in qua locum habet axioma præfatum) timet pœnam, & ne illam incurrat, abstinet à culpa.

Inst. Motivum cur vitet culpam est pœna vitanda: ergo nisi pœna esset, culpam non vitaret.

Resp. dist. Conseq. Non vitaret ex illo motivo: C. Ex alio: subdist. fortè: C. certò: N. unde præscindit, an tunc ex alio motivo necne vitaret peccatum, in quo nulla est deordinatio.

Obj. 3. Talis implicitè optat, ut non sit gehenna, quod est inordinatum.

Resp. Neg. Assumpt. Sed præcisè optat vitare gehennam.

Obj. 4. Sola Charitas, & non timor, tollit affectum peccati: ergo.

Prob. Ant. Quia, ut ait Augustin. lib. 2. contra Adversarium legis cap. 7. *Desiderium peccandi non extinguitur nisi contrario desiderio rectè faciendi, ubi Fides per dilectionem operatur.*

Resp. neg. Ant. Ubi timor est efficax, ut patet ex dictis in 1. Concl. ad August. dico non intelligi de desiderio seu affectu actuali; aliàs semel peccans semper peccaret actualiter, donec Charitatem seu gratiam haberet, quod est inauditum; sed de habituali, qui non tollitur, nisi per Charitatem aut gratiam.

Obj. 5. Qui timet pœnas, non vult pœnas, & sic optat Deum non esse peccati vindicem: quod est perversum.

Resp. dist. Assumpt. Non vult pœnas, vitando peccatum: C. non vitando, in quo est perversitas: N.

Obj. 6. Timor ille oritur ex amore proprio: ergo.

Resp. dist. Ant. Ex amore proprio inordinato: N. ordinato: C. quia ordinatum est velle vitare gehennam, cùm ipsiusmet timorem nobis Christus inculcet.

Obj. 7. Servilitas mala est: sed hæc intrinseca est timori servili: ergo.

Resp. dist. Maj. Pura servilitas: C. sed neg. hanc esse intrinsecam timori efficaci, ut patet ex dictis: non pura: N.

QUÆSTIO VIII.

Seu variæ quæstiunculæ de timore?

PEtes 1. An timor filialis maneat in Patria? Non loquor de servili, nec de initiali, cùm certum sit non esse ibi timorem pœnæ aut culpæ ob stabilitatem & securitatem status omne prorsus malum excludentis. Ad quæstionem

Resp. Si timor filialis sumatur præcisè prout fuga mali culpæ, aut separationis à Deo, sicut accipitur satis communiter, clarum est in Patria non manere; cùm Beati sint omnimodè certi se, ob specialem Dei manutenentiam semper adfuturam, nunquam peccaturos: si autem ità sumatur, ut primarius ejus actus sit subjectio reverentialis ad Deum, ut volunt aliqui, dicendum est remanere; cùm timor ille nihil sit aliud quàm quædam reverentia Deo debita, ob quam nolunt Beati Deum offendere: & de illo timore dicitur Psal. 18. *Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi.* Unde D. Thom. 1. 2. q. 67. art. 4. ad 2. *Timor filialis habet duos actus, scil. revereri Deum, & quantùm ad hunc actum manet* in gloria; *& timere separationem ab ipso, & quantum ad hunc actum non manet.*

Petes 2. Quo sensu dicatur Ps. 110. *Initium sapientiæ est timor Domini.*

Resp. Hoc sensu quòd timor filialis sit principium & radix vitæ spiritualis deputatæ à conditionibus status servilis; quia homo illo timore concussus, paulatim crescit spiritualiter per mundi contemptum, & Dei amorem, donec tandem ædificium spirituale compleat Charitas perfecta; & ideo fortè docet Augustin. variis locis ordinariè homines nonnisi per timorem pervenire ad Charitatem: *Si nullus est timor*, inquit Tract. 9. in Epistol. Joan. circa med. *non est qua intret Charitas.*

Petes 3. An tollatur, aut saltem minuatur timor servilis per Charitatem?

Resp. Rarò tolli, sæpè minui. Primum inde patet, quòd pauci reperiantur ità evacuati amore proprio in quo fundatur timor servilis, ut jam non amplius timore pœnæ, sed solo Dei amore regantur.

Secundum constat ex eo, quòd toties minuatur amor proprius, quoties augetur amor divinus: quo quis enim magis amat Deum, eo minùs seipsum, minusque sibi malum pœnæ apprehendit.

Petes 4. An etiam minuatur timor filialis per Charitatem?

Resp. neg. Quin è contra augetur: quo enim Deus magis amatur, eò magis ejus offensa timetur. Unde quando 1. Joan. 4. dicitur: *Timor non est in Charitate*, non excluditur

ab ea

ab ea timor filialis, sed servilis, quem, ut diximus, aliquando pellit Charitas; sed valdè perfecta & deputata, & ideò subditur: *Perfecta Charitas foras mittit timorem*.

QUÆSTIO IX.

Quid desperatio, quis sit actus, quale peccatum, unde oriatur, & quæ ejus remedia?

CONCLUSIO I.

DEsperatio (quæ quia peccatum per defectum, Spei oppositum, hic locum reperit) est abjectio voluntaria & determinata omnis Spei consequendi Beatitudinem, vel media ad illam conducentia, ex opinione impossibilitatis, aut nimiæ arduitatis.

Dicitur 1. *Abjectio*, id est, fuga, seu recessus positivus; quia sicut sperans accedit ad Deum per accessum positivum, ita desperans recedit à Deo per recessum positivum; ita ut desperatio non sit mera desitio seu omissio sperandi, sed actus fugiens Beatitudinem: undè D. Th. 1. 2. q. 40. art. 4. *importat* (desperatio) *motum*, adeòque actum, *cujusdam recessus*, & *propter hoc contrariatur Spei*, *sicut recessus accessui*. Non experitur quidem desperans quòd dicat palpabiliter, saltem ordinariè, *nolo sperare*, *nolo Beatitudinem*; nihilominùs apprehensa Beatitudinis impossibilitate, aut nimia arduitate, fluit imperceptibiliter nolitio positiva, cum se habeat voluntas ad malum sicut ad bonum: & ideò sicut tendentes in bonum non semper experimur palpabiliter quòd dicamus, *volo*, ita nec fugientes malum semper experimur quòd dicamus, *nolo*.

Dicitur 2. *Voluntaria & determinata*, ut excludantur desperationes involuntariæ, quæ sæpè crudeliter excruciant etiam animas Sanctas, vel ex nimio timore, vel ex cerebri vacuitate, vel ex complexione melancholica, vel ex dæmonis tentatione; ad quod reflectere debet prudens Confessarius.

Dicitur 3. *Omnis Spei consequendi Beatitudinem*; quia si restet spes aliqua, licèt valdè remissa, non est desperatio, & ideò magnus peccator dicens: *Nunquam salvabor, si ita vixero*, non desperat, si Spes modica supersit vitæ mutandæ.

Dicitur 4. *Vel media ad illam* &c. quia etiam desperare censendus est qui dicit: *nunquam obtinebo peccatorum remissionem*; cùm sit impossibile, non remissis peccatis, Beatitudinem obtinere.

Dicitur 5. *Ex opinione impossibilitatis* &c. quia cùm Beatitudo sit in se bona, non potest esse objectum fugæ, nisi apprehendatur sub ratione alicujus mali, seu inconvenientis.

CONCLUSIO II.

DEsperatio est actus voluntatis præsupponens tamen actum intellectus.

Prob 1. Pars. Quia Spes & Desperatio sunt contraria immediatè: sed talia contraria sunt in eodem subjecto, cùm debeant se mutuò expellere: ergo cùm Spes sit in voluntate, ita & Desperatio.

Prob. 2. Pars. Quia sicut ad Spem prærequiritur judicium ut apprehensio quòd bonum speratum sit possibile, & per media opportuna obtinendum; ita ad Desperationem similis actus, quòd bonum sit impossibile, aut nimis difficulter obtinendum. Ex quo patet, quòd judicium illud non sit propriè Desperatio, licèt sit grave peccatum, tum quia falsum est, tum quia manifestè inducit ad Desperationem.

CONCLUSIO III.

DEsperatio est omnium peccatorum gravissimum in ratione aversionis à Deo, non tamen in ratione injuriæ.

Prob 1. Pars. Quia licèt quodlibet peccatum mortaliter, avertat se à Deo, indirectè tamen, in quantùm ponere vult actionem, quæ est amicitiæ divinæ destructiva; imò ordinariè vellet posse ponere actionem illam, & non perdere Dei amicitiam, si fieri posset: desperans autem, actu directissimo se totum avertit & separat à Deo, & quidem in æternum: undè totam Spem suam collocans in creaturis, virtutem despicit, Dei & Ecclesiæ præcepta contemnit, fugit concionatores, irridet comminationes, Dei judicia pro fabulis recipit, seque totum volutat in omnibus peccatis, ac præsertim impudicitiis: undè Apost. Ephes. 4. *Desperantes se ipsos tradiderunt impudicitiæ*. Et hinc patet periculosissimum esse peccatum Desperationem.

Prob. 2. Pars. Quia plus injuriæ recipit Deus per blasphemiam, Infidelitatem, odium ipsius, sacrilegium &c. quandoquidem hæc attingant immediatè Deum in se & in suis perfectionibus: odium quidem infinitam ipsius Bonitatem, blasphemia aliam, vel eandem perfectionem, Infidelitas veracitatem, sacrilegium sanctitatem &c. ita ut illa committentes Deum privent, quantùm in se est, suis perfectionibus; desperatio verò, nullam Dei perfectionem immediatè offendit, cùm credens Deum summè bonum, summè perfectum, imò summè satiativum, tantùm diffidat esse à se possidendum.

Dices: potest quis desperare ex eo quòd credat Deum immisericordem: ergo etiam Desperatio offendit immediatè aliquam Dei perfectionem.

Resp. Tunc cum Desperatione intervenire Infidelitatem, per quam, & non per Desperationem, læditur Dei misericordia, simul & veritas nobis contrarium in Scriptura manifestans.

CONCLUSIO IV.

ORitur aliquando Desperatio ex impudicitia: sæpè ex Acedia; non semper ex Infidelitate.

Prob. 1. Pars; quia delectatio venerea ita quandoque homines carnales mollit, frangit, deprimit, absorbet, effæminat, ut rerum spiritualium saporis totaliter obliti, totaliterque delectationibus animalibus circumvoluti, desperent se posse ab hoc maximæ adhæsionis peccato animum avertere.

Prob. 2. Pars; quia cùm Acedia victus facilè abjiciat media ad Beatitudinem conducentia, etiam facilè Beatitudinem abjicit, cùm illam respicit ut per media sibi displicentia acquirendam.

Prob. 3. Pars; quia oriri potest Desperatio præcisè ex judicio, quo quis credit se nunquam salvandum, eo quòd videat, se, non obstante assidua inculcatione divinæ Bonitatis, Christi Sanguinis pro ipso effusi, Judicii, Inferni &c. semper in pejus ruere: ubi nulla Infidelitas nec antecedenter, nec concomitanter: & hinc patet, non posse quidem esse Spem sine Fide, ut diximus; posse tamen esse Fidem sine Spe. Si quis tamen desperaret, qui crederet se non posse salvari, aut Deum nunquam fore propitium, quidquid egerit &c. ultra Desperationem, committeret Infidelitatem, & tunc ex hac orietur illa

CONCLUSIO V.

REmedia contra Desperationem sunt. 1. Considerare Bonitatem Dei volentis omnes homines salvare, & vocantis non tantùm justos sed & peccatores etiam inveteratos, & obduratos. 2. Innumeros crimina pejora & plurima commisisse, & tamen misericordiam apud Deum invenisse. 3. Ferventè, humiliter, & frequenter divinum auxilium implorare. 4. Confessarium prudentem & charitativum sæpè adire, ipsique candidè omnia exponere 5. quod Christus animam, quam creavit, quam redemit, quam gratiis cumulavit, quam proprio corpore & Sanguine refecit, nolit perdere: *Nemo ergo diffidat*, inquit Amb. super c. 2. Luc. ℣. 1. 67. *nemo veterum conscius delictorum præmia divina desperet. Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum*. Unde Chrys. homil. 2. in psal. 50. ℣. 1. *Si impius es, cogita publicanum; si immundus es, attende Meretricem: si homicida es, perspice Latronem: si iniquus es, cogita Blasphemum* &c.

QUÆSTIO X.

Quid præsumptio, quale peccatum, & quæ ejus remedia?

CONCLUSIO I.

PRæsumptio (quæ est peccatum per excessum Spei oppositum) est actus voluntatis, quo quis sperat Beatitudinem, temerariè sibi, aut Deo innixus: unde præsumptuosi erant Pelagiani, qui ex propriis viribus expectabant Beatitudinem: præsumptuosi sunt Calvinistæ & Lutherani, qui illam à solo Deo, exclusis operibus bonis, præstolantur: præsumptuosi sunt & Catholici, qui liberè peccant sub spe veniæ in fine vitæ obtinendæ. Differt tamen hæc præsumptio ab aliis, quòd oriatur ex Dei misericordia malè concepta, aliæ autem ex fundamento hæretico, vel quòd quis posse salvari propria virtute, ut volebant Pelagiani, vel sine propriis meritis, ut docent Calvinistæ & Lutherani.

Petes an opinio docens dari gratiam, saltem remotè sufficientem,

cientem, omnibus peccatoribus, etiam obduratis, tempore & loco, inducat præsumptionem?

Resp. neg. Quis enim expectare potest gratiam illam in fine vitæ? cùm nesciat, an morte subitanea, an casuali an febri phrenetica sit corripiendus; cum nesciat an testamenti confectio, nimia uxoris ac prolium cura; restitutionis faciendæ cogitatio, negotiorum absolutio, gratiæ rejiciendæ habitudo, non sint gratiæ tenui & parcæ aditum exclusura. Innititur igitur baculo arundineo, quisquis innititur illi fundamento; & consequenter non præbet illa opinio ansam differendi pœnitentiam ad finem vitæ, sed exaltando Dei misericordiam ordinatè docet quoslibet peccatores non debere desperare, in quod vitium fortè prolaberentur, si scirent sibi gratiam ad pœnitendum, etiam remotè sufficientem, quandoque ob priora crimina denegari.

CONCLUSIO II.

PRæsumptio est peccatum ex genere suo mortale, etiamsi non habeat annexam hæresim.

Prob. Tum ex Scriptura præsumentes graviter redarguente, ut Eccles. 5. *Ne adjicias peccatum super peccatum, & ne dicas: miseratio Dei magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur*. Tum quia peccatum est in Spiritum sanctum quod est ex genere suo mortale: tum etiam quia maximè inordinatum est velle in peccato perseverare sub spe veniæ, cùm sit enormiter abuti divina Bonitate & Misericordia.

CONCLUSIO III.

REmedia contra præsumptionem sunt. 1. Considerare quòd non minùs sit Dei attributum Justitia, quàm Misericordia, & *Quos modò sustinet peccantes, judicaturus est contemnentes*, inquit August. tract. 33. in Joan. 2. quòd sit valdè incertus vitæ terminus, & fortè proprior quàm credideris: unde Aug. sup *Semper expectas, & de misericordia Dei tibi plurimum polliceris, quasi ille, qui tibi per patientiam promisit indulgentiam, promiserit tibi etiam prolixiorem vitam*. 3. Seriò reflectere ad hanc sententiam auream: *Pœnitentia sera, rarò vera*. 4. Quod etiam Sancti nimium de se præsumentes, enormiter prolapsi sint: *Nam si Petrus lapsus est qui dixit: etsi alii scandalizati fuerint, ego non scandalizabor. Quis alius de se præsumat?* Augustin. lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium cap. 45. vers. 5. Quod peccatores confidentes in fine de bono *peccavi*, sæpè reperiant infœlicissimum *desperavi*.

DISPUTATIO VI.

De Charitate.

OMnium Virtutum Reginam Charitatem pluribus in locis extollit Scriptura, extolluntque variis encomiis SS. Patres, ex quibus D. Prosperum lib. 3. de vita contemplat. cap. 13. lubet audire: *Charitas*, inquit, *est .... recta voluntas ab omnibus terrenis ac præsentibus prorsùs aversa .... summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum ..... ex qua quidquid est boni operis vivit .... sine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit*. Sed super omnes in extollenda & præsertim insinuanda Charitate excelluit Charitatis Doctor Augustinus: illam enim ubique prædicat, ubique requirit, ubique laudat, ubique inculcat, sed an eodem sensu, quo aliqui fortè doctrina magis, quàm reipsa Charitativi? videbimus in progressu.

QUÆSTIO I.

Quid sit Charitas & quotuplex?

CONCLUSIO I.

CHaritas est virtus Theologica, qua creatura rationalis Deum propter se, & se, ac proximum, propter Deum diligit.

Dicitur 1. *Virtus Theologica*, & quidem omnium prima, tum quia Fides & Spes ordinantur ad Charitatem (nam ideò Deum credimus, ideò speramus, ut tandem facie ad faciem diligamus) tum quia Deum attingit perfectissimè: nam si Fides Deum credit, si Spes quærit, Charitas tenet & amplectitur; tum etiam quia Fides & Spes transeunt, Charitas autem manet in æternum, cum sit eadem viæ & patriæ, ut dicemus: non mirum igitur, si dixerit Apostolus 2. Cor. 13. *Major horum est Charitas*.

Dicitur 2. *Quia Deum propter se*, seu ut in se bonum: & in hoc differt à Spe, quæ Deum optat ut bonum amanti.

Dicitur 3. *Et se*; quia licèt fortè non possit quis habere amicitiam strictè dictam ad seipsum, quod posteà examinabimus, potest tamen habere veram Charitatem: quod supponit hoc axioma commune: *Charitas incipit à seipso*: undè Aug. sic definit Charitatem actualem lib. 3. de doctr. Christ. c. 10. *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum*.

Dicitur 4. *Et proximum*, id est, omnem creaturam rationalem æternæ beatitudinis capacem, adeoque Christum ut hominem, Angelos, justos, peccatores, infideles, defunctos in gratia, sive sint in Cœlo, sive in purgatorio, non tamen Damnatos aut Dæmones. Qui autem in definitione Charitatis non ponunt *se*, sub nomine proximi seipsos comprehendunt.

Dicitur 5. *Propter Deum*; quia si nosmetipsos, aut proximum diligamus propter aliud motivum, non est Charitas Theologica.

CONCLUSIO II.

DIviditur Charitas in habitualem, quam definivimus, & in actualem, quæ est actus, paulò antè ab Augustino definitus.

Subdividitur Charitas actualis in amorem Dei super omnia & in non super omnia.

Primus est, quo Deus diligitur super omnem creaturam, secundus quo Deus diligitur quidem, sed minus quam creatura, ut quando quis retinens affectum mortalem ad creaturam, dat eleemosynam propter Deum: & hic actus non procedit ab habitu Charitatis Theologicæ, cùm taliter amans sit destitutus gratia sanctificante, à qua non distinguitur ille habitus, ut suo loco dicemus.

Subdividitur etiam Charitas super omnia, in perfectam & imperfectam. Prima est, quæ multos habet intensionis gradus, secunda quæ paucos. De Charitate magis aut minus intensa loquitur August. lib de nat. & gratia cap. 70. ubi ait: *Charitas inchoata, inchoata justitia est: Charitas provecta, provecta justitia: Charitas magna, magna justitia est: Charitas perfecta, perfecta justitia est*.

QUÆSTIO II.

Quodnam sit objectum materiale & formale Charitatis?

CONCLUSIO I.

OBjectum materiale adæquatum Charitatis, seu, ut alii volunt, formale quod, est Deus, nos ipsi, & proximus, primarium tamen est Deus.

Prob. 1. Pars. Illud est objectum adæquatum Charitatis, circa quod versatur Charitas, & non circa aliud: sed versatur Charitas circa præfata & non circa aliud: ergo. Major est certa.

Prob. Min. Versatur quidem circa Deum, & proximum cum teneamur ex præcepto illos diligere, versatur etiam circa nos ipsos; nam ubi jubemur diligere proximum sicut nosmetipsos, jubemur implicitè & nos ipsos diligere, ut amor nostri sit mensura amoris proximi. Non versatur autem circa aliud; quia etsi possimus etiam creaturas irrationales amare propter Deum, prout tamen Charitas fundata est super communicatione æternæ beatitudinis, de qua præsertim hic agimus, ea solùm respicit quæ in hoc bono communicant, aut communicare possunt, qualia sunt Deus, qui est beatitudinis principium, nos-ipsi ejusdem participes, & proximi tanquam socii nobiscum illius fœlicitatis undè Aug. lib. 1. de doctr. Christiana c. 23. *Quatuor sunt diligenda, unum quod supra nos est*, Deus: *alterum quod nos sumus*, omnia nostra. *tertium quod juxta nos est*, anima proximi; *quartum quod infra nos est*, nostrum & proximi corpus, quod est per redundantiam ex gloria animæ glorificandum.

Prob. 2. Pars: Quia Deus est primum & principale quod ex Charitate Theologica diligimus, quod super omnia diligimus, & propter quod omnia diligimus.

Obj. 1. Contra 1. part. Non possumus diligere peccatores, quandoquidem sint Deo odibiles impius & impietas ejus: ergo saltem proximus peccator non est objectum Charitatis.

Resp.

Resp. dist. Ma. Non possumus diligere peccatores ut peccatores, sub quo respectu sunt Deo odibiles: C. ut sunt creaturæ rationales beatitudinis capaces, sub quo respectu à Deo diliguntur: N.

Obj. 2. Charitas quatenus versatur circa proximum, non est Theologica, cùm talis dicatur ex eo quòd versetur immediatè circa Deum: ergo proximus non est objectum illius virtutis, sed alterius charitatis moralis.

Resp. dist. Ant. Quatenus versatur circa proximum propter proximum: C. propter Deum: N. ut ergo virtus aliqua sit Theologica sufficit, si primarium objectum sit Deus, ut patet in Fide, quæ versatur circa innumera à Deo distincta, modò tamen objecta secundaria attingantur propter Deum, aut aliquam Dei perfectionem.

Obj. 3. Amor sui est inordinatus, cùm illum reprehendat Apost. 2. ad Timoth. 3. ubi ait: *Instabunt tempora periculosa, erunt homines seipsos amantes*: ergo non sumus nos objectum charitatis.

Resp. Dist. Ant. Amor sui in Deo & propter Deum est inordinatus: N. Ex alio motivo: transeat, de quo postea.

Obj. 4. *Nemo propriè ad semet ipsum habere Charitatem dicitur*, ait Greg. Homil. 17. in Euang. ergo.

Resp. Fieri ibi mentionem Charitatis, quæ est amicitia strictè dicta, adeoque reciproca, quæ nonnisi inter duos haberi potest; talem autem amicitiam non requiri ad charitatem etiam propriè dictam, declarat ipsamet Scriptura, dum dicit Matth. 22. *Diliges proximum tuum sicut teipsum*; cùm enim diligere debeamus proximum ex charitate, ut conveniunt omnes, non possumus ipsum diligere sicut nosmet-ipsos, nisi & nos ex charitate diligamus, aliàs aliter nos, aliter proximum diligeremus.

Obj. 5. Tenemur corpus mortificare jejuniis, vigiliis &c. nam *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt*, ad Galat. 5. ergo non possumus saltem corpus diligere.

Resp. Dist. Ant. Tenemur mortificare corpus ex odio ipsius: N. ex amore, ut nempe cruciatum in hac vita non crucietur in altera, sed glorificetur cum anima: C.

Obj. 6. Etiam Dæmones & Damnati sunt objectum charitatis, juxta D. Thomam 2. 2. q. 25. art. 11. ergo præfata non sunt objectum adæquatum.

Resp. dist. Ant. Sunt objectum Charitatis, in se, & tanquam finis, cui bonum volumus: N. prout conducuntur ad Dei justitiam manifestandam: C. sed ut sic non sunt ordinabiles ad Beatitudinem, sub qua tantùm ratione consideramus hic objectum Charitatis.

CONCLUSIO II.

Objectum formale, seu motivum Charitatis, est Dei Bonitas absoluta, qua in se infinitè bonus est in omni genere entis & perfectionis. Est Scoti 3. dist. 27 n. 3. estque verior & communior.

Prob. 1. Ratione D. Thomæ, illud est objectum formale Charitatis, quod est objectum Beatitudinis: sed Deus ut absolutè bonus in omni genere entis & perfectionis est objectum Beatitudinis; cùm ut sic sit maximè satiativus: ergo

Prob. 2. Ratione Scoti, quia per Charitatem volumus Deo bonum ut ipsi bonum est: sed Deus sibi bonus est, sibi beatus, in se perfectus per dictam bonitatem: ergo.

Prob. 3. Charitas est omnium Virtutum Theologicarum perfectissima: ergo motivum habet perfectissimum, atqui non potest dari perfectius, quàm perfecta Bonitas: ergo

Obj. 1. Objectum Charitatis debet esse supernaturale, cùm Charitas Theologica sit supernaturalis: sed Dei Bonitas absoluta est objectum naturale, cum sub illa ratione sit principium rerum naturalium: ergo.

Resp. neg. Ma. Nam sicut potest Hæreticus Deum diligere ut authorem gratiæ & gloriæ per Charitatem naturalem; ità & nos ut authorem naturæ per Charitatem supernaturalem. Deinde nulla ratio assignari potest, cur objectum debeat attingi ut supernaturale, ubi supernaturalis est actus principiativè; & ut naturale ubi naturalis.

Præterea quando tendimus in Deum propter infinitam ipsius Bonitatem, abstrahimus an sit principium rerum naturalium, aut supernaturalium, cùm esset æquè amabilis si per possibile aut impossibile non esset tale principium. Et hinc patet, non esse necesse ut statuatur pro motivo Charitatis Dei Bonitas ut pertinens ad ordinem rerum supernaturalium.

Obj. 2. Non tantùm possum amare Deum quia Bonus est, sed etiam quia Sanctus, quia Omnipotens, quia Justus, quia Sapiens &c. ergo etiam Sanctitas, Sapientia &c. sunt motivum Charitatis.

Resp. dist. consequ. Ergo etiam sapientia, &c. ut sic, sunt motivum Charitatis: N. Sapientia &c. ut est summa & infinita, adeoque ut perfectio Dei reduplicativè: C. sed tunc Deitas, quæ est ipsamet bonitas absoluta, est motivum: unde Bernardus lib. De diligendo Deo, initio, *Causa diligendi Deum, Deus est*. Ex dictis

Resol. 1. Quod actus quo diligimus Deum propter beneficia, non sit Charitas, sed gratitudo.

Resol. 2. Nec esse Charitatem actum, quo diligimus Deum, quia nos justificat, nobis provider, nos gubernat; quia non sistit in bono Dei ut bonum Dei est, sed ut nostrum est, & sic non est amor amicitiæ, sed concupiscentiæ.

CONCLUSIO III.

Ex eodem motivo diligimus proximum Charitate Theologica, ac diligimus ipsum Deum, & consequenter est unus, & idem habitus Charitatis inclinans ad diligendum Deum, & proximum propter Deum: quandoquidem ubi unicum est operandi motivum, sufficiat unicus habitus.

Prob. 1. concl. ex Aug. de Trinit. lib. 8. cap. 8. in fin. *Ex una eademque Charitate Deum, proximumque diligimus, sed Deum: propter Deum, nos autem & proximum propter Deum*: & ideo Scotus dist. 8. n. 6. *Ratio bonitatis proximi non est ratio terminans actum*, Charitatis scilicet.

Prob. 2. quia Charitas in proximum est virtus Theologica: ergo necessariò debet habere pro motivo aliquid divinum: sed non est aliud imaginabile; nisi ipsa Dei bonitas absoluta, propter quam & diligimus Deum: ergo.

Prob. 3. quia si proximum diligeremus propter bonitatem ipsi intrinsecam ibi sistendo, actus ille non esset Charitatis Theologicæ, sed moralis.

Obj. 1. Charitas in proximum est amicitia; sed hæc postulat, ut ametur amicus propter seipsum: ergo bonitas proximi, & non Dei, est motivum.

Resp. dist. Min. Postulat ut ametur propter seipsum, eo modo quo amabilis est: C. Necessariò ultimatè: N. quia non est ultimatè amabilis per Charitatem Theologicam: quod tamen non impedit, quominus sit vera amicitia, cùm æquè ametur proximus, cùm ipsum diligo propter ipsius perfectiones, ibi sistendo, quàm dum ulteriùs amorem meum in Deum refero.

Inst. Qui amat proximum propter se, non habet amorem amicitiæ erga proximum, sed concupiscentiæ erga seipsum: ergo qui amat proximum propter Deum, habet amorem amicitiæ erga Deum, non erga proximum.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quòd amans proximum propter se censeatur sibi soli bonum velle, ità ut nisi inde commodum speraret, non diligeret, amans autem proximum propter Deum, ità diligit bonum proximi & Dei, ut si per impossibile Deus non esset, adhuc proximo bonum illud vellet.

Obj. 2. Potest proximus amari sine respectu ad Deum Charitate naturali: ergo & supernaturali.

Resp. dist. conseq. Supernaturali Theologica: N. Patet ex dictis: supernaturali non Theologica, si daretur: transeat.

Objic. 3. Nemo amatur propter bonitatem extrinsecam, ergo proximus tantùm amatur propter suam, & non Dei bonitatem.

Resp. dist. Ant. Si ad illam non dicat ordinem: C. si dicat, ut dicit proximus ad Deum: N. Hocque patet in medicina, quam amamus propter sanitatem, eò quòd ad illam dicat ordinem.

Objic. 4. Amor proximi propter Deum, specie differt ab amore Dei propter Deum: ergo aliud est motivum hujus amoris & illius.

Resp. dist. Ant. Differt specie materiali & subordinata: C. quia amans proximum propter Deum, etiam movetur à bonitate proximi: differt specie formali & ultimata: N. quia utriusque actus specificativum formale & ultimatum est bonitas divina.

Obj. 5. Aliud est motivum colendi Deum, & aliud colendi Sanctos propter Deum: ergo similiter in nostro casu. Prob. Ant. Quia Deus colitur propter excellentiam increatam, quæ fundat virtutem Latriæ, & Sancti propter excellentiam creatam, quæ fundat virtutem Duliæ.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quòd cùm cultus Sanctorum propter Deum nõ habeat suum ultimum specificatum ab excellentia divina (quandoquidem ly *propter Deum* non sit actus Religionis, sed amoris, habens pro objecto Dei Bonitatem, & non excellentiam) debet illud sumere ab excellentia Sanctis propria; & ideo reperiuntur hic duo motiva, & duo habitus seu virtutes: quod non fit in nostro casu, ubi per eundem actum amoris ordinatur bonitas proximi ad bonitatem Dei.

QUÆSTIO III.

An Charitas sit vera amicitia inter Deum & homines?

SUppono ad veram amicitiam (quæ est amor benevolentiæ reciprocus, amantibus notus, & in bonorum communicatione fundatus) quatuor præcipuè requiri conditiones. 1. Ut si amor benevolentiæ, qui ex sua ratione formali exigit, ut bonum velimus personæ amatæ propter ipsam, & non propter commodum nostrum, aliàs esset amor concupiscentiæ. 2. Ut amor ille sit reciprocus, quia non dicuntur amici, nisi qui mutuo amore conjunguntur, & ideo si tantùm ex una parte sit amor, erit quidem in amante Benevolentia, non tamen erit amicitia completa, quæ, juxta Philosophum, redamationem exigit. Ut amor mutuus non lateat amantes, eò quòd inter ipsos debeat esse quidam quasi convictus. 4. Ut communicent amantes tum in bonis, tum in similitudine. Hoc supposito

CONCLUSIO UNICA.

CHaritas est vera inter Deum & homines amicitia. Est communis Theologorum sententia, cui subscribit Scotus 3. dist. 27. n. 10.

Prob. 1. ex Scriptura, quæ justos seu præditos Charitate vocat Dei amicos, ut Sap. 7. *Divina sapientia, amicos Dei .... constituit.* Psal. 138. *Nimis honorificati sunt amici tui Deus*, Jac. 2. 2. *Credidit Abraham Deo..... & amicus Dei appellatus est.*

Prob. 2. Quia Charitati conveniunt requisitæ ad amicitiam conditiones: ac 1. Est amor benevolentiæ, cùm Justus per charitatem Deum diligat propter Deum, & Deus vicissim diligat Justum propter ipsam Justi utilitatem, ipsi volendo æternam beatitudinem. 2. Amor ille est mutuus, cùm dicat Deus Prov. 8. *Ego diligentes me diligo.* 3. Non latet amantes; quia eo ipso, quo videt homo se Deum amare, inferre debet se à Deo amari, cùm non possit Deum amare, nisi priùs à Deo ametur. 4. Communicant inter se in bonis & in similitudine; in bonis quidem, cùm homo innumera à Deo beneficia recipiat, & ipse vicissim Deo conferat, non quidem beneficia, sed laudem, gloriam, honorem, obsequia &c. in similitudine verò; quia homo per charitatem fit naturæ Divinæ quodammodo particeps, & quasi deificatus.

Dices 1. Justi dicuntur in Script. *Filii Dei*, sicut *Dei amici*: sed non sunt Dei Filii propriè: ergo nec amici, & consequenter non stat prima probatio.

Resp. Dist. Maj. Justi dicuntur filii Dei naturales: N. adoptivi: C. jam autem sicut sunt propriè tales, ità & propriè Dei amici.

Dices 2. Inter Deum & homines non est æqualitas à Philosopho requisita, ergo nec amicitia.

Resp. dist. conseq. Non est amicitia æqualitatis: C. excellentiæ & proportionis: N. hanc autem etiam veram esse amicitiam & quidem excellentiorem, declarat ipsemet Philosophus Ethic. lib. 8. cap. 4. dicens: filiorum ad parentes & hominis ad Deum esse amicitiam, sicut ad aliquod excellens.

Dices 3. Deus non amat homines propter homines, sed propter se, juxta illud Proverb. 16. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus*: ergo saltem ex parte Dei non est amor benevolentiæ.

Resp. dist. Ant. Amat homines propter se tanquam finem, ad quem necessariò omnia referri debent: C. propter se, id est, in sui commodum & utilitatem, quod importat amorem concupiscentiæ: N. quia nec nostri, nec nostrorum indiget: unde amando homines, non suam, sed hominum quærit utilitatem.

Dices 4. Nescit homo, an diligatur à Deo, cùm nesciat an odio vel amore dignus sit: ergo inter ipsos non patet amor mutuus.

Resp. dist. Ant. Nescit evidenter: C. probabiliter: N. probabilem autem mutui amoris notitiam sufficere ad amicitiam, plusquam certum est; aliàs cum hominis interiora non evidenter pateant, nequidem posset esse amicitia inter homines.

Petes; An pueri baptizati sint etiam Dei amici?

Resp. Sic vocari phrasi Ecclesiastica, licèt in rigore non sit inter ipsos & Deum vera amicitia, eò quòd ex parte ipsorum desint conditiones ad amicitiam requisitæ; quia tamen reperitur in ipsis Charitas habitualis, qua fiunt redamandi capaces in actu primo, etiam dicuntur amici.

QUÆSTIO IV.

An sit eadem Charitas Viæ & Patriæ?

CONCLUSIO I.

EAdem est Charitas habitualis Viæ & Patriæ. Est communis & certa.

Prob. 1. Ex Script. 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit*: excideret autem, si alia esset Viæ, alia Patriæ. Nec valet, si dicas, charitatem non excidere, quia alia illius loco subrogatur specie distincta; in hoc enim sensu nec evacuaretur Fides; cùm ejus loco succedat scientia beatifica, quod tamen repugnat Apostolo ibidem, ut de Fide agentes, ostendimus.

Prob. 2. Quia secundùm nos charitas habitualis & gratia sanctificans sunt unus & idem habitus realiter: sed manet eadem gratia in Patria ac in via, ut concedunt omnes: ergo & eadem Charitas.

Dices 1. Evacuabitur Fides in Patria: ergo & Charitas.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quòd Fides tendat in Deum modo imperfecto, nempe obscurè & inevidenter; jam autem, cùm venerit, quod perfectum est, nempè visio clara & evidens, evacuabitur quod imperfectum est, nempè visio obscura & inevidens. Charitas verò cùm tendat in Deum secundùm se, abstrahendo à modo perfecto & imperfecto, seu à conditionibus præsentiæ & absentiæ, non est cur evacuetur in Patria.

Dices 2. Alius est specie amor Viæ, & amor Patriæ, ut jam dicemus: ergo & habitus. Prob. conseq. quia taliter distinguuntur habitus, qualiter actus.

Resp. neg conseq. ad prob. dist. assump. Taliter distinguuntur habitus qualiter actus, cùm ab actibus producuntur: C. cùm sint ab actibus independentes, & habent se ad instar potentiæ, ut habitus Theologici: N. nam sicut ab eadem potentia procedere possunt actus specie distincti, ità & ab eodem habitu Theologico actus diversi, ubi saltem objectum modo valdè diverso attingitur, ut hic.

CONCLUSIO II.

ALia est specie Charitas actualis Viæ, & alia Patriæ. Ità inter Thomist. Cajetanus, Capreolus, Ferrariensis, & alii cum D. Thom. 2. 2. q. 24. art. 1. Et inter Scotist. Lichetus, de Pitigianis, Herinx, & alii communiter cum suo Duce 3. dist. 31. & alibi:

Prob. 1. Ex D. Thoma sup. Quia, cùm duo ita se habent inter se, ut quantumvis unum perficiatur, non possit attingere perfectionem alterius, bene infertur unum esse altioris ordinis, adeoque distinctæ speciei; sed juxta Doctorem Angelicum, quantumvis augeatur amor Viæ, non potest attingere perfectionem amoris Patriæ, *sicut linea* (exemplum est D. Thomæ) quantumcunque crescat, non attingit quantitatem superficiei: ergo &c.

Confirm. Ex eodem 1. p. q. 90. art 2. ad 1. ubi ait: *Potentiæ appetitivæ distinguuntur secundum differentiam apprehensorum, sicut secundum propria objecta*: sed certum est aliter apprehendi Deum per Fidem, & aliter per lumen Gloriæ: ergo Charitas consequens Fidem, distinguitur essentialiter à charitate quæ consequenter lumen Gloriæ. Nec dicas, hoc tantum stare, quando apprehensio proponit diversam rationem motivam appetitus; hoc siquidem totaliter destruit rationem D. Thomæ, quia, nulla facta diversi motivi mentione, ex diversis apprehensionibus diversitatem colligit.

Prob. 2. Authoritate Scoti sup. n. 4. *Dico quod respectu Dei in se non solum sunt actus intelligendi & volendi, qui sunt actus subordinati, sed etiam actus diligendi sic & sic: scilicet non tantum differentes secundum magis & minus in eadem specie, sed sicut media & extrema*, seu species *in eodem genere*.

Prob. 3. ratione; quia Charitas Patriæ versatur circa Deum præsentem, clare & in se visum, & Charitas Viæ in Deum absentem, obscurè & per species alienas cognitum: ergo sicut clara visio, & obscura cognitio differunt specie, Ita charitas viæ & charitas patriæ in illis fundatæ.

Confirm. 1. Quia si eadem veritas modo clara, modo obscura, possit diversificare specie cognitiones, quidni eadem bonitas modò intuitivè, modò abstractivè proposita diversificare amores? Undè falsum est, actus voluntatis tantùm specificari à re cognita. & nunquam à cognitione, cùm dicat D. Thomas sup. non tantum secundùm objecta, sed etiam secundùm differentiam apprehensorum sumi diversitatem.

Confirm. 2. Quia non tantum specificantur actus voluntatis objectis terminativis & motivis ut in se sunt, sed etiam ut repræ-

repræsentantur: ergo ubi diversæ essentialiter repræsentationes; etiam diversi amores. Consequentia clara est. Prob. Ant. quia diversa objecti repræsentatio diversimodè afficit & movet voluntatem, ut convincit experientia, & consequenter voluntas diversimodè, seu per actus diversos tendit in illud.

Notandum tamen, non omnem diversitatem applicationis objecti, seu cognitionis illius, diversificare actum voluntatis, sed tantùm diversitatem necessariam & essentialem, ut quando una cognitio est abstractiva, & altera intuitiva: quòd fit in nostro casu, ubi prima præsupponitur amori viæ, & secunda amori Patriæ.

Prob. 4. Per amorem Patriæ homo est formaliter Beatus, cùm in illo amore consistat essentialiter Beatitudo, secundum nos: sed per amorem Viæ non est formaliter Beatus, ut concedunt omnes: ergo alius est amor Viæ & alius Patriæ.

Obj. 1. Actus specificantur ab objectis: sed idem est objectum materiale & formale amoris in Via, & in Patria, nempè Deus bonus: ergo

Resp. dist. Ma. Specificantur ab objectis inadæquatè: C. adæquatè: subdist. aliquando: C. semper: N. nam ubi requiruntur repræsentationes objecti diversæ, etiam ab illis specificantur.

Obj. 2. Voluntas tendit in objectum secundum se, abstrahendo à præsentia & absentia: ergo sive objectum amabile sit præsens, sive absens est idem amor.

Resp. dist. Ant. Voluntas tendit in objectum secundùm se, id est, non movetur ab ejus præsentia aut absentia ad amandum: C. id est non aliter tendit in objectum præsens quàm absens: N.

Obj. 3. Cognitio respectu amoris est pura conditio objecti; ergo sive illa varietur, sive non, variatur amor.

Resp. dist. Ant. Cognitio est pura conditio objecti, nempè quando una cognitio circa objectum non differt essentialiter ab altera circa idem objectum, non diversificant actum voluntatis: C. secùs: N. Patet ex dictis. Hinc

Resol. 1. Amorem Viatoris quantumcunque intensum, non posse attingere perfectionem essentialem amoris beatifici, quantumcunque remissi, cum hic sit altioris ordinis, potest tamen esse perfectior accidentaliter, seu magis intensus, quandoquidem B. Virgo intensius amaverit Deum in via, quàm quilibet Beatus, etiam Angelus in Patria.

Resol. 2. Amorem in Patria, cæteris paribus, esse intensiorem quam sit amor Viæ, quandoquidem objectum præsens, præsertim infinitè bonum, longè vehementiùs accendat voluntatem, quàm objectum absens.

Resol. 3. Hunc passum Matth. 11 *Qui minor est in Regno Cœlorum, major est illo*, id est, Joanne Baptista, intelligendum esse quoad actum; quia, ut diximus; amor Patriæ quantumcunque remissus, prævalet essentialiter amori Viæ: non tamen quoad habitum? quia certum est Joannem Baptistam, sicut & multos alios habuisse majorem charitatem habitualem in Via, quàm in Patria pueros cum sola gratia baptismalis defunctos, aut alios de communi grege Beatorum, cùm nullum sit fundamentum asserendi, quod habitus Charitatis augeatur post mortem: Aliter passum præfatum interprætantur Aug. tract. 13. in Joan. & Chris. hom. 27. in Matth. in fin. per *Minorem* intelligentes Christum: quasi diceretur, Christus qui propter speciem humilem minor apparet in Regno Cœlorum, id est, in Ecclesia militante, major est Joanne Baptista.

QUÆSTIO V.

An Charitas possit augeri, quomodo augeatur, per quos actus, & quando?

CONCLUSIO I.

Potest augeri Charitas quamdiù sumus in statu Viæ. Est definitum in Concil. Viennensi contra Begardos, & Beguinas, qui volebant ità posse augeri charitatem in Via, ut homo non posset ulterius progredi.

Prob. Concl. 1. Ex Script. Eccl. 18. *Ne verearis usque ad mortem justificari*: 2. Petr. 3. *Crescite in gratia*, Apocal. ultimo: *Qui justus est, justificetur adhuc*: undè hanc Fidei veritatem supponens Ecclesia, petit à Deo, Dom. 13. post Pent. *Fidei, Spei, & Charitatis augmentum*.

Prob. 2. Ex PP. Leone serm. 2. de Quadr. *Hæc est perfectorum vera justitia ut nunquam præsumant se esse perfectos; ne ab itineris nondum finiti intentione cessantes, ibi incidant in deficiendi periculum, ubi proficiendi deposuerint appetitum*. Prosper. sent. 102. *In hac vita, quæ tota tentatio est, etiam in sublimissimis Sanctis non apprehenditur illa perfectio, cui non supersit ascensio*. Idem habent alii Patres.

Prob. 3. Quia quamdiù vivimus, semper Viatores sumus, semperque ad terminum tendimus, non corporis gressu, sed mentis affectu: contrarium autem fieret, si ultimum perfectionis statum attingere possemus, cùm tunc essemus in termino, adeoque Viatores esse desineremus. Prætereà secundùm nos, non distinguitur charitas habitualis à gratia sanctificante: sed hæc semper potest augeri: ergo & illa. An autem augeri possit in infinitum, dicemus agentes de justificatione.

CONCLUSIO II.

Augetur Charitas per additionem gradus ad gradum. Est communior & verior contrà quosdam Thomistas volentes augmentum fieri per qualitatem eandem manentem, sed in subiecto magis radicatam. Hæc quæstio magis est Philosophica quàm Theologica. Nihilominùs,

Prob. breviter 1. rejiciendo hanc Thomistarum sententiam; quia ubi major Charitas, ibi plus Charitatis: sed si augmentum fieret propter majorem radicationem ejusdem omninò qualitatis, ubi major esset Charitas, non esset plus Charitatis, sed eadem charitas magis radicata, seu magis adhærens: ergo. Deinde vel illa major radicatio est aliquid Charitatis, vel non: si est, nihil est aliud quam additio Charitatis ad Charitatem, quod sustinemus. Si non, non potest augere Charitatem in ratione Charitatis, nisi Charitas, sicut nihil auget calorem in ratione caloris, nisi calor. Præterea potest Deus ponere totam Charitatem Petri intensam ad sex, contra subjectum, cum ita ponat totam albidinem panis in Eucharistia: hoc posito; vel Charitas Petri separata, est adhuc intensa ad sex, vel non: si sic: ergo habetur intensio independenter à majori radicatione in subjecto. Si non: ergo non potest ponere totam Charitatem Petri extra subjectum.

Prob. 2 Quia sententia nostra ita est sensui communi conformis, ut omnis qui nihil etiam de Philosophia audivit, interrogatus quomodo augeatur calor in manu (idem est de Charitate in anima) sit responsurus: per accessum novi ad priorem, sicut augetur aqua per novam advenientem. Plura in Physica.

CONCLUSIO III.

Certum est in nostra sententia augeri habitum Charitatis per quemlibet actum meritorium gratiæ, cùm, secundùm nos, gratia & Charitatis sint unus & idem habitus; sed, ut satisfaciamus ponentibus duos habitus; sit

CONCLUSIO IV.

Augetur habitus Charitatis per quemlibet Charitatis actum, etiam habitu remissiorem. Est contra Victoriam, Soto, & quosdam alios volentes, actus Charitatis remissos, esse quidem meritorios augmenti gratiæ & gloriæ, non tamen Charitatis.

Prob. 1. Authoritate D. Thomæ 2. 2. q. 24. art. 6. Ad 1. Ubi ait: *Quilibet actus Charitatis meretur Charitatis augmentum*. Quid clarius?

Prob. 2. Ratione. Quilibet actus Charitatis meretur augmentum gratiæ, ut concedunt adversarii, & docet Trident. Sess. 6. cap. 10. Imò & Scriptura Marci 9. ubi calici aquæ frigidæ dato in Christi nomine (quod est opus Charitatis valdè remissum) promittitur merces gloriæ, adeoque & gratiæ, cùm hæc sit semen illius, sed nulla est ratio, cur per actum Charitatis augeatur gratia, & non charitas: ergo

Prob. Min. Quia ideo dicitur non posse tunc augeri habitum Charitatis, quia intensior est actu; sed sæpe etiam intensior est habitus gratiæ actu charitatis: ergo tunc vel neuter habitus augetur, vel uterque.

Prob 3. Quia inde sequeretur quod eliciens actum Charitatis intensum ad duo, posset mereri augmentum charitatis, & eliciens intensum ad quinque, non mereri: quod est absurdissimum, Prob. Sequela, quia posset fieri quod operans ut duo, haberet habitum ut unum, & operans ut quinque, haberet habitum ut sex: quo casu mereretur primus, quia haberet actum intensiorem habitu, & non mereretur secundus, eò quòd intensior esset habitus quàm actus.

Prob. 4. Juxta D. Thom. 1. 2. q. 110. art. 4. ad 1. Diffluit charitas à gratia, sicut proprietas ab essentia: sed nunquam augetur essentia, nisi augeatur proprietas: ergo

Dices 1. Debet præmium proportionari merito: sed augmentum habitus intensi superat actum remissum: ergo

Resp. Neg. Min. Quia gradus activus habitus intensi est omninò ejusdem rationis, ac gradus activus habitus remissi, cùm omnes gradus sint ejusdem rationis, ut de intensione qualitatum dicitur in Physica.

Dices 2. Præditus habitu intenso & remissè operans, indignus est præmio, cùm malè utatur habitu.

Resp. Non malè uti habitu, cum nulla lege teneatur actum intensiorem ponere, & aliundè ponat actum bonum.

CONCLUSIO V.

EOdem instanti quo elicitur actus Charitatis, etiam remissus, intenditur Charitas habitualis in esse Charitatis, ut conceditur communiter, imò etiam in esse habitus, seu qualitatis, quod negant aliqui.

Prob. 1. Pars; quia nulla est ratio, cur augmentum illud differatur? & certè, si peccatori elicienti actum Contritionis perfectæ statim conferatur gratia, quidni justo elicienti actum Charitatis statim conferretur charitatis augmentum? præsertim cum hic mereatur de condigno, ille tantùm de congruo, & aliundè augmentum illud sit præmium hujus vitæ.

Prob. 2. Pars; quia charitas in esse charitatis non differt à se ipsa in ratione habitus seu qualitatis: ergo, cum statim conferatur in ratione charitatis, etiam statim confertur in ratione qualitatis. Prob. Ant quia charitas habitualis est essentialiter qualitas; idem autem non potest differre realiter à sua essentia.

Dices: charitatem in esse charitatis nihil aliud esse, quàm jus ad charitatis augmentum, jam autem potest quis acquirere jus ad aliquid, & non statim illud accipere. Sed

Contra est, quòd solum jus ad augmentum, non sit augmentum, & consequenter falsò dicatur augeri charitas. Deinde si statim jus ad augmentum acquiritur, cur non statim confertur? cùm augmentum illud, etiam in ratione qualitatis, sit præmium hujus vitæ.

Replicabis: non statim conferri propter insufficientem subjecti dispositionem; quia actus remissus, etsi habeat rationem meriti, non tamen dispositionis sufficientis. Sed

Contra est, quòd nec Scriptura, nec Concilia, nec PP. aliam requirant dispositionem ad recipiendum charitatis aut gratiæ augmentum, quàm ad aliud merendum: ergo si actus remissus sufficit ad merendum, etiam sufficit ad recipiendum. Nec est, quòd ad rationem recurratur, dicendo per remissum non posse augeri intensum, nam si actus remissus ad duo possit intendere qualitatem ad unum, quidni qualitatem intensam ad quatuor aut quinque, cum sextus aut septimus gradus sit ejusdem rationis ac secundus, & consequenter non plus requirat dispositionis in subjecto?

Confirm. concl. Si statim ab actu remisso non confertur augmentum charitatis, nunquam confertur: non quidem post mortem, cum præmium alterius vitæ sit Gloria, & non gratia aut Charitas; ita ut nullus Scripturæ locus, nullus Pater, nullum Concil. nullus Pontifex, imò nec D. Thomas, nec ullus alius Theologus ante ipsum ostendat vel umbram augmenti Charitatis vel gratiæ in altera vita conferendi, & consequenter sine fundamento id asseritur: non etiam in hac vita, quando justus actum Charitatis ferventiorem elicit, quia tunc recipit pro actu ferventiori augmentum suo merito & dispositioni adæquatum, & consequenter nec censetur dispositus, ut recipiat augmentum prioribus actibus remissis debitum: ergo cùm actus remissi mereantur augmentum, ut concl. 4. diximus, concludendum est statim conferri: vult quidem D. Thomas 1.2.q.114. art. 8. ad 3. non conferri augmentum gratiæ, nisi quis fuerit sufficienter dispositus, & idem repetit 2.2 q.24. art.6 ad 1. de augmento Charitatis; sed cùm, ut ostendemus, actus remissus sufficienter disponat ad augmentum sibi proportionatum, non est cur differatur.

QUÆSTIO VI.

An possit minui aut tolli Charitas habitualis?

CONCLUSIO I.

DE lege ordinaria non potest minui Charitas habitualis. Est communis & certa.

Prob. Si posset minui, aut per peccatum mortale, aut per veniale: cùm nihil aliud possit assignari; atqui per neutrum minui potest: ergo. Non quidem per mortale, cùm illam totaliter destruat, ut dicemus postea: non etiam per veniale, quia si per primum veniale tollatur unus gradus aut semigradus Charitatis, per secundum tolletur secundus, per tertium tertius, & sic deinceps, ità ut posset quis privari omni Charitate (adeoque & omni gratia, à qua non distinguitur) sicque damnari, sine peccato mortali: quod est contra positam Dei Legem, qui licèt id statuere potuerit, id tamen non fecit.

Dices 1. August. Epist. 265. ad Seleucianam, alias 108. sic loquitur de venialibus: *Si collecta contra nos fuerint, ita nos gravabunt & oppriment, sicut unum aliquod grande peccatum:* ergo tandem possunt venialia tollere Charitatem.

Resp. Neg. Conseq. & dico, nolle Augustinum per multa venialia tolli Charitatem, sicut tollitur per unum mortale, aliàs occiderent animam, quod tamen ipsemet negat ser. 45. de Sanctis, ubi de venialibus ait: *Quibus peccatis licèt occidi animam non credamus* &c. sed tantùm vult, quòd sicut unum mortale suo pondere in aliud trahit, ita & in grave trahunt venialia multiplicata, juxta illud Eccles. 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet.*

Dices 2. Venialia minuere Charitatem per partes semper minores & minores, & sic nunquam totaliter absumi quantumcunque multiplicentur.

Resp. Subtilitatem illam philosophicam non evacuare difficultatem, cùm secundum & tertium veniale possit esse gravius primo, adeòque non minorem, sed majorem partem absumere.

Dices 3. Ultimum veniale, utpotè auferens statum gratiæ, erit mortale, & sic non damnabitur quis sine peccato mortali.

Resp. Peccatum non esse mortale; quia extinguit Charitatem; sed è contra extinguere Charitatem, quia mortale est; cùm substractio gratiæ sit pœna peccati.

Deinde, cùm nesciat quis quot gradibus Charitatis sit præditus, quoties veniale committeret, peccaret mortaliter, cùm se exponeret periculo expellendi ultimum gradum Charitatis.

CONCLUSIO II.

FAtendum tamen, venialia minuere fervorem & exercitium Charitatis.

Ratio est; quia sicut per opera Charitatis debilitatur cupiditas, ita per venialia cupiditatis opera debilitatur Charitas, difficiliusque in actus suos prorumpit ob generatos inde habitus vitiosos, & denegata uberiora gratiæ auxilia, majoremque ad recipiendos divinos influxus indispositionem.

CONCLUSIO III.

TOllitur charitas per quodlibet peccatum mortale. Est de fide contra varios Hæreticos, & præsertim Calvinum, qui docet solos Electos justificari, & semel justificatos nunquam gratiam perdere.

Prob. 1. Ex Script. Rom. 6. *Stipendia peccati mors*, & Jac. 1. *Peccatum, cùm consummatum fuerit, generat mortem*: atqui non generat mortem corporis, ut experientia convincit: ergo mortem animæ; & consequenter tollit vitam ipsius, quæ est gratia, seu charitas.

Prob. 2. Ex Concil. Trid. Sess. 6. cap. 15. *Asserendum est non modo infidelitate ... sed etiam quocumque alio mortali peccato ..., acceptam justificationis gratiam amitti.*

Dices 1. *Charitas nunquam excidit:* 1. Corinth. 13.

Resp. Nunquam excidere, quia moriens cùm illa, eam servat in Beatitudine, licèt non servet Spem aut Fidem; & ideo hæ excidunt, non illa ad sensum Apostoli: excidit tamen aliquando charitas tempore vitæ, quando quis objectum charitatis, nempe bonitatem infinitam, postponit turpiter creaturæ.

Dices 2. *Omnis qui natus est ex Deo ..... non potest peccare.* Joan. 3. ergo nec charitatem perdere.

Resp. Tantùm velle natum ex Deo, seu Filium Dei per charitatem, non posse peccare graviter quamdiu manet filius Dei, quia taliter peccans cognoscitur esse filius Diaboli.

Dices 3. Cant. 8. legitur: *Aquæ multæ*, idest tribulationes, persecutiones, tentationes, *non potuerunt extinguere Charitatem.*

Resp. Fieri ibi mentionem charitatis, non quorumlibet justorum, sed Christi, quem aquæ multæ contradictionum, tormentorum, irrisionum, blasphemiarum non potuerunt impedire, quominus pro Ecclesia Sponsa sua Sanguinem & Vitam in Cruce funderet.

Dices 4. Rom. 8. legitur: *Certus sum enim quia neque mors, neque vita ... neque creatura alia poterit nos separare à Charitate Dei.*

Resp. Relictis variis hujus textus interpretationibus, quòd nulla quidem creatura nos separabit à Charitate Dei, bene tamen propria voluntas, si, relicto Creatore, ad creaturam convertamur: unde Bernard. serm. de Duplici Baptismo rectè monet, quòd nulla creatura à Dei Charitate separare nos potest; sed quòd sola propria voluntas id ipsum potest.

QUÆ-

QUÆSTIO VII.

An, quomodo, & quando obliget præceptum Dilectionis Dei?

CONCLUSIO I.

DAtur præceptum verum, & speciale diligendi Deum, etiam actu interno. Est communis Theologorum sententia contra paucos, qui putarunt præceptum dilectionis Dei sufficienter adimpleri per solam aliorum præceptorum observantiam.

Prob. 1. Datur verum & speciale præceptum honorandi parentes actu externo & interno; quia expresse habetur Exod. 20. *Honora Patrem tuum* &c. sed etiam expresse legitur Deuter. 6. & Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum* &c. ergo. Et ne dubitares etiam amorem internum requiri, additur: *Ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Quid expressius?

Prob. 2. Ex condemnatione hujus propositionis, ab Alexand. VII. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Prob. 3. Ratione; quia lex naturæ dictat verè diligendos esse parentes, quia sunt principia nostra: ergo à fortiori verè diligendum esse Deum, qui est primum omnium principium & finis: jam autem non verè diligitur, ubi actu interno non diligitur. Prætereà vel nullum objectum potest amorem nostrum internum exigere, vel exigit Deus, cùm sit infinitè & essentialiter ipsa Bonitas & amabilitas.

Obj. 1. Hoc præceptum non exprimitur in Decalogo.

Resp. dist. assump. Non exprimitur explicitè: C. implicitè: N. Eo enim ipso, quo ponitur: *Ego sum Dominus Deus tuus*, statim ratio naturalis infert ipsum esse diligendum.

Obj. 2. Servans Dei mandata, dicitur Deum diligere, Joan. 14. Ergo non requiritur alia dilectio: unde Chrysost. Hom 74. in Joan. *Hæc est dilectio credere & parere dilecto.*

Resp. Hoc esse verum, sed inter mandata habetur hoc: *Diliges Dominum Deum tuum* & certè mirum esset, quòd alia præcepta essent specialiter observanda, & tamen hoc, quod *est maximum & primum mandatum*, Matth. 22. non esset specialiter observandum.

Obj. 3. D. Bernardum ser. 50. in Cantic. Ubi postquam dixit: *Est Charitas in actu*, nempe externo, ut se explicat, *& est in affectu*, concludit: *Illa mandatur ad meritum, ista in præmium datur*: ergo agnoscit præceptum amoris externi, non interni.

Resp. S. Doctorem in illo Serm. triplicem distinguere affectionem, *quam caro gignit, quam ratio regit, & quam condit sapientia: prima quidem*, ait, *dulcis, sed turpis; secunda, sicca, sed fortis; ultima pinguis & suavis est.* Hanc affectionem negat esse præceptam utpote difficiliorem homini viatori, ob continuas distractiones, non tamen id negat de secunda, ut satis insinuat ibidem. Deinde propria experientia noverat non omnem affectum amoris esse ità difficilem, ut præcipi non posset.

CONCLUSIO II.

DEbemus Deum amare super omnia, saltem objectivè & appretiativè. Est communis & certa. Porrò tripliciter possumus Deum magis diligere quàm quodlibet aliud. 1. Objectivè, volendo illi plus boni quàm aliis. 2. Appretiativè, quando eum pluris facimus, quàm quodlibet aliud objectum, ità ut parati simus potiùs omnia perdere, imò & vitam propriam, quàm Dei amicitia privari. 3. Intensivè, dum actu majori seu conatu intensiori Deum præ alio diligimus.

Prob. 1. pars Concl. quia si bonum volumus creaturæ, quia bona est, sequitur nos debere plus boni, id est, laudis, gloriæ, honoris &c. Deo desiderare, quàm omnibus creaturis simul, cum omnes simul infinitè superet bonitate.

Prob. 2. pars 1. Ex Script. Matt. 10. *Qui amat Patrem plusquam me, non est me dignus*: ergo si Patri & Matri debemus Deum præferre, à fortiori cæteris creaturis.

Prob. 2. Ratione; quia cùm Deus sit absolutè & simpliciter super omnia bonus, etiam absolutè & simpliciter est super omnia diligendus. Accedit, quòd plus finem diligamus, quàm ea quæ propter finem diligimus; sed creaturas amare debemus propter Deum tanquam finem ultimum: ergo.

Dices 1. Si Deus esset super omnia appretiativè seu prælativè diligendus, omne peccatum esset mortale, cùm in quovis peccato præferatur quædam delectatio aut utilitas, Deo.

Resp. neg. Assumpt. Quia cùm peccatum veniale non tollat Dei amicitiam, non censemus levem delectationem aut utilitatem Deo præferre; imò peccando venialiter parati sumus, saltem habitualiter, etiam ab hac levi delectatione abstinere, si sciremus tollendam esse per eam Dei amicitiam.

Dices 2. Amor fundatur in unitate: sed magis utimur nobis, quàm Deo: ergo possemus nos magis, quàm Deum amare.

Resp. dist. Maj. Fundatur in unitate hoc sensu, quòd ubi major est unitas, aut conjunctio, major sit dilectio, cæteris paribus: C. ubi cætera non sunt paria: N. jam autem cùm Deus sit bonum universale, nos particulare, Deus bonum infinitum, nos finitum, non est mirum, quòd amor nostri subordinetur amori Dei, tanquam finis medius ad finem ultimum.

Dixi in concl. *Saltem objectivè & appretiativè*; quia dubitatur an etiam intensivè, & licèt videatur communior sententia negativa, certum est Scotum in affirmativam magis, imò totaliter propendere, cùm doceat in terminis 3. dist. 27. n. 16. Deum esse diligendum super omnia *intensivè* & *extensivè*, & ut occluderet os Scotistarum ipsum explicare volentium, sic loquitur ubi 17. *sicut enim teneor diligere Deum super omnia alia extensivè, ita etiam majori affectu, quàm aliquod aliud*: unde nullus relinquitur vero Scotistæ explicandi locus: & ideo sit

QUÆSTIO III.

TEnemur etiam Deum amare super omnia intensivè, seu (ut tollatur omnis scrupulus, quem nobis immeritò obtrudunt adversarii) debemus, quoties Deus est diligendus, quanto possumus affectu, in ipsum tendere, si ad hanc obligationem advertimus, ità ut si faciamus quidquid in nobis est, ut ipsum diligamus magno fervore, & quidem majori quàm quodlibet aliud, fiamus à peccato immunes, licèt à parte rei amor noster sit remissus & fortè amor creaturæ intensior.

Prob. 1. concl. ex Script. Deuter. 6. ubi præcipimur diligere Deum ex tota anima, & ex tota fortitudine, seu ex totis viribus: ergo debemus ipsum quanto possumus conatu, fervore & affectu diligere; aliàs non diligeremus totis viribus: subsumo; atqui possumus ipsum ferventiùs diligere, quàm creaturam: ergo tenemur.

Prob. 2. Quia ratio postulat ut amorem nostrum intendamus proportionatè ad bonitatem objecti, (quò enim objectum melius est, eò est amabilius) ergo cùm Dei Bonitas omnes superet, etiam illius amor debet omnium amabilium amorem superare: unde si possemus ipsum infinitè amare, deberemus in id tendere.

Dices 1. Sæpiùs Matres prolem intensiùs diligunt quàm Deum, imò flent de morte prolis, non de commisso in Deum peccato, & tamen de hoc non inquirunt Confessarii.

Resp. dist. assump. Sæpiùs diligunt intensiùs ex parte appetitus sensitivi, quia objectum est sensibilius: C. ex parte voluntatis: N. si autem aliquando fiat, non est sine culpa: unde si ex majori appetitus sensitivi affectu immineat & major affectus voluntatis, reprimendus est. Non inquirunt autem Confessarii, vel quia rarò accidit, vel quia inadvertenter, vel quia contrariæ sententiæ. Imò inde inferam, Deum non esse appretiativè super omnia diligendum, cùm & de hoc vix inquirant Confessarii plurimi.

Dices: inde sequitur, quòd diligens Deum ad quatuor, non possit diligere proximum ad quinque.

Resp. Objectionem esse frivolam, cùm graduum intensio sit nobis ignota; si quis tamen hoc sciret, deberet antequam proximum diligeret ad quinque Deum ferventiùs diligere.

CONCLUSIO IV.

ULtra obligationem indirectam Dei diligendi, ubi urget Justificatio, saltem extra-sacramentalis, aut tentatio non aliter vincenda, aut periculum non aliter vitandum: tenemur Deum amare in principio morali usus rationis, in fine vitæ, & ad minimum in præcipuis anni solemnitatibus, aut circiter.

Prob. 1. pars: quia ratio postulat, ut quando homo fit capax cognoscendi Deum tanquam suum principium, statim moraliter, & non physicè, ut volunt quidam Thomistæ, ad ipsum convertatur per actum dilectionis perfectæ, quem ipsi offerat ad instar cujusdam homagii, saltem si Dei bonitas ipsi proponatur. Non esset tamen culpandus peccati mortalis, ut docet Sylvius, qui paululùm differat; quia præcepta affirmativa, quorum obligatio est indeterminata quoad tempus, censetur aliquod intervallum concedere, ut patet in

præcepto Baptismi & in aliis. Hoc tamen citiùs obligat; & ideò non excusarem à mortali illum, qui memor præcepti, ultra diem differret.

Prob. 2. pars; quia videntur id exigere tot gratiæ, tot favores, tot beneficia à Deo tempore vitæ accepta: & certè, si tunc signa amoris amicis nostris exhibeamus, quidni amicorum amicissimo, à quo procedimus, & ad quem tendimus, exhiberemus?

Prob. 3. pars: Quia si in magnis solemnitatibus aut circa, teneamur actum Fidei & Spei elicere, ut diximus, quia recoluntur præcipua Religionis nostræ mysteria, quidni & actum amoris, cùm major sit ratio? & ideò non improbabilem judico sententiam Scoti illum singulis diebus Dominicis requirentis, saltem ubi recurrit obligationis memoria. Non debent tamen esse de violatione hujus præcepti sollicìti, qui sæpiùs actus Contritionis perfectæ eliciunt, cùm in illis amor Dei formaliter contineatur. Ex dictis

Resol. 1. Justissimè condemnatas esse ab Innoc. XI. has tres propositiones. 1. Est: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.*

2. *Probabile est ne singulis quidem rigorè quinquenniis per se obligare præceptum Charitatis erga Deum.*

3. *Tunc obligat quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam qua justificari possimus.*

Resol. 2. Non videri probabilem sententiam Van Roy requirentis ut Deum semper diligamus, saltem virtute ex actu relicta, quia inde sequitur. 1. Quòd teneamur ad minimum singulis diebus actum amoris elicere, cùm amor heri elicitus non sit hodie virtualis, sed habitualis. 2. Quòd peccans mortaliter semper peccet duplici peccato, cùm ultra aliud præceptum, etiam violet præceptum amoris. 3. Quòd nisi statim à commisso peccato, eliciat actum amoris, incurrat novum peccatum; quæ non videntur admittenda. Unde quando Eccl. 13. dicitur: *Omni vita tua dilige Deum.* Non intelligitur omni vitæ periodo, sed identidem tempore totius vitæ, seu quandiu vixeris; & ideò si aliqui Patres videntur amorem continuum requirere, consilium insinuant, non præceptum,

QUÆSTIO VIII.

An teneamur omnes actiones deliberatas in Deum referre?

ALii hanc quæstionem agitant in Tract. De actibus humanis; sed quoniam actio in Deum relata Charitatem involvit, non incongruè Charitatis Tractatui adjungitur.

CONCLUSIO I.

COnsilium est saluberrimum omnes actiones nostras in Deum referre.

Prob. 1. Ex Script. 1. Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* 2. Authoritate D. Aug. lib. 1. de Doct. Christ. c. 22. *Omnes cogitationes tuas & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa quæ confers.* 3. Ratione; quia si actus taliter relatus sit indifferens, fit bonus: si bonus novam, nempè Charitatis, induit bonitatem. De consilio conveniunt omnes, non tamen de præcepto, & ideò sit

CONCLUSIO II.

NOn est obligatio, nequidem sub veniali, omnes actiones nostras in Deum referre. Est communis contra quosdam D. Augustini Discipulos recentiores.

Prob. 1. ex Script. Luc. 18. ubi vers. 29. & 30. relinquenti domum, vel parentes &c. propter regnum Dei promittitur vita æterna, nulla facta mentione relationis in Deum: ergo signum est non esse debitam omni actioni. Et aliundè Moyses & David operantes propter remunerationem, seu retributionem, à nemine damnantur. Nec dicas etiam tunc propter Deum fuisse operatos; quia si propter motivum utrumque fuissent operati, cur non referret scriptura? cur motivum minùs principale referret, & principalius omitteret.

Prob. 2. ex Trident. sess. 6. Can. 31. *Si quis dixerit justificatum peccare dum intuitu æternæ mercedis benè operatur, anathema sit.* Ubi Concilium damnat Lutherum & Calvinum, non quia præcisè dicebant operantem intuitu mercedis peccare, sed operantem intuitu mercedis, sine ulteriori in Deum relatione.

Audi Calvinum lib. Samuelis cap. 21. *Quod ad æternam vitam attinet, certum est ibi nobis mercedem promitti: verum tamen si spe mercedis TANTUM, ejus cultui & honori divino nos dedamus, ingratum illi futurum est, quidquid eo fine præstiterimus.* Et in Antidoto ad Canonem 31. Tridentini sess. 6. *Qui verè justificatus est*, inquit, *non negliget, fateor, mercedem sibi repositam .... attamen hunc SOLUM respectum non habebit.* Idem habet Lutherus in Epist. Ad Galat. cap. 10. Ubi vides non condemnare operationem intuitu mercedis, ratione sui, sed defectu relationis in Deum & certè si mala esset secundùm se operatio mercedis intuitu, nequidem ad Deum relata foret bona, cùm malum etiam in finem bonum relatum, non rectificetur: hoc autem nullus sustinuit.

Prob. 3. Ex condemnatione hujus propositionis ab Alexan. VIII. *Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum MERE, ut cœlestem obtineat gloriam non est recta, nec DEO placens.* Ubi *merè* excludit in Deum relationem, & tamen statuitur intentionem præfatam esse rectam.

Dices: Intentionem esse rectam, quia defectus relationis non vitiat actum intentionis, sed operantem. Sed

Contra est, quòd subterfugium illud sit frivolum, ut ostendemus posteà, præthereà defectum relationis, nequidem operantem vitiare, apertè declarat proscriptio sequentium propositionum ab eodem Pontifice: *Quisquis etiam æternæ Mercedis intuitu Deo famulatur, CHARITATE SI CARUERIT, vitio non caret &c. Revera peccat qui odio habet peccatum, MERE, ob ejus turpitudinem & disconvenientiam à natura, SINE ULLO AD DEUM OFFENSUM RESPECTU*; nam cùm propositiones contradictoriæ sint veræ, sequitur in prima, Charitate carentem, vitio carere; & in secunda, odio habentem peccatum sine respectu ad Deum, non peccare; adeòque defectus relationis nec opus nec operantem inficit.

Inst. Sensum condemnationis esse, quòd operans non peccet quia operatur, licèt peccet quia non refert. Sed

Contrà est, quod illa responsio sit mera censurarum Apostolicarum elusio, ne dicam illusio. Cum ex condemnatione prioris sequatur *Charitatem carentem*, adeoque ad Deum non referentem vitio carere: & ex condemnatione posterioris non peccare, non tantùm odio habentem, sed odio habentem sine ullo ad Deum respectu. Et certè si S. Sedes ab omni peccato excusare voluisset hominem, & ut odio habentem, & ut non referentem, quid aliud facere debuisset, nisi dictam propositionem condemnare? non video, nec videbunt alii, rem sine præventione considerantes.

Prob. 4. Ex proscriptione hujus propositionis à Pontifice præfato: *Omnis humana actio deliberata, est dilectio Dei vel mundi; si Dei Charitas Patris est: si mundi concupiscentia carnis, hoc est, mala est*, ex qua manifestè sequitur aliquam actionem, quæ non est Dei dilectio; vel quæ non refertur in Deum; non esse mundi amorem, nec esse malum.

Prob. 5. Etiam ex condemnatione hujus Bajanæ propositionis: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & philosophorum virtutes sunt vitia*: atqui Bajus illam sustinens, saltem quoad substantiam in Lib. de Virtutibus impiorum, nullibi docet virtutum officia secundùm substantiam esse mala, sed quia non referuntur ab infidelibus in Deum: ergo cùm hæc propositio sit in sensu ab assertoribus intento condemnata sequitur virtutem non relatam in Deum, esse undequaque moraliter bonam, seu tam ex parte operantis, quàm ex parte operis.

Respondet Van Roy Tom. 2. Pag. 142. condemnari authorem, quia volebat virtutes Philosophorum esse habitus inclinantes ad actus in se malos & vitiosos: sed quàm falsum sit illud inde patet, quod doceat actus illos esse secundum suam substantiam in Deum referibiles, & ideò esse peccata, quia non referuntur: & certè unde malitiam haberent intrinsecam, cùm sint ex officio & ex objecto boni? an quia fiunt ab homine existente in peccato? si hoc sit, etiam dic Christianum peccatorem dantem eleemosynam exercere actionem in se malam: quod negas ut negare debes. Tota ergo disparitas inter quosdam modernos, & Authores propositionum condemnatarum, hæc est, quòd hi defectum relationis adscribant operi, illi operanti, quamvis idem omninò doceant à parte rei, nempè operantem sine respectu ad Deum peccare.

Prob. 6. Ex Aug. Serm. 1. Fer. 4. Post Sexagesimam ubi ait: *Licita est humana Charitas, qua uxor diligitur... Humana est, sed, ut dixi, licita est... liceat vobis humana Charitate diligere conjuges, diligere amicos vestros, diligere cives vestros &c.* ex quo sequitur, quòd si liceat humana Charitate, non teneamur divina, actionem in Deum referendo.

Prob. 7. Ex eodem Doctore lib. de Spiritu & littera cap. 27. Ubi postquam dixit, Gentium, quæ legem non habent, quædam opera non tantùm non esse vituperabilia secundùm justitiæ legem, sed etiam laudabilia, subdit: *quamquam si discutiatur quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemve mereantur*; ergo supponit esse aliqua infide-

nfidelium opera, adeoque in Deum non relata (licet pauca fortè propter adjunctam vanitatem) quæ mereantur debitam justitiæ laudem, attento fine, quo fiunt; adeoque esse undequaque bona.

Prob. 8. Quia videntur esse aliqui actus non referibiles in Deum, cùm ex eorum relatione fit potiùs inhonorandus quàm glorificandus, ut actus quo quis nollet jejunare, Sacrum audire, eleemosynam date, quando non tenetur: & certè numquid exploderetur ille qui nolitionem audiendi missam die feriato, referret ad Dei gloriam? numquid magna Dei gloria quod nolis Sacrificio interesse, nolis jejunare &c.

Prob. 9. Deliruendo adversariorum subterfugium, seu ostendendo defectum relationis, si relatio requiratur, afficere ipsum opus, adeoque eorum doctrinam esse in præfatis propositionibus condemnatam. 1. Quia bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu: ergo ubi deest finis debitus, malus est actus. 2 Quia ideo actus (quem Scotistæ sustinent in individuo indifferentem) malus est secundùm D. Thomam, & omnes Thomistas, quia non refertur ad finem debitum: ergo supponunt defectum finis vitiare opus; aliàs si tantùm operantem vitiaret, esset de facto in individuo indifferens. 3. Quia nullibi reperies in Augustino actum in individuo exercitum esse bonum, ubi caret suo fine: reperies quidem esse ex officio bonum, id est ex objecto, seu secundùm speciem, non tamen in individuo.

Imò dicit virtutes in individuo exercitas sine ulteriori relatione esse vitia: ergo censet defectum relationis vitiare opus. Si dubitas, ipsum audi lib. 19. de civit. cap. 25. *Cùm ad seipsas referuntur* (Virtutes) *nec propter aliud expetantur, etiam tunc inflatæ & superbæ sunt, & ideo non virtutes, sed vitia judicandæ sunt.* Quid clarius? Idem habet lib. 4. contra Julianum cap. 3. circa med. *Quidquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc, propter quod fieri debere vera Sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est.* Et ne putes teipsum condemnando, condemnari & Augustinum, ostendemus postea quid per motivum charitatis intendat Augustinus.

Dices: dum S. Doctor Virtutes vitii nomine recenset, sumit vitium latè dictum, id est, actum carentem fine debito, qui defectus maculat, non operantem, sed opus: unde hic concludit ibid. *Possunt ergo aliqua bona fieri, non bene facientibus à quibus fiunt.*

Resp. Vel illa carentia aliqualiter saltem afficit actum, vel nullatenùs: si primum, habemus intentum: si secundum, cur ipsummet actum vocat vitium? cur vocat peccatum? cur bonum dicit esse malum? certè si quis leviter superbiens de sua pulchritudine det eleemosynam, ex bono motivo, nullus Theologorum dicet dationem illam esse vitium, aut peccatum, quia circumstantia illa superbiæ, utpotè merè concomitans, non afficit actum: si ergo nec afficiat actum carentia relationis, cur Theologorum Princeps & aquila diceret esse ideo *malum vitium peccatum?* Unde quando asserit posse bona fieri à malè facientibus, loquitur de bonis secundum se, id est, ex objecto, non autem in individuo, & ideo non dicit superius: *Etsi fit officio bonum*, sed *Etsi videatur officio bonum*, satis insinuans, in individuo exercitum sine debito fine, tantùm habere apparentiam boni.

Prob. 9. Ex D. Gregorio lib. 5. in 1. Reg. c. 12. v. 24. *Deo in veritate servimus, quando ejus præcepta pro sola superna retributione perficimus.*

Prob. Denique ex D. Angelico 1. 2. q. 100 art. 10 ad 2. (cui concordant DD. Seraphicus & Subtilis) ubi docet posse contingere, quod aliquis implens præceptum honorandi parentes, sine relatione in Deum, *Non tunc transgrediatur præceptum de omissione modi Charitatis*: ergò manifestè supponit, non esse obligationem referendi omnes actiones in Deum. Nec nocet quod ait q. unica de Charitate art. 11. ad 2. *Quod omnia virtute referantur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem Charitatis, ad quem tenemur.* Et ad 3. *virtualiter omnia referre in Deum, cadit sub præcepto Charitatis, quia per virtualiter referre in Deum*, intelligit habere Deum finem ultimum, ut patet ex iis quæ immediatè subdit: *Cùm hoc nihil sit aliud, quàm habere Deum finem ultimum.* Jam autem Christianus exercens virtutem propter honestatem virtutis, habet Deum finem ultimum, ut docet D. Thom. innumeris locis.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

OBjic. 1. Corinth. 10. dicitur: *sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, & cap. 16. *Omnia vestra in Charitate fiant.*

Resp. 1. Cùm D. Bonaventura 2. dist. 41. art. 1. qu. 3. ad arg. dari ibi consilium saluberrimum, sicut datur cap. 7. ubi legitur: *Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem*, & pluribi, unde quando dicit Augustinus lib. de corrept. & grat cap. 3. *Præcipit Apostolus dicens: omnia vestra cum Charitate fiant*: per *præcipit*, intelligit *docet, instruit, dat præcepta*, id est, Regulas vitæ perfectioris. Et certè si dat ibi verum mandatum, cur dicis universaliter tantùm obligare sub veniali? cur non obligat graviter, ubi opus referendum, est gravis momenti, ut Ordines suscipere, Religionem ingredi, Matrimonium inire? Cùm ergo negas in re gravi obligare graviter, negamus & nos in re levi obligare leviter, adeoque sustinemus non esse præceptum. Sed esto præceptum foret;

Resp. 2. Apostolum sumere ibi Dei gloriam latè, seu pro ea, quæ Deo accidit ex eo, quòd benè operemur, quasi diceret: ita semper agite, ut inde glorificetur Deus. Sicut enim honorantur superiores, dùm ejus præcepta ad amussim observamus; ita & Deus, qui sicut & fons & author omnis honestatis, ita ad ipsum omnis honestas redit est in ejus gloriam redundat. Explicationem verò nostram non esse contortam, patet ex eo quòd sit Doctrina ipsiusmet Augustini in Psal. 34. concl. 2. in fine, ubi ait: *Suggero remedium, unde tota die laudes Deum, si vis. Quidquid egeris, benè age, & laudasti Deum; quando cantas Hymnum, laudas Deum..... discedis ut reficiaris, noli inebriari, & laudasti Deum. Negotia agis, noli fraudem facere, & laudasti Deum.*

Objic. 2. Augustinum lib. de grat. & lib. arb. cap. 18. ubi habet: *Ut quidquid se putaverit homo benefacere, si fiat sine Charitate, nullo modo fiat benè.* Et lib. 4. contra Julianum cap. 3. in fin. *Sine amore Creatoris, nullus quisquam benè utitur creaturis.*

Resp. Ad hos & similes passus fieri mentionem Charitatis latè sumptæ, sicut & fit superius in 2. passu Apostoli: seu sumitur ibi Charitas pro bona voluntate ex objecto, seu secundùm se, quam Augustinus ipsemet variis locis dicit esse Charitatem, ut lib. de grat. Christi cap. 21. *Quasi verò aliud sit bona voluntas, quam Charitas*, & in Psal. 136. *Ipsa est Charitas, quæ dicitur & bona voluntas.* Item lib. 8. de Trinit. cap. 10. *Quid est dilectio vel Charitas, nisi amor boni?* Ergo eo ipso quo quis bene operatur, etsi ulterius opus suom non referat, habet Charitatem ab Augustino requisitam. Sed quid dicent defensores Van Roy, si ostendam evidentissimè tunc haberi charitatem, quam ipsemet requirit? Meminerint ipsum dixisse Tomo 1. pag 22. ipsum credulitatis affectum, qui ad fidem necessarius est, esse charitatem, quia est bona voluntas, & pag. 26. docuisse, ad fieri assensum requiri alium charitatis actum, quo in Deum teferri debeat: ergo secundum ipsum sufficit illa charitas.

Inst. 1. Docet Augustinus probatione 8. citatus virtutes, quæ ad seipsas referuntur, & non propter aliud expetuntur, non esse virtutes, sed vitia: ergo aliud requirit, quàm bonam voluntatem in ipsis virtutibus contentam.

Resp. Augustinum condemnare eos, qui virtutes teferunt ad seipsas extrinsecè, id est, qui virtutes sectantur ut videantur virtuosi, quia, ut dicit ibidem, *illæ virtutes inflatæ ac superbæ sunt*: non tamen eos, qui referunt intrinsecè, id est, qui virtutem exercent propter bonum virtutis, cùm exerceant propter aliud, quàm propter vanitatem.

Inst. 2. Requiritur ulterius quòd in Domino glorientur; nam *de tali opere non in Domino gloriari*, *solus impius negat esse peccatum.* Augustin. lib. 4. contra Julianum cap. 3. circa fin.

Resp. Illud *non in Domino gloriari*, non sumi negativè, sed contrariè, id est, contra dominum, seu gloriari in pravo fine; talem verò esse Augustini mentem, patet ex eo, quòd agat contra Julianum nolentem vitiari virtutes ex pravo fine. Et eodem modo explicat Augustinum D. Thom. 2. 2. q. 23. art. 7. ad 1.

Inst. 3. Qui non refert virtutem ad Deum, fruitur utendis seu creaturis, cum inhæreat virtuti propter se, sed hoc perversum est, juxta Augustinum: ergo.

Resp. Neg. Ma. Quia frui creatura est ità ipsi inhærere, ut statuatur in ea finis ultimus, ut explicant D. Thom. & D. Bonav. jam autem si ponens actionem venialiter malam, non ponat in creatura finem suum ultimum, ut concedunt omnes, nec à fortiori constituit, exercens actionem bonam.

Objic. 3. Sicut Deus non esset perfectissimus in ratione principii, si omnia ab ipso non procederent, ita nec esset perfectissimus in ratione finis, si omnia ad ipsum referri non deberent.

Resp. Dist. Assompt. Pro 2. Parte Si non deberent omnia ad ipsum referri, id est, si posset aliquid ad alium referri tamquam finem ultimum, C. id est, si non teneretur operans omnia ad ipsum teferre actualiter, aut virtualiter, N.

Obj. 4. Patres aliquos insinuantes nobis omnia opera nostra esse in Deum referenda.

Resp. Ad illos, sicut ad Apostolum, tantùm velle esse consilii, vel, si præcepti, loqui de charitate, & de gloria Dei latè sumptis, sensu antea explicato. Ex dictis

Resol. Valdè periculosum esse docere sententiam oppositam, cùm omnibus illam sine præventione examinantibus videatur à Sancta Sede condemnata, & omnia, quæ contrà condemnationem adferunt Adversarii, appareant meræ Elusiones & subtersugia: & certè quis non videat illos cum censuris Apostolicis ludere, quando Roma decernit detestantem peccatum sine ullo ad Deum respectu non peccare, & nostri docent detestantem sine relatione ad Deum peccare. Præterea decreverat Sancta Sedes contra Baium non omnia infidelium opera esse peccata; & cùm videret, nostros non inde moveri, quia tenebant defectum relationis non afficere opus, sed operantem, decernit non esse necesse infidelem in omni opere peccare, adeoque defectu relationis nec opus, nec operantem afficere: tamen adhuc sententiæ suæ adhærent dicentes non esse necesse ut peccet ratione operis, licèt sit necesse defectu relationis, cùm tamen certo sciant, condemnatam esse propositionem, quia ejus authores dicebant infidelem peccare, non ratione operis secundùm se, sed ratione operis non relati, ut non relati.

QUÆSTIO IX.

An sit præceptum diligendi seipsum, & proximum, etiam inimicum?

CONCLUSIO I.

TEnemur nosmetipsos diligere: est certa.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 22. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Ubi dilectio sui præsupponitur tanquam regula ad dilectionem proximi. 2. ex PP. Augustino lib. 1. de Doct. Christ. cap. 23. ubi dicit esse quatuor diligenda. *unum, quod supra nos est, alterum quod nos sumus* &c. Bernardo tract. de diligendo Deo circa med. ubi de amore sui sic habet: *Præcepto non indicitur, sed naturæ inseritur.* Quibus verbis indicat non esse quidem præceptum positivum dilectionis sui (quo sensu intelligendi sunt S. Thom 2. 2. q. 44. art. 3. ad primum & August. supra, quòd de nobis & nostro corpore *nulla præcepta danda erant*) esse tamen præceptum naturale. 3. Ratione, quia si tenemur proximum diligere quia nobis est in natura & beatitudine conjunctus, à fortiori tenemur nosmetipsos, cum magis simus nobis, quàm proximo conjuncti.

Dices: dantur præcepta, ut homines inducantur, & quasi moraliter cogantur ad actionem, aut omissionem; sed nullus induci debet ad amorem sui, cùm ad hoc sit à natura determinatus: ergo nequidem est præceptum naturale seipsum diligendi.

Resp. Quòd etsi natura maximè inclinet, & quasi determinet ad sui dilectionem; quia tamen liber est homo ad contrarium, etiam, ne deficiat, id ipsi præcipitur.

CONCLUSIO II.

TEnemur proximum diligere, & quidem actu interno.

Prob. 1. Pars tum ex Script. Matth. 22. *Diliges proximum tuum.* Joan. 13. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem.* Et 1. Joan. 4. *Mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.* Tum etiam ratione; quia quod volumus nobis fieri, debemus & proximo facere; atqui vellemus ab aliis diligi: ergo debemus & alios diligere. Ex quibus patet, hoc præceptum esse Juris Divini positivi & naturalis.

Prob. 2. Pars 1. Ex Scrip. Joan 13. ubi jubemur proximum diligere sicut Christus dilexit nos, & Matth 22. sicut nosmetipsos; atqui dilexit nos Christus actu interno & eodem actu debemus nos ipsos diligere, ut conveniunt omnes: ergo. 2. Ex condemnatione harum propositionum ab Innoc. XI. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.* Item. *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* 3. Ex August. Tr. 8. in 1. Joan. post init. Ubi de Charitate fraterna sic habet: *Charitas intus non intermittatur.* 4. Ratione, quia amor externus sine interno non est verus amor, sed larva amoris.

Dices 1. Non tenetur quis aliquando elicere actum diligendi proximum. Scot. 3. dist. 30. num. 11.

Resp. dist. Assumpt. Non tenetur extra omnem necessitatem tum corporalem, tum spiritualem, transeat; secùs N. & hanc esse mentem Scoti, evidentissimè convincit contextus: imò num. 12. sic habet: *Quilibet tenetur orare Deum suum pro se, & pro tota Ecclesia; & tenetur velle istam orationem valere bono & malo ad bonum spirituale:* unde mirum est, quòd in suam partem illum trahat Amicus nobis in hoc adversans.

Dices 2. In tantùm est diligendus proximus, in quantùm adjuvandus; sed tantùm adjuvandus est actibus externis, cùm non possit internis: ergo

Resp. dissimulata Maj. neg. Min. & certè nunquid adjuvare possumus proximum peccatorem, orando ut Deus ipsi conferat gratiam pœnitentiæ, gratiam conversionis &c. Hoc autem procedit ex motivo Charitatis internæ.

Dices 3. Si actus internus Charitatis obligaret erga proximum, obligaret erga omnes homines; cum nulla sit ratio cur potiùs obliget circa unum, quàm circa alterum; sed hoc est falsum; ergo & illud.

Resp. 1. Satis esse probabile obligare erga omnes; quandoquidem teneamur aliquando pro omnibus orare, pro fidelibus quidem, ut in vera fide permaneant; pro infidelibus verò, ut eam amplectantur.

Resp. 2. Cùm actus externus Charitatis aliquando potiùs obliget circa unum, quàm circa alterum, prout nempe occurrit necessitas; ità & actus internus, cùm possit per hunc adjuvari proximus in negotio salutis, ut diximus.

Dices 4. Non potest determinari tempus, quo actus ille obliget: ergo nunquam obligat.

Resp. neg. Ant. nam 1. Obligat quando est periculum odii proximi. 2. Dum tenemur ipsi reconciliari. 3. Quando speramus impium precibus nostris fortè convertendum; imò tenemur semper esse in animo parati proximo succurrere actu interno, sicut externo, ubi opus fuerit.

CONCLUSIO III.

DIligendus est inimicus, non quidem ut inimicus, seu secundùm pravam affectionem, qua nobis est contrarius; sed ut homo capax divinæ fruitionis. Est communis & certa contra paucos à Magistro sententiarum citatos volentes hoc esse consilii, non præcepti.

Prob. Ex Script. Exodi 23. *Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.* Prov. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. si sitierit, da ei aquam bibere:* & ne putes tantùm actus externos præcipi, Matth. 5. legitur: *Diligite inimicos vestros, benefacite eis, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.*

Prob 2. Ex PP. Chrysost. Hom. 18. operis imperf. In Matt. post init. Ubi de dilectione inimici: *Tam claro*, inquit, *est digna præmio, quia tam magno est subjecta præcepto.* Hilario in verba præfata Matth. cap. 4. circa fin. *Diligi inimicos Fides præcipit.* Greg. Hom. 37. in Euang. *Jubemur & inimicos diligere.*

Prob. 3. Ratione; quia jubemur diligere proximum: ergo & inimicum, cùm sit proximus.

Obj. 1. Illud Matth. 5. *Audistis quia dictum est: diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.*

Resp. Hoc esse dictum Antiquis, non à Deo, non à Moyse, non à Scriptura, cùm ne umbra illius habeatur in veteri Testamento, sed à Scribis & Pharisæis malè interpretantibus hunc locum Levitici 19. *Diliges Amicum tuum*, ex quo sinistrè inferebant: *Odio habebis inimicum tuum.*

Obj. 2. Deus impossibilia non jubet, sed diligere inimicos est moraliter impossibile: ergo

Resp. dist. Min. Est moraliter impossibile naturæ sibi relictæ, transeat: dico, *transeat*; quia etiam multi Ethnici id fecerunt & docuerunt. Naturæ per gratiam adjutæ, N. id enim fecit David in Absalon, Stephanus in lapidantes, imò & Christus in sui occisores: unde Trid. sess. 6. cap. 11. *Deus impossibilia non Jubet, sed Jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.*

Obj. 3. Non tenetur offensus offendenti injuriam remittere: ergo.

Resp. dist. Ant. Non tenetur, id est, non debet odium tum internum, tum externum deponere, & ei communia Charitatis officia exhibere, N. id est, potest honoris aut alterius damni reparationem petere, C. quia tantùm petit, quod suum est. Imò potest, ad aliorum terrorem, & ipsius Rei correctionem, inimici punitionem urgere, modo absit omnis pravus affectus odii, vindictæ &c. Ex dictis hac & præcedenti conclusione

Resol. 1. Nos proximum, sicut nosmetipsos diligere, dum ei optamus omnia bona, quæ rationabiliter nobis optaremus, eademque ei præstamus, prout facultas nostra, & ejus necessitas requirunt: è contra dum ei nolumus & avertimus pro posse mala, quæ à nobis abesse, & averti vellemus.

Resol. 2. Nos non teneri in rigore optare divitias proximo. Ratio est; quia non plus boni tenemur ipsi optare quàm

quàm nobis, qui possumus illas respuere. Excipe tamen nisi essent necessariæ ad ipsius salutem.

Resol. 3. Non sufficere proximum aut inimicum non odisse; sed insuper communia Charitatis officia esse ipsi exhibenda, ut salutantem resalutare, interroganti respondere, emere vel vendere, idque sub gravi aut levi peccato, prout, attenta personarum, locorum, aut aliarum circumstantiarum conditione, gravis aut levis reputabitur contemptus.

Resol. 4. Benefacientem communitati reum esse, si à benefacto excludat inimicum; cùm illa exclusio reputetur effectus odii intùs latentis, sitque nata dissentiones, majusque odium in altero excitare.

Resol. 5. Non esse obligationem admittendi inimicum ad mensam, collocutionem familiarem, amicitiam particularem, aut ipsi alia Charitatis officia specialia exhibendi: quia nequidem ad illa tenemur respectu aliorum. Et hoc verum est, etiamsi inimicus foret nobis anteà amicus & familiaris; nam cùm possemus, ante inimicitiam familiaritatem illam abscindere, ità & post. Excipe tamen casum quo rescissio familiaritatis esset vel aliis scandalum, vel inimicis Occasio non deponendi odium, aut denegandi reconciliationem.

Resol. 6. Licèt non debeamus inimico Charitatem specialem, nos teneri semper esse in animo paratos ipsi specialiter adesse, ubi occurrerit casus necessitatis; quia idipsum debemus cuilibet proximo, adeòque & inimico.

QUÆSTIO X.

Quis ordo servandus circa Charitatis objecta?

ORdinem aliquem in Charitate observandum esse, insinuat August. lib. 1. de Doctr. Christ. c. 27. *Ille sanctè & justè vivit*, inquit, *qui rerum integer æstimator est; ipse autem est, qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod est diligendum; aut amplius diligat quòd minùs est diligendum, aut æquè diligat quod vel minùs vel ampliùs diligendum est* &c. Porrò objecta, circa quæ servandus est aliquis ordo, sunt Deus, anima nostra, anima proximi, corpus nostrum, & corpus proximi.

CONCLUSIO I.

ANte omnia & super omnia diligendus est Deus. Patet tum ex dictis, tum ex eo quòd Deus sit principium Beatitudinis, super cujus communicatione fundatur Charitatis amicitia. An autem naturaliter inclinemur ad diligendum Deum plusquam nosmetipsos? Disputatur: affirmativæ cum Doctoribus Angelico & Subtili suffragamur; nam, ut ait Amicus ex Scoto 3. dist. 27. n. 13. alioqui Charitas non perficeret, sed destrueret naturam; quippè quæ inclinaret ad oppositum, ad quod natura ipsa inclinat, natura enim inclinaret ad amandum magis se, quàm Deum, & Charitas contra ad amandum magis Deum, quàm se. Prætereà Inclinatio naturæ cùm sit vel ipsa natura, vel ipsius proprietas, procedit à Deo; non est autem verisimile Deum dedisse nobis inclinationem naturalem amori sibi debito contrariam.

CONCLUSIO II.

TEnemur, cæteris paribus, magis diligere animam nostram, quàm animam proximi.

Prob. 1. Ratione D. Th. 2. 2. q. 26. art. 4. quia homo seipsum ex Charitate diligit quatenùs debet esse Beatitudinis particeps, & proximum secundùm rationem societatis seu unionis in isto bono: ergo sicut unitas potior est quàm unio, ità debet plus suam, quàm proximi animam diligere.

Prob. 2. Ratione Scoti 3. dist. 29. num. *Mensura est perfectior mensurato, sed dilectio sui est mensura dilectionis proximi*, ut patet ex Matth. 22. ergo.

Obj. 1. Ut proximum ordinatè diligamus, debemus ipsum diligere propter Deum; sed potest fieri quòd proximus sit magis Deo conjunctus quàm nos-ipsi: ergo.

Resp. Cum D. Th. sup. ad 1. quantitatem dilectionis non tantùm peti ex parte objecti, qui est Deus, sed etiam ex parte subjecti diligentis, licèt autem proximus possit esse Deo conjunctior, quàm ipse diligens, non tamen conjunctior diligenti, quàm sit sibi-ipsi.

Obj. 2. *Charitas non quærit quæ sua sunt.* 1. Corinth. 13. ergo &c.

Resp. dist. Ant. Non quærit quæ sua sunt cum exclusione proximi, ubi sibi & illi potest prodesse: C. ubi tantùm alterutri: N. quod præsertim verum est in spiritualibus.

Obj. 3. *Optabam ego ipse*, inquit Apost. Rom. 9. *Anathema esse à Christo pro fratribus meis*. Et Moyses Exod. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo;* ergo proximi salutem prætulerunt propriæ.

Resp. Relictis variis interpretationibus, hyperbolicam fuisse Moysis & Apostoli locutionem, plus dicentium & minùs intelligi volentium: undè tantùm volebant ostendere ardentem affectum erga populi salutem, pro qua, si fieri posset, propriam exponerent; & ideò in Textu Græco, teste Estio in hunc locum, pro *optabam* habetur *optarim*, si nempè liceret.

Obj. 4. Licet relinquere orationem, contemplationem, abstinentiam, imò & ingressum Religionis ad procurandam proximi salutem: ergo &c.

Resp. dist. Ant. Licet relinquere orationem &c. quando sunt absolutè necessaria ad propriam salutem: N. quando tantùm conferunt ad majorem perfectionem: C. sed nihil contra conclus. ubi dictum est *cæteris paribus*, id est, quando salus exponeretur pro salute, non autem quando perfectio tantùm accidentaria; quia possumus hanc, licèt sæpè non teneamur, postponere proximorum saluti. Ex dictis

Resol. 1. Non licere peccare venialiter pro salute totius mundi, quia non inclinat Charitas ad contraveniendum Legi Divinæ, quæ nobis prohibet facere mala, ut eveniant bona: gratior est quidem Deo salus totius mundi, quàm unius particularis, sed quando obtineri potest sine peccato.

Resol. 2. Causam adæquatam cur non possimus propriam salutem saluti proximi postponere, hinc oriri, quòd non possit esse negligentia salutis propriæ sine negligentia Legis Divinæ, ad cujus violationem nunquam inclinat Charitas.

Resol. 3. A fortiori culpabiles esse, qui præcepta negligunt sub prætextu majoris perfectionis, v. g. curam familiæ, ut intersint Officiis Divinis non obligatoriis, obedientiam Superioris, ut vacent contemplationi.

CONCLUSIO III.

TEnemur plus diligere animam proximi, quàm corpus proprium. Est certa

Prob. 1. Ex Script. 1. Joan. 3. *Debemus pro fratribus animam ponere*, i. e. tenemur pro fratribus in extrema necessitate spirituali constitutis vitam exponere, ut pro baptizando parvulo jam morituro, pro audienda confessione peccatoris moribundi &c. Imò ad id tenetur animarum Pastor, ubi non esset tanta necessitas, v. g. pro ministrandis peste infecto Extremæ-Unctionis & Eucharistiæ Sacramentis: quia ipsi incumbit ex officio oves pascere. Plura de Pastoribus vide in Disp. de Fide, ubi quæsivimus an ipsi liceat tempore persecutionis fugere.

Prob. 2. Ex August. lib. 1 de doct. Christ. cap. 27. *Amplius alius homo diligendus est, quam corpus nostrum; quia propter Deum omnia ista diligenda sunt, & potest nobiscum alius homo Deo perfrui, quod non potest corpus*, nisi per redundantiam.

Prob. 3. Ratione; quia bona sunt pro dignitate diligenda tum nobis, tum proximis; sed bona animæ spiritualia prævalent corporalibus: ergo magis tenemur animam proximi, quàm corpus nostrum diligere.

Dices 1. Eo magis debemus creaturam diligere, quo nobis magis conjuncta est; sed nobis est conjunctius corpus proprium; quàm anima proximi: ergo.

Resp. Ant. esse verum ubi creatura diligenda capax est per se Beatitudinis, sicut est anima proximi, non autem quando tantùm impropriè seu per redundantiam, sicut corpus nostrum.

Dices 2. Non licèt ut puer aquis innatans baptizetur se in fluvium præcipitare, ubi non est spes evadendi: ergo non possumus, adeoque non tenemur, vitam corporalem pro salute proximi ponere.

Resp. dist. Conseq. Non possumus ponere, id est, destruere, quod fieret in dicto casu: C. non possumus ponere, id est, exponere periculo: N. Hoc enim docuerunt nos infiniti Martyres, qui pro convertendis infidelibus sese martyrio exposuerunt.

CONCLUSIO IV.

TEnemur, per se loquendo, magis nostrum; quàm proximi corpus diligere. Est communis

Ratio est; quia cùm proprium corpus sit nobis magis conjunctum, quàm alienum, debemus ex Charitate illud huic anteponere, & ideò peccaremus si vitam corporalem proximi nostræ præterremus: unde Augustinus lib. de mendacio c. 6. si quis *pro alterius vita temporali suam ipsam temporalem perdat, non est jam diligere sicut seipsum sed quod sanè doctrinæ regulam excedit*.

Dixi: *per se loquendo*, quia honestum est & laudabile morti

se

se exponere, v. g. cedendo panem tempore famis, aut tabulam in naufragio ad conservandam vitam personæ illustris, ex qua pendet bonum commune, ut esset Episcopus, qui ob egregias dotes penè foret gregi suo necessarius; quia tunc non invertitur ordo Charitatis, cùm hæc inclinet ad præferendum bonum commune privato: extrà tamen hunc casum servanda est conclusio respectu cujuslibet personæ; quia conservatio vitæ est in præcepto, & aliunde magis sumus nobis conjuncti, quàm proximo cuilibet.

Fatendum tamen cum Div. Thoma 2. 2. qu. 26. art. 4. ad 2. eum, qui vitam corporalem pro parente, aut pro amico exponeret, non quia plus vitam proximi diligeret, quàm suam, quod est inauditum, sed quia plus in se diligeret actum pietatis, aut honestatis heroicum, quàm vitam propriam, non fore damnandum; cùm possimus ex Charitate plus bonum spirituale diligere, quàm corporale: & certè nisi hoc esset, non apparet quomodo possemus excusare S. Eduardum à Matrimonio sibi ad vitæ prorogationem necessario abstinentem, conservandæ virginitatis ergo. Sicut nec peste vor aci infectis intervenientes cum evidenti mortis periculo ob Christianam compassionem.

QUÆSTIO XI.

Quis ordo servandus inter proximos?

Diximus quidem quo ordine sit diligendus proximus; sed quis servari debeat ordo, quando varii occurrunt proximi diligendi, alia est difficultas hic breviter expedienda. Sed ante.

Suppono 1. alium esse dilectionis ordinem quoad affectum, alium quoad subventionis effectum: primus enim petitur ex parte obiecti Beatitudinis, quatenus scilicet proximi habent majorem vel minorem meritorum proportionem ad Beatitudinem. secundus verò ex parte hominis diligentis, quatenus magis vel minùs conjunctus est proximis diligendis, & etiam quatenùs proximi plus vel minùs indigent ipsius opera.

Suppono 2. Hunc duplicem ordinem servasse Pastorem Evangelicum: nam quoad affectum prætulit 99. oves in deserto relictas, quia meliores, quoad subventionis autem effectum prætulit centesimam, ipsam quærendo, & reducendo, quia indigentior erat. Hunceque duplicem ordinem agnovit Aug. in Epist. 139. aliàs 158. ubi ait: *Charitas, quæ tanquam nutrix fovet filios suos, non ordine amandi, sed ordine subveniendi, infirmiores fortibus anteponit.* His suppositis

CONCLUSIO I.

Quantum ad dilectionis affectum, ille est inter proximos præterendus, qui sanctior est & melior.

Ratio est, Quia ille est Deo conjunctior, majoremque habet ad beatitudinem meritorum proportionem: unde sicut in Cœlo plus diligemus extraneos intimè Deo conjunctos, quàm consanguineos minus illi unitos, ita & nunc idem præstare debemus, cùm proximus diligendus sit in ordine ad beatitudinem.

CONCLUSIO II.

Quoad subventionis effectum sive temporalem, sive spiritualem, ille est inter proximos præferendus, qui nobis est conjunctior sive sanguine, sive amicitia, sive officio, sive Religione, sive convictu &c. ita ut quo major, intimior, aut nobilior est conjunctio, eo majori ardore, cura, aut studio indigenti subveniamus. Ordo autem, qui servatur inter conjunctiores, etiam servandus est inter indigentiores. Hæc omnia fundantur in lumine naturali.

Prob. tamen concl. authoritate D. Aug. lib. 1. de doct. Chr. ca. 28. *Cum omnibus prodesse non possis*, inquit, *his potissimum consulendum est, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte junguntur.* Hinc

Resol. 1. Ubi non potes omnibus indigentibus subvenire, te obligari 1. Patri, 2. Matri, 3. Uxori, 4. Prolibus, 5. Fratribus & Sororibus, 6. aliis Consanguineis, juxtà gradus propinquitatis. Ratio est; quia etsi fortè uxor sit tibi aliquo sensu conjunctior, utpote tecum una caro, deinde filius: quia pars tui decisa; attentis tamen beneficiis vitæ tum temporalis; tum spiritualis, quæ à parentibus recepisti, debet hæc major beneficiorum acceptio illi conjunctioni prævalere. Nec contrarius est D. Thom. quia etsi qu. 26. art. 11. doceat intensius diligendos esse uxorem & filios, quia conjunctiores, art. tamen 12. ostendit (quod magis ad rem nostram facit) amorem erga benefactorem, quales sunt Pater & Mater, magis esse debitum, quàm erga beneficiatum, qualis est filius.

Dices 1. Filii non debent thesaurizare parentibus, sed parentes filiis 2. Corinth. 12.

Resp. Indè sequi, quòd extra casum necessitatis potiùs debeamus filiis, quàm parentibus temporalia procurare, quod libenter concedimus; non tamen quòd in æquali necessitate debeamus filios parentibus anteponere.

Dices 2. Potest fieri quòd erga proles major sit providentia Matris, quàm Patris: ergo tunc Mater potest præferri Patri.

Resp. Concedendo totum, si providentiæ excessus sit maximus; quia conclusio nostra intelligi debet per se loquendo, seu cæteris paribus: quod benè notandum est pro similibus casibus.

Resol. 2. Ita strictam esse illam parentum ad filios & filiorum ad parentes obligationem, ut prævaleat cuicumque obligationi, etiam strictissimæ justitiæ, idque ob vinculum generationis naturalis. Idem dic de Marito & Uxore ad invicem, ob intimam carnis conjunctionem.

Resol. 3. Præferendos esse, cæteris partibus, amicis benefactores, præsertim spirituales; quia major est gratitudinis, quàm familiaritatis conjunctio.

Resol. 4. Nos teneri, exemplo Pastoris Evangelici, præferre in negotio salutis infirmiores fortibus; quia magis eorum, quàm illorum periclitatur salus. Idem faciendum est respectu senum & ægrotorum in temporalibus, idque ob majorem necessitatem. Plura circa hoc vide apud D. Th. 2. 2. 26. per totam.

Advertendum tamen quòd iis quibus præbemus subventionis effectum, debeamus & dilectionis affectum, cum vera Charitas debeat ex corde procedere.

QUÆSTIO XII.

Quotuplici Charitatis actu externo sit proximo subveniendum?

Triplici præsertim, nempè Eleemosyna, Correctione fraterna, & evitatione scandali; Eleemosyna quidem, ubi desunt ipsi ad vitam corporalem necessaria; Correptione fraterna, ubi deviat à recto æternitatis tramite, &c. vitatione scandali, ne patiatur naufragium in negotio salutis. De Eleemosyna, correptione fraterna, & Scandalo agemus sequentibus articulis.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex eleemosyna, an sit danda, quando, quibus, à quibus, & quanta?

CONCLUSIO I.

Eleemosyna est opus misericordiæ, quo alterius indigentiam sublevamus propter Deum.

Dicitur 1. *Opus misericordiæ*, quod est duplex, corporale unum, spirituale alterum; & ideò duplex est eleemosyna, corporalis nempe & spiritualis, quia duplex potest esse proximi indigentia, una ex parte corporis, altera ex parte animæ.

Porrò septem sunt opera Eleemosynæ corporalis, nempe ægrotos visitare, potare sitientes, esurientes cibare, captivos redimere, tegere nudos, hospites colligere, mortuos condere, seu sepelire, quæ omnia exprimuntur hoc versu.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Septem etiam sunt opera Eleemosynæ spiritualis, scilicet dubitantibus rectè consulere, errantes carpere, docere ignorantes, mœstos consolari, remittere offensam, ferre patienter injurias, pro omnibus orare, quæ 7. continet hic versus.

Consule, carpe, doce, solare, remitte, fer, ora.

Dicitur etiam: *Propter Deum*; quia si fiat ex motivo inferiori, v. g. ad sublevamen indigentis, non erit actus Charitatis Theologicæ.

CONCLUSIO II.

Datur præceptum graviter obligans ad elargiendam quandoque eleemosynam.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 25. ubi relegantur in ignem æternum qui neglexerunt opera Eleemosynæ corporalis. Et Eccles. 4. legitur: *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum*; atqui debitum cadit sub stricto præcepto: ergo. Imò 1. Joan. 3. dicitur non habere Dei Charitatem (quæ solùm per peccatum mortale expellitur) qui viscera sua clauserit necessitatem habenti.

Prob. 2. Ex Div. Ambrosio relato in cap. *Sicut* Dist. 47. *Neque enim minus est crimen habenti tollere, quàm, cùm possis*

possis & abundes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est quod tu recludis, & miserorum redemptio est & absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis, &c. Idem habent alii Patres.

Prob. 3. Ratione; quia lumen naturale dictat esse aliis in necessitate faciendum, quod vellemus nobis in necessitate fieri. Ex dictis

Resol. Quàm Deo & humano generi sint injuriosi Casuistæ illi relaxati, qui asserere audent vix aut nunquam faciendam esse Eleemosynam.

En quomodo loquitur unus „Cùm igitur sæculares de necessariis ad statum non teneantur erogare pauperibus, nisi extremam necessitatem patiantur, & necessitates illæ rarò eveniant, aut saltem manifestentur divitibus, & status decentia magnam habeat latitudinem, difficileque inveniatur, qui superfluitatis convinci possit, difficile est damnare ad mortale; cum tot Viri docti usque ad hodiernum diem nullum jus divinum, aut humanum oppositum convincens afferre potuerint. Signum est ergo rem hanc esse dubiam, ac proinde præceptum non obligare, quia præcepta dubia non obligant, saltem sub mortali. Hæc retulisse, refutasse est, cùm per se indignationem quandam inferant legenti: undè meritò hanc propositionem damnavit Innoc. XI. *Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui, & ita vix aliquis tenetur ad Eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluis statui*. Ipsamque condemnat Augustinus in Ps. 147. his verbis: *Multa superflua habemus, si non nisi necessaria teneamus*.

ONCLUSIO II.

SUccurrendum est pauperibus in extrema necessitate ex superfluis vitæ; in gravi ex necessariis ad decentiam status; & in communi ex superfluis, tum vitæ, tum statui decenti. Hæc est verissima, & in praxi sequenda. Sed ante probationem duo sunt consideranda.

1. Quod necessitas *extrema* sit illa, quam patiuntur illi, quibus defectu cibi, potus, vestitus, aut alterius rei imminet hic & nunc vitæ, infirmitatis incurabilis, membri, aut sensus amittendi periculum: *gravis*, quæ ferè privat honestum hominem necessariis, etsi non absolutè prematur fame aut nuditate: *communis*, quàm patiuntur pauperes ostiatim mendicando.

2. Quòd aliqua sint necessaria vitæ, aliqua statui, aliqua status decentiæ. Prima sunt, sine quibus non potest quis se & alios alere. Secunda, sine quibus non potest vivere convenienter suo statui, etiam valdè moderato. Alia, sine quibus non potest ita splendidè. His notatis

Prob. 1. Pars conclusionis; quia etsi superflua vitæ sint necessaria statui; ordo tamen Charitatis exigit ut proximi gravissimum vitæ aut quasi vitæ bonum præferamus bono status longè inferiori: undè tunc locum habet dictum D. Ambrosii, quod refertur dist. 86. cap. *pasce*: *Pasce fame morientem .... si non pavisti, occidisti*.

Prob. 2. Pars, quia etiam postulat Christiana Charitas, imò & humanitas, ut status splendorem, licèt non extraordinarium, aliqualiter negligamus, & quasi extremo proximi malo occurramus, cùm neglectus ille ferè nihil sit in comparatione tanti mali.

Prob. 3. Pars; quia si non teneremur succurrere pauperibus, in communi necessitare positis, nequidem ex iis, quæ statui & vitæ superfluunt, nullus teneretur ad Eleemosynam erga pauperes ostiatim mendicantes, sicque ferè omnes de communi necessitate in gravem, de gravi in extremam adigerentur. Præterea nonquid esuries, sitis, nuditas &c. reperiuntur in necessitate communi? & tamen illa sublevare denegantes flammis addicuntur æternis Matth. 25. Hanc veritatem nobis declarat Aug. super Ps. 147. ubi ait: *Superflua divitum necessaria sunt pauperum, res aliena possidentur, cùm superflua possidentur*: undè D. Th. 2. 2. q. 66. art. 7. *Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi*, & q. 87. art. 1. ad 4. *Dominum non solùm decimam partem, sed omnia superflua pauperibus jubet exhiberi*. Deniq; hanc apertè tradit Apostolus 2. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe* (non dicit consule, hortare &c.) .... *facilè tribuere*. Quomodo autem facilè tribuerent, si tantum in extrema necessitate, quæ vix unquam accidit, fatentibus adversariis, tenerentur dare? Ex dictis

Resol. 1. Recludentes pecunias innumeras, quæ nec statui, nec incommodis præcavendis, nec prolium educationi aut collocationi necessariæ sunt, graviter esse culpabiles, cùm retineant substantiam pauperum; si dicas esse praxim communem, dicam ego cum ipsamet Veritate, facilius esse camelum transire per foramen acus, quàm divitem in cœlum intrare.

Resol. 2. Confessarios, qui hujusmodi hominum confessiones excipiunt, se suosque pœnitentes perdere, nisi seriò de illorum obligatione ipsos moneant.

Resol. 3. Quàm Deo & naturæ humanæ sint exosi divites illi, ac præsertim Ecclesiastici, qui; tempore publicæ necessitatis, granaria frumentis redundantia accumulant sub spe majoris pretii aut lucri: verè etenim sunt pauperum carnifices. Hinc Prov. 11. *Qui abscondit frumenta maledicetur in populis; Benedictio autem super caput vendentium*.

Resol. 4. Non satisfacere Eleemosynæ præcepto, qui pauperi omnibus destituto pecuniam aut aliud dat mutuo, cùm non sublevet miseriam proximi eo modo quo Lex Divina præcipit, nempe gratis ac sine onere: licèt enim Eleemosyna sit mutuum seu fœnus, non tamen respectu pauperis, sed Dei, juxta illud Prov. 19. *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis*. Dixi: *Omnibus destituto*; si enim aliqua habeat alibi, aut in spe, loquendum est, ut in Tract. super Decalogum disp. 7. q. 4. ubi plura reperies hanc materiam concernentia.

Resol. 5. Spem ascendendi ad statum altiorem, non extinguere obligationem Eleemosynæ ex superfluis; aliàs cum quilibet velint esse majores, quàm sint, aut fuerint eorum progenitores, nullus teneretur ex superfluis. Ubi tamen causa rationabilis esset amplectendi statum nobiliorem, possent aliqua reservari, sicut reservari possunt pro educandis & collocandis prolibus: item pro belli, infirmitatis, aut litium incommodis præcavendis; sed caveatur cupiditas, & immoderata terrenorum sollicitudo.

Resol. 6. Lethalis culpæ reos esse illos, quibus ob vestium pompam, epulas frequentiores & splendidiores, ædium magnificentiam, ludos immoderatos, curiositatis lenocinia, canum & equorum multitudinem, nihil superest dandum pauperibus, cùm substantiam pauperum devorent.

Resol. 7. Opus esse prudentia in distributione superflui: nam indiscreta est Eleemosynarum profusio, ubi non patiuntur pauperes, & ideò tunc reservari debet superfluum, non cupiditatibus, sed urgentioribus pauperum necessitatibus.

CONCLUSIO IV.

DAnda est Eleemosyna omnibus pauperibus, qui non possunt arte aut industria sibi succurrere.

Prob. Tum ex Script. Tobiæ 4. *Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere*, & Luc. 6. *Omni petenti te, tribue*. Tum etiam ratione; quia nulla est ratio cur unum excludas præ alio, cùm hic tantùm attendatur indigentia: unde etiam peccatoribus tribuas, audi Augustinum enarratione in Psal. 102. vers. 6. *Aliud quod homo, aliud quod peccator; quod homo, opus est Dei; quod peccator, opus est hominis, da operi Dei, noli operi hominis*. Quæ ultima verba notanda sunt, ut non tribuas illi, qui de tua Eleemosyna sumit occasionem peccandi. Cæteris tamen paribus; præferendi justi peccatoribus, sicut cæci, debiles, claudi, senes, pueri, & mendicare erubescentes aliis communibus. Sed estne aliquibus obligatio inquirendi pauperes? Est Episcopis & Pastoribus, utpotè pauperum Patribus; non tamen aliis, quibus satis est esse in animo parati succurrere, ubi noverint: nisi certè scirent esse aliquos, aut impotentes, aut erubescentes comparere: tunc enim militat illud Augostini enarratione in Ps. 103. concl. 3. circa med. *Alius ad te venit ut petat, alium tu prævent, ne petat*.

Dixi: *Qui non possunt arte* &c. quia laboris capacibus, & tamen ignavis, aut otiosis non est facilè tribuendum: nam. *Si quis non vult operari, nec manducet* Apost. 2. Thes. 3.

CONCLUSIO V.

TAntùm illi possunt & debent dare Eleemosynam, qui habent liberam bonorum suorum administrationem.

Ratio est; quia ut quis possit Eleemosynam dare, debet posse rem alienare; atqui tantùm præfati possunt alienare, ut diximus in Tract. de Jure & Justitia: ergo. Hinc

Resol. 1. Uxores, quibus non sunt bona paraphernalia, aut quibus non est concessa à marito certa pecuniæ summa ad honestas expensas, nihil posse sine expressa aut rationabiliter præsumpta mariti licentia; ita ut si credant Eleemosynam datam displicere marito, peccent juxta materiæ quantitatem, licèt plus requiratur, quàm in materia furti. Excipe tamen casum extremæ necessitatis, sicut & modicas Eleemosynas, quæ ab ejusdem conditionis uxoribus solent fieri.

Resol. 2. Nec plus posse filium-familias, nisi habeat bona castrensia, aut, quasi-castrensia; aut nisi foris versetur, nego-

tiorum

tiorum aut studiorum causa; quia tunc ex frugalitate reservata, aut ex consuetudine permissa elargiri potest.

Resol. 3. Quòd famuli & ancillæ *non possunt Eleemosynas dare de rebus dominorum sine eorum consensu, nisi panem* (intellige fractum) *& hujusmodi, quæ non inferunt sensibile nocumentum*, D. Th. 4. dist. 15. q. 2. art. 5. quæstiunc. 3. Quantùm ad Religiosos, diximus in Tr. de statu Relig.

CONCLUSIO VI.

TAntùm quisque dare debet, quantùm, omnibus attentis, bonis & oneribus familiarum, prolibus &c. judicaverit necessarium esse pius & prudens director. Itaque ipsum consule, ipsiusque consilio acquiesce, cùm alia regula non possit assignari.

Hanc materiam concludo cum hoc D. Augustini passu divitibus inhumanis terribili: *Quidquid, excepto victu mediocri, & vestitu rationabili superfuerit, non luxuriæ reservetur, sed in thesauro Cœlesti per Eleemosynam pauperum reponatur: quidquid enim nobis plusquam opus est dederit Deus, non nobis specialiter dedit, sed per nos aliis erogandum transmisit: quod si non dederimus, res alienas invasimus.* Serm. 219. de temp.

Petes. An pauper fictus teneatur eleemosynas restituere?

Res. Affirm. Quia cùm donans non intenderet donare, nisi panperi, & hic non sit pauper, donatio nulla est, & consequenter non est translatum eleemosynæ dominium: unde restitui debet donanti, si factus sit pauper; si non, vel donanti, vel aliis pauperibus; quia præsumitur Dominus permanere in voluntate abdicandi Eleemosynam in favorem pauperum.

ARTICULUS II.

Quid Correptio fraterna, an, quando, quibus circumstantiis, quo ordine, quibus, & à quibus facienda sit?

LIcèt aliqui confundant Correptionem cum correctione; in rigore tamen correctio est finis & fructus correptionis.

CONCLUSIO I.

COrreptio fraterna est monitio Charitativa facta à privato, aut quasi-privato ad emendandum vel impediendum peccatum proximi, procedens ex ipsius & Dei dilectione.

Dicitur 1. *Charitativa*; quia est quædam Eleemosyna spiritualis impensa ad sublevandam animæ miseriam.

Dicitur 2. *Facta à privato*, ut distinguatur à correptione facta à judice, qui primariò punitionem intendit.

Dicitur 3. *Aut quasi privato*, ut intelligas fraternè factam à superiore, adeoque non ad punitionem, sed ad subjecti emendationem, etiam censeri correptionem fraternam; cùm sit quasi privati ad privatum, paris ad parem, fratris ad fratrem.

Dicitur 4. *Ad emendandum vel impediendum peccatum proximi*; quia etsi ordinariè non fiat correptio, nisi peccaverit proximus; fieri tamen debet aliquando, ne sit peccaturus, quando nempe ex signis & præambulis colligitur moraliter peccatum esse in procinctu.

Dicitur 5. *Procedens ex ipsius dilectione*; quia si Correptio ex odio, ira, passione, ant ex inordinato tui amore procedat, non est fraterna, sed diabolica: unde August. serm. 16. de Verbis Domini: *Quare illum corripis? quia tu doles quòd peccaverit in te? si amore tui id facis, nihil facis; si amore illius facis, optimè facis.*

Dicitur etiam: *& Dei*; quia nempe doles quòd Deus offendatur, ut Correptio tua sit actus Charitatis Theologicæ.

CONCLUSIO II.

FAcienda est Correptio fraterna. Est communis & certa.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum.* Nec inde inferas tantùm esse obligationem ipsum corripiendi, quando in te peccavit, & non quando peccavit in Deum, aut proximum: nam tenemur ipsum corripere, non quia nobis injuriam fecit, sed quia peccando seipsum perdidit: quòd etiam accidit, ubi in Deum, aut proximum peccavit.

Prob. 2. Ex Augustino suprà: *Tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, & negligis? Pejor es tacendo, quàm ille convitiando.*

Prob. Ratione; quia si lumen naturale dictet subveniendum esse proximo indigenti in corporalibus, à fortiori indigenti in spiritualibus, cùm potior sit animæ salus, quàm corporis. Ex quibus patet præceptum Correptionis esse divinum naturale & positivum.

CONCLUSIO III.

UBi adsunt conditiones postea recensendæ, semper facienda est Correptio fraterna, quando peccavit proximus mortaliter; imò interdum quando venialiter.

Prob. 1. pars; quia peccatum mortale est gravis proximi miseria inferens ipsi notabile detrimentum in ordine ad salutem; & consequenter gravis est obligatio ipsum sublevandi per correptionem. Sed quid si peccaverit ex ignorantia invincibili? Etiam monendus est propter reverentiam legi debitam, ubi saltem speratur fructus: nam si justè timeatur, ne peccatum, propter monitionem, ex materiali fiat formale, non est adhibenda; & ideò relinquendi sunt Conjuges in Matrimonio invalido Bona Fide inito, & etiam nunc valido credito, si non appareat spes separationis, aut dispensationis obtinendæ.

Prob. 2. pars; quia sunt quædam peccata venialia ità periculosa, ut sit moraliter certum illis assuetum peccaturum mortaliter: ut si Juvenis pauco tempore ter aut quater ferè usque ad ebrietatem potaverit, aut modica surripuerit: tunc enim cùm periclitetur salus proximi, urget etiam obligatio ipsum corripiendi. Imò cùm defectus leves in communitate Religiosa sæpè frequentati, nati sint disciplinam regularem notabiliter relaxare, tenetur superior, sub gravi peccato, corripere delinquentes. Ad quod etiam tenetur, deficientibus superioribus: quodlibet communitatis membrum, si commodè facere possit, & fructus speretur; cùm ipsum graviter impellat Charitas, ut grande malum à matre sua Religione avertere conetur.

CONCLUSIO IV.

UT obliget Correptio fraterna, saltem sub mortali, debent adesse sequentes circumstantiæ, seu conditiones. 1. Corrigens debet esse moraliter certus de commisso aut committendo peccato mortali, aut ad mortale vergenti; & ideò non sufficit dubium, suspicio, timor, scrupulus, aut rumor quilibet; cùm ex his, nonnunquam infundatis, nata sit sequi potiùs proximi turbatio, quàm emendatio. Sed obligatne hoc præceptum, ut peccatores quæramus? minimè (nisi simus superiores) sed sufficit, si obvios, aut coram nobis peccantes reprehendamus. Unde D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2. ad 4. loquens de Correptionis beneficio: *Non oportet*, inquit, *nos quærere quibus impendamus, sed sufficit, quòd impendamus eis, qui nobis occurrunt.* 2. Ut corripiendus non resipuerit; quia ubi resipiscentia; ibi inutilis Correptio. 3. Ut sit probabilis spes emendationis, si non præsentis, saltem brevi futuræ; aliàs non est obligatio homini privato corripiendi; cùm, cessante totaliter fine præcepti, cesset & præceptum. Dixi: *Homini privato*; quia etiam tunc teneretur superior, tum ne audacior redderetur subditus ad peccandum: tum ne alii sumerent inde occasionem liberiùs peccandi. Sed si dubitas an profutura sit Correptio? Adhibenda est, si scias non obfuturam: relinquenda, si putes fortè profuturam, fortè obfuturam: In extrema tamen necessitate spirituali, ut in mortis periculo, fieri deberet, etiamsi delinquentis ruinam timeres; quia in illis casibùs, velut medicus spiritualis, imitari debes medicos corporales, qui sic se gerunt, ubi dubitant an medicina sit profutura, & aliam non habent. 4. Ut citra grave incommodum fieri possit. 5. Ut desit alius qui corripiat, aut corripere velit. 6. Ut sit verisimile indigere peccatorem correptione; quia si putatur per seipsum emendandus, otiosè corripitur. Ex quibus patet satis raró teneri hominem privatum ad correptionem fraternam, saltem sub gravi culpa, cùm raró omnes illæ conditiones simul reperiantur.

Advertendum tamen quòd ubi correptio hic & nunc otiosa, profutura esset alio tempore aut loco, tunc esset adhibenda, cùm debeamus eo modo aut tempore illam facere, quo fructum est allatura.

CONCLUSIO V.

IN correptione fraterna servandus est sub gravi culpa ordo Euangelicus Matth. 18. expressus, nisi prudentia aliud dictaverit. Unde 1. corripiendus est proximus in secreto: *Corripe eum inter te & ipsum solum.* 2. Adhibendi sunt testes, ubi hoc non prodest: *Si te non audiverit, adhibe tecum adhuc unum vel duos.* 3. *Si non audierit eos, dic Ecclesiæ*, id est,

id est, superiori, non illicò tanquam judici ad punitionem, sed tanquam patri ad emendationem.

Ratio hujus ordinis petitur ex eo, quòd debeamus famam proximi, etiam peccatoris, conservare quantùm possumus, quandiu apud alios est adhuc integra. Unde August. Serm. 16. de verbis Domini: *Quia secretum fuit, quando in te peccavit, secretum quære cùm corrigis quod peccavit: nam si tu solus nosti quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor.*

Dixi: *Nisi prudentia aliud dictaverit*; quia in hoc præcepto, sicut & in aliis plerisque magis attendenda est Domini intentio, quàm verba. Intentio autem ejus fuit ut fratri peccanti suaviori modo, quo possemus: ubi autem modum illum inutilem crederemus, paulò duriorem adhiberemus, vel statim assumendo testes, vel etiam illis relictis, deferendo ad superiorem: & ideò non obligat ordo ille in sequentibus casibus. 1. Quando crimen est publicum; quia publica publicè arguenda sunt ad aliorum terrorem: unde Aug. supra: *Ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus.* 2. Quando crimen est perniciosum Reipublicæ, aut Ecclesiæ, estque periculum in mora, ut proditio civitatis, crimen hæreseos; imò cùm hæretici, utpote pertinaces, non tangantur correptionibus, ordinariè nulla prævia monitione, denunciandi sunt Episcopis, aut Inquisitoribus si dogmatizent: unde Div. Thom. 2. 2. qu. 33. art. 7. ad 3. *Quando imminet periculum multitudinis, non habent ibi locum hæc verba Domini.* 3. Quando peccatum vestitur certa circumstantia, vel ex parte peccantis, vel aliunde, ratione cujus creditur esse immediatè ad superiorem deferendum. 4. Ubi quis cessit ordini Evangelico, ut dicuntur cessisse Patres Societatis, permittentes, ut sua peccata occulta statim aperiantur Superioribus, in quo non sunt condemnandi, cùm sint famæ suæ domini.

CONCLUSIO VI.

Correptio fraterna facienda est omnibus delinquentibus, adeoque etiam parentibus & Prælatis.

Ratio est, tum quia præceptum Christi generale est, tum quia non requirit in corripiente authoritatem, sed Charitatem; tum etiam quia tenemur æquè, imò magis diligere bonum spirituale superioris, quàm inferioris, aut æqualis. Debet tamen corrigens superiorem, esse spectatæ virtutis, aliàs debet personam gravem adhibere, quæ id exequatur tempore opportuno, imò & in secreto, nisi superior foret scandalum aut laqueus infirmis. Ipsa autem correptio debet esse modesta & reverentialis, ita ut sit potiùs obsecratoria, quàm increpatoria: nam ut monet Apost. 1. ad Tim. 5. *Seniorem* (à fortiori superiorem) *ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.* Imò etiam respectu æqualium, aut inferiorum debet esse humilis & benigna, nisi certè corripiendi mala indoles contrarium exigeret; *Plus erga corrigendos agat benevolentia, quàm severitas, plus cohortatio, quàm commotio; plus Charitas, quàm potestas*, inquit S. Leo Epist. 84. cap. 1. ad Anastas. Et paulò ante: *Sic est adhibenda correptio, ut semper sit salva dilectio*.... Ex dictis

Resol. Quàm imprudenter agant Concionatores, qui Superiores etiam absentes, publicè arguunt, ubi quandoque præsentibus adulantur: quis enim hujus reprehensionis fructus? murmur, scandalum, exacerbatio populi: imò etiam imprudentes sunt, si ità descendant ad personas particulares, ut dictæ personæ determinatæ possint applicari. Caveant etiam ne facilè utantur auditis in Confessione; licèt enim nullum nominent, illa tamen nonnunquam reddunt aliquibus Sacramentum Pœnitentiæ odiosum.

CONCLUSIO VII.

Faciendа est quoque correptio fraterna ab omnibus, etiam peccatoribus; sed præsertim à Superioribus.

Prob. 1. pars; Quia Christi præceptum tam generale est respectu corripientium, quàm respectu corripiendorum; Præterea *mandavit* Deus *unicuique de proximo suo* Eccles. 17.

Prob. 2. pars; Quia peccatum neminem eximit à lege communi. Ut tamen fructum faciat peccator corripiendo, debet seipsum prius accusare, ac de vita præterita dolorem ostendere, ne dicatur ipsi: *Medice cura temetipsum.*

Prob. 3 pars, Quia superiores non solùm tenentur ex Charitate sicut alii, sed etiam ex Justitia ratione Officii. Unde S. Th. 2. 2. q. 33. art. 3. ad 1. *In Correctione fraterna, quæ ad omnes pertinet, gravior est cura Prælatorum*; à quibus requiret Deus sanguinem, id est, animam ovium perditarum, si eis correptionis salutaris denegaverint remedium.

ARTICULUS III.

Quid & quotuplex Scandalum, an sit speciale peccatum, & an sint omittenda opera præcepti, aut consilii, ut vitetur Scandalum?

CONCLUSIO I.

Scandalum (quod physicè est offendiculum in via præbens itinerantibus occasionem lapsus) Theologicè est dictum vel factum, vel omissum minùs rectum præbens alteri occasionem peccandi. Hoc scandalum est *activum*, lapsus autem seu peccatum illius qui scandalizatur, est scandalum *passivum* quod dicitur *datum*, quando oritur ex opere alterius malo, aut mali speciem habente; *acceptum* verò, ubi oritur ex alteriùs opere bono aut omnino indifferente. Hoc subdividitur in scandalum Pharisæorum, pusillorum & infirmorum: Primum oritur ex pura malitia scandalizati, Secundum ex ignorantia, Tertium ex infirmitate.

Dicitur 1. In definitione: *dictum vel factum*; quia tam loquendo, quàm agendo possumus esse occasio ruinæ spiritualis, non tamen cogitando, ut per se patet, & ideò non diximus *vel concupitum*, sicut in definitione peccati.

Dicitur 2. *vel omissum*; quia omissione, v. g. Missæ, Horarum, Eleemosynæ &c. possumus proximum scandalizare.

Dicitur 3. *Minùs rectum*; vel quia per se malum, ut Blasphemia, Detractio &c. vel quia præfert speciem mali, ut si dispensatus comedat carnes die Veneris coram aliis, qui dispensationem ignorant.

Dicitur 4. *Præbens alteri occasionem peccandi*, sive interim scandalizans intendat expressè lapsum proximi, quod est diabolicum, sive tantùm interpretativè, ponendo id, ex quo prævidet, aut prævidere debet alterum fortè lapsurum; & de una aut altera ex his intentionibus intelligendus est D. Thom. dum 2. 2. q. 43. art. 3. ad peccatum speciale scandali requirit intentionem inducendi alios ad peccandum. Ex hac definitione.

Resol. 1. Ut quis peccet peccato scandali, non esse opus, ut alter de facto peccet, sed sufficit, si credatur probabiliter peccaturus; & ideò potest esse scandalum activum sine passivo, sicut potest esse passivum sine activo, ut erat scandalum Pharisæorum sese ex Christi verbis & factis scandalizantium.

Resol. 2. Non semper peccantes coram aliis esse scandali reos; sed tunc solum dum apparet aut apparere debet periculum lapsus alieni, & ideò excusari possunt ab hoc peccato delinquentes coram personis in Dei dilectione fundatis, quia ordinariè diligentibus Deum non est scandalum.

Resol. 3. Gravitatem aut levitatem scandali non esse petendam ex peccato scandalizantis, sed ex peccato, cujus occasionem dat scandalum: undè fieri potest ut quis peccet mortaliter in alia materia, & tantùm venialiter in materia scandali, ut si dicat injuriam atrocem viro Sancto; quem prævidet indè leviter commovendum, & è contra peccet venialiter in alia materia, & mortaliter in materia scandali, ut si quis tangat leviter & jocosè manum puellæ, quam indè novit impurè agitandam cum delectatione.

Resol. 4. Corrigendam esse existimationem vulgi putantis aliquem scandalizari, dum præcisè miratur, aut indignatur de peccato alterius; cùm tunc, defectu ruinæ alterius, non sit scandalizatio.

Res. 5. Incitantem socium per haustus excessivos ad ebrietatem, peccare triplici peccato, nempè ebrietatis propriæ; alienæ, & scandali, sicut peccat peccato fornicationis propriæ, alienæ & scandali, qui inducit puellam ad fornicandum, sed quid si mulier sit habitualiter parata? Equidem intervenit scandalum, cùm hic & nunc non cogitet de fornicatione; imò licèt cogitaret, adhuc est scandalum, quia est occasio peccati externi, quod secundùm nos aggravat per se malitiam actus interni, & in aliorum sententia, saltem per accidens, reddendo actum aut efficacem, aut diuturniorem, aut intensiorem.

Resol. 6. Quod in peccatis fornicationis, adulterii &c. debeat inquirere Confessarius an pœnitens fuerit sollicitator vel sollicitatus, sive pœnitens sit vir, sive mulier: aliàs non satis intelligitur circumstantia scandali.

Resol. 7. Exercentem actionem omninò indifferentem, v. g. ambulationem, ex qua prævidet proximum sumpturum occasionem peccandi, non peccare quidem peccato scandali strictè sumpto, cùm illud scandalum sit tantùm passivum, & quidem acceptum; peccat tamen peccato scandali latè accepto,

accepto, si id faciat sine justa causa, quia non impedit peccatum alterius, ad quod ex Charitate tenetur Dii: *Si id faciat sine justa causa*, quia ubi hæc intervenit, nullatenus peccat, cùm tunc censeatur tantùm alterius peccatum permittere, quod ex justa causa licitum est.

CONCLUSIO II.

Scandalum sive fiat intentione expressa, sive interpretativa inducendi alium ad peccandum, est peccatum speciale oppositum Charitati.

Prob. 1. pars, quæ est communis; quia si peccet contrà charitatem proximorum saluti debitam qui non corripit errantem, à fortiori qui inducit ad errorem.

Prob. 2. pars; quam negant aliqui, quia in quolibet genere peccati sufficit voluntas interpretativa: ergo etiam sufficit ad scandalum voluntas interpretativa ruinæ spiritualis proximi. Deinde, si hoc non sufficeret, vix aut nunquam daretur scandalum, cùm non soleant homines diabolico illo uti officio, quod est aliorum lapsum expressè intendere.

CONCLUSIO III.

Probabilius est non esse omittenda opera præcepti sive naturalis, sive divini, sive humani propter scandalum aliorum. Est D. Thomæ 2. 2. q. 43. art. 7.

Ratio est; quia semper debemus salutem propriam alienæ saluti præferre. Et certè nisi ostendatur præceptum tunc non obligare, clarum est, non posse prætermitti; cùm nequidem liceat venialiter peccare pro totius mundi salute. Jam autem ostenditur contrarium determinasse Ecclesiam cap. 2. *De novi operis nuntiatione*. Ubi legitur: *Quæ sine mortali peccato omitti non possunt: non sunt pro vitando scandalo omittenda*. Plura vide in Tractat. nostro super Decalog. disp. 3 qu. 3. sed nunquid omittenda sunt opera consilii? non sunt omittenda, ubi quis scandalizatur ex sua malitia: aliud est, si ex infirmitate; quia tenemur aliquid fratrum infirmitati concedere, non tamen malitiæ.

Petes. An possit quis pecuniam, aut simile quid in aliquo loco ponere aut relinquere, ut domestici probentur, aut ut reperti in delicto puniantur, aut emittantur, si inde credantur sumpturi occasionem peccandi?

Resp. neg. Quia motiva illa non videntur sufficientia ad permittendum proximi peccatum & minùs ad facilitandum, aliique sunt modi domesticos probandi, puniendi, aut emendandi. Non condemnarem tamen eum, qui ex occulto deprehendens alterum in delicto, v. g. famulum in gravi furto, uxorem in adulterio, permitteret operis consummationem, ut testes adhiberet, qui suo tempore contra delinquentem deponerent, modo non possit aliter rem suam recuperari, aut divortium obtinere, quia tunc censetur tantùm ex justissima causa peccatum alienum permittere.

Agunt hic aliqui de Odio, Duello, Bello, & peccatis Militum; sed de Odio egimus in disp. de peccatis capitalibus, de aliis autem in disp. 5. super Decalog.

Hæc dicta sint de peccatis & Virtutibus ad laudem & gloriam illius, qui est rigorosus peccatorum Ultor, & generosus virtutum Remunerator.

FINIS.

TRA-

TRACTATUS MORALIS

In Decalogi Præcepta.

Er Decalogum hic intelliguntur decem Præcepta, Dei digito, aut Angelorum ministerio in tabulis lapideis descripta, ac Moysi in monte Sinai tradita, quorum tria prima, quæ vocantur primæ tabulæ præcepta, Deum respiciunt, alia septem Proximum, & dicuntur secundæ tabulæ, suntque omnia de jure naturæ, licet sint aliqua magis, alia minus nota.

Porrò ex his præceptis aliqua sunt Affirmativa, quæ nempè rem aliquam præcipiunt, ut tertium & quartum, aliqua Negativa, quæ prohibent aliquid fieri, ut octo alia. Est autem discrimen inter præceptum negativum & affirmativum, quòd primum obliget ad semper, id est, in perpetuum, & pro semper, id est, omni tempore; secundum verò obliget quidem ad semper, non tamen pro semper. Cujus ratio est, quòd negativum prohibeat malum, à quo omni temporis instanti abstinendum est, affirmativum autem præcipiat bonum, quod non est omni temporis differentia ponendum. Sic tenemur omni tempore non furari, non tamen omni tempore Parentes honorare. Singula præcepta singulis disputationibus discutientur.

DISPUTATIO I.

De primo Decalogi Præcepto.

CUm primum Decalogi præceptum (quod sic exprimitur Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus... Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile &c.* præcipiat verum Dei cultum, & prohibeat falsum, sicut & falsorum Deorum, convenit, ut primò de iis, quæ ad ejus cultum spectant, tractemus, nempè de Religione, Oratione, & horis Canonicis? ac deinde subjiciamus illa quæ vero ejus honori adversantur, ut sunt vitia Religioni opposita.

QUÆSTIO I.

Quid Religio virtus, quodnam ejus objectum, & quos habeat actus?

DIco *Religio virtus*; nam tripliciter potest spectari Religio: 1. ut est quædam formula, aut professio cultus divini omnibus communis, per quam homo, quantùm requirit salutis necessitas, Dei servitio mancipatur, ut nunc Religio Christiana, & olim Judaica. 2. Ut est status hominum Deo specialiter per tria vota solemnia Paupertatis, Obedientiæ & Castitatis consecratorum, ut Religio Benedictina, Franciscana &c. 3. Prout est virtus, de qua sic sumpta hic agimus.

CONCLUSIO I.

REligio est virtus moralis inclinans hominem ad reddendum cultum Deo debitum propter supremam ejus Excellentiam.

Dicitur 1. *Virtus*: nam, cùm sit bonum modo convenienti Deum colere, ita habitus ad id inclinans est bonus, & consequenter virtus. E contra verò, quia malum est Deum colere modo inconvenienti, v. g. cæremoniis vel superfluis & à Deo rejectis, ut faciunt Judæi: vel inutilibus & in errore contra fidem fundatis, ut Turcæ & alii: vel superstitiosis, ut aliqui etiam Christiani; ideò habitus ad id inclinans non est virtus, sed vitium.

Dicitur 2. *Moralis*, ut distinguatur à virtutibus Theologicis, quæ pro objecto immediato, non Dei cultum, sed Deum ipsum respiciunt.

Dices: sicut Charitas fertur in Deum ut in se bonum; ita Religio in Deum ut colendum: ergo hæc, sicut illa, est virtus Theologica.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quòd Charitas attingendo immediatè Dei Bonitatem, attingat & immediatè ipsum Deum, à quo ipsa Bonitas non distinguitur realiter; Religio verò, respiciendo immediatè Dei cultum, non respiciat immediatè Deum, cùm cultus, utpotè quid creatum, à Deo realiter distinguatur.

Dicitur 3. *Inclinans ad reddendum cultum*, id est, honorem cum quadam submissione; ita ut ille, qui colit, sese inferiorem agnoscat eo, qui colitur: & hinc fit, quòd Deus possit quidem Sanctos suos honorare, eorum excellentiam manifestando, non tamen colere.

Dicitur 4. *Deo debitum*: si enim viris eximiis ob eorum potentiam, virtutem, sapientiam, aut aliam perfectionis excellentiam, debeamus quendam honorem: si Regibus debeamus tributum, ut eorum potestatem, & nostram testemur subjectionem, à fortiori debemus cultum primo omnium Principio & Domino, ut nihilum nostrum & servitutem, ipsius verò Eminentiam protestemur.

Dicitur denique: *Propter supremam ejus Excellentiam*. 1. Ut excludatur cultus Sanctis exhibitus propter eorum excellentiam inferiorem & creatam: tunc enim non est actus Religionis, sed Duliæ: aliud esset, si honorarentur propter ipsam Dei Excellentiam in ipsis tanquam in templis suis relucentem. 2. Ut ostendatur, quòd cultus Deo exhibitus propter alium titulum, non sit actus Religionis, sed vel Pietatis, vel Gratitudinis, proportionatè ad motivum.

CONCLUSIO II.

OBjectum Religionis materiale est cultus, formale est idem quatenus debitus.

Prob. 1. Pars; quia Religio respicit immediatè signa tum externa, quibus Deus honoratur & colitur, & ideò quando Deus dicitur illius objectum, intelligitur objectum *cui*, scilicet cultus exhibetur, non autem objectum *quod*, quale est respectu virtutum Theologicarum.

Prob. 2. Pars; quia munus Justitiæ, ad quam pertinet Religio tanquam pars potentialis, est reddere debitum: undè quando exercemus actum Religionis, spectamus proximè rationem debiti, excellentiam verò Divinam, seu rationem primi omnium Principii, non nisi remotè, in quantùm est causa & radix, cur talis cultus est Deo debitus.

Dices: Deus colitur votis & oblationibus gratuitis: ergo malè statuitur objectum ejus formale cultus quatenus debitus.

R. Cultum illum dici Deo debitum, non quia Deus semper illum exigit; sed quia vel exigit certis temporibus, vel quia potest de jure illum exigere.

CON-

CONCLUSIO III.

Actus Religionis alii sunt Eliciti, ut volitiones Deum colendi: alii Imperati; ut Adoratio, Votum, Juramentum &c. Item alii sunt Interni, ut Devotio, Oratio mentalis; alii Externi, ut Genuflexio, Prorestatio, capitis Detectio, Sacrificium, Oblatio, &c.

Porrò Devotio nihil est aliud, quàm fervor & promptitudo voluntatis ad cultum Divinum. Hanc impediunt nimia in exterioribus divagatio, immoderata temporalium sollicitudo, nimis avida terrenarum consolationum cupido, &c. De aliis Religionis actibus, suis in locis tractabitur, hic tantùm de Oratione in genere, & Horis Canonicis.

QUÆSTIO II.

Quid Oratio, quotuplex, an sit efficax, necessaria, quandonam, & pro quibus facienda?

Oratio sumitur impropriè pro quolibet opere bono; quo sensu dixit D. Bonavent. 4. dist. 32. dub. 5. *Non cessat orare, qui non cessat bene facere*. Non ita impropriè accipitur pro quovis pio animi motu in Deum: quo sensu Damascenus lib. 3. de fide cap. 24. *Oratio*, inquit, *est ascensus mentis in Deum*. Sed maximè propriè pro petitione decentium à Deo. Hinc

CONCLUSIO I.

Oratio est actus Religionis, quo creatura intellectualis decentia à Deo postulat.

Dicitur 1. *Actus Religionis*; quia per orationem nostram agnoscimus subjectionem, & supremam Dei Excellentiam.

Dicitur 2. *Quo creatura intellectualis*, quia sicut illi soli competit ex cognitione suæ subjectionis aliquid boni sibi, aut alteri expectare, ita & orate: unde orant Angeli, Beati, Viatores, animæ Purgatorii, imò & Christus ut homo: juxta illud Joan. 14. *Ego rogabo Patrem &c.* licèt, ad vitandum scandalum, non soleamus dicere, *Ora pro nobis Christe*: non tamen orat ut Deus, cùm ut sic nullum agnoscat superiorem, & ideò quando Rom. 3 dicitur Spiritus Sanctus postulare pro nobis, intelligitur in sensu causali, in quantum facit, ut postulemus. Damnati autem, licèt possint petere, non tamen orare defectu pii affectus in Deum, quem semper oderunt.

Dicitur 3. *Decentia*, quorum aliqua per se conducunt ad salutem, qualia sunt auxilia gratiæ, actus & habitus virtutum supernaturalium, & illa peti possunt absolutè, sicut & virtutes morales. Aliqua sunt indifferentia, ut Mattimonium opulentum, uxor prudens, litis decisio favorabilis, sanitas, honores, divitiæ &c. & illa peti debent sub hac conditione explicita, vel implicita, *si sint salutaria*: aliàs si quis illa peteret absolutè, ignorans an sibi futura sint salutaria, necne, censeretur salutem illis postponere; adeoque graviter peccaret: sicut ille, qui rem, licèt tantùm venialiter malam, postularet, eò quòd vellet quodammodo Deum anthorem peccati facere.

Dicitur 4. *à Deo*, quia omnis Oratio ultimatè in Deum tendit: & ideò Oratio, quæ ad B. V. aut ad Sanctos dirigitur, est transitiva, terminaturque ultimatè ad Deum.

Dicitur denique: *Postulat*, per quod declaratur Orationem consistere essentialiter in actu voluntatis, quandoquidem omnis postulatio, seu petitio, fit desiderium, adeoque voluntatis actus: unde Psal. 9. dicitur: *Desiderium*, id est, Orationem *pauperum exaudivit Dominus*. Quod confirmat August. serm. 230. De tempore, ubi vocat Orationem *Desiderium invisibilium*. Et ideò siqui Patres dicant esse actum intellectus, intelliguot consecutivè, in quantum desiderium nostrum per actum intellectus practici intimamus, sicut Orationem internam per vocalem manifestamus.

CONCLUSIO II.

Oratio, alia est mentalis tantùm, quæ in corde absolvitur, alia mentalis & vocalis simul, quæ corde & voce exprimitur. Vocalis tantùm non datur: cùm non stet Oratio sine actu voluntatis, in quo essentialiter consistit.

Item dividitur Oratio in Publicam, quæ publico Ecclesiæ nomine, & in Privatam, quæ privato alicujus orantis nomine Deo offertur. Primam fundunt omnes Ecclesiæ Ministri, dum Altari, Officio divino, Processionibus & similibus assistunt: secundam omnes Christiani, dum Rosarium, aut quid simile recitant.

CONCLUSIO III.

Oratio facta humiliter, devotè, instanter, & de re nobis salutari, efficaciam habet infallibilem.

Prob. ex Script. Christi promissionem terminis expressis continente, ut Matth 7. & Luc. 11. *Ego dico vobis, petite, & dabitur vobis*. Marci 11. *Dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis*. Idem habetur Matth. 21. unde, quòd aliqui orantes non exaudiantur, oritur, vel quia malè petunt, juxta illud Jacobi 4. *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis*; vel quia petunt quod sibi non convenit ad salutem: *Novit enim Medicus* (inquit Augustin. tract. 73. in Joan.) *quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus, & ideò contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem*.

CONCLUSIO IV.

Oratio est adultis necessaria ad salutem necessitate præcepti, tum positivi, tum naturalis, imò & sæpè necessitate medii.

Primò: Necessitate præcepti positivi: hanc obligationem insinuat Scriptura variis locis, ut Luc. 18. *Oportet semper orare*. Ad Coloss. 4. *Orationi instate*. 1. ad Thes. ult. *Sine intermissione orate*. Ad Ephes. 6. *Orantes omni tempore &c.*

Secundò: Necessitate præcepti naturalis; quia jus naturæ postulat, ut Deum quandoque per actus Religionis honoremus; inter illos autem actus, ultra quòd Oratio sit maximè obvia, etiam maximè indigentiam nostram à Deo primo omnium Principio declarat.

Tertiò: Necessitate medii, saltem secundùm concursum ordinarium adultos salvandi; quia divinum auxilium ad vincendas tentationes, & servanda Dei præcepta necessarium, licèt quandoque detur non petentibus, ordinariè tamen non datur nisi petentibus: unde est illud Iacobi 4. *Non habetis propter quod non postulatis*.

CONCLUSIO V.

Licèt nullum sit tempus determinatum, in quo præceptum Orationis per se obliget; crediderim tamen cum Wiggets & aliis peccaturum eum graviter ex vi præcepti Orationis, qui integros octo dies præteriret absque ulla prorsus Oratione vocali, aut mentali.

Hujus ratio petitur tum ex omnimoda nostri ad Deum dependentia & subjectione; tum ex magna Orationis ad vitam rectè componendam necessitate; tum etiam ex vehementi eiusdem inculcatione, quam facit Scriptura supra. Et ideò hac de re sunt examinandi & instruendi Pœnitentes.

Orationis obligationem & necessitatem pulchrè ostendit D. Chrys. lib. 2. de orando Deum: *Si teipsum destitueris precatione*, inquit, *perinde feceris, ac si piscem ex aqua extraxeris: ut enim pisci vita est aqua; ita tibi deprecatio*. Idipsum fortius inculcat D. Bonav. de perfectione vitæ cap. 5 respectu Religiosorum: *Revera Religiosus*, inquit, *non frequentans assiduè Orationem, non solum est miser & inutilis; quinimò coram Deo fert animam mortuam in corpore vivo.... Non est mirum si tentationibus succumbat frequenter miserabiliter, qui studium Orationis non frequentat*.

Advertendum hic Scripturam dicentem, semper esse orandum, intelligendam esse ex mente Augustini hæresi 57. D. Anselmi, Div. Thomæ, & aliorum communiter, hyperbolicè; ità ut ly *semper* idem valeat quod *frequenter*. Vel certè sumitur Oratio impropriè pro quolibet bono opere; ità ut *oportet semper orare* sit idem ac *oportet semper bene facere*, seu, *nunquam malè facere*.

Præterea obligamur per accidens ad Orationem, quando imminet grave periculum mortis, quando adest necessitas gratiam recuperandi, Horas Canonicas persolvendi, proximum precibus adjuvandi, tentationem vehementem vincendi, si credatur non posse alia ratione superari. Requiritur tamen, ubi tantùm obligat Oratio ratione alicujus mali avertendi, ut quis advertat aliquo modo ad illam obligationem; aliàs omissio Orationis erit ipsi involuntaria. Ubi autem advertit, nec orat, peccat quidem, sed non alio peccato, quàm sit illud malum, cujus periculo se exponit per omissionem Orationis.

CON-

CONCLUSIO IV.

Orandum est pro omnibus, qui necdum sunt in termino; adeóque non tantùm pro nobis, ut salvi simus, non tantùm pro bonis & justis, ut in Justitia perseverent & proficiant; sed etiam pro peccatoribus sceleratissimis, pro Paganis, Turcis, Schismaticis, Hæreticis, Excommunicatis, & generaliter pro omnibus quantumcumque pessimis, & nobis maximè infensis, ut convertantur, & ad saniorem mentem, melioremque vitæ frugem revocentur: si enim debeamus proximo erranti impendere correctionis fraternæ beneficium, quidni tempore & loco Orationis suffragium?

Dixi: *qui necdum sunt in termino*; & ideò non est orandum pro Sanctis, cùm sint in Cœlo, licèt sustineant aliqui posse illis peti novam gloriam accidentalem: nec pro Damnatis, cùm sint in Inferno, ubi nulla redemptio, unde Historia Trajani precibus S. Gregorii ex Inferno liberati est fabula. Orandum est tamen pro animabus Purgatorii; quia licèt sint in termino merendi & demerendi, non tamen sunt in termino mansionis; hanc obligationem inculcat fortiter lex Charitatis; si enim teneamur pauperibus in gravi necessitate constitutis succurrere, quidni & animabus istis, quarum necessitas est maximè gravis & urgens? Unde non tantùm *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur*, ut inquit Scriptura 2. Machab. 12. sed etiam stricta obligatio: quod magis verum est respectu Parentum, Fratrum, & Benefactorum.

Quæ autem ad Orationem requiratur attentio? dicetur de Horis Canonicis.

QUÆSTIO III.

De Horis Canonicis.

Horæ Canonicæ (quæ octo assignantur à Navarro, Matutinum à Laudibus dividente; septem verò ab aliis communiter, nempè Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ & Completorium, juxta illud Davidis Psal. 118. *Septies in die laudem dixi tibi*) sunt quædam preces vocales, quæ ex præscripto Canonum statutis horis quotidie recitantur à personis ad id deputatis. Dicuntur etiam *Officium Divinum*; quia ad Dei cultum sunt institutæ; *Canonicum*, quia fiunt juxta regulas Canonum; & *Ecclesiasticum*, quia nomine Ecclesiæ persolvuntur; & ideò sunt preces publicæ, sive in Choro, sive extra Chorum privatim recitentur. Liber autem illas continens dicitur *Breviarium*, eo quòd sit quoddam compendium veteris & novi Testamenti, Patrum sententiarum, & vitæ Sanctorum.

Porrò quoniam hæc quæstio diversam & multiplicem continet materiam; ideò non incongruè in varios articulos secabitur.

ARTICULUS I.

Quinam obligentur Horis Canonicis?

CONCLUSIO I.

Obligantur primò ad Horas Canonicas in Choro, vel extra Chorum recitandas Clerici majorum Ordinum, non minorum.

Prob. 1. Pars quantum ad Presbyteros ex cap. *Presbyter*, & cap. *Dolentes* de celebratione Missarum. Quantum autem ad Diaconos & Subdiaconos, probant aliqui ex cap. fin. dist. 92. Sed cùm hoc capitulum non satis convincat, dicendum est, eorum obligationem fundari in antiqua Ecclesiæ consuetudine vim legis, secundùm omnes, obtinente.

Hæc obligatio respicit generaliter omnes in Sacris constitutos; & ideò ab illa non excusantur Excommunicati, Suspensi, Interdicti, Degradati, incarcerati, ad triremes damnati; quia non est justum, ut ex suo delicto commodum percipiant; imò cùm sint in statu pœnitentiæ, debent magis, quàm alii, orare. Idem dicendum est de iis, qui captivantur à Piratis, aut ex dispensatione Pontificia Matrimonio junguntur, nisi in hoc etiam dispenset Summus Pontifex. Quantùm ad cæcos, tenentur ad illas partes, quas sciunt memoriter, aut quas cum socio, quem commodè habere possunt, recitare valent.

Prob. 2. Pars: quia nullum est præceptum aut consuetudo ad id obligans minoribus Ordinibus, aut Tonsura initiatos.

CONCLUSIO II.

Obligantur secundò ad Officium, saltem privatim recitandum omnes Religiosi ad Chorum professi, nisi alicubi obstet consuetudo legitimè introducta. Hanc obligationem nullum introduxit Ecclesiæ præceptum, sed mera consuetudo, quæ tamen, secundùm ferè omnes Doctores, vim legis obtinuit; & ideò sententia contraria vocatur à Sanchez improbabilis, à Diana prorsus improbanda, à Reginaldo temeraria. Et certè cùm non nisi ex aliorum relatu scire possimus, an consuetudo aliqua vim legis obtineat, seu, an fuerit animo obligatorio introducta, non videtur ille satis prudens, qui torrenti universali Doctorum talem consuetudinem asserentium, contradicit. Præterea quo jure negabitur, hanc consuetudinem vim legis obtinuisse respectu Religiosorum, eodem negabitur, consuetudinem esse obligatoriam respectu Diaconorum & Subdiaconorum. Ex hac conclusione

Resol. 1. Obligari ad Horas Religiosos fugitivos, apostatas, è Monasterio per sententiam ejectos, ad triremes damnatos &c. quia semper remanent ad Chorum professi. Idem, propter eandem rationem, dicendum est de eo, cui legitimè permittitur, ut Chorum non adeat, aut extra Monasterium perpetuò vivat. Aliud est de illo, cui permissum est ex dispensatione Papali uxorem ducere, aut in hunc finem Monasterio exire: tunc enim dispensans in professione, censetur & in eo, quod talem professionem sequitur, dispensare. Eadem est ratio de transeunte ex simili dispensatione de Clericatu ad statum Conversorum, aut ad Religionem, ubi Religiosi non sunt ad Chorum professi.

Resol. 2. Sub Religiosis contineri etiam Moniales ad Chorum professas.

Resol. 3. Obligationem illam incipere ab instanti Professionis, sicut in Clericis ab instanti Subdiaconatus recepti: unde tenentur ad Horam tempori Professionis, aut Ordinationis correspondentem, nisi prævenerint v. g. parvas Horas manè recitando: quòd authorizatur per praxim timoratorum, qui professos hora nona non obligant ad recitationem Sextæ aut Nonæ, si illas anteà recitaverint.

Dixi 1. In Conclusione: *Religiosi ad Chorum professi*: unde eximuntur ab hoc penso Novitii & Novitiæ; quia reputantur in odiosis sæculares. Item Conversi & Conversæ cujuslibet Instituti, qui non ad Chorum, sed ad officia manualia sunt deputati. Similiter Jesuitæ, & Religiosi militares non Beneficiati: illi enim instruendæ juventuti, hi autem militiæ sunt addicti, non Choro.

Dixi 2. *Ad Officium saltem privatim recitandum*: quia obligatio recitandi Horas in Choro non afficit particulariter singulos Religiosos, sed totam Communitatem; ità tamen, ut primariò respiciat Superiorem, qui peccabit graviter, si ex ejus culpa Officium vel omittatur, vel notabiliter negligatur, vel etiam indebitè persolvatur: secundariò afficit Subditos, ita ut deficiente suo muneri Superiore, etiam peccent mortaliter Subditi, si ex eorum negligentia Officium prætermittatur, aut indebitè recitetur.

Quamvis autem ad Officium chorale persolvendum sufficiant in rigore quinque, aut tres Religiosi, etiam Novitii, qui in favorabilibus, Professis æquiparantur; peccabit tamen Superior pro quantitate negligentiæ, si alios non legitimè occupatos ad Officium non compellat; quandoquidem Clemens V. postquam præcepit in Clem. 1. De celebratione Missarum *ut in Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis Ecclesiis horis debitis devotè psallatur*, mandet compelli ad chorum Clericos earundem Ecclesiarum, etiam per censuras Ecclesiasticas.

Videtur tamen exempta à choro communitas illa, quæ 4. aut 5. tantùm constat Religiosis, qui ordinariè Prædicationibus, Confessionibus audiendis, ægrotis visitandis &c. occupantur; quia non est credibile, quòd voluerit Ecclesia illis tantùm onus imponere in talibus circumstantiis, sicut censeretur imponere, si domi manerent sine legitima occupatione.

Dixi 3. *Nisi alicubi obstet consuetudo legitimè introducta*, qualis videtur esse apud plurimas Moniales Belgicas, præsertim Tertiarias B. Francisci (vulgò *Sorores Griseas*) quæ à longissimo tempore professionem emiserunt cum persuasione, nullam sibi esse obligationem Horas privatim recitandi. Imò & plurimæ nequidem Officium Divinum in choro admiserunt, ut Armentarianæ, Orchiacenses, & aliæ quæ solùm B. Virginis Officium persolvunt: undè non debet prudens confessarius Moniali de sua obligatione interroganti, statim respondere, ipsam esse, aut non esse obligatam, sed debet loci consuetudinem inquirere, & omnibus attentè pensatis & consideratis, resolvere.

CONCLUSIO III.

OMnes qui vero gaudent Beneficio, qualecumque sit, tenentur ad Horas Canonicas, saltem si fructum recipiant. Patet tum ex Juribus antiquis; tum ex Conc. Lateranensi sub Leone X. sess. 9. indistinctè omnes obligante; tum etiam ex voluntate Fundatoris Beneficium propter Officium instituentis. Hanc obligationem innovavit Pius V. Constit. 135. apud Cherubin. Tom. 2. quæ incipit, *Ex proximo Lateranensi Conc.* ubi declarat Beneficiatos omittentes sine justa causa Officium, graviter peccare, etiam primo semestri: post sex autem menses, teneri ad restitutionem fructuum faciendam in fabricam, vel in pauperes pro rata Officii omissi: sic, ut qui totum Officium unius diei omittit, perdat omnes fructus illi diei correspondentes: qui matutinum, vel, dicto Matutino, reliquas Horas, dimidiam partem: qui Primam, vel aliam subsequentem, sextam partem.

Hæc restitutio quatenùs fieri debet necessariò ex fructibus Beneficii, tantùm obligat jure Ecclesiastico: nam si jure naturæ obligaret, ut volunt aliqui, etiam sex primis mensibus fieri deberet. Quatenùs autem fieri debet, vel ex fructibus Beneficii, vel ex piis operibus omissionum Officii compensatoriis, obligat jure naturæ, etiam primo semestri, quia Beneficium datur & consequenter accipitur propter causam, causa non secuta, jure repetitur.

Obligatio recitandi Officium incipit ab eo tempore, quo fructus debentur Beneficiato, sive interim possessionem acceperit, sive non; quia ratio dictat, ut quando quis incipit gaudere fructibus, incipiat & præstare id, propter quod sunt fructus. Si alia dicatur esse praxis Curiæ Romanæ, dicendus est respicere forum externum. Ex hac Conclusione

Resol. 1. Obligari sub gravi peccato & sub onere restitutionis ad Horas Canonicas, Episcopos, Abbates, Priores, Canonicos, Præbendatos, Portionarios, Præstimonia habentes, quia illi omnes sunt verè Beneficiati. Excipiuntur tamen ab hac regula quidam Beneficiati habentes simplices Præposituras, Personatus, &c. quibus ex sua institutione annexæ sunt tantùm certæ preces, ut quinquies *Pater* & *Ave*, Psalmus *Miserere*, &c.

Resol. 2. Etiam obligari Parochos, cum hac tamen limitatione, ut licèt semper peccent Horas omittendo, non teneantur tamen ad restitutionem omnium fructuum: sed vel ad nihil, si eorum opera in administrandis Sacramentis visitandis ægrotis &c. æquivaleant fructibus: vel ad quartam aut quintam partem, si non æquivaleant; quia illa pars, secundùm Doctores, censetur correspondere Officio Divino. Idem est cum proportione de Capellanis. Dicitur quidem esse Bulla Pii V. etiam Parochos ad restitutionem omnium fructuum obligantis, sed non videtur in his locis recepta.

Resol. 3. Etiam teneri Abbatem, ut & Priorem commendatarium, sicut & habentem Beneficium integrè in Commendam, licèt non habeat titulum Beneficii, quia cùm recipiant fructus Beneficii, justum est ut exerceant ministerium Beneficiati.

Resol. 4. Etiam obligari Vicarios perpetuos, sive in Ecclesiis Parochialibus, sive in Collegiatis, aut Cathedralibus: illi enim sunt verè Beneficiati. Aliud est de Vicariis temporalibus, qui ob legitimum Beneficiati impedimentum ad tempus tantùm aliorum loco Ecclesiæ inserviunt; cùm nec jus, nec titulum Beneficii habeant.

Resol. 5. Similiter esse obligatos Coadjutores perpetuos qui habent plenum jus administrationis ob Beneficiati amentiam, aut similem infirmitatem; quia videntur instituti cum tota obligatione. Secùs dicendum de Coadjutoribus, qui tantùm instituuntur cum futura successione; cum nullo modo sint beneficiarii, & tantùm pensionem recipiant ob labores præstitos.

Resol. 6. Beneficiatos ad Officium, etiam primo & secundo anno, licèt fructus non recipiant; quia vel cedunt in fabricam, pro qua conservanda deberent alioqui certas expensas tota vita facere; vel ipsis reservantur post mortem, in solutionem debitorum, funeralium &c.

Resol. 7. Etiam obligari habentem Beneficium tenue; quandoquidem ex Jure communi & Pontificum constitutionibus; Beneficiatis omnibus indistinctè obligatio illa imponatur: nec justè potest conqueri; cùm sibi imputare debeat, quòd tenuis illius Beneficii titulum receperit, aut retineat. Qui tamen aliqui contradicunt, quando nempè Beneficium non ministrat tertiam partem sustentationis, ideò consuli debet locorum consuetudo legitimè introducta.

Resol. 8. Eandem contrahere obligationem habentes Beneficia Manualia, idest, ad nutum Superioris amovibilia, cùm sint vera Beneficia.

Resol. 9. Similiter Horas esse persolvendas ab iis, qui etsi actu nullos fructus percipiant, eo quòd Beneficium sit litigiosum, aut propter aliam rationem, habent tamen veram spem suo tempore percipiendi. Aliud esset, si citrà culpam nullos omninò reciperent, nec posteà recepturi; quia, cessante stipendio Ministri, cessat & obligatio ministerii.

Dixi: *Si citra culpam*; quia privati fructibus propter delictum, obligantur: sicut & obligantur illi, ratione sterilitatis, aut devastationis privantur aliquo tempore: qui enim sentit aliquando commodum fructuum abundantiorum, etiam sentire debet aliquando incommodum fructuum minorum, aut nullorum.

Resol. 10. Retinentem Beneficium sine justo titulo etiam obligari, non quidem ex præcepto Ecclesiæ, cùm non sit verè Beneficiarius, sed ex jure naturæ, in quantùm fraudat Deum debito obsequio, & Ecclesiam ministerio.

Resol. 11. Non obligari Pensionarios ad Officium magnum, sed tantùm ad Officium B.V. sub eadem pœna, sub qua obligantur Beneficiarii ad Officium magnum; quia pensio non venit nomine Beneficii. Imò ad nihil tenerentur, si illam non perciperent ut Clerici, idest, si ad illam obtinendam non requireretur Tonsura, seu status Clericalis.

Resol 12. Quod licèt Stipendiarii ad Horas loco Canonicorum in Choro decantandas, teneantur illas studiosè, integrè & devotè persolvere, sicut Canonici, quorum vices supplent; quando tamen absunt à Choro, non tenentur (si aliundè non sint obligati) illas privatim recitare, sicut obligantur Canonici absentes, licèt alios suo loco substituant. Ratio est: quòd præcisè ad Horas in Choro debitè psallendas stipendium accipiant, non sic Canonici. Idem est de Stipendiatis ad musicam, cantum, melodiam.

Resol. Denique habentem legitimè plura Beneficia (si haberi possint) non teneri pluries ad Horas, ut declarat praxis communis. Pro coronide

Adv. 1. Obligatum ad Horas ratione Ordinis & Religiosæ professionis peccare unico peccato illas omittendo. Ratio est; quia violat unicam virtutem, nempè Religionem, quandoquidem obligatio legendi Horas, sive ratione Professionis, sive ratione Ordinis, sit tantùm ex præcepto Ecclesiastico: aliud est de obligato ratione Ordinis & Beneficii. cùm enim duplicem violet virtutem, nempè Religionem ratione Ordinis, & Justitiam ratione Beneficii, etiam duplex peccatum incurrit. Nec refert, quòd non intendat facere fructus suos, quia dum acceptavit Beneficium, obligavit se simpliciter & absolutè ad Officium, & non sub conditione, *si voluerit facere fructus suos*: quandoquidem obligaverit se ad mentem Fundatoris, qui non disjunctive vel fructuum restitutionem, vel Horarum lectionem intendit, sed absolutè Divini Officii recitationem, idque ob Dei servitium, Ecclesiæ ministerium, ac populi ædificationem: & certè, si hoc esset, posset quis solùm Tonsuratus acceptare sine peccato quemdam Canonicatum, ut de titulo & nomine Canonici gloriaretur, etsi intenderet nunquam legere Horas, modò simul intenderet non facere fructus suos quod non apparet verisimile.

Adv. 2. Obligationem non recipiendi, aut restituendi fructus, impositam omittentibus Officium, habere vim ante omnem Judicis sententiam: quia Officium omittentes non faciunt fructus suos. Undè damnata est hæc propositio ab Alexand. VII. *Restitutio imposita à Pio V. Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia, ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quòd sit pœna.* Similiter damnata est ab eodem Pontifice sententia asserentium, quòd *restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas anteà Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.*

ARTICULUS II.

Ad quid ultrà Officium privatum teneantur Beneficiarii?

CErtum est Beneficiarios ad chorum, non tantùm obligari ad privatam Officii Divini recitationem, sed etiam ad publicam & solemnem. Idque tum ex præcepto Ecclesiastico in variis Conciliis declarato: tum etiam ex jure naturæ, & virtuali Justitiæ contractu in fundatione, collatione & acceptatione fundato; & ideò non nisi sub onere possunt illa Beneficia conferri, aut acceptari: nisi certè defraudetur mens Fundatoris, qui duo per suam fundationem intendit, nimirùm substantiam Officii, & decorem Ecclesiæ, sive solemnitatem publicam. Et occasione hujus obligationis instituta est hæc quæstio. Potest autem de tribus specialiter esse difficultas, nempè de Præsentia in choro, de cantu communi, & consequenter de Residentia in loco Beneficii. Sed ante resolutionem

Adv.

Adv. 1. Triplicem distingui posse præsentiam in choro: purè Materialem, ut est hominis confabulantis, aut dormientis: Honestam & Moralem, qua quis sua præsentia cœtum, aut solemnitatem honorat: & Religiosam, qua quis assistit præcisè, ut Deus colatur &c.

Adv. 2. Per cantum communem nos intelligere alternam Divini Officii decantationem.

Adv. 3. Residentiam hic nihil aliud esse, quàm assiduitatem commorationis in loco Beneficii causâ servitii Ecclesiastici personaliter exhibendi. Additur *causa servitii &c.* quia non censeretur ille residere, qui licèt in loco Beneficii commoraretur, nunquam tamen ad chorum, aut ad capitulum conveniret. His notatis

CONCLUSIO I.

Omnes Beneficiarii ad chorum tenentur ad præsentiam Religiosam: sive, tenetur quilibet adesse per modum Deum colentis, orantis, vel laudantis.

Ratio est; quia talis debet esse præsentia, qualis est actus, ad quem ordinatur; sed actus, ad quem ordinatur, est religiosus, cùm sit Officium Divinum: ergo & præsentia debet esse religiosa. Hocque insinuat Trid. Sess. 24. Cap. 12. de Reform. ubi dicit, debere hymnis & canticis nomen Dei reverenter, distinctè, devotèque laudari. Hinc

Resol. 1. Quoslibet Præbendatos in choro confabulantes, corridentes, dormientes, oculis vagantes, libros aut epistolas legentes, choro sine causa exeuntes, modo indecenti assistentes &c. ultrà peccatum irreverentiæ, non facere fructus suos; si id faciant per tempus notabile; imò nec posse recipere distributiones: quod & dicendum est de iis, qui assistunt præsentia tantùm morali. Ratio clara est; quia fructus & distributiones dantur propter Officium, ad quod nullo modo concurrunt qui adsunt præsentia purè materiali, aut tantùm morali.

Resol. 2. Absentes à choro, etiam ex causa legitima, non lucrari distributiones. Patet ex Trid. suprà: *Distributiones, inquit, qui statis Horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa, his careant.* Excipiuntur tamen illi, qui omninò involuntariè absunt, ut infirmi, captivi, injustè excommunicati, sicut & illi, qui ex commissione Capituli in curandis Ecclesiæ negotiis occupantur.

Resol. 3. Absentes ultrà trimestre, præter privationem certorum fructuum, de quibus concl. 3. conscientiæ culpam incurrere. Patet tum ex Conc. Toletano, ubi excommunicantur absentes à choro sine causa; tum ex Clem. I. *De celebratione Missarum*: ubi mandat Clem. V. compelli ad chorum Clericos Ecclesiarum Cathedralium, Collegiatarum, imò & Regularium, etiam per censuras Ecclesiasticas, Hæc tamen obligatio juxtà rationem materiæ temperanda est, ità ut sit gravis, ubi gravis est materia; aliàs non nisi levis.

¶ Porrò materiæ gravitas petitur tum ex notabili detrimento, quod patitur Officium Divinum, aut ejusdem solemnitas; tum etiam ex gravitate negligentiæ, ità ut qui tantùm abiunt aliquoties, & aliquot diebus, maximè interpolatis, peccent tantùm venialiter: mortaliter verò, si absint 4. aut 5. diebus continuis; cùm sit intolerabile, ut illi, quibus ex mera Ecclesiæ indulgentia conceduntur singulis annis tres menses, aut continui, aut interpolati, ulteriùs absentias suas notabiliter protrahant: undè videant, an sint tuti in conscientia Canonici illi, qui contenti sunt adesse singulis diebus unico Officio, idest, aut Matutinis, aut Missæ majori, aut Vesperis. Consuetudinem allegant; omnem tamen circà hoc, sicut & circà exemptionem à cantu communi, abrogasse Concilium Tridentinum, clarum est ex Sessione citata. Potest quidem adesse dispensatio Pontificia, aut dispositio Synodi Provincialis; ubi tamen non subest causa rationabilis, qualis non videtur esse interessendi quotidiè unico tantùm Officio, dispensatio aut dispositio nulla est, cùm non possit sine justa causa alterari notabiliter intentio Fundatoris.

CONCLUSIO II.

Obligantur etiam Beneficiarii ad Cantum communem: nisi obstet ratio legitima, aut justa dispositio Papæ, aut Synodi Provincialis.

Prob. Beneficium, ut diximus, datur propter Officium, non tantùm privatum, sed etiam publicum. Officium aut publicum non potest persolvi sine cantu communi. Hinc

Resol. 1. Legentem Horas privatim in Choro non satisfacere suæ obligationi, nec posse distributiones recipere; quia licèt assistat Choro, non tamen assistit Officio.

Resol. 2. Etiam non satisfacere, qui non per se, sed per Vicarios Horas minores persolvunt; quandoquidem expressè dicat Trid. suprà. *Omnes verò divina per se, & non per substitutos compellantur obire Officia.* Excipiuntur tamen certæ Ecclesiæ, de quibus posteà.

Resol. 3. Etiam Parochos, seclusa quacumque fundatione, obligari ex præcepto Ecclesiæ ad cantum communem in suis Ecclesiis pro populi utilitate & ædificatione: idque juxtà laudabilem suæ Diœcesis consuetudinem, v. g. diebus solemnioribus ad decantandum Matutinum, Missam & Vesperas; diebus autem Dominicis & Festis Missam & Vesperas. Imò in certis urbibus ad hæc tenentur etiam diebus feriatis: ità ut si ex culpa Parochi illa omittantur, peccet mortaliter, si adsit grave populi scandalum, aut detrimentum. Hæc tamen obligatio non est personalis, sed realis; & ideò potest, secluso scandalo, per alios Ministros adimpleri.

Resol. 4. Nec Canonicos, nec Parochos teneri ad Musicam, melodias, cantum figuratum &c. quia illa non veniunt nomine Cantus communis, per quem intelligitur recitatio aliqualiter elevata & moderata, juxtà uniuscujusque dispositionem & complexionem.

Dixi in concl. *Nisi obstet ratio legitima*: & ideò qui ratione infirmitatis, aut raucedinis legit Horas cum Choro submissiori voce satisfacit.

Addidi: *Vel justa dispositio &c.* Undè cùm sæpè fiat, ut Canonici careant aut vocis suavitate, aut canendi peritia, certis in locis introductum est ad cantus suavitatem, & magnificentiam, ut certæ Horæ per Vicarios persolvantur, Canonicis interim religiosè assistentibus. Imò in aliquibus Cathedralibus & Collegiatis permittitur Canonicis ab Horis minoribus abesse, ut sint ad alia Officia promptiores & diligentiores.

CONCLUSIO III.

Tenentur omnes Beneficiarii habentes onus personale in loco Beneficii, ibidem residere. Idque tum ex jure naturæ: tum ex præcepto Tridentini omnes consuetudines in contrarium abrogantis.

Ratio est; quia postulat æquitas, ut qui stipendium accipit pro ministerio, sese promptum exhibeat illi exequendo: quod non potest fieri sine residentia. Hinc

Resol. 1. Episcopos, Metropolitanos, Patriarchas, Primates, etiam si fuerint Cardinales, perdere ipso facto, pro rata temporis absentiæ, fructus suos, Ecclesiæ fabricæ, aut pauperibus loci erogandos, si singulis annis ultrà trimestre continuum, aut interruptum à suis Diœcesibus abfuerint sine causa legitima à Superioribus in scriptis approbanda: nisi contingat abesse propter munus, aut Reipublicæ Officium Episcopatui annexum. Imò & absentia trium mensium ipsis concessorum debet fieri cum causa eorum conscientiæ relicta, & sine ullo gregis detrimento. Hæc omnia patent ex Conc. Trid. Sess. 23. de Reform. cap. 1.

Resol. 2. Parochos & quoslibet alios animarum curam habentes eidem culpæ & pœnæ subjacere, si ultrà bimestre abfuerint sine causa per Episcopum cognita & approbata. Imò & pro absentia primi bimestris etiam requiri licentiam Episcopi, docent Casuistæ communiùs, sicque declarasse Sacram Congregationem asserit Garcias: hanc tamen declarationem esse receptam negat Lessius; & ideò debet unusquisque laudabilem suæ Diœcesis consuetudinem in hoc sequi: & interim pro tempore absentiæ de Vicario idoneo providere.

Ut autem censeatur Parochus residere, debet, juxtà declarationem Congregationis super Conc. Trid. in domo Ecclesiæ habitare, aut, si non habet, saltem in loco viciniori intrà Parochiam; undè non censentur residere, qui habentes Parochiam ruri, habitant in urbe, nisi certè, propter fructuum exiguitatem, teneantur ad suam sustentationem aliud Officium aut Beneficium in urbe exercere, quo casu consulendus est Episcopus.

Resol. 3. Pro non residentibus haberi Parochos illos, qui omnia parochialia, non per seipsos, sed per substitutos exercent; quia idem est inutiliter adesse, ac abesse. Præterea si scivissent Collatores quòd Officium non essent per seipsos administraturi, eis non contulissent. Excusari tamen possunt illi, qui habentes Canonicatum, cui annexa est Parochia, tenentur ratione vel consuetudinis, vel fundationis vel statuti Capitularis ab Episcopo approbati, Officiis Divinis diu noctúque interesse.

Dixi. *Omnia parochialia*: quia usus invaluit, ut possint aliqua per Capellanum exercere, præsertim ubi major est Parochia; imò & per Religiosos quandoque concionari & Confessiones audire.

Resol. 4. Canonicos, aut alios Præbendatos in Ecclesiis Cathedralibus aut Collegiatis, absentes ultrà trimestre, privari primo anno dimidia parte fructuum: secundo autem, omnibus fructibus illius anni. Ita Trident. sess. 24. Cap. 12. De Reform. Non est tamen hæc pœna latæ sententiæ, sed ferendæ.

Quatuor causas à residentia excusantes profert Trid. sess. 23. Cap. 2. De Reform. nempè Charitatem Christianam, urgentem necessitatem, obedientiam debitam, & evidentem Ecclesiæ, aut Reipublicæ utilitatem: quæ causæ tamen debent à Superioribus approbari.

Item jure Canonico excusantur duo Canonici, qui Episcopi servitio in Ecclesiæ utilitatem occupantur, cap. 15. de Cleric. non resident.

Similiter excusantur ad quinquennium, audientes Theologiam, aut Jus Canonicum: illarum autem Facultatum Professores, toto tempore suæ professionis, idque sine licentia Episcopi: quod intelligi debet respectu Canonicorum & similium, non autem Parochorum; pro quibus requiritur licentia Papalis cum consensu Ordinarii.

ARTICULUS III.

An recitans Officium possit, & quandoque teneatur Socium assumere.

CONCLUSIO I.

POtest quilibet ad Horas obligatus socium assumere, quocum alternis versibus Officium persolvat, sive Socius sit Clericus, sive non, modò illius pars percipiatur integrè. Patet ex communi Ecclesiæ usu, undè auditus illo casu, loco prolationis subrogatur, & alterius vocalis oratio fit propria audientis.

Dixi 1. *quocum alternis versibus* &c. quia licèt unus possit omnes Lectiones, Responsoria, Antiphonas & Orationes recitare, alterique sufficiat illa audire, sicut sufficit in Choro, quando illa modò ab Antiphonario, modò ab Hebdomadario recitantur; debent tamen Psalmi & Hymni alternis versibus, aut strophis recitari: undè non satisfacerent illi, quorum unus Psalmos, alter Lectiones; aut unus Psalmum integrum, alter alterum recitaret (quidquid dicant Pellizarius, & Antonius à S. Spiritu) cum hoc adversetur consuetudini. Item nec satisfaciunt tres aut quatuor simul recitantes, si primus dicat primum versum, secundus secundum, tertius tertium &c. eo quòd debeant omnia duplici tantùm Choro persolvi.

Dixi 2. *Modò illius pars percipiatur;* quia debet illam facere suam saltem audiendo, cùm non faciat recitando. Undè surdaster recitans cum socio non satisfacit suæ obligationi, sicut nec ille, qui non dignatur socium suum auscultare.

Dices 1. cum Caramuel: non est lex de auscultando socio; ergo non auscultans satisfacit.

Resp. Dist. ant. non est lex explicita, transeat. Implicita, nego; eo enim ipso, quo præcipitur ut dicamus totum Officium implicitè præcipitur ut, si cum socio recitemus, illius partem faciamus nostram, aliàs non diceremus totum.

Dices 2. Surdus aut surdaster recitans in Choro satisfacit; ergo & recitans cum socio. Reginaldus, Bonacina, & quidam alii negant antecedens, propter rationem superiusem. Sed

R. Concesso Ant. neg. conseq. Disparitas est 1. quòd surdus recitans privatim non teneatur socium assumere; assistens autem in Choro ratione Beneficii, aut Professionis debeat cum aliis cantare: non est autem credibile, quòd benigna Mater Ecclesia voluerit illum obligare, vel ad repetendum privatim Officium, vel ad omnia, quæ ab aliis dicuntur submissè recitanda; aliàs vix posset inter cantandum respirare. 2. quòd recitans in Choro fit pars Corporis mystici sese omnibus membris communicantis, ità ut oratio Chori censeatur moraliter oratio cujuslibet particularis obicem ex sua culpa ad orationem non ponentis; & ideò etiam satisfacit, qui ex involuntaria distractione aliqua non percipit, sicut & ille, qui conatur audire, non potest tamen ratione alicujus strepitus, vel quia legens habet vocem tenuem, raucam, aut non satis intelligibilem: recitans autem privatim, non facit cum socio corpus mysticum; & ideò, si non audiat, non participat illius orationi.

Dixi denique: *Participat integrè:* undè peccant, juxta materiæ quantitatem, qui resumunt needum finito socii versiculo, & idem est in Officio Chori.

CONCLUSIO II.

QUi non potest sine socio Officium recitare, tenetur, si commodè haberi possit, illum assumere, sive interim soleat socio uti, sive non. Est contrà Sancium, & quosdam alios volentes, nequidem teneri admittere socium sese ultrò offerentem. Et contrà Lessium, asserentem non obligari, nisi anteà soleret socio uti.

Ratio est 1. quia tenemur pro præceptis adimplendis moralem diligentiam ponere, quam socium respuens, aut non exigens, convincitur nolle ponere.

2. Impotens ad recitandum Officium, non excusatur ubi sit potens; sed cum socio est potens: ergo.

Dices: recitare Officium cum socio est privilegium: ergo nemo tenetur illo uti.

R. N. Ant. quia non est pro aliquibus concessum, sed ex Jure communi & consuetudine pro omnibus introductum.

Dixi: *Si commode haberi possit:* undè tantùm obligatus ad Horas vi Ordinis, aut Professionis, adeòque ex mera lege Ecclesiastica, non tenetur pro habendo socio stipendium solvere, nisi illud esset modicum; quia sicut Ecclesia non obligat podagrum ad locandam rhedam pro audienda Missa die Dominico, aut Festo: ità nec cœcum aut caligantem oculis ad conducendum socium pro recitando Officio. Aliud est de eo, qui habet Præbendam satis pinguem pro conductione socii: qui enim tenetur ex justitia ad aliquid (sicut tenetur ad horas Beneficiarius) tenetur etiam ad media ad illius executionem necessaria.

Advertendum tamen impotentem ad legendum integras Horas defectu socii (idem est defectu Breviarii) teneri ad illam partem, quam scit memoriter: imò & tenetur ad Psalmos, licèt ignoret, aut non habeat Lectiones & similia: quia præceptum de legendis Horis, cùm sit virtualiter multiplex, est divisibile, afficitque singulas partes: & ideò condemnata est hæc propositio ab Innoc. XI. *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.*

ARTICULUS IV.

Qua forma recitandæ sint horæ?

CONCLUSIO I.

LIcèt Jure antiquo tenerentur Ecclesiastici suæ Diœcesis, aut Ordinis Officium recitare: Jure tamen novo Pii V. & Clementis VIII. obligantur omnes sive Regulares, sive in Choro, sive extra chorum, formam Breviarii Romani à Pio V. editi, & à Clemente VIII. reformati servare, exceptis Capitulis & Conventibus, qui per ducentos annos ante hujus editionem alio Breviario usi sunt: quibus permittitur vel suum Breviarium retinere, ut fecerunt plurimi Benedictini, Dominicani, Capitulum Leodiense, Cameracense &c. vel novum assumere, si Episcopus & Capitulum consentiant; & in Monasteriis, si Capitulum & Prælatus. Ubi autem novum assumpserunt, non licèt eis vetus reassumere.

Quantùm ad particulares, possunt (quolibet Breviario utantur in choro) in privata recitatione uti Romano; utentes autem in communi Romano, non possunt privatim uti altero.

Prob. Prima pars; quia hic non est potior ratio, cur se debeant conformare Ecclesiæ particulari, quàm Ecclesiæ universali: quandoquidem consensus Capituli & Prælati à Pontifice requisitus ad recitationem Officii Romani, tantùm respiciat chorum, non particulares: undè dicitur talis consuetudo passim esse recepta. Imò nulli Ordini, aut Ecclesiæ adscriptus non tantùm potest, sed etiam debet Romanum amplecti: ut tenet communior & verior sententia.

Prob. secunda pars ex Bulla Pii V. Breviariis Romanis affixa, ubi habetur: *Statuentes .... quoscumque qui Horas Canonicas ex more, & ritu Romanæ Ecclesiæ, imò vel consuetudine dicere, vel psallere debent .... ex hujus Romani Breviarii præscripto, & ratione omninò teneri, neminemque ex iis, quibus hoc dicendi, psallendique munus necessariò impositum est, nisi hac sola formula satisfacere posse.* Hinc peccaret mortaliter, qui, omisso Officio Romano, aliud recitaret. Et idem est de eo, qui habens Breviarium particulare, legeret Breviarium alterius Religionis.

An autem non habens Breviarium Romanum, sed habens Benedictinum v.g. debeat hoc legere?

Respondent plurimi negativè, eo quòd in Bulla Pii V. ponatur, neminem posse, nisi sola forma Breviarii Romani, satisfa-

satisfacere: sed omninò dicendum, teneri ad ea, quæ in dicto Breviario sunt communia cum Officio illius diei in Breviario Romano: cùm ex illa parte non censeatur Breviarium deesset. Habens tamen privilegium utendi alio Breviario, quàm Romano (quale dicuntur habere Fratres Minores ab Innocentio IV. dum in itinere legunt Officium cum Religiosis Breviario Romano non utentibus) non teneretur recitare alia, quæ non sunt cum Officio Romano communia; quia nemo tenetur uti privilegio.

CONCLUSIO II.

Utentes Breviario Romano non tenentur diebus per Rubricas notatis, in choro, aut extrà chorum recitare Officium Beatæ Virginis Defunctorum, Psalmos Pœnitentiales aut Graduales. Qui autem alio Breviario utuntur, servare debent consuetudinem suæ Ecclesiæ; & quidem sub ea obligatione, sub qua recepta est: sicut & legentes Officium Romanum etiam servare debent consuetudinem sui chori quoad Officium Beatæ Virginis (non quoad alia) in choro non extrà, si antè dictam concessionem consuetudo illa erat introducta. Hæc omnia patent ex Bulla Pii V. citata.

Quantùm ad Officium Defunctorum secunda Novembris, & Litanias Sanctorum in die S. Marci, ac in triduo Rogationum, dicendum est esse partem Officii illorum dierum, adeòque obligare, etiam privatim.

CONCLUSIO III.

Possunt Regulares exempti legentes Breviarium Romanum, recitare Officia sanctorum solita recitari in Diœcesibus, in quibus existunt, non tamen ad id tenentur si excipiantur Officia Patronorum principalium &c.

Prob. Prima pars; quia si Privilegium Regium alicui Provinciæ, aut Civitati concessum possit latè interpretari, ubi nemini nocet; cur Privilegium Apostolicum datum alicui Diœcesi pro legendis certis Officiis particularibus, non posset ità extendi, ut etiam Ecclesias Regulares comprehenderet?

Prob. Secunda pars; quia nemo tenetur uti Privilegio: undè nullibi hæc obligatio notatur in Breviario.

Petes 1. Quid debeat facere Sacerdos, quando recitavit Matutinum de Feria in uno loco, & pergit ad alterum locum, ubi sit de Festo?

Respondent aliqui posse reliquas Horas vel de Feria, vel de Festo legere; quia si legat de Feria, conformabit se Officio incepto; si de Sancto, loco: sed absolutè dicendum, teneri, si recitet privatim, de Feria legere, cùm non possit rationabiliter præsumi mentem esse Ecclesiæ, ut quis eodem die mediam partem Officii dicat de Feria, & alteram medietatem de Sancto.

Dixi: *Si recitet privatim;* quia si teneatur choro interesse, satisfaciet recitando Officium chori, cùm non teneatur duplex Officium eodem die persolvere.

Petes Secundo quomodo debeant se gerere itinerantes, dum extrà Diœcesim, aut Conventum morantur?

R. debere semper Officium legere, prout in proprio eorum Directorio præscribitur, consuetudine sic declarante. Et certè si deberent Directoriis locorum, per quæ transeunt, se conformare, possent aliquando ter, aut quater de eodem Sancto, ratione translationis, facere; & certorum Sanctorum Officia præcepta omittere. Crederem tamen, posse de Patronis, saltem principalioribus, Diœcesis, aut Civitatis, in quibus moram trahunt, Officium recitare, ratione festi & solemnitatis omnibus Ecclesiasticis, tum Regularibus, tum Sæcularibus communis.

CONCLUSIO IV.

Monialium Director, sive Regularis, sive Sæcularis, potest se illarum Officio accommodare, si sit quasi earum Parochus, soleatque Missam Conventualem eis celebrare.

Ratio est: quia, ut legitur in prima Rubrica Missalis, & in Bulla Pii V. Missalibus affixa, debet Missa, quantum fieri potest esse conformis Officio; atqui debet ille Missam dicere conformiter ad Officium Monialium: ergo potest illarum Officium recitare. Prætereà Monachus qui Ecclesiæ sæculari præficitur, potest Officium illius Ecclesiæ persolvere: ergo similiter qui Monialibus quodammodo præficitur, potest earum Officio se accommodare.

ARTICULUS V.

Qualis debeat esse ordo Officii Divini?

Duplex distingui potest ordo Officii Divini; unus qui reperitur inter Horas ejusdem Officii & secundum illum ordinem, Matutinum præponi debet Laudibus, Laudes Primæ & sic de aliis. Alter respicit singulos dies anni; ità ut ex præscripto Breviarii hodiè, v.g. Officium fieri debeat de Feria, non de Sancto, crastina die de Sancto, non de Feria, alio die de Dominica &c. & dicitur ordo Calendarii.

CONCLUSIO I.

Tenetur quilibet in Officio, sive privato, sive publico, ordinem Horarum servare; videtur tamen quid leve inversio Horarum in Officio privato: secùs in publico.

Prob. prima pars; quia cùm ordo ille non sine ratione fuerit ab Ecclesia stabilitus observarique præceptus, semper inordinatum est illum pro libitu invertere.

Prob. Secunda pars; quia quælibet Hora independenter ab altera habet completam significationem & integram orationis essentiam; imò & quilibet Psalmus, Hymnus, Oratio, Capitulum &c. & ideò licèt sit quid gravius partes ejusdem Horę quàm Horas integras invertere, v.g. legere in Vesperis *Magnificat* ante Hymnum, quàm dicere Tertiam ante Primam; neutrum tamen in recitatione privata excedit peccatum veniale, licèt fiat sine causa. Quod addo; nam si causa subsit, nullum est peccatum. Hinc.

Resol. 1. Non habentem Breviarium, sed Diurnale? legentem devotiùs aut faciliùs Officium cum socio, quàm solum; rogatum ab amico aut Superiore, obligatum choro interesse &c. posse, necdum lecto Matutino, Primam recitare, & sic de aliis.

Resol. 2. Tardiùs intrantem chorum, licèt peccet, si hoc ex pigritia proveniat, posse, imò consultum esse, ab illo Psalmo, aut Hymno, quem actualiter cantat chorus, incipere; & posteà, absoluto Officio, quod omisit recitare. Et idem fieri debet respectu omissorum tempore Officii; imò, si pars omissa sit exigua, nihil debet repeti; quia supplet chorus: sicut supplet pro iis qui pauculo tempore pulsandis organis aut campanis, volvendis libris, thurificando &c. sunt occupati.

Resol. 3. Posse aliquem Psalmos Matutinorum ante Lectiones recitare, si carens Breviario Psalmos sciat memoriter, non Lectiones; sed sicut major est inordinatio, ità & major requiritur causa.

Sed quid dicendum de eo qui vesperi, necdum inchoato hujus diei Officio, recitat Matutinum diei sequentis.

Respondent Salmanticenses peccare tantùm venialiter, licèt id faciat sine causa. Sed crederem, peccare mortaliter, cùm videatur esse gravis inordinatio; aliud esset, si Matutinum legeret ante Completorium, nam cùm sit longè minùs Completorium post Matutinum diei sequentis recitare, quàm illud omittere, non videtur excedere peccatum veniale. Imò prima Novembris post Vesperas Defunctorum dicitur eorundem Matutinum in choro ante Completorium, licèt Matutinum Defunctorum sit pars Officii secundæ Novembris.

Resol. 4. Celebrantem Missam ante Matutinum non peccare si habeat causam; v.g. si populus deberet expectare; aliàs peccat venialiter, cùm hoc in Rubricis Missalis ponatur inter defectus Missæ; non autem mortaliter, ut voluerunt quidam antiqui; cùm nulla sit connexio, aut dependentia unius ab alio; imò sæpe Missa non sit conformis Officio.

Prob. Tertia pars; quia inversio Horarum, saltem notabilis, longè majorem continet deformitatem in recitatione publica, quàm privata; & ideò peccarent graviter, tum Superior, tum alii concurrentes, si Matutinum post Horas minores legeretur, aut Vesperæ ad primam.

Dixi: *Saltem notabilis;* quia, secluso scandalo, & contemptu, non auderem condemnare peccati mortalis præponentes Sextam Tertiæ, aut Nonam Sextæ, cùm non appareat tanta deformitas.

CONCLUSIO II.

Etiam servari debet in Officio Divino ordo Calendarii, idque sub gravi peccato; ità ut peccet mortaliter, qui scienter & sine causa sufficienti mutat Officium præscriptum in aliud, licèt æquivalens, imò & longius. Ita D. Antoninus, P. Marchantius, & Salmanticenses citantes pro se quatuordecim Authores.

Ratio est; quia Ecclesia non præcipit Officium Divinum in genere, sed Officium tale, juxta occurrentiam festorum, aut dierum, ut patet ex Bulla Pii V. initio Breviarii apposita; dicere autem obligationem illam in re tanti momenti & ponderis esse levem, videtur omninò infundatum.

Dixi 1. *Scienter;* quia qui ex oblivione, aut inadvertentia inculpabili Officium mutavit, non videtur ad alterius Officii recitationem obligandus, cùm non sit credibile benignam matrem Ecclesiam velle alicui citra culpam, duplicis Officii onus imponere; & ità tenent D. Antoninus, Genettus, Marchantius & alii: ex quo inferimus, etiam posse, dicto Matutino circa quod nescienter erravit, Officium illi diei proprium prosequi.

Dixi 2. *Sine causa sufficienti;* qui enim propter defectum Breviarii, visus debilitatem, aut aliud simile impedimentum, non potest legere de Feria v. g. potest legere de Sancto. Similiter obligatus adesse choro potest se aliis conformare, licèt recitetur Officium, quod jam persolvit.

Obji. 1. Contrà conclusionem, axioma illud: *Officium pro Officio.*

R. Id posse habere locum in eo, qui inadvertenter transmutavit, non tamen in eo, qui voluntariè, propter rationem conclusionis; undè peccant, non tantùm illi, qui integrum unius diei Officium transmutant, sed etiam qui illius partem, idque juxtà materiæ gravitatem, aut levitatem. Similiter peccant illi, qui negligentes procurare sibi Officium proprium, recitant de Communi.

Obji. 2. Institutum est Officium propter cultum Dei; atqui sive Officium fiat de Sancto, sive de Feria, semper colitur Deus, ergo, &c.

R. Dist. maj. Institutum est propter cultum Dei indeterminate, N. aliàs liceret unicuique pro libitu Officium componere. Propter cultum Dei tali vel tali modo exhibendum, C. Posse autem Ecclesiam talitatem, seu modum cultus Divini graviter præcipere, evidentissimè patet in Missa.

Petes 1. an qui culpabiliter fecit Officium de Martyre, v. g. cùm esset faciendum de Confessore, teneatur totum repetere?

R. Neg. sed sufficit, si repetat illa, quæ sunt Confessori propria; quia quælibet Oratio, Antiphona, Lectio, Capitulum, &c. habet suam vim & efficaciam independenter à Psalmis, & aliis. Si autem inculpabiliter trasmutavit; consultum est præfata repetere, non obligatorium.

Petes 2. Quid faciendum illi, qui legit hodie Officium, quod erat tantùm die sequenti legendum?

R. 1. Si Officium anticipatum sit de Feria, ut si legerit Officium feriæ quintæ, cùm esset legendum feriæ quartæ, teneri postridiè legere Officium feriæ quintæ; quia Officium illud est illi diei proprium, & aliundè Officium feriæ omissum non est transferibile. Idem est si tantùm Lectiones Scripturæ occurrentis anticipaverit, nisi essent initium alicujus Libri, Epistolæ &c.

R. 2. Si Officium anticipatum sit de Sancto, dicunt aliqui illud Officium esse die sequenti omittendum, cùm non sit usitatum quòd bis de eodem Sancto idem fiat Officium; dicunt alii, & probabiliùs, esse iterùm recitandum, ne duplex committatur error circà idem Officium. Ex quo sequitur, illum, qui omisit Officium eo anno omittendo, quàm illud in alium diem transferendo.

ARTICULUS VI.

Quo situ, loco, tempore, & qua voce sit persolvendum Officium Divinum?

CONCLUSIO I.

PErindè est, quo situ persolvantur Horæ Canonicæ, modò sit decens & honestus: undè legi possunt stando, sedendo, genuflectendo, ambulando &c. Si nihil fiat exteriùs, quod attentionem internam valeat impedire. In hoc conveniunt omnes. Sed quid de genuflectionibus per Rubricas præscriptis?

R. Ipsas obligare, saltem sub veniali, in Officio publico, idque propter uniformitatem; In privato autem, sunt consilii, non præcepti.

Dixi: *Modo sit decens & honestus;* quia non excusantur ab omni peccato qui recitant Officium, præsertim publicum, cruribus complicatis, stallis aut brachio flaccidè innixi.

CONCLUSIO II.

LOcus Officii privati est quilibet, publici est chorus, aut Ecclesia.

Prob. Prima pars; quia quantum ad recitationem Horarum privatam; nihil est quoad locum ab Ecclesia determinatum: undè sicut possumus in omni loco orare, ut patet ex Psal. 102. *In omni loco Dominationis ejus benedic anima mea Domino;* ità in omni loco Officium recitare. Pro reverentia tamen cultus Divini legi debet in loco decenti, ubi haberi potest, idque sub veniali.

Prob. Secunda pars; quia Clem. prima *De celebratione Missarum* §. ult. injungitur onus canendi Horas Canonicas in Ecclesiis. Non videtur tamen culpanda praxis aliquarum Religionum, ubi, ob frigoris asperitatem, in Oratoriis, aut Sacellis Ecclesiæ contiguis officium nocturnum persolvitur. Non est idem dicendum de Capitulo, aut simili loco; nisi certè gravis necessitas, id exigeret, aut permitteret consuetudo legitimè introducta.

CONCLUSIO III.

TEmpus Divini Officii persolvendi incipit à duodecima nocturna diei præcedentis usque ad duodecimam nocturnam diei sequentis; ità ut substantiam præcepti impleat, vitetque peccatum mortale, qui illo spatio Horas absolvit: sive interim totum manè, sive totum vesperi recitaverit.

Dixi: *Vitetque peccatum mortale;* quia qui sine causa (quæ non debet esse gravis) tempus justum anticipat, aut postponit, non excusatur à veniali; licèt sit minùs anticipare, quàm postponere. Porrò tempus Officii laudabiliter absolvendi assignatur pro Matutino & Laudibus usque ad decimam matutinam, pro parvis Horis usque ad meridiem, pro Vesperis à meridie ad solis occasum extrà Quadragesimam; quia in illa dici debent ante refectionem: pro Completorio ad finem diei. Nullus tamen sit scrupulus, etiam à timoratis, si Nona legatur post meridiem.

Ex consuetudine jam ubique recepta, recitari potest die præcedenti sub vesperam Matutinum cum Laudibus; & cùm esset controversia inter Doctores qua hora posset inchoari; aliis volentibus hora secunda, aliis hora tertia, aliis hora quarta, aliis seriùs, determinatum est Romæ, circiter ut sequitur.

MENSIBUS.

Januario & Decembri medio tertiæ.
Februario & Novembri quartali ante tertiam.
Martio & Octobri hora tertia;
Aprili & Septembri hora tertia cum quart.
Majo & Augusto med. quarta.
Junio & Julio quartal. ante quartam.

Pars 1. An non possint parvæ Horæ recitari die præcedenti saltem ubi subeit causa?

Respondent aliqui à Salmanticensibus citati probabiliter affir. eo quòd putent tempus Officii legendi incipere à Vesperis hujus diei usque ad duodecimam nocturnam diei sequentis. Sed communis & vera sententia id negat, eo quòd sit contra receptam ubique Ecclesiæ praxim.

Petes 2. An Litaniæ Rogationum possint pridiè vesperi recitari?

R. Neg. quia pro absentibus tenent quasi locum Processionis, quæ non pridiè, sed ipso die peragitur. Idem dic in die S. Marci.

Petes 3. Utrùm qui non legit hodiè Officium teneatur crastina die duplex legere?

Resp. Neg. Quia obligatio Officii, sicut & jejunii, sacri audiendi &c. affixa est diei. Nec tenetur Confessarius Officium omissum pro pœnitentia injungere, licet prudenter ageret id imponendo recidivis in hac materia.

Petes 4. An sufficiat inchoare Officium ante duodecimam nocturnam licèt post dictam horam terminetur?

R. Neg. quidquid dicat Leander adserens pro sua sententia octo ratiunculas. Ratio est; quia recitatio Divini Officii est pensum diei, & ideò terminus diei est & terminus Officii legendi: aliàs non legeretur totum Officium eodem die.

Petes 5. An qui prævidet infirmitatem aut justam occupationem die sequenti, teneatur die præcedenti Matutinum cum Laudibus recitare?

R. Neg. quia consuetudo, quæ anticipationem temporis quoad Matutinum introduxit, id fecit in gratiam & favorem recitantium, jam autem nullus tenetur uti gratia aut favore ob impe-

impedimentum posteà prævisum. Aliud est de eo qui prævidet impedimentum post meridiem: ille enim tenetur mané Vesperas & Completorium legere; quia jam viget obligatio præcepti, quæ non viget die præcedenti.

Dices: non currit obligatio Vesperarum legendarum, nisi post meridiem: ergo prævidens impedimentum non tenetur prævenire, sicut prævidens se fore infirmum die Dominico non tenetur die Sabbathi Missam audire.

R. Dist. Ant. non currit obligatio secundaria & accidentalis, quæ est ut Horæ dicantur statutis horis, C. obligatio primaria & substantialis, quæ est ut legantur tempore unius diei, Nego.

CONCLUSIO IV.

DEbet Officium Divinum recitari voce per se audibili idest, sicut, seclusa sensus læsione, possit ab ipsumet recitante percipi.

Prob. 1. Ex Conc. Basiliensi sess. 21. ubi præcipitur ut Horæ Canonicæ nec inter dentes, nec in gutture, nec syncopatè, sed clara & integra voce pronuntientur.

Prob. 2. Ratione; quia lectio Divini Officii debet esse Oratio vocalis; sed quælibet Oratio vocalis debitè pronuntiata est per se audibilis ab ipso recitante, ut advertentem & reflectentem convincit experientia: ergo &c. Hinc.

Resol. 1. Non satisfacere suæ obligationi, qui ità leviter movent linguam, labia, & dentes, ut vox vera non formetur; quia tales motus in gutture; seu inter dentes facti, sunt potiùs inchoatio verborum, quàm verba.

Resol. 2. Non debere quemquam scrupulizari circà vocem: modò enim verè & integrè verba formet, vox ejus est sufficiens, quantumque sit tenuis.

Petes: quid dicendum de Privilegio Leonis X. concesso FF. Minoribus, ut possit quædam, tum in Missa, tum in Officio dicere tantùm mentaliter: quod aliqui etiam ad totum Officium extendunt?

R. Hoc Privilegium esse vivæ vocis oraculo datum, ut fatetur Rodriguez in suo Bullario: adeòque ab Urbano VIII. revocatum.

Nec refert, quòd Pius V. omnia Privilegia vivæ vocis oraculo data per Bullam *Mendicantium ordines* 41. §. 5 apud Cherubin. Tom. 3. confirmaverit: quia cùm fuerit intentio Urbani omnia illa Privilegia revocare, quorum non haberetur expressa & specialis mentio in aliquo scripto anthentico, idque ut fraudes & abusus vitarentur, patet Bullam Pii V. sicut & Gregorii XIII. in quibus vivæ vocis oracula nec expressè, nec specialiter, sed tantùm in genere confirmantur, non obstare quo minùs per Bullam Urbani VIII. sint revocata.

ARTICULUS VII.

Quo studio Horæ Canonicæ sint recitandæ?

CUm Innoc. cap. 9. *De celebratione Missarum* præcipiat in virtute sanctæ obedientiæ, ut Divinum Officium *studiosè*, pariter & *devotè* celebretur: hujus occasione quæritur, quo studio debeat persolvi.

CONCLUSIO I.

EO studio persolvi debet Officium Divinum, ut integrè omninò persolvatur, idest sine syncopa omissione, truncatione, aut mutilatione, sive partis, sive verborum, sive syllabarum.

Ratio clara est; quia Ecclesia non præcipit Officium Divinum mutilatum, aut truncatum, sed integrum, & ex omni parte completum. Hinc.

Resol. 1. omittentem partem Officii notabilem, v. g. integram Horam minorem, aut Nocturnum in Matutino aut partem æquivalentem, probabiliùs peccare mortaliter; venialiter autem, qui mediam partem Horæ minoris, aut duos vel tres Psalmos minores.

An autem omittens integrum Officium, tot committat peccata, quot sunt Horæ distinctæ? probabilius est quòd non: quia singulæ Horæ non diversis præceptis, ut volunt aliqui sed omnes unico præcepto præcipiuntur; quandoquidem injunguntur omnes Horæ simul tanquam unum & idem Officium, ut patet ex Bulla Pii V. & dicto Cap. 9. Ille tamen non satisfaceret in Confessione, dicendo: *Peccavi mortaliter in omissione Horarum:* quia licèt unicum peccatum commiserit est tamen notabiliter gravius, quam si unicam Horam omisisset: jam autem circumstantiæ notabiliter aggravantes sunt in Confessione declarandæ, ut suo loco dicitur; & ideò semper numerus & qualitas Horarum, quas quis omisit, aut omittere intendit, sunt Confessario aperienda.

Resol. 2. Omittentem eodem die in Officio modò Psalmum modò Orationem, modò Hymnum &c. posse tandem peccare graviter: quia omissiones illæ simul sumptæ possunt conflare materiam notabilem.

Dixi: *Eodem die:* nam si omissiones leves fierent singulis diebus nunquàm perveniretur ad mortale: quia sicut Officium hodiernum v. g. non habet connexionem cum hesterno, ità nec omissio hodierna, cum omissione hesterna.

Resol. 3. Sic recitantem versiculos, ut, omissis verbis intermediis, prima verba proferat & ultima, sicut & absorbentem syllabas, sive medias, sive ultimas, peccare graviter, ubi materia omissa est notabilis. Limita tamen, nisi syllabarum absorptio esset talis, ut verborum sensus non deperderetur: tunc enim esset tantùm veniale, aut nisi id fieret ex naturali linguæ præcipitantia, aut balbutie; quia tunc nullum est peccatum.

Dixi: *naturali*; quia si præcipitantia illa, aut balbuties sit voluntaria, vel in se, vel in causa ob consuetam in recitando festinationem, non excusatur coram Deo; teneturque seriò & fortiter ad laborare, ut, sicut immoderatè præcipitando pravam illam consuetudinem sibi fecit, ità moderatè & paulatim legendo illam relinquat.

Resol. 4. Etiam peccare illos, juxtà materiæ quantitatem, qui vel in choro, vel cum socio Horas persolveodo, resumunt suos versiculos antequam finierit alter. Ratio est, quia ultrà quòd partem anticipatam non communicent alteri, non percipiunt ipsimet versiculos à choro, vel socio recitatos.

Resol. 5. Non satisfacere illos, qui non legunt versiculos per organum, vel instrumenta decantatos, nisi certè aliquis de choro illos interim alta voce recitaret, aliisque communicaret, ut fit in aliquibus Religionibus.

CONCLUSIO II.

STudium ab Ecclesia in Officio Divino requisitum, ultrà verborum, aut syllabarum truncationem, prohibet quamlibet interruptionem moralem sine causa factam; non quidem inter unam Horam & alteram, sed inter partes ejusdem Horæ, si saltem Matutinum excipias.

Ratio est; quia talis interruptio est inversio usitati & assignati ab Ecclesia ordinis. Præterea sicut dedecet illum, qui Regem alloquitur, ab incepto sermone sine causa desistere; ità & illum qui Deum alloquitur, inchoatam orationem sine causa intermittere.

Dixi. 1. *Interuptionem moralem:* quia valdè modica in moralibus pro nihilo reputatur.

Dixi 2. *Sine causa factam*; quia si causa subsit, v. g. ut Confessio aliqua audiatur, puer baptizetur, Missa celebretur, ubi illa non possunt commodè transferri, nullum peccatum. Ubi autem nulla subest causa, tantùm veniale: quantacumque sit interruptio, modò omnia eodem die recitentur. Cujus ratio est; quòd interrumpens ponat omnem materiam ab Ecclesia præscriptam: & aliundè quilibet Psalmus, Hymnus, Oratio, Capitulum &c. Imò & ferè quilibet versus sit per se quædam oratio, vel sententia, vel Divini Nominis exaltatio, vel instructio &c. habeatque independenter ab aliis completam suam significationem.

Dices 1. Conc. Toletanum VII. prohibet sub pœna excommunicationis, adeòque sub gravi culpa, ne quis Divina Officia interrumpat.

R. Concilium ibi loqui de Missa, non de Horis, ut patet ex textu.

Dices 2. Graviter peccat interrumpens formam Sacramentorum ergo similiter.

R. Disparitatem esse, quòd partes Officii separatæ habeant suam significationem, non sic verba formæ ab invicem separata.

Dices 3. Pars Horæ inchoata manè non conjungitur cum altera lecta post meridiem: ergo vel pars inchoata est repetenda, vel certè peccatur graviter, si illa sit notabilis.

R. Dist. Ant. non conjungitur cum altera in ratione actionis, C. in ratione partis Officii, N. sicut enim una Hora dicta manè satis jungitur cum aliis Horis diù post recitatis, ut componat unum & idem Officium, ità partes in nostro casu satis junguntur, ut efficiant integram Horam.

Dixi 3. *Si Matutinum excipias:* quia licèt cum Laudibus unicam Horam constituat, ab illis tamen posse separari, docet praxis timoratorum communis. Illa autem casu, consultum est terminare Matutinum cum Oratione diei,

non tamen obligatorium; fit quidem in nocte Nativitatis Domini, sed propter Rubricam specialem, quam pro aliis diebus nullibi reperimus. An etiam possit separari Nocturnus à Nocturno? Probabilius est quod sic, modò interruptio fit tantùm unius, aut alterius Horæ: quia sic fiebat in primitiva Ecclesia, ubi Matutinum canebatur in tribus vigiliis noctis, & Laudes in quarta vigilia.

ARTICULUS VIII.

Qua devotione recitari debeat Officium Divinum?

SUppono 1. devotionem, juxtà Scotum quodlib. 20. esse pium mentis motum in Deum, seu, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 82. art. 1. promptam & paratam voluntatem exequendi ea, quæ ad cultum Divinum pertinent.

Suppono 2. devotionem esse triplicem. Externam seu corporalem, quæ consistit in debita & reverenti corporis compositione. Internam seu spiritualem, quæ consistit in interna ad Deum elevatione, & Mixtam, quæ utramque importat.

CONCLUSIO I.

UT Horæ persolvantur cum devotione requisita, requiritur intentio Orandi. Est communis.

Ratio est; quia cùm lectio Horarum sit de se indifferens vel ad studium, vel ad curiositatem, vel ad memoriæ exercitationem &c. determinari debet ad Orationem per aliquid, quod non potest esse aliud, quàm intentio orandi.

Præterea, ut quis satisfaciat præcepto, debet habere intentionem ponendi rem præceptam, ut dicitur in Tractatu de Legibus: sed præcepta hic est Oratio: ergo &c.

Porrò intentio habitualis non sufficit, nec actualis requiritur: sed virtualis & implicita, quam censetur habere, qui obligationi suæ satisfacturus Breviarium assumit, aut debito tempore ad chorum convenit, ibique legendo, aut canendo, per modum orantis se gerit, abstinendo ab omni actu contrario, vel exclusivo intentionis. Hinc

Resol. 1. Non requiri, ut quis actu formali & expressò dicat: ego intendo per hanc Horarum lectionem Deum colere, aut orare: quod est notandum pro scrupulosis, qui se præsumeunt sunt habuisse intentionem, cùm de illa dubitant.

Resol. 2. Non habere intentionem requisitam, qui inter legendum aliquid agit, quod directè, vel indirectè Orationi opponitur; quandoquidem non censeatur velle orare. Sed de his fusiùs posteà.

CONCLUSIO II.

CErtum est apud omnes requiri ad debitam Horarum lectionem, devotionem externam.

Ratio est, quia cùm præcipitur oratio, etiam consequenter præcipitur ut legens habeat se saltem exteriùs, per modum orantis: quod stare non potest sine devotione externa, quam inculcat Trident. sess. 24. cap. 12. de Reform. ubi præcipit Officium Divinum persolvi *reverenter*. Hinc satisfaciunt, tenenturque ad fructuum restitutionem si sint Beneficiarii, qui inter legendum, aut canendum occupantur exteriùs iis rebus, cum quibus attentio interna consistere nequit, ut si confabulentur, contemplentur picturas, epistolas aut nuntia nova legant, vel auscultent; si scribant, pingant, laudant &c. quia illa extra mentem distrahunt. Aliud esset, si legerent se vestiendo, spoliando, manus aut faciem lavando, eo quòd illa ex se non videantur distrahere; tum quia propter assuetudinem vix attentionem requirunt; tum etiam quia id innuit praxis Sacerdotum, qui manus lavando, vestes Sacerdotales induendo vel exeundo, solent certas Orationes, idque ex præscripto Ecclesiæ, recitare. Cæterùm, cùm non sit certum de omnibus occupationibus externis, an per se distrahant necnè, debet unusquisque seriò seipsum consulere, & ab iis occupationibus, quibus viderit se distrahi, abstinere; etiamsi non forent ex se distractivæ, quia sufficit quòd sint tales respectu ipsius.

Petes: an qui inter recitandum occupatur inadvertenter & involuntariè alicui rei cum attentione interna incompossibili, teneatur Officium repetere?

Respondet Bonacina cum pluribus aliis, Nego; sed probabiliùs crediderim, quòd licèt talis non peccet ratione inadvertentiæ, debeat tamen id, quod sic recitavit, repetere, nisi esset quid valdè leve.

Ratio mea est: quòd talis non ponat rem præceptam, quæ est, ut Horæ ab homine per modum orantis, aut Deum colentis se habente recitentur; undè sicut non censetur Missam audire, qui illius tempore picturas, aut ultra perlustraret, licèt inadvertenter & involuntariè, eo quòd non haberet assistentiam Religiosam: ità nec censeretur penso Horarum satisfacere, qui illa memoriter legendo, ad comœdias, v. g. aut spectacula attenderet, licèt inadvertenter, idque propter defectum devotionis externæ, formaliter & expressè ab Ecclesia præceptæ.

Dices: Ecclesia præcipit in Horis devotionem seu attentionem internam, & tamen involuntariè distractus satisfacit: ergo licèt præcipiat devotionem externam, involuntariè non devotus externè, etiam satisfacit.

R. N. conseq. disparitas est quòd involuntariè, non devotus externè, nec virtualiter, nec actualiter habeat devotione externam, cùm nullo modo imaginabili habeat se per modum orantis: involuntariè autem distractus, licèt non habeat attentionem actualem, retinet tamen virtualem, quam sufficere asserunt communiter Theologi cum D. Thoma 4. dist. 15. art. 4. ad 2 ubi sic loquitur: *Attentio in Oratione manere debet secundùm virtutem, sed non requiritur quod semper maneat per essentiam actus: Manet autem secundùm virtutem, quando aliquis ad Orationem accedit cum intentione aliquid impetrandi, vel Deo debitum obsequium reddendi: etiamsi in prosecutione Orationis mens ad alia rapiatur.*

CONCLUSIO III.

REquiritur etiam ad debitam Officii Divini recitationem devotio, seu attentio interna: ità ut non satisfaciat voluntariè distractus, licèt gerat se exteriùs per modum Orantis. Ità Doctores satis communiter, quibus annuit Clerus Gallican anno 1700. congregatus, cùm hanc propositionem censuravit: *Horarum præcepto satisfacit, qui voluntariè labiis tantùm, non tamen mente, orat, &c.*

Prob. 1. ex Conc. Lateranensi, Viennensi, & Tridentino, quæ simpliciter & absolutè requirunt in Horarum recitatione devotionem, quam certè non habet voluntariè distractus; cùm devotio tantùm externa non sit nisi larva devotionis: undè Trident. sess. 24. Cap. 12 de Reform. ut præveniret objectionem eorum, qui dicerent tantùm præcipi devotionem externam, jubet ut *Canonici compellantur Officia Divina reverenter, distinctè, & devotè recitare: reverenter* quidem quantùm ad corporis compositionem, *distinctè*, quantùmad ejus pronuntiationem, & *devotè* quantùm ad mentis elevationem; & certe si Concilium solùm devotionem externam præcipere intendisset, cur, postquam dixerat *reverenter*, addidisset etiam *devotè*; quandoquidem verbum *reverenter* certò requirat devotionem & modestiam externam.

Prob. 2. ex SS. Patribus, & ex communi Doctorum consensu, qui unanimiter docent, orationem externam sine interna, vocalem sine mentali, nec esse, nec mereri nomen orationis. Hinc Bellarminus libro 1. de bonis Operibus cap. 2. *Vocalis tantùm non est utilis ad placandum Deum, sed magis ad provocandum ad iram*: & ideò concludendum est, Ecclesiam præcipientem Officii Divini recitationem, vel non præcipere orationem (quod nunquàm admittent Adversarii) vel certè, si orationem præcipiat, etiam devotionem internam præcipere, cùm sine illa non stare possit oratio, ut jam magis patebit.

Prob. 3. Ratione: ut quis debitè persolvat pensum Horarum, debet habere intentionem orandi, ut conveniunt omnes: atqui voluntariè distractus non habet intentionem orandi: ergo. Prob. Min. quia velle orare, est velle habere mentem in Deum elevatam, cùm oratio sit mentis in Deum elevatio, vel ascensio: impossibile est autem, ut qui voluntariè & deliberatè habet mentem in sæcularibus negotiis, aut in cogitationibus vanis & frivolis occupatam, velit ipsam eodem tempore habere in Deum elevatam. Hinc

Resol. 1. Voluntariè distractum teneri omnia, quæ cum tali distractione recitavit, repetere; & ultrà, juxta materiæ proportionem, graviter vel leviter contra jus naturæ delinquere, ub injuriam, quam per talem mentis evagationem rebus sacris intulit: *Posset tam fœda ac turpis esse peregrinatio illa mentis, ut duplicis sceleris, seu lethalis culpæ labem haberet: unam v. g. Cogitati, optatique stupri, vel homicidii, alteram insignis injuria qua Divinæ preces, Psalmi, Sacræque Scripturæ verba tunc afficiuntur*: hoc attribuitur satis communiter D. Chrysostomo hom. 79. ad populum Antiochenum; sed reverà ibidem reperitur.

Resol. 2. Beneficiatum sine ulla attentione interna legentem Officium, obligari pro rata ad restitutionem fructuum; cùm non censeatur præcepto Horarum satisfecisse.

Obj. 1. Ecclesia non potest præcipere actus internos: ergo nec attentionem internam.

R. Dist.

R. Dist. Ant. non potest præcipere actus merè internos, transeat. Actus internos, qui requiruntur ad hoc, ut actus externi ponantur in certa specie actus moralis, N. jam autem lectio Horarum sine ulla attentione interna, non est verè & realiter oratio, sed materialis verborum prolatio.

Instabis. Adoratio externa facta idolo est vera Idololatria, quamvis nulla sit intentio idolum adorandi: ergo similiter in nostro casu.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd plus requiratur ad actum bonum quàm ad actum malum, cùm actus fit malus ex quolibet defectu, bonus autem non nisi ex integra causa.

Obji. 2. Inde sequitur, voluntariè distractum in oratione vocali licerè non peccare, cùm statim desinat esse oratio, ubi incipit voluntaria distractio.

R. N. sequelam; quia licèt non ampliùs oret; injuriam tamen facit precibus Divinis, quas tam indignè tractat. Hocque patet ex D. Chrysost. sup.

Obji. 3. Involuntariè distractus satisfacit Officio: ergo etiam distractus voluntariè. Proo. Conseq. quia non plus habet attentionis internæ primus, quàm secundus.

R. N. Conseq. Ad prob. dist. ass. non plus habet attentionis internæ actualis, C. Virtualis, N. Unde licèt in neutro sit attentio actualis, in primo tamen remanet virtualis, quam non retractat distractio involuntaria, benè tamen voluntaria; cùm revocet intentionem orandi.

Obji. 4. Hæc sententia exponit legentes Horas variis scrupulis.

R. N. ass. qui enim incipit Horas cum intentione attendendi, vel Deo vacandi, præcepto satisfacit, modò in decursu illam voluntariè non revocet, nec opus cum ea incompossibile peragat. Quo certè nihil facilius.

Pro coronide hujus articuli proderit hic referre quæ D. Bonav. de Seraphico P. nostro Francisco tradit in vita ejusdem Cap. 10. *Solitus erat*, inquit, *vir sanctus Horas Canonicas non minùs timoratè Deo persolvere, quàm devotè: nam licèt oculorum, stomachi, splenis, & hepatis ægritudine laboraret, nolebat tamen muro aut parieti inhærere, dum psalleret, sed Horas semper erectus, & sine caputio, non gyrovagis oculis, nec cum aliqua syncopa persolvebat. Si quando esset in itinere constitutus, figebat tunc temporis gressum..... dicebat enim, si quietè comedit cibum suum, futurum cum ipso vermium esca, cum quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ?*

ARTICULUS IX.

Qualis requiratur attentio in Horis, quænam utilior & quis censeatur voluntariè distractus?

SUppono 1. attentionem hîc esse actum Intellectus reflectentis ad ipsam Officii Divini recitationem, prout est actus Religionis ad Dei cultum ordinatus. Est triplex: *Actualis* una, qua quis legendo actualiter attendit: *Virtualis* altera, quæ ratione actualis præhabitæ censetur remanere in eo, qui illam per actum contrarium, aut incompossibilem non retractat, licèt involuntariè distrahatur; & *Habitualis* tertia, qua quis Officium legit ex habitu, nihil ad illud advertens, ut accidere potest in somniante, ebrio, aut etiam amente.

Suppono 2. Attentionem iterum esse triplicem, primam ad verba Officii, secundam ad sensum verborum, tertiam ad Deum, qui colitur. His suppositis,

CONCLUSIO I.

AD debitam Horarum lectionem, non sufficit attentio Habitualis: non requiritur Actualis; necessaria est saltem Virtualis: est communis.

Prob. Prima pars; quia attentio tantùm habitualis non sufficit ad actum moralem & humanum, qualis debet esse lectio Horarum, cùm sit actus Religionis.

Prob. Secunda pars; quia attenta humana fragilitate, est moraliter impossibile, ut homo retineat imaginationem, & mentem semper actu adhærentem.

Prob. Tertia pars; necessaria est attentio aliqua, ut ostendimus; non sufficit Habitualis; non requiritur actualis; ergo, cùm nulla sit alia, haberi debet ad minimùm Virtualis, quæ est maximè humanæ fragilitati & capacitati proportionata.

CONCLUSIO II.

NOn requiritur, ut quis satisfaciat Horis Canonicis attentio ad sensum verborum; imò nec singularis ad singula verba, sed sufficit moralis quædam & generalis attentio, qua quis advertit se debitè verba & verborum sententias pronuntiare, modò tamen aliqualiter ad Deum attendat.

Prob. Prima pars; quia certùm est, Moniales posse huic præcepto satisfacere; licèt defectu Latinitatis sensum verborum nullatenùs valeant percipere.

Obji. *Nihil aliud, dum psallitis, quàm quod psallitis, cogitetis.* Inquit D. Bern. Serm. 47. in Cant.

R. Verba illa esse ad meliora exhortantis, non autem obligationem aliquam declarantis.

Prob. Secunda pars: quia naturæ per se volubili, & ad varia distractæ videtur moraliter impossibile ad singula verba reflectere.

Prob. Tertia pars; quia ex D. Thoma 2.2. q.83. art.13. sufficit, ut quis ità attendat ad verba, ut in illis non erret; sed ad hoc sufficit generalis quædam attentio, ut omnes legentes convincit experientia: ergo.

Addidi tamen: *Modò aliqualiter ad Deum attendat*, quam attentionem habere censetur, qui Officium incipit cum intentione Deum orandi, si in decursu illam non retractet. Undè si qui Authores graves dicant non requiri ad satisfaciendum præcepto attentionem ad Deum, intelligendi sunt de Attentione formali & expressa; non autem de implicita in intentione orandi contenta, cùm sine illa non fiet oratio. Et indè sequitur voluntariè distractum, licèt supponatur habere attentionem sufficientem ad verba ne erret, non satisfacere suæ obligationi; cùm per illam distractionem revocet intentionem orandi sine qua nec verborum prolatio, nec ad eadem attentio orationem constituunt: Patet in eo qui attentè legeret ex studio, vel ex curiositate.

CONCLUSIO III.

LItteratis, & in verborum, ac sententiarum significatione exercitatis utilius est, ac intentioni Ecclesiæ conformius, ad sensum & mysteria Horarum attendere, quàm aliis meditationibus, quantumvis piis, sese applicare.

Ratio est; quòd Ecclesia à Spiritu S. edocta componendo Officium Divinum ex talibus Psalmis, Lectionibus, Hymnis &c. satis nobis insinuet eò dirigendam esse mentem, quo ducunt verborum sententiæ, aut mysteria, idque confirmat D. Bern. sup. citatus, dum admonet Confratres nihil aliud, licèt sanctissimum, deberet inter psallendum cogitare, quàm quod in ipso Officio continetur. Undè credibile est, Deum ordinariè in has sanctas reflectiones, tanquàm toti Ecclesiæ communes, copiosiùs influere, quàm in quælibet alia particularia voluntariè assumpta.

CONCLUSIO IV.

MOnialibus, & aliis, verborum sensum, ac mysteria non apprehendentibus utilius est, & fructuosius piam aliquod mysterii, ac præsertim Passionis Dominicæ meditationem assumere, quàm solo verborum cortici inhærere.

Ratio est; quia certum est, mentem fortiùs in Deum elevari per affectuosam aliquam contemplationem, quàm per non intellectam verborum prolationem, quæ nonnunquam tædium parit; dum interim pia aliqua cogitatio consolationem internam pareret.

Dixi: *Præsertim Passionis;* quia quælibet Hora Canonica aliquod Christi Passionis mysterium repræsentat: Matutinum quidem cum Laudibus, omnia quæ in horto acta sunt: Prima injurias, pœnas, & opprobria quæ Christus in Palatio Caiphæ passus est: Tertia flagellationem, & ex spinis coronationem, ac tandem mortis sententiam: Sexta crucifixionem, Nona ipsius mortem, ac lateris aperturam, Vesperæ è Cruce depositionem: Completorium denique sepulturam; quæ omnia sequentibus versibus comprehenduntur.

Hæc sunt septenis, propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat:
Prima replet sputis; causam dat Tertia mortis;
Sexta cruci nectit; latus ejus Nona bipartit;
Vespera deponit, tumulo Completa reponit.

CONCLUSIO V.

ILle censetur voluntariè distractus, qui vel in se, vel in causa, sive positiva, sive negativa aliquid facit, aut permittit, quod

quod est incompossibile cum attentione necessaria, aut cum intentione orandi.

Ratio est; quia ille voluntariè recedit quodammodo ab opere quod facit; cùm ejus actio, quæ deberet esse vera oratio, nec speciem orationis habeat, imò nec nomen mereatur. Hinc

Resol. 1. Esse voluntariè distractum, non tantùm illum, qui formaliter non vult attendere ad Officium; sed etiam qui internè vel externè occupatur certis rebus, per quas destruitur attentio, licèt expressè illam non revocet: ut si ludat, litem aut contractum aliquem animo revolvat.

Res. 2. etiam voluntariè censeri distractum illum, qui immediatè à confabulatione, lusu, aut aliis actionibus, per quas novit se frequenter in Officio notabiliter distrahi, Officium recitat sine ulla animi præparatione; quia reputatur implicitè in distractionem consentire.

Res. 3. Ejusdem peccati esse reum, qui distractionibus vel ab objecto externo, vel etiam à dæmone immissis non resistit, ubi illas advertit.

ARTICULUS X.

Quæ causæ excusent à legendis Horis?

SUppono, justè excusatum ab Horis legendis ratione infirmitatis, occupationis, aut impotentiæ, non teneri earum loco certas preces recitare, saltem si non sit Beneficiatus. Ratio est; quia nullibi talе præceptum legitur, & aliundè non est imponenda nova obligatio, nisi adsit jus aliquod expressum.

Dices: Qui non potest audire sacrum in die Dominico, tenetur, si possit, alias preces fundere; ergo similiter in nostro casu.

Resp. Dist. Ant. Tenetur aliàs preces fundere, ratione præcepti de sanctificanda Dominica, C. ratione præcepti Missæ audiendæ, N. Hocque patet in exemptis à jejunio ratione itineris, laboris &c. quibus loco jejunii non imponitur aliud.

Dixi: *Saltem si non sit Beneficiatus*; quia ratio justitiæ postulat, ut Beneficiatus, qui non potest per notabile tempus Officium persolvere, quandoque alias preces fundat pro benefactoribus. Aliud esset, si tantùm per tres aut quatuor dies impediretur; quia posset rationabiliter præsumi non fuisse mentem Fundatoris cum tanto rigore obligare. Hoc supposito.

CONCLUSIO I.

EXcusat ab Officio recitando legitima dispensatio; quam dare pro tota Ecclesia Summus Pontifex: pro suis respectivè subditis Prælatus Ordinis Mendicantis, idque ex privilegio, sicut & pro suis Mater Ancilla Annunciatarum, si adsit consilium Discretarum & Confessarii, aut Prælatorum; patet ex earum Regula. Sed hæc dispensatio est impropriè dicta, defectu jurisdictionis spiritualis.

Sed numquid idem possunt Episcopi respectu suorum?

Resp. Posse in casibus saltem frequentioribus, idque ex tacita Summi Pontificis intentione, cùm prodens Ecclesiæ regimen videatur hoc exigere. Disparitas est autem inter Papam & alios dispensantes, quòd dispensatio facta ab illo sine causa, sit valida, licèt illicita; ab hic autem, nec sit valida, nec licita, ut dicitur in Tractatu de Legibus.

CONCLUSIO II.

EXcusat etiam gravis & honesta occupatio, quæ sine notabili sui, aut proximi incommodo non potest omitti, ut si quis pro concludenda pace, pro sedandis tumultibus publicis, & similibus debeat per diem integrum impediri. Item si debeat Parochus, aut alius Confessarius, qui necdum Horas persolvit, Confessionem moribundi usque ad mediam noctem protrahendam excipere. Ubi autem prævidetur occupatio futura, debet Horarum lectio anteponi.

CONCLUSIO III.

EXcusat similiter gravis infirmitas, quam censetur habere, qui non potest sine magno sanitatis dispendio Officium legere.

Ratio est; quia non est præsumendum piam Matrem Ecclesiam velle afflictis afflictionem novam adjicere. In dubio autem, an morbus sit sufficiens, standum est Medicorum opinioni, vel petenda à Superiore dispensatio, si commodè audiri possit. Cæterùm, si infirmus, his non obstantibus, remaneat dubius, non tenetur, imò non potest Officium recitare, si timeat morbum indè graviter augendum; quia tunc præceptum naturale de conservanda vita prævalet præcepto Ecclesiæ de legendo Officio. Aliud esset, si tantùm leve malum timeretur; quia non tenemur vitam nostram omnibus modis conservare, præsertim, ubi concurrit præceptum strictissimum, quale est legendi Horas.

Dixi in conclusione: *Infirmitas gravis*: nam dolor capitis, stomachi, aut pectoris non ità vehemens, sicut & febris tertiana aut quartana, quæ tantùm per aliquam dici partem vexant infirmum, ordinariè non excusant; quandoquidem non reddant ægrotum ad id muneris moraliter impotentem. Aliter tamen loquendo est de infirmo convalescente à gravi morbo, qui potest per aliquot dies, prudentia arbitrio, Horas non legere, virium imbecillitate, & Ecclesiæ benignitate id suadentibus.

CONCLUSIO IV.

ALia causa excusans à lectione Horarum, est impotentia, sive intrinseca, qualis est cæcitas, sive extrinseca, qualis est defectus Breviarii; quia nullum præceptum obligat ad impossibile. Tenetur tamen impotens id, quod novit memoriter, recitare; sicut tenetur qui non potest summam integram partem, quam potest, restituere. Idque satis insinuat Ecclesia, condemnans sequentem propositionem; *Qui non potest recitare Matutinum &c.* Vide art. 3.

Petes. An peccet toties, quoties Horas omittit, quæ initio itineris, aut navigationis, Breviarium voluntariè relinquit, prævidens se non aliud habiturum?

R. 1. Certum esse ab initio peccare affectu tot peccatis, quot diebus prævidet se non lecturum Horas, quandoquidem velit in causa omnes illas omissiones.

R. 2. non ampliùs peccare effectu, ubi Horarum lectio facta est impossibilis; quandoquidem nullus teneatur ad impossibile, debet tamen statim, ac fieri potest, de commissa culpa pœnitere, quam in omnes omissiones ità influere sustinent aliquid, ut dicantur actus voluntariæ, quamdiu culpa non est per pœnitentiam revocata.

CONCLUSIO V.

EXcusatur etiam à recitandis Horis Beneficiarius nec Religiosus, nec sacris initiatus, qui sine sua culpa privatur ad tempus notabile fructibus sui Beneficii.

Ratio est, quia non est verisimile Ecclesiam, aut Fundatores voluisse tales obligare. Præterea, si justum est, ut ille qui altari inservit de altari vivat; etiam justum videtur, ut qui de altari non potest vivere, altari non teneatur inservire.

Dixi 1. *Qui sine sua culpa*; privatus enim fructibus propter culpam tenetur, tum in particulari, tum in choro, Horas persolvere.

Dixi 2. *Ad notabile tempus*; quia si tantùm per breve privetur, non videatur ab Horis eximendus; quandoquidem non vellet ipsemet cum tanto rigore tractari, ubi ex causa rationabili aliquamdiu ab Horis legendis abstineret.

CONCLUSIO VI.

EXcusantur etiam ab Officio chori; non tamen semper ab Officio in particulari, qui justa corporis necessitate detinentur. Patet ex Cap. unico *de Clericis non residentibus* in sexto, censetur autem adesse justa corporis necessitas. 1. Quando quis ex consilio prudentis Medici aliò migrat aeris captandi gratia, aut domi remanet propter aeris intemperiem.

2. Si adsit grave periculum pestis, aut alterius morbis notabilis remanentibus in loco Beneficii.

3. Si quis ob nimiam senectutem non possit sine notabili difficultate choro adesse.

4. Si exeunti domo verè immineat mortis, aut gravis vulneris periculum. Et hi omnes possunt, ubi non viget consuetudo in contrarium, suos fructus facere: sicut & illi, qui ab hostibus detinentur, injustè incarcerantur, aut in exilium mittuntur, vel etiam sine sua culpa à loco Beneficii excluduntur.

Dixi: *Non tamen semper ab Officio in particulari*; quia ubi necessitas non impedit privatam Horarum lectionem, certum est ab illa non eximi.

QUÆ.

QUÆSTIO IV.

De peccatis Religioni per excessum oppositis.

Religioni utpotè virtuti morali, adeòque in medio consistenti, opponuntur aliquà per defectum, ut irreligiositas cum suis speciebus; aliqua per excessum,ut Superstitio cum suis. Porrò opponitur Superstitio per excessum non quia excedit in cultu Divino; sed quia cultum Divinum exhibet, vel ei cui non debetur, vel, si ei, cui debetur, alio tamen modo, quàm debeatur. De Superstitione ejusque speciebus, quæ sunt Idololatria, Divinatio, vana Observantia, Magia & Maleficium, sequentibus articulis agemus.

ARTICULUS I.

Quid sit Superstitio & quotuplex?

CONCLUSIO I.

Superstitio est cultus perversus, quo vel creatura colitur loco Creatoris, vel Creator ipse modo indebito.

Superstitio est duplex: una rei cultæ, quæ est Idololatria, de qua postea; altera cultus indebiti, quæ est cultus vitiosus vero Numini exhibitus. Hic cultus alius est falsus, alius superfluus, alius indecens. Primus ex genere suo peccatum est mortale propter gravem irreverentiam Deo illatam Secundus & tertius aliquando sunt mortale, aliquando veniale, pro rei gravitate, aut levitate.

Porrò ad falsum cultum pertinet falsas Reliquias intrudere adorandas, falsa miracula prædicare, aut imprimere; signum falsi miraculi vel Beneficii accepti, anathemata imagini alicujus Sancti apponere. Item Deum Judaicis, aut Mahumeticis cæremoniis colere; cùm sit declarare sectas illas esse veras, cùm tamen sint falsæ.

Pertinet ad cultum superfluum in Officio, vel in Missa certas preces addere, novas cæremonias ex devotione indiscreta intermiscere, præter Ecclesiæ consuetudinem in pondere cereorum, in numero Orationum, in corporis situ, tempore precum Religionem ponere.

Sed quid dicendum de circumductione equorum circum templa S. Eligii, de aperitione venæ jumentorum in die S. Nicolai, de cæremoniis adhiberi solitis in peregrinatione ad S. Hubertum in Ardenna, sicut & ad alios sanctos in aliis mundi partibus &c.

R. In his & similibus rebus, tum ex ignorantia, tum ex Ministrorum avaritia, tum ex indiscreta devotione populi, multa irrepsisse superstitiosa; undè tenentur Parochi locorum, ubi talia practicantur, Episcopos suos de omnibus informare, & nisi illi, habito prudenti de talibus cæremoniis examine, illas approbaverint, debeant eas, nonobstante vulgi clamore, absolutè exterminare. Quantùm ad cæremonias peregrinorum ad S. Hubertum, dicuntur examinatæ & approbatæ; & ideò sine scrupulo practicantur, etiam à timoratis.

Ad cultum indecentem pertinet, si Musica, Organa, aut alia instrumenta in Officio Divino adhibita, lasciviam, si toni, aut cantus sint profani.

ARTICULUS II.

Quid sit Idololatria, & quale peccatum?

Suppono 1. Idololatriam ab idolo esse derivatam. Est autem idolum in plenitudine suæ significationis acceptum, simulacrum repræsentativum cujuslibet rei existentis, aut fictæ; sed jam usus invaluit, ut ad solam effigiem falsi Numinis restringatur; & ideò imagines Dei, B. Virginis, Sanctorum & Angelorum, nunquàm idola nuncupantur.

Supp. 2. Idololatriam latiùs sumptam accipi pro quolibet peccato mortali, quo quis creaturam Deo anteponit, estque ei instar idoli, quod non rarò accidit parentibus respectu prolium, juvenibus respectu puellarum &c. sed de idololatria strictiùs sumpta hic agitur.

Supp. 3. Non fuisse idololatriam strictam in prima mundi ætate, propter recentem Creatoris mundi memoriam, ex qua adhuc vigebat unius Dei cognitio, undè incepit in secunda mundi ætate à Nemroth, qui, ut fertur, cogebat omnes ignem adorare: vel à Nino, qui patris sui Beli imaginem jussit adorari. Et indè non tantùm inter Gentiles, sed etiam inter Judæos, ac postea in plurimas mundi partes ad hæc usque tempora diffusa est. His suppositis

CONCLUSIO I.

Idololatria hic, est cultus Divinus creaturæ ut Divinitati exhibitus.

Dicitur 1. *Cultus*, sivè interim sit sacrificium, quod soli Deo debetur, sivè quodlibet aliud signum honoris, quo creatura instar Dei colitur.

Dicitur 2. *Divinus*, ut excludatur Dulia, quæ redditur Sanctis, & Hyperdulia, quæ B. Virgini.

Dicitur 3. *Creaturæ*, sivè animatæ, ut sunt Dæmones, animæ separatæ, bruta: sivè inanimatæ, ut sol, luna &c.

Dicitur 4. *Ut Divinitati exhibitus*; quia si cultus Divinus exhibeatur creaturæ ut creaturæ, erit quidem peccatum gravissimum, sed non idololatria in omni rigore.

CONCLUSIO II.

Idololatria est ex genere suo grave peccatum, & quidem inter mortalia gravissimum.

Prob. 1. pars ex Script. Exodi 20. *Non adorabis ea*, scilicèt exteriùs, *neque coles*, scilicèt interiùs, ut exponit Glossa. Quod præceptum obligare graviter, supponunt Interpretes, & Theologi, quando dicunt unanimiter, illum, qui tempore persecutionis, etiam ex metu mortis, idola exteriùs veneraretur, licèt interiùs fidem servaret; à peccato mortali non fore immunem: & licèt, in foro conscientiæ excommunicationem in Bulla Cœnæ contentam non incurreret, cùm propriè Hæreticus aut idololatra non esset eò quòd tali honore crederet indignum id, cui cultum Divinum exhiberet; in foro tamen externo, esset illi excommunicationi subjectus.

Prob. 2. pars; quia sicut in Republica gravissimè peccat, qui honorem Regium, ipsamque Regis Majestatem in alium transfert; ità à fortiori, qui honorem Divinum, ipsamque Divinitatem, quantùm in se est, creaturæ tribuit; undè reus est læsæ Majestatis Divinæ, sicut alter læsæ Majestatis humanæ.

ARTICULUS III.

Quid Magia, quale peccatum, undè cognosci possit opus magicum, & de quibus Magi in Confessione interrogandi?

Non agimus hic de Magia naturali, qua, nullo interveniente cum dæmone pacto, per vires rerum naturalium occultas mira quædam producuntur; quia licèt hanc periculosam esse meritò afferant aliqui, eò quòd facilè Diabolus illi se immisceat; tamen non esse, per se loquendo, peccaminosam, communis est Theologorum doctrina. Undè tantùm agitur hic de Magia superstitiosa, seu Diabolica.

CONCLUSIO I.

Magia hic est superstitio, qua magus mira quædam operat ope dæmonis, ratione pacti. Duplex est autem cum dœmone pactum: unum expressum, quo dæmon expressè, & formaliter invocatur; invocantique respondet, ac, inito pacto, rem petitam exequi promittit; sive interim appareat in forma visibili, sive non: aliud tacitum & implicitum, quod censetur fieri, quoties homo aliquid facere tentat per ea, quæ virtute naturali talem effectum producere non possunt: ut si certis verbis, aut characteribus utaris ad sanitatem recuperandam.

CONCLUSIO II.

Magia semper est peccatum mortale, & quidem execrandum.

Ratio est, quia involvit explicitam vel implicitam societatem cum Dœmone; est autem Deo summè injuriosum, quòd, ipso relicto. ad Dœmonem, perpetuum ejus hostem, recurratur.

CONCLUSIO III.

Ex triplici capite cognosci potest opus aliquod esse magicum. 1. Ex modo operandi; ut si, seclusa ope Divina, hinc Romam, aut Constantinopolim uno die vel brevissimo tempore transferaris; si homini vel bruto ægrotanti quasi in instanti sanitas restituatur: si hic aliqua figura pungatur, & homo alibi dolorem sentiat.

2. Ex causis; ut si neque ex natura sua, neque ex Dei aut Ec-

Ecclesiæ ordinatione connexionem habeant cum effectu: tunc enim effectum à Diabolo implicitè expectari, necesse est: unde hoc peccatum incurrunt, qui certa verba murmurant in aure equi, ut sanetur à dolore ventris: qui paleam alligant ad arborem, ut cesset febris: qui ad sanationem vulnerum adhibent certas insufflationes, cruces, & verba exotica &c.

3. Ex effectibus, quos constat non posse naturaliter produci, & aliunde non esse à Deo in illis circumstantiis expectabiles; ut si cœlo sereno audiatur subitò tonitru, videatur fulgur, eradicentur arbores, vastentur segetes &c.

CONCLUSIO IV.

De sequentibus Sagæ & Magi sunt à Confessario interrogandi. 1. de Idololatria, an dæmonem loco Dei habuerint, eique obtulerint sacrificia; aut preces fuderint: 2. De Hæresi an crediderint dæmonem non esse damnatum, eique adhærentes non esse damnandos &c. 3. De Apostasia, an Deo, B. Virgini, Sanctis, Fidei, Sacramentis renuntiaverint; 4. De Blasphemia in Deum, Christi humanitatem, B. Virginem & Sanctos. 5. De Sacrilegio, an sacra, & præsertim Eucharistiam profanaverint, aut iis indignè usi sint? 6. De Injustitia, an segetibus, hominibus, animalibus, & præsertim infantibus nocuerint per maleficia, incantationes &c. 7. De Luxuria, diabolo sese enormiter commiscendo, ut solent Lamiæ & Striges. Denique de iis omnibus, de quibus judicaverit prudens Confessarius expedire.

ARTICULUS IV.

Quid Maleficium, quotuplex, & an liceat uti opera Malefici ad Maleficia dissolvenda?

CONCLUSIO I.

Maleficium (quod à *malè* & *facio* dictum est) est ars seu potestas nocendi proximo sive in, sive in suis, ope dæmonis. Differt à Magia, quòd per hanc Magus quærat præsentem sui ostentationem; per illud autem, intendat Maleficus proximi detrimentum, ipsum, vel ejus bona lædendo. Ubi autem in Maleficiis, sicut & in aliis intervenit pactum expressum cum dæmone, necessariò debet in Confessione exprimi; quia licèt pactum expressum fortè non differat, specie à pacto tacito; variat tamen notabiliter judicium Confessarii.

CONCLUSIO II.

Duplex est Maleficium, veneficum unum, amatorium alterum. Primò utuntur Malefici, ut reddant homines infirmos, fœminas steriles, proles languidas, pecora morbida, arbores siccas. Secundum adhibent ad excitandum in aliquo amorem venereum erga certam personam. Dico *certam personam*; quia dicuntur aliqui lapides, & herbæ, amoris & concupiscentiæ flammam naturaliter accendere; non tamen circa determinatam solum personam: quod ideò necessariò fieri debet à Diabolo phantasma, & imaginationem immutante, ac species objecti amati pulchriores ac amabiliores exhibente. His tamen non obstantibus persona Maleficio affecta manet libera, potestque cum Dei gratia non peccare; & ideò si turpem illum amorem sequatur, à peccato mortali non est eximenda. Dixerim tamen ratione vehementis passionis esse venia dignam.

CONCLUSIO III.

Nunquàm licitum est uti opera Malefici ut Malefici ad dissolvendum Maleficium. Est certa & communis.

Ratio est; Quia nihil est aliud, quàm dissolutionem Maleficii per novum Maleficium petere; quod est intrinsecè malum, cùm non possit fieri sine novo ad Dæmonem recursu. Hinc

Resol. 1. Graviter peccare eum, qui petit à malefico, aut ab alio, ut maleficium solvat, si sciat, non nisi per aliud maleficium dissolvi posse.

Res. 2. Idem esse dicendum, licèt maleficus sese offerat non rogatus ad maleficium maleficio dissolvendum; quandoquidem consentiendo concurrat ad intrinsecè malum.

Res. 3. Etiam peccare petentem dissolutionem maleficii, si dubitet, an non requiratur adhibitio novi ad dissolutionem prioris, cùm in dubio tutior pars sit eligenda.

Dixi: *Malefici ut malefici*; quia si possit maleficus non utens maleficio, sed arte sibi cognita maleficium tollere, licitè possum ab eo dissolutionem petere; quia licèt fortè artem illam à dæmone didicerit, & ideò tunc peccaverit, usus tamen illius scientiæ non est ipsi illicitus; cùm non sit connivere dæmoni, sed potiùs ejus signa & pacta destruere: & certè si hoc esset illicitum, nequidem possem medicamentum legitimum, & scientias bonas addiscere, ab eo, qui hæc à dæmone didicisset quòd nemo dixerit.

Dices: licèt maleficus possit maleficium sine maleficio tollere, potest tamen etiam maleficium adhibere, imò præsumi debet maleficium maleficio dissoluturum: ergo non licet ab eo dissolutionem petere.

Res. Quod sicut possum ex justa causa mutuum petere ab eo, qui non tantum præsumitur, sed etiam scitur non daturus sine usura; ità possum à fortiori in nostro casu maleficii dissolutionem petere, ubi urget gravis necessitas avertendi à me, vel proximo maleficium. Cujus ratio est, quòd non sit alterius peccatum petere, aut approbare, sed exigere id, quod alter potest sine peccato præstare. Undè sibi & suæ malitiæ imputare debet maleficus sicut & Usurarius, si eligat id, quod est illicitum.

ARTICULUS V.

Quid Divinatio, & quid dicendum de singulis ejus partibus?

Advertendum quinque esse partes Divinationis, prima dicitur Divinatio per dæmonia, secunda per astra, tertia per somnia, quarta per sortilegia, quinta per alia signa, de quibus posteà.

CONCLUSIO I.

Divinatio est superstitiosa inquisitio, aut prædictio alicujus occulti per invocationem & disciplinam dæmonis.

Dicitur 1. *Inquisitio, aut prædictio*; quia tàm inquirens quàm prædicens in hac materia, Divinationis peccatum incurrit.

Dicitur 2. *Alicujus occulti*, sive futuri, sive præteriti, aut præsentis, modò sit vel remotum, vel sensibus humanis impervium.

Dicitur 3. *Per invocationem*; quia semper intervenit in Divinatione, expressa, vel tacita dæmonis invocatio: ità tamen, ut, si sit expressa, debeat specialiter in Confessione exprimi, ut diximus de pacto art. 4.

Addidi: *Et disciplinam Dæmonis*; quia licèt non possit per se occulta, ut cordis cogitationes, & futura libera, idest, quæ pendent à libero hominis arbitrio, certitudinaliter cognoscere; plurima tamen potest conjicere, tum propter veterem in multis casibus experientiam, tum propter ingenii perspicacitatem, qua vel ex effectibus alibi inchoatis, vel ex astrorum influentiis, earumque virtute, vel ex hominum complexionibus, dispositionibus, propensionibus &c. vel ex omnibus simul sæpè colligit, vel quid homo moliatur in corde, vel quid in eo, aut circa eum futurum sit.

Est autem Divinatio gravissimum ex suo genere peccatum. Undè Apostolus 1. Corinth. 10. severè inhibet Fidelibus *Socios fieri dæmoniorum*, & August. de doct. Christiana lib. 2. Cap. 23. dicit omnem societatem dæmonis tanquam pestiferam esse fugiendam.

CONCLUSIO II.

De Divinatione per dæmonia.

Divinatio per dæmonia (quæ generali nomine dicitur *Necromantia*) est illa, quæ fit per expressam invocationem dæmonis, qui variè consultus, etiam variè respondet: nam 1. consultus per sacrificia animalium, respondet ordinariè per signa in ex eis animalium apparentia, & dicitur *Haruspicium*. 2. consultus per preces in Prophetis, qui dicuntur *Pythonici & Pythonissæ*, respondere solet per umbelicum &c. consultus per preces in Idolis, ut plurimùm respondet per ipsa Idola, & vocatur *Oraculum*.

Aliquando etiam respondet per figuras, aut corpora assumpta; aliquando excitando mortuum, qui respondeat, & specialiter dicitur *Necromantia*; aliquando per signa apparentia in aqua, in terra, in aere, in igne, & appellatur *Hydromantia, Geomantia, Aeromantia, Pyromantia*.

Advertendum hic 1. has omnes Divinationis species, ultrà quòd sint peccata enormia, etiam sub excommunicationis pœna esse ab Ecclesia prohibitas.

Advertendum 2. ad expressam dæmonis invocationem non necessa-

necessariò requiri voces, sed sufficere certas figuras, unctiones, specula, & alia signa, quæ ipsemet ad hoc instituit.

CONCLUSIO III.

De Divinatione per astra.

Divinatio per astra (quæ communiter dicitur à Theologis *Astrologia judiciaria*, & à D. Aug. lib. 2. de Doctr. Christiana Cap. 2. *Superstitio perniciosa*) in tribus præsertim est graviter peccaminosa. 1. Si adhibeatur ad penetranda ea, quæ à sola voluntate Dei pendent, ut est alicujus hominis electio aut reprobatio &c. 2. Si ad certa cognoscenda, aut prædicenda, quæ sunt futura dependenter à libero hominis arbitrio, ut sunt Matrimonium, duellum, hostium deletio, alicujus urbis expugnatio &c. 3. Si ad prænuntiandos eventus omninò fortuitos, ut incendium, alicujus palatii ruinam, hominis in aquis submersionem.

Ratio est; quia illa omnia nullam habent connexionem naturalem cum astris; & ideò cùm illi effectus non possint ab astris expectari, à dæmone expectentur, necesse est.

Fatendum est tamen, multa posse ex astris naturaliter, & sine peccato colligi, ut aeris immutationem, pluviam, serenitatem, tempus opportunum ad seminandum, ad arbores plantandas, aut incidendas, ad sanguinis emissionē, ad sumptionem medicamenti &c. quia, ut docent communiter Philosophi, non nihil ad illa conferunt astrorum influentiæ. Imò propter eamdem rationem, etiam aliqualiter cognosci possunt ex astris hominum complexiones, inclinationes, & aliæ hujusmodi dispositiones, v.g. quòd sint futuri calidi, cholerici, melancholici &c. non tamen propterea certò cognosci potest, aut prædici hominem determinatum fornicationem, v.g. pugnam, aut homicidium perpetraturum, cùm possit per Dei gratiam passiones suas refrænare. Et quamvis ex astrorum influentiis & hominis complexione possent præfata leviter conjecturari, prohibuit tamen Sixtus V. in sua Bulla, *Cœli & Terræ Creator*. 17. apud Cherub. Tom. 2. prædicere hujusmodi conjecturas, faciendo judicia, & hominum nativitates, quibus de futuris contingentibus, casibus fortuitis, actionibus liberis, &c. aliquid eventurum affirmant, licèt non asseveranter. Hocque sapientissimè inhibuit magnus ille Pontifex cùm hic modus prædicendi futura sit Reipublicæ valdè perniciosus, & scandalosus propter calumnias Divinatorum fingentium, ac multa peccata indè oriri solita.

Dices, hanc prohibitionem Sixti V. tantùm respicere forum externum, cùm non dirigatur ad Astrologos, sed ad Inquisitores Hæreticæ pravitatis, ut judicialiter agant contrà similia prædicentes.

R. Cùm non possint Inquisitores judicialiter agere, nisi contrà delinquentes, eo ipso, quod datur illis potestas & mandatum judicialiter agendi contrà præfatos, inhibetur Astrologis, & aliis similes conjecturas prædicere, ità ut contravenientes peccent, licèt in illis prædictionibus nihil juri naturæ adversetur. Hocque apertè declarat in sua Bulla: *Inscrutabilis* 114. apud Cherub. Tom. 4 Urbanus VIII. qui Sixtinam Bullam confirmavit, approbavit, & innovavit.

Petes: an ille, cui similes prædictiones factæ sunt, v.g. quod sit aquis suffocandus, gladio periturus, Cardinalis futurus &c. possit indè actiones suas moderari?

R. 1. Quoties actiones suas indè moderabitur cum infallibili credulitate, toties peccaturum mortaliter. Patet ex dictis.

R. 2. Si sine credulitate infallibili, sed cum timore, aut spe prænunciatorum moderetur actiones suas, etiam peccabit graviter, ubi res prænunciata nec certo, nec conjecturaliter potest ex astris colligi, cùm non nisi Diabolus possit esse fundamentum illius timoris, aut spei: undè non excusarem à mortali, quidquid dicant aliqui, euntem ideò Romam spe Cardinalatus, aut non exeuntem domo ex timore subversionis: & certè, si peccet graviter, expectans infallibiliter illos effectus; quia non nisi à dæmone potest illos expectare, quidni & sperans eosdem, cùm non nisi à dæmone possit illos sperare?

R. 3. Si sciat conjecturaliter ex astrorum influentiis se movendum, & inclinandum ad rixas, bella, luxuriam &c. ut fieri potest, non peccabit, occasiones propterea vitando, gratiam Dei implorando &c. cum sint actus prudentiæ Christianæ.

CONCLUSIO IV.

De Divinatione per somnia.

Divinatio per somnia est illa, qua ex somniis prædicitur, aut creditur aliquid eventurum, quod nullam prorsùs habet connexionem cum illis. Est per se loquendo, peccatum mortale, cùm sit eodem modo loquendum de Divinatione per somnia, ac de Divinatione per astra. Hinc

Ref. 1. Reum esse peccati gravis Monachum, qui ex eo quòd somniaverit se fore Abbatem, nihil non molitur, ut ad dignitatem illam perveniat. Similiter & puellam, quæ ideò præcisè non vult Matrimonio conjungi Petro v. g. quia somniavit ipsum fore ebriosum, difficilem &c.

Sed quid dicendum de eo, cui in somniis fuisset manifestatus thesauris absconditus?

Ref. Si nullo modo credens somniis, sed ex mera curiositate pergat ad locum thesauri absconditi, ibique terram effodiat &c. non videri peccare mortaliter; cùm videatur tantùm esse actus levitatis & vanitatis. Similiter non condemnarem peccati mortalis illum, qui dubitans an thesaurus fuerit sibi manifestatus per defunctum apparentem, an per somnium, terram effodit, ut rei veritatem detegat, nulla tamen fide somniis adhibita. Sed, quid si Diabolus ipsi thesaurum absconditum indicasset? Liceret eum quærere; quandoquidem non videatur illicitum uti scientia à Dæmone accepta, ubi saltem non fuit ab eo explicitè, aut implicitè petita, nec ullus intercessit ad eum recursus.

Dixi initio Conclusionis: *Quod nullam habet connexionem naturalem cum illis*; nam, ut docet Philosophus, quandoque juvantur per somnia Medici ad cognoscendas corporis dispositiones. Unde si quis somniet de occupationibus igneis, signum est choleræ prædominantis, si de aereis, sanguinis abundantis; si de aqueis, multi flegmatis; si de terreis, melancholiæ; & ideò potest licitè sibi per medicinas præcavere.

CONCLUSIO V.

De Divinatione per sortilegia.

Divinatio per sortilegia est illa, qua quis per sortes prædicit, aut inquirit aliquid occultum aut futurum. Porrò triplicis generis sunt Sortes, Divisoriæ, Consultatoriæ, & Divinatoriæ.

Dixi sociæ sunt illæ, per quas discernitur, cui res aliqua dari debeat: extra casum electionis Ecclesiasticæ sunt licitæ. Per Consultatorias inquiritur quid in re ardua & dubia sit agendum. Ubi magna urget necessitas, & consilium humanum deficit, licita est sortitio consultatoria, si fiat cum debita ad Deum reverentia, si servetur modus proportionatus, & non fiat pro Officiis Ecclesiasticis.

Dixi: *Ubi magna urget necessitas*; quia extra casum illum sunt illicitæ, & sub anathemate in Jure interdictæ.

Denique Sortes Divinatoriæ, quarum definitionem dedimus initio Conclusionis, semper sunt graviter illicitæ & superstitiosæ, utpotè involventes tacitam dæmonis invocationem; quandoquidem nec ex natura rei, nec ex Dei aut Ecclesiæ ordinatione inserviant rei manifestandæ. Huc reduci potest versio cribri, qua impii quidam homines tentant divinare fures, homicidas, sagas &c.

CONCLUSIO VI.

De Divinatione per signa minutiora.

Divinatio per signa minutiora contingit, inquit Bassæus V. *Divinatio*, quando quis vult divinare per taxillos aut chartas, aut per id, quod primo loco occurrerit aperienti Librum; item ex dispositione alicujus rei, aut numeri; ex observatione vocis, aut cantus: ex lineamentis manuum & dicitur *Chiromantia*; ex garritu avium, estque *Augurium*, ex volatu eorumdem, & vocatur *Auspicium*, ex occasione verbi prolati, & est *Omen*. Similiter fit quandoque Divinatio ex voce animalium, ex sternutatione, ex occursu funeris, ex fronte, coloribus, figuris, &c. & hæc omnia sunt, per se loquendo, mortalia, ubi ex illis colligitur effectus non colligibilis: undè Aug. serm. 241. de temp. *Qui quibuslibet auguriis crediderit, etsi jejunet, etsi ad Ecclesiam currat ..... etsi corpusculum in afflictione cruciaverit suum, nihil ei proderit.*

Dixi: *Ubi ex illis colligatur &c.* quia si indè colligantur res naturaliter proportionatæ, V. Gr. ex garritu aut volatu certarum avium mutatio auræ, ex lineamentis corporis huma-

mani robur, aut debilitas ejusdem, nullum est peccatum. Ex dictis

Resol. 1. Deo & Reipublicæ esse graviter injuriosos Ægyptios, & alios ejusmodi, qui ex manuum lineis prædicunt alicui totum vitæ decursum: V. Gr. quòd his debeat Matrimonio conjungi, quòd in primo erit fœlix, in secundo infœlix, quòd sit accepturus vulnus lethale, & tandem quòd sit suspendendus.

Resol. 2. Etiam graviter reum esse, illos consulentem, etiamsi fidem non adhibeat; quandoquidem cooperetur alterius peccato.

Resol. 3. Usum virgulæ Divinatoriæ ad cognoscendum alicujus criminis reum, videri superstitiosum, cum naturæ virtutem superet.

Resol. 4. Illos, qui tantùm joci causa simulant se ex certis signis futura, aut occulta divinare, non nisi venialiter peccare secluso scandalo; cùm non adsit animus superstitiosus, sed potiùs vanitas. An autem divinans debeat restituere id, quod accepit pro responsis superstitiosis? resolvetur in tractatu de re turpi.

ARTICULUS VI.

Quid vana Observantia, & quænam ejus præcipuæ species?

CONCLUSIO I.

Vana Observantia est Superstitio, qua quis utitur mediis, nec à Deo, nec à natura, nec ab Ecclesia ordinatis ad aliquid faciendum vel omittendum.

Differt à Divinatione, quòd hæc primariò, & per se ordinetur ad speculativam alicujus occulti, aut futuri cognitionem, licèt aliqui indè modè entur suas actiones; illa verò totaliter ad cognitionem practicam, aliquid agendo, vel omittendo.

Varias sub se habet species vana Observantia, sed omnes sub his tribus comprehendi possunt, nempè sub Arte notoria, Observantia eventuum, & Observantia sanitatum. De quibus agendum conclusionibus sequentibus.

CONCLUSIO II.

De Arte Notoria.

Ars notoria est Superstitio, qua quis sine studio & per media inutilia expectat scientiæ infusionem, aut acquisitionem. Hac arte utuntur Anabaptistæ, qui hausto Cœnæ suæ poculo, statim Scripturas anteà ignotas legunt, memoriter recitant, imò & illas se intelligere existimant, dæmone hæc omnia circà illos ingerente: undè nonnunquam Catholici per exorcismos scientiam illam confusibiliter ipsis ademerunt, & ad veram Fidem conversi ad primam ignorantiam redeunt.

CONCLUSIO III.

De Observantia eventuum.

Observantia eventuum est, quando quis, ex cujusdam rei impertinentis occursu bona vel mala sibi, aut aliis eventura ominatur; & indè actiones suas dirigit observans facta, verba, loca, dies, tempora, occursum hominis, cadaveris, animalis garritum aviculæ &c. Vana hæc Observantia semper est peccatum mortale, nisi excuset bona fides, inadvertentia, indeliberatio, jocus aut simulatio, absente scandalo.

Ratio est; quia semper continet vel cultum, vel affectum, vel honorem, ex commercio expresso, vel tacito Dæmoni exhibitum; undè Facultas Parisiensis in aliqua celebri censura data anno 1638. 19. Septembris: *Intendimus*, inquit, *pactum esse implicitum in omni superstitiosa observatione, cujus effectus non debet à Deo, vel à creatura rationabiliter expectari*. Et Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum art. 35. *Dies & Horæ Observationes, atque Auguria . . . operationes diaboli sunt*. Idipsum docuerat Augustinus serm. 241. de tempore, ubi postquàm dixit: *Auguria observare nolite, nec in itinere positi aliquas aviculas cantantes attendite . . . nullus ex vobis observet, qua die de domo exeat, qua die iterum revertatur . . . ridiculosas sternutationes considerare & observare nolite*, addit, similia contemnentes de societate Dæmonis discedere, & consequenter supponit prædicta facientes, cum Dæmone societatem habere, adeòque graviter peccare. Hinc

Resol. Nolentem assidere mensæ, ubi sunt 12. ne sit decimus tertius, servantem ova exclusa die Parasceves ad extinguendum incendium, mutantem locum, aut chartas lusorias ad evitandam malam ludi fortunam, ferentem lignum patibulare ad lucrandum in lusu, jejunantem & communicantem in die S. Stephani ut impetitus, etiam multis ictibus, non moriatur, retrocedentem ob occursum animalis, cadaveris &c. per se loquendo, graviter peccare.

CONCLUSIO IV.

De Observantia sanitatum.

Observantia sanitatum est Superstitio, qua media inutilia adhibentur ad sanitatem hominum, aut brutorum conservandam vel recuperandam. In hoc vitium impingunt, qui characteres, scripturas, involucra, nomina ignota, & alia hujusmodi inutilia ferunt, aut applicant ad curam morborum, ad vulnerum sanitatem, ad dolores mitigandos, ad sistendum sanguinem, ad se vel alios reddendos immunes ab hostium læsionibus, casibus fortuitis &c. ut sint impenetrabiles telis, ensibus, globis, ut à qualibet infirmitate, aut infortunio sint liberi &c. Imò & illi qui preces, aut Psalmorum versus recitant, vel etiam res sacras gestant, V. G. Reliquias, Agnos Dei, panem S. Nicolai Tolentini, Evangelium S. Joannis, si ab illis sanitatem aut alium hujusmodi effectum infallibiliter expectent; quia cùm, præter Sacramenta & Sacramentalia, nihil fit ex sacris verbis, aut rebus, quod effectum habeat infallibilem, qui illum expectant, non nisi à Dæmone per tacitam invocationem expectare convincuntur. Aliud esset, si per illa effectum à Deo cum fiducia, non cum infallibilitate præstolarentur: tunc enim esset res pia, non superstitiosa.

Hanc Observantiam non excusat à peccato mortali materiæ parvitas; quia sive res sit gravis, sive levis, semper includit commercium cum Dæmone, perpetuo Dei hoste: quod maximam infert Deo injuriam. Undè Aug. ser 215. de temp. postquàm de characteribus, herbis, philacteriis &c. disseruisset, concludit: *Nisi..... ta e facrilegum emendaverint, ubi arsurus est diabolus, ibi & ipsi damnandi sunt*. Excusare tamen potest homines & mulierculas simplices bona fides, sicut & alios indeliberatio, aut Inadvertentia.

Porrò facilè cognosci potest hæc Observantia superstitiosa ex regulis sequentibus.

Primam habemus in Conc. Mechliniensi anno 607. tit. 15. de Superstit. Cap. 3. ubi dicitur. *Doceant superstitiosum esse expectare effectum à quacumque re, quem res illa nec ex institutione divina, nec ex ordinatione, vel approbatione Ecclesiæ, producere potest*.

Secundam adfert D. Franciscus Salesius in Instruct. Synodalibus p. 10. tit. 3. c. 11. n. 3 nempè *quando ponitur omnis efficacia verborum quantumlibet sanctorum, in aliqua circumstantia vana & inutili: ut si credatur oportere ad sanandum infirmum recitare 3. Pater & Ave ante solis ortum*.

Tertia est, si ex verbis, aut rebus sacris quæ non sunt Sacramenta, aut Sacramentalia, certò & infallibiliter expectetur effectus speratus.

Quarta, si res sacræ, puta Reliquiæ, preces &c. adhibeantur ad effectum vanum & ridiculum.

Adv. tamen, non facilè accusandas esse Superstitionis familias illas, quæ solo tactu medentur certis infirmitatibus, v. g. morsui canis rabidi; licèt sint anteà ab Ordinariis examinandæ, an scilicèt illa operentur ex gratia gratis data, an ex Superstitione.

QUÆSTIO V.

De peccatis Religionis per defectum oppositis.

Quinque præsertim opponuntur Religioni per defectum, Dei Tentatio, Sacrilegium, Simonia, Perjurium & Blasphemia. Hic de 3. primis agemus, de aliis in secundo præcepto.

ARTICULUS I.

Quid Dei Tentatio, quotuplex, quale peccatum, & an aliquando liceat?

CONCLUSIO I.

Dei Tentatio est actus Irreligiositatis, quo quis sine justa causa aliquid facit, aut dicit ad explorandum aliquam Dei perfectionem.

Dicitur 1. *Actus Irreligiositatis*; quia manifestè injuriam Deo facit, qui relictis mediis ordinariis, inordinatè aliquid à Deo ex-

expectat, quod vel facere non potest, quia malom; vel, si potest, non nisi per miraculum.

Dicitur 2. *Quo quis sine justa causa*, propter rationes posteà dicendas

Dicitur 3. *Ad explorandum aliquam Dei perfectionem*, quod fieri potest dupliciter. 1. Ad videndum ao de facto Deus illam habeat. 2. Non dubitando de aliqua ejus perfectione, sed ad cognoscendum, an illam sit ostensurus io tali casu. Primum includit dubitationem de divina perfectione. Secundum præsumptionem.

CONCLUSIO II.

Duplex est Dei Tentatio, una expressa, altera tacita: expressa est, vel cùm quis dubitans de aliqua Dei perfectione, v. g. an sit summè verax, petit miraculum, ut illa perfectio sibi patefiat v. g. ut sibi ostendatur Christum esse verè in Eucharistia, sicut Deus revelavit: vel cùm non dubitans de aliqua Dei perfectione, vult tameo in se, vel in alio illius experimentum videre, ut si quis existens solus in sylvis nolit quærere cibaria, ut experiatur, an Deus sit erga se providentiam suam ostensurus. Primo modo Deum tentaverunt Israelitæ, dum quasi diffidentes de potentia & providentia divina, blasphemando dixerunt psal. 77. *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Secundo modo Deum tentaret, qui credens Deum esse omnipotentem, sese è turri præcipitaret, ut videret, si Deus erga se Omnipotentiam suam manifestaret impediendo ejus læsionem & mortem. Tacita est, quando quis nec dubitans de aliqua Dei perfectione, nec quærens illius experimentum: id tamen agit, aut petit, quod suaptè natura ad Dei tentationem refertur. In hoc crimen impingeret, qui sine studio vellet Theologiam docere, sperans se à Deo doctrinam ad hoc necessariam recepturum. Similiter & periculosè infirmus, qui, spretis omoibus medijs, à solo Deo sanitatem expectaret. Item & ille, qui se tali periculo exponeret, à quo non nisi per miraculum posset liberari. Denique Deum tacitè tentare convincuntur, qui Paganorum more viventes, Christianè tamen mori expectant.

Porrò debet exprimi in Confessione, an Dei Tentatio fuerit expressa, vel tacita; quandoquidem inter se specie differunt, & prima quandoque Hæresim contineat.

CONCLUSIO III.

Omnis Dei Tentatio semper est peccatum & quidem ex suo genere gravissimum, si fit cum dubio de aliqua Dei perfectione.

Prob. Prima pars ex Script. Deut. 6. *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Prætereà tentans, semper irreverenter tractat personam, quam tentat.

Prob. Secunda pars; quia per talem Dei tentationem dubitatur, saltem implicitè, ao Deus sit Deus: nam cùm sit omnium perfectionum Pelagus (ut loquitur Damascenus) eo ipso, quo dubitatur, an habeat aliquam perfectionem, v. g. Prudentiam aut Sapientiam dubitatur, an sit Deus: quod est Divinæ Majestati summè injuriosum; & ideò non potest hic dari materiæ parvitas. Censetur autem quis de Perfectione Divina dubitare, quotiescumque aliquid facit, ut experiatur, an Deus habeat talem vel talem perfectionem; quia nemo quærit experimentum de eo, de quo certus est.

Dixi: *Cum dubio de aliqua Dei perfectione*; quia Dei Tentatio excludens omne dubium, & aliundè periculum gravis mali, potest esse tantùm veniale, seclusò scandalo & petitione miraculi: quod ultimum addo, quia petere miraculum ad satisfaciendum suæ curiositati, est valdè indignè de Dei Potentia sentire.

CONCLUSIO IV.

Ubi gravis admodum, aut etiam extrema urget necessitas, præsertim publica, non est illicitum auxilium aliquod extraordinarium à Deo expectare, aut petere; hinc aliqui Sancti, ut fidem Catholicam adstruerent, in ignem se injecerunt, venenum potarunt &c. confidentes Divinam protectionem sibi fore propitiam. Seclusa tamen revelatione divina, aut instinctu Spiritus S. interno, non est hoc facilè practicandum ne fides nostra Infidelium ludibrio exponatur. Ubi autem ex justa causa tale auxilium exigitur, non est propriè Dei Tentatio, cùm nulla Deo fiat irreverentia.

ARTICULUS II.

Quid Sacrilegium, quale peccatum, & quotupliciter contingat?

CONCLUSIO I.

Sacrilegiom propriè, est rei sacræ, seu cultui divino deputatæ indigna tractatio. Dico *propriè*; quia latiùs sumi potest pro qualibet irreverentia Deo facta.

CONCLUSIO II.

Sacrilegium est ex suo genere peccatum mortale; & quidem eo gravius, quo res violata magis est sacra, seu majorem habet sanctitatem; & ideò graviùs peccat indignè tractans persooam sacram, quàm locum sacrum, & sic de alijs cum proportione.

Prob. Prima pars; quia Sacrilegiom, juxta D. Hieronymum io Comment. io Epist. ad Rom cap 2. *propriè in Deum committitur*; & ideò gravem continet deformitatem. Non dubitamus tamen, quin possit esse veniale ratione parvitatis materiæ; ut si quis in templo leviter confabuletur, rem levem furetur &c. Et ideò dixi: *ex genere suo*.

Prob. Secunda pars; ideò Sacrilegium peccatum est: quia violatur res sacra: ergo ubi res violata magis est sacra, majus est peccatom.

CONCLUSIO III.

Sicut triplicis generis sunt res sacræ, ità tripliciter contingere potest Sacrilegium: nempè ratione personæ, loci, & rei. Primum dicitur *Personale*, secundum *Locale*, tertium *Reale*; constituuntque diversas inter se species, ut magis patebit ex dicendis.

Sacrilegium Personale, est violatio seu læsio reverentiæ aut Immunitatis Clerico, aut Religioso sive professo, sive novitio debitæ. Hujus criminis sunt Rei, qui in Clericos, aut Religiosos (quo nomine veniunt & Mooiales) maous violentas injiciunt, occidendo, lædendo, percutiendo, aut alia gravi injuria afficiendo; quia eosdem ad tribunal sæculare pertrahunt, aut eis injustè vectigalia imponunt, sicut & illi, qui in personam Deo sacratam actum luxuriæ exercent. De hoc plora in 6. præcepto.

Sacrilegium locale, est violatio loci sacri, sed ad usum piùm publicè destinati. Nomine *Loci sacri* intelligitur Ecclesia, sacellum, altare, & quicumque locus ad Missam, aut Officium Divinum peragendum publica authoritate deputatus, sive interim sit consecratus, aut benedictus, sive non. Dico: *Publica authoritate deputatus*, ut excludantur Eremitoria, & Oratoria privata, licèt in eis Missæ celebratio permittatur, si non sint consecrata aut benedicta, quibus ideò privilegium Immunitatis Ecclesiasticæ non conceditur.

Potest autem violari locus sacer tribus modis: primo per actionem ipsum polluentem, ut est homicidium culpabile, injuriosa sanguinis effusio, quæ pertingat ad mortale, sepultura excommunicati vitandi, sicut & non baptizati, voluntaria feminis effusio &c.

Circa quæ Adv. 1. quod licèt ad loci sacri pollutionem non sufficiat inflictio vulneris extrà locum sacrum, etsi fiat effusio sanguinis intra; sufficiat tamen inflictio volneris intra, quamquam effusio fiat extra. 2. quòd Per *non baptizatum* non intelligatur Cathecumenus, qui præsumitur mortous cum Baptismo Flaminis, sicut nec proles noo nata cum matre defuncta; quia censetur pars illius. 3. Quòd conjuges in loco sacro aliquamdiu manere coacti non polluant illum, si ad actum conjugalem necessitentur, peccatum vitaturi; aliàs violant.

Secundo modo violatur Ecclesia per actum profanum specialiter ibi prohibitum, ut sunt strepitus forensis, mercatura, conviviom, confabulationes, colloqua vana & fœda, furtum rei, sive sacræ, sive non; sive ibi sub custodia positæ, sive non; ut habet communior & probabilior sententia; & certe non tantùm prohibetur in Jure auferri sacrum de sacro, & sacrum de non sacro, sed etiam non sacrum de sacro, nihil specificando, an illud *non sacrum* pertineat ad Ecclesiam, an sit sub custodia Ecclesiæ, an autem sit ibi fortuitò.

Tertio modo violatur locus sacer per illius effractionem aot spoliationem. Effringens autem simul & spolians Ecclesiam, incurrit ipso facto Excommunicationem, quam non incurrit tantùm effringens, aut tantùm spolians. Item violatur locus sacer; (sub quo comprehenditur hic Monasterium, Xenodochium, saltem authoritate Episcopi erectum, sicut & loca Ecclesiæ

clesiæ adjacentia, ut sunt campanile, sacristia &c. quæ tamen non comprehenduntur in odiosis) per extractionem fraudulentam, aut violentam personæ ibidem asilum habentis, nisi per Constitut. Greg. XIV. *Cum alias nonnulli.* apud Cherub. Tom 2. prohibeantur frui Ecclesiastica immunitate, qualiter prohibentur.

1. Rei læsæ Majestatis, modò tamen & ipsemet Princeps supremus lædatur, & à proprio subdito.

2. Heretici: ipsisque auxilium, aut refugium præbentes, qui tamen gaudent immunitate in criminibus non exceptis.

3. Homicidæ proditores, id est, qui, nulla præhabita rixa, aut inimicitia, vel certè jam extincta, hominem nihil minùs cogitantem interficiunt: undè si quis inimicum à tergo, aut dormientem occideret, non esset strictè proditor, cùm aliter potuisset mortem præcavere.

4. Qui die vel nocte agros alienos depopulantur, segetes aut vineas vastando.

5. Latrones publici, id est, qui prædantur in viis publicis, imò & privatis, juxta Suarez.

6. Assassini id est, qui, pacto hominem incautum interficiunt ex mandato alterius, qui & ipse privatur immunitate.

7. Mutilantes, vel Occidentes in Ecclesia aut cœmeterio licèt vulneratus extrà moriatur. Idem est si existentes extrà locum sacrum, in loco sacro aliquem occidant, aut mutilent; non tamen si ex loco sacro interficiant, aut mutilent existentem in loco profano.

Sacrilegium Reale variè committitur, pro varietate rerum sacrarum. 1. Sacramenta indignè recipiendo, ministrando, illis utendo, sicut & conculcando, irridendo &c.

2. Sacram scripturam, Ecclesiæ cæremonias, Hymnos, Prosas &c. ad lascivias, facetias, superstitiones, hæreses stabiliendas &c. adhibendo.

3. Sanctas imagines, Reliquias sanctorum, vasa & ornamenta sacra indecorè tractando, spernendo, projiciendo, profanando &c.

4. Bona Ecclesiæ temporalia in Ministrorum sustentationem, aut ipsius Ecclesiæ servitium deputata retinendo, furando, destruendo &c. sed quid de bonis per testamentum Ecclesiæ relictis? Quamdiu Ecclesia necdum illa possidet, injustitiam quidem committit illa retinens, non tamen sacrilegium; quia ante possessionem non censentur adhuc sacra. Item, propter eamdem rationem, nec propriè sacrilegii reus est non solvens Decimas, licèt ultra injustitiam pejus quoddam crimen committat, nempè irreligiositatem, seu irreverentiam immediatè in Deum; quandoquidem Decimarum solutio in recognitionem supremi Dei dominii sit ordinata.

Petes, an violatio voti sit sacrilegium?

R. Affir. in materia contra castitatem; quia per illud votum censetur quis specialiter se ipsum Deo consecrare. In aliis autem materiis volunt aliqui potiùs esse peccatum contra fidelitatem, quàm sacrilegium; quandoquidem nihil sacrum violetur ut patet in eo, qui omittit jejunium, disciplinam, Rosarium &c. ad quæ tenetur ex voto. Nihilominùs etiam dici potest sacrilegium; cùm sit violatio promissionis Deo quasi sacratæ.

ARTICULUS III.

De Simonia.

Simonia à Simone Mago dicta est, non quia illius criminis author fuit, cùm plurimi fuerint in veteri Testamento ista peste infecti; sed quia primus in Lege nova, ut dicitur Actor. 8. dona Spiritus S. imò Spiritum S. emere voluit, ut illum venderet, quæstumque indè accipere posset. Undè Aug. tract. 10. in Jo. *Ideò volebat emere Spiritum S. quia vendere volebat Spiritum S.* De simonia plurima occurrunt dicenda; & ideò hunc articulum in varios paragraphos dividemus.

PARAGRAPHUS I.

Quid Simonia, & quale peccatum?

Simonia, juxtà D. Th. est sacrilegium consistens in studiosa voluntate emendi, aut vendendi rem spiritualem, aut spirituali annexam pro temporali, ut pretio.

Dicitur 1. *Sacrilegium*, quod est genus cujuslibet indignè tractationis rerum sacrarum.

Dicitur 2. *Consistens in studiosa voluntate*, ut intelligatur esse ad actum voluntatis deliberatum, & non subreptitium, seu procedentem ex ignorantia, aut inadvertentia inculpabili. Item, ut excludatur promissio ficta, qua quis simulatoriè tantùm pollicetur temporale pro spirituali, aut è contrà; quia licèt exteriùs opus simoniacum committat, alterumque ad simoniam inducat: defectu tamen voluntatis, simoniam in rigore non contrahit.

Dicitur 3. *Emendi aut vendendi*, quibus comprehenduntur omnes contractus onerosi: ut sunt emptio, venditio, transactio, locatio, permutatio &c. sivè interim sint expressi, sivè taciti, & ideò illo crimine inficitur Clericus, qui gratis inservit Episcopo, ut illum obliget ad beneficium sibi, aut alteri conferendum; sicut & Prælatus quando nullum aut non nisi insufficiens præbet stipendium sibi famulanti, insinuans, ubi beneficia vacabunt, non forè ipsi ingratum, quia in utroque casu tacitè & virtualiter intercedit contractus onerosus.

Dicitur 4. *Rem spiritualem*, & triplex assignari solet, spiritualis secundùm substantiam, ut virtutes Theologicæ, virtutes infusæ, dona Spiritus sancti, gratiæ gratis datæ, gratia actualis, & habitualis: alia spiritualis causativè, ut Sacramenta, & Sacramentalia; sicut & pia exhortatio, quæ ex se disponit ad gratiam: alia spiritualis affectivè, ut actus jurisdictionis spiritualis, qualis est Absolutio, Dispensatio, Excommunicatio, Benedictio, Consecratio, Electio, Confirmatio &c.

Dicitur 5. *Vel spirituali annexam*, idque vel antecedenter, ut Jus Patronatus quod præsupponitur præsentationi ad Beneficium; vel concomitanter, ut labor in administrandis Sacramentis; vel consequenter: ut Jus ad proventus Ecclesiasticos, quod præsupponit officium spirituale, vel propriè dictum, ut est officium Canonici, Capellani &c. vel impropriè dictum, ut est officium Sacristæ, aut Œconomi Ecclesiæ.

Dicitur 6. *Pro temporali*, quia si spirituale pro spirituali commutaveris, v.g. Calicem consecratum pro altero consecrato. vestem sacram pro veste sacra, Reliquiam pro Reliquia; si hodiè excipias Confessiones in altera Parochia ut alter alio die excipiat in tua per se loquendo, simoniam non committis dixi *Per se loquendo*; quia prohibetur jure Ecclesiastico Beneficiorum permutatio, ut dicetur posteà.

Dicitur denique: *ut pretio*; quia si detur alio titulo, v.g. per modum stipendii, aut sustentationis Ministri spiritualia impertinentis, non est simonia.

Porrò triplex hic pretium assignatur à D. Thoma, & aliis Doctoribus, nempè Munus à manu, Munus ab obsequio, Munus à lingua; circà quæ cùm variæ occurrant difficultates, singula proponemus per modum tituli.

MUNUS A MANU.

Munus à manu est pecunia, sivè data, sivè promissa, & quælibet alia res temporalis pretio æstimabilis, sive mobilis, sive immobilis, sicut & solutionis dilatio, aut debiti remissio. Hinc

Resol. 1. Simoniacum esse Prælatum, qui alteri Beneficium confert, ut Beneficiatus alat ejus parentes, eorum officinas frequenter, eis pecuniam mutuò tradat domum gratis, aut minori pretio elocet, ut cedat testamento favorabili, ut litem justè intentatam extinguat, ut debita remittat, vel certè eorum solutionem non tàm citò exigat, ut amici aut consanguinei Decimas, vel alia jura non solvant; quia illa omnia sunt pretio æstimabilia, continenturque sub munere à manu.

Dices: Dare pecuniam mutuò non est pretio æstimabile, cùm propter illud non liceat pretium, aut lucrum exigere; ergo conferre Beneficium sub onere mutuandi non est simonia.

R. Licèt mutuatio non sit pretio æstimabilis, obligationem tamen mutuandi, cùm sit quoddam onus, esse pretio æstimabilem; & ideò illam pro spirituali in pactum formale, aut virtuale deducere, est simonia.

R. 2. Simoniam incurrere illum, qui beneficiatum obligat, ut sibi, aut alteri partem pensionis tribuat.

Res. 3. Non esse simoniam conferre beneficium titulo consanguineitatis aut affinitatis, cùm ibi nullum interveniat pactum: & aliundè parentela non sit ibi pretio æstimabilis. Peccat tamen contra Justitiam distributivam beneficii collator, si parentes extraneis dignioribus præponat.

Res. 4. Simoniæ reum esse illum, qui pro beneficio pecuniam promittit, licèt non intendat solvere, quia semper verum est dicere, quòd per pecuniam beneficium sibi comparaverit. Præterea tunc pecunia est verè promissa, adeòque in pactum deducta; quandoquidem intentio non solvendi non destruat promissionem anteriorem. Aliud esset, si fictè promitteret; quia licèt tunc committeret Simoniam externam, mendacium perniciosum & scandalum, alliciendo alterum ad Simoniam; ac omnes pœnas Simoniacis impositas in foro externo incurreret, non esset tamen strictè Simoniacus, defectu pacti explíciti, aut impliciti.

MU-

MUNUS AB OBSEQUIO.

MUnus ab obsequio, est quodlibet opus hominis in alterius utilitatem, aut commoditatem præstitum, vel præstandum, ut servitium, assistentia, defensio, instructio causæ, promotio &c. Hinc

Resol. 1. Simoniæ reum esse Episcopum, qui Vicario, Visitatori, Sacellano &c. loco salarii annuatim debiti, confert Canonicatum.

Resol. 2. Simoniacum esse conferentem Beneficium ea conditione, ut Beneficiatus Juventutem doceat Grammaticam, Philosophiam, aut Theologiam, nisi certè illud onus esset Beneficio annexum: tunc enim non exigeretur aliquid indebitum.

MUNUS A LINGUA.

PEr Munus à lingua intelliguntur preces, supplicationes, laudes, adulationes, intercessiones. Hinc

Resol. 1. Simoniæ labem incurrere illum, qui alteri Beneficium confert, ut beneficiatus ipsum apud Regem verè vel fictè laudet, vel pro ipso intercedat; ut ipsum magnæ scientiæ, magnæ prudentiæ, aut magnæ nobilitatis apud plebem proclamet &c.

Resol. 2. In idem peccatum impingere Collatorem Beneficii, qui dicit postulanti: nolo tibi hoc beneficium concedere, nisi pro te roget talis persona, quam Collator per hoc intendit obligare, aut sibi amicam reddere.

Resol. 3. Etiam Simoniacum esse Clericum, si familiaribus Episcopi pecuniam præbeat, ut pro se apud ipsum orent, aut intercedant in ordine ad beneficium obtinendum: aliud esset, si per pecuniam tantùm sibi procuraret aditum, aut facilem ingressum ad Episcopum. Imò Simoniæ non esset accusandus ignotus aliquis, qui alteri pecuniam præberet, præcisè, ut ipsius scientiam & merita declararet Episcopo, a quo beneficium Parochiale esset conferendum. Hæc tamen via non est in praxi consulenda, nisi certè ipse nullam aliam haberet seipsum Episcopo manifestandi.

Dices 1. Non licèt dare pecuniam alteri, ut intercedat pro obtinendo Beneficio: ergo nec ut declaret merita postulantis.

R. Disparitatem esse, quòd datio pecuniæ in primo casu habeat pro fine principali & objecto directo petitionem Beneficii, adeòque & ipsum Beneficium, in secundo autem declarationem sufficientiæ & meritorum, licèt adsit spes aliqua Beneficii obtinendi, si nempè inter postulantes dignior reperiatur, in quo nihil apparet inordinatum.

Resol. 4. A Simonia esse immunem illum, qui orat & intercedit apud Collatorem Beneficii, ut sibi, aut alteri beneficium conferat. Imò idem est, si, nullo interveniente pacto, nulloque dato, aut promisso munere, alium inducat, ut pro se vel amico apud Prælatum intercedat; quia nihil ibi vel minimam Simoniæ apparentiam redolet, quidquid dicat Natalis Alexander.

CONCLUSIO II.

SImonia est genere suo peccatum valdè grave; imò nunquam est veniale ex parvitate materiæ.

Prob. prima pars; tum ex Scripr. Actor 8. ubi dixit Petrus Simoni Mago pro re spirituali pecuniam offerenti. *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Tum ex Jure Canonico 1. *q. cap. 7.* ubi dicitur *flagitium execrabile*, & passim reperiuntur similia in Canonibus, Conciliis, Patribus &c. Tum Ratione; quia res sacra valdè deprimitur, ac vilipenditur, dum rebus vilibus temporaneis æquiparatur, emitur, venditur &c. Tum denique, quia magnum evenit Ecclesiæ detrimentum, dum propter Avaritiam Beneficia conferentium, & Ambitionem postulantium Ministri eliguntur indigni.

Prob. Secunda pars; vel enim levitas materiæ petitur ex parte pretii, & tunc quò vilius est pretium, eò magis vilipenditur res spiritualis: vel petitur ex parte rei sacræ seu spiritualis: sed quantumvis sit modica, equidem verè spiritualis est, fortiturque totam rationem rei sacræ; & ideò cùm sit altioris ordinis, non potest sine gravi injuria tum spiritualitatis, tum ipsius Dei, profanis contractibus subjici. Hinc peccant graviter, qui Agnos Dei, Scapularia, Chordas, Panem, & alia ejusmodi benedicta cariùs vendunt propter Benedictionem.

Dices in violatione voti admittitur materiæ parvitas: ergo & hic; cùm utrumque opponatur eidem virtuti, nempè Religioni.

R. Disparitatem esse, quòd in secundo directè & per se violetur res Divina & sacra, non sic in 1.

PARAGRAPHUS II.

Quotuplex Simonia?

CONCLUSIO I.

CElebris est Simoniæ divisio in eam, quæ est Juris Divini seu naturalis, & in eam, quæ est Juris Humani seu Ecclesiastici. Prima, quæ prohibetur, quia mala, committitur in emptione, aut venditione rerum sacrarum, aut sacris annexarum, ut dictum est in definitione Simoniæ. Nihil contrà illam valet aut contraria consuetudo, aut summi Pontificis dispensatio. Secunda, quæ mala est, quia prohibita, incurritur in emptione, aut venditione certorum officiorum, quæ nihil spirituale, aut spirituali annexum habent; sed tantùm ad temporalem Ecclesiæ administrationem sunt instituta, ut sunt officia Sacristæ, Thesaurarii, Œconomi rerum Episcopi, Advocati Ecclesiæ specialiter & ex officio ad hoc deputati quorum venditio ut Simoniaca prohibetur in Conc. Chalced. & cap. 8. 1. q. 3. Item committit hanc Simoniam, qui absque superioris authoritate permutat beneficium cum beneficio; quia licèt illa permutatio non sit ex se mala, cùm non detur spirituale pro temporali, aut è contrà; justissimè tamen ab Ecclesia prohibetur propter abusus.

Dices 1. Contrà illam divisionem res, quam vendi prohibet Ecclesia, vel est sacra, aut sacris annexa, vel non: si primum, ejus venditio est Simonica Jure naturali: si secundum, nullo modo est Simoniaca; quandoquidem Ecclesiæ prohibitio non faciat, ut res, quæ non est sacra, fiat sacra.

R. Rem illam non esse sacram, nec talem intrinsecè constitui per Ecclesiæ prohibitionem; cùm illa prohibitio non possit rerum essentias mutare; attamen pro ut subsitat Ecclesiæ præcepto, quæ illam vendi prohibet ex motivo Religionis, est aliquo modo sacra, & ut talis tractari debet à fidelibus: & hoc evidentissimè patet ex eo, quòd vendens, aut emens officium Sacristæ v. g. non satisfacit, etiam secundùm Adversarios, dicendo in Confessione *Egi semel contra præceptum Ecclesiæ*; sed debeat materiam specificare, quòd signum est illam, ratione præcepti Ecclesiæ, ad virtutem specialem, nempè Religionem pertinere.

Porrò posse Ecclesiam præcipiendo, aut prohibendo, rem de se indifferentem intra virtutem, specialem constituere, patet in abstinentia à carnibus, quæ certis diebus, ratione præcepti Ecclesiastici, pertinet ad Temperantiam.

Dices 2. sicut prohibet Ecclesia vendi officium Sacristæ, ità prohibet vendi bona Ecclesiæ temporalia, puta domos, agros &c. atqui horum venditio non est Simoniaca: ergo nec illa.

R. Utramque venditionem esse ab Ecclesia prohibitam, sed sub diversis motivis; primam quidem ex motivo Religionis propter majorem reverentiam rerum ad loca sacra pertinentium: secundam verò ex motivo providentiæ specialis, ne Ecclesiæ bona deteriorentur &c. & ideò prima Simoniaca est, non secunda.

CONCLUSIO II.

DIviditur ulteriùs Simonia tam Juris Divini, quàm Ecclesiastici in Mentalem, Conventionalem, & Realem.

Mentalis est duplex, una sumitur pro nuda voluntate committendi Simoniam, v. g. emendi Beneficium, absque eo quòd exteriùs aliquid fiat, sicut desiderium fornicationis dicitur fornicatio mentalis: alia consistit in actione externa facta ex intentione Simoniaca, licèt ex se, aut ex circumstantiis Simoniam nullo modo præferat, ut si quis equum Episcopo offerat, exteriùs quidem ex amicitia; interiùs tamen ex intentione obtinendi pro se, aut pro alio Beneficium. Similiter si Prælatus exteriùs alicui omninò gratis beneficium conferat, intendens interiùs beneficiatum obligare, ut agat partes Secretarii, Sacellani &c.

Conventionalis suprà Mentalem, addit conventionem externam, sive expressam, sive tacitam dandi spirituale pro temporali, aut è contrà, absque tamen executione, saltem utrimque facta. Undè committitur illa Simonia non tantùm quando, collato beneficio, non est solutum pretium, aut quando, soluto pretio, non est collatum beneficium; sed etiam quando neutrum datum est, si de dando pactum præcesserit.

Realis, ultra Mentalem & Conventionalem, importat executionem utrinque factam, idest, traditionem tum pretii ex

ex parte ementis, tum rei spiritualis ex parte vendentis; sufficit tamen ad completam Simoniæ Realis rationem, si utrimque aliquid sit traditum, licèt non totum. Addunt aliqui Simoniam *confidentialem*, ut cùm quis dat alteri beneficium, ut illud sibi, aut alteri posteà resignet; aut certè partem fructuum; sed hæc non constituit speciem diversam ab aliis: vel enim beneficium conferens, tantùm mente intendit alium obligare, & est simonia Mentalis: vel illud onus in pactum deducitur, & est Conventionalis, vel pactum utrimque completur, estque Realis.

PARAGRAPHUS III.

An tradens temporale ex motivo obtinendi spirituale, aut è contra Simoniam committat, si nulla interveniat obligatio?

Sensus quæstionis est, an, quando quis, nullo interveniente pacto explicito, aut implicito, tradit aliquid alteri pretio æstimabile, sive sit Munus à manu, sive à lingua, sive ab obsequio, eo animo & fine, ut alter sibi spirituale conferat, v.g. beneficium; ità, ut si sciret illud sibi non esse conferendum, temporale non offerret, Simoniam incurrat? Idem est de eo, qui confert beneficium, aut aliud spirituale ex motivo obtinendi temporale.

Ratio dubitandi est: primo. Quia S. Tho. requirit, ad Simoniam, emptionem, aut venditionem, quarum neutra subsistere potest sine pacto, secundo. Quia vult, ut temporale detur tanquàm pretium, quod non accidit, ubi gratis datur. Nihilominùs sit

CONCLUSIO UNICA.

Quando quis ità dat alteri temporale, ut illud non esset daturus, nisi ab eo spirituale recepturum crederet, aut è contrà, verè Simoniacus est, licèt nulla adsit conventio, aut animus alium obligandi. Est contrà varios Casuistas quorum opinio non videtur ampliùs probabilis post condemnationem hujus propositionis ab Innoc. XI. *Dare temporale pro spirituali, non est Simonia; quando temporale non datur tanquàm pretium, sed dumtaxat tanquàm motivum conferendi, vel efficiendi spirituale.*

Prob. 1. Ex variis Ecclesiæ decretis, quibus declaratur Simoniacos esse illos, qui quavis ratione præbent temporale, ut accipiant spirituale, & è contrà: *Si quis Episcoporum*, inquit Conc. Tolosanum 1056. *accepta quocumque modo pecunia, ordinaverit Episcopum, Abbatem, Presbyterum, ipse gradus sui subjaceat periculo.* Item Conc. Toletan. VIII. *Si quis pro obtinenda dignitate sacerdotii quodlibet præmium detectus fuerit obtulisse, ex eodem tempore anathematis se noverit opprobrio condemnatum.* Ubi nulla fit mentio pacti, aut pretii. Constat etiam ex c. 34. de Simon. ubi Pontifex asserit eum (qui cedebat sua bona Ecclesiæ rogans admitti ut Canonicus) & Canonicos illum admittentes fore apud districtum Judicem culpabiles, si ille non fuisset bona daturus, nisi Canonicatum sperasset; hi verò non fuissent eum admissuri, nisi commoda temporalia perciperent.

Prob. 2. authoritate Facultatum Parisiensis & Lovaniensis quæ 20. vel 22. annis ante condemnationem Innoc. XI. præfatam propositionem tanquàm pestiferam proscripserunt: quod & fecit Clerus Gallicanus anno 1700. imò de ea dixit Archiepiscopus Senonensis in quadam censura: *Ad implendam lupis Ecclesiam & corrumpendam ejus in fonte sanctitatem inventa est.*

Prob. 3. quia qui dando pecuniam intendit principaliter Beneficium, intendit virtualiter ut per unia sit pretium Beneficii; sed in hoc consistit malitia Simoniæ; ut patet ex dictis: ergo. Prob. ma. nam cùm non intercedat aliud principaliter intentum, quo mediante beneficium obtineat, immediatè vult pecuniam commensurare beneficio, ad quod aspirat, & sic illam dare in pretium istius.

Prob. 4. eadem est ratio Simoniæ, ac usuræ; atqui ità mutuans pecuniam, ut illam non daret, nisi aliquid ultrà sortem speraret, committit usuram: ergo similiter in nostro casu Major certa est. Prob. Min. ex cap. 10. de usuris, ubi dicitur, quòd *in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non aliàs mutuo traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut (licèt omni conventione cessante) plus tamen sorte recipiat.*

Probatur 5. quia in eo consistit deformitas simoniæ, quòd res sacra contrà reverentiam ipsi debitam, ordinetur ad lucrum & quæstum temporalem, sed ubi quis dat spirituale, illud non daturus, si temporale non expectare, de facto rem sacram ordinat ad lucrum temporale; ergo &c.

Prætereà non est verosimile, famosos in scriptura Simoniacos, Balaam, Giesi, & Simonem Magum aliter temporale obtulisse, aut recepisse, quàm ut erat motivum, aut finis recipiendi, aut offerendi spirituale; quandoquidem in Scriptura nulla fiat mentio pacti, aut pretii. Denique si hoc esset, soli homines plumbei Simoniam incurrerent; quandoquidem nihil sit faciliùs, quàm munus aliquod offerendo, illud per modum motivi, non pretii, tradere; & interim ab omni specie conventionis abstinere.

Ad primam rationem dubitandi ex S. Thom. initio quæstionis allatam dico, ipsum loqui de venditione, & emptione largè sumpta, prout includit donationem alicujus temporalis factam ex motivo & fine principali obtinendi spirituale, & è contrà, sivè interim pactum interveniat, sivè non: undè 4. dist. 25. qu. 3. Art. 3. simpliciter asserit: *Quicumque pro aliquo temporali commodo dat aliquod spirituale, vel annexum, Simoniam committit*, nullo modo discernens, an temporale detur tanquàm pretium, an tanquàm motivum, seu incitamentum. Prætereà. Quodlib. 8. art. 11. dicit expressè Canonicum euntem ad Ecclesiam, ut distributiones recipiat quasi finem sui operis principaliter intentum, simoniam committere; atqui certum est ibi nec pactum, nec pretium strictè sumptum intervenire: ergo &c.

Ad secundam dico per *pretium* intelligere id, quod principaliter intenditur in traditione, ut fit cùm datur spirituale ex motivo obtinendi temporale: undè D. Angelicus loco immediatè citato satis ostendit pecuniam principaliter intentam habere locum pretii, etsi nulla interveniat conventio. Quando autem 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. asserit. *Licitum esse aliquem provocare ad devotionem Monasterii per temporalia Beneficia ut ex hoc inclinetur ad Monasterii ingressum*, non vult quòd per munera illa intendatur principaliter ingressus Monasterii, sed devotio, affectus, bona æstimatio erga Monasterium; licèt inde Juvenes sumant quandoque occasionem Monasterium ingrediendi.

Dices 1. contrà concl. Licèt pauperi dare eleemosynam, ut pro nobis oret; quia nulla intervenitio: ergo similiter in nostro casu dare temporale pro spirituali.

R. Dist. Ant. Licèt dare pauperi &c. si per dationem eleemosynæ intendat quis principaliter orationem, sicut non daret, nisi preces expectaret N. si per donationem intendat primariò sublevare pauperis miseriam, & tantùm secundariò orationum suffragia, & quidem ex Charitate, C. similiter licitum est dare Collatori beneficii temporale titulo Charitatis, parentelæ, gratitudinis, amicitiæ, modò donans sit ità in animo dispositus, ut etiamsi beneficium non expectaret, illud equidem esset daturus.

Dices 2. Alex. III. cap. 18. de simonia dicit, Ecclesiam Romanam non solere interpretari dantem, aut accipientem delinquere, quando Ordinatori, aut Consecratori dantur parva munera, puta vinum, fructus, prandium &c. ergo saltem ubi dona sunt modica, licet dare temporale ex motivo obtinendi spirituale, si non adsit pactum.

R. Pontificem sic loqui; quia supponit illa ex gratitudine, aut benevolentia dari & accipi, eò quòd munuscula, ut ait, accipientis animum allicere, vel pervertere non soleant, & ideo negandas esse conf. Fatendum tamen & hæc munuscula esse respectu aliquorum periculosa. Ex dictis

Resol. 1. Simoniacum esse inservientem gratis, aut sine justo stipendio, si id faciat ex motivo beneficii obtinendi, etsi non intendat Collatorem obligare. Imò ejusdem criminis reus est accipiens justum stipendium, si ex dicto motivo accuratiùs inserviat. Aliud esset, si id faceret præcisè ad captandam Prælati benevolentiam, vel ad declarandam suam capacitatem. Interim strictè judicet unusquisque suam intentionem; ne cordium Scrutatorem reperiat aliquando severum Judicem.

Resol. 2. Apertam esse Simoniam si quis dicat: *Do tibi liberaliter hoc Beneficium, ea lege, ut liberaliter tale munus, vel obsequium mihi etiam redones*: quia licèt supponeretur nullum ibi intervenire pactum obligans, clarum est ibi per Collationem beneficii principaliter intendi temporale: undè mirum est Casuistas aliquos ejusmodi pallio simoniam tàm evidentem voluisse cooperire.

PARA-

PARAGRAPHUS IV.

An nunquam liceat pro re spirituali aliquid accipere aut exigere?

CONCLUSIO I.

Nunquàm licitum est aliquid accipere aut exigere tamquàm pretium, motivum, aut debitum, pro re spirituali. Patet ex dictis; imò nequidem tanquàm compensationem; quia tunc temporale ponitur quasi mensura adæquans spirituale: spirituale autem, nunquàm potest temporali commensurari, sine magna Dei injuria: undè sententiam oppositam proscripsit Innoc. XI. Anno 1679. secunda Martii.

Dixi: *Nunquàm licitum est*, adeòque nec in extrema necessitate; & ideò Sacerdoti nolenti in necessitate baptismum, Viaticum, aut Extremam unctionem conferre, Simoniacum est pecuniam præbere pro Sacramenti administratione; quia, cùm venditio Sacramenti sit Simonia Juris naturalis, adeòque intrinsecè mala, nulla necessitate potest cohonestari. Ità expressè Scotus 4. dist. 5. q. 2. ubi in fine ait, quòd habens parvulum in tali casu debeat ipsemet illum baptizare, si non sit mancus aut mutus; aliàs si non possit, nisi Sacramentum emendo, baptizari, debet sine baptismo dimitti; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; licitum est tamen in illo casu dare aliquid Ministro ad redimendam vexam, seu, ut mutet pravam voluntatem non baptizandi, & moveatur ad sui muneris executionem; quia tunc non datur temporale pro spirituali, sed ut tollantur obices, seu injusta sacerdotis voluntas. Et certè si licet minis & precibus animum proximi movere, ut affectum inordinatum odii, iræ, aut avaritiæ deponat, ut ait Mastrius: quidni & muneribus ministrum allicere, ut à voluntate non obeundi munus suum desistat? Quod si tamen recuset sacerdos baptizare nisi temporale tanquam pretium Sacramenti dederis, potiùs est sine Baptismo moriendum, quam ei obtemperandum.

CONCLUSIO II.

Licitè quis accipit beneficium sibi collatum intuitu operum spiritualium, quæ Ecclesiæ reddidit, v.g. concionando, catechizando, Confessiones audiendo, &c. modò tamen illa non præstiterit ex motivo beneficii obtinendi.

Ratio est; quia Episcopus non tantùm potest, sed etiam tenetur illi beneficium conferre, saltem si sit dignior; ergo licitè potest accipere: undè Can. *Ecclesiasticis* 12. qu. 2. dicitur *Ecclesiasticis utilitatibus desudantes, Ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere.*

Dixi: *Modò tamen illa non præstiterit ex motivo Beneficii obtinendi*; quia si juxta D. Thomam, Simoniacus est Clericus, qui vadit ad Ecclesiam primariò, ut distributiones recipiat; à fortiori ille, qui inservit Ecclesiæ principaliter propter beneficium obtinendum; quandoquidem spirituale ordinet primariò ad temporale, nempè ad pensionem annuam: quod est inordinatum. Hinc Aug. l. 1. de serm. Domini in monte c. 24. *Evangelizamus ut manducemus, vilius habemus Evangelium, quàm cibum.*

CONCLUSIO III.

Non est Simonia promittere, dare, aut legare temporale alteri, sub conditione, si opus bonum spirituale exercuerit: v.g. si Hæreticus Sectam suam deserat, si infidelis baptismum suscipiat, si puella Religionem ingrediatur, si Juvenis Sacramenta frequentet. Ità Doctores communiter contra paucos.

Ratio est; quia res promissa, aut legata non induit rationem pretii retributionis, aut compensationis pro spirituali; sed tantùm movet & allicit ad spirituale: & quidem non in favorem dantis, ut fit in Simonia, sed in favorem ipsiusmet accipientis, in quo nulla apparet inordinatio, sed magna Charitas erga salutem proximi. Cavere tamen debet ille, cui temporale promittitur, aut legatur, ne propter illud principaliter operetur.

CONCLUSIO IV.

Potest Sacerdos pro Missa, Prædicator pro concione, Pastor pro administrandis Sacramentis, Catechista pro catechismo, Cantor pro celebrandis Officiis, mortuorum exequiis &c. aliquid accipere, aut exigere per modum stipendii, honorarii, sustentationis absque ulla simoniæ labe. Ità cum DD. Angelico & Subtili Casuistæ communiter.

Prob. tùm ex Script. 1. Corinth. 9. *Qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt, & qui Altari deserviunt, cum altari participant*; tùm ex universali Ecclesiæ praxi; tùm etiam Ratione: sicut enim non tenetur quis stipendiis militare suis; ità nec stipendiis suis se totum pro alterius obsequio impendere: & ideò etiam stipendium accipere potest Minister, qui habet aliundè quo vivat, cùm sit cuilibet licitum id accipere, quod sibi ex natura rei debetur. Ut autem sordidæ Ministrorum avaritiæ obvietur, prohibet Conc. Lateranense IV. sub Innocent. III. *super his pravas exactiones fieri*, condemnatque clericos, qui pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium pecuniam extorquent. Possunt tamen juxta laudabilem Ecclesiæ suæ consuetudinem in illis se gerere, attenta semper personarum indigentia, & necessitate.

CONCLUSIO V.

Non possunt ministrantes spiritualia, quidquam accipere, aut exigere per modum pretii pro labore intrinseco, secùs pro extrinseco. Est autem labor intrinsecus, actio inseparabilis à functione spirituali, ut se vestire pro Missa; extrinsecus verò est actiu omninò per accidens cum illi connexa, ut quòd Sacerdos debeat celebrare tali hora, tali loco &c.

Prob. prima pars (quam impugnant aliqui à Castropalao citati) quia labor intrinsecus facit quid unum cum opere spirituali; & consequenter qui vendit unum, vendit & alterum: igitur *Ecclesiæ ministri accipiant sustentationem necessitatis à Populo, mercedem dispensationis à Domino*, inquit Aug. De Pastor. c. 2. in fine.

Prob. secunda pars; quia labor extrinsecus, est quid temporale, adeòque pretio æstimabile: undè, cùm posset Sacerdos celebrare absque eo, quòd teneatur ad talem Ecclesiam accedere, talem horam expectare, potest pro illa obligatione pacisci.

CONCLUSIO VI.

Pro Dispensationibus in qualibet re nullus Prælatus Papa inferior potest quidquam accipere, aut exigere, etiam per modum sustentationis; idque ob expressam prohibitionem Conc. Trident. sess. 25. cap. 18. de Reformat. Non prohibet tamen Conc. quominùs obligetur dispensatus ad aliquam eleemosynam in pauperes, vel in pias causas erogandam, idque per modum mulctæ; tum ut vitetur nimia & importuna dispensationum postulatio; tum etiam quia justum est, ut qui vult exemptionem à lege communi, deformitatem illam aliqualiter compenset.

CONCLUSIO VII.

Aliquid exigere pro ingressu in Religionem, simonia est; pro sustentatione intrantis, Avaritia est, ubi dives est Monasterium. Utraque pars est communis.

Prob. prima pars; quia illud adversatur Juri tum Naturali, tum Ecclesiastico: Naturali quidem, cùm status Religionis tam in ingressu, quàm in Professione sit omninò spiritualis, utpote continens jus, & obligationem Deo serviendi in Communitate sub præscripta Regula: Ecclesiastico autem, variis locis & præsertim in Extrav. Prima *De Simonia*, ubi ligantur excommunicatione Papæ reservata aliquid dantes, aut accipientes pro ingressu in Religionem. Imò in Conc. Lateran. sub Alex III. can. 10. aliquid recipiens pro ingressu in Religionem, mulctetur privatione officii; donans autem prohibetur ad sacros Ordines ascendere.

Prob. 2. pars; quia Monasterium dives aliquid pro sustentatione recipiens, convincitur habere affectum inordinatum divitiarum; quandoquidem cùm deberet parvo victu & vestitu esse contentum, juxtà illud 1. ad Timotheum 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus*, anhelet ad congregandas divitias sibi omninò inutiles. Non tamen simoniam committit; cùm sustentatio Religiosi, aut Religiosæ sit quid temporale, ut satis declarat Trid. sess. 25. c. 16. *de Regul.* ubi pro sustentatione Novitii, aut Novitiæ permittit Monasterio aliquid recipere; est autem ejusdem rationis sustentatio post Professionem, ac ante.

Dixi: *Ubi dives est Monasterium*: quia licet *si Monasterium sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas . . . accipere aliquid pro victu personæ, quæ in Monasterio fuerit recipienda*, inquit D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. & ideò potest recipiens pacisci cum ingrediente, aut ejus parentibus de dote, aut alia donatione sufficienti pro sustentatione ut declaravit Cle-

mens VII. pro Monialibus, quod & pro viris introduxit legitima consuetudo. Modum se gerendi in ordine ad pecuniam oblatam in ingressu Religionis, solidissimè expressit D. Seraphicus occasione Clarissarum in Apologia contra eos, qui ordini Minorum adversantur, quæst. 18. *Quadruplex est forma*, inquit, *recipiendi ad Ordinem qualemcumque. Prima, quando aliquis recipitur, nec pro pecunia, nec cum pecunia, sed purè pro Deo, & ista est purissima . . . Secunda, quando aliquis recipitur, non pro pecunia, sed cum pecunia, ita ut si nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo, & similiter hoc purum est . . . Tertia, quando quis recipitur, non pro pecunia, nec tamen reciperetur sine pecunia, eò quòd non habent aliter hi, qui eum recipiunt, ... jam receptis . . . & hoc non est impurum, licèt non appareat forsitan pulchrum. Quarta, cùm aliquis recipitur amore pecuniæ; ita, quòd si possent illam pecuniam habere sine persona, non reciperent personam: sed ut habeant pecuniam, personam recipiunt. Et hoc penitùs impurum est, & Simoniacum.*

PARAGRAPHUS V.

An saltem non liceat aliquid accipere, aut exigere pro temporali annexo spirituali?

CONCLUSIO I.

PRo pane, vino, lumine, & aliis ad Missam necessariis, non licet quidquam exigere in iis Ecclesiis & locis, ubi adsunt redditus, qui pro illorum expensis licitè possunt erogari. Ubi autem non sunt tales redditus, potest id præcisè exigi, quod pro illis necessarium est. Ità statuit Urbanus VIII. in sua Bulla quæ incipit, *Cùm sæpè contingat*. 45. apud Cherubin. tom. 4.

CONCLUSIO II.

NOn est Simoniacum vendere Calices consecratos, Altarium ornamenta, vasa sacra, vestimenta Sacerdotalia, & alia hujusmodi, modò tamen vendantur eodem pretio, quo venderentur, si non essent consecrata.

Ratio est; quia semper remanent secundùm se pretio æstimabilia, adeòque vendibilia: Simoniacè tamen cariùs venderentur propter consecrationem, aut benedictionem; cùm hæ non sint pretio mensurabiles.

CONCLUSIO III.

BEneficia vendere præcisè quoad jus temporale; est Simonia, & quidem juris Divini naturalis; & ideò hìc nihil potest dispensatio Pontificia. Ante probationem

Adv. Beneficium esse jus Ecclesiasticum ad munia spiritualia obeunda ordinatum, cum jure recipiendi eo titulo emolumentum temporale. Ubi duo reperiuntur jura, unum spirituale, quod certum est nulla lege posse vendi: aliud temporale, & de illo stat nostra conclusio.

Prob. igitur conclus. (quam impugnant plurimi Juristæ volentes tantùm esse Simoniam juris humani, adeòque à Papa dispensabilem) quia jus temporale & jus spirituale in Beneficio sunt essentialiter connexa: ergo si vendis unum, vendis & alterum. Prob. Ma. Quia nequidem possunt per intentionem ab invicem separari, salva manente ratione Beneficii; si enim concipis jus ad Officium sine jure ad fructus, non concipis beneficium, cùm jus simile habeant Prælati Regulares, non tamen beneficium; si autem concipis jus ad fructus sine jure ad Officium, non est jus beneficiale, & ideò libenter concedimus, tale jus separatum authoritate legitima à jure ad Officium; esse vendibile; quia non est beneficium, sed id quod fuit beneficium, saltem partialiter.

Dices 1. possunt locari fructus beneficii; atqui locatio est quædam venditio. ergo

R. Beneficiarium locando fructus beneficii, non locare jus beneficiale, aut beneficium, sed effectus, aut quasi effectus illius prout sunt bona à se possessa, aut quasi-possessa.

Dices 2. Potest vendi Calix consecratus, separando mentaliter temporale à spirituali: ergo & hìc similiter.

R. Disparitatem esse, quòd consecratio tantùm sit in Calice secundùm æstimationem hominum, & ideò facilè possunt unum sine alio vendere; in beneficio autem, jus temporale est à parte rei essentialiter connexum juri spirituali, & sic, licèt unum ab alio mentaliter separes tamen à parte rei vendendo unum vendis & alterum.

Dices 3. summi Pontifices in hoc dispensarunt: ergo beneficia, quoad partem temporalem, sunt jure naturali vendibilia.

R. Dist. ant. dispensarunt separando à parte rei jus temporale à spirituali, & hoc vel secundùm totum, ut dum extinguitur Officium spirituale; vel secundùm partem; ut dum assignatur alteri pensio vendibilis, C. sed tunc temporale non est ampliùs beneficiale. Non separando, N.

CONCLUSIO IV.

UBi beneficium est litigiosum, non licet dari aliquid Competitori ut à lite desistat, seu ut desinat jus suum prosequi, sicut nec ut litem necdum inchoatam non intentet. Est communis DD. sententia contrà paucos. Ità declaravit Alex. III. *De Transactionibus* c. 7. ubi ait: *Tale damus responsum, quòd transigi super re sacra, & litigiosa non potest*. Fuerat autem consultus super beneficio litigioso.

Ratio est, quia sic jus spirituale dubium, per pecuniam fieret firmum, adeòque per temporale acquireretur spirituale. Præterea qui dat pecuniam, ut alter non litiget, dat pecuniam, ut cedat juri suo spirituali. Hinc

Ref. 1. Simoniacum esse renuntiantem justæ liti, ut alter solvat expensas, etiam in lite factas. Idem est si pro pecunia renuntiet litteris Apostolicis super provisione beneficii.

Ref. 2. Posse litigantes sine Simoniæ labe inter se convenire, ut uni detur beneficium, & alteri certa pensio, cum hac tamen conditione & dependentia, *Si accedat consensus Summi Pontificis*, qui consensus necessariò requiritur, ubi pensio afficit beneficium, transitque ad Successorem in beneficio; ubi autem pensio non afficit beneficium, sed beneficiatum, ità ut, moriente beneficiato, moriatur & pensio, videtur sufficere consensus Episcopi, ut colligitur ex c. 2. *De Transactionibus*. Imò possunt litigantes eligere arbitros, modò sint Clerici, qui vel simpliciter beneficium; assignent uni, pro quo stare crediderint jus probabilius, vel beneficium uni, & pensionem alteri super beneficiarium, si ita judicaverint. Et talis modus compositionis permittitur in *d. c. 7. eod. tit.* & alibi.

Porrò pensio illa non imponitur pro jure, quod alter habet; quia, cùm sit spirituale, daretur temporale pro spirituali, sed (ut dicitur in c. 21. *De Præbendis*) 1. *Pro bono pacis* quod obtinet beneficiarius per cessionem alterius; tale autem bonum est pretio æstimabile: nam sicut lites sunt magni dispendii, ità pax ingentis est utilitatis. 2. Pro alimentis juri suo cedentis. 3. Pro labore & expensis, quas beneficium obtinens facere deberet in continuatione litis, nisi alter cederet.

CONCLUSIO V.

QUi vexatur ante jus acquisitum ad beneficium, non potest redimere pecunia vexationem; potest tamen post jus acquisitum, si vexatio sit injusta. Ità expressè Th. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. quem sequuntur communiter Theologi.

Prob. 1. pars tum ex c. 23. *de Simonia*, ubi quis à majori parte capituli electus, quia pecuniam obtulerat, ne aliqui contradicentes, ejus confirmationem impedirent, Simoniæ condemnatur. Tum etiam Ratione; quia per pecuniam, ut ait D. Th. sup. *Pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam*; quandoquidem necdum censeatur habere jus in re, seu acquisitum; sed jus ad rem, seu acquirendum. Nollem tamen condemnare illum, qui injustis calumniis appetitus, ne beneficium obtineat, daret pecuniam eo præcisè fine, ut, calumniatore tacente, honorem suum conservaret, licèt obtineat beneficium, quod, calumniatore loquente, non obtinuisset; quia tunc non datur temporale pro spirituali.

Prob. secunda pars; quia tunc non datur pecunia pro spirituali, cùm jus supponatur acquisitum, sed pro tollenda injuria, calumnia, aut violentia, quam quis injustè patitur ratione juris acquisiti. Vexans tamen peccat graviter, teneturque ad restitutionem rei acceptæ. Dans autem pecuniam, non censetur illius peccato cooperari; quia justam habet causam illam tribuendi, ut se servet indemnem. Ex dictis

Ref. 1. Volentibus ad Papatum, Episcopatum, aut aliam dignitatem, vel beneficium eligere indignum; licitum esse dare pecuniam, ut non eligant talem. Ratio est; quia Ecclesia habet jus acquisitum, ut non eligatur indignus, vel minùs dignus ubi adest dignior. Non licet tamen dare quidquam ut eligatur persona determinata, v.g. Petrus, licèt foret dignissimus, & alii omnes indigni, seu minùs digni; imò nec positivè, ut eligatur dignus, vel dignior in genere, quia tunc pecunia haberet pro objecto directo electionem, adeòque spirituale. In primo autem actu, tantùm habet pro objecto directo remotionem indigni, seu minùs digni, adeòque ablationem injustæ vexationis. Si qui doceant licere in nostro casu dare pecuniam, ut eligatur dignus, aut dignior in genere, intelligendi sunt negativè, id est, ut non eligatur indignus &c.

Ref.

Ref. 2. Justè vexatum, propter defectum ætatis, natalium, Ordinis, aut propter crimen commissum, ratione cujus est Beneficio privandus, non posse dare pecuniam Judici, accusatori, testi, aut alteri personæ, ut desistant, vel taceant; quia jus acquisitum non sit firmum, sed irritabile: emeret pecunia firmitatem in jure spirituali nutante: quod est apertè Simoniacum.

CONCLUSIO VI.

JUs Patronatus est omninò invendibile: undè qui terram aliquam, aut villam, cui annexum est jus Patronatus, ideò cariùs venderet, Simoniam committeret. Est autem jus Patronatus jus quoddam præsentandi ad Beneficia Ecclesiastica personas idoneas.

Prob. igitur Concl. tum ex cap. 16. *De Jure Patronatus*, ubi sic loquitur Alex. III. *De Jure verò Patronatus: mandamus, quatenùs si quis illud comparavit (cùm inconveniens sit vendi Jus Patronatus, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas*. Tum etiam ratione; quia procedit ab Ecclesiæ potestate spirituali, ordinatur ad finem spiritualem, nempè Beneficium; & ejus actus, nempè præsentatio, est etiam spiritualis; cùm per eam fiat præsentatus proximè capax ad institutionem Beneficii: ergo jus illud est ex omni parte spirituale, adeòque invendibile, non tantùm jure humano, ut volunt aliqui, sed etiam divino.

CONCLUSIO VII.

SImoniacè aliquid exigitur, aut accipitur tanquàm pretium, pro sepultura Ecclesiastica; etiamsi ratione terræ, aut soli, in quo sita est, vendatur.

Ratio est; quia etsi jure naturæ non videatur hoc prohibitum, modò ratione benedictionis, aut consecrationis nihil recipiatur; id tamen vetuit Ecclesia, ut patet ex c. 42. *Simonia*, & c. 13. *De Sepultura*.

Dixi: *Tanquàm pretium*; quia potest aliquid recipi per modum Eleemosynæ pro sustentatione ministrorum Ecclesiæ, vel ad conservationem fabricæ; quia justum est, ut Defuncti, qui in templis requiescunt, aliquid ad eorum reparationem contribuant.

Dices: quo quis in nobiliori loco sepelitur, eò plus exigitur: ergo signum est sepulturam de facto vendi.

R. N. cons. tunc enim aliquid exigitur, non pro sepultura, sed pro honore, quem ex tali loco recipiunt, tum Defunctus, tum ejus parentes: quod est pretio æstimabile.

Petes: an saltem non possit vendi perpetuum jus sepulcri, seu obligatio nullum præter Petrum v. g. qui successores in tali loco sepeliendi?

R. Affirm. Patet tum ex praxi Ecclesiæ, tum ex eo quòd illud jus sit quid temporale; tum etiam quia nullibi videtur prohibitum: quandoquidem nomine *Sepulturæ* non veniat jus perpetuum sepulchri.

CONCLUSIO VIII.

NOn est Simonia aliquid exigere pro tradenda scientia Theologica. Est communis.

Prob. 1. quia licèt Theologia sit principativè supernaturalis, in quantum ex principiis supernaturalibus discurrit; entitativè tamen est naturalis, cum industria, ingenio, studio & labore acquiratur.

Prob. 2. Quia per accidens est in ordine ad docendum, quòd Theologia deducatur ex principiis lumine Fidei revelatis, & creditis; quandoquidem posset Hæreticus ex principiis fide humana creditis idem, & eodem modo docere.

Dices: Simonia est aliquod pretium exigere pro Concione aut Catechismo: ergo & pro Theologia.

R. Disparitatem esse quod Catechismus & Concio habeant pro fine instructionem in ordine ad salutem animæ; traditio autem Doctrinæ Theologicæ, sicut & alterius scientiæ, tantùm ordinetur immediatè ad exercitandam memoriam, & excitandum seu imbuendum audientis intellectum; non attendendo, an imbutus scientiam illam ad suam, vel aliorum salutem ordinet: quod est naturale.

PARAGRAPHUS VI.

Variæ quæstiunculæ ad Paragraphum quartum, & quintum aliqualiter pertinentes.

PEtes 1. an possit quis petere beneficium, cui annexa est cura animarum, sine Simonia?

Negat Natalis Alexander cum quibusdam aliis, pro se D. Th. citantibus; sed

R. affir. Ratio est; quia hic non datur temporale pro spirituali, sed præcisè petitur spirituale, sicut peterentur Sanctorum Reliquiæ à summo Pontifice. Cujus sententiæ veritatem confirmant concursus Belgici, pro beneficiis Pastoralibus laudabiliter instituti, ubi aliquando sex, aut octo pro eodem se offerunt.

Confir. Juxtà D. Th. potest quis saltem indigens, petere beneficium, cui non est annexa cura animarum, sine Simonia; ergo & beneficium, cui talis cura est annexa; quandoquidem non magis reperiatur pactum, aut pretio in uno, quàm in altero, ut per se patet.

Dices: Juxtà S. Doctorem 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3. quando quis preces porrigit pro indigno ad beneficium, Simoniam committit; atqui rogans pro se beneficium, Pastorale præsumitur illius indignus, ut addit ibid. ergo.

R. Dist. Min. Præsumitur illius indignus, si nec præbeat testimonium suæ capacitatis, nec velit quantùm ad hoc Episcoporum examini, aut judicio se submittere, Conc. si utrumque adsit, vel saltem ultimum. N. & de illo hic agimus, qui ideò censetur tantùm conditionatè exigere, si nempè reperiatur idoneus.

Petes 2. Quo sensu dicat D. Th. indignum petentem beneficium, Simoniam committere?

R. Hoc sensu, quòd, cùm tunc non conferatur beneficium propter meritum, censeatur conferri propter aliquam gratiam, aut favorem ab ipso Collatore expectatum.

Petes 3. Cur S. Doctor dicat *Indigentem* posse petere beneficium simplex non *Divitem*?

R. Propter c. 8. *De Rescriptis*, ubi & alibi hoc prohibetur, sed, an hoc obliget in conscientia, necne? An ex abusu, vel ex consuetudine legitimè introducta jam dentur beneficia potiùs divitibus, quam pauperibus? Judicent Prælati.

Petes 4. An Religiosus promittens alteri Prioratum, aut Guardianatum, ut suffragetur sibi, aut suo amico pro Provincialatu, committat Simoniam?

Suppono semper ibi reperiri grave peccatum, cùm hoc præjudicet electionis libertati. Ad quæstionem

R. Affir. quia S. Th. suprà art. 6. in O. dicit, Simoniam esse, quoties spirituale, ut est Officium superioris, non datur gratis; atqui hic non promittitur Superioratus gratis, sed cum onere suffragandi in favorem &c. ergo. Undè condemnavit hanc propositionem Facultas Parisiensis anno 1658. *Il n'y a point de Simonie, lorsque deux Religieux s'engagent l'un à l'autre en cette sorte. Donnez moy vôtre voix pour me faire elire Provincal, & je vous donneray la mienne pour vous faire prieur.*

Petes 5. An Episcopi possint aliquid accipere titulo sustentationis pro collatione Ordinum, aut litteris dimissorialibus?

R. Neg. quia Trid. sess. 21. c. 1. de Reform. prohibet ne ipsi, aut eorum ministri, quidquam pro ipsis recipiant quovis titulo, cùm habeant proventus ad sustentationem sufficientes. Ubi tamen consuetudo viget, non sunt condemnandi Notarii, aut Secretarii aliquid pro charta, scriptione, & sigilli impressione exigentes; cum illa sint pretio æstimabilia, non possunt tamen recipere pluisquàm decimam partem unius aurei.

Petes 6. An vendi possint Commendæ militares? Loquimur hìc de Commēdis Equitum ad militiam in defensionem Christianæ Reipublicæ deputatorum sivè Religiosi sint, ut Equites Militenses, sivè non, ut Equites S. Mauritii.

R. Posse vendi sine Simonia, non tamen sine injustitia, nisi fiat authoritate Papæ.

Prob. prima pars; quia sunt tantùm subsidia temporalia titulo Laico concessa, id est, propter servitia temporalia Ecclesiæ præstita aut præstanda, strenuè & viriliter militando, ac dimicando: undè earum administratio Principibus Laicis concessa est.

Dices 1. Aliquæ Commendæ non dantur, nisi Religiosis professis: ergo sunt annexæ rei spirituali, adeòque invendibiles.

R. Dist. Ant. Non dantur, nisi professis, ita ut professio sit titulus cur dentur, N. Quia dantur, ut dixi, propter servitia temporalia, ità ut professio sit conditio sine qua non darentur, ità volentibus Fundatoribus, C.

Dices 2. Finis earum est quid spirituale, nempè defensio Ecclesiæ: ergo.

Resp. Dist. Ant. Finis remotus; C. sed hoc non sufficit ad Simoniam, alias ferè omnia, quæ fierent, aut darentur in Christiana Republica, essent materia simoniæ, cùm aliqualiter ordinentur ad cultum Dei. Finis proximus, N. quia ille est purè sæcularis nempè militare.

Dices 3. Milites illi ad certas preces tenentur: ergo subsidia illa habent titulo spirituali.

Resp Dist. Ant. Tenentur ad certas preces, quia pro illis recipiunt fructus Commendæ, N. Ex vi suæ professionis & Regulæ, C. sed neg. conseq.

Prob. secunda pars; quia fieret contra voluntatem Fundatorum, qui eas gratis conferri voluerunt in remunerationem pugnantium pro defendenda Republica Christiana. Prætereà Magister Ordinis, aut Rex non est illarum Dominus, sed tantùm dispensator, dependenter à voluntate Papæ, qui permittit illis justam illarum distributionem, non venditionem, quamvis posset ipse pro majori Ecclesiæ utilitate illas vendere.

Petes 7. An Papa possit committere Simoniam?

Resp. Posse committere simoniam juris Divini, cùm juri Divino non minùs subdatur quàm alii: imò & simoniam juris humani; quia licèt non teneatur suis legibus quoad vim coactivam, tenetur tamen quoad directivam, ubi materia legis est ipsi & subditis communis, nisi certè pro se ex justa causa dispenset, sicut potest pro aliis.

PARAGRAPHUS VII.

Qualiter fieri debeat Beneficiorum permutatio, resignatio, renuntiatio, & pensionis creatio?

CONCLUSIO I.

Beneficiorum permutatio facta authoritate propria est simoniaca & irrita; authoritate Superioris, est licita & valida.

Prob. prima pars; tum ex Jure Canonico cap. 5. & 7. *de rerum permutatione*, & alibi; tum etiam quia prohibet Ecclesiæ omnem pactionem in Beneficiis authoritate propria factam.

Porrò nomine *Beneficiorum*, veniunt hoc omnia officia spiritualia temporalibus annexa; sive sint mobilia, sive non; sive perpetua, sive ad certum tempus. Imò & veniunt omnes actiones ad provisiones Beneficiorum pertinentes, ut sunt Præsentatio, Electio, Confirmatio & ideò simoniam incurrunt qui dicunt: *Elige Joannem, eligam Petrum: confirma hunc, & præsentabo illum: si cesseris Beneficium tenue cognato meo, eligam, aut præsentabo fratrem tuum ad pingue &c.* quia licèt daretur in his omnibus non intervenire simoniam juris Divini; Ecclesia tamen illa omnia justissimè prohibuit, propter occasionem, periculum, suspicionem, & præsumptionem simoniæ, in quantùm adhiberi possunt tanquàm media ad lucrum temporale.

Prob secunda pars; tum ex jure citato; tum ex D. Th. 2. 2. q.103.art.1.ad 5.ubi ait: *Potest tamen Prælatus ex officio suo permutationes hujusmodi facere*; tum ex recepta ubique Ecclesiæ praxi. Per superiorem autem intelligimus Papam, Episcopum, imò & Beneficii Collatorem, ubi consuetudo hoc introduxit. Sibi quidem hoc reservaverat Pius V. anno 1567. sed anno sequenti revocavit per motum proprium, qui incipit: *Quanta Ecclesiæ* 58. Apud Cherubin. Tom. 2.

Adv. tamen Beneficia, quorum fieri potest permutatio, debere esse vera, solida, & de facto acquisita; & ideò expectativa, litigiosa, ficta, invalidè accepta, & illa, quorum tantùm habetur jus ad rem, non possunt, etiam authoritate Superioris, nisi fortè Papæ, permutari. Patet ex Cap unico *De rerum permutatione* in 6.

CONCLUSIO II.

Resignatio in permutatione, facta purè & absolutè, idest, sine onere pensionis & sine designatione personæ, est laudabilis; facta autem cum hac conditione: *Renuntio, si Collator velit illud conferre Joanni; aliàs non*, non est damnabilis, si fiat coram Summo Pontifice.

Prob prima pars; quia taliter resignans, humiliter se submittit prudentiæ & judicio sui Superioris; non peccaret tamen, si alium simpliciter commendaret, præsertim post factam resignationem.

Prob. secunda pars; quia talis resignatio non est jure Divino prohibita, cùm ita renuntians, nec det, nec accipiat temporale pro spirituali: imò nec probabiliùs jure humano; quandoquidem Canones circà hoc nihil decidant: & aliundè nullum intervenit pactum, sed tantùm conditio, quam acceptante Superiore, fiat resignatio, aliàs non.

Dixi: *Si fiat coram Summo Pontifice*; quia volunt Doctores hanc conditionem non posse apponi coram Episcopo, nisi hoc privilegium, aut consuetudo permiserit: cujus rationem adferunt, quòd talis sit stylus Curiæ Romanæ, & insuper quòd Jus commune prohibeat Beneficium alicui de novo conferri, nisi vacaverit; non vacat autem, ubi apponitur conditio præfata; & ideò requirunt ad hoc authoritatem Summi Pontificis, super Jus commune dispensantis.

Petes 1. An permutans possit propria authoritate redire ad suum Beneficium, quod simpliciter resignaverat, si alter antè permutationem utrinque completam moriatur, vel si Beneficium ejus non erat permutabile?

Resp. Neg. Quidquid dicant aliqui Ratio est, quia ille de facto renuntiavit Beneficio suo, adeòque illius titulum & possessionem perdidit: & ideò, nisi Superior ipsi de novo conferat, censebitur intrusus.

Petes 2. An possit quis resignare Beneficium, retinendo jus, illud propria authoritate occupandi, quando erit ab impedimento solutus, quando ætatem competentem attigerit, vel si resignatarius præmoriatur?

Resp. Neg. Quia etsi ibi nulla appareat simonia juris Divini; nihilominus Trid. sess. 25. cap. 7. *De Reformatione*, illa omnia prohibet; & ideò sunt illicita, nisi accedat Romani Pontificis approbatio.

Petes 3. An possit quis resignare alteri Beneficium cum spe & confidentia, quòd Resignatarius illud posteà resignabit in favorem resignantis, aut ejus consanguineorum, nullam exteriùs imponendo, imò nec interiùs intendendo obligationem?

Resp. Vel resignans intendit principaliter novam resignationem in sui, aut alterius favorem faciendam; ità ut non resignaret, nisi hanc expectaret: vel tantùm intendit secundariò, ità ut etiam resignaret, licèt sciret secundam resignationem non esse faciendam. In primo casu est simonia juris Divini, cùm motivum principale resignationis sit temporale, eò quòd intendens Beneficium intendat fructus temporales ipsi annexos. In secundo casu non est simonia juris Divini, cùm nullum pretium aut pactum, sive explicitè, sive implicitè interveniat; imò nec juris humani, cùm hoc nullibi prohibeatur.

CONCLUSIO III.

Ut renuntiatio Beneficii pacificè acquisiti sit valida, fieri debet inter manus Episcopi, aut Collatoris; non sic renuntiatio Beneficii litigiosi, vel ad quod necdum habetur jus in re. Ante prob.

Adv. quòd licèt in rigore renuntiatio beneficii, & resignatio ejusdem confundantur; hic tamen per renuntiationem intelligimus præcisè cessionem voluntariam beneficii, absque eo quòd designetur, aut commendetur alter Collatori. Hoc notato

Prob prima pars ex cap 8. & 10. *De Renunt.* & alibi: ex quo sequitur Beneficium non vacare, sed jus & titulum remanere apud renuntiantem, donec Superior renuntiationem admiserit.

Prob. secunda pars ex praxi communi, authorizante renuntiationem beneficii litigiosi propria authoritate factam sicut & beneficii, cujus tantùm habetur jus ad rem.

Petes: An possit quis renuntiare beneficio cum onere ut solvantur sibi expensæ, quas debuit facere, ut illud possideret pacificè.

Resp. Neg. cùm non sit renuntiatio pura, sed pro temporali: unde cap. 4. *De Pactis*, dicit Alex. III. loquens de illa Pactione: *Nos eam non duximus admittendam, pro eo quòd videbatur pravam illicitæ Pactionis speciem continere*.

CONCLUSIO IV.

Pensio (quæ est jus percipiendi fructus ex Beneficio alieno) non potest creari propria partium authoritate, imò nec Episcopi, nisi in certis casibus, sed solius Papæ, qui & servare debet certas conditiones.

Prob prima pars; quia cap. ult. *De Pactis*, & cap. 5. *De rerum Permutatione*, prohibentur expressè velut simoniacæ omnes Conventiones privatæ circà Beneficia, Præbendas &c imò tunc intervenit simonia juris Divini, cùm resignans cedat jus spirituale ad Beneficium pro jure temporali; ad pensionem.

Dices, hic nullum pactum intervenire, sed resignantem habentem jus ad 500. Florenos v. g. ratione sui Beneficii, cedere Beneficium cum jure ad trecentos, reservando sibi jus ad ducentos.

Resp. Jus ad fructus esse inseparabile à Beneficio, saltem ab eo, qui est inferior Papa, & consequenter qui resignat Beneficium,

cùm, reſignat & jus ad omnes fructus, unde ſi aliquid reſervet, diſſentiente reſignatario, eſt fur, ſi ipſo conſentiente, eſt ſimoniacus, cùm accipiat temporale pro ſpirituali.

Prob. 2. pars; quia jus Canonicum facultatem illam reſervans ſoli Papæ, illam conſequenter denegat Epiſcopis: niſi conſuetudo legitima aliud introduxerit.

Dixi tamen: *Niſi in certis caſibus*; quia dum Parochus Parochiam dimittit ratione ſenii, aut infirmitatis, poteſt Epiſcopus, ut illius ſuſtentationi provideat, penſionem ipſi reſervare, modò tamen expiret, expirante Beneficiato. Plura v. apud Baſſæum verbo *Penſio*.

Prob. 3. pars ex conſuetudine legem ſic interpretante: unde nullus auderet licitè, ſine Summi Pontificis authoritate, aliter diſponere.

Dixi: *Qui & ſervare debet certas conditiones*; nàm 1. id facere debet ex cauſa à reſignatione diſtincta; cùm enim reſignatio fieri debeat gratis, debet Pontifex tanquàm fidelis bonorum Eccleſiæ Diſpenſator, & non diſſipator, cauſam habere, cur ad talem penſionem obliget reſignatarium: erit autem cauſa ſufficiens, neceſſitas reſignantis; vel etiam labores, quos in favorem Eccleſiæ ſuſcepit, concionando, Sacramenta miniſtrando, Theologiam, aut ſacram Scripturam docendo, Hæreſes confutando, &c.

2. Ut poſſit ille, cui beneficium reſignatur, honeſtè vivere, non debet penſio creata excedere 3. partem fructuum beneficii, quamvis & in hoc poſſit Papa diſpenſare.

3. Non debent tot penſiones ſolvendæ uni & eidem perſonæ creari, ut excedant id, quod ad congruam ejus ſuſtentationem requiritur.

Petes 1. An poſſint partes propria authoritate paciſci de penſione redimenda?

R. Non poſſe in ipſa reſignatione; illa autem facta, poſſe, modò redemptio fit ſpontanea, & accedat Superioris conſenſus, id eſt, Papæ; vel certè Epiſcopi, ubi penſiones ejus authoritate ſunt conſtitutæ.

Petes 2. An poſſit quis penſionem, quam ex alieno Beneficio percipit, cum aliquo Beneficio permutare?

R. Neg. cùm enim penſio illa ſit quid temporale, non poteſt citrà ſimoniam juris Divini pro Beneficio, quod ſpirituale eſt commutari. Alio tamen modo poterit idem effectus obtineri, ſi nempè penſionarius penſionem ſuam, & Beneficiarius Beneficium ſuum dimittant inter manus Summi Pontificis ſimpliciter, abſolutè, & ſine ulla conventione de permutatione facienda, & poſteà Summus Pontifex tanquàm Supremus Diſpenſator beneficium diſtribuat uni, & penſionem alteri. Cavendum tamen, ne in illis ceſſionibus motivum principale cedendi ſpirituale, ſit quid temporale, aut è contrà.

Petes 3. An obtinens penſionem ex Beneficio, quod reſignat in manus Summi Pontificis, poſſit, pro aſſecuratione ſuæ penſionis, petere fidejuſſorem ſæcularem, aliquam hypothecam, vel anticipatam ſolutionem.

Reſp. Neg. Ob expreſſam juris prohibitionem.

Petes 4. An poſſit Papa aſſignare penſionem reſignanti beneficium ſi habeat patrimonium ſufficiens?

R. Neg. Si pro Eccleſia ſpecialiter non laboravit. Patet ex dictis ſuprà. Prætereà vel ille, cui fit reſignatio beneficii, poteſt vivere ex illo beneficio, ſeparata penſione, vel non: ſi primum, fit injuria Eccleſiæ, aut pauperibus, quibus debetur reſiduum ſi ſecundum, fit ipſi injuria, cùm ratione ſui beneficii habeat jus ad integram ſuſtentationem.

Dices: beneficiarii divites poſſunt beneficiorum ſuorum proventus recipere; ergo & divitibus poteſt penſio concedi.

R. Diſparitatem eſſe, quod primi præſtent Officium, cui annexuit Eccleſia certos proventus, non ſic ſecundi: fateor quidem Penſionarios obligari ad Officium D. Virginis ex conſtitutione Pii V. ſed illa obligatio, utpotè poſterior jure ad penſionem, non eſt titulus, ſive radix illius juris ſicut eſt Officium in beneficiarüs; quandoquidem Pius V. imponat obligationem illam habentibus jam penſionem, ita ut ſit verum dicere, quòd Officium B. V. ſit propter penſionem, non penſio propter Officium.

Petes 5. An quando in permutatione beneficia ſunt inæqualia quoad fructus, liceat inæqualitatem compenſare pecunia, aut penſione aliqua?

R. Id non licere, ne quidem authoritate Papæ; quandoquidem interveniat ibi Simonia juris Divini: vel enim illa pecunia, aut penſio datur pro ſpirituali pinguioris beneficii, vel pro exceſſu fructuum ſuprà fructus beneficii tenuioris: ſi primum, res clara eſt: ſi ſecundum, idem dici debet; quandoquidem pars proventuum beneficii non minùs ſit invendibilis, quàm totum, quod jure Divino eſſe invendibile, ſuo loco oſtendimus. Poſſet tamen Papa ſeparando partem fructuum à beneficio pinguiori, illam temporalitatem concedere reſignanti beneficium pingue, modò id fiat ex cauſa, ut anteà diximus. Quo caſu habens partem fructuum poterit illam alteri vendere, modò accedat conſenſus Papæ, ſine quo etiam penſiones ſunt invendibiles.

PARAGRAPHUS VIII.

An Simoniacè accepta reſtituenda ſint, & cui reſtitui debeant?

CONCLUSIO I.

Beneficium per Simoniam acceptum, debet ante omnem judicis ſententiam dimitti, omneſque fructus ſunt reſtituendi, tàm extantes, quàm conſumpti, Patet ex jure Canonico c. 26. *De Simon.* & Extravag. 2. eod. tit. ubi talis Collatio decernitur nulla & irrita; adeòque & fructus indè percepti malè acquiſiti: undè ex nullo titulo poſſidetur tale beneficium; quandoquidem venditio, aut emptio hic nullius ſit valoris, ſaltem propter Eccleſiæ prohibitionem. Ex quo ſequitur, habentem taliter beneficium non facere fructus ſuos, cùm non ſit beneficiarius. Non tenetur tamen reſtituere fructus bona fide conſumptos, inquit D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3. ſi Simoniæ non fuit conſcius.

Dixi. *Ante omnem judicis ſententiam*; quia obligatio reſtituendi rem, titulo ficto comparatam, non eſt pœna, ſed vinculum naturale, ſicut eſt obligatio reſtituendi rem alienam cognitam ut talem.

CONCLUSIO II.

Pretium Simoniacè acceptum pro beneficio, ſivè tradito, ſivè promiſſo, jure Canonico reſtitui debet, & quidem Eccleſiæ, in qua eſt beneficium, aut cui facta eſt injuria.

Prob. 1. pars; quia pretium illud non tranſit in dominium recipientis, ratione conventionis invalidatæ; & ideò ſicut debet quis alienum reſtituere; ità & debet pretium, quod certè ipſius non eſt, reddere.

Prob. ſecunda pars; quia licèt illius pecuniæ Dominus ſit ipſe donans; in pœnam tamen peccati transfertur in uſum Eccleſiæ per Jus Canonicum c. 11. *de Simonia*. Idem eſt, ſi pauperibus, aut in pios uſus applicetur. Quoad fructus acquiſitos ex beneficio Simoniacè accepto eadem juris Canonici diſpoſitio.

Petes; An Simoniacus mentalis, opere jam ſecuto ſine ulla prorsùs conventione externa, teneatur Beneficium dimittere, aut pretium reſtituere?

R. Neg. Sed ipſi ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori, ut dicitur in c. 46. *de Simonia*. Cujus ratio eſt, quòd ſicut Eccleſia non poteſt de internis judicare; ita nec illa punire. Aliud eſſet, ſi opus externum foret intentionis Simoniacæ manifeſtativum.

PARAGRAPHUS IX.

Quænam ſint pœnæ Simoniacorum, & quandonam incurrantur?

Cum pœnæ à Jure Simoniacis de facto impoſitæ tantùm reſpiciant beneficia, ingreſſum Religionis, & Ordines dandos, aut procurandos; ideò ſolùm de illis hìc agimus.

CONCLUSIO I.

Qui ſciens, & non contradicens, Beneficium Simoniacè accipit, aut qui illud alteri procurat, eligendo, nominando, præſtando, inſtituendo, confirmando, poſtulando, aut aliter operam ſuam interponendo, incurrit ipſo facto excommunicationem ſanctæ Sedi reſervatam. Ità habetur Extravag. 2. *De Simonia*, & in Bulla Sixti V. *Contrà malè promotos*. Inſuper ſit inhabilis ipſo facto ad idem Beneficium obtinendum. Patet ex c. 27. eod. Tit. non ſit tamen inhabilis ad alia beneficia obtinenda, nec privatur ſuis beneficiis anteà legitimè obtentis, ſicut nec eorum fructibus, niſi per Judicis ſententiam id ſtatuatur; quandoquidem nulla lex, nullum Jus, nulla Bulla illam pœnam ipſo facto imponat: undè quæ poſſent apponi, vel loquuntur de beneficio ſimoniacè accepto, vel poſt ſententiam Judicis condemnatoriam.

Dixi: *Qui ſciens*: nam Inſcius Simoniæ à parentibus, aut ab aliis, ratione beneficii, commiſſæ, nec excommunicationem, nec inhabilitatem ad illud poſteà obtinendum incurrit; tenetur tamen, ubi Simoniam noverit, ſtatim

Beneficium dimittere, fructusque exstantes restituere; non tamen bona fide consumptos, ut diximus. Imò si per triennium bona fide, & titulo colorato Beneficium possedit, potest illud retinere.

Addidi: *Et non contradicens*; quia ubi sciens, Collatori contradicit, valida est collatio Beneficii in eum posteà facta.

Porrò nomine *Beneficii* etiam intelliguntur hic juxtà probabiliorem sententiam, Abbatia, Prioratus, Guardianatus, Provincialatus, Generalatus, ità ut ad illa Officia Simoniacè promoti, easdem pœnas incurrant. Cujus ratio est, quòd Summus Pontifex loco citato usus sit nomine *Officiorum* non *Beneficiorum*; illa autem esse propriissimè Officia Ecclesiastica, licèt impropriè sint Beneficia, nullus ambigit. Et hoc rationi consentaneum est, cùm ex illis Simoniacè acceptis, non minora sequantur inconvenientia, quàm ex Beneficiis propriè dictis.

CONCLUSIO II.

EXcommunicantur excommunicatione Papæ reservata, tum dantes, tum recipientes aliquid pro ingressu Religionis: intellige tamen personas particulares. Si autem Conventus hujus Simoniæ sit particeps, suspenditur ipso facto ab Officio Capitulari, jurisdictionem, aut administrationem Ecclesiasticam respiciente. Extravag. 1. *De Simonia*; ipse verò receptus, ubi ejus Simonia est notoria, aut juridicè declarata, fit infamis, & consequenter irregularis, irregularitate orta ex infamia. Eadem Extravag §. *Cæterum*. Et licèt ejus professio sit valida, adeòque possit ante sententiam Judicis criminis declaratoriam in suo Monasterio manere, (privatus tamen voce activa & passiva, sicut & jure ad portionem ordinariam, donec accedat dispensatio, tamen post sententiam criminis declaratoriam, è Monasterio est expellendus, & ad Religionem strictiorem pœnitentiæ causa detrudendus, cap. 25. *De Simonia*.

CONCLUSIO III.

SImoniacè Ordinem recipiens, conferens, sicut & mediator, præsentator ad illius collationem, incurrit excommunicationem sanctæ Sedi reservatam, quacumque fulgeat dignitate, Pontificia, aut Cardinalitia. Extravag. 2. eod. Tit. Insuper per Simoniam conferens Ordinem, est ipso jure suspensus à collatione cujusvis Ordinis, & Tonsuræ, sicut & ab executione omnium munerum Pontificalium. Item interdicitur ipsi Ecclesiæ ingressus, &, si quidquam contrà Suspensionem, aut Interdictum fecerit, suspenditur ab administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione omnium fructuum suorum Beneficiorum: nec potest ab illis absolvi, nisi à Summo Pontifice, etiamsi crimen sit occultum. Ità Sixtus V. in Bulla *contrà malè promotos*, quæ incipit *Sanctum & salutare*. §. 4. 91. Apud Cherubin. Tom. 2.

Simoniacè autem Ordinatus, ultra dictam excommunicationem, suspenditur ipso facto ab executione omnium Ordinum; &, si in illis ministraverit, fit irregularis. Extravag. citata. Juxta Bullam autem Sixtinam, privatur omnibus Dignitatibus & Beneficiis, fitque inhabilis ad illa, sicut & ad Ordines ulteriores suscipiendos. Et absolutio harum Censurarum & Inhabilitatum soli Papæ reservatur. Docet tamen Lessius, hanc Bullam, quantùm ad absolutionem, non esse usu receptam, adeòque posse Ordinatorem Simoniacum, juxtà concessionem Trid. Sess. 24. cap. 6. *De Reform* ab Episcopo absolvi, si casus sit occultus: sed rem examinandam Episcopis relinquimus.

Notandum tamen, præcedentia non afficere illos, qui per Simoniam ignoranter Ordinati sunt, alio scilicèt, ipsis insciis, pretium offerente; si excipias saltem Ordinum executionem, ad quam requirit D. Tho. Episcopi dispensationem, licèt Lucius III. c. 22. *de Simon* dicat, loquens de ignorantibus. *Possunt (quia Simoniaci non sunt) in suis Ordinibus remanere.*

CONCLUSIO IV.

AD has pœnas incurrendas non sufficit Simonia mentalis, nec semper requiritur realis.

Prob Prima pars; quia, ut diximus, sicut Ecclesia non potest de internis judicare; ità nec illa punire: si tamen opus externum indè sequens nullatenùs sit intentionis pravæ declarativum.

Prob. Secunda pars; quia licèt, secundùm omnium sententiam, non sufficiat quòd pretium sit datum, si spirituale non sit exhibitum; probabiliùs tamen sufficit quòd spirituale exhibeatur, sive sit Ordo, sive Beneficium, sive ingressus Religionis, licèt pretium non detur, sed tantùm promittatur. Patet ex cap. 5. 1. q. 3. ubi dicitur: *Quiquid ergo vel in sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus, vel data, vel promissa pecunia acquisitum est; nos irritum esse, & nullas unquam vires habere censemus*. Et in Extravg. prima *De Simonia*, loquens Pontifex de suspensis, ob Simoniam, ab Ordinibus, etiam comprehendit illum, *qui sub promissione pecuniæ Ordines receperit*. Item Cap. 2. *de Confessis*, spoliatur Canonicus Beneficio, eo quòd Electionem pecunia promissa, non tradita, vendiderat. Præterea talem esse stylum Curiæ Romanæ, asserit Toletus; imò Garcias id probat ex variis Rotæ Decisionibus.

Quantùm ad Simoniam confidentialem (quando nempè quis resignat Beneficium cum onere, ut alter illud idem, vel pensionem ex eo, vel aliquid simile sibi, aut alteri præstet; vel quando quis præsentat Clericum ad Beneficium, cum aliquo pacto, quòd idem Beneficium vel aliud conferet tertio, &c.) specialis est Juris dispositio: nam 1. illam committens, si est Cardinalis, Episcopus, aut alius Prælatus, interdicitur, ab ingressu Ecclesiæ, &c. si ingrediatur, fit irregularis: inferior autem, incurrit Excommunicationem Papalem, 2. Beneficii collatio aut resignatio ipso jure nulla est, adeòque debet statim dimitti cum omnibus fructibus Cameræ Apostolicæ consignandis. Ipsum autem Beneficium soli Papæ reservatur conferendum. 3. Fit inhabilis Simoniacus confidentialis ad idem Beneficium posteà obtinendum; imò & ad alia, saltem post sententiam criminis declaratoriam, sicut post illam privatur omnibus Beneficiis & pensionibus anteà justè obtentis. Ut autem hæ pœnæ incurrantur, sufficit quòd Beneficium sit acceptum, licèt accipiens ex sua parte nihil adhuc solverit.

Petes 1. An qui committunt Simoniam juris tantùm humani, ut permutantes Beneficia propria authoritate, vendentes Officia Sacristæ, Oeconomi &c. incurrant pœnas Simoniacis impositas?

R. Affir. Ratio est; quia tum sensu Ecclesiæ, tum stylo Curiæ Romanæ, tum juris declaratione, tum communi Theologorum opinione, Simonia juris humani verè est Simonia; & consequenter pœnæ generaliter Simoniacis impositæ etiam afficiunt Simoniacos juris humani: undè contraria sententia nullatenùs videtur in praxi tenenda.

Petes 2. An Excommunicatio tantùm incurratur post captam pacificam Beneficii possessionem?

R. Neg. sed statim à receptione Beneficii, ut habet communis sententia.

Petes 3. An incurrat pœnas Simoniæ confidentalis, qui resignat Beneficium cum spe & confidentia interiori resignationis reciprocæ, aut pensionis obtinendæ, nullo pacto exteriùs manifestata? huic dubio occasionem dedit Pius V. in Bulla quæ incipit *Intolerabilis* 85. apud Cherubin Tom. 2. ubi asserit confidentiam factam ex intentione sola resignantis, sufficere ut Simoniaca judicetur. Nihilominùs.

R. Neg. quod etiam verum est, licèt adsit voluntas interna alterum obligandi; quia præfatus Pontifex tantùm loquitur in casu, quo intentio interna per donationes, promissiones, aut obsequia insolita manifestatur, ut patebit Bullam illam attentè legenti.

DISPUTATIO II.

De secundo Decalogi Præcepto.

SEcundum Decalogi præceptum exprimitur hoc modo Exodi 20. *Non assumes nomen Domini tui in vanum.* His verbis præcipitur erga Dei nomen reverentia, prohibetur irreverentia: reverentiam exhibemus, servando juramenta, promissiones, seu vota: irreverentiam committimus, blasphemando, pejerando, temerè jurando: & ideò hic de Blasphemia, Juramento, & Voto tractabimus. Brevem de Stato Religioso dissertationem subjiciemus Tractatui de Jure & Justitia in altero tomo.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

Quid Blasphemia, quotuplex, quale peccatum, & qualiter Confessario cum Blasphemis agendum?

CONCLUSIO I.

BLasphemia est contumeliosa in Deum, vel in Sanctos locutio.

Dicitur 1. *Contumeliosa*, ut intelligatur Blasphemiam ex natura sua non esse propriè & formaliter Infidelitatem, sed vitium Religioni oppositum: cùm enim Religio, Dei laudem & honorem tueatur: contumelia autem, directè opponatur alteriushonori, dicendum est Blasphemiam, quæ contumeliam continet, esse peccatum contrà Religionem, non contrà Fidem.

Dicitur 2. *In Deum*; quia licèt *Blasphemia* græcè idem sit quòd convitium seu maledictum, quo generaliter alterius honori, aut dignitati derogatur; usu tamen apud Catholicos recepto sumitur specialiter pro maledictione in Deum, vel Sanctos; & ideò

Dicitur 3. *Vel in Sanctos*, non quidem sine respectu ad Deum (Aliàs esset quidem peccatum Duliæ oppositum, non tamen Blasphemia) sed quatenùs Dei sunt vel amici, vel ministri, vel opera manuum ejus; ità ut contumelia, non terminetur ultimò ad creaturas, sed ad ipsum Deum.

Dicitur denique *Locutio*, 1. ut ostendatur, quòd licèt Blasphemia possit in corde committi, nunquam tamen sit consummata, nisi ore proferatur. 2. Ut excludantur in rigore certà facta Deo contumeliosa, ut in Cælum expuere, gladium extrahere; quamvis in ordine ad tribunal Sacramentale videantur posse ad Blasphemiam reduci.

CONCLUSIO II.

DUplex est Blasphemia: Hæreticalis una, non Hæreticalis, seu simplex altera: Hæreticalis est illa, quæ annexam habet Hæresim, seu aliquid fidei contrarium; ut si quis dicat, Deum esse immisericordem, injustum, improvidum, nostra non curare. Item si negetur Filio æqualitas cum Patre; si tribuatur creaturæ, quæ soli Deo competit, ut Dæmones expellere, mortuos suscitare &c. quia per hoc significatur Dei potentiam esse ipsi creaturæ communem.

Hic interrogandi sunt pœnitentes, an de facto crediderint Hæreses, quas de Deo blasphemando enunciaverunt? Si enim illas non ex credulitate, sed ex vehementi passione protulerint, Hæreticalis quidem est blasphemia, sed Hæresim conjunctam non habet. Non Hæreticalis, seu simplex est illa, quæ nullam continet Hæresim; sed quoddam Dei vituperium: quod fieri potest, vel imprecatione, ut: *Pereat Deus, sit maledictus &c.* vel detestatione, ut: *velit, nolit Deus*, vel demonstratione, ut si quis Christi mortem, caput, ventrem, aut alia membra indecorè, vel inhonestè proferat. Idem est si id fiat de membris B. Virginis, aut Sanctorum cum ordine ad Deum.

Porrò licèt Blasphemia Hæreticalis specie differat à non Hæreticali, propter circumstantiam Hæresis speciem mutantis; probabilius tamen est, omnes Hæreticales esse ejusdem speciei; quia sive Deo tribuatur quod ei repugnat, sive negetur quod ei convenit, ejusdem videtur esse malitiæ specificæ. Dico: *Specificæ*; quia non dubito, posse unam esse altera notabiliter graviorem, adeòque in Confessione exprimendam: longè enim majorem Deo facit injuriam, qui dicit ipsum esse Diabolum, quàm qui dicit esse improvidum.

Quantùm ad Blasphemias simplices inter se comparatas, esse ejusdem speciei, conveniunt DD. sed disconveniunt an Blasphemia in Deum specie differat à Blasphemia in Sanctos, propter Deum. Sed, dicendum Blasphemiam in Sanctos, quatenus Deum respicit, esse ejusdem speciei cum alia; quia sicut cultus, qui tribuitur Deo & sanctis propter Deum, est idem specificè, ità Blasphemia in Deum, & Sanctos propter Deum, & specie conveniunt. Quatenùs autem præcisè respicit Sanctos, est peccatum oppositum Duliæ: sicut quando respicit B. Virginem, est peccatum oppositum Hyperduliæ, ut patet ex dictis. Hinc

R. Blasphemantem in Sanctos, aut B. Virginem, propter Deum, committere duplex specie peccatum in Confessione exprimendum: unum quidem contrà Duliam, aut Hyperduliam, in quantum contumelia afficit personam honore dignam; alterum autem contrà Latriam, in quantùm ejus Blasphemia redundat in Deum.

CONCLUSIO III.

BLasphemia est peccatum ex genere suo gravissimum, & quidem gravius Perjurio & Idololatria, cùm per illam audeat homo ponere os suum in Cœlum, ut Creatorem suum, Redemptorem, ac Benefactorem contumeliis & convitiis appetat: undè non datur in ea parvitas materiæ, nisi fortè ratione indeliberationis & inadvertentiæ; quia semper gravem infert Deo injuriam. Hujus autem horrendi peccati gravitatem indicant pœnæ tum Ecclesiasticæ, tum Civiles blasphemantibus impositæ: nam c. 10. 22. q. 1. decernitur deponendos esse in Ordine Ecclesiastico constitutos; laicos autem anathematizandos. Et Authent collat. 6. Tit. 5. Nov. 77. cap. 1. §. 1. Statuitur, Blasphemos ultimis suppliciis esse puniendos: undè nonnunquàm in Gallia linguæ abscissione, aut perforatione corripiebantur. Conc. autem Lateranense sub Leone X sess. 6. volens efficaciter execrando huic monstro caput infringere, statuit, ut Blasphemus gerens officium publicum, prima & secunda vice emolumenta trium mensium perderet, pro tertia eo officio privaretur. Clericus autem Sacerdos, prima vice privaretur omnibus fructibus Beneficii per annum, secunda Beneficio, tertia fieret infamis & inhabilis ad omnia: laicus verò, si foret nobilis, prima & secunda vice mulctaretur 25. ducatis, tertia nobilitatem perderet: si autem foret plebejus, ad carceres perpetuos, aut triremes condemnaretur, supposito relapsu: quæ pœnæ licèt non videantur in usu ob nimiam Judicum indulgentiam, vel ob frequentiorem blasphemandi consuetudinem; illius tamen peccati enormitatem demonstrant.

Dixi: *nisi fortè ratione indeliberationis & inadvertentiæ*, quam hic non admittimus, nisi ex sola subreptione, qua quis priùs verbum profert, quàm ad sensum advertat. Qui autem solent ex omnimoda subreptione blasphemare, eorum consuetudo est graviter peccaminosa, si pro illa vincenda seriò ad laborare neglexerint; imò tot committunt Blasphemiæ peccata in Confessione exprimenda, quot advertunt se ordinariè proferre; quandoquidem illa omnia sint voluntaria in causa.

Petes 1. An sit blasphemus, qui iratus, aut indignatus contrà brutum, aut hominem, vera de Deo, aut Christo profert, v. g. Dei mortem?

R. Affir. quia licèt affectus indignationis in Deum non tendat; verba tamen Deum inhonorant: Deum autem positivè inhonorare, semper est peccatum grave.

Petes 2. An qui ex puro joco falsa de Deo enuntiat, v. g. dicendo: *Deus est homo senex habens longam experientiam*, blasphemiam committat?

R. Neg. quia nec apud proferentem, nec apud audientes Deus contumeliosè tractatur: quamvis & ipse loquendi modus non sit usurpandus, præsertim apud rudes.

Petes 3. Quid sit Blasphemia in Spiritum Sanctum?

R. Esse peccatum in eundem, quod, juxta Scotum 2. dist. 43. quæst. 1. consistit in desperatione, seu obstinatione in malo cum desperatione & proposito non pœnitendi. Alii autem illud dividunt in sex species, nempè Desperationem, Præsumptionem, Impugnationem agnitæ veritatis, Invidiam fraternæ gratiæ, Obstinationem, Impœnitentiam.

Porrò dicitur potiùs in Spiritum S. quàm in Patrem, aut Filium; quia procedit ex malitia, quæ opponitur Bonitati Spiritui S. appropriatæ, sicut appropriatur Patri Potentia, cui opponuntur peccata ex infirmitate, & Filio Sapientia, cui sunt opposita peccata ignorantiæ.

CONCLUSIO IV.

DEbent Confessarii hujus peccati malitiam, horrorem, & execrationem suis pœnitentibus fortiter inculcare; &, si eos in hac materia recidivos repererint (idem est in materia perjurii) debent ipsis pœnitentias medicinales, toties quoties blasphemaverint practicandas imponere: idque prudenter; attenta personarum conditione, commoditate &c. quòd si pœnitentiæ neglectæ fuerint, neganda est ipsis Absolutio, donec eas impleverint: quòd si adimpletæ nihil profuerint, debet prudens Confessarius aliarum experimentum facere.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Juramento.

JUramentum (quod à jure dictum est, eo quòd juranti fit loco juris & legis, saltem ut impleat id quod juramento promisit) aliquando dicitur in scriptura *jusjurandum*, quasi veritas jure firmata; aliquando in Jure Canonico *Sacramentum*; quia fit per rem sacram, scilicet Divinum Testimonium. De eo plura occurrunt examinanda; & ideò hanc Quæst. in varios Art. dividemus.

ARTICULUS I.

Quid sit Juramentum, & an sit licitum?

CONCLUSIO I.

JUramentum est Dei in testem eorum, quæ asseruntur aut promittuntur, invocatio.

Dicitur 1. *Dei*, expressè nempè, vel tacitè: expressè invocatur, cum dicitur, *Per Deum, Juro Deum, sit mihi testis Deus* &c. tacitè autem, cùm invocatur in creaturis quatenùs in eis relucet singulariter aliquid Divinitatis; hinc qui jurat, *Per Cœlum*, censetur jurare per eum, qui ibi thronum fixit: qui *Per Evangelium*, per ejus authorem: qui *Per terram*, per ejus Creatorem; sicut & qui *Per animam*. Non jurat tamen (nisi id intenderet) qui dicit, *Per capillos*, *per pileum*, *per canem*, & alia vilinra; quia non splendet in eis specialiter aliquid Divinitatis.

Dixi: *Quatenùs in eis relucet aliquid Divinitatis*: nam si quis vocet in testem creaturam secundùm se, non facit juramentum; cùm ipsa non possit esse testis ut prima veritas: hinc qui dicit: *In conscientia mea*, *in fide mea*, *per fidem meam*, *per fidem Regis*, *viri nobilis*, *viri honesti*, *in veritate* &c. non censetur jurare; quia non assumit illa prout in eis relucet aliquid Divinum, sed ut ostendat, se loqui in fide, veritate, conscientia, fidelitate, quam habere debet vir probus in dictis suis: esset tamen juramentum, si per *Fidem* intelligeret Fidem Catholicam, aut per *Veritatem* intenderet assumere Veritatem Dei. Item nec jurat, propter eamdem rationem dicens: *In fide Episcopi*, *Religiosi*, *Sacerdotis*, nisi aliud intenderet, aut verba illa essent recepta alicubi pro juramento.

Dicitur 2. *In testem*, non ut statim & per miraculum testificetur Deus id quod juratur; sed ut sua authoritate veritatem allatam corroboret, & partem dubitantem de ea confirmet. Item ut excludantur certæ enunciationes, ut hæc. *Hoc est tam verum, quàm Deus sit in Cœlo, Christus in Eucharistia*, ubi fit comparatio, non attestatio Divini nominis: sicut nec fit in sequentibus, si proferantur enunciativè: *Deus scit ita esse, Deus videt conscientiam meam, coram Deo loquor* &c. aliud esset, si proferrentur invocativè: undè in his attendenda est intentio loquentis.

Dices, qui jurat falsum, verè jurat, sed non habet voluntatem adducendi Deum in testem suæ falsitatis, cùm hoc sciat esse impossibile: ergo.

R. Dist. Mi. non habet voluntatem efficacem. C. quantum est ex parte sua, ut alium decipiat, N.

Dicitur 3. *Eorum quæ asseruntur, aut promittuntur*, ut includatur juramentum Assertorium, tum Promissorium, de quibus posteà.

Dicitur 4. *Invocatio*, ut ostendatur juramentum esse actum Religionis, seu Latriæ: nam, ut ait Hieron. in cap. 5. Matth. *Qui jurat, aut veneratur, aut diligit eum, per quem jurat*: Deum autem revereri est actus Religionis seu Latriæ.

Dices 1. Melius est non jurare, quàm jurare; sed si juramentum esset actus Religionis, melius esset jurare, quàm non jurare: ergo.

R. Concessa Ma. quæ vera est, per se loquendo, neg. Min. quia licèt juramentum sit bonum, ab illo tamen abstinere melius esse sicut melius est non nubere, licèt matrimonium sit bonum.

Instabis, quia Oratio est actus Religionis, meliùs est orare, quàm non orare: ergo similiter.

R. Neg. causalem; sed ratio, cur melius sit orare, est quia *non orare* non est actus virtutis: *Non jurare* autem est actus Simplicitatis, sæpiùs in Scriptura commendatæ, secundùm quam sermo noster debet esse, *est*, *est*, *non*, *non*.

Dices, 2. Sæpè fit juramentum propter negotia temporalia: ergo non est actus Religionis.

R. Idem objici posset de Oratione, quæ sæpè fit pro recuperatione sanitatis, litis decisione &c. finis ergo proximus juramenti, sicut & Orationis, non est temporale, sed veneratio Dei, à quo temporalia expectantur.

Adv. Hic ad juramentum non semper requiri invocationem verbalem, sed sufficere illam, quam consuetudo legitima introduxit; sive fiat verbis, sive signis, v.g. elevatione manus, tactu Euangelii &c.

CONCLUSIO II.

LIcitum est jurare in debitis circumstantiis, & ita tenere debent omnes Catholici.

Prob. Tum ex Script. Deut. 6. *Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen ejus jurabis*: Tum exemplo S. Pauli quandoque in suis Epistolis jurantis, ut Rom. 1. *Testis mihi est Deus*, & alibi: tum ex SS. Patribus, Augustino & aliis: tum ex Jure Canonico & Civili: tum etiam ex antiquissima Sanctorum praxi.

Dices, Jacobi 5. dicitur: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare: neque per Cœlum &c.* idem habetur Matth. 5.

R. 1. Scripturam tantùm velle non esse jurandum sine conditionibus requisitis: undè quando Matth. 5. additur: *Sit sermo autem vester, est, est, non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.* Non intelligitur à malo debitè jurantis, sed à malo non credentis, adeòque alterum ad juramentum cogentis.

R. 2. Ibi non semper prohiberi juramentum præcisè, sed juramentum per creaturas tanquàm Divinitates, ut docet D. Th. 2. 2. q. 59. art. 6. ad 1. & ideò additur: *Neque per Cœlum, neque per terram &c.* quod faciebant Judæi, ut refert D. Hieronym. in locum citatum his verbis: *Judæi per Angelos &c. jurantes, creaturas, resque carnales venerabantur honore, & obsequio Dei.*

ARTICULUS II.

Quæ conditiones requirantur ad licitè jurandum?

TRes requirit Scriptura Jeremiæ 4. *jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia.*

CONCLUSIO I.

VEritas ad juramentum requisita in hoc consistit, quòd jurans credat certò rem se habere, sicut jurat.

Dicitur 1. *Credat*; quia si bona fide existimet esse verum quod jurat, licèt à parte rei sit falsum, non est perjurus, modò debitam diligentiam ad rei veritatem inquirendam præmiserit, si autem juret verum, & credat illud falsum, perjurium committit.

Dicitur 2. *Certò*: hinc dubius de rei veritate, aut habens tantùm rationem probabilem, perjurus est, si rem juret ut certam; quia ultra periculum pejerandi, falsò juratin actu exercito, cùm juret se certò scire id, de quo dubitat, aut quod non nisi probabiliter novit: undè debet certum ut certum, dubium ut dubium, probabile ut probabile jurare. Crediderim tamen sufficere; extra judicium, talem certitudinem moralem, ut homo prudens & timoratus, nullatenùs de contrario suspicaretur.

Dixi: *Extra Judicium*; quia in judicialibus requiritur notitia visus, seu præsentia, vel certè debet addere se ab aliquo audivisse: undè Calixtus Papa Cap. 15. 3. q. 9. jubet testes de iis solis, quæ in eorum præsentia gesta sunt, testificari.

Porrò defectus Veritatis in juramento est peccatum mortale: ità ut nec materiæ juratæ parvitas, nec finis sanctissimus, nec extrema necessitas possit illud reddere veniale. Ratio est; quia cùm Deo summæ Veritati repugnet infinitè quæcumque falsitas, gravem facit ei injuriam, qui attentat ipsum in testem falsi adducere. Undè hanc propositionem condemnavit Innoc. XI. *Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.*

Petes; Quid dicendum de eo, qui ex inadvertentia jurat quandoque verum, quandoque falsum?

R. Toties peccare mortaliter, quoties advertens ad illam consuetudinem, negligit illam eradicare; quandoquidem per illam exponat se evidenti periculo perjurii. Vide quæ diximus de Blasphemia.

CON-

CONCLUSIO II.

JUdicium hic necessarium requirit, ut nonnisi ex necessitate & Christiana Prudentia juretur, & quidem pro re gravi: unde Aug. Serm. 28. de verbis Apost. Cap. 9. *Quantum ad me pertinet juro, sed quantum mihi videtur magna necessitate compulsus*. Defectus judicii non excedit ordinariè peccatum veniale; quia supponitur, quòd res jurata sit vera & justa, adeòque tota malitia consistit in assumpti Divini nominis superfluitate: in quam impingunt illi, qui ferè ad singula verba, habent in ore nomen *Dei*, aut nomen *Jesu*.

CONCLUSIO III.

JUstitia exigit, ut Juramentum sit de re honesta & licita. Hujus defectu

Peccat 1. graviter, qui juramento promissorio spondet se peccaturum lethaliter, v.g. fornicaturum, occisurum &c. Ratio est; quia magnam committit irreligionem, gravemque infert Deo injuriam, cùm ipsum assumat in testem, quòd sit assurus id, quod graviter prohibet.

Sed quid si juraret se peccaturum leviter?

Leviter peccare, asserunt quamplurimi: putem nihilominùs etiam peccaturum mortaliter; quia videtur esse quidam Dei contemptus, aut irrisio: sicut enim censeretur Principem contemnere, aut irridere, qui ipsum assumeret in testem, quòd esset ipsi dicturus injurias, licèt leves; ita & qui Deum affert in testem, quòd sit ipsum offensurus, licèt leviter.

Peccat 2. venialiter tamen, qui jurat se non servaturum Consilia Evangelica, aut se facturum rem indifferentem; modò tamen habeat protunc voluntatem exequendi promissum, aliàs peccaret graviter, defectu veritatis. Ratio est; quòd in vanum Dei Testimonio utatur; qui tamen non jurat rem malam, non videtur gravem Deo injuriam facere.

Peccat 3. lethaliter contra Religionem, qui juramento assertorio utitur tanquàm medio, aut instrumento peccati, ad firmandam v.g. detractionem, aut contumeliam quam infert proximo: & hoc verum est; sive peccatum juramento firmatum sit grave, sive leve: quia Deum, quem in testem adducit, facit iniquitatis coadjutorem, cum per ipsum reddat alterius infamiam probabiliorem & certiorem; quod omni casu est Deo graviter injuriosum.

Dixi: *Qui juramento utitur tanquàm medio, aut instrumento peccati*: nam si quis humiliationis causa narret sua delicta, & ut magis credatur, adjungat juramentum, non peccat, saltem graviter; quia juramentum non assumitur ut instrumentum peccati, sed potiùs humiliationis. Sed quid si narret peccatum sum jactantiæ causa, & illud confirmet juramento? Asserunt nonnulli tantum esse veniale; quia non assumit juramentum suæ jactantiæ instrumentum, sed ut audientes persuadeat; attamen, quidquid sit, nolim talem esse omninò à peccato gravi securum, cùm non parva videatur Divini Nominis inhonoratio, quòd quis eo abutatur in testimonium suæ malitiæ, & Dei legis violatæ.

ARTICULUS III.

Quotuplex Juramentum, & an omnia sint ejusdem speciei?

COnsiderari potest Juramentum ex parte rei juratæ, & ex parte modi jurandi; & juxtà diversam illam considerationem, etiam diversimodè dividi.

CONCLUSIO I.

DIviditur Juramentum ex parte rei juratæ in Assertorium, Promissorium, & Comminatorium. Assertorium est, quo aliquid præsens, aut præteritum asserimus: v.g. *Testor Deum, me fuisse heri in foro, me nunc esse sanum &c.* Promissorium, quo aliquid futurum à nobis promissum confirmamus, ut: *Per Deum, dabo tibi centum aureos*. Comminatorium, quo pœnam minamur; sed reducitur ad promissorium, cùm sit promissio de pœna alteri infligenda. Porrò in Juramento Assertorio una tantùm requiritur veritas, nempè rei quæ asseritur. In Promissorio autem, duplex, una præsens, utpotè, quòd velit exequi promissum; altera futura consistens in executione: hæc veritas, utpote minùs principalis, potest quandoque licitè abesse, ut dicemus; illa nunquàm, quia magis principalis.

CONCLUSIO II.

DIviditur 1. Juramentum, ex parte modi jurandi, in Explicitum & Implicitum: primum fit per expressam Dei invocationem, ut: *Juro Deum, testor Deum &c.* secundum per implicitam, ut cùm quis jurat per creaturas, in quibus Deus specialiter relucet.

Dividitur 2. In Simplex & Solemne: illud fit per simplicem Dei invocationem; hoc cum speciali circumstantia, v.g. tactis Evangeliis, Ara, Cruce, vel coram Notario, Testibus &c.

Dividitur 3. in Judiciale & Extrajudiciale: primum exercetur coram Judice legitimè interroganté; secundum extrà tale judicium. Porrò tria requiruntur ex Jure communi ad licitè jurandum in judicio. Primum, ut jurans sit ieiunus Cap. 16. 22. q. 5. sed hoc tantùm est de consilio. Secundum, ut non fiat diebus Dominicis, aut Festis, nisi pro bono pacis, aut piæ causæ, Cap. 5. *de Feriis*. Quod autem habetur Cap. 17. 22. q. 5. nempè, ut non fiat in Litaniis majoribus, Rogationibus, Jejuniis quatuor Temporum, ab Adventu Domini usque ad Epiphaniæ Octavam, & à Septuagesima usque in Octavam Paschatis, abiit in desuetudinem. Ut jurans non sit in judicio de perjurio convictus & damnatus; ut non sit impubes, qui nec potest ad jurandum cogi, nec sponte se offerens admitti; ut, si sit Clericus, nec juret, nec testificetur, nec præstet juramentum de calumnia coram Laico absque licentia sui Episcopi: hæc tamen poterit sine dicta licentia, si nec à Laico cogatur, nec ipsum Superiorem agnoscat. Cap. 22. 22. q. 5. est autem juramentum de calumnia, dum Actor jurat se causam movere bona fide, & non animo calumniandi.

Porrò Cap. 4. 2. q. 5. interdicitur Sacerdotibus jurare in judicio, etiam coram legitimo Judice pro causa levi; quia verbum Sacerdotis æquivalere debet juramento alterius; possunt tamen, juxta D. Thom. pro gravi necessitate, aut magna utilitate, puta pro pace, fide, obedientia, indemnitate Ecclesiæ, ut se liberent ab infamia, aut Excommunicatione, ut indemnizent injustè vexatos defectu probationis &c. Imò id ipsis licitum est in judicio laicali, juxta Sylvestrum.

Dividitur 4. Juramentum in Contestatorium, & Execratorium. Contestatorium est in quo Deus simpliciter vocatur in Testem, ut *Testor Deum*. Execratorium, seu Imprecatorium est, quo nos vel aliquid ad nos aliqualiter pertinens Divinæ ultioni subjicimus, si falsum juramus; unde per illud non tantùm vocamus Deum in testem, sed etiam in vindicem, seu ut pœnam infligat, si falsum asserimus. Aliud est explicitum, ut si quis dicat: *Si hoc non ità sit, moriar in loco, absorbear à terra, ardeam in Inferno, nunquam fruar Deo, Diabolus me, aut filium meum asportet, sim maledictus &c.* Aliud implicitum, ut cùm quis jurat *per vitam, per caput, per animam, per salutem suam*, aut alterius sibi chari: censetur enim per illa verba Deum interpellare, ut sibi, aut alteri vitam, vel salutem eripiat, si mentiatur.

Adv. hic, non esse in rigore juramentum Execratorium, si quis dicat: *Si mentiar, volo suspendi; vivus comburi, ad triremes damnari, volo, ut mihi amputetur caput, aures &c.* quia non videtur per hoc Deum in testem, aut in vindicem assumere, sed tantùm ostendere se contentum esse talia ab hominibus pati, si verum non dicat.

CONCLUSIO III.

OMnia juramenta quocumque modo fiant, sive per Deum, sive per creaturas; sive explicitè, sive implicitè; sive tangendo librum Evangeliorum, sive non; sive promittendo, sive asserendo; sive in judicio, sive extra, sive solemniter, sive non (si saltem Execratorium excipias) sunt omnia ejusdem speciei in ratione juramenti; adeòque & omnia perjuria ejusdem speciei in ratione perjurii.

Ratio est; quia ratio essentialis Juramenti consistit in invocatione Divini Testimonii; atqui omnia juramenta illam continent, & præter illam non continent nisi modos invocationis accidentales, qui non possunt speciem Juramenti ut sic variare: ergo.

Dixi 1. *Si saltem Execratorium excipias*; quia jurans execratoriè, videtur quandoque duplex speciè peccatum committere: & certè si tantùm jurans falsum, peccet uno peccato; si tantùm dicens deliberatè: *Diabolus me asportet, nunquàm fruar Deo &c.* peccet altero specie peccato: quidni utrumque conjungens committat duplex specie peccatum?

Dixi 2. *In ratione Juramenti*; quia potest quis pejerando, ultrà

ultrà pejurium, committere blasphemiam, si nempè juret per mortem, aut caput Dei. Idem accidere potest in illo, qui à legitimo superiore jurare justè coactus, pejerat; ille enim, ultrà perjurium, committit inobedientiam, imò & injustitiam, si per hoc alteri noceat.

ARTICULUS IV.

Quænam sit obligatio Juramenti?

ADv. 1. nos hîc de sola obligatione juramenti Assertorii & Promissorii agere, cùm omnia juramenta ad illa duo reducantur: vel enim juramentum, qualecumque sit, respicit rem præsentem aut præteritam, & est Assertorium, vel rem futuram, aut quæ fieri debeat, estque Promissorium.

Adv. 2. Juramentum Promissorium posse fieri vel soli Deo, vel etiam in commodum & utilitatem hominis: priori modo induit rationem voti, posteriori rationem promissionis homini factæ, sed Dei testimonio firmatæ. His notatis

CONCLUSIO I.

JUramentum Assertorium, sive fiat aliquid affirmando, sive negando, obligat jurantem, idque graviter, ad dicendum verum. Ratio est; quia aliàs Deus vocaretur in testem mendacii. Porrò juramentum hoc tantùm obligat pro tempore, quo juratur.

CONCLUSIO II.

JUramentum Promissorium de re impossibili, aut illicita, non obligat; sive fiat Deo, sive homini.

Prob. Prima pars; quia nemo teneri potest ad impossibile: peccat tamen graviter hoc modo jurans, cùm censeatur jurare falsum, eo quòd juret quod novit impossibile.

Prob Secunda pars; quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis; esset autem, si obligaret ad illicitum: qualiter autem peccet taliter jurans? diximus articulo præcedenti. Sed quid dicendum de eo, qui, ut impleret juramentum de mentiendo v. g. méntiretur? Posset à mortali excusari, si id faceret ex ignorantia vulgari, qua putaret ad id se teneri propter reverentiam juramenti: illa tamen seclusa, executio mendacii esset mortalis; quia blasphemum est Deo offerre peccatum, aut aliquid contrà ejus consilia tanquam ipsi placens.

CONCLUSIO III.

JUramentum Promissorium Deo, vel homini factum obligat ad sui executionem sub gravi peccato, ubi res promissa est gravis; ubi autem est levis, videtur tantùm sub veniali obligare, ut ostendemus ex S. Thoma infra citando.

Prob. Prima pars; quia exigit reverentia & fidelitas juramento debita, ut res jurata executioni mandetur; & consequenter sub peccato gravi, ubi res jurata gravis est: undè peccat duplici peccato, uno contrà justitiam, altero contrà Religionem, qui non dat alteri aureum, quem cum juramento promisit, etsi non pejeret, ut dicemus jam.

Prob. Secunda pars 1. quia licèt in Juramento Promissorio adducatur Deus in testem veritatis præsentis & principalioris, idest, quòd jurans verè habeat hic & nunc animum exequendi id, quod promittit; non tamen adducitur in testem veritatis futuræ & minùs principalis, seu executionis rei promissæ; sed respectu illius, tantùm affertur, ut sua authoritate promissionem foveat, possitque executio fideliter respondere promissioni: undè defectus executionis non est perjurium, sed infidelitas, in qua datur materiæ parvitas, ut patet in voto.

Prob. 2. Ideò defectus veritatis præsentis semper est peccatum mortale, sive res jurata sit gravis, sive levis; quia Deus adducitur in testem mendacii: sed defectus veritatis futuræ, seu executionis non est mendacium, sed infidelitas: ergo &c. Prob. Min. quia mendacium, utpotè intrinsecè malum, nunquàm licèt; non implere autem promissum, quandoque permissum est ob causas supervenientes, ut suo loco dicetur: undè defectus executionis est signum animi mutati, non imponentis. Hoc confirmat S. Thom 2.2. q. 110. Art. 3. ad 5. *Qui aliquid promittit, si habeat animum faciendi quod promittit, non mentitur: quia non loquitur contrà id, quod gerit in mente; si verò non faciat quod promisit, tunc videtur infideliter agere, per hoc quod animum mutat.* Et certè non mentitur quando jurat, ut patet: neque dum animum mutat, cùm non loquatur; & consequenter, cùm non sit mendacium, nec est perjurium.

Prob. 3. Secundùm plurimos DD. sententiæ oppositæ, qui omittit partem levem rei totalis cum juramento promissæ, tantùm peccat venialiter; sed non est major obligatio exequendi rem levem, quæ est tota materia jurata, quàm rem levem, quæ est pars materiæ juratæ; quandoquidem illa non sit magis promissa, jurata, aut Deo obligata, quàm hæc: ergo. Ex dictis hac conclusione

Resol. 1. Teneri Medicos sub gravi peccato servare Juramentum, quod fecerunt in susceptione Graduum, monendi infirmos de confitendis peccatis, ità ut, si periculosè ægrotantes non moneant, non tantùm peccent contrà jus naturæ; sed etiam graviter contrà Religionem, cùm juramentum illud sit de re gravi. Quos autem infirmos respiciat Decretum Pii V. præcipiens Medicis, ne ultrà tertium diem visitent infirmum, nisi de Confessione moneant, sicut & juramentum quod præstant vi hujus Decreti? disputatur. Alii volunt quoslibet, alii graviter ægrotantes, alii tantùm periculosè: hoc unum certum est, servandum esse Decretum & juramentum, sicut usu receptum est.

Res. 2. Jurantes servare Statuta Reipublicæ, Universitatis &c. non peccare graviter in violatione cujuslibet Statuti, sed graviter, ubi Statutum est de re gravi, leviter, ubi de re levi; imò quandoque culpam non incurrunt, sed solam obligationem subeundi pœnam; ubi scilicèt Statutum tantùm respicit pœnam defectuosis impositam.

Resol. 3. Juramentum servandi secretum eorum, quæ tractantur in Conventibus, Congregationibus, Capitulis, &c. obligare proportionatè ad materiam; ità ut revelans secretum, si materia sit gravis, aut ex ejus revelatione timeatur grave nocumentum, graviter peccet contrà Fidelitatem & Religionem; si autem sit levis, & non nisi leve detrimentum ex revelatione possit oriri, tantùm leviter peccat. Cujus ratio est, quòd hic obligatio juramenti sequatur obligationem secreti, quod tantùm obligat proportionatè ad materiam sub secreto traditam.

Resp. 4. Scribas, Procuratores, Advocatos, Consiliarios, & alios, qui jurant se non petituros, aut recepturos pro salario ultrà id, quod lege taxatum est, graviter delinquere, non tantùm contrà justitiam, sed etiam contrà Religionem, ubi taxam graviter excedunt: aliàs tantùm leviter: cum hac tamen limitatione, ut quando plures injustitiæ leves, gravem constituunt, etiam peccent lethaliter vi juramenti violati: sicut taliter peccaret, qui committeret plura furta levia grave unum continentia, si jurasset se non furaturum; quia in illis juramentum tanquàm accessorium sequitur, quantùm ad obligationem, naturam injustitiæ aut furti tanquam principalis.

Resol. 5. Parentes, Heros, Præceptores &c. jurantes castigaturos sibi subditos, ad id teneri sub gravi culpa, si correctio multùm conducat ad eorum salutem, nec sit majoris boni impeditiva. Ratio est; quia censerentur Dei authoritatem, quam ad confirmandam castigationem promissam assumpserunt, in re gravi nihili facere, & quasi contemnere: excusantur tamen à mortali, ubi correctio jurata, est levis momenti, aut non nisi leviter conducit ad subditorum utilitatem; imò non peccabunt illam omittendo, si prudenter judicent potiùs obfuturam, quàm profuturam subdito, turbaturam pacem familiæ, factam esse inutilem, filium aut famulum sufficienter satisfecisse se emendando, humiliando, veniam petendo &c. quia censentur jurare sub hac conditione, *nisi cesset ratio*.

CONCLUSIO IV.

JUramentum promissorium soli Deo factum non obligat, si sit de re indifferenti, aut de eo, cujus oppositum melius est. Ratio est; quia juramentum soli Deo factum æquivalet voto, quod, ut dicemus posteà, non obligat, ubi materia est indifferens, otiosa, aut majoris boni impeditiva: hinc, si jurasti te fricaturum barbam, ad nihil teneris; quia est quid indifferens: sicut nec teneris inire Matrimonium, si jurasti te illud contracturum; quia meliùs est in cœlibatu, quàm in Matrimonio vivere: hoc tamen intelligi debet per se loquendo: nam si jurans cognosceret, unicè necessarium sibi esse Matrimonium ad vitandam incontinentiam, teneretur nubere.

CON-

CONCLUSIO V.

Juramentum promissorium factum in favorem hominis, obligat ad sui executionem sub gravi aut levi culpa, juxtà materiæ proportionem, quotiescumque ipsa executio fieri potest sine peccato, licèt sit res indifferens, aut majoris boni impeditiva.

Ratio est; quia in juramento homini facto non attenditur, an materia promissa sit magis vel minùs bona, honesta, vel indifferens; sed an sit utilis illi, cui promissio facta est. Hinc

Resol. 1. Illum, qui cum juramento promisit Matrimonium puellæ, teneri illam ducere, nec posse in Cœlibatu remanere, aut sacros ordines suscipere, nisi illa remittat; potest tamen Religionem ingredi, ex speciali Juris Canonici dispositione: nam si Matrimonium (non sic consummatum) hoc non impediat in primo bimestri, nec impediet juramentum de Matrimonio ineundo, cum sit quid minus.

Resol. 2. Eum, qui juravit puellæ se daturum et decem aureos, si permiserit usuram sui corporis, habita copula, ad id teneri, cùm possit materiam juratam exequi sine peccato, licèt anteà peccaverit.

Resol. 3. Jurantem se soluturum usuras, obligari ad earum solutionem, non quidem vi promissionis, cùm jure naturæ sit irrita, sed ratione juramenti. Et ità habetur Cap. *Debitores* De Jurejur. Similiter tenetur quis ad solutionem pecuniæ in lusu chartarum perditæ, ubi de solutione facienda accessit juramentum, & hoc non obstante lege hujusmodi promissiones in gratiam perdentis annullante: aliud esset, si lex etiam juramentum actui aut promissioni annexum irritaret. Sic ex Trid. Sess. 25. Cap. 16. *De Regularibus*, irrita est renuntiatio Novitii etiam jurata, nisi adsint certæ conditiones. Sic irrita ex Jure positivo Matrimonium & Professio solemnis (idem dic de quolibet voto) licèt sint jurata, si ex metu gravi & injusto ad id incusso fuerint extorta.

Resol. 4. Eum, qui solus juravit se daturum Petro summam pecuniæ, teneri dare; quia licèt non obligetur vi promissionis, utpotè non acceptatæ, tenetur tamen vi juramenti, quod potest licitè exequi.

Dixi in conclusione: *Quotiescumque fieri potest sine peccato*. Hinc ligatus voto Castitatis non potest Matrimonium juratum inire, cùm illius executio involvat peccatum; similiter qui post contracta sponsalia cum Catharina v. g. promittit Mariæ cum juramento Matrimonium, ad id non tenetur; cùm impletio non possit esse sine alterius injuria. Ubi autem Catharina remitteret, teneretur, non quidem vi sponsaliorum, cùm posteriora ratione priorum sint invalida, sed vi juramenti, quod tunc licitè potest exequi.

ARTICULUS V.

Quid dicendum de Juramento sine animo jurandi, se obligandi, aut adimplendi?

CONCLUSIO I.

Juramentum factum sine animo jurandi, semper est illicitum; sive adsit causa, sive non. Ratio est; quia taliter jurans mentitur, cùm ostendat exteriùs se velle jurare, & interiùs nolit: undè meritò proscripta est hæc propositio ab Innocentio XI. *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi; sive res sit levis, sive gravis.*

Sed quid si juramentum irrationabiliter exigatur? Dico: *irrationabiliter*; quia certum est graviter peccare jurantem sine animo jurandi, ubi rationabiliter exigitur; quandoquidem gravis interveniat deceptio, & modus ille jurandi usui & fini juramenti apud homines necessarii repugnet. Ad Quæst.

R. Tunc jurantem falsum sine animo jurandi incurrere culpam lethalem. Ratio est; quia Deus, saltem exteriùs, adducitur in testem falsi: non peccaret tamen mortaliter, si juraret verum; quia nec Deo, nec proximo fieret gravis injuria: nonquidem proximo, cùm injustè juramentum exigat; non etiam Deo; quia nec exteriùs, nec interiùs adducitur in testem falsi.

Petes, an juramentum sine animo jurandi sit verùm juramentum?

Respondet Affir. Juenin; modò adsit intentio jurandi extrinseca, idest, ut se explicat, modò verba juramenti ità à jurante proferantur, ut, qui audiunt, credant ea proferri ad faciendam fidem per Divini Nominis invocationem: quod facilè admittimus pro foro externo, ubi de merè internis non judicatur; sed in foro conscientiæ.

R. Cum Doctoribus communiter, nullum esse, adeòque neque obligationem parere. Ratio est; quia non stat juramentum, ubi non stat Divini Nominis invocatio; atqui jurans sine animo jurandi, non verè, sed fictè Deum invocat: ergo non est verum juramentum, sed potiùs larva juramenti; hocque confirmat. D. Th. 4. Dist. 38. q. 1. Art. 1. ad 2. ubi loquens de voto ait: *Promissio quando fit ore & non corde, & talis quoad Deum non est votum.* Eadem autem est ratio juramenti ac voti.

CONCLUSIO II.

Jurans sine animo se obligandi, in foro interno non censetur jurare, tenetur tamen resarcire omne damnum ex tali juramento proveniens.

Prob. Prima pars; quia non potest esse, aut intelligi juramentum promissorium, nisi ut pariens obligationem: ergo si illam positivè excludis, nec vis ut juramentum illam producat, convinceris nolle jurare, seu non habere animum jurandi.

Prob. Ant. quia tam est de ratione juramenti promissorii jurantem obligare, sicut est legis subditum, & voti voventem ligare; atqui nec lex, nec votum potest esse, aut intelligi sine obligatione, cùm sine illa lex sit consilium, & votum sit propositum: ergo &c.

Limita tamen, modò eodem prorsùs instanti quo juras, desit animus te obligandi; nam si simpliciter juras, & instanti sequenti dicas, te nolle obligari, stat juramentum, ejusque obligatio.

Dices: Jurans sine animo se obligandi, manet in conscientia obligatus: ergo censetur jurare. Prob. Ant. ex condemnatione hujus propositionis à Clero Gallicano, anno 1700. *Qui jurat cum intentione non se obligandi, non obligatur ex vi juramenti.*

R. Dist. Ant. manet in conscientia obligatus, quando indè sequitur damnum tertii, aut scandalum C. ubi non sequitur, N. proscribitur autem dicta propositio, non quia creditur tale juramentum subsistere; sed quia videtur insinuare, quòd ex tali juramento nulla unquam sequatur obligatio: quod tamen falsum est, ubi indè damnificaretur proximus: tunc enim obligaret juramentum fictum ad sui executionem: & hinc manet probata pars secunda.

CONCLUSIO III.

Qui jurat cum intentione se obligandi, sed sine intentione adimplendi, tenetur materiam juratam exequi, peccatque graviter, etiam in materia levi.

Prob. Prima pars: quia cùm animus adimplendi non sit quid essentiale, aut proprietate juramento, illo non stante, stare potest verum juramentum; adeòque & ejus obligatio, quæ statim & naturaliter ex juramento valido sequitur. Hinc sic & promittens sponsalia sine animo adimplenda, vovens Castitatem cum intentione vivendi in concubinatu, emittens Professionem cum voluntate apostatandi, manet tamen ad illa obligatus: ita & qui eadem aut similia juraret.

Prob. Secunda pars; quia Deum assumit in testem mendacii, cùm juret se facturum id, quod non intendit facere.

ARTICULUS VI.

An obliget Juramentum metu, aut dolo extortum?

CONCLUSIO I.

Juramentum gravi metu extortum obligat in foro conscientiæ. Ità Doct. Angelicus & Seraphicus contra plurimos. Et ità habetur Cap. 8. *De jurejurando*: hancque doctrinam secuti sunt Summi Pontifices, à quibus, ut refert Alexand. III. taliter jurantes *De juramento absolutionis Beneficium meruerunt*; adeòque supponebantur ligati.

Ratio est; quia licèt juramentum illud sit involuntarium secundùm quid, est tamen simpliciter voluntarium, utpotè procedens à voluntate cum advertentia & potentia ad non jurandum, cum nihil possit voluntatem cogere in actibus suis.

Dixi: *In foro conscientiæ*; quia in foro externo solet relaxari: & certè non est justum, ut cogens reportet commodum ex sua malitia: Undè, ut ait D. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3 In

In juramento, quod quis coactus facit, duplex est obligatio, una quidem, qua obligatur homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem: quia ille qui vim intulit hoc meretur, ut ei promissum non servetur. Alia autem est obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen ejus promisit, & talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ, quia magis debet damnum temporale sustinere, quàm juramentum violare. Potest tamen, quod tradidit, in judicio repetere, vel ante traditionem relaxationem postulare.

Dices 1. Juramentum gravi metu extortum de contrahendo Matrimonio, aut emittenda Professione Religiosa non obligat: ergo &c.

R. Quoad hoc specialem esse Juris dispositionem & certè sicut conveniebat, ut electio illorum Statuum esset maximè libera; ita & juramenta de illis præstita.

Dices 2. Latro v. g. qui coegit ad jurandum, non potest pecuniam juramento promissam recipere; ergo non teneris illi dare.

R. Quòd licèt latro peccet accipiendo, teneaturque restituere; tu tamen, cùm possis sine peccato illam dare, ad id teneris propter reverentiam Deo & juramento debitam: quòd autem dare possis absque eo quòd cooepereris ejus peccato, oritur ex eo, quòd justam causam habeas, nempè juramentum servandum; sic etiam non cooperatur alterius peccato, qui dat Eucharistiam indigno occulto publicè petenti; quia justam rationem habet sic agendi.

CONCLUSIO II.

OMnis dolus, aut error dans totam causam juramento, ita ut expresè juretur propter id, in quo quis decipitur, invalidat juramentum; sive interim dolus, aut error versetur circa substantiam rei, sive circa qualitatem. Est communis.

Prob. 1. Ex Innocentio III. Cap. 28. *De Jurejurando*, ubi asserit mulieres cum juramento dotem alienantes debere juramentum servare, si illud *sine vi & dolo sponte* præstiterint: ergo censet non fore servandum, si cum tali dolo fuisset extortum, ut, illo aperto, non jurassent.

Prob. 2. Nullum est juramenti vinculum, ubi nullus est consensus; sed ubi dolus, aut error dat causam contractui, nullus est jurantis consensus, cùm id, in quod consentit, non subsistat: ergo. Hinc

Resol. 1. Si jurasti te daturum centum aureos pro eo quod credis aurum, est autem aurichalcum, non stat juramentum; sicut non stat emptio jurata, quando volens expresè emere vinum vetus, reperis novum esse, quia in primo casu rei substantia, in secundo qualitas dat causam integra juramento.

Resol. 2. Si jurasti te conducturum Domum, & posteà reperis esse multùm à spiritibus exagitatam, te non obligari; quia consensus tuus ferebatur in Domum ut habitabilem, qualis non est illa, moraliter loquendo.

Resol. 3. Si dolus, aut error tantùm versentur circà accidentia, quæ non dant causam juramento, stare juramentum: hinc si juras nuptias puellæ, quam credis nobilem, divitem, virginem, & tamen sit ignobilis, pauper & corrupta, teneris illam accipere, si consensus tuus non fuerit expresè ad illas qualitates terminatus. Quod etiam verum est, licèt vitiis, aut qualitatibus cognitis, non jurasses; quia manet consensus in rem substantialem, cùm ex communiter accidentibus præsumatur te (nisi expresè circà qualitates merè accidentales conditionem apponas) absolutè consentire, adeòque validè. Ità decernitur Cap. 25. *De Jurejurando*. Ubi tamen dabilis est compensatio, deceptus habet jus ad illam.

ARTICULUS VII.

An Juramentum firmet Contractus, Jure positivo nullos, aut rescindibiles?

DIco: *Jure positivo*; quia constans est omnium Doctrina contractus jure naturali irritos non posse Juramento firmari. Est autem sensus quæstionis, an Juramentum additum contractui per legem positivam invalidato, obliget jurantem ad sui executionem, non tantùm ex virtute Religionis ratione Juramenti; sed etiam ex virtute justitiæ; quasi Juramentum daret valorem isti contractui aliàs invalido? Sed ante resolutionem

Suppono 1. Leges positivas invalidantes certos contractus, non reddere omnes illos illicitos; sed aliquos irritos & illicitos simul, & aliquos irritos tantùm: sic lex irritans Matrimonium inter Affines, facit illud irritum & illicitum; lex verò invalidans testamentum sine solemnitatibus, reddit quidem irritum, non tamen illicitum. Hic de legibus tantùm irritantibus est quæstio, non de aliis; cùm certum sit Juramentum non posse firmare contractum illicitum; aliàs esset vinculum iniquitatis.

Suppono 2. Hic esse quæstionem tam de contractibus utrinque onerosis, ut sunt Emptiones, Venditiones &c. quàm de non utrinque onerosis, ut sunt Donationes, Promissiones &c.

Suppono 3. Per contractum rescindibilem nos quidem intelligere validum, sed debiliter; quia lex dat actionem contrahenti ad illius rescissionem petendam. His suppositis

CONCLUSIO I.

PRobabilius est juramentum contractui invalido additum, illum non firmare, adeòque tantùm obligare jurantem ex virtute Religionis ad illius executionem.

Prob. 1. Ex Innoc. III. Cap 28. *De jurejurando*, ubi interrogatus de mulieribus, quæ in alienationem rei dotalis consenserant cum juramento, *Nos*, inquit, *Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd etsi mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas Sanctiones: ne tali prætextu viam contingat perjuriis aperiri, mulieres ipsæ servare debent hujusmodi juramenta.* Ubi vides ipsam alienationem rei dotalis jure irritam, non obstante juramento, declarari adhuc irritam, ipsasque tantùm teneri ad non repetendum vi juramenti.

Prob. 2. Si juramentum firmaret contractum invalidum, vel hoc faceret ratione sui, vel ex dispositione Juris: non primum; quia vinculum Religionis præcisè, quale est juramentum, non potest inducere per se vinculum Justitiæ: undè contractus, cui additur juramentum, talis remanet in sua natura, sive validus sit, sive invalidus, qualis foret, illo non addito: non etiam secundùm; quia jura statuentia, ut illi contractus inviolabiliter serventur, tantùm volunt id debere fieri ex virtute Religionis, non Justitiæ: undè non rarò addunt, *Propter reverentiam juramenti, ob periculum perjurii.*

Prob. 3. Quia non est credibile, quòd jura voluerint propter juramentum unius particularis, unico instanti, & aliquando tam leviter prolatum, validare contractus, quos ex justissima causa & propter bonum publicum declararunt invalidos.

Dices 1. Sint validi, aut invalidi illi contractus, equidem secundùm jura servari debent vi juramenti: ergo impertinens est tertia probatio.

R. N. conseq. quia si sint invalidi, relaxato per legitimum Superiorem juramento, ad nihil ampliùs tenetur qui juravit; si autem sint validi, etiam ablato Religionis vinculo, remanet vinculum Justitiæ, quod nec Episcopus, imò nec *Papa*, nisi in aliquo casu rarissimo, potest tollere.

Dices 2. Aliter loquuntur Jura de juramentis gravi metu extortis, & aliter de spontè factis contractui invalido additis: dicunt enim illa debere servari, saltem momentanea solutione, propter reverentiam Sacramenti; hæc verò omninò & inviolabiliter: ergo volunt hæc, ultrà vinculum Religionis, quod inducunt illa, etiam inducere vinculum justitiæ.

R. Jura sic loqui, non quia volunt his potiùs, quàm illis inesse vinculum Justitiæ, sed quia priora (ut quando quis jurat se daturum pecuniam latroni ad juramentum cogenti) continent in se causam, cur coactus statim possit pecuniam solutam repetere, alterque teneatur reddere, nempè injuriam per metum factam; & ideò dicitur solutio momentanea: posteriora verò (ut, cùm quis renuntiat futuræ successioni, alienat fundum dotalem, contrahit sine ætate sufficienti, cum juramento non repetendi) nullam continent in se causam, cur alienatum possit repeti, cùm juramenta illa fuerint libera & spontanea; & ideò, nisi obtineatur relaxatio propter causam aliundè quærendam, debent omninò & inviolabiliter servari. Ex resolutione hujus quæstionis

Resol. 1. Eum, qui aliquid recepit ratione juramenti contractui invalido additi, teneri reddere; nam cùm contractus supponatur nullus, nullo titulo Justitiæ illud possidet. Jurans autem potest recipere; quia licèt juraverit non repetere, non tamen juravit, oblatum non recipere.

Resol. 2. Eum, qui suæ Promissioni, Donationi, aut alteri contractui per legem irritatu addidit juramentum, obtenta illius

illius relaxatione, ad nihil teneri, aut, si aliquid datum est, posse repetere.

Resol. 3. Hæredes jurantis ad nihil teneri, licèt juramentum promissioni in validæ additum non fuerit relaxatum. Ratio est; quia non tenentur ex vinculo Justitiæ, cùm nec ex tali vinculo teneretur ipsemet jurans: nec etiam vinculo Religionis, quia nullus contrahit obligationem ex vi juramenti, nisi habuerit intentionem jurandi, qualem non habuit hæres, aut successor: undè non tenentur filius solvere usuras à patre defuncto cum juramento promissas; quia hic tantùm tenebatur vi juramenti; & ideò obligatio juramenti præcisè, dicitur personalis.

Adv. tamen nos hic loqui de juramentis soli homini factis: nam certum est juramenta realia Deo facta, obligare hæredes, non ex virtute Religionis, sed Justitiæ; quia nempè Deus illa acceptavit, ut dicunt aliqui: vel, ut volunt alii, quia Jus Canonicum & Civile statuit, ut nullus adeat hæreditatem, nisi sub conditione adimplendi vota, & juramenta realia defuncti.

ARTICULUS VIII.

Quid dicendum de Juramento non ampliùs ludendi?

Hoc juramentum, quod ordinariè fit Deo, induitque rationem voti, multùm anxiat Confessarios, qui vix discernere possunt, an voluerint pœnitentes sibi per hoc interdicere, omnem omninò lusum, an verò tantùm immoderatum, præbentem causam rixis, blasphemiis, juramentis, jacturæ bonorum, aut temporis; & ideò operæ pretium judicavi hanc materiam dilucidare.

CONCLUSIO I.

Ubi constat jurantem voluisse sibi interdicere omnem ludum, sive moderatum, sive immoderatum, idque mortificationis ergo, aut temporis utiliùs terendi causa, obligatur ad nunquàm ludendum: ità ut quoties ludit, etiam ludo honesto, toties peccet graviter, vel leviter, juxtà materiæ quantitatem. Est contrà aliquos, qui volunt juramentum abstinendi à ludo honesto esse nullum, eo quòd ludus honestus, & moderatus pertineat ad virtutem Eutrapeliæ.

Prob. Concl. quia licèt ludus moderatus sit bonus, quia tamen ejus abstinentia ob mortificationem est melior, potest esse materia juramenti & voti, sicut est de facto abstinentia à Matrimonio; licèt Matrimonium, utpotè Sacramentum, sit bonum.

CONCLUSIO II.

Ubi dubium est, an jurans, ab omni ludo, an verò tantùm ab immoderato voluerit abstinere, colligi debet ex fine, quo motus est ad jurandum: undè si juravit, ut discordias, blasphemias, substantiæ dissipationem vitaret, præsumi potest juramentum ejus tantùm respicere ludum immoderatum; cùm illa non soleant accidere in ludo honesto, moderato, & recreationis causâ assumpto. Si autem juravit, ut commodiùs Deo, rebus familiæ &c. vacaret, resolvendam est, esse interdictum illi ludum tam moderatum, quàm immoderatum.

CONCLUSIO III.

Qui juravit se non lusurum cum tali homine, in tali loco, tali ludo &c. si ob justum finem id fecit, v.g. quia locus est perniciosus, persona iracunda, ludus rixis expositus, stat juramentum, tenetur que illud ad amussim exequi: si verò id fecerit sine fine honesto, sed ex vindictà contrà colludentem, aut quia credit se infortunatum in tali domo, in tali ludo &c. nullum est juramentum, cùm sit vel de re mala, vel de indifferenti.

CONCLUSIO IV.

Qui juravit simpliciter se non lusurum, intendens solùm interdicere sibi exercitium ludi, potest ludere per alium: qui autem juravit abstinentiam à ludo, præcisè ne bona dilapidaret, potest pro alio ludere. Ratio primæ partis est, quòd, verè, & propriè loquendo, non ludat, sed alius pro ipso: undè secundùm communem hominum existimationem non mentitur, si dicat: *Non lusi.*

Dixi: *Intendens solùm interdicere sibi exercitium ludi*: quia si voveat abstinentiam à ludo, ne bona dissipet, v.g. nec per se, nec per alium potest ludere, nam, cum ludus per alium, seu moralis, sit æqualiter bonorum dissipativus, censetur vovens & illum sibi interdixisse.

Ratio secundæ partis est, quòd tantùm voluerit abstinere à lusu in quantum bonorum dissipativo: quod non accidit, dum ludit ære alieno: Si tamen ludens pro alio, exponeretur eisdem inconvenientiis, propter quæ juravit se non lusurum, v.g. jurgiis, jacturæ temporis, perjuriis &c: nec pro se, nec pro alio posset ludere.

CONCLUSIO V.

Qui juravit abstinentiam à ludo chartarum, donec amicus redeat Parisiis v.g. ipso moriente in via, non tenetur semper à chartis abstinere, ut vult Bonacina, sed post tempus, quo fuisset redux, morte non impediente, potest ludere.

Ratio est; quia animus jurantis tantùm fuit ad tempus se ludo privare, nisi aliud mente conceperit: undè sicut ille, qui jurasset non inire Matrimonium ante reditum patris, Madritum profecti, patre in via pereunte, non teneretur semper à Matrimonio abstinere; ità nec in nostro casu. Et talis interpretatio videtur rationabilis, ac prudentum sensui accommodata.

CONCLUSIO VI.

Materiæ gravitas, aut levitas in violatione juramenti, abstinentiam à lusu respicientis, desumenda est ex fine jurantis. Undè si per juramentum intendat sibi interdicere recreationem lusui annexam, in satisfactionem peccatorum, vel ut orationi, aut studio necessario liberiùs vacet, peccat leviter, si parum ludat, licèt multùm pecuniæ perdat, aut exponat: peccat verò graviter, si diu ludum protrahat, licèt parum pecuniæ, aut nihil exponat. Porrò videtur sufficere ad mortale ludus duarum horarum, etiam per intervalla minora in die naturali reassumptus. Si autem per hoc intendat bonorum necessariorum conservationem, peccat leviter, ubi parum exponit; graviter, ubi multùm; sive interim pauco, sive longo tempore luserit.

Denique, ubi finis juramenti est vitatio jurgiorum, blasphemarum &c. peccatur graviter, si periculum illorum sit grave; leviter, si sit admodùm leve: quod periculum unusquisque pensare debet ex propria experientia, seclusa passione & adulatione: experiuntur enim aliqui grave illorum periculum, si ludant cum parentibus, aut pro nihilo, aut ære alieno.

ARTICULUS IX.

An licitum sit jurare cum restrictione mentali?

Quæstio hoc tempore multum agitata, sed à paucis debitè & sufficienter exposita: aliqui enim ità Restrictionem Mentalem restringunt, ut rarissima in consortio humano videatur: alii è contrà quasi veritatem aperire timentes, contenti sunt accumulare testimonia Patrum, Sanctæ Sedis, & Cleri Gallicani, quibus illicitam esse Restrictionem Mentalem ostendant; nequidem quid per Restrictionem Mentalem intelligant, explicantes. Ut autem de illa clarè, & cum ordine discurramus.

Adv. 1. Restrictionem esse mentis conceptum, quo verba exteriùs prolata, ad aliud, vel ad alium sensum, quàm per se habeant, ab ipso loquente restringuntur: Ut si quis mutuum petenti respondeat exteriùs: *Non habeo pecuniam*, & exteriùs dicat, *ad tibi dandum*.

Adv. 2. Duplicem esse Restrictionem Mentalem: unam purè, alteram non purè, seu latè Mentalem. Prima residet in sola mente, nec ullatenùs verbis, signis, aut aliis circumstantiis exteriùs manifestatur. Secunda est, quæ vel ex modo loquendi, vel ex circumstantiis, vel ex consuetudine observari potest ab audiente.

Adv. 3. Propositionem aliquam posse habere duplicem sensum: unum obvium, alterum naturalem: Primus est ille, qui statim sine ulla applicatione, aut attentione objicitur intellectui: Secundus, quem habet propositio, attentis omnibus circumstantiis, in quibus pronunciatur: Undè cum circumstantiæ exteriores quandoque modificent, imò quandoque alterent sensum obvium, hinc fit, quòd sensus naturalis sit interdum sensui obvio oppositus: quod confirmat August. lib. contrà Mendacium Cap. 10. ubi ait: *Putantur Mendacia, quoniam non ea quæ verè significantur, dicta intelliguntur, sed ea quæ falsa sunt, dicta esse creduntur.*

Adv.

Adv. 4. Nunquàm licitum esse sine justa causa uti Restrictione, etiam latè mentali, nec à fortiori cum juramento. Ratio est; quia hoc nocet humanæ societati, & fini ad quem verborum significatio, & ipsamet locutio fuit instituta; quandoquidem soleant homines verba, ut sonant, accipere, ubi non adest causa aliter accipiendi. Hinc D. Gregorius lib. 26. Moralium Cap. 7. *Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba pensantur ex corde*. His notatis

PARAGRAPHUS I.

Resolutio quantum ad Restrictiones strictè mentales.

NUllo casu licitum est uti Restrictione purè mentali, aut cum ea jurare. Est jam communis, nec licet ampliùs de ea dubitare post condemnationem hujus propositionis ab Innocentio XI *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intrà se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus.*

Prob. 1. Ex Script. à Regno Dei excludente taliter jurantes: nam postquàm petiit David Psal. 14. *Domine quis habitabit in Tabernaculo tuo?* Respondet inferius: *Qui jurat proximo suo, & non decipit*: & Ps. 23. *Quis ascendet in montem Domini?* Respondet similiter: *Qui .... nec juravit in dolo proximo suo*; atqui jurans cum Restrictione purè mentali, jurat in dolo, & cum deceptione proximi: ergo

Prob. 2. Ex Patribus, Tertulliano libro 4. contrà Marcionem cap. 38. *Justa & digna præscriptio est, in omni quæstione ad propositum interrogationis pertinere debere sensum responsionis.* August. Epist. 224. ad Alipium: *Perjuri sunt, qui, servatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt.* S. Isidoro lib. 2. sentent. cap. 31. *Quacumque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ità hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit.*

Prob. 3. Ratione; quia jurans cum restrictione purè mentali facit verum mendacium, verumque perjurium: ergo &c. Prob. Ant. quia aliud mente concipit, & aliud ore exprimit: imò expressè intendit, ut audiens decipiatur, seu, ut ex verbis aliud concipiat, quàm ipsemet concipit.

Confir. 1. Illud Antecedens; qui habens pecuniam respondet simpliciter petenti: *non habeo*, mentitur: ergo & ille qui addit interius: *ut tibi dem*. Prob. Conseq. quia conceptus ille interior non variat significationem verborum (sicut enim significationem non dedit verbis, ità nec illam potest mutare) ergo sicut verba enunciant falsum sine restrictione; ità & cum illa.

Confir. 2. Quia etsi restrictio interior corrigat conceptum loquentis, non corrigit tamen sermonem exteroum; & consequenter, si non mentitur sibi, mentitur tamen audienti.

Prob. 4. Mendacium est intrinsecè malum, quia destruit finem, propter quem institata sunt verba, qui est mutua conceptuum communicatio; atqui & hoc facit restrictio purè mentalis: ergo est etiam intrinsecè mala. Prob. Min. quia potest quis per illam æqualiter celare alteri suos conceptus, ac per mendacium, ut per se patet; undè & hoc & illa multùm obsunt humanæ societati, ac commercio publico & politico.

Prob. 5. Si liceret homini restrictio purè mentalis, liceret & Deo; atqui, si hoc esset, nihil haberemus certi in Scripturis Sacris; quandoquidem possemus timere, & dubitare, an Deus non fuerit locutus cum illa Restrictione, propter causam sibi cognitam: ergo &c.

Dices: Veritates sacras inniti Divinis revelationibus, quæ excludunt illas Restrictiones.

Sed contrà est. Si Deus posset uti Restrictionibus illis in revelationibus absolutis, posset & in reflexis, cùm videatur par ratio.

Obji. 1. Contrà conclusionem: si quis juret alta voce *se non fuisse in foro*, & submissè dicat. *ut saltarem*, non est perjurus, licèt fuerit in foro: ergo similiter si illa dicat taotùm interius.

R. Dist. Aot. Non est perjurus, si adstantes dicta submissè non percipiant, N. nam voces illæ submissæ eodem modo se habent respectu audientium, ad quos diriguntur, ac si essent merus conceptus: si percipiant, transeat; sed tunc nihil contrà nos. Dico: *transeat*; quia si loquendo submissè voluerit audientes decipere, erit perjurus formaliter, licèt non sit materialiter.

Obji. 2. Qui utitur illa Restrictione, non intendit mentiri; imò vult excludere mendacium: ergo non pejerat.

R. Dist. Ant. non intendit inefficaciter, C. efficaciter, N. cùm enim proferat verba, quæ aliud enunciant, quàm habeat in mente: consequenter vult falsum significare, adeòque mentiri, licèt interius videatur nolle.

Obji. 3. Verba externa juncta conceptui interno verum significant.

R. Dist. assumpt. Verum significant loquenti, C. audienti, N. Jam autem non mentitur quis sibi, sed alteri.

Obji. 4. Qui proximum infamavit, tenetur famam restituere; sed non potest dicere se esse mentitum, ubi crimen verum est: ergo debet uti Restrictione.

R. N. conseq. quia suppetit alius modus, dicendo nempè *se errasse, se male fuisse locutum, se injustè talia de proximo dixisse &c.*

Obji. 5. Qui reticet partem conceptus, non mentitur, sed verum occultat: & sic qui non fuit furatus hodie, potest dicere: *non fui furatus*, nempè subintelligendo, *hodie*, licèt id fecerit heri.

R. Dist. Ant. Qui reticet partem conceptus necessariò aperiendi ut dicat verum, non mentitur, N. è contrà, C.

Obji 6. Licèt ex causa uti æquivocatione: ergo & Restrictione strictè mentali.

R. N. conseq. Disparitas est, quòd verba ambigua unum habeant sensum verum; verba autem utentis tali Restrictione, nullum.

Obji. 7. Christus Joan. 7. dixit: *Non ascendo ad diem festum istum*; & posteà ascendit: Raphael dixit Tobiæ: *Ego sum Azarias*; & tamen non erat: Prophetæ promiserunt victoriam Regibus, quam non habuerunt: Petrus & Barnabas simulaverunt cæremonias Judaicas post Christi mortem esse necessarias: S. Franciscus dixit reum à satellitibus quæsitum non transiisse illac, subintelligendo *per manicam*. Et plurima leguntur in Scriptura, quæ non possunt verificari sine Restrictione.

R. Ad primum, subintellexisse Christum *publicè*; sed hoc intelligere poterant Discipuli, cùm eorum interrogatio esset de ascensione publica, ut patet ex contextu.

R. ad 2. Raphaelem esse Azariam, non re, sed officio; sicut Joannes erat Elias, non persona, sed spiritu: quod videre poterant adstantes.

R. ad 3. Quod hac in re Petrus & Barnabas *Non rectè ambularent ad veritatem Euangelii*. Ad Galat. 2.

R. ad 4. Non omnia Prophetarum dicta, esse intelligenda ad litteram: hocque scire debebant Reges illi. Multa alia sunt in Scriptura, quæ prima fronte videntur mendacia, pro quorum tamen verificatione oõ est recurrendum ad Restrictiorem strictè mentalem, sed ad circunstantias consignificantes. Ubi autem nullæ sunt, dicendum, aliter loquentes, licèt Sanctos, peccasse, saltem leviter (ut diximus de Petro & Barnaba, & de Judith dicunt aliqui) vel propter bonam fidem fuisse excusatos.

Ad 5. Dico, si hoc (quod io ejus vita non legitur) non sit fabula, sufficieoter manifestasse suam restrictionem inquirentibus, imponendo manum in manicam. Ex dictis

Resol. 1. Reum à judice legitimo juridicè interrogatum, mendacium & perjurium committere, si jurando utatur restrictione ad crimen celandum; nam, cùm tunc detur in Judice jus solidum interrogandi, datur & in Reo vera obligatio nudè respondendi.

Resol. 2. Non posse à Confessario absolvi Reum, qui manet in proposito negandi, aut celandi veritatem Judici legitimè interroganti.

Resol. 3. Dubitantem de competentia Judicis, vel an debitè interroget, teneri nudè respondere; quia debet præsumere, Judicem esse legitimum, & legitimè interrogare, nisi constet ipsi de contrario.

Resol. 4. Innocentem accusatum ut Reum, & ut talem ita probatum apud Judicem, ut hic possit illum cum juramento veritatis aperiendæ examinare, non posse in suis responsionibus uti Restrictione Mentali: undè si interrogetur, an non fuerit in tali loco, tali hora? an non viderit cadaver? an non transierit per talem plateam &c. debet illa clarè & apertè fateri, si sint vera, licèt indè immineat ipsi periculum mortis; quia Restrictio tunc esset purè Mentalis, cùm oulla hic circuostantia possit manifestare Judici Restrictionem internam, utpotè qui prudenter accusati responsionem eo modo accipit, ac si de facto esset reus: nec hoc extraordinarium videri debet; nam sicut potiùs debet homo mori, quàm mentiri, ità & quàm uti Restrictione purè meotali, quæ est intrinsecè mala.

Resol. 5. Propter eandem rationem, eum, qui occidit

ho-

hominem putans invincibiliter esse feram, perjurii reum esse, si legitimè interrogatus juret se non occidisse, intelligendo *culpabiliter*.

Dices: Talis respondet ad mentem Judicis, qui censetur interrogare de homicidio culpabili.

Res. Judices tantùm interrogare de homicidio externo: sicut enim de merè internis non judicat; ità nec de illis interrogat.

Resol. 6. Juridicè interrogatum, an non receperit chartam à Petro, in qua scriptum erat, quòd solutis 100. aureis, adhuc restarent 50. solvendi, non posse jurare cum Restrictione se non recepisse, si de facto recepit, licèt residuos 50. aureos posteà solverit, nihilque Petro debeat: undè suæ incuriæ imputet, si iterùm teneatur 50. illos aureos solvere; si enim solutionis illorum 50. quitanciam accepisset, aut acceptam non perdidisset, ad duplicem solutionem non teneretur.

Resol. 7. Venientem ex oppido, quod hic communiter creditur peste infectum, non posse jurare cum restrictione, se non fuisse in illo loco, licèt ibidem nullo modo sit pestis; cùm legitimè interrogans nullatenùs possit ex circumstantiis restrictionem colligere. Aliud esset, si fuisset interrogatus, an non veniret ex tali loco peste infecto; tunc enim posset negare, etiam sine restrictione.

Resol. 8. Justissimè ab Innocent. XI. damnatam esse sequentem Propositionem: *Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali, præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis; quia non tenetur fateri crimen occultum*: nam cùm justè exigatur juramentum illud ad avertenda Reipublicæ damna, ne scilicet indigni & incapaces promoveantur, tenetur interrogatus nudè & simpliciter veritatem aperire; aliàs ejus restrictio, si qua utatur, est purè mentalis.

Resol. 9. Cuilibet legitimè & juridicè interrogato; sivè jus habeat, sivè non; sivè reus sit, sivè non sit, sivè comparti aliquid debeat, sivè nihil, abstinendum esse ab omni restrictione; nam cùm nulla hîc interveniat circumstantia, quæ conceptum restringentem interrogati aliqualiter declaret Judici, utpotè qui eodem modo, eodem sensu, cum eodem jure interrogat, ac si interrogatus, esset de facto reus, aut debitor: ejus restrictio erit purè mentalis.

Resol. 10. A contrario posse aliquem jurare, etiam sine restrictione, se sponsalia non contraxisse, si contracta, propter impedimentum fuerint invalida; quandoquidem sponsalia invalida pro non sponsalibus sint habenda.

PARAGRAPHUS II.

Resolutio quantùm ad Restrictiones latè mentales.

Licitum est uti Restrictione latè mentali, etiam jurando, modò adsint conditiones §. sequenti recensendæ: & idem dicendum est de terminis æquivocis, seu amphibologicis, qui diversos admittunt sensus; sivè interim utrumque sensum habeant æquè primariò; sivè unum primariò; & alterùm secundariò; sivè unum in sensu litterali, & alium in spirituali: modò sensus isti sint apud homines recepti. Hæc sententia quoad verba æquivoca est ità communis, ut dixerint Salmanticenses cap. 2. de Juramento, puncto 7. §. 3. *Omnes Doctores illam docent, neque aliquem ex Catholicis reperimus illam negantem*: imò addunt paulò post, *omnes Doctores conveniunt in eo, quòd Reus uti potest verbis amphibologicis in tribus acceptionibus*, quas jàm retuli. Quantùm autem ad Restrictiones latè mentales, est etiam communissima. Hanc sustinent Cabassutius, Sylvius, Wigers, Sinnichius, Neesen, De Cocq, Boudart, Van-Roy, & alii in materia morali strictissimi; imò crediderim esse omnium Theologorum, qui sua scripta hac de re typis mandarunt: qui enim damnant simpliciter Restrictiones mentales, satis insinuant se loqui de purè mentalibus; undè Juenin rejicit, non quamlibet intentionis retentionem, sed *maliciosam*, non quamlibet Restrictionem mentalem, sed *dolosam*. Natalis autem Alexander damnat *eos, qui aliud volunt quàm verba significent secundùm se, & secundùm communem loquendi morem, & personarum, ac negotiorum circumstantias*, quibus satis ostendit se non rejicere latè mentales. Denique, Steyaert in Annotationibus ad propositiones condemnatas pag. 107. apertè distinguit inter Restrictionem purè mentalem, & non purè talem quoad usum: adeòque, cùm censeat primas illicitas, censet secundas licitas.

Prob. prima Conclusio; quia tales Restrictiones (quæ in rei veritate non sunt Restrictiones, nisi quoad nomen) adhibuit ipsemet Christus; nam dixit Joan. 7. *Ascendite ad diem Festum hunc, ego autem non ascendo ad diem Festum istum*, subintelligens in mente, *vobiscum manifestè*, cùm posteà ascenderit, ut habetur ibid. v. 10. *& ipse ascendit in diem Festum, non manifestè, sed quasi in occulto*. Et Marci 16. *De die illo* (nempè judicii) *nemo scit . . . neque Filius*, subintelligens, *secundum intrinseca hominis*, vel *tanquàm legatus à Patre missus*, quòd intelligere poterant Discipuli, cùm sæpius dixisset se ad prædicandam Patris legem & doctrinam missum esse.

Prob. secunda ex August. qui excusat à mendacio Jacob dicentem Patri se esse Esau, Joseph asserentem fratribus se pollere scientia augurandi, & Judith loquentem cum Holoferne; ubi tamen plurima occurrunt, quæ, secluso mendacio, explicari non possunt sine Restrictione, seu celatione veri, quam ipsemet distinguit à mendacio lib. contra Mendacium cap. 10. *Quamvis enim omnis, qui mentitur, velit celare quod verum est, mentitur.*

Prob. tertia ex D. Thoma 2. 2. q. 110. art. 3. ad 4. *Non est licitum mendacium dicere . . . licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione*; sed qui utitur Restrictione latè mentali, nihil aliud facit, quàm veritatem prudenter occultare: quandòquidem in circumstantiis occurrentibus, verum dicat, licèt ex justa causa obscuriùs: ergo &c.

Prob. quarta ratione: Juramentum factum ex causa sufficienti cum Restrictione latè mentali, aut cum terminis æquivocis, est verum, justum & prudens; ergo est licitum. Prob. Ant. primò: Est verum; quia licèt verba nudè sumpta non sint conformia intentioni jurantis, attentis tamen circumstantiis materiæ, loci, temporis, modi interrogandi, personæ interrogatæ, aut interrogantis &c. exprimunt sensum illum, quem loquens intendit, huncque sensum deprehendere potest & debet interrogans. Secundò: Est justum, cùm supponatur esse de re honesta & licita. Tertiò: Est prudens, cùm jurans in sensu conclusionis habeat causam justissimam obscuriùs respondendi, seu non ità apertè conceptum suum manifestandi.

Prob. quintò. Non minùs est perniciosum societati humanæ revelare secretum, quàm facere mendacium, ut per se patet; sed si non staret conclusio, nullum esset medium, quo possemus secreta celare importunè interroganti: ergo Prob. Min. quia alia media ad hoc assignabilia, sunt, vel tacere, vel dicere, ad ridiculam interrogationem nullum dari responsum; sed talis est hominum constitutio, ut tunc credant ita esse, sicut interrogant: ergo.

Prob. sextò. Ideò potest Confessarius interrogatus de auditis in Confessione, aut Secretarius, vel Legatus interrogatus de rebus sibi commissis, affirmare, etiam cum juramento, si opus sit, se nescire rem, de qua interrogatur, licèt sciat; quia usus invaluit, ut *nescio* in Confessario idem significet, *ac nescio ut homo*; in Secretario aut Legato, idem ac *nescio ut persona particularis*; sed usus invaluit ut *nescio* in Advocato, Obstetrice, Consiliario, exercitus aut Provinciæ Præfecto, sicut & in reo, teste, debitore injustè interrogatis, item & quibusdam aliis, supponat aut subaudiat aliquam restrictionem, quando nempè ex revelatione alicujus aperta immineret notabile detrimentum Reipublicæ, proximo, aut ipsi respondenti: ergo.

Prob. septimò. Ex inconvenientibus. 1. Ex opposita sententia sequitur debere uxorem, vel manifestare maritum quæsitum ab inimicis ad necem, vel ipsi esse moriendum, casu quo intentetur mors, nisi manifestet. 2. Mulierem aliàs fidelem & castam, sed semel ex fragilitate lapsam, teneri manifestare crimen occultum marito illud, districto gladio, injustissimè extorquenti. 3. Debere aliquem, nisi mortem eligat, prodere latroni locum totius substantiæ suæ absconditæ, si id exigat sub minatione mortis. 4. Teneri testem loqui contrà proximum, & reum contra se ipsum, licèt injustissimè ad respondendum cogantur: quod sanè non est verisimile: undè in illis & similibus casibus, terminis æquivocis, aut restrictione latè mentali uti possunt.

Objic. 1. Innocentius XI. condemnavit restrictiones mentales, quando proscripsit hanc propositionem: *Si quis vel solus vel coram aliis* &c. item hanc: *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium est, aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.*

Res. Dist. Ant. Condemnavit strictè mentales, C. Latè Mentales, N. & certè has non fuisse condemnatas, eviden-

ter patet ex eo, quòd etiam nunc doceantur Romæ, non tantùm in oculis Cardinalium, sed & ipsius Papæ. Unde Magister sacri Palatii approbavit nuperrimè *Tribunal* Passerini, in quo formalissimè edocentur. Præterea condemnavit illas Pontifex ad sensum Authoris, nempè Sanchez lib. 3. in Decalogum cap. 6. qui illas admisit ad justificationem restrictionum purè mentalium: nam postquàm dixit n. 15. *Possunt quoque absque mendacio ea verba usurpari, etiamsi ex sua significatione non sint ambigua, nec eum sensum verum admittant ex se, nec ex circumstantiis occurrentibus, sed tantùm verum sensum reddant ex aliquo addito mente proferentis retento, quodcumque illud sit*; immediatè post addit: *ut si quis vel solus vel coram aliis &c.*

Obicies. Inconvenientia quæ sequuntur ex Restrictionibus strictè mentalibus, etiam sequuntur ex latè mentalibus; ergo &c.

Resp. Neg. Ant. jurans enim cum Restrictione latè mentali non mentitur, nec est perjurus, nec obest humano convictui: non mentitur quidem, cùm verba exteriùs prolata idipsum significent in illis circumstantiis, quod loquens in mente concipit, licèt obscuriùs: nec est etiam perjurus, cùm illi juramento non desit veritas, imò nec judicium, nec justitia, ut patet ex dictis. Denique non obest humano convictui; quia non postulat humana societas, ut conceptus nostros apertè cuilibet manifestemus, præsertim cùm interrogans illorum notitiam injustè extorquet. Sufficit ergo ad commercium humanum; quòd respondeamus, loquamur, scribamus in eo sensu, quem ex sua interrogatione colligere potest, & debet ipsemet interrogans: ità ut, si interroget, veritatis occultæ notitiam injustè exigendo, credere debeat loquentem respondere, illam occultando: quòd si fallatur, suæ inscitiæ, temeritati, imò & malitiæ debet imputare: & dolus, si quis sic, stat ex parte interrogantis, non respondentis, cùm hic respondeat debitè, ille interroget indebitè.

Obijc. 3. Restrictiones illæ opponuntur Christianæ simplicitati, quam nobis commendat Christus Matth. 5. *Sit autem sermo vester: est est: non non; quod autem his abundantius est; à malo est.*

Resp. Quòd sicut potest homo injustum aggressorem lædere, imò & occidere, modo posteà explicando, ubi vitam aliter servare non potest, licèt Christus dicat non esse lædendum, aut occidendum: ità & aliis verbis uti, quàm *est est*, *non non*, ubi aliàs graviter in suis injustè opprimeretur. Aliæ particulæ dicti passus explicatæ sunt initio hujus Quæstionis.

Obijc. 4. Usus Restrictionum mentalium fuit antiquitati incognitus: ergo est suspectus.

Resp. dist. ant. Fuit antiquitati incognitus quantùm ad extensionem, quam intruserunt quidam Casuistæ laxiores, C. in casu conclusionis, N. illis enim usus est Jacob, illis Joseph, illis Judith, imò & Christus, ut diximus.

Obijc. 5. *Expectationem eorum, quibus juratur, quisquis deceperit, non potest esse non perjurus*, inquit August. Epist. 225. in fine; atqui certum est ex Restrictionibus, etiam latè mentalibus, nonnunquàm petentem juramentum decipi: ergo.

Resp. Dist. Ant. qui decipit expectationem justam, seu quam debet habere ille, cui juratur, est perjurus, C. qui injustam, seu quam non debet habere, N. qui autem injustè interrogat, injustè responsionem nudam expectat; justè verò responsionem suæ interrogationis elusoriam, ex qua, si decipiatur, imputet suæ pravitati. Nec plus vult August.

Obijc. 6 Alios August. passus, in quibus videtur omnem Restrictionem, adeòque & latè mentalem condemnare. Primo, summè laudat lib. *De Mendacio* cap. 13. Episcopum Tagestensem (quem vocat Firmum nomine, firmiorem voluntate) quòd Imperatoris satellitibus hominem ad necem quærentibus responderit simpliciter: *Nec prodam, nec mentiar*, imò in eadem sententia permanserit, licèt multa tormenta passus. Ubi Restrictionum patronus, ut illa vitaret, respondisset audacter, *nescio*, subintelligendo interiùs, *ut vobis dicam*. Secundo, lib. *contra mendacium* cap. 18. docet, si pater periculosè ægrotus quærat à te, num filius suus unicus & clarissimus vivat, quem scis mortuum, te non posse sine mendacio respondere, *nescio*, ad evitandam patris mortem ideò futuram, aut accelerandam.

Respondetur primo: S. Doctorem in illis locis præcisè velle nullo casu licitum esse mendacium, ut legenti patebit: quod libentissimè concedimus, sed fortiter negamus Restrictionem latè mentalem esse mendacium, propter rationes superiùs allatas.

Respondetur Secundo Augustinum priori loco laudare Episcopum, quod non fuerit mentitus, quodque potiùs tormenta, quam mendacium elegerit. Non poterat autem, illa vitaturus, dicere, *nescio* cum Restrictione; quia cùm apparitores (quorum non est causæ justitiam examinare) fundatè crederent sibi jus esse interrogandi, si Restrictione usus fuisset Episcopus, fuisset strictè mentalis. Præterea inutiliter dixisset: *nescio*; cùm enim notum esset apparitoribus hominem ab ipso fuisse absconditum, nunquàm ipsi credidissent.

Respondetur Tertio: Idem esse in posteriori casu; quia jus habet pater inquirendi de vita filii, quem ardentissimè optat videre antequàm moriatur. Præterea nullatenùs erat ibi necessaria Restrictio, cùm possent adstantes respondere patri: *Frustrà à nobis quæris, an sit vivus, vel mortuus filius, cùm exierit, & nescimus ubi sit*, scilicet, an in Cœlo, Inferno, aut Purgatorio: ubi tantùm celatur veritas: quod ex justa causa licitum esse, ostendimus supra ex Augustino.

Obijc. 7 Aut verba à jurante prolata id significant in circumstantiis occurrentibus, quod jurans retinet in mente, vel non: si primum, frustranea est mentalis Restrictio: si secundum, est purè mentalis.

Res. Quandoque Restrictionem esse inutilem: sic in Confessario, Secretario, Legato, imò secundùm Neesen, in reo illegitimè interrogato, & fortè in quibusdam aliis sufficit merum *nescio*: quia tamen interdum circumstantiæ exteriores non ità clarè mentem loquentis manifestant, tantùmque significant aliquid interiùs reticeri, tunc adhibetur Restrictio ad majorem præcautionem: Præterea status quæstionis non est, an Restrictiones illæ inutiliter adhibeantur, sed an sint de se, & ex natura sua malæ.

PARAGRAPHUS III.

Quæ conditiones requirantur, ut quis possit licitè, jurando, uti Restrictionibus latè mentalibus?

CONCLUSIO I.

Requiritur 1. ut verè & realiter adsint aliquæ circumstantiæ exteriores, ex quibus prudenter colligere possit interrogans, quòd non nudè mentem aperiat interrogatus. Hinc patet, quàm infundatè doceat Author quidam modernus, sententiam admittentium licitum esse usum Restrictionum purè mentalium ex justa causa, confundi cum sententia sustinentium licere usum latè mentalium; cùm in his semper adsint circumstantiæ exteriores tollentes rationem mendacii, in illis nunquam.

Dices: Justa ratio utendi strictè mentalibus, est circumstantia absolvens loquentem à mendacio.

Res. Vel justa ratio & necessaria illis utendi, est aut esse debet cognita interroganti, vel non: si primum, est latè mentalis, & sic ruit suppositum: si secundum, nihil facit ad rem, ut tollat mendacium, cùm tunc eodem modo significent verba interroganti, ac si nulla esset causa utendi Restrictione.

Præterea negari debet tunc esse causam justam, cùm nunquàm possit esse causa justa faciendi quod intrinsecè malum est.

CONCLUSIO II.

Requiritur 2. ut causa, propter quam juratur cum mentali Restrictione, sit notabilis, ut evitatio mortis, carceris perpetui, flagellationis publicæ, infamiæ, integræ aut gravis bonorum jacturæ, amissionis Officii aut dignitatis magni ponderis, revelationis secreti in grave sui, proximi, aut communitatis detrimentum vergentis &c. undè non sunt coram Deo excusandi, qui illis utuntur, ut evitent importunas interrogationes, ne perdant paucos aureos, ne dent pecuniam mutuò, ne aperiant secretum frivolum, ne displiceant amico aut Principi, ne appareant fuisse mentitos, sicut nec scholares, famuli, aut filii familias, ne corrigantur.

Dices: Etiàm in causa levi adsunt quandoque circumstantiæ exteriores, ex quibus potest interrogans Restrictionem colligere: nam, cùm etiam tunc videat, aut videre debeat non esse in se jus interrogandi; similiter videre debet non esse in alio obligationem nudè respondendi.

Res. Dist. Ant. Adsunt circumstantiæ satis sensibiles, ut censeantur moraliter internam Restrictionem consignificare, N. insensibiles aut vix sensibiles, transeat: qui ergo interrogat injustè in re gravi, statim & quasi naturaliter admonetur

tur

tur à rei gravitate injuſtæ interrogationis, adeòque & juris in alteroconceptus celandi: quod non accidit in re levi; & ideò tunc interrogans ſolet eodem modo accipere reſponſum, ac ſi jus haberet interrogandi, hocque patet in præceptoribus, dominis, patribus familias, qui dum ſuos interrogant de culpa, cujus nequidem habent fundamentum ſuſpicionis, ità ſupponunt debere ipſos nudè reſpondere, ut, ſi poſteà reperiant verba non fuiſſe conformia factis, illos tanquam mendaces corripiant.

CONCLUSIO III.

REquiritur 3. ut cùm cauſa notabili adſit etiam neceſſitas illis utendi, & quidem talis neceſſitas, ut ſit unicum medium ad evitandum in ſe, vel in alio grave damnum.

Ratio eſt; quia dum loquens aut interrogatus habet alia media obvia, quibus malum impediat, non præſumit, nec præſumere debet interrogans, aut audiens ipſum uti tali medio, quod propter ſolam neceſſitatem ſuggeſſit homini natura. Hinc

Reſol. 1. Non poſſe reum, etiam illegitimè interrogatum, illis uti, ſi poſſit aliter evadere, vel non reſpondendo, vel ad Judicem ſuperiorem appellando.

Reſol. 2. In tali neceſſitate præferendam eſſe æquivocationem (ubi ſufficere poteſt) Reſtrictioni mentali, cùm hujus ſenſus non ſit ita obvius, ac illius.

CONCLUSIO IV.

DEbet inſuper utens illis Reſtrictionibus ſcire, antequàm loquatur, propoſitionem ſuam in circumſtantiis occurrentibus habere ſenſum verum: aliàs convincitur velle ſignificare falſum, adeòque velle mentiri, & pejerare, ſi adſit juramentum; imò debet, quantùm in ſe eſt, intendere, ut audiens ſuæ propoſitionis ſenſum verum concipiat.

PARAGRAPHUS IV.

Quædam queſtiunculæ ad materiam preſentem pertinentes.

PEtes 1. an, qui utitur verbis æquivocis ſine cauſa, ſit mendax, adeòque & perjurus, ſi addat juramentum?

Reſp. Neg. ſi ſenſus, ſecundùm quem loquitur, ſit receptus & uſitatus, licèt alter ſit magis obvius. Ita Boudart, Neeſen, & alii. Ratio eſt; quia verba hic de facto exprimunt exteriùs, quod loquens gerit interiùs; peccat tamen contrà virtutem Veracitatis, quæ non tantùm prohibet mendacium, ſed etiam præcipit, ut, dum loquimur, veritatem nudè, & ſimpliciter aperiamus, niſi aliter agendi cogat ex parte reſpondentis juſta neceſſitas: undè D. Ambroſius lib. 3. Officiorum cap. 12. *Unuſquiſque ſimplicem ſermonem proferat, nec ſuum fratrem circumſcriptione verborum inducat.*

Dixi: 1. In reſponſione, *Si ſenſus ſit receptus & uſitatus:* nam ſi verba ſenſum, ſecundùm quem proferuntur, non habeant in loco ubi proferuntur, licèt illum habeant in alio Regno, aut Provincia, mendax eſt & perjurus, qui illis utitur.

Dixi: 2. *Peccat tamen*, idque graviter vel leviter, ſecundùm injuriam aut detrimentum quod infert proximo per doloſam reſponſionem; imò ſi juramentum adhibeat, peccat ſemper mortaliter: cùm Dei teſtimonium aſſumat tanquàm inſtrumentum ad faciliùs decipiendum proximum, quod, ut ante diximus, eſt Deo maximè injurioſum: & quamvis non ſit perjurium ſtrictè, cùm ſupponatur adeſſe veritas; eſt tamen perjurium latè, defectu juſtitiæ, de quo perjurio loquitur Auguſtinus, ſecundùm Boudart, quando dicit: *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis*, id eſt ſelectis, *expectationem eorum, quibus juratum eſt, deceperunt.* Epiſt. 224.

Petes 2. An ille qui ſic æquivocè, adeòque doloſè juravit Petro v. g. teneatur juramentum adimplere ſecundùm mentem Petri, ſaltem ubi mens ejus eſt recta?

Reſp. Affir. Ita D. Th. 2. 2. q. 80. art. 7. ad 4. ubi ait: *Quando non eſt eadem jurantis intentio, & ejus cui jurat, ſi hoc provenit ex dolo jurantis, debet juramentum ſervari ſecundùm ſanum intellectum ejus, cui juramentum præſtatur.* Ratio eſt; quia inter homines eſt quoddam pactum tacitum & virtuale ita voces uſurpandi, ut per eas conceptus nudè & ſimpliciter aperiantur audienti; & conſequenter, ſi voces illæ ſano ſenſu ſumptæ obligationem involvant, debet adimpleri, non quidem vi juramenti, ſed pacti impliciti, licèt jurans non intenderit ad illum ſenſum jurare, aut ſe obligare.

Petes 3. Quid faciendum ei, à quo juramentum exigitur, quod non utatur Reſtrictione?

Reſp. Debere conſtanter juramentum denegare, cùm nullus homo teneatur homini de internis rationem reddere; ſive in judicio, ſive extrà; ſive legitimè interrogetur, ſive non: ſi tamen diſtricto gladio, ad id cogeretur in caſu, in quo liceret ipſi Reſtrictio latè mentalis, poſſet jurare cum Reſtrictione ſecunda propter eaſdem rationes, propter quas ipſi liceret cum prima.

Petes 4. Cur Deus in Scriptura ſacra uſus ſit quandoque verbis ambigui ſenſus?

Reſp. primo. Ne facilè à plebeis intellecta apud eos vileſceret. Secundo. Ut homines magis venerarentur Eccleſiæ Prælatos & Doctores, ad quos pro vero Scripturæ ſenſu cognoſcendo tenerentur recurrere. Tertio. Ne ab Infidelibus ſecundùm carnem & ſanguinem ſapientibus certa fidei myſteria irriderentur. Quarto. Ut in volvendis ſacris Scripturis ſimus magis aſſidui.

ARTICULUS X.

An liceat exigere Juramentum à juraturo per falſos Deos, aut pejeraturo?

NOn quæritur hic, an liceat exigere ab altero, ut juret per falſos Deos, aut pejeret: cùm enim utrumque ſit intrinſecè malum, exigeretur ab illo peccatum; ſed quæritur, an poſſit peti juramentum nudè & ſimpliciter ab eo, qui aliundè ſcitur juraturus per falſos Deos, aut pejeraturus, licèt utrunque poſſit evitare?

CONCLUSIO I.

LIcitum eſt ex cauſa exigere juramentum ab eo, qui ſcitur juraturus per Idola, v. g. per Jovem aut Mercurium. Ita Auguſt. Epiſt. 154 quem ſequuntur Theologi. Ratio eſt; quia licet ex cauſa gravi & juſta id ab alio exigere, quod ille poteſt ſine peccato præſtare; atqui ad jurandum citatus poteſt id ſine peccato exequi, jurando ſcilicet per verum Deum: ergo &c. undè ſoli ejus malitiæ imputandum eſt, quòd per Idola juret; non autem juramentum exigenti, qui, ut Auguſt. ſup. *Non peccato ejus ſe ſociat, quo per dæmonia juravit, ſed bono facto ejus, quo fidem ſervavit.*

Confir. 1. Ex praxi; quia quotieſcunque Chriſtiani cum Infidelibus pro componenda pace conveniunt, licèt hi per falſos Deos jurare ſoleant, illi tamen ſine ſcrupulo juramentum exigunt.

Confir. 2. Licet in neceſſitate mutuum ab eo exigere, qui ſcitur non daturus ſine uſuris: ergo ſimiliter.

Porrò cenſetur eſſe cauſa ſufficiens, pax componenda, gravis litis deciſio, fœdus firmandum.

Dices 1. Non licet illud juramentum exigere ſine cauſa: ergo nec cum cauſa, cùm tunc non varietur ratio jurandi.

R. 1. Retorquendo argumentum; non licet exigere juramentum per verum Deum ſine cauſa, cùm tunc deſit judicium: ergo nec cum cauſa.

R. 2. N. conſeq. Diſparitas eſt, quòd primum juramentum nihil adferat utilitatis illud exigenti; ſecundum verò adferat, cum includat bonum fidelitatis, & confirmationem veritatis.

Inſt. Qui jurat per falſos Deos, ad nihil tenetur: ergo non habetur bonum fidelitatis.

R. Neg. Ant. ab ipſomet Auguſt. Epiſt. citata: *Nunc verò*, inquit, *quia & juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit, quod non debuit, bis utique peccavit.*

Petes: An graviùs peccet jurans falſum per Deum verum, quàm jurans verum per Deum falſum?

Reſpondet Auguſt. ibidem: *Sine ulla dubitatione minus malum eſt per Deum falſum jurare veraciter, quàm per Deum verum jurare fallaciter.*

CONCLUSIO II.

NOn licet homini privato, etiam cum cauſa, exigere juramentum ab eo, qui creditur pejeraturus. Huic ſententiæ contradicunt aliqui; illi tamen ſuffragatur Auguſt.

Prob. 1. Ejus authoritate, ſerm. 2. in Decoll. S. Joan. 117. inter novos: *Scribite in cordibus veſtris quod dico: qui hominem provocavit ad jurationem, & ſcit eum falſum juraturum, vincit homicidam; quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam: imò duas animas.* Et ſerm. 28. de verbis Apoſtoli: *Si autem ſcit eum feciſſe, novit feciſſe, vidit feciſſe, & cogit jurare, homicida eſt: ille enim ſuo perjurio ſe perimit, ſed iſte manum interficientis & expreſſit & preſſit.*

Prob. 2. Ratione; quia nulla utilitas, aut commodum ſperari poteſt ex tali juramento; quandoquidem contrà ipſummet poſtulantem ſit præſtandum: undè melius eſt, ut tua pe-

cunia careas, quàm illa carendo etiam ad perjurium detinentem cogas. Hujus sententiæ veritatem expertus est Civisquidam Hypponensis, qui, ut refert August. sup. in Decoll. S Joan. extraordinariè fuit à Deo punitus, quia propter pecuniam juramentum à pejeraturo exegerat.

Dices: Non exigit ille perjurium, sed juramentum, quod alter licitè præstare potest: ergo si hic pejeret, ipsi, & non exigenti imputari debet.

Resp. Dist. Ant. Non exigit ille perjurium explicitè, C. implicitè, N. nam cùm ex illo juramento contra ipsummet præstando nullum possit habera emolumentum, convincitur velle potiùs perjurium, quàm quidquam aliud.

Dixi in conclusione primò. *Saltem homini privato*; quia juxtà D. Thomam 2. 2. q. 98. Artic. 4. potest persona publica, qualis est Judex, tale juramentum exigere, si id postulet ordo Juris, & aliundè ab altero litigantium cogatur; quia, ut ait Doctor Angelicus: *Non videtur ille exigere, sed ille, ad cujus instantiam exigit*. Crediderim tamen rarò admodum, & fortè nunquàm ordinem Juris id postulare: nam cùm unus litigantium irrationabiliter id peteret à collitigante, ita & irrationabiliter ad illud exigendum cogeret Judicem, qui proindè non videtur posse illi acquiescere.

Dixi 2. *Ab eo qui creditur pejeraturus*, sub qua credulitate etiam comprehenditur fortis præsumptio, quæ censetur adesse, quando quis adhuc pejeravit, aut ferè nullius est conscientiæ. Ubi autem nescitur, an quis sit verum, aut falsum juraturus, potest ab eo ex causa juramentum exigi; quia debet præsumi bonus, qui non probatur malus.

ARTICULUS XI.

Quibus modis tollatur obligatio Juramenti?

CUm Juramentum fieri possit soli Deo, soli homini, & utrique simul, de cessatione illius obligationis sub hoc triplici respectu foret hic tractandum, quia tamen Juramentum soli Deo factum ferè in omnibus induit rationem voti, ideò de illo sub hac consideratione relinquimus agendum in materia de voto. Nunc de eo sub alio duplici respectu duobus paragraphis breviter tractabimus.

PARAGRAPHUS I.

Quomodo cesset obligare Juramentum soli homini factum?

CONCLUSIO I.

QUilibet habens potestatem dominativam, potest sibi subditorum Juramenta soli homini facta irritare, si sint de materia sibi subjecta. Hanc in terminis docet D. Thom. 2. 2. q. 89. Art. 9 ad 3. ubi ait: *Ad unumquemque pertinet irritare Juramentum, quod à sibi subditis factum est circa ea, quæ ejus potestati subduntur*. Est communis inter Doctores. Ratio est; quia omnes contractus, promissiones, donationes, & quaslibet alienationes à subditis factas in materia sibi subjecta, possunt Superiores pro libitu rescindere, idque sine causa; quia censentur fieri cum hac conditione: *Nisi contradicat Superior*: Illis autem rescissis, possunt & Juramenti obligationem relaxare, quod similiter fuit tacitè conditionatum. Hinc

Resol. 1. Posse Summum Pontificem tollere obligationem Juramenti in omnibus, quæ ad rerum Ecclesiasticarum dispensationem pertinent, v. g. in Officiorum aut Beneficiorum distributione, commutatione, resignatione, rerum Ecclesiæ alienatione, numero Canonicorum aut Sacellanorum &c. quia in illis, ut ait D. Thomas suprà, plenissimam habet potestatem, ob quam semper tacitè subintelligitur hæc conditio: *Nisi Papa aliter decernat*.

Resol 2. Posse Parentes irritare hujusmodi Juramenta filiorum sub patria potestate existentium, Tutores pupillorum, Maritos uxorum, Dominos servorum, Superiores Religiosorum &c. Curatores verò, licèt possint irritare vota puberum sibi subditorum, non tamen eorum Juramenta contractum firmantia: Jure sic statuente.

Dixi. *Si sint de materia sibi subjecta*; undè non potest maritus contractum uxoris juratum irritare, si sit ex bonis Paraphernalibus, sicut nec Pater Filii, si sit ex bonis Castrensibus; quia horum bonorum habent dispositionem liberam.

CONCLUSIO II.

POssunt etiam Juramenta soli homini facta relaxari per remissionem illius, in cujus favorem sunt præstita. Est communis. Ratio est; quia cùm jurans non intendat invitum ad Beneficium acceptandum compellere, censetur jurare, sub hac conditione: *Si ille, in cujus favorem juratum est, velit sibi præstari*. Sed quid si duo aliquid sibi vicissim sub Juramento promiserint? Potest simpliciter utriusque Juramentum ex mutua utriusque remissione cessare; quia videtur eadem prorsùs ratio militare.

CONCLUSIO III.

NUllus, ne quidem Papa, potest dispensare in juramento in favorem hominis præstito, nisi bonum commune id exigat, aut intercesserit gravis culpa ex parte illius, in cujus favorem juratum est.

Ratio est; quia vi juramenti promissarius acquirit jus ad rem promissam; atqui non potest hic invitus privari jure suo sine causa justa: ergo.

Dixi 1. *Nisi bonum commune id exigat*; Nam ubi servari non potest juramentum sine gravi detrimento boni publici, potest Superior illud relaxare, etiamsi indè aliquod detrimentum patiatur promissarius, qui deberet non tantùm promissa, sed & acquisita pro bono communi exponere. Hinc juramentum quo quis promittit se daturum alteri 50. aureos, si non accuset aut denunciet Petrum, relaxari potest & debet à Superiore, si intersit boni publici ut denuncietur Petrus. Item potest relaxari illud quo sponsus promittit aliquid sponsæ, si resiliat à sponsalibus; quia bonum commune postulat, ut Matrimonium fiat omninò liberè.

Dixi 2. *Aut intercesserit gravis culpa ex parte promissarii*. Hinc relaxari potest juramentum per vim, metum, aut dolum extortum. Item juramentum præstitum usurario de solvendis usuris: sicut & quodlibet aliud, si promissarius crimen commiserit, ob quod meretur jure sibi per juramentum acquisito privari: si enim potest propter crimen privari possessis, quidni & possidendis?

CONCLUSIO IV.

CEssat etiam obligatio juramenti Petro v. g. facti, si materia juramenti facta sit physicè aut moraliter impossibilis; si sit notabiliter mutata, aut si cesset totaliter & pro semper finis motivus.

Prob. prima pars; quia non censetur homo velle se obligare ad physicè aut moraliter impossibile; & ideò subintelligitur tacitè in juramento, *si res sit possibilis*.

Prob. secunda pars; quia res notabiliter mutata non censetur moraliter eadem, sed diversa: sed qui juravit rem unam, non juravit diversam: ergo.

Dixi: *Notabiliter mutata*; quia non sufficit mutatio quælibet; aliàs vix aliquid obligaret in mundo, cùm omnes promissiones, vota, juramenta, imò & præcepta ferè semper sint mutationi exposita. Censetur autem esse *mutatio notabilis*, quando vel ex communi hominum sensu, vel ex consuetudine, vel ex aliqua regula Juris reputatur res alia ab ea, quæ jurata est; vel etiam, si ponatur in ea constitutione, in qua leges Divinæ non obligarent: hinc si jurasti alicui executionem operis, quod non potes implere sine periculo vitæ, honoris, aut jacturæ bonorum notabilis, ad nihil teneris. In dubio autem, an materia jurata sit notabiliter mutata, nec ne, tutior pars eligenda est.

Petes: An non sufficiat mutatio illa, quàm si jurans prævidisset, non jurasset?

Resp. Neg. quia promissio facta illi, quem posteà deprehendis esse prodigum, impium, tibi adversum, secundùm omnes obligat, & tamen si id ab initio scivisses, non promisisses. Cujus ratio est, quòd obligatio juramenti sumi debeat ex ea promissione, quæ facta est, non ex ea quæ facta fuisset.

Prob. tertia pars; quia materia jurata non obligat, nisi ut intenta à jurante; sed, cessante motivo adæquato, propter quod materiam juravit, non stat ampliùs materia interna à jurante, cùm sit tantùm intenta propter finem, qui non ampliùs subsistit: ergo. Undè si totaliter motus ab infirmitate Patris, à paupertate Petri, à captivitate Pauli &c. Juraveris primo peregrinationem ob ejus sanitatem: secundo singulis diebus certam eleemosynam: tertio summam pecuniæ, liberato ab infirmitate Patre, Petro à paupertate, Paulo à captivitate, cessat juramenti obligatio.

Dixi 2. *Si finis cesset totaliter*: nam si res jurata sit divisibilis, & tantùm cesset finis secundùm unam partem, teneris secundùm aliam. Item, si jurasti alicui conficere iter v. g. propter duos fines, cessante uno fine, obligaris propter alium, nisi aliud intenderis.

Dixi 2.

Dixi 2. *Et pro ſemper*; quia ſi ſolùm ad tempus ceſſat, tantùm ſuſpenditur promiſſionis obligatio, revictura reviviſcente fine.

Dixi 3. *Finis motivus*, non impulſivus; quia licèt hic impellat ad jurandum, non tamen materia jurata intenditur propter illum, ſicut propter finem motivum; & ideò hoc manente, manet Juramenti obligatio, licèt extinguatur finis impulſivus.

PARAGRAPHUS II.

Qualiter ceſſet obligatio Juramenti ſimul in honorem Dei, & hominis utilitatem præſtiti?

TAle Juramentum foret, ſi frater juraret fratri ſe in Cœlibatu manſurum, ut ipſum hæredem ſolum relinqueret; ità tamen, ut per illum actum æquè primò & Deo ſpecialiùs ſervire, & fratri prodeſſe intenderet. Item ſi quis cum Juramento promittat Eccleſiæ Calicem, ut Deus colatur, & Dominus Pagi ab onere illum providendi liberetur.

CONCLUSIO I.

QUilibet habens poteſtatem dominativam, poteſt hujuſmodi Juramentum à ſuis reſpectivè ſubditis præſtitum irritare, ſi materia jurata ſibi ſubjiciatur.

Ratio eſt; quia poteſt irritare, & Juramentum ſoli Deo factum, ut dicemus in materia de voto, & Juramentum in ſolius hominis favorem præſtitum, ut diximus: ergo & juramentum utrique factum.

CONCLUSIO II.

TOlli poteſt etiam obligatio Juramenti, ſi adſit ex parte promiſſarii remiſſio, & ex parte Superioris legitimi diſpenſatio: neutra tamen ſolitariè ad hoc ſufficit.

Prob. prima pars. Si factum eſſet duplex Juramentum, unum ſoli homini, & alterum ſoli Deo, poſſet homo remittere primum, & Superior legitimus relaxare ſecundum; atqui præſatum Juramentum æquivalet illi duplici: ergo.

Prob. ſecunda pars; quia licèt homo poſſit remittere jus ſuum, non tamen jus Dei, cùm ad hoc nullam receperit poteſtatem: è contrà licet poſſit Superior, ratione poteſtatis ſibi traditæ, jus Deo acquiſitum relaxare, non tamen jus alterius ſine juſta cauſa, ut concl. tertia paragraphi præcedentis diximus.

CONCLUSIO III.

SI jurans intendat principaliter utilitatem illius, cui jurat, & gloriam Dei tantùm ſecundariò & veluti occaſionaliter, poteſt promiſſarius obligationem Juramenti remittere.

Ratio eſt; quia tunc jurans cenſetur tantùm velle Deum honorare per actum gratificativum talis perſonæ, v. g. Petri pauperis: ergo ubi Petrus non vult gratificationem acceptare, eximitur jurans ab omni onere. Idem eſt, propter eandem rationem, ſi Deum velit quidem principaliter honorare, ſed limitatè ad talem perſonam, aut locum, ut ſi dicat: *Propter honorem tuum, ò Deus, juro, me daturum Altare marmoreum tali Eccleſiæ, decem aureos tali pauperi*; ita ut intentio dandi limitetur ad tales. Aliud eſſet, ſi denominatio perſonæ, aut loci haberet ſe tantùm occaſionaliter, ut, ſi quis meditans dare certam eleemoſynam pauperi indeterminato, juret ſe daturum illam Joanni, quia ipſi occurrit, vel quia audit ipſum eſſe extremè indigentem: tunc enim Joanne remittente, tenetur alteri dare; quia principalis ejus intentio non fuit ad Joannem limitata, ſed tantùm ſecundaria & occaſionalis.

Petes 3. An qui juravit ſe ingreſſurum Religionem indeterminatam, aut ſe daturum pauperi indeterminato eleemoſynam, poſſit, una Religione non admittente, aut uno paupere ipſi remittente, manere ſecurus?

Reſp. neg.; quià cùm promiſſio non ſit facta ipſis in particulari, ita nec poſſunt obligationem relaxare: unde ſi non interveniat diſpenſatio legitimi Superioris, tenetur ille tot pauperibus eleemoſynam offerre, donec unus illam acceptet, ſicut & ſe tot Monaſteriis offerre, donec admittatur in uno.

Petes 2. An qui ſibi mutuò jurarunt recitationem centum Pſalmorum, poſſint ſibi mutuò obligationem relaxare?

Reſp. Poſſe, ſi intentio jurantium fuerit mutua utilitas ex illis precibus proveniens; non poſſe autem, ſi per hoc intenderint ſeſe excitare ad Deum colendum. Ratio eſt; quia in primo caſu ipſimet jurantes ſunt promiſſarii, qui ideò poſſunt ſibi remittere: in ſecundo autem, non tam illi ſunt promiſſarii, quàm Deus.

ARTICULUS XII.

Quantum ſit peccatum perjurium, quæ ejus pœna, & quid perjuris imponere debeat Confeſſarius?

SUppono duplex eſſe Perjurium, unum latiùs ſumptum, alterum ſtrictè dictum. Primum eſt Juramentum uno ex tribus comitibus deſtitutum, ideſt Veritate, Juſtitia, aut Judicio: de illo loquitur Hieronymus ſuper cap. 4. Jeremiæ: *Si iſta defuerint, nequaquàm erit Juramentum, ſed Perjurium*. Secundum eſt mendacium Juramento firmatum, patet ex eodem Doctore ſup. ubi ait (ut citat Boudart) *Mentiendo jurare, quid eſt aliud, quàm pejerare?* de hoc ultimo hic præſertim agitur.

CONCLUSIO I.

P*Erjurium peccatum eſſe, & grande peccatum, nemo dubitat*, inquit Auguſt. ſerm. 28. cap. 2. de Verbis Apoſt. unde gravius eſt homicidio, & quolibet peccato contrà juſtitiam commiſſo, ut docet D. Thom. Ratio eſt; quia directè tendit contrà Divinum honorem, imò gravius eſt illa blaſphemia, qua quis verum per Deum falſum juraret, ut diximus ex Auguſt. ſupra.

CONCLUSIO II.

HÆ ſunt pœnæ jure tum civili, tum Pontificio perjuris inflictæ. Prima, eſt infamia, quæ tamen non incurritur, niſi quis ſolemniter jurando pejeraverit, & de perjurio in judicio ſit condemnatus. Secunda, eſt repulſio à teſtificando cap. 14. 22. q. 5. quia præſumitur quis pejeraturus, ex quo ſemel pejeravit. Tertia, eſt Depoſitio ab Ordine, ſi ſit Clericus, & detruſio in Monaſterium, ubi teſtimonium falſum in judicio dixerit: ſi autem ſit Laicus, falſumque teſtimonium adversùs reum dixerit, eadem eſt pœna puniendus, qua puniretur reus convictus. Quarta, eſt privatio Beneficii poſt ſententiam Judicis. Quinta, eſt quòd collatio Beneficii facta perjuro ſit ipſo jure nulla, cùm ſit infamis.

CONCLUSIO III.

NEceſſariò deberet Confeſſarius perjuris habituatis, aut perjurio expoſitis, quia modò verum, modò falſum jurant, pœnitentiam medicinalem imponere toties faciendam, quoties juraverint, ubi reperiuntur digni Abſolutione.

Ratio eſt; quia experientia docet vix, aut nunquam pravam illam conſuetudinem eradicari, niſi per hujuſmodi pœnitentias; è contrà verò, multos ope illius remedii ſanari, in quantùm hujus occaſione, timore ſalutari concutiuntur, & quaſi refrænantur. Hoc ipſum in ſeipſo expertus eſt Auguſt. ſup. cap. 9. *Ex quo Deo ſervire cœpimus, inquit, & quantum malum in perjurio ſit, vidimus, timuimus vehementer & veternoſiſſimam conſuetudinem timore frænavimus. Frænata reſtringitur, reſtricta langueſcit, langueſcens emoritur, & mala conſuetudini bona ſuccedit.*

Expedit autem, ut Pœnitens ſtatim à commiſſo peccato pœnitentiam illam exequatur; & ideò prudens Confeſſarius talem illi injunget, qualem poterit etiam coràm aliis imperceptibiliter exequi, ut ſunt linguam mordere, carnem digitis, aut acicula pungere, Cœlum animo contrito reſpicere: quòd ſi talis ſit pœnitentia, ut non poſſit, niſi domi practicari, diligenter numerum lapſuum adnotet, ut conſcientiæ examen inſtituens (quod ſingulis diebus facere tenebitur) toties injunctam pœnitentiam impleat, quoties ſe lapſum eſſe perceperit. Porrò non imprudenter imponeretur pro pœnitentia in ſecreto facienda, crucem in pavimento lingua efformare, terram aut Crucifixi plagas oſculari cum his verbis: *Deus propitius eſto mihi peccatori*, & ſimilia. Conſulunt alii impoſitionem eleemoſynæ: quod ſanè avaris multùm congruit. Hæc etiam Blaſphemis ſunt imponenda.

ARTICULUS XIII.

Quid adjuratio, quotuplex, & quas liceat adjurare?

QUoniam Juramento affinis eſt Adjuratio, hic pauca de ea ſubjungemus.

CONCLUSIO I.

ADjuratio est actus Religionis, quo per interpositionem Divini Nominis, aut alicujus rei sacræ, quempiam ad aliquid præstandum, vel omittendum impellimus.

Dicitur 1. *Actus Religionis*, in quo convenit cum Juramento, à quo differt per reliqua.

Dicitur 2. *Per interpositionem Divini Nominis*, non ad faciendam fidem, cùm hic Deus non adducatur in testem; sed ut sit objectum amoris; aut timoris respectu illius, quem adjuramus, indéque moveatur ad faciendum, vel omittendum id, quod intendimus.

Dicitur 3. *Aut alicujus rei sacræ*, sic aliquando adjuramus per Christi Sanguinem, Crucem, Passionem &c. estque tunc actus Latriæ: aliquando per B. Virginem, & est actus Hyperduliæ: aliquando per Sanctos, estque actus Duliæ. Quando autem interponitur vita patris, amor matris, nomen Regis, non est stricta Adjuratio, cùm non sit actus Religionis.

Dicitur denique: *Ad aliquid &c. impellimus*; quia non imponit Adjuratio obligationem personæ adjuratæ, sicut facit lex aut præceptum; sed tantùm illam movet & excitat.

Ubi autem Adjuratio sit licita, eosdem requirit comites, quos juramentum, nempè Veritatem, Justitiam, & Judicium. Hinc peccat primò dives, qui simulans se pauperem, petit eleemosynam ob amorem Dei, per viscera Christi &c. quia Deo aut Christo est aliqua irreverentia: non tamen videtur gravis. Peccat secundò & quidem graviter, qui alium adjurat per Deum aut Christum, ut peccet mortaliter, aut venialiter; quia utitur Dei aut Christi nomine tanquàm inductivo ad peccandum: quod semper videtur gravis irreverentia. Peccat tertiò leviter tamen, qui sine prudentia & discretione adjurat aliquem per Dei aut Sanctorum nomen. Patet ex dictis de Juramento.

CONCLUSIO II.

DUplex est Adjuratio: una per modum imperii & compulsionis, & tantùm respicit Inferiores, & Dæmones. Hac videtur fuisse usus Apostolus, dum 1. ad Thessal. 5. dixit: *Adjuro vos per Dominum, ut legatur Epistola hæc.* Altera per modum deprecationis, & illa utimur respectu Dei, Sanctorum, Superiorum, & æqualium, in quos nullum est nobis imperium, licèt & possimus illa uti respectu inferiorum: illam adhibuit D. Paulus Rom. 12. *Obsecro vos*, inquit, *per misericordiam Dei.*

CONCLUSIO III.

ADjurare possumus Deum, B. Virginem, Angelos & Beatos: deprecativè tamen, propter allegata. Ratio est; quia Adjuratio deprecatoria nihil est aliud, quàm quædam obsecratio & servilis petitio, quam ut faciliùs impetremus, Christi sanguinem & ejus merita interponimus, quod totum sanctum est & religiosum.

CONCLUSIO IV.

POssumus etiam adjurare homines; Superiores quidem & æquales deprecativè: Inferiores verò etiam imperativè. Utraque pars patet ex facto D. Pauli concl. secunda citati.

An autem possint adjurari creaturæ irrationales? Distinguendum est: vel enim spectantur secundùm se, & sic nequeunt adjurari, cùm sint imperii exequendi, aut deprecationis suscipiendæ incapaces: vel quatenùs referuntur ad eum, à quo moventur & aguntur; & tunc adjurari possunt, dirigendo adjurationem nostram ad creaturam intellectualem, quæ illis præsidet, vel quæ illis uti aut abuti potest. Hujusmodi adjurationes reperiuntur in Benedictione salis, aquæ, panis, domus novæ, thalami, fructuum &c. Item aliquando adjurantur locustæ, mures, & alia animalia, ne segetes vastent, aut arbores.

CONCLUSIO V.

ADjurari possunt etiam Dæmones, modò tamen certæ conditiones adhibeantur. Est de fide.

Prob. tum ex Script. variis locis, & præsertim Marci ult. *In nomine meo Dæmonia ejicient*: tum ex praxi antiquissima Ecclesiæ: tum etiam ex Patribus, Cypriano, Tertulliano & aliis, quos vide apud Wigers in hac materia.

Dixi: *Modò adsint certæ conditiones*, quarum prima est, ut sit in adjurante solemniter legitima potestas, quam habet Exorcista, quod est nomen græcum idem sonans, quòd Adjurator. Unde peccant, saltem venialiter, qui sine Exorcistatus Ordine præsumunt hoc munus obire.

Dixi: *Adjurante solemniter*, id est, secundùm formulas adhiberi ab Ecclesia solitas: quia possunt laici, præsertim dum patiuntur Dæmonum infestationes, sivè per terrores, sivè per spectra, sivè per suggestiones immundas, illos privatim adjurare his aut similibus verbis: *Ecce* (formando Crucis signum) *Crucem Domini, fugite partes adversæ*; vel: *In Nomine Domini discedite tenebrarum potestates &c.*

Secunda est, ut adjurans Dæmonem à corpore humano expellendum, sciat hominem verè esse à Dæmone possessum, quod nosse poterit, si possessus cantet, scribat, ludat instrumentis, licèt anteà nihil horum didicerit, si loquatur diverso, ignotoque idiomate: si distantia & verè occulta manifestet. Alia signa, ut membrorum contorsiones, voces raucæ, motus extraordinarii, sævi dolores, aut clamores &c. sunt valdè incerta.

Tertia est, ut Dæmon adjuretur imperativè, increpativè &c. dicendo, v. g. *tace, obmutesce, exi, fac, dic*; non autem deprecatoriè, aut amicabiliter, v. g. *obmutescas velim, rogo te exeas, nocere desinas &c.* quia hoc sonat quandam amicitiam cum infensissimo Dei hoste, enervatque potestatem, quam dedit Christus fidelibus in Dæmones ad eosdem suo nomine profligandos.

Quarta est, ut finis unicus adjurantis sit, ut Dæmon ejiciatur, & nocere desinat; ut autem finem illum assequatur, poterit de omnibus, quæ ad hoc prudenter judicaverit conducere, Dæmonem corpus humanum obsidentem interrogare, v. g. Christi exemplo, nomen ejus petere, tempus & causam ingressus sciscitari, an solus hominem possideat, nullosque habeat socios? quid magis horrescat &c. Item licebit in Dæmonis contemptum ipsius nomen scriptum comburere, & in obsessum spuere, ad loca sordida conducere, leviter percutere, non tamen graviter; quia esset contrà Charitatem proximo debitam, & aliundè nihil facit ad Dæmonis expulsionem, qui percussiones corporeas non sentit. Similiter poterit Exorcista humiliaturus Dæmonem, imperare Dæmoniaco ut stet, genuflectat, maneat detectus, taceat, det signum egressus, candelam extinguendo, vitrum frangendo &c.

Quinta, ut caveat adjurans petere à Dæmone vana quædam & curiosa, sivè ediscenda, sivè facienda. Hinc peccat, qui petit cognitionem scientiarum & occultorum, sivè sint præterita, sivè futura, sivè distantia. Item illi qui petunt, ut Dæmon eradicet arborem, Dæmoniacum sublevet è terra, transferat lapidem molarem &c. Imò Castropalaus, nullam in his omnibus admittit materiæ parvitatem, eò quòd sit commercium, aut familiaritatem habere cum Dæmone. Alii tamen à mortali excusant illos, qui ex mera curiositate semel atque iterum aliquid leve ediscendum, vel faciendum postulant, brevi tamen sermone; quia tunc non videtur esse familiaritas, aut commercium cum hoste communi: sicut non diceretur homo habere commercium, aut amicitiam cum altero, à quo leve quid simile postularet, & quidem duobus aut tribus verbis.

Sexta, ut nullatenùs accusationibus à Dæmone factis fidem adhibeat: undè turpiter errant Judices illi, qui Dæmonibus ità deferunt, ut ab ipsis accusatos apprehendant, ac examini subjiciant: meminisse enim debent, Diabolum esse patrem mendacii, qui per similia tantùm quærit discordias, odia, animositates &c. inter homines disseminare.

Septima denique, ut non auscultet Dæmonem quantumcunque pia, sancta, aut ad peccatorum conversionem conducentia suggerat aut prædicet; cùm illa, non docendi, sed decipiendi causa prænuntiet; & ideò tunc illi dicere debet cum D. Chrysostomo hom. secunda de Lazaro: *Ex infamium numero es, non est tuum liberè loqui, tace, obmutesce, non est tuum prædicare: Apostolorum ista est authoritas, quid usurpas quod tuum non est? sile, infamis esto.*

QUÆSTIO III.

De Voto.

VOtum hic non sumitur pro desiderio, sicut sumitur, cùm dicimus, contritionem justificativam debere esse cum Voto Confessionis, Baptismum in re, vel in Voto, esse ad salutem necessarium &c. sed pro certa promissione Deo facta. Hoc modo sumptum varias includit difficultates variis articulis enodandas.

AR-

ARTICULUS I.

Quid sit Votum.

VOtum est promissio spontaneè & deliberatè Deo facta de re possibili & ipsi grata.

Dicitur 1. *Promissio*; quia non sufficit nudum voluntatis propositum: quod advertere debent Confessarii pro pœnitentibus rudioribus, qui quandoque confundunt Propositum cum Voto; cùm tamen primum, etsi firmissimum, non pariat obligationem secundi.

Dicitur 2. *Spontaneè*; quia 1. metus gravis injustè ad Votum extorquendum incussus, illud irritat: non quidem jure naturæ, cùm valeat juramentum similiter extortum, ut quæst. præc. diximus; sed jure Ecclesiastico: ut de Professione solemni evidenter patet ex Trid. sess. 25. cap. 19. *De Regularibus*, ubi satis insinuat ad Religionem coactos suæ restitui posse libertati: quod & Doctores communiter extendunt ad quodlibet aliud Votum, idque probant ex cap. 14. *De Sponsalibus*, ubi colligunt, consensum gravi metu extortum pro nullo haberi ab Ecclesia. Dico: *Gravi metu extortum*; quia metus levis, sicut preces importunæ, imperium ex quo non timetur grande malum: imò & metus gravis justè incussus, aut ex causis naturalibus ortus, v. g. ex periculo naufragii aut mortis, non invalidant Votum; quia non censentur sufficienter repugnare libertati ad vovendum requisitæ.

2. Etiam error quandoque irritum facit Votum. Vide dicta de Juramento, & hic applica. Ex dictis

Resol. 1. Nullam esse Professionem illius, quia Religionem professus est præcisè, ut obediret Patri, aliàs carcerem, hæreditatis privationem, aut perpetuam ejus indignationem minanti, si justè illa timeat. Esset tamen valida, si tantùm præcessisset importuna fratris suggestio, ardens matris desiderium sæpiùs inculcatum, aut etiam Patris mandatum, ex quo violato non immineret ipsi grave malum.

Resol. 2. Validum esse Votum illius, qui territus ex discursu Concionatoris, Avaritiæ vitium exaggerantis, vovet se daturum centum aureos pauperibus; quia metus iste est justè incussus.

Resol. 3. Propter eandem rationem, stare Votum illius, qui suspendium meritus profiteretur Religionem, aut voveret nubere cum puella corrupta, ad mortem redimendam.

Resol. 4. Si quis lapsus inter manus sicariorum mortem minitantium voveat susceptionem sacrorum Ordinum, aut peregrinationem Romanam, casu quo evadat, teneri, ubi evasit, Votum adimplere; quia metus interveniens; licèt injustus, non fuit tamen ad extorquendum Votum incussus.

Dixi 3. *Et de libertate facta*, id est, cum advertentia quæ requiritur, & sufficit ad peccatum mortale: nam, ut ait Glossa in cap. 14. 32. q. 2. per quam deliberationem potest quis *se obligare Diabolo, potest & Deo*. Ratio est; quia non videtur quòd plus aut minus requirat Deus ad Voti meritum, quàm ad peccati mortalis demeritum. Hinc

Resol. 1. Nullum esse Votum factum ex subito motu, ex consuetudine rationem præveniente, ex semiplena deliberatione, qualis est in semisopito, semiebrio, in multis pueris, & in eo, qui ità alteri rei est intentus, ut ad id, quod vovet, non advertat. In dubio autem an fuerit plena deliberatio? pro adultis tutior pars est eligenda, juxtà resolutiones nostras generales: pro pueris, præsumitur (nisi aliud constet) adfuisse post septennium, non ante, si ideò dubia sit deliberatio sufficiens, quia dubius est usus rationis.

Resol. 2. Ex eo, quòd quis facti pœniteat statim ab emissione Voti, non sequi defuisse sufficientem deliberationem, cùm hæc haberi possit in instanti. Deindè si hoc esset, etiam consequeretur statim à peccato commisso pœnitentem, non peccasse; cùm sit eadem ratio.

Resol. 3. Contrà Panormitanum, deliberatum esse Votum illius, qui vovit ex ardentissimo devotionis calore, licèt, devotione temperata, nollet vovisse.

Resol. 4. Deliberationem circa Votum non debere esse talem, ut vovens omnes omninò voti circumstantias perspexerit: aliàs vix ulla essent Vota, Contractus, aut Matrimonia; quandoquidem convincamur experientia sæpè in illis supervenire certas circumstantias, quæ non fuerunt prævisæ; imò quæ si prævisæ fuissent, non vovissemus, aut non contraxissemus.

Dicitur 4. *Deo facta*; quia promissio facta homini rationem Voti non habet; licèt acceptata, titulo justitiæ obliget.

Dices: Si quis promittat B. Virgini Rosarium, B. Petro peregrinationem Romanam, Superiori Obedientiam, verè vovet: ergo.

Resp. Dist. Conseq. Verè vovet prout præcisè illi promittit, N. Nam Votum, utpotè actus Latriæ, soli Deo fit. Prout virtualiter & secundùm communem Ecclesiæ acceptionem fit Deo, C. Undè illo casu duæ sunt promissiones, una facta B. Virgini, aut B. Petro; altera facta Deo. Prima, non est Votum, sed materia Voti. Secunda, est Votum; quia est promissio virtualis observandi promissionem B. Virgini factam.

Dicitur 5. *De re possibili*; quia nemo potest obligari ad impossibile, etiam si velit, ut patet ex c. 6. *de Regul. Jur.* in 6. & ideò stultus esset, inquit D. Thom. qui voveret se volaturum, se integro anno sine cibo & potu victurum, Hinc

Resol. 1. Votum de vitandis omnibus venialibus collectivè sumptis toto tempore vitæ, esse nullum. Secùs de vitandis omnibus mortalibus. aut etiam venialibus divisivè.

Resol. 2. Valuisse D. Theresiæ Votum, quo sa obstrinxit ad id omne, quod perfectius esse intelligeret; quia licèt foret maximè arduum, adeòque nunquam consulendum; erat tamen possibile, intellectum de omni perfectiori divisivè.

Resol. 3. Eum, qui vovet materiam divisibilem, cujus una pars est impossibilis, altera possibilis, teneri ad partem possibilem; quia censetur promittere quantùm potest: unde maritata vovens castitatem, non potest petere debitum, licèt non possit recusare, quia primum est ipsi possibile, non secundum, saltem licitè.

Resol. 4. Eum, qui vovit ingredi speciale Monasterium, propter circumstantiam illi specialiter annexam, ad nihil teneri, ubi denegatur ipsi ingressus; quia tunc materia Voti facta est ipsi impossibilis; aliud esset, si principaliter intendisset Religionem, & nonnisi secundariò & quasi accidentaliter in tali Monasterio: tùnc enim deberet aliud ingredi.

Dixi denique: *Et ipsi grata*; quia aliàs Votum à Deo non acceptatur, cùm nullus soleat acceptare rem sibi ingratam, aut indifferentem. Hinc

Resol. 1. Promittentis Deo actionem malam, etiam tantùm venialiter, nullum esse Votum; imò peccare lethaliter: quidquid dicant aliqui volentes esse mortale, ubi res promissa graviter mala est, aliàs tantùm veniale. Ratio est; quia tantùm abest, ut Deus Votum illud acceptet, ut è contrà se sentiat quodammodo indè irritum & vituperatum, cùm videat sibi offerri tanquàm honorificum & gratum illud, quod summè abhorret, ipsique essentialiter repugnat: undè non habet hic locum materiæ parvitas, sicut nec habet, propter eandem rationem, in executione talis Voti, si impleatur, quia Deo promissum.

Resol. 2. Idem propter eandem rationem, esse dicendum, dum quis vovet rem bonam præcisè propter finem malum, v. g. eleemosynam, ut possit sumere vindictam gravem vel levem de inimico. Aliud esset, si res mala tantùm foret motivum vovendi, & non totus finis operis: hinc qui profiteretur Religionem, ut lautiùs viveret, aut fieret Prælatus, validè voveret.

Resol. 3. Votum, quod fecit Jephte immolandi primum, qui de domo sua egrediens sibi victori occurret, probabiliter fuisse nullum; qui probabile credit Augustinus per *primum* intellexisse hominem, non animal: cùm dixerit *Jud. 11. quicumque primus* & non *quodcumque primum*; occisio autem hominis innocentis est intrinsecè mala, adeòque materia voti inepta: undè juxta D. Chrysost. Ambros. & Hieron. Jephte fuit in vovendo stultus, & in reddendo impius: aliqui tamen ipsum excusant dicendo, hoc fecisse ex speciali instinctu Spiritus S. imò Liranus N. vult tantùm spiritualiter filiam immolasse; sed illi contradicit sententia communis.

Resol. 4. Votum de re indifferenti non stare: staret autem, si res illa in finem bonum ordinaretur. Ratio est; quia res indifferens non est Deo grata, ubi autem in finem bonum refertur, fit bona, adeòque Deo accepta.

Resol. 5. Nec valere Votum de ineundo Matrimonio: nam licèt sit opus bonum; quia tamen melius est oppositum, non potest Deo placere: aliud esset, si non posset quis frænare concupiscentiam, nisi per Matrimonium: tunc promissio esset Deo grata; adeòque valida. Plura vide de Juramento.

Resol. 6. Quòd licèt oratio mentalis sit perfectior vocali; Votum tamen de oratione vocali sit validum: nam etsi hæc impediret illam fieri eodem tempore, non tamen reddit hominem inhabilem ad illam alio tempore exercendam; sicut Votum Matrimonii reddit hominem simpliciter inhabilem ad servandum Cœlibatum: undè ut res aliqua censeatur impeditiva majoris boni, adeòque irritans Votum, debet reddere hominem simpliciter & absolutè inhabilem, ut utrumque exerceat: aliàs vix ullum Votum esset validum.

Resol.7. Etiam valere Votum de opere aliundè præcepto; quia est Deo gratum, quod quis in ejus obsequium sibi vinculum vinculo superaddat. Hocque confirmat usus fidelium communis, qui vovent quandoque abstinere ab omni impudicitia, quæ tamen lege naturali ipsis interdicitur.

ARTICULUS II.

Quotuplex Votum, & in quo consistat Voti Solemnitas?

CONCLUSIO I.

Dividitur primò Votum in Absolutum, Conditionatum, & Pœnale. Absolutum est, cùm quis simpliciter aliquid Deo promittit, v.g. peregrinationem Lauretanam. Conditionatum, cùm fit promissio dependenter ab aliqua conditione, ut: *Si iniero Matrimonium, dabo Calicem Ecclesiæ*. Pœnale est, quod supponit culpam in vovente, ut: *Quoties mentitus fuero, dabo assem pauperi*.

Dividitur 2. in Expressum & Tacitum seu Virtuale. Primum fit terminis expressis: Secundum per actionem habentem Votum annexum: sic, qui sacrum Ordinem suscipit, censetur Castitatem perpetuam vovere. Volunt aliqui sacris Ordinibus initiatos non teneri ad Castitatem ex Voto, sed ex præcepto: sed puram quæstionem de nomine aliis examinandam libenter relinquimus.

Dividitur 3. in Necessarium & Liberum; illud est de materia præcepta, hoc de libera. Primum Facit, qui vovet abstinentiam à carnibus in quadragesima, secundum, qui vovet ingredi Religionem.

Dividitur 4. in Reale, Personale, & Mixtum. Reale est quo vovens promittit aliquid de sua substantia, distinctum ab actione aut omissione personæ, v g. eleemosynam. Personale est, quo promittitur nuda actio aut omissio personæ, v. g. recitatio Rosarii, abstinentia à lusu. Mixtum comprehendit utrumque, & tale est Votum illius, qui promisit visitare loca sancta, ibique offerre torquem aureum.

Dividitur 5. In Perpetuum, & Temporale: hoc expirat post certum tempus, illud nonnisi cum vita voventis.

Dividitur denique in Simplex & Solemne. Simplex est illud, quod non habet annexam susceptionem status immutabilis, sivè interim fiat publicè, sive privatim; sivè cum cæremoniis & solemnitatibus, sive non. Solemne est, cui annectitur status immutabilis, ut fit tantùm in professione Religiosa, & susceptione Ordinis sacri. In quo autem præcisè consistat Voti Solemnitas? lis est inter Doctores, pro qua dirimenda, sit

CONCLUSIO II.

Voti solemnitas consistit in statuto Ecclesiæ personam solemniter voventem ad certos effectus inhabilitante. Sic professus in Religione approbata redditur inhabilis. 1. Ad validè contrahendum Matrimonium, ratione Castitatis, sicut & Clericus ratione Ordinis sacri. 2. Ad habendum alicujus rei dominium, ratione Paupertatis. 3. Ad se aliis, quàm Superioribus obligandum, ratione Obedientiæ, quam inhabilitatem non contrahunt emittentes Vota simplicia, quandoquidem per Votum simplex Paupertatis non reddatur quis incapax dominii, sicut nec Matrimonii validè contrahendi per simplex Votum Castitatis.

Hanc sententiam, quæ est hoc tempore communior, & omnibus spectatis probabilior docet Scotus 4. dist. 38. q. unica, quem, ultrà Scotistas, sequuntur Doctores innumeri, etiam Thomistæ: licèt videatur adversari S. Thom. docens qu. 88. art. 7. solemnitatem Voti in quadam spirituali benedictione & consecratione consistere: & 4. dist. 38. q. 1. art. 2. vult consistere in quadam sui ipsius traditione ex parte voventis, & in acceptatione ex parte Prælati Vota recipientis; & ideò docent aliqui Solemnitatem Voti esse de jure naturę, & consequenter nō posse Papam in Voto Solemni Professionis dispensare. Dico, *Professionis*; quia facilè concedunt posse dispensare in Voto susceptioni Ordinis sacri annexo, eo quòd, ut ajunt, sit solemne tantùm quasi per accidens, ejusque solemnitas videatur in Ecclesiæ institutum referenda.

Prob. igitur 1. conclusio. Voti solemnitatem instituit Ecclesia, ut patet tum ex verbis Bonifacii VIII. cap. unico. *De Voto* in 6. *Nos igitur attendentes, quod Voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*; tum ex Bulla Gregorii XIII. *Ascendente Domino*. §. 18. 89. apud Cherubin. Tom. 2. ubi sic loquitur: *Nos considerantes Voti solemnitatem sola Ecclesiæ institutione inventam esse*; tum etiam quod ante Cælestini III. tempora nulla esset in Ecclesia mentio Voti Simplicis & Solemnis: ergo signum est, Voti solemnitatem consistere in statuto Ecclesiæ Votum solemnizante.

Dices: Voti solemnitatem accidentalem, quæ consistit in certis cæremoniis, v. g. quòd publicè fiat, in manu Superioris, cum benedictione vestium &c. inventam esse ab Ecclesia non tamen substantialem, quæ consistit in præfata traditione & acceptatione. Sed

Contrà est primo, quòd illa divisio Solemnitatis in substantialem & accidentalem sit verè inventum adversariorum in nullo fundatum.

Contrà est secundo, quòd loquantur ibi Pontifices de Voto solemni dirimente Matrimonium; atqui tantùm solemne substantialiter dirimit Matrimonium, ut fatentur Adversarii: ergo de solemnitate substantiali sit mentio.

Contrà est tertio, quòd in simplici Voto Castitatis fiat eadem prorsus traditio & acceptatio, ac in Voto solemni: ergo non potest Voti solemnitas in illa consistere.

Prob. Ant. In Voto simplici traditio fit immediatè Deo, & à Deo immediatè acceptatur; in Voto solemni traditio fit Deo, & à Deo acceptatur mediante Superiore; sed traditiones illæ & acceptationes non differunt; quandoquidem quod quis per alium facit, per seipsum facere censendus sit: ergo &c.

Replicabis: In Voto simplici tantùm esse promissionem, non traditionem sicut in Voto solemni: & ideò comparatur Votum simplex sponsalibus, & solemne Matrimonio. Verba sanè pulchra! nihilominus

Contra est, quòd in Votis Jesuitarum post biennium Novitiatus emissis sit vera & perfecta traditio, eaque perpetua, ità ut non possint institutum illud sine apostasia deserere: Vota autem illa esse simplicia, declaravit Gregorius XIII. Bulla citata.

Dices: Illam traditionem non esse perpetuam absolutè, ut in Votis solemnibus; sed conditionatè, si nempè Superiores judicaverint ipsos in Societate retinere: undè absolutè loquendo potest dici temporanea; sed

Contrà est, quòd ad veram & integram rationem traditionis, merè accidentaliter se habeant temporaneitas & perpetuitas: unde tam verè se tradit servus Domino, cui elocat opera sua pro 10. annis, quàm si pro semper. Prætereà Voti solemnitas non est de jure Ecclesiastico, ut ajunt, sed de jure naturæ, quia consistit in traditione & acceptatione; sed tam est de jure naturæ vinculum proveniens ex traditione temporanea, quàm proveniens ex perpetua, ut patet in omnibus contractibus: ergo vinculum ortum ex traditione & acceptatione facta in Votis à scholaribus Societatis Jesu emissis est de jure naturæ: ergo ulteriùs non potest in illis Votis Papa dispensare; & consequenter, cùm possit in omni simplici, dicendum est illa esse solemnia: quod apertè falsum est.

Prob 2. Si statueret Papa, ut Vota in Ordine Seraphico emissa non essent solemnia, sed simplicia, talia forent, ut fatetur Gonet Tom. 5. pag. 123. atqui tunc eadem prorsus esset traditio & acceptatio, quæ tunc; quandoquidem illa Constitutio nihil intrinsecè variaret: ergo non consistit Voti solemnitas in illa traditione, & acceptatione, sed in statuto Ecclesiæ.

Dices: Matrimonium est de jure naturæ, & tamen, si desit conditio à Papa requisita, v. g. Parochi præsentia, erit *nullum*: ergo non est mirum, quòd possit Papa conditionem apponere, qua deficiente, Votum non est solemne, licèt ejus solemnitas sit de jure naturæ.

Resp. Dist. Ant. Matrimonium &c. erit nullum, quia nullus erit contractus, C. erit nullum, valido stante contractu, N. in nostro autem casu esset valida traditio & acceptatio, imponeretque voventi & acceptanti gravem coram Deo obligationem. Non negamus ergo posse Ecclesiam ad valorem Voti solemnis exigere certas conditiones, sed negamus posse facere, ut sit vera traditio & acceptatio, & non sit Voti solemnitas, si hæc in illa consistat: sicut non potest facere, ut sit validus contractus matrimonialis, & non sit validum Matrimonium.

Obj 1. Authoritatem D. Th. sup. dicentis, non posse dispensare Papam in Voto solemni.

Resp. Doct. Angelicum tantùm velle, non posse dispensare cum Religioso manente Religioso; quia illi essentialia sunt tria Vota ordinaria: quod & voluit insinuare Innocentius III cùm dixit cap 6. De Statu Monachorum: *Abdicatio proprietatis, sicut & custodia Castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*. Loquens autem D. Thomas in sensu diviso 4. dist. 38. q. 1. art. 4. docet probabiliùs Papam posse dispensare.

Obj. 2. Trid. sess. 24. Can. 9. de Matrimonio: *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos: vel Regulares Castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel Voto &c. anathema sit*. Si autem credidisset Concilium Voti solemnitatem

esse

esse Juris Ecclesiastici, tantùmque Jure Ecclesiastico dirimere Matrimonium, solùm dixisset: *Non obstante lege Ecclesiastica*, nec addidisset *vel Voto*.

R. Tridentinum addere, *vel Voto*; quia in eodem Canone etiam loquitur de Matrimonio licitè contrahendo, ut patet; hoc autem non possunt sacris initiati ratione legis Ecclesiasticæ, & Religiosi ratione Voti: & ideò addendum erat, *vel Voto*.

Obji. 3. Potest Clericus manens Clericus ex dispensatione Pontificia inire Matrimonium: quod non potest Religiosus manens Religiosus; sed hoc non potest aliundè provenire, quàm ex eo quòd Ordo sacer Jure tantùm Ecclesiastico; Votum autem solemne jure naturæ dirimat Matrimonium: ergo.

R. N. Mi. Sed provenit ex eo, quòd Matrimonium non repugnet statui Clericali, ut patet apud Græcos; repugnet autem statui Monachali, cui essentiale est Votum Castitatis.

Obji. 4. Votum simplex & solemne differunt substantialiter; sed si Voti solemnitas consisteret in statuto Ecclesiæ tantùm differrent accidentaliter: ergo &c.

R. N. Maj. nam cùm idem habeant objectum, v. g. Continentiam, in illudque ferantur sub eadem ratione formali Religionis, sunt ejusdem speciei.

Inst. juxta D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 7. ad 1. *Votum solemne habet fortiorem obligationem apud Deum, quàm Votum simplex: ergo*.

R. Dist. Ant. Habet fortiorem obligationem ex suis intrinsecis, N. nam cap. 6. *Qui Clerici*, dicitur à Cælestino Papa III. Votum simplex non minùs obligare, quàm solemne. Ratione status cui annectitur, C. & ideò graviùs peccat Religiosus violans Votum, quàm alter, licèt circumstantia illa non mutet speciem, imò nec videatur notabiliter aggravare. Ex dictis

Resol. 1. Professionem Religiosam ex se non dirimere Matrimonium, sed ex statuto Ecclesiæ: & ideò posse Papam, ubi gravissima occurrit causa, in ea dispensare, sicut & in Voto simplici.

Resol. 2. Per Votum solemne, Religiosum se tradere quidem Superiori, in quantum se tradit in ejus jurisdictionem, ut Monasterio incorporatus sub ejus obedientia vivat, Deoque serviat; non tamen abdicare Dominium in corpus suum, quantùm ad actum & contractum conjugalem, quia promissio, in qua consistit Votum, non constituit rem sub Dominio alterius; & ideò Religiosus non tradit corpus suum Deo, sed promittit illud custodire castum.

Resol. 3. Quòd etsi in Professione Religiosa fieret traditio corporis, posset adhuc Papa in ea dispensare, remittendo nempè nomine Dei Religionis rem traditam, quæ ideò tunc posset per Matrimonium alteri tradi.

Resol. 4. Quòd sicut potest res consecrata ex urgenti causa usibus profanis deservire, ut patet ex facto Davidis, qui panes consecratos, aliis deficientibus, comedit; ità & homo Deo consecratus, ob gravem admodùm causam, Matrimonio applicari. Prætereà dici posset, quòd Religiosus per dispensationem desinens esse Religiosus, desineret esse Deo consecratus, sicut Calix perdendo formam, perdit & consecrationem.

ARTICULUS III.

Quinam possint vovere, an expediat, & an opus ex Voto prævaleat operi libero?

CONCLUSIO I.

Omnis homo ratione utens potest vovere, si non impediatur.

Ratio est; quia potest omnis homo, habita cognitione Dei, illum amare & colere: ergo & aliquid ipsi promittere, in quo consistit ratio Voti. Non staret tamen Votum illius, qui promitteret, sed crederet ex promissione nullam induci obligationem: quod accidere posset in pueris & rudioribus, & ideò à Confessario super hoc examinandis. Ex hoc

Resol. 1. Omnia omninò Vota simplicia quorumlibet ratione utentium, sive aliis subditorum, sive non, valida esse; quia nulla legitur Ecclesiæ constitutio, per quam reddatur aliquis inhabilis ad votum simplex.

Resol. 2. Professionem Religiosam ante 16. ætatis annum completum esse nullam, sicur nulla est, si fiat antè annum probationis integrum; quia Trid. sess. 25. cap. 15. *De regularibus* reddit inhabiles tam masculos, quàm fœminas ad solemniter vivendum ante illud tempus; & ideò dixi: *Si non impediatur*.

Resol. 3. Contra Richardum & Paludanum, Vota Religiosorum post Professionem emissa, esse valida, quamdiu à Superiore non irritantur. Ratio est; quia nullibi inhibetur Religioso actus vovendi; non habet quidem velle & nolle, ut agat contra voluntatem Superioris, habet tamen ad actiones virtutis, ubi Superior non contradicit, cùm hoc non possit nocere Religioni.

Resol. 4. Vota filiorum familias, uxorum, servorum &c. subsistere, non tantùm in materia, in qua sunt sui juris, sed etiam in ea, in qua aliis subduntur, modò sit bona & licita: si tamen Vota illa impediant usum Matrimonii, externam familiæ gubernationem, debitum obsequium &c. poterunt à Parentibus, Maritis, Dominis &c. irritari.

CONCLUSIO II.

Expedit tum Religiosis, tum Sæcularibus quandoque vovere, nisi aliter sentiat prudens Confessarius.

Ratio est; quia Votum est actus Religionis, per quem Deus colitur & honoratur; undè ad vovendum nos stimulat Scriptura variis locis: Ps. 75. dicitur: *Vovete & reddite Domino Deo vestro*, & Isaiæ 16. *Vota vovebunt Domino, & solvent*. Hinc patet, quàm impiè dixerint Calvinus & Lutherus, impium esse rem non præceptam vovere cum opinione quòd Deus colatur indè; quasi verò fieri posset in commodum nostrum, ut fatentur, non tamen ad cultum illius, qui declarat in Scriptura Vota sibi placere.

Obji. 1. Vovens exponit se periculo majoris peccati: ergo non expedit vovere.

R. Periculum illud non oriri ex Voto, sed ex vitio hominis: quod non impedit quo minùs Votum sit expediens: aliàs nec expediret præceptum.

Obji. 2. Juramentum non est consulendum extrà necessitatem: ergo nec Votum.

R. Discrimen esse, quòd primum non sit propter se appetendum; sed propter aliud, nempè ad persuadendam veritatem credere nolenti; & sic ubi non reperitur talis necessitas, non est usurpandum. Secundum autem, est propter se appetibile ad Deum colendum, sicut orare; & ideò quandolibet frequentandum. Ex hac conclusione

Resol. 1. Consultum esse peccatoribus recidivis vovere, saltem ad aliquod tempus, certam orationem, eleemosynam, aut corporis castigationem toties faciendam, quoties lapsi fuerint; quia per hoc non tantùm provocatur Deus ad Misericordiam, sed etiam frænantur passiones.

Resol. 2. Imprudentes esse, qui dissuadent communiter puellis, ne Castitatem voveant in sæculo: melius est quidem illam vovere in Religione; sed huic puellæ inest infirmitas, illi cura parentum, illi paupertas, quibus Religionis ingressus ipsis interdicitur. Præterea Castitatem vovit in sæculo B. V. voverunt innumeri Sancti & Sanctæ. Ulteriùs bonum est in sæculo orare, corpus castigare, quidni & vovere? fragilis est sexus; sed fortis est gratia, quam largitur Deus mundis corde & corpore: deindè Castitatem vovent Sacerdotes sæculares, quidni possint puellæ? cum his non tot occurrant occasiones, quàm illis: bonum est in Cœlibatu permanere, juxtà Apostolum, quidni & illum vovere? fateor tamen, non esse admittendas ad Votum Castitatis, maximè perpetuum, nisi maturo admodum sint judicio, & per tempus notabile virtutis solidæ experimentum dederint: aliàs permittatur eis vovere ad summum de solemnitate in solemnitatem.

Dixi: *Nisi aliter sentiat prudens Confessarius*, qui videre debet, an Vota non sint potiùs futura in ruinæ laqueum Pœnitentibus, quàm in salutis commodum.

CONCLUSIO III.

Prævalet apud Deum opus factum ex Voto, opere libero. Est communis inter Scholasticos.

Prob. 1. Ex Aug. lib. de Virginitate cap. 8. ubi ait: *Neque ipsa* Virginitas, *Quia Virginitas est; sed quia Deo dicata est, honoratur*.

Prob. 2. Melius est opus habens duplicem honestatem, quàm habens unicam; sed opus factum ex Voto, ultrà honestatem, quam haberet sine illo, habet honestatem Religionis: ergo

Prob. 3. Plus dat Deo qui exercet opus ex Voto, quàm qui sine Voto: ergo opus ejus est melius. Prob. Ant. quia, ultrà actum, quem dat alter, etiam dat voluntatem, quam Deo adstringit.

Prob. 4. Pejor est Fornicatio Deo dicati, quàm hominis liberi, cùm ipsi accrescat Sacrilegium: ergo à contrario melior

est

est actus Castitatis Deo dicati, quàm hominis liberi; quandoquidem oppositorum opposita sit ratio.

Obji. 1. Illud Apost. 2. ad Corinth 9. *Non ex necessitate: bilarem enim datorem diligit Deus*; at Votum imponit necessitatem: ergo

R. D. Paulum loqui de necessitate contrà voluntatem imposita, non de illa, quam quis sponte assumit, ut in Voto; quia *felix est necessitas*, inquit, Aug. Epist. 45. *quæ in meliora compellit*.

Obji. 2. Prosper lib. 2. de vita contempl. cap. ult. dicit, bonum non esse vovere abstinentias, vel jejunia.

R. dist. assumpt. Bonum esse &c. quando sunt impeditiva majoris boni, C. secundùm se, N. nec plus vult.

Obji. 3. Magis placet donum gratuitum, quàm debitum: ergo.

R. Dist. Ant. Magis placet hominibus, C. Deo, N. cùm enim illi in donis spectent utilitatem, gratius est ipsis gratuitum, quàm aliundè debitum; Deus autem spectat suum honorem, qui augetur per accrementum Religionis contentæ in Voto.

Obji. 4. Potest adimplens Votum pœnitere Voti facti: ergo. Saltem illo casu non stat conclusio.

R. N. consequentiam, nam licèt ille peccet venialiter, si nulla sit ratio pœnitendi; quia tamen volontariè ponit rem promissam, imò vim sibi facit ut illam ponat, plus meretur, quàm si opus non esset promissum.

ARTICULUS IV.

An votum obliget, & qualiter?

CONCLUSIO I.

Votum inducit obligationem in conscientia exequendi promissum. Est omninò certa, imò asserit D. Thomas quodlibeto 3. art. 12. *esse hæreticum asserere votum non obligare*.

Prob. 1. Ex scrip. Ecclesiastes 5. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio, Deuter. 23. Cùm votum voveris non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus*. Item Isaiæ 19. *Vota vovebunt Domino* (quod est consilii) *& solvent*, quod est præcepti.

Prob. 2. Ratione. Magis obligatur homo Deo, quàm homo homini; sed homo tenetur in conscientia exequi promissionem factam homini: ergo à fortiori factam Deo.

Dices: Homo promittens homini, obligatur ex Justitia, promittens autem Deo, tantùm obligatur sub mortali, & Fidelitate; sed Justitia in re gravi obligatur sub mortali, & Fidelitas tantùm sub veniali, sicut Veracitas: ergo promittens non tam obligatur Deo, quàm homini.

R. Fidelitatem solitariè sumptam tantùm quidem obligare sub veniali; ubi tamen materia fidelitatis constituitur materia alterius virtutis, ut per Votum Religionis, obligat proportionatè ad materiam illius virtutis, ad quam transit.

Petes: An omnes Votorum transgressiones sint ejusdem speciei?

R. Affir. quia omnes opponuntur eidem virtuti, nempè Religioni secundùm eundem actum, qui est vovere: unde non committit aliud specie peccatum omittens Rosarium, quàm omittens jejunium, faciens actionem sibi per Votum interdictam, quàm omittens Deo promissam; hoc tamen intellige præcisè ratione Voti: nam si res Deo promissa, sit aliundè præcepta aut prohibita, specie differet una transgressio ab altera, sicut differt in Religioso transgressio Castitatis à transgressione Paupertatis, non ratione Voti, sed præcepti.

Dices: Transgressiones præceptorum Ecclesiæ specie differunt (aliter enim peccat frangens jejunium, & aliter non audiens Sacrum in die Festo) ergo & transgressiones Votorum.

R. Disparitatem esse, quòd Ecclesia præcipiat actum ex motivo illius virtutis, cujus est actus præceptus, adeoque ex motivo Temperantiæ, si pertineat ad Temperantiam, ex motivo Religionis, si pertineat ad Religionem &c. vovens autem tantùm se obligat ex motivo Religionis, ad quamcumque virtutem pertineat materia Deo promissa: imò quamvis intenderet se obligare etiam ex motivo alterius virtutis, v. g. Temperantiæ, vovendo jejunium, non tamen ageret contrà Temperantiam illud frangendo, v. g. comedendo carnes moderatè (nisi certè propter conscientiam erroneam) quia non potest vovendo ad aliud se obligare, quàm Votum ex natura sua obliget: sicut non potest promittendo soli homini inducere sibi obligationem ex Religione, licèt velit: eo quòd promissio ex natura sua tale vinculum non inducat, sed solius Justitiæ. Quia sæpè tamen una Voti transgressio est longè gravior altera, & aliundè circumstantiæ notabiliter aggravantes sunt in Confessione exprimendæ, expedit ut semper pœnitens naturam transgressionis aperiat Confessario.

CONCLUSIO II.

Votum obligat graviter, ubi materia gravis est: leviter, ubi levis: Est communis.

Prob. Votum sortitur in hoc rationem Legis, cùm sit Lex quædam particularis, quam vovens sibi imponit; sed Lex obligat taliter: ergo & Votum.

Confirm. Quia non est verisimile, quòd Deus voluerit nos aliter obligare ad exequenda Vota, quàm ad servandas suas Leges; sed hæ obligant proportionatè ad materiam: ergo & illa. Hinc

Resol. 1. Omittentem unum *Pater & Ave*, ad quod tenetur ex Voto, tantùm peccare venialiter: quod verum est, sive sit tota materia Voti, sive pars materiæ totalis, v. g. Rosarii; quandoquidem culpæ gravitas aut levitas non petatur ex eo quòd transgressio habeat rationem totius, aut rationem partis, ut volunt Cajetanus, Angelus, Cordruba & alii; sed ex eo quòd res omissa sit gravis aut levis: jam autem unum *Pater & Ave* sive sit objectum Voti totale, sive partiale, semper est quid exiguum.

Resol. 2. Omittentem singulis diebus 10. aut 12. versus ex Psalmis Pœnitentialibus, quos tenetur quotidie per annum ex Voto recitare, non esse reum peccati mortalis; quia cùm transgressio unius diei non coalescat moraliter cum altera, remanet singula transgressio quid leve. Aliud esset, si omnes illas recitationes vovisset, dicendo, v. g. voveo recitare 365. vices. Psalmos Pœnitentiales; quia tunc esset quædam unio moralis.

Resol. 3. Eum, qui vovet disparata, v. g. Rosarium, jejunium, peregrinationem &c. propter eundem finem, v. g. ad obtinendam Castitatem, peccare mortaliter, si ex omnibus tot parvula omittat, ut simul grave quid constituant; quia censentur partes ejusdem Voti. Aliud esset, si illa vovisset propter diversos fines: tunc enim tantum peccaret leviter, si pauca, etiam eodem die, omitteret ex omnibus.

Resol. 4. Votum abstinendi à peccato obligare graviter, si peccatum sit mortale, leviter, si veniale: excipe tamen, si peccatum veniale impediret notabiliter profectum virtutis, aut esse multùm indecens personæ voventi, v. g. mendacium Episcopo; quia cùm tunc Votum fieret ob gravem causam, obligaret sub mortali.

Resol. 5. Voventem dare quotidie per annum assem pauperi indeterminato, nunquàm peccaturum mortaliter, nec fore obnoxium restitutioni, etiamsi per annum integrum nihil dederit, si singulum diem determinaverit tanquàm terminum obligationis; quia omnes omissiones, cùm in unam non coalescerent, essent leves. Secùs esset, si diem designasset, non ut terminaret obligationem, sed ne ultrà differretur: tunc enim foret peccatum grave, ubi asses omissi constituerent materiam gravem: urgeretque Votum ad omnes illos quamprimùm erogandos.

Dices: in 1. casu, non tenetur restituere asses *omissos*: ergo nec in 2.

R. Disparitatem esse, quòd in primo obligatio extinguatur post singulum diem; in secundo autem, dies singuli obligationem non extinguant, sed urgeant. Imò sic ordinariè intelligitur Votum eleemosynæ sæpiùs faciendæ nisi vovens aliter intendat. Obligatio tamen restituendi in hoc casu tantum oritur ex Religione, non ex Justitia; quia non haberet alienum, sicut haberet fur, qui quotidie assem fuisset furatus.

Resol. 6. Obligantem se per Votum ad rem levem, sub gravi peccato, tantùm obligari sub levi; quia sicut non potest Legislator materiæ capacitatem excedere, ità nec vovens. Sed

Quæres: An vovens possit se obligare ad rem gravem sub culpa levi?

R. Affir. Ratio est; 1. quia Votum non obligat sine intentione se obligandi: ergo ubi vovens tantum vult se obligare sub veniali, tantùm leviter obligat. 2. Vel possibile est vovere materiam gravem sub obligatione levi, vel non: si primum, Votum obligat leviter; si secundum, non stat Votum, cùm sit de re impossibili 3. Lex de materia gravi obligat leviter, ubi sic statuit Legislator: ergo similiter Votum (quod est lex quædam particularis) ubi sic intendit vovens.

Dices 1. Non potest quis profiteri in aliqua Religione, aut promittere, vel inire Matrimonium sub obligatione levi: ergo &c.

R. Disparitatem esse, quòd illi actus sint utrinque onerosi; & ideò cùm Religio profitenti & sponsa sponso se obligent graviter,

viter, debent & illi graviter se obligare, aliàs non servaretur æquitas.

Dices 2. Obligatio sequitur Votum ex natura rei, cùm sit ejus proprietas: ergo, velit nolit vovens, obligat graviter in re gravi.

R. Dist. Ant. Obligatio sequitur Votum ex natura rei, hoc sensu, quòd omne Votum obliget, C. Hoc sensu, quòd semper obliget juxta materiæ capacitatem, N. nam potest obligatio attemperari ex intentione voventis, sicut obligatio legis ex intentione Legislatoris.

Dices 3. In intentione vovendi includitur tacita intentio se obligandi: ergo in intentione vovendi in re gravi, includitur virtualis intentio se obligandi graviter.

R. Dist. Conseq. Includitur &c. Si illam non impediat alia intentio expressa, C. si impediat, N. in nostro autem casu eodem instanti quo vovens intendit in re gravi vovere, expressè intendit se tantùm leviter obligare, si tamen intentio obligandi se tantùm leviter, vel unico instanti sequeretur emissionem voti, obligationem non restringeret, cùm hæc jam supponatur à Deo acceptata.

ARTICULUS V.

Quodnam Votum obliget?

CONCLUSIO I.

CErtum est, Votum negativum, quo quis promittit sine limitatione abstinentiam ab opere, obligare ad semper & pro semper.

Ratio est; quia tale Votum sequitur naturam præcepti negativi taliter obligantis. Hinc qui mortificationis ergo novit simpliciter non ludere pictis, non venari, non nubere &c. nunquam potest illa facere, seclusa irritatione, aut dispensatione.

Dixi: *Sine limitatione*; quia si tantùm vovisset abstinentiam à lusu, aut venatione per annum, posset, elapso anno, ludere, venari &c. item si vovisset non nubere ante vigesimum ætatis annum, non posset ante, posset autem post.

CONCLUSIO II.

VOtum affirmativum, quo quis promittit aliquid faciendum, obligat juxta temporis determinationem: ubi autem nullum tempus determinatum est, obligat quamprimùm moraliter, nisi justa causa excuset.

Prob. Prima pars; quia leges sic obligant: ut patet in Officio Divino, Missa, Jejunio, quæ præscriptis diebus debent adimpleri: ergo similiter Vota, quæ rationem legum induunt. Hinc peccat mortaliter qui vovit jejunare die Veneris in honorem Passionis, si illo die non jejunet, licèt proponat jejunare die sequenti.

Sed quid si vovissem sumere hodie disciplinam, aut jejunare, nullo proposito motivo extrinseco, sed præcisè corporis mortificandi causa, an non possem ad unum aut alterum diem differre sine gravi culpa? de hoc casu nihil apud Authores reperio: dixerim tamen, salvo meliori judicio, dilationem illam non videri mortalem, cùm tantumdem posteà Deo præstetur, corpus æqualiter mortificetur, nullus Sanctus, aut Sancta, nullum Christi aut B. Virginis mysterium aliquo honore privetur, & aliundè dilatio exigua moraliter reputetur. Præterea tempus hodiernum tantùm ponitur ad urgendam Voti executionem; atqui dum quis vovit, nullo designato tempore, non peccat graviter, si executionem differat ad unum aut alterum diem, ultrà *quamprimùm moraliter*: ergo similiter. Accedit, quòd promittens dare hodie Petro, v.g. centum aureos, parvam aut ferè nullam faciat ipsi injuriam, si tantùm crastino aut postero die solvat, modò indè Petrus nullum patiatur detrimentum. Id applica in nostro casu.

Petes: An qui non potest Votum implere determinato tempore, teneatur prævenire?

R. Neg. imò eximitur ab onere Voti, si sit affixum tali tempore, v.g. Vigiliæ alicujus Sancti: hocque patet ex præcepto jejunii, quod nemo tenetur prævenire, aut posteà implere, ubi dies assignatus impeditur: qui autem vovisset jejunium semel in mense, & prævideret impedimentum in fine mensis, deberet prævenire, sicut prævidens impedimentum hora duodecima pro Missa, deberet audire hora octava aut nona. Si verò tempus esset assignatum, non ad finiendam, sed ad urgendam obligationem, non teneretur quidem vovens prævenire, licèt posset; teneretur tamen posteà implere. Sic, si vovisti ingredi Religionem in fine anni, & posteà prævides tunc fore impedimentum, si tempus prævenis, laudabiliter facis, si non prævenis, non peccas; quia necdum obligat Votum: transacto autem impedimento, teneris ingredi; quia annus non finit, sed urget obligationem.

Prob. secunda pars; quia Votum emissum absque ulla temporis determinatione aliquando obligat; atqui si non obligaret *quamprimùm moraliter*, nullum posset assignari tempus quo obligaret, cùm non sit major ratio pro hoc tempore, quàm pro illo. Deindè promissiones factæ homini sic obligant: ergo & promissio facta Deo: undè est illud Deuter. 23. *Cùm Votum voveris Domino, non tardabis reddere .... si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.*

Dixi: *Quamprimùm moraliter*, non *physicè*; quia præsumitur, talem fuisse voventis intentionem, cùm soleat esse talis in aliis promissionibus; imò ly *statim*, sicut & *quamprimùm*, patitur in Jure aliquam temporis latitudinem, ut patet ex lege 137. §. 2. ff. *De Verborum Obligationibus*, l. 45. tit. 1. item ex lega 105. ff. *De Solutionibus*, l. 46. tit. 3. ubi dicitur: *Statim solvere cum aliquo scilicet temperamento temporis intelligendum est.*

Dixi: *Nisi justa causa excuset*; undè non est culpandus ille, qui ratione debilitatis differt jejunium, ratione belli peregrinationem, ratione febris acutæ certam precum recitationem &c. Item nec ille, qui differt aliquandiu Religionis ingressum, vel ut si aptior ad perferendas Religionis austeritates, quibus nondum videtur satis idoneus; vel ut habeat sufficientem litteraturam, quam non poterit, aut non nisi difficulter, in Claustro acquirere, vel ut temperet exacerbatum ideò Patris animum. In his tamen prudenter stabit consilio docti & prudentis Confessarii.

Resol. 1. Omittentem jejunare, Missam audire, Rosarium legere die præfixo ad honorandum Christum, B. Virginem, aut aliquem Sanctum, peccare graviter; sed ab obligatione liberari; quia est onus diei affixum.

Resol. 2. Ubi tempus determinatum est ad sollicitandam executionem, differentem ultrà tempus præfixum, non tantùm peccare; sed teneri etiam posteà implere, quia tempus illud non est terminus obligationis.

Resol. 3. Si nullum sit tempus designatum, non esse peccatum differre Psalmos Pœnitentiales, Jejunium, Rosarium & alia hujusmodi ad duos aut tres dies; item peregrinationem 5. aut 6. leucarum ad unam aut alteram septimanam, peregrinationem Romanam vel Lauretanam ad duos aut tres menses; quia, ut dixi, *quamprimùm* patitur quamdam temporis latitudinem, & quidem proportionatè ad Voti materiam. Ubi autem justi limites aliquantulùm exceduntur, est peccatum veniale: ubi graviter, est mortale: quod pendet à judicio viri prudentis, attenta Votorum & Voventium conditione, officio, dispositione &c.

Resol. 4. Ad peccatum mortale majorem requiri dilationem in iis Votis, quæ nullam ex temporis lapsu patiuntur diminutionem, ut est jejunium, peregrinatio &c. quàm in iis quæ patiuntur, ut est ingressus Religionis: quò enim magis differtur, eò minùs in ea vivitur.

Resol. 5. Adolescentem 15. annorum voventem ingressum Religionis sine ulla temporis determinatione, non peccare graviter, si ad tres aut quatuor annos differat; quia non est præsumendum renuntiasse consueto modo, & tempori assumendi illius vitæ genus, quod est ordinariè in masculis circà decimumoctavum, decimumnonum, aut vigesimum ætatis annum, & in puellis paulò antè: vovens autem Religionem post vigesimum ætatis annum, peccat graviter, nisi tentet quamprimùm moraliter adimplere.

Resol. 6. In Votis quæ per dilationem non minuuntur, non requiri tantam causam, ut licitè differantur; undè sufficit, juxtà Bonacinam, major sperata devotio, aut quid simile cedens ad Dei honorem.

ARTICULUS VI.

An voti obligatio possit ad alios transire?

SUppono 1. Vota, quibus parentes filios vovent Religioni, nullam imponere obligationem filiis, nisi adulti illa ratificent, & fiant illis propria: quod etiam verum est, licèt in præsentia filiorum non repugnantium omittantur. Ratio est; quia ex parte illorum nullus est consensus, nec illum arguit taciturnitas in iis, quæ sunt oneri, maximè dum oblocutioni obstat reverentia parentum; undè Votum illud tantùm obligat parentes, ut inclinent filios ad Religionem quantùm possunt, seclusa omni violentia.

Suppono 2. Ex dictis de Juramento nullum præter voventem obligari ex virtute Religionis ad executionem Voti, sive personalis, sive realis, sive mixti: quia nullus contrahit obligationem

tionem Voti, nisi habeat intentionem vovendi; & ideò quæstio nostra tantùm procedit de obligatione justitiæ vi successionis in bona voventis.

CONCLUSIO I.

NOn potest vovens, Vota personalia, aut mixta, ex ea parte qua sunt personalia, per alium adimplere: potest tamen realia & mixta, ex ea parte qua sunt realia. Est communis & certa.

Prob. Prima pars; quia Votum personale requirit actionem propriam voventis: undè qui vovit jejunium, disciplinam, peregrinationem &c. tenetur per se illa exeqoi, & ubi factus est ad illa impotens, eximitur ab onere Voti, aliud esset, si vovisset peregrinationem, v.g. per se, vel per alium exequendam; tunc enim esset ipsi liberum eligere: & ipse ad illam impotens factus, deberet per alium exequi.

Prob. secunda pars, quia Votum reala non requirit actionem, sed rem voventis: perindè est autem, sive rem illam per se, sive per alium tribuat: modò tribuat, ut patet in eleemosynis, donis Ecclesiæ &c. Hinc

Resol 1. Eum, qui vovit peregrinationem cum dono, excusari quidem à peregrinatione, etiam per alium facienda, ubi factus est impotens, non tamen à donario.

Resol 2. Hoc est discrimen inter Votum Personale & Reale: quòd Personale possit per procuratorem emitti, non tamen per illum impleri; Reale verò possit per procuratorem emitti, ac per eundem impleri: & ideò qui non potest reale per se, debet per alium implere. Cæterùm, non tenetur spoliatus bonis procurara, ut alii Votum ejus reale impleant, sicut non tenetur ad illum finem eleemosynam petere, vel laborare, si anteà non solebat; quia non præsumitur vovisse de bonis realiter acquirendis, sed de bonis quæ antè spoliationem possidebat.

CONCLUSIO II.

HÆredes non tenentur ad Vota personalia Defuncti; tenentur tamen ad realia, sicut ad mixta ex ea parte qua sunt realia. Ità communiter Casuistæ.

Prob. prima pars; quia cùm Votum personale tantùm respiciat personam voventis, ao: ejus actionem, extinguitur vovente extincto. Hocque patet ex cap. 6. *De Voto*, ubi Innocentius III. declarat, quòd filius Regis Hungariæ teneatur Votum personale Patris implere; quia, moriente Patre, suum fecerat: ex quo sequitur, quòd, hoc secluso, non teneretur.

Probatur; secunda pars; quia succedens hæreditati succedit & oneribus hæreditati annexis; atqui onus exequendi vota realia est annexum ex jure Canonico & Civili hæreditati: ut patet ex dictis de Juramento: ergo. Hinc

Resol. 1. Si defunctus vovit eleemosynam pauperi, ornamenta Ecclesiæ, certum ædificium Xenodochio &c. teneri hæredes ad illorum executionem. Si autem vovit peregrinationem cum dono, tenentur ad hoc, non ad illam.

Resol. 2. Non obligari successores ad Votorum realium executionem, si nolint hæreditatem adire: cùm onus Votorum tantùm hæreditati sit annexum. Excipe tamen, nisi independenter ab hæreditate illa implere promiserint.

Resol. 3. Ità adeuntem hæreditatem, ut teneatur solvere debita, etiam vires hæreditatis superantia, similiter teneri solvere Vota, cùm sit par ratio de his ac de illis, & Vota sint verè debita.

Resol 4. Ubi hæreditas non sufficit ad solutionem debitorum, funeralium, & Votorum, Vota non esse aliis præferenda; cùm non debeant solvi ex ære alieno, sed ex ære ipsius voventis. Debent tamen præferri Vota legatis, cùm hæc sint libera & gratiosa, illa obligatoria.

Resol. 5. Ascendentes, aut Descendentes Defuncti non teneri ad solvenda Vota per illius Testamentum emissa, si indè gravetur eorum Legitima; secùs est de Votis extrà Testamentum emissis. Ratio primæ partis est, quòd Jora declarent, omnia gravamina bonis à Testatore apposita in præjudicium Legitimæ, sive interim fiant per Vota, sive per legata pia, nullius esse roboris. Patet ex lege 32. Cod. *De inofficioso Testamento. lib. 3. Tit. 28.* Ratio secundæ partis est, quòd Parentes viventes possent donis remuneratoriis, piis operibus, eleemosynis, contractibus onerosis Legitimam Successorum aliqualiter minuere, quidni & Votis? ubi autem Votum non est solutum, contrahit rationem debiti; & consequenter debet, sicut alia debita, ab hæredibus solvi, licèt minuatur indè Legitima.

ARTICULUS VII.

An & qualiter obliget Votum Conditionale, Pœnale, & Dubium?

AGimus de voto Conditionali pendente à conditione de futuro; quandoquidem conditio de præsenti, aut de præterito non faciat votum conditionale, nec ejus obligationem suspendat: nam res est, vel non est, fuit, vel non fuit: si est, aut fuit, hic & nunc stat Votum & obligat; si non est, vel non fuit, nullum est Votum.

CONCLUSIO I.

POsita conditione, Votum Conditionale obligat, non posita, sine culpa voventis, non obligat.

Prob. prima pars; quia Votum illud præcisè pendet à conditione, ut fiat absolutum: ergo ubi ponitur conditio, obligat eodem modo ac si fuisset absolutè emissum; & ideò non requiritur novus consensus.

Prob. secunda pars; quia Voti obligatio pendet ab intentione voventis; atqui vovens noluit se obligare, nisi posita conditione: ergo.

Dixi: *Sine culpa voventis;* quia si malitiosè per fraudem, vim, aut dolum impediat conditionis positionem, non tantùm peccat graviter contrà Votum, cùm vovendo obligaverit se virtualiter ad non impediendum conditionis eventum, ne frustaneum esset Votum; sed etiam tenetur probabiliùs Votum exequi. Ratio est; quia *fraus & dolus nemini patrocinantur*. Prætereà, ut fatentur Adversarii, quando homo homini promisit sub conditione, tenetur promissionem implere, si malitiosè conditionis eventum impedivit, quidni & quando promisit Deo? Jus quidem ità disponit in primo casu; sed quia justum est & rationi consentaneum, ac naturæ promissionis conditionatæ proportionatum: & certè præsumendom est, talem fuisse mentem voventis, qui interrogatus immediatè post Votum, an si ipsemet conditionem per malitiam impediret, à Voto liberaretur? Certò certiùs respondisset negativè.

Dices: Equidem isto casu non ponitur conditio; sed tantùm se obligavit posita conditione: ergo.

R. Dist. Maj. Non ponitur formaliter, C. Æquivalenter & ad sensum à vovente intentum, N. tantùm enim voluit Votum suum dependere à conditione vel posita, vel infallibiliter ponenda, nisi ipsemet ex malitia illam impediret; quia tunc apud Deum & apud homines habetur pro posita. Ex dictis hac conclusione

Resol. 1. Voventem Cœlibatum, susceptionem sacrorum Ordinum, peregrinationem, aut jejunium, si naufragium evadat, sanitatem recuperet, si frater convertatur &c. teneri, vitato naufragio, sanitate recuperata, converso fratre, ad illorum executionem, aliàs non.

Resol. 2. Non sufficere ad Voti obligationem, quòd conditio ponatur in simili: v.g. vovisti ingredi Religionem, si moriatur mater, cui per laboritium teneris suppeditare necessaria: non teneris ingredi, si ipsa fiat dives, aut aliundè habeat necessaria. Ratio est; quia intentio tua fuit alligata isti conditioni, non alteri.

Resol. 3. Voventem sacros Ordines, aut Religionem, si meliùs se habeat, si parentes consentiant, si palmam in Philosophia reportaverit, peccare graviter contrà Votum, si, ut obligationem extinguat, cibis aut potibus nocivis utatur, minis aut verberibus impediat patris consensum, studia negligat &c. Imò ultrà peccatum, adhuc tenetur, si sit capax, sacros Ordines recipere, aut Religionem ingredi. Patet ex dictis. Aliud esset, si tantùm ex pigritia studia negligeret, aut ex passione sumeret nociva nullatenùs intendens Voti impeditionem, sed eo modo se gerens, ac se gessisset, si Votum non emisisset.

Resol 4. Voventem aliquid sub conditione à se dependente, non teneri ad positionem conditionis; & ideò qui vovit eleemosynam, si exeat urbe, jejunium, si bibat vinum &c. potest, & quidem eo animo ut eximatur à tali eleemosyna, aut jejunio, non exire urbe, non bibere vinum &c. quia voluit Voti executionem à sua libertate dependere.

Resol. 5. Eum, qui vovet Religionis ingressum, si certam domum ingrediatur spatio unius anni, posse, data opportunitate, ante finem anni Matrimonium inire, si needum domum illam intraverit; quia non est præsumendum, quòd per Votum illud, voluerit sibi Matrimonium toto illo anno interdicere, etiam ubi opportuna occurreret occasio. Excipe tamen nisi ea intentione nubat, ut domum illam sine onere Religionis suscipiendæ possit adire; quia, ut diximus, *Fraus & dolus nemini patrocinantur*.

CON-

CONCLUSIO II.

Votum pœnale obligat posita culpa, aliàs non. Vovisti jejunium, si blasphemaveris, posita blasphemia, teneris; secùs, si abstinuisti. Ratio est, quia Voti obligatio sequitur intentionem voventis, qui noluit sibi imponere pœnam, nisi propter culpam.

Dixi: *Posita culpa*, & in hoc differt Votum pœnale à purè conditionali, quòd non culpam, sed aliud pro conditione involvat. Ex dictis

Ref. 1. Non teneri voventem ad pœnam, si actus, quem sibi per Votum interdixit, non sit culpabilis; & ideò ubi vovisti Rosarium, si sacrum non audieris, non teneris ad Rosarium, si sacrum omittis, ut graviter infirmo succurras; quia illud vovisti per modum pœnæ; ubi autem nulla est culpa, nulla debetur pœna.

Ref. 2. Nec teneri ad pœnam, saltem ubi gravis est, si actio ratione subreptionis, aut inadvertentiæ sit tantùm venialiter culpabilis, quia non præsumitur quis voluisse sibi imponere gravem pœnam, nisi propter gravem culpam.

Ref. 3. Si quis ut eradicaret consuetudinem blasphemandi, aut pejerandi, vovit eleemosynam, quoties blasphemavit, teneri ad illam, etiam ubi blasphemia aut perjurium non esset culpabilia; quia illa conducit ad frænandam consuetudinem. Excipe tamen, nisi pœnam ad solam culpam formalem limitaverit.

Ref. 4. contrà quosdam Casuistas, ponente voluntariè actum sibi sub pœna interdictum, teneri ad pœnam, licèt peccando de pœna non cogitaverit. Ratio est; quia vovit simpliciter pœnam, si culpam committeret; sivè autem de pœna cogitet, sivè non, verè culpam committit.

Ref. 5. Voventem pœnam sine determinatione quoad numerum, V.g. jejunabo, si me polluero, visitabo Limina Apostolorum, si pictis lusero, si lupanar ingressus fuero &c. teneri toties pœnam subire, quoties peccat, si pœna sit moderata & solita, ut est jejunium respectu pollutionis; non teneri autem, nisi prima vice, si sit insolita, & quæ non solet repeti, ut est dicta peregrinatio. Ratio est; quia præsumitur rationabiliter, talem fuisse mentem voventis: & ità Votum illud interpretarentur viri docti & probi.

Ref. 6. Voventem non ludere, & quoties luserit, jejunare, non teneri ad jejunium, si, obtenta Voti dispensatione, luserit; quia non censetur sibi imposuisse illam pœnam, nisi propter culpam; ubi autem dispensationem obtinuit, potest sine culpa ludere: excipe tamen, nisi vovens intenderit lusum sivè licitum, sivè illicitum sibi interdicere.

CONCLUSIO III.

Dubius de substantia Voti, id est, an voverit, necne, non tenetur ad illud; dubius autem de qualitate, aut quantitate, sed certus de substantia, debet tutius eligere. Hæc est satis communis quoad utramque partem, sed differunt Authores quoad modum probandi.

Ratio 1. partis est, non quia tunc possessio stat pro libertate, ut suo loco refutavimus, sed quia facta cum maturitate & plena deliberatione (sine quibus Votum non obligat) solent memoriæ inhærere.

Ratio secundæ partis est, quòd ubi non habetur veritatis præsumptio, tutior pars sit eligenda, juxta regulam Juris. Hinc

Ref. 1. Dubitantem an voverit Religionem, Castitatem in sæculo, peregrinationem, jejunium &c. ad nihil teneri, cùm soleat quis esse memor rerum hujusmodi: aliud esset, si memoria deficeret, tunc enim deberet tutius amplecti.

Ref. 2. Certum, quòd voverit, sed dubium, an cum sufficienti deliberatione, vel quantum voverit, an decem vel viginti aureos? Io primo casu teneri ad Votum, secundo ad viginti aureos, propter Regulam assignatam; ubi tamen esset præsumptio veritatis pro parte benigniori, posset illam amplecti. Sic, si vovit frater Minor Rosarium, sed nescit, an sit 7. aut 15. decadum, potest minus eligere, eò quòd non soleant FF. Minores aliud recitare.

Ref. 3. Dubitaoti an Votum Castitatis, quod emisit, sit temporale, an perpetuum? An Religio quam vovit sit laxior vel strictior, V.G. An apud Recollectos, vel Chordigeros; tutiori esse adhærendum: nisi pro altera parte staret veritatis præsumptio, ut quòd soleret Chordigeros frequentare, non Recollectos.

ARTICULUS VIII.

Qualiter Votum sit interpretandum?

Cum sæpè oriatur difficultas circà Voti obligationem, eò quòd sit quandoque indeterminatum, vel quoad tempus, vel quoad materiam, vel quoad ejusdem qualitatem, quantitatem, aut numerum, operæ pretium erit hîc statuere quasdam regulas, ex quibus prudens lector poterit variorum casuum resolutiones colligere.

REGULA I.

Ubi constare potest de intentione voventis, illa ad amussim est sequenda. Ratio est; quia tota Voti obligatio pendet à voluntate ipsius, qui consequenter potest illam pro libitu ampliare vel restringere, modò non excedatur materiæ capacitas.

REGULA II.

Si de voventis intentione nullatenùs possit constare, colligendum, vel ex communiter accidentibus, vel ex natura materiæ promissæ; ità ut Votum taliter obliget, qualiter obligaret lex, aut præceptum in eadem materia. Ratio est; quia rationabiliter præsumi potest, noluisse voventem aliter se obligare.

REGULA III.

Ubi præcedentia ad Voti intelligentiam sufficere non possunt, judicandum est juxta verborum tenorem, attento communi usu loquendi patriæ; quia tunc non incongruè præsumitur voluisse promittentem verba menti conformare. Ex his Regulis:

Ref. 1. Voventem Jejunium, Missæ auditionem, Confessionem Sacramentalem &c. debere illa exequi eo modo, & integritate, qua eadem exequuntur Fideles, ubi occurrit Ecclesiæ præceptum.

Ref. 2. Promittentem audire Sacrum in die sancti Petri, teneri ad duas Missas; Promittentem verò audire quotidie per annum, tantùm obligari ad unam diebus Festis, & Dominicis; quia sic ordinariè intelligitur in pœnitentiis Sacramentalibus.

Ref. 3. Votum Virginitatis (nisi aliud constet ex mente voventis) adhuc obligare ad vivendum castè mente & corpore post violatam Virginitatem; Quia ex usu recepto idem sonat, *Voveo Virginitatem*, ac *Voveo perpetuam castitatem*.

Ref. 4. Eum, qui vovit suscipere sacros Ordines, si Pater consentiat, teneri, mortuo Patre, ante datum consensum vel dissensum, Votum exequi, quia in assumptione status illa verba, *si Pater consentiat*, idem sonant ex communi usu, ac *si Pater non contradicat*; unde etiam sufficit ad illius Voti obligationem, si Pater vivens sciat, & non se opponat.

Ref. 5. Eum, qui post Votum jejunandi in pane & aqua, semel comedit carnes & bibit Vinum, non posse eodem die iterum sine novo peccato carnes comedere, aut Vinum bibere quidquid dicant aliqui nimiùm indulgentes; quia Votum illud ex usu loquendi significat, *nihil aliud sumam nisi panem & aquam*. Et consequenter cùm sit negativum, importat abstinentiam à Vino & carnibus per totum diem.

Ref. 6. Voventem jejunare quotidie per mensem, non teneri jejunare diebus Dominicis, licet debeat abstinere à carnibus; Item vovens jejunare in Vigilia S. Francisci potest & debet jejunare die Sabbathi, si Vigilia incidat in diem Dominicam; quia sic obligant Ecclesiæ præcepta, ad quorum normam obligant Vota, nisi vovens aliud intendat.

Resol. 7. Illum teneri jejunare in die Natali Domini incidentem in sextam Fariam, qui vovit jejunare singulis sextis Feriis; quia Jus Canonicum cap. fin. *De observatione Jejunior.* sic decidit.

Ref. 8. Eum, qui vovit indeterminatè aliquam eleemosynam, debere elargiri talem, qualem ordinariè solet.

Ref. 9. Non satisfacere Voto dandi Calicem, qui dat stanneum, plumbeum, aut æneum; quia communiter intelligitur ad minimùm argenteus.

Resol. 10. Si habens duas campanas promittat unam indeterminatè, possit dare quamlibet. Sed quid si una pereat? si hoc accidat ex culpa voventis, tenetur dare alteram vel pretium perditæ; sin minùs, facienda est divisio, æstimato utriusque pretio. Hoc sequitur ex communi modo taliter agendi in similibus.

Ref.

Resol. 11. Eum, qui vovet Hospitali decem dolia cerevisiæ, teneri dare pinguem, si hoc promiserit, ut honestè recrearentur peregrini vel ibidegentes. Si autem promiserit, ut sublevaret Hospitalis necessitatem censendum est, promisisse talem, qualem, ordinariè consumunt; quia sic Votum illud interpretandum declarat sensus communis. Ex his resolutionibus poteris innumeros alios casus resolvere.

ARTICULUS IV.

Quot modis cesset obligatio Voti?

CEssat Voti obligatio mutata materia, aut cessante totaliter, & pro semper, causa finali. Hæc sufficienter aperta sunt sup. de Juramento, illuc recurre, & hic applica.

Cessat 2. Irritatione. 3. Dispensatione. 4. Commutatione, de quibus breviter §§. sequentibus.

§. I.

Quid sit voti Irritatio, qui possint irritare, & an requiratur causa ad irritandum?

CONCLUSIO I.

VOti Irritatio est voti cassatio, seu annullatio ejusdem facta ab habente potestatem dominativam.

Dicitur 1. *Cassatio, seu Annullatio*, ut distinguatur à Suspensione, quæ Votum non annullat, sed suspendit tantùm ejus executionem pro certo tempore. Sic prohibens Prælatus, aut Director, ne Novitius Votum probationis impeditivum adimpleat, illud non irritant, cùm desit illis potestas dominativa in Novitium; sed tantùm suspendunt ejus obligationem, quæ reviviscet, cessante prohibitione.

Dixi 2. *Facta ab habente potestatem dominativam*, & per hoc differt à Dispensatione, quæ requirit potestatem Jurisdictionis; & ideò Abbatissa potest suarum Vota irritare, non in illis dispensare.

Porrò facultas irritandi Vota in eo consistit, quòd aliis subjecti, sive ratione sui, sive ratione materiæ Voti, sive ratione utriusque, censeantur vel ex jure communi, vel ex natura rei, ut volunt aliqui, emittere Vota sub hac tacita conditione: *Si Superior consenserit*, vel *nisi contradicat*.

CONCLUSIO II.

OMnis & solus ille potest irritare Vota, qui habet potestatem dominativam in personam voventem, vel saltem in materiam Voti.

Ratio est, quia respectu omnis illius & solius censetur inferior vovere sub præfata conditione tacita. Hinc

Resol. 1. Non posse Papam irritare Vota omnium Fidelium; quia nullibi legitur concessam esse illi in omnes Fideles potestatem dominativam; nec propterea defuit Ecclesiæ suæ Christus, cùm dederit illi plenariam dispensandi facultatem, ubi justa causa subesset.

Resol. 2. Posse irritare Vota omnium Religiosorum & Monialium; quia respectu illorum est verus & supremus Prælatorum Prælatus. Idem potest, propter eandem rationem, circa Vota Ecclesiasticorum de rebus ad Beneficia, vel bona Ecclesiastica pertinentibus.

Resol. 3. Potestatem esse Episcopis irritandi Vota Monialium, aut etiam Religiosorum sibi immediatè subjectorum, non tamen Monialium aut Religiosorum exemptorum, sicut nec suorum Clericorum, aut aliorum sæcularium. Ratio est; quia respectu illorum habent dominationem, respectu horum tantum jurisdictionem.

Resol. 4. Prælatos Regularium (sub quibus comprehenduntur Generales pro toto Ordine, Provinciales pro tota Provincia, Priores, Guardiani, Rectores, Correctores pro suis respectivè Conventibus, similiter in eorum absentia per diem naturalem Priores in Abbatiis, Vicarii apud minores, ministri in societate, modò nulla fraus interveniat) item & Abbatissas, Priorissas, Matres, & alios Superiores immediatos, posse omnia suorum & suarum Vota irritare, si pauca excipiantur. Ratio est quia illi omnes potiuntur de facto potestate dominativa in omnes subditorum & subditarum actiones. Unde D. Th. 2. 2. q. 88. art. 8. ad 3. *Nullum Votum Religiosi*, inquit, *est firmum, nisi sit de consensu Prælati*.

Dixi: *Si pauca excipiantur*; nam 1. nihil possunt in Votum transeundi ad Religionem strictiorem, & hoc ex speciali Juris dispositione c. 18. *De regularibus*.

2. Nihil possunt in Vota essentialia, ut sunt Paupertas, Castitas, & Obedientia: quia sunt fundamentum cur habeant Superiores in suos vel suas potestatem dominativam.

3. Nec in Vota essentialibus annexa, ut est Votum Redemptionis Captivorum apud Religiosos de mercede. Votum abstinentiæ, Quadragesimalis apud Minimos; quia ex statuto Apostolico non habent annexam conditionem consensus Prælati.

Resol. 5. Posse Patrem irritare omnia Vota personalia, realia, & mixta filiorum impuberum, sive sint implenda in impubertate, sive post, imò & Votum Religionis, sicut & Votum de peculio Castrensi, aut quasi Castrensi. Ratio est; quia ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus; jura autem universaliter loquuntur de omnibus impuberum Votis sine ulla distinctione: quod & facit D. Th. sup. art. 9. Nec privatur Pater illa potestate post filii pubertatem, si ille factus pubes Vota non ratificaverit; quia militat eadem ratio, quòd fuerit emissa in illa ætate, in qua expediebat, ut alienæ voluntati subjiceretur in assumendis obligationibus.

Resol. 6. Non posse Patrem irritare Vota personalia filiorum puberum, posse tamen, realia emissa ante annum ætatis vigesimum quintum nisi sint de bonis Castrensibus, vel adsit venia ætatis. Ratio primæ partis est, quòd homo factus pubes censeatur sufficienter discretus ad vovendum: & ideò stat irrevocabiliter Votum Religionis, jejunii, Communionis &c. Non est tamen irrevocabile Votum, quod obest familiæ regimini, aut administrationi paternæ, eo quòd Votum illud emittatur sub tacita conditione consensus paterni. Ratio secundæ partis est, quòd homo, seclusa ætatis venia, nullam habeat ante annum 25. bonorum dispositionem, si Castrensia aut quasi Castrensia exceperis.

Resol. 7. Eandem inesse potestatem Tutori respectu Pupillorum, & Curatori respectu Minorum, qualis inest Patri respectu filiorum; quia ex juris dispositione succedunt in locum Patris. Porrò datur Tutor Pupillo usque ad annum 14. completum, & Curator Minori usque ad annum 25. item completum. Quòd si duo sint Tutores aut Curatores, poterit uterque independenter à socio idem quod Pater: cum hac tamen distinctione, quòd Curator succedens in locum Tutoris possit quidem irritare Vota sui Minoris facta ante pubertatem, quamdiu necdum 25. annum complevit, sed non posteà, cùm tunc ejus officium expiret; Pater autem, semper possit Vota à filio impubere emissa irritare, quamdiu manet sub paterna potestate, licèt foret sexagenarius aut septuagenarius; quia ætas, etiam decrepita, non eximit filium senem à potestate Patris dominativa. Sic tamen intellige, modo Vota non fuerint ratificata post pubertatem, aliàs nec Curator, nec Pater possunt quidquam in illa.

Resol. 8. Matrem, præsente Patre, aut præsente Avo ex parte Patris, Tutore, aut Curatore, si mortuus sit Pater, si longissimè distans aut amens, nihil posse in Vota filiorum, Jure sic disponente. Si tamen facta esset Tutrix, eadem esset illi potestas quoad Votorum irritationem, ac Tutori aut Curatori. Sed quid si, mortuis Patre & Avo, nullus assignetur filiis Tutor aut Curator? probabile est Matrem subintrare naturaliter in locum Tutoris aut Curatoris; adeòque & in eorum potestatem circà filiorum Vota: tutius tamen ageret, si postularet à Judice designari ad curam Tutrix.

Resol. 9. Omnia Vota uxoris tempore Matrimoniali emissa posse à Marito irritari, si præjudicent Familiæ, prolibus, debito conjugali, aliàs non; & ideò non potest irritare illius Vota non ludendi, Sacramenta frequentandi, moderatè jejunandi &c. imò nec realia de bonis Paraphernalibus. Ratio horum est, quòd uxor non subjiciatur marito in omnibus, sed tantùm in iis quæ spectant ad usum Matrimonii, prolium educationem, bonorum administrationem, & domus regimen & consequenter poterit irritare Vota illis præjudicantia, non alia.

Dixi: *Tempore Matrimonii emissa*: quia ante illud facta potest quidem suspendere si familiæ, prolibus &c. adversentur, non tamen irritare.

Resol. 10. Posse uxorem irritare Vota mariti usui Matrimoniali, aut etiam mutuæ habitationi nociva, v. g. abstinentiam immoderatam, preces continuas, longam peregrinationem, nisi sit Hierosolymitana in subsidium Terræ sanctæ, ut patet ex cap. 9. *de Voto*. Item irritare potest Votum de suscipiendo habitu Eremitæ; quia illa & similia impediunt vel retrahunt uxorem à debiti petitione. Nec refert, quòd vir sit caput mulieris; quia ipsa equidem habet verum dominium in ejus corpus, quod sufficit ad irritanda Vota illius usui adversantia.

Resol. 11. Si maritus & uxor ex mutuo consensu emittant Votum Continentiæ, illud non esse ab ipsis irritabile; quandoquidem in ordine ad debiti petitionem aut redditionem cesserint juri suo; & ideò ad Superiorem est recurrendum.

Resol. 12. Posse dominos irritare Vota servorum, quæ obsunt

eorum

eorum obsequio, non alia, sicut nec emissa ante servitutem, aut implenda, libertate obtenta. Ratio est; quia præcisè in rebus servitium concernentibus dominantur servis.

Resol. 13. Denique heros defectu potestatis dominativæ in famulos & ancillas, non posse eorum Vota irritare, sed executionem suspendere, si debito obsint famulatui.

CONCLUSIO III.

AD irritationem Voti validam nulla requiritur causa; ad licitam requiritur aliqua.

Prob. prima pars; quia Votum inferioris emittitur sub tacita conditione consensus Prælati, & ideò ubi ille dissentit, Votum evanescit.

Prob. secunda pars; quia tenetur quilibet uti potestate sibi concessa ad Dei gloriam, quantum potest; sed postulat Dei gloria ut Votum non irritetur sine causa; cùm Deus per illud sit colendus: ergo. Sufficit tamen causa levis, & defectus illius est tantùm venialis tum in Superiore irritante, tum in inferiore irritationem exigente, ubi autem Superior consentiendo approbavit, probabilius est graviter peccare, si illud sine causa irritet, sicut & inferiorem qui illius irritationem postularet; quia jam materia Voti est Deo obstricta, & quidem ex cooperatione ipsiusmet Superioris: unde Num. 30. dicitur de viro irritante Votum uxoris, cui licentiam emittendi dederat: *Portabit ipse iniquitatem ejus*, idest, ut explicant Abulensis, Lyranus, Oleaster &c. *pœnam iniquitatis*, per quam intelligitur peccatum grave, cùm veniale non soleat venire nomine *iniquitatis*.

§. II.

Quid sit voti Dispensatio, & an requiratur causa ad dispensandum?

SUppono, esse in Ecclesia Dei potestatem dispensandi in Votis, tum ex Script. Matth. 16 *Quodcumque solveris super terram &c.* quod & repetitur c. 18. hoc autem intelligitur, secundùm Doctores & Interpretes communiter, de solutione cujuslibet vinculi ad animarum salutem necessaria; tum ex praxi Ecclesiæ antiquissima; tum etiam, quia potestatem illam requirit suave Ecclesiæ regimen.

CONCLUSIO I.

VOti Dispensatio est ablatio vinculi Voti facta nomine Dei ab habente jurisdictionem spiritualem in foro externo.

Dixi 1. *Ablatio vinculi*; 1. ut distinguatur à Commutatione, per quam tollitur vinculum, sed in aliud transfertur, v.g. peregrinandi obligatio in obligationem jejunandi. 2. ut declaretur dispensationem in Voto non esse rigorosam dispensationem, quæ requirit, ut, manente Voto, non teneatur quis illud exequi, ut patet in dispensatione legis. Hæc autem dispensatio rigorosa in Votis nequidem Papæ competit; cùm Votum remanens Votum obliget ad executionem ex jure naturæ, in quo non potest dispensare.

Dixi 2. *Facta nomine Dei*; cùm enim per Votum fiat homo Deo debitor, necesse est, ut absolvatur, quòd Deus, vel alter ejus nomine debitum relaxet.

Dixi 3. *Ab habente jurisdictionem spiritualem*; quam cùm habeat Episcopus electus & à Papa confirmatus, licèt nondùm in Episcopum ordinatus, aut consecratus, potest dispensare, cùm non sit actus Ordinis, sed Juridictionis; non potest tamen Princeps sæcularis, etiam supremus; quia illius Jurisdictio non est spiritualis.

Dixi 4. *In foro externo*; Quia potestas dispensandi jure ordinario tantùm competit personæ Ecclesiasticæ habenti subditos, illosque in foro externo regenti, cùm pertineat ad externam Ecclesiæ gubernationem, sicut potestas condendi leges, ferendi censuras, concedendi indulgentias &c.

CONCLUSIO II.

POtestas dispensandi in Votis competit Papæ pro tota Ecclesia, Episcopis pro sua diœcesi, Legatis à latere & Nuntiis Apostolicis in sua provincia, Prælatis majoribus Ordinum Religiosorum respectu suorum, si habeant Jurisdictionem quasi Episcopalem, qualem habent Generales & Provinciales Ordinum exemptorum, & quidam Abbates.

Prob. de Summo Pontifice; quia Petro ejusque Successoribus dictum est Joan. 21. *Pasce oves meas* & Matth. 16. *Quodcumque solveris*, &c. unde cùm sit constitutus Generalis Christi Vicarius, ac totius Ecclesiæ caput in terris hanc potestatem habere debet in omnes Christi Fideles pro omnibus Votis, etiam juratis & solemnibus. Hæc potestas etiam competit Concilio generali.

Prob. de Episcopis, tum ex Script. Matth. 18. ubi Christus dixit Apostolis, quibus succedunt Episcopi, *Quodcumque solveritis super terram*, &c. tum ex vetustissimâ & recepta Ecclesiæ consuetudine; tum etiam quia munus Episcopale hanc potestatem exigit, ut succurratur spirituali ovium necessitati, moram quandoque non patienti. Hanc tamen potestatem in actu secundo coarctavit Summus Pontifex, reservando sibi quædam Vota, ut fecit in §. sequentibus, nempè Peregrinationis ad Limina Apostolorum, ad Terram sanctam, ad S. Jacobum de Compostella, Religionis approbatæ, & Castitatis integræ ac perpetuæ. Extra hos casus, possunt in quibuslibet Votis personalibus, realibus, & mixtis dispensare; adeòque in Voto intrandi Religionem strictiorem, v.g. S. Brunonis, modò vovens intret aliquam, v.g. S. Dominici, in Voto Religionis non approbatæ; suscipiendi sacros Ordines, non nubendi, non petendi debitum castitatis temporalis; imò & perpetuæ, si adsit admodùm gravis necessitas, qualem esse judicant Authores; dum quis post Votum Castitatis simplex Matrimonium contraxit, & jam cum uxore cohabitat: ante autem Matrimonium contractum idem possunt ad vitandum scandalum, aut gravem infamiam, si non pateat ratione bellorum, aut paupertatis ad summum Pontificem, aut ejus Legatum recursus, & res moram non patiatur. Etiam dispensare poterunt ut morti proximus ineat Matrimonium ad legitimandam prolem.

Hæ omnia fundantur, vel in præsumpto rationabiliter consensu Papæ, vel in eo quòd non credatur voluisse in similibus circumstantiis Votum illud esse Episcopis reservatum. Hæc autem dispensatio tantùm valet dispensato pro tempore Matrimonii, idque respectu propriæ conjugis, cùm non possint ultrà necessitatem in illo Voto dispensare; & ideò si aliam cognoscat, aut se polluat, Votum transgreditur.

Eadem est potestas Capitulo Cathedrali Sede vacante, ac ipsi Episcopo: Archiepiscopi tamen nihil possunt, etiam Sede vacante, in Vota Fidelium, qui subsunt Suffraganeis sui Episcopatus, etiamsi visitent Provinciam; quia non sunt ordinarii illorum Pastores: possunt quidem tempore visitationis absolvere eorum peccata, ut patet ex Cap. ult. de Cens. in 6. cùm tamen hæc potestas non sit conjuncta cum potestate dispensandi in Votis; non debet ad illa extendi.

Prob. de Legatis à latere & Nuntiis Apostolicis; quia potest Summus Pontifex ratione plenitudinis suæ Jurisdictionis & potestatis in omnes Fideles Jurisdictionem spiritualem certis dignitatibus & Prælaturis communicare; & quasi ordinariam adjungere, sicut & junxit officio sui Pœnitentiarii.

Prob. de Majoribus Prælatis Regularibus; quia illi omnes habent Jurisdictionem quasi Episcopalem in suos, & quidem in Foro externo; imò Salmanticenses cum pluribus aliis id extendunt etiam ad Prælatos minores, ut sunt Priores, Guardiani, Rectores &c. quia respectu suorum habent Jurisdictionem ordinariam in foro externo, & in Foro Sacramentali, quam in Foro externo non habent Parochi, nec Monialium Confessarii, qui ideò extrà mortis periculum non possunt dispensare in Votis.

Si objicias, dispensare posse Parochum in jejunio & in opere servili die Festivo: dicam, id habere ex consuetudine; quæ idem quoad Vota non introduxit.

Possunt ergò Prælati exempti in omnibus Votis suorum dispensare, si 5. reservata excipias, & hoc verum est, licèt Vota fuerint de eorum consensu emissa; quia etiam post datum consensum remanet in ipsis integra Juridictio spiritualis, quæ est fundamentum talis dispensationis. Imò dispensare possunt cum suis in Voto Religionis strictioris. Ratio est; quia id possunt Prælati respectu suorum in hac materia, quod possunt Episcopi respectu diœcesanorum; atqui possunt hi dispensare in Voto Religionis strictioris quatenùs strictioris, idest, Voto Religionis quoad substantiam relicto: ergo & illi, & inde patet, non esse superfluam in Prælatis Regularibus potestatem dispensandi in Votis cum potestate irritandi; quandoquidem illud Votum non possint irritare; possint tamen in eo dispensare. Sed possuntne etiam in Votis suorum Novitiorum dispensare? Affirmativa est probabilior; quia licèt non habeant in ipsos potestatem dominativam, habent tamen jurisdictionem, & quidem in foro externo; cùm ad ipsos pertineat Novitios regere, punire &c.

CONCLUSIO III.

POssunt Cõfessarii ordinũ Mendicantiũ, tam extra sua Ecclesias, quã intra dispensare ex privilegio in omnibus Votis

Sæcularium, in quibus possunt de jure Episcopi, adeòq; in omnibus personalibus, realibus, & mixtis, si 5. præfata excipiantur; modò tamen sint ab Ordinariis approbati, & à suis Superioribus ad sæcularium Confessiones audiendas deputati. Ità concessum est à variis Summis Pontificibus, ut conveniunt tum antiqui, tum moderni hanc materiam tractantes; ità ut solus ille reclamare possit, qui Mendicantium privilegia non legit; aut non admittit. Vide 4. aut 5 Bullas à P. Herinx citatas in hac materia.

Indulsit etiam Pius V. Mendicantium Provincialibus, ut concedere possint Confessariis suis ab Episcopo approbatis facultatem dispensandi ad petendum debitum, cum iis qui ante Matrimonium Castitatem voverant; sed cùm hoc privilegium sit vivæ vocis Oraculum, per Bullam Urbani VIII. videtur revocatum.

Dixi: *Ante matrimonium*; quia in Voto Castitatis tempore Matrimonii emisso possunt, etiam sine speciali Provincialis licentia, dispensare, cùm sit tantùm Castitatis partialis; eò quòd vovens semper teneatur reddere debitum.

CONCLUSIO IV.

AD dispensandum validè & licitè requiritur justa causa. Est communis.

Ratio est; quia dispensans qualiscumque sit, non agit ut Superior nomine proprio; sed ut Inferior nomine Superioris, nempè Dei, qui non censetur habere ratam dispensationem, ubi subest justa causa. Quod si concedens dispensationem putet bona fide causam sufficientem, & posteà reperiatur insufficiens, probabilius est valere dispensationem, cùm non sit credibile quòd Deus ad validam dispensationem plus requisierit in prudenti Dispensatore, quàm quòd crederet bona fide causam esse sufficientem; ubi autem causa non apparet ità sufficiens, debet Votum in opus aliud pium commutari, & sic Voti gravitas compensari. Imò quamvis appareret causa sufficiens, bonum est semper, exemplo Summorum Pontificum, aliquam Commutationem admiscere.

Porrò debet esse causa proportionata Voto; ita ut, quò gravius est Votum aut excellentius, eò gravior requiratur causa; quo de re minori; eò minor sufficiat. Istæ causæ sunt honor Dei, Ecclesiæ utilitas, bonum Communitatis, pax inter Principes, gravissima voventis fragilitas, necessitas urgens, ætas tenera, ingenium debile, mens turbata tempore Voti. Item si metus naufragii, aut mortis à sicario intentatæ dederit occasionem Voto, aut etiamsi metus levis ad Votum extorquendum fuerit incussus. Dico. *Levis* quia gravis impedit Voti valorem, ut dictum est supra.

§. III.

Quædam quæstiunculæ circa materiam dispensationis.

PEtes 1. An Votum eundi Romam ad impetrandam absolutionem ab aliquo peccatum sit unum ex quinque reservatis.

R. Neg. quia tantùm reservatur Votum conceptum ex devotione illius loci, sivè ad visitanda Limina Apostolor. Petri & Pauli, ut habetur in Extrav. 5. *De Pœnit. & Remiss.*

Petes 2. An Votum dubium sit reservatum?

R. N. Ratio est; quia reservatio est odiosa, adeòque non nisi ad Vota certa debet extendi. Prætereà peccatum dubium non est reservatum: ergo nec Votum simile.

Petes 3. An Votum conditionale, & pœnale sint reservata?

R. Posita conditione aut culpa, esse reservata, non antè, Ratio primæ partis est; quia, posita conditione aut culpa, sunt omninò absoluta, eandemque coram Deo imponunt obligationem, ac si fuissent emissa sine conditione, ut patet in aliis contractibus conditionatis, qui, posita conditione, eosdem habent effectus morales, ac si essent absoluti: undè immeritò dicunt aliqui consensum taliter voventis esse imperfectum, cùm supponatur maturè & deliberatè voluisse rem Promissam, si poneretur conditio: sicut ergo nemo dicet imperfectum esse consensum contrahentis sponsalia sub conditione; ita nec dici debet in nostro casu. Nec obstat, quòd in Voto pœnali magis velit quis culpam vitare, quàm Voto se obligare; imò Voti obligationem timeat, cùm illam assumat ut frænum culpæ vitandæ; quia equidem rem illam vult, deliberatè vult, maturè vult, l. et dependenter à conditione. Huic sententiæ adhærent Covarruvias, Azorius, Corduba, Filliucius & alii

Ratio 2. partis est; quòd reservatio, utpotè odiosa & restringenda, tantùm respiciat obligationem perfectam, existentem, & consummatam, qualis non est in Votis conditionalibus & Pœnalibus ante positam conditionem, aut culpam. Hinc

Resp. Posse Episcopos, sicut & Confessarios Ordinum Mendicantium, absolvere illos, qui vovent Religionem, aut unam ex 5. reservatis, si sanitatem V. G. recuperaverint, si fuerint fornicati &c. modò necdum sit sanitas recuperata; aut fornicatio commissa, aliàs non. Item absolvere possunt à 5. reservatis, si dubia sint.

Petes 4. An idem possint Confessarii Mendicantium respectu 5. reservatorum in necessitate, ac Episcopi.

R. N. quia potestas dispensandi ob urgentem necessitatem fundatur in Jurisdictione ordinaria, quam habent Episcopi, non Mendicantes.

Dices cum Crousers, & aliis. Dispensare possunt Mendicantes in omnibus Votis, in quibus possunt Episcopi de jure ordinario: atqui in necessitate id possunt Episcopi circà reservata jure ordinario: ergo.

R. Dist. Maj.; possunt &c. in quibus possunt Episcopi jure ordinario tantùm radicali, N. immediato, C. Episcopi ergò jus ordinarium radicale habent à Deo, immediatum à Papa, qui illud limitavit in 5. Præfatis: & de hoc Jure loquuntur Summi Pontifices in privilegiis Mendicantibus concessis, cùm aliud jus non sit expeditum.

Petes 5. An vovens possit sua intentione reddere Votum suum à solo Papa dispensabile?

R. Neg.; quia cùm vovens non possit ab Episcopo Jurisdictionem tollere, ita nec facere, ut non possit in illius Voto dispensare, si illud non sit reservatum.

Petes 6. An facultas concessa ad dispensandum in omnibus Votis, censeatur concessa pro reservatis?

R. N. patet ex C. 3. *De Pæn. & Remiss.* in 6. ubi declarat Pontifex in concessione generali absolvendi à peccatis, non contineri facultatem absolvendi à reservatis, nisi specialiter exprimatur: cum, ut subdit, *In generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verosimiliter in specie concessurus.* Quando tamen per Bullam Jubilæi datur facultas commutandi omnia Vota, præter Castitatis & Religionis, censetur & data respectu triplicis peregrinationis reservatæ; quia exceptio illa satis denotat triplicem peregrinationem non excludi. Et ita Bullas Jubilæi recepit usus communis.

Petes 7. An Episcopus aut alius habens potestatem ordinariam dispensandi cum aliis, possit secum dispensare?

R. in rigore Neg. Quia ad dispensandum requiritur Jurisdictio in Foro externo, qualem nullus habet respectu sui: unde illo casu debet potestatem illam alteri committere, à quo dispensetur; vel certè ad *Archiepiscopum*, aut ad alium sibi Superiorem recurrere.

Petes 8. An Vota emissa in favorem tertii sint dispensabilia.

R. Affir. si ille tertius sit aliquis de Curia Cœlesti, V. G. B. Virgo, Angelus Custos, S. Petrus &c. quandoquidem non minoris sit potestatis, Ecclesia in iis, quę concernunt Beatos, quàm in iis quæ concernunt ipsum Deum: secus est, si ille tertius sit homo mortalis, qui promissionem acceptavit: quia tunc jus acquisivit, à quo non potest deturbari, nisi in paucis casibus in materia de Juramento recensitis.

Dixi: *Qui acceptavit*: quia si tertius ille non acceptavit, sive interim sit pauper, sive Ecclesia, sive alius, potest Votum relaxari absque illius injuria, cum nullum jus acquisierit.

Petes 9. An ille, cui conceditur potestas delegata ad dispensandum in Votis, dispensare possit in Juramentis promissoriis soli Deo factis.

R. Probabiliùs, N. Ità Azorius, Filliucius, Petrus Ledesma & alii. Ratio est; quia non est extendenda concessio ultrà verborum proprietatem, secundùm quam Votum non est juramentum: & licèt utriusque vinculum sit Religionis, est tamen diversæ speciei.

Dices: Votum & Juramentum confunduntur, non tantùm ex communi Fidelium existimatione, sed etiam ex mente Ecclesiæ: ergò &c. Prob. Ant. quia Juramentum, quo quis jurat se ingressurum Religionem, est reservatum, sed non est reservatum ut est Juramentum, cùm in jure nullum reservetur: ergò ut est Votum, & consequenter confunduntur.

R. N. Ant. Ad prob. dico, Juramentum promissorium Deo factum continere duo vincula: unum Promissionis Deo factæ, & per hoc convenit cum Voto; aliud jurisjurandi, & per hoc differt à Voto. Ex quo deducitur 1. Votum confundi quidem cum Juramento secundùm unam rationem, non secundùm omnem. 2. Potestatem dispensandi in Juramentis promissoriis extendi ad Vota, non è contra. Horum ratio est, quòd Juramentum contineat totam rationem Voti, & aliquid aliud.

Petes denique: An sit aliqua forma servanda in Dispensatione, Irritatione, aut Commutatione?

R. N. sed sufficit quòd voluntas dispensantis, irritantis &c exteriùs manifestetur, sivè verbis, sivè nutibus, sivè quocumque alio signo, cum jus aut praxis nihil aliud requirat.

§. IV.

§. IV.

Quid voti commutatio, à quibus, qualiter, & an ex causa sit facienda?

CONCLUSIO I.

VOti Commutatio est subrogatio operis honesti in locum alterius Deo promissi facta sub eadem Voti obligatione in favorem voventis.

Dixi 1. *Operis honesti*, quia; cùm indifferens nihil ad Dei cultum conferat, non potest substitui.

Dixi 2. *In locum alterius*, scilicet non reservati; quia nullus Papa inferior potest Votum reservatum in aliud quantumlibet præstantius commutare, si unicam Religionis professionem excipias, in quam omnia Vota sunt commutabilia ex concessione Ecclesiæ, ut patet ex variis juris Canonici textibus unde D. Th. 4. dist. 38. q. 1. art. 4. *Et quia Votum Religionis includit omnia alia Vota . . . ideò qui aliquod Votum temporale fecit, potest, non requisita alicujus Prælati dispensatione Religionem intrare.*

Dixi 3. *Deo promissi*; quia si contingat promissionem Ecclesiæ, aut alteri factam, & ab eodem acceptatam, non potest in aliud substitui, cùm jam tertius in rem promissam jus acquisierit.

Dixi 4. *Facta sub eadem &c.* quia vovens ex eodem Religionis vinculo tenetur ad opus subrogatum, ac tenebatur ad opus promissum.

Dixi denique: *In favorem voventis*; & ideò liberum est illi relicto opere subrogato, ad opus promissum redire; quia nullus tenetur uti gratia aut favore. Et hoc verum est, licèt opus subrogatum sit melius opere promissio; cùm equidem fiat in favorem illius: *Et quilibet renuntiare valeat ei, quod pro se noscitur introductum*: c. 3. *De Regular.* Imo si pluries Commutatio facta sit, poterit quodlibet opus substitutum eligere, vel ad Votum redire. Excipe tamen, nisi opus subrogatum melius, Deo per aliud Votum promiserit: tunc enim non poterit ad aliud regredi.

CONCLUSIO II.

OMnes illi qui possunt jure ordinario aut delegato in Votis dispensare, possunt illa commutare, non è contra.

Prob prima pars, quam immeritò negant Azorius, Sanchez, & Navarrus pro delegatis; quia ex Cap. 53. *De R. J. in 6 Cui licet, quod est plus, licet utique quod est minus*; sed potens dispensare, potest totam Voti obligationem tollere. ergò à fortiori illam in aliam commutare. Sunt quidem potestates diversæ, non tamen eo sensu, ut major non importet minorem.

Prob. secunda pars; quia cui conceditur minus, non conceditur majus; sed *minus est Votum commutare, quàm in Voto dispensare*, inquit D. Th. 2. 2. q. 88. art. 10 ergo. Unde in Bulla *Cruciatæ* datur facultas Vota commutandi, ut asserunt Bullæ expositores, non tamen dispensandi.

CONCLUSIO III.

POtest quilibet authoritata propria Votum suum commutare in evidenter melius; non tamen in æquale, aut minus. Est communis quoad omnes suas partes.

Prob. prima pars. Ideò requiritur Prælati authoritas ad commutandum; quia juxta D. Th. sup. art. 12. determinare debet quid sit Deo acceptum: ergo ubi evidens est opus subrogatum esse Deo gratius & acceptius (quale est evidenter melius) non requiritur Prælati authoritas.

Confir. 1. ex c. 3. *De jure jurando*, ubi dicitur: *Non enim propositum, aut promissum infringit, qui in melius illud commutat.*

Confir. 2. Quia ubi constaret rem subrogatam esse homini gratiorem, quàm sit res promissa, posset illi sic satisfieri; quidni & Deo?

Objic. 1. Commutatio debet esse actus Jurisdictionis.

Resp. Dist. Assump Commutatio in æquala, aut minus, C. in melius, N. sed potest esse actus prudentiæ dictantis satisfieri creditori per solutionem superabundantem.

Objic. 2. Solùm est concl. quando Votum includitur in re meliori, ut quando datur Altare marmoreum pro ligneo, candelabrum aureum pro stanneo, non autem quando subrogatur jejunium loco peregrinationis, aut è contra.

Resp. Dist. Assump. Quando includitur in re meliori tantùm formaliter, aut secundùm eandem rationem, N. quando includitur vel formaliter, vel eminenter, vel secundùm rationem, secundùm quam opus subrogatum est Deo gratius, C.

Objic. 3. Si homo daret alteri equum viginti aureorum pro veste decem aureorum non teneretur acceptare: argo similiter non constat quòd Deus acceptet peregrinationem 20. leucarum pro jejunio unius diei.

Res. Disp esse, quòd melius, sit semper Deo gratius, non sic homini, qui quandoque quærit utilius.

Prob. secunda pars; quia in politia temporali, non licet authoritate propria certum debitum in aliud æquale, aut minus commutare: ergo nec in Votis. Præterea licèt materia subrogata secundùm se esset Deo æquè grata, ac esset materia Voti secundùm se; hæc tamen quia promissa, est gratior Deo, cui magis placet firmitas & constantia in re promissa, quàm mutatio de una in aliam: undè hanc variationem non censetur approbare Deus, nisi per excessum manifestum cohonestetur. Ex dictis

Resol. 1. Eum, qui vovit ingredi & probare Religionem strictiorem, posse authoritate propria Votum illud commutare in Votum profitendi in Religione benigniori; quia hoc evidenter melius est, quàm illud.

Resol. 2. Eum, qui vovit 8 vel 10. peregrinationes 12. aut 15. leucarum posse illas omnes commutare in peregrinationem Romanam, cùm hæc longè plus itineris, fatigationis, & difficultatis contineat, quàm omnes aliæ simul.

Resol. 3. Eum, qui materiam promissam mutavit authoritate propria in æqualem: nullatenùs satisfacere suæ obligationi per hujus executionem: cùm enim commutatio in æquales, aut minus sit actus Jurisdictionis, ut fatentur Adversarii, concludendum est, commutationem illam authoritate propria factam, nullam esse & irritam, adeòque executionem materiæ subrogatæ omninò se impertinenter habere ad Voti solutionem.

CONCLUSIO IV.

QUi tantùm potest commutare, debet facere Commutationem in æquale moraliter; qui autem potest commutare & dispensare, potest illam facere in minus.

Prob. prima pars; quia ut Commutatio sic justa servari debet æqualitas rei ad rem: undè si fiat in minus, erit donatio aut amissio, saltem partialis & admiscebitur aliquid dispensationis, quam faciendi non habet ille potestatem.

Dices: Difficillimum est reperire justam æqualitatem: ergo si non possit fieri Commutatio in minus, executio illius potestatis, quæ datur in Jubilæis, erit exposita innumeris scrupulis, anxietatibus & dubiis.

Res Dist. Ant. Difficillimum erit reperire justam æqualitatem Mathematicam, C moralem, in qua paulò minus pro nihilo reputatur, N. undè quando commutans, omnibus in statera Domini libratis, credit prudenter, materiam subrogatam æquare circiter promissam, debent ipse & vovens remanere in conscientia tuti. Si autem velit quis etiam umbram scrupuli vitare, recurrat ad Prælatos, aut ad Confessarios Regulares, qui Commutationi possunt dispensationem admiscere, & inde secunda pars manet probata, cùm per potestatam dispensandi tolli possit pars obligationis. Ex hac conclusione.

Resol. 1. Peregrinationem aliquam sic posse in æquale mutari. 1. Pro labore itineris pios labores circiter æquales imponendo. 2. Itineris expensas eleemosynis proportionatis redimendo, deductis tamen expensis domi faciendis. Patet ex c. 7. §. 5. & 6. De Voto. Si quis tamen vovisset peregrinari mendicando, nihil deberet pro expensis solvere modò onus mendicandi aliundè compensaret.

Resol. 2. Communiter commutari Votum reale in reale, personale in personale, perpetuum in perpetuum, temporale in temporale; quia sic magis servatur proportio: potest tamen aliter fieri commutando jejunium, v. g. in eleemosynam pauperibus, aut piæ causæ applicandam: ut autem meliùs servetur in Commutationibus æqualitas, notanda sunt sequentia.

1. Non tantùm spectari debet materia promissa, sed etiam finis promissionis, ut si quis vovit duros labores, peregrinationem longam, flagellationes &c. ad macerationem corporis spiritui rebellantis: tunc enim proportionata sunt substituenda: Sæpè tamen saluberrimum erit Sacramentorum frequentiam subrogare, cùm per illa Christi merita nobis applicentur, gratia conferatur, vel augeatur, & vires ad frænandas passiones & Dei legem servandam subministrentur. 2. Videndum est, an materia promissa sit aliundè præcepta, quia tunc Commutatio debet esse minor; cùm quidem non eximatur vovens ab onere materiæ ponendæ, vel omittendæ. 3. Etiam attendi debet finis extollentia, & ideò plus subrogandum est ei qui vovit abstinere à lusu ex fine vitandi rixas, aut blasphemias, quàm ei qui idem vovit, ut parceret sumptibus excessivis. 4. Multum confert spectare personarum conditionem, sexum, dispositionem &c. sic pro eodem Voto, minor subrogan-

roganda est peregrinatio, quàm viro robusto, minor eleemosyna pauperi, quam diviti; pauciora jejunia debili ac laboranti, quam otioso & bene habenti; quia illa plus oneris & difficultatis afferunt primis quam secundis.

CONCLUSIO V.

AD commutandum Votum in melius, nulla requiritur causa: ad commutandum in æquale, requiritur aliqua; sed sufficit modica, ut est major voventis devotio: ad commutandum autem in minus (quod non licet nisi admiscendo aliquid dispensationis) requiritur major, sed minor quam ad dispensandum, cùm dispensatio tollat omnem obligationem commutatio in minus, non nisi partem. Hæc habentur communiter tãquam certa. Sed difficultas est, an Commutatio in minus sine rationabili causa non tantùm sit illicita, quod admittunt omnes, sed etiã irrita & nulla, ita ut remaneat obligatio prior integra? Negant aliqui volentes tantùm esse supplendum id quod deest ad ponendam æqualitatem inter rem promissam & subrogatam, sed probabilius est oppositum: quia taliter commutans excedit suam potestatem, cùm illam non habeat nisi ut commutet in æquale, vel si in minus ratione potestatis dispensandi, non nisi ex justa causa: unde non censetur Deus illam ratam habere, sicut diximus de dispensatione data sine causa sufficienti.

Dices: Commutatio inæqualis in contractibus est valida, tantumque imponit onus supplendi defunctum: ergo & in Votis.

R. N. cons. Disparitas est, quod prima validetur à Jure ad vitandas lites: non sic secunda à Deo, qui non dat facultatem Ministro excedendi suam potestatem.

§. V.

Quædam petitiones hanc materiam concernentes.

PEtes 1. An si Papa commutet peregrinationem Romanam in Lauretanam, hæc sit reservata.

R. N. quia reservatio annexa est peregrinationi Romanæ, non Lauretanæ: potest quidem subrogatum sapere naturam illius in cujus locum subrogatur, ut ajunt communiter Jurisconsulti, sed non semper sapit illius qualitatem extrinsecam maximè in odiosis, ut est Reservatio.

Petes 2. An facultas commutandi Vota in Jubilæo se extendat ad Vota emissa post concessionem Jubilæi?

R. Affir. Imo & ad Vota emissa tempore Jubilæi. Ratio est, quia ubi litteræ Apostolicę nullum tempus distinguunt, nec nos distinguere debemus. Præterea peccatum reservatum post concessionem commissum potest absolvi; ergò & Votum post concessionem emissum commutari.

Petes 3. An qui non petiit Votorum Commutationem tempore Jubilæi, tamen opera explevit, possit illam deinceps obtinere à communi confessario?

R. N. quidquid dicant aliqui, quia potestas commutandi restricta est ad tempus Jubilæi, ut patet ex Bullis, & sic transacto tempore, transit & ejus potestas. Aliud esset; si Confessarius Pœnitenti Commutationem ex justà causa distulisset, quia sicut potest ex causa peccatorum absolutionem ultra tempus Jubilæi differre, ita Votorum Commutationem.

Petes 4. An qui obtinuit Votorum Commutationem tempore Jubilæi cum animo opera præscripta adimplendi, teneatur ad prius Votum regredi, si illa negligat.

Res. N. Quia Commutatio, utpote absoluta, statim sortita est suum effectum: aliud foret, si data fuisset sub conditione operum adimplendorum. An autem peccet ille graviter opera negligens? videtur probabilius quòd non: quia recipiens Commutationem ostendit quidem se habere animum opera exequendi, sicut de facto habebat, non tamen obligationem sibi imposuit, aut à Confessario accepit.

Petes 5. An vovens, materia subrogata facta impossibili, teneatur priorem exequi?

R. N. Quia facta Commutatione, manet à priori omnino liber, & consequenter si non possit subrogatam exequi, ad nullam tenetur; peccavit tamen si ejus culpa facta sit materia impossibilis. Ità Malderus Wiggers & alii.

Petes 6. An qui potest commutare Votum, possit & pœnam ratione Voti transgressi debitam?

R. Affir. quia obligatio ad pœnam posita culpa, v.g. ad jejunandum posita blasphemia, non est major obligatione Voti, quo quis absolutè vovet jejunium, ut patet: ergo qui potest hanc obligationem commutare, potest & illam.

Petes 7. An possit quis Votum suum Religionis in Episcopatum commutare?

R. Neg. Patet ex Cap. 10. *De Voto*, ubi cogitur Episcopus Episcopatum abdicare, ut Religionem ingrediatur: eò quòd illam vovisset ante successionem Episcopatus.

Dices; Melior est status perfectionis acquisitæ, quàm a acquirendæ: atqui Episcopatus est perfectionis acquisitæ & Religio acquirendæ: ergo.

R. Dist. Min. Episcopatus est perfectionis acquisitæ hoc sensu, quòd illam conferat suo subdito, N. hoc sensu, quod illam præsupponat in eo qui fit Episcopus, C. sed cùm nullus præsumere possit se statum illum acquisivisse, ideo debet in illo casu Religionem ingredi, ut in ea sanctificetur adhuc, & de perfectione in perfectionem ascendat.

Petes ult. An habens potestatem ordinariam aut delegatam ad commutandum, peccet recusans commutationem petenti?

R. Affir. nisi justam causam habeat; quia censetur infidelis minister, cùm recipiens dictam facultatem se implicitè obligaverit ad illius usum; ubi causa rationabilis afforet; quia tamen non desunt alii, qui illud suppleant, non videtur defectus ille, secluso gravi damno spirituali, aut tẽporali, esse plusquã venialis.

DISPUTATIO TERTIA.

De Tertio Decalogi Præcepto.

TErtium Decalogi Præceptum (quod legitur Exod. 20. his verbis; *Memento ut diem Sabbathi sanctifices*) partim naturale est, partim cæremoniale; naturale est in quantùm præcipit Deum aliquo tempore esse colendum: à natura enim edocti sumus illum, qui nostri principium est, & finis, aliquando cultu debito honorare: & certè si curando corpori, quidni & menti in Deo reficiendæ tempus aliquod deputaretur?

Cæremoniale est, in quantùm in memoriam die septimæ (qua Deus, conditis per sex dies rebus omnibus, requievit ab opere) determinat certum diem ad cultum Deo exhibendum; quia natura non potiùs illa die, quàm alia dictat Deum colendum.

Præceptum hoc, in quantùm cæremoniale, per Legem Evangelicam antiquatum est, & abrogatum; & ideo Christiani non diem Sabbathi, sed Dominicum sanctificant. Hæc autem obligatio Deum specialiùs colendi, à die Sabbathi in diem Dominicum (quem Ethnici diem Solis vocant) translata est ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, quandoquidem D. Jo. in sua Apocalypsi cap. 1. dicat. *Fuit in spiritu in Dominica die*, & tempore D. Pauli illo die convenirent Fideles ad Divina Officia, Verbum Dei, & Eucharistiæ sumptionem. unde Actorum 20. *Una autem Sabbathi.* Id est phrasi hebræa, prima die post Sabbathum, *cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis.* Quod confirmat D. August. Epist. 89. ad Casulanum; *Una Sabbathi*, inquit, *tunc appellabatur dies, qui nunc Dominicus appellatur.*

Utrum autem hæc translatio lege Divina, an Ecclesiastica facta sit; disputant Doctores: crediderim ego factam esse ab Ecclesia; quandoquidem dicat Aug. ser. 251. de tempore *Dominicum diem Apostoli & Apostolici viri ideo religiosa solemnitate habendum sanxerunt; quia in eodem Redemptor noster à mortuis resurrexit.* Ubi ly *sanxerunt* satis denotat non fuisse Apostolos illius promulgatores, sed institutores. Præterea si Dominus, & non Apostoli illum instituissent, non dixisset tantùm Aug. allegans causam illius sanctionis, *quia eodem die Redemptor noster à mortuis resurrexit*, sed & præsertim: quia sic ordinaverat, præceperat, disposuerat &c: Christus.

Porrò licet hoc præceptum in terminis sit affirmativum, cùm præcipiat certum diem in Dei cultum sanctificare; implicitè tamen est negativum, in quantum vetat eumdem profanare, & ideò quid pręcipiat quidve prohibeat conabimur breviter expedire.

QUÆSTIO I.

Quid præcipiatur die Dominico.

TOt circà hanc quæstionem prodierint opiniones laxę, & rigidę, ut quid precisè practicare debeat Fidelis obligationi suæ satisfacturus, videatur incertum. Aliqui volunt teneri fideles toto die piis operibus vacare: alii post simplicẽ Missæ auditionem liberos dimittunt: hi etiam ad vesperas obligant, sed an sub levi vel gravi peccato? nihil determinant: illi ultrà ad Missã solemnem & concionem: sed cũ dicant & non faciant, alios suę obligationis maximè incertos relinquũt. Imò volũt magis zeloti peccare graviter audientẽ missam in statu peccati: certè difficillimum est, & res plena periculi in tanta sententiarum varietate mentem suam aperire. Attamen ne juvenes cõfessarios obligatio-

tionum Christianarum arbitros relinquamus, singula quantùm poterimus, discutiemus.

CONCLUSIO I.

COngruit Christianum existentem in statu peccati, statum gratiæ sibi per Confessionem, aut Contritionem perfectam procurare, ut assistat Missæ die Dominico, aut Festos non est tamen obligatorium, saltem sub gravi peccato.

Prob. prima pars, quia congruit Christianum, Christianè seu meritoriè operari, sed ubi non est gratia, non potest esse meritum: ergo. Deinde convenit offerentem minùs principalem se conformare offerenti magis principali, sed hic, seu sacerdos, debet esse in statu gratiæ: ergo &c. Præterea cùm Sacerdote sacrificium offerens debet & se ipsum offerre, oblatio autem immunda non potest esse Deo grata.

Prob. secunda pars, quia talis obligationis nullum legitur fundamentum, imo recepta totius Ecclesiæ praxis contrarium insinuat, dum nec Confessarii hac de re pœnitentes interrogare, nec pœnitentes seipsos accusate satagunt. Sciant ergo illi, qui sic pro libitu præcepta multiplicant, se etiam multiplicare peccata; & sub prætextu obsequii Deo præstiti illaqueare animas innumeris peccatis.

CONCLUSIO II.

NOn est etiam obligatio eliciendi præcisè in Dominica actus Fidei, Spei, & Charitatis. Est communis Ratio est, quod præceptum ut naturale est, præcipiat quidem Dei cultum, sed indeterminatè, idest, non potius hoc modo, quàm illo, ut autem Ecclesiasticum est, nullibi actus illos præcipit. Requirit quidem Doctor Subtilis 3. dist. 27. q. 1. actum amoris Dei, sed latè sumptum, qualis est etiam pius in DEUM affectus, sine quo non stat cultus Divinus; quia tamen actibus præfatis præsertim colitur DEUS, etiam præsertim illo die, quo specialiùs Dei cultus præcipitur, sunt à Fidelibus frequentandi.

CONCLUSIO III.

PRæcisè ex vi cultus die Dominico præcepti non tenentur Fideles adesse Concioni; licèt ex alio capite possint obligari.

Prob. prima pars (quam multi impugnant speculativè, pauci admodum practicè) quia nullum legitur Ecclesiæ decretum, nulla constitutio, nullum mandatum, nullave consuetudo ad id obligans.

Dices 1. Trid sess. 24 cap. 4. de Reform. *Moneat Episcopus*, inquit, *populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè fieri potest, ad audiendum verbum DEI.*

Resp: Concilium loqui de obligatione, quæ inest Fidelibus, non ad sanctificationem Dominicæ cùm loquatur de Concione, quæ non tantùm fit diebus Dominicis, sed etiam tribus diebus per hebdomadam in Adventu & Quadragesima, sed in quantùm necessaria est ad cognitionem mysteriorum Fidei, salutis scientiam, notitiam præceptorum.

Dices 2. Catechismus Concil. Trid. p. 3. loquens de iis quæ fieri debent à Fidelibus diebus Dominicis & Festis, ait; *Attentè præterea, diligenterque sacra Concio à Fidelibus est audienda.*

Resp. Ibi non tantùm referri ea quæ fieri debent, sed etiam ea quæ fieri convenit; cùm etiam inculcet infirmorum visitationem, mœstorum consolationem &c.

Prob. secunda pars; quia si aliis diebus impediatur Fidelis ob laboritium, vocationem, officium &c. aut certè in loco domicilii non habeatur Concio, Exhortatio, aut Catechismus, nisi die Dominico, tenebitur illo die adesse, in quantum ipsi necessarium erit non tantùm ad sufficientem mysteriorum cognitionem, sed etiam ad debitam morum compositionem. Ratio est, quia qui obligatur ad finem, nempe salutem consequendam, obligatur & ad media, sine quibus non potest obtineri.

CONCLUSIO IV.

IN his saltem partibus peccant, venialiter tamen, qui sine ulla causa Vesperis adesse negligunt diebus Dominicis, aut Festis.

Prob. prima pars; quia vix ullus est timoratus in hoc Belgio Gallico, qui non apprehendat ibi aliqualem obligationem, ubi adest commoditas, cessatque omne impedimentum: undè parentes filios, magistri discipulos, heri domesticos ad Vesperas urgent, absentes negligentiam suam in Confessione exprimunt, illo tempore colludentes pueri corripiuntur, vendentes mulctantur; imò Lege Civili prohibetur ne tunc misceantur pocula, aut compotatores recipiantur: quod signum est alicujus obligationis.

Prob. secunda pars; quia graviorem obligationem, nec Ecclesia consuetudo introduxit, & ideò Fideles, etiam plebei distinguunt inter obligationem Missæ & obligationem Vesperarum.

CONCLUSIO V.

OMnes quantùm possumus in Domino exhortamur, ut diebus Dominicis & Festis adsint Missæ solemni; nullum tamen legimus præceptum quod sit in vigore.

Ratio primæ partis est, quod sit populis utilissimum, imò & nonnunquàm necessarius audire parochum docentem: jejunia & Festa indicentem, proclamantem banna matrimonialia, Parochiæ necessitates, & pauperum miserias exponentem; atqui hæc omnia fiunt inter Missarum solemnia: ergo. Accedit quod tunc ad Ecclesiam tota ferè confluat Parochia, ibique omnes per modum unius DEUM orent, laudent, invocent ipsique sacrificium offerant; ubi autem vis unita, vis fortior.

Prob. secunda pars; quia quidquid reperitur in jure communi, Tridentino, Decretis Papalibus, ad summum inculcat obligationem Missam in Parochia propria audiendi; sivè interim sit privata, sivè solemnis, hocque confirmat praxis timoratorum, silentium parochorum, & consensus Episcoporum, qui non solent condemnare Parochianum, qui; audita Missa privata, adest Vesperis, Catechismo, aut Concioni, curatque diligenter Festorum, & jejuniorum notitiam sibi comparare; Præterea dum in Ecclesiis Parochialibus celebrantur Missæ privatæ diebus Dominicis & Festis, tantùm abest ut claudatur Ecclesia, impediaturque accessus populi; ut è contra evocentur omnes per campanæ pulsum, licèt certò sciatur aliam Missam non audituros.

CONCLUSIO VI.

TEnetur quilibet Fidelis usum rationis adeptus audire Missam diebus Dominicis & Festis sub gravi peccato. Patet tum ex cap. 26. & cap. 64. de Consecratione dist. 1. tum ex Traditione Apostolorum, Ecclesiæ antiquitate, consensu Doctorum & Fidelium consuetudine. Undè hanc propositionem damnavit Innocentius XI. *Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali seposito scandalo, si absit contemptus.*

CONCLUSIO VII.

QUi legitimè impeditur die Dominico ab auditione Missæ, tenetur aliter diem illum colere.

Prob. 1. Ex August. serm. 25 de temp. ubi ait: *Observemus diem Dominicum, Fratres, & sanctificemus illum, sicut antiquis præceptum est de Sabbatho.* Et infra loquens de iis qui non possunt venire ad Ecclesiam: *Qui verò hoc non possit, saltem in domo sua oret, & non negligat Deo solvere Votum, ac reddere pensum Servitutis.*

Prob. 2. Ratione; quia Ecclesia quantùm ad sanctificationem diei Dominicæ, non est institutrix præcepti naturalis indeterminati quoad diem, & modum colendi; ergo licèt impotens adire Ecclesiam, ex vi præcepti Ecclesiastici præcisè, ad nihil aliud teneretur, obligatur tamen ex vi præcepti naturalis Deum aliquo cultu interno aut externo colere, ubi saltem huic naturali præcepto aliis hebdomadæ diebus non est satisfactum. Hinc

Resol. 1. Custodes ovium, excubias agentes, domi ex justa causa remanentes, podagros, & alios hujusmodi peccare graviter, nisi oratione, pia lectione, Rosarii recitatione, interno cordis affectu, peccatorum detestatione, aut aliter diem Dominicum sanctificent: & de hac re necessariò monendi sunt à Confessariis & Parochis fideles.

Resol. 2. Eum, qui Missam & Vesperas neglexit, teneri sub novo peccato, ubi obligationis suæ sit memor, aliquo cultu diem illum sanctificare, quia licèt præceptum sanctificationis factum sit illi impossibile, in quantùm Ecclesiasticum est, non tamen in quantùm est Divinum naturale.

Resol. 3. Non esse idem de Festis ac Dominicis, quia cùm pro Festorum sanctificatione tantùm interveniat præceptum Ecclesiasticum, & aliunde Ecclesia non injungat legitimè impeditis alia pietatis opera, non videtur culpandus peccati mortalis, qui ab Officiis Ecclesiasticis legitimè impeditus, alio cultu diem Festum non sanctificaret: supposito tamen quòd aliàs præcepto naturali Deum aliquo die specialiùs colendi satisfecerit: quod ordinariè fit in Dominica.

CONCLUSIO VIII.

LIcèt ex vi præcepti Ecclesiastici non peccaret graviter, qui die Dominica, audita Missa privata, otiosè tempus tereret, non tamen satisfaceret præcepto naturali conditionato de sanctificatione illius diei. Hæc sententia licèt non ita multos Casuistas habeat patronos, est tamen verissima, & in Conciliis, Patribus, & ratione evidenter fundata.

Dixi: *Præcepto naturali conditionato*; quia præceptum naturale requirens aliquod tempus ad Dei servitium non magis afficit diem Dominicum, quàm alium, nisi sub conditione hujus obligationis aliàs non impletæ.

Prob. ergo Concl. ex Conc. Masticonensi 2. sub Pelagio II. Can. 10. *Sint oculi, manusque vestræ toto illo die* (nempe Dominico) *ad Deum expansæ*. Turonensi Can. 4. *Die Dominico oportet omnes Christianos in laude Domini, & gratiarum actione usq; ad vesperam perseverare*. Item ex Conc. Narbonensi, Agnensi, Avenionensi, Bituricensi, Burdigalensi, ubi ostenditur debere Christianorum hymnis, canticis, orationibus, assistendo Divinis mysteriis, Vesperis, Concioni, &c. diem Dominicum transigere. quibus satis declarant non sufficere cultum semihoræ ad sanctificationem diei integræ.

Prob. 2. Ex Patribus, Clemente l. lib. 2. Constitutionum Apostolicarum cap 63. *Quam excusationem adferre potest Deo, qui hoc die non convenit ad audiendum salutarem de Resurrectione sermonem... in quo Prophetarum lectio habetur, & Evangelii prædicatio, & Sacrificii oblatio &c.* Justino martyre Apologia 2. pro Christianis, ubi eadem ferè profert. Ex quibus patet in primitiva Ecclesia ad diei Dominicæ sanctificationem usurpatam fuisse Orationem, Concionem, Scripturæ lectionem, Missarum solemnia &c. & quamvis fortè illa omnia non caderent sub præcepto: tamen palpabiliter ostendunt aliam fuisse omnino mentem primorum Fidelium circa Dominicæ sanctificationem, ac Casuistarum hujus temporis, cùm hi vix semi-horam, illi autem vel totum diem moraliter, vel certè magnam diei partem requirerent. Juvat hic etiam proferre responsum Nicolai I. ad Consulta Bulgarorum cap. 10. & 11. *A labore terreno cessandum, atque omni modo* (nota) *Orationibus insistendum, ut quod negligenter per sex dies agitur, per diem Resurrectionis Dominicæ precibus expietur.*

Prob. 3. Ratione; quia in rei veritate non potest dici diem aliquam sanctificare, qui ad summum quadragesimam octavam illius partem sanctificat: ergo qui solum Missam privatam audit in Dominica, Dominicam non sanctificat.

Confir. 1. *Illa dicuntur sanctificari in Lege, quæ Divino Cultui applicantur*, inquit D. Th. 2. 2. q. 122 art. 4 ad 3. sed qui totum diem Dominicum impendit otio, nugis, ludis, & similibus, excepta parte minima, non applicat illum cultui divino; ergo nec sanctificat.

Confir. 2. Non censeretur ille natalem Regis celebrare, qui, data recreationi semihora, reliquum diei tempus insumeret in studiis, negotiis, epistolis scribendis &c. ergo nec in nostro casu diem Dominicum solemnizare, qui, audita brevi Missa, quærit potius illum violare, quàm sanctificare.

Dices 1. Sanctificatur totus dies per abstinentiam integram ab opere servili.

Resp. Sanctificationem illam esse merè negativam, ultra quam, etiam secundum Adversarios, requiritur realis & positiva, quam apertè denotat verbum *sanctifices*.

Dices 2. Dominica successit loco Sabbathi, sed Sabbathum significat requiem: ergo Dominicam sanctificat, qui toto die quiescit.

Resp. Dist. Min. Significat requiem otiosam, N. requiem in Domino, qualem habent Sancti in Sabbatho æterno, seu Beatitudine, ubi continuò in Deum feruntur, C.

Dices 3. Ecclesia cultum Dominicæ indeterminatum determinavit ad solam Missam.

Resp. Dist. Ant. Determinavit, idest, obligavit ad solam Missam determinatè, transeat, idest, liberavit ab aliis pietatis operibus, N. præcepit ergo determinatè Missam, sed quantùm ad alia, permittit ut per hæc vel illa satisfaciamus præcepto naturali, licèt invitet ad officia publica, puta Missam solemnem, Concionem, & Vesperas, ad quas, saltem in his locis, etiam sub veniali obligat.

Dices 4. Non potest determinari quantum temporis in sanctificatione Dominicæ sit impendendum; ergo meritò determinatur ad tempus Missæ.

Respondet Juenin tom. 5. pag. 15. toto die piis operibus esse vacandum, sed hoc nec physicè, nec moraliter potest intelligi: aliàs vix unus Christianus obligationi suæ satisfaceret: crederem ego non esse condemnandum illum, saltem gravis peccati, qui ultra preces manè & vesperè recitari solitas, Missam attentè & reverenter audiret, ac postea Vesperis interesset, aut certè tempus Vesperis æquivalens orando, meditando, aut aliquid pium legendo insumeret; quia Ecclesiæ Prælati, etiam maximè timorati, non videntur plus exigere.

Replicabis: Saltem sola Missa contentus tantùm peccabit venialiter; quandoquidem obligatio interessendi Vesperis sit levis.

Resp. Neg. Assump. Ad prob. dico, obligationem illam esse levem, si aliunde satisfactum sit præcepto naturali de sanctificando Dominico, aliàs gravis est.

QUÆSTIO II.

Qualis requiratur præsentia ad debitam Missæ auditionem?

De Triplici præsentia potest esse quæstio, nempè de morali, Religiosa, & integra, seu ad integram Missam; & ideò de hac triplici dabitur triplex resolutio.

CONCLUSIO I.

Ad debitam Missæ auditionem requiritur præsentia moralis, seu ita quis debet adesse, ut humano modo censeatur præsens Sacrificio. Ratio est; quia auditio Missæ debet esse actus humanus, cùm non nisi talem præcipiat lex, ut autem quis humano modo audiat, aut aliqualiter percipiat, debet esse moraliter præsens. Hinc

Resol. 1. Cæcos & surdos posse, adeòque teneri Missam audire, cùm possint esse moraliter præsentes, si nempè sint in loco, unde, sensibus restitutis, possint audire, videre, aut percipere quid in Missa agatur.

Resol. 2. Existentem in oratorio anteriori, aut posteriori, doxali, camera Ecclesiæ annexa, domo sæculari per cancellos aut fenestram templo contigua, esse moraliter præsentem, si inde quovis modo percipere possit actionem Sacrificii. Sed quid si inter domum & Ecclesiam mediaret via publica exiguæ distantiæ? etiam erit sufficienter præsens, si inde plenè advertat quid in Ministerio agatur, independenter ab assistentium multitudine: & certè, si videntes ipsum genuflectentem, &c. aspicientem, interrogarentur quid ille ibi ageret? responderent unanimiter Sacrum audire, quod signum est præsentiæ moralis.

Dixi: *Independenter ab assistentium multitudine*; nam si tantùm ex eo, quòd illi surgant, genuflectant, pectus percutiant &c. colligat actionem Sacerdotis, non censetur moraliter præsens, nisi multitudini coniungatur.

Resol. 3. Etiam moraliter adesse existentem post Altare, post columnam, imò extra Ecclesiam non omnes capere sufficientem, si ex signis aliorum, quibuscum facit unicam multitudinem, advertere possit quid agat Celebrans.

Resol. 4. Ebrium aut dormientem non audire Missam, cùm assistat materialiter tantùm, non moraliter: aliud esset de eo qui in extasim raperetur, aut vi contemplationis absorberetur in Deo; quia ille nobiliorem habet attentionem & præsentiam.

Resol. 5. Non sufficere assistentiam illius, qui peccata confitetur; quandoquidem illo tempore non censeatur moraliter præsens Sacrificio: undè tantùm illum excusare potest aut Confessionis brevitas, aut illo tempore confitendi necessitas; non autem sola commoditas, ut volunt aliqui.

Resol. 6. Pauculo tempore occupatum in pulsanda campana, quærendo vino, excitando turribolo &c. censeri toti Missæ moraliter præsentem; quia illa ad actionem Sacrificii aliqualiter pertinent.

CONCLUSIO II.

Requiritur etiam ad legitimam Missæ auditionem præsentia Religiosa, quæ ultra præsentiam moralem, importat quòd quis ibi assistat, etiam interius, per modum Deum colentis, aut laudantis.

Ratio est; quia talis debet esse præsentia, qualis est actus ad quem ordinatur, sed auditio Missæ est actus Religionis: ergo & præsentia debet esse Religiosa.

Dixi: *Quòd quis ibi assistat etiam interius*: nam *veri adoratores*, inquit Christus, *adorabunt Patrem in spiritu & veritate*; undè qui Deo cultum exhibet exteriorem sine interiori, Judæus est, non Christianus; & ideò Trid. sess. 22. in Decreto de observandis &c. *Ne patiantur... sacrum hoc Sacrificium peragi, nisi prius qui intersunt, composito decenter corporis habitu, declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solùm corpore adesse.* Præterea oratio externa sine interiori, simulacrum est orationis, non oratio, quam tamen hic requirit Ecclesia, sicut in Horis Canonicis. Vide dicta ibidem. Unde hanc propositionem tanquam absonam, Verbo Dei contrariam, inducentem hypocrisim proscripsit Clerus Gallicanus anno 1700. *Præcepto Ecclesiastico orandi satisfacit, qui voluntariè labiis tantùm, non autem mente orat.* Sicut & sequentem durioribus censuris: *Eidem præcepto satisfacit per reverentiam exteriorem tantùm, animo licèt voluntariè in aliena, imò & prava cogitatione defixo.* Hinc

Resol. 1. Tempore Missæ confabulantes, corridentes, hinc inde respicientes, tabulas, epitaphia, picturas, vitra, ornamenta &c. lustrantes, ultra peccatum irreverentiæ, non satisfacere præcepto Ecclesiastico, etiam in sententia laxiori attentionem internam non requirente.

Resol. 2.

Ref. 2. Venientem ad Ecclesiam præcisè ut expectet amicum, aut amasiam, aut comitetur herum, conducat nobilem matronam, aut puellam, honoret pompam funebrem, videat quid in Templo agatur, quæ personæ conveniant, Missam non audire, defectu assistentiæ Religiosæ, ad quam requiritur intentio orandi, aut Deum laudandi.

Ref. 3. Etiam voluntariè distractos non satisfacere, unde vel debent aliam Missam audire, vel certè peccant graviter. Quantum verò temporis debent internè vel externè distrahi, ut incurrant peccatum mortale? dicendum est sufficere, quod æquivalet omissioni partis notabilis, de qua concl. seq. Porrò optima attentio, est ad sensum & mysteria per actionem Sacrificii repræsentata, maximè verò ad Christi mortem & Passionem, licèt sufficiat attentio ad verba & actiones Sacerdotis, imò attentio generalis ad Dei cultum: expedit tamen, ut legens librum, aut recitans Rosarium, paululum desinat, ut principalioribus Sacrificii partibus, putà Oblationi, Consecrationi, & Sacramenti sumptioni magis se attentum exhibeat. Quæri posset hic, an liceat tempore Missæ pœnitentiam Sacramentalem; Horas Canonicas, aut quid simile obligatorium recitare? Sed quia actiones illæ non sunt incompatibiles, respondet sententia communior affirmativè, in tractatu de Legibus, ubi legitur, quod licèt ad satisfaciendum obligationi Missæ audiendæ requiratur intentio Missam audiendi, non tamen intentio satisfaciendi præcepto; & ideò audiens sacrum ignorans esse Festum, non tenetur aliud audire, ubi Festum esse comperit.

CONCLUSIO III.

REquiritur ulterius præsentia integra, seu ad integram Missam. Patet ex c. 64. de Consecrat. dist. 1. ubi ex Conc. Agatensi c. 31. sic statuitur. *Missas die Dominico sæcularibus totas audire speciali ordinatione præcipimus; ità ut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non præsumat.* Item ex c. 65. ubi ex Conc. Aurelian. prohibetur ne populus ante benedictionem Sacerdotis à Missa recedat, hocque confirmat praxis Ecclesiæ universalis. Hinc

Ref. 1. Peccare graviter omittentem partem Missæ notabilem. Est autem pars notabilis, secundùm D. Antonin. & Doctores communiter, ipsa Consecratio, sicut & tertia pars Missæ, ità ut qui Consecrationem omittere, vel dicto Euangelio adveniret, aut ante Communionem recederet, Reus esset peccati lethalis; leviter autem delinqueret, si ante Euangelium; aut peracta Communione egrederetur.

Ref. 2. Exeuntem tempore *memento*, etiam ad quadrantem producti, tantùm peccare venialiter, quia secundùm se est quid leve, & solùm ex devotione indiscreta celebrantis tamdiu productum.

Ref. 3. Serius accedentem ad sacrum, ubi unicum est, teneri reliquum audire, etiamsi peracta sit consecratio, quia si carens Breviario teneatur id recitare quod novit memoriter, licèt tantùm foret quinta aut sexta pars Officii, quidni & in nostro casu quod restat ex Missa audire.

Ref. 4. Audientem simul duas Missæ medietates à duobus Sacerdotibus, quorum unus est in Introitu, alter circa consecrationem; non satisfacere præcepto, licèt per intentionem utramque partem referat ad audiendam Missam integram. Ratio est; quia Missæ auditio est ens successivum, cujus implicat partes esse simul, sed necessariò una succedit alteri: unde hanc propositionem damnavit Innoc. XI. *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis Celebrantibus audit.*

Ref. 5. Contra quosdam obligationum Christianarum arbitros, obligatum ad tres Missas, unam ex voto, secundam ex pœnitentia, tertiam ex præcepto, nullatenus satisfacere, si simul & semel illas audiat à tribus Sacerdotibus eodem tempore celebrantibus; quia certum est non esse talem voventis, aut Confessarii intentionem, sed ut tres successivè audiat, sicque diutius oret, diutiusque in Ecclesia moretur.

R. 6. Etiã probabilius non satisfacere præcepto Ecclesiæ audientem Missam à Consecratione ad finem ab uno Sacerdote, & postea ab Introitu ad Consecrationem ab altero. Ratio est; quia tenemur ex præcepto Ecclesiæ audire Missam integram, ut patet ex conclusione; atqui medietates illæ non integrant unam Missam, unum sacrificium, cùm non sint partes ejusdem sacrificii, sed diversorum, nec una pars ordinetur ad aliam: ergo propriè non audit integrum sacrificium: & ita tenent Suar. Toletus, Azorius, Conink, Lugo & alii.

Dices 1. Licèt medietates illæ non faciant unum in ratione sacrificii, faciunt tamen unum in ratione obsequii ab Ecclesia requisiti.

R. Obsequium ab Ecclesia requisitum esse auditionem sacrificii integri, quod non fit in nostro casu; quandoquidem non sit in potestate audientis ordinare partem Missæ prioris, ad partem Missæ subsequentis, cùm de se non sint ad invicem ordinabiles.

Dices 2. Auditionem Missæ per medietates successivas tolerat Ecclesia, cùm damnando auditionem per medietates simultaneas, hanc non tetigerit.

R. Ecclesiam damnando unam propositionem nullatenus authorizare aliam, etiam ad examen propositam, cùm expressè dicat; *Nolumus tamen per hoc approbare alias hic non condemnatas.*

QUÆSTIO III.

Quæ causæ excusent ab auditione Missæ.

QUatuor ordinariè assignantur ab Authoribus, nempè Charitas, Officium, Impotentia, Consuetudo.

CONCLUSIO I.

EXcusat charitas ab audienda Missa, quando concurrit præceptum Misericordiæ, aut Dilectionis sive corporalis, sive spiritualis graviter obligans. Ratio est; quia cũ tunc concurrat duplex præceptum humanum unum, naturale alterum, ubi utrumque non potest impleri, debet naturale præferri. Hinc

Ref. 1. Potentem sua præsentia impedire latrones, agrorum devastatores, incendiarios &c. posse, & debere à sacro abesse.

Ref. 2. Teneri aliquem, relicta Missa, manere apud rixantes, si prævideat aliquem occidendum, aut graviter lædendum: idem dic, si prævideat perjuria, aut blasphemias, quas præsens potest impedire.

Ref. 3. Idem esse de custode infirmi, si hic non possit sine periculo gravis detrimenti solus relinqui, nec sit alter qui curam illius habeat. Et hoc etiam militat pro matribus, aut matricibus respectu infantium, quos non expedit ad Ecclesiam deferre, nec solos domi relinquere.

Ref. 4. Non excusari puellam, quæ novit se ab adolescente perditè adamari, cùm possit tempus prævenire, se velare, aut aliter ejus peccatum impedire: imò etiã certò sciret adolescẽtem peccaturum, non teneretur Missam relinquere; quia cùm non sit illi scandalum activum, sed merè passivum, non obligatur ob ipsius malitiam Sacrum perdere: posset tamen domi remanere, si vellet; quia rationabiliter præsumere poset nolle Ecclesiam in illa circumstantia obligare.

CONCLUSIO II.

ETiam excusat quandoque Officium ab auditione Missæ. Ratio est, quòd Officium obliget interdum ad certa munia, quæ non possunt omitti sine gravi injustitia, adeoque sine violatione juris naturæ; & ideò ubi illa cum auditione Missæ sunt incompatibilia, præcepto naturali cedat præceptum Ecclesiasticum, necesse est. Hinc

Ref. 1. Nec teneri, nec posse milites pro audienda Missa stationem deserere, vigiles excubias, pugnantes certamen, duces exercitum periclitantem &c. quia inde grave immineret detrimentum bono communi.

Resol. 2. Idem esse de custodibus ovium, bubulcis, operariis, & aliis hujusmodi, qui operarum pagi curam gerunt, si justa communitatis necessitas id exigat: non video tamen ego, cur non possent diebus Dominicis & Festis pecora in stabulis contineri, donec peracta sit Missa, quam ideò possent Parochi citius inchoare.

Ref. 3. Posse aliquem de familia domi remanere, si temporè Sacri meritò apprehendantur fures, hostes, milites &c. limita tamen, nisi in Parochia vicina non potuerit ante Missam audire: unde inter se convenire deberent Parochi vicini, ut unus citius, alter serius Missam celebraret; & sic Parochianorum utilitati consuleretur.

Resolut. 4. Excusari à Missa laborantes in fusuris vitrariis, aut ferrariis, ubi semel accensa fornace non possunt, præsertim Festis per Hebdomadam currentibus, à laboritio abstinere sine gravi detrimento: debent tamen, si fieri possit, sibi invicem succedere, ut non nisi urgente necessitate Missa omittatur.

Ref. 5. Famulos & ancillas ab heris tempore Missæ occupatas excusari quidem, non tamen excusari ipsos Dominos, si impedimentum non sit legitimum. Imò nec excusabuntur famuli aut ancillæ, si possint alibi sine gravi incommodo de ministerio sibi providere.

CONCLUSIO III.

EXcusat similiter ab auditione Missæ impotentia sive spiritualis, sive naturalis, sive moralis.

Ratio est, quia, ut habet regula 6. Juris in 6. *Nemo potest ad impossibile obligari*, sive, ut legitur lib. 50. ff. tit. 17. l. 145. *impossibilium nulla est obligatio*; & ideò

Ref. 1. Excusari Fideles ratione impotentiæ spiritualis, si nullus adsit Sacerdos, nisi interdictus, à Divinis suspensus, aut excommunicatus: & idem est, si parochianus sit ipsemet excommunicatus, aut interdictus; quia id tantùm propriè possumus, quod sine peccato possumus. Si cui tamen permissum esset tempore interdicti localis Sacro interesse, teneretur assistere; quia non tam est privilegium, quàm ablatio, aut suspensio impedimenti; interim tenetur excommunicatus, aut interdictus moralem diligentiam & submissionem facere, ut absolutus possit suis obligationibus satisfacere.

Ref. 2. Excusari ratione impotentiæ naturalis incarceratos, ligatos, domi per vim, aut ex justo Superioris mandato detentos, navigantes in mari, lecto affixos, qui ultimi, etsi privilegium haberent audiendi Sacrum in Oratorio domestico, non tenentur illo uti, cùm nemo teneatur uti privilegio de se odioso, Juri communi adverso, reverentiæ Sacramenti non ita proportionato; excipe tamen, nisi benè habentes solerent in tali loco Missam audire; quia non est justū, ut habeant Sacellanum celebrantem dum possunt ad Ecclesiam pergere, & illum dimittant, dum non possunt domo exire. Item excusantur degentes in locis Infidelium aut Hæreticorum, ubi non sacrificatur, si ibidem commorandi justam causam habeant, aliàs tenentur ad partes Catholicorum remeare, suntque in continuo peccato mortali, si diutius ibi maneant. Est autem justa causa conversio animarum, Reipublicæ necessitas, aut magna utilitas. Item si mercator non possit alibi, unde familiam sustentet, lucrari: cavendum tamen ne mentiatur iniquitas sibi, & dum corporalia quæruntur, anima detrimentum patiatur.

Ref. 3. Similiter excusari ratione impotentiæ moralis, qui non potest Sacrificio interesse sine gravi detrimento vitæ, honoris, aut bonorum fortunæ, eoque fundato, & non chimerico. Exempla primi generis sunt: si ob rixas aut inimicitias timeas homicidium, aut quid simile; si convalescens justè apprehendas recidivam, aut adhuc infirmus, ne morbum ingravescat; si non possis esse in Ecclesia aut Sacello sine periculo pestis. Exempla secundi generis sunt, si puella honesta, sed ex fornicatione gravida, non possit exire nisi se prodat & infamet. Addunt aliqui si personis nobilibus desint vestes suo statui decentes; sed præcipua nobilitas est vita Christiana. Tertii generis sunt, si propter fures aut hostes non possit domus deseri; si cui non expediat perdere viæ comites propter periculum latronum aut sicariorum. Propter lucrum ex contractu, venditione, aut negotiatione excusationem non admittimus, cùm equidem illa diebus Dominicis & Festis sint prohibita. Item excusantur qui non possunt venire ad Ecclesiam sine gravi difficultate, aut molestia prudentis arbitrio dijudicanda, habita ratione personarum, ætatis, itineris, aquarum, tempestatis &c.

CONCLUSIO IV.

EXcusat denique consuetudo, si sit legitima & à timoratis recepta: sic excusantur mulieres, quæ post partum aliquibus diebus continentur, etsi benè habeant. Item aliquibus in locis viduæ nobiles ob mariti mortem; sed longè melius esset, si ad Ecclesiam pergerent pro anima mariti sacrificium oblaturæ: interim certum est, si propter alia domo egrediantur, nullatenus à Missa excusari.

QUÆSTIO III.

Quid prohibeatur in die Dominica?

QUoniam de variis potest esse quæstio, ideò commodiùs hanc quæstionem per varios articulos solvemus.

ARTICULUS I.

Quid dicendum de peccato die Dominica patrato?

CONCLUSIO I.

CErtum est magis esse familiare Christianis peccatum diebus Dominicis & Festis, quàm feriatis. Hujus conclusionis veritatis pudere debet Christianos.

Prob. 1. Ex Script. Malachiæ 2. ubi exprobratio facta olim Judæis, fit & nunc Catholicis: *Dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum*: ubi dicit Deus: *solemnitates vestras, non meas*, quasi exprobret: *Vos solemnitates vobis, vestris voluptatibus, vestræ libidini, vestræ gulæ consecratis, non mihi nec meo cultui.*

Prob. 2. Ex Cyrillo Alex. l. 8. in Joann. c. 5. *Idne est, ô Christiani, celebrare diem Festum, indulgere ventri & inconcessis voluptatibus habenas laxare... diebus ad exercenda opera servilia concessis unusquisque suo intentus est operi, & abstinet à crapula, ludis, & vanitatibus; diebus autem festis passim concurritur ad cauponam, ad ludos, spectacula, & choreas in irrisionem divini Nominis, & Diei prævaricationem.*

Prob. 3. Infelici experientia qua videmus homines per sex dies honesto labori detentos, totum ferè diem Dominicum unicè pietati & Christianæ sanctitati destinatum, dissolutionibus, aleis, chartis, rixis, contentionibus, ebrietatibus, blasphemiæ, luxuriæ &c. consecrare: unde diceres potius esse solemnitatem diaboli, quàm Dei. Hinc

Ref. fortiter inclamandum esse pastoribus & concionatoribus contrà hunc abusum in dies ingravescentem, qui nos & solemnitates nostras reddit Deo odibiles, & fratribus nostris separatis ridiculos.

CONCLUSIO II.

GRavius est peccatum commissum die Dominico, quàm die feriato. Ità expressè S. Cyrillus Alex. sup. Alexand. Alensis, D. Th. D. Bonav. D. Antoninus, & plurimi alii tum antiqui, tum moderni; imò abstrahendo an circumstantia diei graviter vel leviter aggravet, ut nunc facimus, potest dici communis.

Prob. 1. Concl. ex Synodo Lingonensi; *Gravius peccat qui peccat in die Festo, puta furatur, fornicatur, quàm qui in aliis diebus hoc facit.* Quid clarius & expressius pro sententia nostra?

Prob. 2. Ex D. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. *Opus servile dicitur à servitute; est autem triplex servitus, una quidem qua homo servit peccato.... alia verò servitus, qua homo servit homini.... tertia autem servitus Dei: opera servilia, quæ dicuntur servilia 1. vel 2. modo contrariantur observantiæ Sabbathi.*

Prob 3. Quia licèt peccatum non adversetur præcepto, magis tamen adversatur fini præcepti, quàm opus servile, cùm longè magis retrahat à cultu Divino; unde Catechism. Conc. Trid. p. 3. num 17. *Facilè perspici potest omne servilis operis genus prohiberi, non quidem eà re quòd sua natura aut turpe, aut malum sit, quia mentem nostram à Divino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit, quo magis peccata à Fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animum à Divinarum rerum studio avocant, sed nos à Dei amore prorsus sejungunt.*

Prob 4. Omnia peccata in loco sacro commissa, etsi illum non polluunt, nec ab Ecclesia ibidem fieri prohibeantur, induunt tamen malitiam sacrilegii, saltem veniale, ut tenet communior sententia, quia repugnant sanctitati loci; atqui peccata in die Dominico patrata repugnant sanctificationi diei: ergò induunt novam aliquam malitiam, sicque fiunt graviora.

CONCLUSIO III.

QUi peccat graviter die Dominico aut Festo, non committit duplex peccatum in Confessione necessariò exprimendum, v. Gr. unum fornicationis, & aliud sacrilegii mortalis respectu diei profanatæ. Est sententia Doctorum communissima, universalis timoratorum praxis, & immemorialis Confessariorum usus, qui nunquam fuerunt solliciti à Pœnitentibus inquirere, an die Dominico, aut feriato peccassent?

Prob. Ubi nullum est præceptum, ibi nullum est peccatum, ut patet ex definitione peccati; sed nullum est præceptum Naturale, Divinum, aut Ecclesiasticum graviter obligans ad non peccandum specialiter die Dominico, aut Festo; ergo. Prob. mi. non quidem Naturale, quia non dictat ratio naturalis quodlibet peccatum in Ecclesia commissum esse grave sacrilegium; ità nec à fortiori commissum in Dominica: non etiam Divinum, quia sicut Deus prohibendo Judæis opus servile in Sabbatho, non prohibebat per hoc specialiter peccatum, ita nec prohibet Christianis in die Dominica, quæ tantùm ex institutione Ecclesiæ successit in locum Sabbathi: non denique Ecclesiasticum, quia nullibi vel umbra talis præcepti ostendi potest: ergò immeritò imponitur super humeros Christianorum onus illud grave.

Obj. 1. *Qui facit peccatum, servus est peccati*, Jo 8. ergò peccatum tanquàm opus servile eo die prohibitum est.

R. Peccatum esse opus servile impropriè & similitudinariè, non autem propriè & realiter: *Opera enim corporalia* (inquit D. Th.

D.Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.) *Ad spiritualem Dei cultum non pertinentia in tantum servilia dicuntur, in quantum propriè pertinent ad servientes; in quantum verò sunt communia servis & liberis, servilia non dicuntur:* atqui peccatum commune est servis & liberis: servis & dominis, nobilibus & ignobilibus: ergo. Præterea peccatum non contineri sub opere servili prohibito, evidentissimè patet ex Catechismo Concil. Trid. suprà, ubi dicitur: *Facilè perspici potest, omne servilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura aut turpe, aut malum sit, sed &c.* atqui peccatum sua natura turpe & malum est: ergo non continetur sub genere operis servilis prohibiti.

Objic. 2. August. citatus à D. Th. sup. variis locis asserit meliùs esse die Dominico lanam facere, quàm in theatrum prodire: ergo.

Resp. Neg. Conseq. indè enim nullatenùs probatur peccatum esse spiritualiter die Dominico prohibitum, sed tantùm minus esse peccatum nere, aut arare in die Dominico quàm choreas, aut repræsentationes impudicas facere, quod verissimum est, cùm hæc jure naturali, illa tantùm positivo sint vetita.

Objic. 3. D. Th sup. *magis contrà hoc præceptum agit*, inquit, *qui peccat in die Festo, quam qui aliud opus licitum facit.*

Resp. Dist. Assump. Magis contra hoc præceptum, idest, contra substantiam hujus præcepti, idest contra finem præcepti, inquantùm magis impedit vacationem rebus Divinis, quam opus servile, C. nec aliud intendit Doctor Angelicus, cùm immediatè antè dicat: *contrariantur observantiæ Sabbathi*, nempè peccata, *inquantùm impediunt applicationem hominis ad Divina:* jam autem cùm finis præcepti non cadat sub præcepto, nec à fortiori cadunt illa, quæ finem illum impediunt, si non sint contra substantiam præcepti.

Inst. 1. Non tantùm peccata impediunt finem præcepti, sed etiam executionem ejusdem, nempè cultum Divinum.

Res. Cultum Divinum non esse executionem præcepti prohibentis opus servile, per quod Adversarii prohiberi peccatum volunt, sed esse finem illius, cùm interdicatur homini opus servile, ut faciliùs vacet Deo.

Inst. 2. Tenemur impedientia legis executionem tollere; sed peccata saltem impediunt executionem præcepti obligantis ad cultum Divinum: ergo.

Res. 1. Posse fieri quod aliquis, sanctificato die Dominico per auditionem Missæ solemnis, Concionis, Vesperarum &c. peccet, sicque Cultum Divinum non impediat.

Res. 2. Minùs impediri cultum Dei per cognitionem impuram, de qua statim pœnitet, quàm per studium speculativum trium aut quatuor horarum, & tamen hoc non prohibetur die Dominico aut Festo.

Res. 3. Peccatum impedire quidem, ut actus divinus ponatur cum magno affectu & speciali devotione, non tamen quo minùs ponatur debitè: nam si possit Sacerdos, commisso peccato, Horas suas debitè legere, ut nullus dubitat, quidni & Christianus Missam audire, Vesperis interesse &c.

ARTICULUS II.

Quænam opera interdicantur diebus Dominicis & Festis?

SUppono 1. triplicis generis esse opera, nempè Servilia, Liberalia, & Communia. *Servilia* sunt, quæ ex se famulatum quemdam habent, & non nisi ab iis, qui aliis inserviunt, communiter fieri solent, ut fodere, arare, ædificare, suere & alia mechanica, quæ principaliter consistunt in actione corporis; & ideo etiam *Corporalia* dicuntur. *Liberalia* sunt, quæ non habent effectum materialem & corporeum, vel, si habent, is ad exercitandum vel instituendum animum principaliter ordinatur, ut docere, concionari, consilium dare, cantare, organa pulsare, & quæ ordinariè sunt actiones liberorum & dominorum. *Communia* sunt, quæ dominis & servis, nobilibus & ignobilibus conveniunt, ut iter facere, piscari, ludere &c.

Suppono 2. Opus servile, ex eo quòd fiat gratis ex recreatione, aut pia intentione, non desistere esse servile, sicut liberale factum propter lucrum, ex intentione vana, aut turpi, cum magno labore, defatigatione &c. semper manet liberale: Ratio est; quia illa omnia nullo modo mutant naturam operis; & ideò si independenter ab illis sint diebus Dominicis licita vel illicita, etiam cum illis remanent talia.

Suppono 3. Ad determinationem operis servilis multùm conferre usum & consuetudinem Patriæ; nam cùm operis servitus aut liberalitas ab hominum existimatione depēdeat, quid de certis operibus communiter sentiatur, inspiciendum est.

Suppono 4. Non ita arctam esse prohibitionem operandi serviliter in die Dominico, aut Festo, quàm olim in Sabbatho; quia observantia Dominicæ non succedit observantiæ Sabbathi ex vi præcepti legis Divinæ, sed ex sola Ecclesiæ constitutione. His positis

CONCLUSIO I.

OMnia illa opera interdicuntur die Dominico aut Festo, quæ juxta Religionis consuetudinem reputantur Servilia, si pauca excipiantur; quod addo. 1. Permittuntur opera coquinæ, ut sunt, cibos parare, tortas, pastilios, placentas &c. coquere animalia minora, ut pullos, aves, lepores occidere; non tamen majora, ut boves, vitulos, oves, quia quantum ad illa, nisi calor vehemens impediat, præveniendum est, sicut & pro coctione panum, nisi certè populi multitudo, aut Festorum continuatio id exigeret. Item permittitur, propter majorem suavitatem, certorum fructuum, putà, fragrorum aut uvarum collectio. 2. Tolerantur illa, quæ pertinent ad domus nitorem, aut hominis decentem compositionem, ut lectum sternere, loca verrere, leviter certa utensilia lavare, vestes purgare, corpori aptare, etsi ut rectè aptentur esset aliquid leve sarciendum, aut suendum quod die præcedenti non fuit prævisum.

Prob. autem conclusio; quia operum servilium prohibitionem apertè declarat tum Ecclesiæ præceptum, tum praxis Fidelium, tum etiam consuetudo universaliter recepta. Hinc

Resol. 1. Vetita esse die Dominico aut Festo omnia opera ruralia, ut arare, seminare, metere, fœnum siccare, arbores cædere, vineam colere, sepem aptare &c. Patet ex Concilio Suessionensi.

Resol. 2. Non tantùm esse interdicta opera artis Lignariæ, Ferrariæ, Arariæ, Sartoriæ, Textoriæ, & aliorum hujusmodi: sed etiam Pictoriæ: volunt quidem plurimi pictores artem suam esse liberalem, sed cùm illius objectum sit quoddam arte factum sensibile & externum, ut est opus artis sculptoriæ, statuariæ &c. tenet communis sententia illius opera esse servilia, adeòque prohibita: non condemno tamen illos, qui permittunt ipsis delineationes, seu designationes, eò quòd magis videantur opera ingenii, quàm corporis; quamvis non suffraget illis; qui animi recreandi causa permittunt pingere.

Resol. 3. Etiam prohibitum esse in auro vel argento cælare, sigillum sculpere, horologium facere &c. quia de facto, utpotè ad artem fabrilem spectantia, sunt servilia.

Resol. 4. Idem esse dicendum de impressione librorum, sivè agatur de ordinatione characterum, quod negat Layman, sivè de impressione eorundem supra chartam, quod concedunt omnes, quia utrumque est verè mechanicum & servile opus; quandoquidem litterarum ordinatio, nihil aliud sit, quam fabricatio instrumenti mechanici ad opus mechanicum per instrumenta mechanica ordinati.

Resol. 5. Etiam inhiberi venationem, piscationem, & aucupium; si intermisceantur opera servilia in transportandis, deponendis, trahendis retibus, magnis instrumentis & similibus cum magno apparatu & gravi labore: hocque vetuit Concil. Turonense anno 1583. Ubi tamen excluditur labor & apparatus magnus (ut si quis animi relaxandi gratia piscaretur arundine, aut levi instrumento, insequeretur leporem cum uno aut altero cane, aucuparetur retibus exiguis extra Officiorum tempora) non videntur præfata condemnanda; eò quòd usus illa permiserit, ut ex communi Doctorum tenet Boudart.

Resol. 6. Etiam fœminis interdicta esse opera textoria acupictilia, & alia hujusmodi, ex Concil. Aquisgranensi cap. 22. addo ego & Monialibus certa opera apparenter pia, ut facere scapularia, texere chordulas, aptare Rosaria, conficere imagines cereas, sericas, chartaceas, aut ex alia materia: cùm hæc opera sint ejusdem rationis cum prioribus. Nec dicant, esse opera devotionis; aliàs dicam ego licitum esse fabricare statuam Salvatoris, imaginem ligneam B. V. Remonstrantiam Vener. Sacramenti; cùm hæc magis; quàm illa sint opera devotionis. Nec etiam allegent, quòd gratis operentur; cùm operari gratis, vel propter lucrum non variet rationem operis.

CONCLUSIO II.

ULtra servilia, quatuor alia prohibentur die Dominico, aut Festo c. 1. *De Feriis* nempè Mercatus, Placitum, Judicium criminale, & sacramentum publicum. *Mercatus* tria comprehendit. 1. Nundinas solemnes, quæ semel aut bis in anno fieri solent variis in locis: has prohibet Jus commune diebus præfatis, licèt pluribus in locis illas introduxerit consuetudo; quæ certè non est extendenda, sed potiùs ab Episcopis & Magistratibus abroganda, & Nundinæ in diem Feriatum transferendæ. 2. Quasi nundinas, gallicè *jour de marché*, ad quas conveniunt bis aut ter in hebdomada rustici, suburbani, & quædam aliæ personæ vulgares vendentes granum, herbas, radices, olera, pullos, ova &c. & hæ nullibi permittuntur diebus Dominicis aut Festis. 3. Sumitur pro qualibet emptione

& venditione, conductione, locatione, & similibus, quæ cum pt æveniti possint, justè diebus præfatis interdicuntur.

Ab hac tamen regula excipiuntur, juxtà Juenin, parte 5. pag. 157. rustici, quibus non nisi die Dominico, aut Festo ad urbem accedere valentibus vendi possunt necessaria, putà, calcei, vestes, pilei &c. secretò tamen & sine scandalo. Excipiuntur quoque peregrini, quibus varia desunt pro conficiendo itinere ipso die Festo, aut immediatè post Festum. Item excipiuntur vendentes & ementes ea quæ ad victum quotidianum requiruntur, ut sunt panis, vinum, cerevisia, carnes coctæ, fructus, electuaria, & alia quæ legitima consuetudine introducta sunt.

Nomine *Placiti* intelliguntur strepitus civilis & judicialis, & ideò non licet illo die partes audire, testes adducere, causam defendere, sententiam ferte, imò omnia, vel ad formationem processus, vel ad sententiæ prolationem, facta, sunt ipso facto irrita; non prohibentur tamen actus extrajudiciales; & ideò potest Advocatus causam privatim examinare, clientem interrogare; potest Notarius partes litis transcribere &c.

Per *Judicium criminale* intelligimus sententiam mortis, aut alterius pœnæ corporalis; ex causa tamen licet quandoque illo die ad mortem condemnare, ut sæpè fit in castris, ubi ad aliorum terrorem statim sine processu & sententia suspenduntur Rei: & idem est si fundatè timeant Judices, ne Justitia dilata injustè impediatur.

Sacramentum Publicum, est juramentum judiciale, quod die Festo (nisi fiat causa pacis, aut magnæ necessitatis) semper est prohibitum, & idem est de extrajudiciali ad confirmationem contractus, non tamen in aliis casibus, ut inauguraretur Doctor &c.

ARTICULUS III.

ALia opera, ut animæ seu spiritualia, liberalia, sicut & servis ac liberis communia non prohibentur die Dominico, aut Festo.

Ratio est; quia non veniunt nomine operum servilium, nec aliundè leguntur alicobi interdicta. Hinc

Resol. 1. Licere die Dominico exhortari, rudes instruere, Conciones disponere, in qualibet scientia studere, legere, disputare, componere, Advocatos consulere. Judices privatim informare, ad quælibet officia eligere; quia illa omnia sunt animæ opera.

Resol. 2. Nec prohiberi scriptionem, cùm sit opus mentis ac locutio quædam permanens ordinata ad nostram, aut alienam instructionem. Idemque videtur dicendum de transcriptione, quam aliqui mechanicam faciunt & servilem. Ratio est: quia eodem modo loquendum est de translocutione, ac de locutione; sed licita est scriptio, quia est quædam locutio: ergo & transcriptio, quæ nihil est aliud nisi translocutio.

Adde quòd sit opus liberis & servis commune: undè Romæ passim Copistæ Brevia aut Privilegia sine scrupulo transcribunt; quod & facere possunt Notarii & Curiæ Officiales, imò & mercatores, empta & vendita de libro diurno ad communem transferentes: modò tamen Divinis Officiis interesse non negligant.

Resol. 3. Licitum esse cantare, organis ludere, instrumenta musica tangere, digladiare, exercitationes militares facere, copias lustrare, imò & bellare; quia illa omnia vel de se, vel saltem ex consuetudine non reputantur servilia.

Resol. 4. Idem esse de itineratione, sive fiat equo, sive navi, sive lectica, sive rheda; quia non est opus servile, sed omnibus commune & naturale ad corporis conservationem, & ad negotia ubique peragenda ordinatum. Sed quid de conducentibus naves, currus, aut jumenta onusta? servilibus occupari extra dubium est, ideò, nisi excuset necessitas publica, consuetudo, aut damnum notabile in discontinuando itinere incepto, peccant juxta materiæ gravitatem, aut levitatem.

ARTICULUS III.

Quæ causæ permittere possint operationem servilem in die Dominico, aut Festo?

CONCLUSIO I.

EXcusare potest laborantem operis modicitas.

Ratio est; quia in moralibus parum reputatur pro nihilo, & aliunde non impedit quò minus possimus debitum Deo cultum reddere: quod confirmat D. Antonin part. 2. tit. 9. c. 7. §. 5. *Modicus recessus à medio non tollit bonum virtutis .... ideò quòd aliquis in horto aliquid faciat parvum, ut obturando sepem, vel evellendo malas herbas, vel suendo aliqua puncta vestis dissutæ vel caligæ, & hujusmodi, non judicatur violator Festi:* Unde non esset condemnandus, qui in horto suo plantam unam, aut alteram terræ infigeret, herbas ad breve tempus extraheret; peccaret tamen leviter, si ad unam horam laborem protraheret, & graviter si ad tres horas; imò si ad duas, si opus sit valdè servile, ut fodere, lignum aut lapides cædere &c. & hoc etiam extendi debet ad illum, qui eodem die toties per modica intervalla laboraret, ut tandem labor notabilis constitueretur.

Dixi: *Eodem die*; quia diversis diebus modicum laborans nunquam peccat mortaliter, eo quòd obligatio abstinendi ab opere servili, sit cuilibet diei affixa, & ideò transgressio unius diei non conjungitur cum transgressione alterius, ut patet etiam in jejunio, Horis Canonicis, &c.

CONCLUSIO II.

OPera servilia, quæ proximè ad Dei cultum pertinent, fieri possunt die Dominico; non autem illæ quæ tantùm remotè conferunt.

Prob. prima pars; quia per propinquitatem ad Dei cultum quasi liberalizantur, aut saltem ex consuetudine pro liberalibus reputantur. Et ideò non tantùm licet Crucem, imagines, aut Reliquias Sanctorum deferre, turribulum agitare, campanas palsare, organis insufflare &c. sed etiam Altaria candelabris, imaginibus, sertis, & aliis ornamentis vestire; unde Matthæi 12. dicitur quòd Sacerdotes faciebant omnia, quæ erant necessaria in Templo die Sabbathi.

Prob. secunda pars; quia cùm opera remotiora, cultui præsupponantur, etiam diei Dominico aut Festo, in quo cultus exhibendus est, debent præsupponi, seu ante fieri; & ideò, seclusa necessitate, non est licitum tapetibus parietes adornare, serta pro Altaribus conficere, Ecclesiam lavare, hostias pro celebraturis aut communicaturis facere, aut aptare; in his tamen facilius reperitur excusatio à mortali peccato, quàm in aliis servilibus, etiam aliqualiter ad Ecclesiam pertinentibus, ut calicem fabricare, sacellum ædificare, lignum aut lapides ad structuram templi vehere, mappas, corporalia, albas &c. lavare, agros Ecclesiæ colere; quia nisi adsit gravis necessitas, aut Episcopi vel Parochi facultas, illa tanquam verè servilia sunt omninò interdicta.

CONCLUSIO III.

OPerari serviliter permittit quandoque necessitas propria, aut aliena.

Prob. Ex Script. Matthæi 12. ubi Christus excusavit Discipulos spicas evellentes in Sabbatho, eo quòd esurirent: en necessitas propria, & ibidem habentem manum aridam eodem die curavit, Judæosque ipsum reprehendentes confutavit, exemplum ponens de bove in foveam lapso: en necessitas aliena. Hinc

Resol. 1. Posse laborare illum, qui non potest aliter sibi, aut familiæ suæ victum comparare: & quidem, si necessitas sit evidens, potest authoritate propria; si sit dubia petenda est Parochi licentia. Hoc tamen fieri debet secreto, audita priùs Missa.

Resol. 2. Medicos, chirurgos, pharmacopolas, infirmarios, in tantùm posse circa ægrotos operari, in quantùm requirit necessitas præsentis diei.

Resol. 3. Licere agricolis ad evitandum, imminentis pluviæ damnum segetes & fœnum transmutare, ligare, asportare, congregare; item in periculo inundationis fossas & aggeres aquis opponere; in periculo tempestatis uvas colligere; in periculo obsidionis mœnia & alia reparare, in casu necessitatis vias & pontes usui publico necessarios reficere; pro adventu Regis, causa pacis, aut alterius lætitiæ communis, ignes festivos construere, tabulata conficere: theatra ornare, in quantum antea non potuerunt præveniri.

Resol. 4. Etiam excusari posse Sartores absolventes die Festo vestes lugubres ipso die necessarias pro funeralibus, sicut & vestes militum ipso die discedentium, non tamen vestes sponsorum aut aliorum, cùm nulla prorsus sit necessitas: nisi certè meritò apprehenderentur rixæ graves, aut similia.

Resol. 5. Posse etiam laborare coquentes lateres, calcem, vitrum, cerevisiam, fundentes ferrum, salinarios, nautas, aurigas &c. quando opera inchoata non possunt nisi gravi damno relinqui; quamvis antea non debeant opus inchoare, nisi justa causa aut consuetudo legitima id permiserit.

Resol. 6. Famulos & ancillas, qui non possunt alibi ministerium aut laboritium reperire, vel certè non nisi cum notabili detrimento, posse, ubi à dominis coguntur, serviliter operari; quia in his & similibus non censetur benigna mater Ecclesia velle ad suam legem obligare.

CON-

CONCLUSIO IV.

EXcusat etiam quandoque laborantem Charitas; cui tunc cedit Ecclesiæ præceptum, & ideò licèt die Dominico sepelire mortuos, fossam pro sepultura disponere, nudos vestire, etiam vestes, si opus fuerit, assuendo. Item licitum est opus servile, ut succurratur determinato pauperi graviter, aut extremè indigenti, ubi alia media non suppetunt, quia si tunc licèt ipsi pauperi, licèt & alteri: Dico, *determinato pauperi;* quia cùm hujus præcepti obligatio sit gravis, non debet communi pauperum necessitati cedere.

Excusant aliqui operantes ratione peccati vitandi, cujus prævident periculum: hanc Charitatem spiritualem erga seipsum non condemno, credo tamen faciliùs fore peccati victores orando, legendo, Ecclesias visitando, aut aliis piis operibus se occupando.

CONCLUSIO V.

EXcusat etiam Superioris dispensatio, quam dare potest Summus Pontifex in tota Ecclesia, Episcopus in sua Diœcesi, imò & Parochus in sua parochia, permittente consuetudine, ubi saltem non est facilis ad Episcopum accessus: nihil tamen potest Confessarius ut Confessarius, nisi tantùm declarare (sicut faceret quilibet vir doctus) causam ad laborandum esse justam & sufficientem. Prælati autem Regulares nihil possunt respectu sæcularium, in quos nullam habent Jurisdictionem spiritualem, etiam in eorum Monasterio laborent: unde *videant Prælati* (inquit Portel in dubiis Regularium Verbo *Laborare*) *se peccare mortaliter, & facere mortaliter peccare alios, si.... patiantur quòd in suis conventibus sæculares laborent, etiam gratis.*

Virtute dispensationis concessæ ab Alessandro III. cap. 3. *de Feriis*, possunt Piscatores in Festis non solemnibus piscari haleces, quæ certo anni tempore maria nostra excurrunt, idque propter necessitatem vel utilitatem publicam, ne victui communi deficiant; non autem propter lucrum transitorium, ut volunt aliqui, qui ideò permittunt emptiones & venditiones, imò & opus servile die Dominico aut Festo, quando inde speratur lucrum notabile, vel, ut ajunt, extraordinarium: quasi verò Dei & Ecclesiæ præcepta cedere deberent mercatorum avaritiæ, & cupiditati. Prætereà dato gratis, quòd propter lucrum transiens dispensaverit Pontifex pro piscandis halecibus, malè trahitur consequentia ad alia opera prohibita, cùm dispensando in uno, non dispenset in altero; imò quasi fortius prohibet: quandoquidem exceptio firmet legem: unde si qui authores extendant dictam dispensationem ad thinnos, & alios pisces, qui tantùm certo anni tempore, eodemque brevi, capiuntur, in sola necessitate publica possunt se fundare.

CONCLUSIO VI.

PErmittit denique interdum laborem servilem consuetudo, legitima.

Ratio est; quia consuetudo sicut potest legem introducere, ita & introductam abrogare, vel ex parte illi derogare.

Dixi: *legitima;* quia videndum est, an non sit potius corruptela, quàm consuetudo, abusus, quàm usus: multa enim à Prælatis ex justa causa tolerantur, quæ non approbantur, & ideò consuetudini Barbitonsorum quoslibet ad se venientes radentium sese opponunt Prælati plurimi, & nupertimè Episcopus Atrebatensis, excusari possent quoad rusticos & opifices tota septimana labori occupatos, non tamen facilè quoad alios. Quantum ad Molitores, servari potest recta patriæ consuetudo, quæ non est extendenda, sed potiùs limitanda.

DISPUTATIO IV.

De quarto Decalogi Præcepto.

PRogredimur ad Præcepta secundæ Tabulæ, quæ hominem ordinant ad Proximum, sicut Præcepta primæ Tabulæ eundem ordinant ad Deum. Quoniam autem inter proximos nobis primo loco habendi sunt Parentes, utpote qui omne quod sumus, quod possidemus, ab illis post Deum obtinemus; ideò etiam inter Præcepta secundæ Tabulæ 1. loco ponitur Exodi 20. *Honora Patrem & Matrem tuam, ut sis longævus super terram.* Porrò Parentum nomine intelliguntur 1. Illi, qui nobis vitam corporalem dederunt. 2. Qui spiritualem, seu qui in Christo JESU per Euangelium nos genuerunt, ut Episcopi, Parochi, Sacerdotes &c. 3. Tutores, Curatores, Patrini & Adoptantes, eo quòd in Patris locum succedant. 4. Reges & Magistratus, qui sunt Patres populi. 5. Magistri, Pædagogi, Domini: unde servi Naaman Syri ipsum vocant Patrem 4. Regum 5. 6. Senes; & ideò prima ad Timoth. 5. dicitur: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.... anus ut matres.* Licèt autem hoc Præceptum principaliter respiciat illos, à quibus naturaliter sumus geniti; de aliis tamen etiam pauca dicemus; sicut & de obligatione Parentum collateralium & conjugum adinvicem, cùm nullibi videatur aptior locus.

QUÆSTIO I.

Qualiter honorandi sint Parentes?

HOnor parentibus debitus in quatuor præsertim consistit, in Amore, Reverentia, Obedientia & Sustentatione, ubi id exigit necessitas.

CONCLUSIO I.

TEnetur filius sub gravi peccato amare Parentes amore tum interno, tum externo.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. 7. *Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi;* atqui Parentes verum & sincerum amorem illo testantur: ergo tenetur filius eundem illis retribuere.

Prob. 2. Ratione: obligamur amore interno & externo Proximum diligere: ergo à fortiori Parentes, qui nos nihil nobis proximius; cùm persona Patris censeatur quodammodo eadem cum persona filii. Hinc

Resol. 1. Graviter deliquere contra pietatem filios, qui Parentes interiùs odio, contemptu, gravi indignatione, aut malevolentia prosequuntur, de eorum infortuniis gaudendo, de prosperitatibus dolendo, malum eis desiderando, mortem exoptando, sive ut ab eis liberentur, sive ut citiùs habeant hæreditatem; & ideò hanc propositionem meritò proscripsit Innocentius XI. *Licitum est absolute desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.*

Resol. 2. Reos similiter esse illos, qui Patrem aut Matrem exteriùs affligunt, qui torvo oculo, gestibus contemptivis, maledictionibus, injuriis, contumeliis &c. appetunt, qui eos despiciunt, domo excludunt, aspernantur, subsannant, illudunt &c. in quos invehit fortiter Script. Prov. 30. *Oculum, qui subsannat Patrem, & qui despicit partum Matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus & comedant eum filii aquilæ;* & cap 19. *Qui affligit Patrem & fugat Matrem, ignominiosus est, & infelix.*

CONCLUSIO II.

DEbet insuper filius Parentibus reverentiam corde, verbo, signo, & facto.

Prob. ex Script. Eccl. 3. *Qui timet Dominum honorat Parentes, & quasi Dominis serviet his qui se genuerunt:* unde D. Ambr. lib. 8. in Luc. *Honora* Parentes *tuos; quia suos Dei filius honoravit · legisti enim:* & erat subditus illis: *si Deus servulis, quemadmodum tu Parentibus?*

Prob. 2. Debet filius servire Parentibus quasi Dominis ex passu jam allegato; atqui servi Dominis suis serviunt cum magna reverentia, eos tanquam Superiores agnoscendo, humiliter alloquendo, caput inclinando, famulando &c. ergo & illa præstare debent filii Parentibus. Hinc

Resol. 1. Reos esse filios, qui in corde parentes non cognoscunt ut Superiores, licèt exteriùs illos honorent ad servandum decorum.

Resol. 2. Etiam graviter peccare, si detrectent parentes alloqui, salutare, cum ipsis conversari, si ipsos negent, tanquam incognitos tractent, ex societate expellant &c. Nollem tamen condemnare illum, qui ex justa causa dissimularet parentes cognoscere, ipsis tacitè consentientibus; quandoquidem non videantur in talibus circunstantiis inhonorari. Esset autem causa sufficiens, si aliàs cognito Patre, deberet filius pati damnum notabile vel in honore, vel in bonis fortunæ.

Resol. 3. Nunquam licere filio agere aut testari contra Patrem in Foro Civili, aut Criminali, nisi alimenta injustè denegata sollicitando, aut etiam nisi Pater reus esset læsæ Majestatis per conspirationem, aut proditionem; quia tunc ante factum, non post, teneretur illum desistere nolentem accusare; eo quòd bonum commune Reipublicæ prævaleat bono privato,

etiam

etiam Parentum; quod & facere deberet à fortiori, si esset disseminator Hæresis, aliosque corrumperet; cùm honor Patris Cœlestis præferri debeat honori Patris carnalis, Patrem Cœlestem taliter inhonorantis.

Resol. 4. Proferentes in Parentes verba de se provocativa ad gravem iram, peccare mortaliter contra pietatem, licèt non irascantur.

Resol. 5. Graviter delinquere filium, si Patrem aut Matrem percutiat, etiam leviter; imò si tantùm manum aut instrumentum elevet ad percutiendum; quia illa legi naturæ graviter adversantur. Pro majori hujus & præcedentis Conclusionis intellectione

Advertendum 1. Filium, qui sine justa causa ea facit, omittit, loquitur &c. ex quibus prævidet, aut prævidere debet Parentes contristandos, exacerbandos, in gravem iram concitandos &c. etiam graviter peccare, licèt factum, omissum &c. non sit de se peccatum. Ratio est; quia amor specialis & timor reverentialis, quem debemus Patribus nostris, seu iis qui sunt nobis loco Dei, id sanè exigit. Hinc accusatur peccati mortalis Esau, quòd sine causa acceperit uxorem de filiabus Chanaan, unde sciebat Patrem suum Isaac contristandum.

Advertendum 2. Odium, injuriam, contemptum, malevolantiam, quæ respectu alterius forent mediocres, graves reputari respectu Parentum, propter supremam eorum sub Deo potestatem.

Advertendum 3. Ità peccantem in Parentes, ut, si idem personę indifferenti faceret, peccaret mortaliter, duplicis mortalis esse reum; quia ultra virtutem violatam, v.g. Justitiæ, violat & Pietatem, quam ex jure naturæ debet Parentibus: ad quod reflectere debent Confessarii.

CONCLUSIO III.

PRæterea obedire debet filius Parentibus in omnibus, in quibus illis subest.

Prob. 1. Ex Script. ad Ephes. 6. *Filii obedite Parentibus vestris in Domino*, & ad Coloss. 3. *Filii obedite Parentibus vestris per omnia*.

Prob. 2. Exemplo Christi, qui non tantùm fuit æterno Patri *obediens usque ad mortem*, sed & paruit Mariæ Matri; & Josepho tanquam Parenti; quibus *erat subditus*. Etiam insigne obedientiæ exemplum nobis reliquerunt Rechabitæ, qui propter mandatum Patris semper à vino abstinuerunt, Jerem. 35. & præsertim Isaac, qui Patri ipsum immolare volenti sine reluctatione obedivit, Genes. 22.

Prob. 3. Ratione: tenentur Parentes debitam filiorum curam gerere, atqui id præstare non possent, si filii non tenerentur illis obedire: ergo. Porrò inobedientia contra expressa Parentum mandata, est genere suo peccatum mortale. Patet ex Deut. 21. ubi filius inobediens & contumax jubetur lapidibus obrui; imò Rom. 1. inter traditos in reprobum sensum ponuntur *Parentibus non obedientes*: excusat tamen materiæ parvitas; quia sicut non potest legislator subditos, sic nec Pater filium obligare graviter in re levi; cùm non possit excedere materiæ capacitatem.

Dixi: *Contra expressa Parentum mandata*; quia si tantùm sint exhortationes, consilia, monitiones &c. non peccabit filius contra obedientiam, illa non implendo: peccabit tamen ex alio capite, si factum, vel omissum sit aliunde prohibitum. Ex hac Conclusione

Resol. 1. Peccare mortaliter filium, si non obediat Patri in iis quæ spectant ad bonos mores, aut ad salutem, v. g. prohibenti commercium cum meretricibus, occasiones periculosas, conversationem certarum personarum, loca scandalosa, ludos prohibitos, contractus usurarios, simoniacos &c. Item præcipienti frequentationem Concionum, Catechismi, Sacramentorum, & aliorum ad salutem tum necessariorum, tum conducentium: ubi enim negligentia in illis prudentis arbitrio censetur notabilis, etiam notabiliter contra obedientiam delinquit filius.

Resol. 2. Etiam teneri obedire in iis, quæ respiciunt familiæ regimen, & domesticam administrationem, v.g. si præcipiat Pater, ut nihil de rebus familiæ donet, vendat, mutet, alienet &c. ut domum tali hora revertatur, ut non addiscat talem vel talem artem &c. juxta enim materiæ proportionem tenetur sub gravi, vel levi peccato illa exequi.

Resol. 3. Non teneri tamen filium obedire Patri vel Matri in omnibus: & ideò diximus in Conclusione: *In omnibus in quibus illis subest*: unde mandata paterna in quantùm adversantur præceptis, aut consiliis Evangelicis, non sunt adimplenda; & ideò Mater præcipiens filiæ, ut frequentet comœdias, spectacula, choreas, conversationes periculosas, &c. ut nubat viro impio, aut malè morigerato, non est audienda, Pater præcipiens filio, ut vendat cum fraude, exerceat contractus usurarios, duellum offerat vel acceptet, est omninò fugiendus, tunc enim militat illud Christi Matth. 10. *Qui amat Patrem aut Matrem plusquam me, non est me dignus*. Et illud Act. 5. *obedire oportet Deo magis, quàm hominibus*.

CONCLUSIO IV.

DEnique debet filius Parentibus subventionem: tum in corporalibus, tum in spiritualibus, ubi occasio vel necessitas exigit.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. 7. *Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris .... & retribue illis quomodo & illi tibi*; atqui veri Parentes ministrant filiis tum corporalia tum spiritualia: ergo & illa debent filii Parentibus.

Prob. 2. Ex D. Ambr. in cap. 18. Lucæ, ubi ait: *Etsi paveris matrem, adhuc non reddidisti .... cruciatus, quos pro te passa est, non reddidisti obsequia quibus te illa gestavit, non reddidisti alimenta quæ tribuit ..... non reddidisti famem, quam pro te illa toleravit ...... tibi illa quem voluit cibum non accepit, tibi, quem noluit cibum sumpsit, tibi vigilavit, tibi flevit, & tu illam egere patieris? ...... illi debes quod habes, cui debes quod es*; cùm autem potiora sint animæ jura, quàm corporis, quid non dixisset S. Doctor de subventione spirituali, si hac de re sermonem instituisset.

Prob. 3. Ratione, quia hanc obligationem nobis inculcant etiam bruta animantia, & præsertim ciconiæ, qui Parentes in senectute alunt, fovent, conservant &c. Hinc

Resol. 1. Quantùm ad spiritualia, teneri filium, cum modestia tamen & reverentia, admonere Parentes, ut resipiscant si adverterit eos aliena retinere, aut rapere, Sacramenta negligere, certa vitia frequentare, salutis curam non gerere &c. quod à fortiori verum est in periculo mortis, ubi tenentur de Confessario docto & prudenti illis providere, tempestivè Sacramentorum administrationem procurare, & religiosos aut alios eorum saluti conservandæ, aut procurandæ necessarios non elongare.

Resol. 2. Peccare graviter filium, si impediat quo minùs Parens faciat testamentum, Missas, eleemosynas, aut alia legata pro animæ salute relinquat, si Parentis mortui debita non solvat, aut nimium differat, legata non adimpleat, malè acquisita non restituat, modò sufficiat hæreditas.

Resol. 3. Quantum ad corporalia, obligari, si Parentes infirmi sint, eos visitare, consolari, curationem procurare: si sint captivi, aut incarcerati, eorum liberationem sollicitare: si sint injustè gravati, vexati, lacerati, eorum causam defendere: si indigeant, alimenta & alia ad victum & vestitum necessaria providere, quod etiam verum est, etsi mendicando, aut artem suo statui indecentem, vel ætati incompetentem exercendo possent victitare. Hæc omnia fundantur in jure naturæ.

QUÆSTIO II.

Quid filii debeant Parentibus in eligendo statu?

SUppono 1. non posse, à parentibus proles invitas ad Religionem, Clericatum, aut Matrimonium compelli, sive directè, sive indirectè, quia injustum est aliquem cogere ad id, respectu cujus Deus summam unicuique relinquit libertatem, undè excommunicantur à Trid. sess. 25. c. 18. *De Regularibus* quomodocumque virginem, viduam, aut aliam mulierem invitam ad Religionem cogentes, ad id favorem aut auxilium præbentes, Vestitioni, aut professioni suam præsentiam, consensum, vel authoritatem interponentes, & c. 17. permittit omnibus per vim, aut metum Religionem ingressis coram suo Superiore & Ordinario causas deducere, & re probata, exire. Item sess. 24. *De Reform. Matrim.* requirit ad valorem Matrimonii liberum sponsi & sponsæ consensum. Videant ergo immisericordes illi Parentes quantis criminibus se suosq; implicent, dum filios & filias tamquàm victimas infelices statui ingrato & involuntario devovent: quot enim indè desideria illicita, quot maledictiones, quod imprecationes, quot sacrilegia, impudicitiæ, desperationes? sæpè eheu! faciunt in altera vita damnatos, quos in hac vita fecerunt captivos.

Suppono 2. Quod sicut peccant Parentes filios ad status præfatos cogendo; ità & illos sine causa impediendo: si enim à Religione, aut Clericatu retrahunt, quod directè repugnat Charitati; si Matrimonio, illos variis exponunt peccatis, non advertentes cum Apostolo meliùs esse nubere quàm uri. Aliud esset, si tantùm retraherent à tali vel tali Religione: eo quòd ibi non ità religiosè viveretur vel à Matrimonio cum tali vel tali contrahendo; quia pravæ esset indolis, relinquentes interim

rim libertatem pro alia Religione, aut Matrimonio. Dixi: *sine causa impediendo*, quia si probè noverint filium ob complexionem esse omninò Religioni ineptum? ob mores pervicaces potiùs Monasterio, & sibi ipsi obfuturum, ob defectum scientiæ esse omninò statu Clericali indignum, licitè possunt illum impedire; imò ad id tenentur.

Suppono 3. Posse & debere quandoque Parentes prolium vocationem examinare, constantiam experiri, eorum propositio sese aliquandiù opponere, ut probent, an voluntas ex DEO sit, an ex levitate, aut phantasia. His positis

CONCLUSIO I.

VOlens inire Matrimonium, tenetur Parentum consilium & consensum postulare, si autem injustè denegent; potest, ipsis invitis, validè, imò & licitè contrahere.

Prob. 1. pars ex Script. Eccl. 6. quæ curam imponit Parentibus, ut nuptui tradant filios & filias, & quidem debitè: *Trade filiam . . . . & homini sensato da illam:* quomodo autem Parentes possent debitè proles in Matrimonio collocare, si ipsæ, inconsultis invitisque Parentibus, possent nubere? Unde peccat graviter contrahens non petito Parentum consensu; & idem est, si petitum justè denegaverint, quia prævident connubium proli suæ fore graviter damnosum corporaliter, aut spiritualiter. Quantum ad obligationem consilii petendi, non videtur esse gravis, imò petendo quis consensum, censetur & petere consilium, cùm debeat declarare omnia, quæ ipsum ad tale connubium provocant.

Prob. secunda pars; quia filius in eligendo statu, & præsertim Matrimonio, est ipso jure naturæ liberrimus, & aliundè nulla lege positiva statuitur defectum voluntatis Parentum esse impedimentum dirimens: imò Conc. Trid: Sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 1. gravit. reprehendit eos, *qui falsò affirmant Matrimonia à filiis familias sine consensu Parentum contracta, irrita esse & Parentes rata vel irrita facere:* Hac de re plura dicuntur in Tractatu de Matrimonio.

Prob. tertia pars; quia tantùm debemus Parentibus honorem & subjectionem in iis, in quibus sunt rationabiles, atqui ubi injustè denegant consensum, sunt irrationabiles: ergo &c. censentur autem injustè denegare, si Matrimonium contrahendum sit honestum, utile, ac salutare ipsi contrahenti: undè non semper est causa sufficiens Parentibus, denegandi justè consensum, si filius nobilis ducat ignobilem, dives pauperem, aut è contrà, si aliundè bona indoles, egregiæ qualitates, aut amor sincerus & honestus compenset id, quod natura aut fortuna denegavit; esset tamen, si indè familia graviter inhonoraretur, aut si contrahens posset per aliud Matrimonium æquè aut ferè æquè commodum, ac conveniens pacificare familias diffidentes, aut familiam paternam ab aliqua notabili necessitate liberare.

CONCLUSIO II.

NOn tenentur filii obedire Parentibus Religionem, aut Clericatum dissuadentibus; imò statim ubi sentiunt se à DEO vocatos, possunt ipsis inscijs, Clericatum assumere, vel Religionem ingredi, si justè timeant ab illis directè vel indirectè fore impediendos: limita tamen, nisi obstaret Parentum necessitas, aut alia circumstantia.

Ratio est; quia tunc præsertim militat illud Christi Matt. 1: *Qui amat Patrem aut Matrem plusquàm me, non est me dignus*: unde D. Greg. homil. 17. in Euangelia: *Quos adversarios in via Dei patimur, ostendo & fugiendo nesciamus*, & D. Hieronymus Epist. prima ad Heliodorum: *Licèt sparso crine & scissis vestibus ubera, quibus te enutrierat, Mater ostendat, licèt in limine Pater jaceat, per calcatum perge Patrem, siccis oculis ad vexillum crucis evola: solum pietatis genus est in hac re esse crudelem.*

Dixi: *Nisi obstet Parentum necessitas*, propter dicenda quæst. seq. Addidi: *Vel alia circunstantia*, nam si quis deflorasset virginem cum promissione Matrimonii, nec posset, nisi per connubium, damnum reparari, illicitè Religionem, aut Clericatum amplecteretur. Et idem est, si ligetur aliquo impedimento Professionem Religiosam irritante.

QUÆSTIO III.

An Parentibus graviter aut extremè indigentibus possit filius Religionem ingredi, & an Professus teneatur egredi?

SUppono 1. hanc quæstionem etiam habere locum in filio illegitimo: si enim tenetur Parens ipsum alere, reciprocum est, ut Parenti indigenti teneatur succurrere, item in filio emancipato, quia hæc obligatio non oritur ex paterna potestate, sed ex intimo sanguinis vinculo.

Suppono 2. Non teneri aliquem abstinere ab ingressu Religionis ob necessitatem fratrum, aut sororum extrà curam Parentum existentium. Ratio est, quia obligatio fratribus, aut sororibus succurrendi, tantùm est Charitatis, licèt majoris quàm respectu aliorum; Charitas autem, non obligat cùm gravi suo incommodo præsertim spirituali: expediet tamen illo casu ingressum differre, imò & omittere, maximè si sit soror gravissimè indigeat, eo quòd fœmina difficilius possit sibi consulere, aliundè majoribus exponatur periculis.

Dixi: *Extra curam Parentum existentium*, quia quamdiù sunt sub illorum cura; eorum necessitas censetur esse necessitas Parentum, quibus incumbit illis providere.

Suppono 3. Id quod resolvimus de obligationibus filiorum in favorem Parentum indigentium, à fortiori resolvendum esse de parentibus Religionem meditantibus respectu filiorum pauperum, cùm major sit hac in re obligatio Parentum quàm filiorum.

Suppono 4. Nomine *Parentum* huc etiam venire avos & proavos, quia sunt etiam vera principalia, licèt mediata, & ideò major requiritur necessitas in illis, quàm in principiis immediatis.

Suppono 5. Triplicem esse necessitatem: Extremam, Gravem, & Communem. Extrema est, quando Parens sine filii subsidio deberet mori fame, vel nuditate, eo quòd sit infirmus, captivus, aut incarceratus. Gravis est, quando non potest, sine gravi vitæ aut famæ incommodo, etiam parcè vivere; ut si teneatur cum status indecentia mendicare, aliis inservire, artem suæ sorti indecentem, vel ætati incompetentem exercere. Communis est, ubi potest sine status dedecore tenuiter vivere, licèt sæpiùs non tantùm superfluis, sed etiam convenientibus careat.

CONCLUSIO I.

PRopter Communem Parentum necessitatem, non tenetur filius ab ingressu Religionis abstinere, secùs propter gravem, aut extremam, si adsint certæ conditiones. Est communis quoàd utramque partem.

Prob. 1. Pars, quia talis necessitas reputatur levis, adeoque postponenda actui tam generoso & perfecto, qualis est ingressus Religionis: & idem dicendum est de qualibet necessitate, quæ non est actualis, sed tantùm futura, quia non tenetur filius Parentum indigentiam prævenire: undè 2. Corint. 12. dicuntur *filii non debere Parentibus thesaurizare*, idest, bona pro futura necessitate colligere, *sed Parentes filii*; cujus discriminis ratio est; quòd Pater tanquàm principium teneatur per se filio providere, filius autem, cum non sit principium, non debeat Parenti succurrere, nisi per accidens, seu in quantum indiget: quod sonat præsentem necessitatem, hocque docet D. Th. 2. 2. q. 101. art. 4. Fatendum tamen, ob communem, aut tantùm futuram Parentum necessitatem, sæpè consultum esse (non tamen obligatorium) ab ingressu Religionis abstinere: quod maximè verum est, ubi Parentes sunt ære alieno gravati, vel onusti prolibus, & præsertim puellis, quarum honor sine subsidio periclitatur. Imò in talibus circumstantiis non deberet ad religionem admitti, cùm sit periculum, ne Professus ob Parentum necessitatem inquietè vivat, alios inquietos reddat, imò & Superiores conturbet, ut fbis subveniat.

Prob. 2. pars: quia ingredi religionem, est tantùm consilii, & subvenire Parentibus graviter, vel extremè indigentibus, est præcepti naturalis: ergo. Unde Christus Matth. 15. graviter redarguit Judæos, qui suadebant filiis sub specie religionis, & munerum DEO oblatorum, Parentum miseriam negligere, volens ostendere omnes oblationes voluntarias, etiam Deo factas, postponendas esse Parentum indigentium pietati. Hinc

Resol. 1. Amplectentem statum Religiosum, relictis in gravi, aut extrema necessitate Parentibus, delinquere graviter, tenerique toto Probationis anno habitum dimittere, & si-

pro

profiteatur, ejus Professio est illicita, licèt sit valida, ut docent communiter Doctores.

Resol. 2. Etiam stare conclusionem nostram, licèt quis vovisset ingredi Religionem; vel enim vovit dum indigerent Parentes; & Votum, licèt validum, non obligat pro tempore indigentiæ, utpotè incompossibile cum præcepto naturali; vel ante & tunc propter rerum mutationem suspenditur ejus obligatio, sicut suspenderetur in eo, qui vovisset jejunare in pane & aqua, si fieret infirmus.

Dixi in conclusione: *Si adsint certæ conditiones*. Prima est ut filius remanens in sæculo non sit in occasione proxima peccati mortalis, quam vinceret ingrediendo Religionem, quia tenetur unusquisque ex Charitate ordinata magis curare salutem propriam spiritualem, quàm Parentum corporalem. Secunda, ut non sint aliæ proles, quæ possint & velint Parentibus succurrere. Tertia, ut sit vera & fundata spes Parentibus in sæculo subveniendi. Quarta, ut factus religiosus non possit ità facilè illis subsidium ferre: nam si possit in religione æquè aut faciliùs subvenire, posset illam ingredi: hoc autem accidere potest in Monasteriis divitibus, vel etiam, si se ad hoc obliget Conventus.

CONCLUSIO II.

SI filius non possit manens in religione Parentibus extremè indigentibus succurrere, potest, & tenetur egredi, petita priùs, licèt non obtenta, Superioris licentia.

Ratio est; quia omnia vota, votorumque executio cedere debent juri naturali fortiùs obliganti, quale est, secundum omnes, præceptum succurrendi Parentibus in nostro casu.

Confirm. 1. Si quis à Monasterio videret in Platea hominem ab equo indomito occidendum, nisi subveniret, posset Monasterio egredi, etiam Superiore egressum denegante, ergo à fortiori potest filius, ut succurrat parenti fame perituro.

Confir. 2. Licet invito domino aliquid surripere, ut subveniatur extremæ alterius necessitati, ergo licet, invito superiore, se ipsum substrahere Monasterio, ut sublevetur extrema Parentum necessitas.

Dices 1. Hoc esse verum, quando Parentum indigentia fuit ante Professionem, non autem quando contigit posteà.

Resp. Quod sicut filius per Professionem non desiit esse filius: ità nec desinit obligari subvenire Parentibus extremè indigentibus, quandocumque adveniat eorum indigentia.

Dices 2. Filius per Professionem moritur Mundo: ergo non ampliùs tenetur Parentibus.

Resp. Dist. Ant. Moritur Mundo, idest, actionibus mundanis, C. idest, nemini de mundo tenetur succurrere, N. nam tenetur, sicut quilibet alius proximo suo corporaliter & spiritualiter subvenire, ubi Charitas exigit: quidni & Parentibus?

Dices 3. Religiosus non habet proprium velle: ergo non potest, invito Superiore, egredi.

Resp. Dist. Ant. Non habet proprium velle in iis, in quibus rationabilis est Superior, C. in quibus est summè irrationabilis, ut in nostro casu, in quo tenetur sub gravi peccato, vel ipsemet succurrere, vel filio permittere, N.

Dices 4. Strictiori vinculo ligatur filius Superiori, quàm Parenti, cùm illi ligetur ex præcepto primæ Tabulæ, ad quod pertinet Votum; huic autem, ex præcepto secundæ.

Resp. Neg. Ant. In nostro casu: ad probationem dico, illam nimium, adeoque nihil, probare: probat enim eum, qui vovisset unum *Pater & Ave*, debere potius mortem Patris permittere, quàm illud omittere: unde ad gravitatem obligationis cognoscendam, non tantùm attenditur ad præceptorum qualitatem, sed ad gravitatem materiæ præceptæ, aut prohibitæ.

Dices 5. Saltem non potest, ubi Parens cedit juri suo.

R. Quòd sicut Parens non potest mortem sibi inferre, ita nec illi juri cedere, si non sit alius, qui succurrat.

Advertendum tamen extremam paupertatem esse rarissimam, adeòque non debere facilè Religiosos id sibi persuadere.

Dixi in conclusione: *Si non possit manens in Religione*; quia si possit, non potest egredi, eo quòd tunc religio non sit incompossibilis cum præcepto Parentibus subveniendi.

CONCLUSIO III.

UBi Parentum necessitas tantùm est gravis, non potest filius sine Prælati licentia (quàm non tenetur dare) è Monasterio egredi. Est communis.

Ratio est; quia certum est, secundùm omnes, minùs obligari filium Parentibus post Professionem, quàm ante, & consequenter non videtur obligandus post Professionem, ubi necessitas solùm est gravis, aliàs æqualiter obligaretur post Professionem, ac ante: jam autem, si egredi non obligetur, egredi non potest, cùm tantùm possit, quia obligatur.

Confirmatur: Non potest Clericus, deposito habitu Clericali, militiam, aut aliud statui suo indecens amplecti, ut subveniat gravi Parentum paupertati, ergo nec Religiosus, relicta vita communi, ad sæculum remeare: unde debet quidem ipsis post Professionem subvenire, sicut ante, quia res transit cùm suo onere; non tamen omni modo, quo ante, sed mediis statui suo accommodatis.

Dixi: *Quam non tenetur dare*; quia sicut filius non tenetur egredi; ita nec tenetur Superior licentiam concedere: si tamen religio conscia fuerit necessitatis Parentum, filium recipiendo, debet Prælatus vel per Monasterii eleemosynas succurrere, vel filio, si aliter subvenire non potest, egressum permittere, quia Monasterium virtualiter ad illa se obligavit recipiendo filium Parentum sic indigentium. Ubi autem potest filius remanens in Conventu, Parentibus subvenire modo statui suo convenienti, tenetur Superior licentiam ad id præbere: sive interim in receptione nota fuerit Parentum necessitas, sive non; & ideò, si Superior injustè illam deneget, potest inferior occultè & sine scandalo (salvis tamen manentibus obligationibus ordinariis & Regulari observantia) huic obligationi satisfacere, scribendo, laborando, celebrando, eleemosynas particulares sollicitando, caveat tamen ne mentiatur iniquitas sibi, & ne sub prætextu succurrendi, quærat sibi satisfacere: ut autem obvietur omnibus inconvenientiis, debet Prælatus, ubi noverit veram Parentum necessitatem, modus quibus filius succurrat, determinare, & alios prohibere.

Petes: Quid faciendum filio, ubi mortui sunt Parentes, aut à gravi necessitate liberati?

R. Teneri ad omnia vota, exercitia, & obligationes, ad quas, seclusa Parentum necessitate, fuisset obligatus; quia tantùm fuit suspensa illorum executio, in quantum erat incompossibilis cum præcepto subveniendi Parentibus: & ideò non tantum professus debet in Monasterium regredi, si fuerit egressus; sed etiam, qui tempore Parentum indigentiæ vovit Religionis ingressum, debet illam ingredi.

Scio plurimos sustinere votum illud esse invalidum, sed quo pacto? nescio: & certè si maritus qui vovit Religionem, teneatur illam ingredi, defuncta conjuge, quia votum fuit validum, quidni & in nostro casu? Præterea votum illud est de objecto bono, & secundùm se licito. Non potest quidem tunc licitè impleri, sed tantùm indè sequitur suspensam esse pro isto tempore executionem. Deinde si esset invalidum, quia impedit impletionem præcepti naturalis, ut volunt Adversarii, à fortiori invalida esset Professio Religiosa in iisdem circunstantiis, cùm æquè, imò magis illam impediat: hoc tamen negatur à Doctoribus communiter.

QUÆSTIO IV.

Quænam sit obligatio Parentum ad filios?

NUllam de obligatione Parentum erga filios mentionem facit hoc præceptum; quia sicut non datur præceptum de amore sui, eo quòd ad id sufficienter inclinet natura, ita & hic tacetur debitum Patris & Matris erga proles; quia ita in natura radicatum est, ut solius generationis memores, suæ obligationis erga genitos admoneantur. Quia tamen reperiuntur genitores ita naturæ obliti, ut quod in eorum corde scriptum est, legere contemnant, illorum oculis hanc obligationem admovit Apostolus Eph. 6. ubi ait: *Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate illos in disciplina, & correptione Domini*: varia debent filiis Parentes, quæ sequentibus conclusionibus discutiemus.

CONCLUSIO I.

DEbent filiis Parentes sincerum amorem, tum internum, tum externum. Hæc obligatio in ipso naturæ limine scripta est; unde videant quantum sint odibiles Deo & hominibus Parentes illi, qui propria pignora sine justa ratione odio, rancore, pravo affectu persequuntur, domo

expel-

expellunt, eorum aspectum non patiuntur, qui, ut uni faveant, alios tanquam adulterinos negligunt.

Dixi: *Sine justa ratione*; quia si propter gravem filiorum culpam denegent ad aliquod tempus domus ingressum, alloqui detrectent, indignationem testentur &c. idque solùm correptionis causa, non sunt condemnandi.

CONCLUSIO II.

OBligantur insuper Parentes ab ipso conceptus exordio debitè prolium suarum vitam fovere; quia ratio postulat, ut quibus vitam dederunt, eandem illis accuratè & diligenter conservare satagant, illosque ad justæ ætatis magnitudinem perducant. Hinc

Resol. 1. Peccare Matres, juxta materiæ proportionem, si post conceptam prolèm immoderatè itinerentur, saltent, currant, nociva bibant, aut comedant, si sibi & fructui in lecto, vel alibi non consulant, si de obstetricibus expertis non provideant, si tempore lactationis seipsas non observent. Item si sine causa proles lacte proprio non nutriant, quia ubi subest causa, non est peccatum, ubi deest, est saltem veniale, cùm natura ipsa, imò bruta partus suos nutrire doceant: *Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque ad nutriendum aliis mulieribus tendant*. Cap. 4. dist. 5.

Resol. 2. Delinquere, saltem venialiter, Patres & Matres, qui tempore Purificationis aut menstrui vacant impuris commixtionibus, ex quibus nascuntur nonnunquam proles monstruosæ, claudæ, gibbosæ, infirmæ.

Resol. 3 Reos esse Patres, qui cum periculo abortus, vel fructus extinguendi, aut ei notabiliter nocendi, conjuges crudeliter tractant, vexant, exasperant, percutiunt.

Resol. 4. Debere utrumque Parentem sub gravi peccato diligentem curam gerere, ne parvuli nimium plorando sibi graviter noceant, ne in ignem, aut aquam cadant, ne suffocentur: & ideò nunquam debent cum ipsis in eodem lecto dormire: unde, ut hoc infortunium præveniret Guido Illustrissimus Atrebatensium Episcopus, reservavit sibi *oppressionem parvulorum factam à quibuscumque personis cum iis in eodem lecto recumbentibus ante primum ætatis annum completum*.

Resol. 5. Etiam debere prolibus, donec ad ætatem sufficientem pervenerint, subsidia ad victum & vestitum suo statui proportionatum subministrare; imò ipsis in futurum, quantum honestè fieri potest, thesaurizare: ut, redditus annuos comparando, scientiam, artem, opificium, quo honestè vivant, procurando; & ideò, sicut peccant avari necessaria denegando, ità & nimium prodigi proles miseras relinquendo.

Dixi: *Quantum honestè fieri potest*: quia si rapinis, fraudibus, injustitiis divitias accumulent, potiùs ignes æternos sibi & prolibus thesaurizant, quàm vitæ transigendæ necessaria.

Resol. 6. Filios in Templis, aut in aliis locis, sine urgenti necessitate exponentes, sicut & in pauperum Xenodochiis ex avaritia collocantes, graviter peccare, tenerique ad restitutionem omnium damnorum Magistratui, aut pauperibus illatorum.

CONCLUSIO III.

STrictè obligantur Parentes instructionem & disciplinam salutarem per se, vel per alios, filiis procurare.

Prob. 1. Ex Script. Deut. 11. *Docete filios vestros* (verba mea) *ut illa meditentur*: & Eccl 30. *Doce filium tuum, & operare in illo*: quod egregiè præstitit Tobias, dùm filio dixit cap. 4. *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas Præcepta Domini Dei nostri..... omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant*. Plura vide ibidem.

Prob. 2. Ratione: Parentes producunt filios mundo, non propter mundum, sed propter Cœlum, seu propter æternam beatitudinem; & consequenter tenentur ipsos media, quibus illam assequi valeant, edocere. Hinc

Resol. 1. Teneri Parentes mores verè Christianos prolibus inspirare, eorum vitia & vitiosas inclinationes extirpando; virtutis studium inculcando, mortificationi Christianæ paulatim assuefaciendo, Fidei mysteria Deo, & Ecclesiæ præcepta edocendo, ad Divini Officii, Catechismi, Concionis Sacramentorum & frequentationem urgendo, à consortio sociorum pravæ indolis penitùs avertendo.

Resol. 2. Si has obligationes ratione negotiorum, officii, qualitatis, aut alterius impedimenti non valeant per se implere, teneri providere ipsis de Magistris, ac Præceptoribus piis & vigilantibus, qui illo munere exactè fungantur.

Resol. 3. Has instructiones inculcandas esse prolibus, maximè in ætate tenera: est enim puerorum animus, inquit Clavis Regia, tanquam tabula rasa, qui sicut facilè inducitur ad bonum, ità & facilè Parentum incuria declinat ad malum, à quo difficile est posteà illos retrahere, juxta illud Prov. 22. *Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea*.

Resol. 4. Non mereri nomen Parentum, qui, ut parcant sumptibus, spiritualem filiorum educationem negligunt, non attendentes, quòd melius sit illos mittere ad Cœlum cum virtutibus, quàm ad infernum cum divitiis.

CONCLUSIO IV.

QUia tamen exempla efficaciùs movent, quàm verba, debent Parentes in omnibus seipsos præbere exemplum bonorum operum: unde D. Hieron Epist. 7 ad Lætam. *Mementote vos Parentes virginis, magis tam exemplo doceri posse, quàm voce*.

Ratio est; quia verba statim evanescunt, exempla autem semper habentur præ oculis. Præterea quis facilè credat dicenti, & non facienti? Hinc

Resol. Maximè scandalosos esse Parentes illos, qui coram pueris impudica loquuntur, blasphemias evomunt, maledicta congerunt, uxores, proles, domesticos appetunt injuriis, imprecationibus &c. sectantur ebrietatem, furibundorum instar ira abripiuntur, Ecclesiam rarò frequentant, rarius Conciones, rarissimè Sacramenta.

CONCLUSIO V.

DEnique obligantur Parentes corripere filios delinquentes, discretè tamen & cum prudentia; & ideò dicit Apostolus Ephes. 6. *In correptione Domini*.

Prob. Ex Script. Prov. 13. *Qui parcit virgæ, odit filium suum*. Et cap. 23. *Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur: tu virga percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis*: Item Eccl. 30. *Tunde latera ejus, dum infans est, ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ*. Ex quo patet castigationem à teneris annis esse adhibendam, ne tunc concipiant vitia ad alias ætates facilè transitura.

Prob. 2. Ex gravi supplicio, quos Deus afficit Parentes in corripiendis filiis incurios & negligentes: unde ideò Heli cadens retrorsum *Fractis cervicibus mortuus est*. 1. Reg. 4. ideò duo filii ejus Ophni & Phinees uno die occisis; ideò translatum ab ejus domo Sacerdotium, multaque mala ejus posteris illata.

Dixi: *Discretè tamen & prudenter*, ut non excedant indulgentia, vel austeritate; & ideò peccat Pater, qui pueros rarò corripit; peccat & Mater, quæ ex amore apparenter materna, sed de facto crudeli, eorum castigationem impedit; peccat uterque, dum tantùm exhibent verba, ubi veniendum esset ad verbera; *Heli propter filios periit*, inquit Chrysost hom 9 in 1. Epist. ad Timoth. *Illos quippe cùm acriùs coercere debuisset, verbis tantùm levibus monuit: quo circa dum illis molestus esse severa increpatione recusat illos & seipsum una perdidit. Audite hæc Patres*.

Peccant secundò: Parentes nimiùm severi, suntque in causa, cur quando in odium, pusillanimitatem, imò & desperationem adducantur filii: quod maximè cavendum monet Apost. ad Coloss. 3. *Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant*.

Peccant tertiò: Qui magis iræ impetu, quàm Charitatis impulsu, magis vindicta, quàm correctione, magis phantasia, quàm ratione in filios sæviunt, & correctis nequidem placari volunt. Pro Coronide hujus quæstionis

Advertendum, defectus Parentum in filios militare contra Justitiam; & ideò, si sint aliunde peccaminosi, committunt duplex peccatum in Confessione exprimendum.

QUÆSTIO V.

Quid debeant Parentes filiis illegitimis?

SUppono 1. Debere ipsis amorem, instructionem, exemplum, & correptionem, sicut legitimis, cùm militet eadem ratio: unde tantùm est quæstio de alimentis.

Suppono 2. Nomine *Alimentorum* venire non tantùm victum, vestitum, lectum & habitationem, sed etiam medicinas infirmo, funeralia mortuo, & cætera proportionata statui.

Suppono 3. Filios illegitimos (id est illos qui extra Matrimonium validum procreantur) alios esse Spurios, alios naturales.

tes. Spurii sunt, qui nascuntur ex personis ad Matrimonium inter se contrahendum inhabilibus, putà incestuosis, sacrilegis, adulteris: Naturales verò, qui procreantur ex illis, qui Matrimonio legitimo possunt ad invicem copulari. His suppositis

CONCLUSIO I.

TEnetur Mater alere filium, sive naturalem, sive spurium usque ad triennium completum, nisi lacte careret, aut non lactandi justam causam haberet: quo casu ad lactationis expensas tenetur Pater l. 6. Cod. *De Patria potestate*: si tamen Pater non esset solvendo, deberet in hac obligatione Patri succedere Mater.

CONCLUSIO II.

TRansacto triennio, tenetur Pater tum filio naturali, tum spurio alimenta præbere; ipso tamen deficiente; obligatur Mater l. 5. ff. *De liberis agnoscendis*: si autem etiam deficiat Mater, tenentur Avi & alii ascendentes.

Prob. autem conclusio de filio Naturali, quia ratio Naturalis dictat puerum esse alendum; sed post debitam lactationem nulli hæc obligatio magis competit, quàm Patri, cùm puer sit sanguis ejus, semen illius &c. Præterea per nullam legem positivam eximitur ab hoc onere naturali; quin è contrà potest, deficientibus filiis legitimis, omnia bona sua donare, vel relinquere filio naturali.

Probatur etiam de filio Spurio; quia per hoc quòd sit Spurius, non desinit esse filius, nec minùs jus habet ut sibi vita conservetur, quàm alter: ex copula quidem per leges reprobata natus est; sed non est justum, ut filius innocens, propter crimen Parentum, à Parentibus relinquatur: undè Leges Civiles, quæ videntur prohibere, ne Pater filio spurio alimenta subministret, sunt à Jure Canonico correctæ, tanquam juri naturæ repugnantes, licèt maneant in suo vigore quantùm ad hoc, quòd nihil possit ipsi causa mortis donare vel relinquere, ne scilicèt hæredum legitimorum minuatur hæreditas. Hinc

Resol. 1. Idem esse de filia spuria, cui tenetur Pater relinquere dotem alimentis post triennium necessariis præcisè correspondentem.

Dico: *Præcisè*; quia si excedat, tenetur spuria & ejus maritus, si nubat, non expectata Judicis sententia, hæredibus legitimis excessum restituere: hæc autem dos constitui debet etiam ex fructibus Beneficii si Pater sit Beneficiarius, & desint patrimonialia; quia si possit ex illis pauperibus succurrere quidni & propriæ proli & ideò Constitutiones Pii V. quæ videntur spuriis etiam prohibere alimenta, intelligi debent, aliquando illa aliundè haberi possit.

Resol. 2. Hanc obligationem sive paternam, sive maternam alendi filios; transire ad hæredes illius, qui ad id tenebatur: sicut & ad illos, quibus Pater & Mater universa bona rel querunt, quidquid contradicant aliqui, quia quantum ad portionem bonorum alimentis subministrandis necessariam, videtur donatio probabiliter invalida; & ideò debent illi vel spurium alere: vel partem bonorum huic oneri correspondentem relinquere.

Resol. 3. Hanc obligationem, etiam afficere Religiosos, quibus certorum bonorum permittitur libera administratio, non tamen alios; & ideò imputet sibi stulta mulier quæ consentit illi, à quo sciebat nullum sibi & proli recipere posse subsidium: expedit tamen ad cavendum scandalum & ad servandum Religionis honorem, quem exposuit ovis scabiosa, prolem, etiam statim à partu, retrahere, & in loco Matri ignoto Monasterii expensis alere, si illas facere recuset Mater.

Resol. 4. Solvenda esse à Patre debita, quæ pro alimentorum necessariorum comparatione contraxit filius; si autem laborando, vel aliundè illa sibi procuravit, ad nihil tenetur Patre, quia in tantùm tenetur, in quantum filius indiget: ubi autem arte vel modo decenti potest sibi necessaria procurare, non censentur indigere. Dico: *Modo decenti*; quia si, Patre alimenta negante, debuit illa per mendicationem quærere ultra, quòd graviter deliquit, pater, tenetur æquivalens pauperibus restituere, nisi esset ipsemet pauper.

Resol. 5. Si vivente Patre vel existente Tutore, Mater ultrà triennium filium aluerit, possit alimenta repetere, si protestata est se animo repetendi illa præbere l. 34. ff. *de liberis cognoscendis*; non potest tamen mercedem laboris, quem in alendo filio impendit, exposcere; quia non videtur rationabile, quòd Mater obsequium illud naturale, filio proprio impensum velit repetere: si autem non fuit protestata, nihil repetere potest: quia reputatur amore Patris, aut filii id gratis fecisse.

Resol. 6. Si, mortuo Patre, nec existente Tutore, Mater aluerit filium bona aliqua possidentem, posse expensas repetere; si animo positivo repetendi aluerit, aliàs si defuerit animus ille, censetur liberaliter id filio præstitisse.

QUÆSTIO VI.

Quid suis debeant Patres spirituales, & è contrà?

NOminè *Patrum spiritualium* huc veniunt, duo personarum genera, nempè animarum nostrarum Pastores, ut Episcopi, Parochi, Superiores &c. & illi qui nos suscipiunt in Baptismo, aut Confirmatione, quos ordinariè Patrinos vocamus: & de utrisque breviter dicemus.

CONCLUSIO I.

INcumbit Pastoribus oves pascere; & ideò ut hanc obligationem inculcaret Christus Petro, dixit illi tertiò: *Pasce oves meas*. Joan. 21. quasi vellet dicere, ut explicat D. Bernard. lib. de colloquio Simonis ad Jesum § 11. Pasce *Exemplo conversationis*, *verbo Prædicationis*, *fructu orationis*: hanc triplicem obligationem conabimur probare.

Prob. prima pars, *de Exemplo conversationis*, tum ex Scrip. 1. ad Timoth 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate*, & ad Titum 2. *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate*, tum ex SS.PP. Aug de Pastorib. c. 4. *Omnis qui malè vivit in conspectu eorum, quibus præpositus est, quantum in ipso est, occidit . . . . . oves &c.* Greg. part. 3. curæ Pastoralis Admonitione 5 *Scite Prælati debent, quia si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt: unde necesse est, ut tantò se cautius à culpa custodiant, quanto per prava quæ faciant, non soli moriuntur*; tum etiam Ratione; quia si illi, qui corpora mundo genuerunt, teneantur generis exemplo prælucere, quidni & tenerentur illi, qui debent animas gignere Cœlo? Hinc

Resol. Triplici crimine reos esse Pastores, qui per vitam suam dissolutam ovibus suis sunt scandalo in rebus gravis momenti; ultra enim peccatum contra Castitatem v. g. & contra Charitatem, cui opponitur scandalum datum, etiam peccant contra Justitiam, per quam obligantur ratione Officii populum sibi commissum ædificare.

Prob. secunda pars, *de Verbo Prædicationis*, Similiter 1. ex Script. Ezech. 33. *Si me dicente ad impium: impiè morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua; ipse impius in iniquitate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram*. Et 2. ad Timoth. 4. *Prædica verbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina* 2. Ex Conc. Valentino III Arelatensi VI. & tandèm Trid. Sess. 5. *de Reform.* Cap. 2. ubi legitur: *Statuit & decrevit Sancta Synodus omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & omnes alios Ecclesiarum Prælatos teneri per seipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum Sanctum Jesus Christi Evangelium*. Et paulò inferius docet omnes illos, qui obtinent Ecclesias curam animarum habentes, debere per se, vel per alios idoneos, si legitimè impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, & Festis solemnibus Verbum Dei populo proponere. 3. Ratione; quia, cùm teneantur ignorantes docere, peccatores à via iniquitatis avertere, Hæreticos, quantùm in se est, ad Ecclesiæ gremium reducere, Justos in via salutis confirmare, necessariò debent in hunc finem Concionem, Catechismum, Exhortationes, Admonitiones tum publicas, tum privatas, tum in Tribunali pœnitentiæ, tum extrà instituere. Hinc

Resol. 1. Graviter delinquere animarum curam gerentes; seque innumeris exponere peccatis, si absque debita scientia & instructione onus Pastorale suscipiant.

Resol. 2. Peccati lethalis reos esse illos, qui Catechismum negligunt, cùm ferè unicè ex illo animarum sibi commissarum salus æterna dependeat.

Resol. 3. Etiam mortaliter peccare, non tantùm qui rarò Concionem habent, ubi vitia redarguant, virtutes extollant &c. sed etiam qui prædicando in altis ambulant, quærentes conceptus sublimes, & ea, quæ sunt ad captum populi, negligentes: sic enim concionari, & non concionari, perinde est; ità ut verificetur illud Threnorum 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis*.

Resol. 4. Si habeant in suo districtu Hæreticos, aut peccatores publicos, puta concubinarios, usurarios, blasphemos &c. debere modis omnibus satagere, ut eos ab hæresi, vel à viis suis pessimis retrahant prædicatione, controversiis, privata instructione, adhortatione, obsecrationibus, incre-

increpationibus, imò censuris, ubi opus fuerit.

Resol. 5. Graviter esse culpabiles coram Deo Pastores illos, sicut & alios Confessarios, qui in Tribunali pœnitentiæ quosilibet peccatores à quibuslibet peccatis præcipiti absolutione donaut, nulla adhibita exhortatione, & salutari monitione: meminisse debent se esse animarum medicos, & consequenter teneri, quantùm in se est, morbos præsentes curare, & futuros præcavere: circa *Præsentes*, ad verum dolorem, verumque propositum fortiter excitando: circa *Futuros*, peccati horrorem, Dei judicia, infernum, æternitatem, Dei amorem, eorum ingratitudinem &c. ob oculos proponendo; & interim, ubi opus fuerit, cum fortitudine, temperata tamen mansuetudine, absolutionem denegando aut differendo; ne si secus faciant, meritò applicetur eis illud Ezech. 13. *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis &c.* dimittentes peccatores cum pace, & apparenti absolutione, qui ideò in peccatis dormiunt cum securitate.

Resol. 6. Denique peccare contra Charitatem & Justitiam Pastores illos, qui vix unquam extra tempus Paschale in Confessionali se exponunt, & ferè omnes ad illud tempus remittunt: licèt enim in rigore solùm teneantur Fideles semel in anno confiteri; tenentur tamen Parochi, ubi illi se præsentaverint, ipsorum Confessionem excipere; nisi certè justo impedimento detinerentur. Meminerint etiam suæ obligationis in visitandis infirmis, admonendis, edocendis, consolandis, Sacramenta eis tempestivè ministrando, preces ab Ecclesia ordinatas recitando, & eorum morti, si fieri possit, per se, vel per alium assistendo.

Prob. tertia pars, *de fructu orationis*; tum ex Script. Hebr. 5 *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*; tum ex D. Aug. lib. de Doct. Christi, c. 15. ubi de Pastore ait, *sic orator antequam dictor ..... prius quàm exerat proferentem linguam, ad Deum levet animam*; tum etiam Ratione; quia Sacerdos est quodammodo medius inter Deum & homines constiturus, ut populi necessitates tum corporales, tum præsertim spirituales Deo humiliter repræsentet, pro ipsis orando, & identidem sacrificando: Unde peccant graviter qui nunquam, aut raro pro plebe sibi commissa Sacrificium applicant.

E contra debent Fideles Pastoribus suis 1. *obedientiam* in iis quæ pertinent, aut conducunt ad salutem, juxta illud Hebræ. 13. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. 2. *Reverentiam*; quia *qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habentur*, inquit Apost. 1. ad Timoth. 5. 3. *Subsidium*, eis Decimas de omnibus, juxta patriæ consuetudinem, sine fraude ministrando: dicit enim Script. *Non alligabis os bovi trituranti: & dignus est operarius mercede sua*. Ibid. Item debent & ipsis *sincerum amorem*: unde peccant specialiter contra Pietatem, qui Pastores suos odio, contemptu, irreverentia, detractione, contumelia, injuriis &c. prosequuntur, sicut & contra Justitiam peccant, qui Decimas, & alia ipsis debita non solvunt. Dixi: *Pastoribus suis*; quia respectu aliorum Sacerdotum solùm debent reverentiam dignitati eorum Sacerdotali, quamvis in gradu & necessitate æquali sint aliis præferendi.

CONCLUSIO II.

TEnentur Patrini sub gravi peccato instruere filios spirituales de Fide, Religione, virtutibus, & moribus Christianis.

Prob. 1. Ex S. Aug. ser. 215. de Tem. *Filios quos in Baptismo excipitis, scitote vos fidei jussores pro ipsis apud Deum extitisse, & ideò tam illos, qui de vobis nati sunt, quàm illos, quos de fonte excepistis, semper castigate, & corrigite, ut castè, justè, & sobriè vivant.*

Prob. 2. Ratione; quia, ut docet D. Thom. tenetur unusquisque officio suo fungi; atqui Patrinus assumit in se officium pædagogi respectu filii spiritualis: ergo tenetur illum de omnibus ad salutem necessariis imbuere. Ab hoc onere tamen sæpè liberantur propter curam Parentum, Pastorum exhortationes, Præceptorum Catechismos frequentes &c. quod ordinariè supponitur in partibus Catholicorum, nisi contrarium appareat. Similiter excusant Patrinum plurimi, quando filius spiritualis jam est sufficienter instructus, eo quòd non censeatur amplius indigere Pædagogo: credo tamen: si etiam adultus vitam dissolutam, aut Hæresim amplecteretur, fore obligatum Patrinum, deficientibus Parentibus, fortiter adlaborare, ut ipsum bonis moribus imbueret, aut ad Ecclesiæ gremium reduceret; cùm etiam tunc in illa materia teneret locum Patris. Alia Patrinorum obligatio est, ut quos ædificare debent exemplis, non scandalizent peccatis.

Econtra debent filii spirituales Patrinis suis amorem reciprocum, reverentiam filialem, & obedientiam obligationi Patrinorum proportionatam; ità ut, si in illis desint, peccent specialiter contra Pietatem.

QUÆSTIO VII.

Quid debeant alii quasi Parentes suis respectivè, & è contra?

ALii quasi Parentes sunt Principes & Magistratus, Tutores, Toparchæ, Domini, Præceptores, & Senes.

CONCLUSIO I.

DEbent Principes & Magistratus suis exemplo prælucere, eorum saluti obviantia tollere, ipsos conservare, Justitiam eis rectè administrare.

Prob. prima pars 1. Ex Script. Ps. 2. *Et nunc Reges intelligite: erudimini qui judicatis terram: servite Domino in timore.* 2. Ex Aug. lib. 5. de Civit. Dei c. 24. *Neque enim nos Christianos quosdam Imperatores ideò felices dicimus, quia diutius imperarunt, vel hostes Reipublicæ domuerunt &c. sed felices eos dicimus, si justè imperant ..... si suam potestatem ad Dei cultum maximè dilatandum Majestati ejus famulam faciunt, si Deum timent, diligunt, colunt &c.* 3. Ratione; quia *Regis ad exemplum totus componitur Orbis*; & ideò videant Principes, videant & Magistratus, quot peccatis se suosque exponant, si eorum vita sit scandalosa: sciant sibi à Deo datam esse potestatem, non in destructionem, sed in ædificationem.

Prob. secunda pars; quia instituti sunt Reges & Magistratus non tantùm ut temporali Reipublicæ tranquillitati consulant, sed etiam ut Religionem, Ecclesiæ disciplinam, moresque Christianos conservent, & promoveant; atqui non possunt ea fideliter exequi, nisi tollant illa, præsertim publica, quæ subditorum Saluti æternæ adversantur: ergo. Majorem probat Conc. Parisiense VI. parte 2. c. 2. ex S. Isidoro Hispalensi, *Cæterùm intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem: sæpè per Regnum terrenum Cœleste Regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra Fidem & disciplinam Ecclesiæ agunt, vigore Principum conserventur &c.* Unde debent Magistratus è suis territoriis meretrices expellere, lupanaria exterminare, comœdias; spectacula, & alia inhonesta juvenum mores corrumpentia nullatenus permittere; usuris, blasphemiis, perjuriis fortiter resistere: debent, & præsertim Reges, homicidia, & duella pœnarum severitate coercere, ut fecit non minus feliciter, quàm fideliter Regum Christianissimus Ludovicus XIV.

Prob. Tertia pars; quia tum Reges, tum Magistratus præficiuntur populo, non ut præsint, sed ut ipsi prosint; eorumque leges & mandata eò tendere debent, ut subditorum conservationem, pacem, tranquillitatem, imò & commodum procurent.

Prob. quarta pars, de Justitia rectè administranda, tum ex Script. Sap. 1. *Diligite justitiam, qui judicatis terram*: & Isaiæ 5. *Væ..... qui justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo*; tum ex Conc. Paris. sup. *Regale ministerium est populum Dei gubernare & regere cum æquitate & justitia*. Tum etiam Ratione; quia ubi non regnat Justitia, potius est Chaos latronum, quàm societas Christianorum. Hinc

Resol. 1. Peccare graviter Magistratus, qui præponunt, & patiuntur Judices ignaros, injustos, aut nimium interessatos: attendere enim debent ad illud Exodi 18. *Provide de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam.*

Resol. 2. Peccare & ipsosmet Judices, si Officium illud suscipiant sine sufficienti legum peritia, scientia, prudentia, imò sunt in continuo statu damnationis, quamdiu illud non dimittunt.

Resol. 3. Etiam Reos esse illos, qui pauperum, viduarum, pupillorum causas negligunt, qui sine justa ratione lites protrahunt, qui Juris ordinem pervertunt, qui sunt personarum acceptores, qui sontes absolvunt, & insontes condemnant, qui ultra stipendium justum aliquid exigunt.

Ex correlativo debent subditi Regibus & Magistratibus 1. *honorem*, juxta illud primæ Petri 2. *Regem honorificate*. 3. *obedientiam* justis eorum Legibus & Mandatis: unde Rom. 13. *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal &c.* sicut autem non est cujuslibet examinare, an bellum aliquod sit justum, necne, ità nec an tributa justè, vel injustè imponantur. Denique *fidelitatem*, ità ut nihil contra Principem, Patriam, bonum publicum moliantur.

CONCLUSIO II.

DEbent Tutores Pupillis educationem, tum corporalem, tum spiritualem, ità ut, si in eis desint, peccent, sicut peccarent veri Parentes, quorum loco jure publico, constituuntur; & ideò debent etiam esse ipsis exemplo, ne destruant factis, quod adstruunt verbis. Curam insuper tenentur gerere bonorum Pupilli sui, ità ut peccent; juxta materiæ proportionem, si illa dilapident, injustè administrent, sibi usurpent, si sua culpa pereant, si illa, dum possunt, non augeant, si tempore debito illorum computum reddere detrectent.

Pupilli reciprocè debent illis tanquam parentibus *amorem, honorem, obedientiam*, in iis quæ spectant ad eorum tutelam, ità ut peccent mortaliter, si in re gravi sint inobedientes, irreverentes &c.

CONCLUSIO III.

TOparchæ, idest, Oppidorum, aut Pagorum Domini, debent, quantùm in se est, subditorum saluti tum æternæ, tum corporali consulere: *æternæ* quidem, Parochos prudentes & doctos eligendo, scholas pro instruenda juventute aperiendo, abusus contra Dei, aut Ecclesiæ præcepta extirpando, juventutis dissolutiones non tolerando, compotitationes in tabernis tempore Officii Divini, aut nimium serò severè puniendo, dissidentes ad pacem & concordiam revocando &c. quæ ut facilius impleantur, debent esse Parochus & Toparcha in illis promovendis, sicut in aliis omnibus, cor unum, anima una, *Temporali* verò, eos nec opprimendo, nec ultra modum gravando, lites inter vasallos impediendo componendo, finiendo; causas pauperum, viduarum, pupillorum libenter audiendo, & eas justè judicando, eorum segetes, herbas, & alia hujusmodi cursu, aut venatione non conculcando, pauperibus subveniendo &c.

Econtra debent vasalli Toparchis amorem, honorem, obedientiam; *amorem* propter ipsorum curam & sollicitudinem; *honorem* propter excellentiam & dominationem; *obedientiam* illorum obligationi proportionatam.

CONCLUSIO IV.

TEnentur Domini famulos suos diligere, compensare, instruere, corrigere.

Prob. prima pars ex Script. Eccl c. 7. *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua*, & c. 33. *si est tibi servus fidelis sit quasi anima tua, quasi fratrem sic eum tracta*: & certè si personas indifferentes tenemur diligere, quidni à fortiori illas, quæ serviendo, & obediendo conantur in omnibus nobis placere? & ideò debent Domini, ut monet Apost. servis minas remittere, cum illis tanquam cum ejusdem naturæ consortibus agere; cum benignitate, non cum arrogantia præcipere: *Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi: nec principandi superbia, sed providendi misericordia*. Aug. lib. 19. de civit. Dei cap. 14.

Prob. secunda pars; quia *dignus est operarius mercede sua* 1. ad Timoth. 5. & ideò debent ipsis ultrà alimenta labori & obsequio proportionata, mercedem, de qua convenerunt, sine fraude, sine dilatione exhibere. Hinc peccant, juxta materiæ gravitatem, qui famulis necessaria ad victum denegant, qui mercedem non suppeditant, qui illam, ipsis invitis, retinent, aut differunt, qui famulos infra infimum pretium conducunt, aut nulla facta conditione, quod justum est recusant, qui ægrotos dimittunt, aut curare negligunt &c. qui senes expellunt &c.

Advertendum tamen, non deberi famulis tempore infirmitatis mercedem; imò nec debet Dominus expensas Medico, Chirurgo, Pharmacopolæ faciendas solvere, nisi famulum urgeret gravis, aut extrema necessitas.

Prob. tertia pars; quia cùm Dominus sit servo instar Patris, tenetur ipsum de Fidei mysteriis, Religione, & moribus Christianis per se, vel per alium instruere: nam *si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior*. 1. ad Timoth. 5. Unde seriò invigilare debet, an Dei, & Ecclesiæ præcepta noverit, an Christianorum rudimenta calleat, Sacramenta frequentet, orationi manè & vesperi incumbat, obligationi suæ diebus festis & Dominicis satisfaciat, an Christianè vivat &c.

Prob. quarta pars; quia quamdiu illorum curæ subsunt, tenentur respectu illorum Patris officium gerere, & consequenter delinquentes corrigere: imò, ubi delicti gravitas exigit, etiam castigare, non tamen pro defectibus levioribus verbis asperis, aut verberibus excipere. Ubi autem, adhibita correctione sufficienti, non desinit famulus esse aliis scandalo debet expelli: *Ne patiatur*, inquit Conc. Mediol. III. de Officio Patrisfamilias, *in familia esse quempiam qui blasphemus sit, qui perjurus, qui corruptis moribus, qui obscœnè quidquam vel loquatur, vel agat qui denique cæteris turpis vitæ exemplum præbeat*.

Similiter debent famuli Dominis 1. *reverentiam* seu honorem: *Dominos suos omni honore dignos arbitrentur*, inquit D. Paulus 1. ad Timoth. 6. & ideò peccant specialiter contra Observantiam famuli, qui heros suos contemnunt, irrident, negligunt, calumniantur, de absentibus detrahunt &c. 2. *Obsequium rationabile*, idest, *non ad oculum servientes: sed servientes sicut Domino, & non hominibus*. Ephes. 6. & certè justum est, ut qui stipendium pro famulatu accipit, etiam rationabile reddat obsequium: undè si minus laboraverit, quàm soleant alii famuli ejusdem conditionis mediocriter laboriosi, minuendum est pro rata stipendium, &, si totum recipit, tenetur ad restitutionem partis; imò & ad interesse, quod inde passus est Dominus, nisi ille sciens remittat. 3. *Obedientiam*, quam inculcat Apost. Ephes. 6. *Servi, obedite Dominis carnalibus*. Ad Titum 2. *hortare .... Servos Dominis suis subditos esse*: & ne putent illam tantùm deberi Dominis piis, & prudentibus, dicitur 1. Petri 2. *Servi subditi estote in omni timore Dominis; non tantùm bonis, & modestis, sed etiam discolis*: unde peccant mortaliter, si in re gravi sint inobedientes: caveant tamen ne ipsis obediant in iis, quæ Dei aut Ecclesiæ mandatis adversantur. Hinc meritò propositionem sequentem proscripsit Innoc. XI. *Famulus, qui submissis humeris, scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam Virginem & multoties eidem subservit deferendo scalas, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà, ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur*.

4. *Fidelitatem*; nam, ut dicitur ad Titum 2. debent servire Dominis suis *non contradicentes, non fraudantes; sed in omnibus fidem bonam ostendentes*; & ideò ultra peccatum non tantùm tenetur ad restitutionem eorum quæ surripiunt; sed etiam illorum, quæ ipsorum culpa pereunt, aut ab aliis surripiuntur; imò licèt sine culpa; ubi quoad certarum rerum custodiam ita conventum est.

CONCLUSIO V.

PRæceptores debent discipulis amorem, doctrinam, correctionem & exemplum; discipuli autem præceptoribus amorem reciprocum, reverentiam & obedientiam, in iis quæ spectant ad eorum curam. Hæc omnia patent ex natura rei: unde peccant præceptores falsa, temeraria, aut scandalosa docendo, scholam, Catechismum, aut ea, quæ ad bonos mores pertinent, negligendo, injustè aut indiscretè puniendo, correctionem debitam omittendo, scandalosè vivendo &c.

Peccant & discipuli Præceptorem odio habendo, irridendo, irritando, despiciendo, convitiis, injuriis, detractionibus lacerando, ipsi in studiis, & aliis suæ curæ subjectis inobediendo &c.

CONCLUSIO VI.

DEbent Senes Junioribus exemplum, & hi debent illis reverentiam, præsertim si sint vitæ probatæ. Primum patet ex facto Eleazari, qui ne juvenes scandalizarentur, maluit mori, quàm carnes porcinas contra legis edictum manducare. Secundum Prob. ex Script. Levit. 19. *Coram cano capite consurge, honora personam Senis*. 1. ad Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut Patrem*.

QUÆSTIO VIII.

Quid sibi invicem debeant Parentes collaterales, quid Conjuges?

PArentes Collaterales hìc intelligimus illos, qui non descendunt ab invicem, ut sunt Fratres, Sorores, Avunculus & Nepos, & alii consanguinei & affines.

CONCLUSIO I.

PArentes Collaterales debent sibi invicem amorem, honorem, & in necessitate subsidium.

Ratio est, quia pietas naturalis dictat, quòd plus debeamus iis, qui nobis carnis cognatione, aut affinitate sunt conjuncti, quàm extraneis; & consequenter quòd specialiter debeamus eos diligere, adjuvare & reverentiam aliquam ipsis exhibere. Hinc

Resol·

Reſol. 1. Teneri exprimere in Confeſſione circumſtantiam parentelæ tanquam ſpeciem mutantem, ſi ſe invicem gravi injuria, detractione, contumelia, odio, contemptu, percuſſione, aut aliter proſequantur. Nollem tamen hoc extendere ultra 3. gradum, imò neque ad 3. gradum utrinque completum: quia, moraliter loquendo, non tanti ſit conſanguinitas, aut affinitas illa; ut credatur inductiva ſpecialis peccati mortalis, ubi quis deficit in amore, reverentia, aut ſubſidio: non nego tamen ultra peccatum ordinarium inducere peccatum veniale contra Pietatem.

Reſol. 2. In defectu aliorum teneri ſibi invicem alimenta præbere; non tantùm in gravi, aut extrema neceſſitate, quæ obligat omnes, ſed etiam in ordinaria paupertate: cùm ſibi invicem majori obligationis vinculo ligentur, quàm alii.

Reſ. 3. Etiam ſtare hanc obligationem, ubi frater, ſoror &c. facti ſunt ex ſua culpa indigentes, ſi hic & nunc ſint in vera neceſſitate: quia etiam tunc urget ad ſubſidium naturalis Pietas. Ut tamen victui per laborem, aut induſtriam quærendo aſſuefierent, poſſent aliquandiu deſeri, modò haberent undè mors impediretur: quod magis verum eſt, ubi remedium illud judicatur expediens pro corrigendis moribus diſſolutis, & ſcandaloſis.

Reſol. 4. Parentes inferiores etiam debere quamdam obedientiam parentibus ſuperioribus, non tantùm in linea recta, ut ſunt Avi, Proavi, de quibus diximus; ſed etiam in linea tranſverſa, ut ſunt Avunculus, Amita, quia eorum in parentela ſuperioritas id exigit.

CONCLUSIO II.

OBligantur Conjuges 1. *Ad amorem mutuum?* quia tenetur quilibet proximum diligere: quis autem proximior uxori, quàm Maritus, aut Marito, quàm uxor? cùm ſint *duo in carne una*. Undè Eph. 5. dicitur: *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam:* & ad Titum 2. dicitur de uxoribus: *viros ſuos ament*.

2. *Honorem:* nam mulier debet reverentiam Marito tanquàm capiti, debet & Maritus honorem uxori tanquàm adjutorio collaterali, cùm non ſit ejus famula, ſed ſocia, juxtà illud Adami Geneſ. 3. *Mulier, quam dediſti mihi ſociam*.

3. *Obedientiam proportionatam:* mulier enim tenetur obedire viro in iis, quæ pertinent ad bonos mores, bonorum adminiſtrationem, domus regimen &c. quia caput eſt familiæ; & ideò 1. Petri 3. legitur: *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis;* Maritus autem obedire debet uxori in reddendo debito conjugali, de quo poſteà.

4. *Societatem conjugalem*, ideſt, Cohabitationem: *qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari*, Matth. 5. quod intelligendum eſt tam de cohabitatione quoad domum, quàm quoad torum.

5. *Debitum Matrimoniale*, cùm ideo ſint Matrimonio conjuncti, ut illo mediante genus humanum multiplicent. Eorum obligationem inculcat Apoſt. 1. Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter uxor viro &c.*

6. *Alimenta*; quia ſunt *duo in carne una*; jam autem *nemo unquàm carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fovet eam*. Epheſ. 5. Hinc

Reſol. 1. Peccare graviter contra amorem mutuum conjuges ſi ſeſe afficiant gravibus odiis, maledictionibus, contumeliis, imprecationibus, rixis, injuriis &c. quæ peccata eò ſunt graviora, quò majori Charitatis vinculo ligantur. Item ſi Maritus uxorem, & à fortiori, ſi uxor Maritum graviter percutiat.

Reſol. 2. Ream eſſe peccati lethalis uxorem, contra honorem Marito debitum, ſi ipſum irrideat, ſubſannet, verbis aſperis, contumacia, capitoſitate, ad iram, blaſphemiam, perjuria &c. provocet. Similiter Reus eſt & Maritus, ſi uxorem infamet, aut in illam evomat verba infamatoria, v. g. vocando adulteram, ſi indè immineat periculum infamiæ, licèt abſque animo infamandi, aut injuriandi dixerit.

Reſol. 3. Delinquere mulierem contra obedientiam, juxta materiæ proportionem, ſi detrectet ea exequi, in quibus Marito ſubditur; nam ſicut tenetur Maritus familiam regere, bona adminiſtrare, uxoris & domeſticorum curam gerere, victui & veſtitui neceſſaria providendo, pravos mores & peccatorum occaſiones ab eis avertendo; ita & tenetur uxor in illis obedire. Non eſſe tamen culpanda mulier, quæ, viro prodigo bona dilapidante, occultè pecunias aliquas ſurriperet, ad ſui & prolium ſuſtentationem in futurum. Idem poteſt ad erogandas eleemoſynas ſuæ conditioni proportionatas, ſi Maritus illas deneget; modò tamen vitentur rixæ & perturbatio pacis.

Dixi: *In quibus Marito ſubditur:* nam in rebus ad ſalutem pertinentibus, & debitæ domus adminiſtrationi nullatenùs adverſantibus, non tenetur obedire; peccatque Maritus ſi illas prohibeat.

Reſol. 4. Violari graviter ab uxore ſocietatem conjugalem, ſi Maritum alio migrantem nolit ſequi, niſi factus eſſet vagabundus poſt Matrimonium, aut niſi immineret mortis, aut peccati gravis periculum, aut etiam interveniſſet pactum in Matrimonio de non mutando loco quo tamen non obſtante, deberet illum comitari, ſi ipſi juſta neceſſitas diſcedendi ſuperveniret, v. g. infirmitas, Regis mandatum &c. Non videtur tamen obliganda ad ſequendum Maritum, ubi hic vellet pro libitu ad partes remotiſſimas diſcedere; puta, in Indias; quia non cenſetur mulier in contractu Matrimoniali illam ſibi obligationem impoſuiſſe. Item hanc ſocietatem violat Maritus, ſi abſque conſenſu conjugis ad tempus notabile diſcedat ſine gravi cauſa, qualis eſſet mandatum Principis, Reipublicæ utilitas, familiæ neceſſitas.

Reſol. 5. Peccare lethaliter conjuges debitum Matrimoniale denegantes, niſi excuſaret infirmitas, periculum abortus, & alia, de quibus in tract. de Matrimonio.

Reſol. 6. Peccare Maritum graviter, ſi paucis caſibus exceptis alimenta deneget uxori: quod verum eſt, etſi pro his obtinendis laborem, aut induſtriam debeat impendere; quia illam accipiendo, cenſetur id onus ſuſcepiſſe: hocque exigit amor conjugalis. Sed quid ſi mulier dotem non attulerit? Etiam tenetur, ſivè interim ipſa ſit pauper, ſivè dives; ſi dotem conſtituere nolenti conſenſerit Maritus; quia tunc cenſetur uxoris perſonam pro dote accipere. Si tamen uxorem divitem acceperit, nulla facta mentione dotis, non tenetur illam alere, niſi dotem præbeat; quia tunc, ut volunt Doctores, tacitè convenitur de dote conſtituenda. Aliud eſſet, ſi Pater eſſet dives; non ipſa, quia ſibi nunc imputare debet, quòd uxorem indotatam acceperit.

Dixi: *Exceptis paucis caſibus*: 1. Si Pater dotem filiæ promiſſam non ſolvat, cùm poſſit, non tenetur ipſam alere; quia dos conſtituitur, ut indè Maritus ſuſtineat onera Matrimonii, & alat uxorem l. 20. *De Jure dotum.* Si autem pars dotis ſolvatur, tenetur ad partem alimentorum, & non plus.

Dixi: *Cùm poſſit:* nam ſi Pater & uxor non ſint ſolvendo, nec in promiſſione interceſſerit dolus, ad alimenta obligatur Maritus, ſicut & quoties uxor, aliis deficientibus, eſſet in gravi aut extrema neceſſitate, id exigente arcto conjugii vinculo. 2. Nec tenetur ipſam alere, ſi pro ſuo libitu à viro diſcedat, vel ob levem Mariti exceſſum in ipſius caſtigatione, aut quid aliud futile; ſecùs ſi diſcederet ob caſtigationem graviter inordinatam, vel ob morbum Mariti contagioſum, aut venereum, vel etiam ob culpam propriam, quæ non tendit directè in ſeparationem.

Nec alimenta debet uxori, ſi crimen committat, propter quod dotis bona ſunt fiſco addicta; & idem eſt ſi propriam dotem validè vel invalidè conſumat, inſcio Marito; quia quando perit dos ex ſola uxoris culpa, perindè eſt ac ſi non fuiſſet ſoluta; ſecùs dicendum, ubi dos perit caſu fortuito, aut ſine uxoris culpa.

Reſol. 7. Etiam teneri uxorem alimenta præbere Marito ex bonis dotalibus, aut aliundè provenientibus, etiamſi ex propria culpa ſit incarceratus, ad triremes damnatus, infirmus, exul &c. ſi nempè indigeat, nec ſibi neceſſaria comparare valeat; quia id poſtulat vinculum conjugale.

Pro fine hujus quæſtionis & Præcepti, advertendum eſt zelotypiam inordinatam non rarò familiarem conjugibus, ſæpè eſſe grave peccatum, ſi non ratione ſui (cùm interdùm ſit tantùm ſuſpicio de fide alterius) ſaltem ratione effectuum: quot enim inde jurgia? quot rixæ? quot imprecationes? quot perturbationes? undè ſeriò monendi ſunt, ut peſſimam tot malorum radicem eradicare ſatagant.

DISPUTATIO V.

De quinto Decalogi Præcepto.

DElirarunt olim Manichæi circa quintum Decalogi Præceptum, Exod. 20. ſic breviter expreſſum, *Non occides:* Volebant enim per illud non tantùm prohiberi occiſionem hominis, ſed etiam cujuslibet animalis; imò & deſtructionem plantarum & herbarũ; cùm tamen animalia Gen. 9. & herbæ ac legumina Gen. 1. nobis ſint à Deo conceſſa in cibũ. Hunc Manichæorũ errorẽ reprehẽdẽs Aug. l. 1. de Civ. Dei c. 20. ſic loquitur, *Cùm legimus, Non occides, ſi propterea non accipimus hoc dictũ eſſe de frutetis, quia nullus eſt eis ſenſus, nec de animalibus irrationalibus . . . quia nulla nobis ratione ſociantur &c.* undè licitè poteſt homo

homo sua; vel quæ nullius sunt animalia, occidere: aliena verò si occidat, peccat quidem, non quia occidit, sed quia occidendo nocet proximo: non excusarem tamen peccati venialis illum, qui sine causa animal crudeliter occideret, aut de ejus doloribus delectaretur, cùm hoc aliqualiter repugnet naturæ, licèt non repugnet præcepto *Non occides*, quod solam verat hominis occisionem. Quia tamen hæc occisio variè potest considerari; ideò sex diversa in hac disputatione tangemus, nempè homicidium authoritate publica, homicidium sui-ipsius, homicidium alterius authoritate privata, bellum, duellum & abortum.

QUÆSTIO I.

An non liceat occidere malefactores, quot, & qua forma.

CONCLUSIO I.

NEmini licet authoritate privata occidere malefactorem. Est communis & certa.

Ratio est; quia nemini licet occidere, nisi id sibi à Deo mortis & vitæ Domino mediatè, vel immediatè fuerit commissum; sed nulli agenti authoritate privata id commissum est immediatè à Deo, vel mediatè ab ejus Ministro; aliàs non ageret authoritate privata, sed publica: ergo. Quod & verum est, licèt occidendus cederet juri suo; quia licèt vitæ suæ usum habeat, non tamen dominium, quod soli Deo competit. Hinc

Resol. 1. Non licere Patri filiam, aut Marito uxorem in adulterio deprehensam occidere; undè proscripta est propositio sequens ab Alexandro VII. *Non peccat Maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Leges quidem Civiles non puniunt Maritum ut homicidam in tali casu; sed, ut inquit D. Thom. 4 dist. 37. quæst. 2. art. 1. *Ecclesia in hoc non est adstricta legibus humanis, ut judicet eum sine reatu pœnæ æternæ.*

Resol. 2. Non solùm homicidam, sed & parricidam esse illum, qui occidit Principem suum Tyrannum, seu tyrannicè populum regentem; imò in Conc. Constantiensi definitum est, hæreticum esse, asserere licitam esse privato occisionem Tyranni.

Dixi: *Qui Principem suum*; quia volunt Doctores licere privato occidere Tyrannum, qui non legitimè, sed usurpativè Regnum, aut Statum armis occupavit; quia hostis est Reipublicæ: sed dixerim, salvo meliori judicio, id non licere, nisi illi, quorum interest Rempublicam regere, aut defendere, id cuilibet privato permiserint: aliàs censetur authoritate privata occidere: quod intrinsecè malum est. Dicunt quidem adesse consensum Reipublicæ præsumptum, sed in materia tanti ponderis, cujus justitia aut injustitia non à judicio cujuslibet privati, sed à publica authoritate dijudicanda est, non est tam facile præsumendum.

CONCLUSIO II.

LIcet authoritate publica occidere malefactores, est certa & praxi omnium Nationum conformis.

Prob. 1. Ex Script. quæ postquàm dixisset Exodi 20. *Non occides:* subdit c. 22. *Maleficos non patieris vivere. Qui coierit cum Jumento, morte moriatur.* Et Lev. 20. jubetur interfici qui declinaverit ad magos & ariolos. Id ipsum confirmat Apost. ad Rom. 13 ubi insinuat Principem aut Magistratum gladium portare ad sumendam de malè agentibus vindictam: *Non est igitur iniquitatis* (inquit August. Epist. 54. ad Macedonium post init.) *Sed potiùs humanitatis societate devinctus qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator.*

Prob. 2. Ratione, quia sicut expedit membrum putridum separari ut totum corpus vivat, & conservetur; ita expedit quandoque ad conservationem pacis, quietis, & securitatis publicæ hominem noxium & scandalosum de medio tolli. Miror sanè quosdam Thomistas Scoto affixisse opinionem contrariam, quasi docuisset 5. Decalogi Præcepto etiam prohiberi malefactorum occisionem, cum 4 dist. 15. quæst. 3. expressè sententiam nostram teneat. licèt neget ibidem pœnam mortis posse furibus imponi propter simplex furtum, de quo conclusione sequenti.

CONCLUSIO III.

LIcet authoritate publica occidere omnes illos malefactores, quorum crimina, cujuscunque generis sint, graviter adversantur bono communi Reipublicæ, & ideo occidi possunt non tantùm illi, quorum mentionem facit Scriptura, sed etiam fures, adulteri, incendiarii, hæretici, proditores, Rei læsæ Majestatis &c.

Ratio est; quia hi non minùs sunt pestiferi & nocivi conservationi & tranquillitati corporis communis, quàm illi. Si autem inquiras ubi reperiatur Dei dispensatio, ut illi justè occidantur? Dicam in cordibus nostris esse impressam ab eo, à quo scripta est ibidem lex naturæ dictantis extirpandam esse partem putridam, ne totum pereat.

Dices 1. Lex Mosaica prohibebat occidi furem diurnum. Exodi 22. ergo &c.

Ref. Hoc prohibuisse: quia, cùm tunc populus non esset addictus latrociniis, sufficiebat pœna mitior ad cohibendam manum; crescentibus autem paulatim latrociniis, & furtis, debuit augeri pœna: tandem, cùm fierent ita communia, ut perturbaretur pax, bonum, & securitas Reipublicæ; inflicta est pœna mortis pro gravioribus, imò & pro aliis sæpius repetitis.

Dices 2. Scotus supra citatus negat posse occidi furem: quod & ante ipsum negavit Alexander Alensis, hac ratione ductus, quòd ut pœna sit justa, debeat esse crimini proportionata, *pro mensura peccati erit & plagarum modus.* Deut. 25 atqui in rebus huius vitæ bona fortunæ obtinent locum ultimum, & vita primum: ergo injustitia est hanc pro illis auferre.

Ref. 1. Doctores Subtilem & Irrefragabilem id sustinuisse; quia, ut docet Soto, tempore D. Thom (cui Præceptor, adeoque contemporaneus fuit noster Alensis & ferè Scotus) non occidebantur fures simplices, & ideò invehit idem Soto in Baldum, quem putat fuisse authorem, ut pro furto simplici imponeretur pœna mortis: imò expressè hanc Scoti sententiam sustinet D. Thom. 2. 2. quæst. 66. art. 6. ad 2. ubi sic loquitur: *Non pro quolibet peccato mortali infligitur pœna mortis, sed solùm pro illis quæ inferunt irreparabile nocumentum, vel etiam pro illis, quæ habent aliquam horribilem deformitatem; & ideò pro furto, quod irreparabile damnum non infert, non infligitur secundùm præsens judicium pœna mortis, nisi ubi furtum aggravatur per aliam gravem circumstantiam, sicut patet de Sacrilegio.* Quid pro Scoto expressius? undè mirum est quosdam Thomistas, eò usque Scotum lacerasse, ut ejus sententiam dixerint esse iniquam, temerariam, periculosam.

Resp. 2. Scotum, sicut & D. Thomam locutum fuisse secundùm jura antiqua Imperialia, quæ pro furto simplici imponebant quidem fustigationes, incarcerationes diuturnas, damnationem ad triremes &c. non tamen pœnam mortis; jura autem nova id statuerunt, non pro furto simplici, seu præcisè, quia damnosum est personæ privatæ, ut intelligit Scotus, sed pro furto, cui annexa est gravis circumstantia, puta, grave damnum Reipublicæ, ut furtum nocturnum, domesticum, sacrilegum, publicum, seu in viis publicis, furtum bestiarum in agris, equorum in pratis, pannorum, lanarum, coriorum &c. ad siccationem expositorum: ex illis enim graviter impeditur publica securitas, mercatura, negotiatio, famulatus necessarius &c.

CONCLUSIO IV.

NOn possunt ordinariè condemnari ad mortem malefactores, nisi servato ordine Juris, nec possunt occidi, nisi antea concesso tempore necessario pro recipiendis Sacramẽtis.

Prob. prima pars; ex Script. Deut. 17. *Non occidatur, uno contra se dicente testimonium.* Et paulo post requiritur testimonium duorum aut trium. Si autem occidi non possit reus sine testimonio sufficienti, nec poterit à fortiori sine examine, sine accusatione, sine convictione, sine defensione &c. Præterea exigit natura actus publici, ut ex potestate & scientia publica procedat; atqui talis est justa hominis occisio facta authoritate Judicis legitimi: ergo. Hinc

Resol. 1. Peccare Judicem per defectum, si in examine Rei, circumstantiarum, Accusatoris, & testium, non adhibeat diligentiam sufficientem, si nimium præcipitet, si reo Advocatum deneget, si seipsum defendentem detrectet audire.

Resol. 2. Peccare per excessum, si reum examinet de rebus, quarum nec directè, nec indirectè præcessit accusatio, aut juridica suspicio; si admittat Testes suspectos, aut jure non admittendos, si reum gehenna torqueat sine sufficienti ratione, si condemnet ad mutilationem, aut mortem crudeliorem, quàm criminis ratio exigat.

Resol. 3. Judicem esse homicidam, si jubeat occidi illum, quem certo novit esse reum, si secundùm allegata & probata non probetur talis: quia licèt scientia publica non semper sufficiat ad occidendum aliquem, ut dicemus postea, semper tamen requiritur.

Dixi in Concl. *Ordinariè*: nam 1. si quidam sceleratus ratione comitatus, artis magicæ, aut aliunde non posset capi, posset citatus, licèt nec præsens, nec auditus, ad mortem à quolibet

interendam condemnari, præmisso tamen processu, & modo occidatur de territorio proprio: nam peccaret qui illum occideret extra territorium Principis, cùm Princeps alibi nullam habeat jurisdictionem. 2. Si quis justitiæ Ministrum in foro publico, aut in ipso Tribunali occidat, sine alia forma potest occidi; quia facti notorietas tenens locum Accusatoris & Testium, facit publicam scientiam; & excitat publicam potestatem ad actum justitiæ publicum, & ideo id etiam extendunt Doctores ad quodlibet factum ita publicum & notorium, ut nulla tergiversatione possit colorari. Tertiò: quando expedit ad aliorum terrorem repertos in flagranti delicto statim interficere, ut fit quandoque in bello.

Prob. secunda pars; quia si expedit malefactorum corpus occidere, ut desinant nocere, expedit & magis eorum animam per Sacramenta vivificare, ne pereant sine fine: unde Clem. V. Clement. prima *De Pænit. & Remiss.* sic loquitur: *cùm secundum statuta Canonica ultimo deputatis supplicio negari (si petant) non debeat Pænitentiæ Sacramentum, abusum damnabilem, in quibusdam partibus contra hoc introductum aboleri omnino volentes, Justitiarios omnes, & Dominos temporales, ut ab hujusmodi desistant abusu &c.* Hinc graviter peccat Judex, qui denegat Reo ad mortem damnato tempus Confessionis instituendæ necessarium; licèt timeatur Rei fuga, aut ereptio; quia satius est ut fugiat sceleratus, quàm ex Judicis culpa pereat in æternum damnandus: nec Judicem excusare potest ulla consuetudo contraria.

Quoad Communionem, etiam urget tunc Præceptum Divinum, & præsertim si occidendus nunquam communicaverit, & ideo in Urbe, ut refert Navarrus, morte puniendis semper datur Eucharistia. Quamvis autem posset ministrari etiam non jejunis, cum detur per modum Viatici, optima tamen est Belgarum praxis, ubi summo manè pergunt ad Reos Religiosi, qui, auditis eorum Confessionibus, Missaque in Altari carceris celebrata, jejunos communicant. Non est tamen absolutè condemnanda praxis certarum Provinciarum, ubi ex justa causa denegatur ipsis Eucharistia, si aliquando primam Communionem fecerint.

Quid dicendum de Reo, qui nollet pœnitere?

Res. Debere Judicem per se, vel per alios ipsum ad pœnitentiam pluribus modis excitare: si impœnitens maneat, nec spes affulgeat pœnitentiæ, potest & debet occidi, quia bonum commune, tum temporale, tum spirituale ex ejus morte proveniens prævalet bono privato hominis ex sua malitia miserabiliter morientis. Deinde si contrarium fieret, fingerent se Rei impœnitentes, ut illo artificio à morte liberarentur.

QUÆSTIO II.

An liceat authoritate publica occidere innocentem?

DUobus casibus hoc accidere posset. Primò: dum Tyrannus aliquis caput innocentis postularet. Secundò: Dum quis in judicio probaretur nocens, & sciret Judex scientia privata ipsum esse innocentem. Ante resolutionem

Suppono 1. in casu 2. teneri Judicem nihil non moliri, ut desistant Accusatores à falso crimine imponendo, sicut & Testes à falso testimonio: & ideo debet adhibere monita publica & privata, minas, terrores &c. Judicium interim protrahendo, sententiam differendo, Testes sæpius separatim & strictè examinando, ut fraus pateat.

Suppono 2. Ubi præfata nihil proficiunt, debere causam criminalem ad Superiorem remittere, & apud ipsum personam Testis in favorem accusati gerere, si autem absolutè velit Superior, ut hic judicium ferat, quæritur an possit ipsum condemnare?

CONCLUSIO I.

NUllo casu licet, etiam authoritate publica, innocentem directè occidere, etiamsi totius Urbis immineret excidium; & ideo Tyranno caput innocentis postulanti non est parendum. Est communis. Ratio est; quia occisio innocentis est intrinsecè mala, non minus ac fornicatio, adulterium &c. consequenter nulla ratione, nulla necessitate potest cohonestari. Præterea tantùm habet jus Respublica in vitam Civium, in quantùm sunt bono communi ex se & ratione sui perniciosi; sed innocens ratione sui, potius est Communitati proficuus, quàm noxius: ergo. Patietur quidem detrimentum Communitas ex conservatione innocentis, sed hoc non innocenti, sed Tyranni malitiæ debet imputari.

Dices 1. Josue 6. Parvuli Urbis Jericho, adeoque innocentes ab Israelitis fuerunt occisi.

Res. Id factum esse ex mandato Dei, vitæ & mortis Domini, sicut ex ejusdem mandato 70. filios Achab interfecerunt viri Samariæ: 4. Reg. 1.

Dices 2. Licitum est Reipublicæ pro bono communi vitam alicujus particularis exponere evidenti mortis periculo: ergo & vitam eripere.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd actus per quem particularis exponitur evidenti mortis periculo, conducat per se ad defensionem, aut conservationem boni communis, occisio autem innocentis, non per se, sed tantùm ex malitia Tyranni ad illud conducat.

CONCLUSIO II.

NOn licet Judici condemnare ad mortem probatum nocentem, si scientia privata noverit innocentem. Ita cum Doctore Seraphico tenent ferè omnes DD. Augustini, & Scoti discipuli contra plurimos Thomistas.

Prob. 1. Ex Script. Exodi 23 ubi dicitur Judici: *Non suscipies vocem mendacii. Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.* Et infra: *insontem & justum non occides*, atqui in sententia opposita Judex sciens & advertens suscipit vocem mendacii, sequitur turbam ad faciendum malum, nempe Accusatorem & Testes iniquos, ut perdat innocentem, à veritate deviat ob sententiam plurimorum, & Insontem occidit: ergo videtur opinio altera formaliter & expressè repugnare Scripturæ sacræ.

Prob 2. Ex D. August. serm. 22. de Verbis Apost. cap. 8. *Si Judex es . . . si veris documentis, testibusque convincitur* (nempe accusatus) *coerce, corripe, excommunica*, ubi satis insinuat S. Doctor, quòd ubi novit Judex se documenta & testimonia falsa recipere, non posse accusatum corripere, adeoque nec ad mortem condemnare.

Prob. 3. Ratione. Non potest Judex sciens privatim aliquam mulierem non esse conjugem Petri v. g. quæ talis publicè probatur, obligare Petrum per sententiam ad cognoscendam illam id requirentem, quia intrinsecè malum est; sed occidere innocentem etiam intrinsecè malum est: ergo.

Prob. 4. Destruendo Achillem adversariorum. Lex obligans Judicem ad judicandum secundùm allegata & probata est purè humana; atqui lex prohibens occidere insontem est Divina, & quidem naturalis: ergo huic cedere debet altera.

Objic. 1. *In ore duorum aut trium testium stat omne verbum;* Matth. 18.

Res. Dist. Assumpt. In ore duorum vel trium veritatem dicentium, C. mentientium, N. prohibet enim Deus suscipere vocem mendacii.

Objic 2. Cap. 2. 3. & 6. q. 2. traditur sententia opposita: ergo.

R. Neg Ant. Quia tantùm docetur non posse Judicem condemnare illum, quem privatim novit criminosum, si crimen illius non probetur juridicè. Est autem disparitas inter hunc & nostrum casum, quòd leges humanæ, propter inconvenientia, præcipere possint Judici, ut non puniat reum, nisi adsit probatio juridica; quia non punire reum non est de se malum, alias nunquam liceret Principi gratiam facere reo: non possunt autem leges illæ eidem præcipere ut occidat insontem, licèt contra ipsum foret probatio juridica; eò quòd insontem occidere sit omni casu illicitum, quia intrinsecè malum.

Objic. 3. In causis civilibus semper judicandum est secundùm allegata & probata: ergo & in causis criminalibus.

Res. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd bona fortunæ sint reparabilia, non sic vita amissa: unde postquam Judex in causa civili judicavit in favorem illius, cui favebant falsò allegata & probata, potest & debet ex charitate induere personam Testis, ut agat in novo processu in favorem illius, qui litem perdidit, sicque possit amissa recuperare.

Objic. 4. Judex illo casu non potest accusatum liberare: ergo tenetur condemnare.

Res. Ant. esse falsum de Judice supremo; de Judice autem inferiore illud distinguo: non potest accusatum liberare, negligendo carceris custodiam, ipsi fugam facilitando &c N. imò ad id tenetur. Non potest per sententiam declarativam ipsius innocentiæ, C. quia hoc prohibent leges humanæ; & ideo ut nec legem naturæ, nec humanam violet, abstinere debet à condemnatione & liberatione juridica; si autem ad condemnationem cogatur, potiùs Officium, suaque omnia perdere, imò & mortem subire, eligere debet.

Objic. 5. Posset fieri quòd Judex tantùm noverit innocentiam accusati ex Confessione Sacramentali.

Res. Vel novit ex confessione ipsiusmet accusati, vel ex confessione illius qui crimen patravit: si primum, negligenda est illa scientia, quia licet credere debeamus pœnitenti tam pro se, quàm contra se loquenti in ordine ad absolutionem; non tamen in ordine ad forum externum, cùm possit evasurus mentiri; & ideo silere debent Confessarii, nec innocentes proclamare illos, qui ducuntur ad supplicium, si id tantùm noverint ex scientia Con-

fessionali, cùm id prodesse non possit: si secundum, nec sit periculum sigilli revelandi, non potest condemnare; si autem sit periculum, condemnare debet credendo Deum, qui nullo casu voluit revelari secretum Confessionale dedisse sibi facultatem in vitam illius hominis: quod in aliis casibus non potest præsumi.

Objic. 6. Judex debet agere ut persona publica: atqui ut talis non novit accusatum esse innocentem: ergo.

Res. Dist. Ant. Debet agere ut persona publica in iis quæ subsunt dispositioni Reipublicæ, C. in aliis, N. Respublica autem nullam potestatem habet in vitam innocentis.

Objic. 7 Ministrari debet Eucharistia indigno publicè petenti, si tantùm scientia privata cognoscatur indignus: ergo similiter.

Res. Neg. Conseq. Disp. est, quòd distributio Sacramenti sit de se bona, & tota malitia illo casa oriatur defectu reverentiæ debitæ ex parte recipientis, cujus peccato non censetur cooperari Minister, cùm justam habeat causam illud permittendi, nempe exemplum Christi Judam indignum communicantis; Judex autem per sententiam non tantùm permissivè, sed etiam positivè & directè influit in occisionem innocentis.

Objic. 8. cap. 28. §. 4. de Offic. & Potest. Judicis deleg. præcipitur Judici, ut exequatur sententiam, quam novit injustam.

Res. Non agi illo loco de Judice, sed de Executore, qui cùm præsumatur incapax, ut de sententiæ justitia aut injustitia judicet, ideo decernitur ut quamvis crederet injustam, illam mandet executioni. Præterea causa ibi agitata non est criminalis, sed purè Ecclesiastica.

Petes: An saltem liceat authoritate publica indirectè occidere innocentem?

Res. Affir. Quando per actionem indirectè occisivam intenditur effectus licitus, & bono communi necessarius, v. g. Princeps obsidet Urbem, quam non potest expugnare, nisi destructa turri, in qua sunt innocentes, potest tormentum bellicum in illam dirigere, licèt innocentium mortem prævideat. Ratio est, quia nunquam posset geri bellum, etiam justissimum contra nocentes, præsertim Urbem obsidendo; quandoquidem moraliter certum sit per tormenta bellica interficiendos esse aliquos innocentes, qui sunt, ut declaravit Alexander III. cap. 2. *De Tregua & Pace*, pueri, mulieres, presbyteri, monachi, peregrini, mercatores, advenæ, rustici &c.

Dixi: *Bono communi necessarius*; quia si Oppidum v. g. expugnari possit, turri recta perseverante, illicitè impeteretur, cum periculo vitæ innocentium ibidem existentium. Idem dic de similibus.

QUÆSTIO III.

An liceat seipsum occidere?

DUpliciter potest aliquis seipsum occidere. 1. Directè per se, & ex intentione vitam sibi eripiendi, ut si quis flammis se donet, præcipitio collidat, gladio transfodiat, laqueo suspendat. 2. Indirectè, seu non ex intentione mortis, sed faciendo, vel omittendo id per quod evidenti mortis periculo exponitur. Hanc duplicem occisionem articulo duplici explicabimus.

ARTICULUS I.

An sit aliquando licita directa sui ipsius occisio, aut mutilatio?

CONCLUSIO I.

NUnquam licitum est, secluso Dei mandato, aut instinctu Divino, seipsum directè occidere. Est definitum in Conc. Bracharensi. Hanc fidei veritatem expugnarunt tempore Julii Papæ & Constantii Imperatoris Circumcelliones, seu Circuitores, qui omnia loca circumeuntes docebant hominem seipsum interficientem, aut ab alio, quem rogaverat, interfectum, esse martyrem.

Prob. 1. concl. ex Script. quæ per præceptum *Non occides*, prohibet omnem occisionem rectæ rationi adversantem; sed nihil magis rationi repugnat, quàm sui ipsius occisio, cùm natura ipsa nobis inspiret inclinationem vitæ conservandæ: ergo.

Prob. 2. Ex Sanct. PP. Cypriano lib. *De duplici mart.* si sit illius author: *Si qui leguntur sibi fortiter conscivisse necem, aut infirmitas erat mortequærens dolorum finem, aut ambitio, aut dementia.* August. pluribi & præsertim lib. 1. de Civit. Dei cap. 26. *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere.*

Prob. 3. Ratione; injuriam Domino facit, qui servum illius occidit, cùm vitæ illius Dominus sit solus Deus, & homo tantùm depositarius: unde Sap. 16. dicitur: *Tu es Domine qui vitæ & mortis habes potestatem.* An autem suicidium sit tantùm contra Charitatem, an etiam contra Justitiam? disputatur: crediderim tamen esse aliqualiter contra justitiam, cùm suicida disponet de eo quod suum non est, invito rationabiliter Domino, qui Deus est. Imo posset quis etiam peccare contrà justitiam Reipublicæ debitam, at si esset Princeps, aut Dux egregius, à quo pax & salus Reipublicæ dependeret, qui autem bono communi non esset utilis, non violaret illam justitiam, cùm Respublica non sit domina, etiam secundaria, vitæ Civium.

Objic. 1. Razias seipsam occidit, & tamen Scrip. 2. Mach. 14. de ipso ait: *Gladio se petiit, eligens potius nobiliter mori, quà &c.*

Res. Scrip. vocare mortem illius *nobilem* ad sensum ipsiusmet Raziæ in hoc decepti: unde D. Th. 2. 2. q. 64. art. 5 ad 5 de ipsius facto sic loquitur: *Non est vera fortitudo, sed magis quædam mollities animi non valentis mala pœnalia sustinere.*

Objic. 2. Factum Sampsonis seipsum cum hostibus domus ruina opprimentis, sicut & Eleazari, qui se cum elephante (cui Regem hostium insidere putaverat) interfecit.

Res. Non peccasse Sampsonem: quia, ut ait August lib. 1. de Civit. Dei c. 21. *Spiritus latenter hoc jusserat, qui per illum miracula faciebat*: unde Apost. Hebr. 11. inter Sanctos commemorat Sampsonem: Eleazarum autem arrogantem vocat Greg. l. 16 Moral. c. 13. Tamen Ambr. lib. 1. Offic. c. 40. ipsum excusat, & asserit quòd *Hæredem virtutis suæ pacem* reliquerit: nec immeritò, quia sperabat Eleazarius vel fuga, vel lapsu elephantis in alteram partem sibi consulere.

Objic. 3. Historiam variarum Virginum, quæ pro Sanctis coluntur, quarum aliquæ in ignem, ut S. Apollonia, aliæ in flumen se projecerunt.

Res. Hoc fecisse instinctu Divino: unde legitur in Breviario de S. Apollonia, quod se injecerit in ignem, *Majori Spiritus Sancti flamma intus accensa*. Idem refertur de D. Ignatio proponente urgere leones ut se velocius devorarent. Vel etiam excusari possunt Virgines illæ ex ignorantia, qua crediderunt suicidium circumstantia virtutis palliatum, v. g. ob conservationem pudicitiæ, defensionem Fidei &c. esse licitum.

Objic. 4. Aliquando licet occidere alterum: ergo aliquando seipsum.

Res. Neg Conseq. Disparitas est, quòd recta ratio aliquando dictet necessariam esse alterius occisionem, ut malefactorum; nunquam autem occisionem sui-ipsius: vel enim est innocens, qui seipsum interficit, & parricida est, inquit August. vel est nocens, & nullam habet in vitam suam potestatem.

Objic. 5. Saltem Judex supremus poterit seipsum nocentem occidere, cùm possit alterum.

Resp. Neg. Assump. Ideo enim potest Judex alterum occidere, quia potest illum judicare: cùm autem nullus respectu suiipsius sit Judex, ità nec potest esse interfector: potest tamen se aliorum judicio committere, & sententiam expectare.

Objic. 6. 1. Joan. 3. dicitur: *Nos debemus pro fratribus animas ponere*; & alibi asserit Scriptura, non esse majorem Charitatem, quam animam pro amicis ponere: ergo licet seipsum occidere pro salute proximi.

Res. Dist. Ant. Debemus animam ponere, mortem nobis inferendo, N. aliquando mortem aliunde illatam patienter tolerando, C. unde proponitur nobis præcisè exemplum Christi, qui mortem non sibi intulit, sed à Judæis illatam pro nobis sustulit.

Inst. 1. Prævalet apud Deum vita animæ vitæ corporis: ergo si sim apud fluvium, v. g. cum puero non baptizato jam jam morituro, possum me in illum cum puero projicere, ut ipsum baptizem, licèt non sit spes evadendi.

Res. Dist. Ant Prævalet apud Deum, idest, magis utilis est Deo vita animæ, quàm corporis, N. quia Deus nihil commodi percipit ex creatura, idest, vult Deus, ut vitam animæ præferamus vitæ corporis, quando id fieri potest sine peccato, C. sed hoc non stat in nostro casu.

Inst. 2. Præsumitur tunc consensus Dei, volentis omnes homines salvos fieri.

Res. Præsumptionem esse infundatam; quia Deus vult quidem sincerè salutem omnium, sed per media licita obtinendam, unde sicut mulier, cui sceleratus diceret: *Vel permitte mihi usuram tui corporis, vel occidam prolem tuam non baptizatam*, non posset præsumere Dei consensum, ita nec homo in nostro casu; quia, ut ait August. lib. 1. de Civ. Dei c. 20. *Nusquam nobis ... permissum reperiri potest, ut vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel illius carendi, cavendivè mali causa nobismet ipsis necem inferamus.* Hinc

Resol. 1. Peccaturum, qui loco alterius justè vel injustè decollandi, sese ad mortem præsentaret. Aliud esset, si, commisso gravi crimine, se offerret Judici puniendum, quia tunc non censeretur se occidere sicut in primo casu, sed debitam crimini pœnam exigere: quod est actus virtutis.

Resol. 2. Esse sui homicidam, qui, ne alter fame moriatur, moritur ipsemet cedendo panem: sicut & illum, qui ne amicus interficiatur, se gladio objicit.

Re-

Resol. 3. Ream esse matrem, si certò ex vulnere moritura permittat sibi aperiri ventrem, ut baptizetur puer; id tamen potest, ubi apparet spes evadendi.

Resol. 4. Nefas esse se ipsum interimere ad puniendum peccatum præteritum. Circa hoc errarunt Donatistæ facientes Martyres illos, qui se ob commissa peccata occiderent, cùm tamen nullus sit sibi Judex idoneus: & aliundè expediat vivere, ut peccata per pœnitentiam diuturnam deleantur.

Resol. 5. Id etiam non licere ad cavendum lapsum futurum; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona: hinc D. Aug. lib. de Civit. Dei c. 25. *Quis ita desipiat ut dicat: jam nunc peccemus, ne posteà fortè peccemus, jam nunc perpetremus homicidium, ne fortè posteà incidamus in adulterium.*

Resol. 6. Nec permissum esse suicidium ad vitandum stuprum; quia pudicitia est virtus animi, quæ, oppresso corpore, non amittitur, si mens non consentiat. Hæc patent ex August. supra c. 18.

Resol. 7. Etiam graviter delinquere, qui se gladio transfodit, ne ignominiosè suspendatur, ne crudeliter trucidetur, vivus comburatur, aut patiatur duriora; quia licèt non teneamur vitam omnimodè conservare; non possumus tamen illam positivè destruere: imminet quidem mors acerbissima, sed suicidium non est medium ad illam vitandam ordinatum; & ideò non licet illud etiam ut medium intendere: quod tamen faciunt, qui se interimunt, mortem acerbiorem vitaturi.

Resol. 8. Morbo contagioso infectum illicitè se projicere in mare, ne aliis ejusdem navis noceat.

CONCLUSIO II.

POtest quis membrum suum mutilare, vel ab alio illius mutilationem pati, ubi id exigit conservatio totius; aliàs non.

Prob. prima pars; licet abscindere sui partem, quæ non potest conservari; sed ubi non potest conservari totum, nisi abscindatur pars, nec potest ipsa conservari; quandoquidem, pereunte toto, periret & ipsa: ergo. Deindè pars est propter totum: ergo debet illa negligi, ut totum servetur incolume. Hinc

Resol. 1. Posse aliquem sibi abscindere brachium, pedem, tibiam, &c. Ubi propter putredinem, fracturam, aut quid simile aliàs imminet evidens mortis periculum.

Resol. 2. Etiam posse amputari membrum suum ad vitandam mortem aliàs inevitabilem; & ideò manu ad palum alligatus potest illam sibi abscindere, si aliàs esset igne consumendus, a bestia devorandus, aut à sicariis necandus.

Resol. 3. Idem esse, secundùm veriorem sententiam, si Tyrannus minetur mortem, nisi mihi aurem, aut aliam partem abscindam; quia id dictat prudentia & ratio naturalis; quandoquidem ipsamet pars esset cum toto peritura: peccat quidem mandans, non tamen exequens, cùm id non faciat ut illi obtemperet, sed ut sibi consulat.

Est autem disparitas inter hominem respectu suorum membrorum, & Rempublicam respectu subditorum; quòd hæc non possit extirpare membrum, nisi sit ratione sui bono communi nocivum; & ideò diximus, non posse occidere innocentem ut vitet Tyranni minas: ille verò possit de membro disponere in quantùm exigit totius conservatio; sivè interim sit nocivum, sive non cujus ratio ulterior est, quòd homo majorem habeat administrationem in hac materia, quàm Respublica, cùm hæc respectu suorum tantùm habeat moralem, ille naturalem: hæc autem plus permittit, quàm illa.

Sed teneturne homo pati abscissionem membri putridi totius excidium causantis, ubi sine extraordinariis doloribus non potest abscindi?

Resp. Neg. Etiamsi præcipiat Superior aut Respublica, nisi certè esset bono communi necessarius, quod rarò accidit. Ratio est; quia non tenetur homo per media extraordinaria & horribilia vitæ suæ consulere; & cùm actus illic nimium sit difficilis, non cadit sub potestatem Superioris. Ubi verò non forent tanti dolores, teneretur abscissionem pati, ut concedunt omnes: non posset tamen aliquis, ipso invito, id facere; cùm homo, respectu suorum membrorum, sit sui juris. Excipe tamen illos, qui curam personæ mutilandæ tenentur gerere, ut est Pater, Tutor, Dominus respectu Mancipii, Superior &c. Hi enim possunt, invito subdito infirmante, id per se, vel per alium exequi.

Prob. secunda pars, quia homo non est suorum membrorum Dominus, sed administrator, qui ideò, nisi totius conservatio, cujus tenetur curam gerere, id exigat, nullo casu potest id exequi sine gravi peccato. Hinc

Resol. 1. Graviter peccasse Originem, qui se castravit, ut secutius mulieribus per domos prædicaret: sicut & peccant illi, qui id faciunt, ne multiplicentur proles, ut vitent peccata carnis, ut vocem habeant suaviorem: & à fortiori illi, qui in hunc finem jubent castrari parvulos.

Resol. 2. Factum D. Marci Anachoretæ pollicem sibi amputantis, ne sacris initiaretur, non esse approbandum, nisi instinctu Divino id fecerit, aut ipsum excusaverit ignorantia, quæ potuit excusare Clarissas illas apud Wading, quæ, ne stuprarentur, faciem sibi enormiter deturparunt.

Dices 1. Matt. 19. dicitur: *Sunt Eunuchi qui seipsos castraverunt propter Regnum Cælorum.*

Res. cum D. Chrysost. in illum locum, se castrasse, non per membrorum abscissionem, sed per malarum cogitationum interemptionem: plus enim nocent castitati pravæ cogitationes & occasiones, quàm ipsa membra de se omninò indifferentia.

Dices 2. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Matth. 18. ergo &c.

Res. Christum ibi tantùm velle occasiones, pericula, conversationes, imò & ipsos parentes esse à nobis elongandos, si sint nobis causa peccati.

ARTICULUS II.

An liceat aliquid facere, vel omittere, ex quo probabiliter timetur propria mors indirectè secutura?

CONCLUSIO I.

LIcet ex justa & gravi causa certas actiones facere, ex quibus timetur mors indirectè secutura, si saltem affulgeat spes evadendi. Est communis. Ratio est; quia licèt Deus homini prohibuerit vitam sibi quasi exosam adimere; nullibi tamen prohibuit illam ex gravi causa, præsertim publica, periculo exponere: imò id sæpius jussit, ut patet ex veteri Testamento, ubi plurima leguntur bella ex Dei mandato, aut consensu gesta.

Confir. Quia etsi intrinsecè malum sit se polluere, aliquando tamen laudabile est, se indirectè illius periculo exponere, ut Confessiones audiendo, casum necessarium in re venerea discutiendo &c. modò tamen absit periculum consensus: ergo similiter in nostro casu. Hinc

Resol. 1. Posse, imò & debere Episcopum aut Parochum tempore pestis per se, vel per alium Sacramenta peste correptis administrare.

Resol. 2. Posse uxorem ad consolationem Mariti peste infecti assidere ejus lecto, sicut & amicum aut Religiosum, si speretur aliquis fructus, v. g. ejus pœnitentia.

Resol. 3. Posse & teneri militem tempore obsidionis muros Civitatis conscendere, stationem designatam custodire, hostem aggredi, sustinere, repellere.

Resol. 4. Existentem in parte superiori domus, posse ad evitandum incendium, se per fenestram projicere, modò sit spes aliqua vitæ conservandæ.

Resol. 5. Posse milites navales igne tormentario navem absumere, ne tormenta bellica, divitiæ, merces &c. veniant in manus hostium, si appareat spes evadendi, natando, naviculas conscendendo &c. aliàs non licèt; quia tunc actio illa reputatur directè, occisiva: unde

Advertendum, actionem esse directè occisivam, quando inde mors est certò secutura, sive illa intendatur, sive non; sive intendatur bonum publicum, sive aliud: indirectè autem occisivam, quando mors nec intenditur, nec creditur certò eventura: unde falluntur illi, qui, ut ità loquar, directionem, vel indirectionem actionis occisivæ petunt ab intentione operantis, cùm sit petenda à natura talis actionis in talibus circumstantiis; ita ut si mortem certò inferat, sit directè occisiva; indirectè autem, si solùm probabiliter, & ad alium finem dirigatur.

CONCLUSIO II.

POtest quis licitè & laudabiliter varia omittere; ex quorum omissione timetur, imò prævidetur mors indirectè secutura, aut acceleranda.

Ratio est; quia non tenemur vitam nostram omnibus modis conservare: hocque nobis ostendit Christus verbo & opere: *opere* quidem, dum permisit se à Judæis occidi, cùm posset se defendere; quod exemplo Capitis fecerunt & innumeri Martyres: *verbo* autem, cùm Joan. 15. dixit: *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Hinc

Resol. 1. Esse actum virtutis heroicæ potius mortem patienter tolerare, quàm injustum vitæ aut honoris invasorem occidere.

Resol. 2. Non teneri hominem omnibus modis, etiam licitis, vitam longiorem quærere: unde non tenetur ad aerem salu-

briorem transire, medicinas extraordinarias sumere, cibos pretiosos sibi comparare, etiamsi per hoc ad aliquod tempus vita prolongaretur; quia non vult Deus, ut de longa vita simus adeo solliciti.

Resol. 3. Non esse absolutè condemnandos illos, qui nolunt acquiescere Medicis, si experientia noverint pharmaca potius sibi nocere, quàm prodesse: ubi tamen ab aliqua medicina mors, aut vita dependeret secundùm prudentis Medici judicium, teneretur quis illam sumere, non obstante experientia, aut repugnantia: siquidem *Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa*, Eccle. 38.

Resol. 4. Non peccare aliquem per vigilias & abstinentias moderatas, licèt inde vita sit abbrevianda: sicut nec peccat per studium, orationem, mortificationem, flagellationes, modò illa ordinentur ad corporis castigationem, non destructionem: quod addo: quia si quis per illa graviter noceat valetudini, seque paulatim interimat, suiipsius homicida est, & contravenit Apostolo dicenti Rom. 14. *Noli destruere opus Dei*: unde prudentia & discretione opus est, & cavendum ne illis se immisceat amor proprius: & ideò sæpè expedit ut prudentis Doctoris consilium sit mensura mortificationum, ad præcavendam inimici astutiam.

Resol. 5. Non teneri aliquem nubere, licèt in cœlibatu mori debeat ob indispositionem: hinc laudat Ecclesia S. Casimirum Regem, qui maluit mori Virgo, quàm maritatus vivere.

Resol. 6. Quòd licèt Carthusiani teneantur vesci carnibus, ubi alioqui deberent fame perire; possint tamen ab illis abstinere in infirmitate, etiam periculosissima, imò extrema, si adsint alii cibi ad vitam sufficientes, licèt, ratione debilitatis, minus solidi. Ratio est; quia in 1. casu adstat lex naturæ de conservanda vita prævalens omni constitutioni humanæ: unde refert Gerson Carthusiensem in extrema necessitate, equi sanguinem suxisse, nec de hoc à fratribus fuisse reprehensum, in 2. autem, tantùm exponit vitam evidenti periculo: quod quandoque licet pro bono virtutis, & observantiæ communis, sicut licet pro bono patriæ, aut Reipublicæ.

ARTICULUS III.

Varia discutienda de sui-ipsius occisione.

PEtes 1. quid dicendum de illis, qui paulatim vino adusto se interimunt?

Ref. Esse in continuo statu peccati, & in continuo sui-ipsius homicidio, adeoque omni absolutione, omnique Sacramento esse indignos, nisi resipiscant: imò toties peccant mortaliter, quoties sibi graviter nocent: quod semper accidit, ubi jam in tali statu sunt positi, ut vel sit relinquendum vinum adustum, saltem in magna copia, vel moriendum. Dico: *In magna copia*, quia jam assuetis non est totaliter interdicendum, sed paulatim illius quantitas minuenda, juxta præscriptum prudentis Medici. Idem dicimus de illis, qui nonnunquam excessus notabiles committunt in vino, aut aliis liquoribus, sicut & in crapula: nam *Multos exterminavit vinum*, Eccl. 3.. Et *propter crapulam multi obierunt*, 37.

Petes 2. Quid sentiendum de illis, qui ambulant, saltant, gesticulationes exercent super chordam in loco excelsiori positam?

Ref. Nisi per longam experientiam sint moraliter certi de sua dexteritate, industria, agilitate &c. peccare graviter ob periculum lapsus & mortis, cui se exponunt.

Petes 3. Quid de illis, qui, ut extoliant virtutem suæ theriacæ, sumunt venenum, vel se à vipera morderi permittunt?

Ref. Id esse licitum, ubi sequentia concurrunt 1. Si conficiens sit vir peritus. 2. Experientiam fecerit in aliquo bruto. 3. Si credat certò nullum esse periculum. 4. Si, casu quo post sumptionem videret se decipi habeat ad manum remedium infallibile; aliàs præfata non licent.

Petes 4. An damnatus ad mortem possit supplicio suo cooperari?

Ref. Aliquos actus ad mortem proximè & efficienter disponere, ut in ignem prosilire; à scala patibuli se dejicere, venam sibi aperire, ut totus sanguis effluat &c. & illi actus sunt morti adjudicato illiciti; quia continent directam sui occisionem; alii actus tantùm disponunt remotè, ita ut ex illis nec proximè, nec efficienter sequatur mors, ut est collum præbere, scalas ascendere, os veneno sumendo aperire, linguam abscindendam extrahere: & illi actus videntur liciti; quia sunt tantùm dispositiones ad commodiùs & faciliùs mortis sententiam subeundam.

Petes 5. Sed quid si Judex præciperet reo, deficiente justitiæ Ministro, ut seipsum interficeret, teneretur ne id exequi? affirmant aliqui, negant plurimi: ego distinguendum puto; aut enim justitiæ executio parit gravem horrorem, & repugnantiam, ut esset, se laqueo suspendere, gladio transfodere, membratim conscindere, linguam sibi amputare &c. aut vix aliquem continet horrorem, ut, cibum vel potum venenatum sumere, venam sibi aperire, unde totus effluat sanguis, se in flumen projicere: in 1. casu nec Judex potest præcipere, nec reus sententiam in se exequi, quantumlibet crimen commiserit; quia tunc reus, ob nimiam naturæ repugnantiam, non est idoneus Justitiæ Minister sui ipsius, videturque præceptum & executio humanæ rationi graviter adversari; in 2. autem casu, poterit Judex præcipere, & poterit, imò & tenebitur reus exequi, si mors ab alio inferenda debuisset esse ob criminis gravitatem longè acerbior. Ratio est; quia tunc inter sententiam & delictum videtur proportio, nec apparet rationi dissentaneum, quòd quis authoritate publica illam in seipso exequatur.

Dices 1. juxta D. Th. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. *Nullus ità condemnatur quòd ipse sibi inferat mortem, sed quòd ipse mortem patiatur*: & q. 94. art. 5. ad 2. asserit, non licere Judici seipsum interimere, cujuslibet criminis sit reus.

Ref. ad primum sanctum Doctorem tantùm velle non esse ordinarium; non negat tamen posse aliquando fieri.

Ad secundum dico, ideò Judicem non posse seipsum occidere; quia licet sit Judex respectu aliorum, non est tamen Judex respectu sui ipsius, ut antea diximus; & ideò si seipsum interimeret, id non faceret authoritate publica, sed privata; quod semper intrinsecè malum est.

Dices 2. Talis executio repugnat naturæ: ergo

Ref. Dist. Ant. Repugnat naturæ, idest inclinationi naturali quam habet homo ad sui conservationem, C. id est dictamini rationis, N.

Dices 3. Talis actio non est actus Justitiæ vindicativæ, cùm non sit ad alterum.

Ref. Neg. Assump. Quia potest quis in seipsum illam exercere, ut patet in inquisitione, & in Religionibus, ubi Rei jubentur seipsos flagellare.

Dices 4. Nulla lex, sive divina, sive humana, sive naturalis, permittit sui ipsius occisionem.

Ref. Dist. Assump. Nulla lex permittit sui-ipsius occisionem authoritate privata, C. publica, N.

Petes 6. An condemnatus, ut fame pereat, possit cibum respuere?

Ref. Neg. Ita expressè D Thom. q. 69. art. 4. ad 2. quia seipsum occideret: dicitur enim *homo se occidere non solùm dum gladio, laqueo, aut alio instrumento vitam sibi eripit, sed etiam dum mortem venientem mediis ordinariis non impedit*, ut patet in eo, qui flammas, aquas, bestias appropinquantes non fugeret.

Dices: Hoc faceret authoritate publica; atqui ex dictis hoc licet: ergo

Ref. Neg. Maj. quia talis sententia tantùm præcipit, ut ei cibus non offeratur; non autem, ut oblatum respuat: si autem justa sententia id etiam præciperet, posset respuere, sed tunc authoritate publica se occideret.

Petes 7. An damnatus ad mortem possit; ubi fugere potest in carcere manere?

Ref. Affirm. Quia si possit reus se Judici puniendum offerre, ut diximus, quidni à fortiori in carcere manere? hoc enim juxta communem hominum existimationem non est se occidere, sed mortem justè inferendam expectare, idque in criminum punitionem & aliorum exemplum. Præterea patienter tolerare pœnam peccatis proportionatam est actus virtutis: ergo & velle illam tolerare.

Dices: Ergo damnatus, ut fame pereat, poterit cibos respuere, cùm mors sit peccatis proportionata.

Ref. Neg. illationem; quia excederet sententiam Judicis, quæ non est, ut fame pereat dum offeruntur cibi, sed ut, deficientibus illis, mortem patiatur.

Petes denique: An qui arripuit tabulam post naufragium, possit illam cedere Patri, aut alteri, si, illa concessa, nulla sit spes evadendi?

Ref. Neg. Quidquid dicant aliqui; quia se directè occideret: & certè si directè se occideret, illam relinquens sine ullo motivo: quidni & relinquens ex motivo pietatis? quandoquidem motivum extrinsecum non variat rationem actionis.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De injusto alterius Homicidio.

HOmicidium culpabile, de quo hic agitur, definitur: *Hominis ab homine injusta occisio.*

Dicitur: *Ab homine* simpliciter, & non ab altero homine, ut includatur tam suicidium, quod est occisio sui-ipsius, quàm Homicidium, quod est occisio alterius.

Dicitur etiam: *Injusta*, ut excludatur occisio nocentium facta authoritate publica. De Suicidio & Homicidio authoritate publica egimus; restat agendum de Homicidio authoritate privata: circa quod cùm variæ possint esse quæstiones, etiam varios proponemus articulos.

ARTICULUS I.

Quantum sit peccatum Homicidium, quot modis committatur, & qualiter à Confessariis examinandi sint Homicidæ?

CONCLUSIO I.

HOmicidium est peccatum ex genere suo mortale, & quidem inter omnia, quæ in proximum committuntur, gravissimum.

Prob. 1. Ex Script. Exodi 20. quæ inter præcepta negativa proximum respicientia, primum ponit: *Non occides*; imò post Diluvium primum Dei mandatum fuit de non occidendo homine: *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius*, Gen. 9. & ut ostendat illius præcepti transgressionem esse abominabilem, addit: *Ad imaginem quippe Dei factus est homo*. Primum etiam fuit in Euangelio à Christo explicatum: *Audistis quia dictum est antiquis, Non occides.* Matth. 5.

Prob. 2. Ex Catechismo Concil. Trid. p. 3. c. 6. *Deo injuriam is facit, & quasi violentas illi manus afferre videtur, qui ejus imaginem de medio tollit*; unde ejus malitia non tantùm consistit in violatione Juris humani; sed etiam, & præsertim, Juris Divini; & ideò Homicida, ultra Charitatem, etiam violat Justitiam tum Deo, tum homini debitam; Deo, ratione dominatus in vitam nostram, & homini, ratione usus sibi in illam concessi.

Prob. 3. Eò quòd Homicidas subjecerit Ecclesia pœnæ publicæ per totam vitam, aut saltem per longam annorum seriem, ut patet ex antiquis Canonibus.

Prob. 4. Ratione; quia crimen illud adversatur primo, & principali hominis bono temporali: quod est ejus vita, qua nihil habet pretiosius.

CONCLUSIO II.

SEx modis committi potest Homicidium, facto, præcepto, consilio, defensione, permissione, cooperatione.

Facto, Homicidæ sunt qui manibus, ferro, lapide, veneno, laqueo, substractione ciborum vitam eripiunt; sic Amasam proditoriè occidit Joab. *Qui tenuit manu dextra mentum Amasæ quasi osculans eum... & percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram... & mortuus est.* 2. Reg. 20.

Præcepto; Hujus criminis Rei sunt Principes, & Judices, qui condemnant ad mortem innocentes, aut minus nocentes, sicut & Domini præcipientes famulis alicujus occisionem. Sic peccavit David jubens poni Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum esset prælium, eumque derelinqui, ut percussus interiret. 2. Reg. 11.

Consilio, Hoc nefas committunt, qui alios ad id inflammant, injuriam aliquam exaggerando, ignaviam exprobrando, honoris jacturam exponendo, imò & aliquando boni communis necessitatem ostendendo, ut fecit Caiphas, qui dedit consilium Judæis, ut Christum interficerent.

Defensione, Homicidium perpetrant, qui Homicidas sustinent, apud se recipiunt, ipsis favent, asylum præbent. Item qui spolia occisorum à latronibus retinent, emunt, vendunt; qui eos, dum boni communis interest, non accusant, non denuntiant &c. ac per hoc audaciores reddunt.

Permissione, occidunt illi, qui jurisdictionem habentes, ut Principes, Magistratus, Toparchæ &c. negligunt comprehendere, aut secundùm demerita punire Homicidas, grassatores, sicarios &c. unde timere debent ne ipsis dicatur, sicut dixit Propheta Regi Achab, 3. Reg. 20. *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus.*

Denique *Cooperatione* Homicidio communicant, qui arma subministrant, qui occidendos capiunt, ligant, detinent, qui in custodiendis sarcinis ministerium præbent Homicidis, sicut præbebat Saulus lapidantibus Stephanum, *magis sæviens*, inquit August. ser. 24. de Sanctis, *omnes adjuvando, quam suis manibus lapidando.*

Advertendum autem, omnes illos Homicidas teneri ad restitutionem omnium damnorum ex Homicidio provenientium, secundùm ordinem præscriptum in materia de Restitutione, quam consule.

CONCLUSIO III.

INterrogare debet 1. Confessarius Homicidam, an occisum provocaverit, an autem fuerit provocatus? an sui sceleris socios adhibuerit? tot enim peccata commisit, quot personas ad id incitavit. An in loco sacro vel profano actionem commiserit? An occiderit ex subita passione, vel ex odio inveterato? quoties iræ motus & occidendi voluntatem renovaverit? An non blasphemiæ, imprecationes, contumeliæ præcesserint? an non feritatem in cadaver occisi exercuerit?

2. Interrogare debet de persona occisa, an non sit sanguine aut affinitate conjuncta? an non sit aliquis de Magistratu, Tutor, Præceptor, Herus; quia tunc ultra justitiam, violat Pietatem vel Observantiam parentibus, aut quasi parentibus debitam. An non sit Monachus, Sacerdos, aut alius Clericus? eò quòd tunc committatur Sacrilegium, & incurratur excommunicatio.

3. Examinandus est de qualitate occisi, an non esset maritatus, qui uxorem & proles laboritio nutriret? An non esset filiusfamilias, Parentibus pro sustentatione necessarius? An ante mortem occisi non fuerint expensæ factæ pro Chirurgo, Medico, Pharmacopola? Quot dietas perdiderit occisus? & hoc examen etiam fieri debet, quando quis alium mutilavit, ut sciat Confessarius, an pœnitens sit obnoxius restitutioni, necne.

ARTICULUS II.

Quænam peccata reducantur ad Homicidium.

NOn agimus hìc de peccatis internis, ut sunt ira, odium, invidia &c. quia licèt illa, Christo declarante Matt. 5. ad Homicidium aliqualiter reducantur, cùm tamen de illis alibi ex professo tractetur, illuc Lectorem remittimus.

CONCLUSIO I.

OMnis injusta verberatio, læsio, mutilatio, cruciatus, violentia, incarceratio &c. reducitur ad Homicidium, & dici potest quædam hominis occisio inchoata: unde ubi illa, vitæ humanæ graviter nocent, sunt mortalia, per præceptum *Non occides* prohibita.

Ratio est; quia per hoc præceptum non prohibetur sola hominis occisio, sed & omne illud, quo contra disciplinæ ordinem corpus ejus malè tractatur; cùm sit vel mortis causativum, vel vitæ nocivum; ubi autem similia exercentur in Parentes, aut personas Ecclesiasticas, debet circumstantia necessariò exprimi proportionatè ad ea quæ diximus §. præcedenti.

CONCLUSIO II.

OMnis injuria, irrisio, contumelia, detractio, ex qua quis advertit, aut advertere debet secuturam probabiliter percussionem gravem, læsionem, aut necem, ultra malitiam in illis contentam; continet malitiam percussionis, vulnerationis, aut mortis: ita ut irridens &c. illam incurrat affectu & effectu, si unum vel aliud sequatur; affectu autē, etsi non sequatur.

Ratio est; quia qui advertens, aut advertere debens vult causam, censetur velle & effectum.

CONCLUSIO III.

MEdici, Chirurgi, Pharmacopolæ, Infirmarii, qui ex ignorantia, negligentia, avaritia &c. sunt in causa, cur moriatur infirmus, aut morbus ejus notabiliter ingravescat, vel etiam diu prolongetur; violant hoc præceptum: & idem est, si infirmum tantum exponant illorum periculo.

Ratio est; quia ut quis sit & dicatur Homicida completus aut inchoatus, parum refert, an utatur gladio, vel pharmaco, an occidat, aut lædat bombarda, vel medicina. Hinc

Ref. 1. Secundùm Astesanum nostrum lib. 6. tit. 14. art. 18. peccare Medicos tripliciter, ante factum, in facto, & post factū. *Ante factum* quidem, cùm medicinam exercent sine sufficienti scientia implētes bursā pecuniis & cœmeteria mortuis; *In facto*,

cùm artem callentes, non regulas artis, sed phantasiam sequuntur capitis: *Post fodium*, quando, dato salutari pharmaco, infirmum negligunt.

Resol. 2. Transgressores esse hujus præcepti Chirurgos, qui sine debita cognitione & experientia medentur vulneribus, brachium abscindunt uni, tibiam alteri.

Resol. 3. Aromatarios seu Pharmacopolas, ultrà furtum, reos esse contrà 5. præceptum, si in compositione medicinæ, ponendo vetustas species parum vel nihil operantes, graviter noceant infirmo.

Resol. 4. Etiam hoc præceptum violare Infirmarios, qui non sequentes præscriptum Medicorum, ægrotos regunt secundùm suum capricium.

Resol. 5. Omnes præfatos in casibus allatis, & similibus nullum posse recipere salarium, imò teneri ad restitutionem omnium damnorum indè sequentium, si conducti illa exerceant.

Addit Caramuel, Medicos ignorantes & artis exercendæ incapaces etiam restituere debere pensionem, quam pro visitandis ægrotis recipiunt à Magistratu.

ARTICULUS III.

An liceat occidere invasorem vitæ, servato moderamine inculpatæ tutelæ?

Dico: *servato moderamine inculpatæ tutelæ*; quod fit dum invasus, *non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam*, ut loquitur Innoc. III. c. 18. *De Homicidio*, id præcisè facit, quod ad vitæ suæ defensionem necessarium est: undè si illam tutari possit minis, verbis, aut fuga, non potest percutere, si percutiendo, non potest mutilare, si mutilando, non potest occidere; si autem in illis excedat, certum est proportionatè ad excessum graviter aut leviter peccare. Ante resolutionem

Adverte 1. Illum, qui occidit vitæ suæ invasorem, posse mortem illius intendere, vel tanquàm finem suæ actionis, v.g. dum pugnat, percutit, vulnerat, ut alterum occidat; vel tanquàm medium ad vitæ suæ conservationem, quod fit, dum formalem alterius occisionem ordinat ad vitæ suæ tutamen.

Adverte 2. Posse invasum (nullatenus intendendo mortem invasoris, sed præcisè reddere ipsum incapacem ad nocendum) exercere actum defensionis, ex quo probabiliter prævidet secuturam mortem, aut ejusdem periculum. His notatis

CONCLUSIO I.

Nullo casu licet interficere vitæ Invasorem, intendendo mortem ejus, ut finem suæ actionis. Est communis & certa. Ratio clara est; quia talis convincitur agere, non causa vitæ conservandæ, sed vindictæ sumendæ: quod est ordinatum, dicente Domino. *Mihi vindicta, & ego retribuam.* Hebr. 10.

CONCLUSIO II.

Non licet intendere mortem invasoris tanquam medium, ad vitæ conservationem. Hanc conclusionem varii admodùm impugnant explicitè, vel saltem implicitè, volentes licere mortem invasoris, adeòque ad minus tanquàm medium &c. Est tamen D. Thomæ, Cajetani, Wiggers, & plurimorum recentiorum.

Prob. 1. Ex verbis Angel. Doctoris 2. 2. q. 64. art. 7. *Quia occidere hominem non licet nisi publica authoritate propter bonum commune, illicitum est quòd homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat:* quid clarius?

Prob. 2. Quia, ut quis vitam suam tueatur, non requiritur quòd alterius mortem non intendat, sed sufficit quòd invasorem repellendo, percutiendo, debilitando, imò & vulnerando, si opus sit, reddat ipsum incapacem ut noceat: & hoc intendere potest, non mortem aut mutilationem.

CONCLUSIO III.

Licitum est invaso se defendere eo modo, quo potest, & in quantum necesse est ad sui defensionem, licet prævideat ex ictu infligendo probabiliter, imò & moraliter secuturam mortem, modò illam non intendat, sed aggredientis debilitationem, & vitæ propriæ conservationem. Ità tenet cum Divis Thom. Bonav. & Antonino, ferè universalis Theologorum torrens; undè hanc sententiam vocat communem & certam Sylvius, communem, & receptam Wiggers: huic tanquàm D. Thomæ Oraculo adhærent Estius, De Cocq, Boudart, Natalis Alexander; & alii in materia morum de laxitate minimè suspecti, contrà duos aut tres Antiquos, & totidem Recentiores, volentes invasum tali casu teneri permittere occisionem. An autem ipsi illa occasione id essent facturi? novit Deus, non ego; fundantur in novo aut altero August. passu non evidenti; cùm tamen pro sententia universali evidentiores habeat, ut dicemus infrà.

Prob. 1. Ex script. Exodi 22. *Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis*; quia nempè ignoratur, an venia ad furandum, an ad occidendum, ut dicit August. infrà citandus: ergo supponit lex licitè occidi posse invasorem vitæ, ubi ad sui defensionem necesse est.

Dices: Lex illa est judicialis, tantumque respicit forum externum, in quo ille percussor non debet haberi tanquàm homicida. Sed

Contrà est 1. quòd juxtà Aug. Scriptura sit intelligenda simpliciter, ubi indè nullum sequitur inconveniens, aut implicantia; sed nihil semel sequitur ex eo quòd hæc verba, *non erit reus sanguinis*, intelligantur simpliciter: ergò. Præterea, si occisio illa furis nocturni in foro conscientiæ esset illicita, nunquàm prohibuisset Deus illius punitionem in foro externo, cùm per hoc videretur authorizare peccatum.

Contrà est 2. Quòd præfata verba referantur in Jure Canonico c. 3. *De Homic.* Jus autem Canonicum, præsertim in hac materia, agit de Foro conscientiæ cùm soleat corrigere Jus Civile, ubi illicitum permittit: undè quia lex Civilis permiserat præscriptionem malæ fidei, illam in hoc reformavit lex Canonica, sicut & in eo quòd permiserat occisionem uxoris in adulterio deprehensæ: ex quo sequitur, si non esset vera nostra sententia, quòd etiam jus Canonicum reformasset jus Civile permittens invaso occidere invasorem.

Dices cum Van Roy, Ecclesia quandoque ex causa, aut necessitate relinquit quædam impunita. Præterea nihil reformare solet, nisi in iis quæ sunt certò mala.

R. Tantùm abesse, ut dubitaverit Ecclesia de homicidio in nostro casu, an esset licitum, necne, & ideò, vel ex alia causa impunitum reliquerit; ut è contrà declaret esse absolutè licitum: ut patet ex c. 18. *de Homic.* ubi Innoc. III. ait: *Vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittunt.*

Prob. 2. Ex August. in dicta verba Exodi quæst. 84. *Intelligitur ergò nunc non pertinere ad homicidium, si fur nocturnus occiditur, si autem diurnus, pertinere: hoc est enim quod ait, si ortus fuerit super eum sol; poterat quippè discerni, quòd ad furandum, non ad occidendum, venisset.* Ubi excusat homicidium nocturnum ad sensum Exodi, adeòque in foro conscientiæ. Item Epist. ad Macedon. 54. *Cùm homo ab homine occiditur, multùm distat utrùm fiat nocendi cupiditate, vel injustè aliquid auferendi, sicut fit ab inimico sicut à latrone; an ulciscendi vel obediendi ordine, sicut à Judice, sicut à carnifice; an evadendi vel subveniendi necessitate, sicut interimitur latro à viatore, hostis à milite.* Ubi manifestè ostendit in 1. casu occisiones esse illicitas, in 2. & 3. licitas; quandoquidem in 3. ponat in exemplum occisionem factam ex necessitate evadendi cum occisione hostis à milite; atqui constat hanc esse licitam, ergò & illam.

Dices: S. Doctor immediatè post addit: *aliquando, qui causa mortis fuit, potiùs in culpa est, quàm ille qui occidit*: ergo etiam occidens invasorem in culpa est.

R. Ly *Potiùs* non sumi comparativè (aliàs juxta Aug. tortor malefactorem, & miles hostem occidens essent in culpa) sed adversativè: vel certè, si sumatur comparativè, non refertur ad eum qui occidit invasorem; aliàs etiam referretur ad militem, qui occidit hostem.

Confirm. ex eodem Doct. lib. 22. contrà Faustum c. 70. *Ille autem utitur gladio* (scilicet malè) *qui nulla Superiori, ac legitima potestate vel jubente, vel concedente, in sanguinem alicujus armatur*; atqui in nostro casu armatur invasus cum omnium legum id concedentium potestate; cùm lex naturalis dictet vitam propriam potiùs conservandam esse quàm alienam; lex Divina id permittat Exodi 22. Ecclesiastica & Civilis id concedant variis locis, ut jam dicemus: ergo.

Prob. 3. ex aliis PP. Cyrillo in Joan. c. 35. quærente: *Unde nam, dices, Petrus gladium habuit? quia secundum leges gladio se defendere licebat.* Ambros. lib. 1. Offic. c. 36. ubi Moysen laudat quòd Ægyptium pro defensione fratris occiderit; non est autem dubitandum; quia si hoc pacto defendere sociū liceat, licet & seipsū.

Prob. 4. ex Catechismo Rom. par. 3. c. 6. n. 4. *Si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege (scilicet non occides) non teneri, satis apparet.*

Prob. 5. Ex SS. Th. Bonav. & Antonino: Primus sic loquitur 2. 2. quæst. 64. art. 7. *Secundùm jura vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec est necessarium ad salutem, ut hunc actum moderatæ tutelæ prætermittat ad evitandam occisionem alterius; quia plus tenetur homo vitæ suæ providere, quàm vitæ alienæ.* Secundus. Sic habet ser. 6. de 10. præceptis: *Si autē sit necess-*

necessitas inevitabilis, ut homo occidat alium hominem, non amore vindictæ, sed amore conservationis vitæ . . . & hoc fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc concessum est personis etiam perfectis. Tertius parte 2. tit. 7. c. 8. §. 2. *Latronem insidiantem in itineribus secundùm Leges, cuilibet licet occidere.*

Prob. 6. Ex jure Canonico & Civili. Primum c. 18. *De Homic.* sic habet: *Vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant*, modò id fiat, ut ait ibidem Innoc. III. *Cum moderamine inculpatæ tutelæ*, idest, *Non ad sumendam vindictam, sed ad propulsandam injuriam:* quod confirmat Alexander III. c. 3. *De Sententia Excom.* ubi docet illum, qui Clericum læsit vim vi repellendo, non esse transmittendum ad Sedem Apostolicam; *Cum*, ut ait, *Vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant*; in jure autem Civili lege 3. ff. *De justitia & jure* sic legitur: *Jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur.*

Prob. 7. quia hæc veritas ità fortiter in naturæ visceribus impressa est, ut dixerit Cicero in defensione Milonis, à quo interfectus est Clodius: *Hoc ratio doctis, & necessitas Barbaris, & mos gentibus, & feris natura præscripsit, ut omnem vim quacumque ope possunt, à corpore, à capite, à vita sua propulsarent.*

Prob. 8. Ex Inconvenientibus; quia sententia opposita, ut loquitur Comitolus lib. 4. q. 10. n. 10. arma ministrat injustitiæ, cædi bonorum, eversioni Reipublicæ, tyrannidi vitiorum: item tollit divinæ providentiæ præscriptionem, quæ non patitur ut temeritas parricidarum, & improbitas impiorum dominetur vitæ & innocentiæ, eamque perimat.

Obj. 1. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*, Matth. 26. ergo etiam invasus.

R. Hoc esse intelligendum sine legitima potestate, quam in nostro casu omnia jura concedunt: hoc autem dixit Christus Petro; 1. quia non erat voluntas Patris ut Christus iniquam Judæorum violentiam subterfugeret. 2. quia id faciebat contra voluntatem Domini, cujus responsum non expectaverat. 3. quia sciebat Christum non indigere defensione. 4. quia equidem non poterat tantæ hominum multitudini resistere.

Obji. 2. Apost. Rom. 12. sic loquitur: *Non vosmetipsos defendentes charissimi:* quod exponens D. Anselm. addit: *Non percutientes eum, qui vos percusserit, sed date locum iræ, idest, finite iram persecutoris in vobis expleri.*

R. cum Interpretibus, Apostolum ibi non prohibere defensionem nudam, sed ultionem, quo etiam sensu loquitur Anselm. cùm immediatè post addat: *Quid opus est vos ipsos vestras ultum ire injurias?* quod etiam intendit Christus Matth. 5. dum jubet ut non resistamus malo.

Obji. 3. Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 5. ubi ait: *Quo pacto istos defendam, qui interficiunt, (ne interficiantur) non invenio*, & infrà: *Quomodo apud Deum sunt isti à peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt?*

R. D. Augustinum à cædibus humanis semper alienum ibi in aliam sententiam propendisse, nihil tamen absolutè resolvisse, ut fateri debet omnis ille, qui Evodii interrogata, & Augustini responsa examinaverit sine præventione: cur enim responderet interrogando, si contrarium absolutè teneret? cur diceret, se non invenire qualiter excuset, cùm deberet illos intrepidè accusare? cur dubitaret, an non sit lex secreta quæ vindicat id, quod lex humana permittit in nostro casu? cur assereret, se non reprehendere leges humanas homicidia in sui defensionem permittentes? cum lex permittens peccatum sit absolutè reprehensibilis, nisi fiat ad vitanda majora mala, quæ hic non occurrunt. Non reprehendit ergo Aug. leges humanas; quia sicut non invenit qualiter excuset, etiam non satis invenit qualiter accuset: quod insinuat ipsemet lib. 1. Retract. cap. 9. ubi ait, quod in lib. 1. de lib. Arb. (quem junior composuit) multa inquisiverit, quæ invenire & plenè solvere non potuit: inter quæ, secundùm omnem apparentiam, est casus noster.

Dices: Si hoc esset, illud expunxisset in lib. Retractationum, ubi etiam minima explicat, aut retractat.

R. Non esse opus retractatione, aut expunctione, ubi nihil resolutum est.

Replicabis: Aug. jam factus Episcopus idipsum tenuit Epist. 154. *De occidendis hominibus*, inquit, *Ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium.*

R. Cùm Publicola, ad quem rescribit, non interrogasset an Christianus invasus à Barbaro, aut Romano *Posset*, sed an *Deberet* illum occidere, ne ipsemet occideretur? nihil ibi reperiri contra nos.

Confirm. Quia libenter fatemur cum veriori & communiori sententia, non *Debere* occidere, se posse corpus suum pro salvanda invasoris vita exponere, si saltem credat invasus, se esse in statu gratiæ, verba autem Publicolæ sunt: *Si Christianus videat se à Barbaro vel à Romano interfici, debeat eos ipse Christianus interficere, ne ab illis interficiatur?*

R. 2. Non placere Augustino consilium de occidendis hominibus. Primo: quia consilium debet esse de meliori bono; in nostro autem casu, etsi liceat, melius est tamen non occidere. Secundo: quia difficile est servare moderamen inculpatæ tutelæ, ita ut non misceatur aliquis affectus vindictæ: sic nec dat, nec approbat dantes hoc consilium, licèt per hoc non neget esse licitum. Ex quibus apertè patet, passus Augustini in probatione allatos fortiores esse pro nostra sententia, quàm sint hi pro opposita.

Obji. 4. Ambrosium lib. 3. Offic. cap 4. ubi docet quòd non possit quis latronem ferientem referire.

R. Tantùm velle non posse servandu Evangelii consilium & perfectionem, & ideo subdit: *Ne, dum salutem defendit, pietatem contaminet;* non autem quod non possit sine peccato, aliàs sibi contradiceret, ut patet ex probationibus.

Obji. 5. Difficillimum est invaso moderamen inculpatæ tutelæ, ita ut nec excedat, nec intendat vindictam, aut mortem invasoris, sed sui tutelam præcisè.

R. Si hoc sit difficile viris calidis & igneis, non tamen moderatis & phlegmaticis, præsertim ubi se defendunt, invocato Dei auxilio. Sanè mirum est, unum aut alterum juniorem ridiculam facere totam antiquitatem, scholæ Principes, Jurisperitos, Jus Canonicum, & Civile, Sanctos; summos Pontifices, & generaliter omnes Theologos: quid enim ridiculius pro ipsis, quàm asserere licitam esse injusti vitæ invasoris occisionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, si in praxi moderamen illud sit impossibile? debebant sanè dicere simpliciter & absolutè occisionem illam esse illicitam & sic tot periculis, & peccatis non exposuissent fideles.

Obji. 6. Exigit Charitas Christiana, ut corpus præponamus animæ in peccato perituræ.

R. Hoc esse verum in necessitate, non autem quando quis est in periculo ex sua malitia, quod potest, si velit, deserere.

Obji. 7. Non licet homini mentiri, ne occidatur: ergo nec alterum occidere.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd mendacium sit intrinsecè malum, nulloque casu imaginabili cohonestabile; occisio autem tantum, sit mala, quando fit sine potestate legitima, quam habet homo in nostro casu, ut ostendimus.

Obji. Denique: Non licet invaso se defendenti velle mortem invasoris: ergo nec ipsi infligere ictum mortis causativum; quia qui vult causam, vult & effectum necessariò ex causa sequentem.

Resp. Neg. Conseq. Ad Prob. dico, illam esse veram; sed negu ictum se defendentis necessariò esse mortis causativum, cùm invasor possit ictum, dum adhuc est in via, subterfugere se retrahendo; unde tantùm est causativus mortis ex supposito quòd invasor nolit ictum declinare, quæ suppositio, cùm non dependeat ab invaso, qui nollet invasorem esse præsentem, sed ab invasore nolente loco recedere, non censetur invasus mortem velle.

ARTICULUS IV.

Corollaria Resolutionis præcedentis.

Resol. 1. Licere Filio occidere Patrem, inferiori Superiorem, Civi aliquem de Magistratu, servo Dominum, laicu Sacerdotem &c. & è contra, ad sensum conclusionis: idque sine ullo Excommunicationis, Irregularitatis, aut impietatis periculo. Ratio est; quia jus intimum conservandæ vitæ illa omnia excludit.

Resol. 2. Licere etiam occidere furiosum, amentem, ebrium; nam etsi non peccent formaliter, me aggrediendo; quia tamen licitum est mihi vitam meam conservare, etiam licitum est vim vi repellere.

Resol. 3. Legitimè se defendere invasum, etsi causam aliquam dederit invasori, puta, calumniando, irridendo &c. quia sicut calumniatus, irrisus &c. non acquisivit jus per hoc me occidendi, ità nec per hoc amisi jus vitam meam conservandi.

Resol. 4. Si, propter commissum enorme crimen, data esset à Republica cuilibet me reperienti potestas me occidendi, non possem invasorem occidere; imò nec ipsi vel minimam injuriam facere, quamvis essem ab ipso certò occidendus; quia potestate legitima & publica me invaderet. Aliud esset, si me innocentem pro alio nocente agnosceret, & monitus desistere nollet.

Resol. 5. Me non teneri fugere à facie invasoris, si prævideam quòd fugiendo sim à tergo occidendus. Aliàs si per fugam possem tueri vitam, quam non tueter, nisi alterum occidendo,

teneor

teneor fugere, licèt sim miles, nobilis, aut cujuslibet alterius conditionis. Ratio est, quia in tantum possum; in quantum necessarium est ad vitæ defensionem: ergo si possum mihi consulere fugiendo, non possum percutiendo, lædendo &c.

Resol. 6. Non servare moderamen inculpatæ tutelæ, qui fugientem (à quo vulnus, etiam lethale, accepit) percutit, vulnerat, aut occidit. Ratio est; quia id censetur fieri ad fomendam vindictam, non ad conservandam vitam: unde Innoc. XI. damnavit sententiam illorum, qui dicebant licere viro honorato occidere fugientem, à quo recepit alapam, aut fustis ictum.

Resol. 7. Non teneri invasum expectare, donec invasor primum ictum dederit, sed posse illum accedentem prævenire, ne ipsemet præventus non possit amplius se defendere.

Resol 8. Non licere uxori occidere maritum, quem scit occultasse gladium, ut ipsam de nocte interficiat, etiamsi domo exire nequeat; quia potest maritus animum mutare, ac uxoris precibus, lacrymis, protestationibus &c. flecti. Deindè invasio illa non est moraliter actualis; ante illam autem (ne multis inconvenientiis januam aperiamus) defensionem actualem non permittimus: ideò.

Resol. 9. Te illicitè prævenire inimicum, quem scis quærere opportunitatem te occidendi, cùm necdum reputetur invasor.

Resol. 10. A te peccaminosè occidi illum, qui criminibus, aut testimoniis parat circumvenire judicem, à quo ideò prævides mortis sententiam tibi imminere; quia illa sunt nimis remota: unde propositionem sequentem proscripsit Alex. VII. *Licèt interficere falsum accusatorem . . . . . à quo iniqua certò imminet sententia, alia si via non potest innocens damnum vitare.*

Resol. Denique, mihi licitam esse defensionem actualem contra eum, qui solvit canem ferocem, ut me dilaceret; quia ex nunc moraliter aggreditur. Ex his casibus innumeri alii possunt resolvi.

ARTICULUS V.

An liceat occidere invasorem bonorum temporalium?

QUæstio non procedit de rebus levioris momenti: illas enim vitæ proximi postponendas esse, naturalis dictat ratio: undè hanc propositionem damnavit Innoc. XI. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei* sed de rebus magni valoris, ex quarum ablatione gravissimum detrimentum pateretur dominus.

CONCLUSIO I.

LIcet ad bonorum temporalium conservationem, aut recuperationem injustum aggressorem repellere; percutere, imò & vulnerare, modò servetur moderamen inculpatæ tutelæ, nec sit occisionis periculum.

Prob. 1. Ex illo principio toties decantato, quo vim vi repellere cuilibet permittitur: agendum est tamen non ex odio, non cupiditatis æstu, non affectu vindictæ, sed ex voluntate reddendi furem impotentem ad rapinam, aut furtum.

Prob. 2. Ex D. Hieronymo in cap. 1. Sophoniæ n. 13. *Si quis fortitudinem latronis, & piratæ, & furis diripiat, infirmosque eos reddat, prodest illis sua infirmitas.*

Prob. 3. Ratione; quia bona magni momenti, quibus homo vitam fovet: familiam sustentat, statum moderatum conservat &c. meritò præponi possunt percussioni, aut læsioni non periculosæ injusti raptoris, vulnus illud ex sua malitia quærentis: deindè si hoc nequidem liceret, redderentur fures in suis furtis & rapinis audaciores, vixque possent homines necessaria ad victum & vestitum conservare.

Dices 1. Matth. 5. dicitur: *Qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.*

R. Secundùm omnes Interpretes contineri ibi consilium saluberrimum, non tamen præceptum.

Dices 2. Non licet pro defensione rerum temporalium invasorem occidere, ut dicetur posteà: ergo nec vulnerare: cum hoc sit intrinsecè malum, sicut est illud; imò utrumque eodem præcepto prohibetur.

Resp. Neg. conseq. Disp. est, quòd vulnerare sit multò minùs, quàm auferre vitam, quæ semel ablata; est irreparabilis: & ideò ratio naturalis, quæ dictat licere primum (quia vulnus illud juxta sanam hominum existimationem postponi debet tantæ rerum jacturæ) non dictat secundum, eo quòd vita prævaleat omnibus temporalibus.

CONCLUSIO II.

NUnquàm licet occidere, aut periculo mortis exponere invasorem bonorum temporalium, etiam sub prætextu solius defensionis. Hæc sententia, quæ multos hactenus habuit adversarios: plurimos habet hoc tempore patronos.

Prob. 1. ex Script. Exodi 22. ubi dicitur licere occisionem furis nocturni, non diurni. Et rationem adfert Aug. q. 84. in Exod. quia non potest discerni, an fur nocturnus veniat ad furandum, an ad occidendum: de diurno autem potest discerni, & ideò tantùm veniens ad furandum non potest occidi.

Prob. 2. Ex eodem D. lib. 1. de lib. arb. cap. 5. ubi ait: *Quomodo enim sunt isti à peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt.* Dubitavit quidem Aug. interrogatus, an liceret occidere pro conservatione vitæ, ut diximus; sed non dubitasse pro conservatione bonorum illorum, quæ Evangelium flocci facit, quæ Sancti tanquàm lutum æstimarunt, & quæ sæpè nobis sunt occasio peccati, imò & damnationis.

Prob. 3. Ratione; quia bona temporalia sunt longè inferioris ordinis, quàm vita hominis. Deinde hæc amissa, est irreparabilis, illa irreparabilia. Accedit, quòd bona fortunæ sint postponenda famæ, pro cujus conservatione nequidem licet invasorem occidere.

Obji. 1. Tam licet vim vi repellere respectu furis, quàm respectu vitæ invasoris; sed licet hunc, repellendo, occidere: ergo & illum.

Resp. dist. maj. tam licet, ubi vis est ordinata, C. Ubi est inordinata, N. quando autem occidere volentem occidis, ne occidaris, vis tua est ordinata; quia vita tua est æquè, imò magis tibi pretiosa, quàm sit vita invadentis, si verò furem occidis, est omninò inordinata, quia vita illius longè prævalet bonis ablatis, aut auferendis.

Obji. 2. cap. 6. *de Sent. Excomm.* in 6. dicitur licuisse Decano Aurelianensi se defendere contrà Ballivum illius bona auferre præsumentem.

Resp. Id esse intelligendum de defensione proportionata, repellendo, percutiendo &c. non autem de excessiva per occisionem.

Obji. 3. cap. 2. *de homic.* legitur: *Si autem sine odii meditatione te tuaque liberando ejusmodi membra diaboli interfecisti . . . . si aliquid jejunare volueris, bonum est tibi;* ergo supponitur non esse homicidam.

Resp. *Te tuaque liberando* non sunt disjunctivè, sed conjunctivè, ità ut sensus sit, *bona tua simul & vitam tuam defendendo*, ità tamen ut cadat specialiter vis suprà ly *te* seu *vitam tuam*; quia hujus separatim conservatio, non illorum, sufficit ad licitam occisionem, suppositis modificationibus recensitis.

Obji. 4. D. Th. q. 64. art. 7. ad 2. docet non esse licitum ex intentione occidere furem, ergo censet, si fiat sine intentione occidendi, esse licitum.

Resp. Neg. Conseq. quia hoc nullatenus sequitur; sicut non sequitur, non licet occidere hominem Sacerdotem, ergo licet occidere hominem non Sacerdotem. Præterea si putasset D. Th. hoc licere, id expressisset, sicut expressit de occisione invasoris vitæ, quem, ut ibidem docet, non licet ex intentione occidere. Ex dictis.

Resol. 1. Non licere interficere litigantem, qui falsis scriptis aut testimoniis conatur in judicio sua suffurari. Patet ex condemnatione hujus propositionis: *licet interficere falsum accusatorem* &c.

Resol. 2. Nec à fortiori licitum esse pro defensione bonorum nondum possessorum: undè proscripta est sequens propositio ab Innoc. XI. *Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ea ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.*

ARTICULUS VI.

An liceat Virgini interficere stupratorem, ubi non adest alia via conservandæ pudicitiæ?

DIco: *Ubi non adest alia via*; quia certum est anteà posse, & deberet fugere, sicut etiam verbis, minis, precibus, lacrymis, clamoribus, repulsu, percussione, imò & læsione non periculosa invasorem à se excutere, ne cooperetur alterius peccato, & ne ipsamet fortè in delectationem consentiat. Quòd etiam possit lædere, indè patet, quòd jactura pudicitiæ longè præferatur à puella honesta omnium bonorum jacturæ, pro quorum conservatione diximus licere etiam taliter lædere, ubi justa defensio id exigit: tantùm ergo procedit quæstio de occisione.

CON-

CONCLUSIO UNICA.

NOn licet Virgini in nostro casu stupratorem occidere. Hæc sententia, licèt non sit communis, est tamen vera.

Prob. 1. Non licet quemquam occidere, nisi ex DEI mandato, aut consensu, cùm ipse solus sit vitæ Dominus; atqui nullibi reperitur tale mandatum, aut talis consensus: ergo.

Dices 1. Legem naturalem id permittere: Sed

Contrà est, quòd vita per se & ex natura sua sit altioris ordinis, & æstimationis, quàm sit corporis integritas.

Dices 2. Jus gentium, & potestatem civilem dare virgini in tali casu potestatem in vitam stupratoris; sicque authoritate publica, non privata, hoc facere.

R. Id gratis asserri, cum nullibi legatur talis facultas scripta, si autem lex civilis in tali circumstantia virginem homicidam non puniat, non oritur ex eo, quòd tale homicidium approbet, sed ex aliis capitibus. 1. quia præsumitur ex turbatione & quasi coactam id fecisse, adeoque esse venia dignam 2. quia non videtur rationabile, ut duplici virga corripiatur. 3. ne authorizentur stupra, & bestiales impetus in puellas ac honestas mulieres.

Prob. 2. Quia vel pudicitia, seu virginitas consistit in integritate corporis, vel in virtute animi, atqui in utralibet consistat, non licet pro ea conservanda quemquam occidere: ergo. Prob. Mi. quia corporis integritas, ut diximus, est inferioris ordinis, quàm sit vita, virtus autem animi, per violentam corporis oppressionem non potest corrumpi, quandoquidem nulla vis externa possit voluntatem, in qua illa residet, cogere, undè Aug. lib. 1. de Civ. c. 18. *Quis sana mente putaverit se perdere pudicitiam, si fortè in apprehensa & oppressa carne sua exerceatur, & expleatur libido non sua? Si enim hoc modo pudicitia perit, profectò pudicitia virtus animi non erit.* Et infra: *Nec ipsi corpori aufert Sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia continentiæ suæ.*

Dices 1. S. Doctor lib. de lib. arb. cap. 5. asserit stuprum esse immanius occisione stupratoris.

R. Inde sequi etiam illam occisionem esse immanem quandoquidem comparativum supponat positivum. Præterea dicitur *immanius*, quia tunc longè minus voluntariè perpetratur homicidium, quàm stuprum.

Prob. 3. Vel enim virgo illa inde timet esse Deo odiosam, vel hominibus: Deo, ratione peccati fortè committendi, hominibus, ratione violati corporis, sed neutrum justificare potest homicidium: ergo. Prob. Min. Non quidem primum quia non debet eligi peccatum certum, ut evitetur incertum. Præterea *Nullo modo* ut ait D. Aug. lib. 1. De Civit. Dei c. 25. *hoc faciet animus, ut consentiat libidini carnis suæ aliena libidine concitatæ, qui Deo potius, ejusque sapientiæ, quam corporis concupiscentiæ subjectus est:* non etiam secundum quia nunquàm ideò vituperio erit, aut contemptui personis honestis, sed magis compassioni & æstimationi, ob custoditam Dei legem: poterit quidem inde pingue matrimonium perdere, sed nunquid debet jactura illa hominis vitæ, & damnationi æternæ cedere.

Nec obstat conclusioni nostræ dictum Ambrosii: *Periculum pudoris in bonis fœminis morte gravius esse*, quia loquitur de periculo pudoris annexum habente peccatum, non autem de pudore simpliciter: undè dicebat S. Lucia Tyranno: *Si invita jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.*

ARTICULUS VII.

An liceat occidere aggressorem pro defensione honoris seu famæ?

CONCLUSIO UNICA.

NUlli unquam licet, sive militi, sive nobili, sive Principi, ad conservationem honoris, aut famæ, aggredientem occidere, aut mutilare.

Prob. 1. Ex Script. quæ satis evidenter contrarium nobis insinuat Matth. 5. ubi dixit Christus per modum præcipientis, *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos:* quomodo autem possumus calumniantes mutilare & occidere, pro quibus jubemur orare.

Prob. 2. Ex Aug. lib. 5. de Civ. Dei cap. 17. *Nec sic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius est ponderis fumus;* atqui non tantum pro magno, sed etiam pro maximo haberet umbram honoris, qui pro illius defensione alterum occideret: ergo.

Prob. 3. Ideò tibi liceret occisio, aut mutilatio in nostro casu, quia non posses aliter honorem tuum conservare, atqui hoc falsum est: ergo. Prob. Min. quia per occisionem, aut mutilationem invasoris non habetur quòd ea, quæ dicta sunt, sint falsò aut injustè dicta, vel facta, sed quòd fueris impatiens, nec potueris verbum, aut levem injuriam sufferre pro illo, qui prò te mortem ignominiosam sustulit.

Prob. 4. In sui defensionem solum licet vim vi repellere; sed contumelia, detractio, exprobatio &c. non sunt vis (aliàs liceret contumeliam contumelia, injuriam injuria solvere) ergo non per vim, sed alia via sunt repellendæ. Accedit quòd honor, seu fama sit bonum inferioris ordinis, quàm sit vita. Præterea opposita sententia portam aperit plurimis homicidiis & cædibus.

Obji. 1. *Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ.* Proverb. 22.

R. Nihil inde sequi; cùm nequidem pro conservandis divitiis liceat alterum interficere: diximus quidem, licitum esse quandoque lædere, nempè quando læsio est medium necessarium ad illarum conservationem, sed cùm pro defensione honoris nunquàm sit necessaria, nunquam etiam est adhibenda.

Obji. 2. Potest quis militi strenuo exprobare quòd sit ignavus, tyro in armis contrectandis &c. sed hæc injuria, præsertim publica, non potest reparari, nisi per alterius occisionem: ergo.

R. Vel impetitus cognoscitur ab aliis tanquàm miles generosus, vel non: si primum nihil proderit alterius exprobratio, cùm audientes sint aliundè de illius falsitate convicti: si secundum parum aut nihil nocebit, sicque frustrà ad arma recurret. Præterea si generositatem suam ostendere velit, id faciat in bello justo. Deinde vel calumniatorem vulnerabit, aut interficiet statim, & hoc etiam apud milites, non est generositas, sed ignavia, vel provocabit ad duellum, in quo stulta & diabolica consistit plurimorum gloria, & hoc semper illicitum est, & execrandum, ut posteà dicemus.

Obji. 3. Si hoc sit, non poterit vir honestus contra detractores & calumniatores famam suam tueri.

R. N. Assumpt. Poterit enim assumptis impositi criminis testibus, detrahentem cogere ad canendam palinodiam coram legitimo Judice. Si autem quandoque accidat, quod non possit apud homines honorem vanum & umbratilem mediis licitis defendere, quærat apud Deum verum & solidum honorem possidere, dicatque cum Apostolo: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* 2. Cor. 1.

Obji. 4. Licitum est quandoque pro alterius salute vitam propriam exponere: ergo & pro conservanda fama (à qua multorum salus & ædificatio dependet) alterum occidere.

R. N. Conseq. Plus enim daturus est ædificationis, calumniam exemplo Christi patienter tolerando, quàm alterum interficiendo: fama quidem necessaria est iis, qui præsunt, aut proximorum saluti occupantur; sed mediis licitis obtinenda & conservanda: ità ut potius eligant mortem subire; quàm famam sua culpa perdere, & hoc sensu charior debet esse fama; quàm vita, non autem quasi possemus pro illa conservanda alterius vitam immolare; ut finxerunt à 100. circiter annis nonnulli casuistæ. Hinc

Resol. 1. Homicidam esse Nobilem, qui etiam plebejum, à quo alapa aut fuste percussus est, interficit, sive interim plebejus remaneat, sive fugiat. Ratio est, quia cum non possit alapam datam impedire, convincitur ex sola vindicta procedere.

Resol. 2. Nec licere gravi calumniæ jamjam inferendæ, nec aliter impediendæ, per alterius occisionem obviare. Hæc omnia patent ex condemnatione hujus propositionis ab Inn. XI. *Fas est, viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.*

Resol. 3. Nec id licitum esse Religioso, etiam ut impediat gravia crimina de se, aut sua Religione justissimè spargenda, & ideò proscripsit propositionem sequentem Alex. VII. *Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit &c.*

Resol. 4. Nequidem licere viro honorato fuste aut alapa percusso, percutientem repercutere, quia illud fieret in vindictam, non in defensionem. Aliud esset, si invasor ulteriùs percutere tentaret: tunc enim percutere posset invasus, non in defensionem honoris, cùm hoc sit omninò pertinens, sed corporis.

Resol. 5. Teneri, etiam Nobilem, aut Ducem potiùs fugam capere, quàm occidere illum, à quo pugnis aut baculo impetitur. Ratio est; quia etsi in hoc videatur ignominia apud mundanos; est tamen vera & solida gloria apud Deum & Angelos.

Resol. 6. Execrandum esse illud axioma diabolicum nempè unum *Mentiris* alapa esse solvendum.

A R-

ARTICULUS VIII.

Quid mihi liceat in hac materia pro conservatione vitæ, bonorum & pudicitiæ proximi?

NOn loquor hic de fama, cùm enim ipsimet infamato nequidem liceat infamatorem percutere, nec à fortiori quidquam licebit mihi in hac materia in favorem proximi; & ideò etsi videres Dominum tuum, Principem, aut etiam Patrem gravibus contumeliis pertinaciter impeti, non posses calumniatorem graviter percutere, aut lædere; minùs occidere; cùm illa defensio Patri, Principi &c. non possit prodesse.

CONCLUSIO I.

POssum, si opus fuerit, pro defendenda vita proximi, injustum invasorem occidere, modò servem cautelas art. 4. recensitas; ad id tamen non teneor, nisi requisitus.

Prob. prima pars: Id ego possum ex charitate pro alio præstare, quod ipse potest ex justitia pro se; sed potest proximus injustum vitæ suæ aggressorem occidere: ergo & possum ego ipse. Et hoc etiam verum est, licèt invasus nollet defendi; quia cùm non sit Dominus vitæ suæ, non potest in hoc juri suo cedere.

Prob. secunda pars; quia non teneor ego vitam alterius conservare cum periculo meæ. Præthereà cùm illo casu tam invasor, quàm invasus sit mihi proximus, & unus sit in periculo vitæ, alter animæ, possum invasi mortem permittere, ut non pereat invasoris anima, quandoquidem ipsemet invasus possit ob illum finem sui ipsius occisionem permittere, saltem si credat se esse in statu gratiæ.

Dixi: *Nisi requisitus:* quia ubi auxilium meum implorat invasus; possumque sine gravi meo periculo impendere, ad id teneor; quia opem meam requirens quasi me suum defensorem facit nexu Charitatis dictantis non esse denegandam justissimè illam postulanti; & ideò tunc invasum præferre teneor invasori. Excipe tamen, nisi invadenti sim specialiter parentela, aut observantia obligatus; ut, si foret Pater, aut frater, avunculus, tutor, Princeps supremus; quia tunc nec possum, nec teneor: eo quòd non permittat Pietas parentibus, aut quasi parentibus debita, ut cum eorum occisione succurram extraneo.

Petes: An Magistratus, aut Prætor teneatur ratione Officii Civem suum injustè invasum defendere cum periculo vitæ; sicut tenentur Feudatarii, seu Vassalli defendere Dominum suum?

R. Quòd, licèt Magistratus, aut Prætor obligetur non tantùm quietem publicam, sed etiam privatorum vitam, imò & bona conservare, præcipiendo, vigilando, puniendo &c. non tenetur tamen, sensu communi sic interpretante, ad manualem subditi defensionem, ubi id præstare non potest sine vitæ periculo.

CONCLUSIO II.

TEnemur ex Charitate, secluso gravi nostro incommodo, defendere bona proximi contra injustum invasorem, ipsum repellendo, percutiendo, imò & lædendo sine periculo mortis, si aliter servari non possunt.

Ratio est: quia tenemur proximum diligere, sicut nosmetipsos: atqui mediis illis bona propria defendere possumus, ut diximus: ergo & iisdem conservare tenemur bona proximi, sive præsentis, sive absentis: ut, si fures totam substantiam vicini auferrent, si inimicus domum ejus incenderet, segetes vastaret &c. Ubi tamen proximus opem nostram recusaret, nec teneremur, nec possemus invasorem malè tractare; quia tunc invasus respectu bonorum, quorum supponitur Dominus, censetur cedere juri suo.

Dixi: *Ex Charitate*, non ex justitia: & ideò qui illo casu succurrere omittit, peccat quidem mortiferè, non tenetur tamen quidquam restituere.

CONCLUSIO III.

PRo conservanda alterius pudicitia contra injustum aggressorem id omne possumus, & tenemur, si absit grave periculum, quod potest ipsamet puella pro defendenda sua integritate.

Ratio petitur ex lege Charitatis nobis insinuantis, maximè in gravi necessitate, id esse faciendum in favorem alterius, quod in nostrum favorem vellemus fieri.

QUÆSTIO V.

Quid Duellum, quotuplex, an aliquando licitum, & quæ pœnæ duellantium?

CONCLUSIO I.

DUellum (aliter Monomachia, quasi pugna alterius contra alterum) est periculosum certamen duorum ex condicto initum, designato tempore & loco.

Dicitur 1. *Periculosum*, ut excludantur pugnæ, quæ fiunt armis ad occidendum aut lædendum ineptis, v.g. pugnis, levi baculo, crinium avulsione: licèt enim quandoque inter adultos sint gravia peccata, non sunt tamen Duella.

Dicitur 2. *Duorum*, si enim plures inter se pugnent, non est propriè Duellum, sed rixa; nisi certè singuli contra singulos decertent; quod fit, dum principales duellantes, assumptis sociis, seu, ut vocant, secundantibus, ità certamen ordinant, ut principalis contra principalem, socius contra socium pugnet.

Dicitur 3. *Ex condicto initum:* condictum autem sonat convocationem ad pugnam, postea certo loco & tempore ineundam. Hinc, si qui rixantes statim ex calore arma sumant & pugnent; si inimici in platea sibi occurrentes gladios exerant & certent; si unus alterum quærat, aut ejus transitum exploret, non erunt Duella defectu condicti.

Dicitur 4. *Designato tempore & loco:* quia id requirunt Gregorius XIII. Clemens VIII. in suis Bullis; non censentur autem locum & tempus designasse, qui rixantes in loco angusto, periculoso, sacro, aut inepto, dicunt: *Exeamus hinc*, & statim egressi inter se pugnant. Aliud esset, si egredientes dicerent: *Pergamus ad talem locum;* quia tunc designatur locus, imò & tempus, nempè præsens: Nec reputandus est duellasse in ordine ad incurrendas pœnas, qui postquam dixerat: *Quandocumque repererote in loco apto, rem armis decidemus*, posteà, data occasione, cum altero, qui & id acceptaverat, de facto congreditur; quia nec locus, nec tempus fuerunt designata. Idem est de illis, qui pugnantes baculis, aut pugnis, domum currerent gladios assumpturi, si de loco nihil loquantur. Sed quid de eo qui diceret: *Mane hic, quæro gladium:* vel, *exi domo*, aut *quære arma, te hic expectabo?* Probabilius est, quidquid dicant aliqui, esse pro duellante habendum; quia *Locum* determinat particula *hic* & *tempus* reditus aut adventus alterius; quod diligenter advertendum est, non pro cognoscendo peccato, quod idem est; sed ut sciatur an pugnantes pœnas duellantibus impositas incurrerint, necne.

CONCLUSIO II.

DUplex Diabolus instituit Duellum, solemne unum, simplex alterum. Solemne (quia fortè solemniùs conducit ad Tartara) est, in quo adhibentur certæ cæremoniæ, ut designatio armorum, electio patrinorum, seu secundantium, assumptio testium &c. Simplex est, quod fit absque illis cæremoniis.

Dividitur ulteriùs in illud, quod fit authoritate *publica*, & in illud quod fit authoritate privata.

CONCLUSIO III.

NUllo casu licitum est Duellum authoritate privata sive fiat provocando, sive acceptando.

Prob. 1. Ex Script. quia per præceptum, *Non occides*, non tantùm prohibetur occisio authoritate privata, sed etiam periculum ejusdem, ut pater in aliis præceptis; atqui in Duello ad minimum exponitur uterque evidenti occisionis periculo: ergo. Undè duellans duplex committit peccatum, unum in quantum se exponit periculo occisionis propriæ, alterum in quantum quærit alterum occidere.

Prob. 2. Ex Trid. sess. 25. de Reform. cap. 19. ubi fortiter admodum invehit in diabolicum illud inventum his verbis: *Detestabilis Duellorum usus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano Orbe penitùs exterminetur.*

Prob. 3. Ex multis & gravibus pœnis, quas tum ipsummet Concilium, tum varii summi Pontifices, tum Jus Canonicum & Civile, tum ipsi Reges duellantibus imposuerunt; ita ut Monarcha noster Christianissimus quoslibet cujuscumque sint dignitatis, gradus, conditionis, nobilitatis, ignominioso supplicio jubeat affici: quod ità fœliciter successit in Gallia; ut monstrum illud tantò magis quærat latere, quantò gloriabatur olim se prodere.

Dices

Dices 1. Si vir nobilis Duellum oblatum respuat habebitur apud militares & nobiles tanquàm trepidus, ignavus, infamis, eritque illis contemptui & ludibrio, & tenebitur tandem armis & officio cedere cum vitæ periculo, dedecore familiæ, prolium necessitare. Hæc sane videntur aliquibus ità urgentia, ut acceptationem Duelli in illo casu fecerint licitam: nihilominùs.

R. Nec tunc licere: sicut enim, etsi præfata imminerent, non posset quis fornicari, aut se polluere; ità nec potest evidenti periculo occisionis propriæ, aut alienæ se exponere, cùm hoc sit tam intrinsecè malum, quàm illud. Debet ergo tunc provocatus DEUM timere, non homines; non linguarum morsus, sed dæmonum cruciatus: non dedecus imaginarium, sed tormentum reale & æternum. Sciat, & cordi imprimat verum & solidum honorem esse in virtute fundatum, omnemque alium esse vanum, futilem & imaginarium. Sciat insuper DEUM, qui etiam aviculis necessaria subministrat, non defore hominibus, qui se suaque exponunt, leges ejus servaturi. Interim hanc propositionem proscripsit Alex. VII. *Vir equestris ad Duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

Dices 2. Potest quis cogere alterum ad acceptationem Duelli cum minitatione mortis hic & nunc inferendæ, nisi acceptet: ergo tunc saltem licebit.

Resp. Neg. Conseq. quia etiam tali casu debet illud respuere; poterit tamen contra aggredientem se defendere, etiam occidendo, si opus fuerit, ut diximus superius.

CONCLUSIO IV.

SI Unum aut alterum casum exceperis, etiam non licet duellum authoritate publica.

Ratio est; vel enim fieret spectaculi gratia, vel ad detegendam innocentiam, vel ad litem finiendam, atqui ex nullo illorum capite licet; ergo: non quidem *spectaculi gratia*, quia Principes non habent jus in vitam suorum subditorum, nisi sint malefactores, & consequenter enormiter peccant, si pro libitu illorum vitam exponant. Imò peccaret Princeps, si duos malefactores morti adjudicandos ad Duellandum obligaret, ut, qui vinceret, evaderet mortem; quia eorum corpora exponendo occisioni, eorum animas exponeret damnationi cùm fieri possit, ut unus aut alter vulneratus socium appetat affectu vindictæ.

Non etiam ad detegendum crimen, aut innocentiam, quia cùm medium illud non sit ad hoc à natura ordinatum (quandoquidem in illo conflictu tam possit cadere innocens quàm nocens) debet veritatis manifestatio expectari vel à diabolo, & tunc erit Divinatio; vel à DEO, & erit DEI tentatio, nisi fieret instinctu Divino, ut legitur de quodam fabro qui, ut Judæum convinceret de sacrilegio in imaginem B. Virginis Cambronensis commisso, ipsum ad Duellum convocavit.

Nec ad finiendam litem; quia vel instituitur Duellum ad detegendum pro quo stet justitia, & redeunt dicta pro casu præcedenti; vel sic ut partes desinant litigare, & erit inventum diabolicum, cum sint innumeræ aliæ viæ, quibus collitigantes pacificentur.

Dixi in conclusione: *Si Unum aut alterum casum excipias*; quia 1. non condemnarem singulare certamen, ubi attentis belli incommodis, bonorum jacturis & gravaminibus, multorum necium periculis &c. utilius foret Reipublicæ Duello, quàm bello rem controversam decidere. 2. Nec condemnarem Principem injustè invasum, si prævidens, ob virium debilitatem esse in bello succumbendum, Duellum inter duos duces, aut milites committendum acceptaret, aut offerret; quia tunc censetur uti viribus in sui suæque Reipublicæ defensionem eo meliori modo, quo potest. Additur & alius casus, quando nisi Princeps Duellum ab alio oblatum acceptaret, hostis fieret indè animosior & audacior; ipsius autem exercitus dejectus & timidus, cùm magno detrimento boni communis.

CONCLUSIO V.

VAriæ pene graves contrà duellantes emanarunt à Conc. Trid & Summis Pont. Julio II. Leone X. Clemente VII. Pio IV. Gregorio XIII. quas omnes confirmavit & auxit Clemens VIII. Per Bullam quæ incipit: *Illius vices* datam 7. Septembris 1592. ubi duellantes, eisque cooperantes miris execrationibus & maledictionibus feriuntur, illam lege. Pœnæ autem datæ occasione duellorum, sunt Excommunicatio Papæ reservata, infamia perpetua, confiscatio bonorum, inhabilitas ad dignitates, & Beneficia Ecclesiastica, privatio eorundem, si duellans sit Clericus, privatio sepulturæ. Ecclesiasticæ, si duellans moriatur in conflictu.

1. Autem omnes illas pœnas incurrunt ipsimet pugnantes, sive sint principales, sive non, sive sit solemne duellum, sive simplex, etiamsi non sequatur mors, vel mutilatio; imò licèt pactiones initæ sint de dirimendo certamine cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, aut sanguinem suderit, aut certus ictuum numerus fuderit datus. Quantum verò ad sepulturam, illa privantur, etiamsi in loco Duelli signa pœnitentiæ dederint, imò & Confessarium petierint, secùs, si ad alium locum translati pœnituerint: quia, cùm verba Tridentini, *si in tali conflictu decesserint*, sint pœnalia, non sunt ultrà rigorem litteræ extendenda, quando autem dubitatur, an pugna, in qua quis occubuit; fuerit Duellum? non potest Parochus privare occisum sepultura; quia non censetur pœna illa esse imposita, nisi pro iis, quos constat in Duello occubuisse. Si tamen sciret Parochus, posse Duellum probari per testes sufficientes, teneretur, antequàm sepeliret, rem ad Episcopum remittere.

2. Illas incurrunt patrini, socii, litteras provocatorias scribentes, scienter, deferentes, provocationem oretenùs denunciantes, ad Duellum seriò provocantes, acceptantes, etiam pugna aliqua secuta non fuerit, ut ait Clemens VIII. Nomine autem *provocantium* non tantùm intelliguntur instigantes alteros, ut volunt aliqui, sed etiam, & à fortiori, provocans principalis, ut vult minor sententia.

3. Præfatis pœnis subjacent duellantium adjutores, sive (ut Gregorius XIII in sua Bulla: *Ad tollendam*, loquitur) auxilium, consilium, vel favorem dantes, equos, arma commeatum, pecuniam, & alia subsidia scienter administrantes: consilium autem debet esse efficax, seu debet persuadere, licèt effectus posteà non sequatur: qui autem consilium datum omnibus modis revocat, pœnas incurrit; nisi contrarium persuadeat; quia censetur adhuc duellans vi consilii agere. Has pœnas non incurrunt qui duellum suo nomine factum approbant, aut ratum habent; quia id nullibi exprimitur.

4. Incurrunt illas, ex industria, seu ex composito spectatores, idest, qui ex sua præsentia aut visione videntur ad pugnam incitare; ideò non comprehenduntur illi, qui ex occulto, vel obiter transeundo respiciunt; quia nihil ad acuendam pugnam conferunt.

5. Extenduntur dictæ pœnæ ad locorum Dominos, Magistratus, Præsides, Locum tenentes, Duces militum, & Capitaneos, qui Duellum vel permittunt, vel non prohibent, quantum possunt, vel commissum non puniunt, Civitates verò, Oppida, Terræ, Castra, in quibus commissum est, permittentibus aut tolerantibus Dominis, Ecclesiastico subjiciuntur Interdicto.

Absolutio autem à præfata Excommunicatione, aliàs Papæ reservata, competit ex privilegio omnibus Confessariis Mendicantium extra Italiam degentium; ita declaravit Clemens VIII. ut testantur Comitolus, Reginaldus, Dicastillo, Lezana, Filliutius, & alii.

QUÆSTIO VI.

De Bello.

BEllum, quasi ironicè sic dictum est, eo quòd, ut vult Hieron. ad Fabiolam Epist. 127. mansione 33. nihil habeat bellum, sed omnia acerbitate plena. Varia de eo Articulis sequentibus occurrunt examinanda.

ARTICULUS I.

Quid Bellum, & an sit licitum?

CONCLUSIO I.

BEllum est conflictus multorum contra multos extraneos.

Dicitur 1. *Conflictus*; quia hic loquimur de Bello actuali, & non habituali, quod est professio nocendi vi, & armis contrariæ parti.

Dicitur 2. *Multorum contra multos*, ut excludatur *Duellum*, quod est unius contra unum, & *rixa*, quæ est vel unius contra unum, vel paucorum contra paucos.

Dicitur 3. *Extraneos*: ut distinguatur à seditione, quæ fit inter homines ejusdem Regni aut Communitatis. Est autem duplex Bellum, Defensivum unum, Offensivum alterum: primum est, quando vim & injuriam ab aggressore illatam vi & armis propulsamus. Secundum est quo hostis hostem aggreditur compensationis obtinendæ, aut injuriæ vindicandæ gratia. Pro Bello autem Defensivo juvat advertere, non esse obligatio-

gationem servandi moderamen inculpatæ tutelæ, seu præcisè in sui defensionem pugnare, ut fit in defensione privata, sed posse aggressum etiam vindicare injuriam ab aggressore factam, si fundatè judicet bellum offensivum injustè moveri.

CONCLUSIO II.

Licitum est Bellum tam Offensivum, quàm Defensivum, modò vestiatur conditionibus posteà assignandis. Est de fide, cùm Deus in veteri Testamento sæpiùs Bellum geri jusserit, imò & auxilium justè bellantibus promiserit & dederit. Est tamen contra Manichæos, qui, teste Aug. lib. 21. contra Faustum cap. 74. omnia Bella tanquam injusta repudiabant, & ideò Moysen, quod Bella gessisset, impudenter arguebant. Est etiam contra Julianum Apostatam, quem secuti sunt Anabaptistæ, Cornelius Agrippa, & Erasmus interdicentes Bellum Christianis, maximè contra Christianos, propter illud Matth. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

Lutherus autem (qui voluit justum esse Bellum contra Christianos, & præsertim contra Papam & Papistas) docuit injustum esse contra Turcas; quia sunt peccatorum nostrorum flagella. Hanc tamen sententiam, nonnihil moderata passione, retractavit in libru de visitatione Saxonica.

Prob. Autem prima pars Concl. tum ex innumeris veteris Testamenti passibus; tum ex Aug. sup. ubi ait: *Quid culpatur in Bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere, timidorum est, non Religiosorum.* Tum etiam ratione, quia quandoque expedit aut læsionis compensationem obtinere, aut injuriæ vindictam sumere, sed inter eos, qui nullum superiorem agnoscunt, non possunt illa executioni mandari, nisi bellando, ubi lædens non vult satisfacere parti læsæ: ergo. Præterea potest judex particularis illatas civibus injurias punire quidni posset Respublica illatum sibi damnum, aut injuriam, indicto bello, vindicare? exponuntur quidem in bello vita & fortuna multorum, sed particularia illa cedere debent bono communi, & Reipublicæ tranquillitati, ac conservationi.

Prob. secunda pars; Quia licitum est jure naturæ vim vi repellere: ergo, ubi creditur aggressor injustè aggredi, potest aggressus injurias propulsare: & certè mirum esset, quòd posset homo privatus ad vitæ defensionem alterum occidere, & non posset Respublica peritura, aut graviter debilitanda contra injustum aggressorem se defendere?

ARTICULUS II.

Quæ conditiones requirantur ad Belli justitiam?

CONCLUSIO I.

PRimò necessaria est Authoritas, quam ad bellum indicendum habet omnis, solusque Princeps supremus & Respublica independens, seu perfecta. *Omnis* quidem; quia ut habet Aug. loco citato cap. 75. *Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli Authoritas atque consilium penes Principem sit*; cùm enim non habeat Superiorem, apud quem pro justitia obtinenda conqueratur, ipsi jure naturæ concessum est de injuria illata cognoscere, judicare, & illam, eo modo quo potest, vindicare: *Solus* autem; quia cùm quilibet alius Superiorem habeat ad quem recurrat, non potest propria authoritate se vindicare, alterum aggrediendo, percutiendo, occidendo, & ideò Respublica imperfecta, ut sunt Principatus in Germania ab Imperatore dependentes, si à Principe supremo injuriam passa est, debet pro ea ulciscenda facultatem à suo Superiore legitimo obtinere, si verò alteri ipsamet intulit, debet damnificatus damnificantis Superiorem adire. Ubi autem Respublica injurians & injuriata eundem Superiorem habent, debent ad illum pro componendo negotio recurrere.

Dixi: *Ad bellum indicendum*; quia, durante periculo & necessitate, potest Respublica imperfecta, aut etiam Civitas injustum invasorem Bello repellere, non expectata Superioris facultate, cùm hoc dictet & permittat ratio naturalis.

CONCLUSIO II.

SEcundò requiritur justa causa, quæ videtur esse unica, nempè injuria gravis ulciscenda.

Ratio est; quia Bellum offensivum seu aggressivum est actus Justitiæ vindicativæ, adeòque pro fine & objecto respicit injuriæ ultionem, aut damni compensationem, & ideò dixit Aug. q. 10. in Josue: *Justa Bella definiri solent: quæ ulciscuntur injurias.*

Variæ autem referuntur Injuriæ Bello vindicabiles. 1. Subditorum seditio, rebellio, aut justi tributi negatio. 2. Gravis ignominia Principi aut ejus Legatis illata. 3. Violatio fœderis. 4. Jus, aut Civitas usurpata. 5. Rebellium contra Principem defensio. 6. Auxilium Regis hostibus concessum. 7. Fœderatorum injustè oppressorum aut causam justam tuentium aggressio. 8. Transitus jure naturali debiti negatio: quam ob causam debellarunt Israelitæ Reges Amorrhæorum. Unde Cæsar apud Lucanum ait: *Arma tenenti omnia dat, qui justa negat*; non sufficit tamen ad Bellum justum, gloriæ acquirendæ, aut Regni dilatandi cupiditas: nam *inferre bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos sibi non molestos, sola Regni cupiditate conterere, & subdere, quid aliud, quàm grande latrocinium nominandum est*, inquit Aug. lib. 4. de Civit. Dei cap. 6. Porro ad causam justam non est satis, quòd talis appareat Principi, sed debet ipse cum Consilio suo tum suas, tum adversariorum rationes sæpius & maturè discutere, & in statera domini librare. Ubi autem, omnibus consideratis, res apparet dubia, melior est conditio possidentis, ita ut aggrediens Possessorem, peccet tot peccatis, quot homines Bello cæduntur, aut graviter in bonis suis læduntur, teneturque ad omnium damnorum restitutionem. Non est autem inferiorum; seu eorum, qui ad Consilium non admittuntur, Belli justitiam examinare, sed Regi & Ducibus ejus parere, etsi Belli justitia appareat ipsis dubia: quod expressè docet Aug. lib. 21. contra Faustum cap. 75. & ideò potest & debet subditus, dubio deposito, militare. Dico: *Subditus*; qui enim ad serviendum non cogitur, non potest de justitia belli dubitans militiæ nomen adscribere, cùm nulla sit ei serviendi necessitas.

CONCLUSIO III.

NEcessaria est etiam ad bellum licitum recta intentio, ità ut pugnetur, non ex odio, sed justitiæ zelo; non nocendi cupiditate, sed bono communi favendi voluntate: unde Aug. supra cap. 74. *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si quæ similia: hæc sunt, quæ in Bellis jure culpantur.*

Dixi: *Ad Bellum licitum*; quia etsi Princeps, aut ejus subditi procederent ex odio, ex ira, ex crudelitate &c. & ideò peccarent: Bellum tamen esset justum & restitutioni minimè obnoxium, ubi adessent duæ priores conditiones, nempè authoritas, & causa legitima.

CONCLUSIO IV.

NEcessarius est denique bellando modus executionis moderatus; ac 1. Nunquam bellum indici aut inchoari debet, nisi pars lædens debitè de injuria, aut damno monita satisfactionem competentem recusaverit parti læsæ, ità ut ad bellum sola compensationis obtinendæ impellat necessitas: nam, ut ait Aug. Epist. 205. ad Bonifacium: *Pacem habere debet voluntas, Bellum necessitas.* Imò si in progressu Belli, & jam occisis ex utraque parte plurimis, offerat pars impetita debitam satisfactionem, omniumque damnorum reparationem, debet aggrediens acquiescere.

2. Debent milites in belli prosecutione occidendo, vastando, spoliando &c. crudelitatem vitare, modos ordinarios non excedere: ideò meminisse debent se non latronum, aut sicariorum partes agere, sed executorum sententiæ justæ, ac decretæ à Principe legitimo vindictæ; non est tamen ipsis prohibitum, ad hostium deceptionem, consilia dissimulare, insidias parare, stratagemata tendere: quia, ut ait Aug. q. 10. in Josue: *Cùm justum quis Bellum susceperit, utrum aperta pugna, an per insidias vincat, nihil ad justitiam interest?*

4. Quoad vitam parcere debent innocentibus, ità ut ne unum quidem directè, aut ex intentione interficiant, licèt possint quandoque indirectè occidere, ut suo loco diximus. Si autem interdum Israelitæ nec ætati, nec sexui pepercerint, ut Josue 6. & 1. Regum 15. vitæ & mortis Domini jussio urgebat. Veniunt autem nomine *Innocentium* Clerici, Religiosi, mulieres, infantes quorumlibet, etiam Turcarum, pueri, senes, ad arma inepti, rustici, mercatores, extranei, peregrini, amentes, aut quasi amentes: si tamen aliqui ex illis (licèt mulieres, aut Religiosi) sese bello immisceant, aggeres erigendo, fascinas comportando, tormenta bellica explodendo &c. non sunt pro innocentibus habendi.

Dixi: *Quoad vitam*; quia nisi contributiones solvant, possunt eorum bona, sicut & aliorum, licitè auferri, spoliari, vastari &c. Ratio est; quia licèt in se sint innocentes, sunt tamen membra Communitatis nocentis & punibilis. Excipiuntur tamen bona Clericorum, Religiosorum, & Peregrinorum, quæ nunquam licet auferre, aut deteriorare; nisi certè

pars

pars impetita esset illis ad resistendum usura: quo casu licet ab Ecclesiasticis & peregrinis equos, naves, arma, pecunias, granum &c. auferre, sicut & illorum agros depopulari; finito tamen Bello, si quid ex ablatis restet, aut non sit iustè consumptum, est ipsis restituendum. Hæc sunt jure certa, sed malè observata.

4. Circa eos, qui in jure non reputantur innocentes, cavere debent milites, ordinariè loquendo, ne postquam in aliquo conflictu, aut urbis compositione se dederint, ipsos occidant, bonis noceant, injustè vexent. Item extra conflictum non possunt hostem occidere, ubi sine sui, suorum, & Reipublicæ periculo possunt illum subjicere, seu captivum reddere: quia, ut ait Aug. Epist. 205. ad Bonifac. *Hostem pugnantem necessitas primat: non voluntas: sicut rebellanti & resistenti violentia redditur: ità victo vel capto misericordia debetur.*

Dixi: *Ordinariè loquendo;* quia ubi non intervenit pactum de servanda captorum vita, possunt ex Principis mandato aliquos interficere, si criminis enormitas, ut rebellionis, seditionis &c. id exigat: ubi autem victor ex justa causa permittit totius urbis deprædationem (quod rarissimè aut vix unquam, propter horribilia inconvenientia permitti deberet) invigilare debent Duces, ne milites spolient Ecclesias, Monasteria mulierum ingrediantur, Conventibus noceant, Virgines aut Matronas violent, Innocentes interficiant &c. Imò Ecclesias, aut Monasteria expoliantes sunt excommunicati. Si tamen Bellum fieret contra Ecclesiæ Prælatum, possent Clerici tanquam ejus subditi bonis suis spoliari. Sed quid possunt circa Ecclesiam more castri munitam? si hoc factum sit ad defensionem Ecclesiasticorum, aut Laicorum innocentium, non possunt ipsi ullam vim inferre, licèt possint arma bellica eripere; si autem sit hostibus asylum, possunt hostes per vim ex ea extrahi.

ARTICULUS III.

Quæ sint peccata Bello inservientium?

PLura personarum genera peccare possunt ratione Belli, milites gregarii, Duces Supremi, Duces subordinati, Vivendarii, Amonitionarii, & Commissarii.

CONCLUSIO I.

MIlites peccant primò *contra Regem*, si ipsum non protegant, bona procurando, mala avertendo; si sint ipsi innocies, Belli secreta hostibus revelando, cum ipsis pro tradenda civitate paciscendo, stationem deserendo, hostes latentes non denuntiando; si in certamine ignaviter se gerant, pericula declinent, necdum desperata victoria fugiant, aliis timorem incutiant.

Secundò peccant *contra incolas terrarum hostilium*, si ipsos spoliando concussiones barbaras exerceant, si contributionem solventes bonis, segetibus, pecuniis &c. spolient: quo casu tenentur ad restitutionem ipsi Domino, si fieri possit, aliàs populo læso per manus Episcopi loci faciendam: & quidem tenentur singuli in solidum, si sese invicem excitantes, vel auxiliantes deprædati sint. Aliud est, quando unus, licèt cum aliis furetur, non est causa moralis furti alterius, defectu autem militum tenentur Duces deprædationem injustam authorizantes, vel permittentes. Item tenentur milites restituere, quando contra expressam aut tacitam Superioris voluntatem hostibus nocent, nisi prohibitio tantùm facta esset pro servando ordine militari; quia tunc peccarent quidem contra Obedientiam, non contra Justitiam.

Tertiò: Peccant *contra hospites rusticos*, aut alios non hostes, ipsos gravando, concutiendo, injuriando, indebita postulando vel auferendo, rem familiarem vastando: nec ipsos excusat Ducis authoritas, aut dissimulatio; licèt pro victu excusare possit urgens necessitas defectu stipendii, quod tamen compensare tenentur Princeps, aut Dux militiæ, si stipendium injustè retineat.

CONCLUSIO II.

DUx seu Princeps supremus peccat 1. cum obligatione restituendi omnia damna & expensas, sine causa sufficienti Bellum decernendo, declarando, inferendo, sicut & ejus Consiliarii, ipsumque juvantes. Peccat 2. cum eadem obligatione, milites ab injustis extortionibus, rapinis, deprædationibus, incendiis, furtis, stupris &c. legum & pœnarum severitate non coercendo. 3. Militibus necessaria suo tempore non ministrando, quorum defectu, ipsis furantibus, tenetur omnia resarcire, excusari posset Princeps, si in Bello defensivo contra noxios hostium impetus suscepto, tardiùs aut tenuiùs stipendia suppeditaret defectu sufficientium: quo casu ipsis militibus & Provinciæ incolis aliquid pro bono communi tolerandum est.

CONCLUSIO III.

DUces subordinati peccant 1. Si in itinere à privatis aut Communitatibus pecunias, aut alia recipiant, ut alio divertant pro hospitio, cum aliorum gravamine. 2. Si absque justa ratione exponant milites occisionis periculo, aut jubeant in loco infecto, aut minùs sano morari. 3. Si stipendii partem militibus retineant, si victualia minora, corrupta, aut minus bona ministrent, si ideò milites ab hospitibus, aut ab aliis necessaria surripiant. 4. Si stipendium pro certo numero recipiant, & pauciores habeant, aut etiam in lustratione fictos milites supponant. 5. Si milites, quantùm possunt, à blasphemiis, perjuriis, verbis & actionibus obscœnis non impediant. 6. Si tumultuariè & extra regulas militiæ unicuique hospitium accipere permittant cum injusto Innocentium gravamine. 7. in distributione Spoliorum, vel onerum justitiam distributivam violent. 8. Si invitos ad militiam cogant. 9. Si Clericos majorum Ordinum militaturos recipiant, aut, si postquàm tales esse noverint, non dimittant.

CONCLUSIO IV.

VIvendarii peccant. 1. Si inter se monopolio conveniant, ut panis, vinum, cerevisia, caseus, ova, carnes, fœnum, avena &c. carius distrahantur. 2. Si pecunia, aut aliis Capitaneos, vel alios Officiales circumveniant, ut suos milites obligent ut apud eos pro necessariis divertant. 3. Si pretium taxatum transgrediantur.

CONCLUSIO V.

AMonitionarii peccant. Si frumentum, avenam, fœnum & alia corrupta ministrent, aut vilioris pretii, quàm sit conventum. 2. Si donis inducant Provinciæ Superintendentem, ut pretium grani viliùs taxet, aut impediat alios certo tempore suas provisiones facere, ut sic ipsimet viliori pretio emant sibi necessaria. 3. Si oblatis conentur excæcare Opinatores, vulgò *Contrролleurs*, ut eorum fraudes reticeant. 4. Si cum Capitaneis conveniant pro numero indebito panum, candelarum, liquorum, carbonum &c. cum Regis detrimento. 5. Si militibus necessaria suo tempore non provideant. 6. si cum Regis pallio gravent Religiosorum Monasteria per impositionem frumenti, farinæ, &c.

CONCLUSIO VI.

COmmissarii Thesaurarii peccant. 1. Si dicant se non habere pecuniam Regiam, eo fine, ut munus aliquod recipiant à militibus, quibus simulant ex pecunia propria solutionem anticipatam facere. 2. Si solutionem differant, ut possint cùm pecunia Regia lucrari. 3. Si in solutione stipendiorum utantur cambiis usurariis. 4. Si in lustratione militum cum Officialibus conveniant de substituendis militibus supposititiis, ut sic stipendia indebita inter se rapaciter dividant. Sed væ illis omnibus in æternum, nisi restituant.

ARTICULUS IV.

In quo varia dubia de Bello resolvuntur.

PEtes 1. An Bellum possit esse utrinque justum?

R. Posse, non materialiter, quasi verò posset jus à parte rei pro utroque stare, sed formaliter, in quantum fieri potest, ut bona fide existimet uterque se habere rationes sufficientes & fundatas, ut Bellum vel declaret, vel sustineat: hocque patet in omni ferè lite, ubi tam postulans, quàm defendens credit se jus habere.

Petes 2. Quid dicendum de desertoribus?

R. 1. Violare juramentum fidelitatis. 2. Peccare contrà justitiam, tum ratione obsequi debiti; ad quod se manciparunt, tum ratione ablatorum, puta vestis, equi, armorum &c. Undè tenentur ad restitutionem omnium. Nec sufficit si pro obsequio debito reddant id, quod in sua inscriptione receperunt, sed debent juxta moralem obsequii valorem restituere, attento temporis spatio, quo tenebantur inservire.

Petes 3. Quid de Capitaneis, qui per vim aliquos militiæ adscribunt?

R. Gravem committere injustitiam, in quantum auferunt

ab homine libertatem, qua nihil pretiosius, imò nisi ipsum liberum dimittanr, remanent in continuo statu peccati, suntque omnis Sacramenti suscipiendi incapaces. Prætereà si per vim captis, aut eorum familiæ damnum intulerint, v. g. quia pinguem habebant præ manibus fortunam, quia nutriebant parentes pauperes, quia uxorem cum prolibus sustentabant &c. tenentur omnia resarcire. Sententia vera, praxis inaodita.

Petes 4. An in justo Bello offensivo liceat Monachis, & Clericis Sacrorum Ordinum militare?

R. Neg. quia licèt jus naturæ id ipsis non prohibeat, prohibet tamen jus Ecclesiasticum variis in locis, ut c. 4. & 5. 23. q. 8. & alibi: nec immeritò, quia dedecet Altaris Ministros, qui proximè, vel remotè Agni mansueti immolationi assistunt, munus sanguinolentum exercere, & ideò peccant graviter ob materiæ & pœnarum in Canonibus impositarum gravitatem, qui per se dimicant, exercitum dirigunt, præsunt militibus, tormenta in hostes explodunt, aut explodentibus præsunt: non est tamen illis prohibitum animum militibus ad strenue pugnandum addere, ut patet ex communi Doctorum sensu, & timoratorum praxi, & ideò dum contrarium insinuatur c. 5. *De Pœnis.* sermo est, juxta glossam, de Bello injusto.

Dixi *Clericis Sacrorum Ordinum*, quia Minoristis, si sæculariter vivant, non est interdictum bellare, si autem Clericorum more, tantùm sub veniali prohibetur, eo quòd remotius Sacrificio assistant.

Dixi: *Per se*; quia Clericis (qui sunt supremi Principes) sicut licet per alios in causa sanguinis judicare, ita & bellare.

Petes 5. An liceat Principi Bellum declarare; ne vicinus fiat potentior?

Responderet Machiavellista affir. sed Christianus neg. quia licèt ex Regis vicini potentia timeat nocumenta, non est tamen faciendum malum (quale est possessorem pacificum injusto Bello vexare) ut eveniat bonum.

Petes 6. Quid dicendum de iis, qui aliquem ex hostibus inducunt promissis, ut prodat Castrum, Urbem, Exercitum, Belli secretum &c.

Hoc iterum justificaret Machiavellista, sed reprobare cogitur Theologus: si enim gravissime peccet proditor contrà fidelitatem suo Principi debitam: quidni & peccaret ad peccandum inducens, imò & ipsius peccati author? licet quidem hostem stratagematibus circumvenire, decipere &c. sed licitis mediis, & à Deo ordinatus: nec valet profana excusatio politicorum nostri temporis, quòd inducens intendat præcisè victoriã, non alterius peccatum. qui enim intendit quod hic & nunc non potest haberi sine peccato, censetur & peccatum intendere.

Petes 7. An sit licitum in Bello justo copias auxiliatrices Infidelibus, aut Hæreticis præbere, aut ipsis recipere? Dico *in Bello justo*; quia in Bello injusto, aut Fidei Catholicæ eversivo, plusquàm certum est non licere.

R. Per se loquendo affirm. Prob. Tum ex Script. 1. Machab. 8. ubi populus Judaicus fœdus init cum populo Romano, ut in Bello esset unus alteri socius: quod confirmavit Jonathas cap 12. & Simon c. 14. Tum etiam Ratione, quia infidelitas, aut Hæreticitas non alterat justitiam causæ, ut per se patet. Prætereà licitum est in Bellis uti bestiis, quidni & hominibus, seclusis inconvenientibus?

Dixi: *Per se loquendo*; quia si præbens Infidelibus, aut Hæreticis auxilium, prævideat, aut prævidere debeat falsas sectas dilatandas cum præjudicio Fidei Catholicæ, certum est, nullatenus posse: sicut certum est non posse Infidelium aut Hæreticorum turmas advocari, si justè timeatur veræ Religioni fore noxias, Templa & Altaria destruendo, Sacerdotes indignè tractando, Monasteria extirpando, cæremonias nostras irridendo, &c.

Petas 8. An licitè possit Catholicus militare inter Infideles aut Hæreticos, si ad id non obligetur?

R. Neg. imò tot peccatis reus est, quot Missarum, Confessionum, & Communionum omissionibus se exponit, defectu Sacerdotum & exercitiorum Religionis Catholicæ: ac ultra incurrit evidens periculum subversionis in Fide & moribus, cùm desit Sacerdos, à quo instruatur; Sacramenta, quibus reficiatur; Exemplum bonorum, quo animetur: adsunt autem sectæ falsæ, dogmata impia, mores perversi, quibus scandalizetur. Aliud esset, si in illis partibus exercitia Catholicorum permitterentur, aut tolerarentur.

QUÆSTIO VII.

An liceat quandoque procurare Aborsum, quale sit peccatum, quæ pœnæ illum procurantium, & à quibus possint absolvi?

SUppono 1. Aborsum esse ejectionem fœtus immaturi, sive interim sit animatus, sive non, modò sit conceptus: quod addo, quia expulsio seminis ante conceptionem non est propriè abortus: & ideò propter illam non incurruntur pœnæ procurantibus aborsum impositæ.

Suppono 2. Aborsum diversimodè posse procurari, puta medicinis, aperitione venæ, potionibus, saltationibus immoderatis, laboribus, aut itineribus excessivis, percussionibus, oneribus mulieri gravidæ impositis, & aliis pluribus modis, quos adinvenit perditarum mulierum audacia aut libido.

Suppono 3. Procurationem Aborsus fieri posse vel directè, vel indirectè: directè fit per actionem ex se tendentem in expulsionem, aut extinctionem fœtus, indirectè per actionem ex se tendentem in curationem morbi mulieris prægnantis, v. g. movendo ipsi per potionem menstrua, extrahendo sanguinem &c. licèt per accidens sequatur fœtus extinctio aut ejectio.

Suppono 4. Juxta communem sententiam, animari mares die quadragesimo, & fœminas die octogesimo: quod necessario sciendum est, ut constet an procurans Aborsum pœnas incurrerit, necne: in dubio autem, an fœtus abortivus sit mas, vel fœmina, & consequenter an esset animatus in ejectione, vel non? Præsumendum est pro foro conscientiæ animatum esse post 40. dies, ut habet praxis pœnitentiariæ Romanæ, teste Navarro. His suppositis

CONCLUSIO I.

NUnquam licet procurare directè aborsum fœtus animati, imo nec inanimati. Est communis & certa.

Prob. prima pars; quia nullo casu licitum est occidere innocentem, & ideò potius millies deberet mori mater, quàm id facere, aut permittere.

Prob. secunda pars (quam contra communem impugnant aliqui) ideò nunquam licet sibi procurare directè pollutionem, quia semen est per se à natura ordinatum ad generationem, sed multò immediatus ad illam ordinatur fœtus: ergo. Unde Tertullianus in Apologetico c. 9. loquens de fœtu concepto, etiam ante animationem, *homicidii festinatio est*, inquit, *prohibere nasci.*

Confir. Ex condemnatione hujus propositionis ab Innoc. XI. *Licit procurare aborsum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.*

Dices 1. Potest quis sibi abscindere partem corporis ad conservationem totius, sed fœtus inanimatus est quædam pars matris periclitantis: ergo ad conservationem vitæ suæ potest illum expellere.

Resp. Neg. Min. Quia sicut post animationem non dicitur pars matris, nec potest dici ante, cùm ex tunc dicat ordinem ad suppositum distinctum: unde tantùm dicitur pars matris defunctæ in ordine ad sepulturam.

Dices 2. Fœtus tunc est aggressor vitæ matris, sicut sunt pravi humores: ergo sicut licet hos expellere, ita & illum.

R. 1. Retorquendo argumentum. Semen nimis abundans est quandoque aggressivum vitæ hominis: ergo licèt illud expellere, quod tamen, secundùm omnes, falsum est.

R. 2. Fœtum animatum plus nocere vitæ maternæ, quàm inanimatum, cùm ille, utpotè grandior, plus trahat de substantia Matris, atqui hunc non licet expellere: ergo nec illum. Aliud est ad humoribus, qui non ordinantur à natura ad aliud suppositum, sicut fœtus. Hinc

Resol. Non licere Matri periclitanti sumere pharmacum, quod est æqualiter nocivum fœtui, ac proficuum matri: quod à fortiori verum est, ubi fœtus est animatus; quia tunc pharmacum directè tendit in ejectionem fœtus, licèt etiam directè tendat in curationem Matris.

CONCLUSIO II.

LIcet Matri periculosè ægrotanti, nec aliud remedium habenti, sumere potionem directè tendentem in curationem morbi, etsi justè timeatur extinctio, aut ejectio fœtus inanimati. Est communis inter Doctores.

Ratio est; quia tunc fœtus extinctio non censetur procurata, sed præmissa, Matre jure suo utente, sicut pollutio à nullo dicitur volita aut procurata, etsi ex sumptione pharmaci ad sanationem directè tendentis timeatur secutura: unde sicut tempore obsidionis explodens in turrim, ubi sunt aliqui innocentes, non reputatur eorum mortem velle, sed permittere, ita in nostro casu.

CONCLUSIO III.

PEccat Mater, si ad evitandam mortem sumat pharmacum, ex quo timetur secutura indirectè mors fœtus animati, si, Matre à pharmaco abstinente, credatur probabiliter in lucem edendos & baptizandus.

Ratio

Ratio est; quia tenemur ex lege Charitatis vitam nostram corporalem exponere ad salvandam vitam spiritualem proximi: unde Mater illo casu debet animo forti & Christiano vitæ suæ sacrificium Deo offerre in salutem parvuli. Sed nunquid potest permittere ventris sui incisionem, ut baptizetur fœtus? R. non posse, si actio illo sit occisiva, eo quòd non habeat vitæ suæ dominium.

Dixi: *Si credatur probabiliter in lucem edendus*, quia si nulla sit spes, & aliunde speretur Matris sanitas, poterit sumere potionem directè in curationem morbi tendentem; quia ut diximus ante, extinctio fœtus illo casu solùm censetur permissa.

Dices: Si hoc casu extinctio sit tantùm permissa, & non volita, etiam talis erit in casu priori, cùm sit eadem ratio, & consequenter tunc etiam erit licita.

R. Neg. Assumpt. quia ubi affulget spes prolis in lucem edendæ, non habet jus Mater cum periculo salutis infantis potionem sumendi, cùm teneatur vitam suam pro salute parvuli exponere, & ideò extinctio fœtus non dicitur tunc solùm permissa, sed volita; ubi autem nulla spes baptizandæ prolis apparet, solùm exponitur puer periculo vitæ citius perdendæ, pro quo vitando nulla lege tenetur Mater vitam suam contemnere.

CONCLUSIO IV.

NOn licet, etiam ex quacumque causa, impedire fœtus conceptionem, statim à copula semen ejiciendo, aut venenum sterilitatis sumendo. Est communis contra Sanchez volentem hoc licere ad vitandam puellæ Nobilis, aut Monialis ignominiam.

Ratio est; quia sicut non licet unquam se polluere, ita nec à fortiori semen receptum ejicere, cùm hoc æquè, imò magis sit contra bonum prolis nasciture, & ordinem naturæ, quàm illud. Unde hic militat illud Apostoli Rom. 3. *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona*: ex quo sequitur, quòd, licèt prævideretur Matrem deprehensam gravidam fore causam scandalorum, inimicitiarum, homicidiorum &c. nequidem liceret.

Petes, an puellæ gravidæ volenti ad vitandam infamiam se occidere, licitum sit potius Aborsum consulere? Suppono ipsam prius omnibus modis esse à tali crimine removendam, sed casu quo omnia monita nihil prosint, & credatur infallibiliter se occisuram, adeòque & secum prolem, nec appareat ulla via ipsam impediendi.

R. Id posse consuli conditionatè hoc modo: si absolutè vis te, & prolem occidere, potius soli proli noceas, ipsam ejiciendo. Ratio est; quia tunc non est proximum ad actionem malam impellere, sed ipsum duo mala absolutè volentem ab uno retrahere.

CONCLUSIO V.

ABorsus gravissimum est peccatum, sive fœtus sit animatus, sive non, & quidem sub specie homicidii.

Ratio est; quia si fœtus sit inanimatus, impedit vitam humanam, si sit animatus, illam aufert, imò & salutem æternam; fœtus quidem inanimis non est physicè & completè homo, & ideò ejus extinctio non est physicè homicidium; moraliter tamen ad homicidium & violationem quinti præcepti educitur: sicut enim injustè impediens proximum, ne lucretur, violat septimum præceptum, licèt physicè furtum non faciat; ita impediens hominis vitam, peccat contrà quintum præceptum, etsi physicè non occidat: undè Aborsus etiam fœtus inanimati vocatur Tertulliano Sup *homicidii festinatio*: quod confirmat Aug. lib. *De Nuptiis & Concupiscentia* cap. 15. ubi ait: *Aliquando eo usque pervenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, ut conceptos fœtus aliquo modo intrà viscera extinguat ac fundat, volendo suam prolem prius interire, quàm vivere*.

CONCLUSIO VI.

VArias Sixtus V. imposuit pœnas in sua Bulla *Effrænatam* contrà hujus criminis reos: ac 1. per se vel per alium fœtus animati vel inanimati, formati vel informis Aborsum procurantibus; sicut & illum cooperantibus, favorem dantibus, litteris, verbis, signis, aut quocumque alio modo juvantibus, aut consulentibus, præter pœnas Jure Canonico & Civili contrà homicidii reos latas, & ab ipso renovatas, Excommunicationem latæ sententiæ imponit Sanctæ Sedi reservatam. 2. declarat neminem posse; etiam in foro conscientiæ, super irregularitate indè contracta dispensare, etsi crimen sit occultum. 3. reddit Laicos inhabiles ad Ordines sacros suscipiendos. 4. ultrà præfatas pœnas, privat Clericum usu Ordinis Clericalis, omni Officio, Beneficio, & dignitate Ecclesiastica, ipsumque inhabilitat ad illa in posterum obtinenda, cum degradatione, in manus potestatis sæcularis. 5. easdem pœnas extendit ad illos, qui ad conceptionem impediendam quovis modo concurrerint.

Gregorius tamen XIV. Sixtinam Constitutionem moderatus est per Bullam, *Sedes Apostolica*, ubi liberat à pœnis Sixtinis impedientes conceptionem, aut procurantes Aborsum fœtus inanimati, vult tamen ut pænæ à Sixto impositæ maneant in suo vigore, ubi fœtus est animatus, cum hac limitatione, quòd Excommunicatio & peccatum Aborsus possint absolui à quibuslibet Confessariis ad hoc specialiter ab Ordinario deputatis.

Advertendum 1. Excommunicationem non incurrere procurantem Abortum, si effectus non sequatur, quia requiritur in Bulla, ut reipsa Aborsus secutus fuerit: & ideò dans vel sumens potionem, aut aliquid contribuens eo animo, ut fœtus extinguatur, aut ejiciatur, si id non accidat, etsi divinitus impediatur, illam non incurrit.

Advertendum 2. Nec illam incurrere eos, qui vel nesciunt actionem suam esse procurativam Aborsus, vel, si sciant, ignorant de facto illi annexam esse Excommunicationem, licèt ignorantia in utroque casu sit vincibilis, modò non sit crassa, supina, aut affectata. Ratio est, quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia, quam non censetur habere taliter ignorans. Præterea in dicta Bulla requiritur ut fiat scienter.

Advertendum 3. Etiam excusari ab illa Excommunicatione, qui præter intentionem illum procurant, licèt coram DEO à peccato Aborsus non forent immunes. Ratio est: quia debet esse ex industria quæsitus, & ideò illam non incurrunt. 1. mulier ferens grave onus, etsi timeat id, quod posteà accidit; si nullatenus intendebat. 2. maritus cum nimia agitatione explens libidinem, si hanc, non Aborsum, quærebat. 3. mulierem ex mero odio, aut cholera graviter percutiens 4. Medicus ignorans dans potionem sanitatis causâ. 5. fœmina nimium laborans, itinerans, aut etiam graviter irata; quia etsi coram DEO sint gravissimè culpabiles Aborsus secuti, quia tamen illum data opera non quæsierunt, sunt à censura illa immunes.

Advertendum 4. Mandantem Aborsum non esse excommunicatum, si antè executionem absolutè mandatum revocaverit, quia tunc procurans non censetur authoritate aliena, sed propria agere. Aliud est de consulente, quia nisi ità revocet, ut efficaciter contrarium persuadeat, censetur opus vi consilii dati procedere.

CONCLUSIO VII.

POtest quilibet Sacerdos ab Ordinario deputatus, à peccato Aborsus, & Excommunicatione illi annexa absolvere. Patet ex dictis

Sed occasione illius verbi *Specialiter*, orta est difficultas inter Doctores; an habens facultatem absolvendi à peccatis, & censuris Episcopo reservatis, possit etiam ab his absolvere: negat Sylvius cum pluribus aliis, eo quòd debeat Confessarius esse ad hunc casum *Specialiter* deputatus: affirmat Bonacina, quia facultas absolvendi à peccatis Episcopo reservatis, includit specialiter hunc casum, si distributivè explicetur: res manet dubia: & ideò in praxi Episcopi intentio inquireuda. Hoc tamen videtur certum contrà Portel, Luth, & quosdam alios non sufficere Confessario Regulari deputatiouem à suo Provinciali respectu sæcularium, cùm requirat Pontifex deputationem ab Ordinario loci, qualis nunquam est Provincialis respectu sæcularium.

Dixi: *Respectu sæcularium*; quia illam facultatem concedere potest respectu suorum: quam tamen facultatem non est certum habere illum, cui data est potestas absolvendi à reservatis, ut dictum est ante.

DISPUTATIO VI.

De Sexto Decalogi Præcepto.

LIcèt in rigore solam mœchiam, seu Adulterium prohibere videatur sextum Præceptum, his verbis expressum Exodi 20. *Non mœchaberis*; DEUS tamen per illud omnem omninò vetuit Impudicitiam mentis, oris, & corporis, ut patet tum ex declaratione Christi Matth. 5. *Audistis quia dictum est antiquis: Non Mœchaberis. Ego autem dico vobis; quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est in corde suo*. Si autem hoc præceptum ex mente Christi prohibet aspectum mulieris ordinatum ad ejus concupiscentiam: ergo à fortiori verba impudica, tactus, osculà, pollutionem, fornicationem, & his pejora. Dum etiam

ex Aug. q. 71. in Exodum, ubi sic habet: *Si furti nomine bene intelligitur omnis usurpatio illicita rei alienæ, ... profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi*. Septem vulgò assignantur luxuriæ species, nempè Fornicatio, Adulterium, Incestus, Sacrilegium, Stuprum, Raptus, Peccatum contrà naturam, quibus octavam addit Doctor Seraphicus in suo Confessionali cap. 2. nempè concubitum conjugalem libidinosum. Addemus & nos alteram, scilicèt impudicitiam inchoatam consistentem in aspectibus, osculis, tactibus &c.

QUÆSTIO I.

Quid dicendum de Fornicatione & Concubinatu?

CONCLUSIO I.

FOrnicatio est congressus naturalis soluti cum soluta.

Dicitur 1. *Naturalis*, ut excludatur congressus contra naturam, seu in vase ad hoc à natura non ordinato.

Dicitur 2. *Soluti cum soluta*, quia nisi fiat inter personas, quæ nullo consanguinitatis, affinitatis, Ordinis, Voti aut Matrimonii vinculo ligantur, non est simplex Fornicatio; sed vel Incestus, vel Sacrilegium, vel Adulterium. Sed nunquid pro solutis habendæ sunt personæ, inter quas intercesserunt sponsalia? Negant aliqui, affirmant alii; Sed dicendum quod licèt non sint ita ligatæ, ut unus ipsorum congrediens cum alia committat Adulterium propriè & strictè dictum; non sunt tamen plenè solutæ & liberæ: & ideò alium vel aliam cognoscens, ultrà fornicationem, committit aliquam injustitiam reducibilem ad Adulterium tanquàm imperfectum ad perfectum sui generis. Estque circumstantia in confessione necessariò exprimenda.

Ratio est, quia licèt in mutua corpora non habeant jus in re, habent tamen jus ad rem, & ideò alteruter concedens alteri usuram sui corporis, injuriam facit comparti.

Dices: Non promittunt sponsi per sponsalia abstinere ab alieno concubitu.

R. Id facere implicitè: sicut enim in Matrimonio, tradendo jus in mutua corpora, implicitè sibi copulam alienam interdicunt, ita & in sponsalibus, quandoquidem promittant sibi mutuo rem talem, qualis nunc est, quod tamen non adimplet tradens illam per concubitum alienum pejoratam.

CONCLUSIO II.

FOrnicatio est peccatum mortale, & quidem jure naturali graviter prohibitum.

Prob. prima pars (quæ est de Fide) tum ex Scriptura Ephes. 5. *Omnis Fornicator, aut immundus .... non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei*, Apoc. 21. *Fornicatoribus ..... pars erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda*. Tum ex PP. Fulgentio epist. 1. c. 4. *Fornicatio nunquam potest esse sine gravi crimine*: Chrysostomo hom. 22. in 2. ad Cor. circà fin. *Quoties scortatus es, toties condemnasti teipsum*. Tum etiam Ratione, quia ex Fornicatione nata est sequi omissio debitæ educationis, instructionis, defensionis, in grave damnum prolis, ut experientia quotidiana convincit: si autem unus inter mille debitè educatur, per accidens est, nec impedit quo minus actio illa nata sit de se inconvenientia præfata generare.

Prob. secunda pars (quæ est contra Caramuelem volentem, seclusa positiva Dei prohibitione, non fore peccatum: & contrà Durandum docentem tantùm fore veniale) quia natura abhorret concubitus vagos tanquàm fini generationis, bono prolis, imò & bono communi oppositos: *Fini quidem generationis*, cùm finis ille sit proles, non tantùm generanda, sed educanda, instruenda, & in virum perfectum promovenda; id autem nata est impedire Fornicatio, defectu curæ paternæ, aut maternæ, aut etiam utriusque: *Bono prolis*; quia si licita foret Fornicatio, non posset non sequi confusio, conturbatio, querela, ignorantia in genere humano.

Confirm. contra Durandum, quia si jus naturæ tantùm leviter Fornicationem prohiberet, tantùm leviter etiam eam prohiberet Deus; quandoquidem interdicens aliquid lege naturali interdictum, non augeat illius malitiam, sed tantum fortius & expressius illam inculcet & proponat, ut patet in mendacio.

Dices 2. Oseæ 1. mandat Deus Prophetæ, ut faciat *Filios Fornicationis*, ergo est licita jure naturæ.

Respondent Scotistæ Deum dispensasse, quia juxta ipsos quibus apertè favet D. Bernardus, dispensare potest in iis, quæ sunt de jure naturæ late, qualia sunt præcepta secundæ tabulæ excepto octavo, Thomistæ autem volunt, per *Filios Fornicationis* intelligi filios illius, quæ fuit fornicata, seu fuit meretrix, licet fuerit Oseæ legitimè copulata. Dicuntur autem *Filii Fornicationis*, quia proles nonnunquàm sequuntur inclinationes matris, ita ut si illa fuerit Fornicationibus dedita ita & illæ.

Dices 2. Possent Fornicarii ita inter se convenire ad prolis educationem, ut nullum ipsi proli, aut humano generi sequeretur detrimentum: ergo tunc non esset contrà jus naturæ.

R. N. Conseq. non enim ideò lex naturæ prohibet Fornicationem, quia nocet actualiter proli, aut bono communi; sed quia nociva est, seu nata nocere, ita ut sit per accidens, si contrarium eveniat.

Dices 3. Melius est proli esse, quàm non esse: ergo.

R. Indè probari etiam quandoque licitum esse Adulterium: licèt ergo melius sit proli esse, quàm non esse, non est tamen melius parentibus dare esse via illicita quàm non dare.

ARTICULUS III.

COncubinatus est continuata Fornicatio cum eadem persona, ita ut suprà Fornicationem, dicat statum & perseverantiam: sive interim quis fornicariam domi habeat, sive ex consuetudine illam conveniat. Per se loquendo non addit Fornicationi circunstantiam necessario in Confessione exprimendam, addit tamen per accidens ratione scandali. Imò quamvis nullum foret scandalum, statum suum aperire tenerentur fornicarii, cùm aliàs circà ipsos non possint debitè munere suo fungi Confessarii. Caveant autem hi ne concubinarios absolvant, nisi de facto priùs concubinas dimiserint, & quamvis mille proposita, mille emendationes interponerent; vota, juramenta, gemitus, lacrimas &c. nisi dimiserint, non sunt audiendi: experientia enim convincit vix unum ex mille aliter emendari: imò etiamsi amplius non peccarent, si tamen scandalum oriatur ex retentione mulieris, ad illius expulsionem sunt obligandi: undè meritò hanc propositionem damnavit Alexander VII. *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgò Regalo, dum deficiente illa nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur*.

Graves pœnas concubinariis contumacibus, tum Laicis, tum Clericis imponit S. Synodus Trid. sess. 24. *De Reformatione Matrim.* cap. 8. & sess. 25. c. 14. *De Reform.* quia tamen omnes, aut ferè omnes sunt ferendæ sententiæ, potius forum judiciale respiciunt, quàm Sacramentale, & ideò illuc judices remittimus.

Petes 1. De quibus sint examinandi fornicarii & fornicariæ?

R. Esse interrogandos, an sint consuetudinarii, scandalosi, aut induxerint compartem: quod sæpius accidit viris, quàm fœminis. An Matrimonium promiserint? An non actiones Sodomiticæ, aut quasi Sodomiticæ intercesserint? An prolem aut ignominiam vitaturi extra vas non seminaverint, An in eadem impudica conversatione non repetierint copulam? An non prolis conceptionem impedierint, aut Abortum procuraverint ante vel post fœtus animationem? An liberos Fornicationum neglexerint, exposuerint? De iis & similibus interrogare poterit Confessarius, attenta personarum conditione, habitudine, commercio &c. prudenter tamen & castè: ubi autem pœnitens præcisè copulam exprimit interrogari debet de sua & compartis qualitate, an non sint affines, consanguinei, uxorati &c.

Petes 2. An possit & debeat Fornicator inceptam copulam relinquere, etiam cùm sui, aut fœminei seminis perditione?

R. Affir. quia potest & tenetur peccator omni instanti actionem illicitam abrumpere: nocet quidem humanæ generationi, sed per accidens & præter intentionem, cùm actus pravi abruptio, non seminis perditio, intendatur. Aliud esset, si propter motivum humanum abrumperetur.

Petes 3. Quid dicendum sit de copula cum muliere mortua?

R. 1. Esse pollutionem. 2. Fornicationem, aut aliam luxuriæ speciem juxtà qualitatem personæ apprehensam. 3. Libidinem insolitam, nomine quidem carentem, sed in Confessione ob malitiam plusquàm bestialem necessariò exprimendam.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

Quid Adulterium, quale peccatum, an liceat consentiente comparte? Accedunt variæ quæstiunculæ.

CONCLUSIO I.

ADulterium est violatio thori alieni, ità D. Th. 2.2.q.154. art.8. Tripliciter contingere potest. 1. quando conjugatus cognoscit solutam. 2. quando solutus conjugatam. 3. quando conjugatus conjugatam. In 1. & 2. casu unicum est Adulterium. In 3. est duplex numero in Confessione exprimendum.

Ratio est; quia violantur duo jura; quandoquidem conjugatus injuriam faciat, non tantùm propriæ uxori, sed etiam marito uxoris illius, quam carnaliter cognoscit. Idem est de conjugata. Porrò longè majus est peccatum conjugatæ cum soluto, quàm conjugati cum soluta. Cujus ratio est, quòd prima copula magis repugnet juri naturæ, quàm secunda. 1. Enim mulier duobus viris copulata impedit nonnunquam generationem. 2. Si non impediat, incertum est sæpe cujus viri sit proles, an proprii, an alieni, idque in damnum prolis destitutæ ideò cura paterna. 3. Facit, aut exponit se periculo faciendi injuriam marito, & prolibus, constituendo prolem supposititiam, quæ succedat hæreditati cum legitimis. Hæc autem non eveniunt ex copula conjugati cum soluta. Et ideò fortè nunquam permisit Deus mulierem duobus viris copulari, licèt permiserit olim viro, habere plures uxores.

CONCLUSIO II.

ADulterium est peccatum mortale, & quidem gravissimum.

Prob. 1. Ex Script. Prov. 6. *Qui Adulter est, propter cordis inopiam perdit animam suam, turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.* Et 1. Corinth. 6. *Nolite errare, neque Fornicarii . . . . neque Adulteri, ... neque molles regnum Dei possidebunt.*

Prob. 2. Ex SS. PP. vehementer in illud crimen invehentibus, ut videre est passim apud Authores.

Prob. 3. Ratione; quia Adulter aut Adultera, ultra crimen Fornicationis, injuriam facit Sacramento, injustitiam comparti, officit bono prolis, nocet familiæ, innumeris se exponit malis, ut historiæ tum sacræ, tum profanæ convincunt, & præsertim experientia quotidiana.

CONCLUSIO III.

ADulterium, etiam consentiente marito, est illicitum. Est communis & certa.

Ratio est; quia, non obstante mariti consensu, remanet Adulterium, & consequenter illicitum. Unde proscripta est hæc propositio ab Innoc. XI. *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est Adulterium &c.* pro cujus intelligentia

Adverte, hominem quorundam bonorum esse verè & propriè dominum, ut prædiorum, redditiuum, supellectilis, pecuniarum &c. Aliorum verò tantum esse custodem, ut vitæ, corporis, membrorum, & his annumeratur integritas uxoris: nam cùm sint *duo in carne una*, caro hujus censetur caro illius. Ex quibus patet, quòd sicut homo non potest cedere juri, quod habet in corpus proprium, ità nec juri quod habet in corpus uxoris: & sic velit, nolit, consentiat, dissentiat, cognita ab alio uxore, injuriam paritur: scienti quidem & volenti nulla fit injuria in iis, quorum dominus est, non tamen in illis, quorum dispositionem liberam non habet. Præctereà dato gratis, quòd injuriam non pateretur illo casu; tamen actio illa adhuc esset Adulterium, quia fieret injuria statui & juri Matrimoniali, cui non potest conjux renuntiare, sicut non potest Clericus cedere, ut trahatur ad Tribunal sæculare sine injuria, eo quòd violetur jus statui Clericali annexum.

Dices: Dubitavit Aug. lib. 1. *de serm Domini in monte* c. 16. de peccato mulieris Antiochenæ, quæ consentiente marito, alteri se copulaverat, ut ipsimet marito interficiendo vitam servaret: ergo dubitavit, an esset Adulterium.

R. 2. Quamvis dubitasset de peccato (quod nos probabilius credimus contra eos, qui volunt solùm dubitasse de Historia) dubium ejus non fuisset, an tunc esset Adulterium, sed an mulier eo casu ob bonam fidem & simplicitatem non esset immunis à malitia formali Adulterii.

Petes 10. De quibus sint interrogandi Adulteri?

R. Examinandam esse 1. Adulteram, an ex adulterio conceperit vel sit gravida? An proles illa sit ex labore mariti nutrienda? An habeat liberos legitimos, quibus per hoc sit obfutura? An non possit bonis paraphernalibus, aut industria sua illam sine aliorum præjudicio alere? Deinde modos aptiores, quibus spurio subveniat sine familiæ detrimento, ipsi proponere. Hi autem modi exponentur in Tractatu de Restitutione. 2. Interrogandus est Adulter, an non per vim mulierem oppresserit, quia tunc obligatur solus ad alimentum, & ad reparationem omnium damnorum. An procuret, vel sit procuraturus alimenta spurio? An non dilapidet bona familiæ cum Adultera? An non habeat consuetudinem. Item hic inservire poterunt dicta pro examine Fornicariorum.

Petes 2. Ad quid teneantur Adulteri pro alimento prolis?

R. Juxta caput 2. *De conversione infidelium*, teneri matrem ad alimenta usque ad tertium annum inclusivè, patrem verò ab illo tempore usque dum proles valeat sibi necessaria providere. Sed quid si deficiat pater? tenetur ad omnia mater, quia illis omnibus se exposuit peccando.

Petes 3. A quo sit alenda proles, quando dubitatur de duobus, qui eodem die copulam habuerunt, cujus sit?

R. Juxta sententiam communem teneri utrumque ad partem alimentorum, sicut & damnorum. Ratio est; quia quando dubitatur, an res aliqua sit Petri, vel Pauli v.g. scitur tamen esse hujus vel illius, facienda est divisio: ergo similiter dum ex duobus constat aliquem esse patrem, dubitatur verò an sit hic vel ille, debent alimenta providenda inter se dividere: deinde jus habet spurius, ut alimenta recipiat à patre: ergo in casu nostro debet ab utroque partem accipere; aliàs jus illud esset ipsi inutile.

Petes 4. An possit conjux innocens, propter Adulterium compartis, authoritate propria negare debitum?

R. Affirm. quia cùm redditio debiti sit actio secreta, non requirit publicam Judicis sententiam. Deinde negatio debiti non est propriè pœna, sed conditio quædam jure naturæ in contractu matrimoniali inclusa, ut servetur fides servanti, frangenti frangatur nisi condonare voluerit innocens. Aliud est de separatione quoad habitationem: cùm enim sit actio publica, etiam publicam requirit sententiam, nisi certè Adulterium esset notorium & publicum.

Petes 5. An si post Adulterium reddat innocens nocenti debitum, censeantur reconciliati?

R. affir. per se loquendo; quia parum refert an condonatio fiat verbo, an facto: unde illo casu non potest ulteriùs innocens negare debitum. Dixi *per se loquendo*; quia si innocens ità reddidit debitum, ut nullatenus reddidisset, si scivisset sibi jus esse, ob compartis Adulterium, illud denegare, non censentur reconciliati: quia tunc copula non reputatur moraliter condonatio, sed debiti putativi solutio; & ideò sciens jus suum posteà, potest debitum denegare.

Petes 6. An teneatur nocens, facto divortio, ad innocentem id postulantem redire?

R. affir. quia cùm sententia divortii lata sit in odium nocentis, & in favorem innocentis, non eximitur nocens à potestate innocentis; & consequenter si hic velit cedere juri per sententiam obtento, tenebitur alter redire, estque sententia communis.

Petes 7. An teneatur maritus uxorem publicè in Adulterio perseverantem dimittere?

R.N. quia ultra quod exponatur, ob uxoris absentiam variis incontinentiis, exponitur & ipsa uxor liberiùs peccandi periculo: unde sufficit si illam seriò moneat & moderatè corrigat.

Dices 1o. Cap. 3. *De Adul.* dicitur maritus in illo casu *peccati particeps*, & Prov. 18. *stultus & impius*.

R. Caput illud loqui de marito uxorem non corripiente, sed tolerante; Scripturam autem de eo, qui potest castè sine uxore vivere: ille enim, cùm, retinendo uxorem, perdat aliquid de sua fama, stultus est, si, cùm possit se continere, illam retineat.

Dices 2. Si maritus uxori Adulteræ se immisceat, erit periculum incertæ prolis.

R. Idem posse objici in Adulterio secreto. Deinde sumptis præcautionibus, sæpiùs poterit cognoscere an proles sit sua, vel aliena.

Petes 8. An conjux nocens per divortii sententiam separatus habeat jus compartem repetendi, si hæc similiter Adulteretur?

R. Cum Doctore Seraphico affir. Ratio est; quia cùm sententia feratur in favorem innocentis ut innocentis, censetur ferri conditionatè, si nempe perseveret innocens. Cujus ratio ulterior est, quòd jure divino in Adulteriis fiat compensatio, ubi uterque conjux est Adulter. Hanc autem compensationem jure divino authorizatam non potest sententia humana impedire.

Petes 9. An divortium concedatur propter omne adulterium?

Resp. Neg. sed eximuntur certi casus. 1. Quando uxor per vim opprimitur cap. 4. 32. q. 5. Et idem est si fiat ex metu cadente in constantem fœminam. 2. Si conjux cognoscat extraneum, aut extraneam credens bona fide esse proprium, aut

propriam conjugem. Cap. 6. 34. q. 1. ut evenit Jacob cum Lia, Gen. 29. 3. Quando innocens condonat nocenti verbo, aut facto seu per actum conjugalem. 4. Dum uxor credens invincibiliter mortuum maritum, alteri nupsit. 5. Si mulier ex mariti mandato, coactione, aut consensu alteri copuletur. Cap. 6. *De eo qui cogn. consang.* Denique, si uterque conjux est Adulterii Reus; quia paria crimina mutua compensatione abolentur, ut habetur Cap. 4. *De divortiis*: unde August. lib. 1. *De serm. Dom. in monte* cap. 16. *Nihil iniquius, quam Fornicationis causa dimittere uxorem, si & ipse convincitur Fornicari.*

Petes 1. An alia peccata luxuriæ sint causa sufficiens divortii?

R. 1. Tactus, oscula, amplexus, & à fortiori peccata interna non esse causam sufficientem, quia per illa non fit carnis in aliam divisio, quod est fundamentum divortii. Idem est de pollutione, etiam cum tertia persona: item & de copula sine seminis intra vas effusione; quia licèt conjux per feminis perditionem in 1. Casu lædat Matrimonium & compartem, & fortè gravius peccet, quam Adulterando; non tamen dividit carnem suam in aliam per concubitum; quod requirunt leges. In 2. autem casu tentat quidem dividere, non tamen de facto dividit. Aliud esset, si semen intra vas effunderet, licèt non penetraret; quia delictum est omninò consummatum.

R. 2. Cum Doct. Angelico & Seraphico, Sodomiam sive activam, sive passivam sufficere ad divortium; quia tunc caro sive agentis, sive patientis integrè dividitur in aliam contra institutionem Matrimonii, eò tendentis ut fiant conjuges caro una. Idem fit judicium de Bestialitate, quia parum refert, an caro dividatur cum animali ejusdem, aut diversæ speciei.

QUÆSTIO III.

Quid Incestus, quale peccatum, qualiter differant gradus consanguinitatis &c. Et qualiter in Confessione aperiendi.

CONCLUSIO I.

INcestus est peccatum luxuriæ cum persona consanguinitate, aut affinitate conjuncta intra gradus prohibitos.

Dicitur: *Peccatum luxuriæ*; quia non solus concubitus, sed etiam tactus, oscula, amplexus &c. participant rationem Incestus, si fiant inter personas consanguineas, aut affines, eo quòd inducant malitiam actus principalis, ad quem ordinantur. Sed quid de Sodomia? probabilius est, contrahere malitiam Incestus, non tantùm in 1. & 2. gradu consanguinitatis, ut volunt aliqui, sed etiam in 3. & 4. imò usque ad quartum gradum affinitatis. Ita Sylvius. Ratio est, quia in quolibet istorum graduum læditur reverentia parenti debita, vel ex jure naturæ, ut in 1. & 2. gradu consanguinitatis, vel ex præcepto Ecclesiæ, ut in aliis gradibus.

Dices cum Sanchez: Ecclesia non prohibet coitum inter personas ejusdem sexus, sed diversi, seu inter illas, inter quas prohibitum est Matrimonium celebrari: ergo coitus Sodomiticus tantùm est incestuosus quando fit inter personas, inter quas jure naturæ prohibitum esset Matrimonium, si forent diversi sexus, id est, in 1. & 2. gradu consanguinitatis præcisè &c.

R. N. Ant. Quia ordinavit Ecclesia, ut sit quædam parentela, non tantum inter personas diversi, sed etiam ejusdem sexus usque ad quartum gradum tum consanguinitatis, tum affinitatis; illa autem posita, dictat ratio naturalis personis illis debitam esse specialem reverentiam, quam graviter lædit actus ille turpissimus.

Confirm. Secundùm communem sententiam coitus inter eum qui baptizavit & baptizatum, est incestuosus: sed nulla alia ratione est talis nisi quia posita per Ecclesiasticam legem cognatione spirituali inter illos, lex naturæ dictat debere sibi mutuo specialem reverentiam & pietatem: ergo similiter in nostro casu.

Dicitur 2. *Cum persona conjuncta consanguinitate*; est autem consanguinitas vinculum, seu propinquitas personarum ab eodem stipite descendentium per carnalem propagationem, sive interim descendant per lineam rectam, ut filius à patre, sive per lineam collateralem, ut duo cognati germani. Pro quibus consule Tractatum de Matrimonio.

Dicitur 3. *Aut affinitate*, quæ est propinquitas personarum orta ex copula carnali duorum, ratione cujus omnes consanguinei unius fiunt affines alterius in eodem gradu, in quo sunt alteri consanguinei.

Dicitur denique: *Intra gradus prohibitos*, idest, usque ad quartum inclusivè inter personas consanguineas, sicut & inter affines ex copula matrimoniali, ex copula autem illicita usque ad secundum etiam inclusivè, & ideò si cognoscis carnaliter matrem, cognatam germanam, subgermanam, amitam, neptem, proneptem, incestuosus es propter consanguinitatem: si novercam, si sororem, aut alias consanguineas uxoris tuæ, eodem crimine reus es propter affinitatem: si autem matrem, sororem, amitam, aut cognatam germanam illius, cui illicitè copulatus es, etiam incestum committis propter affinitatem ortam ex copula illicita.

CONCLUSIO II.

INcestus est peccatum mortale gravissimum.

Prob. 1. Ex Script. Levit. 2. ubi mora diversis gradibus incestuosorum statuitur, quia tantam turpitudinem, tantum nefas, tantùm scelus &c. patraverunt; Item 1. Corinth. 5. ubi Apost. incestuosum Corinthium in detestationem criminis tradidit Satanæ, ut spiritus salvaretur.

Prob. 2. Ratione, quia actus carnales, utpote fœdi & turpes, graviter adversantur honori, reverentiæ, & pietati, quam debent sibi consanguinei & affines. Imò hanc reverentiam nobis insinuant quædam bruta animantia, quæ ex ingenito reverentiæ instinctu nolunt parentibus misceri. undè Arist. lib. 9. historiæ animalium Cap. 47. narrat à camelo qui ex fraude camelarii fuerat congressus matri, interfectum esse deceptorem; equum vero similiter deceptum sese alto præcipitasse.

CONCLUSIO III.

GRadus consanguinitatis sunt ejusdem speciei, tam inter se, quàm cum gradibus affinitatis Est contrà varios, quorum aliqui, ut Navarrus, Valentia, specie distinguunt omnes gradus consanguinitatis inter se, alii autem docentes gradus consanguinitatis inter se non differre specie, sicut nec gradus affinitatis similiter inter se; volunt tamen gradus consanguinitatis à gradibus affinitatis taliter differre. Est tamen D. Thomæ 2. 2. q. 154. art. 9. ad 2. ubi asserit consanguinitatem & affinitatem esse ejusdem rationis.

Prob. prima pars de gradibus consanguinitatis inter se, quia illa non differunt specie, quæ tantùm differunt secundùm maius & minus, ut patet in furto; atqui non aliter differunt gradus consanguinitatis inter se: ergo Prob. Min. quia præcisè differunt in hoc, quòd personis magis aut minus propinquis major vel minor debeatur reverentia, & pietas, cujus violatio majorem vel minorem inducit culpam & indecentiam. Idem est de gradibus affinitatis inter se.

Prob. secunda pars de gradibus consanguinitatis respectivè ad gradus affinitatis; quia Ecclesia *prohibendo* Matrimonium intrà certos gradus affinitatis, idem habet motivum, eundemque finem, ac quando lex naturæ; aut etiam ipsamet Ecclesia prohibet illud intrà gradus consanguinitatis, nempè, ut serventur honor & reverentia inter certas personas: ergo cum horum & illorum idem sit motivum, eadem etiam censetur species, ex quo sequitur omnes Incestus esse ejusdem speciei, cùm à gradibus parentelæ specificentur.

Cæterum, non obstante Incestuum identitate specifica, necessariò juxtà gradus suos sunt in Confessione exprimendi; quia licèt speciem non mutent, malitiam tamen notabiliter aggravant, & ideò obligationi suæ non satisfacit, qui dicit simpliciter se commisisse Incestum, sed debet exprimere; an cum matre vel noverca? an cum sorore vel matertera? an cum cognata germana, vel alia: & sic de aliis?

Sed quid de Incestu ratione cognationis spiritualis? Hæc cognatio contrahitur inter Baptizantem & baptizatum ex una parte, & inter baptizantem & parentes baptizati ex Altera. Item inter baptizatum, & ejus patrinum & matrinam: ac tandem inter parentes baptizati & patrinum & matrinam ejusdem. Idem dic cum proportione in Confirmatione.

Resp. Licèt ab aliquibus dicatur *incestus*; specie tamen differt ab incestu carnali. Ratio est, quia incestus ille addit circunstantiam Sacramenti, ratione cujus reducitur ad quoddam genus sacrilegii.

Incestum etiam incurrere Confessarium, qui carnaliter cognoscit pœnitentem, sustinent nonnulli; sed non satis fundatè, cù ex Sacramento Pœnitentiæ nulla sequatur cognatio spiritualis: non quidem jure naturæ, ut patet: non etiam jure positivo, cum nullibi reperiatur scriptum: imòc. fin. *De Cognatione spirituali in 6.* declaratur cognationem illam tantum ex Baptismo & Cōfirmatione provenire. Crediderim tamen hanc circunstantiam esse in Confessione exprimendam, quia juxta moralem consideratione videtur peccatum notabiliter aggravare: imò speciem mutaret, si Confessarius esset Parochus, quia tenetur ex officio, adeoque ex justitia, ovibus suis exemplo prælucere. Porrò licèt Incestum non committat Confessarius, committit tamen grave sacrilegium, si Sacramento illo utatur ad sollicitandam pœniten-

nitentem, vel si eam sollicitaverit in Confessione: & idem est si paulò ante, vel post factam Confessionem, idque ob irreverentiam Sacramento illatam.

Petes: Quis possit dispensare ut maritus, qui incestuosè cognovit consanguineam suæ uxoris in 1. aut 2. gradu, possit petere debitum? Ante resolutionem

Suppono 1. Illo casu contrahere maritum cum uxore propria affinitatem, cùm ex copula illicita oriatur affinitas, ut diximus, usque ad secundum gradum inclusivè.

Suppono 2. Copulam fuisse completam, idest, talem, quæ sufficiat ad generationem, aliàs non contrahitur affinitas.

Suppono 3. Maritum antè dispensationem petentem debitum peccare mortaliter, quia transgreditur Ecclesiæ præceptum graviter obligans: tenetur tamen debitum reddere, quia non est justum, ut privetur innocens suo jure, propter delictum nocentis.

Suppono 4. Quod diximus de marito, respicere etiam uxorem se cum consanguineo mariti commiscentem. His suppositis

Resp. Posse Episcopos, & quidem etiam tunc, cùm ad Nuntium Apostolicum, & ad Papam facilis patet aditus. Ratio est; quia licèt initio tantùm fuerit concessa illis dicta facultas ob causæ urgentiam, vel ob S. Sedis aditus difficultatem: jam tamen ob casus frequentiam, & peccati periculum ipsis absolutè concessa est.

Sed nunquid etiam id possunt Confessarii Ordinum Mendicantium, ubi à suo Provinciali ad id deputantur? id olim concesserat Pius V. vivæ vocis oraculo; sed cùm omnia privilegia vivæ vocis oraculo data revocaverit Urbanus VIII. certum est vi illius privilegii non ampliùs posse. Vi tamen alterius privilegii Benedictinis congregationis Vallisoletanæ à Julio II. concessi, & à Lezana, Rodriguez, & Sorbo relati, probabilius est, adhuc posse ratione communicationis privilegiorum. Debent tamen, ut expresè requirit privilegium, 1. esse à suo Provinciali specialiter ad hoc deputati, 2. debent dispensare in Tribunali Sacramentali, non extrà: & quidem in domibus & Ecclesiis Ordinis.

QUÆSTIO IV.

Quid Sacrilegium, quale peccatum, & an duplex committat Sacerdos & Religiosus simul?

MUltiplex esse Scrilegium, ostendimus in explicatione primi præcepti, & ideò hic tantùm restat agendum de sacrilegio in materia luxuriæ, & quidem præcisè ratione personæ.

CONCLUSIO I.

SAcrilegium hic est peccatum luxurię fędans personam Deo sacratam. Quadrupliciter contingere potest. 1. quando persona sacra ipsam contaminat cogitationibus impuris, desideriis, aspectibus, aut tactibus venereis. 2. quando persona sacra libidinem suam explet in persona non sacra, ipsam impudicè osculando, tangendo, polluendo &c. quo casu tenetur etiam persona non sacra circunstantiam sacrilegii in Confessione aperire, licèt nihil egisset in corpore personæ sacræ, quidquid dicant aliqui; quia injuriam facit DEO quòd permittat se tangi, pollui &c. manibus ipsi specialiter consecratis. 3. quando persona non sacra præfata exercet in personam sacram. 4. quando in illis actionibus utraque persona est sacra, & tunc committitur duplex numero sacrilegium necessariò declarandum. Hinc

Resol. 1. Peccatum illud committi non tantùm ab iis qui Ordinem sacrum susceperunt, aut Professionem solemnem emiserunt, sed etiam ab illis, qui simplici voto Castitatis ligantur.

Resol. 2. Canonicos, Sacellanos, & alios solis Ordinibus Minoribus initiatos, etsi actualiter Ecclesiæ deserviant, non esse sacrilegos, ubi in hac materia delinquunt; quia licèt vi muneris sint personæ Ecclesiasticæ, non tamen ligantur Voto, aut præcepto Castitatis.

CONCLUSIO II.

SAcrilegium est genere suo grave peccatum, & quidem eò gravius, quo persona magis Deo dicata, lædit Castitatem.

Prob. Prima pars; tum ex PP. qui personam sacrilegam vocant *Cœlestium nuptiarum violatricem*, *Adulteram* &c. Tum ex gravibus pœnis, quibus Canones, Summi Pontifices, & Concilia afficiebant olim sacrilegii reos: Clericos siquidem de suo gradu ac ministerio in perpetuum dejiciebant, imò & Synaxim in fine vitæ recipere prohibebantur; Moniales autem & Religiosi à Communione arcebantur, & Monasteriorum, Ecclesiarumque conventibus eliminabantur. Tum etiam Ratione; quia si in alia materia votifragus peccet graviter, quidni & ille, qui corpus suum Deo dicatum, consecratum, ac Templum Dei specialiter effectum violat, & contaminat, etiam graviter peccaret?

Prob. secunda pars; quia promittens Deo Castitatem, censetur illam vovere secundùm materiæ proportionem: ergo ubi materia Castitatis violata gravior est, gravius crimen incurritur, & ideò longè gravioris sacrilegii rea est persona sacra committens Sodomiam, quàm committens fornicationem.

CONCLUSIO III.

QUi simul est Sacerdos & Religiosus, nõ committit duplex sacrilegium, violando Castitatem, sed unicum gravius.

Prob. prima pars; Peccatorum diversitas specifica petitur, ut suo loco dicitur, ex virtutibus, aut motivis specie distinctis, quibus opponuntur peccata; sed Religiosus tenetur ad Castitatem propter eandem virtutem, idemque motivum, propter quod tenetur Sacerdos, nempè propter virtutem & motivum Religionis: ergo &c.

Confir. 1. Qui bis, aut ter renovavit professionem non committit duplex, aut triplex sacrilegium luxuriose peccando: ergo similiter. Ant. admittitur ab omnibus. Prob. Conseq. ideò renovans professionem non committit duplex sacrilegium, quia secundum Votum habet pro objecto eandem virtutem, idemque motivum, ac primum. sed Ecclesia præcipiens Sacris Ordinibus initiato ut servet Castitatem, habet pro objecto eandem virtutem, idemque motivum, ac vovens in Religione Castitatem, & ècontra: ergo.

Confir. 2. Non potest Ecclesia, aut vovens, quando materia, circa quam versatur præceptum, aut Votum, est unica, sub unica ratione, & ex unica virtute procedens, specie diversam obligationem imponere, ut per se patet, sed hic materia obligatoria est unica, nempè Castitas, sub unica ratione, nempè ob status reverentiam, & puritatem, & ex eadem virtute, scilicèt Religionis: ergo.

Prob. secunda pars, quia quo magis firmatum est promissionis vinculum, eo major est in violante infidelitas. Non tamen apparet ità notabilis, ut necessario debeat in Confessione exprimi: sicut nec quando Voto simplici Castitatis additur Votum solemne in Religione approbata, aut per susceptionem Ordinis sacri, quia tantùm est repetitio ejusdem Voti: undè sicut in tali casu nullus credit se obligatum ad declarandam circunstantiam renovationis professionis; ità nullus obligatur ad declarandum quòd sit simul Sacerdos & Religiosus, sed sufficit si unũ exprimat vel aliud, quamvis tutius sit utrumq; declarare.

Petes 1. Quid faciendum Confessario, qui novit suam pœnitentem ab alio Confessario fuisse solicitatam in Confessione, aut in loco Confessionibus audiendis deputato, licèt simulatoria tantùm esset Confessio?

R. Debere seriò monere illam de obligatione denuntiandi Ordinario sollicitantem, ita enim ordinavit Greg. XV. in sua Bulla, *Universi Dominici gregis* anno 1622. quod etiam verum est, licet tantùm chartam sollicitatoriam in Confessione dederit, ut patet ex hac propositione damnata ab Alexandro VII. *Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam posteà legendam, in qua ad venerem excitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.* Caveat tamen, ne faciliùs suscipiat in se onus denuntiationis, scire enim debet mulieres quandoque ex invidia, ira, aut ex alia passione ipsis non insolita illa procedere, ut perdant viros honestissimos.

Petes 2. An sacris initiatus, qui consuluit personæ laicæ, ut in se, vel cum tertio impudica exerceret, debeat in Confessione exprimere se esse in sacris?

R. Neg. Per se loquendo, sed sufficit si declaret se induxisse personam ad tale, vel tale peccatum. Ratio est, quia talis non vovit Castitatem alienam, sed propriam.

Dices: Persona laica patiens tactus impudicos à Sacerdote, committit sacrilegiũ, & tamen non vovit Castitatẽ Sacerdotis.

R. Disparitatem esse quòd persona illa physicè concurrat ad actionem sacrilegam, nempè ad pollutionem manuum, aut corporis Deo sacrati, in quantum præbet corpus suum, in quod similia exercentur, Sacerdos autem in nostro casu, nec committit, nec censetur committere actum impudicum.

Dixi: *Per se loquendo*: nam si impudica consulendo, in impudicis repræsentatis delectetur, certum est committere sacrilegium.

Petes: An sacerdos Alba indutus committat duplex sacrilegium impudica agendo?

R. Probabilius affir. quia gravem facit irreverentiam ornamentis ad Sacrificium ordinatis & benedictis. Aliud esset, si

fornicaretur habens Agnum Dei, aut Reliquias ad collum; quia moraliter non cenſetur ipſis injuria fieri: undè ſine ſcrupulo ſolent conjuges actum matrimonialem cum illis exercere, quamvis meliùs eſſet contrarium. Si tamen id fieret in contemptum rerum ſacrarum vel ſi quis illis uteretur in ipſo actu venereo, ſine dubio duplicis ſacrilegii reus eſſet, uno ratione perſonę, altero ratione rei violatæ.

QUÆSTIO V.

Quid Stuprum, & an differat à ſimplici Fornicatione?

CONCLUSIO I.

STuprum eſt violenta virginis oppreſſio. Dicitur 1. *Violenta* ut excludatur copula, in quam conſentit virgo, licèt enim à nonnuilis dicatur Stuprum quælibet virginis defloratio, ſive interim ipſa conientiat, ſive non, quia tamen Stuprum, in quod conſentit puella, non diſtinguitur à ſimplici Fornicatione, ut dicemus, nullum hic reperit locum. Porro cenſetur violenter opprimi virgo, ſic ut committatur Stuprum propriè dictum. 1. Si per vim fuit deflorata. 2. Si per metum cadentem in conſtantem puellam. 3. Si per fraudulentas matrimonii, aut magnæ dotis promiſſiones. 4. Si per metum reverentialem, utpotè, quia ſtuprator erat illi Superior, aut Dominus. 5. Si per magnas & extraordinarias importunitates ſæpius repetitas, quia illæ æquivalent ferè coactioni, ſaltem apud homines, quod addo, quia apud Deum, niſi plena & integra interceſſerit violentia, culpabilis eſt virgo.

Dicitur 2. *Virgines*, 1. ut excludatur concubitus etiam violentus corruptæ, ſeu illius, quæ antea habuerat copulam, quia etſi illa oppreſſio ſit peccatum ſpeciale in Confeſſione exprimendum (licèt per vim oppreſſa foret publica meretrix) non tamen eſt Stuprum, cùm non ſit violatio integritatis virginalis. 2. ut includatur concubitus illius, quæ per mollitiem ſeipſam polluerat, quia licèt non ſit amplius virgo quoad virtutem & aureolam Virginitatis, cenſetur tamen virgo quoad ſtatum & integritatem carnis.

Sed nunquid nomine *Virginis* venit maſculus?

Negant plurimi, eo quòd per copulam non perdat ſignaculum aliquod naturale, ſicut puella: ſed probabiliùs credo quod ſic, quia licèt moraliter non fiat ei per hoc tanta injuria tantaque infamia, quanta puellæ, de facto tamen perdit virginitatem, adeoque ſpecialis ſit ei injuria. Et ideo

Reſol. 1. Stuprum committere mulieres, quæ per vim, metum gravem, dolos, aut fraudes ab adoleſcentulis, ſæpè eheu ignorantibus, virginitatis florem extorquent, nec hoc extraordinarium videri debet, cum legatur in Chronicis Minorum Adoleſcentulos innocentes & caſtos pro defendenda Virginitate uſque ad agonem pugnantes inter brutales fœminarum conatus occubuiſſe.

Reſol. 2. Ejuſdem criminis reos eſſe nebulones illos, qui invitum adoleſcentem adhuc Virginem pollunt, aut etiam ad pollutionem, ſub prætextu rei indifferentis, aut licitæ, pelliciunt.

Reſol. 3. Idem eſſe de mulieribus, quæ digitis, aut inſtrumentis copulam ſimulantes, violenter auferunt ab aliqua puellula clauſtrum virginale.

Reſol. 4. Adoleſcentem aut puellam ſe ſponte ita polluentem, ut ſignaculum Virginitatis tollatur, non committere Stuprum, quidquid dicant aliqui, quia ablatio illa Virginitatis non eſt violenta, ſed voluntaria.

CONCLUSIO II.

STuprum ſumptum ut ante, eſt ſpecies luxuriæ diſtincta à ſimplici Fornicatione, ab ea tamen non diſtinguitur, ſi ſumatur pro illicita virginis defloratione, in quam conſentit virgo.

Prob prima pars, quia Stuprator ultrà Fornicationem, gravem infert virgini injuriam, cùm illam privet ſignaculi virginalis integritate, quæ ſummæ eſt apud homines æſtimationis in ordine ad ſtatum ſuſcipiendum: & licèt in maſculo Virginitas non tanti valeat apud homines ad ſtatus ſuſceptionem, in ſe tamen conſiderata eſt Deo, Angelis, & hominibus amabiliſſima, pulcherrimum animæ & corporis ornamentum, & Theſaurus inæſtimabilis, quem à Domino quilibet accepit, *ut ſciat unuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore* 1. ad Theſſal. 4.

Prob. ſecunda pars, quia Stuprum tantùm addit ſupra Fornicationem injuriam factam virgini, atqui ſcienti & volenti nulla fit injuria, ergo.

Dices 1. Stuprator, etiàm conſentiente virgine, pervertit naturalem rerum ordinem, qui eſt, ut clauſtrum virginale perſeveret integrum, vel uſque ad Matrimonium, vel uſque ad mortem, ergo ultra fornicationem committit aliud peccatum.

R. Nō alia ratione debere clauſtrum virginale eſſe integrum uſque &c. niſi quia prohibetur virgo per actum illicitum ad ejus eſtractionem concurrere activè vel paſſivè; ita ut non eſfractio præcisè prohibeatur, ſed actus venereus, quo effringitur; & ſic ultra fornicationem in noſtro caſu nihil reperitur.

Dices 2. Licèt Paulus v g. cognoſcat uxorem Petri conſentientis, tamen ultra fornicationem committit aliam ſpeciem peccati: ergo ſimiliter deflorator, virgine conſentiente.

Dices 2. Licèt Paulus v.g. cognoſcat uxorem Petri conſentientis, tamen ultra fornicationem committit aliam ſpeciem peccati: ergo ſimiliter deflorator, virgine conſentiente.

R. Diſp eſſe, quòd conſenſus mariti eodem modo ſe habeat, ac ſi non eſſet, ut de Adulterio oſtendimus; conſenſus autem virginis facit, ut nulli inferatur injuria.

Dices 3. Stuprator, ſive conſentiat virgo, ſive diſſentiat, facit injuriam patri aut tutori, cui commiſſa eſt cura corporis puellæ: ergo &c.

R. 1. Poſſe puellam non habere patrem, aut tutorem; vel, ſi habeat, poſſe ipſoſmet in deflorationem virginis conſentire: ergo falſum eſt quòd inde petatur ratio Stupri.

R. 2. Virginem quoad actum illum eſſe ſui juris, non quidem ut ſemper faciat licitè, ſed ut faciat vel licitè in Matrimonio, vel illicitè extra illud; quia non parentes, ſed ipſa habet jus in corporis ſui integritatem.

Dices 4. Saltem infert parentibus dedecus.

R. Non ex ipſa defloratione, ſed ex facti divulgatione id evenire, & ideò ſi factum divulgavit juvenis, fatemur aliam culpam incurriſſe, tenerique infamiam tum puellæ, tum ejus parentibus inde illatam reſarcire, non tamen ob deflorationem, ſed ob detractionem ipſa poſteriorem, ſi autem ipſa puella turpitudinem ſuam revelavit, aut non ſufficienter abſcondit, quidquid indè evenit, ipſi imputandum eſt, aut fortè negligentiæ, imprudentiæ, aut dormitanti cuſtodiæ parentum, non autem juveni, qui tunc ad nihil prorſus tenetur, nec filiæ, nec parentibus.

QUÆSTIO VI.

Quid Raptus, & quæ pœnæ Raptorum?

CONCLUSIO I.

RAptus eſt peccatum luxuriæ, quo perſona aliqua violenter abducitur libidinis explendæ cauſà.

Dicitur 1. *Peccatum luxuriæ*, & quidem ſpecies ab aliis diſtincta: duplicem enim continet malitiam, unam impudicitiæ, per quam convenit cum aliis ſpeciebus, alteram injuſtitiæ, per quam differt ab illis.

Dicitur 2. *Quo perſona aliqua*, ſive maſculus, ſive fœmina, ſive uxorata, ſive non; ſive ſerva, ſive libera, ſive virgo, ſive corrupta, aut etiam meretrix; quia cujuſcumque conditionis, aut ſexus ſit perſona Rapta, equidem injuſtitiam Raptori propriam patitur. Eò autem majus eſt peccatum, quò major eſt qualitas perſonæ abductæ, & ideò primum locum tenet Raptus ille, ubi maſculus maſculum, aut fęmina fœminam rapit. 2. Ubi Clericus, aut Laicus Monialem. 3. Ubi conſanguineam, aut affinem. 4. Ubi conjugatam. Deinde ubi virginem, viduam, meretricem; quia ultra injuſtitiam, in 1. reperitur Sodomia, in 2. Sacrilegium, in 3. Inceſtus, in 4. Adulterium, deinde Stuprum, aut Fornicatio.

Dicitur 3. *Violenter*; quia fieri debet violentia vel Raptæ, vel ſaltem illis, quorum curæ commiſſa eſt, ſive ſint parentes, ſive tutor, ſive maritus, ſive alius: unde ſi puella ſponte diſcedat cum amaſio, inſciis parentibus, fuga eſt, non Raptus; ſi ſcientibus, ſed repugnantibus, verus eſt Raptus.

Dicitur 4. *Abducitur*, ideſt, transfertur de loco in locum moraliter diſtantem; & ideò ſi quis libidinis ſecretiùs explendæ cauſa puellam de loco publico, aut aperto per vim trahat ad aliquot paſſus, non eſt Raptor, ſed Stuprator. Aliud eſſet, ſi de agro in villam, de domo in domum auferret. Imò Raptor eſt, qui pœnitentia, aut alio motivo ductus prædam deſerit antequam ad locum deſtinatum perveniat; quia equidem verè abduxit.

Dicitur 5. *Libidinis explendæ cauſa*; quia ſi fiat ob alium finem, v.g. ſervitutis, aut ancillatus cauſa, non erit Raptus, ſed furtum hominis. Ubi autem quis abduxit puellam volentem, eo fine præcisè, ut parentes poſteà conſentiant in Matrimonium, cui repugnant, eſt quidem verus Raptus, cui annexæ ſunt pœnæ Tridentini, non eſt tamen Raptus prout eſt ſpecies luxuriæ.

CON-

CONCLUSIO II.

VAriæ feruntur pœnæ in jure tum Canonico, tum Civili contra Raptores; ſed in foro conſcientiæ tantum obligant illæ, quas decernit Trid. Seſſ. 24 de Refor. Matrim. Cap. 6. Prima eſt, *ut Raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & favorem præbentes, ſint jure ipſo excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces*. Secunda, ut *inter Raptorem, & Raptam, quamdiu ipſa in poteſtate Raptoris manſerit, nullum* poſſit *conſiſtere Matrimonium*, etiamſi Rapta nolit poni extra poteſtatem Raptoris. Tertia, ut *teneatur Raptor mulierem raptam, ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare*. Ex dictis

Reſol. 1. Pœnas illas non incurrere fœminam, quæ rapit adoleſcentulum; quia cùm Decretum tantùm loquatur de Raptore, & non de Raptrice, & aliunde ſit pœnale, non eſt extendendum.

Reſol. 2. Pœnis ſubjacere illum, qui rapit fęminam vel repugnantem, conſentientibus parentibus; vel conſentientem, iiſdem repugnantibus; quia in utroque caſu intervenit Raptus propriè dictus: volunt quidem aliqui non incurrere pęnas in ſecundo caſu; ſed cùm non diſtinguat Concilium, nec nos diſtinguere debemus.

Reſol. 3. Contra Sanchez, ConinK, & alios, Raptum ob ſolam libidinem, abſque ullo Matrimonii prætextu, dirimere Matrimonium, ipſique annexas eſſe omnes pœnas Raptui impoſitas. Ratio eſt; quia propriiſſimè venit nomine Raptus. Deinde punit ibi Concilium Raptores & fautores, etſi Clericos; hi autem non rapiunt Matrimonii cauſa.

Reſol. 4. Quòd ſponſus abducens ſponſam, ut libidinem expleat ante nuptias, aut etiam ut illam, Matrimonium implere recuſantem, compellat, de facto Raptorem eſſe, pęnaſque incurrere; cùm hoc libertati Matrimonii (quam conſervare intendit Concilium) graviter noceat. Et idem eſt, ſi uxorem tempore primi bimeſtris de Religione deliberantem violenter abducat, ad Matrimonii conſummationem: excepto quòd Matrimonium maneat validum: licèt ipſa poſſit Religionem profiteri invito marito, qui, vivente uxore, non poterit alteri nubere.

Reſol. 5. Si ſponſus abducat ſponſam conſentientem, non eſſe Raptum, etſi repugnent parentes; quia ratione ſponſalium habet jus quoddam in ipſam, præſertim ubi accedit ejus conſenſus, ſicque declaratum eſt cap. 6. *de Raptoribus*, ubi ſic legitur: *Iſte Raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & prius eam deſponſaverit, quam cognoverit, licèt parentes reclamarent*.

QUÆSTIO VII.

Quid dicendum de peccatis contra naturam?

DUpliciter dicitur Peccatum aliquod contra naturam. 1. In quantùm repugnat rationi naturali, & hoc ſenſu omnia peccata contra legem naturalem, dici poſſunt contra naturam. 2. In quantum repugnant ordini, quem præſcripſit natura in actibus generationi ſubſervientibus. Hic ordo. 5. exigit. 1. Duorum commixtionem; & ideò ubi quis ſemen ſine conjunctione emittit, Pollutio eſt. 2. Eandem commixtorum naturam, ità ut natura humana miſceatur naturæ humanæ, & non brutali; aliàs eſſet Beſtialitas. 3. Sexum diverſum, cujus defectu concubitus maſculi cum maſculo, aut fœminæ cum fœmina, eſt Sodomia. 4. Vaſa congrua, & ideò maſculus congrediens cum fœmina in vaſo præpoſtero, Sodomiticus eſt, licèt, non ità propriè. 5. Modum debitum, ſicut non impediatur generatio, quod accidere poſſet, viro ſuccumbente. De duobus ultimus agemus quæſtione ſequenti, hìc de tribus primis.

ARTICULUS I.

Quod Pollutio, quale peccatum, & an nunquam liceat?

CONCLUSIO I.

POllutio, aliter Mollities, eſt voluntaria ſeminis effuſio extra concubitum.

Dicitur 1. *Voluntaria*; quia commune eſt axioma Theologicum, *nullum peccatum niſi voluntarium*, & ideò Pollutio, quæ nec in ſe, nec in cauſa voluntaria eſt, ſive interim in vigilia accidat, ſive in ſomno, non eſt culpabilis; ſi autem eveniat ſemidormienti aliqualiter conſentienti, venialis eſt; quia ſemivoluntaria. Sed quid ſi dubitetur an in ſomno, vel in vigilia acciderit? Standum eſt ordinariè pro ſomno; quia ſolemus eſſe memores eorum, quæ deliberatè in vigilia facimus. Dixi: *Ordinariè*; quia ſi quis illi peccato ſit ità addictus, ut vix cum aliquo conſcientiæ remorſu illud perpetret, res manebit dubia. Hoc tamen certum eſt, emiſſionem ſeminis in ſomno inchoatam, & in vigilia conſummatam eſſe peccaminoſam, ſi expergefactus in illam conſentiat; quia tunc de involuntaria tranſit in voluntariam.

Dixi 2. *Seminis*; quia ſi fiat diſtillatio cujuſdam humoris medii inter urinam & ſemen, non eſt Pollutio, licèt ſit etiam peccaminoſa, ſi fiat voluntariè cum carnis rebellione. Si autem contrà voluntatem accidat, nec eam comitetur carnis commotio, non eſt de illa magis curandum, quàm de ſudore, inquit Cajetanus. Diſtinguet autem aliquis, an ſemen, vel humor ille fluxerit, ex eo quòd ſemen ejiciatur cum impetu, humor ille ſenſim ſine ſenſu abſque ejaculatione. Item ex eo quòd humor ille non ſit mordax, ac groſſus, faciliuſque fluat.

Dixi 3. *Effuſio*; eſt autem indifferens, ſive quis illam ſibi procuret per tactus, ſive per intenſam venereorum cogitationem, ſive per certum corporis ſitum, ſive per medicinam, eo directè tendentem; pejus tamen eſſet, ſi juberet quis, aut permitteret ſibi ab alio procurari; quia tunc etiam alieni peccati foret particeps.

Dixi denique: *Extra concubitum*, & non extra vas ad generationem ordinatum, ut comprehendantur mulierum Pollutiones, quæ licèt ſeminent in vaſe ad generationem ſubſervienti, Pollutionis tamen culpam incurrunt, dum id extrà copulam faciunt: quod verum eſt in omnium ſententia, & maximè in ſententia D. Bonaventuræ & Scoti p ſt Hypocratem & Galenum, quibus communius adhærent Medici, volentes ſemen mulieris activè concurrere ad generationem, & conſequenter tunc fruſtrari fine à natura intento.

Errant ergo Confeſſarii, qui tantùm inquirunt à mulieribus, an non ſenſerint aliquando humoris fluxum extra corpus, putantes tunc eſſe Pollutionem, aliàs non; cùm ſæpè exteriùs ſentiant humoris medii fluxum ſine Pollutione imò ſine delectatione: è contra verò patiantur interius veras Pollutiones ſine fluxu externo: quod accidit dum ſemen de vaſe deciſum ad matricem mittitur: quod fęminæ facilè ſentiunt, imò magna voluptate percipiunt. Fatendum tamen aliquando per motus valdè violentos, & enormes etiam exterius pati Pollutionem, licèt rarius.

CONCLUSIO II.

POllutio eſt grave peccatum mortale, & quidem contra jus naturæ; itant, ſecluſa prohibitione Divina, adhuc foret mala.

Prob. prima pars ex Gen. 38. ubi peccatum Onam ſemen in terram fundentis dicitur res deteſtabilis: & 1. ad Corinth 6. dicitur: *Neque adulteri, neque molles.... Regnum Dei poſſidebunt*.

Prob. ſecunda pars, 1. Ex condemnatione hujus propoſitionis ab Innoc. XI. *Mollities jure naturæ prohibita non eſt; unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona & aliquando obligatoria ſub mortali*. 2. Ratione: ideò mentiri eſt contra naturam; quia eſt contra finem ad quem inſtituta ſunt verba: atqui Pollutiò eſt contra finem, ad quem ordinavit ſemen natura: ergo &c.

CONCLUSIO III.

NUllo unquam caſu licitum eſt ſe polluere. Sequitur ex dictis: quod enim intrinſecè malum eſt, nullo fine, etiam honeſtiſſimo, poteſt cohoneſtari. Hinc

Reſol. 1. Potiùs eſſe moriendum, quàm vel minimam ſeminis jacturam ſibi procurare: natura quidem alios habet purgationis modos, nempè per ſudores, per abſtinentias, per alias evacuationes materiæ ſpermaticæ conſumptivas; ſed eſto alios non haberet, potius mors, quàm Pollutio eſſet eligenda.

Reſol. 2. Succumbere illum tentationi, qui, ut tentationem vincat, ſe polluit: nec enim hoc genus tentationum, niſi in jejunio, oratione, corporis caſtigatione, & præſertim profunda coram DEO humiliatione vincitur.

Reſol. 3. Sumentem potionem, accubentem in lecto, tali ſitu, v. g. ſuper renibus, comedentem, aut bibentem plura, vel calidiora, eo fine, ut ſequatur Pollutio, etiam in ſomnis, culpabilem eſſe, quamvis intenderet præciſè exonerationem corporis, ut ſpiritus eſſet promptior & expeditior ad DEI obſequium. Ratio eſt; quia tunc phyſicè concurrit, aut concurrere intendit ad Pollutionem.

Reſol. 4. Ubi conſtat in corpore ſive hominis, ſive mulieris eſſe ſemen aliquod corruptum, poſſe ſumi medicamenta, etiam directè ad illius expulſionem tendentia, quia non

reputatur ampliùs semen, sed potius lues, aut venenum.

Dixi: *Ubi constat*. nam si dubitetur, an semen sit integrum vel corruptum, in favorem seminis judicandum est.

Resol. 5. Non licere mulieribus per tactus, instrumenta, fricationes &c. expellere semen corruptum; quia actiones illæ sunt per se provocativæ ad expulsionem veri seminis.

Resol. 6. Nec licere fricationem verendorum ad sedationem pruritus importuni, si adsit Pollutionis periculum. Ratio est; quia quando ex actione illa sequitur, censetur directè ex illa procedere: unde cum patientia toleranda est illa infirmitas, ac recolendum, longum esse martyrium Castitatem, cui longius promissum est præmium.

Dices: Chirurgus potest operari in verendis mulieris, licèt timeat Pollutionem sine periculo consensus secuturam: ergo à fortiori licet in se operari cum tali periculo ad sedandam infirmitatem.

Resp. Disp. esse, quòd actio illa Chirurgi non sit per se causativa Pollutionis in corpore proprio, ut per se patet; præfata autem fricatio sit talis.

Resol. 7. Posse aliquem sumere pharmacum directè tendens ad renum exonerationem; aut aliam infirmitatem pellendam, licèt timeatur Pollutio secutura præter intentionem. Ratio est; quia, si id liceat mulieri cum periculo expulsionis fœtus inanimati, ut diximus, à fortiori in nostro casu, cùm semen minus appropinquet ad generationem, quàm fœtus inanimatus.

ARTICULUS II.

An semper sit illicitum ponere actionem, ex qua probabilius creditur Pollutio secutura?

SUppono 1. Semper esse illicitum, si adsit periculum consensus in ipsam Pollutionem: quandoquidem nullo casu sit licitum se exponere periculo proximo peccati formalis; quia *Amans periculum, peribit in illo*, Eccl. 3. & ideò quæstio nostra intelligitur secluso consensus periculo.

Suppono 2. ut Pollutio sit voluntaria in causa, sicut & quodlibet aliud peccatum, tria requiri. 1. Quod fuerit prævisa in causa, aut saltem prævideri potuerit; quia nihil voluntarium, nisi cognitum. 2. Ut causam illam possis vitare; quia nemo peccat in eo quod vitare non potest. 3. Ut tenearis causam illam vitare: ubi enim non subest obligatio vitandi, Pollutio sequens potius censetur permissa, quàm procurata. His suppositis

CONCLUSIO I.

NOn est illicitum ponere actionem honestam & utilem; ex qua prævidetur Pollutio secutura sine consensus periculo. Est communis inter Doctores. Ratio est; quia non imputatur jus suum prosequenti effectus præter intentionem, & per accidens subsecutus.

Confirm. 1. Non imputatur mulieri expulsio fœtus inanimati sequens per accidens ex sumptione pharmaci directè tendentis ad sanitatis recuperationem: ergo nec imputari debet Pollutio ponenti actionem honestam, cum illa nullatenùs directè in Pollutionem tendat.

Confirm. 2. Quia Pollutio illa nec in se, nec in causa voluntaria est: non in se, ut supponitur; non etiam in causa, cùm nulla sit obligatio illam vitandi.

Dices: Qui vult id, ex quo sequitur effectus, vult & effectum.

Resp. Dist. Assump. Qui vult id, ex quo necessariò sequitur effectus, vult & effectum, C. sic qui vult abstinentiam à cibo, vult & famem. Si effectus tantùm sequatur per accidens, N. universaliter loquendo. Hæc magis patebunt ex dicendis. Hinc

Resol. 1. Confessarium, Medicum, Chirurgium, Studiosum, Infirmarium, qui tenentur ex officio impudica vel audire, vel legere, vel aspicere, vel tangere, ex quibus patiuntur quandoque Pollutionem, non teneri officium relinquere, quandoquidem coram Deo non sint culpabiles; si tamen esset morale periculum consensus: eo quòd experientiam haberent, quòd frequenter in Pollutionem advenientem consentirent, non obstantibus orationibus, abstinentiis, castigationibus, votis, humiliationibus, & aliis remediis ad hoc adhibitis, tenerentur officio cedere; quia nullo casu licitum est, propter quodcumque bonum, peccato, aut peccati periculo se exponere: undè hic militat illud Evangelii: *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur; animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16.

Resol. 2. Accubantem lecto situ honesto, aut necessario ad dormitationem, equitantem negotiorum aut honestæ recreationis causa, comedentem, aut bibentem ordinaria, non debere ob Pollutionem prævisam ab illis abstinere, modò semper absit illius intentio, & consensus periculum.

CONCLUSIO II.

QUi vacat rei illicitæ, ex qua, ordinariè loquendo, nata est sequi Pollutio, reus est Pollutionis prævisæ, etiamsi illam non intendat, imò vellet non habere.

Ratio est, quia qui vult causam, vult & effectum naturaliter sequentem.

Confirm. 1. Quia res illa notabiliter per se, & directè tendit ad excitandos motus venereos, Pollutionemque consummandam.

Confir. 2. Vel nulla actio influit graviter in Pollutionem, quod nemo admiserit, vel certè illa, ex qua attenta communi hominum conditione, frequenter sequitur pollutio.

Censentur autem graviter in Pollutionem influere tactus aspectus; oscula, amplexus, cogitationes, desideria, lectiones, locutiones, & alia quæ communiter reputantur graviter turpia, aut impudica.

Dices 1. Sæpissimè habentur cogitationes, aut desideria impura sine Pollutione: ergo falsum est in illam graviter influere.

Resp. Dist. Ant. Habentur sæpissimè sine Pollutione immediatè illos actus sequente, transeat. Sine Pollutione vel tunc, vel posteà in somnis accidente. N. quia regulariter loquendo, relinquunt quandam corporis commotionem, vel aliquas species in phantasia, quæ virtute priorum actuum tandem concurrunt ad Pollutionem.

Dices 2. Indè sequitur omnem cogitationem impuram semper habere malitiam annexam Pollutionis; & idem est de tactibus & aliis.

Resp. Veram esse sequelam, quando Pollutio, saltem confusè, in illis prævidetur: ubi tamen nullatenùs prævidetur, usus invaluit, ut in Confessione non exprimatur; quamvis consultum esset eam exprimere, saltem ubi quis antè illius adventum de causa non pœnituisset.

Advertendum, omnia dicta hic de causis Pollutionis, esse applicanda causis motuum notabilium generationi subservientium, cùm sit par ratio.

ARTICULUS III.

An liceat Pollutionem involuntariam desiderare, an de illa habita gaudere propter sanitatem?

STatus quæstionis est, an liceat optare, ut in somno eveniat Pollutio via purè naturali per causas à natura constitutas absque ulla prorsus cooperatione, idque propter naturæ exonerationem, & an liceat de illa propter eundem finem gaudere?

Suppono 1. Nunquam licere illam optare, aut de ea gaudere ex complacentia libidinis, seu ex affectu venereo, cum libidini consentire sit intrinsecè malum.

Suppono 2. Nec licere illam propter se appetere; puta dum quis illam non appetit propter finem utilem, aut naturæ convenientem; convincitur illam propter libidinem annexam appetere, cùm aliud appareat in illa appetibile.

Suppono 3. Non omnem Pollutionem esse ex natura sua malam, sed tantum illam, quæ vel in se, vel in causa aliqualiter procuratur: undè adveniens ex causis purè naturalibus absque ullo polluti interventu mediato, aut immediato, nec materialiter, nec formaliter mala est, sive in somno accidat, sive in vigilia, cum non sit actus humanus, imò nec esse possit prout ex talibus causis præcisè progreditur, sed sit merè naturalis, qualis est sternutatio, aut emissio humoris superflui per aures. His suppositis

CONCLUSIO I.

NOn licet, ob sanitatem recuperandam, aut tentationem vincendam desiderare Pollutionem merè naturalem, seu omninò naturaliter fluentem. Ita Sylvius, Azorius, & alii.

Prob. 1. Non licet desiderare actionem, ex qua alteri grave damnum provenit, atqui ex seminis expulsione, etiam merè naturali, provenit grave damnum humano generi, nempè privatio prolis, ad quam ex natura semen ordinatur: ergo &c.

Prob. 2. Tenetur quis Pollutionem naturaliter fluentem cohibere, si possit absque gravi suo incommodo: ergo non licet illam desiderare, cùm nemo possit id appetere, quod etiam inchoatum tenetur impedire.

Prob. 3. Si Medicus expertus prævideret ex sui corporis dispositionem secuturam naturaliter Pollutionem, deberet, si remedium novisset, illam impedire, nec injuriosus fieret naturæ: ergo falsum est, posse illam appetere.

Dices

Dices 1. Licitum eſt deſiderare id, quod non eſt peccatum propter bonum finem: atqui Pollutio illa non eſt peccatum, ut ſuppoſuimus, ſed quid naturale & indifferens: ergo licet illam deſiderare propter ſanitatem?

Reſ. Diſt. Maj. Licitum eſt deſiderare &c. ſi inde proveniat malum alteri, N. ſi non eveniat, C. hocque patet ex eo, quòd non liceat filio deſiderare ſuffocationem Patris, etiam ex cauſa purè naturali, ut poſſit hæreditatem ſibi ad vivendum omninò neceſſariam citius adire, licèt ſuffocatio illa ſupponatur merè naturalis, & nullatenus peccaminoſa.

Dices 2. Poſſumus adoleſcenti voluptuoſo deſiderare morbum, ut reſipiſcat: ergo ſimiliter.

Reſ. Diſparitatem eſſe, quòd morbus in his circumſtantiis non ſit adoleſcenti nocivus, ſed bonus, proficuus, & ſalutaris. Pollutio autem, etiam in caſu concluſionis, ſit abſolutè & ſimpliciter nociva humano generi.

CONCLUSIO II.

ILlicitum eſt etiam gaudere de pollutione habita in ſomnis, ob naturæ alleviationem: ſequitur ex concluſiona præcedenti Et ratio eſt, quòd non liceat de eo habito gaudere, quod illicitum eſt deſiderare, atqui ad ſenſum concluſionis illicitum eſt Pollutionem deſiderare: ergo & de habita gaudere.

Dices 1. Div. Thom 4. diſt. 6. q 1. art. 4. ſic loquitur: *Si autem placeant*, nempe Pollutiones, *ut naturæ exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur*.

R. S. Doctorem non loqui de Pollutionibus ut ſic, ſeu ſecundùm ſe, ſed ſecundùm effectum, ſub quo reſpectu licitum eſt, ſecundùm omnes, de illis ſibi complacere.

ARTICULUS IV.

Quid Sodomia, quale peccatum, & quibus pœnis ſubjaceat?

SOdomia ut ſic, eſt coitus libidinoſus cùm perſona indebita, vel, ſi cum perſona debita, in vaſe indebito. Eſt duplex, una perfecta, altera imperfecta. Prima eſt concubitus maſculi cum maſculo, aut fœminæ cum fœmina: hæc communiùs intelligitur nomine Sodomiæ; imò quando Sodomia reſervatur, aut pœnæ contra illam ſtatuuntur, de hac ſola mentio fieri cenſetur. Eſt autem indifferens ad Sodomiam perfectam & reſervatam, in quo vaſe coeant maſculi inter ſe, ſive in vaſe præpoſtero, ſive (quod horribile eſt) in ore: ſicut indifferens eſt, an fœminæ utantur vaſe anteriori, vel poſteriori; ſcio aliquos negare coitum fœminarum in vaſe anteriori eſſe caſum reſervatum, quia ſervatur vas ad generationem ordinatum; ſed cùm hoc peccatum præſertim conſiſtat in affectu ad ſexum indebitum, etiam tunc eſt Sodomia propriè dicta, adeoque & reſervata, modò fiat intra vas ſeminis effuſio; qua deficiente ſive in maſculis, ſive in fœminis, non eſt caſus reſervatus, quia non cenſatur completa & conſummata. Secunda, ſive imperfecta, eſt concubitus viri cum fœmina extra vas naturale: ſpecie differt à perfecta, & ideo eſt in Confeſſione ſpecificanda; quandoquidem prima fiat cum affectu ad ſexum indebitum, ſecunda cum affectu quidem ad ſexum debitum, ſed in vaſe indebito.

CONCLUSIO I.

SOdomia eſt peccatum valde enorme & abominandum.

Prob. 1. Ex Script. Gen 19. ubi Sodomitas, à quibus Sodomia nomen habet, abſumpſit Deus cum quinque eorum Civitatibus propter nefandum illud crimen. *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur & ignem... & ſubvertit Civitates has & omnem circa regionem, univerſos habitatores Urbium & cuncta terræ virentia*. Unde D. Gregor. lib. 14. moral. cap. 10. *Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad perverſa deſideria ex carnis fœtore arſerant, dignum fuit, ut ſimul igne & ſulphure perirent*.

Imò Apoſt. Rom. 1. dicit Gentilium ſapientes propter Idololatriam traditos eſſe *in reprobum ſenſum, in paſſiones ignominiæ*: intelligens per hoc ſcelus illud execrandum; *Propterea*, inquit, *tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ: nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum in eum uſum, qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali uſu fœminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes*.

Prob 2. Ex D. Chryſoſt. hom. 4. in Epiſt. ad Rom. *Quodcunque delictum nominaveris, nullum huic peccato par dixeris; qui ſi facta ſua ſentirent, qui patiuntur, ſexcenta utique mortes obirent, ut ne hoc paterentur.* Et inferiùs: *Quid viro corpus ſuum meretricio more proſtituente abominabilius? Quid autem ſceleſtius? ... O vos & brutis inſipientiores, & canibus impudentiores! nuſquam enim hujuſmodi congreſſus apud illos, ſed agnoſcit proprios terminos naturæ: vos autem genus veſtrum infamius brutorum genere effeciſtis*.

Prob. 3. Ex pœnis graviſſimis, quibus Sodomitæ tum ex Script. tum ex jure Canonico & Civili puniuntur, de quibus poſteà.

Prob. 4. Ratione; quia crimen illud eſt ita naturæ exoſum, ut ipſamet bruta animantia illud abhorreant: unde ſola effrænis & indomita hominum concupiſcentia tantum nefas adinvenit.

Porrò, ultra malitiam propriam, aliam ſpecie diſtinctam habet, ſi perſonæ copulatæ, ſint vel conſanguineæ, vel affines, vel conjugatæ, vel Deo ſacræ: tunc enim committitur vel Inceſtus, vel Adulterium, vel Sacrilegium: & quidem aliquando duplex, ſi utraque perſona eſt Deo ſacra, vel conjugata.

Petes: An ſit exprimendum in Confeſſione quis fuerit patiens, vel agens?

Reſ. Probabilius affir. quia etſi fortè peccata agentis & patientis ſpecie non differant, notabiliter tamen gravius eſt peccatum agentis; cùm hic Pollutionem habeat, non alter ut patiens eſt: quod addo; quia non rarò patiens illo tempore in Pollutionem prorumpit.

Advertendum hic, peccata maſculorum, aut fœminarum ſeſe per modum copulæ commiſcentium reduci ad Sodomiam, licèt in nullo vaſe ſemen emittant, ſed in membris effluat: imò putant aliqui non aliter fœminas inter ſe miſceri; quamvis affirment alii, ementitis virilibus congreſſibus, inſtrumentis quibuſdam ita in invicem exardeſcere, ut ſemen intra vas recipiatur. Proh dolor! quò proceſſit hominum malitia!

CONCLUSIO III.

JUre Civili punitur Sodomita pœna ignis. Patet ex Codice Theodoſiano lib. 9. titulo 7. ubi dicitur: *Hujus ſcelus ſpectante populo, flammæ vindices expiabunt.* Jure autem Canonico antiquo Clericus convictus de hoc crimine, depoſitus, & à Clero rejectus detrudebatur in Monaſterium penitentiam acturus; Laicus verò, excommunicandus ſtatuitur in Concil. Lateranenſi III. Can. 2. Jure autem novo Pii V. in Conſtitutione, *Horrendum illud ſcelus*: Clericus Sodomiam exercens privatur omni privilegio Clericali, Officio, Beneficio, & dignitate, ac degradatus Judici ſæculari traditur. Illas tamen pœnas non incurrit, qui mulierem cognoſcit Sodomiticè: aut qui mixtus maſculo non ſeminavit intra vas; quia primo caſu Sodomia non eſt perfecta, in ſecundo non eſt conſummata; lex autem pœnalis, niſi aliter exprimatur, tantùm afficit delictum perfectum & conſummatum. Pœnæ verò præfatæ, juxta Doctores communiter, neminem ligant ante Judicis ſententiam criminis declaratoriam.

ARTICULUS V.

Quid Beſtialitas, quale peccatum, & quid Concubitus cum dæmone?

CONCLUSIO I.

BEſtialitas eſt coitus cum bruto: eſt autem indifferens in ordine ad Confeſſionem, cum qua Beſtia quis peccaverit; cùm hoc nihil conferat ad ſpeciem moralem. Putem tamen coeuntem cum animali valde turpi & ſordido debere circumſtantiam illam, utpote notabiliter aggravantem, in Confeſſione exprimere.

Petes: An non ſatisfaceret, qui Beſtialitatem, aut Sodomiam exprimeret in Confeſſione ſub nomine *Pollutionis?*

Reſ. Neg. Patet ex hac propoſitione ab Alexan. VII. condemnata: *Mollities, Sodomia, & Beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei: ideòque ſufficiet in Confeſſione dicere, ſe procuraſſe Pollutionem*.

CONCLUSIO II.

BEſtialitas eſt omnium peccatorum contra naturam graviſſimum; quandoquidem congreſſus ille inter diverſas ſpecies maximè repugnet naturæ; unde juxta Gloſſ de hoc ſcelere loqui videbatur Joſeph Gen. 37. dum *accuſavit fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo*. Et Levit. 20. prohibetur coitus ille ſub pœna mortis, ſtatuiturque ut Beſtia, & Beſtialitatem committens interficiantur: quod etiam nunc ſervatur apud Chriſtianos, ubi uterque in deteſtationem tanti ſceleris flammis devovetur: nec immeritò, cùm execrandum illud nefas nullo unquam ſufficienti ſupplicio poſſit expiari.

CON-

CONCLUSIO III.

COncubitus viri, aut fœminæ cum dæmone succubo, vel incubo, reducitur ad Bestialitatem, sive interim dæmon in corpore assumpto appareat sub specie viri, sive mulieris, sive alterius animalis; quia licèt assumat formam hominis, de facto tamen specie differt ab illo.

Porrò in coitu viri aut mulieris cum dæmone triplex ordinariè concurrit peccatum: 1. Bestialitas. 2. Superstitio, seu commercium cum Dei, nostrumque omnium hoste infensissimo. 3. Peccatum illius speciei, circa quod fertur affectus; ita ut, si vir misceatur dæmoni tanquam masculo, sit Sodomia; si tanquam mulieri liberæ, sit fornicatio: si tanquam cognatæ aut affini, incestus: si tanquam conjugatæ, sit adulterium.

QUÆSTIO VIII.

Quid dicendum de Concubitu Conjugali libidinoso, seu de peccato Conjugum?

DOctor Seraphicus in suo Confessionali c. 2. septem luxuriæ speciebus addit octavam, nempè coitum libidinosum Conjugalem, refertq; ibidem ex Alexandro de Ales Præceptore suo actus Conjugalis modum triplicem, licitum, fragilem, & impetuosum.

Licitus, fit tripliciter, vel causa prolis procreandæ, & est pietatis: vel causa debiti reddendi, & est justitiæ: vel causa fornicationis vitandæ, & est cautelæ.

Fragilis, est quando fit causa delectationis, & ordinariè non excedit veniale.

Impetuosus, est, qui ex sola libidine proveniens, metas rationis & honestatis transcendit. Ità ferè D. Bonav. qui etiam recenset 5. modos limites honestatis transcendentes; nos autem tres exponemus tribus conclusionibus sequentibus. Ac 1. ea quæ fiunt in ordine ad copulam. 2. Ea quæ fiunt in copula, aut circa copulam, & tandem ea quæ illam sequuntur.

CONCLUSIO I.

OMnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus &c. quæ fiunt inter Conjuges sine ordine ad copulam, sunt peccata mortalia, si fiant cum periculo Pollutionis in uno vel altero, vel pertineant ad Sodomiam quandam inchoatam; aliàs non sunt nisi venialia.

Prob. prima pars; quia sicut nunquam licèt Conjugibus sese in particulari aut invicem polluere; ita nec illius periculo sese exponere; imò sicut se polluendo duplex committunt peccatum, unum contra naturam, quia semen prodigitur; alterum adulterii inchoati, eò quòd eorum caro dividatur, saltem inchoatè, contra datam in Matrimonio fidem; ita & duplicis peccati Rei sunt, illius periculo se exponentes. Quod advertere debent Confessarii.

Quantùm ad ea, quæ Sodomiam inchoatam sapiunt, res etiam clara est; quia sicut actus impudici, & alia ejusmodi sunt peccata gravia in solutis, eò quòd disponant ad copulam ipsis illicitam; ita etiam actus Sodomitici & similia sunt in Conjugibus mortifera, cùm de se ordinentur ad actum semper ipsis graviter interdictum. Hinc

Resol. 1. Incipientes copulam in vase præpostero, etiam cum animo tantùm seminandi in vase ordinario, reos esse Sodomiæ inchoatæ, etiamsi absit periculum perdendi seminis.

Resol. 2. Se tangentes valdè impudicè eo tempore, aut loco, in quo non possunt conjungi, graviter peccare; quia censetur adesse Pollutionis periculum.

Dixi: *Eo tempore &c.* quia si illa fecerint in lecto cum animo copulæ, si se graviter commotos senserint, excusari possunt à mortali.

Prob. secunda pars, quam docet sententia communior contra paucos; quia sicut facit Matrimonium, ut copula ob delectationem habita, sit tantùm venialiter mala; ita & facit, ut illa, quæ natura sua explicitè vel implicitè ad illam ordinantur, non sint pejora.

Confir. 1. Ideò præfata sunt mortalia in solutis; quia concubitus, ad quem ex se dicunt ordinem, est ipsis graviter malus; atqui hoc non stat in Conjugatis? ergo.

Confir. 2. Tantùm venialiter peccant Conjuges non ordinantes copulam ad generationem, quia equidem talem de se dicit ordinem: ergo nec gravius peccant, dum prædicta ad copulam non ordinant, cùm eò tendant ex natura sua.

Dices 1. Ultra copulam non plus licet Conjugatis, quàm solutis; sed hi in præfatis peccant mortaliter: ergo & illi. Prob. Mai. quia finis Matrimonii est generatio, ad quam sola copula conducit.

Res. Dist. Ant. Ultra copulam solitariè sumptam, N. ultra copulam, & ea quæ de se ad copulam disponunt & ordinantur, qualia sunt prædicta, C.

Instabis. Supponitur in conclusione illa fieri sine ordine ad copulam: ergo, &c.

Res. Dist. Ant. Sine ordine extrinseco, & ex parte operantis, C. sine ordine intrinseco, & ex parte operis, N. illa enim de se & independenter ab operante talem dicunt ordinem; hocque sufficit ad vitationem peccati mortalis, ut patet in copula ob delectationem habitam quæ Conjugatis tantùm venialis est, ut diximus, eò quòd de sa ad generationem ordinetur, licèt hic & nunc ad illam non ordinetur à conjugibus.

Hæc dicta sunt non ad laxandas Conjugatis habenas, sed ad declarandam rei veritatem, & instruendos juniores Confessarios, qui sæpè ex zelo indiscreto dicentes esse peccatum, ubi non est, aut mortale, ubi tantùm est veniale, aggravant jugum Domini, & multiplicantes obligationem ac præcepta, multiplicant & peccata; & certè non minoris, imò majoris est periculi dicere peccatum esse, ubi non est, quàm docere non esse peccatum, ubi est.

Dixi in concl. *Inter Conjuges*; quia Conjux solus seipsum morosè aspiciens, aut tangens, peccat mortaliter, eò quòd talis actus in homine solo, non ordinetur ad copulam, sed ad pollutionem; & ideo ultrà peccatum ipsi & soluto commune, etiam committit quandam speciem injustitiæ contrà fidem in Matrimonio datam.

CONCLUSIO II.

PEccant Conjuges, juxta materiæ proportionem, qui modo, tempore, aut loco indebito copulantur.

Ratio est; quia licet Matrimonium actum illum reddat licitum, requirit tamen certos modos, certa tempora, certas præcautiones, quibus violatis, violatur & prudentis rationis regula. Hinc

Resol. 1. Peccare Conjuges, saltem venialiter, qui in copula vas naturale servantes, variant tamen situm coeundi ordinarium; imo peccant graviter, si adsit seminis perdendi periculum: si tamen absque effusionis periculo & ex justa causa id fecerint, excusari possunt à peccato.

Resol. 2. Reos esse graviter maritos, qui sine ulla præcautione accedunt ad uxores partui vicinas cum periculo abortus, aut suffocationis prolis; quod non raro accidere posset in ebriis, aut quasi ebriis.

Resol. 3. Delinquere venialiter, si uxorem cognoscant tempore puerperii, aut menstrui; imò peccarent mortaliter, ubi per experientiam novissent esse periculum fœtus monstruosi, putà, gibbosi, enormiter claudi, difformis &c.

Resol. 4. Gravem culpam incurrere Conjuges, qui copulantur in loco, ubi à prolibus, domesticis, aut ab aliis videri, aut percipi possunt, ob periculum scandali,

CONCLUSIO III.

PEccant graviter Conjuges, qui post completam, aut inchoatam copulam, impedire conantur conceptionem.

Ratio est; quia generationem impedire, graviter repugnat bono prolis & naturæ; & ideo intrinsecè malum est, nulloque casu potest cohonestari. Hinc

Resol. 1. Peccare mortaliter maritum, aut uxorem: si se retrahant in actu seminationis, ne proles concipiatur.

Resol. 2. Ejusdem peccati ream esse mulierem, quæ tempore copulæ aliò cogitationem vertit, ut, seminante viro, ipsa non seminet; quia juxtà longè probabiliorem sententiam etiam ad generationem concurrit semen mulieris.

Resol. 3. Non minùs culpabilem esse uxorem, quæ completo actu Conjugali, se erigit, premit, aut aliud facit ut semen expellat, aut certè non sit prolificum; quia vult privare semen fine a natura intento. Dico, *vult*; quia de facto non privat, cùm matrix ob vim retentivam semper retineat semen sufficiens ad generationem.

Resol. 4. Similiter delinquere virum, qui copulam incipit prævidens ratione morbi, aut alterius impedimenti non fore complendam; quia exponit se manifesto periculo seminis extra vas dispergendi.

QUÆSTIO IX.

Quid dicendum de Impudicitia?

PEr Impudicitiam intelligimus hìc speciem luxuriæ inchoatam, seu quæ non pertingat usque ad copulam, aut seminationem, ut sunt oscula venerea, tactus & aspectus Impudici,

turpi-

turpiloquia, scriptio & repræsentatio lasciva, choreæ ejusdem generis, ornatus mulieris indecens &c. de quibus sequentibus articulis, quibus unum addemus circa parvitatem materiæ in re venerea.

ARTICULUS I.

Quandonam Oscula sint licita, quando venialia, quando mortalia?

SUppono 1. ob triplicem finem dari posse Oscula. 1. In signum amicitiæ, pacis, urbanitatis &c. 2. præcisè ob delectationem organicam ex ipso Osculo exurgentem. 3. ob delectationem veneream. Et ideò

Suppono 2. duplicem hic distinguendam esse delectationem, unam sensualem præcisè seu organicam, quæ consistit in quadam convenientia rei tactæ aut visæ cum organo tactus, aut visus, ita ut delectatio terminetur ad rem pulchram, mollem, teneram, lenem, blandam, absque ulla prorsus rei obscœnæ delectatione. Alteram veneream, aut carnis & spirituum generationi deservientium commotionem.

Suppono 3. per sextum Decalogi præceptum prohiberi omnia & sola Oscula libidinosa, cùm ea sola & omnia prohibeantur, quæ vel sunt copula illicita, vel ad copulam illicitam ordinantur. His suppositis

CONCLUSIO I.

QUando Oscula fiunt secundùm morem patriæ, causâ urbanitatis, benevolentiæ, pacis, amicitiæ fovendæ, sunt, per se loquendo, licita. Est communis & certa.

Prob. 1. Ex praxi primitivæ Ecclesiæ, ubi Christiani, etiam diversi sexus: sese invicem osculabantur in osculo sancto.

Prob. 2. Quia talia Oscula nihil sunt, nisi signa externa & veluti symbola amicitiæ & unionis animorum: unde etiam licita est delectatio ex illis nudè sumptis proveniens; quia cùm aliqua actio licita est, etiam licita est delectatio ipsi per se annexa; modò tamen non fiat actio illa propter delectationem tanquam finem. Nihilominus dedecet Ecclesiasticos, & maximè Religiosos hujusmodi Osculis amicitiam, aut benevolentiam testari erga mulieres, sive Religiosas, sive sæculares, sive consanguineas, aut affines, sive extraneas, idque ob periculum scandali.

Dixi in conclusione: *Per se loquendo*; quia si quis advertat periculum consensus in motus carnales inde sibi oriri solitos, tenetur ab illis omninò abstinere.

CONCLUSIO II.

DUm Oscula dantur obiter, & more solito propter delectationem merè organicam, absque ullo libidinis, aut delectationis venereæ periculo, sunt tantùm peccata venialia. Ita D. Antoninus, Viguerius, Comitolus, Colvenereus, Sylvius, Wigers, Vincentius, Baronius, Loth, Boudart, & alii, imò præfatus Baronius sect. 1. defensionis Castitatis dicit communem esse Thomistarum, nec Patres Societatis esse ipsis hac in re severiores.

Prob. 1. Ex August. l. 4 contra Julian c. 3. & l. 5. c. 16. ubi & alibi distinguit delectationem sensualem à libidinosa, dicitque priorem non esse ita malam, ac posteriorem.

Prob. 2. Ex D. Th. 2. 2. q. 154. art. 4. Ubi docet ea sola Oscula esse libidinosa, quæ fiunt propter delectationem peccati mortalis, seu, ut se explicat, propter Fornicationem, aut alteram luxuriæ speciem, quæ sit peccatum mortale: ergo Oscula data ob meram vanitatem, aut delectationem sensualem, non sunt libidinosa, adeoque nec peccata mortalia.

Prob. 3. Ratione: Oscula non sunt ex se libidinosa, aliàs nunquam licerent: ergo tantùm sunt talia ex intentione, aut cogitatione Osculantium. Subsumo; atqui supponimus in conclusione nullam esse intentionem, aut cogitationem libidinosam, imò abesse omne periculum ejusdem; ergo &c.

Confir. 1. Tantùm esse veniale comedere, aut bibere ob delectationem gustus: ergo & Osculari propter delectationem organicam tactus.

Confir. 2. Non est peccatum, saltem mortale, consentire in delectationem merè sensualem ortam ex Osculo dato causâ urbanitatis, aut amicitiæ, ut docet communis sententia: ergo nec mortale est Osculari præcisè propter illam.

Confir. 3. Osculari affectuosè molles infantium carnes absque ulla turpi intentione, vel nullum peccatum est, vel tantùm veniale; atqui certum est id non fieri sine delectatione sensuali: ergo &c.

Objic. 1. Hanc propositionem ab Alex. VII. damnatam. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantùm veniale Osculum habitum ob delectationem carnalem ac sensibilem, quæ ex Osculo nascitur, secluso periculo consensus ulterioris, & Pollutionis.*

Resp. Meritò hanc propositionem esse proscriptam; quia *Per delectationem carnalem* satis communiter intelligitur delectatio venerea, seu illa, quæ annexam habet carnis & spirituum generationi deservientium commotionem; in illam autem consentire, aut propter illam operari, semper mortale est. Præterea propositio illa, utpote generalis, comprehendit etiam Oscula morosa, repetita, columbina &c. à quibus ordinariè non secluditur consensus ulterioris periculum.

Objic. 2. Apost. ad Ephes. 5. docet immunditiam excludere à Regno Dei; atqui ad illam pertinent Oscula præfata: ergo

Resp. Neg. Min. Quia tantùm ad illam pertinent Oscula libidinosa.

Objic. 3. Oscula ut delectabilia disponunt ad copulam carnalem: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Disponunt remotissimè, sicut litigium ad Homicidium, C. proximè, N. nullum autem apparet fundamentum dicendi dispositionem remotissimam ad actum mortalem, etiam esse mortalem; aliàs tangere manum mulieris, aspicere ejus faciem, cum ea parum familiariter colloqui, ob meram delectationem sensualem, semper esset mortale.

Objic. 4. Impossibile est, moraliter loquendo, ut non sit annexum tali Osculo periculum delectationis venereæ: ergo &c.

Resp. Dist. Ant. Impossibile est &c. si fiat morosè, aut repetitis vicibus, C. si fiat leviter & transitoriè, N. & ideo dixi in conclusione, *Dum fiunt obiter & more solito*; quia Oscula morosa, sicut & aliquoties repetita, item columbina, dum lingua intromittitur in os, præsertim crispantibus labiis, semper sunt mortalia, ob periculum evidens delectationis venereæ: quod non advertimus in Osculo obiter dato in genis, absque ullo affectu libidinoso. Et certè si hoc esset, omnis conversatio inter procos & procas, etiam sub spe Matrimonii esset amputanda; quandoquidem ab illis Osculis abstinere, sit ipsis valdè difficile, ne dicam ferè impossibile; sæpe tamen fiunt ex vanitate, joco, aut levitate; sæpius tamen ob delectationem sensualem. Fateor nihilominus animo verè casto etiam hæc esse sedulò fugienda; cùm in hac materia lubrica à delectatione sensuali ad veneream facilè descendatur. Prætereà si quis sciret se non esse libidinosè commovendum, non potest tamen de persona, cui Osculum infigit, respondere.

CONCLUSIO III.

OMnia Oscula libidinosa sunt mortalia, sive apparenter fiant urbanitatis causa, sive amicitiæ fovendæ ergo, sive aliter. Ita post D. Th. DD communiter: sunt autem Oscula libidinosa, quæ fiunt ob delectationem veneream seu carnalem; hæc autem definiri potest: *Delectatio orta vel ex repræsentatione copulæ, aut actuum eò tendentium, vel ex commotione carnis circa genitalia cum commotione spirituum generationi subservientium.* Cùm autem in illis sibi complacere, aut propter illa operari sit semper mortale, etiam semper mortalia sunt Oscula ob talem delectationem data, aut recepta: & ne idipsum postea repetere cogamur; idem, propter eandem rationem, resolvimus de tactibus, aspectibus &c. Imò illa omnia sic sunt in Confessione exprimenda, ut etiam circumstantiæ personarum, inter quas facta sunt, declarentur; quia sunt ejusdem malitiæ moralis, cujus est copula, ad quam ex sua natura ordinantur, licèt non intendatur ipsa copula: & ideo si libidinosè tetigisti, aspexisti, osculatus fuisti affinem, aut consanguineam, incestuosus es; si masculum, Sodomiticus.

ARTICULUS II.

Quale peccatum sit tangere alterum, seipsum, bestias &c.

NOn loquimur de Tactibus; qui fiunt animo libidinoso, quia certum est ex dictis semper esse mortales, in quacunque corporis parte fiant, sive in alio, sive in seipso: sicut nec de illis qui fiunt à Medico, Chirurgo, Infirmario medendi causâ, aut alterius necessitatis: ergo, quia sunt conformes rectæ rationi, &, si inde suboriantur interdum motus inordinati sunt involuntarii, quamdiu abest consensus, aut ejusdem periculum: sed loquimur de illis, qui fiunt ex curiositate, joco, vanitate, levitate, aut præcisè propter delectationem sensualem, seu organicam.

CON-

CONCLUSIO I.

QUi ex levitate, joco, aut propter delectationem merè sensualem tangit alterum cujuscunque sexus in parte corporis honesta, tantùm peccat venialiter; mortaliter tamen ordinariè, si in partibus secretioribus. Est communis quoad utramque partem.

Prob. prima pars; quia tactus illi, cùm sint de se indifferentes, non plus habent malitiæ, quàm communicet ipsis affectus tangentis; sed affectus tantùm est venialis: ergo & ipsi veniales; & ideo excusantur à mortali juvenes; qui leviter & absque ulla intentione libidinosa tangunt faciem aut manum Amasiæ, brachium torquent, digitum premunt, pedem pulsant. Idem dicunt aliqui de tactu mamillarum: quod concesserim humanæ fragilitati, si fiat valdè obiter, & quidem in parte superiori, aliàs non, propter periculum; quia etsi statim ex joco, aut levitate fiat, non rarò tamen libidinem excalescere, miseriæ humanæ probant.

Cæterùm, etsi præfata tantùm venialia esse possint; non est tamen illis facilè indulgendum, etiam sub prætextu amicitiæ fovendæ, aut amoris honesti: tela enim inimici ignita sunt, & hostis ille invisibilis etiam in die pleno honestatis sagittis venenatis corda pungere novit.

Prob. secunda pars; nam etsi tactus illi procederent absque affectu libidinoso; quia tamen fiunt in partibus libidinosis, seu libidinem quasi naturaliter (ubi deest justa necessitas) excitantibus, & ad Pollutionem proximè disponentibus, sunt mortiferi.

Dixi: In concl. *Ordinariè*; quia potest jocus aut levitas personas ejusdem sexus impuberes, omnisque veneris expertes à mortali excusare; non autem puberes, ubi tactus est deliberatus, idque propter turpitudinem, & veneris periculum. Ex dictis

Resol. 1. Etiam peccati mortalis esse reum, qui tangit personæ alterius sexus partes pudendis vicinas, idque propter periculum.

Resol. 2. Eum, qui ex sola levitate, aut joco tangit obiter alterius pudenda supra vestes, non super indusium, posse à peccato grav. excusari; quia non videtur tantùm periculum, licèt & hoc sit seriò vitandum, præsertim personis alterius sexus.

Resol. 3. Ancillas, aut nutrices, quæ infantes vestiendo, lavando, aut alterius debitæ servitutis officium exercendo, ipsos quandoque in secretioribus attingunt, peccare graviter, si intermisceatur animus libidinosus; leviter, propter ætatem infantilem, si sola sit curiositas; non peccare, si sola interveniat necessitas.

Resol. 4. Fœminam permittentem se tangi impudicè, non tantùm peccare ratione cooperationis alterius peccato, sed etiam ratione tactus passivi, licèt abesset affectus libidinosus; quia non minus ad libidinem excitat tactus passivus, quàm activus.

CONCLUSIO II.

TAngentem seipsum in verendis præcisè ex joco, aut curiositate, excusant Doctores satis communiter à peccato mortali. Quorum ratio est, quòd tactus in corpore proprio non ita excitet ad libidinem, ac tactus in corpore alieno: nolim tamen hoc universaliter admittere, sed tantùm quando obiter exercetur, nec repetitur; quia tactus ille morosus & repetitus facilè à delectatione jocosa, aut curiosa declinat ad carnalem & veneream, aut saltem illius periculum est.

CONCLUSIO III.

QUi tangunt genitalia equorum, jumentorum, aut aliorum pecorum grandiorum sine vera necessitate, peccant mortaliter; imò speciem quandam Bestialitatis committunt.

Prob. prima pars; quia talis attactus est valdè turpis, adeoque maximè periculosus. Posset tamen jocus, aut curiositas tactum valdè levem à culpa gravi eximere.

Prob Secunda pars; quia, ut diximus, actus libidinosus aut libidini expositus induit malitiam copulæ, ad quam ex natura sua ordinatur.

Dixi in conclusione: 1. *Pecorum grandiorum*; quia non ita facilè peccati mortalis condemnarem illos, qui joci, aut curiositatis ergò feles, aut catulos tangerent, eò quòd tactus illi non videantur ita turpes & libidinis excitativi; quamvis & in hoc morositas & repetitio sit graviter apprehendenda.

Sed quid de eo, qui felem, aut canem usque ad seminis emissionem agitaret? non apparet peccaturum graviter, præcisè quia semen animalis prodigeret: nam sicut possumus ipsos viventes occidere, ita &, nè iidem nascantur, impedire; attamen propter periculum delectationis venereæ, reus esset peccati mortalis.

Dixi 2. *Sine vera necessitate*; quia conjungentes animalia victui humano destinata, merè ob propagationem, non sunt culpandi, si ipsamet non commisceantur.

ARTICULUS III.

Quid dicendum de aspectu corporum, & lascivarum Picturarum?

SUppono 1. Aspectus, sicut & Tactus esse ex natura sua indifferentes, adeoque nullam habere malitiam, nisi illam, quam ipsi communicat malus agentium affectus.

Suppono 2. Omnes Aspectus libidinosos, sive in se, sive in aliis esse mortiferos, ut patet ex dictis.

CONCLUSIO I.

VIr aspiciens fœminam, aut fœmina virum in secretioribus, aut iisdem valdè vicinis absque justa necessitate, peccat ordinariè mortaliter; secus in partibus honestis.

Prob. Prima pars; quia ex tali Aspectu tanquam urgentissimo luxuriæ stimulo fœdæ libidinis imagines in animos nostros irrumpunt, motusque inordinati & libidinosi ut plurimum in corpore excitantur. Hujus rei veritatem in se sensit, & deflevit Propheta pœnitens. Accedit quòd talis Aspectus multùm repugnet honestati naturali: undè primi Parentes, *licèt conjuges*, seipsos nudos videre erubuerunt; & ideo, ut nuditatem suam cooperirent, fecerunt sibi perizomata, ut habetur Gen. 3. *Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos; quia impudicus oculus, impudici cordis est nuntius.* August. Epist. 109. ad Monachas in med.

Prob. Secunda pars; quia cùm Aspectus sit sensus magis spiritualis & elevatus, non movet per se ad libidinem: quod à fortiori verum est, ubi fit in partibus honestis. Ex dictis

Resol. 1. Graviter delinquere illos, qui sub prætextu disciplinæ mulieres coram se nudari jubent, ut aliquando cœcis & carnalibus cœcarum fœminarum ducibus insufflavit dæmon, teste S. Antonino 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 7.

Resol. 2. Ejusdem delicti reos esse, qui aspiciunt concubitum viri cum fœmina: aspiciens autem copulam brutorum ex sola curiositate, non est damnandus peccati mortalis, si absit ulterius periculum. Ratio est; quia secundus aspectus non ita ad venerem excitat, sicut primus.

Resol. 3. Aspicientem mulieris faciem, *manus*, *brachium*, collum, & alias partes honestas cum sola delectatione illius pulchritudinis, albedinis &c. tantùm peccare venialiter; & certè si tantùm leviter peccet illa tangens, absque libidinis periculo, quidni & eadem aspiciens, cùm aspectus longè minus commoveat animum, quàm tactus: cavendus tamen aspectus morosus, ne tandem phantasia apprehendat rem illam non tantùm ut delectabilem visui, sed etiam ut delectabilem carni; nam *nequius oculo quid creatum est?* Eccle. 31 & ideo ajebat Job c. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut nè cogitarem quidem de virgine.* Unde hoc monitum D. Aug. loc. cit. omnibus est applicandum: *Oculi vestri etsi jaciantur in aliquem, figantur in neminem.*

Dixi in 1. parte conclusionis: *Ordinariè*; quia Sylvius cùm quibusdam aliis tantùm accusat peccati venialis aspicientem, si sit adhuc puer, aut ita frigidæ complexionis, ut absit omne periculum libidinis: quod etiam extendit ad illum, qui objectum impudicum ita obiter aspicit, ut non timeatur delectatio, aut commotio venerea; sed unusquisque consulat semetipsum, sciatque materiam hanc esse lubricam, periculosam, adulatoriam, & sæpè mentiri iniquitatem sibi. Sed quid de eo, qui objectum venereum ex loco remoto conspicit? esse veniale vult Author quidam; sed *De longè vidit David illam, in qua captus est, Mulier longè, libido propè; Alibi erat quod videret, in illo, unde caderet ... numquid tu fortior, quàm David?* inquit August. enarratione in tit. Psal. 50.

CONCLUSIO II.

ASpicientes seipsos, aut alios ejusdem sexus studiosè & morosè in partibus verendis, absque causa, etiam culpam lethalem incurrunt.

Ratio est; quia licèt initio tantùm adsit curiositas, aut quædam organica delectatio; attamen ob morositatem ad venerem declinat natura fragilis.

Dixi: *Studiosè & morosè*, quia si tantum fiat per transennam, ut contingit inter viros in eodem flumine natantes, aut inter fœminas se lavantes, tantum erit venialis curiositas.

Adver-

Advertendum tamen, viris & fœminis se lavantibus quærenda esse loca ita secreta, ut ad illos personis alterius sexus non pateat accessus, propter evidens scandali periculum: unde non video quomodo excusari possint à mortali, qui de die in plena Civitate se nudos exponunt coram mulieribus natandi causa. Similes igitur natationes publicas interdicere debent Magistratus: Imo expediret, ut nunquàm adolescentes inter se natarent, nisi coopertis secretioribus; tot lapsus, tot horribilia non evenirent.

CONCLUSIO III.

Graviter Deum offendunt, qui picturas, imagines, aut statuas valdè turpes, personas grandiores repræsentantes, contemplantur ex affectu sensuali.

Ratio sæpius repetita, est periculum delectationis libidinosæ: nam *dæmon nudæ figuræ assidet*, inquit Chrysost.

Dixi 1. *Personas grandiores repræsentantes*; quia sicut aspectus infantis nudi non ita ad libidinem excitat sicut aspectus personæ grandioris; ità nec à fortiori aspectus picturæ ejusdem rationis.

Dixi 2. *Ex affectu sensuali*; quia si quis illas intueatur præcisè artis industriam miraturus, aut edocendus, excusatur ab aliquibus; sed non ita facile excusaverim ego; cùm curiositas illa sit omninò vana & inutilis, & aliundè similia pingere, aut efformare, sit omninò illicitum, & à sacris Canonibus inhibitum. Et ideò.

Resol. 1. Præfata efformantes, vendentes, retinentes, reos esse, non unius tantùm peccati, sed tot peccatorum, quot lapsibus exponunt aspicientes; imò omnium Sacramentorum esse incapaces, quamdiu illa non destruunt, vel ad honestatem reconcinnari non præcipiunt.

Resol. 2. Teneri Episcopos & Pastores efficere, quantùm sui muneris est, ut illa non tantùm à locis publicis, sed etiam ab hortis, recessibus, domibus &c. omninò auferantur, vel certè emendentur: quibus manum præbere debent Magistratus, cùm illa bono communi noceant, mores corrumpant, juventutem depravent, & pestem animis inferant.

ARTICULUS IV.

Quale sit peccatum turpia loqui, canere, legere, audire, componere, &c.?

CONCLUSIO I.

Turpia loqui, audire, legere, aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale, aliquando licitum.

Prob. prima pars; quia si quis turpia loquatur, audiat, vel legat cum delectatione ad res narratas, aut significatas, vel cum periculo ejusdem, certum est graviter peccare, cùm sit apertè libidinosa voluptas: excusantur tamen à peccato mortali conjuges, si inter se, & non coram aliis loquantur de iis rebus, quas absque culpa gravi exercere possunt; modo absit in utroque Pollutionis periculum.

Prob. secunda pars; quia si turpia narrentur, audiantur, aut legantur ex joco, aut curiositate, aut etiam cum delectatione ad sermonis suavitatem, aut verborum artificium, secluso scandalo, aut consensus venerei periculo, erit solùm veniale; quia illa delectatio non est libidinosa, nec nisi remotè ad libidinem disponit.

Dixi, *Secluso scandalo*; quia si adstantes sint adolescentes, spiritu debiles, aut non probatæ virtutis, & aliundè narrata sint valdè obscœna, similia proferens peccabit mortaliter, & quidem tot peccatis, quot erunt adstantes: imò, si inter illos adsint maritati, aut Deo Sacrati, tenebitur circumstantiam illam in Confessione exprimere; quia cooperatus est ad alterius Sacrilegium, aut adulterium inchoatum, aut saltem exposuit illos tali periculo.

Optandum sanè, ut Pastores, Confessarii, Concionatores, Patresfamilias, Præceptores, Domini &c. gravissimum turpiloquii horrorem incuterent, cùm plusquàm media pars hominum, hujus occasione, Castitatis naufragium patiatur, & in peccata enormia ac consuetudines vix eradicandas, miserabiliter labatur.

Dixi etiam, *Et consensus venerei periculo*; quia ubi ille adest, etiamsi verba non essent ita turpia, imò forent honesta, sub culpa gravi essent omittenda. Et ne facilè sibi quisquam aduletur in hac materia, audiat Apostolum 1. ad Cor. 15. *Nolite seduci; corrumpunt mores bonos colloquia mala*. Et D. Basilium hom. 14. ad Popul. *Pravis assuescere sermonibus, via quædam est ad rem ipsam*. Caveant ergo illi & timeant, qui de re rerum lascivarum metaphoris jactant, æquivocis assuescunt, ferè omnia ad turpes sensus detorquent, aut cantilenis impuris occupant & occupantur.

Prob. tertia pars; quia turpia loqui, legere &c. est intrinsecè indifferens; & ideò, si adsit necessitas, aut justa utilitas, ut contingere potest in Theologis, Confessariis, Medicis, Chirurgis &c. nullum erit peccatum, imò poterit esse meritorium.

CONCLUSIO II.

Qui turpia componunt, puta comœdias, poeses, cantilenas, aut alios tractatus de rebus obscœnis sine justa necessitate, aut utilitate, gravissimè peccant, etiamsi studendo, aut scribendo nullatenùs cogitatis, aut scriptis delectentur. Hæc sententia communis est inter DD.

Ratio est; quia sciunt, aut scire debent plerosque legentes chartam illam, aut librum turpem, lapsuros esse in libidinem: adeòque tot peccatis fore coram Deo culpabiles, quot personis erunt causa ruinæ spiritualis. Unde meritò Pius IV. Sixtus V. & Clemens VIII. sanxerunt, ab Episcopis esse puniendos illos, qui libros lasciva ex professo tractantes retinuerint; imò ipsorum lectionem fidelibus inhibuerunt. Nec mirum; quia talis est infelix hominum propensio, ut libentiùs occupentur obscœnis & turpibus, quàm sanctis & cœlestibus; faciliùs retineant versum, aut cantilenam impuram, quàm Symbolum, vel præcepta Divina aut Ecclesiastica: unde S. Cæsarius serm. 97. *Quàm multi rustici, inquit, & quàm multæ mulieres rusticanæ, cantica diabolica, amatoria, & turpia memoriter retinent & ore decantant! ita possunt tenere atque parare quæ diabolus docet, & non possunt tenere quod Christus ostendit*.

Advertendum hic 1. non esse facilè excusandos eos, qui componunt libros amatorios, vulgò *Romanzi*; licèt enim turpia verbis expressis non referant, sæpè tamen turpes ingerunt imagines; dùmque amantium colloquia, familiaritates, eventus, litterulas, artes, milleque casus intricatos oculis exponunt, non rarò in teneris & incautis adolescentium & puellarum animis, similes excitant flammas: & ideò omnes illi libri sunt à familiis verè Christianis ablegandi.

Advertendum 2. valdè etiam periculosas esse castitati litteras amatorias, in quibus, sub specie amoris honesti, amor impurus latitat, & dum urbanitas apparenter declaratur, nonnunquam intus libido accenditur.

ARTICULUS V.

Quid dicendum de Choreis & Comœdiis?

Materia sanè delicata; & ideò à paucis hoc tempore tractata. Nec mirum! si enim illas permittimus, variis peccatis indulgemus; si autem universaliter & indiscriminatim illas condemnamus, ut faciunt quidam Moderni, accumulatis ad hoc Patrum sententiis, totam ferè juventutem, imo omnium ferè urbium Magistratus condemnamus. Ut tamen hæc materia non relinquatur intacta

Suppono 1. Choreas fieri posse inter personas ejusdem sexus, & tales sunt Choreæ, quas interdùm puellæ rusticanæ, absoluto laboritio, inter se agunt sine ullo turpitudinis gestu, aut affectu, nullisque adscitis masculis. Idem est, si fiant inter adolescentes à puellarum consortio semotos. Has credo licitas, permitunturque à Superioribus in tragœdiis ad juvenum recreationem & exercitium.

Suppono 2. Choreas inter personas diversi sexus esse illicitas, adeoque à domibus & urbibus ablegandas, si adhibeantur gestus lascivi, tactus parum pudici &c. quia tales natæ sunt tùm choreizantes, tùm spectatores ad libidinem provocare. Et tales Choreas D. Carol. Borromæus condemnat Tract. *adversus Choreas*, dum dicit: *Chorea mundana est circulus, cujus centrum est diabolus, & cujus circumferentia sunt Angeli ejus circumstantes*. Has etiam condemnat, cum in Instructione Prædicatorum tit. *de tollendis pravis consuetudinibus*, sic loquitur: *Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus mortiferæ cupiditates excitantur* (nota) *de suggestu sæpè graviter reprehendet, atque insectabitur*. Unde solum de Choreis, quæ inter personas diversi sexus honestè, saltem exterius, aguntur, dicendum est.

Suppono 3. Comœdias alias esse puras, aliàs impuras: Puras voco, quæ actiones indifferentes absque ullo verborum lascivorum interventu repræsentant; vel, si facta quædam vitiosa exhibeant, ad vitium tamen non inclinant: & tales sunt, quæ repræsentant dexteritatem alicujus furis, factum alicujus hominis avari &c. impuræ sunt, quæ vel lasciva exhibent, vel certè ad lasciviam provocant tum agentes, tum spectatores.

His suppositis

CON-

CONCLUSIO I.

LIcèt Choreæ inter personas diversi sexus nonnunquam sint Castitati periculosæ, adeoque animo verè Casto fugiendæ; non videntur tamen peccati mortalis culpandæ, si adsint conditiones sequentes. 1. Si absit Choreizantibus animus libidinosus, gestus lascivus, & periculum delectationis venereæ. 2. Si non fiant in loco sacro, nec tempore officiorum Divinorum. 3. Si Choreas ducentes, non sint Clerici aut Regulares; illis enim interdicuntur tum jure communi antiquo, tum novo Tridentini Sess. 22. c. 1. *De Reform.* Hanc sententiam sic modificatam tenent Cajetanus, Sylvester, Armilla, Tabiensis, Angelus, Filiutius, Azorius, Loth, Jacobus Marchantius, & alii communiter.

Prob. 1. Quia Choreæ illæ non sunt per se illicitæ, sed tantùm ex Choreizantium abusu, aut affectu inordinato: ergo ubi illa absunt, non sunt condemnandæ.

Prob. 2. quia SS. PP. Choreas reprehendentes, apertissimè loquuntur de illis, quæ vel sunt libidinosæ, vel (propter circumstantias gestus, affectus, aut dispositiones Choreizantium) ad libidinem excitativæ.

Prob. 3. Debent juvenes & puellæ mutuam sibi benevolentiam conciliare in ordine ad Matrimonium contrahendum; sed certum est minus periculosum esse, ut illam sibi concilient per Choreas publicas, & in omnium oculis factas, quàm per conversationes solitarias, ut experientia & Confessio quotidiana testatur: ergo.

Confir. 1. Quia in consortio particulari tota intentio, totus affectus, tota occupatio in unum tendit, sicque facilè libidinis flamma accenditur; in Chorea autem publica, propter objectorum diversitatem, corporis agitationem, ad verba cantilenæ advertentiam &c. magis dissipatur affectus, sicque rarius excitatur libido.

Confir. 2. Ex sensu communi hominum, qui longè minùs tùm pro se, tùm pro sibi subditis apprehendunt ex publicis illis lætitiæ signis ubique fieri solitis, quàm ex colloquio, aut conversatione secreta. Propterea abusus sunt corrigendi, & seriò monendi Choreizantes, ut, si adverterint Choreas sibi esse occasionem peccandi, ab illis abstineant.

CONCLUSIO II.

LIcèt Comœdiæ puræ tolerari possint, non sunt tamen tolerandæ impuræ, & ideò graviter peccant ipsas repræsentantes, authorizantes, non impedientes, cum possint; sicut & spectatores.

Ratio est; quia sunt verè schola diaboli, cathedra pestilentiæ, occasiones peccatorum, libidinis irritamenta, innocentiæ carnifices, juventutis corruptelæ, sacrarium Veneris &c. Unde D. Chrysost. hom. 15. ad Populum Antioch. post med. *In theatrum rursum ascendere ... non videtur multis peccatum esse manifestum: sed infinita vitæ mala solet inferre. Etenim in Theatris immoratio fornicationem, petulantiam, & omnem incontinentiam peperit*: & hom. 3. de Davide & Saule post init. *An non hæc sunt vitæ subversio, Conjugorum corruptelæ, bella &c.?* infra; *Quapropter rogo vos omnes; ut & ipsi pravas in spectaculis commorationes vitetis, & alios ab his retrahatis; quicquid enim illic geritur, non est oblectatio, sed pernicies, sed pæna, sed supplicium.* Ex quibus

Resol. 1. Maximam inesse tùm Gubernatoribus, tùm Magistratibus, tùm Episcopis obligationem ad impediendas similes repræsentationes; & ideò Bossius 2. moralium tit. 20. n. 35. *Si neglexerint Principes*, inquit, *providere nè impura repræsententur, sciant se graviter à Deo puniendos, utpotè qui permiserint & sua authoritate consenserint infamem & publicam omnium scelerum scholam haberi*: Et paulò post: *remedium tutius est, ut Principes histriones non recipiant, sed è Regnis expellant.*

Resol. 2. Comicis & Histrionibus impura, aut ad impuritatem tendentia exhibentibus deneganda esse Sacramēta, quamdiu infamem illam artem non dimiserint. Patet ex Concil. Arelatensi 1. c. 5. *De Theatricis, & ipsos placuit, quamdiu agunt, à Communione separari.* Item ex Concil. Elibertino Can. 62. *Si Pantomimi credere voluerint, prius artibus suis renuntient, & tunc demum suscipiantur, ita ut ulterius ad eas non revertantur: quod si facere contra interdictum tentaverint, projiciantur ab Ecclesia.* Quod confirmat Cypr. lib. 1. Epistol. Epist. 10. ad Eucratium: *Consulendum me existimasti ... quid mihi videatur de Histrione quodam, qui apud vos constitutus in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, & Magister & Doctor non erudiendorū, sed perdendorum puerorum, id quod malè didicit, cæteris quoque insinuat: an talis debeat communicare nobiscum? Quod puto ego nec Majestati Divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Unde Valentinianus, Valens, & Gratianus Imperatores, Ecclesiæ regulas venerati, prohibuerunt Histrionibus, Mimis & Comœdis, etiam in vitæ periculo constitutis, Sacramenta ministrari, nisi artem suam ejurarent.

Objic. Illud D. Thomæ 2. 2. q. 168. art. 3. ad 3. *Officium Histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundùm se illicitum, nec sunt in statu peccati.*

Resp. Loqui de Histrionibus latius sumptis, seu de iis, qui exhibent Comœdias puras, quas diximus posse tolerari, & ideo immediatè post addit: *Dummodo moderatè ludo utantur, idest, non utendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum.*

ARTICULUS IV.

Qualiter peccent mulieres utentes fucis, crinibus appositititiis, vestitu immoderato, aut pectora nudantes?

SUppono 1. Posse mulierem honestè se ornare, non tantùm ad corporis tegumentum, sed etiam ad status decorem, seu, ut coram aliis prodeat juxta status sui conditionem, cùm hoc sit rationabile.

Suppono 2. cum D. Thoma 2. 2. q. 169. art. 2. nec peccare Conjugatam ad hoc se honestè ornantem, ut placeat viro. Et idem est de aspirantibus ad Matrimonium, si id faciant, ut placeant amasio, ut colligitur ex eodem ibidem. Ratio est; quia finis ille est honestus, imò necessarius, ut amor conjugalis vel conservetur, vel obtineatur.

Suppono 3. Ornantem se ob finem graviter malum, v. g. ad luxuriam in aliis excitandam, etiam graviter delinquere, ut per se patet: unde D. Chrysost. Hom. 17. in Matth. *Si qua verò ideo ornatur, & comitur, ut in se oculos omnium irritet, etiamsi nullum pulchritudine sua potuerit vulnerare, dabit tamen extrema supplicia; paravit quippè virus, temperavit venenum, porrexit poculum, etiamsi nullus, qui mortem biberet, inventus est.*

CONCLUSIO I.

PEccat mulier, quæ sine causa rationabili fucat faciem, etiamsi absit pravus affectus, nec sit periculum scandali.

Prob. 1. Ex PP. Tertulliano lib. de cultu fœminarum cap. 5. *In Deum enim delinquunt, quæ cutem medicaminibus ungunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt.* Cypriano lib. de Disciplina & Habitu Virgin. N. 7. *Manus Deo inferunt, quando id, quod ille formavit, reformare, & transfigurare contendunt.* Et paulò superius admonet omnes omninò Fœminas: *Quòd opus Dei & factura ejus & plastica adulterari nullo modo debeat, adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, vel quolibet denique lineamenta nativa corrumpente medicamine.*

Prob. 2. Ratione; quia non nisi vanitas, superbia, aut ostentatio potest esse finis talis decolorationis. *Non semper tamen talis fucatio*, inquit D. Thomas supra ad 2. *est cum peccato mortali, sed solùm quando fit propter lasciviam, vel in Dei contemptum*: in quibus casibus loquitur Cyprianus sicut & loquuntur alii Patres, dum culpant mulieres peccati mortalis.

Dixi: *Sine causa rationabili*, qualis est, juxta D. Thomam, si fiat ad occultandam turpitudinem ex aliqua causa provenientem, putà, ex ægritudine, solis ardore, vel alio hujusmodi, non autem ad fingendam pulchritudinem à natura denegatam. An autem liceat, ut uxor placeat marito, aut puella nobilis amasio? Affirmant aliqui, negat S. Doctor, nisi certè id crederet necessarium mulier, ad retrahendum ab adulterio maritum.

CONCLUSIO II.

NOn peccat, saltem graviter, mulier aut juvenis, qui, seclusa prava intentione, aut scandalo, utitur capillis suppositititiis ad pulchritudinem & ornatum.

Ratio est; quia non apparet in hoc tanta deordinatio. Imò nullam esse, ubi adest aliqualis necessitas, satis declarat praxis recepta. Fugienda tamen vana gloria & ostentatio, ac præsertim animus libidinosus: unde D. Bernardinus Senensis tom. 1. Serm. 47. art. 3. initio: *Si quæratur*, inquit, *quid est caput ornatum mulieris vanæ? Responderi potest, quòd tumor superbiæ, Babilonica turris, vexillum diaboli, derisio Christi, luxuriæ signum, duplicitas cordis, sanctificatio criminis, luci-fuga animarum, laquei dæmonum, diabolicum monstrum, sedes satanæ, & remuneratio passionum.*

CONCLUSIO III.

MUlier utens vestitu inordinato, vel quia contra patriæ morem, vel quia supra status conditionem, vel quia propter delicias, peccat, saltem venialiter. Ita tenent communiter Doctores cum D. Thoma supra.

Prob.

Prob. prima pars; quia, ut ait August. lib. 3. Confes. c. 8. *Turpis omnis pars est suo universo non congruens*: quandoquidem maculetur vitio singularitatis: & ideo peccant tum excogitantes, tum conficientes, tum ferentes novas vestimentorum formas, quæ sapiunt vanitatem, aut nimiam curiositatem.

Prob. secunda Pars; quia quæ utuntur vestimentis pretiosioribus, quàm ferat earum status, ac conditio, abutuntur facultatibus sibi à Deo concessis, convincunturque vanitatis & superbiæ: & utinam, propter inanem vestium pompam, non teneantur mercatores aut creditores fraudare! modestiam in habitu inculcat mulieribus Apost. 1. ad Timoth. 2. ubi ait: *Mulieres in habitu ornato cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non intortis crinibus, aut auro, aut Margaritis, vel veste pretiosa.*

Prob. tertia pars; quia vestimenta ordinavit natura ad corporis indumentum & honestam conversationem, non autem ad delicias.

Dixi: *Peccat saltem venialiter*; quia si talis esset vestimentorum forma, ut nata foret accendere libidinem, peccaret mortaliter, & quidem tot peccatis, quot alios exponeret. Idem dic cum proportione de habitu virorum, ac de habitu mulierum.

CONCLUSIO IV.

PEccant graviter mulieres pectora nudantes, aut illa linteo adeo tenui & pellucido cooperientes, ut fiot perspicua masculis. Nec ipsas excusare potest consuetudo; quia, ut ait Angelus, non est consuetudo, sed corruptela & abusus.

Prob. 1. Ex PP. Clem. Alexand. lib. 3. pædagog. cap. 2. ubi ait: *Nullo modo permittendum est mulieribus, ut nudam aliquam corporis partem offerant viris, ne ambo prolabantur.* Tertul. lib. de Virgin. veland. cap. 17. *Judicabunt vos*, inqoit, *Arabiæ fœminæ ethnicæ, quæ non caput, sed faciem quoque ita totam tegunt, ut, uno oculo liberato, contentæ sint dimidiam frui lucem.*

Prob. 2. Ex innumeris statutis Synodalibus, quæ fœminas cum scandalo nudatas, absolutione Sacramentali & sacra Communione donari prohibent.

Prob. 3. Quia vix fieri potest, moraliter loquendo, ut mulier nudata non sit uni, aut alteri in laqueum; cum etiam coopeta nonnunquam masculis sit causa scandali. Hunc articulum concludo cum hac Tertulliani obtestatione ad mulieres: *Oro te*, inquit supra, cap. 16. *Sivè mater, sivè soror, sive filia virgo, vela caput* .... *tege pectos & collum, Si mater es, propter filios; si soror, propter fratres, si filia, propter patres: omnes in te ætates periclitantur, indue armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiæ, murum sexui tuo strue, qui nec tuos emittat oculos, nec admittat alienos.*

QUÆSTIO X.

An detur parvitas materiæ in re venerea?

MAteria communissimè obvia, à multis tracta, à paucis comprehensa, & a nemine forsitan sufficienter distincta, inquit author quidam modernus, qui tamen ipsemet rem adhuc satis intricatam relinquit. Aute resolutionem

Suppono 1. Patres Societatis, qui unanimiter post Decretum R. P. Claudji Aquavivæ Præpositi Generalis rejiciunt in re venerea materiæ parvitatem, etiam unanimiter materiæ parvitatem admittere in osculis, aspectibus, tactibus, & aliis hujusmodi factis ex vanitate, joco, levitate, curiositate in partibus corporis honestioribus, ut admisimus & nos superius; & ideò necessario facienda est distinctio inter hanc materiam, & materiam veneream.

Suppono 2. Distinctionem hic necessariam non satis congruè poni per *materiam luxuriæ & materiam veneream*, ut voluerunt aliqui, quandoquidem sensus hominum communis illa duo confundat tanquam synonima. Et ideò

Suppono 3. Congruentiùs stabiliri per *materiam sensualitatis & materiam veneream.* Materiam sensualitatis voco omnem actionem illam, quæ fit in hac materia ex curiositate, joco, levitate, aut etiam propter delectationem merè organicam, seu proportionem inter sensum & sensibile, secluso delectationis venereæ periculo. Per materiam autem veneream, seu libidinosam, intelligo culpam de se, vel ex communi sensu tendentem ad generationem, ut coitum, pollutionem, commotionem spirituum generationi subservientium, osculum, tactum, aspectum, turpiloquium &c. ex animo libidinoso, aut cum periculo libidinis.

Suppono 4. Aliquas ex causis (quas remotè tantum per accidens ad pollutionem, aut gravem carnis commotionem concurrere antea diximus) per se & proximè concurrere ad levem commotionem. Ratio est; quia etsi non habeant de se sufficientem vim ad commovendam graviter naturam, habent tamen ad commovendam leviter, sicque levis commotionis sunt, propriè loquendo, causæ per se & proximè; & tales puto aspectum mulieris in facie fixum & morosum, tactum levem & momentaneum mammillarum, compressionem manus puellæ, & similia ex joco, aut levitate facta. His suppositis

CONCLUSIO I.

DAtur materiæ parvitas, seu dantur certæ actiones, quæ non sunt mortales in materia sensualitatis. Est communissima. Patet evidenter ex dictis supra, ubi ostendimus dari oscula, tactus, aspectus, turpiloquia &c. tantùm venialia.

CONCLUSIO II.

NOn datur parvitas materiæ in re venerea in se volita. Est communior & securior.

Prob. 1. Vel enim voluntas fertur in objectum venereum grave, ut est copula, pollutio, notabilis commotio carnis &c. vel in objectum leve saltem physicè, ut est levis genitalium commotio, sed in utrumlibet feratur, peccat mortaliter: ergo. Minor quoad primam partem certa est; quandoquidem apud omnes consensus in objectum malum sit etiam mortalis.

Prob. quoad secundam partem, in qua consistit tota difficultas; quia, cum hæc materia sit valde lubrica, plenaque periculi ob vehementem naturæ corruptæ inclinationem, vix aut ne vix fieri potest, ut homo sistat in certa delectatione, quin ulterius progrediatur, aut certè ulterius progrediendi manifesto exponatur periculo, nam sæpè accidit, ut qui pedes super glaciem lubricam ponunt, ulterius ferantur, quàm initio cogitaverint.

Confirm. 1. Juxta plurimos, homo tangens manum puellæ ob delectationem sensibilem, peccat mortaliter, quia facilè à delectatione sensibili ad veneream descenditur; sed infinitè facilius, ut ita loquar a parva delectatione venerea, ad majorem ejusdem rationis declinat natura fragilis, quandoquidem consensus in parvam carnis commotionem de se generet graviorem: ergo.

Confirm. 2. Propositio dicens tantum esse veniale osculum datum ob delectationem carnalem sine periculo ulterioris consensus, damnata est; quia, juxta illius Interpretes, supponit ordinariè falsum, nempè posse esse delectationem carnalem seu veneream sine periculo ulteriori.

Objic. 1. Talis est delectatio, quale est objectum in quod fertur; sed objectum hic est leve, nempe levis commotio: ergo.

R. Dist. Mi. Talis est delectatio &c. quando sumit totam suam malitiam ab objecto, C. quando sumit insuper malitiam ab alio, ut hic à periculo ulterius progrediendi, N.

Objic. 2. In aliis peccatis in se volitis, puta ebrietate, furto &c. datur materiæ parvitas: ergo hic.

R. N. Conseq. Disp. est, quod in aliis peccatis periculum ulterius, si quod sit ordinariè tantum sit remotum, ut experientia patet; hic autem fit proximum, propter materiæ lubricitatem & maximam naturæ corruptæ inclinationem.

CONCLUSIO III.

DAtur materiæ parvitas in re venerea, quæ tantùm volita est in causa, id est, si quis, absque consensus periculo ponat actionem, ex qua ordinarie tantum sequitur levis spirituum generationi subservientium commotio, tantùm peccat venialiter, si aliunde actio, ex qua sequuntur motus, non sit graviter mala. Hanc admittunt ferè omnes quoad rem, licet videantur illam rejicere plurimi per suas probationes: & quidem Patres Societatis admittunt nobiscum allegata in supposito 4. tantùm esse venialia, licèt ex illis sequatur per se levis commotio; sed quomodo potest stare illa assertio cum hac probatione, quâ utuntur ad ostendendum non dari parvitatem in materia venerea; *quia* nempè *omnis delectatio venerea, etiam modica, est quædam pollutionis inchoatio*; nam, cum talis delectatio non sit inchoatio pollutionis, nisi propter carnis commotionem & alterationem; hanc autem alterationem velit ille, qui ponit causam ex qua per se sequitur levis commotio, dicendum est ponentem illam causam, id est, oscula vel aspectus ex joco, &c. peccare mortaliter; quod tamen ipsi rejiciunt: un. derelicta probatione illa, quam postea refutabimus

Prob. aliter; Ideò in re venerea in se volita non datur materiæ parvitas; quia quando quis in leves motus actualiter consentit, exponit se periculo ulteriori, sed quando quis vult tantum in causa leves motus, non exponit se tali periculo, cum supponatur abesse periculum consensus in ipsos motus advenientes: ergo.

Con-

Confir. 1. Quia levis genitalium commotio (seclusio periculo consensus) tantùm remotè disponit ad copulam; sed dispositio tantùm remota ad peccatum mortale, non est plusquàm venialis: ergo. Prob. Min. Ex aliis peccatis: haustus immoderatus disponit ad ebrietatem, litigium aut rixa ad homicidium, quæ sunt mortalia; & tamen quia tantùm remotè ad illa disponunt, ordinariè non sunt nisi venialia.

Confir. 2. Quia nulla videtur ratio, cur in materia hominibus tam familiari, tàm ordinaria, non detur materiæ parvitas, seclusio periculo ulteriori, ut in casu conclusionis; & tamen detur in aliis hominem concernentibus.

Dices: Omnis motus carnis, etiam levissimus, est inchoatio pollutionis; cùm semper decidat è lumbis ad partes obscœnas aliquid seminis, ut testatur Galenus cum aliis Medicis, ergo volens in causa motum illum, vult peccatum mortale.

Resp. Neg. Maj. Quia licèt in motu levi decideret aliquid seminis, non tamen debet dici pollutio inchoata, nam sicut unus haustus immoderatus non dicitur inchoata ebrietas, aut rixa, inchoatum homicidium, sed tantum dispositio remota ad illa, ita & commotio levis: unde ut commotio dicatur inchoata pollutio debet esse notabilis, seu talis, ut adsit pollutionis periculum in homine sano: tunc enim semen decisum è lumbis est physicè vel moraliter in via ad pollutionem: quod non accidit in motu levi, tantum in causa volito, cùm ex illo nec pollutio, nec pollutionis periculum sequatur.

QUÆSTIO XI.

Qualiter se gerere debeat homo circa motus in parte inferiori naturaliter exortos?

Volunt aliqui sufficere, si homo habeat se negativè, vel permissivè, illos nec approbando, nec reprobando, sed distinctione opus est.

CONCLUSIO I.

Non est obligatio, saltem sub mortali, resistendi positivè motibus carnis naturaliter obortis, propter ipsos motus, sed tantùm propter consensus periculum. Ita D. Bonav. Sylvester, Cajetanus, Angelus, Sylvius & alii.

Ratio est, quòd motus illi sint naturales & naturaliter exorti, adeoque nullo modo in se peccata. Quod confirmare videtur Aug. lib. 1. de Civ. c. 25. ubi sic habet: *Quanto magis absque culpa est (illa concupiscentialis inobedientia) in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis.*

Dices 1. Voluntas tanquàm potentiarum Regina tenetur frenare potentias rationi repugnantes, juxta illud Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*: ergo.

Resp. Dist. Ant. Tenetur frenare, quando ex pugna imminet periculum ruinæ, C. aliàs, N. nec plus vult pàssus allegatus.

Dices 2. Eo ipso, quo ratio motum advertit, & voluntas non resistit, censetur interpretativè consentire: ergo &c.

Resp. Neg. Ant. Quia consensus interpretativus omninò præsupponit obligationem ad resistendum, & in ea fundatur, adeoque nisi constet de obligatione resistendi, est manifesta petitio principii; undè ut voluntas dicatur culpabilis interpretativè, tria requiruntur, scilicet quòd possit agere, teneatur agere, & non agat.

Dices 3. Quando motus illi oriuntur culpabiliter, tenemur illos reprimere: ergo & quando oriuntur naturaliter.

Resp. Neg. Conseq. Disp. est quòd primi sint peccata, quia voluntarii, non sic secundi.

Dices 4. Præceptum: *Non concupisces*, non tantùm prohibet voluntatis consensum, sed etiam passionem inordinatam: ergo.

Resp. Dist. Ant. Prohibet passionem inordinatam liberam, C. naturalem seu necessariam, quales sunt motus, de quibus agimus, N. quia, cùm omnis lex sit regula actuum humanorum, non potest nisi actus liberos præcipere, aut prohibere.

CONCLUSIO II.

Quoties ex perseverantia motus carnalis imminet consensus periculum, debet voluntas sub peccato gravi resistere. Est communis & certa.

Ratio est; quia non tantum tenemur abstinere à consensu in objectum pravum, sed etiam à periculo consentiendi, juxta illud Eccl. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Imo tunc adest consensus interpretativus: nam, cùm non tantum possit, sed etiam teneatur motum reprimere, ob periculum consensus imminentis, si non faciat quod in se est, ut appetitum reprimat, præsumitur consentire.

Quandonam autem ex permissione motus inordinati immineat consensus periculum? Vix potest determinari & ideò unusquisque seipsum judicet, suamque complexionem, dispositionem, passionem, & experientiam serio & sine præventione examinet: nec facilè sibi aduletur, præsertim cum tanta sit voluntatis cum appetitu sensitivo sympathia.

Porrò ubi adest grave periculum consensus, non sufficit, ut homo dicatur efficaciter resistere, si aliis rebus se occupet, v.g. studio, labori, lectioni &c. sed debet habere displicentiam circa motum, aut volitionem non consentiendi. Cujus ratio est, quòd in actione disparata nihil sit, quod ita voluntatem à motibus carnalibus retrahat, ejusque consensum cohibeat, maximè cum venerei motus insensibiliter & quasi proditoriè à qualibet occupatione in sui delectationem hominem alliciant, displicentia autem, licèt sit inefficax ad motuum carnalium repressionem, potest tamen esse efficax ad impediendum voluntatis consensum.

CONCLUSIO III.

Homo probus, qui nunquàm, aut rarò admodum consentit in aliquid notabile, nec putat se hic & nunc ab istis motibus esse vincendum, eò quòd sint ipsi fastidio, non peccat graviter, si permissivè se habeat, modo tamen illos quasi negligendo & spernendo, alteri rei sese occupet.

Ratio est, quia talis hominis dispositio, & aliundè occupatio videntur efficaciter periculum præcavere. Quia tamen est materia valdè lubrica, saluberrimum pro omnibus consilium erit, inquit Author quidam modernus, ut ubi primum adverterint surgentem in appetitu motum inordinatum, incunctanter illum avertere omnimodè curent sivè firmos in virtute, sivè infirmos se agnoscant, infirmi quidem, propter consensus periculum, firmiores autem, quia status perfectæ virtutis id exposcit.

QUÆSTIO XII.

Qualiter sint examinandi pœnitentes in materia luxuriæ?

Multa hic prudentia & discretione Confessariis opus est, cùm ut tanquàm obstetrices tortuosum colubrum educant, id est, peccatum absconditum, & nonnunquàm præ pudore in conscientiæ latebris reconditum detegant, tum, & maximè, ne castas aures offendant, doceantque suos pœnitentes materias, quas utiliùs & salubriùs ignorarent. Ut autem cum ordine procedamus. 1. Instituemus examen masculorum separatim. 2. Puellarum. 3. Masculorum & puellarum simul conversantium: de Conjugatis sufficienter anteà diximus.

CONCLUSIO I.

Ubi ex Confessione adolescentis causam habet Confessarius dubitandi, aut suspicandi de peccatis carnalibus, sic eum poterit examinare. An decumbat solus, an cum socio? si solus an in lecto ante, vel post somnum non cogitaverit de puellis? ubi tunc manum habueret; an supra pectus, vel inferius? An ex tactu nihil effluxerit? Si cum socio: an non fuerint turpia locuti? An socius non tetigerit corpus ipsius? In qua parte: An ipse vicissim socium non attigerit: An fuerit secuta pollutio. In qua parte corporis semen ceciderit, & sic paulatim, & quandoque etiam Sodomitica reperiet. Interrogari etiam poterit: an non fuerit cùm sociis in flumine, natandi, aut natantes respiciendi causa, & tunc sensim fine sensu de cogitationibus & desideriis, ad aspectus, tactus, turpiloquia &c. descendere, cautè tamen, ita ut nunquàm ulterius procedat, nisi opus fuerit.

CONCLUSIO II.

Puellam ordinariè verecundiorem interrogare debet; an diligat masculos? An aliquando cogitet de illis? An libenter Matrimonium iniret? An non sibi repræsentet quæ in Matrimonio aguntur? An illa desideret? in quibus illo tempore occupentur manus? Quòd si in partibus secretioribus, interrogari debet, an non se compresserit? An alicujus humoris quasi liquefactionem cum prurítu & delectatione non fuerit experta, etiamsi exteriùs nihil defluxerit. Deinde si sociam in lecto aut alibi habuerit: an non fuerint turpiter locutæ, & sic deinceps, sicut dictum est de masculis. Non sit tamen præceps Confessarius, inquit Ludovicus Bail, nec omnes indifferenter ita urgeat, ne fortè dedocendo peccatum, illud edoceat. Ulteriùs examinanda est, an non, ut in sui concupiscentiam adolescentes alliceret, superfluè se ornaverit, faciem fucaverit, alteraverit capillos, pectora, brachia &c. nudaverit, prodierit in publicum, certas Ecclesias frequentaverit, in fenestra aut porta se conspiciendam exposuerit, cantaverit, oculis adblandierit &c. ex quibus aliqua etiam in masculis examinandis prodesse poterunt: illa enim omnia sunt retia, quibus animæ incautæ facilè capiuntur.

CON-

CONCLUSIO III.

SI juvenis, aut puella jam alterius sexus conversationem admiserit, poterit sic prudenter, ubi opus fuerit, examinari. Ac 1. puella: an non fuerit turpia locutus ille, quocum sub spe Matrimonii, aut ex alio motivo conversatur? an illa libenter audierit? an non munera, aut litterulas amatorias receperit? quo animo illas legerit? an non rescripserit, quid & quo affectu? an permiserit oscula? qualia, an morosa, columbina &c. an non admiserit compressionem pedis, tactus manuum, faciei, mamillarum, pudendorum supra vestes, amplexus morosos, & sic paulatim? An ipsa amasium tetigerit? sese invicem, & quid tunc cogitaret, quid optaret &c. & sic deinceps nonnunquam ad copulam usque. An non ex apprehensione prolis securturæ se retraxerit, semen expulerit, venam sibi aperiri fecerit, fructui nocuerit &c. Item interrogare debet, cautè tamen, an ante, aut post copulam quædam Sodomitica non fuerint intermixta? 2. Interrogari debet juvenis, an sub spe Matrimonii puellam videat? aliàs accessus interdicendus. Deinde interrogari debet cum proportione ad ea quæ diximus de puella.

Præterea, tam pro masculo, quàm pro puella scire debet Confessarius, an simul habitent? an sint in occasione proxima? an brevi Matrimonium sit contrahendum &c.? nec oblivisci, horum omnium numerum & consuetudinem inquirere. Non sit tamen curiosus pro investigandis certis circumstantiis, quæ nihil, aut non nisi leviter ad peccatorum variationem, aut gravitatem conferunt, præstat enim aliquando Ministrum non ita perfectè peccatum pœnitentis nosse, quàm illi vel sibi scandalum esse.

Turpia sunt, quæ de hoc præcepto scripsimus: sed quoniam Confessariis incumbit turpium hominum actiones turpes cognoscere, meliùs fuit hæc turpia non turpiter dicta, nec turpi animo suscipienda tyronibus exponere, quàm ipsos cum sui & pœnitentium detrimento in ignorantia relinquere. Speramus etenim, flante Dei gratia, quòd sicut radius Solis cloacas & loca sordidissima penetrat sine sui & aliorum contaminatione, ità quòd hæc Confessariorum cum zelo proximorum saluti incumbentium sint animos subitura, ut intacta intactos sint relictura. Interim ò Censor importune, si tibi hic sermo sordescere visus est, tibi adscribe: tui enim causa factus est.

Porrò remedia contra luxuriam sunt sequentia.

1. Animo recolere nos ad Civitatem illam mundissimam esse destinatos, in qua Deus Virgo, Virgo Christus & Filius Virginis, Angeli Virgines, Virgines masculi, Virgines & puellæ plurimæ: in quam nihil introibit coinquinatum, cùm in ejus superliminaribus scriptum sit: *Foris Canes & Impudici*: mutate ergo, ò Christiani, mutate consilium, mutate vias vestras & amores vestros spurcissimos.

2. Cùm luxuria sit quædam olla flammis concupiscentiæ accensa, aquis mortificationis temperanda est: Mortificate igitur membra vestra quæ sunt super terram. Offerte corpora vestra in hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, per jejunium, castigationem, lautorum & mollium abstinentiam, pœnarum Inferni meditationem &c.

3. Fugite otium, fugite lectum extra somni necessitatem, fugite occasionem, fugite impudicos: *fugite fornicationem*, inquit Apostolus, 1. ad Cor. 6. quoniam si in aliis vincimus pugnando, hic vincimus fugiendo.

4. Denique frequenter ad orationem, tanquam ad fortissimum præsidium, recurrite, vos humiliando, Dei gratiam implorando, Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ frequentando.

DISPUTATIO VII.

De septimo Decalogi Præcepto.

UT suum erga nos amorem testaretur Deus, non tantùm per Præcepta expressa, vitæ nostræ, corpori, & honori consulit; sed etiam fortunæ bonis, prohibens illa injustè auferri, detineri, violari, deteriorari &c. & ideo verba hæc ad omnes homines dirigit, Exodi 20. *Non furtum facies*, quasi ostendere vellet, bona nostra posita esse sub ejus custodia & tutela. Circa hoc Præceptum nonnulla veniunt quæstionibus sequentibus discutienda.

QUÆSTIO I.

Quid sit Furtum, quotuplex, & quale peccatum?

CONCLUSIO I.

FUrtum est occulta rei alienæ ablatio, detentio, aut deterioratio, invito rationabiliter Domino.

Dicitur 1. *Occulta*, ut distinguatur à Rapina, quæ manifestè & violenter exercetur &c.

Dicitur 2. *Rei alienæ*, idest, quæ alterius est vel dominio, vel usufructuum, vel usu juris, vel concessione simplicis usus facti, vel quocunque alio titulo; & ideo reus est Furti. 1. Qui aufert ab altero rem, putà equum, navim &c. quam ipsi ad aliquod tempus conduxerat; quia etsi locator, illius sit Dominus, locatarius tamen tanquam usuarius injuriam patitur. 2. Qui libros v. g. à FF. Minoribus surripit, etsi respectu illorum solùm habeant usum facti. 3. Qui tollit rem suam datam in pignus; quia pro tempore oppignorationis reputatur alterius; *Siquidem nihil prohibet id, quod est simpliciter unius*, inquit D. Th. 2. 2. q. 66. art. 3. ad 3. *secundùm quid esse alterius*.

Dicitur 3. *Ablatio*, per quam intelligitur non solùm illa, quæ fit animo rem ablatam detinendi, sed etiam illa, quæ fit cum voluntate ablatum restituendi, si credatur invitus rationabiliter Dominus: crediderim tamen in hac ablatione longè plus requiri ad Furtum mortale, quàm in alia; cùm multò minorem injuriam patiatur Dominus.

Dicitur 4. *Detentio*; quia detinere id, quod alterius est, non minoris est ipsi detrimenti, ac si de facto surriperetur: unde fures sunt, qui inscio Domino, commodatum sibi appropriant, debita reticent &c.

Dicitur 5. *Deterioratio*; quia prohibetur per furtum quælibet actio injuriosa, qua proximo in fortunæ bonis nocumentum infertur. Hinc Furtum committunt qui domos incendunt, segetes vastant, fructus impediunt &c. licèt inde nullum emolumentum referant. Item qui equos elocatos non debitè nutriunt, qui domos conductas ex malitia, aut incuria debilitant, aut ex parte destruunt, qui animalia, aut alia suæ custodiæ mandata notabiliter negligunt &c.

Dicitur 6. *Invito Domino*; quia si consentiat Dominus, aut bona fide, omnibus attentis, credatur consensurus, si adesset, & aliunde res moram non patiatur, Furtum non committitur: Non est præsumendum tamen de consensu Domini, ubi facilè conveniri potest. Invitus autem censetur Dominus; non tantùm quando actualiter repugnat (aliàs nunquam esset invitus in Furto, cùm semper fiat occultè & ipso inscio) sed etiam dum creditur taliter constitutus, ut, si rem suam auferri novisset, illius ablationi sese opponeret.

Dicitur denique, *Rationabiliter Invito*; quia ubi in rei suæ acceptionem consentire tenetur, si se opponat, irrationabiliter dicitur invitus. Et ideo non est fur, qui ab homine seipsum, aut alterum parato occidere arripit gladium. Sicut nec fœmina, quæ contradicente marito, clam pecunias accipit ut faciat eleemosynas suo statui proportionatas, vel etiam ne maritus prodigus illas in ludis & commessationibus profundat. Item nec ille, qui alterius vinum effundit, ne inebrietur, aut chartas comburit, ne Dei nomen blasphemetur. Similiter nec fures fuerunt Israelitæ Ægyptiorum bona auferentes, cùm id fecerint ex suprema Dei authoritate, cui nullus rationabiliter resistere potest.

CONCLUSIO II.

QUinque assignantur ordinariè Furti species, nempe furtum simplex, Plagiatus, Peculatus, Sacrilegium, & Abigeatus. *Furtum simplex* est, quo bonum privatum ab homine privato surripitur. *Plagiatus* seu *Plagium*, est injusta hominis abductio in servitutem, sive interim homo ille sit liber, sive servus alienus. *Peculatus* est, quo quis Communitatis bona publica in suos usus privatos convertit: illius Rei sunt, qui justa vectigalia & tributa fraudant, qui exactionibus iniquis populum opprimunt, qui Reipublicæ onera inæqualiter distribuunt &c. *Sacrilegium* est, quo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro furtim surripitur. De hoc fusiùs in 1. præcepto. *Abigeatus* est fraudulenta ovium, boum, equorum, & aliorum id genus pecorum ex pascuis aut armentis, substractio. Dico: *ex pascuis aut armentis*; nam *si quis oves aberrantes, vel equos in solitudine relictos abduxerit, non est Abigeus, sed fur potius*: l. 1. §. 1. ff. *de Abigeis* l. 47. tit. 14.

Addunt aliqui sextam Furti speciem, nempe Rapinam; sed cùm Furtum, & Rapina sint essentialiter distincta, juxta sententiam communiorem, non benè hæc illius species constituitur.

Ratio autem distinctionis specificæ inter illa, petitur ex eo, quòd per Furtum tantùm fiat nocumentum proximo fraudulenter; per Rapinam verò, violenter: unde Rapina *non solum infert damnum in rebus, sed etiam vergit in quandam personæ ignominiam*, ut ait S. Thom supra art. 9.

Sic definiri potest Rapina: manifesta rei alienæ per violentiam ablatio, detentio, aut deterioratio, & ideo committitur per quamcunque actionem violenter alterius oppressivam in bonis fortunæ. Est autem violentia duplex, una absoluta, quæ fit domino totaliter repugnante, altera secundùm quid, cùm per vim aut metum consentit: & hæc sufficit ad Rapinam. Unde Raptores sunt. 1. Viatorum spoliatores. 2. Domini qui famulorum, ancillarum, operariorum &c. mercedem retinent, aut contra eorum voluntatem in longum protrahunt. 3. Judices, qui venalem habent Justitiam, pauperum causas evertunt, lites sine ratione producunt &c. 4 Illi qui cedunt foro, cùm sint solvendo. 5. Qui debita negant, qui ita sunt in solvendo morosi, ut creditoribus damnum notabile inferant, aut qui non solvunt, nisi per Judicis sententiam coacti. 6. Qui per monopolium frumenta, aut alia carius distrahunt &c.

CONCLUSIO III.

Furtum & Rapina sunt mortalia ex genere suo. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Zachariæ 5. *Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem omnis terræ; quia omnis fur . . . judicabitur.* Habacuc. 2. *Væ ei qui multiplicat non sua*: & 1. Corinth. 6. *Neque fures . . . regnum Dei possidebunt.*

Prob. 2. Quia Furtum graviter opponitur huic præcepto universali omnibus noto: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: unde August. lib. 2. Conf. c. 4. *Furtum certè punit lex tua, Domine, & lex scripta in cordibus hominum.*

Prob. 3. Quia Furtum adversatur Charitati, Justitiæ, & bono communi. *Charitati* quidem, qua tenemur proximum tum in se, tùm in suis diligere sicut nosmetipsos: *Justitiæ*, quæ inclinat ad reddendum, aut relinquendum unicuique quod suum est: & *Bono communi*, in quantùm per Furta & Rapinas turbatur, aut dissolvitur pax & societas humana.

Dices: Prov. 6 legitur: *Non grandis est culpa, cùm quis furatus fuerit.*

Resp. Cum V. Beda in hunc locum: *Furtum non ex sui æstimatione, sed ex comparatione peccati majoris, id est, adulterii, non grandis esse culpa perhibetur.*

Dixi: *Ex Genere suo*; nam certum est, ratione parvitatis materiæ, posse esse venialia: quis enim dicat, reum esse peccati mortalis surripientem unum quadrantem, aut frustulum panis? Posset tamen è contrario Furtum veniale fieri mortale ratione circumstantiæ, ut si prævideas ex Furto tuo Dominum graviter contristandum, blasphematurum &c. aut etiam artificem dietam perditurum.

QUÆSTIO II.

Quanta materia requiratur ad Furtum mortale?

Quot capita, tot sententiæ: aliqui enim, ut Navarrus, volunt sufficere medium regalem, seu semi-schelingum; sed mihi & aliis durior videtur hæc sententia; cùm non sit verisimile Deum velle pro tantilla re æternis cruciatibus hominem addicere: alii, teste Arragonio, loquuntur de 20. aureis, sed nimis excessivè laxa est: alii requirunt tres florenos respectu cujuslibet personæ, sive pauperis, sive divitis: alii duos regales: alii unum cum medio: alii talem quantitatem, quæ sufficiat ad victum diurnum unius hominis: alii denique taxationem sumunt per respectum ad personas, quibus fit injuria; ita ut ad Furtum mortale plus debeat surripi à divite, quàm à paupere. Nos antequam probabiliorem ex illis seligamus.

Supponimus 1. Pro constituenda Furti gravitate habendam esse rationem Provinciarum, cùm in uno loco majoris sit valoris pecunia, quàm in altero.

Supponimus 2. Etiam habendam esse rationem temporum, quandoquidem olim in Belgio pecunia esset ita rara, ut modius tritici, qui nunc venditur 4. aut 5. florenis, daretur pro uno aut altero schelinguo.

Supponimus 3. Omne Furtum à pecunia distinctum debere mensurari per respectum ad pretium pecuniarum, seu attendendum esse, quanti res ablata tali loco & tempore venderetur, si foret emenda, ut sic faciliùs Furti gravitas, aut levitas innotescat. His suppositis

CONCLUSIO I.

Malè constituitur Furti gravitas per respectum ad personam opulentam aut pauperem: quasi verò ad Furtum mortale plus requiratur à divite, quàm à mediocri, aut à paupere. Est Wiggers, Neesen, Natalis Alexandri, & aliorum contra plurimos.

Prob. Conclusio; quia quòd persona, à qua res aliqua surripitur, sit pauper, aut dives, est merè extrinsecum Furto: ergo. Prob. Ant. quia Furtum consistit in ablatione rei alienæ; atqui dum surripitur schelingus à paupere, non plus accipitur de re aliena, quàm si acciperetur à divite: ergo.

Confir. 1. Nihil potest aggravare Furtum in ratione Furti, nisi sit Furto intrinsecum; sed damnum, quod patitur pauper supra divitem, non est Furto intrinsecum; aliàs illud sentiret & dives: ergo.

Confir. 2. Quia damnum Furto intrinsecum & immediatum est privare Dominum re sua; atqui tam dives, quàm pauper, privatur re sua: ergo

Dices: Magis damnificatur pauper ex ablatione schelingi, quàm damnificaretur dives ex ablatione nummi: ergo &c.

R. D. A. Magis damnificatur damnificatione Furtiva, seu quæ pertineat ad Furtum, N. damnificatione a Furto distincta, v. g. quia damnificatus non potest se, aut familiam debitè sustentare, vel quia magis indè tristabitur, quàm dives; vel etiam quia debebit cum pudore mendicare, C. sed cùm hæc damnificatio sit omninò Furto extrinseca, non poterit illud in ratione Furti aggravare, licet aggravet in ratione peccati distincti, v. g. crudelitatis, immisericordiæ &c.

Dices 2. Dum surripitur acus à sartore, aut subula à sutore, ob cujus defectum non potest victum lucrari, damnificatio sequens ex ablatione instrumenti aggravat Furtum acus, aut subulæ in ratione Furti: ergo & damnificatio sequens in paupere.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd damnificatio sequens ex Furto instrumenti, sit etiam propriè Furtum; cum sit ablatio dietæ: & sic non est mirum quod prius Furtum aggravet in ratione Furti; damnificatio autem sequens, ultra ablationem schelingi in paupere, non sit furtum, sed quædam contristatio, aut quid simile.

Dices 3. Magis est invitus pauper in Furto, quàm dives; sed quòd Dominus sit magis invitus, facit ad gravitatem Furti: ergo.

Resp. Dist. Min. Quòd Dominus sit magis invitus, facit ad gravitatem Furti intrinsecam, N. aliàs si Dominus propter Furtum asiculæ esset maximè invitus, fur peccaret mortaliter, quod est inauditum: imò cùm sæpè divites, propter majorem affectum ad bona temporalia, sint magis inviti, quàm pauperes, plus peccaret surripiens à divite, quàm à paupere: quod est inversio objectionis. Facit ad gravitatem Furti extrinsecam, seu causat majorem *displicentiam in Domino*, C. sed hoc non aggravat alterius Furtum in ratione Furti, licet aggravet in ratione peccati: unde ad rationem Furti intrinsece concurrit dissensus Domini quæstione præcedenti explicatus; ita ut sine illo non staret Furtum; non tamen illius majoritas, aut minoritas.

CONCLUSIO II.

Nec placet sententia requirentium tres ducatos, imo nec requirentium tres florenos: sicut nec illorum qui volunt sufficere 10. aut 12. asses. Ratio est; quia primi, attenta communi hominum opinione, videntur excedere, alii autem deficere: & ideò sit

CONCLUSIO III.

Ad Furtum mortale requiritur & sufficit id, quod necessarium est ad sustentationem diurnam honestæ personæ, id est 24. asses circiter. Hæc est probabilior & verior.

Ratio est; quia, cum non possit Furti gravitas, aut levitas constitui per respectum ad paupertatem, aut abundantiam personarum; & aliundè authores per respectum illum Furti gravitatem constituentes requirant ad Furtum mortale pataconem, aut 3. florenos in prædivite, & unicum regalem seu schelingum in paupere, ille prudenter incedit qui viam mediam arripit, nec ad dexteram aut sinistram deflectendo. Accedit quod victus diurnus decens & ordinarius honestæ personæ videtur quid notabile; adeòque illius æquivalentis ablatio sufficiens est ad peccatum grave. Hinc

Resol. 1. In Furto sub ratione Furti non esse attendendum, an persona læsa sit Rex, nobilis, dives, pauper &c.

Resol. 2. Exprimendas tamen esse in Confessione circumstantias illas, quæ etsi ad gravitatem Furti ut Furti nihil contulerint, illud tamen in ratione peccati notabiliter aggravarunt: ut, si fur prævidit, aut prævidere debuit ob rem ablatam dominum in gravem, aut extremam necessitatem esse reducendum, contra proles, aut uxorem tanquam Furti authores esse rixaturum, blasphematurum, in morbum, aut quid gravius esse lapsurum &c.

Re-

Resol. 3. Furem esse obnoxium restitutioni omnium damnorum, quæ dominus ex Furto sine culpa sua sustinet. Dico: *sine culpa sua*; quia si operarius propter sublatum instrumentum nolit operari, licèt possit cum alio instrumento, non tenebitur fur ad resarciendum damnum illud, etsi peccaverit contra Charitatem, si hoc prævìderit.

QUÆSTIO III.

Quid dicendum de Furtis minutis?

CONCLUSIO I.

QUi ex animo multa furandi, plura modica successivè surripit ab uno, aut diversis peccat mortaliter; & quidem toties, quoties minuta surripit.

Prob. prima pars, nempè quòd pecet mortaliter, ex Script. quæ vendentes cum statera dolosa, aut pondere injusto redarguit peccati gravis, licèt sæpe sæpius non nisi in minutioribus ementes fraudent: nam postquam dictum est Deuter. 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus; nec erit in domo tua modius major & minor*, subditur: *abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc*. Prov. c. 11. *Statera dolosa abominatio est apud Dominum*. Ubi satis indicatur culpa lethalis.

Hoc ipsum insinuat & ratio; quandoquidem intendat ille ditescere notabiliter de alieno, invitis Dominis.

Prob. secunda pars, nempe quòd toties, quoties; quia licèt minuta illa Furta seorsim sumpta, sint levia secundùm se; quatenus tamen informatur voluntate ita continuandi, sunt mortalia; quandoquidem singula sint ablatio rei parvæ cum intentione auferendi magnam: unde D. Hieron in c. 2. Epist. ad Titum. *Fur autem non solùm in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur: non enim quod Furto ablatum est, sed mens furantis attenditur*.

Advertendum tamen pro confessione, quamdiu omnia illa Furta modica simul sumpta nec dum faciunt rem notabilem, non esse tot peccata mortalia numero distincta: cùm enim tantùm sint mortalia ratione intentionis, & illa sit unica continuata, etiam omnia Furta minuta dici debent unum mortale continuatum, licèt secundùm se, & sine ullo respectu ad illam intentionem sint venialia nova & numero distincta: si tamen voluntas illa interrumperetur, & toties renovaretur, quoties res modica surripitur, singula Furta essent peccata mortalia numero distincta. Hæc doctrina inservire potest ad distinguenda cauponum peccata, qui vel mensuris minoribus, vel sufficientibus non repletis, vinum, aut cerevisiam depromunt adventantibus, sicut & mercatorum in statera, pondere, mensura, aut pretii excessu defraudantium.

Dixi in concl. *Ab uno aut diversis*: quia etsi singulis seorsim damnum leve inferatur, attamen communitas, quæ de omnibus damnificatis exurgit, grave nocumentum patitur, ut ajunt satis communiter Authores. Sed hæc ratio non mihi apparet satis solida; quandoquidem singuli singulare patiantur incommodum, & quidem tanquam supposita partialia, non autem per modum unius suppositi, aut corporis, sicut quando auferuntur thesauri Reipublicæ, aut communitatis unde non videntur illa incommoda partialia sic coalescere, ut constituant unum notabile; & ideò probabilius existimo peccare mortaliter, quia rem alienam notabilem apud se retinet, abstrahendo an singuli Domini graviter vel læviter lædantur.

CONCLUSIO II.

QUi surripit plura minuta absque intentione continuandi, sed quasi occasionaliter, nunc hic, nunc alibi, hodie à Petro, cras à Paulo aliquid accipiendo, reus est furti mortalis, ubi omnia simul quantitatem notabilem constituere advertit, non ante.

Prob. Quia Furtum ultimum licèt de se, & sine ordine ad alia sit leve, in quantum tamen facit, ut fur hic & nunc detineat aliena in quantitate notabili, censetur esse complementum Furti lethalis.

Dixi: *Ubi advertit*; quia reflectere debet fur, saltem confusè, ad Furta præcedentia, cùm quibus hoc ultimum coalescens constituit unum notabile; aliàs non convincitur velle rem alienam notabilem surripere, aut detinere, Potest autem præsumi inadvertenter processisse, quando fur est ita habitualiter animo dispositus, ut nunquàm vellet Furtum mortale committere, &: si reflexisset ad Furta anteriora, quorum hic & nunc nullatenus meminit propter temporum intervalla, & personarum aut rerum diversitatem, omnino abstinuisset ab hoc ultimo.

CONCLUSIO III.

FUrtum leve ultimum non coalescit cum prioribus, ubi hæc de facto sunt restituta, aliud esset, si tantùm ad fuisset voluntas restituendi.

Prob. prima pars, quia si coalesceret, esset vel quia compleret grave nocumentum proximi; vel quia concurreret ad detentionem rei alienæ notabilis, atqui neutrum stat: ergo. Prob. Mjo quia, cùm Furta priora, utpote restituta, nec amplius noceant proximo, nec amplius sint apud furem formaliter, aut æquivalenter, nec damnum, nec detentionem possunt augere, & ideò si quis per totam vitam centies modica furaretur, & toties post singula Furta restitueret, nunquàm peccaret mortaliter, modò abesset animus continuandi.

Prob. secunda pars, quia voluntas, aut propositum restituendi, si quod præcessit; videtur revocari per novum Furtum, cùm vix possit concipi quòd quis velit serio & efficaciter rem alienam restituere, & iterum rem alienam surripiat. Præterea dato gratis, quòd voluntas restituendi permaneret, equidem post ultimum Furtum rem notabilem, invitis Dominis, retineret, atqui quod Furta modica coalescant in unum, oritur ex detentione rei alienæ, invitis Dominis, aut Domino: ergo. Prob. Min. non coalescunt quia peccata sunt præcisè; aliàs (quod falsum est) etiam mendacia jocosa, verba otiosa & similia coalescerent in peccatū mortale: ergo ratione detentionis rei alienæ.

Dices 1. Indè sequitur redactum ad impossibilitatem restituendi, peccare non restituendo, cum equidem detineat virtualiter rem alienam invito Domino.

R. Dominum esse invitum irrationabiliter, cùm nemo valeat impossibile exequi.

Dices 2. Etiam sequitur eum, cui post Furtum trium schellingorum facta est restitutio impossibilis, peccaturum graviter, si auferat quartum, atqui hoc est falsum, cùm tres primi regales propter impotentiam restitutionis non coalescant cùm quarto, ergo.

R. N. Min. Quia restitutionis impotens debet saltem habere voluntatem restituendi, ubi aderit fortuna pinguior, quam voluntatem videtur abjicere, ubi furto priori novum addit, sicque Furtum ultimum cum primo coalescit.

CONCLUSIO IV.

PLus requiritur ad furtum mortale, si à pluribus minuta auferantur, quàm si ab uno, plus si ab eodem diversis vicibus, quàm unico actu, plus si per longa intervalla, quàm si eodem tempore, modò tamen absit animus ex illis ditescendi, aut ulterius Furta continuandi.

Ratio horum est, quia cùm Domini ex modicis illis insensibiliter ablatis, vix aliquid damni percipiant, non censentur illa tanti æstimare, acsi simul & semel surriperentur: undè D. Thomas. 2. 2. q 66. ad 3. *In his quæ minima sunt, homo non reputat sibi nocumentum inferri*: cùm ergo ex nocumento gravi aut levi, Furti gravitas colligatur, sequitur in Furtis illis plus requiri ad mortale, quàm in aliis: undè duplum requirimus, id est, pataconem, seu nummum argenteum ordinarium, & aliquando plus; aliquando minus, juxta temporum intervalla, aut personarum læsarum multitudinem.

Dices: Tantum retinet de re aliena, qui diverso tempore, aut à diversis personis surripit 4. regales, quàm qui simul. aut ab eodem, atqui in hoc casu sufficiunt 4. regales ad Furtum mortale: ergo & in illo.

R. Dist. Ant. Tantum retinet de re aliena tanti æstimata, N. minoris æstimata, C. cùm ergo à Dominis pendeat rerum suarum valorem minuere: eo ipso, quo minoris illas æstimant, censentur res respectu illorum minoris valere.

CONCLUSIO V.

QUi commisit Furtum mortale uno, aut pluribus actibus, non toties peccat mortaliter, quoties postea modica furatur. Ita Salmanticenses.

Ratio est, quia inde sequeretur famulum, qui ab hero nummum abstulisset, toties peccaturum mortaliter, quoties mediam partem assis ab eodē, aut ab alio surriperet: quod apparet nimis durum: unde dicendum est, absoluto primo Furto mortali, incipere novam seriem Furtorum modicorum, quæ quamdiu non attingit novam quantitatem notabilem: non facit novum mortale, ubi verò attingit, constituit mortale à priori distinctum.

Dices: Toties quoties ille furatur modicum, censetur renovare intentionem non restituendi, saltem si ad id advertat: ergo peccat mortaliter.

R. D. Conseq. Peccat mortaliter, quia renovat illam intentionem, C. præcisè quia facit Furtum novum, quod supponitur in se leve, N. & sic conciliari possunt Authores, qui videbantur contrarii.

CONCLUSIO VI.

QUi per modica Furta tandem abstulit rem notabilem, tenetur sub mortali ad restitutionem faciendam Domino, aut Dominis, si possibile sit, aliàs pauperibus, aut in pias causas. Est contra Tannerum, qui sicut sustinet nunquam peccari mortaliter per Furta modica in rebus diversæ rationis, ita & sustinet nunquam ex illis oriri obligationem restituendi sub mortali. Idem tenet Medina de pauperibus, qui tempore messis de agro in agrum currentes colligunt ex fasciculis hinc indè unam, aut alteram spicam.

Prob. tamen prima pars; quia sive Furta modica fiant in rebus diversæ, sive ejusdem rationis, sive fur sit pauper, sive dives, equidem omnia ablata coalescunt in ratione rei alienæ & consequenter, ubi gravis est, gravem imponit restituendi obligationem: undè hanc propositionem condemnavit Inn. XI. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca Furta, quantumcumque sit magna summa totalis.*

Prob. secunda pars, quia ubi restitutio non potest fieri Dominis, vel quia incertis, vel quia ignotis; vel quia nimium distantibus, ratio postulat, ut in illos usus expendatur res ablata in quos rationabiliter præsumitur velle ut expendatur Dominus absens, aut ignotus, sicut dicitur de rebus inventis: illi autem, circa quos magis præsumitur voluntas Domini, sunt vel pauperes, vel Ecclesia, vel piæ causæ. Sed quid si rem alienam habentes essent ipsimet pauperes? Poterit prudens Confessarius ipsis partem remittere, non tamen expedit, ut totum remittat: imò pro parte remissa imponet consultò aliquas preces, ut magis ab hujusmodi peccatis deterreantur, sicque ab illis iterandis caveant.

CONCLUSIO VII.

QUi abstulit aureum, & totum restituit; exceptis duobus regalibus, non tenetur ad horum restitutionem sub mortali. Est contra paucos.

Prob. 1. Qui aufert duos regales, non peccat graviter, ut diximus: ergo nec qui illos retinet, cum retentio non sit magis prohibita, quàm ablatio.

Prob. 2. Ideo tenetur quis aureum restituere sub gravi peccato, quia infert damnum notabile proximo, sed, illo restituto, exceptis duobus regalibus, non amplius infert grave nocumentum proximo: ergo.

Prob. 3. Quia talis nec detinet, nec vult detinere alienum in quantitate notabili: ergo non est, undè ad restitutionem obligetur sub peccato gravi.

QUÆSTIO IV.

An liceat aliena surripere in necessitate, & an sint postea restituenda?

SUppono 1. Triplicem assignari posse necessitatem, communem, gravem, & extremam. *Communis* est, quam patiuntur pauperes ostiatim mendicando, sicut & homines abjectæ conditionis. *Gravis* est, quę privat hominem suo statui necessariis, etsi non prematur fame; aut nuditate *Extremam* patiuntur illi, quibus defectu cibi, potus, vestitus, aut alterius rei imminet hic & nunc vitæ, infirmitatis incurabilis, membri, aut sensus amittendi periculum: de duabus ultimis est quęstio, cùm necessitas communis, ut conveniunt omnes, non possit Furtum excusare.

Suppono 2. Non licere, etiam in extrema necessitate alienum capere, si humiliter petendo, laborando &c. possit res necessaria obtineri.

Suppono 3. Nec id licitum esse, si dominus rei auferendæ sit per hoc in æqualem necessitatem conjiciendus. His suppositis

CONCLUSIO I.

NOn licèt tantùm graviter indigenti alienum capere. Communis est & certa post hujus propositionis condemnationem ab Innoc. XI. *Permissum est furari non solùm in extrema necessitate; sed etiam in gravi.* Ratio est; quia gravis necessitas non facit res communes, nec tribuit alicui jus in bona aliena; quandoquidem rerum divisio nullibi legatur sub tali conditione facta: & certè si hoc esset, innumeris Furtis pateret aditus; multi siquidem sibi facilè persuaderent aut fingerent se gravi necessitate compressos.

Confirm. 1. Ex cap. 3. De furtis, ubi legitur: *Si quis per necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, peniteat per hebdomadas tres*; atqui pœnitentia supponit peccatum, & fames ac nuditas supponunt surripientis necessitatem, & quidem valde gravem: ergo surripiens in tali necessitate non excusatur à Furto.

Confirm. 2. Quia juxta D. Thomam, cùm multi sint graviter indigentes, relinquitur domini arbitrio, isti, vel illi succurrere; & consequenter surripiens facit injuriam domino, cùm illum privet jure eligendi. Ex dictis

Resol. 1. Virum nobilem, qui non potest nisi mendicando suæ necessitati subvenire, non posse alienum, invito domino, capere: quia periculum honoris perdendi non inducit extremam necessitatem, sed tantùm gravem, ut conveniunt Doctores.

Resol. 2. Nec id licitum esse debitori, ut evadat carcerem: sicut nec viro honorato, ut constituat filiæ dotem; imò nec puellæ in periculo pudoris amittendi propter inopiam; quia omnes illæ necessitates sunt tantùm graves, non extremæ.

Dices 1. Tenemur graviter indigenti succurrere, quia *Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi*, inquit D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 7.

R. Dist. Assum. Tenemur ex Charitate, C. ex Justitia, N. & ideo si aliena surripiat graviter indigens, violat Justitiam: unde de Misericordiæ debito, non Justitiæ, loquitur S. Doctor; cùm alibi doceat eleemosynam graviter indigenti impensam, esse actum Misericordiæ.

CONCLUSIO II.

LIcitum est extremè indigenti rem alienam, sive occultè, sive manifestè, surripere, si necessaria sit, ut illi necessitati subveniatur. Est communis omnium sententia.

Prob. 1. Licet unicuique quod suum est accipere: atqui *Per talem necessitatem*, id est, extremam, *efficitur suum id quod aliquis accipit ad sustentandum propriam vitam*, inquit D. Thom. supra ad 2. ergo: unde rerum divisio ad pacem inter homines conservandam instituta, sub hac expressa, aut tacita conditione facta est, ut in extrema necessitate omnia ad statum communem redirent. Hinc

Resol. 1. Id etiam licere ad subveniendum extremæ necessitati alicujus tertii; quia cùm ille tertius id possit per seipsum, quidni & per me? quandoquidem quidquid aliquis per alium facit, per seipsum facere censendus sit.

Resol. 2. Tunc licitum esse Dominum sese opponentem aggredi, & vim vi moderatè repellere.

Obji. 1. Non licet puellæ extremè indigenti usuram sui corporis permittere: ergo nec aliena capere, cùm hoc & illud sit intrinsecè malum.

R. N. Conseq. Disp. est, quòd fornicatio in quolibet casu imaginabili semper sit fornicatio, adeòque semper intrinsecè mala; ablatio autem rei alienæ in tali casu, non sit furtum, cùm res illa fiat accipientis, & illius Dominus sit irrationabiliter invitus.

Obji. 2. illud Conclusione præcedenti citatum ex Jure Canonico: *Si quis per necessitatem &c.*

R. Mentionem ibi fieri gravis necessitatis, non extremæ, ut explicat D. Thomas.

CONCLUSIO III.

NOn sunt restituenda ablata in extrema necessitate, si auferens erat simpliciter indigens, & res accepta erat ipso usu consumptibilis. Est Scoti 4. dist. 15. qu. 2. & plurimorum.

Prob. 1. Nullus tenetur restituere, nisi detineat alienum, aut alieno injuriam fecerit; sed qui rem usu consumptibilem in extrema necessitate sumpsit, nec alienum detinet, nec alieno injuriam fecit, cùm res illa per acceptionem, facta sit accipientis, ut patet ex D. Thoma supra: ergo.

Prob. 2. Quia ex peccato divitis, pauperi extremè indigenti necessaria denegantis, non debet diviti advenire commodum, & pauperi incommodum: adveniret autem, si esset obligatio restituendi rem acceptam; quandoquidem si dives eleemosynam dedisset, sicut respectu hujus pauperis determinatè in conscientia tenebatur, nec pauper restituere deberet, nec dives quidquam prætendere potuisset.

Dices 1. Potuisset dives rem necessariam dare mutuò: ergo.

R. N. Ant. quia, ut dicitur in Tractatu de Charitate, tunc obligat præceptum eleemosynæ, seu donationis gratuitæ.

Dices 2. Non plus concedendum est extremè indigenti, quàm sit necessarium, ut subveniatur ejus necessitati; atqui ad hoc sufficit, si rem necessariam habeat cum onere restitutionis: ergo.

R. N. Maj. quia jus naturæ, cui non derogavit jus gentium, ut dictum est, tunc concedit rei necessariæ non tantùm usum, sed etiam dominium, si sit consumptibilis; & certè hoc humanæ Charitati apparet valde consonum, cui sententia opposita nonnihil derogare videtur.

Dixi 1. in Conclusione: *Si auferens sit simpliciter indigens*; quia si habeat alibi bona, aut sit in proximo habendi, sive per artem, sive per successionem, sive aliter, tenetur rem consumptam restituere. Ratio est, quòd tunc rei Dominus non teneatur illam

illam gratis concedere, sed sufficiat si illam det mutuo, aut commodato, seu cum onere eamdem aut similem reddendi: ergo si auferatur, justum est ut restituatur. Hinc fit, quod exercitus auferens à pistoribus omnes panes in extrema necessitate, teneatur, acceptis stipendiis, damnum resarcire.

Dixi 2. *Et res accepta erat ipso usu consumptibilis*; quia si post transactam necessitatem perseveret in sua specie, sine dubio restituenda est, cum tantùm illius usu indiguerit. Idem est, si quis in extrema necessitate consumpserit rem, quam ante necessitatem debebat ex contractu; quia tempore indigentiæ non fuit obligatio extincta, sed sopita. Sed si quis absolutè pauper arripuisset? non teneretur ditior factus restituere: non quidem ratione rei acceptæ, cùm non amplius extet in se, aut in æquivalenti: nec etiam ratione acceptionis, cùm equum non habuerit ex contractu, aut delicto, ergo ex nullo capite.

QUÆSTIO V.

An quando plures, minuta furando, inferunt grave damnum Domino, peccent singuli mortaliter, & sint obnoxii restitutioni?

SEnsus quæstionis est, an quando plures intrant pomarium aliquod, vineam, hortum, agrum &c. & singuli pauca poma, racemos, herbas, aut legumina auferunt, ita ut graviter lædatur Dominus, singuli committant Furtum mortale obnoxium restitutioni?

CONCLUSIO I.

SI ita fiat, ut nullus illorum sit author, aut conscius Furti alieni (quod accidere potest, quando Furta illa fiunt successivè à transeuntibus) nemo ex illis peccat graviter, sed singuli venialiter, tantū tenentur ad restitutionem suę partis subveniali.

Ratio est; quia nullus illorum fecit damnum notabile, aut causa fuit illius, imò nec dici potest illud consensisse, cum singuli supponantur alienorum Furtorum inscii.

CONCLUSIO II.

SI omnes id faciant communi consilio, consensu, ajutorio &c. omnes peccant graviter, tenenturque singuli ad restitutionem in solidum, deficientibus sociis. Ratio est; quia singuli sunt verè causa moralis totius damni illati. Si tamen unus fuisset sociis suis author totius Furti, hic ante omnes teneretur in solidum. Dicitur autem aliquis obligari ad restitutionem in solidum, quando non tantùm debet partem, quam abstulit, restituere; sed etiam omnes aliorum partes, si hi suæ partis restitutionem non faciant.

CONCLUSIO III.

SI ex coborte militum, aut peregrinorum transeuntium unus, v.g. Capitaneus, aut conductor, primus furetur ex vinea aliquos racemos, aut ex viridario aliqua poma, prævidens suo exemplo alios ad simile Furtum efficaciter movendos, reus est Furti mortalis, debetque, deficientibus sociis, totum damnum resarcire, etsi per hoc non intendat alios provocare.

Ratio est; quia perinde est, sive quis facto, sivè exemplo, sive verbo sit causa moralis damni illati, atqui si verbo, id est, hortando, aut alliciendo fuisset causa damni, esset obnoxius tali peccato & restitutioni: ergo similiter in hoc casu.

Dico: *Prævidens efficaciter movendos*, quia si certè sciebat equidem damnum esse inferendum, nec illud, abstinendo, aut etiam prohibendo, fore impediendum, non videtur causa totius damni. In his nulla est difficultas; sed gravis restat, quando ex omnibus nullus quidem author est Furti alieni, sed omnes advertunt ex suo & aliorum Furto Dominum vineæ, aut pomarii esse graviter lædendum. Volunt quamplurimi tunc omnes peccare mortaliter, singulosque teneri sub peccato gravi ad restitutionem suæ partis licèt nullus teneatur in solidum, etiam aliis deficientibus. Pro quo sit

CONCLUSIO IV.

VErius est & probabilius neminem peccare mortaliter, neminemque teneri sub gravi peccato ad restitutionem. Ita Malderus, Salmanticenses, & alii.

Prob. 1. Nullus peccat mortaliter in materia Furti, nisi vel grave damnum intulerit, vel sit causa talis damni, sed nullus in nostro casu grave damnum intulit, cùm singuli tantum unum aut alterum pomum, unum aut alterum racemum abstulerint, nec ullus fuit causa gravis damni, cùm, ut supponimus, & concedunt adversarii, nullus concurrerit ad Furtum sui socii: ergo.

Prob. 2. Si tunc aliquis peccaret graviter, esset vel ratione sui Furti, vel ratione Furti alieni: non ratione sui, cùm sit in se leve: non ratione alieni, cùm illud non debuerit, imò sæpè non potuerit impedire: ergo.

Prob. 3. Quia inde varia absurda sequerentur. 1. Quòd surripiens assem à Rege, peccaret mortiferè, cùm sciat ab illo modica plurima surripi, quæ simul cum hoc asse inferunt Regi damnum notabile. 2. Quòd quis accipiens unum solidum magis peccaret, quam ille, qui paulo ante ab eadem persona surripuisset tres; quia hic, defectu materiæ sufficientis, tantùm peccasset venialiter; ille autem quia Dominus propter additamentum quarti solidi grave damnum pateretur, graviter delinqueret. 3. Religiosos toties esse peccati mortiferi reos, quoties modica ex communibus Monasterii bonis accipiunt, quandoquidem sciant ab aliis quandoque etiam modica esse ablata, quæ omnia simul sumpta grave quid constituunt. 4. Colligentem paucas uvas ex vinea, ex qua novit plurimas ab aliis antea esse ablatas, graviter delinquere.

Objic. 1. Sciens ex singulis Furtis Dominum graviter lædi, videtur damnum illud approbare, si etiam furetur: ergo peccat graviter.

Resp. Neg. Ant. Quandoquidem non furetur, ut damnum aggravet (aliàs gravis peccati reus esset) sed ut sibi succurrat, v. g. ut sitim extinguat.

Obji. 2. Saltem ille, qui complet damnum notabile, notabiliter culpabilis est.

R. Neg. Assumpt. Quia, cùm nullatenus sit causa Furtorum priorum, non sunt ipsi imputabilia, potest quidem dici complementum materiale, sed cùm sit in se leve etiam tantùm leviter peccat.

Obji. 3. Possunt omnes, qui modica surripuerunt, cogi per Excommunicationem ad restitutionem: ergo lethaliter offenderunt.

Resp. Neg Conseq. Quia tunc excommunicatio ferretur, non quidem propter grave delictum quod commisissent furando, sed inobediendo Superiori, qui potest illo casu sub gravi peccato omnes ad restitutionem obligare, propter grave nocumentum domini læsi.

Obji. 4. Inde sequeretur, quòd posset aliquis omnia sua perdere, & tamen nemo teneretur, saltem sub culpa lethali restituere.

R. Totum esse verum; illud autem inconveniens debet Dominus suæ incuriæ & negligentiæ imputare, aut saltem malæ fortunæ.

QUÆSTIO VI.

An liceat occulta compensatio, ut quis rem suam, aut sibi debitam recuperet?

SUppono 1. Semper esse illicitam, ubi potest quis via Juris rem suam, aut sibi debitam recuperare; quia nemini licet cum injuria publicæ Potestatis in propria causa jus sibi dicere: unde D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 3. *Peccat contra communem justitiam, dum ipse sibi usurpat rei suæ judicium, juris ordine prætermisso*; & ideò procedit quæstio, quando propter Judicis iniquitatem, defectum probationis, debitoris authoritatem, creditoris inopiam, aut quid simile, non nisi valdè difficulter potest res sua obtineri.

Suppono 2. Eum, qui occultè surripuit rem suam, aut sibi certò debitam, non teneri ad restitutionem, licèt peccasset ob violatum juris ordinem; quia ille rem suam, & non alienam, detinet. Ita D. Thom. supra. Estque communis.

Suppono 3 Creditorem habentem apud se pignus, posse sibi per compensationem illud retinere, si alter non solvat; quia talis detinet rem suam, cùm pignus succedat loco rei debitæ: mens enim dantis pignus fuit: *Retine tibi hanc rem, si non solvero*, seu *donec solvero*. His suppositis

CONCLUSIO I.

LIcitè quis utitur occultà compensatione, ut rem suam, aut sibi certò debitam recuperet, modo adsint conditiones postea recensendæ. Est communis contra paucos, qui quidem compensationem admittunt, sed tantùm in rebus ejusdem speciei, ut quando aufertur pecunia pro pecunia, granum pro grano, vinum pro vino &c. non autem in rebus diversæ speciei, ut si auferantur oves, aut boves pro tritico &c.

Prob. Tamen conclusio universaliter intellecta, quia ille propriè jus sibi non dicit, sed circa rem suam jus naturale exequitur, deficiente juris civilis subsidio.

Confir. 1. Quia talis actio non est vindicatio injuriæ, ut voluit Henricus, sed recuperatio illius, quod tuum est, aut quod tibi debetur, & ab altero injustè detinetur.

Confir. 2. Quia licèt unicuique ex jure naturali se indemnem conservare sine alterius injuria, atqui dum accipis rem tuam aliàs perdendam, aut non nisi difficulter recuperandam, non facis injuriam debitori: quandoquidem auferas quod tuum est, & non ipsius: ergo.

Dixi: *Modo adsint certæ conditiones*, quorum prima est, quòd debitum sit certum: undè peccas, si quidquam accipis, ubi debitum est dubium, tenerisque ablatum restituere, cùm in dubio melior sit conditio possidentis.

Secunda est, ut accipiens faciat quidquid in se est (salvo periculo aut gravi incommodo) ut debitor, aut detentor injustus iterato non solvat, aut forté ejus hæredes, imò, ut non maneat in affectu non solvendi.

Tertia est, ut compensatio, quantum fieri potest, fiat ad æqualitatem, ità ut non plus accipiatur, quàm debeatur: quod maximè advertendum est, quando compensatio, deficientibus rebus ejusdem rationis, fit in rebus alterius speciei, ut cum sumuntur vestes pro equo, linteum pro pecunia &c.

Quarta. Ut vitetur scandalum & damnum tertii: scandalum quidem, nam si juste timeas te habendum esse tanquàm furem, ex qua fama prævides aliorum, præsertim tibi subditorum, ruinam, teneris abstinere, damnum verò tertii; quia Charitas postulat, ut nihil agas; si prævideatur aliquis de furto suspectus habendus, aut ideò puniendus: quod maximè verum est; ubi debitum est paucorum aureorum; & probabile est furtum esse alteri imputandum cum gravissimo nocumento, aut periculo infamiæ, flagellationis, aut etiam capitis. Imò idem est, si sit periculum, ne indè familia tua diffametur, cùm non possis illius famam pro libitu prodigere.

Quinta. Ut debitum jam sit contractum, non tantùm contrahendum, cum necdum habeas Jus in aliud: si tamen prævideres illum, qui tibi debet solvere in fine anni 100. aureos v. g. ante illud tempus foro cessurum, aut fugam capturum, posses tibi præcavere, sine tamen præjudicio creditorum anteriorum.

Sexta. Ut compensatio fiat in bonis ipsius debitoris: unde rem alicujus apud tuum debitorem depositam aut oppignoratam accipis, Furtum committis, cùm non tuum, sed verè alienum accipias, & quidem invitò rationabiliter Domino.

Septima. Ut non fiat compensatio in re tui debitoris apud te deposita, idque propter utriusque Juris prohibitionem; sed hæc tantum respicit forum externum, vel certè si respiciat forum conscientiæ, intelligi debet quando compensatio in foro judiciali sine magna difficultate potest obtineri.

CONCLUSIO II.

NOn licet famulis, ancillis, vel operariis uti occulta compensatione; licèt credant operam suam esse majorem stipendio recepto.

Prob. 1. Ex condemnatione hujus propositionis ab Innoc. XI. *Famuli & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.*

Prob. 2. Quia etsi putent salarium esse labori proportionatum, attamen cùm liberè convenerint, potuerintque, vel plus exigere, vel non contrahere, vel alibi famulatum quærere, sibi imputare debent, quòd non plus recipiant. Undè illis conquerentibus respondere potest Pater familias: *Amice, non facio tibi injuriam: nonne ex denario convenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade.*

Prob. 3. Quia sententia opposita constituit homines non rarò lucri avidos, & ad judicandum omninò ineptos, judices in propria causa, scilicet in taxando operum suorum salario: quod est innumeris furtis portam aperire.

Dices: sæpè consentiunt in talem contractum, fame, aut necessitate compulsi.

Resp. Aliquando sic esse, & ideò mercedis operariorum defraudatæ rationem reddent supremo Domino: Attamen, inito contractu, non ampliùs relinquitur famulorum judicio laboritii sui valorem taxare, præsertim cùm potuerint Domini habuisse justas causas sic contrahendi, quas ipsi ignorant: ac 1. quia forté Dominus nisi pro mediocri salario non fuisset famulo usus: 2. quia aderant alii, qui eodem stipendio fuissent famulati, jam autem sicut multitudo mercium minuit earum pretium, ita & multitudo famulantium, aut operariorum minuit salarium. 3. quia expressè, vel tacitè inculcavit Dominus, se velle aliter famulantium labores compensare, v. g. officium, vel utile Matrimonium procurando &c.

Sed quid si Domini, transacto tempore, denegent salarium ex contractu debitum? Poterunt famuli, aut famulæ; stantibus conditionibus conclusione prima recensitis, occultè se indemnizare; quandoquidem propositio condemnata ad hunc casum non se extendat.

QUÆSTIO VII.

Quid dicendum de Furtis domesticorum, parentum & filiorum, conjugum, & Religiosorum?

SUppono 1. ablationem rei posse displicere Domino, vel quoad substantiam, vel quoad modum: displicet quoad substantiam, quando ipsamet acceptio est contra ejus voluntatem: displicet quoad modum, quando non acceptio, sed modus acceptionis, v. g. occultus & sine licentia expressa, reprobatur.

Suppono 2. Posse colligi, an Dominus sit invitus quoad substantiam, an tantum quoad modum ex complexione ipsius Domini, & natura rei auferendæ: unde si talis sit res, ut petita negaretur, censetur invitus quoad substantiam, si autem petita concederetur, tantum est invitus quoad modum, & illam accipiens nec Furtum committit, nec peccat graviter. His suppositis

CONCLUSIO I.

DOmestici (sub quibus comprehendo famulos, ancillas, & operarios apud Dominum degentes) ordinariè non peccant graviter surripiendo esculenta, aut poculenta communia in usus proprios nisi forent excessiva, secus in aliis materiis.

Prob. prima pars, quia Domini respectu illorum non solent esse inviti quoad substantiam, sed tantùm quoad modum, quandoquidem si illa peterentur, concederentur. Excipe tamen, nisi domestici essent ebriosi, aut gulosi, quia licèt possit præsumi velle Dominum concedere suis justum alimentum, aut paulò plus, non tamen velle ministrare materiam peccati.

Dixi in concl. *Esculenta aut poculenta communia*, id est, famulantibus ordinaria, & ideò non sunt excusandi illi, qui surripiunt delicatiora, aut etiam qui vinum depromunt in hac patria.

Dices etiam: *In usus proprios*, quia si illa surripiant ad dandum parentibus, aut amicis; ad videndum, ad compotationes, ludos, meretricia, & alia hujusmodi, committunt Furtum mortale obnoxium restitutioni, ubi quantitas notabilis, etiam per minuta Furta, ablata est, quia respectu illorum est simpliciter invitus Dominus, & quidem rationabiliter.

Prob. secunda pars, quia in aliis materiis, id est, pecunia, vestibus, linteis &c. peccant sicut extranei, imò gravius: cùm illorum cura sit eorum fidelitati & custodiæ commissa: & ideò longè gravius puniuntur Furta domestica, quàm alia; nec mirum, cùm extraneo omnia sint clausa, servo autem furaci, ferè omnia aperta, ita ut vix, aut ne vix possit sibi Dominus ab illorum Furtis præcavere.

Petes 1. An peccent famuli villicorum, dum ovibus, equis bobus &c. plus dant alimenti, quam taxaverit Dominus?

R. Non esse accusandos ordinariè gravis peccati, si indè nullum eveniat damnum villico, utpotè quia in tantum meliorantur pecora Domino, in quantum patitur ex augmento alimenti, si autem hoc fiat cum detrimento villici, peccant graviter, ubi grave damnum intulerunt, tenenturque ad restitutionem.

Petes 2. An fures sint famuli sartorum, qui, confecto habitu, usurpant sibi reliquias panni, serici, aut alterius materiæ?

R. Si Reliquiæ illæ sint pretio æstimabiles, de facto furari, tenerique ad restitutionem, ut diximus de Furtis minimis, quandoquidem dictum taxatum pro labore salarium recipiant: imò & peccant illorum Domini illas retinentes, si pro veste conficienda justum habeant stipendium, seu illud de quo convenerunt: si autem fragmenta sint tam parvi momenti, ut pro nullis, aut derelictis habeantur communiter, nec famuli, nec eorum Domini peccant illa retinenda.

CONCLUSIO II.

FUrti lethalis rei sunt parentes, qui quantitatem notabilem surripiunt ex bonis, quorum filii habent dominium & administrationem, ut sunt bona Castrensia, aut quasi-Castrensia.

Ratio est, quia de facto rem alienam accipiunt, invito Domino, & ideò tenentur ad illorum restitutionem, sicut extranei. Aliud esset, si illa acciperent ad suam & ipsorum filiorum sustentationem, deficientibus aliundè auxiliis; quia tunc filii non essent rationabiliter inviti.

Dices: nunquàm sunt inviti filii respectu parentum, quando quidē videntes nō contradicerent, imò parentibus concederent.

R. N. Assump. ex eo enim quòd filii concederent, aut non contradicerent, malè infertur, ipsos non esse invitos, cùm sæpè ex timore reverentiali videantur consentire exterius, interius autē dissen-

dissentiant. Crediderim tamen plus requiri, ut Furtum illud sit mortale, cùm non sit credibile velle filios tam rigorosè cum parentibus procedere, præsertim ubi modica successivè accipiunt.

Filii etiam Furto mortali sunt obnoxii, si ex illis bonis, quorum inest Patri Dominium, vel usufructus, notabilia surripiant. Communis est & certa.

Prob. 1. Ex Script. Prov. 28. *Qui subtrahit aliquid à Patre suo & à Matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.*

Prob. 2. Ex hoc præcepto, *Non furtum facies*, quod sine distinctione dirigitur ad omnes homines, qui prohibentur alienum rapere invito domino, atqui bona patris non sunt actualiter bona filii, nec rationabiliter præsumi potest, consentire patrem in tales surreptiones, quæ non rarò luxui, ebrietatibus, imò & meretricio impenduntur: ergo. Undè tenetur filius illa resarcire, vel extraordinariè pro patris utilitate laborando, vel de bonis Castrensibus, aut quasi Castrensibus, si habeat, refundendo, vel pecuniam suis recreationibus destinatam familiæ applicando: quod si vivente patre, restituere non possit, debet post illius mortem ablata in bonorum divisionem adducere, ut non fraudentur fratres, nisi certè ipsimet tantum ex bonis paternis consumpsissent, aut nisi pater debitum condonasset. Quantùm autem requiratur in furtis filiorum ad mortale? disconveniunt Authores: ego prudentis Confessarii judicio id relinquendum existimo, attento tamen patris statu, liberalitate, affectu; sicut & filii opera, ætate, officio &c. Item & in quos usus res sit expendenda: hoc tamen videtur certum apud omnes, multo plus requiri in filio ad furtum mortale respectu patris, quàm respectu extranei, adeòque non minus quàm pataconem, seu 8. regales.

Advertendum, Furta filiorum modica, præsertim à patre liberali, & per longa intervalla, rarò in unum mortale coalescere, quod adhuc verius est in esculentis & poculentis, quia nonnunquam præsumi potest patrem illa donare.

CONCLUSIO III.

Peccat maritus cum onere restituendi, si dissipet bona uxoris paraphernalia, dotalia, imo & familiæ communia.

Ratio est, quia *paraphernalium* nec dominium habet, nec administrationem: *dotalium* tantùm est administrator & usufructuarius, & consequenter tantùm frui potest illorum fructibus, salva & integra manente eorum substantia, cui si detrahat, fur est & latro: *communium* verò licèt sit administrator, ita ut possit illa vendere, de illis contrahere, lucro & amissioni exponere; quia tamen solius medietatis dominium habet, injuriam facit uxori, si illa dissipet. Hinc

Resol. Licèt possit maritus aliqua de bonis Communibus, seu lucratoriis ludo exponere, cùm sit contractus fortuitus æqualiter lucro & jacturæ expositus, attamen tenendum esse in praxi illorum sententiam, qui dicunt, maritum ex bonis Communibus magnas pecuniæ summas exponentem graviter peccare, tenerique perdita ex bonis propriis resarcire: oec irrationabiliter invita dici debet uxor, cùm experientia cautum sit, vix ullum lucrum ex ludo reportari: fereque omnes habitualiter lusores ad mendicitatem redigi.

Uxor etiam rea est Furti mortalis cum onere restitutionis, si ex bonis, quorum dominium, aut administrationem habet maritus, quantitatem notabilem surripiat.

Prob. Tùm ex August. Epist. 199. ad Ecdicam, ubi ait: *Mulierem conjugatam non licet dicere, facio quod volo de meo, cùm & ipsa non sit sua, sed capitis sui hoc est viri:* Tùm ex condemnatione hujus propositionis à Clero Gallicano an. 1700. *Potest uxor viro surripere pecuniam etiam ad ludendum, si mulier talis sit conditionis, ut ludus honestus pari loco cum alimentis, & victu habeatur.* Tum etiam Ratione; quia grave damnum infert marito & rei domesticæ; plus tamen requiritur ad mortale in Furtis uxorum, quàm aliorum: quod ponderandum est attentis omnibus circumstantiis: ut dictum est de filiis familias.

Imò excusari potest uxor ab omni peccato in sequentibus casibus. 1. si clam accipiat ad solutionem debitorum, quæ maritus injustus non vult solvere. 2. si ad erogandas eleemosynas suo statui proportionatas. 3. si ad sustentationem familiæ, aut decentem sui vel prolium ornatum, & honestam recreationem. 4. si ad avertendum familiæ, aut ipsius mariti damnum, tum temporale, ut fecit Abigail, tum spirituale: v.g. pro illius conversione Missas, aut eleemosynas fieri curando. 5. si ad succurrendum Patri aut Matri, aut etiam prolibus ex primo Matrimonio, si indigeant: ubi maritus avarus omnia præfata injustè denegat.

CONCLUSIO IV.

Religiosi surripientes de bonis Monasterii quantitatem notabilem, duplex peccatum incurrunt: unum proprietatis contra paupertatem; alterum Furti contra justitiam.

Ratio est; quia etsi Religiosi sint in Monasterio quasi filii-familias, imò & illius membra, quia tamen ratione voti Paupertatis sunt omnis proprietatis incapaces, ideo quidquid surripiunt, consumunt, donant, invito rationabiliter Prælato, Furtum est, & actus proprietatis. Eadem autem sufficit, & requiritur quantitas in qualibet materia ad Furtum mortale, sicut ad actum proprietatis lethalem. De illa materia fusè dicemus in Disp. de Statu Religioso, in altero Tomo.

Hæc sunt, quæ de Furto tractanda suscepimus: alia quidem restant dicenda, ut de Contractibus iniquis, venditionibus dolosis, monopoliis, usuris &c. sed cùm hæc in Tractatu de Jure & Justitia fusè exponantur, illuc Lectorem remittimus.

DISPUTATIO VIII.

De octavo Decalogi Præcepto.

Sicut septimo Decalogi Præcepto non tantùm inhibetur rei alienæ ablatio, sed etiam omnis actio, per quam in bonis fortunæ læditur proximus; ita octavo Præcepto (scilicet: *Non loqueris contra Proximum tuum falsum testimonium*) prohibetur omne illud, quod ejus honori & famæ adversatur. Tribus autem modis possumus famæ Proximi nocere. 1. In nobismetipsis per *Judicium temerarium*. 2. In judicio per *Testimonii falsitatem*. 3. Extra judicium per *Detractionem, contumeliam &c.* De 1. & 3. hic agendum, præmissa unica de Mendacio quæstione, de 2. alibi actum.

QUÆSTIO I.

Quid Mendacium, quotuplex, an aliquando licitum, & quale sit peccatum?

CONCLUSIO I.

Mendacium est locutio, aut significatio contra mentem cum animo fallendi. Colligitur ex August. lib. *Contra Mendacium* cap. 12.

Dicitur 1. *Locutio*, scilicet complexa, seu quæ sit integra propositio: nam sicut in unica voce non potest dari veritas, ita nec Mendacium.

Dicitur 2. *Aut significatio*; quia non tantùm fieri potest verbo, sed etiam nutu, scripto, gestu &c. unde August. *supra* cap. 3. *Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat.*

Dicitur 3. *Contra mentem*; quia mentiri est contra mentem ire; & ideo necesse est ad Mendacium, ut illud quod dicitur, falsum putetur: hinc potest fieri quòd quis non mentiatur, licèt falsum dicat, si nempe credat illud esse verum; & è contra mentiatur, licèt verum dicat, si dictum suum putet esse falsum. Totum patet ex August. Enchiridii cap. 18. *Nemo*, inquit, *sanè mentiens judicandus, qui dicit falsum quod putat verum, quoniam quantùm in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur... potiusque è contrario, quantùm in ipso est, ille mentitur, qui dicit verum quod putat falsum.*

Dicitur 4. *Cum animo fallendi*. Hujus particulæ necessitatem negant plurimi, voluntque sufficere ad Mendacium, quòd quis loquatur contra mentem, sive interiùs intendat fallere, sive non. Sed hanc expresse requirit Augustinus lib. *Contra Mendacium* cap. 1. ubi docet, quòd mendacium sit *Falsa significatio cum voluntate fallendi.* Et Enchiridii cap. 22. *Omnis autem qui mentitur, contra id, quod animo sentit, loquitur, voluntate fallendi.* Et ideo non mentiretur ille, qui jocandi causa diceret: *Ego hodie ivi Romam, & inde huc redivi*, cùm per hoc nullatenus intendat fallere, sed nugari.

Advertendum tamen non requiri animum fallendi expressum & formalem, sed sufficere tacitum contentum in verbis, quæ in talibus, aut talibus circumstantiis nata sunt fallere.

CONCLUSIO II.

Triplex ordinariè assignatur Mendacium, Perniciosum, Jocosum, & Officiosum. Perniciosum est, quod infert alteri nocumentum: & hoc vitio maculantur illi, qui affingunt aliis falsa crimina, qui fraudant in commerciis, qui effingunt

contractus falsos &c. Jocosum est, quod fit sola placendi aut delectandi consuetudine: quo genere mendacii peccare solent homines garruli, qui multa comminiscuntur de nocte, ut novarum rerum cupidos delectent de die. Officiosum est, quo intenditur juvamentum, aut nocumenti ablatio sine alicujus injuria.

Dices: Mendacium Jocosum fit sine intentione fallendi; atqui ad Mendacium requiritur illa intentio: ergo Mendacium Jocosum non est verum Mendacium. Prob. maj. ex Aug. in Psal. 5. *Illud primum in jocando, ideo non est perniciosissimum, quia non fallit.*

R.N. Maj. Ad prob. dico, tantùm velle Mendacium non fallere cum nocumento; & ideo dicit: *Non esse perniciosissimum*: nec mirum: quia audiens, etsi fortè nesciat loquentem mentiri, scit tamen jocari: *Novit enim ille, cui dicitur*, (ait ibid.) *joci causa esse dictum*. Ex quo fit, quod etsi ex illo oriatur periculum deceptionis in audiente, non tamen nocumenti. Et hanc esse genuinam mentem Augustini, patet tum ex dictis Conclusione prima, ubi expressè requirit intentionem fallendi; tum etiam quia in lib. de Mendacio, cap. 14. dividens illud in octo species asserit Mendacium, quod fit *sola mentiendi, fallendique libidine*, esse *merum Mendacium*: quod non dixisset, si credidisset, animum fallendi esse aliquid supra mendacium.

CONCLUSIO III.

NUllo casu licitum est mentiri. Est communis & certa, non tantùm contra Priscillianistas, qui mentiendo, imò & pejerando hæresim suam occulendam esse existimabant; sed etiam contra Originem, Platonem, Cassianum, & quosdam alios volentes Mendacium, saltem Jocosum, non esse peccatum.

Prob. 1. Ex Scripr. quæ indiscriminatim omne mendacium condemnat, ut Prov. 19. *Qui Mendacia loquitur, non effugiet*, scilicet supplicium: Exodi 23. *Mendacium fugies*. Levitici 19. *Non mentiemini*. Ad Coloss. 3. *Nolite mentiri invicem*. Et alibi.

Prob. 2. Ex Aug. *de Mendacio* ad Consentium: *Quisquis autem esse aliquod genus Mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipit seipsum turpiter*. Idem habent alii SS. Patres à Sylvio citati.

Prob. 3. Ratione: quia omne Mendacium in quolibet casu intrinsecè malum est, cùm importet animum decipiendi, quod humanæ societati repugnat. Et ideo licèt deberes fortunam, vitam, honorem, imò & animam ipsam perdere, non licet tibi mentiri. Hocque expressè docet Aug. lib. *contra Mendacium* cap. 26. ubi asserit eum, qui non posset baptizari, nisi deceptis Mendacio custodibus, esse sine Baptismo relinquendum: & tandem concludit. *Si ergo non doces veritas facere, propter hominem baptizandum, quod est contrarium Castitati, non docebis, propter hominem baptizandum, facere quod est contrarium veritati.*

Varia solent objici ex Scriptura Sacra, quæ videntur mendacium authorizare; sed de illis fusè egimus in 2. Præcepto, ubi de usu restrictionum mentalium.

CONCLUSIO IV.

MEndacium perniciosum est peccatum mortale ex genere suo: Jocosum autem, & Officiosum sunt tantum venialia. Est communis.

Prob. prima pars ex Script. Psalm. 5. *Perdes omnes qui loquuntur Mendacium*. Et Sap. 1. *Os quod mentitur, occidit animam*. Ubi cum non fiat mentio de Mendacio Jocoso, aut Officioso, quæ tantùm venialia esse ostendemus, clarum est intelligendos esse illos passus de Pernicioso. Accedit quòd Mendacium Perniciosum non tantum opponatur veritati, sed etiam Charitati, & quandoque Justitiæ. Ratione tamen indeliberationis aut parvitatis nocumenti potest esse veniale.

Prob. secunda pars (quæ est contra Magistrum Sententiarum volentem Mendacia Jocosa, & Officiosa in hominibus perfectis esse mortalia) quia nec secundum se, nec secundum finem intentum opponuntur Charitati: non secundum se, quia opinio, quam generant, nulli est nociva: non etiam secundum finem intentum, cum ille sit vel levis delectatio, vel utilitas proximi: unde Aug. in Psalm. 5. *Duo sunt genera Mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa, cum aut jocamur, aut, ut proxime prosimus, mentimur*. Quod autem nequidem in viris perfectis sint mortalia, inde patet, quod alias omnia venialia in ipsis essent mortalia cum videatur par ratio. Præterea non est impositum aliud præceptum perfectis, quàm imperfectis circa Mendacium: ergo ubi hos tantum obligat leviter, etiam illos. Fatendum tamen ratione scandali facilius peccare graviter. Ex dictis hac conclusione.

Resol. 1. Reos esse peccati mortalis Theologos, Juristas, Medicos &c. docentes falsas opiniones, si inde grave nocumentum temporale, aut spirituale immineat proximo.

Resol. 2. Concionatorem annuntiantem falsa miracula, falsas indulgentias, falsas Reliquias, fingentem vitam alicujus Sancti aliter quàm sit, &, universaliter loquendo, mentientem in materia doctrinæ, peccare mortaliter; tum quia exponit miracula, indulgentias, exempla Sanctorum, doctrinam Catholicam ludibrio, contemptui, tum etiam ratione officii & loci, cum in tali casu gerat personam Dei, & in Dei persona loquatur; & ideò teneatur doctrinæ veritatem conservare, ut docet D. Thom. 2. 2. quæst. 110. art. 4. ad ultimum: cui præluxerat Aug. lib. *de Mendacio* cap. 21. ubi ait: *Non est mentiendum in doctrina pietatis: magnum enim scelus est, & primum genus detestabilis Mendacii*.

Dixi: *In materia doctrinæ*; quia si tantum mentiatur in citationibus, aut etiam dicendo se aliquid vidisse quod non vidit, modò non sit doctrinale, non videtur accusandus peccati gravis.

Resol. 3. Ita mentientem in Confessione, si id, circa quod mentitur, vel sit tota materia confessionis, ut si dicat se blasphemasse, cum non blasphemaverit; vel alteret notabiliter judicium Confessarii, ut si se accuset de Furto veniali, cum sit mortale, aut è contra, incurrere culpam lethalem, quia facit gravem injuriam Sacramento. Aliud esset, si Mendacium tantum respiceret circumstantiam aliquam levem, & aliundè haberetur materia Confessionis.

Resol. 4. Contra Cajetanum, non omne Mendacium in judicio forensi esse mortale, cum possit dari aliquod, quod nec judicio, nec proximo graviter noceat, ut si quis dicat aliquam circumstantiam, quæ rem in judicio agitatam vel non tangit, vel non nisi levissimè. Hoc tamen intellige secluso juramento.

QUÆSTIO II.

Quid sit judicium temerarium, quid requiratur ut sit mortale, & an dubia sint in favorem proximi interpretanda?

SUppono 1. Judicium temerarium, sicut & suspicionem ex triplici præsertim capite oriri. 1. Ex pravitate ipsius judicantis: qualis enim unusquisque est, tales & alios ordinariè judicat, juxta illud Eccl. 10. *In via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat*. 2. Ex invidia vel odio: nam sicut actiones eorum, quos diligimus, in bonam partem interpretamur, ità & in partem malam actiones eorum, quos odio habemus. 3. Ex longo usu & experientia: unde senes, teste Philosopho, sunt maximè suspiciosi.

Suppono 2. Judicium temerarium esse prohibitum iure Divino & naturali: Jure quidem Divino Matth. 7. *Nolite judicare, ut non judicemini*: quod S. Aug. lib. *de Sermone Domini in monte* cap. 28. intelligit de Judicio temerario: Jure autem naturali, quia judicans temerariè, violat jus, quod alter habet ad suam famam, ipsum apud se infamando, facitque alteri quod nollet sibi fieri. His suppositis

CONCLUSIO I.

JUdicium temerarium est assensus firmus de malitia proximi ex levibus indiciis procedens.

Dicitur 1. *Assensus*, ut distinguatur à dubio, & suspicione, à dubio quidem, per quod animus in medio pendulus nihil affirmat, aut negat de malitia proximi: à suspicione autem, qua animus à medio recedens magis inclinatur, ut malè potiùs, quàm benè de proximo opinetur, licèt neutri parti assensum præbeat.

Dicitur 2. *Firmus*, ut excludat opinionem, qua quis circa malitiam proximi assensum præbet, sed cum magna formidine de opposito. Aliæ particulæ patebunt inferius. Ex quibus

Resol. Quatuor esse animi nostri gradus in ferenda de altero sententia. Primus est Dubium seu dubitatio, secundus, Suspicio, tertius, Opinio, quartus, Judicium firmum. Et hæc omnia sunt peccata, si fiant ex levibus conjecturis, seu insufficientibus circa malum proximi: sunt alia aliis graviora, nam opinio & judicium sunt mortalia, quando vestiuntur circumstantiis conclusione sequenti assignandis, licèt gravius sit Judicium temerarium propter firmitatem assensus, quàm sit opinio temeraria: de his fusius postea. Dubium autem & suspicio prout à nobis definita sunt, tantùm sunt venia-

nialia, ordinariè loquendo, idque expreſsè docet Aug. Tract. 90. in Joannem, ubi ait: *Quanquam in his rerum tenebris humanarum ſuſpiciones vitare non poſſimus*. Cui conformis eſt D. Thomas 2. 2. q. 60. art. 3. Ubi docet ſuſpicionem, & conſequenter à fortiori dubitationem, pertinere ad tentationem humanam, ſine qua vita noſtra non ducitur. Quibus ſatis oſtendunt, præfata non eſſe mortalia, cum certum ſit vitam hanc ſine mortali duci poſſe.

Accedit quòd dubitatio, & ſuſpicio non propriè auferant famam Proximi, cum non tollatur niſi per Judicium contrarium: Unde non videtur inde graviter lædi bona ejus exiſtimatio. Deinde ideo aſſerit Divus Thomas ſupra, Judicium temerarium eſſe mortale, quia conjunctum eſt cum gravi contemptu Proximi, ſed ex eo quòd dubitem, an Petrus, v. g. commiſerit fornicationem, non contemno ipſum graviter quandoquidem ne ipſum contemnam injuſtè, ſuſpendam omnem actum: Ergo.

Dices 1. Aug. Epiſt. 137. aſſerit malas ſuſpiciones eſſe mortiferas; ait enim, quòd Diabolus, *Si nec famam innocentis maculare potuerit, hoc & perſuadere tentat, at per malevolas ſuſpiciones de fratre ſuo judicet, & ſic ab illo implicatus abſorbeatur*. Idem docet infrà.

R. S. Doctorem non loqui de ſuſpicione pura, quæ excludit omnem aſſenſum, ſed de ſuſpicione declinante in opinionem, ut patet evidenter ex verbo *judicet*.

Dices 2. Honeſtus vir graviter ferret, ſi ſciret adduci in ſuſpicionem peccati gravis; imò mallet perdere 10. aureos, quàm illud pati.

R. Quod cum ſuſpicio, etiam circa viros Sanctiſſimos, ſit propter naturæ fragilitatem valde familiaris, ita ut *ſuſpiciones vitare non poſſimus*, ut ait Aug. non debet credere vir prudens honorem ſuum inde graviter lædi: ſicque irrationabiliter ideo graviter commoveretur. Quod dicitur de 10. aureis, ridiculum eſt, quandoquidem, ſi pro vitandis ſingulis dubiis, aut ſuſpicionibus 10. aureos elargiri teneretur, vix ipſi ærarium Regium ſufficeret.

Dixi; *Ordinariè loquendo*; nam ſi quis ex frivola conjectura ſuſpicaretur Epiſcopum, aut aliam ejuſdem gravitatis, eſſe Sodomitam, inceſtuoſum in 1. gradu, hæreticum, Patriæ proditorem &c. non eſſet excuſandus à peccato gravi, cum tunc gravem injuriam faceret.

CONCLUSIO II.

UT Judicium temerarium ſit peccatum mortale, quatuor requiruntur.

1. Ut ſit plenè deliberatum, non ſubitaneum, & repentinum: unde ſi videndo mulierem cum milite loquentem, ſtatim de illis malè judicas, non planè advertens quid agas, non peccas graviter, ſi ad te reverſus judicium illud tibi diſpliceat. Aliud eſſet, ſi, facta reflexione, illud approbares. Sed quid ſi dubitet aliquis an deliberatè judicaverit, necne? Si ſit timoratæ conſcientiæ, nec ſoleat de proximo temerariè judicare, in bonam partem reſolvendum eſt, ſi contra, in malam partem; ſi inter utrumque, debet judicium illud tamquàm dubium in Confeſſione exprimi.

2. Ut ſit verum, id eſt, non ſufficit ſola rei repræſentatio, cùm hæc non ſit judicium, ſed judicii objectum: quod bene advertendum eſt pro ſcrupuloſis, non requiritur tamen firmum, ſeu ut excludat omnem formidinem: ubi enim aſſentitur quis uni parti, licèt cum formidine de oppoſito, in materia gravi, graviter offendit, quia equidem judicat fratrem ſuum impudicum, v. g. ſimoniacum, uſurarium &c. quod eſt ipſi notabiliter injurioſum.

3. Requiritur ut ſit de re gravi: quæ gravitas non ſemper petitur ex eo quòd temerè de altero judicatum, ſit peccatum mortale, cum poſſit quis graviter peccare judicando temerè de alterius peccato veniali; præſertim habituali, v. g. gravem Religioſum, aut Sacerdotem eſſe mendacem, & è contra peccare tantum venialiter judicando de alterius peccato mortali, v. g. juvenem perditum ſovere amores impudicos; Nobilem, aut militem quærere de injuria vindictam &c. Sed petenda eſt ex eo quòd, ſpectatis omnibus perſonæ, loci, temporis circumſtantiis, prudenter credatur hic & nunc proximi famam graviter lædere, ſive interim illud ſit mortale, ſive veniale, ſive etiam naturalis defectus. Hæc magis patebunt cum materiam detractionis mortalis aſſignabimus; cum ut hæc & illud ſint mortalia, requiratur, & ſufficiat eadem materia.

4. Debet eſſe ex levibus conjecturis, aut indiciis formatum; quia ſi fiat ex rationibus fundatis, nec temerarium eſt, nec ſuſpicioſum, adeòque nec peccatum, quamquam ſit de alterius peccatis, aut defectibus. Determinare autem, quando indicia ſint ſufficientia, & quandonam inſufficientia ad judicandum ſine temeritate, impoſſibile eſt propter caſum & circumſtantiarum multitudinem. Nonnihil tamen proderit ad id cognoſcendum in caſibus particularibus, attendere ad conditionem *perſonæ*, an ſit gravis, vel levis? timorata, vel perdita? ſenex, vel juvenis? *loci*, an ſit publicus vel ſecretus? an ſit clauſus, vel apertus? *temporis*, an ſit nocturnum, vel diurnum? an tenebroſum, vel lucidum? *diſpoſitionis*, an puella eſſet veſtita, vel nuda? an in lecto, vel cubiculo, ex quibus omnibus colligere poterit vir prudens, an judicia ſufficiant, necnè. Claritatis gratia unum aut aliud exemplum proferam. Video honeſtum Sacerdotem, aut Religioſum intrantem locum malè famatum, ſi judicem mali cauſa ingredi, Judicium temerarium eſt, cum ſit veriſimilius proximi corripiendi cauſam intrare: ſi autem ingrediens, ſit quidam juvenis procax, tale judicium non eſt temerarium. Similiter, video hominem domui alienæ ſcalas admoventem, & per feneſtras intrantem, temerè judico ipſum eſſe furem, aut flagitioſum, ſi id faciat de die & coram omnibus: ſecus, ſi id faciat de nocte, & furtivè. Surgit filius familias de nocte, intranſque furtim cubiculum ancillæ, ibi per aliquod tempus moratur, indicium ſufficiens eſt, ipſum vel impudicè cum illa converſari, vel impudica velle extorquere. Aliud eſſet, ſi ipſa intraret de nocte cubiculum filii-familias ægrotantis.

Cæterum, etſi circa indicia multa ſint incerta, hoc tamen unum certum eſt, minora requiri indicia ad dubitandum, quàm ad ſuſpicandam; minora ad ſuſpicandum, quam ad opinandum; item & minora ad opinandum, quàm ad judicandum.

CONCLUSIO III.

EXiſtentibus utrinque motivis ſufficientibus ad dubitandum de actione proximi, an bona ſit, vel mala, non teneor illam interpretari poſitivè in bonam partem; teneor tamen negativè. Ante reſolutionem

Advertendum, factum aliquod explicari *poſitivè in bonam partem*, dum abſolutè judicamus eſſe bonam; *negativè*, quando nec bonum nec malum judicamus, ſed ſuſpendimus omnem actum. Hoc notato

Prob. prima pars; quia etſi tenear mentem in meliorem partem inflectere, ſuppoſito quòd velim judicare de actione proximi, quia nempe in dubio melior eſt conditio famam poſſidentis, & ubi jura ſunt obſcura, favendum eſt reo, attamen nulla lege teneor de ejus probitate aut improbitate judicium ferre, nullamque patitur injuriam, aut contemptum, ex eo quod actum ſuſpendam, quandoquidem intellectus meus ſuſpendens judicium habeat ſe prout natura objecti requirit.

Prob. ſecunda pars; cum non teneamur in dubio judicare proximum poſitivè bonum, nec poſſimus judicare poſitivè malum, defectu indiciorum ſufficientium, ſequitur, nos teneri ad minus actum ſuſpendere: quæ ſuſpenſio dicitur *interpretatio negativa* dubii in meliorem partem; quia nempe melius eſt à judicio abſtinere, quàm malè judicare. Et de tali interpretatione loquitur Aug. dum lib. 2. *de Serm. Domini in monte* c. 18. docet nobis præcipi dubia in meliorem partem interpretari. Fatendum eſt tamen, ſi gravis urgeret tentatio malè opinandi de proximo, quàm tentationem vix, aut ne vix quidem poſſet quis vincere, niſi poſitivè judicando in bonam partem, ad id fore obligandum.

CONCLUSIO IV.

QUando agitur de damno in nobis, aut in aliis præcavendo, poſſumus dubia quaſi in partem pejorem interpretari, non quidem definitivè, ſeu judicando, opinando, aut ſuſpicando, proximum eſſe improbum, ſed quaſi ſuppoſitivè, ſeu agendo quaſi eſſet improbus, licèt talis non credatur.

Ratio eſt; quia taliter agere eſt actus prudentiæ, præcautionis, & vigilantiæ: nec alteri fit injuria, cum nullum jus habeat ignotus, cur teneamur ipſi fidere in damni periculo, cum inter homines ſint fideles & infideles, juſti & injuſti, probi & improbi. Unde ob dubia quædam indicia poſſunt parentes erga liberos, Domini erga ſervos, Superiores erga ſubditos ex quadam ſuppoſitione agere, ipſos monendo, cautelas & remedia adhibendo, ipſis veriſimilitudinem mali patrati objiciendo, quædam interdicendo &c. non tamen ipſos propterea puniendo, malos judicando, apud alios infamando &c.

Pro coronide lubet Hugonis Victorini lib. 1. miſcellan. c. 99. doctrinam de formando erga fratrem judicio hic ponere:

De

De proximo tuo hoc modo judicare debes: vide quidquid facit, an certum bonum, an dubium bonum. Si certam bonum est, parvum magnum, & magnum majas æstima, si dubium bonum est, verum puta, si certum malum est, magnum parvum, & parvum minus judica, si dubium malum est, bonum puta: hoc est judicium verum, judicium bonum, judicium Deo placitum.

QUÆSTIO III.

De Detractione, Contumelia, Irrisione, Susurratione, Adulatione.

EXplicatis defectibus per judicium temerarium committi solitis explicanda veniunt peccata oris, quibus non raró proximus læditur.

ARTICULUS I.

Quid Detractio, quotuplex, quot modis fiat, et quale sit peccatum?

CONCLUSIO I.

DEtractio est injusta & occulta famæ alienæ violatio.

Dicitur 1. *Injusta*, ut excludantur aliqui casus, quibus justé, adeóque sine peccato, alterius famæ detrahitur: ut 1. quando revelatur crimen occultum judici, aut Superiori ob punitionem, bono communi id exigente. 2. quando servato ordine correctionis fraternæ, aperitur delictum proximi, ut emendetur. 3. quando quis id facit, mortem, aut aliud grave damnum spirituale, vel temporale vitaturus, si aliter vitari non possit: quod etiam verum est, licét ille, cujus crimen detegitur, simili periculo exponeretur, aut illud sub secreto naturali mihi revelasset, quandoquidem non teneat alterius crimen occultare cum tanto meo gravamine, nec sit præsumendum, quód voluerim me ad secretum obligare in talibus circumstantiis. 4. si id fiat ad impediendum simile damnum in proximo innocente, v.g ne pervertatur, pravis moribus imbuatur, occidatur, domus ejus comburatur, ad mortem aut triremes condemnetur &c. 5. Justé etiam possum manifestare ignorantiam alicujus Doctoris, Advocati, Medici, aut alterius, qui verbositate, aut nescio qua dexteritate famam sibi fecit cum detrimento illorum, quorum conscientias, sanitatem, aut causas dirigit. Similiter possunt & debent detegi pauperes simulati, cum noceant veris pauperibus.

Dicitur 2. *Et occulta*, ut distinguatur 1. à Diffamatione; quæ in malam partem accepta, importat publicam famæ sivé propriæ, sivé alienæ dissipationem, seu factam coram pluribus 2. à Contumelia, quæ fit in præsentia, illius, cujus honori detrahitur, aut, si in absentia, cum intentione, ut ad ejus notitiam perveniat Cum tamen Detractio ex intentione dicentis debeat esse occulta.

Dicitur 3. *Famæ alienæ*. Est autem fama *bona opinio, quam habent aliqui de aliquo*, Distinguitur ab honore, Cujus ablatio est objectum formale Contumeliæ) per hoc, quod hic sit *Quædam reverentia alteri ob ejus excellentiam exhibita*, sivé interim excellentia fundetur in virtute, sivé in doctrina, sivé in officio, sivé in aliquo alio: undé Honor supponit bonam opinionem, quam honorans habet de honorato.

CONCLUSIO II.

DUplex est Detractio, formalis una, materialis altera. Prima est, quæ fit cum intentione alterius famam lædendi.

Secunda, quæ quidem est de se læsiva, fit tamen sine intentione læsionis, sed ex garrulitate, loquacitate &c.

CONCLUSIO III.

COntingere potest Detractio 8. modis, his versibus expressis.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque remissé.

Per *Imponens*, intelligitur ille, qui alteri falsum crimen affingit, & hic modus est omnium pessimus. Per *Augens*, qui alterius delictum amplificat. Per *Manifestans*, qui proximi crimen verum, sed occultum, detegit. Per *In mala vertens*, qui alterius actionem sinistre interpretatur. Per *Negat*, qui alterius virtutes, merita, dotes, recté facta &c. denegat. Per *Minuit*, qui præfata extenuat. Per *Reticet*, qui silet in iis circumstantiis, in quibus silentium pro tacita vituperatione sumitur. Denique per *Laudat remisse*; qui ita frigidé laudat, ut laudatio cedat in vituperium laudati: undé est illud Phavorini *Pejus est frigidè laudare, quam apertè reprehendere* Porró hi omnes modi sunt ejusdem speciei, quandoquidem in ratione læsionis famæ alienæ tantum differant secundùm plus & minus: undé omnes opponuntur Charitati & Justitiæ, & quàmvis longé gravius sit peccatum, alteri falsum crimen proximi, quàm verum ejus occultum declarare, utrumque tamen lædit Justitiam: quamdiù enim ille; qui crimen commisit, non est detectus, jus ad famam retinet, potestque à detrahente satisfactionem in judicio exigere, ut docet praxis communis.

CONCLUSIO IV.

DEtractio sive materialis, sivé formalis, est ex suo genere peccatum mortale.

Prob. 1. ex Script. Proverb. 24. ubi dicitur: *Abominatio hominum, Detractor.* Jacobi 4. *qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem*, & ideó Rom. 1. inter eos qui digni sunt morte recensentur Detractores.

Prob. 2. ratione; quia Detractio est gravius peccatum quàm furtum, sed hoc est mortale ex genere suo, ut diximus: ergo & illa. Prob. Maj. quia per furtum tantùm aufertur pecunia, aut æquivalens, per Detractionem autem tollitur fama, sed *melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ.* Prov. 22. ergo

Dixi in conclusione: *Sivé sit formalis, sivé materialis*; quia licét in detractione materiali non intendatur expressé læsio proximi; intenditur tamen implicité eo ipso, quo scienter proferuntur verba de se læsiva, nihilominus differt formalis à materiali, quód hæc possit esse venialis defectu advertentiæ, illa non: ut per se patet.

Dixi 2. *Ex suo genere*, quia in confesso est apud omnes, posse Detractionem esse venialem ob materiæ levitatem: ut autem colligatur, quando sit mortalis, quando venialis pono hanc regulam generalem *Quotiescumque manifestatur defectus proximo graviter probrosus, sivé ille secundùm se sit naturalis, sivé criminalis, sivé mortalis, sivé venialis, Detractio est mortalis, aliàs venialis.* Ex hac regula.

Resol. 1. peccatum esse mortale, dicere de gravi Sacerdote, aut Religioso, esse amatorem puellarum, aut mendacem: quod de Laico non ita spectabili dictum, esset tantum veniale, quia huic non est ita probrosum, ac illis. Aliud esset, si diceretur de illis, semel atque iterum fuisse cum puella familiariter collocutos &c. hæc enim non videntur ita injuriosa.

Resol. 2. esse tantum veniale aperire certos defectus velut in genere, ut, aliquem esse iracundum, avarum, superbum &c. quia talia sunt facilé cognoscibilia, & aliundé solùm denotant inclinationem, aut certé defectus leves. Si tamen illa dicerentur tali modo, in talibus circumstantiis, de tali persona, ut inde esset graviter contemnenda, aut damnificanda, esset culpa lethalis.

Resol. 3. per se loquendo nullum, aut non nisi leva peccatum esse, revelationem defectuum naturalium, v.g. aliquem esse gibbosum, cœcum, Sacerdotis filium, ignobilem, stupidum; parvi cerebri aut ingenii, quia defectus illi sunt involuntarii. Dico: *per se loquendo*, quia dicere de aliquo esse illegitimum in iis locis, ubi probra parentum redundant in filios & ideo infames habentur, esset mortale: sicut etiam, foret, asserere aliquem extraneum, qui est & habetur vere nobilis, plebejum esse, aut filium sartoris.

Resol. 4. quædam peccata mortalia respectu certarum personarum non esse graviter infamatoria, & ideo non graviter detraheret, qui diceret in hac patria plebejum fuisse ebrium, militem commisisse duellum, juvenem mundanum fuisse fornicatum: cum ipsimet non multum curent illa occultare, imò non raró soleant de illis se jactare.

Resol. 5. Dicentem Petrum v.g. esse infectum lue venerea, tantùm peccare venialiter, si Petro, quia militi aut juveni mundano, non sit magnum dedecus fornicatio revelata. Si autem sit talis, ut revelatio fornicationis sit ipsi graviter probrosa, detectio illius morbi erit lethalis, nisi certéstatim subjicias, ex lecto, suppellectili, aut alia re infecta id ipsi accidisse.

ARTICULUS II.

An modus propalandi crimen, v. g. quia jocando, quia non assertive, quia uni tantum, quia de persona tanuminata, mortua &c. excuset detrahentem à mortali?

CONCLUSIO I.

DEtrahere ex intentione jocandi in iis circumstantiis, aut apud tales personas, ut certò credatur fides non adhibenda, non est peccatum, saltem mortale, Ratio est, quia rigorosè loquendo non est detractio, cùm indè nulla sequatur proximi infamia. Si tamen prævideretur, audientes non esse assuetos joco, aut esse leves in credendo, posset esse peccatum grave, ubi gravia propalarentur.

CONCLUSIO II.

QUi refert alterius crimen non assertivè, sed tanquam dictum ab aliis, licèt vilibus personis, rarò excusatur à mortali. Ratio est, quia experientia quotidiana nos convincit homines in malum proclives facilè similibus adhibere fidem, si non certissimam, sufficientem tamen, ut graviter lædatur proximus, aut ejus fama periculo exponatur. Præterea cum *fama crescat eundo*, si primus narret crimen tanquam ab aliis auditum, secundus aut tertius narrabit tanquam certò factum: & licèt fortè primus non læderet graviter famam proximi, illa tamen exponit periculo evidenti læsionis notabilis.

CONCLUSIO III.

NOn licet sine justa causa crimen proximi uni, aut alteri revelare. Est communior & probabilior contra quosdam volentes id esse licitum, si revelatio fiat viro probo & discreto.

Prob. 1. quia possessio famæ in animo viri probi & prudentis, est bonum notabile: ergo ejus destructio apud eundem est damnum notabile.

Prob. 2. non minus perdit famam suam proximus apud virum honestum, cui manifesto illius crimen, quàm apud me temerariè de illo judicantem; sed quando judico temerariè perdit famam sufficienter, ut peccem mortaliter, ergo etiam quando revelo ejus crimen.

Prob. 3. quia si hoc esset, posset quilibet audire detractorem sine scrupulo, sibi persuadens se esse prudentem & discretum.

Dices 1. non censeor infamatus, quando aperio crimen meum in Confessione Sacerdoti: ergo nec ille, cujus delictum viro prudenti & taciturno revelatur.

R. N. conseq. Disparitas est, 1. Quòd in Confessione peccatum non tam homini, quàm Deo detegatur. 2. Quòd Confessarius debeat potiùs opinionem bonam, quàm malam de pœnitente concipere, cum ipsi patefaciat id, quod nollet alteri pro vita sua manifestare. 3. Quòd crimen in Sacramento dicatur, ut aboleatur, & sit quasi non fuisset; quod non militat in alio casu.

Dices 2. Fama consistit in opinione multorum: ergo hinc non aufertur.

R. Dist. Conseq. non aufertur adæquatè, C. inadæquatè, seu quoad illum, cui crimen detegitur, N. quia fama divisibilis est, non solùm ratione materiæ, sed etiam respectu eorum, apud quos viget.

Dices 3. Potest quandoque aperiri complex in Confessione: ergo & proximi peccatum viro secreto.

R. disparitatem esse, quòd complex mecum peccando, illi rei se voluntariè exposuerit, adeòque indirectè juri suo cesserit, non sic alter.

Dices 4. Possunt conjuges colloqui de peccatis prolium, aut domesticorum: ergo.

R. Dist. Ant. possunt quando id conducit ad bonam regimen familiæ, v. g. ut evitetur infamia, nocumentum, aut relapsus, C. Ex mera loquacitate, N. quia tunc æqualiter detrahunt ac extranei.

Dixi in Concl. *sine justa causa*, quia si id fiat consilii, aut auxilii necessarii petendi causa, nec possit haberi, nisi crimen & criminosum manifestando, non erit peccatum. Imò nec peccaret, saltem mortaliter, juxta Sylvium & alios, qui ad solamen, aut doloris mitigationem injuriam sibi ab altero occultè illatam uni aut alteri manifestaret, modò absit affectus vindictæ & detractionis, nec pluribus aperiatur, quàm postulet doloris injustè illati amaritudo.

Ratio est; quia videtur nimis durum, quòd quis teneatur in secreto illatam sibi injuriam concoquere, ut parcat famæ injuriantis, qui noluit ipsemet injuriato parcere. Unde censetur injuriando huic inconvenienti se exponere voluisse, cum sciret hujusmodi revelationem ex illata injuria solere subsequi. Esset tamen magis Christianum de injuria apud Crucifixum consolationem quærere.

CONCLUSIO IV.

QUi crimen aliquod ita aperit, ut nec persona nominetur, nec illius cognoscendæ sit periculum, non detrahit; quia nullius fama læditur. Sed quid si diceret: *in tali via, in tali pago, in tali Academia, sunt multi nequam, multi latrones, multi impudici* &c. Non peccaret graviter, quia nullus in particulari infamatur, nec potest audiens judicare, aut suspicari potiùs de uno, quàm de altero. Aliud esset, si id affirmaretur de aliquo Seminario, Conventu, aut Religione; quia id graviter redundaret in dedecus Clericorum, aut talium Religiosorum; Imò esset gravis detractio, propter eandem rationem, si tantùm diceretur: *Unus è tali Monasterio commisit Adulterium, Fornicationem &c.*

CONCLUSIO V.

REus est gravis detractionis, qui famam personæ defunctæ notabiliter lædit. Est communis. Ratio est; quia tantùm jus habet ad famam suam defunctus, quantum vivus; cum juxta communem hominum existimationem, censeatur adhuc in sua fama vivere: unde sicut illius memoria capax est gloriosæ recordationis, ita & ignominiosæ detractionis: quod confirmat Script. Eccl. 7. *Mortuo non prohibeas gratiam*. Hinc

Resol. Peccare graviter Historicos, qui sub prætextu integritatis historicæ, aut terroris lectoribus incutiendi, scriptis evulgant occulta mortuorum scelera; cùm nulla ratio possit evulgationes illas cohonestare, unde vel debent abstinere, vel nomina tacere.

ARTICULUS III.

An infamis uno loco, uno tempore, uno crimine, possit in alio loco, alio tempore, de alio crimine infamari?

SUppono 1. Crimen posse esse publicum in uno loco tribus modis, nempe Jure, Facto, & Fama. Publicum est Jure, quando notorium est per præsentiam Judicis, confessionem Rei, aut testium depositionem: Publicum Facto, dum coram pluribus perpetratum est, ita ut non videatur posse celari: Publicum Fama, dum illius rumor pervenit ad tot personas talis conditionis, talis sexus, in talibus circumstantiis, ut, moraliter loquendo, sit evulgandum.

Suppono 2. Eum, qui aliquando fuit infamatus, posse, rebus mutatis, bonum nomen sibi postea comparare.

Suppono 3. Famam esse divisibilem, seu infamatum in una materia non continuò esse infamem in qualibet. His suppositis

CONCLUSIO I.

INfamatus per sententiam publicam, potest ubivis infamari sine læsione justitiæ, aut Charitatis: infamatus autem Facto, aut Fama, potest in locis viciniorìbus, non ubique. Hæc Conclusio tres habet partes.

Prob. prima pars; quia ideo sententia fertur & peragitur publicè, & quidem iis diebus, quibus ad forum confluit populorum undequaque venientium multitudo, ut statim in omnes partes diffundatur dictis & scriptis in aliorum exemplum & terrorem. Præterea infamia illa est pars pœnæ crimini debitæ.

Dixi: *Per sententiam publicam*, ob duas rationes, 1. Quia si quis sit tantùm infamatus per confessionem propriam, aut testium depositionem, sic de eo loquendum est, sicut de infami Facto aut Fama. 2. Quia infamis tantùm in aliquo Monasterio, aut Collegio per sententiam ibidem latam, non potest extraneis detegi: tum quia talis est intentio judicis; tum etiam, quia illa manifestatio redundat in omnes alios, eò quòd Monasterium, Collegium, sicut & familia, sint quasi unica persona ratione conjunctionis moralis, & ideò uno infamato, infamantur & alii.

Prob. secunda pars; quia eo ipso quo quis peccavit publicè,

cè, censetur cessisse juri, quod habebat ad famam in illo loco, sicut & in locis, ad quæ moraliter loquendo perventura est fama delicti; cùm publicitas criminis & ejusdem taciturnitas opponantur moraliter: unde etiam timorati crimina publica divulgant dictis & scriptis in locis vicinioribus, sicut & extraneis adventantibus absque ullo scrupulo. Non est tamen negandum, sæpe in illis divulgationibus intervenire peccatum veniale contra Charitatem: cùm tunc faciamus alteri, quod in simili casu nollemus nobis fieri. Imò esset mortale, si divulgatio ex odio, aut vindicta procederet. Sed quid si prævideres quòd divulgando Tornaci crimen patratum Insulis, causares grave damnum infamato distinctum ab ipsa infamia, v.g. quia esset bonis fortunæ spoliandus, incarcerandus &c.? Peccares mortaliter contra Charitatem divulgando; quia teneris ex lege Charitatis grave malum proximi impedire, ubi id potes sine gravi tuo incommodo. Non peccares tamen contra Justitiam, nec esses obnoxius restitutioni; quandoquidem ob criminis publicitatem non sis injurius infamato.

Prob. tertia pars (quam impugnant plurimi volentes criminis Facto aut Fama publici propalationem, etiam in locis remotissimis, non esse contra justitiam; imò nec contra Charitatem; licèt alii velint opponi Charitati, non justitiæ) Prob. inquam, illa pars; quia licèt peccans publicè, cedat implicitè juri famæ suæ in locis vicinioribus, non tamen in remotioribus; ideo enim censetur cedere juri suo quoad vicina, quia fama, moraliter loquendo, est crimen illuc perlatura, atqui non est illud perlatura ad loca remotiora: ergo quoad illa non cessit juri suo.

Confir. 1. Peccans occultè, retinet jus ad famam, atqui crimen hic patratum est verè occultum respectu locorum, ad quæ fama nunquam pertinget: ergo.

Confir. 2. Quando tantùm 3. aut 4. homines norunt aliquod crimen in urbe patratum, nulli licet citra injustitiam illud propalare, nequidem in ipsa urbe, quia moraliter non est evulgandum ibidem, atqui crimen publicè factum Insulis, non est moraliter evulgandum Luxemburgi v. g. ergo &c.

Dices 1. Publicum per sententiam potest ubivis propalari: ergo & publicum Facto.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quòd infamia universalis in 1. casu sit pœna culpæ imposita, non sic in 2.

Dices 2. Publica Facto ponuntur in nuntiis novis, imò & in historiis: ergo.

Res. 1. Hoc nimium probare, cùm etiam probet non esse contra Charitatem: quod negat sanior pars.

Res. 2. In nuntiis novis referri quidem Facta publica, sed suppresso nomine; si autem quandoque exprimatur, hoc accidit quando factum ita est extraordinarium, ut sit moraliter perventurum ad omnia loca, ad quæ mittuntur nuntia nova. Præterea non omnia quæ habentur in nuntiis novis sunt irreprehensibilia. Quoad Historicos, possunt excusari, quando crimen & criminosos referunt eo tempore, quo nullus est superstes, qui eos noverit, nec aliunde potest infamia parentibus graviter nocere; aliàs non potest ipsis indulgeri. Hinc

Resol. 1. Referentem Facta publica in iis locis, ad quæ fama non pervenisset, teneri restituere famam, & omnia damna inde sequentia.

Resol. 2. Historicos propalantes Facta in locis remotioribus teneri, quantùm possunt, etiam scriptis publicis, ibidem infamatos indemnizare, licèt cum detrimento propriæ famæ.

Resol. 3. Probabiliùs committere injustitiam, qui sciens crimen aliquod factum esse publicum per injuriam; pergit illud ulterius diffundere; quia sicut prima infamatio injuriosè facta est, ita & injuriosè continuatur. In praxi tamen, ubi constat crimen esse publicum, & ignoratur an sit per injuriam publicatum, divulgatur sine scrupulo, quasi supponendo, non esse injustè propalatum.

CONCLUSIO II.

INfamatus uno tempore, non potest sine injustitia infamari altero tempore, in quo crimen ejus obliteratum est. Est satis communis contra aliquos volentes tantùm esse contra Charitatem.

Prob. 1. Quia eodem modo loquendum est de crimine oblivioni dato, ac de crimine occulto; atqui injustitia est propalare crimen occultum: ergo & obliteratum.

Prob. 2. Quia ille saltem habet jus ad famam præsentem, quam bene vivendo sibi comparavit, atqui, divulgato crimine obliterato, destruitur fama præsens, vel saltem redditur inutilis: ergo. Aliud esset, si propter pœnitentiam exemplarem, & vitam omninò Christianam revelatio criminis obliterati nihil noceret.

Prob. 3. Si quis coram exercitu crimen commisisset, & posteà, deleto exercitu, unus tantùm aut alter superstes illius meminisset, non posset crimen evulgare, quia de publico factum esset occultum, atqui idem accidit in nostro casu: ergo.

CONCLUSIO III.

INfamatus de uno crimine, non potest citra injustitiam infamari de altero, nisi secundum crimen esset multùm affine & ordinariè conjunctum cum primo. Est communis & certa contra Paludanum asserentem, reum infamem de uno crimine posse à Judice interrogari de aliis occultis, quorum non laborat infamia.

Prob. 1. Quia fama est quid divisibile; seu constans variis partibus diversæ rationis, & à se invicem independentibus, & ideò ex eo quod una sit sublata, non sequitur quod possit tolli altera.

Prob. 2. Quia nullus est sanæ mentis, qui non credat facere gravem injuriam proximo, si ex eo quòd hic sit fornicarius, dicat ipsum esse infidelem in mercatura, in contractibus &c.

Dixi: *Nisi secundum crimen &c.* quia tunc non censetur irrogari nova infamia. Ex dictis

Resol. 1. Non esse audiendum Sylvestrum docentem universaliter, non esse peccatum, saltem mortale, infamare aliquem de crimine minori, ubi jam infamatus est de majori; cùm sæpe peccatum minùs nullam prorsus habeat affinitatem, aut connexionem cum majori, sicut de facto nullam habet fornicatio cum Hæresi, Furtum cum homicidio &c.

Resol. 2. Non esse culpam lethalem dicere de illo, qui communiter habetur ebriosus, quod rem domesticam negligat, rixetur quandoque in propria familia &c. quia similia sunt ordinariè conjuncta, vel certè non solent infamiam priorem graviter augere.

Resol. 3. Infamare illum, qui videtur omnem Dei timorem & honestatem abjecisse, de crimine occulto, saltem inferiori, non esse quid grave; quia vix aut ne vix augetur inde illius infamia.

ARTICULUS IV.

An liceat interdum seipsum infamare?

CONCLUSIO I.

SEipsum infamare sine causa rationabili, est peccatum; veniale tamen, ubi nullum aliud intervenit detrimentum.

Prob. prima pars tum ex Script. Eccle. 41. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi & magni:* & alibi dicitur melius esse bonum nomen, quàm divitiæ multæ, quibus satis inculcatur stultè agere illum, qui famam suam prodigit; tum ex August. serm. 49. *De diversis*, ubi ait; *Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam: crudelis est*; tum etiam Ratione, quia fama debet esse homini magis chara, quàm divitiæ, ut diximus; sed eas prodigere peccatum est: ergo & illam.

Prob. secunda pars; quia homo famam dissipando nulli facit injuriam, cum sit dominus suæ famæ, sicut est suæ pecuniæ: unde tantùm est vitium cujusdam prodigalitatis.

Dices 1. Homo tenetur seipsum diligere ad minus sicut proximum; sed mortale est infamare proximum: ergo & seipsum.

Resp. Dist. Maj. Homo tenetur &c. in iis quæ spectant ad salutem, C. in aliis, N. saltem universaliter, ut patet in bonis fortunæ, imò & quandoque in bonis vitæ.

Dices. Cum Cajetano: homo seipsum infamando facit injuriam Reipublicæ, cujus est pars: ergo licèt non peccaret graviter respectu sui, peccat tamen graviter respectu Communitatis.

Resp. Hominem magis nocere Reipublicæ dissipando bona sua, in quæ habet ipsa dominium altum in casu necessitatis, quàm dissipando famam suam, in quam nullo casu habet dominium; sed in dissipatione bonorum nihil, aut non nisi leviter, nocet Reipublicæ, ut docet sententia communis: ergo & à fortiori similiter in dissipatione famæ.

Dices 3. S. Augustinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 20. *Non minùs reus est*, inquit, *qui de seipso falsum fatetur, quàm si adversus proximum hoc faceret*: ergo &c.

Res. Dist. Ant. Non minùs reus est in ratione mendacii, seu falsi testimonii, ut ipsemet loquitur ibidem, C. ratione dissipationis famæ, N. est enim famæ suæ dominus, non alienæ.

Dices 4. Bona fama est stimulus virtutis: ergo qui illam prodigit, exponit se gravibus peccatis.

Resp. Dist. Ant. Est stimulus virtutis in omnibus, N. aliqui enim magis excitantur ad virtutem ex sui infamia, quàm ex bona fama: In aliquibus, C. sed hi si prævideant quòd dissipando

quòd dissipando famam, exponant se periculo graviter peccandi, ex tunc graviter peccant: quod non est contra conclusionem, in qua diximus: *Ubi nullum aliud intervenit detrimentum*.

CONCLUSIO II.

QUando quis se infamat in iis circumstantiis in quibus inde graviter nocet Communitati, familiæ, proximo, etiam vitæ suæ, peccat mortifere. Est communis & certa. Ratio est; quia licèt sit quis Dominus famæ suæ non tamen potest illam dissipare cum detrimento boni publici famæ alienæ, aut vitæ propriæ, cùm in illa nullum habeat dominium. Hinc

Resol. 1. Religiosum, aut patrem-familias seipsum ità infamantem, ut inde redundet gravis infamia in Communitatem, aut familiam, culpam incurrere lethalem.

Resol. 2. Etiam graviter delinquere personam publicam, sicut & Superiorem, si ex ipsorum infamia frangatur regendi authoritas, cum magno utilitatis publicæ aut Communitatis dispendio.

Resol 3. Non minus esse culpabiles illos, qui propalando sua crimina, sibi & aliis sunt scandalo: sibi quidem ratione jactantiæ, & complacentiæ in illis, aliis verò ratione incitamenti ad similia patranda.

Resol. 4. Esse sui ipsius homicidam, qui sine rationabili causa, & extra tormenta aperiit suum delictum, ex quo manifestè prævidet mortem sibi imminere.

CONCLUSIO III.

SIne alterius detrimento revelare suos defectus ex causa honesta, non est peccatum, sed quandoque actus virtutis. Ratio est, quia potest quis velle illam sibi confusionem ad sui humiliationem, peccatorum vindictam, divinæ misericordiæ exaltationem, ut fecit D. Aug. cum multis aliis, qui etiam scriptis publicis peccata sua propalarunt & deplorarunt: quod est maximè meritorium. In hoc tamen multa prudentia opus est, & cavenda, sub specie humiliationis, superbia & hypocrisis.

ARTICULUS V.

Qualiter peccet audiens detractionem, quandonam excusetur?

POtest quis esse auditor detractoris tripliciter, nempè inducendo, approbando, & non impediendo: & de hoc triplici modo potest esse quæstio.

CONCLUSIO I.

QUi consilio, jussu, adulatione, interrogatione, aut alio modo alterum inducit ad detrahendum, aut detractionem continuandum, peccat contra Justitiam, imò & contra Charitatem.

Prob. prima pars: eodem modo loquendum est de ablatione famæ, ac de ablatione rei alienæ, sed qui est causa cur auferatur res aliena, peccat contra justitiam, non minus ac ipse fur: ergo qui est causa, cur violetur alterius fama, lædit justitiam, sicut ipse detrahens: & hoc sensu dixit D. Bernard. lib. 2. de Consid. ad Eugenium cap. 13. *Detrahere vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facilè dixerim*.

Prob. secunda pars, quia taliter audiens est verè detrahenti scandalum, cùm eundem ad peccandum inducat & provocet, scandalum autem opponitur Charitati.

CONCLUSIO II.

AUdiens detractorem non inducendo, sed ex auditis sibi complacendo, lædit graviter Charitatem, non tamen Justitiam.

Prob. prima pars, quia lætatur de gravi malo proximi, quod est quoddam peccatum odii. Unde Paulus ad Rom. 1. *Qui talia agunt* (id est, qui detrahunt) *&c. digni sunt morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*.

Prob. secunda pars quia infamato nullam facit injuriam, cum supponatur ad actionem detrahens nullatenus cooperari, & ideo non tenetur ad restitutionem, ad quam tenetur inducens.

Dixi: *Ex auditis sibi complacendo*: si quis enim delectaretur præcisè de lepiditate, gratia, dexteritate, aut exaggeratione detractoris, non esset indè culpandus peccati gravis, licèt posset lethaliter peccare, eò quod detractorem non impediret ut dicemus postea. Sed quid si audiens sola dictorum curiositate ducatur; famæ violationem nullatenus approbando? Asserit Lessius tantùm esse veniale, sed certò tenendum est, esse mortale, cum ipsa cognitio curiosa necessariò causet in audiente alterius infamationem.

CONCLUSIO III.

QUi detractioni nec cooperatur, nec consentit, non tamen illam impedit, quando potest cum fructu & sine gravi sui dispendio, lædit notabiliter Charitatem, & quidem ex duplici capite: ac 1. respectu infamantis, cujus peccatum & ruinam spiritualem non impedit, cùm possit fraternè corrigendo 2. respectu infamati, cujus famam permittit injustè crudeliter lacerari: & certè si permittens auferri bona proximi, lædat Charitatem, quidni permittens auferri famam?

Dixi *Dum potest cum fructu*: si enim prævideat nihil profuturum, vel quia detractor est talis indolis, ut correctus plura sit dicturus, aut dicta confirmaturus, vel quia ipse audiens est persona ad correctionem inidonea, utpote quia famulus, vel longè inferioris conditionis, non tenebitur positivè reprehendere, sed sufficit illi, si se nolentem exhibeat, vel discedendo, vel alio sermonem convertendo, vel tristem vultum ostendendo: imò hi modi correctionis tacitæ nonnunquam plus prosunt, quàm alii, ut convincit experientia. unde est illud Prov. 25. *Ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem*, & ideò censet P. Marchantius, nullum, nisi Superiorem aut personam respectivè gravem, ad plura teneri.

Dixi 2. *Et sine gravi sui dispendio*, quia si timeat ideo verbera, contumelias, convitia, rixas, blasphemias &c. non tenetur detractorem impedire, imò imprudenter id tentaret. Volunt aliqui, etiam non teneri, si propter magnam verecundiam, aut animi pusillanimitatem non audeat resistere, sed hoc non videtur admittendum, si audiens sit Superior, aut persona respectivè gravis, imò quamvis tantum foret æqualis.

CONCLUSIO IV.

EXcusatur audiens à correctione facienda. 1. quando detractio est levis, leviterque nocet infamato 2. quando nescit, an crimen propalatum sit publicum, an occultum, quia debet præsumi bonus, qui non probatur malus, nisi certè sciret personam crimen referentem esse detractioni assuetam 3. ut volunt aliqui, quando advertit audientes non credituros sed si non teneatur tunc, ut impediat damnum infamati, tenetur tamen ut impediat peccatum infamantis 4. Si sit scrupulosus, ita ut non possit in praxi discernere an detractio sit gravis, vel levis: an crimen justè, vel injustè referatur, quando sit obligatus corripere, & quando non: cùm enim propter conscientiæ turbationem exponatur periculo reprehendendi ubi foret tacendum, etiam exponitur aliorum despectui & ludibrio, cum magno sui rubore & molestia, nemo autem tenetur eum tanto incommodo alterius famam tueri. Item excusatur audiens, quando nullus speratur fructus, quando gravia tenentur incommoda, ut diximus antea.

Advertendum hìc expedire nonnunquàm, ut correctio tantùm fiat absoluta detractione: cùm enim aliqui sint in suis discursibus ita exaggerativi, ut prima fronte videantur horribilia de proximo dicturi, in fine autem nihil aut fere nihil dixerint: si discursum abrumperes, relinqueres in animis audientium cognitionem confusam magis proximo nocivam, quàm ipsummet crimen exaggeratum.

ARTICULUS VI.

Quid contumelia, quotuplex, quale peccatum, & an Contumeliæ differant specie?

CONCLUSIO I.

COntumelia est honoris alieni per verba, aut æquivalentia, injusta & aperta ablatio.

Dicitur 1. *Honoris*, ut distinguatur à Detractione, quæ directè tendit ad famæ, & non honoris destructionem, qui enim occultè crimen alterius revelat, adhuc personam veneratur, & sic non directè operatur contra illius honorem: qui autem apertè & in faciem crimen objicit, ipsius personam vilipendit, sicque directè honorem lædit.

Dicitur 2. *Per verba*; quia cùm contumeliosus intendat id exprimere, quod ad alterius inhonorationem conducit, verba

autem

utem ad exprimendum conceptum ſint ordinata; ideo per verba directè & per ſe efficitur Contumelia.

Dicitur 3. *Aut æquivalentia*; quia etiam fieri poteſt factis. ut ſi quis alterius imaginem concuicet, cornua ad ejus portam appendat, virum honoratum ſuſte, aut alapa percutiat &c. ſed tunc non accipiuntut ſacta ut ſacta, ſed quatenus induunt rationem verborum, ſeu ſignorum honoris deſtructivorum.

Dicitur 4. *Injuſta*, ſi enim fiat ex intentione corripiendi inferiorem, v. g. cùm pater per verba Contumelioſa objurgat filium, maritus uxorem, Prælatus ſubditum, Dominus ſervum, non eſt propriè Contumelia, de qua hic loquimur, cum ſit peccatum, ſed actus laudabilis & meritorius; eo quòd poſſint Superiores, ubi prudentia exigit, ſuorum honore & fama uti ad eorundem correctionem: ſicut enim, inquit D. Thom. licitum eſt diſciplinæ cauſa alterum verberare, ita & diſciplinæ cauſa verbum contumelioſum dicere: undè Chriſtus Lucæ 24. vocavit Apoſtolos *ſtultos & tardos corde ad credendum*, & Paulus ad Galatas 3. eoſdem appellavit *inſenſatos*.

Circa hoc tamen tria obſervare debent Superiores. Primo Ut ſolam correctionem & emendationem delinquentis intendant. Secundo: ut non niſi ex neceſſitate, & quidem cum magna diſcretione & prudentia illam adhibeant. Tertio: Ut ſic loquantur, quod intelligat correctus ſimilia non ex ira, aut paſſione procedere, ſed correctionis cauſa. Quæ tria, cùm rarò adſint, etiam rarò objurgationes illæ ſunt uſurpandæ. Accedit, quòd inde potius exacerbentur Subditi, quàm emendentur, & levius interdum ſuſciperent verbera, quàm hujuſmodi verba. Non igitur impetuosè & clamorosè, ſed blandè & paternè, reprehendantur Subditi, cùm meliùs ſit amari, quàm timeri: *Cogitemus*, inquit Aug. lib. 2 *de Serm. Domini in monte* cap 19. *Cùm aliquem reprehendere, vel objurgare nos neceſſitas coegerit, primum cogitemus, utrum tale ſit vitium, quod nunquam habuimus, & ſi nunquam habuimus, cogitemus, nos homines eſſe, & habere potuiſſe: ſi verò habuimus, & jam non habemus, & tunc tangat memoriam communis fragilitas, ut illam reprehenſionem, aut objurgationem non odium, ſed miſericordia præcedat.*

Dicitur denique: *Et aperta*; quia, ut inquit Sylvius, licèt contingat interdum Contumeliam inferri abſentibus, per ſe tamen, & ex intentione ſemper fit præſenti, in quantùm intendit Contumelioſus, ut Contumelia nota fiat Contumeliato, & ideo ſi revelans proximi crimen nolit id ipſi manifeſtari, Detractor eſt, non Contumelioſus: & utrumque neceſſario debet in Confeſſione exprimere, cùm Detractio, & contumelia ſpecie differant, ſicut Furtum & Rapina. Ex dictis

Colligi poteſt, Contumeliam tripliciter accidere poſſe. 1. Si fiat præſenti. 2. Si abſenti, ſed cum intentione, ut reſciat. 3. Si ſcripto aut libello famoſo: & hic modus eſt maximè perniciosus, cùm ſcripta magis evulgentur & memoriæ hæreant, quàm verba, & ideo author libri famoſi jubetur capite plecti per leges Civiles: per Eccleſiaſticas autem: verberibus excipi, ſi ſit contra ſæculares, & excommunicari, ſi ſit contra Eccleſiaſticos: quas pœnas à Jure jam pridem latas renovarunt Pius V. Bulla *Romani Pontificis*, & Greg. XIII. Bulla, *Ea eſt rerum*, qui & ſtatuerunt, ut invenientes ejuſmodi libros ſcientes eſſe infamatorios, tanquam cooperatores habeantur & eiſdem pœnis ſubjaceant, niſi ſtatim eos ante omnem manifeſtationem deſtruxerint. Imò Alexander IV. Bulla quæ incipit *Ex alto*, & altera quæ incipit *Non ſine multa*, quas referunt Sylveſter & Cajetanus verbo *Excommunicatio*, ferit excommunicatione S. Sedi reſervata omnes illos, qui libellis famoſis, cantilenis, aut Rhytmis Ordinem Prædicatorum, aut Minorum infamaverint. Aliud eſſet, ſi Religioſus particularis infamaretur.

CONCLUSIO II.

DUplex eſt Contumelia, formalis una, materialis altera, prima eſt ex intentione lædendi honorem proximi. Secunda ſine quidem tali intentione, ſed tamen illa dicuntur, aut fiunt, quæ ſunt honoris alieni læſiva: & hæc eſt etiam graviter mala, ſi fiat in materia gravi cum advertentia; quia licèt non intendat Contumelioſus proximum inhonorare, inhonoratur tamen ex ejus culpa.

Petes 1. Quomodo inter ſe differant, Contumelia, Convitium, & Improperium?

R. In hoc ſaltem materialiter differre, quòd *Contumelia* objiciat defectum culpæ, ut ſi dicatur: *Tu es hæreticus, proditor, fur, mœchus*, &c. *Convitium* objiciat defectum pœnæ v. g. dicendo: *Tu es homo parvi cerebri, exigui ingenii, ſtultus, cæcus*, &c. *Improperium* verò opponat defectum indigentiæ præteritæ, revocando injurioſè in memoriam auxilium, aut beneficium præſtitum.

Dixi: *ſaltem materialiter differre*; quia non videntur formaliter & ſpecie differre inter ſe, cùm omnia eò tendant, ut evulgent defectum in detrimentum honoris.

Petes 2. Quid Calumnia? R. eſſe impoſitionem falſi criminis, quæ ſi fiat occultè, erit detractio calumnioſa, ſi apertè, ſeu in præſenti, Contumelia calumnians. Eſt autem peccatum graviſſimum, & quidem duplo aut triplo majus Detractione, aut Contumelia ſimplici, cùm quis utatur mendacio pernicioſiſſimo ad lacerandam alterius famam aut honorem, quem apud Deum, & homines juſtiſſimè poſſidet.

CONCLUSIO III.

COntumelia eſt peccatum ex genere ſuo mortale, & quidem ordinariè longè gravius detractione.

Prob. prima pars ex Script. ad Rom. 1. ubi Apoſt. inter illos, quos Deus tradidit in reprobum ſenſum, ponit *contumelioſos*, & Matth. 5. dicitur: *qui dixerit* (fratri ſuo) *fatue, reus erit gehennæ ignis*. Pœna autem ignis æterna, ſoli peccato mortali debetur.

Ratio etiam ſuffragatur; quia vir honeſtus honorem anteponit fortunæ bonis: ſi ergo ſit mortale hæc ſurripere, quidni & illum graviter lædere.

Petes, occaſione paſſus Matthæi ſupra, an ſit ſemper mortale vocare fratrem fatuum, aut ſtultum?

R. N. ſed tunc ſolùm, cùm, attentis circumſtantiis & qualitatibus facti, perſonæ, adſtantium &c. cenſetur indè honos aut fama alterius notabiliter lædi, & ſic venit intelligendus paſſus Matthæi.

Prob. ſecunda pars; quia ordinariè Contumelia continet totam malitiam detractionis, & inſuper malitiam ſibi propriam: tantùm enim detrahit ille, qui coram aliis alterum vocat furem, quam ſi de abſente illud ipſum diceret. Fatendum tamen, ubi Contumelia ſolam honoris læſionem continet, & non famæ, gravius eſſe peccatum detractionem, quàm Contumeliam; quandoquidem cæteris paribus fama prævaleat honori, cum vix ſit æſtimabilis honor, niſi propter bonam famam, honorantur quidem homines propter ſcientiam, ingenium, nobilitatem, officium, dignitatem &c. ſed præſertim & fundatè propter vitæ probitatem.

Dixi in concl. quòd Contumelia ſit mortalis *ex genere ſuo*; nam variis caſibus poteſt eſſe venialis. 1. ſi fiat ex ſubreptione. 2. ſi id quod objicitur, ſit leve, tum in ſe, tum ex intentione lædentis, *tum reſpectu perſonæ læſæ*. 3. Si dicatur aliquid grave in ſe, ſed propter vilitatem perſonæ, cui objicitur, reputetur leve: & ideò nonnunquam excuſantur à mortali mulierculæ, & homines infimæ ſortis, qui rixando ſeſe invicem convitiis & contumeliis appetunt, effutientes quidquid in buccam venerit, eò quòd adſtantes nullam aut exiguam fidem dictis illis adhibeant. Non excuſantur tamen, ubi adeſt animus graviter lædendi.

Porrò hìc advertendum, multum conferre ad judicandum de Contumeliæ gravitate, aut levitate, ſpectare perſonam à qua profertur, & cui profertur: quo enim minori, & à majori infertur, eò levior eſt: è contra quò majori & à minori, eò gravior: ſic alapa, aut ly *mentiris* reſpectu ſubditi, pueri, mulierculæ, plebei, eſt Contumelia levis, quæ tamen poteſt eſſe notabilis reſpectu perſonæ gravis, aut diſtinctæ.

CONCLUSIO IV.

COntumeliæ ſimplices, ſeu quæ continent ſolam honoris, & non famæ, læſionem, non videntur inter ſe ſpecie differre.

Ratio eſt; quia licèt honor ſit diviſibilis; conſtat tamen partibus ejuſdem rationis, ita ut ſive Contumelia fiat verbis, ſive factis, ſive ſignis, ſive durioribus, ſive levioribus, ſemper idem honor lædatur, excepto quòd aliquando plus, aliquando minus; & ideo volumus Contumeliam longè ſolito majorem, eſſe determinatè in Confeſſione aperiendam, licèt ubi non excedit modum communem, ſufficiat dicere: *toties proximum contumelia affeci*, nihil determinando.

Dixi in concl. *Contumeliæ ſimplices*; quia ubi in illis admiſcetur detractio, ſpecie differunt, non ratione ſui, ſed ratione famæ. Cujus ratio eſt, quòd cùm fama conſtet partibus ſpecie diſtinctis (alia eſt enim fama, quam quis poſſidet de caſtitate, alia de fidelitate, alia de temperantia &c.) etiam famæ læſiones debeant ſpecie differre, prout hanc

vel

vel illam specie distinctam partem violant; & ideò necessariò exprimere debet in Confessione detractor, an in materia furti, adulterii, aut homicidii detraxerit.

ARTICULUS VII.

Quid dicendum de Susurratione, Irrisione, Adulatione, & Maledictione?

CONCLUSIO I.

SUsurratio est oblocutio prava & secreta ad tollendam veram amicitiam, & seminandam discordiam.

Dicitur: *Oblocutio prava & secreta*; quia tam Susurro, quàm Detractor malum dicit occultè de proximo; vel certè si bonum, tamen eo modò, ea intentione, eo colore, ut appareat audienti malum, sicque tollatur amicitia.

Dixi 2. *Ad tollendam amicitiam*, quod est finis Susurrationis. Addidi *veram*, idest honestam, cùm tollere amicitiam turpem non sit peccatum, sed actus virtutis.

Dixi denique: *Et seminandam discordiam*; quia Susurratio strictè dicta eò tendit, ut amicitiam tollat, & simul inimicitiam introducat.

Est peccatum ex genere suo mortale; & ideò inter Deo odibiles enumerantur Rom. 1. *Susurrones*. Et Eccl. 28. dicitur: *Susurro & bilinguis maledictus*. Imò Prov. 6. ultrà sex quæ odit Deus, septimum detestatur anima illius, nempè seminare *inter fratres discordias*. Accedit quòd amicitia, quam tollit, sit bonum præstantius, juxta D. Th. quàm sit honor aut fama; quia *Amico fideli nulla est comparatio*, Eccl. 6. Et ideò concludit Doct. Angelicus Susurrationem esse peccatum gravius Detractione, & Contumelia: loquitur autem de Susurratione stricta: nam si quis mediis licitis, v. g. detegendo certos defectus naturales, aut etiam culpabiles publicos conetur Petrum v. g. excludere ab amicitia Pauli, ut ipsemet in locum exclusi succedat, absque eo quòd inde timeatur inimicitia, aut discordia, non videtur culpandus peccati mortalis, saltem contra justitiam, cùm nemini faciat injuriam: amicitia siquidem est bonum gratuitum ex libera alterius voluntate dependens, & in alium pro libitu amantis transferibile: undè sicut possum sine injustitia rogare Paulum, ut quod vult relinquere Petro per testamentum, mihi relinquat, alio excluso; ita & idem facere pro amicitia obtinenda, cùm in neutro casu jus habeat Petrus, & aliunde in utroque casu sit liber Paulus.

CONCLUSIO II.

IRrisio, seu derisio, aut illusio, est verborum lusus ex alterius defectibus, ut erubescat.

Dicitur 1. *Verborum lusus*; quia fieri solet jocando, aut se recreando.

Dicitur 2. *Ex alterius defectibus*, qui si graves objiciantur, grave peccatum est contra justitiam: si leves, ordinariè erit leve. Dico: *Ordinariè*; quia etiam tunc erit grave contra Charitatem, si inde prævideatur gravis alterius perturbatio ob ingenii debilitatem: ad quod seriò advertere debent illi, qui solent in consortiis cum quibuslibet ludere, non attendentes, an sint talium capaces, necne. Imò accidere posset, quòd persona illusa esset satis capax, & aliundè defectus objecti essent leves, & tamen persona illudens peccet graviter: ut si Religioso valdè pudico lusoriè objiceret, quòd dederit leve osculum puellæ, unde ille ingenti rubore suffunderetur. Sed nunquid potest irrisio vacare omni culpa? Affirmant Doctores, ubi prudenter adhibetur ad personæ illusæ emendationem, etiamsi fiat cum aliquo ipsius rubore, modò absit periculum jacturæ honoris, aut famæ. Imò asserunt esse actum virtutis Eutrapeliæ, si personæ capaci leve quid objiciatur, honestæ recreationis causa: unde illa utuntur quandoque viri prudentes, graves & pii, animi refocillandi causa.

Dicitur 3. *Ut erubescat*: quod finis est irrisionis: & ideò specie differt à Detractione, Contumelia, & Susurratione; detractor enim intendit famæ diminutionem, contumeliosus honoris læsionem, Susurro amicitiæ dissolutionem, & irrisor personæ illusæ erubescentiam, quæ sunt motiva specie distincta.

CONCLUSIO III.

ADulatio est quoddam blandiendi genus, quo quis in aliquo consortio studet verbis, aut factis alteri complacere ultra præscriptum rationis. Non excedit ordinariè peccatum veniale; licèt tribus casibus possit esse mortale. 1. quando quis lingua mendaci dicit bonum malum, & malum bonum cum periculo judicium pervertendi in re gravi: de hoc ritè dicitur Ezech. 13. *Væ, quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas*. Quando fit ex intentione alteri graviter nocendi: quo sensu dixit Aug. in Ps. 69. *Plus persequitur lingua Adulatoris, quàm manus interfectoris*. 3. dum aliquis laudat alterum de peccato mortali juxta illud Psal. 9. *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur*.

CONCLUSIO IV.

MAledictio est, qua quis optat creaturæ rationali malum sub ratione mali.

Dixi 1. *Creaturæ rationali*: quia sicut creaturæ irrationales secundùm se sumptæ sunt incapaces boni vel mali in ordine ad fœlicitatem, aut infœlicitatem; ita & Maledictionis: unde otiosum est, adeoque tantùm veniale, maledicere muribus, locustis, pluviæ, gelu, calori, nubibus &c. sicut & diei, in qua quis fuit natus, aut Matrimonio junctus: nisi certè intenderet per hoc maledicere sibi, parenti, aut conjugi: tunc enim esset mortale; cùm maledicere irrationalibus, quatenus dicunt ordinem ad hominem, sit maledicere homini: sicut eisdem maledicere quatenus sunt opera Dei, est Deo maledicere, adeòque blasphemare.

Dices: Quando Job maledixit diei nativitatis suæ, & David montibus Gelboe, non peccarunt venialiter: ergo maledictio irrationalium secundùm se nequidem est otiosa, & venialis.

R. Job, & Davidem maledixisse tempori, & loco Tropologicè, idest, non tam ipsis, quàm malis, quæ in ipsis contigerunt: Job enim maledicendo diei nativitatis, maledicebat peccato originali, & aliis miseriis inde sequentibus: David autem maledicendo Montibus Gelboe, maledicebat homicidiis ibidem patratis: quod nihil aliud erat, quàm dolere de illis, in quod nullum est peccatum.

Dixi 2. *Malum sub ratione mali*; quia optare alteri malum sub ratione boni quandoque licitum est; sic licitum est homini peccatori, & perverso multipliciter malè imprecari. 1. Ratione justitiæ, quomodo optamus peccatores à judice, vel à Deo puniri. 2. Propter gloriam Dei, quomodo Prophetæ sæpè mala precabantur peccatoribus, ut Elisæus pueris, Noe filio suo, Jacob Ruben &c. Ob commune bonum, sic licitè optamus ut hæretici, & alii peccatores vel convertantur; sicque nocere desinant, vel è medio tollantur. 4. Ratione boni honesti, sic puella à juvene impudicè sollicitata potest illi optare infirmitatem, ut sic correptus resipiscat &c. Hoc tamen sic intelligi debet, ut sit verè culpabilis ille, cui malum imprecamur; aliàs si ob utilitatem nostram id fiat, vera Maledictio est; & ideò maledicus est filius, qui Patri mortem imprecatur ob hæreditatem: sicut maledicus est omnis ille qui malum optat alteri, etiam perversissimo, ob vindictam, ex passione, ex ira, ex odio &c. quia tunc non optat sub ratione boni.

Maledictio est ex genere suo peccatum mortale, si malum optatum sit grave, si optetur ex animo, & adsit deliberatio perfecta. Prob. tum ex Script. 1. ad Corinth. 6. *Neque maledici .... Regnum Dei possidebunt*; tum etiam quia maximè repugnat Charitati dictanti non esse alteri optandum, quod nollemus nobis fieri.

Dixi 1. *Si optetur ex animo*; quia si Maledictio non transeat guttur, ut ita loquar, non est ratione sui mortalis; & ideò excusantur quandoque à gravi peccato mulierculæ, & homines infimæ sortis, qui prolibus, aut domesticis maledicunt, eo quòd Maledictiones illæ sæpè procedant ex prava consuetudine, internus nihil optando, sed impetum furoris & impatientiæ declarando: unde si eodem instanti examinarentur, an vellent; ut malum illud filiis aut famulis eveniret? Responderent quòd non. Attamen propter scandalum, etiam tunc sæpissimè graviter peccant parentes, domini, & alii Superiores, præsertim aliqualiter consuetudinarii, dum respectu suorum, aut coram illis in Maledictiones irrumpunt; ita ut non exhorrescant dicere: *diabolus te asportet, te absorbeat terra*; & alia horribilia, quibus tantùm abest, ut emendentur subditi, ut è contra pejores fiant; quia deinceps nihili faciunt eorum dicta; & personas, quas revereri tenentur, vilipendunt. In dubio autem; an ex animo processerit Maledictio,

necne,

necne, attendenda est persona, cui maledictum est: unde si sit hostis vel ingrata, judicandum est, fuisse ex animo. Si autem amica, aut grata, sine animo: si verò indifferens, judicandum est ex consuetudine maledicentis, qui si non soleat malum optare ex animo, etiam rixando, in illius favorem resolvendum est: è contra, si soleat.

Dixi 2. *Et adsit deliberatio perfecta*; quia non est graviter peccaminosa, si fiat ex primo motu, ex ira subita, aut ex alia passione. Cæterùm non est sufficiens signum defuisse consensum, aut non esse maledictum ex animo, ut putant aliqui, quòd statim maledicentem pœniteat, sic fuisse locutum, & nollet, ut quòd optavit, eveniret; quia etsi hoc indicet magis ex passione, quàm ex malitia aut habitu peccasse, non tamen indicat non peccasse, cùm vel unico instanti possit adesse consensus ad mortale sufficiens.

Porrò, etsi Maledictiones continentes malum in communi, ut si dicatur: *malum tibi sit, sis maledictus &c.* inter se non differant specie, differunt tamen ubi continent malum particulare; quia desiderium mali alieni ex diverso malo quod optatur, diversam accipit speciem: unde si quis optet alteri incendium villæ, domus &c. incendiarius est, si mortem, homicida; si bonorum ablationem, est fur, & sic de aliis.

ARTICULUS VIII.

Quale sit peccatum alterius secretum revelare, aut exquirere, & quæ causæ excusent?

QUoniam revelatio secreti est quædam locutio contra proximum; ideò non incongruè in hoc præcepto locum obtinet. Præter autem secretum Confessionis, de quo suo loco, est adhuc triplex. Primum quod sequitur ex natura rei, seu quando res uni aut alteri aperta postulat ex se manere occulta. Secundum, quando res aliqua expressè vel tacitè sub secreto commissa est. Tertium, quando audiens secretum promittit, etsi non fuerit ipsi commissum.

CONCLUSIO I.

REvelare secretum in 1. aut 2. casu, est peccatum mortale contra justitiam, si materia sit gravis, in 3. autem, aliquando mortale, aliquando veniale.

Prob. prima pars; quia ex revelatione talis secreti natum est sequi proximo grave detrimentum in bonis vitæ, famæ, aut fortunæ, sed ad illa omnia verum jus habet proximus: ergo id revelare, ex quo illorum jactura imminet, injustitia est.

Prob. secunda pars; quia secretum ex conventione expressa aut tacita susceptum induit rationem promissionis acceptatæ; & ideò dicitur secretum promissum & commissum; sed promissio acceptata obligat graviter ex justitia in re gravi: ergo & illud secretum.

Prob. tertia pars; quia si promittens servare sub secreto rem aliquam, quæ sibi non erat taliter commissa, intenderit se obligare ex justitia, illud violans peccabit mortaliter; si autem ex fidelitate, tantùm venialiter: quod judicandum est ex circumstantiis materiæ, loci, temporis, modi, personæ &c. Ex dictis.

Resol. 1 Peccare graviter cum onere restitutionis damnorum, qui sciens casu fortuito, ubi alter habeat thesaurum occultum, illum revelat, & ex inde surripitur à latronibus. Item & illum, qui ex industria aut aliter cognoscens Principis aut exercitus secretum, illud aperit hostibus.

Resol. 2. Visitatorem apud Religiosos enormiter peccare contra justitiam, si personas, à quibus aliorum defectus corrigendos susceperit, manifestet, quia certum est ex conventione, saltem tacita, id sibi sub secreto strictissimo esse commissum. Imò talis revelatio manifestissimè subditos retrahit à declarandis defectibus necessariò corrigendis: quod cedit in perniciem & perditionem Religionis.

Resol. 3. Non minus esse reos coram Deo, & hominibus Diffinitores illos, qui acta & dicta in Diffinitorio amicis aperiunt cum magno Religionis, aut Religiosorum dispendio: sicut & illos, qui personæ particulari declarant quos patronos, quosve adversarios habuerit in ordine ad officium, ad quod proponebatur. Et idem est, si id implicitè manifestent, dicendo v.g. ego, talis, & talis non fuimus tibi contrarii, satis indicando eos, qui se opposuerint: illa enim sunt apertissima semina discordiarum, adde & divisionum.

Resol. 4. Eidem peccato subjectos esse Consiliarios, belli Officiales, sicut & Advocatos, Medicos, Obstetrices, Theologos, imò & Amicos ac propinquos, quibus consilii, remedii, vel auxilii petendi causa certa secreta committuntur; quia illi omnes eo ipso quo secreta illa suscipiunt, tacitè censentur vi Officii, aut muneris ad silentium se obligare.

CONCLUSIO II.

TRiplici casu potest quis secretum sibi commissum absque peccato revelare. 1. Si res nullatenus secretum mereatur, utpotè quia nulli prodesse, aut nocere potest; si autem res sit levis momenti, tantùm leviter obligat secretum.

2. Si res tradita sub secreto, facta sit publica.

3. Si adsit justa causa, aut si custodia secreti cederet in damnum commune, aut alicujus innocentis, v.g. quia urbs esset prodenda, vel homo injustè occidendus: lex enim Charitatis postulat, ut consulamus innocenti, etiam cum dispendio alterius & malitia sua nocere volentis: & hoc etiam verum est, licèt secretum esset cum juramento receptum; quia jurans non intendit, aut saltem intendere non potuit, se obligare ad silentium in illis circunstantiis; cùm juramentum non possit esse vinculum iniquitatis. Item nec obligat secretum, etiam juratum, si illius observantia graviter noceat, aut illi qui secretum commisit, aut illi, cui commissum est; & ideò si committens secretum velit Matrimonium inire cum impedimento dirimente mihi revelato, teneor illud prodere, ut obviem illius peccato, & Sacramenti irreverentiæ, sicut & tenor illius pravam consuetudinem mihi sub secreto commissam Superiori, aut alteri revelare, si non possim aliter ejus saluti consulere; quia bonum animæ præponderat bono famæ. Similiter & possum secretum aperire, si non possim illud servare, nisi cum dispendio vitæ, aut famæ, quia non censeor me obligasse in tali casu.

CONCLUSIO III.

QUI malitiosè expiscatur alterius secretum interrogando, explorando, incautum decipiendo, aut quasi per rimulas insidiando, peccat graviter contra justitiam: sicut & ille qui litteras clausas aperit, aut apertas legit, si sint in loco secretò, v.g. in mensa cubiculi.

Prob. prima pars; quia unicuique competit jus ad suum secretum: ergo injuriam committit, qui illud per fraudem extorquet ab invito. Excusabitur tamen secretum explorans, si id faciat in casibus, in quibus diximus antea licere secretum commissum revelare: sicut & si id faciat ad cognoscendam dignitatem, qualitatem, mores &c. personæ ad Officium, Beneficium, Prælaturam &c. promovendæ, aut ad Matrimonium assumendæ, modò ipsius intersit illa cognoscere.

Prob. secunda pars; quia idem jus habet unusquisque ad suum secretum scriptis mandatum, ac verbis prolatum, aut factis executum, & consequenter injuriam patitur, si, ipso invito, ipsius litteræ clausæ aperiantur, aut apertæ legantur, quamdiu sunt in loco secreto. Imò quamvis forent in loco publico, si apparet fuisse perditas. Aliud esset, si constaret esse projectas, aut voluntariè positas in loco, ubi possent ab aliis legi, tunc enim censetur cessisse juri suo, sicut & quando reperiuntur semi laceratæ. Sed quid de eo, qui minutas partes Epistolæ projectæ, & laceratæ inter se connectit & legit? Probabilius peccat graviter; quia, moraliter loquendo, epistola illa non habetur tanquam derelicta, ut volunt aliqui, sed tanquam destructa, & usibus humanis inepta; adeòque qui partes illas colligit, nectit & legit, censetur agere fraudulenter contra communem hominum expectationem.

Advertendum hic, aliquos esse casus, in quibus non erit saltem mortale litteras aperire & legere. 1. Si aperiens sit moraliter certus nihil in eis contineri quod sit alicujus momenti, sed tantùm salutationes, civilitates, nuntia publica &c. quod non debet facilè præsumere. 2. Ubi propter amicitiam, familiaritatem, conniventiam, aut propinquitatem adest consensus tacitus, & rationabiliter præsumptus, vel ex parte litteras mittentis vel ex parte recipientis. 3. Si aperiens sit Superior mittentis aut recipientis, & id expediens judicaverit pro salute subditi: unde in omnibus fere Religionibus hæc facultas Superiori conceditur per statutum speciale, modò tamen non sit epistola Prælati majoris ad subditum, aut subditi ad eundem: hanc enim aperire, in Ordine Seraphico, casus est reservatus. 4. Licebit litteras aperire ad præcavenda gravia damna, præsertim publica, si justè timeantur; quia potest quilibet se, & præsertim Communitatem indemnem servare: & ideò excusantur Gubernatores, qui quandoque, exigente bono Reipublicæ, civium litteras aperiunt, sicut excusantur illi, qui in bello justo hostium litteras intercipiunt: ubi tamen advertunt aliqua ad finem suum impertinentia, debent illa prætermittere, & si aliquid hujusmodi viderint, silentio celare: quod & facere debent Prælati respectu contentorum in litteris subditorum.

DISPU-

DISPUTATIO NONA.

De nono Decalogi Præcepto.

SIcut sextum Decalogi Præceptum dicendo: Non mœchaberis, non tantùm mœchiam, sed etiam omnem actum luxuriæ prohibet, ut suo loco diximus: ita nonum dicendo: Non concupisces uxorem proximi tui, non solùm uxoris alienæ, aut alterius mariti desiderium inhibet, sed etiam omnem affectum carnalem erga objectum licitum.

Est autem affectus carnalis duplex, unus Efficax, alter inefficax, & dicitur Delectatio morosa. Primus dicit ordinem ad executionem; & ideo fertur in illud secundum omnes conditiones, & circumstantias, quas habet à parte rei. De hoc actu nulla est specialis difficultas, cùm eodem modo sit loquendum de illo, ac de actu externo, à quo sumit suam specificationem: ita ut si desideres concubitum solutæ, actus tuus habeat malitiam Fornicationis, si maritatæ, Adulterii: si Deo sacratæ, Sacrilegii, si personæ ejusdem sexus, Sodomiæ, & sic de aliis. Si autem affectus tuus efficax, seu desiderium terminetur ad species luxuriæ imperfectas ut ad pollutionem, tactum, aut aspectum impudicum, oscula lasciva &c. etiam eorum malitiam imbibit. Secundus seu delectatio morosa, de qua hic specialiter agendum, omnimodè interna est, seu non transit ad volendum id exequi exterius, de quo quis delectatur interius.

QUÆSTIO I.

Quid Delectatio morosa, quale peccatum, an sit exprimenda conditio personæ circa quam versatur, & an una specie differat ab altera?

DElectatio dicitùr morosa, non à mora temporis, cùm possit quis habere Delectationem per tempus notabile, quæ tamen non sit morosa, ut si nullatenus ad ejus malitiam advertat; è contra possit esse morosa, licèt uno tantùm aut altero instanti duret, si nempè advertens ad malitiam actus illi adhæreat: sed dicitur morosa à mora rationis, eò quòd homo advertens, aut advertere debens ad actus malitiam, Delectationem admittat, illique consentiat.

Est autem Delectatio morosa hic complacentia voluntaria de actu venereo repræsentato.

Dicitur 1. Voluntaria; id est, cum advertentia ex parte intellectus & consensu ex parte voluntatis cum advertentia quidem; & ideo si quis delectetur de actu malo non advertendo ad id, de quo delectatur, ita ut, si adverteret, nullatenus approbaret, non peccat; quia actus sine advertentia, non est humanus, adeoque nec peccatum: si autem semi-plenè advertat, ut accidere potest in semi-sopitis, tantùm venialiter peccat, cùm ad mortale requiratur plena advertentia, ut suo loco dicitur: cum consensu verò, scilicet vel expresso, vel interpretativo: & ideo non tantùm peccat ille, qui expressè, & formaliter consentit Delectationi, sed etiam qui advertens nec reprimit, nec positivè consentit, sed permittit se in hujusmodi cogitationibus occupari: scio aliquos contradicere, sed quia tunc ordinariè adest periculum consensus, eò quòd, ut docet S. Thom. talis sit connexio voluntatis cum appetitu sensitivo, ut ex hujus Delectatione sequatur facilè Delectatio illius, ideo tunc Delectationem non reprimens censetur interpretativè in illam consentire. Vide dicta in 6. Præcepto de motibus carnalibus.

Dixi 2. De actu venereo; quia potest esse complacentia vel de actu malo, vel de cogitatione ut relata ad actum malum, vel de cogitatione simpliciter, seu ut est scientia circa talem actum. Prima semper est peccaminosa, cùm nunquam liceat sibi complacere in objecto malo. Idem dic de secunda, quia nemo potest sibi complacere in cogitatione, ut repræsentativa actua mali, nisi etiam sibi complaceat in actu malo. Tertia non est de se mala, sed quandoque laudabilis, ut patet in Theologo conscientiæ casus speculante, & se de illa scientia absque ullo affectu venereo delectante. Idem dic de Medico. Imò potest esse in Angelis & Deo, qui etsi turpia cognoscant, tamen de sua scientia delectantur. Sed quid de cogitatione impurorum ob solam curiositatem, vel temporis terendi causa, sanè periculosa est: etsi enim turpia cogitare, studii, aut medendi causa, non sit peccaminosum, eò quòd finis bonus affectum à turpibus avellat: turpia tamen cogitare ob finem vanum, & otiosum, qui potiùs ad ipsamet turpia affectum allicit, quàm retrahit, vix absque periculo fieri potest. Ut autem cognoscas, an talia cogitando graviter peccaveris, nec ne, debes affectum tuum pensare; si enim in his cogitandis plus delectaris, quàm in cogitandis aliarum rerum causis, eventibus, artificiis &c. signum est pravi affectus: si æqualiter, excusari potes à peccato mortali, modò in sola curiositate sistas, nec ulterius periculum timeas: quod sanè difficile est ob naturæ lubricitatem.

CONCLUSIO II.

DElectatio morosa in materia gravi est peccatum mortale. Est communis.

Prob. Tum ex Script. Sap. 1. *Perversæ cogitationes separant à Deo*; tum ex SS. PP. præsertim Greg. lib. 21. moral. c. 2. *Per Moysen luxuria perpetrata, per authorem verò munditiæ luxuria cogitata damnatur*; tum etiam Ratione; quia qui delectatur de re mala, rem malam approbat: quod evidenter repugnat rationi.

Dixi: In Materia gravi; quia si Delectatio sit de objecto tantum venialiter malo, putà de tractu manuum jocoso tantum venialiter mala erit; quia actus moralis specificatur ab objecto; & ideo pro ratione objecti graviter, aut leviter mali, etiam gravis aut levis erit culpa Delectationis.

CONCLUSIO III.

ETsi consultum sit exprimere in Confessione conditionem personæ, circa quam versatur Delectatio, non videtur tamen obligatorium, nisi certè etiam de conditione delectareris. Ratio est; quia in tantum mala est Delectatio, in quantum malitia apprehenditur; sed qui delectatur de copula habita cum Moniali, aut Maritata, tantum apprehendit malitiam, seu turpitudinem ipsius copulæ, cum præcisè delectetur circà actum venereum, sub quo non continetur conditio personæ: ergo.

Confirm. 1. Quia nullatenus sibi complaceat in conditione personæ, imo potius sibi displicet, cum vellet illam esse liberam.

Confirm. 2. Ideo concupiscens maritatam, reus est adulterii interni, quia vult executionem operis, quod non potest esse nisi cum materia; sed qui præcisè delectatur, non vult executionem operis: ergo.

Confirm. 3. Delectatio sumit suam speciem ab objecto Delectationis, atqui objectum Delectationis non est conditio personæ, sed actus venereus: ergo.

Sed quid si uxoratus delectetur de copula cum uxore non sua? reus est adulterii interni, non quidem ratione objecti Delectationis, sed quia violat fidem in Matrimonio datam, qua promisit corpus & mentem custodire illibatam: sicut Religiosus gaudens de copula cum Deo sacrata, esset sacrilegus, non ratione objecti, sed ratione voti.

Dixi in conclusione: Nisi certè etiam de conditione delectareris, ut si complaceres tibi de concubitu cum consanguinea ut consanguinea (quod raro accidit) tunc enim hæc circumstantia foret aperienda, sicut necessariò etiam declaranda est circumstantia copulæ Sodomiticæ, cùm Delectatio, etiam simplex, ab illa non abstrahat.

CONCLUSIO IV.

DElectationes morosæ independenter à personarum conditione specie differunt inter se: id est, alia est specie Delectatio de copula illicita, alia de aspectu impudico, alia de tactu venereo, alia de osculo &c.

Ratio est; quia Delectationes illæ specificantur à suis objectis, quæ cum specie differant, etiam ipsas specie diferre necesse est; & ideo sunt speciatim in Confessione exprimendæ; ita ut non satisfaceret dicens indeterminatè, habui tot cogitationes impuras; sed tot circa tactus &c. Quod à fortiori verum est, ubi Delectationes habent pro objecto quædam enormia contra naturam. Fatendum tamen, praxim tam Confessariorum, quam pœnitentium quoad Delectationes ordinarias videri contrariam; quia fortè raro, aut nunquam delectatur quis in præambulis ad copulam, quin & in ipsa copula delectetur.

QUÆSTIO II.

An non liceant aliquibus certæ Delectationes in materia luxuriæ?

DE solutis, sponsis, maritatis, & viduis potest esse quæstio: & ideo de illis omnibus dabitur breviter resolutio.

CONCLUSIO I.

NOn licet solutis delectari de copula post contrahendum Matrimonium habenda, si apprehendatur sub ratione delectabilis: secùs si ex motivo honesto.

Prob. Prima pars; quia licèt copula apprehendatur pro tempore quo erit licita; attamen sub ratione parientis Delectationem libidinosam, apprehenditur ut præsens, seu pro tempore, quo est illicita, & graviter peccaminosa.

Prob. Secunda pars; quia, cùm Delectatio specificetur à motivo, ubi honestum est motivum, honesta est & Delectatio: undè potest quis gaudere de copula, quia ipsum liberabit à gravibus tentationibus, à multis impudicitiis &c. Ut autem vitetur peccati periculum, debet hæc Delectatio esse quodammodo spiritualis, seu avulsa à carne & materia sensibili, ita ut motivum, non copula, Delectationem pariat.

CONCLUSIO II.

IN hac materia non plus licet sponsis, quam solutis.

Ratio est; quia non licet delectari de actione, quam non licet exercere, sed nulla actio in hac materia est licita potiùs sponsis, quam solutis, ut suo loco diximus: ergo nec Delectatio. Accedit, quòd sponsi non habeant jus in re, sed tantùm ad rem, & ideò, cùm non liceat ipsis copula, nec licet ipsis aliqua actio, aut Delectatio ad illam præambula, licèt remota.

CONCLUSIO III.

POssunt conjugati præsentes (non tamen ordinariè absentes) delectari de copula matrimoniali præterita, aut futura sine gravi peccato, modò absit periculum pollutionis.

Prob. Pars prima de præsentibus; quia Delectatio illa de se & ex natura sua in conjugatis præsentibus ordinatur ad actum conjugalem; sed hic actus est ipsis licitus: ergo illius Delectatio non potest esse graviter peccaminosa.

Confirm. 1. Talis est Delectatio, quale est objectum, de quo Delectatio capitur: sed copula matrimonialis non est ipsis prohibita: ergo nec Delectatio de illa; & ideo nequidem esset venialiter mala, si in sola Delectatione sisteretur.

Confirm. 2. Ideo tactus, amplexus, oscula non sunt in conjugatis mortifera, quia de se ordinantur ad copulam, atqui Delectatio de copula æquè, imo magis ex natura sua ordinatur ad copulam, quàm illa: ergo. Hinc

Resol. 1. Posse illos sine gravi culpa delectari de actu conjugii, non solum in ipso usu Matrimonii, aut paulò ante; sed etiam quando non intendentes actualiter exercitium copulæ, de illa tamen invicem colloquuntur; quia videtur eadem prorsus ratio, ac de tactibus.

Resol. 2. Idem esse dicendum, etiamsi conjuges præsentes non possint invicem copulari ob periculum abortus, aut infirmitatis; quia etiam tunc Delectatio ordinatur ex natura sua ad copulam per se licitam, & tantum illicitam per accidens, à qua circumstantia extrinseca non vitiatur, cum ad copulam illicitam nec ex natura rei, nec ex intentione conjugum referatur: quandoquidem in tali casu non intendant, ut suppono copulæ exercitium.

Resol. 3. Impeditum copulari ob Ecclesiæ prohibitionem, purà, quia maritus cognovit sororem uxoris suæ, non esse reum gravis peccati, si de copula delectetur præsente conjuge. Ratio est; quia lex ipsi prohibens usum conjugii quoad petitionem debiti, non prohibet ipsi de illo delectari; quandoquidem lex pœnalis non sit extendenda, sed potius restringenda.

Secunda pars de conjugibus absentibus impugnatur à pluribus volentibus etiam tunc non esse ipsis mortiferam copulæ Delectationem: Probatur tamen: quia carnis commotio, quæ ipsam Delectationem ordinariè comitatur, non ordinatur in conjuge absente ad copulam, sed ad pollutionem: nam ultrà quòd copula tunc sit ipsis impossibilis, nihil censetur ad copulam ordinari, nisi inter conjuges fiat: & ideò diximus maritatum seipsum solum tangentem impudicè & morosè graviter peccare, eò quòd tactus ille in homine solo dicat ordinem ad pollutionem, non ad copulam.

Dices 1. Commotio illa est indifferens ad pollutionem aut copulam: ergo potest à conjuge absente ad copulam ordinari.

Resp. Neg. Ant. Sicut enim tactus, & alia inter conjuges non sunt de se indifferentia ad unum vel aliud, sed ex natura rei ordinantur ad copulam; ità commotio illa (sicut tactus, oscula &c.) sunt de se ordinata ad pollutionem in homine solitario. Et hoc verum est, licèt conjux absens commotionem aut tactum ordinaret ad copulam posteà habendam; quia non potest rerum ordinationem mutare. Aliud esset, si paulò ante usum conjugii se tangeret, aut se per Delectationem commoveret ex intentione copulæ: tunc enim videntur illa, propter contiguitatem, ad copulam referri: quæ enim fiunt ex incontinenti, moraliter simul fieri censentur.

Dices 2. Delectatio de copula in homine maritato etiam absente, est de actu licito: ergo.

Resp. Dist. Ant. Delectatio sine ulla carnis commotione. C. cum tali commotione, N. undè si homo delectari posset de copula sine carnis commotione, posset conjux absens de illa delectari sine peccato, saltem mortali, cùm delectaretur de objectu licito; quia tamen illi Delectationi annexa est ordinariè venerea commotio, quæ in homine solo ad pollutionem ordinatur: ideò non potest absens Delectationem illam assumere.

Dices 3. Commotio illa est affectus copulæ licitæ habitæ aut habendæ: ergo.

Resp. Hoc nimiùm probare, adeòque nihil, cùm indè sequatur, posse viduam de copula præterita, & sponsum de futura gaudere, etiam affectu venereo: quod falsum esse ostendimus de sponsis, & ostendemus posteà de viduis.

Dices 4. Indè sequi conjuges absentes exponi variis peccatis.

Resp. Neg. Sequelam; cùm tam facilè possint ab illa Delectatione abstinere, sicut viduus aut vidua, mortua comparte.

Petes; An, seclusa Delectatione in concubitum, liceat mihi desiderare conjugem alienam in uxorem meam?

Res. Non licere pro tempore, quo juncta est alteri, quandoquidem non possit esse simul uxor illi & mihi; licèt tamen pro tempore quo soluta erit, cùm tunc abstergatur omnis malitia.

CONCLUSIO IV.

POssunt vidui delectari de copula Matrimoniali præterita ob finem honestum, v. gr. quia indè natæ sunt proles egregiæ, non tamen ex affectu venereo seu sub ratione delectabilis.

Ratio est; quia eodem modo loquendum est de copula præterita respectu viduorum, ac de copula futura respectu sponsorum; sed hi possunt, ut diximus conclusione prima, delectari de copula ob motivum honestum, non tamen ex affectu venereo: ergo & similiter illi.

DISPUTATIO X.

De ultimo Decalogi Præcepto.

LIcèt hoc præceptum (quod refertur Exodi 20. his verbis: *Non concupisces domum proximi tui, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt*) non videatur à priore distinctum, eò quòd utrumque per modum unius exprimatur loco citato, cùm inter verba allata intermisceantur sequentia: *Nec desiderabis uxorem ejus*; attamen August. tom. 4. quæst. 71. in Exodum, cui adhæserunt communiter Doctores Catholici, ostendit aliud esse nonum Præceptum, & aliud decimum: quod satis insinuat Trid. sess. 24. c. 5. ubi vocat nonum, & decimum, *Duo ultima Decalogi Præcepta*; & consequenter supponit esse distincta; undè quando intermiscetur desiderio bonorum fortunæ desiderium illud, non sumitur pro complacentia carnali, & in ordine ad concubitum, sicut nono Præcepto, sed pro appetitu personæ utilis ad familiam regendam, sicut appeteretur famulus, aut ancilla.

QUÆ-

QUÆSTIO UNICA.

Quid probibeatur boc præcepto?

CONCLUSIO I.

PRohibetur hoc Præcepto omnis injuſta voluntas alienum uſurpandi, aut alieno nocendi. Dico, Injuſta voluntas; ſi quis enim optaret alienum fieri ſuum per juſtum titulum, puta per donationem, emptionem &c. non peccaret, ſicut nec peccant illi qui videntes aliorum divitias, deſiderant fieri æquè divites, cùm tunc objectum illius deſiderii non ſit alienum.

Prob. Autem concluſio; quia hoc Præceptum id omne prohibet deſiderare, quod ſeptimum prohibet facere; ſed ſeptimum prohibet alienum uſurpare, aut alieno nocere: ergo. Hinc

Reſol. 1. Volentem ab altero tantum ſurripere quantum de facto ablatum ſufficeret ad mortale, etiam mortaliter peccare.

Reſol. 2. Optantem efficaciter alterius domum comburere, ſegetes conculcare, villam demolire &c. ejuſdem peccati reum eſſe apud Deum, ac ſi de facto illa perpetraſſet. Imò ſi ex odio aut ex invidia illa procedant, neceſſariò debet hanc circumſtantiam ſpeciem mutantem in Confeſſione aperire.

Reſol. 3. Raptorem eſſe, aut ſacrilegum, qui rapina aut ſacrilegio deſiderat alterum damnificare, cum deſiderium illud ſpecificetur ab objecto externo.

CONCLUSIO II.

PRohibetur & hoc Præcepto voluntas calamitatum; aut miſeriarum proximi ſub ſpecie lucri proprii.

Ratio eſt: quia per talem voluntatem deſideratur de facto damnificatio proximi; cùm æqualiter damnificetur per morbum, egeſtatem, bellum, litis jacturam &c. quàm per furtum. Hinc

Reſol. 1. Cum Catechiſmo Conc. Tridentini peccare graviter mercatores, qui, ut ſua carius diſtribuant, penuriam, annonæque caritatem expetunt. Item & illos, qui ut ſoli mercaturam exerceant, ſolique lucrentur, optant aliorum indigentiam.

Reſol. 2. Non minùs reos eſſe milites, qui bellum exoptant ut ipſis furari liceat.

Reſol. 3. Etiam peccare Medicos, qui morbos deſiderant, ſicut & Paſtores, qui optant mortuos turpis lucri gratia.

Reſol. 4. Prioribus annumerandos eſſe Juris conſultos, Judices, Advocatos, Procuratores, Actuarios, ſivè Scribas, qui cauſarum, litiumque vim & copiam concupiſcunt.

Reſol. 5. Similiter delinquere artifices, qui quæſtus avidi omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimùm lucri faciant. Hæc omnia corollaria fermè de verbo ad verbum deſumpta ſunt ex Catechiſmo Conc. Tridentini.

Reſol. 6. Etiam violare hoc præceptum, qui ſervos, ancillas, opifices, mercenarios, & alios, qui ſe ſponte Dominis addixerunt, ſollicitant verbis & promiſſis, ut relicto proprio Domini, ad ſui obſequium transferant. Ut autem concupiſcentiis illis inordinatis & pernicioſis viam occludamus, illud Apoſtoli 1. Ad Timoth. 6. attentè conſideremus: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus: nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem: radix enim omnium malorum eſt cupiditas.*

F I N I S.

INDEX

Rerum, & Materiarum notabiliorum in hoc primo Tomo contentarum.

A

Bapti-

B

C

D

E

F

G

H

I

L

An

P

An

S

T

Ter-

V

F I N I S.

